

Apollonii Citiensis, Stephani, Palladii, Theophili, Meletii, Damascii, Ioannis, aliorum scholia in Hippocratem et Galenum e codicibus MSS. Vindobonens. Monacens. Florentin. Mediolanens. Escorialens., etc / Primum Graece edidit.

Contributors

Dietz, Friedrich Reinhold, 1804-1836.

Publication/Creation

Königsberg : Borntraeger, 1834.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/v2gep8zr>

License and attribution

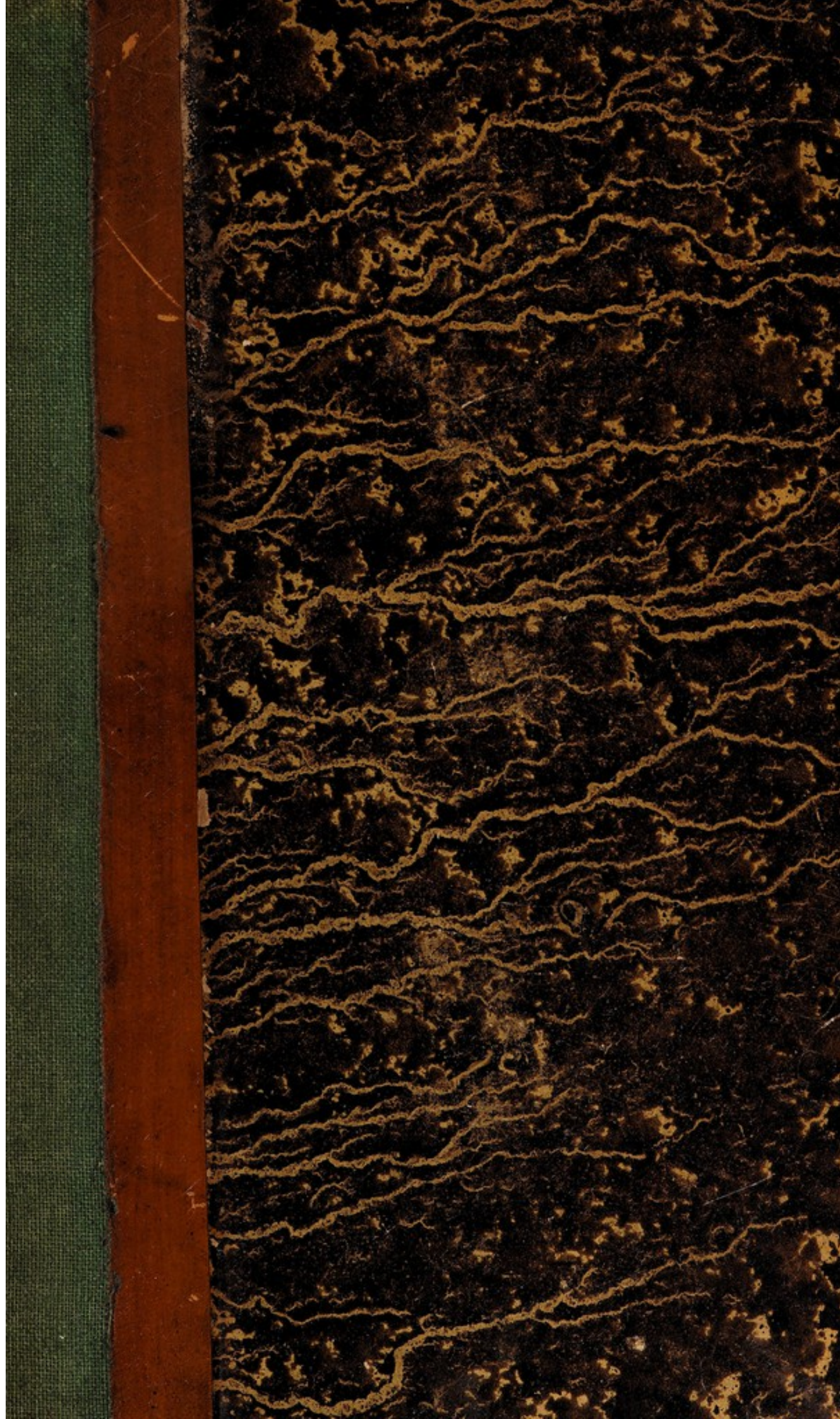
This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

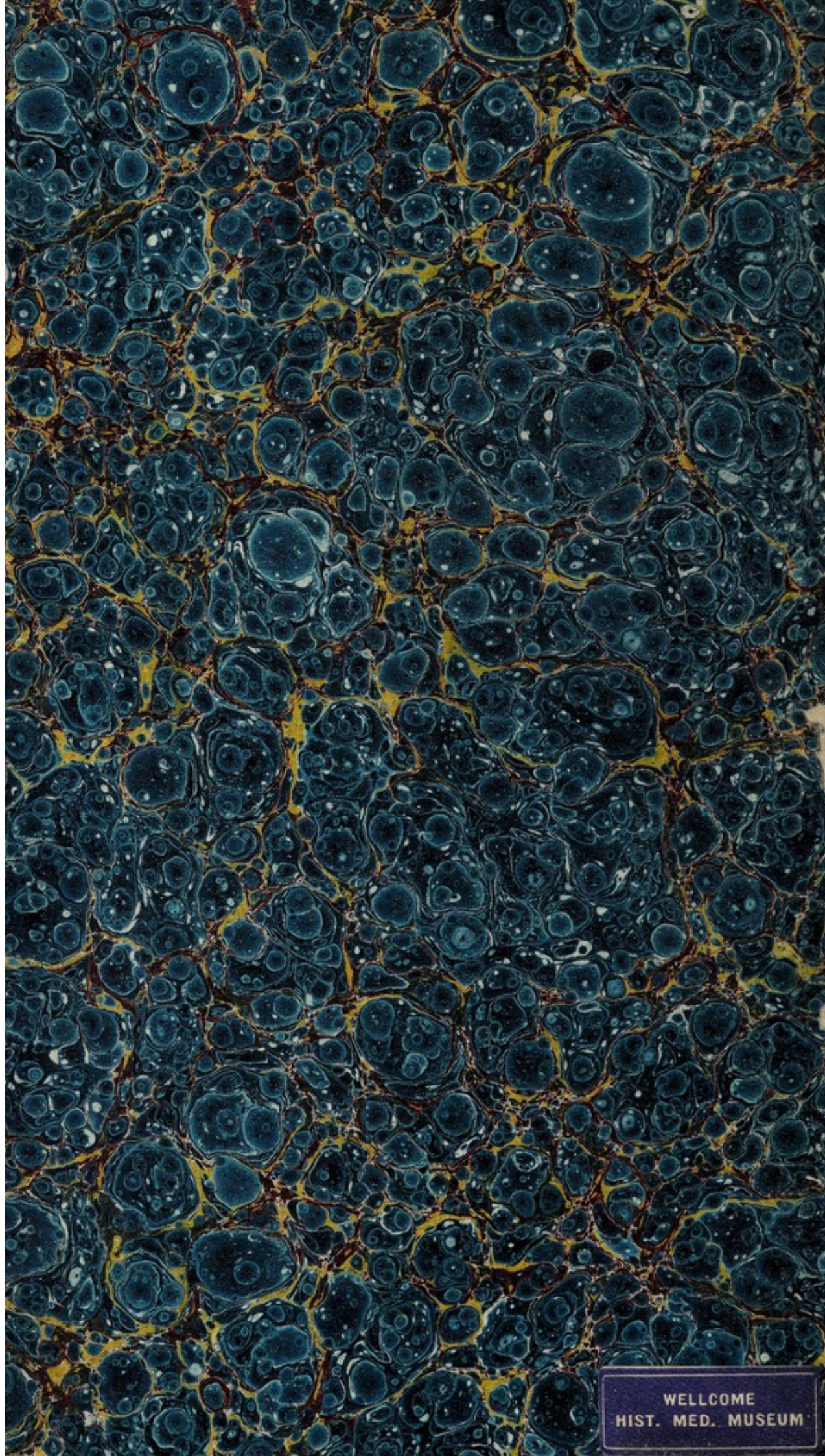

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

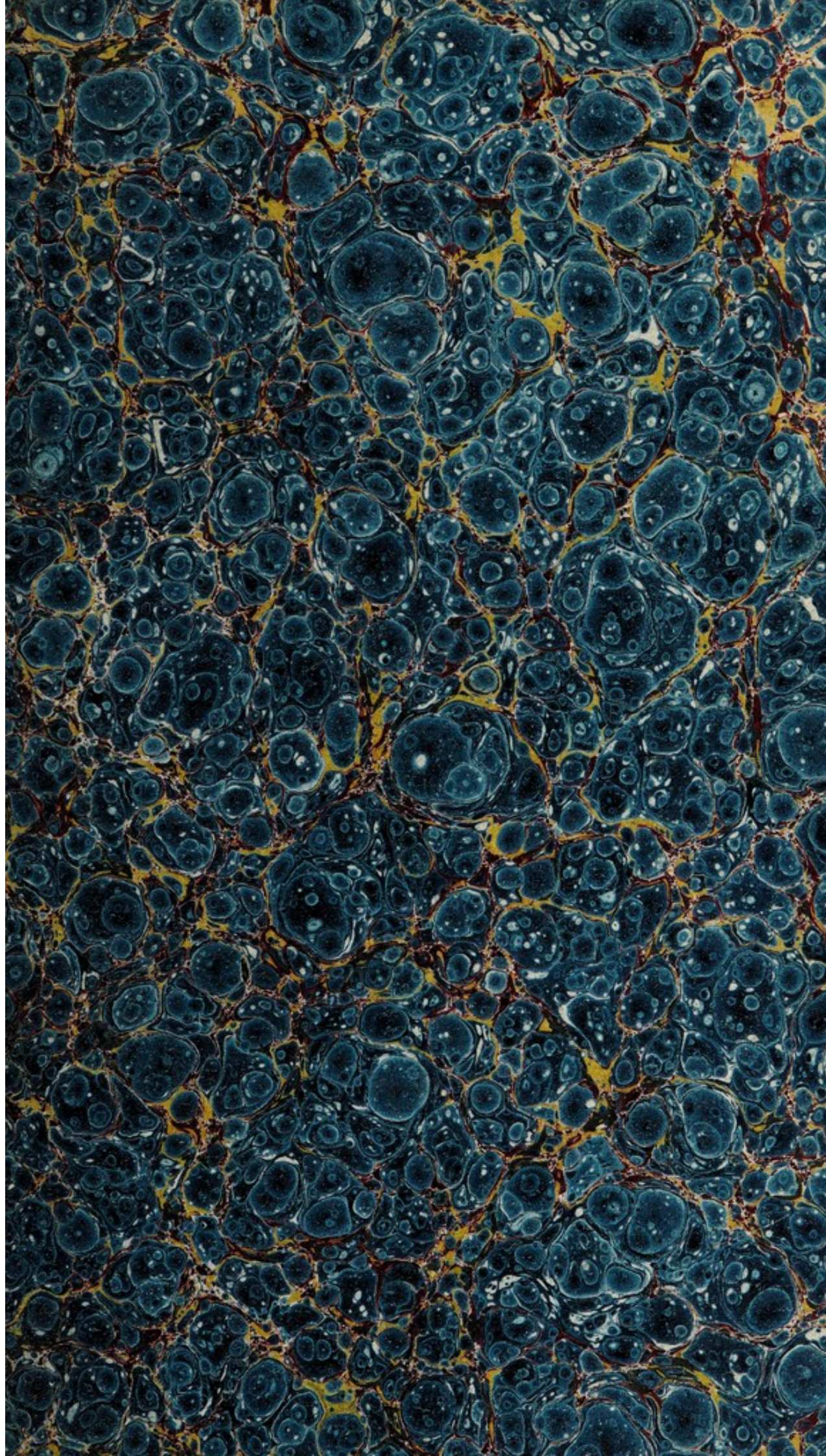

WELLCOME
HIST. MED. MUSEUM

A.X.m

VOL. 1-2

2 vols in 1

570

10

Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b29320203>

APOLLONII CITIENSIS, STEPHANI,
PALLADII, THEOPHILI, MELETII,
DAMASCHII, IOANNIS,

ALIORUM

S C H O L I A

IN

HIPPOCRATEM ET GALENUM

E

CODICIBUS MSS. VINDOBONENS. MONACENS. FLORENTIN.
MEDIOLANENS. ESCORIALENS. ETC.

PRIMUM GRAECE

EDIDIT

FRIDERICUS REINHOLDUS DIETZ

Med. et Chir. Doctor, medicinae practicae in Academia
Prussorum Albertina Professor Extraordinarius, nosocomii,
quod ibi est, Clinices medicae Medicus deuterurgus,
pauperum partis Regimontii palaeopolitanae eiusque
suburbiorum archiater.

VOLUMEN PRIMUM.

REGIMONTII PRUSSORUM

APUD FRATRES BORNTRAEGER.
MDCCCXXXIV.

APOLLONII CITIENSIS, STEPHANI,
PALLAADI, THEOPHILI, METELLI,
DAMASCII, IOANNIS,

ALGABA

SCHEOLA

HYPOCRATES GALENUM

IMPRESSIT CONRADUS PASCHKE.

EDITIONES MSS. VINDOBONENSIS, LUGDUNENSIS, PARISIENSIS
MEDICINARUM, RHEODANENSIS, ETC.

PRIMUM GRAECIS

TRIDIT

ANDREAS REINHOLDUS DIETZ

Med. et Chir. Professor, medicinarum praefectus in archiducum
Rudolphum Albertum Professor Extraordinarius, nosse, quod
quod sit, quod sit, quod sit, quod sit, quod sit, quod sit,
quod sit, quod sit, quod sit, quod sit, quod sit, quod sit,
quod sit, quod sit, quod sit, quod sit, quod sit, quod sit,

VOLUMEN PRIMUM

REGIMONTII INUSORUM

APUD FRATRES BOHNKE

MDCCCXXIV

Praefatio.

Quum iam in eo essem, ut Oribasii, Pauli Aeginae, Aetii, Joannis Actuarii, aliorum, opera medica prelo submitterem continua serie ex maxima parte primum Graecis typis exprimenda apud honestissimum illum librarium Lipsiensem, qui iam viginti sex spissis binisque ex iis bipartitis voluminibus Galeni, Hippocratis, Aretaei, Dioscoridis libros graece et latine ediderat eaque corporis medicorum Graecorum splendida editione iustam nominis celebritatem erat consecutus, eiusdem librarii votis precibusque permotus, ut inchoatam Oribasii editionem ad tempus intermitterem, donec vires morbo diuturno exhaustas resumsisset, inpraesentiarum aliud consilium exsequi decrevi, non ita ab intermisso in tempus praesens opere diversum atque alienum. Pactum enim conventumque erat inter nos, ut ab Oribasio, Sardonio medico divique Juliani imperatoris archiatro, cuius opera, quae extant, fere omnia, si quae a Matthaeo et quae ab Angelo Maio, ab utroque sine ulla rei medicae scientia edita circumferuntur fragmenta, excipias, graece nondum sunt vulgata, novae corporis medicorum Graecorum seriei, meis curis in lucem prodendae, duceretur exordium, quae

monimenta graecae medicinae post Galenum usque ad eius decimo quinto demum aerae nostrae seculo interitum comprehenderet. Atqui mihi tam felici esse contigit, ut etiam post Oribasii aliquot ab Angelo Maio in bibliotheca Vaticana detectos editosque libros duos equidem detegerem libros novos. Oribasii igitur editionem integram, critico adparatu instructam, diu a me paratam ac consummatam, medicis eruditis primum in manus dabimus, ubi quas hoc anno interjicimus commentariorum scholiorumque in Hippocratem et Galenum et corporis Chemicorum Graecorum editiones criticas, haud invite librarii celeberrimi, medicorum Graecorum sospitatoris, obtemperantes desideriis, ad finem erunt perductae.

Neque ita praeceps mihi fuit ab Oribasio ad interpretes Hippocratis Galenique graecos transitus. Hippocrati enim artique medicae exercendae vitam meam adolescens sacravi ejusque libris perpurgandis majorem temporis operaeque dicavi partem, quum quae Hippocrati emendando suppeditarent bibliothecarum Europae celeberrimarum libri manuscripti adminicula, per quinquennium in peregrinis urbibus sedulo et eruerem et conquirerem. Ab Hippocrate ad ejus interpretes perlustrandos sensim sum delapsus. Quos ubi prope omnes nondum vidi esse graece publicatos, mei esse officii duxi et illos ipsos tamdiu neglectos Hippocrateorum librorum explanatores in lucem protrahere. Huc accedit, quod modo reduci mihi facto in patriam urbem et Hippocratis publicis scholis interpretandi munus est commissum et amplus largusque campus medicinae factitandae ad lectulos aegrotorum est apertus. Quo factum est, ut reciprocis ideoque prosperis studiis ita Hippocratem e natura ut naturam ex

Hippocrate, fidissimo eius discipulo, possem commentari. Et me suppuget quidem, quae mea est hominis misericordia, confiteri, me in hoc studiorum tam nobilium beato commercio bilem commovisse ingenioso (ain' tu?) cuidam viro, qui medicinam sibi soli in hac nostra academia mancipatam ab Aesculapio revelatumque sibi soli Hygieae esse delubrum hallucinatur medicosque reliquos ampullato insolentique suo genere scribendi nauseabundos miserrime jugulat ac plane novo invento, quod medicinae practicae nominare systema naturale est ausus, medicinam saniozem, unice veram, Hippocraticam Orco truculentissime mactat. O praeclaram, o divinam medicinae doctrinam naturalem! Te natura exauctorabit monstrum! Te Hippocrates repudiabit ingenii inculti abortum! Tecum mihi res erit, dum patriae medicinae salus mihi erit cordi. Te et quae istiusce sunt farinae, cavillo cachinnoque exponam, quamdiu Hippocratem ac veritatem experientiae diligam! Nosmet ipsi, inglorio ingratoque hoc munere defuncti, ut cum Lucilio loquamur, felices alieno intersumus aevo. Nam de Physiomastige ipso eiusque adversus nos excandescencia susque deque. Sed iam ad propositum revertor. Primo huic commentariorum in Hippocratem et Galenum volumini pauca esse praefanda iudico et de scriptoribus, quorum opera complectitur, et de codicibus, e quibus mea ipsius manu omnia, quae nunc tibi trado, lector benevole, transscripsi.

Apollonius Citiensis.

Fabricius in elencho medicorum graecorum XIII. p. 74. — *Apollonius Citiensis, Caelio Aureliano libr. II. Chronic. cap. 4 ex. lib. II. de epileptics, et iterum*

libr. III. cap. 4. Citium Apollonii medici patriam fuisse notat etiam Strabo XIV. p. 683.

De Nicetae chirurgorum graecorum collectione Fabr. XII. p. 778. et 779. Multo uberius de hac collectione et de antiquissimo huiusce collectionis codice Laurentiano tractarunt et Antonius Cocchius in Graecor. chirurgic. libr. Florentiae. 1754. et Bandinius in catalogo codicum MSS. bibliothecae Laurentianae.

Antonius Cocchius in libro citat. p. 171 haec habet de Apollonio: *Tria igitur reliqua sunt in eodem Nicetae codice (praeter ea, quae ipse Cocchius edidit) quae porro promenda videntur. Primum sunt Apollonii Citiensis commentarii tres in Hippocratis librum de articulis inscripti Ptolemaeo cuidam regi, quem esse juniorem illum Ptolemaei Auletæ Aegypti regis XI fratrem, cui circa annum ante Chr. LXX Cypri regnum obtigit, nos jampridem conjecimus in libello quem de re anatomica Florentiae edidimus anno MDCCXLV. Initium finemque horum commentariorum eodem loco graece et latine vulgavit. Fere similia sunt apud Cocchium p. 12 in nota: commentarii tres in librum Hippocratis de articulis, quorum mentio habetur in Erotiani edit. graec. Hen. Steph. p. 18. in voce ἀρθρον. Obscure hos indicat Fabricius in Bibl. gr. XII. p. 779 aitque constare necdum esse vulgatos. Apollonius hic magni nominis medicus e Citio Cypri oppido laudatus a Strabone, et saepe Aureliano et Erotiano memoratus, vixit, ni fallor, circa annum LXX ante Christum, et hosce commentarios dicavit Ptolemaeo Cypri regi Ptolemaei Auletæ regis Aegypti fratri, ut ex ipsiusmet verborum contextu conjicere me posse reor. —*

Kuehnii in additamentorum ad elenchum medicorum Fabricii fasciculo tertio de Apolloniis ita disserit:

Cum magna medicorum turba hoc nomine sit usa, et hinc frequens unius cum altero confundendi opportunitas nascatur, omnes historiae literariae amatores multum sibi obstrinxit Chr. Fr. Harless, dum sua *Analecta histor. crit. de Archigene medico et de Apolloniis medicis eorumque scriptis et fragm. Bamberg. 1816. 4. ederet. In hisce analectis conscribendis, quod ipse p. 14. profitetur, conjuncta Fabricii, qui non solum in elencho medicor. vett. Vol. XIII. Biblioth. Gr., sed etiam lib. III. c. 21. et lib. IV. c. 17. ejusdem bibliothecae de variis Apolloniis egit, Clerici, Halleri et Sprengelii opera usus est. Nuper idem argumentum pertractavit C. Sprengel. in Erschii Encyclop. IV. p. 439.*

Apollonium Citiensem et Apollonium Murem unum eundemque et medicum et scriptorem fuisse, probare annisus est Harless. l. c. p. 17. Ad Apollonium Memphitem retulit Erotian. p. 86. Franz. librum περὶ ἄρθρων, qui in Nicetae collect. chirurg. vett. Apollonio Citiensi tribuitur. Utrum hac in re, quod a verisimilitudine non prorsus abhorret, Erotianus lapsus fuerit, an duo scriptores cognomines quidem, sed diversa patria orti, idem pertractaverint argumentum, haud dubie tunc dijudicare potero, cum apographum Nicetae acquisivero, cujus felicitatis me brevi participem fore spero. — Haec Kuehnus. At mihi quidem id ex verbis Erotiani non videtur liquere. Erot. p. 86. sub. voc. ἄμβην: Ἀπολλώνιος δ' ὁ Μεμφίτης ἐν τῷ περὶ ἄρθρων, ὑπεροχὴν παρὰ τὸ λοιπὸν ξύλον. Ἀπολλώνιος δ' ὁ Θῆρ, ἐξοχὴν Ὁ δὲ Κιτιεὺς Ἀπολλώνιος ἐν τῷ περὶ ἄρθρων, σιγμοειδῇ ἐγκοπῇ. Apollonius vero Citiensis p. 10. edit. nostr. haec habet verba: Κῶοι τοὺς τῶν κλιμάκων ἀναβαθμοὺς ἄμβωνας καλοῦσιν, ὥστ' εἰσῆσθαι τὴν ἐν τῷ ξύλῳ ὑπεροχὴν τοιαύτην εἶναι, ἵμοίαν ἀναβαθμῷ εἰς τὸ βάθος ἐκκοπὴν ἔχουσαν. Quae verba, prout ea explicas, ad

tres ab Erotiano allegatos Apollonios aequali jure spectare possunt.

Sed ne magis rem irretiam auctoritatibus et testimoniis conquisitis et accumulatis, certum est, Apollonium nostrum Citiensem Zopyri fuisse aequalem atque ejusdem fuisse cum Posidonio quodam Alexandriae discipulum. Cf. p. 2. edit. nostr. Primo igitur ante Chr. saeculo vixit et Ptolemaeo cuidam commentarios suos dicavit. Alexandrinum autem quoniam nullum alium in Hippocratem commentarium habeamus servatum, qui quam rationem ante Galenum sint secuti explanatores Hippocratis, nobis sit documento, hisce Apollonii commentariis, etsi pauca praeter Hippocratis ipsius verba contineant, justus semper habebitur honos, antiquissimo huiusce generis monimento. Contra Bacchium (p. 4. p. 10.) stat Apollonius medicosque Herophileos, praesertim Hegetorem, (p. 4. p. 34.) cuius in elencho Fabricii mentionem non invenio. Dioclem memorat (p. 19.).

De codicibus chirurgorum Graecorum Parisiensibus pauca mihi sunt addenda. Duo enim sunt codices collectionis chirurgorum Nicetae Parisienses.

I. Cod. 2247. Fontebland. Chartac. saec. XVI. exaratus a Christophoro Auvero, Francisci primi tempore, e codice Nicolai Rodulphi Cardinalis. Initio huius codicis haec leguntur: Hunc codicem Cardinalis Rodolphus misit Francisco primo. Vide epistolam praefixam chirurgiae a Vido Vidio editae anno 1544. Ad Apollonium Cytiaeum de membrorum operatione insertae visuntur elegantes earundem operationum figurae. Collectioni praeponuntur tria poematia 1) ejus-

---

1) Quae Ant. Cocchius edidit p. 34—42.

dem Nicetae et Epigramma Ioannis Lascaris ad Ioannem Santorinum Rhodium. Ἡ παροῦσα βίβλος περιέχει συναγωγὴν πολλῶν τῆς χειρουργικῆς τέχνης πραγματειῶν, συλλεγεῖσαν παρὰ Νικήτου ἐκ διαφόρων παλαιῶν ἱατρῶν ὧν τὰ καθ' ἕκαστα ἐν τῷ ἐν ἀρχῇ τῆς βίβλου πίνακι ἀναγράφονται. — Lascaris epigramma (fol. 12.) hoc est: Ἰωάννου τοῦ Λασκάρεως εἰς Ἰωάννην τὸν Σαντορινὸν τὸν Ῥόδιον.

Τίς τάδ' ἀκεστορίης διαγράμματα δηρὸν ἀμανρὰ
 Αὔθις ἔθηκε φανὰ πρᾶπίσι πευκαλίμαις;
 Ἐκ Θήρης μὲν ἄνωθεν ἐπήλυδες ἐς Ῥόδον ἱρὴν
 Σαντορινοῦ πρόγονοι, τῶν κλέος εὐρὺ πέλει,
 Καὐτὸς ἄριστος ἀνὴρ κοῦδ' ἐν λογίοις ἀγέραςτος
 Μοῦνος ἀνιχνεύσας θήραμα κοσμοφελές,
 Βάθρα, βρόχους, τονίων ἐπιδέσμων σχήματ' ἔτευξεν
 Πάγχρηστ', ἰσοθέω πατρὶ χαριζόμενος.

Ex quo epigrammate perspicitur, Santorinum Rhodium aut picturas huiusce codicis chirurgicas ipsum delineasse aut machinas chirurgicas ibi descriptas confecisse. In 1) codice Parisiensi latino 6866 (olim 5010) in quo latinae Vidi Vidii versiones plurium chirurgicorum librorum insunt, fol. 305. in praefatione ad librum Oribasii de machinamentis haec legi: dum machinamenta, quo aptius dictione complecterer et velut ob oculos ponerem, et pingere et lignea conficere studeo, quantum laboris susceperim, quantum exhausserim, praeter complures alios testis mihi est Ioannes Santurineus Rhodius et ipse Reverendissimi 2) Cardinalis mei familiaris. Testis etiam Franciscus Primaticius Bononiensis, regis Galliarum pictor eximius, quorum aliquando opera usus sum.

1) Codex splendidissimus, picturis elegantibus ab eodem pictore delineatis instructus, qui codicis graeci 2247 pinxit imagines.

2) Rodulphi.

II. Codex 2248, olim Medicaeus, Chartaceus, saec. XVI. e veteri codice membranaceo Rodulphi manu Balsamonis cuiusdam descriptus. Constat foliis 671. Picturae ad calcem codicis additae, rudes. Lectionibus codices Parisienses inter se congruunt. Hippocratis verba, quae in codice Laurentiano toties sunt corrupta, in his codicibus a scribis emendata leguntur. Huic codici carmen in Nicetam et Laurentium de Medicis est praefixum, quod sequitur:

Ἦν Ἀσκληπιάδης πολλῶν ἀντάξιος ἀνδρῶν,
 Πάσων, ἐκτάμνων φάρμακα καὶ βέλεα,
 Ἴπποκράτης, Σωρανὸς, Ὀρειβάσιος Κιτιεύς τε,
 Ἀρχιγένης, Ροῦφος, Πραξαγόρας, Διοκλῆς,
 Ἡρόφιλος, Φίλων, Ἐρασίστρατος ἡδὲ Γαληνὸς,
 Πάντες ἀριστοτέχναι ἦσαν ὅσοι πρόπαλαι,
 Ἀλκτῆρες νούσων, ὑγιεῖς δώτορες ἐσθλοὶ,
 Οὐδὲν ἀκεστορίης εἶδος ὑπεξέβαλον.
 Οἱ δὲ νέοι τυπέων λώβας ἐξαρθρώσεις τε
 Κουρεῦσι γραυσὶν τ' ὥπασαν ἀμφιέπειν.
 Καὶ φυσικοὶ δῆθεν, χειρουργικὰ δ' οὐκ ἀλέγοντες,
 Τὴν τέχνην φάεσιν τ' ὥσὶ τ' ἐκερμάτισαν,
 Ἄλλ' ἄλλοις μελέων τ' ἐπενείμαντ', εἰς ἀφανισμόν
 Ταύτης, βαιοτάτοις σχιζομένης μορίοις.
 Ἄλλ' ὃ γε ΝΙΚΗΤΗΣ σοφίης πρόμος, εἰς ἓν ἀγείρας
 Τεῦχος ὅς' ἐσκίδναντ', ἤρκεσέν οἱ ὅλεθρον.
 Καὶ διαγράμματ' ἔδειξεν ἐπώννυμα, σὺν δ' ἐπιδέσμων
 Οὐνόματ' ἐκ μορφῶν θῆκεν ἐπισταμένως,
 Ὅφρα πέλωσιν ἐναργῇ, ῥαστώνην παρέχοντα
 Σωτείρας τέχνης πᾶν ποθέουσι γένος.
 Ἑλλάδος ἐς δ' αἶαν ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΣ ἦνικ' ἐπεμψεν
 Οὐκ ἀέκοντά γ' ἐκὼν βιβλία διζέμεναι,
 Παῖδάς θ' Ἑλλαδικοὺς, οἷς εὐμαρὲς ἐς τέλος αὐδὴν
 Ἑλλάδ' ἐπασκῆσαι καὶ δόμεν Ἰταλίδαις,

Καὶ συγγράμματ' ἐρύσατο, κλεινοτάτων πόνον ἀνδρῶν,
 Λοίσθια δυσμενέων χερσὶν ἀπολλύμενα,
 Τήνδ' ἔτι βίβλον ἔφηνε θεὸς, καὶ χρυσὸς ἔνεικε
 Τηλόθεν Ἰταλὴνδ', ὄφρα πέλη 1) Μεδίκων.
 Νῦν δὲ πατήρ 2) Κλήμεις ξυνὴν θέτο καὶ κατένευσεν
 Ἰητρῶν τέχνην σῶν ἔμεν ὥς τὸ πάρος,
 Ἔργα κλυτῶν προγόνων σῶζων, εὐεργεσίας τε
 Αὖξων, καὶ παρέχων εἰς σοφίην πάροδον.
 Εἴη οἱ βασιλῆας 3) ὁμόφρονας ἅττα μενοινᾷ
 Αὐτὸς ἐκὼν πονέων! Ἀλλὰ τί ταῦτ' ἐπὶ τοῖς;
 ὦν κλέος οὐχὶ πάρεργον αἰείσομαι, ἄσεται αἰὼν
 Ἔργον ἅμα Κλειοῖ Καλλιόπῃ τε θεᾶιν.

In bibliotheca Scholae Medicae Parisiensis volumen adservatur manuscriptum Bosquillonis, additum editioni Hippocratis et Galeni a Charterio vulgatae, pagin. 250, in quo est: 1) Glossarium Hippocratis, plurimis codicibus praefixum (ex Erotiano et Galeno congestum et Frobenianae Hippocratis graecae editioni adnexum) cum quatuor codicibus collatum. Eruditissimus Kuehnus apographum, a Graeco quodam medico exaratum, huiusce glossarii habet, non ita utilis. 2) Libri post Cocchium inediti e collectione Nicetae, e Codd. bibliothecae Regiae transscripti, cum figuris aeri incisis, quae et instrumenta chirurgica et methodos articulorum luxatorum repositionis comprehendunt. Bosquillon haec omnia editioni futurae paraverat. De formis picturarum aereis nihil, licet multum scitatus, potui comperire. In gurgustio quodam scholae medicae jacebunt et evilescent. 3) Galeni commentarii tres in librum Hippocratis de humoribus. Hoc apographum

1) Medicaeornm. 2) Clemens. Cf. Ant. Cocch. Chirurg. vet. praef. p. X. 3) sc. εἶναι.

nobilissimus de Mercy descripsit Kuehnioque misit. Editi hi commentarii primum sunt in Vol. XVI. Corp. Med. Gr. Ex hoc Bosquillonis apographo nullus mihi fructus. Ad fontes ipsos aequatum discessi in bibliothecam regiam Parisiensem. Nullus mihi itidem fructus e Codice 1533 liberalissimi Sir Thomas Phillipps, apud quem propter copias manuscriptas et Londini et in villa Middlehill sum deversatus, Middlehilliano, olim Meermanniano 226, chartaceo, saec. XVII, forma maxima, qui codicis Parisiensis est filius omnesque libros chirurgicos continet, et qui ante Cocchium nondum editi fuerant et qui ad hos usque annos post Cocchium inediti manserant.

Haec de codicibus, quos egomet inspexi. Superest, ut de codice Cardinalis Rodulphi adhuc disseram. Cocchius in praefat. p. XII: *Neque solum hoc nostrum Nicetae exemplar (Laurentianum) e Graeciae ruinis superfuisse opinor, cum et aliorum factam aliquam mentionem inveniam. Laudatur praecipue graecum volumen Francisci regis Francorum dono ei Roma missum a cardinali Rodulpho Florentino, quod unicum in eius bibliotheca legebatur, ut scribit Vidijs in chirurgia edita Parisiis anno 1544. Gabriel Fallopius idem exemplar, quod fortasse viderat Parisiis, indicavit cap. 5. commentarii sui in Hippocratis librum de vulneribus capitis, codicem graecum memorans Cardinalis Florentini, quem donavit Gallorum regi majusculis literis manuscriptum. Cujusmodi codex ille fuerit me latet, et an per omnia ad nostrum responderit, eundem enim fuisse suspicari nequeo. — Ita Cocchius. Bibliothecae Cardinalis Rodulphi duos vidi Catalogos, alterum in bibliotheca S. Laurentii Escorialensi (Plut. VIII. Ser. I. Cod. 2.), alterum in bibliotheca Parisiensi Cod.*

3074 (Colbertin. 3769), qui fuit ex libris Hermannii Taffini Nervii, ex quibus codices medicos graecos, e maxima parte Parisiis nunc servatos, hic enotare lubet. Index librorum Reverendissimi Domini Nicolai Cardinalis Rodulphi sub titulo, libri graeci in medicina, hos recenset codices:

1. Ἐξήγησις τῶν Ἱπποκρατείων λέξεων. Ἱπποκράτους πάντα τὰ εὐρισκόμενα.
2. Γαληνοῦ πρὸς Γλαύκωνα βιβλία β' καὶ περὶ πεπονθότων τόπων ζ'.
3. Γαληνοῦ περὶ τῆς τῶν ἀπλῶν φαρμάκων δυνάμεως ια'.
4. Παύλου Αἰγινήτου τὸ ἕκτον.
5. Γαληνοῦ περὶ αἰτιῶν συμπτωμάτων γ'.
6. Διοσκουρίδου βιβλία η'. Ἀστρονομικὰ καὶ Προγνωστικὰ ἀνώνυμα. Θεοφίλου βασιλικοῦ Πρωτοσπαθαρίου περὶ σφυγμῶν.
7. Συμεὼν Μαγίστρου περὶ τροφῶν δυνάμεως. Τοῦ αἰτοῦ ἐξήγησις μυστικὴ κατὰ στεφανίτην etc.
8. Γαληνοῦ περὶ χρείας μορίων ιζ'.
9. Γαληνοῦ περὶ σφυγμῶν ις'.
10. Γαληνοῦ περὶ πεπονθότων μορίων ζ'.
11. Γαληνοῦ ἱατρὸς εἰσαγωγή. ὄροι.
12. Γαληνοῦ περὶ διαφορᾶς νοσημάτων ζ'. καὶ τῶν θεραπευτικῶν μεγάλων λόγοι γ'.
13. Γαληνοῦ εἰς ἀφορισμοὺς Ἱπποκράτους.
14. Διοσκουρίδου ὕλης ἱατρικῆς βιβλία θ'.
15. Ἱερακοσοφικὸν καὶ Κυνοσοφικόν.
16. Παύλου Αἰγινήτου ζ', τὸ ἑβδομον ἀτελές.
17. Γαληνοῦ μικρὰ τέχνη. Πρὸς Γλαύκωνα β'.
18. Παύλου Αἰγινήτου ζ' καὶ ἕτερα τινὰ ἱατρικά.
19. Ἀψύρτου καὶ ἄλλων Ἱππιατρικά.
20. Συμεὼν Μαγίστρου τοῦ Σήθ περὶ τροφῶν δυνάμεως.

Συνταγματίον ἐπιγραφόμενον Ἰπποκράτει προσφωνηθὲν
Πτολεμαίῳ.

21. Γαληνοῦ εἰς τὸ α' τῶν ἐπιδημιῶν γ'. — εἰς τὸ τρίτον γ'.

22. Γαληνοῦ εἰς τοὺς προῤῥητικὸν γ'.

23. Γαληνοῦ ἡ μικρὰ τέχνη.

24. Ἀρεταίου ζ'. (θεραπευτ. χρονίων νοσημάτων β' desunt).

25. Γαληνοῦ ἡ μικρὰ τέχνη.

26. Ἀλεξάνδρου Τραλλιανοῦ τὸ δωδέκατον ἀτελές. Θεοφίλου περὶ οὖρων.

27. Γαληνοῦ περὶ διαφορᾶς πυρετῶν β'. — περὶ κρίσεων γ'. — περὶ κρισίμων ἡμερῶν γ'.

28. Παύλου Αἰγινήτου ζ'.

29. Ρούφου Ἐφεσίου δ'. — Ὀρειβασίου κδ' καὶ κέ'.

30. Λύσεις ἀνώνυμοι εἰς τὰ παρ' Ἰπποκράτει ἰατρικὰ καὶ φυσικὰ ζητήματα.

31. Ἀριστοτέλους τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ α' καὶ τοῦ β' ἀρχή. — Γαληνοῦ ἀνατομικῶν ἐγχειρήσεων θ'. — εἰς τὸ περὶ ἄρθρων. — περὶ μυῶν κινήσεως. — εἰς τὸ περὶ ἁγμῶν. — εἰς τὸ κατ' ἰητροῖον.

32. Γαληνοῦ ἡ μικρὰ τέχνη. — Θεοφράστου περὶ ἰχθύων, ἀνέμων, ὁσμῶν. — Γαληνοῦ περὶ τῶν καθ' Ἰπποκράτην καὶ Πλάτωνα δογμάτων.

33. Ἐνια τῶν Ἰπποκράτους συνταγμάτων. Γαληνοῦ περὶ κράσεως τῶν ἀπλῶν φαρμάκων α' καὶ β' ἀτελές.

34. Παύλου Αἰγινήτου ζ'.

35. Γαληνοῦ περὶ τῆς τῶν ἀπλῶν φαρμάκων δυνάμεως ια'.

36. Ἀλεξάνδρου Ἀφροδισιέως φυσικῶν ἀπορημάτων ε'. — Γαληνοῦ περὶ αἱρέσεων. — ἡ μικρὰ τέχνη. — περὶ πυρετῶν β' (libri ad Glaucanem). — Ἰπποκράτους προγνωστικόν. — Ἀφορισμοί. — Γαληνοῦ περὶ τῶν ἐν ταῖς τροφαῖς δυνάμεων β'. — Ἀετίου λόγοι ιβ'.

37. Ὀρειβασίου ἰατρικῶν συναγωγῶν λόγοι ι'.

38. Ἰπποκράτους ἀφορισμοί. — Γαληνοῦ περὶ μυῶν κινήσεως α' et secundi pars.
39. Θεραπευτικῶν ἐκλογὴ ἐκ διαφόρων διδασκάλων.
40. Γαληνοῦ πρὸς Γλαύκωνα β'. — περὶ οἰδημάτων, περὶ κόλπου ἀτελές. — περὶ πλήθους. — περὶ δυσπνοίας καὶ ἄλλα τινὰ τοῦ Γαληνοῦ.
41. Ὑπομνήματα καὶ παρασημειώσεις ἐκ διαφόρων τοῦ Γαληνοῦ βιβλίων.
42. Ἰπποκράτους πάντα τὰ εὗρισκόμενα, πρὸ δὲ τούτων ἐξηγήσεις τῶν Ἰπποκράτους λέξεων in pap. signat. ΥΣΤ.
43. Ἡ μεγάλη καὶ παλαιὰ τῆς χειρουργικῆς βίβλος συλλεγείσα παρὰ Νικήτου ἐκ διαφόρων παλαιῶν ἱατρῶν. in pergamena. liga. Eab. (Codex Laurentianus.)
44. Ἐτέρα βίβλος περιέχουσα τὴν αὐτὴν συναγωγὴν τῶν χειρουργικῶν πραγματειῶν. in pap. scritti χειρὶ τοῦ Βαλσαμῶνος. Littera moderna. (Cod. 2248).
45. Τὰ διαγράμματα τῶν προγεγραμμένων χειρουργικῶν πραγματειῶν διαγεγραμμένα παρὰ Ἰωάννου τοῦ Σαντοριναίου. (Picturae codicum Parisiensium.)
46. Ἰπποκράτους πάντα τὰ εὗρισκόμενα in pap. lig. pergamena tecti. fol.
47. Ἰππιατρικά. — περὶ κομητῶν καὶ ἄλλα τινὰ ἀστρονομικά.
48. Ἰατρικά τινὰ διάφορα Παύλου, ὡς ἔοικεν, ἢ Ὁρειβασίου ἢ Ἀκτουαρίου ἢ τινος τῶν νεωτέρων, σφόδρα παλαιά.
49. Ἀκτουαρίου τινά. Quaderni disordinati. Γαληνοῦ ἱατρός καὶ ἄλλα τινὰ τοῦ αὐτοῦ.

In alia huiusce catalogi parte codicum promiscuorum aliquot etiam sunt codices graeci medici argumenti; quos nunc omitto. Inter illos vero codices, quos recensui, tres sunt (Cod. 43. 44. 45.), qui ad historiam codicis chirurgorum Rodulphiani aliquid faciunt dilucidandam. Codex enim 43. aut ipse est Laurentianus

aut alius et ipse antiquissimus, nunc deperditus. Atque est quidem in bibliotheca regia Parisiensi cod. 10293, chartaceus, qui continet: Inventaire des livres de la bibliotheque de Royne mere (Catharine de Medicis) écrit de la main du copiste du Francois Pithou. In quo fol. 60. ita memoratur: Reginae bibliotheca tota fere ex Rodulphi libris constabat. In hoc inventario codices graeci iisdem classibus sunt divisi atque in Catalogis Rodulphi. Inde a fol. 49. Medici graeci recensentur fere iidem, qui in indice Cardinalis extant. At fol. 52. sunt: Opera chirurgica graeca ex veteribus collecta cum figuris non ligata. 1. Unde patet, exemplar Nicetae collectionis membranaceum in Reginae Catharinae bibliothecam cum reliquis codicibus Rodulphi non esse invectum, sed in Italia mansisse et in bibliothecam Laurentianam, nescio quomodo et quando, migrasse. Quae si minus verisimilia videantur, num verisimilius videatur, in codice Laurentiano atque in codice Cardinalis Rodulphi, ab illo diverso, ex quo exemplaria Parisiensia recentiora sunt transscripta, idem folium (p. 24. ed. nostr.) casu fuisse evulsum?

Stephanus Sophista.

Pauca de Stephani aetate vitaeque accepimus, quamvis inter Hippocratis interpretes sequioris aetatis facile sit princeps. Clericus Stephanum Atheniensem paulo post Galenum vixisse perhibet in histor. medic. p. 765. Fabricius in bibliotheca Gr. XII. p. 693. haec tradit de Stephano: Stephanus Atheniensis, Theophili, de quo supra p. 648. dixi, discipulus, Heraclii Imperatoris suppar temporibus non diversus fuisse vi-

detur a Stephano Alexandrino 1) Medico et philosopho h. e. Chemico.

Stephani Atheniensis explanationes eruditae in Galeni librum priorem Therapeuticum ad Glauconem 2) graece editae sunt Venetiis apud Aldum 1536. 8. Latine Augusto Gadaldino Mutinensi interprete cum paucis eiusdem scholiis et castigationibus ibid. apud Iuntas. 1554. 8. Lugduni apud Sylvium. 1555. 8. ibidem apud Frellonium 1558. 8. et ad calcem Medicorum antiquorum latine redditorum a Iunio Paulo Crasso 1581. 4. Praeter triumviros notissimos, Hippocratem, Platonem et Galenum (cuius etiam libros de pulsibus commentario illustrasse se innuit p. 30. et 70. edit. Iuntin.) laudatur ab hoc Stephano p. 18. b. medicus quidam anatomicus Angeleuas (p. 257. ed. nost.), aliunde mihi incomperatus et ignotus. — Fabricius XII. p. 694: Stephani Atheniensis commentarius in prognosticon Hippocratis graece manu exaratus fuit in Bibliotheca Renati Moreau. — Huiusce doctissimi medici libri manuscripti in bibliothecam regiam Pari-

---

1) Eadem sententia Gerb. Ioan. Vossii lib. de philosophia p. 109. Fortasse Atheniensis a patria, Alexandrinus dicitur, quod ibi versatus et medicam artem ibi docuerit exercueritque F.

2) Hanc editionem graecam nunquam videre memini. Si extat, meam harum explanationum editionem ex fide codicis Ambrosiani adornatam esse, sola latina Gadaldini versione in usum vocata, scitote. Attamen non dubito, quin nunquam illam Aldinam editionem extitisse asseverem. Fabricii pedissequi sunt Harlesius in Introductione in hist. l. gr. II. p. 422, Schoellius, Heckerus in hist. med. II. p. 193. In indice autem Aldinarum editionum apud Renouardum (Annal. des Alde) neque anno 1536 neque alio quoquam huiusce commentarii graeca offertur editio. Atqui si extiterit, non video, quomodo Gadaldinum, latinum illius commentarii interpretem potuerit latere, qui saepenumero in explanationibus suis versioni adjectis codicis sui graeci mentionem facere est coactus, sed ne verbo quidem exemplar Aldinum est dignatus.

siensem transierunt.] Est autem in Parisiensi bibliotheca codex graecus 2295, chartaceus, saec. XVI, forma quart., olim Ioannis Francisci Asulani, quo continetur: 1) Θεοφίλου φιλοσόφου ἐξήγησις εἰς τοὺς Ἱπποκράτους ἀφορισμοὺς κατὰ σύνοψιν. In primo folio scriptum est: *Contuli 1) Lefebure de Villebrune 1778. Observavi hunc commentarium nil aliud esse quam epitomen Meletii in aphorismos; imo a tertia sectione Meletium totum fere exscribit nil mutando.* — Lacuna est in sectione V. ab aph. 18—37.

2) fol. 131. aliud opus exordium capit, in catalogo Parisiensi praetervisum, ab his verbis, auctoris nomine tituloque operis omissis: *Τὰ εἰωθότα ἐπὶ ἐκάστου συγγράμματος προλέγεσθαι* etc. Codicis finis fol. 278. *ἐν οἷς σὺν θεῷ ἢ τε παροῦσα πραγματεία πληροῦται καὶ τὰ σχόλια τοῦ Προγνωστικοῦ.* Unde perspexi, Stephani commentarios in Hippocratis prognosticum huic codici praeter Theophili opus inesse.

Possit esse codex Renati Moreau. Hunc codicem recentem, quum jam duobus aliis, Laurentiano et Ambrosiano essem usus, non adhibui. Ceterum lectionibus cum Ambrosiano convenit. De codice Laurentiano Plut. LIX. 14. vide catalogum Laurentianae bibliothecae

Codex Ambrosianus L. 30 chartaceus, saec. XVI., form. quart. In primo folio est: *Φιλοθέου ἐξήγησις εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς Ἱπποκράτους καὶ ἀνωνύμου* (superscr. *Στεφάνου Ἀθηναίου*) *ἐξήγησις εἰς τὸ προγνωστικὸν Ἱπποκράτους.* Hic codex fuit Hieronymi Mercurialis illiusque manu notis adpersus et Pisis emptus a Gratia Maria Gratia, viro linguae graecae ac latinae peri-

1) Aphorismorum celeberrimus ante Bosquillonem editor.

tissimo, nomine Illustrissimi Federici Cardinalis Borromaei, Ambrosianae bibliothecae fundatoris anno 1611. Continet Theophili et Stephani (sine inscriptione perinde atque in cod. Paris.) commentarios. Mercurialis argumenta margini addidit.

In alio ejusdem bibliothecae Ambrosianae forulo A. 27. infer. est codex chartaceus, saec. XVI, Ioan. Vinc. Pinelli, qui eosdem Theophili Stephanique libros eodem modo, hoc est alterum sine ulla inscriptione, complectitur.

Stephanum hunc nostrum Atheniensem, licet patrio hoc cognomine in his codicibus careat, diversum esse putaverim ab Alexandrino, chemico, de quo in editione mea Chemicorum Graecorum propediem prodeunte disserendi opportunior dabitur locus: eundem cum Stephano alio, cui liber de febribus, a Charterio et Bernardo editus, in quibusdam codicibus tribuitur, quem totidem libri manuscripti Palladio dant: diversum a Stephano Magnete, Alphabeti Empirici auctore, de quo alibi sermonem faciam. At non me fugit, in his Stephanis distinguendis me posse desudare infructuosius, quoniam in utramque partem disputandi copia mihi sit haud exigua. Sunt in Stephani commentario in prognosticum p. 87. *ψυχία ἀφράτα* p. 89. *τζιμβλοὶ* p. 94. *λαγωδάτον κοιμᾶσθαι* p. 146. *μάγκυπες* p. 154. *ἀκατίδες* p. 159. *κλοκίον*, alia, quae septimo posterius saeculum esse mihi persuadeant, quo Stephanus vixerit. Ista vocabula mihi undecimum aerae nostrae saeculum olere videntur. Itidem parum liquet, qui fuerit ὁ νέος ἐξηγητής, qui v. c. p. 118. laudatur. Inde autem claret, Stephanum praeter Galeni commentarios recentiores quoque adhibuisse.

Gadaldinus in epistola ad Ioannem Grimanum, patriarcham Aquileiensem, versioni Stephani commentarii in priorem Galeni librum therapeuticum praefixa, ita scribit: *De quo (Stephano) tameſti nihil admodum certi, quod ſciam, habeatur, quo tempore vixerit: illud tamen dubium non eſt, illum nec ignobilem fuiſſe philoſophum, ex quo etiam philoſophi cognomen illi tributum video, nec in Hippocratis Galenique diſciplina mediocriter fuiſſe verſatum, ac multis etiam eiſdemque bonis libris abundaſſe, quos hodie nos ob temporum injuriam deſideramus. Hujus ergo explanationes in priorem hunc therapeuticum librum Galeni, quod nondum in poſtერიorem inciderim, una cum Galeni verbis e graeco in latinum ſermonem converti. In quibus interpre- tandis maximos equidem ſuſcepi labores, cum unicum duntaxat habuerim exemplar, idque adeo depravatum, ut vix aliquando niſi conjectura potuerit intelligi. — Codex Ambrosianus L. 110. chartaceus, Pinellianus, ſaec. XV, forma quart. Gadaldini codice multo melior non eſt. Continet codex meus, a diverſis manibus exaratus: 1) Σχόλια τοῦ Φιλοθέου εἰς τοὺς ἀφοριſμοὺς τοῦ Ἱπποκράτους. 2) Περὶ οὖρων Φιλοθέου. 3) Quaedam περὶ τῶν ἐ' αἰσθήσεων, περὶ τῆς τῶν ἰχθύων τροφῆς, περὶ ἐτυμολογικῆς κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου, cuius initium hoc eſt: Κράνιον ἐν ᾧ κρέματα ὁ νοῦς εἴρεται. μετάφρενα τὰ ὀπιſθεν τῆς κεφαλῆς ἢ τὰ μετὰ τὰς φρένας· ἐν τῇ κεφαλῇ γὰρ αἱ φρένες. μάλλα, ἐκ τοῦ μαλλᾶ τῶν τριχῶν. μύſταξ ἐν ᾧ οἱ μυκτῆρες ſτάζουσιν etc. Deinde περὶ δέκα γενῶν τῶν ſφυγμῶν; duobus foliis conſtat. Initium: Ἦκω δέ ſοι καὶ περὶ τῶν ſφυγμῶν τὸ χρέος ἀποδιδούς etc. 4) Στεφάνου τοῦ φιλοſόφου καὶ ἱατροῦ ἐξήγηſις εἰς τὴν τοῦ πρὸς Γλαύκωνα Γαληνοῦ θεραπεῖαν. Folia 41, quae tranſſcripſi atque nunc edidi. 5) Θεοφίλου περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς βιβλία*

ε'. 6) *Περὶ κατόχου καὶ καταλήψεως*, ὃ δὴ καὶ ἄγρου-
πνον κῶμα λέγεται deque multis aliis morbis. Haec
omnia sunt capita Theophanis Nonni. 7) Hippocratis
libri **XVII**.

Haud deerunt, qui postulent versionem latinam ho-
rum commentariorum textui graeco adpositam. At
qui Hippocratem graecum intelligere nequeant, istis
certo ex his commentariis lux nulla affulget. Qua de
re laborem latine interpretandi ex mei animi senten-
tia inutilem suscipere recusavi.

Scribebam

Regimontii Prussorum d. XII. Apr. mens.

MDCCCXXXIV.

ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ ΚΙΤΙΕΩΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΑΡΘΡΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΣ ΤΟ Α.

Θεωρῶν φιλιατρῶς διακείμενόν σε, βασιλεῦ Πτολεμαῖε, καὶ ἡμᾶς δὲ σὺν ὁρῶν προθύμως τὰ ὑπὸ σου προσταχθέντα διαπρασσομένους, τῶν ὑπὸ Ἱπποκράτους τοῦ θειοτάτου συγγράψαντος περὶ ὀργάνων εἰς ἀνθρώπων βοήθειαν 1) ἐπινενοημένων μεταλαμβάνειν καλῶς ἔχειν ἐνόμιζον, τὰ περὶ ἐξαρθρήσεων αὐτῷ συγγραφέντα δεόντως ἐπιλαβὼν καὶ τὰ περὶ ὤμου καταρτισμοῦ, ὃ κατὰ τὸ παρὸν ἐπέταξας μεταδοῦναί σοι. ἔπει γὰρ ἔνιοι δι' ἀπειρίαν τινῶν 2) ἡχρειώθησαν, οἱ δὲ καὶ πρὸς πολλῶν χρείας εὗρετοι καθεστῶτες ἐνεποδίσθησαν τῷ ὄντι ἑαυτῶν διερμηνεῦσαί σοι, τινῶν δὲ οὐδὲ παραχορῆμα κατανοησάντων ἢ συλλογι-

Sigla Codicum.

L. Codex Laurentianus Plut. LXXIV. Cod. VII. membranaceus, forma maxima, saec. XI. Hunc codicem omnium, qui Graecorum chirurgorum libros continent, longe antiquissimum eundemque celeberrimum sequor. Apollonii Citiensis in Hippocratis de articulis librum tres commentarios ex hoc codice anno MDCCCXXIX Florentiae ipse transscripsi.

F. Codex Parisiensis 2247, olim Fonteblandensis, chartaceus-forma maxima, saec. XVI.

M. Codex Parisiensis 2248, olim Medicaeus, chartaceus, forma maxima, saec. XVI. — Codices Parisienses, ex eodem archetypo Cardinalis Rodulphi (codice Laurentiano) transcripti inter se conveniunt.

1) ἐπινενοημένην L. ἴσως ἐπινενοημένων in margine M. 2) ἡχρειώθησαν L. ἡχρειώθησαν F. ἡχειρώθησαν M.

σαμένων τὴν περὶ τῶν ἄρθρων ἔκπτωσιν τε καὶ παράρθρῳσιν, καὶ παρέλιπον τὴν διὰ τῆς ὀργανικῆς ὕλης ἔντεχνον ἁρμονίαν, τῆς τε κατὰ παλαιστραν γιγνομένης ἀρθρεμβολήσεως δημωδῶς πρασσομένης, μηδὲ ἐν σε τῶν τοιούτων διαλανθανέτω. ἵνα δὲ πάνυ εὐπαρακολούθητά σοι τὰ παρὰ τὰνδρὸς κατὰ μέρος γένηται, πρότερον τὰς τοῦ Ἱπποκράτους λέξεις 1) ἐκθήσομαι· ἐτοιμοτέρους τοὺς τρόπους τῶν 2) ἐμβολῶν ὑποτάξαιμεν, οἷόν τινα ἔρανον ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔργων, [ὥς] διὰ τῆς τῶν συμπεριλαμβανομένων ἀνδρῶν ὑπηρεσίας γίνονται, ὧν τινες μὲν καὶ αὐτοὶ κατήρτικα, τινὰς δὲ καὶ 3) Ζωπύρῳ παρηδρευκῶς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τεθεώρηκα. ὅτι δὲ ὁ ῥηθεὶς ἀνὴρ ἐπὶ τε τῶν καταγμάτων καὶ ἐπὶ τῆς τῶν ἐξαρθρήσεων χειρουργίας κατὰ τὸ πλεῖστον Ἱπποκράτει κατακολουθῶν ἐθεράπευε, μαρτυρήσειεν ἂν ἡμῖν Ποσειδώνιος τῷ αὐτῷ συνδιατετριφῶς 4) ἱατρῷ ὢν.

Ἦρκεται τοίνυν ὁ Ἱπποκράτης τοῦ περὶ ἄρθρων βιβλίου τὸν τρόπον τοῦτον· — ὥμου δὲ ἄρθρον ἓνα τρόπον οἶδα 5) ὀλισθάνον τὸν ἐς τὴν μασχάλην· ἄνω δὲ 6) οὐπω εἶδον οὐδὲ ἐς τὸ ἔξω. — Ἐξῆς δὲ ἐπὶ ποσὸν περὶ τινων διεληθὼν οὕτως διασαφεῖ· — εὐπαίδευτον δέ ἐστι τὸ εἰδέναι πάντα τοὺς τρόπους τῶν ἐμβολέων, 7) οἷς ἰητροὶ ἐμβάλλουσι καὶ ὥς αὐτοῖς τοῖς τρόποις τούτοις κάλλιστα ἂν τις χρέοιτο. χρῆσθαι δὲ χρὴ τῷ κρατίστῳ τῶν τρόπων, ἣν τὴν ἰσχυροτάτην ἀνάγκην ὀρεῖς. κράτιστος δὲ 8) ὁ ὕστατος γεγραψόμενος. — Πάντας δὲ τοὺς ἐφεξῆς καταρτισμοὺς τῆς ἐκ τοῦ κάτω τοῦ ὥμου γινομένης ἐξαρθρήσεως διασεσάφηκεν,

1) ἐκθήσωμαι L. 2) ἐμβολαίων L. ὑποτάξαιμεν L. τινα εἶρα ὑπ' αὐτ. τ. ἔρ. διὰ etc. Codices omnes, quae verba sensu carent. ὑποταξάμενος οἷόν τινα ἔρανον ἀπ' .... ὥς etc. Cocchius Graec. Chir. libr. p. 171. tacitus conjecit. Equidem conjeci ὑποταξάμενος, ὃν τινα τρόπον ὑπ' αὐτ. τ. ἔρ. διὰ etc. 3) De Zopyro cf. Fabric. bibl. gr. XIII. p. 455. Zopyrum chirurgiam quoque docuisse aliunde nondum erat notum. Posidonius accedat noster elencho medicorum graecorum. 4) ἱατρῷ οὐ Codices omnes. ὢν Cocchius. An ἱατρῷ? 5) ὀλισθάνοντα L. 6) οὐδέποτε F. 7) ὅσοισιν οἱ F. Hippocratis verba in codicibus Parisiensibus a scribis libris manuscriptis Hippocratis sunt accommodata. Itaque valde discrepant a codice Laurentiano. Quam lectionum varietatem, ut semel dicamus, raro enotavimus. 8) ὁς L.

ὧν πρῶτον τὸν δι' αὐτῶν τῶν ἰδιωτῶν ἐπιτελούμενον οὕτως κατακεχώρικεν· — εἰ μὲν οὖν πυκνὰ ἐκπίπτει, ἱκανοὶ ὡς ἐπὶ πολὺ αὐτοὶ ἑαυτοῖς εἰσιν ἐμβάλλειν. — Τισὶ γὰρ φύσει τὸ τοῦ ὤμου ἄρθρον, καθάπερ ἐκτέθειται, συνεχῶς 1) ἐκπίπτει χωρὶς τῶν ἔξωθεν αἰτιῶν, οἷτινες ῥαδίως τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἄρθρου συνήθως δι' ἑαυτῶν ἐπιτελοῦσιν. ὃν τρόπον δὲ ἐπὶ τὸν καταρτισμὸν ποιοῦνται, καὶ διὰ τούτων τὰ ἐξῆς δηλοῖ· — ἐνθέντες γὰρ τῆς ἐτέρης χειρὸς τοὺς κονδύλους ἐς τὴν μασχάλην ἀναγκάζουσιν ἄνω τὸ ἄρθρον· τὸν δὲ ἀγκῶνα παράγουσιν αἰεὶ παρὰ τὸ στῆθος. — Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἐμβολὴν οὐκ ἀναγκαῖον ἐνόμιζον εἶναι διὰ ζωγραφίας ὑποδεικνύναι, ὃν τρόπον γίνοιτο, ὑπὸ αὐτῶν τῶν πεπονθότων 2) ὑπογράφων σοι, μᾶλλον δὲ τὰς ἐχομένως διασαφουμένας, ὧν οὕτως ἐνῆρχται· — τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον τοῦτον καὶ ὁ ἱατρὸς ἂν ἐμβάλλοι, εἰ αὐτὸς μὲν ὑπὸ τὴν μασχάλην ἐσωτέρω τοῦ ἄρθρου τοῦ ἐκπεπτωκότος 3) ὑποβάλλοι τοὺς δακτύλους, ἀπαναγκάζοι δὲ ἀπὸ τῶν πλευρῶν 4) ἐπιβάλλων τὴν ἐσωτοῦ 5) χεῖρα ἐπὶ τὸ ἀκρώμιον, ἀντερείσιος δὲ εἵνεκα τοῖς 6) γούνασι παρὰ τὸν ἀγκῶνα τὸν βραχίονα ἐμβάλλων ἀνωθείοι πρὸς τὰς πλευράς. συμφέρει δὲ κρατεράς τὰς χεῖρας ἔχειν τὸν ἐμβάλλοντα, εἰ αὐτὸς μὲν τῇσι χερσὶ καὶ τῇ κεφαλῇ οὕτως ποιοίη, ἄλλος δὲ τις τὸν ἀγκῶνα παράγοιτο παρὰ τὸ στῆθος. — Ὁ δὲ κατὰ μέρος χειρισμὸς, ὃν τρόπον ὑποτετάχαμεν, οὕτως ἂν ἐπιτελοῖτο· τοὺς δὲ ἐξῆς τρόπους τῶν ἐμβολῶν δι' ὑπομνημάτων, ζωγραφικῆς 7) δὲ σκιαγραφίας τῶν κατὰ μέρος ἐξαρθρώσεων, παραγωγῆς τε τῶν ἄρθρων, ὁφθαλμοφανῶς τὴν θέαν αὐτῶν παρασχησόμεθα σοι.

σ'. Ἐμβολὴ ὤμου ἢ διὰ τῶν δακτύλων τοῦ ἱατροῦ γινομένη καὶ τοῦ ἀκρωμίου 8) ἀντερείσεως.

Πρῶτον μὲν οὖν ἐμβολῆς τρόπον τοιοῦτόν τινα γινόμενον ὑπογέγραφεν, ἕαν τε καὶ ἐπὶ τῶν συνήθως ἐξαρθ-

1) ἐκπίπτειν L. F. 2) ὑπογράφειν L. 3) ὑποτείνας F. M. cum Hipp. editt. 4) ἐμβάλλων F. M. 5) κεφαλὴν F. M. cum libris editis. 6) γούνασι] δὲ τῇ ἄνω L. 7) Fortas. τε 8) ἀντερείσιος L. M. ἀντερείσις F. Codex Chirurgorum Graecorum Nicetae, e plurimis ope-

θρούντων ἂν τε καὶ ἐπὶ τῶν πρώτως τοῦτο παθόντων
 ἱατροῦ χρεία τις ἦ· δεύτερον δὲ τοῦτον κατακεχώρικεν·
 — ἔστι δὲ 1) ἐμβολὴ ὤμου καὶ ἐς τὸ ὀπίσω ὑπερβάλλοντα
 τὸν πῆχυν ἐπὶ τὴν 2) ῥάχιν, ἔπειτα τῇ μὲν ἑτέρῃ χειρὶ
 3) ἀνακλᾶν ἐς τὸ ἄνω τοῦ ἀγκῶνος ἐχόμενον, τῇ δὲ ἑτέρῃ
 παρὰ τὸ ἄρθρον ὀπισθεν ἐρεῖδειν. — Ἐφ' ἑκατέρων δὲ
 τῶν προκειμένων καταρτισμῶν ἐφέστακεν, ὅτι κατὰ τασιν
 οὐδηντινοῦν ἔχοντες, τινῶν ἐξαρθρήσεων κρατοῦσιν, ἐπεὶ
 γε ἐν τοῖς περὶ ἀγμῶν τοῦ κατὰ φύσιν ἔχεσθαι διείληφε
 τὴν ἐπὶ τῶν τοιούτων γινομένην εἰς τὸ εὐθὺ τάσιν. Ἐναρ-
 χόμενος δὲ τοῦ βιβλίου οὕτως διασεσάφηκεν· — 4) τῶν
 ἐκπτωσίων τε καὶ κατηγμάτων ὡς 5) ἰθύτατα τὰς κατατά-
 σιας ποιέεσθαι· αὕτη γὰρ ἡ δικαιοτάτη φύσις. — Οὐ
 μὴν ἀλλὰ ποτε τεθεωρηκὼς ἐπὶ τῶν ῥαδίως δυναμένων
 ὤμον ἀποκαθίστασθαι τὴν ἔνθεσιν χωρὶς κατατάσεως ὃν
 τρόπον προδιηρίθμηται γεγεννημένην, οὕτως ταῖς προκει-
 μέναις ἐμβολαῖς ἐν τῷ περὶ ἁρθρων ἐπήνεγκεν· — αὕτη
 ἡ ἐμβολὴ καὶ ἡ πρόσθεν εἰρημένη οὐ κατὰ φύσιν ἐοῦσαι
 ὁμῶς 6) ἀμφισφάλλουσαι τὸ ἄρθρον ἀναγκάζουσιν ἐμπί-
 πτειν. — Σπουδῇ μὲν οὕτω κωλύσει τὴν τινων περὶ τὰ
 ὄργανα ἀπειρίαν, μάλιστα τὴν τῶν 7) Ἡροφιλείων ἀχει-
 ρίαν ἐνδείξασθαι, οἵτινες τὴν ἐπὶ τῶν πραγμάτων γυμνα-
 σίαν ἀπολελυμένοι, ψιλῶς δ' αὐτῷ τῷ μοτῷ προσέχοντες
 διεσφάλησαν. 8) Βακχεῖος τοίνυν ἐπιβαλλόμενος τὰς Ἰπ-
 ποκρατεῖους λέξεις ἐξηγήσασθαι καὶ μὴ δυνηθεὶς νοῆσαι,
 τί ποτέ ἐστι τὸ ἀμφισφάλλουσαι τὸ ἄρθρον — περιβάλ-
 λουσαι, — ἐπεὶ περ εὐγνωστον ὑπῆρχεν αὐτῷ διὰ πλειό-
 νων, ὅτι παρὰ τῷ ἱατρῷ τὸ ἀμφὶ περὶ σημαίνει, πῶς
 δ' οὐκ ἂν τις εἴποιεν αὐτὸν ὑπ' ἀπειρίας συνεσχημένον

ribus compositus, perpetuo capitum numero est instructus. Apol-
 lonii Citiensis commentarii a capite 199 initium sumunt. Picturae
 coloratae saepiusque inauratae, haud inelegantes singulis capitibus
 superadditae sunt, quibus articulorum luxatorum repositio fiat
 manifestior. Pictura vero huius capitis detrita.

1) ἐμβολῆς L. 2) ῥάχην L. 3) ἀνακτανέσθω ἄνω L. 4) Hipp. de
 fract. II. p. 708 Lind. 5) ἰθύτατα L. 6) ἀμφισβάλλουσαι F. M.
 7) Ἡροφιλείων Codices. ἵσως ἡροφιλείων in mg. F. M. 8) Βάκχιος L.
 Erotian. Gloss. Hipp. p. 8.

καὶ τὴν τῶν ἱατρῶν καὶ τὴν τῶν φιλομαθοῦντων διεστρο-
φέναι διάνοιαν; ἀπὸ γὰρ τοῦ σφάλλειν καθάπερ καὶ ἐν
παλαιστρικῇ 1) τὸ περισφάλλειν ἐν τοῖς προκειμένοις ἐν-
τέτακται 2) τῷ τὸ ἄρθρον διὰ τινος αἰφνιδίου περὶ τὸν
τόπον οἰκισμού περιορισθὲν εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἀποχωρεῖν
ἀναγκάζεσθαι. οὐ κατὰ φύσιν δ' οἶεται εἶναι τὰς προ-
κειμένας ἐμβολὰς διὰ τὸ μὴ μετὰ κατατάσεως αὐτὰς γί-
νεσθαι. ὅτι δὲ οὐ περιβάλλειν τὸ ἄρθρον, ἀλλὰ περι-
σφάλλειν λεκτέον κατὰ τὸν ἱατρὸν καὶ διὰ τί τὸν τοιοῦτον
τρόπον οἶεται παραίτιόν ποτε καταρτισμοῦ γίνεσθαι,
φανερόν ἐξ ὧν ἐν τοῖς αὐτοῖς οὕτως διασαφεῖ. — τῶν δὲ
ἐμβολέων αἱ μὲν ἐξ ὑπεραιωρήσεως ἐμβάλλονται, αἱ δὲ
ἐκ κατατάσιος, αἱ δὲ ἐκ περισφάλσιος. — Κέχρηται δὲ
τῷ παραπλησίῳ τῆς ἐρμηνείας τρόπῳ διασαφῶν ἐνίοις
οὕτως. — περὶ γὰρ τὸ ὑπεροειδές 3) ὁ ὦμος ἦν — καὶ
κατὰ μὲν τὴν κλῆσιν περισφάλλεσθαι τὸ σῶμα κίνδυνος
4) [εἶη]. — Ἔτι δὲ καὶ περὶ μηροῦ καταρτισμοῦ χρεῖαν
ποιούμενος οὕτως διεσαφηνεῖ. — 5) πολλοῖς γὰρ συγκάμ-
ψασι τὸ σκέλος κατὰ τὸ ἄρθρον ἐνέπεσεν ἴδῃ 6) ἀμφί-
σφασιν ποιησάμενον. — Τὰ μὲν οὖν πρὸς 7) Βακχεῖον
ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω. τὴν δὲ δευτέραν ἐμβολὴν ὃν τρό-
πον ὑπογέγραπται μεθοδευτέον.

σα'. Ἐμβολὴ ὦμου ἢ διὰ τῆς 8) πυγμῆς τοῦ
ἱατροῦ γινομένη.

Τρίτον δὲ ἐμβολῆς τρόπον ἔγχειρον τῶν κατὰ τὸν ὦμον
ἐκπτώσεων εἰκότως ὑπογέγραπεν. — 9) οἱ δὲ τὰς ἐμβολὰς ἐρ-
θωμένως ἐμβάλλειν εἰωθότες εὐθέως καταναγκάζουσι. χρὴ
γὰρ τὸν τε ἄνθρωπον χαμαὶ κατατεῖναι ὑπτιον, τὸν τε ἐμβάλ-
λοντα χαμαὶ ἵζεσθαι ἐφ' 10) ὁκότερα ἂν τὸ ἄρθρον ἐκπε-
πτώκη, ἔπειτα λαβόμενον ταῖς χερσὶ ταῖς ἑωυτοῦ τῆς χειρὸς

1) τῷ Codd. 2) Fortas. τό. 3) ὁμος ἦν. καὶ etc. L. ὦμος ἦν καὶ
καταπεπήγη, περισφ. F. M. Hipp. de artic. p. 760. 4) εἶη om. F.
M. Equidem omiserim. 5) Hipp. II. p. 838. 6) ἀμφισφάλῳ ποιη-
σαμένῳ L. 7) Βάκχιον L. F. 8) Pictura tempore detrita. 9) γρ. οἱ
δὲ τῇ πτέρῃ πειρώμενοι ἐμβάλλειν ἐγγύς τι τοῦ κατὰ φύσιν ἀναγ-
κάζουσι F. M. in mg. Hipp. p. 758. 10) ἐκάτερα L.

τῆς σιναρῆς κατατείνειν, τῇ δὲ πτέρνῃ ἐς τὴν μασχάλην ἐμβάλλοντα ἀντιωθέειν, τῇ μὲν δεξιῇ ἐς τὴν δεξιὴν, τῇ δὲ ἀριστερῇ ἐς τὴν ἀριστερὴν. δεῖ δὲ ἐς τὸ κοῖλον τῆς μασχάλης ἐνθεῖναι στρογγύλον τι 1) ἐναρμόσον· ἐπιτηδειόταται δὲ πάνυ αἱ μικραὶ σφαῖραι αἱ σκληραὶ, 2) οἷον ἐκ τῶν πολλῶν σκυτέων ῥάπτονται. — Ἐπειτεν περὶ τοῦ κατὰ τὴν μασχάλην γινομένου διὰ τὴν κατάτασιν κοιλώματος ὑποδείξας ἐξῆς φησὶν· — χρὴ δέ τινα ἐπὶ θάτερα τοῦ κατατεινομένου καθήμενον κατέχειν ἐπὶ τὸν ὕγιέα ὦμον, ὥς μὴ περιέλκηται τὸ σῶμα, τῆς χειρὸς τῆς σιναρῆς ἐπὶ θάτερα τεινομένης· ἔπειτα ἱμάντος μαλθακοῦ πλάτος ἔχοντος ἱκανόν, ὅταν ἡ σφαῖρα ἐντεθῇ ἐς τὴν μασχάλην, περὶ τὴν σφαῖραν περιβεβλημένου τοῦ ἱμάντος καὶ κατέχοντος, λαβόμενον ἀμφοτέρων τῶν ἀρχῶν τοῦ ἱμάντος ἀντικατατείνειν τινὰ ὑπὲρ κεφαλῆς τοῦ κατατεινομένου καθήμενον τῷ ποδὶ προσβάντα τοῦ ἀκρωμίου πρὸς τὸ ὀστέον. ἡ δὲ σφαῖρη ὥς ἐσωτάτω καὶ ὥς μάλιστα πρὸς τῶν πλευρῶν κείσθω καὶ μὴ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τοῦ βραχίονος. — Οὐδεμία δὲ ἐπὶ τούτων ἐστὶ χρεία περιεργαζόμενον ἐξηγεῖσθαι τὰ κατὰ μέρος ἐν τῷ χειρισμῷ 3) πρᾶσσόμενα· σαφέστερον γὰρ αὐτὸς ὁ ἰατρὸς ἐν τούτοις ἕκαστα, 4) καὶ ὃν τρόπον χρὴ γινώσκειν. διὸ καὶ 5) μηδεὶς ἡμᾶς ἀργότερον ἵσταμένους περικάμπτειν ὑπολάβοι τὴν μετὰ τὰς λέξεις διήγησιν, ἀλλὰ 6) τὸ δὴ λέγειν ἐργῶδες εἶναι νομίζομεν. ὃν τρόπον μὲν οὖν δεῖ τὸν καταρτισμὸν τοῦ ἄρθρου περιποιεῖσθαι, προσυποτετάχαμεν.

σβ'. Ἐμβολὴ ὦμον 7) ἡ διὰ τῆς πτέρνης.

Ἀξίως δὲ ταύτην τὴν ἐμβολὴν ὑπογέγραφεν· — ἔστι δὲ καὶ ἄλλη ἐμβολή, ὥσπερ κατωμίζουσιν ἐς ὄρθον. μείζων μέντοι χρὴ εἶναι τὸν κατωμίζοντα, διαλαβόντα δὲ τὴν χεῖρα ὑποθεῖναι τὸν ὦμον τὸν ἑωυτοῦ ὑπὸ τὴν μασχάλην

1) ἐναρμόσων L. 2) οἷαι F. M. 3) πρᾶσσόμενον L. 4) Vide-tur excidisse διηγείται vel aliud simile verbum. 5) μηδ' εἰς Codd. 6) τῷ δὴ L. τὸ δὴ F. Fortas. ἀλλ' ὃ δὴ sive τόδε. 7) Tituli ad picturas, eaque, quae antecedunt, pertinent. Delineavi quidem has picturas in apographo meo, sed rudiores sunt quam quae aerī incisae verbis melius explanare repositiones possint.

ὁξύν καὶ πεῖτα ὑποστρέψαι, 1) ὥς ἂν ἐνίζηται ἔδρη, οὕτως στο-
χασάμενον, ὅπως 2) ἀμφὶ τὸν ὦμον τὸν ἔωυτοῦ 3) κρεμά τὸν
ἄνθρωπον κατὰ τὴν μασχάλην. αὐτὸς δὲ ἔωυτὸν ὑψηλότερον
ἐπὶ τοῦτον τὸν ὦμον ποιεέτω ἢ ἐπὶ τὸν ἕτερον· τοῦ δὲ
κρεμαμένου τὸν βραχίονα πρὸς τὸ ἔωυτοῦ στῆθος προσ-
αναγκαζέτω ὥς 4) μάλιστα. ἐν τούτῳ δὲ τῷ σχήματι ἀνασει-
έτω, ὅταν μετεωρίσῃ τὸν ἄνθρωπον, ὥς ἀντιζήρῃ τὸ ἄλλο
σῶμα αὐτοῦ ἀντίον τοῦ βραχίονος τοῦ κατεχομένου. ἦν δὲ
ἄγαν κοῦφος ἢ ὁ ἄνθρωπος, καὶ προσεκκρεμασθήτω
τις ὀπισθεν κοῦφος παῖς. — Δεῖ δὲ τὸν καταρτισμὸν
οὕτως ποιῆσθαι παλαιστρικώτερον ὄντα καθάπερ ὑπο-
γεγράφαμεν.

σγ'. Ἐμβολὴ ὦμου ἢ διὰ τοῦ κατωμίζοντος.

Πᾶσι δὲ τοῖς προειρημένοις ὁ Ἱπποκράτης οὕτως
ἐπεφώνησεν· — αὐταὶ αἱ ἐμβολαὶ πᾶσαι κατὰ παλαιστορὴν
εὐχρηστοί εἰσιν, ὅτι οὐδὲν 5) ἄλλοίων ἁρμένων δέονται
ἐπεισενεχθῆναι· χρήσαιτο δ' ἂν τις καὶ ἄλλοθι. — Οὐ
γὰρ μόνον ἐάν τι τοιοῦτον ἐν ταῖς κατὰ παλαιστορὴν γυ-
μνασίαις συμβῇ, χρηστέον τοῖς προειρημένοις ἐκ τοῦ και-
ρου καταρτισμοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐν ἄλλοις τόποις 6) ἀπολη-
φθεῖς ἐπακολουθήσῃ, μηδεμιᾶς ὁργανικῆς ἀνάγκης παρούσης.
ἦδη δὲ καὶ τὰς ἐπὶ ποσὸν τῇ διὰ τῶν ἀνδρῶν γινομένη βίᾳ
προσδεομένας ἐξαρθρήσεως μοχλείας οὕτως διασαφεῖ· —
ἀτὰρ καὶ οἱ περὶ τὰ ὑπερα κατὰ φύσιν ἐμβάλλουσι. χρὴ
δὲ τὸ μὲν ὑπερον 7) κατελίσχθαι τινί· ἥσσον γὰρ ἂν ὀλι-
σθάνοι· 8) ὑπηναγκάσθαι δὲ μεσηγὺ τῶν πλευρέων καὶ
τῆς κεφαλῆς τοῦ βραχίονος. καὶ ἦν μὲν βραχὺ ἔῃ τὸ ὑπε-
ρον, καθῆσθαι χρὴ τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τινος, ὥς μάλιστα
τὸν βραχίονα περιβάλλειν δύνηται περὶ τὸ ὑπερον. μαλι-
στα δὲ ἔστω μακρότερον τὸ ὑπεροειδές, ὥς ἂν 9) ἔστεως
ὁ ἄνθρωπος κρέμῃται μικροῦ δεῖν ἀμφὶ τῷ ξύλῳ· καὶ
ἔπειτα ὁ μὲν βραχίων καὶ ὁ πῆχυς παρατεταμένος παρὰ

1) ὥσπερ ἔξεται L. 2) ἀμφὶ] δὲ L. 3) κρεμάσαι F. M. Hipp. libri vulgati. 4) ἴσως τέχιστα F. in mg. ex Hipp. codd. vulgatis. 5) ἀλολίω ὁργανμένων L. 6) ἀπολειφθεῖς L. 7) κατελίσχθαι L. τινί τινὶ μαλθακῇ F. M. Hipp. 8) ὑπηναγκάσθαι L. 9) ἔσται L. κρέμασθαι μικροῦ δέη F. M.

τὸ ὑπερον ἔστω, 1) τὸ δὲ ἐπιθότερα τοῦ σώματος καταναγκάζεται τις περιβάλλων περὶ τὸν αὐχένα 2) παρὰ τὴν κλεῖδα τὰς χεῖρας. αὕτη ἡ ἐμβολὴ κατὰ φύσιν ἐπιεικέως ἐστὶ καὶ ἐμβάλλειν δύναται, ἣν χρησιῶς σκευάσσονται. — Δεῖ γὰρ ἡμᾶς τὸ ξύλον ἀσφαλῶς ἐδράζειν, ὅπως ἂν μὴ τι κατὰ τὸν χειρισμὸν ἐμπόδιον ἐπενέγκοι σαλευόμενον, θείη γε βιαιοτέραν 3) ἔχειν τὴν μοχλείαν. οὗτος ὁ τρόπος ὡς 4) γ' ἂν τις χρῶτο τῷ καταρτισμῷ περὶ τὸ ὑπεροειδές 5) ξύλον ὑπόκειται.

σδ'. Ἐμβολὴ ὦμου ἡ διὰ τοῦ ὑπεροειδοῦς ξύλου.

Ἀσφαλέστερον δὲ τὸ τοῦ κλιμακίου γινόμενον διὰ τούτων ὑποτέταχεν· — ἀτὰρ καὶ ἡ κατὰ τοῦ κλιμακίου ἐτέρη τις τοιαύτη καὶ ἔτι βελτίων, ὅτι 6) ἀσφαλέστερον 7) ἂν τὸ σῶμα τὸ μὲν 8) τείνηται, τὸ δὲ 9) ἀντισηκώσῃ μετεωρισθέν. περὶ γὰρ τὸ ὑπεροειδές 10) ὁ ὦμος, ἣν καὶ καταπεπήγη, περισφάλλεσθαι τὸ σῶμα 11) ἢ τῇ ῥ' τῇ. χρὴ μέντοι καὶ ἐπὶ τῷ κλιμακτῆρι ἐπιδεδέσθαι τι στρογγύλον ἄνωθεν ἐναρμόσσον ἐς τὸ κοῖλον τῆς μασχάλης, ὅπως διαναγκάσῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ βραχίονος ἐς τὴν φύσιν ἀπιέναι. — Πυκνότερον εἶωθεν ἐπὶ τῶν ἀναγκαίαν χρεῖαν ἔχόντων διαστέλλεσθαι πρὸς 12) τὸ μὴ διαλαθεῖν τι τῶν χρησίμων, ὃ δὴ καὶ νῦν πεποίηκε, πάλιν ὑπομνήσας, ὅτι δέον ἐστὶ καὶ ἐπὶ τοῦ κλιμακτῆρος προσεπιδεδέσθαι τι στρογγύλον πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἐν τῇ μασχάλῃ κοίλου 13) τῷ διὰ τοῦ τοιούτου τρόπου μάλιστα πῶς εἰς τὸ ἄνω μοχλεύεσθαι τὴν τοῦ ὦμου κεφαλὴν. τὸ δὲ κλιμάκιον οἱ μὲν οἴονται εἶναι πῆγμα τετράγωνον παραπλήσιον κλιμακοειδεῖ 14) ἀντίας καὶ ὀνίσκον ἔχον ἐν τῷ κάτω μέρει, οἱ δὲ κλίμακα τὸ κλιμάκιον εἰρησθαί φασι καὶ λαμβάνοντες οἰκοδομικὴν κλίμακα περὶ 15) ἓνα τῶν ἄνω βαθμῶν ὑφ' ὧν ὑπερῷπτουσι τὴν χεῖρα προνυποτιθέντες σφαίρωμα πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς μασχάλης, εἴτ' ἀφιασιν

1) τῷ L. 2) περὶ L. 3) ἔχει L. 4) δ' ἂν Codd. 5) κοῖλον Codd. ξύλον M. F. in mg. 6) ἀσφαλεστέως F. M. Hipp. 7) πᾶν L. 8) τῇ F. M. Hipp. 9) ἀντισηκωθείη F. M. 10) ὦμος L. 11) εἴη εἴ τι L. 12) τῷ L. 13) τὸν L. τὸ F. M. Fort. διὰ το. 14) Fort. ἀντία. 15) ἓνατον L.

ἐκ μὲν τοῦ ἑτέρου μέρους τῆς κλίμακος αἰωρεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον, τοῦ ἐδάφους 1) ἥτοι μὴ ἀπτόμενον ἢ βραχέως 2) δὲ θιγγάνοντα, ἐκ δὲ τοῦ ἑτέρου μέρους τὴν ἐξηρθευκυῖαν χεῖρα διακατέχοντες ἐπὶ ποσὸν ἐπισπῶνται. καὶ δοκεῖ γέ μοι 3) τοιοῦτος ὁ τῆς ἐμβολῆς ὑπάρχειν τρόπος καὶ οὐ διὰ τινος ὀργανικῆς ἀνάγκης εἰρησθαι γινόμενος. ἐμμένητο γὰρ ἂν ὁ ἰατρὸς τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ καὶ οὐκ ἂν ποτε τὴν ἐξῆς ἐμβολὴν κρατίστην πασῶν εἶναι διέλαβεν, εἴπερ ἐξεπεφεύγει τὴν τῶν ἐκ τοῦ καιροῦ πρὸς βοήθειαν ἐπινοουμένην μηχανημάτων εὐπορίαν. καὶ τὰ ἐπομένα δὲ σὺν τοῖς προδιηριθμημένοις τῆς αὐτῆς ἐπινοίας ἔχεται· οὐ μὴν ἀλλ' ἐν 4) τοῖς ἐπὶ πᾶσι τοῦ βιβλίου ἀνακεφαλαιούμενος πάσας τὰς ἐμβολὰς καὶ ἐπὶ τοῦ ὤμου φησὶν, ὅτι καὶ περὶ κλίμακος δὴ χρηστέον ἐστὶ τῇ ὑποπιπτούσῃ μεθόδῳ. 5) Προσυνόκειται.

σέ. Ἐμβολὴ ὤμου ἢ διὰ τῆς κλίμακος.

Κρατίστον δὲ ὤμου καταρτισμὸν διὰ τῶν ἐχομένων οὕτως φησὶν· — κρατίστη μέντοι πασέων τῶν ἐμβολέων ἢ τοιήδε. ξύλον χορὴ εἶναι πλάτος μὲν ὡς πενταδάκτυλον τὸ ἐπίπαν ἢ τετραδάκτυλον, πάχος δὲ ὡς διδάκτυλον ἢ καὶ λεπτότερον, μῆκος δὲ δίπηχυ ἢ καὶ ὀλίγω ἔλασσον. ἔστω δὲ ἐπὶ θάτερα ἄκρον περιφερὲς καὶ στενότατον ταύτῃ καὶ λεπτότατον. ἄμβην δὲ ἔχέτω μικρὸν ὑπερέχουσαν ἐπὶ τῷ 6) ἐσχάτῳ τοῦ περιφερέος ἐν τῷ μέρει, μὴ τῷ πρὸς τὰς πλευρὰς, ἀλλὰ τῷ πρὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ βραχίονος ἔχοντι, ὡς ὑφαρμόσειε τῇ μασχάλῃ παρὰ τὰς πλευρὰς ὑπὸ τὴν κεφαλὴν τοῦ βραχίονος ὑποτιθέμενον. ὁθονίῳ δὲ ἢ ταινίῃ μαλθακῇ ἀπλῇ κατακεκολλήσθω 7) ἀκρόθεν τὸ ξύλον, ὅπως προσηνέστερον ἔῃ. ἔπειτα χορὴ ὑπώσαντα τὴν κεφαλὴν τοῦ ξύλου ὡς ἐσωτάτω μεσηγὺ τῶν πλευρέων καὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ βραχίονος, τὴν 8) δὲ ὅλην χεῖρα πρὸς τὸ ξύλον κατατείναντα προσκαταδῆσαι κατὰ τε τὸν βραχίονα κατὰ τε τὸν πῆχυν κατὰ τε τὸν

1) εἴ τοι L. 2) Fort. τι. 3) τοιούτως L. 4) In libri summario. 5) scil. ἢ εἰζών. 6) ὑστάτω F. M. Hipp. 7) ἄκρωθεν τῷ ξύλῳ L. ἄκρη τὸ ξύλον F. M. ἄκρον Hipp. 8) δὲ om. Codd.

καρπὸν τῆς χειρὸς, ὡς ἀτρεμέη. μάλιστα δὲ περὶ παντὸς χρὴ ποιέεσθαι ὅπως τὸ ἄκρον τοῦ ξύλου ὡς ἐσωτάτω τῆς μασχάλης ἔσται, ὑπερβεβηκὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ βραχίονος. ἔπειτα χρὴ μεσηγὺ δύο στύλων στρωτῆρα πλάγιον εὖ προσδεῖσαι καὶ ἔπειτα ὑπερενεγκεῖν τὴν χεῖρα σὺν τῷ ξύλῳ ὑπὲρ τοῦ στρωτήρος, ὡς ἢ μὲν χεὶρ ἐπὶ θάτερα ἔη, ἐπὶ θάτερα δὲ τὸ σῶμα, κατὰ τὴν μασχάλην δὲ ὁ στρωτήρ· καὶ ἔπειτα ἐπὶ μὲν θάτερα τὴν χεῖρα καταναγκάζειν σὺν τῷ ξύλῳ περὶ τὸν στρωτήρα, ἐπὶ δὲ θάτερα τὸ ἄλλο σῶμα. ὕψος δὲ ἔχων ὁ στρωτήρ προσδεδέσθω, ὥστε μετέωρον τὸ ἄλλο σῶμα εἶναι. — Ταύτης δὲ τῆς ἐμβολῆς τὴν ἰσχυροτάτην ἀνάγκην περιεχούσης, ὁ 1) Βακχεῖος τὴν ἐπὶ τοῦ μοχλοειδοῦς ξύλου λεγομένην ἄμβην οὕτως περὶ τῶν Ἱπποκρατείων λέξεων ἐξηγεῖται, 2) ὧν ἐν ταῖς λέξεσιν ἀναγέγραπται, ὡς ὅτι 3) ἄμβωνας καλοῦσι τοὺς τῶν ὀρῶν λόφους καὶ καθόλου τὰς προσαναβάσεις, καὶ διὰ τούτων φησὶ πάλιν· ἀναγέγραπται δὲ καὶ ὡς ὁ Δημόκριτος εἶη καλῶν τῆς ἵτινος τὴν τῷ κοίλῳ περικειμένην ὀφρὺν, ἄμβην, 4) ἔχειν δὲ παρ' αὐτῷ καὶ οὕτως· ἀναγέγραπται δὲ ὁμοίως· ἄμβων, τῆς λοπάδος τὸ περικείμενον χεῖλος. Ἀριστοφάνης, ὁ πολλῶν λοπάδων τοὺς ἄμβωνας 5) περιλείξας. ταῦτα κομιζόμενα μαρτύρια παντελῶς ἐστὶν 6) εὐήθως κεχωρισμένα τῆς ἀπὸ τῶν συμβαινόντων χρείας. ἔδει δὲ ἱστορηκότα τοῦτο κατακεχωρικέναι, ὅτι Κῶοι τοὺς τῶν κλιμάκων ἀναβαθμοὺς ἄμβωνας 7) καλοῦσιν, ὥστ' 8) εἰρησθαι τὴν ἐν τῷ ξύλῳ ὑπεροχὴν τοιαύτην εἶναι, ὁμοίαν ἀναβαθμῷ εἰς τὸ βάθος ἐκκοπὴν ἔχουσιν· πᾶν 9) τε τὸ μὴ κατ' εὐθὺν φέρον ἐν τῷ βάθει, ἀλλὰ πρὸς τὸ κάτω εἶναι 10) νενευκὸς τρῆμα καλοῦσιν οἱ ἐργάται ὑπαμβες. πλὴν ταῦτα μὲν παρῆγον νῦν σαφέστερον 11) παρ' Ἱπποκράτει διὰ τῶν προκειμένων περὶ τῆς τοῦ ξύλου κατασκευῆς καὶ χρήσεως ὑπογέγραφεν. ἢ δ' ἐμβολὴ γένοιτ' ἂν οὕτως.

1) Βάκχιος L. 2) ὦν L. ὦν F. ὦν, ἴσως ὦν M. in mg. 3) ἄμβωνας L. ὀρῶν L. 4) Fort. ἔχει. 5) περιλείψας L. 6) εὐήθης L. εὐήθης F. 7) καλεῖσθαι L. 8) ὥστ' ἡρεῖσθαι L. ὡς τηρεῖσθαι F. M. 9) Fort. δέ. φέρων L. 10) ἐνευκοστρίμα L. sic! 11) Interciderit ὅτι aliave particula.

σζ'. Ἐμβολὴ ὦμου ἢ διὰ τῆς ἄμβης.

Ἐν δὲ πρὸς τὸ προκείμενον τοιαῦτά τινα 1) προσεπιλέγει· — οὗτος ὁ τρόπος παρὰ πολὺ κράτιστος ἐμβολῆς ὦμου· δικαιότατα μὲν γὰρ μοχλεύει, ἣν μούνον ἐσωτέρω ἔη τὸ ξύλον τῆς κεφαλῆς τοῦ βραχίονος· δικαιόταται δὲ αἱ ἀντιρρόποι, ἀσφαλέες δὲ τῷ ὀστέῳ τοῦ βραχίονος. τὰ μὲν οὖν νεαρὰ ἐμπίπτει θάσσον ἢ ὡς ἂν τις οἴοιτο πρὶν ἢ καὶ κατατετάσθαι δοκέειν. ἀτὰρ καὶ τὰ παλαιὰ μόνον αὕτη τῶν ἐμβολέων οἷη τε ἐμβιβάσαι, ἣν μὴ ἤδη ὑπὸ χρόνου σὰρξ μὲν ἐπεληλύθη ἐπὶ τὴν κοτύλην, ἡ δὲ κεφαλὴ τοῦ βραχίονος ἤδη τρίβον ἐωυτῇ ἢ πεποιημένη ἐν τῷ χωρίῳ, ἵνα ἐξεκλίθη. οὐ μὲν ἄλλ' ἐμβάλλειν γὰρ μοι δοκέει καὶ οὕτω πεπαλαιωμένον 2) βραχίονα. τί γὰρ ἂν δικαίῃ μόχλευσις οὐ κινήσειεν; μένειν μέντοι οὐκ ἂν μοι δοκέοι κατὰ χώραν, ἀλλ' ὀλισθάνειν εἰς τὸ 3) ἔσω. — Οὐ μόνον δὲ τῇ 4) ὑπὲρ τὸν στρωτήρα τῆς χειρὸς ὑπερθέσει συγχρῆσθαι διείληφεν, ἀλλὰ καὶ ἐφ' ἑκατέρων τῶν παρατυχόντων, οἷον εὐθέως ὑποτέταχεν ἐπὶ τοῦ κλιμακίου λέγων οὕτως· — τὸ αὐτὸ δὲ ποιεῖ καὶ περὶ κλιμακτῆρα καταναγκάζειν τὸν τρόπον τοῦτον σκευάσαντα. — Τὴν δὲ τούτου καταγραφὴν παρήσομαι διὰ τὸ καὶ ἐν τοῖς προεκκειμένοις διασαφεῖσθαι. τὰ δὲ ἑξῆς οὕτως ὑπογέγραφεν· — πάντῃ μὲν ἱκανῶς ἔχει καὶ περὶ μέγα 5) ἔδος Θεσσαλικὸν ἀναγκάζειν, ἣν νεαρὸν ἔη τὸ ὀλίσθημα. ἐσκευάσθαι μὲν γὰρ χρὴ τὸ ξύλον οὕτως ὥσπερ εἴρηται, ἀτὰρ τὸν ἄνθρωπον καθίσαι πλάγιον ἐπὶ τῷ δίφρῳ καὶ πάλιν τὸν βραχίονα σὺν τῷ ξύλῳ ὑπερβάλλειν ὑπὲρ τοῦ ἀνακλισμοῦ καὶ ἐπὶ μὲν θάτερα τὸ σῶμα καταναγκάζειν, ἐπὶ δὲ θάτερα τὸν βραχίονα σὺν τῷ ξύλῳ. — Ἡ δ' ἐμβολὴ γένοιτ' ἂν οὕτως· 6) ἢ ἐπὶ θάτερα κατοχὴ παραλέλειπται. ἔσται οὖν περιτροπὴ καὶ ἡ χεὶρ ἀφίστηκεν ὀπὸ τοῦ ἀγκῶνος.

σζ'. Ἐμβολὴ ὦμου ἢ διὰ τοῦ δίφρου.

Τὸν δ' αὐτὸν τρόπον καὶ οὕτως γενέσθαι σεσήμαγκεν. — τὸ αὐτὸ δὲ ποιεῖ καὶ ὑπὲρ δίκλειδος θύρης ἀναγκάζειν.

1) προσεπιλέγειν L. 2) ἐκπτώμα βραχίονος F. M. Hipp. 3) ἔτος F. M. γρ. ἔσω in mg. ἔθος Hipp. 4) ὑπὲρ om. L. 5) Cod. Bessarionis Hippocratis Venetus glossam superscriptam habet: ἡ καθέδρα. 6) Haec verba ad picturam spectant.

χρέεσθαι δὲ χρὴ αἰεὶ τούτοις ἃ ἂν τύχη παρεόντα. — Ὁ μὲν αὐτὸς τρόπος ἐστὶ τῆς ἐμβολῆς ὁ διὰ τοῦ ξύλου γινόμενος τοῦ τὴν ἄμβην ἔχοντος. ἡ δὲ γε πείρα 1) ἐπλεόνασε τοῖς τοιούτοις ὑποδείγμασι τοῖς πρὸς τὴν ὑπέρθειν τῆς χειρὸς εὐθέτοις, χάριν τοῦ τοῖς παραπίπτουσιν ἐκ τοῦ καιροῦ 2) συγχρωμένους ῥαδίως ἐπιτελεῖν τὸ προκείμενον. καθόλου δ' ἐπὶ τῆς τοῦ ὤμου ἐμβολῆς προνοητέον καθάπερ διέσταλται, καὶ ἐπὶ τῶν 3) λοιπῶν μὲν τῶν ἐντιθεμένων εἰς τὴν μασχάλην ἐκπληρώσεως χάριν, καὶ ἐπὶ τοῦ ξύλου δέ, ὡς ἐσωτάτω καὶ μεταξὺ τεθήσεται τῆς κεφαλῆς τοῦ ὤμου καὶ τῶν πλευρῶν καὶ ὅπως ἂν ἡ 4) αὐτοῦ ὑπεροχὴ μὴ πρὸς τὰς πλευράς, ἀλλὰ πρὸς τὸν ὤμον ἐντὸς ἐπιστρέφεται. οὕτω γὰρ τοῦ ξύλου τεθέντος καὶ ἐπίβασιν ἐπὶ τὴν ἐξοχὴν αὐτοῦ τῆς τοῦ ὤμου κεφαλῆς ποιησαμένης, εὐχερὴς εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἀπόστασις ἔσται. καταρτίζεται δὲ ὤμος ὑπὲρ τῆς δικλίδος θύρας τὸν τρόπον τοῦτον.

ση'. Ἐμβολὴ ὤμου ἡ διὰ τῆς δικλίδος θύρας.

5) Ἐπὶ πλεόν δὲ τοῖς προδιηριθμημένοις τὰ τοιαῦτα ἐπέζευξεν. — εἰδέναι μὲν οὖν χρὴ ὅτι φύσιες φύσιων μέγα διαφέρουσιν ἐς τὸ ῥηϊδίως ἐμπίπτειν τὰ ἐκπίπτοντα. — Ἀναγκαῖον γὰρ ἐστὶ τῷ μέλλοντι κατὰ τρόπον τῶν ἄρθρων καταρτισμὸν ποιεῖσθαι τὴν περὶ ἐκάστου ὑπάρχουσαν διαφορὰν φύσει, ἔξει, ἡλικία προσλαμβάνεσθαι, ἵνα μὴ ἐπὶ πάντων μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἀνάγκῃ χρώμενος, καὶ ἐφ' ὧν μὴ διαβιβάζεται, οἷον ἐπὶ νηπίων τε καὶ ἀσθενῶν καὶ τῶν φύσει καὶ ἔξει ῥαδίως δυναμένων καταρτισθῆναι ἢ πάλιν ἐπὶ τινων διὰ νεύρων ἢ ἔξωθεν σκληρότητα μὴ εὐχερῶς κατακρατουμένων ἀφιστῆται τοῦ προκειμένου, προσάγῃ δὲ τὰς βιαστικωτέρας ἀνάγκας. ἔξῃς δὲ τὴν ἐν τῇ φύσει καὶ ἔξει διαφορὰν οὕτως ὑπογέγραφεν. — διενέγκαι μὲν γὰρ ἂν τι καὶ κοτύλη κοτύλης, ἡ μὲν εὐνυπέρβατος ἐοῦσα, ἡ δὲ καὶ ἥσσον. πλεῖστον δὲ διαφέρει τῶν νεύρων ὁ 6) ἔνδεσμος, τοῖς μὲν ἐπιδόσεις ἔχων, τοῖς δὲ 7) συνδεδε-

1) τὰ πλέονα σε L. 2) συγχρωμένοις L. 3) λυπῶν L. 4) αὐτῷ L. 5) ἐπιπλοι Codd. ἴσως ἐπὶ πλεόν F. M. in mg. 6) σύνδεσμος F. M. Hipp. 7) συντεταμένος F. M. Hipp.

μένος. καὶ γὰρ ἡ ὑγρότης τοῖς ἀνθρώποις γίνεται ἢ ἐκ τῶν ἄρθρων διὰ τὴν τῶν νεύρων ἀπάρτισιν, ἣν χαλαρά τε 1) ἢ φύσει καὶ ἐπιτάσεις εὖ φέρη. συχνούς γὰρ ἂν τις ἴδοι, οἳ οὕτως ὑγροὶ εἰσιν, ὥστε, ὁπόταν 2) ἐθέλωσι, τότε αὐτοῖς τὰ ἄρθρα ἐξίσταται ἀνωδύνως καὶ καθίσταται ἀνωδύνως. διαφέρει μέντοι τι καὶ ἕξις σώματος. τοῖς μὲν γὰρ εὖ ἔχουσι τὸ γυῖον καὶ σεσαρκωμένοις ἐκπίπτει ἥσσον, ἐμπίπτει δὲ χαλεπώτερον. ὅταν δὲ αὐτοὶ σφῶν ἑαυτῶν 3) λεπτότεροι καὶ ἄσαρκότεροι ἔωσι, τότε ἐκπίπτει μᾶλλον, ἐμπίπτει δὲ 4) ῥᾶον. — Περὶ μὲν οὖν ὤμου καταρτισμοῦ ταῦθ' ὑπογέγραφε· περὶ δὲ τῆς σημειώσεως οὕτως διασαφεῖ· — γινώσκεις δὲ εἰ ἐκπέπτωκεν ὁ βραχίον τοῖσδε χρὴ τοῖς σημείοις, 5) τοῦτο μὲν ἐπειδὴ δίκαιον ἔχουσι τὸ σῶμα οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὰ σκέλη, παραδείγματι χρῆσθαι χρὴ τῷ ὑγιεῖ πρὸς 6) τὸ μὴ ὑγιές, μὴ τὰ ἀλλότρια ἄρθρα καθορῶντα, ἄλλοι γὰρ ἄλλως ἔξαρθροι πεφύκασιν, ἀλλὰ τὰ αὐτοῦ τοῦ κάμνοντος, ἣν ἀνόμοιον ἢ τὸ ὑγιές 7) τῷ μὴ ὑγιεῖ. — 8) Εἶπεν μετὰ τινας ἀριθμοὺς τὰ παρακολουθοῦντα σημεῖα διὰ τούτων ἐκτέθεται· — ἀτὰρ τοῦτο μὲν ἐν τῇ μασχάλῃ ἢ κεφαλῇ τοῦ βραχίονος φαίνεται ἐγκειμένη πολλῷ μᾶλλον τοῦ ἐκπεπτωκότος ἢ τοῦ ὑγιέος, τοῦτο δὲ ἄνωθεν κατὰ τὴν ἐπωμίδα κοῖλον φαίνεται τὸ χωρίον καὶ τοῦ ἀκρωμίου τὸ ὀστέον 9) ἔξοχον φαίνεται, ἅτε ὑποδεδυκότος τοῦ 10) ἄρθρου ἐς τὸ κάτω τοῦ χωρίου. παρασύνεσιν 11) μὲν καὶ ἐν τοίτῳ ἔχει τινὰ, ἀλλὰ ὕστερον περὶ αὐτοῦ 12) γεγράφεται. ἄξιον γὰρ γραφῆς ἐστι. 13) τοῦτο δὲ τοῦ ἐκπεπτωκότος ὁ ἀγκὼν φαίνεται ἀφρεστεῶς μᾶλλον ἀπὸ τῶν πλευρέων ἢ τοῦ ἐτέρου. 14) εἰ μέντοι τις προσαναγκάζει, προσάγεται 15) μὲν, ἐπιπόνως δέ. τοῦτο δὲ ἄνω τὴν χεῖρα 16) ἄραι εὐθεῖαν παρὰ τὸ οὖς ἐκτεταμένου τοῦ 17) ἀγκῶος οὐ 18) μάλα δύνανται ὥσπερ τὴν ὑγιέα, οὐδὲ παράγειν ἔνθα καὶ ἔνθα ὁμοίως.

1) ἡ φυσικὴ ἐπίτασις εὐφέρη L. 2) ἐθέλωσι — ἄρθρα om. L. 3) λεπτοὶ καὶ ἄσαρκοι L. 4) ῥᾶδιον L. 5) τούτοις L. 6) τὸ ὑγιές L. τῷ ὑγιεῖ Cod. Hippocr. Venetus. 7) τῷ κάμνοντι F. M. 8) εἶτ' ἐν L. 9) ἔξέχον F. M. 10) τοῦ κάτω χωρίου L. 11) μὴν F. M. 12) γέγραπται L. 13) τοῦ δὲ L. 14) ἦν L. 15) μὲν om. Codd. 16) ἀείραι L. 17) ἄξονος F. 18) μᾶλλον L.

τα τε οὖν σημεία ταῦτ' ἐστὶν ὥμου ἐκπεπτωκότος, αἱ τε ἐμβολαὶ αἱ ἐγγεγραμμέναι. — Ταῦτ' ἐστὶν ὅσα ποτὲ περὶ ὥμου καταρτισμοῦ παρ' Ἱπποκράτει διασαφεῖ δυνάμενα ῥαδίως καὶ ὑπὸ τῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν παλαιστοῖς διατριβόντων κρατηθῆναι. ἀναγκαῖον οὖν καὶ σοι πρὸς τὰ συμβαίνοντα γινώσκεισθαι. ἔάν δὲ καὶ τὸν τῶν λοιπῶν ἄρθρων καταρτισμὸν ὃν τρόπον 1) δεῖ ποιῆσθαι κατὰ τὸν ἱατρὸν προαιρῆ μεταλαμβάνειν καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ πρώτως ἐπινοηθὲν πρὸς 2) ταῦτα ὄργανον εἰδῆσαι σπεύδης, μετὰ τῆς ἐνδεχομένης ἀκριβείας ἀναγραφὴν δοθήσεται σοι. —

ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ ΚΙΤΙΕΩΣ

ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΑΡΘΡΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΣ ΤΟ Β.

σθ'. Ἐν μὲν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ, βασιλεῦ Πτολεμαῖε, περὶ ὥμου καθ' Ἱπποκράτην ἐμβολῆς δεδηλώκαμεν, ἐν δὲ τούτῳ περὶ τε ἀγκῶνος καὶ καρποῦ καὶ 3) σπονδύλων, ὃν τρόπον ὁ προειρημένος ἱατρὸς τὰς τε σημειώσεις αὐτῶν καὶ τοὺς καταρτισμοὺς ποιῆσθαι παρακελεύεται, διασαφήσω. πρότερον δὲ τὰς λέξεις αὐτοῦ καταχωριῶ, εἴτ' 4) ἐχομένως τὸν τῶν ἐμβολῶν τρόπον δι' αὐτῶν τῶν ὑποδειγμάτων ὑποτάξω πρὸς τὸ καθάπερ καὶ ἐν τοῖς πρότερον καὶ ἐν τούτοις 5) εὐπαρακολούθητά σοι γενέσθαι, τὴν τε περὶ ἄρθρων θεωρίαν, οὐκ ἀνωφελῆ καθεστῶσαν, μὴ ἀτελείωτον φιλιατροῦντί σοι παραδοθῆναι. οὐκ ἄγνωσθ' δὲ δὴ, ὅτι τὰ διὰ χειρουργίας ἐνεργούμενα δυσκόλως διὰ λόγου καταλαμβάνεσθαι δύναται· ὅθεν ἔάν τινα μὴ σαφῆ σοι γίνηται, μὴ ἡμᾶς, ἀλλὰ τὴν τοῦ πράγ-

1) δὴ L. 2) ταύτη L. 3) σπονδύλων L. 4) ἐρρόμένως Codd. 5) παρακολούθητα L.

ματος αἰτιῶ φύσιν. 1) τὸ μὲν γὰρ ὑποδείγματος ἔχει τρόπον ἐπὶ τὴν χρεῖαν μεταγόμενον, τὸ δ' 2) ἀπ' αὐτῶν τῶν συμβαινόντων ἐναργῆ τὴν κατάληψιν ἐν χειρί. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ καθ' ὅσον ἂν ᾗ δυνατόν, διὰ τούτων σαφῆ σοι κατασταθήσεται.

Ἐχομένως τοίνυν ὁ Ἱπποκράτης ἐν τῷ περὶ ἄρθρων βιβλίῳ περὶ τε ἐξαρθρήσεων καὶ παραρθρήσεων ἀγκῶνος καὶ τούτων καταρτισμοῦ μνημονεύων οὐδαμῶς, κατὰ πόσους τρόπους συμβαίνουνσιν, εὐσήμεως τέταχεν· ἀλλὰ 3) τοί γε διὰ τῶν κατὰ μέρος λόγων ποιήσω τοῦτο φανερόν, διότι παραρθρεῖ μὲν ἀγκῶν διχῶς, ἐξαρθρεῖ δὲ κατὰ τέσσαρας τρόπους. τοῦ γὰρ λεγομένου πήχεως ἐξ ὧν δύο συνεστῶτος, τὸ μὲν ἐντὸς αὐτῶν προσήρτηται τῷ βραχίονι νενευκὸς εἰς τὸν ἐκτὸς μᾶλλον τόπον, ὃ δὴ κερκὶς καλεῖται· τὸ δὲ ἔξω ἐπιβέβηκε τῷ κοίλῳ τοῦ βραχίονος, λεγόμενον δὲ 4) κορωνὸν καὶ ὁξὺ τοῦ ἀγκῶνος ὑφ' ἐκατέρων τῶν ὑπεροχῶν συνέχεται τῆς τε ἔσω τοῦ ἀγκῶνος, ἀφ' ἧς τὸν πῆχυν μετρεῖν εἰώθαμεν, καὶ τῆς ἔξω καταληγούσης ἀπὸ τοῦ βραχίονος. τούτων οὖν τῶν ὧν ὅτι δὴ κερκὶς καλεῖται, πεφυκὸς ἐντὸς, παραρθρεῖ μόνον νεῦον ἢ πρὸς πλευρὰς ἢ εἰς τὸ ἐκτὸς μέρος. δηλοῖ δὲ περὶ αὐτοῦ τὸν τρόπον τοῦτον· — ἀγκῶνος ἄρθρον 5) παραλλάξαν μὲν ἢ πρὸς πλευρὴν ἢ ἔξω, μένοντος τοῦ ὁξέος τοῦ ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ βραχίονος. — Τοὺς μὲν οὖν τούτων σχηματισμοὺς ὑπογράφειν παρήσω. οὐ γὰρ ἂν δύναντο, ἀπλῆς τῆς τάσεως αὐτῶν γινομένης, 6) καταληφθῆναι. αἱ δὲ παραρθρήσεις ἐκδηλοὶ γίνονται, τὰ μὲν εἰς τὸ ἐντὸς, τὰ δὲ εἰς τὸ ἐκτὸς, πολύτροπον 7) ἔχοντος τοῦ ἄρθρου, διαστρεφομένου τε καὶ νεύοντος τοῦ μορίου, ὅτε μὲν εἰς τὸ ἔξω, ὅτε δὲ εἰς τὸ ἔσω μέρος, ἃ δὴ οὕτως διὰ τῶν ἐξῆς 8) καταγγίζειν παρακελεύεται· — εἰς εὐθὺ κατατείναντα τὰ ἐξέχοντα ἀπωθεῖν ὀπίσω καὶ εἰς τὸ πλάγιον. — Ἡ γὰρ εἰς εὐθὺ τάσις ἀπόστασιν τῶν ἄρθρων

1) τοῦ Codd. ἔσως τὸ F. in mg. 2) ἅπαν τῶν τῶν L. 3) Fort. σοι. 4) κορωνὸν L. 5) παραλλάζομεν L. 6) καταλημφθῆναι L. 7) Excidit κίνησιν sive χρεῖαν. Obelum, mendi signum, margini adpinxit F. 8) Idem quod καταρτίζειν.

ποιεῖ, ὥστε ῥαδίως εἰς τὴν κατὰ φύσιν χώραν τὸ ἄρθρον παραγενέσθαι. ἔάν τε οὖν εἰς τὸ πρὸς τὰς πλευρὰς μέρος, ἔάν τε ἔξω παραρθρήσῃ, χρησιτέον τῇ κατ' εὐθὺν τάσει καὶ τὸ μὲν ἔσω νενευκὸς βιάζεσθαι μετὰ συμμέτρου κάμψεως καὶ τῆς εἰς τὸ ὑπτιον τῆς χειρὸς ἀναστροφῆς, ἐπὶ τὸ τοῦ ἀγκῶνος πλάγιόν τε καὶ βάθος ἐπερείδοντα ἢ χειρὶ ἢ δακτύλοις, τὸ δὲ εἰς τὸν ἔξω τόπον ἐκκεκλικὸς εἴσω βιάζεσθαι, τὸ τῆς χειρὸς θέναν προσβάλλοντα ἐκ πλαγίου τοῦ ὀξέος 1) τοῦ ἀγκῶνος ἅμα καὶ τὴν τῆς χειρὸς ἐπιστροφὴν ἐπὶ το πρηνὲς ποιουμένους.

Περὶ μὲν οὖν τῆς τοῦ ἀγκῶνος παραρθρήσεως οὕτως διασαφεῖ· περὶ δὲ τῆς ὀλοσχερεστεράς ἐξαρθρήσεως τὸν τρόπον τοῦτον μέμνηται· — τὰ δὲ τελείως ἐκβάντα ἢ ἔνθα ἢ ἔνθα. ἢ κατὰτασις μὲν ἐν ἣ ὁ βραχίον ἐπιδεῖται. — Αὐταὶ εἰσιν ὀλοσχερεῖς. δύο εἰσιν ἐξαρθρήσεις ἀγκῶνος, ἡ μὲν ἔσω νεύουσα, ἡ δὲ εἰς τὸ ἔξω μέρος. μνημονεύει δὲ διὰ τῶν ἐξῆς ἔτι καὶ ἄλλων δύο ἐξαρθρήσεων, τῆς μὲν ἔμπροσθεν, τῆς δὲ εἰς 2) τοῦπισθεν γινομένης. οὔτε δὲ περὶ αὐτῶν οὔτε περὶ τοῦ καταρτισμοῦ κατὰ τὸν εἰρημένον μέμνηται λόγον· ὁθεν περὶ τῶν προκειμένων πρότερον ἐκθήσομαι, ὃν τρόπον τὰς ἐμβολὰς ποιεῖσθαι παρακελεύεται. μετὰ πλείονας δὲ ἀριθμοὺς οὕτως φησὶν· — ἀγκῶν δὲ ἦν μὲν εἴσω ᾗ ἔξω 3) ἐκβῇ, κατὰτασις ἐν σχήματι 4) ἐγγωνίῳ τῷ πήχει πρὸς βραχίονα· μασχάλην ἀναλαβόντα 5) ταινίῃ ἀνακρεμάσαι, 6) ἀγκῶνι δὲ ἄκρῳ ὑποθέντα παρὰ τὸ ἄρθρον βάρος ἐκκρεμάσαι ἢ χερσὶ καταναγκάζειν. ὑπεραιωρηθέντος δὲ τοῦ ἄρθρου αἱ παραγωγαὶ τοῖς θένανσιν ὡς τὰ ἐν χερσίν. 7) ἐπίδεσις ἐν τούτῳ τῷ σχήματι καὶ ἀνάληψις καὶ θέσις. — Ἐπὶ τούτῳ οὐκέτι τὴν ἐπ' εὐθείας προκρίνει τάσιν, ἀλλὰ τὴν ἐγγώνιον πρὸς βραχίονα τοῦ ἀγκῶνος εἰς τὸ κάτω κατὰτασιν, ὃν τρόπον καὶ 8) κατεαγὼς ὁ βραχίον 9) τείνεταιί τε καὶ ἐπι-

1) τοῦτ' Codd. 2) τοῦπίσω F. M. 3) ἐκβῇ om. L. 4) κοινῶ Hipp. F. in mg. γρ. ἐγγωνίῳ. Optime. 5) τινᾶ L. 6) ἀγκωνάσῃν δὲ μηρῷ ὑποθεῖς, παρὰ δὲ τὸ L. 7) ἐπιδέσεις — ἀναλήψεις — θέσεις L. 8) κατεαγὼν L. 9) γίνεται L.

δεῖται. ἡ δὲ μετὰ τὴν κατάτασιν διόρθωσις καὶ ὁ καταρτισμὸς 1) γίνονται ἂν ταῖς χερσὶν εἰς τὸ ἐναντίον, ὃν τρόπον διὰ τῶν ἔμπροσθεν δεδήλωκα. πλὴν καὶ ὁ Ἱπποκράτης οὕτως περὶ αὐτῶν διασαφεῖ. — τὰς δὲ 2) κατορθώσιας ἀπάγοντα ἐπὶ πλεῖον, ὥς μὴ ψαύῃ τῆς κορῶννης ἢ κεφαλῇ, μετέωρον περιάγειν καὶ περικάμψαι καὶ μὴ ἐς εὐθὺ βιάζεσθαι. ἅμα δὲ 3) ὠθεῖν τὰναντία ἑκατέραν καὶ παρωθεῖν ἐς χώραν. συνωφελοῖη δ' ἂν ἐπίστρεψις ἀγκῶνος ἐν τούτοις, ἐν τῷ μὲν εἰς τὸ ὕπτιον, ἐν τῷ δὲ εἰς τὸ προηγές. — Ὁ δὲ τῆς ἐμβολῆς τρόπος οὕτως ἂν δι' ὑποδείγματος 4) γένοιτο.

σί. Ἐμβολὴ ἀγκῶνος.

Περὶ δὲ τῶν ἄλλων τῶν τῆς ἐξαρθρώσεως τρόπων οὕτως μέμνηται. — ἐμβολαὶ δὲ τοῦ μὲν ὀπίσω ἐκτείναντας κατατεῖναι· σημεῖον δέ· οὐ γὰρ δύνανται 5) ἐκτείνειν· τοῦ δὲ ἔμπροσθεν, οὐ δύνανται συγκάμπτειν. τούτῳ δὲ ἐνθέντα τι 6) συνειλιγμένον σκληρὸν περὶ 7) τοῦτο συγκάμψαι ἐξ ἐκτάσιος ἐξαίφνης. διαστάσιος δὲ ὀστέων σημεῖον κατὰ τὴν φλέβα τὴν κατὰ βραχίονα σχιζομένην διαψάουσι. ταῦτα δὲ ταχέως διαπωροῦνται. τὰ δὲ ὀπίσθεν ἐξαίφνης ἐκτείναντα διορθοῦν τοῖς θένασιν. — Τὴν μὲν οὖν εἰς τοῦπίσω τοῦ ἀγκῶνος ἐξάρθρωσιν οὐκ ἀναγκαῖον διὰ τῶν ὑπομνημάτων ὑπογράφεω. ἐκ γὰρ τῆς παρὰ φύσιν γεγεννημένης κάμψεως, μεταστάσεως ἔκτασιν περιέχει μόνον καὶ τὸν ὀπίσθεν τῆς χειρὸς καταρτισμὸν, τὴν δὲ εἰς τὸ ἔμπροσθεν συμβαίνουσαν καταγράψω, χάριν τοῦ δυναμένην 8) συνθεωρηθῆναι παραιτίαν 9) ὠφελείας γενέσθαι. διὸ καταρτίζοιτ' ἂν οὕτως.

σια'. Ἐτέρα ἐμβολὴ ἀγκῶνος.

Μετὰ τὰδε ¹⁰ ἐπομένως περὶ χειρὸς ἐξαρθρώσεως οὕτως διασαφεῖ. — χειρὸς δὲ ἄρθρον ὀλισθάνει ἢ ἔσω ἢ ἔξω, ἔσω δὲ τὰ πλείιστα. σημεῖα εὖσημα. ἐμβολὴ ὑπὲρ τραπέ-

1) γίνονται L. γίνονται F. 2) καθάρσιας L. 3) ὠήθην L. 4) γένοιτο F. 5) ἐκτείνειν — δύνανται om. Codd. 6) συνειλιγμένον L. συνειλεγμένον F. M. Hipp. 7) τούτων L. 8) συνθεωρηθῆναι L. 9) ὠφέλειαν L. 10) ἐπόμενος L.

ζης τοὺς δακτύλους ἔχων, τοὺς μὲν τείνειν, τοὺς δὲ ἀντι-
 τείνειν, τὸ δὲ ἐξέχον ἢ θέναρι ἢ πτέρνη ἅμα ἀπωθέειν
 καὶ ὠθέειν πρόσω 1) κάτω κάτωθεν κατὰ τὸ ἕτερον
 ὀστέον ὄγκον μαλακὸν ὑποθεῖς, ἣν μὲν ἄνω, καταστρέ-
 ψας τὴν χεῖρα, ἣν δὲ κάτω, ὑπτίην. ἴησις ὀθονίω. — Ἐπὶ
 τούτων τὸ ἐναντίον σεσήμαγκε, διότι ὁπότερον τῶν ὀστέων
 ἐξαρθρεῖ μόνον εἰς τὸ εἶσω καὶ εἰς τὸ 2) παρολισθάνον
 μέρος, εἰς δὲ τὸ ἄνω 3) [καὶ] εἰς τὸ κάτω τὸ τοιοῦτον
 οὐδαμῶς συμβαίνειν 4) δύναται χωρὶς τῆς ἐκατέρων 5) ἐκ-
 βλήσεως. ἐχομένως γε οὖν οὕτως ὑπογέγραphen. — ὅλη
 δὲ χεὶρ ὀλισθάνει ἢ εἶσω ἢ ἔξω ἢ ἔνθα ἢ ἔνθα, μάλιστα
 δὲ εἶσω. ἔστι δ' ὅτε ἢ ἐπίφυσις ἐκινήθη. ἔστι δ' ὅτε τὸ
 ἕτερον τῶν ὀστέων διέστη. τούτοις ἢ κατάτασις ἰσχυρὴ
 6) ποιητέη καὶ τὸ μὲν ἐξέχον ἀπωθέειν, τὸ δὲ ἕτερον ἀν-
 τωθέειν. δύο δὲ εἶδη ἅμα ἐς τοῦπίσω καὶ ἐς τὸ πλάγιον
 χερσὶν ἐπὶ τραπέζης ἢ πτέρνης· 7) παλίγκοτα δὲ καὶ ἀσχή-
 μονα τῷ χρόνῳ κρατύνεται 8) εἰς χρήσιν. — Ὡς ἐπίπαν
 γὰρ καὶ μάλισθ' ἢ ὀλοσχερῆς τῆς χειρὸς ἐξάρθρωσις οὐ
 δύναται καταρτισθῆναι κατὰ τρόπον, ἀλλὰ διεστραμμένη
 φαίνεται. αἱ μὲν οὖν ἐς τὰ πλάγια παραρθρήσεις διὰ
 τῆς κατατάσεως καὶ τῆς ἐς τὰ ἐναντία τῶν ὑπερεχόντων
 ἐνθλίψεως καταρτίζονται ἄν· αἱ δὲ ἔσω ἢ ἔξω γινόμεναι
 καθάπερ προῦποδέδειχε, τῆς 9) [χειρὸς] ἐπὶ τραπέζης κατὰ
 τὸ ἐναντίον τιθεμένης, ἢ τῇ χειρὶ ἢ τῇ πτέρνῃ τὰ ἐξέ-
 χοντα καταβιβασθήσεται. χρηστέον δὲ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ
 πρότερον.

σιβ'. Ἐμβολὴ χειρὸς ἄρθρον ἢ διὰ τοῦ θέναρος
 τοῦ ἱατροῦ καὶ τῆς τραπέζης γινομένη.

Ἐὰν δὲ τὸ θέναρ 10) ἐπερειδόντων ἡμῶν μὴ ὑπακούῃ,
 βιαστέον διὰ τῆς πτέρνης, καθάπερ προείρηται, χρωμέ-
 νους τούτῳ τῷ τρόπῳ.

1) κάτω om. L. 2) παρολισθάνη L. 3) καὶ addidi. 4) δύναν-
 ται L. 5) ἐκκλήσεων L. Obelum margini adpinxit F. Leviter
 mendosus locus videtur esse. 6) ποιεῖται L. ἀπωθέει L. 7) παλιγ-
 ζότατα L. παλιγκώτατα F. Fort. παλιγκοτώτατα. Cod. Hipp. Venet.
 παλιγκοτώτα. 8) ἢν χρήσιμον L. Fort. εἰς χρήσιμον. 9) χειρὸς om.
 Codd. 10) ἐπερείδων τῶν L.

σιγ'. Ἐμβολὴ χειρὸς ἄρθρον ἢ διὰ τῆς πτέρυγης τοῦ ἱατροῦ καὶ τῆς τραπέζης γινομένη.

σιδ'. Περὶ δακτύλων.

Περὶ δὲ δακτύλων οὕτως ἀπεφήνατο· — δακτύλου δὲ ἄρθρον 1) ὀλισθὸν μὲν εὐσημον. ἐμβολὴ δὲ κατατείναντα ἐς εὐθὺ τὸ μὲν ἐξέχον ἀπωθέειν, τὸ δὲ ἐναντίον ἀντωθέειν. ἴησις δὲ 2) ἢ σταιτὶ ἢ ὀθονίοισι. μὴ ἐμπεσὸν δὲ ἐπιπωροῦται ἔξω. — Βραχυλόγῳ σφοδρῶ ἐν τούτοις ἀνέστραπται διὰ τὸ τοῦ πράγματος εὐκαταμάθητον. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Διοκλῆς τὸν τρόπον τοῦτον μέμνηται· — δακτύλου μὲν ἄρθρον ἂν τε ποδὸς ἂν τε χειρὸς ἐκπέσῃ, τετραχῶς ἐκπίπτει ἢ ἐντὸς ἢ ἐκτὸς ἢ εἰς τὰ πλάγια. ὅπως δ' ἂν ἐκπέσῃ, ῥᾶδιον γινῶναι πρὸς τὸ ὁμώνυμον καὶ τὸ ὑγιὲς θεωροῦντα. ἐμβάλλειν δὲ 3) κατατείνοντι εὐθὺ ἀπὸ χειρῶν, περιελίξας τε ὅπως μὴ ἐξολισθάνῃ. ἰστέον δὲ καὶ τὰς 4) σειρὰς, ἃς οἱ παῖδες πλέκουσι, περιθέντα περὶ ἄκρων τῶν δακτύλων κατατείνειν, ἐκ δὲ τοῦ ἐπὶ θάτερα ταῖς χερσίν.

σιε'. Περὶ γνάθου.

Ἐπομένως δὲ ὁ Ἱπποκράτης περὶ ἐξαρθρώσεως γνάθου, τῆς δὴ σιαγόνης ὑπὸ τινων λεγομένης, διὰ τούτων κατακεχώρικεν· — γνάθος δὲ ὀλίγοισιν ἤδη τελέως ἐξήρθησεν. ὁστέον γὰρ τὸ ἀπὸ τῆς ἄνω γνάθου πεφυκὸς 5) ὑπεξύγεται πρὸς τῷ ὑπὸ τὸ οὖς ὁστέῳ πεφυκότι, — καὶ προβάς ἐπιλέγει· — ἐκπέσοι δ' ἂν ἀπ' οὐδενὸς ἄλλου σχήματος ἢ ἀπὸ τοῦ μέγα χανόντα μετάγειν τὴν γένυν ἐπὶ θάτερα. — 6) Εἶπεν μετ' ὀλίγους ἀριθμοὺς τὰ τε σημεῖα τὰ παρακολουθοῦντα καὶ τὸν καταρτισμὸν οὕτω 7) παρέστακεν· — περὶ οὗ οὖν ὁ λόγος, ἐκπίπτει μὲν γνάθος ὀλιγάκις, 8) σχᾶται μέντοι πολλάκις ἐν 9) χασμῇ. δῆλον μὲν οὖν τοῖσδε μάλιστά ἐστιν ὅταν ἐκπεπτώκῃ. προίσχεται γὰρ ἢ κάτω γνάθος ἐς τοῦμπροσθεν καὶ παρῆκται ἐναντία τοῦ

1) ὀλισθὸν om. L. 2) ἰσταιτὶ L. Conjeci ἢ σταιτὶ. Massa gypsea hodie dum ossa fracta curantur circumfusa in Oriente, cui similis σταιτὶς. ταινίησι F. M. Hipp. 3) Fort. κατατείνοντα — περιελίξαντα. 4) σειρὰς L. 5) ὑπεξύγεται L. 6) εἶτ' ἐν L. 7) παρέστησε F. 8) σχᾶται — πολλάκις om. L. 9) χασμῇσι F. M. Hipp. δῆλος I.

ὀλισθήματος, καὶ τοῦ ὁστέου τὸ κορωνὸν 1) ὀγκηρὸν γίνε-
ται παρὰ τὴν ἄνω γνάθον, καὶ χαλεπῶς συμβάλλουσι τὰς
2) γνάθους. τούτοις ἐμβολὴ πρόδηλος, οἷη τις 3) γίνοιτ'
ἂν ἀρμόζουσα. χρή γὰρ τὸν μὲν κατέχειν τὴν κεφαλὴν,
τὸν δὲ περιλαβόντα τὴν κάτω γνάθον καὶ ἔσωθεν καὶ
ἔξωθεν τοῖσι δακτύλοις κατὰ τὸ γένειον, χάσκοντος τοῦ
ἀνθρώπου, ὅσον μετρίως δύναται, πρῶτον μὲν διακινέειν
τὴν γνάθον χρόνον τινὰ καὶ παράγοντα τῇ χειρὶ καὶ αὐ-
τὸν τὸν ἄνθρωπον κελεύειν χαλαρὴν τὴν γνάθον συμπα-
ράγειν καὶ συνδιδόναι ὡς μάλιστα, ἔπειτα ἑξαπίνης 4) σπά-
σαι εἰς τοῦπίσω καὶ ἀναλήψει γενείου τρισὶν ὁμοῦ σχή-
μασι προσέχοντα τὸν νοῦν. δεῖ μὲν γὰρ παραγενέσθαι
ἐκ τῆς διαστροφῆς εἰς τὴν φύσιν, ἐπόμενον τούτοις συμ-
βάλλειν τὰς γνάθους καὶ μὴ χάσκειν. ἐμβολὴ μὲν οὖν
αὕτη, καὶ οὐκ ἂν γένοιτο ἀπ' ἄλλων σχημάτων. — Καὶ
οὕτως πάλιν. — ἀσφαλέστερον δὲ χειρουργεῖν ἐστὶν
ὑπτίον κατακλίναντα τὸν ἄνθρωπον, ἐρεΐσαντα τὴν κεφα-
λὴν αὐτοῦ 5) ἐπὶ σκυτίνου ὑποκεφαλαίου ὡς πληρεστάτου,
ἵνα ὡς ἥκιστα ὑποκλίνη. προσκατέχειν δὲ χρή τινα τὴν
κεφαλὴν τοῦ ἰωμένου. ἦν δὲ ἀμφοτέραι αἱ γνάθοι ἑξαρ-
θήσωσιν, ἡ μὲν ἴησις ἡ αὐτή. συμβάλλειν δὲ ἦσσαν ἔτι
οὗτοι τὸ στόμα δύναται. καὶ προπετέστεραι δὲ γένυες
τούτοις, ἀστραβεῖς δέ. — Ταῦτα ἀναγκαῖον ἦν καταχω-
ρίσαι χάριν τοῦ μηδὲν σε τῶν περὶ ἄρθρων λεγομένων
διαλαθεῖν.

σις'. Ἐμβολὴ γνάθου.

σις'. Περὶ σπονδύλων.

6) Ἦδη δὲ τὴν τῶν ὑποδειγμάτων οὐκ ἐπιτήδειον εἶναι
διέλαβον ὑπογραφὴν ποιήσασθαι. ἃ δὲ ἐχομένως περὶ
σπονδύλων τῶν ἐν τῇ ῥάχει διασαφεῖ, διὰ τούτων ὑπο-
τάξω. — ὅσοις δὲ ἐκ καταπτώσιος ῥάχης κυφοῦται, ὀλίγα
δὴ τούτων ἐκρατήθη ὥστε ἐξιθνηθῆναι. τοῦτο μὲν γὰρ
αἱ ἐν τῇ κλίμακι κατατάσεις οὐδὲν ἀποεξίθυναν, 7) ὧν

1) ὀγκηρότερον F. Hipp. 2) κάτω in mg. addit F. ex Hipp.
3) γίνοιτ' — ἀρμόζουσα om. L. 4) σχάσαι τρισὶ etc. F. M. Hipp.
5) ὑπὸ L. ἐπικεφαλαίου L. 6) δεῖ Codd. F. mendi signo in mg.
Couvici ἡδῃ. 7) ὧν L.

ἐγὼ οἶδα. χρέονται δὲ ἰητροὶ αὐτῇ μάλιστα οὗτοι οὐ ἐπι-
θυμοῦνται 1) ἐκχαυνοῦν τὸν πολὺν 2) λαόν. ἐν τοῖσι γὰρ
τοιούτοισι ταῦτα θαυμαστά ἐστίν, ἣν ἢ κρεμᾶμενον ἴδω-
σιν ἢ ῥιπτόμενον. — 3) Οὐ κατὰ πᾶν ἀδόκιμον οἶεται
εἶναι τὴν τοιαύτην τῆς χειρουργίας ἐπίνοιαν, ἀλλὰ πού
καὶ δυνατόν ἔσεσθαι δεόντως σκευασθεῖσαν πρὸς τὸν τῶν
σπονδύλων καταρτισμόν. ὁμως δὲ ἐξεπίτηδες ἐκκεκλικέ-
ναι τὰ τοιαῦτά φησι λέγων οὕτως· — αὐτὸς μέντοι 4) κα-
τησχύνθη πᾶντα τὰ τοιουτότροπα ἰητρεύειν οὕτω διὰ
τοῦτο, ὅτι πρὸς 5) ἀπατεώνων μᾶλλον οἱ τρόποι οὗτοι.
ὁπόσοις μὲν οὖν ἐγγὺς τοῦ αὐχένος ἢ κύφωσις γίνεται,
εἰκὸς ἦσσαν ὠφελέειν τὰς κατατάσεις ταύτας τὰς ἐπὶ κε-
φαλῇ. μικρὸν γὰρ τὸ βάρος 6) ἢ κεφαλὴ καὶ τὰ ἀκρώ-
μια καταρῥέποντα. ἀλλὰ τοὺς γε τοιούτους εἰκὸς ἐπὶ
πόδας κατασεισθέντας μᾶλλον ἐξιθύνθῃναι· μέζων γὰρ
οὕτως ἢ καταρῥοπή. ὅσοις 7) δὲ κατωτέρω τὸ ὕβωμα,
τούτοις ἔοικε 8) ἐπὶ κεφαλὴν κατασεῖσθαι. — 9) Ὑφέστα-
ται δὲ τὴν ἐπὶ κεφαλὴν 10) κατάσεισιν οὕτως ἂν γίνεσθαι
δεόντως ὑπὸ τῶν αἵρουμένων 11) αὐτῇ χρῆσθαι, καταχωρί-
ζων τὸν τρόπον τοῦτον· — εἰ οὖν τις ἐθέλοι κατασεῖν,
ὁρθῶς ἂν ὥδε σκευάζοι. τὴν μὲν γὰρ κλίμακα ἢ σκυτί-
νοις ὑποκεφαλαίοις ἢ 12) εἰρινεοῖς καταστρωῶσαι εὖ προσ-
δεδεμένοις καὶ ὀλίγῳ πλεῖον ἐπὶ μῆκος καὶ ἔνθεν καὶ
ἐνθεν 13) ἢ ὅσον ἂν τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου κατάσχη·
14) ἐπιτείναντα τὸν ἀνθρώπον ὑπτίον κατακλίνει ἐπὶ τὴν
κλίμακα χρῆ, καὶ ἔπειτα προσδῆσαι μὲν χρῆ τοὺς
πόδας παρὰ τὰ σφυρὰ πρὸς τὴν κλίμακα μὴ 15) διαβε-
βῶτα, ἀλλὰ συμβεβηκότα δεσμῷ 16) ἐνόχῳ μὲν, μαλθακῷ
δέ· προσδῆσαι δὲ κατωτέρω ἐκάτερον τῶν γονάτων καὶ

1) ἦτοι ἀπατεῶν Gloss. Cod. Laurent. in Hippocratis libro de ar-
ticulis, quem unā cum aliis chirurgicis libris Hippocratis compre-
hendit. 2) ὄχλον F. Hipp. 3) εὖ Codd. ἴσως οὐ F. mg. 4) κατε-
σχύνθη L. πᾶντα τοιούτω τρόπῳ L. 5) ἀπατεῶν L. 6) ἢ κεφαλὴ om.
Codd. καταρῥέοντα Codd. 7) γὰρ δὲ L. 8) ὑπὸ L. 9) ὑφίσταται
F. 10) κατάσεισιν F. 11) αὐτῷ L. 12) εἰρινοῖς L. 13) ἦσσαν L.
14) ἐπιτείναντα L. ἔπειτα Hipp. 15) διαβεβῶτας F. M. ἀλλὰ συμ-
βεβηκότα om. Hipp. glossema redolent haec verba. 16) δὲ ὅχοι L.
εὐόχῳ Hipp.

ἀνωτέρω· προσδεῖσαι δὲ καὶ τὰ ἰσχία· κατὰ δὲ τοὺς κενεῶνας καὶ εἰς τὸ στῆθος χαλαραῖς ταινίαις προσπεριβάλλειν οὕτως ὅπως μὴ κωλύσωσι τὴν 1) κατάσεισιν· τὰς δὲ χεῖρας παρὰ τὰς πλευρὰς παρατείναντα προσκαταλαβεῖν πρὸς τὸ αὐτοῦ σῶμα καὶ μὴ πρὸς τὴν κλίμακα. ὅταν δὲ ταῦτα σκευάσῃ οὕτως, ἀνέλκειν τὴν κλίμακα πρὸς τύρσιν τινὰ ὑψηλὴν ἢ πρὸς ἀέτωμα οἴκου. τὸ δὲ χωρίον ἵνα 2) κατασεύεις, ἀντίτυπον ἔστω. τοὺς δὲ 3) ἀνατείνοντας εὐπαιδεύτους χρὴ εἶναι, ὅπως ὁμαλῶς καὶ καλῶς καὶ ἰσοῤῥόπως καὶ ἑξαπιναίως ἀφήσωσι καὶ μήτε ἡ κλίμαξ ἑτεροῤῥεπῇ ἐπὶ τὴν γῆν μήτε αὐτοὶ προπετέες ἔσονται. ἀπὸ μέντοι τύρσιος ἀφιεῖς ἢ ἀπὸ ἰστοῦ καταπεπηγότος καρχήσιον ἔχοντος ἔτι κάλλιον ἂν τις 4) σκευάσαιτο, ὥς γε ἀπὸ 5) τροχιλῆς τὰ χαλῶμενα ὅπλα εἶναι ῥ' ἀπὸ ὄνου. 6) ἀηδὲς μὲν καὶ 7) μακρολογεῖν περὶ αὐτῶν τούτων, ὅμως δ' ἐκ τούτων τῶν παρασκευῶν 8) κάλλιστ' ἂν τις κατασεισθεῖη. — Ἡ διὰ τῆς ὑποδεδειγμένης 9) διὰ τῆς κλίμακος ἐπὶ κεφαλὴν κατάτασις 10) κατὰ τοῦτον ἂν τὸν τρόπον γίνοιτο.

ση'. Ἐμβολὴ σπονδύλων ἡ διὰ τῆς κλίμακος ἐπὶ 11) κεφαλὴν γινομένη.

Περὶ δὲ τῆς ἑτέρας κατασεύσεως οὕτως ὑπογέγραφεν· — εἰ μέντοι κάρτα ἄνω εἴη τὸ ὕβωμα, δέοι δὲ πάντως κατασεύειν, ἐπὶ πόδας κατασεύειν λυσιτελεῖ, ὥσπερ 12) δὴ εἰρήκαμεν. γίνεται δὲ ἡ 13) καταῤῥοπή ἐπὶ ταῦτα· 14) ὀρμάσαι δὲ χρὴ κατὰ μὲν τὸ στῆθος πρὸς τὴν κλίμακα 15) προσδεῖσαντα, δεῖσαι δὲ ἰσχυρῶς τὸν ἀνχένα 16) ὥς χαλαρωτάτῃ ταινίᾳ ὅσον τοῦ κατορθοῦσθαι ἕνεκα· καὶ αὐτὴν τὴν κεφαλὴν κατὰ τὸ μέτωπον προσδεῖσαι πρὸς τὴν κλίμακα, τὰς δὲ χεῖρας παρατανύσαντα πρὸς τὸ σῶμα προσ-

1) πέραςιν L. 2) κατασεύειν L. ἀέτωμα - ἡ στεφάνη τοῦ δώματος Glossa Cod. Hipp. Veneti. 3) ἀντιτείνοντας L. 4) σκευάσαιτο L. 5) τροχηλλῆς L. 6) ἀειδὲς L. μὴν F. M. 7) μακρολέγειν L. μακρογορεῖν Hipp. 8) μάλιστα F. in mg. κάλλιστα. 9) sc. ἐξηγήσεως. 10) ἐκ L. 11) κεφαλῆς Codd. 12) ἤδη F. M. Hipp. 13) καταῤῥοπή L. 14) ὀρμάσαι L. 15) ἀποδεῖσαι, δεῖσαι. δὲ ἰσχ. καταδεῖν τὸν L. προσδεῖσαντα ἰσχ. κατὰ δὲ τὸν F. Hipp. 16) ἕως L.

δῆσαι καὶ μὴ πρὸς τὴν κλίμακα· τὸ μέντοι ἄλλο σῶμα ἄδετον εἶναι, πλὴν ὅσον τοῦ κατορθοῦσθαι ἕνεκα ἄλλη καὶ ἄλλη ταινίη χαλαρῇ περιβεβλησθαι. ὅπως δὲ μὴ κωλύσῃ τὴν κατάτασιν οὗτοι οἱ δεσμοί, 1) σκοπέειν. τὰ δὲ σκέλη πρὸς μὲν τὴν κλίμακα μὴ προσδεδέσθαι, πρὸς ἄλληλα δὲ ὥς κατὰ τὴν ῥάχιν 2) εἰς εὐθὺν ῥέπει. — Ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον διηγίθμηται· τὴν δὲ ἐπὶ πόδας κατάσεισιν οὕτως χρὴ ποιεῖσθαι.

σιθ'. Ἐμβολὴ ἑτέρα σπονδύλων ἢ διὰ τῆς κλίμακος ἐπὶ πόδας γινομένη.

Ὅτι δὲ οὐχ ὁλοσχερῶς εὐαρεστεῖ ταῖς τοιαύταις κατατάσεσι, δῆλον 3) ὅτι ἐξ ὧν οὕτως ἐπιφέρει· — ταῦτα μέντοι 4) τοιοῦτοτρόπως ποιητέον, εἰ πάντως δέοι ἐν κλίμακι κατασεισθῆναι. αἰσχροὺς μὲν ἐν πάσῃ τέχνῃ καὶ οὐχ ἥκιστα ἐν ἱητρικῇ πολὺν ὄχλον καὶ πολλὴν ὄψιν καὶ πολὺν λόγον 5) παρασχόντα καὶ ἔπειτα μηδὲν ὠφελῆσαι. — Ὅθεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς, ὃν τρόπον δεῖ τοὺς εἰς τὸ ἐκτὸς ἐκκλίναντας σπονδύλους καταρτίζειν, οὕτως ὑπογέγραphen· — χρὴ δὲ τὴν κατασκευὴν τοῦ διαναγκαζομένου τοιῆνδε κατασκευάσαι. ἔξεστι μὲν ξύλον ἰσχυρὸν καὶ πλατὺ ἐντομὴν παραμήκεα 6) ἐντέμνειν ἄνωτέρω τοῦ ἐδάφους, ὅπως ἂν μετρίως ἔχη· ἔπειτα 7) ξύλον δρυῖνον, τετράγωνον, πλάγιον παραβάλλειν ἀπολιπόντα ἀπὸ τοῦ τοίχου ὅσον παρελθεῖν τινα ἦν δέη· καὶ ἐπὶ μὲν τὸν στύλον 8) ἐπιστρῶσαι χλαίνας ἢ ἄλλο τι ὃ μαλθακὸν μὲν ἔσται, ὑπεῖξει δὲ μὴ μέγα· τὸν δὲ ἄνθρωπον 9) πυρῖσαι, ἣν ἐνδέχεται, ἢ θερμῷ πολλῷ λοῦσαι καὶ ἔπειτα κατατεῖναι προηέας, 10) κατατείναντα δὲ τὰς χεῖρας κατὰ φύσιν προσδῆσαι πρὸς τὸ σῶμα· ἱμάντι δὲ πλατεῖ καὶ ἰσχυρῷ, μαλθακῷ δὲ καὶ μακρῷ ἐκ δύο διαντέων συμβεβλημένων μέσῳ κατὰ μέσον τὸ στῆθος δις περιβεβλησθαι ὥς ἐγγυτάτω τῶν μασχαλέων· 11) ἔπειτα τὸ περισσεῦον τῶν ἱμάντων κατὰ

1) σκοπέειν om. Codd. 2) εὐθύρρεπα ἢ F. M. Hipp. 3) Fort. ἔστι. 4) οὕτω τρόπως L. ποιητέον ἔχει, πάντως L. 5) παρασχόντα om. L. 6) ἐνταμεῖν F. M. 7) στύλον F. M. 8) ὑποστρῶσαι L. ἐπιστορέσαι F. M. 9) πυρῆσαι L. 10) κατατείνας L. Hippocr. lectionem vulgatam tuentur F. M. 11) ἔπειτ' ἐν L.

την μασχάλην ἐκάτερον περὶ τοὺς ὄμους περιβεβλῆσθαι. ἔπειτα αἱ ἀρχαὶ πρὸς ὑπεροειδές τι προσδεδέσθωσαν 1) ἀρμόζουσαι τὸ μήκος τῷ 2) ξύλῳ ὑποτεταμένῳ πρὸς 3) ὃ τι προσβάλλον τὸ ὑπεροειδές ἀντιστηρίζον κατατείνει. τοιοῦτῳ δέ τινι ἑτέρῳ δεσμῷ 4) χρηθῆναι τῶν τοῦ γόνατος δεσμῶν δήσαντα καὶ ἄνωθεν τῶν πτερονέων τὰς ἀρχὰς τῶν ἱμάντων πρὸς τοιοῦτό τι ξύλον προσδῆσαι, ἄνω δὲ ἄλλῳ ἱμάντι πλατεῖ καὶ 5) . . . .

Λ ε ί π ε ι .

σκέ. Ἐμβολὴ σπονδύλων ἢ διὰ τοῦ θέναρος τοῦ ἱατροῦ γινομένη καὶ τῶν ὀνίσκων.

Μετὰ δὲ τὰ προκινούμενα οὕτως ἐπιλέγει· — καὶ 6) ἀσινεσιτάτη μὲν αὕτη ἢ ἀνάγκη· ἀσινῆς δὲ καὶ καθέζεσθαι τινα ἐπὶ τὸ κύφωμα αὐτοῦ ἅμα κατατεινομένου καὶ 7) ἐπενσεῖσαι μετεωρισθέντα, — ὥστε 8) τῆς αὐτῆς κατατάσεως ἢ καὶ δι' ὀνίσκων 9) γινομένη ἀντὶ τοῦ ταῖς χερσὶ πιέζειν διὰ τῆς καθέδρας ἐπερείδοντας ἢ καὶ ἐνσεύοντας ἀναγκάζειν 10) τὸ ὑπερέχον τῶν σπονδύλων εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἀποχωρεῖν. ὁν τρόπον δὲ δεῖ ποιεῖσθαι, οὕτως ὑποτέτακται.

σκά. Ἐμβολὴ σπονδύλων ἢ διὰ τῆς καθέδρας τοῦ ἱατροῦ καὶ τῶν ὀνίσκων γινομένη.

Ἐπομένως δὲ ταῦτα ἀνακεχώρικεν· — ἀτὰρ καὶ ἐπιβῆναι τῷ ποδὶ καὶ ὀκηθῆναι τὸ σῶμα καὶ ἡσύχως ἐπιδεῖν οὐδὲν κωλύει. τοιοῦτον δὲ ποιῆσαι μετρίως ἐπιτήδειος ἂν τις εἴη τῶν ἀμφὶ παλαιστορην εἰθισμένων. — Καὶ οὗτος δὲ ὁ τρόπος οὕτως ἂν ἐπιτελοῖτο διαλλάσσειν τῇ διὰ τῶν ὀνίσκων κατασεῖσει. δεῖ δὲ τοὺς ὀνίσκους ἥτοι

1) αἱ ἀρμόζουσαι L. 2) νότῳ L. 3) ὅτι] τὸ L. ἀντιστηρίζειν L. 4) ἦν L. γονάτων L. 5) Ἄπεστι ἐν φύλλῳ. L. μαλθακῷ add. F. M. adjecto lacunae verbo λείπει. Nonne ex hac lacuna quoque patet, codices Parisienses apographa emendata esse archetypi Laurentiani? Subscriptio σκέ e codice F. 6) ἀσθενεσιτάτη L. 7) ἐπιδεῖν L. ἐνσεῖσαι F. M. 8) διὰ addiderim. κατατάσιος Codd. 9) γινομένης L. Legerim ἢ καὶ δι' ὀν. γινομένης. — διὰ τῆς καθέδρας i. e. clunibus medici. 10) τὴν ὑπερεχόντων L.

παρὰ τὴν ὑποτιθεμένην τῷ μέλλοντι 1) καταταθήσεσθαι
σανίδα κατορύσσειν ἢ ἐπ' αὐτῆς ἐμπηγνύναι.

σβ'. Ἐμβολὴ σπονδύλων ἡ διὰ τῆς πτέρυγος τοῦ
ἱατροῦ καὶ τῶν ὀνίσκων γινομένη.

Ὁν τρόπον δὲ ἐπὶ τῆς τοῦ ὤμου ἐμβολῆς τὸν ἐπὶ
πᾶσι καταρτισμὸν δυνατώτατον ὄντα κατακεχώρικεν, οὐ-
τως καὶ ἐπὶ τῶν παρόντων τὸ ὅμοιον πεποίηκεν, ἐξῆς
τὸν τρόπον τοῦτον διασαφῶν. — δυνατωτάτη μὲν οὖν
τῶν 2) ἀναγκαίων ἐστίν, εἰ δὲ μὲν τοῖχος 3) ἐντετμημένος
εἶη, τὸ 4) δὲ ξύλον τὸ κατωρυγμένον ἢ ἐντέτμηται κατω-
τέρῳ εἶη τοῦ ἀνθρώπου τῆς ῥάχιος, 5) ὅπως ἂν δοκέοι
μετρίως ἔχειν. σάνις δὲ φιλυρίνη μὴ λεπτή εἶη ἢ καὶ
ἄλλου τινὸς ξύλου. ἔπειτα ἐπὶ μὲν τὸ ὕβωμα ἐπιτεθεῖη
τρύχιον πολύπτυχον ἢ μικρὸν σκύτινον ὑποκεφάλαιον.
ὥς ἐλάχιστα μὴν ἐπικεῖσθαι συμφέρει, μόνον προμηθευ-
όμενον, ὅπως μὴ ἡ σάνις ὑπὸ σκληρότητος ὀδύνην παρά-
καιρον 6) παρέχη. 7) κατ' ἴξιν δὲ ὥς μάλιστα ἔστω τῇ ἐν-
τομῇ τῇ ἐς τὸν τοῖχον τὸ 8) κύφωμα, ὥς ἡ σάνις, ἢ μά-
λιστα ἐξέστηκε, ταύτῃ μάλιστα 9) πιέξῃ ἐπιτεθεῖσα. ὅταν
δὲ ἐπιτεθῇ, τὸν μὲν τινα καταναγκάζειν χρὴ τῆς σανίδος
τὸ ἄκρον, ἦν τε ἓνα δέη ἦντε δύο, τοὺς δὲ κατατείνειν τὸ
σῶμα κατὰ μῆκος, ὥσπερ πρόσθεν εἴρηται, τοὺς μὲν τῇ,
τοὺς δὲ τῇ. ἔξεστι δὲ καὶ ὀνίσκοις κατάτασιν ποιέεσθαι
ἢ παρακατορύξαντα 10) παρὰ τὸ ξύλον ἢ ἐν αὐτῷ τῷ ξύλῳ
τὰς 11) φλιάς τῶν ὀνίσκων ἐντεκτεινόμενον, ἦν τε 12) ὀρθὰς
θέλῃ μικρὸν ὑπερεχούσας, ἦν τε κατὰ 13) κορυφὴν τοῦ ξύ-
λου ἐνθεν καὶ ἐνθεν. αὗται 14) αἱ ἀνάγκαι εὐταμίευτοι καὶ
ἐς τὸ ἰσχυρότερον καὶ ἐς τὸ ἥσσον, καὶ ἰσχὺν ἔχουσι τοι-
αύτην, ὥστε καὶ εἴ τις ἐπὶ λύμῃ βούλοιτο, ἀλλὰ μὴ ἐπὶ
15) ἰητρείῃ, ἐς τοιαύτας ἀνάγκας ἀγαγεῖν. καὶ γὰρ ἂν κα-
τατείνων κατὰ μῆκος μόνον ἐνθεν καὶ ἐνθεν, οὕτω καὶ

1) καταθήσεσθαι L. 2) Ionica hac forma omnes Hippocratis co-
dices utuntur. ἀναγκέων Editt. τύχος L. 3) ἐντέτμηται L. 4) δὲ
om. L. κατορωρυγμένον F. M. Hipp. attica forma. 5) ὀπόσων L.
6) παρέχειν L. 7) καὶ τόξιν L. 8) ὕβωμα F. M. 9) πιέξιν L.
10) παρὰ om. L. 11) φιάλας L. 12) ὀρνιθας L. 13) κούρην τὸ L.
14) αἱ om. L. 15) ἱατρύῃ L.

ἄλλην ἀνάγκην μηδεμίαν προστιθεὶς ὁμως 1) κατατείνειεν ἂν τις. — Ἡ δὲ προκειμένη κατάτασις καὶ ἡ τῆς σανίδος μοχλεία τοῦτον ἂν τὸν τρόπον γίνοιτο.

σγ'. Ἐμβολὴ σπονδύλων ἡ διὰ τῆς σανίδος καὶ τῶν ὀνίσκων γινομένη.

Περὶ μὲν ἀγκῶνος καὶ καρποῦ καὶ τῶν εἰς τὸ ἔξω 2) προσωθουμένων σπονδύλων καταρτισμοῦ, καθόσον ἦν δυνατόν, διὰ τῶν ὑποδειγμάτων πεποίηκά σοι φανερόν οὐ κατ' ἄλλον τινὰ τῶν ἱατρῶν, ἀλλὰ καθ' Ἱπποκράτην ὑπὲρ τῶν ὑφηγησαμένων λόγων, καθάπερ καὶ ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ τὰ περὶ ὤμου καταρτίσας ἐκδέδωκά σοι. τοὺς δ' ἔτι λειπομένους τῶν ἐμβολῶν τρόπους μηροῦ τε καὶ γόνατος καὶ σφυροῦ κατ' ἰδίαν παραπλησίως καταγράψας ἐφ' ὧν ὑποδειγμάτων δυνατόν ἐκδώσω σοι, ὥστ' ἐν τοῖς τρισὶ βιβλίοις τετελειωμένην ἔχειν σε τὴν καθ' Ἱπποκράτην περὶ ἄρθρων οὐκ ἀνωφέλητον θεωρίαν.

ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ ΚΙΤΙΕΩΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΑΡΘΡΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΣ ΤΟ Γ.

σδ'. Ἐν μὲν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ, βασιλεῦ Πτολεμαῖε, διασεσάφηκά σοι, ὃν τρόπον ἂν τις καθ' Ἱπποκράτην ὤμον ἐξηρθηκότα σημειώσασαί τε καὶ καταρτίσειεν· ἐν δὲ τῷ πρὸ τούτου περὶ τε ἀγκῶνος καὶ καρποῦ καὶ σπονδύλων 3) κύφως παραπλησίως διὰ τῶν ὑποδειγμάτων 4) ἐκτέθειταί μοι, ὃν τρόπον τούτων δεῖ τὸν καταρτισμὸν

1) κατατείνειεν ἔαν τῆς L. 2) προσωθουμ. Codd. 3) Ita Codd. Leg. κύφους s. κυφώσεως. 4) οἱ (ἢ F.) ἐκτέθεται με τὸν τρόπον. ταῦτον (ταῦτόν) δὲ τὸν κατ. π. L. F. M. Cod. F. obelum margini adposuit. Emendavi locum corruptum.

ποιεῖσθαι· ἐν δὲ τούτῳ τῷ βιβλίῳ περὶ τε μηροῦ καὶ γόνατος καὶ σφυροῦ τὰς τε σημειώσεις τῶν ἐξηρθηκότων καὶ τὰς ἐμβολὰς αὐτῶν, ὅφ' ὧν δυνατόν, διὰ τῶν ὑποδειγμάτων παραπλησίως τοῖς εἰρημένοις ἐκθήσομαι, ἵν' ἐν τρισὶ βιβλίοις τελειουμένην ἔχῃς τὴν καθ' Ἱπποκράτην περὶ τῶν ἄρθρων ἐπίγνωσιν. 1) ἐπεὶ δὲ ἦτοι πάντα ἢ πλεῖστα τῶν ἄρθρων χωρὶς ὀργανικῆς μηχανοποιΐας καταρτίζειν παρακελευσάμενος καὶ τὸν ὀργάνου τρόπον ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἐπινοήσας ἐκτέθειμαι, ἀναγκαῖον ἂν εἴῃ καὶ τὴν 2) τούτου κατασκευὴν δι' ὑποδείγματος κατὰ τὸν οἰκεῖον τρόπον ἐν τούτοις 3) ὑπογράψαι σοι πρὸς τὸ μηδὲν σε τῶν πρὸς τὰ προκείμενα συντεινόντων κατὰ τὸ δυνατόν διαλαθεῖν. 4) προκαταχωρίζων δὲ τὰς Ἱπποκράτους λέξεις ἀκολουθῶς τοῖς πρότερον, οὕτως τὰς διὰ τῶν ὑποδειγμάτων ἐμβολὰς ὑποτάξω. ἐχομένως τοίνυν οὕτως καταχωρίζει· — ἦν δὲ μηροῦ ἄρθρον ἐξ ἰσχίου ἐκπέση, ἐκπίπτει δὲ τέσσαρας τρόπους, ἐς μὲν τὸ εἶσω πολὺ πλειστάκις, εἰς δὲ τὸ ἔξω τῶν ἄλλων πλειστάκις, εἰς δὲ τὸ ὀπίσθεν 5) καὶ τὸ ἔμπροσθεν ἐκπίπτει μὲν, ὀλιγάκις δέ. 6) οἷσι μὲν οὖν ἐς τὸ εἶσω μέρος ἐκβῇ, μακρότερον τὸ σκέλος φαίνεται παραβαλλόμενον πρὸς τὸ ἕτερον διὰ δισσὰς προφάσις εἰκότως. ἐπὶ τε γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦ ἰσχίου πεφυκὸς ὁστέον τὸ ἄνω φερόμενον ἐπὶ τὸν κτένα ἐπὶ 7) τοῦτο ἢ ἐπίβασις τοῦ μηροῦ τῆς κεφαλῆς γίνεται καὶ ὁ ἀνὰ τὴν τοῦ ἄρθρου ἐπὶ τῆς κοτύλης ὀχέεται· ἔξωθεν τε αὐτοῦ ὁ γλουτὸς 8) κοῖλος φαίνεται ἔσω ἅτε ρειψάσης τῆς κεφαλῆς τοῦ μηροῦ· τό τε αὖ κατὰ τὸ γόνυ τοῦ μηροῦ 9) ἄκρον ἀναγκάζεται ἔξω ῥέπειν καὶ ἡ κνήμη καὶ ὁ πούς ὡσαύτως. — καὶ μετὰ τινὰς ἀριθμούς φησιν· — ἀτὰρ καὶ ψαναμένη ἢ κεφαλὴ τοῦ μηροῦ παρὰ τὸν περιναϊον ὑπερογκέουσα εὐδηλὸς ἐστι. τὰ μὲν οὖν σημεῖα ταῦτά ἐστιν, οἷσιν ἂν εἶσω ἐκπεπτώκη. ἐὰν οὖν ἐκπεσὼν μὴ ἐμπέση, ἀλλὰ 10) καταπορηθῇ, ἢ τε ὁδοιπορίῃ περιφοράδην τοῦ σκέλεος ὥσπερ ἐν τοῖς βουσὶ γίνεται καὶ ἡ

1) ἐπιδέη τοι L. 2) ἐκ add. L. 3) ὑπέγραψα L. 4) προκαταχωρίζειν Codd. 5) καὶ τὸ ἔμπρ. om. L. 6) οἷη L. 7) τοῦτον L. 8) κοῖνος L. 9) ἄκρον om. L. 10) καταπωρεθῇ L. Fort. καταπωρωθῇ.

1) ὄχρησις πλείστη αὐτοῖσι ἐπὶ τοῦ ὑγιέος σκέλεός ἐστι
 2) καὶ ἀναγκάζονται τὰ κατὰ τὸν κενεῶνα καὶ κατὰ τὸ
 ἄρθρον τὸ ἐκπεπτωκός 3) κυλλοὶ καὶ σκολιοὶ εἶναι. καὶ
 κατὰ δὲ τὸ ὑγιές ἐς τὸ ἔξω ὁ γλουτὸς ἀναγκάζεται περι-
 φερῆς εἶναι. — Καὶ πάλιν οὕτως ἔχει· — ἀναγκάζονται
 δὲ καὶ ἐπικίπτειν. τῇ γὰρ χειρὶ τῇ κατὰ τὸ σκέλος τὸ
 σιναρὸν ἀναγκάζονται κατὰ πλάγιον τὸν μηρὸν 4) ἐρεῖδειν.
 οὐ γὰρ δύναται τὸ σιναρὸν σκέλος ὀχεῖν τὸ σῶμα ἐν τῇ
 μεταλλαγῇ τῶν σκελέων, ἣν 5) μὴ κατέχεται πρὸς τὴν
 γῆν πιεζόμενον. ἐν τούτοις οὖν τοῖς σχήμασιν ἀναγκάζον-
 ται ἐσχηματίζεσθαι, οἷσιν ἂν 6) εἴσω ἐκβὰν τὸ ἄρθρον μὴ
 ἐμπέσῃ. — Καὶ μετὰ τινες ἀριθμοὺς οὕτως ἕκαστα πε-
 ριεργῶς διαπορεύεται. 7) ἀναγκάζομαι δὲ τῆς συμμετρίας
 στοχαζόμενος αὐτὰ τὰ καίρια μόνον προτάσσειν· — οἷς
 μὲν οὖν μήπω τετελειωμένοις ἐς αὖξιν 8) ἐκπεσὼν μὴ
 ἐμπέσῃ, γνιοῦται καὶ ὁ μηρὸς καὶ ἡ κνήμη καὶ ὁ πούς.
 οὔτε γὰρ ὅστ' ἐς τὸ μῆκος ὁμοίως αὖξεται, ἀλλὰ βραχύ-
 τερα γίνεται, μάλιστα δὲ τοῦ μηροῦ, ἄσαρκόν τε ἅπαν
 τὸ σκέλος καὶ ἄμνον καὶ ἐκτεθηλυσμένον καὶ λεπτὸν
 γίνεται, ἅμα μὲν διὰ τὴν στέρησιν 9) τῆς χώρας τοῦ ἄρ-
 θρου, ἅμα δὲ ὅτι ἀδύνατον χρῆσθαι ἐστίν, ὅτι οὐ κατὰ
 φύσιν κεῖται. — Καὶ διὰ τούτων πᾶσιν ἐπιλέγει· — οἷς
 δ' ἂν νηπίοις ἡ συμφορὴ αὕτη γίνηται, οἱ πλείστοι 10)
 καταμβλακεύουσι τὴν ὀρθωσιν τοῦ σώματος, ἀλλὰ εἰλέον-
 ται ἐπὶ τὸ ὑγιές σκέλος, τῇ χειρὶ πρὸς τὴν γῆν ἀπερει-
 δόμενοι τῇ κατὰ τὸ ὑγιές σκέλος. καταμβλακεύουσι δὲ
 ἔτι τὴν ἐς τὸ ὀρθὸν ὁδοιπορίην, καὶ οἷς ἂν τετελειωμέ-
 νοις αὕτη ἡ συμφορὴ γίνηται. — Τὰ μὲν σημεῖα ταῦτα
 ἐκτέθειται· τὸν δὲ καταρτισμὸν ὃν τρόπον δεῖ ποιεῖσθαι,
 διὰ τούτων δεδήλωκεν· — μηροῦ δὲ ὀλίσθημα κατ' ἰσχίον
 ὥδε χρὴ ἐμβάλλειν· ἣν ἐς τὸ εἴσω μέρος ὠλισθήκη,
 ἀγαθὴ μὲν ἦδε κατὰ φύσιν καὶ δικαίη ἡ ἐμβολὴ καὶ δὴ

1) ὄγκωσις L. 2) ἣν ἀνάγκη L. 3) κοῖλοι L. κοίλοι Hipp.
 Cod. Venet. 4) ἐρεῖδειν om. L. 5) μὴ κατ. πρὸς om. L. 6) εἴσω
 om. L. 7) ἀναγκάζονται — στοχαζόμενον Codd. 8) ἐκπεσὼν μηδὲ
 L. 9) τῆς χώρας om. L. 10) καταμβλακεύουσι τὴν διόρθωσιν F. M.
 — κατολιγωροῦσι glossa in cod. Chirurg. Laurent. ad librum Hip-
 pocratis de articulis.

τι ἀγωνιστικὸν ἔχουσα, ὅστις 1) γὰρ καὶ τοῖς τοιοῦτοις ἴδεται κομψευόμενος. κρεμάσαι γὰρ τὸν ἄνθρωπον τῶν ποδῶν πρὸς μεσόδμην δεσμῷ μαλθακῷ, δυνατῷ δὲ καὶ 2) πλάτος ἔχοντι. τοὺς δὲ πόδας γὰρ διέχειν ὅσον τέσσαρας δακτύλους ἢ καὶ 3) ἔλασσον. γὰρ δὲ καὶ ἐπάνωθεν τῶν ἐπιγοννίδων προσπεριβεβλήσθαι πλατεῖ ἱμάντι καὶ μαλθακῷ, ἀνατείνοντα πρὸς τὴν μεσόδμην, τὸ δὲ σκέλος τὸ σιναρὸν ἐντετάσθαι ὡς δύο δακτύλους μᾶλλον τοῦ ἑτέρου. ἀπὸ δὲ τῆς γῆς ἀπεχέτω τὴν κεφαλὴν ὡς δύο πήχεις ἢ ὀλίγῳ πλεῖον ἢ ὀλίγον ἔλασσον. τὰς δὲ χεῖρας παρατεταμένας παρὰ τὰς πλευράς 4) καταλελαμμένος ἔστω μαλθακῷ τινι. πάντα δὲ ταῦτα ὑπὲρ κατακειμένῳ κατασκευασθήτω, ὡς ὅτι ἐλάχιστον χρόνον κρέμῃται. ὅταν δὲ κρεμασθῇ, ἄνδρα γὰρ εὐπαίδευτον καὶ μὴ ἀσθενέα 5) ἐνείραντα τὸν πῆχυν μεταξὺ τῶν μηρῶν, ἔπειτα θέσθαι τὸν πῆχυν μεσηγὺ τοῦ τε περιναίου καὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ μηροῦ τῆς ἐξεστηκυῖης, ἔπειτα συνάψαντα τὴν ἑτέραν χεῖρα πρὸς τὴν 6) διηρημένην, παραστάντα ὀρθὸν παρὰ τὸ σῶμα τοῦ κρεμαμένου, ἐξαπίνης ἐκκρεμασθέντα μετέωρον αἰωρηθῆναι ὡς ἰσοῤῥοπώτατα. αὕτη μὲν ἡ ἐμβολὴ παρ-
έχεται ὅσα γὰρ κατὰ φύσιν. αὐτὸ τε γὰρ τὸ σῶμα κρε-
μάμενον κατὰ τὰς ποιεῖται, ὅ 7) τε κρεμασθεὶς ἅμα μὲν τῇ κατατάσει ἀναγκάζει ὑπεραιωρέεσθαι τὴν κεφαλὴν τοῦ μηροῦ ὑπὲρ τῆς κοτύλης, ἅμα δὲ τῷ ὀστέῳ τοῦ πή-
χεως ἀπομοχλεύει καὶ ἀναγκάζει εἰς τὴν ἀρχαίην φύσιν ὀλισθάνειν. — Ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον ὑπὸ τοῦ Ἱππο-
κράτους διασεσάφηται· δεῖ δὲ τὸν προκείμενον καταρτι-
σμὸν καθάπερ ἔχει τὸ ὑποδεδειγμένον ὑπόδειγμα, τὸν τρόπον τοῦτον ποιῆσθαι.

σκέ'. Ἐμβολὴ μηροῦ ἢ ἐπὶ κεφαλῆς καὶ 8) τοῦ πήχεως τοῦ ἱατροῦ παρὰ τὸν περιναῖον γινο-
μένη, ἣν εἰς τὸ ἔσω μέρος ὀλισθῇ.

Ἐπειδὴ πλειστάκις εἴρηκε τὸν μηρὸν εἰς τὸ ἔσω μέρος ὀλισθάνειν, καταλέγων πλείονας ἐμβολὰς ἐπὶ τούτου τοῦ

1) τε L. 2) παχέως L. 3) ἐλάσσω L. 4) προσλελαμμένος F. in mg. γρ. προσδεδεμένος. 5) ἐρείσαντα L. 6) διηρημένην Codd. in mg. γρ. διηρημένην F. ὀρθῶς L. 7) δὲ L. 8) Fort. addendum διὰ.

τρόπου προσυπογέγραφεν. ἐχομένως γὰρ τὴν διὰ τοῦ ἀσκοῦ γινομένην ἐμβολὴν, καίτοι γε οὐκ εὐαρεστούμενην αὐτῷ κατὰ πᾶν, διὰ τούτων ἐκτέθεται. — εὐδοκιμεῖ δὲ καὶ ἀσκῶ τοῦτο τὸ ἄρθρον ἐμβάλλεσθαι. καὶ ἤδη μὲν τινες εἶδον, οἵτινες ὑπὸ φανλότητος καὶ τὰ ἔξω 1) ἐκκεκλιμένα καὶ τὰ ἐς τοῦπισθεν ἀσκῶ ἐμβάλλειν ἐπειράθησαν 2) οὐ γινώσκοντες ὅτι ἐξέβαλλον μᾶλλον ἢ εἰσέβαλλον. ὁ μέντοι πρῶτος ἐπινοήσας δῆλον ὅτι πρὸς τὰ εἶσω ὠλισθηκότα ἀσκῶ ἐμβάλλειν ἐπειρήσατο. ἐπίστασθαι μὲν οὖν χρὴ ὡς χρηστέον ἀσκῶ, εἰ δέοι χρέεσθαι. διαγινώσκειν δὲ χρὴ ὅτι ἕτερα πολλὰ ἀσκοῦ κρείσσω. — Οὐ λίαν δὲ 3) ἐγκρίνων τὴν διὰ τοῦ ἀσκοῦ ἐμβολὴν, ὅμως περὶ αὐτῆς οὕτως ἀποφαίνεται. — χρὴ δὲ τὸν ἀσκὸν ἐνθῆναι ἐς τοὺς μηροὺς ἀφύσητον ἐόντα, ὡς ἂν 4) οἷόν τε ἀνωτάτω πρὸς τὸν περὶναιον ἄνω ἀνάγοντα, ἀπὸ δὲ τῶν ἐπιγουνίδων ἀρξάμενον ταινίῃ πρὸς ἀλλήλους τοὺς μηροὺς καταδῆσαι μέχρι τοῦ ἡμίσεως, ἔπειτα δὲ 5) εἰς ἓνα τῶν ποδῶν τῶν λελυμένων ἐνθέντα 6) αὐλὸν ἐκ χαλκείου φῦσαν ἀναγκάζειν εἰς τὸν ἀσκόν. τὸν δὲ ἄνθρωπον πλάγιον κατακέεσθαι, τὸ σιναρὸν σκέλος ἐπιπολῆς ἔχοντα. ἡ μὲν παρασκευὴ αὕτη. σκευάζονται δὲ 7) κάκιον οἱ πλείστοι ἢ ὡς ἐγὼ εἶρηκα. οὐ γὰρ καταδέουσι τοὺς μηροὺς ἐπὶ συχνῶν, ἀλλὰ μόνον τὰ 8) γούνατα, οὐδὲ κατατείνουσι. χρὴ δὲ καὶ προκατατείνειν. ὅμως δὲ ἤδη τινὲς ἐνέβαλλον ῥηϊδίῳ πράγματι ἐπιτυχόντες. — Ὅν τρόπον δ' ἂν τις χρήσαιο τῇ διὰ τοῦ ἀσκοῦ ἐνθέσει, τὸ ὑποτεταγμένον ὑπόδειγμα περιέχει.

1) κεκλιμένα L. τὰ μὴ ἐς τοῦπ. L. τὰ ὅπ. F. M. 2) οἱ L. γινώσκ. αὐτοῖς L. sibi non consci. ἐξέβαλλον — εἰσέβαλλον L. 3) ἐγκρίνων L. 4) οὖν ἦτε L. Conjeci οἷόν τε. δύναται F. M. Hipp. 5) ἐν δυοῖν ποδεῖν ὃν τῶν λελ. L. ποδῶν Cod. Laur. in Hipp. libro de articulis. Pedes utris quattuor anguli dicuntur, caprae pedum reliquiae. Saepius in Hispania vinum huiusmodi utribus inclusum, qui pleni tumidique caprae formam referunt, a mulionibus transvehi cognovi iisque mulis impositis loco clitellarum usus sum viator. 6) αὐλῶ χαλκίου φῦσι ἀναγκάζειν L. 7) τάχιον L. 8) γούνατα L.

σκη'. Ἐμβολὴ μῆρου ἢ διὰ τοῦ ἄσκου γινομένη,
ἣν εἰς τὸ ἔσω μέρος ὀλισθῇ.

Ἐχομένως δὲ ἄλλης ἐμβολῆς διὰ τούτων μνημονεύει·
— ἐμβάλλεται δὲ μῆρου ἄρθρον καὶ τόνδε τὸν τρόπον,
ἣν ἐς τὸ εἶσω ὀλισθῇ ἢ καὶ ἐς τὸ ἔμπροσθεν. κλίμακα
χρὴ κατορύξαντα περικαθίσει τὸν ἄνθρωπον, εἴτα τὸ μὲν
ὕγιες σκέλος ἡσυχῶς κατατείνοντα προσδῆσαι ὅπου ἂν
ἀρμόσῃ, ἐκ δὲ τοῦ σιναροῦ 1) εἰς κεράμιον ὕδωρ ἐγγέαν-
τας ἐκκρεμάσαι ἢ ἐς σφυρίδα λίθους ἐμβαλόντας. —
2) Τοῦτον τὸν τρόπον δὲ δεῖ καὶ τὸν προκείμενον καταρ-
τισμὸν ποιεῖσθαι.

σκη'. Ἐμβολὴ μῆρου ἢ διὰ τῆς κλίμακος καὶ τοῦ
κεραμίου γινομένη, ἣν εἰς τὸ εἶσω μέρος
ὀλισθῇ.

Ἐχομένως δὲ καὶ ἄλλου τρόπου διὰ τούτων μνημονεύει·
— ἕτερος τρόπος ἐμβολῆς, ἣν ἐς τὸ εἶσω ὀλισθῇ. στρω-
τῆρα χρὴ διαδῆσαι μεταξὺ δύο στύλων ὕψος ἔχοντα σύμ-
μετρον. πρόσσεχέτω δὲ τοῦ στρωτῆρος κατὰ τὸ ἐν μέρος
ὅσον τὸ πυγαῖον. περιδῆσας δὲ περὶ τὸ στήθος τοῦ ἄν-
θρώπου ἱμάτιον ἐπικαθίσει τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τὸ προ-
σέχον τοῦ στρωτῆρος, εἴτα προσβάλλειν τὸ στήθος πρὸς
τὸν στύλον πλατεῖ τι. ἔπειτα τὸ μὲν ὕγιες σκέλος κατε-
χέτω τις, ὥς μὴ περισφάλληται, ἐκ δὲ τοῦ σιναροῦ ἐκκρε-
μάσαι βάρος ὅσον ἀρμόζει. — Δεῖ δὲ καὶ ταύτην τὴν
ἐμβολὴν οὕτως καταρτίζεσθαι.

σκη'. Ἐμβολὴ μῆρου ἢ διὰ τοῦ στρωτῆρος καὶ
τοῦ βάρους τοῦ σκέλους γινομένη, ἣν εἰς τὸ
ἔσω μέρος ὀλισθῇ.

Ὅν τρόπον δὲ ἐπὶ ὧμον πλείονας ἐμβολὰς τάξας ἐπὶ
πᾶσι κράτιστον καταρτισμὸν κατεχώρισεν, οὕτως καὶ ἐπὶ
μῆρου τὸ ὅμοιον πεποίηκεν. ἀπὸ γὰρ τῶν ἀπλῶν ἐπὶ
τὴν ὀργανικὴν κατήντηκε κατάτασιν καὶ μοχλείαν 3) ἥτις
βιαιοτέρας ἀνάγκας ἔχει καὶ πρὸς τῶν ἄλλων 4) ἄρθρων

1) εἰς om. L. ἐγγέας — ἐμβαλὼν L. Fort. ἐκκρεμάσαι. 2) τοῦτον
om. Codd. ἴσως τοῦτον F. in mg. 3) εἴ τις L. 4) ἐνάρθρων L.

καταρτισμὸν καὶ πρὸς μηροῦ διεξηρθηκότος ἐμβολάς. ὁθεν ἐχομένως τοῦ Ἱπποκράτους περὶ τῆς τοῦ ὀργάνου κατασκευῆς μνημονεύοντος, πρότερον τὸ ὑπόδειγμά σοι καταγραφῆσεται, 1) εἴτα αἱ γινόμεναι διὰ τούτου τοῦ μηροῦ ἐμβολαί. διασαφεῖ δὲ οὕτως — εἴρηκα δὲ καὶ πρόσθεν ἤδη ὅτι ἐπάξιον ὅστις ἐν πόλει 2) πολυανθρώπῳ ἱητρεύει, ξύλον κεκτῆσθαι τετράγωνον ὡς ἐξάπτηχυν ἢ ὀλίγω μεῖζον, εὖρος δὲ δίπηχυν· πᾶχος δὲ ἀρκέσει σπιθαμιαῖον· ἔπειτεν κατὰ μῆκος μὲν ἐνθεν καὶ ἐνθεν τομὴν ἔχειν, ὡς μὴ ὑψηλοτέρῃ τοῦ καιροῦ ἢ μηχανῇ ἢ· ἔπειτα φλιάς 3) βαθείας, ἰσχυρὰς καὶ ἰσχυρῶς ἐνηρμοσμένας ὀνίσκον ἔχειν ἐκατέρωθεν. ἔπειτα ἀρκέει μὲν ἐν τῷ ἡμίσει τοῦ ξύλου. οὐδὲν δὲ κωλύει καὶ διὰ παντὸς ἐντετμησθαι ὥσπερ καπέτους μακρὰς ἢ πέντε ἢ ἑξ διαλειπούσας ἀπ' ἀλλήλων ὡς τέσσαρας δακτύλους. αὐτὰς δὲ ἀρκέει εὖρος τριδακτύλους εἶναι καὶ βάθος οὕτως· ἔχειν δὲ κατὰ μέσον τὸ ξύλον καὶ καταγλυφὴν βαθυτέρεην 4) ἔτι τετράγωνον ὡς τριῶν δακτύλων· καὶ ἐς μὲν τὴν καταγλυφὴν ταύτην, ὅταν 5) δοκέῃ, προσδεῖν ξύλον ἐμπηγνύντα ἐναρμόσον τῇ καταγλυφῇ, τὸ δὲ ἄνω στρογγύλον 6) ἐμπηγνύναι δὲ, ὡς ἂν ποτε δοκῇ συμφέρειν, μεσηγὺ τοῦ περιναίου καὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ μηροῦ. τοῦτο τὸ ξύλον 7) ἔστεὸς κωλύσει τὴν ἐπίδοσιν ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα τοῖς πρὸς ποδῶν ἔλκουσιν. ἐνίστε γὰρ ἀρκέσοι ἂν αὐτὸ τὸ ξύλον τοῦτο ἀντὶ τῆς ἄνωθεν ἀντικατατάσιος· ἐνίστε δὲ καὶ κατατεινομένῳ ἐνθεν καὶ ἐνθεν αὐτὸ τὸ ξύλον τοῦτο χαλαρὸν ἐγκείμενον 8) ἐν τῇ ῥοπῇ ἐκμοχλεύειν ἐπιτήδειον ἂν εἴῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ μηροῦ ἐς τὸ ἔξω μέρος. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ αἱ 9) κάπειτοι ἐντέτμηνται, ὡς καθ' ὁποῖον ἂν αὐτέων 10) ἀρμόσῃ, ἐμβαλλόμενος ὁ ξύλινος μοχλὸς μοχλεύει ἢ παρὰ τὰς κεφαλὰς τῶν ἄρθρων ἐρειδόμενος ἅμα τῇ κατατάσει ἦν τε ἐς τὸ ἔξω μέρος 11) συμφέρῃ ἐκμοχλεύσαι καὶ ἦν τε στρογγύλον τὸν μοχλὸν συμφέρῃ εἶναι ἦν τε πλάτος ἔχοντα. 12) ἄλλος γὰρ ἄλλῳ

1) εἴτε L. 2) ἀνθρώπῳ L. 3) βραχείας F. M. Hipp. 4) ἐπὶ F. M. Hipp. 5) δοκέῃ om. L. δέῃ Codd. Hipp. aliquot. 6) ἐμπήγνυνται. ὡς L. 7) ἔσται ὡς L. 8) ἢ τῇ ἢ τῇ F. M. Hipp. 9) κάπεδοι L. 10) ἀρμογεῖ L. 11) συμφέρῃ om. L. 12) ἄλλως γ. ἄλλως L.

τῶν ἄρθρων ἀρμόσει· εὐχρηστος δὲ ἐφ' ἀπάντων τῶν ἄρθρων 1) ἐμβολὴ τῶν κατὰ τὰ σκέλεα αὕτη ἢ μόχλευσις σὺν τῇ κατατάσει. περὶ οὗ μὲν οὖν ὁ λόγος ἐστὶ, στρογγύλος 2) ἀρμόσει ὁ μοχλὸς εἶναι· τῷ μέντοι ἔξωθεν ἐκπεπτωκότι ἄρθρῳ πλατὺς ἀρμόσει εἶναι. ἀπὸ τούτων τῶν μηχανῶν καὶ ἀναγκέων οὐδὲν ἄρθρον μοι δοκεῖ οἷόν τε εἶναι ἀπορηθῆναι τοῦ ἐμπεσεῖν. — Ἡ μὲν οὖν ἀπὸ τοῦ Ἱπποκράτους γεγενημένη τῆς ὁργανικῆς σανίδος ἐπίνοια διὰ τούτων σεσῆμανται. ἡ δὲ τούτου τοῦ ὀργάνου κατασκευὴ τὸν ὑποδεδειγμένον τρόπον ἔχει.

σκη'. Ἡ τοῦ ὀργάνου κατασκευὴ ἦτοι βάρθρον τοῦ Ἱπποκράτους.

Ἡ μὲν τοῦ ὀργάνου κατασκευὴ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. ὁ δὲ ἐπ' αὐτοῦ γινόμενος τοῦ μηροῦ καταρτισμὸς διὰ τῶν ἐχομένων ὑποδειχθήσεται σοι. οὐ γὰρ μόνον οἶεται εἰς τὸ ἔσω τῆς ἐπὶ τοῦ μηροῦ ἐξαρθήσεως τὴν ἐπὶ τῆς προκειμένης σανίδος κατάτασιν καὶ μοχλείαν ἀρκεῖν, ἀλλὰ καὶ 3) ἐπιπησσομένων ἐξ ἑκατέρου μέρους φλιῶν ἐχουσῶν κλιμακτῆρα καὶ πλαγίου τοῦ ἀνθρώπου κατατεινομένου. προσφέρεται δὲ ἐχομένως περὶ αὐτοῦ τὸν τρόπον τοῦτον. — 4) ἔχοι ἂν τις καὶ ἄλλους τρόπους τοῦ ἄρθρου τούτου ἐμβολῆς. εἰ γὰρ τὸ ξύλον τὸ μέγα τοῦτο ἔχοι κατὰ μέσον κατὰ πλάγιον φλιας δύο ὡς ποδιαίας, ὕψος δὲ ὅπως δοκοίη συμφέρειν, τὴν μὲν ἔνθεν, τὴν δὲ ἐνθεν, καὶ ἔπειτα ξύλον πλάγιον ἐνείη ἐν ταῖς φλιαῖς ὥσπερ κλιμακτῆρ, ἔπειτα ἦδη 5) ἐρείσειε τὸ ὑγιὲς σκέλος μεσηγὺ τῶν φλιῶν, τὸ δὲ σιναρὸν ἄνωθεν τοῦ κλιμακτῆρος ἔχοι ἐναρμόσον ἀπαρτὶ πρὸς τὸ ὕψος καὶ 6) πρὸς τὸ ἄρθρον ἢ ἐκπεπτώσει· ῥηϊδίον δὲ 7) ἀρμόσει· τὸν κλιμακτῆρα ὑψηλότερόν τινα χρὴ ποιεῖν τοῦ μετρίου, καὶ ἱμάμιον πολύπτυχον, ὥς ἂν ἀρμόσῃ, ὑποτείνειν ὑπὸ τὸ σῶμα. ἔπειτα χρὴ ξύλον ἔχον τὸ πλάτος μέτριον καὶ μῆκος ἄχρι τοῦ σφυροῦ ὑποτεταμένον ὑπὸ τὸ σκέλος εἶναι ἱκνεόμενον ἐπέκεινα

1) ἐμβολὴν L. 2) ἀρμόσειεν L. 3) ἐπιπισσόμενων L. ἐκατέρους μηρούς L. 4) εὗροι F. M. Hipp. 5) διέρσαι F. M. Hipp. 6) τὸ add. L. 7) ἀρμώση L.

ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ μηροῦ, ὡς οἶόν τε· προσκαταδεδέσθαι δὲ πρὸς τὸ σκέλος ὅποσαχῶς ἂν μετρίως ἔχη· καὶ ἔπειτα κατατεινομένου τοῦ σκέλεος, εἴτε ξύλῳ ὑπεροειδεῖ εἴτε τούτων τινὲ τῶν κατατασίων ὁμοῦ καταναγκάζεσθαι τὸ σκέλος περὶ τὸν κλιμακτῆρα εἰς τὸ κάτω μέρος σὺν τῷ ξύλῳ τῷ προσδεδεμένῳ· τὸν δὲ τινα κατέχειν τὸν ἄνθρωπον ἄνωτέρω τοῦ ἄρθρου κατὰ τὸ ἰσχίον. καὶ οὕτως ἡ κατάτασις ἅμα μὲν 1) ὑπεραιωρέοι ἂν τὴν κεφαλὴν τοῦ μηροῦ 2) ὑπὲρ τῆς κοτύλης, ἅμα δὲ ἡ μόχλευσις ἀπώθει τὴν κεφαλὴν τοῦ μηροῦ εἰς τὴν ἀρχαίην φύσιν τοῦ μηροῦ. αὗται πᾶσαι αἱ εἰρημέραι ἀνάγκαι ἰσχυραὶ 3) καὶ κρέσσους τῆς συμφορῆς, ἣν τις ὀρθῶς καὶ καλῶς σκευάζεται. ὥσπερ δὲ καὶ πρόσθεν ἤδη εἴρηται, πολὺ ἀπὸ ἀσθενεστέρων κατατασίων καὶ φανλοτέρης κατασκευῆς τοῖς πλείστοις ἐμπίπτει. — Θανμάζω δὲ ἐπὶ τοῖς τὴν 4) πολυθρύλλητον ἀνατομὴν ἐναγκαλιζομένοις Ἡροφιλείοις, μάλιστα δὲ ἐπὶ 5) Ἡγήτορος. ἐν γὰρ τῷ περὶ αἰτιῶν περὶ μηροῦ ἐξαρθρήσεως οὕτως ἐμέμνητο τὰ ὑποτεταγμένα διασαφῶν· διὰ τί δὲ οὐκ ἐπιβάλλονται ζητεῖν ἄλλην τινὰ ἐμβολὴν τῆς τοῦ μηροῦ κεφαλῆς παρὰ τὰς νυνὶ καταπεπτωκυίας, καθ' ἣν ὅταν ἐκπέσῃ, ἐμβληθεῖσα 6) μένει, οἱ μόνον αὐτῇ τῇ τριβῇ προσχρώμενοι, θεωροῦντες ἐκ τοῦ ἀνάλογον ἐμβαλλόμενα καὶ μένοντα, τὴν τε κάτω σιαγόνα καὶ τὴν τοῦ βραχίονος κεφαλὴν, ἔτι δὲ ἀγκῶνα καὶ γόνυ καὶ τῶν δακτύλων ἕκαστον καὶ σχεδὸν τὰ πλεῖστα τῶν εἰθισμένων ἐκπίπτειν ἄρθρων; οὐδὲν γὰρ ἔχοντες αὐτοῖς ἐπιλογίσασθαι, διὰ τί ποτε μόνον τοῦτο τὸ ἄρθρον ἐκπεσὼν καὶ πάλιν ἐμβληθὲν οὐ δύναται μένειν, τῷ δὲ πλεονάκις ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἄρθρων 7) γινομένων προσχρησάμενοι ἔξουσι κατὰ τι πιθανὸν 8) ἐπὶ τὸ νομίσαι, μὴ ποτε ὑπάρχῃ βελτίῳ ἐμβολῇ, καθ' ἣν δυνήσεται μένειν τὸ ἄρθρον, ἐχόμενον τοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ

1) ὑπεραίροιο Hipp. 2) ὑπὲρ — κεφαλὴν om. L. 3) κατα L. 4) πολυθρύλυτον L. 5) Ἡγήτορος L. Fort. Ἡγήτορι. Ex hoc loco luce clarius videtur patere, Appollonium Citiensem non fuisse Herophileum. Spreng. hist. med. I. p. 559. Apoll. Citiens. p. 4. ubi eodem modo Herophileos vituperat. 6) μένη L. οἷ F. 7) γινομένων L. 8) ἐπιτονομίσαι F.

τῶν λοιπῶν συμβαίνοντος. εἰ δὲ ἐπενόησαν τὴν αἰτίαν ἐξ ἀνατομῆς, διότι συμβέβηκεν ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ μηροῦ 1) νεῦρον εἰσπεφυκέναι, ὃ ἐμφύεται εἰς μέσσην τὴν κοτύλην· οὗ μένοντος μὲν, ἀδύνατόν ἐστιν ἐκπεσεῖν τὸν μηρόν· διασπασθὲν δὲ οὐκ ἐνδέχεται σύμφυσιν λαβεῖν· μὴ γεγενημένης δὲ τῆς συμφύσεως, 2) ἀδυνατεῖ πάλιν κατὰ χώραν μένειν τὸ ἄρθρον, ὥστε φανερῶς τῆς αἰτίας γενομένης, ἀποσιῆναι καθόλου τοῦ ἐμβάλλειν ἐκπεσόντα μηρόν καὶ μὴ κατακολουθεῖν ἀδυνάτοις ἐπιβολαῖς. — Ἐν τούτοις ὁ Ἡγήτωρ οὐ μόνον πεπλάνηται, ἀλλὰ καὶ τοὺς φιλιατροῦτας ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ διέστρεφεν. ἔτι δὲ καὶ τῶν ὑπὸ Ἱπποκράτους ἐν τῷ περὶ ἁρθρῶν εἰρημένων οὐδαμῶς κεκράτηκεν, ἅμα καὶ 3) ἄπορον ὁμολογῶν τὴν ἐπιχείρησιν, ἐν τοῖς προκειμένοις εὐηθέστερον συνίσταται. ἵνα δὲ μὴ 4) πολὺ γράφωμεν, κεφαλαιώδεις τὰς πρὸς αὐτὸν ὑπομνήσεις ποιησόμεθα. οἱ γὰρ αὐτῇ μόνῃ τῇ τριβῇ προσχρώμενοι, μένοντες ἐπὶ τῶν ἐμπείρως παρατηρημένων, οὐδ' ὁμολογήσουσιν, ὅτι καθόλου μηρὸς ἐξαρθρήσας καταρτισθεὶς πάλιν ἐκπίπτει, οὔτε πάλιν ἐμβολὴν 5) παρήσονται ποτε, τοῦ προκειμένου μὴ κρατηθέντος. εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές ἐστιν, ὅπερ καὶ βούλεται, οὐδ' ἂν οὕτως ἐγενήθησαν οἱ τῇ παρατηρήσει συγχρώμενοι, ἀλλ' ὃν τρόπον καὶ τὰ ἐπὶ τῶν ἁρθρῶν αὐτοῖς τεθεώρηται, οὕτως καὶ τὰ ἐπὶ μηροῦ ἰδίως παρακολουθοῦντα κατειληφθαι πιθανόν ἐστιν, ὥστε μὴ βουλεύεσθαι τοὺς τῇ γνώμῃ ζητοῦντας βελτίονα ἐμβολήν, μένειν δὲ ἐπὶ τοῦ θεωρηθέντος ἐμπείρως. ὅτι δὲ μηρὸς ἐξαρθρήσας καὶ ἐντεθεὶς πάλιν κατ' ἀνάγκην ἐκπίπτει, οὔτε τὸ γινόμενον οὐδ' ἡ τῶν ἀρχαίων ἱστορία τοῦτο περιέχει. εἰ γάρ τινι καὶ ἄλλῳ περὶ τῶν ἁρθρῶν ἐπιμελὲς γέγονε, καὶ Ἱπποκράτει· οὕτω δὲ φιλαλήθης ὑπάρχων καὶ τὰ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἰδιώματα διασαφῶν, οὐδὲν περὶ μηροῦ δεδήλωκεν ὅτι οὐκ ἂν δύναίτο καθόλου κρατεῖσθαι, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐναντίων ἐκπεπνευμάτωκέ πως ἐπὶ τῶν τοῦ μηροῦ ἐμβο-

1) Ligamentum teres. 2) ἀδυνατεῖν Codd. 3) ἀποανομολογῶν L. ἀποαν ὁμ. F. ἴσως ἀπορον in mg. 4) πολυγράφωμεν L. 5) παρήσονται Codd.

λῶν, ὥστε καὶ ὀργανικὴν ἐπίνοιαν ποιήσασθαι. καὶ ἔτι
γε ἐπὶ τῶν μὴ κρατηθέντων καὶ ἕκαστον ἐξαρθρήσεως
τρόπον τὴν παρακολουθοῦσαν ἐν τῇ πηρώσει 1) χολεΐαν
ἐκτέθεται. καὶ ἐπὶ ὤμου δὲ τὸ παραπλήσιον ἱστορῶν
οὕτως φησὶν. — οἷς δ' ἂν ὤμος καταπορηθῇ ἐμβληθῇ-
ναι — καὶ πάλιν οὕτως. — οἷς δ' ἂν ἀνδράσιν ἤδη ἐοῦ-
σιν ἐκπέσῃ ὤμος καὶ μὴ ἐμβληθῇ. — 2) εἰ δέ ποτέ φησι
μὴ κρατεῖσθαι τὴν τοῦ μηροῦ ἐξάρθρωσιν, τὸ ἐναντίον
3) τε πάλιν γίνεσθαι παρίστησιν. οὐκ ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς
πεπαλαιωμένης τοῦ ὤμου ἐξαρθρήσεως τὸ συμβαῖνον ἐπι-
γράφει, ἐπὶ δὲ μηροῦ τὸ γινόμενον παρέπεμψεν ἂν, καὶ
ταῦτα τὴν πρόγνωσιν ἐν ἀναγκαίῳ 4) τιθέμενος, χάριν
τοῦ τὴν τῶν ἰδιωτικῶν ἐκφυγεῖν μέμψιν. ἀλλὰ μὴν ἐν τῷ
ἐπὶ πᾶσιν ὤμου καταρτισμῷ οὕτως ἐκτέθεται. — τὰ
μὲν οὖν νεαρὰ ἐμπίπτει 5) θᾶσσον ἢ ὥς ἂν τις οἴοιτο.
ἀτὰρ καὶ τὰ παλαιὰ μόνῃ αὕτῃ τῶν ἐμβολέων οἷη τε ἐμ-
βιβάσαι. — Καὶ ἐπιλέγει τινὰ οὕτως διὰ τῶν ἐφεξῆς. —
οὐ μὴν ἀλλ' ἐμβάλλειν γὰρ μοι δοκεῖ καὶ οὕτω πεπα-
λαιωμένον βραχίονα. τί γὰρ καὶ ἡ μόχλευσις 6) οὐκ ὀνή-
σειεν; μένειν μέντοι γε οὐκ ἂν μοι δοκοίη κατὰ χώραν. —
Οὔτε ἂν πλείονας καὶ ποικίλας ἐμβολὰς ἐκτέθειτο πρὸς
τὸ μηδὲν φιλοτεχνῶν, οὔτ' ἂν ἀπέστη τοῦ τὴν ἀλήθειαν
σημάναι. ὅτι γὰρ ἐν τοῖς τοιοῦτοις μάλιστα πῶς φιλα-
λήθως ἴσταται, ὃ καὶ κατατρέχει τῶν ἀλαζονικώτερον
ἱσταμένων ἐν τοῖς καταρτισμοῖς ἱατρῶν, δι' ὧν φησιν οὕ-
τως ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐπὶ ῥάχεως κινήσεως, πάρεστι σκο-
πεῖν. — τοῦτο μὲν γὰρ αἶ ἐν τῇ κλίμακι κατατάσεις
7) οὐδὲν ἀποεξίθυναν, ὧν ἐγὼ οἶδα. χρῶνται δὲ οἱ ἰητροὶ
αὐτῇ μάλιστα οὕτως ἐπιθυμοῦντες ἐκχαυνοῦν τὸν πολὺν
λαόν. τοῖσι γὰρ τοιοῦτοις θαυμαστά ἐστίν, ἂν ἢ κρεμά-
μενον ἢ ῥιπτούμενον ἴδωσιν ἢ ὅσα τοιοῦτοις εἴοικε καὶ
ταῦτα κληῖζουσιν ἀεὶ καὶ οὐκέτι αὐτοῖς μέλει ὅποῖόν τι
ἀπέβη ἀπὸ τοῦ χειρίσματος εἴτε κακὸν εἴτε ἀγαθόν. οἱ
μέντοι ἰητροὶ οἱ τὰ τοιαῦτα ἐπιτηδεύοντες σκαιοὶ εἰσιν,

1) χολεΐαν L. 2) ἔτι F. 3) Fort. δῆ. 4) τιθέμενον Codd. 5) τε
add. L. 6) οὐχὶ κινήσειεν F. M. Hipp. 7) οὐχ ἐν ἀπαξ ἐξίθ. L.
οὐδένα πω ἐξ. F.

οὓς γε ἐγὼ ἔγνων. — Καὶ ἐπὶ ποσὸν διελθὼν πάλιν λέγει· — αὐτὸς μέντοι κατησχύνθην πάντα τὰ τοιοῦτότροπα ἱητρεύειν διὰ τοῦτο ὅτι πρὸς 1) ἀπατεώων μᾶλλον οἱ τρόποι οἱ τοιοῦτοι. — Ὅμως δὲ μετὰ ταῦτα τὸν τρόπον ὑπογράψας, εἰ δέοι διὰ τῆς κλίμακος κατασεῖειν, οὐδαμῶς τῆς ἀληθείας ἀφιστάμενος οὕτως ἐκτίθεται· — αἰσχρὸν μέντοι ἐν πάσῃ τέχνῃ καὶ οὐχ ἥκιστα ἐν ἱητρικῇ πολλὸν ὄχλον παρασχόντα καὶ πολλὴν ὄψιν καὶ πολλὸν λόγον, ἔπειτα μηδὲν ὠφελῆσαι. — Οὐ τῆς Ἱπποκράτους τοίνυν ψυχῆς, ἣν ἐπὶ μὲν τῶν προκειμένων οὕτως 2) διέσταλται, ἐπὶ δὲ μηροῦ τῷ παραπλησίῳ τρόπῳ συγχρόμενον 3) ἀπράκτως μηδὲν προσπεποιῆσθαι. ἀλλὰ μὴν περὶ τῆς πρώτης ἐμβολῆς διασαφῶν οὕτως ἐνῆρξται· — μηροῦ δὲ ὀλίσθημα κατ' ἰσχίον ὥδε χορὴ ἐμβάλλειν, ἣν ἐς τὸ εἶσω μέρος ὀλίσθηται. ἀγαθὴ μὲν κατὰ φύσιν καὶ δικαίη ἐμβολὴ καὶ δὴ τι ἀγωνιστικὸν ἔχουσα, ὅστις γε καὶ τοῖς τοιούτοις ἡδεῖται κομψευόμενος. κρεμάσαι χορὴ τὸν ἄνθρωπον πρὸς μεσόδμην. — Ἀλλ' εἶπερ οὗτος ὁ τῆς ἐμβολῆς τρόπος ἢ καὶ τινες τῶν διηριθμημένων ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸ μηδὲν ἦσαν ἐπινενοημένοι, πάντως ἂν ἐδήλωσεν, ὃν τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς τῶν σπονδύλων διορθώσεως λέγων οὕτως· — ἔγραψα ἐπίτηδες τοῦτο. καλὰ γὰρ ταῦτα τὰ μαθήματά ἐστιν, 4) ἃ πειρηθέντα ἀπορηθέντα ἐφάνη καὶ διὰ τί ἠπορήθη. — Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπεὶ μάλιστα πῶς περιεργότερον ἐπὶ τῶν μὴ κρατηθέντων περὶ τὴν ἐξάρθρωσιν μηρῶν τὰ παρακολουθοῦντα 5) διηρίθμηται, σκεψώμεθα ὃ ἐπιφωνεῖ ἐπὶ τῆς εἰς τὸ ὀπίσω τοῦ μηροῦ ἐξαρθήσεως. καθάπερ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν τρόπων, τὸ παραπλήσιον καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου οὕτως προκατακχώρικεν· — ὃ μὲν οὖν ἂν τετελειωμένῳ ἤδη ἐκπεσὸν μὴ ἐμπέση. — Καὶ πάλιν οὕτως — οἷς δ' ἂν ἐκ γενετῆς ἢ ἄλλως πῶς 6) ἀνανξήτοις ἔτι οὓσιν ὀλίσθη τὸ ἄρθρον καὶ μὴ ἐμπέση. — 7) εἰ δ' ἐπὶ πασῶν τῶν τοῦ μηροῦ ἐξαρθήσεων τὸ μὴ κρατεῖσθαι παρακολουθεῖ, οὐκ ἂν ποτε ἐπὶ τῶν μὴ καταρτισθέντων τὰ τῆς παρεξενγμένης

1) ἀπαταιόνων L. 2) διεστιάλθαι Codd. 3) ἀπρακτος L. 4) ἀπειρηθέντα L. 5) διηρίθμηται F. 6) ἐν ἀνξήσει F. M. 7) ἐν F.

χωλείας ιδιώματα διηρίθμητο. ἀλλὰ τὰ μὲν ἐπὶ τῶν κρατηθέντων δηλοῦμεν συνακτικὰ καθίστασθαι τοῦ καταρτίζεσθαι μηρὸν ἐξαρθρήσαντα· οὐ μὲν ἀλλ' ἵνα μὴ ματαιοπόνος φαίνεται, μὴ ἐπὶ τῶν κρατηθέντων ἐν ταῖς χώραις 1) ἐπ' ἀκριβὲς διεληλυθὼς, οὕτως μεθ' ὑπεξαιρέσεως ἐπιλέγει· — φαίη μὲν οὖν 2) ἂν τις ἔξω ἰατρικῆς τὰ τοιαῦτα εἶναι. τί γὰρ δῆθεν δεῖ περὶ τῶν ἤδη ἀνηκέστων γεγονότων προσξυνιέναι; πολλοῦ δὲ δεῖ οὕτως ἔχειν· τῆς γὰρ αὐτῆς γνώμης καὶ ταῦτα συνιέναι· οὐ γὰρ οἷόν τε ἀπαλλοτριωθῆναι ἀπ' ἀλλήλων. δεῖ μὲν γὰρ τὰ 3) ἀκεστά μηχανᾶσθαι, ὅπως μὴ ἀνήκεστα ἔσται, συνιέντα ὅπη ἂν μάλιστα κωλύσῃ ἐς τὸ ἀνήκεστον ἐλθεῖν. δεῖ δὲ τὰ ἀνήκεστα συνιέναι, ὥς μὴ 4) μάτην λυμαίνηται. τὰ δὲ 5) προβλήματα λαμπρὰ καὶ ἀγωνιστικὰ ἀπὸ τοῦ γινώσκειν, ὅπη 6) ἕκαστον καὶ ὁπότε καὶ ὅπως τελευτήσῃ, ἦν τε εἰς τὸ ἀκεστὸν τράπηται ἦν τε εἰς τὸ ἀνήκεστον.—Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, εἴπερ μηρὸς ἐξαρθρήσας καὶ καταρτισθεὶς οὐκ ἔμενεν κατὰ χώραν, ῥητῶς ἂν ὁ ἰατρὸς τὸ τοῦ πράγματος ἀνίατον, χάριν τοῦ μὴ πλανᾶσθαι ἡμᾶς, σεσημάγκει, μήποτ' οὖν οἱ τὴν ἐναντίαν δόξαν ἐσχηκότες καὶ τῆς 7) τῶν ἄρθρων καὶ τῆς τῶν νεύρων φύσεως καὶ τοῦ σύμπαντος περὶ τούτων ἀπείρως ἔχωσι λόγον. ὁ γὰρ ἰατρὸς ἐπὶ τῶν ῥαδίως ἢ πάλιν δυσκόλως ἐξαρθρούντων τε καὶ καταρτιζομένων ἄρθρων καὶ τὴν φυσικὴν καταβολὴν καὶ τὴν καθ' ἑξιν σύστασιν καὶ τὴν τῶν νεύρων σκληρίαν ἢ ἐπίδοσιν μεθ' ὑγρότητος 8) αἰτιᾶται, ὥστε καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ τὸν μηρὸν ἐξαρθρήσεων, εἴαν ποτε μὴ κρατηθῇ, μὴ διὰ τὸ μὴ σπασθῆναι τὸ νεῦρον, τοῦτο συμβαίνειν, ἀλλὰ διὰ τὴν φυσικὴν τῶν νεύρων ἐκλυσιν ἢ ἐπίδοσιν, ὥς ἐπὶ τῶν βοῶν τὰ ἄρθρα ταῦτα φύσει χαλαρὰ αὐτοῦς ἔχειν φησίν. οὐ μὲν ἀλλ' ἵνα μὴ πολὺ γράφω, καὶ περὶ τούτων ἐν συντόμοις τὰ λεγόμενα δηλώσομεν.

1) ἐπακριβὲς L. 2) ἂν om. L. 3) ἕκαστα L. 4) μάλιστα F. M. Hipp. 5) προβλήματα L. 6) ἂν ἀκεστὶς L. 7) τῶν ἄρ. κ. τῆς om. F. 8) ἡπιᾶται L. ὥς δὲ Codd.

Ἐν ἀρχῇ τοίνυν τῆς πραγματείας ἐπὶ ὧμου ἐξαρθρο-
σεως καταρτισμοῦ τὴν μνείαν ποιούμενος οὕτως ἐκτίθε-
ται· — ὅτι φύσιες φύσιων μέγα διαφέρουσιν ἐς τὸ ῥη-
δίως ἐμπίπτειν τὰ ἐκπίπτοντα· διενέγκοι μὲν γὰρ ἂν τι
καὶ κοτύλη κοτύλης, ἡ μὲν εὐνπέρβατος ἐοῦσα, ἡ δὲ καὶ
ἡσσον. πλεῖστον δὲ διαφέρει τῶν νεύρων ὁ ἔνδεσμος,
τοῖς μὲν ἐπιδόσεις ἔχων, τοῖς δὲ συνδεδεμένος. καὶ γὰρ ἡ
ὕγρότης τοῖς ἀνθρώποις γίνεται ἢ ἐκ τῶν ἀρθρων διὰ
τὴν τῶν νεύρων 1) ἀπάρτισιν, ἣν χαλαρά τε ἢ φύσει καὶ
ἐπιτάσις εὐφόρως φέρη. συχνούς γὰρ ἂν τις ἴδοι, οἱ
οὕτως ὑγροὶ εἰσιν, ὥστε ὁπόταν ἐθέλωσιν, ἐξίσταται ἀνω-
δύνως. διαφέρει μέντοι τι καὶ ἐξίς σώματος. τοῖς μὲν γὰρ εὖ
ἔχουσι καὶ γυῖον σεσαρκωμένον ἐκπίπτει 2) τε ἡσσον, ἐμπί-
πτει τε χαλεπώτερον. ὅταν δὲ αὐτοὶ ἐωντῶν 3) λεπτοὶ καὶ
ἄσαρκοι ἔωσι, τότε ἐκπίπτει τε μᾶλλον, ἐμπίπτει τε ῥᾶον.
σημεῖον δὲ ὅτι ταῦθ' οὕτως ἔχει καὶ τόδε. τοῖσι γὰρ βου-
σὶν οἱ μηροὶ τότε ἐκπίπτουσιν ἐκ τῆς κοτύλης, ἥνικα ἂν
αὐτοὶ ἐωντῶν λεπτότατοι ἔωσιν. — Ταῦτα ὑπομένουσιν
ἐπὶ πάντων τῶν ἀρθρων κοινῶς, καὶ οὐκ ἐπὶ μόνου ὧμου
εἰρησθαι διαληπτέον. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς διὰ τῶν
ἐπομένων οὕτως πεποίηκε φανερόν, συνοικειῶν τὸν λόγον·
— μηροῦ δὲ καὶ βραχίονος κεφαλαὶ παραπλησιώταται
ὀλισθάνουσιν, — εἰθ' 4) ἐπομένως οὐ περὶ τοῦ τὸ νεῦ-
ρον ἀποσπασθῆναι τὴν μνείαν ποιεῖται, ἀλλὰ περὶ τῆς
τῶν ἀρθρων κεφαλῆς καὶ τῶν κοίλωμάτων, τῶν δὲ κοτυ-
λῶν λεγομένων ὅτι παραπλήσιοί εἰσιν, ὅθεν ἐπιλέγει
ταυτί· — διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν αὐτοῖς τὸ ἥμισυ ἐκστῆναι
τοῦ ἀρθρου· — εἰτ' ἐπιφέρει· — περὶ οὗ οὖν ὁ λόγος
ἐστίν, ἐκπίπτουσι τελείως, ἐπεὶ ἄλλως γε οὐκ ἐκπίπτου-
σιν· — ὁμοίως δὲ καὶ ταῦτα· — ὅτε μὲν πλεῖον ἀπο-
πηδᾷ ἀπὸ τῆς φύσιος, ὅτε δὲ ἔλασσον, μᾶλλον δ' ἔτι
μηρὸς τοῦ βραχίονος πέπονθεν. — Ἰκανῶς δὲ ἔχειν νο-
μίζομεν πρὸς τὴν σύστασιν τὰς προκειμένας ἐκλογάς. οὐ
μὴν ἀλλ' ὀλίγων ἔτι λειπομένων καὶ ταῦτα προσκατατά-
ξομεν. καινότερον μὲν γὰρ ἐπὶ πάντων ιστάμενος οὕτως

1) ἀπάρτησιν Codd. 2) τε — τε om. L. 3) Comparat. antea
atque in Hipp. et F. M. 4) ἐπομένως L.

φησὶν· — ὅσα γὰρ νεῦρα καὶ μύες παρὰ ἄρθρα ἐστὶν ἢ ἀπὸ ἁρθρῶν ἀφ' ὧν συνδέεται, τούτων ὅσα ἐν τῇ χρήσει πλειστάκις διακινέεται, ταῦτα καὶ εἰς τὰς κατατάσεις 1) ἐπιδιδόναι δύναται, ὥσπερ καὶ τὰ δέρματα τὰ εὐδευρητότατα πλείστην ἐπίδοσιν ἔχει. — Μήποτε οὖν καὶ τὸ ἐπὶ τῶν ἐξαρθρήσεών ποτε δύσεργον ἢ καὶ, ἀνιάτου γινομένου, παρὰ νεύρου διασπασμὸν εἴη συμβαῖνον, ἀλλὰ παρὰ τὸ μᾶλλον ἐξαρθρεῖν. σαφῶς γε οὖν ἐν τοῖς αὐτοῖς οὕτως διασαφεῖται· — ὥς μὲν οὖν ἐν κεφαλαίῳ εἰρησθαι, τὰ ἄρθρα τὰ ἐκπίπτοντα καὶ τὰ ὀλισθάνοντα 2) δισσῶς αὐτὰ 3) ἐσωτοῖς ἐκπίπτει τε καὶ ὀλισθάνει, ὅτε μὲν πολὺν πλεῖον, ὅτε δὲ πολὺν ἔλασσον. καὶ οἷς μὲν ἂν πλεῖον ἢ ἐκπέσῃ ἢ ὀλισθῇ, χαλεπώτερα ἐμβιβάζειν τὸ ἐπίπαν ἐστὶ, καὶ ἢν 4) μὴ ἐμβιβασθῇ, μείζους καὶ ἐπιδηλοτέρας τὰς 5) πηρώσιας καὶ κακώσιας ἴσχει τὰ τοιαῦτα. —

Τούτων δὲ οὕτως εἰρημένων, ἐπανελενσιτέον ἐστὶν ἐπὶ τὸν προκείμενον τῆς τοῦ μηροῦ ἐμβολῆς τρόπον, ἀφ' οὗ καὶ τὴν παρέχβασιν ἐποιησάμεθα· ὑποδείξας γὰρ Ἱπποκράτης, ὅτι τοῖς πλείστοις ἐνίοτε ῥαδίως χωρὶς βίας μηρὸς ἐξαρθρήσας καταρτίζεται, οὕτως ἐπομένως προσδιασεσάφηκεν· — εἴρηνται μὲν οὖν τρόποι κατατάσεων καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν 6) γεγραμμένοις ὥστε χρῆσθαι οἷς ἂν τις παρατύχη. — ἵνα δὲ μὴ ἐπὶ πάντων τὸ τοῦ καταρτισμοῦ ἔργον ῥαδίον εἶναι διαλαμβάνηται, τὸν τρόπον τοῦτον ἐξῆς προσδιασεσάφηκεν· — δεῖ γὰρ ἀντικατατετάσθαι ἰσχυρῶς, ἐπὶ μὲν θάτερα τὸ σκέλος, ἐπὶ δὲ θάτερα τὸ σῶμα. ἢν γὰρ εὖ 7) καταταθῇ, ὑπεραιωρηθήσεται ἡ κεφαλὴ τοῦ μηροῦ ὑπὲρ τῆς ἀρχαίης ἑδρης. — Καὶ μετ' ὀλίγον φησὶν· — ἀλλὰ ἐλλείπουσι γὰρ ἐν τῇ κατατάσει· διὰ τοῦτο ὅχλον πλείω παρέχει ἢ ἐμβολή, — ὥστε μὴ καθόλου, ἀλλὰ καὶ ποτε διὰ τὴν ἐπὶ πλεῖον ἐξάρθρωσιν, καὶ ῥυέντος δέ τισι 8) παρὰ τὸν ἐν τῇ κατατάσει 9) χειρισμὸν, μὴ καταρτίζεσθαι μηρὸν ἐξαρθρήσαντα. ἀκολου-

1) F. in mg. γρ. δυνατώτατα ἐπιδ. Hipp. 2) ἀντίως F. M. Hipp. 3) ἐν αὐτοῖς L. 4) μὲν L. 5) πληρώσιας L. πωρώσιας F. 6) εἰρημέγοις L. ὥστε om. L. 7) κατατεθῇ L. 8) τοῦ μηροῦ sive σκέλους sive σώματος excidit. Obelum adpingit F. 9) δὲ add. L.

θως δὲ 1) τῇ κατὰ τὴν δίκην προκειμένη λέξει προσανα-
κεφαλαιούμενος τοὺς περὶ τοῦ μηροῦ ἐξαρθρήσεως καταρ-
τισμοὺς διὰ τούτων διασαφεῖ. — ὥσπερ μὲν οὖν καὶ
πρόσθεν ἤδη εἰρήκαμεν, 2) μέγα τὸ διαφέρον ἐστὶ τῶν
φύσεων τοῖς ἀνθρώποις εἰς τὸ 3) εὐέμβλητα καὶ δυσέμ-
βλητα εἶναι τὰ ἄρθρα. ἐνίοις γὰρ μηρὸς ἐμπίπτει ἀπ'
οὐδεμιῆς παρασκευῆς, ἀλλ' ὀλίγης μὲν κατατάσιος ὅσον
ταῖς χερσὶ κατιθῆναι· πολλοῖς δὲ συγκάμψαι τὸ σκέλος
κατὰ τὸ ἄρθρον ἐνέπεσεν ἤδη ἀμφίσφαλσιν ποιησάμενον.
ἀλλὰ γὰρ τὰ πλείω οὐδὲν ἀκούει 4) τῆς τυχοῦσης πα-
ρασκευῆς. διὰ τοῦτο ἐπίστασθαι μὲν χρὴ περὶ ἐκάστου
ἐν πάσῃ τέχνῃ, χρέεσθαι δὲ οἷς ἂν δοκῇ. — 5) χρὴ περὶ
πλείστου ποιεῖσθαι ἐν πάσῃ τέχνῃ, 6) ὅπως ὑγιῇ ποιή-
σειε τὸν νοσέοντα. εἰ δὲ πολλοὺς τρόπους οἷόν τε εἶη
ὑγιέα ποιεῖν, τὸν ἀοχλότατον χρὴ 7) αἰρεῖσθαι. καὶ γὰρ
8) ἀνδραγαδικώτερον τοῦτο καὶ τεχνικώτερον ἂν τις ὑπο-
λάβοι, ὅστις μὴ ἐπιθυμῇ 9) δημοειδέος κιβδηλίας. — Ὁ
δὲ διὰ πάντων τούτων 10) δεόντως καὶ φιλαλήθως περὶ
μηροῦ ἐξαρθρήσεως διεσταλμένος πως σημαίνει, εἴπερ μὴ
καταρτισθεὶς ἐπέμενεν, ἀλλὰ πάλιν ἐξήρθρει, κατασιωπῆ-
σαι, ἀλλ' οὐχὶ πᾶν τούναντίον ὥφειλε τὸ συμβᾶν 11) δηλῶσαι.

Τὰ μὲν οὖν πρὸς Ἠγήτορα ἐν κεφαλαίοις περὶ τῆς
τοῦ μηροῦ ἐξαρθρήσεως, ἀναγκαίως ἔχοντα 12) ρηθῆναι,
ταῦτ' ἐστὶ. τὴν δὲ διὰ τῆς προκειμένης ὀργανικῆς σανί-
δος ἐμβολὴν ἐπὶ τοῦ εἰς τὸ ἔσω μέρος ὀλισθηκότος
μηροῦ τὸν ὑποτεταγμένον διὰ τοῦ ὑποδείγματος τρόπον
χρὴ ποιεῖσθαι.

σλ'. Ἐμβολὴ μηροῦ ἢ διὰ τῆς ὀργανικῆς σανί-
δος καὶ τοῦ ὀνίσκου εἴτε τοῦ ξύλου ἐμπηγνυ-
μένου τῇ σανίδι μέσον κατὰ τὸν περίνατον, ἣν
εἰς τὸ ἔσω μέρος ὀλισθῇ.

Περὶ μὲν οὖν τοῦ μηροῦ εἰς τὰ 13) ἔσω ἐξαρθρήσεως
τὰς προκειμένας σημειώσεις τε καὶ ἐμβολὰς κατακεχώρι-

1) τὴν Codd. 2) παρὰ L. 3) εὐμετέμβλητα L. 4) ἀπὸ add. L.
5) Hipp. II. 844. 6) χρεῖσθαι δ' add. L. 7) ἐρεῖσθαι L. 8) ἀνδρα-
γαδικώτατον L. τεχνικώτατον L. 9) δημοειδέος κιβδηλίας L. 10) δὲ
ὄντος L. 11) ὧ add. L. συμβᾶνω F. Fort. συμβαῖνον sive τῷ sive
ᾧδε. 12) ῥωσθῆναι L. 13) ἔξω F.

κεν· περὶ δὲ τῶν λοιπῶν τρόπων διὰ τῶν ἐχομένων μνημονεύων πρότερον περὶ τῆς εἰς τὸ ἔξω μέρος ἐξαρθρήσεως οὕτως ὑπογέγραphen· — ὅσοις δ' ἂν εἰς τὸ ἔξω μηροῦ κεφαλὴ ἐκβῇ, βραχύτερον μὲν τὸ σκέλος φαίνεται παρατεινόμενον παρὰ τὸ ἕτερον εἰκότως. οὐ γὰρ ἐπὶ τὸ ὀστέον ἢ 1) ἐπίβασις τῆς κεφαλῆς τοῦ μηροῦ ἐστὶν ὥσπερ ὅτε εἴσω ἐξέπιπτεν, ἀλλὰ παρὰ τὸ ὀστέον παρακεκλιμένην τὴν φύσιν ἔχον ἐν σαρκὶ ἐνστηρίζεται ὑγρῇ καὶ ὑπείκουσῃ, διὰ τοῦτο μὲν βραχύτερον φαίνεται· ἔσωθεν δὲ ὁ μηρὸς παρὰ τὴν πλιχάδα καλεομένην 2) κυλλότερος καὶ ἄσαρκότερος φαίνεται· ἔσωθεν δὲ ὁ γλουτὸς κυρτότερος, ἅτε ἐς τὸ ἔξω τῆς κεφαλῆς τοῦ μηροῦ ὠλισθηκνύης. ἀτὰρ καὶ ἀνωτέρω φαίνεται ὁ 3) γλουτὸς, ἅτε ὑπειξάσης τῆς σαρκὸς τῇ τοῦ μηροῦ κεφαλῇ· τὸ τε παρὰ τὸ γόνυ τοῦ μηροῦ ἔσω ῥέπον φαίνεται καὶ ἡ κνήμη καὶ ὁ πούς. ἀτὰρ οὐδὲ συγκάμπτεται ὥσπερ τὸ ὑγιὲς σκέλος δύναται. τὰ μὲν σημεῖα ταῦτα τοῦ ἔξω ἐκπεπτωκότος μηροῦ εἰσιν. οἷς μὲν οὖν ἂν τετελειωμένοις ἐκπεσὼν τὸ ἄρθρον 4) μὴ ἐμπέση, τούτοις μὲν βραχύτερον φαίνεται τὸ σύμπαν σκέλος· ἐν δὲ τῇ ὁδοιπορίῃ τῇ μὲν πτέρνῃ οὐ δύνανται καθικνεῖσθαι ἐπὶ τὴν γῆν, τῷ δὲ στήθει τοῦ ποδὸς βαίνουσιν ὀλίγον ἐπὶ τὴν γῆν· εἰς δὲ τὸ ἔσω ῥέπουσιν ἄκροισι τοῖς δακτύλοις. ὀχεῖν δὲ τὸ σῶμα δύναται τὸ σιναρὸν σκέλος 5) τούτοις πολλῷ μᾶλλον ἢ οἷς ἂν εἰς τὸ εἴσω μέρος ἐκπεπτώκη. — Οὐ μόνον δὲ ἐπὶ τῶν τελείων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἔτι ὄντων ἐν αὐξήσει ἐπὶ πάσης μηροῦ ἐξαρθρήσεως, ὅταν μὴ κρατηθῇ, τὰ 6) μὲν παρακολουθοῦντα διηρίθμῃται, ἃ δὲ παρήσομεν· τοῦτο δὲ μόνον εἰς ὑπόμνησιν ἀκτέον, διότι εἰ καθόλου μηρὸς ἐξαρθρήσας καὶ καταρτισθεὶς οὐκ ἐπέμενε ἐν τῇ κατὰ φύσιν χώρᾳ, σαφῶς ἂν αὐτὸς ὁ Ἰπποκράτης σεσημάγκει, πάντα τε τὰ ἀποβαίνοντα ἐμπεύρως περὶ τὴν ἐξάρθρωσιν ταύτην ἐκτεθειμένος, καὶ ἐπὶ τῶν μὴ κρατηθέντων γραφικῶς σφόδρα 7) [ἢ] αὐτῆς τῆς ἀληθείας τὰς ἀπορίας ὑπογεγραφῶς, ἃ δὲ σημαίνει, καθάπερ ὑποδεδείχαμεν, μὴ ματαιοπόνον

1) ἀνάβασις L. 2) κοιλότερος L. 3) μηρὸς L. 4) ἢ add. L. 5) τοῦτ' ἐς L. 6) μὴ Codd. 7) ἢ omittendum.

γεγονέναι μηδὲ ἀνωφελεῖς καταρτισμοὺς ἐκτεθεῖσθαι. Τοῦ προκειμένου δὲ τῆς ἐξαρθρήσεως τρόπου τὴν ἐμβολὴν οὕτως φησὶ ποιεῖσθαι· — ἣν δὲ εἰς τὸ ἔξω μέρος τοῦ μηροῦ ἢ κεφαλὴ ὀλισθῇ, τὰς μὲν κατατάσιαις ἐνθα καὶ ἐνθα οὕτω χρὴ ποιέεσθαι ὥσπερ εἴρηται ἢ τοιουτοτρόπως· τὴν δὲ μόχλευσιν πλάτος ἔχοντι μοχλῶ μοχλεύειν χρὴ ἅμα τῇ κατατάσει ἐκ τοῦ ἔξω μέρους εἰς τὸ εἶσω ἀναγκάζοντα, κατ' αὐτόν τε τὸν γλουτὸν τιθέμενον τὸν μοχλὸν καὶ ὀλίγω ἀνωτέρω. ἐπὶ δὲ τὸ ὑγιὲς ἰσχίον κατὰ τὸν γλουτὸν ἀντιστηριζέτω τις ταῖς χερσὶν, ὥς μὴ ὑπείκη τὸ σῶμα ἢ ἑτέρω τοιούτῳ μοχλῶ 1) ὑποβάλλων καὶ ἐρείσας ἐκ τῶν 2) καπέτων τὴν ἀρμόζουσαν 3) ἀντικατεχέτω τοῦ δὲ μηροῦ τοῦ ὀλισθηκότος τὸ παρὰ τὸ γόνυ ἔξωθεν εἶσω ἡσύχως παραγέτω. ἢ δὲ κρέμασις οὐχ ἀρμόσει τούτῳ τῷ τρόπῳ τῆς ὀλισθήσεως τοῦ ἄρθρου· ὁ γὰρ πῆχυς τοῦ ἐκκρεμαμένου ἀπωθοίη ἂν τὴν κεφαλὴν τοῦ μηροῦ ἀπὸ τῆς κοτύλης. τὴν μέντοι σὺν τῷ ξύλῳ τῷ ὑποτεινομένῳ μόχλευσιν 4) μηχανήσαιτ' ἂν τις, ὥστε ἀρμόσαι τούτῳ τῷ τρόπῳ τοῦ ὀλισθήματος ἔξωθεν 5) προσαρτέων ἅμα τι. καὶ 6) ἣν γὰρ ὀρθῶς μὲν καὶ εὖ κατατείνεται, ὀρθῶς δὲ μοχλεύεται, 7) τί ἂν οὐκ ἐμπέσοι ἄρθρον οὕτως 8) ἐκπεπτωκός; — Διαφεύγοι ἂν εἰ ὀρθῶς μὲν καὶ εὖ κατατείνοιτο, ὥστε καὶ ἐφ' οὗ ποιεῖται τὸν λόγον μηροῦ καταρτίζεσθαι. εἰ δὲ μὴ, 9) τοῦτο μὲν φήσουσι δυνατόν γίνεσθαι, πάλιν δὲ ἐξαρθρεῖν, παντελῶς εὐήθεις ἔσονται. ὁ γὰρ Ἰπποκράτης πικρῶς πάντα παρατετηρηκῶς καὶ τοῦτ' ἂν ἡμῖν εἰς ἐμφάνειαν* ἀπώχει. πλὴν ὁ γε καταρτισμὸς τοῦ εἰς τὸ ἔξω ἐκπεσόντος μηροῦ οὕτως ἂν διὰ τοῦ ὑποδείγματος ἐπιτελοῖτο.

σλα'. Ἐμβολὴ μηροῦ ἢ διὰ τῆς ὀργανικῆς σανίδος καὶ τῶν ὀνίσκων καὶ τοῦ μοχλοῦ γινομένη, ἣν εἰς τὸ ἔξω μέρος ὀλισθῇ.

Περὶ δὲ τῆς εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος ἐξαρθρήσεως οὕτως ὑποδέδειχεν· — οἷς δ' ἂν εἰς τὸ ὀπισθεν ἢ κεφαλὴ τοῦ

1) γρ. ὑπερβάλλον F. in mg. Hipp. 2) καπέδων L. 3) ἀντικατωχε δὲ μήποτε τοῦ μηρ. L. 4) μηχανῆς ἀπαν τις L. 5) προσαχτέον L. 6) μὴν L. 7) ἐν L. 8) ἐκπεπτωκός L. 9) οὐ addas.

μηροῦ ἐκπέση, ὀλίγοις δὲ ἐκπίπτει, οὗτοι ἐκτανύειν οὐ δύνανται τὸ σκέλος οὔτε κατὰ τὸ ἄρθρον τὸ ἐκπесὸν οὔτε κατὰ τὴν ἰγνύην, ἀλλ' 1) ἢ μάλιστα τῶν ἐκ παλαιῶν οὗτοι ἐκτανύουσι καὶ τὸ κατὰ τὸν βουβῶνα καὶ τὸ κατὰ τὴν ἰγνύην ἄρθρον. προσσυνιέναι μὲν οὖν καὶ τόδε χρή. εὐχρηστον γὰρ καὶ πολλοῦ ἄξιόν ἐστι καὶ τοὺς πλείστους λήθει, ὅτι οὗτοι ὑγιαίνοντες δύνανται κατὰ τὴν ἰγνύην ἐκτανύειν τὸ ἄρθρον, ἣν μὴ συνεκτανύσωσι καὶ τὸ κατὰ τὸν βουβῶνα ἄρθρον. — Περὶ οὗ ὁ λόγος, οὔτε ἐκτανύειν δύνανται, ὥσπερ ἤδη εἴρηται, βραχυτέρόν τε τὸ σκέλος φαίνεται. — Καὶ μετὰ τινος ἀριθμοῦς ταῦτ' ἐπιλέγει· — κάμπτειν μέντοι δύνανται, 2) ὅταν μὴ ὀδύνη κωλύῃ, καὶ ἡ κνήμη τε καὶ ὁ πούς ἐπιεικῶς 3) ὀρθὰ φαίνεται, οὔτε τῇ οὔτε τῇ ἐκκεκλιμένα. κατὰ δὲ τὸν βουβῶνα δοκεῖ τι ἢ σὰρξ λαπαρωτέρη εἶναι ποτε καὶ ψανομένη, ἅτε τοῦ ἄρθρου ἐπὶ τὰ ἕτερα ὠλισθηκότος. κατὰ δὲ αὐτοῦ τὸ πυγαῖον διαψανομένη ἢ κεφαλὴ τοῦ μηροῦ δοκεῖ τι ἐξογκεῖν μᾶλλον. τὰ μὲν σημεῖα ταῦτα, ᾧ ἂν ἐς τὸ ὀπισθεν ἐκπεπτώκῃ. — Πάλιν δὲ καὶ ἐπὶ ταύτης τῆς ἐξαρθρώσεως περὶ τῶν μὴ κρατηθέντων διὰ πλειόνων μέμνηται, ἃ δὴ παρέντες αὐτὸ μόνον οὕτως προτάξομεν· — ὅτε μὲν οὖν τετελειωμένῳ ἤδη ἐκπесὸν μὴ ἐμπέσῃ, ὁδοιπορεῖν μὲν δύναται, ὅταν χρόνος ἐγγένηται καὶ ἡ ὀδύνη παύσῃ καὶ ἐθισθῇ τὸ ἄρθρον ἐν τῇ σαρκὶ ἐνστροφᾷσθαι. ἀναγκάζεται μέντοι ἰσχυρῶς ἐγκάμπτειν κατὰ τοὺς βουβῶνας 4) ὁδοιπορεῖν διὰ δισσὰς προφάσις. — Περὶ μὲν οὖν τῆς σημειώσεως καὶ τῶν ἀποβαινόντων ταῦτα ἐξηρίθμηται· περὶ δὲ τῆς ἐμβολῆς διὰ τούτων σεσήμαγκεν· — οἷς δὲ εἰς τὸ ὀπισθεν ὁ μηρὸς ἐκπεπτώκει, τὰς μὲν κατατάσις καὶ ἀντιτάσις οὕτως δεῖ ποιεῖσθαι, ὥσπερ ἤδη εἴρηται· 5) ὑποστρώσαντα δὲ ὑπὸ τὸ ξύλον ἱμάτιον πολύπτυχον μαλθακώτατον πρηγέα 6) κατακλίναντα τὸν ἄνθρωπον οὕτως κατατείνειν. ἅμα δὲ τῇ κατατάσει χρή τῇ σανίδι καταναγκάζειν τὸν αὐτὸν τρόπον ὥσπερ τὰ ὑβώματα κατ' ἕξιν τοῦ πυγαίου ποιησάμενον τὴν σα-

1) ἥμιστι F. M. Hipp. 2) ὅσον L. 3) ὀρθῶς L. 4) ὁδοιπορεῖν L. 5) ἐπιστορέσαντα F. M. Hipp. 6) κατακλῖναι L.

νίδα μᾶλλον ἐς τὸ κάτω μέρος ἢ ἐς τὸ ἄνω τῶν ἰσχίων. καὶ ἡ ἐντομὴ ἐν τῷ 1) τοίχῳ τῇ σανίδι μὴ εὐθεῖα ἔστω, ἀλλ' ὀλίγον καταφερῆς πρὸς τὸ τῶν ποδῶν μέρος. αὕτη ἡ ἐμβολὴ κατὰ φύσιν μάλιστα τῷ τρόπῳ τούτῳ τοῦ ὀλισθήματός ἐστι καὶ ἅμα ἰσχυροτάτη. — Δεῖ δὲ τὴν τοῦ προκειμένου ἄρθρου ἀποκατάστασιν τὸν τρόπον τοῦτον ποιῆσθαι.

σλβ'. Ἐμβολὴ μηροῦ ἡ διὰ τῆς ὀργανικῆς σανίδος ἢ τοι ἐτέρας σανίδος κατὰ τοῦ πυγαίου τιθεμένης καὶ τῶν ὀνίσκων γινομένη, ἣν εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος ὀλισθῇ.

Ἐτι δὲ τῆς προκειμένης ἐξαρθρήσεως καταρτισμοῦ τρόπον τοιοῦτόν τινα ὑπογέγραφεν. — ἀρκέσεις δ' ἂν ἴσως ἀντὶ τῆς σανίδος καὶ ἐφεζόμενόν τινα ἢ ταῖς χερσὶν ἐρεισάμενον ἢ ἐπιβάντα ἐξαπίνης ἐπαιωρηθῆναι ἅμα τῇ κατατάσει. ἄλλη δὲ οὐδεμία ἐμβολὴ τῶν πρόσθεν εἰρημένων κατὰ φύσιν ἐστὶ τῷ τρόπῳ τούτῳ τοῦ ὀλισθήματος. — Αὗται δὲ πᾶσαι δικαίαι. οὐκ ἀναγκαῖον δὲ εἶναι πάντα τὰ ὑποδείγματα ἐπὶ τούτων τάσσειν. ἐν γὰρ τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ παραπλησίως ἐπὶ τῶν σπονδύλων ὑποδεδείχαμεν, ὅθεν ἐν τούτοις ἐφ' ἑνὸς μόνου τοῦ διὰ τῶν χειρῶν γινομένου τρόπου στάντες ὑπογράφομεν. τὸ γὰρ αὐτὸ ἐπιτελοῖτ' ἂν ὅτε μὲν ἐφεζομένων, ὅτε δὲ ἐπιβαινόντων τῷ ποδὶ καὶ ἐποχουμένων τινῶν. τὸ ὑπόδειγμα τοῦτον ἂν ἔχοι τὸν τρόπον.

σλγ'. 2) Ἐμβολὴ μηροῦ ἡ διὰ τῆς ὀργανικῆς σανίδος ἢ τῶν ὀνίσκων καὶ τῆς καθέδρας τοῦ ἱατροῦ γινομένη, ἣν εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος ὀλισθῇ.

Ἡεὶ δὲ τῆς λειπομένης μηροῦ ἐξαρθρήσεως οὕτως μέμνηται. — οἷς δ' ἂν εἰς τὸ ἔμπροσθεν κεφαλὴ μηροῦ ἐκπέσῃ, 3) ὀλιγάκις δὲ τοῦτο γίνεται, οὗτοι ἐκτανύειν μὲν τὸ σκέλος 4) δύνανται τελείως, συγκάμπτειν δὲ ἥκιστα οὗτοι δύνανται τὸ κατὰ τὸν βουβῶνα. 5) πονέουσι δὲ καὶ ἣν κατὰ τὴν ἰγνύην ἀναγκάζονται συγκάμπτειν, μῆκός τε τοῦ σκέλους παραπλήσιον φαίνεται κατὰ μὲν τὴν πτέρ-

1) τύχῳ L. 2) Τήνδε τὴν γραφὴν (picturam) ζήτει ἄνω ἐν τῷ ἀριθμῷ σζα'. F. 3) ὀλίγα L. 4) οὐ add. L. 5) ἀπονέουσι L.

νην καὶ πάνν· ἄκρος δὲ ὁ ποὺς ἥσσον προκύπτειν θέλει
εἰς τὸ ἔμπροσθεν· ὅλον δὲ τὸ σκέλος ἔχει τὴν εὐθυωρίαν
τὴν κατὰ φύσιν καὶ οὔτε τῇ οὔτε τῇ ῥέπει. ὀδυνῶνται δὲ
1) τὸ αὐτίκα εἶναι οὔτοι μάλιστα καὶ οὔρον ἴσχεται τὸ
πρῶτον τούτοις μάλλον ἢ τοῖς ἄλλοις ἐξαρθρήμασιν. ἐγ-
κέεται γὰρ ἡ κεφαλὴ τοῦ μηροῦ ἐγγυτάτω τούτοις τῶν
τόνων τῶν ἐπικαίρων, περὶ ὧν οἶδας, καὶ κατὰ μὲν τὸν
βουβῶνα 2) ἐξογκέον καὶ κατατεταμένον τὸ χωρίον φαίνε-
ται, κατὰ δὲ τὸ πνυαῖον 3) στολιδωδέστερον καὶ ἄσαρκω-
δέστερον. ταῦτα σημεῖα τὰ εἰρημένα, ᾧ ἂν οὕτως ἐκ-
πεπτώκη. ὅσοις μὲν οὖν ἂν ἤδη ἠνδρωμένοις τοῦτο
τὸ ἄρθρον ἐκπεσὸν μὴ ἐμπέσῃ, οὔτοι ὅταν αὐτοῖς ἡ
ὀδύνη παύσῃται καὶ τὸ ἄρθρον ἐθισθῇ ἐν τῷ χωρίῳ
στρέφεσθαι ἵνα ἐξέπεσεν, οὔτοι δύνανται σχεδόν τι ὀρθοῖ
ὁδοιπορέειν ἄνευ ξύλου. — Καὶ τὰ λοιπὰ δὲ ἐξῆς τὰ
παρακολουθοῦντα καὶ τὰ ἐπὶ τῶν ἔτι ἐν αὐξήσει ὄντων
περιέργως διηγήσεται, 4) ἃ παρέντες ἐπὶ τὸν τῆς ἐμβο-
λῆς τρόπον ἐπανάξωμεν. ἐκτέθεται δ' αὐτὸν οὕτως· —
ἦν δὲ εἰς τὸ ἔμπροσθεν ἐξολισθῇ, τῶν μὲν κατατασίων ὁ
αὐτὸς τρόπος ποιητέος· ἄνδρα δὲ χρὴ ὡς ἰσχυρότατον
ἀπὸ χειρῶν καὶ ὡς εὐπαιδευτότατον ἀνερείσαντα τὸ θέναρ
τῆς ἐτέρης χειρὸς παρὰ τὸν βουβῶνα καὶ τῇ χειρὶ τῇ
ἐτέρῃ τὴν ἑωυτοῦ χεῖρα προσκαταλαμβάνοντα ἅμα μὲν
εἰς τὸ κάτω μέρος ὠθέειν τοῦ ὀλισθήματος, ἅμα δὲ εἰς τὸ
ἔμπροσθεν τοῦ γούνατος μέρος. οὗτος ὁ τρόπος ἐμβολῆς
κατὰ φύσιν μάλιστα τούτῳ τῷ ὀλισθήματι. — Ταῦτα
μὲν 5) οὖν ἐκτέθεται. δεῖ δὲ διὰ τοῦ ὑποκειμένου ὑπο-
δείγματος τὸν εἰς τὸ ἔμπροσθεν ἐξαρθρήσαντα μηρὸν
οὕτως ἐντιθέσθαι.

σλδ'. Ἐμβολὴ μηροῦ ἡ διὰ τῆς ὀργανικῆς σανίδος
ἢ τῶν ὀνίσκων τε καὶ τοῦ θέναρος τοῦ ἱατροῦ
γινομένη, ἦν εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος ὀλισθῇ.

Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον τὸν προκείμενον καταρτισμὸν ἐπὶ
τοῦ εἰς τὸ ἔμπροσθεν ἐξαρθρήσαντος μηροῦ κατακεχώρι-

1) τῷ L. οὔτω L. 2) ἐξογκαῖον L. 3) ῥυσότερον Gloss. in Cod.
Laur. in Hipp. libro de artic. 4) ἅπερ ὄντες L. 5) οὕτως F.

κεν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐπὶ κεφαλῆς γινόμενον καταρτισμὸν 1) συνεπιδεῖται τῷ κατὰ φύσιν, ἐπὶ τῷ αὐτῷ τρόπῳ τοῦτον διείληφεν, ἀναγκαῖον ἂν εἴη καὶ ταύτην τὴν ἐμβολὴν 2) ὑποτάξαι, πρὸς τὸ μηδέν σε τῶν πρὸς τὰ προκείμενα εἰρημένων διαλαθεῖν. διασαφεῖ δὲ περὶ αὐτῶν διὰ τῶν ἐχομένων τούτων· — ἀτὰρ καὶ ὁ κρεμασμός ἐγγύς τι τοῦ κατὰ φύσιν. δεῖ μέντοι τὸν ἐκκρεμάμενον ἔμπειρον εἶναι, ὥς μὴ ἐκμοχλεύειν τῷ πῆχει τὸ ἄρθρον, ἀλλὰ κατὰ μέσον τὸν περιναῖον καὶ κατὰ τὸ ἱερὸν ὀστέον τὴν ἐκκρέμασιν ποιητέον. — Ὁ δὲ καταρτισμὸς ὁ διὰ τοῦ κρεμασμοῦ οὕτως 3) ἂν ἐπιτελοῖτο.

σλέ'. Ἐμβολὴν μηροῦ ἢ διὰ τοῦ κρεμασμοῦ ἐπὶ κεφαλῆς καὶ τῷ πῆχει τοῦ ἱατροῦ κατὰ τὸ μέσον τοῦ περιναίου καὶ τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ γινομένη, ἣν εἰς τὸ ἔμπροσθεν ὀλισθῇ.

Περὶ μὲν οὖν μηροῦ ἐξηρθηκότος 4) σημειώσεών τε καὶ ἐμβολῶν καὶ τῶν τούτων ὑποδειγμάτων, ὃν τρόπον προεθέμεθα, καθ' 5) Ἱπποκράτην δεδήλωται σοι· περὶ 6) δὲ γόνατος καὶ σφυροῦ 7) τῷ τὸν καταρτισμὸν αὐτῶν ἀπλούστερον εἶναι, οὐ δυνατόν δι' ὑποδειγμάτων ἐμφανίσαι σοι, ὅθεν τὰ ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους ἐν τοῖς ἐφεξῆς περὶ αὐτῶν διασεσαφημένα μόνον ἐκθήσομαι, χάριν τοῦ τετελειωμένην ἐν τοῖς βιβλίοις ἔχειν σε τὴν καθ' Ἱπποκράτην περὶ ἄρθρων θεωρίαν. διασαφεῖ δὲ περὶ γόνατος τοῦτον τὸν τρόπον· — γόνυ δὲ ἀγκῶνος εὐηθέστερόν ἐστι διὰ τὴν εὐσταλίαν καὶ τὴν εὐφυΐαν· διὸ καὶ ἐκπίπτει καὶ ἐμπίπτει ῥᾶον. ἐκπίπτει δὲ πλειστάκις 8) ἔσω, ἀτὰρ καὶ ἔξω καὶ ὀπισθεν. ἐμβολαὶ δὲ ἐκ τοῦ συγκεκάμφθαι ἢ ἐκλακτίσαι ὀξέως ἢ συνελίξας ταινίης ὄγκον, ἐν τῇ ἰγνύῃ θεῖς, ἀμφὶ τοῦτον 9) τὸν ἐξαίφνης εἰς ὄκλασιν ἀφιέναι τὸ σῶμα. — 10) μάλιστα αὐτῇ τῶν ὀπισθεν συγκάμπτειν οὐ

1) Conjicio: συνεπιδεῖ τε τῷ (τὸ L.) κ. φύσιν καὶ ἐπὶ. 2) ὑποτάξω L. 3) ἂν om. Codd. 4) σημειώσεως L. 5) Ἱπποκράτη L. 6) τε F. 7) τῶν L. om. F. M. Conjeci τῷ. 8) ἔσωτε L. 9) recens luxatum. τὸν etiam Cod. Hipp. Venet. habet. 10) τοῖς μὲν ὀπισθεν συγκ. Hipp.

δύνανται, ἀτὰρ οὐδὲ τοῖς ἄλλοις πάν· μινύθει δὲ μηροῦ καὶ κνήμης τὰ ἔμπροσθεν. ἦν δὲ ἐς τὸ εἶσω, 1) βλαισότεροι· μινύθει δὲ τὰ ἔξω. ἦν δὲ ἐς τὸ ἔξω, γανυσότεροι, χωλοὶ δὲ ἥσσον. καὶ γὰρ τὸ παχύτατον ὁστέον ὀχέει, μινύθει δὲ τὰ εἶσω. ἐκ γενεῆς δὲ 2) ἢ ἐν αὐξήσει κατὰ λόγον τὸν ἔμπροσθεν.

Τὰ δὲ κατὰ τὰ σφυρὰ κατατάσιος ἰσχυρῆς δέεται ἢ ταῖς χερσὶν ἢ ἄλλοις 3) τισί. διορθώσιος δὲ ἅμα ἀμφότερα ποιεύσης· κοινὸν δὲ 4) τοῦτο πᾶσιν. —

Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, ἀναγκαῖον εἶναι νομίζομεν, ἅπερ ἐν τοῖς πᾶσιν ἀνακεφαλαιούμενος περὶ πασῶν τῶν ἐμβολῶν κατακεχώριζεν, 5) ἐχομένως ὑποτάξαι. μᾶλλον γὰρ πῶς καὶ διὰ τούτων παρακολουθήσεις τῶν περὶ ἄρθρων καταρτισμῶν. ἐκτέθεται δὲ τὸν τρόπον τοῦτον· — 6) τῶν δὲ ἐμβολέων αἱ μὲν ἐξ ὑπεραιωρήσιος ἐμβάλλονται, αἱ δὲ ἐκ κατατάσιος, αἱ δὲ ἐκ περισφάλσιος. αὗται δὲ ἐκ τῶν ὑπερβολέων τῶν σχημάτων ἢ τῇ ἢ τῇ σὺν τῷ τάχει. ὦμον δὲ, αὐτὸς ὑποθεῖς τὴν πυγμὴν 7) ἀνωθεῖν τὴν τοῦ βραχίονος κεφαλὴν· τὸν δὲ ἀγκῶνα 8) παράγειν πρὸς τὸν ἕτερον· ἀτὰρ καὶ ὀπίσω 9) περιαναγκάσαι. ἄλλον δὲ, τοῖς γόνασι τὸν ἀγκῶνα 10) ἀπωθεῖν, 11) τῇ κεφαλῇ 12) ἐς τὸ ἀκρώμιον, ὑπὸ δὲ τὴν μασχάλην τοῦ βραχίονος ταῖς χερσὶ λαβὼν, κάτω κατὰγειν καὶ προσάγειν ἀντὶα τῇ ἑαυτοῦ κεφαλῇ. ἄλλη. ἔχεσθαι τὸν ἑαυτοῦ ὦμον τῇ μασχάλῃ ἀρμόζοντα, ὥστε 13) ἂν ὀχηθῆναι, ἅμα κρέμασθαι κατὰ τὴν μασχάλην, ἐκ δὲ τοῦ βραχίονος ἐκκρεμασθῆναι, ταῖς χερσὶ διορθοῦν. ἄλλη. πτέρνη πληρώσαντα μασχάλην σφαιροειδεῖ, ἐμβάλλοντα ὠθεῖν, τὴν δὲ χεῖρα ταῖς χερσὶν 14) ἀντικατακείμενον, τὸ δὲ σῶμά τινα κατέχειν, ὥς μὴ περιόρεπῃ, ταῦτα χαμαὶ κείμενον. ἄλλη. περίοδος περὶ ὑπερον. ἄλλη. τῷ ὑποτεينوμένῳ ξύλῳ. νῦν τὸ ὑποτεινόμε-

1) βλεσώτεροι L. 2) ἢ L. 3) τοῖσι Codd. et Cod. Hipp. Venet. 4) τούτων L. 5) ἐλρωμένως L. 6) Mochlic. II. p. 856. 7) ἀνώθη L. ἀνωθεῖ F. 8) παράγων L. 9) περιαναγκασίς L. περιαναγκάσης F. 10) ἀπωθεῖ Codd. 11) Fort. ἢ. Cf. Mochl. II. 854 12) ἐς om. L. In his in summulam contractis de luxatis articulis reponendis sententiis multa emendare non audeo, etsi verba saepius male cohaereant. 13) ἀνωχηθῆναι L. 14) Fort. ἀντικατατείνειν.

νον τὴν ἄμβλην λεγόμενον βεβούληται δηλοῦν, ζητῶς δὲ κατακεχωρικῶς — εὖ καὶ περὶ κλιμάκων καταρτίζεται — φανερόν πεποίηκε τὸ ἐν τοῖς πρώτοις 1) ἰδίᾳ ὅτι κλίμαξ καὶ οὐδὲν ἕτερον ὅτι κλίμαξ ἐστίν. Ταύτας μὲν οὖν τὰς ἐμβολὰς ὃν τρόπον δεῖ ποιεῖσθαι, διὰ τοῦ πρώτου βιβλίου φανερά σοι καθεστάνκαμεν. περὶ δὲ τῶν λοιπῶν 2) αὐτὸς οὕτως διασαφεῖ — νόμος 3) ἐμβολῆς, διορθώσιος, μοχλὸς, σφὴν, 4) ἵππος, ὄνος μὲν ἀνάγειν, ὁ μοχλὸς δὲ παράγειν. τὰ δὲ ἐμβλητέα ἢ διορθωτέα διαναγκάσαι δεῖ ἐκτείναντα, ἐν ᾧ ἕκαστα 5) σχήματι μέλλει 6) ὑπεραιωρηθῆσεσθαι, τὸ ἐμβὰν ὑπὲρ τούτου ὅθεν ἐξεβη· τοῦτο δὲ χερσὶν ἢ κρεμασμῷ ἢ ὄνοις ἢ περὶ τι χερσὶ. χερσὶ μὲν οὖν 7) ὁρθῶς κατὰ μέρη τε καὶ ἀγκῶνα ἀπὸ 8) χειρὸς ἀναγκάζειν· καρποῦ μὲν ἐς εὐθὺ ἀγκῶνος, 9) ἀγκῶνα δὲ ἐγγώνιον πρὸς βραχίονα ἔχοντα 10) περὶ τοῖον τὸ τῷ βραχίονι τὸ ὑπὸ τὴν χεῖρα ἀνατεινόμενον· οἷς δὲ δακτύλου, χειρὸς, ποδὸς, καρποῦ, ὑβώματος τὸ ἔξω. ταῦτα διαναγκάσαι 11) δεῖ, τὰ μὲν ἄλλα ἀπὸ χειρῶν. 12) διαναγκάσεις δὲ τὰ ὑπερέχοντα 13) ὁρᾶν πτέρνη ἢ θέναντί τινι ἐπὶ τινος. — Καὶ οὕτως ἐπὶ τῶν ὑβωμάτων ἐν κεφαλαίοις μέμνηται — τὰ δὲ ὑβώματα τὰ μὲν ἔσω οὔτε πταρμῷ οὔτε 14) βηχὶ οὔτε φύσης ἐνέσει οὔτε σικύῃ. — τὰ δὲ ἔξω 15) κατὰτασις, τὰ μὲν ἄνω ἐπὶ πόδας, τὰ δὲ κάτω τὰναντία· κατανάγκασις δὲ σὺν κατατάσει ἢ ἔδρῃ ἢ ποδὶ ἢ σανίδι. — Τὸν δὲ κατὰ μέρος πάλιν τούτων τῶν ἐμβολῶν τρόπον τὸ δεύτερον ἡμῖν περιέχει βιβλίον. περὶ δὲ τῶν ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ καταρτισμῶν ἐν κεφαλαίοις διὰ τούτων μέμνηται — τὰ δὲ κατὰ τὰ σφυρὰ κατατάσιος ἰσχυρῆς δεῖται ἢ ταῖς χερσὶ, διορθώσιος δὲ ἀμφοτέρω ποιεύσης· κοινὸν δὲ τούτων ἅπασιν. Γόνατος δὲ, ἣν

1) ἢ διὰ L. 2) αὐτοῖς L. 3) ἐντολῆς L. ἐντολῆς F. ἐμβολῆς Hipp. Mochl. II. p. 869. 4) ἵππος L. Fort. ἵπος. ὑπόσπονδος Hipp. 5) σχήματα L. 6) ὑπερθεωρηθῆσεσθαι Codd. 7) ὁσως L. ὁσφ F. M. ὁρθῶς Hipp. 8) χειρὶ L. 9) δὲ ἀγκῶνιος, ἐπὶ ἔνιοι Codd. 10) οἷον περὶ τῷ βρ. Hipp. τὸ om. F. 11) καὶ κατανάγκασαι F. M. Hipp. addunt. 12) διαναγκάσεις F. 13) ἐς ἔδρην Hipp. 14) βιχη, οὔται φύσεις ἐνέση L. ἐν αἴσῃ F. Mochl. II. p. 870. 15) κατατάσιος Codd.

μὲν ὀπισθεν, 1) ἀμφὶ ὀθόνιον συνειλεγμένον ἑξαπίνης ἀμφικλάσαι. δύναται δὲ καὶ κατατάσει. τὰ δὲ ἔνθα ἢ ἔνθα ὀκλὰξ ἔδρη ἐκλακτίσαι· ἢ κατὰ τας μὴ πάνυ, ἢ διόρθωσις τὰ πᾶσι κοινὰ ποιέουσα. Μηροῦ δὲ κατὰ τας μὲν ἰσχυρὴ καὶ διόρθωσις κοινὴ ἢ χερσὶν ἢ μοχλῶ, τὰ μὲν ἔσω στρογγύλῳ, τὰ δὲ ἔξω ὑποπλατεῖ, μάλιστα δὲ τὸ ἔσω καὶ τὸ ἔξω· ἀσκούς 2) δὲ ὠσάμενον 3) ἐς τὸ ὑπόξηρον τοῦ μηροῦ, κατατάσιος δὲ καὶ συνδέσιος σκελῶν, κρεμάσαι διαλείποντα μικρὸν τοὺς πόδας, ἔπειτα πλέξαντα κρεμασθῆναι καὶ ἐν τῇ διορθώσει ἅμα ἀμφότερα ποιέοντα. καὶ 4) τῷ ἔμπροσθεν τοῦτο ἱκανὸν καὶ τοῖς ἑτέροις, ἤκιστα τῷ ἔσω. τοῦ ξύλου ὑπότασις ὥσπερ ὦμῳ ὑπὸ τὴν χεῖρα τοῖς ἄλλοις 5) ἥσσον. κατανάγκασις δὲ μετὰ 6) διατάσιος, μάλιστα τὸ ἔμπροσθεν καὶ ὀπισθεν ἢ ποδὶ ἢ χειρὶ ἐφέζεσθαι ἢ τῇ σανίδι. —

Τὰ μὲν οὖν παρ' Ἱπποκράτει περὶ ἄρθρων καταρτισμοῦ διασεσαφημένα καὶ διὰ τούτων μὲν, καὶ διὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ δὲ δύο βιβλίων διὰ τῶν ὑποδειγμάτων ἐμφανῆ κατεστήσαμεν. λοιπὸν δὲ εἴαν τινα τῶν κατακεχωρισμένων ἐπιζητῆς διὰ τὸ τῆς Ἱπποκράτους λέξεως ἀσαφές, τῆς ἐνδεχομένης διαστολῆς τεύξεται.

---

1) ἄμφω Codd. ἀμφωκλάσαι Codd. 2) δὴ L. 3) ἐς om. Codd. ὑπόξυρον L. 4) τὸ Codd. 5) ἥς εἶσον L. 6) διαστάσιος Codd.

ΣΧΟΛΙΑ

ΣΥΝ ΘΕΩ ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΟΝ ΙΠΠΟ-
ΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟ ΦΩΝΗΣ

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ.

Τὰ εἰωθότα ἐπὶ ἐκάστου συγγράμματος προλέγεσθαι
ὀκτὼ κεφάλαια. 1) καὶ νῦν προσλάβωμεν τὸν σκοπὸν, τὸ
χρήσιμον καὶ τὰ ἐξῆς. σκοπὸς τοίνυν ἐστὶ τῷ 2) Ἱπποκράτει
περὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων διαλαβεῖν, οὐχὶ τῶν ἀπλῶς
3) ὀξέων, ἀλλὰ τῶν μετὰ πυρετοῦ. 4) εἰσὶ γὰρ ὀξέα νοσή-
ματα καὶ ἄνευ πυρετοῦ ὥσπερ 5) ἀποπληξία καὶ ἐπιλη-
ψία καὶ σπασμὸς καὶ τέτανος. τριττὴ 6) δὲ ἡ σημείωσις
ἢ γὰρ τῶν παρωχηκότων ἢ τῶν ἐνεστώτων ἢ τῶν μελλόν-

Sigla Codicum.

- L. Codex Laurentianus. Plut. LIX. Cod. 14. Chartaceus, saec. XV, forma octav. fol. 244. Inde a fol. 12 — 97 Stephani in Hippocratis Prognosticon leguntur comentarii. Ex hoc codice hos commentarios Florentiae transscripsi et cum codicibus Ambrosianis Mediolani contuli.
- M. Codex Ambrosianus. L. 30. Chartaceus, saec. XVI., forma octav. Legitur huic codici subscriptum: τέλος τῆς παρούσης βιβλίου ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ κδ' αακδ'. Mendosior altero Ambrosiano.
- A. Codex Ambrosianus. A. 27. infer. Chartaceus, saec. XVI., forma maxima.

1) καὶ νῦν om. M. 2) Ἱπποκράτῃ M. A. 3) ὀξέων om. M.
4) ὀξέων, διαλέγεται εἰς τὰ ὀξ. L. 5) ἐπιπληξία L. 6) δὲ] ἐστὶν M.

των. καὶ τῶν μὲν παρωχηκότων ἡ σημείωσις λέγεται ἀνά-
μνησις· ἡ δὲ τῶν ἐνεστώτων λέγεται διάγνωσις· ἡ δὲ τῶν
μελλόντων λέγεται πρόγνωσις. ἀπλῶς γοῦν περὶ τῶν
ὀξέων νοσημάτων τῶν μετὰ πυρετοῦ διαλέγεται, ἐπειδὴ
ταῦτα ταράσσει τὴν φύσιν καὶ τὴν τέχνην ἐφέλκεται. καὶ
ὅτι τοῦτο ἀληθές, δηλοῦσι τρία τινά.

Πρῶτον μὲν τὸ ὅξυ τῆς κινήσεως καὶ ἡ σφοδρότης
τῆς θερμασίας ταράσσει τὴν φύσιν, ἐπειδὴ πολλὰ περιτ-
τώματα γεννᾷσι καὶ τοτηνικαῦτα ἡ φύσις κατεπείγει τὸ
τάχος καὶ τὴν πυκνότητα τῶν σφυγμῶν, εἴτα καὶ τὴν ἀνα-
πνοήν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν συστολὴν καὶ τὴν διαστολὴν
κατεπείγει ἡ φύσις, τὴν μὲν διὰ τὸ ἐξάξει τὰ 1) λι-
τρώδη περιττώματα, τὴν δὲ διὰ τὸ εἰσάξει καθαρόν
καὶ ψυχρὸν ἀέρα πρὸς τὸ ἐμψύξει τὸ ἐμφυτον θερμόν.
ἀλλὰ καὶ ἡ τέχνη κατεπείγεται εἰς βοήθειαν τῆς φύσεως.

Δεύτερον δὲ 2) καὶ διὰ τὸ συνεχές τῆς θερμασίας
ταράσσεται ἡ φύσις, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν 3) ἀνακωχὴν
καταβάλλονται αἱ δυνάμεις αὐτῆς, καὶ ἐν πολλῷ ἀγῶνι
καὶ ταραχῇ ἐστὶν ἡ φύσις. ἀλλὰ καὶ ὁ τεχνίτης ταράσσε-
ται διὰ τὸ μὴ εὐρίσκειν καιρὸν τοῦ δοῦναι τροφὴν
καὶ ἀνακομίσασθαι τὴν δύναμιν διὰ τὴν συνέχειαν τῆς
θερμασίας.

Τρίτον δὲ διὰ τὸν ξενισμὸν καὶ τὸ ἀλλότριον τῶν
συμβαινόντων 4) ταράττεται ἡ φύσις καὶ τῇ τέχνῃ ἐφέλ-
κεται. δεῖ γὰρ εἰδέναι ὅτι τῶν ἐν τοῖς νοσήμασι θεωρου-
μένων συμπτωμάτων τὰ μὲν οἰκεῖά εἰσι καὶ γνώριμα καὶ
συνήθη, τὰ δὲ ξένα. καὶ οἰκεῖα μὲν, καθάπερ ἐπὶ τῆς
πλευρίτιδος τὰ τέσσαρα ἐκεῖνα, ἡ βίξις, ἡ δύσπνοια, ὁ
ὀξύς πυρετός καὶ τὸ νυγματώδες ἄλγημα. ξένα δὲ ἐστὶ
συμπτώματα ὥσπερ ἐπὶ τῆς πλευρίτιδος ἐὰν γένηται
κῶμα καὶ παραφροσύνη καὶ αἵματος ἀναγωγὴ καὶ λύξις.
πλευρίτις δὲ ἐστὶ φλεγμονὴ τοῦ τὰς πλευρὰς ὑπεζωκότος
ὑμέρος, ἀλλὰ 5) διὰ τὸ ἔνδον εἶναι τὴν φλεγμονὴν ἐκ
τῶν τεσσάρων συμπτωμάτων διαγινώσκει ὁ ἰατρὸς τὴν

1) λιγνώδη M. Fort. λιγνυώδη. 2) καὶ om. M. A. 3) ἀνακωχὴν
M. 4) συμπτωμάτων add. M. 5) καὶ add. M.

πλευρίτιν. τὰ οὖν ἴδια συμπτώματα τὸ εἶδος δηλοῦσι τοῦ νοσήματος, τὰ δὲ ξένα τὸ ἦθος τοῦ νοσήματος, καὶ τοῦτο διχῶς. ἢ γὰρ μέτριά εἰσιν ἢ 1) ἄμετρα. καὶ εἰ μὲν μέτρια ᾧσιν, ὥσπερ ἐπὶ τῆς πλευρίτιδος μέτρια, ἐκτάραξις γαστρὸς, ᾧ τὸ ξένον ἐστὶ σύμπτωμα· ἐπειδὴ ἀλλαχοῦ ἐστὶν ἡ ὕλη, καὶ δηλοῖ εὐήθες τὸ νόσημα. εἰ δὲ ἄμετρα ᾧσι τὰ συμπτώματα, ἅπερ εἰρήκαμεν ἐπὶ τῆς πλευρίτιδος, τὸ κῶμα λέγω καὶ ἡ παραφροσύνη καὶ ἡ ἀναγωγὴ τοῦ αἵματος καὶ ὁ σπασμὸς, κακώθητες δηλοῦσι τὸ νόσημα. τὰ 2) τρία οὖν ταῦτα τὰ ξένα συμπτώματα πάντως ταράττουσι τὴν φύσιν καὶ τὴν τέχνην ἐφέλκονται, ὡς 3) ἐν συντόμῳ εἰπεῖν, ὅτι σκοπὸς ἐστὶ τῷ Ἱπποκράτει σημειώσιν ἡμῖν παραδοῦναι τῶν ὀξέων νοσημάτων, ἐπειδὴ ταῦτα ταράσσουσι τὴν φύσιν καὶ τὴν τέχνην ἐφέλκονται διὰ τοὺς τρεῖς τρόπους οὓς εἰρήκαμεν. εἰ δέ τις λέγοι ὅτι περὶ χρονίων νοσημάτων προῖὼν διαλέγεται· 4) περὶ γὰρ ὑδέρου καὶ σπληνὸς κακωθέντος καὶ περὶ ἐμπυημάτων διαλέγεται. ταῦτα δὲ χρόνιά εἰσι. πρὸς δὲ λέγομεν, ὅτι καὶ περὶ τούτων διαλεγόμενος ἔτι πλείονα σπουδὴν ποιεῖται τῶν ὀξέων. οὐχ ὡς χρονίων γὰρ περὶ τούτων διαλέγεται, ἀλλ' ὡς ἐκ μεταπτώσεως ὀξέων νοσημάτων 5) γεγονότων.

Τὸ δὲ χρήσιμον διττόν ἐστιν. οὐ μόνον γὰρ χρησιμεύει τῷ ἀναγινώσκοντι, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖά ἐστιν, ἐπειδὴ τὸ παρὸν σύγγραμμα ἐπὶ τὴν ἀρίστην ἡμᾶς ὁδὸν 6) παιδεῦον ἀπάγει, λέγω δὲ ἐπὶ τὴν θεραπευτικὴν κατὰ τὸ εἰρημένον· ὁ ἄριστα διαγνοὺς ἄριστα καὶ θεραπεύει. καὶ ἰστέον ὅτι τὸ θεραπευτικὸν εἰς τρία διαιρεῖται, εἰς προφυλακτικὸν, παρηγορικὸν καὶ θεραπευτικὸν, ἐπειδὴ καὶ τὰ 7) παρὰ φύσιν τριττά εἰσιν. ἢ γὰρ νοσήματα εἰσιν ἢ συμπτώματα ἢ αἷτια. καὶ πρὸς μὲν τὰ αἷτια ἐνιστάμενοι προφυλακτικοὶ λεγόμεθα, πρὸς δὲ τὰ νοσήματα θεραπευτικοὶ, πρὸς δὲ τὰ συμπτώματα παρηγορικοί. ἐντεῦθεν καὶ ἡ σημείωσις τριττὴ ἐστὶ, προγνωστικὴ, διαγνωστικὴ, ἀναμνηστικὴ. καὶ διὰ μὲν τῆς προγνώσεως

1) ἀσύμμετρα M. 2) τρία] τοιαῦτα M. ταῦτα τὰ om. M. 3) οὖν add. M. 4) περὶ — διαλέγεται om. M. 5) γεγονότα Codd. 6) παιδεύων L. 7) περὶ M. τρία M.

προφυλαττόμεθα θεραπευτικῶς, διὰ δὲ τῆς διαγνώσεως τὰ νοσήματα θεραπεύομεν, διὰ δὲ τῆς ἀναμνήσεως 1) εὖπορος δοκεῖ εἶναι 2) ὁ λόγος ἢ προσηγορία τῶν συμπτωμάτων τῶν ἐνεστώτων ἐστίν· ἢ δὲ ἀνάμνησις τῶν παρωχηκότων. οὐδὲν οὖν συντελεῖ ἢ ἀνάμνησις πρὸς 3) τὴν θεραπείαν, ἀλλὰ πρὸς τὰ συμπτώματα ἢ διάγνωσις μᾶλλον ἀρμόζει, ἢ ὅτι καὶ 4) ἡ πρόγνωσις πρὸς θεραπείαν ἦτοι πρὸς προσηγορίαν. καὶ ἴσως 5) ἀπορήσει τις, ὅτι οὐδὲν ἡμῖν ὠφελεῖ ἢ ἀνάμνησις. πρὸς ὃ λέγομεν, ὅτι οὐδὲν ἡμῖν χρησιμεύει πρὸς θεραπείαν, πλὴν οὐ πάντῃ ἐστὶν ἄχρηστος· ἀλλὰ συμβάλλεται ἡμῖν καὶ αὕτη. διὰ γὰρ τῆς ἀναμνήσεως ἀναμιμνήσκομεν τὸν ἄρρώστον τὰ προγεγονότα, ἀπὸ τινος μηδὲν ἀκούσαντες, καὶ λέγομεν αὐτῷ τῷ ἄρρώστῳ ὡς ἐν ὑποθέσει, ὅτι ὑδροποσία ἐχρήσω ἢ ἀδδηφαγία ἢ ὀπωροφαγία. εἶτα ταῦτα τοῦ ἄρρώστου ἀναμιμνησκομένου μεγαλανχεῖ τὸν τεχνίτην, καὶ πειθήςμιος γίνεται τῷ ἱατρῷ λέγων, ὅτι οὗτος 6) ὃ τι οὐκ εἶδεν οὐδὲ ἤκουσεν, ἀνέμνησέ με τῶν πραχθέντων παρ' ἐμοῦ, καὶ τοτηνικαῦτα ῥάστη 7) γενήσεται ἡ θεραπεία.

δ'. Ὅτι δὲ γνήσιόν ἐστι τὸ παρὸν σύγγραμμα τοῦ Ἱπποκράτους πάντες 8) ὁμοφώνησαν οἱ ἐξηγηταί, ὅτι ἐκείνου τοῦ Ἱπποκράτους ἐστὶ 9) τὸ παρὸν σύγγραμμα, οὐτινος καὶ τὸ περὶ διαίτης ὀξέων καὶ τὸ περὶ τόπων, ἀέρων, ὑδάτων. ἐκεῖνα γὰρ κυρίως γνήσιά εἰσι τοῦ Ἱπποκράτους. ποίου δὲ Ἱπποκράτους εἰσὶν, οὐκ ἴσμεν. τέσσαρες γὰρ Ἱπποκράται γεγόνασιν, ὁ Γνωσιδίκου, ὁ Ἡρακλείδα, ὁ Δράκοντος καὶ ὁ Θεσσαλός. πλὴν ὑπολαμβάνομεν ὅτι τοῦ Ἡρακλείδα εἰσὶν Ἱπποκράτους τὰ συγγράμματα ταῦτα, ἐπειδὴ τοῦτον λέγουσιν εὐδοκιμήσαντα ἐν τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης.

10) Ἐπιγέγραπται δὲ προγνωστικὸν Ἱπποκράτους καὶ ἀποσημείωσις. καὶ μὴν 11) καὶ τὴν σημείωσιν εἰς τρία διείλομεν, εἰς πρόγνωσιν καὶ διάγνωσιν καὶ ἀνάμνησιν.

1) ἄπορος M. 2) ὁ om. L. ἢ L. ἢ M. Scripsi ἢ. 3) τὴν om. M. 4) ἢ om. M. 5) ἀπορεῖ M. 6) ἄπερ M. 7) γένηται L. 8) ὁμοφώνησαν L. 9) συγ. τὸ παρ. M. 10) κείμενον M. loco tituli habet. 11) καὶ om. L.

1) πῶς οὖν 2) ἀπὸ ἐνὸς μέρους τὴν ἐπιγραφὴν ἐποιήσατο; καὶ λέγομεν ὅτι ἢ ὥς τιμιωτέραν ἢ ὥς καθολικωτέραν. τιμιωτέρα γὰρ ἐστὶν ἢ πρόγνωσις καὶ τῆς διαγνώσεως καὶ τῆς ἀναμνήσεως. 3) μόνου γὰρ θεοῦ ἐστὶ τὸ προγινώσκειν. 4) καὶ κατὰ τοῦτο οὖν εἰκόναμεν θεῶ καὶ ἰσοθέους ἡμᾶς ἡγοῦνται, ἐκ τοῦ προγινώσκειν ἡμᾶς. ἢ γὰρ πρόγνωσις θείας τινὸς καὶ ὑπερτέρας ἐστὶ δυνάμεως. πάλιν δὲ καὶ ὥς καθολικωτέραν 5) οὔσαν τὴν πρόγνωσιν, ἀπ' αὐτῆς ἐποιήσατο τὴν ἐπιγραφὴν. ἐν γὰρ τῇ προγνώσει καὶ ἡ διάγνωσις καὶ ἡ ἀνάμνησις συνέρχονται ὥς μερικιώτερα. —

ε'. Ἡ δὲ τάξις τῆς ἀναγνώσεως, δεῖ ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις συγγράμμασι πρότερον τὰ καθόλου ἀναγινώσκειν τῶν μερικῶν· διὸ δεῖ τοὺς ἀφορισμοὺς ἀναγινώσκειν πρότερον, ἐπειδὴ πάντων τῶν μερῶν τῆς ἱατρικῆς διαλαμβάνουσιν, καὶ εἴθ' οὕτως ἐπὶ τὰ μερικὰ ἵεναι. ἀλλὰ ταῦτα διττὰ ἐστὶν, ἢ γὰρ κατὰ φύσιν εἰσὶν ἢ παρὰ φύσιν. καὶ δεῖ πρότερον , τὰ κατὰ φύσιν. 7) τριττὰ εἰσὶν· ἢ γὰρ πόρρω εἰσὶν ἢ προσεχῇ ἢ προσεχέστερα. καὶ δεῖ πρότερον τὰ πόρρω ἀναγινώσκειν, οἷον τὸ περὶ ἀνθρώπου φύσεως, ἐπειδὴ ἐκεῖσε περὶ τῶν 8) πορρωτάτω στοιχείων διαλέγεται· εἴτα 9) δεῖ ἐπὶ τὰ προσεχῇ ἔρχεσθαι στοιχεῖα. διὸ δεῖ ἀναγινώσκειν τὰ περὶ παιδίου φύσεως, τὸ περὶ χυμῶν. ταῦτα γὰρ προσεχῇ εἰσι στοιχεῖα, τὸ σπέρμα 10) καὶ τὸ καταμήνιον, ἐξ οὗ τρέφεται τὸ ἔμβρυον, καὶ οἱ χυμοί. εἴτα μετὰ ταῦτα δεῖ ἐπὶ τὰ προσεχέστερα ἔρχεσθαι. διὸ 11) δεῖ μετὰ ταῦτα τὸ περὶ τροφῆς ἀναγινώσκειν. ταῦτα γὰρ προσεχέστερά εἰσι στοιχεῖα, λέγω δὴ αἱ τροφαί. εἴτα μετὰ τὰ κατὰ φύσιν δεῖ μετιέναι ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν· ἀλλὰ τῶν παρὰ φύσιν διττὴ ἐστὶν ἡ διαφορά· ἢ γὰρ σποραδικὰ εἰσὶν ἢ κοινά. καὶ δεῖ πρῶτον τὰ σποραδικὰ ἀναγινώσκειν. καὶ σποραδικὰ μὲν ἐστὶ, τὰ 12) ἄλλη ἄλλως ἔχοντα περὶ τῶν πα-

1) ἐξηγήσεις addit M. 2) τὴν ἐπιγρ. ἀ. ἐν. μέρ. M. 3) μόνον L. 4) καὶ om. M. 5) οὔσαν om. M. 6) τὰ om. L. 7) ταῦτα δὲ κατὰ φύσιν add. M. 8) πορρωτάτων M. 9) δὴ L. 10) καὶ om. M. 11) δὴ L. 12) ἄλλην L.

Θῶν. ταῦτα γὰρ τὰ σποραδικὰ διττά ἐστίν· ἢ γὰρ σημειωτικά ἢ θεραπευτικά. καὶ δεῖ πρότερον τὰ σημειωτικά ἀναγινώσκειν· διὸ δεῖ πρότερον τὸ παρὸν σύγγραμμα ἀναγινώσκειν 1) καὶ 2) τοῦ περὶ διαίτης ὁξέων, καὶ τοῦ περὶ ἄρθρων καὶ τοῦ περὶ 3) ἀγμῶν, ἐπειδὴ ἐκεῖσε θεραπείας διδάσκει· καὶ μετὰ τὴν σημείωσιν δεῖ τὰς θεραπείας ἀναγινώσκειν, καὶ ἐν τῇ θεραπείᾳ τὰ ὁμοιομερῆ ἀναγινώσκειν 4) τῶν ὁργανικῶν. διὸ δεῖ πρότερον τὸ περὶ διαίτης ὁξέων ἀναγινώσκειν, ἐπειδὴ ἐκεῖσε τὰ ὁμοιομερῆ θεραπεύει, καὶ εἰδ' οὕτως ἐπὶ τὰ ὁργανικὰ δεῖ ἔρχεσθαι 5) διὸ δεῖ τὸ περὶ ἄρθρων καὶ ἀγμῶν ἀναγινώσκειν.

Τῶν δὲ κοινῶν τὰ μὲν ἔνδημα, τὰ δὲ ἐπίδημα. καὶ δεῖ πρῶτον τὰ ἔνδημα ἀναγινώσκειν. καὶ ἔνδημα μὲν ἐστὶ τὰ ἐνυπάρχοντα, ἐπίδημα δὲ τὰ μὴ ὑπάρχοντα. διὸ δεῖ τὸ περὶ τόπων, ἀέρων, ὑδάτων ἀναγινώσκειν, ἅπερ ἐστὶν ἔνδημα, καὶ εἰδ' οὕτως τὰ ἐπίδημα τοῦτ' ἐστὶ τὰς ἐπιδημίας. καὶ τέλος πάντων δεῖ τὰ γυναικεῖα ἀναγινώσκειν διὰ τὸ περὶ γυναικείων παθῶν καὶ μόνον διαλέγεσθαι, ἄλλως τε δὲ ὅτι καὶ περὶ ἐνὸς μορίου πεπονθότος διαλέγεται 6) ἥγουν περὶ πεπονθυίας μήτρας. ἡ δὲ εἰς τὰ μόρια διαίρεσις εἰς τρία τμήματα διαιρεῖται κατὰ τὸν Γαληνόν· κατὰ δὲ τὸν Ἱπποκράτην οὐκ ἐστὶ τμήμα, ἀλλ' ὅσα θεωρήματα, τοσαῦτα 7) καὶ τμήματα. ἀνάγεται δὲ τὸ παρὸν σύγγραμμα ὑπὸ τὸ θεωρητικόν, καὶ τὸ θεωρητικόν ὑπὸ τὸ σημειωτικόν· τρόπον δὲ διδασκαλικῷ οὐ κέχρηται ὁ Ἱπποκράτης ὥτινι ὁ Γαληνὸς συνθετικῷ λόγῳ καὶ ἀναλυτικῷ ἐξ ὅρου διαλύσεως 9) καὶ τοῖς τοιούτοις, ἀλλ' ἑτέροις τρόποις τρισὶ κέχρηται, ἀφοριστικῷ, ὑφηγηματικῷ καὶ μικτῷ. καὶ ἀφοριστικὸς μὲν ἐστὶν ὁ πενόμενος ταῖς λέξεσι, πλουτῶν δὲ τοῖς ἐνθυμήμασιν· ὑφηγηματικὸς δὲ ἐστὶν ὁ ἔχων προσδιορισμοὺς καὶ προθεωρήματα καὶ ἐπιλογισμοὺς καὶ 10) παρεμβάσεις, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν

1) καὶ om. M. A. 2) Fort. τὸ ter. 3) ἀγμῶν Codd. 4) Addiderim πρότερον. 5) διὰ L. 6) Folium deest in Cod. L. Unde verba inde ab ἥγουν — πάντα δυνήσεται in hoc codice desiderantur. Explevi hanc lacunam e Codd. M. A. 7) καὶ om. A. 8) τὸ om. M. [9] ἐν loco καὶ superscripsit A. 10) παραβάσεις A.

ἐξομοιούμενος καὶ ἐξ ἴσου ἔχων καὶ ἐξισάζων τοῖς ἐνθυμήμασι τὴν λέξιν. μικτὸς δὲ ἐστὶν ὁ μήτε οὕτως ὡς ὁ ἀποριστικὸς, μήτε ὡς ὁ ὑφηγηματικὸς, ἀλλὰ μέσως πῶς· ὁ δὲ ὑφηγηματικὸς εἰς τρία διαιρεῖται· ἢ γὰρ ὑψηλὸς ἐστὶ καὶ ἐπηρμένος ὁ χαρακτήρ, ὥσπερ τὸ περὶ τόπων, ἀέρων, ὑδάτων, ἢ ταπεινὸς καὶ χθαμαλὸς, ὥσπερ τὰ γυναικεῖα. περὶ γὰρ οὕρων, ὑποχωρημάτων καὶ τῶν τοιούτων ἐκεῖσε διαλέγεται. μέσος δὲ χαρακτήρ ἐστὶν, 1) ὥπερ ἐνταῦθα κέχρηται· οὔτε ὑψηλῶ καὶ ἐπηρμένῳ, οὔτε ταπεινῶ, ἀλλὰ μέσῳ χαρακτήρι κέχρηται. ἐν οἷς σὺν θεῷ ἡ πρᾶξις.

Κ ε ἰ μ ε ν ο ν.

Τὸν ἱητρὸν δοκέει μοι ἄριστον εἶναι. —

Ἄξιον ἀπορίας ὅτι πῶς ὁ Ἱπποκράτης μὴ εἰωθὼς ἐν τοῖς οἰκείοις συγγράμμασι προοιμιάζεσθαι, νῦν προοιμίῳ κέχρηται. καὶ λέγομεν ὅτι διὰ τοὺς μεθοδικοὺς τῷ προοιμίῳ ἠναγκάσθη χρήσασθαι, ἵνα ἀποδείξῃ ἀναγκαίαν τὴν πρόγνωσιν. ἐκεῖνοι γὰρ πάντῃ ἀνῆρουν τὴν πρόγνωσιν, λέγοντες μηδὲν ὅλως λυσιτελοῦσαν τῷ ἰατρῷ. ἔφρασκον γὰρ ὅτι ἰατροῦ ἐπιστήμονός ἐστι τὸ τὴν ὑγίαν φυλάττειν καὶ τὸ τὴν διαφθαρεῖσαν ὑγίαν ἀνακαλέσασθαι. τὸ δὲ προγινώσκειν μάντεώς ἐστὶν, ἢ προφητῶν τινων. ὁ οὖν Ἱπποκράτης θέλων ἐλέγξει τοὺς μεθοδικοὺς, καὶ ἀναγκαίαν ἀποδείξει τὴν πρόγνωσιν, τῷ προοιμίῳ ἐχρήσατο, ἐκ τριῶν συλλογιστικῶν ἀποδείξεων σκευάζων αὐτό· καὶ πρώτη ἐστὶν αὕτη.

Ὁ ἰατρὸς ἐξ ὧν προλέγει, πάντως γινώσκει τὴν φύσιν τοῦ ὑποκειμένου 2) νοσήματος· ὁ δὲ γινώσκων τὴν φύσιν τοῦ ὑποκειμένου νοσήματος, εὐπειθεῖς ἀπεργάζεται τοὺς νοσοῦντας· ὁ εὐπειθεῖς τοὺς νοσοῦντας ποιῶν, εὐχερῶς καὶ ταχέως ἀπαλλάττει τὸν κάμνοντα τῆς νόσου· ὁ τοιοῦτος ἰατρὸς ἐξ ὧν προλέγει, εὐχερῶς καὶ ταχέως ἰᾶται τὸν κάμνοντα. δευτέρου συλλογισμὸν λέγει τοιοῦτον, ὅτι ὁ προγινώσκων ἰατρὸς προευντρεπίζεται· ὁ δὲ προπαρασκευαζόμενος, οὐ ταράσσεται· ὁ μὲν ταραττόμενος νικᾷ τὸν

1) ὕπερ M. 2) σώματος M.

ἀγῶνα· ὁ νικῶν τὸν ἀγῶνα τοῦ ἰδίου σκοποῦ περιγίνεται, ὅστις ἐστὶ τῆς ἰάσεως· οὗτος γὰρ ὁ σκοπὸς τῷ ἱατρῷ ἴασις. καὶ γὰρ ὁ προγινώσκων τὰς παρὰ φύσιν διαθέσεις τὰς μήπω γενομένας, μελλούσας δὲ ἔσεσθαι, ἐκκόπτει καὶ οὐκ ἔα γενέσθαι· εἰ δὲ καὶ γένωνται, καὶ μὴ πάντῃ δυνήσεται αὐτὰς ἐκκόψαι, ἀλλ' ὅμως τὸ σφοδρὸν καὶ τὸ μέγεθος αὐτῶν καθαίρει καὶ μετριάξει. οὕτως γοῦν πολλάκις προγινώσκοντες μέλλοντας παροξυσμούς 1) εἰσβάλλειν μετὰ συγκοπῆς, ἢ λειποθυμίας ἢ παραφορὰς, παρέχοντες τροφὰς ἢ βοηθήμασιν ἐπιτηδεύουσιν παρεσχηκότες, ἢ πάντῃ οὐ συνεχωρήσαμεν γενέσθαι, ἢ καὶ ἐὰν ἐγένοντο, ὑφειμένως καὶ μετρίως ἐγένοντο. τρίτον 2) δὲ συλλογισμόν 3) οὐκέτι ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς τέχνης λαμβανόμενον, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ ἀναίτιον 4) καὶ ἀνεύθυνον αὐτόν τε καὶ τὴν τέχνην διατηρεῖν. φησὶ γὰρ ὅτι ὁ προγινώσκων ἱατρὸς προλέγει τοὺς σωθησομένους 5) ἢ τεθνηξομένους. ὁ οὕτως προλέγων 6) ἱατρὸς τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, ἀναίτιον ἑαυτόν τε καὶ τὴν τέχνην καθίστησιν. ἐὰν γὰρ προγνῶ ὁ ἱατρὸς ὅτι περιεστηκός ἐστι τὸ νόσημα, πάντα τὰ δέοντα διαπράττεται, καὶ κέχρηται 7) ταχὺ φλεβοτομίᾳ 8) καὶ καθάρσει καὶ ἑτέροις πλείστοις βοηθήμασιν. εἰ δὲ προγνῶ ὅτι ἰλέθριόν ἐστι τὸ νόσημα, οὐδ' ὅλως ἐγχειρεῖ τῷ νοσοῦντι παρατηρούμενος τὸ φάσκον ῥητὸν, ὅτι τοῖς ὑπὸ τῶν νόσων κεκρατημένοις οὐ δεῖ ἐγχειρεῖν, καὶ τὸ φύσεως ἀντιπραττούσης πάντα καινὰ· καὶ λοιπὸν οὐκ ἐφάπτεται, ἵνα 9) μὴδ' ὅλως οἱ λοιδορεῖν σπεύδοντες τῶν ἰδιωτῶν εἰς τὸ γινόμενον μέμψιν ἐπιθήσωσιν ὅτι τυχόν, εἰ μὴ ἐφλεβοτομήθῃ, οὐκ ἂν ἀπέθνησκεν.

Φησὶν ὁ Γαληνὸς ὅτι ἀσαφῶς πέφρασται τὸ ῥητὸν, ἀλλὰ διὰ τὸ σαφὲς δεῖ ἡμᾶς ἐν ὑπερβατῷ οὕτως ἀναγνῶναι· — δοκεῖ μοι ἄριστον εἶναι πρόνοιαν ἐπιτηδεύειν τὸν ἱατρόν· φημὲν οὖν ὅτι δοκεῖ κατὰ δύο 10) σημαίνοντι φέρεται, πρῶτον μὲν κατὰ τοῦ ἐνδοιαστικοῦ ὥσπερ ἂν εἴπωμεν, δοκῶ τάδε βουλευέσθαι 11) ὑμᾶς. φέρεται

1) βάλλειν M. 2) δὲ om. M. sc. λέγει. 3) οὐκ ἔστιν L. 4) καὶ ἀνεύθυνον om. M. 5) καὶ M. 6) ἱατρὸς om. M. 7) τυχόν L. 8) ἢ L. 9) μὴ L. 10) σημαίνοντι M. 11) ὑμᾶς. M. A.

δὲ καὶ κατ' ἄλλου σημαينوμένου· ὅταν μὴ ἢ ἐνδοιαστικόν, οἷον ὥς ἂν εἴπωμεν ὅτι δοκεῖ τῷ Θεῷ τότε τι ποιῆσαι, δοκεῖ τῷ βασιλεῖ, καὶ τηρικαῦτα κατὰ τοῦ ἐνδοιαστικοῦ αὐτὸ λαμβάνομεν. ἀλλ' ὅτι δόγμα πεποιήται καὶ πάντως τοῦτο γενήσεται, ὃ ἔδοξεν αὐτῷ. οὕτως οὖν καὶ ἐνταῦθα ὁ Ἱπποκράτης τὸ δοκεῖ ἐξέλαβεν ἀντὶ τοῦ δόγμα τιθέναι.

Ἐτέρου. τὸν ἱητρὸν δοκέει μοι ἄριστον εἶναι.

Ἰστέον ὅτι τὸ δοκεῖ διάφορον ἔχει τὴν σημασίαν. σημαίνει γὰρ δισταγμὸν ἢ ἀξίωμα ἢ μέτριον ἡθος. καὶ διστακτικῶς μὲν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἀθάνατος. κατὰ γὰρ τοὺς ἔξω ἀμφιβάλλεται. ἀξιωματικῶς δὲ ὥς ἡνίκα ὑπὸ ἄλλου ἐρωτώμενος 1) ὁ ἄνθρωπος ζῶόν ἐστιν; ἀποκρίνομαι λέγων, οὕτως μοι δοκεῖ. μέτριον δὲ ἡθος καθάπερ οἱ φιλόσοφοι ποιοῦσιν ἐν τοῖς πράγμασιν ἐπὶ τῶν ἀληθῶν πραγμάτων, ἀποκρίνονται καὶ λέγουσιν ὅτι οὕτως μοι δοκεῖ, καίτοι γινώσκοντες ὅτι ἀληθῶς οὕτως ἔχει. ὁ οὖν Ἱπποκράτης ἀξιωματικῶς ἐχρήσατο 2) τὸ δοκεῖ μοι ἢ 3) ὥς διὰ μέτριον ἡθος.

Ἄλλη ἐξηγήσεις ἀνωνύμου τινὸς ἐξηγητοῦ, σαφοῦς καὶ συντόμου καὶ θαυμαστοῦ.

Καθ' ὑπερβατὸν οὕτως ἀναγνωστέον, δοκέει μοι τὸν ἄριστον ἱατρὸν πρόνοϊαν ἐπιτηδεύειν. τὸ δοκέει μοί τινες ἐξηγήσαντο. φασὶ γὰρ ὅτι ὁ Ἱπποκράτης οὐκ ἐτόλμησεν οὕτως ἀπλῶς ἀποφῆναι, διὰ τὸ μὴ παντελῶς θαρσύνειν. μετριάζων οὖν ἔφη δοκέει μοι ἀντὶ 4) τοῦ νομίζω, οὐκέτι δὲ ἀντὶ τοῦ δόγμα πεποιήμαι καὶ δόγμα ἔχω τὸ τὸν ἱατρὸν τὸν ἄριστον πρόνοϊαν ἐπιτηδεύειν. — Ἰστέον ὅτι ἡ πρόνοια τετραχῶς. δηλοῖ γὰρ τὴν φροντίδα καὶ τὴν προαίρεσιν καὶ τὴν κηδεμονικὴν τοῦ παντὸς δύναμιν, καὶ τὴν πρόγνωσιν. 5) καὶ ἐπὶ μὲν τῆς φροντίδος ἱστορεῖ ὁ Εὐριπίδης τὴν Πολυξένην φονευομένην ὑπὸ τοῦ 6) Πύρρου, ὅτι ἡ δὲ καὶ πίπτουσα ὁμῶς πολλὴν πρόνοϊαν εἶχεν εὐσχήμῳ πεσεῖν καὶ κρύπτειν ἅπερ κρύπτεται ὄμματα ἀρρένων. — Ἐπὶ δὲ τῆς προ-

1) ὅτι add. L. 2) Fort. τῷ. 3) ὥς om. L. 4) τοῦ — ἀντὶ τοῦ om. L. 5) καὶ om. L. 6) Πύρου Codd.

αιρέσεως δηλοῖ τὸ παρὰ τῷ Σόλωνι τῷ νομοθέτῃ εἰρημέ-
νον, ὅτι δικάζειν δεῖ τὴν βουλὴν τὴν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ
φόνου καὶ τραύματος ἐκ προνοίας, τουτέστιν ὅτι οἱ κατὰ
προαίρεσιν φονεῖς ἐν τῷ Ἀρείῳ πάγῳ εἶχον τὸ δικαστήριον,
ὥς ἂν τῶν ἄλλων ἐγκλημάτων ἐν ἄλλοις τόποις ἐχόντων.
ἐπὶ δὲ τῆς τοῦ παντὸς κηδεμονίας ὡς 1) ὅταν λέγωμεν
ὅτι ὁ θεὸς προνοεῖται τοῦ τῆδε κόσμου. — Ἐπὶ δὲ τῆς
προγνώσεως, αὕτη ἡ λέξις δηλοῖ, ὅτι πρόνοια εἴρηται ἐκ
τοῦ προνοεῖν τὸν νοῦν καὶ 2) ἐκ τοῦ προλαμβάνειν τὸν
νοῦν. ὁ οὖν Ἱπποκράτης τὴν πρόνοιαν κατὰ τῆς προγνώ-
σεως ἔθηκεν ὡς ἱατρός.

Ἄ λ λ ω ς.

Τὸ δὲ τῆς προνοίας ὄνομα ἄλλοι ἄλλως ἐξηγήσαντο.
οἱ μὲν γὰρ εἰρήκασιν πρόνοιαν αὐτὸν λέγειν τὴν φροντίδα,
οἱ δὲ τὴν προπαρασκευὴν. καὶ γὰρ πρόνοια καλεῖται ἡ
φροντίς. ὅθεν λέγομεν ἐν τῇ κοινῇ 3) συνηθείᾳ, ὅτι ὁ δεῖνα
τοῦδε προενοήσατο ἀντὶ τοῦ φροντίζει. ἔχομεν δὲ τοῦτο
καὶ παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ τὸ ὄνομα εἰρημένον· βουλόμενος
γὰρ σημάσαι τὴν φροντίδα Πολυξένης ἐν τῇ Ἑκάβῃ ἔφη-
σεν· ἡ δὲ καὶ θνήσκουσα πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως
πεσεῖν. λέγεται δὲ πρόνοια καὶ ἄλλως. οὕτως γὰρ λέγο-
μεν πρόνοιαν τοῦ παντὸς διαιροῦντες ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου
καὶ τῆς τύχης. ἀντίκειται γὰρ 4) τῷ τῆς προνοίας ὀνόματι
τὸ τῆς τύχης. λέγεται δὲ πρόνοια καὶ ἡ πρόγνωσις ὡς ἡ
ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος δείκνυσι. πρόνοια γὰρ τὸ πρῶ-
τον ἐν νῷ ἔχειν ἥτοι γε τὸ ἐννοῆσαι πρὶν παρ' ἄλλου
ἀκοῦσαι. ἐνταῦθα οὖν ὁ Ἱπποκράτης πρόνοιαν καλεῖ, οὐ
τὴν προπαρασκευὴν, ἀλλὰ τὴν πρόγνωσιν. τὸ δὲ τῆς προ-
γνώσεως ὄνομα λαμβάνεται παρ' αὐτοῦ κατὰ τῶν τριῶν
χρόνων, παρεόντος τε καὶ μέλλοντος καὶ προγεγο-
νότος.

Προγινώσκων γὰρ καὶ προλέγων παρὰ τοῖσι νοσέουσι. —

Ἰστέον ὅτι διαφέρουσι πρόγνωσις καὶ πρόρρησις, ὅτι
ἡ μὲν πρόγνωσις κατὰ ἐνδιάθετον λόγον γίνεται, ἡ δὲ πρόρ-

ῥησις κατὰ τὸν προφορικόν. καὶ ἔστι προηγουμένη ἢ πρόγνωσις, ἐφεπομένη δὲ ἢ πρόῤῥησις. ἐντεῦθεν ἄρχεται τοῦ πρώτου συλλογισμοῦ. ὥς δὲ εἰρήκαμεν, ἔστιν οὕτως. ὁ ἄριστα προγινώσκων οἶδε τῶν νοσημάτων τὰς φύσεις. ὁ εἰδὼς τῶν νοσημάτων τὰς φύσεις, προλέγει τοῖς κάμνουσιν. ὁ προλέγων τοῖς κάμνουσιν, ἔξει πειθηνίους 1) [αὐτοὺς ἑαυτῷ. ὁ οὕτως ἄριστα προγινώσκων, ἔξει πειθηνίους] τοὺς κάμνοντας. καὶ οὕτως μὲν ὁ συλλογισμὸς οὗτος δεδόσθω ἀπὸ καθόλου καταφατικῆς τῆς μείζονος καθόλου, καταφατικῆς τῆς ἐλάττονος, καθόλου καταφατικὸν συνάγων 2) τὸ συμπέρασμα. — Εἰδέναι δεῖ ὅτι ἄλλο ἔστι προγινώσκειν καὶ ἄλλο τὸ προλέγειν. καλῶς οὖν ὁ Ἰπποκράτης μὴδὲ τοῦτο παραλιπὼν, ἀλλὰ προτάξας τὰ ὀνόματα ὥσπερ ἔχει τὰ πράγματα. τὸ μὲν γὰρ προγινώσκειν, αὐτὴν τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς σημαίνει, τὸ δὲ προλέγειν τὴν προφορὰν αὐτὴν τῶν λεγομένων ἢ ποιούμεθα ἀλλήλοις 3) ἀνακοινοῦμενοι τὰ πράγματα.

Ἐτέρα ἐξηγήσεις.

Ἡρόφιλος ἐξηγήσατο ἄλλο εἶναι πρόγνωσιν καὶ ἄλλο πρόῤῥησιν. καὶ πρόγνωσιν μὲν φασιν ὅταν προγνῷ, μὴ εἴπῃ δέ τινι. πρόῤῥησις δὲ ἔστιν ὅταν προεγνωκῶς εἴπω τὸ προεγνωσμένον. καὶ αὕτη μὲν ἡ Ἡροφίλου ἐξηγήσις, καταγέλαστος οὔσα. Ἰστέον τοίνυν ὅτι πρόγνωσις καὶ πρόῤῥησις οὐδὲν διαφέρει, πλὴν κατὰ τὴν ἕξιν τοῦ ἱατροῦ καὶ τοῦ νοσοῦντος. προγινώσκειν μὲν ἐκεῖνα λέγεται ἅτινα τῷ κάμνοντί ἐστιν ἀγνώριστα, οἷόν τί ἐστι τὸ λεγόμενον οἷον εἰσελθόντες πρὸς ἄρῶστον εὔρομεν αὐτὸν 4) ὀδυνώμενον τὴν πλευρὰν καὶ ἔχοντα τὰ πολυθρόλλητα ἐκεῖνα τέσσαρα σημεῖα, βῆχα, πυρετὸν ὀξὺν, δύσπνοϊαν, πνευματῶδες ἄλγημα. αὐτὸς μὲν οὖν ἐπιδείκνυσιν τὴν πλευρὰν. ἡμεῖς δὲ λέγομεν ὥς οὐκ ὀστέον ἔστι τὸ πεπονθὸς, οὐ μῦς, ἀλλ' ὁ ὑπεζωκὸς τὰς πλευρὰς ὑμῖν. καὶ τοῦτο λέγεται πρόγνωσις. πρόῤῥησις δὲ ἔστιν ὅταν τὰ ἐγνωσμένα τῷ νοσοῦντι εἴπωμεν, ὅτι καὶ βήξ ἐστι καὶ πυρετὸς

1) αὐτοὺς — πειθηνίους om. M. 2) τὸ om. M. A. 3) ἀνακινούμενοι L. 4) ὀδυρόμενον L.

καὶ δύσπνοια καὶ νυγματώδες ἄλγημα. καὶ οὕτως λέγομεν πρόγνωσιν καὶ πρόρρησιν διαφέρειν, διότι ἡ μὲν πρόγνωσις ὡς πρὸς τὸν ἱατρὸν λέγεται, ἡ δὲ πρόρρησις ὡς πρὸς τὸν νοσοῦντα, ὅταν τὰ ἐγνωσμένα 1) αὐτῷ προείπῃ.

Παρὰ τοῖς νοσεύουσι. —

Δεῖ φησιν αὐτοῖς τοῖς νοσοῦσι προλέγειν. εἰ γὰρ τοῖς παρεοῦσιν 2) εἴποις καὶ ὑπ' αὐτῶν μάθοι ὁ κάμνων, νομίζει αὐτοὺς ψεύδεσθαι, ἀλλὰ δεῖ αὐτῷ τῷ νοσοῦντι προλέγειν ὅπως αὐτὸς πιστεύει τῷ ἱατρῷ.

Τὰ παρὲντα καὶ τὰ προγεγονότα καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι. —

Ἐντεῦθεν ἄρχεται ὁ πρῶτος συλλογισμὸς ὄντινα ἐλέγομεν ἀπὸ τῶν τριῶν χρόνων τὴν πρότασιν ἔχειν. ἰστέον δὲ ὅτι ἐλέγετο ἐν τοῖς προλεγομένοις ὅτι γενικωτέρως ἐχρήσατο τῇ τοῦ προγνωστικοῦ ἐπιγραφῇ φερομένου καὶ κατὰ διαγνώσεως καὶ ἀναμνήσεως καὶ ὅτι καὶ ἡ διάγνωσις ὑπὸ τὴν πρόγνωσιν ἀνάγεται, καὶ πάντων ῥίζα καὶ ἀρχὴ εἰσι τὰ ἐνιστάμενα καὶ τῶν φθασάντων καὶ τῶν μελλόντων. εἰ μὴ γὰρ ἔστι τὸ ἐνεστὼς ὃ νῦν διαγινώσκω, οὐ δύναμαι εἰπεῖν τὰ φθάσαντα ἢ τὰ μέλλοντα, καὶ ὅτι προσφέρει πάντων ἡ διάγνωσις, ἐδήλωσε διὰ τούτων εἰρηκῶς, καὶ 3) καλῶς ἀπαριθμησάμενος πρῶτην τὴν διάγνωσιν. ἡ γὰρ διάγνωσις ἐπὶ τῶν ἐνεστώτων λέγεται. φησὶν οὖν τὰ παρὲντα καὶ τὰ φθάσαντα καὶ τὰ μέλλοντα. ἀποροῦσι δὲ διὰ τί πρότερον τῶν παρὲντων ἐμνήσθη, εἴ γε πρότερον περὶ προγνώσεως 4) προέθετο διαλεχθῆναι. καὶ λέγομεν ὅτι πᾶσα σημείωσις τῷ ἱατρῷ ἀπὸ τῶν παρὲντων ἦτοι ἐνεστώτων ἀποδείκνυται· καὶ γὰρ καὶ τὴν ἀνάμνησιν ἀπὸ τῶν παρὲντων ποιούμεθα. ἐπεὶ τοι παρῆλθον ἐκεῖνα, ἀλλὰ λέγω τῷ ἀρρώστῳ ἀπὸ ὑδροποσίας ἢ ὀπωροφαγίας ἢ ἀδδηφαγίας καὶ ἀπεψίας. καὶ ἰδοὺ ἀναμνησκῶ ἀπὸ τῶν παρὲντων τὸν ἀρρώστον, ὅτι τοῦτο τὸ νόσημα ἢ

1) αὐτὰ M. A. 2) εἴπῃς L. μάθη M. 3) καλῶς om. M. A. 4) διέθετο M. A.

ὅτι αὕτη ἡ ψυχρα καὶ φλεγματικὴ ὕλη ἀπὸ τούτων ἡθροίσθη. καὶ ἰδοὺ ἀπὸ τῶν παρεόντων καὶ ἐνεσιώτων τὰ παρελθόντα ἐνόησαμεν. ἀλλὰ καὶ τὰ ἐσόμενα ἀπὸ τῶν παρεόντων διαγινώσκουμεν, ὥσπερ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ 1) μικροσφυξίας καὶ συννεύσεως 2) καὶ τῶν τοιούτων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀκμὴν ἀπὸ τῆς ἔξεως σημειούμεθα. καὶ πάλιν θεωροῦντες ἐν τῇ τετάρτῃ ἀμυδρας πέψεως σημεῖα ἐν τοῖς οὔροις ἢ τοῖς ὑποχωρήμασιν, προγινώσκουμεν καὶ λέγομεν ὅτι τῇ ἐβδόμῃ ἔχει κριθῆναι τὸ νόσημα. καὶ ἰδοὺ ἀπὸ τῶν παρόντων τὰ μέλλοντα προέγνωμεν, καὶ διὰ τοῦτο πρότερον τῶν παρεόντων ἐμνημονεύσαμεν.

Ὅποσα τε παραλείπουσιν οἱ ἀσθενέοντες ἐκδιηγούμενοι. —

3) Δεῖ φησι τὸν ἱατρὸν προλέγειν, μὴ μόνον ἅπερ παρὰ τῶν νοσοῦντων ἀκούει, ἀλλὰ καὶ τὰ παραλειπόμενα ὑπ' αὐτῶν προλέγειν. τίνα 4) δέ εἰσιν ἅπερ παραλείπουσιν οἱ ἄρρώστοι; ἅπερ γινώσκοντες οὐκ 5) ἐκφέρουσιν, οἷον πολλάκις ἀπὸ καταστήματος ψυχροτέρου ἢ ὑγροτέρου, ἢ ἄλλως ὅπως οὖν καταστήματος βλάπτεται, καὶ ἐπὶ τούτῳ 6) κρύπτει τῷ ἱατρῷ 7) καὶ οὐ λέγει, ἢ πολλάκις ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ὄγκος τις γίνεται, ἐρυσίπελας ἢ ἔρπης ἢ φλεγμονὴ ἢ βουβῶν καὶ ἐγκρύπτεται ὁ νοσῶν. δι' ἣν δὲ αἰτίαν παραλιμπάνουσιν οἱ νοσοῦντες καὶ οὐ λέγουσι τῷ ἱατρῷ; ἢ διὰ βλακότητα ἢ διὰ δεινότητα ἢ κακοπραγίαν ἐκπειράζοντες τὸν ἱατρὸν, ἐὰν δυνήσῃται προγνῶναι καὶ εἰπεῖν τι ἐπιστημονικῶς. εἰ δὲ μὴ, ἵνα καταγελάσωσιν αὐτοῦ. ἢ δι' ὀλιγοψυχίαν, ὥσπερ πολλάκις ἐξησθένησαν καὶ κατέπεσον αἱ δυνάμεις τοῦ νοσοῦντος, καὶ οὐ δύναται εἰπεῖν τῷ ἱατρῷ, ὁθεντινὲς τοὺς παρακολουθοῦντας αὐτοῖς ἐπιτρέπουσι λέγειν τὰ συμβάντα αὐτῷ τῇ νυκτὶ ἢ τῷ πρωί.

Ἄ λ λ ω ς.

Παραλείπουσί τινα οἱ νοσοῦντες τῶν συμβάντων ἐν τῷ διηγεῖσθαι τῷ ἱατρῷ διὰ τρεῖς αἰτίας, ἢ δι' ἄγνοιαν ἢ

1) μικροσφ. M. 2) καὶ om. M. 3) Δεῖ L. 4) δὲ om. L. 5) ἐκφέρονται M. 6) οὐ λέγει M. A. 7) ἀλλὰ κρύπτει M. A.

διὰ λήθην ἢ διὰ πανουργίαν. εἰσὶν οὖν πολλοὶ κρυψίνοοι καὶ ἀπαταιῶνες καὶ βούλονται πειράζειν τοὺς ἰατροὺς, ὥς καὶ ὁ συγγραφεὺς ἐν τῇ σφυγμικῇ διέγνώ τὸν λαβόντα τὸ φάρμακον, ἐκ τοῦ σφυγμοῦ τὴν τούτου διάγνωσιν ποιησάμενος. περὶ ποίου οὖν λέγει παραλιμπανομένου; οὐχὶ περὶ τῶν δι' ἄγνοιαν. πῶς γὰρ δύναται ἀναμνησθαι 1) ἃ ἄγνοεῖ ὅλως ὅτι ἐγένετο· ἀλλὰ μᾶλλον περὶ τῶν κατὰ λήθην ἢ διὰ τὸ 2) κρυψίνους εἶναι τοὺς τοιούτους.

Ἀλλή ἐξηγήσεις.

Τινὲς τῶν ἐξηγητῶν οὕτως εἰρήκασιν. φησὶ γὰρ ὅτι τὰ μὲν ἄλλα πάντα οἱ ἄρρώστοι ἴσασιν. εἰ ἔχουσι δὲ ἐμφραξιν ἐν ἥπατι ἢ ἐν σπληνὶ ἢ ἐν ἄλλῳ τινὶ τῶν μορίων, οὐκέτι καὶ ταῦτά φησι παραλιμπάνουσι λέγειν. εἴ τις οὖν τῶν ἰατρῶν ταῦτα αὐτῷ ἐκδιηγῆσεται, θαυμάζεται παρ' αὐτοῖς. ἐροῦμεν οὖν ἡμεῖς ὅτι ἐψεύσαντο οἱ ταῦτα λέγειν ἐπιχειρήσαντες. οὐ γὰρ εἴ τις εἶπῃ τῷ ἄρρώστῳ τὸ ἀγνοούμενον, 3) αὐτὸς ἤδη καὶ θαυμάσει. πῶς γὰρ ἔχει θαυμάσαι ὃ οὐκ 4) οἶδεν, ἀλλὰ θαυμάζοι τὸ ἤδη ἐγνωσμένον αὐτῷ ἀκούων οἷον ἂν 5) ἐλθὼν ὁ ἰατρὸς πρὸς ἄρρώστον, ἀψάμενος αὐτοῦ τῆς ἀρτηρίας, 6) ἔγνω ὅτι ἰδρωῖτες αὐτῷ ἐγένοντο ἢ ἐθυσώθη, εἶτα εἶπῃ τῷ ἄρρώστῳ πρὶν ἀκούσει παρ' αὐτοῦ ἢ τῶν αὐτοῦ, θαυμάζεται παρὰ τῷ πάσχοντι, ὥστε οἱ ἄρρώστοι τὰ μὲν ἐναργῆ ἴσασιν, ἀγνοοῦσι δὲ πῶς τὰ μὴ οὕτως ἔχοντα. εἴ τις οὖν τῶν ἐναργῶν τούτων προεἶπῃ τοῖς κάμνουσιν, εἰκότως θαυμασθήσεται.

Πιστεύοιτο ἂν μᾶλλον γινώσκειν τὰ τῶν νοσεόντων πράγματα. —

Οὐκ εἶπεν ἀπλῶς τὰ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τῶν νοσούντων, ἵνα μή τις ὑπολάβῃ ὅτι περὶ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ ἢ ἄλλου τινὸς τοιούτου πράγματος εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης, ἀλλ' ἔφη τὰ τῶν νοσούντων εἰδέναι πράγματα. πράγματα δὲ ταῦτα, νοσήματα, αἰτία, συμπτώματα.

1) ἃ ἀναμνησθαι add. L. ἀγνοεῖν L. 2) κρυψίνοας M. 3) αὐτῷ M. Codd. ἴδη loco ἤδη. 4) εἶδεν M. A. 5) ἀνελθὼν L. 6) Fort. γνῶ.

Ὡστε τολμᾶν ἐπιτρέπειν τοὺς ἀνθρώπους σφᾶς ἑαυτοὺς
τῷ ἱητρῷ. —

Ἴδου ἐνταῦθα κατασκευάζει τὴν συλλογιστικὴν ἀπόδει-
ξιν ἣν ἀνωτέρω προεῖπεν.

Ἄ λ λ ω ς.

Ἀντὶ τοῦ πείθεσθαι τοὺς ἀρρώστους τῷ ἱητρῷ, καὶ
πειθηνίους αὐτοὺς ἔχειν, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ἐπιτρέπειν
αὐτοὺς ἑαυτοὺς τῷ ἱητρῷ.

Τὴν δὲ θεραπείαν ἄριστα ἂν ποιέοιτο προειδὼς τὰ ἐσό-
μενα ἐκ τῶν παρεόντων παθημάτων. —

Ἐνταῦθα 1) τὸν δεύτερον συλλογισμόν ἐκτιθέμεθα,
ὃν περ ἀνωτέρω προείπομεν· καλῶς δὲ καὶ θαυμασίως
ἔφη προγινώσκειν τὰ μέλλοντα ἐκ τῶν παρεόντων παθη-
μάτων, ὥς πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς τοῦ Θεοῦ προγνώσεως.
οἱ μὲν γὰρ ἄνθρωποι ἐκ τῶν παρεόντων τὰ μέλλοντα γι-
νώσκουσιν, οἷον οἰωνοσκόπος θεωρῶν τὴν πτῆσιν τῶν
πτηνῶν εἴτε πρὸς 2) βορρᾶν πέτονται εἴτε πρὸς νότον,
εἴτε εἰς ὕψος εἴτε χθαμαλῶς, εἴτε κράζοντα, οὕτως προ-
γινώσκει· ἀλλὰ καὶ αἱ λοιπαὶ τέχναι ἀπὸ τινων σημείων
προγινώσκουσι· δηλονότι καὶ ὁ ἱατρὸς ἀπὸ τινων σημείων
προγινώσκει καὶ ἐν χρόνῳ καὶ διαμεμερισμένως. ὁ Θεὸς
δὲ οὐ δεῖται χρόνου πρὸς τὸ προγινῶναι, ἀλλ' ἀχρόνως καὶ
ἀδιασπάστως πάντα προγινώσκει, ἐπειδὴ τὰ πάντα αὐτὸς
ἐποίησεν.

Ἄ λ λ ω ς.

Τοῦτό ἐστι τοῦ πρώτου συλλογισμοῦ τὸ συμπέρασμα
ὡς εἴρηται, ὅτι ὁ ἄριστα εἰδὼς τοὺς τρεῖς χρόνους θερα-
πεύει· ἀλλὰ μὴν καὶ 3) ἀρχὴν τοῦ δευτέρου συλλογισμοῦ.
εἴρηται γὰρ ὁ δεύτερος συλλογισμὸς ἀπὸ μόνου τοῦ τρί-
του χρόνου λαμβάνεσθαι οὕτως.

Ὁ προειδὼς τὰ μέλλοντα, προευτρεπίζεται κατὰ τοῦ
νοσήματος. ὁ προευτρεπιζόμενος ἄριστα θεραπεύει. ἐν-
τεῦθεν οὖν ἤρξατο τοῦ δευτέρου συλλογισμοῦ. ἀλλ' ἰστέον
ὅτι πολλάκις οἱ ἀρχαῖοι προτάσεις ἔλεγον μόνον, κελεύ-

1) τῶν δύο M. 2) βορρὰν Codd. 3) Sc. λέγει.

οντες ἡμᾶς τῶν συμπερασμάτων ὑπακούειν. ὥσπερ καὶ ὁ Γαληνὸς ἐν τῷ προοιμίῳ περὶ στοιχείων εἰρηκῶς μόνας τὰς προτάσεις, τὰ συμπεράσματα ἡμᾶς ἐκέλευσε προσυπακούειν. οὕτως οὖν κἀντεῦθεν δείκνυται ὅτι πρὸ Ἀριστοτέλους ὁ Ἱπποκράτης διαλεκτικὴν μέθοδον ἥσκησεν. εἰρηκῶς γὰρ συμπέρασμα ἐκέλευσεν ἡμᾶς προτάσεων προσυπακούειν.

Ἄ λ λ η ἐ ξ ἡ γ η σ ι ς.

Ἱπποκράτης ἐνταῦθα τοῦ δευτέρου συλλογισμοῦ ποιεῖται τὴν ἀρχήν· ὡς βραχυλόγος δὲ καταλείψας τὰς προτάσεις, τὸ συμπέρασμα ἐπήγαγεν. ἴσμεν δὲ ποῖος οὗτος. ὅτι ὁ προγινώσκων οἶδε τὸ μέλλον. ὁ εἰδὼς τὸ μέλλον, προπαρασκευάζεται. ὁ προπαρασκευαζόμενος, ἄριστα θεραπεύει.

Προειδὼς τὰ ἐσόμενα ἐκ τῶν παρεόντων παθημάτων. —

Καὶ πάλιν διὰ τούτων βεβαιοῦται, ὅτι ῥίζα πάντων ἐστὶν ἡ διάγνωσις, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέγετο. οὐδὲ γὰρ δυνάμεθα προγνῶναι ἢ 1) μεμνηκέναι τῶν φθασάντων, εἰ μὴ διαγνῶμεν τὰ παρεόντα. διὰ τοῦτο 2) πρῶτον εἶπε προειδὼς τὰ ἐσόμενα ἐκ τῶν παρεόντων παθημάτων. ἰστέον ὅτι τὰ 3) παλαιὰ τῶν ἀντιγράφων νοσήματα ἔχει. καὶ καλῶς ἔχει. εἴρηται γὰρ, ὡς τῶν Ἱπποκρατείων οὐκ ἦν διηρημένα τὰ νοσήματα καὶ τὰ συμπτώματα καὶ τὰ αἷτια, ἀλλὰ πάντα κοινῷ ὀνόματι ἐκαλοῦντο νοσήματα· διὰ τοῦτό φησι προειδὼς τὰ ἐσόμενα ἐκ τῶν παρεόντων νοσημάτων, συμπτωμάτων, αἰτίων.

Ὑγιᾶς μὲν γὰρ ποιεῖν ἅπαντας τοὺς ἀσθενέοντας ἀδύνατον. —

Ἴδου εἰς τὸν τρίτον λόγον εἰσέβαλεν ἑαυτὸν ἐν ᾧ φησιν ὅτι ὁ προγινώσκων ἰατρὸς προλέγει τοὺς τε σωθησομένους καὶ ἀπολλυμένους. καλῶς δὲ καὶ θαυμασίως ἔφη ὁ Ἱπποκράτης ὑγιάζειν ἅπαντας τοὺς ἀσθενοῦντας ἀδύνατον. τοῦτο γὰρ καὶ τοῦ προγινώσκειν τὰ μέλλοντα 4) ἀπο-

1) μεμνημένα L. 2) πρῶτον om. M. 3) πολλὰ M. 4) ἀποβήσεσθαι om. M.

βήσεσθαι κρεῖσσον ἂν εἴη, τουτέστιν ὅτι ἀδύνατόν ἐστι πάντας τοὺς ἀσθενοῦντας ὑγιάζειν. εἰ γὰρ τοῦτο ἡδυνάμεθα ποιεῖν, ἀναγκαιότερον 1) ἂν ἦν καὶ τῆς προγνώσεως, καὶ οὐκ εἴχομεν τοιαύτην μέριμναν θέσθαι περὶ τὴν πρόγνωσιν. καὶ ἄνευ γὰρ τοῦ προγνῶναι 2) ἐπὶ ἂν εἶχεν ὑγιασθῆναι, οὐκ ἔμελλε τὸ προγνῶναι. ἀλλ' ἐπειδὴ ἀδύνατόν ἐστιν ἅπαντας ὑγιάζειν, διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐστι, πολλὴν σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν θέσθαι περὶ τὴν πρόγνωσιν, ὥστε ἐπίστασθαι αὐτὴν καὶ προγινώσκειν τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι. τὸ προγινώσκειν 3) γὰρ καὶ προλέγειν, ἀναίτιον ἑαυτὸν τε καὶ τὴν τέχνην καθίστησιν.

Ἄ λ λ η ἔ ξ ἡ γ η σ ι ς.

Ἐνταῦθα συμπεπλήρωνται οἱ δύο συλλογισμοί, ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος. λοιπὸν ἡ ἀκοὴ ἀναμένει τὸν τρίτον ῥηθῆναι. ὁ δὲ οὐ παραδίδωσιν εὐθέως τὸν τρίτον. ἀλλ' εἰ καὶ βραχυλόγος ἐστὶν ὁ Ἰπποκράτης, ἡκολούθησε τοῖς πλατικώτερον ἐκδιδούσι τὰ συγγράμματα καὶ διὰ τοῦτο ἀσάφειαν ἐποίησεν ἐν τῷ ῥητῷ. παραδίδωσι μὲν γὰρ 4) προτέλειά τινα συμβαλλόμενα ἡμῖν πρὸς τὸν τρίτον συλλογισμόν καὶ προαναμιμνήσκει τῶν φθασάντων. καὶ εἰθ' οὕτως τὸν τρίτον συλλογισμόν ἐκτίθεται. εἰσὶ δὲ ταῦτα τὰ προτέλεια. ἰστέον ὅτι ἡ ἱατρικὴ αὕτη καθ' ἑαυτὴν θεωρουμένη, ἄπταιστός ἐστιν ἐπιστήμη. διὰ δὲ τῆς ῥευστοῦ τῆς ὕλης καὶ εὐμετάβλητον καὶ ἄλλοτε ἄλλως ἔχον· καλῶς γὰρ ὁ Πλάτων ποταμῷ ῥέοντι ἀπέεικασε τὰ ἡμέτερα σώματα· καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔχει τὸ βέβαιον ἢ τέχνη. εἰ μὲν 5) γὰρ πάντες οἱ νοσοῦντες ἀπέθνησκον, οὐκ ἔν ἔγκλημα τῷ ἱατρῷ, εἰ καὶ μὴ 6) προλέγοι. εἰ δὲ πάντες ὑγίαινον, οὐδὲν ἔδειτο τῆς προῤῥήσεως.

Ἐγείας μὲν γὰρ ἅπαντας ποιεῖν. —

7) Τίνος αὐτῷ προκειμένου, τὸν λόγον ἐπήγαγε τοῦτον τὸν λέγοντα, ὑγείας μὲν γὰρ ἅπαντας ποιεῖν τοὺς ἀσθενέοντας ἀδύνατον καὶ τὰ ἑξῆς; 8) καὶ λέγομεν ὅτι

1) ἂν om. L. 2) ἐπανεἶχεν L. 3) γὰρ om. L. 4) παντέλεια L. 5) γὰρ om. L. 6) προλέγει L. 7) Τίνος M. 8) καὶ om. L.

ὥς συμβαλλόμενον 1) τοῦτο κατὰ τὸν τρίτον συλλογισμόν προέφη καὶ εἶπε, τοῦτο γὰρ φησιν ὅτι 2) εἰ ἐνεδέχετο πάντας ὑγιάζειν, περιττὴ ἂν εἴη ἡ πρόγνωσις. ἐπειδὴ δὲ οὐ δυνατόν πάντας ὑγιάζειν, 3) οὐκέτι περιττὴ ἡ πρόγνωσις. τί οὖν ὅτι πταιστὴ ἡ τέχνη; αὕτη μὲν καθ' ἑαυτὴν ἀπταιστός τε καὶ ἀναμάρτητος. εἰ δὲ πολλάκις οἷα εἰκὸς ἁμαρτάνει, οὐ δι' ἑαυτὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑποκειμένην ὕλην, ῥευστὴν τε καὶ εὐμετάβλητον οὔσαν· οὕτω καὶ τεκτονικὴ τε καὶ οἰκοδομικὴ ἁμαρτάνουσιν οὐ δι' ἑαυτάς, ἀλλὰ διὰ τὰς ὑποκειμένας ὕλας 4) αὐταῖς. ὅσαι δ' ἔχουσι τὴν ὑποκειμένην ὕλην ἀμετάβλητον, αὗται καὶ τὸ ἀπταιστον ἡτύχησαν, καθάπερ ἀστρονομία τε καὶ γεωμετρία. ἐπεὶ οὖν ῥευστὴ ὕλη ὑπόκειται τῇ ἰατρικῇ· σώματα γὰρ ἐστίν 5) ἀνθρώπινα· διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν πταίνει· δεῖ οὖν πάντα τρόπον ποιεῖν, ἀμεμπτον φυλάττεσθαι τὴν τέχνην. πῶς δὲ αὐτὴν ἀμεμπτον φυλάξωμεν; εἰ μὴ ὅτι 6) τοῦ προγνῶναι τὸ μέλλον, καὶν τε σωτήριον ἢ 7) τὸ νόσημα καὶν τε ὀλέθριον, ἀναγκαῖα ἡ τούτου πρόγνωσις, ὥστε καὶν ἀποτυχία τις ἔσται, διὰ τοῦ προλέγειν ἀμεμπτος ἡ τέχνη διαμενεῖ.

Κ ε ἰ μ ε ν ο ν.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουσιν οἱ μὲν πρὶν ἢ καλέσαι τὸν ἰατρὸν ὑπὸ τῆς ἰσχύος τῆς νόσου, οἱ δὲ καὶ ἐκκαλεσάμενοι παραχρῆμα ἐτελεύτησαν, οἱ μὲν ἡμέραν μίαν ζήσαντες. —

Ἀποροῦσί τινες ὅτι 8) τούτου ἀκαίρως ἐμνημόνευσεν ὁ Ἱπποκράτης. ἐὰν γὰρ πρὸ τοῦ καλέσαι τὸν ἰατρὸν ἀποθάνῃ ὁ ἄρρώστος, τότε ἀναίτιός ἐστιν. οὐ γὰρ ἐθεώρησε τὸ πρόσωπον τοῦ θνήξαντος ἐν τῷ 9) ζῆν αὐτόν· πρὸς ὃ λέγομεν, ὅτι καὶ ἀνακαίρως αὐτοῦ ἐμνημόνευσε κατὰ δύο αἰτίας· ἢ γὰρ διὰ τὸ 10) τέλειον τῆς διαιρέσεως ἐμνημόνευσε τὸ πρὶν ἢ καλέσαι τὸν ἰατρὸν ἀποθνήσκουσιν, ἢ

1) αὐτῇ add. L. 2) εἰ om. L. 3) οὐχ ὅτι L. 4) αὐτὰς L. 5) ἀνθρώπεια L. 6) Fort. τῷ sive διὰ τοῦ. 7) τὸ νόσημα — τοιοῦτο πολυμήματι desunt in cod. L, folio ablato. Explevi lacunam e codd. Ambros. 8) τοῦτο A. 9) ζεῖν M. 10) τέλει M.

διὰ τὸ διδάξαι ἡμᾶς τὴν περὶ φύσιν διάθεσιν τῶν ὀξέων νοσημάτων ἐμνημόνευσε τούτου τοῦ 1) ῥησιδίου. καὶ διὰ μὲν τὸ τέλειον τῆς διαιρέσεως οὕτως· οἷον ὁ νοσῶν ἢ περισώζεται ἢ ἀπόλλυται, καὶ ὁ ἀπολλύμενος ἢ πρὸ τοῦ κληθῆναι τὸν ἱατρὸν ἀποθνήσκει, ἢ μετὰ τὸ καλέσαι τὸν ἱατρὸν καὶ ἀπελθεῖν, καὶ μετὰ τὸ ἀπελθεῖν τὸν ἱατρὸν καὶ ἐπισκέψασθαι, ἢ ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἀπόλλυται, ἢ μετὰ μίαν ἢ μετὰ δύο ἢ τρεῖς καὶ ἐπέκεινα· διὰ δὲ τὸ διδάξαι ἡμᾶς τὰ ὀξέα νοσήματα· πολλάκις γὰρ κάτοξυ ἐστὶ τὸ νόσημα, καὶ πρὶν καλέσαι τὸν ἱατρὸν, ἀποθνήσκει ὁ νοσῶν καὶ οὐκ ἀναμένει τὴν παρουσίαν τοῦ ἱατροῦ· πολλάκις δὲ ὀξύ ἐστὶ τὸ νόσημα καὶ οὐ κάτοξυ, καὶ ἀναμένει τὴν παρουσίαν τοῦ ἱατροῦ, καὶ μετὰ τὸ καλέσαι τὸν ἱατρὸν ἢ ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ 2) ἀποθνήσκει ἢ μετὰ μίαν ἢ μετὰ δύο ἢ μετὰ τρεῖς καὶ ἐπέκεινα. διὰ ταύτας οὖν τὰς δύο αἰτίας, ἀναγκαίως τοῦ ῥησιδίου τούτου ἐμνημόνευσε.

Κ ε ί μ ε ν ο ν.

Ἐπειδὴ δέ τινες, φησὶν, ἀποθνήσκουσι μετὰ τὸ καλέσαι τὸν ἱατρὸν παραχρῆμα, οἱ δὲ μετὰ ὀλίγας ἡμέρας, οἱ δὲ πρὶν ἐκκαλέσαι τὸν ἱατρὸν ἐτελεύτησαν. —

Διὰ τοῦτο φησι βούλομαι σε εἰδότε τὸ ἑρυστὸν τῆς ὕλης καὶ τὸ ἄλλοτε ἄλλως ἔχον προγινώσκειν καὶ προλέγειν· ἀλλ' ἴσως τις 3) ἀπορήσει, ὅτι καὶ ποῖαν μέμψιν 4) ἔχει ὁ ἱατρὸς, ἐὰν πρὶν ἐκκαλέσασθαι ἐτελεύτησε· καὶ νόμιζε λέγειν τὸν Ἰπποκράτην, ὅτι οὐκ ἔχει ἐπὶ τοῦτο ὁ ἱατρὸς μέμψιν, ἀλλὰ βοίλομαι σε εἰδέναι τὸ ἑρυστὸν τῆς ὕλης καὶ διὰ τοῦτο προλέγειν ἵνα μὴ 5) μεμπτὸς ᾖ.

Ἄ λ λ η ἔ ξ ή γ η σ ι ς.

Ἐνταῦθα ἄρχεται τοῦ τρίτου συλλογισμοῦ. ἴσμεν δὲ ὅτι ἐστὶν οὕτως· ὁ προγινώσκων οἶδε τὴν ἔκβασιν· ὁ εἰδὼς τὴν ἔκβασιν, προλέγει τὸ μέλλον· ὁ προλέγων τὸ μέλλον, ἀνέγκλητον φυλάξει τὴν τέχνην. ὧντως 6) ἐστὶν

1) ῥησιδίου A. 2) ἀποθνήσκουσιν A. 3) ἀπορήσοι Codd. 4) ἔχη M. 5) μεμπταῖος A. Fort. μεμπτέος. 6) ὅτι M.

ἀναγκαία ἢ πρόγνωσις διὰ τὸ εἰδέναι τὴν ἔκβασιν τοῦ μέλλοντος. ἰατρός τις ἰδιώτης 1) μὴ προγνοῦς τὸ μέλλον, ἀνελθὼν πρὸς ἄρῶστον καὶ ὁρῶν τοῦτον ἰδρῶντα συγκοπτικῶς, εἴτα νομίσας ἐλλιπῶς γίνεσθαι τοὺς ἰδρῶτας, μὴ γνοῦς ὅτι κατὰ συγκοπὴν ἐγένοντο οὗτοι οἱ ἰδρῶτες, ἐνόμισε δεῖν ἐπιπλέον ἐκφορῆσαι τὴν ὕλην· ἀπήγαγεν οὖν τὸν ἄρῶστον εἰς λουτρὸν, καὶ τοῦτο ἐποίησεν ἐπιπλέον διαφορηθῆναι, καὶ ἅμα τῷ διαφορηθῆναι τετελεύτηκεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ τὴν πᾶσαν ἀπηνέγκατο μέμψιν ὁ ἰατρός, αἴτιος αὐτῷ τοῦ θανάτου γενόμενος. οὐχ ὅτι δὲ 2) αὐτὸς αἴτιος τοῦ θανάτου· ἐμελλε γὰρ 3) θνήσκειν ὅσον ἐκ τοῦ προηγησαμένου συμπτώματος, ἀλλ' ἐπειδὴ οὐ προέγνω τὸ μέλλον, ὥστε μὴ 4) ἐγχειρῆσαι τοιούτῳ τολμήματι· 5) ἐγχειρίσας οὖν τὴν πᾶσαν αἰτίαν ἐκληρονόμησεν, ὥστε οὖν ἵνα 6) μὴ τὸ αὐτὸ πάθωμεν ἐκείνῳ τῷ ἰδιώτῃ, ἀναγκαῖον ἀσκεῖν τὴν πρόγνωσιν.

Πρὶν τὸν ἰατρὸν τῇ τέχνῃ πρὸς ἕκαστον νόσημα ἀνταγωνίσασθαι. —

Θαυμασίως πάνυ τῇ πληθυντικῇ φωνῇ ἐχρήσατο εἰπὼν πρὸς ἕκαστον νόσημα· ἐνδέχεται γὰρ μὴ ὑπὸ ἑνὸς νοσήματος ἔχεσθαι τὸν κάμνοντα, ἀλλ' ὑπὸ δύο νοσημάτων καὶ ἔστιν ὅτε καὶ τριῶν καὶ διὰ τοῦτο ἔφη πρὸς ἕκαστον νόσημα.

Ἄ λ λ ω ς.

Τὸ πρὸς ἕκαστον νόσημα. εἰ μὲν κατὰ πολλῶν νοσημάτων εἵπομεν, ἐπὶ διαφόρων λαμβάνομεν ἄνθρώπων, ἐπειδὴ πληθυντικὴ ἐστὶν ἡ φωνή. εἰ δέ ἐστιν ἑνὸς ἀνθρώπου τὸ τῶν νοσημάτων λαμβανόμενον, ἀντὶ τοῦ περὶ αἰτιῶν, συμπτωμάτων, νοσημάτων. καὶ καλῶς πάνυ προῆλθεν ἡ ἐξήγησις.

Ἄ λ λ η ε ξ ἡ γ η σ ι ς.

Ἐκαστον λέγει ἢ πρὸς τὴν αἰτίαν ἢ πρὸς τὸ νόσημα ἢ πρὸς τὸ σύμπτωμα. ὁ γὰρ ἰατρός πρὸς ἕκαστον ἀγινίζεται τούτων. ἐὰν οὖν βίαιον 7) [ἦ] τὸ νόσημα ὥς εἶναι τοῦτο ὑπὲρ τὴν δύναμιν, οὐδενὶ τῶν εἰρημένων ἐλπίς ἀν-

1) μὲν A. 2) αὐτὸ M. 3) ὁ θνήσκων M. 4) ἐγχειρῆσαι M. 5) ἐγχειρίσαι M. 6) ἵνα τῷ αὐτῷ L. 7) ἦ addidi.

τιστῆναι 1) τοῦτον. εἰ γὰρ καὶ πρὸς τὴν αἰτίαν σταίη, εἰκότως ἕτερον αἷτιον 2) ἰσχυρότερον εὐρεθήσεται τούτου, ὃ φθάσει 3) περιγινόμενον καὶ τῆς δυνάμεως, ὡς καὶ ταύτην καταλῦσαι. πολλάκις δὲ ἕτερον μὲν αἷτιον οὐκ ἀντιπράττει· τὸ δὲ νόσημα αὐτὸ ὀκληρότερον καθίσταται, ἔστι δ' ὅτε τὸ μὲν νόσημα κατεπείγει οὐδὲν, ἀλλὰ τὰ συμπτώματα. πολλάκις οὖν ἐν ᾧ χρόνῳ πρὸς ἓν τι διαμάχεται, φθάνει ἕτερον ἰσχυρότερον εὐρεθὲν ἀνελεῖν τὴν δύναμιν. διὰ οὖν τὴν βίαν τῶν τοιούτων ὀλεθρίων ὄντων, ἀναγκαῖον κατορθοῦν τὴν πρόγνωσιν.

Ὁκόσον ὑπὲρ τὴν δυνάμιν εἰσι τῶν σωμάτων. —

Δεῖ εἰδέναι ὅτι αἱ τοῦ σώματος δυνάμεις εἰσὶ τρεῖς, φυσικὴ, ζωτικὴ, ψυχικὴ· δεῖ τοίνυν, φησὶ, τὰς τοῦ σώματος δυνάμεις παραβαλεῖν πρὸς τὴν τοῦ νοσήματος καὶ εἰδέναι, εἰ οὐκ 4) ἐξισχύουσι κατ' αὐτοῦ, καὶ ποῖαι, ὅτι ἀπεῖπον. εἰ μὲν γὰρ αἱ κρείττονες ἀπεῖπον, οἷον ἡ ζωτικὴ ἢ τις ἀπὸ καρδίας ὀρμαῖται, ἢ ἡ ψυχικὴ ἢ ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου, μένει δὲ ἡ φυσικὴ, τηρικαῦτα 5) ὁ θάνατος ὑπόγυιος γίνεται, ὡς τῆς ἐλάττονος 6) ἐρρώμενης, τῶν κρείττονων καταβεβλημένων, ὡς δῆπου κάμοι ὥπται, τοῦ ἀρρώστου 7) ἄριστον* οὐ δῶρον εἰς ἐκκρίνοντα καὶ ἐντεῦθεν 8) εἴχομεν ἐρρώσθαι τὴν φυσικὴν δύναμιν, καταβεβλησθαι δὲ τὴν ζωτικὴν, διότι συγκοπτικὸν εἶχεν ἰδρώτα καὶ 9) ὁ τοιοῦτος ἐτελεύτα.

Ἄμα δὲ καὶ εἴτι θεῖον ἔνεστιν ἐν τῇσι νόσοισι. —

Λέγει ὁ 10) συγγραφεὺς ὅτι δεῖ, φησὶ, μὴ μόνον τὰ κατὰ ἀπλούστερον τρόπον περὶ τοὺς ἀρρώστους συμβαίνοντα προγινώσκειν, καὶ ἅπερ οἱ κάμνοντες παραλιμπάνουσι προλέγειν, ἀλλὰ καὶ εἴτι θεῖον ἔνεστιν ἐν ταῖς νόσοις καὶ τούτου δεῖ τὴν πρόνοιαν 11) ποιεῖσθαι, ἥτοι πρό-

1) τούτων L. 2) ἰσχυρότερον om. M. εὐρεθήσασθαι Codd. 3) περιγινόμενον L. 4) κατισχύουσι M. 5) ὁ om. L. 6) ἐρρώμενης M. 7) οὕτως δεῖ γράφειν ἀρρ. καὶ οὖν ὥρων (f. ἐώρων εἰσεκκρίνοντα) εἰς ἐκκρίνοντα καὶ ἐνταῦθα ἔγνω ἐρρώσθαι τὴν φυσικὴν δύναμιν καὶ τὰ ἐξῆς L. in mg. ἀρρώστου ἄριστον ὕδωρ εἰς ἐκκρίνοντος M. Locus est corruptus. Fort. οὖρον ἐκκρίνοντος. 8) εἴχομεν L. 9) οὗτος M. 10) ποιητής M. 11) ποιεῖσθαι om. M.

γνωσιν ἐκμελετᾶν. καὶ οἱ μὲν φασι 1) θεῖον εἰρηκέναι τὸν Ἱπποκράτην τὴν θεομηρίαν, καθὼ νοσήματα διάφορα τοῖς ἀνθρώποις εἶωθε γίνεσθαι, ἅπερ πιστούμενοι εἰς μαρτυρίαν παράγουσι τοὺς λεγομένους βλητοὺς καὶ τοὺς ἐπιλήπτους. — Ὁ μέντοι Γαληνὸς οὐ δέχεται τὴν τοιαύτην 2) γνώμην τῶν ἐξηγητῶν λέγων ὅτι οὐδέποτε ἐν τοῖς ἑαυτοῦ συγγράμμασι φαίνεται ὁ Ἱπποκράτης οὐτι-
 νοσοῦν νοσήματος τὴν αἰτίαν εἰς τὸ θεῖον ἀναφέρειν, ἄλλως τε 3) καὶ ἐν τῷ περὶ διαίτης ὁξέων βιβλίῳ μνημονεύσας τὸ πάθος τῶν βλητῶν τὴν αἰτίαν ἐδίδαξε, καθ' ἣν τὸ τοιοῦτον πάθος τοῖς ἀνθρώποις συμβαίνει. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ περὶ τῆς ἱερῆς νόσου συγγράμματι ἀντιζήτη-
 κῶς ἔχει 4) τοὺς λέγοντας αὐτὸ κατὰ θεομηρίαν γίνεσθαι. αὐτίκα γοῦν τὸ τῶν λεγομένων βλητῶν πάθος τοιῶδέ τινι τρόπῳ συμβαίνει συνίστασθαι· ἐπειδὴ ὡς μάλιστα ἐν τοῖς λοιμοῖς τὸ τοιοῦτον συμβαίνει τοῖς κάμνουσιν· ἴσμεν γὰρ ὅτι τὰ λοιμικὰ πάθη τὴν σηπεδονώδη τοῦ ἀέρος κατάστασιν αἰτίαν τῆς οἰκείας γενέσεως εὐπόρησεν, σηπομένων καὶ διαφθειρομένων δηλονότι τῶν ἐν τοῖς σώμασι χυμῶν. ἐκ τῆς τοιαύτης τοίνυν σηπεδόνης καὶ ὁξέως καὶ ἀλλοκότου καὶ ταραχώδους τῶν χυμῶν κινήσεως 5) ἀγομένη ἢ φύσις, ἐπείγεται πρὸς ἀπώθησιν καὶ ἐκκρισιν καὶ 6) διαφόρησιν τῶν ἀνιόντων. τούτων δὲ τυχεῖν 7) μὴ δυναμένη δι' οἰκεῖαν ἀσθένειαν, προκαταλαμβάνοντος τὸ ἔργον τοῦ θανάτου, μέχρι μὲν τινος 8) ὥθησασα τὴν ὕλην, τὸ ἐντεῦθεν ἐκλείπει. εἴτα αὐτὴ ἢ ἐκκριθεῖσα ὕλη ὡς ἐπὶ τὰ ὑπὸ τὸ δέρμα χωρία ἐκεῖσε ἐνεχθεῖσα καὶ σφηνωθεῖσα τῷ πλήθει καὶ τῇ ὑπερπληρώσει ῥήγνυσιν τὰ λεπτὰ τῶν ἀγγείων, καὶ ἐκχεῖται τὸ τρικαῦτα εἰς τὰς παρακειμένας κενὰς χώρας. οὗτινος γενομένου, πελιδνοῦνται καὶ μελαίνονται οἱ τοῦτο πάσχοντες τόποι δίχην τῶν ἐκχυμωμάτων, ὡς αἰσθῆσιν αἰκισμῶν τινων καὶ μαστίγων τοῖς ἀγυμνάστοις τῶν ὁρώντων ἐμποιεῖν ὅθεν οἱ ἰδιῶται ὁρῶντες τοὺς τοῦτο παθόντας κατὰ τινα

1) θεῖον om. L. 2) τῶν ἐξ. γνώμ. M. 3) δὲ M. περὶ τῶν βλητῶν in mg. L. 4) Fort. πρὸς. 5) εὐομένη L. 6) δυσφύρησιν L. 7) μὴ om. L. 8) ἀνατρέψασα L. in mg.

θείαν ὁργὴν ὑπὸ ἐναντίας δυνάμεως μαστιγωθῆναι λέγουσιν ἐκείνους ὅθεν καὶ βλητοὺς αὐτοὺς ὀνομάζουσι, παρὰ τὸ κατὰ θείαν μῆριν ὑπὸ ἐναντίας βεβλήσθαι δυνάμεως. — Καὶ τὸ τῶν ἐπιλήπτων δὲ πάθος οὐκ ἔχει θείαν ὁργὴν αἰτίαν τῆς γενέσεως, ἀλλὰ γίνεται ἢ ἐπιληψία κατὰ τινα σεληνιακὴν περίοδον, οὐ τοῦτο λέγοντός μου, ὅτι ἡ τοῦ θεοῦ ὁργὴ διὰ τῆς τῶν οὐρανίων 1) κινήσεως ἐπέμπει τοῖς ἀνθρώποις τὸ πάθος. — Ἀλλ' ἰστέον ὅτι ἡ σελήνη ἡνίκα πλησιφαῆς γένηται καὶ αὕξη αὐτῆς τὸ φῶς, χλιαρᾶς τινος θερμασίας καὶ συμμετρου αἰτία τοῖς σώμασι γίνεται, ὑφ' ἧς θερμασίας διαχεῖσθαι συμβαίνει τοὺς χυμοὺς καὶ πληροῦν μάλιστα τὰς κεφαλὰς, διὰ τὸ γυμνὰς ταύτας καὶ πρώτας σχεδὸν τοῦ λοιποῦ σώματος τῷ περιέχοντι ὀμιλεῖν ἀέρι. ὑπὸ οὖν τῆς 2) αὐτοῦ χύσεως ἀνάγκη παροξύνεσθαι τὸ πάθος τῶν ἐπιτηδείως οὕτως διακειμένων πρὸς τὸ πάθος τῆς ἐπιληψίας, ἔνθεν αὐξούσης τῆς σελήνης παροξύνονται οἱ 3) ἐπιληπτικοὶ, καὶ πάλιν ληγούσης, παρακμάζουσιν. ἔστι δὲ τεκμήρασθαι τὸ αὐτὸ τοῦτο, φημὶ 4) ὅτι ἡ σελήνη ἐξάρχει χλιαρᾶς τινος θερμασίας, καὶ ἐξ ἑτέρων πλείστων. οἱ τε γὰρ ἐγκέφαλοι τῶν ζώων αὐξάνοντος τοῦ σεληνιακοῦ φωτὸς μείζονες ἑαυτῶν γίνονται· καὶ τὰ ὀστρακόδεσμα δὲ λεγόμενα, αἰσθητὴν ἔχουσι τὴν κατ' οὐσίαν ἐπίδοσιν τὸ τηνικαῦτα ὅπερ ἐν αὐτοῖς μάλιστα διαφαίνεται τῶν ἄλλων διὰ τὸ ὑγρὸν τὴν οὐσίας, ἐπεὶ τοι γε ἡ τοιαύτη ἀναλογία διὰ πάντων διήκει τῶν σωμάτων, λέγω δὲ αὐξανόντων κατ' οὐσίαν, πλησιφαοῦς γινομένης τῆς σελήνης, μειουμένης δὲ, συγκαθαιρουμένων. τοῦ δὲ τοιοῦτου πάθους ὁ ἥλιος τὴν πρώτην ἔχει αἰτίαν. αὐτὸς γὰρ πάντα ἄλλοιοῖ τὰ τῆδε σώματα τῷ δραστηρίῳ τῆς θερμότητος· ἐπὶ μέντοι τῆς σελήνης ἀναφέρομεν τὸ τοιοῦτον ἔργον, διὰ τὸ περίγειον αὐτῆς καὶ προσεχὲς μᾶλλον ἡμῖν. — Ἄλλοι δὲ λέγουσι θεῖον εἶρηκέναι τὸν Ἱπποκράτην τὰς κρισίμους ἡμέρας ὅτι δεῖ προγινώσκειν τὰς κρισίμους ἡμέρας, διὰ τὴν ἢ μὲν τετάρτη κρίνει, ἢ δὲ πέμπτη οὐ κρίνει, ἢ δὲ ἕκτη κρίνει

1) κινήσεων Codd. 2) αὐτῆς M. 3) ἐπιληπτοι M. A. 4) ὅτι om. M. A.

μὲν, ἐπὶ κακῷ δὲ, καὶ ἡ ἐβδόμη κρίνει, ἀλλ' ἐπ' ἀγαθῷ. ταῦτα δὲ οὐκ ἄλλω τινὶ γίνονται, ἀλλ' ἢ θείᾳ τινὶ ἐπιφοιτήσει. — Ὁ δὲ Γαληνὸς ἐκβάλλει καὶ ταύτην τὴν αἰτίαν λέγων, ὅτι πῶς ὁ Ἱπποκράτης ἐν ἄλλοις συγγράμμασι πλατικῶς περὶ τῶν κρίσιμων ἡμερῶν διαλεχθεὶς, ἐν ἀφαρισμοῖς φησι, παρακεκαλυμμένως 1) εἶχε περὶ τῶν κρίσιμων εἰπεῖν, καὶ συλλογιστικῶς εἶχε τοῦτο ποιῆσαι ἀπὸ τῆς θείας φωνῆς τουτέστι διὰ τοῦ θείου; — Ἕτεροι δὲ λέγουσι τὸν ἔρωτα θεῖον καλεῖν τὸν Ἱπποκράτην ἐνταῦθα. καὶ γὰρ θεῖόν τι χοῆμά ἐστιν ὁ ἔρως, ὥς δηλοῦσι τὰ σύμβολα, ἃ οἱ γραφεῖς γράφουσι περὶ αὐτοῦ. γράφουσι γὰρ αὐτὸν παιδίον πτερὰ ἔχοντα καὶ λαμπάδα κατέχοντα, καὶ παιδίον μὲν ὥς νέον καὶ ἀγήρατον καὶ ὥς ἀφθαρτον αὐτὸν ὄντα, πτερωτὸν δὲ διὰ τὸ ὑψιπετεὺς καὶ ἐπάρσιον αὐτὸν παραπέτασθαι, λαμπάδα δὲ κατέχειν, ὥς φωτίζοντα καὶ ζωοποιοῦντα. ταῦτα δὲ πάντα θείας 2) τινός εἰσι δυνάμεως. ὁ οὖν Ἱπποκράτης θεῖον ἐνταῦθα τὸν ἔρωτα καλεῖ, ἐπειδὴ ἐστὶ τι πάθος ἐρωτικὸν γινόμενον ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἐγκεκρυμμένον. καὶ τοῦτό φησι δεῖ προγινώσκειν. — Οὕτως γοῦν φασιν Ἀντίοχον τὸν υἱὸν Σελεύκου τοῦ Μακεδόνων βασιλέως, καθ' ὃν καὶ αἱ πόλεις Ἀντιόχεια καὶ Σελεύκεια ὠνομάσθησαν· τοῦτον οὖν τὸν Ἀντίοχόν φασιν ἐαλωκέναι ἔρωτι πρὸς Εὐρυδίκην τὴν μητρὶν αὐτοῦ, καὶ εἶχε τοῦτο τὸ ἐρωτικὸν πάθος ἐγκεκαλυμμένον, καὶ ἐν μέσῳ ζωῆς καὶ θανάτου αὐτὸν τετυγχεῖναι, καὶ πολλὴν ἐπιμέλειαν οἱ ἐν τῷ παλατίῳ ἱατροὶ πρὸς τὰ νομισθέντα αὐτοῖς ἐποίησαν. ἀλλὰ καὶ ἄλλους πλείστους ἱατροὺς ἀπὸ τῶν πόλεων μεταχειρισάμενοι καὶ ἀπὸ τῶν κωμῶν καὶ ἀπὸ τῶν ἀγρῶν καὶ μηδὲν ἰσχύσαντες ποιῆσαι διὰ τὸ ἐγκατακεκρυμμένον ἔχειν τὸ πάθος, ἐγνώσθη τῷ βασιλεῖ Σελεύκῳ περὶ Ἑρασιστράτου τοῦ Σαμίου ὅτι ἀριστὸς ἐστὶν ἱατρός. καὶ δὴ παραγενομένου τοῦ Ἑρασιστράτου πρὸς τὸν Σέλευκον διελέχθησαν περὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ εἰσελθόντος τοῦ Ἑρασιστράτου πρὸς τὸν Ἀντίοχον ἐπέβαλε τὴν χεῖρα ἐπὶ τῷ καρπῷ τοῦ Ἀντιόχου, καὶ δὴ σφυγμολογοῦντος τοῦ Ἑρασιστράτου, κατὰ τινα τύχην

1) εἶχε — συλλογ. om. L. 2) τινός εἰσι om. M.

τις ἐκ τῶν ἐκεῖσε ἐστώτων ἐμνημόνευσεν Εὐρυδίκης καὶ εὐ-
 θέως γέγονασιν οἱ σφυγμοὶ ἄτακτοι καὶ 1) διέγνω ἐν ἑαυ-
 τῷ ὁ Ἐρασίστρατος ὅτι ἐρωτικῶς διάκειται πρὸς Εὐρυδί-
 κην ὁ νεανίας καὶ παρασιωπήσας ἐπυνθάνετο λέγων, ὅτι
 δεῖ καὶ δεύτερον καὶ τρίτον ἐπιστῆναι τῇ σημειώσει πρὸς
 ἀσφαλῆ διάγνωσιν τοῦ πάθους, καὶ εἰπὼν ἀπηλλάγη. εἴτα
 ἔλθων τῇ ἐπαύριον λέγει τινὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, ὅτι ἤνικα
 νεύσω σοι, μνημόνευσον Εὐρυδίκης, καὶ ἐπέβαλε τὴν χεῖρα
 ἐπὶ 2) τὸν καρπὸν τοῦ Ἀντιόχου καὶ εὗρε τοὺς σφυγμοὺς
 οἱοί περ καὶ ἐν τῷ κατὰ φύσιν, καὶ δὴ σημειουμένου αὐτοῦ,
 ἔνευσε τῷ μετ' αὐτοῦ καὶ ἐμνημόνευσεν Εὐρυδίκης. καὶ εὐ-
 θὺς γέγονεν ἡ ἀρτηρία ἐν ταράχῃ πολλῇ καὶ ἀτάκτῳ κινή-
 σει, καὶ διέγνω ὁ Ἐρασίστρατος ἀσφαλῶς, ὅτι ἔρωτα εἶχε
 πρὸς Εὐρυδίκεν. τίς δ' ἦν ἡ Εὐρυδίκη οὐκ ἐγίνωσκε. καὶ δὴ
 πάλιν εἰρηκῶς ὅτι 3) ἔτι δεόμεθα τῆς σημειώσεως ἀνεχώρη-
 σεν· εἴτα εἰς ὕστερον ἔλθων ὁ Ἐρασίστρατος ἔφη πρὸς
 τὸν Σέλευκον, ὅτι θέλω πάσας τὰς θεραπαίνας τὰς ἐν
 τῷ παλατίῳ οὖσας διελθεῖν ἔμπροσθεν ἡμῶν, ἵνα τὴν
 ἐπιτηδειοτάτην ἐκλεξώμεθα πρὸς ὑπουργίαν τοῦ νεανίσκου,
 ἵνα τὰ ὑφ' ἡμῶν ἐπιτασσόμενα βοηθήματα ποιῇ. καὶ δὴ
 τοῦτο ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἐκέλευσε πάσας διέρχεσθαι
 ἔμπροσθεν τοῦ Ἀντιόχου· ὁ δὲ Ἐρασίστρατος ἐσφυγμολό-
 γει αὐτὸν καὶ παρῆλθον αἱ θεραπαίνας, καὶ οὐδεμία
 ἀνωμαλία γέρονε τῇ ἀρτηρίᾳ. καὶ δὴ ἐν ἀμηχανίᾳ γεγο-
 νὼς ὁ Ἐρασίστρατος ἔφη πρὸς τὸν Σέλευκον, ὅτι οὐκ
 ἀπολέλειπται ἄλλη θεραπαινὶς ἣτις γνωρίμη ἐστὶ τῷ
 νεανίσκῳ· καὶ φησιν ὁ βασιλεὺς ὅτι οὐκ ἀπολέλειπται
 ἄλλη κορασὶς, εἰ μὴ τὸ γύναιόν μου. καὶ φησιν ὁ Ἐρα-
 σίστρατος, ἔλθέτω καὶ αὕτη· καὶ δὴ ἐρχομένης τῆς Εὐρυ-
 δίκης, ἅμα ἐθεώρησεν ὁ Ἀντίοχος, γέγονεν ἡ ἀρτηρία
 αὐτοῦ ἐν ἀνωμαλίᾳ. ὁ γὰρ Ἐρασίστρατος ἔμεινε σφυγμο-
 λογῶν αὐτὸν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. καὶ δῆθεν ἐπιστώ-
 σατο καὶ διέγνω, ὅτι πρὸς τὴν Εὐρυδίκεν τὴν μητροιὰν
 αὐτοῦ ἔρωτι ἐαλωκέναι, καὶ δὴ φησι πρὸς τὸν πατέρα
 τοῦ Ἀντιόχου ἀπεφρήνατο λέγων, ὅτι οἶδα τὸ νόσημα καὶ
 διέγνω αὐτὸ ὅπερ νοσεῖ ὁ υἱός σου καὶ δύναμαι αὐτὸν

θεραπεῦσαι, οὐ βούλομαι δέ, καὶ δὴ εὐθὺς ὁ βασιλεὺς
 πολλὰς ὑπέσχετο καὶ τιμὰς καὶ ἀξίας δοῦναι τῷ Ἑρασι-
 στρατῷ ἵνα ἰάσῃται τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῆς νόσου. ὁ δὲ
 Ἑρασίστρατος εἶπε πάλιν τὰ αὐτὰ, ὅτι διέγνω μὲν τὸ
 νόσημα καὶ δύναμαι αὐτὸν θεραπεῦσαι, οὐ βούλομαι δέ.
 καὶ δὴ τοῦτο ἐπὶ πολὺ τοῦ Ἑρασιστράτου λέγοντος, ἐθυ-
 μώθη ὁ βασιλεὺς καὶ ἀπειλὰς καὶ ἐμβριμήσεις τύραν-
 νος ὣν ἀπένεμε τῷ Ἑρασιστράτῳ ὅτι τυχὸν εἰ μὴ θέλεις
 αὐτὸν θεραπεῦσαι, φονεύω σε. καὶ φησιν ὁ Ἑρασίστρατος,
 τί ἐθυμώθης, ὦ βασιλεῦ, ὅτι τῆς γυναικός μου ἐρᾷ καὶ
 θέλεις 1) ὅτι δίδωμι τὴν ἐμὴν γυναῖκα ἵνα συνδιαφθαρῇ
 αὐτῷ; ἄκαιρον 2) τοῦτό ἐστιν. καὶ δὴ φησιν ὁ βασιλεὺς,
 ὅτι ἔὰν τοῦτο ποιήσης καὶ δώσεις τὴν γυναῖκά σου καὶ
 ἰαθῇ ὁ υἱός μου, πολλὰ χρήματα δώσω σοι καὶ συγκοι-
 νωνὸς τῆς βασιλείας μου ἔσῃ. καὶ φησιν ὁ Ἑρασίστρατος
 ὅτι εἰ τῆς γυναικός σου ἦρα, παρεῖχες ἂν τῷ νεανίσκῳ
 ὥστε ὑγιασθῆναι αὐτόν; ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ πολλοῦ ὅρκου
 ἔξιονύμενος, ὅτι ἔὰν τῆς γυναικός μου ἦρα, ἐδίδουν αὐτῷ
 ἵνα ὑγιασθῇ. καὶ τοῦτο κατασφραλισάμενος ὁ Ἑρασίστρα-
 τος λέγει πρὸς τὸν βασιλέα, ὅτι ἵνα γινώσκῃς, ὦ βασιλεῦ,
 τῆς γυναικός σου ἐρᾷ. καὶ δὴ εὐθέως ἐκέλευσεν ὁ βασι-
 λεὺς τὴν Εὐρυδίκην εἰσελθεῖν πρὸς τὸν Ἀντίοχον. καί
 τινες μὲν φασιν, ὅτι συνεφθάρη αὐτῇ, καὶ οὕτως ἀπηλ-
 λάγη τῷ πάθους ὁ Ἀντίοχος. ἕτεροι δὲ εἶπον ὅτι ἐν
 ἐξουσίᾳ αὐτὴν λαβὼν καὶ περιλαβὼν καὶ καταφιλήσας
 ἀπηλλάγη. οἶδε γὰρ ἡ ἐξουσία καὶ τὸ αὐτεξούσιον ἀπαλ-
 λάξαι τοιούτου πάθους καὶ πόθου. ἀλλὰ καὶ ὁ Ἱπποκρά-
 τῆς διέγνω τοιούτου πάθους ἔρωτος τοῦ Περδίκκου. ἀλλὰ
 καὶ αὐτὸν τὸν Γαληνὸν φασιν, ὅτι διέγνω τοιοῦτον πά-
 θος θυγάτριον ἔχον, ἔρωτος πρὸς 3) Πυλάδην ὀρχιστὴν
 ἐν τοῖς τότε καιροῖς γενόμενον. ὁ οὖν Ἱπποκράτης θεῖον
 ἐνταῦθα τὸν ἔρωτα ὥς τινες ὑπενόησαν καλεῖ, ὅτι δεῖ καὶ
 τοῦτο προγινώσκειν, μὴ τι πάθος τοιοῦτον ἐγκατακέκρυ-
 πται ἐν τοῖς ἀνθρώποις. ὁ δὲ Γαληνὸς οὐδὲ ταύτην τὴν
 αἰτίαν ἐδέξατο, ἀλλ' ἐλέγχει αὐτοὺς ὥς κακῶς τοῦτο ἐν-
 νοήσαντας λέγων, ὅτι 4) αἰσχροὺς ἐστὶν ὁ ἔρως. καὶ ὅτι

1) ὅτι om. M. A. 2) τοῦτ' ἦν M. 3) Πυλάδου Codd. 4) αἰσχροὺς M.

τοῦτο ἀληθές, δηλοῦσι τὰ σύμβολα ἃ οἱ γραφεῖς γράφουσι. παιδίον μὲν αὐτὸν γράφουσιν οὐ διὰ τὸ νέον, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐλλιπές, πτερωτὸν δὲ οὐ διὰ τὸ ὑψιπετῇ αὐτὸν ὄντα, ἀλλὰ διὰ τὸ ἄστατον τῇδε κἀκεῖσε περιφερόμενον, λαμπάδα δὲ κρατοῦντα οὐ διὰ τὸ φωτίζειν, ἀλλὰ πῦρ κρατοῦντα καὶ καπνίζοντα ἅπερ αἰσχροὶ καὶ κίβδηλά εἰσιν. οὕτως διελέγξας αὐτοὺς λέγει αἰτίαν τοιαύτην, ὅτι θεῖον ἔνταῦθα ὁ Ἱπποκράτης τὰ προκαταρκτικὰ αἷτια λέγει καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος ὑποτίθεται. οὕτως γὰρ καὶ ἐν ἐπιδημίοις ὑποτίθεται καὶ ἐν ἀφορισμοῖς, ὡς δηλοῖ ἡ ῥῆσις λέγουσα οὕτως· ἦν ὁ χειμὼν ἀνχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δ' ἔαρ ἔπομβρον καὶ νότιον, ἀνάγκη τοῦ θέρους πυρετοὺς ὀξεῖς καὶ ὀφθαλμίας καὶ δυσεντερίας γενέσθαι μάλιστα τῇσι γυναιξὶ, καὶ τοῖσιν ὑγρὰς ἔχουσι τὰς φύσιας. καὶ ἄλλα πολλὰ εὐρήσεις εἰπόντα τὸν Ἱπποκράτην. ταῦτα οὖν δεῖ προγινώσκειν, καὶ ὅτι θεῖον ἐκέλευσεν ἔνταῦθα τὸ προγινώσκειν τὸν ἱατρὸν τὴν κατάστασιν τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος, ἐπειδὴ ἀφανῶς καὶ ἀνεπαισθήτως ποιεῖ ἡμῖν, ὡς δηλοῦσιν αἱ λοιμικαὶ διαθέσεις ἀπὸ τῆς σηπεδόνης τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος 1) γινόμεναι. καὶ δεῖ φησι παρὰ πάντα τὰ νοσήματα τὰ ἐπιδήμια γινώσκειν τὰ ἀπὸ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος γινόμενα, εἴτε σωτήριά εἰσιν, εἴτε ὀλέθρια. καὶ ἀποροῦσί τινες ὅτι δήποτε μὴ ἔσαφήνισεν 2) ἡμῖν ὁ Ἱπποκράτης, καὶ σαφῶς ἀπεκρίνατο ὅτι δεῖ προγινώσκειν καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ ἀέρος τοῦ ἡμᾶς περιέχοντος. ἀλλὰ καὶ θεῖον 3) αὐτὸ ἔφη καὶ ἀσαφῶς. καὶ ἀπολογούμεθα ὅτι διὰ τοῦτο οὐκ ἐμνημόνευσεν ὡς ὑμεῖς εἵπατε, ἐπειδὴ κατεσκευάσται αὐτῷ ἡ τοιαύτη πραγματεία ἐν πολλοῖς καὶ ἐν ἐπιδημίοις καὶ ἐν ἀφορισμοῖς καὶ ἐν ἄλλοις πλείστοις. ἔνταῦθα μέντοι πλατικῶς οὐκ ἠθέλησε τοῦτο ποιῆσαι.

Οὕτω γὰρ ἂν τις θαυμάζοιτό τε δικαίως καὶ ἱητρὸς ἀγαθὸς ἂν εἴη. —

Φησὶν ὅτι ὁ προγινώσκων ἱατρὸς καὶ εἴ τι θεῖον ἔνεστιν ἐν ταῖς νόσοις, τὴν ἴασιν εὐχερῶς παρατυγχάνει.

1) γινομένων M. A. 2) ἡμῖν om. L. 3) αὐτῷ L. A.

καὶ δεῖ θαυμάζειν τὸν τοιοῦτον δικαίως καὶ θαυμασίως, ὅτι 1) ὁμοίωται τῷ θεῷ ὁ ἰατρὸς κατὰ τὸ δυνατόν ἀνθρώποις κατὰ τὴν πρόγνωσιν.

Καὶ γὰρ οὓς οἷόν τε περιγενέσθαι, ἔτι μᾶλλον δύναιτ' ἀν διαφυλάττειν, ἐκ πλείονος χρόνου προβουλευόμενος πρὸς ἕκαστα. —

Ἴδου ἐκ τούτου τοῦ ρησιδίου δυνατόν ἐστι βεβαιῶσαι τὴν τοῦ Γαληνοῦ ἐξήγησιν, ὅτι θεῖον ἐνταῦθα ὁ Ἱπποκράτης λέγει τὰ προκαταρκτικὰ αἷτια ἥτοι τὴν κατάστασιν τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος, ἐκ τοῦ εἰπεῖν αὐτὸν ἐκ πλείονος χρόνου προβουλευόμενος πρὸς ἕκαστα. 2) προγινώσκων γὰρ οὓς οἷόν τε περιγενέσθαι τουτέστιν 3) ὅτι ὁ προγινώσκων ἰατρὸς ἅπερ σώζονται νοσήματα καὶ περιγενέσθαι ἐκ πλείονος χρόνου προβουλευόμενος πρὸς ἕκαστον νόσημα, 4) οὗτος δύναται εὐχερῶς ἰᾶσθαι τὰς νόσους, ὥσπερ 5) ἐκ τοῦ χειμῶνος δύναται ὁ ἰατρὸς προγινῶναι τὰ ἐν τῷ θέρει μέλλοντα συμβῆναι καὶ εἰπεῖν νοσήματα. καὶ δύναται πρὸ πολλοῦ ἔτι περιεστηκῶς αὐτῶν ἐχόντων, λέγω δὴ τῶν νοσημάτων, προπαρασκευασθῆναι καὶ ἰᾶσασθαι τὰ τοιαῦτα νοσήματα, καὶ οὕτως ἀπαλλάττεται τοῦ κινδύνου.

Σκέπτεσθαι δὲ χρὴ ὧδε ἐν τοῖσιν ὁξέσι νοσήμασι, πρῶτον μὲν τὸ πρόσωπον τοῦ νοσέοντος. —

Ἰστέον ὅτι ἡ σημείωσις τριττὴ ἐστίν, ἐπιστημονικὴ, τεχνικὴ, ἰατρικὴ. κέχρηται δὲ τῇ τεχνικῇ σημειώσει. καὶ σημειοῦνται οὐκ ἀπὸ τοῦ γένους. οὔτε γὰρ περὶ ὀργανικῶν διαλέγεται, οὔτε περὶ ὁμοιομερῶν, ἀλλ' οὐδὲ ἀπὸ τοῦ εἴδους, εἴτε καῦσος εἴη, εἴτε σύνοχος καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ σημειοῦνται εἴτε σωτήριόν ἐστι τὸ νόσημα εἴτε ὀλέθριον τουτέστιν ἀπὸ τοῦ ἥθους, ὅπερ ἀπὸ τῶν ἐπομένων καὶ ἐπιγενομένων συμπτωμάτων χαρακτηρίζεται. σημειοῦται δὲ τὸ ὁξὺ νόσημα ἀπὸ τοῦ προσώπου διὰ τὸ φανερόν καὶ ἐτοίμως 6) αὐτὸ δρᾶσθαι ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ καὶ λέγει.

1) ὁμοίωται L. A. 2) προγινώσκω L. 3) ὅτι om. L. 4) οὕτως L. M. 5) ἀπο M. A. 6) αὐτῷ L.

Πρῶτον μὲν τὸ πρόσωπον τοῦ νοσέοντος εἰ ὁμοίον ἐστὶ τοῖσι τῶν ὑγιαίνοντων, μάλιστα δὲ εἰ αὐτὸ ἑαυτῷ. —

Τουτέστιν ὅτι δεῖ ἀντεξετάζειν τὸ πρόσωπον τοῦ νοσοῦντος εἰ ὁμοίον ἐστὶ τοῖς τῶν ὑγιαίνοντων ἢ ἀνόμοιον, μάλιστα δὲ τὴν παραβολὴν ποιεῖσθαι, εἰ αὐτὸ πρὸς 1) ἑαυτὸ ἐστὶν ὁμοιον ἢ ἀνόμοιον. καὶ αὕτη μᾶλλον ἢ ἀρίστη σημείωσις. πολλοὶ γὰρ ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἔχουσιν ἰσχνὸν τὸ πρόσωπον ἢ μολιβδῶδες ἢ ἰκτερῶδες ἢ ὠχρὸν, καὶ ἐὰν πρὸς τοὺς ὑγιαίνοντας ποιήσης τὴν παραβολήν, εἰς πολλοὺς παραλογισμοὺς ἔμπεσεῖς. καὶ τοῦ μὲν ὁμοίου καὶ κατὰ φύσιν ὁ συγγραφεὺς οὐκ εἶπε διαφορὰν, ἀλλ' εἶασεν αὐτὸ οὕτως ἀδιαίρετον. τὸ δὲ ἀνόμοιον διαιρεῖ καὶ λέγει αὐτοῦ διαφοράς. φησὶ γὰρ ὅτι τὸ ἀνόμοιον ἢ πλεῖστον ἀφέστηκε τοῦ κατὰ φύσιν, καὶ ἐν ἀκροτάτῳ 2) τοῦ παρὰ φύσιν γέγονεν ὅπερ κινδυνότατόν ἐστιν, ἢ μέσως πῶς ἀφέστηκεν. καὶ τοῦτο πάλιν πολλὰς ἔχει διαφορὰς παρὰ τὸ μᾶλλον τε καὶ ἥττον. ἢ γὰρ τῷ κατὰ φύσιν πλησιάζει 3) ἢ τῷ πάντῃ 4) ἀφεστηκὸς ἀνομοίῳ. καὶ ἐφ' ὅσον μὲν τῷ κατὰ φύσιν πλησιάζει, ἥττόν ἐστι κινδυνῶδες, ἐφ' ὅσον δὲ τῷ παρὰ φύσιν, κινδυνῶδες ἐστίν. ἐστὶ δὲ καὶ ἄλλην αἰτίαν θαυμαστοτάτην ἀποδοῦναι. διὰ τοῦτο τὴν σημείωσιν ἀπὸ τοῦ προσώπου ποιεῖται καὶ 5) τὸ πρόσωπον ἐξ ἀνομοιομεροῦς οὐσίας σύγκειται. το γὰρ πλεῖστον μέρος αὐτοῦ ὀστέδες ἐστὶ, τὸ δὲ λοιπὸν σάρκες καὶ ὑγρὰ καὶ πνεύματα ἀναπληροῦσιν. ἐπειδὴ οὖν τὰ ὀξέα νοσήματα συντηκτικὰ καὶ δαπανητικὰ εἰσι τῶν σαρκῶν καὶ ὑγρῶν πνευμάτων, τὰ δ' ὀστέα 6) δυσπασθη ὄντα τῇ δαπάνῃ τῶν σαρκῶν καὶ τῶν ὑγρῶν καὶ πνευμάτων, μένει ἢ ὀστώδης φύσις ὡς δυσπασθής. καὶ δυνατόν ἐστὶν ἐκ τούτου ἐπιστῆναι τῇ σημειώσει ὅτι ὀλέθριόν ἐστι τὸ νόσημα· οὕτως ἢ τῶν ῥηϊστων σημείωσις ἀπὸ τοῦ προσώπου ὑφέστηκεν. ἀλλὰ καὶ ἢ τῶν μεγίστων σημείωσις ἐν τῷ προσώπῳ συνίσταται. μέγιστα σημεία ἐστὶν ὅτι τὰς τρεῖς ἀρχὰς σημαίνει τὸ πρόσωπον καὶ πῶς διάκεινται, ἐγκέφαλον λέγω καὶ καρδίαν καὶ ἥπαρ. καὶ αὕτη λέγεται

1) ἑαυτὸν L. A. 2) τοῦτο L. 3) ἢ — πλησιάζει om. M. 4) Fort. ἀφεστηκότη. 5) τὸ om. L. A. 6) συμπασθῇ M. A.

μεγίστη σημείωσις. καὶ τὸν μὲν ἐγκέφαλον δηλοῖ τὸ πρόσωπον τὸ πῶς διάκειται ἀπὸ 1) τῶν αἰσθήσεων. αἱ γὰρ αἰσθήσεις ὡς δορυφόροι τινὲς κάθηνται περὶ τὸ πρόσωπον ὡς βασιλέα, καὶ δορυφοροῦσαι τὸν ἐγκέφαλον, καὶ εὖ ἐνεργουσῶν τῶν αἰσθήσεων δηλοῦσι τὸν ἐγκέφαλον καλῶς διάκεισθαι. εἰ δὲ βεβλαμμένως ἐνεργοῦσι, δηλοῦσι κακῶς διάκεισθαι. ἀλλὰ καὶ τὴν καρδίαν σημειούμεθα ἀπὸ τοῦ προσώπου· εἰ μὲν εὐχρουν ἐστὶ τὸ πρόσωπον, δηλοῖ τὴν καρδίαν καλῶς διάκεισθαι, ἐπειδὴ ἡ εὐχροια ἀπὸ τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ γίνεται ἀπὸ τῆς καρδίας 2) καὶ διὰ τῶν ἀρτηριῶν 3) ἐπινάεται τὸ πρόσωπον καὶ γίνεται εὐχρουν. εἰ δὲ κακόχρουν ἐστὶ τὸ πρόσωπον, δηλοῖ τὴν καρδίαν κακῶς διακειμένην. ἡ γὰρ κακόχροια γίνεται, ἢ κακοχυμίας τινὸς πλεοναζούσης ἐν τῇ καρδίᾳ ἢ φερομένης ἀπὸ τινος μορίου καὶ τὸ τηνικαῦτα μολύνεται τὸ ἐμφύτον θερμὸν καὶ ὁ ζωτικὸς τόνος καὶ ἐντεῦθεν κακόχρουν γίνεται τὸ πρόσωπον, ἢ δι' ἀσθένειαν ἐνδεῆς γίνεται ἡ τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ ἀνάδοσις καὶ διὰ τοῦτο κακόχρουν γίνεται τὸ πρόσωπον. ἀλλὰ καὶ τὸ ἥπαρ σημαίνει εἴτε καλῶς διάκειται 4) εἴτε κακῶς· εἰ μὲν γὰρ εὐτροφὸν ἐστὶ τὸ πρόσωπον, δηλοῖ ὅτι καλῶς διάκειται τὸ ἥπαρ καὶ ἀμέμπτως ἐνεργεῖ. εἰ δὲ ἰσχνόν ἐστὶ τὸ πρόσωπον, δηλοῖ κακῶς διάκεισθαι τὸ ἥπαρ· ἡ γὰρ κακοχυμία τις πλεονάζει ἐν τῷ ἥπατι καὶ συναναδίδεται τῷ λόγῳ τροφῆς ἐν τῷ προσώπῳ φερόμενον καὶ διὰ τὸ κακόχυμον αὐτὸ εἶναι καὶ ἀκάθαρτον, οὐ τρέφεται· ἀλλ' ἰσχναίνεται ἢ ἐνδεῆς γίνεται ἡ ἀνάδοσις διὰ τινὰ ἀσθένειαν καὶ τὸ τηνικαῦτα ἰσχναίνεται πρόσωπον. ἀλλὰ καὶ εὐσχημὸς ἐστὶν ἡ ἀπὸ τοῦ προσώπου σημείωσις· οὐδὲ γὰρ δεῖται ἀνακαλύψεως τὸ πρόσωπον, ὡς εἰώθαμεν ἀνακαλύπτειν ἐπὶ τῶν σπλάγχνων, κακῶς διακειμένου στομάχου ἢ γαστρὸς ἢ ἥπατος ἢ σπληνὸς ἢ τῶν τοιούτων. ἐπὶ τούτων γὰρ ἀνακαλύπτομεν. ἐπὶ δὲ τῇ σημειώσει τοῦ προσώπου οὐκ ἀνακαλύπτομεν. αὐτόθεν γὰρ γυμνὸν ὑποπίπτει καὶ 5) εὐσχημὸς ἐστὶν ἡ τοιαύτη σημείωσις, μάλιστα ἐπὶ τῶν παρθενευσῶν ἢ τῶν

1) τῆς αἰσθήσεως L. 2) καὶ om. L. 3) ἐπινεύεται A. in mg. ἐπιγίνεται. Fort. ἐπινέμεται 4) εἴτε — διάκειται om. L. 5) εὐχρουν L.

ὀπωσοῦν κόσμιον καὶ σεμνὸν βίον 1) διαγουσῶν γυναικῶν
εὐσχημὸς ἐστὶν ἢ ἀπὸ τοῦ προσώπου σημείωσις 2) διὰ
πάντα ὀπωσοῦν νενομοθετημένα σημεῖα ἐν τῷ 3) * καὶ
ἡτρεῖον συγγράμματι ἐν τῷ προσώπῳ συνίστασθαι.

Ῥίς ὀξεῖα, ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, κρόταφοι συμπεπτωκότες,
ὦτα ψυχρὰ καὶ συνεσταλμένα καὶ οἱ λοβοὶ τῶν ὠτων
ἀπεστραμμένοι. —

Ὅτι κακὰ εἰσι καὶ ὀλέθρια τάδε ἔξ ταῦτα συμπτώ-
ματα καὶ χαρακτηριστικὰ νεκρώδους προσώπου πιστοῦται
ὁ Γαληνὸς διὰ τε τοῦ ἐπιλογισμοῦ καὶ τοῦ ἀναλογισμοῦ
τουτέστιν ἀπὸ τῆς πείρας καὶ ἀπὸ τοῦ λόγου. καὶ ἀπὸ
μὲν τῆς πείρας οὕτως, ὅτι ἐφ' ὧν νοσημάτων συνέβη
ταῦτα, ἔφησεν ὅτι ὀλέθριόν ἐστὶ τὸ νόσημα ἐκεῖνο· ἀπὸ
δὲ τοῦ λόγου ὅτι ἐν τῷ καθόλου κατὰ δύο αἰτίας γίνεται
τὸ τοιοῦτον πάθος ἐν τῷ προσώπῳ· ἢ γὰρ διὰ δριμύ-
τητα ὕλης φερομένης καὶ δαπανώσης καὶ διαφθειρούσης
τὰ εὐπαθῆ, ἅπερ ἐστὶ σάρκες καὶ ὑγρὰ καὶ πνεύματα ὡς
ἐν τῇ θεωρίᾳ εἰρήκαμεν. καὶ οὕτως γίνεται τὸ πάθος
τοῦτο· ἢ δὲ ἀσθενείαν τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ τοῦτο γίνε-
ται. ἀσθενούντος γὰρ τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ, οὐ δύναται
ἐπεκτανθῆναι ἐπὶ τὰ πόρῳ καὶ ἄκρα μόρια, ἀλλ' ἐμφω-
λεύει περὶ τὰ σπλάγχνα καὶ ἐκεῖσε ἐντεῖνεται, καὶ τὸ
τηνικαῦτα λειψαίμουντα καὶ ἀμοιροῦντα τοῦ ἐμφύτου
θερμοῦ καὶ ζωτικοῦ τόνου ψύχονται τὰ ἄκρα καὶ ἀπομα-
ραίνονται καὶ οὕτως ἀπονέκρυνται. καὶ γὰρ τὸ πρόσω-
πον ἄκρον ἐστὶ μόριον, ἀλλὰ καὶ ἄσκεπον αἰεὶς ἐστὶ.
διὰ τοῦτο καὶ ἡ παραλλαγή τοῦ κατὰ φύσιν τῷ προ-
σώπῳ μάλιστα γίνεται. ἐντεῦθεν καὶ τὰ ἔξ ἐκεῖνα συμ-
πτώματα ἐν τῷ προσώπῳ συνίστανται διὰ τὰς αὐτὰς
δύο αἰτίας.

Ῥίς ὀξεῖα. —

Ἡ ῥίς ὀξεῖα γίνεται τρόπῳ τοιούτῳ· ἡ ῥίς ὀστοῦν χον-
δρῶδές ἐστι· τὸ μὲν ἐντὸς ὀστῶδές ἐστι, τὸ δὲ ἔμπρο-

1) διαγόντων! Codd. 2) Fort. διὸ — συνίσταται. 3) κατηγρίῳ
L. A. κατ' ἡτρίῳ M. In libro de officina medici nihil de hac re
lègitur, unde vitium subesse reor.

σθεν χόνδρος· μόνα δὲ τὰ πτερύγια σαρκώδη εἰσὶ καὶ ὑγρά. ταῦτα οὖν τὰ πτερύγια ὡς ὑγρά ὄντα καὶ εὐπαθῆ συμβαίνει διὰ μίαν τῶν αἰτιῶν δαπανᾶσθαι καὶ φθείρεσθαι· ἢ γὰρ διὰ δριμύτητα τῆς ὕλης δαπανῶνται καὶ ἐξαναλίσκονται, ἢ δι' ἀσθένειαν τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ, τῆς ψύξεως τὸ τηρικαῦτα πιλούσης καὶ ἐκπυρηνιζούσης. καὶ δι' ἀτροφίαν φθείρει τὰ πτερύγια. τούτων δὲ μειονμένων, ἐξ ἀνάγκης ὀξεῖα γίνεται ἡ ῥίς. καὶ 1) ἐπὶ σιμῆς δὲ ῥινὸς τὸ ἀνάλογον γίνεται καὶ ὀξύνεται. καὶ ἡ σιμὴ ῥίς, ἀλλὰ καὶ ἡ γρυπὴ καὶ ἡ ὀπωσοῦν ῥίς ὀξύνεται, καὶ δεῖ αὐτὴν πρὸς ἑαυτὴν τὴν ῥῖνα ἀντεξετάζειν.

Ὄφθαλμοὶ κοῖλοι. —

Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ κοῖλοι γίνονται διὰ μίαν τῶν αἰτιῶν· ἢ γὰρ διὰ κακοχυμίαν καὶ δριμεῖαν ὕλην, ἐξαναλίσκουσαν καὶ ἐκδαπανῶσαν τὰ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς. λοιπὸν δὲ καὶ τὰ πνεύματα. πλείστη γὰρ μοῖρα πνεύματος ὀπτικοῦ πέμπεται εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. τούτων δὲ δαπανωμένων ὡς εὐπαθῶν, ἐξ ἀνάγκης οἱ ὀφθαλμοὶ κοῖλοι γίνονται. διὰ δὲ ἄκραν ψύξιν κοῖλοι γίνονται οἱ ὀφθαλμοὶ, ἐπεὶδὴ ἡ ἄκρα ψύξις πύκνωσιν καὶ πύλησιν καὶ συνίξῃσιν καὶ ἐκπυρηνισμόν ἀπεργάζεται. λοιπὸν καὶ 2) ἀτροφία ἐν αὐτοῖς γίνεται, καὶ τῷ λόγῳ τούτῳ ἐξ ἀνάγκης κοῖλοι γίνονται οἱ ὀφθαλμοί.

Κρόταφοι ξυμπεπτωκότες. —

Πρὸ πάντων τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ μορίων μόνοι οἱ κρόταφῖται μύες δαπανῶνται διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας· ἢ γὰρ τῇ δριμύτητι τῆς ὕλης δαπανώμενοι συμπίπτουσιν οἱ κρόταφοι ἢ διὰ τὴν ἄκραν ψύξιν.

Ὡτα ψυχρὰ καὶ συνεσταλμένα. —

Τὰ ὦτα ἐπεὶδὴ χονδρώδη εἰσὶ, φύσει ψυχρὰ εἰσι. καὶ εἰκότως ὑπὸ τῆς ἄκρας ψύξεως ψυχρὰ γίνονται. ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο συνεσταλμένα γίνονται διὰ τὴν ψύξιν. ἢ γὰρ ἀκρα ψύξις 3) συρρέει αὐτὰ καὶ οἷον συσπᾶ αὐτὰ καὶ γίνονται συνεσταλμένα.

1) ἐπισημοῖς L. 2) ἢ add. M. 3) συρρεῖ Codd. Fort. συρρέπει.

Καὶ οἱ λοβοὶ τῶν ὠτων ἀπεστραμμένοι. —

Εἰκότως, ἐπειδὴ παρὰ πάντα τὰ μόρια τῶν ὠτων σαρκωδέστεροι καὶ ὑγρότεροι οἱ 1) λοβοὶ εἰσι. δαπανώμενοι οὖν καὶ ἰσχναινόμενοι ἀποστρέφονται ἐπὶ τὰ ὀπίσω. καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν ἐπὶ τὰ ὀπίσω ἀποστρέφονται οἱ λοβοὶ καὶ μὴ πρὸς ἔμπροσθεν μέρη; καὶ λέγομεν, ὅτι διὰ τοῦτο ἐπὶ τὰ ὀπίσω ἀποστρέφονται, ὥς ἐπὶ τὴν οἰκείαν ἀρχήν· ἐπειδὴ ἀπὸ τῶν ὀπίσω δέχονται τὰ ὦτα αἰσθητικὰ νεῦρα. τῇ οὖν ἄκρᾳ ψύξει σπώμενα τὰ αἰσθητικὰ νεῦρα πρὸς ἑαυτὰ ἐφέλκονται τοὺς λοβοὺς τῶν ὠτων καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τὰ ὀπίσω ἀποστρέφονται. ἐντεῦθεν καὶ ἡ δόξα ἐκείνη ἐκβάλλεται τῶν ὀρισμένων τὸν σπασμὸν κίνησιν ἀπροαίρετον, ἐν 2) προαιρετικοῖς μορίοις συνισταμένην, οὐ μὴν ἐν τοῖς αἰσθητικοῖς καὶ ἀκινήτοις. ἰδοὺ γὰρ ἀποδέδεικται ἐνταῦθα ὅτι οὐ μόνον ἐν τοῖς κινητικοῖς μορίοις συνίσταται ὁ σπασμὸς, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς αἰσθητικοῖς ἥτοι τοῖς ἀκινήτοις νεύροις. καλῶς δὲ λοιπὸν ὠρίσαντο οἱ εἰπόντες τὸν σπασμὸν κίνησιν ἀπροαίρετον ἐν προαιρετικοῖς μορίοις συνισταμένην. ἀμφότερα γὰρ περιλαμβάνει ὁ ὀρισμὸς οὗτος· καὶ οἱ λοβοὶ τῶν ὠτων ἀπεστραμμένοι.

Καὶ τὸ δέγμα τὸ περὶ τὸ μέτωπον σκληρόν τε καὶ περιτεταμένον καὶ καρφαλέον ἐόν. —

Εἰκότως τοῦτο γενήσεται, ἐπειδὴ σχεδὸν ἄσαρκόν ἐστι τὸ μέτωπον ὁστῶδες τυγχάνον, εἰ 3) μὴ ἐλαχίστη μοῖρα ἀπὸ τοῦ μυώδους πλατύσματος φέρεται παρὰ τὸ μέτωπον καὶ κινεῖ αὐτό. καὶ διὰ μίαν τῶν εἰρημένων αἰτιῶν συμβαίνει καὶ τοῦτο δαπανᾶσθαι καὶ φθείρεσθαι καὶ σκληρόν γίνεσθαι, καὶ περιτεταμένον καὶ καρφαλέον τὸ δέγμα τοῦ μετώπου. ταῦτα γὰρ πάντα ἐπιτεταμένην ξηρότητα δηλοῦσιν.

Καὶ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου χλωρόν τε ἢ πέλιον ἢ καὶ μέλαν ἐόν. —

Ταῦτα 4) γὰρ πάντα τὰ χρώματα ὑπὸ ψύξεως γίνονται. καὶ τὸ μὲν μέλαν κατὰ ἐπίτασιν γίνεται ψύξεως. οὕτως

1) λοβοὶ Codd. 2) κινητικοῖς L. 3) μήν δ' ἂν Codd. 4) γὰρ om L.

γὰρ καὶ τὸ αἷμα ἐν ταῖς φλεβοτομίαις, ἢ ὀπωσοῦν κενούμενον, θρομβοῦται, εἴτα πήγνυται, καὶ οὕτως τῷ χρόνῳ μελαίνεται. τὸ δὲ χλωρόν τινες καὶ τὸ ὠχρόν ταῦτον ἐνόμισαν εἶναι. διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων ταῦτα. πρῶτον μὲν γὰρ τὸ ὠχρόν γίνεται χρῶμα ὑπὸ τῆς ψύξεως, εἴτα τὸ πελιδνόν, καὶ εἴθ' οὕτως τὸ μέλαν. καὶ τὸ μὲν ὠχρόν χρῶμα τοῦ προσώπου ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ψύξεως γίνεται· τὸ δὲ χλωρόν ἔτι ἐπιτεινομένης τῆς ψύξεως· τὸ δὲ πελιδνόν ἔτι πλεῖον ἐπιτεινομένης· τὸ δὲ μέλαν ἐπὶ μεγίστῃ καὶ ἀκροτάτῃ ψύξει γίνεται, ὅπερ νέκρωσίς ἐστιν. οὕτως οὖν τὴν αἰτίαν ἐκάστου συμπτώματος ἀποδέδωκεν ὁ Γαληνός. πλὴν δεῖ εἰδέναι, οὐ πάντοτε ταῦτα τὰ συμπτώματα θανατώδη εἰσίν. ἐὰν γὰρ ἐπὶ χρονίων νοσημάτων γίνωνται, τῷ μήκει καὶ τῇ ἐκτάσει τοῦ χρόνου ἐκτῆκονται καὶ οὐ πάντως θάνατος ἐπακολουθεῖ, ἀλλ' ὑγιαίνουν οἱ οὕτως πάσχοντες καὶ 1) ἐξηλοῦσι τοῦ κινδύνου διὰ τε ἡλικίαν, ἀκμαστικοῦ ὄντος τοῦ νοσοῦντος, καὶ κράσιν θερμὴν καὶ ὥραν θερμὴν καὶ τὰ τοιαῦτα. ἐὰν οὖν συνέλθωσιν, ἐκφεύγει τὸν κίνδυνον· ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων ταῦτα γινόμενα ὀλέθρια εἰσι, καὶ μάλιστα ἐὰν τῇ ἀρχῇ τῆς νόσου γένωνται, πλὴν εἰ μήτι δι' ἑτέραν αἰτίαν 2) ἐγγίνονται, καὶ τότε οὐκ εἰσὶ θανατώδη. ποία δὲ ἐστὶν ἡ αἰτία ἐκείνη, ἢ ἐφεξῆς θεωρία δηλώσει.

Εἰ μὲν οὖν ἐν ἀρχῇ τῆς νόσου τὸ πρόσωπον χλωρόν ἢ καὶ μέλαν ἐὼν καὶ μήπω οἷόν τε. —

Φησὶν ὅτι ἐὰν ἐν ἀρχῇ τοῦ νοσήματος τὸ νεκρῶδες γένηται πρόσωπον, γίνωσκε ὅτι διὰ κακοήθειαν 3) ὀξέος νοσήματος ἐγένετο 4) ἢ τινὰ προκαταρκτικὴν αἰτίαν. καὶ διὰ μὲν κακοήθειαν νοσήματος οὕτως· ἵνα ὑποστῇ ἡ κακοήθεια τοῦ νοσήματος, τριῶν δεῖται συνδρομῆς, ἵνα ἡ καθεκτικὴ δύναμις τοῦ παντὸς σώματος ἀσθενῇ ἢ, καὶ ἵνα λεπτοὶ εἰσιν οἱ χυμοὶ καὶ πυρετὸς διακαὴς καὶ ζέων. τί γὰρ ὅτι τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως ἀσθενούσης, πολλὴ γίνεται διαφόρησις τῆς ἀδήλου διαπνοῆς ἀναισθήτως,

1) Fort. ἐξαλοῦσι pro ἐξαλοῦνται. 2) ἐγγίνονται M. 3) ὀξέου Codd. saepius. 4) ἢ διὰ τινὰ A. ἄτινα L.

καὶ μάλιστα λεπτῶν ὄντων τῶν χυμῶν, πολλὴ γενήσεται ἢ διαφόρησις. λοιπὸν δὲ καὶ ὅτι συνεργεῖ τῇ διαφορῇσις ὁ διακαῆς πυρετός. τούτων οὖν τῶν τριῶν συνερχόντων, ἰσχυαίνεται τὸ σῶμα καὶ νεκρῶδες γίνεται τὸ πρόσωπον καὶ ἀναλογεῖ 1) αὐτῷ ἢ διαφόρησις ἢ 2) ἀενάως γινόμενη καὶ ἀνεπαισθήτως ταῖς μεγίσταις κινήσεσι ταῖς διὰ τῶν φυσικῶν ὑπονόμων γινομέναις, ἐκταράξει γαστρὸς ἢ ἐμέτῳ ἢ αἰμορραγίᾳ. διὰ δὲ χρόνιον νόσημα νεκρῶδες γίνεται πρόσωπον οὕτως· τῷ γὰρ μήκει τῆς νόσου διαφοροῦνται οἱ χυμοὶ καὶ τὰ ὑγρά καὶ τὰ πνεύματα. λοιπὸν δὲ καὶ αἱ δυνάμεις κακῶς διατίθενται. καὶ ἐνταῦθα ἀτροφοῦντα τὰ μόρια, ἰσχυαίνεται το σῶμα, καὶ νεκρῶδες γίνεται τὸ πρόσωπον. διὰ δὲ προκαταρκτικὴν αἰτίαν οὕτως, ἀλλὰ τοῦτο τριχῶς· 3) ἢ γὰρ δι' ἀγρυπνίαν ἄμετρον ἢ διὰ πολλὴν ἐκτάραξιν τῆς γαστρὸς ἢ διὰ λιμὸν ἐπιτεταμένον. ἕκαστον γὰρ τούτων δύναται νεκρῶδες ποιῆσαι πρόσωπον. ἢ μὲν κένωσις τῆς γαστρὸς ἢ ἐπιτεταμένη δηλονότι ἰσχυαίνει τὸ σῶμα καὶ νεκρῶδες ποιεῖ τὸ πρόσωπον. ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγρυπνία ἢ ἐπιτεταμένη οἶδε διαφορησιν ποιεῖν καὶ νεκρῶδες ἀπεργάζεσθαι τὸ πρόσωπον. καὶ ὁ λιμὸς οὖν εἴτε ἐκούσιός ἐστιν εἴτε ἀκούσιος, τῷ λόγῳ τῆς ἐνδείας καὶ τῆς ἀσιτίας δύναται νεκρῶδες ποιῆσαι τὸ πρόσωπον. μνημονεύσας δὲ τρίτην κένωσιν, ποίαν κένωσιν ἀμέτρως γινομένην ἐδήλωσεν εἴτε δι' ἐμέτων εἴτε δι' αἰμορραγίας εἴτε δι' οὔρων, εἴτε δι' ἰδρώτων; διὰ 4) δὲ τοῦ μνημονεῦσαι ὕπνου πάντα τὰ ψυχικὰ πάθη τὰ δυνάμενα συγκοπὰς καὶ λιποθυμίας ποιῆσαι ἐδήλωσεν, ὥσπερ φροντὶς καὶ θυμὸς καὶ τὰ τοιαῦτα. τί οὖν φησιν ὁ Ἱπποκράτης; ἦν μὲν οὖν ἐν ἀρχῇ τῆς νόσου τὸ πρόσωπον χλωρὸν ἢ μέλαν ἐόν. — 5) Ἰστέον ὅτι ἡ ἀρχὴ τριχῶς διαιρεῖται· ἢ γὰρ ἄχρονος ἢ ἀκαρῆς ἐστιν, ἥτις ἐν αὐτῷ τῷ ἄρχεσθαι 6) ἀλλοιοῦσθαι ἐπὶ τὸ παρὰ φύσιν τὸν ἄνθρωπον περιγράφεται, ἥτις ἀχρόνως γίνεται. ἐστὶν ἀρχὴ καὶ ἡ ἐν πλάτει θεωρουμένη. αὕτη δὲ διχῶς

1) αὐτῇ L. 2) ἀενάως L. 3) ἢ L. 4) καὶ L. 5) ποσαχῶς ἢ ἀρχή L. in mg. Argumentum. 6) ἀλλοιοῦσαι L. Fort. ἀλλοιοῦσα sive ἀλλοιοῦται καὶ.

διαίρεται· ἢ γὰρ τεχνική ἐστὶν ἢ ἀπλῶς πλατική. καὶ ἄτεχνος, ἣτις ἐν τρισὶν 1) ἡμέραις θεωρεῖται. ἔγνωσται γὰρ καὶ αὕτη τοῖς ἰατροῖς, καὶ εἰώθασιν ἀρχὴν τὰς τρεῖς ἡμέρας καλεῖν ἐπὶ παντὸς νοσήματος. ἢ δὲ τεχνική ἐστὶν ἣτις ἀντιδιαστέλλεται τοῖς λοιποῖς καιροῖς, ἀναβάσει λέγω καὶ ἀκμῇ καὶ παρακμῇ, τοσαυταχῶς τῆς ἀρχῆς λαμβανομένης. ὁ Ἱπποκράτης ἐνταῦθα περὶ τοῦ δευτέρου σημαίνοντος λέγει, λέγω δὴ τῆς πλατικῆς ἀρχῆς, ἥτοι τῆς ἀτέχνου τῆς ἐν τρισὶν ἡμέραις θεωρουμένης, ὡς δηλοῖ τὸ ἐπαγόμενον· ἦν δὲ καὶ παλαιότερου ἔontos τοῦ νοσήματος ἢ τριταίου, ὡς ἂν ὅτι τῆς ἀρχῆς ἐν τρισὶν ἡμέραις θεωρουμένης, ἐὰν νεκρῶδες γένηται τὸ πρόσωπον· εἴτα καὶ ἀρχῆς μνημονεύσας ἐξέβαλε τὸ ἐν σημαίνοντος τοῦ νεκρῶδους προσώπου, λέγω δὴ τοῦ ἐπὶ χρονίῳ νοσήματι γινομένου. διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν ἐπανέρεσθαι, μὴ ἡγρύπνησεν ὁ ἄρρώστος 2) ἢ τὰ τῆς κοιλίης ἐξυγρασμένα ἢ λιμῶδές τι εἶχεν αὐτὸν, ἐδήλωσε τὰ προκαταρκτικὰ αἷτια τὰ ποιοῦντα τὸ πρόσωπον νεκρῶδες. φησὶ γὰρ ὅτι ἐπειδὴ οὐκ ἐπὶ πάντων φαντὰ καὶ γνώριμα καὶ ὁμολογούμενά εἰσιν ἡμῖν τὰ σημεῖα, δεῖ τῇ ἀνακρίσει χρήσασθαι καὶ ἐρωτῆσαι τὸν ἄρρώστον, μὴ ἐκτάραξις γαστρὸς ἄμετρος γέγονέν σοι, ἢ ἡγρύπνησας ἐπιτεταμένως ἢ ἡσίτησας. καὶ εἰ μὲν φαίη τι τούτων, ἰδὸν γινώσκεις ὅτι ἐπὶ προκαταρκτικῇ αἰτίᾳ γέγονε νεκρῶδες τὸ πρόσωπον. καὶ ἔστι μὲν κακὸν, πλὴν ἥττον κακὸν ἐστὶν ὡς πρὸς κακοήθειαν νοσήματος. εἰ δὲ μηδὲν τούτων συνθῆταί σοι γεγονέναι, γίνωσκε ὅτι ἐπὶ κακοηθείᾳ ὀξέος νοσήματος γέγονε νεκρῶδες τὸ πρόσωπον, 3) ὅπερ ὀλέθριόν ἐστι καὶ κινδυνῶδες· πλὴν καὶ τοῦτο δεῖ σε γινώσκειν, ὅτι πολλάκις ἢ ἀγρυπνία καὶ ἢ ἐκτάραξις τῆς γαστρὸς οὐχ ὡς προκαταρκτικὰ αἷτια ὑπάρχοντα νεκρῶδες ποιοῦσι τὸ πρόσωπον, ἀλλ' ἐστὶν ὅτε καὶ διὰ κακοήθειαν ὀξέος νοσήματος ἀμφοτέρω γίνεσθαι καὶ τὴν ἀγρυπνίαν καὶ τὴν ἐκτάραξιν τῆς γαστρὸς καὶ τὸ νεκρῶδες πρόσωπον. καὶ πόθεν τοῦτο ὀφείλομεν γινῶναι εἴτε ἢ κακοήθεια τοῦ νοσήματος ταῦτα

1) ἡμέραισιν L. M. ἡμέρησιν A. 2) εἴτα M. 3) In Cod. L. lacuna foliorum aliquot sequitur. E cod. A. edo, quae deinceps sunt.

ἐποίησε, εἴτε ὡς προκαταρκτικὰ ὄντα ἐποίησαν νεκρῶδες τὸ πρόσωπον, τυχὸν ἢ ἀγρυπνία καὶ ἢ ἐκτάραξις τῆς γαστροῦς; ἔσο γινώσκων ὅτι τοῦτο διαγινώσκεις, εἰς τὸ 1) ἡμερονύκτιον σοῦ προσφόρως καὶ ἀρμοδίως διαιτῶντος. εἰ μὲν γαστροῦρῳιὰ ἐστίν, χρῆσαι τῇ σταλτικῇ τροφῇ, τυχὸν 2) ψυχία ἀφράτα καὶ εἰς ὑδροροσάτον. εἰ δὲ ἀγρυπνία ἐστὶ, δεῖ σε ὑγροτέρᾳ τροφῇ χρῆσασθαι τυχὸν χυλῷ πτισάνης ἢ λαχάνων καὶ τοῖς τοιούτοις. εἰ δὲ ἀσιτία ἐστὶ καὶ ἔνδεια, καὶ ἐνταῦθα ταῖς δυναμέναις ἀνακαλέσασθαι καὶ τονῶσαι τροφαῖς χρῆσασθαι· καὶ ἂν ταῦτα σου ποιήσαντος καταστῇ ἡμερονύκτιον, γίνωσκε ὅτι ἐπὶ προκαταρκτικῇ αἰτίᾳ γέγονε νεκρῶδες τὸ πρόσωπον. εἰ δὲ μείνη ὡσαύτως ἔχον, ἢ τε ἀγρυπνία καὶ ἢ γαστροῦρῳιὰ, τότε γίνωσκε ὅτι 3) διὰ κακοήθειαν νοσήματος πάντα γέγονασι, καὶ ἢ ἀγρυπνία καὶ ἢ γαστροῦρῳιὰ καὶ τὸ νεκρῶδες πρόσωπον· πλὴν ἐπειδὴ οὐκ ἐπὶ πάντων τῶν παθῶν ἡ αὐτὴ ἀκολουθία ἐστὶ, δεῖ σε καὶ εἰς τὰ σύστοιχα ἀποβλέπειν, ἔαν ἀκμαστική ἐστίν ἢ ἡλικία καὶ θερινὴ ὥρα, καὶ ἢ κράσις καὶ τὸ χωρίον θερμὸν, καὶ ἔαν ἐνδεής ἐστί περὶ τὴν τροφήν καὶ βίον ἀγρυπνον καὶ ἐπίπονον καὶ φροντιστικὸν καὶ φιλοταλαίπωρον 4) ζῇ, γίνωσκε ἐπὶ κακοηθείᾳ τοῦ νοσήματος νεκρῶδες τὸ πρόσωπον γέγονε καὶ κινδυνῶδες ἐστὶ καὶ ταῦτα μὲν ἐντὸς τῶν τριῶν ἡμερῶν. εἰ δὲ γε ὑπερπέσῃ τὴν τρίτην ἡμέραν ὡς δηλοῖ τὸ εἰπεῖν αὐτὸν, ἦν δὲ καὶ παλαιότερου ἐόντος τοῦ νοσήματος ἢ τριταίου, τουτέστιν ἐπὶ πλέον τῶν τριῶν ἡμερῶν, ἔαν τε γένηται νεκρῶδες τὸ πρόσωπον, πρὸς τούτοις πᾶσι τοῖς εἰρημένοις τὰ ἔξ ἐκεῖνα ὀλέθρια συμπτώματα, καὶ ἀνιχνεύοντός σου καὶ τὰ προκαταρκτικὰ αἷτια. χρὴ δὲ πρὸς τούτοις ἐπιβλέπειν καὶ ἕτερα πλεῖστα σημεῖα ἐν ὀφθαλμοῖς θεωρούμενα, καὶ οἷον ἐπιβεβαιοῖ τὴν σημείωσιν τοῦ ὀλέθριου εἶναι τὸ νόσημα ἀπὸ ἐννέα τινῶν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς συνισταμένων, καὶ λέγει, ὅτι οἱ τοιοῦτοι αὐγὴν ἀποφεύγουσιν, οἱ τοιοῦτοι ἀπροαιρέτως δακρύουσι, ἐπὶ τῶν τοιούτων ὁ

1) ἡμερον νύκτιον Codd. 2) Vide ἀφρατόδιστον in Append. Du Cang. Potus frigidi genus esse videtur, ptisana. Fort. ψυχρᾶ τροφῇ Codd. 3) δικακοήθεια A. 4) ζῇ Codd. . . .

ἕτερος τοῦ ἑτέρου ὀφθαλμοῦ ἐλάσσων γίνεται, τὰ φλέβια τὰ ἐπὶ τῶν ἐπιπεφυκώτων τῶν ὀφθαλμῶν ἐρυθρὰ γίνονται ἢ πελιδνὰ ἢ μέλανα, ἢ λήμας ἔχουσι περὶ τὰς ὀψεις. ἐπὶ τούτων ἐξίστανται οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ 1) ἀπηώρηται καὶ προπετεῖς αὐτοὺς ἴσχουσιν ἢ κοίλους. ἐπὶ τούτων ἀστήρικτοί εἰσιν οἱ ὀφθαλμοί, ἢ τὸ σύμπαν χροῶμα τοῦ σὺμπαντος προσώπου, καὶ αὐτῶν τῶν ὀφθαλμῶν 2) ἡλλωμένον ἔχουσιν. ἐὰν οὖν πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ ταῦτα συνέλθωσιν, ὀλέθριόν ἐστι καὶ δεῖ προλέγειν τὸν θάνατον.

Κ ε ἰ μ ε ν ο ν .

Ἦν μὲν οὖν ἐν ἀρχῇ τῆς νόσου τὸ πρόσωπον χλωρὸν ἢ καὶ μέλαν ἐὼν τοιοῦτον, ἢ καὶ μήπω οἶόν τε, ἢ τοῖσιν ἄλλοις σημείοις ξυντεκμαίρεσθαι, ἐπανέρεσθαι μὴ ἡγρύπνηκεν ὁ ἄνθρωπος. —

Φησὶν ἐνταῦθα ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι ἐὰν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ νοσήματος τουτέστιν ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἢ τῇ δευτέρᾳ νεκρῶδες γένηται τὸ πρόσωπον μήπω ἔχον ἐγνωσμένα τὰ συμπτώματα· ἐγνωσμένα δὲ συμπτώματα ἀκουστέον τὴν αἰτίαν ὑφ' ἧς γέγονε τὸ νεκρῶδες πρόσωπον· ἐπερωτᾶν δεῖ τὸν ἄρρώστον, μὴ ἡγρύπνησεν, ἢ ἐκτάραξις τῆς γαστροῦς γέγονεν αὐτῷ μεγίστη, ἢ ἐλμμανχονήθη ἢ γουν ἐν αἰτίᾳ διέμεινεν· πλὴν οὐ μόνον ἐπὶ τούτοις τοῖς σημείοις γίνεται νεκρῶδες πρόσωπον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀκροτάτῃ ψύξει, δι' ὥραν χειμερινὴν ἢ διὰ κατάστημα ψυχρότατον, ἢ καὶ δι' ἔσχατον γῆρας. ἀλλ' οὐκ εἰσὶν οὕτως κινδυνώδη. καὶ ταῦτα μὲν ὁ Ἱπποκράτης· ὁ δὲ Γαληνὸς μείζονι τέχνῃ νῦν ἑαυτὸν ἐπιτρέψας λέγει, ὅτι δυνατόν ἐστιν ἡμᾶς προγνῶναι πᾶσαν αἰτίαν, νεκρῶδες ἐργασαμένην τὸ πρόσωπον, μηδεμιᾶς ἐρωτήσεως 3) δεηθέντας. τί γὰρ ὅτι δεῖ σε ἀναδραμεῖν καὶ ἀποβλέψαι εἰς τὰ σύστοιχα ἐὰν ἡ ὥρα θερινή ἐστιν, καὶ τὸ κατάστημα θερμὸν καὶ ξηρὸν, καὶ ἡ κράσις τοῦ κάμνοντος θερμὴ καὶ ἡλικία ἀκμαστική, ἢ δίαιτα ἐνδεής, βίον διάγων φροντιστικὸν καὶ ἐπίπονον,

1) ἀπεώρονται M. 2) ἡλλωμένων Codd. 3) δεηθέντος Codd.

καὶ οἱ σφυγμοὶ ἤτονυμένοι καὶ βραδεῖς καὶ μικροὶ καὶ ἀμυδροὶ, καὶ ἀπτομένου σου τῇ ἀφῇ, καυσώδης καὶ διακαῆς ὑποπίπτει ἢ θερμασία, καὶ εἰ ἐπὶ τούτῳ ἐν τῇ πρώτῃ ἢ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ νεκρῶδες γέγονε τὸ πρόσωπον, γίνωσκε ὅτι διὰ κακοήθειαν νοσήματος γέγονεν. ἐὰν δὲ ἐπὶ γαστρορρόϊα γέγονε νεκρῶδες τὸ πρόσωπον, ἔχεις ἀσφαλέστατον σημεῖον τῶν ὀφθαλμῶν. ἐπὶ γὰρ τῆς γαστρορρόϊας ἔγκοιλοι γίνονται οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν καὶ ἐξηρασμένους αὐτοὺς ἔχουσιν, ὥς μὴ δύνασθαι τὰ βλέφαρα ἀνατείνειν· ἐπὶ δὲ τῆς ἀγρυπνίας, ἀσφαλέστατον σημεῖον εὐρήσεις ἐπὶ τῶν σφυγμῶν, τὸ δίκην χορδῆς τεταμένην εὐρίσκεσθαι τὴν ἀρτηρίαν· τοὺς δὲ διὰ κακοήθειαν νοσήματος, ἀπὸ τῆς ἀφῆς σημειώσεις. ἐπιβαλὼν γὰρ τὴν ἀφῆν μόνον κατὰ τὸν καρπὸν, ἀλλὰ καὶ 1) παρὰνω τυχὸν κατὰ τὸν βραχίονα, εὐρήσεις καυσωδεστάτην καὶ ζέουσιν τὴν ἀναφερομένην θερμασίαν καὶ δριμεῖαν καὶ καπνώδεις ἀναθυμιάσεις ἀνίσθαι πρὸς τὴν ἀφῆν, καὶ γινώσκεις, ὅτι ὁξὺς ἐστὶν ὁ πυρετὸς καὶ διαφορητικώτατος, ὃ τὸ νεκρῶδες ποιήσας πρόσωπον. —

Καὶ ἦν μὲν τι τουτέων ὁμολογέη, ἥσσον νόμιζε δεινὸν εἶναι. —

Φησὶν ὅτι τὸ νεκρῶδες πρόσωπον ἐὰν διὰ τινὰ προκαταρκτικὴν γένηται αἰτίαν, τυχὸν εἴτε διὰ γαστρορρόϊαν εἴτε διὰ λιμὸν εἴτε δι' ἀγρυπνίαν, κακὸν μὲν ἐστὶν, ἀλλ' ἥττον ὥς τὸ διὰ κακοήθειαν γινόμενον.

Ἦν γὰρ τὴν αὐγὴν φεύγωσιν. —

Ἰστέον ὅτι τὰ τρία ταῦτα ἀντιπαράκεινται ἀλλήλοις, φῶς, ἀκτὶς καὶ αὐγὴ. καὶ τὸ φῶς συνουσιοῦται τῷ ἡλίῳ, ἡ δὲ ἀκτὶς ἐστὶν ἡ ἐκ τοῦ φωτὸς πεμπομένη, αὐγὴ δὲ ἐστὶν ἡ ἐκ τῆς ἀκτίνος πεμπομένη, περὶ ἧς καὶ ἐστὶ νῦν ὁ λόγος. ἐν γὰρ τῇ αὐγῇ αἶσε ἐσμέν, καὶ ἄνευ αὐτῆς εἶναι οὐ δύναμεθα. πῶς οὖν οὐ κακὸν τοῦτο ἐπὶ ὁξεῖ νοσήματι; δηλοῖ γὰρ ἄκραν καταβολὴν τῶν ὀπτικῶν δυνάμεων. πλὴν φεύγουσι πολλοὶ τὴν αὐγὴν καὶ δι' ἄλλην αἰτίαν, ὥσπερ οἱ ὀφθαλμιῶντες καὶ οἱ 2) τξιμβλοί. ταῦτα δὲ οὐκ εἰσὶν ἐνδεικτικὰ κινδύνων.

1) Fort. ὑπεράνω. 2) τεξηβοὶ M. τεξημοι A. Conjeci τξιμβλοί, lippi.

Ἦν δακρύωσιν ἀπροαιρέτως. —

Ἐὰν ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν ἀπροαιρέτως δακρύωσιν οἱ νοσοῦντες, γίνωσκε ὅτι δι' ἄκραν ἀσθενεῖαν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως ἀπροαιρέτως δακρύουσιν, ὅπερ κακόν ἐστι σημεῖον, ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ λόγῳ 1) τροφῆς φερόμενον ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς οὐ κατέχεται, ἀλλ' ὥσπερ ἀπὸ 2) ἀψύχου ἀπορρέει καὶ κενοῦται.

Ἦ διαστρέφονται. —

Ἦ γὰρ διὰ παράλυσιν τῶν ἐν τοῖς 3) ὀφθαλμοῖς μυῶν παραλυομένων, ἢ διὰ σπασμόν· εἰ μὲν διὰ παράλυσιν, εἰς τὸ ἐναντίον διαστρέφονται τὰ παραλυόμενα μόρια· εἰ δὲ διὰ σπασμόν, ἐφ' ἑαυτὸ σπᾶται καὶ διαστρέφεται, καὶ ἦν οἱ στραβισμοὶ γίνονται. καὶ τοῦτο διαγιγνώσκεις ἐκ τῆς ὀδύνης καὶ τῆς ἀτροφίας. ἐπὶ γὰρ τοῦ σπασμοῦ ὀδυνῶνται, ἀλλὰ καὶ ἀτροφία ἔπεται. ταῦτα δὲ τὰ πάθη, ὁ σπασμὸς λέγω καὶ ἡ παράλυσις, ἢ δι' αὐτοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ γίνονται ἢ διὰ τὸν ἐγκέφαλον. καὶ εἰ μὲν διὰ τὸν ἐγκέφαλον διαστραφῶσιν οἱ ὀφθαλμοί, εἴτε παραλυομένων αὐτῶν εἴτε σπωμένων, ὀδυνῶνται τὸ μέτωπον, τὸ νωτιαῖον, τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τοὺς κροτάφους, καὶ μάλιστα πρότερον ἐκεῖνα ἅπερ καὶ προσεγγίζουσι τῷ ἐγκεφάλῳ μόρια. καὶ κακόν ἐστίν, ἥνίκα μὴ διὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἢ διαστροφή γένηται, ἀλλὰ διὰ τὸν ἐγκέφαλον. δηλοῖ γὰρ καὶ αὐτὴν τὴν πρώτην ἀρχὴν κακῶς διάκεισθαι, ὅπερ κάκιστόν ἐστι σημεῖον ἐπὶ ὀξέος νοσήματος.

Ἦ ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου ἐλάσσων γίνεται. —

Διὰ τί ὁ ἕτερος ὀφθαλμὸς τοῦ ἑτέρου ἐλάσσων γίνεται; ἐπὶ ἐνδείᾳ καὶ ἐπὶ ἀτροφίᾳ καὶ ἐπὶ ἄκρα ξηρότητι καὶ ἐπὶ καταβολῇ τῶν ἐν αὐτῷ φυσικῶν δυνάμεων, ὅπερ καὶ τοῦτο ἐπὶ ὀξεί νοσήματι κάκιστόν ἐστι σημεῖον.

Ἦ τὰ λευκὰ ἐρυθρὰ ἴσχουσιν. —

Ὅτι τὰ φλέβια τὰ ἐν τῷ ἐπιπεφυκότι, λευκὸν γὰρ αὐτὸν τὸν ἐπιπεφυκότα καλεῖ, νῦν ἐρυθρὰ ἴσχουσι, δια

1) Oculi non nutriuntur lacrymis, sed sunt excrementa. Mercurialis in mg. codicis. 2) ἀψύχου M. ἀποψύχου A. 3) ὀφθαλμοῖς om. M.

πλείονας αἰτίας τοῦτο γίνεται· ἢ γὰρ δι' ὀφθαλμίαν ὥσπερ ἐπὶ τῶν χυμωμάτων, ἢ διὰ μέθην τὰ λευκὰ ἐρυθραίνονται, ἢ διὰ ἔμετον, ἢ διὰ πληθώραν αἱματικὴν ἢ διὰ φλεγμονὴν τῶν μηνίγγων. καὶ διὰ μὲν πληθώραν ἐρυθρὰ γίνονται τὰ φλέβια τοῦ ἐπιπεφυκότος τρόπῳ τοιούτῳ· τῷ πλήθει ἀπελαίνεται ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸ αἷμα, καὶ τείνει τὰ φλέβια τὰ ἐν τῷ ἐπιπεφυκότι, ἐπειδὴ στενὰ καὶ λεπτά εἰσι. μὴ φέροντα οὖν τὴν τάσιν ῥήγνυνται, καὶ ἐκχεῖται τὸ αἷμα καὶ ἐρυθρὰ γίνονται. ἐὰν οὖν ὀξέος νοσήματος ὑποκειμένου καὶ καυσώδους πυρετοῦ 1) ἔτι καὶ 2) ἢ φλεγμονὴ ἐν ταῖς μηνίγξιν ἢ πληθώρα ὑπόκειται, παγκάκιστόν ἐστι καὶ τοῦτο σημεῖον.

Ἡ πέλια ἢ μέλανα. —

Ταῦτα τὰ χρώματα τὸ πέλιον καὶ τὸ μέλαν ἐπὶ ἄκρα καταψύξει γίνονται· ἐὰν οὖν πέλια γένωνται ἢ μέλανα τὰ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς λευκὰ τουτέστιν ὁ ἐπιπεφυκὼς, παγχάλεπόν ἐστι σημεῖον ἐπὶ ὀξέος νοσήματος.

Ἡ λῆμαι φαίνονται περὶ τὰς ὕψεις. —

Λῆμαι γίνονται ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἢ διὰ τι πάθος περὶ αὐτοὺς συνιστάμενον, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ὀφθαλμιῶντων, ἢ ὑγρότητός τινος φερομένης καὶ ποιούσης λήμας. δεῖ γὰρ εἰδέναι ὅτι ἡ λήμη γίνεται ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπὶ ἀπεψία τῷ λόγῳ τροφῆς ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς 3) φερόμενον· ἐὰν οὖν ὀξέος ὑποκειμένου νοσήματος καὶ διακαοῦς πυρετοῦ καὶ ἀτροφίας καὶ ξηρότητος, λῆμαι γίνονται παρὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς, παγκάκιστόν ἐστι καὶ τοῦτο σημεῖον· δηλοῖ γὰρ ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ἐλάχιστον ὑγρὸν τῷ λόγῳ τροφῆς φερόμενον ἐκείσε, οὐκ ἰσχύει ἡ ἀλλοιωτικὴ δύναμις πέψαι καὶ ἀλλοιῶσαι, ἀλλ' ἀπεπτούμενα τὰς λήμας ποιεῖ.

Ἡ ἐναιωρούμενοι. —

Ἐναιωρούμενοί εἰσιν οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ ἀστήρικτοι οἱ τῇδε κακείσε περιφερόμενοι ἀτάκτως καὶ ἀρρύθμως, ἐν τῷ μὴ ἐδράζεσθαι μηδὲ στηρίζεσθαι ὑπὸ τῶν μυῶν. ἀστήρικτοι δὲ καὶ ἐναιωρούμενοι γίνονται οἱ ὀφθαλμοὶ ἢ διὰ τρομώδη διάθεσιν ἐν αὐτοῖς τοῖς μυσὶ τῶν ὀφθαλμῶν συνισ-

1) ἔστι Codd. 2) ἢ Codd. 3) Fort. φερομένη.

ταμένην, ἢ διὰ παραφροσύνην. ὁξέος οὖν ὑποκειμένου νοσήματος καὶ διακαοῦς πυρετοῦ εἴτε διὰ τρόμον γένωνται οἱ ὀφθαλμοὶ ἀστήρικτοι, εἴτε διὰ παραφροσύνην, παγχάλεπόν ἐστι καὶ τοῦτο σημεῖον. —

Ἡ ἐξίσχοντες ἢ ἔγκοιλοι ἰσχυρῶς γινόμενοι. —

Καὶ ἔγκοιλοι μὲν γίνονται οἱ ὀφθαλμοὶ δι' ἔνδειαν καὶ ἀτροφίαν καὶ ἄγαν ξηρότητα, ἐξίσχοντες δὲ τῷ λόγῳ τῆς ἀκρατείας τῶν μυῶν. διὰ τοῦτο προκύνπτουσι καὶ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου ἡλλοιωμένον γίνεται τῷ λόγῳ τῆς νεκρώσεως, 1) τοῦ κακῶς διάκεισθαι τὸν ζωτικὸν τόνον.

Σκοπεῖν δὲ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν. ἦν γάρ τι ὑποφαίνεται, ξυμβαλλομένων τῶν βλεφάρων, τοῦ λευκοῦ. —

Τὸ λεγόμενον τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ἐὰν ἐν τοῖς ὕπνοις μὴ συμβάλλωνται, μηδὲ ἀσφαλίζονται τὰ βλέφαρα, ἀλλ' ὑποφαίνεται τι μέρος τοῦ ἐπιπεφυκότος, λευκὸν γὰρ τὸν ἐπιπεφυκότα ἐκάλεσε, κάκιστόν ἐστι καὶ τοῦτο σημεῖον ἐν ὁξεῖ νοσήματι γινόμενον· δηλοῖ γὰρ ἢ σπασμὸν ἢ παράλυσιν τῶν ἀνοιγόντων καὶ κλειόντων τὰ βλέφαρα. ἐκάτερον δὲ κάκιστόν ἐστιν. ἡ μὲν γὰρ παράλυσις ἀσθένειαν καὶ ἀκράτειαν δηλοῖ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, ὁ δὲ σπασμὸς ἄκραν 2) ξηρότητα, ὅστις καὶ ἀνιάτός ἐστιν ἐν ὁξεῖ νοσήματι. καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς βλεφάροις μυῶν ἐμνημονεύσαμεν· φέρε 3) εἰπώμεν καὶ περὶ αὐτῶν. ἴστέον ὅτι τρεῖς εἰσι μῦες οἱ ἀνοίγοντες καὶ κλείοντες τὰ ἄνω βλέφαρα· τὰ γὰρ κάτω ἀκίνητά εἰσι. καὶ εἷς μὲν ἔστιν ὁ ἀνοίγων 4) μῦς, δύο δὲ οἱ ἀσφαλίζοντες τὸ βλέφαρον. καὶ ὁ μὲν ἀνοίγων μῦς κατὰ τοῦ μεσαιτάτου βλεφάρου τέτακται πανσόφως ὑπὸ τῆς φύσεως τοῦτο μηχανευσάμενος. τὰ γὰρ βαρέα τῶν σωματίων κατὰ τοῦ μεσαιτάτου ἐλκόμενα, ἥκει ἐτοίμως καὶ ἀνέλκεται. οὕτως οὖν καὶ ὁ ἀνοίγων μῦς κατὰ τοῦ μέσου βλεφάρου τέτακται, ἵνα πρὸς ἑαυτὸν 5) ἐπισπώμενος ἀνοίγῃ καὶ ἔλκῃ αὐτὸ, οἱ δὲ

1) Fort. διὰ. 2) ξηρότητος Codd. f. ἄκρον. 3) εἰπομεν Codd. 4) μῦς om. L. M. 5) ἐσπόμενος M.

ἀσφαλίζοντες δύο μύες καθ' ἑκάτερον μέρος τῶν βλεφάρων εἰσὶ τεταγμένοι, εἷς μὲν πρὸς τὸν μέγαν κανθόν, καὶ ὁ εἷς πρὸς τὸν μικρόν. οὗτοι οὖν οἱ μύες. καὶ οὗτοι ὡς πρὸς ἑαυτοὺς καὶ ἐπὶ τὰ ἔσω ἔλκοντες τὰ βλέφαρα, κλείουσιν αὐτά. συμβαίνει οὖν τοτηνικαῦτα ὁ μὲν σπασμὸς ἐν τῷ ἄνω μυϊ, λέγω δὴ τὸν ἀνοίγοντα, συνίστασθαι· ἡ δὲ παράλυσις ἐν τοῖς κλείουσι. σπωμένου οὖν τοῦ ἄνω μυὸς τοῦ ἀνοίγοντος, ὡς πρὸς ἑαυτὸν ἐφέλκεται τὸ ἄνω βλέφαρον, καὶ ἐπιφαίνεται μέρος τοῦ ἐπιπεφυκότος· ὁ γὰρ σπασμὸς πρὸς τὴν οἰκείαν ἀρχὴν ἔλκει τὸ μόριον· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἀσφαλίζόντων τοῦτο γίνεται τὸ ὑποφαίνεσθαι τι μέρος τοῦ ἐπιπεφυκότος, ἀλλὰ τούτων οὐ σπωμένων, ἀλλὰ παραλυομένων· ἡ γὰρ παράλυσις ἐπὶ τὸ ἐναντίον τοῦ κατὰ φύσιν ποιεῖται τὴν κίνησιν. παραλυομένων οὖν τῶν κλειόντων μυῶν, οὐ συμβάλλονται τὰ βλέφαρα, ἀλλ' ἀνεωγότας αὐτοὺς ἔχουσι. καὶ πάλιν φαίνεται ὁ ἐπιπεφυκὸς, ὡς δοκεῖν κλεῖς ἀνοικτοὺς εἶναι τοὺς ὀφθαλμούς. καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ ἀνθρώπων. ἐπὶ δέ τινων ζώων οὐκ εἰσὶν οἱ ἀσφαλίζοντες μύες τὰ βλέφαρα, ἀλλὰ μόνον τοὺς ἀνοίγοντας ἔχουσιν, ὅθεν ἐν τῷ ὑπνοῦν τὰ τοιαῦτα τῶν ζώων ἐπὶ τὴν θαλάμην ἀντιστρέφειν 1) τοὺς βολβοὺς, καὶ αὐτὴν τὴν κόρην ἐντὸς εἶναι τῆς θαλάμης, ἵνα μὴ λυμαίνωνται ὑπὸ τῶν προσπιπτόντων. οὕτως ἐπὶ δορκάδων καὶ λαγωῶν καὶ ἐπὶ τινων ἰχθύων ἐστίν. εἶτα καὶ διὰ τοῦτο· εἷς μὲν ἔστι μῦς ὁ ἀνοίγων, ἐπειδὴ ὀλίγου καιροῦ 2) δέεται ἀναβαστάζειν τὸ βλέφαρον, καὶ παραντίκα διαδέχονται αὐτὸν οἱ κλείοντες. δύο κλείοντες δὲ μύες γεγόνασιν· οἱ κλείοντες διὰ δύο αἰτίας, διὰ τε τὸ ταχέως ἀσφαλίζεσθαι τὰ βλέφαρα, 3) κλείουσιν αὐτά. συμβαίνει οὖν τοτηνικαῦτα ὁ μὲν σπασμὸς ἐν τῷ ἄνω μυϊ, λέγω δὴ τὸν ἀνοίγοντα, συνίστασθαι, ἡ δὲ παράλυσις ἐν τοῖς κλείουσιν. σπωμένου οὖν τοῦ ἄνω μυὸς τοῦ ἀνοίγοντος, ὡς πρὸς ἑαυτὸν ἐφέλκεται τὸ ἄνω βλέφαρον, καὶ ἐπιφαίνεται μέρος τοῦ ἐπιπεφυκότος. ὁ γὰρ σπασμὸς, ἐπειδὴ ὁ ὀφθαλ-

1) Exciderit εἰώθασι sive εἰζός. 2) Ionicas aliquot formas Stephano oscitanti obtrusit Hippocrates. 3) κλείουσιν — ὁ γὰρ σπασμὸς om. A.

μὸς εὐπαθὴς ἔστιν, εὐπαθὴς καθέστηκεν, ἵνα ἐτοιμῶς ἀντιλαμβάνονται τὰ τε χρώματα καὶ τῶν μικρῶν καὶ τῶν μεγάλων σωμάτων. ἐν γὰρ τῷ πάσχειν ἀναλαμβάνονται οἱ ὀφθαλμοί. διὰ οὖν τὴν εὐπάθειαν ἐδεήθη ἡ φύσις τὸ τάχος ἀσφαλιζόντων δύο μυῶν τοὺς πλείονας εἶναι, ἵνα τάχιστα ποιῶνται τὴν μύσιν καὶ ἐκφύγῃσι τὴν βλάβην ἀπὸ τῶν 1) προσπιπτόντων, κάρφους λέγω καὶ κονιορτοῦ, ἢ σμηγμάτων τινῶν ἢ ζωοφίων καὶ τῶν τοιούτων, καὶ διὰ τὸ μόνιμον. κατὰ τινα γὰρ καιρὸν καὶ μονῆς δεῖται πρὸς τὸ εἶναι ἠσφαλισμένα τὰ βλέφαρα, καὶ ἀναγκαίως τοῦτο κατεσκευάσθη, ὥσπερ ἐν τοῖς ὕπνοις πᾶσα ἀνακωχή καὶ ἀνάπαυλα τῆς τε φύσεως καὶ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων γίνεται, διὰ τὸ ἐν τῷ ἐγρηγορέναι κάμνειν αὐτὰ καὶ κοπιᾶν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. εἴτα καὶ ἀποροῦσί τινες, ὅτι διὰ τί 2) μὴ ἐν τῷ ἐγρηγορέναι ἐμνημόνευσε τοῦ τοιούτου σημείου, ἀλλ' ἐν τῷ καθεύδειν; καὶ λέγομεν ὅτι ἐν τῷ ἐγρηγορέναι οὐ διαφαίνεται τοῦτο τὸ σημεῖον, διὰ τὸ πλεῖστον φέρεσθαι εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸ ὀπτικὸν πνεῦμα. εἰ δὲ καὶ ἴδωμεν ὅτι ὑποφαίνεται, ὑπόγυον δηλοῖ τὸν θάνατον, ὅπερ καὶ οἱ ἰδιῶται διαγινώσκουσι τοῦτο. καὶ ἡμᾶς οὖν ὁ Ἰπποκράτης οὐ περὶ ὄντος καὶ ἴδῃ ἐνισταμένου θανάτου βούλεται διδάξαι, ἀλλὰ περὶ μέλλοντος, ἵνα προγινώσκοντες πρὸ πολλοῦ χρόνου ἀνεγκλήτους καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὴν τέχνην φυλάξωμεν. εἴτα καὶ προσδιορισμοῖς κέχρηται καὶ λέγει, ὅτι ἐὰν μὴ ἐκ διαρροίας τινὸς ὑποφαίνεται ὁ ἐπιπεφυκῶς, ἢ καὶ εἰθιστο οὕτως καθεύδειν· ἐὰν γὰρ διὰ τι τούτων ὑποφαίνεται ὁ ἐπιπεφυκῶς, οὐκ ἔστι τοῦτο κινδυνῶδες ἐπειδὴ ἀνακτώμεθα τὴν τοιαύτην διάθεσιν. ἔστι δ' ὅτε ὑπὸ γαστρορροίας φαίνεται τῇ κενώσει ξηρανθέντα τὰ βλέφαρα καὶ οὐ συμβάλλονται. καὶ τοῦτο ἀνακτώμεθα· πολλάκις δὲ εἰθιστο οὕτως καθεύδειν ὁ ἄνθρωπος καὶ πολλοί εἰσιν οὕτως ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἐξ ἔθους κοιμώμενοι ἀνεωγότας ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς, οὗσιν οἱ ἰδιῶται λέγουσι τὸ 3) λαγωδάτον κοιμᾶσθαι. ἐὰν οὖν μὴ διὰ ταύτας τὰς αἰτίας φαίνεται τι τοῦ ἐπιπεφυκώτος ἐν τῷ καθεύδειν, θα-

1) προσπικάρφου Codd. 2) μὲν M. 3) In morem leporum.

νατῶδες ἔστι τὸ σημεῖον, εἴτα ἐπιβεβαιῶν τὴν τοιαύτην σημείωσιν τοῦ ὀλέθρου καὶ ἕτερα σημεῖα παραδίδωσιν ἡμῖν λέγων οὕτως.

Ἦν μὲν ρικνὸν καὶ καμπύλον γένηται ἢ πέλιον βλέφαρον ἢ χεῖλος ἢ ῥίς μετὰ τινος τῶν ἄλλων σημείων. —

Καὶ τὸ μὲν ρικνὸν ἔστιν ἔνδεια καὶ ἀτροφία μετὰ 1) ῥυτίδος τουτέστι τὸ ἐρῥυτιδωμένον μετὰ ἄκρας ξηρότητος. ἔστι γὰρ καὶ μετὰ ὑγρότητος 2) ἐρῥυτίδωσις. ἔνταῦθα οὖν τὸ μετὰ ξηρότητος ἐρῥυτιδωμένον ἐκάλεσε ρικνόν. — Ἦ καμπύλον. —

Καμπύλον λέγει τὸ ἐτερόρροπον. καὶ τοῦτο ὑπὸ ξηρότητος γίνεται ὡς ἐπίπαν. τὴν γὰρ διαστροφὴν λέγει τὸ καμπύλον, τυχὸν ἐὰν διαστραφῇ ἐν τούτων, ἢ ῥίς τυχὸν ἢ χεῖλος ἢ βλέφαρα. διαστρέφονται δὲ εἴτε ἐπὶ σπασμῷ, τοῦ σπασμοῦ ἐπὶ ξηρότητι γινομένου, εἴτε διὰ παράλυσιν, ἥτις ἐπὶ ἄκρᾳ ψύξει γίνεται, καθ' ἣν καὶ τὸ πέλιον γίνεται χρωμα. ἐπὶ γὰρ ἄκρᾳ ψύξει καὶ τοῦτο γίνεται. ἐὰν οὖν καὶ ταῦτα γίνωνται τὰ σημεῖα μετὰ τῶν ἤδη προειρημένων συνερχόμενα, 3) ὑπόγυον δηλοῦσι τὸν θάνατον. εἰ δὲ μόνα ταῦτα γένωνται, κακὰ μὲν εἰσι, πλὴν οὐχ οὕτως κινδυνώδη.

Κεκλιμένον δὲ χρὴ καταλαμβάνεσθαι τὸν νοσέοντα ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ ἐπὶ τὸ πλευρὸν τὸ δεξιὸν ἢ τὸ ἀριστερόν.—

Ἐνταῦθα σημειοῦται τὴν κατὰ φύσιν ἀνάκλινσιν καὶ λέγει τρία σημεῖα, ἡγούν τρία σχήματα τῆς κατὰ φύσιν κλίσεως. φησὶ γὰρ ὅτι σχῆμα κατακλίσεώς ἐστι τὸ ἐπὶ τὸ δεξιὸν ἢ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν κατακεκλίσθαι. δεύτερον σχῆμά ἐστιν, ὅτι δὴ 4) ἐπικεκαμμένα ἔχειν ὀλίγον τὰ σκέλη καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὸν τράχηλον, ὅθεν καὶ τὸ ἐγγώνιον σχῆμα τῆς χειρὸς ἀποδεχόμεθα περὶ τὸ ἄγαν 5) ἐκτεταμένον καὶ συγκεκαμμένον, ἐπειδὴ ἐν τῷ ἐγγωνίῳ σχήματι 6) τῆς χειρὸς ἐν ἀνέσει τυγχάνουσιν οἱ μύες. λέγει καὶ τρίτον σχῆμα κατὰ φύσιν, ὅτι δεῖ ἀντιπροσώπως ἀνακεκλίσθαι καθ' ἣν ποι-

1) ἐρῥυτίδος M. ἐρῥυτίδος A. 2) Fort. ῥυτίδωσις. 3) ὑπόγυον M. 4) ἐπικεκαμμένα Codd. 5) τεταμένον M. 6) τῆς χειρὸς om. A.

εἴται τὰς εἰσόδους ὁ ἰατρός. τί γὰρ ὅτι δύναται καὶ πρὸς τὰ ἐρωτώμενα ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ πρὸς ἔπος ἀποκρίνασθαι, καὶ δεόντως ἀπολογεῖσθαι, ἐφ' οἷς καὶ τὴν αἰτίαν τῶν τοιούτων κατακλίσεων, ὅτι κατὰ φύσιν εἰσὶ, λέγει ὁ Ἱπποκράτης 1) τῷ ἐπιλογισμῷ χρώμενος ἐκ τοῦ φαινομένου, φησὶν· οὕτως γὰρ καὶ οἱ πλείστοι τῶν ὑγιαινόντων κατακλίνονται.

Ἄρισται δέ εἰσι τῶν κατακλίσεων αἱ ὅμοιαι ταῖς τῶν ὑγιαινόντων. —

Ὁ δὲ Γαληνὸς τῷ λογισμῷ κεχορημένος καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων ὁρμώμενος λέγει, ὅτι ταῦτα τὰ σχήματα τῆς κατακλίσεως κατὰ φύσιν εἰσὶ καὶ φησιν, ὅτι τὸ ἀντιπροσώπως τῷ ἱατρῷ κατακεκλίσθαι τὸν κάμνοντα, καθ' ἣν ποιεῖται τὰς εἰσόδους, καὶ ἐκεῖσε ἀποβλέπειν καὶ ἀναμένειν τὴν παρουσίαν τοῦ ἱατροῦ, ἀγαθὸν ἐστίν, ἐπειδὴ δηλοῖ ὅτι καλῶς διάκειται τὸν λογισμὸν, καὶ ἀγαθὸν ἐστίν ὡς δηλοῖ τὸ τοῦ Ἱπποκράτους ἐν 2) ἀφορισμοῖς εἰρημένον· ἐν πάσῃ νόσῳ τὸ ἐξῆσθαι τὴν διάνοιαν καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰ πρόσφορα ἀγαθόν, τὸ δὲ ἐναντίον κακόν. ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιτεκαμμένας ἔχειν ἐπ' ὀλίγον τὰς χεῖρας καὶ τὸν τράχηλον καὶ τὰ σκέλη κατὰ φύσιν ἐστίν, ἐπειδὴ δηλοῖ ἐξῆσθαι καὶ ἰσχυρὰν τὴν συνέχουσαν καὶ στηρίζουσαν καὶ συνδεσμοῦσαν τὴν συνεκτικὴν δύναμιν τοῦ ὅλου σώματος. τὸ δὲ τοιοῦτον σχῆμα, καὶ μεταξὺ ἐστὶ τῶν ὑπερβολικῶν σχημάτων καὶ δηλοῖ ἐν ἀνέσει τυγχάνοντας τοὺς μύας καὶ τὰ νεῦρα. ὑπερβολικὰ δὲ σχήματά εἰσι, τὸ ἄγαν ἐκτεταμμένας ἔχειν τὰς χεῖρας καὶ τὰ σκέλη. ὑπερβολικὸν σχῆμά ἐστὶ καὶ κακόν. δηλοῖ γὰρ τὰς τῶν νεύρων καὶ μυῶν, ὅθεν καὶ ὑγρὸν 3) ἐκάλεσε τὸ μεταξὺ σχῆμα· ἔφη γὰρ καὶ τὸ σύμπαν σῶμα ὑγρὸν ἔχοντα κείμενον. ὑγρὸν δὲ ἐκάλεσε τὸ σχῆμα τοῦτο, διὰ τὸ ὥσπερ τὰ ὑγρά οὐκ ἐκτείνονται καθάπερ τὸ ὕδωρ, οὕτως καὶ τὸ ἐπ' ὀλίγον ἐπιτεκαμμένον σχῆμα οὐκ ἔχειν ἐκτεταμμένα τὰ νεῦρα ἢ τοὺς μύας, ἀλλ' ἐν ἀνέσει τυγχάνοντας. οὕτως σημειωσάμενος τὴν κατὰ φύσιν

1) τῶν ἐπιλογισμῶν Codd. 2) ἐν δευτέρῳ τῶν ἀφορ. in mg.
3) ἐκάλεσας A.

κατάκλισιν τρέπεται καὶ ἐπὶ τὴν σημείωσιν τῆς παρὰ φύσιν κατακλίσεως, καὶ λέγει ἑπτὰ σχήματα. καὶ πρῶτον σχῆμα λέγει τοιοῦτον, ὅτι ἐὰν ὕπτιος κεῖται ὁ ἄρρώστος ἐκτεταμένος 1) ἔχων τὰς χεῖρας καὶ τὰ σκέλη, κακὸν ἐστὶ. δηλοῖ γὰρ ἀκράτειαν καὶ ἀσθένειαν τῆς στηριζούσης καὶ κρατυνούσης τὸ σῶμα συνεκτικῆς δυνάμεως καὶ βλάβην τοῦ λογισμοῦ, εἰ μήτι ὅτι διὰ κακότητα ἢ τύφον ἢ ὑπερηφάνειαν τυραννικῶς φερόμενος καὶ μὴδ' ὅλως προσποιούμενος τὴν παρουσίαν τοῦ ἱατροῦ. δεύτερον δὲ τὸ προπειῶς καταρῥεῖν ἀπὸ τῆς κλίνης τὸν ἄρρώστον ἐπὶ πόδας· κακὸν ἐστὶ καὶ τοῦτο σημεῖον. δηλοῖ γὰρ καὶ ἐνταῦθα ἀκράτειαν καὶ ἀσθένειαν τῆς κρατυνούσης καὶ στηριζούσης τὸ σῶμα συνεκτικῆς δυνάμεως, καὶ ὑπ' αὐτῆς μηδόλως κατέχεσθαι, ἀλλὰ τῷ οἰκείῳ βάρει τῷ φυσικῷ ἐπὶ πόδας καταρῥεῖν, ὅπερ μέγιστον κακὸν σημεῖόν ἐστι. τρίτον σχῆμα τῆς παρὰ φύσιν κατακλίσεώς ἐστι, τὸ ἀπογυμνοῦν τοὺς πόδας καὶ ἀσκεπάστους ἔχειν καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὸν τράχηλον, καὶ περιεῤῥιμμένους καὶ ἐκλελυμένους καὶ περιφερομένους τῇδε κάκεισε. καὶ τοῦτο κακὸν ἐστὶ τὸ σημεῖον ἐν ὁξεῖ νοσήματι· δηλοῖ γὰρ ἀλυσμὸν τουτέστι δυσφορίαν ἄκραν ἐν τῷ 2) στομάχῳ, καὶ δακνόμενον τοῦ στομάχου καὶ ἀνωμένον ὑπὸ τῆς κακοχυμίας οὕτως κατακέκλιται, εἰ μήτι ὅτι διὰ βλακείαν τινὰ ἢ δι' ὄξυν καὶ διακαῇ πυρετὸν ταῦτα ποιεῖ· τότε γὰρ δήλη ἐστὶν ἡ αἰτία καθ' ἣν τοῦτο ποιεῖ τοῦ καταψυχθῆναι καὶ παραμυθίαν καὶ παρηγορίαν ἀναλαβεῖν, διὰ τὴν ζέσιν τοῦ πυρετοῦ. καὶ τοῦτο οὐκ ἐστὶ τοιοῦτον κακὸν. εἰ δὲ μήτε διὰ τὸν πυρετὸν γυμνοῖ τοὺς πόδας, μήτε μὴν διὰ βλακότητα καὶ ἡθὺς τοιοῦτον, τότε κάκιστόν ἐστι καὶ τοῦτο σημεῖον. δηλοῖ γὰρ ἢ παραφροσύνην ἢ μεγίστην δυσκρασίαν ἐν τῷ στομάχῳ. τέταρτον σχῆμα 3) τῆς παρὰ φύσιν κατακλίσεως τὸ κεκηνότας καθεύδειν, ὅπερ δηλοῖ ἢ παράλυσιν τῶν κλειόντων μυῶν τὸ στόμα ἢ σπασμὸν τῶν ἀνοιγόντων, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν βλεφάρων ἐλέγομεν. ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἦττον ἦν κακὸν, ἐπειδὴ ἐν τοῖς

1) ἔχειν Codd. 2) Sic Gal. 1 de mot. musc. cap. ult. Mercurialis in mg. 3) σημεῖον add. M. glossam.

ὑπνοῖς αὐτὸ περιελάβομεν. ἐνταῦθα δὲ ἐν τῷ ἐγρηγορέναι αὐτὸ παραλαμβάνομεν· τὸ γὰρ καθεύδειν ἐνταῦθα τὸ ἀνακεκλίσθαι λέγει, οὐ τὸ ὑπνοῦν, ὅπερ κακὸν ἐστὶ σημεῖον καὶ τοῦτο ἐν ὁξεί νοσήματι, εἴτε διὰ σπασμὸν γένηται, εἴτε διὰ παράλυσιν εἴτε διὰ τὰ συναμφοτέρα. πέμπτον δὲ, ἐὰν ὑπτιος ἀνακέκλιται καὶ 1) κεκαμμένα ἔχει τὰ γόνατα καὶ ἀπερῶνιμένα 2) ἀπ' ἀλλήλων ἥγουν συμπεπλεγμένα καὶ ἄγαν συγκεκαμμένα τουτέστι τοὺς μηρούς καὶ τὰ γόνατα ἐναλλάξ παραπεπλεγμένα ἔχει, καὶ ἐπὶ γαστέρα συγκεκαμμένα, κακὸν ἐστὶ καὶ τοῦτο σημεῖον, διὰ τὸ μὴ πάντῃ οὕτως εἰθίσθαι ἀνακεκλίσθαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν τῷ ὕγιαίνειν. δηλοῖ γὰρ ἢ παραφροσύνην ἢ μεγίστην ὀδύνην τῶν περὶ τὴν γαστέρα χωρίων, φυσικῶς τοῦτο ποιοῦντες. συγκάμπτοντες γὰρ ἐπὶ τὴν γαστέρα τοὺς μηρούς καὶ τὰ γόνατα τῇ προσψάψει τοῦ ὁμοίου σώματος παρηγοροῦνται. οὕτως γὰρ καὶ ἡμεῖς ποιοῦμεν στροφόμενοι ἢ ὀδυνώμενοι πρὸς τι μῶριον τὰς χεῖρας ἐπιτιθέμενοι, καὶ προσψάοντες παρηγορούμεθα τῷ ὀδυνώμένῳ μορίῳ. ἔκτον δὲ τὸ ἐπὶ γαστέρα κεῖσθαι ἐν τῇ κλίνῃ. δηλοῖ γὰρ μεγάλην διάθεσιν τῶν περὶ τὴν γαστέρα χωρίων, ἐὰν μὴ οὕτως εἴθιστο κοιμᾶσθαι, καὶ μάλιστα εἰς τὰς πέψεις, δι' ἧς *συνεργεῖσθαι πρὸς τὴν πέψιν. εἰ δὲ μὴ ὥσιν εἰθισμένοι οὕτως καθεύδειν, κάκιστόν ἐστι. δηλοῖ γὰρ οὐ μόνον μεγίστην ὀδύνην τῶν περὶ τὴν γαστέρα χωρίων, ἀλλὰ καὶ παραφροσύνην. ἑβδομον δὲ ἐστὶ, τὸ ἄφνω ἀνακαθέζεσθαι καὶ ἐξανίστασθαι καὶ ζητεῖν ἀπὸ τόπου ἐπὶ τόπον μετελθεῖν. κάκιστον σημεῖον ἐν ὁξεί πυρετῷ, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν περιπνευμονικῶν. ἡ γὰρ περιπνευμονία φλεγμονή ἐστὶ τοῦ πνεύμονος· 3) ἐν οὖν τῇ τοιαύτῃ φλεγμονῇ δηλονότι καὶ πυρετὸς διακαὴς σύνεστιν. 4) [ἐν οὖν τῇ τοιαύτῃ κατακλίσσει δηλονότι καὶ πυρετὸς διακαὴς σύνεστιν]. ἐν οὖν τῇ κατακλίσσει οὐκ ἀντείσάζεται ὁ ἀρχὼν αἷρ καὶ πνεῦμα πρὸς τὸ ἐμψύξαι, ἐπειδὴ συμπίπτει ὁ θώραξ ὥς ἐπὶ τὴν ῥάχιν καὶ ἀποστενοῦνται· καὶ ἐκβιαζόμενοι ἀνακαθέζονται, ἵνα τῇ εὐρυχωρίᾳ καὶ τῷ τοιούτῳ

1) καμμένα M. 2) ἀπ' — συμπ. om. M. 3) ἐὰν M. 4) Om. M. A.

σχήματι δαψιλέστερον πνεῦμα 1) εἰσπνέωσιν, καὶ παρα-
 μυθοῦνται. ἐὰν οὖν ἐν ὀξεῖ νοσήματι αἰφνίδιον ἀνακαθέ-
 ζονται καὶ ἐξανίστανται, καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἀκμῇ, ὅτε
 ὄφειλεν ἐν ἀνέσει τυγχάνειν· ἐν γὰρ τῇ ἀκμῇ ἀναπαύεται
 ἡ φύσις καὶ αἱ δυνάμεις, ἐπειδὴ 2) κάμνουσιν ἐν τῇ ἀρ-
 χῇ καὶ ἐν τῇ ἀναβάσει· ἐν τῇ ἀκμῇ ἐν ἀνέσει ὀφείλουσαι
 τυγχάνειν, ἐὰν ἐξανίστανται ἀθρόως, κάκιστόν ἐστι καὶ
 τοῦτο τὸ σημεῖον. δηλοῖ γὰρ μεγίστην 3) φλεγμονὴν καὶ
 ζέσιν καὶ σηπεδόνα ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς μορίοις συνι-
 σταμένην. πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ ἕτερον σημεῖον προστί-
 θησι λέγων, ὅτι κάκιστόν ἐστι σημεῖον ἐν ὀξεῖ νοσήματι,
 τὸ τρίζειν τοὺς ὀδόντας. δηλοῖ γὰρ σπασμώδη διάθεσιν
 τῶν κροταφίτων καὶ σιαγονίτων μυῶν, καὶ παραφροσύ-
 νην 4) μεγίστην ἐν ὀξεῖ νοσήματι, χωρὶς εἰ μὴ εἴθιστο ἐκ
 παιδόθεν τρίζειν τοὺς ὀδόντας. πολλοὶ γὰρ οὕτως εἰσὶν
 εἰθισμένοι τρίζειν τοὺς ὀδόντας, διὰ φυσικὴν ἀσθένειαν
 οὕτως κατασκευασθέντων τῶν σιαγονίτων μυῶν. καὶ λοι-
 πὸν διὰ τὴν ἀκράτειαν τρίζουσι τοὺς ὀδόντας, ὥσπερ οὖν
 καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὀρῶμεν τρομωδῶς καὶ ἀτάκτως τῇδε
 κἀκεῖσε περιφερομένους ἐπὶ τινων ἐξ ἀρχῆς τοῦτο πά-
 σχοντας, ὅπερ καὶ τοῦτο διὰ φυσικὴν ἀσθένειαν τῶν στη-
 ριζόντων μυῶν οὕτως κατασκευασθέντων γίνεται. εἶτα
 5) καὶ παρακατιὼν λέγει, ὅτι ἀλλὰ προλέγειν ἐπ' ἀμφοῖν
 τὸν κίνδυνον. ποῖον λέγει, 6) ὅτι δεῖ προλέγειν ἐπ' ἀμφο-
 τέρων τὸν κίνδυνον. ἰδοὺ γὰρ εἴρηκεν ὅτι θανατῶδες, ὥς
 ἂν τοῦ κινδύνου πλεόν θανατωδεστάτου ὄντος. καὶ λέγο-
 μεν ὅτι δυνατόν ἐστι καὶ πρὸς τὰ ἄνω αὐτὸν ἐξηγήσα-
 σθαι, καὶ πρὸς τὰ κάτω. καὶ πρὸς μὲν τὰ ἄνω οὕτως,
 ὅτι ἀμφοῖν ἔφη, ὅτι ἐὰν τρίξῃ τοὺς ὀδόντας καὶ ἀπειλῇ
 καὶ μελετᾶται 7) μαρία, ἐπὶ ἀμφοτέρων δεῖ προλέγειν
 τὸν κίνδυνον· τὸ γὰρ τοῦ θανάτου παρεκτείνεται καὶ ἐπὶ
 τοῦ κινδύνου. καὶ ἵνα μὴ ταντολογήσῃ ἐν βραχεῖ χωρίῳ,
 διὰ τὸ θανατῶδες εἰπὼν ἐπὶ γὰρ τὸν κίνδυνον, καὶ ἐπὶ
 ἀμφοτέρων παρεκτείνεται τὸ θανατῶδες. πρὸς δὲ τὰ

1) ἐκπνέωσιν L. 2) κάμνωσιν L. A. 3) φλόγωσιν M. A. 4) με-
 γίστην om. M. A. 5) καὶ om. M. 6) ὅτι — κίνδυνον om. L. 7) γε-
 νέσθαι add. M.

κάτω οὕτως δεῖ συνάψαι· ἐπειδὴ γὰρ παρακατιῶν λέγει· ἦν δὲ καὶ παραφρονέων τοῦτο ποιέη, ὁλέθριον κάρτα ἤδη γίνεται 1) τουτέστι τὸ τρίζειν τοὺς ὀδόντας. καὶ ἴσως ἔρεϊ τις, ὅτι τί δήποτε καὶ ἄνω μανίαν εἶπε, καὶ πάλιν ἐνταῦθα, παραφρονέων τοῦτο ποιέει, ὥς ἂν τῆς μανίας οὐκ οὔσης παραφορᾶς; καίτοι ἐπιτεταμένη παραφορά ἐστίν ἢ 2) μανία. ταυτολογεῖ οὖν καὶ ἔλεγεν 3) ὅτι οὐ ταυτολογεῖ. ἀνωτέρω μὲν γὰρ μελετωμένην 4) ὑπέθετο τὴν μανίαν, οὕτω δὲ γενομένην. καὶ λέγομεν ὅτι ἐὰν τρίξη τοὺς ὀδόντας καὶ μανία μελετᾶται γενέσθαι, ἐπ' ἀμφοτέρων δεῖ προλέγειν τὸν κίνδυνον. ἐνταῦθα οὖν λέγει, ὅτι ἐὰν τρίξη τοὺς ὀδόντας, καὶ παραφρονῇ, κάρτα ἤδη γίνεται τουτέστιν ὅτι πλησίον ἐστὶν ὁ θάνατος.

Κεκλιμένον δὲ τὸν νοσέοντα καὶ τὰ ἑξῆς. —

Τινὲς λέγουσι νομοθετεῖν ἐνταῦθα τὸν Ἱπποκράτην τὸ ἀμνηντι καὶ ἀπροόπτως καὶ ἀπὸ ταῦτομάτου εἰσιέναι τὸν ἱατρὸν εἰς τοὺς κάμνοντας, ὥστε μὴ γινώσκοντας ποιεῖσθαι τὰς ἐπισκέψεις, ὥς δηλοῖ τὸ εἰπεῖν αὐτὸν, κεκλιμένον δὲ χρὴ καταλαμβάνεσθαι τὸν νοσέοντα ὑπὸ τοῦ ἱητροῦ, ὅτι τυχὸν 5) ἀμνηντι καὶ μὴ γινώσκοντος τοῦ ἀρρώστου δεῖ ποιεῖσθαι τὴν ἐπίσκεψιν, καὶ οἷον καταλαμβάνειν αὐτὸν μὴ 6) γινώσκοντα, μήτε μεταχειρισάμενον αὐτόν. οὕτως γὰρ ἀμνηντι εἰσερχομένου τοῦ ἱατροῦ, μεγάλην τιμὴν καὶ δόξαν 7) ἑαυτῷ καὶ τῇ τέχνῃ χαρίζεται. κακῶς δὲ λέγουσιν οὗτοι· τοῦναντίον γάρ· ὁ γὰρ Ἱπποκράτης οὐ παρακελεύεται τὸν ἱατρὸν ἵνα ἀμνηντι ποιῇται τὴν ἐπίσκεψιν. τί γὰρ ὅτι πολλάκις πράγματα τινα μυστηριώδη ἔχουσι καὶ διαπράττονται καὶ οὐ θέλουσιν 8) [ἵνα γνῶ ὁ ἱατρὸς, καὶ τί λέγω ὁ ἱατρὸς, ἀλλ' οὐδὲ ἀναγκαῖον αὐτοῦ συγγενῇ ἢ φίλῳ θέλειν] ἵνα γνῶσι τὰ μυστήρια ἅπερ διαπράττεται ὁ νοσῶν. ἀμνηντι γὰρ εἰσερχομένου τοῦ ἱατροῦ, ὥς οὗτοι ὑπέθεντο, ἀτιμίαν προσάγομεν καὶ τῇ τέχνῃ καὶ ἑαυτοῖς, καὶ φορτικοὶ γινόμεθα

1) τουτ. — ὀδόντας om. M. 2) παραφροσύνη L. 3) ὅτι om. L. A. 4) ὑπέσχετο M. A. 5) ἀμνηντι M. 6) γινώσκοντος M. 7) ἑαυτὸν κ. τὴν τέχνην L. 8) Uncinis inclusa verba om. M. A.

τοῖς ἀρρώστοις καὶ μισούμεθα ὑπ' αὐτῶν. ἀλλὰ τοῦναντίον δεῖ ποιεῖν, λέγει ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι μετὰ εἰδήσεως καὶ γνώσεως τοῦ ἀρρώστου εἰσιέναι. Δεῖ τὸν ἱατρὸν καὶ ποιῆσαι τὴν ἐπίσκεψιν, ἐπειδὴ οὕτως ποιοῦντων ἡμῶν καὶ εἰσιόντων, μεγάλην τιμὴν καὶ ἑαυτοῖς καὶ τῇ τέχνῃ προσάγομεν, ὅτι προευτρεπίζεται δεόντως ὁ νοσῶν καὶ ἐκδέχεται μετὰ μεγάλης τιμῆς τὴν παρουσίαν τοῦ ἱατροῦ, 1) ὅπερ ὡς εἴρηται μεγάλην τιμὴν προσάγομεν τῇ τέχνῃ, τὸ μετὰ εἰδήσεως καὶ γνώσεως τῶν καμνόντων εἰσιέναι τὸν ἱατρὸν καὶ ποιεῖσθαι τὴν ἐπίσκεψιν. ἀλλὰ καὶ σημείον ἡμῖν καθίσταται τὸ πῶς διάκειται ὁ κάμνων περὶ τὴν ἔννοιαν καὶ τὸν λογισμόν. ἐὰν γὰρ μετὰ εἰδήσεως αὐτοῦ ποιήσῃται ὁ ἱατρὸς τὴν ἐπίσκεψιν, σχηματίζει ἑαυτὸν δεόντως καὶ κατὰ φύσιν, ὅπερ σημείον ἐστὶ τοῦ κάλως ἐνεργεῖν τὸν λογισμόν. τὸ δὲ καταλαμβάνεσθαι ἀντὶ τοῦ εὐρίσκεσθαι 2) ἐν τῷ κατὰ φύσιν σχήματι τὸν κάμνοντα ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ, ἔφη ὁ Ἱπποκράτης. διὰ τί δὲ ἔφη ἐπὶ τὸ πλευρὸν τὸ δεξιὸν ἢ τὸ ἀριστερὸν, καὶ μόνον τοῦ ἑνὸς πλευροῦ οὐκ ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ τῶν δύο; καὶ λέγομεν τούτου δύο αἰτίας. πρῶτον μὲν τοιαύτην, 3) ἐπειδὴ κοπιῶδές ἐστι καὶ μοχθηρὸν τὸ ἐπὶ ἑνὶ πλευρὸν αἰεῖσε 4) καὶ ἐπιμόνως κατακεκλίσθαι 5) οὐ μόνον ἐπὶ τῶν νοσούντων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ὑγιαινόντων, ἀλλὰ ποτε μὲν ἐπὶ τὸ δεξιὸν, 6) ποτὲ δὲ ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν ἀνακεκλίσθαι, ἄλλοτε ὑπτιοί· καὶ διὰ τοῦτο τῶν δύο σχημάτων ἐμνημόνευσε, λέγω δὴ τῶν δύο πλευρῶν. αὕτη πρώτη αἰτία. δευτέρα δὲ αἰτία ἐστὶν ὅτι οὐ πάντες ἐπὶ τῷ δεξιῷ πλευρῷ αἰεῖσε ἀνακεκλιμένοι οἱ κάμνοντες εὐαρμοστός ἔχουσιν, ὥστε ἀντιπροσώπως κεῖσθαι ἐν ᾧ τὴν ἐπίσκεψιν ποιεῖται ὁ ἱατρὸς, ἀλλὰ ποτε μὲν ἐπὶ τὸ δεξιὸν κείμενοι πλευρὸν ἀντιπροσώπως εὐρίσκονται τοῦ ἱατροῦ, ποτὲ δὲ ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν, ἄλλοτε 7) δὲ ὑπτιοί. πολλάκις 8) οὖν ἀπέστραπται καὶ γινώσκων ὅτι ἐμήνυσεν ὁ ἱατρὸς, σχηματίζει ἑαυτὸν ἀντιπροσώπως ὥστε δεόντως τὰς ἐντεύ-

1) Fort. ὅπερ — τῷ. 2) ἄν Codd. 3) ὅτε add. M. 4) καὶ ἐπιμόνως om. L. 5) οὐ — ὑγιαινόντων om. L. 6) ἀνακεκλίσθαι add. M. A. secundum omiserunt. 7) δὲ om. L. A. 8) δὲ M.

ξεις καὶ 1) ἀποκρίσεις ποιήσασθαι ὡς πρὸς τὰ ἐπερω-
τώμενα ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ. καὶ διὰ τοῦτο τῶν δύο ἐμνημό-
νευσε πλευρῶν.

Ἐλκος δὲ ἦν τε καὶ προγεγονὸς τύχη ἔχων 2) ἦν τε καὶ ἐν
τῇ νόσῳ γίνηται, καταμανθάνειν χρή. ἦν γὰρ μέλλη
ἀπολεῖσθαι ὁ ἄνθρωπος, πρὸ τοῦ θανάτου ἢ πελιδνὸν
καὶ ξηρὸν ἔσται, ἢ ὠχρόν τε καὶ ξηρὸν. —

Φησὶν ὅτι δεῖ σκοπεῖν, ἐὰν ἔλκος προγεγονὸς εἶχεν ὁ
ἄρρώστος, ἢ ἐν αὐτῇ τῇ νόσῳ οὐ πρὸ πολλοῦ γέγονε.
καὶ εἰ μὲν ἀνικμον πάντῃ ἐστὶ καὶ κατάξηρον τὸ ἔλκος,
γίνωσκε 3) ὅσον οὕτω θνήσκει ὁ ἄνθρωπος, καὶ λέγουσί
τινες, τί φῆς, ὦ Ἰππόκράτες, οὐκ αὐτὸς εἶπας ἔλκεα
ξύμπαντα οὐ δεῖ ἐπιτέγγειν πλὴν οἶνον, τουτέστιν ὅτι δεῖ
ξηρότερα εἶναι τὰ ἔλκη ὥστε ἀπουλωθῆναι αὐτά; πῶς
οὖν ἐνταῦθα διαβάλλεις λέγων, ὅτι ἐὰν ἀνικμα καὶ ξηρά
εἰσι τὰ ἔλκη, ἐγγὺς ὁ θάνατος; καὶ λέγομεν ὅτι ἐκεῖσε
ξηρὰ ἔλεγεν, ἵνα ἄνευ περιττωματικῆς τιнос ὑγρότητος
καὶ ἐπιφόρης ἔσονται, ἐπειδὴ ἡ πλαδαρὰ σὰρξ ἐτοιμό-
φθορτός ἐστι, καὶ οὐκ ἄγονται εἰς οὐλὴν τὰ ἔλκη. ἐπεί-
τοι γε οὐ πάντῃ λέγει ἀνικμα εἶναι τὰ ἔλκη. ἐπεὶ πῶς
ἔχουσι σαρκωθῆναι καὶ ἀπουλωθῆναι; ἀλλὰ δεῖ χρηστὴν
ὑγρότητα ἔχειν τὰ ἔλκη. ἐνταῦθα δὲ τὰ 4) ἀνικμα πᾶν
καὶ κατάξηρα διαβάλλει ἅτινα δηλοῦσι μεγίστην καταβο-
λὴν καὶ ἀσθενείαν τῶν φυσικῶν δυνάμεων καὶ μεγάλην
ἐνδειαν καὶ ἀτροφίαν, ὅπερ χαλεπὸν ἔστιν ἐν ὀξεί νοσή-
ματι καὶ θανατῶδες. ἀλλὰ δεῖ, φησὶ, καὶ τὸ χρώμα τοῦ
ἔλκους σκοπεῖν, δυνατόν γάρ ἐκ τοῦ χρώματος τοῦ ἐν τῷ
ἔλκει διαγνῶναι τὸν πλεονάζοντα χυμὸν, ἐν ᾧ ὁ κίνδυ-
νος ἐπακολουθεῖ. εἰ μὲν γὰρ χολή ἐστὶν ἡ πλεονάζουσα,
ὠχρὸν γίνεται τὸ ἔλκος, τουτέστιν ἰῶδες. τὸ δὲ πελιδνὸν
καὶ μέλαν χρώμα νεκρώσεώς εἰσι δηλωτικά. καὶ λέγουσί
τινες, ὅτι τί δήποτε ἀπὸ τοῦ ἐν ὅλῳ τῷ σώματι χρώμα-
τος οὐκ ἐσημειώσατο, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ ἔλκει; καὶ
λέγομεν τούτου δύο αἰτίας, μίαν μὲν τοιαύτην, ὅτι αἱ

1) ἀνταποκρίσεις M. ποιήσεται M. 2) ἦν — ξηρόν om. M. A.
3) ὅτι add. M. 4) ἅπαν add. M. et πᾶν om.

σάρκες ἐρυθραί εἰσιν, ἐπὶ δὲ τοῦ ἔλκους γυμναὶ οὔσαι, ἐτοίμως διαφαίνεται τὸ χρῶμα· δευτέρα δὲ αἰτία, ὅτι ἐνθα τὸ ἔλκος ἐστὶ, πάντως ἀσθενέστερόν ἐστιν ἐκεῖνο τὸ μῦριον. ἐν οὖν τῷ ἀσθενέστερῳ μορίῳ μᾶλλον γίνεται ἐπιρροή τοῦ πλεονάζοντος χυμοῦ καὶ ἐντεῦθεν ἐν τῷ ἔλκει σαφῶς διαφαίνεται κατὰ τὸ χρῶμα, ὅπερ θανατιῶδές ἐστι σημεῖον καὶ διὰ τοῦτο 1) ἀπὸ τούτου ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ ἔλκει χρώματος τὴν σημείωσιν ἐποιήσατο.

Δεύτερον κεφάλαιον ἐν ᾧ περὶ χειρῶν φορᾶς καὶ κινήσεως διαλέγεται, καὶ φησιν, ὅτι ἐὰν τὰς χεῖρας περιφέρωσιν ὡς ἐπὶ τὸν ἄέρα ἢ καὶ παρὰ τὸ πρόσωπον, καὶ δοκοῦσι ζώφια τινὰ θηρᾶν ἢ καρφολογεῖν ἢ κροκύδας ἀνασπᾶν ἀπὸ τῶν ἱματίων ἢ ἄχυρα ἐκ τοῦ τοίχου δοκοῦσιν ἀφαιρεῖν, κάκιστόν ἐστιν ἐν ὅξει πυρετῷ καὶ ἐν περιπνευμονίᾳ καὶ ἐν φρενίτιδι καὶ ἐν κεφαλαλγίᾳ. δηλοῖ γὰρ τὴν ὁρατικὴν αἰσθησιν ἀπατωμένην περὶ αἰσθητά τινὰ 2) νομιζόμενα εἶναι, οὐκ ὄντα δέ. τὴν δὲ αἰτίαν καθ' ἣν ἀπατᾶται ἡ ὁρατικὴ δύναμις εἰς τὰ τοιαῦτα φαντάσματα, λέγει ὁ Γαληνός, ὅτι ἡ ἀπάτη γίνεται διὰ δύο αἰτίας· ἡ γὰρ κατὰ πρωτοπάθειαν ἢ 3) ἰδιοπάθειαν αὐτῶν τῶν ὀφθαλμῶν οὕτως ὡς ἐπὶ τῶν ὑποχρεομένων· ἐπὶ γὰρ τῶν ὑποχρεμάτων πολλάκις δι' ἀτονίαν τῆς ὁρατικῆς δυνάμεως ὑγρόν τι ἀθροίζεται μεταξὺ τῆς κόρης καὶ τοῦ 4) ὠοειδοῦς ὑγροῦ. τὸ δὲ κρυσταλλοειδὲς οὐκέτι λαμπρὸν καὶ ἀκραιφνῆ ποιεῖται τὴν ἐνέργειαν, ἀλλ' ἡμαυροῖ αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν ὁρατικὴν δύναμιν μολύνει. καὶ τούτων οὕτως γινομένων, ἀπατῶνται 5) περὶ τὴν ὄρασιν, καὶ ὅπερ ἐντὸς ἐστὶ πάθος, δοκοῦσι κατὰ ἀπάτην ἔξω ὄραν αὐτό. τῆς γὰρ ὁρατικῆς δυνάμεως προσπιπτούσης τῷ ὑγρῷ ἐκείνῳ, ἐνθα τὸ μὲν 6) ὠοειδὲς ὡς εἴρηται ἐπαχύνθη, 7) τὸ δὲ κρυσταλλοειδὲς ἡμαυρώθη. λοιπὸν δὲ καὶ ἡ ὁρατικὴ δύναμις ἐμολύνθη προσπίπτουσα ἐντὸς καὶ παρ' αὐτῷ τῷ ὑγρῷ καὶ τῷ πάθει 8) τῷ ἐντὸς ἐνεργοῦσα ἀπατωμένη δοκεῖ ἔξω ὄραν αὐτὰ καὶ διὰ τοῦτο δοκοῦσι

1) ἀπὸ τούτου om. M. ἐν τῷ om. L. 2) νομιζομένην M. 3) συμπάθειαν M. superscr. habet. 4) αἰδοῦς L. 5) παρὰ M. 6) αἰιδὲς M. Lens. 7) τὸ — ἡμαυρώθη om. M. 8) τὸ M. A.

ζωύφιά τινα θηρῶν ἢ καρφολογεῖν καὶ τὰ λοιπά. καὶ οὕτως μὲν κατὰ πρωτοπάθειαν, ἀλλὰ 1) καὶ κατὰ συμπάθειαν τοῦτο γίνεται, ἀλλὰ διχῶς· ἢ γὰρ ἐν ὅλῳ τῷ σώματι οὕσης τῆς κακοχυμίας, τοῦτο γίνεται, ἢ ἐν αὐτῷ τῷ ἐγκεφάλῳ. καὶ εἰ μὲν ἐν ὅλῳ τῷ σώματί ἐσιν ἡ κακοχυμία, ἀναπέμπονται παχέα πνεύματα ἀπὸ τῆς κακοχυμίας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, εἴτα φέρονται ἐπὶ τὰ ὀπτικὰ νεῦρα καὶ ἐπὶ αὐτοὺς τοὺς ὀφθαλμούς· εἴτα ταῦτα τὰ παχέα φερόμενα προσαναλύουσι, καὶ ἐντεῦθεν ὑγρὰ τινα 2) ἐρχόμενα προστίθενται τὸ ὠοειδὲς καὶ ἀμαυροῦσι τὸ κρυσταλλοειδὲς καὶ τὴν ὁρατικὴν 3) καὶ ὀπτικὴν δύναμιν 4) ἀμβλύνουσι καὶ γίνεται ταῦτα ἅπερ εἰρήκαμεν τὸ τόδε ὁρᾶν, ἢ τὸ τόδε κατὰ ἀπάτην, καθάπερ ἐπὶ τῶν περιπνευμονικῶν, καὶ τοῦ ὀξέος πυρετοῦ. εἰ δὲ ἐν αὐτῇ 5) τῇ κεφαλῇ ἐστὶν ἡ κακοχυμία, πέμπεται εἰς τοὺς ὀφθαλμούς καὶ 6) τὰ αὐτὰ ποιεῖ 7) ἅπερ εἰρήκαμεν, παχύνεται τὸ ὠοειδὲς, ἀμαυροῦται τὸ κρυσταλλοειδὲς, μολύνεται ἡ ὁρατικὴ δύναμις, καὶ πάλιν κατὰ ἀπάτην ὁρῶσιν ἅπερ εἰρήκαμεν, καθάπερ ἐπὶ τῶν φρενιτικῶν. καὶ λέγουσί τινες, 8) καὶ πόθεν τὰ διάφορα εἶδη ταῦτα τῶν συμπτωμάτων ὁρῶσι; καὶ λέγομεν ὅτι διὰ τρεῖς αἰτίας ταῦτα ὁρῶσι διὰ τε τὸ ποσὸν τῆς ὕλης καὶ τὴν σύστασιν καὶ τὸ χρῶμα. ἢ γὰρ ὀλίγη ἐστὶν ἡ ὕλη ἢ πολλή καὶ ὁρῶσιν ἢ μικρὰ ἢ μεγάλα. ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν σύστασιν. εἰ μὲν γὰρ ἐπιμήκης ἐστὶν ἡ ὕλη, ὁρῶσι τριχοειδῇ καὶ κάρφῃ, καὶ ἄχυρα καὶ τὰ τοιαῦτα· εἰ δὲ στρογγυλώδης ἐστὶν, ὁρῶσι κροκύδας καὶ κέγχρους καὶ τὰ τοιαῦτα. ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ χρῶμα τῆς ὕλης ἢ ἐρυθρὰ ὁρῶσιν ἢ ὠχρὰ ἢ χλωρὰ ἢ πελιδνὰ ἢ μέλανα καὶ τὰ τοιαῦτα. πλὴν καὶ τοῦτο δεῖ εἰδέναι, ὅτι τὰ πάθη ταῦτα 9) τὰ κατὰ ἀπάτην γινόμενα πολλάκις ἐπὶ βλάβῃ μόνῃ τῆς ὁρατικῆς δυνάμεως γίνονται, καθ' ὅς εἰρήκαμεν αἰτίας, τοῦ λογισμοῦ ὑγιῶς ἔχοντος, καὶ τοῦτο 10) ἥττον ἐστὶ κακόν, πλὴν οὐκ ἀκίνδυνον οὐδὲ τοῦτο.

1) ἀλλὰ — συμπάθ. om. L. 2) ἐρχόμενα om. M. A. 3) δύναμιν add. M. et postea om. 4) μολύνουσι M. λυχνοῦσι A. superscr. μολύνουσι. 5) τῇ om L. A. 6) ταῦτα L. 7) ὥσπερ M. 8) ὅτι M. 9) τὰ om. L. A. 10) ἐστὶ ἥττον M.

Πνεῦμα δὲ πυκνὸν μὲν ἔδν, πόνον σημαίνει ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖς καὶ τὰ ἐξῆς. —

Ἰστέον ὅτι τὰ συμπτώματα τριττά 1) ἔστιν· ἢ γὰρ ἐν διαθέσει θεωροῦνται ἢ ἐν βλάβαις ἐνεργειῶν ἢ ἐν 2) κενουμένοις καὶ ἐπεχομένοις. λοιπὸν σημειωσάμενος τὸ ὁξὺ νόσημα ἀπὸ τῶν ἐν διαθέσει λέγει νῦν περὶ τῶν ἐν βλάβαις ἐνεργειῶν· καὶ λέγει περὶ βλάβης ἐνεργείας, οὐ τῆς τυχούσης δέ. περὶ γὰρ 3) βλαβείσης ἀναπνοῆς περὶ τὴν ἐνέργειαν διαλέγεται, ἥτις ἐστὶν ἀξιολογωτάτη, ἐπειδὴ 4) ζωογονεῖ καὶ ἀνακτᾷ τὸ ἔμφυτον θερμὸν, καὶ ὕγιως αὐτῆς ἐχούσης, εἰς τὸ ζῆν συμβάλλεται τοῖς ζώοις, βεβλαμμένως δὲ ἐχούσης, σφάλλει τὰ ζῶα καὶ φθείρει αὐτά. ἀλλ' ὥσπερ μέλλοντες εἰπεῖν περὶ σφυγμοῦ ἐζητήσαμεν τίνα καὶ πόσα εἰσὶ τὰ συνεκτικὰ αἷτια, καὶ εὖρομεν ὅτι τρία εἰσὶ, χρεία, δύναμις καὶ ὄργανον· ἄνευ γὰρ τούτων οὐ δύναται εἶναι σφυγμός· οὕτως οὖν καὶ ἐνταῦθα δεῖ ἡμᾶς ζητῆσαι τὰ γενεσιουργὰ αἷτια τῆς ἀναπνοῆς, καὶ χρὴ σε εἰδέναι, ὅτι εἰσὶ τέσσαρα, ποιητικόν, 5) ὀργανικόν, ὑλικόν, τελικόν. καὶ ποιητικὸν μὲν αἷτιόν ἐστι τῆς ἀναπνοῆς αὐτὴ ἡ δύναμις ἢ κινουσα τοὺς μύας τοῦ θώρακος. ὑλικὸν δὲ αἷτιόν ἐστιν αὐτὸ τὸ εἰσπνεόμενον καὶ ἐκπνεόμενον πνεῦμα. τελικὸν δὲ 6) αἷτιόν ἐστιν ἢ χρεία· διττὴ δὲ αὕτη· διὰ μὲν τῆς εἰσπνοῆς εἰσάγει καθαρὸν ἀέρα καὶ ἐμφύχει τὸ ἔμφυτον θερμὸν, διὰ δὲ τῆς ἐκπνοῆς ἐξάγει τὰ λιγνυώδη περιττώματα. ὀργανικὸν δὲ αἷτιόν ἐστι τὸ διάφραγμα. τὸ γὰρ διάφραγμα τὴν κατὰ φύσιν 7) καὶ ἀβίαστον ἀναπνοὴν ἀπεργάζεται. εἰ δὲ συντεταμένη ἐστὶν ἡ ἀναπνοή, τότε καὶ οἱ μεσοπλευριοὶ μύες ἐνεργοῦσιν. εἰ δὲ ἔτι πλέον ἐστὶν ἐπιτεταμένη ἡ ἀναπνοή, τότε καὶ οἱ 8) ὑψηλὰ λεγόμενοι μύες ἐνεργοῦσι. καὶ ὥσπερ ἐν τῷ ἡρέμα ἡμᾶς βαδίζειν ἐνεργεῖ τὸ διάφραγμα τὴν κατὰ φύσιν ἀναπνοὴν, οὕτως τὴν ἐπιτεταμένην ἀναπνοὴν, ἐπειδὴ οὐκ ἐξαρκεῖ μόνον τὸ διάφραγμα ἀναπληρῶσαι τὴν χρείαν, ἐνεργοῦσι καὶ οἱ μεσο-

1) εἰσιν I. A. 2) κενουμένῳ A. καὶ ἐπεχ. om. M. 3) βλάβης καὶ ἀναπ. M. A. 4) ζωοποιεῖ M. 5) ὑλ. ὄργ. M. 6) ἐστὶν αἷτ. M. 7) ἀναπν. καὶ ἀβ. M. 8) Scalenii musculi.

πλευριοὶ μύες, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ὀξέως βαδιζόντων. εἰ δὲ
 εἴη πλέον ἐστὶν ἐπιτεταμένη καὶ βεβιασμένη ἢ ἀναπνοή,
 ἐπειδὴ οὐκ ἐξαρκούσι 1) τότε τὸ διάφραγμα καὶ οἱ μεσο-
 πλευριοὶ μύες ἀναπληρῶσαι τὴν χρεῖαν, τότε καὶ οἱ
 ὑψηλοὶ λεγόμενοι μύες ἐνεργοῦσιν, ὥσπερ ἐπὶ τῶν τρε-
 χόντων καὶ ἐντεταμένως γυμναζομένων. δεύτερον δὲ ἔστιν
 εἰπεῖν, κατὰ πόσους τρόπους βλάπτεται ἡ ἀναπνοή, καὶ
 ἰστέον, ὅτι κατὰ τρεῖς, κατὰ μέγεθος, κατὰ ποιότητα καὶ
 κατὰ τὸν χρόνον τῶν διαλειμμάτων, καθὸ ἀραιὰ ἢ πυκνὴ
 γίνεται ἡ ἀναπνοή. καὶ εἰ μὲν πολὺν χρόνον κρατεῖ τὸ
 2) διώλειμμα, γίνεται ἀραιά· εἰ δὲ ὀλίγον, πυκνή, κατὰ
 3) δὲ τὸ μέγεθος, καθὸ μεγάλη ἢ μικρὰ γίνεται ἡ ἀνα-
 πνοή ἢ φαίνεται καὶ ἔστι μεγάλη κατὰ ἀλήθειαν, ἢ φαί-
 νεται μὲν, οὐκ ἔστι δέ. καὶ φαίνεται μὲν μεγάλη καὶ ἔστι
 τοιαύτη κατὰ ἀλήθειαν, ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἐπιτεταμένης
 ἀναπνοῆς, καθάπερ ἐπὶ τῶν κατὰ ἔντασιν γυμναζομένων
 ἢ τρεχόντων. καὶ φαίνεται μὲν μεγάλη ἡ ἀναπνοή, ἐπειδὴ
 4) καὶ τὸ τρίτον γένος τῶν μυῶν ἐνήργησεν· ἀλλὰ καὶ
 ἔστι κατ' ἀλήθειαν, ἐπειδὴ ἡ χρεῖα ἀνεπληρώθη. τὸ γὰρ
 φαίνεσθαι καὶ μὴ φαίνεσθαι κατὰ τὴν συστολὴν καὶ τὴν
 διαστολὴν τοῦ θώρακος 5) φέρεται, 6) τὸ δὲ ἔστι καὶ μὴ
 ἔστι, κατὰ τὴν ἐνέργειαν νοεῖται. φαινομένη δὲ μεγάλη
 ἀναπνοή, οὐκ οὕσα δέ, αὕτη δὲ διττὴ ἔστιν· ἢ γὰρ κατὰ
 ἔμφραξιν φαίνεται καὶ οὐκ ἔστι καθάπερ ἐπὶ τῶν περι-
 πνευμονικῶν. τί γὰρ ὅτι κινεῖται τὸ διάφραγμα, ὥστε
 τὴν ἀναπνοὴν ποιῆσαι, οὐκ ἐξαρκεῖ δὲ ὥστε τὴν χρεῖαν
 ἀναπληρωθῆναι· εἴτα κινοῦνται καὶ οἱ μεσοπλευριοὶ μύες,
 οὐκ ἐξαρκούσιν οὐδ' οὕτως ἀναπληρῶσαι τὴν χρεῖαν. τότε
 δὲ κινοῦνται καὶ οἱ ὑψηλοὶ μύες, καὶ οὐδ' οὕτως ἀνα-
 πληροῦται ἡ χρεῖα· καὶ φαινομένη λέγεται μεγάλη ἀνα-
 πνοή, ἐπειδὴ τὸ τρίτον γένος τῶν μυῶν ἐκινήθη, οὐκ
 οὕσα δὲ κατὰ ἀλήθειαν, ἐπειδὴ ἡ χρεῖα 7) οὐκ ἀνεπλη-
 ρώθη. τί γὰρ ὅτι ἔμφραξις ὑπόκειται τῶν 8) βρογχίων
 τοῦ πνεύμονος, ἔνθα ἡ πάροδος τοῦ πνεύματος γίνεται,

1) τότε om. M. 2) διάφραγμα L. 3) μὲν L. 4) καὶ om. L.
 5) φαίνεται L. 6) τὸ δὲ — ἔμφρ. φαίνεται om. L. 7) οὐκ om. M.
 8) βρογχίων L.

καθ' ἣν ἐπὶ τὴν καρδίαν φέρεται, τούτων οὖν ἐμφρατισ-
μένων, οὐ γίνεται εἰσαγωγή τοῦ πνεύματος ἐπὶ τὴν καρ-
δίαν, καὶ οὕτως γίνονται λιγνυώδη περιττώματα, ἐπεὶ δὲ
ἐναπλησθέντες εἰσὶ καὶ ἐμπεφραγμένοι 1) ὁδοὶ τοῦ πνεύ-
ματος, καὶ ἡ χρεία οὐκ ἀναπληροῦται. καὶ οὕτως διὰ τὴν
ἐμφραξιν ἢ διὰ τὴν ἀσθενείαν τῶν μυῶν καὶ ἀτονίαν τῶν
κινούντων τὸν θώρακα φαίνεται μεγάλη ἡ ἀναπνοή, οὐκ οὕσα
δὲ, τρόπῳ τοιούτῳ. τί γὰρ ἔτι ἐνεργεῖ τὸ διάφραγμα, ἀλλ'
ἀτόνως ἐνεργεῖ καὶ οὐκ ἀναπληροῦται ἡ χρεία· εἴτα κινού-
νται καὶ οἱ μεσοπλεύριοι μύες, καὶ αὐτοὶ ἀτόνως καὶ 2) οὐδ'
οὕτως ἀναπληροῦται ἡ χρεία· εἴτα ἐξ ἀνάγκης τῆς χρείας
κατεπειγούσης, κινούνται καὶ οἱ ὑψηλοὶ μύες καὶ αὐτοὶ
ἀτόνως, καὶ οὐδ' οὕτως ἀναπληροῦται ἡ χρεία. καὶ ἐπει-
δὴ τὸ τρίτον γένος τῶν μυῶν ἐκινήθῃ, φαίνεται μὲν με-
γάλη ἡ ἀναπνοή, οὐκ οὕσα δὲ, ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀναπληρωθῇ
ἡ χρεία διὰ τὸ 3) ἀτόνως καὶ ἀσθενῶς ἐνεργῆσαι τοὺς
μύας, ὁ οὖν Ἱπποκράτης περὶ τοῦ κατὰ 4) τὸ μέγεθος
καὶ περὶ τῶν κατὰ τὸν χρόνον διαλειμμάτων διαλέγεται
ταυτέστι περὶ τῆς μεγάλης καὶ μικρᾶς ἀναπνοῆς καὶ
ἄραιας καὶ πυκνῆς, παρήκε δὲ τὴν κατὰ ποιότητα. τοῦτο
δὲ ἐποίησε διὰ δύο αἰτίας, ἥ ὅτι συνεισάγεται ἡ κατὰ
ποιότητα καὶ συνδιαφαίνεται ταύτοις, λέγω δὲ τῇ με-
γάλῃ καὶ τῇ πυκνῇ, συνεισάγεται δὲ καὶ τὸ τέχος, 5) τῇ
δὲ μικρᾷ καὶ τῇ ἄραιᾳ συνεισάγεται καὶ ἡ βραδύτης, ἥ
τὸ ἄλλο εἰπεῖ ὅτι ἡ κατὰ ποιότητα διαφορὰ ποικιλοτέρα
ἐστὶ καὶ ὥς ἂν οὔσης αὐτῆς ποικιλοτέρας, παρήκεν αὐτὴν
ἐνταῦθα, ὥς δεομένης αὐτῆς ἰδίας ἐπεξεργασίας διὰ τὸ
ποικίλον. καὶ ἐπεὶ δὲ τέσσαρες συμπλοκαὶ τῆς ἀναπνοῆς
συνίστανται, ἥ τε μεγάλη καὶ πυκνή, καὶ ἡ μεγάλη καὶ
ἄραια, καὶ ἡ μικρὰ καὶ πυκνή, καὶ ἡ μικρὰ καὶ ἄραια.
αἱ γὰρ δύο οὐ συνίστανται, ἥ τε μεγάλη καὶ μικρὰ, καὶ ἡ
πυκνή καὶ ἄραια. δεῖ οὖν 6) εἰπεῖν ἡμᾶς πῶς γίνονται καὶ
τί 7) σημαίνουνσι. καὶ πρότερον εἴπωμεν περὶ τῆς μι-
κρᾶς καὶ πυκνῆς, ἐπεὶ δὲ ταύτην καὶ Ἱπποκράτης πρότε-
ρον μεταχειρίζεται.

1) ὁδοὶ om. L. 2) οὐδόλως L. 3) ἀτόνως L. 4) τὸ om. L.
5) τῇδε τῇ L. 6) ἡμᾶς εἰπεῖν M. 7) σημειούμεθα M. A.

Αὕτη οὖν ἡ μικρὰ καὶ πυκνὴ δύσπνοια 1) ὁδύνην σημαίνει ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς μορίοις συνισταμένην διὰ τινὰ φλεγμονὴν ἢ δι' ἑλκωσιν ἢ διὰ ρευματικὴν διάθεσιν. ἔγνωμεν οὖν τὸ τί σημαίνει ἡ μικρὰ καὶ ἡ πυκνὴ δύσπνοια. λοιπὸν δεῖ ἡμᾶς εἰπεῖν τὸ πῶς γίνεται καὶ ὅσον μὲν 2) ἐπὶ τῇ ὑποκειμένῃ διαθέσει ὥφειλε μεγάλη γίνεσθαι 3) ἡ ἀναπνοή. ἡ δὲ μεγάλη ἀναπνοὴ ἐπὶ μεγίστῃ κινήσει τοῦ θώρακος γίνεται. ἡ δὲ μεγίστη κίνησις τοῦ θώρακος χύσιν ποιεῖται τῶν ὑλῶν. 4) ἐπὶ δὲ τῇ χύσει ἐπιτείνονται οἱ ρευματισμοί· ἐπιτεινομένων δὲ τῶν ρευματισμῶν, ἐξ ἀνάγκης ἐπιτείνονται τὰ τῆς ὁδύνης. φειδόμενοι οὖν ἑαυτῶν οἱ οὕτως πάσχοντες, οὐκ ἀναπνέουσι μέγα διὰ τὸ μὴ ἐπιταθῆναι αὐτοῖς τὰ τῆς ὁδύνης, ἀλλὰ μικρὰν ποιοῦνται τὴν ἀναπνοήν, τῇ δὲ πυκνότητι κατεπείγουσι. καὶ ὅπερ τῇ μικρότητι πλημμελοῦσι τῇ ἀναπνοῇ, τῇ πυκνότητι ἀναπληροῦσι τὴν χρεῖαν. καὶ προηγεῖται μὲν ἡ μικρὰ ἀναπνοή, ἔπεται δὲ ἡ 5) πυκνή. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς πρώτης διαφορᾶς τῆς δυσπνοίας.

Δευτέρα δὲ ἔστι διαφορὰ δυσπνοίας, μεγάλη καὶ πυκνὴ ἥτις γίνεται ἐπὶ τῶν τρεχόντων καὶ κατὰ ἔντασιν γυμναζομένων, καὶ ἐπὶ τῶν ὀξέως πυρεττόντων. τί γὰρ ὅτι ἡ μεγάλη ἀναπνοὴ οὐκ ἐξαρκεῖ τὴν χρεῖαν ἀναπληρῶσαι, καὶ λοιπὸν γίνεται καὶ πυκνὴ καὶ κατεπείγει τῇ πυκνότητι, καὶ οὕτως ἀναπληροῦται ἡ χρεῖα. καὶ 6) προηγεῖται ἡ ἀναπνοή, ἔπεται δὲ ἡ πυκνή.

Τρίτη διαφορὰ δυσπνοίας, μεγάλη καὶ ἀραιὰ, ἥτις γίνεται ἐπὶ τῶν φρενιτικῶν, ὅτι τοῦ λογισμοῦ περὶ τινὰ φαντάσματα ἀπησχολημένου 7) ἐπὶ τῶν φρενιτικῶν ἐπιλανθάνεται τῶν οἰκείων ἔργων, καὶ οὐ κινεῖ τὸν θώρακα, ἵνα ἡ ἀναπνοὴ γένηται, ἀλλὰ 8) παρέρχεται καὶ μία καὶ δευτέρα καὶ τρίτη κίνησις, καὶ ἐν τῷ διαλείμματι τοῦ χρόνου ἐμβραδύνει καὶ ἢ καὶ ἀραιὰ γίνεται ἡ ἀναπνοή. ἐπειδὴ 9) δὲ περὶ τὸ εἶναι συμβάλλεται ἡμῖν ἡ ἀναπνοή, ἵνα μὴ ἐν ἡμῖν εἴη τὸ ζῆν, ἀναμνημονεύει τῶν οἰκείων

1) λοιπὸν M. A. f. λύπην. 2) ἐν M. 3) ἡ om. L. 4) ἐπεὶ L. 5) πυκνότης M. 6) πληροῦται M. 7) ἐπὶ τ. φρ. om. M. A. 8) περιέρχεται M. A. 9) δὲ om. M. A. παρὰ loco περὶ M. A.

ἔργων ἢ ψυχῇ, καὶ ὅπερ ἐν τῷ διαλείμματι ἐπλημμελήθη, ὑφ' ἐν θέλουσα ἀναπληρῶσαι τὸ πλημμεληθὲν, 1) μεγάλην ποιεῖται τὴν ἀναπνοὴν. οὕτως 2) γίνεται καὶ ἐπὶ τῶν λυπουμένων διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. τί γὰρ ὅτι καὶ ἐνταῦθα τοῦ λογισμοῦ ἀπασχολουμένου περὶ τῶν λυπηρῶν, ἐπιλανθάνεται τῶν οἰκείων ἔργων καὶ παρόρχεται καὶ μιᾶς καὶ δύο, ἔστι δ' ὅτε καὶ τριῶν κινήσεων ἀναπνοῆς χρόνος· εἴτα ὁψέ ποτε ἀναμνημονεύουσα ἡ ψυχὴ τῶν οἰκείων ἔργων, θέλουσα ἐφάπαξ τὸ πλημμεληθὲν ἀναπληρῶσαι, μεγάλην ποιεῖται τὴν ἀναπνοὴν, ὅπερ καὶ στεναγμὸς καλεῖται. ἐνταῦθα δὲ ἐπὶ τῶν λυπουμένων, ἡ μεγάλη ἀναπνοὴ καὶ ἀραιὰ μετὰ στεναγμοῦ γίνεται. εἰκότως· διὰ τε τὸ 3) τὸ πλημμεληθὲν ἀναπληρῶσαι, καὶ διὰ 4) τὸ πολλὰ λιγνυῶδη περιττώματα γεννᾶσθαι ἐπ' αὐτῶν. καὶ χρειὰ ἐστὶ 5) καὶ ἐξαγωγῆς ὅπερ διὰ τοῦ 6) ἀναστεναγμοῦ ἐξωθοῦσι καὶ πάλιν διὰ τῆς μεγάλης 7) εἰσπνοῆς εἰσάγουσι καθαρὸν ἀέρα, καὶ ἔστιν ἡ ἀραιὰ ἀναπνοὴ τῆς μεγάλης ἀναπνοῆς· προηγεῖται γὰρ ἡ ἀραιὰ 8) ἀναπνοή, καὶ ἔπεται ἡ μεγάλη.

Τετάρτη διαφορὰ τῆς δυσπνοίας ἐστίν, ἡ μικρὰ καὶ ἀραιὰ ἀναπνοή, ὅπερ κάκιστόν ἐστι σημεῖον. σημαίνει γὰρ αὐτὴ κατάπτωσιν 9) ἐσχάτην καὶ ἀσθενεῖαν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως καὶ 10) κατάσβεσιν καὶ κατάψυξιν καὶ νέκρωσιν τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. οὕτως σημειωσάμενος τὴν παρὰ φύσιν 11) ἀναπνοὴν σημειοῦται καὶ τὴν κατὰ φύσιν ἐξαίρων καὶ ἐγκωμιάζων αὐτὴν, λέγων οὕτως.

Ἄ λ λ ω ς.

Πνεῦμα δὲ πυκνὸν μὲν ἐὼν καὶ τὰ ἐξῆς. —

Δεῖ εἰδέναι ὅτι ὁ Ἱπποκράτης ἀπὸ τοῦ ὑλικοῦ αἰτίου τὴν ἀναπνοὴν ἐδήλωσε· τὸ γὰρ πνεῦμα ὑλικὸν αἰτιόν ἐστι τῆς ἀναπνοῆς ὥς ἴσμεν κατὰ τὴν ἐνέργειαν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν προσηγορίαν οὕτως ἐποίησεν. καὶ ἰδοὺ αὐτὸς μὲν

1) μεγάλως M. 2) γὰρ καὶ ἐπὶ M. 3) τὸ om. M. 4) τὸ πολλὰ] τοῦτο τὰ M. A. 5) καὶ om. L. 6) στεναγμοῦ M. 7) ἀναπνοῆς M. 8) ἀναπνοή om. L. 9) μεγάλην L. 10) ἀπόσβεσιν M. 11) διάθεσιν τῆς ἀναπνοῆς καὶ L.

ὁ Ἱπποκράτης, ὡς καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ εἶρηκεν, ὅτι οὐ περὶ πασῶν τῶν δυσπνοιῶν διαλέγεται, οὐδὲ πάσαις ἐπεξέρχεται, ἀλλὰ μένεται τῆς πυκνῆς καὶ μεγάλης ἀναπνοῆς καὶ ἀραιᾶς. τὰς δὲ λοιπὰς παρῆκεν ἡμῖν, ὑπογράψας μέθοδον, ὥστε καὶ τῶν λοιπῶν δυσπνοιῶν τὴν ἐπεξεργασίαν ποιήσασθαι. καὶ ἤδη πεπρόχαμεν, καθ' ὃν εἰρήκαμεν τρόπον. —

Εὐπνοίαν δὲ χρὴ νομίζειν κάρτα μεγάλην δύναμιν ἔχειν εἰς σωτηρίαν ἐν πᾶσι τοῖς ὀξέσι νοσήμασι.

Τὸ λεγόμενον τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι θαυμαστὴ καὶ σωτηριῶς ἐστὶν ἢ κατὰ φύσιν ἀναπνοή. δηλοῖ γὰρ ὅτι καλῶς καὶ ἰσχυρῶς διάκεινται αἱ τε κινητικαὶ δυνάμεις τῶν ἀναπνευστικῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔμφυτον θερμὸν δεόντως ῥιπίζομενον, καὶ οὐδεμία παρεκτροπὴ δυσκρασίας κακίστη σύνεστιν.

Ψυχρὸν δὲ ἐκπνεόμενον ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ ἐκ τοῦ στόματος ὀλέθριον πάνν. —

Ψυχρὰ ἀναπνοὴ γίνεται ἐπὶ ἄκρα καταβολῇ τῆς ζωτικῆς δυνάμεως καὶ ἐπὶ ὀλιγοσιτίᾳ καὶ καταψύξει καὶ οἴονεϊ νεκρώσει τοῦ 1) ἔμφυτου θερμοῦ, ὅπερ ἐσχάτης ἀπωλείας ἐστὶ τεκμήριον. 2) οἷον γὰρ εἰσπνεῖται, τοιοῦτον καὶ ἐκπνεῖται. πολλάκις δὲ τελευταῖον μετὰ τὴν ψυχρὰν ἀναπνοὴν δοκεῖ θερμὸν ἐκπνεῖσθαι, ὅπερ καὶ τοῦτο ἐσχάτης ἀπωλείας ἐστὶ τεκμήριον. δηλοῖ γὰρ 3) καὶ αὐτὸ τὸ ἐγκαταλειφθὲν λείψανον τοῦ ἔμφυτου θερμοῦ 4) διαφορηθῆναι. οὕτως γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς 5) κανδήλας ὁρῶμεν γινόμενον ἢ τελευταῖον, ὅταν μέλλῃ ἀποσβέννυσθαι, μεγάλην φλόγα ἐξαίφνης ἐκλάμπει καὶ οὕτως 6) ἀποσβέννυται.

Ὁρόσα σὺν πυρετοῖσιν ἐστὶ καὶ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρησι κρίνεται. —

Εἰπὼν ὅτι ἐν πᾶσι τοῖς ὀξέσι νοσήμασι τοῖς μετὰ πυρετοῦ ἀγαθὸν εἶναι τὴν εὐπνοίαν, οὐκ ἀντιδιέστειλε τοῖς χρονίοις νοσήμασιν, ὅτι τυχὸν ἐπεὶ ἐν τοῖς ὀξέσι

1) ἔμφυτου θερμοῦ] ἐμφυτευθέντος M. A. 2) οἷον — τεκμήριον om. L. 3) καὶ οὕτω add. M. 4) ἐδιεφορήθη M. A. 5) κανδήλας M. A. 6) σβέννυται L.

νοσήμασιν ἢ εὕπνοια σωτήριός ἐστιν, ἥδη ἐν τοῖς χρονίοις οὐκ ἐστὶν ἀγαθὸν ἢ εὕπνοια. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν χρονίων σωτήριός ἐστιν ἢ εὕπνοια πολλῷ μᾶλλον, ἀλλ' ἐπειδὴ 1) εὐρίσκει ἕτερα σημεῖα δηλωτικὰ ἐπὶ τῶν χρονίων νοσημάτων, 2) αὐτὸ τοῦτο τὸ τεταλαιπωρηκέναι τὴν δύναμιν τῷ μήκει, διὰ τοῦτο ἐπὶ τῶν χρονίων νοσημάτων οὐκ εἶπεν, ὅτι σωτήριός ἐστιν ἢ εὕπνοια, ἀλλὰ παρήκεν. ἄλλως τε δὲ τὰ ὀξέα νοσήματα 3) προσέθετο σημειώσασθαι. καὶ ἐπὶ τούτων ἔφη, ὅτι σωτήριός ἐστιν ἢ εὕπνοια. εἶτα καὶ ἀποροῦσί τινες, ὅτι τί δήποτε μνημονεύσας ὀξέων νοσημάτων, τῆς τεσσαρακοστῆς ἐμνημόνευσε, τῶν ὀξέων νοσημάτων ἐντὸς τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης περιγραφομένων, ὡς αὐτὸς Ἱπποκράτης ἐν ἀφορισμοῖς ἔφη, 4) ὅτι τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρησι. καὶ λέγομεν ὅτι πλάτος ἐστὶν ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασι. τῶν γὰρ ὀξέων νοσημάτων τὰ μὲν ἐστὶ κατ'ὄξεια, τὰ μέχρι τῆς τετάρτης περιγραφόμενα, τὰ δὲ ἀπλῶς ὀξέα, τὰ μέχρι τῆς ἐβδόμης ἀφικνούμενα, τὰ δὲ ὀξέα, ὁμωνύμως τῷ γένει, τὰ μέχρι τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης ἀφικνούμενα, τὰ δὲ μηχανόμενα ὀξέα, τὰ μέχρι τῆς τεσσαρακοστῆς. καὶ τούτων τῶν μηχανομένων ὀξέων πλείστη ἐστὶν ἡ διαφορά. τὰ μὲν γὰρ ἐκ μεταπτώσεως ὀξέα εἰσὶ, τὰ δὲ χρόνια, τὰ δὲ μηχανόμενα, ἅτινα μέχρι τῆς τεσσαρακοστῆς ἀφικνοῦνται. τὰ δὲ ὑπερβαίνοντα τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν χρόνια κατατάσσονται. ὁ οὖν Ἱπποκράτης τῆς τεσσαρακοστῆς ἡμέρας ἐμνημόνευσεν, ἵνα ὑπογράψῃ πάντα τὰ ὀξέα χρόνια, ἐντὸς περιγραφόμενα τῆς τεσσαρακοστῆς ἡμέρας.

5) Οἱ δὲ ἰδρώτες ἀριστοὶ μὲν εἰσιν ἐν ἅπασι τοῖς ὀξέσι νοσήμασι. —

Νῦν τὴν σημείωσιν ποιεῖται ἀπὸ τῶν κενομένων καὶ μεταχειρίζεται τοὺς ἰδρώτας· καὶ ἐπειδὴ ἰδρώτων μνήμην ἐποιησάμεθα, δεῖ 6) ἡμᾶς εἰπεῖν τὰ τέσσαρα γενεσιουργὰ αἷτια τῶν ἰδρώτων, ποιητικὸν, ὑλικὸν, ὁργανικὸν,

1) εὐρίσκεται M. 2) αὐτὸ — νοσημάτων om. M. A. 3) προσέθετο L. 4) ὅτι om. L. 5) περὶ ἰδρώτων L. in mg. 6) ἡμᾶς om. M. γενεσιουργὰ M. A.

τελικόν. καὶ ποιητικὸν μὲν αἰτιὸν ἐστὶ τῶν ἰδρώτων οὐχ ἓν, ἀλλὰ πλείονα.

Ὡν πρῶτος τρόπος 1) ποιητικός ἐστὶ τῶν ἰδρώτων ὅτι δι' ἀσθενείαν καὶ ἀτονίαν καὶ καταβολὴν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως γίνονται οἱ ἰδρώτες. τί γὰρ ὅτι τῷ λόγῳ τροφῆς φερόμενον ἐν ὅλῳ τῷ σώματι διὰ τὴν ἀσθενείαν οὐ κατέχεται, ὥστε ἀλλοιωθῆναι καὶ πεφθῆναι καὶ προστεθῆναι, καὶ ἐξομοιωθῆναι, καὶ λοιπὸν μὴ κατεχόμενον τὸ λόγῳ τροφῆς φερόμενον κενοῦται ἰδρωτοειδῶς δίκην ἀψύχου.

Δεύτερος τρόπος ποιητικοῦ αἰτίου ἰδρώτων ἐπὶ πλημμελεῖ βλάβῃ τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως 2) γινομένων. τί γὰρ ὅτι τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως πλημμελῶς βεβλαμμένης, οὐκ ἀναμένει τὴν ἀλλοίωσιν καὶ τὴν πέψιν, ἀλλὰ πρὸ ὥρας ἐπεγειρομένη καὶ πλημμελῶς ἐνεργοῦσα ἐπεγείρεται καὶ ἀποκρίνει τῷ λόγῳ τροφῆς, καὶ ποιεῖ τοὺς ἰδρώτας.

Τρίτος τρόπος ποιητικοῦ αἰτίου τῶν ἰδρώτων ἐστὶν ὁ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν βιαστικῶς προσομιλούντων καὶ προσπιπτόντων, ὥσπερ ἡλιοκαΐα· τῇ γὰρ προσομιλίᾳ τοῦ ἡλίου, ἐπισπᾶται βίᾳ τινὶ τῇ οἰκείᾳ θερμότητι, καὶ ποιεῖ τοὺς ἰδρώτας. ἀλλὰ καὶ 3) ἀλοιφαὶ θερμότεραι ποιοῦσιν ἰδρώτας, καὶ τὰ θερμὰ καὶ ὀσμυρὰ φάρμακα ἐπιτιθέμενα ποιοῦσιν ἰδρώτας. τούτων δὲ ἓν εἶδος ἐστὶ καὶ τὸ λουτρόν. καὶ γὰρ τὸ λουτρόν βίᾳ τινὶ ἐπισπᾶται τῇ θερμότητι τοῦ ἀέρος, καὶ ποιεῖ τοὺς ἰδρώτας.

Τέταρτος τρόπος ποιητικοῦ αἰτίου τῶν ἰδρώτων ὁ διὰ 4) σύντηξιν τῆς πιμελῆς γινόμενος. καὶ γὰρ ἐπὶ δαπάνῃ καὶ συντήξει τῆς πιμελῆς, γίνονται ἰδρώτες, καθ' ἣν καὶ αἱ συγκοπαὶ ἐπακολουθοῦσι. γίνεται δὲ 5) τοῦτο ἐπὶ ὀξείᾳ καὶ διακαεῖ πυρετῷ καὶ ἐπὶ κακοηθείᾳ νοσήματος, λέγω δὴ ἢ σύντηξις τῆς πιμελῆς, καθ' ἣν καὶ αἱ συγκοπαὶ γίνονται καὶ οἱ ἰδρώτες οἱ συγκοπτικοὶ λεγόμενοι.

Ὅργανικὸν δὲ αἰτιὸν ἐστὶ τῶν ἰδρώτων οἱ πόροι, δι' ὧν 6) παρεξέρχονται οἱ ἰδρώτες.

1) ποιητικοῦ αἰτίου M. A. 2) γινομένης L. 3) ἀλοιφαὶ L. 4) σύντηξιν L. 5) καὶ add. M. 6) παρεξέρχονται M.

Ὑλικὸν δὲ αἰτιὸν ἐστὶ πάντα τὰ ὑγρά ἥγουν πάντες οἱ χυμοὶ οἱ πλεονάζοντες, ὥς δηλοῦσιν 1) ἐν τοῖς βαλανείοις ἀποξεόμενοι οἱ ἰδρωῖτες, κατὰ τε χρῶμα καὶ τὴν γεῦσιν καὶ τὴν ὀσφρησιν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἱμάτια δηλοῦσι τὰ μετέχοντα τῶν ἰδρώτων, διάφορα χρώματα ἔχοντα, πῇ μὲν ξανθὸν χρῶμα, καὶ ἐνδείκνυται χολώδη τὴν ὕλην, πῇ δὲ πράσινα ἢ ὠχρὰ, τὰ δὲ ἰώδη ἔχοντα χρώματα, καὶ δὴ μελαγχολικὴν τὴν ὕλην ἐνδείκνυται, πῇ δὲ μέλανα, καὶ τοῦτο αὐτὸ ἐνδείκνυται· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς γεύσεως, πῇ μὲν πικρά εἰσι, πῇ δὲ 2) ὀξώδη, πῇ δὲ ἀλμυρά· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ὀσφρήσεως, πῇ μὲν δυσώδη, πῇ δὲ βρομώδη, ἅτινα διαφόρων χυμῶν εἰσιν 3) ἔκγονα.

Τελικὸν δὲ αἰτιὸν ἐστὶ τῶν ἰδρώτων, ἡ ἐπομένη εὐφορία καὶ δυσφορία. τούτων οὕτως εἰρημένων, ἔλθωμεν εἰς τὴν σημείωσιν. καὶ σημειοῦται τοὺς ἰδρωῖτας λέγων, ὅτι σωτήριοι ἰδρωῖτές εἰσιν, ἐνθα τὰ τέσσαρα ταῦτα συνέλθωσιν ἀλλήλοις καὶ συμπαρομαρτήσωσιν, 4) ἡνίκα ἐν κρισίμῳ ἡμέρᾳ γένηται ἰδρῶς, ἡνίκα καὶ κατὰ παντὸς τοῦ σώματος, ἡνίκα καὶ θερμοὶ ᾧσιν, ἡνίκα καὶ εὐφορία 5) ἐπακολουθήσῃ. σπάνιος δὲ τούτοις καὶ ἡ εὐφορία ἐπακολουθεῖ. καὶ τὸ μὲν ἐν κρισίμῳ ἡμέρᾳ γίνεσθαι τοὺς ἰδρωῖτας, ἀγαθὸν ἐστὶ. δηλοῖ γὰρ τὴν φύσιν τακτικῶς καὶ ἀβιάστως καὶ μετὰ πέψιν τὴν ὕλην ἐπιλαβομένην δι' ἰδρώτων ἐξωθῆσαι τὰ περιττώματα. τὸ δὲ κατὰ παντὸς τοῦ σώματος γίνεσθαι τοὺς ἰδρωῖτας, ἀγαθὸν ἐστίν, ἐπειδὴ ὁξὺ νόσημα ὑπόκειται καὶ πυρετός. καὶ πάντως τὸ λόγῳ τροφῆς φερόμενον ἀπεπτεῖται καὶ γίνονται περιττώματα κατὰ παντὸς τοῦ σώματος, ἅτινα δι' ἰδρώτων δεῖ ἐκκριθῆναι, ὥστε ἀπαλλαγῆναι τὸν κάμνοντα τῆς νόσου. ἀλλὰ καὶ τὸ θερμοὺς εἶναι τοὺς ἰδρωῖτας ἀγαθὸν ἐστίν, 6) ἐπειδὴ ὁμόστοιχοι εὐρίσκονται τῇ ὕλῃ, ἐν ᾗ τίκτονται. πυρετὸς γὰρ ὑπόκειται καὶ ζέσις καὶ δηλονότι διὰ θερμῶν τόπων ποιοῦνται οἱ ἰδρωῖτες τὴν πάροδον, καὶ διὰ τοῦτο δεῖ αὐτοὺς θερμοὺς εἶναι. ἐπὶ τούτοις δὲ πάντως καὶ

1) ἐν — δηλοῦσι om. L. 2) μέλανα καὶ ἀλμ. ἀλλαχοῦ L. 3) ἔκγονα M. 4) ἡνίκα — ἰδρῶς om. M. γένηται οἱ ἰδρωῖτες A. 5) ἐπακολουθήσει M. σπάνιος — ἐπακολουθεῖ om. M. A. 6) ὥστε M.

εὐφορία ἔπεται. τὰ δ' ἐναντία τούτοις, ἐπικίνδυνά εἰσιν, ἥνίκα μὴ ἐν κρισίμῳ ἡμέρᾳ οἱ ἰδρῶτες γένωνται, μηδὲ κατὰ παντὸς τοῦ σώματος, ἀλλὰ μερικῶς καὶ ἐν τοῖς μορίοις γένωνται καὶ ψυχροὶ εἰσιν οἱ ἰδρῶτες ἐπὶ τούτοις, ἐὰν καὶ δυσφορία ἐπακολουθήσῃ, κάκιστοί εἰσι καὶ ἐπικίνδunami. τὸ γὰρ μὴ ἐν κρισίμῳ ἡμέρᾳ γίνεσθαι τοὺς ἰδρῶτας, δηλοῖ τὴν φύσιν πρὸ πέψεως τῶν ὑλῶν κινηθεῖσαν καὶ ἐρεθισθεῖσαν ἀπὸ τινων 1) καὶ πρὸ ὥρας ἐπαναστᾶσαν καὶ ποιήσασαν τοὺς ἰδρῶτας, ὅπερ κάκιστόν ἐστι. δηλοῖ γὰρ ὅτι ἡ φύσις κατεκρατήθη ὑπὸ τῶν αἰτιῶν, καὶ ὧν οἱ ἰδρῶτες γεγόνασιν. ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν μέρει τοῦ σώματος γινόμενοι ἰδρῶτες κάκιστοί εἰσι, τυχόν 2) οἱ περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπον καὶ τὸν τράχηλον καὶ τὸν αὐχένα, ἐπειδὴ δηλοῖ ἀνάρησιν τὴν ὕλην. ὁ γὰρ πυρετὸς ἀναλύει μέρος τι τῆς ὕλης, καὶ ἀνάρησιν γίνεται ἐπὶ τὰ κυριώτερα μέρη καὶ ἐπὶ τὴν πρωτίστην ἀρχὴν, λέγω δὴ τὸν ἐγκέφαλον, ὅπερ ὀλέθριόν ἐστιν. ἀλλὰ καὶ οἱ ψυχροὶ ἰδρῶτες κάκιστοί εἰσιν· ἀλλὰ δεῖ ἡμᾶς πρότερον εἰπεῖν πῶς γίνονται. δεῖ εἰδέναι ὅτι οἱ ψυχροὶ ἰδρῶτες γίνονται ἐπὶ ἄκρᾳ καταβολῇ καὶ ἀσθενείᾳ καὶ ἐνδείᾳ τοῦ 3) ἐμφύτου θερμοῦ. διὰ γὰρ οἰκείαν ἀσθενείαν καὶ διὰ τὴν ὀλιγότητα περὶ τὰ σπλάγχνα που καὶ περὶ τὸ βάθος 4) ἐνείλίσσεται. τὰ δὲ ἐκτὸς μέρη τὰ περὶ τὴν ἐπιφάνειαν ψύχονται, ἀμοιροῦντα τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. πυρετοῦ οὖν ὑποκειμένου, χύσις γίνεται πάντως τῆς ὕλης. εἴτα τῇ χύσει φέρεται ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ψυχρὸν διῷδροῦται κεγχροειδῶς, ὡς ἀπὸ ἀψύχου 5) ἐκκρινόμενον. καὶ οὕτως γίνονται οἱ ψυχροὶ ἰδρῶτες. κακὸν οὖν 6) ἐν ὅξει νοσήματι, οἱ ψυχροὶ ἰδρῶτες. δηλοῖ γὰρ καταβεβλημένον τὸ ἐμφυτον θερμόν, ἐφ' 7) ὧν ὁ κίνδυνος πάρεστιν. ἐπὶ τούτοις δὲ πάντως ἔπεται δυσφορία. πλὴν καὶ τοῦτο δεῖ εἰδέναι, ὅτι οὐ πάντες οἱ ψυχροὶ ἰδρῶτες ἐπικίνδυνοί εἰσιν. ἐνδέχεται γὰρ διὰ ψυχροτέραν ὕλην βληχρὸν εἶναι τὸν πυρετὸν καὶ 8) βληχροὺς γενέσθαι τοὺς ἰδρῶτας καὶ οὐκ ἔστιν ἐπι-

1) καὶ om. M. 2) εἰ L. 3) ἐμφυτευθέντος M. A. Ita saepius.
4) ἀνείλίσσεται A. 5) ἐκκρινόμενον L. 6) οἱ ψ. ἰδ. ἐν ὅξ. νοσ. M. A. 7) ὁ M. 8) βληχρὰ L. γεν. τ. ἰδρ. om. L.

κίνδυνον κατὰ τὸ εἰρημένον, 1) οἱ ψυχροὶ ἰδρωῖτες σὺν μὲν ὀξεῖ πυρετῷ θάνατον σημαίνουσι, σὺν δὲ πρηϋτέρῳ μῆκος νούσου.

Ὑποχόνδριον δὲ ἄριστον μὲν ἀνώδυνόν τε ἐὼν καὶ μαλθακὸν καὶ ἐπὶ δεξιὰ καὶ ἐπ' ἀριστερά. —

Νῦν σημειοῦται ὁ συγγραφεὺς τὸ ὀξὺ νόσημα 2) ἀπὸ τῆς διαθέσεως τῆς ἐν τοῖς ὑποχονδρίοις συνισταμένης. καὶ εἰκότως μετὰ τοὺς ἰδρωῖτας τὰ ὑποχόνδρια μετεχειρίσατο. οἱ γὰρ ἰδρωῖτες τῆς τρίτης πέψεώς εἰσι περιττώματα, τὰ δὲ ὑποχόνδρια τὴν πέψιν τῶν χυμῶν ποιοῦνται. διαλέγεται οὖν περὶ ὑποχονδρίων, καὶ λέγει ὅτι κάλλιστόν ἐστιν ὑποχόνδριον ἐν ᾧ τὰ τέσσαρα ταῦτα συνέλθῃ, τὸ μαλθακόν, τὸ ἀνώδυνον, τὸ ὀμαλόν, τὸ 3) ἀφλέγμαντον, τουτέστι τὸ μὴ ἔχον ζέσιν καὶ φλόγωσιν· τὰ δὲ ἐναντία τούτων ἐὰν συνέλθῃ, κάκιστόν ἐστι, τυχὸν ἐὰν συντεταμένον ἐστὶ τὸ ὑποχόνδριον καὶ ὀδύνη σύνεστι καὶ ζέσις καὶ φλόγωσις καὶ ἀνωμαλία. εἰ δὲ τὰ μὲν ὦσι, τὰ δὲ οὐκ ὦσιν, ἥττον ἐστὶ κακόν. ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τοῦ ἀρίστου καὶ 4) τοῦ χειρίστου ἐστὶ τὸ τὰ ἀριστερὰ ὑπόκεισθαι βεβλαμμένα, τυχὸν ὁ σπλὴν, τὰ δὲ δεξιὰ ἀβλαβῶς, ἔγουν 5) τὸ ἥπαρ. δηλοῖ γὰρ τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς πέψεως καλῶς διάκεισθαι. εἶτα δεῖ ἡμᾶς εἰπεῖν καὶ τὴν αἰτίαν, καὶ ἦν κάλλιστόν ἐστιν ὑποχόνδριον, ἐὰν συνέλθῃ τὰ προειρημένα τέσσαρα σημεῖα. καὶ τὸ μὲν μαλθακὸν σημαίνει τὸ ἀπηλλαγμένον παντὸς ὄγκου παρὰ φύσιν, τυχὸν μήτε φλεγμονὴν ἔχον, μήτε σκίρρον, μήτε οἴδημα καὶ τὰ τοιαῦτα. ἀλλ' ἴσως ἔρεῖ τις, ὅτι 6) καὶ πόθεν δῆλον, ὅτι οἴδημα οὐκ ἐστὶ; καὶ γὰρ τὸ οἴδημα ὄγκος μὲν ἐστίν, 7) εἴκει δὲ τῇ ἀφῇ, ὥσπερ καὶ τὸ μαλθακόν 8) εἴκει τῇ ἀφῇ. τὸ γὰρ μαλθακὸν τῷ συντεταμένῳ ἀντίκειται. καὶ λέγομεν ὅτι οὐκ ἐστὶν οἴδημα ὡς δηλοῖ ἐκ τοῦ ὀξὺ εἶναι τὸ ἐξεταζόμενον νόσημα. ἐν δὲ ὀξεῖ νοσήματι οὐδέποτε οἴδημα γίνεται ἐπὶ τὰ ὑποχόνδρια. ἀλλὰ καὶ τὸ

1) Hipp. Aph. IV. 37. 2) ὑπὸ M. 3) τοῦτο οὐχ Ἱπποκράτης φησὶ Mercur. in mg. M. 4) τοῦ om. M. βεβλαμμένος M. A. Fort. βεβλαμμένως. 5) τῷ ἥπατι L. 6) καὶ — καὶ γὰρ om. M. A. 7) ἥκει Codd. 8) ἥκει M.

ἀνώδυνον ἀγαθόν ἐστι. δηλοῖ γὰρ ὅτι οὐδεμία δορυμύτης πλεονάζει ἐν αὐτοῖς, ἀλλ' οὐδὲ πνεύματα ἐμφωλεύουσιν, ἀλλ' οὐδὲ πλῆθος χυμῶν πλεονάζει ἐν αὐτοῖς 1) παρατεῖνον καὶ τῷ λόγῳ τούτῳ ἀνώδυνά εἰσιν. ἀλλὰ καὶ τὸ 2) ἀφλέγμαντα εἶναι δηλοῖ ὅτι οὐδεμία ζέσις ἢ φλόγῳσίς ἐστιν ἐν αὐτοῖς. καὶ δεῖ αὐτὰ καὶ ὁμαλὰ εἶναι, τουτέστιν ὁμοια καὶ ἴσα 3) πάντα κατὰ τε ποιότητα καὶ 4) κράσιν. ἐνδέχεται γὰρ ὁμαλῶς διάκεισθαι κατὰ τὸν ὄγκον, καὶ μηδεὶς ὄγκος ὦν ἐν αὐτοῖς, ἀνωμάλως δὲ κεκράσθαι. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν κατὰ φύσιν ὑποχονδρίων. εἰπώμεν δὲ καὶ τὴν αἰτίαν τῶν ποιούντων παρὰ φύσιν τὰ ὑποχόνδρια. τὸ δὲ παρὰ φύσιν καὶ νοσῶδες καὶ ἄχρηστον ἐκ τῶν ἐναντίων τεσσάρων συνίσταται, ἐκ τοῦ σκίρθου, καὶ τῆς ὀδύνης καὶ τῆς ζέσεως καὶ τῆς ἀνωμαλίας. ταῦτα συνερχόμενα ἀλλήλοις καὶ ἐν τῷ ἅμα συνιστάμενα, κάκιστον καὶ νοσῶδες τὸ ὑποχόνδριον ἀπεργάζονται. καὶ τὸ μὲν σκληρὸν ὑποχόνδριον ἢ μεγίστην φλεγμονὴν σημαίνει ἢ ἔμφραξιν, ἅπερ ἐπὶ δαψιλεῖ ὕλῃ γίνονται, καὶ κάκιστά εἰσι ταῦτα ἐν ὅξει νοσήματι. ἀλλὰ καὶ ἡ ὀδύνη κακίστη ἐστὶ διὰ γε τὴν ὀδυνηρὰν διάθεσιν· οὐ πᾶσα γὰρ διάθεσις ὀδύνην ἐργάζεται, ἀλλὰ 5) αἱ μέγισται διαθέσεις. ἄλλως τε δὲ κάκιστόν ἐστι τὸ ὀδυνασθαι, ὅτι ἡ ὀδύνη ἐπιτείνει τὰ ρεύματα· ἐπὶ δὲ τοῖς ρευματισμοῖς αἱ δυνάμεις καταβάλλονται. ἀλλὰ καὶ ἡ φλόγῳσις ἐν τοῖς ὑποχονδρίοις 6) κακόν ἐστι. δηλοῖ γὰρ μεγάλην ζέσιν καὶ καῦσιν, καὶ δραστήριον τὴν ποιήσασαν ὕλην καὶ ὑποκειμένην, ἐν ᾗ ταῦτα γίνεται. ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνώμαλον κακόν ἐστίν, ἐὰν ὄγκος ἐστὶν ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, μάλιστα δὲ κακόν ἐστίν ἐνθα τὰ ἀμφοτέρω ὑποχόνδρια φλεγμαίνωσι. καὶ ἐστὶ τοῦτο ὁμαλὸν παρὰ φύσιν, ἐπειδὴ 7) ἀμφοτέρω ὁμοίως ἐφλέγμαναν. μέσον δὲ τοῦ ἀρίστου καὶ τοῦ χειρόστου ἐστίν, ἐὰν τὰ μὲν μετέχωσι τοῦ πάθους, τὰ δὲ μὴ μετέχωσιν. εἴτα καὶ προσδιορίζεται, ὅτι τὰ τέσσαρα σημεῖα κακά ἐστι μετὰ τῶν λοιπῶν, ἐπειδὴ ἐνδείκνυνται δαψίλειαν καὶ πλῆθος ὕλης, ἐφ' ἧ οὐ μόνον τὸν πυρετὸν

1) περὶ τείνοντα M. A. 2) ἀφλέγμαντον M. 3) κατὰ πάντα M. 4) κρείσιν M. 5) αἱ om. L. 6) κάκιστον M. 7) ὁμ. ἀμφ. M.

ἀνῆψεν, ἀλλ' ἀντήρκεσε καὶ τὰ πάθη ταῦτα ποιῆσαι, ὅπερ κάκιστόν ἐστιν ἐν ὀξεῖ νοσήματι. κακὰ δὲ ἐστὶν ἐν ἀρχῇ πῆς νόσου ταῦτα γιγνόμενα. ἀρχὴν δὲ ἀκουστέον ἐνταῦθα τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν. ἡ γὰρ εἰκοστὴ ἡμέρα ἀκμὴ ἐστὶ τῆς φλεγμονῆς, ἀρχὴ δὲ τῆς ἀποστάσεως καὶ πυοποιήσεως. δεῖ γὰρ εἰδέναι, ὅτι ἐὰν ἐρῶται ἡ δύναμις, καὶ ὡσαύτως 1) μένει ἡ ὀξύτης τοῦ πυρετοῦ μετὰ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν, εἰς πυοποίησιν 2) τρέπεται τὸ ἀπόστημα. εἰ δέ γε ἀσθενὴς ἐστὶν ἡ δύναμις καὶ ὑποχαλάσῃ ὁ πυρετὸς καὶ βληχρότερος γένηται μετὰ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν, ἢ θάνατον σημαίνει, ἢ 3) μῆκος νόσου, ὅπερ καὶ αὐτὸ κάκιστόν ἐστι. πολλάκις δὲ πρὸ τῆς εἰκοστῆς ἡμέρας ἡ φύσις κριτικῶς κινουμένη, δι' αἰμορροαγίας κινουσα τὴν ὕλην, ἀπαλλάσσει τοῦ πάθους τὸ ὑποχόνδριον. προγινώσκωμεν δὲ τὴν μέλλουσαν κρίσιν δι' αἰμορροαγίας γενέσθαι ἀπὸ ἑξ τινων. οἱ τοιοῦτοι 4) κνῶνται τὴν ῥίνα, τὰ μῆλα τοῦ προσώπου αὐτῶν ἐρυθραίνονται, πυραυγῇ καὶ ἐρυθρὰ φαντάσματα ὁρῶσιν, ἡλικία ἀκμαστική, κεφαλαλγία αὐτοῖς γίνεται 5) ἄλογος καὶ ἀμβλυώττουσιν.

Εἰ δὲ καὶ σφυγμὸς εἴῃ ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, θόρυβον σημαίνει ἢ παραφροσύνην. —

Τινὰ τῶν ἀντιγράφων παλμὸν ἔχει. κακὸν δὲ ἐστὶ σημεῖον. ὁ γὰρ παλμὸς ἐπὶ παχεῖ καὶ ψυχρῶδει καὶ φρυσώδει πνεύματι γίνεται. κακὸν οὖν 6) ἐστὶ παλμὸν γίνεσθαι ἐν ὀξεῖ νοσήματι, ἐπειδὴ ξένον καὶ ἀλλότριόν ἐστι τὸ ἐπιγενόμενον σύμπτωμα. 7) τινὰ δὲ, εἰ δὲ καὶ σφυγμὸς ἐστὶ, κακὸν ἐστὶ καὶ τοῦτο σημεῖον. δηλοῖ γὰρ ἢ θόρυβον τουτέστι δυσφορίαν τῷ κάμνοντι, ἀλλὰ καὶ τῷ τεχνίτῃ ἀγῶνα περὶ τὰ πρακτέα διὰ τὸ μέγεθος τοῦ πάθους. σφυγμὸν δὲ λέγει ἐνταῦθα τὴν σφυγματώδη ὁδύνην, θλιβομένου καὶ στενοχωρουμένου τοῦ μεγάλου σφυγμοῦ, λέγω δὲ τῆς ἀρτηρίας. αὕτη γὰρ ἡ ἀρτηρία ἡγουν ἡ ἀορτὴ πλησιάζει τῷ στομάχῳ καὶ τῷ διαφράγματι καὶ τῷ ἥπατι. τούτων οὖν φλεγμαίνοντων τῶν ὑποχονδρίων, ἐν

1) μένη M. 2) τρέπει M. A. 3) ὕπνος L. 4) κενῶνται L. 5) ἄλγος M. 6) ἐπὶ Codd. ἐπὶ παλ. γίν. om. M. 7) τινὰ om L. σφυγμὸν ἔχει M. A.

τῷ σφύζειν οὐ δύναται ἀβιάστως ἐν τῷ κατὰ φύσιν διασταλῆναι, ἀλλ' ἐν τῷ σφύζειν πλήττει τὸ φλεγμαῖνον μόριον καὶ ποιεῖ τὴν σφυγματώδη ὁδύνην, ὅπερ κάκιστόν ἐστιν ἐν ὀξεί νοσήματι. σημαίνει γὰρ παραφροσύνην, ἐπειδὴ ὁ ἐγκέφαλος συμπάσχει τοῖς νευρώδεσι μορίοις, ἔνθα ἢ πολλὰ 1) νεῦρα καταφύονται ἢ μέγιστα. ἐπειδὴ οὖν ἐνταῦθα ὁ στόμαχος 2) πολλὰ νεῦρα ὑποδέχεται, ἀλλὰ καὶ μέγιστα, ἐπὶ τῇ φλεγμονῇ τοῦ στομάχου ὁ ἐγκέφαλος ἄγεται εἰς συμπάθειαν διὰ τὴν συγγένειαν τῶν νέρων, καὶ γίνεται ἡ παραφροσύνη. εἴτα ἐπειδὴ ἔφη ὅτι ἢ θόρυβον σημαίνει ἢ παραφροσύνην, καὶ προσδιορισμὸν τίθῃσι, πῶς ὀφείλομεν γινῶναι εἴτε παραφροσύνη μέλλει γενέσθαι εἴτε θόρυβος. καὶ λέγει ὅτι δεῖ τοὺς ὀφθαλμοὺς θεωρῆσαι, καὶ εἰ μὲν ἀστήρικτοὶ εἰσι καὶ τρομωδῶς κινεῦνται, γίνωσκε ὅτι παραφροσύνην σημαίνει. ἡ γὰρ τοιαύτη κίνησις τῶν ὀφθαλμῶν ἐπὶ βλάβῃ τῶν κινούντων μυῶν γίνεται. ἡ δὲ βλάβη τῶν κινούντων μυῶν δηλοῖ τὸ πρῶτον γένος τοῦ νευρώδους γένους κακῶς διακείμενον· τὸ δὲ νευρώδες γένος δηλοῖ τὸν ἐγκέφαλον βεβλαμμένον, ἐφ' 3) ᾧ ἡ παραφροσύνη ἔπεται. εἰ δὲ κατὰ φύσιν κινεῦνται οἱ ὀφθαλμοί, θόρυβον σημαίνει καὶ δυσφορίαν τοῦ κάμνοντος καὶ ἀγῶνα τῷ τεχνίτῃ περὶ τὰ πρακτέα διὰ τὸ μέγεθος τῆς διαθέσεως. δεῖ δὲ καὶ τοῦτο εἰδέναι, ὅτι ἡ μανία 4) ἐπιτεταμένη ἐστὶ παραφροσύνη.

Ἦν γὰρ αἱ ὕψεις πυκνὰ κινέωνται, μανῆναι τούτους ἐλπίζει. —

Ἐκ τούτου τοῦ ρησιδίου κατασκευάζουσιν οἱ ἐξηγηταὶ ὅτι ἐν ἐγκεφάλῳ ἐστὶ τὸ ἡγεμονικόν. ἐὰν γὰρ 5) ἡ βλάβη τῶν ὀφθαλμῶν, δηλοῖ τὸν ἐγκέφαλον κακῶς διακείμενον, ἡ δὲ παραφροσύνη βλάβη ἐστὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ· οὐκοῦν ἐν ἐγκεφάλῳ ἐστὶ τὸ ἡγεμονικόν. ὁ δὲ 6) νέος ἐξηγητὴς λέγει ὅτι, καὶ πόθεν δῆλον ὅτι ἐν καρδίᾳ οὐκ ἐστὶ τὸ ἡγεμονικόν; τί γὰρ ὅτι 7) ἡ βλάβη τῶν ὀφθαλμῶν τὴν καρδίαν ἐνδείκνυται 8) πεπονθέναι, καὶ οὐ τὸν ἐγκέφαλον τρόπον

1) τὰ add. M. 2) καὶ add. M. 3) ὧν L. 4) ἐστὶν ἐπιτ. M. 5) ἡ L. 6) Hinc patet, plurium interpretum commentarios Stephanum compilasse. 7) ἡ om. L. 8) βεβλαμμένην M. A.

τοιούτῳ· πυρετὸς ὑπόκειται ὀξύς· ἐπὶ τῷ πυρετῷ βλάπτεται ἡ καρδία· ἐπὶ τῇ βλάβῃ τῆς καρδίας οὐ πέμπεται ζωτικὸς τόνος 1) καὶ εὐκρασία ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον. ζωτικοῦ δὲ τόνου μὴ πεμπομένου, οὐ τίκεται 2) ζωτικὸν πνεῦμα· τοῦ δὲ ζωτικοῦ πνεύματος μὴ τικτομένου, οὐ πέμπεται δῆλον ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐν ᾧ ἔχουσι τὸ διογκοῦσθαι ἐν τῷ κατὰ φύσιν. καὶ ἰδοὺ 3) ἡ βλάβη τῶν ὀφθαλμῶν δηλοῖ τὴν καρδίαν πεπονθυῖαν. βεβλαμμένης δὲ οὔσης τῆς καρδίας, διὰ τῶν ἀρτηριῶν πέμπεται ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον καὶ βλάπτεται ὁ ἐγκέφαλος καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς μεταδίδωσι 4) τὴν βλάβην καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς. καὶ κατὰ μὲν πρῶτον λόγον διὰ τὴν καρδίαν γέγονεν ἡ βλάβη καὶ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῶν ὀφθαλμῶν. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως, ἐν καρδίᾳ ἐστὶ τὸ ἡγεμονικόν, καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐν 5) δισταγμῷ ἐστὶν ἡ τοιαύτη ζήτησις, εἴτε ἐν ἐγκεφάλῳ ἐστὶ τὸ ἡγεμονικόν εἴτε ἐν καρδίᾳ.

Ἦν δὲ ὑπερβάλλη εἴκοσιν ἡμέρας ὃ τε πυρετὸς ἔχων καὶ τὸ οἶδημα μὴ καθιστάμενον, ἕς διαπύησιν τρέπεται. —

Ὁ Ἱπποκρίτης πάντα ὄγκον οἶδημα καλεῖν εἶωθεν, καὶ δεῖ εἰδέναι ὅτι πάντες ὄγκοι ἢ διαφοροῦνται ἢ κατὰ ποιότητα μεταβάλλονται. καὶ οἱ μὲν διαφοροῦμενοι πέρας τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν ἔχουσιν, οἱ δὲ κατὰ ποιότητα μεταβαλλόμενοι, εἰ μὲν ἐξῆς ἡ δύναμις καὶ ἡ σφοδρότης τοῦ πυρετοῦ ὡσαύτως μένει, μετὰ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν εἰς πυοποίησιν μεταβάλλει τοὺς ὄγκους. εἰ δὲ ἀσθενής ἐστὶν ἡ δύναμις καὶ ὁ πυρετὸς βληχρότερος γίνεται, μεταβάλλει μὲν τοὺς ὄγκους, ἀλλ' εἰς 6) νοσώδη καὶ δυσώδη τινὰ ὑγρότητα.

Τὰ δὲ μαλθακὰ τῶν οἰδημάτων καὶ ἀνώδυνα καὶ τῷ δακτύλῳ ὑπείκοντα χρονιωτέρας καὶ τὰ ἐξῆς. —

Νῦν ὁ συγγραφεὺς περὶ τοῦ οἰδήματος τοῦ ἐν τοῖς ὑποχονδρίοις σημειοῦται, καὶ τὴν 7) ἐξηκοστὴν ἡμέραν ἀρχὴν τῆς πυοποιήσεως τίθησιν, ἐπειδὴ 8) οὐ πέφυκε διαφορεῖσθαι

1) ἐπὶ τ. ἐγκ. καὶ εὐκρ. M. A. 2) ψυχικὸν Mercurialis in mg. M. et postea ψυχικοῦ loco ζωτικοῦ. 3) τῶν ὀφθ. ἡ βλάβη M. 4) τῆς βλάβης M. 5) διστασμοῖς M. 6) δυσ. καὶ νοσ. M. A. 7) εἰκοστὴν L. 8) τὰ οἰδ. οὐ πέφ. διαφ. M. A.

τὰ οἰδήματα διὰ τὴν ὕλην, ἀλλὰ πνοοποιοῦνται. καὶ ἴσως ἀπορεῖ τις λέγων, ὅτι καὶ πόθεν δῆλον, ὅτι περὶ τοῦ κυρίου οἰδήματος διαλέγεται; καὶ λέγομεν ὅτι ἐξ ὧν εἴρηκε, δῆλον ὅτι περὶ τοῦ 1) κυρίου οἰδήματος διαλεγόμενος· ἔφη γὰρ τὰ μαλθακὰ τῶν οἰδημάτων καὶ ἀνώδυνα καὶ τῷ δακτύλῳ 2) πιεζόμενα καὶ ὑπείκοντα καὶ τὰ λοιπά. ταῦτα δὲ πάντα 3) οἰδήματός εἰσι χαρακτηριστικά. εἶτα καὶ ἀποροῦσι πάλιν, ὅτι καὶ τί δήποτε περὶ ὀξέων νοσημάτων προθέμενος διαλεχθῆναι ὁ Ἱπποκράτης 4) ἐξηκοστῆς ἡμέρας ἐμνημόνευσε, καίτοι τῶν ὀξέων νοσημάτων οὐδέποτε ἐν τῇ ἐξηκοστῇ ἡμέρᾳ περιγραφομένων, ἀλλὰ τῶν χρονίων ἐστὶν ἡ ἐξηκοστὴ ἡμέρα; καὶ λέγομεν τούτου δύο αἰτίας, μίαν μὲν ὅτι πολλάκις οἱ συγγραφεῖς κατὰ παρέκβασιν ὑπερβαίνουνσι τὴν τάξιν διὰ τὸ μηδὲν παραλιπεῖν, ἢ τοῦτο εἰπεῖ ὅτι τῇ ἀκολουθίᾳ καὶ τῇ ὁμοιότητι 5) παρακολουθοῦντες οἱ συγγραφεῖς παρεκβαίνουνσι τοῦ οἰκείου σκοποῦ, ὅπερ νῦν πεποίηκεν ὁ Ἱπποκράτης. ἐπειδὴ γὰρ περὶ πνοοποιήσεως φλεγμονῆς διελέγετο, ἠΰρισκε καὶ τὸ οἶδημα πνοοποιούμενον· διὰ τοῦτο τοῦ οἰκείου σκοποῦ μετήλθε καὶ ἐπὶ τοῦτο μετήγαγε τὸν λόγον. δεῖ δὲ εἰδέναι ὅτι τὸ οἶδημα καὶ μακροχρόνιον ἐστὶ διὰ τὴν ὕλην. 6) ψυχρὸν γὰρ ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ ἀκίνδυνον, ἐπειδὴ 7) ἀνώδυνόν ἐστιν. οὐδὲν γὰρ οὕτως καταβάλλει τὰς δυνάμεις ὥς αἱ ὀδύνηαι. καὶ ἰστέον ὅτι πάντες οἱ ὄγκοι ἢ πρωϊαίτερον ἢ ὀψιαίτερον πνοοποιοῦνται διὰ τε τὴν ὕλην καὶ διὰ τὸ μέγεθος. καὶ διὰ μὲν τὴν ὕλην τριχῶς, παρὰ τε τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν καὶ τὴν σύστασιν τῆς ὕλης. καὶ παρὰ μὲν τὴν σύστασιν ἡ λεπτὴ ὕλη πρωϊαίτερον πνοοποιῖσκειται, ἡ δὲ παχεῖα ὀψιαίτερον· παρὰ δὲ τὴν ποιότητα, ἡ θερμὴ ὕλη πρωϊαίτερον, ἡ δὲ ψυχρὰ ὀψιαίτερον. παρὰ δὲ ποσότητα, ἡ ὀλίγη ὕλη πρωϊαίτερον πνοοποιῖσκειται, ἡ δὲ πολλὴ ὀψιαίτερον. τινὲς δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου λέγουσιν ὅτι ἡ πολλὴ ὕλη πρωϊαίτερον πνοοποιῖσκειται, ἐπειδὴ τῷ πλήθει κατεπείγεται ἢ φύσις, στενοχωρουμένη ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ

1) κυρίως L. 2) πιεζ. καὶ om. M. A. 3) οἰδήματα L. 4) Hippocrates vigesimum diem statuit. 5) κατακολ. M. 6) ψυχρὰ L. 7) ἄνωθεν ὕν. L.

κινουμένη συντόνως, πρωϊαίτερον πνοποιεῖ αὐτήν. παρὰ δὲ τὸ πεπονθὸς διάφορον μόριον τετραχῶς, παρὰ τε το ἄξιωμα τοῦ μορίου, καὶ παρὰ τὴν θέσιν καὶ παρὰ τὴν κράσιν. 1) καὶ παρὰ τὴν ἀξίαν γοῦν τῶν κυριωτέρων μορίων, μᾶλλον φροντίζουσα ἢ φύσις, ἐὰν ὑποστῇ ὄγκος τις ἐν κυρίῳ μορίῳ, κήδεται αὐτοῦ καὶ ἐπεγείρεται, ὥστε ἀπαλλάξαι αὐτὸ τῶν λυπέντων, καὶ πρωϊαίτερον πνοποιεῖ 2) αὐτόν. εἰ δὲ ἀκυρότερόν ἐστι τὸ μόριον, οὐχ οὕτως φροντίζει αὐτοῦ καὶ ὀψιαίτερον πνοποιεῖ τὸν ὄγκον· διὸ μᾶλλον φροντίζει ἥπατος πάσχοντος ἥπερ γαστρὸς, καὶ μᾶλλον κήδεται γαστρὸς ἥπερ σπληνὸς, καὶ μᾶλλον σπληνὸς ἥπερ ἐντέρων. παρὰ δὲ τὴν θέσιν, ὅσα πλησιάζει κυρίοις μορίοις, πρωϊαίτερον 3) πνοποιεῖ τοὺς ὄγκους τυχόν τὰ παρακείμενα μόρια τῷ διαφράγματι καὶ ἥπατι καὶ καρδίᾳ καὶ τοῖς τοιούτοις. φροντίζει γὰρ ἡ φύσις, ἵνα μὴ ἐκ τοῦ σύνεγγυς μετασχῇ τῆς κακίας τὰ κύρια μόρια, καὶ πρωϊαίτερον πνοποιεῖ αὐτὰ. εἰ δὲ ἀφρεστήκασιν, ὀψιαίτερον πνοποιοῦνται. διὰ δὲ τὴν κράσιν, τὰ μὲν θερμότερα πρωϊαίτερον πνοποιοῦνται, τὰ δὲ ψυχρότερα ὀψιαίτερον. καὶ τὰ μὲν μαλθακὰ καὶ μανὰ, πρωϊαίτερον διὰ τὴν θερμότητα, τὰ δὲ σκληρὰ 4) καὶ πυκνὰ ὀψιαίτερον, διὰ τὴν ψυχρότητα, ὥσπερ νεῦρα καὶ μύες καὶ τὰ τοιαῦτα. τινὲς καὶ ἐνταῦθα ἐκ τοῦ ἐναντίου λέγουσιν, ὅτι τὰ πυκνὰ καὶ 5) στεγνὰ, ἐπειδὴ ἐναποκέκλεισται τὸ ἐν αὐτοῖς θερμὸν, πρωϊαίτερον πνοποιοῦνται κατὰ τὸ εἰρημένον 6) ἐν ἄλλοις ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους, ὁκόσα πεπαίνεσθαι χρή, ἐγκατακεκλεῖσθαι 7) χρή. οὕτως δὲ καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ ποιοῦμεν, τὰ δεόμενα πνοποιήσεως οὐ τοῖς διαφοροῦσι κεχρήμεθα, ἀλλὰ τοῖς πυκνοῦσιν. εἴτα καὶ προσδιορισμὸν τίθησιν· ἐπειδὴ γὰρ περὶ οἰδήματος αὐτῶ ὁ λόγος, λέγει καὶ ποία ἡ ἀρίστη ἐστὶ ῥῆξις ἐπὶ τῶν ἀποστημάτων. φησὶ γὰρ ὅτι ὁκόσα ἔσω ῥήγνυται, ἀριστά ἐστι. καὶ ἵνα σαφῶς τοῖς λεγομένοις παρακολουθήσωμεν, δεῖ εἰδέναι, ὅτι αἱ ῥήξεις τῶν ἀποστημάτων ἢ ἐντὸς γί-

1) καὶ παρὰ μὲν τὸ ἄξιωμα M. A. γοῦν om. M. 2) αὐτήν M. 3) πνοποιεῖται L. 4) καὶ πυκνὰ om. L. πρωϊαίτερον L. 5) στεγνὰ L. 6) ἐν ἄλλοις om. L. Hipp. Epidem. VI. 7) δεῖ M. A.

νονται ἢ ἐκτός, ἢ κατὰ τὸ συναμφοότερον καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτός. καὶ ἡ μὲν ἐπὶ τὰ ἐκτὸς γινομένη ῥῆξις πασῶν ἀγαθωτέρα καὶ ἀκίνδυνός ἐστιν· ἡ δὲ κατὰ τὸ συναμφοότερον χειρίστη πασῶν ἐστιν· ἡ δὲ ἐπὶ τὰ ἐντὸς μέσως πῶς ἐστι τούτων· πρὸς μὲν τὴν ἐπὶ τὰ ἐκτὸς ῥῆξιν χειρόν ἐστι, πρὸς δὲ τὴν κατὰ τὸ συναμφοότερον εὐϊατοτέρα ἐστὶ καὶ ἀκίνδυνος, ἐπειδὴ ἡ κατὰ τὸ συναμφοότερον γινομένη ῥῆξις οὐ μόνον ἐπὶ τὰ ἐντὸς 1) μολύνει τὸ ἔμφυτον θερμόν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὰ ἐκτὸς συριγγοῖ τοὺς τόπους ἐκείνους καὶ κατανέμεται. ὅταν οὖν ὁ Ἱπποκράτης ἐπαινῇ τὴν ἐπὶ τὰ ἐντὸς ῥῆξιν, ἀρίστην αὐτὴν ὑποτιθέμενος, οὐ πρὸς τὴν ἔξωθεν γινομένην ῥῆξιν παραβάλλων ταῦτα λέγει, ἀλλὰ τὴν πρὸς τὸ συναμφοότερον γινομένην.

Τὰ δὲ μαλθακὰ τῶν οἰδημάτων καὶ ἀνώδυνα καὶ τῷ δακτύλῳ ὑπείκοντα χρονιωτέρας τὰς κρίσις ποιέεται. —

Οὐ ταυτολογεῖ ἐνταῦθα ὁ Ἱπποκράτης, εἰπὼν μαλθακὰ καὶ πάλιν τῷ δακτύλῳ ὑπείκοντα, ἀλλ' ἵνα ἐπίτασιν τῆς ὁμαλότητος δηλώσῃ, ἔφη καὶ τῷ δακτύλῳ ὑπείκοντα, ἐπειδὴ οὐ πᾶν μαλθακὸν ὑπείκει τῷ δακτύλῳ· τὸ δὲ εἰπεῖν τὰς κρίσις ποιέεται, τὴν πνοποιήσιν ἐδήλωσε τουτέστιν ὅτι χρονιωτέρας τὰς πνοποιήσεις ποιέεται ἐπὶ τῶν οἰδημάτων. καὶ σκόπησον, ὅτι τῷ τῆς κρίσεως ὀνόματι οἱ παλαιοὶ οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων 2) τιθέασιν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν χρονίων, ὥσπερ ἐνταῦθα.

Καὶ τοῦτο καὶ τὸ ἐν τῇ ἄλλῃ κοιλίῃ κατὰ τὸ αὐτό. —

Ἰστέον ὅτι ὁ Ἱπποκράτης κοιλίαν οὐ μόνον τὴν γαστέρα καὶ τὰ ἔντερα καὶ τὸν θώρακα καλεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸν σπλῆνα καὶ τὸ ἥπαρ κοιλίας καλεῖ 3) ἐνταῦθα. περὶ γὰρ τῶν ὑποχονδρίων αὐτῷ ὁ λόγος.

Τὸ δὲ πῦον ἄριστον λευκὸν τε καὶ λεῖον, καὶ ὁμαλὸν καὶ ὥς ἡκιστα δυσῶδες. —

Διαλεχθεῖς ὁ Ἱπποκράτης περὶ τῶν πνοποιουμένων εἰς τὰ ὑποχόνδρια ἀποστημάτων νῦν σημειοῦται αὐτὰ,

1) μολύνει — ἐκτός om. L. 2) Fort. χρώνται. 3) ὁ Ἱπποκράτης add L.

καὶ ἀπὸ τοῦ κενουμένου τουτέστι τοῦ πύου, καὶ λέγει ποῖον ἄριστόν ἐστι, καὶ φησι, ὅτι τὸ ἄριστον πῦον λευκὸν τε εἶναι καὶ λεῖον καὶ ὁμαλὸν καὶ ἥκιστα δυσῶδες, ὅπερ γίνεται καὶ ἐπὶ ἰσχύι δυνάμεως καὶ συμμετρίας τοῦ ἔμφυτον θερμοῦ. λοιπὸν δεῖ ἡμᾶς καὶ τὰς αἰτίας εἰπεῖν, ἀλλ' ἵνα τοῦτο σαφῶς διαγνώμεν, δεῖ ἡμᾶς ἐπιμνησθῆναι τίνων μεμαθήκαμεν ἐν φυσικοῖς, ὅτι τέσσαρές εἰσιν αἱ φυσικαὶ δυνάμεις καὶ ὅτι ἡ ἀλλοιωτικὴ δύναμις ἐστὶν ἡ ἀλλοιοῦσα καὶ πέττουσα καὶ ἐξομοιοῦσα τὴν τροφήν ὁμοίαν τῇ τρεφομένῳ μορίῳ. ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἴσμεν, ὅτι τὰ μόρια πρὸς ἑαυτὰ ἐξομοιοῦσι τὴν τροφήν καὶ οὕτως τρέφονται. 1) οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἐστὶ θρέψις ἢ ὁμοίωσις τοῦ τρέφοντος πρὸς τὸ τρεφόμενον. ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἴσμεν ὅτι τὰ στερεὰ μόρια λευκά ἐστὶν ὥσπερ χόνδροι καὶ νεῦρα, καὶ ὑμένες καὶ φλέβες καὶ ἀρτηρίαι καὶ τὰ τοιαῦτα, ὅτι ἐκ σπέρματος 2) ἔχοντα τὴν γένεσιν ἐκ σπέρματος καὶ τρέφονται. τὸ γὰρ λόγῳ τροφῆς φερόμενον ἐν αὐτοῖς αἷμα, ἐξομοιοῦσιν 3) αὐτὸ πρὸς τὴν οἰκείαν φύσιν καὶ ἐκσπερματοῦσι καὶ οὕτως τρέφονται. τούτων οὕτως εἰρημένων, σαφὲς καὶ δῆλον γέγονεν ἡμῖν ἡ αἰτία, καθ' ἣν λευκὸν γίνεται τὸ πῦον. τοῦτο δὲ τὸ συζῶν αἷμα ἐν τοῖς ὑποχονδρίοις καὶ ποιῆσαν τὴν φλεγμονὴν ἣν σήπεται ἢ πέττεται. καὶ εἰ μὲν ἀσθενὴς ἐστὶν ἡ δύναμις, καὶ τὸ 4) ἔμφυτον θερμὸν ἐξέστη τῶν οἰκείων ὅρων, τουτέστι τῆς εὐκρασίας, καὶ δύσκρατον γέγονε, τότε οἷον ὥς ἀπὸ ἀψύχου τινὸς ἀπρονόητον μένον σήπεται. εἰ μὲντοι ἐξῶνται ἡ δύναμις καὶ τὸ ἔμφυτον θερμὸν εὐκράτως διάκειται ὥς προνοούμενον, τότε τὸ αἷμα 5) πέττεται καὶ τὸ ἄριστον πῦον γίνεται. χαρακτηρίζεται δὲ ἀπὸ τῆς εὐκρασίας. ἐὰν γὰρ ἀσθενῶς διάκειται ἡ δύναμις καὶ τὸ ἔμφυτον θερμὸν τῆς οἰκείας κράσεως ἐξέστηκε, τότε πέττεται μὲν, ἀλλὰ τὸ χείριστον καὶ δυσῶδες γίνεται πῦον. εἰ μὲντοι ἐξῶνται ἡ δύναμις καὶ 6) εὐκράτως διάκειται τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ὥς ἀνεπίμικτον ἔχον τὴν ποιητικὴν αἰτίαν, καὶ ἐπαμφοτερίζον, τότε τὸ ἄριστον πῦον γίνεται, ὅπερ

1) ὅρος θρέψεως in mg. L. Argumentum. 2) ἔχουσα M. 3) αὐτῷ M. A. 4) ἔμφυτευθὲν M. A. 5) σήπεται L. 6) ἀκράτου A.

1) αὐτὸς ἔφη, ἥκιστα δυσῶδες. ἐπειδὴ 2) δὲ τὸ συρῥεῦσαν αἷμα ἔξω τῶν ἀγγείων γενόμενον παρὰ φύσιν λοιπὸν ἐστὶ, καὶ οὐχ αἷμά ἐστι κυρίως, διὰ τοῦτο ἦττον μετέχει 3) τῆς δυσωδίας. λευκὸν οὖν τὸ πῦον γίνεται, ἐπειδὴ εἰς τὸ χρῶμα τῶν στερεῶν ἄγεται. ἡ γὰρ μεταβολὴ τοῦ συρῥεῦσαντος αἵματος ἐν τοῖς ὑποχονδρίοις, τοῦ τὴν φλεγμονὴν ἐργασαμένου, ἥνικα εἰς πυοποίησιν τρέπεται, ἐν τοῖς στερεοῖς γίνεται, ὥσπερ καὶ τὸ σπέρμα ἐν αὐτοῖς τοῖς στερεοῖς μεταβάλλεται. ἀλλὰ τὸ μὲν σπέρμα ὑπὸ τοῦ κατὰ φύσιν αἵματος γίνεται τοῦ λόγῳ τροφῆς φερομένου ἐν τοῖς στερεοῖς μορίοις, καὶ οὕτω μεταβαλλόμενον εἰς σπέρματος φύσιν ἀποσπερματοῦται. τὸ δὲ πῦον ἀπὸ ἀχρήστου 4) ὕλης καὶ ἀπρονοήτου γίνεται. ἄριστον δὲ πῦον λέγομεν, αὐτὸ παραβάλλοντες πρὸς τὸ 5) κάκιστον πάντη πῦον, διὰ τὴν ἐπικράτειαν τῆς τε δυνάμεως καὶ τῆς εὐκρασίας τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. ἐπειδὴ δὲ ἐξ ἀχρήστου ὕλης γίνεται, διὰ τοῦτο δυσῶδες ἐστὶν ὀλίγον· διὰ τοῦτο καὶ δεύτερον πλοῦν 6) λέγομεν τὴν φύσιν ὁδεύειν ἐπὶ τῆς πυοποιήσεως διὰ τὸ ἀνεπιτηδείως ἔχειν τὴν ὕλην πρὸς τὸ τὴν ἀκριβῆ πέψιν καὶ ἀλλοίωσιν ἐπιδέξασθαι. καὶ ἴσως ἀπορεῖ τις λέγων, ὅτι ἐπειδὴ ἡ φλεγμονὴ μάλιστα ἐν ταῖς σαρκὶ συνίσταται, ἔδει ποτὲ καὶ ἐρυθρὸν γενέσθαι τὸ πῦον, ὀφειλουσῶν τῶν σαρκῶν πρὸς τὴν ἑαυτῶν φύσιν ἐξομοιωσάαι τὸ συρῥεῦσαν αἷμα. καὶ λέγομεν ὅτι 7) τὸ αἷμα ἥνικα πλεονάζει κατὰ ποσότητα, διηθεῖται ἐκ τῶν ἀγγείων, κατὰ ἀπολακτισμὸν τινα, καὶ φέρεται εἰς τὰς κενὰς χώρας. 8) εἴτα ἐνεχθὲν ἐς τὰς κενὰς χώρας καὶ ἀπρονόητον μένει καὶ σήπεται καὶ σηπόμενον δαπανᾷ τὰς 9) παρακειμένας σάρκας. ἐπειδὴ δὲ εἰσιν ἴνες ἐν αὐταῖς καὶ ὑμένες, ταῦτα δὲ ὡς δυσπαθῆ οὐ πάσχουσί τι, ἀλλὰ μένουσι καὶ πρὸς τὴν οἰκείαν φύσιν ἐξομοιοῦσι καὶ λευκὸν ἀπεργάζονται ἐκεῖνο τὸ αἷμα, τὸ τηνικαῦτα πῦον. ἀλλ' ἴσως ἀπορήσει τις λέγων, ὅτι ὅλη οὖν ἡ σὰρξ δαπανᾶται, καὶ μὴν ὁρῶμεν ἐπὶ τῶν ἐλκῶν,

1) αὐτὸ M. 2) καὶ M. 3) τῆς om. M. 4) καὶ ἀπρ. ὕλ. M. 5) πάντη κάκ. M. 6) ἐλέγομεν M. 7) ἥνικα τὸ αἷμα M. 8) εἴτα — χώρας om. L. 9) παρεκείμενας L.

ὅτι πολλάκις αἱ σάρκες οὐδὲ φθείρονται, οὐδ' ἴνες
 1) πάντα διαφθείρονται· ἐπείτοι γε πῶς τὰ ἔλκη σαρκου-
 νται ἀπὸ τοῦ πάντα μὴ ὄντος; ἐὰν γὰρ μηδόλως ἐστὶ
 σὰρξ περιλειφθεῖσα, οὐκοῦν οὐδὲ σαρκουῖνται, ἀλλὰ μὴν
 σαρκουῖνται καὶ ἐμμένει σὰρξ, καθ' ἣν ἀναπληροῦται ἡ
 δαπανηθεῖσα σὰρξ ἐπὶ τῶν ἐλκῶν; καὶ λέγομεν ὅτι εἰ
 καὶ μένουσι σάρκες τινές, ἀλλ' οὖν αἱ σάρκες εὐπαθεῖς
 εἰσι, καὶ ὥς εὐπαθεῖς οὐκ ἐξομοιοῦσιν ὥς πρὸς τὴν οἰ-
 κείαν φύσιν καὶ ἐρυθρὸν ποιοῦσι τὸ πῦον, ἀλλ' αἱ ἴνες
 ἰσχυραὶ οὔσαι καὶ δυσπαθεῖς πρὸς τὴν οἰκείαν φύσιν ἐξο-
 μοιοῦσι τὸ αἷμα ἐκεῖνο καὶ λευκὸν τὸ πῦον γίνεται. ὁθεν
 ἐὰν ἐν ἥπατι ὑποσταίῃ φλεγμονή, 2) ἡ πυοποίησις οὐ γί-
 νεται 3) ἀκριβῶς λευκὴ διὰ τὸ πλεῖστον τοῦ παρεγγύ-
 ματος τοῦ ἥπατος σαρκῶδες εἶναι· ὀλίγας δὲ ἴνας ἡ φύ-
 σις ἐν αὐτῷ ἐνέθηκε, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀκριβῶς λευκὸν
 γίνεται τὸ πῦον διὰ τὴν ὀλιγότητα τῶν ἰνῶν. αὕτη οὖν
 ἐστὶν ἡ αἰτία, καθ' ἣν λευκὸν γίνεται τὸ πῦον καὶ ἥττον
 δυσῶδες καὶ λεῖον.

Τὸ λεῖον κατὰ τὸν χρόνον δεῖ νοῆσαι, ὅτι δεῖ λευκὸν
 εἶναι τὸ πῦον αἰεὶσε καὶ μή ποτε μὲν λευκὸν, ποτὲ δὲ
 φαιὸν ἢ τρυγῶδες καὶ τὰ τοιαῦτα.

Καὶ ἑμαλόν. —

Τὸ ὁμαλόν, δεῖ 4) αὐτὸ κατὰ τὸ ὁμοιομερὲς ὑπολαβεῖν·
 τοῦτο δὲ διττόν ἐστι κατὰ τὴν σύστασιν καὶ κατὰ τὸν χρόνον·
 καὶ κατὰ μὲν τὴν σύστασιν, ἵνα μὴ τὸ μὲν αὐτοῦ μέρος ἐστὶ
 παχὺ, τὸ δὲ λεπτόν, ἀλλ' ὅμοιον κατὰ πᾶν ἑαυτῷ. κατὰ δὲ
 τὸν χρόνον, ἵνα μὴ ποτε μὲν φαιὸν ἐστὶ, ποτὲ δὲ ἀμόργη,
 καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ κατὰ πᾶν ἑαυτῷ λευκότερον δεῖ
 εἶναι· τοῦτο ἐστὶ τὸ ἄριστον πῦον καὶ κατὰ φύσιν. τὸ δὲ
 παρὰ φύσιν ἐστὶ τὸ μὴ ὄν λευκὸν μηδὲ λεῖον, ἀλλὰ σή-
 μερον μὲν τρυγῶδες, αὔριον δὲ κυανοῦν, ποτὲ δὲ μελάν-
 τερον καὶ τὰ τοιαῦτα. ἀλλὰ καὶ ἀνώμαλον αὐτὸ δεῖ εἶναι
 5) κατὰ τε τὴν σύστασιν καὶ τὸν χρόνον· ποτὲ μὲν γὰρ
 παχὺ, ποτὲ δὲ λεπτόν, ποτὲ δὲ ἐκτετηκὸς καὶ τὰ τοιαῦτα.

1) πάντα om. M. 2) πυοποιηθῇ M. A. 3) ἀκριβῆς Codd.
 4) αὐτῷ M. αὐτὸν A. 5) καὶ τὰ τοιαῦτα τὴν L.

ἔστι δὲ καὶ μέσον πῦον· τούτου δὲ πολλή ἐστιν ἡ διαφορὰ πρὸς τὴν κράσιν τούτων ἢ ἐκείνων καὶ παρὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον γινόμενον πρὸς τὸ πλησιάζον.

Καὶ ἥκιστα δυσῶδες. —

Δεῖ εἰδέναι ὅτι τριττὴ ἐστιν ἡ πέψις, πρώτη μὲν ἡ κατὰ φύσιν, ὥσπερ ἡ χυλοποίησις καὶ ἡ ἐξαιμάτωσις, δευτέρα δὲ ἡ παρὰ φύσιν, ὥσπερ ἡ σήψις, καὶ τριττὴ πέψις ἐστὶν ἡ μέση τούτων, καθ' ἣν τὸ πῦον γίνεται. τοῦτο δὲ τὸ πῦον ἥκιστα ἐστὶ δυσῶδες διὰ τὴν ἐπικράτειαν τῆς τε δυνάμεως καὶ 1) τῆς εὐκρασίας τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπίμικτός ἐστιν, καὶ ἐπαμφοτερίζει ἡ ποιητικὴ αἰτία, ἄχρηστός ἐστιν ἡ ὕλη· διὰ τοῦτο ἥττον μετέχει δυσωδίας. ἐπεὶ οὖν ταῦτα εἴρηται, ἐν οἷς σὺν θεῷ καὶ τὸ πρῶτον τμήμα πληροῦται.

ΑΡΧΗ ΣΥΝ ΘΕΩ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ.

Οἱ δὲ ὕδρωπες οἱ ἐκ τῶν ὀξέων νοσημάτων πάντες κακοί. —

Ἀρχόμενος τοῦ δευτέρου τμήματος ὁ Ἱπποκράτης τὴν τῶν ὑδέρων μεταχειρίζεται διδασκαλίαν, ἵνα συνάφειαν χαρίσῃται τὰ μέλλοντα πρὸς τὰ φθάσαντα, ἐπειδὴ καὶ ὁ ὕδρος πάθος ἐστὶν ἐν τοῖς ὑποχονδρίοις συνιστάμενον. καὶ μηδεὶς ὑπολάβῃ, ὅτι περὶ χρονίων νοσημάτων διαλέγεται ὁ Ἱπποκράτης, καίτοι προθέμενος περὶ ὀξέων διαλαβεῖν, ἀλλὰ περὶ τῶν ὀξέων 2) νοσημάτων διαλεγόμενος

1) τῆς εὐκρ. om. M. A. 2) τῶν ἐκ μεταπτώσεως διαλέγεται, διαλαμβάνει L.

διαλαμβάνει καὶ περὶ τῶν ἐκ μεταπτώσεως ὀξέων καθάπερ 1) καὶ τοῦτο νῦν δείκνυσιν αὐτοῦ ἡ ῥῆσις. ἔφη γὰρ, οἱ δὲ ὑδρωπες οἱ ἐκ τῶν ὀξέων νοσημάτων πάντες κακοί. ἰδού περὶ τῶν ἐκ μεταπτώσεως ὀξέων διαλέγεται, καὶ οὐ περὶ τῶν χρονίων.

Οὔτε γὰρ τοῦ πυρὸς ἀπαλλάσσουσιν, ἐπώδυνοί τέ εἰσι καὶ κάρτα θανατώδεις. —

Καὶ καλῶς ἐπώδυνοί εἰσι. τοῦ γὰρ ὑγροῦ ἀθροισθέντος ἀθρόως περὶ τὰ ὑποχόνδρια, τείνονται καὶ τῇ τάσει κινδυνεύοντα διαρῥαγῆναι τῇ ὀδυνηρᾷ συναισθήσει ὀδυνῶνται.

Οὔτε τοῦ πυρὸς ἀπαλλάσσουσιν. —

Τοῦτό μοι δοκεῖ μὴ κυρίως ἀληθὲς εἶναι. ἔρεϊ γάρ τις ὅτι πῶς οὐκ ἀπαλλάσσονται τοῦ πυρετοῦ, εἴ γε τοσούτου ὑγροῦ ἐστὶν ἄθροισις; τὸ γὰρ ὑγρὸν σβέννυσι τὴν δυσκρασίαν καὶ παύει τὸν πυρετόν. πρὸς ὃ τινες ἀπολογοῦνται, ὅτι διὰ τοῦτο οὐκ ἀπαλλάσσονται τοῦ πυρετοῦ οἱ ὑδεριῶντες, ἐπειδὴ ὁ πυρετὸς δι' ὅλου τοῦ σώματος ἐστὶν ἐκτεταμένος, τὸ δὲ ὑγρὸν ἐν ἐνὶ μορίῳ ἐστὶ συναθροισζόμενον, καὶ οὐ δύναται ἡ μερική συναγωγή τοῦ ὑγροῦ ἀπαλλάξαι τὴν δυσκρασίαν ὅλου τοῦ σώματος καὶ παῦσαι τὸν πυρετόν. ἐπιπόλαιος δὲ ἐστὶν ἡ ἀπολογία αὕτη. ἔρεϊ γάρ τις πρὸς αὐτοὺς, ὅτι καὶ ἐν ἐνὶ μορίῳ ἐστὶν ἡ συναγωγή τοῦ ὑγροῦ, ἀλλ' οὖν ἐν αὐτῇ τῇ 2) ἐστία, λέγω δὴ περὶ τὰ ὑποχόνδρια καὶ τὴν καρδίαν ἐστὶ, καὶ ἐὰν τὴν καρδίαν καθυγράνῃ καὶ ἀποσβέσῃ, κατὰ τὸ συμβεβηκὸς καὶ ἡ ἐν ὅλῳ τῷ σώματι δυσκρασία 3) ἀποπαύεται. διὸ δεῖ τὴν ἀληθεσιτέραν εἰπεῖν αἰτίαν, ὅτι καὶ πολλοῦ ὑγροῦ ἐστὶ συνάθροισις ἐπὶ τῶν ὑδεριῶντων, ἀλλὰ 4) λοιπὸν οὐ παύει τὸν πυρετόν, ἐπειδὴ τῇ φαντασίᾳ καὶ μόνῃ φαίνεται ὑγρόν· ἐπεῖτοι γε τῇ δυνάμει κακόχυμον ὄν καὶ ἄλμυρον, θερμόν ἐστι καὶ ξηρὸν καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ θαλασσίου ὕδατος ἔχει. καὶ διὰ τοῦτο δὴ καὶ τὸ ὑγρὸν τὸ ἀθροισζόμενον ἐπὶ τῶν ὑδεριῶντων τῇ μὲν φαντασίᾳ ὑγρὸν φαίνεται, τῇ δὲ δυνάμει θερμαίνει καὶ ξηραίνει διὰ τὸ

1) νῦν καὶ τοῦτο M. 2) αἰτία M. A. 3) ἀποπαύεται M. 4) λοιπὸν om. M.

μετέχειν κακοχυμίας τινὸς καὶ ἀλμυρότητος καὶ σηπεδόνης. καὶ διὰ τοῦτο οὐ παύει τὸν πυρετὸν, ἀλλὰ καὶ δυψώδεις εἰσὶν οἱ ὑδεριῶντες. καὶ ἐπὶ τῇ δίψῃ πάλιν τὸ αὐτὸ ἄπορον δοκεῖ εἶναι καὶ ἡ αὐτὴ λύσις· εἴτα λοιπὸν λέγει, πῶς γίνονται οἱ ὑδρωπες καὶ φησιν, ὅτι·

Ἄρχονται δὲ οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν κενεώνων τε καὶ τῆς ὀσφύος, οἱ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἥπατος. —

Κενεῶνας δὲ καλεῖ ἐκεῖνα τὰ μόρια, τὰ ἀπὸ 1) τοῦ τελευταίου πλευροῦ μέχρι τοῦ ὀστοῦ τῆς λαγόνος. δοκεῖ γὰρ ταῦτα παρὰ πάντα τὰ μόρια, τὰ τε ὑπερκείμενα ἢ ὑποκείμενα τυχὸν θώρακα καὶ ὑποχόνδρια καὶ γαστέρα καὶ κύστιν, κενότερα εἶναι. ἐπεῖτοι γε καὶ ταῦτα οὐκ εἰσὶ κενὰ, ἀλλὰ περιέχουσι τὰ λεπτὰ ἔντερα καὶ τὰ μεσεντέρια. ἀπλῶς οὖν αὐτὸς λέγει ὅτι ἄρχονται ἢ ἀπὸ τοῦ ἥπατος, ἢ ἀπὸ τῶν κενεώνων. σὺ δὲ εἶπες, ὅτι 2) καὶ πᾶς ὕδρος ἐπὶ ἀσθενείᾳ τοῦ ἥπατος γίνεται καὶ ἐπὶ ἀποτυχίᾳ τῆς 3) αἵματοποιητικῆς δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἢ κατὰ πρωτοπάθειαν ἢ καὶ κατὰ συμπάθειαν γίνεται· καὶ κατὰ συμπάθειαν διαφόρως· ἢ γὰρ διὰ γειτνίασιν 4) συμπάσχουσι τὰ μόρια, ἢ διὰ συγγένειαν μεγίστων ἀγγείων, λέγω δὴ ἀξιολόγων φλεβῶν ἢ ἀρτηριῶν ἢ νεύρων 5) ἢ τῶν τοιούτων. εἴτα λοιπὸν συνελόντες οἱ ἐξηγηταὶ τὸν περὶ τῶν ὑδέρων λόγον, εἰς τέσσαρα κεφάλαια τὴν πᾶσαν θεωρίαν 6) συνάγουσιν.

Καὶ ἀρκτέον ἀπὸ τοῦ πρώτου κεφαλαίου καὶ 7) λεκτέον· 8) τί ἐστὶν ὕδρος; Ὑδρός ἐστὶ συναγωγὴ ὕγρου παρὰ φύσιν, μεταξὺ περιτοναίου καὶ ἐντέρων 9) πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς ὑγροκῆλης. καὶ γὰρ κακείνη συναγωγὴ ἐστὶν ὕγρου, ἀλλ' οὐχὶ μεταξὺ περιτοναίου καὶ ἐντέρων, ἀλλ' ἐν ἄλλοις μορίοις. ἀλλὰ δοκεῖ ἀτελῶς ἔχειν τὸν ὀρισμὸν, ἐπειδὴ τὸν ἀνὰ σάρκα ὕδρον οὐ περιλαμβάνει. ὁ γὰρ ἀνασάρκα, ἐν τῷ παντὶ σώματι οὔσης τῆς βλάβης, γίνεται, οὐ μὴν μεταξὺ περιτοναίου καὶ ἐντέρων.

1) τοῦ πλ. τοῦ τελ. M. 2) καὶ om. M. 3) ἐξαιματ. L. 4) συμπάσχοντα L. A. συγγένειαν om. L. 5) καὶ M. 6) εἰσάγουσι L. 7) εἰπεῖν M. A. sc. χρή. 8) ὕρος ὑδέρου L. in mg. 9) πρὸς — ἐντέρων om. M. A.

διὸ δεῖ εἰπεῖν, ὅτι ὕδερὸς ἐστὶ συναγωγὴ ὑγροῦ παρὰ φύσιν μεταξὺ περιτοναίου καὶ ἐντέρων ἢ ἐν τῷ σαρκιώδει μέρει τῶν μυῶν.

Δεύτερον κεφάλαιόν ἐστίν, ἐν ᾧ δεῖ ἡμᾶς 1) τὰ μόρια εἰπεῖν, ἐν οἷς συνίσταται ὁ ὕδερ· ἢ γὰρ μεταξὺ περιτοναίου καὶ ἐντέρων 2) ἢ ἐν τοῖς κενεῶσι καὶ ἐν τῇ ὀσφύϊ· λοιπὸν δεῖ εἰπεῖν τὸν τρόπον τῆς γενέσεως τῶν ὑδέρων· ἀλλὰ πρὸ τούτου δεῖ ἡμᾶς εἰπεῖν, 3) λήμμα τι προσλαβεῖν, ἔχον οὕτως· δεῖ εἰδέναι ὅτι μετὰ τὸ παρασχεθῆναι τὴν τροφήν ἐν τῇ γαστρὶ ἀλλοιοῦται καὶ πέττεται, εἴτα μετὰ τὸ πεφθῆναι 4) καὶ ἀλλοιωθῆναι καὶ χυλοποιηθῆναι, τὸ μὲν λευκότερον καὶ λιπαρώτερον εἰς τροφήν κέχρηται ἢ γαστήρ τῆς ἑαυτῆς οὐσίας· τὸ γὰρ ἔνδον τῆς γαστρὸς μέρος ἀπὸ τοῦ χυλοῦ τρέφεται, τὸ δὲ λοιπὸν μέρος τοῦ χυλοῦ ὡς περίττωμα ἀποβάλλεται καὶ φέρεται διὰ τῶν μεσαραίων καὶ ἔλκει τὸ ἥπαρ πρὸς ἑαυτὸ καὶ ἀναφέρεται· εἴτα δευτέραν πέψιν ἀναδέχεται, καὶ πρὸς τὴν οἰκείαν φύσιν 5) ἐξομοιοῖ αὐτὸ καὶ οὐσίαν· εἴτα πάλιν τὸ ἥπαρ κρατεῖ τὸ ἄρκοῦν πρὸς τροφήν αὐτοῦ, καὶ τὸ λοιπὸν ὡς περίττωμα ἀπωθεῖ διὰ τῶν φλεβῶν ἐπὶ τὸ πᾶν σῶμα, καὶ οὕτως τρέφονται πάντα τὰ μόρια· ἐὰν οὖν συμβῇ τὴν ἀλλοιωτικὴν δύναμιν τοῦ ἥπατος κακῶς διατεθῆναι· κακῶς δὲ διατίθεται κατὰ δύο τρόπους, 6) ὡς πρὸς τὰ νῦν λεγόμενα· ἢ γὰρ ὁμοιομερῶς βλάπτεται ἢ ὀργανικῶς· καὶ ὁμοιομερῶς μὲν, κατὰ δυσκρασίαν τινά, ὀργανικῶς δὲ, ἢ δι' ἐμφραξιν ἢ δι' ὄγκον τινά· κακῶς οὖν διατιθεμένης τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως 7) τοῦ ἥπατος, ἀποτυγχάνει ἢ ἐξαιμάτωσις καὶ ἀπεπτέιται· καὶ τὸ μὲν λεπτομερὲς αὐτοῦ διεξέρχεται τὸν ὕμένα τοῦ ἥπατος, 8) ἐπειδὴ λεπτὸς ἐστὶ, καὶ φέρεται ἀτμοειδῶς ἐν μέσῳ περιτοναίου καὶ ἐντέρων· εἴτα λοιπὸν οὗτος ὁ ἀτμὸς λαμβάνων αἰεῖσε προσθήκην, στέγεται ὡς ἐπὶ τὸν

1) τὰ μόρια om. L. 2) συνίσταται add. M. 3) Addas καὶ λήμματι Codd. 4) καὶ ἀλλοιωθῆναι om. M. A. 5) καὶ οὐσ. ἐξ. αὐτὸ M. A. 6) ὅσον M. 7) τοῦ ἥπατος om. M. A. 8) ἐπ. λεπ. ἐστὶ om. L. ὅρα τὸν διὰ δυσκρασίας ὕδερὸν τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως L. in mg.

περιτόναιον, 1) ἐπειδὴ οὐ διεξέρχεται τὸν περιτόναιον, στεγανοῦ αὐτοῦ ὄντος, καὶ τῇ προσθήκῃ παχύνεται, καὶ δίκην ὑετοῦ ἀντικαταρρέει, καὶ οὕτως ἀθροίζεται καὶ ποιεῖ τὸν ὑδερὸν. οὕτω γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν βαλανείων ἐστὶν ἰδεῖν. οἱ γὰρ ἀτμοὶ γινόμενοι περὶ τὴν ὀροφὴν παχύνονται, καὶ σταλαγμοὶ γινόμενοι ἀντικαταρρέουσιν 2) δίκην ὑετοῦ, ὡς εἴρηται. εἷς οὖν τρόπος ὑδέρου οὗτος ὁ ἐπὶ ἀσθενείᾳ τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως γινόμενος τοῦ ἥπατος. γίνεται ὑδερὸς καὶ κατὰ ἕτερον τρόπον ἐπὶ ἀσθενείᾳ τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως. τί γὰρ ὅτι ἐὰν ἀσθενῇς ἡ ἢ καθεκτικὴ δύναμις, 3) μετὰ τὸ ἄρξασθαι τὴν ἀλλοιωτικὴν ἀλλοιοῦν καὶ μεταβάλλειν τὸν χυλὸν καὶ ἐξαιματοῦν αὐτὸν, πρὸ ὥρας ἐπεγειρομένη ἢ καθεκτικὴ, * 4) ἐξαφῇ αὐτὸ καὶ φέρεται, δι' ὧνπερ ἀνῆλθεν ὁδῶν, ἐπὶ 5) γαστέρα λέγω καὶ ἔντερα, καὶ ποιεῖ ἥπατηρὰν δυσεντερίαν, ἰοικυῖαν πλύματι κρεῶν νεοσφαγῶν, ἐπειδὴ ἀρχὴν λαμβάνει πέψεως ἥγουν ἐξαιματώσεως ὑπὸ τῆς ἀλλοιωτικῆς, οὐ τελείως δὲ, διὰ τὸ τὴν καθεκτικὴν δύναμιν 6) ἐξῶσαι πρὸ ὥρας, ὅθεν τῷ χρόνῳ 7) ἀτροφοῦνται, ἐπὶ τῇ ἥπατηρᾷ δυσεντερίᾳ πάντως ὑδερὸς ἐπιγίνεται, καὶ οὕτως ἀπόλλυνται. καὶ ἀναλογεῖ ἡ μὲν διάρῃοια τῆς γαστρὸς τῇ ἥπατηρᾷ δυσεντερίᾳ, ἡ δὲ ἐκχόλωσις τῷ ὑδέρῳ. 8) ὅ τι γὰρ ἐστὶ διάρῃοια γαστρὸς ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ τοῦ χυλοῦ, τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἥπατος ἢ δυσεντερίᾳ. καὶ ὅτι ἐστὶν ἐκχόλωσις ἐπὶ τῇ γαστρὶ, τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἥπατος ὑδερὸς ἐστίν. εἶτα καὶ ἀποροῦσιν ὅτι διὰ τί ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ τῆς γαστρὸς οὐ γίνεται ὑδερὸς, καίτοι δαψιλοῦς οὔσης τῆς ὕλης ἐπὶ τῆς γαστρὸς; καὶ λέγομεν ὅτι ἐπειδὴ στεγανὸς ἐστὶν ὁ ὑμὴν ἥγουν ἡ οὐσία τῆς γαστρὸς, οὐκ ἰσχύει ἀτμοειδῶς διεξελεῖν, ἀλλ' ἐκεῖσε στέγεται καὶ τῷ βάρει κενοῦται κάτωθεν, καὶ ποιεῖ διάρῃοιαν, 9) οὐ μὴν ὑδερὸν.

Τρίτον ἐστὶ κεφάλαιον, ἐν ᾧ δεῖ ἡμᾶς τὰς διαφορὰς τῶν ὑδέρων ζητῆσαι, καὶ δεῖ εἰδέναι ὅτι 10) ὑδερὸς ἢ με-

1) ἐπειδὴ — περιτόν. om. M. A. 2) ὡς εἴρ. δίκ. ὑετοῦ M. A. 3) ὅρα τὸν δι' ἀσθενείαν τῆς καθεκτικῆς L. in mg. 4) Fort. pro ἐξαφίησιν. αὐτῷ M. A. 5) γαστρὶ — ἐντέροις M. 6) ἐξεῶσαι M. 7) ἀτροφοῦνται M. 8) εἶτε L. A. ὅρα ἐπὶ τῇ ἥπατηρᾷ δυσεντερίᾳ ὑδερὸς ἐπιγίνεται L. in mg. 9) οὐ μὴν ὑδερὸν om. M. A. 10) ὁ add. M.

ταξὺ περιτοναίου καὶ ἐντέρων συνίσταται, ἢ ἐν ὅλῳ τῷ σώματι. καὶ εἰ μὲν μεταξὺ περιτοναίου καὶ ἐντέρων συσταίῃ, ἢ ὑγρὸν μόνον ἐστὶ τὸ ἀθροιζόμενον, καὶ ποιεῖ τὸν ἀπλῶς ὕδερρον, ἢ μετὰ τοῦ ὑγροῦ καὶ πνευμά τι, καὶ ἢ τὸ ὑγρὸν ἐπικρατεῖ καὶ ποιεῖ τὸν ἀσκήτην, ἢ τὸ πνεῦμα ἐπικρατεῖ καὶ ποιεῖ τὸν τυμπανίαν. εἰ δὲ ἐν ὅλῳ τῷ σώματι ἐστὶν ἡ βλάβη, ἢ ὑγροῦ μόνον ἐστὶ συνάθροισις, καὶ ποιεῖ τὸν λεγόμενον λευκοφλεγματίαν· εἰ δὲ μετὰ τοῦ ὑγροῦ καὶ πνεύματά εἰσι συναναπεπλεγμένα, ποιεῖ τότε τὴν ὕδαλέαν λεγομένην ἔξιν. καὶ ἀποροῦσιν ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων ὑδέρων οἱ μεταξὺ περιτοναίου καὶ ἐντέρων συνιστάμενοι οὐκ ἐπὶ ἀσθενείᾳ τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως τοῦ ἥπατος γίνονται, ἀλλ' ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἐν ἐκάστῳ μορίῳ ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως. πῶς οὖν ὁ Ἱπποκράτης λέγει πάντα ὕδερρον ἐπὶ ἀσθενείᾳ τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως τοῦ ἥπατος γίνεσθαι; καὶ λέγομεν ὅτι ἐὰν καλῶς ἔχῃ ἡ ἀλλοιωτικὴ δύναμις τοῦ ἥπατος καὶ δεόντως γίνεται ἡ πέψις καὶ ἡ ἐξαιμάτωσις, ἔδει μὴ γενέσθαι ὕδερρον, ἀλλ' ἄλλο τι πάθος· ἐὰν γὰρ ἐν ὅλῳ τῷ σώματι ἐστὶν ἡ βλάβη, καὶ οὐχὶ ἐν ἥπατι, ἔδει τυχὸν σαπῆναι καὶ ἀνάψαι πυρετὸν, ἢ ἕτερον ποιῆσαι νόσημα. ἀλλὰ καὶ ὁ ἀνὰ σάρκα ὕδερρος ἐπὶ ἀσθενείᾳ τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως τοῦ ἥπατος γίνεται· ἐπὶ γὰρ τῇ ἀσθενείᾳ λεπτὸν καὶ ὕδαρες τὸ αἷμα γίνεται καὶ ὀλίγον, καὶ ἐντεῦθεν διὰ τὴν ὀλιγότητα ἀτροφοῦσι τὰ μέρη καὶ ἐπὶ τῇ ἀτροφίᾳ γίνεται ὁ ἀνὰ σάρκα ὕδερρος, ἀτόνως καὶ αὐτὸν 1) διατιθέμενον. οὐκοῦν πᾶς ὕδερρος ἐπὶ ἀσθενείᾳ τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως γίνεται.

Τέταρτόν ἐστι κεφάλαιον, ἐν ᾧ δεῖ ἡμᾶς τὰ αἷτια εἰπεῖν τοῦ ὑδέρου. δεῖ εἰδέναι ὅτι δύο εἰσὶν 2) αἷτια τὰ ποιητικὰ τοῦ ὑδέρου, ψύξις καὶ ἡ παρὰ φύσιν θερμότης. καὶ πῶς γίνεται ὕδερρος ἐπὶ καταψύξει, εἴρηται ἡμῖν ὅτι ἐπὶ ἀσθενείᾳ τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως τοῦ ἥπατος γίνεται. ἡ δὲ θερμότης ποιεῖ ὕδερρον τρόπῳ τοιούτῳ· ἡ 3) θερμότης ἢ κατὰ φύσιν ἐστὶν ἢ παρὰ φύσιν. καὶ ἡ μὲν κατὰ φύ-

1) διατιθέμενον M. A. 2) τὰ ποι. αἷτ. M. A. 3) ὅτι ἡ θερμότης διττὴ L. in mg.

οὖν θερμότης ζωοποιητικὴ ἐστὶ τοῦ ἡμετέρου σώματος, ἡ δὲ παρὰ φύσιν φθαρτικὴ ἐστὶ καὶ ἀναστοιχειωτικὴ. αὕτη οὖν ἡ παρὰ φύσιν θερμότης διαφορητικὴ ἐστὶ τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ, καθ' ἣν καὶ ἀπειψίαι τὸ τηλικαῦτα γίνονται. οὕτως γοῦν συμβαίνει ἡμᾶς ἐν τῷ θέρει ἐκλύτους καὶ χαύνους εἶναι ὑπὸ τῆς παρὰ φύσιν, λέγω δὲ τῆς ἐκτὸς θερμότητος, δραστηρίου τυγχανούσης, καὶ διαφορεῖσθαι τὸ κατὰ φύσιν ἡμῖν θερμόν· ἀλλὰ καὶ οἱ πυρέσσοντες διὰ τοῦτο ἀδρотеράς τροφὰς πείψαι οὐ δύνανται, ἐπειδὴ διαφορεῖται ἡ κατὰ φύσιν θερμότης, καθ' ἣν αἱ πέψεις γίνονται, καὶ τῷ λόγῳ τούτῳ λεπτῇ τροφῇ 1) τρέφομεν αὐτούς. ἐὰν οὖν συμβῇ δυσκρασίαν γενέσθαι ἐν τῷ ἥπατι, διαφορεῖ τὸ κατὰ φύσιν θερμόν τὸ ἐν τῷ ἥπατι. τούτου διαφορουμένου, ψύχεται καὶ ἀποτυχία γίνεται τῆς ἐξαιματώσεως, καὶ γίνεται ὁ ὕδρος, ὡς ἐντεῦθεν πάλιν τὸν ὕδρον ἐπὶ ψύξει κατὰ πρῶτον λόγον γίνεσθαι.

Οἱ δὲ ὕδρωπες οἱ ἐκ τῶν ὀξέων νοσημάτων γινόμενοι πάντες κακοί. οὔτε γὰρ τοῦ πυρὸς ἀπαλλάσσουσιν ἐπώδυνοί τέ εἰσι κάρτα καὶ θανατώδεις. —

Ἐντεῦθεν ἀπορία ἀναφαίνεται τοιαύτη, ὅτι πῶς τὰ ἐναντία ἐν τῷ αὐτῷ 2) συνίσταται; ὁ γὰρ πυρετὸς θερμόν τι χρῆμά ἐστι καὶ ξηρόν· ὁ δὲ ὕδρος ψυχρόν ἐστι πάθος καὶ ὑγρόν. πρὸς ὃ τινες λέγουσιν, ὅτι ἡ χολὴ θερμὴ ἐστὶ καὶ ξηρὰ καὶ δριμεῖα· ἀλλὰ καὶ ὁ πυρετὸς ὑπὸ τοιαύτης ὕλης ἀνάπτειται, καὶ κατὰ πρωτοπάθειαν ἡ χολὴ τὸν πυρετὸν 3) ἐξάπτει. τὸν δὲ ὕδρον ποιεῖ ἡ χολὴ κατὰ συμπάθειαν. θερμὴ γὰρ οὖσα διαφορεῖ τὸ κατὰ φύσιν 4) θερμόν τοῦ ἥπατος, καὶ ἐντεῦθεν καταψύχεται καὶ ἀποτυγχάνει ἡ ἐξαιμάτωσις, καὶ λεπτὸν καὶ δίνυγρον γίνεται τὸ αἷμα, καὶ ἀτμοειδῶς φέρεται μεταξὺ περιτοναίου καὶ ἐντέρων καὶ ποιεῖ τὸν ὕδρον. ἀνατρέπουσι δὲ αὐτούς τινες λέγοντες, ὅτι ἐὰν δραστήριος τοσοῦτόν ἐστιν ἡ θερμότης τῆς χολῆς, ὥστε τὸ κατὰ φύσιν θερμόν διαφορῆσαι καὶ καταψύξαι τὸ ἥπαρ, ἔδει τῇ

1) τρέφομενα L. 2) συνίστανται M. A. χρῆμα om. M. 3) ἀνάπτει M. 4) τοῦ ἥπ. θερ. M. A.

1) δραστηρίῳ δυνάμει καὶ αὐτὸ τὸ ὑγρὸν ἐκδαπανῆσαι καὶ ξηρὸν ποιῆσαι νόσημα, οὐ μὴν ὑγρὸν, λέγω δὴ ὕδερρον. διὸ δεῖ εἰπεῖν αἰτίαν τοιαύτην ὅτι κατὰ διαφέροντα μόρια τὰναντία συνίστανται, ἡ μὲν δυσκρασία ἡγουν ὁ πυρετὸς ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐν τῷ ἀρτηριώδει γένει καὶ κατὰ σχέσιν τινὰ καὶ τὸ πᾶν σῶμα μετέχει τῆς θερμασίας, τὸν δὲ ὕδερρον μεταξὺ περιτοναίου καὶ ἐντέρων συστήναι. πῶς δὲ ὅλως γίνονται τὰ ἐναντία, δεῖ εἰπεῖν. ἡ χολὴ κατὰ μὲν τὴν ποιότητα τὸν πυρετὸν ἀνάπτει, τῇ δὲ ποσότητι βαρύνει τὰς ἐν ἥπατι δυνάμεις καὶ καταπνίγει καὶ καταβάλλει, καὶ ἐπὶ τῇ καταβολῇ ἀποτυγχάνει ἢ ἐξαιμάτωσις καὶ γίνεται ὕδερρος.

Ἄρχονται δὲ οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν κενεώνων τε καὶ τῆς ὀσφύος, οἱ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἥπατος. —

2) Εἰρηκῶς ὁ Ἱπποκράτης ὅτι ἄρχονται οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν κενεώνων τε καὶ τῆς ὀσφύος, τὸ κατὰ συμπάθειαν ἐδήλωσεν· εἰρηκῶς δὲ, οἱ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἥπατος, τὸ κατὰ πρωτοπάθειαν. πᾶς γὰρ ὕδερρος ἢ κατὰ συμπάθειαν ἔστιν ἢ κατὰ πρωτοπάθειαν 3) τοῦ ἥπατος.

Ὅσοις μὲν οὖν αἱ ἀρχαὶ ἐκ τῶν κενεώνων τε καὶ τῆς ὀσφύος γίνονται. —

Μεμαθήκαμεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ κατὰ πρωτοπάθειαν 4) τοῦ ἥπατος γίνεται, ἥνίκα ἐν αὐτῷ συσταίῃ τῷ ἥπατι τὸ πάθος, φλεγμονὴ τυχὸν ἢ σκίρῃς ἢ οἴδημα ἢ ἔμφραξις ἢ ἕτερος ὄγκος ἢ δυσκρασία θερμὴ ἢ ψυχρά. τότε γὰρ καταβάλλονται αἱ φυσικαὶ δυνάμεις τοῦ ἥπατος, μάλιστα δὲ ἡ ἀλλοιωτικὴ αὐτοῦ δύναμις, καὶ ἀποτυγχάνει ἢ ἐξαιμάτωσις καὶ ἀπεπτεῖ καὶ γίνεται 5) τὸ αἷμα λεπτὸν καὶ ὑδαρὲς, καὶ ἀτμοειδῶς διηθεῖται καὶ φέρεται μεταξὺ περιτοναίου καὶ ἐντέρων, καὶ γίνεται ὕδερρος ὁ κατὰ πρωτοπάθειαν τοῦ ἥπατος. Ὁ δὲ ὕδερρος ὁ κατὰ πρωτοπάθειαν τῶν κενεώνων γινόμενος ἡγουν ὁ κατὰ συμπάθειαν τοῦ ἥπατος γίνεται, ἥνίκα ἐν τοῖς μορίοις ἐκείνοις ἔστι τὸ πάθος τουτέστιν ἐν τοῖς κενεῶσι καὶ ἐν

1) δραστηρίῳ L. 2) Hoc scholion om. A. 3) γίνεται add. M. 4) ὕδερρος add. M. 5) τὸ αἷμα om. L.

τῇ ὀσφύϊ. καὶ ποῖά εἰσι τὰ μόρια, ἐγὼ λέγω, ἥνίκα ὁ ἐν τοῖς μεσαραϊκοῖς ὄγκος ἢ φλεγμονὴ ἢ ἔμφραξις ἢ δυσκρασία ἐν τοῖς νεφροῖς ἢ ἐν τῷ σπληνὶ ἢ ἐν τῇ γαστρὶ ἢ ἐν τοῖς ἐντέροις· τότε γὰρ πάντως συμπάσχει τὸ ἥπαρ, ἢ διὰ τὴν γειτνίασιν ὥσπερ γαστήρ καὶ τὰ 1) μεσάραια ἢ διὰ τὸ τῶν ἀγγείων μέγεθος· ἀξιολόγους γὰρ φλέβας πέμπει ἐπὶ τὰ προειρημένα μόρια καὶ ἐντεῦθεν ἄγεται εἰς συμπάθειαν τούτοις τὸ ἥπαρ. 2) τί γὰρ ὅτι μεταλαμβάνει τῆς δυσκρασίας τὸ ἥπαρ· καὶ καταβάλλονται αὐτοῦ αἱ φυσικαὶ δυνάμεις, καὶ μάλιστα ἡ ἀλλοιωτική, καὶ ἀπεπτεῖται τὸ αἷμα, καὶ λεπτὸν καὶ ὑδαρὲς γίνεται, καὶ ἀτμοειδῶς φέρεται μεταξὺ περιτοναίου καὶ ἐντέρων, καὶ γίνεται ὑδερὸς ὁ κατὰ συμπάθειαν τοῦ ἥπατος. λοιπὸν σημείωσιν ἡμῖν παραδίδωσι, πόθεν ἔχομεν γινῶναι, εἴτε κατὰ πρωτοπάθειαν εἴτε κατὰ συμπάθειαν τοῦ ἥπατος ἐγένετο ὁ ὑδερὸς. καὶ φησιν ὅτι ὁκόσοι μὲν τῶν ὑδέρων ἐκ τῶν κενεώνων τε καὶ τῆς ὀσφύος ἄρχονται, οἳ τε πόδες οἰδαίνουσι. καὶ οἱ πόδες οἰδαίνουσι τρόπῳ τοιούτῳ· οἱ πόδες πολὺν ἀφροστήκασιν τῆς καρδίας καὶ ἄσαρκοι σχεδὸν εἰσιν· ὁστώδεις γὰρ εἰσι καὶ δῆλον καὶ ψυχροί. ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ στερίσκονται. περὶ γὰρ τὰ πεπονθότα μόρια ἐναπασχολεῖται πρὸς ἄμυναν τοῦ λυποῦντος. κἀντεῦθεν στερισκόμενα τῆς ἀκτινοειδοῦς ἐλλάμψεως τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ, καταβάλλονται ἐν αὐτοῖς φυσικαὶ δυνάμεις, καὶ τὸ τηνικαῦτα τὸ λόγῳ τροφῆς φερόμενον ἐν αὐτοῖς ἀπεπτεῖται, καὶ εἰς ἀτμοὺς καὶ εἰς παχέα πνεύματα ἀναλύεται, καὶ οὕτως οἰδαίνουσιν οἱ πόδες· ἢ καὶ ἄλλως· 3) πολλάκις ἰχθῶρές τινες ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς φλεγμονῆς καὶ παχέα πνεύματα, καὶ ὥς 4) κατωφερῇ φέρονται ἐπὶ τοὺς πόδας, καὶ τῷ λόγῳ τούτῳ οἰδαίνουσιν οἱ πόδες. αἱ δὲ χεῖρες οὐκ οἰδαίνουσιν, καίτοι καὶ αὐτῶν πόρρω 5) ἀφροστηκνυῶν, καὶ ὁστώδεις εἰσίν. ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ ὡσαύτως ἐστέρηνται διὰ τε τὴν ὕλην καὶ διὰ τὴν θέρσιν· καὶ διὰ μὲν τὴν ὕλην, ἐπειδὴ παχέα εἰσὶ τὰ πνεύματα. λοιπὸν δὲ καὶ

1) μεσάραια L. 2) τί — ἥπαρ om. L. 3) πολλάκις om. M.
4) κατωφερῇ L. 5) ἀφροστηκνυῶν M. A.

1) ἰχῶρες ἐπὶ τὰ κάτω βρίθουσιν. ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν θέ-
 σιν, ὅτι ὑψηλοτέραν θέσιν ἔχουσιν αἱ χεῖρες. ἀλλ' ἴσως
 2) ἀπορήσει τις λέγων, ὅτι καὶ ἐπὶ τῇ πρωτοπαθείᾳ τοῦ
 ἥπατος οἰδαίνουσιν οἱ πόδες, 3) καὶ οὐ μόνον ἐπὶ τῶν
 κενεῶνων πασχόντων· καὶ λέγομεν ὅτι καὶ ἐν τῇ
 πρωτοπαθείᾳ τοῦ ἥπατος οἰδαίνουσιν οἱ πόδες, τελευ-
 ταῖον καὶ μετὰ πολὺν χρόνον ἐπὶ τῇ πρωτοπαθείᾳ. ἐπὶ
 δὲ τῶν κενεῶνων, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς οἰδαίνουσιν οἱ πόδες
 ἐπὶ τῇ πρωτοπαθείᾳ τῶν κενεῶνων, ἐπειδὴ ἔγγιστά εἰσιν
 οἱ πεπονθότες τόποι, καὶ διὰ τοῦτο ἐτοίμως μεταλαμβάν-
 ουσιν οἱ πόδες καὶ εὐθέως οἰδαίνουσιν. ἐπὶ δὲ τῇ πρω-
 τοπαθείᾳ τοῦ ἥπατος μετὰ χρόνον τινὰ οἰδαίνουσι, διὰ
 τὸ πόρρω ἀφεστάναι τὸ ἥπαρ ἀπὸ τῶν ποδῶν. λέγει καὶ
 δεύτερον σημεῖον καὶ φησιν, ὅτι καὶ διάρῥοιαι πολυχρό-
 νιοι γίνονται αὐτοῖς. καὶ ἡ διάρῥοια γίνεται αὐτοῖς, ἢ ἡνίκα
 ἢ φλεγμονὴ ἢ ὄγκος τις, ἢ ἔμφραξις ἐστὶν ἐν τοῖς μεσα-
 ραίοις ἢ ἐν τῇ νήστει ἢ ἐν τοῖς 4) μεσεντερίοις. τοτηνι-
 καῦτα γὰρ οὐκ ἀνάγεται ὁ χυλὸς εἰς ἥπαρ, καὶ βλάπτε-
 ται ἡ ἐλκτικὴ δύναμις, ἀλλὰ δι' ὧν διοδεύει τόπων ἐμ-
 πεφραγμένων ὄντων, ἀνοίγεται ὁ πυλωρὸς, καὶ ἄγεται ὁ
 χυλὸς ἐπὶ τὰ ἔντερα, καὶ καθυγραίνει τὴν κόπρον, καὶ
 γίνεται διάρῥοια. ἢ καὶ ἄλλως γίνεται αὐτοῖς διάρῥοια· ἐξ αὐτῆς
 τῆς δυσκρασίας πολλάκις φέρονται ἰχῶρές
 τινες ἐπὶ τὰ ἔντερα καὶ δάκνουσι καὶ ἀνιῶσι, καὶ πρό-
 ῳρας ἐπεγειρομένη ἢ ἀποκριτικὴ δύναμις ποιεῖ τὴν δι-
 ἀρῥοιαν. ἢ καὶ ἄλλως γίνεται αὐτοῖς διάρῥοια· ἐξ αὐτῆς
 τῆς δυσκρασίας πολλάκις μεταλαμβάνουσι τὰ ἔντερα, καὶ
 τὸ τηνικαῦτα κακῶς διατίθενται αἱ ἐν αὐτοῖς φυσικαὶ
 δυνάμεις, καὶ ἀπεπτεῖται τὸ λόγῳ τροφῆς φερόμενον ἐν
 αὐτοῖς, καὶ φέρεται ἄπεπτον, καὶ ποιεῖ τὴν διάρῥοιαν.
 αὕτη δὲ ἡ διάρῥοια εἰς οὐδὲν λυσιτελεῖ τοῖς ὑδεριῶσιν,
 ὅθεν ἐπιφέρει λέγων, ὅτι οὔτε τὰς ὁδύνας λύουσιν οὔτε
 τὴν γαστέρα λαπάσσουσι τυχὸν συμπέττουσι. ποίῳ δὲ
 λόγῳ αἱ ὁδύναι γίνονται, φανερόν ἐστι τῇ δῆξει τῆς κα-
 κοχυμίας καὶ τῇ τάσει. τὸ γὰρ ὑγρὸν τὸ παρὰ φύσιν

1) οἱ add. M. 2) ἀπορεῖ M. 3) καὶ — πόδες om. M. A. 4) με-
 σεντέροις L.

περίτασιν ποιεῖ. ἡ οὖν διάρρηξια οὐ παύει τὰς ὁδύνας, ἀλλ' οὐδὲ τὴν γαστέρα λαπάττει, ἐπειδὴ οὐ κενοῦται ἐκεῖνο τὸ ὑγρὸν τὸ παρὰ φύσιν, τὸ ὃν μεταξὺ περιτοναίου καὶ ἐντέρων καὶ γαστρὸς, ἀλλ' ἐκεῖνο κενοῦται τὸ χρηστὸν, λέγω δὴ ὁ χυλὸς, ὅθεν σὺν τούτῳ καὶ ὁ ζωτικὸς τόνος συνεκκρίνεται, τὸ δὲ παρὰ φύσιν μένει, ἐν οἷς τόποις 1) ἡθροίσθη.

Εἶτα λέγει καὶ τρίτον σημεῖον ὅτι βήξ αὐτοῖς πρόσ-
εστιν· ἀλλὰ τοῦτο τὸ σημεῖον κοινὸν ἐστίν, ἐπειδὴ καὶ 2) ἐν τῇ πρωτοπαθείᾳ τοῦ ἥπατος βήξ προσγίνεται. ἀλλὰ διαφέρουσιν ὅτι ἐπὶ τῷ κατὰ πρωτοπάθειαν τοῦ ἥπατος εὐθέως ἐξ ἀρχῆς ἡ βήξ προσγίνεται αὐτοῖς. τί γὰρ ὅτι ἐπὶ τοῦ ὄγκου καὶ τῆς φλεγμονῆς τοῦ ἐν ἥπατι ὠθεῖται τὸ διάφραγμα καὶ ἀποστενοῦται ὁ θώραξ, ὡς νομίζειν τοὺς οὕτω πάσχοντας, ὅτι περιουσία ὕλης ἐστὶ καὶ ὑπ' αὐτῆς ἐνδελεχοῦνται καὶ βήττουσι, προσδοκοῦντες ἀπαλλαγῆναι τῆς τοιαύτης ἐνδελεχείας, καὶ οὐδὲν ὠφελοῦσι, μηδὲν ἀναπτύοντες ἀξιόλογον, ὡς αὐτοὺς παρακατιῶν 3) φησιν. ἐπὶ δὲ τῇ πρωτοπαθείᾳ τῶν κενεῶνων 4) τελευταῖον ἐπιγίνεται αὐτοῖς ἡ βήξ, ὅπερ κάκιστόν ἐστι σημεῖον ἐσχάτης ἀπογνώσεως. δηλοῖ γὰρ ὅτι τοσοῦτον ἐπλημμύρησεν ἡ παρὰ φύσιν ὑγρότης κατὰ ποσότητα, ὅτι οὐκ ἀρκεῖται 5) στεχθῆναι μεταξὺ περιτοναίου καὶ ἐντέρων καὶ γαστρὸς, ἀλλὰ λοιπὸν καὶ ἐπὶ τὰ ἀναπνευστικὰ ἐχώρησε, καὶ κείνων λοιπὸν ἐπιλαμβάνεται, ὅπερ ἐσχάτης ἐστὶν ἀπογνώσεως τὸ σημεῖον τοῦτο. Οὕτως σημειωσάμενος τὸν κατὰ πρωτοπάθειαν τῶν κενεῶνων γινόμενον ὕδερρον, νῦν σημειοῦται καὶ τὸν ἐπὶ πρωτοπαθείᾳ τοῦ ἥπατος γινόμενον ὕδερρον καὶ φησιν, ὅτι βήξ ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς προσγίνεται, τῷ λόγῳ τῆς φλεγμονῆς τοῦ ἥπατος. ὑπὸ γὰρ τῆς φλεγμονῆς καὶ τοῦ ὄγκου τοῦ ὄντος ἐν ἥπατι ὠθεῖται τὸ διάφραγμα καὶ κατασπᾶται καὶ ἀποστενοῦται ὁ θώραξ καὶ ὁ πνεύμων, καὶ ἡ τραχεῖα ἀρτηρία 6) καὶ ὡς ἐν στενοχωρίᾳ τυγχάνοντα, προσκρούει

1) συνηθροίσθη M. 2) ἐπὶ M. 3) ἐρεῖ M. A. 4) τελευταία M.
5) τεχθῆναι L. 6) καὶ om. L.

τὸ πνεῦμα καὶ ποιεῖ ἦχον καὶ οὕτως 1) βήττουσι. διὰ τοῦτο οὖν βήττουσιν εὐθέως καταρχὰς μὴ ἀναφέροντες ἀξιόλογόν τι, εἰ μὴ τι τῶν εὐρισκομένων σιέλων, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀναφέρουσιν, ἐπειδὴ οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ἢ ὕλη, ἀλλ' ἐν τοῖς θρεπτικοῖς.

Δεύτερον σημεῖον, ἡ κοιλία αὐτῶν ξηραίνεται διὰ τὴν ζέσιν τῆς φλεγμονῆς τῆς ἐν ἥπατι ἐξαναλισκούσης τὴν ἱκμάδα τὴν ἐν τῇ γαστρὶ, καὶ ἐξ ἀνάγκης ξηραίνεται ἡ κόπρος καὶ οὐκ 2) ἀποπατοῦται. καὶ γὰρ περιουσία ὕγρου ἔστιν, οὐκ ἐν 3) τῇ κύτει τῆς γαστροῦ περιέχεται, ἀλλ' ἐν τοῖς μεταξὺ χωρίοις περιτοναίου καὶ ἐντέρων.

Τρίτον σημεῖον, ὅτι καὶ ἐπὶ τούτων οἱ πόδες 4) οἰδίσκουσι. καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐνταῦθα οἰδαίνουσι, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἐπὶ τῇ πρωτοπαθείᾳ τῶν κενεώνων, ὥς ἤδη εἴρηται. πλὴν ἐπὶ τούτων καὶ αἱ χεῖρες καὶ τὸ δέσμα τοῦ παντός σώματος οἰδαίνουσι. καὶ τίνι λόγῳ ταῦτα οἰδαίνουσιν; ἐπεὶ ἀποτυχία ἐστὶ τῆς ἐξαιματώσεως, λεπτόν καὶ ὕδαρές ἐστι τὸ αἷμα, ἐξ ὧν τρέφονται, καὶ ἐντεῦθεν οἰδαίνουσιν.

Τέταρτον σημεῖόν ἐστιν ὅτι ἐπάσματα τινὰ γίνονται αὐτοῖς ἐν τοῖς δεξιοῖς καὶ ἐν τοῖς ἀριστεροῖς, γινόμενα καὶ πάλιν παύμενα. τελευταῖον μέντοι γίνονται μὲν, οὐ παύονται δέ, ἀλλὰ μένουσι. γίνονται δὲ τὰ ἐπάσματα ὑπὸ ὑγρότητός 5) τινος, καὶ 6) ὑπὸ πνευμάτων πολλῶν. καὶ τίνι λόγῳ καταρχὰς μὲν γίνονται καὶ παύονται, τελευταῖον δὲ γίνονται μὲν, οὐ παύονται δέ; τοῦτο πρὸς τὸ ἔμφυτον θερμὸν, καταρχὰς ἐρῶμενέστερόν ἐστὶ, καὶ ἔπαθέ τι. καὶ ἡνίκα γένωνται τὰ ἐπάσματα ταῦτα, τὸ ἔμφυτον θερμὸν 7) διαφορεῖ αὐτά. τελευταῖον μέντοι ἐπειδὴ ἀδρανέστερον τὸ ἔμφυτον θερμὸν, σχεδὸν καὶ κίνδυνός ἐστιν ἀποσβεσθῆναι αὐτό. καὶ γίνονται μὲν τὰ ἐπάσματα, οὐ παύονται δέ, ἐπειδὴ οὐκ ἰσχύει τὸ ἔμφυτον θερμὸν αὐτὰ διαφορεῖσαι. πλὴν καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ πρωτοπάθειαν τῶν κενεώνων γίνονται τὰ ἐπάσματα ταῦτα, 8) ἀλλ' οὐ παύονται. ἀλλὰ

1) ἀναβήττουσι M. 2) ἀποπατοῦσιν L. 3) τῇ κύτει M. 4) οἰδίσκουσι om. L. 5) πολλῆς M. A. 6) ἀπὸ M. 7) διαφορεῖται L. 8) καὶ M. A.

καὶ ἄλλως διαφέρουσιν, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ πρωτοπά-
 θειαν τοῦ ἥπατος εἴκονσι τῇ ἀφῇ, καὶ κοιλαίνονται, ἐπὶ
 δὲ τῶν κατὰ πρωτοπάθειαν τῶν κενεώνων τὰ ἐπάσματα
 οὐκ εἴκονσι τῇ ἀφῇ, ἀλλ' ἀντίτυπα μένουσιν ὡς ἐπὶ λί-
 θου. καὶ τίνι λόγῳ ταῦτα γίνονται, λέγομεν. 1) ἐν μὲν τῇ
 πρωτοπαθείᾳ τοῦ ἥπατος τὰ ἐπάσματα ὑπὸ φλεγματικῶ-
 τέρας ὕλης γίνονται, ἡ δὲ τοιαύτη ὕλη μαλακὴ ἐστὶ, καὶ
 διὰ τοῦτο εἴκονσι τῇ ἀφῇ καὶ κοιλαίνονται, ἐπὶ δὲ τῇ
 πρωτοπαθείᾳ τῶν κενεώνων οὐκ εἴκονσι τὰ ἐπάσματα τῇ
 ἀφῇ, ἐπειδὴ ὑπὸ παχέων πνευμάτων γίνονται. τὰ δὲ παχέα
 πνεύματα τὰ ἐνισχόμενα οὐκ εἴκονσι τῇ ἀφῇ, δίκην ἀσκοῦ
 ἀκριβῶς πεφτυσμένου.

Δεύτερόν ἐστι κεφάλαιον, ἐν ᾧ καὶ ἕτερα σημεῖα ἡμῖν
 παραδίδωσι, μὴ μόνον ἐπὶ τῶν ὑδεριώντων θεωρούμενα,
 ἀλλὰ καὶ ἐπὶ 2) ἑτέρῳ ὀξέων νοσημάτων, ὧν πρῶτόν
 γε σημεῖον λέγει τοιοῦτον ὅτι κάκιστόν ἐστιν ἐπὶ τῶν
 ὀξέων νοσημάτων, τὸ κατεψυγμένα ἔχειν τὰ ἄκρα, κεφα-
 λὴν λέγω καὶ χεῖρας καὶ πόδας, τὴν δὲ κοιλίαν καὶ τὰς
 πλευρὰς καὶ τὰ σπλάγχνα καὶ τὸν θώρακα θερμὰ ἔχειν
 καὶ διακαίεσθαι· δηλοῖ γὰρ ἢ μεγάλην φλεγμονὴν ἢ ἐπι-
 τεταμένην ὀδύνην ἢ καὶ ἀμφοτέρω. ἐπὶ γὰρ τῇ φλεγμονῇ
 καὶ τῇ ὀδύνῃ τῶν σπλάγχνων, ὀλίγον αἷμα φέρεται ἐπὶ τὸ
 πᾶν σῶμα πρὸς ἀποτροφὴν τῶν μορίων. τὸ δὲ πλεῖστον
 τοῦ αἵματος φέρεται ἐνθα ἢ φλεγμονὴ καὶ ἢ ὀδύνη, καὶ ἐκεῖσε
 συρῶνται. καὶ διὰ τοῦτο τὰ μὲν ἄκρα ψύχονται· ἐνθα δέ
 ἐστὶν ἢ φλεγμονὴ τυχὸν ἐν τοῖς σπλάγχνοις, διὰ τοῦτο
 διακαίονται. ἀγαθόν δέ ἐστι σημεῖον καὶ ἄριστον, τὸ
 ὁμαλῶς καὶ ὁμοτίμως θερμὸν εἶναι τὸ πᾶν σῶμα καὶ
 μαλθακόν. δηλοῖ γὰρ ὅτι οὐκ ἐστὶ φλεγμονὴ ἢ ὀδύνη,
 ἀλλ' οὐδὲ ὀξὺς πυρετός. ἐπὶ γὰρ τοῦ ὀξέος πυρετοῦ καὶ
 ὁμοτίμως θερμὸν γίνηται τὸ πᾶν σῶμα, ἀλλ' ὁμως ἐκεί-
 νῃ ἢ θερμότης οὐκ ἐστὶ μαλθακὴ, ἀλλὰ κατάξηρος καὶ
 ἐπιτεταμένη.

Δεύτερον σημεῖον κακόν ἐστιν ἐπὶ τῶν ὀξέων νοσημά-
 των, τὸ δυσκινήτως ἔχειν ἐν τῷ στρέφεσθαι καὶ συστέλ-

1) ὅτι ἐπὶ M. A. 2) ἕτερα ὀξέα νοσήμ. L.

λιν τὰ μόρια, πόδας λέγω καὶ χεῖρας, καὶ ἐν τῷ μετεω-
ρίζεσθαι τυχὸν ἐν τῷ ἀνακαθέζεσθαι. δηλοῖ γὰρ ἐσχάτην
ἀσθενείαν τῆς συνεκτικῆς δυνάμεως τῆς ἐν ἐκάστῳ μορίῳ
συνεχοῦσης καὶ στηριζούσης τὸ σῶμα. ταύτης γὰρ ἀσθε-
νούσης, 1) οὐκ ἀντέχεται τὸ σῶμα, ἀλλὰ τῷ βάρει δυσκι-
νητεῖ· ἢ τοῦτο, ὅτι ἡ δυσκινησία γίνεται, ἀσθενούσης τῆς
ψυχικῆς δυνάμεως, ἐν ᾗ κατὰ προαίρεσιν κινοῦνται τὰ
μόρια. ταύτης γὰρ ἀσθενούσης, οὐ κινοῦνται κατὰ προαί-
ρεσιν, ὅπερ κάκιστόν ἐστιν, ἐπειδὴ μεγάλην βλάβην ἐνδεί-
κνυται τῆς ἀρχῆς τῶν νεύρων, λέγω δὴ τοῦ ἐγκεφάλου
καὶ αὐτῶν τῶν νεύρων.

Τρίτον σημεῖον κακὸν ἐστὶ τὸ πελιδνοῦσθαι ἢ μελαί-
νεσθαι τὰ ἄκρα ἐπὶ τῶν ὀξέων ροσημάτων. δηλοῖ γὰρ ἢ
μεγίστην ὀδύνην ἢ θάνατον. ἐπὶ γὰρ τοῦ θανάτου ἐλάχι-
στος πυρετὸς 2) περὶ τὰ σπλάγχνα τὸ τέως ἐμφωλεύει ἐκ
τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ, καὶ ὥς ἐπὶ τὰ ἐκεῖ λοιπὸν καὶ τὰ
μόρια συντρέχουσι καὶ δοκοῦσιν ἀνασπᾶσθαι, προσδο-
κοῦντα τυχεῖν τῆς ἐαυτῶν σωτηρίας. 3) ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν
ὀδυνῶν τῶν ἐπιτεταμένων ὥς ἐπὶ κωλικῆς διαθέσεως καὶ
τῶν νεφριτικῶν καὶ τῶν τοιούτων τὰ μόρια συντρέχουσιν
ὥς ἐπὶ τὸ ὀδυνώμενον μόριον, διὰ τὸ καὶ τὴν φύσιν ἐκ-
εῖσε συννεύειν καὶ συντρέχειν.

Ὅκοσοι μὲν οὖν τῶν ὑδρώπων ἐκ τῶν κενεώνων τε καὶ
τῆς ὀσφύος καὶ τὰ ἐξῆς. —

Κενεῶνας εἶωθε καλεῖν ὁ Ἱπποκράτης ἐκεῖνο τὸ χω-
ρίον τὸ ἀπὸ τῆς ἐσχάτης πλευρᾶς μέχρι τοῦ ὀστος τῆς
λαγόνος, ἐπειδὴ κενότερον δοκεῖ εἶναι, ὥς πρὸς τὰ ὑπερ-
κείμενά τε καὶ ὑποκείμενα. ὥς δὲ τῷ Γαληνῷ δοκεῖ, ἐν
τούτοις τοῖς κενεῶσι περιέχεται ἡ νῆστις, αἱ μεσαραικαὶ
φλέβες καὶ οἱ νεφροί. τούτων οὖν φλεγμαινόντων ἢ καὶ
ἐνὸς ἢ καὶ δύο, ἐστὶν ὅτε δὲ καὶ ὅλων, μεταλαμβάνει τῆς
κακίας τὸ ἥπαρ, καὶ βλάπτεται ἡ ἀλλοιωτικὴ δύναμις αὐτοῦ.
καὶ ἐντεῦθεν ἀποτυγχάνει ἡ ἐξαίματωσις καὶ γίνεται ὕδρεος
ὁ κατὰ πρωτοπάθειαν μὲν τῶν κενεώνων, κατὰ συμπά-
θειαν δὲ τοῦ ἥπατος.

1) οὐ κατέχεται M. A. 2) ἐπὶ M. 3) ἀλλὰ — συντρέχειν om. L.

Βῆξαι τε θυμὸς γίνεται αὐτέοισι, καὶ ἀποπτύουσιν οὐδὲν ἄξιον λόγου. —

Θυμὸν ἐνταῦθα ἀκουστέον τὴν ἐπιθυμίαν. τί γὰρ ὅτι οἱ κατὰ πρωτοπάθειαν τοῦ ἥπατος ὑδεριῶντες, ὠθούμενον τὸ διάφραγμα ὑπὸ τῆς φλεγμονῆς τοῦ ἥπατος στενοχωρεῖται ὁ πνεύμων, καὶ ἐπιθυμοῦσι βήττειν, οὐδὲν 1) δὲ ἀναφέρουσι βήττοντες, ἐπειδὴ οὐκ ἔστιν ἡ ὕλη ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς, ἀλλ' ἐν ἄλλοις μορίοις, λέγω δὴ καὶ ἐν τοῖς 2) θρεπτικοῖς καὶ ἐν τῷ ὑμένι τῷ περιχειμένῳ τῷ ἥπατι, καὶ ἐκεῖσε σφηνοῦται, καὶ βήττοντες οὐδὲν ἀναπτύουσιν ἄξιον λόγου, ὀλίγιστον δὲ ὑγρὸν ἀναφέρουσιν· οὐδὲ γὰρ πάντα ἀμοιροῦσιν ὑγρότητος τὰ ἀναπνευστικὰ μόρια, ἀλλὰ περιγράφεται λεπτὸν πάντως ὑγρὸν καὶ ἐν τῷ θώρακι καὶ ἐν τῷ πνεύμονι καὶ ἐν τῇ τραχείᾳ ἀρτηρίᾳ. βήττοντες οὖν ἐκ τούτων τῶν μορίων, ὑγρὸν λεπτὸν μεθίεται καὶ ὀλίγιστον, καὶ τοῦτο ἀποπτύουσιν, οὐ μὴν ἐκ τῆς ὕλης, ἐπειδὴ ἐν ἄλλοις 3) μορίοις ἔστιν ἐσφηνωμένη.

Κεφαλὴ δὲ καὶ χεῖρες καὶ πόδες ψυχρὰ ἔόντα κακὸν τῆς τε κοιλίης καὶ τῶν πλευρῶν καὶ τὰ ἐξῆς. —

Ἀποροῦσιν ὅτι οὐκ ἔστι τοῦτο ἀληθές, οὐδὲ πάντως κακὸν ἔστι τὸ τὰ ἅκρα ψύχεσθαι. ἐνδέχεται γὰρ ψύχεσθαι τὰ ἅκρα καὶ ἐν χειμῶνι καὶ ἐν γεροντικῇ ἡλικίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς εἰσβολαῖς τῶν παροξυσμῶν. εἰ δὲ χρόνιον νόσημα, λειψαιμοῦντα τὰ ἅκρα καταψύχονται καὶ οὐκ ἔστι κακὸν ἢ ἐπικίνδυνον. πῶς οὖν ἔφη ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι κακὸν ἔστι τὸ ψύχεσθαι τὰ ἅκρα; πρὸς ὃ 4) λέγομεν ὅτι ὁ Ἱπποκράτης ἐνταῦθα περὶ ὀξέος νοσήματος ἐξετάζων ἐκάκισε τὸ τὰ ἅκρα ψύχεσθαι. τί γὰρ ὅτι ὁξὺ νόσημα ὑπέθετο καὶ διακαῇ πυρετὸν καὶ φλογώδη ζέσιν. καὶ ἐὰν τούτων ὑποκειμένων ψυχρὰ ἔσονται τὰ ἅκρα, πῶς οὐκ ἔσται κακὸν; δηλοῖ γὰρ ἀσθένειαν καὶ καταβολὴν τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ καὶ ἥτιαν τῆς φύσεως. καὶ πῶς οὐκ ἔστι κακὸν τὸ τοιοῦτον;

1) γὰρ M. A. 2) ἀναπνευστικοῖς L. 3) ἐστὶ μορ. M. 4) ἀπολογούμεθα M. A.

Στρέφεσθαι δὲ χρὴ τὸν νοσοῦντα καὶ ἐν τοῖς μετεωρισμοῖσιν ἐλαφρὸν εἶναι. —

Μετεωρισμὸν καλεῖ ὁ Ἱπποκράτης τὴν ἀβίαστον κίνησιν, ἵνα ἀβιάστως ἀνακαθέζηται ὁ νοσέων καὶ στρέφηται. τί γὰρ δηλοῖ 1) ῥώμην καὶ ἰσχὺν τῆς κινητικῆς δυνάμεως καὶ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς, λέγω δὴ τοῦ ἐγκεφάλου. οἱ γὰρ περὶ 2) Διοκλέα, ἡ κίνησις διττὴ ἐστίν, ἐκ φέροντος καὶ φερομένου. καὶ φέρον μὲν ἐκάλουν τὴν δύναμιν τὴν κινητικὴν, φερόμενον δὲ τὸ σῶμα. ὑπὸ γὰρ τῆς δυνάμεως φέρεται τὸ σῶμα, ἐπεὶτοι γε ὅσον πρὸς ἑαυτὸ τὸ σῶμα βαρὺ ἐστὶ καὶ βρῖθον.

Καὶ τὸ ὅλον σῶμα καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ἐπικινδυνότερον. —

Ἀποροῦσιν ὅτι εἰπὼν καὶ τὸ ὅλον σῶμα, τί δῆποτε ἐπήγαγε καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, καὶ ἰδίᾳ καὶ χωρὶς εἰπεῖν. τί γὰρ 3) ὅτι οὐκ ἠδύνατο εἰπεῖν καὶ τὸ ὅλον σῶμα, ἀλλ' ἰδίᾳ καὶ χωρὶς ἔφη αὐτά; πρὸς οὓς λέγομεν ὅτι κατ' ἐξοχὴν τοῦτο πεποίηκεν. ἐπεὶδὴ γὰρ μάλιστα ἐν τούτοις τοῖς μορίοις, χεῖρας λέγω καὶ πόδας, διαφαίνεται τὸ ἐπικινδυνότερον σημεῖον, καὶ ἡ κακία τοῦ πάθους ἐν αὐτοῖς θεωρεῖται, καὶ διὰ τοῦτο κατ' ἐξοχὴν ἐμνημόνευσεν αὐτῶν.

Μελαινόμενοι δὲ παντελῶς οἱ δάκτυλοι ἢ οἱ πόδες, ἦσσαν ὀλέθριοι τῶν πελιδνῶν. —

Ἡ μέλανσις ἐπίτασις ἐστὶ τῆς πελιδνώσεως. πρότερον πελιδνοῦνται καὶ οὕτως μελαίνονται. καὶ ἀποροῦσί τινες ὅτι ἐὰν ἡ μέλανσις ἐπίτασις ἐστὶ τῆς πελιδνώσεως, πῶς ἔφη ὁ Ἱπποκράτης, καὶ οἱ δάκτυλοι πελιδνούμενοι, προσδόκιμος ὁ θάνατος, μελαινόμενοι δὲ παντελῶς οἱ δάκτυλοι καὶ οἱ πόδες, ἦσσαν ὀλέθριοι τῶν πελιδνῶν; καὶ λέγομεν ὅτι ἡ μέλανσις διττὴ ἐστίν, ἡ μὲν κατὰ ἐπίτασιν τῆς πελιδνώσεως γίνεται, ἡ δὲ οὐχί. καὶ εἰ μὲν κατ' ἐπίτασιν, ἐνδείκνυται μεγίστην σηπεδόνα, ἥτις κακίστη ἐστὶ. γίνεται μέλανσις καὶ κριτικῶς, ἥνίκα, ὀξέος ὑποκειμένου νοσή-

1) ἰσχ. κ. ῥώμ. M. 2) Διοκλέαν I. 3) ὅτι om. M.

ματος, ἐπεγεροθῇ ἡ φύσις κριτικῶς καὶ ἀπορρίψῃ τὴν ὕλην ἐπὶ τὰ ἄκρα, καὶ ἐκεῖνα μὲν μελαίνονται. ἔστι δ' ὅτε καὶ ἀποπίπτουσιν ἐπὶ τῆς ἐκριφείσης κακοχυνμίας. ὁ δὲ ἄνθρωπος περισώζεται τοῦ κινδύνου 1) καὶ ἐλευθεροῦται. ὁ οὖν Ἱπποκράτης ταύτην τὴν μέλανσιν ἐνταῦθα ἐκάλεσεν, ἥσσον ὀλέθριον τῶν πελιδνῶν, ἐπεῖτοι γε ἐνδέχεται αὐτὴν τὴν ἐκριφείσαν ὕλην κριτικῶς ἥττον μετέχειν κακίας, καὶ πελιδνοῦσθαι τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, οὐ μὴν μελανθῆναι.

Περὶ δὲ ὕπνου, ὥσπερ καὶ κατὰ φύσιν ἡμῖν σύνηθές ἐστι, τὴν μὲν ἡμέραν καὶ τὰ ἑξῆς. —

Ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῶν νεύρων ἐπάνεισιν ὁ Ἱπποκράτης, φημὶ δὴ τὸν ἐγκέφαλον, καὶ τοῦτον σημειοῦται ἀπὸ τῆς βλάβης τῆς ἐνεργείας. περὶ γὰρ ὕπνου διαλέγεται. ὁ δὲ παρὰ φύσιν ὕπνος ἐν βλάβαις ταῖς τῶν ψυχικῶν ἐνεργειῶν θεωρεῖται, φημὶ δὴ τῆς κοινῆς αἰσθήσεως ἡγουν τῶν κατὰ μέρος συναισθήσεων, εἰ 2) γε ἐδείχθη ἐν ἑτέροις πάσαις ταῖς κατὰ μέρος αἰσθήσεσι συνεργοῦσα καὶ ἡ κοινὴ αἴσθησις, ὧν ἡρεμία τὸν ὕπνον ἐργάζεται. τριττός δὲ ὁ ὕπνος ἢ κατὰ φύσιν ἢ παρὰ φύσιν ἢ μεταξὺ ἀμφοτέρων.

Ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ ὕπνου ὁ λόγος, φέρε τὰ τέσσαρα 3) γενεσιουργὰ αἰτία τῶν ὕπνων 4) διασκεψώμεθα. καὶ ποιητικὸν μὲν αἰτιόν ἐστιν ἡ ἡρεμία τῶν κατὰ μέρος αἰσθήσεων καὶ τῆς κοινῆς αἰσθήσεως. καὶ ὅτι ποιητικὸν μὲν αἰτιόν ἐστι 5) τοῦ ὕπνου ἡ ἡρεμία τῶν κατὰ μέρος αἰσθήσεων καὶ τῆς κοινῆς αἰσθήσεως, πάντες ὁμοφώνησαν. περὶ δὲ ἕτερόν τι ἀμφιβάλλουσιν οἱ ἱατροὶ καὶ οἱ φιλόσοφοι, περὶ τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς ἡρεμίας, εἰ 6) ἔστιν ἀμφοτέρα ὑπὸ φύσεως, 7) καὶ κατὰ πρῶτον λόγον ἐπιτελοῦνται. καὶ οἱ μὲν ἱατροὶ ἀμφοτέρα ὑπὸ φύσεως λέγουσιν ἐπιτελεῖσθαι καὶ κατὰ πρῶτον λόγον δεικνύντες τὸν τρόπον τοῦτον. ἡ φύσις πολλὴν πρόνοιαν καὶ φροντίδα περὶ τῶν ὑπ' αὐτῆς γινομένων ποιεῖται, καὶ ποιήσασα

1) καὶ ἐλευθ. om. M. A. 2) δὲ M. A. 3) γενεσιουργικά M. A. 4) προσδιασ. M. προδιασ. A. 5) τοῦ ὕπνου om. L. 6) γε M. A. 7) λέγουσιν ἐπιτελεῖσθαι add. M. A.

τὴν ἐνέργειαν ἐπετήδευσε καὶ τὴν ἡρεμίαν, ἵνα μὴ τῇ ἀεννάῳ κινήσει καὶ ἐνεργείᾳ φθείρωνται τὰ μόρια καὶ ἐν αὐτοῖς καταβληθῶσιν αἱ δυνάμεις. 1) διὸ ὥς εἴρηται καὶ τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν ἡρεμίαν κατὰ πρῶτον λόγον ἐποίησεν ἡ πάνσοφος φύσις, ἵνα μετὰ τὴν ἐνέργειαν 2) ἡρεμοῦντα ἀνάπαυλαν καὶ ἀνακωχὴν 3) λαμβάνοντα ἐν 4) αὐτοῖς αἱ δυνάμεις, πάλιν πρὸς ὁρμὴν τῆς ἐνεργείας ἀκόπως ἐπιβαίνωσιν. ἢ οὐχ ὁρῶμεν τὰ ἀγαθὰ τὰ γινόμενα ἐν τοῖς ὕπνοις, τὴν διάφορον πέψιν καὶ τὴν διάκρισιν τῶν χυμῶν, καὶ τὰ τοιαῦτα; ὅθεν τινὲς τὸν ὕπνον οὐκ ἠθέλησαν ἡρεμίαν καλέσαι, ἀλλ' ἐπιτεταμένην κίνησιν τῶν φυσικῶν δυνάμεων. Οἱ δὲ φιλόσοφοι λέγουσι, κατὰ πρῶτον λόγον τὴν ἐνέργειαν ἀποτελεῖσθαι ὑπὸ τῆς φύσεως, τὴν δὲ ἡρεμίαν παρακολούθημά τι εἶναι, κατασκευάζοντες οὕτως, ὅτι ἡ φύσις διὰ τοῦτο ἐποίησε καὶ τὴν διάφορον ποικιλίαν τῶν μορίων κατασκεύασε, διὰ τὴν ἐνέργειαν, ἵνα ἀμέμπτως καὶ κατὰ πρῶτον λόγον ἐπιτελῇται ἡ ἐνέργεια, ἡ δὲ ἡρεμία παρακολουθῇ, ἵνα μετὰ τὴν ἐνέργειαν καὶ ἡρεμοῦσι τὰ τε μόρια καὶ αἱ δυνάμεις. καὶ ἐπειδὴ δὲ φύσεως ἐμνημονεύσαμεν, τριττὴ δὲ ἐστὶν αὕτη, εἵπωμεν, ὑπὸ ποίας φύσεως προνοία ἐπιτελεῖται ἡ ἡρεμία, ἡγουν ὁ ὕπνος. ἔστι γὰρ ἡ φυτικὴ ψυχὴ, ἔστιν ἡ λογικὴ ψυχὴ, ἔστι καὶ ἡ ἄλογος ψυχὴ. ὑπὸ ποίας ἄρα τούτων ἐπιτελεῖται ὁ ὕπνος; καὶ ὑπὸ μὲν τῆς 5) φυτικῆς οὐδαμῶς, ἐπεὶ ὥφειλον καὶ τὰ φυτὰ ὕπνοῦν. ἀλλ' ἐπὶ τῆς λογικῆς οὐδαμῶς, ἐπεὶ ὥφειλε μόνος ὁ ἄνθρωπος ὕπνοῦν. οὐκοῦν προνοία τῆς ἀλόγου ψυχῆς; διάφοροί εἰσιν ἐν αὐτῷ δυνάμεις κινητικάι. ἔστι γὰρ ζωτικὴ, ἔστι καὶ κινητικὴ. ὑπὸ ποίας 6) ἄρα τούτων ἐπιτελεῖται ὁ ὕπνος; ὑπὸ μὲν τῆς ζωτικῆς οὐδαμῶς. αὕτη γὰρ αἰεὶ ἐνεργεῖ κατὰ τε τὴν σφυγμικὴν καὶ τὴν ἀναπνευστικὴν. ἀλλ' ἴσως ἀπορεῖ τις λέγων, καὶ πῶς οὐ φθείρονται τῇ ἀεννάῳ κινήσει καὶ 7) ἐνεργείᾳ; καὶ λέγομεν, ὅτι οὐκ ἔστι μία καὶ ἡ αὕτη κίνησις, ἀλλὰ

1) ὕπνος ἐστὶν ἡρεμία τῶν κατὰ μέρος αἰσθήσεων καὶ τῆς κοινῆς αἰσθήσεως, καὶ κίνησις ἐπιτεταμένη τῶν φυσικῶν δυνάμεων. L. in mg. 2) Fort. ἡρεμοῦσαι — λαμβάνουσαι. 3) λαμβάνονται M. A. 4) αὐτοῖς sc. ὕπνοις. 5) φυτικῆς M. 6) ὅτι τοῦτο M. 7) συνεργείᾳ M. A.

δύο ἐναντίαι. μεταξὺ δὲ δύο ἐναντίων κινήσεων, πάντως μεταξὺ 1) λαβεῖται ἡρεμία. ἐπὶ μὲν τῆς σφυγμικῆς ἐστὶ συστολὴ καὶ διαστολὴ, καὶ ἐν τῷ μέσῳ, ἐν ᾧ ἀλλήλας διαδέχονται, ἔστιν ἡ ἡρεμία. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἀναπνοῆς, ἔστιν εἰσπνοὴ καὶ ἐκπνοὴ, καὶ μεταξὺ λαβεῖται ἡρεμία. ἐν ταύταις οὖν ταῖς εἰρημέναις ἀνακωχὴν λαμβάνουσαι αἱ ζωτικαὶ δυνάμεις, ἀποτελοῦσι τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν. ἀλλ' οὐδὲ ὑπὸ τῆς 2) ζωτικῆς δυνάμεως ἀποτελεῖται ὁ ὕπνος, ἐπειδὴ αἱ κατ' ὁρμὴν κινήσεις προαιρέσει δουλεύουσιν, ὁ δὲ ὕπνος προαιρέσει οὐ δουλεύει. 3) λείπεται οὖν προνοία ὑπὸ τῆς ἀλόγου ψυχῆς καὶ τῆς κατὰ μέρος αἰσθήσεως καὶ τῆς κοινῆς αἰσθήσεως ἐπιτελεῖσθαι τὸν ὕπνον· κατὰ συμβεβηκὸς δὲ καὶ ὑπὸ τῆς ἡρεμίας τῆς φαντασίας καὶ τῆς μνήμης ἐπιτελεῖται ὁ ὕπνος. τί γὰρ ἡρεμουσῶν τῶν αἰσθήσεων, οὐκ ἀναπέμπονται τύποι ἐπὶ τῇ φαντασίᾳ, ἐν ᾧ ὥφειλε φαντασθῆναι, καὶ ἐντεῦθεν ἡρεμεῖ; καὶ ἰδοὺ κατὰ μὲν πρῶτον λόγον ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων ἐπιτελεῖται ὁ ὕπνος· κατὰ συμβεβηκὸς δὲ καὶ ὑπὸ τῆς ἡρεμίας τῆς φαντασίας καὶ τῆς μνήμης. ἀλλ' ἴσως ἀπορεῖ τις λέγων, ὅτι εἰ οὖν ἡ φαντασία ἐν τοῖς ὕπνοις ἡρεμεῖ, πῶς ὀνειρώττομεν ἐν τοῖς ὕπνοις, εἰ μὴ ὅτι τῆς φαντασίας ἐνεργούσης; καὶ λέγομεν, ὅτι ἐν τῷ κατὰ φύσιν ὕπνῳ ἡ φαντασία πάντως ἡρεμεῖ, ὅθεν οὐδὲ ὀνειρώττομεν ἐν τῷ κατὰ φύσιν ὕπνῳ. εἰ μὴ γὰρ αἱ αἰσθήσεις πέμπουσι τοὺς 4) τύπους τῇ φαντασίᾳ, οὐκ ἐνεργεῖ. τούτων δὲ ἡρεμουσῶν ἐν τῷ ὕπνῳ, καὶ ἡ φαντασία ἡρεμεῖ καὶ ἡ μνήμη ἐν τῷ κατὰ φύσιν ὕπνῳ. οὐδὲν γὰρ ἐστὶ φαντασία, ἢ μονὴ καὶ στάσις τῶν φαντασθέντων.

Ἐλικὸν δὲ αἷτιόν ἐστι τοῦ ὕπνου, ἡ ἀναπεμπομένη χρηστὴ ὑγρότης, ἣτις φερομένη ἐπὶ τοὺς πόρους τῶν νεύρων καὶ περὶ τὰς ῥίζας αὐτῶν, παρεμποδίζει καὶ παρακωλύει διεξελθεῖν τὸ ψυχικὸν πνεῦμα. τούτου γὰρ κωλυομένου, οὐ διοδεύει καὶ διαλάμπεται ἀκτινοειδῶς ταῖς αἰσθήσεσιν, ἀλλ' ἡρεμίαν ἔχουσιν, ὅπερ ὁ κατὰ φύσιν ἐστὶν ὕπνος. καλῶς δὲ εἵπομεν ὅτι παρακωλύει διεξελ-

1) deprehendetur. 2) λογικῆς Merc. in mg. 3) λοιπὸν M. A. 4) ὕπνους L.

θεῖν τὸ ψυχικὸν πνεῦμα. οὐδὲ γὰρ πάντα ἐμφράττει τὰς ῥίζας τῶν νεύρων καὶ τοὺς πόρους ἢ χρηστὴ ὑγρότης, ἀλλ' 1) ἐπιπολαίως, ὥστε μοῖρά τις τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος διεξέρχεται. οὕτως γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ἐκτὸς ὁρῶμεν ἐπὶ τοῦ ἡλίου, ἡνίκα καθαρὸν νέφος ὑποδράμῃ τῷ ἡλίῳ, τὴν μὲν ἀκτῖνα αὐτοῦ κωλύει διεξελεῖν. τὸ δὲ φῶς διεξέρχεται καὶ ποιεῖ τὴν ἡμέραν. 2) οὕτως οὖν καὶ ἐνταῦθα διεξέρχεται μοῖρά τις ψυχικὴ τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος, ὡς δηλοῖ τὸ ἐν τῷ ὑπνώττειν ἡμᾶς συγγινώσκειν πολλάκις τὰ λεγόμενα, καὶ τὰ γινόμενα ἀκοίμεν, ἐν οἷσιν οἱ ποτε ὑπνοῦντες οἴκω. εἰ δὲ ἀχλυνωδέστερον καὶ παχύτερόν ἐστι τὸ ὑγρὸν, καὶ μείζων ἢ ἐμφραξις γένηται, τότε οὐχ ὕπνος ἐστὶ σχεδὸν, ἀλλ' ἀποπληξία ἢ κῶμα καὶ τὰ τοιαῦτα. ὥσπερ πάλιν ἐπὶ τοῦ ἡλίου ἐὰν νέφος ζοφῶδες καὶ παχὺ ὑποδράμῃ αὐτόν, ποτὲ οὐ μόνον τὴν ἀκτῖνα κωλύει, ἀλλὰ καὶ τὸ φῶς, ὡς δοκεῖν ἡμᾶς ὁρᾶν πολλάκις τοῦτο γινόμενον ἐν ἡμέρᾳ, ὡς ἑσπέραν εἶναι. εἰ δὲ γεωδέστερόν ἐστι τὸ ὑγρὸν, παντελῆ ποιεῖται τὴν ἐμφραξιν καὶ θάνατον ἐπιφέρει, οὐ μὴν ὕπνον. οὕτως καὶ γὰρ ὁ ἥλιος 3) ὑπόγειος γινόμενος καὶ σκεπόμενος ὑπὸ τοῦ πάχους τῆς γῆς 4) στερεῖται ὁ ἀήρ οὗτος τοῦ φωτίζοντος καὶ γίνεται ἡ νύξ. τοῦτο οὖν καὶ τὸ ὑλικόν ἐστιν αἷτιον, ἢ χρηστὴ ὑγρότης.

Ὁργανικὸν δὲ αἷτιόν ἐστιν αὐτὸς ὁ ἐγκέφαλος ἐν ᾧ χορηγεῖται ἡ ὑγρότης.

Τελικὸν δὲ αἷτιόν ἐστι, δι' οὗ ἐγένετο αὐτὸς ὁ ὕπνος, λέγω δὴ διὰ τὴν ἀνάπαυλαν τῶν δυνάμεων.

Δεύτερόν ἐστι κεφάλαιον, ἐν ᾧ δεῖ ἡμᾶς τέσσαρό τινα περὶ τοῦ ὕπνου εἰπεῖν καὶ ζητῆσαι, τὸ ποσὸν τοῦ ὕπνου, τὸ ποιὸν, τὸν καιρὸν, τὸν τρόπον τῆς χρήσεως. καὶ ἀρκτέον ἀπὸ τοῦ ποσοῦ.

Τὸ ποσὸν τοῦ ὕπνου μήτε πολὺ δεῖ 5) εἶναι, μήτε βραχύ· ὁ γὰρ πολὺς ὕπνος περιττωματικὸν τὸ σῶμα δη-

1) ἐπιπόλως L. 2) Pulchre probatum, quo in somno interdum phantasiae oriuntur, interdum non. 3) ὑπόυλος M. A. 4) ἐστέρηται M. A. 5) εἰδέναι L.

λοῖ καὶ αὐτὴν τὴν ἀναπεμπομένην ὑγρότητα. ὁ δὲ βραχὺς ὕπνος δηλοῖ ἐνδειαν ὑγρότητος, καὶ λεπτοῦ καὶ ἀερώδους φύσιν τοῦ ὑγροῦ. τοτηνικαῦτα γὰρ ἐτοιμῶς διαφορεῖται, καὶ διὰ τοῦτο βραχὺς γίνεται ὁ ὕπνος. ἀλλὰ δεῖ μέσον αὐτὸν εἶναι μήτε πολὺν μήτε βραχύν.

Κατὰ δὲ ποιότητα, οὐ δεῖ τὸν ὕπνον βαθὺν εἶναι καὶ καταφορικόν. κακὸν γάρ ἐστι. δηλοῖ 1) γὰρ παχεῖαν τὴν ὑγρότητα. ἀλλ' οὔτε ἐπιπόλαιον δεῖ εἶναι τὸν ὕπνον καὶ 2) ἐτοιμοεργήγορον· δηλοῖ γὰρ λεπτὴν τὴν ὑγρότητα καὶ εὐδιαφόρητον. ἀλλὰ δεῖ αὐτὸν μέσως πως εἶναι.

Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν, δεῖ ἐν τῇ νυκτερινῇ ὥρᾳ ἐπιτελεῖσθαι τοὺς ὕπνους. τότε γὰρ ἐπιτηδειότης ἐστὶ τῆς ἡρεμίας ἐπὶ παντὸς ζώου. ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις ὅτι καὶ πῶς τινες ὁρῶμεν τῶν τεχνιτῶν ἐν μὲν τῇ νυκτὶ κάμνοντας, ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ὑπνοῦντας, καὶ ὑγιεινῶς διάγοντας, ὥσπερ 3) μάγκυπες καὶ χαλκεῖς; πρὸς ὃ φάμεν ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Ἰπποκράτους 4) πάντες εὐτάκτως ἐβίου, καὶ οὐκ ἦν τοιαύτη κατάστασις, ἀλλὰ κοσμίως ἔζων. οὕτως γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ἐκτὸς ὁρῶμεν, ὅτι ἀνίσχοντος τοῦ ἡλίου καὶ ἡμέρας γινομένης, πάντα τὰ ζῶα 5) ἐπὶ τὰ πλεῖστα ὁρμῶσι πρὸς τὴν ἐνέργειαν. ὑπὸ γῆν δὲ γινομένου τοῦ ἡλίου, πάλιν ἐν ἡσυχίᾳ διάγουσι τὰ ζῶα· οὕτως καὶ οἱ τότε ἄνθρωποι κοσμικὴν τάξιν ἐφρόντιζον, καὶ ἐν μὲν τῇ νυκτὶ ὕπνου, ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐνήργουν. δεῖ γὰρ εἰδέναι, ὅτι ἐν τῇ νυκτὶ ἐστὶν ὁ κατὰ φύσιν ὕπνος, ἐπειδὴ τοῦ ἡλίου ὑπὸ γῆν γινομένου στερεῖται ὁ ἀῆρ τοῦ φωτίζειν, καὶ πρὸς ἐνέργειαν 6) οὐ ποιεῖ τὰς αἰσθήσεις κινεῖσθαι. τί γὰρ ὅτι ἀπόντος τοῦ φωτίζοντος, οὐκ ἀντιλαμβάνονται αἱ αἰσθήσεις περὶ τὰ αἰσθητὰ, καὶ λοιπὸν ἡρεμοῦσι, καὶ διὰ τοῦτο ἐν νυκτὶ μάλιστα ἐπιτελεῖται ὁ κατὰ φύσιν ὕπνος. ἢ καὶ ἄλλως· ἐκάστη νύξ πρὸς τὴν οἰκείαν ἡμέραν ψυχροτέρα ἐστίν. ἐν γοῦν τῇ νυκτὶ ὑπὸ τῆς ψύξεως στεγνοῦται ἡ ἐπιφάνεια τοῦ δέρματος, καὶ τῇ στεγνώσει περιστέλλεται τὸ ἔμφυτον θερμὸν, καὶ συννεύει

1) δὲ M. 2) ἐτοιμοεργήγορον A. 3) μάγκυπες L. μάγκυπες M. A. Alibi μάγκυπες, pistores. Vide Du Cang. 4) πάντως L. 5) ἐπέιτοι Codd. 6) ποιῶντος M. A.

ἐπὶ τὸ βάθος, δηλονότι καὶ ἡ φύσις συννεύει ἐπὶ τὸ βάθος, καὶ λοιπὸν οὐκ ἐλλάμπεται ταῖς αἰσθήσεσι. καὶ τοτηνικαῦτα 1) ὁ κατὰ φύσιν ὕπνος ἐπεται τῇ νυκτί. ἵνα δὲ ἐπὶ τὸ τελειότερον ἀγάγωμεν τὸν λόγον, δεῖ ἡμᾶς ἐκ 2) διαιρέσεως προελθεῖν καὶ εἰπεῖν οὕτως, ὅτι ὁ ὕπνος, εἰ καὶ ἐν τῇ νυκτί καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐπιτελεῖται καὶ ἐστὶ κακός. δηλοῖ γὰρ ἢ ἀποπληξίαν ἢ κáρον ἢ κῶμα ἢ ἕτερόν τι τοιοῦτον. ἐστὶ δ' ὅτε καὶ θάνατον ἐπιφέρει. ὁ οὐδὲ ἐν τῇ νυκτί, οὐδὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ. οὗτος δὲ οὐκ ἐστὶν ὕπνος, ἀλλ' ἀγρυπνία, ὅπερ καὶ τοῦτο κακόν ἐστι. δηλοῖ γὰρ ἐπιτεταμένην ξηρότητα, καὶ ἐλαχίστην ὑγρότητα, ἥτις καὶ αὐτὴ λεπτὴ οὖσα, διαφορεῖται καὶ διὰ τοῦτο οὐχ ὕπνουσιν· ἢ ἐν τῇ νυκτί ἐπιτελεῖται, καὶ ἐστὶν οὗτος ἀγαθὸς ὕπνος καὶ κατὰ φύσιν, ὡς ἤδη ἡ αἰτία εἴρηται πρόσθεν· ἢ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐπιτελεῖται μόνον· οὗτος δὲ ἥττον ἐστὶν ἀγαθός, ὡς πρὸς τὸν ἐν νυκτί ἐπιτελούμενον. τῶν δὲ ἄλλων καλλίων ἐστὶν οὗτος. τί γὰρ ὅτι πολλάκις διὰ τινὰ ἐπιτεταμένην ὀδύνην ἢ φροντίδα τινὰ οὐκ 3) ἐκοιμήθησαν ἐν τῇ νυκτί, καὶ ὅπερ ἐν τῇ νυκτί σφάλμα γέγονε, δέον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἀναπληρωθῆναι τὸ 4) σφάλμα, καὶ ἀνάπαν-
 λαν καὶ ἄνεσιν γενέσθαι τῶν δυνάμεων· πλὴν καὶ τοῦτο δεῖ σε εἰδέναι, ὅτι καὶ τῆς ἡμέρας κάλλιον ἐστὶν ἐν τῷ ἑωθινῷ ὕπνῳσαι, ἐπειδὴ τὸ ψυχρότερόν ἐστι τὸ ἑωθινόν τῆς ἡμέρας.

Ὁ δὲ τρόπος τῆς χρήσεως τοῦ ὕπνου ἐστὶν, ἵνα εἰρμῷ τινι καὶ ἀκολουθία καὶ συνέχεια φυλάττηται ἐν τῷ ὕπνῳ, καὶ μὴ διακόπτεσθαι τὸν ὕπνον. ὁ γὰρ εἰρμῷ τινι καὶ ἀκολουθία γινόμενος ὕπνος χρηστὴν ὑγρότητα ἐνδείκνυται. ὁ δὲ διακοπτόμενος ὕπνος δηλοῖ λεπτὴν τὴν ὑγρότητα καὶ εὐδιαφόρητον. καὶ καθ' ἣν διεφορήθη, διακόπτεται ὁ ὕπνος καὶ διϋπνίζονται· ἢ πολλάκις διακόπτεται ὁ ὕπνος ὑπὸ φροντίδος πολλῆς. τί γάρ; κοιμᾶται καὶ αὐτὴ ἡ φροντίς διϋπνίζει αὐτὸν, καὶ πάλιν κοιμᾶται, καὶ πάλιν ἡ φροντίς διϋπνίζει αὐτὸν καὶ οὕτως διακόπτεται ὁ ὕπνος 5) αὐτῶν.

1) καὶ L. 2) προαιρέσ. L. 3) ἐκοιμήθη M. 4) σφαλὲν M. A.
 5) αὐτῶν om. M. A.

Διαχώρημα δὲ ἄριστόν ἐστι μαλθακόν τε καὶ συνεσθηκός· καὶ τὴν ὥραν ἦν περ καὶ ὑγιαίνουντι διεχώρει· πλῆθος δὲ πρὸς λόγον τῶν εἰσιόντων. —

1) Μεμαθήκαμεν ὅτι τριττὴ ἐστὶν ἡ 2) πέψις· ἐστὶ γὰρ πρώτη ἡ χυλοποίησις, ἥς 3) περιττωμά ἐστὶν ἡ κόπρος, δευτέρα δὲ πέψις ἡ ἐν ἥπατι γινομένη, ἡ ἐξαιμάτωσις, ἥς περιττωμά ἐστὶ τὸ οὖρον, τρίτη πέψις ἐστὶν ἡ ἐν ἐκάστῳ μορίῳ, ἥγουν ἡ ἐν τῷ παντὶ σώματι πέψις καὶ ἐξομοιώσις, ἥς περιττωμά ἐστὶν ἡ ἄδηλος διαπνοή· νῦν οὖν περὶ τοῦ περιττώματος τῆς πρώτης πέψεως διαλέγεται, λέγω δὴ τῆς κόπρου. καὶ τοῦτο σημειοῦται ἀπὸ ἑξ τινων, ἀπὸ τῆς ποσότητος, ἀπὸ τῆς συστάσεως, ἀπὸ τοῦ καιροῦ, ἀπὸ τῆς χροιάς, ἀπὸ τῆς ὁσμῆς, ἀπὸ τοῦ τρόπου τῆς ἐκκρίσεως.

Ἀπὸ τῆς ποσότητος, πῶς τὸ κατὰ φύσιν διαχώρημα, οὐ πρὸς τὴν ποσότητα τῆς παρεχομένης τροφῆς δέον προσέχειν, ἀλλὰ πρὸς τὴν φύσιν αὐτῆς τῆς περιεχομένης τροφῆς. 4) τινὰ μὲν γὰρ τῶν τροφῶν πολὺ μὲν τρέφουσι καὶ πολὺ ἔχουσι τὸ χρηστὸν, ὀλίγον δὲ τὸ περιττωμα, ὥσπερ κρέα καὶ ὄρνεα, καὶ τὰ τοιαῦτα, τινὰ δὲ τοῦναντίον ὀλίγον τρέφουσιν, ἐπειδὴ ἐλάχιστον ἔχουσι τὸ χρηστὸν, ὥσπερ καὶ λάχανα καὶ γρακὴ καὶ τὰ ὅσπρια. καὶ τοῦτο ἐστὶν ὅπερ λέγει ὁ Ἱπποκράτης, πλῆθος δὲ πρὸς λόγον τῶν εἰσιόντων.

Ἀπὸ δὲ τῆς συστάσεως, τὸ κατὰ φύσιν διαχώρημα οὔτε ἔξυγρον καὶ ὑδαρὲς θέλει εἶναι, οὔτε μὴν σκληρὸν καὶ συνεστραμμένον, ἀλλὰ μέσως πως.

Ἀπὸ δὲ τοῦ καιροῦ, τὸ κατὰ φύσιν διαχώρημα δεῖ ἐν τῷ ἑωθινῷ καιρῷ τῆς ἡμέρας ἀποπατεῖσθαι. μετὰ γὰρ τὴν πέψιν καὶ τὴν διάκρισιν, τότε εἰς ἀποπάτησιν τρέπονται οἱ ἄνθρωποι.

Ἀπὸ δὲ τῆς χροιάς, δεῖ τὸ κατὰ φύσιν διαχώρημα ὅσον πρὸς ἑαυτὸ λευκὸν εἶναι, ἐπειδὴ καὶ ὁ χυλὸς τοι-

1) περὶ διαχωρημάτων L. in mg. 2) περιττωσις M. A. 3) περιττωσις M. 4) Fort. τινὲς sive τῶν τροφίμων. Sed Stephanus saepius σολοικίζει.

οὗτός ἐστιν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπὸ χολῆς χρώννυται, δεῖ αὐτὸ ὑπόξανθον εἶναι καὶ ὑπέρυθρον.

Ἀπὸ δὲ τῆς ὁσμῆς, τὸ κατὰ φύσιν διαχώρημα οὐ θέλει εἶναι οὔτε δυσωδέστατον, οὔτε εὖοσμον. τὸ γὰρ δυσωδέστατον δηλοῖ μεγάλην σηπεδόνα ἐν τῇ γαστρὶ καὶ ἐν τοῖς ἐντέροις. τὸ δὲ εὐῶδες διαχώρημα δηλοῖ, ὅτι καὶ τὰ χρηστὰ μετὰ τῶν ἀχρόστων ἐκκρίνεται, ἀλλὰ δεῖ αὐτὸ 1) ὀλίγης μετέχειν δυσωδίας, ὡς αὐτός φησι καὶ ἡκιστα δυσῶδες.

Ἀπὸ δὲ τοῦ τρόπου τῆς ἐκκρίσεως, δεῖ τὸ κατὰ φύσιν διαχώρημα μήτε μετὰ τρυσμοῦ τινος ἢ πνεύματος ἢ μετὰ τινος ὀδύνης ἐκκρίνεσθαι, μήτε μετὰ τεινεσμοῦ τινος καὶ συντάσεως, ἀλλὰ δεῖ αὐτὸ ὁμαλῶς καὶ ἀδιακόπως ἐκκρίνεσθαι.

Λοιπὸν δὲ δεῖ ἡμᾶς καὶ τὴν αἰτίαν ἐκάστου ἀποδοῦναι. καὶ τέως τῆς κατὰ ποσότητα εἰπώμεν τὰ αἷτια. γίνεταί πολὺ τὸ διαχώρημα ἢ δι' ἀσθενείαν τῆς 2) καθεκτικῆς δυνάμεως, μὴ ἰσχυσάσης κατασχεῖν, ἀλλ' ἐξεῶσαι, καὶ τοτηνικαῦτα καὶ τὰ χρηστὰ μετὰ τῶν ἀχρόστων συνεκκρίνεται, ἢ διὰ βλάβην τῆς ἀναδόσεως. βλάπτεται δὲ ἢ ἀνάδοσις ἢ δι' ἀσθενείαν τῆς ἐν ἥπατι ἐλκτικῆς, μὴ ἰσχυροῦσης ἔλξαι, ἢ δι' ἔμφραξιν ἢ φλεγμονὴν τῶν μεσαραϊκῶν φλεβῶν. τὸ τηνικαῦτα γὰρ ἐνδεὴς γίνεται ἢ ἀνάδοσις, καὶ ἐξ ἀνάγκης καὶ ὁ χυλὸς φέρεται μετὰ τῆς κόπρου καὶ συνεκκρίνεται καὶ πολὺ γίνεται τὸ διαχώρημα, ἢ δι' ἐπιρροὴν χυμῶν τινῶν ἐπὶ τὴν γαστέρα ἀπὸ τοῦ παντός σώματος συρροέντων. τί γὰρ ὅτι συνεκκρίνονται καὶ οἱ χυμοὶ 3) οὗτοι μετὰ τῆς κόπρου καὶ γίνεται πολὺ τὸ διαχώρημα. ὀλίγον δὲ γίνεται ἢ διὰ πλημμελῆ βλάβην τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως, πλεόν 4) κατέχουσα τοῦ δέοντος· ἀναδίδεται γὰρ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ χυλοῦ καὶ ὀλίγον γίνεται τὸ διαχώρημα, ἢ διὰ πλημμελῆ βλάβην τῆς ἐλκτικῆς δυνάμεως τοῦ ἥπατος, ἐπὶ πλεόν τοῦ δέοντος ἔλκοντος, καὶ ἐντεῦθεν γίνεται ὀλίγον τὸ διαχώ-

1) μετ. ὀλίγ. M. 2) ἀποκρετικῆς M. A. 3) οὗτοι om. M. 4) κατέχουσιν M. Fort. κατεχούσης.

ρημα, ἢ διὰ θερμὴν δυσκρασίαν τῶν μεσαραικῶν φλεβῶν. σχεδὸν δὲ ἡ αὐτὴ ἐστὶν αἰτία. καὶ ἐνταῦθα γὰρ ἔλκει ἡ θερμὴ δυσκρασία τὸ ὑγρὸν, ἥγουν τὸν χυλὸν, καὶ ἐξανάλισκει καὶ δαπανᾷ πλεόν τοῦ δέοντος, καὶ ὀλίγον γίνεται τὸ διαχώρημα.

Τῆς δὲ κατὰ σύστασιν ἀμετρίας, τίς ἡ αἰτία; τὸ δύν-
 γρον καὶ ὕδαρες γίνεσθαι τὸ διαχώρημα, ἢ σκληρόν καὶ
 ξηρόν. καὶ ὑγρὸν καὶ ὕδαρες γίνεται τὸ διαχώρημα δι'
 ἀσθένειαν τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως, μὴ ἰσχυροῦσης ἀλλοι-
 ῶσαι καὶ χυμῶσαι καὶ πέψαι, ἀλλ' 1) ἐξεῶσαι. τὸ τηνι-
 καῦτα γὰρ ἐξυγρὸν γίνεται τὸ διαχώρημα, ὥσπερ ἐν ταῖς
 κοιλιακαῖς διαθέσεσιν, ἢ διὰ πλημμελῆ βλάβην τῆς κα-
 θεκτικῆς δυνάμεως, μὴ τὸν δέοντα καιρὸν κατέχουσα
 ἐν ᾧ ὥφειλεν ἡ ἀλλοιωτικὴ 2) δύναμις ἐνεργῆσαι, ἀλλὰ
 πρὸ ὥρας 3) ἐξεῶσα φέρεται δύνγρον, ἢ δι' ἐνδεῆ ἀνάδο-
 σιν. τί γὰρ ὅτι ἐνδεοῦς 4) [οὔσης] τῆς ἀναδόσεως γινομέ-
 νης, φέρεται καὶ ὁ χυλὸς καὶ ἐξυγραίνει το διαχώρημα,
 ἢ διὰ κακοχυμίαν ἀπὸ τοῦ παντὸς σώματος ἐπὶ τὴν γα-
 στέρα συρρέουσιν. τὸ τηνικαῦτα γὰρ συνεκκρίνονται τῷ
 περιττώματι καὶ ἐξυγραίνουν αὐτό. ξηρόν δὲ γίνεται τὸ
 διαχώρημα ἢ διὰ θερμὴν δυσκρασίαν τοῦ ἥπατος καὶ τῶν
 * περὶ τὴν γαστέρα χωρίων, καὶ ἐκδαπανώσης τὸ ὑγρὸν, ἢ
 διὰ πλημμελῆ βλάβην τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως, πλεόν
 τοῦ δέοντος κατέχουσα. τὸ τηνικαῦτα γὰρ ἀναδίδεται τὸ
 ὑγρὸν καὶ κερδαίνει τι ἐξ αὐτοῦ καὶ ξηρόν γίνεται τὸ
 διαχώρημα.

Τῆς δὲ κατὰ τον καιρὸν, τοῦ πρὸ ὥρας ἐκκρίνεσθαι
 τὸ διαχώρημα αἰτία κατέστηκεν ἡ καθεκτικὴ δύναμις,
 διὰ πλημμελῆ βλάβην, τῆς ἀποκριτικῆς πρὸ ὥρας ἐπε-
 γειρομένης καὶ ἀποκρινούσης τὸ διαχώρημα, ἢ δι' ἐπιρ-
 ροὴν 5) καὶ κακοχυμίας φερομένης ἐπὶ τὴν ἀποκριτικὴν
 δύναμιν καὶ 6) μαστιζούσης αὐτήν, πρὸ ὥρας ἐπεγειρο-
 μένη, πρωϊαίτερον ἐκκρίνει τὸ διαχώρημα, ὁψιαίτερον δὲ
 ἀπωθεῖται ἢ κόπρος, ἢ διὰ πλημμελῆ βλάβην τῆς καθε-

1) ἐξεώσης L. Fort. ἐξεωσάσης. 2) δύναμις om. L. 3) Fort. ἐξε-
 ῶσασα. 4) οὔσης om. M. 5) καὶ om. M. 6) μὴ βασταζούσης L.

κτικῆς δυνάμεως, πλεόν τοῦ δέοντος 1) κατέχουσα, τυχόν μετὰ τὴν πέψιν, ἢ διὰ πλημμελῆ βλάβην, τῆς ἀποκριτικῆς μὴ ἐπεγειρομένης εἰς τὸν δέοντα καιρὸν καὶ ἀποκρινύσης τὸ διαχώρημα, ἀλλ' ἐμβραδυνούσης.

Ἀπὸ δὲ τοῦ χρώματος, ὅσον πρὸς ἑαυτὸ ἔδει λευκὸν εἶναι, ἐπειδὴ καὶ ἡ γαστήρ καὶ τὰ ἔντερα λευκά εἰσιν, ἀλλὰ καὶ ὁ χυλὸς λευκός. ἀλλ' ἐπειδὴ δύο ἀγγεῖα ἀπὸ τῆς χοληδόχου κύστεως ἐκφύονται, καὶ τὸ μὲν μεῖζον φέρεται ἐπὶ τὰ ἔντερα, τὸ δὲ μικρότερον ἐπὶ τὴν γαστέρα, χάριν τοῦ χρωρύνειν τὴν κόπρον, διὰ τοῦτο δεῖ τὴν κόπρον ὑπόξανθον καὶ ὑπέρυθρον εἶναι.

Ἀπὸ δὲ τοῦ τρόπου τῆς ἐκκρίσεως, ὅτι δεῖ εὐφόρως ἐκκρίνεσθαι καὶ ὁμαλῶς. τὸ δὲ μετὰ τρυσμοῦ καὶ πνευμάτων καὶ 2) τεινεσμῶν γίνεται τρόπῳ τοιούτῳ· τὸ μὲν μετὰ τρυσμοῦ δηλοῖ περιουσίαν φλέγματος ἐν τοῖς ἐντέροις καὶ τῷ ἀπενδυσμένῳ ἐγκειμένῳ. τηρिकाῦτα γὰρ ἀποστενοῖ τὴν διέξοδον τοῦ διαχωρήματος. λοιπὸν καὶ προσαναλύει τι μέρος τοῦ φλέγματος, καὶ τῇ τοιαύτῃ κινήσει τίκτονται πνεύματά 3) τινα, καὶ ποιοῦσι τὸν τρυσμόν. τὸ δὲ μετὰ φυσῶν ἐκκρίνεσθαι δηλοῖ περιουσίαν πνευμάτων, ἢ ὑπὸ ψυχρᾶς δυσκρασίας τῆς γαστρὸς γεννηθέντων, ἢ διὰ τροφὰς τοιαύτας παρασχεθείσας. τὸ δὲ μετὰ τεινεσμοῦ ἐκκρίνεσθαι δηλοῖ ἢ φλεγμονὴν ἢ ἕλκος γινόμενον ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις. τί γὰρ ὅτι ἀπὸ τῆς φλεγμονῆς ἰχῶρές τινες 4) ἐπιστάζουσιν ἐπὶ τὸ ἀπενδυσμένον καὶ δάκνουσι καὶ ποιοῦσι τεινεσμόν.

Τοιαύτης γὰρ εἰσόδου τῆς διέξοδου, ἡ κάτω κοιλία ὑγιαίνει ἂν. —

Ἰστέον ὅτι κάτω κοιλίαν τὴν γαστέρα καὶ τὰ ἔντερα ἐκάλεσε νῦν πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ θώρακος. τί οὖν φησιν, ὅτι ἐὰν κατὰ φύσιν ὂντος τοῦ διαχωρήματος, ἐν τῇ διέξοδῳ ἡ γαστήρ καὶ τὰ ἔντερα ὑγιῶς διάκεινται, πλὴν οὐκ ἀντιστρέφει. οὐδὲ γὰρ εἰ ὑγιῶς διάκεινται γαστήρ καὶ τὰ ἔντερα, ἤδη καὶ τὰ διαχωρήματα κατὰ φύσιν εἰσίν.

1) κατεχούσης Mercur. τυχόν] λοιπὸν M. 2) τεινεσμοῦ M. 3) τὰ πολλὰ M. 4) ἀποστάζουσιν M.

ἐνδέχεται γὰρ καὶ κακοχυμίαν τινὰ ἀπὸ τοῦ παντός σώ-
ματος συρῶειν ἐπὶ τὴν γαστέρα καὶ ρευματίζειν αὐτὰ καὶ
ἐκκρίνεσθαι κακόχυμον.

Συμφέρει δὲ μήτε τρύζειν μήτε πικνόν τε ὄν καὶ κατ'
ὀλίγον διαχωρέειν. —

Τὸ μετὰ τρυσμοῦ διαχώρημα 1) κάκιστόν ἐστι. γίνε-
ται γὰρ πνευμάτων τινῶν προσαναλυομένων καὶ συνεκ-
κρινομένων τῷ διαχωρήματι. ἢ πολλάκις φλεγμονώδης
τις ὄγκος ἐστὶ περὶ τὸ ἀπευθυσμένον, καὶ στενοχωρούμε-
νον τὸ διαχώρημα μετὰ τρυσμοῦ διεξέρχεται. τοῦτο δὲ
δεῖ εἰδέναι, ὅτι κατὰ τὸν νόμον τῶν συμπλοκῶν ἕξ γίνον-
ται ἀντιθέσεις. καὶ αἱ μὲν δύο, οὐ συνίστανται, αἱ δὲ
λοιπαὶ τέσσαρες συνίστανται. καὶ εἰσὶν αἱ συνιστάμεναι
αὗται, πολλὰ πολλάκις ὅπερ καὶ χειρίστη ἐστὶ πασῶν
τῶν συζυγίῶν. τί γὰρ ὅτι καὶ τὸ πολλὰ κενοῦσθαι κατα-
βάλλει τὴν δύναμιν, ἀλλὰ καὶ τὸ πολλάκις τῇ συνεχεῖ
ἐξαναστάσει καταβάλλεται ἡ δύναμις· πολλὰ ὀλιγάκις·
αὕτη ἥττον ἐστὶ κακόν· κατὰ γὰρ τὸ πολλὰ κενοῦσθαι
καὶ μόνον λυπεῖ τὴν δύναμιν· 2) εἴτα ὀλίγα ὀλιγάκις· αὕτη
πλεῖόν ἐστι χειρίστη, πλὴν καὶ αὕτη κατὰ μίαν ἀντίθεσιν
λυπεῖ τὴν δύναμιν. τῇ γὰρ συνεχεῖα τῆς ἐξαναστάσεως
καταλύεται ἡ δύναμις. 3) εἴτα ὀλίγα ὀλιγάκις· αὕτη πα-
σῶν καλλίστη ἐστὶν, ἐπειδὴ κατ' ἄμφω οὐ λυπεῖ τὴν δύ-
ναμιν. τὸ δὲ πολλὰ ὀλίγα, καὶ τὸ πολλάκις ὀλιγάκις οὐ
συνίστανται.

Παχύνεσθαι χρὴ τὸ διαχώρημα, πρὸς τὴν κρίσιν ἰούσης
τῆς νόσου. —

Καλῶς ἔφη παχύνεσθαι καὶ οὐχὶ σκληρύνεσθαι· τὸ
γὰρ παχὺ τῇ φύσει ἐστὶ, τὸ δὲ σκληρὸν 4) ἐν δυσκρασίᾳ
θεωρεῖται. τί οὖν ἔφη αὐτὸς ὅτι ἐὰν λεπτὸν ἐστὶ τὸ
διαχώρημα, δεῖ παχύνεσθαι αὐτὸ, ἐν τῇ κρίσει ἰούσης
τῆς νόσου. σὺ δὲ εἶπες ὅτι ὥσπερ τὸ λεπτὸν παχύνεσθαι
χρὴ, οὕτω καὶ τὸ παχὺ δεῖ λεπτύνεσθαι, ἐν τῇ κρίσει

1) κακόν M. A. 2) εἴτα — λυπ. τὴν δύν. om. M. A. 3) La-
cuna maxima in Cod. L. ab his verbis incipit, cujus finem indi-
cabitur. Quae sequuntur, transscripsi e Cod. Ambros. M. 4) οὐ A.

ιούσης τῆς νόσου. ἡ γὰρ φύσις ἐκ τῶν 1) ἀντικειμένω σπουδάζει ἐπὶ τὸ σύμμετρον ἄγειν τοῦ λεπτοῦ καὶ παχέος.

Ἐπιτήδειον δὲ καὶ ἔλμινθας στρογγύλας διεξιέναι μετὰ τοῦ διαχωρήματος, πρὸς τὴν κρίσιν ιούσης τῆς νόσου.—

Ἰστέον ὅτι μετὰ τῶν ἄλλων περιττωμάτων εἰ καὶ 2) ἔλμινθες συνεκκρίνονται ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ νοσήματος, [ἡνίκα] πρὸς τὴν κρίσιν ιούσης τῆς νόσου, ἀγαθὸν ἐστὶ καὶ ὡς σημεῖον καὶ ὡς αἷτιον. καὶ ὡς μὲν σημεῖον, ὅτι δηλοῖ τὴν ὕλην ἐκκρινομένην, ὡς δὲ αἷτιον, ὅτι δηλοῖ ἀποκαθαίρεσθαι σῶμα ἀπὸ τῆς νοσοποιουῦ αἰτίας. εἰ δὲ γε ἀπέπτου οὔσης τῆς ὕλης ἐκκρίνονται ἔλμινθοι, κακὸν ἐστὶ τουτέστιν ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ ἀναβάσει τοῦ νοσήματος. δηλοῖ γὰρ μεγίστην σηπεδόνα καθ' ἣν ἔλμινθες γίνονται. καὶ ποιητικὸν μὲν αἷτιον τῶν ἐλμίνθων ἐστὶν αὕτη ἡ ἐπιφοιτῶσα διαπλαστικὴ δύναμις, καθ' ἣν γίνονται αἱ ἔλμινθοι. ὕλικὸν δὲ, οἱ 3) ὠμοὶ καὶ παχεῖς χυμοί. ὁργανικὸν δὲ 4) τοῦτο αἷτιον διάφορόν ἐστιν, ἐπειδὴ καὶ τὸ εἶδος τοῦ σχήματος τῶν ἐλμίνθων διάφορόν ἐστιν· αἱ μὲν γὰρ ἀσκαρίδες ἐν τῷ ἀπενδυσμένῳ γεννῶνται, αἱ δὲ πλατεῖαι ἐν τοῖς παχυτέροις ἐντέροις, αἱ δὲ στρογγύλαι ἐν τοῖς λεπτοῖς ἐντέροις. τελικὸν δὲ αἷτιον ἐν τοῖς παρὰ φύσιν οὐκ ἔστι ζητῆσαι, ἐπειδὴ 5) οὐ συνίσταται.

Περὶ δὲ τοῦ σχήματος τῶν ἐλμίνθων πολλὴ διαφωνία γέγονεν. τινὲς γὰρ λέγουσιν ὅτι πρὸς τὴν θέσιν τῶν ἐντέρων σχηματίζονται καὶ τοσοῦτον, ὅτι καὶ ἀνεμοῦνται αἱ στρογγύλαι, ὡς ἂν ἐν τοῖς λεπτοῖς ἐντέροις γενομένων αὐτῶν. ἕτεροι δὲ λέγουσιν, ὅτι καὶ αἱ πλατεῖαι ἀνεμοῦνται, εἰ 6) δὲ καὶ σπανίως. διὸ ἕτεροί φασιν, ὅτι ἐὰν πρὸς τὴν θέσιν τῶν ἐντέρων σχηματίζονται, οὐκοῦν ἔμφραξις γενήσεται ἥπερ ἔλμινθοι, ἀλλὰ δεῖ εἰπεῖν ὅτι πρὸς τὴν θέσιν τῆς ὕλης σχηματίζονται αἱ ἔλμινθοι καὶ τὰ ἔντερα συμβάλλονται πρὸς τὸ σχῆμα· ὡς 7) γὰρ ὁρ-

1) ἐναντικειμένων A. 2) ἔλμινθαι A. saepius. in sequentibus fere semper ἔλμινθοι M. 3) ὁμοὶ Codd. 4) τοῦ M. 5) οὐ om. A. 6) δὲ om. A. 7) γὰρ om. M. συνάγουσι A.

γανικὸν συνεισάγουσί τι μέρος, ὅθεν καὶ ὡς 1) ἀκατίδες ἐκκρίνονται, καὶ ἐκτὸς ἀπειλοῦνται.

Ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις, διὰ τί μόνον τῶν στρογγύλων ἐλμίνθων ἐμνημόνευσεν ὁ Ἱπποκράτης, τὰς δὲ ἄλλας παρῆκε; καὶ λέγομεν ὅτι ἀμφότεροι ὑπὸ παχείας ὕλης γίνονται· ἐνταῦθα μέντοι περὶ ὀξέος νοσήματος αὐτῷ ὁ λόγος. ἐν δὲ ὀξεῖ νοσήματι, οὐκ ἔστιν εὐρεῖν τοσαύτην παχεῖαν ὕλην ὥστε ποιῆσαι πλατεῖαν ἐλμινθα ἢ ἀσκαρίδας, ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον ἔστιν εὐρεῖν παχεῖαν τὴν ὕλην καθ' ἣν αἱ στρογγύλαι γίνονται ἐλμινθαι, καὶ διὰ τοῦτο 2) αὐτῶν ἐμνημόνευσεν ὁ Ἱπποκράτης, ὡς ἂν ὑπὸ ἥττονος παχείας ὕλης 3) γινομένων.

Λαπαρὴν τε εἶναι τὴν κοιλίην καὶ εὐογκον. —

Καλῶς τὸ λαπαρὴν εἶναι τὴν κοιλίαν καὶ εὐογκον ἐπαινεῖ. τὸ γὰρ λαπαρόν ἐστι τὸ ὁμαλὸν καὶ τὸ μαλακόν, ὅπερ ἀντίκειται τῷ συντεταμένῳ. τὸ δὲ εὐογκον δηλοῖ τὸ εὐσαρκον 4) ὅπερ ἀντίκειται τὸ συντετηκός. ταῦτα οὖν βέλτιόν ἐστιν ἐν ταῖς νόσοις θεωρεῖσθαι, ὡς φησι καὶ ἐν ἀφορισμοῖς, ὅτι ὁκόσοισι περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἥτρον πάχος ἔχειν, βέλτιόν ἐστι, τὸ δὲ σφόδρα λεπτὸν καὶ ἐκτετηκός, μοχθηρόν.

Ὑδαρές δὲ κάρτα ἢ λευκὸν ἢ χλωρόν ἰσχυρῶς, ἢ ἀφρῶδες διαχωρέειν, πονηρὰ ταῦτα. —

Νῦν περὶ τοῦ παρὰ φύσιν διαχωρήματος διαλέγεται, καὶ παραδίδωσιν ἡμῖν τρεῖς διαφοράς. καὶ τέως λέγει διαφορὰν τοιαύτην, ὅτι ἐὰν τὸ διαχώρημα ὕδαρές ἐστιν ἢ λευκὸν ἢ ὠχρὸν ἢ ἀφρῶδες, πονηρὰ ἐστι ταῦτα πάντα. καὶ ἡ αἰτία ἐκάστου δήλη. τὸ μὲν ὕδαρές 5) ἀποτυχίαν χυλοποιήσεως καὶ χυμώσεως καὶ τῆς πέψεως, καὶ τὸν πρέποντα κόσμον οὐκ ἐδέξατο. τὸ δὲ λευκὸν δηλοῖ ἔμφραξιν τῶν ἀπὸ τῆς χοληδόχου κύστεως φερομένων ἀγγείων ἐπὶ γαστέρα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ φέρεται χολὴ ἐπὶ

1) ἀκατίδες etiam vocantur ζουβαρίδες, Aselli, Millepedes. ἀκτίδες Α. 2) αὐτῶν om. M. 3) γινόμεναι M. 4) ὅπερ Codd. 5) Fort. om. δηλοῖ.

τὴν 1) γαστέρα, καὶ λευκὸν ἐκκρίνεται τὸ διαχώρημα. τὸ δὲ χλωρὸν δύο σημαίνει, ἢ τὸ ὠχρὸν ἢ τὸ ἰώδες, ἅπερ καὶ ταῦτα κάκιστά ἐστι. δηλοῦσι γὰρ ἢ ἐπιζήσῃν χολώδους ὕλης ἐπὶ τὴν γαστέρα, ἢ ἐν αὐτῇ τῇ γαστρὶ γινομένην κατὰ περιουσίαν, 2) καὶ οὕτως ἐκκρινόμενα. τὸ δὲ ἀφρῶδες καὶ τοῦτο διττὸν ἐστι. γίνεται γὰρ ἀφρῶδες ἢ ὑπὸ πνευμάτων τινῶν συναναπλεκομένων ὑγρῶ, καὶ ὑμενοῦντων αὐτό. γίνεται ἀφρῶδες καὶ ὑπὸ θερμότητος καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐκτός ἐστιν ἰδεῖν, ὅτι ἀφρὸς γεννᾶται ὑπὸ πνευμάτων ἥνικα δραστήριος ἄνεμος πνεύσει ἐπὶ τὴν θάλασσαν, 3) συναναπλέκεται τῷ ὕδατι καὶ 4) ὑμενοῦντος αὐτό. καὶ γίνεται ἀφρὸς ἐν τοῖς κύμασιν. ὑπὸ δὲ τῆς θερμότητος γίνεται ἀφρὸς, καθάπερ ἐπὶ τῶν 5) ζωμενομένων κρεῶν ἐν τοῖς χαλκίοις ἢ ἐν ταῖς χύτραις τῇ περιουσίᾳ τῆς θερμότητος ἀφρὸς γίνεται.

Λέγει δὲ καὶ δευτέραν διαφορὰν τῶν παρὰ φύσιν διαχωρημάτων, ἥτις καὶ μᾶλλον ἐστι χειρίστη, καὶ φησιν ὅτι κάκιστά ἐστι διαχωρήματα, ἥνικα ἔπεται ὀλίγον τὸ διαχώρημα καὶ λευκὸν καὶ γλίσχρον, καὶ ὑπόχλωρον καὶ λεῖον. αὕτη δὲ ἡ διαφορὰ διττὴν ἔχει τὴν ἰδέαν. ἐκάστη δὲ ἰδέα ἐπὶ ἐκτῆξει τῆς πιμελῆς γίνεται· ἡ δὲ αἰτία ἢ ἑτέρα ἐστὶν ἢ κατ' ἐπίτασιν ἐκτεῖς τῆς πιμελῆς, ἥτις ἐστὶ τὸ ὑπόχλωρον καὶ λεῖον. κατ' ἐπίτασιν τῆς πιμελῆς γίνεται ἡ ἐκτεῖς, καὶ οἷον ἐπὶ παλαιοπαθείᾳ ἐκτῆξει τῆς πιμελῆς γίνεται. τοῦτο γὰρ εἴαν ἀποτεθῇ στέαρ ἢ πιμελὴ, χλωρὸν γίνεται ἢ γοὺν ὠχρόν. οὕτως οὖν καὶ ἐν ταῦθα, εἴαν ὑπόχλωρον εἴη τὸ διαχώρημα, ἐπὶ προγεγενημένη ἐκτῆξει καὶ παλαιοπαθείᾳ τῆς πιμελῆς γίνεται· εἰ δὲ μὴ, τὸ χλωρὸν, τὸ ὠχρὸν νοήσωμεν· ἀλλὰ καὶ τὸ ἰώδες τῷ αὐτῷ γίνεται τρόπον. τὸ δὲ λεῖον γίνεται, ἥνικα κατὰ πᾶν ἑαυτῷ ἀλλοιωθῇ καὶ ὁμαλὸν γένηται· ἀλλὰ τὸ λεῖον ἢ κατὰ φύσιν γίνεται ἢ παρὰ φύσιν. καὶ τὸ μὲν κατὰ φύσιν, ὥσπερ ἡ χυλοποίησις καὶ ἡ ἐξαιμάτωσις. ταῦτα γὰρ κατὰ πάντα λεῖα καὶ ὁμαλὰ γίνονται, τῆς ἀλλοιωτι-

1) Ad duodenum intestinum Mercur. 2) καὶ M. 3) συναναπλέκονται A. Fort. συναναπλέκοντος sc. τοῦ ἀνέμου. 4) ὑμένου A. 5) ζωμένων A.

κῆς ἰσχυράσης. τὸ δὲ παρὰ φύσιν λεῖον κάκιστόν ἐστι. δηλοῖ γὰρ δραστήριον τὴν νοσοποιὸν αἰτίαν, 1) καὶ ὃν ἴσχυσε, πᾶσαν τὴν ὕλην πρὸς τὴν ἑαυτῆς κακίαν ἐκλειῶσαι. διὸ οὐ δεῖ ἐν τοῖς παρὰ φύσιν κατὰ πάντα ἑαυτῷ λεῖον εἶναι τὸ διαχώρημα, ἀλλὰ κατὰ τι καὶ ἀδρομερές ἔχειν. δηλοῖ γὰρ ὅτι κατὰ τι μὲν ἐκρατήθη ἡ δύναμις, λέγω δὴ κατὰ τὸ λεῖον, κατὰ τι δὲ κρατεῖ, λέγω δὴ κατὰ τὸ ἀδρομερές.

Τὸ δὲ γλίσχρον διαχώρημα γίνεται ἐπὶ τῇ ἐκτῆξει τῆς πιμελῆς, ἀλλ' ἐστὶν ὅτε διαχώρημα γλίσχρον γίνεται, ἥνικα καὶ τὰ ἐδηδεσμένα, τυχὸν αἱ παρεχόμεναι τροφαὶ, φύσει γλίσχραι ᾖσι. τοτηνικαῦτα γὰρ γίνεται γλίσχρον τὸ διαχώρημα. διακρίνομεν δὲ τοῦτο τῇ ποιότητι· εἰ μὲν γὰρ διὰ τὴν ἐκτῆξιν τῆς πιμελῆς γένηται γλίσχρον τὸ διαχώρημα, κατ' ὀλίγον γίνεται ἡ ἐκκρῖσις. εἰ δὲ διὰ τὴν φύσιν τῶν τροφῶν, ἀθρόως γίνεται ἡ διέξοδος τῶν γλίσχρων διαχωρημάτων. ἀλλ' ἴσως ἀπορεῖ τις λέγων, ὅτι ἐνδέχεται ποτε καὶ 2) διὰ δραστήριον καὶ ἐπιτεταμένην ἐκτῆξιν τῆς πιμελῆς γενέσθαι ἀθρόαν ἐκκρῖσιν τῶν γλίσχρων διαχωρημάτων. ἀλλὰ λέγομεν, ὅτι τοῦτο διαστέλλομεν τῇ δυσωδίᾳ. εἰ μὲν γὰρ διὰ τὴν ἐκτῆξιν τῆς πιμελῆς γίνεται ἀθρόα ἡ ἐκκρῖσις τῶν γλίσχρων διαχωρημάτων, δυσωδέστατά εἰσιν. εἰ δὲ διὰ τὴν φύσιν τῶν παρεχομένων τροφῶν, οὐκ εἰσὶ δυσώδη οὕτως· εἰ δὲ διὰ παχεῖς καὶ ὠμοὺς χυμοὺς, ἐνδέχεται γὰρ καὶ τοιούτους ἐκκρίνεσθαι καὶ γλίσχρα τὰ διαχωρήματα. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τούτων ἦττον μετέχουσι δυσωδίας.

Λέγει δὲ καὶ τρίτην ἰδέαν διαχωρημάτων καὶ φησιν, ὅτι τὰ μέλανα διαχωρήματα καὶ τὰ πελιδνὰ καὶ τὰ ἰώδη καὶ τὰ κάκοσμα δηλοῦσι μεγίστην σηπεδόνα. τὸ μὲν γὰρ μέλαν διαχώρημα δηλοῖ περιουσίαν τῆς μελαίνης χολῆς, ἀλλ' ὑφειμένως καὶ ἐπ' ἔλαττον· τὸ δὲ ἰώδες πάλιν περιουσίαν τῆς ἰώδους χολῆς δηλοῖ· τὰ δὲ κάκοσμα καὶ ἰώδη διαχωρήματα, ὥς προείρηται, δηλοῦσι μεγίστην σηπεδόνα. ταῦτα δὲ ἐστὶν 3) ὅτε ἕκαστον ἰδίᾳ καὶ χωρὶς ἐκκρίνονται. ἐστὶ δὲ ὅτε καὶ συμπλέκονται ἀλλήλοις, ἥνικα

1) Fort. καὶ. 2) διὰ addidi. 3) ὅτι A.

λέγονται καὶ πολυποίκιλα, ἡνίκα καὶ αἷμα σύνεστι, καὶ ξύσματα λευκὰ καὶ μέλανα καὶ ἀφρώδη. παγκάκιστόν ἐστι τὸ τοιοῦτον διαχώρημα. δηλοῖ γὰρ εὐθέως ὅτι χρόνισαι ἔχει τὸ νόσημα. δηλοῖ γὰρ καὶ διάφορα πάθη, ἐπειδὴ καὶ διάφοροι κακοχυμῖαι, καθ' ἣν πολυποίκιλα τὰ διαχωρήματα ἐκκρίνονται. καὶ 1) περιδονεῖται γὰρ πρὸς ἐκάστην κακοχυμίαν, ὅπερ παγκάκιστόν ἐστι. χρόνιον δὲ, ὅτι καὶ θερμὰ ἐκκρίνονται καὶ ψυχρὰ, καὶ τῇ ψύξει χρονίαν ἐνδείκνυται τὴν νόσον.

Λέγει καὶ τετάρτην διαφορὰν, ὅτι τὰ διαχωρήματα πάντως μετὰ πνευμάτων ἐκκρίνονται ἢ ἐπέχονται. καὶ ἐκκρινόμενα ἢ μετὰ ψόφου ἐκκρίνονται ἢ ἐπέχονται ἢ ἀποφῆτι. καὶ εἰ μὲν μετὰ ψόφου, δηλοῦσιν ἢ παραφροσύνην ἢ μεγίστην ὁδύνην οὔσαν ἐν τοῖς ὑποχονδρίοις, εἰ μὴ τι ὁ ἄρρώστος ἐκὼν μετὰ ψόφου ἐκκρίνει· τότε γὰρ οὐδὲν δηλοῦσι. πλὴν δεῖ εἰδέναι, ὅτι τινὲς τῶν ἀνθρώπων ἀναισχυντοῦντες καὶ μὴ ποιούμενοι λόγον, ἐπὶ 2) οἰουδήποτε προσώπου τύχῃ, μετὰ ψόφου ἀπολύουσι τὰ πνεύματα, ὡς εἴρηται, μηδένα λόγον προσποιούμενοι, ἀλλ' ἀναιδῶς 3) μετὰ ψόφου τινὸς ἀπολύουσι τὰ πνεύματα· τινὲς δὲ αἰδέσιμοι καὶ λόγον ποιούμενοι τῶν θεωρούντων αἰσχυνόμενοι, μᾶλλον ἐπέχουσι τὰ πνεύματα, καὶ αἰροῦνται κινδύνους περιπεσεῖν ἢ περ μετὰ ψόφου ἔασαι ἢ ἀπολύσαι τὰ πνεύματα. 4) ἐὰν οὖν τις τῶν αἰδεσίμων ἀνθρώπων ἐν τῷ νοσεῖν μετὰ ψόφου ἀπολύει τὰ πνεύματα, ἔσο γινώσκων, ἢ παραφροσύνην ὁ τοιοῦτος ἢ ὁδύνην μεγίστην ἐνδείκνυται, καθ' ἣν ἐπικήδεται ἀπολύειν ψοφώδη πνεύματα, ὥστε παρηγορηθῆναι αὐτὸν ἐκ τῆς ὁδύνης. εἰ δέ γέ ἐστιν ἐκ τῶν ἀναισχύντων 5) καὶ μὴ ποιούντων λόγον, ἀλλ' ἐν σινηθείᾳ εἰσὶν τοῦ μετὰ ψόφου ἀπολύειν τὰ πνεύματα, οὐδὲν κερδαίνεις ἐκ τῆς σημειώσεως ταύτης. οὐδὲ γὰρ συμβάλλεται σοι πρὸς εὐκλειαν. δεῖ δὲ εἰδέναι, ὅτι ἐν τῷ καθόλου τὰ μετὰ ψόφου πνεύματα ἐκκρινόμενα ἐνδείκνυται ἢ παχέα πνεύματα ἐκκρι-

1) περιδοκεῖται A. 2) οὐδήποτε M. 3) ἀπολ. τὰ πν. μετὰ ψ. τιν. A. 4) ἐὰν — ἔσο om. M. 5) καὶ αἰδεσίμων add. A. Fort. μὴ αἰδεσίμων.

νόμενα, ἢ στενοχωρίαν τῶν ὀργάνων, δι' ὧν περ διεξέρχονται τὰ πνεύματα. τί γὰρ ὅτι παχέων ὄντων τῶν διεξερχομένων πνευμάτων, ἐν τῇ διεξόδῳ στενοχωρούμενα καὶ ὡς ἀπὸ στενοῦ διεξερχόμενα διὰ τοῦ ἀπευθυσμένου ψόφου ἀπεργάζονται. κάλλιον οὖν ἐστὶ τὰ πνεύματα διεξέρχεσθαι καὶ ἐκκρίνεσθαι ἥπερ ἐπέχεσθαι. ἐπεχόμενα γὰρ τὰ πνεύματα μεγάλας ὀδύνας ἐμποιοῦσι καὶ ἐπάρματα ἀπεργάζονται, ὀδύνας μὲν, ἐπεχόμενα τῇ τάσει· τῇ γὰρ τάσει κίνδυνός ἐστι τοῦ ἀπορῥαγῆναι καὶ λυθῆναι τὴν συνέχειαν τῶν μορίων. τὰ δὲ κυρτώματα ἡγουν τὰ ἐπάρματα, τῇ ἐποχῇ τῶν πνευμάτων γίνονται, ἥνίκα ἐμφραγῶσι τὰ πνεύματα καὶ 1) στεχθῶσιν ἐν τοῖς ὑποχονδρίοις· τὰς ὀδύνας καὶ τὰ ἐπάρματα οἱ ψόφοι τῶν πνευμάτων καὶ οἱ βορβορυγμοὶ λύουσι. κάλλιον ἐστὶ τὰ πνεύματα μετὰ ψόφου ἐκκρινόμενα, μετὰ ψόφου καὶ οὔρου ἐκκρίνεσθαι μᾶλλον· δηλοῖ γὰρ ὅτι πάντα τὰ περιπτώματα ἐκκρίνονται καὶ οὐδὲν ὑπολέλειπται αἷτιον τὸ ὀφεῖλον ἐνδεδελεχῆσαι.

Τὰ δὲ ποικίλα χρονιώτερα μὲν τουτέων, ὀλέθρια δὲ οὐδὲν ἦττον. —

Φησὶν ὁ ἐξηγητὴς, ὅτι οὐ προσδέχομαι τὸ λέγειν τὸν Ἱπποκράτην, ὅτι τὰ ποικίλα διαχωρήματα χρονιώτερά ἐστιν ὅλως, ἐπὰν ποικίλα, αὐτόθι ἐπίκειται ὁ θάνατος. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο δέχομαι τὸ λέγειν αὐτὸν ὅτι τὰ ποικίλα διαχωρήματα διαφόρους ἐνδείκνυνται διαθέσεις, ἐπειδὴ διάφορός ἐστιν ἡ κακοχυμία. ἐνδέχεται γὰρ μίαν διάθεσιν ὑπόκεισθαι καὶ ποικίλα ἐκκρίνεσθαι διαχωρήματα. οὕτως γὰρ ὑπόκειται εἰς πυρετὸς καὶ τῷ χρόνῳ κατὰ μέρος διάφορον ἐγέννησε κακοχυμίαν. οὕτως οὖν ἐπὶ τῶν ἐκτός ἐστιν ἰδεῖν, ὅτι ἐνὸς ὄντος τοῦ πυρὸς ἐν τῷ ἐψεῖν τὰ φάρμακα, τῷ χρόνῳ διάφορον χρώμα ἀναδέχεται πρὸς τὴν ἔψησιν.

Τοὺς δὲ ἐκ τῶν ὑποχονδρίων πόνοους τε καὶ τὰ κυρτώματα, ἣν νεαρά τε ἢ καὶ μὴ σὺν φλεγμονῇ, λύει βορβορυγμὸς ἐπιγενόμενος. —

Δεῖ εἰδέναι, ὅτι κυρτώματα καλεῖ ὁ Ἱπποκράτης τὰ ἐπάρματα ἡγουν τὰ οἰδήματα. οὕτω γὰρ εἶωθεν ὁ Ἱπ-

1) τεχθῶσιν M.

ποκράτης πάντα ὄγκον οἶδημα 1) καλεῖν. ἐὰν οὖν ἔστιν ἐπάρματα ἥγουν οἶδημα νεαρόν τουτέστι πρόσφατον, βορβορυγμὸς γενόμενος λύει τὸ οἶδημα καὶ τὸ ἔπαρμα, τῇ ὑποχαλάσει διαφορουμένων τῶν πνευμάτων τῶν ἀνευ φλεγμονῆς. ἡ γὰρ φλεγμονὴ ἐπὶ παχείᾳ ὕλῃ γίνεται, καὶ ὁ βορβορυγμὸς οὐ λύει ἐπιγενόμενος. ἀλλὰ καὶ τὸ οἶδημα τὸ χρονιώτερον οὐ λύει, ἐπειδὴ τῷ χρόνῳ προσλαμβάνει ὑγρότητα τινα. ἀλλὰ δεῖ αὐτὸ ὡς εἴρηται πρόσφατον εἶναι ἥγουν τὸ ἔπαρμα καὶ νεαρόν· τότε γὰρ οἱ βορβορυγμοὶ ἐπιγενόμενοι λύουσιν αὐτό.

Οὔρον δὲ ἄριστόν ἐστιν, ὅταν λευκὴ τε ἢ ὑπόστασις ἔῃ καὶ λεῖν καὶ ὁμαλὴ παρὰ πάντα τὸν χρόνον. —

Νῦν περὶ τῶν οὔρων διαλαμβάνει. τὸ δὲ οὔρον ὡς ἴσμεν, περίττωμά ἐστι τῆς δευτέρας πέψεως, καὶ ἵνα σαφῶς τοῖς λεγομένοις παρακολουθήσωμεν, ἐκ διαιρέσεως προαγάγωμεν τὸν λόγον οὕτως. τὸ οὔρον εἰς δύο διαιρεῖται· εἰ μὲν γὰρ ἐπιπολάζει καὶ ἄνω περιφέρεται, λέγεται νεφέλη, δίκην τοῦ ἐπιπροσθούντος 2) νέφους ἐπιπολάζοντος τῷ ἀέρι. ἡ βρίθει ἐν τῷ 3) κλοκίῳ καὶ ὑφρίζανει καὶ λέγεται ὑπόστασις. ἡ ἐν τῷ μέσῳ ἐστὶ καὶ λέγεται ἐναιώρημα. τὸ δὲ χύμα ἐστὶν αὐτὴ ἡ ὑγρότης τοῦ οὔρου. δεῖ γὰρ εἶδέναι, ὅτι αὐτοὶ οἱ τέσσαρες χυμοὶ ἐν τῷ ἥπατι γεννῶνται· καὶ οἱ μὲν δύο χυμοὶ ἔχουσι δοχεῖα καὶ καθαρτήρια, δι' ὧν περ ἀποκαθαίρονται, ὁ μὲν μελαγχολικὸς ὑπὸ τοῦ σπληνός, ἡ δὲ ξανθὴ χολὴ ὑπὸ τῆς χοληδόχου κύστεως, τὸ δὲ αἷμα ἀναδίδεται διὰ τῶν φλεβῶν ἐπὶ τὸ πᾶν σῶμα διὰ τὴν θρόψιν· σὺν δὲ τῷ αἵματι ἀναδίδεται καὶ ὀρρῶδές τι ὑγρόν. ἀλλὰ καὶ φλέγμα συναναδίδεται 4) οὐχ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ἐκάτερον δι' ἀναγκαίαν χρεῖαν. τὸ μὲν ὀρρῶδες ὑγρόν, ἐπειδὴ τὸ αἷμα φύσει ἄργόν ἐστι καὶ δυσπόρευτον, συναναδίδεται τὸ ὑγρόν ἵνα ποδηγήσῃ καὶ εὔρουν ποιήσῃ τὸ αἷμα, ὡς αὐτὸς Ἱπποκράτης ἀλλαχοῦ λέγει 5) ὅτι ὑγρασία τροφῆς ὄχημα. ταύτην οὖν τὴν χρεῖαν ποιεῖ τὸ

1) ὀνομάζειν A. 2) νέφους M. 3) κλοβίῳ M. κλωβίῳ A. Scripsi κλοκίῳ matula. 4) οὐχ — συναναδίδεται om. M. 5) Hipp. de aliment. sub finem.

ὀρρῳδες ὑγρὸν. ἀλλὰ καὶ τὸ φλέγμα μεγίστην χρείαν ποι-
εῖται ἀναδιδόμενον σὺν τῷ αἵματι, ἵνα ὅταν λεῖψῃς τοῦ
αἵματος γένηται ἐν ταῖς λιμαγχονίαις καὶ ἐν ταῖς περι-
στάσεσιν, αὐτὸ τὸ φλέγμα ἡμίπεπτον αἷμα φύσει τυγχά-
νον, τὴν χρείαν ποιεῖται τῆς τροφῆς. ἔγνωμεν οὖν ποίαν
ἀποτελεῖ ἑκάτερον χρείαν. τὸ οὖν ὀρρῳδες ὑγρὸν μετὰ τὸ
ποιῆσαι τῆς χρείας, καὶ 1) ὀδηγήσει τὸ αἷμα, λοιπὸν
ὡς περίττωμα φέρεται διὰ τῶν φλεβῶν ἐκείνων ἐπὶ νε-
φροῦς δι' ὧν περ ἡ τροφή φέρεται ἐν αὐτοῖς, ἐπειδὴ
χαίρουσιν οἱ 2) νεφροὶ τῇ ποιότητι τοῦ οὔρου, καὶ μετὰ
τὸ ἐνεχθῆναι εἰς τοὺς 3) νεφροὺς, φέρεται ἐπὶ τὴν κύ-
στιν καὶ οὕτως ἀπουρεῖται. καὶ τοῦτο τὸ ὀρρῳδες ὑγρὸν
ἡγουν τὸ οὔρον λέγεται χύμα.

Σημειοῦται οὖν τὸ κατὰ φύσιν οὔρον καὶ λέγει, ὅτι
δεῖ τὸ ἄριστον οὔρον λευκὴν ἔχειν τὴν ὑπόστασιν καὶ
λείην καὶ ὁμαλὴν παρὰ πάντα τὸν χρόνον. τὸ δὲ χύμα
ἡγουν τὸ ὑγρὸν ὑπόπυρρον καὶ ὑπόξανθον δεῖ εἶναι. καὶ
ἐπεξέλθωμεν ἑκάστου τὴν αἰτίαν, διὰ τί λευκὴ ἢ ὑπό-
στασις θέλει εἶναι. τοῦτο κατὰ δύο αἰτίας, πρῶτον μὲν
ὅτι ἡ διαδιδράσκει μέρος τι τοῦ συναναδιδομένου φλέγ-
ματος, καὶ φέρεται μετὰ τοῦ οὔρου καὶ γίνεται λευκὴ
ἢ ὑπόστασις, ἐπειδὴ λευκὸν ἐστὶ τὸ φλέγμα· ἢ δι' ἕτε-
ρον τρόπον λευκὴ γίνεται ἢ ὑπόστασις, ἐπειδὴ περίτ-
τωμά ἐστι τῶν στερεῶν τῆς τρίτης πέψεως. ἐπειδὴ γὰρ
τὰ στερεὰ ἀπὸ σπέρματος τρέφονται, τὸ δὲ σπέρμα
λευκὸν ἐστὶ φύσει. τοῦτο οὖν τὸ περίττωμα ἄγεται καὶ
πλανᾶται τῇδε καὶ κεῖσε, καὶ ἡ φύσις λοιπὸν σὺν τῷ
οὔρῳ ἐκκρίνει αὐτὸ, καὶ ὑφίσταται καὶ λευκὴ γίνεται ἢ
ὑπόστασις.

Καὶ λεῖον. —

Λεῖον λέγει τὸ ὁμοιομερὲς, τὸ κατὰ πάντα ἐαντιῷ
ὁμοιον, καὶ μὴ τὸ μὲν αὐτοῦ πεπεμμένον ἐστὶ, τὸ δὲ
ἄπεπτον, καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ λεπτὸν, τὸ δὲ παχὺ, καὶ τὸ
μὲν αὐτοῦ λευκὸν, τὸ δὲ οὐ λευκὸν, ἀλλὰ καὶ ὁμαλὸν
αὐτὸ δεῖ εἶναι. ὁμαλὸν λέγει εἶναι τὸ κατὰ τὸν χρόνον,

1) ὀδηγήση M. Fort. ὀδηγήσαι. 2) νέοι Codd. 3) νέους Codd.

ὅτι δεῖ τὴν ὑπόστασιν αἰεὶς τοιαύτην εἶναι τυχόν κατὰ φύσιν. τοῦτο γὰρ ἐνδείκνυται ἰσχὺν καὶ ἐπικράτειαν τῶν δυνάμεων. τὸ δὲ χρώμα ὑπέρουθρον καὶ ὑπόξανθον θέλει εἶναι τοῦ χύματος· καὶ ὑπέρουθρον μὲν, ἐπειδὴ ὀρώδης μετὰ τοῦ αἵματος ἐκκρίνεται καὶ ἐξυδαροῦται τὸ αἷμα, καὶ οὐκέτι ἐρουθρόν ἐκκρίνεται, ἀλλ' ὑπέρουθρον. τὸ δὲ ὑπόξανθον, ἐπειδὴ καὶ μέρος τι τῆς χολῆς συνεκκρίνεται καὶ ἐξυδαροῦται, καὶ ὑπόξανθον ἐκκρίνεται τὸ οὖρον.

Εἴτα καὶ ἀποροῦσιν ὅτι ἐπὶ ὅλῃ χολῇ συνεκκρίνεται καὶ γίνεται ὑπόξανθον τὸ οὖρον, διὰ τί καὶ ὁ μελαγχολικός ποτε οὐ συναναδίδεται, καὶ οὕτως χρώννυσι τὸ οὖρον; καὶ λέγομεν ὅτι ὁ μελαγχολικός βαρὺς ἐστὶ καὶ βρίθει ὥσπερ κόνις ἥγουν στακτὴ. 1) καὶ ἄλλως τε δὲ ἀποκαθαίρεται καὶ φθάζει ἀποκαθαρθῆναι ὡς γεώδης καὶ βαρὺς, καὶ οὐ συναναδίδεται, χρώσαι τὸ οὖρον ἐν τῇ κατὰ φύσιν.

Καὶ ἀποροῦσι πάλιν ὅτι τὸ κατὰ φύσιν οὖρον πῶς ἐπὶ πάσης ἡλικίας καὶ ὥρας καὶ χώρας τὸ αὐτὸ ἔχομεν λέγειν κατὰ φύσιν, εἴ γε διάφορός ἐστιν ἡ ἡλικία, καὶ ἐκάστης ἡλικίας διάφορός ἐστι καὶ ἡ κρᾶσις, ἀλλὰ καὶ τοῦ θέρους ἄλλη ἐστὶ κρᾶσις, καὶ ἐν χειμῶνι ἄλλη, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων καιρῶν ὡσαύτως· ἀλλὰ καὶ ἐκάστη χώρα ἰδίαν κρᾶσιν ἔχει. καὶ ἀπολογούμεθα οὕτως, ὅτι ἐπὶ τῶν τελείων αἱ τέλειαι σημειώσεις ἀποτελοῦνται. ἐπὶ οὖν τῶν ἀκμαστικῶν, τὸ κατὰ φύσιν ἀρμόζει μᾶλλον οὖρον. τοῦ οὖν εἶδους φυλαττομένου τοῦ κατὰ φύσιν οὖρου, διαφορὰς ἐπιδέχεται κατὰ τε τὸ χρώμα καὶ τὴν σύστασιν παρὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, καὶ ἐπὶ πάσης ἡλικίας καὶ ὥρας καὶ χώρας φυλάττεται τὸ κατὰ φύσιν οὖρον. οὕτως γοῦν ἐπὶ παίδων ἐπ' ἑλάττον λευκότερα εὐρίσκονται τὰ οὖρα, καὶ οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἀκμαστικῆς ἡλικίας, οὕτως ὑπέρουθρον καὶ ὑπόξανθον· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν γερόντων ἔτι μικρόν λευκότερον ἐκκρίνεται. οὕτως γὰρ καὶ κατὰ τὴν ὑπόστασιν εὐρίσκομεν 2) γινόμενα. τῶν ἀβροδιαίτων ἢ πολλὰ ἐσθιόντων πολλὴ γέγονεν ἡ ὑπόστασις ἐν τῇ

1) καὶ om. A. 2) γινόμενον A.

οἶρω, καὶ οἱ λέγομεν 1) αὐτὴν παρὰ φύσιν· ἀλλὰ καὶ οἱ ὀλίγην τροφήν λαμβάνοντες, ὀλίγη γίνεται αὐτῶν καὶ ἡ ὑπόστασις. καὶ οὐ λέγομεν ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ φύσιν, ἐπειδὴ ἀποθεωροῦμεν εἰς τὴν ὀλιγότητα τῶν τροφῶν. ἀλλὰ καὶ οἱ μέσως πως διαιτῶμενοι, μέσως πως καὶ ἡ ὑπόστασις ἐκκρίνεται.

Δεύτερόν ἐστι κεφάλαιον, ἐν ᾧ 2) περὶ τοῦ παρὰ φύσιν διαλέγεται οὔρου ὁ Ἱπποκράτης. ἀλλὰ πρὸ τούτου τέσσαρά τινα δεῖ ἡμᾶς ζητῆσαι. πρῶτον διὰ τί τὸ οὔρον σημειούμεθα· δεύτερον, εἰ ἐπὶ πάντων τῶν νοσημάτων ἀρμόζει ἡ τῶν οὔρων σημείωσις, καὶ πάντα σημειούμεθα δι' αὐτῶν· τρίτον, τὸν πρέποντα καιρὸν ἐν ᾧ ἡ ἀπόθεσις τοῦ οὔρου γίνεται· καὶ τέταρτον, τί βούλεται λέγειν ὁ Ἱπποκράτης διὰ ῥησιδίου, ἐν ᾧ φησιν ὅτι παρὰ 3) πάντα τὸν χρόνον ἔστ' ἂν κριθῇ ἡ νοῦσος.

Καὶ ἀρχτέον ἀπὸ τοῦ πρώτου. τὴν ἀπὸ τῶν οὔρων σημείωσιν ποιούμεθα, ἵνα γνῶμεν τὰς φυσικὰς δυνάμεις τὰς ἐν ἥπατι καὶ ἐν ταῖς 4) φλέβαις.

Δεύτερον δὲ, εἰ πάντα τὰ νοσήματα ἐκ τῶν οὔρων δυνάμεθα σημειώσασθαι. καὶ λέγομεν ὅτι οὐ πάντα, ἀλλὰ μόνον τὰ θρεπτικά. καὶ τὸ θρεπτικὸν, ἥπαρ καὶ φλέβες. κατὰ οὖν πρῶτον λόγον ἡ ἀπὸ τῶν οὔρων σημείωσις τὴν δευτέραν πέψιν ἡγουν τὴν ἐξαιμάτωσιν, τὸ πῶς διάκεινται αἱ ἐν αὐτοῖς δυνάμεις, δηλοῦσιν, εἰ μὴ ὅτε συμπαθήσωσι τό τε ἥπαρ καὶ αἱ φλέβες τοῖς ἀναπνευστικοῖς ἢ τῷ ἐγκεφάλῳ. καὶ ὥς ὁμοιοπαθοῦντα, συμβάλλεται ἡ τῶν οὔρων σημείωσις.

Τρίτον δεῖ ἡμᾶς ζητῆσαι τὸν πρέποντα καιρὸν τῆς ἀποθέσεως τῶν οὔρων. πρέπων καιρὸς ἔστι μετὰ τὸ κατὰ λόγον γενέσθαι τὴν δευτέραν πέψιν, λέγω δὴ τὴν ἐν ἥπατι, τυχὸν μετὰ τὴν κατὰ λόγον ἐξαιμάτωσιν, τότε ἔστιν ὁ πρέπων καιρὸς τῆς ἀποθέσεως τοῦ οὔρου. παρὰ φύσιν δὲ καιρὸς ἔστιν 5) ἡ πρὸ πέψεως τῆς δευτέρας

1) αὐτὸ A. 2) περὶ om. Codd. 3) πάντων M. 4) Sic! 5) ὁ M. ἢ A.

ἀπόθεις τοῦ οὔρου. οὐδὲν γὰρ ἐνδείκνυται πρὸς σημείωσιν· λεπτόν γάρ καὶ ἄπεπτον καὶ 1) ἀχόλωτον εὐρίσκεται, δίκην τῶν πολλὰ ἐσθιόντων. ἀλλὰ καὶ μετὰ χρόνον τῆς πέψεως ἐὰν ἀπωθεῖται τὸ οὔρον, παρὰ φύσιν ἐστὶ, καὶ οὐδὲν ἐνδείκνυται, ἐπειδὴ οὐ χολοῦται καὶ οὕτως ἐκκρίνεται. ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν τῷ κλοκίῳ ἀπόθεις, οὐ δεῖ ἐγχορνίζειν καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐνδείκνυσθαι. οὐδὲ τότε γὰρ συμβάλλεται εἰς σημείωσιν. τῷ γὰρ χρόνῳ ἀποψύχεται καὶ νεκροῦται καὶ χύσιν ὑφίσταται, ἀλλ' οὐδὲ ἡ πρόσφατος ἀπόθεις συμβάλλεται σοι εἰς σημείωσιν, ἐπειδὴ ἔτι ἀδιάκριτόν ἐστι καὶ συγκεχυμένον.

Τέταρτόν ἐστιν ἐν ᾧ δεῖ ἡμᾶς ζητῆσαι, τί βούλεται λέγειν ὁ Ἱπποκράτης, τὸ τοιοῦτον δεῖ εἶναι 2) παρὰ πάντα τὸν χρόνον, ἔστ' ἂν κριθῇ ἡ νοῦσος; καὶ τινὲς φασιν ὅτι παρὰ πάντα τὸν χρόνον λέγει, ὥς ἂν δεῖ 3) αὐτὸ παρὰ πάντα τὸν χρόνον τοῦ νοσήματος εἶναι κατὰ φύσιν, ὅπερ περὶ τὰ πράγματά ἐστιν. οὔτε γὰρ ἀρχὴ διαφανήσεται πρὸς σημείωσιν, οὔτε ἀνάβασις οὔτε ἀκμὴ, ἐὰν κατὰ φύσιν ἐστὶ τὸ οὔρον. λοιπὸν δὲ ὅτι κατὰ φύσιν ὄντος τοῦ οὔρου, οὐδὲν νόσημα ὑποστήσεται. καὶ λέγομεν ὅτι ταῦτα νόει λέγειν δυνατόν Ἱπποκράτην, ὅτι ἐὰν μέλλῃ σωτήριον εἶναι τὸ νόσημα, ἐν τῇ ἀρχῇ δεῖ εἶναι ἔχνη τινὰ πέψεως ἐν τῷ οὔρῳ, ἵνα τυχὸν λευκότερον μὲν ἐστὶ τὸ οὔρον, ἔχῃ δὲ καὶ τὴν ὑπόστασιν ἢ νεφέλιον· εἶτα ἐν τῇ ἀναβάσει δεῖ αὐτὸ πλεῖον χρώννυσθαι, καὶ τὴν ὑπόστασιν δεῖ ἐναιώρημα γενέσθαι. ἐν δὲ τῇ ἀκμῇ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ κρίσει, δεῖ αὐτὸ κατὰ φύσιν εἶναι τυχὸν λευκὸν καὶ λεῖον καὶ ὁμαλὸν καὶ ὑπέρυθρον καὶ ὑπόξανθον.

Τούτων οὕτως εἰρημένων, σημειοῦται τὰ παρὰ φύσιν οὔρα. ταῦτα δὲ πολλὴν ἔχουσι τὴν διαφορὰν κατὰ τε τὸ χύμα καὶ τὸ παρέγχυμα, λέγω δὴ τὸ νεφέλιον καὶ τὸ ἐναιώρημα. ἀλλὰ πρότερον περὶ τοῦ χύματος διαλέγεται, πολλὰς 4) ἔχον παρεκτροπὰς, καὶ φησιν ὅτι τὸ ξανθὸν

1) ἄχλοτον A. 2) περὶ Codd. 3) αὐτῷ Codd. 4) Fort. ἔχοντος παρεντροπὰς A.

οὔρον καὶ πυρρὸν παρὰ φύσιν εἰσί. τὸ μὲν 1) γὰρ ξανθὸν ἐνδείκνυται περιουσίαν χολώδους ὕλης, ὅπερ κάκιστόν ἐστι. τὸ δὲ 2) πυρρὸν ἥττον ἐστι κακόν, ἐπειδὴ ἐνδείκνυται περιουσίαν αἵματος. τὸ δὲ αἷμα φίλιον ἡμῖν ἐστίν, ἀλλ' ὅμως κακόν ἐστίν, ἐπειδὴ ἐνδείκνυται τὸ αἷμα λεπτὸν 3) ὃν καὶ ἄπεπτον καὶ ἀκατέργαστον καὶ τὸν πρέποντα κόσμον μὴ δεξάμενον. καὶ τοτηνικαῦτα ὡς λεπτόν καὶ ὕδαρες συνεκκρίνεται τὸ ὀρρόωδες ὕγρον, καὶ ποιεῖ πυρρὸν τὸ οὔρον. ἀλλὰ καὶ τὸ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον οὔρον, κάκιστόν ἐστι. τὸ μὲν γὰρ πολὺ ἐνδείκνυται ἀπεισίαν, καὶ τῇ ἀπεισίᾳ ἐξ ἀνάγκης πολλὰ γεννῶνται τὰ περιπτώματα. τὸ δὲ ὀλίγον ἐνδείκνυται, ὅτι οὐ πάντα τὰ περιπτώματα κενοῦνται, ἀλλ' ἐνδομυχοῦσι διαλάνθανοντα, καὶ 4) πού ποτε ἀθροίζονται. κακὰ οὖν εἰσι καὶ τὸ μέλαν καὶ τὸ πέλιον. ταῦτα γὰρ ἐνδείκνυται μεγίστην ζέσιν καὶ φλόγῳσιν θερμότητος οὔσαν ἐν τῷ 5) βάθει ἢ ἐπιτεταμένην σηπεδόνα ἢ ἀπόψυξιν καὶ νέκρωσιν. ἀλλὰ καὶ τὸ λευκὸν οὔρον καὶ παχὺ δίκην τρυγίας κακόν ἐστίν, ἐπειδὴ ἐνδείκνυται μεγίστην ἀπεισίαν τῶν ὑλῶν, καθ' ἣν ταῦτα ἐκκρίνεται· ἀλλὰ καὶ τὸ λεπτὸν καὶ ὕδατῶδες καὶ διαυγὲς καὶ στίλβον οὔρον κακόν ἐστι. καὶ τοῦτο γὰρ ἀπεισίαν ἐνδείκνυται. ἀλλὰ καὶ πνευμάτων τινῶν συναναπεπλεγμένων τῷ οὔρῳ, καὶ τῇ τάσει ποιοῦσιν αὐτὸ στίλβον δίκην ἀκόνης.

Ἀλλὰ καὶ τὸ 6) παρέγχυμα ἔχει διαφοράς. τὸ γὰρ νεφέλιον ἐνδείκνυται περιουσίαν πνευμάτων. ἀλλὰ καὶ τὸ 7) ἐναιώρημα 8) παρὰ φύσιν ἐστίν· ἐνδείκνυται γὰρ καὶ αὐτὸ περιουσίαν πνευμάτων, ἀλλ' ἐπ' ἑλαττον ὅθεν καὶ ἥττον κακόν ἐστίν. ἐνδέχεται δέ ποτε καὶ τὸ νεφέλιον καὶ τὸ ἐναιώρημα κατὰ κράσιν μὴ εἶναι παρὰ φύσιν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν. εἰ μὲν αὐχμηρά ἐστίν ἢ ἕξις τοῦ σώματος, καὶ τὰ σύστοιχα θερμότερα ἐπιτεταμένως, τότε νεφέλιον γίνεται· εἰ δὲ ὑφειμένη ἐστίν ἢ ξηρότης τῆς

1) γὰρ om. M. 2) πυρρὸν Codd. saepius. 3) ὄντια Codd. 4) τοῦ A. 5) βάσει A. 6) Ita vocat contenta. 7) ἐννεώρημα Codd. saepius. 8) παραφύσιον M.

ἔξεως, καὶ τὰ σύστοιχα ἥττον ἐστὶ θερμὰ, ἐναιώρημα γίνεται ἢ ὑπόστασις.

Ταῦτα εἰρηκῶς λέγει καὶ ἕτερα παρὰ φύσιν οὔρα ἐν τῇ ὑποστάσει συνιστάμενα. καὶ φησιν ὅτι κακαὶ εἰσιν αἱ κριμνώδεις ὑποστάσεις. ἐπὶ γὰρ ἀνωμάλῳ ἐκταράζει ἐκκρίνονται, ἐπὶ πυρώδει καὶ φλογώδει θερμότητι γενομένης τῆς ἐκτῆξεως. ἡ δὲ ἐκτῆξις γίνεται τῆς νεοπαγοῦς σαρκὸς καὶ αὐτῆς τῆς σαρκὸς, καὶ λοιπὸν ἐν τοῖς τοιούτοις κριμνώδη ἐκκρίνονται ἐν τοῖς οὔροις· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παχεῖ αἵματι κριμνώδη ἐκκρίνονται ἐν τοῖς οὔροις. ἀνωμαλὸς ἐστὶν ἡ ἐκτῆξις, ὅτι τὰ μὲν λεπτὰ ἐμφέρονται, τὰ δὲ παχέα. 1) ἐρυθρὰ δὲ ἐστὶ τὰ οὔρα, καὶ τὰ κριμνώδη τὰ ἐμφερόμενα κατὰ τὴν ὑπόστασιν· κριμνώδεις δὲ λέγονται αἱ τοιαῦται ὑποστάσεις δίκην τῶν κριμνῶν τῶν ἀπὸ τῶν πεφρυγμένων κριθῶν καὶ ἀλεσθέντων, καὶ διαλαθόντων τινῶν ἀδρομερῶν.

Λέγει καὶ ἑτέραν διαφορὰν, ὅτι καὶ ἡ πεταλώδης ὑπόστασις κακίστη ἐστὶ. καὶ αὕτη γὰρ ἐπὶ ἐκτῆξει ἐκκρίνεται τῶν στερεῶν κατ' ἐπίτασιν τῆς πυρώδους καὶ φλογώδους θερμότητος.

Ἀλλὰ καὶ τὰ πιτυρώδη κακὰ ἐστὶν, ἐπειδὴ καὶ ταῦτα ἐπὶ ἐκτῆξει τῶν στερεῶν μορίων ἐκκρίνονται, κατ' ἐπίτασιν μεγίστην τῆς πυρώδους καὶ φλογώδους θερμότητος. πιτυρώδη δὲ ὀνομάζονται, ἐπειδὴ εἰκόνασι πιτύροις.

Καὶ ἀποροῦσὶ τινες, εἰ γε τὸ ὑπέρυθρον καὶ ὑπόξανθρον ὑπὸ τε τοῦ αἵματος καὶ τῆς χολῆς χρωρύνντων αὐτὸ τοιοῦτον γίνεται, ὑπέρυθρον μὲν ὑπὸ τοῦ αἵματος χρωρύνμενον, ὑπόξανθρον δὲ ὑπὸ τῆς χολῆς, τί δῆποτε μὴ ὥσπερ τὸ 2) χρῶμα χρώννυται, καὶ ἡ ὑπόστασις χρώννυται καὶ γίνεται ὑπόπυρρον ἢ ὑπόξανθρον, ἀλλὰ μένει λευκή; καὶ λέγομεν ὅτι οἱ τοιοῦτοι χυμοὶ λεπτομερεῖς εἰσι, καὶ λοιπὸν ἐτοίμως διεισκρίνονται καὶ διεισέρχονται εἰς τὸ ὀρρῶδες ὑγρὸν, καὶ 3) ἀναχύονται ἐν αὐτῷ, καὶ

1) Fort. omissum οὐ. 2) Conjecerim χύμα. 3) ἀνεχέονται L. ἀνεχύνονται M. ἀναισχύνονται A. Conjeci ἀνεχύνονται.

διὰ τοῦτο χρώννυσιν αὐτό, ἡ δὲ ὑπόστασις κάτω ὑφίσταται. λοιπὸν δὲ καὶ παχεῖά ἐστι καὶ οὐ φθάνουσιν εἰσκριθῆναι ἐν τῇ ὑποστάσει ὥστε χρωῖσαι αὐτήν, καὶ διὰ τοῦτο λευκὴ εὐρίσκεται. καὶ πάλιν ἀποροῦσιν ὅτι ἐπὶ τῆς νεφελώδους ὑποστάσεως καὶ τοῦ ἐναιωρήματος, 1) ὅτι ἔχεται εἰπεῖν, ἐπειδὴ ταῦτα ἐμφέρονται καὶ ἐπιπολάζουσι. καὶ μὴν ὁρῶμεν λευκὰ καὶ αὐτὰ ὄντα. πρὸς δ' ἀπολογούμεθα, ὅτι ταῦτα, λέγω δὴ τὸ νεφέλιον καὶ τὸ ἐναιώρημα, παχέα εἰσὶ, τὸ δὲ χύμα λεπτὸν ἐστι καὶ ὑδατῶδες, καὶ διὰ τοῦτο εὐχερῶς εἰσκρίνονται καὶ χρώννυσιν αὐτό· τὸ δὲ νεφέλιον καὶ τὸ ἐναιώρημα παχέα εἰσὶ καὶ διὰ τοῦτο οὐ διεισέρχονται ἐν αὐτοῖς καὶ χρώννυσιν αὐτά.

Θανατωδέστερα δὲ τῶν οὖρων τὰ τε δυσώδεα καὶ ὑδατώδη καὶ μέλανα καὶ παχέα. —

Ἐντεῦθεν ἐπὶ ἐτέρας διαφορὰς θανατωδῶν οὖρων τρέπεται, καὶ λέγει τρεῖς συζυγίας θανατωδεστάτων οὖρων, ὧν πρώτη ἐστὶν αὕτη· φησὶν, ὅτι θανατωδέστατα τῶν οὖρων εἰσὶ τὰ τε λευκὰ καὶ ὑδατώδεα καὶ δυσώδη· δεύτερον δὲ τὰ παχέα καὶ μέλανα· τρίτον δὲ τὰ λιπαρὰ καὶ ἐλαιώδη. εἴτα λοιπὸν δέον ἐστὶ καὶ τὴν αἰτίαν ἑκάστου εἰπεῖν. τὸ λεπτὸν καὶ δυσώδες οὖρον ἐνδείκνυται ἐσχάτην ἀπεψίαν καὶ ἄκραν καταβολὴν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων καὶ μεγίστην σηπεδόνα ἐν τῷ βάθει οὔσαν. τὸ δὲ λοιπὸν καὶ μέλαν οὖρον ἐνδείκνυται ἢ κατάψυξιν καὶ νέκρωσιν τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ, ἢ πυρώδη καὶ φλογώδη θερμότητα. δεῖ γὰρ εἰδέναι ὅτι τὰ μέλανα οὔρα ἢ ἐπὶ καταψύξει καὶ νεκρώσει τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ καὶ τοῦ αἵματος καὶ τῶν χυμῶν ἀπονεκρουμένων ἢ ἐπὶ μεγίστῃ καὶ φλογώδει καὶ πυρώδει θερμότητι, 2) ἐξυπεροπτώσῃ καὶ οἷον ἀποτεφρουμένη, τοῦ τε αἵματος καὶ τῶν χυμῶν γίνεται. τὸ δὲ παχὺ οὖρον ἐνδείκνυται περιουσίαν καὶ πλεονασμὸν παχέων χυμῶν, καὶ πνευμάτων συναναπλεκόμενων αὐτοῖς. δεῖ δὲ εἰδέναι ὅτι τὸ λεπτὸν οὖρον καὶ μέλαν ἀδύνατόν ἐστιν εὐρεθῆναι, ἢ μέλαν 3) καὶ δυσώ-

1) τί Α. 2) ἐξυπεροπτώσαν Codd. 3) ῥ Α.

δες. ἀλλὰ ταῦτα τὰ οὖρα καθ' αὐτὰ μὲν καὶ ἰδίᾳ ὀλέθρια εἰσι, τουτέστι τὸ λευκὸν καὶ τὸ δυσῶδες μόνον. συμπεπλεγμένα δὲ ἔτι μᾶλλον εἰσιν ὀλέθρια. τὸ δὲ λευκὸν καὶ παχὺ οὐκ ἔστι καθ' αὐτὰ ὀλέθρια. τὸ μὲν γὰρ λεπτὸν καὶ ὑδατῶδες, διότι ἐνδέχεται τῷ χρόνῳ ῥωσθῆναι τὰς φυσικὰς δυνάμεις, καὶ πέψαι καὶ χυμῶσαι καὶ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐλθεῖν, καὶ μὴ εἶναι ὀλέθριον. ἀλλὰ καὶ τὸ παχὺ οὖρον, ἐπειδὴ παχεῖαν δηλοῖ τὴν ὕλην καὶ περιουσίαν πνευμάτων, χρόνιον μὲν δηλοῖ τὴν ὕλην καὶ τὸ νόσημα, οὐ μὴν ὀλέθριον. ἄλλως τε δὲ ἐνδέχεται παχέα ἐκκριθῆναι οὖρα ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς νόσου καὶ 1) μὴ εἶναι ὀλέθρια, ἀλλ' ὑγιαστικά. δηλοῖ γὰρ ὅτι ἀποκαθαίρεται τὸ σῶμα δι' οὖρων, καὶ διὰ τοῦτο παχέα κενοῦνται τὰ οὖρα. ἢ οὐχ ὁρῶμεν καὶ ἄλλων παρὰ φύσιν ὑλῶν κεραιμένων ἐν ταῖς παρακμαῖς ἐπὶ ἀπαλλαγῇ τῶν νοσημάτων; διὸ χολώδης ἐκκρίσις πολλάκις γίνεται ἢ φλεγματώδης καὶ ἔλμινθες ἐκκρίνονται, καὶ οὐκ εἰσιν ὀλέθρια, ἀλλ' ὑγιαστικά. παχὺ δὲ οὖρον ἀκουστέον τὸ ἄγαν παχύ.

Ἀλλὰ καὶ τὸ λιπαρὸν καὶ ἐλαιῶδες καὶ τὰ τοιαῦτα οὖρα ὀλέθρια εἰσι καὶ θανατώδη. δηλοῦσι γὰρ σηπεδόνα καὶ ἔκτεξιν τῆς πιμελῆς ὑπὸ φλογώδους θερμότητος γινομένην. αὐταὶ εἰσιν αἱ συζυγίαι τῶν οὖρων αἱ θανατώδεις, ὧν ἐνταῦθα μέμνηται Ἰπποκράτης, ἐφ' οἷς καὶ προσδιορισμοὺς τίθησι τέσσαρας τὸν ἀριθμὸν, ὧν πρῶτός ἐστιν 2) αὐτός, ὅτι ταῖς μὲν γυναιξὶ καὶ τοῖς ἀνδράσι τὰ μέλανα τῶν οὖρων κάκιστα· τοῖς δὲ παιδίοισι τὰ ὑδατώδη φησὶν, ὅτι ταῖς ἀκμαζούσαις γυναιξὶ καὶ ἀνδράσι τοῖς ἀκμάζουσι τὰ μέλανα τῶν οὖρων ὀλέθρια καὶ θανατώδη εἰσὶ, τοῖς δὲ παιδίοις τὰ λεπτὰ καὶ ὑδατώδη. διατί; ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν παίδων ἐν τῷ κατὰ φύσιν παχέα ἐκκρίνονται τὰ οὖρα διὰ τὴν ἀδδηφαγίαν, ὅθεν τῷ πάχει καὶ μέλανα ὑποφαίνεται· ἐπὶ δὲ τῶν ἀκμαζόντων, τὰ λεπτὰ καὶ ὀλίγην ἔχοντα τὴν ὑπόστασιν εἰσὶ κατὰ φύσιν διὰ τὴν περιουσίαν τῆς κατὰ ποιότητα θερμότητος, συμπέττουσαν καὶ λεπτύνουσαν. ἐὰν οὖν ἐναλλάξ γένηται καὶ

ἐπὶ τῶν παίδων λεπτὰ ἐκκριθῶσι καὶ ὑδατώδη, ἐπὶ δὲ τῶν ἀκμαζόντων τὰ μέλανα καὶ παχέα οὖρα, ἐπειδὴ ἐπὶ τῷ παντὶ ἐναντίον τοῦ κατὰ φύσιν ἐξετράπησαν, διὰ τοῦτο ὀλέθριά εἰσιν.

Δεύτερον λέγει προσδιορισμὸν τοιοῦτον, ὅτι ἐπὶ τῶν νοσημάτων 1) εὐφορός ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος καὶ 2) εὐπνους [καὶ αὐπνος] καὶ ἄδιψος καὶ μηδεμίαν αἰσθάνεται δυσφορίας ἢ ἀνωμαλίας, 3) ἐκκρίνονται δὲ οὖρα λεπτὰ καὶ ὑδατώδη ἐπὶ πολὺν χρόνον, γίνωσκε ὅτι εἰς ἀπόστασιν τρέπεται τὸ νόσημα, δεῖ δὲ εἰδέναι ἐν τῷ καθόλου, ὅτι τὰ νοσήματα ἢ χρόνιά εἰσιν ἢ ὀξέα, καὶ τὰ μὲν χρόνια ἐπὶ ψυχρᾷ καὶ παχείᾳ ὕλῃ γίνονται. διὰ τοῦτο καὶ χρονίζουσιν, ἀλλὰ τῷ μήκει τοῦ χρόνου καὶ αἱ δυνάμεις καταβάλλονται· τὰ δὲ ὀξέα ἐπὶ θερμῇ καὶ λεπτῇ ὕλῃ γίνονται, ὅθεν καὶ κατ' ἐκρον ἐκκρίνονται διὰ χολεμεσίας καὶ ἐκταράξεως γαστρὸς καὶ δι' ἐμέτων καὶ ἰδρώτων καὶ τῶν τοιούτων, τὰ δὲ χρόνια οὐ κρίνονται, ἀλλὰ λύνονται κατὰ διαφόρησιν καὶ σύμπεψιν. εἰ δὲ καὶ κρίνονται, κατὰ ἀπόστασιν κρίνονται, δεῖ γὰρ εἰδέναι ὅτι χρονίου ὑποκειμένου νοσήματος, καὶ παχείας οὖσης τῆς ὕλης, καὶ παχέων οὐρῶν ὀφειλόντων ἐκκρίνεσθαι, ἐὰν λεπτὰ καὶ ὑδατώδη ἐκκρίνωνται τὰ οὖρα, δηλοῖ ὅτι ἀλλαχοῦ πέμπεται ἢ ὕλη, καὶ ἐνδομυχεῖ εἰς ἕτερον μέρος ἀσθενὲς γινόμενον, ὅπερ δι' οἰκείαν ἀσθενείαν ὑποδέξασθαι μὲν δύναται, ἀπωθῆσαι δὲ καὶ ἀποδιῶξαι οὐ δύναται, ἀλλὰ λοιπὸν ἐκεῖσε στέγεται καὶ ἐμφωλεύει ἢ τοιαύτη ὕλη, 4) ὅπερ τῷ χρόνῳ ἐξ ἀνάγκης 5) ἀποστάσεις γενέσθαι, αἱ δὲ ἀποστάσεις ἐπὶ μὲν τῶν ἄγαν χρονίων νοσημάτων, ἤνικα καὶ ψυχρὰ ἐστὶν ἢ ὕλη καὶ παχεῖα, ἀπὸ τοῦ διαφράγματος ἐπὶ τὰ κάτω γίνονται, διὸ ἐπὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὴν ὀσφὺν καὶ τοὺς λαγόνους καὶ βουβῶνας καὶ τοῖς τοιούτοις· ἐπὶ δὲ τῶν μὴ οὕτως χρονιζόντων ἐπὶ τὰ ἄνω αἱ ἀποστάσεις γίνονται ἤγουν ἐν τοῖς παρισθμίσις καὶ παρωτίσι καὶ μασχάλαις καὶ τοῖς τοιούτοις. εἰ δὲ

1) ἄφορος A. 2) ἄπνους A. καὶ αὐπνος om. M. 3) ἐκκρίνει A. 4) Fort. ὥστε sive ὅπερ. 5) ὑπόστασις A.

μέσως πῶς, μέσως καὶ αἱ ἀποστάσεις γίνονται, ποτὲ μὲν ἄνω, ποτὲ δὲ κάτω.

Τρίτος προσδιορισμός ἐστιν ὅτι ἐπὶ τῶν οὔρων παρὰ φύσιν ἐστὶ τὸ νεφελῶδες πάχος ἐν τῇ ὑποστάσει θεωρούμενον καὶ τὸ ἐναιώρημα, ἥτιον δὲ ἐστὶ παρὰ φύσιν. ἡ δὲ ὑπόστασις ὁμωνύμως τῷ γένει κατὰ φύσιν ἐστὶ. χειρίστη δὲ πασῶν, τὸ νεφελῶδες ἐστὶν, ἐπειδὴ πλείω ἐνδείκνυται ἀπειρίαν καὶ περιουσίαν πνευμάτων. διὰ τοῦτο καὶ πλέον μετεωρίζεται. ἥτιον δὲ χειρίστον ἐστὶ τὸ ἐναιώρημα. ἐπειδὴ δὲ τῶν οὔρων τὰ μὲν οὐδ' ὅλως ἔχουσι πάχος ἐμφερόμενον ἐν αὐτοῖς, ἀλλ' ἀδιάκριτόν ἐστι. τούτου οὖν τοῦ μὴ ἔχοντος πάχος τουτέστιν ὑπόστασιν, κάλλιόν ἐστὶ τὸ νεφελῶδες. τὸ γὰρ μὴ ἔχον τι πάχος οὔρον ἐν ἑαυτῷ χειρίστον ἐστὶ καὶ κάκιστον. δηλοῖ γὰρ ὅτι ἀλλαχοῦ ἀπασχολεῖται ἢ ὕλη καὶ ἐκεῖσε ἀποσκήπτει.

Τέταρτος προσδιορισμός ἐστιν ἐν ᾧ φησιν ὅτι τὰ μέλανα καὶ δυσώδη οὔρα οὐ πάντως τοῦ παντός σώματος ἐνδείκνυται τὸ πάθος, ἀλλὰ τινος μορίου, ἥνικα τυχόν ἐλκος ἐστὶ περὶ τοὺς νεφροὺς ἢ τοὺς οὐρητήρας ἢ τὴν κύστιν. τοτηνικαῦτα γὰρ δυσῶδες ἐκκρίνεται τὸ οὔρον διὰ τὸ πῦον. καὶ μὴ 1) παραλογισθῆς ἐπὶ τοῦτο, ὅτι ἐπειδὴ δυσῶδες ἐξεκρίθη, πάντως καὶ ὀλέθριον. ἰδοὺ γὰρ ἐνδέχεται ποτε ἐκκριθῆναι δυσῶδες οὔρον, καὶ μὴ εἶναι θανάσιμον, καθὼς καὶ αὐτὸς λέγει· μὴ ἐξαπατάτω δέ σε, ἦν τι καὶ αὐτὴ ἡ κύστις νόσημα ἔχουσα τοιαῦτα οὔρα ἀποδιδῶ. οὐ γὰρ τοῦ ὅλου σώματος σημεῖόν ἐστιν, ἀλλ' αὐτῆς καθ' αὐτήν.

Δεύτερόν ἐστιν ἐν ᾧ περὶ ἔμετον διαλέγεται. ὁ δὲ ἔμετος πολλὰς ἔχει διαφοράς. ἀλλὰ πρότερον περὶ τοῦ κατὰ φύσιν ἔμετον διαλέγεται. κατὰ φύσιν δὲ ἔμετός ἐστιν, ὁ ἄνευ 2) βλάβης τῶν ἐνεργειῶν γινόμενος καὶ φησιν, ὅτι κατὰ φύσιν ἔμετός ἐστιν, ὁ ἐξ ἐπιμιξίας χολῆς καὶ φλέγματος γινόμενος. καὶ φησιν, ὅτι κατὰ φύσιν ἔμετός ἐστιν ὁ τοιοῦτος ἵνα συμπλακῶσι. τὸ μὲν γὰρ

1) παραλογισθεὶς Codd. Fort. τούτω. 2) δὲ add. A.

φλέγμα ἐκ τῶν περισσῶν ἀπεισιῶν ἀθροίζεται ἐν τῷ στομίῳ τῆς γαστρὸς, ἥ δὲ χολή νῦν τίκεται ἀπὸ τοῦ ὀξέος πυρετοῦ. ἐπὶ γὰρ ὀξέων νοσημάτων γυμνάζει τὸν λόγον, ἐπειδὴ ἀβιάστως γίνεται καὶ ἀβλαβῶς. 1) ἡ μὲν γὰρ χολή λεπτύνει καὶ διαχεῖ τὸ φλέγμα, ἐπειδὴ καὶ ἐχέκολλόν ἐστι· τὸ δὲ φλέγμα τῇ οἰκείᾳ ὑγρότητι καταπραύνει τὸ δηκτικὸν τῆς χολῆς. ὁ δὲ παρὰ φύσιν ἔμετος πολλὰς ἔχει διαφοράς. ἐὰν γὰρ ἰδίως καὶ χωρὶς ἐμεθῇ χολή ἢ φλέγμα, παρὰ φύσιν ἐστίν. εἰ μὲν χολή ξανθὴ ἐμεθῇ, τῇ δήξει καὶ τῇ ἀνία βλάπτει τὰ μόρια δι' ὧν παρέρχεται. αὕτη δὲ ἡ ξανθὴ χολή παχυνομένη λεκιθώδης γίνεται ἢ ὀρρώδης ὑγρότης συναναμίσγει καὶ ἴσχει ἐπιμιξίας τῇ ξανθῇ χολῇ, ἢ ὥχρὰ γίνεται χολή. ἐκάτερά ἐστι κακὰ ἐμούμενα διὰ τὸ πάχος. τί γὰρ ὅτι τῇ οἰκείᾳ θερμότητι τὸ λεπτὸν διαφορεῖται καὶ παχύνεται, καὶ παχυνομένων, δυσχερὲς γίνεται ὁ ἔμετος καὶ μετὰ σπαραγμοῦ, ὥς πολλάκις τῇ βίᾳ καὶ τῷ σπαραγμῷ καὶ αἵματος γίνεσθαι ἔμετον. ὁμοίως καὶ τὸ φλέγμα διὰ τε τὸ ψυχρὸν αὐτὸ εἶναι καὶ διὰ τὸ ἐχέκολλον πρῶτον μὲν ψύχει τὰ μόρια δι' ὧν περ παρέρχεται. λοιπὸν δὲ καὶ 2) τὸ ἐχέκολλον μετὰ βίας τινὸς καὶ συντάσεως ὁ ἔμετος γίνεται. παρὰ φύσιν ἔμετοί εἰσι καὶ κάκιστοι, ἐὰν πρασοειδὲς ἐμεθῇ χολή, ἀλλὰ καὶ πέλια 3) καὶ μέλανα ἐμούμενα, κάκιστά εἰσιν. 4) οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ δυσώδη κάκιστά εἰσι. ταῦτα δὲ καὶ ἰδία καὶ χωρὶς ἐμούμενα, κάκιστά εἰσιν· ἀλλὰ καὶ ἐὰν συμπεπλεγμένα ἅμα ἐμεθῶσι, παγκάκιστά εἰσι. δηλοῦσι γὰρ ποικίλην κακοχυμίαν καὶ ποικίλην διάθεσιν οὔσαν ἐν τῷ σώματι. τὰ γὰρ μέλανα ἐμούμενα καὶ πέλια ἐνδείκνυνται ἢ ψύξιν οὔσαν ἐν τῷ βάθει ἢ φλόγῳσιν ἐξυπεροπτιῶσαν τοὺς χυμούς. τὰ δὲ δυσώδη ἐνδείκνυνται μεγίστην σηπεδόνα. ἀλλὰ καὶ ἡ πρασώδης χολή ἐμουμένη κακίστη ἐστίν. αὕτη δὲ καὶ ἐν γαστρὶ γεννᾶται καὶ ἐν ταῖς φλεψὶ, καὶ καθ' ἑκάτερον διχῶς· ἢ γὰρ ἐπὶ ζέσει φλογώδει θερμότητος οὔσης ἐν τῇ γαστρὶ, πρασώδης γίνεται χολή, εἴτε διὰ τὰς προσφερομένας

1) εἰ M. 2) Fort. διὰ addendum. 3) ἢ A. 4) οὐ — εἰσι om. M.

τροφὰς τοιαύτας οὐσας καὶ ἀπεπτουμένας, κράμβας φημὶ καὶ σεῦτλα, πρασώδης γεννᾶται χολή. ὁμοίως καὶ εἰς τὰς φλέβας ἢ διὰ ζέσιν ὑπερβάλλουσιν ἐν αὐταῖς πρασώδης γεννᾶται χολή καὶ ἀντικαταρῶεῖ εἰς γαστέρα καὶ οὕτως ἐμεῖται, ἢ διὰ τοιοῦτον περίττωμα ἀθροισθὲν ἐν αὐταῖς, κράμβαις φημὶ καὶ σεύτλων καὶ τῶν τοιούτων, πρασώδης γεννᾶται χολή. ἑκάτεροι οἱ τοιοῦτοι χυμοὶ κάκιστοί εἰσιν.

Σκοπεῖν δὲ χρὴ τῶν οὖρων αἱ νεφέλαι εἴτε κάτω ἔωσιν εἴτε ἄνω. —

Δεῖ δὲ εἰδέναι ὅτι ὁ Ἱπποκράτης ποτὲ καὶ τὴν ὑπόστασιν καὶ τὴν νεφελὴν καταχρηστικῶς ὑπόστασιν καλεῖ, ὅπερ καὶ νῦν πεποίηκεν. ἔφη γὰρ ἐν οἷς αἱ νεφέλαι εἴτε ἄνω εἴτε κάτω ὦσιν. ἰδοὺ καταχρηστικῶς, εἴτε ἄνω εἴτε κάτω ὑπόστασιν καλεῖ καὶ τὴν νεφελὴν καὶ τὴν ὑπόστασιν καὶ φησιν, ὅτι ἀπὸ τῶν ὑποστάσεων δεῖ ποιεῖσθαι τὴν σημείωσιν· αἱ γὰρ ὑποστάσεις ἀγαθαί εἰσι καὶ ὕγιαστικάι. τὸ γὰρ νεφελίον καὶ τὸ ἐναιώρημα παρὰ φύσιν εἰσὶν, ἐπειδὴ συναναπεπλεγμένα εἰσὶ μετὰ πνευμάτων παχέων, καὶ διὰ τοῦτο μετεωρίζονται. εἴτα καὶ ἀποροῦσιν ὅτι καὶ πῶς ἄνωτέρω ἐπὶ τῶν ἀκμαζόντων ἔλεγεν, ὅτι ἡνίκα αὐχμηρὸν καὶ κατάξηρὸν ἐστὶ τὸ σῶμα, νεφελίον ἢ ἐναιώρημα ὑφίσταται ἐν τοῖς οὖροις, ἅτινα καὶ κατὰ φύσιν εἰσὶ, πῶς οὖν λέγει ἐνταῦθα ὅτι παρὰ φύσιν εἰσὶ; καὶ λέγομεν ὅτι πᾶσαι αἱ ἡλικίαι πάντως παχυμερεστέραις τροφαῖς κέχρηται. διὰ οὖν τὴν παχυμερίαν τῶν τροφῶν πάντως ὑπόστασιν ἴσχουσι τὰ οὖρα. ὁ οὖν Ἱπποκράτης πρὸς τοῦτο ἀφεωρακῶς κατὰ φύσιν λέγει εἶναι τὴν ὑπόστασιν καὶ διὰ τοῦτο ἐπαινεῖ τὴν τοιαύτην σημείωσιν ὥς ἀσφαλῆ οὖσαν.

Πτύελον δὲ χρὴ ἐπὶ πᾶσι τοῖσιν ἀλγήμασι τοῖσι περὶ τὸν πνεύμονά τε καὶ τὰς πλευράς ταχέως ἀναπτύεσθαι καὶ εὐπετέως. —

Ἐντεῦθεν ἐπὶ τῶν κενουμένων παρὰ φύσιν εἰς σημείωσιν ἐτράπη ὁ Ἱπποκράτης καὶ σημειοῦται τὸ πτύελον καὶ πτύσμα. τὸ αὐτὸ δὲ ἐστίν. οὐδὲ γὰρ ὥς τινες ὑπέλαβον εἶτι τὸ μὲν πτύελόν ἐστι τὸ κατὰ φύσιν, πτύσμα δὲ τὸ

παρὰ φύσιν, ἔπειδὴ αὐτὸς ἀδιόριστον καὶ πτύελον καὶ πτύσμα τὸ αὐτὸ καλεῖ. σημειοῦται οὖν τινα πάθη ἀπὸ τοῦ πτυέλου, πλευριτὶν λέγω καὶ 1) περιπνεύμονα. ταῦτα γὰρ τὰ πάθη ἀπὸ τοῦ πτυέλου διαγινώσκονται. τί δέ ἐστι πλευριτὶς, ἴσμεν καὶ νῦν εἰρήσεται. πλευριτὶς τοίνυν ἐστὶν φλεγμονὴ τοῦ τὰς πλευρὰς ὑπεζωκότος ὑμέρος, ἀπὸ χολωδεστέρου αἵματος γινομένη. περιπνεύμονος δέ ἐστι φλεγμονὴ τοῦ πνεύμονος ἀπὸ φλεγματικωτέρου αἵματος γινομένη. καὶ ἀποροῦσί τινες ὅτι εἰ πᾶν μόριον, ἐξ οὗ τρέφεται, ἐκ τούτου καὶ ἐπηρεάζεται, ἔδει τὸν πνεύμονα ἀπὸ χολωδεστέρου αἵματος ἐπηρεάζεσθαι καὶ τὴν φλεγμονὴν γίνεσθαι ἐκ ταύτης, καὶ μὴ ἀπὸ φλεγματώδους αἵματος· ὁμοίως καὶ ἡ πλευριτὶς ὑπὸ φλεγματικωτέρου αἵματος ἔδει βλάπτεσθαι ὡς νευρώδης οὔσα καὶ τὴν φλεγμονὴν συνίστασθαι, καὶ μὴ ἀπὸ χολωδεστέρου αἵματος. καὶ λέγομεν ὅτι οὐ πάντα τὰ μόρια ἐξ οὗ τρέφονται, πάντως καὶ βλάπτονται, ὥσπερ ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς φλεγμονῆς. ὁ γὰρ πνεύμων μανὸς ἐστὶ καὶ ἀραιὸς, ἡ δὲ χολὴ ὡς λεπτομερὴς διεξέρχεται καὶ ἀπορρέει καὶ οὐ στέγεται, καὶ τοιγυκαῦτα οὐκ ἐμφράττεται καὶ 2) οὐ ποιεῖ φλεγμονήν. διὰ δὲ τὸ φλέγμα γίνεται ἡ περιπνευμονία, ἔπειδὴ παχὺς ἐστὶν οὗτος ὁ χυμὸς καὶ ὡς παχὺς ἐμφράττεται καὶ ποιεῖ τὴν περιπνευμονίαν. καὶ ἴσως ἐρεῖ τις, καὶ πόθεν φλέγμα εὐρίσκεται ἐν τῷ πνεύμονι, εἴ γε ἀπὸ χολωδεστέρου αἵματος τρέφεται; καὶ λέγομεν ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἀντικαταρρέει φλέγμα καὶ φέρεται ἐπὶ τὸν πνεύμονα, ἡ ἐκ τῶν παρακειμένων μορίων φέρεται φλέγμα ἐπὶ τὸν πνεύμονα, 3) καὶ ἐμφράττεται καὶ ποιεῖ φλεγμονὴν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. καὶ ἐπὶ τῆς πλευριτιδὸς ἐστὶν ἰδεῖν 4) ὅτι καὶ ἀπὸ φλεγματικωτέρου αἵματος τρέφεται 5) ὁ ὑπεζωκὸς ὡς νευρώδης, ἀλλ' ὁμως ἀπὸ χολωδεστέρου αἵματος βλάπτεται. ἔπειδὴ γὰρ νευρώδης ἐστὶν ὁ ὑπεζωκὸς, οὐ διεισέρχεται τὸ φλέγμα,

1) Pro περιπνευμονίαν. Et περιπνεύμων et περιπνεύμονος sequioris aetatis fuisse videntur formae. 2) οὐ om. M. 3) In hoc verbum desinit lacuna cod. L. p. 152. edit. nostrae. 4) ὅτι om. L. 5) ὁ ὑπεζ. om. L.

ὥστε ποιῆσαι ἔμφραξιν καὶ ποιῆσαι φλεγμονήν, ἀλλ' ἡ χολή λεπτομερὴς οὖσα διεισέρχεται καὶ διεισδύνει, καὶ στέγεται καὶ ἐμφράττεται, καὶ ποιεῖ τὴν φλεγμονήν. ἀλλ' ἴσως 1) ἀπορήσει τις, ὅτι καὶ πόθεν ἡ χολή ἐν τῷ ὑπεζωκότι; καὶ λέγομεν, ὅτι ἢ ἀπὸ τῶν παρακειμένων μορίων φέρεται ἐκεῖσε χολή, καὶ ποιεῖ τὴν φλεγμονήν, ἢ ὅτι ὑπόκειται προπεπονθὼς ὁ ἱπεζωκός. καὶ τὸ τηλικαῦτα ἐπειδὴ πέπονθεν, ἀπεπτεῖται τὸ λόγῳ τροφῆς φερόμενον ἐν αὐτῷ, καὶ οὐ μόνον φλέγμα γεννᾶται, ἀλλὰ καὶ χολή, καὶ ποιεῖ τὴν φλεγμονήν. ἢ εἰπὲ ὅτι ἐν παντὶ μορίῳ διάφορος τίκεται κακοχυμία. ἐνδέχεται 2) οὖν ἀθροισθῆναι χολώδη ὕλην ἐν τῷ ὑπεζωκότι καὶ ἐμφραγῆναι καὶ ποιῆσαι φλεγμονήν.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, 3) σημειοῦται τὸ πτύελον ἀπὸ πέντε τινῶν, πρῶτον μὲν ἀπὸ τοῦ καιροῦ, δεύτερον ἀπὸ τοῦ τρόπου τῆς ἀναγωγῆς, τρίτον ἀπὸ τῆς κράσεως ὧν ἐπιδέχεται χρωμάτων, τέταρτον ἀπὸ τῆς συστάσεως, καὶ πέμπτον ἀπὸ τοῦ σχήματος.

Καὶ ἀρκτέον ἀπὸ τοῦ πρώτου. σημειοῦται τοίνυν το πτύελον ἀπὸ τοῦ καιροῦ, λέγων οὕτως, ὅτι ἄριστόν ἐστι τὸ πτύελον τὸ ταχέως ἀναπτύομενον. τὸ δὲ ταχέως διττόν ἐστι. δηλοῖ γὰρ τὸν χρόνον τουτέστι τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος, κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν ἀφορισμοῖς, πτύελον ἦν αὐτίκα ἐπιφαίνεται, βραχύνει καὶ τὰ λοιπά. ἢ τὸ ταχέως δηλοῖ τὸ συντόμως ἅμα τῇ βήξει τοῦ κάμνοντος 4) ἀναγόμενον καὶ ἀποπτύομενον. ὅθεν καὶ ἡμεῖς οὕτως λέγομεν, ὅτι τάχιστα ἀναπτύει καὶ εὐανάγωγά εἰσι τὰ ἀναπτύομενα. πλὴν δεῖ εἰδέναι ὅτι κατὰ τοῦ πρώτου ἀρμόζει ἢ ἀπὸ τοῦ καιροῦ σημειώσεις, λέγω δὲ κατὰ τοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς νόσου, ἐπεὶ τοι τὸ εὐθέως ἀναπτύεσθαι τοῦ δευτέρου ἐστὶ σημαυνομένου, λέγω δὲ τοῦ ἀπὸ τρόπου τῆς ἀναγωγῆς, ὅτι τὰ ἀναγόμενα εὐπετῇ θέλει εἶναι καὶ ῥαδίως ἀνάγεσθαι. 5) δηλοῖ γὰρ εὐεπήκοον τὴν ὕλην καὶ ἀνωδυνίαν.

1) καὶ ἐνταῦθα ἔρεῖ M. A. 2) γὰρ M. A. 3) περὶ πτυέλου L. in mg. 4) ἀνάγοιτο μὴ L. 5) τὸ πτύελον καὶ ἐστι ἀγαθὸν add. M. A.

Ἀπὸ δὲ τῆς συστάσεως, δεῖ μήτε παχεῖαν εἶναι καὶ γλίσχραν τὴν ὕλην, μήτε λεπτήν καὶ ὑδατώδη. τα γὰρ παχέα καὶ γλίσχρα ἔχουσι τὸ ἐχέκολλον καὶ δυσαπόσπαστον, 1) καὶ οὐκ ἀνάγονται. εἴτα λοιπὸν μὴ ἀναγόμενα φέρονται ἐπὶ τοὺς σήραγγας τῆς τραχείας ἀρτηρίας, καὶ τῆς ἀρτηριώδους φλεβὸς καὶ ἐμφράττει αὐτοὺς, καὶ ἔνθεν οὐ γίνεται ἡ πάροδος τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ πνιγμωδῶς κινδυνεύουσι. τὰ δὲ λεπτὰ καὶ ὑδατώδη ἐν τῇ ἀνόδῳ ἀντιπερισχίζονται, καὶ ἔνθεν καὶ κεῖθεν ἀντικαταρθεῖ, καὶ οὐκ ἀνάγεται τι ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ μόνον κοπιᾷ ἡ δύναμις ἀκαίρως. δεῖ γὰρ εἰδέναι ὅτι πρῶτον μὲν ἡ δύναμις τῶν μεσοπλευρίων μυῶν ἢ ὅλου τοῦ θώρακος συμβάλλονται εἰς τὴν 2) ἀναγωγὴν, εἴτα τὸ πνεῦμα. τί γὰρ ὅτι ἐν τῇ συστολῇ τοῦ θώρακος ἐκθλίβεται, εἴτα ἐν τῇ ἐξωθήσει τοῦ πνεύματος τὰ ἀποκρουόμενα ἀκοντίζονται, δίκην βολίστρας, καὶ οὕτως ἀποπιτύονται· ἀλλὰ δεῖ μέσως πως εἶναι κατὰ σύστασιν τοῦ παχέος καὶ γλίσχρου, καὶ τοῦ λεπτοῦ καὶ ὑδατώδους, ἵνα τὸ πνεῦμα ἐκπεμπόμενον προσκροῖον, καταστερεωθῇ αὐτὸ καὶ ἐμπέμπῃ τὴν ὕλην.

Ἀπὸ δὲ τῆς κράσεως τῶν ἐπιμιγνυμένων χρωμάτων, δεῖ πᾶσι τοῖς ἀναγομένοις χυμοῖς, λέγω δὴ καὶ τῇ ξανθῇ χολῇ καὶ τῇ μελαίνῃ καὶ τοῖς πελιδνοῖς, συναναμεμίχθαι φλέγμα, εἰ μέλλει ἀγαθὸν εἶναι, ἵνα τὸ φλέγμα τῇ οἰκείᾳ ὑγρότητι ἐπιτέγξῃ καὶ κολάσῃ τὸ δηκτικὸν καὶ δακνῶδες αὐτῶν. χεῖριστα δὲ εἰσι καὶ τὰ ποικίλα καὶ ἄκρατα ἀναγόμενα. δηλοῖ γὰρ πλείστην κακοχυμίαν οὖσαν ἐν τῷ σώματι καὶ διαφόρους τὰς διαθέσεις, ἅτινα καὶ ὀλέθριά εἰσι. τὰ δὲ μὴ ποικίλα, ἀλλὰ καὶ κεκραμμένα ὄντα, οὐκ εἰσὶ κακά. ἐν οὖν τοῖς ἀναγομένοις κρεῖττόν ἐστι τὸ αἷμα καὶ τὸ φλέγμα ἀνάγεσθαι. διὰ τί; ἐπειδὴ οὗτοι οἱ χυμοὶ ἀδήκτως καὶ ἀβιάστως ἀνάγονται, ἐπειδὴ πραεῖς εἰσιν. οὐδὲ γὰρ ἔχουσι τὸ δηκτικόν. ἡ δὲ ξανθὴ χολὴ καὶ ὁ μελαγχολικὸς κενούμενα ἄκρατα, εἴτε καὶ αὐτὰ, εἴτε καὶ συμπεπλεγμένα 3) ἀλλήλοις, κακά εἰσιν. ἡ μὲν γὰρ ξανθὴ

1) τὸ δυσεχμόχλευτον add. M. A. Videtur esse glossema. 2) ἀγωγὴν M. 3) ἄλλοις L.

χολή ἐν τῷ ἀνάγεσθαι δάκνει καὶ ἀνιᾶ καὶ ἔλκοι τοὺς
 1) τόπους ἐκείνους τῇ οἰκείᾳ δριμύτητι, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ
 πυρετοὺς ὀξεῖς ἐξάπτει. ὁ δὲ μελαγχολικὸς παχὺς ὢν καὶ
 γεώδης δηλοῖ ἐς μῆκος χρόνου ἐκταθήσεσθαι τὸ νόσημα,
 ὥστε τῷ μήκει μὴ αὐταρκέσαι τὴν δύναμιν, καὶ ἐπιστῆ-
 ναι τὸν κίνδυνον. ἀλλὰ δεῖ αὐτὰ κεκρᾶσθαι, καθ' ἣν καὶ
 2) αὐτὸς λέγει, συμμεμιγμένον τε φαίνεσθαι τὸ ξανθὸν
 ἰσχυρῶς τῷ πτυέλῳ. καὶ αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῆς χολῆς ἔφη,
 ὅτι δεῖ τὴν χολὴν συναναμεμίχθαι τῷ 3) φλέγματι. σὺ δὲ
 καὶ ἐπὶ παντὸς χυμοῦ εἶπε, ὅτι δεῖ συναναμεμίχθαι αὐ-
 τοῖς φλέγμα, ὥστε κολάζεσθαι αὐτοὺς ὑπὸ τῆς ὑγρότη-
 τος τοῦ φλέγματος.

Ἀπὸ δὲ τοῦ σχήματος, ὅτι τὰ στρογγύλα ἀναγόμενα
 κάκιστα εἰσι. δηλοῖ γὰρ πάχος φλέγματος, καὶ μεγίστην
 φλόγωσιν ἐν τῷ βάθει οὔσαν. 4) περιφρύσσεται γὰρ παν-
 ταχόθεν τὸ φλέγμα καὶ ἐν τῷ ἀνάγεσθαι προσπταῖον
 τῇδε κᾶκεῖσε καὶ περιφερόμενον, καταθραύονται τὰ ἄκρα
 πανταχόθεν, καὶ τὸ τηρικαῦτα στρογγύλα ἀποπτύονται.
 ἢ εἶπε ὅτι ἡ θερμότης περιφρύσσει τὰ πέριξ τοῦ φλέγ-
 ματος, παχέος αὐτοῦ ὄντος, καὶ ἐν τῇ ἀναγωγῇ περιφε-
 ρόμενον τῇδε κᾶκεῖσε σφαιροῖ αὐτό.

Οὕτως σημειωσάμενος ἀπὸ τῶν πέντε τὰ κατὰ φύσιν
 πτύελα σημειοῦται καὶ τὰ παρὰ φύσιν, καὶ λέγει, ὅτι
 πάντα τὰναντία τούτοις κάκιστα εἰσι καὶ ὀλέθρια. καὶ
 ἄρχεται ἀπὸ τοῦ καιροῦ, καὶ φησιν ὅτι κάκιστα εἰσι τὰ
 μὴ ἐν τῇ ἀρχῇ ἀναπτύόμενα, ἀλλ' ἐν τῇ παρακμῇ. δηλοῖ
 γὰρ ἀσθενεῖαν καὶ καταβολὴν τῶν δυνάμεων, καὶ μὴ
 ὑπείκουσιν τὴν ὕλην, καὶ δηλοῖ ὅτι τῇ ἀσθενείᾳ μήποτε
 οὐκ 5) ἰσχύσῃ ἡ δύναμις ἐκταθῆναι μέχρι τῆς κρίσεως
 καὶ ἐν τῷ μέσῳ ἀποκάμῃ.

Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ τρόπου τῆς ἀναγωγῆς, λέγει ὅτι
 τὰ βραδέως καὶ δυσχερῶς ἀναγόμενα κάκιστα ἔστιν. ἐν-
 ταῦθα γὰρ οὐκ 6) εἶκει ἡ ὕλη, ἥτις δηλοῖ μεγίστην ὀδύ-
 νην τῶν περὶ τὸν θώρακα μορίων.

1) τύπους L. 2) αὐτὸ L. 3) αἷματι L. 4) περιφρύσσεται M.
 5) ἰσχύσει M. 6) ὑπείκει M. A.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ σύστασιν 1) κάκιστα ἔστι, καὶ τὸ παχὺ καὶ τὸ γλίσχρον, καὶ τὸ λεπτὸν καὶ ὑδατώδες.

Εἶτα μέμνηται καὶ τῶν κακίστων χρωμάτων, καὶ λέγει ὅτι τὸ χλωρὸν ἀναπτύμενον δηλοῖ μεγίστην ζέσιν οὖσαν ἐν τῷ πνεύμονι. δεῖ γὰρ εἰδέναι ὅτι τὸ 2) ὀρρώδες τοῦ αἵματος ἐξυπεροπτούμενον, ἢ ξανθὴ γίνεται χολή. εἶτα ταύτῃ τῇ ξανθῇ χολῇ ἐπιμίγνυται τὸ ὀρρώδες ὑγρὸν, καὶ γίνεται ἢ ὠχρὰ χολή. καὶ πάλιν ἐὰν μεγίστη ἔσιν ἡ ζέσις, καὶ ὑπερξανθῇ ἢ ὠχρὰ χολή, τίκεται ἡ ἰώδης. περὶ ταύτης τῆς ἰώδους χολῆς ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει. ταύτην γὰρ ἐκάλεσε χλωράν. ἀλλὰ καὶ τὰ μέλανα ἀναπτύμενα κάκιστα ἔστιν. ὁ δὲ μελαγχολικὸς γίνεται χυμὸς, ἢ τῆς ξανθῆς χολῆς ὑπεροπτούμενης, καὶ ἦν καὶ μέλαινα χολή ὀνομάζεται. γίνεται μελαγχολικὸς καὶ ἐκ τοῦ τρυγώδους τοῦ αἵματος ἐξυπεροπτούμενον, ὅστις καὶ κυρίως ἔστι μελαγχολικός. ἐὰν οὖν μέλανα ἀναπτύωνται, κάκιστα ἔστι· μεγίστην γὰρ ζέσιν δηλοῖ. ἔστι δ' ὅτε ἐνδέχεται ποτε μέλανα τῇ ψύξει γενέσθαι τῷ λόγῳ τῆς νεκρώσεως. ἀλλὰ καὶ τὸ ἀφρώδες πτύελον, παγκάκιστόν ἐστι. γίνεται δὲ ὑπὸ φλεγματικῆς οὐσίας καὶ ἀερώδους. τί γὰρ ὅτι ἡ θερμότης καταλεπτύνει καὶ καταθραύει εἰς λεπτὰ μόρια τὴν οὐσίαν τοῦ φλέγματος. ἐν γοῦν τῇ κινήσει πάντως τίκονται πνεύματα καὶ γίνονται πομφόλυγγες ἐπὶ ἀδρομερεστέρα καταθραύσει τοῦ φλέγματος· εἶτα ἡνίκα διαρῥαγῶσιν αἱ πομφόλυγγες, γίνεται ἀφρός.

3) Δεύτερόν ἐστι κεφάλαιον, ἐν ᾧ περὶ κορύζης καὶ πταρμοῦ διαλέγεται. κόρυζα δὲ ἔστιν ἄπεπτος καὶ παχεῖα 4) φερομένη ὕλη ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου 5) πρὸς τοὺς μυκτῆρας, ἐμφράττουσα αὐτοὺς, ὥσπερ καὶ κατάρρους ἔστι, φερόμενον δι' ὑπερώας ἐκεῖνο τὸ ὑγρὸν. ὁ δὲ πταρμὸς γίνεται πνευμάτων τινῶν παχέων ἀπὸ τῆς κεφαλῆς καταφερομένων ἐπὶ τοὺς μυκτῆρας, καὶ ποιούντων ἤχον μέγαν. ὁ οὖν Ἱπποκράτης φησὶν, ὅτι ταῦτα τὰ συμπτώματα κακά εἰσιν ἐπὶ τῆς περιπνευμονίας. δηλοῦσι γὰρ ὅτι

1) κάκιστα om. L. 2) ὀρρώδες L. 3) περὶ κορύζης L. in mg.
4) ὕλ. φερ. M. A. 5) εἰς ῥῖνας A.

πλείστη ἐστὶν ἡ κακοχυμία ἐν τῷ πνεύμονι, καὶ τοσαύτη ἐστὶν ὥστε ἡδυνήθη 1) πέμψαι ἀτμοὺς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν καὶ παχυνθῆναι καὶ ἀντικαταρροεῦσαι, καὶ ποιῆσαι ταῦτα τὰ συμπτώματα. κακὰ δὲ εἰσι τὰ συμπτώματα ταῦτα ἐπὶ τῆς περιπνευμονίας, καὶ ὥς σημεῖον, καθ' ὃν εἰρήκαμεν τρόπον, καὶ ὥς αἴτιον, ὅτι ἐν κινήσει θεωροῦνται. ἡ δὲ τοιαύτη κίνησις σύντασις ἐστὶ τῆς ἀποκριτικῆς τοῦ ἐγκεφάλου 2) δυνάμεως. εἴτα διαλανθάνει μοῖρά τις καὶ φέρεται ἐπὶ τὸν πνεύμονα, καὶ κακοηθεστέραν τὴν περιπνευμονίαν ἐργάζεται. δεῖ γὰρ εἰδέναι, ὅτι μάλιστα κακὸν ἐστὶ σύμπτωμα ὁ κατάρροος, ἥπερ ἡ κόρυζα καὶ ὁ πταρμός. ὁ μὲν γὰρ κατάρροος, αὐτόθεν δι' ὑπερώας φέρεται ἡ ὕλη, καὶ διαλανθάνει καὶ φέρεται ἐπὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν καὶ οὕτως ἐπὶ τὸν πνεύμονα, καὶ ἐπιτείνει ἐπὶ τὸ κακὸν τὴν περιπνευμονίαν. ἐπὶ δὲ τοῦ κατάρροου καὶ τῆς κορύζης, ἔξω φέρεται ἡ ὕλη διὰ τῶν μυκτήρων, καὶ διὰ τοῦτο ἡττόν εἰσι κακά. καὶ πῶς οὐκ ἐμνημόνευσε τοῦ κατάρροου ὁ Ἱπποκράτης; λέγομεν, ὅτι συμπεριέλαβε τῇ κορύζῃ καὶ τὸν κατάρροον. ἰστέον δὲ ὅτι τὰ συμπτώματα ταῦτα ἢ ἐξ ἀρχῆς συνεισβάλλουσι μετὰ τῆς περιπνευμονίας ἢ τελευταῖον ἐπιγίνονται. καὶ εἰ μὲν ἐξ ἀρχῆς συνεισβάλλουσι τὰ παθήματα, δηλοῦσι πολλὴν οὖσαν τὴν κακοχυμίαν. εἰ δὲ τελευταῖον ἐπιγίνονται, δηλοῦσιν ὅτι τοσαύτη ἐστὶν ἡ κακοχυμία, ὅτι καὶ ἀτμοὺς ἐπέμψεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ παχυνθὲν καὶ ἀντικαταρροεῦσαν ἐποίησε τὰ πάθη ταῦτα· καὶ χεῖριστόν ἐστιν, εἰ τελευταῖον ἐπιγίνονται. τί γὰρ ὅτι τῷ μήκει πάντως ἡσθένησαν αἱ δυνάμεις καὶ οὐκ ἐξαρχοῦσι καὶ ἐντεῦθεν ἐπιγίνεται ὁ κίνδυνος. δεῖ δὲ καὶ τοῦτο εἰδέναι ὅτι τὰ πάθη ταῦτα, λέγω δὴ ὁ κατάρροος καὶ ἡ κόρυζα καὶ ὁ πταρμός, ἐπὶ ἄλλων τινῶν νοσημάτων 3) οὐκ εἰσὶ κακὰ, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμα καὶ αἴτια σωτηρίας. τί γὰρ ὅτι ἑτέροις πυρεκτικοῖς νοσήμασιν ἐπιγινόμενοι ἐν τῇ παρακμῇ δηλοῦσιν ὅτι ἐρρώσθη ἡ δύναμις, καὶ ἐπεγερωθεῖσα διὰ τῶν φυσικῶν ἐκροῶν ἀπεδίωξε τὴν ὕλην, καὶ ὅσον οὕπω λύεται τὸ νόσημα.

1) πέψαι M. 2) δυνάμεως om. M. A. 3) οὐκ om. L.

Ταῦτα εἰρηκῶς λέγει, ὅτι κάκιστόν ἐστι καὶ ἐν τοῖς περιπνευμονικοῖς καὶ ἐν τοῖς πλευριτικοῖς, ἐὰν ἡ ξανθὴ χολὴ παρὰ μέρος ἐμεθῇ, καὶ τὸ αἷμα δὲ ὁμοίως. τί γὰρ ὅτι φλεγμονὴ ὑπόκειται. ἐν δὲ τῇ φλεγμονῇ πάντως καὶ χολὴ ἐστι καὶ αἷμα. κάλλιον οὖν ἐστίν, εἰ συμμιγῇ καὶ κεκραμμένα ἀναπτύσσονται. δηλοῦσι γὰρ ὅτι ἐρῶσθαι ἢ δύναμις καὶ ἰσχυρεν, ὥστε μίξαι αὐτὰ καὶ κεράσαι, ἀλλὰ καὶ τὴν ὕλην λεπτυνθεῖσαν, ὥστε καὶ τῇ λεπτομερείᾳ 1) διεισελθεῖν ἐν αὐτοῖς καὶ διακερασθῆναι.

Πάντα δὲ τὰ πτύελα πονηρὰ ἐστίν, ὅκόσα ἂν τὴν ὁδύνην μὴ παύῃ, κάκιστα δὲ τὰ μέλανα, ὥς διαγέγραπται καὶ τὰ ἐξῆς. —

Ἔτι περὶ τοῦ πτύελου διαλεγόμενος ὁ Ἱπποκράτης φλεγμονὴν τοῦ ὑπεζωκότος ὑποτίθεται, καὶ ὥς ἐπὶ πλευρίτιδι γυμνάζει τὸν λόγον καὶ φησιν, ὅτι αὕτη ἡ πλευρίτις ἢ κατ' ἔκρουν ἐστὶ, τουτέστι διὰ πτύελων διαφορεῖται καὶ ἀνακαθαίρεται, καὶ οὕτως παύεται, ἢ τῷ χρόνῳ εἰς ἐμπύημα μεθίσταται. αὕτη δὲ ἢ κατ' ἔκρουν φλεγμονὴ τοῦ ὑπεζωκότος ἦγουν ἢ κατ' ἔκρουν πλευρίτις διττὴ ἐστίν. ἢ γὰρ λόγῳ κρίσεως γίνεται, ἢ λόγῳ συμπτώματος. καὶ πόθεν ὀφείλομεν γινῶναι εἴτε λόγῳ κρίσεως γίνεται, εἴτε λόγῳ συμπτώματος; εἰ μὲν λόγῳ κρίσεως γίνεται, μετὰ τὸ ἀναπτυσθῆναι τὸ πτύελον, ῥαστώνη ἔπεται τῆς ὁδύνης· πρὸς τούτοις δὲ καὶ εὐφορία ἐπακολουθήσει. εἰ δέ γε 2) ἐπὶ τοῖς ἀναπνυομένοις μὴ ἐπιγένηται ῥαστώνη, ἔσο γινώσκων ὅτι λόγῳ συμπτώματος γέγονεν ὁ κατ' ἔκρουν πτύελος, ὅπερ κάκιστόν ἐστιν. ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ κακὸν πλάτος ἔχει· ἐστὶ γὰρ ὑφειμένον κακὸν, ἐστὶ δὲ καὶ ἐπιτεταμένον, δεῖ ἡμᾶς ἐπεξελθεῖν ἕκαστα. εἰ μὲν γὰρ ὕφαιμα ὦσιν, ἐπ' ἑλαττόν εἰσι κακά. εἰ δὲ μέλανα ἢ πελιδνὰ ὦσιν, ἐπιτεταμένως εἰσὶ κακά. εἰ δὲ μηδὲν ἀναπτύσσεται, ἢ καὶ ἀναπνυόμενα ἐλάχιστα πάννυ καὶ ὀλίγα ἀναπτύσσεται, καὶ ἐπὶ τούτοις τοῖς ἀναπνυομένοις μηδόλως παύσεται τὰ τῆς ὁδύνης, εἴτα καὶ φλεβοτομίᾳ χρωμένων ἡμῶν καὶ καθάρσει, ἢ καὶ πν-

1) διεισελθεῖναι M. A. ἀνακερασθ. M. A. 2) ἐν L.

ρίαις, μὴ ὑποχαλάσῃ τὰ τῆς ὀδύνης, ἕσο γινώσκων, ὅτι εἰς ἐμπύημα μεθίσταται ἢ τοιαύτη πλευρῖτις.

Ἐπειδὴ δὲ περὶ ἐμπύματος ἡμῖν ὁ λόγος, εἰς τρία 1) περιζκλείσωμεν τὴν ὅλην πραγματείαν. καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ ζητήσωμεν, πόθεν ὀφείλομεν γινῶναι, πότε ἄρχεται γίνεσθαι ἢ πυοποιήσις· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ζητήσωμεν, ἐν ποίῳ καιρῷ ἢ ῥῆξις γίνεται τῆς πυοποιήσεως· ἐν δὲ τῷ τρίτῳ ζητήσωμεν, ποία ἐστὶν ἀγαθὴ πυοποιήσις καὶ ποία κακίστη.

Καὶ ἀρχτέον ἀπὸ τοῦ πρώτου. τὴν ἀρχὴν τῆς πυοποιήσεως γινώσκουμεν, ἥνικα ἄλογον ῥίγος ἐπιγίνεται. ἄλογον δὲ ῥίγος 2) ἐπιγίνεται, ἥνικα μὴ περιοδίζει, ἀλλ' ἀτάκτως εἰσβάλλει· εἴτα ἐπὶ τῷ ῥίγει, ἐὰν καὶ πυρετὸς ἐπακολουθήσῃ καὶ μηκέτι αἰσθάνηται ὀδύνης, ἀλλὰ βάρους τινὸς συναίσθησις ἐγγίνηται αὐτῷ, ἐὰν ταῦτα οὕτως διαφανῶσιν, ἕσο γινώσκων ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς πυοποιήσεως ἐστίν. εἴτα λοιπὸν δεῖ ἡμᾶς ζητῆσαι, διὰ τί γίνονται ταῦτα. καὶ τὸ μὲν ἄλογον ῥίγος γίνεται τῷ λόγῳ τῆς πυοποιήσεως, ἀτμῶν τινων δριμέων ἢ ποιότητος φερομένης ἐπὶ τὰ πάρακείμενα μόρια, καὶ δάκνοντα καὶ ἀνιῶντα 3) ταῦτα γίνονται τὰ ἄλογα ῥίγη. οὕτως γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ ῥίγους ἐλέγομεν, ὅτι γίνεται τὸ ῥίγος, ἀτμῶν τινων δριμέων πεμπομένων ἐπὶ τὰ αἰσθητικὰ καὶ κινητικὰ μόρια, καὶ ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ δακνόντων αὐτὰ καὶ ἀνιῶντων γίνεται ῥίγος. ὁ δὲ πυρετὸς ἐπακολουθεῖ τῷ λόγῳ τῆς ἀνίας. ὑποστέλλεται τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἐπὶ τὸ βάθος, καὶ τῇ ὑποστολῇ διπλασιαζόμενον τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ὁμοτίμως ἐκθάλλει τὸ πᾶν σῶμα καὶ γίνεται ὁ 4) πυρετός. λοιπὸν δὲ ὅτι ἐξαναλίσκονται καὶ διαφοροῦνται οἱ ἀτμοὶ δριμεῖς, καὶ τοτηνικαῦτα ἐπιγίνεται ὁ πυρετός. τοῦ δὲ βάρους ἢ συναίσθησις γίνεται τρόπῳ τοιούτῳ· τὸ πρότερον καταμεμερισμένον ὑγρὸν εἰς διαφόρους χώρας τοῦ φλεγμαίνοντος μορίου, ἐν τῇ πυοποιήσει εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον ἀθροίζεται τοῦ

1) περιζκλείσωμεν M. 2) ἐστὶν M. A. 3) ταῦτα om. M. A.
4) ὑδρετός L.

φλεγμαίνοντος μορίου, καὶ τοτηνικαῦτα βάρους γίνεται συναίσθησις. οὕτως γοῦν καὶ ἐν ταῖς χειρουργίαις ἡμῶν χρωμένων, ἐν ταῖς ἀποστάσεσιν ἅμα τῇ διαιρέσει, ἀθρόα γίνεται ἡ διέξοδος καὶ ἔκκρισις τοῦ πύου, ὥς εἰς ἓνα τόπον ἀθροισθὲν τὸ πῦον· ἡνίκα δὲ θελήσωμεν 1) ὠμοχειροῦργητον ποιῆσαι τὴν χειρουργίαν ἐπὶ τῶν ἀποστημάτων, οὐ γίνεται ἀθρόα ἡ ἔκκρισις, ἀλλ' ὀλίγιστον ὑγρὸν καὶ λεπτὸν καὶ ὑφαιμον ἢ καὶ ἰχωρῶδες ἐκκρίνεται, διὰ τὸ τέως καταμεμερισμένον εἶναι τὸ ὑγρὸν εἰς διαφόρους χώρας τοῦ φλεγμαίνοντος μορίου. —

Δεύτερον δὲ ἐστὶ κεφάλαιον, ἐν ᾧ δεῖ ἡμᾶς εἰπεῖν τὸν χρόνον, ἐν ᾧ αἱ ῥήξεις γίνονται τῶν πυοποιήσεων, καὶ φησιν, ὅτι ἐν τῇ ἐβδόμῃ αἱ ῥήξεις γίνονται ὅπερ σπανίως 2) τοῦτο ὥφθη γινόμενον ἢ ἐν τῇ εἰκοστῇ ἢ τῇ τριακοστῇ. τὰ δὲ ἐν τῇ ἐξηκοστῇ ἡμέρᾳ 3) ῥήγνυνται, τὰ δὲ καὶ ἐπέκεινα. δεῖ δὲ εἰδέναι ὅτι αἱ πυοποιήσεις καθόλου δύο εἰσὶν, ἡ μὲν ἀπὸ τοῦ πεπονθότος μορίου λαμβανομένη, ἡ δὲ ἀπὸ τῆς ὕλης, αἵτινα τῷ καιρῷ ἀφίστανται ἀπ' ἀλλήλων. καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ πεπονθότος μορίου, ἐὰν θερμότερον καὶ ὑγρότερον καὶ σαρκωδέστερόν ἐστι τὸ πεπονθὸς τῇ φλεγμονῇ μόριον, τάχιστα γίνεται ἡ πυοποίησις· εἰ δὲ ψυχρότερόν ἐστι τὸ μόριον καὶ νευρωδέστερον, χρονία. ἀπὸ δὲ τῆς ὕλης, εἰ μὲν θερμὴ ἐστὶν ἡ ὕλη καὶ χολώδης, 4) ταχεῖα γίνεται ἡ πυοποίησις καὶ ἡ ῥήξις· εἰ δὲ ψυχρά ἐστὶν ἡ ὕλη καὶ φλεγματικωτέρα, χρονιωτέρα γίνεται ἡ πυοποίησις καὶ ἡ ῥήξις. καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἐὰν πάντα θερμὰ συνδράμωσιν, ἢ τε 5) ὥρα καὶ ἡ χώρα καὶ τὸ κατάστημα καὶ ἡ ἡλικία, καὶ ἐὰν ἡ δύναμις ἔρῃωται, καὶ τὸ μόριον κύριόν ἐστι, ταχίστη γίνεται ἡ πυοποίησις. εἰ δὲ τὰναντία ψυχρὰ συνέλθωσι καὶ ἡ δύναμις ἀσθενὴς καὶ ἄκυρον μόριον, βραδεῖα γίνεται ἡ πυοποίησις, καὶ ἡ ῥήξις.

Τρίτον κεφάλαιόν ἐστιν, ἐν ᾧ δεῖ ζητῆσαι, ποῖαι ἀγαθαί εἰσι πυοποιήσεις καὶ ποῖαι κάκισται. ταῦτα δὲ

1) Abscessum findere nondum maturatum. 2) τούτῳ M. 3) ῥηγνύμενα L. 4) τάχιστα M. A. 5) δύναμις L.

διαγινώσκωμεν ἀπὸ ἑξ τινων· πρῶτον μὲν ἀπὸ τῆς εὐ-
πνοίας ἢ δυσπνοίας, δεύτερον ἀπὸ τῆς εὐφορίας ἢ δυ-
σφορίας, τρίτον ἀπὸ τοῦ εὐπετῶς ἀνάγεσθαι τὸ πτύελον
ἢ δυσχερῶς, τέταρτον ἀπὸ τοῦ ἄδιψον εἶναι τὸν κάμ-
νοντα ἢ ἐκδιψον, πέμπτον ἀπὸ τοῦ ὁμαλῶς κεκρᾶσθαι
τὸ σῶμα ἢ ἀνωμάλως, ἕκτον ἀπὸ τοῦ κατὰ φύσιν εἶναι
τὰ διαχωρήματα· πρὸς δὲ τούτοις δεῖ 1) σκοπεῖν τὸ
ἀναγόμενον, καὶ εἰ μὲν πῦόν ἐστι καθαρόν, γίνωσκε ὅτι
καλόν ἐστιν· εἰ δὲ μετὰ τοῦ πύου συμμεμιγμένον ἐστὶ
χολῳδές τι ἢ ὠχρόν, γίνωσκε ὅτι ὀλεθρία ἐστὶν ἡ πυο-
ποίησις. εἰ δὲ σὺν τούτοις εἴη μεμιγμένα ἢ πελιδνὰ ἢ
μέλανα, γίνωσκε ὅτι 2) ὀλεθριώτατός ἐστιν ἡ πυοποίη-
σις. εἰ δὲ ὑπόπυρρόα εἰσι καὶ ὑπόξανθα ταῦτα, μέσης
εἰσὶ τάξεως, σὺν τοῖς ἑξ ἐκείνοις τοῖς ἀγαθοῖς ἐπιφαινό-
μενα ἀγαθὰ εἰσιν. εἰ δὲ σὺν τοῖς ἑξ τοῖς κακίστοις ἐπι-
φανῇ τὸ ὑπέρυθρον καὶ ὑπόξανθον, κακόν ἐστι. δεῖ δὲ
εἰδέναι, ὅτι ἐκ τῶν ἑξ τῶν κακίστων καὶ τὸν καιρὸν τοῦ
θανάτου 3) γινῶναι. εἰ μὲν τὰ ἑξ κακὰ ὁμοτίμως συνέλ-
θωσιν, ἔσο γινώσκων, ὅτι ὑπόγυός ἐστιν ὁ θάνατος. εἰ
δὲ γε ὀλιγώτερα συνέλθωσι κακὰ σημεῖα, δύο τυχόν ἢ
τρία, γίνωσκε ὅτι τοσοῦτον ἀφέστηκεν ὁ θάνατος. καὶ τὸ
μὲν εὐπετέως ἀνάγεσθαι τὰ πτύελα, ἀγαθόν ἐστιν, ἐπειδὴ
δηλοῖ ὅτι ἐλεπτύνθη ἡ ὕλη καὶ ὑπήκοός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ
τὴν ἀποκριτικὴν δύναμιν ἐρῶμένην οὔσαν· ἀλλὰ καὶ ἡ
εὐφορία ἀγαθόν ἐστι. δηλοῖ γὰρ καλῶς διάκεισθαι τὴν
ζωτικὴν δύναμιν, ἀλλὰ καὶ τὰς ψυχικὰς διαθέσεις καλῶς
διαγούσας, καθ' ἣν κινεῖται ὁ θώραξ. ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνω-
δυνία 4) τυχόν ἀγαθόν ἐστι. δηλοῖ γὰρ ὅτι οὐκ ἔστι με-
γάλη ἡ φλεγμονή, οὐδὲ πολλή ἡ κακοχυμία. ἀλλὰ καὶ
τὸ ὁμαλῶς κεκρᾶσθαι τὸ ὅλον σῶμα, ἀγαθόν ἐστι· δηλοῖ
γὰρ ἐρῶμένον ὃν τὸ ἔμφυτον θερμὸν, καθὸ ἀκτινοειδῶς
πᾶσι τοῖς μορίοις ὁμοτίμως ἐλλάμπει. κακὸν δὲ ἐστι τὸ
ἀνωμάλως κεκρᾶσθαι, τυχόν τὰ ἅκρα κατεψυγμένα ἔχειν,
τὸ δὲ βάθος διακαίεσθαι. δηλοῖ γὰρ, ὅτι ἐλάχιστόν ἐστι
τὸ ἔμφυτον θερμὸν, καὶ μεγίστην τὴν φλεγμονὴν οὔσαν

1) ἐπισκοπεῖν M. A. 2) Sic! Codd. 3) Fort. ἐστι addendum.
4) τυχόν om. M. A.

ἐν τῷ βάθει, καθ' ἣν τὸ ἔμφυτον θερμὸν συνάξαν ἑαυτῷ ἐπὶ τὸ βάθος συνένευσε. καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἄκρα ψυχρά εἰσι, διὰ τὸ μὴ ἐλλάμπεσθαι αὐτὰ ὑπὸ τοῦ ἔμφυτου θερμοῦ. ἀγαθὸν ἔστι καὶ τὸ μὴ διψᾶν τὸν ἄνθρωπον, ἐπειδὴ δηλοῖ ὅτι οὐκ ἔστι 1) ζέσις τοιαύτη οὐδὲ κακοχυμία, ὥστε ποιῆσαι δίψαν. καὶ ἀποροῦσιν ὅτι καὶ πῶς ἐνδέχεται, πλευρίτιδος ὑποκειμένης καὶ φλεγμονῆς ἀξιολόγου καὶ πυρετοῦ ὀξέος. ὅπου γὰρ πλευρίτις, καὶ πυρετὸς ὀξὺς σύνεστιν. ὅπου δὲ πυρετὸς ὀξὺς, πάντως καὶ δίψος ἐπιγίνεται. καὶ πῶς λέγει ὅτι δίψος μὴ ἔχειν; καὶ λέγομεν, ὅτι δεῖ προσθεῖναι τὸ κάρτα, ἵνα τυχὸν οὕτως ἔχη, καὶ δίψαν μὴ ἔχειν κάρτα. δηλοῖ γὰρ ὅτι οὐ πάνυ παρενοχλεῖ ἡ ζέσις καὶ ἡ κακοχυμία, ἐπεὶ τοι γε ἐπ' ἔλαττον 2) πάνυ διψῶσιν. ἀγαθὸν δέ ἔστι καὶ τὸ τὰ οὖρα καὶ τὰ διαχωρήματα κατὰ φύσιν ἐκκρίνεσθαι. δηλοῖ γὰρ ῥώμην καὶ ἰσχὺν τῆς πεπτικῆς δυνάμεως.

Πνεῦμα μέγα καὶ πυκνὸν εἶναι, τὴν ὁδύνην μὴ πεπαῦσθαι καὶ τὰ ἐξῆς. —

Ἐνταῦθα τὰ κακὰ καὶ ὀλέθρια ἀπαριθμεῖται ὁ Ἱπποκράτης καὶ φησιν ὅτι πάντα τὰ ἐναντία κακὰ ἔστιν. ἀλλὰ καὶ πνεῦμα μέγα τὴν ἀναπνοὴν ἐκάλεσεν ὁ Ἱπποκράτης. κακὸν οὖν ἔστιν ἐπὶ τῶν πλευριτικῶν μεγάλην τὴν ἀναπνοὴν εἶναι, ἐπειδὴ ἐνδείκνυται πολλὴν τὴν ζέσιν καὶ τὴν κακοχυμίαν καὶ δυσκρασίαν. καὶ ἀποροῦσιν, ὅτι πῶς ἐνδέχεται ἐπὶ τῆς πλευρίτιδος μεγάλην γίνεσθαι τὴν ἀναπνοὴν, εἴ γε φλεγμονή ἔστι τοῦ ὑπεζωκότος ὑμέρος, καὶ ὁδύνη σύνεστιν, ὥστε μὴ δύνασθαι μέγα διασταλῆναι τὸν θώρακα. καὶ λέγομεν ὅτι περὶ τῆς φλεγμονῆς διαλεγόμενος, καὶ περὶ ἔμπνῆματος αὐτῷ ὁ λόγος γέγονε. περὶ τὸν καιρὸν οὖν τῆς ῥήξεως 3) ἐλθὼν ἐνδέχεται ῥαγῆναι τὸ ἔμπνῆμα καὶ εἰς τὰ κενὰ τοῦ θώρακος ἐκχυθῆναι, καὶ τοτηνικαῦτα, μηδενὸς παρεμποδίζοντος, μεγάλην γενέσθαι τὴν ἀναπνοήν. ἰστέον δὲ ὅτι ἐγὼ οὐ δέχομαι τὸ πῦον μετὰ τοῦ ξανθοῦ καὶ ἐρυθροῦ ἀνάγεσθαι μέσης

1) ζέσις. τ. οὐδὲ om. L. Post ἑπὶ δίψαν add. L. οὐδὲ ζέσις. 2) πάντως M. A. 3) ἐλθὼν L.

εἶναι τάξεως, καὶ μετὰ τῶν ἑξ ἐκείνων ἀγαθῶν εἶναι·
 ἔαν οὕτως ἐκκριθῇ τὸ πῦρον, συμμεμιγμένον ἔχον ξανθὸν
 ἢ ἐρυθρὸν, εἶναι αὐτὸ κατὰ φύσιν. ἐγὼ δὲ οὐ δέχομαι
 τοῦτο κατὰ φύσιν εἶναι. ἡ γὰρ δύναμις ἡ πάντα ἐκεῖνα
 δυνηθεῖσα ἀγαθὰ ἀποτελέσαι, ἡδύνατο καὶ τὸ πῦρον συμ-
 πέψαι, καὶ ὁλοκάθαρον ποιῆσαι, καὶ μὴ ἔχειν συμμιγῆς
 χολῶδες ἢ ἐρυθρόν. τοῦτο οὖν οὐκ ἔστι κατὰ φύσιν, ἀλλὰ
 παρὰ φύσιν καὶ ὁλέθριον τὸ συμμεμιγμένον μετὰ τοῦ
 πυροῦ εἶναι ξανθὸν ἢ ἐρυθρὸν καὶ οὕτως ἀνάγεσθαι. ἐν-
 δέχεται δὲ καὶ τοῦτο λέγειν τὸν Ἰπποκράτην, ὅτι μετὰ
 τὸ ἀνάγειν ξανθὸν ἢ ἐρυθρὸν πρότερον, ἐπανάγει τὸ
 πῦρον μετέπειτα. δηλοῖ γὰρ ἐρῶσθαι τὴν ἀλλοιωτικὴν
 δύναμιν, καὶ ἔστιν ἀγαθὸν σημεῖον τοῦτο.

Αἱ δὲ ἄλλαι ἐκπυήσεις αἱ πλεῖσται ῥήγνυνται αἱ μὲν εἰ-
 κοσταῖαι, αἱ δὲ τριακοσταῖαι, αἱ δὲ τεσσαρακοσταῖαι,
 αἱ δὲ πρὸς τὰς ἐξήκοντα ἡμέρας ἀφικνέονται. —

Δεῖ εἰδέναι, ὅτι πᾶσαι αἱ κενώσεις αἱ ἐν ταῖς κρισί-
 μοις ἡμέραις γινόμεναι, ἀγαθαί εἰσι καὶ σωτήριαι. ἄλλας
 δὲ ἐκπυήσεις καλεῖ τὰς ἐν τοῖς τυχοῦσι μορίοις γινομένας
 ἀποστάσεις, καὶ ταύτας λέγει ῥήγνυσθαι· καὶ λέγομεν
 ὅτι ἄλλας ἐκπυήσεις λέγει οὐκ ἐν τοῖς τυχοῦσι μορίοις
 γινομένας ἀποστάσεις, ἀλλὰ περὶ τῆς πλευρίτιδος καὶ
 τῆς περιπνευμονίας αὐτῷ ὁ λόγος, οὐ κατὰ τόπον οὖν
 διαφερόντως ἐχούσας ἀποστάσεις, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὕλην
 διαφερούσας, λέγω δὴ 1) τὰς ἐπὶ ψυχροτέρᾳ ὕλῃ καὶ
 παχυτέρᾳ γινομένας, ἐν αἷς ἐπάγει καὶ τὰς κρισίμους
 ἡμέρας καὶ φησιν, ὅτι αἱ μὲν ἐν τῇ εἰκοστῇ ἡμέρᾳ ῥή-
 γνυνται, αἱ δὲ ἐν τῇ τριακοστῇ, αἱ δὲ ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ,
 2) αἱ δὲ ἐν τῇ ἐξηκοστῇ, αἱ δὲ καὶ ἐπέκεινα.

Λογιζόμενον ἀπὸ τῆς ἡμέρας, ἧς τὸ πρῶτον ἐπύρεξεν
 ὁ ἄνθρωπος, καὶ τὰ ἐξῆς. —

Τί βούλεται καλεῖν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας; ἄρα
 ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐπύρεξεν ὁ ἄνθρωπος; καὶ λέγομεν ὅτι
 ἐκείνη ἡ ἀρχὴ τοῦ ὅλου νοσήματός ἐστιν. ἐνταῦθα δὲ λέ-

1) τὴν — γινομένην M. A. 2) αἱ — ἐξηκ. om. I.

γομεν ὅτι πρῶτον ἐπύρεξεν ὁ ἄνθρωπος, τουτέστιν ἀφ' ἧς ἡμέρας τὰ ἄλογα ῥίγη γέγονασι καὶ οἱ πυρετοὶ οἱ ἄλογοι, ἔσο γινώσκων, ὅτι ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἡ ἀρχὴ τῆς πνοποιήσεως γέγονεν, ἡγουν τοῦ ἐμπυήματος.

Εἰ δὲ εἶη τὸ ἐμπύημα ἐπὶ θάτερα μόνον, στρέφειν τε καὶ καταμανθάνειν χρή. —

Δεῖ εἰδέναι, ὅτι δύο ὑμένες διαφράττουσι τὸν θώρακα ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ στέρνου καὶ ἀφικνοῦνται μέχρι τῆς ῥάχεως, ὡς γίνεσθαι δύο κοιλίας ἐν τῷ θώρακι, καὶ διείργεσθαι ἀπ' ἀλλήλων, ὥστε μὴ ἐπικοινωνεῖν ἑκάτερον θατέρου, ἀλλ' ἀποκεχωρηκότας ἀπ' ἀλλήλων, ὡς μὴ δύνασθαι μεθίεσθαι τι ἀπὸ τῆς δεξιᾶς κοιλίας ἐπὶ τὴν ἀριστερὰν, μήτε ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ τὴν δεξιάν. ὁθεν τῆς μιᾶς πασχούσης κοιλίας τοῦ θώρακος, ἡ λεγομένη ἡμιφωνία γίνεται, τῶν δὲ δύο πασχουσῶν, ἡ ἀφωνία. μέσον δὲ ἐντέτακται ὁ πνεύμων. λέγει οὖν ἡμῖν ὁ Ἱπποκράτης σημεῖα πόθεν ὀφείλομεν γινῶναι, ποία ἐστὶν ἡ κοιλία, ἐν ἧ τὸ ἀπόστημα ἐξῆράγη. καὶ φησιν, ὅτι τοσοῦτον μέσος τέτακται ὁ πνεύμων, ὅτι ἐπὶ τῆς περιπνευμονίας εἰς ἀμφοτέρας τὰς κοιλίας ἐκχεῖται τοῦ θώρακος τὸ πῦον. ὁθεν οὐδὲ συμβάλλονται ἡμῖν τὰ νῦν σημεῖα πρὸς διάγνωσιν 1) ἐπὶ τῆς περιπνευμονίας, ἀλλὰ συμβάλλονται ἡμῖν, εἴτε ἐν τῇ δεξιᾷ πλευρᾷ συσταίῃ τὸ ἀπόστημα καὶ ἐκχυθῇ τὸ πῦον, εἴτε ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς. καὶ φησιν, ὅτι ἐκ δύο τινῶν 2) διαγινώσκομεν εἴτε εἰς τὴν δεξιάν κοιλίαν ἐστὶ τὸ πῦον, εἴτε εἰς τὴν ἀριστερὰν, ἐκ τε τῆς παρὰ φύσιν ἡμῖν θερμότητος, καὶ ἐκ τῆς τοῦ βάρους ἐφορκῆς 3) ἐπὶ τῆς κατακλίσεως. καὶ ἀπὸ μὲν τῆς θερμότητος οὕτως· ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς πλευρᾶς, ἐνθα τὸ 4) πῦον ἐστὶ, δυσκρατότερόν ἐστι καὶ θερμότερον ὑποπίπτει σοι τοῦ ἑτέρου πλευροῦ. ἀπὸ δὲ τῆς 5) αἰσθήσεως καὶ ἐφορκῆς τοῦ βάρους οὕτως· ὅτι εἰ μὲν ἐν τῇ δεξιᾷ κοιλίᾳ ἐστὶ τὸ πῦον, ἀνάκλινον τὸν κάμνοντα ἐπὶ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν, καὶ ἐὰν αἰσθῇται ὁ

1) ἐκ L. 2) διαγινώσκεis M. A. 3) καὶ add. L. 4) μέρος L. 5) συναισθήσεως M.

κάμνων βάρους καὶ ὀδύνης ἐν τῷ ὑπερκειμένῳ, γίνωσκε
ὅτι ἐν τῇ δεξιᾷ κοιλίᾳ ἐστὶ τὸ πῦον. εἰ δὲ τὸναντίον
1) ἀνακλίνης ἐπὶ τὸ δεξιὸν πλευρὸν καὶ αἴσθεται βάρους
καὶ ὀδύνης ἐν τῷ ὑπερκειμένῳ μέρει, γίνωσκε ὅτι ἐν τῇ
ἀριστερᾷ κοιλίᾳ ἐστὶ τὸ πῦον.

Τοὺς δὲ σύμπαντας ἐμπύους γινώσκειν χρὴ τοῖσδε τοῖς
σημείοισιν καὶ τὰ ἑξῆς. —

Ἐπειδὴ προσεχῶς περὶ ἐμπυημάτων διελέγετο, πάλιν
ἐπαναλαμβάνει περὶ τῶν ἐμπυημάτων, καὶ παραδίδωσιν
ἡμῖν σημεῖα δηλωτικά, πόθεν ὀφείλομεν γινῶναι τοὺς
ἐμπύους. καὶ τοῦτο ποιεῖ διὰ δέκα σημείων.

Ἐμπύημα δὲ λέγεται, ἥνίκα ἐν οἴῳδῇποτε μορίῳ
τοῦ σώματος ἀπὸ φλεγμονῆς ἢ ἀποστήματος ῥαγέντος
ἀθροισθῇ ἀθρόον πῦον καὶ 2) ἐν γαστροκνήμῃ καὶ ἐν
μηρῷ καὶ ἐν μασχάλῃ καὶ ἐν βραχίονι καὶ τοῖς ἑτέροις
τοιούτοις. οἱ δὲ ἔππυοι, εἰ μὲν ἀντενεχθῇ τὸ πῦον καὶ
ἀνακαθαρθῶσι, περισώζονται· εἰ δὲ μὴ, εἰς φθίσιν με-
θίστανται καὶ ἀπόλλυνται.

Σημειοῦται οὖν τοὺς ἐμπύους διὰ δέκα τινῶν δηλωτι-
κῶν σημείων, ὧν πρῶτον σημεῖόν ἐστι τοῦτο. οἱ τοιοῦτοι
αἰεὶσε πυρέττουσι λεπτὸν καὶ βραχὺν πυρετὸν οἷον ἐκτι-
κόν. ἐν δὲ ταῖς νυξὶν αὖξεται καὶ ἐπιτείνεται αὐτοῖς ἢ
τοῦ πυρετοῦ θερμασία, οὐ διὰ τὴν φύσιν τῆς νυκτός,
ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. διὰ γὰρ τὴν ἑκτηξιν κατεξηραμ-
μένα αὐτοῖς ἐστὶ τὰ μόρια πάντα, καὶ οἷον ἀποτεφρω-
μένα. ἥνίκα οὖν πίωσιν, ἐξ αὐτοῦ τοῦ πόματος τοῦ ὑγροῦ
3) ἐπιτέγγονται τινα μόρια, οὐδὲ γὰρ πάντα, καὶ ἄρχον-
ται ἀτμίζειν, καὶ διαλάμπεται αὐτοῖς ἡ θερμότης, ἐπεὶ
τὸ τέως ἐν τῇ γαστρὶ ἐστὶ τὸ πόμα, εἴτα μετὰ τὸ τρα-
φῆναι αὐτοὺς ἥνίκα ἀνερεχθῇ ἢ ὅλη τροφή ἐν τῷ ἥπατι
καὶ πεφθῇ καὶ ἑξαιματωθῇ καὶ πάλιν ἐν ταῖς φλεψὶν
ἀνερεχθῇ καὶ 4) διανεμηθῇ ἐπὶ τὸ πᾶν σῶμα καὶ πάντα
ὁμοτίμως 5) μετασχῶσι τῆς τροφῆς καὶ προστεθῇ αὐτοῖς,

1) ἀνακλίνεις L. 2) γὰρ add. L. 3) ἡγουν βρέχονται A. in mg.
4) διανεμεθῇ L. 5) μετασχ. — ὁμοτίμως om. L.

ὥς ἂν ἐπιτεγγόμενα ὁμοτίμως ἀτμίζουσι δορυμεῖς τινας
 1) ἀτμούς τῷ λόγῳ τῆς ξηρότητος, καὶ οὕτως διαφαίνε-
 ται αὐτῶν ἡ θερμασία. τοῦτο δὲ τὸ ἔργον ἐν ταῖς νυξὶ
 μάλιστα ἐπιτελεῖται, ἐπειδὴ ἐν ταῖς νυξὶν αἱ φυσικαὶ δυ-
 νάμεις δραστηκῶς ἐνεργοῦσι καὶ αἱ πέψεις κατὰ λόγον
 γίνονται, ἢ χυλοποιήσεις, ἢ ἐξαιμάτωσις, ἢ ἀνάδοσις, ἢ
 πρόσθεσις, ἢ πρόσφυσις καὶ ἢ ἐξομοίωσις, ὥσπερ καὶ
 ἐπὶ τῆς 2) τιτάνου, ξηρᾶς αὐτῆς οὔσης, ἐγκατακεχυμέ-
 νην ἔχει τὴν ἐν αὐτῇ θερμότητα. ὁθεν καὶ ἀπτομένης
 αὐτῆς, ξηρᾶς οὔσης, οὐδὲν βλαπτόμεθα· ἡνίκα μέντοι
 προστεθῇ 3) αὐτῇ ἐπιτηδεῖα ὕλη, λέγω δὴ ὕδωρ, τότε
 δημοσιεύεται αὐτῆς ἡ θερμότης, ὥς μηδὲ δύνασθαι αὐτῆς
 ἄνευ βλάβης ἄψασθαι τις.

Δεύτερον σημεῖον, οἱ τοιοῦτοι συνεχῶς ἰδρῶσι καὶ
 σχεδὸν αἰεὶ νενοτισμένον εὗρίσκεται αὐτῶν τὸ σῶμα.
 τοῦτο δὲ γίνεται, ἀσθενούσης τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως,
 καὶ μὴ ἰσχυρούσης κατασχεῖν τὴν τροφήν, ὥστε καὶ ἀλλοι-
 ωθῆναι καὶ πεφθῆναι, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς ἀπεπτουμένης
 τροφῆς διαδιδράσκει τι μέρος καὶ φέρεται ἐπὶ τὴν ἐπι-
 φάνειαν καὶ ποιεῖ τοὺς ἰδρῶτας.

Τρίτον σημεῖόν ἐστιν ὅτι πρόθυμοί εἰσι τοῦ βήττειν.
 τοῦτο δὲ ποιοῦσιν ἵνα ἀπαλλαγῶσι τῆς ἐνοχλήσεως τῆς
 ἐκ τῆς κακοχυμίας καὶ τοῦ βάρους. 4) οἱ δὲ οὐδὲν 5) εὐ-
 εργετοῦσι, καὶ βήττωσιν· 6) οὐδὲν γὰρ ἀναφέρεται ἀξιό-
 λογον. εἰ γὰρ ἀνήγετο, εἶχον ἂν ἀποκαθαίρεσθαι καὶ πε-
 ρισώζεσθαι. τοῦτο δὲ γίνεται διὰ τρεῖς αἰτίας· ἢ γὰρ
 διὰ τὸ εἶναι τὴν ὕλην παχεῖαν καὶ γλίσχραν ὑπὸ τῆς
 θερμότητος οὕτως κατασκευασθεῖσαν, ἢ διὰ τὸ στεγανὸν
 καὶ πυκνὸν τοῦ περιέχοντος ὑμέρος τὸν πνεύμονα, μὴ
 7) διεισερχόμενον, ὥστε φέρεσθαι τὸ πῦρον ἐπὶ τὰ βρογ-
 χία τοῦ πνεύμονος, καὶ οὕτως ἐκκρίνεσθαι, ἢ διὰ τὴν
 ἀσθένειαν τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως, μὴ ἰσχυρούσης
 ῥοίζῳ τὴν ἐκπομπὴν τοῦ πνεύματος ποιῆσαι, ὥστε ἀπω-

1) αὐτοὺς L. 2) τιτάνου L. τάνου M. A. 3) αὐτὸ L. 4) οἱ δὲ
 om. L. 5) nihil levantur. 6) οὐδὲ — ἀξιόλογόν τι L. 7) διει-
 σερχομένου M.

θῆσαι τι μέρος τῆς ὕλης. διὰ ταύτας τας τρεῖς αἰτίας οὐκ ἀνάγεται ἐπὶ τῶν ἐμπυημάτων τι ἀξιόλογον. ὀλίγιστον δὲ πάνυ ἀναπτύουσι, μηδὲν εὐεργετούμενοι.

Τέταρτον σημεῖόν ἐστι, κοιλαίνονται οἱ ὀφθαλμοί, καθάπερ καὶ πάντα τὰ μόρια ἰσχυαίνονται ἐπὶ τῶν ὀπωσ-
οῦν χρονίων νοσημάτων τὰ τε ὑγρὰ καὶ στερεά. τῷ γὰρ μήκει τοῦ χρόνου ἐκτῆκονται καὶ δαπανῶνται καὶ ἰσχυαί-
νονται, οὐ μόνον τὰ ὑγρὰ καὶ στερεὰ καταξηραίνόμενα δαπανῶνται, καὶ σηπεδόνα ὑπομένουσιν, ἀλλὰ πολλῶ
μᾶλλον πρότερον τὰ πνεύματα ἐκδαπανῶνται, καὶ διαφο-
ροῦνται διὰ τὸ λεπτομερές καὶ κοῦφον. ἐπειδὴ οὖν οἱ
ὀφθαλμοὶ ἔξογκοι γίνονται ὑπὸ πνευμάτων μάλιστα, ἐπὶ
δὲ τῇ ἐκτῆξει διαφοροῦνται τὰ πνεύματα, εἰκότως κοι-
λαίνονται αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί.

Πέμπτον σημεῖον τοῦτο, ὅτι ἐρυθραίνονται αὐτῶν τὰ
μῆλα τοῦ προσώπου διχῶς· ἢ γὰρ τῇ βήξει, ἢ τῇ κακο-
χυμίᾳ. τῇ μὲν βήξει, ἐπειδὴ σύντονος κίνησις ἐστὶν ἡ
βήξ. τῇ οὖν κινήσει θάλλπεται τὸ πρόσωπον καὶ τὰ περὶ
τὴν κεφαλὴν, καὶ τῇ θάλλψει φέρονται αἱματικοὶ χυμοὶ
περὶ τὰ μῆλα τοῦ προσώπου, ἐπειδὴ σαρκωδέστερά εἰσιν
αὐτὰ 1) παρὰ πάντα τὰ μόρια τοῦ προσώπου καὶ ἐρυ-
θραίνονται. ἢ ἐκ τῆς κακοχυμίας ἀτμοὶ δριμεῖς ἀναπέμ-
πονται περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπον. καὶ ἐπειδὴ
σαρκώδη εἰσὶ τὰ μῆλα, ἐκεῖσε διαφαίνεται τὸ ἐρύθημα.
ἐν τοῖς ἄλλοις δὲ μορίοις οὐ διαφαίνεται, ἐπειδὴ ὀστώδη
εἰσὶ φύσει.

Ἑκτον σημεῖόν ἐστιν, ὅτι 2) γρυποῦνται αὐτῶν οἱ ὄνυ-
χες διὰ τὴν δαπάνην καὶ ἐκτῆξιν τῶν ὑποκειμένων σαρκ-
ῶν τοῖς ὄνυξι. τούτων 3) γὰρ δαπανωμένων καθὸ μὲν
ἐπίκεινται τῷ ὀστέῳ τῆς σκυταλίδος, κυρτοῦνται οἱ ὄνυ-
χες, 4) καθὸ δὲ τὰ παρ' ἑκάτερα μέρη τῶν ὑποκειμένων
σαρκῶν δαπανηθέντων, ἐπὶ τὰ ἐντὸς κοιλαίνονται, καὶ
διεισέρχονται καὶ γρυποῦνται οἱ ὄνυχες. τὸ γὰρ τοιοῦτον
σχῆμα τῶν ὀνύχων 5) γρύπωσις ὀνομάζεται.

1) περὶ M. 2) τρυποῦνται L. 3) οὖν M. A. 4) καὶ καθὸ τα
M. A. 5) γρύπω M. A.

Ἑβδομόν ἐστι σημεῖον, τὸ ἐπὶ αὐτῶν θερμούςς εἶναι τοὺς δακτύλους τῆς χειρὸς, ὑπεναντίως τοῖς χρονίοις νοσήμασιν. ἐπὶ γὰρ τῶν χρονίων νοσημάτων, τῷ χρόνῳ ἀσθενοῦν τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ψύχονται οἱ δάκτυλοι, ἐπειδὴ τῇ ἀσθενείᾳ οὐκ ἐπεκτείνεται, οὐδὲ ἐλλάμπει τὸ ἔμφυτον θερμὸν, καὶ διὰ τοῦτο ψυχρὰ εὐρίσκονται τὰ ἄκρα. ἐν μέντοι τοῖς ἐμπύοις θερμοὶ εὐρίσκονται οἱ δάκτυλοι, οὐ δι' ὅλον, ἀλλ' αἱ ἄκραι 1) τῶν δακτύλων, ἐπειδὴ ἐκεῖνα τὰ μέρη τῶν δακτύλων σαρκωδέστερά εἰσι. τὸ οὖν θερμὸν, ὡς ἐν σαρκωδεστέροις τόποις ὑπαρχόντων αὐτῶν, διὰ τὴν ἱκμάδα ἐκεῖσε συνελάννεται τὸ θερμόν. ἡ γὰρ ἱκμάς τροφή ἐστι τῆς 2) θερμότητος, καὶ διὰ τοῦτο θερμὰ εὐρίσκονται τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων. ἢ τοῦτο ὅτι εὐκίνητοί εἰσιν οἱ δάκτυλοι, καὶ ὡς εὐκίνητοι τῇ κινήσει θάλλονται, ἢ ὅτι τὰ πέρατα τῶν φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν ἐκεῖσε ἀποπερατοῦνται. τὰ οὖν πνεύματα τῇ κινήσει ἐκεῖσε συναπελάνονται καὶ διὰ τοῦτο θερμοὶ εὐρίσκονται οἱ δάκτυλοι.

Ὀγδοὸν ἐστι σημεῖον, ὅτι οἱ πόδες 3) οἰδαίνουσι, χρονιζόντων αὐτῶν, ἐπειδὴ πόρρω ἀφίστανται οἱ πόδες καὶ ἀμοιροῦσι θερμοῦ. τούτου οὖν ἀμοιροῦντες, τὸ λόγῳ τροφῆς ἐκεῖσε φερόμενον οὐ πέττεται, καὶ ἀπεπτούμενον εἰς ὑγρότητα τινὰ καὶ εἰς πνεύματα ἀναλύεται, καὶ ἀθροιζόμενον ἐν τοῖς ποσὶν, οἰδαίνονται.

Ἐννατον σημεῖόν ἐστιν, ὅτι οἱ τοιοῦτοι ἀνόρεκτοί εἰσι. διὰ γὰρ τὴν ἀσθένειαν τῆς ὀρεκτικῆς δυνάμεως οὐκ ὀρέγονται, τῷ λόγῳ τῆς κακοχυμίας 4) βλαπτόμενοι.

Δέκατόν ἐστι σημεῖον ὅτι φλύκταιναι αὐτοῖς γίνονται δι' ὅλου τοῦ σώματος. γίνονται δὲ ἐκ τῆς κακοχυμίας, 5) αὐτοῖς ἐκριπτομένων ἀτμῶν τινων δριμέων. καὶ τὰ μὲν ἐν βάθει μόρια διεξέρχονται· ἐπειδὴ δὲ στεγανὸν καὶ πυκνὸν ἐστι τὸ δέγμα, στέγονται ἐκεῖσε καὶ γίνονται αἱ φλύκταιναι· ἢ τοῦτο, ὅτι ἡ συνεκτικὴ ὑγρότης ἐκπί-

1) τοῦ δακτύλου M. 2) ὑγρότητος I. 3) αὐτ. χρονιζ. οἰδαίν. M. A. 4) βλαπτομένη M. A. 5) αὐτῆς L.

πει, καὶ ἐκπίπτουσα τὸ δέρμα οὐ διεξέρχεται, ἀλλὰ στέγεται καὶ ὑμενοῦται τὸ δέρμα, καὶ γίνονται αἱ φλύκταιναι.

Δυνατὸν δὲ ἐστὶ πρὸς τούτοις καὶ ἄλλα σημεῖα ἐφενρεῖν, ἅτινά ἐστι ταῦτα, τριχορρόοῦσι, γαστρορρόοια αὐτοῖς γίνεται, καὶ δυσώδη εἰσὶ τὰ ἀναπτύσσοντα.

Καὶ τριχορρόοῦσι μὲν ἢ ὅτι ἐκ τῆς κακοχυμίας ἀτμοὶ δριμεῖς ἀναπέμπονται 1) περὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ ἐκρίζουσι τὰς τρίχας, ἢ ὅτι τῇ ἀτροφίᾳ καὶ τῇ 2) ἰσχνάνσει ξηραίνεται αὐτῶν τὸ δέρμα τῆς κεφαλῆς, καὶ ἐπὶ τῇ ξηρότητι στεγανὸν γίνεται καὶ οὐ διεξέρχεται λιγνὺς διὰ τοῦ δέρματος, καὶ τοτηρικαῦτα τριχορρόοῦσι.

Γαστρορρόοια δὲ αὐτοῖς γίνεται, ἀσθενουσῶν τῶν φυσικῶν δυνάμεων, ἐκ τῆς κακοχυμίας μετασχοῦσαι, καὶ τὰ οἰκεῖα ἔργα οὐ δύνανται ποιῆσαι.

Δυσώδη δὲ εἰσὶ τὰ ἀναπτύσσοντα διὰ τὴν τοῦ πύου γένεσιν. τὸ γὰρ πῦον ἐνδείκνυται ὅτι μεγάλην ἔχει σηπεδόνα. ἐκ τούτων οὖν τῶν τριῶν διαγινώσκομεν τοὺς ἐμπυϊκοὺς.

Εἴρηται δὲ ἡμῖν μικρὸν ἔμπροσθεν πόθεν ὀφείλομεν διαγινώσκειν, πότε ἄρχεται γίνεσθαι ἡ πυοποίησις ἢ γοῦν πότε 3) ἄρχεται εἰς πυοποίησιν τρέπεσθαι τὸ ἀπόστημα. ὅπερ διαγινώσκομεν ἐκ τοῦ ἀλόγου ῥίγους καὶ τοῦ ἐπομένου πυρετοῦ, καὶ ἐκ τοῦ βάρους 4) τῆς συναισθήσεως καὶ τῆς δυσπνοίας. καὶ ταῦτα μὲν ἀναμνήσεως χάριν προεῖρηται, ἐφ' οἷς παραδίδωσιν ἡμῖν σημεῖα ῥήξεως γινομένης, πόθεν ὀφείλομεν γινῶναι, εἰ ταχέως ἢ ῥῆξις γίνεται τοῦ ἀποστήματος ἢ βραδέως.

Καὶ φησιν ἐκ τεσσάρων τινῶν σημείων τοῦτο γινώσκομεν, ἀπὸ τε τῆς ὀδύνης, καὶ τῆς βηχὸς, καὶ τοῦ σιελισμοῦ, καὶ τῆς δυσπνοίας. εἰ μὲν γὰρ ταῦτα πάντα συνεχῶς ἐπιγίνονται καὶ σφοδρῶς καὶ συντεταμένως, γί-

1) ἐπὶ M. 2) ἰσχνότητι M. A. 3) ἄρχεσθαι L. 4) καὶ add. L. συνθέσεως M. A.

νῶσκε ὅτι ταχέως ἢ ῥῆξις τοῦ ἀποστήματος γίνεται. εἰ δέ γε μήτε συνεχῶς γίνονται ταῦτα μήτε συντεταμένως, γίνωσκε ὅτι βραδέως 1) γενήσεται ἡ ῥῆξις.

Καὶ τίς ἡ αἰτία τούτων; εἰ μὲν ἐπιτεταμένη γίνεται ἡ ὀδύνη, τῇ ἀνία καὶ τῇ δῆξει τῇ ἀπὸ τοῦ πύου, ἰχώρων τινῶν 2) δριμέων καὶ ἀνιαρῶν δακόντων τὸν περιέχοντα ὑμένα τὸ πῦον, καὶ κινδυνεύοντα 3) διαρῥαγῆναι κατὰ τὴν αὐτοῦ συνέχειαν. αἰσθητικώτατος δέ ἐστι πᾶν, καὶ διὰ τοῦτο συντεταμένη ἡ ὀδύνη γίνεται, ὑγρότητός τινος ἐκ τοῦ πύου διηθουμένης καὶ φερομένης ἐπὶ λάρυγγα καὶ τραχεῖαν ἀρτηρίαν καὶ φάρυγγα καὶ ἐπιγλωττίδα καὶ γλῶσσαν. καὶ γίνεται ὁ σιελισμὸς, αἶισε ἀναπτύοντες τὸ ὑγρὸν ἐκεῖνο. ἡ δὲ βῆξις γίνεται, τοῦ πνεύματος 4) συνεξερχομένου, καὶ ἐπιπίπτοντος τοῦ ὑγροῦ, ὡς ἐν ἀσυνηθεσιτέροις τόποις εὕρισκόμενον, καὶ τῇ προσκρούσει γίνεται ἡ βῆξις· οὐδὲν γάρ ἐστιν ἡ βῆξις ἢ μάχη ὑγροῦ καὶ πνεύματος. ἡ δὲ δύσπνοια γίνεται, ἢ ὅτι ὀδύνης ἐπιτεταμένης οὔσης, οὐ δύναται μέγα διασταλῆναι ὁ θώραξ, ἢ ὅτι ὑπόκειται φλεγμονὴ ἐν τῷ θώρακι, καὶ μοῖραν ἐναπολαμβάνει τῆς εὐρυχωρίας τοῦ θώρακος, ἐν ᾧ ὥφειλε τὸ πνεῦμα ἐμφιλοχωρῆσαι εἰσερχόμενον. τούτου οὖν ἐναπολειφθέντος, ἐξ ἀνάγκης ἡ δύσπνοια γίνεται.

Πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἕτερα σημεῖα πέντε παραδίδωσι, δι' ὧν ὀφείλομεν γινώσκειν, πότε ἐστὶν ἀγαθὴ ἡ ῥῆξις, καὶ πότε κακίστη. εἰσὶ δὲ ταῦτα ἀπὸ τοῦ πυρετοῦ, ἀπὸ τῆς ὀδύνης, ἀπὸ τοῦ δίψους, ἀπὸ τῆς ὀρέξεως, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀναγομένου πύου. εἰ μὲν γὰρ ἐπ' ἀγαθῷ ἡ ῥῆξις γίνεται, εὐθέως ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ ἡ ῥῆξις γένηται, 5) ἀπύρετοι σχεδὸν γίνονται, ἀλλὰ καὶ ἀνώδυνοι καὶ ἄδιψοι καὶ εὐόρεκτοι. ἀλλὰ καὶ τὸ ἀναπτνύμενον δεῖ λευκὸν εἶναι καὶ συνεστηκὸς καὶ λεῖον καὶ ὁμαλὸν, καὶ 6) μὴ μετέχειν δυσωδίας. εἰ δὲ μετὰ τὸ ραγῆναι τὴν ῥῆξιν μὴ παύσῃται ὁ πυρετὸς, ἀλλὰ καὶ ἐπιγένηται, καὶ ἡ ὀδύνη ἐπιταθῇ καὶ τὸ δίψος καὶ πάντῃ ἀνόρεκτοι

1) γίνεται L. 2) δριμ. z. ἀνιαρ. om. L. 3) ραγῆναι L. 4) διεξερχ. M. 5) ἀπύρεκτοι M. 6) μὴ om. L.

μείνωσι, καὶ τὸ ἀναπτνύμενον πῦον πολλῆς μετέχει δυσωδίας καὶ πολυποίκιλόν ἐστι, καὶ διαφόρους μετέχει κακοχυμίας, γίνωσκε ὅτι ἐπὶ κακῷ γέγονεν ἢ ῥῆξις. ὅσον γὰρ οὕτω ἀπόλλυται ὁ ἄνθρωπος. εἰ δέ γε τὰ μὲν γένωνται, τὰ δὲ μὴ γένωνται, πρὸς τὴν ἐπικράτειαν οὕτως δεῖ καὶ προσδέχεσθαι.

Αἱ δὲ ἀποστάσεις αἱ ἐς τὰ σκέλεα ἐν τῇσι περιπνευμονίῃσι καὶ τὰ ἐξῆς. —

Διαλεχθεὶς περὶ τῶν ἐμπνημάτων, ταυτὸν δὲ 1) εἶπε περὶ φλεγμονῆς τοῦ ὑπεξωκότος τῆς εἰς πῦον μεταβαλλούσης καὶ ῥαγείσης καὶ τοῦ πύου ἐκχυθέντος μεταξὺ θώρακος τε καὶ πνεύμονος, ἔτι γε μὴν καὶ περὶ τῆς γινομένης φθίσεως ἐπὶ τοῖς πάθεσι θώρακος τε καὶ πνεύμονος, νῦν βούλεται εἰπεῖν καὶ περὶ τῶν ἀποστάσεων τῶν γινομένων ἐν ταῖς περιπνευμονίαις. ἡ γὰρ φλεγμονὴ τοῦ πνεύμονος οὐ πάντως εἰς πνοποίησιν τρέπεται, οὐδὲ πάντως εἰς ἐμπύημα ἀποκαθίσταται, ἀλλ' ἔστιν ὅτε εἰς ἀπόστασιν τρέπεται, τῆς ὕλης εἰς ἕτερα μετατιθεμένης μόρια. τὸ σύμπαν οὖν τοῦ λόγου ἐστὶ διαλαβεῖν περὶ τῶν ἐν 2) τοῖς πνευμονικοῖς γινομένων ἀποστημάτων. διμερὲς δὲ ἡ τοιαύτη σκέψις. καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μέρει σημειᾷ τινα παραδίδωσιν ὁ συγγραφεὺς οἷς τισι χρώμενοι διαγινώσκωμεν, εἰ ὅλως μελέτη ἐστὶ 3) τῇ φύσει τῆς περιπνευμονίας ὑποκειμένης ἀπόστασιν ἐργάσασθαι. τὸ δὲ δεύτερον μέρος τοῦ λόγου, τὸ γνωρίσαι ἡμῖν ἐν ποίοις μέρεσι προσδοκᾶται ἡ ἀπόστασις.

Καὶ ἀρχτέον ἀπὸ τοῦ πρώτου μέρους τοῦ λόγου. δεῖ τὴν ὕλην ὥμην εἶναι καὶ ἄπεπτον, καὶ τὸ νόσημα οὐκ ὀλέθριον, ἀλλὰ καὶ τὴν δύναμιν ἐπ' ἔλαττον. εἰ γὰρ πεπεμμένη ἐστὶν ἡ ὕλη, εἰς ἀπόστασιν οὐ τρέπεται ἡ περιπνευμονία, ἀλλ' ἢ κατ' ἔκρουν ἐκκρίνεται ἡ ὕλη, ἢ κατὰ σύμπεψιν κατὰ μικρὸν τῷ χρόνῳ διαφορεῖται καὶ πέττεται ἡ ὕλη, καὶ οὕτως ἀπαλλάσσονται. τὸ δὲ νόσημα ὀλέθριον εἶναι, 4) ἐπειδὴ προφθάνει ὁ θάνατος τὴν ἀπό-

1) εἰπεῖν L. 2) τῇ περιπνεύμονι M. 3) τῇ φύσει om. L. 4) ἐπεί-
τοι γε M. A.

στασιν. πρὸς τούτοις δὲ δεῖ καὶ πυρετὸν συνεχῇ εἶναι καὶ βραχὺν καὶ ἐπίμονον, ἀλλὰ καὶ ὀδύνην ἐπιτεταμένην καὶ μόνιμον. καὶ ὁ σιελισμὸς, 1) μὴ ἐκχωρῇ τουτέστι μὴ ἀναπτύσῃ τι, ἐπειδὴ ἀλλαχόσε ἢ ὕλη ἀπασχολεῖται καὶ χολῶδες οὐκ 2) ἐκχωρέουσι διὰ γαστρός. ἐὰν οὖν ταῦτα πάντα συνέλθωσι, γίνωσκε ὅτι εἰς ἀπόστασιν τρέπεται ἡ περιπνευμονία. εἰ δέ γε παύηται ὁ πυρετὸς, ἀλλὰ καὶ ἡ ὀδύνη παύσεται, ἀπόστασις οὐ γενήσεται, ἐπειδὴ δηλοῖ μηδεμίαν μοχθηρίαν παρενοχλοῦσαν. ἀλλὰ καὶ σιελισμὸς ἐὰν γένηται, εἰς ἀπόστασιν οὐ τρέπεται ἡ περιπνευμονία, 3) ἐπειδὴ διὰ τοῦ πτυέλου κενοῦται ἡ ὕλη καὶ ἀνακαθαίρεται ἡ περιπνευμονία. ἀλλὰ καὶ χολωδῶν ἐκκρινομένων διαχωρημάτων, οὐδ' οὕτως εἰς ἀπόστασιν τρέπεται ἡ περιπνευμονία, ἐπειδὴ λεπτὴ καὶ θερμὴ ἐστὶν ἡ ὕλη. ἐπὶ δὲ τῶν χρονίων νοσημάτων παχεῖαν δεῖ εἶναι τὴν ὕλην καὶ ὠμὴν καὶ ψυχρὰν, ἐν ᾧτινι χρόνῳ καὶ ἡ ἀπόστασις γίνεται, καθὼ καὶ 4) αὐτὸς κατὰ λέξιν ἠνέξατο εἰπὼν, ὅτι ἀδιάκριτοι αἱ ὑποχωρήσεις. ἀδιάκριτους δὲ ὑποχωρήσεις καλεῖ· ἐνταῦθα τὰ λεπτὰ καὶ ὑδατώδη καὶ ὠμὰ ὑποχωρήματα καὶ μηδεμίαν ἔχοντα ἐπιμιξίαν χολώδους ὕλης. ἡ τοιαύτη ὑποχώρησις καὶ ὠμὴν ἐνδείκνυται τὴν ὕλην καὶ παχεῖαν, ἣτις πολλοῦ χρόνου δεῖται, ὥστε περθῆναι, ἐν ᾧτινι χρόνῳ, ὡς εἴρηται, ἡ ἀπόστασις γίνεται. ὥς γὰρ διαφόρως μεμαθήκαμεν, τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων, [ἢ] κατ' ἐκρουν κενομένης τῆς ὕλης, λύονται. τὰ δὲ χρόνια τῶν νοσημάτων ὡς ἐπίπαν κατ' ἀπόσκηψιν καὶ ἀπόστασιν τρέπονται, καὶ οὕτως λύονται, εἰ μὴ τι ἄρα διὰ δῶμην δυνάμεώς τινα τῶν νοσημάτων κατὰ σύμπεψιν ἀπαλλαγῶσι κατὰ μικρὸν συμπεττομένης τῆς ὕλης, καὶ οὕτως 5) πανομένης. ὁθεν ἀμέλει καὶ πέψεως ἡμῖν σημεῖα παραδίδωσιν, ἐπὶ τῆς περιπνευμονίας λέγων οὕτως, ὅτι ἐὰν περιπνευμονίας ὑποκειμένης, καὶ πεπεμμένη ἐστὶν ἡ ὕλη, καὶ τὰ οὖρα πολλὰ ἐκκρίνονται καὶ παχέα, καὶ τὴν ὑπόστασιν πολλὴν ἴσχει· ἐνδείκνυται γὰρ ὅτι ἡ περιπνευμονία οὐ τρέπεται

1) Fort. addas ἐὰν. 2) ἐκχωρεύουσι M. 3) ἐπειδὴ — περιπνευμονία om. L. 4) αὐτὸ M. 5) πανόμενον L.

εἰς ἀπόστασιν, ἐπειδὴ κατ' ἔκρουσιν ἐκκρίνεται ἡ ὕλη διὰ τῶν οὖρων. ἡ δὲ τοιαύτη ἔκκρισις τῶν οὖρων ἰσχύει καὶ ῥώμην τῆς δυνάμεως ἐνδείκνυται, καθ' ἣν ἰσχύσασα τὴν μὲν ὕλην ἐξέκρινε, τὸ δὲ ἐγκαταλιμπανόμενον πέττει καὶ αὐτὸ, καὶ οὕτως ἀπαλλάσσονται τῆς 1) περιπνευμονίας. εἰ δέ γε τοῦναντίον ὀλίγον ἐκκριθῇ τὸ οὖρον καὶ λεπτὸν καὶ ὑπόστασιν μὴ ἔχον, σχεδὸν παντὶ τρόπῳ εἰς ἀπόστασιν τρέπεται ἡ περιπνευμονία.

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ μέρει τοῦ λόγου, παραδίδωσιν ἡμῖν σημειώσιν, 2) καθὼς ὀφείλομεν διαγινῶναι εἴτε ἐν τοῖς ἄνωθεν καὶ ὑπερκειμένοις μορίοις τοῦ θώρακος αἱ ἀποστάσεις γίνονται ἐπὶ τῇ περιπνευμονίᾳ, εἴτε ἐν τοῖς κάτω καὶ ὑποκειμένοις. καὶ φησιν, ὅτι ἐὰν ἄνευ προφάσεως γένηται ἀθρόον δύσπνοια ἐπὶ τῇ περιπνευμονίᾳ, καὶ γενομένη δοκῇ ὑποχαλᾶν, καὶ οἷον ὑφειμένη γίνεσθαι καὶ μειοῦσθαι, εἴτα πάλιν ἐπιταθῇ ἡ δύσπνοια, γίνωσκε ὅτι ἐν τοῖς ἄνωθεν καὶ ὑπερκειμένοις μορίοις, τυχὸν περὶ τὴν κεφαλὴν, ἡ ῥοπὴ τῶν χυμῶν καὶ τῆς ὕλης γέγονε, καὶ ἐκεῖσε περὶ τὴν κεφαλὴν αἱ ἀποστάσεις γίνονται. εἰ δέ γε μηδὲν τούτων εἴη παρενοχλοῦν, ἀλλὰ ζέσις καὶ φλόγωσις τις περὶ τὸ στέρνον καὶ τὸ διάφραγμα, ἦντινα φλόγωσιν σύνηθες τῷ Ἰπποκράτει φλέγμα καλεῖν. καὶ νῦν οὕτως κατὰ τὴν λέξιν ἐκάλεσε τὴν φλόγωσιν φλέγμα. ἐὰν ὁδύνη ἐστὶν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις καὶ σκληρίᾳ, γίνωσκε ὅτι ἐν τοῖς ὑποκειμένοις μορίοις αἱ ἀποστάσεις γίνονται.

Τίθῃσι δὲ καὶ προσδιορισμοὺς ἀναγκαίους, ὧν πρῶτον λέγει τοιοῦτον, ὅτι βέλτιόν ἐστι τὰς ἀποστάσεις ἐπὶ τὰ κάτω καὶ ἐν τοῖς σκέλεσι γίνεσθαι μᾶλλον, ἢ περ ἐν τοῖς ὑπερκειμένοις μορίοις. καὶ δήλη ἡ αἰτία. τοσοῦτον γὰρ ἀκινδυνότερόν ἐστι τὸ ἐν τοῖς σκέλεσι γίνεσθαι τὰς ἀποστάσεις, ὅσον καὶ ἀκνρότερά εἰσι τῶν ὑπερκειμένων διὰ τὸ πόρρω ἀφεστάναι 3) αὐτά.

Δεύτερον προσδιορισμὸν λέγει ὅτι αὗται αἱ ἀποστάσεις αἱ ἐν τοῖς σκέλεσι γινόμεναι, κάλλιον ἐστι συριγ-

1) περιπνευμόνου M. 2) καθ' ἣν M. 3) αὐτῶν L.

γοῦσθαι αὐτάς. εἰ γὰρ συριγγωθῶσιν, ὥς μονοειδῇ ἔχουσαι τὴν ἐπιρροὴν τῆς ὕλης, ἐκεῖθεν ἀπορρέει καὶ ἐκκρίνεται, καὶ οὐ κατασπείρεται εἰς διάφορα μέρη ἢ ὕλη ἐκείνη, ὥστε βλάψαι αὐτὰ, ὥς ἂν ἐκεῖθεν διὰ τῶν συριγγοθέντων ἀποστημάτων τῆς ὕλης ἐκκρινομένης καὶ ἀπορρέουσης. ἄλλως τε δὲ καὶ διὰ τῶν συρίγγων αὐτῶν τῇ ἀενάῳ φορᾷ τῆς ὕλης καὶ τῇ αἰεὶ κενώσει ἀποκενοῦται πῦσα ἢ ὕλη καὶ ἀνακαθαίρεται ἢ 1) περιπνευμονία.

Τρίτον προσδιορισμὸν φησι τοιοῦτον, ὅτι αὐταὶ αἱ ἐποστάσεις τὴν μὲν περιπνευμονίαν ἀπαλλάσσουνσι προδήλως. ἔστι δ' ὅτε ἐὰν φανῶσι πέψεως σημεῖα ἐν τοῖς κενουμένοις, καὶ αὐταὶ αἱ ἐποστάσεις τάχιστα λύονται καὶ ἀπολύονται. εἰ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἀναπνυομένοις 2) σιελισμόν φανῶσι πέψεως σημεῖα καὶ συμπεπεμμένα ἐστὶ, γίνωσκε ὅτι ἀπαλλάττονται αἱ ἐποστάσεις. εἰ δέ γε πρὸς τούτοις καὶ ἐν τοῖς οὖροις φανῇ χρηστὴ ὑπόστασις, γίνωσκε ὅτι ἐπὶ ἀπαλλαγῇ εἰσιν αἱ 3) ἐποστάσεις, καὶ ὅσον οὐπω ἀποπαύονται καὶ διαφοροῦνται. εἰ δέ γε μὴ φανῶσιν ἐν τούτοις πέψεως σημεῖα, μήτε ἐν τοῖς πνέλοις, μήτε ἐν τοῖς οὖροις, ἀλλὰ τὰ τῆς ἀπειρίας καὶ τῆς ὀμότητος 4) ἐπικρατεῖ σημεῖα, γίνωσκε ὅτι εἰς χρόνον ἐκταθήσονται αἱ ἐποστάσεις. ὁθεν τῷ χρόνῳ καὶ χωλοῦνται αὐτῶν τὰ ἄρθρα κατὰ δύο αἰτίας. ἢ γὰρ διὰ τὴν εὐρύτητα ἐκεῖσε φέρονται οἱ χυμοὶ καὶ 5) αἱ ὕλαι, ὥστε περιέχεσθαι αὐτοὺς καὶ τοτηνικαῦτα χωλεύουσι διὰ τὴν εὐρύτητα ὑποδεχόμενα, διὰ δὲ τὴν κίνησιν ἐπὶ τῇ ἐπιτεταμένῃ κινήσει θάλλονται τὰ ἄρθρα, καὶ τῇ θάλλψει ἐκεῖσε συρρέουσιν οἱ χυμοὶ καὶ ἡ ὕλη. καὶ ἐπὶ τούτῳ χωλοῦνται αὐτῶν τὰ ἄρθρα.

Λέγει καὶ τέταρτον προσδιορισμὸν τοιοῦτον, ὅτι κακὸν ἐστίν, ἐὰν, 6) γενομένων τῶν ἐποστάσεων, ἐξαίφνης 7) ἀφανεῖς γένωνται, ἢν μὴ ὁ πυρετὸς παύσηται. δηλοῖ γὰρ ὅτι ἐν τῷ βάθει ἔρρευσεν ἡ ὕλη καὶ ἐν τοῖς κυριω-

1) περιπνεύμονος M. 2) Fort. σιελισμοῖς i. q. πνέλοις. 3) ἐποστάσεις L. 4) ἐπιφαίνονται L. 5) ἡ ὕλη M. 6) γεννωμένων L. 7) ἀφανῆς γένηται L.

τέροις μορίοις, καὶ ἐστὶν ἐπικίνδυνον. εἰ δὲ γε παύσῃται ὁ πυρετὸς, παύεται δὲ οὕτως, ἀφανῶν γενομένων τῶν ἀποστάσεων· ἀφανεῖς δὲ γίνονται, ῥωσθείσης τῆς δυνάμεως καὶ ἰσχυσάσης. σὺν τούτοις δὲ 1) εἴη καὶ ὥρα θερμὴ καὶ ἡ ἡλικία ἀκμαστικὴ, καὶ τὸ χωρίον θερμὸν, καὶ τὰ ἐπιβαλλόμενα, καὶ τὰ ἐπιβληθέντα βοηθήματα 2) εἴη θερμὰ, πεπαίνεται ἡ ὕλη ἐν τοῖς ἀποστήμασι καὶ διαφορεῖται. σὺν τούτοις δὲ καὶ ὁ πυρετὸς ἀποπαύεται, καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τρόπῳ ἀφανεῖς γίνονται αἱ ἀποστάσεις, ἐὰν ὁ πυρετὸς παυθῇ.

Τῶν δὲ 3) ἐμπυημάτων τῶν ἐκ τῶν περιπνευμονικῶν, οἱ γεραίτεροι μᾶλλον ἀπόλλυνται, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων ἐμπυημάτων, οἱ νεώτεροι μᾶλλον ἀποθνήσκουσι καὶ τὰ ἐξῆς. —

Εἰκότως οἱ γέροντες ἀπόλλυνται ἐν ταῖς περιπνευμονίαις, οἱ δὲ νεώτεροι περισώζονται ἢ περ ἀπόλλυνται, ἐπειδὴ ἀσθενεῖς ἔχουσι τὰς δυνάμεις, 4) ὧν τινων χρεῖαν ἔχουσιν. ἀσθενῶν γὰρ ὑποκειμένων τῶν δυνάμεων, καὶ περιπνευμονίας οὔσης, οὐκ ἀνακαθαίρονται, ἀλλ' οὕτως ἀπόλλυνται οἱ γέροντες. οἱ δὲ νεώτεροι ἡγουν οἱ ἀκμάζοντες ἐρῶμένους ἔχουσι τὰς δυνάμεις, καὶ τῇ ῥώμῃ 5) ἀναπτύουσιν, καὶ ἀνακαθαίρεται αὐτῶν ἡ περιπνευμονία, καὶ περισώζονται. ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων ἐμπυημάτων καὶ ἀποστάσεων τῶν ἐν τοῖς παρισθμίοις καὶ παρωτίσι συνισταμένων, οἱ ἀκμάζοντες μᾶλλον ἀπόλλυνται, οἱ δὲ γέροντες περισώζονται. καὶ τίς ἡ αἰτία ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν ἀκμαζόντων, ἐπὶ 6) θερμῇ ὕλῃ καὶ χολώδει ταῦτα γίνονται. ἀλλὰ καὶ τὰς αἰσθήσεις περιττὰς ἔχουσι καὶ μεγίστας ὁδύνας ὑπομένουσι· διὰ τε οὖν τὸ θερμὸν τῆς ὕλης καὶ τὸ περιττὸν τῆς αἰσθήσεως καὶ διὰ τὰς μεγίστας ὁδύνας μὴ φέροντες, 7) ἀπόλλυσθαι. προφθάνει γὰρ ὁ θάνατος τὴν πνοοποίησιν. ἐπὶ δὲ τῶν γερόντων οὐ γίνονται ἐπὶ θερμῇ ὕλῃ ταῦτα τὰ πάθη, ἀλλ' οὐδὲ ἡκριβω-

1) Fort. εἰ ἦ. 2) ὥσι M. 3) ἐμπύων Hipp. 4) ὧν M. A. 5) ἐναποπτύουσιν L. 6) θερμῆς ὕλης καὶ χολώδη L. 7) Fort. ἀπόλλυνται.

μένας ἔχουσι τὰς αἰσθήσεις· ἀλλ' οὐδὲ μέγιστα ὁδύναι γίνονται ἐπ' αὐτῶν, καὶ τοτηνικαῦτα περισώζονται. 1) ἐπεὶ οὖν ταῦτα εἴρηται, ἐν οἷς σὺν θεῷ καὶ τὸ δεύτερον τμήμα πεπλήρωται.

ΑΡΧΗ ΣΥΝ ΘΕΩ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ.

Αἱ δὲ ξὺν πυρετῷ ὁδύναι γινόμεναι περὶ τὴν ὁσφύν τε καὶ τὰ κάτω χωρία καὶ τὰ ἐξῆς. —

Ἐντεῦθεν ἄρχεται τοῦ τρίτου τμήματος ὁ Ἱπποκράτης καὶ φησιν, ὁκόσοισιν αἱ ὁδύναι ἤγουν αἱ ἀποστάσεις ἀπὸ τῶν κάτω ἐπὶ τὰ ἄνω 2) γίνονται, κάκισταί εἰσι. δηλοῖ γὰρ ὅτι ἀπὸ τῶν ἀκραιοτέρων μορίων ἐπὶ τὰ κυριώτερα μετέστη ἡ ὕλη, πλὴν οὐ πάντως ὀλέθρια. ἀλλὰ δεῖ συνελθεῖν καὶ τὰ ἄλλα σημεῖα, οἷον ἐάν ᾖσιν ὁξὺς πυρετὸς καὶ δύσπνοια καὶ παραφροσύνη, καὶ σφοδρὰ ὁδύνη ἀπὸ τῶν κάτω χωρίων ἐπὶ τὰ ἄνω σύνεστι, τότε ὀλέθριαί εἰσιν αἱ τοιαῦται μεταστάσεις τῆς ὕλης. εἰ δὲ μηδὲν τούτων συνέλθῃ, γίνωσκε ὅτι αἱ ἀποστάσεις εἰς πυοποίησιν τρέπονται.

Καὶ ταῦτα εἰρηκῶς φησιν, ὅτι κάκιστόν ἐστι τὸ φλεγμαίνειν τὴν κύστιν, ἔπειδὴ ἡ κύστις νευρώδης ἐστὶ, καὶ διὰ τοῦτο μέγιστα 3) γίνονται αἱ ὁδύναι, διὰ τὸ περιττὸν τῆς αἰσθήσεως τῶν νεύρων· πλὴν δὲ ὥς νευρώδης ἡ κύστις καὶ τὸν ἐγκέφαλον εἰς συμπάθειαν ἄγει, ἀλλὰ καὶ

1) ἐπεὶ — πεπλήρωται om. L. 2) γινόμεναι L. 3) αἱ ὁδ. γίν. M. A.

σπασμοὺς ἐπιφέρει διὰ τὸ νευρῶδες· πρὸς τούτοις δὲ καὶ
 1) ἐποχὴ οὔρων καὶ διαχωρημάτων γίνεται. ἡ δὲ ἐποχὴ
 τοῦ οὔρου καὶ τοῦ διαχωρήματος κατὰ δύο αἰτίαις γίνε-
 ται· ἢ γὰρ δι' ὀργανικὴν βλάβην ἢ δι' ἐπιτεταμένην ὀδύ-
 νην. καὶ ὀργανικῶς μὲν οὕτως, φλεγμαίνοντος τοῦ τρα-
 χήλου τῆς κύστεως, ἀποστενοῦται ὁ οὐρητικὸς πόρος τῆς
 κύστεως, καὶ τοτηνικαῦτα ἐπέχεται τὸ οὔρον, εἴτα ἐπί-
 κειται ὁ τράχηλος 2) τῆς κύστεως καὶ αὐτὴ ἡ κύστις τῷ
 ἐντέρῳ, λέγω δὴ τῷ ἀπευθυσμένῳ, ἐπὶ τῇ φλεγμονῇ
 3) ἐπικείμενα ἐναπολαμβάνει τῇ διεξόδῳ 4) τῆς κόπρου
 καὶ οὐ συγχωρεῖ διεξελθεῖν τὴν κόπρον. καὶ ἐντεῦθεν ἡ
 ἐποχὴ γίνεται τῆς κόπρου ὀργανικῶς. διὰ δὲ ἐπιτεταμέ-
 νην ὀδύνην οὕτως· ἐπειδὴ νευρώδης ἐστὶν ἡ κύστις, ἐπὶ
 τῇ φλεγμονῇ μεγίστας ὑφίσταται ὀδύνας. ἐπὶ οὖν τῇ
 σφοδρᾷ ὀδύνῃ ἡ φύσις συννεύει ὥς ἐπὶ τὴν οἰκείαν ἀρχὴν
 καὶ ἐπὶ τὸ βάθος, καὶ οὐκ ἐπιτίθεται ταῖς οἰκείαις ἐνερ-
 γείαις. αἱ γὰρ φυσικαὶ ἐνέργειαι ἐν ἐπιτεταμένῃ κινήσει
 ἐπιτελοῦνται. ἡ δὲ κίνησις ἐπιτείνει τὸν ῥευματισμὸν καὶ
 5) τὰς ὀδύνας. ἡ οὖν φύσις, ἵνα μὴ ἐπιταθῇ ἡ ὀδύνη,
 οὐκ ἐπιτίθεται 6) ταῖς εἰρημέναις ἐνεργείαις, τυχὸν τὴν
 ἀποκριτικὴν δύναμιν, ὥστε ἀποκρῖναι. καὶ τὸ τηνικαῦτα
 γίνεται ἡ ἐποχὴ τοῦ οὔρου καὶ τῆς κόπρου. ῥύεται δέ
 ποτε σπανίως τὴν φλεγμονὴν τῆς κύστεως, οὔρου παχέος
 καὶ πολλοῦ καὶ πεπυοποιημένου ἀπούρησις. δηλοῖ γὰρ
 ὅτι ἐπέφθη ἡ ὕλη καὶ οἱ χυμοὶ καὶ φέρονται ἐπὶ τὴν
 κοιλότητα τῆς κύστεως, καὶ σὺν τῷ οὔρῳ ἐκκρίνεται τὸ
 πῦον καὶ οἱ χυμοὶ καὶ οὕτως ἀνακαθαίρονται.

Π ε ρ ῖ κ ρ ι σ ῖ μ ω ν .

Δεύτερόν ἐστι κεφάλαιον ἐν ᾧ περὶ κρίσιμων ἡμερῶν
 διαλέγεται. ἐπειδὴ δὲ περὶ κρίσεως ἡμῖν ὁ λόγος, δεῖ
 ἡμᾶς πέντε τινὰ περὶ κρίσεως ζητῆται, πρῶτον, τί ἐστι
 κρίσις, δεύτερον, πόθεν ὠνομάσθη κρίσις, τρίτον, ποσα-
 χῶς τελειοῦνται αἱ κρίσεις, καὶ τέταρτον, κατὰ πόσους

1) ἐποχὴν L. 2) τῇ κύστει M. τῶν ἐντέρων L. 3) ἐπικείμενον
 L. 4) τοῦ κόπρου L. 5) τὴν ὀδύνην M. 6) ὥς εἴρηται ταῖς οἰκεί-
 ας ἐνεργ. M. A.

τρόπους 1) τελειοῦνται αἱ κρίσεις, καὶ πέμπτον, ποῖαί εἰσιν αἱ κρίσιμοι ἡμέραι.

Καὶ ἀρκτέον ἀπὸ τοῦ πρώτου, τί ἐστὶ κρίσις; κρίσις ἐστὶν 2) ὁξύρροπος καὶ ἀθρόα ἐν νόσῳ μεταβολή.

Δεύτερον πόθεν ὠνόμασται κρίσις; ἐκ μεταφορᾶς τῶν ἐν τῷ δικαστηρίῳ κρινομένων. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖσε ὁ καταδικαζόμενος ἐν μέσῳ ζωῆς καὶ θανάτου ἐστὶν, οὕτως ἰδὼν τις νοσοῦντα καὶ ἐν δυσφορίᾳ διάγοντα ἔφη, 3) ἐλέησον, οὗτος ὁ ἄνθρωπος κρίνεται μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου.

Τρίτον ποσαχῶς τελειοῦνται αἱ κρίσεις; τετραχῶς. ἢ γὰρ ἐπὶ ἀπαλλαγῇ καὶ ὑγείᾳ τελειοῦνται αἱ κρίσεις, ἢ ἐπὶ μεγίστῃ μεταβολῇ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἢ τοῦναντίον· ἢ γὰρ ἐπὶ ὀλεθρον καὶ θάνατον, ἢ ἐπὶ μεγίστῃ μεταβολῇ 4) ἐπὶ τὸ χεῖρον.

Τέταρτον κατὰ πόσους τρόπους γίνονται αἱ κρίσεις; κατὰ δύο. ἢ γὰρ κατ' ἔκρουσιν κρίνονται τὰ νοσήματα ἢ κατ' ἀπόσκηψιν. ὥφθη δέ ποτε καὶ ὕπνος μακρὸς καὶ 5) βαθὺς μεγίστην μεταβολὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον ποιήσας, ὅπερ οὐδὲ κυρίως κρίσιν ὀνομάζουσι διὰ τὸ σπανίως γίνεσθαι καὶ ἐπὶ μόνων τῶν παίδων ὥφθη γινόμενον.

Πέμπτον, 6) ποῖαί εἰσιν αἱ 7) κρίσιμοι ἡμέραι, ἐν αἷς κρίνονται τὰ νοσήματα. ἐκεῖναί εἰσιν αἱ κρίσιμοι ἡμέραι, ἐν αἷς ταῦτα συνέλθῃ, ἐν αἷς πλεῖστα γίνονται κρίσεις καὶ βέβαιοι καὶ τέλειαι συνέλθωσιν, ἐκείνας καλοῦμεν κρίσιμους ἡμέρας. τούτων δὲ τῶν κρινουσῶν ἡμερῶν αἱ μὲν τετραδικῶς ἀριθμοῦνται, αἱ δὲ 8) ἑβδομαδικῶς. καὶ ἰσχυρότεραι μὲν εἰσιν αἱ ἑβδομαδικαὶ τῶν τετραδικῶν. τούτων οὖν τῶν ἑβδομαδικῶν αἱ μὲν κατὰ διέχειαν ἀριθμοῦνται, αἱ δὲ κατὰ συνέχειαν· καὶ αἱ μὲν ἑβδομαδικαὶ περίοδοι τὰς δύο ἔχουσιν ἑβδομάδας κατὰ 9) διέχειαν,

1) γίνονται M. A. 2) ἢ add. M. 3) ἔλεγεν M. μετ. ζωῆς κ. θαν. κρίν. M. A. 4) ἐπὶ τὸ χεῖρον om. M. A. 5) βαθὺς M. 6) ἐστὶ add. M. 7) κρίσεις L. ἐν αἷς — ἡμέραι om. M. A. 8) ἑβδομαδικῶς M. 9) συνέχειαν L.

τὴν δὲ τρίτην αἰὲ κατὰ συνέχειαν. ἑπτὰ γὰρ καὶ ἑπτὰ, τεσσαρεσκαίδεκα, καὶ ἑπτὰ γίνονται εἴκοσι μία. ἀλλὰ τὴν εἰκοστήν ἔχομεν 1) κρίσιμον, καὶ οὐ τὴν εἰκοστήν πρώτην, ὡς κατὰ συνέχειαν ταπτομένης τῆς τρίτης ἑβδομάδος. αἱ δὲ τετραδικαὶ περίοδοι τὸ ἀνάπαλιν· αἱ μὲν δύο κατὰ συνέχειαν· εἰς γὰρ τὴν ἑβδόμην ἀπαρτίζουσιν, ὡς τῆς 2) τετάρτης τέλος οὔσης τῆς πρώτης τετράδος, 3) ἀρχῆς δὲ πάλιν τῆς δευτέρας τετράδος. ἡ δὲ τρίτη τετράς κατὰ διέχειαν, ὅθεν τὴν ἑνδεκάτην ἔχομεν κρίσιμον.

Ταῦτα εἰρηκῶς, προσδιορισμοῖς κέχρηται ὁ Ἱπποκράτης πρὸς τὴν ἤδη λεχθεῖσαν ὑπόθεσιν ὑπ' αὐτοῦ, 4) ὧν πρῶτον προσδιορισμὸν λέγει τοιοῦτον, ὅτι αὐταὶ αἱ ἡμέραι κρίσιμοι ὀνομάζονται, καὶ εἰσὶ διὰ τὸ πλείστας ἐν αὐταῖς γενέσθαι κρίσεις, καὶ βεβαίως αὐτὰς γενέσθαι καὶ ἐπὶ ἀπαλλαγῇ 5) τῶν νοσημάτων. εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεραι κρίσεις, ὧν οὐκ ἐμνημονεύσαμεν, αἵτινες καὶ παρεμπύπτουσαι ὀνομάζονται, ὥσπερ ἡ τρίτη καὶ ἡ πέμπτη καὶ ἡ ἑννάτη ἡμέρα. ἔστι δ' ὅτε καὶ ἡ ἕκτη ἡμέρα κρίνει, ἀλλ' ἐπὶ κακῷ. εἰ δέ γε ὁ κρινόμενος ἐν τῇ ἕκτη ἡμέρᾳ τὸν κίνδυνον φεύξει, πάντως ὑποτροπιᾷ καὶ νοσεῖ.

Λέγει καὶ δεύτερον προσδιορισμὸν, ὅτι τίς ὁ παραλογισμὸς οὗτος, ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν δύο τετράδων τὴν ἑβδόμην λέγομεν κρίσιμον, καὶ οὐχὶ τὴν ὀγδόην, καὶ ἐπὶ μὲν τῶν τριῶν ἑβδομάδων τὴν εἰκοστήν, καὶ οὐχὶ τὴν εἰκοστήν πρώτην· λείπει γὰρ ἡμέρα ἐν ἑκάστη ὑποθέσει; καὶ λέγει ὅτι οὐκ ἔστιν ἄπορος ὁ λόγος· οὐδὲ γὰρ ὁ ἐνιαυτός τε καὶ οἱ μῆνες ὀλησιν ἡμέρησι πεφύκασιν ἀριθμέεσθαι οὐδὲν τουτέων ἀτρεκέως. τὸν γὰρ ἐνιαυτὸν τξέ ἡμέραις ἀριθμούντων ἡμῶν, πλείονας ἔχει. ἔχει γὰρ καὶ ἄλλο τέταρτον ἡμέρας καὶ ἑκατοστὸν μέρος, καθ' ἣν καὶ τὸ 6) βίσεξτον ἀπαντᾷ γίνεσθαι. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ μὴν οὐδὲ τριάκοντα ἡμερῶν ἔστιν, οὐδὲ εἴκοσι ἑννέα, ἀλλ' εἴκοσι ἑννέα ἡμισυ καὶ ἄλλο μόριον, ὡς οἱ ἀστρονόμοι 7) ἀριθ-

1) κρίσιμην M. 2) τετάρτης om. L. Fort. τέλους. 3) ἀρχὴν L. 4) ὧν L. 5) τοῦ νοσήματος M. A. 6) βίσεξτον Codd. Dies bissextus i. e. intercalaris. 7) ἀριθμοῦνται M. A.

μοῦσιν. ἐὰν οὖν οὐδὲ ὁ ἐνιαυτὸς ὄλησιν ἡμέρησιν ἀριθ-
μεῖται, οὔτε οἱ μῆνες, οὐδὲν ἄκαιρον, καὶ ἡμᾶς τῇ μα-
κρᾷ πείρᾳ καὶ τῇ τῶν παλαιῶν μαρτυρίᾳ τὴν ἐβδόμην
λέγειν κρισίμην καὶ τὴν εἰκοστὴν, καὶ μὴ ἀποσώζειν
ἀκριβῆ ἀπαρίθμησιν.

Τρίτος προσδιορισμὸς ἐστίν, ἐν ᾧ φησιν, ὅτι ἐπὶ τῶν
ὀξέων νοσημάτων καὶ συνεχῶν πυρετῶν ἡμέρας ἀριθμοῦ-
μεν ἐπὶ τῶν κρίσεων· τυχὸν ἢ τετάρτη ἡμέρα ἐπίδηλός
ἐστι τῆς ἐβδόμης, καὶ ἢ ἐβδόμη τῆς ἐνδεκάτης, καὶ ἐφε-
ξῆς ὡσαύτως. ἐπὶ δὲ τῶν περιοδικῶν νοσημάτων καὶ τῶν
χρονίων, οὐκέτι ἡμέρας ἀπαριθμοῦμεν, ἀλλὰ περιόδους,
τουτέστιν ἢ τετάρτη περίοδος ἐπίδηλός ἐστι τῆς ἐβδόμης
περιόδου καὶ ἢ ἐβδόμη τῆς ἐνδεκάτης. καὶ ἴστέον 1) ὅτι
ἐπὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων εὐθέως ἐξ ἀρχῆς δυνατόν ἐστι
τὴν ἔκβασιν προγνῶναι τοῦ νοσήματος, εἴτε ἐπὶ ἀγαθῷ
γενήσεται ἢ κρίσις, εἴτε ἐπὶ κακῷ. ἐπὶ δὲ τῶν χρονίων
νοσημάτων ἀδύνατόν ἐστιν εὐθέως ἐξ ἀρχῆς προγνῶναι
τὴν ἔκβασιν τοῦ νοσήματος, ὅποια ἔσται. καὶ τίς ἢ αἰτία,
ὅτι ἐπὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων ἐξ ἀρχῆς γινώσκομεν τὴν
ἔκβασιν, ἐπὶ δὲ τῶν χρονίων οὐ; καὶ λέγομεν ὅτι ἐπὶ
τῶν ὀξέων νοσημάτων εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἢ φύσις 2) ἀγω-
νίζεται καὶ τὰ αἷτια εἰσβάλλουσιν, ὥς ἔχουσιν ἰσχύος, καὶ
οὕτως ἀγωνίζονται, ἐπειδὴ ὀξεῖά ἐστιν ἢ κίνησις. καὶ εἰ
μὲν διαφανῶσι πέψεως σημεῖα ἐξ ἀρχῆς, γίνωσκε ὅτι τὰ
αἷτια ἴσχυσαν καὶ ἐπὶ κακῷ γίνεται ἢ κρίσις. ἐπὶ δὲ τῶν
χρονίων νοσημάτων, ἀδύνατόν ἐστιν ἐξ ἀρχῆς προγνῶναι
τὴν ἔκβασιν τοῦ νοσήματος, ἐπειδὴ τὰ χρόνια νοσήματα
ἐπὶ ψυχροτέρᾳ ὕλῃ καὶ παχυτέρᾳ γίνονται, καὶ τοτηνι-
καῦτα βραχεῖα πάννυ γίνεται ἢ κίνησις, ἐπειδὴ οὐδέν ἐστι
τὸ κατεπεῖγον, ἀλλὰ χλιαρῶς καὶ βραχέως εἰσβάλλει καὶ
ἢ φύσις καὶ ἢ ὕλη· διότι συμμετρῆ ἑαυτὴν ἢ φύσις
3) καὶ τοτηνικαῦτα ἀδύνατόν ἐστιν ἐξ ἀρχῆς προγνῶναι
τὴν ἔκβασιν ἐπὶ τῶν χρονίων νοσημάτων εἴτε ἀγαθὴ γε-
νήσεται, εἴτε κακὴ καὶ ὀλέθριος. καὶ ἐστι τούτου παρὰ-

1) ὅτι ἐπὶ τ. ὀξέων om. L. 2) ἀγωνίζεται om. M. A. ἰσχὺν M. A.
3) καὶ — ὀλέθριος om. L.

δειγμα τοιοῦτον ἐπὶ τῶν ἐκτός. ἥνίκα δύο παλαισταὶ ἀγωνίζονται πρὸς ἑαυτοὺς, εἰ μὲν ὁ ἕτερος κατισχύει τοῦ ἑτέρου, εὐθέως ἐξ ἀρχῆς διαγινώσκομεν, ὅτι οὗτος ἰσχυρότερός ἐστι, καὶ νικῆσαι ἔχει, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων. εἰ δὲ οἱ δύο ἀγωνισταὶ ἰσοσθενῶς ἔχουσι τὴν ἰσχὺν, ἀδύνατόν ἐστιν εὐθέως ἐξ ἀρχῆς εἰπεῖν τὴν ἔκβασιν, ποῖος ἔχει νικῆσαι. οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν χρονίων νοσημάτων. οἷον γὰρ ἰσοσθενὲς ἔχουσι τὴν προσβολὴν καὶ ἡ φύσις καὶ τὰ αἷτια. καὶ διὰ τοῦτο ἀδύνατόν ἐστιν εὐθέως ἐξ ἀρχῆς προειπεῖν 1) τι περὶ τῆς ἐκβάσεως. πλὴν ὁ Ἱπποκράτης πρὸς παραμυθίαν τοῦ λόγου λέγει, ὅτι ἐπιστήμων καὶ ἀκριβὴς ἰατρός ἐπιστάμενος τὰς ἡμέρας τῶν κρίσεων, ποῖαί εἰσιν αἱ κρίσιμοι καὶ ἐπίδηλοι καὶ ποῖαι θεωρηταί, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς ἀνταποδόσεις ὁ γινώσκων τῶν περιόδων, ποῖαί εἰσιν ἐπίδηλοι, ὅτι ἡ τετάρτη περίοδος ἐπίδηλός ἐστι τῆς ἑβδόμης, ἐκ τούτων προγινώσκει καὶ τὴν ἔκβασιν τῶν χρονίων νοσημάτων· ὥς γὰρ αὐτὸς λέγει, ὅτι οὐ λήσεται ὅπη τρέψεται τὸ νόσημα.

Τέταρτος προσδιορισμός ἐστιν, ἐν ᾧ φησιν, ὅτι ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῶν κυουσῶν γυναικῶν τὴν ἀπαρίθμησιν ποιεῖται τῶν ἡμερῶν ἐπὶ τῶν κρίσεων 2) εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. τί γὰρ ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν γυναικῶν μετὰ τὴν γένναν ἐν τῇ 3) τρίτῃ ἡμέρᾳ πυρέττουσιν. οὐ δεῖ οὖν ἀπὸ τῆς τρίτης 4) τοῦ νοσήματος ἡμέρας τὴν ἀρχὴν ἀριθμεῖν, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς ἀφ' ἧς ἔτεκεν ἡ γυνή, ἐπειδὴ προὔπηρχε τὸ αἷτιον. οὐδὲ γὰρ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἠθροίθη, ἀλλ' ὥς εἴρηται ἦν πρὸ τούτου, καὶ οὐ διεφαίνετο, ἐπειδὴ ἡ φύσις ἐπὶ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἐμβρύου ἐναπησχολεῖτο. ὅταν οὖν 5) ἀπετέχθῃ τὸ ἔμβρυον, καὶ διὰ τῆς 6) λογικῆς καθάρσεως ὀφειλούσης κενωθῆναι ἐκείνην τὴν ὕλην κινηθεῖσα ἀνῆψε τὸν πυρετόν. δεῖ οὖν ἐξ ἀρχῆς ἀφ' ἧς ἡμέρας ἔτεκεν ἡ γυνή, τὴν ἀπαρίθμησιν ποιεῖσθαι τοῦ νοσήματος, ἐπειδὴ 7) προῖν ἡ ὕλη καὶ μὴ ἀπὸ τῆς τρίτης ἡμέρας, ἀφ' ἧς ὁ πυρετὸς ἀνήφθῃ.

1) τι om. L. 2) εὐθέως M. 3) ἔκτῃ L. 4) ἡμέρ. ἀριθ. τ. ἀρ. τοῦ νοσήμ. M. A. 5) ἐτέχθῃ M. 6) λογικῆς Codd. Correxī. 7) πρῶην Codd. Emendavi.

Οἱ τε γὰρ εὐηθέστατοι τῶν πυρετῶν καὶ ἐπὶ σημείων ἀσφαλεστάτων βεβῶτες τεταρταῖοι παύονται ἢ πρόσθεν· οἱ δὲ κακοηθέστατοι καὶ ἐπὶ σημείων δεινοτάτων βεβῶτες τεταρταῖοι κτείνουσιν ἢ πρόσθεν. —

Ἰστέον ὅτι ὁ Ἱπποκράτης οἶδε τὴν τρίτην ἡμέραν κρίνουσαν. ἔφη γὰρ, οἱ τε γὰρ εὐηθέστατοι τῶν πυρετῶν καὶ ἐπὶ σημείων ἀσφαλεστάτων βεβῶτες τεταρταῖοι παύονται ἢ πρόσθεν. ἔμπροσθεν δὲ τῆς τετάρτης ἡμέρας ἡ τρίτη ἐστίν. ἡ γὰρ δευτέρα παρὰ πᾶσιν ὡμολόγηται, ὅτι οὐδέποτε κρίνει. οὐκοῦν περὶ τῆς τρίτης ἡμέρας νῦν λέγει ὁ Ἱπποκράτης. σκόπει δὲ ὅτι ἐνταῦθα [ὅτι] τὸ, εὐηθέστατοι τῶν πυρετῶν, ἐπὶ 1) ἀγαθῷ ἔλαβεν ἀντὶ τοῦ ἀπλούστατοι, ὑπεναντίως τοῖς ἀττικοῖς. οἱ γὰρ ἀττικοὶ 2) πάντως τὸ εὐήθες ἐπὶ κακῷ λαμβάνουσιν. οὕτω γοῦν εὐήθεις ἄνθρώπους καλοῦσιν ἀντὶ τοῦ τυχόν, ὅτι δυσχερεῖς εἰσιν οὗτοι οἱ ἄνθρωποι. σπανίως δὲ ποτε τὸ εὐήθες ἐπὶ ἀγαθῷ λαμβάνουσιν. ὁ μέντοι Ἱπποκράτης ἐπὶ ἀγαθῷ τὸ εὐήθες τέθεικε, καὶ ὅτι ἐπὶ καλῷ καὶ ἐπὶ ἀγαθῷ ἔλαβε, δηλοῖ τὸ ἀντιτάξαι αὐτὸν, οἱ δὲ κακοηθέστατοι τῶν πυρετῶν καὶ ἐπὶ σημείων δεινοτάτων, ἐντὸς τῆς τετάρτης ἡμέρας κτείνουσιν ἢ πρόσθεν, τυχόν ἐν τῇ 3) τετάρτῃ ἡμέρᾳ. ἀσφαλέστατα δὲ σημεῖα καὶ βέβαια καὶ ἀγαθὰ λέγει ἐπὶ τῶν ἀπλουστάτων καὶ εὐηθεστάτων πυρετῶν ταῦτα· τὸ εὐπνουν εἶναι τὸν ἄνθρωπον, τὸ εὐόρεκτον εἶναι, τὸ πέττειν καλῶς καὶ δεόντως, τὸ ὑπνοῦν εἰς νύκτα, τὸ στρέφεσθαι ῥαδίως ἔνθεν καὶ ἔνθεν. ἐὰν οὖν ταῦτα συνδράμωσιν ἐντὸς τῆς τετάρτης ἡμέρας ἢ ἐν τῇ τρίτῃ, παύονται οἱ πυρετοί. δεινότατα δὲ σημεῖα λέγει ἐπὶ τῶν κακοηθεστάτων πυρετῶν, τὸ δύσπνουν εἶναι τὸν ἄνθρωπον, τὸ ἀνόρεκτον, τὸ μὴ καλῶς πέττειν, ἡ ἀγρυπνία, τὸ ὀδυναῖσθαι τι τῶν ὑποχονδρίων, τὸ ἄλλοφάσσειν τουτέστι τὸ ληρεῖν, τὸ ἄλλο ἀντ' ἄλλου φθέγγεσθαι καὶ τὰ τοιαῦτα. ἐὰν ταῦτα συνέλθωσιν ἐπὶ τῶν κακοηθεστάτων πυρετῶν, ἐντὸς τῆς τετάρτης ἀπόλλυνται ἢ πρόσθεν.

1) ἀγαθῶν L. 2) πάντες M. 3) Fort. τρίτη legendum.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἐν τῷ αὐτέῳ τρόπῳ καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν πρόσθεσιν καὶ τὰ ἑξῆς. —

Τὸ λεγόμενόν ἐστι τοιοῦτον, ὅτι αἱ τρεῖς ἑβδομάδες τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν ἀποτελοῦσι κρίσιμον τῶν δύο πρώτων ἑβδομάδων κατὰ διέχειαν ἀριθμουμένων, ὡς ποιεῖν τὴν τεσσαρεσκαίδεκάτην κρίσιμον. εἴτα ἡ τρίτη ἑβδομάς κατὰ συνέχειαν ἀριθμουμένη τὴν εἰκάδα ποιεῖ κρίσιμον. εἰπὼν οὖν, μετὰ δὲ ταύτας ἐν τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν πρόσθεσιν, — φησὶν, ὅτι δεῖ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀριθμεῖν, καὶ ἡ τεσσαρακοστὴ καὶ ἡ ἑξηκοστὴ καὶ ἡ ὀγδοηκοστὴ εὐρίσκονται κρίσιμοι. τριακοστὴν δὲ τετάρτην ἐμνημόνευσεν, ἵνα δείξῃ σοι, ὅτι αἱ δύο 1) πρώται ἑβδομάδες κατὰ διέχειαν ἀριθμοῦνται, ἡ δὲ ἑτέρα κατὰ συνέχειαν ἀριθμουμένη, ἡ τεσσαρακοστὴ ἡμέρα ὑπαντᾷ κρίσιμος. ἴστίον δὲ ὅτι καὶ τετραδικῶς καὶ ἑβδομαδικῶς ἀριθμοῦμεν αἱ περίοδοι τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν ἀπαρτίζουσι κρίσιμον. καὶ μάλιστα ταῖς τετραδικαῖς προσέχομεν τὸν νοῦν μέχρι τῆς εἰκοστῆς ἡμέρας. ἀπὸ δὲ τῆς εἰκοστῆς οὐκέτι ταῖς τετραδικαῖς περιόδοις προσέχομεν τὸν νοῦν, ἀλλὰ ταῖς ἑβδομαδικαῖς. ὅθεν 2) ἀπὸ τὴν εἰκοστὴν τριακάδα τετάρτην ἐμνημόνευσε. καὶ τίς ἡ αἰτία τούτου; καὶ λέγομεν ὅτι ἐπὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων λεπτή ἐστὶν ἡ ὕλη καὶ ὡς λεπτὴ ἐντὸς τῆς τετάρτης 3) πάντως τι πάσχει. καὶ διὰ τοῦτο τετραδικῶς ἀριθμοῦμεν μέχρι τῆς εἰκάδος, ἀπὸ δὲ τῆς εἰκοστῆς οὐκέτι τετραδικῶς, ἀλλ' ἑβδομαδικῶς ἀριθμοῦμεν· ἐπειδὴ ὅσον χρονίζει τὸ νόσημα, τοσοῦτον καὶ ἡ ὕλη νωθροτέρα καὶ παχυτέρα γίνεται, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ νόσημα χρονιώτερον γίνεται. καὶ ἑβδομαδικῶς μὲν ἀριθμοῦμεν μέχρι τῆς ὀγδοηκοστῆς ἡμέρας. ἀπὸ δὲ τῆς ὀγδοηκοστῆς οὐκέτι ἡμέρας ἀριθμοῦμεν, ἀλλὰ μῆνας τέσσαρας, καὶ ἑπτὰ καὶ ἑνδεκα, καὶ δεκατέσσαρα. εἴτα λοιπὸν ἀπαριθμοῦμεν ἔτη τέσσαρα καὶ ἑπτὰ καὶ ἑνδεκα καὶ τεσσαρακαίδεκα. εἴτα καὶ τοῦτο πολὺς ἐστὶν ὁ Ἰπποκράτης ἐν ἀφορισμοῖς ἀποδεικνύων, ἐν οἷς φησιν ὅτι τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νέοιςιν αἱ μεταβολαὶ τῶν ὥρέων καὶ τῶν ἡλι-

1) αἱ add. L. 2) Sic! Fort. μετὰ. 3) πάντα M.

κιῶν ἀπαλλάσσουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν θηλέων ἐπὶ τῶν
 χρονίων νοσημάτων, ἀπαλλάσσασθαι αὐτὰς ἐν ταῖς τῶν
 καταμηνίων ῥήξεσιν. αἱ δὲ ῥήξεις ἐν τῷ τεσσαρεσκαίδε-
 κάτῳ ἔτει γίνονται.

Κεφαλῆς δὲ ὀδύναί ἰσχυραὶ καὶ ξυνεχέες σὺν πυρετῷ
 ξυνεχεῖ καὶ ἰσχυρῷ, δεινὸν καὶ τὰ ἑξῆς. —

Ἐνταῦθα ὁξὺ ὑποτίθεται νόσημα καὶ τὴν ὕλην διά-
 φορα ἐπηρεάζουσαν μόρια. ἀλλὰ τὸ τέως τὴν κεφαλὴν
 ὑποτίθεται ἐπηρεαζομένην καὶ σημειοῦται κεφαλαλγίαν,
 οὐ τὴν ἐπὶ πνεύμασι γινομένην. αὕτη γὰρ 1) τονώδης
 ἐστίν· ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἐπὶ χολῇ γινομένην. αὕτη γὰρ δα-
 κνώδης ἐστίν· ἀλλ' οὐδὲ τὴν κατὰ συμπάθειαν τῶν μηνίγ-
 γων τὴν ἐπὶ φλεγμονῇ γινομένην. οὐδὲ γὰρ ὅλως μέμνη-
 ται φλεγμονῆς, ἀλλὰ κεφαλαλγίαν νῦν ὑποτίθεται τὴν
 ἐπὶ ἐμφράξει αἵματος καὶ πλήθει γινομένην. αὕτη γὰρ ἡ
 κεφαλαλγία χειρίστη ἐστὶ διὰ τὸ συνεχὲς καὶ ἐπίμονον
 τῆς ὀδύνης, ἔνδον οὔσης τῶν ἀγγείων τῆς αἱματικῆς ὕλης,
 καὶ μάλιστα κακίστη ἐστὶν ἡ τοιαύτη κεφαλαλγία, εἰ καὶ
 ὁξὺς ἐστὶν ὁ πυρετὸς διὰ τὸ κύριον τοῦ μορίου, πρωτί-
 στου ὄντος. ἐγκέφαλος γὰρ ἐστίν. καὶ ἀνέλπιστός ἐστὶν
 ὁ κίνδυνος. εἰ γὰρ ἄνευ πυρετοῦ παγχάλεπός ἐστὶν ἡ
 τοιαύτη κεφαλαλγία, πολλῷ μᾶλλον, εἰ καὶ ὁξὺς πυρετὸς
 σύνεστιν.

Εἴτα καὶ σημεῖα λέγει ἐπὶ τῆς κεφαλαλγίας τῆς ἄνευ
 πυρετοῦ ὁξέος, ἐφ' ᾧ ἀνέλπιστος ὁ θάνατος. καὶ φησιν
 ὅτι δύσπνους ἂν ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀνόρεκτος καὶ
 παραφροσύνη σύνεστιν αὐτῷ, ἔσο γινώσκων, ὅτι πάντως
 ἀπόλλυται ὁ ἄνθρωπος. εἰ δέ γε τυχὸν ἔμπνους ἐστὶν ὁ
 ἄνθρωπος καὶ εὐόρεκτος καὶ οὐ παραφρονεῖ, γίνωσκε ὅτι
 καὶ οὕτως οὐ πάντως περισώζεται, διὰ τὸ κύριον τοῦ
 μορίου. εἰ δέ γε καὶ περισώζεται, παραδίδωσιν ἡμῖν ση-
 μεῖα, ἐφ' ὧν λύεται τὸ νόσημα καὶ φησιν, ὅτι ἡ τοιαύτη
 κεφαλαλγία ἢ δι' ἐμπυημάτων 2) ἢ δι' αἱμορραγίας. τί
 γὰρ ὅτι φέρεται δι' ὑπερώας ἐπὶ θώρακα καὶ 3) πνεύ-

1) τονώδης L. 2) ἢ δι' αἱμορραγ. om. M. A. 3) πνεῦμα M. A.

μονα καὶ δεύτερον πλοῦν ὁδεύουσα ἡ φύσις, πυοποιεῖ τὴν τοιαύτην ὕλην, καὶ εἰς ἐμπύημα μεθίστησι, καὶ τῷ χρόνῳ ἀναπτύσσεται καὶ ἀνακαθαίρεται καὶ οὕτως περισώζονται.

Εἶτα καὶ λέγει ἡμῖν σημεῖα, ἐφ' ὧν ὁφείλομεν γινῶναι εἴτε δι' αἰμορραγίας ῥινῶν ἔχει γενέσθαι ἢ ἀπαλλαγὴ τῆς κεφαλαλγίας, εἴτε δι' ἐμπυημάτων. καὶ παραδίδωσιν ἡμῖν 1) σημεῖα τρία, ἀπὸ τοῦ τόπου, ἀπὸ τοῦ χρόνου καὶ ἀπὸ τῆς ἡλικίας.

Καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου, εἰ ἔμφραξις 2) γίνεται τῷ πλήθει τοῦ αἵματος ἢ ἐντὸς τοῦ περικρανίου ὁστοῦ ἐν τοῖς ἀγγείοις, ἢ ἐκτὸς τῆς κεφαλῆς. καὶ εἰ μὲν ἐντὸς ἐστὶν ἡ ἔμφραξις, δεύτερον πλοῦν ὁδεύουσα ἡ φύσις εἰς τὰ παρὰ κεῖμενα μόρια τουτέστιν ἐν ταῖς μὲνιγξι πυοποιεῖ τὴν τοιαύτην ὕλην, καὶ διὰ ῥινῶν ἢ καὶ δι' ὠτῶν ἐκκρίνεται τὸ πῦον, καὶ οὕτως περισώζονται. ὥράθη γὰρ πολλάκις τοῦτο γινόμενον· ἢ φέρεται δι' ὑπερώας ἐπὶ τὸν πνεύμονα καὶ εἰς ἐμπύημα μεθίστησι τὴν ὕλην, καὶ ἀνακαθαίρεται τὸ ἐμπύημα, καὶ περισώζονται. εἰ δὲ ἐκτὸς ἐστὶν, ἐπειδὴ καὶ μύες καὶ ἀξιόλογοι φλέβες εἰσὶ, δῆλον ὅτι καὶ θερμότεροί εἰσιν οἱ τόποι ἐκεῖνοι, καὶ δεῖ διὰ ῥινῶν προσδοκᾶν τὴν ῥύσιν τοῦ αἵματος καὶ οὕτως παύεται ἡ τοιαύτη κεφαλαλγία.

Ἀπὸ δὲ τοῦ χρόνου, ἐὰν ὀξὺς 3) ὁ πυρετὸς εἴη καὶ πάντα ὀξυκίνητά εἰσι, δίψος καὶ τὰ λοιπὰ, γίνωσκε ὅτι δι' αἰμορραγίας ἔχει 4) λυθῆναι καὶ τάχιον ἢ κεφαλαλγία. εἰ δὲ γε βληχρὸς ἐστὶν ὁ πυρετὸς καὶ ὑφειμένα πάντα, καὶ οὐδὲν κατεπείγει, γίνωσκε ὅτι χρονιωτέρα γίνεται ἡ ἀπαλλαγή.

Ἀπὸ δὲ τῆς ἡλικίας, ἐὰν θερμὴ ἐστὶν ἡ ἡλικία, τυχὸν παιδική ἢ ἀκμαστική μετὰ καὶ τῶν ἄλλων συστοίχων, γίνωσκε ὅτι δι' αἰμορραγίας παύεται τὸ νόσημα. εἰ δὲ

1) διὰ τριῶν σημείων M. 2) γένηται M. 3) εἴη ὁ πυρ. M.
4) παυθῆναι M. A.

παρακμαστική ἐστὶν ἡ ἡλικία καὶ γεροντική, γίνωσκε δὲ δι' ἐμπνημάτων ἡ ἀπαλλαγὴ γίνεται τῆς κεφαλαλγίας.

Εἴτα καὶ γνωρίσματα ἡμῖν παραδίδωσι μελλούσης γίνεσθαι αἰμορροαγίας διὰ ῥινῶν καὶ φησιν, ὅτι κνῶνται τὴν ῥίνα, αἱ φλέβες αἱ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἔνογκοι γίνονται, πυραυγῇ φαντάσματα ὁρῶσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τὰ τοιαῦτα.

Δεύτερον κεφάλαιόν ἐστὶν, ἐν ᾧ ὑποτίθεται τὴν ὕλην τὴν δοιμεῖαν καὶ διαβρωτικὴν οὐκέτι τὴν κεφαλὴν ἐπηρεάζουσιν, ἀλλὰ φερομένην εἰς τὸ ἀκουστικὸν νεῦρον καὶ ποιοῦσαν φλεγμονὴν χαλεπωτάτην. καὶ ἐπικίνδυνός ἐστὶν ἡ τοιαύτη διάθεσις διὰ τε τὸ παράκεισθαι τὸν ἐγκέφαλον, τὴν τοιαύτην ἀρχὴν, καὶ διὰ τὸ τὴν δευτέραν αἰσθῆσιν ἐπηρεαζομένην εἶναι καὶ πάσχουσιν. τί γὰρ ὅτι καὶ ὁξὺς πυρετὸς συνεδρεύει καὶ σπασμὸς διὰ τὸν ἐγκέφαλον. ἀλλὰ καὶ παραφροσύνη γίνεται, καὶ διὰ τοῦτο χαλεπωτάτη καὶ ἐπικίνδυνός ἐστὶν ἡ τοιαύτη διάθεσις. μάλιστα δὲ οἱ ἀκμάζοντες περιτυγχάνοντες τῇ τοιαύτῃ διαθέσει ἀπόλλυνται ἢ περ οἱ γέροντες. καὶ ἡ αἰτία δήλη ἐστίν. οἱ γὰρ ἀκμάζοντες μᾶλλον ἀπόλλυνται διὰ τὸ περιττὸν τῆς αἰσθήσεως. μεγάλας γὰρ ὑφίστανται καὶ σφακελώδεις καὶ σφοδροτέρας τὰς ὀδύνας, καὶ μὴ ὑποφέροντες ἀπόλλυνται. περισώζονται δὲ οἱ γέροντες, ἐπειδὴ οὐκ ἔχουσιν οὕτως ἡκριβωμένην τὴν αἰσθήσιν, ἀλλ' ἀσθενῆ καὶ ἀδρανῆ, καὶ οὐχ οὕτως μεγάλας καὶ σφακελώδεις ὑφίστανται τὰς ὀδύνας. εἰ δέ γε συμβαίῃ ποτὲ τὸν δεύτερον πλοῦν ὁδεῦσαι τὴν φύσιν καὶ πνοποιῆσαι τὴν ὕλην, μᾶλλον οἱ ἀκμάζοντες περισώζονται, ἐὰν ὑπενέγκωσι τὰς ἐν τῷ μέσῳ τῆς πνοποιήσεως ὀδύνας, ἢ περ οἱ γέροντες, ἐπειδὴ τοῖς ἀκμάζουσι καὶ πλούσιόν ἐστι τὸ ἔμφυτον θερμὸν καὶ ἡ δύναμις ἐρῶμενεστέρα ἐστὶ, καὶ τοτηνικαῦτα ὕλη ὥς 1) ὅλη μεταβάλλεται καὶ πέττεται ἡ ὕλη καὶ διαφορεῖται τῇ περιουσίᾳ τοῦ θερμοῦ καὶ τῇ ῥώμῃ τῆς δυνάμεως. οἱ δὲ γέροντες ἀπόλλυνται μᾶλλον, ἐπειδὴ οὐκ ἔστι περιουσία θερμοῦ ἐν αὐτοῖς, ἀλλ' ἀμυδρά ἐστὶ καὶ

1) ὅλην M.

ἀνίσχυρος, ἀλλὰ καὶ ἡ δύναμις ἀσθενεστέρα ἐστὶν ἐπ' αὐτῶν, καὶ τοτηνικαῦτα οὐ πέττεται οὐδὲ διαφορεῖται ἡ ὕλη, ὅθεν τῷ μήκει τοῦ χρόνου καὶ ὑποτροπιασμοὺς ὑπομένουσι καὶ οὕτως ἀπόλλυνται.

Τρίτον κεφάλαιόν ἐστιν, ἐν ᾧ ὑποτίθεται τὴν δριμεῖαν καὶ διαβρωτικὴν ὕλην φερομένην ἐπὶ φάρυγγα καὶ λάρυγγα. καὶ φάρυγξ ἐστὶν ἡ ἔνδον ἀχάνεια τοῦ στόματος, ἥνικα ἐπὶ τὰ κάτω πιλοῦντες τὴν γλῶσσαν ὁρῶμεν αὐτὴν καὶ ψάφουμεν, 1) ἥτινι ἀποπερατοῦνται καὶ οἱ δύο πόροι, ὁ τε τοῦ οἰσοφάγου καὶ ὁ τοῦ λάρυγγος. 2) ἐὰν ἐκεῖ ἐνεχθῇ ἡ ὕλη, χαλεπώτατόν ἐστι, μάλιστα συνεδρευόντων καὶ τῶν χαλεπῶν συμπτωμάτων, λέγω δὴ ὀξύς πυρετός, δύσπνοια, δυσκαταποσία καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐπειδὴ καὶ ἡ κατάποσις καὶ ἡ ἀναπνοὴ περὶ τὸ ζῆν ἡμῖν συμβάλλουσι. τούτων δὲ βλαπτομένων, ἀνέλπιστός ἐστιν ἡ ζωὴ. εἶτα καὶ διορίζει ἐκάτερον καὶ λέγει ἰδίᾳ καὶ χωρὶς τῆς τε λάρυγγος καὶ τῆς φάρυγγος πάθη. καὶ ὑποτίθεται ὁ Ἱπποκράτης τὴν ὕλην τὴν δριμεῖαν καὶ διαβρωτικὴν ἐπὶ φάρυγγα ἐνεχθεῖσαν καὶ καταλέγει τρεῖς διαφορὰς κυνᾶγχης ὁμωνύμως τῷ γένει ἀμφοτέρω τὰ πάθη κοινῶς πάσας. οἱ μέντοι ἐξηγηταὶ ὑπὸ διαίρεσιν ἀνάγοντες τὸν λόγον, τέσσαρας διαφορὰς λέγουσι 3) κυνᾶγχης, καὶ ἐκάστη ἰδίᾳ καὶ χωρὶς ὀνόματα ἐπιτιθέασιν. πρᾶσι γὰρ ὅτι αὕτη ἡ δριμεῖα ὕλη φερομένη ἐπὶ λάρυγγα 4) ἢ εἰς τοὺς ἔνδον μύας τοῦ λάρυγγος φέρεται ἢ εἰς τοὺς ἐκτός. καὶ εἰ μὲν εἰς τοὺς ἔνδον, ποιεῖ φλεγμονὴν ἥντινα φλεγμονὴν καὶ οἱ ἐξηγηταὶ καὶ ὁ Ἱπποκράτης κυνᾶγχην ὀνομάζουσιν, ἥτις φλεγμονὴ οὔτε τῇ ὁράσει ὑποπίπτει οὔτε τῇ ἀφῇ. ἔνδον γὰρ ἐστὶν ἡ φλεγμονή. καὶ διὰ τοῦτο κακίστη ἐστὶ καὶ ἐπικίνδυνος. τῆς γὰρ φλεγμονῆς εἰς τοὺς ἔνδον μύας γινομένης, μεγίστη γίνεται ὀδύνη καὶ σφακελώδης, ἀλλὰ καὶ ἡ κατάποσις ἐμποδίζεται καὶ δυσχερὴς γίνεται, ἀλλὰ καὶ δύσπνοια παρακολουθεῖ, καὶ κινδυνεύουσι πνιγμωδῶς.

1) ἡ ἔνθα M. A. 2) ἐὰν om. Codd. 3) δυσπνοίας L. 4) καὶ — καὶ M. A.

Εἰ δέ γε εἰς τοὺς ἔξωθεν μύας ἐνεχθῇ ἡ ὕλη καὶ ἡ φλεγμονή εἰς αὐτὰ συσταίῃ εἰς τὰ 1) περὶ τὸν τράχηλον καὶ αὐχένα χωρία, καλοῦσιν οἱ ἐξηγηταὶ τὴν τοιαύτην διάθεσιν παρακυνάγχην, ἥτις οὐδὲ ἐστὶ χαλεπὴ ὥσπερ ἡ πρώτη. ἡ μὲν γὰρ ὀδύνη συνέστη διὰ τὴν φλεγμονήν, ἀλλ' ὑφειμένη, ἀλλ' οὐδὲ ἡ κατάποσις κωλύεται οὕτως, ἀλλ' οὐδὲ δύσπνοια παρακολουθεῖ, ἐπειδὴ ἔξω ἐστὶν ἡ φλεγμονή. εἰ μέντοι χρονίζει, καὶ οὗτοι ἀπόλλυνται.

Εἴτα ὑποτίθεται φερομένην τὴν ὕλην ἐπὶ φάρυγγα. καὶ ἔνταῦθα ἢ εἰς τοὺς ἔνδον μύας τῆς φάρυγγος φέρεται ἡ ὕλη ἢ εἰς τοὺς ἐκτός. καὶ εἰ μὲν εἰς τοὺς ἔνδον, οὐ γίνεται ὄγκος φλεγμονώδης, ἀλλ' ὄγκος ἐρυσσιπελατώδης, ἔχων ἔρευνθος, ὥς ἀπὸ χολωδεστέρου καὶ λεπτοτέρου αἵματος γινομένου τοῦ ζευματισμοῦ, ὅντινα ἐρυσσιπελατώδη ὄγκον συνάγχην ὀνομάζουσιν οἱ ἐξηγηταὶ ἰδίως, ἥτις οὐδὲ ἐστὶν ἐπικίνδυνος, ὥσπερ αἱ πρῶται διαθέσεις. αὕτη δὲ ἡ διάθεσις καὶ ὁρᾶται, ἀνοιγομένου τοῦ στόματος, οὐκ ἐστὶ δὲ ἐπικίνδυνος, ἐπειδὴ οὐδὲ οὕτως ὀδυνῶνται σφοδρῶς, οὔτε δύσπνοια παρακολουθεῖ, ἀλλ' οὐδὲ δυσχεραίνουσι περὶ τὴν κατάποσιν, εἰ μὴ ἐπ' ὀλίγον τι. εἰ δέ γε ὥς ἐλαχίστη τις μοῖρα τῆς ὕλης ἔλθῃ εἰς τοὺς ἔνδον μύας 2) τῆς φάρυγγος, καὶ ποιήσῃ μικρὸν ἔρευνθος, τὸ δὲ πλεῖστον τῆς ὕλης ἐνεχθῇ εἰς τοὺς ἔξω μύας, λέγεται τὸ πάθος παρασυνάγχη, ἥτις περὶ τὸν τράχηλον καὶ τὸν αὐχένα συνίσταται, ἥτις καὶ σαφῶς ὁρᾶται. αὕτη δὲ ἡ διάθεσις ἀκινδυνότερα πασῶν ἐστὶν, ἐπειδὴ 3) οὐδὲ παρεμποδίζεται τῇ καταπόσει, οὔτε μὴν ὀδύνη παρακολουθεῖ, ἀλλ' οὐδὲ δύσπνοια ἔπεται, ἐπειδὴ ἐκτός ἐστὶν ἡ φλεγμονή καὶ διὰ τοῦτο ἀκινδυνότερα ἐστὶν, εἰ μὴ τι, ὥς φησὶν Ἰπποκράτης, ἐξαίφνης ἀφανὴς γένηται ἡ τοιαύτη φλεγμονή. ἐὰν γὰρ ἐξαίφνης ἀφανὴς γένηται, δηλοῖ ὅτι ἐγκαταλιποῦσα ἡ ὕλη τὰ ἀκυρότερα μέρη καὶ τὰ ἐπιπολῆς, ἐπὶ τὸ βάθος καὶ ἐπὶ τὰ κυριώτερα μέρη ἔρρευσεν ἡ ὕλη. καὶ ὅσον οὕπω κίνδυνος ἔπεται ἀπειλῆς καὶ

1) παρὰ M. 2) τοῦ L. 3) οὐδὲν παρέμφοδος γίνεται τῆς καταπ. M. A.

θανάτου, εἰ μὴ 1) ἄρα ὅτι μετὰ τὸ ἐξαίφνης ἀφανῆ γενέσθαι 2) τὴν φλεγμονὴν καὶ πύου πλήθους, ἀναγωγὴ γένηται, ἢ πτυέλου πλήθους ἐκκριθῇ, καὶ οὕτως κενωθείσα ἡ ὕλη, ἐλευθερωθῶσι τοῦ κινδύνου.

Τοῖσι δὲ νεωτέροισι πέντε καὶ τριάκοντα ἔτέων. —

Ἰστέον ὅτι ὁ Ἱπποκράτης τὴν ἀκμαστικὴν ἡλικίαν μέχρι τοῦ λέ' 3) χρόνου εἶναι λέγει· πλὴν ὁ Ἱπποκράτης τὸ ὥς ἐπίπαν θεωρήσας, εἶπε τοῦτο, ἐπείτοι γε ἡ κράσις ἐστὶν ἡ ἐπιτιθεῖσα τοὺς ὄρους ταῖς ἡλικίαις. πολλοὶ μὲν γὰρ θερμοὶ ὄντες τὴν κράσιν καὶ μέχρι τῶν τεσσαράκοντα ἔτῶν καὶ πεντήκοντα ἥκμασαν κατὰ τὴν ἡλικίαν, ἄλλοι δὲ ψυχροὶ ὄντες τῇ κράσει μέχρι τῶν 4) τριάκοντα ἔτῶν ἥκμασαν.

Παραφρονῆσαι γὰρ κίνδυνος τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀπολέσθαι. —

5) Ἐπιχειροῦσί τινες καὶ ὅσον ἐκ τοῦ νῦν λεγομένου, καὶ λέγουσιν ἐν ἐγκεφάλῳ εἶναι τὸ ἡγεμονικὸν ὥς καὶ τῷ Γαληνῷ δοκεῖ. εἰ γὰρ, πνοποιοιμένης τῆς ὕλης ἐν τῇ ἀκοῇ, παραφροσύνη ἐπακολουθῇ, διὰ τὸ 6) ἐπιπαράκεισθαι τὸν ἐγκέφαλον. ἡ δὲ παραφροσύνη βλάβη ἐστὶ τῶν ἡγεμονικῶν ἐνεργειῶν. οὐκοῦν ἐν ἐγκεφάλῳ ἐστὶ τὸ ἡγεμονικόν. ὁ δὲ νέος ἐξηγητὴς λέγει, ὅτι οὐ διὰ τὸν ἐγκέφαλον γέγονεν ἡ παραφροσύνη, ἀλλὰ διὰ τὸν πυρετόν. ἔφη γὰρ ὅτι ὁξὺς πυρετὸς σύνεστιν. ὁ δὲ πυρετὸς ἀπὸ καρδίας 7) ὀρμᾶται. διὰ δὲ τὸν πυρετὸν παραφροσύνη γίνεται. οὐκοῦν ἐν καρδίᾳ ἐστὶ τὸ ἡγεμονικόν.

Οἱ δὲ γαργαρεῶνες ἐπικίνδυνοι ἀποτέμνεσθαι καὶ ἀποκαίεσθαι καὶ ἀποσχάζεσθαι, ἔστ' ἂν ἐρυθροὶ τε ᾧσι καὶ μεγάλοι. —

8) Νῦν διαλέγεται ὁ Ἱπποκράτης ἀπὸ τοῦ γαργαρεῶνος καὶ σημειοῦται καὶ τὰ ἐν αὐτῷ συνιστάμενα πάθη, καὶ συμπλέκει τῷ σημειωτικῷ λόγῳ καὶ θεραπευτικῇ

1) ἄρα] τι M. μετὰ om. L. 2) τὸν ὄγκον L. 3) χρόνου pro ἔτους. 4) μ' M. A. 5) περὶ ᾧτος ὁδύνης L. in mg. 6) ἐπίκεισθαι M. A. 7) ὀρμῆται M. A. 8) περὶ γαργαρεῶνων L. in mg.

θεωρίαν. ἐπειδὴ οὖν πρόκειται αὐτῷ περὶ γαργαρεῶνος διαλεχθῆναι, πέντε τινὰ περὶ τοῦ γαργαρεῶνος ζητήσωμεν· πρῶτον τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, δεύτερον τὴν χρείαν, τρίτον τὴν ἐνέργειαν, τέταρτον τὰ πάθη τὰ συνιστάμενα ἐν αὐτῷ, καὶ πέμπτον τὰς θεραπειάς.

Καὶ ἀρκτέον ἀπὸ τοῦ πρώτου. τίς ἡ οὐσία τοῦ γαργαρεῶνος; σαρκώδης ἐστί. κατὰ τινας δὲ ἀπλὴ ἐστὶ σὰρξ ἐκ τῆς πήξεως τοῦ αἵματος.

Ἡ δὲ ἐνέργειά ἐστὶ τοῦ 1) γαργαρεῶνος, τὸ δίκην πλήκτρον τὸ ἐκπνεόμενον πνεῦμα ἀπὸ θώρακος τυγχάνειν καὶ ἀποτελεῖν τὴν φωνήν. τί γὰρ ὅτι τοῦ πνεύματος 2) ἀπωθουμένου ἀπὸ θώρακος, δίκην πλήκτρον προσκρούον ἐν τῷ γαργαρεῶνι μορφοῦται καὶ οἷον εἰδοποιεῖται καὶ ῥυθμίζεται, καὶ ποιεῖ τὴν ἀπήχησιν τῆς φωνῆς.

Ἡ δὲ χρεία διάφορός ἐστι. τί γὰρ ὅτι χρειώδης ἐστὶν ὁ γαργαρεὼν πρὸς τὰς ἀκρατεῖς καὶ ἀκολάστους καὶ ἀμέτρους τοῦ ἀέρος πνοάς, τυχὸν ὅτε θερμὸς εἰσπνεῖται ἄγαν ἀῆρ ἢ ψυχρὸς, τούτων ὁ γαργαρεὼν κολάζει τὴν ἀμετρίαν τοῦ ἀέρος καὶ ἄκρατον ἐν τῇ εἰσπνοῇ καὶ ἐν συμμετρίᾳ ἄγει, καὶ οὐκέτι πληκτικὸς εὐρίσκεται ὁ εἰσπνεόμενος ἀῆρ τῆς τραχείας ἀρτηρίας καὶ τοῦ 3) πνεύμονος καὶ τῆς καρδίας. ἀλλὰ καὶ κατ' ἕτερον τρόπον χρειώδης ἐστὶν ὁ γαργαρεὼν. τί γὰρ ὅτι ἀκαθάρτου εἰσπνεομένου ἀέρος, τυχὸν μετὰ κονιορτοῦ ἢ καπνοῦ, ἢ ἄλλως ἀκαθάρτου αὐτοῦ εἰσπνεομένου, ἀποκαθαίρεται δίκην ἰσθμοῦ τὸ ἀκάθαρτον, καὶ καθαρὰν τὴν εἰσπνοὴν τοῦ ἀέρος ποιεῖται.

Τὰ δὲ πάθη τὰ συνιστάμενα ἐν αὐτῷ διάφορά εἰσι. πάσχει γὰρ καὶ ὁμοιομερῇ πάθῃ, πάσχει καὶ ὁργανικά. καὶ ὁμοιομερῇ μὲν πάσχει, πάσας τὰς δυσκρασίας, ἥνικα θερμαίνεται ἢ ψύχεται ἢ ξηραίνεται ἢ ὑγραίνεται. ἢ κατὰ συζυγίαν ἐκάστην δυσκρασίαν πάσχει, τυχὸν θερμαίνεται καὶ ὑγραίνεται ἢ θερμαίνεται καὶ ξηραίνεται

1) θωρακεῶνος L. 2) ἔξωθ. M. 3) πνεύματος τῆς L.

καὶ 1) τὰς λοιπὰς. ἀλλὰ καὶ ὁργανικὰ πάθη πάσχει, 2) παντοίων τυχόν ὄγκων. ὁ μέντοι Ἱπποκράτης ὀλίγων παθῶν ἐνταῦθα μέμνηται. φησὶ γὰρ ὅτι ὁ γαργαρεὼν ἢ ἰσχυαίνεται καὶ ταπεινοῦται, καὶ λέγεται ἱμᾶς ὅπερ ἐστὶ λῶρος, ἢ ὅλως ὀγκοῦται καὶ φλεγμαίνει δίκην κίονος καὶ λέγεται κιονίς, ἢ 3) καταφερῆς γίνεται ὁ ρευματισμὸς τῆς ὕλης, καὶ τὸ κάτω μέρος φλεγμαίνει καὶ λέγεται σταφυλῇ, ὅμοιωτα τῇ 4) ῥαγὶ τῆς σταφυλῆς. κακὰ δὲ ἐστὶ τὰ πάθη ταῦτα, ἐπεὶ μὲν μεγάλους καὶ τοὺς κινδύνους ἐπιφέρουσι κατὰ δύο τρόπους. τί γὰρ ὅτι πρῶτον μὲν κωλύεται ἡ κατάποσις καὶ ἡ ἀναπνοή. λοιπὸν δὲ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον εἰσὶ τὰ πάθη ταῦτα κακὰ, ὅτι κατὰ τὸ συνεχὲς μεταδίδονται τῷ ἐγκεφάλῳ τὸ πάθος καὶ ποιεῖ παραφροσύνας καὶ σπασμούς.

Λοιπὸν δὲ ἡ θεραπεία ζητεῖσθω, καὶ φησιν ὅτι ἐὰν ὅλως φλεγμαίνει ὁ γαργαρεὼν καὶ λέγεται κιονίς, καὶ ἐπίφοβός ἐστιν ἡ θεραπεία, οὔτε 5) τομῇ χρεῶν ἐστὶ χρῆσασθαι, οὔτε δὲ καύσει διὰ δύο αἰτίας. ἐπεὶ γὰρ εὐαίσθητός ἐστὶν ὁ γαργαρεὼν διὰ τὸ πλησιάζειν τὸν ἐγκέφαλον, διὰ τοῦτο μεγάλαι ἐπιγίνονται ὁδύνη καὶ ἐπὶ τῇ τομῇ καὶ ἐπὶ τῇ καύσει, ἀλλὰ δεόντως τοῖς στυπτικοῖς καὶ ἀποκρουστικοῖς χρῆσασθαι βοηθήμασιν, ἅτινά ἐστὶ τὸ ὑδροροσάτον ἢ τὸ ἀφέψημα τὸ ἀπὸ τῆς φακῆς καὶ 6) ξυλοκεράτων καὶ ἀκάνθης αἰγυπτίας καὶ στυπτηρίας καὶ τῶν τοιούτων. εἰ δὲ ἐπὶ τὰ κάτω ὁ ρευματισμὸς τῆς ὕλης γένηται, ὥστε γενέσθαι σταφυλὴν, τότε ἀδεῶς χρῆσθαι καὶ τῇ τομῇ καὶ τῇ καύσει, μὴ ἐκ βάθους καὶ ἄνωθεν, ἐπεὶ τοι γε ἄφρων γίνεται ὁ ἄνθρωπος, ἐπεὶ αὐτό ἐστὶ τὸ μορφοῦν τὴν φωνήν. ἀλλὰ δεῖ κάτω ἐν ᾧ ἐστὶν ἡ φλεγμονή, τῇ τομῇ χρῆσασθαι καὶ τῇ καύσει· πλὴν δέον προσέχειν τὴν φλεγμονήν. εἰ μὲν γὰρ μετὰ τινος νομώδους ἢ σήψεως ἐστὶν 7) ἡ φλεγμονή, τότε δεῖ ἀποτέμνειν ἢ καίειν κατὰ τὸ ἄνω μέρος τὸ 8) ἐναπομένον καὶ τοῖς εἰρημένοις στυπτικοῖς καὶ ἀπο-

1) τὰ λοιπὰ M. 2) παντοίως L. ὄγκων L. 3) καταφερῆς M. 4) ῥογῇ M. A. 5) τομὴν L. 6) Cerasa. 7) ἡ φλεγ. om. M. 8) ἀπομένον M.

προυνστικοῖς δέον χρήσασθαι. εἰ δέ γε μηδὲν τούτων σύν-
 εστιν, ἀλλὰ φλεγμονὴ μόνη, τότε δεῖ κατασχάζειν καὶ
 τέμνειν. τὸ τηνικαῦτα γὰρ διὰ τῶν τομῶν ἐκκενοῦται ἡ
 ὕλη καὶ ὑγιάζονται ἐπὶ τῇ κενώσει· πλήν τοῦτο δεῖ σε
 ποιεῖν καὶ προκαθαίρειν δέον ἐστὶν ὑψηλὰ τὴν γασ-
 ττέρα καὶ κενοῦν αὐτὴν καὶ 1) ἀρευματίστον ποιεῖν τὸν
 τόπον, καὶ εἰδ' οὕτως καίειν ἢ τέμνειν τὴν σταφυλὴν,
 καὶ χρῆσθαι τοῖς προειρημένοις βοηθήμασι. πλήν δεῖ σε
 καὶ τοῦτο γινώσκειν ὡς πολλάκις μεγάλη ἐστὶν ἡ φλεγ-
 μονή, ὥστε πνιγμὸν ποιῆσαι, καὶ τὸ τηνικαῦτα οὐ δεῖ
 ἐγχειρεῖν τῇ θεραπείᾳ, ἐπειδὴ οὐ περιγίνονται τοῦ πά-
 θους, ἀλλὰ πνιγμωδῶς ἀπόλλυνται. δέον οὖν ἐστὶν ἐκ-
 φνεῖν τὴν θεραπείαν καὶ μὴ ἐγχειρεῖν διὰ τὸ ἄμεμπτον
 καὶ ἀνέγκλητον φυλάξαι τὴν τέχνην.

Δεύτερόν ἐστι κεφάλαιον ἐν ᾧ ἐπαναλαμβάνεται περὶ
 τῶν ἤδη λεχθέντων ἀποστημάτων· ἀλλὰ πρὸ τούτου περὶ
 τῶν ἐξ ὑποστροφῆς γινομένων νοσημάτων κεφαλαιωδῶς
 διαλέγεται, καὶ φησιν ὅτι πυρετοὶ ἀθρόως παύονται, μὴ
 φανέντων τῶν λυτηρίων σημείων, μηδὲ ἐν κρισίμοις ἡμέ-
 ραις γινομένων, ἀτελῶς καὶ ἐλλιπῶς, τυχὸν οὖρου 2) πλή-
 θος κένωσις, ἢ γαστροῤῥοια ἢ αἰμοῤῥαγία, ἀλλ' 3) οὕ-
 τως ἀνεπαισθήτως ἀθρόως ἐπαύθησαν οἱ πυρετοὶ, τότε
 γίνωσκε ὅτι τὰ τοιαῦτα νοσήματα φιλυπόστροφά εἰσι
 κατὰ τὸ εἰρημένον τῷ Ἰπποκράτει, τὰ γὰρ ἀσήμεως ῥα-
 στωνήσαντα φιλυπόστροφά εἰσιν. εἰ δὲ φανέντων τῶν
 λυτηρίων σημείων, καὶ ἐν κρισίμοις ἡμέραις αὐτῶν φα-
 νέντων, τότε ἀσφαλὴς καὶ βεβαία γίνεται ἡ ἀπαλλαγὴ
 τοῦ νοσήματος.

Τούτων οὕτως προλεχθέντων, διαλέγεται περὶ τῶν
 ἄνωθεν αὐτῷ λεχθεισῶν ἀποστάσεων, ἀλλὰ πρὸ τούτου
 δέον ἐστὶν διαιρέσει τινὶ ἐπιμνησθῆναι, ἣντινα διαφόρως
 εἰρήκαμεν. ἐστὶ δὲ αὕτη. τῶν νοσημάτων τὰ μὲν εἰσιν
 ὀξέα, τὰ δὲ χρόνια. τὰ δὲ χρόνια νοσήματα διαφόρως γί-
 νονται· ἢ γὰρ δυσλύτως ἔχει τὸ μόριον τῷ πάθει ὥσπερ

1) εὐρεματίστον M. A. 2) Num πλήθους? 3) Fort. omissum εἰ.

περιπνευμονία καὶ 1) ἔλκος εἰς τὴν κύστιν καὶ νεφροίτις καὶ τὰ τοιαῦτα, χρόνια ἐνδείκνυται τὰ νοσήματα 2) ἢ διὰ τὸ ὠμὴν καὶ παχεῖαν εἶναι τὴν ὕλην, χρόνια ἐνδείκνυται τὰ νοσήματα, ἢ διὰ τι περιστατικὸν τυχὸν διὰ λύπην ἐπίμονον καὶ συνεχῇ καὶ φροντίδα ὁμοίως ἐπίμονον, χρόνια γίνονται τὰ νοσήματα. ἐπὶ γὰρ τῶν τοιούτων παθῶν, διὰ τὸ ἀπασχολεῖσθαι τὴν φύσιν, οὐ συμπέττει τὴν ὕλην καὶ τοτηνικαῦτα χρόνια γίνονται τὰ νοσήματα. τὰ δὲ ὀξέα νοσήματα ἐπὶ θερμῇ καὶ λεπτῇ καὶ χολώδει ὕλῃ γίνονται. ἐὰν οὖν 3) ἀποστάσεις ἐπὶ τῶν παθῶν γίνονται, τῷ τρόπῳ τούτῳ· ἐὰν 4) γὰρ λεπτή ἐστὶν ἡ ὕλη καὶ θερμὴ καὶ ἡ δύναμις ἐρῶμένη, τότε 5) καὶ πάντως καὶ κατ' ἔκρουν κενοῦται ἡ ὕλη διὰ τῶν φυσικῶν ὑπονόμων, καὶ κριτικῶς παύεται τὸ νόσημα. εἰ δέ γε ὠμὴ ἐστὶν ἡ ὕλη καὶ παχεῖα καὶ γλίσχρα καὶ ψυχρὰ, ὑπόκειται δὲ καὶ ἀσθενὴς ἡ δύναμις καὶ καταβεβλημένη, οἱ τοιοῦτοι φθείρονται καὶ ἀπόλλυνται. εἰ δέ γε ποτε σπανίως περισώζονται χρόνῳ τινὶ κατακερματιζομένης τῆς ὕλης καὶ εἰς λεπτὰ καταθραυνομένης καὶ οἷον συμπεττομένης ἀπὸ τινος συστοίχου ὥρας θερμῆς ἢ ἡλικίας ἢ καταστήματος θερμοῦ γινομένου, λύεται τὸ νόσημα δι' οὗρων τυχὸν 6) κατὰ σμικρὸν συμπεττομένης, σπανίως δὲ διὰ γαστρὸς καὶ οὕτως λύεται τὸ νόσημα καὶ 7) περισώζονται. εἰ δὲ ὠμῆς καὶ παχείας καὶ 8) γλίσχρου οὔσης τῆς ὕλης καὶ ἐρῶται ἡ δύναμις, τότε ἡ φύσις δεύτερον πλοῦν ὀδεύουσα ἀποδιώκει τὴν ὕλην ἀπὸ τῶν κυριωτέρων μορίων ἐπὶ τὰ ἀκυρότερα μόρια καὶ εἰς ἀπόσπασιν τρέπεται τὸ νόσημα. καὶ εἰ μὲν ἐπ' ἐλαττόν ἐστὶν ἐρῶμένη ἡ δύναμις, ἐπὶ τὰ παρακείμενα μόρια πέμπει τὴν ὕλην, τυχὸν ἐπὶ τὰ παρίσθμια. εἰ δὲ ἐπὶ πλεόν ἐρῶται, ἐπὶ τὰ ἄκρα ἀποδιώκει τὴν ὕλην καὶ οὕτως γίνονται αἱ 9) ἀποστάσεις. εἰ δέ γε λεπτῆς οὔσης τῆς ὕλης καὶ θερμῆς, ἀσθενὴς τε ἡ δύναμις, τότε μὴ ἰσχύουσα ἡ φύ-

1) ἔλκωσις M. A. 2) ἢ — νοσήματα om. L. 3) ἀποστασίαι M. 4) οὖν M. 5) πάντῃ τε add. M. 6) κατὰ — γαστρὸς om. L. 7) περισώζονται] διὰ γαστρὸς δὲ σπανίως L. 8) Sic! 9) ἀποστασίαι M.

σις ἀπωθῆσαι ἐπὶ τοὺς φυσικοὺς ὑπονόμους τὴν ὕλην, ἐξ ἀνάγκης διὰ τὴν οἰκείαν ἀσθενείαν ἐπὶ τὰ παρακείμενα μόρια πέμπει τὴν ὕλην, καὶ τότε πάλιν εἰς ἀπόστασιν τρέπεται τὸ νόσημα, οὐ διὰ τὴν ὕλην, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀσθενείαν τῆς δυνάμεως. καὶ οἱ μὲν ἐξηγηταὶ ταῦτα καὶ μόνα ἡμῖν 1) παραδίδωσιν, ὁ μέντοι Ἰπποκράτης ἀπὸ τῆς ἡλικίας λαμβάνει τὴν ἔνδειξιν, καὶ φησιν ὅτι ἐπὶ τῶν ἀκμαζόντων, ὡς ἐπίπαν αἱ ἀποστάσεις γίνονται, ἐπ' ἑλάττον δὲ ἐπὶ τῶν παρακμαζόντων, ἐπὶ δὲ τῶν γερόντων οὐδόλως γίνονται αἱ ἀποστάσεις. εἰ μὲν γὰρ ἀκμαστική ἐστὶν ἡ ἡλικία 2) καὶ θερμὴ καὶ λεπτὴ ἡ ὕλη, ἀσθενὴς δὲ ἡ δύναμις, εἰς ἀποστασίαν τρέπεται τὸ νόσημα. εἰ δὲ ἀκμαστικῆς οὐσῆς τῆς ἡλικίας, ὠμὴ καὶ παχεῖα καὶ ψυχρὰ καὶ γλίσχρα ἐστὶν ἡ ὕλη, ἐρῶμένη δὲ ἡ δύναμις, πάλιν εἰς ἀπόστασιν τρέπεται τὸ νόσημα. ἐπὶ δὲ τῶν παρακμαζόντων ἐπ' ἑλάττον γίνονται αἱ ἀποστάσεις. τί γὰρ ὅτι ὠμὴ καὶ παχεῖα καὶ ψυχρὰ ἐστὶν ἡ ὕλη ἐπ' αὐτῶν, ἐρῶμένη δὲ 3) τὸ τέως ἡ δύναμις καὶ διὰ τοῦτο εἰς ἀπόστασιν τρέπεται τὸ νόσημα. ἐπὶ μέντοι τῶν γερόντων ἀμφοτέρω εἰσι καὶ ὠμὴ καὶ ψυχρὰ καὶ παχεῖα ἡ ὕλη, καὶ ἡ δύναμις ἀσθενὴς, καὶ τοτηνικαῦτα φθείρονται καὶ ἀπόλλυνται. ἀπόστασις γὰρ αὐτοῖς οὐ γίνεται. ταῦτα εἰρηκῶς θεώρημα 4) πάνυ ἀναγκαῖον καὶ ἀσφαλὲς ἐπάγει, καὶ φησιν, ὅτι ἐπὶ πάντων τῶν ἀποστάσεων τῶν ἤδη λεχθεισῶν συνεχεῖς καὶ ἀδιάκοποι εἰσιν οἱ πυρετοί. εἰ δὲ μετὰ τὸ ἤδη προγενέσθαι χρόνῳ τινὲ τὴν συνέχειαν τῶν πυρετῶν διαδέξῃται διάλειμμα, εἴτα μετὰ τὸ διάλειμμα ἐπιγέγωνται πλανῆται τινες πυρετοί, γίνωσκε ὅτι εἰς τεταρταῖον πυρετὸν τελευτᾷ.

Ἀλλὰ χρὴ τὰ τοιαῦτα τοῖσιν ἄλλοισι μηχανήμασι πειρασθαι κατισχναίνειν. —

Τὸ λεγόμενον τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ἐπὶ τῆς κιονίδος οὐ δεῖ χρῆσθαι τομῇ ἢ καύσει διὰ τὸ ἀφορήτους γίνεσθαι αἰμορροαγίας, ἀλλὰ καὶ μεγίστας ὀδύνας καὶ παραφροσύ-

1) Fort. παραδιδούσιν. 2) καὶ — ἡλικίας om. L. 3) τὸ τέως om. L. ἀποστασίαν M. 4) πάνυ om. M. A.

νας καὶ σπασμοὺς καὶ τὰ τοιαῦτα. ἀλλὰ δεῖ ἐπὶ τῆς τοιαύτης διαθέσεως, λέγω δὲ ἐπὶ τῆς κιονίδος, τοῖς ἄλλοις μηχανήμασι χρῆσθαι, τυχὸν τοῖς ἀποκρουστικοῖς καὶ τοῖς στύφουσι καὶ τοῖς συμπέττουσιν ὅποιά ἐστιν ἄκανθα αἰγυπτία καὶ ὄμφαξ καὶ 1) κικίς καὶ φρακὴ καὶ στυπτηρία σχιστὴ καὶ ἕτερα πλεῖστα βοηθήματα πρὸς τὸ πάθος ἀρμόζοντα. —

Ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ ἀσφαλὲς διαχειρίζειν. —

Καλῶς πάνυ καὶ θαυμασίως ἐχρήσατο τῇ λέξει, εἰρηκῶς διαχειρίζειν. πλατικωτέρως γὰρ τοῦτο πεποίηκε καὶ οὐκ εἶπεν, ἀσφαλὲς χειρουργεῖν. ἡ γὰρ χειρουργία, πᾶσα ἢ διὰ 2) τῶν χειρῶν γινομένη ἐπιμέλεια τοῖς νοσοῦσι, χειρουργία ὀνομάζεται παρὰ τὸ τὴν χεῖρα ὀργᾶν. καὶ γὰρ καὶ τὸ διακαίειν χειρουργία ὀνομάζεται καὶ τὸ διαβρέχειν καὶ καταπλάττειν καὶ τὸ διατέμνειν καὶ ἀπλῶς πάντα τὰ διὰ τῶν χειρῶν γενόμενα, χειρουργία λέγεται. ἐπειδὴ οὖν τὸ πλεῖστον τῶν ἰδιωτῶν χειρουργίαν τὴν διὰ τοῦ σιδήρου τομὴν καὶ μόνην καλοῦσι, τοῦτο ἐκφυγὼν ὁ Ἱπποκράτης, ἵνα μὴ ἀπλῶς καὶ ὥς ἔτυχεν, ὥς ὁμολογούμενον, λαμβάνωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἐκτέμνουσι τὴν σταφυλὴν ἢ τὴν κιονίδα, ἔφη πλατικῇ τῇ φωνῇ ἀσφαλὲς διαχειρίζειν. δεῖ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς σταφυλῆς τοῖς προδῶρηθεῖσι βοηθήμασι χρῆσασθαι, καὶ 3) ὅταν κατὰ τὸ κάτω μέρος ἐλθῇ ἡ ὕλη, καὶ ἐκεῖσε γένηται ἡ φλεγμονή, τότε δεῖ χρῆσασθαι τῇ κατασχάσει καὶ τῇ τομῇ. —

Ὅστις δ' ἂν τῶν πυρετῶν μηκύνῃ περιεστηκῶς διακειμένου τὰνθρώπου, μήτε ὀδύνης ἐχούσης, μήτε διὰ φλεγμονὴν καὶ τὰ ἑξῆς. —

Φησὶν ὅτι ἐὰν ὁ πυρετὸς ἐπίμονός ἐστι καὶ συνεχὴς, ἄνευ ὀδύνης ὑποκειμένης ἐν τῷ βάθει καὶ ἄνευ φλεγμονῆς καὶ ἄνευ τινὸς ἄλλης προφάσεως, τότε γίνωσκε, ὅτι εἰς ἀπόστασιν τρέπεται τὸ νόσημα μετὰ οἰδήματος. ἰστέον δὲ ὅτι πάντες οἱ παλαιοὶ πάντα ὄγκον οἰδήμα ἐκάλουν, ἀλλὰ μετὰ προσδιορισμοῦ. προσδιορίζονται γὰρ οὕτως,

1) κικίδες M. 2) αὐτῶν M. 3) ὅτε M.

οἶδημα μετὰ ζέσεως ὅπερ ἐδήλουν τὸ ἐρυσίπελας· οἶδημα ἐκάλουν ἐκεῖνον τὸν ὄγκον, τὸν 1) εἴκοντα τῇ ἀφῇ καὶ ἀνώδυνον ὅπερ ἐστὶ τὸ κυρίως οἶδημα. οἶδημα ἐκάλουν καὶ τὸ σκληρὸν καὶ ἀντίτυπον, ὅπερ ἐστὶν ὁ σκίρος. ἐνταῦθα μέντοι οἶδημα τὴν φλεγμονὴν 2) ἐκάλεσεν ὁ Ἱπποκράτης.

Μᾶλλον δὲ γίνονται αἱ τοιαῦται ἀποστάσεις καὶ ἐν ἐλάσσονι χρόνῳ τοῖσι νεωτέροισι πέντε καὶ τριάκοντα ἐτέων. —

Οὐ τοῦτο λέγει ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι ὥς ἐπίπαν ἐπὶ τῶν ἀκμαστικῶν αἱ ἀποστάσεις μάλιστα γίνονται, ἐπὶ δὲ τῶν γερόντων οὐ γίνονται ὅλως ἀποστάσεις, ἀλλὰ λέγει ὅτι μάλιστα καὶ ὥς ἐπίπαν ἐπὶ τῶν ἀκμαζόντων γίνονται αἱ ἀποστάσεις, διὰ τὸ πλούσιον τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. γίνονται δὲ καὶ ἐπὶ τῶν γερόντων, ἀλλὰ σπανίως διὰ τὴν ὀλιγότητα τοῦ θερμοῦ.

Καὶ ἐπιλαμβάνειν πεπλανημένῳ τρόπῳ. —

Ἀπορία ἐνταῦθα ἀναφύεται, ἥτις ἐν διαφόροις ἀπορεῖται· ἔχει δὲ οὕτως· διὰ τί ἐπὶ μόνου τοῦ τεταρταίου προηγούνται πλανῆται, ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων πυρετῶν τυχὸν τοῦ ἀφημερινοῦ ἢ ἐπὶ τοῦ τριταίου οὐ; καὶ ἐστὶ πρώτη λύσις αὕτη, ὅτι διὰ τοῦτο ἐπὶ τῶν τεταρταίων προηγούνται πλανῆται, ἐπειδὴ ἐν διαφόροις τίκτεται μορίοις, καὶ ἐν μὲν τούτῳ τῷ μορίῳ ἀπὸ χολῆς ἔχει τὴν γένεσιν, ἐν 3) ἐτέρῳ δὲ ἀπὸ φλέγματος, ἐν ἄλλῳ δὲ 4) ἀπὸ αἵματος τρυγώδους. καὶ ἐπὶ τούτῳ ἡγουν ἐπὶ τῆς ἐν ἐκάστῳ μορίῳ φερομένης καὶ ἐκπεμπομένης ὕλης, διάφοροι καὶ αἱ εἰσβολαὶ γίνονται. ὅταν μέντοι τύχωσι τὰ μέτρα τοῦ μελαγχολικοῦ, τότε ὁ τεταρταῖος 5) τύπος ἐπικρατεῖ καὶ τῷ λόγῳ τούτῳ προηγούνται πλανῆται. πιθανὴ δὲ ἐστὶν ἡ λύσις αὕτη, οὐ μὲν τὸ ἀληθὲς ἔχει. ὅσον γὰρ ἐπὶ τοῦτο, εἰ ἐν διαφόροις γεννᾶται ὁ μελαγχολικὸς, οὐκοῦν 6) καὶ διάφοροι τεταρταῖοι γενήσονται, πλεον δὲ δύο

1) εἰκότα L. 2) ἐδήλωσεν L. 3) ἐτέροις M. 4) τοῦ τρυγ. τοῦ αἵμ. M. A. 5) τύπος L. 6) ei add. L.

1) ἦτοι τὸ πλεῖστον τρεῖς τεταρταῖοι γενήσονται, ἅτινα καὶ σπανίως γίνονται. ἕτεροι δὲ ἑτέραν λύσιν λέγουσιν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ μελαγχολικοῦ ὁρμώμενοι, ὅτι οὗτος ὁ χυμὸς ἐκ τοῦ τρυγώδους τοῦ αἵματος γίνεται, καὶ ἐφ' ὅσον ἐν τῷ τέως 2) τρυῖς ἐστίν, ἀνάψει ἑφήμερον· γίνεται μελαγχολικὸς καὶ ἐκ τῆς ὑπεροπτηθείσης χολῆς καὶ ἐφόσον τοτέως ἐστὶν ἡ χολή, τριταῖκὸν ποιεῖται τὸν κλόνον καὶ περίψυξιν. γίνεται μελαγχολικὸς καὶ ἀπὸ τοῦ ἀπογεωθέντος φλέγματος, ἀλλ' ἐφ' ὅσον φλέγμα ἐστίν, ἀφημερινὴν ποιήσει τὴν περίψυξιν. ὅταν μέντοι ἀναλάβωσι τὰ μέτρα τοῦ μελαγχολικοῦ, τότε τεταρταῖκὴν ποιοῦνται τὴν περίοδον. καὶ αὕτη δὲ τὸ πιθανὸν ἔχει μόνον. ὅσον γὰρ ἐπὶ τοῦτο, ἔχει τις εἰπεῖν, ὅτι 3) ἴσος γενήσεται τύπος παροξυσμοῦ πρὸ τοῦ τεταρταίου. εἰ μὲν χολή ἐστίν ἡ ἐξυπερωπτημένη, τριταῖκὸν 4) ποιεῖ τὸν παροξυσμὸν καὶ μόνον· εἰ δὲ φλέγμα, ἀφημερινόν. ἀλλὰ νῦν ὁρῶμεν ὅτι οἱ πλανῆται διάφοροι 5) ἢ καὶ πολλοὶ εἰσβάλλουσι, καὶ ἀτάκτως καὶ ἀλληγάλλως ὑπαντῶσιν οἱ παροξυσμοὶ ἐπὶ τῶν πλανήτων. διὸ λέγουσιν ἑτέραν λύσιν, ἣντινα δέον ἐστὶ πειθαρχῆσαι, ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ χυμοῦ λαμβάνοντες τὴν λύσιν. φησὶ γὰρ ὅτι ἐφ' ὅσον λεπτότερός ἐστίν ὁ μελαγχολικὸς χυμὸς, θερμότερος τέως ἐστὶ καὶ τὰ τῆς χολῆς ποιεῖ, καὶ ἐτοίμως διὰ τὴν λεπτυνσιν διεξέρχεται τὸ βάθος, καὶ φέρεται ἐπὶ τὰ αἰσθητικὰ νεῦρα καὶ ποιεῖ τὸν κλόνον καὶ τὴν τριταῖκὴν περίψυξιν. ἐφ' ὅσον δὲ παχύς ἐστι, ψυχρὰς αὔρας πέμπει ἐπὶ τὰ αἰσθητικὰ νεῦρα καὶ περὶ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ ποιεῖ περίψυξιν 6) ἀφημερινήν. οὕτως γίνονται οἱ πλανῆται καὶ προηγοῦνται τῷ τεταρταίῳ. ὅταν μέντοι εἰδοποιηθῇ καὶ ἀποτελεσθῇ ὁ κυρίως μελαγχολικὸς, τότε λοιπὸν τεταρταῖκῶς παροξύνει, ὅθεν ἀμέλει τινὲς καὶ τέσσαρας μῆνας ἐτεταρτάϊσαν, ἕτεροι δὲ καὶ ἑπτὰ καὶ ἑννέα· ἄλλοι δὲ καὶ ἐνιαυτὸν καὶ δύο ἔτη, τινὲς δὲ καὶ ἐκινδύνευσαν.

1) εἴτε M. 2) τρυῖς ἀναφανεῖ ἑφήμερος L. 3) ἴσως M. A. 4) ποιήσεται M. A. 5) εἰπεῖν L. ἀλληγάλλου M. 6) ἄμγω M. A.

Ὅστις δ' ἂν ἐν πυρετῷ μὴ θανατώδει φῇ τὴν κεφαλὴν ἀλγέειν, ἢ καὶ ὀρφνῶδές τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεται καὶ τὰ ἐξῆς. —

Ἰστέον ὅτι καὶ νῦν περὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων διαλέγεται, σημειούμενος αὐτὰ εἴτε δι' ἐμέτων εἴτε δι' αἰμορροαγίας μέλλει γίνεσθαι ἢ κατ' ἔκρουν κρίσις. καὶ πρῶτον λέγει κοινὰ σημεῖα ἀμφοτέρων τῶν κενώσεων, ὅτι κοινῶς ἐπ' ἀμφοτέρων κεφαλαλγίαι γίνονται αὐτοῖς καὶ 1) δυσφορία καὶ τάραχος τῶν ὀφθαλμῶν. λέγει δὲ καὶ ἴδια σημεῖα ἐκάστου, καὶ πρῶτον 2) τῆς δι' ἐμέτων γινομένης κενώσεως λέγει, ὅτι ἐπὶ τῶν δι' ἐμέτων μελλόντων 3) κενοῦσθαι κριτικῶς σὺν τοῖς ῥηθεῖσι σημείοις καὶ ὀρφνῶδη τινὰ ὁρῶσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν. ἐπὶ γὰρ τῷ ἐμέτῳ χολὴ ἐστὶ πάντως ἢ ἔχουσα ἐμεθῆναι, ἐπειδὴ 4) ὁξὺ ὑπεθέμεθα νόσημα. ἐν οὖν τῇ τοιαύτῃ κινήσει φέρεται τι μέρος τῆς χολώδους τοιαύτης ὕλης περὶ τὸν ἐγκέφαλον. ὁ οὖν ἐγκέφαλος δεχόμενος τὴν τοιαύτην χολώδη ὕλην δι' οἰκείαν ἰσχὺν καὶ ῥώμην δυνάμεως ἀποδιώκει τὴν ὕλην εἰς τὰ παρακείμενα μόρια, καὶ λοιπὸν μέρος τι τῆς ὕλης πέμπεται ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου μολύνον τὸ ὀπτικὸν πνεῦμα, καὶ τοτηνικαῦτα ὀρφνῶδη ὁρῶσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν. ὀρφνῶδη δὲ εἰσι τὰ μέλανα ὁρώμενα κατὰ φαντασίαν. καὶ μὴ ἀπορήσης, ὅτι πῶς ἐπὶ τῇ ξανθῇ χολῇ ὀρφνῶδη τινὰ μελάσματα ὁρῶσιν. ὤφειλον γὰρ ξανθὰ ὁρεῖν. ἢ γὰρ χολὴ ξανθὴ ἐστὶ, πῶς οὖν μέλανά τινα ὁρῶσιν; οὐδὲ γὰρ ἀπορεῖ τις ἐπὶ τοῦ πυρὸς, ὅτι πῶς τοῦ πυρὸς ἐρυθροῦ ὄντος, μέλας ἐστὶν ὁ ἐξ αὐτοῦ γινόμενος καπνός. τί γὰρ ὅτι ἐκ' τοῦ ξηρότερον εἶναι τὸ περίττωμα, καὶ γεωδέστερον τὸν καπνὸν τοῦ πυρὸς, διὰ τοῦτο μέλας φαίνεται. γίνεται δὲ αὐτοῖς καὶ καρδιωγμὸς τρόπῳ τοιούτῳ. φερομένη ἡ χολώδης ὕλη περὶ τὸν στόμαχον δάκνει αὐτὸν καὶ γίνεται ὀδύνη. οὐδὲν γὰρ ἐστὶ καρδιαλγία ἢ δῆξις καὶ ἀνία καὶ ὀδύνη περὶ τὸν στόμαχον. καρδίαν γὰρ οἱ παλαιοὶ τὸν στόμαχον ἐκάλουν. οὐδέποτε γὰρ χολὴ ἀπὸ καρδίας ἐμεῖται, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ στομάχου καὶ

1) δυσφορία M. 2) Addam περὶ γινομένης om. L. 3) κενοῦσθαι om. L. 4) ὁξὺν — νόσον M.

τῆς γαστρούς. ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ στομάχῳ ἀθροιζομένη ἡ χολὴ δῆξιν καὶ ἀνίαν καὶ περίτασιν ἀπεργάζεται, τοτηνικαῦτα τῇ δῆξει καὶ τῇ ἀνίᾳ γίνεται αὐτοῖς συστολὴ καὶ περίψυξις τῶν ἄκρων μορίων, καὶ ῥιγος. ἐπὶ δὲ τῇ δῆξει καὶ τῇ τάσει καὶ τῇ ἀνίᾳ συστέλλει ἡ φύσις ἑαυτὴν καὶ συννεύει ἐπὶ τὸ βάθος. καὶ τοτηνικαῦτα 1) χηρεύοντες ἀπὸ τῆς φυσικῆς ἐλλάμψεως καὶ τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ στερηθέντες περιψύχονται καὶ ῥιγῶσιν. ἀλλὰ καὶ τὰ ὑποχόνδρια αὐτῶν ἀνασπᾶσθαι δοκοῦσι καὶ ψυχρότερά εἰσιν ἐπὶ τῶν τοιούτων, τὰ δὲ ἄνω μέρη θερμότερα, ἐπειδὴ ἡ χολώδης ὕλη ἐπὶ τὰ ἄνω μόρια φερομένη, δῆλον καὶ ἡ φύσις μετὰ τῶν οἰκείων ὀχημάτων, αἵματος λέγω καὶ 2) πνεύματος, ἐκεῖσε ὥρμηται. καὶ διὰ τοῦτο 3) ὅσον ἐστέρηνται τῆς ἀπὸ τῆς φυσικῆς ἐπικουρίας, τὰ ὑποχόνδρια ψυχρότερά εἰσι, τὰ δὲ ἄνω ὡς ἐν ἀπολαύσει αὐτῆς τυγχάνοντα. λοιπὸν δὲ καὶ ἡ χολώδης ὕλη ἐκεῖσε ἡθροισταὶ διὰ τοῦτο θερμότερά εἰσι. πολλάκις δὲ αὐτὴ ἡ χολὴ παχυτέρα ἐστίν, 4) ὥστε ἐμεθῆναι ἀδύνατον. τότε καὶ εὐκρατον παρέχομεν, ὥστε ἐμεθῆναι αὐτήν. τὸ γὰρ εὐκρατον κατακερματίζει αὐτήν, καὶ σύγχυσιν ἐν αὐτῇ ποιεῖται καὶ ἐπιπολάζειν αὐτὴν ἀπεργάζεται, καὶ οὕτως ἀπεμεῖται ἡ χολή. οὕτως γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ἔξω ἐπιτηδεύομεν ἐπὶ τῆς ἰλύος, ἥνικα ἀγγεῖον βουλόμεθα καθᾶραι ἔχον τρυγίαν ἢ σωλῆνας ἔχοντας 5) ἰλὸν, ἐπιβάλλομεν ὕδωρ καὶ ἀνατινάσσομεν, καὶ συναναμίγνυται ἡ ὕλη τῷ ὕδατι, ὁμοίως καὶ ἡ τρυξ, καὶ οὕτως καθαίρομεν τὰ ἀγγεῖα καὶ τοὺς σωλῆνας. οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ τῆς παχυτέρας χολῆς γίνεται. παρέχομεν τὸ εὐκρατον, καὶ 6) ποιεῖ τὴν χύσιν καὶ λεπτύνει αὐτήν καὶ ἔκρουν ἀπεργάζεται, καὶ ὑπερπολάζουσα ἐμεῖται καὶ παύονται τὰ συμπτώματα, καὶ ταῦτα μὲν, ἐὰν ἐξῆρωται ἡ δύναμις· εἰ δὲ ἀσθενὴς ἐστὶν ἡ δύναμις, καὶ διὰ τὴν ἀσθενεῖαν μὴ ἐμῆται ἡ χολή, καὶ τροφὰς παρέχομεν, οὐ τὰς βαρυνούσας δὲ, ἀλλὰ τὰς φαρμακώδεις, οἷον τυχὸν χυλὸν πτισάνης καὶ

1) χηρεύοντες om. L. στερηθέντα L. 2) φλέγματος M. A. 3) ὅσοι M. 4) καὶ διὰ τὴν παχύτητα οὐκ ἐμεῖται M. A. 5) ὕλην L. A. ὕλην M. Scripsi ἰλὸν. 6) ποιεῖται M. φύσιν pro χύσιν L.

μελίκρατον καὶ οἶνον κεκραμμένον. αἱ γὰρ τοιαῦται τροφαὶ ἔχουσι καὶ τὸ τρέφον, καὶ τὰ 1) φαρμάκον ποιεῖν. ἡ γὰρ πτισάνη καὶ τρέφει, ἀλλὰ καὶ ῥυπτική ἐστι. τὸ δὲ μελίκρατον καὶ αὐτὸ ἔχει τι καὶ τρόφιμον, ἀλλὰ καὶ τμητικὸν καὶ λεπτυντικόν. ὁ δὲ οἶνος καὶ τρέφει καὶ 2) τονεῖ καὶ στύφει. καὶ διὰ τῶν τοιούτων τροφῶν ῥωννυμένη ἡ δύναμις ἐπιγίνεται καὶ ἀπεμεῖ τὴν χολώδη ὕλην, καὶ παύεται ἡ καρδιαλγία.

Ἔστι δὲ ἕτερον σημεῖον κατὰ τὸν Γαληνὸν ἐπὶ τῶν ἐμείν μελλόντων, τὸ κραδαίνεσθαι ἐπὶ τῶν τοιούτων τὸ κάτω χεῖλος, διὰ τὸν ὑμένα τὸν ὑπαλείφοντα ἀπὸ τοῦ στομάχου καὶ μέχρι τοῦ κάτω χείλους φέρεσθαι. τοῦ γὰρ στομάχου δακνομένου καὶ ἀνιωμένου, δηλὸν καὶ 3) ὁ ὕμην οὗτος διὰ τὴν κοινωνίαν ἐξ ἀνάγκης 4) κραδαίνεται ἐπὶ τῶν μελλόντων ἐμείν τὸ κάτω χεῖλος.

Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, παραδίδωσιν ἡμῖν καὶ τὰ σημεῖα τῆς δι' αἰμορραγίας γινομένης κριτικῶς κενώσεως, καὶ φησιν, ὅτι σὺν τῇ κεφαλαλγίᾳ 5) καὶ τῇ ταραχῇ καὶ συστροφῇ τῶν ὀφθαλμῶν, ἐπειδὴ ταῦτα κοινὰ ὑπῆρχον σημεῖα ἀμφοτέρων τῶν κενώσεων, ἐὰν μηκέτι ὁρῶσιν ὀφρνώδη καὶ τινα μελάσματα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ μαρμαρυγὰς τινὰς καὶ πυραυγῇ φαντάσματα ὁρῶσι, τότε γίνωσκε ὅτι δι' αἰμορραγίας γίνεται ἡ κένωσις. εἰ μὲν γὰρ λεπτοτάτη τις καὶ ἀτμώδης ποιότης τῆς ὕλης ἐνεχθῇ ἐπὶ τὰ ὀπτικά νεῦρα, τότε τὰ πυραυγῇ καὶ τὰς μαρμαρυγὰς καὶ τὰ μελάσματα ὁρῶσιν. εἰ δὲ ἐνεχθῇ παχύτερα ὕλη ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐναπολαμβάνει τοὺς πόρους τῶν ὀπτικῶν νεύρων, καὶ τότε οὐ δύναται διεξελθεῖν τὸ ὁρατικὸν πνεῦμα, καὶ παντελῇ ποιεῖται ἀορασίαν. εἰ δέ γε 6) πρὸς τοῦτο κνῶνται 7) τῆς ῥινὸς, ἐστὶ δὲ καὶ ἐρυθρὰ τὰ μῆλα τοῦ προσώπου, γίνωσκε ὅτι δι' αἰμορραγίας γίνεται ἡ 8) κένωσις ἐπὶ τούτων καὶ τὰ ὑποχόν-

1) φαρμακουργοποιεῖν M. Emendes τὸ φάρμακον πειεῖν aut τὰ τοῦ φ. ποιεῖ. 2) Fort. τονοῖ. 3) οὐ μὴν Codd. Bedi ὁ ὕμην. 4) κραδαίνεσθαι L. A. 5) καὶ τῇ ταραχῇ om. M. ἡ συστροφῇ M. 6) πρὸ τούτου M. 7) τὸ ἄκρον τῆς ῥινὸς M. A. 8) κεφαλαλγία M. A.

δρια ἀνασπῶνται. καὶ τοῦτο δὲ κοινὸν ὑπῆρχεν. ὁ μὲντοι Ἱπποκράτης ὡς ἰδικὸν τέθεικεν αὐτὸ ἐπὶ τῶν αἰμορῥαγεῖν μελλόντων. ἀπλῶς οὖν καὶ ἐπὶ τούτων ἀνασπᾶται τὰ ὑποχόνδρια, τυχὸν ἄνευ ὀδύνης καὶ φλεγμονῆς. ἐὰν γὰρ ἀπτομένου σου τὰ ὑποχόνδρια ὥσι μαλθακὰ καὶ ὀμαλὰ, καὶ μήτε ὀδύνη σύγχεσι, μήτε φλεγμονή, ἀλλ' ἀνασπῶνται, ἔσο γινώσκων, δι' αἰμορῥαγίας γίνεσθαι τὴν 1) κένωσιν.

Ἐκ τοῦ διανασπᾶσθαι τὰ ὑποχόνδρια καὶ τὸν τόπον ἥγουν διὰ ποίας ῥινὸς προγινώσκει ὁ Ἱπποκράτης τὴν αἰμορῥαγίαν γίνεσθαι καὶ φησιν, ὅτι ἐὰν τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον ἀνασπᾶται, γίνωσκε ὅτι ἐκ τοῦ δεξιοῦ μέλλει γενέσθαι μέρος ἢ αἰμορῥαγία· εἰ δὲ τὸ ἀριστερὸν, ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ· εἰ δὲ τὰ ἀμφοτέρω ὑποχόνδρια ἀνασπῶνται, ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ῥινῶν ἢ αἰμορῥαγία γίνεται. ἢ γὰρ φύσις ἔστ' ἂν ἔρῶται καὶ ταῖς οἰκείαις δυνάμεσι κατὰ τὸν οἰκεῖον σκοπὸν κέχρηται, κατ' εὐθυωρίαν καὶ κατ' εὐθὺ τὰς ὕλας πέμπει καὶ ἀποδιώκει, ὥσπερ καὶ ἄριστος τοξότης κατ' εὐθὺ τοῦ σκοποῦ 2) πέμπει τὸ βέλος, καὶ μὴ δι' ἀφυΐαν τῇδε κἀκεῖσε περιάγεται.

Ἦν δὲ καὶ καρδιωγμὸς τουτέφω προσγένηται, χολώδης ἔμετος παρέσται. —

Ἐπειδὴ παράκειται ἡ καλουμένη ἄορτὴ τῷ στομάχῳ, μεταλαμβάνει τῆς δήξεως τῆς περὶ τὸν στόμαχον ἀθροισομένης χολῆς. ἔστι δ' ὅτε ἀναγγέλλεται καὶ αὐτῇ τῇ καρδίᾳ, καὶ διὰ τοῦτο καρδίαν τὸν στόμαχον ὀνομάζουσιν ἐκ τοῦ μεταδίδεσθαι ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν δῆξιν 3) τῇ καρδίᾳ.

Ἦν δὲ καὶ ῥίγος ἐπιλάβῃ καὶ τὰ κάτω τοῦ ὑποχονδρίου ψυχρὰ ἢ καὶ τὰ ἐξῆς. —

Ἰστέον, 4) ἔστι ῥίγος τὸ λόγῳ κρίσεως γινόμενον, ὅπερ αὐτὸς ἐν ἀφορισμοῖς εἶπεν, ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ, ῥίγος ἐπιγενομένου, λύσις. ἔστι ῥίγος καὶ τὸ προηγούμενον τοῦ πυρετοῦ ὡς ἐν τριταίοις. ἔστι ῥίγος τὸ παρεμπύπτον, τὸ

1) κεφαλαλγίαν M. A. 2) πέμπει om. L. 3) τῆς καρδίας L. 4) ὅτι M.

λόγῳ συμπτώματος γινόμενον. ἔνταῦθα δὲ ῥίγος λέγει τὸ ἐπὶ τῇ δήξει τοῦ στομάχου γινόμενον. ἐπὶ γὰρ τῇ ἀθροίσει τῆς χολῆς ἐπὶ τὸν στόμαχον δάκνεται καὶ ἀνιᾶται, καὶ μεταλαμβάνει τῆς δήξεως ἡ ἀορτὴ καλουμένη ἀρτηρία, καὶ συστέλλεται τὸ ἔμφυτον θερμὸν καὶ συννεύει, ὥς ἐπὶ τὴν οἰκείαν ἀρχὴν, ἐπὶ τὸ βάθος, καὶ ἀμοιροῦνται τὰ ἐπιπολῆς μόρια τῆς ἐλλάμψεως τοῦ ἔμφυτου θερμοῦ, περιψύχονται καὶ γίνεται τὸ ῥίγος. —

Ἦν δέ τι καὶ πῖη ἢ φάγη ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον, κάρτα ταχέως ἐμεῖται. —

Παρακελεύεται οὖν ἡμῖν ἀναμνησέσθαι τῶν συμβεβηκότων ὥς πολλάκις 1) τὰ γινόμενα ὠφελήσαντα. τί γὰρ ὅτι οὐκ ἐμεῖται καὶ ἡ χολή, ἢ διὰ πάχος ἢ 2) δι' ἀσθενείαν τῆς δυνάμεως. καὶ δεῖ καὶ σὲ μιμεῖσθαι τοῖς πράγμασι, καὶ χρήσασθαι, εἰ μὲν παχεῖά ἐστὶν ἡ ὕλη, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐμεῖται, τῷ εὐκράτῳ. εἰ δὲ ἀσθενὴς ἐστὶν ἡ δύναμις, δεῖ σε καὶ 3) τροφαῖς χρήσασθαι, ἔστι δ' ὅτε καὶ στερεωτέραις τροφαῖς χήσασθαι οἷά ἐστι μῆλα καὶ σταφυλαὶ καὶ σταφίδες καὶ ῥοόκοκκα. καὶ γὰρ ῥωννυμένη ἡ δύναμις, ἐπεγείρεται καὶ 4) ἀποδιώκει, καὶ ἀπεμεῖ τὴν χολώδη ὕλην.

Τουτέων δὲ οἷσι μὲν ἂν ὁ πόνος ἄρξηται τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ, τεταρταῖοι μάλιστα πιεζοῦνται καὶ πεμπταῖοι, εἰς δὲ τὴν ἐβδόμην ἀπαλλάσσονται. —

5) Ἐνταῦθα ὁ Ἱπποκράτης πόνον τὴν κεφαλαλγίαν ἐκάλει, εἰπὼν ἣν ἄρξηται πονεῖν, τυχὸν 6) πονεῖν τὴν κεφαλὴν. κεφαλαλγίαν δὲ ὑποτίθεται, οὐ μὲν λόγῳ κρίσεως γινομένην. αὕτη γὰρ τὸ μέγιστον μίαν ἡμέραν ἐπικρατεῖ, ὥς αὐτὸς φησιν, ὅτι ὁκόσοισι κρίσις γίνεται, τουτέοισιν ἡ νύξ δύσφορος ἢ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ. ἀλλὰ 7) καὶ κεφαλαλγίαν ὑποτίθεται τὴν λόγῳ συμπτώματος γινομένην, ἥτις ἕως τῆς ἐβδόμης παρεκτείνεται. τὸ δὲ ἀληθὲς εἰπεῖν, ὅτι καὶ τῇ λόγῳ κρίσεως ἀρμόζει κεφα-

1) αὐτὰ M. 2) διαθέσεως M. A. 3) εὐτροφῇ L. Fort. εὐτροφία. 4) διώκει M. 5) ἐντεῦθεν M. 6) ποιεῖν! Codd. 7) καὶ om. M.

λαλγία καὶ τῇ λόγῳ συμπτώματος. καὶ γὰρ καὶ λόγῳ συμπτώματος ἐστὶν ἡ τοιαύτη κεφαλαλγία, 1) ἐπειδὴ ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας λέγει γίνεσθαι τὴν κεφαλαλγίαν, καὶ μάλιστα ἐὰν ἐξ ἀρχῆς γενομένη ἐν τῇ τρίτῃ παύσῃται, τότε καὶ λόγῳ συμπτώματος ἐπέχει. ἀλλὰ ἐπέχει ἡ τοιαύτη κεφαλαλγία, ἐπειδὴ μέχρι τῆς κρίσεως συνεκτείνεται, καὶ οὕτως ἀπαλλάσσονται. ὅτι δὲ μέχρι τῆς ἐβδόμης λέγει παρεκτείνεσθαι τὴν τοιαύτην κεφαλαλγίαν, αὐτὸς ἐπὶ λέξεώς φησιν ὅτι ὁκόσοισιν ἄρξῃται ἡ κεφαλαλγία τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ, τεταρταῖοι 2) πιεζοῦνται, ἐς δὲ τὴν ἐβδόμην ἀπαλλάσσονται ἢ γοὺν αὖξεται αὐτῶν ἡ κεφαλαλγία ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας καὶ γίνεται προσθήκη ἕως τῆς τετάρτης καὶ πιεζοῦνται καὶ κρατοῦνται, καὶ οὐκέτι ἀναβιβασμὸν δέχονται, ἀλλὰ στάσις γίνεται καὶ ἀκμὴ μέχρι τῆς ἐβδόμης, καὶ οὕτως ἐν τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ λύεται καὶ παύεται.

Εἶτα ἔφη, ὁκόσοι δὲ τῇ τρίτῃ ἄρξονται πονεῖν τὴν κεφαλὴν, πεμπταῖοι πιεζοῦνται καὶ ἀπαλλάσσονται ἢ ἐνναταῖοι ἢ ἐνδεκαταῖοι. ὅθεν τινὲς λέγουσιν ὅτι ἀπροσφόρως τοῦτο εἶρηκεν, ἐὰν ἀπὸ τῆς τρίτης ἄρξονται τρεῖς καὶ ἑπτὰ, δέκα. οὐκοῦν ἐν τῇ δεκάτῃ ἔχουσιν ἀπαλλαγήναι. καὶ πῶς ἔφη, ἢ τῇ ἐννάτῃ ἢ τῇ ἐνδεκάτῃ ἀπαλλάσσονται; καὶ λέγομεν ὅτι τοῦτο ἔφη, ἵνα δείξῃ τὴν δεκάτην μηδέποτε κρίνουσαν, ἀλλὰ τὴν ἐνδεκάτην ἢ τὴν ἐννάτην 3) κρίνουσας. καὶ διὰ τί μὴ μόνῃς τῆς ἐνδεκάτης ἐμνημόνευσεν ἢ μόνῃς τῆς ἐννάτης, ἀλλὰ τῶν δύο ἐμνημόνευσε; καὶ λέγομεν, τοῦτο παρὰ τὴν σύστασιν τῆς ὕλης ἀπὸ θεωρίας εἶρηκε καὶ τὸν τόνον τῆς δυνάμεως. ἐὰν γὰρ λεπτή ἐστὶν ἡ ὕλη καὶ ἐρῶμένη ἡ δύναμις, τῇ ἐννάτῃ ἀπαλλάσσονται. εἰ δὲ παχύτερα ἐστὶν ἡ ὕλη καὶ ἄσθενής ἡ δύναμις ὥς ἂν πλείονος χρόνου δεομένη, τῇ ἐνδεκάτῃ ἔφη 4) παύσασθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἀμφοτέρων ἐμνημόνευσεν. εἶτα λέγει, οἳ δ' ἂν ἄρξονται πεμπταῖοι πονέεσθαι, τουτέοισι τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ κρίνεται ἡ νοῦσος. καὶ πάλιν 5) ἐνίστανται τινες λέγοντες, ὅτι ἐὰν

1) ἐπειδὴ — ἐπειδὴ om. M. A. 2) πιέζονται M. 3) κρίνουσαν M. 4) παύονται L. 5) ἀνίστανται M.

ψηφίσῃς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας πέντε καὶ ἑπτὰ, δώδεκα, εἰς τὴν δωδεκάτην ἢ τὸ μέγιστον εἰς τὴν τρισκαιδεκάτην κρίνεται ἡ νοῦσος, πῶς οὖν ἔφη ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ κρίνεσθαι τὸ νόσημα; καὶ λέγομεν ὅτι τοῦτο εἴρηκεν, ἵνα δείξῃ μὴ εἶναι κρισίμους, μήτε τὴν δωδεκάτην μήτε τὴν τρισκαιδεκάτην, ἀλλὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην. ἄλλως τε δὲ παχυτέραν ἔλαβε τὴν ὕλην, καὶ ἐν τῷ μέσῳ δεηθῆναι μιᾶς καὶ δύο ἡμερῶν ἐν τῇ πέψει, καὶ ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ὑπαντῆσαι τὴν κρίσιν. καὶ διὰ τοῦτο τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ἐμνημόνευσεν.

Καὶ τὰ ἄλλα κατὰ λόγον αὐτέοισι τῶν πρόσθεν γίνηται, εἰς τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην κρίνεται ἡ νοῦσος. —

Λέγει ὅτι ἐὰν τῇ πέμπτῃ ἄρξωνται πονεῖν τὴν κεφαλὴν, καὶ μηδὲν πλημμεληθῇ ὑπὸ τοῦ ἀρρώστου, ἢ ἀμέλεια 1) γένηται ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ, τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἀπαλλάσσονται ἡμέρα. τὰ δὲ ἄλλα κατὰ λόγον καλεῖ τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα, ἵνα ἀρίστη γένηται ἡ κατάκλισις, καὶ τὰ οὖρα καὶ τὰ διαχωρήματα, καὶ ἵνα εὖπνους ἔστιν ὁ ἄνθρωπος, καὶ τὰ τοιαῦτα, ὥς ἀνωτέρω εἴρηται κατὰ λόγον ὑπαντῆσαι, γίνωσκε ὅτι τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ κρίνεται ἡ νοῦσος καὶ ἀπαλλάσσονται.

Γίνεται δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα τοῖσι μὲν ἀνδράσι καὶ τῇσι γυναιξίν. —

Ταῦτα τὰ πάθη μάλιστα γίνονται, τυχὸν ὁ ἔμετος, τοῖς ἀνδράσι καὶ ταῖς γυναιξίν. 2) εἰπὼν δὲ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ τὴν τελείαν ἡλικίαν ἐδήλωσε, λέγω δὲ τὴν ἀκμαστικὴν. ἐν γὰρ τῇ ἀκμαστικῇ ἡλικίᾳ ἀθροίζεται ἡ χολή, καὶ διὰ τοῦτο ἔμεῖται. λέγει γὰρ καὶ ἄλλαχοῦ, ὅτι οἱ ἀκμάζοντες τριταίοις ἀλίσκονται.

Τοῖσι δὲ νεωτέροις γίνεται μὲν καὶ τουτέοισι, μᾶλλον δὲ ἐν τοῖσι συνεχέσι πυρετοῖσι, καὶ μάλιστα ἐν τοῖσι γνησίοιςι τριταίοιςι. —

Νεωτέρους [φησὶ] τοὺς μεираκιώδεις τῇ ἡλικίᾳ τυχὸν ἐκάλεσε. τοῖς δὲ μεираκίοις οὐ γίνεται ἔμετος ὥς ἐπίπαν

1) γίνεται L. 2) εἰπὼν — γυναιξὶ om. L.

χολῆς. εἰ δὲ καὶ γίνεται, σπανιάκις, ἐπειδὴ ἐπ' αὐτῶν χολὴ οὐκ ἀθροίζεται, ἀλλὰ τὸ αἷμα μάλιστα πλεονάζει. εἰ δὲ καὶ ἐμοῦσι, σπανίως ποτὲ ἐν τοῖς συνεχέσι πυρετοῖς, συνεχεῖς δὲ εἶπε τοὺς συνόχους, καὶ ἐν τοῖσι γνησίοισι τριταίοισι περιπίπτει, ἐπειδὴ ἐπὶ τούτων φλέγμα οὐκ ἀθροίζεται.

Οἷσι δ' ἂν ἐν τοιουτοτρόπῳ πυρετῷ κεφαλὴν ἀλγέουσιν ἀντὶ τοῦ μὲν ὀρφνῶδές τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεσθαι. —

Ὅπερ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι τοιούτῳ τρόπῳ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, τυχὸν περιεστηκῶς ὄντος τοῦ νοσήματος, ὥς ἤδη καὶ ἐπὶ τῆς κατ' ἔκρουν δι' ἐμέτων κρίσεως, καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐπὶ τῆς αἰμορροαγίας περιεστηκότι νοσήματι ὑποτίθεται γίνεσθαι τὰ σημεῖα τῆς αἰμορροαγίας, τυχὸν τὸ συνεῖναι τὴν κεφαλαλγίαν, καὶ μηκέτι ὀρφνῶδη ὄραν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ μαρμαρυγὰς καὶ λόφους ἀλεκτρούων καὶ πυραυγῇ τινα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνασπᾶσθαι τὰ ὑποχόνδρια, καὶ τὸ κνᾶσθαι τὸ ἄκρον τῆς ῥινὸς, καὶ τὸ ἐρυθρὰ εἶναι τὰ μῆλα τοῦ προσώπου, τότε γίνωσκε ὅτι ἢ κατ' ἔκρουν κρίσις δι' αἰμορροαγίας μέλλει γίνεσθαι. προστίθῃσι δὲ καὶ τοῦτο ἐνταῦθα, ὅτι ὅτε μέμνηται ὁ Ἱπποκράτης διὰ χολῆς ἔμετον, οὐ τὴν ἄκρατον λέγει χολὴν ἐμεῖσθαι, ἀλλὰ τὴν συμμεμιγμένην μετὰ φλέγματος· τότε γὰρ ἄριστόν ἐστιν ὁ ἔμετος. σπανίως δέ ποτε, 1) ἐὰν ἐμεθῇ ἄκρατος χολὴ ἅπαξ. ὁ δὲ ἐπίμονος ἔμετος τῆς ἀκράτου χολῆς μεγάλους τοὺς κινδύνους ἐπιφέρει. δῆξεις γὰρ καὶ ἀνίας καὶ ἐλκώσεις ἀπεργάζεται, δι' ὧν παροδεύει μορίων.

Τοῖσι δὲ πέντε καὶ τριάκοντα ἔτέων καὶ γεραιτέροισι. —

Φησὶν ὅτι τοῖς παρακμάζουσι τῇ ἡλικίᾳ ὁ ἔμετος τῆς χολῆς γίνεται, τοῖς δὲ γέρουσιν οὐδόλως. καὶ λέγομεν ὅτι ἡ παρακμαστικὴ ἡλικία 2) οὐκέτι γεννητικὴ χολῆς, ἀλλ' ἡ ἀκμαστικὴ. καὶ λέγομεν ὅτι τὴν προθησανρισθεῖσαν ἀπὸ τοῦ θέρους ἢ τοῦ θερικοῦ καταστήματος χολὴν ταύ-

1) ὅταν M. 2) οὐκ ἐστὶ M.

την ἐμοῦσι. γίνωσκε δὲ ὅτι τινὰ τῶν ἀντιγράφων ἔχει, τοῖσι δὲ πέντε καὶ τριάκοντα, τινὰ δὲ τεσσαράκοντα ἔχει. καὶ διὰ μὲν τοῦ εἰπεῖν πέντε καὶ τριάκοντα τὸ πέρας τῆς ἀκμαστικῆς ἐδήλωσεν ἡλικίας, ἀρχὴν δὲ τῆς 1) παρακμαστικῆς. διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν τεσσαράκοντα ἐτῶν τὸ πέρας τῆς παρακμαστικῆς ἐδήλωσεν, ἀρχὴν δὲ τῆς 2) τῶν γερόντων ἡλικίας 3) ἐμνημόνευσεν.

Τοῖσι δὲ παιδίοισι σπασμοὶ γίνονται. —

Ἐνταῦθα γενόμενος ὁ Γαληνὸς λέγει τὴν αἰτίαν καὶ μόνην, καθ' ἣν σπῶνται οἱ παῖδες, λέγων ὅτι σπῶνται οἱ παῖδες διὰ τὴν εὐπάθειαν τῶν νεύρων. εὐπαθῆ γὰρ εἰσι τὰ νεῦρα ἐπ' αὐτῶν, καὶ ἐτοίμως τοτηνικαῦτα σπῶνται. ἡμεῖς δὲ λέγομεν ὅτι ἐνταῦθα τὸν σπασμὸν ἐμνημόνευσεν ὁ Ἱπποκράτης, ἐπεὶ ὁ σπασμὸς ὁξὺ ἐστὶ πάθος. ἐνταῦθα δὲ περὶ ὁξέων νοσημάτων αὐτῷ ὁ λόγος. ἡ δὲ αἰτία καθ' ἣν γίνεται ὁ σπασμὸς τοῖς παιδίοις, διάφορός ἐστι. γίνεται γὰρ αὐτοῖς ὁ σπασμὸς ἢ διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν 4) ψυχικῶν δυνάμεων, ἢ διὰ τὸ ἀδδηφάγα εἶναι, ἢ διὰ τὸ κλαυθμυρίζεσθαι αὐτά. καὶ διὰ μὲν τὴν ἀσθένειαν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων οὕτως· τριπτῶν γὰρ 5) ὄντων κατὰ γένος ἡμῖν δυνάμεων, 6) ψυχικῶν, ζωτικῶν, φυσικῶν, τὸ διττὸν γένος καλῶς καὶ ἐρῶμένως διάκειται ἐν τοῖς παισὶν, αἱ ζωτικαὶ καὶ φυσικαί. καὶ αἱ μὲν ζωτικαὶ ὥς δηλοῖ πλούσιον εἶναι ἐπὶ τῶν παίδων τὸ ἔμφυτον θερμὸν, κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν ἀφορισμοῖς, τοῖσι δὲ παιδίοισι πλεῖστόν ἐστι τὸ ἔμφυτον θερμὸν. ἀλλὰ καὶ αἱ φυσικαὶ δυνάμεις ἐρῶμέναι εἰσὶν, ὥς δηλοῖ τὸ τρέφεσθαι καὶ αὐξάνειν. κατὰ μέντοι τὰς ψυχικὰς ἀρῶστως διάκεινται τὰ παιδιά. οὐ γὰρ λογίζονται δεόντως, οὔτε μὴν εὐκίνητα κατὰ τὰς πράξεις εἰσὶ, καὶ μάλιστα 7) κατὰ τοὺς πρώτους καιροὺς. διὰ οὖν τὸ εὐκίνητον εὐπαθῆ καὶ εὐεπηρέαστά εἰσι τὰ νεῦρα ἐπ' αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦτο σπῶνται.

Ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἀδδηφάγα εἶναι πάλιν σπῶνται. ὑπὸ γὰρ τῆς ἀδδηφαγίας καὶ τῆς ἀπεψίας, ἀθροίζουσι

1) παρακμῆς M. 2) ὁμογερόντων M. A. 3) ἐμήνυσεν M. A. 4) νεύρων add. L. 5) Sic! 6) ψυχικῆς etc. M. 7) ἐν τοῖς etc. M.

χυμους παχείς καὶ γλίσχρους καὶ ψυχροὺς καὶ ὠμοὺς, καθ' ἣν εἴωθε τὸ νευρῶδες γένος τρέφεσθαι, καὶ τοτηνικαῦτα διὰ τὸ πάχος ἐμφράττονται τὰ νεῦρα καὶ οὕτως σπῶνται.

Ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ κλαυθυμυρίζεσθαι αὐτὰ σπῶνται. ἐν γὰρ τῷ κλαυθυμυρίζειν κίνησις γίνεται τοῦ ἐγκεφάλου. τῇ οὖν κινήσει χύσις γίνεται τῶν πνευμάτων καὶ τῶν χυμῶν καὶ φέρονται ἐπὶ τὰ νεῦρα οἱ χυμοὶ καὶ ἐμφράττουσιν αὐτὰ, καὶ οὕτως σπῶνται.

Σπασμὸν δὲ ἐνταῦθα οὐ τὸν ἐπὶ ξηρότητι λέγει γίνεσθαι ἐπὶ τῶν παίδων, ὅστις καὶ ἀνιάτός ἐστιν, ἀλλὰ τὸν ἐπὶ πλήθει καὶ ἐμφράξει ὑποτίθεται σπασμὸν, ὡς δηλοῖ τὸ ἐπάγειν αὐτὸν, ἣν καὶ ἀγρυπνῶσιν. ἡ δὲ ἀγρυπνία ξηρότητα ἐντίθησι τῷ σώματι, καὶ ἐπὶ 1) ξηρότητι γίνεται. πρὸς δ' ἐστὶν εἰπεῖν, ὅτι ἡ ἀγρυπνία οὐ μόνον ξηραίνει, ἀλλὰ καὶ ὑγραίνει. εἰ μὲν γὰρ ξηρὸν παραλάβῃ ἡ ἀγρυπνία τὸ σῶμα, τῇ διαφορήσει ἐπὶ πλεον ξηραίνει αὐτό· εἰ δὲ περιπτωματικὸν καὶ ὑγρὸν, χύσιν ποιεῖται αὐτῶν τῶν ὑγρῶν, καὶ ὑγραίνει τὸ σῶμα ἡ ἀγρυπνία οὕτως καὶ φυλάττει. ὅτι δὲ περὶ τοῦ ἐπὶ πλήθει καὶ ἐμφράξει σπασμοῦ ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει, δηλοῖ τὸ ἐπάγειν αὐτὸν, ἣν καὶ ἡ γαστήρ ἐπέχεται. τοῦτο δὲ τὸ σημεῖον πληρώσεως. ἄλλως τε δὲ φύσει ἀδδηγάγα ὄντα τὰ παιδία, δι' ὑγρὰ εἰσι καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἐπὶ πλήθει ὑφίστανται σπασμὸν. ἰστέον δὲ ὅτι εἰ μὲν ἐν ἐστὶ τὸ σπασθὲν μόριον, μία ἐκφυσις πέπονθεν· εἰ δὲ διάφορά εἰσι τὰ μόρια τὰ σπασθέντα, διαφόρους δηλοῖ καὶ ἐκφύσεις πεπονθυίας. εἰ δὲ ὅλον τὸ σῶμα ἐσπάσθη, 2) τότε δηλοῖ τὴν πρώτην ἀρχὴν, λέγω δὴ τὸν ἐγκέφαλον, πεπονθυϊαν. δεῖ δὲ καὶ τοῦτο γινώσκειν, ὅτι γίνεται σπασμὸς καὶ διὰ φόβον. ἔλλ' οὗτος ὁ φόβος ἢ μέγιστός ἐστιν ἢ ὑφειμένος. καὶ εἰ μὲν μέγας ἐστὶ καὶ φοβερός ὁ φόβος, ὥστε ὑπερβαίνειν τὴν αἴσθησιν, ὥσπερ βροντὴν μεγίστην ἢ ἀστραπὴν, καὶ 3) ἐκπληγὴν ἢ αἴσθησις, τότε καὶ ἀπόλλυνται οἱ ἐκ-

1) ξηρότητα L. 2) λέγω L. 3) ἐκπληγὴν M.

φοβούμενοι. εἰ δὲ ὑφειμένους ἐστὶν ὁ φόβος, σπασμὸν ποιεῖται.

Καὶ τὸ χρώμα μεταβάλλουσι χλωρὸν ἢ πελιδνόν. —

Ἰστέον δὲ ὅτι τὰ εἰρημένα τῷ Ἱπποκράτει περὶ τοῦ σπασμοῦ, τὰ μὲν αἰτίου λόγον ἐπέχουσιν, οἷον, ἡ ἐποχὴ τῆς γαστροῦς, ἡ ἀγρυπνία, ἡ ἀδδηφαγία, καὶ ὁ κλαυθμυρισμός, τὰ δὲ σημείου, οἷον τὰ χρώματα. εἰ μὲν γὰρ χύσις γένηται τοῦ αἱματικοῦ χυμοῦ, τότε ἐρυθρὸν τὸ χρώμα γίνεται. εἰ δὲ ὁ φλεγματικὸς χυμὸς χυθῇ, συναναμίγνυται τῷ αἵματι, καὶ χλωρὸν 1) γίνεται χρώμα. εἰ δέ γε 2) πικρῇ καὶ ἀποσφιγγῇ ὁ αἱματικὸς χυμὸς, ὑποπέλιον γίνεται χρώμα. εἰ δὲ ἔτι πλέον πικρῇ ὁ αἱματικὸς χυμὸς καὶ ἀποσφηνωθῇ, 3) τότε μέλαν γίνεται χρώμα.

Οἷ' περ ἐν τῇσι φρενίτισι. —

Λέγει ὅτι ἐπὶ πληρώσει σπασμὸς τοῖς παιδίοις συμβαίνει γίνεσθαι τρεῖς μέχρι ἑπτὰ ἐτῶν. τὰ δὲ πρεσβύτερα τῶν παίδων καὶ οἱ ἄνδρες τουτέστιν ἡ μεираκιώδης καὶ ἀκμαστικὴ ἡλικία τῷ ἐπὶ ξηρότητι σπασμῷ ὥς ἐπίπαν περιπίπτουσιν. εἰ δὲ ἐπὶ σπασμῷ τῷ ἐπὶ ξηρότητι ἐκεῖνα συμβῇ τὰ 4) ὅμοια σημεῖα ἐπιγενέσθαι, οἷά περ ἐπὶ τῶν φρενιτικῶν, οἷά εἰσι τὸ δοκεῖν κροκύδας ἐκλέγειν, καὶ ἀνασπᾶν ἀπὸ τῶν ἱματίων, καὶ καρφολογεῖν, καὶ κατὰ τὸ συνεχὲς τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἀπάγειν, ἐὰν ταῦτα ἐπιφανῶσιν ἐπὶ τῷ σπασμῷ τὰ σημεῖα τοῖς ἀνδράσι, τότε γίνωσκε ὅτι καὶ ἐπιληψίαις ἐπιπίπτουσι καὶ ἀποπληξίαις καὶ οὕτως ἀπόλλυνται.

Καὶ τῶν ἄλλων τεκμαίρεσθαι ξύμπασι τοῖς σημείοισιν ὥς ἐφ' ἐκάστοισιν ἕκαστα διαγέγραπται. —

5) Ἰστέον ὅτι ἄλλο ἐστὶ τὸ ξυντεκμαίρεσθαι καὶ ἄλλο σημειώσεις. τὸ γὰρ ξυντεκμαίρεσθαι, τὸ μετὰ λόγου σημειοῦσθαι. ὁ δὲ λόγος αὐτὴν τὴν οὐσίαν ἀνιχνεύει τοῦ πράγματος. ἡ δὲ ἀπλῶς σημειώσεις τῇ πείρᾳ ἔπεται, μὴ

1) ἀναδέχεται τὸ M. A. 2) πικρῇ M. A. Fort. ἀποσφιγγθῇ.
3) τὸ L. 4) ὅμοια om. M. 5) ἰστέον ὅτι om. L.

δυναμείης αἰτίαν ἀποδοῦναι τῆς σημειώσεως. θαυμάσαι δὲ ἐστὶ τὴν μεγαλόνοιαν τοῦ Ἱπποκράτους, ὅτι διὰ δύο λέξεων τὰ τε καθόλου συμπεριέλαβε καὶ τὰ κατὰ μέρος. εἰρηκῶς γὰρ τὰ ἐφ' ἑκάστοις, τὰ καθόλου ἐσήμανεν. εἰρηκῶς δὲ τὰ ἕκαστα, τὰ κατὰ μέρος ἐδήλωσε. διὰ γὰρ τοῦ ἐφ' ἑκάστοις περὶ τῶν καθόλου διελέχθη οὕτως· διελέχθη γὰρ περὶ οὔρων, περὶ διαχωρημάτων καὶ ἰδρώτων καὶ ἐμέτων καὶ τῶν τοιούτων. διὰ δὲ τοῦ ἐπάγειν, ἕκαστα ἰδίᾳ γέγραπται, περὶ τῶν κατὰ μέρος 1) διελέχθη. καὶ ὅτι αἱ διαφοραὶ τούτων ἤδη 2) ἐγγράφησαν. παραδέδωκε 3) γὰρ ἡμῖν οὔρου διαφορὰς, οἷόν ἐστι τὸ κριμνῶδες, τὸ πιτυρῶδες καὶ νεφελῶδες καὶ ἐναιώρημα καὶ τὰ τοιαῦτα. ἀλλὰ καὶ διαχωρημάτων διαφορὰς παραδέδωκεν. ἐμνημόνευσε γὰρ τρύζοντος διαχωρήματος καὶ ὑφαίμου καὶ μέλανος καὶ τῶν τοιούτων. ἀλλὰ καὶ ἰδρώτων διαφορὰς παραδέδωκεν. ἔφη γὰρ, ποῖοι κατὰ φύσιν εἰσὶν ἰδρώτες, καὶ ποῖοι παρὰ φύσιν καὶ ὅτι οἱ μὲν θερμοὶ εἰσιν ἰδρώτες, οἱ δὲ ψυχροὶ, καὶ ἥ δι' ὅλου τοῦ σώματος γίνονται ἢ ἐν μέρει τοῦ σώματος. ἀλλὰ καὶ περὶ πτυέλου 4) διελέχθη διαφορὰς ἀφρώδους καὶ ὑποπύου καὶ τῶν τοιούτων. ἀλλὰ καὶ ἐμέτου ἔφη διαφορὰς χολώδους καὶ φλεγματώδους, καὶ συναναμειγμένων τούτων καὶ τὰ τοιαῦτα. σκόπει οὖν μεγαλόνοιαν ἀνδρὸς, πόσα διὰ δύο λέξεων ἐσήμανεν. ἐκ τούτων οὖν ἀπάντων τῶν ἤδη εἰρημένων σημείων προγνώσῃ τοὺς τεθνηξομένους καὶ 5) σωθησομένους ἐπὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων.

Χρὴ δὲ τὸν μέλλοντα ὁρθῶς προγινώσκειν τοὺς τε περιεσόμενους καὶ τεθνηξομένους καὶ τὰ ἐξῆς. —

Εἰπὼν ὁρθῶς προγινώσκειν ἐσήμανε τὸ ἀκριβῶς καὶ τὸ αἰεὶ καὶ ὥς ἐπίπαν προγινώσκειν. τὸν γὰρ τοιοῦτον οὐ λήσεται, ὅπῃ τρέψηται τὸ νόσημα, ἀλλὰ γινώσκειν καὶ τοὺς ἀπολλυμένους καὶ τοὺς περισωζομένους τῇ ἀκριβεῖ προγνώσει.

1) διελέχθη Codd. 2) ἐγγεγράφησαν M. A. 3) δὲ L. 4) διελέχθη Codd. 5) ἐσομένους M. A.

Τὰ σημεῖα ἐκμανθάνοντα ταῦτα πάντα δύνασθαι κρίνειν. —

Ἀντὶ τοῦ ἐκμελετᾶν τὸ μανθάνειν εἶπεν, ὅτι δεῖ σε αἰεὶ ἐκμελετᾶν καὶ ἔχειν κατὰ νοῦν τὰ σημεῖα ταῦτα τὰ ὑπ' ἐμοῦ λεχθέντα. ἐὰν γὰρ αἰεῖσε ἐκμελετᾷς αὐτὰ, δύνασαι καὶ κρίνειν, ποίας εἰσὶ δυνάμεως, εἴτε ἀγαθὰ 1) ἢ κακὰ. τὰ ἀγαθὰ ἀγαθὰ ἐστὶ, καὶ τὰ κακὰ κακὰ ἐστὶν.

Εἰσλογιζόμενον τὰς δυνάμεις αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας. —

Τὸ λεγόμενον ἐνταῦθα, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι οὐ δεῖ προσέχειν τῷ ἀριθμῷ τὰ σημεῖα, ἀλλὰ τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ δυνάμει τῶν σημείων. πολλάκις γὰρ ἐν σημείον ἀγαθόν ἐστὶ, πολλὰ δὲ κακὰ, καὶ περιγίνεται τὸ ἐν σημείον διὰ τὴν ἰσχύν. οὕτως γοῦν πολλάκις εἰσερχόμενος εἰς τὸν ἄρρώστον εὐρίσκω αὐτὸν εὐσφυκτον, καὶ τῇ εὐσφυξίᾳ εὐπνουν, πολλὰ δὲ σημεῖα κακὰ ἐν τοῖς κενουμένοις, τυχὸν δὲ οὕρων καὶ ὑποχωρημάτων καὶ ἰδρώτων, καὶ λέγω ὅτι διὰ τὴν ἰσχὺν τῆς εὐσφυξίας περιγίνεται ὁ ἄνθρωπος. καὶ ἰδοὺ ἐν σημείον τὸ κῦρος 2) εἶχε παρὰ τὰ πολλὰ. ἐστὶ δ' ὅτε 3) σημειούμεθα ἐκ τῶν κενουμένων καὶ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν. καὶ ἀναγκαιότεραι αἱ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν σημειώσεις ἢ περὶ τῶν κενουμένων, ἐπειδὴ αἱ ἐνέργειαι ὑπὸ δυνάμεων ἐπιτελοῦνται. καὶ αἱ δυνάμεις τριτταὶ εἰσιν ἢ ψυχικαὶ ἢ ζωτικαὶ ἢ φυσικαί. καὶ αἱ μὲν ψυχικαὶ σημειώσεις τιμιώτεραί εἰσι καὶ τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ δυνάμει τῶν ζωτικῶν. καὶ πάλιν αἱ ζωτικαὶ τιμιώτεραί εἰσι τῶν φυσικῶν. διὰ τοῦτο οὖν ὁ Ἱπποκράτης λέγει ὅτι δεῖ τὰς σημειώσεις οὐ τῷ ἀριθμῷ προσέχειν, ἀλλὰ τῷ ἀξιώματι.

Εὖ μέντοι χρὴ εἰδέναι περὶ τε τῶν τεκμηρίων καὶ τῶν σημείων. —

Παρακελεύεται ὁ Ἱπποκράτης τὸν ἰατρὸν καὶ τῷ λόγῳ κεχρησθαι καὶ τῇ πείρᾳ. ταῦτα δὲ ἔφη καὶ ὡς δογματικὸς καὶ ὡς ἐμπειρικός. διὰ γὰρ τοῦ εἰπεῖν αὐτὸν, ὅτι χρὴ εἰδέναι, 4) καὶ περὶ τῶν τεκμηρίων τὸ ἐπιστημονικὸν ἐδήλωσε τοῦ λόγου. διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν καὶ τῶν ἄλλων

1) εἴτε M. 2) ἔσχε M. A. 3) σημειούμενος M. A. 4) καὶ om. M.

σημείων, τὸ στοχαστικὸν τῆς πείρας ἐδήλωσε. δεῖ οὖν τὸν ἱατρὸν καὶ δογματικὸν εἶναι καὶ ἐμπειρικόν.

Ἐπειδὴ καὶ ἐν Λιβύῃ καὶ ἐν Δήλῳ καὶ ἐν Σκυθίῃσι φαίνεται τὰ προγεγραμμένα ἀληθεύοντα σημεία. —

Ἀποροῦσί τινες λέγοντες, ὅτι πῶς ὁ Ἱπποκράτης βραχυλόγος ὢν, ἐνταῦθα φαίνεται πολλῶ λόγῳ κεκορημένος. ἤδη γὰρ ἀνωτέρω εἰπὼν, ὅτι ἐν παντὶ ἔτει καὶ πάσῃ ὥρᾳ ἡδύνατο εἰπεῖν καὶ ἐν πάσῃ χώρᾳ τὰ αὐτὰ ἐστὶ σημεία, καὶ ἐν τούτῳ ἀρκεσθῆναι, ἀλλὰ πολυλογία ἐχρήσατο καὶ ἐκάστην χώραν ἐμνημόνευσε, Λιβύην καὶ Δήλον καὶ Σκυθίαν; καὶ λέγομεν ὅτι ἐπίτηδες τοῦτο πεποίηκεν, ἀποκρουόμενος ἀπορίαν μεγίστην. ἵνα γὰρ μή τις ἀπορήσῃ αὐτῷ, 1) ὅτι οὖν καὶ ἐν τῇ θερμοτάτῃ χώρᾳ καὶ ἐν τῇ ψυχροτάτῃ τὰ αὐτὰ σημεία ἐστὶ, τὰ ἀγαθὰ ἀγαθὰ, καὶ τὰ κακὰ κακὰ. ταύτην οὖν τὴν ἀπορίαν 2) προανακρουόμενος παραδειγματικῶς ἐμνημόνευσε καὶ τῆς θερμοτάτης χώρας καὶ τῆς ψυχροτάτης καὶ τῆς εὐκράτου, ὅτι ἐπὶ πάσης χώρας τὰ ἀγαθὰ σημεία ἀγαθὰ ἐστὶ καὶ τὰ κακὰ κακὰ ἐστὶ. καὶ διὰ τοῦ μνημονεῦσαι Λιβύης, τὴν θερμοτάτην χώραν ἐδήλωσε, διὰ δὲ τῆς Σκυθίας, τὴν ψυχροτάτην, διὰ δὲ τῆς Δήλου, τὴν εὐκράτον.

Ποθεῖν δὲ χρὴ οὐδενὸς νοσήματος τοῦνομα καὶ τὰ ἐξῆς. —

Ἴσως τις ἀπορεῖ ὅτι ὁ Ἱπποκράτης πάντα προθέμενος παραδοῦναι τὰ ὀξέα νοσήματα, οὔτε γὰρ τοῦ συνόχου ἐμνημόνευσεν οὔτε τοῦ καύσου, καίτοι καὶ αὐτῶν ὀξέων νοσημάτων ὄντων. 3) προσαπολογεῖται ὁ Ἱπποκράτης, λέγων ὅτι οὐ περὶ τὴν ὀνομασίαν τῶν νοσημάτων σπουδάζω ζητεῖν, ὅτι τοῦ δεινὸς νοσήματος ὀνομαστί οὐκ ἐμνημόνευσα, ἀλλὰ δεῖ σκοπεῖν, ἔάν τι τῶν 4) ἀναγκαίων παρέλειπα σημείων. περὶ γὰρ σημείων ὁ λόγος, οὐ περὶ ὀνομάτων. ἐστὶ δὲ εἰπεῖν ὅτι καὶ τούτων τῶν νοσημάτων ἐμνημόνευσε δυνάμει, καὶ μὴ ὀνομαστί. καὶ σύνοχον μὲν ἐμνημόνευσεν, ἥνίκα ἔλεγεν, οἳ τε γὰρ

1) cur. 2) προνοούμενος L. 3) προεπολ. M. 4) ἀνάγκων L. παρέλειπεν M.

εὐηθέστατοι τῶν πυρετῶν καὶ ἐπὶ σημείων ἀσφαλεστά-
των βεβῶτες τεταρταῖοι παύονται, ὁ δὲ σύννοχος ἐντος
τῆς τετάρτης κρίνεται. ἀλλὰ καὶ τοῦ καύσου ἐμνημόνευ-
σεν, ἐν οἷς ἔλεγεν, ὅτι τινὰ τῶν νοσημάτων τῇ 1) ἐβδόμῃ
κρίνεται, ὁ δὲ καῦσος τῇ ἐβδόμῃ κρίνεται πάντως. ἢ
εἰπέ ὅτι τοῦτο πεποίηκεν, ἐπειδὴ ἐγίνωσκεν, ὅτι οὐ παντὶ
ἔθναι ἢ αὐτῇ ὀνομασία τῶν 2) ὀνομάτων ἐστὶν, ἀλλ' ἐτέρως
3) ὠνόμασται, καὶ ἀλληράλλως κέχρηται τοῖς ὀνόμασι
τῶν νοσημάτων. ἄλλως γὰρ παρὰ Σύροις καὶ ἄλλως παρ'
Αἰγυπτίοις καὶ ἄλλως παρὰ Ῥωμαίοις. καὶ διὰ τοῦτο
τῶν μὲν ὀνομάτων κατεφρόνησε, τῶν δὲ πραγμάτων καὶ
αὐτῶν τῶν σημείων φροντίδα καὶ σπουδὴν ἐποιήσατο, ἐν
οἷς σὺν Θεῷ ἢ τε παροῦσα πραγματεία πληροῦται, καὶ
τὰ σχόλια τοῦ προγνωστικοῦ. δόξα τῷ Θεῷ. ἀμήν.

---

1) τετάρτη M. 2) Fort. νοσημάτων. 3) ὀνομάζεται L.

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΚΑΙ ΙΑΤΡΟΥ
ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΓΛΑΥΚΩΝΑ
ΓΑΛΗΝΟΥ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗΝ.

1) **Ο**τι μὲν οὐ τὴν κοινὴν μόνον ἀπάντων ἀνθρώπων φύσιν, ὧς Γλαύκων, ἐπίσταςθαι χρὴ τὸν ἰατρὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰδίαν ἐκάστου, πάλαι τε πρὸς Ἱπποκράτους ὁρθῶς εἴρηται καὶ ἡμῖν δὲ ἐκ' αὐτῶν, ὥς οἶσθα, τῶν ἔργων τῆς τέχνης ἱκανῶς ἐσπούδασται. —

Τὸ προοίμιον δύο ταῦτα ὑποτείνεται, πρῶτον μὲν, πόθεν ἢ τῆσδε συγγραφῆς ὑπόθεσις γέγονεν, ὅτι Γλαύκων ὁ τὴν αἰτίαν ποιησάμενος. δεύτερον δὲ δείκνυσιν, ποῖα μὲν ἐρμηνεύεσθαι τῷ λόγῳ δυνατόν, ποῖα δὲ ἀδύνατον. τὰ μὲν οὖν κοινὰ τῷ λόγῳ δυνατόν παραδιδόναι, τὰ δ' ἴδια οὐκέτι. τίς γὰρ δύναται τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν τῆς ἐν ἐκάστῳ ἰδιότητος φωρᾶσαι; τινὲς μὲν οὖν ὑπέλαβον, 2) αὐτὸν τὴν κοινὴν φύσιν ἐνταῦθα λέγειν τῶν ἀνθρώπων τὴν ὑγρὰν καὶ θερμὴν λέγοντες, ὅτι ἐν ἐπι-

C o d i c e s.

A. Codex Ambrosianus L. 110. chartaceus, forma quart. saec. XV. olim Pinellianus, unicus est graecus, quem huius commentarii superstitem in itineribus meis reperi.

G. Versio latina Augustini Gadaldini Mutinensis medici.

1) Codex Ambrosianus Galeni verba haud raro omittit, quae apud Gadaldinum latine leguntur. 2) Galenum.

κρατεία τοῦ ὑγροῦ καὶ θερμοῦ ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν φύσιν. οὗτοι δὲ δοκοῦσί μοι τῶν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως εἰρημένων ἐν τε ταῖς περὶ κράσεων καὶ ταῖς ἄλλαις αὐτοῦ ἀπάσαις πραγματείαις ἐπιλελῆσθαι. σχεδὸν γὰρ ἀποφαίνεται πανταχοῦ τὰς τῶν ἀνθρώπων κράσεις, ὅτι εἶναι τέσσαρας μὲν ἀπλᾶς, τέσσαρας δὲ συνθέτους, καὶ πρὸς γε τούτων ἀπασῶν τὴν εὐκρατον. καὶ ἔστιν εὐρεῖν ταύτας ἀπάσας ἐπὶ τῶν ἀνθρωπείων σωμάτων. τί δὴ ποτ' οὖν τὰς λοιπὰς παρέντες τὴν θερμὴν καὶ ὑγρὰν εἰρήκασιν, ἣν καὶ μοχθηρὰν ὑπολαμβάνει, καὶ σηπεδονωδῶν αὐτὴν ἀποφαίνεται νοσημάτων αἰτίαν εἶναι. ἡμεῖς δὲ λέγομεν, ὅτι τῆς φύσεως ὄνομα παρὰ τε τῷ Ἰπποκράτει, καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ κατὰ τεσσάρων φαίνεται σημαίνων. σημαίνει γὰρ ποτε τὴν κράσιν ὅταν 1) λέγῃ· τῶν φύσεων αἱ μὲν πρὸς θέρους, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ ἢ κακῶς πεφύκασιν· ποτὲ δὲ τὴν μορίων κατασκευὴν, ὥσπερ ὅταν λέγῃ· τινὰς εἶναι τὴν φύσιν στενοθώρακας, καὶ ἄλλους ὅσοι τὰ σκέλη οἷον ἐλαφρότερα καὶ πρὸς τὴν ἀναλογίαν 2) τῶν ἄλλων λεπτότερα ἔχουσι. σημαίνει δὲ ποτε καὶ τὴν τῶν σωμάτων διοικητικὴν δύναμιν, ὅταν λέγῃ ὁ Ἰπποκράτης· φύσιες νούσων ἱητροί. σημαίνει δὲ καὶ τὴν ὁρμὴν τῶν ψυχῶν, ὅταν λέγῃ, φύσιες ζώων ἀδίδακτοι. ἐνταῦθα τοίνυν τὸ τῆς φύσεως ὄνομα φέρει οὐ κατὰ τῆς κράσεως, οὐδὲ κατὰ τῆς τῶν ψυχῶν ὁρμῆς, ἀλλὰ κατὰ τῶν λοιπῶν δύο. ἔστι γὰρ εὐρεῖν τῷ ὄντι κοινὴν τινα δύναμιν ἐπὶ πάντων ἀνθρώπων, οἷον τὴν ἀλλοιωτικὴν καὶ τὴν ἀποκριτικὴν καὶ τὴν καθεκτικὴν καὶ τὴν ἐλκτικὴν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν εὐαισθητικὴν καὶ τὴν κινητικὴν, καὶ πᾶς ἄνθρωπος πάσας ἔχει τὰς δυνάμεις, καὶ οὐχὶ παῖς μὲν ἔχει, ἀκμάζων δὲ οὐκ ἔχει, γέρον δὲ οὐκ ἔχει, ἀλλὰ 3) πάντες ὁμοίως αὐτὰς ἔχει ἐν θέρει καὶ ἐν πάσῃ ὥρᾳ καὶ χώρᾳ καὶ ἐν πάσῃ καταστάσει, ὥστε καὶ τὰς ὑπὸ τούτων γινομένης ἐνεργείας ἔχουσι. καὶ λέγονται ταῦτα εἶναι κοινὰ πάντων ἀνθρώπων ἅπασιν ὁμοίως ὑπάρχοντα. ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν τῶν μορίων κατασκευὴν

1) λέγει Α. 2) pro superiorum ratione G. Fort. legit ἄνω. λεπτοτέρων Α. 3) πᾶντας Α. Fort. ἔχουσι.

πάντες ὁμοίως ἔχουσιν. οὐ γάρ ἐστιν ὅστις οὐκ ἔχει κεφαλὴν τε καὶ χεῖρα καὶ πόδας. οὐδὲ γὰρ εἴ τις τέρας ἐτέχθῃ, παρὰ τοῦτο τὸν καθόλου λόγον αἰτιᾶσθαι χρή, ὥς οὐχὶ ὑγιῶς εἰρημένον. ἅπαντες γοῦν οἱ κατὰ τὴν φύσιν ἔχοντες τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, καὶ ἀπλῶς ὅλον τὸ σῶμα διηρημένον ἔχουσι τοῖς αὐτοῖς μορίοις, καὶ οὐ διαφέρουσι. αὕτη μὲν οὖν ἐστὶν ἡ κοινὴ φύσις. ἔστι δὲ καὶ ἐν ἐκάστῳ ἰδίᾳ διαφορὰ. ἡ μὲν ἐν τῷ Πλάτῳι ἀλλοιωτικὴ διαφέρει τῆς ἐν τῷ Δίῳι διαφορᾷ τινι ἀρρήτῳ καὶ λόγῳ ὑποπεσεῖν μὴ δυναμένη. καὶ χρή διὰ τούτων ἰδίων ὑποχωροῦντας διὰ τὴν περὶ αὐτὰς δυσχέρειαν περὶ τῶν κοινῶν ποιεῖσθαι τὸν λόγον, ἵνα οὕτως ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τὰ κατὰ μέρος ἐφαρμόζοντες τὸν λόγον, μὴ πάντα σφαλλώμεθα.

- 1) Οὐ μὲν γράφειν γε δυνατόν ὥσπερ τὴν κοινὴν, οὕτω καὶ τὴν ἰδίαν ἐκάστου, ἀλλ' ὑπεναντίως ἔχει τὰ γράμματα πρὸς τὰς πράξεις ἄλλοθί τε πολλαχόθι καὶ οὐχ ἥκιστα ἐν τοῖς νῦν ὑπ' ἐμοῦ προκειμένοις. —

Διὰ μὲν τῶν εἰρημένων ἀνωτέρω τὴν κατὰ μέρος ἡϋξῆσε χρείαν, διὰ δὲ τῶν νῦν λεγομένων τὴν τούτων θήραν τε καὶ κατάληψιν, ὥς ἀδύνατον οὔσαν ὑποπεσεῖν τῷ λόγῳ, δηλοῖ καὶ φησιν, ὑπεναντίως ἔχειν ὥσπερ τὰ κοινὰ πρὸς τὰ κατὰ μέρος, οὕτω καὶ τὰ γράμματα πρὸς τὰς πράξεις. ἐν μὲν γὰρ τῷ πράττειν τὰ τῆς τέχνης ἔργα καὶ μεταχειρίζεσθαι τὰ κατὰ μέρος ζητοῦμεν. εἰσιόντες γοῦν παρὰ τινι τῶν ἀρρώστων, οὐ τὴν κοινὴν θεραπεύομεν, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ φύσιν. ἐν δὲ τοῖς λόγοις τὰ κατὰ μέρος ἀδύνατον μὲν λέγειν τε καὶ ἐρμηνεύειν, τῇ δὲ περὶ τῶν κοινῶν ὑπάγομεν αὐτὰ διδασκαλίᾳ· καὶ τοῦτό ἐστιν οὐ μόνον ἐν τῷ περὶ πυρετῶν λόγῳ, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις παθήμασι. καὶ γὰρ καὶ περὶ ἐκείνων μὲν τοῖς ἔργοις τὸ μερικὸν θεραπεύομεν, ἐν δὲ τοῖς λόγοις τὸ καθόλου διδάσχομεν.

1) κείμενον A. Sed κείμενον i. e. Galeni verba omisit. Statim sequitur ἐξήγησις.

Ἡξίωσας μὲν γὰρ ἡμᾶς ἱαμάτων τινά σοι καθόλου μέ-
θοδον ὑποτυπώσασθαι καὶ τὰ ἐξῆς. —

Ἐνταῦθα πιστώσασθαι μᾶλλον τὸν ἑαυτοῦ λόγον βου-
λόμενος, ὅτι δὴ τὰ κατὰ μέρος ἐστὶν ἀδύνατον ἐρμηνεύειν
τὸν λόγον, καὶ ταῦτα ἐπήγαγεν, ἐν ᾧ δείκνυσι μὲν 1) ἑαν-
τὸν αἰτήσαντα θεραπευτικὴν αὐτῷ διὰ συντόμων γρά-
ψειν μέθοδον. ἀλλ' ἐπειδὴ ταύτην, φησὶν, οὐκ ἐνδέχεται
προβῆναι, εἰ μὴ διὰ τεττάρων τούτων, ποσότητός τε καὶ
ποιότητος, καὶ τρόπου χρήσεως καὶ τοῦ καιροῦ, χρή δη-
λονότι καὶ τούτους κατορθῶσαι. ἡ μὲν οὖν ποιότης ἀπὸ
τῆς διαθέσεως εἶδους λαμβάνεται. εἰ μὲν θερμὸν τὸ νό-
σημα, ψυχόντων ἡμῶν, εἰ δὲ ψυχρὸν, θερμαινόντων,
ὥσπερ γε καὶ εἰ ξηρὸν, ὑγραινόντων, καὶ εἰ ὑγρὸν, ξηραι-
νόντων. ἀλλ' οὐκ 2) ἄρκει ταῦτα μόνον ἡμᾶς εἰδέναι,
ἀλλὰ καὶ τὸ ποσὸν χρή μετρηῆσαι τῶν προσαγομένων βοη-
θημάτων, ὅπερ οὐκέτι ἀπὸ τοῦ εἶδους, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ
ποσοῦ τῆς διαθέσεως καὶ τοῦ κατὰ αὐτὴν μεγέθους λαμ-
βάνεται. ἔγνωκὼς γὰρ εἰ τύχει, ὅτι δεῖ ψύξαι, εἰ 3) μὴ
εἰδείημεν καὶ τὸ μέτρον ὅπόσον δεῖ ψύξαι, σφάλλεσθαι
μὲν περὶ τὴν ἴασιν ἀναγκαῖον. ὥς ὅσοι γε τὸ ποσὸν ἡγνό-
ησαν, ἢ ἀτελέστερον ἐχρήσαντο τοῖς βοηθήμασιν, ἢ γοῦν
καὶ εἰς ἐναντίαν τὸ σῶμα φέροντες τὴν δυσκρασίαν ἐλα-
θον. χρή δὲ καὶ τὸν τρόπον εἰδέναι τῆς χρήσεως, οἷον εἰ
τύχει, στομάχῳ πάσχοντι πῶς δεῖ προσάγειν τὰ βοηθή-
ματα, ἔσωθεν ἢ ἔξωθεν. πολλάκις γὰρ ἀθεράπευτος ὢν
ὁ στόμαχος οὐκ ἀνέχεται τινος τῶν προσφερομένων φαρ-
μάκων ἔνδοθεν. ἐπὶ τούτου γοῦν ἀγαπῶμεν ἔξωθεν
4) προσάγειν τὴν ἴασιν· ἀλλὰ καὶ δυσεντερία, ἔλκος δὲ
αὕτη ἐν ἐντέροις, ποτὲ μὲν διὰ τῶν κάτω, ποτὲ διὰ τῶν
ἄνω τὸν τρόπον ἡμῖν τῆς χρήσεως ὑπαγορεύει. τοῦ μὲν
γὰρ ἔλκους ἐν τοῖς λεπτοῖς ἐντέροις ὄντος, διὰ τῶν ἀνω-
τερικῶν βοηθημάτων τὴν θεραπείαν ποιούμεθα· κάτω δὲ
ἐν τοῖς παχέσιν ὑπάρχοντος, τοῖς κατωτερικοῖς χρῶμεθα.
καὶ ἐστὶν οὐχ ὁ τυχὼν οὗτος σκοπός. ἀπάντων μὲν τοι-
ούτων ἐστὶ δυσδιαγνωστότατος ὁ καιρὸς, ὀξύτατος ὢν,

1) Fort. αὐτὸν. 2) ἄρχει A. sufficit G. Unde scripsi ἄρχει. ἡμῶν
A. 3) μὲν A. ἴδμεν A. 4) προσάγει A.

καθὰ καὶ Ἰπποκράτης ἐν ἀφορισμοῖς ἀπεφώνηκετο εἰρηκῶς, ὁ δὲ καιρὸς ὀξύς. τῷ γὰρ αἰεὶ ῥεῖν τὰ ἡμέτερα σώματα, καὶ ἄλλοτε ἄλλως ἔχειν, ἀνάγκη καὶ τὰ βοηθήματα ἐπ' αὐτῶν διάφορα εἶναι, καὶ ἄλλα καθ' ἕκαστον καιρόν. οὐ δυνάμεθα γοῦν τὸν καιρὸν, ὀξύτατον ὄντα, καταλαβεῖν, οὐδ' ἂν τις αὐτῷ συμπαρομαρτῆσαι δυνήσαιοτο, ὥστε τὸ πρόσφορον εὐκαίρως προσαγαγεῖν βοήθημα. καὶ διὰ τοῦτο τὰς ἀποτυχίας ὁρῶμεν γινομένας οὐ μόνον τοῖς ἰδιώταις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀρίστοις ἰατροῖς. ἀλλ' οἱ μὲν ἰδιῶται παρὰ τὴν ἑαυτῶν ἀπειρίαν πταίουσι, οἱ δὲ τεχνῖται διὰ τὴν τοῦ πράγματος ἀκαταληψίαν. τεσσάρων τοίνυν τούτων ὄντων σκοπῶν, οἱ μὲν δύο κοινοί τε καὶ εὐδιάγνωστοι καὶ τοῖς ἰδιώταις, ὃ τε τρόπος τῆς χρήσεως καὶ ἡ ποιότης. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι τὸ θερμὸν δεῖ ψύχειν, καὶ τὸ ψυχρὸν θερμαίνειν; ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος τῆς χρήσεως, εἰ καὶ τῆς ποιότητός ἐστι δυσκολώτερος, ἀλλὰ οὐ πάντῃ 1) δυσφώρατος. τὰ δὲ λοιπὰ δύο ἴδιά τε καὶ δυσδιάγνωστα, ὃ τε καιρὸς καὶ ἡ 2) ποσότης καὶ οὐκ ἐνδέχεται τινα πάθος τι κωλύσαι, μὴ τούτοις τοῖς σκοποῖς χρησάμενον. ἐν αὐτοῖς γὰρ ἤδη τοῖς ἔργοις τὴν τέχνην αὐτῶν ἐξ ἀνάγκης δεόμεθα. εἰ τοίνυν ἀναγκαῖόν ἐστι διὰ τούτων ποιεῖσθαι τὰς θεραπείας, καὶ δίχα τούτων οὐκ ἐνδέχεται τὴν ἴασιν ἐπιτελεσθῆναι, ἐπεὶ ἕκαστον ἴδια ἐστὶ, τὰ δὲ ἴδια γράφειν ἐστὶ δυσχερὲς, ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ τὰ κοινὰ τρεπόμεθα, καὶ ταῦτα διδάσκουμεν προηγουμένως εἰς τὰς θεραπείας οὐδὲν ἡμῖν συμβαλλόμενα, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον. ἐκεῖνα γὰρ τοῖς κατὰ μέρος ἐφαρμόζοντες, ὀλιγάκις ἀποτυγχάνομεν.

Καὶ μὲν δὴ καὶ μέγα τὸ ποσὸν εὐστόχως συναρμωσθὲν εἰς δύναμιν ὁ αὐτὸς ἀνὴρ ἔγραψε καὶ τὰ ἑξῆς. —

Καλῶς προστέθεται τῷ λόγῳ τὸ εὐστόχως. στοχαστικὸν δέ ἐστι τὸ ποσόν. καὶ οὐκ ἂν τις δύναιτο σταθμίσασθαι τοῦτο κατὰ ἀκρίβειαν, ἀλλὰ ἕκαστος ὥς ἂν ἔχη φρονήσεως, οὕτω πλησίον τοῦ ἀκριβοῦς ἀφικνεῖται. καὶ ταύτη

1) δυσφώρατος A. 2) ποιότης A. quantitas G.

πολλοὶ 1) τῶν ἱατρῶν τῶν πέλας διήνεγκαν τῶν ἀφρο-
νεστέρων ἐκείνων, ὄντες ἀμείνονες τοῦ ποσοῦ καταστοχά-
ζεσθαι· 2) τῶν δ' εἰς δύναμιν ἐπὶ τῶν βοηθημάτων
παραληπτέον, ἢ ἐπὶ τῆς τοῦ κάμνοντος δόσεως, ἢ ἐπὶ
τοῦ ἱατρεύοντος. ἐπὶ μὲν τῶν βοηθημάτων οὕτως, ὅταν
προσάγωμεν σώματι νοσοῦντι ἢ τροφήν ἢ φάρμακον,
χρὴ τούτων ἐξετάζειν οὐ τὸν ὄγκον, ἀλλὰ τὴν δύναμιν
3) * . . . . καὶ ἐν μικροῖς πολλὴν. ἀμέλει γοῦν τῶν ἐρπε-
τῶν ἰὸς ἐλάχιστος μὲν τῷ ὄγκῳ, μέγιστος δὲ τῇ δυνάμει·
ἔρπει γοῦν αὐτίκα περὶ τὴν καρδίαν, παρὰ ἥπαρ, παρὰ
ἐγκέφαλον, καὶ ταῖς ἀρχαῖς τὸ ὅλον συνδιαφθείρει. λά-
χανα πολὺν μὲν ὄγκον ἔχει, δύναμιν δὲ ἐλαχίστην· σφόδρα
γὰρ ὀλίγην παρέχει τῷ σώματι τροφήν. διὰ τοῦτο πολλοὶ
τῶν ἰδιωτῶν 4) θαυμάζουσι.

Ἱπποκράτης μὲν καὶ τοῦτο πρῶτος ἀπάντων ὧν ἴσμεν
γέγραφεν καὶ τὰ ἐξῆς. —

Ἀτέχνους μὲν φησι τοὺς ἀλόγως μετιόντας τὴν τέχνην,
καθὰ καὶ ὁ Πλάτων ἐμφαίνει λέγων· 5) τέχνην δ' ἐγὼ
οὐ καλῶ, ὃ ἂν εἴη ἄλογον πρᾶγμα, τεχνίτας δὲ, τοὺς
ταῖς Ἱπποκρατείαις μεθόδοις κατὰ τῶν νοσημάτων ὀπι-
ζομένους. ἔχουσι τοίνυν οἱ τεχνῖται πλεον τῶν ἀτέχνων
ἐκ τῆς τοιαύτης διαγνώσεως, καθὰ καὶ ὁ Ἱπποκράτης ἐν
προγνωστικῷ δείκνυσι λέγων· προγινώσκων γὰρ καὶ προ-
λέγων παρὰ τοῖς νοσέουσιν τὰ τε παρόντα καὶ τὰ προγε-
γονότα καὶ τὰ μέλλοντα ἔσσεσθαι, πιστεύοιτ' ἂν γινώσκειν
τὰ τῶν νοσεόντων πρᾶγματα. ἐκ δὲ τούτων ἐν ἐκείνοις
ἀποδείκνυσι καὶ τὴν θεραπείαν ἄριστα αὐτῷ προβησο-
μένην. ἀλλὰ πόθεν αὐτῷ ἡ διάγνωσις ἔσται; ἢ δηλονότι
ἐκ τοῦ εὐμεθόδως τῇ τέχνῃ χρήσασθαι. τὸ δὲ εὐμεθόδως
οὐδ' ἕτερόν ἐστιν ἢ κατὰ διαίρεσιν ὁρθῆν, ὥστε τὰ
γένη λαβόντα καὶ τῶν οἰκείων διαφορῶν εἰς εἶδη τέμ-

1) Excellentes medici caeteris imprudentioribus praestant G. unde emendavi ἀφρονεστέρων. Codex εὐφρον. 2) Fort. τὸ. 3) quippe multa invenire licet, quae in magna mole parvam vim, vel in parva magnam obtineant. G. Desunt igitur: ἔστι γὰρ εὐρεῖν πολλὰ ἐν πολλῷ ὄγκῳ ὀλίγην δύναμιν κατέχοντα. 4) G. asteriscum, lacunae signum, adpinxit. 5) In Phaedro.

νοντα, οὕτως εἰς τι καταντᾷ ἄτομον, ὃ μηκέτι τομὴν ἐπι-
δέχεται. τοῦτο καὶ Μνησίθεος πεποίηκε, φιλοσοφίαν τε
καὶ τὴν ἄλλην παιδείαν ἠκριβωμένος, καὶ κατὰ τὴν ἰα-
τρικὴν δὲ τὰ πρωτεῖα φέρων. οὗτος 1) πρώτως ἐπεχεί-
ρησε μεθ' Ἱπποκράτην μεθόδῳ τὴν ἰατρικὴν συστήσα-
σθαι, τοιαύτῃ διαιρέσει χρῶμενος. καὶ εἰ δοκεῖ, τὴν ἐκεί-
νου διαίρεσιν εἰς μέσον παραγάγωμεν. ἔλεγε τοίνυν ὁ
Μνησίθεος, ὅτι ὁ ἰατρός ἢ τοῖς ὑγιαίνουσι φυλάττει τὴν
ὑγείαν, ἢ τοῖς νοσήσασι θεραπεύει τὰς νόσους. ἀλλὰ τὴν
μὲν ὑγείαν φυλάττει διὰ τῶν ὁμοίων, τὴν δὲ νόσον ἀναι-
ρεῖ διὰ τῶν ἐναντίων, καὶ διὰ παντὸς τὰς αἰτίας τῶν
νοσημάτων ἐκκόπτει. αὗται δὲ αἰτίαι ἢ τῷ πολλῷ πλεο-
νάζουσι ἢ τῷ ποιῷ. τὸ δὲ ποσὸν ἢ ἐν πνεύμασιν ἢ ἐν
ὕγραῖς θεωρεῖται, καὶ τὸ ποιὸν αὐθις ἢ δακνῶδές ἐστιν
ἢ ἁλμῶδες ἢ ὀξῶδες ἢ δριμὺ ἢ θερμὸν ἢ ψυχρόν. ἀλλὰ
καὶ τούτων ἕκαστον αὐθις 2) αἰτίων γίνεται. ἢ γὰρ οἱ χυμοὶ
τοιοῦτοι γεγόνασιν, ἢ ὑπὸ τῆς ἐξαρχῆς φύσεως, 3) ἀντο-
χηθείσης κατὰ τὴν πρώτην σύμπηξιν τοῦ ζάου, ἢ ὑπό
τινος ἐπικτήτου κράσεως πλημμεληθείσης ὕστερον. *

Καὶ γὰρ ὦρα τρέπει τὰς τῶν χυμῶν ἰδέας. τίς γοῦν
ἀγνοεῖ, ὅτι τοῦ θέρους ὁ καιρὸς εὐφορὸς ἐστὶ χολῆς,
φλέγματος δὲ ὁ χειμὼν, καὶ μὴν γε καὶ αἵματος τὸ ἔαρ,
μελαγχολικοῦ δὲ χυμοῦ τὸ φθινόπωρον. ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ
χώρα 4) ταῦτα δύναται ταῖς ὥραις καὶ ἡλικίαις, καὶ τὸ
τῆς διαίτης εἶδος τοιοῦτον ἢ τοῖον ὑπάρχον. ἀλλὰ μὴν
καὶ οἱ πόνοι τρέπουσι τοὺς χυμοὺς. οὗτοι δὲ συνίστανται
ἢ περὶ ψυχὴν ἢ περὶ σῶμα, * 5) τῆς δὲ ψυχῆς, ἢ λα-
γνείαις ἀλόγοις χρῶμενοι. καὶ γὰρ καὶ ἀφροδισίων κατὰ-
κορος χρῆσις, τὸ τῆς ψυχῆς ὑποκείμενον πνεῦμα διαφο-
ροῦσα, λέγοιτ' ἂν εἶναι 6) ψυχηγὸς πόνος. ἀλλὰ μὴν καὶ
7) φροντίδες καὶ λύπαι τὰς εἰρημένας τῶν χυμῶν ἐργά-

1) Fort. πρώτος. μεθ' Ἱπποκράτους A. 2) Fort. αἴτιον. Sed
et horum singula ab aliis rursus causis fieri. G. 3) ἀντιχηθείσης
A. Gadaldinus hoc verbum non veruit. Itaque probabiliter idem
legit. Emendavi. Lacuna et in A. et apud G. notatur. 4) ταῦτα
A. eadem G. 5) Lacunam notat G. 6) animalis labor G.
Fort. ψυχικός. 7) φροντίδαι A.

ζονται ποιότητος. καὶ οὗτος ὁ Μνησίθεος διαιρῶν ἐπὶ ταῦτα κατήντησε μεθ' ἧς λοιπὸν οὐκ ἔστι διελθεῖν. ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸς φιλόσοφον διαλεγόμενος τὸν Γλαύκωνα, γένους ἐμνημόνευσε καὶ διαφορῶν καὶ εἰδῶν 1) ἀτόμων, ἐν οἷς ἐκεῖνος διεπέπλαστό γε καὶ ἐσπαργάνωτο, καὶ ταῦτα σχεδὸν εἰπεῖν ἐτρέφετο, παρὰ Πλάτωνος αὐτὰ μανθάνων, διὰ τοῦτό φησιν, ὅτι τὴν τούτων ὑπόμνησιν ἐποιήσαμεν, οὐχ ἵνα σε διδάξω τὰ σά. τοῦτο γὰρ ἂν εἴη γελοῖον· ἀλλ' ὅτι 2) [μὴ] καὶ πρὸς τὴν τῶν διδασκομένων ἐπαγγελίαν ἢ τοιαύτη διαιρετικὴ χρησιμεύει μέθοδος, καὶ ὅτι 3) δι' αὐτῆς κατ' αὐτῆς πταισμάτων αἱ τῶν ἰατρῶν ἀποτυχίαι γίνονται, ὧν ἡξίους μαθεῖν τὰς αἰτίας. νῦν γοῦν ἄκουε, φησὶν. ἢ τῶν διαιρέσεων διαφωνία καὶ ἢ τῶν πολλῶν ἰατρῶν ἀποτυχία ἐκ τοῦ μοχθηροῦ τῆς διαιρέσεως γίνεται κατὰ τρόπους τρεῖς, τινῶν μὲν ἀρκεσθέντων τοῖς πρώτοις γένεσι, μηκέτι αὐτὰ τεμόντων εἰς ἕτερα εἶδη κατὰ μέρος, ὥσπερ οὖν καὶ οἱ μεθοδικοὶ πεποιήκασιν, 4) στεγνὸν μόνον καὶ ῥοῶδες καὶ ἐπιπεπλεγμένον ἀξιοῦντες εἰδέναι καὶ μηκέτι ταῦτα διαιροῦντες. τινὲς μὲν τὰ γένη διεῖλον· ἀτελῶς μέντοι προῆλθεν αὐτοῖς ἢ διαίρεσις, καὶ οὐδὲ μέχρι τῶν ἀτόμων, ὥσπερ οὖν οἱ περὶ τὸν Ἑρασίστρατον φαίνονται πεποιηκότες. ἄλλοι δὲ καὶ ἄλλως διεῖλον, ἀντιθέντες οὐσιώδεσι διαφοραῖς 5) τὰς ἀπὸ συμβεβηκότων, ὥσπερ ἀμέλει καὶ Ἀρχιγένης ἐποίησεν. ἐκεῖνος γὰρ ἔλεγεν, ὅτι τῶν πυρετῶν οἱ μὲν εἰσι σφοδροὶ, οἱ δὲ χρόνιοι· ἔστι δὲ τὸ μὲν σφοδρὸν τῆς οὐσίας τῶν πυρετῶν οἰκεῖον· τῆς γὰρ θερμότητός ἐστι χαρακτηριστικόν, ἥτις ἐστὶν οὐσία τοῦ πυρετοῦ· τὸ δὲ χρόνιον συμβεβηκός· συμβέβηκε γὰρ τοῖς πυρετοῖς ἢ ἐπὶ πολλὸν ἢ ἐπ' ὀλίγον ἐκτείνεσθαι χρόνον. ἔλεγε τοίνυν ὅτι τῶν πυρετῶν οἱ μὲν εἰσι σφοδροὶ, οἱ δὲ χρόνιοι, δέον τῷ μὲν σφοδρῷ τὸ ἀμυδρὸν ἀντιτιθέσθαι, τῷ δὲ χρονίῳ τὸ ὀλιγοχρόνιον. οὕτως οὖν περὶ τὰς διαιρέσεις σφαλλόμενοι καὶ τὴν τῶν αἰρέσεων συνεστήσαντο διαφωνίαν.

1) καὶ G. 2) cruce signat hanc negationem A. et om. G.

3) Fort. διὰ τῶν. 4) γυμνὸν A in mg. στεγνὸν. Strictum G.

5) ταῖς A.

Οστις δὲ καὶ τὰ κατὰ φύσιν ἅπαντα καὶ τὰ παρὰ φύσιν εἰς τὴν τοιαύτην ἀνάγων μέθοδον, ἐξ ἁπάντων τούτων τῶν κατὰ τὴν διαίρεσιν ἀνενδεῆ λαμβάνοι τὴν ἐνδειξιν, μόνος ἂν οὗτος εἰς ἀνθρωπίνην δύναμιν ἀναμάρτητος εἴη περὶ τὰς ἰάσεις καὶ τὰ ἐξῆς. —

Ἡμεῖς τοίνυν τὴν τοῦ Μνησιθέου παραδεδώκαμεν διαίρεσιν, καὶ τῶν κακῶν περὶ τούτων ἀπεδείξαμεν τὴν μοχθηρίαν. φέρε καὶ τὴν κατ' αὐτὸν τὸν συγγραφέα παραδώσωμεν, δι' ἧς ἀξιοῖ πάντα κατὰ φύσιν, καὶ πάντα παρὰ φύσιν εἰδέναι, καὶ ἅφ' ἑκάστου τινὰ λαβεῖν ἐνδειξιν. τὰ μὲν οὖν κατὰ φύσιν ἢ στοιχεῖά ἐστιν ἢ κράσεις ἢ χυμοὶ ἢ μόρια ἢ δυνάμεις ἢ ἐνέργειαι ἢ ἡλικίαι. ἀλλὰ μὴν καὶ ὥραι καὶ χῶραι καὶ 1) νεώτεραι καταστάσεις. τούτων δ' ἕκαστον ὑποδιαιρεῖται. τῶν γὰρ στοιχείων τὸ μὲν θερμὸν, τὸ δὲ ψυχρὸν, τὸ δὲ ξηρὸν, τὸ δὲ ὑγρὸν. καὶ τῶν κράσεων ἐννέα διαφοροὶ, τέσσαρες μὲν ἀπλαῖ, τέσσαρες δὲ σύνθετοι, καὶ πρὸς τούτοις ἡ εὐκρατος. καὶ τῶν χυμῶν ὁ μὲν ἐστὶν αἱματικὸς, ὁ δὲ φλεγματικὸς, ὁ δὲ ξανθοχολικὸς, ὁ δὲ μελαγχολικὸς. καὶ τῶν μορίων τὰ μὲν ἄρχει, τὰ δὲ ἄρχουσιν ὑπηρετεῖ, τὰ δὲ συμφύτους μόνον 2) ἔχει δυνάμεις, τὰ δὲ συμφύτους ἅμα καὶ ἐπιζύτους. τὰ μὲν ἐστὶν ὁμοιομερῆ, τὰ δὲ ὀργανικά· καὶ τῶν ὁμοιομερῶν τὰ μὲν ἐνεργὰ, τὰ δὲ χρειώδη. καὶ πάλιν τῶν ὀργανικῶν, τὰ μὲν ἐνεργὰ, τὰ δὲ χρειώδη.

Καὶ τῶν δυνάμεων αἱ μὲν εἰσὶ φυσικαί, αἱ δὲ ψυχικαί. καὶ τῶν ψυχικῶν, αἱ μὲν εἰσιν αἰσθητικαί, αἱ δὲ κινητικαί, αἱ δὲ ἡγεμονικαί. καὶ τῶν αἰσθητικῶν, ἡ μὲν ὀπτική, ἡ δὲ ἀκουστική, ἡ δὲ ὁσφραντική, ἡ δὲ γευστική, ἡ δὲ ἀπτική. αἱ μὲν κινητικαὶ τοῖς κινουμένοις διαιρεῖται μορίοις. τοσαῦται γὰρ εἰσι κατ' εἶδος αἱ κινητικαὶ δυνάμεις, ὅσα καὶ τῶν κινουμένων μόρια. 3) * καὶ αὕτη μὲν ἡ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων διαίρεσις. τῶν δὲ φυσικῶν, ἡ μὲν ἐστὶ ζωτική ἡ ἐκ καρδίας ὀρμωμένη καὶ διὰ τῶν ἀρτηριῶν ἐπὶ παντὶ σώματι χορηγουμένη, αἱ δὲ τῷ ὄντι

1) νεώτεροι Α. 2) ἔχον Α. 3) G. e conjectura addit: Rectricum (sc. facultatum) alia imaginatrix, alia cogitatrix, alia memoratrix existit.

φυσικά. καὶ τούτων αἱ μὲν πρῶται, αἱ δὲ δεύτεραι. καὶ τῶν πρώτων ἡ μὲν διαπλαστική, ἡ δὲ γεννητική, ἡ δὲ αὐξητική. τῶν δὲ δευτέρων, αἵτινες καὶ ταῖς πρώταις ὑπηρετοῦσιν, ἡ μὲν ἑλκτική, ἡ δὲ καθεκτική, ἡ δὲ ἀλλοιωτική, ἡ δὲ ἀποκριτική. ἡ τῶν 1) ἐνεργειῶν ὑποδιαίρεσις ἡ αὐτὴ ἐστὶ τῇ τῶν δυνάμεων· ὅσαι γὰρ δυνάμεις, 2) τοσαῦται καὶ ἐνέργειαι.

Τῶν δὲ ἡλικιῶν ἡ μὲν παιδική, ἡ δὲ ἀκμαστική, ἡ δὲ παρακμαστική, ἡ δὲ γεροντική. καὶ τῶν ὥρῶν ἡ μὲν ἑαρινή, ἡ δὲ θερινή, ἡ δὲ φθινοπωρινή, ἡ δὲ χειμερινή. καὶ τῶν χωρῶν ἡ μὲν ἐστὶ θερμότερα, ἡ δὲ ψυχρότερα, ἡ δὲ ξηρότερα, ἡ δὲ ὑγρότερα. 3) καὶ τῶν καταστάσεων ὁμοίως. καταστάσεις δὲ λέγομεν τὰς μερικὰς τοῦ ἀέρος μεταβολὰς, αἵτινες οὐκ ἐξ ἀνάγκης σύμφωνοι γίνονται τῇ ὥρᾳ. ἐπεὶ τοι πολλάκις ἐστὶν εὐρεῖν ἐν θέρει χειμερινὴν κατάστασιν καὶ ἐν χειμῶνι θερινήν, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. αὕτη μὲν οὖν ἡ τῶν κατὰ φύσιν διαίρεσις.

Μεταβῶμεν δὲ λοιπὸν ἐπὶ τὸ ἕτερον τμήμα τὸ τῶν παρὰ φύσιν. ταῦτα γὰρ κατὰ γένος εἰσὶ τρία· τὰ μὲν γὰρ ποιεῖ, τὰ δὲ γίνεται· τὰ δὲ 4) ἔπεται. ποιεῖ μὲν τὰ αἰτία, γίνεται καὶ τὰ νοσήματα, ἔπεται δὲ τὰ συμπτώματα. τῶν δὲ αἰτίων, τὰ μὲν ἐστὶ προκαταρκτικά, τὰ δὲ προηγούμενα, τὰ δὲ συνεκτικά. καὶ τῶν νοσημάτων, τὰ μὲν ἐστὶν ὁμοιομερῆ, τὰ δὲ ὀργανικά, τὰ δὲ κοινά. καὶ τῶν ὁμοιομερῶν τὰ μὲν ἀπλᾶ, τὰ δὲ σύνθετα, καὶ τὰ μὲν κατὰ ψιλὴν ποιότητα, τὰ δὲ μεθ' ὕλης ἐπιρρόυτου. καὶ τῶν ὀργανικῶν τὰ μὲν παρὰ τὴν διάπλασιν, τὰ δὲ παρὰ τὸν ἀριθμὸν, τὰ δὲ παρὰ τὸ μέγεθος, τὰ δὲ παρὰ τὴν σύνθεσιν. καὶ τῶν παρὰ τὴν διάπλασιν, τὰ μὲν παρὰ τὸ σχῆμα, τὰ δὲ παρὰ τὸν πόρον, τὰ δὲ παρὰ τὴν κοιλότητα, τὰ δὲ παρὰ τὴν τραχύτητα, τὰ δὲ παρὰ τὴν λειότητα. καὶ τῶν παρὰ τὸν ἀριθμὸν, τὰ μὲν ἐλλείπει, τὰ

1) ἐνεργειῶν om. A. G. lacunae nota. 2) τοσαῦται καὶ om. A. G. lacunae nota. 3) G. addit: alia calidior et siccior, vel calidior et humidior, vel frigidior et siccior, vel frigidior et humidior; alia temperata. 4) ἔπε A.

δὲ πλεονάζει, καὶ τῶν ἐλλειπόντων τὰ μὲν 1) ὅλα ἐλλείπει, τὰ δὲ 2) μέρη. καὶ τῶν πλεοναζόντων τὰ μὲν ἐκ τοῦ γένους τῶν κατὰ φύσιν, τὰ δὲ ἐκ τοῦ γένους τῶν παρὰ φύσιν. καὶ τῶν παρὰ τὸ μέγεθος, τὰ μὲν ἐνδεῖ, τὰ δὲ ὑπερβάλλει. καὶ τῶν παρὰ τὴν θέσιν, τὰ μὲν γίνονται ἐκ τῆς κατὰ φύσιν θέσεως τῶν 3) μορίων ἐξαλλακτομένης, τὰ δὲ τῆς πρὸς ἄλληλα κοινωνίας παραβλαπτομένης. αὕτη καὶ τῶν νοσημάτων ἡ διαίρεσις. τῶν δὲ συμπτωμάτων, τὰ μὲν ἐν βλάβαις ἐνεργειῶν θεωρεῖται ὥσπερ ἀπεψία καὶ ἀμβλυωπία καὶ ἥτις ἄλλη βλάβη, τὰ δὲ ἐν διαθέσει σωμάτων, ὥσπερ ὅταν ἄχροια καταλάβῃ τὸ σῶμα, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἰκτέρων, καὶ ἥτις ἄλλη διάθεσις, τὰ δὲ ἐν ἐκκρινομένοις καὶ ἐπεχομένοις, ὥσπερ ἐν διαρροίαις καὶ ἐπισχέσει γαστρὸς, ἐν ἰσχυρίαις τε καὶ τῷ καλουμένῳ διαβήτη. τῆς δὲ βλάβης τῶν ἐνεργειῶν ἡ μὲν ἐστὶ παντελής, ἡ δὲ ἀμυδρά, ἡ δὲ πλημμελής. καὶ εἰς τοῦτο ἡμῖν ἡ τοῦ συγγραφέως τελευτάτω διαίρεσις, 4) ἀρξάμενη ἀπὸ τῶν γενικωτάτων, προελθοῦσα δὲ ἐπὶ τὰ ἄτομα διὰ μέσων τῶν ὑπ' ἀλλήλων εἰδῶν, ἃ γένη μὲν ἐστὶ τῶν μετὰ ταῦτα, εἶδη δὲ τῶν πρὸ αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῆς τῶν παραλλήλων προσηγορίας τετύχηκεν.

Ἀρξώμεθα οὖν ἀπὸ τῶν πυρετῶν, ἐπειδὴ καὶ σὺ τῆς τούτων ἰάσεως μάλιστα ἠξίου σοι τὴν μέθοδον λεχθῆναι καὶ τὰ ἐξῆς. —

Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἄρχεται τὸ ὑπὸ τοῦ Γλάκωνος αἰτηθὲν ποιεῖν. καὶ πρῶτόν γε τῆς θεραπείας τὴν μέθοδον παραδίδωσι τῶν ἐφημέρων πυρετῶν. ἐφημέρους δὲ καλοῦσι πυρετοὺς τοὺς ἐπὶ τῷ πνεύματι θερμαινομένους, οἵτινές εἰσιν ἀπλούστατοι καὶ εὐηθέστατοι, καὶ μιᾶς ἡμέρας χρόνον εἰς γένεσιν ἔχοντες ἀρκοῦντα. γίνονται δὲ οὗτοι ἢ ὑπὸ σωματικῶν κινήσεων ἢ ὑπὸ ψυχικῶν, σωματικῶν μὲν, ἐν κόποις καὶ στεγνώσεσι καὶ μέθαις, ψυχικῶν δὲ, ἐν τε 5) φροντίσι καὶ λύπαις καὶ θυμοῖς καὶ τοῖς τοιούτοις. ἐκ τούτων γὰρ ἀπάντων συντριβόμενον

1) ἄλλα A. tota G. 2) μέρει A. 3) μορίων A. ἐξαλλακτομένων A. 4) ἀρξάμενοι A. 5) φροντίσεσι A.

1) [τὸ πνεῦμα] καὶ δριμύτερον ἑαυτοῦ γινόμενον, μεταδίδωσι τῇ καρδίᾳ τῆς θερμοσίας καὶ ἀνάπτει πυρετόν. εἰσὶν οὖν ἅπαντες οὗτοι, ὡς εἰρήκαμεν, εὐήθεις, ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ βουβῶσι. δεῖται δὲ ὁ λόγος ὁ ἐπὶ τούτων προσδιορισμοῦ. τῶν γὰρ ἐπὶ βουβῶσι πυρετῶν οἱ μὲν εἰσιν ἐφήμεροι, γίνονται δὲ, προηγησαμένης τινὸς αἰτίας ἐναργοῦς κατὰ τὸ σῶμα, οἷον ἢ προσπταίσαντός τινος, ἢ ἄλλως ἑλκος ἔχοντος. ἐπειδὴ γὰρ αἰεὶ τὰ ὀδυνώμενα ρευματίζεται, σπινδύζουσιν αἱ ὕλαι φέρεσθαι παρὰ τὸ ἠλκωμένον, 2) εἴτα κατὰ τὴν πάροδον ἐντυγχάνουσιν τῷ ἀσθενεστέρῳ τῶν μορίων κατασκήπτουσιν εἰς αὐτὸ, καὶ κακοῦσι, καὶ εἰς ὄγκον αἴρουνσι. καλεῖται δὲ τὸ τοιοῦτον βουβών· πολλάκις δὲ, πλήθους ὄντος ἐν τῷ σώματι, καὶ κινδυνεύοντος ἀποπνίξαι τὴν δύναμιν, ἢ φύσις οἷον ἀπομάχεται, καὶ διαλακτίζει, βουλομένη αὐτὸ 3) ἀπωθεῖσθαι. ἐπειδὴ τοίνυν οὐ δύναται διὰ τῶν αἰσθητῶν ἐκκρίσεων τὴν κένωσιν αὐτοῦ ποιήσασθαι, πέμπει αὐτὸ περὶ τὰ ἀσθενέστερα τῶν μορίων, τὰς ἀδένας λέγω, ὥσπερ εἴ τινές εἰσι πολέμιοι πόλιν πολιορκοῦντες, ἣν φυλάττουσι διάφοροι στρατηγοὶ, διώκονται μὲν ὑπὸ τῶν 4) ἰσχυροτέρων, ἐπιτίθενται δὲ τοῖς ἀσθενεστέροις, ὅφ' ὧν οὐκέτι δύνανται διώκεσθαι. οὕτω καὶ οἱ χυμοὶ, διωκόμενοι ὑπὸ τῆς ἐξῆρωμένης δυνάμεως, ἐπὶ τὰ ἀσθενέστερα τῶν μορίων ἔρχονται, τοὺς ἀδένας λέγω, οἵτινες οὐ μόνον τῷ τῆς ἀσθενείας λόγῳ ἐπιτηδείως ἔχουσι πρὸς τὴν τῶν ὕλων ὑποδοχὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν οἰκείαν ἀραιότητα. χαῦνοι γὰρ ὄντες καὶ τοὺς πόρους ἀναπεπταμένους ἔχοντες, ἐτοίμως εἰσδέχονται τὸ πλῆθος εἰς ἑαυτούς. οὗτοι τοίνυν οἱ ἐπὶ τῷ πλήθει γινόμενοι πυρετοὶ οὐκ εἰσὶν εὐήθεις, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐπὶ σήψει πυρετῶν γινόμενοι κίνδυνον ἐπιφέρουσιν, οὐ τὸν τυχόντα. καὶ χρὴ προσέχειν ἀκριβῶς τὸν νοῦν, μήπως λάθωμεν τοὺς ἐπὶ σήψει πυρεττοντας ἀφυλάκτως διαιτῶντες, ἐκ τοῦ νομίζειν ἐφήμερον αὐτοὺς ἔχειν πυρετὸν, τῆς τοιαύτης ἀπάτης γινομένης ἐκ τῆς ὑπὸ βουβῶνος κοινωνίας ἐπὶ τε τῶν ἐπὶ σήψει καὶ τῶν ἐφήμερων,

1) spiritus i. e. πνεῦμα add. G. asterisci nota. 2) εἰ τὰ A. 3) G. deponere, i. e. ἀποθέσθαι. 4) ἰσχυροτέρων A. a potentioribus G.

ὥς εἰρήκαμεν, γινομένων. τοὺς τοίνυν ἐφήμερους πυρε-
τοὺς οὐκ ἔστι χαλεπὸν θεραπεῦσαι, ἀλλὰ καὶ πάνυ ῥά-
διον. εὐθὺς γὰρ μετὰ τὴν τοῦ παροξυσμοῦ παρακμὴν,
λουτροῖς μὲν κελεύομεν αὐτοὺς χρήσασθαι καὶ πὶ τὴν συνή-
θη δίαιταν αὐτοὺς ἀπάγομεν. οἱ δὲ μεθοδικοὶ οὐχ οὕτως
πως, ἀλλὰ τούτους παραλαβόντες κελεύουσιν ἐπὶ τρεῖς
ἡμέρας ἀσιτεῖν, φυλάττεσθαι τὸν διὰ τρίτης ἀξιούντες
παροξυσμόν. ὑπολαμβάνουσι γὰρ ἅπαντα σχεδὸν τὰ νο-
σήματα διὰ τρίτης παροξύνειν. οὗτοι τοίνυν μέγιστα τοὺς
οὕτω κάμνοντας βλέπτουσι, δριμντέρους αὐτοὺς ἑαυτῶν
1) ἀποτελοῦντες, καὶ τῇ ἀπὸ τοῦ πυρετοῦ δριμύτητι τὴν
ἀπὸ τῆς ἀσιτίας ἐπιτιθέντες δυσκρασίαν. οὐ μόνον δὲ
τοῦτο πταίουσιν, ἀλλ' ἵνα τι δόξωσι ποιεῖν, εἰ μὴ μάτην
ἀνιέναι περὶ τὸν κάμνοντα, 2) καταιονήσεσιν τε χρῶνται
ἀκαίροις, καὶ ἐμβροχαῖς καὶ καταπλάσμασιν, ὅφ' ὧν οὐ-
δὲν μόνον ὁ κάμων ὀνίναται, ἀλλὰ καὶ βλέπτεται, καὶ
διὰ τοῦτό φησιν ὑπ' αὐτῶν ὁ Γαληνὸς χειροποίητον γί-
γνεσθαι τὸ νόσημα.

Τὰ μὲν δὴ τῆς Θεραπείας τοῖς τοιούτοις πυρετοῖς πρό-
χειρα, τὰ δὲ τῆς διαγνώσεως ἀκριβείας πλείονος δεῖται
καὶ τὰ ἐξῆς. —

Ἡ διάγνωσις ὁδὸς ἔστιν ἐπὶ Θεραπείαν, καὶ δίχα ταύ-
της οὐκ ἐνδέχεται ποτε κατορθῶσαι τρόπον ἰάσεως. οὐ-
χοῦν ἀναγκαῖον [εἰπεῖν] ἐφήμερον πυρετὸν τὸν μέλλοντα
θεραπεύειν πρότερον τὴν αὐτοῦ διάγνωσιν εἰπεῖν. πρό-
χειρον μὲν οὖν εἰπεῖν, ὅτι οἱ μὲν ἐφήμεροι ὑπὸ προκα-
ταρκτικῆς αἰτίας γίνονται, οἱ δὲ ὑπὸ σήψει οὐκέτι,
καὶ ταύτῃ διακρίναι τούτους ἀπ' ἐκείνων. ἀλλ' ἐπειδὴ
συμβαίνει πολλάκις τὸν ἐπὶ σήψει πυρετὸν 3) εἰσβάλλειν
σύν τινι τῶν προκαταρκτικῶν αἰτιῶν, ὥς ἐκ τούτου πολ-
λάκις ἀπατωμένους τοὺς ἀγυμνάστους τῶν ἱατρῶν ὑπο-
λαμβάνειν ἐφήμερον εἶναι τὸν πυρετὸν, κἀντεῦθεν ἀφυ-
λάκτως διαιτῶντας μεγάλως πταῖσαι, καὶ κίνδυνον οὐ τὸν
τυχόντα τῷ κάμνοντι περιποιῆσαι, διὰ τοῦτο κάλλιον

1) ἀπολοῦντες A. ἀποτελοῦτες qui reddant G. 2) καταιονισθεῖσι
A. χρῶμενον A. 3) εἰσβάλλει A.

ἔστιν ἅπασαν ἀκριβῶς τῶν ἐφημέρων τὴν φύσιν παρα-
 στῆσαι διὰ τῶν καλουμένων σημείων τῶν τε παρόντων
 καὶ τῶν προγεγονότων. τούτων δὲ τὰ μὲν ἔστι μέγιστα
 καὶ κυριώτατα, τὰ δὲ δευτέραν ἔχει τὴν φύσιν. καὶ χρὴ
 1) κάλλιστα μὲν τοῖς μεγίστοις πιστεύειν, ἤδη δὲ προστι-
 θέναι καὶ τὴν τῶν ἐλαχίστων ψῆφον. ταῦτα γὰρ προστι-
 θέμενα βεβαιοῖ τὰ μείζονα. μέγιστα δ' ἔστι σημεῖα, ὅσα
 ἀπὸ τῶν ἀρχῶν λαμβάνεται. ἀρχαὶ δὲ τρεῖς, ὡς πολλάκις
 μεμαθήκαμεν, ἐγκέφαλος, καρδία καὶ ἥπαρ. ὁ μὲν οὖν
 ἐγκέφαλος οὐ πᾶν 2) μεγάλως ἡμῖν εἰς τὴν τοῦ πυρε-
 τοῦ συμβάλλεται διάγνωσιν, καρδία δὲ καὶ ἥπαρ, καὶ
 ταῦτ' εἰκότως, εἰ γε καρδίας μὲν ἴδιον πάθος ὁ πυρετός.
 δηλοῦται δὲ ταύτης ἡμῖν ἢ διάθεσις διὰ τῶν σφυγμῶν.
 ἀλλὰ καὶ τῶν χυμῶν ἔστιν ἡ θερμασία τῶν ἐν ταῖς φλε-
 ψὶ καὶ τῷ ἥπατι, οἵτινες δηλοῦνται διὰ τῶν οὖρων. οὐ-
 κοῦν τὰ μέγιστα σημεῖα ἐν πυρετοῖς οὖρά τέ ἐστι καὶ
 σφυγμοί. τὰ δὲ λοιπὰ κατάκλισις, καὶ κατακλίσεως δια-
 φοραὶ, ὅσα περὶ τὸ πρόσωπον φαίνεται τετραγωδημένα
 κατὰ τὸ προγνωστικὸν ὑφ' Ἰπποκράτους, ἀναπνοὴ καὶ ὁ
 ταύτης 3) ἀριθμὸς, καὶ εἴ τις ἐνέργεια κατὰ τι μόριον
 βέβλαπται, καὶ τὰ ἐκκενούμενά τε καὶ ἐπεχόμενα, καὶ εἴ
 τι μόνον ὄγκον ἔχει ἢ τινα ὁδύνην. ταῦτα πάντα δεῖ
 προσθεῖναι τῇ ἀπὸ τῶν μεγίστων διαγνώσει. οὐκοῦν χρὴ
 τὰ μὲν οὖρα κατὰ τὸν ἐφήμερον πυρετὸν 4) ὑπόστασιν
 λευκὴν, λεῖαν καὶ ὁμαλὴν καὶ τῇ τῶν ὑγιαινόντων ὁμοίαν,
 ὀλίγον δὲ μόνον κατὰ τὸ χρῶμα καὶ τὴν σύστασιν παρα-
 τετράφθαι διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ πυρετοῦ θερμασίαν δριμύ-
 τερά πως γεγονότα καὶ μηδὲν σήψεως ἔχοντα σημεῖον.
 ἔστι δὲ τοῦτο ἡ ἀνωμαλία τῆς ὑποστάσεως. τοιαῦτα μὲν
 οὖν ἔστω τὰ οὖρα. ἀλλὰ καὶ ὁ σφυγμὸς μέγας μένει καὶ
 ταχύτερος καὶ πυκνότερος διὰ τὴν θερμασίαν, ὁμαλὸς
 μέντοι καὶ μηδεμίαν ἐνδεικνύμενος ἀνωμαλίαν μηδὲ τὴν
 συστολὴν ἐπιταχύνων, ὃ μάλιστα τῶν ἐπὶ σήψει ἔστιν
 ἴδιον, ἐπείγομένης τῆς δυνάμεως διὰ τῆς συστολῆς ἐκκρί-
 ναι τὰ σηπεδονώδη καὶ λιγνυώδη περιττώματα. εἰ δὲ καὶ

1) Fort. μάλιστα. maxime G. 2) μεγάλη A. 3) rhythmus G.
 4) Addas ἔχειν.

ἔχοιεν ἀνωμαλίαν οἱ σφυγμοὶ, μετρία τις αὕτη γενέσθω. γίνονται δέ ποτε διὰ τοὺς ἐπὶ στεγνώσει γινομένους ἔφημέρους. ἐπὶ τούτων γὰρ ἀποκεκλεισμένων τῶν πόρων καὶ μηκέτι τῶν εἰωθότων διαφορεῖσθαι κενομένων, ἡ δύναμις ὑπ' αὐτῶν βαρουμένη ποιεῖ τινα κατὰ τὸν σφυγμὸν ἀνωμαλίαν. ταῦτα μὲν οὖν ἐστὶ τὰ μέγιστα. εἰ δὲ καὶ πάντα τὰ εἰρημένα αὐτοῖς συμβαίνοιεν, τηρिकाῦτα χρὴ βεβαιοῦν τὴν διάγνωσιν, ἐπειδὴν μὲν ἐπιστημονικώτερά γένοιτο αὕτη, εἰ καὶ τὸν πυρετὸν ὁ κάμνων εἴποι γεγενῆσθαι αὐτῷ ὑπὸ τινος προκαταρκτικῆς αἰτίας ἢ τῆς τῶν περὶ 1) αὐτόν. καὶ χρὴ τηρिकाῦτα θαρζοῦντα εὐθέως μετὰ τὴν λύσιν τοῦ παροξυσμοῦ ἐπὶ τὸ λουτρὸν ἀπάγειν. οὐ μὴν οὐδὲ ἐν αὐτῇ τῇ λύσει τοῦ νοσήματος ἀμελητέον τῆς διαγνώσεως, ἀλλὰ δὴ καὶ τῷ λουτρῷ, καὶ μετὰ τὸ λουτρὸν, προσέχειν τοῖς σημείοις, ἐν μὲν τῷ λουτρῷ, εἰ μὴ τις αὐτοῖς γίνεται φρίκη. αὕτη γὰρ ἐπὶ τῶν ἐπὶ σήψει πέφυκε γίνεσθαι, σηπεδονωδῶν περιττωμάτων ὑπὸ τῆς τοῦ λουτροῦ 2) ἀλέας* χρωμάτων καὶ φερομένων περὶ τὰ αἰσθητικὰ μόρια καὶ δακνόντων αὐτὰ καὶ ταύτῃ 3) τῇ φρίκῃ ποιούντων. ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ λουτρὸν ἐπιθεῖναι δεῖ τοὺς δακτύλους τῇ ἀρτηρίᾳ καὶ πυνθάνεσθαι αὐτῆς, μὴ τινα τῶν παρὰ φύσιν ἔχει διάθεσιν τὸ σῶμα. εἰ γὰρ ἀληθῶς τῆς τῶν ἔφημέρων ἐστὶ φύσεως ὁ πυρετός, οὐδένα παρὰ φύσιν 4) ἐνδείξεται τρόπον ὁ σφυγμός, ἀλλὰ κατὰ πάντα τὸν τῶν ὑγιαινόντων φυλάξει ῥυθμὸν, οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τριταίων καὶ τεταρταίων καὶ πάντων τῶν ἐπὶ σήψει. ἐπ' ἐκείνων γὰρ οὐδ' ἐν τῷ διαλείμματί ἐστιν εὐρεῖν τὸν σφυγμὸν ἑοικότα πάντῃ 5) τῷ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ πάντως ἔχοντά τι σημεῖον σήψεως. ἐπὶ μέντοι τῶν ἔφημέρων σὺν τῇ τοῦ παροξυσμοῦ λύσει καὶ τὰ νοσοποιᾶ αἰτία παύεται, καὶ οὐδὲν λείψανον ἔτι μένει τῆς τὸν πυρετὸν 6) ἐργασαμένης. ἀλλὰ καὶ τισιν αὐτῶν νοτίδες χρησταὶ φαίνονται, καὶ τισιν ἰδρωῶτες. καὶ ἄξιον ζητήσεως, πόθεν, τοῦ πυρετοῦ ἐπὶ πνεύμασιν ὄντος, ἰδρῶς ἐκκρίνε-

1) αὐτῶν A. 2) ἀλέας A. χρωμάτων] Fort. χρομένων. quum fundantur G. 3) Fort. τὴν φρίκην. 4) ἐνδείξεται A. 5) τῶν A. 6) Om. διαθέσεως. affectionis G.

ται; καὶ λέγομεν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἤδη θερμανθὲν ἐκκρινόμενον, καὶ εὐρίσκον περὶ τὴν ἐπιφάνειαν χυμὸν τινα, λεπτύνει τοῦτον καὶ εἰς ἰδρωῶτας ἀναλύει καὶ ἐαυτῷ συνεκκρίνεσθαι ποιεῖ. τινὲς δὲ λέγειν ἐπεχείρησαν, ὅτι τὸ πνεῦμα ἐπείγεται μὲν διαφορηθῆναι, εἴτα πυκνότερον τῇ ἐπιφανείᾳ ἐντυγχάνον στέγεται καὶ εἰς τὴν τοῦ ὕδατος ἐπανέρχεται φύσιν, κἀντεῦθεν ἰδρῶς ἐκκρίνεται. τοῦτο δὲ ἐστὶν ἀνόητον, πρῶτον μὲν ὅτι τὸ τοιοῦτον σύμπτωμα οὐ πνεῦμα, ἀλλ' αἰτμὸς πέφυκεν ὑπομένειν. ἔπειτα δὲ καὶ δῶμεν τὸ πνεῦμα δύνασθαι τρέπεσθαι εἰς ὕδωρ, ἀλλὰ τραπὲν οὐκέτι δυνήσεται ἐκκριθῆναι. εἰ γὰρ οὕτως ἐπυκνώθησαν οἱ πόροι, ὥς πνεύματι μὴ εἶναι βατοῖ, πολλῷ μᾶλλον 1) οὐ συγχωρήσουσι τῷ ὑγρῷ ἐξιέναι· παχύτερον γὰρ αἰεὶ τοῦ πνεύματος τὸ ὑγρὸν, ὥστε ταύτην μὲν οὐ παραδεκτέον τὴν ἐξήγησιν, τὴν δὲ ὑφ' ἡμῶν εἰρημένην. διαφέρει καὶ νοτὶς ἰδρωῶτος τῷ ποσῷ· ἰδρῶς μὲν γὰρ ἐστὶν ὁ πολὺς, αἱ νοτίδες δὲ ὀλίγαι. χρὴ οὖν προσέχειν ἅπασιν τούτοις τοῖς σημείοις μετὰ βαλανεῖον. καὶ μέντοι καὶ τὰ οὖρα πάλιν ἐπισκέπτεσθαι καὶ προσέχειν, εἰ πολλῷ κρείττονα νῦν γεγόνاسι· πάντως δὲ δηλονότι 2) εἴ τι σύμπτωμα κατὰ τὸν πυρετὸν ἐγένετο, τοῦτο καὶ νῦν λυθήσεται. καὶ ὁ ἐπὶ πᾶσι τούτοις 3) κολοφωνεῖ, τοῦ κάμνοντος εὐφορία. αὕτη γὰρ μάλιστα τὴν τοῦ ἐφημέρου πυρετοῦ διάγνωσιν βεβαιοῖ. ἐπὶ γὰρ τῶν ἐπὶ σήψει πάντως ἄλλυς τις γέγονε, καὶ σηπεδονωδῶν τινων σπερμάτων φερομένων ἐπὶ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς καὶ τὸ τοιοῦτον ἐργαζομένων σύμπτωμα. εἰ τοίνυν ταῦτα τὰ εἰρημένα ὑφ' ἡμῶν σύμφωνα εἶη, καὶ συμφθέγγονται ἀλλήλοις ἐνδεικνύμενα τὴν τοῦ ἐφημέρου πυρετοῦ φύσιν, χρὴ θαρδούοντας λούειν καὶ τρέφειν τὴν σινηθή διαιταν. δοτέον δ' αὐτοῖς καὶ οἶνον, μετροῦντας τούτου τὸ μέτρον πρὸς τὸ τοῦ κάμνοντος ἔθος, καὶ τὴν παροῦσαν χρεῖαν. τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὁ φησιν, ὅσον τοῖς παροῦσι μέτριον.

Ἡμεῖς δ' ὥς οἶσθα πειρώμεθα λέγειν αὐτοῖς τὸ προηγησάμενον αἷτιον, οὐ περιμείναντες ἔρωςθαι τὸν κάμνοντα.—

1) εἰ συγχωρήσωσι Α. 2) εἴτοι Α. 3) κολοφωνεῖ Α. quod Colophonem imponit G. Fort. κολοφωνα sc. ψῆφος.

Τῶν νοσοποιῶν αἰτίων, ὡς ἐν τοῖς προλαβοῦσιν εἰρήκαμεν, τὰ μὲν ἐστὶ προκαταρκτικὰ, τὰ δὲ προηγούμενα, τὰ δὲ συνεκτικὰ. δεῖ τὸν ἱατρὸν εἰδότα 1) προαγορεύειν * . . . . τὰ δὲ προκαταρκτικὰ παρὰ τῶν καμνόντων πυρ-θάρεσθαι. νυνὶ δὲ καὶ αὐτῶν, ὡς ἐνδέχεται, βούλεται παραδοῦναι διάγνωσιν ἡμῖν ὁ Γαληνὸς, ὅπως ἂν αὐτὰ προαγορεύοντες εὐκλεεῖς τε γινώμεθα, καὶ μήτε ὑπὸ τῶν ἀρρώστων ἀπατῶμενοι περὶ τὰς θεραπείας ἀποτυγχάνωμεν. ἀλλὰ τῶν προκαταρκτικῶν τὰ μὲν ἐστὶ ψυχικὰ, τὰ δὲ σωματικὰ. οὐκοῦν πρότερον παραδῶμεν τὴν τῶν ψυχικῶν διάγνωσιν. ἐστὶ δὲ ταῦτα θυμὸς, λύπη, φροντίς, ἀγρυπνία. χρή δὲ ἐκεῖνο πρότερον εἰπεῖν, ὅτι ταῦτα ἐπὶ τὸν κάμνοντα περιέχουσιν. ἀμέλει τοι πολλάκις πολλοὶ πυρέττοντες, ἐπιθυμοῦνται ἢ λυποῦνται ἢ φροντίζουσιν ἢ ἀγρυπνοῦσιν· ἢ τοίνυν ἔτι δεῖ ταῦτα τὰ αἷτια, ἢ ταῦτα μὲν οἷχεται, ἢ δὲ ἀπ' αὐτῶν διάθεσις ἐν τῷ σώματι μένει. εἰ μὲν τῶν αἰτίων παρόντων τὴν ἐπίσκεψιν ποιούμεθα, οὐδὲν ἔσται χαλεπὸν διαγινώσκειν αὐτὰ τῶν σφυγμῶν 2) ἀπτόμενον· οὗτοι γὰρ ἡμῖν τὰ τῆς καρδίας παραδιδόασιν. 3) ἐκάστου δὲ τούτων ἐν τῷ περὶ σφυγμῶν ἐμάθομεν τὴν διαφορὰν. εἴρηται γὰρ ἐν ἐκείνοις, τίς μὲν ὁ τῶν θυμουμένων, τίς δὲ ὁ τῶν λυπουμένων σφυγμὸς, καὶ τίς μὲν ὁ τῶν πεφροντικῶν, τίς δὲ ὁ τῶν ἀγρυπνησάντων. οὐ μὲν 4) ἀρκεῖσθαι μόνον χρῆσθαι τοῖς σφυγμοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις δεῖ χρῆσθαι σημείοις, ὅσα Ἰπποκράτης ἐν τῷ προγνωστικῷ κατέλεξεν ἀπὸ χρώματος, ἀπὸ κατακλίσεως, ἀπὸ τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῶν ταύτης εἰδῶν· εἰ δὲ τὰ αἷτια πεπανμένα εἴη, 5) μένει λείψανον ἀπ' αὐτῶν πάντως ἐν τῷ σώματι ὥστε μετρίως ἐκ τῶν σφυγμῶν διαγινώσκεσθαι· εἰ δὲ μὴ οὗτοι ἡμῖν ἀρκέσειεν, χρή 6) τοῖς λοιποῖς τὴν διάγνωσιν ποιήσασθαι. Κοινῶς μὲν γὰρ ἅπασιν τὰ οὗρα πυρρότερα. —

Ἐν τῇ περὶ κρίσεων πραγματείᾳ ὁ περὶ τῶν χρωμάτων διώριστα λόγος. καὶ ἀκριβῶς ἐν ἐκείνοις εἴρηται, τί

1) προσαγ. Α. Om. Α. G. τὰ μὲν οὖν προηγούμενα καὶ τὰ συνεκτικά. 2) ἀπτόμενος Α. ἥτοι pro οὗτοι Α. 3) ἐκαστον Α. 4) Fort. ἀρκεῖ. 5) μὲν εἰ λείψ. Α. 6) τοῦ λοιποῦ Α.

μέν ἐστι τὸ πυρρὸν, τί δὲ τὸ ξυρρὸν, τί δὲ τὸ ξανθὸν, τί δὲ τὸ ὠχρὸν, καὶ τί δὲ τὰ τούτων ὑφειμένα, τῇ προσθήκῃ τῆς ὑπὸ προθέσεως δηλούμενα, ὑπόπυρρὸν, ἢ ἄλλως λέγεται καὶ ὑπόξανθον καὶ ὑπωχρον, ξυρρὸν τε καὶ ὑπέρυρρον. ἔνταῦθα μέντοι 1) πρὸς εἰσαγομένους ὁ παρὼν γέγραπται λόγος, ὁλοσχερέστερον ἅπαντα τὰυτα τὰ προειρημένα πυρρὰ καλεῖ, καὶ φησι πυρρὰ εἶναι τὰ οὖρα 2) κοινῶς πᾶσιν, οὐ τοῖς τὸν ἐφήμερον πυρέξασιν πυρετὸν ἀπλῶς, ἀλλὰ ὅσοι πυρέττουσιν ἢ ἐπὶ θυμῷ ἢ ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ψυχικοῖς πάθεσιν. ἐπεὶ τοι μετὰ μικρὸν μαθησόμεθα, ὅτι τοῖς ἐπὶ πυκνώσει πυρέττουσι καὶ τοῖς ἐπὶ βουβῶσιν οὐ πυρρότερα τὰ οὖρά ἐστιν, ἀλλὰ μᾶλλον λευκότερα.

Πρόσεστι δὲ τοῖς μὲν διὰ λύπην δριμύτης μᾶλλον ἢ πλήθος θερμασίας· ὥς τοῖς γε διὰ θυμὸν ἔμπαλιν. ἀλλὰ καὶ ἡ ἰσχύς τοῦ σώματος ἐπιδηλοτέρα τοῖς λυπηθεῖσιν ἢ φροντίσασιν· καὶ ἡ τῶν ὀφθαλμῶν κοιλότης καὶ τις ἀήθης ἀχροία. —

Διορίζει μὲν ἔνταῦθα λύπην τοῦ θυμοῦ. ὃ βούλεται δὲ εἰπεῖν, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ἐπ' ἀμφοτέρων μὲν ἐστι καὶ θερμότης καὶ ξηρότης, ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν λυπουμενῶν ἡ μὲν ξηρότης πλείων, ἡ δὲ θερμότης ἐλάττων, ἐπὶ δὲ τῶν θυμουμένων, ἀνάπαλιν 3) * .... δριμύτερα μὲν διὰ τὴν ξηρότητα, θερμότερα δὲ διὰ τὴν θερμασίαν· ἐπὶ μέντοι τῶν θυμουμένων οὐκ ἔστιν οὕτως εὐρεῖν, ἀλλὰ θερμὰ μὲν ἐστιν, οὐ μὴν δριμέα, τουτέστιν οὐ ξηρά. τινὲς δὲ καὶ ἄλλως ἐξηγήσαντο, λέγοντες, ὅτι ἐπὶ τῶν λυπουμενῶν τὰ οὖρα ἐκκρινόμενα τὴν τοῦ κάμνοντος αἰσθήσιν 4) * ἀνθρωπίαν καὶ δάκνει μᾶλλον, ἥττον δὲ θερμαίνει, θερμαίνει δὲ ὅμως, ἐπὶ δὲ τῶν θυμουμένων ἀνάπαλιν· ἐν αὐτῷ μὲν τῷ ἐκκρίνεσθαι μᾶλλον μὲν θερμαίνει τὸ δακνῶδες τε καὶ δριμὺ οὐκ ἔχει. καὶ ἐστιν ἐξηγήσεις αὕτη ἀληθῆς, ὥστε τὰς δύο παραληπτέον· ἀλλ'

1) Addas ἐπειδὴ. 2) κοινὴν A. 3) G. addit: caliditas major, siccitas minor. Igitur urinae in tristantibus apparent aciores etc.

4) molestare G. Fort. ἀνατρέπει.

ἐπειδὴ πολλὴν ἐν τούτοις τοῖς σημείοις κοινωνίαν εὔρε, θυμοῦ τε καὶ λύπης, ἔτι δὲ καὶ 1) δι' ἄλλων ἐπιδηλοτέρων σημείων παραδίδωσιν αὐτῶν τὴν διαφοράν. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν λυπουμενῶν ἰσχνότης, φησὶ, γίνεται τοῦ παντὸς σώματος καὶ μάλιστα τῶν ὀφθαλμῶν. ἐπειδὴ γὰρ ἐν τούτοις πολὺ περιέχεται πνεῦμα, τὸ πάσαι αὐτοὺς εἰς ὄγκον αἶρον, τοῦτο τοίνυν ὑπὸ τῆς λύπης διαφορηθὲν 2) συμπίπτειν αὐτοὺς ποιεῖ. ἐπὶ δὲ τῶν θυμουμένων, οὐκ ἔστι τοῦτο εὔρεϊν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τὸ σῶμα φαίνεται ὀγκωδέστερον, τῆς φύσεως ἔξω τὴν τροπὴν ποιουμένης μετὰ τινος συντονίας, 3) ταύτῃ δὲ δηλονότι ἐπομένων τοῦ τε πνεύματος καὶ τοῦ αἵματος. ἀλλὰ μὴν ἐπὶ τῶν λυπουμενῶν ἐστὶν εὔρεϊν ὠχρότερον καὶ ἀπλῶς ἄχρουν τὸ σῶμα. τῷ γὰρ τὴν ἔμφυτον θερμασίαν εἰς τὸ βάθος συννεύειν καὶ καταλιμπάνειν τὰ ἐπιπολῆς, ἐξ ἀνάγκης τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ αἵματος ἄχροια γίνεται, ὅπερ ἐπὶ τῶν θυμουμένων οὐκ ἔστι διὰ τὴν εἰρημένην ἐπ' αὐτῷ αἰτίαν.

Ταῦτα μὲν δὴ καὶ τῶν ἄλλως ὁπωσοῦν φροντισάντων κοινά. μάλιστα δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς διορίζειν χρὴ καὶ τὰ ἑξῆς. —

Λύπην μὲν οὖν ἤδη 4) [προσῆκει] διώρισε τοῦ θυμοῦ τῇ τε εἰρημένη διαφορᾷ, ἐπὶ τῶν οὔρων τε καὶ μέντοι καὶ τῇ ἰσχνότητι καὶ τῇ κοιλότητι ὀφθαλμῶν, καὶ τῇ ἄχροίᾳ. ταῦτα γίνεται καὶ ἐπὶ τῶν πεφροντικώτων. τίνοι οὖν ταῦτα διορισόμεθα; αὐτὸς μὲν αὐτὸ παρεσιώπησεν, εἰρηκῶς τοσοῦτον μόνον, ὅτι τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτὰ διορίζειν, ὅπως δὲ χρὴ διορίζειν, μηκέτι προσθεῖς. ἡμεῖς δ' αὐτὸ προσθῶμεν, ὅτι ἐπὶ τῶν λυπουμενῶν ἐστὶν εὔρεϊν τοὺς ὀφθαλμοὺς οἷον ἡρεμοῦντάς τε καὶ ἀκίνητίζοντας, ἐπὶ δὲ τῶν φροντισάντων κινουμένους τε καὶ περιφερομένους. 5) ἀγγέλλουσι μὲν γὰρ ἡμῖν οἱ ὀφθαλμοὶ τὰ τῆς ψυχῆς πάθη, 6) θύραι ὄντες τοῦ ἐγκεφά-

1) δι' addidi. 2) συμπίπτει — ποιεῖν A. 3) αὕτη A. 4) G. om. Fort. add. ὥς. 5) ἀτελοὺς ἐπὶ A. ἀγγέλους ἐπὶ G. 6) θηρεῖοντες A. quum sint fenestrae G. unde conjeci: θύραι s. θυρείδες ὄντες.

λου, ἐν ᾧ κατοικεῖ ἡ ψυχὴ, καὶ ἐστὶν αἰσχροὺς, ἐπὶ μὲν τῶν ὑγιαίνοντων τοὺς φυσιογνώμονας ἀπὸ τῆς τῶν ὀφθαλμῶν διαθέσεως ἐπιγινώσκειν, ὅποιά τέ ἐστι τὰ τῆς ψυχῆς ἥθη, ἡμᾶς δὲ ἐν ταῖς νόσοις ὄντας μὴ προαγορεύειν, ὅπου καὶ ἐναργέστατα καὶ σφόδρα κατάδηλοι γίνονται τούτων αἱ τροπαὶ συναμειβομένων ταῖς διαθέσεσι τῆς ψυχῆς. τὸ δὲ ὅπως οὖν φροντισάντων προσέθηκεν, ἐπειδὴ διάφοροι φροντίδος αἰτίαι. ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ χρήμασι ποιεῖται τὰς φροντίδας, ὁ δὲ ἐπὶ παισὶν, ὁ δὲ ἐπὶ τῇ τῶν κρειττόνων θεωρίᾳ, καὶ ἀπλῶς ἵνα γενικώτερον αὐτὰ διαστειλώμεθα, οὕτως εἴπωμεν· ἡ φροντις ἢ διὰ τὰ κρείττονα γίνεται 1) [ἢ διὰ τῶν χειρόνων] ἢ διὰ τὰ ἔτι χειρόνα, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν μοχθηρά. καὶ χρὴ γινώσκειν, ὅτι ἡ μὲν τῶν χειρόνων φροντις, σὺν τῷ σώματι καὶ τὴν ψυχὴν καταβάλλει, 2) [ἢ δὲ τῶν κρειττόνων φροντις τὴν ψυχὴν ἀνάγει τε καὶ αὖξει,] καὶ ῥωμαλεωτέραν, ὥς εἰπεῖν, αὐτὴν αὐτῆς ἀπεργάζεται. 3) ταῦτα οὖν διοριστέον καὶ *φροντίδι λυπουμενων.

Τοὺς δὲ ἐπ' ἀγρυπνίᾳ πυρέξαντας διορίζει μὲν καὶ τὸ τῆς ἀχροίας εἶδος καὶ τὰ ἐξῆς. —

Τὴν ἀγρυπνίαν ἀπὸ τῶν εἰρημένων διορίζειν τινὰ, οὐ χαλεπὸν. ἔχει μὲν γὰρ τι κοινὸν πρὸς αὐτὰ τὴν χροίαν, ἀλλὰ καὶ διαφέρει, ὅτι μετὰ τοῦ ὑποιδον εἶναι τὸ σῶμα, γίνεται ἡ τοιαύτη ἀχροία· γίνεται δ' αὕτη διὰ τὸ μὴ πεπέφθαι καλῶς τὰ σιτία. ἐμάθομεν γὰρ πολλάκις, ὅτι κατὰ τοὺς ὕπνους ἡ φύσις ἐν τῷ βάθει συννεύσασα καὶ σχολάζουσα τοῖς σιτίοις, ἄμεινον καὶ τὰς πέψεις ἐργάζεται καὶ τὰς θρέψεις. ἐνταῦθα τοίνυν τῇ ἀγρυπνίᾳ ἐξ ἀνάγκης ἔπεται ἀπεψία, ταύτῃ δὲ ἀτροφία, ὅθεν οὐδὲ τὸ εὐανδρὲς ἐστὶ τοῦ αἵματος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἰδεῖν. ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς ἀπεψίας περιττώματα 4) ἀναλυόμενα εἰς πνεύματα, καταλαμβάνοντα τὴν ἕξιν, ὑδαλεωτέραν αὐτὴν ἀπεργάζεται. οὗτοι δὲ καὶ τὰ βλέφαρα δυσκίνητα

1) Om. G. 2) ἢ — φροντις om. A. 3) Hoc igitur modo cogitantes a tristantibus distinguere oportet. G. Fort. ταύτη οὖν διορ. τοὺς φροντίζοντας τῶν λυπ. 4) ἀλυόμενα A.

ἔχουσι, διὰ τὸ πεπληρωθῆναι κατὰ τῆς περιττωματικῆς ὑγρότητος. καὶ χρηὴ προσέχειν ἀκριβῶς τὸν νοῦν. ἐνταῦθα μὲν τὰ βλέφαρα δυσκίνητα λέγομεν εἶναι, 1) ἐπὶ δὲ τῶν λυπουμένων οὐ τὰ βλέφαρα, ἀλλὰ τὴν ἔνδον τὴν κόρην. ἔστι τοίνυν ἐπὶ τούτων τὰ βλέφαρα, ὥς εἰρήκαμεν, ὑγρότερα, ἐπὶ δὲ τῶν προειρημένων, θυμοῦ καὶ λύπης, ξηρά. ἔστι μέντοι τι κοινὸν εὐρεῖν ἐπὶ τε τῶν ἀγρυπνούντων καὶ τῶν λυπουμένων καὶ τῶν φροντιζόντων, τὴν τῶν ὀφθαλμῶν κοιλότητα. ἀλλὰ ἐπὶ μὲν τῶν λυπουμένων καὶ τῶν πεφρονतिकότων τὴν αἰτίαν εἰρήκαμεν. ἐπὶ δὲ τῶν ἀγρυπνούντων ἔστιν ἡ 2) αὐτή. πῶς; διὰ γὰρ τὴν ἀπὸ τῆς ἀγρυπνίας ξηρότητα, δαπανᾶται αὐτοῖς καὶ τὸ ὀπτικὸν πνεῦμα. ἐπὶ δὲ τῶν θυμουμένων οὐκ ἔστι τοῦτο εἰπεῖν. τοῦναντίον γὰρ πολλοὶ καὶ προπετεστεροὺς ἔχουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὥσπερ οὖν καὶ τὸ ὅλον σῶμα εὐτονώτερον καὶ θερμότερον. ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ σφυγμοὶ ἐπὶ τούτων οὐκ εἰσὶ μικρότεροι, ὥς ἐπὶ τῶν εἰρημένων ἀπάντων. ἐπ' ἐκείνων μὲν γὰρ ἡ τῆς δυνάμεως ἰσθένεια μικρότητος αἰτία γίνεται, ἐπὶ δὲ τοῦ θυμοῦ τοῦναντίον καὶ συντονία δυνάμεώς ἐστιν· ὅθεν ἀνάγκη τὸν σφυγμὸν 3) μέγαν γίνεσθαι, συμβαλλομένης εἰς τὸ μέγεθος αὐτῷ καὶ τῆς θερμασίας. ἐκεῖνο δὲ χρηὴ μόνον εἰπεῖν ὅτι τινὲς τῶν θυμουμένων ὠχροὶ γίνονται καὶ τρομώδεις, οὐ τοῦ θυμοῦ τὴν τοιαύτην αὐτοῖς ἐργαζομένου διάθεσιν, ἀλλὰ τινος φόβου συμπεπλεγμένου τῷ θυμῷ, ὃς καταβάλλων τὴν δύναμιν τὴν τε ἄχροιαν καὶ τὸν τρόμον ποιεῖ.

Τῶν δὲ ἐπὶ κόποις πυρεττόντων τὸ δέρμα ξηρότερον ἢ περ ἄλλῳ τινὶ τῶν ἐφημέρων πυρετῶν καὶ τὰ ἑξῆς.—

Πληρώσας τὸν περὶ ψυχικῶν παθῶν λόγον, καὶ παραδοὺς ἐκάστου αὐτῶν τὴν ιδιότητα, μεταβαίνει λοιπὸν ἐπὶ τὰ σωματικὰ πάθη καὶ λέγει, πῶς χρηὴ διαγινώσκειν ὑπὸ κόπου γεγονότα πυρετόν. ἐπὶ τούτων τοίνυν φαίνεται τὸ δέρμα ξηρότερον ὑπὸ τῆς ἀμέτρου κινήσεως διαφορηθέν. εἰ μὲν οὖν ὁ κόπος εἴη πολὺς, ἄχρι τῆς παρακμῆς ἢ τοιαύτη φαίνεται ξηρότης· εἰ δὲ μέτριος ὁ κόπος,

1) ἐπειδὴ Α. 2) αὐτή πως. Α. 3) μέγα Α. συμβαλλόμενον Α.

ἡ μὲν ξηρότης ἄχρι τῆς ἀκμῆς. τὸ ἐντεῦθεν δὲ ὑπὸ τῆς θερμασίας ἀναλυομένης τῆς ὑγρότητος, ἐκκρίνεται δὲ διὰ ἰδρώτων, ποιεῖ 1) αὐτὸ ὑγρότερον καὶ μαλακώτερον. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν σφυγμῶν ἐστὶν εἰπεῖν τινα διαφορὰν. ἐπὶ μὲν γὰρ τοῖς ἀμέτροις κόποις καταλυομένης τῆς δυνάμεως, μικρὸς ὁ σφυγμὸς γίνεται, ἐπὶ δὲ τοῖς συμμέτροις μέγας, τῆς 2) τε θερμασίας παρούσης καὶ τῆς δυνάμεως οὐκ ἀδυνατούσης αὐτὸν ποιῆσαι.

Οἱ δὲ ἐπὶ πυκνώσει τοῦ δέρματος γινόμενοι πυρετοὶ, πυκνοῦνται δὲ τοῦτο ἢ ψυχόμενον καὶ τὰ ἑξῆς. —

Γίνεται δὲ πυρετὸς ἐφήμερος, στεγνωθέντος ποτὲ τοῦ δέρματος, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πάσης κράσεως. ἐφ' ὧν μὲν γὰρ ἐστὶ τὸ διαπνεόμενον ἀτμῶδες καὶ χρηστὸν, τοῦτο συναγόμενον οὐ πυρετὸν, ἀλλὰ πληθώραν γεννήσει. τοῦτο δὲ γίνεται ἐπὶ τῶν θερμοτέρων καὶ ξηροτέρων. ἐφ' ὧν δὲ τὸ διαπνεόμενον καπνῶδές ἐστὶ καὶ δριμύ, τοῦτο, πυκνωμένου τοῦ δέρματος, καὶ μηκέτι διαφερόμενον συνάγεται τε καὶ θερμαίνεται, καὶ συνεκθερμαίνει ἑαυτῷ πᾶσαν τὴν ὕλην ἐπιτηδείως ἔχουσιν εἰς τὸ ἐξαφθῆναι. γεννᾷ οὖν καὶ τοὺς ἐπὶ σήψει πυρετοὺς, εἰ πληθὸς εἴη χυμοῦ ἐν τῷ σώματι, σαπῆναι δυνάμενον. εἰ δὲ μὴ, ποτὲ τὸ πνεῦμα θερμαινόμενον ἐφήμερον ἐργάζεται πυρετόν. 3) * . . . ἡ δὲ πύκνωσις αὕτη γίνεται ὑπὸ ποιότητος ἥτοι ἀπλῆς ἢ συνθέτου· ὑπὸ μὲν ἀπλῆς, ἢ ψύξεως ἢ ξηρότητος. καὶ γὰρ ἐν χειμῶνι καὶ ψυχρᾷ καταστάσει ἐστὶν ἰδεῖν τὸ τοιοῦτον γινόμενον. ἀλλὰ καὶ ξηροτριβία καὶ ἔκκανσις, ξηραίνουσα τὸ δέσμα, πυκνότερον αὐτὸ ποιεῖ. ἐνίοτε δὲ οὐκ ἐστὶν ἐπὶ ποιότητος 4) ἀπλῆς, ἀλλὰ σύνθετος ἢ πυκνοῦσα τὸ δέσμα, ὥσπερ ἐπὶ τῶν στυφόντων ἔχει. ταῦτα γὰρ ψυχρὰ τε ἅμα καὶ ξηρὰ τὴν φύσιν ὑπάρχει. καὶ πολλοὶ πολλάκις ἀλειψάμενοί τινι τῶν στυφόντων ἐλαίων, ἢ εἰς ὕδωρ στυπτηριῶδες, 5) τὴν τοιαύτην ἐπέμειναν διάθεσιν. διαγνώσεις τούτων τοίνυν διττὰς

1) sc. τὸ δέσμα. 2) δὲ A. 3) G. addit: Sic igitur a densitate febrem fieri ostendimus. 4) ἀπλῆ A. 5) se lavantes G. λουόμενοι.

ἡμῖν παραδίδωσιν ὁ Γαληνός· 1) οὐδὲ γὰρ ἂν ἡ πού-
των πύκνωσις — μίαν μὲν ἀπὸ τῆς ἀφῆς, ὥσπερ εἰ λα-
βὼν ῥοὴν καὶ ἀναλύσας ὕδατι, 2) τρίψαις τὰς χεῖρας· εὐ-
ρεθῆσονται μὲν τηρικαῦτα πεπυκνωμένοι οἱ δάκτυλοι,
τῶν ἐν αὐτοῖς πόρων οἷον συναχθέντων τε καὶ πυκνω-
θέντων. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν κόπων ἐστὶν εὐρεῖν τὸ δέρμα
ξηρότερόν τε ἄμα καὶ ἄνικμον. ἐπὶ δὲ τῶν στεγνωθέντων
οἷον πεπιλημένον τε καὶ πεπυκνωμένον. μία μὲν οὖν
αὕτη τούτων διάγνωσις.

Δευτέρα δὲ κατὰ τὸν νόμον τὸν Ἱπποκράτειον προ-
βαίνουσα, ὅτι ἐπὶ τῶν Ἱπποκράτους χρόνων οὐπω ἡ περὶ
τῶν σφυγμῶν ἡκρίβωτο θεωρία, οὐδ' ἀπ' αὐτῶν τὰς τῶν
πυρετῶν ἐποιοῦν σημειώσεις, ἀλλ' ἐπιτιθέντες τὴν χεῖρα
κατὰ τε τῶν ἄλλων μορίων τοῦ σώματος, καὶ μάλιστα
κατὰ τοῦ θώρακος, ὅς οἰκητήριόν ἐστι τῆς καρδίας, ἧς
ἰδιόν ἐστι πάθος ὁ πυρετὸς, ἐσπούδαζον ποιεῖσθαι τὰς
διαγνώσεις. ἐπὶ τοίνυν τούτων τῶν πυκνωθέντων ἐπιβαλ-
λόντων ἡμῶν τὴν χεῖρα, πρῶτον μὲν ἡ θερμοασία μικρὰ
φαίνεται, διὰ τὸ μὴ συγχωρεῖσθαι πρὸς τοῦκτὸς ἵεναι,
τῶν πόρων ἀποκεκλεισμένων. χρονισάντων μέντοι, καὶ
ταύτῃ τὸ δέρμα θερμοηνάντων, καὶ ἀραιότερον αὐτὸ πε-
ποιηκότων, τῇ πολυχρονίᾳ τῆς χειρὸς ἐπιβολῇ ἐπαναδί-
δωσιν ἡ θερμοασία καὶ μείζων φαίνεται, καὶ ἐλέγχεται
τηρικαῦτα οἷα ἐστίν.

Οὐ μὲν οὐδὲ πυρρὰ τὰ οὖρα τοῖς τοιούτοις, οὐδὲ ὁ τοῦ
σώματος ὄγκος συμπέπτωκεν. —

Πυρρὰ νῦν φησι τὰ ὠχρά. οὐκ ἔστιν οὖν τοῖς τοιού-
τοις ὠχρὰ τὰ οὖρα, ἐπειδὴ τὸ εἰωθὸς ὑγρὸν διαφορεῖ-
σθαι διὰ τῶν ἀδήλων πόρων, νῦν οὐκέτι διαφορούμενον
συνάγεται τε καὶ φέρεται παρὰ τὰς ἀρτηρίας καὶ τὰς
φλέβας, καὶ τῷ οὖρῳ συνεκκρινόμενον, τῷ πλήθει κολά-
ζει αὐτοῦ τὸ χροῶμα, ὅπερ αὐτῷ ἐκ τῆς ἐπιμιξίας τῆς
χολῆς ὑπῆρχε. καὶ γοῦν γε τοῦτο γινώσκειν, ὅτι ἀραιου-
μένου ὄντος τοῦ δέρματος, καὶ πολλῆς τῆς διαφορήσεως

γινομένης, ἐλάττωτά ἐστι τὰ οὖρα. 1) εἰ δὲ τὸ δέγμα πυκνότερον εἴη, τούναντίον γίνεσθαι πλείονα τὰ οὖρα. καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν θέρους μὲν ἐστὶν ὀλίγα τὰ οὖρα, χειμῶνος δὲ πλείονα, καίτοι ἐν μὲν τῷ θέρει πλείονι πόματι χρῶμεθα, ἐν δὲ τῷ χειμῶνι ἐλάττωσι. ἀλλὰ τῇ διαφορῇσει τὸ τοιοῦτον συμβαίνει, ὥς εἰρήκαμεν. οὐκοῦν ἐπὶ τούτων πλείονα μὲν αὐτοῖς ἐστὶ τὰ οὖρα ἢ περ τοῖς ἄλλοις ἐφημέροις ἐπὶ ἄλλῳ τινι τῶν αἰτίων γινομένοις. ἀλλ' οὐδὲ τὸ σῶμα ἐπὶ αὐτῶν ἔστιν εὐρεῖν ἰσχνόν, πολλάκις δὲ καὶ 2) ὀγκωδέστερον, τῆς διαφορῆσεως γινομένης, ὥστε μὴδὲ τὴν τῶν ὀφθαλμῶν ἐν αὐτοῖς κοιλότητα διαφαίνεσθαι. οὐκοῦν οὐδὲ οἱ σφυγμοὶ μειωθήσονται, τῆς δυνάμεως ἐρῶμένης, διὰ τὸ μὴ σεσυλῆσθαι τῇ διαφορῇσει ταύτῃ τὸν τόνον.

Οὗτοι μόνον πάντων τῶν πυρετῶν στεγνόν εἰσι πάθος. —

Τοῦτο οὐκ ἀκαίρως προσέθηκεν ὁ Γαληνός, ἀλλὰ πρὸς τοὺς μεθοδικοὺς ἀποτεινόμενος, οἳ γε πάντα τὰ πάθη ἔλεγον εἶναι ἢ στεγνόν ἢ ῥοῶδες ἢ ἐπιτεπλεγμένον, ὥσπερ ἐν τῷ περὶ αἱρέσεων εἴρηκεν. ἅπαντα μὲν πυρετὸν στεγνόν πάθος ὑπελάμβανον εἶναι. διό φησι πρὸς αὐτοὺς, ὅτι εἰ δεῖ πυρετὸν καλεῖν στεγνόν νόσημα, μόνον τοῦτον δεῖ καλεῖν τὸν ἐπὶ πυκνώσει διὰ δέρματος γινόμενον.

Τοῖς δὲ ἐπὶ βουβῶσι πυρετοῖς ἐφημέροις οἱ σφυγμοὶ μέγιστοι γίνονται. —

Τοὺς δὲ ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὺς ἔξεστι διαγινώσκειν πρῶτον μὲν ἀπὸ τῶν σφυγμῶν. ἐπὶ γὰρ τούτων διὰ τὸ πλῆθος τῆς θερμασίας μεγάλοι γίνονται οἱ σφυγμοὶ καὶ παχεῖς καὶ πυκνοί. ὅτι δὲ ὁ βουβὸν οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ φλεγμονή τις τῶν ἀδένων, οὐδένα οἶμαι ἀγνοεῖν. ἐπὶ γὰρ τούτων, ὥς ἂνωτέρω εἰρήκαμεν, ὅταν ἢ ἕλκος ἢ ἄλλη τις ὁδύνη γένηται, ἐπεγείρεται μὲν ἡ φύσις, οἷον ἐπειγομένη τῷ πάσχοντι μορίῳ ἐπαμῦναι, καὶ πρὸς αὐτὸ φέρεται, σὺν αὐτῷ δὲ δηλονότι, τὸ ἑαυτῆς ὄχημα, τό, τε

αἷμα καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ ταῦτα τοῖς ἀδέσιν ἐντυγχάνοντα ὡς ἀσθενεστέροις, ἐκείσε κατασκήπτει καὶ φλεγμονὴν αὐτοῖς ἐμποιεῖ. καλεῖται δὲ τὸ τοιοῦτον βουβών. ἐπὶ τούτων τοίνυν ἐπὶ τὴν ἀκμὴν ἔστιν ἰδεῖν νοτίδας τὸ δέρμα διαβρεχούσας θερμὰς καὶ ἡδεῖας. τοιοῦτος γάρ ἐστιν ὁ αἱματικὸς χυμὸς, ὅστις τὴν ἐν αὐτοῖς ἐποίησε φλεγμονήν. ὅταν δὲ λέγωμεν ἡδεῖαν ἰκμάδα, τὴν ἥττον μοχθηρὰν λέγομεν. οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεται πυρετῷ οὕτως ἡδεῖαν αὐτὴν εἶναι, ὡς εἰ καὶ χωρὶς πυρετοῦ ἐγγέγονει, ἀλλ' ὅτι, ὡς ἐν πυρετοῖς, τὸ δακνῶδες καὶ δριμὺ ταύτης κενόλασται. ἔστι δὲ ἐπὶ τῶν τοιούτων καὶ τὸ πρόσωπον 1) ἐρυθρότερον· ἐκάτερον δὲ τούτων ποιεῖ τὸ αἷμα, ἀλλὰ τὸ μὲν ἔρευθος τῷ 2) χρόνῳ μαθεῖ, τὸν δ' ὄγκον τῇ στάσει.

Καὶ τὰ οὖρα ὑπόλευκα. —

Ζητητέον δὲ διὰ ποίαν αἰτίαν ἐπὶ τούτων λευκὰ γίνονται τὰ οὖρα. ὁ μὲν οὖν 3) Ἀγγελεύας [ἀγγεῖα] φησὶ φέρεσθαι ἐπὶ τὴν κύστιν, δι' ὧν μεταδιδόναι τὴν ὕλην ἐκ τῆς τῶν ἀδένων τροφῆς. λευκότης δ' αὕτη δηλονότι. ἕκαστον γὰρ τῶν μορίων πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἀλλοιοῖ καὶ τὴν ὑποκειμένην αὐτῷ τροφήν. αὕτη τοίνυν, φησὶ, φερομένη παρὰ τὴν κύστιν καὶ μεμιγμένη τῷ οὕρῳ, λευκὸν αὐτὸ ποιεῖ. τοῦτο δὲ πολλαχῶς ἔστιν ἀνατρέψαι, πρῶτον μὲν, ὅτι εὐρημά τι ζητεῖ παρ' ἡμῶν ἐν ταῖς ἀνατομαῖς μὴ φαινόμενον. οὐδὲ γὰρ φαίνεται κοινὰ τοῖς βουβῶσιν ἀγγεῖα πρὸς τὴν κύστιν. ἀλλ' εἰ καὶ τοῦτο δῶμεν, οὐ δυνήσεται τὸ σμικρὸν ἐκεῖνο τῆς τῶν ἀδένων τροφῆς μέρος, ὅλον χρῶσαι τὸ οὖρον. καὶ ἐκεῖνο δὲ αὐτὸν ἐρησόμεθα, τὰ ἀγγεῖα ταῦτα πότερον ἀναστομοῦνται ἐπὶ τὴν κύστιν ἢ οὐ; εἰ μὲν οὖν οὐκ ἀναστομοῦνται, οὐδὲν οἴσει παρ' αὐτὴν, ὥστε οὐδὲ τῷ εἰρημένῳ χρώματι 4) χρώσει τὸ οὖρον. εἰ δὲ ἀναστομοῦνται, καὶ αἷμα ἐπιφέρει, καὶ συμβαίνει τὸ οὖρον οὕτως ἐρυθρόν γίνεσθαι

1) rubicundior, et melioris habitus. G. 2) Gadald. proponit colore i. e. χρώματι. 3) ἀγγεῖα om. et A. et G. De Angeleua nihil habemus compertum. Fort. ἀγγεῖα cum nomine aliquo alio in ignoto hoc viro latent. 4) Fort χρῶσαι.

τῇ τοῦ αἵματος ἐπιμιξία. τὸ δὲ πάντων ἀπορώτατον·
 χρὴ προσθεῖναι, ὅτι τὰ οὖρα λευκὰ φαίνεται, οὐ μόνον
 ἐφ' ὧν ἡ φλεγμονὴ παρὰ τοὺς ἐν τοῖς μηροῖς ἐστὶν ἀδέ-
 νας, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν μασχάλῃ ἐχόντων τινὰ ὄγκον, καὶ
 περὶ τὰ ὦτα, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἀδένων
 ὁμοίως. τί οὖν ἐχρῆν πρὸς ταῦτα λέγειν; ἡμεῖς τοίνυν
 φαμέν, ὅτι συμβαίνει τὰ οὖρα τοιαῦτα εἶναι διὰ τὸ τὴν
 χολὴν φερομένην περὶ τοὺς ἀδένας τούτους μίγνυσθαι τῷ
 αἵματι τῷ ἐν αὐτοῖς ἐσφηνωμένῳ, καὶ λοιπὸν κατὰ στέ-
 ρησιν ταύτης τὰ οὖρα λευκὰ φαίνεται, ὥσπερ εἴ ποτε
 καὶ τῶν κεφαλαλγούντων ὁρῶμεν τὰ οὖρα λευκὰ γιγνό-
 μενα, διὰ τὸ τὴν χολὴν ὡς λεπτομερεστέραν ἄνω φέ-
 ρεσθαι πᾶσαν, ὡς μηδὲ χρωρύναι λοιπὸν τὸ οὖρον. κἀν-
 ταῦθα τοίνυν ἐστὶ τοῦτο εἰπεῖν, ὅτι τῆς χολῆς ἀπουσία
 τὰ οὖρα τὴν τοῦ ὀρρώδους περιττώματος δείκνυσι φύσιν.
 λευκὸν δὲ τοῦτό ἐστι κατὰ φύσιν. ἐκεῖνο μέντοι χρὴ προ-
 σθεῖναι τὸ ἐν τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης ἡμῖν πολλάκις ὁφ-
 θέν, ὅτι τινῶν πυρεξάντων τὸν ἐπὶ βουβῶσιν ἐφήμερον
 πυρετὸν, φαίνεται τὰ οὖρα χολωδέστερα. τοῦτο δὲ γίνε-
 ται, ὅταν καὶ τὸ ὅλον σῶμα θερμότερον καὶ ξηρότερον
 εὐρεθείῃ καὶ χολωδέστερον, καὶ αὐτὸς ὁ ἐν τοῖς ἀδέσιν
 ὄγκος ἐρυσιπελατώδης, αἵματος χολωδέστερον 1) αὐτοῖς
 πεποιηκός.

Κοινὸν δὲ τοῖς τοιούτοις ἅπασι πυρετοῖς τοῖς ἐφημέροις
 ἡ ὁμαλότης τοῦ σφυγμοῦ. —

Τὴν ὁμαλότητα τὴν ἐν τῷ σφυγμῷ κοινήν ἐπὶ πάν-
 των εὐρίσκεσθαι 2) πυρετῶν, ἐπεὶ οὐπω κατελύθη ἐπὶ
 τούτων ἡ δύναμις, ἀλλ' ἔτι ἐρῶμένη ἐστὶ, ὥστε καὶ ἐρ-
 ῶμένη οὖσα ὁμαλοὺς ποιήσεται τοὺς σφυγμούς. —

Παντελῶς γὰρ ἐξ αὐτῶν ὀλίγοι τινὲς τὴν κατὰ μίαν πλη-
 γὴν ἀνωμαλίαν ἐμφαίνουσιν. —

Τοῦτό φησι διὰ τοὺς ἐπὶ πυκνώσει τοῦ δέρματος γι-
 νομένους 3) πυρετούς· ἐπὶ τούτων γὰρ ἀποκλειόμενα τὰ

1) Fort. αὐτόν. 2) Fort. add. φησί. 3) πυρετούς om. A.

εἰωθότα διαφορεῖσθαι τὴν δύναμιν βαρεῖ, καὶ ταύτῃ τὴν κατὰ μίαν πληγὴν ἀνωμαλίαν ἀπεργάζεται.

Θεραπεύειν δὲ χρὴ λουτρῷ μὲν ἅπαντας. —

Ἀκολουθῶς ὁ συγγραφεὺς παραδοὺς ἡμῖν τὴν τοῦ ἐφημέρου πυρετοῦ διάγνωσιν, καὶ τὴν τῶν ποιούντων αἰτῶν αἰτίων ἀπ' ἀλλήλων διάκρισιν, μεταβαίνει λοιπὸν ἐπὶ τὸν τῆς θεραπείας τρόπον, ὃς καὶ κοινός ἐστι καὶ διάφορος, εἴ γε καὶ οἱ ἐφήμεροι αὐτοὶ κοινὸν μὲν ἔχουσι τὸ ἐπὶ πνεύματι θερμαινομένῳ ἀνάπτεσθαι, διάφορον δὲ, τὴν τῶν αἰτιῶν ἐναλλαγὴν. κατὰ τῆς 1) θεραπείας λουτρὸν μὲν ἐπὶ πάντων παραλαμβάνομεν. πρὸς δὲ τὰς ποιούσας τῶν πυρετῶν αἰτίας τὸν τρόπον τῆς χρήσεως ἐναλλάττοντες, οὕτως ἐκάστῳ κατάλληλον ποιοῦμεθα τὴν ἴασιν.

Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦ λουτροῦ τὴν μνήμην ἐποιησάμεθα, φέρε ὀλίγα περὶ αὐτοῦ διαλεχθῶμεν, τελεωτάτην μὲν ἔχοντες τὴν περὶ αὐτοῦ θεωρίαν ἐν τοῖς τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου γράμμασι, βραχέα δὲ, ὅσα πρὸς εἰσαγομένους εἰπεῖν, ἀναμιμνήσκοντες.

2) Ζητήσωμεν οὖν τῆς τῶν λουτρῶν διαφορᾶς τὰ μέρη, καὶ τῶν μερῶν ἐκάστου τὴν δύναμιν. τῶν τοίνυν λουτρῶν τὰ μὲν ἐστὶ θειώδη, τὰ δὲ 3) στυπτηριώδη, τὰ δὲ ἀπλῶς ἄλλην τινὰ μοχθηρὰν ἔχοντα ποιότητα, τὰ δὲ τῶν ποτίμων ὑδάτων. ἐνταῦθα τοίνυν περὶ τῶν ποτίμων ἡμῖν ὁ λόγος γενέσθω, ἃ πέφυκε τὰ μὲν τραχέα ὀμαλύνειν, τὰ δὲ περιπτώματα διαφορεῖν, τὰς δὲ 4) συγκράσιος σβεννύναι, καὶ τὰς δυνάμεις ἀναρρῶννύναι. τοῦ δὲ βαλανείου τρία ἐστὶ τὰ μέρη· πρῶτος μὲν γάρ ἐστιν ὁ θερμὸς ἀῆρ, καὶ δεύτερος, ἡ τοῦ θερμοῦ ὕδατος δεξαμενὴ, καὶ τρίτη ἡ τοῦ ψυχροῦ. καὶ τινες ἀμεθόδως ὑπελάμβανον, ὅτι μία δυνάμις ἐστὶν ἡ τοῦ βαλανείου, ὥστε καὶ ἐξαπατᾶσθαι, ὅτι θερμὴν καὶ ὑγρὰν ἔχει καθόλου τὴν δύναμιν. ἡμεῖς μέντοι τῇ τῶν θερμῶν διαφορᾷ προσέ-

1) Θερμασίας A. quam lectionem secunda manus correxit. λουτρῷ A. 2) Περὶ διαφορᾶς λουτρῶν In mg. A. 3) πτηριώδη A. 4) Imtemperaturas G. Fort. δυσκρασίας.

χοντες, διάφορον αὐτοῦ καὶ τὴν δύναμιν ἀποφαινόμεθα. ὁ μὲν γὰρ θερμὸς ἄῃς διαφορεῖ μᾶλλον, ἥττον δὲ ὑγραίνει· ἡ δὲ θερμὴ κολυμβήθρα, τοῦναντίον μᾶλλον μὲν ὑγραίνει, ἥττον δὲ διαφορεῖ, διαφορεῖ δ' ὁμως. τὸ δὲ ψυχρὸν ὕδωρ τὴν τε γενομένην δυσκρασίαν ἀπὸ τοῦ λουτροῦ παραμυθεῖται καὶ σβέννυσι· καὶ μέντοι καὶ πυκνοῖ τοὺς πόρους, ὥστε μὴ συγχωρῆσαι ταῖς δυνάμεσιν 1) ἀποπτῆναι. τούτων τοίνυν οὕτως εἰρημένων, οὐδὲν ἂν εἴη χαλεπὸν ἐφαρμόσαι ταῖς διαφόροις αἰτίαις τοῦ ἐφημέρου διαφόρου λουτροῦ χρῆσιν.

Ἀλλὰ τοὺς ἐπὶ πυκνώσει τοῦ δέρματος ἢ ἐπὶ βουβῶσιν, οὐδ' εἰ ἐν τῷ ἀέρι τοῦ βαλανείου χρονίσει κελεύσειας, οὐδὲν βλάβεις. —

Καὶ τοῦτο εἰκότως. δέονται γὰρ οὗτοι διαφορήσεως πλείονος, 2) εἰ μὲν ἐπὶ πυκνώσει, ὅτι διὰ τὴν πύκνωσιν ταύτην τὰ εἰωθότα διαφορεῖσθαι ἔνδον 3) ἐναποκεκλείσθαι τῷ σώματι. εἰ δὲ ἐπὶ βουβῶσιν, ὅτι πληθὺς ἐστὶν αἵματος, ἐξ οὗ καὶ τὴν ἐπίρροϊαν εἰς τὸν βουβῶνα γεγενῆσθαι, ὡς μικρῷ ἀνωτέρω εἰρήκαμεν.

Τοὺς δ' ἄλλους ἅπαντας ὅτι τάχιστα τοῦ ἀέρος ἀπάγειν.—

Τοὺς θυμωθέντας φησὶ, τοὺς λυπηθέντας, τοὺς ἀγρυπνήσαντας, τοὺς φροντίσαντας, ἐπειδὴ κοινὸν ἐπὶ πάντων τούτων ἐστὶν ἡ ξηρότης, καὶ δέονται οὗτοι τοῦ ὑγρανθῆναι. ἐπιτρέψωμεν αὐτοῖς ἐνδιατρίψαι τῷ θερμῷ ὕδατι, δυναμένῳ τὰ γεννηθέντα ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ καπνώδη περιπτώματα διαφορῆσαι, καὶ μέντοι καὶ χρηστὴν ἀντ' ἐκείνων ἐνθεῖναι ὑγρότητα.

Ἐλαίῳ χλιαρῷ τε καὶ πολλῷ καὶ μαλακαῖς χερσὶν ἐπιτρίβειν ἐπιπλέον, μάλιστα μὲν τοὺς κοπωθέντας. —

Εἰδέναι χρὴ, ὅτι τὸ ἔλαιον χαλαστικὴν ἄμα καὶ διαφορητικὴν ἔχει δύναμιν, ἀλλ' οὕτως μὲν ἀπλῶς τοὺς τοῦ σώματος πόρους 4) [ἐμπλάττει]· ἐντεῦθεν ἀπολαμβάνει

Γ. 1) ἀποπτύναι Α. 2) qui ex cutis densitate febricitant. G. 3) Fort. ἐναποκέκλεισται. 4) ἐμπλάττει conject G.

τε αὐτοὺς καὶ κωλύει τὴν διαφόρησιν τῷ γλίσχρῳ τῆς οὐσίας. μετὰ δὲ ἀνατρίψεως μετρίας θερμαίνεται καὶ ἀντι-θερμαίνει τὸ σῶμα, καὶ ἄραιοῦν ἐπὶ διαφόρησιν τὰ περιττώματα προτρέπεται. ἔπειδὴ τοίνυν ἐπὶ τῶν κεκοπωμένων μετρία τις γίνεται φλεγμονώδης διάθεσις, ἐν τε τοῖς μυσὶ καὶ τοῖς ἄρθροις, ὥς δηλοῖ καὶ ἡ μετὰ τοὺς κόπους ὀδύνη, διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν κέχρηται τῇ ἀλοιφῇ τοῦ ἐλαίου χλιαρᾷ. τὸ γὰρ τοιοῦτον μάλιστα πέφυκε χαλᾶν, καὶ μέντοι καὶ μαλάττειν ἐπὶ πλείονα χρόνον. ἀλλὰ καὶ μαλακὰς βούλεται τὰς ἀνατριβούσας εἶναι χεῖρας. καὶ γὰρ αἱ σκληραὶ σκληραίνειν τε καὶ ξηραίνειν καὶ ἀνιᾶν πεφύκασιν. οὕτως μὲν ἐπὶ τῶν κοπωθέντων δαψιλῶς χρηστέον τῷ ἐλαίῳ, τοῦ χαλάσαι μόνον χάριν. κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἐπὶ τῶν στεγνωθέντων αὐτῷ χρώμεθα, δυναμένῳ τοὺς πόρους διανοῖξαι καὶ διαφορῆσαι τὰ περιττώματα. διὰ δὲ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ περὶ τῶν ἐπὶ βουβῶσιν, ἔνθα πληθὺς ὑπῆρχε, μετρίας δεῖται διαφορήσεως.

Καὶ λούειν δὲ πολλάκις, εἰς ὅσον ἐγχωρεῖ, τοὺς τοιούτους.—

Τοὺς τοιούτους φησὶ τοὺς προσεχῶς εἰρημένους, τοὺς κοπωθέντας δηλαδὴ καὶ στεγνωθέντας καὶ τοὺς ἐπὶ βουβῶσι πυρέξαντας. οὗτοι γὰρ δέονται ἐπὶ πλείονα χρόνον τῷ λουτρῷ. καλῶς γὰρ προσέθηκε τῷ λόγῳ τὸ εἰς ὅσον ἐγχωρεῖ. δυνάμεως γὰρ ἀντιπραττούσης, οὐκ ἂν παραληφθεῖη οὐχ ὅτι λουτρὸν, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδὲν βοηθημάτων.

Ἐσθίειν δὲ τοὺς μὲν ἐπὶ κόποις ἐνδέχεται πολλάκις. —

Ἀκολουθῶς μετὰ τὸ λουτρὸν ἐπὶ τὸν τρόπον μεταβαίνει τῆς διαίτης. καὶ ταύτην αὖθις ἐμμεθόδως ὀρίζει. τοῖς μὲν κεκοπωμένοις, ἔπειδὴ 1) πλεῖον ἢ προσῆκε διαφορήθησαν, ἀντισταγαγεῖν βούλεται τὸ λοιπὸν καὶ πολλάκις αὐτοῖς 2) παρέχει. τοῖς δὲ στεγνωθεῖσι καὶ ἐπὶ βουβῶσι πυρέξασιν οὐκέτι, διότι πληθὺς ἐστὶν ἐφ' ἑκατέρου τούτων.

1) πλείων Α. 2) sc. τροφήν.

Ἀλλὰ καὶ οἶνον πίνειν, εἰς ὅσον ἂν καὶ τούτου κρατεῖν
δύνανται. —

Ἐπειδὴ καὶ ἀναθρέψειν βούλεται τοὺς κεκοπωμένους,
1) ἀσθενοῦς ἐπ' αὐτῶν ὑπαρχούσης τῆς δυνάμεως, ἐπι-
νοεῖ τὸν οἶνον δυνάμενον τάχιστα μὲν ἐν γαστρὶ χυλο-
ποιηθῆναι, τάχιστα δὲ ἐν ἥπατι εἰς αἷμα μεταβληθῆναι
τε καὶ θρέψαι ὅλον τὸ σῶμα. τὸ δὲ τοῦ οἶνου μέτρον
ἀπὸ τῶν συστοίχων ἀπάντων 2) λαμβάνω, καὶ πρῶτον
ἀπὸ τῆς δυνάμεως. εἰ μὲν γὰρ 3) αὕτῃ ἀσθενὴς εἴη, ἥτ-
των δώσομεν αὐτῇ τὸν οἶνον· εἰ δ' ἰσχυρὰ, πλείονα ὅσον
καὶ πέψαι δύναται. ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἡλικίας· εἰ μὲν
γὰρ γεροντικὴ, πλείονος δεῖται· εἰ δὲ τῶν ἀκμαζόντων,
ἥττονος· καὶ ἡ μὲν θερμότερα κράσις, ἐλάττονος· ἡ δὲ
ψυχροτέρα, πλείονος· ἀλλὰ μὴν καὶ ἀπὸ τοῦ ἔθνους· εἰ
μὲν γὰρ οἰνοπότης ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὑγείας ἐτύγχανε,
πλείονα αὐτὸν δώσομεν· εἰ δ' οὐχ ὑπῆρχε τοιοῦτος, ἐλατ-
τον· καὶ ἐν θέρει μὲν ἥττον, ἐν χειμῶνι δὲ πλεῖον, καὶ
μᾶλλον ἐν Σκυθίᾳ πλεῖον, ἐν Αἰθιοπίᾳ δὲ ἥττον, καὶ
ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως.

Τοὺς δ' ἐπὶ βουβῶσι πυρέξαντας εἴργειν οἶνον. —

Ἐπὶ τούτων γὰρ ὁ αἵματικὸς χυμὸς ἐκ τῆς τοῦ οἶ-
νου 4) δόσεως διπλασιαζόμενος ἔτι πλείονα δὴ ὄγκον
ἐργάζεται.

Τῶν στεγνωθέντων δὲ ἢ ψυχθέντων τοὺς μὲν ἐπ' ὀλίγον
τοῦτο παθόντας ἥκιστα τε πληθωρικοὺς οὐ χρὴ κωλύ-
ειν οἶνον. —

Ἐπὶ δὲ τῶν στεγνωθέντων ἀκριβέστερον δεῖ προσέχειν,
εἰ 5) δεῖ καὶ τῷ οἴνῳ κεχρησθαι ἢ οὐ δεῖ πάμπαν. δεῖ-
ται δὲ ὁ λόγος προσδιορισμοῦ. εἰ μὲν γὰρ εἴη πολλὴ ἡ
στέγνωσις καὶ τὸ σῶμα πληθωρικόν, οὐ δώσομεν τὸν
οἶνον. εἰκὸς γάρ ἐστιν ὑπ' αὐτοῦ τὰς ὕλας χυθείσας δι-
πλασιασθῆναι καὶ τοῖς μορίοις ἐπελθεῖν, καὶ πλήθει ἐμ-
φραξιν ἐργάσασθαι. εἰ δ' ὀλίγη εἴη ἡ στέγνωσις, καὶ

1) ἀσθενεῖς A. 2) assumit G. Fort. λαμβάνει. 3) Fort. αὕτη.
4) Fort. πόσεως. potione G. 5) δὲ A.

μηδὲ πλῆθος χυμοῦ ὑποκέοιτο, τηρικαῦτα δώσομεν τὸν οἶνον, ἵνα τῇ ἀμετρίᾳ τῆς θερμότητος τοὺς τε πόρους ἀραιώσῃ, καὶ ῥώσῃ τὴν δύναμιν ἣτις ῥωσθεῖσά γε μᾶλλον ἐπιτίθεται τοῖς αὐτὰ λυμαινομένοις αἰτίοις.

Τοὺς δ' ἐπ' ἀγρυπνίαις ἢ τινι πάθει ψυχικῷ πυρέξαντας ἐπὰν λούσῃς, ὑγραινούσῃ τε καὶ εὐχύμῳ τροφῇ διαιτᾶν. —

1) Ἐπὶ πάντων μὲν χρὴ δηλονότι παραλαμβάνειν διαίταν εὐχυμον. αὐτὸς μέντοι κατ' ἐξαίρετον αὐτῆς ἐπὶ τῶν ψυχικῶν παθῶν ἐμνημόνευσεν, εἰδὼς ὅτι ταῦτα μάλιστα καταβάλλει τὸ σῶμα, καὶ οὐδέν ἐστιν οὕτως δυνάμενον κωλῦσαι τὰς φυσικὰς δυνάμεις, ὥς ἡ τῶν ψυχικῶν παθῶν ἀμετρία. καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, ὅσοι μὲν ἔξω τούτων εἰσὶν, ἀφροντιδέστεροι ὄντες καὶ τῶν ἄλλων ψυχικῶν παθῶν ἀπηλλαγμένοι, πάντα τὰ προσφερόμενα αὐτοῖς πέττουσί τε καὶ μεταβάλλουσι, καὶ περιγινόμενοι αὐτῶν κέρδος ἐξ αὐτῶν οὐκ ὀλίγον τῷ σώματι πορίζονται. ὅσοι μέντοι ἢ λυποῦνται ἢ φροντίζουσιν, οὗτοι καὶ τὰ λίαν εὐπεπτα οὐ πέττουσιν ἢ σὺν χρόνῳ καὶ μόγις. ἐπειδὴ τοίνυν ἐπὶ τῶν ἐφημέρων πυρετῶν, τῶν διὰ ψυχικὸν πάθος γεγεννημένων, οἱ χυμοὶ δριμύτεροι γεγόνασιν καὶ ἡ τοῦ σώματος ἔξις ὅλη ξηροτέρα, διὰ τοῦτο βούλεται τροφὴν αὐτοῖς παρέχειν εὐχυμόν τε καὶ ὑγρὰν καὶ δυναμένην μεταβάλλειν, οὐ μόνον κατὰ ποιότητα, ἀλλὰ καὶ κατὰ ποσότητα.

Οἶνον δὲ μάλιστα τοῖς ἀγρυπνήσασιν ἀδεῶς διδόναι. —

Ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἀγρυπνίαν τὸ τε ὅλον σῶμα ἐξήρανται, καὶ μέντοι καὶ συμβαίνει πολλάκις ἀπεψίαν γίνεσθαι, 2) ἐξῆς πολλὰ τίχτεσθαι περιττώματα. διὰ τοῦτο τὸν οἶνον ἐπὶ τούτων ἀδεέστερον δίδωσιν, ὥς ἂν δυνάμενον καὶ τὸ ἐξηρασμένον ὑγρᾶναι σῶμα, καὶ τὰ περιττώματα προτρέψασθαι πρὸς ἔκκρισιν, τῷ τὰς φυσικὰς ἐκροὰς εὐρωτέρας ποιῆσαι. φιλακτέον δὲ μᾶλλον ἐπὶ

1) Hoc scholion in cod. A. sequitur demum proximum.
2) Fort. ἐξ ἥς.

τούτων κεφαλαλγίαν. ὁ γὰρ οἶνος ταχέως εἰς ἀτμοὺς μεταβαλλόμενος καταλαμβάνει τὸν πεπονθότα τόπον καὶ πληροῖ καὶ διατείνει καὶ τὴν ὀδύνην ἐπαύξει, καὶ μάλιστα ὅτι αὕτη 1) ἡ ὀδύνη συμπράττει τῇ ἐπὶ τὸ πεπονθὸς μόριον αὐτοῦ φορᾷ, πεφυκότων, ὥς πολλάκις μεμαθήκαμεν, τῶν ὀδυνωμένων ρευματίζεσθαι. ταύτην μέντοι τὴν κεφαλαλγίαν οὐ μόνον ἐπὶ ἡγρυπνηκότων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων φυλακτέον, ἐφ' ὧν τὴν τοῦ οἴνου παραλαμβάνομεν πόσιν.

Ἀλλὰ καὶ τοῖς ὀργισθεῖσιν ἢ λυπηθεῖσιν ἢ φροντίσασιν οἶνον διδόναι. —

Ὁργὴν μὲν φησι τὸν μέτριον θυμόν. ὅτι δὲ χρὴ ἐπὶ τούτων καὶ τῶν λυπηθέντων καὶ τῶν πεφρονतिकότων τὸν οἶνον διδόναι, δυνάμενον ὑγρυνθῆναι καὶ ἐπιτῆξαι τὴν ὑπ' αὐτῶν προσγινομένην τῷ σώματι ξηρότητα, οὐδεὶς ἂν 2) ἀμφιβάλλοι.

Τοῖς θυμωθεῖσι δὲ, ἥνίκα ἂν παντελῶς ἔξω τοῦ πάθους ᾧσι, πρότερον δ' οὐκ ἀσφαλὲς οἶνον χρῆσθαι. —

Καὶ τοῦτο εἰκότως· εἰ γὰρ ὁ θυμὸς ζέσιν τις ἐστὶ τοῦ περικαρδίου αἵματος καὶ συμπράττει δηλονότι τῇ ζέσει ταύτη ἡ τοῦ οἴνου πόσις.

Πειρᾶσθαι δὲ καὶ τὸ ἐναντίον ἀντεισάγειν ἀεὶ τῷ λυπήσαντι. —

Ἐπειδὴ κοινόν ἐστιν ἐπ' ὀργῆς καὶ θυμοῦ καὶ φροντίδος καὶ λύπης, αὐτὸ τοῦτο τὸ λυπεῖσθαι. πάντες γὰρ οὗτοι ἔχουσιν ἑνὴν λύπην, οἱ μὲν θυμωθέντες, ὅτι 3) ἡδίζονται, οἱ δὲ φροντίσαντες, ὅτι αὐτοῖς οὐκ 4) ἀπέβη τὸ ζητούμενον, οἱ δὲ λυπηθέντες αὐτόθεν. διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν καὶ κοινὴν αὐτοῖς ἀντεισάγει θεραπείαν, τὴν ἀπὸ τῆς ἡδονῆς. αὕτη γὰρ χέουσα τοὺς ἐν τῷ σώματι χυμοὺς, καὶ μάλιστα τὸν αἱματικόν, εἰς ἅπαντά τε τὰ μόρια ἐκτείνει καὶ τῇ τούτου παρουσίᾳ τὸ ὅλον ὑγραίνει σῶμα,

1) τῇ ὀδύνῃ Α. 2) ἀμφιβάλλῃ Α. 3) ἡδίζονται Α. 4) ἀπέβη Α. abiit G.

καὶ μέντοι καὶ τῶν προκειμένων ἀπαλλάττει παθῶν. χρη-
δὲ καταστοχάζεσθαι τῆς τοῦ κάμνοντος φύσεως καὶ πρό-
σφορον αὐτῷ ποιῆσθαι τὴν 1) θυμηδίαν, εἰ μὲν τις εἴη
φιλολόγος καὶ φιλοῖστωρ, ἐκδιηγούμενον κατορθώματα
τῶν ἱστοριῶν, ἢ ἕτερα ἐπὶ τοῦτον λέγοντα· εἰ δὲ φιλοσό-
φοις ἐντραφεῖς μαθήμασι, φιλοσόφους ἀνερευνοῦντα λογι-
σμοὺς, καὶ φιλοσόφων ἐκδιηγούμενον κατορθώματα. εἰ δὲ
θεᾶ σχολάζων, αὐτὸν μὲν οὐδὲν τοιοῦτον ἐπὶ τούτου λέ-
γειν, ἄλλους δὲ παρασκευάζειν τὴν τοιαύτην ποιῆσθαι
διήγησιν. πολλάκις δὲ καὶ παρ' αὐτὰς τὰς θεάς 2) αὐ-
τῶν ἀποστελοῦμεν. καὶ ἀπλῶς πρὸς τὸν τοῦ κάμνοντος
τρόπον καὶ τὴν τῆς ἡδονῆς ἐπινοητέον διαφοράν.

Τῶν δὲ ἄλλων πυρετῶν οἱ μὲν ἐπὶ φλεγμοναῖς, οἱ δ'
ἐπὶ χυμοῖς ἀνάπτονται. —

Εἰρήκαμεν ὅτι τῶν πυρετῶν οἱ μὲν ἐπὶ πνεύμασι γί-
νονται, οἱ δὲ ἐπὶ ὑγροῖς, οἱ δὲ ἐπὶ στερεοῖς. διείλεκται
δὲ πρότερον περὶ τῶν ἐπὶ πνεύμασι συνισταμένων, καὶ
παραδέδωκεν αὐτῶν τὰς διαγνώσεις καὶ τὰς θεραπείας.
μεταβαίνει λοιπὸν ἐπὶ τοὺς ἐπὶ χυμοῖς. περὶ γὰρ ἐκτι-
κῶν οὐδὲν ποιήσεται λόγον ἐν τούτοις, ἐπεὶ καὶ ὁ
Γλαύκιον τῶν ὥς ἐπὶ πολὺ γινομένων νοσημάτων ἤτησεν
αὐτῷ γραφῆναι τὴν ἴασιν. ὁ δ' ἐκτικὸς οὐκ ἔστι τῶν
ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ γινομένων. τῶν τοίνυν ἐπὶ χυμοῖς οἱ μὲν
ἐν τῷ παντὶ σώματι τὸν χυμὸν ἔχουσι σηπόμενον, καὶ συ-
νεχεῖς γίνονται· οἱ δὲ ἐν ἐνὶ μορίῳ 3) ἔμφραξιν ἐργαζόμενοί
τινων πόρων, ὅθεν καὶ περιοδίζοντες γίνονται πυρετοὶ, καὶ
φλεγμονὴν ἢ ἄλλον τινὰ ὄγκον ποιοῦνται. καὶ πάλιν τῶν πυ-
ρετῶν οἱ μὲν εἰσι διαλείποντες, οἱ δὲ συνεχεῖς· διαλείποντες
μὲν ὅσοι τὴν ὕλην ἔχουσι τῶν ἀγγείων ἐκτός· 4) συνεχεῖς δὲ
ὅσοι τὴν ὕλην ἔσω τῶν ἀγγείων ἔχουσι. τούτων δὲ αὐτῶν πάλιν
οἱ μετὰ τῶν συμπτωμάτων εἰσβάλλουσιν, οἱ δὲ χωρὶς
συμπτωμάτων. οὐκοῦν ἐνταῦθα οὐ διαλέξεται περὶ τῶν
ἐπὶ φλεγμοναῖς γινομένων πυρετῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν ἄλ-

1) θυμιδίαν A. 2) Fort. αὐτοὺς. 3) ἔμφραξιν A. obstructionem
G. 4) συνεχεῖς — ἔχουσι om. G.

λων, καὶ 1) πρότερον περὶ τῶν διαλειπόντων, ὕστερον δὲ περὶ τῶν συνεχῶν· καὶ πάλιν πρότερον περὶ τῶν χωρὶς συμπτωμάτων. διαλέξεται δὲ καὶ περὶ τῶν συμπτωμάτων ἐν τοῖς ἐξῆς. οἱ τοίνυν διαλείποντες πυρετοὶ ἢ ἐπὶ φλέγματι σηπομένῳ γίνονται καὶ ποιοῦσι τὸν καλούμενον ἀμφημερινὸν πυρετὸν, ἢ ἐπὶ τῇ ξανθῇ χολῇ καὶ ποιοῦσι τὸν τριταῖον, ἢ ἐπὶ τῷ μελαγχολικῷ χυμῷ καὶ ποιοῦσι τὸν τεταρταῖον. καὶ τούτων ἔχει παραδοῦναι διαγνώσεις τε καὶ θεραπείας. καὶ πρότερόν γε περὶ τριταίου, ἐπειδὴ οὗτός ἐστι τῶν ἄλλων εὐηθέστερός τε καὶ ἐπιεικέστερος, καὶ μέντοι καὶ τοῖς ἀνθρώποις ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συμβαίνων.

Καὶ εἰσιν οἱ μὲν ἐπὶ φλεγμοναῖς, οἷον συμπτώματά τινα τῶν φλεγμαινόντων μορίων. —

Ἐπειδὴ ὁ πυρετὸς αὐτὸς οὐδέν ἐστι σίμπτωμα. οὔτε γὰρ ἐν ἐκκρινόμενοις καὶ 2) ἐπεχομένοις ἔχει τὴν φύσιν, οὔτε ἐν διαθέσει σωμάτων, οὐ μὴν οὐδὲ βλάβη ἐστὶν ἐνεργείας, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτὸς βλάπτει τὴν ἐνέργειαν, νόσημα ὄν. διὰ δὲ τοῦτο νῦν οὐκ ἠξίωσεν αὐτὸν ἀπλῶς εἰπεῖν σύμπτωμα, ἀλλ' οἷον σύμπτωμα. οὐ γὰρ ἐστι σύμπτωμα, ἀλλ' ὅτι καθάπερ σύμπτωμα τοῖς νοσήμασιν ἀκολουθεῖ. οὕτω καὶ ταῖς φλεγμοναῖς ἐνταῦθα ὁ πυρετὸς ἔπεται δίκην συμπτώματος. ἐπὶ μέντοι τῶν ἄλλων πυρετῶν, τῶν προηγουμένως γινομένων, οὐκέτι ἔπεται, ἀλλ' αὐτὸς πρῶτος γίνεται, ἄλλα δέ τινα αὐτῷ συμπτώματα πάντως ἀκολουθεῖ.

Τούτων δέ τινες μὲν ἄνευ συμπτωμάτων, οἷπερ δὴ καὶ ἐπιεικέστατοί εἰσι. —

Ζητητέον πῶς φησιν ἐνταῦθα τινὰς τῶν πυρετῶν εἶναι δίχα συμπτώματος. οὐδέν γάρ ἐστι νόσημα, ὃ μὴ βλάπτει τὴν ἐνέργειαν, ἐπεῖτοι καὶ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ νοσήματος ὅρος, διάθεσις παρὰ φύσιν βλάπτουσα τὴν ἐνέργειαν. ἔστι δὲ ἡ βλάβη τῆς ἐνεργείας, σύμπτωμα. πῶς οὖν αὐτὸς ἐνταῦθα λέγει πυρετούς τινὰς εἶναι δίχα συμ-

1) πρότερον — πρότερον om. G. Patet igitur, Gadaldini codicem recentem quoque fuisse et mendosum. 2) ἐπὶ χεομένοις Λ.

πτωμάτων; πρὸς τοῦτό φαιμεν, ὅτι τῶν συμπτωμάτων τινὰ ἔστιν εἰδοποιὰ τῶν 1) νοσημάτων καὶ συνεισβάλλει πάντως αὐτοῖς καὶ καλεῖται ὑπὸ τῶν ἐμπειρικῶν παθογνωμονικὰ, ὡς ἂν τῆς τῶν παθῶν ιδέας χαρακτηρίζοντα τὴν φύσιν αὐτῶν, ὡς τ' ἐπὶ τῆς πλευρίτιδος ἢ τε βήξι καὶ ὁ πυρετός καὶ ἡ δύσπνοια καὶ τὸ νυγματῶδες ἄλγημα. τινὰ δὲ ἐξ ὑστέρου ἐπιφαίνεται ἄλλότρια, περὶ ὧν ἐνταῦθα λέγειν αὐτὸν ἐροῦμεν, 2) ἅτε ἐξ ἀνάγκης ἐπιφανομένων. ἔστι δὲ καὶ ἄλλως εἰπεῖν, ὅτι τῶν πυρετῶν οἱ μὲν μετὰ συμπτωμάτων εἰσβάλλουσιν, οἱ δὲ δίχα συμπτωμάτων. συμπτώματα δὲ λέγομεν οὐ τὰ τυχόντα, ἀλλὰ ὅσα οὕτως ἐστὶ μοχθηρὰ καὶ κακοήθη, ὡς τῇ ἀπηνείᾳ καταβάλλειν μὲν τὴν δύναμιν, περιέλκειν δὲ ἅπασαν ἐφ' ἑαυτῷ τὴν τέχνην τῷ σφοδρῷ τῆς ἐνοχλήσεως. ἐνταῦθα τοίνυν περὶ τῶν πυρετῶν διαλέξεται, οἷς οὐδὲν τοιοῦτον σύνεστι σύμπτωμα, ὕστερον δὲ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν διαλέξεται.

Ἐν οἷς μάλιστα εἰ οἷόν τε κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν διαγνωστέον οἷός τις ἔστιν ὁ πυρετός. —

3) Εἰσιόντας παρὰ τὸν ἄρῳστον ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν δεῖ ζητεῖν εὐθέως, εἰ χρόνιον ἔστι τὸ νόσημα ἢ ὀξύ. τοῦτο γὰρ ἡμῖν συμβάλλεται, εἰς τὸ τυπῶσαι τὸ εἶδος τῆς διαίτης. εἰ γὰρ πλησίον ἐστὶν ἡ ἀκμὴ, ὅπερ ἐπὶ τῶν ὀξέων γίνεται, λεπτότερον διαιτήσομεν, ἢ καὶ ἐπὶ ἀσιτίᾳ φυλάξομεν, ἵνα μὴ τροφὴν δόντες μερίσωμεν τὴν δύναμιν εἰς τε τὴν τῆς τροφῆς κατεργασίαν καὶ εἰς τὴν τοῦ νοσήματος ἐπιμέλειαν. καὶ εἰ μὲν τῆς τροφῆς 4) καταφρονήσασα πρὸς τὸ νόσημα ἀγωνίσηται, συμβαίνει ταύτην ἀπεπτηθεῖσαν ὕλην γίνεσθαι τοῦ πυρετοῦ κἀντεῦθεν ἰσχυρότερον γεγονὸς τοῦτο ἐπιθέσθαι τῇ δυνάμει καὶ καταβάλλειν ταύτην. εἰ δὲ περὶ τὴν τῆς τροφῆς κατεργασίαν ἀπασχοληθεῖ τὸ νόσημα, ἅτε μηκέτι τὸν ἀγω-

1) πυρετῶν, superscr. νοσημάτων A. 2) Fort. οὐ περὶ τῶν. non de iis G. 3) εἰσιόντων A. 4) καταφρονήσασαν A. nam si alimentum sumptum negligentes adversus morbum certaverint G. Fort. καταφρονήσαντες — ἀγωνίσονται legit G.

νιζόμενον ἔχον, ἰσχυρότερον αὐτοῦ γίνεται καὶ κακοῖ τὴν φύσιν. εἰ δὲ πόρρω εἴη ἢ ἀκμῇ, ἀδρότερον διαιτήσομεν, ἵνα μὴ τῷ χρόνῳ ὑπὸ τῆς ἀσιτίας καταλυθεῖσα ἡ δύναμις ἀτονωτέρα ἑαυτῆς περὶ τὸν καιρὸν τῆς ἀκμῆς γένηται, ὅτε μάλιστα ὁ τῆς φύσεώς ἐστὶν ἄγων πρὸς τὸ νόσημα. καὶ τοῦτο Ἱπποκράτης προσεσχηκώς, εἶπεν· οἷσι μὲν οὖν ἀντίκα ἢ ἀκμῇ, λεπτιῶς διαιτᾶν· οἷσι δὲ ὕστερον, ἐς ἐκεῖνο καὶ πρὸ ἐκείνου σμικρὸν ἀφαιρετέον· ἔμπροσθεν δὲ πιωτέως διαιτᾶν, ὥς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

Καὶ πότερον τῶν διαλειπόντων καλουμένων ἢ τῶν συνεχῶν. —

Διαλείπων μὲν ἔστι πυρετός ὁ διάλειμμα καθαρὸν ἔχων. γίνεται δὲ τοῦτο, τῆς ὕλης ἔξω τῶν ἀγγείων οὔσης. συνεχῆς δὲ, ὁ μηδεμίαν ἀνακωχὴν παρέχων τῇ φύσει. γίνεται δὲ οὕτω, τῆς ὕλης ἔσω τῶν ἀγγείων οὔσης. τὸ μὲν οὖν χρόνιον ἢ ὁξὺ ζητητέον διὰ τὸ τῆς διαίτης εἶδος, ὥς εἰρήκαμεν, τὸ δὲ διαλείποντα εἶναι πυρετὸν ἢ συνεχῆ, διὰ τὸν καιρὸν τῆς αὐτῆς. χρὴ εἰδέναι ὅτι δεῖται μὲν ἡ δύναμις αἰεττροφῆς ἀναπληροῦσης αὐτὴν τὴν τοῦ διαπεφορημένου βάσιν. ἀλλὰ ταύτην μάλιστα δοτέον, ὅτε δύναται αὐτὴν πέψαι καὶ κατεργάσασθαι. πέττει δὲ, ὅτε καθαρὰ ἔστι, καὶ οὐδὲ ὑπὸ τῆς τοῦ πυρετοῦ θερμασίας ἐνοχλεῖται. οὐκοῦν ἐν τῷ λείμματι δοτέον αὐτήν. ἐν τῷ γὰρ παροξυσμῷ εἰ δῶμεν, ἡ μὲν δύναμις καταβέβληται ὑπὸ τῆς τοῦ πυρετοῦ δυσκρασίας, καὶ οὐ δύναται αὐτῆς περιγενέσθαι. 1) ἡ δὲ μὴ πεφθεῖσα τροφή ὕλη γίνεται τοῦ πυρετοῦ. καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ φησιν Ἱπποκράτης ἐν ἀφορισμοῖς· τοὺς δὲ παροξυσμοὺς ὑποστέλλεσθαι χρή. τὸ προστιθέναι γὰρ βλάβη. δοτέον τοίνυν τὴν τροφήν ἐν τοῖς λείμμασιν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔστιν εἰπεῖν ἐπὶ τῶν διαλειπόντων. ἐπὶ δὲ τῶν συνεχῶν, τί ἂν τις καὶ δράσαι; οὐ γὰρ ἔνεστιν εὐρεῖν ἐπὶ τούτων 2) ἀνετικὸν καιρὸν, ἀλλὰ συνεχῆς ὁ πυρετός ἐστιν. ὁμῶς καὶ ἐπὶ τούτων, ἐπειδὴ γίνεται μειοπυρεξία διάλειμμα μιμουμένη, τηνικαῦτα τὴν

1) εἰ Α. 2) ἀνετικὸν Α.

τροφὴν δοτέον, οὐχ ὅτε ἐπὶ παροξύνουσιν, ἐπεὶ τὰ εἰρη-
μένα πάντως συμβήσεται.

Παντελῶς γὰρ ὀλίγοι πυρετοὶ τῆς τετάρτης ἡμέρας δέον-
ται πρὸς ἀκριβῆ διάγνωσιν. —

Τοῦτό φησι διὰ τοὺς συνθέτους. τοὺς μὲν γὰρ ἀπλοῦς
ἐνδέχεται κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν διαγινώσκειν· ἀλλ'
ἐπειδὴ σύνθετοί τινές εἰσιν, οἱ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν
οὕτω τυγχάνουσιν εἰσβάλλοντες, ἐνίοτε δὲ οὐδὲ κατ'
τὴν δευτέραν, ἐπὶ τούτων ἀνάγκη περιμένειν τὴν τρί-
την ἢ τὴν τετάρτην ἡμέραν ἐνίοτε πρὸς τὴν τῆς διαγνώ-
σεως ἀκρίβειαν.

Μακρότερον δὲ καὶ σαφέστερον ἐτέρωθι πάντα λέλεκται.—

Ἐνταῦθα, φησὶ, βραχέα σοι διαλέξομαι περὶ τῆς τῶν
τοιούτων πυρετῶν διαγνώσεως. 1) τὴν δὲ τελεωτέραν περὶ
αὐτῶν θεωρίαν ἔχομεν ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ τῆς περὶ
κρίσεως καὶ τῷ περὶ διαφορᾶς πυρετῶν. χρὴ μέντοι γι-
νώσκειν ὅτι τῶν ἐνταῦθα σημειώσεων οὐδέν ἐστι τελειό-
τερον. πᾶσαν γὰρ τὴν περὶ αὐτῶν ἀνελλιπῶς ἐν τούτοις
παραδέδωκε τέχνην.

Τοὺς μὲν οὖν μετὰ ῥίγους εἰσβάλλοντας οὐκ ἂν ἀπὸ
τρόπου τῶν κατὰ περίοδον ἐνοχλούντων ὑπολάβοις
εἶναι. —

Εἰσελθὼν παρὰ τὸν ἄρρώστον εὐθὺς κατὰ τὴν πρῶ-
την ἡμέραν εὗρον αὐτὸν ῥίγει συνεχόμενον. ἐγένετό μοι
τοῦτο γνῶρισμα, τοῦτον τοιοῦτον εἶναι πυρετὸν ἐπὶ σήψει·
2) τῶν γὰρ χωρὶς σήψεως οὐδεὶς ἐπιφέρει ῥίγος· ἀλλὰ
διαλείποντα. πλὴν οὐκ ἀρκεῖ μοι ταῦτα μόνον μαθεῖν,
ἀλλὰ καὶ ὕστερον ζητῶ τὸ τοῦ πυρετοῦ εἶδος, πότερον
τριταῖός ἐστιν ἢ τεταρταῖος ἢ ἀμφημερινός. ὁ μὲν οὖν
τριταῖος ἔχει τὸ ῥίγος ἐξ ἀρχῆς σφοδρότερον, αἴσθησις
δὲ ἐπ' αὐτῷ γίνεται, οἷον νύττοντός τινος καὶ κεντοῦντος,
ὅπερ γίνεται διὰ τὴν τοῦ χυμοῦ λεπτομέρειαν καὶ δριμύ-
τητα. ὁ δὲ τεταρταῖος κατὰ τὰς ἀρχὰς ἰσχυρὸν οὐκ ἔχει

1) ἂν add. A. ἔχομεν A. 2) τῷ A.

τὸ ῥίγος, ἐπειδὴ ψυχρός ἐστὶν ὁ χυμὸς καὶ γεώδης καὶ δυσκίνητος. προϊόντος μέντοι τοῦ χρόνου, ἐπειδὴ λεπτύνεται ὑπὸ τῆς τοῦ πυρετοῦ θερμασίας, ἰσχυρότερον αὐτοῖς γίνεται. καὶ 1) οἱ μὲν ἰδιῶται ταράττονται ἐπὶ τούτων καὶ νομίζουσι χαλεπώτερον αὐτοῖς γίνεσθαι τὸ νόσημα, τοῦ ῥίγους ἐπιταθέντος. ὁ μὲντοι τεχνίτης τοῖς Ἰπποκράτους ὀφθαλμοῖς προσέχων ἀποφαίνεται προκόπτειν ἐπὶ τὸ κρεῖττον τὸν πυρετόν· μὴ γὰρ ἂν γεγενῆσθαι σφοδρὸν ἐπὶ τεταρταίου ῥίγος, εἰ μὴ πέψεως φανῇ σημεῖον.

Σὺν τῷ μῆδ' εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς τὰ πολλὰ τὸν πυρετόν τοῦτον εἰσβάλλειν, ἀλλ' ἑτέρων προηγησαμένων συμπίπτειν. —

Τὰ πολλὰ προσέθηκεν, ἐπειδὴ ὁ τεταρταῖος ἐστὶν ὅτε καθ' ἑαυτὸν εἰσβάλλει, μὴ προηγησαμένων ἑαυτοῦ τῶν πλανήτων πυρετῶν. τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν ὁ σπλὴν ἀτονίσας περὶ τὴν ἐλκτικὴν τοῦ μελαγχολικοῦ ἐνέργειαν, ἐάσῃ τοῦτον συναναφέρεσθαι τῷ αἵματι. κἀντεῦθεν πλεονάσαντος αὐτοῦ καὶ σαπέντος, γίνεται τεταρταῖος. ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ πλανῆται αὐτῶν προηγοῦνται. διὰ τοιαύτην αἰτίαν ὁ μελαγχολικὸς χυμὸς διττὴν ἔχει τὴν γένεσιν· γίνεται γὰρ ἢ ἀπὸ τυργώδους αἵματος ἢ ἀπὸ τῆς ξανθῆς χολῆς ὑπεροπτιωμένης. ἐπειδὴ τοίνυν οὐχ ὁμοτίμως ἅπασα ἢ ξανθὴ χολὴ ὑπεροπτιᾶται, ἀλλὰ τὸ μὲν αὐτῆς θάττον, τὸ δὲ βραδύτερον, καὶ ἀπλῶς ἢ ὑπερόπτησις αὕτη ἄτακτος γίνεται, διὰ τοῦτο περὶ τὴν μεταβολὴν ἄτακτοι καὶ οἱ πυρετοὶ γίνονται, μηδεμίαν τάξιν φυλάττοντες, ἀλλὰ ποτε μὲν περὶ τὴν ἑω εἰσβάλλουσιν, ἄλλοτε δὲ περὶ τὴν ἑσπέραν, καὶ ποτε μὲν διὰ δύο, ποτὲ δὲ διὰ τριῶν * .... 2) καθ' ἑκάστην ὥς ἂν ἡ μεταβολὴ τοῦ ξανθοχολικοῦ χυμοῦ ἢ ἐπὶ τὸ μέλαν τύχη γεγονυῖα.

Ὁ δ' ἀμφημερινὸς οὐδὲ χωρὶς τοῦ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς πεπονθέναι τὰ πολλὰ συνίσταται. —

Ὁ ἀμφημερινὸς πυρετὸς, ἐπειδὴ ἐπὶ φλέγματι σηπομένῳ γίνεται, τοῦτο δὲ τὸ φλέγμα μάλιστα συνάγεται

1) εἰ μὲν ἰδιώτας A. 2) ἐρίστε δὲ addit G. e conjectura.

περὶ τὴν γαστέρα καὶ τὸν στόμαχον, ἔνθα καὶ ἡ πρώτη πέψις ἐστὶ. τὸ φλέγμα, διὰ ταύτην τοίνυν τὴν αἰτίαν, ἐν τῷ στομάχῳ τῆς γαστρὸς καὶ τῇ γαστρὶ πλεονάζον, ὅταν τύχῃ ποτὲ σαπὲν, ἀμφημερινὸν ἐπάγει πυρετόν. αὐτὸ δὲ τὸ στόμα μόνον εἶπε τῆς γαστρὸς, οὐχ ὥς ἐν τῇ γαστρὶ μὴ ὄντος τοῦ φλέγματος, ἀλλ' ὅτι ἐν ἀμφοτέροις ὄντος αὐτοῦ, τὸ στόμα μᾶλλον 1) αἰσθάνεται διὰ τὸ τῆς αἰσθήσεως ἀκριβές.

Εἰ δὲ μετὰ βραχείος ἄρξεται τοῦ ῥίγου, τότε δεῖ καὶ μᾶλλον τοῖς ἄλλοις γνωρίσμασι τὸν νοῦν προσέχειν καὶ τὰ ἐξῆς. —

Ὁ βούλεται εἰπεῖν, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι εἰ μὲν σφοδρὸν εἴῃ τὸ ῥίγος, ὑποπτεύειν δεῖ, τῷ τοιούτῳ τριταῖον προηγεῖσθαι. εἰ δὲ μὴ εἴῃ σφοδρὸν, οὕτω χρὴ τριταῖον ὑπολαβεῖν. ἐνδέχεται γὰρ τοῦτο γενέσθαι καὶ διὰ τεταρταῖον καὶ διὰ ἀμφημερινόν. καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τούτων γίνεται τις ψύξις, ἣν νῦν ἐκάλεσε μέτριον ῥίγος. ἀλλὰ καπὶ τῶν ἡμιτριταίων γίνεται τὸ τοιοῦτον. ῥίγος μὲν γὰρ ὅλως ἐπ' αὐτῶν γίνεται διὰ τὸν ξανθοχολικὸν χυμόν. κολλάζεται μὲν τούτου ἡ σφοδρότης διὰ τὴν τοῦ φλέγματος ἐπιμιξίαν. ἐστὶ δ' ὅτε καπὶ τῶν συνεχῶν γίνεται μικρότερον ῥίγος, ὥς ἐπὶ καύσωνος. συμβαίνει γὰρ ἐνίοτε τὴν χολὴν, λεπτομερεστάτην οὖσαν, μὴ δύνασθαι πᾶσαν ἐν τοῖς ἀγγείοις στέγασθαι· ἐκπίπτει δὲ αὐτῆς ὀλίγον ἔξω τῶν ἀγγείων, καὶ τοῦτο ποιεῖ μέτριον ῥίγος, ὥστε οὐκ ἀρκέσει σοι ἡ τοῦ ῥίγου σμικρότης εἰς ἀκριβῆ διάγνωσιν, ἀλλὰ δεῖ προσέχειν λοιπὸν τοῖς ἄλλοις σημείοις. τὰ δ' ἄλλα σημεῖα λαμβάνεται ἢ ἀπὸ τῶν κατὰ φύσιν ἢ ἀπὸ τῶν παρὰ φύσιν, ἢ ἀπὸ τῶν προηγησαμένων ἢ ἀπὸ τῶν συνεισβαλλόντων. ἀπὸ μὲν τῶν κατὰ φύσιν, ζητούντων 2) [ἡμῶν] τὴν τοῦ κάμνοντος κράσιν, 3) εἰ ξηροτέρα, καὶ τὴν ἡλικίαν, εἰ ἀκμαστική. αὕτη γὰρ τοῦ τοιούτου χυμοῦ ἐστὶν εὖφορος· καὶ τὴν ὥραν εἰ θέρους, καὶ τὴν χώραν εἰ θερμὴ καὶ ξηρὰ, καὶ τὴν κατάστασιν ὁμοίως. ἀλλὰ καὶ τὰ παρὰ φύσιν ζητη-

1) αἰσθάνεσθαι A. 2) ἡμῶν om. A. 3) ἢ A.

τέον 1) ἐστὶ, τὸ ποσὸν τῆς θερμασίας καὶ τὸ ποιόν. καὶ τὸ μὲν ποσόν, ἐπειδὴ ἡ ὕλη, εὐέξαπτος οὖσα, πολλὴν ἀνάπτει τὴν θερμασίαν· τὸ δὲ ποιόν ὅτι δεῖ ταύτην εἶναι δριμεῖαν, καὶ διαβρωτικήν. ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν ἀρτηριῶν κινήσεις δηλοῦσι. μέγιστοι γὰρ ἐπ' αὐτῶν οἱ σφυγμοὶ καὶ σφοδρότεροι καὶ ταχεῖς καὶ πυκνοί. καὶ τοῦτο εἰκότως, εἴ γε καὶ θερμότης ἐστὶ τὴν χρεῖαν κατεπείγουσα. καὶ ἡ δύναμις οὐ καταβέβληται διὰ τὸ τοῦ χυμοῦ κοῦφον καὶ ἐπίλειον· οὐ μὴν οὐδὲ ἀνώμαλοι. ἡ γὰρ ἀνωμαλία δυνάμεώς ἐστιν ἀσθενοῦς ἔγγονος, πλὴν τῆς πυρεκτικῆς. εἰρήκαμεν δὲ ἐν τῷ περὶ σφυγμῶν, ὅτι πυρεκτικὴν ἀνωμαλίαν καλεῖ ὁ Γαληνὸς τὸ τὰ πέρατα τῆς διαστολῆς εἶναι ταχύτερα τῶν μέσων. κατὰ μὲν γὰρ τὸ ἔσω πέρας ἐπιταχύνει πρὸς τὴν διαστολὴν ἐπειγομένη, ἵνα καταψύξῃ τὴν ἀπὸ τοῦ πυρετοῦ δυσκρασίαν, κατὰ δὲ τὸ ἔξω ἔτι μᾶλλον ἐπιταχύνει, ἐπειγομένη τε πρὸς τὴν συστολὴν, δι' ἔκκρισιν τῶν ἐκ τοῦ πυρετοῦ γεννηθέντων λιγνυωδῶν περιττωμάτων, καὶ ἵνα δευτέραν ποιήσῃται διαστολήν. ἀλλὰ καὶ δίψα αὐτοῖς ἐστὶ πολλὴ καὶ χολώδης ἔμετος. οὕτω μὲν οὖν ἀπὸ τῶν κατὰ φύσιν καὶ τῶν παρὰ φύσιν καὶ τῶν συνεισβαλλόντων διέγνωμεν τὸν τριταῖον· ἔτι δὲ ἀπὸ τῶν προηγησαμένων τὸν βίον, εἰ φροστιστικὸς ἢ ἀγρυπνητικὸς ἢ ἀσιτίαις εἰωθὼς χρῆσθαι ἢ γυμνασίοις πλείοσι. ταῦτα γὰρ πάντα πρὸς τὴν τοῦ ξανθοχολικοῦ χυμοῦ γένεσιν συμφύτως ἔχει, 2) ὅς τὸν προκείμενον εἰς ἐπίσκεψιν ἀνάπτει πυρετόν. ἐπὶ δὲ τούτοις ἅπασιν δεῖ καὶ τινα στοχαστικὴν προστιθέναι διάγνωσιν, αὐτὴν μὲν καθ' ἑαυτὴν οὐκ ἀρκοῦσαν τὸ ἀκριβὲς παραδοῦναι, συνεισφέρουσα μέντοι τοῖς εἰρημένοις σημείοις. δεῖ γὰρ προσέχειν, εἰ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐγένετο τριταϊκῶν νοσημάτων ἐπιδημία. ὥσπερ γὰρ ἐν ταῖς τοῦ ἐνιαυτοῦ ὥραις ἄλλοτε ἄλλοι τῶν καρπῶν εὐφοροῦσιν, οὕτως ἡ τῶν νοσημάτων ἐστὶν εὐφορία. εἰ τοίνυν εὐφορος ἢ τριταϊκὰ νοσήματα, σημεῖον καὶ τοῦτο τὸ τίθεσθαι τοῦ καὶ τὸ παρὸν ἡμῖν νόσημα τοιοῦ-

1) ἐστὶ τὸ ποιόν, τὸ μὲν ποσόν. Vitiose G. Inde atque aliunde claret, Ambrosianum codicem et Gadaldini librum inter se discrepare. 2) ὡς A.

τον εἶναι, οἷον καὶ τὰ κοινά. δηλοῖ γὰρ ὅτι κοινή τις ἐστὶν αἰτία, ἢ τοῦ ἀέρος ἀλλοίωσις, 1) ἀλλ' ὅτι καθόλου ὁ τὴν τοιαύτην εἰργάσατο τροπὴν, ἐφ' ἣ τὸν τριταῖον συνέβη γενέσθαι. ἐκ τοίνυν τῶν κοινῶν καὶ τὰ κατὰ μέρος γινώσκομεν.

Δίψος δὲ αὐτὸν ἔχει σφοδρόν. —

Τὸ δίψος γίνεται διὰ τὸ θερμὸν καὶ ξηρὸν τοῦ χυμοῦ, ἰδρῶς δὲ ἐπὶ τούτοις ἀκολουθεῖ, ἐπειδὴ λεπτὸς ὢν ὁ χυμὸς ῥαδίως ἀναλύεται καὶ φερόμενος περὶ τὴν ἐπιφάνειαν, ἰδρῶτί τε αὐτὴν διαβρέχει καὶ τοῦ μερικοῦ παροξυσμοῦ τὸν κάμνοντα ἀπαλλάττει.

Ὁ δὲ τεταρταῖος, χρὴ γὰρ καὶ τούτου τὰ γνωρίσματά σοι γράψαι, καὶ τὰ ἐξῆς. —

Παραδεδωκὼς ἡμῖν τὴν τῶν τριταίων πυρετῶν διάγνωσιν, βούλεται λοιπὸν καὶ τὴν τῶν τεταρταίων παραδοῦναι. εἰκότως δὲ μετὰ τοὺς τριταίους οὐ περὶ ἀμφημερινῶν, ἀλλὰ περὶ τεταρταίων διαλέγεται, ἐπειδὴ τοῖς τριταίοις οὗτοι πολλὰ κοινωνοῦσι, πρῶτον μὲν κατὰ τὸ ῥίγος, ἔπειτα καὶ ὅτι ἐκάτερος τῶν πυρετῶν ἐστὶν ἀκίνδυνος. τὸ δ' ἀληθέστερον, ὅτι ὁ μὲν ἀμφημερινὸς πυρετὸς ἐπὶ φλέγματι γίνεται, ψυχρῷ καὶ ὑγρῷ τὴν φύσιν ὑπάρχοντι, ὁ δὲ τριταῖος ἐπὶ τῷ χολώδει, θερμῷ ὄντι καὶ ξηρῷ. καὶ εἰσιν αἱ ποιότητες αὐτῶν κατὰ διάμετρον ἀλλήλαις ἐναντίαι. ὁ μέντοι μελαγχολικὸς χυμὸς, εἰ καὶ τῇ ψύξει διαφέρει, τῇ γοῦν ξηρότητι κοινωνεῖ. καὶ ταῦτα μὲν ὕθλος ἐστὶ λήρων σοφιστῶν, λογικῆς ἐχομένων ζητήσεως. μεταβῶμεν δὲ λοιπὸν ἐπὶ τὴν τούτων διάγνωσιν καὶ ποιησώμεθα ταύτην ὁμοίως ἀπὸ τῶν κατὰ φύσιν, ἀπὸ τῶν παρὰ φύσιν, ἀπὸ τῶν προηγησαμένων ἀπάντων, ἀπὸ τῶν παρόντων. ἔστω τοίνυν ἐπὶ τούτων ἡ μὲν φύσις τοῦ κάμνοντος μελαγχολικωτέρα, ἡ δὲ ἡλικία παρακμαστική καὶ ἡ ὥρα τοῦ ἔτους φθινόπωρον, ἐν τούτῳ γὰρ ὁ μελαγχολικὸς γεννᾶται χυμὸς διὰ τοιαύτην αἰτίαν· ἐν μὲν τῷ θέρει τὸ λεπτομερὲς αἰεὶ διαφορεῖται, 2) ἐπιλαβὸν δὲ

1) Fort. ἢ ἄλλο τι. vel aliud quid universale G. 2) ἐπιλαβὼν A.

τὸ φθινόπωρον καὶ τῇ ψύξει πυκνώσαν τὴν ἐπιφάνειαν ἀπέκλεισεν. ἐκωλύθη δὲ δηλονότι τὰ δυσδιαφόρητα καὶ παχέα, ἃ μελαγχολικὰ μᾶλλον ἐστὶν ἢ τινος τῶν ἄλλων χυμῶν. ἀλλὰ καὶ τὸ χωρίον 1) ἐστὶ ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, καὶ ἡ παροῦσα δὲ τοῦ ἀέρος κατάστασις ἀνώμαλος. καλῶς γὰρ περὶ τούτου τῷ Ἱπποκράτει διώρισται· ὅτε μὲν θάλπος, ὅτε δὲ ψύχος ποιεῖ, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι χρή. ἀναγκαῖον γάρ ἐστι τηρικαῦτα τὰ μὲν λεπτομερῇ ὑπὸ τοῦ θάλπους διαφορεῖσθαι, τὰ δὲ παχέα στέγεσθαι ὑπὸ τοῦ κρύους. καὶ ταῦτα σηπόμενα τὸν τεταρταῖον ἐπάγει πυρετόν. ταῦτα μὲν οὖν τὰ κατὰ φύσιν. ζητητέον δὲ καὶ τὰ παρὰ φύσιν, οἷον τὸ ῥίγος. ἐστὶ γὰρ ἐπὶ τούτων οὐ τὸ νυγματῶδες, ἀλλὰ τὸ ὀστοκοπῶδες, βαρουμένων καὶ οἷον θλιβομένων τῶν ὀστέων ὑπὸ τῆς τοῦ χυμοῦ βαρύτητος. ζητητέον δὲ καὶ τὰ προηγησάμενα. ταῦτα γὰρ ἅπαντά σοι τὴν τοῦ τεταρταίου φύσιν ἀκριβῶς ἐνδείξεται.

Ἰκανῶς γὰρ ἄραιοι καὶ βραδεῖς αὐτῶν οἱ σφυγμοὶ γίνονται. —

Ἄραιοι μὲν γίνονται διὰ τὴν ψύξιν, βραδεῖς δὲ διὰ τὴν τῆς δυνάμεως ἀσθένειαν, βαρουμένης ὑπὸ τῆς τοῦ χυμοῦ παχύτητος.

Σώζεται δὲ ὁμοῦς καὶ τότε ἡ ἴδιος βραδύτης τε καὶ ἀραιότης. —

Ὁ βούλεται εἰπεῖν, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι εἰ καὶ κατὰ τὴν ἀνάβασιν καὶ κατὰ τὴν ἀκμὴν ταχύτεροι καὶ πυκνότεροι γίνονται οἱ σφυγμοὶ ἐπὶ τούτων, ἀλλ' οὐκ ἀφίστανται τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀραιότητος καὶ βραδύτητος, ἀλλ' ὅσῳ μὲν ἐπὶ τῶν παροξυσμῶν πυκνοῦνται καὶ ταχύνονται. καὶ δύναιτο ἂν τις αὐτοὺς λέγειν τοιοῦτους γεγενῆσθαι, τοῖς κατὰ τὰς ἀρχὰς τῶν τεταρταίων παραβάλλων. οὐ μὲν ὁμοία ἐστὶν αὐτῶν ἡ πυκνότης ἢ ἡ ταχύτης τῆς ἐπὶ τῶν τριταίων γινομένης, ἀλλὰ ἀπολείπεται πολλῶν.

Τὴν γὰρ κοινὴν ἀπάντων τῶν πυρετῶν ἐν μιᾷ προσβολῇ τῆς ἀρτηρίας ἀνωμαλίαν ἐναργεστάτην ἐστὶν εὐρεῖν ἐν τούτῳ. —

Ἄξιον ζητῆσαι, τί δήποτε ἡ πυρεκτικὴ ἀνωμαλία, ἐν τε τοῖς τριταίοις ὑπάρχουσα καὶ τοῖς τεταρταίοις, ἐπὶ τῶν τεταρταίων μάλιστα ἐστὶν εὐδιάγνωστος. καὶ λέγομεν ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν τριταίων, διὰ τὸ τῆς διαστολῆς ὅλης τάχος τὸ τῶν πυρετῶν ἴδιον λανθάνει τὴν αἴσθησιν. πολλῆς γὰρ οὔσης τῆς θερμότητος, καὶ τὰ μέσα τῆς διαστολῆς ἐστὶ 1) ταχύτερα, ὥστε τὰ πέρατα μὴ πολλῶ τῶν μέσων εἶναι θάπτονα. ἐνταῦθα μέντοι ἐπειδὴ οὐκ ἐστὶν ἡ θερμασία τοσαύτη, οὐκ ἀνάγκη γενέσθαι τὴν ὅλην διαστολὴν ταχεῖαν, ὥστε, βραδυτέρας οὔσης καὶ ἐν χρόνῳ πλείονι κινουμένης, εὐδιάγνωστον ἔσται τὸ τῆς πυρεκτικῆς ἀνωμαλίας σημεῖον.

Πολλῶ γάρ τινι τὴν τε ἀρχὴν τῆς κινήσεως καὶ τὸ τέλος ὠκύτερον εὐρήσεις τῶν μέσων. —

Σημειωτέον ἐνταῦθα, ὅ καὶ τῷ πρὸς 2) Τεύθραν περὶ τῶν σφυγμῶν ἐλέγομεν, ὅτι ἡ τῶν πυρετῶν ἴδιος ἀνωμαλία ἐστὶν αὕτη, τὸ τὰ πέρατα τῆς διαστολῆς εἶναι ταχύτερα τῶν μέσων, καὶ μᾶλλον τοῦ ἐντὸς τὸ ἐκτός. ἀλλὰ τοῦτον τὸν λογισμὸν πολλάκις εἰρήκαμεν, οὐχ ὥσπερ τινὲς ἔλεγον, τὸ ἔξωθεν μόνον εἶναι τῆς διαστολῆς. καὶ ἐν ἐκείνοις ὑπεσχόμεθα δεῖξαι τὸν Γαληνὸν τοῖς ὑφ' ἡμῶν εἰρημένοις συμφωνοῦντα, ἐνταῦθα γοῦν ταυτὸν φησιν ἐναργῶς οὕτως, ὥς ἂν μηδένα λαθεῖν.

Ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς θερμασίας γνωρίσματα διαφερόντως αὐτοῖς ἔχει. —

Ὡσπερ ἐσημειοῦτο τὸν τριταῖον ἀπὸ τοῦ ποιοῦ καὶ τοῦ ποσοῦ τῆς θερμασίας, οὕτως καὶ τὸν τεταρταῖον. φησὶ γὰρ ὅτι τὸ δριμὺ καὶ διακαές, ὅπερ ὑπῆρχε τοῖς τριταίοις, οὐκ ἐστὶν ἐπὶ τούτοις εὐρεῖν. ψυχρὸς γὰρ ἐστὶν ὁ τὸν τεταρταῖον ποιῶν χυμός.

1) παχύτερα A. celeriora G. 2) τεῦθραν G.

Καὶ εἰ σπλὴν μέγας εἴη καὶ ἄτακτοι πυρετοὶ προηγέσαντο. —

Τὴν μὲν αἰτίαν, δι' ἣν ἄτακτοι πυρετοὶ προηγούνται τοῦ τεταρταίου, φθάσαντες εἰρήκαμεν. ὁ δὲ σπλὴν γίνεται μέγας, ὅταν ὁ μελαγχολικὸς πλεονάσῃ χυμὸς τοσοῦτον, ὥστε καὶ τὸν σπλὴνα πολλὴν αὐτοῦ μοῖραν ἔλκοντα, καὶ αὐξανόμενον ὑπ' αὐτοῦ, ὅμως ἔτι καταλιμπάνειν ἐν τῷ σώματι πολὺ αὐτοῦ μέρος, ἐφ' ᾧ σηπομένῳ γίνεται ὁ τοιοῦτος πυρετός. καὶ μεθ' ἰδρωτός παύεται, τοῦτο σημεῖόν ἐστι διακριτικὸν οὐ τεταρταίου ἀπὸ τριταίου. ἐδείξαμεν γὰρ καὶ ἐπ' ἐκείνων γίνεσθαι τὸν ἰδρωτα, ἀλλὰ τεταρταίων πρὸς ἀμφημερινούς. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἀμφημερινῶν ἢ οὐδ' ὅλως γίνονται ἰδρωτές, ἢ εἰ καὶ γένοιτο, σφόδρα ὀλίγοι. παχὺς γὰρ ὢν ὁ χυμὸς καὶ χολώδης, οὐ πέφυκεν ἀναλύεσθαι εἰς ἰδρωτάς. ὁ μὲντοι ξανθοχολικὸς, ἅτε λεπτομερὴς ὢν, ῥαδίως ἀναλύεται, καὶ δεύτερος μετ' ἐκεῖνον ὁ μελαγχολικὸς, ἐπειδὴ τὸ ξηρὸν ἔχει 1) ἐμβαλλόμενον αὐτῷ εἰς τοῦτο. ἀμέλει τοι πολὺς μὲν ἐστὶν ἐπὶ τῶν τριταίων, ἥττων δὲ ἐπὶ τῶν τεταρταίων καὶ ἀμφημερινῶν.

Παυσαμένων δὲ τοῦ πυρέττειν, εἰ τὸ τοῦ πυρετοῦ σημεῖον ἔτι παραμένει. —

Τεχνικώτατα ὁ συγγραφεὺς οὐδένα τῶν τοῦ παροξυσμοῦ καιρῶν παραλιμπάνει. λαμβάνει γοῦν τὰς σημειώσεις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ζητῶν ἐν αὐτῇ τὸ ῥῖγος ὁποῖον ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἀναβάσεώς τε καὶ τῆς ἀκμῆς, τοὺς σφυγμοὺς εἰρηκῶς ἐν τούτοις εἶναι τοῖς καιροῖς πυκνοτέρους τε καὶ ταχύτερους, ἀλλὰ μὴν καὶ ἀπὸ τῆς παρακμῆς μεθ' ἰδρωτός αὐτοὺς ἀποφηνάμενος παύεσθαι. νῦν δὲ ἀπὸ τοῦ 2) διαλείμματος ἐπάγει διάγνωσιν. εἰ γὰρ παρείη αὐτοῖς, φησὶ, πυρεκτικὴ ἀνωμαλία, καὶ πεπαυμένη τοῦ πυρέττειν, 3) εἶεν ἂν οὗτοι τεταρταῖοι πυρετοί. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐστὶ κοινὸν τριταίοις τε καὶ τεταρταίοις καὶ ἀμφημερινοῖς. ἐκεῖνον δὲ μάλιστα δεῖ προ-

1) Fort. συμβαλ. 2) διαλύματος A. 3) οἶον A.

προσέχειν τὸν τοῦν, ὅτι οἱ 1) σφυγμοὶ ἐπὶ τούτων ἐν τῷ ὑγιαίνειν ὄντων, ὑπομένουσι 2) δὲ τοιοῦτον ἐκ τῆς τοῦ πλεονάζοντος χυμοῦ ποιότητος.

Ἀμφημερινὸν δὲ πυρετὸν τοῖσδ' ἂν μάλιστα γνωρίσῃς· ὑγροτέραν γὰρ εἶναι χρὴ τὴν θερμασίαν. —

Μετὰ τὴν τοῦ τριταίου καὶ τεταρταίου διάγνωσιν, ἐπόμενον λοιπὸν ἐστὶ καὶ τὸν ἀμφημερινὸν εἰς μέσον ἀγαγόντας διαγνῶναι ἀκριβῶς. καὶ ἦν μὲν 3) ἔτοιμον εἰπεῖν, πάντα ἐπὶ τούτου τὰ ἐναντία δεῖ ζητεῖν τοῖς ἐπὶ τῶν τριταίων εἰρημένοις. εἴ γε 4) ἐκεῖνοι ἐπὶ θερμῷ καὶ ξηρῷ χυμῷ συνέβαινον, οὗτοι δὲ ἐπὶ τῷ φλέγματι, ψυχρῷ ὄντι καὶ ὑγρῷ. οὐδὲν δὲ ἄτοπον σαφοῦς ἔνεκα διδασκαλίας καὶ τὰ κατὰ μέρος προσθεῖναι τῆς μεθόδου ἐχόμενα, λέγω δὲ, τῶν τε κατὰ φύσιν καὶ τῶν παρὰ φύσιν, τῶν τε προηγησαμένων καὶ τῶν παρόντων, ἅπερ κατὰ τὴν λέξιν ἐστὶν εὑρεῖν ἐναργῶς 5) ἐκτεθειμένα. χρὴ τοίνυν ἐπὶ τούτῳ εἶναι τὸ ποιὸν τῆς θερμασίας ὑγρότερον, μετὰ τινος δριμύτητος, ἀλλ' ὑγρότερον μὲν * ... 6) δριμύτερον δὲ διὰ τὴν προσγινομένην αὐτῇ σηπεδόνα.

Οὐ κατὰ τὴν πρώτην ἐπιβολὴν εὐθὺς ὑποπιπτούσης, ἀλλ' ἐγχρονίζούσης τῆς χειρὸς. —

Ἐπὶ τούτων γὰρ ἡ θερμασία διὰ τὸ πάχος τοῦ χυμοῦ κρύπτεται κατὰ τὸ βάθος καὶ οὐ διελέγχεται τῇ ἀφῇ, οἷα ἐστὶ κατὰ τὴν πρώτην προσβολήν. χρονίζούσης μέντοι τῆς χειρὸς, καὶ τῇ θερμότητι καὶ τῇ ὁμιλίᾳ τὸ σῶμα θερμαινούσης καὶ ἀραιούσης ἅμα τοὺς πόρους 7) καὶ τὴν ὕλην λεπτυνούσης, 8) * τῇτε ἐπαναδιδόσει τὴν ἐαυτῆς κακίαν.

Καπνώδη γὰρ θερμασίαν ἀτμῷ πολλῷ συμμιγῇ δόξῃς. —

Ὅσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν ὑγρῶν ξύλων ὁρῶμεν, ὅτι ταῦτα τῇ φλογὶ ἐπιβαλλόμενα πρῶτον καταπνίγει αὐτὴν, καὶ

1) χυμοὶ A. σφυγμοὶ in mg. χυμοὶ G. quod correxit. 2) δὴ G. conjecit. 3) ἔτυμον A. 4) ἐκεῖνοις A. 5) ἐκτεθειμένου A. 6) διὰ τὴν τοῦ χυμοῦ φύσιν add. G e conject. 7) κατὰ A. 8) reditioe sua suam ipsius malitiam offendit G. Fort. τῇδε ἐπαναδώσει τὴν etc.

νικᾶν ἐθέλει μᾶλλον ἢ νικᾶσθαι· διὸ καὶ καπνὸς ἐξ αὐ-
τῶν ἀναδίδεται, τοῦ πυρὸς οἷον καταπνιγομένου. οὕτως
καπὶ τῶν ἀμφημερινῶν ἐστὶν ἰδεῖν τὴν θερμασίαν τοιαύ-
την ὑπάρχουσαν, ὑπὸ τῆς πολλῆς ὑγρότητος οἷον κατα-
βαπτιζομένου τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ.

Ἀλλὰ καὶ οἱ σφυγμοὶ τούτοις μικρότεροι τῶν ἐν τεταρ-
ταίοις εἰσὶ πλέον ἢ ἐκεῖνοι. —

Ὁ βούλεται εἰπεῖν, τοῦτό ἐστιν, ὅτι οἱ μὲν τεταρ-
ταῖοι μικρότερον ἔχουσι τὸν σφυγμὸν τῶν τριταίων, οἱ δὲ
ἀμφημερινοὶ τῶν τεταρταίων, 1) [ἢ πως οἱ τεταρταῖοι
τῶν τριταίων]. ὑποκείσθω γὰρ, εἰ τύχει, δύο δακτύλοις
εἶναι τὸν σφυγμὸν ἐπὶ τῶν τεταρταίων μικρότερον τοῦ
ἐπὶ τῶν τριταίων, εὐρεθήσεται ὁ 2) τοῦ ἀμφημερινοῦ
τοῦ ἐπὶ τῶν τεταρταίων μικρότερος, οὐ δύο μόνοις, ἀλλὰ
τρὶσὶν ἢ τέττασι δακτύλοις, ὥστε καὶ ἐκ τούτων συνάγε-
σθαι τὸν τῶν ἀμφημερινῶν σφυγμὸν μικρότερον εἶναι
τοῦ τῶν 3) τεταρταίων, * . . . . εἰ καὶ ψυχρὸς ἐστὶν ὁ χυ-
μὸς καὶ γεώδης, ἀλλ' οὐ πολὺς, ὥστε καταλῦσαι τὴν δύ-
ναμιν. ἐπὶ δὲ τῶν ἀμφημερινῶν, ἐπειδὴ καὶ ψυχρὸς ἐστι
καὶ ὑγρὸς, καὶ μέντοι καὶ πολὺς τῷ τε ποσὶ καὶ τῷ
ποιῶ καταβαπτίζων αὐτὴν, ἐξ ἀνάγκης μικρότερον ποιεῖ
τὸν σφυγμόν.

Ἀραιότεροι δ' αὖ πάλιν οἱ ἐν τοῖς ἀμφημερινοῖς τῶν ἐν
τριταίοις. —

Ἀσαφῶς ἐρμηνεύεται τὸ χωρίον. ἡμεῖς δὲ αὐτὸ σαφη-
νίσομεν. ἀραιὸς μὲν γὰρ ἐστὶν ὁ σφυγμὸς ἐπὶ τε τῶν
ἀμφημερινῶν καὶ τῶν τεταρταίων, ὡς πρὸς τριταῖον πα-
ραβαλλόμενος. ἀλλὰ πολλῷ μὲν μᾶλλον ἐστὶν ἀραιότερος
ὁ τῶν τεταρταίων, ὀλίγον δὲ ὁ τῶν ἀμφημερινῶν. δύο
γὰρ, εἰ τύχει, δακτύλοις τοῦ ἀμφημερινοῦ ἀραιότερου
ὄντος τοῦ τῶν τριταίων, ὡς ἐπὶ τῶν τεταρταίων ἐστὶ δύο
δακτύλοις καὶ αὖθις ἀραιότερος τοῦ τῶν ἀμφημερινῶν,
ὡς πάλιν συνάγεσθαι τὸν τῶν τεταρταίων σφυγμὸν ἀραι-

1) Om. G. 2) τὸν ἀμφημερινὸν A. 3) τριταίων G. quinque pro-
fecto vel sex digitis. et hoc merito. add. G.

ότερον εἶναι τοῦ τῶν τριταίων κατὰ τὴν παροῦσαν ὑπό-
 θεσιν τέτρασι δακτύλοις. ἄμεινον δ' ἂν εἴη προσθεῖναι
 καὶ τὴν αἰτίαν. ἐπειδὴ γὰρ οἱ τεταρταῖοι τῶν ἀμφημερι-
 νῶν μείζονα τὸν σφυγμὸν ἔχουσι, διὰ τοῦτο ἢ φύσις ἀρ-
 κεσθεῖσα τῷ εἰσενεχθέντι ἄερι, ὑπὸ τοῦ μεγέθους τῆς
 διαστοτῆς ἀραιότερον ἐποίησε τὸν σφυγμόν. ἐπὶ δὲ τῶν
 ἀμφημερινῶν, * 1) ὁ καὶ κατὰ τὸ μέγεθος καὶ πυκνότητα
 οἱ μὲν τεταρταῖοι τῶν ἀμφημερινῶν μείζονα μὲν τὸν
 σφυγμὸν ἔχουσιν, 2) ἀραιότερον δὲ, οἱ δ' ἀμφημερινοὶ τῶν
 τεταρταίων 3) μικρότερον μὲν, πυκνότερον δὲ τοσοῦτον,
 ὅσον τοῦτόν φησιν οἱ τῶν τεταρταίων, ἀλλὰ τῶν ἀμφη-
 μερινῶν· ἡ δὲ βραδύτης ἐπὶ ἀμφοτέρων ἐστὶν ἡ αὐτή.

Ἦτον δὲ διψώδης ὁ πυρετὸς οὗτος. —

Ὁ μὲν τριταῖος σφοδρὸν ἔχει τὸ δίψος, ἐπειδὴ τὰς
 δύο ποιότητας ἐκέκτητο τὰς συμβαλλομένας εἰς τὸ τοι-
 οῦτον σύμπτωμα, θερμότητος φημι καὶ ξηρότητος. δεύ-
 τερος δὲ μετ' ἐκείνον ἐστὶ διψώδης ὁ τεταρταῖος, ἐπειδὴ
 καὶ ἡ ξηρότης ἀνχμὸν ἐμποιοῦσα δίψαν οἷδ' ἐπάγειν, ὁ
 δὲ φλεγματικὸς οὐδὲν τοιοῦτον ἐκτίσαστο σύμπτωμα.

Καὶ ἡ γλῶσσα καὶ τὸ σῶμα ξηρότατον μὲν ἐν
 τριταίοις, ὑγρότατον δ' ἐν τούτοις ἐστὶ τοῖς πυρετοῖς. —

Ἐπὶ τῶν ἀμφημερινῶν ἡ τε γλῶττα καὶ ὅλον τὸ σῶμα
 ἐστὶν ὑγρότερα διὰ δύο αἰτίας, ὅτι τε πολὺ φλέγμα ἐκ
 τῶν προηγησάμενων ἀπάντων ἐπὶ τούτων πλεονάζει, καὶ
 ὅτι τοῦτο ὑπὸ τῆς τοῦ πυρετοῦ θερμασίας 4) χεόμενον,
 ὅτι μάλιστα οἱ σμικρότεροι, ἐπὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας
 καὶ τῆς γεροντικῆς ὀφείλει ὁ τοιοῦτος μάλιστα γίνεσθαι
 πυρετός· ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῆς γεροντικῆς, ἐπειδὴ τὸ φλέγμα
 ἀθροίζεται ἐν 5) αὐτῇ διὰ τὰς συνεχεῖς ἀπειρίας ὑπὸ
 τῆς ἀσθενοῦς γινομένης δυνάμεως· ἐπὶ δὲ τῆς παιδικῆς,

1) G. addi vullt: τούμπαιιν, ὥστ' ὅσον καὶ etc. 2) ἀραιότεροι
 A. δ' add. G. 3) μικρότεροι — πυκνότεροι A. G. τὸ δὲ τοσοῦτον
 ὅσον τούτων, φησὶν, οὐ τῶν τριταίων. G. Totus locus in codd.
 graec. valde est corruptus. 4) Verba male inter se cohaerent.
 Locus subaeratus. 5) τῇ A.

εἰ καὶ θερμότερα ἢ φύσις ἔστι καὶ ὑγροτέρα, ἀλλ' οἷν διὰ τὴν ἀδδηφαγίαν συνάγεται αὐτῇ ὠμότερα περιπτώματα, ἐφ' οἷς σηπομένοις ὁ ἀμφημερινὸς γίνεται.

Καὶ λουτροῖς συνεχέσι καὶ μάλιστα τοῖς ἐπὶ τροφῇ. —

Τὰ γὰρ μετὰ τὴν τροφὴν βαλανεῖα, τὰ μὲν κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν διαφορεῖ περιπτώματα, τὸ δὲ ἐν τῇ γαστρὶ καὶ ἥπατι, κατέργαστον 1) αἷτιον ὄν, ἔλκει, τῆς τοῦ λουτροῦ θερμασίας τῷ τάχει τῆς ἀναδόσεως συντελούσης, καὶντεῦθεν ἢ τῶν 2) * ἡμῶν αὐτῶν γίνεται γένεσις. ἀμέλει τοι καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἡμεῖς ἐπὶ τῶν ἔργων τῆς τέχνης, εἴ τινα βουληθεῖμεν ὑγραίνειν, μᾶλλον αὐτῷ τὰ ἐσπερινὰ λουτρὰ ἐπιτάττομεν.

Οὐ μὴν οὐδὲ παύουσι τὰς παρακμὰς τούτων τῶν πυρετῶν οἱ ἰδρωῖτες. —

Ἐπὶ μὲν τῶν ἀμφημερινῶν, ἐπειδὴ πληθὸς ἔστι ἐν τῷ βάθει πολὺ τῆς σηπεδονώδους ὕλης, ἔστι δὲ καὶ κολλώδης ὁ τοιοῦτος χυμὸς, ἰδρωῖτες μὲν οὐ γίνονται· μένοντα δὲ ἐν τῷ βάθει τὰ περιπτώματα, τὸν δεύτερον αὖθις ἀνάπτει παροξυσμὸν, ὅθεν οὐκ ἔστιν ἐπ' αὐτῶν εὐρεῖν καθαρὸν διάλειμμα, οἷον ἐπὶ τριταίων τε καὶ τεταρταίων ὁρᾶται γινόμενον, ἐφ' ὧν ἰδρῶς πολὺς γεγονῶς τὸν ἤδη γεγονότα παροξυσμὸν ἔλυσεν.

Ὅθεν οὐδ' εἰς ἀπυρεξίαν ἔρχονται σαφῇ, πλὴν ὀλίγων δὴ τινων. —

Ἐφ' ὧν γάρ ἔστι τὸ φλέγμα ὀλίγον καὶ οὐδὲ παχὺ πᾶν, ἔστι δὲ καὶ 3) οὐ τοῦ σώματος ἕξις ἀραιότερα, ἐπὶ τούτων συμβαίνει καὶ ἰδρωῖτας γενέσθαι καὶ καθαρὸν διάλειμμα. ὃ δὲ ἡμεῖς ἐν τοῖς τῆς τέχνης ἔργοις ἐωράκαμεν, 4) εἰπεῖν εἰρημένον ἤδη καὶ τοῖς παλαιοτέροις, ἐπ' αὐτῶν δὲ καὶ κατὰ τὸ σπάνιον ὅτι γίνεται πολλάκις ἀμφημερινὸς πυρετὸς ἐπὶ φλέγματι σηπομένῳ ἢ κατὰ τὴν γαστέρα ἢ κατὰ τὰ ἔντερα. καὶ παύεται ὁ τοιοῦτος

1) Fort. ἔτι. adhuc. G. 2) χυμῶν ὠμῶν G. succorum crudorum.
3) οὐ] Fort. ἢ. 4) Fort. add. δεῖ.

ἐντὸς τετάρτης ἢ πέμπτης ἡμέρας, κλυσμάτων μόνον κενωσάντων τὸ τοιούτου πυρετοῦ αἴτιον.

Τὰ δὲ οὔρα τὰ μὲν ἐπὶ προήκουσιν αὐτοῖς γιγνόμενα τοὺς καιροὺς τῆς ὅλης νόσου διδάσκει. —

Ἀνωτέρω ἔλεγεν, ὅτι μέγιστά ἐστι σημεῖα πυρετῶν οἷ τε σφυγμοὶ καὶ τὰ οὔρα. ἔν τε τῇ σημειώσει τῶν τριταίων καὶ τῶν τεταρταίων καὶ τῶν ἀμφημερινῶν οὐδαμοῦ τὴν ἀπὸ τῶν οὔρων παρείληφε διάγνωσιν. ἔνταῦθα γοῦν αὐτὴν ταύτην τάττει καὶ φησιν, ὅτι ταῦτα μὲν δύναται ἐνδείκνυσθαι καὶ τὸν τῆς καθόλου νόσου καιρὸν, οὐ μὴν ἀλλὰ τὸ εἶδος τοῦ πυρετοῦ· πλείονα μὲν ἄπεπτα 1) [εἰ] εἴη παντελῶς, τὴν ἀρχὴν ἐμφαίνει τοῦ νοσήματος· εἰ δὲ ἀμυδρὸν ἔχει πέψεως σημεῖον, τὴν ἀνάβασιν. εἰ δὲ ὑπόστασιν ἔχει λευκὴν τε καὶ λεῖαν καὶ ὁμαλὴν, τὴν ἀκμὴν. εἰ δὲ 2) τελειότητα ἔχει πέψεως, τὴν παρακμὴν. ἀλλὰ ταύτην μὲν προϊόντος τοῦ χρόνου ἔστιν ἰδεῖν. κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν εὐθὺς φαινόμενα δείκνυσιν ἡμῖν, ὁποῖός τις ἐστὶν ὁ προκείμενος πυρετός.

Τοῖς μὲν ἀμφημερινοῖς ἢ λεπτὰ καὶ λευκὰ ἢ παχέα καὶ θολερά. —

Λευκὰ μὲν καὶ λεπτὰ φαίνεται τὰ οὔρα διὰ τὰς ἐμφράξεις, ἐπειδὴ τὸ παχύτερον, μὴ δυνάμενον δι' οὔρων κενουῖσθαι, μόνῳ τῷ ὕδατίδῃ συγχωρεῖ διηθεῖσθαι. καὶ ἔστι τὰ τοιαῦτα οὔρα λεπτὰ μὲν διὰ τὴν ἐμφράξιν, λευκὰ δὲ διὰ τὸ τοῦ ὀρρῶδους χυμοῦ χρῶμα. αἰεὶ δὲ ἡ δύναμις, ἐπικειμένη ταῖς ἐμφράξεσιν, ἐκφράζει τινὰ ἀγγεῖα, καὶ συνεκκρίνεται καὶ τινὰ τῶν παχέων ὑγρῶν τοῖς οὔροις, κἀντεῦθεν θολερά φαίνονται τὰ οὔρα καὶ παχέα, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐρυθρά. τὸ γὰρ παχὺ τοῦτο ἐμπεφραγμένον πάντως ἐκκέκασται ὑπὸ τῆς ἐν αὐτῷ γινομένης σήψεως.

Τοῖς δὲ τριταίοις ἢ πυρρὰ ἢ 3) ὑπόξανθα. —

Ἐπὶ δὲ τῶν τριταίων τὰ οὔρα ἐστὶ ξανθά τε καὶ ὑπόπυρρα, τῷ τοῦ ξανθοχολικοῦ χρώματι σύμφωνα.

1) εἰ addendum. 2) τελειότητα A. 3) ὑπόπυρρα Galen.

Τοῖς δὲ τεταρταίοις πολυειδῇ μὲν, ἀλλ' ἄπεπτα πάντα.—

Ἐπὶ δὲ τῶν τεταρταίων ἄλλοτε μὲν ἄλλα ἔστιν εὐρεῖν, ἐπειδὴ ὁ τεταρταῖος αὐτὸς ἐκ διαφόρων ἔχει χυμῶν τὴν γένεσιν, ἢ τοῦ τρυγώδους αἵματος, ὡς εἰρήκαμεν, ἢ τῆς ξανθῆς χολῆς ὑπεροπτωμένης. ὅποια δ' ἂν εἴη τὰ οὖρα, πάντως ἄπεπτά ἐστι. παραχρῆμα γὰρ ὁ χυμὸς οὐκ ἂν 1) ἥξοι ἐν τῇ ἀλλοιωτικῇ δυνάμει, παχύς τε ὢν καὶ δυσαλλοίωτος.

Τοὺς συνεχεῖς δ' ἂν γνωρίζοις μάλιστα μὲν ἐκ τοῦ μηδὲν αὐτοῖς παρεῖναι σημεῖον, ὧν εἵπομεν. —

Παραδεδωκὼς τὴν τῶν διαλειπόντων πυρετῶν διάγνωσιν, βούλεται λοιπὸν καὶ τὴν τῶν συνεχῶν παραδοῦναι. ῥᾶστον μὲν οὖν αὐτοὺς γνωρίσαι, τῷ μηδὲν αὐτοῖς παρεῖναι τῶν σημείων, ἃ τοῖς διαλείπουσιν ἀκολουθεῖ. ταῦτα δὲ ἐστὶ ῥίγος, ἰδρῶτες, διάλειμμα καθαρὸν. τούτων μὲν οὐδὲν τοῖς συνεχέσι πυρετοῖς ἔστιν εὐρεῖν συντρέχον, ὅμως καὶ διὰ σημείων ἄλλων τινῶν ἐνδέχεται τὴν τούτων φύσιν λαβεῖν, πρὸς τὸ μηδὲ τὸ μέγεθος αὐτῶν ἀνεπίσκεπτον καταλιπεῖν.

Καὶ εἰ μὴ παύοιτο δὲ τῶν τεττάρων καὶ εἴκοσιν ὥρων ἐντὸς ὁ πυρετός. —

Χρὴ γινώσκειν, ὁ μὲν τριταῖος οὐδέποτε τῶν δύο καὶ δέκα ὥρων ἔξω παρατείνει τὸν μερικὸν παροξυσμὸν, ὁ δὲ ἀμφημερινὸς τῶν ἐκκαίδεκα, ὁ δὲ τεταρταῖος τῶν εἰκοσιτεσσάρων. ταῦτα λέγομεν ἐπὶ τῶν γνησίων, ἐπεὶ πολλάκις ἔστιν εὐρεῖν νόθον τριταῖον, καὶ τὴν εἰκοστὴν τετάρτην ὥραν ὑπερβαίνοντα· ἀλλ' ἐπὶ τῶν γνησίων ἡμῖν ὁ λόγος γενέσθω. τούτων γὰρ ἐγνωσμένων, οὐδὲν ἐστὶ χαλεπὸν καὶ τοὺς μὴ τοιούτους διαγινώσκειν. εἰ τοίνυν ὑπερβαίνει τὰς εἴκοσι τέσσαρας ὥρας κατέχων, πρὸς τῷ μηδὲν τῶν εἰρημένων ὑπάρχειν τοῖς διαλείπουσι παρεῖναι, 2) ἴσθι τὸν τοιοῦτον μὴ εἶναι διαλείποντα, ἀλλὰ συνεχῇ.

1) ἥξῃ A. 2) ἴσα A. scito G.

Εἰ δὲ καὶ ἀνώμαλον ποιήσαιο τὴν αὕξησιν, οὗτος μὲν γε καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις. —

Τοῦτο τὸ σημεῖον οὐχ ἀπλῶς συνεχῶν ἐστὶ γνώρισμα, ἀλλ' ὅτι ἐπὶ 1) πολὺν ἐκτανθήσεται χρόνον τὸ νόσημα. τὰ γὰρ τῆς αὐξήσεως τῶν τοιούτων πυρετῶν ἀνώμαλα, ἐπὶ χυμοῖς φιλεῖ διαφόροις καὶ ποικίλοις γίνεσθαι, ἐφ' ὧν πλείονα χρόνον ἢ φύσις δηλονότι χρῆται εἰς ἀκριβῆ πέψιν τε καὶ κατεργασίαν.

Καὶ μὲν δὴ καὶ εἰ τὸ ἴδιον τῶν πυρετῶν σημεῖον ἐν τοῖς σφυγμοῖς ἐναργὲς ἔχοιεν. —

Τοῦτό φησιν οὐχ ὡς τῶν διαλειπόντων ἐστερημένων τῆς πυρεκτικῆς ἀνωμαλίας, ἀλλ' ὅτι ἐπὶ τούτων μάλιστα φαίνεται, διὰ τὸ μηδὲ διαπνεῖσθαι καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὰ τοῦ παροξυσμοῦ αἷτια, ἀλλ' ἔνδον ἐν τῷ βάθει κεκρυμμένα ἐνοχλεῖν τε καὶ καταλύειν τὴν δύναμιν. ἀμέλει τοι καὶ πλείων ἐπὶ τούτων ὡσαύτως, φησὶ, 2) γίνεται ἀταξία τε καὶ ἀνωμαλία καὶ ἀρρυθμία, 3) ἐπιδεικνύμενα δῆλον ὅτι συνεχῆς ὁ πυρετὸς, ἀλλὰ καὶ ὅτι μέγεθος ἀξιόλογον ἔχει.

Εἰ δὲ καὶ τοιοῦτοι μέιναντες ἐν τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν. —

Τοῦτο τὸ σημεῖον οὐκέτι καθόλου πάντων ἐστὶ συνεχῶν γνώρισμα πυρετῶν, ἀλλὰ μόνον τῶν καύσων καὶ τούτων τῶν χρονίων. εἰ γὰρ ἐπὶ τούτων, διὰ τρίτης ἐπιπαροξυνόντων, πέψεως σημεῖον μήπω φανῇ, τὸν τοιοῦτον ἀνάγκη πυρετὸν εἰς χρόνου μῆκος ἐκταθῆναι.

Εἰ δὲ καὶ ἡ τετάρτη τῶν ἡμερῶν ὁμοία φαίνοιτο τῇ τρίτῃ. —

Ὅμοίαν φησὶν εἶναι τὴν τρίτην τῇ [τε] τετάρτῃ, οὐ κατὰ μέγεθος τοῦ παροξυσμοῦ. τοῦτο γὰρ ἐπὶ τῶν καύσων οὐ γίνεται, ἀλλὰ μᾶλλον ἢ πέμπτη τῆς τρίτης ἐστὶν ὁμοία, ὥστε οὐ κατὰ τὸν παροξυσμὸν τοῦτό φησιν, ἀλλὰ

1) πολὺ Α. 2) γίνεσθαι Α. 3) ἐπιτεινομένων ex emendat. Α. ἐπι-
δειχομ. δὲ. δηλονότι] οὐ μόνον G.

καὶ κατὰ τὴν ἐν τοῖς διαχωρήμασί τε καὶ τοῖς οὔροις
1) ἀπειρίαν.

Καὶ ὁ πυρετὸς οἶον σμυχόμενος εἶη. —

Τουτέστι περὶ τὸ βάθος ἔχων, οὐδὲ ῥαδίως ὥς ἐκ-
λάμπειν δυνάμενος περὶ τὴν ἐπιφάνειαν. τοῦτο δὲ γίνε-
ται ὑπὸ τῆς τοῦ φλέγματος ἐπιμιξίας, ψυχροῦ τὴν φύσιν
ὑπάρχοντος καὶ δυσεξάπτου καὶ μᾶλλον 2) ὑποτυφωμέ-
νου. διὸ καὶ χρόνιον ἐστὶ δεομένης τῆς τοῦ χυμοῦ τοῦ
τοιούτου παχύτητος πλειόνων ἡμερῶν 3) εἰς πέψιν.

Καὶ τὸ πρόσωπον ἢ τε σύμπασα τοῦ σώματος ἕξις. —

Καὶ τοῦτο γνώρισμα πλήθους ἐστὶ χυμῶν, καὶ πολυ-
χρονίου πυρετοῦ σημεῖον. γίνεται δὲ ἐπὶ τούτων τὸ ὅλον
σῶμα οὐκ ἰσχνὸν πρὸς τὴν τοῦ πυρετοῦ ἀναλογίαν, ἀλλὰ
μᾶλλον ὀγκώμενον, τῷ τοὺς πάλαι οἶον πεπηγότας χυ-
μοὺς νῦν ὑπὸ τῆς τοῦ πυρετοῦ θερμασίας χεομένους καὶ
ἀναλνομένους εἰς πνεύματα πλείονα τόπον ἐπιλαμβάνειν
καὶ τὸ ὅλον διαιρεῖν σῶμα.

Ἐν μὲν οὖν τοῖς διαλείπουσιν ὀξύτατός τε ἅμα καὶ ἐπι-
εικέστατος ὁ τριταῖος. —

Ὁξύτατος μὲν ἐστὶν ὁ τοιοῦτος πυρετὸς διὰ τὴν λε-
πτομέρειαν τῆς ἐργαζομένης αὐτὸν ὕλης, ἐτοιμότατα δυ-
ναμένης πεφθῆναι καὶ λεπυνθῆναι· ὅτι δὲ ὀξύτατος,
καὶ ἐπεικέστατός ἐστιν· οὐδὲ γὰρ φθάνει καταλῦσαι τὴν
δύναμιν αὐτῆς, θᾶπτον ἀφιστάμενος, ἄλλως τε καὶ ὥς
πολλάκις εἰρήκαμεν κουφότατος ὢν, οὐ βαρύνει αὐτήν.

Μακρότατος δὲ καὶ ἀκίνδυνος ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ ὁ τε-
ταρταῖος. —

Μακρότατος δὲ διὰ τὸ πάχος τοῦ μελαγχολικοῦ χυ-
μοῦ, πλείονος εἰς πέψιν δεομένου χρόνου· ἀκίνδυνον δὲ
διὰ τὸ μῆκος τὸ τῶν διαλειμμάτων. μίαν γὰρ ἡμέραν ἐν
τῷ πυρετῷ καμοῦσα ἡ φύσις, τὰς λοιπὰς δύο ἀναπαύει

1) εὐπειρίαν A. 2) ὑποτυφώμενα et postea ὀγκώμενα saepius.
3) ἡ πέψις A.

τε καὶ τὸν οἰκεῖον ἀνακτᾶται τόνον. καλῶς δὲ προσέθηκε τῇ λέξει τὸ, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ. συμβαίνει γὰρ ἐνίοτε 1) τὸν χρόνον ἀποκαμεῖν τὴν δύναμιν· ἄλλως τε ἐν τοῖς χρονίοις νοσήμασιν ὡς τὰ πολλὰ οἱ κάμνοντες πλημελοῦσι περὶ τὴν δίαιταν, 2) ἀπολιγωρήσαντες πρὸς τὴν ὑπὸ ἰατρῶν ἐπιταττομένην αὐτοῖς ἀκρίβειαν. καὶ τῆς τοιαύτης πλημελείας εἰκὸς ἐστὶ κίνδυνον οὐ σμικρὸν ἀκολουθεῖν, οἷον οὐκ ἂν λέγοιτο γίνεσθαι κατὰ τοῦ τεταρταίου φύσιν, ἀλλὰ κατὰ τι τῶν ἔξωθεν αὐτῷ κατὰ τύχην συμβεβηκότων.

Ὁ δὲ ἀμφημερινὸς μακρὸς καὶ οὐκ ἀκίνδυνος. —

Εἰκότως μακρὸς μὲν ἐστίν, ὅτι καὶ τὸ φλέγμα παχὺ καὶ δυσδιαφόρητον ἐφ' ᾧ γίνεται, οὐκ ἀκίνδυνον δὲ, ὅτι, τῆς συνεχείας τῶν παροξυσμῶν μηδεμίαν ἡμέραν τελείαν διδούσης ἀνάπausιν τῇ δυνάμει, κίνδυνον ἀπειλεῖ φθορᾶς. καὶ ἑκάστην γὰρ ὁ τοιοῦτος εἰσβάλλων ἀνακωχὴν ἀρκοῦσαν οὐ παρέχει 3) τὴν φύσιν, ἀλλὰ καὶ ὅτι τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ἐπὶ τούτων πεπονθὸς, συνεχεῖς ἀπειλεῖ συγκοπᾶς. εἰ δὲ πρὸς τοῖς εἰρημένοις οὐδὲ παύεται ταχέως, ἀλλὰ εἰς χρόνον μῆκος ἐκτείνεται, εἰκότως ἐξ ἀπάντων τούτων ἔχει τὸ ἐπικίνδυνον.

Τοῦτο μὲν δὴ κοινὸν ἀπάντων ἐστὶ πυρετῶν. —

Φησὶ δ' ἀπάντων τῶν πυρετῶν τόδ' εἶναι τὸ λεπτότατον τῆς διαίτης εἰς τὸν τῆς ἀκμῆς ἀποτίθεσθαι χρόνον.

Οὐδὲν γὰρ χειρόν ἐντεῦθεν ἄρξασθαι, διοριζέσθω σοι κατ' ἀρχάς. —

Τὴν διαίρεσιν ἀνωτέρω εἰρήκαμεν, ὅτι τῶν πυρετῶν οἱ μὲν ἐπὶ πνεύμασιν, οἱ δὲ ἐπὶ ὑγροῖς, οἱ δὲ ἐπὶ στερεοῖς, καὶ τῶν ἐπὶ χυμοῖς, οἱ μὲν χωρὶς συμπτωμάτων, οἱ δὲ μετὰ συμπτωμάτων, καὶ τούτων οἱ μὲν συνεχεῖς, οἱ δὲ διαλείποντες, νῦν ὕστερόν τι βούλεται προσθεῖς τελειοτάτην αὐτὴν ποιήσασθαι. ὥσπερ γὰρ οὐδὲν τῶν ὄντων ἐκφεύγει τὴν τοῦ νοθεύεσθαι φύσιν, κατ' εἶδος λέγω·

1) Fort. τῷ χρόνῳ. 2) ἀπολιγωρήσαντες A. 3) Fort. τῇ φύσει.

κὰν γὰρ μὴ πάντα τὰ κατὰ μέρος νοθεύηται, ἀλλ' οὖν οὐκ ἐνδέχεται πάντως τὸ εἶδος μὴ εὐρεθῆναι τι νοθευόμενον. οὕτως εἰ τύχει δύο ἐναντίων ὄντων τοῦ τε λευκοῦ καὶ τοῦ μέλανος, ἐκάτερον νοθεύεται τῇ τοῦ ἑτέρου ἐπιμιξία καὶ ἔστιν εὐρεῖν ἀκριβὲς λευκὸν, καὶ ἕτερον λευκὸν, οὐκ ἀκριβὲς δὲ, τῷ μεμίσχθαι αὐτῷ μοῖραν τινα τοῦ μέλανος μετρίαν, ἣτις διὰ βραχύτητα λανθάνει τὴν αἴσθησιν. οὕτω δὲ καὶ πᾶσι τῶν ἄλλων ἀπάντων ἔχει. ὥσπερ οὖν ἐπὶ τούτων εἰρήκαμεν, οὕτω καὶ τοῖς πυρετοῖς ὁράται γινόμενον. ἀκριβεῖς μὲν γὰρ λέγονται καὶ γνήσιοι πυρετοὶ καὶ ἀμιγεῖς. ὅσοι δὲ τινα οὐσίαν ἔχουσιν ἀλλοιοτέραν ἐπιμεμιγμένην, οὗτοι νόθοι εἰσὶ. καὶ χρὴ διὰ πολλοῦ πεποιῆσθαι τὴν τούτων διάγνωσιν, εἰδότας ὅτι τὸ τῆς θεραπείας διάφορον οὐκ ἔστιν ὀλίγον.

Ὁ μὲν γὰρ ἀκριβὴς τριταῖος τὸ μακρότατον ἐν ἑπτὰ περιόδοις κρίνεται. —

Τοῦτο διέταξεν Ἱπποκράτης. οὕτως ἡ τῶν πραγμάτων ἔχει ἀλήθεια. τῶν γὰρ ἀκριβῶς τριταίων ἔσχατος ὅρος ἐστὶν ἡ τεσσαρεσκαίδεκάτη ἡμέρα. καὶ ἐσωτέρω μὲν ταύτης ἐνδέχεται κριθῆναι τὸν τριταῖον, ἐξωτέρω δὲ προβαίνειν ἀδύνατον 1) ἀκριβὲς καὶ γνήσιον. ὅτι δὲ ἡ τῶν ἑπτὰ περιόδων συνδρομὴ τεσσαρεσκαίδεκα μόνας ἡμέρας ἀποτελεῖ, ἔξεστι γινῶναι λογισαμένῳ τὰς περιόδους. ἔστι γὰρ ἡ μὲν πρώτη περίοδος τρίτη τῶν ἡμερῶν· ἡ δὲ δευτέρα, πέμπτη· ἡ δὲ τρίτη, ἐβδόμη· ἡ δὲ τετάρτη, ἡ ἑννάτη· ἡ δὲ πέμπτη, ἡ ἐνδεκάτη· ἡ δὲ ἕκτη, ἡ τρισκαίδεκάτη, καὶ παρέσται ἡ τεσσαρεσκαίδεκάτη, τὸ λοιπὸν τῆς ἐβδόμης οὕσα περίοδος.

Σπλὴν τε μέγιστος ἐξήρθη καὶ ὑποχόνδριον διεφυσᾶτο.—

Τοῦτο συνέβαινε γίνεσθαι διὰ τὰς συνεχεῖς ἀπεψίας, ἐξ ὧν ὁσημέραι τικτομένου φλέγματος, καὶ εἰς πνεύματα ἀναλυομένου παχέα, ὃ τε σπλὴν ἠϋξέτο καὶ τὸ ὅλον δὲ σῶμα τοιοῦτον ἦν.

Καί τις ἤδη καὶ ὑποιδος ἦν ἄχροια περὶ τε τὸ πρόσωπον καὶ οὐχ ἴκιστα τοῖς σκέλεσιν. —

1) Fort. ἀκριβῆ sc. τριταῖον.

Ἀχροια μὲν, διὰ τὸ μηκέτι τὸν αἱματικὸν ἐπανθῆναι
 χυμὸν, βαπτομένου τοῦ χρώματος αὐτῶν ὑπὸ τῆς τοῦ
 φλέγματος ἐπιμιξίας· ὕποιδος δὲ, διὰ τὴν τῶν φρυσῶδων
 καὶ παχέων πνευμάτων περιουσίαν, ἅπερ ἐγένετο μὲν καὶ
 κατὰ τὸ σύμπαν σῶμα, μάλιστα δὲ διεφαίνετο περὶ τε
 τὸ πρόσωπον καὶ τὰ σκέλη, ἀλλὰ περὶ μὲν τὸ πρόσωπον,
 διὰ τὸ τοῦ μορίου ἀσαρκότερον· περὶ δὲ τὰ σκέλη, τινὲς
 μὲν ἐπεχείρησαν εἰπεῖν, ὅτι συγγένειαν ἔχουσι ταῦτα
 πρὸς τὰ ὑποχόνδρια, ὡς δηλοῖ 1) τῶν ἐπὶ τῶν ὑδερικῶν
 παρεγχύσεων ταῦτα οἰδίσκεσθαι. κἀνταῦθα τοίνυν φασὶ,
 τῶν ὑποχονδρίων διαφρυσσωμένων, οἰδαίνει. ἡμεῖς δὲ λέ-
 γομεν, ὅτι τὰ σκέλη ὡς ἀτιμότερα ὄντα καὶ πόρρω τοῦ
 ἐμφύτου τὴν θέσιν ἔχοντα τὰς ἐαυτῶν δυνάμεις οὐ πάνυ
 τι ἐρῶμενας ἔχει. καὶ συμβαίνει μὲν τηρικαῦτα τὸ ὅλον
 σῶμα πάσχειν, ἐξαιρέτως ταῦτα, διὰ τὴν φυσικὴν αὐτῶν
 ἀσθενείαν, ὡς καὶ τὸ λόγῳ τροφῆς εἰς αὐτὰ φερόμενον
 2) ἀναπτέϊσθαι τε καὶ εἰς πνεύματα μεταβαλλόμενον καὶ
 ἐξαίρει αὐτά. ἀλλὰ τινες ζητοῦσι, τί δήποτε μὴ καὶ πὶ
 τῶν χειρῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει, εἴ γε καὶ αὗται
 τοῖς σκέλεσιν εἰσιν ὁμογενεῖς. κῶλα γάρ εἰσιν οἱ τε πό-
 δες καὶ χεῖρες. καὶ λέγομεν ὅτι αἱ χεῖρες ὡς γειτνιαζού-
 σαι τῇ καρδίᾳ, θερμαίνονται ὑπ' αὐτῆς, καὶ διὰ τοῦτο
 τὸ τοιοῦτον οὐχ ὑπομένουσι σύμπτωμα.

Ὡστε δεῖσαί τε ἡμᾶς ἀμφὶ τῷ μεираκίῳ καὶ δεηθῆναι
 μειζόνων βοηθημάτων. —

Ἐφοβήθημέν φησιν ἐπὶ τοῦ τοιοῦτον πυρέξαντος
 πυρετὸν, μήπως εἰς ὕδρον αὐτῷ μεταπέσῃ τὸ πάθος,
 τῆς τοῦ παντὸς κράσεως σώματος αὐτῷ καταψυχομέ-
 νης, καὶ τῆς δυνάμεως ὑπὸ τοῦ μήκους τοῦ πυρετοῦ
 καταβαλλομένης.

Ἦν μὲν δὴ τοῦ ἔτους τὸ μεταξὺ Πλειάδων τε δύσεως
 καὶ τῆς προγεγενημένης ἰσημερίας. —

Ἐνταῦθα εἰς μέσον φέρει τὴν τοῦ μεираκίου διήγησιν
 τοῦ τὸν νόθον τριταῖον πυρέξαντος, ἵνα δι' αὐτοῦ τό τε

1) Fort. τὸ. 2) ut inconcoctum relinquetur G. ἀπεπτέϊσθαι.

πρᾶγμα διδάξῃ, καὶ τὴν διδασκαλίαν σαφεστέραν ποιήσεται. χρὴ εἰδέναι ὅτι ἰσημερίαί εἰσι δύο, ἡ μὲν κατὰ τὸ ἥα, ἡ δὲ κατὰ τὸ φθινόπωρον γινομένη. ἔνταῦθα τοίνυν κατὰ τὸ φθινόπωρον γεγενημένην φησὶ, προγεγενημένην δὲ αὐτὴν εἶπεν ὥς πρὸς τὴν τῶν πλειάδων δύσιν. ἀλλ' ἵνα μὴ εἰς μακρὸν ἐκτρεπώμεθα λόγον, ζητοῦντες, τί μὲν εἰσι πλειάδες, ποία δὲ αὐτῶν ἡ δύσις, ποία δὲ ἀνατολή, καὶ ταύτῃ τοὺς ἀκροωμένους συγχέωμεν, τοσοῦτον εἰπόντες μεταβῶμεν ἐπὶ τὸ προκείμενον, ὅτι ὁ πυρετὸς οὗτος ἤρξατο περὶ τὰ μέσα τοῦ φθινοπώρου, ὥστε τέως ἀπὸ τῆς ὥρας τοῦ ἔτους νοθεύεσθαι. ἔδει γὰρ αὐτὸν, εἴπερ ἔμελλεν εἶναι γνήσιος, ἐν θέρει πεποιησθαι τὴν ἀρχήν.

Ἦρξατο δὲ μετὰ φρίκης ὁ πυρετὸς τῷ μειρακίῳ. —

Καὶ τοῦτο σημεῖον τοῦ νόθου εἶναι τὸν τριταῖον, τοῖς μὲν ἀκριβέσι τριταίοις ῥίγους ἰσχυροῦ συνόντος αἰεὶ, τοῖς δὲ ἀμφημερινοῖς περιψύξεως, ὧν ἀμφοτέρων μέση ἐστὶν ἡ φρίκη.

Περὶ αὐτὴν σχεδὸν τὴν ἔω, ὥστε μήτε τῇ θερμοσίᾳ τριταίῳ τι δόξαι εἰκέναι. —

Κάντεῦθεν νοθεύεται. ἔδει γὰρ αὐτὸν, γνήσιον ὄντα, κατὰ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας εἰσβάλλειν, ὅτε κατὰ κορυφὴν ἡμῶν ὁ ἥλιος ὑπάρχων, ἐκθερμαίνῃ τὰ τῇδε καὶ τὸν τριτοῦτον ἀπογεννᾷ χυμὸν, ὃς γνήσιος πέφυκε γίνεσθαι τριταῖος. ἦν δὲ κατάδηλος αὐτοῦ καὶ ἡ θερμοσία, μὴ τοσοῦτον ἔχουσα τὸ πυρῶδες καὶ δριμύ, ὥσπερ οἱ γνήσιοι αὐτὸ ἔχουσιν. ἀλλ' οὐδὲ ὁ σφυγμὸς 1) τούτων μέγιστος καὶ παχύτατος καὶ πυκνός, ὥς τοῖς ἀκριβέσι τριταίοις, ἀλλὰ πάντα μὲν μειώμενα ἔχων τῇ τοῦ φλέγματος ἐπιμιξίᾳ, ὥστε οὐδὲ χολὴ ἐπὶ τούτου ἐμεῖται, διὰ τὸ μὴδὲ μόνην χολὴν πλεονάζειν, ἀλλὰ σὺν τῷ φλέγματι ἰδρῶτες μὲν, βραχεῖς δὲ ἐγένοντο, οὐ μὴν τοσοῦτοι, ὅσοι ἐπὶ τῶν εἰλικρινῶν τριταίων.

1) huic G. τούτῳ.

Τῆς γὰρ ἐπιούσης νυκτὸς ὀλίγον πρὸ τῆς ἡμέρας νοτίδες ἐγίνοντο. —

Ἐκ τούτων δὲ δῆλον ὅτι ὁ μὲν πρῶτος παροξυσμὸς γέγονεν ὥρῳν τριάκοντα ἐπτά· ὁ δὲ δεύτερος, ὥρῳν εἰκοσι τεσσάρων. ἔδει δέ γε, 1) ὥς ἔφην, ὑπεργνήσιος τριταῖος, ὥς ἀνωτέρω εἰρήκαμεν, ἑξωτέρω τῆς δύο καὶ δεκάτης ὥρας μὴ προβῆναι τοῦτον τὸν παροξυσμὸν, τοῦ 2) δευτέρου γενέσθαι χρονιώτερον, ἢ ὅτι πλείων ἔτυχεν οὔσα ἐπὶ τούτου ἢ ὕλη, ἢ ὅτι τὸ μειράκιον ἐπλημμέλησέ τι ἢ ἐν αὐτῷ τῷ πυρετῷ, ὥς μήπω τῆς φύσεως αὐτοῦ ἐγνωσμένης ἢ καὶ πρὸ τοῦ πυρετοῦ.

Ἦν δὲ τὸ μειράκιον ἡλικία μὲν ἀμφὶ τὰ ὀκτωκαίδεκα ἔτη. —

Ἐνταῦθα δείκνυσιν, ὅτι ἀπὸ τῆς κράσεως καὶ ἀπὸ τῆς ἡλικίας καὶ ἀπὸ τῆς ἄλλης διαγωγῆς τῷ τοιούτῳ μειρακίῳ ὁ φλεγματικὸς ἐπλεόναζε χυμὸς. καὶ ἀποροῦσί τινες λέγοντες, τί δήποτε μὴ 3) δεῖν ταῦτα ἢ μᾶλλον ὑπολαμβάνειν νόθον ἀμφημερινὸν, καὶ οὐχὶ νόθον τριταῖον; καὶ λέγομεν, ὅτι κωλύει τὸ διὰ τρίτης εἰσβεβληκέναι τὸν παροξυσμὸν, ὥς εἴ γε καθ' ἑκάστην ἡμέραν εἰσέβαλεν, ὑπελάβομεν ἂν μᾶλλον ἔχειν τὸ κῦρος τὸν ἀμφημερινὸν ἢ περὶ τὸν τριταῖον.

Συνεισέβαλλε δὲ αὐτῷ καὶ ὁ σφυγμὸς σκληρός. —

Τοῦτο μάλιστα ἐγένετο ὑπὸ τῆς τοῦ χυμοῦ ψύξεως, τῇ τοιαύτῃ ποιότητι πηγνυούσης τὸ τῆς ἀρτηρίας σῶμα, καὶ σκληρὸν ἐργαζομένης τὸν σφυγμόν. ἀμέλει περὶ μὲν τὴν πρώτην καὶ δευτέραν ἡμέραν, ἐπειδὴ οὕτω κινηθεῖς ἦν ὁ τοιοῦτος χυμὸς, ὀλίγῳ τινὶ σκληρὸς ἦν ὁ σφυγμός· ὕστερον δὲ λυθέντος αὐτοῦ καὶ χυθέντος ὑπὸ τῆς πυρετοῦ θερμασίας, σκληρότερος ὁ σφυγμὸς ἐγένετο. ἔστι δὲ εἰπεῖν, ὅτι καὶ ἀπὸ τῆς τῶν ὑποχονδρίων διατάσεως ἔσχε τὸ σκληρόν τε καὶ τεταμένον.

1) ὥς ἔφην om. G. Fort. εἰ ἦν. 2) Contigit autem G. Fort. om. δέ. 3) δεῖ ταύτη G.

Καὶ τοιοῦτος παρέμενεν ἄχρι τῆς κατὰ τὸ ξαρ ἰσημερίας. —

Ἐνταῦθα δὲ λοιπὸν ἤρξατο μαλάττεσθαι, καὶ ἐπὶ τὴν τοῦ νοσήματος ἀνάβασιν ἰέναι. καὶ μείνας κατὰ τὴν ἀνάβασιν τεσσαράκοντα ἡμέρας ἀπηλλάγη τοῦ πυρετοῦ οὐ κριτικῶς· οὐδὲ γὰρ ἀθρόως, ἢ ἀγωνιστικῶς 1) ἐλύθη τὸ νόσημα, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ συνεπέφθη, ὥς ἐκ τῶν σημείων ἐνῆν μαθεῖν. οἱ τε γὰρ σφυγμοὶ ἐνηλλάττοντο, καὶ ὁ παροξυσμὸς μετριώτερος ἐγένετο, καὶ πέψεως ἐν τοῖς οὖροις ἐφαίνετο χρηστὰ σημεῖα, καὶ ὑπόστασις λευκὴ καὶ λεῖα καὶ ὁμαλή.

Τοιοῦτος ὁ ἐναντιώτατος τῷ ἀκριβεῖ τριταίῳ. —

Ἐναντιώτατόν φησι τὸν γνήσιον καὶ νόθον. 2) ἐπεὶ τῷ τριταίῳ γνήσιος ἀμφημερινὸς ἐστὶν ἐναντιώτατος, ὥς ἂν τοῦ μὲν ὑπὸ χυμοῦ θερμοῦ καὶ ξηροῦ γινομένου, τοῦ δὲ ὑπὸ φλέγματος, ψυχρὰν καὶ ὑγρὰν ἔχοντος τὴν φύσιν. ἀλλὰ νῦν τὸν ὑφηγημένον πυρετόν φησιν ὥς νόθον ἐναντιώτατον εἶναι τῷ ἀκριβεῖ τριταίῳ, πολλῶν ἄλλων δηλονότι νόθων ὑπαρχόντων, παρὰ τὸ μᾶλλον τε καὶ ἥττον τῆς τοῦ φλέγματος ἐπιμιξίας, καὶ 3) τούτων οὖν πάντων μάλιστα τῶν νεοθευμένων.

Οὐκοῦν οὐδὲ χρόνιοι ὁμοίως τεταρταίῳ καὶ ἀμφημερινῷ οἱ οὐκ ἀκριβεῖς. —

Ὁ μὲν τριταῖος νοθεύόμενος χρονιώτερος γίνεται, τεταρταῖος δὲ καὶ ἀμφημερινὸς οὐχ οὕτως, ἀλλὰ ὅσον νοθεύεται, τοσοῦτον καὶ τὸ τοῦ χρόνου μῆκος ἐπὶ τούτων μειοῦται. καὶ τοῦτο εἰκότως. ὁ μὲν γὰρ τριταῖος ἐπὶ ξανθῆς χολῆς λεπτομεροῦς γινόμενος νοθεύεται δηλονότι παχυμεροῦς ταύτης γινομένης. ὑπὲρ δὲ τῶν τεταρταίων καὶ τῶν ἀμφημερινῶν, ἐπειδὴ φύσει παχεῖά ἐστὶν ἡ ὕλη, εἰ μέλλει νοθεύεσθαι· νοθεύεται γὰρ ὑπὸ χολῆς λεπτομεροῦς ἐπιμιξίας, κἀντεῦθεν οὐδὲ τοσαύτης δεομένης πέψεως, εἰς ὀλίγον ἐξ ἀνάγκης παρατείνει χρόνον.

Ταῦτα μὲν ἐν τοῖς κατὰ περίοδον πυρέτιουσι σκοπεῖσθαι. —

1) λέλυθε A. 2) ἐπὶ A. γνήσιον add. G. 3) Fort. τοῦτον.

Ἐπὶ τῶν ἄλλων διαλειπόντων φησὶ τὰ εἰρημένα ση-
μεῖα τὸν τῆς ἐκβάσεως προμαντεύεσθαι καιρὸν, οἷον εἰ
τὸ ῥίγος ἐπὶ τριταίῳ κλονῶδες, ὀλιγοχρόνιος ὁ τοιοῦτος
πυρετός· εἰ μὴ κλονῶδες, ἀλλὰ μᾶλλον φρικῶδες, πολυ-
χρόνιος, καὶ πὶ τῶν ἄλλων κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. ἐπὶ
δὲ τῶν συνεχῶν, τούτους γάρ φησιν ἄλλους πυρετοὺς,
ἐπειδὴ ῥίγος οὐκ ἔστιν οὐδ' ἰδρωῖτες οὐδὲ διάλειμμα, πό-
θεν σκοπήσω τὸ μῆκος τοῦ χρόνου; ἐπὶ τούτων δεῖ προ-
σέχειν τοῖς οὔροις καὶ τοῖς διαχωρήμασι, καὶ ταῖς περὶ
ταῦτα πέψουσιν, ἢ θᾶττον ἢ βραδύτερον φαινομέναις. εἰ
μὲν γὰρ φαίνονται θᾶττον, ὀξύτερον ἔσται τὸ νόσημα. εἰ
δὲ βραδύτερον, χρονιώτερον. ἐπισκοπεῖν δὲ καὶ τὴν ὅλην
ἔξιν τοῦ σώματος, εἰ ἀραιὸν ἔστι καὶ πυκνόν. τὰ μὲν γὰρ
πυκνὰ μονιμωτέρους οἶδε ποιεῖν τοὺς πυρετοὺς, 1) τῷ
στέγειν ἐν ἑαυτοῖς τὰ τούτων αἷτια, τὰ δὲ ἀραιὰ τούναν-
τίον. χορὴ δὲ προσέχειν καὶ τῇ θερμασίᾳ. εἰ μὲν γὰρ
πολλὴ καὶ εὐκίνητος, ὀξὺ τὸ νόσημα· εἰ δ' οἷον ὑποτυ-
φωμένη καὶ δυσκίνητος, χρόνιος. προστίθει δὲ τούτοις
καὶ τὰ ἀπὸ τῶν σφυγμῶν καὶ τῶν στοιχείων ἀπάντων.
ὥρα μὲν γὰρ θέρους εἰσβάλλοντος τοῦ πυρετοῦ, δεῖ προσ-
δοκᾶν καὶ ταχεῖαν ἀπαλλαγὴν· φθινοπώρου δὲ ἢ χειμῶ-
νος, μακρὰν καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως.

Παρήνεται μὲν οὖν, ὥς ἂν τινι δόξῃ τὸ πᾶν, οὐ μὲν
πρὸς γε τὴν ἀλήθειαν ὧδ' ἔχει. —

Ὁ βούλεται εἰπεῖν, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι δύναται μὲν
καὶ τὰ εἰρημένα προαγορεύσαι τὴν τοῦ νοσήματος 2) ἐκ-
βασιν, ἅμα καὶ τὸν χρόνον. ἀλλὰ καὶ τὸ πάντων τούτων
κεφαλαιωδέστερον οὕτω εἰρήκαμεν, πρᾶγμα ῥηθῆναι μὲν
εὐκόλως δυνάμενον, γνωσθῆναι δὲ καὶ κατορθωθῆναι πο-
λυχρονίου καὶ μακρᾶς πείρας δεόμενον, τὴν ποσότητα
λέγω. δεῖ γὰρ σκοπεῖν οὐ μόνον τὸ τοῦ νοσήματος εἶδος,
ἀλλὰ καὶ τὸ ποσόν. ἐκ γὰρ τούτου δυνησόμεθα μακρά-
ναι, εἴτε σωτήριον 3) τοῦ νοσήματος, εἴτε ὀλέθριον. μι-
κροῦ γὰρ ὄντος τοῦ νοσήματος, ὁ κάμνων σωθήσεται·
μεγάλου δὲ, τεθνήσκει. ἀλλὰ καὶ τούτων ἐκάτερον ὁπότε

1) τὸ Α. 2) ἔκβασιν Α. 3) Fort. τὸ νόσημα.

γενήσεται, ἐξ οὐδενὸς ἄλλον μαθεῖν ἐστὶν ἢ ἐκ τῆς περὶ τὸ ποσὸν ἀκριβοῦς γνώσεως. οὐκοῦν χρὴ τὴν δύναμιν αἰετῶ νοσήματι ἀντεξετάζειν καὶ σκοπεῖν ὁπότερον . . . .

1) εἰ μὲν γὰρ ἡ δύναμις ἀσθενής, ἐκ τούτου στοχαζομένους ἡμᾶς δεῖ προλέγειν, ὅτι οὐ δύναται ἀντισχεῖν ἄχρῃ τῆς ἀκμῆς, ἀλλὰ ἀπαιδότησεν πρὸς τὴν τοῦ νοσήματος ἰσχὺν ἀπολείπεται· εἰ δὲ τὸναντίον αὐτὴ μὲν εἴη εὐρωσιος, τὸ δὲ νόσημα ἀσθενές, δυνήσεται διατελέσαι καὶ διαρκέσαι πρὸς τὸν ἀγῶνα καὶ περιγενομένη καὶ ἑαυτὴν σῶσαι καὶ τὸν ἄνθρωπον.

Οὐ μικρὰς δεῖται τοῦτο τριβῆς τὰ τ' ἄλλα καὶ τῶ μήτε γραφῆναι μήτ' ὅλως διδαχθῆναι λόγῳ δύνασθαι τὸ ποσὸν ἐκάστων. —

Ἡ περὶ τὸ ποσὸν θεωρία, φησὶ, πολλῆς καὶ συνεχοῦς δεῖται μελέτης ἐν τῇ τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης τριβῇ, ὥς ἂν καὶ διὰ ταύτης μόνῃς κατορθοῦσθαι δυναμένης, καὶ τῶ λόγῳ ἀδυνάτως ἐρμηνευθῆναι· καὶ μέντοι ὅτι καὶ χρήσιμός ἐστιν, εἰς ἃ εἰρήκαμεν. τοῦτο γὰρ ἐστὶν, ὃ φησι, τὰ τ' ἄλλα, ἢ ὅτι κατὰ τὴν ἑαυτῆς φύσιν ἐστὶ δυσχερὴς, ὥστε 2) προτρεπικόν ἐστὶ τῶ τοιούτῳ οὐδενί, εἰς τὸ ποσὸν τρίβεσθαι διὰ τὸ χρήσιμον τὸ ἑαυτοῦ, καὶ τὸ περὶ τοὺς λόγους ἀκατόρθωτον. ἤδη γὰρ φθάσαντες εἰρήκαμεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦδε τοῦ συγγράμματος, ὅτι τὸ ποσὸν ἴδιον ἐκάστων, τὰ δ' ἴδια γράφειν ἀδυνατοῦντες, διὰ τὸ ἄπειρα εἶναι, ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ τὰ κοινὰ τρεπόμεθα, καὶ ἢ τῇ χρείᾳ δεύτερα.

Καὶ εἴ τι ἄρα τὸ ἡμέτερόν ἐστιν, οὐχ ὑπ' ἄλλου τινὸς εἰς τοσοῦτον ἀκριβείας ἤκει. —

Τὸ χωρίον εἴ γε ἔστιν ὁμοίως τοῖς παλαιοῖς ἐξηγηταῖς, οὐκ οἶδα. τὰς δὲ ἐκείνων ἑάσαντες φλυαρίας, τὸ ἀληθὲς εἴπωμεν. ὃ γὰρ βούλεται εἰπεῖν, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι εἴπερ ἄρα διεπρέψαμεν καὶ περιφανεῖς κατὰ τὴν ἱατρικὴν τέχνην γέγοναμεν, ἐξ οὐδενὸς ἡμῖν ἄλλον τοῦτο

1) utrum ex his fortius sit G. 2) Quare tanquam adhortatur hoc in loco Galenus, G.

προσεγένετο ἢ τοῦ περὶ ποσὸν ἡκριβῶσθαι. διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν εἰ ἄρα 1) μετριότητος ἦθους κέχρηται, μὴ βουλόμενος ἑαυτῷ τῆς εὐδοξιμῆσεως καὶ τῆς παρὰ τῶν πολλῶν 2) ἐπαίνου εἶναι μαρτυρία.

Τὸν μὲν οὖν ἀκριβῆ τριταῖον, ὥς ἂν ὑπὸ τῆς ξανθῆς χολῆς δυναστευόμενον, ὑγραίνειν τε καὶ ψύχειν. —

Μετὰ τὴν τῶν πυρετῶν διάγνωσιν, διαλειπόντων τε καὶ συνεχῶν, νόθων τε καὶ γνησίων, ἐπόμενόν ἐστι λοιπὸν καὶ θεραπείαν παραδοῦναι. προτιμάσθω δὲ τῇ τάξει ταύτῃ τριταῖος, ὥσπερ οὖν καὶ τῇ διαγνώσει τετίμηται. ἀλλὰ δεῖ τὴν θεραπείαν ποιεῖσθαι, δύο τινῶν σκοπῶν ἐχόμενον. χρὴ γὰρ ἐπὶ τῶν ἐπὶ χυμοῖς πυρετῶν, ὕλης τε πλεοναξούσης καὶ ποιότητος, τὴν μὲν ὕλην κενοῦν, τὴν δὲ ποιότητα ἀλλοιοῦν, τῷ δὲ ἐλλείποντι διδόναι. ἀμέλει τοι ἐπὶ μὲν τῶν τριταίων, ἐπειδὴ μάλιστα ποιότης ἐστὶν ἡ λυμαινομένη, πρὸς ταύτην 3) ἐπιστάμεθα ψύχοντές τε καὶ ἐνυγραίνοντες, ἥτιον δὲ κενοῦμεν· ἐπὶ δὲ τῶν ἀμφημερινῶν, μᾶλλον πρὸς τὴν ὕλην ἀπομαχόμεθα τῆς ποιότητος, οὐ πάνυ τι 4) * δυναστεύουσι διὰ τὸ ψυχρὸν εἶναι καὶ ὑγρὸν αὐτὸν τὸν χυμόν.

Τὰ γὰρ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα. —

Τοῦτο δὲ τὸ κῶλόν ἐστιν Ἱπποκράτους, καὶ 5) πάντων μᾶλλον ἀληθείας ἐχόμενον. ἵνα δὲ μή τις ἡμᾶς σοφιστῆς παρακρούσῃται λέγων, ὅτι τὰ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις οὐ θεραπεύεται, ἀλλὰ μᾶλλον ἀναιρεῖται. καὶ γὰρ τὸ θερμὸν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ, καὶ τὸ ψυχρὸν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ φθείρεται. πῶς ἂν λέγοιτο, τὰ φθειρόμενα θεραπεύεσθαι; διὰ τῶν τοιούτων δεῖ ἐκεῖνο προσθεῖναι, ὅτι τὰ ἐναντία ἐναντίων λέγεται ἰάματα ὥς πρὸς τὸ ὑποκείμενον αὐτοῖς σῶμα. τὸ γὰρ σῶμά ἐστι θεραπευόμενον. οὕτως καταχρώμενοι πολλάκις λέγομεν καὶ τὴν νόσον ἐναντίαν εἶναι τῇ ὑγείᾳ, καὶ τὸ ἀκριβὲς σκοποῦσι νόσος ἂν εἴη ἐναντία, τῇ μὲν θερμῇ ψυχρὰ λέγοιτο ἐναν-

1) Fort. μετριότητι. εἶθους A. 2) ἐπαίνων A. μαρτυρίας A.
3) ἐπιστάμεθα A. 4) Fort. δυναστευούσης. 5) πάντως A.

τία εἶναι· ἀλλὰ δηλονότι ταῦτα λέγομεν, πρὸς τὸ ὑπο-
κείμενον ἀποβλέποντες σῶμα, ἐπειδὴ συμβαίνει αὐτῷ
σώζεσθαι μὲν ὑπὸ τῆς ὑγείας, φθείρεσθαι δὲ ὑπὸ τῆς
νόσου. ὅτι δὲ φθορὰ σωτηρίας ἐναντίον, οὐδεὶς ἂν, οἶμαι,
τῶν νοῦν ἔχόντων ἀμφιβάλλοι.

Προτρέπειν οὖν χρὴ τὸν εἰς τὴν γαστέρα συρρhéοντα κε-
νοῦσθαι δι' ἐμέτων. —

Ὁ βούλεται εἰπεῖν, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι δεῖ τὴν κένω-
σιν ποιεῖσθαι ἢ αἰσθητὴν ἢ ἀναίσθητον. ἔστι δὲ αἰσθητὴ
μὲν κένωσις, ἢ διὰ γαστροῦς, ἢ δι' ἐμέτων ἢ δι' οὔρων,
δι' αἰμορροαγίας. ἀναίσθητος δὲ ἢ διὰ τῶν ἀδῆλων πό-
ρων. ὀρίσει δέ σοι τῶν τοιούτων ἕκαστον ἢ τοῦ χυμοῦ
ῥοπὴ, τρεπομένη ποτὲ μὲν ἐν τῷ στόματι τῆς γαστροῦς,
ὅτε καὶ χρὴ δι' ἐμέτων αὐτὴν κενοῦσθαι, ποτὲ δὲ μᾶλ-
λον ἐπὶ τὰ ἔντερα βρίθουσα, ἐνίοτε δὲ εὐκολωτέρως δι'
οὔρων κενουμένη, πολλάκις δὲ καὶ 1) ἐπιτηδειότητα
ἔχουσα εἰς τὸ διαφορηθῆναι διὰ τῆς ἐπιφανείας καὶ τῶν
κατὰ αὐτὴν πόρων.

Ἀλλὰ τὴν μὲν γαστέρα μαλακοῖς κλύσμασι κενοῦν. —

Ἐπὶ τῶν τριταίων ἐπειδὴ πολλὴ ξηρότης ἐστὶ, χρὴ
κατακλύσματα παραλαμβάνειν, ὑγραίνειν καὶ μαλάττειν
μᾶλλον δυνάμενα, οὐ 2) ξηραίνειν. ἐπιτεινομένη γὰρ ἐκ
τῶν τοιούτων ἢ δυσκρασία μᾶλλον τῷ σώματι λυμαίνεται.

Τὰ δ' οὔρα προτρέπειν σελίνου τε καὶ ἀνήθου τοῖς πό-
μασιν ἐναποβρέχοντα. —

Ὡσπερ τῶν καθαιρόντων φαρμάκων ἄλλα πρὸς ἄλλον
χυμὸν οἰκειότατον 3) ἔχοντα ἕκαστον ἔλκειν, οἷον, εἰ τύ-
χει, σκαμμωνία μὲν τὴν ξανθὴν χολὴν, ἐπίθυμον δὲ τὸν
μελαγχολικὸν χυμὸν, καὶ τὸ φλέγμα κολοκυνθίς, οὕτω καὶ
τῶν φαρμάκων ἕκαστον πρὸς τι τῶν τοῦ σώματος μορίων
ἔχει φυσικὴν ἢ συμπάθειαν ἢ ἀντιπάθειαν. ἐπεὶ πόθεν
αἱ κανθαρίδες 4) περιῖοῦσαι τὸν οἰσοφάγον καὶ στόμα

1) ἐπιτηδειότητι Α. 2) ξηραίνει Α. 3) Fort. ἔχει. 4) Fort.
παριούσαι.

καὶ γαστέρα καὶ μεσαραικὰς φλέβας καὶ ἥπαρ καὶ νεφροὺς καὶ οὐρητήρας, τὴν κύστιν ἐλκοῖ; πόθεν δὲ τὸν πνεύμονα μόνον λαγῶδες θαλάσσιος; ὥσπερ οἷν ταῦτα φυσικὴν ἀντιπάθειαν ἔχει, οὕτω καὶ ἄλλα πέφυκε, τὰ μὲν δι' οὕρων, τὰ δὲ διὰ γαστρὸς κενοῦντα περιττώματα. καὶ καλεῖται δὲ ὅσα δι' οὕρων τὰς ὕλας κενοῖ, διουρητικά. καὶ χρὴ ἐπὶ τῶν τριταίων αὐτοῖς κεχρῆσθαι, συλῶντας δι' αὐτῶν κατὰ βραχὺ τὴν τῶν πυρετῶν διάθεσιν.

Καὶ ἦν σοι πέψεως σημεῖα προφαίνεται, θαρρόων ἤδη καὶ τοῦ ἀψινθίου διδόναι. —

Τὸ ἀψίνθιον δύο δυνάμεις ἔχει, τὴν μὲν στυπτικὴν, τὴν δὲ καθαρτικὴν. εἰ μὲν οὖν, ἔτι τοῦ χυμοῦ ἀπέπτου ὄντος, προσενέγκοιμεν αὐτὸ, τῇ στίψει μᾶλλον πυκνοῖ τὰς ὕλας, ὥστε μάχην τινὰ γενέσθαι, τῆς μὲν καθαρτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἀποκρῖναι βουλομένης τὸν χυμὸν, τῆς δὲ στυπτικῆς κατεχούσης· κἀντεῦθεν ἔσω ταλαιπωρεῖ ἡ φύσις, ὑπὸ ἐκατέρου τούτων ἐνοχλούμενη. εἰ δὲ μετὰ τὴν πέψιν παράσχωμεν τὸ ἀψίνθιον, τηνικαῦτα ἢ τε καθαρτικὴ ἐνέργεια καὶ ἡ στυπτικὴ οὐκ ἀντιπράττει, μᾶλλον δὲ συμβάλλει. θλίβουσα γὰρ ἐκπυρηνίζει, ὥσπερ ταῖς χερσὶ σπογγίαν θλίψαντες τὰ ἐν αὐτῇ περιεχόμενα πρὸς τὸ ἐκτὸς 1) ἀπορρέῦσαι ποιήσαιμεν ὑγρὰ.

Καὶ μᾶλλον εἰ τῆς κόμης αὐτοῦ λαμβάνων ὅσον αὐταρκες ἀποβρέχοις. —

Χρὴ γινώσκειν ὅτι βοτανῶν τινων μὲν εὐρεῖν ἔστι τὰς ῥίζας δραστικωτέρας, τινῶν δὲ τοὺς 2) κλῶνας, ἄλλων δὲ τὰ σπέρματα, ὥσπερ οἷν ἄλλων τὰ φύλλα. ἐπὶ τοίνυν τοῦ ἀψινθίου ἡ κόμη δραστικωτέρα, ὥς ἂν λεπτομερεστέρα τῶν ῥιζῶν ὑπάρχουσα. χρὴ δὲ αὐτὴν παρέχειν ἢ ὕδατι προαποβρέχοντας καὶ 3) ἀποξύνοντας, ἢ καὶ τὴν οὐσίαν αὐτὴν κόψαντας καὶ μίξαντας ὕδατι θερμῷ ἢ μελικράτῳ, ἢ ὥς ἂν ὑπαγορεύῃ πρὸς τὸ παρὸν ἡ χρεία.

1) ἀπορεύσε A. 2) κλόγους A. 3) ἀποξύννυας A. Fort. ἀποξεννύντας. decoquentes G.

Λουτρά δὲ θερμὰ δι' ὕδατος ποτίμου τὸ μὲν κενοῖ τῆς
χολῆς ἀπάγοντα. —

Τῶν μὲν εἰρημένων ἕκαστον βοηθημάτων εἰ καὶ τὴν
ὕλην ἐκένου, καὶ ταύτην κατὰ συμβεβηκὸς ἔψυχε τῇ τοῦ
θερμαίνοντος ἀπουσίᾳ, ἀλλ' ἑτέραν 1) ἐνετίθει θερμὴν
ποιότητα. τὸ μέντοι λουτρὸν καὶ τὴν ὕλην κενοῖ, καὶ τὴν
ποιότητα οὐκ αὖξει, τὴν θερμὴν 2) τε καὶ ξηράν. τοῦ-
ναντίον δὲ καὶ σβέννυσιν αὐτὴν τῷ ψύχειν τε καὶ χρη-
στὴν ἐντιθέναι τοῖς πόροις ὑγρότητα. ἤδη δὲ φθάσαντες
εἰρήκαμεν ἐν τοῖς προλαβοῦσιν, ὅσα περὶ λουτροῦ δυνά-
μεως καὶ τῶν αὐτοῦ μερῶν ἔδει ῥηθῆναι.

Ὑγραίνει γὰρ καὶ ψύχει κατὰ δύναμιν, ὅσα τοιαῦτα
λουτρά. —

Καλῶς προσέθηκε τὸ κατὰ δύναμιν, ἔπειδὴ καὶ
τὰ θαλάττια καὶ τὰ νιτρῶδη καὶ τὰ ἄλμυρά λουτρά·
καὶ τὰ μὲν τὴν πρόχειρον φαντασίαν ὑγρὰ ἐστίν, οὐ μὴν
ὑγραίνει, τοῦναντίον δὲ ξηραίνει. ἡ μέντοι τῶν ποτίμων
ὑδάτων χρήσις καὶ τὴν φαντασίαν ἅμα καὶ τὴν δύναμιν
ὑγραίνουσαν ἔχει. ἐξεταζέσθω δὲ δηλονότι ἡ δύναμις ἐκ
τῆς ἐνεργείας.

Ἀλλ' ὅτι μάλιστα θερμὸν περιχέοντας ἐμβιβάζειν τε τῷ
ὕδατι καὶ διαβρέχεσθαι. —

Τοῦτο γὰρ δύναται καὶ τοὺς πόρους 3) ἀραιῶσαι,
καὶ ταύτην διαφορῆσαι τὴν ὕλην, καὶ μέντοι καὶ τὰ στε-
ρεὰ μόρια ὑγραῖναι.

Καὶ εἴ γε θέλοιεν νήχεσθαι ἐν αὐτῷ, συγχωρεῖν, εἰς ὅσον
δύνανται. —

Καλῶς προσέθηκε τὸ, εἰ θέλοιεν. δεῖ γὰρ χαρίζεσθαι
τι καὶ τῇ τοῦ κάμνοντος ἡδονῇ· καὶ παραλαμβάνει τὸν
τοιούτον μὲν ἐπὶ κολυμβήθρας εὐρυτέρας, ὅπως ἂν εὐ-
ρυχωρίαν ἢ φύσις ἔχουσα εἰς τὸ νήχεσθαι καὶ ἀποτεί-

1) ἀντίθει A. introducebat G. 2) τε καὶ] δὲ A. 3) ἀραιῶσαι
A. rarefacere G.

νεσθαι πρὸς τὸ ἡδὺν, καὶ μᾶλλον ἀπολάβοι τῆς τοῦ ὕδατος ποιότητος, ψυχομένη τε καὶ ὑγραυομένη.

Τοὺς δὲ φιλολουτροῦντας οὐδ' εἰ δις τῆς ἡμέρας λούειν ἐθέλοις, οὐκ ἂν ἀμαρτάνοις. —

Ἰπποκράτης ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἔνδειξιν 1) [ἔλαβεν], ὥστε τὸ μὲν πρῶτον λουτρὸν παραλαμβάνεσθω διὰ τὴν διάθεσιν, τὸ δὲ δεύτερον διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ἔθνους ἔνδειξιν.

Εἰ δὲ καὶ πέψεως σημεῖα τῆς νόσου φαίνονται, καὶν εἰ πλεονάκεις λούοις, οὐκ ἂν ἀμάρτοις. —

Ἰκανὸν ὃν φαίνεται τὸ λουτρὸν ἐπὶ τῶν τριταίων, καὶ πρὸ πέψεως 2) παραλαμβάνον. καὶ ἄξιον τῆς ζητήσεως, πῶς οὐκ ἐπιτείνει τὰς ἐμφράξεις. ἐν γὰρ τοῖς βαλανείοις εἰώθασιν οἱ χυμοὶ χεόμενοι καὶ ἐπὶ ταύταις τοὺς πυρετοὺς ἐπιτείνειν. λέγομεν τοίνυν ὅτι ἐπὶ τῶν τριταίων πυρετῶν, ἐπειδὴ μᾶλλον ἢ ποιότης ἢπερ ἢ ὕλη λυμαίνεται, διὰ τοῦτο καὶ πρὸ πέψεως τὸ λουτρὸν παρέλαβεν. ὅτι δὲ πρὸ πέψεως κελεύει λούεσθαι, αὐτὸς ἐδήλωσεν ἐπάγων, ὅτι μετὰ τὴν πέψιν πλεονάκεις τοῦ δις 3) λούειν, οὐκ ἂν ἀμάρτοις. τηνικαῦτα γὰρ αἱ ὕλαι, 4) πεφθεῖσαι καὶ λεπτυνθεῖσαι ῥᾶον ἐκκρίνονται δι' ἰδρώτων, ἀραιωθέντων τῶν πόρων.

Οἴνου δὲ πρὶν μὲν πέττεσθαι τὸ νόσημα παντάπασιν εἴργειν. —

Εἰκότως ἐμνημόνευσε μετὰ τὸ λουτρὸν τῆς χρήσεως τοῦ οἴνου, ἐπειδὴ τηνικαῦτα δίψης αὐτοῖς προσγενομένης ἐκ τῆς τοῦ βαλανείου θερμασίας, 5) παρέχειν ποτὸν, οὐχ ὕδωρ· τοῦτο γὰρ ἐμβραδύνον τοῖς ὑποχονδρίοις ἄλλως βλάπτει· ἀλλ' οἶνον, ἐπειδὴ δύναται οὗτος θάπτον ἀναδιδόμενος, τὰς τε ἐκκρίσεις προτρέπειν ἀπάσας καὶ τὰς δυνάμεις ῥωννύναι καὶ τοὺς χυμοὺς εἰς εὐκρασίαν μεταφέρειν, αὐτὸς τε εἰς αἷμα μεταβαλλόμενος, καὶ τοὺς ἀχρήστους μετακοσμῶν. ἀλλὰ χρὴ τοῦτον δίδοναι οὐ πρὸ

1) ἔλαβεν om. A. G. Gadald. supplevit. 2) Fort. παραλαμβάνόμενον. 3) Fort. εἰ λούοις sive λούων. 4) πεφθεῖσαι A. 5) Fort. add. δεῖ.

τοῦ καιροῦ τῆς πέψεως. τηρικαῦτα γὰρ χέων τὰς ὕλας, ἐπιτείνει τὰς ἐμφράξεις· ἀλλὰ μᾶλλον μετὰ τὰς πέψεις, ἵνα τὰ εἰρημένα ἐργάσῃται. χρὴ δὲ προνοεῖσθαι, ὅπως ἂν εἴη λεπτός καὶ εὐανάδοτος, καὶ πολλὴν ὕδατος ἐπιμιξίαν ἔχων, καὶ μὴ παλαιός, μηδὲ φύσει θερμός, καὶ τὸ χρώμα λευκός μᾶλλον ἢ μέλας. —

Σιτία δὲ ὅσα ὑγραίνει τε καὶ ψύχει, πάντα χρήσιμα τριταίοις ἀκριβέσι. —

Καὶ τοῦτό φησιν, ἡ ποιότης ἔστω σύμφωνος τῇ τοῦ τριταίου πυρετοῦ ἐναντιώσει, ψυχρᾶς 1) οὖσα δυνάμεως. ἀλλὰ τὸ μὲν ποῖον οὕτως ἡμῖν εἴρηται.

Τὸ δὲ ποσὸν ἐν αὐτοῖς τοσοῦτον ὅσον πλεῖστον καλῶς πέψαι δύνανται. —

Ἐκαστον πέψαι δύναται, μήτε βαρυνομένης αὐτῷ τῆς γαστρὸς, μήτε ἀπεπτούσης, ἐπεὶ συμβήσεται πάλιν, 2) περιττωμάτων γενομένων ἐκ τῶν ἀπεισιῶν, διὰ περιόδου τινὸς καὶ κύκλου τὸν πυρετὸν αὐξάνεσθαι.

Τῶν δ' ἄλλων, ὃ τε πτισάνης χυλός. —

Ἡ πτισάνη 3) χρησιμωτάτον ἐστὶν ἐπὶ τούτων βοήθημα, δυναμένη τὸν πυρετὸν ψύχειν, καὶ ὑγραίνειν, καὶ τὴν ὕλην ἐκφράττειν. ἔχει γὰρ ῥυπτικὴν τὴν δύναμιν καὶ τρέφουσιν τὰς δυνάμεις.

Καὶ τὰ διὰ τοῦ χόνδρου ῥοφήματα. —

Χόνδρον ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ τὸν 4) ἄλικα. χρὴ δὲ τοῦτον παραλαμβάνειν, ἐφ' ᾧ ἡ θερμασία πολλὴ κατὰ τὴν γαστέρα ἐστὶ καὶ βουλόμεθα αὐτὸν ἐν ταύτῃ χρονίσαντα, μάχεσθαι πρὸς τὴν δυσκρασίαν, καὶ μάλιστα εἰ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς εἴη ῥαδίως ἐκχολούμενον. δύναται γὰρ ὥς παχὺς καὶ 5) δύσφραστος κατασβέσαι τὴν ἐν αὐτῷ θερμότητα· φυλάττεσθαι μέντοι μὴ γαστρός ἐστὶν ἐπὶ τούτων ἐπίσχεσις. οἶδε γὰρ τὸ τοιοῦτον ῥόφημα μᾶλλον αὐτὴν ἐπέχειν.

1) G. addit: et humidæ, καὶ ὑγρᾶς. 2) περιττώματα A. 3) χρησιμωτάτη A. 4) alicam Latin. 5) Fort. δύσφρακτος. tenax G.

Καὶ οἱ πετραῖοι τῶν ἰχθύων. —

Τῶν ἰχθύων 1) οἱ μὲν εἰσιν 2) αἰγιαλοὶ, οἱ δὲ πετραῖοι, οἱ δὲ πελάγιοι. τούτων δὲ ἄριστοι μὲν εἰσιν οἱ πετραῖοι, ἐπειδὴ τὰ 3) κύματα ταῖς πέτραις προσρηγνύμενα κινεῖσθαι συνεχῶς αὐτοὺς ποιεῖ, καὶ τὴν περιπτωματικὴν αὐτῶν δαπανᾷν ψυχρότητα. οἱ δὲ αἰγιάλιοι χεῖριστοι, ἐπειδὴ τρέφονται τροφὴν ἰλυώδη, καὶ μάλιστα εἰ παράκειται πόλις ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς, δεχομένης αὐτῆς τὰ περιπτώματα καὶ τοὺς ὀχετούς. οἱ δὲ πελάγιοι μεσωτάτην ἔχουσι τὴν φύσιν, οὔτε οὕτως μοχθηρὰν, ὥς αἰγιάλιοι, οὔτε οὕτως 4) ἀπέριπτον, ὥς πετραῖοι, τῶν μὲν τὸ ἰλυώδες οὐκ ἔχουσι, τῶν δὲ τὴν ἐν κινήσει γυμνασίαν ἐξέκλιναν.

Καὶ τῶν πτηνῶν τὰ μαλακόσαρκα. —

Τοὺς κατοικιδίους ὄρνεις φησὶ καὶ τοὺς φασιανούς. χρὴ δὲ ταῦτα μικρὰ παραλαμβάνειν, ὥς ἂν ὑγροτέρας εἴη καὶ εὐπέπτου τῆς σαρκὸς αὐτῶν ὑπαρχούσης.

Καὶ τῶν μὴ τοιούτων τὰ πτερά· καὶ μὲν δὴ καὶ ἀλεκτρούων τοὺς ὄρχεις διδόναι. —

Καὶ τῶν μὴ τοιούτων φησὶ, τουτέστι τῶν μὴ μαλακόσαρκων, ἀλλὰ γε τῶν τελείων. ἀπορήσαντες γὰρ πολυλάκεις τῶν μικρῶν, τὰ πτερὰ τῶν τελείων προσάγομεν, ἐπειδὴ ταῦτα διὰ τὴν κατὰ τὴν πτῆσιν γυμνασίαν ἐστὶν ἀπέριπτα. χρὴ δὲ ἐκεῖνο γινώσκειν, ὃ κατὰ τὴν πείραν ἡμῶν εὗρηται τῆς μὲν οὖν γαστρὸς πολλὴν ἐχούσης θερμασίαν, μᾶλλον τὰ πτερὰ προστάττομεν, ὥς ἂν νευρωδέστερα ὄντα, καὶ δυσχερῶς φθειρόμενα. εἰ δὲ ἡ ἔμφυτος θερμασία ὀλίγη εἴη, τηνικαῦτα μᾶλλον τὰς κοιλίας παρέχομεν, ὥς ἂν σαρκωδεστέρας καὶ τινα χρηστὴν ἐχούσας θερμότητα. δοτέον δὲ καὶ τοὺς τῶν ἀλεκτρούων ὄρχεις, εὐχύμους τε ὄντας καὶ τροφίμους, καὶ τὸ περιπτωματικὸν ἐλάχιστον ἔχοντας.

---

1) Gad. addit θαλασπίων. 2) Fort. αἰγιαλεῖς sive αἰγιάλιοι.
3) κύματα A. 4) ἀπέριπτοι A.

Καὶ τῶν συῶν τοὺς πόδας τε καὶ τοὺς ἐγκεφάλους. —

Τοὺς πόδας παραλαμβάνει τῶν συῶν, ἐπειδὴ γυμναζόμενοι κατὰ τὴν βάδισιν, οὗτοι ἀπέριπτοί εἰσιν. ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐγκεφάλους χρὴ προσφέρειν φυλαττομένους, μή τις ὁ στόμαχος ἀσώδης εἴη. οἶδε γὰρ τὸ τοιοῦτον ἔδεσμα καὶ κινεῖν τὸν στόμαχον. —

Ἀλλὰ καὶ ὡὰ συγχωρεῖν ῥοφεῖν καὶ μάλιστα τὰς λεκιθούς. —

Τὰ ὡὰ ὅσα ἤττον ἔψεται, τοσοῦτον εὐπεπτότερα γίνονται· μᾶλλον δὲ ἐψόμενα, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἔψησιν τὸ ἐν αὐτοῖς λεπτομερὲς δαπανᾶται καὶ παχύνεται καὶ δυσπεπτότερα γίνονται. διὰ τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὃ φησιν, ὡὰ συγχωρεῖν ῥοφαῖν. οὐ γὰρ ἀπλῶς ῥοφαῖσθαι δύνανται τὰ 1) ψυχρότερα, καὶ ἤττον ἠψημένα ὄντα. τούτων δὲ τῶν ὡῶν τὸ μὲν λευκὸν ἐστὶ ψυχρότερον καὶ μᾶλλον δυσπεπτότερον, τὸ δὲ λεκιθῶδες εὐπεπτότερον, ὅθεν πρὸς τὸν τρόπον τῆς διαθέσεως ἑκατέρῳ προσφορῶς χρῶμεθα.

Ἐν δὲ τοῖς οὐκ ἀκριβέσι προνοεῖσθαι χρὴ μάλιστα. —

Θεραπεύσας τοὺς γνησίους τριταίους, βούλεται λοιπὸν καὶ τῶν νόθων τὴν ἴασιν ἡμῖν παραδοῦναι. καὶ χρὴ, φησὶν, ἐπὶ τούτων τεχνικῶς προσέχειν τὸν νοῦν, ἐπειδὴ τῶν γνησίων εἰσὶ χρονιώτεροι, καὶ ἐστὶν ἐπὶ τούτων ἄπορος ἡ θεραπεία. εἴτε γὰρ θρέψομεν διὰ τὴν δύναμιν, αὖξομεν τὸ νόσημα, εἴτε μὴ θρέψομεν διὰ τὸ νόσημα, καταβαλοῦμεν τὴν δύναμιν. χρὴ τοίνυν ἐπὶ τούτων τὴν δύναμιν τῷ νοσήματι παραβάλλοντας σκοπεῖν, ὁπότερον αὐτῶν μεῖζον, καὶ πρὸς τὸ κατεπεῖγον ἵστασθαι, μὴ θατέρου παντάπασιν ἀμελοῦντας.

Ἐν δὲ τοῖς οὐκ ἀκριβέσι τριταίοις οὐδὲ λούειν εὐθὺς κατ' ἀρχὰς ἀγαθόν. —

Ἐπειδὴ γὰρ ἐπὶ τούτων ἐστὶ περιττὸν φλέγμα, δέος μὴ διὰ τῶν βαλανείων, ὅσον ἐν αὐτῷ λεπτομερέστατον ἔστηκε, κενώσαντες τὸ λοιπὸν δυσδιαφόρητον ποιήσωμεν. ἄλλως

τε καὶ συμβαίνει, χύσεως γινομένης ἐν τοῖς λουτροῖς, ἀναμίγνυσθαι τὰ χρηστὰ τοῖς ἀχρήστοις, καὶ οὕτως ἐν τῷ παντὶ σώματι διαφθείρεσθαι χυμούς. ἀλλ' ἡνίκα ἂν ἴδῃ τε καὶ φαίνεται τὰ σημεῖα τῆς πέψεως, τουτέστιν ἐν τῇ ἀκμῇ 1) τῆς πέψεως, ποτὲ καὶ λελεπτυσμένος ὁ χυμὸς ἐτοίμως ὑπακούει πρὸς κένωσιν.

Οὐδὲ καθ' ἡμέραν τρέφειν, ἀλλ' ἀρκεῖ παρὰ μίαν. —

Τοῦτό φησιν, ἐπειδὴ φλέγμα περιττὸν αὐτοῖς ἐναποκείμενον, δύναται ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς ἐν μέσῳ καταστῆναι, ἀσιτίαν δὲ 2) παραλαμβάνομεν εἰς αἷμα μεταβαλλόμενον, τροφῆς λόγον ἀποσώζειν τοῖς μορίοις. χρὴ δὲ σκοπεῖν εἰ ἀντέχει πρὸς τοῦτο ἡ δύναμις, ἥ καὶ συνήθως εἶχεν ὁ κάμνων ἐν τῷ ὑγιαίνειν συνεχῶς ἐσθίειν. ἐπὶ τούτων γὰρ οὐκ * 3) ἐνδέχεται παρὰ μίαν αὐτῶν τρέφοντες, λεπτομερεστέραν τροφήν παρέχοντες, ἵνα διὰ τῆς λεπτότητος τὸ ποσὸν κολάσωμεν.

Ἡσυχία δὲ καὶ θάληψις τῶν καθ' ὑποχόνδριον αὐτοῖς συμφέρει. —

Οἶδε γὰρ ἡ κίνησις εἰς τὰ 4) ἐκτὸς τὴν φύσιν ἐπάγειν αὐτὴν, ἀπὸ τῆς τοῦ χυμοῦ πέψεως. δεῖ τοίνυν ἐπὶ τούτων ἡσυχίαν παραλαμβάνειν, ἀλλὰ καὶ θάληψιν τὴν διὰ καταπλασμάτων τῶν δυναμένων πέττειν τὸν ἐν τῇ γαστρὶ περιεχόμενον φλεγματικὸν χυμὸν, καὶ μέντοι καὶ χαλᾶν τὴν ἀπὸ τοῦ φλέγματος ἐγγενομένην τῇ γαστρὶ διάτασιν.

Καὶ ῥοφήματα τὰ εὐπεπτα. —

Ἐὰν γὰρ τι τῶν δυσπέπτων παρασχῶμεν, κίνδυνος πρῶτον μὲν ἐπὶ τούτων κάμνειν τὴν δύναμιν· ἔπειτα καὶ ἀπὸ τῆς ἀπειρίας εἰς φλέγμα μεταβαλλούσης τοὺς χυμούς, ὁ προκείμενος χυμὸς αὐξανόμενος, 5) χρονιώτερος γίνεται.

1) morbi G. Fort. τῆς νόσου. 2) ac ad melius reduci, inediaque injuncta G. Fort. παραλαμβανόμενον sive Genit. absolut. 3) ἐντέχεται A. Locus est corruptus. Gadald: In his enim non alternis diebus, sed quotidie nutrire eum debemus etc. 4) ἐντος A. ad exteriora G. 5) febris add. G.

Καὶ κλύσματα τῆς κάτω γαστρὸς μὴ πάνυ μαλακά. —

Δεῖ γὰρ ἐπὶ τούτων κλύσμασι χρῆσθαι δριμυτέροις, ἵνα τὸν χυμὸν χολώδῃ ὄντα καὶ γλίσχρον ἐκμοχλεύσῃ καὶ κενώσῃ.

Καὶ εἰ αἵματος ἀφαιρέσεως δέοιντο, μηδὲ τοῦτο παραλιπεῖν. —

Δεῖται γὰρ ὁ κάμνων δηλονότι φλεβοτομίας, εἰ πληθὸς εἴῃ καὶ εἰ ἀκίνδυνος τὴν ἡλικίαν, καὶ μάλιστα εἰ κατὰ ἑαρινὴν ὥραν ὁ πυρετὸς αὐτῷ συσταίῃ. δύναται γὰρ ἡ φύσις τοῦ λοιποῦ ῥᾶον περιγενέσθαι.

Ἀλλὰ τι καὶ τοῦ τμητικωτέρου καὶ θερμοτέρου τρόπου προσεπιλαμβανέσθω. —

Ἵνα τῇ μὲν θερμότητι τὸ ψυχρὸν τοῦ χυμοῦ κολάσωμεν, τῇ δὲ τμητικῇ δυνάμει τὸ παχὺ καὶ κολλῶδες αὐτοῦ λεπτύνωμεν καὶ εὐκρίτον ποιήσωμεν.

Μάλιστα ἂν ἀρμόσειεν αὐτοῖς ὁ τῆς πτισάνης χυλός. —

Ἡ πτισάνη, ὅσον μὲν ἐπιρύπτει, συμβάλλεται τοῖς τοιούτοις πυρετοῖς, ἀλλ' ἐπειδὴ ψύχουσα καὶ ὑγραίνουσα τὴν ὕλην αὐτῶν ἐπαύξει, τουτέστι τὸ φλέγμα, συμφωνοῦσα τῇ αὐτοῦ κράσει, διὰ τοῦτο τοιαύτας ἐν αὐτῇ ποιότητος καθαιροῦμεν τῇ τοῦ πεπέργεως ἐπιμιξίᾳ, καὶ εἴ τι ἄλλο τις ἐπινοεῖν δύναται, θερμαίνειν τε ἅμα καὶ τέμνειν δυνάμενον.

Καὶ τᾶλλα δὲ ὅσα οὖρα κινεῖ πλήν τῶν ἕκτως θερμαίνοντων τε καὶ ξηραίνοντων. —

Ἐπεὶ πολὺ θερμαίνοντα καὶ ξηραίνοντα τὸν πυρετὸν ἐπαύξει τῇ ἑαυτῶν δριμύτητι. καὶ ἄλλως εἰκὸς ἐστὶ ταῦτα 1) δαπανῶντα τὸ τοῦ φλέγματος ὑγρὸν καταλιπεῖν ἐν τῷ σώματι καὶ ὑπόλοιπον γεῶδές τε καὶ πολὺ τὴν φύσιν ὑπάρχον.

Μάλιστα δὲ τοῦ ἀψινθίου διδόναι συνεχέστατα μετὰ τὴν ἐβδόμην ἡμέραν. —

1) δαπανώσεται Α.

Τὸ ἀψίνδιον ἐπὶ τούτων παρακελεύεται δίδοσθαι, ἐπειδὴ πέφυκε ῥωννύναι τὸν στόμαχον, ἀσθενῇ δηλονότι ἐν τοῖς ὑποκειμένοις ὄντα πυρετοῖς. εἰ γὰρ μὴ τοιοῦτος ἦν, πόθεν ἐν αὐτῷ συνηθροίζετο τὸ φλέγμα τοσοῦτον, ὥστε καὶ τὸν τριταῖον νοθεύεσθαι; 1) παρέχει μέντοι αὐτὸ μετὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν διὰ τὰς εἰρημένας ἔμπροσθεν αἰτίας περὶ αὐτοῦ, εἰς ὅσα λυμαινόμενον πρὸ τῆς τοῦ χυμοῦ πέψεως.

Καί τι τῶν ἐπιεικῶν ὑπηλάτων χρῆσθαι. —

Ὑπὴλστα καλοῦσιν ἀρχαῖοι, ὅσα δύναται μετρίως ποιεῖσθαι κενώσεις διὰ γαστρος, οἷόν ἐστι τὸ πολυπόδιον καὶ τὸ ἀλύπιον, ἢ τε λινοζῶστις. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀπλᾶ, ἔστι δέ τινα καὶ σύνθετα, οἷον ἄλλαι τινὲς σκευασίαι, αἷς ἐπιβάλλονται σκαμμωνία καὶ κηλοκυνθὶς καὶ ἀγαρικὸν καὶ ἐλατήριον.

Ὁ δ' ἐπὶ σιτίοις ἔμετος ἐς τοσοῦτον ἄρα τοῖς ἐν τῷδε πυρετῷ χρονίζουσι χρήσιμος. —

Τοῖς παλαιοῖς ἐπινενόηνται οἱ μὲν πρὸ τῶν σιτίων βιαίότεροι, καὶ σπαραγμὸν ἐμποιοῦντες οὐκ ὀλίγον· οἱ δὲ μετὰ τὰ σιτία τὸ δραστήριον οὐκ ἔχοντες, οὐ πολλὴν βίαν ἐπάγουσι. χρὴ τοίνυν ἐπὶ τῶν ἀμφημερινῶν παραλαμβάνειν τοὺς μετὰ τὰ σιτία. ποιήσομεν δὲ αὐτοὺς δηλονότι χρήσασθαι λεπτίνουσι σιτίοις, καὶ μεταδεδοκότες ἢ μελίκρατον ἢ οἰνόμελι κελεύσομεν ἐμεῖν. ἀναφέρεται γὰρ πρῶτον μὲν τὰ δοθέντα σιτία, συναναφέρεται δὲ αὐτοῖς καὶ τις χυμὸς ἀπὸ τοῦ στόματος λεπτυνθείς. ὑπ' αὐτῷ μὲν οὖν τῷ βοηθήματι τοῦ πυρετοῦ 2) ἀπαλλαγῆναι, κενωθέντος τοῦ φλέγματος, ἐφ' ὧν τὸν πυρετὸν νοθεύεσθαι καὶ παρεκτείνειν εἰς μῆκος χρόνου συνέβαινεν.

Ἐξῆς δὲ περὶ τῶν τεταρταίων ἐροῦμεν. —

Μετὰ τὴν τοῦ τριταίου, νόθου τε καὶ ἀκριβοῦς, θεραπείαν, ἐπόμενόν ἐστι λοιπὸν ἐπὶ τὸν τεταρταῖον ἐλθεῖν,

1) παρέχειν A. praebet G. 2) liberantur G. Fort. om. εἰκός. Fort. ἐφ' ᾧ.

διαγνωσθέντα μὲν ἤδη διὰ τῶν προλαβόντων, μόνης δὲ ἰάσεως δεόμενον. χρὴ τοίνυν ἐπὶ τούτων, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἀρχὴν ἄπεπτος ὢν ὁ χυμὸς θηριώδης ἐστὶ, μὴ ἀπομάχασθαι πρὸς αὐτὸν, ἐπεὶ μᾶλλον 1) ἀγριούμενον ἐπιτίθεται τῷ κάμνοντι, ἀλλὰ παρηγορικωτέρῳ τρόπῳ κεχρησθαι. δεῖ τοίνυν ἐπὶ τούτων μὴ παρέχειν τὰ κενωτικά τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ φάρμακα. οὐπω γὰρ ἐπέφθη, παχὺς καὶ ἄπεπτος ὢν χυμός. καὶ δέος ἐστὶ μὴ τὸ καθάρσιον δυνηθῇ τὸν συνήθη καὶ οἰκεῖον αὐτῷ κενῶσαι χυμὸν τραπέν κατὰ 2) τὸν χρηστὸν, καὶ διττῶς βλαβῇ τὸ σῶμα, τῇ τε ἀπουσίᾳ τοῦ χρηστοῦ, καὶ τῇ παρουσίᾳ τοῦ λυποῦντος. ἀλλ' ἐπειδὴ ψυχρός ἐστι καὶ ξηρός ὁ τοιοῦτος χυμὸς, τοῖς τε θερμαίνουσι καὶ ὑγραίνουσιν ἐπὶ τούτου κεχρησθαι. ταῦτα γὰρ τῇ μὲν θερμότητι λεπτύνοντα, τῇ δὲ ὑγρότητι χέοντα, εὐόλισθον αὐτὸν ποιοῦντα ταχέως αὐτοῦ ποιεῖται τὴν κένωσιν.

Εἰ μὴ τι ἄρα πᾶν σφόδρα φαίνοιτο πλεονάζον αἷμα. —

Ἐπειδὴ καταρχὰς ἀπηγόρευσε τὴν κένωσιν γενέσθαι, προσδιορίζεται λέγων, ὅτι δεῖ ποτε καὶ, τοῦ νοσήματος εἰ ἀπέπτου ὄντος, φλεβοτομεῖν, ὅταν εἴη πολὺ τὸ αἷμα. χρὴ δὲ προσέχειν ἀκριβῶς τὸν νοῦν. εἰ μὲν γὰρ μέλαν εἴη τὸ κενούμενον, θαρρόυντας ἀδεέστερον δεῖ κενοῦν ἐπὶ πλεόν· εἰ δὲ ξανθότερον, στέλλειν. * 3) χρὴ γὰρ ἐστὶ τοῦτο καὶ δέος ἐπ' αὐτοῦ κενωθέντος καταλυθῆναι τὴν δύναμιν. τέμνειν δὲ φλέβα τὴν κατ' ἴξιν τοῦ σπληνός, τουτέστι τὴν κατὰ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα κατ' εὐθὺ τεταμένην τοῦ μορίου τούτου. καὶ χρὴ διαιρεῖν, οὐ τὴν ὠμιαίαν φλέβα. αὕτη γὰρ τὰ ἀπὸ κεφαλῆς μᾶλλον κenoῖ, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τῶν ὀφθαλμιῶντων, ἢ ἄλλως τὴν κεφαλὴν ἀλγούντων, ἢ τι τῶν ἄνω μερῶν ὀδυνωμένων, ἐκείνην τέμνομεν. ἐπὶ δὲ τῶν κάτω, οὐ ταύτην, ἀλλὰ τὴν μασχαλιαίαν, δι' ἧς τὰ κάτω δύναται κenoῦσθαι. ἐν ἀπορίᾳ δὲ ταύτης γινόμενοι, ἐπὶ τὴν μέσην τρεπώμεθα, ἣτις ἐκ συνόδου τῆς τε ὠμιαίας 4) γίνεται. καὶ ἀγαπήσομεν

1) Fort. ἀγριοῦμενος. 2) Fort. τὸ. 3) Fort. χρεῶν. 4) G. addit καὶ τῆς μασχαλιαίας.

τηνικαῦτα τὴν κένωσιν ἀπὸ παντὸς σώματος ποιήσασθαι, τῶν τε ἄνω καὶ τῶν κάτω.

Καὶ δίαιταν ἐφεξῆς ἄφυσον καὶ χρησιτὴν διαιτᾶσθαι. —

Οἶδε γὰρ τὰ φυσώδη περιττώματα τῷ σπληνὶ παρατιθέμενα αἶρειν τε αὐτὸν καὶ ἀπεψίας αἰτία γίνεσθαι, ἥτις τὰ μεγάλα τῷ σώματι λυμαίνεται· οὐδὲ λέγειν δεόν.

Μαλάττοντας τὴν γαστέρα, καθ' ὅσον οἶόν τε διὰ τῶν συνήθων. —

Χρὴ φησιν ἐπὶ τῶν τοιούτων ὑπάγειν ἀεὶ τὴν γαστέρα, μὴ φαρμακεύοντας αὐτήν, ἐφ' ὅσον ἐνδέχεται. 1) οἶδε γὰρ ἡ φαρμακεία δηλητηριώδη τινὰ τοῖς σπλάγχνοις ἐντιθέσθαι ποιότητα καὶ κακίαν, ἀλλὰ διὰ τῶν συνήθων. συνήθη δὲ καλεῖται ἐδέσματα, οἷον γάλα καὶ μέλι καὶ τὰ δι' ἐλαίου καὶ γάρου ῥοφήματα καὶ λαχάνων ὅσα δύναται τὴν γαστέρα μαλάττειν. εἰ δὲ συνοίδαμεν, ὅτι οὐδὲν ἡμῖν ἀξιόλογον ἐπὶ τούτοις ἀποβαίνει, τηνικαῦτα λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ τὰ φαρμακώδη τρεπώμεθα, κλύσμασι κεχρημένοι καὶ πρῶτον μὲν μαλακοῖς, ἵνα πάλαι τὸν χυμὸν ξηρὸν ὄντα ὑγραίνωμεν, ὕστερον δὲ καὶ δραστηρίοις, ἐπειδὴ τὸ τοῦ χυμοῦ πάχος οὐκ ὀλιγάκις τινὸς βίας δεῖται καὶ 2) μοχθηρίας εἰς ἀποκένωσιν.

Χοιρείων δὲ εἴργειν αὐτοὺς κρεῶν καὶ πάντων ὅσα γλίσχρα καὶ βραδύπορα. —

Καθόλου γὰρ βούλεται πᾶσαν ἐπὶ τούτων τὴν δίαιταν εἶναι λεπτομερεῇ, οὐ παχέων καὶ γλίσχρων χυμῶν γεννητικὴν, ἐπειδὴ ταῦτα τὰς ἐκκρίσεις ἐπέχει, καὶ τῷ μελαγχολικῷ χυμῷ προστιθέμενα διπλασιάζει τὸν πυρετόν.

Καὶ τῶν ψυχόντων καὶ τῶν ὑγραινόντων ἐδεσμάτων ἀπάντων, οἶνον δὲ χρῆσθαι. —

Τοῦτο ἅμα δεῖ νοῆσαι, οὐ διηρημένως. ἐὰν γὰρ αὐτὸ διελόντες εἴπωμεν, ὅτι δεῖ τῶν ψυχόντων αὐτοὺς εἴργειν, καὶ τῶν ὑγραινόντων πάλιν, ὅσον μὲν ἐπὶ τοῖς ψύχουσιν

1) ὥδε A. solet G. 2) Bene conjecit G. μοχλείας.

ἀληθῆς ἐστὶν ὁ λόγος, ὅσον δὲ ἐπὶ τοῖς ὑγραίνουσιν οὐκέτι. ἐλέγομεν γὰρ ὅτι δεῖ τὸν χυμὸν, ξηρὸν ὄντα, ὑγραίνειν. ἀλλὰ τὸ ὅλον τοῦτο δεῖ αὐτοὺς ἀπέχειν τῶν ἅμα ψυχόντων καὶ ὑγραίνοντων. εἰ δέ τι τῶν ὑγραίνοντων εἴη τοῦ ψύχειν χωρὶς, οὐκ ἂν ἀπὸ τρόπου τοῦτο αὐτοῖς προταχθεῖη. ἀμέλει παρέχει τούτοις οἶνον λευκὸν καὶ λεπτόν, καὶ ὑγραίνειν δυνάμενον, διὰ τὸ πάσας αὐτῶν προτρέψασθαι τὰς φυσικὰς ἐκροάς.

Καὶ τῶν πτηνῶν τοῖς ἐνχύμοις καὶ οὐχ ἐλείοις. —

1) Ἄ γὰρ ἐν τοῖς ἐλείοις διατρίβουσι, περιττωματικωτέραν ἔχει τὴν σάρκα, ὥς ἀεὶ τροφὴν ἐλωδεστέραν ἐκ τοῦ ὕδατος τρεφόμενα.

Καὶ ἰχθύων τοῖς εὐπέπτοις τε καὶ μαλακοσάρκοις καὶ μηδὲν γλίσχρον ἔχουσιν. —

Τοὺς μὲν μαλακοσάρκους τῶν ἰχθύων αἰρεῖται, διὰ τὸ ῥᾶον αὐτοὺς πέττεσθαι. χρηὴ δὲ τούτων αἰρεῖσθαι τοὺς ἔχοντας ἀπερίττον τὴν σάρκα καὶ μὴ γλίσχραν, οἷον τρίγλαι μὲν σκληραὶ, καὶ ὀνίσκοι οὐδὲν γλίσχρον ἔχουσι. κέφαλοι δὲ καὶ 2) σηπίαι, γλίσχρων εἰς γεννητικοὺς χυμῶν.

Καὶ ταρίχει δὲ καὶ νάπυϊ χρῆσθαι. —

Ἄξιον ζητήσεως, πῶς αὐτὸς ἀπανταχοῦ τὰ ταριχηρὰ μελαγχολικὰ λέγων εἶναι, καὶ αὐτὰ προστάττει. φησὶ γὰρ, ὅτι τοὺς ἄλλας αὐτοῖς ἐπιπάττοντες τὴν μὲν ὑγρότητα τὴν ἐν αὐτοῖς δαπανῶμεν, τὴν δὲ λοιπὴν αὐτῶν οὐσίαν ἐῶμεν, ξηρὰν τε καὶ ἄνικμον οὖσαν, καὶ εἰς μελαγχολικὸν χυμὸν 3) ἐπιτηδεῖαν μεταβληθῆναι. πῶς οὖν τοῖς τεταρταίζουσι παρέχει, τοῦ τοιοῦτου πεπληρωμένοις χυμοῦ; καὶ λέγομεν ὅτι νῦν οὐχ ὥς τροφὴν, ἀλλ' ὥς φάρμακον ταῦτα προσάγει. 4) διὸ καὶ νάπυ μίγνυσιν αὐτῶν τῇ ἐδωδῇ. χρηὴ δὲ αὐτοῖς κεχρησθαι δι' ἡμερῶν, ἵνα καὶ τῇ λεπτότητι λεπτύνη καὶ τῇ οὐσίᾳ μηδεμίαν ἀξιόλογον προσθήκην ποιήσῃται.

1) τὰ Α. 2) σηπεῖαι Α. 3) ἐπιθεῖαν Α. 4) δύο Α.

Καὶ δι' ἡμερῶν τινων τὸ διὰ τριῶν πεπέρεων προσλαμβάνειν. —

Αἱ γὰρ τοιαῦται τῶν ἀντιδότων, τῇ θερμότητι λεπτύνουσαι τοὺς χυμοὺς, οὐκ ὀλίγα συμβάλλονται.

Τρίψεων δὲ καὶ περιπάτων καὶ λουτρῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν συνήθων μὴ παντελῶς εἶργειν. —

Ἐπειδὴ δυνατόν ἐστι, διὰ τῶν κινήσεων τούτων
1) ἀραιοῦντα τὸ δέσμα, καὶ τὴν ὕλην λεπτύνοντα, μέρος τι τοῦ χυμοῦ διαφορεῖν. εἰ δὲ δύναιτο τοῦ λουτροῦ ἀπέχεσθαι, μεγάλως αὐτοῖς τοῦτο συμβάλλεται, ἐπειδὴ
2) τὸ βαλανεῖον, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἰρήκαμεν, συμβαίνει τὰ χρήστὰ τοῖς ἀχρήστοις συμμιγέμεντα, τῶν ὅλων ποιήσασθαι διαφθορὰν ἥγουν τὰ λεπτομερῆ διαφορηθέντα τὸ παραλειπόμενον δυσέκκριτον ἀπεργάσασθαι.

Εἰ δ' ἐν ἀκμῇ μάλιστα δοκοίη τοῦ νοσήματος εἶναι ὁ κάμνων, τότε χρὴ διαιτᾶν μὴ λεπτότερον. —

Ἄει γὰρ τοῦτο παρακελευόμεθα, τὸ τῆς διαίτης λεπτότατον εἰς τὴν ἀκμὴν φυλάττειν, φησὶν, ἵνα μὴ περὶ τὴν πέψιν ἢ φύσις ἀπασχολοῖτο, τοῦ νοσήματος ἀμελοῦσα.
3) χρὴ τοίνυν τηρικαῦτα λεπτῶς διαιτᾶν ἢ περ ἔμπροσθεν καὶ ὀπισθεν. ἔμπροσθεν μὲν γὰρ ἀδρότερον διαιτῶμεν, διὰ τὸ μὴ καταβληθῆναι τὴν δύναμιν, τῷ μήκει τοῦ χρόνου ταλαιπωρεῖσθαι 4) μέλλουσαν, ὀπισθεν δὲ ταλαιπωρηθεῖσαν ἤδη πάλιν ἀνακτῆσασθαι βουλόμενοι, παχυμερεστέραν διαίτην χρῶμεθα.

5) * Εὐθὺς δὲ ἡσυχάζειν εἰς μακρὸν κελεύειν. —

Ἐπειδὴ γὰρ ἤδη προπαρασκευάζεται ὁ χυμὸς, καὶ προλελεπτυσμένος ἐτοίμως ὑπακούει τοῖς κενωτικοῖς φαρμάκοις, δεῖ οὖν 6) τοῖς δυναμένοις αὐτὴν καθαίρειν. τοιοῦ-

1) ἀραιοῦντων A. 2) Fort. om. κατὰ. 3) χρῆται νῦν A. 4) μελλουσῶν A. 5) Gad. scholion ad haec verba interpretanda habet: Solet enim motio naturae certamen interrumpere. Om. A. Quod sequitur scholion, ad verba Galeni pertinet καὶ εἰ τὰ τῆς πέψεως τοῦ νοσήματος σημεῖα καὶ τὰ ἐξῆς. — 6) Addas χρῆσθαι.

τον δέ ἐστι τὸ ἐπίθυμον, καὶ ὅσα τὸν μελαγχολικὸν οἶδε τοῦ σώματος ἀπείργειν χυμόν.

Τηρικαῦτα δὲ συνεχῶς καὶ μηδενὸς κωλύοντος ἐλλέβορον λευκὸν διδόναι. —

Συνεχῶς ἐπὶ τούτων παρακελεύεται παρέχειν τὸν ἐλλέβορον, ἐπειδὴ κατὰ ἀκμὴν ὁ μελαγχολικὸς χυμὸς πεπεμμένος καὶ λεπυνθεὶς ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος ἐς τὴν γαστέρα συρρεῖ, καὶ δέος ἐστὶ, μὴ 1) κακῶς ὥσῃ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς καὶ λειποθυμίαν ἢ συγκοπὴν ἐργάσῃται. χρὴ τοίνυν συνεχῶς τῇ τοῦ ἐλλεβόρου κενώσει κεκοῖσθαι. τὸν δὲ ἐλλέβορον ἐνδέχεται διαφόροις τρόποις παρέχειν, ποτὲ μὲν 2) ἀποξεννύντες αὐτὸν ἐν ὕδατι, τὸ 3) ἀπόξεμα διδόναι. ἐστὶ δὲ ὅτε αὐτοῦ τοῦ ἐλλεβόρου τὴν οὐσίαν κόπτοντες παρέχομεν ἢ λεπτομερεστέραν ἢ παχυμερεστέραν, ἥττον μέντοι βουλόμενοι κενῶσαι, λεπτομερεστέραν· φθάνει γὰρ ταχέως συνεκκριθῆναι τῷ χυμῷ τὸ φάρμακον, ἐμβραδύνον δὲ τὴν αὐτοῦ μᾶλλον ἐνέργειαν ἐνδείκνυται. ἐστὶ δὲ ὅτε τοὺς τοῦ ἐλλεβόρου 4) κλόνους λαβόντες, ἐπήγνυμεν αὐτοὺς ῥαφανίσι, καὶ ταύτας ἐῷμεν ἐν ὀξύμελιτι βρέχεσθαι μίαν ἢ δευτέραν ἡμέραν, καὶ ὕστερον ἀφαιροῦντες τὸν ἐλλέβορον παρέχομεν αὐτοῖς τὰς 5) ῥαφανίδας ἐσθίειν, ἐμπεριεχομένης ταῖς ῥαφανίσι τῆς τοῦ ἐλλεβόρου ποιότητος.

Τοῦ τε διὰ τῶν ἐχιδνῶν φαρμάκου πίνειν διδόναι. —

Τὴν θηριακὴν φησι τὴν συνήθη τούτοις παρέχεσθαι. αὕτη γὰρ λεπύνουσα δύναται, εἴ τι λείψανόν ἐστι τοῦ χυμοῦ τούτου, ἐκκοῖναι καὶ διαφορῆσαι καὶ μετασυγκοῖναι. χρῆσθαι δὲ μὴ μόνῃ ταύτῃ, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἄλλαις ἀντιδότοις, ὅσαι πρὸς τοὺς πυρετοὺς εὐδόκιμοι ὄσιν. ἐπινενόηται γοῦν αὐτῷ τοιοῦτον ὃ τι φάρμακον ὁποῦ κυρηναϊκοῦ 6) λέγεσθαι. ὅτι δὲ καὶ ἄλλος ἐστὶν ὁπὸς κυρηναϊκὸς 7) ὁ καλούμενος μηδικὸς, εὐδὴλον.

1) Fort. κακώση. 2) ἀποξεννύντες A. decoquentes G. 3) ἀπόξεμα A. 4) Legendum κλῶνας. 5) ῥαφανίσιν A. 6) Fort. λέγεται. 7) Addam καὶ.

Ὅσοι δὲ κατ' ἀρχὰς τῶν τοιούτων τι φάρμακον ἔδοσαν καὶ τὰ ἐξῆς. —

Ὡς περ ἀπ' ἀρχῆς κατὰ βραχὺ τὴν μείωσιν ἐποίησάμεθα, ἀχρὶς οὗ καταντήσαντες εἰς τὴν ἀκμὴν, εἰς ἀσιτίαν ἐλήξαμεν, οὕτω δὴ μετὰ τὴν ἀκμὴν οὐκ ἀθρόως ἀνάγειν αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ἀδροτέραν δίαιταν, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ κατ' ἑκάστην ἡμέραν ὀλίγον προστιθέντας, ἵν' οὕτως ἐκ προσαγωγῆς ἐθίσωμεν τὴν φύσιν ἀνέχεσθαι σιτίων παχέων καὶ δυναμένων τρέφειν τὸ σῶμα. οἶδε γὰρ ἡ ἀθρόα μεταβολὴ ταράττειν τὴν δύναμιν, ἄλλως τε καὶ ὅτι ἀσθενῆς οὔσα ὑπὸ τῆς προγεγενημένης τοῦ πυρετοῦ δυσκрасίας καὶ τῆς περὶ τὸ νόσημα μάχης, οὕτω δύναται τὰ ἰσχυρότερα τῶν σιτίων κατεργάσασθαι. καὶ χρὴ αὐτὴν ἐκβιβάζειν εἰς τὸ ὑγιεινὸν ἔθος κατὰ βραχὺ, τῷ ἀναληπτικῷ κεχρημένους τρόπῳ.

Αἵματος δ' ἀφαίρεσις διὰ τε τὸ μέγεθος τοῦ νοσήματος καὶ οἷς πολὺ πλεόν ἔρευνθός ἐστι τοῦ κατὰ φύσιν. —

Χρὴ γὰρ ἐπὶ τούτων διελόντας τὴν φλέβα, διάπνοιάν τε ἐργάσασθαι, ὥς ἐκ τούτου τὴν τοῦ σηπεδόνης παῦσαι κακοήθειαν, καὶ μέντοι καὶ τοῦ αἵματος ἀφελόντας μέρος, ἐπιτρέψαι τῇ φύσει, 1) οἱ τῆς φλεβοτομίας ἀπαγορεύοιεν τοῦτο σκοποὶ, οἷον ὁ ὄγκος τοῦ σώματος, φλέβες τεταμέναι, δύναμις εὐρωστος, ἡλικία ἀκμαστικῇ, καὶ ὅσα ἄλλα δεῖ ζητεῖν ἐπὶ τῆς τοῦ αἵματος ἀφαιρέσεως.

Υγραι δὲ δίαται πᾶσι τοῖς ὀξέσι πυρετοῖς συμφέρουσιν. —

2) Ὁ γε νόμος τοῦ Ἱπποκράτους παρακελευομένου τῷ θερμοῦ καὶ ξηροῦ νοσήματι τὴν ψυχρὰν καὶ ὑγρὰν ἀντιτιθέναι δίαιταν. ἀλλὰ τὴν μὲν ὑγρὰν ὠνόμασεν, ὥς ἂν ἀσφαλεστέραν αὐτῆς εἰδὼς τὴν χρῆσιν, τὴν μέντοι ψυχρὰν, ἐπειδὴ τὸ σφαλερὸν 3) πολὺ ἔχοι, παρεσιώπησε, δεομένην προσδιορισμῶν. δεῖ γὰρ τὰ ψυχρὰ παρέχειν μετὰ τὴν τοῦ νοσήματος πέψιν, δυνάμεως ἰσχυρᾶς ὑποκειμένης,

1) Fort. εἰ. Secare autem venam debemus, si sane scopi etc. G

2) ὁ γενόμενος A. 3) πολλὴν A.

ἔθους ὑπαγορεύοντος, μηδενὸς τῶν κυρίων μορίων ἀσθενούς ὑπάρχοντος. καὶ πάντα ταῦτα ζητεῖσθω κοινῶς ἐπὶ τε τῶν 1) ἐχόντων ἀπάντων, καὶ μάλιστα τῆς τοῦ ψυχροῦ ὕδατος πόσεως, ἀγωνιστικωτάτης οὔσης ἐν τοῖς τοιούτοις πυρετοῖς.

Τῶν δὲ μετὰ συμπτωμάτων πυρετῶν οὐκέθ' ἀπλῶς οὕτως, ἀλλὰ μετρηῆσαι χρή. —

2) Διειλεγμένος ἤδη περὶ πυρετῶν, νόθων τε καὶ γνησίων, νῦν ποιεῖ τὸ πάλαι ὑποδεχόμενον. αὐτὸς γὰρ ἀνωτέρω ὑπέσχετο, πρῶτον μὲν τῶν πυρετῶν τῶν ἄνευ συμπτωμάτων παραδώσειν τὴν θεραπείαν, ὕστερον δὲ καὶ τῶν μετὰ συμπτωμάτων. εἰρήκαμεν δὲ ἐν ἐκείνοις, ὅτι συμπτώματα νῦν φησιν, οὐ τὰ συνεισβαλλόμενα τοῖς νοσήμασιν ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ τὰ ἐπιφαινόμενα. 3) δύνανται καὶ γενέσθαι καὶ μὴ γενέσθαι. χαλεπὸν μέντοι οὕτως ἐστίν, ἐὰν γένηται, ὥστε τὸν ἱατρὸν ἀποσιῆσαι μὲν τῶν νοσημάτων, αὐτοῖς δὲ τὴν ὅλην προσενεγκεῖν ὠφέλειαν, καίτοι τῶν ἱατρῶν αἰεὶ τὰ νοσήματα προηγουμένως ἐθελόντων ἰᾶσθαι, ὧν θεραπευομένων, συνθεραπεύεται καὶ τὰ νοσήμασι γινόμενα συμπτώματα. ἀλλὰ διὰ τὴν τούτων κακοήθειαν ἀναγκάζονται πολλάκις, ὡς εἰρήκαμεν, ἀφέντες τὰ νοσήματα, τὸ πολὺ τῆς σπουδῆς περὶ τὴν τῶν συμπτωμάτων ἐπιδείξασθαι παραμυθίαν. χρή δ' ἔτι γινώσκειν, ὅτι μὲν ἢ τοῦ νοσήματος θεραπεία συμφωνεῖ τῇ τοῦ συμπτώματος ἀναιρέσει, καὶ τηνικαῦτα ὁ ἱατρὸς ἀγαπᾷ δι' ἑνὸς βοηθήματος δυναμένου πρὸς ἑκάτερα ἀνθίστασθαι, ποτὲ δ' ἀλλήλοις ἐναντιοῦται. καὶ τὸ τῶν συμπτωμάτων ἀναιρετικὸν αὐξητικὸν γίνεται τοῦ νοσήματος ἢ τὸ ἐναντίον. καὶ δεῖ τηνικαῦτα παραβάλλειν ἀλλήλοις * τοῦ τε νοσήματος καὶ τοῦ συμπτώματος, καὶ πρὸς τὸ κατεπεῖγον ἴσταςθαι. κατεπεῖγει δὲ δηλονότι τὸ μᾶλλον καταλύον τὴν δύναμιν, κἄκείνου μὲν φροντίζειν, οὐ μὴν τοῦ ἑτέρου καταφρονεῖν.

Φέρε γὰρ εἴ τις πυρέττοι μὴ τῆς καλουμένης πληθωρικῆς διαθέσεως παρούσης. —

1) ψυχόντων conjec. G. 2) διηλεγ. A. 3) Fort. om. α.

Πληθωρική ἐστὶ διάθεσις, ἣ τῶν τεσσάρων χυμῶν αὐξήσις. ἔστι δ' ὅτε καὶ τὴν τοῦ αἵματος ἀμετρίαν οὕτως ὀνομάζουσιν. συμβαίνει δ' ἐνίοτε πληθωρικῶς τινὶ ἀνθρώπῳ πυρετὸν γενέσθαι, κακωθέντι τὸν στομάχον ἢ ὑπὸ ἐμέτου μοχθηρῶν χυμῶν, τῇ διόδῳ κακούντων αὐτὸν, ἢ γοῦν καὶ ὑπὸ διαφορᾶς σιτίων ἐξ ἀπεψίας διαφθαρέντων· δηλονότι τὸν στομάχον δάκνοντα, δυσφορεῖν τε καὶ ἀλύειν αὐτὸν ποιεῖ. τί οὖν ἐνταῦθα χρὴ πρότερον θεραπεῦσαι, πότερον 1) * . . . . ἢ τὸ πλῆθος κενωτέον; ἀλλ' οὐκ ἐνδέχεται τοῦτο δίχα βλάβης ἐργάσασθαι, θεραπευθέντος τοῦ στομάχου. οὐκ οὖν ἀμεινον, ἐπὶ τὴν τούτου θεραπείαν πρῶτον ἐλθόντας, οὕτως ὕστερον τὰ τοῦ πλῆθους κενωτικὰ παρασχεῖν.

Ἀλλὰ καὶ εἰ σπώμενός τις ἅμα καὶ κενώσεως αἵματος εἶη χρήζων καὶ τὰ ἐξῆς. —

Ὅτι μὲν ὁ σπασμὸς κίνησις ἐστὶν ἀπροαίρετος ἐν προαιρετικοῖς ὀργάνοις γινόμενος, καὶ ὅτι μήκους ἀφαιρέσιν τὰ σπώμενα τῶν μορίων ὑπομένει, πολλάκις εἰρήκαμεν. ἀλλὰ καὶ ὅτι τὸ τοιοῦτον σύμπτωμα ἢ ὑπὸ πληρώσεως ἢ ὑπὸ κενώσεως γίνεται, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. νῦν οὖν ὑποκείμενῳ γεγεννημένος ὑπὸ πλήθει ὁ σπασμὸς, οὐκοῦν ἢ τούτου θεραπεία διὰ τῆς ἐναντιώσεως γίνεται, ὃ ἐστὶν ἡ κένωσις. ἀλλ' οὐ χρὴ τοσαύτην ποιήσασθαι τὴν κένωσιν, ὅσον ὑπαγορεύει τὸ πλῆθος, ἀλλὰ δεῖ μέτριον κενῶσαι, ἔασαντες τὸ λοιπὸν 2) τῶν σπασμῶν. δυναμένου διὰ τῆς 3) ἀμέτρου κενώσεως ξηραίνειν τε καὶ διαφορεῖν τοσοῦτον, ὅσον ἢ τοῦ 4) παραλελειμμένου πλῆθους ἀναλόγως ἐνδείκνυται, καὶ μάλιστα ὅτι κενώσαντες ἀμέτρως, εἰκὸς ἐστὶ καταβληθῆναι τὴν δύναμιν ὑπὸ τε τοῦ συμπτώματος καὶ τῆς ἀμέτρου κενώσεως ἐνοχλουμένην.

Οἷον δὲ σύμπτωμα καὶ τὴν τοῦ περιέχοντος ἀέρος ὑπολογιστέον 5) κρίσιν. —

1) Numquid stomachum curare prius oportet G. addit. 2) τῷ σπασμῷ G. Legerim: τῶν σπ. δυναμένων. 3) G. proponit ἐμέτρου. 4) παραλελειμμένου A. Fort. ἀναλογία. 5) κρίσιν A.

Καλῶς προσέθηκε τὸ, οἷον σύμπτωμα, ἐπειδὴ ὁ περιέχων ἡμᾶς ἀήρ, οὐκ ἐν τῷ σώματι περιεχόμενος, ἀλλ' ἔξωθεν θεωρούμενος, τὰς ὑπ' αὐτοῦ λαμβανομένας ἐνδείξεις ἡμῖν εἰς τὴν κένωσιν παρέχεται. χρὴ τοίνυν μήτε θερμοῦ τούτου καὶ ξηροῦ τυγχάνοντος, μήτε ψυχροῦ καὶ ὕγροῦ, τὴν κένωσιν ποιεῖσθαι. τούτων γὰρ ἑκατέρω τῶν κράσεων οὐκ ὀλίγα λυμαίνεται τοῖς σώμασιν. ἀλλ' ἡ μὲν θερμὴ καὶ ξηρὰ συγκοπὴν ἐπάγουσα διὰ τῆς 1) ἐμμέτρου διαφορήσεως, ἡ δὲ ψυχρὰ καὶ ὕγρὰ, καταψύχουσα τὸ σῶμα καὶ μάλιστα ἐν ταῖς εἰσβολαῖς τῶν παροξυσμῶν, 2) πνίγος ἀπειλεῖ. ἐπειδὴ γὰρ ἐμάθομεν, ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον τὸ σῶμα περιψύχεται, ἅτε τῆς φύσεως ἐν τῷ βάθει συννευούσης, καὶ σὺν αὐτῇ τῶν ἐν αὐτῇ ὀχημάτων, τοῦ πνεύματός φημι καὶ τοῦ αἵματος, ἐν οἷς τὸ ἔμφυτον περιέχεται, διὰ τοῦτο 3) προστιθέμενον τῇ ψύξει ταύτῃ ἡ ἀπὸ τῆς κενώσεως τῆς ἀμέτρου ψύξης καὶ 4) ἡ ἀπὸ περιέχοντος, εἰς τοσοῦτον καταψύχει πολλάκις τὸν ἄνθρωπον, ὥς μηκέτι 5) ἂν δυνηθῆναι ἀνενεγκεῖν μηδὲ ἀνανεῦσαι μηδὲ τὴν ἀρχαίαν ἀνακτήσασθαι θερμότητα, καὶ κίνδυνον πολλάκις ἐπήγαγε τῇ τοιαύτῃ δυσκρασίᾳ.

Κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τὰς 6) σχέσεις τοῦ σώματος χρὴ σκοπεῖν. —

Σχέσεις καλεῖ τοῦ σώματος τὴν τε πυκνότητα καὶ 7) τὴν μαλακότητα καὶ τὴν σκληρότητα τῶν σαρκῶν. χρὴ ἐπὶ τούτων τοίνυν ζητεῖν, εἰ αἱ 8) σάρκες σκληραὶ εἰσι καὶ πυκναὶ καὶ μαλακαὶ καὶ ἀραιαί. εἰ μὲν γὰρ εἶεν μαλακαί, ῥαδίως ἐπὶ τούτων αἱ ἀτμίδες ἐκ τοῦ βάθους φερόμεναι, τιτρώσκουσί τε αὐτὰς καὶ 9) διαφορεῖσθαι. οὐκ οὖν δηλονότι καὶ μετριοτέρας οἱ τοιοῦτοι δέονται κενώσεως. εἰ δὲ εἶεν σκληραί, τὸναντίον συμβαίνει, καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἐπὶ τῶν παίδων φαινόμενον εὐδιαφορητον εἶναι τὴν ἔξιν, οὐχ ὅτι πάντως ἀραιότερους ἔχουσι τοὺς κατὰ τὸ δέρμα πόρους, ἀλλ' ὅτι μαλακὴ τούτοις

1) ob immoderatam digestionem G. 2) πνίγον A. Fort. πνιγμόν. 3) Fort. προστιθεμένη. 4) εἰ A. 5) ἐνδυνηθῆναι A. 6) ἔξεις Galen. 7) G. add. τὴν ἀραιότητα καὶ. 8) σάρκαι A. 9) ac digestionis sunt causae. G.

ἔστιν ἡ σαρξ καὶ κρυώδης, ὑπὸ τῆς ἀμέτρου ὑγρότητος τοιαύτη γενομένη.

Ὅμοίως δὲ καὶ ὅσοι παχεῖς ὑπερβαλλόντως ἢ ἰσχυροὶ καὶ τὰ ἐξῆς. —

Παχεῖς ἐνταῦθα φησιν οὐ τοὺς εὐσάρχους, ἀλλ' ὅσοι πλήθει πιμελῆς καλύπτονται, 1) ψυχρότητος ἀεὶ φιλούσης ἀπογεννῶν τοιαύτην παχύτητα. δῆλον οὖν ἔστιν, ὡς κενωθέντες οὗτοι ἀμετρότερον εἰς ἔσχατον ἔρχονται ψύξεως, καὶ μάλιστα ὅτι συμβαίνει, τοῦ αἵματος κενωθέντος, τὰς ἐπικειμένας τοῖς ἀγγείοις σάρκας ἐπιπεσούσας κατ' αὐτῶν, σύμπτωσιν τε τῶν φλεβῶν ἐργάσασθαι καὶ ταύτην πνιγμοῦ κίνδυνον ἐπάγειν. ἄξιον ζητήσεως, πῶς ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν ἀπαγορεύει τὴν κένωσιν, καίτοι πολλάκις αὐτὸς ἀποφηνάμενος, ὅτι πολλοὶ αἱματικώτεροι τῶν ἄλλων εἰσὶν οἱ ἰσχυροὶ, καὶ ὅσον ἐπὶ τούτων μᾶλλον ἀνέχονται τῆς ἀθρόας κενώσεως. καὶ λέγομεν, ὅτι ἐνταῦθα ἰσχυροὺς φησιν οὐ τοὺς ἐπ' ὀλίγον, ἀλλὰ τοὺς ὑπερβαλλόντως. τοῦτο γὰρ ἐν τῇ λέξει προστέθεται, καὶ δῆλον ὅτι οἱ μὲν παχεῖς ὑπὸ τῆς κενώσεως βλάπτονται ὡς ψυχόμενοι, οἱ δὲ ἰσχυροὶ ὡς ξηραίνόμενοι. οὔτε 2) γὰρ οἱ παῖδες οὔτε οἱ γέροντες ἀλύπως αὐτὰς φέρουσιν, οἱ μὲν παῖδες διὰ τὸ τῆς δυνάμεως ἀσθενὲς, οἱ δὲ γέροντες διὰ τὸ ψυχρὸν καὶ ξηρὸν τῆς κράσεως.

Τὰς δ' ἀπὸ τῶν συμπτωμάτων τε καὶ νοσημάτων ἐνδείξεις οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐργαζομένην ἕκαστον αἰτίαν χρὴ σκοπεῖν. —

Τεχνικωτάτη μεθόδῳ χρώμενος ὁ Γαληνὸς, ἐνταῦθα τὰ τε συμπτώματα καὶ τὰ νοσήματα θεραπεύει, τὰς ποιούσας αὐτὰ ζητῶν αἰτίας. συμβαίνει γὰρ ἐνίοτε τοῦ νοσήματος ἑνὸς ἢ συμπτώματος πολλὰς εἶναι διαφόρους αἰτίας, καὶ δῆλον ὅτι τὴν ποιήσασαν αἰτίαν ἀκριβῶς εἰδότα, καὶ πρὸς ἐκείνην ἐνιστάμενον, οὕτω κατάλληλον ποιεῖσθαι τὴν τῶν βοηθημάτων προσφορὰν.

1) ψυχρότητι A. 2) γε proponit G.

Λειποθυμοῦσι γὰρ ἐπὶ τε χολέραις καὶ διάρροίαις καὶ
δυσεντερίαις. —

Ἡ λειποθυμία οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ ἀθρόα διαφόρη-
σις τοῦ ζωτικοῦ τόνου. γίνεται δ' αὕτη κατὰ γένος μὲν
τριχῶς, κατὰ εἶδος δὲ, ὑπὸ πολλῶν αἰτίων. γίνεται γὰρ
ἢ διὰ πλήθος τῷ βάρει πνίγον τὴν δύναμιν ἢ διὰ κένω-
σιν ἄμετρον, συναισθάνειν 1) ποιοῦσαν τοῖς ἀχρήστοις
καὶ τὰ χρηστὰ, ἢ δι' ἀθρόαν μεταβολὴν κράσεως. καὶ
πρότερον τὰς τῆς ἀμέτρου κενώσεως αἰτίας ἐκτίθεται
κατὰ μέρος, ὕστερον δὲ τῶν λοιπῶν ἐφάπτεται. χολέρα
δὲ ἐστὶ χολῆς κένωσις, ἄνωθεν τε καὶ κάτωθεν. διάρροια
δὲ γαστρὸς φορὰ, ποικιλλομένη πάλιν καὶ αὕτη ταῖς ποι-
ούσαις αἰτίαις. ἢ γὰρ ἐπὶ διαφθορᾷ γίνεται τῶν σιτίων
ἢ ἐπὶ ἐμφράξει τῶν πρώτων φλεβῶν. ἀνάγκη γὰρ τότε,
τῆς ἀναδόσεως μηκέτι γινομένης, ὑπάγεσθαι τὴν τροφήν.
ἐνίοτε δὲ τῶν εἰρημένων οὐδὲν ἐστιν. ἀπὸ δὲ τῶν τοῦ
παντὸς σώματος εἰς τὴν γαστέρα συρρέοντων ὁ χυμὸς
κενοῦται δι' ἐντέρων, ὥστε πρὸς τὴν διάφορον αἰτίαν
διάφορον δεῖ προσάγειν καὶ τὴν θεραπείαν.

Καὶ λειεντερίαις καὶ γυναικείῳ ῥῳ καὶ τραύμασιν, αἱμορ-
ροῖσι τε καὶ ἀναγωγαῖς αἵματος καὶ ταῖς διὰ ῥινῶν. —

Λειεντερία ἐστὶ ταχεῖα διέξοδος τῶν σιτίων, τοιούτων
φερομένων, ὅποια κατεπόθη. γίνεται δὲ αὕτη ἢ ἐπὶ
ἐσχάτῃ καταπτώσει τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως, τῆς γαστρὸς
ἀτονησάσης, ἢ κατὰ τὴν ἑνδον ἑαυτῆς ἐπιφάνειαν ἔλκω-
σιν ἐπιπόλαιον ἐχούσης 2) σύμφορον. τηρικαῦτα γὰρ τὰ
σιτία, τοῦ τῆς γαστρὸς σώματος ἀπτόμενα, 3) ἀνιᾶ τε
αὐτὸ καὶ δάκνει καὶ εἰς κίνησιν ὀδυνηρὰν ἀνάγει, ὥστε
μηκέτι κατέχεσθαι, ἀλλ' εὐθέως ὥσπερ διὰ σωλῆνός τι-
νος ἀψύχου ἐκκρίνεσθαι, ὅθεν καὶ οἱ ἰδιῶται σωλῆνα
τὸ πάθος ὀνομάζουσιν.

Καὶ λοχείαις καθάρσεσιν ἀμέτροις. —

Χρὴ γινώσκειν ὅτι περὶ τὸ ἔμβρυόν εἰσι τρεῖς ὑμένες,
ὁ μὲν καλούμενος ἀμνιὸς, ὁ δὲ ἀλλαντοειδής. ἔστι δὲ

1) ποιοῦσα Α. 2) inutilem G. ἀσύμφ. 3) ἀνιᾶται Α.

καὶ τρίτος ἄλλος, ὃν καλοῦσι χόριον· ὠνόμασται δὲ οὕτως, ἐπειδὴ πολλαὶ φλέβες καὶ ἀρτηρίαι κατ' αὐτόν εἰσιν ὥσπερ ἐν 1) χορῷ τινι συνεληλυθῆναι, καὶ δι' αὐτοῦ τρέφεται τὸ ἔμβρυον. τοῦτο τοῖνυν τὸ χόριον πολλάκις μὲν σὺν τοῖς βρέφεσι κατὰγεται, πολλάκις δὲ καὶ μετὰ τὴν ἀποκύησιν ὕστερον κατασπᾶται· εἴτε δ' οὕτως, εἴτ' ἐκείνως, ἀνάγκη αὐτὸ κατενεχθῆναι, 2) ἐπεὶ σηπόμενον κινδύνους οὐκ ὀλίγους ἐπιφέρει τῇ 3) γυνῇ. τηνικαῦτα τοῖνυν αἷμα πολὺ ἐν τοῖς κατὰ τὴν μήτραν ἀγγείοις περιεχόμενον, ὃ καὶ κομίζεται μὲν ἀπὸ τοῦ παντὸς σώματος εἰς τροφήν τοῦ ἐμβρύου, κατενεχθέντος δὲ τούτου, 4) μάτην ἐν αὐτοῖς περιεχόμενον συμβαίνει κενοῦσθαι, καὶ καλεῖται τὸ τοιοῦτον λοχεῖα κάθαρσις, ἣτις ἀμετροτέρα γινόμενη πολλάκις λειποθυμίας ποιεῖ· ἐπήνεγκε δέ ποτε καὶ 5) ἀπειψία, ... ἀνάγκη γεννήσασα πολλὰ περιττώματα, καὶ ταῦτα ἐνίοτε δακνώδη. συμβαίνει δ' αὐτὰ ἢ 6) ἐπισχεθέντα ἢ ἐνεχθῆναι. εἰ μὲν οὖν ἐπέχοιτο ταῦτα, τῷ βάρει καὶ τῇ δῆξει ποιεῖ τὴν λειποθυμίαν· εἰ δὲ φέροιτο, τῇ ἀμέτρῳ κενώσει τὸ τοιοῦτον ἐργάζονται.

Καὶ ὕστερικῆς δὲ πνίξεως ἀπάσης λειποθυμία προηγείται. —

Φησὶ προηγῆσθαι τὴν λειποθυμίαν, καίτοι ἡ πνιξὶς πρῶτον γίνεται, καὶ οὕτως ἡ λειποθυμία ἀκολουθεῖ. καὶ λέγομεν ὅτι ἐνταῦθα καταχρηστικῶς ἐκάλεσε τὴν ὕστερικὴν ἀπνοίαν. διαφέρει γὰρ ἡ ἀπνοία πνιγὸς ὕστερικῆς, εἴ γε ἡ μὲν ἀπνοία γίνεται ἐπὶ σπέρματος περιουσία σηπομένου, καὶ τινας μοχθηρὰς ἀναθυμιάσεις πέμποντος παρὰ τὴν καρδίαν καὶ μάλιστα ψυχρὰς, καὶ κατασβεννύντος αὐτήν, ὥστε καὶ ἀπνοίαν ἐργάσασθαι. συμ-

1) χορῷ A. 2) ἐπισηπόμενον A. G. ἐπισπώμενον conjec. G. Equidem hariolor esse legendum ἐπεὶ σηπ. 3) Sic! 4) μύτην ἐν αὐτοῖς περιέχεται A. G. περιεχόμενον A. habet, quae lectio est erasa. G. correxit: κατενεχθέντος δὴ τούτου συμβαίνει etc. omissis, quae interjecta sunt, verbis. Ego, ni fallor, rectius emendavi. 5) ἀπειψίαν A. Intulit etiam quandoque ipsa inconcoctio animi dejectiones. nam inconcoctio necessario etc. G. 6) Fort. ἐπισχεθῆναι.

βαίνει δὲ ἐνίοτε, καὶ μελαγχολικὰς ἐξ αὐτοῦ φερομένας ἀναθυμιάσεις ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον ἀνατρέχειν καὶ ποιεῖν μελαγχολικὰ συμπτώματα. τοιοῦτον μὲν ἐστὶν ἡ ὑστερική ἀπνοία· ἡ δὲ πνίξ γίνεται ἐπὶ σπασμῶ, τῆς μήτρας ἀνεσπασμένης καὶ θλιβούσης κατὰ τὸ συνεχὲς ἔντερρά τε καὶ γαστέρα καὶ διάφραγμα καὶ ἀναπνευστικὰ, οὐχ ὥσπερ τινὲς ὑπέλαβον, ὅτι τινὰ μόρια παρελθοῦσα ἡ μήτρα περὶ τὸν θώρακα γίνεται, μᾶλλον δὲ ἐν αὐτῷ τῷ θώρακι ὡς ἀπολαβοῦσα αὐτὸν ποιήσῃ τὸν πνιγμόν. τοῦτο γὰρ ἀνόητόν ἐστιν· 1) ἐπὶ τοίνυν τῆς ὑστερικῆς ἀπνοίας προηγεῖται πάντως λειποθυμία. καὶ γὰρ οὐδὲν 2) ἕτερόν ἐστὶν ἀπνοία ἢ λειποθυμίας ἐπίτασις. καὶ ἀνάγκη τὸ μετριοτέρον τοῦ χαλεπωτέρου πάθους αἰεὶ προηγεῖσθαι, ὥστε πρότερον μὲν λειποθυμοῦσιν, ὕστερον δὲ, τοῦ πάθους ἐπικρατοῦντος, καὶ ἡ ἀπνοία ἔπεται. ταῖς δὲ πνίξεσιν, ἃς καὶ ἀναδρομὰς καλοῦσιν, ὡς εἰρήκαμεν, ἡ λειποθυμία ἔπεται.

Προηγεῖται δὲ ἀποπληξίας. —

Ἡ γὰρ ἀποπληξία παντελὴς ἀναισθησία καὶ ἀκίνησία τοῦ σώματος οὔσα, προηγουμένην αὐτοῖς ἔχει τὴν λειποθυμίαν, ἐφ' ἧς ἐστὶ καὶ μετρίως αἰσθάνεσθαι. ἀμέλει τοι πολλάκις ἡ λειποθυμία, ἢ μᾶλλον οἱ λειποθυμοῦντες, ὥσπερ ἐκ βάθους τινὸς ἀκούειν ὑπολαμβάνουσι τῶν λεγομένων, καίτοι σφόδρα βοῶνται, ὡς ἀτρέμα λαλούντων αἰσθάνεσθαι.

Καὶ κακοήθους ἐπιληψίας καὶ διαφορήσεων καὶ συγκοπῶν καὶ μαρασμῶν. —

Ἐπιληψία πάλιν ἐστὶ σπασμὸς τοῦ παντὸς σώματος μετὰ βλάβης τῶν ἡγεμονικῶν ἐνεργειῶν, ἀλλ' οὐ παντελοῦς. ἐστὶ δὲ καὶ κακοήθης ἡ τοιαύτη, ὅταν συνεχῶς γίνηται, ὡς ἀνίστασθαι καὶ καταπίπτειν, ἐφ' ὧν συμβαίνει, τὴν δύναμιν καταλυθεῖσαν τὸ τῆς λειποθυμίας ὑποστῆναι πάθος.

1) ἐπεὶ Α. 2) ἔντερον Α.

Ἀλλὰ καὶ συμβάλλει καταβολαῖς πυρετῶν οὐκ ὀλίγαις καὶ μάλιστα ὅταν ἄκρως ἢ ξηρόν. —

Ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν παροξυσμῶν συμβαίνει ποτὲ λειποθυμίαν γενέσθαι κατὰ δύο τρόπους, ἢ τῷ ἀμέτρῳ καὶ ἀθρόῳ τῆς δυσκρασίας, ἢ καὶ ὅτι τηρικαῦτα συρρέοντες εἰς τὸ βάθος οἱ χυμοὶ πνιγμὸν καὶ λειποθυμίαν ἐπιφέρουσιν.

Καὶ καυσώδει καὶ κακοήθει πυρετῷ συνεισέβαλέ ποτε. —

1) * Συνεισβάλλει ποτὲ ὁ καῦσος, τῇ ἀμετρίᾳ τῆς διαφορήσεως γινομένης λαύρου τοῦ πυρετώδους θερμοῦ, τὴν λειποθυμίαν ἐπάγει, εἰ καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ παροξυσμοῦ διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν.

Καὶ ὅσοι διὰ μέγεθος φλεγμονῆς ἥπατος ἢ κοιλίας ἢ στομάχου πυρέσσουσι. —

Οἱ φλεγμονὰς, φησὶν, ἔχοντες ἐν τινι τούτων τῶν μορίων ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν παροξυσμῶν, λειποθυμοῦσιν εἰκότως. συρρέοντες γὰρ οἱ χυμοὶ καὶ θλίβοντες τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ἤδη θλιβόμενον ὑπὸ τῆς φλεγμονῆς, τῷ διπλασιασμῷ τῆς θλίψεως τὴν λειποθυμίαν ἐργάζονται, μάλιστα δὲ οἷς πλήθος ὤμων χυμῶν καὶ ἀπέπτων. τηρικαῦτα γὰρ ἢ δύναμις ἂν 2) ἐπιχειρήσαι τούτους ἀπόσασθαι, διὰ τὸ γλίσχρον αὐτῶν καὶ παχὺ μὴ ἀνεχομένων ὑπακούειν, ὥστε καταλυθεῖσα ἐξ ἀνάγκης λειποθυμήσει.

3) Καί τις ἔμφραξις ἐπικαίρου μορίου. —

Λειποθυμοῦσι δὲ καὶ ὅσοις τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ἄρρωστον. —

Ἐπὶ τούτων γὰρ διὰ τὴν φυσικὴν ἀσθένειαν ἀπὸ τοῦ παντὸς σώματος εἰς τὸ 4) στόμα τῆς γαστρὸς οἱ χυμοὶ συρρέοντες, πρὸς τὴν ἑαυτῶν φύσιν καὶ τὴν λειποθυμίαν

1) συνεισβάλλει ποτὲ e textu ejicit legitque γινομένου λαύρου G. 2) ἐπιχειρήσῃ τούτοις ἀπόσασθαι A. 3) G. ad haec verba scholion habet hoc: Haec enim in consensum sympathieiamve ducentes principia, animi defectionem faciunt. 4) σῶμα A.

ἐργάζονται. εἰ μὲν γὰρ εἶεν οὗτοι παχεῖς ἢ γλίσχροι, τῇ θλίψει καταλύουσι τὴν δύναμιν· εἰ δὲ δριμεῖς ἢ δακνώδεις ἢ τινὰ ἄλλην 1) μοχθηρὰν ἔχοντες ποιότητα, διὰ τὴν τοιαύτην δυσκρασίαν τὰς συγκοπὰς ἐπιφέρουσιν.

Καὶ μὲν δὴ καὶ ψυχικῶν παθῶν ἰσχυρῶς λειποθυμοῦσιν τινες. —

Χρὴ εἰδέναι ὅτι τὰ ψυχικὰ πάθη, εἰ μὲν ἐπιγένοιντο σφόδρα ἀσθενεῖ δυνάμει, 2) καταλύοντα αὐτὴν, θάνατον ἐπάγει, φθάνοντα τὴν λειποθυμίαν. εἰ δὲ ὅπως οὖν ἡ δύναμις ἀντέχοι, ἀσθενὴς δὲ ἡ αἰτία εἴη, τὴν λειποθυμίαν ἐργάζεται. ἡ μὲν οὖν λύπη τῇ ἀμέτρῳ ψύξει καὶ 3) τῷ τοῦς χυμοὺς εἰς τὸ βάθος συννεύειν καὶ καταπνίγειν τὴν φύσιν, ποιεῖ τὴν λειποθυμίαν, ἡ δὲ ἡδονὴ 4) τῇ φύσει σκεδαννύουσα καὶ διαφοροῦσα τὸ ἔμφυτον θερμὸν.

Καὶ θυμωθέντες ἐλειποθύμησαν. —

Ἄξιον ζητῆσαι, πῶς αὐτὸς ἑαυτῷ δοκεῖ ἐναντιοῦσθαι. φησὶ γὰρ ἐν ἑτέροις, ὅτι θυμωθεὶς οὐδεὶς ἀπέθανε, καὶ τοῦτο εἰκότως. ἐπὶ γὰρ τοῦ θυμοῦ ἡ δύναμις συντονωτέρα ἑαυτῆς μᾶλλον γίνεται, ὥσπερ ἔφαμεν, τὸν λυπήσαντα ἀντιλυπῆσαι σπουδάζουσα. καὶ διὰ τοῦτο καὶ φέρεται τηρικαῦτα ἔξω τὸ ἔμφυτον θερμὸν, οἷον δι' ἑαυτοῦ σπουδάζον ἀμύνασθαι τὸν πολέμιον. ἐνταῦθα δὲ τὴν λειποθυμίαν ἐπὶ τῷ θυμῷ γίνεσθαι φησι. λέγομεν τοίνυν, ὅτι ἐπὶ τῶν θυμουμένων, ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἔξω 5) ῥέπει, εἰ μὲν εἶεν ἰσχυροὶ τὴν δύναμιν, ἀντέχουσι καὶ οὐ λειποθυμοῦσιν· εἰ δὲ εἶεν ἀσθενεῖς, ὥστε μηκέτι μὴ δύνασθαι τὸν τῆς δυνάμεως τόνον * 6) οἷον, τοιοῦτο λειποθυμοῦσι, καὶ μάλιστα ὅταν ἀραιοὶ τύχωσιν ὄντες τὴν ἔξιν. διὰ τοιαύτην αἰτίαν τοὺς μὲν ἐστὶ τῶν θυμουμένων εὐρεῖν ἐρυθροτέρους, τοὺς δὲ ὠχροὺς καὶ τρομώδεις, τρομώδεις μὲν διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς δυνάμεως, μηκέτι δυναμένης ὀχεῖν τὰ μόρια, ἀλλ' ἀτάκτως

1) μοχθηρίαν A. 2) καταλύονται A. 3) τὸ A. καταπνίγειν A. 4) naturam dissipando G. 5) ῥύπτει A. proruit G. 6) ut non amplius facultatis tenorem possint conservare G Fort. σώζειν, τοιοῦτοι.

αὐτὰ κινούσης· 1) ὥχρὰ δὲ, διὰ τὸ συνεζεύχθῃ τῷ θυμῷ καὶ τινὰ φόβον, οἷον τοιοῦτον αὐτοῖς ἀπεργάζεται χρῶμα. ἔστι δὲ καὶ κεῖνο εἰπεῖν, ὅτι ὁ θυμὸς λειποθυμίαν ποιῶν εἰς θάνατον οὐδέποτε ἄγει· μέτριος μὲν γὰρ οὐδὲ λειποθυμίαν, μὴ 2) δυνάμενος μηδὲ αὐτὴν τείνεσθαι. εἰ γὰρ ἔχοι τὸ ποιῶν, οὕτως ἀνάγκη καὶ τὸ γινόμενον ἔχειν. ἀλλὰ μὴν ἢ τῆς λειποθυμίας ἐπίτασις οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, εἰ μὴ θάνατος. οὐκ ἄρα ἐστὶ θάνατος ἐπὶ τῶν 3) λυπουμένων, ὥστε τὸν λόγον ἀληθῆ εἶναι τὸ, θυμωθεὶς οὐδεὶς ἀπέθανε, καὶ τύχῃ λειποθυμήσας.

Ἀλλὰ καὶ νοτίδες ἔσθ' ὅτε μὴ κατὰ καιρὸν τοῖς οὕτως ἔχουσιν ἐπιφαίνονται. —

Τοῖς οὕτως ἔχουσι, φησὶν, ἐν τοῖς ἀσθενούσι τὴν δύναμιν, καὶ ψυχικοῦ πάθους ὑπομένουσιν ἀμετρίαν· ἐπὶ τούτων γὰρ ἀρκοῦσι καὶ 4) μετρίαν νοτίδα ἐπάγειν λειποθυμίαν. εἰ δὲ εἶεν ἰσχυρότεροι, οὐκέτι νοτίδες ἰσχυραὶ τοῦτο 5) ποιῆσαι, ἀλλὰ ἰδρώτων ἀμετρία τῇ κενώσει τὴν λειποθυμίαν ἐπάγουσιν.

Ἀλλὰ καὶ διὰ μέγεθος ὁδύνης ἐκλύσεις γίνονται δῆξεών τινων ἢ στρόφων. —

Οἶδε γὰρ ἢ τῆς ὁδύνης ἀμετρία διαλύειν τὴν δύναμιν.

Ἡ εἰλεῶν ἢ κωλικῆς διαθέσεως ἐξαίφνης ἐμπεσοῦσης. —

Εἰλεός ἐστιν 6) ἔμετος κόπρου· γίνεται δὲ ὑπὸ φλεγμονῆς ἀπολαβούσης τὰ ἔντερα καὶ μὴ συγχωρούσης τῇ κόπρῳ τὴν συνήθῃ ὁδὸν πορεύεσθαι. καὶ ἔστι τὸ τοιοῦτον σημεῖον τοῦ πάθους ἐπικίνδυνον καὶ ὀλιγάκις σωτήριον. καταλύει γὰρ τὴν δύναμιν τῇ τε ἀμετρίᾳ τῆς ὁδύνης καὶ τῇ ποιότητι τῆς κόπρου τὸν στόμαχον καὶ τὰ πεπτικά ὄργανα 7) ἐπιθολούμενα· ὅτι δὲ καὶ αἱ κωλικαὶ ὁδύναι σφοδρόταταί εἰσιν, οὐ δέομαι λέγειν. γίνονται δὲ

1) Fort. ὥχροι. Fort. διότι sive Infinit. 2) δυνάμει A. 3) G. correxit θυμουμένων. 4) Fort. μετρίαι νοτίδες. 5) Om. δύνανται Fort. ἀμέτρῳ κενώσει. 6) ἔμμετος G. 7) Fort. ἐπιθολούμενον.

δὲ ὑπὸ φλέγματος παχέος, μεταξὺ τῶν δύο χιτώνων τοῦ 1) * καύσου περιεχομένου, καὶ ἀναλυομένου εἰς πνεῦμα, καὶ στρόφους δὲ καὶ 2) διατάσεις ἀμέτρους ἐπιφέροντος.

Ἀλλὰ καὶ νεῦρον τρωθὲν καὶ μυὸς κεφαλὴ λειποθυμίαν ἤνεγκεν. —

Ὅτι καὶ ῥοωδέστερα τῶν ἄλλων αὐτοῦ τυγχάνει μερῶν γίνονται ποτε ἔλκη ἐν τοῖς τοιούτοις.

Τὰς γὰρ ἐν τοῖς πάθεσι συνεδρευούσας οὐχ οἷόν τε χωρὶς ἐκείνων ἰάσασθαι. —

Χρὴ φησιν ἐπὶ τούτων τὰ κῶλα δεσμεῖν τουτέστι χεῖρας τε καὶ σκέλη· ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν κάτωθεν γενομένων κενώσεων, τὰς χεῖρας δεσμοῦμεν, ἵνα τῇ ὀδύνῃ τὰς ὕλας ἐκείσε προσκαλεσώμεθα, καὶ οἷον ἀντισπᾶσαντες ἀπὸ τῶν κάτω ἐπὶ τὰ ἄνω τὴν κένωσιν 3) εἴρωμεν. εἰ δὲ διὰ τῶν ἄνω ἡ κένωσις γένηται, τοῦναντίον τὰ σκέλη χρὴ δεσμεῖν, εὖ εἰδότες, ὅτι εἰ κατὰ τῶν αὐτῶν χωρίων τοὺς δεσμοὺς ἐπιβάλλομεν, ὅθεν ἡ κένωσις γίνεται, οὔτε οὐδὲν ὠφελήσομεν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον προσεπιβλάψομεν τὸν κάμνοντα, τὰς αἰμοῤῥαγίας αὐξάνοντες.

Τὸ δὲ σύμπαν ἀντισπᾶν ἢ ἐπὶ τὰ κοινὰ τοῖς πεπονθόσιν. —

Ἐνταῦθα γενικοὺς τινὰς ἐκτίθεται τρόπους τῆς ἀντισπάσεως. χρὴ γάρ φησι τὴν ἀντίσπασιν ποιῆσθαι ἢ ἐπὶ τὰ πέμψαντα ἢ ἐπὶ τὰ κοινωνοῦντα, οἷον, εἰ τύχει, κοινωνίαν ἔχουσιν οἱ τιτθοὶ πρὸς τὰς μήτρας διὰ τινων φλεβῶν, αἵτινες τὸ πάλιν συναγόμενον ἐν ταῖς ὑστέραις αἷμα, κατὰ τὴν κύησιν εἰς τροφὴν τοῦ ἐμβρύου χορηγούμενον, νῦν ἐπὶ τοὺς τιτθοὺς μεταφέρουσιν, ὅπως ἂν εἰς γάλακτος ἰδέαν μεταβάλλοι τὸ καὶ πάλιν ἔξω γεγονὸς καὶ τρέφοιτο τὸ παιδίον. εἰ τοίνυν εἴη κατὰ τὴν ὑστέραν ἢ κένωσις, τοῖς τιτθοῖς τὰς σικύας προσβάλλοντες κωλύομεν αὐτὴν γενέσθαι. αὕτη μὲν οὖν ἐστὶν ἡ διὰ τῶν κοι-

1) G. emend. κόλου. 2) διαστάσεις A. 3) εἴρωμεν A. arceamus G.

νωούντων μερῶν γινομένη ἀντίσπασις. ἐπὶ δὲ τὰ πέμψαντα ποιησώμεθα ταύτην, ὅταν τὰ ὑποδεξάμενα κυριώτερα εἴη τῶν ἀποστειλάντων. εἰ γὰρ ἀνάπαλιν ἔχει, τὰ μὲν πέμψαντα κύρια, τὰ δ' ὑποδεξάμενα ἀτιμότερά τε καὶ ἀκυρότερα, οὐκέτι τὴν ἀντίσπασιν ἀπὸ τοῦ σκοποῦ τούτου λαμβάνομεν.

Τὰς δὲ διὰ τῶν ῥινῶν ἥπατι καὶ σπληνὶ κατὰ τὴν αἵμορραγοῦσαν ῥίνα. —

Ζητητέον, τί δήποτε ἐκ τε τοῦ δεξιοῦ μυκτῆρος ἢ ἀριστεροῦ φερομένου τοῦ αἵματος, τὸ μὲν ἐκ τοῦ δεξιοῦ τοῦ ἥπατος εἶναι λέγομεν, τὸ δὲ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ σπληνός. πᾶσαι γὰρ αἱ κομίζουσαι φλέβες τὸ αἷμα ἐκ τοῦ ἥπατος φέρονται. οὐ γὰρ δὴ, ὥς τινες ὑπελάμβανον ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου δύο καταφέρεισθαι φλέβας. τοῦτο γὰρ ἐκ τῆς ἀνατομῆς διελέγχεται. πῶς οὖν λέγομεν, ὅτι κατ' εὐθυωρίαν φέρεσθαι τὸ αἷμα, κατὰ ἴξιν, ὥς φησιν Ἴπποκράτης; οὐδὲ γὰρ φαίνεται, οὐδὲ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἥπατος φερομένη κατὰ εὐθειαν 1) φλέβα ἐπὶ τὸν δεξιὸν μυκτῆρα, ἀλλὰ ἀποσχίδες τινὲς οὔσαι, ὧν ἕκαστον τῶν μορίων κατὰ τὸ δεξιὸν ἀπολαύει. τοῦτο τοίνυν 2) ἐπιλυσώμεθα τοῦτον τὸν τρόπον. Ἰστέον ὅτι ἐκ τριῶν τινων σύγκειται τὸ ἡμέτερον σῶμα, ὥς πολλάκις εἰρήκαμεν, λέγω δὲ, στερεῶν, ὑγρῶν καὶ πνευμάτων. καὶ ταῦτα λαβοῦσα ἡ φύσις τὸ ὅλον συντέθεικε σῶμα, καὶ τοῦτο καὶ γυνῖα, καὶ ἔτεμε κατὰ τινὰ γραμμὴν διορίζουσιν αὐτοῦ τὰ δύο μέρη, ἥτις φαίνεται κατὰ τε τὸ χεῖλος καὶ τὸ στέρνον. τοῦτο δὲ ἐποίησεν, ἵνα μὴ, τοῦ ἐνὸς πάσχοντος μέρους, συμπάσχοι τὸ 3) μέρος πᾶν, καὶ διὰ τοῦ μέρους ἢ τοῦ παντός ἐνέργεια βλάπτοιτο. ἀμέλει ἐπὶ τῶν ἡμιπλήγων ὁρῶμεν τοῦτο γινόμενον. τῶν γὰρ ἀριστερῶν πολλάκις παραλυθέντων μερῶν, τὰ δεξιὰ ὑγιάίνει, ἢ το ἀνάπαλιν. τὰ τρία τοίνυν ταῦτα, λέγω δὲ τὰ στερεὰ καὶ ὑγρά καὶ τὰ πνεύματα, συμπάσχουσιν ἄλληλα, καὶ τοῦ ἐνὸς κινουμένου, καὶ τὰ ἄλλα συγκινεῖται. καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ Ἴπποκράτης ἔλεγε· — σύμπνοια μία καὶ σύρροια μία,

1) Fort. φλέψ. 2) ἐπιλυσώμεθα A. solvemus G. 3) Fort. σῶμα.

καὶ πάντα συμπαθέα — τὴν μὲν σύμπνοιαν ἐπὶ τῶν πνευμάτων λαμβάνων, τὴν δὲ σύρροϊαν ἐπὶ τῶν ὑγρῶν, καὶ τὰ συμπαθέα ἐπὶ τῶν στερεῶν, καὶ τὴν σύμπνοιαν δὲ μίαν καὶ τὴν σύρροϊαν μίαν τῶν δεξιῶν πρὸς τὰ δεξιὰ, καὶ τῶν ἀριστερῶν πρὸς τὰ ἀριστερά. ἐπειδὴ οὖν μεμαθήκαμεν εἶναι πνεῦμα ἐν τῷ ἡμετέρῳ σώματι, καὶ χρὴ γινώσκειν, ὅτι τοῦτο ἐν παντὶ μορίῳ τοῦ σώματος ἐστὶ, καὶ οὐδὲν ἐστὶν, ὃ μὴ μετέχει τούτου, ἀλλὰ φοιτᾷ καὶ διὰ σαρκὸς καὶ δι' ὀστέου. λεπτομερέστατον γὰρ ἐστὶν, ὥς μηδὲν ἄβατον αὐτῷ εἶναι. διὰ πάντων τοίνυν φοιτῶν ἐαυτῷ, συνεχές 1) [δὲ] τὸ μὲν ἐν τοῖς δεξιοῖς 2) τῶν ἐν τοῖς δεξιοῖς, τὸ δὲ ἐν τοῖς ἀριστεροῖς τῶν ἐν τοῖς ἀριστεροῖς. ἐὰν τοίνυν ἐν τῷ σπληνὶ τύχη τις οὖσα διάθεις, ἢ ἐν αὐτῷ δύναμις ἀποκριτικὴ ἐπανίσταται, τὸ 3) λοιπὸν ἀπελάσαι. συνάγεται οὖν πρὸς ἐαυτὴν ὁ σπλὴν καὶ οἶον συστέλλεται· αὕτη γὰρ τῆς ἀποκριτικῆς ἢ ἐνέργειας· καὶ συναγόμενος κινεῖται, καὶ κινούμενος συγκινεῖται ἐαυτῷ τὸ πνεῦμα, ἅτε λεπτομερὲς ὑπάρχον τὴν ἄνω διώκει φθορὰν, καὶ πρόεισιν ἅμα μὲν διὰ τῶν ἀγγείων, ἅμα δὲ καὶ διὰ τῶν ἀδῆλων πόρων. καὶ διερχόμενον τὸ πνεῦμα, εὐρύνει τὰς ὁδοὺς, εἴτα γενόμενον περὶ τὰ ἀριστερὰ μέρη τοῦ ἐγκεφάλου, τὸν ἀριστερὸν μυκτῆρα ἀραιὸν τε καὶ εὐρύτερον ποιεῖ καὶ ἐτοιμότερον εἰς αἰμορροαγίαν. ὁ τοίνυν χυμὸς, ἐλαυνόμενος ὑπὸ τῆς ἐν τῷ σπληνὶ δυνάμεως ἀποκριτικῆς, παλινδρομεῖ ἐπὶ τὸ ἥπαρ· ἔπειτα ἢ ἐν τῷ ἥπατι δύναμις, οὐκ ἀνεχομένη φέρειν αὐτὸν, ἀπελαύνει. ὁ δὲ διὰ τῶν φλεβῶν ἀναφέρεται, καὶ φερόμενος περὶ τὴν κεφαλὴν εὐρίσκει τὸν ἀριστερὸν μυκτῆρα ἀνεωγμένον, καὶ δι' αὐτοῦ ἐκκρίνεται. ὁμοίως δὲ καὶ πὶ τοῦ ἥπατος ἔχει. ὅταν γὰρ ἐν αὐτῷ ἢ διάθεις οὖσα τύχη, τὸ ἐν αὐτῷ πνεῦμα κινούμενον καὶ ἐπὶ τὰ ἄνω φερόμενον, τὸν δεξιὸν αὐτῷ μυκτῆρα παρασκευάζει. χρὴ τοίνυν τὸν βουλόμενον ἀντισπᾶν τὴν ῥινῶν αἰμορροαγίαν, ἐπὶ μὲν τοῦ μυκτῆρος δεξιοῦ, τῷ ἥπατι τὴν σικύαν ἐπιτιθέναι, ἐπὶ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ τῷ σπληνὶ, ἐπὶ δὲ τῶν ἀμφοτέρων, ἀμφοτέροις· τὸ γὰρ πνεῦμα ἐκ τῶν ἄνω κάτω φερόμενον, συνορμᾷ

1) ἐστὶ conj. G. 2) τῶν G. bis in τῷ mutavit. 3) noxium G.

ἑαυτῷ ποιεῖ τοὺς χυμοὺς, καὶ ταύτῃ κωλύει τὴν διὰ ῥινῶν κένωσιν.

Ἰᾶται δὲ καὶ ὁ οἶνος ὕδατι ψυχρῷ κεκραμένος τὰς ἐπὶ ταῖς ἀθρόαις κενώσεσιν ἐκλύσεις. —

Ἐπειδὴ τῇ ἀμέτρῳ διαφορῇσει λειποθυμία γίνεται, δηλονότι δεόμεθα τροφῶν, αἵτινες τὸ λοιπὸν ἀντεισάξουσι τῷ σώματι. ἀλλ' εἰ μὲν αὗται αἱ τροφαὶ ἑαυτὰς πέττειν τε καὶ μεταβάλλειν ἐπεφύκεσαν, καὶ προστίθεσθαι τῷ σώματι, ἐκείνας ἂν ἐπελεξάμεθα εἰς τὰ παρόντα τὰς μάλιστα 1) θρέψαι, οἷόν ἐστι τὸ χοίριον κρέας καὶ ἄρτος καὶ ὅσα τροφιμώτατα τῶν ἐδεσμάτων ἐστίν. ἀλλ' ἐπειδὴ δύναμὶς ἐστὶν ἡ τὰς εἰρημένας ἀπάσας ἐνεργείας διοικοῦσα, καὶ ταύτης χωρὶς οὐκ ἂν ἡ τροφή προστεθείη τῷ σώματι, δηλὸν ὅτι πρὸς τὸν αὐτὸν τόνον καὶ τὴν τροφὴν προσάξομεν. οὐκοῦν ἐπειδὴ νῦν ἀσθενὴς ὑπόκειται, δεόμεθα 2) οὐ τῶν τροφιμωτάτων· ταῦτα γὰρ δύσπεπτά τέ εἰσι καὶ οὐκ εἰκοντα εὐχερῶς τῇ ἀλλοιωτικῇ δυνάμει· ἀλλὰ τῶν 3) δυναμένων ταχέως μὲν πεφθῆναι καὶ ἀκαμάτως, ταχέως δὲ ἀναδοθῆναι. παρέχομεν οὖν αὐτῷ τὸν οἶνον, δυνάμενον μὲν τάχιστα ἀλλοιωθῆναι καὶ ἀναπληρῶσαι τὴν βάσιν τοῦ διαπεφορημένου. χρὴ δὲ κιρνᾶν αὐτὸν ὕδατι ψυχρῷ, ὅπως ἂν καὶ τῇ ψύξει συναγάγῃ καὶ διεσκορπισμένας τὰς δυνάμεις καὶ τόνον περιποιήσῃ τῷ σώματι. εἰ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ παντὸς σώματος ἐπὶ τὴν γαστέρα σύρῃοια γίνοιτο, τηνικαῦτα μάλιστα συμβάλλεται ἡ τῷ ψυχρῷ ὕδατι κεκραμένου οἴνου χρῆσις. ἀναδιδόμενος γὰρ ὁ τοιοῦτος οἶνος συναναφέρει ἑαυτῷ καὶ τὰς ὕλας καὶ ποιεῖ αὐτὰς τὴν ἐναντίαν ὁδὸν φέρεσθαι, ὥστε κωλῦσαι τὴν ἐπὶ τὴν γαστέρα φορὰν.

Ἔστω δὲ καὶ οἶνος ἐπὶ μὲν τοῖς εἰς τὴν γαστέρα ῥεύμασι θερμὸς τε καὶ λεπτός. —

Ὁ γὰρ τοιοῦτος εὐχερῶς ἀναδιδόμενος ἅπαντα τοῖς ἐπὶ τὴν γαστέρα φερομένοις ῥεύμασι καὶ τῇ βίᾳ τῆς ἀνα-

1) τρέψαι A. Omiss. δυναμένης. 2) οὐ om. G. 3) δυνάμεων A.

δόσεως συναναφέρει ἑαυτῷ, κινούμενα πλημμυλῶς τε καὶ ἀτάκτως.

Ἐπὶ δὲ ταῖς αἰμορροαγίαις παχύς τε καὶ μέλας καὶ στρυφνός. —

Χρὴ δὲ ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φυλάττεσθαι, παρούσης αἰμορροαγίας, οἶνον διδόναι. εἰ δὲ ἄρα χρεῖα γένοιτο, μὴ δυναμένων ἡμῶν ἄλλως ἀνακτήσασθαι τὴν δύναμιν, εἰ μὴ διὰ τῆς τοῦ οἶνου χρήσεως, δοτέον αὐτὸν παχύν τε καὶ στρυφνόν, ἵνα τῷ μὲν πάχει παχύτερον τὸ αἷμα ποιήσῃ καὶ δύσρουν, τῇ δὲ στύψει πυκνώσῃ τοὺς πόρους, ὥστε πανταχόθεν κωλύσαι τὴν τοῦ αἵματος ἔκκρισιν. ἔστω δὲ, φησὶ, καὶ ὁ οἶνος μέλας, ἐπειδὴ τῶν οἴνων οἱ μέλανές εἰσι φύσει παχύτεροι.

Καὶ ταῦτα καὶ τὰ ψύχοντα καὶ ἐφ' ὧν ἐπιπολῆς καὶ τὰ ἐξῆς. —

Ἐπὶ μὲν τῶν μορίων τούτων, ἐπειδὴ 1) φύσει νευρώδη ἐστὶ καὶ οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ἔχει πρόβλημα, κωλύον τὴν τοῦ ψυχροῦ ἐπὶ τὸ βάθος φορὰν, κωλύειν τοῖς ψύχουσι χρῆσθαι, δηλονότι γενομένης ἐξ ἑνὸς τούτων τῆς κενώσεως, ἢ τῆς μήτρας ἐπὶ τοῦ γυναικείου καταμηνίου, ἢ τοῦ στομάχου ἐπὶ τῆς χολέρας, ἢ τῆς γαστρὸς ἐπὶ τῆς διαρροίας, ἢ τοῦ θώρακος ἐπὶ τοῦ αἵματος ἀναγωγῆς ἢ πύου. κέχρηται μέντοι τοῖς στύφουσι μόνοις, ἵνα διὰ τούτων 2) πυκνώσῃ τοὺς πόρους, εἴρξῃ τὴν κένωσιν. ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς πρὸς τούτοις προστίθῃσι καὶ τὰ ψύχοντα, ἐπειδὴ ταύτης ὅστοῦν προβέβληται, μὴ συγχωροῦν τοῖς ψύχουσιν ἀμέσως ὁμιλεῖν αὐτῷ τῷ ἐγκεφάλῳ καὶ λυμαίνεσθαι.

Καὶ κατὰ τοὺς μυκτῆρας φλεβῶν εἴη τις ἐξήωγνῖα, τῶν ἐπεχόντων τὸ αἷμα φαρμάκων ἐπιτιθέναι. —

Ἐφ' ὧν ἐστὶ τοῦ ἀγγείου ῥῆξις, ὥς διὰ τούτου γίνεσθαι τὴν αἰμορροαγίαν, ἐπὶ τούτων χρὴ τοῖς καλουμένοις ἰσχαίμοις φαρμάκοις κεχρῆσθαι. ταῦτα δὲ συστέλλει τὰς

1) φησι Α. 2) πυκνώσεως Α. Fort. πυκνώσας.

αἰμορραγίας, ἢ τὸ στύφειν τε καὶ πυκνοῦν, ὃ ποιεῖ τὸ ὀξύκρατον καὶ ἢ τοῦ ψυχροῦ ὕδατος χρῆσις, ἢ τὸ παρεμπλάττειν, ὥσπερ τὸ διὰ τοῦ πομφόλυγος καὶ ἀμύλης καὶ ψιμιθίου καὶ λιβανωτοῦ καὶ ἀλόης καὶ ὠοῦ τὸ λευκόν, ἢ τὸ καίειν τε καὶ ἐσχαροῦν, ὡς τὰ διὰ τῆς χαλκίτεως, καὶ μίσυϊ καὶ χαλκάνθῳ, ἐφ' ὧν ἐσχάρα γεγонуῖα τὸν τε πόρον ἀποκαμβάνει, δι' οὗ τὸ αἷμα φέρεται καὶ τὴν αἰμορραγίαν ἀνίστησι. καὶ χρὴ δηλονότι πρὸς τὴν χρεῖαν ἐκάστῳ τούτων κεχρησθαι. λέγειν δὲ νῦν οὐκ εὐκαιρον τὴν ἐπιδέξιον ἐκάστου χρῆσιν.

Λουτρὰ δὲ τοῖς μὲν εἰς τὴν γαστέρα ρεύμασιν ἐπιτηδειότατα. —

Ταῦτα γὰρ ἐπὶ τὰ ἐκτὸς ἔλκοντα τὴν ὕλην, οἷον ἀντίσπασιν ἐργάζεται, καὶ κωλύει τὰ ὑγρά διὰ γαστρὸς τε καὶ ἐντέρων ἐκκρίνεσθαι. χρὴ δὲ εἰδέναι, ὅτι ἐφ' ὧν ἐστὶ πλῆθος ὕλης ἐν τῷ σώματι περιεχόμενον, ἐπ' ἐκείνων τὰ βαλανεῖα μᾶλλον προτρέπει τὴν γαστέρα. χέοντα γὰρ τὰς ὕλας καὶ εὐρωτέρας αὐτὰς ποιεῖ καὶ δυναμένας πάσας ἐπὶ τοὺς ἀδήλους προτρέψασθαι πόρους, τὰς ὑπολοίπους ἐν τῷ βάθει ποιεῖ φέρεσθαι διὰ γαστρὸς καὶ ἐντέρων. ἐπίσχεσιν δὲ ἡμεῖς παύομεν διὰ βαλανείου χρήσεως τῷ καθεῖναι αὐτοὺς εἰς τὴν κολυμβήθραν, καὶ ἐπαναγαγεῖν εἰς εὐκρασίαν, ἢ χαίρουσιν αἱ δυνάμεις. τηρικαῦτα παρ' αὐτὰ ῥωσθεῖσαι κατὰ συμβεβηκὸς ἐπανίστανται καὶ τὰς ἐπεχομένας φυσικὰς ἐκροὰς συνήθως ποιοῦνται. τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν ἐπὶ τῇ τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως [ὡς] ἀσθενείᾳ, ἢ τῆς γαστρὸς ἐπίσχεσις γένοιτο.

Τὰς δ' αἰμορραγίας δεινῶς παροξύνει. —

Τῷ θερμαίνειν δηλονότι καὶ 1) καίειν τὰς ὕλας.

Καὶ ὅσοι διὰ πλῆθος ἰδρωτὸς λειποθυμοῦσι. —

Καὶ τοῦτο εἰκότως. εἰ γὰρ 2) καὶ φύσει τῇ ἀμετρίᾳ τῶν ἰδρωτίων ἢ λειποθυμία ἐγένετο, πέφυκε δὲ τοίτους

ἐπιτείνειν τὰ βαλανεῖα, δῆλον ὅτι ἐναντιώτατα ἂν εἴη
τούτοις.

Ἀλλὰ μὴδὲ διαδεῖν τὰ κῶλα. —

Χρὴ γὰρ ἐπὶ τούτων ἡσυχίαν μάλιστα παραλαμβάνειν,
εἰδότας ὅτι καὶ ἡ τυχοῦσα κένωσις, θερμαίνουσα τού-
τους, δύναται μάλιστα τοὺς ἰδρωτάς ἐπιτείνειν καὶ κίν-
δυνον ἐπάγειν.

Τοῖς δ' ἐπὶ πλήθεσιν οὐκέθ' ὁμοίως. —

Παραμυθησάμενος τὴν ἐπὶ ταῖς ἀμέτροις κενώσεσι
γενομένην λειποθυμίαν, μεταβαίνει λοιπὸν ἐπὶ τὴν ἐπο-
μένην λειποθυμίαν, 1) εἰ γε καὶ ἡ ποιήσασα αἰτία καθά-
παν ἐναντίως ἔχει. χρὴ οὖν ἐπὶ τούτων τὰ κῶλα ἰσχυρῶς
ἀνατρίβειν, τουτέστι πόδας καὶ χεῖρας, ἵνα ἀπὸ τοῦ βά-
θους ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν τὸ πλῆθος ἐπισυρῶμεθα, καὶ
ταύτῃ τὸ βάθος ἐλευθερώσωμεν. χρὴ δὲ τὰ κῶλα οὐ μόν-
ον ἀνατρίβειν, ἀλλὰ καὶ θερμαίνειν, ὥς ἂν τῆς θερμό-
τητος πεφυκυίας ἐπισπᾶσθαι τὰ ρεύματα. καὶ μέντοι
καὶ διαδεῖν, καὶ τῆς ὀδύνης αὐτὸ δυναμένης ποιεῖν· καὶ
τροφῆς ἀπέχειν. καὶ γὰρ ἄτοπὸν ἐστὶν ἐπὶ πλῆθος πλῆθος
ἐπισωρεύειν περιττωμάτων, ὑπὸ τῆς δοθείσης τροφῆς
γεννωμένων. δεῖ δὲ εἶργειν αὐτοὺς καὶ τῆς τοῦ οἴνου πό-
σεως, τρέφοντος τε αὐτοῦ, καὶ ταύτῃ πλῆθος ἐμποιοῦν-
τος, καὶ μέντοι καὶ τῇ θερμότητι χέοντος τὰς ὕλας, καὶ
πλείονας εἶναι ποιοῦντος.

Καὶ λουτρῶν, εἰ πυρέττοιεν. —

Καλῶς προσέθηκε τὸν προσδιορισμόν. εἰ γὰρ μὴ πυ-
ρέττοιεν, οὐ παντάπασιν αὐτοὺς εἶρξομεν λούσασθαι,
ἀλλ' ἐπιτρέψομεν αὐτοὺς ἐν τῷ βαλανείῳ εἰσελθόντας
ἐνδιατρίψασθαι τῷ ἁέρι, δυναμένῳ καὶ διαφορεῖν, καὶ
ἀπὸ τοῦ βάθους ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν τὸ πλῆθος 2) ἐφέλκεται.

Ἀρχεῖ δ' αὐτοῖς μελικράτου διδόναι πόμα. —

1) G. addit: oppositamque curationem adhibendam asserit.
2) Fort. ἐφέλκεσθαι.

Μελίκρατον παρέχει, ἵνα λεπτύνῃ τὸν χυμὸν τὸν ὑποκείμενον καὶ εὖρουν αὐτὸν ποιήσῃ. ἀμέλει τοι καὶ μίγνυσιν 1) αὐτὸν, ὅσα θερμῆς καὶ λεπτυντικῆς ἐστὶ δυνάμεως, οἷον θυμόν, φλισκούνιον, ὕσσωπον, ὀρίγανον.

Ἐπιτήδειον δὲ καὶ ὀξύμελι. —

Καὶ τοῦτο γὰρ οἶδε λεπτύνειν τοὺς χυμοὺς καὶ εἰς ἔκκρισιν προτρέπεσθαι.

Καὶ τὰς ἐφ' ὕστεραις πεπονθυίαις ἐκλυομένας ὡσαύτως ἰᾶσθαι. —

Τὴν αὐτὴν φησι παραλαμβάνειν θεραπείαν ἐπὶ τῶν γινομένων λειποθυμιῶν καὶ διὰ τὰς τῶν ὕστερων ἀναδρομὰς, οἷαν καὶ πὶ τοῦ πλήθους 2) παρέλαβον. δῆλον γὰρ ὅτι καὶ αὐταὶ ἀνέδραμον, σπώμεναι διὰ πλήθος, 3) πληρῶσαν τὰ ἀρτήματα αὐτῶν. φυλάττεσθαι δὲ ἐπὶ τούτων τὴν τοῦ ὀξυμέλιτος χρῆσιν. ὕστεραλγες γὰρ ἐστὶ τοῦτο, φησὶν Ἰπποκράτης, καὶ βλάπτει [οὐ] τὴν βλάβην, οὐ τὴν τυχοῦσαν, τὸ μόριον τοῦτο, νευρωδέστερον ὄν. τὸ γὰρ ὄξος, ξηρὸν καὶ ψυχρὸν ὑπάρχον τὴν κράσιν, ἐναντιοῦται τῇ μήτρᾳ, ὁμοίως κεκραμένη προστιθέμενον, καὶ 4) διπλασιάζον αὐτῆς τὴν δυσκρασίαν.

Δεῖν καὶ τρίβειν σκέλη μᾶλλον ἢ χεῖρας. —

Βουλόμεθα γὰρ ἀνεσπασμένην τὴν μήτραν κατὰγειν· ὥς γε δεῖ τὰ κάτω μόρια τρίβειν, ἵνα τῇδε τὰς ὕλας ἐπισυρόμενοι, καὶ τὴν μήτραν σὺν αὐταῖς εἰς τὸν οἶκεϊον ἐπισπασώμεθα τόπον. τοῦτο δὲ αὐτὸ ποιοῦσι καὶ σικύαι προσαγόμεναι τοῖς βουβῶσιν, ἔλκειν πεφυκῦναι 5) ὠμὸν χυμὸν, ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτὰ τὰ μόρια. καὶ ἄλλως τε καθὼς προεῖρηται, τῇ ῥοπῇ τῶν χυμῶν ἀκολουθεῖ καὶ ἡ μήτρα. πλὴν ἐκεῖνο χρὴ προσδιορίσασθαι, ὅτι τῆς μήτρας καθ' ἓν μόριον αὐτῆς παρεσπασμένης καὶ παρακεκλεισμένης, καὶ κατὰ τὸν ἓνα βουβῶνα θετέον τὴν σικύαν. * 6) προ-

1) Fort. αὐτῷ. 2) παρελάβομεν G. suscepamus. 3) πληρώθηται A. 4) διαπλησιάζον A. 5) οὐ μόνον χυμοὺς G. proponit. 6) Fort. πρὸς ἄνω δ' εἰ τύχει ἀνεσπασμένης. quum vero sursum adacta atque attracta sit G. μὴ om. G.

σαγομένη δὲ τύχη ἀνεσπασμένη, ὥστε δλὴν αὐτὴν ὁμοτίμως ἄνω γενέσθαι, τηνικαῦτα τοῖς δύο μορίοις τὰς σικύας [μὴ] ἐπιβάλλομεν.

Καὶ ταῖς μὲν ῥισὶν ὀσφραντὰ δυσωδέστατα. —

Ἐντεῦθεν ὁρμώμενοί τινες ἐπιχειροῦσι λέγειν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Γαληνὸς φαίνεται δοξάζων, τὴν μήτραν εἶναι ζῶον, καὶ φασιν αὐτῷ ἑαυτὸν ἐναντιοῦσθαι. πανταχοῦ γὰρ ἀπαγορεύει τὸ δόγμα τοῦτο καὶ 1) διαλόγων αὐτό. φαίνεται δὲ οὕτως ὁ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ λέγων· ζῶόν ἐστιν ἐκ τοῦ τινὰ δύναμιν ὀρεκτικὴν ἔχειν τοῦ σπέρματος, 2) οὐκ οὐκ τυχοῦσα, ἀπανταχοῦ ἀλύεται τοῦ σώματος, ἐπιζητοῦσα τὸ ἐραστόν· εἴτα γενομένη ποτὲ περὶ τὸν θώρακα, πνιγμοὺς ἐπιφέρει. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐν τοῖς προλαβοῦσιν ἤδη ἐλέξαμεν. φασὶ δὲ οὗτοι κατὰ τὸν Ἀριστοτελικὸν λόγον, ὅτι ὅσα ἢ τῶν πέντε αἰσθήσεων ἢ τέσσαρα ἢ τριῶν ἢ δύο καὶ μιᾶς αἰσθήσεως μόνῃς μετέχει, ταῦτα λέγει εἶναι ζῶα, καὶ ὅσα μὲν τὴν πρώτην αἴσθησιν ἔχει, καὶ ταῦτα καὶ τὰς λοιπὰς ἀπάσας ἐξ ἀνάγκης κέκτηται. πρώτη δ' ἐστὶν ἡ ὄρασις. 3) ταύτῃ πάντως ἀκούει, καὶ ὀσφραίνεται καὶ γεύεται καὶ ἄπτεται· οὐ μὴν ὅσα ἀκούει, ταῦτα πάντως ὀρεῖ, ἀλλὰ τὰ μὲν τὴν αἴσθησιν τὴν 4) ἀκουστικὴν, τὴν δὲ ὄψιν οὐ πάντως. ἔστι δὲ τινὰ, ἃ οὐδὲ τὴν ἀκουστικὴν ἔχει, ἀλλὰ τὰς μετ' αὐτὴν, ὀσφρησιν καὶ γεῦσιν καὶ τὴν ἀφὴν, τινὰ δὲ τὰς δύο μόνως, ὥσπερ αἱ θαλάττιαι χῆμαι. σπόγγοι δὲ τὴν ἀπτικὴν ἔχουσι μόνῃ. εἰ τοίνυν καὶ ἡ μήτρα τὴν ὀσφραντικὴν ἔχει, δηλονότι ἔχοι ἂν καὶ τὴν 5) γαστέρα, ὥστε καὶ τρεῖς ἔχουσα αἰσθήσεις, κυρίως λέγεσθαι, καὶ εἶναι ζῶον. ὅτι δὲ τὴν ὀσφραντικὴν ἔχει, δῆλον ἐκ τοῦ καὶ αὐτὴν ἀνωτέρω μὲν 6) ἰοῦσαν, ὡς αὐτὸς φησιν ἐν τῷ θώρακι, τῶν δυσωδῶν προσφερομένων ἰωμένην φεύγειν τε καὶ καταλιμπάνειν αὐτὰ, προστρέχειν δὲ τοῖς εὐώδεσι κάτωθεν προσαγομένοις. αὕτη

1) διελέγχει legendum esse arbitratur G. Recte. 2) οὐκ A. 3) Ergo quae hanc habent, omnino etiam audiunt G. Deesse aliquot verba in cod. A. videntur. 4) sc. ἔχει. 5) gustatorium G. γευστικὴν. 6) existens G. ἰοῦσα.

μὲν ἡ τούτων ἀπορία, δριμεῖα 1) δὴ τις οὖσα καὶ οὐκ εὐλύτος· ἡμεῖς δὲ τὴν αὐτὴν ἐπιλυσώμεθα τῷδε τῷ τρόπῳ. χρὴ εἰδέναι, ὅτι εἰ τὴν ὁσφραντικὴν εἶχεν ἡ μήτρα, κάτωθεν ἂν αὐτῶν προσφερομένων ᾗσθάνετο. νῦν δὲ ἄνωθεν προσφέρεται. καὶ πῶς δύναται, διὰ τοσούτων παριόντων μορίων, φέρεσθαι περὶ τὴν μήτραν; ἀλλ' εἴπομεν ἂν ὅτι κατὰ τὸν θώρακα οὕτως 2) αὐτὸν ἀντιλαμβάνεται, ὅπερ ἐν τοῖς προλαβοῦσιν ὑφ' ἡμῶν ἐδείχθη ἀδύνατον. πῶς γὰρ δύναται ἔντερα καὶ γαστέρα καὶ διάφραγμα καὶ τᾶλλα τὰ τῇδε μόρια ὑπερβᾶσα, κατὰ τὸν θώρακα γενέσθαι; λέγομεν τοίνυν, ὅτι ὁ ἐγκέφαλος, αἰσθανόμενος τῶν δυσωδῶν, ἀνιᾶται πρὸς 3) αὐτῶν καὶ συστέλλεται, καὶ σὺν αὐτῷ τὸ ὁσφραντικὸν πνεῦμα· κατὰ τὸ συνεχὲς τῇ ἀνίᾳ ταύτῃ καὶ τὰ λοιπὰ μόρια συστελλόμενα, οὕτω τῇ συστολῇ ταύτῃ ὠθεῖται, καὶ οἷον ἐκθλίβει τε καὶ ἀπελαύνει καὶ κατωτέρω τὴν μήτραν προτρέπεται. ἀλλ' εἴποι τις ἂν, τί δήποτε μὴ προσάγομεν ἄλλα τινὰ θερμὰ καὶ δυσώδη; καὶ λέγομεν, ὅτι μάλιστα τούτοις τοῖς 4) εἶδεσι τὰ κύρια τῶν μορίων φυσικῶς χαίρουσιν, ἐπειδὴ σὺν τῷ θερμαίνειν ἔχει τινὰ καὶ συμπεπτικὴν δύναμιν, πεφυκυῖαν ἐγείρειν καὶ τῇ λεπτομερείᾳ τῇ ἐν αὐτοῖς ἐκθεραπεύειν τε καὶ ἐκνοσηλεύειν πάθῃ.

Καὶ ψυχρὸν ὕδωρ τοῖς διακαιομένοις τὸν στόμαχον. —

Ἐν καιρῷ φησιν, εἰ μὴ τὸ μόριον ἀσθενὲς ὑπάρχει, μήτε φλεγμονὴ κατὰ τι τῶν κυρίων, μηδὲ ἀπεπτον πληθὺς χυμῶν. ταύταις γὰρ ἀπάσαις ταῖς διαθέσεσιν οἱ μειρίως λυμαίνεται.

5) Ὁρίνησι δὲ μεγάλως τοὺς τοιούτους στομάχους καὶ ἡ τῶν ἀκρωτηρίων τρίψις. —

Ὅσοι δὲ μοχθηρῶν χυμῶν δακνόντων τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ἐκλύονται. —

Ἐπειδὴ καὶ μοχθηρία χυμοῦ δηλητηριώδει τινὲ ποιότητι προσκαθημένη τῷ στόματι τῆς γαστρὸς, ἐπάγει λει-

1) δέ τε οὖσαν A. 2) Fort. αὐτὰ ea G. 3) αὐτὸν A. 4) εἶδεσι A. suavibus G. ἡδέσι. 5) Gadald. ad haec verba scholion addit,

ποθυμίαν. χρὴ πρῶτον μὲν τοῦτο κατακεραστικῶς τρόπον ποιῆσαι πραϋτέραν. καὶ τοῦτο ποιήσει τὸ θερμὸν ὕδωρ, κατακιρνῶν μὲν ὡς ὕδωρ, ὡς δὲ θερμὸν διαλύον καὶ διαχέον, ὥστε εὐκριτον ποιήσεται. προσήκει διδόναι καὶ ὑδρέλαιον, ἵνα τῇ ἀπὸ τοῦ ἐλαίου ἄσῃ κινήσαντες ἔμετον, κενώσωμεν τὸ λυποῦν αἷτιον.

Εἰ δὲ δυσεμεῖς εἶεν, θάλπειν χρὴ πρότερον. —

1) Εἰ μὴ δύναιτο, φησὶν, ἡμεῖν, τῶν χυμῶν ἔτι παχέων ὄντων καὶ μὴ δυναμένων ἐτοίμως ἀνενεχθῆναι, χρὴ ἐπὶ τῶν τοιούτων 2) θαλπόντων τὸν στόμαχον διαλύειν τε αὐτοὺς καὶ εἰς ἔκκρισιν ἐπιτηδείους ποιεῖν. θάλπειν δὲ καὶ τὰ κῶλα, ἐπειδὴ πέφυκε τὸ στόμα τῆς γαστρὸς τούτοις θερμαινομένοις συνθερμαίνεσθαι. εἴποι δ' ἂν ὅτι καὶ μέρος τῆς ὕλης ἐπὶ τὰ κῶλα προσκαλεσάμενοι, δώσωμεν τῇ ἀποκριτικῇ δυνάμει τὸ λοιπὸν ῥαδίως ἀπώσασθαι.

Εἴωθε δὲ πολλάκις τὸ ἔλαιον οὐκ εἰς ἔμετον μόνον ὀρμᾶν. —

Τοῦτο ποιεῖ διὰ τὴν ἐπιμιξίαν τῶν ἄλλων τῇ 3) δήξει διανιστάντων τὴν ἀποκριτικὴν δυνάμιν καὶ τῇ λεπτομερείᾳ τρεπομένων τὰς κρίσεις.

Μάλιστα δὲ τοῖς προσθέτοις βαλάνοις τοῦτο πειραῖσθαι δορᾶν. —

Πρόσθετα καλεῖται τὰ ὑπὸ τῶν ἱατρῶν σκευαζόμενα 4) βαλάνια μετρίως ἐρεθίζειν δυνάμενα. φεύγει δὲ ἐπὶ τούτων τὴν τῶν ἐνετῆρων χρῆσιν, εἰδὼς ὅτι ἐκ τούτων ἀναπέμπεται τις αἰὲ μοχθηρὰ ποιότης περὶ τὸν στόμαχον, καὶ κακοῖ αὐτόν. ἀμέλει ἐφ' ᾧ ἐστὶν ἀσθενὴς ὁ στόμαχος, 5) μέλλοντες ἐνετῆρι κεκοῖσθαι, πρῶτον παρέ-

quod A. omisit: Quoniam calefactus stomachus a toto corpore in se ipsum excrementa attrahit: ob id recalefacere jubet artus, ut illuc materias alliciat stomachumque ipsum liberum constituat.

1) εἰ μὴ om. A. 2) Fort. θαλπόντα. 3) δόξη A. mordicatione G. Fort. προτρεπομένων. 4) βαλανεία A. φεύγειν A. 5) μέλλοντιος A.

χομεν εὐκρατον ὕδωρ πίνειν, ἵνα τοῦτο πρὸ πάντων τῶν ἀπὸ τοῦ 1) κλύσματος ποιότητι μὴ συγχωρῇ αὐτῇ ἀμέσως ὀμιλεῖν τῷ στομάχῳ. νῦν δὲ καὶ μᾶλλον εὐκαιρον φεύγειν τοὺς ἐνετῆρας, ἐπειδὴ ὑπόκειται ἡ λειποθυμία γενομένη ἐπὶ μοχθηρᾷ ποιότητι χυμῶν καὶ δέος ἐστὶ, μὴ διπλασιασθῇ αὕτη ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ κλύσματος ἀναθυμιάσεως ποιότητος.

Φλέγματος δὲ πολλοῦ καὶ ψυχροῦ κατὰ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ἡθροισμένου, καταντλεῖν μὲν ἐπὶ πλεῖστον. —

2) Τῷ μὲν ἐλαίῳ καταιονῶν τούτους, τὸ δὲ τῇ αὐτῷ θερμότητι χαλάσαν καὶ χέαν τὸν χυμὸν, εὐρωότερα ἐργάσεται. προσπλέκει δὲ καὶ ἀψινθίου, ἵνα τὸ στόμα τῆς γαστρὸς, αἰεὶ δεόμενον τονοῦσθαι, καὶ ἐκ τούτου φιλάξῃ τὸν τόνον.

Τοῖς δὲ διὰ μέγεθος φλεγμονῆς ἢ διὰ κακοήθειαν σφοδρὰ πυρετοῦ λειποθυμοῦντας. —

Ἡ φλεγμονὴ πολλάκις μὲν ἐν κυρίῳ μορίῳ γινομένη ποιεῖ τὴν λειποθυμίαν. πολλάκις καὶ ἐν ἀκύρῳ γένηται τόπῳ, διὰ τὸ οἰκεῖον μέγεθος ἀμετρίαν ὀδύνης ἐπάγουσα διαλύει τὸν κάμνοντα καὶ λειποθυμίαν ποιεῖ. ἀλλὰ μὴ καὶ πυρετοὶ κακοήθεις εἰσὶν, ὅτε συνεισβάλλουσιν ἐὰν τοῖς ἔχουσι λειποθυμίαν, ἥτις γίνεται τῷ λόγῳ τοῦ συσφίγγειν τοὺς χυμοὺς πάντας εἰς τὸ βάθος καὶ καταπνίγειν τὴν δύναμιν. χρὴ τοίνυν ἐπὶ τούτων τὰ κῶλα τρίβειν καὶ θάλπειν καὶ διαδεῖν, ἵνα διὰ τούτων ἀπάντων ἀπὸ τοῦ βάθους ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν τὴν ὕλην ἐπισυρῶμεθα.

Ἐγρηγορέναι τε κελεύων.

Ὅτι κατὰ τοὺς ὕπνους εἰς τὸ βάθος ἀυλίζονται πάντες οἱ χυμοὶ, ἔστι γε καὶ ἐξ ἄλλων πιστώσασθαι πολλῶν μᾶλλον δὲ ἐκ τοῦ καθεύδοντος τὴν ἐπιφάνειαν περιψυχεσθαι, ὥς καὶ πλειόνων τηρικαῦτα δεῖσθαι περιβλημάτων, ἢ εἰ ἐγρηγορότερος ἐτύγχανον. τούτου τοίνυν δειχθέντος

1) κλύματος A. a clystere G. 2) G. asteriscum praefixit. For ἐργάσεται.

τος, ἐξ ἀνάγκης ἢ σύρροια 1) διπλασιασθεῖσα κατὰ τὸ βάθος ἐκ τε τῶν ὕπνων καὶ τῆς τοῦ παροξυσμοῦ εἰσβολῆς τῷ πλήθει καταπνίξει τὴν φύσιν. διὸ κάλλιστόν ἐστιν, ἐξεγείρειν αὐτοὺς 2) νύπτοντας καὶ ἐγρηγορότας παρασκευάζοντας.

Καὶ σιτίου δὲ παντὸς ἀπέχεσθαι καὶ πόματος. —

Καὶ τοῦτο εἰκότως. οὐ γὰρ ἐγεγόνει φλεγμονῆς μέγεθος οὐδὲ κακοήθους πυρετός, εἰ μὴ πλήθος ἄμετρον ὑπῆρχε χυμῶν, ἐφ' ᾧ τρέφειν ἀλογώτατον, αὐξάνσης αἰεὶ τῆς τροφῆς τὴν τῶν χυμῶν περιουσίαν.

Καὶ τοὺς διὰ ξηρότητα δὲ συγκοπτομένους ἐν ταῖς τῶν παροξυσμῶν ἀρχαῖς. —

Περὶ τῶν θερμότερων καὶ ξηροτέρων κράσεων πάσας τὰς αἰτίας μεμαθήκαμεν ἐν τῇ θεραπευτικῇ μεθόδῳ, τελώτερον περὶ τούτου θεωρίαν ἐν ἐκείνοις ἀποδεδωκότος τοῦ συγγραφέως. ὅτι δὲ καὶ λειποθυμοῦσί τινες ἐξ αὐτῶν, ἐν ἐκείνοις εἴρηται, καὶ νῦν οὐδὲν ἥττον λέγεται. διπλασιασθεῖσα γὰρ ξηρότης ὑπὸ τε τῆς κράσεως τῆς φυσικῆς τοῦ κάμνοντος καὶ τῆς τοῦ πυρετοῦ δυσκρασίας, καταβάλλει τὴν δύναμιν. χρή τοίνυν αὐτοῖς παρέχειν τροφήν ὑγραίνουσάν τε ἅμα καὶ δυναμένην παραμυθεῖσθαι τε καὶ κατασβεννύνειν πολὺν αὐχμόν. ποιεῖν δὲ τοῦτο ἐνίοτε μὲν πρὸ δύο ἢ τριῶν ὥρων τῆς τοῦ παροξυσμοῦ εἰσβολῆς, πολλάκις καὶ κατὰ αὐτὴν τὴν ἀρχήν. τοῦτο γὰρ ἐστὶ μάλιστα τὸ τοῦ Γαληνοῦ εὑρημα, ἐφ' ᾧ καὶ μεγάλα σεμνύνεται, μηδενὸς τῶν πρὸ αὐτοῦ τὸ τοιοῦτον ἀποφνημαμένου, ἀλλὰ καὶ Ἱπποκράτους ἀπαγορεύοντος· τοὺς δὲ παροξυσμοὺς ὑποστέλλεσθαι χρή· τὸ προστιθέναι γὰρ βλάβη. κελεύει δὲ τοῦτο μετὰ τὴν τροφήν, κρατεῖσθαι τοὺς τε πόδας καὶ τὰς χεῖρας, εἰδὼς ὅτι πολλὴν ἔχει κοινωνίαν ταῦτα πρὸς τὸν στόμαχον, ὥστε καὶ θερμαινομένοις αὐτοῖς ἐκεῖνον συνθερμαίνεσθαι, καὶ πέττειν τὴν 3) προσε-

1) διαπλασθεῖσα A. duplicata G. 2) sobrios G. νήφοντας.
3) Pro προσενεχθεῖσαν.

μεγκαμένην τροφήν, καὶ ταχέως ἀποπέμπειν ἐπὶ τὸ ἥπαρ καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα.

Μετρίας δὲ τῆς συγκοπῆς προσδοκωμένης, οὐδ' οἶνον δεῖ.—

Εἰ μεγάλην ἔσσεσθαι προσδοκῶμεν τὴν λειποθυμίαν, κάλλιον αὐτοῖς παρασχεῖν οἶνον ἢ μετὰ χόνδρου ἢ μετὰ ἄρτου· 1) τὸν μὲν οἶνον οὐκέτι δώσομεν, μίξομεν δὲ τῷ χόνδρῳ τὸν ἄρτον μετὰ τῶν στυφουσῶν ὀπωρῶν 2) τινος. αὗται μὲν 3) τῇ ὑγρότητι τὴν ξηρότητα παραμυθῆσονται, τῇ δὲ στύψει τὴν δύναμιν ῥώσουσιν, ἐφ' οἷς δηλονότι τοῦ παροξυσμοῦ εὐφορώτερον εἰσβάλλοντος, ὥστε μὴ λειποθυμίαν ἐπάγειν, ἢ 4) λοιπὸν ταῖς μὲν τροφαῖς ταῖς εἰρημέναις κεχοῆσθαι, μηκέτι δὲ 5) αὐταῖς προσπλέκειν τὰς ὀπώρας, ἐπειδὴ συνήγαγέ τις ἐξ αὐτῶν μοχθηρὰ κακοχυμία, δυναμένη τοὺς πυρετοὺς ἐπανξάνειν τε καὶ διπλασιάζειν.

Ταῦτα μὲν δὴ πράττειν, εἰ προγνοίης τὸ μέλλον ἔσσεσθαι. —

Κάλλιον μὲν ἔστι τὸν ἐσόμενον προεωρακότας χειμῶνα προπαρασκευάσασθαι τε πρὸς αὐτὸν καὶ τὸ σῶμα δυσπαθὲς ἀπεργάσασθαι, ὥς μὴ ῥᾶον εἶξαι τῷ προσδοκωμένῳ συμπτώματι. τοῦτο δὲ γενήσεται διὰ τῆς εἰρημένης ἀγωγῆς. εἰ δὲ ἐν αὐτῷ γενώμεθα τῷ κινδύνῳ, ἢ τῇ κατὰ τὸν θερμὸν οἶνον παρέχειν, ἵνα τῷ τάχει τῆς ἀναδόσεως θρέψῃ τε καὶ ῥώσῃ τὰς δυνάμεις ἀπάσας. προσπλέξομεν δὲ καὶ τῷ οἶνῳ μικρὸν τι χόνδρου ἢ ἄρτου, ἵνα τὴν τροφήν ἐδραιωτέραν ποιήσωμεν. ὁ γὰρ οἶνος, ὥσπερ τάχιστα τρέφει, οὕτω καὶ θᾶπτον διαφορεῖται, καὶ διὰ τοῦτο προσπλέκομεν αὐτῷ τὰ εἰρημένα, τὴν τῆς τροφῆς κάθεξιν ἀσφαλεστέραν τε καὶ χρονιωτέραν μηχανώμενοι.

Γνωριοῦμεν δὲ τὰς τοιαύτας ἐμφράξεις ταῖς τ' ἄλλαις ἀνωμαλίαις τῶν σφυγμῶν. —

1) si vero mediocrem G. addit secundum Galeni verba. εἰ δὲ μετρίαν. 2) τινος A. 3) τὰ ὑγρότητα A. humiditate G. 4) λείπον A. 5) αὐτοὺς A. Fort. συνάγεται.

Τοῦτο διαγνωστικὸν ἐν τῷ μέσῳ κατέσπειρε θεώρημα, πολλῆς ἀληθείας ἐχόμενον. γίνονται γὰρ ἐπὶ ταῖς ἐμφράξεσι πᾶσαι μὲν ἀνωμαλῖαι, μάλιστα δὲ ὅσαι δυνάμεώς εἰσιν οἰκείας. τοῖς γὰρ 1) ἐμφράξασιν αἰτίοις ἢ δύνამις ἐπικειμένη, καὶ ποτε μὲν νικῶσα, ποτὲ δὲ νικωμένη, εἰ μὲν νικηθεῖη, μικρόν τε καὶ ἀμυδρόν 2) ἐργάζεται τὸν σφυγμόν· εἰ δὲ νικήσαι, μέγαν τε καὶ σφοδρόν. καὶ τοῦτο πολλάκις γεγόμενον ἀνώμαλον ἐν πλείοσι πληγαῖς ποιῇσει τὴν τῆς ἀρτηρίας κίνησιν. σκοπεῖν δὲ χρὴ, μὴ πληθωρικὴ παρεῖη διάθεσις. ἔστι γὰρ ἡ εἰρημένη ἀνωμαλία καὶ ταύτης κοινὴ. διακρίνομεν δ' αὐτὴν δηλονότι τοῖς ἤδη παραδεδομένοις ἡμῖν περὶ πλήθους σημείοις.

Γίνονται δὲ καὶ διαλείποντες ἐπὶ ταῖς μεγάλαις τῶν τοιούτων διαθέσεων. —

Ὅτι μὲν διαλείπων ἔστι σφυγμός, ὅταν, προσδοκωμένης κινήσεως, ἡσυχία γένηται, φθάσαντες ἤδη * 3) τὰ τὸ περὶ σφυγμῶν βιβλίον εἰρημένα. ἐνδέχεται δὲ τοῦτο λαβεῖν ὡς κοινὸν τῆς ἐμφράξεως καὶ πλήθους, ἐπειδὴ ἐφ' ἑκατέρου τούτων ἡ δύναμις ἀσθενοῦσα, καὶ οἷον ἐξασθενήσασα πρὸς τὴν τῆς ἀρτηρίας κίνησιν, διαναπαύσασθαι σπουδάζει καὶ διαλείποντα ποιεῖ τὸν σφυγμόν. ἐνδέχεται δὲ αὐτὸν νοῆσαι καὶ ὡς διακριτικὸν τῆς τε 4) πληρωτικῆς διαθέσεως καὶ τῆς ἐμφράξεως, ἐπειδὴ μᾶλλον οἱ διαλείποντες ἐπὶ τῆς πληθώρας γίνονται, ὡς ἂν καὶ μᾶλλον τῆς ἐμφράξεως βαρύνσης τὴν δύναμιν, εἴ γε ἡ μὲν ἐμφραξις ἐν ἐνὶ μορίῳ περιέχεται, τὸ δὲ πλήθος ἐν ὅλῳ τῷ σώματι περινοστοῦν ὅλην καταβάλλει τὴν δύναμιν.

Ἀπόχρη δὲ τούτοις ἐν μὲν τῷ παραντίκῳ τοῖς ὁσφραντικοῖς ἀνακτῆσασθαι. —

Ἐπειδὴ, τῶν παρὰ φύσιν ὑγρῶν κενουμένων ἐν τε ταῖς ὑδερικαῖς παρακεντήσεσι καὶ ταῖς τῶν 5) ἀποστη-

1) ἐμφράξεσιν Α. 2) ἐργάσεται Α. 3) jam in libro de pulsibus diximus G. Fort. ἐν τῷ π. σφ. βιβλίῳ εἰρήκαμεν. 4) Fort. πληθωρικῆς. 5) ἀπὸ στομάτων Α.

μάτων 1) λειποθυμίαις, καὶ σὺν τοῖς ἀχρήστοις, πολὺν ἐκκρίνεσθαι ζωτικὸν τόνον. χρὴ τούτους, ἐν αὐτῇ μὲν λειποθυμίᾳ ἔτι ὄντας, ὁσφρητικοῖς ἀνακτιᾶσθαι, 2) τὰ εὗρισκόμενα κατὰ καιρὸν αὐτοῖς, οἷον ῥόδα ἢ κρίνα, ἢ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν λωτάρια. καὶ χρὴ γινώσκειν ὅτι καὶ τοῦτο κάλλιστα τοῖς παλαιοῖς εἴρηται, ὅτι τοῦ ἡμετέρου σώματος ἐκ τριῶν οὐσιῶν συγκειμένου, τῆς τε ὑγρᾶς καὶ τῆς στερεᾶς καὶ τῆς ἀερώδους, ἐκάστη τούτων ἐκ τοῦ αὐτῆς ὑγιοῦς τε καὶ οἰκείου τρέφεται, τὰ μὲν στερεὰ διὰ τῆς στερεᾶς τροφῆς, τὰ δ' ὑγρά τῇ τῶν πομάτων προσθήκῃ, τὰ δὲ πνεύματα διὰ τῆς τοῦ ἀέρος εἰσφορᾶς. καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ Ἰπποκράτης ἔφασκεν, ἴσχοντα, ἰσχόμενα καὶ ἐνορμῶντα, καὶ ἄλλως· πνεύματος τροφή, ῥίνες, στόμα, βρόγχος. ἀναπνεῖ γὰρ ἡ μὲν καρδία διὰ στόματος καὶ ῥινὸς, ἐγκέφαλος δὲ, ἐπειδὴ καὶ οὗτος ἐδείχθη ἀναπνοῇ χρώμενος, διὰ μυκτήρων μόνον. κἀντεῦθεν ἡ προσθήκη τοῦ 3) αἵματος αὖξει τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ἀερῶδες ὑπάρχον. διὰ τοῦτο τοίνυν τὰ ὁσφραντικὰ τοῖς μυκτήρσι προσάγομεν, ἵνα οἱ ἐξ αὐτῶν ἀπορρέοντες ἀτμοὶ, λεπτομερεῖς τε ὄντες καὶ ἐπιτήδαιοι εἰς πνεύματος ἀρίστου οὐσίαν μεταβληθῇναι, ἀντὶ τοῦ διαφορηθέντος ζωτικοῦ πνεύματος ἀντεισάγωσιν. ἄλλως δὲ καὶ τῇ στυψῇ δύνανται συνάγειν τε καὶ σφίγγειν τὸ ἐν ἡμῖν πνεῦμα, ὥστε κατὰ μὲν τὴν οὐσίαν τὴν ἑαυτῶν αὐτίκα τὸ πνεῦμα τρέφουσι, κατὰ δὲ τὴν στυπτικὴν ποιότητα διαλύεσθαι * 4) μὲν χωροῦν τε, ἀποκλείουσί τε καὶ τονοῦσι, καὶ ῥωμαλεωτέραν ἐργάζονται. ταῦτα μὲν οὖν ἐν αὐτῇ τῇ λειποθυμίᾳ δεῖ προσάγειν. ὕστερον δὲ, ταύτης πεπαυμένης, τροφαῖς εὐπέπτοις ἀναγκαῖόν ἐστι τὴν διαπεφορημένην ἀναλαμβάνειν δύναμιν, ῥοφήματα διὰ χόνδρου οἴνω μεμιγμένῳ προσάγοντες, καὶ ὅσα τῆς ὁμοίας ἐστὶ δυνάμεως.

Εἰ δὲ καὶ διὰ λύπην ἢ χαρὰν ἢ φόβον ἢ θυμὸν ἢ ἔκπληξιν ἐκλυθεῖεν. —

1) abscessuum ruptionibus sectionibusve G. πολλήν A. 2) Fort. τοῖς εὗρισκ. 3) πνεύματος G. judicat esse legendum. 4) μὲν superscripto μὴ. Locus vitiosus. eos, qui dissolvi periclitantur G. Fort. legit τοὺς κινδυνεύοντας.

Ἐπὶ τῶν ψυχικῶν παθῶν ἡ λειποθυμία γίνεται, ἢ διαφορηθέντος τοῦ ζωτικοῦ τόνου, ὡς ἐπὶ τῶν θυμουμένων τε καὶ ἀθρόως ἡδομένων, ἢ καταπνιγέντος τε καὶ καταψυχθέντος, ὡς ἐπὶ τῶν λυπουμένων τε καὶ φοβουμένων, ἢ ἀπὸ πατάγου, ὃ συμβαίνει ἀπὸ τῶν ἀθρόως ἐντυχόντων τινὶ τῶν φοβερῶν. ἀποπαγέντων γὰρ αὐτῶν, οἷον ἀκίνητον μένει τὸ πνεῦμα, μὴ δυνάμενον μηκέτι φέρεσθαι ἢ ἐντὸς, ὡς ἐπὶ τοῦ 1) φόβου τε καὶ λύπης, ἢ ἐκτὸς, ὡς ἐπὶ τοῦ θυμοῦ τε καὶ τῆς ἡδονῆς. ἐπὶ τούτων γοῦν, ἐπειδὴ πανταχόθεν, εἴτε πιλούμενον εἴτε χεόμενον, ἐλλείπει τὸ πνεῦμα, κάλλιον ἐστὶ τοῖς ὀσφραντιτοῖς αὐτοὺς ἀνακτῆσασθαι, διὰ τὴν εἰρημένην περὶ αὐτῶν αἰτίαν· ἐμεῖν δὲ πάντας ἀναγκάζειν 2) τοὺς μὲν ἐπὶ τῇ ἡδονῇ, ἵνα ἀντισπᾶσωμεν καὶ ἔνδον τὴν φύσιν προσκαλεσώμεθα, καὶ συγχωρήσωμεν αὐτὴν διὰ τῆς ἐπιφανείας 3) ἐκρεῖν· τοὺς δ' ἐπὶ λύπῃ, ἵνα κενώσωμεν τὸ περιεχόμενον ἐν τῷ στόματι τῆς γαστρὸς, ἀπὸ τῆς συννεύσεως τῶν χυμῶν πληρωθέντι. τὰ αὐτὰ χρὴ νοεῖν ἐπὶ τε τοῦ θυμοῦ καὶ φόβου. καὶ γὰρ καὶ ὁ θυμὸς ὁμοίως τοῖς ἡδομένοις ἐπιφέρει 4) τὸν θάνατον, διὰ τῶν ἐκτὸς παρασυλῶν τὴν δύναμιν, καὶ ὁ φόβος παραπλησίως τῇ λύπῃ, εἰς τὸ βάθος συνάγων τὴν φύσιν, ἄλλως τε διὰ τοὺς ἐκπληξιν ὑπομείναντας, ὃ ἔμετος οὐδὲν τῶν εἰρημένων ποιῶν, 5) οἷα καὶ ἀνακαλεῖται τὴν δύναμιν, νύττων τε αὐτὴν καὶ ἐρεθίζων, καὶ οἷον ἐξ ὕπνου βαθέως ἐγείρων.

Αἱ δὲ ἐπὶ τοῖς κωλικοῖς πάθεσιν ἢ τοῖς εἰλεοῖς ἢ τινὶ τῶν οὕτω μεγάλας ἐπιφερόντων ὀδύνας ἐπόμεναι λειποθυμίαι. —

Ἡ μὲν κωλικὴ διάθεσις γίνεται, φλέγματος ἐν τῷ κόλπῳ περιεχομένου μεταξὺ τῶν δύο τοῦ ἐντέρου χιτῶ-

1) G. in mg. ἀπὸ παγάτου. Gad. legere se velle dicit ἀποπαγέντος. Equidem nihil video in hoc loco esse mutandum, quamvis saepissime in hoc vitiosissimo unicoque codice textum mutare fuerim coactus, cui necessitati variae meae lectiones erunt argumento. 2) φόβου G. 3) τοῖς A. 4) ἐρεῖν A. 5) Gad. emendat τὴν λειποθυμίαν. 6) οἷα καὶ delenda censet et post δύναμιν addendum ἀλλὰ G. Gadaldino non assentior; credo tamen, locum medela egere.

νων, ὅπερ ἂν λυόμενον καὶ διατεῖνον στρόφους τε ἐμποιῇ καὶ ἀμέτρους ὁδύνας, καὶ ταύτη λειποθυμίαν ἐπιφέρει. τοῦτο δὲ, φησὶ, γίνεται καὶ ὑπὸ φλεγμονῆς, ἀπολαβούσης τὰ ἔντερα καὶ οὐκέτι συγχωρούσης τῇ κόπρῳ τὴν συνήθη ὁδὸν φέρεσθαι. ἀμέλει καὶ ἐπὶ τῶν ὀλεθρίων εἰλεῶν ἔστιν ἰδεῖν καὶ κόπρον 1) ἐπομένην. γίνονται δὲ ἐπὶ τούτων στρόφοι τε καὶ ἀμετρος ὁδύνη. χρὴ τοίνυν ἐπὶ τούτων ἀμφοτέρων, εἰ μὲν ἀσθενὴς ἢ δύναμις ὑπόκειται, καὶ τὴν τῆς ὁδύνης ἀμετρίαν μὴ φέρουσα διαλύοιτο πρὸς αὐτῆς, τοῖς ναρκωτικοῖς χρῆσθαι, ἃ τὴν ὁδύνην παύει, οὔτι τὴν διάθεσιν ἀνελεῖν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκ τῆς ψύξεως τῶν βοηθημάτων τούτων εἰκὸς ἔστι δύσκρατον τὸν τόπον γεγονότα πάλιν ἐπηρεάζεσθαι, διὰ τὴν ἐκ τῆς δυσκρασίας αὐτῇ προσγενομένην ἀσθένειαν, ἄμεινόν ἔστι μετὰ τὴν τῆς ὁδύνης παῦσιν τοῖς θερμαίνουσι καὶ κατασυγκρίνειν δυναμένοις ἀνασκευάσαι καὶ ἐκμοχλεῦσαι τοῦ μορίου τὸ πάθος. 2) οἷον οὖν μὴ ἐχρήσαντο τούτοις, εἰς ὕστερον οἱ τοιοῦτοι αἰτιοὶ γεγόνاسι τοῦ συνεχέστερον ῥευματίζεσθαι τὸ κῶλον. χρὴ δὲ ἐπ' αὐτῶν καὶ τρίβειν τὰ σκέλη καὶ τὰς χεῖρας, ἵνα ἀπὸ τοῦ βάθους ἐπὶ τὰ ἐκτὸς προτρεπώμεθα τὰς ὕλας.

Ἡ δ' ἐξ ἥπατος μὲν ὀρμωμένη, θρεπτικὴ δ' ὀνομαζομένη, ταῖς αἱματώδεσι διαχωρήσει. —

Ἐν τι τῶν κατὰ τὸ ἥπαρ γινομένων παθῶν ἔστιν ἡ καλουμένη ἀτονία, ἥτις ἐπὶ ψύξει γίνεται τοῦ ἥπατος, χωρὶς ὅγκου τινός. αὕτη δὲ ἡμῖν γνωρίζεται ἐκ τῶν διαχωρήσεων. ἐκκρίνεται γὰρ ἐπὶ τούτων πρῶτον μὲν ὕδατώδη τὰ διαχωρήματα, πλύμασι κρεῶν νεοσφαγῶν ὅμοια, ὕστερον δὲ παχέα καὶ τοῦτο εἰκότως. ἐπειδὴ γὰρ ἀτονεῖ τὸ ἥπαρ, οὐκέτι τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν ἀμέμπτως ἐπιτελεῖ, καὶ οὐκέτι ἐκ τούτου αἱματοποιήσει τελέως ἢ οὐχὶ ἡμίπεπτον αὐτὸν ποιήσασα, ἀφίησιν ὀρῶδες τε καὶ ὕδατώδη, καὶ μόνον τὸ τοῦ αἵματος ἔχον χρῶμα. ὕστερον δὲ, ἐπειδὴ τοῦ χυμοῦ μέρος παχύτερον ὃν οὐκ ἐκκρίνεται, ἀλλ' ἐναπομένει κατὰ τὸ ἥπαρ, τῷ χρόνῳ 3) τούτου ση-

1) evomi G. ἐμουμένην. 2) Fort. οἱ μὲν. 3) τοῦ τε A.

πορένου τε καὶ ὑπεροπτιωμένου, πυρετούς τε ἐπάγει, καὶ πολὺν γεγονὸς ἐκ τῆς κατὰ βραχὺ συναγωγῆς ἐκκρίνεται, τῇ τοῦ ἐλαίου τρυγὶ παραπλήσιον, ἣν ἀμόργην ὀνομάζουσιν.

Οἷον εἴ τις ἀλγοίῃ τὴν κεφαλὴν, εἰ μὲν ἀσώδης εἴη καὶ καρδιώττοι. —

Ἐπειδὴ κεφαλῆς ἄλγημα σύμπτωμά ἐστι, καὶ πολλάκις ἰσχυρὸν γενόμενον πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἅπασαν ἐπιστρέφει τέχνην, φέρε καὶ τούτου παραδῶμεν τὴν θεραπείαν, ζητήσαντες αὐτοῦ πρότερον τὴν ποιητικὴν αἰτίαν, καὶ οὕτω πρὸς ἐκείνην ἀρμοσάμενοι. γίνεται γὰρ οὐ κατ' ἓνα τρόπον, ἀλλὰ πολλαχῶς, ἥτοι κατὰ ἰδιοπάθειαν, 1) ἢ ὑπὸ πλήθους ἢ ὑπὸ ποιότητος δριμείας καὶ δακνῶδους, ἢ ὑπὸ πολλῶν ἀτμῶν ἢ ὑπὸ φλεγμονῆς. εἰ μὲν οὖν κατὰ συμπάθειαν κεφαλαλγία γένοιτο, τοῦ στομάχου πολλάκις ἢ γαστρὸς ἀναθυμιάσεις ἐκ αὐτὴν πεμπόντων, ἐκείνην κενώσαντες συνθεραπεύομεν καὶ τὴν κεφαλὴν. κενούμεν δ' ἐξ αὐτῶν ἢ φλέγμα ἢ χολήν. καὶ εἰ μὲν φλέγμα, 2) διὰ τῆς ἄσης, ἥτις 3) ὑγρότητα σηπεδονώδη πέφυκεν ἔσεσθαι. εἰ δὲ εἴη χολή, δηλοῦται διὰ τοῦ καρδιωγμοῦ· καρδιωγμὸς δὲ ἐστὶν ἡ τοῦ στόματος τῆς γαστρὸς ὁδὴν τε καὶ δῆξις. καρδίαν γὰρ ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς, ὥς ἂν εἰς συμπάθειαν ἄγον τὴν καρδίαν. οὕτω μὲν οὖν, εἰ συμπαθεὶ ἢ κεφαλῇ· εἰ δὲ ἴδιον ἔχει πάθος, τοῖσδε χρὴ διακρίνειν. εἰ μὲν γὰρ εἴη πλήθος, βάρος ἐστὶ καὶ διάτασις· εἰ δὲ πνεῦμα πολὺν, διάτασις μὲν, οὐ μὴν βάρος· εἰ δὲ φλεγμονή, διάτασις τε καὶ βάρος, ἀλλὰ σφυγματώδης ὁδὴν τοῦ τε πλήθους καὶ τοῦ πνεύματος αὐτὴν διορίζουσα. εἰ δὲ ποιότης εἴη μόνη, οὔτε βάρος οὔτε τάσις ἐστὶν οὔτε σφυγματώδης ὁδὴν, ἀλλὰ δῆξις μόνη. 4) εἰ δὲ ποιότης αὐτῇ περιέχεται, ποτὲ μὲν ἐνοχλεῖ, οὐ τῷ πλήθει λυποῦσα, ἀλλὰ τῇ δριμύτητι, ποτὲ δὲ ἐν ἀτμοῖς ἢ πνεύμασι δακνωδεστέροις τὴν φύσιν.

1) ἢ κατὰ συμπάθειαν, καὶ εἰ καὶ ἰδιοπάθειαν G. addenda esse suspicatur. 2) Fort. om. δηλοῦται. 3) διὰ addam. 4) G. emendat: ἢ δὲ π. αὐτῇ — μὲν ἐν χυμοῖς οὐ. — Mihi bene verba se habere videatur.

χρὴ τοίνυν διεγνωκόσι τὴν ποιοῦσαν αἰτίαν καὶ πρὸς αὐτὴν ἁρμοσαμένην τὴν τῆς κεφαλαλγίας ποιεῖσθαι θεραπείαν.

Τὴν δ' ἐπ' ἀσθενείᾳ τοῦ μορίου τὸ μὲν πάντα τοῦ σώματος ἀντισπᾶν. —

Ἐπειδὴ τρία τῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν φερομένων ρευμάτων ἐστὶν αἰτία, πλῆθος τε περιεχόμενον ἐν τῷ παντὶ σώματι καὶ πυρετὸς θερμότητος διαλύων καὶ χέων τοὺς χυμοὺς εἰς ἀτμοὺς, καὶ πέμπων παρ' αὐτὴν ἀναθυμιάσεις, εἴτε κατὰ τὴν τῆς κεφαλῆς ἀσθένειαν κατὰ πρώτην γενομένη φύσιν, 1)* εἴτε ὕστερον ἔκ τινος 2) πλημμεληθεὶς ἐπίκρητος ἀποτελεσθεῖσα. τὴν μὲν ἐπὶ τῷ πλήθει νῦν οὐκ ἀξιοῖ 3) θεραπείαν, ἐτοίμως θεραπεύεσθαι δυναμένην διὰ τῶν τὸ πλῆθος κενούντων βοηθημάτων· τὰς δὲ λοιπὰς δύο προχειρίζεται, καὶ πρότερόν γε τὴν ἐπὶ τῇ ἀσθενείᾳ. πέφυκε γὰρ αἰ πάντως ἀρρώστια τόπου, ρευμάτων εἰς ἑαυτὴν ἐπισπαστικὴ γίνεσθαι. χρὴ τοίνυν διττὴν ποιεῖσθαι τὴν ἴασιν, τὸ μὲν 4) ἀπάγοντα τοῦ μορίου τὸ περιττόν, τὸ δὲ καὶ τὴν ἐν αὐτῷ δυσκρασίαν, ὑφ' ἧς ἡ ἀσθένεια ἐγένετο, μεταβάλλοντα καὶ ταύτην εἰς εὐκρασίαν μετὰγοντα. οὐκοῦν πρότερόν ἀντισπάσει χρῆσθαι, 5) δεσμοῦντες τὰ κῶλα, καὶ τρίβοντες, καὶ κλύσμασι δριμυτέροις ὑποβιβάζοντες τὴν ὕλην. ταῦτα γὰρ ἅπαντα διδάξει τε καὶ παιδαγωγήσει αὐτὴν ἐπὶ τὰ κάτω φoρὰν. συνεργεῖν δὲ χρὴ τὸ τηνικαῦτα καὶ διὰ τῶν ἄνωθεν αὐτὴν ὠθούντων καὶ συνεκθλίβοντα. τοῦτο δὲ ποιήσομεν διὰ τοῦ προσάγειν τῇ κεφαλῇ κατὰ τὸν τῆς ἀντισπάσεως καιρὸν τὰ στύφοντα. ἐπ' αὐτὴν δὲ πανσώμεθα τὸν χυμὸν ἀντισπῶντες; ἐπειδὴ πάντως ἥθροισταί τι κατὰ τὴν κεφαλὴν παχύτερον, τῶν στυπτικῶν φαρμάκων τὸ μὲν λεπτομερέστερον ἐκκρινόντων τοῦ χυμοῦ, ὅσον δ' ἦν αὐτοῦ παραλειπόμενον παχὺ, τοῦτο κατεσχηκότων, ἀναγκαῖον κεχρῆσθαι τοῖς διαφοροῦσι καὶ τοῖς παράγουσιν, ἵνα καὶ τοῦτο κενώσωμεν. ὕστερον λοιπὸν ἐπειδὴ τοῦ παρόντος ἀπαλλάξωμεν πάθους τὸν πεπονθότα τόπον,

1) εἰς Α. 2) ex aliquo errore G. Fort. πλημμελείας. 3) Fort. θεραπεύειν. 4) ἀπάγοντος Α. 5) Fort. accusativi ab om. χρέ.

χρησώμεθα καὶ δυναμένοις ἐντιθέναι τῇ κεφαλῇ τόνον, ὅπως ἂν μηκέτι τῷ αὐτῷ πάθει ἁλῶ.

Ἀλλὰ καὶ σπονδύλιον ἢ ἔρπυλλον ἐναφέψοις ἢ γλήχωνος κόμην. —

Ταῦτα γὰρ ἅπαντα θερμαίνουσάν τε καὶ λεπτυντικὴν ἔχει δύναμιν, συμβαλλόμενα εἰς τὸ κενῶσαι καὶ διαφορῶσαι τὸ περιεχόμενον. σημειώσασθαι δὲ χρὴ ὅτι τῷ ἡδυσμῶ καὶ τῷ σισυμβρίῳ ἐχρήσατο, τονῶσαι βουλόμενος, καὶ μέντοι καὶ διαφορῆσαι. ἀλλ' ἀνωτέρω μὲν χλωροῖς αὐτοῖς ἐχρήσατο, ὥς ἂν τῆς στυπτικῆς ἔτι μετέχωσι δυνάμεως, ἐνταῦθα δὲ ξηροῖς. ξηρανθέντα μὲν γὰρ ταύτην ἀποτίθενται, ἐνεργεστέραν δὲ λοιπὸν ἔχει τὴν λεπτομερεῖαν καὶ διαφορητικὴν δύναμιν. ὁμως οὐδὲ ξηρανθέντα πάντῃ ἀπήλλακται τῆς τονούσης δυνάμεως, ὥστε πρὸς ἀμφοτέρω ἡν αὐτοῖς χρήσασθαι συμφέρει, πρὸς τε τὸ κενῶσαι τὸ περιττὸν καὶ πρὸς τὸ ῥῶσαι τὴν δύναμιν.

Καὶ ἦν ἀγάγῃς τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ λουτρὸν, ἀνατρίβειν ξηραῖς σινδόσι τὴν κεφαλὴν. —

Αὗται γὰρ τραχύνουσαι τὴν κεφαλὴν, δύνανται βιαίως ἐκμοχλεῦσαι τοὺς ἐν αὐτῇ περιεχομένους 1) [χυμοὺς], καὶ ὥσι παχεῖς. ἀμέλει χρὴ τούτων ἐπιπάττειν τὴν κεφαλὴν ἁλσὶ καὶ νίτρῳ, ξηραίνειν τε καὶ λεπτοποιεῖν δυναμένοις. καὶ μηδὲ διαβρέχειν ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν. οὐ γὰρ ὑγρᾶναι πρὸς τὸ παρὸν, ἀλλὰ ξηρᾶναι μᾶλλον ἡμῖν ἐστὶν ὁ σκοπός.

Τῆς δ' ἐπὶ μεγέθει τῶν πυρετῶν τῆς μὲν ἱαμάτων δεομένης. —

Τὴν κεφαλαλγίαν ἔλεγε τριχῶς γίνεσθαι, ἢ διὰ πλῆθος τοῦ παντὸς σώματος, ὅπερ οὐ χαλεπὸν φησι θεραπεῦσαι, κενώσαντας τὸ σῶμα, ἢ ἐπὶ τῇ ἀσθενείᾳ τῆς κεφαλῆς. καὶ ταύτην ἐθεράπευσεν ἢ ἐπὶ θερμοσίᾳ πυρετικῇ, τοῦς χυμοὺς 2) χεοῦσῃ καὶ πεμπούσῃ τούτους περὶ τὴν κεφαλὴν. καὶ ταύτην ὑστάτως νῦν ἱᾶται τῷ λόγῳ, προσάγων τῷ μορίῳ τὰ ψύχοντα, ἵνα 3) τε παύσῃ

1) χυμοὺς om. A. 2) χυοῦσῃ A. 3) τῇ A.

τὴν ἀπὸ τῶν ἀτμῶν θερμὴν δυσκρασίαν, καὶ ἵνα τονώσας τὴν κεφαλὴν ἀποκρούσῃται τὰ μέλλοντα πρὸς αὐτὴν φέρεσθαι περιπτώματα.

Τῆς δὲ κρίσιμον αἰμορραγίαν ἢ ἔμετον δηλούσης. —

Ἐπειδὴ περὶ κεφαλαλγίας ἦν ὁ λόγος αὐτῷ, γίνεται δὲ αὕτη ποτὲ ὡς ἀγαθὸν σημεῖον, προηγούμενον κρίσεως, καὶ ὅσον οὕτω δηλοῦσα τὸν τῆς φύσεως ἀγῶνα. διὰ τοῦτο παρακελεύεται, μὴ κωλύειν ταύτην, εἴγε οὐδὲ σύμπτωμά ἐστιν, ἀλλὰ σημεῖον ἀγαθόν. συμπτωμάτων δὲ ὑπέσχετο θεραπείαν παραδώσειν. οὐκοῦν τὴν τοιαύτην κεφαλαλγίαν ἰασόμεθα. διακόψομεν γὰρ οὕτω τὴν κρίσιν καὶ τὴν τῆς φύσεως ὁρμὴν τὴν κατὰ τοῦ νοσήματος. κρίσις δὲ ἐστὶν ἡ ἀθρόα μεταβολὴ ἐν ταῖς νόσοις ἐπὶ τὸ κρεῖττον. εἰ γὰρ ἐπὶ τὸ χεῖρον γένοιτο παντελῶς 1) * γεγονυίας, εἰ δ' ὀλεθρίως ἢ ἐπικινδύνως, τὴν τοιαύτην οὐκέτι κρίσιν ἀπλῶς, ἀλλὰ ἀτελῇ κρίσιν ὀνομάζομεν, ὥσπερ καὶ τᾶλλα τὰ πρὸ τῶν κρίσεων, ἃ τοὺς μὲν πολλοὺς ἐκφοβεῖ, χρηστὸν δὲ τι δηλοῖ. τὰ ἄλλα φησὶ συμπτώματα τὰ πρὸ τῆς κρίσεως οἷον ἀγρυπνίαν, δίψος, ῥιπτασμὸν, παραφροσύνην, 2) ἄλυν καὶ ὅσα τοιαῦτα, τοὺς μὲν ἰδιώτας φοβεῖ, τῷ δὲ τεχνίτῃ προδηλοῖ τὴν τῆς φύσεως νίκην. καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ φησιν Ἱπποκράτης· μηδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παρὰ λόγον. κάλλιστον δὲ τοι γνωρίζειν σῶμα ταραττόμενον δύνασθαι ὑπὸ τῆς φύσεως παρασκευαζομένης. οὐκ ἄκαρπὸν σοι, φησὶν, ἔσται τὸ διαγινώσκειν, ὅτι ἡ παροῦσα ταραχὴ τὴν κρίσιν προαγορεύει καὶ τὸν τῆς φύσεως ἀγῶνα. τηρῖκαῦτα γὰρ ἱκανῶς μὲν γενομένης τῆς κρίσεως, οὐδὲν 3) καινοτομήσεις, ἑλλειπέστερον δὲ ἢ ἀμετρότερον γενομένης, ἢ συνεργήσεις ἢ κωλύσεις.

Σκεπτέον δὲ πρῶτον μὲν τὸ τῶν πυρετῶν εἶδος. —

Ἐνταῦθα βούλεται σοι παραδοῦναι καὶ τὰ σημεῖα, διῶν γενήσῃ διαγνωστικὸς, ὅτι τὸ νόσημα οὐ λυθήσεται, ἀλλὰ μᾶλλον κριθήσεται, ὅτι τῶν πυρετῶν οἱ μὲν λίνονται,

1) Fort. γεγονυῖα ἢ ὀλεθρ. 2) fastidium G. ἄσπην. 3) innovabis G. κενωτομήσεις A.

κατὰ βραχὺ συμπεττομένης τῆς ὕλης, καὶ τοῦ μὲν αὐτῆς διὰ τῶν ἀδήλων πόρων διαφορουμένου, τοῦ δὲ κατὰ τῶν οὐρῶν ὑπόστασιν ἐκκρινομένου· οἱ δὲ ἀθρόως κρίνονται. τοὺς μὲν οὖν κρινομένους ἀνάγκη θερμούς τε εἶναι καὶ διακαεῖς καὶ ὀξέως κινουμένους. ἐπὶ τούτων γὰρ 1) λεπτοὶ ὄντες ὀρμῶσι, καὶ εὐκίνητοι τὴν φύσιν ὑπάρχοντες ἐπαγείρουσι δύναμιν, καὶ ἐρεθίζουσιν αὐτήν, ὥστε ἀθρόαν αὐτῶν ἐκκρισιν ποιήσασθαι. εἰ δὲ εἶεν οὕτω παχεῖς καὶ γλίσχροι, καὶ ὁ πυρετὸς αὐτοῖς οὐκ ἄγαν σφοδρὸς, τῆνικαῦτα λύεσθαι μᾶλλον ἢ κρίνεσθαι τοσοῦτοις χρὴ προσδοκᾶν.

Δεύτερον δὲ εἰ σωτήριον εἶη τὸ νόσημα. —

Τοῦτο τὸ σημεῖον οὐχ ἀπλῶς κρίσεώς ἐστι μόνης προγνωστικόν, ἀλλὰ καὶ ἀγαθῆς κρίσεως. διαγνωσόμεθα δὲ, εἰ τὸ νόσημα σωτήριόν ἐστι, παραβάλλοντες δηλονότι τὸν τόνον τῆς δυνάμεως τῷ μεγέθει τοῦ νοσήματος. ἰσχυροτέρου μὲν γὰρ ὄντος τοῦ παρὰ φύσιν, ὀλέθριον αὐτό φραμεν εἶναι· τῆς δὲ δυνάμεως μᾶλλον ἰσχυρᾶς οὔσης, καὶ τοῦ νοσήματος οὐ πᾶνν μεγάλου τυγχάνοντος, σωτήριον ἂν εἶη τὸ σημεῖον τοῦ τοιούτου νοσήματος.

Τρίτον ἐπὶ τοῖσδε τὸν καιρὸν τῆς ὅλης νόσου σκοπεῖν. —

Εἰρήκαμεν πολλάκις, ὅτι καθάπερ αἱ ἡλικίαι τέττασιν ὀρίζονται καιροῖς, οὕτω καὶ τὰ νοσήματα, ἀρχῇ τε καὶ ἀναβάσει καὶ ἀκμῇ καὶ παρακμῇ· καὶ ὅτι κατὰ μὲν τὴν ἀρχὴν ἄπεπτός ἐστιν ἡ ὕλη πάντως, κατὰ δὲ τὴν ἀνάβασιν ἤρξατο μὲν πέττεσθαι, οὐ μὴν τελείως πέττεται· ἐν δὲ τῇ ἀκμῇ τέλειά ἐστι πέψεως σημεῖα. τούτων τοιούτως ἡμῖν εἰρημένων, χρὴ γινώσκειν ὅτι καθάπερ τις ἀθλητῆς οὐ σπουδάζει εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς καταβάλλειν τὸν ἀνταγωνιστὴν, ἔτι τῆς ἐκείνου δυνάμεως ἐρῶμένης· κίνδυνος γὰρ οὕτως οὐ καταβαλεῖν, ἀλλὰ καταβληθῆναι τὴν δύναμιν, ἀλλὰ πρότερον αὐτὸν μαλάττει τε καὶ διαλύει, καὶ ἁτονώτερον ποιήσας, οὕτως ὕστερον ἐπιτίθεται, προπαρασκευάσας αὐτὸν εὐάλωτον εἰς τὸ πάθος, οὕτω καὶ

1) sc. οἱ χυμοὶ.

ἡ φύσις οὐκ ἀνέχεται ποιήσασθαι τὸν τοῦ νοσήματος ἄγωνα, τῆς ὕλης ἀπέπτου τυγχανούσης ἔτι, μηδὲ εἰκούσης αὐτῇ, βουλομένη τὰς ἐκκρίσεις ποιήσασθαι, ἀλλὰ πρότερόν ἐστι 1) καλὸν αὐτὴν ἐκπέμπειν τε καὶ λεπτύνειν, καὶ εὐρωωτέραν ἐργασαμένην, οὕτως ὕστερον ἐπανίστασθαι, καὶ ἀθρόας ἀπωθεῖσθαι ἢ διὰ γαστροῦς ἢ δι' ἐμέτων ἢ δι' ἰδρώτων. ταῦτα δὲ δηλονότι γίνονται κατὰ τὸν τῆς ἀκμῆς καιρὸν, ἐν ᾧ καὶ ἡ τελεία πέψις ἐστὶ τοῦ νοσήματος, ἐνίστε δὲ καὶ κατὰ τὴν ἀνάβασιν σύμπτωμά τι γεγονὸς βίαιον, προαρπάζει τὴν φύσιν. καὶ ἔστιν ἡμῖν καὶ τοῦτο σημεῖον τοῦ, εἰ γένοιτο κρίσις, μὴ ἀγαθὴν αὐτὴν εἶναι νομίζειν μηδὲ τελείαν, παραβαθέντος τοῦ τῆς φύσεως νόμου.

Δυσφορία προηγείται κρίσεως ἀπάσης. —

Ἐκ τῆς τῶν χυμῶν κινήσεώς τε καὶ 2) ζητήσεως ἀτάκτως κινουμένων, καὶ 3) * ἄλλο ἐπ' ἄλλων φερομένων μορίων, καὶ ποτε περὶ τὸν στόμαχον, 4) ἐφ' ὃν συμβαίνει τοὺς τοιούτους δυσφορεῖν. καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ φησιν Ἱπποκράτης· ὁκόσοισι κρίσις γίνεται, τουτέοισιν ἡ νύξ δύσφορος ἢ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ. σημεῖον δὲ τίθεται τῆς παρούσης κρίσεως καὶ τὴν τῆς ἡμέρας φύσιν. εἰδέναι γὰρ χρὴ ὅτι τῶν ἡμερῶν εἰσὶ τινες μεγίστην ἔχουσαι δύναμιν, ὥς ἐν τοῖς περὶ κρισίμων ἡμερῶν ὑπομνήμασιν ἔδειξεν, οἷον ἐβδόμη καὶ ἐννάτη καὶ ἐνδεκάτη καὶ τεσσαρεσκαίδεκάτη· αὗται γὰρ κρίνουν πεφύκασιν· εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι, μὴ τοιαύτην ἔχουσαι τὴν ἰσχὺν, ὥσπερ ἕκτη καὶ ὀγδόη. γινώσκειν μὲν, 5) ὅτι κατὰ τὰς εἰρημένας, καὶ οὐ 6) μεγάλη γένοιτο ταραχὴ, δύναται τελεία γενέσθαι κρίσις, ἐπικυρουμένης τῆς κρίσεως ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν ἡμέραν ἰσχύος. ἐν δὲ γε τῇ ἕκτη καὶ τῇ ὀγδόῃ, εἰ μέλλει τελεία γενέσθαι κρίσις, χρὴ πάντως πολλὴν ταραχὴν γενέσθαι, ὅπου πολλάκις οὐδ' ἐπὶ ταῖς ἀμέτροις ταραχαῖς ἠκολούθησε τελεία κρίσις, ἀλλ' ἦτοι ἀτελῶς ἢ κακῶς ἔκρινα. τὸ

1) μᾶλλον A. supersc. καλόν. Fort. κάλλιον. 2) ζέσεως, ebullitione G. 3) ἄλλοτε ἐπ' ἄλλο G. emendavit. 4) ἐφ' ὃν mutat in αὐτόν G. Equidem legerim ἐφ' ὧν. 5) Om. χρὴ. 6) καὶ εἰ A.

δὲ κακῶς δύο σημαίνει· ἢ γὰρ ἐπὶ ὀλέθρῳ τοῦ κάμνοντος, ἢ γουν μετὰ κινδύνων, οἷον λειποθυμίας καὶ συγκοπῆς, ἢ καὶ τῶν τοιούτων ἀπάντων, ὅσα βραχεῖαν ἡμῖν σωτηρίας ἐν τοῖς νοσήμασιν ἐλπίδα παρέχει.

Φέρε δὴ καὶ τὴν ἡμέραν εἶναι κατὰ τὸ τῆς ταραχῆς μέγεθος.—

Τὰ μὲν εἰρημένα πάντα σημεῖα ἢ προγνωστικὰ μελλούσης ἐτύγχανον κρίσεως, ἢ διαγνωστικὰ παρούσης. τὰ δὲ νῦν μέλλοντα λέγεσθαι καὶ τὸν τρόπον ἡμῖν 1) δηλώσουσι κρίσεως, οἷον εἰ διὰ γαστροῦς ἢ δι' ἰδρώτων ἢ δι' ἐμέτων ἢ δι' αἰμορροαγίας ἔσται. ἀλλὰ περὶ, μὲν τῶν ἄλλων διαβαίνειν οὐκ εὐκαιρον. ἐπεὶ δὲ περὶ κεφαλαλγίας ἦν ὁ λόγος, ἥτις κοινόν ἐστι σύμπτωμα, προαγορεύουσα ἐμετόν τε καὶ τὴν διὰ ρινῶν αἰμορροαγίαν, χρὴ διακρίνειν καὶ τοῦτο. διακρίνομεν δὲ αὐτὸ τοῖς εἰρημένοις ὑπ' αὐτοῦ σημείοις. καὶ πρῶτόν γε διαγνώμεν, εἰ ὅλως κριτικὸν σημεῖον ἢ κεφαλαλγία ἢ σύμπτωμα. τοῦτο δὲ μαθησόμεθα ἐκ τῶνδε· πρῶτον μὲν, εἰ μὴ συνέβαλε τῇ ἀρχῇ τοῦ νοσήματος ἢ κεφαλαλγία, ἀλλὰ νῦν ἐπεφάνη πρὸ τῆς ταραχῆς. εἰ γὰρ εἴη τοῦτο, σημεῖον ἂν εἴη κρίσεως, καὶ οὐ σύμπτωμα. Ἰπποκράτης μέντοι φησὶν ὅτι πολλάκις συνεισέβαλε κεφαλαλγία τῇ ἀρχῇ τοῦ νοσήματος, καὶ ὁμοίως παρὰ τὴν ἀκμὴν ἐγένετο κρίσεως σημεῖον, ἐπιταθεῖσα δηλονότι. καὶ ἔστιν 2) ἢ μετὰ ταραχῆς κεφαλαλγία, σύμπτωμα δὲ νῦν κατὰ τὴν ἀκμὴν ἐπιταθῆναι, σημεῖον κριτικόν. ἐπὶ τούτοις δεῖ σκοπεῖν, εἰ τὸ ὑποχόνδριον αὐτοῖς ἀνέσπασται. τοῦτο γὰρ 3) τῆς φύσεως γίνεται, οἷον συνεπιδούσης διὰ τῆς ἄνω φορᾶς τὰ περιττὰ, καὶ ὥσπερ αὐτὰ ἀπώσασθαι 4) βουλομένης, συνεκπίπτει δὲ πολλάκις τῷ ὠθουμένῳ, καὶ οἷον αὐτῷ συνεπόμεθα. οὕτω καὶ ἡ φύσις ἀπομαχομένη διὰ τῶν ἄνω τὸν περιττεύοντα χυμὸν ἀπελάσαι συναγωνίζεται.

1) δηλώσωσι A. ἢ pro εἰ A. 2) ἥδε μετὰ ταραχὴν G. correxit.
3) Fort. γίνεται, τῆς φύσεως. 4) βουλομένη A.

Scholia

Augustini Gadaldini medici, in Stephani
Atheniensis explanationes.

Pag. 239.] **S**ed et horum singula ab aliis rursus causis fieri. etenim succos etc. Legitur graece ἀλλὰ καὶ τούτων ἕκαστον ἄλλων αὔθις αἰτίαι γίνονται. ἢ γὰρ οἱ χυμοὶ etc. sed et horum singula aliorum rursus causae fiunt. vel enim succos etc. Ego vero arbitror ita esse legendum, ἀλλὰ καὶ τούτων ἕκαστον ὑπ' ἄλλων αὔθις αἰτίων γίνονται. καὶ γὰρ οἱ χυμοὶ. ut sit vertendum quemadmodum ego transtuli. Nam quod humores verbi gratia calidiores vel frigidiores magis abundant, in causa est diaeta, aetas, anni tempus, regio et animi affectus: ut ex sequentibus mox apparet. Ac fortasse, ubi in codice et graeco et latino locus ille prior vacuus in eadem pagina habetur: desunt quae Stephanus de aetate, et victus ratione ex Mnesitheo narrabat: quomodo ab his ipsis humores alterentur.

Ibidem.] Ipsius vero animae). Videtur ex illa dictione (vero) eum superius dedisse exemplum laborum corporis: postea coepisse etiam declarare labores animales, inter quos etiam nimium venereorum usum Mnesitheus ponit, quanquam Galenus libro secundo de causis symptomatum capite primo inter corporeos motus eum collocat.

Pag. 241] Rectricum alia imaginatrix, alia cogitatrix, alia memoratrix existit. Totum hoc deerat in exemplari graeco. Ego autem, ut divisio perfecta fieret, adiungendum esse censui. Divisio autem quam hic ponit facultatum, ut aliae sint naturales, aliae animales, et sub animalibus etiam vitales ponantur: est Galeni tum in libro de symptomatum differentia capite tertio et quarto, tum in libro primo de Respirandi difficultate cap. 12. tum in libro de Curandi ratione per sanguinis missionem cap. 3. tum etiam in libro de Vocalium instrumentorum dissectione cap. 2. Sub naturali enim vitalem his in locis collocasse videtur Galenus.

Pag. 242] Actionum porro subdivisio etc.) Graece ita legitur: ἡ δὲ ὑποδιαίρεσις ἡ αὐτὴ τῇ τῶν δυνάμεων. ὅσαι γὰρ δυνάμεις ἐνέργειαι. Addendum autem iudicavimus pro huius loci emendatione, in priori quidem vacuo, ἐνεργειῶν, in posteriori autem τοσαῦται καὶ.

Pag. 243] Alia in laesionib. actionum considerantur.) Graece est, τὰ μὲν ἐν βλάβαις, θεωριῶν ἐνεργεῖται. facile tamen quisque corrigere potest τὰ μὲν ἐν βλάβαις θεωρεῖται τῶν ἐνεργειῶν. est enim literarum metathesis.

Pag. 244] Cum conteratur spiritus) in graeco cod. deest spiritus. ego tamen rem ipsam secutus, addendum esse existimavi.

Pag. 245] Quippe qui eorum febres acriores reddant.) Graece ita legitur: δριμντέρους αὐτοὺς ἐαυτῶν ἀποτελοῦντες. Sed tamen legendum arbitror, δριμντέρους τοὺς πυρετοὺς αὐτῶν ἀποτελοῦντες i. e. quippe qui eorum febres acriores reddant. nam hoc magis etiam Galeni verbis quadrat.

Pag. 247] Vel aliqua ex iis quae circa ipsum sunt. Graece ἡ τῆς τῶν περὶ αὐτῶν. Quid haec verba sibi velint, plane nescio, nisi forte declaratio sit causae procatarcticae, nempe quae sit non in ipso aegrotante,

sed circa ipsum ac extrinsecus, ut plerisque in locis ex Galeno habetur, ut totus hic locus ita graece sit legendus. εἰ καὶ τὸν πυρετὸν ὁ κάμνων εἴποι γεγενῆσθαι αὐτῷ ὑπὸ τινος προκαταρκτικῆς αἰτίας, ἢ τινος τῶν περὶ αὐτὸν. Locus tamen omnino obscurus est.

Pag. 249] Ex causis morbificis (ut in praecedentibus diximus) aliae sunt procatarcticae, aliae antecedentes, aliae coniunctivae. Antecedentes igitur atque coniunctivas oportet ut medicus sciens praenunciet, procatarcticas vero a laborantibus interroget. Graece ita habetur: τῶν νοσοποιῶν αἰτίων ὡς ἐν τοῖς προλαβοῦσι εἰρήκαμεν, τὰ μὲν ἐστὶ προκαταρκτικά, τὰ δὲ προηγούμενα, τὰ δὲ συνεκτικά, δεῖ τὸν ἰατρὸν εἰδότα προαγορεύειν, τὰ δὲ προκαταρκτικά παρὰ τῶν καμνόντων πυνθάνεσθαι. Sed facile fuit librario rum culpa inter συνεκτικά et δεῖ omissa fuisse haec verba. τὰ μὲν οὖν προηγούμενα καὶ τὰ συνεκτικά. Quae nisi addantur, bonus sensus qui possit elici non video.

Pag. 251] Nunciant enim nobis oculi ipsos animi affectus, cum sint fenestrae cerebri, in quo anima habitat) Graece ἀγγέλους ἐπὶ μὲν γὰρ ἡμῖν οἱ ὀφθαλμοὶ τὰ τῆς ψυχῆς πάθη θηρεύοντες τοῦ ἐγκεφάλου, ἐν ᾧ κατοικεῖ ἡ ψυχὴ. Horum verborum sensus bonus meo iudicio elici non potest, nisi quaedam immutentur. Nos igitur coniectura quadam ducti, legimus ἀγγέλλουσι μὲν γὰρ. i. e. nunciant enim. et pro θηρεύοντες legimus θύραι ὄντες, id est cum sint ianuae seu fenestrae. Ex oculis enim tanquam ex fenestris intueri possumus, quemadmodum quisque animo sit affectus. Sic etiam Q. Cicero in lib. de petitione consulatus, frontem dixit esse animi ianuam.

Pag. 252] Ac sciendum est deteriorum rerum cogitationem cum corpore unâ etiam animum dejicere: praestantiorum vero cogitationem corpus quidem deiicere: at animam et recreare et augere, robustioremque etc) Graecum exemplar habet, καὶ κατὰ τὴν γνώσκῃν ὅτι ἡ μὲν τῶν χειρόρων φροντίς σὺν τῷ σώματι καὶ τὴν ψυχὴν καταβάλλει, τὴν

δὲ ψυχὴν ἀνάγει τε καὶ αὖξει, καὶ ῥωμαλαιωτέραν etc. Id est, ac sciendum est deteriorum rerum cogitationem cum corpore una etiam animam deiicere: at animam et recreare et augere, robustioremque etc. Quae verba quam inter se convenient, tu vides. Ego verba aliqua addere, quae librariorum indiligentia, ut opinor, omissa sunt, non sum veritus. ea autem sunt ἡ δὲ τῶν κρείττονων, τὸ μὲν σῶμα καταβάλλει. id est praestantiorum autem corpus quidem deiicere, at animam etc. ita enim iudicio meo integra ac vera habetur sententia. Sane quae sint deteriora, Galenus etiam declarat secundo libro de Crisibus capite secundo inquit: Quod si (ut diximus) ociosam et socordem vitam egeris, vel laboriosam quidem, sed circa deteriora (graece εἰς τὰ χείρω) divitias, honorem, et civilem potentiam veritati praeferendo.

Pag. 254] Hoc autem fit in calidioribus humidioribusque corporibus) Graecus codex habet τοῦτο δὲ γίνεται ἐπὶ τῶν θερμότερων καὶ ξηροτέρων. id est, hoc autem fit in calidioribus siccioribusque. Ego tamen ratione motus, vocem ξηροτέρων corruptam esse, ac ὑγροτέρων illius loco legendum esse censui. Neque enim in calidis et siccis, quod diffatur vaporosum et utile est, sed in calidis et humidis. De hac autem materia copiosius libro de causis morborum capite tertio.

Pag. 257] Sed rubedo colore) Graece ἀλλὰ τὸ μὲν ἔρευνθος τῷ χρόνῳ. Sed res ipsa indicat pro χρόνῳ χρώματι legendum esse.

Ibidem] Ac Angelleuas quidem ait a glandulis in vesicam vasa tendere, per eaque, etc.) Graece ὁ μὲν οὖν ἀγγελλεύας φησὶ ἐπὶ φέρεσθαι τὴν κύστιν, δι' ᾧ etc. Hic deesse ἀγγεῖα id est vasa, facile quisque iudicare potest. Error autem hic forte ob dictionem ἀγγελλεύας contigit, de quo sane viro nunquam alias quicquam me legisse memini.

Pag. 260] Sed idem sane simpliciter corporis meatus oblinire) Graece ἀλλ' οὕτως μὲν ἀπλῶς τοὺς

τοῦ σώματος πόρους. Puto librariorum negligentia omissum fuisse ἐμπλάττει, id est oblinire, idque fortasse factum fuisse ob similitudinem quam ἀπλῶς cum ea dictione habet.

Pag. 263] Ut caloris mediocritate) Graece ἵνα τῇ ἀμετρίας τῆς θερμότητος ut caloris excessu ac immoderatione. Fortasse tamen melior lectio est, συμμετρίας id est mediocritate. Quamquam prior etiam lectio recipi potest, si recte intelligatur.

Pag. 265] Et synochi id est continentes fiunt.) Mendose legi graece συνεχεῖς, id est continuae, facile quisque medicae artis non ignarus, coniicere potest. Nam quae in toto corpore id est in omnibus arteriis et venis ac praecipue maximis et calidissimis, humorem habent putrescentem, continentes sunt, non simpliciter continuae: ut Galenus plerisque in locis praecipueque in secundo libro de differentiis febrium in fine, et nono meth. curativae cap. 3. et undecimo libro cap. 4. asserit. Secus autem est de periodicis febribus.

Pag. 270] Atque quandoque duobus interiectis diebus, interdum tribus, nonnunquam etiam singulis diebus. Nota illa asterisci non posteriori, sed priori dictioni, diebus) potius erit superponenda. Graece autem est, καὶ ποτὲ μὲν διὰ δύο, ποτὲ δὲ διὰ τριῶν καὶ καὶ ἑκάστην. Subintelligo ego) ἡμέραν vel ἡμερῶν, et ἡμέραν, ac si ita diceret, καὶ ποτὲ μὲν διὰ δυοῖν ἡμέραν, ποτὲ δὲ διὰ τριῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἑκάστην ἡμέραν.

Pag. 271] Vel ab aliis quae praeter naturam sunt. Addendum omnino in codice graeco ἢ ἀπὸ τῶν παρὰ φύσιν. [Non sunt omissa in codice meo Ambrosiano.]

Pag. 272] Sed et quae praeter naturam sunt, quae-
renda sunt, ut caliditatis quantitas et qualitas: quan-
titas quidem etc.) Graece in meo codice est, ἀλλὰ καὶ
τὰ παρὰ φύσιν ζητητέον ἐστὶ, τὸ ποιὸν, τὸ μὲν ποσὸν.
Ego in hunc modum corrigo, ut etiam transtuli, ἀλλὰ

καὶ τὰ παρὰ φύσιν ζητητέον ἐστὶ, οἷον τὸ ποσὸν τῆς
 θερμασίας καὶ τὸ ποιὸν, τὸ μὲν ποσὸν. etc. Ita enim
 concinnum, ut ex sequentibus apparet, habebit sensum:
 cum prius intelligi nequaquam posset.

Pag. 277] Pulsus in his, dum sanitate fruuntur,
 hoc sustinere ob redundantis succi qualitatem) Graece
 legitur: ὅτι οἱ χυμοὶ ἐπὶ τούτων ἐν τῷ ὑγιαίνειν ὄντων
 ὑπομένουσι δὲ τοιοῦτον ἐκ τῆς τοῦ πλεονάζοντος χυμοῦ
 ποιότητος. Locus corruptus est. Ego vero χυμοὶ
 in σφυγμοὶ mutandum esse iudico, nam sermo est de
 pulsibus. videtur enim velle dicere, pulsus in quarta-
 nariis, dum liberi sunt a febre, inaequales etiam esse
 ob succi melancholici qualitatem. hoc ergo modo
 emendarem hunc locum, ὅτι οἱ σφυγμοὶ ἐπὶ τούτων ἐν
 τῷ ὑγιαίνειν ὄντων ὑπομένουσι δὴ τοιοῦτον ἐκ τῆς τοῦ
 πλεονάζοντος χυμοῦ ποιότητος.

Pag. 277] Sed humidiores quidem ob succi natu-
 ram: acriores vero ob adiunctam sibi putredinem)
 Locus in graeco mutilus. legitur enim ἀλλ' ὑγρότερον
 μὲν, δριμύτερον δὲ δια τὴν προγινομένην αὐτῇ σηπεδόνα)
 id est: Sed humidiores quidem, acriores vero ob ad-
 iunctam sibi putredinem. Debuerat autem priori etiam
 membro addi causa. Addo igitur ego, coniectura
 fortasse non aberrans: διὰ τὴν τοῦ χυμοῦ φύσιν. ut sic
 legatur, ἀλλ' ὑγρότερον μὲν διὰ τὴν τοῦ χυμοῦ φύσιν
 id est sed humidiores quidem ob succi naturam, quae
 sane humida est.

Pag. 279] Quoniam enim quartanae quotidianis ma-
 iorem habent pulsum: ob id natura pro ingresso aere,
 magnitudine dilatationis contenta, maiorem fecit pul-
 sum. Quoniam igitur, quantum ad magnitudinem et
 frequentiam spectat, quartanae quotidianis maiorem
 quidem habent pulsum, sed rariorem, quotidianae vero
 quartanis minorem quidem, sed frequentiore: iccirco
 dicit, tanto quanto his non de tertianis, sed de quoti-
 dianis intelligens. Graece ἐπειδὴ γὰρ οἱ τεταρταῖοι

τῶν ἀμφημερινῶν μείζονα τὸν σφυγμὸν ἔχουσι, διὰ τοῦτο ἢ φύσις ἀρκεσθεῖσα τῷ εἰσενεχθέντι ἀέρι ὑπὸ τοῦ μεγέ-
θους τῆς διαστολῆς, ἀραιότερον ἐποίησε τὸν σφυγμὸν. ἐπὶ
δὲ τῶν ἀμφημερινῶν, ὃ καὶ κατὰ τὸ μέγεθος καὶ πυκνότητα
οἱ μὲν τεταρταῖοι τῶν ἀμφημερινῶν μείζονα μὲν τὸν σφυ-
γμὸν ἔχουσιν, ἀραιότερον δὲ οἱ ἀμφημερινοὶ τῶν τεταρταί-
ων μικρότεροι μὲν, πυκνότεροι δὲ τοσοῦτον ὅσον τούτων
φησὶ οἱ τῶν τεταρταίων, ἀλλὰ τῶν ἀμφημερινῶν. *Alias*
cum hunc locum multis sane erroribus scatentem in-
terpretarer, dempsi verba illa ἐπὶ δὲ τῶν ἀμφημερινῶν,
ut qui ea cum caeteris connectere nequirem. immu-
tavi etiam nonnulla, ut est videre in versione im-
pressa. cum tamen deinceps rem accuratius perpendi,
iudicavi eum meliori faciliorique modo castigari pos-
se, hoc pacto: ἐπειδὴ γὰρ οἱ τεταρταῖοι τῶν ἀμφη-
μερινῶν μείζονα τὸν σφυγμὸν ἔχουσι, διὰ τοῦτο ἢ φύσις
ἀρκεσθεῖσα τῷ εἰσενεχθέντι ἀέρι ὑπὸ τοῦ μεγέθους τῆς
διαστολῆς ἀραιότερον ἐποίησε τὸν σφυγμὸν. ἐπὶ δὲ τῶν
ἀμφημερινῶν, τοῦμπαλιν ὥστ' ὅσον κατὰ τὸ μέγεθος καὶ
πυκνότητα, οἱ μὲν τεταρταῖοι τῶν ἀμφημερινῶν, μείζονα
μὲν τὸν σφυγμὸν ἔχουσιν, ἀραιότερον δέ. οἱ δὲ ἀμφημερινοὶ
τῶν τεταρταίων μικρότερον μὲν, πυκνότερον δέ. τὸ δὲ τοσοῦ-
τον ὅσον τούτων, φησὶ οὐ τῶν τριταίων, ἀλλὰ τῶν ἀμφη-
μερινῶν. hoc est: Quoniam enim quartanae quotidianis
maiores habent pulsum, ob id natura pro ingresso
aere, magnitudine dilatationis contenta, rariorem fecit
pulsum: in quotidianis vero, contra. Quare quantum
ad magnitudinem et frequentiam spectat, quartanae
quotidianis maiores quidem habent pulsum, sed ra-
riorem: quotidianae vero quartanis minores quidem,
sed frequentiores. Illud vero (tanto quanto his) non
de tertianarum, sed quotidianarum pulsibus dicit. Ita-
que minore mutatione facta, clarior etiam sensus eva-
dit. Equidem nisi erratis plenum hoc meum graecum
exemplar esse animadverterem, tam audax aliquando
in eo immutando non essem.

Pag. 279] Tertiana quidem. Mendose legitur τεταρ-
ταῖος idest quartana, evidens error. [Recte in Cod. A.]

Pag. 283] Hoc signum non simpliciter continuatum est nota.) Graece τοῦτο τὸ σημεῖον οὐχ ἀπλῶν συνεχῶν ἐστὶ γνώρισμα. Sed lego ego ἀπλῶς. Error certe librarii est. [Recte A.]

Pag. 290] Maxime contrarium dicit legitimum et nothum.) Quandoquidem legitima quotidiana legitimae tertianae maxime contraria est. Locus graece mendosus: ἐναντιώτατόν τέ φησι τὸ γνήσιον καὶ νόθον. ἐπεὶ τῷ τριταίῳ γνήσιος ἀμφημερινός ἐστὶν ἐναντιώτατος. Ego cum hunc locum transferrem, addidi γνησίῳ, sed forte etiam illud ἐπεὶ. i. e. quandoquidem in καίτοι id est quanquam, mutandum esset: ut esset sensus. Galenus quidem dicit maxime contrariam notham tertianae exquisitae. quanquam proprie maxime contraria est tertiana exquisita quotidianae exquisitae.

Pag. 293 ad verba Galeni] Bonae autem sunt et quae per has vias fiunt bilis purgationes] Exemplaria graeca impressa habent: bonae autem sunt et quae διὰ τῶν κάτω, id est per inferiora fiunt bilis purgationes. Sed cum nuper dixisset humorem, qui deorsum subit, per inferiora vacuandum esse, bis idem videretur dicere. Codex Stephani habet ut ego transtuli: ἀγαθαὶ δὲ καὶ αἱ διὰ τῶνδε καθάρσεις τῆς χολῆς. Franciscus Quirinus Hieronymi filius, vir ut nobilissimus, ita etiam singulari prope bonitate eximioque ingenio ornatus, ac bonarum literarum amator summus, nuper mihi librum hunc Galeni manuscriptum ac satis antiquum dedit: qui hoc in loco ita habet, ἀγαθαὶ γὰρ καὶ αἱ διὰ τῶνδε τῆς χολῆς καθάρσεις id est bonae enim sunt et quae per has vias (sudores inquam et urinas) fiunt bilis purgationes. quae sane lectio aliis praestat. quasi reddat rationem Galenus cur sudoribus et urinis iter sit praebendum.

Pag. 297] Hippocrates a consuetudinibus indicationem sumpsit) Manca est haec sententia in graeco: ac fortasse etiam aliquid ante haec verba legebatur.

deesse saltem videtur ἔλαβε vel quid tale. est enim graece, Ἰπποκράτης ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐνδειξιν, ὥστε etc.

Pag. 299] Ex piscibus marinis alii littorales etc.) Addidi ego marinis, quod de marinis sermo sit.

Pag. 303] ἐπήλατον, ait etiam Erotianus antiquus dictionum Hippocratis collector atque explanator, et Eustathius Homeri expositor quod inferiorem ventrem purgat: ab ὑπελάυνειν (ut Erotiano placet) vel etiam altius (ut Eustathio) ab eo verbo, a quo et ὑπελάυνειν derivatur, originem trahens, hoc est ab ὑπὸ et ἐλᾶν, quod verbum per translationem etiam purgare significat. unde ἐλατήριον, quod de omni medicamento ventris purgatorio dicitur, peculiariter vero de eo, quod ex cucumere agresti fit.

Pag. 304] Nondum enim concoctus fuit, crassus inconcoctusque succus.) Graece οὐπω γὰρ ἐπέφθη παχὺς καὶ ἄπεπτος ὧν ὁ χυμός. At certo videtur quando non est concoctus, ut omnino sit inconcoctus. considera.

Pag. 304] Quae ex congressu humeralis atque axillaris fit,) Graece legitur. ἥτις ἐκ συνόδου τῆς τε ὤμιαίας γίνεται. addo ego καὶ τῆς μασχαλιαίας idest et axillaris. neque aliter meo iudicio legi debet.

Pag. 305] Amolitioneque) graece legitur μοχθηρίας, id est pravitate. quod hoc in loco nullum habet sensum. Iudicavi ego legendum omnino esse μοχλείας. quod sententiae quadrat.

Pag. 305 ad verba Galeni] Et ab universis edulibus quae refrigerant et quae humectant.) Leonicens legere voluit, quae refrigerant et exsiccant. Ut codices tamen graeci habent, non ut Leonicens voluit omnino legendum esse: Oribasii, et Pauli, et Aetii, et Stephani testimonio comprobatur. Quia Alexander etiam Trallianus Galenum hoc in loco arguit, quod laborantem febre quartana a refrigerantibus et humectantibus abstinere iusserit. Cuius sane Tralliani ra-

tio convinci potest, si locus hic eo intelligatur modo, quo Stephanus intelligi voluit, idest, coniunctim, non disiunctim.

Pag. 306 ad v. Galeni] Ex volucris autem quae non palustres sunt. Ita habent fere omnes codices manuscripti, et ita etiam Stephanus in explanatione videtur legisse. Impressi autem habent: Ex volucris autem quae boni succi sunt, non palustres. Sed si aves illae, quae in paludibus degunt, boni succi non sunt, alterum horum videbitur abundare. Quanquam, sive hoc, sive illo modo legas, parum refert.

308] μετασυγκρίνειν. Quid hoc verbum significet, Galenus libro quarto meth. medendi, et libro quinto de Simp. pharmacorum facultatibus cap. vigesimo quinto docet. Caelius Aurelianus vertit, recorporare.

Ibidem] Quod autem alius sit liquor Cyrenaicus, et alius qui vocatur Medicus, perspicuum est) Graece ὅτι δὲ καὶ ἄλλος ἐστὶν ὁπὸς κυρηναϊκὸς ὁ καλούμενος μηδικὸς, εὐδὴλον, idest quod autem alius sit liquor Cyrenaicus, et qui vocatur Medicus, perspicuum est. Ambigua verba. Videretur ergo idem esse et Cyrenaicum liquorem, et Medicum, cum tamen et regione inter se eos differre nomina ipsa indicent: et viribus inferiorem esse Medicum, aperte et Dioscorides, et Plinius, et Galenus plurimis in locis, et Paulus Aegineta, et Aetius asserant. Duas igitur dictiones, librarii fortasse incuria praetermissas addidi, quo locum hunc clariorem redderem.

Pag. 310] In frigidis) depravate legitur in graeco ἐπὶ τῶν ἐχόντων, idest in habentibus. nam vel ἐπὶ τῶν ψυχόντων, id est in refrigerantibus, vel ἐπὶ τῶν ψυχρῶν, id est frigidis, legi debet.

Pag. 311] Post moderatam vacationem) Graece διὰ τῆς ἀμέτρον κενώσεως idest ex immoderata vacatione. Porro antecedentia et subsequencia legendum esse indicant, post moderatam vacationem, vel ex moderata vacatione.

Pag. 313] Neque enim pueri. οὐτε γὰρ οἱ παῖδες. Sed certe, illud γὰρ in γέ vel quid simile mūtandum est. Neque vero pueri etc. ut sit nova sententia, non causae redditio.

Pag. 314] Quae una cum inutilibus utilia egredi faciat) Graece συναισθάνειν ποιοῦσαν τοῖς ἀχρήστοις καὶ τὰ χρηστὰ idest quae cum inutilibus utilia consentire faciat. Dum hunc locum converti, lineam quandam vidi dictioni συναισθάνειν subtensam, et in margine collatum συνεκκενεῖν. arbitratus igitur sum eam dictionem alicui fuisse suspectam, qui illius loco συνεκκενοῦν legendum censuerit: quem tunc sequutus sum. si tamen res consideretur diligentius, nec is dicendi modus improbandus videtur, quo per metaphoram utilia inutilibus consentire dicuntur.

Pag. 315] Sive autem hoc, sive illo modo necesse sit illud per avulsionem deorsum duci, pericula haud pauca mulieri infert) Graece: εἴτε δ' οὕτως εἴτ' ἐκείνως, ἀνάγκη αὐτὸ κατενεχθῆναι ἐπισπώμενον, κινδύνους οὐκ ὀλίγους ἐπιφέρει τῇ γυναικί. i. e. Sive autem hoc sive illo modo, necesse ipsum deorsum duci putrescens, pericula haud pauca mulieri inferre. Ego illud ἐπισπώμενον muto in ἐπισπώμενον, neque enim satis video quo modo putrefieri possit tam cito secunda, dum cum infante egreditur, sed videtur mihi sensus hic esse: sive cum infante exeat chorion, sive postea etiam, si violenter ac per avulsionem detrahatur, necesse est, ut ex immodica evacuatione sanguinis, pericula non exigua sequantur.

Pag. 315] Tunc igitur accidit ut sanguis multus in vasis vulvae contentus, qui et a toto corpore ad nutriendum foetum asportatur, eo (hoc est chorio) deorsum ducto, evacuetur.) Graece: τῆρικαῦτα τοίνυν αἷμα πολὺ ἐν τοῖς κατὰ τὴν μήτραν ἀγγείοις περιεχόμενον, ὃ καὶ κομίζεται μὲν ἀπὸ τοῦ παντὸς σώματος εἰς τροφήν τοῦ ἐμβρύου, κατενεχθέντος δὲ τούτου μύτην ἐν αὐτοῖς

περιέχεται συμβαίνει κενοῦσθαι. In quibus verbis κατενεχθέντος δὲ usque ad finem, mendum esse suspicatus sum. nam sine ullo ordine ac sensu inculcata illic videntur μήτην ἐν αὐτοῖς περιέχεται. ea igitur inducenda esse duxi, ac ita legendum, κατενεχθέντος δὲ τούτου συμβαίνει κενοῦσθαι. ita enim concinnus sensus haberi potest.

Pag. 317] Et cum ardenti et maligna febre nonnunquam simul invasit etiam eos quibus extrema corporis vehementer sunt refrigerata in febrium invasionibus. καὶ καυσώδει καὶ κακοήθει πυρετῷ συνεισέβαλέ ποτε καὶ τοῖς μεγάλως καταψυχθεῖσι τὰ ἄκρα τοῦ σώματος ἐν ταῖς εἰσβολαῖς τῶν πυρετῶν. Hic locus de iis intelligi iudicio meo debet qui in invasione causi maligni, extremis corporis partibus refrigeratis, lipothymiam incurrunt, ut etiam videre est textu p. 332. Aliqui tamen interpretes duo esse membra voluerunt, hoc est ut lipothymia et invadat cum febre maligna, et invadat etiam iis quibus per febrium accessiones extrema vehementer refrigerata sunt.

Pag. 317] Causus hoc est febris ardens, ob immodicam quandoque digestionem largo, nimirum existente febrili calore, defectionem animi inducit. Hic locus diu magnum mihi negotium exhibuit. legitur enim graece συνεισβάλλει ποτὲ ὁ καῦσος τῇ ἀμετρίας τῆς διαφορήσεως γινομένης, λάρου τοῦ πυρετώδους θερμοῦ λιποθυμίαν ἐπάγει, nesciebam enim quo referri deberet illud, συνεισβάλλει ποτὲ, nec syntaxin percipere unquam valui. cum tamen demum in vetusto quodam Bernardini Lauredani, adolescentis & nobilissimi & doctissimi, volumine, in quo varia Galeni aliorumque medicorum scripta graece continentur, loco verborum illorum συνεισέβαλέ ποτε quae in hoc textu Galeni leguntur, viderim συνεισβάλλει ποτὲ, conjectatus sane fui, fieri potuisse, ut haec ipsa verba olim quidem ab aliquo in margine fuerint posita e regione illorum quae in contextu habentur, quo in eorum fortasse locum

substituerentur: at deinde a librario indocto sine ullo iudicio (ut saepe usu venit) in principio explanationis transposita fuerit. Ea igitur inducenda esse existimo, atque ita hunc locum esse corrigendum, ὁ καὺσος τῇ ἀμετρίᾳ ποτὲ τῆς διαφορήσεως, γινομένου λαύρου τοῦ πυρετώδους θερμοῦ, τὴν λειποθυμίαν ἐπάγει.

Pag. 319] Non est ergo mors in irascentibus. Corrupte legitur λυπουμένων pro θυμουμένων.

Ibidem] Ileus est vomitus stercoris. corrupte etiam ἔμμετρος pro ἔμετος legitur. Sicuti in eodem comm. intra duas coli tunicas, male etiam in graeco causi legitur pro coli.

Pag. 320] Quae scilicet sanguinem (qui dudum in utero, praegnationis tempore, ut in foetus nutritionem dispensaretur, erat collectus) nunc ad mammas transferunt, ut in lactis formam transmutetur) graece αἷτινες τὸ πάλιν συναγόμενον ἐν ταῖς ὑστέραις αἷμα κατὰ τὴν κύησιν εἰς τροφὴν τοῦ ἐμβρύου χορηγούμενον, νῦν ἐπὶ τοὺς τιτθοὺς μεταφέρουσι, οὕτως ἂν εἰς γάλακτος ἰδέαν μεταβάλλοιτο. in quibus verbis si πάλιν in πάλαι & οὕτως in ὅπως mutetur, clara meo iudicio reddetur sententia. [ὅπως A.]

Pag. 322] Per omnia igitur permeans continuus sibi ipsi est, qui quidem in dextera parte est, ei qui in dextera: qui vero in sinistra, ei qui est in sinistra) Graecus cod. habet διὰ πάντων τοίνυν φοιτῶν ἑαυτῷ, συνεχὲς δὲ τὸ μὲν ἐν τοῖς δεξιοῖς τῶν ἐν τοῖς δεξιοῖς, τὸ δ' ἐν τοῖς ἀριστεροῖς τῶν ἐν τοῖς ἀριστεροῖς. ego vero ἑαυτῷ cum συνεχὲς conjunxi, distinctionem inter φοιτῶν et ἑαυτῷ ponens et illud δὲ quod statim post συνεχὲς habetur, mutavi in ἐστί. nam in transcribendo, id quod est signum unius saepenumero pro altero a librariis incaute usurpatur; illa etiam duo τῶν mutavi in τῷ, ita enim postea perspectus habetur sensus. Nec tamen difficile omnino fuit, hunc in modum, hunc locum emendare.

Pag. 325] Sciendum autem est in quibus multitudo materiae in corpore continetur, in illis balnea magis ventriculum irritare. materias enim fundentia, fluidiores ipsas reddunt, atque eas omnes quae per occultos meatus provocari possunt, illac vocant: reliquas quae in profundo sunt, per ventrem ac intestina ferri faciunt) Graeca lectio non caret mendis. *χρὴ δὲ εἰδέναι, ὅτι ἐφ' ὧν ἐστὶ πλῆθος ὕλης ἐν τῷ σώματι περιεχόμενον, ἐπ' ἐκείνων τὰ βαλανεῖα μᾶλλον προτρέπει τὴν γαστέρα. χέοντα γὰρ τὰς ὕλας καὶ εὐρωτέρας αὐτὰς ποιεῖ, καὶ δυναμένας πάσας ἐπὶ τοὺς ἀδήλους προτρέψασθαι πόρους, τὰς ὑπολοίπους ἐν τῷ βάθει ποιεῖ φέρεσθαι διὰ γαστρὸς καὶ ἐντέρων.* An bonum sensum ego elicuerim, alii judicent.

Pag. 325] Ut ait, *καὶ φύσει.* Facilis lapsus. legendum arbitror *ὥς φησί.*

Pag. 327] Quippe quae non succos solum attrahere soleant, sed et ipsas etiam particulas. Graece *ἐλκεῖν πεφυκνῖαι ὤμὸν χυμὸν*, ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτὰ τὰ μέρη, id est, quippe quae (scilicet cucurbitulae) crudum succum attrahere soleant. sed etc. Quid autem sibi velit illud *ὤμὸν χυμὸν* non video. Librarii ergo fuisse erratum conieci, atque legendum esse *οὐ μόνον χυμοὺς*, id est non solum succos. Sensus enim tunc clarus est.

Pag. 328] Ut qui passim decretum hoc reprobet atque redarguat) Graece *πανταχοῦ γὰρ ἀπαγορεύει τὸ δόγμα τοῦτο καὶ διαλόγων αὐτό.* ego *διαλόγων* in *διελέγχει* mutandum esse arbitror, vel in *διελέγχων*, inducto illo *καί.* ut qui passim decretum hoc reprobet, ipsum redarguens. Quod mox ex Platone citatur, ex eodem nos correximus.

Pag. 333] Si magnam fore animi defectionem expectamus, iis vinum exhibere satius est vel cum chondro, vel cum pane: si vero mediocrem, vinum quidem non amplius) etc. Deest in graeco exemplari, si

vero mediocrem quod facile ex Galeni verbis addi potuit.

Pag. 334 ad verb. Gal.] Nunc vero ad sermonem etc.) Tota haec pars cum subsequenti textu connectenda erat in graecis et in latinis exemplaribus.

Pag. 335] Spiritus) αἵματος graece, id est sanguinis, sed πνεύματος iudico esse legendum.

Pag. 336] Vel congelato) Graece ἢ ἀπὸ πατάγον et in margine ἀπὸ παγάτον. Ego ἀποπαγέντος lego id est congelato ac firmato. Et paulo inferius pag. 336. ut in metu et tristitia, corrupte sane graece legitur. ὥς ἐπὶ τοῦ φόβου τε καὶ τῆς λύπης pro ὥς ἐπὶ τοῦ φόβου τε καὶ τῆς λήπης. Et paulo mox animi defectionem, legitur τὸν θάνατον, id est mortem, cum tamen superius p. 318. dixerit ex iracundia nullum periisse. ego illa ratione motus, legi λειποθυμίαν. Et paulo inferius. Caeterum in iis qui terrorem sustinuerunt, vomitus facultatem revocat, neutrum ex praedictis faciendo, sed eam pungendo etc. Graece ἄλλως τε διὰ τοὺς ἐκπληξιν ὑπομείναντας ὁ ἔμετος οὐδὲν τῶν εἰρημίων ποιῶν οἷα καὶ ἀνακαλεῖται τὴν δύναμιν, νύττων τε αὐτὴν καὶ ἐρεθίζων καὶ οἷον ἐξ ὕπνου βαθέως ἐγείρων. Ego vero delenda esse censui οἷα καὶ et addendum ἀλλὰ post dictionem δύναμιν. ita enim sensus et evidens et concinnus habetur.

Pag. 338] Sed multipliciter. nam vel per proprium affectum vel a multitudine etc.) Graece, ἀλλὰ πολλαχῶς ἥτοι κατ' ἰδιοπάθειαν ἢ ὑπὸ πλήθους etc. id est: Sed multipliciter vel per proprium affectum vel a multitudine etc. Facile sane potuit librarius ob vocum similitudinem aliqua omisisse: legendum ergo videtur ex divisione, ἀλλὰ πολλαχῶς, ἥτοι γὰρ κατ' ἰδιοπάθειαν ἢ κατὰ συμπάθειαν, καὶ εἰ κατ' ἰδιοπάθειαν ἢ ὑπὸ πλήθους etc.

Pag. 338] Haec autem ipsa qualitas interdum quidem in succis non multitudine, sed acrimonia mole-

stantibus, interdum quidem in vaporibus vel spiritibus natura a mordacioribus continetur. εἰ δὲ ποιότης αὐτῇ περιέχεται, ποτὲ μὲν ἐνοχλεῖ οὐ τῷ πλήθει λυποῦσα, ἀλλὰ τῇ δριμύτητι, ποτὲ δὲ ἐν ἀτμοῖς ἢ πνεύμασι δακνωδεστέροις τὴν φύσιν, quae ad verbum sic sonant. Si vero qualitas ipsi continetur, aliquando quidem vexat non multitudine molestans, sed acrimonia: aliquando autem in vaporibus vel spiritibus natura mordacioribus. At certe non videtur membrum aliud hoc esse, a superiori distinctum, sed potius superioris subdivisio. Nam cum nuper signa dederit doloris capitis a qualitate sola orti, mordicationem inquam solam sine gravitate, tensione aut pulsu: nunc declarat quomodo haec ipsa qualitas, vel in humoribus vel in vaporibus spiritibusve, continetur: qui sane humores et vapores spiritusve, non quantitate sed acrimonia efficiunt. Clarius igitur hic locus intelligetur, si ita legatar: ἡ δὲ ποιότης αὐτῇ περιέχεται, ποτὲ μὲν ἐν χυμοῖς οὐ τῷ πλήθει λυποῦσα, ἀλλὰ τῇ δριμύτητι, ποτὲ δὲ. etc.

Pag. 343] Ex motione ebullitioneque succorum inordinate motorum, et interdum in alias particulas nonnunquam circa stomachum ipsum tendentium, contingit ejusmodi aegrotantes inquietari difficulterve tolerare. Graece ἐκ τῆς τῶν χυμῶν κινήσεως τε ζητήσεως ἀτάκτως κινουμένων καὶ ἄλλο ἐπ' ἄλλων φερομένων μορίων, καὶ ποτε περὶ τὸν στόμαχον ἐφ' ὃν συμβαίνει τοὺς τοιούτους δυσφορεῖν: in quibus verbis multae videntur esse depravationes, ita ut nec syntaxis bona sit; ego igitur ζητήσεως in ζέσεως mutandum esse iudicavi: et ἄλλο ἐπ' ἄλλων in ἄλλοτε ἐπ' ἄλλο, et ἐφ' ὃν in αὐτὸν ut sic legatur, ἐκ τῆς τῶν χυμῶν κινήσεως τε καὶ ζέσεως ἀτάκτως κινουμένων καὶ ἄλλοτε ἐπ' ἄλλο φερομένων μορίων, καὶ ποτε περὶ τὸν στόμαχον αὐτὸν, συμβαίνει τοὺς τοιούτους δυσφορεῖν.

Pag. 344] Haecque cephalalgia etiam post perturbationem est) Graece καὶ ἔστιν ἡ μετὰ ταραχῆς κεφαλαλγία, id est et est haec cum perturbatione cephalalgia. Meo tamen iudicio legendum esset καὶ ἔστιν ἡδε

μετὰ ταραχὴν κεφαλαλγία, ut transtuli. Sensus enim mihi esse videor quae ea cephalalgia quae symptoma est, id est quae una cum morbi initio invadit, quandoque fit etiam criseos signum, quando nimirum ante crisin intenditur: sed haec ipsa etiam post crisin perseverat, quanquam non ita intensa id quod in ea non evenit, quae signum duntaxat est criseos, nec fuit prius symptoma.

Pag. 344] Post haec considerare oportet, an hypochondrium ipsis sit retractum. Hoc enim evenit dum natura per superiorem viam excrementa veluti compellit, et tanquam propellere vult. Accidit autem saepenumero, ut dum aliquid pellimus ipsum una veluti insequamur. sic et natura, dum superfluum succum conatur per superiora abigere, suffragando concomitatur. Graeca ita habent: ἐπὶ τούτοις δὲ σποπεῖν τὸ ὑποχόνδριον αὐτοῖς ἀνέσπαστο. τοῦτο γὰρ τῆς φύσεως γίνεται, οἷον συνεπωθούσης διὰ τῆς ἄνω φορᾶς τὰ περιττὰ, καὶ ὥσπερ αὐτὰ ἀπώσασθαι βουλομένη, συνεκπίπτει δὲ πολλάκις τῷ ὠθουμένῳ καὶ οἷον αὐτῷ συνεπόμεθα, οὕτως καὶ ἡ φύσις ἀπομαχομένη διὰ τῶν ἄνω τὸν περιτεύοντα χυμὸν ἀπελάσαι συναγωνίζεται. Mendis scatent omnia, bonum tamen sensum an elicuerim, alii iudicent.

In primo Volumine

insunt:

1) Apollonii Citiensis tres commentarii in Hippocratis librum de articulis	Pag. 1— 50.
2) Stephani Scholia in Hippocratis Prognosticon	51—232.
3) Stephani philosophi et medici commentarii in prio- rem Galeni librum therapeuticum ad Glauconem	233—344.
4) Augustini Gadaldini explanationes in Stephani com- mentarios in Galeni librum therapeuticum	345—361
-

APOLLONII CITIENSIS, STEPHANI,
PALLADII, THEOPHILI, MELETII,
DAMASCHII, IOANNIS,

ALIORUM

S C H O L I A

IN

HIPPOCRATEM ET GALENUM

E

CODICIBUS MSS. VINDOBONENS. MONACENS. FLORENTIN.
MEDIOLANENS. ESCORIALENS. ETC.

PRIMUM GRAECE

EDIDIT

FRIDERICUS REINHOLDUS DIETZ

Med. et Chir. Doctor, medicinae practicae in Academia
Prassorum Albertina Professor Extraordinarius, nosocomii,
quod ibi est, Clinices medicae nunc praefectus, pau-
perum partis Regimontii palaeopolitanae eiusque
suburbiorum archiater.

VOLUMEN SECUNDUM.

REGIMONTII PRUSSORUM

APUD FRATRES BORNTRAEGER.

MDCCCXXXIV.

ATOLLON CITRIS, STEPHAN
PALLADI, THEOPHIL, METT
DAMASCO, JOHANN

ALPHABET

SCHOLA

THEOPHILUS, STEPHAN

IMPRESSIT CONRADUS PASCHKE.

PRIMUM PARTIS

1844

FRIDERICHUS KETTERLDOUS DITZ

Dr. F. C. Ketterschmidt, Medicinischer Rath in Aachen,
Lehrer an der Aachener Medicinischen Hochschule, und
Leiter der Aachener Medicinischen Klinik, hat die
Lehrjahre 1843 und 1844 in der Aachener Medicinischen
Hochschule verbracht.

VOLUMEN SECUNDUM

REGIMONTI PRUSSORUM

480
KRECKXIN

Praefatio.

Alterum scholiorum in Hippocratem et Galenum, sex fere mensibus interpositis, tandem in publicum prodit volumen, quod non tam diu sub prelo sudasset, nisi morte eheu! inopinata medici apud nos clarissimi, scholae clinicae antistitis, Dr. Elsneri, celebrioris patris celebris filii, quocum per octodecim menses et curis clinicis secundis gerendis et amicitiae vinculo fui conjunctissimus, et institutio clinica et administratio clinici nosodochii pro tempore mihi soli essent commissae. Praeterea magni proximae aestatis calores atque insolita ejusdem tempestatis siccitas hominibus nostratibus tot tantosque inflixerunt morbos, ut, typho et cerebri et abdominali, morbillis, per urbem longe lateque grassantibus, horarum aliquot subsecivarum otia vix ac ne vix quidem Graecorum Asclepiadarum choragis mihi superarent consecranda.

Palladius.

Completitur alterum volumen primo scholia Palladii, iatrosophistae Alexandrini, in sextum Hippocratis de morbis popularibus librum, quae graece esse edita in indice noni voluminis Charterii editionis Hippocratis et Galeni dicuntur quidem, sed non leguntur (Cf. Pallad. de febr. ed. Bernard. praef.). Itaque primum graece illa scholia hic leguntur, quae Latio Iunius Paulus Crassus ex integriore meis codicibus libro manuscripto jam diu donaverat. Sectio enim secunda hujusce commentarii et aliquot capita (p. 88. et sqq. ed. nost.) graece in meis libris non extant, quae latine secundum Crassi versionem curavi imprimenda. Atque id quidem causae mihi fuisse videtur, cur Charterius hunc Palladii commentarium e codice Parisiensi 2295 non ediderit. Lacunas enim majores illum codicem graecum habere quum animadverteret Charterius, integrum adhuc librum graecum secum iri communicatum, fortassis sibi habuit persuasum. Equidem vero, quantum inveni, edidi, futuro editori, cui tam felici esse continget, ut integrum Sambuci (vid. II. p. 39. 40.) librum tandem detegat, gratulabundus. Quotquot egomet conspexi horum Palladii commentariorum codices, ad unum omnes ejusdem sunt prosapiae, ex eodem archetypo transcripti. Codices vero Palladii, quos evolutavi, hi sunt:

1. Codex Laurentianus Plut. LXXV. cod. 22. chartaceus, saec. XV.
2. Codex Laurentianus Plut. LXXV. cod. 21. membranaceus, saec. XIII. qui fragmentum horum scho-

liorum habet. Cf. p. 161. ed. nost. De his duobus codicibus vide Bandinium.

3. Codex Ambrosianus B. 113. bombycinus, saec. XIV. emptus Venetiis 1603 ab Archiepiscopo Philadelphiae, in quo sunt: Pauca ex Hippocrate, ποδαπὸν δεῖ εἶναι τὸν μανθάνοντα τὴν ἰατρικὴν τέχνην — Hippocratis νόμος — ὅρκος — Ἀφορισμοὶ τοῦ Ἱπποκράτους γραφέντες παρὰ Θεοφίλου Πρωτοσπαθαρίου καὶ ἐπὶ τοῦ χρόνου τρίτου μετὰ τῶν σχολίων αὐτῶν — Palladii scholia in VI. Epidem. Hippocratis librum — Hippocratis Prognostici sectio prima cum paucis scholiis — ἐκ τοῦ περὶ φύσεων — ἐκ τοῦ περὶ φαρμάκων Ἱπποκράτους — Epistolae Hippocratis — ἐκ τοῦ κατὰ τὸν Ἱπποκράτην ὅρκου καθ' ὅσον οἶόν τε Χριστιανὸν ὁμόσαι — Damasceni liber de remediis purgantibus, mutilus fine — βοηθήματα διάφορα συλλεγέμενα ἀπὸ διαφόρων βιβλίων ἰατρικῶν.
4. Codex Parisiensis 2295. chartaceus, Telleriano-Remensis, saec. XVI, forma quart. σχόλια τῆς ἑκτῆς ἐπιδημίας ἀπὸ φωνῆς Παλλαδίου σοφιστοῦ. Desiderantur scholia in secundam sectionem graeca.
5. Codex Urbinas (in bibliotheca Vaticana) 64. membranaceus, saec. XIII, forma quart. Foliis constat 118. Theophili scholia in Aphorismos. fol. 49. Σχόλια τῆς ἑκτῆς ἐπιδημίας ἀπὸ φωνῆς Γαληνοῦ (!) σοφιστοῦ. Sunt Palladii. fol. 96. Hippocratis Prognosticon. fol. 104. Ejusdem epistolae et jusjurandum.
6. Codex Escorialensis foruli VI. seriei I. cod. 8. chartaceus, ex bibliotheca D. Diego de Mendoza,

saec. XVI. forma maxima, fol. 268. Omnia ea insunt in hoc codice, quae in codice Ambrosiano B. 113. addito post Palladii scholia Aretaeo Cappadoce inde a fol. codicis 162. usque ad finem. Mendoza, Hispaniarum apud Venetos legatus, hoc apographum e codice olim Veneto, nunc Ambrosiano (B. 113.) transcribendum curavit.

De Palladii aetate parum liquet. Vide Bernardi praefationem ad Palladii libellum de febribus, qui in plurimis libris Stephani auctoris prae se fert nomen. Septimo octavo saeculo qui eum vixisse asseverant, non ita multum a vera conjectura aberrare mihi videntur. Praeter Palladii scholia in Hippocratis Epidem. sextum librum ejusdemque librum de fracturis et synopsis de febribus Santalbinus Palladii nostri scholia in Hippocratis librum de morbis acutis Venetiis adhuc extare, se a viris doctis intellexisse refert. Ego vero nunquam haec scholia vidi. Extant autem Palladii scholia in Galeni librum de secta in Codice Laurentiano Plut. LXXIV. 11. bombycino, 12mo. (*Γαληνοῦ τὸ περὶ αἰρέσεως, σχόλια ἀπὸ φωνῆς Παλλαδίου.*), quae edidissem, nisi librum mendosissimum et temporum injuria turpissimum esse animadvertissem. Ideo apographum jam inchoatum, donec meliorem librum invenissen, seposueram. Quod quum factum non sit isteque Laurentianus horum scholorum unicus superesse videatur codex, alii videant, num ex hoc libro solo haec scholia edere audeant. Molestum et spinosum sane erit negotium, quod in Sorani Ephesii codice et ipso pessimo exscribendo ipse aliquando suscepi, quoniam Sorani de arte obstetricia et de morbis mulierum liber et rebus et verbis his scholiis longe ante-

cellat tantique laboris atque operae pretium futurum sit dignissimum.

E Palladio sophista fragmentum περὶ βρώσεως καὶ πόσεως est Florentiae in 1) codice Laurentiano Plut. LXXIV. 2. membranaceo, saec. XII, forma quart.

Quod nescio ex quo Palladii opere depromptum hic edere libet.

Ἐκ τῶν Παλλαδίου σοφιστοῦ περὶ βρώσεως
καὶ πόσεως.

Δεῖ εἰδέναι ὅτι τὸ στόμα δεξάμενον τὴν τροφήν μα-
σᾶται αὐτὴν καὶ τέμνει καὶ καταλεαίνει διαφόροις ὁδοῦσι
καὶ παραπέμπει τῷ οἰσοφάγῳ. ὁ δὲ οἰσοφάγος μέσος
κεῖται τοῦ τε λάρυγγος καὶ τῶν σπονδύλων, διαδέχεται
δὲ αὐτὸν τὸ κύτος τῆς γαστρὸς, ἐν ᾧ τὰ σιτία περιερχό-
μενα πέττεται καὶ χυλοῦται· εἶτα κατὰ διαφορῶν εἰς μίαν
μεταβάλλεται ἰδέαν. ἰδέα δὲ τῆς γαστρὸς λευκὴ ἐστὶ.
διὸ καὶ ὁ χυμὸς ὁ ἀπὸ τῶν σιτωδῶν λευκός ἐστι. μετὰ
δὲ τὴν γαστέρα ἐστὶν ἡ καλουμένη δωδεκαδάκτυλος ἔκ-
φυσις, ἥτις ἐκ τοῦ κατὰ τὸ μῆκος μέτρου τὴν προσηγο-
ρίαν ἀπέειληψε. ταύτην δὲ τινες μὲν ἐνόμισαν εἶναι μέρος
τῆς γαστρὸς, τινὲς δὲ τῶν ἐντέρων, καὶ οὗτοι μᾶλλον
ἀληθεύουσι. μετὰ δὲ τὴν δωδεκαδάκτυλον ἐστὶν ἡ καλου-
μένη νῆστις, ἣ καὶ ἐκλήθη νῆστις διὰ τὸ πληθὺς τῶν εἰς
αὐτὴν ἐμβαλλουσῶν ἄγγείων ἥτοι φλεβῶν, ἀνελκουσῶν

1) Apographum hujus codicis est cod. Parisiens. 2210, bomby-
cinus, saec. XIV, exaratus manu Manuelis Pancratii.

αεὶ τὸ ἐν αὐτῇ, ὥς πάντοτε κενὴν αὐτὴν εὐρίσκεσθαι, μηδὲν περιέχουσάν τι. μετὰ δὲ ταύτην ἔστι τὰ λεπτὰ ἔντερα. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τούτοις τοῖς εἰρημένοις ἐντέροις 1) τινές εἰσιν· οὐ γὰρ δὴ κατ' εὐθείαν κεῖνται. μεταξὺ τῶν ἐλίκων τούτων ἔστιν οἷον ὑμενώδης τις ἅμα καὶ πιμελώδης οὐσία, ἣ καλεῖται ἐπίπλους, ἐφ' ἣν ἐποχοῦνται αἱ λεγόμεναι μεσαραιῖκαὶ φλέβες, αἱ φέρονται μὲν ἀπὸ τοῦ ἥπατος, ἐμβάλλουσι δὲ ὀλίγαι μὲν εἰς τὴν γαστέρα, πολλαὶ δὲ εἰς τὰ εἰρημένα μόρια. μετὰ δὲ τὰ λεπτὰ ἔντερα διαδέχεται τὴν κόπρον τὰ παχέα, ἐν οἷς πρῶτον μὲν ἔστι τὸ τυφλόν, ὃ πρῶτως δέχεται τὴν κόπρον.

Joannes.

Commentarii in Hippocratis librum de natura pueri Joannis Alexandrini videntur esse, qui et in alios Hippocratis libros composuisse scholia dicitur. Palladii fuisse aequalem impune credas. Cf. Fabric. B. G. XII. p. 687 et 688. De codice unico vide edit. nostr. II. p. 205. Commentarii sunt manci.

Theophilus, Damascius, Stephanus, Meletius.

Fabric. B. Gr. XII. p. 648 et sqq. Theophilum medicum, Protospatharium sive armigerorum primum eundemque monachum ac philosophum in antiquis Codd. dictum reperio. Christianus certe fuit, ut variis in locis clarissime indicat vixitque circa tempora Heraclii imperatoris. —

1) Deesse aliquid mihi videtur. Fort. κοιλότητες.

Reliqua Theophili opuscula apud Fabricium recensita silentio praetereo. Edere enim mihi est consilium Theophili quae supersunt in corpore medicorum graecorum, quod utrum a me continuandum esse censeant necne, sicut inter me beatumque Cnoblochium, qui paulo post primum horum commentariorum volumen editum diem obiit supremum, erat pactum, ab ejus heredibus nondum sum certior factus. Libellum Theophili de pulsibus nondum graece editum primum tunc edam.

Fabric. loco laudat. *ὑπόμνημα εἰς τοὺς Ἱπποκράτους ἀφορισμοὺς*, commentarius in Hippocratis Aphorismorum libellos septem, sub Philothei nomine Latine editus Venetiis. 1549. 8. et Spirae 1581. 8. interprete Ludovico Corrado Mantuano. — — Observabis illum in uno codice bibliothecae Caesariae tribui Theophilo Protospathario, in alio Stephano Atheniensi, Theophili discipulo, de quo infra, et qui eum commentarium ut plura alia sua *ἀπὸ φωνῆς Θεοφίλου* sive ex ore magistri sui Theophili excepit. —

De Stephano Atheniensi cf. Fabric. B. Gr. XII. p. 693. et Commentar. in Hipp. et Galen. edit. nost. I. praefat. pag. XVI.

De Codd. quos adhibui, vide II. p. 236 et 237 et catalogos Vindobonenses et Monacensem. Elenchum innumerabilium Theophilei commentarii codicum hoc loco componere, a praefatione alienum est.

Hauserunt hi interpretes e Galeno et, nisi fallor, ex Asclepio, novo neque aliunde jam noto Hippocratis explanatore, qui II. p. 458. citatur et paulo post p. 470.

τοῦ παρόντος βιβλίου ἐξηγητῆς nuncupatur. Nomine Asclepii non addito, aliquoties in Stephani commentariis ὁ ἐξηγητῆς τοῦ παρόντος βιβλίου laudatur, quos locos omnes recentiorem Hippocratis interpretem, Asclepium dico, spectare puto. Forsitan qui in Stephani commentario in prognosticon saepius allegatur νέος ἐξηγητῆς (vid. praefat. I. p. XIX), hic idem ipse fuerit Asclepius. Locus de Asclepio classicus, ubi Hippocratem ex Hippocrate interpretatus esse fertur, est II. p. 458. Et Theophilus et Stephanus septimo aerae nostrae saeculo vixisse creduntur et Stephanus discipulus Theophili ejusque librorum editor fuisse perhibetur. Subnascitur autem mihi haud levis addubitatio, ut ita rem se non habere existimaverim. Nimirum modo Stephano, modo Theophilo synopsis scholiorum Hippocratis aphorismos, quam edidi, in codicibus, qui frequentissimi sunt, adscribitur. Unde utrumque saltem auctorem aphorismos commentariis illustrasse, fit probabile. Theophilei autem commentarii breviores sunt Stephani scholiis, e quibus e Codd. Ambrosiano et Escorialensi (vid. II. p. 236. 237.) et integras aliquot aphorismorum interpretationes et fragmenta plurima delibavi atque hic edidi, ac Theophilus Stephani explanationes fusiores in compendium redegisse tibi videbitur, si utrumque commentarium perlegeris. Stephanus igitur noster Theophili nostri discipulus aut non fuit aut Stephanus, cujus longiora sunt in aphorismos scholia, diversus ab altero Stephano, qui in Codd. Theophilei brevioris commentarii saepenumero dicitur auctor. Mihi vero constat, Stephanum, prognostici Galenique ad Glauconem libri interpretem (Vol. I. ed. nostr.), et Stephanum, aphorismorum interpretem (Fragmenta Vol. II. ed. nostr.),

unum eundemquo esse. Perinde mihi constat, Theophilum Stephani explanationes contraxisse, unde in codice Ambrosiano longiora scholia inde ab aphor. 27. sect. III. Meletiique (qui et ipse Stephanus est) in codice Parisiensi copiosiora scholia inde ab aph. 10. sect. IV. in Theophilum ipsum abeunt, a Theophileis non amplius diversa. Solus codex Escorialensis scholia Theophileis fere semper longiora, quorum exempla in hac invenies editione, habet usque ad Aphor. 55. sect. VI, in quem mancus desinit. Et Theophili quidem codices tres, quos adhibui, Vindobonenses et Nanianus et Ambrosianus rebus etsi semper inter se conveniant, et verborum tenore et lectionibus, quae eandem exprimunt sententiam, haud raro discrepant. Ex quo facile possit probari, fusiozem Stephani commentarium a pluribus epitomatoribus, inter quos unus erat Theophilus, esse adhibitum ad synopsis scholiorum conscribendam nomenque Stephani propter auctoritatem majorem compendio sive synopsi illi esse praefixum. Theophilus autem Protospatharius in reliquis suis operibus Galeni doctrinas de corporis humani partibus earuamque usu, de urinis, de excrementis, de pulsibus semper in summulam compellit, ut, sive Stephani sive Meletii sive alius sint, commentarios quoque in aphorismos in epitomen contraxisse recte dicatur.

Meletii scholiorum in aphorismos duo sunt codices Parisienses:

1. Cod. 2222. bombycinus, saec. XV. fol. 104. Μελετίου ἱατροῦ καὶ φιλοσόφου ἐξηγήσεις εἰς τοὺς ἀφορισμούς.

2. Cod. 2223. chartaceus, saec. XVI, fol. 158. olim Baluzianus, apographum codicis antecedentis.

Meletii scholia in latinum translata sunt sermonem a Pietreo quodam, quae versio in cod. Paris. 6854. manu scripta adhuc servatur. Cf. Vol. II. p. 240. ed. nostr. et Lefeburii de Villebrune praef. ad Hipp. aph. p. X. not. h. (Histor. litterar. Hippocr. in edit. Kühn. p. LXXVII).

Meletii scholia ad verbum eadem sunt cum Stephani scholiis codicis Ambrosiani. Meletii scholia usque ad sect. IV. aph. 10. a Theophileis differunt, in quae loco citato abeunt. Meletius utrum scholiorum in aphorismos auctor rectius sit dicendus, an Stephanus, quis est, qui asseverare, non dicam probare conetur? Et si Meletio haec scholia tribuuntur, idemne sit Meletius monachus, qui de natura hominis composuit librum latine a Nicol. Petrejo factum Venetiis. 1552, nondum claret.

Damascii scholia in aphorismos extant in cod. Monacensi et in cod. Parisiensi 2150. chartaceo, saec. XVI, olim Bigotiano, scripto ejusdem Darmarii, qui codicem Monacensem exaravit, manu. In fine enim cod. Paris. legitur: ὑπὸ Ἀνδρέου Δαρμαρίου τοῦ Ἐπιδανυρίου υἱοῦ Γεωργίου ἐν τῷ ἔτει ,αφπη΄ Ἰουλίῳ καὶ ἐν πόλει τῆς Γερμανίας Ἀργεντίνῃ (Argentorati). Hardtius in Catalogo suo MSS. Monacensium haec habet: Est hic commentarius in sectiones VII divisus et nunquam neque graece neque latine, quantum scio, editus. Fabricius in sua B. Gr. nullam mentionem facit hujus commentarii nec in 1)

---

1) Alterum exemplar est cod. Paris. 2150.

alia bibliotheca asservatum inveni. Cl. Ioecher in suo Eruditorum lexico memorat quidem, sed reticet, ubi-
nam asservetur. Extare tamen alicubi, fors Matriti,
antigraphum necesse est. — Koppius in editione sua
Damascii *περὶ ἀρχῶν* codicem Monacensem memorat.
Vix autem credo, probari posse, Damascium illum ho-
rum quoque scholiorum esse auctorem. Matriti non
extat, quantum scio, archetypum hujus commentarii,
ubi diligenter regiam bibliothecam perlustravi. Quid?
ipsene Darmarius, scriptor graecus, commentarium
hunc e Galeno, Theophilo, aliis, fortassis consarcinavit
nomenque Damascii praefixit? Si plures ita consentiant,
ego non dissentio. In Damascii commentario multi
aphorismi sunt sine scholiis, quos Theophilus ex-
planavit.

Scholia in Hippocratem aliqua anonyma hinc illinc
habeo delibata, quae quum sint brevia atque ad diver-
sos Hippocratis spectent libros, huic editioni, quae in-
tegrus tantummodo complectitur commentarios, non pu-
tavi esse adnectenda. In Analectorum meorum medi-
corum fasciculo aliquo aptior iis erit locus.

Si quae menda typographica lapsu oculorum fuerint
praetervisa textumque foedaverint, mihi ipsi, qui cunc-
tas emendavi schedas, lector benevole, culpam et im-
putabis et benigne condonabis.

Indices verborum rerumque in usum eorum ple-
rumque adjunguntur, qui libros non legere, sed perlus-
trare tantum solent, num quid ipsis idoneum in iis
contineatur. Hippocrati sui sunt indices, cui qui ope-

ram navabunt legendo atque intelligendo medici, medius fidius hoc aevo non multi, et hos commentarios antiquos relinquere intactos non poterunt indicesque non desiderabunt. In eorum autem virorum usum hos commentarios et transscripsi et non sine magno labore edidi. Quibus si acceptam collocavero operam in his scholiis ad lucem protrahendis, mihi gratulabor, quod opus haud inutile feliciter ad finem perduxerim.

Scribebam

Regimentii Prussorum d. Octbr. mens. X.

MDCCCXXXIV.

ΣΧΟΛΙΑ

ΤΗΣ ΕΚΤΗΣ ΕΠΙΔΗΜΙΑΣ ΑΠΟ ΦΩΝΗΣ ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ ΣΟΦΙΣΤΟΥ.

Ἀρχὴ τῶν προλεγομένων.

Αρτι ταῖς μεθόδοις τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων ἐκκόψαντες, καὶ τὰ τῇ φύσει πολέμια τῇ θεραπείᾳ σχολάσαντες, νῦν ἐρχόμεθα ἐπὶ ἑτέραν μὲν πραγματείαν. ἐπειδὴ γὰρ ὀξέων νοσημάτων ἐγένετο θεραπεία, ἴσως τις εἶχεν εἰπεῖν, ὅτι ἄχρηστός μοι ἐστὶν ἡ θεραπεία, μὴ προσηγησαμένης διαγνώσεως. διὸ τοίνυν ἐνταῦθα διάγνωσιν παραδίδωμι νοσημάτων, 1) καίτοι οὐ πάντων.

Τῶν γὰρ νοσημάτων τὰ μὲν σποραδικά. σποραδικὰ δὲ λέγονται, ἃ ἄλλοτε ἄλλως καὶ ὥς ἐτύχεν ἐπέρχονται, τῷ μὲν τρίτατος, τῷ δὲ ἀμφημερινός, πρὸς τὴν κράσιν καὶ

Sigla Codicum.

L. Codex Laurentianus. Plut. LXXV. Cod. XXII. Chartaceus, forma maxima, saec. XV. constat foliis 71. Apographum meum ex hoc codice Florentiae anno 1829 ipse scripsi.

A. Codex Ambrosianus. B. 113. Bombycinus, forma quart. saec. XIV. optimae notae. Inde a fol. 85. usque ad fol. 171. Palladii scholia leguntur. Mediolani hunc codicem cum apographo meo ipse contuli.

C. Crassi versio latina.

1) καίτοι] καὶ τὰς τῶν L. A. Conjeci καίτοι.

δίαιταν καὶ βίον καὶ τὰ λοιπὰ τῶν συστοίχων τοῖς πλείστοις. σποραδικὰ δὲ 1) ἀπεδόθησαν οἱ ἀφορισμοὶ καὶ το προγνωστικόν, 2) σχεδὸν καὶ τὰ ἐπιδημαϊκά. ἄλλα δὲ εἰσι νοσήματα κοινὰ τὰ πολλοῖς τῶν ἐν τῇ πόλει 3) ἐπερχόμενα. τούτων δὲ τῶν κοινῶν τὰ μὲν εἰσι συνήθη, ἃ γίνονται ἀπὸ τοῦ ὕδατος, ὃ πίνουσιν, 4) ἰλνῶδους ἢ καθαρῶ ὄντος, καὶ ἐκ τοῦ τινος γάλακτος ἀδιαφόρως ἐσθίειν, καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως τῆς πόλεως ἢ βορείας οὔσης ἢ νοτείας, καὶ 5) ὑψηλῆς ἢ ταπεινῆς. τὰ γὰρ ἐκ τούτων νοσήματα, ἔχει γὰρ καὶ τοῖς πολλοῖς καταφανῆ, ἐνθεν καὶ 6) ἐνδῆμα ὀνομάζονται. 7) τούτων δὲ ἀποδέδοται τῷ περὶ ἀέρων, τόπων, ὑδάτων.

Ἄλλα δὲ εἰσι κοινὰ νοσήματα· 8) γίνεται δὲ ἐκ τῆς κατὰ ποιότητα μεταβολῆς τοῦ ἀέρος, ὥς ὀφείλων χειμῶν γενέσθαι ψυχρὸς καὶ ὑγρὸς, 9) [ἐὰν] γένηται θερμὸς καὶ ξηρὸς, 10) ἢ ψυχρότερος καὶ ὑγρότερος, ἢ θερμότερος καὶ ξηρότερος. ἐκ ταύτης οὖν τῆς μεταβολῆς γίνονται νοσήματα, ἀλλὰ ταῦτα 11) ἀήθρα καὶ ἐπίδημα καλεῖται. εἰ δὲ ὁ ἀήρ κατὰ ποιότητα οὐ μόνον τραπῇ, ἀλλὰ καὶ μιάσματά τινα δέξηται ἢ ἀπὸ νεκρῶν τάφων ἢ ἀπὸ στασίμου ὕδατος, γίνονται καὶ ἐντεῦθεν νοσήματα· εἰ δὲ προσγένηται καὶ τοῖς πολλοῖς θνήσκειν, λοιμὸς τὸ πάθος ὀνομάζεται.

Περὶ τούτων οὖν τῶν ἐπιδήμιων ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιδημίαις λέλεκται. ὥς ἐπιτοπολὺν δὲ ἐνταῦθα περὶ σποραδικῶν νοσημάτων βούλεται διαλεχθῆναι, καὶ ζητῆσαι αὐτῶν τίνα ποιοῦσι διάθεσιν γινομένην, σημείωσιν δηλοῦσαν. παραλιμπάνει γὰρ τὴν θεραπείαν, ἢ ὅτι οὐκ ἤρκεσεν αὐτῷ ὁ χρόνος καὶ διαγνῶναι καὶ θεραπεῦσαι, ἢ ὅτι τὰ ἐπίδημα ἔχουσί τινα κοινὴν θεραπείαν πρὸς τὰ ἄλλα τῶν νοσημάτων, ἔχουσί τινα καὶ ἰδιάζουσιν, κοινὴν μὲν, ὅτι νόθα ἐγένοντο νοσήματα· οἶδαμεν πῶς θεραπεύεται ἡ

1) exponunt C. 2) σχ. καὶ τὰ ἐπιδ. om. C. 3) ἐπερχομένων L. A. 4) ἰλνῶδεος L. 5) ὑψηλοῦς L. 6) ἐνδυμα L. A. 7) περὶ addiderim et in seqq. ἐν sc. τῷ etc. 8) γίνονται A. 9) ἐὰν addidi. 10) καὶ L. 11) ἀήθρα L.

θερμασία, ὁμοίως καὶ ἡ ψυχρὰ, ἡ ξηρὰ καὶ ὑγρὰ· ἰδιό-
ζουσιν δὲ ἀπὸ τῆς ποιούσης αἰτίας καὶ τῆς κράσεως καὶ
τῆς ἕξεως τοῦ κάμνοντος. τὴν μὲν οὖν κοινὴν θεραπείαν
ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς παραδέδωκεν, εἶασε δὲ τὴν 1) μερι-
κὴν, ὅτι τὰ κατ' ἕκαστα ἀπερίληπτα, ὅτι γε ἐν τούτοις
ἐστὶ τὸ γυμνάζεσθαι τοὺς ἀκροατάς. οὗτος οὖν ὁ σκοπὸς
τοῦ συγγράμματος, πολὺ δὲ τὸ χρήσιμον. ἡ δὲ διάγνωσις
καὶ ἡ αἰτία παραδίδεται τοιούτων νοσημάτων ἐπιδημῶν
καὶ κακοήθων. οὐδὲ γὰρ τὰς ἄλλας μόνας καταστάσεις
παραδίδωσιν ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιδημίᾳ, ἐπείπερ ἐκεῖ πολλὰ
διδάσκει.

2) Περὶ τοῦ γνησίου τοιαῦτα. ἑπτὰ γὰρ οὓων ἐπιδη-
μιῶν, πρώτη μὲν καὶ τρίτη, πάντῃ γνήσιαι Ἰπποκράτει
τῇ τε λέξει καὶ τοῖς ἐνθυμήμασιν, ἀλλότριαι δὲ τῇ ἐπαγ-
γελίᾳ· τὰ γὰρ θεωρήματα αὐτῶν, εἰς 3) διαφθέρας ἐξέ-
θετο Ἰπποκράτης, ὕστερον βουλόμενος κοσμήσαι αὐτάς
καὶ κάλλει λέξεως. ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἔφθασεν, εὐρηκῶς
αὐτὰ Θεσσαλὸς, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, τῇ λέξει ἐκόσμησεν οὐκ
ἀξίᾳ Ἰπποκράτους. ἡμεῖς οὖν οἱ ἱατροὶ περὶ πράγματα,
οὐ περὶ λέξιν ἡσχολημένοι, ἐκλεγόμεθα αὐτάς διὰ τὰ
θεωρήματα.

Ἐπιγέγραπται μὲν οὖν συμφώνως τῷ σκοπῷ ἐπιδημία,
οὐχ ὥς τινὲς φασιν, ὅτι ἐπειδὴ ἐκεῖνα ἐγράφη, ἃ ἐπιδη-
μιῶν ταῖς πόλεσιν ἔβλεπεν, ὥσπερ καὶ τις ἰστόρηται. τί
γάρ; ἴσως ἐπιδημιῶν ταῖς πόλεσιν, ἔβλεπε νοσήματα·
ταῦτα δὲ ἀπεγράφετο κἀντεῦθεν ἐπιδημίας ἔγραψε τὸ
σύγγραμμα· ἀλλ' Ἰπποκράτης ἐκ τῶν διδασκομένων ἐποι-
ήσατο τὴν ἐπιγραφὴν.

Διήρηται δὲ ἡ μὲν πᾶσα πραγματεία εἰς ἑπτὰ κεφά-
λαια. ταῦτα δὲ τὰ μέρη ἐν τοῖς 4) Ἰπποκράτους χρόνοις
οὐκ ἐζητοῦντο· ὅσα γὰρ ἦσαν τὰ διδασκόμενα, τοσαῦτα
καὶ τὰ τμήματα.

1) μεριστήν L. 2) C. male: quandoquidem ibi multa id genus
de re legitima docet. 3) διαφθέρας L. in pellibus C. 4) Ἰππο-
κράτου L.

Ἡ δὲ τάξις τῆς ἀναγνώσεως σαφής. δεῖ γὰρ δεῖ τὰ κατὰ φύσιν τῶν παρὰ φύσιν προηγέσθαι. ἐντεῦθεν προ-
ταίτεσθω τὸ περὶ ἀνθρώπου φύσεως καὶ παιδίου φύσεως.
τὰ δὲ παρὰ φύσιν καὶ προηγέσθαι τῶν σποραδικῶν, ἃ
ἔχουσιν οἱ ἀφορισμοί. λοιπὸν τὰ ἐνδημα, ἃ ἐν τῷ περὶ
ἀέρων, τόπων, ὑδάτων. ὕστερον δὲ τὰς ἐπιδημίας. ἄλλως
τε δὲ τῶν νοσημάτων τὰ μὲν 1) ὡς ἐπιτοπολὺν, τὰ δὲ
σπανίως, τὰ δὲ σπανιαίτατα συμβαίνει. τοῖς μὲν οὖν ὡς
ἐπιτοπολὺν ἀποδίδοται τῷ προγνωστικῷ, τοῖς δὲ σπανίοις
τῷ περὶ ἀέρων, τόπων, ὑδάτων, τοῖς δὲ σπανιαιτάτοις
τῇ ἐπιδημίᾳ.

Ἀνάγεται δὲ τοῦτο τὸ σύγγραμμα ὑπὸ τὸ θεωρητικόν·
θεραπεία γὰρ οὐ δίδοται, ἵνα καὶ ὑπὸ τὸ προκαταρκτι-
κὸν ἀνάγεται. ἐν δὲ τῇ διδασκαλίᾳ ζητοῦμεν τὰ αἷτια
τῶν νοσημάτων, ἐνθεν ὑπὸ τὸ αἰτιολογικόν. διδάσκει δὲ
καὶ διαγνώσεις τῶν παθῶν· οὐκοῦν καὶ ὑπὸ τὸ σημειω-
τικόν. εἰ δὲ μνημονεύσει καὶ κράσεως καὶ ἕξεως, ὑπὸ τὸ
φυσιολογικόν.

Ὁ δὲ τρόπος ὁ διδασκαλικὸς ἐστὶ μικτός. ποῦ μὲν γὰρ
κέχρηται τῷ ἀφοριστικῷ, ὅταν κατεπείγηται ἐκ τῆς τοῦ
νοσήματος κακοηθείας, ποῦ δὲ τῷ ὑφηγηματικῷ. ὁ δὲ
μικτός, δεινότητα 2) * ἀπαθῶς ἀναγκάζεται αὐτῷ ἕξα-
πλῶσαι, φοβούμενος, 3) μή τι τῇ συντομίᾳ λαθῇσεται.
τάχα δὲ καὶ κατὰ τὸ ἀληθές οὐδὲ μικτός ἐστὶν ἐνταῦθα,
ἀλλ' ἐφεῦρεν αὐτῷ τινὰ τρόπον διδασκαλίας, καινότερον
καὶ ὑψηλότερον.

α'. Ὁκόσησιν ἕξ ἀποφθορῆς περὶ 4) ὑστέρην καὶ οἰδη-
μάτων ἐς καρηβαρίην τρέπεται καὶ κατὰ τὸ βρέγμα αἰ-
οδύναι, καὶ ὅσαι ἄλλαι ἀπὸ ὑστερέων, ταύτησιν ἐν τῷ
ὀγδόῳ ἢ δεκάτῳ μηνὶ ἐς ἰσχίον τελευτᾷ. —

Ἐνταῦθα πλείονες φέρονται γραφαί· ἢ γὰρ ὀπόσαις
καὶ ὀκόσαις ἢ ὀκόσησι. μέμνηται δὲ καὶ ἀποφθορᾶς. ἀλλ'
εἰ μὲν οὕτως μόνον ἔχει, τὴν ἀπὸ πρόθεσιν λαμβάνομεν,

1) ἢ L. 2) Fort. παθῶν. Sed misto utitur, ubi affectus saevi-
tiam explicare cogitur. 3) μήτε L. 4) ὑστέρων L. καὶ om. L. A.

τὴν δὲ φθορὰν, ὄνομα. εἰ δὲ ἔχει ἐξ ἀποφθορῆς, τὴν μὲν ἐξ πρόθεσιν, τὴν δὲ ἀποφθορὰν, ἐν μέρος λόγου καὶ ὄνομα. ἀπλῶς γὰρ τὸν 1) ἀμβλυσμὸν σημαίνει. μέμνηται δὲ καὶ ὑστέρας. καὶ τινες μὲν περὶ ὑστέρην, ἄλλοι ἀπὸ ὑστέρης γράφουσιν. ὑστέρα δὲ λέγεται ἢ μήτρα, ἢ ὡς ὑστέραν κειμένην τῶν κυρίων μορίων, ἢ ὡς ὑστέραν παρέχουσαν τὴν ἐνέργειαν. λέγεται δὲ καὶ μήτρα καὶ 2) δελφὺς καὶ γαστήρ. μέμνηται δὲ περὶ οἰδήματος. καὶ οἱ μὲν μεταγενέστεροι οἰδήμα λέγουσι τὸν ἀπὸ φλέγματος ὄγκον, ὁ δὲ Ἰπποκράτης πάντα ὄγκον οἰδήμα καλεῖ, διὰ δὲ τῶν ἐπιφερομένων διακρίνει. εἰ γὰρ εἴποι οἰδήμα χαῦνον καὶ ἀνώδυνον, τὸ ὄντως οἰδήμα λέγει· εἰ δὲ οἰδήμα θερμὸν καὶ ὀδυνηρὸν καὶ ἀντίτυπον, τὴν φλεγμονὴν λέγει· εἰ δὲ οἰδήμα καὶ ἀντίτυπον καὶ ἀνώδυνον, τὸν σκίρον. νῦν οὖν τὴν φλεγμονὴν οἰδήμα καλεῖ. μέμνηται δὲ καὶ καρηβαρία. ἔστι δὲ καρηβαρία, ὀδύνη τῆς κεφαλῆς ἐκ τῶν τεινόντων καὶ δακνόντων καὶ βαρύντων γινομένη, ἥτις 3) ὄντως ἔστι καρηβαρία. μέμνηται δὲ καὶ βρέγματα. ἔστι δὲ τὸ βρέγμα χαῦνον, ἀπὸ ὁστῶν, οἷς ἐπιτίθεμεν τὰς ἐπιβροχὰς, ὅτε θελήσομεν ὑγράναι τὸν ἐγκέφαλον, ἐνθεν καὶ βρέγμα καλεῖται. κεῖται δὲ οὕτως ἢ κεφαλή· ἔχει τι μέρος ὑψηλότετον, ὃ καλεῖται κορυφή· ἔχει δὲ ἄλλο ταπεινότερον καὶ ἐμπρόσθιον, ὃ μέτωπον ὀνομάζεται· τούτων ἔστι μεταξὺ τὸ βρέγμα. ταπεινουμένη γὰρ ἢ κορυφή καὶ ὑψούμενον τὸ μέτωπον, ἀποτελοῦσιν αὐτό. 4) αὕτη μὲν οὖν ἡ τῆς λέξεως ἐξηγήσις.

Ζητητέον δὲ τὴν διάνοιαν. λέγει οὖν ὅτι ἡ γυνὴ συλλαμβάνει καὶ κρατεῖ τὸ σπέρμα ἄχρι πέντε ἢ ἐξ μηνῶν καὶ προσδοκωμένης τῆς ἀποτέξεως, ἐξαίφνης ἐγένετο ἀμβλυσμὸς ἢ ἀπὸ προκαταρκτικῆς ἢ ἀπὸ προηγουμένης αἰτίας· προκαταρκτικῆς μὲν, θυμοῦ ἢ πηδήματος ἢ ψυχροῦ αἵματος· προηγουμένης δὲ, 5) ἀπὸ τινος σώματος ἐγένετο μὲν ἀμβλυσμὸς, λοχεῖα δὲ κάθαρσις οὐκ ἐγένετο, ἀλλ' ἐπεσχέθη τὸ αἷμα, καὶ μεῖναν διέτεινεν ὀδύνην καὶ φλεγμονὴν εἰργάσατο· ταύτης γενομένης, καρηβαρία ἐπιγίνεται,

1) Id. q. ἀμβλωσμὸν. 2) δελφὺς L. 3) οὕτως L. 4) nec est huiusce particulae enarratio C. male. Veritas: haec est verborum explanatio. 5) ab aliquo vitio corporis C.

μάλιστα δὲ περὶ τὸ βρέγμα καὶ ταῦτα οὐκ ἂν παύσαιτο, εἰ μὴ εἰς τὸ ἰσχίον ἀποσκήψει ἡ ὕλη. αὕτη καὶ ἡ τοῦ λόγου διάνοια. Ζητητέον καὶ τὸν λογισμόν, δι' ἣν αἰτίαν ταῦτα γίνεται. γενομένου τοίνυν ἀμβλυσμοῦ, λοχείας δὲ μὴ καθαρθείσης, καρηβαρία 1) συνέβη. καὶ ποία συγγένεια καὶ τῆς πόρῳ ταύτης κειμένης μήτρας; οὐδὲ γὰρ ἔχει πλούσια νεῦρα ἡ μήτρα, οὐ προαιρετικὰ, οὐκ ἀποπερατώσεις 2) μυῶν. ὀλίγα δὲ ἔχει νεῦρα τὰ φέροντα αὐτῇ αἰσθῆσιν, πολλὰς μέντοι ἔχει φλέβας καὶ ἀρτηρίας ἐξ ὧν καὶ τὸ 3) χορίον συμπλέκεται· καὶ ἔδει καρδίαν καὶ ἥπαρ αὐτῇ συμπάσχειν, καὶ οὐκ ἐγκέφαλον. τί οὖν 4) ἀρνούμεθα τὸ μὴ τὴν μήτραν εἶναι νευρώδη; οὐδαμῶς. ἀλλὰ νεῦρα μὲν ἄντικρυς οὐκ ἔστιν, ὥσπερ δὲ νεῦρον διαστέλλεται καὶ συστέλλεται. διαστέλλεται μὲν ἐν τῇ κινήσει, συστέλλεται δὲ μετὰ τὴν σύλληψιν· κατὰ τοῦτο λέγεται νευρώδης. τίς οὖν ἡ αἰτία τοῦ ἐπὶ ὄγκου αὐτῆς γίνεσθαι καρηβαρίαν; φαμέν, ὅτι ἡ μήτρα, ὥσπερ ἄνω καὶ κάτω καὶ ἔμπροσθεν ἔχει ἀρτήματα, οὕτως καὶ ὀπίσω παρὰ τὴν ὀσφύν. φλεγμαινούσης οὖν αὐτῆς, τείνονται καὶ αὐτὰ, ἐνθεν ὀδυνᾶται ἡ ὀσφύς· ὀδυνωμένη δὲ κατὰ τὸ συνεχές, παντὶ μεταδίδωσι τῷ 5) νωτιαίῳ, οὗτος δὲ τῇ ἑαυτοῦ πηγῇ, τῷ ἐγκεφάλῳ· ἐνθεν ἡ καρηβαρία. ἀλλ' 6) αὕτη οὐ πάντως ἀληθὴς ἡ ἐξήγησις. αὕτη γὰρ εἶπεν ὅτι τείνεται ἡ κεφαλὴ, ἡμεῖς δὲ λέγομεν ὅτι βαρεῖται. ἀλλὰ φαμεν τὴν ἀληθῆ ἐξήγησιν, ὅτι ἐπειδὴ φλεγμαίνει ἡ μήτρα, γίνεται πυρετός, οὐχ ὁ τυχὼν, ἀλλὰ σύνοχος· ἐπὶ αἵματι γάρ· ἐντεῦθεν πολλὰ πνεύματα καὶ ἀτμοὶ ἀναλυόμενοι τρέχουσι παρὰ τὴν ὀροφὴν 7) τοῦ παντὸς σώματος, καὶ βαροῦντα ποιοῦσι τὴν καρηβαρίαν. τοῦτο μὲν οὖν ἔστι, δι' ἣν δὲ αἰτίαν ἐκ πάσης τῆς κεφαλῆς μάλιστα τὸ βρέγμα ὀδυνᾶται, διὰ τρεῖς αἰτίας ἐπαίδευσε. λέγει γὰρ ἡ ἀνατομὴ, ὅτι διὰ τῆς χοάνης δύο μεγάλαι ἀρτηρίαι φέρονται περὶ τὴν κεφαλὴν, τελευτᾶσαι περὶ τὸ βρέγμα. ἐπειδὴ οὖν νῦν ἐκ τοῦ πυρετοῦ πολὺ γεννᾶται πνεῦμα, τοῦτο τρέχει, ἐνθα καὶ ἐν τῷ κατὰ φύσιν πολὺ ἦν πνεῦμα,

1) συνέθετο L. 2) γυμῶν L. 3) χωρίον L. 4) ἀρνούμενα L.
5) νωτιαίῳ L. 6) αὕτη Codd. 7) τοῦ om. L.

λέγω δὴ εἰς τὰς ἀρτηρίας. ἔκειναι δεχόμεναι διατείνονται καὶ μεταδιδόασιν τῷ βρέγματι, ἢ ὅτι ἡ φύσις ἰδοῦσα ὡς περιττωματικὸς ἔμελλεν εἶναι ὁ ἐγκέφαλος, τὰ τε τοῦ παντός σώματος δεχόμενος περιττώματα ὡς ὑψηλός, καὶ τὰ ἑαυτοῦ ὡς ψυχρός, πλείονας δέδωκε ῥαφᾶς, καὶ οὐ μόνον ῥαφᾶς, ἀλλὰ καὶ τοῦ βρέγματος τὰ ὀστᾶ χαῦνα καὶ μεγάλα, ἵνα ἐκεῖθεν διαφορῇται καὶ εἰσάγῃται αὐτῷ βοηθήματα. νῦν οὖν πολλῶν γεννηθέντων πνευμάτων καὶ ἀνελθόντων περὶ τὴν κεφαλὴν, περιστρέφεται ἡ δύναμις, καὶ θέλοντα τὰ πνεύματα διαφορηθῆναι, οὐκ ἀπέρχονται περὶ τὰ σκληρότατα τῶν 1) ὀστέων, ἀλλὰ περὶ τὰ μαλακώτατα, καὶ θέλοντα διαπεράσαι τὸ βρέγμα, ἐκεῖνο μᾶλλον ὀδυνῶσιν. ἢ οὖν διὰ τοῦτο ἢ καὶ ὅτι τὸ βρέγμα πλείονας ἔχει ἀποπερατώσεις μυῶν καὶ νεύρων, ὡς εὐαίσθητον μάλιστα ὀδυνᾶται. ταῦτα μὲν οὖν καλῶς εἴρηται. τὸ δὲ 2) ἐπιφέρειν ὅτι εἰς ἰσχίον τῷ δεκάτῳ μηνὶ τελευτᾷ, οὐδὲ ἐξηγήσατο ὁ Γαληνὸς λέγων, ὅτι οὐχ ὀρᾶται 3) τοῦτο ἐπὶ τῶν ἔργων τῆς τέχνης, ἀλλὰ μᾶλλον παρατέθεται. ἐνθεν οὐκ ἐζήτησεν, εἴτε περὶ ὀγδοον, εἴτε περὶ δέκατον μῆνά φησιν. τῶν δὲ λεγομένων τὰ μὲν ὡς ὑπερθετικά, τὰ δὲ ὡς συμπερασματικά διέλαβεν, ὅτι ὅσαις γυναιξίν, ἀμβλυσμοῦ γενομένου καὶ λοχείας καθάρσεως μὴ συμβάσης, οἴδημα γένηται, καρηβαρία τε ταύτῃ ἔπεται καὶ ὀδύνη τοῦ βρέγματος, ταύταις εἰς τὸ ἰσχίον ἀποσκήψει. τῷ δὲ κειμένῳ προσθετέον τῷ, γυναιξίν ἀμβλυσμοῦ γενομένου καὶ μὴ λοχείας δὲ καθάρσεως, καὶ τῷ σώματι τῶν ὑστερῶν δεῖ τάξαι, ἵνα μὴ σολοικοφανὲς ᾖ. ἡ δὲ πᾶσα ἀνάγνωσις τοιαύτη. ὅσαις γυναιξὶ, γενομένης φθορᾶς καὶ μὴ λοχείας καθάρσεως, οἴδημα γένηται τὸ ἐν τῇ ὑστέρᾳ, ταύταις καρηβαρία γίνεται καὶ μάλιστα κατὰ τὸ βρέγμα, καὶ περὶ ὀγδοον ἢ δέκατον μῆνα ἐς ἰσχίον ἀποπίπτει. 4) * εἰ δὲ μ. εἴτα τὸν ἀπὸ τῆς συλλήψεως λόγον εἴτε τὸν ἀπὸ τῆς συλλήψεως καὶ ἀμβλυσμοῦ μῆνα, οὐ ζητῶν. ψευδὴς γὰρ ὁ λόγος. τί δὲ ἔστι τὸ, ὀκόσαι ἄλλαι ἀπὸ

1) ὀστέων A. 2) ἐπιφέρειν L. 3) τούτῳ L. 4) Si vero M! C. μ. scripturae compendium pro μῆνα habuerim. εἴτα mutaverim in εἴτε, delete puncto. Fort. εἴτε μῆνα κατὰ τὸν etc. ἀμβλυσμῇ L.

ὑστερέων; καὶ φάμεν, ὅτι ἂ ἐΐρηται ἐπὶ φλεγμονῇ ὑστέρας, ταῦτα καὶ ἐπὶ ἄλλου οἰουδήποτε αὐτῆς 1) πάθους, ἢ ὅτι πάσχει ὁ ἐγκέφαλος ἐπὶ ὑστέρῃ φλεγμαινούσῃ, καὶ πᾶν μόριον ἀσθενὲς ἐκ τῆς μήτρας ἐπηρεαζόμενον.

β'. Οἱ φροῖοι οἱ μὲν καρτεραύχενες, ἰσχυροὶ καὶ τὰ ἄλλα καὶ τοῖσιν ὀστέοισιν· 2) οἱ δὲ κεφαλαλγέες καὶ ὠτόρρητοι· τούτοιςιν ὑπερῶναι κοῖλαι καὶ ὀδόντες παρηλλαγμένοι. —

Ὡς πρὸς ἀνάμνησιν αὐτῶν ταῦτα τὰ γεγραμμένα, οὐδὲ συνέχειαν ἔχουσι πρὸς ἄλληλα, εἰ μὴ πως εἴπομεν οὕτω, ὅτι οἰδήματος ὄντος ἐν τῇ μήτρᾳ, πάσχει ἡ κεφαλὴ, καὶ μάλιστα ἡ φροῖή. σημεῖον γὰρ τοῦτο τὸ σχῆμα ἀσθενοῦς δυνάμεως. ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τὸν λόγον 3) ἐνεπέσαμεν τοῦ φροῖου, καὶ ζητοῦμεν αὐτοῦ τὰ εἶδη, ἄκαιρον ἡγοῦμαι ζητῆσαι παρὰ φύσιν σχῆμα κεφαλῆς, μὴ ζητήσας τὸ κατὰ φύσιν. εἰ γὰρ διαβάλλεται μικρὰ καὶ μεγάλη κεφαλὴ, ἐν μεγάλῳ σώματι διαβάλλεται. δι' ἣν δὲ αἰτίαν οὐ δύναμαι εἰπεῖν, εἰ μὴ προείπω διὰ τί ὁ στενὸς θώραξ καὶ ἀβαθὴς διαβάλλεται. ἰστέον οὖν ὅτι ἡ φύσις ἤθελε τὸν θώρακα οἰκητήριον ὥς καρδίαν καὶ πνεύμονα. ἔδει οὖν αὐτὸν εἶναι εὐρύν. εἰ δὲ στενωθεῖη, θλίβουσιν ἀλλήλων τὰ μόρια, καὶ πολλοῦ γενομένου πνεύματος, 4) κακίζεται τὸ ζῶον. διὰ ταῦτα καὶ ἡ μικρὰ κεφαλὴ· ἡθελε γὰρ αὐτὴν ὡς μεγάλην. εἰ γὰρ καὶ ἐν ἐστὶ μόριον τὸ περιεχόμενον, ἀλλ' οὐ 5) πολὺ πνεῦμα, καὶ διὰ τοῦτο κακίζεται.

Ἀλλὰ μή τις ἐκ διαλεκτικῆς θεωρίας εἴπῃ ὅτι ἡ μικρὰ κεφαλὴ διαβάλλεται, ἡ μεγάλη ἐπαινέται. οὐδὲ γὰρ αὕτη ἐπαινέται, ἀλλὰ καὶ διαβάλλεται, καὶ μάλιστα εἰ ἀπὸ περιττωματικῆς ὑγρότητος. εἰ δὲ ἀπὸ πλήθους χρηστῆς ὕλης καὶ ἐρῶμένης δυνάμεως, ὡς ἀγαθὸν ἔχομεν διακρίναι. εἰ γὰρ ἐστὶ μεγάλη κεφαλὴ, ἀγαθὸν, σὺν 6) εὐρῶθυμῳ τῷ σχήματι. ἀλλὰ ζητητέον, ποῖον τὸ εὐρῶθυμον καὶ κατὰ φύσιν σχῆμα τῆς κεφαλῆς. ἰδοῦσα τοίνυν ἡ φύσις, ὡς ἡ

1) πάθος L. A. 2) ὑπερῶναι τε κοῖλαι τε καὶ ὀδοῦσι παρηλλαγμένοι. οἱ δὲ κεφαλ. L. A. 3) Fort. ἐνεπέσομεν. 4) κακίζεται L. suffocatur C. in mg. vitatur. 5) οὐ fortasse inducendum. 6) εὐρῶθυμῳ L. Idem mendum in sequentibus.

τοιαύτη λογικὴ ψυχὴ καὶ αἱ δυνάμεις αὐτῆς κατοικοῦσιν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, ψυχὴ δὲ ἐκ περιφεροῦς κατερχομένη τοῦ οὐρανοῦ, οὐκ εἶασεν ἢ εἰς κυβοειδὲς ἢ εἰς τετράγωνον ἢ εἰς ἄλλο σχῆμα εἰσελθεῖν, ἐπειδὴ ἤμελλε ταράττεσθαι, ἐποίησε τὴν κεφαλὴν περιφερῇ, οἷόν τινα μικρὸν οὐρανὸν τῇ ψυχῇ, ἀλλ' οὐκ εἶασεν αὐτὴν περιφερῇ διὰ τὴν θέσιν τῶν ὠτῶν, ἀλλ' ἐκατέρωθεν αὐτὴν ἀτρέμα ἐπίλησε. τῆς δὲ παρ' ἐκάτερα τούτων πιλουμένης, τὸ ἔμπροσθιον καὶ ὀπίσθιον μέρος ἐξ ἀνάγκης κυρτοῦται. καὶ εἴποτέ τι ταύτη γένηται πταῖσμα, τὸ φοξὸν συμβαίνει. καὶ ὁκτώ εἰσιν αὐτοῦ τὰ εἶδη· ἓν μὲν, εἰ ἔμπροσθεν ἢ ὀπίσθεν 1) αὐξηθῇ, ἢ κατὰ τι μειωθῇ, ὃ οὐ πάνυ σύνηδες καλεῖν φοξὸν, καὶ ὅτε τὸ μὲν ἔμπροσθεν αὐξηθῇ, τὸ δ' ὀπίσθεν μειωθῇ, ἢ τὸ μὲν ὀπίσθεν αὐξηθῇ, τὸ δ' ἔμπροσθεν μειωθῇ. ταῦτα μὲν οὖν τὰ τέσσαρα εἶδη, συμπασχόντων ἀλλήλων τῶν μερῶν, συμβαίνει. ποτὲ δὲ ἡ μία μόνη πάσχει· τῆς πρόσω γὰρ ἀπαθοῦς οὔσης, ἢ ὀπίσω μειοῦται, ἢ τῆς ὀπίσω ἀπαθοῦς οὔσης, ἢ ἔμπροσθεν αὖξεται. πρὸς ταῦτα παραβαλλομένη ἡ κεφαλὴ, φοξὴ λέγεται. πολλάκις δὲ τῆς ὀπίσω οὔσης ἀπαθοῦς, ἢ ἔμπροσθεν αὖξεται, ὥσπερ καὶ τῆς ὀπίσω οὔσης ἀπαθοῦς, ἢ ἔμπροσθεν μειοῦται. ταῦτα μὲν οὖν τὰ εἶδη τῶν φοξῶν λέγει ὁ Ἰπποκράτης, ὅτι εἰ ἴδῃς φοξὸν σχῆμα, πάντως μὴ 2) διαβάλλῃς αὐτὸ, ἀλλὰ ζήτησον εἴτε ἀπὸ δυνάμεως εἴτε ἀπὸ ἀσθενείας 3) ἐγένετο. καὶ παραδίδωσι σχῆμα, ὅτι ἐὰν ἡ φοξὸς, καὶ ἰσχυρὸν καὶ μέγαν ἔχῃ τὸν τράχηλον, ἀγαθόν, ἐπειδὴ ἡ ἐρῶμένη δύναμις μέγαν ἐποίησε τὸν ἐγκέφαλον, ἢ ὅτι 4) μέγας καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ νωτιαῖος, μεγάλοι ἐξ ἀνάγκης οἱ σπόνδυλοι οἱ περιέχοντες αὐτήν. καὶ διὰ τοῦτο ἀγαθόν· ἔνθεν γὰρ μεγάλα τὰ νεῦρα καὶ οἱ μύες, διότι εἰσὶν εἰς πάντα [εἰσὶν] ἰσχυροὶ, εἰς ψυχικὰς, εἰς ζωτικὰς δυνάμεις. ταῦτα γὰρ γίνονται ἀπὸ δυνάμεως ἰσχυρᾶς. οὐκ ἐχορηγεῖτο δὲ, μὴ εὖ ἔχοντος ἐγκεφάλου, οὐδὲ πολὺν αἷμα, μὴ καλῶς τοῦ ἥπατος, οὐ θερμασία, μὴ καλῶς τῆς καρδίας. διότι πάντα τὰ μόρια ἰσχυρὰ, μάλιστα δὲ τὰ ὀστέα. ταῦτα γὰρ πρὸς τὴν ἀναλογίαν γίνονται τοῦ νωτιαίου. ὥσπερ γὰρ αἱ τῆς νηὸς σα-

1) αὐξηθῇς L. 2) διαβάλλῃς L. 3) ἐγένετο om. L. 4) μέγαν L.

νίδες πρὸς τὸ μέγεθος τῆς τροπίδος γίνονται, οὕτως καὶ
 τὰ ὁστᾶ ἅπαντα κατὰ τὸ μέγεθος τῶν σπονδύλων. εἰ γὰρ
 μεγάλοι οἱ τοῦ τραχήλου σπόνδυλοι, μεγάλη καὶ ἡ ὠμο-
 πλάτη, καὶ διὰ ταύτην ἡ κλείς, καὶ διὰ ταύτην ὁ βρα-
 χίων, καὶ διὰ τοῦτον ἡ πῆχυς καὶ κερκίς, καὶ διὰ ταύτας
 1) ἄκρα χειρῶν. ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἄνω. εἰ δὲ μεγάλοι
 εἰσὶν οἱ σπόνδυλοι, μέγα καὶ τὸ ὄχοῦν αὐτοὺς ἱερὸν ὁστοῦν,
 καὶ διὰ τοῦτο ἰσχίον καὶ μηρὸς, καὶ διὰ μηρὸν κνήμη
 καὶ περόνη, καὶ διὰ ταῦτα ἄκρον ποδός. ὁρᾷς πῶς ἐπαι-
 νεῖται τὸ φοξόν. τί οὖν αἰεὶ ἐπαινεῖται; οὐδαμῶς. ἀλλὰ
 ψέγεται, ὅτι ἐστὶν ἀπὸ ἀσθενείας δυνάμεως 2) ἰσχυσάσης
 χαρίσασθαι τῇ κεφαλῇ τὸ εὐζόουθμον σχῆμα. καὶ πόθεν
 πάλιν διαγιγνώσκουμεν; Ἰπποκράτης, βραχυλόγος ὢν, τὰ
 μὲν ἐπόμενα λέγει, σιωπᾷ δὲ 3) τὰ ἡγούμενα. ἔδει γὰρ
 αὐτὸν εἰπεῖν ὅτι οἱ ἔχοντες τὸ φοξὸν ἀπὸ ἀσθενείας
 4) πασχούσης· ὁ δὲ μὴ εἰπὼν τοῦτο, ἐπάγει τὰ συμπτώ-
 ματα, ὅτι κεφαλαλγῆς ἐστίν. ἀσθενοῦς γὰρ οὔσης τῆς δυ-
 νάμεως, ἐδήλωσε τὸ φοξὸν σχῆμα. παντὶ ρεύματι παρα-
 χωρεῖ ἡ ἀσθένεια, ἐνθεν κεφαλαλγία συμβαίνει. πληροῦ-
 ται μὲν γὰρ ὕλης ὁ ἐγκέφαλος, διὰ δὲ τοῦτον κατακλύ-
 ζονται πᾶσαι αἱ αἰσθήσεις. ἀλλ' Ἰπποκράτης μόνων τῶν
 5) ὠτῶν ἐμνημόνευσεν, οὐ μάτην. ὁ γὰρ ἐγκέφαλος διὰ
 πασῶν τῶν αἰσθήσεων καθαίρεται, ἀλλὰ πολὺ μὲν διὰ
 ῥινὸς καὶ διὰ ὑπερώας, ἐλάχιστον δὲ διὰ τῶν ὠτῶν. νευ-
 ρώδη γὰρ καὶ σκληρὰ τὰ μόρια. φησὶν οὖν ὁ Ἰπποκρά-
 της ὅτι 6) εἰ τὰ ὦτα, πάλαι ἀναισθήτως κενοῦντα τὸν
 ἐγκέφαλον, νῦν οὕτως πεπλήρυνται, ὥς μηκέτι μόνον
 ῥύπον, ἀλλ' ὑγρότητα ἐκβάλλειν, πολλῶ μᾶλλον αἱ αἰσθή-
 σεις, εἰς ὃ καὶ ἐν τῷ κατὰ φύσιν ὑγρότητα ἐκβάλλουσιν.
 ἔχουσι δὲ καὶ ἄλλο σύμπτωμα οἱ φοξοὶ. φοξὸν γὰρ σχῆμα
 διαβάλλει, οὐ τὸ τυχόν, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τῇ μειώσει τῆς ἐμ-
 προσθίας κοιλίας. εἰ οὖν μειωθῇ ἡ ἐμπροσθεν κοιλία
 καὶ ἐπὶ τὰ ὀπίσω ἀπέλθῃ, γίνεται 7) τὸ σύμπτωμα. ἐπαί-
 δευσε γὰρ ἡ ἀνατομὴ, ὥς ἡ ἄνω γένυς συνήρθρωται τῇ
 κεφαλῇ, τῆς δὲ ἄνω γένυος, ἡ ὑπερώα. εἰ γοῦν ἐπὶ τὰ

1) ἄκρας L. 2) Addam μή. 3) ταῦτα L. 4) Fort. πάσχουσιν.
 5) ὁστέων L. A. de auribus C. 6) οἱ L. 7) u A.

ὀπίσω ἀπῆλθεν ἡ κεφαλὴ, καὶ ἡ ἄνω γένυς ἐπὶ τὰ ἔσω ἀπέρχεται, ἐνθεν καὶ ἡ ὑπερώα κοιλαίνεται. ἐπὶ τὰ ἔσω ἀπελθούσης τῆς ἄνω γένυος, ἡ κάτω μένει ἐπὶ τὰ ἔξωθεν, οἱ ὀδόντες οὐ φέρονται κατ' ἀλλήλων, οἱ τομεῖς οὐ κατὰ τὸ μέσον, οἱ 1) κυνοδόντες οὐ κατὰ τῶν κυνοδόντων, οὐχ αἱ μύλαι κατὰ τῶν μυλῶν. διεστράφησαν γὰρ, οὐχ οἱ κάτω ἀπὸ τῶν κάτω, οὐδὲ οἱ ἄνω ἀπὸ τῶν ἄνω, ἀλλ' οἱ ἄνω ἀπὸ τῶν κάτω.

γ'. Ὁκόσοισιν ὀστέον ἀπὸ ὑπερώης ἀπῆλθε, τουτέοισι μέση ἴζει ἡ ῥίς· οἷσι ὅθεν ὀδόντες, ἄκρη σιμοῦται. —

Πάλιν οὗτος ὁ λόγος ἀπέσχισται τοῦ προειρημένου, 2) καὶ μὴ εἴπῃς, καὶ τούτου τινὰ συνέχειαν ἔχει· ὥσπερ ἐπὶ φοξοῦ σχήματος παρεσπάσατο ἡ γένυς, οὕτως καὶ νῦν πάσχει, ὥς καὶ τὴν ῥίνα βλάπτει. 3) εἰρήκασί μοι τούτων αἱ ἀνατομαί, ὅτι ἡ ἄνω γένυς συνήρθρωται τῇ κεφαλῇ, τεσσαρακαίδεκα ἔχουσα ὀστέα, ἕξ μὲν κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς, δύο δὲ κατὰ μύλας, δύο δὲ κατὰ τὴν ῥίνα, δύο δὲ κατὰ τὸ ἄκρον 4) γένειον, 5) γένειον δὲ οὕτως κατὰ τὰ ἄλλα τὰ ὑποκάτω τῆς ῥινός. ἐπαίδενσέ με γὰρ καὶ τοῦτο ἡ ἀνατομικὴ θεωρία, ὅτι ἡ ῥίς ἔχει μὲν παρ' ἑκάτερα δύο ὀστέα, ἐν δὲ τῷ μέσῳ τινὰ χόνδρον, διαστέλλεται δὲ καὶ συστέλλεται. οὗτος δὲ ὁ χόνδρος, δεξιὰ μὲν καὶ ἀριστερὰ, τὰ τῶν 6) μύλων ὀστέα, ὑποκάτω δὲ ἔχει τὰ τῆς ὑπερώας ὀστέα, ἄνω τοῦ γενείου, ἕξ ὧν στηρίζεται ἡ ῥίς. πολλάκις γοῦν ἐν τῇ ὑπερώα 7) νομή. ὑπερώα δὲ ἐστὶ τὸ ἐσώτερον μέρος τοῦ οὐρανίσκου. 8) γίνεται οὖν ἐκεῖσε σῆψις, καὶ οὕτως κακοήθως, ὥς μὴ μόνον λεπίδας ἐκπεσεῖν ὀστέου, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ὀστέον ἢ ἀπὸ τῆς σήψεως ἢ καὶ ἀπὸ τοῦ ἱατροῦ. εἰ οὖν ληφθῇ ἐκεῖθεν ὀστέον, ἐν ᾧ ὀχεῖται τὸ μέσον τῆς ῥινός, ἐνθεν τὸ μέσον τῆς ῥινός 9) σιμοῦται, εἰ δὲ τοῦτο τὸ πάθος γένηται περὶ

1) κυνώδοντες L. A. 2) neque ullam cum eo continuationem habet C. perperam. 3) pro εἰρηνται. 4) γένειον Codd. 5) et duo alia palati infra nasum C. quae versio a textu graeco toto coelo abhorret. 6) molarium dentium C. Falso legit μυλῶν. 7) νομή L. 8) Ozaena narium est, de qua loquitur. 9) σημειοῦται Codd. Idem mendum in fine hujus explanationis.

τὸ γένειον, καὶ πέσῃ ὁστοῦν ἐκεῖθεν, οὐκέτι ὀχεῖται τὸ ἄκρον τῆς ῥινὸς, ἔνθεν ἐκεῖνο τὸ πρὸς τοῖς ὁδοῦσι τῆς ῥινὸς σιμοῦται.

δ. Αἱ τῶν νηπίων ἐκλάμψεις ἔστιν οἷσιν ἅμα ἥβη 1) μεταβολὴν ἴσχουσι καὶ ἄλλαι. —

Νήπια λέγει οὐ τὰ ὑποτίτθια, ἀλλὰ τὰ παιδία, ὥσπερ καὶ 2) Ἡρόφιλος· νήπια οὐ φαλακροῦνται, 3) οὐκ ἀγροπνοοῦσιν, ἀντὶ τοῦ παιδία. τῶν δὲ βιβλίων τὰ μὲν ἔχουσιν ἐκλάμψεις, καὶ οὐδὲν διαφέρει, ἄλλα δὲ ἐπιλήψεις. περὶ δὲ τῶν ἐπιληπτικῶν παθῶν γραφὴ ἐκάστη ἔχει τὴν ἐξηγήσιν. εἰ γὰρ ἔχει ἐκλάμψεις, οὕτως λέγει· ἐπὶ τῶν παιδίων οὐ πάνυ διαλάμπει τὸ θερμὸν, ἀλλ' ἔστιν ἀχλυνῶδες ἐκ τε τῆς σπερματικῆς ὑγρότητος, καὶ ἐκ τῆς ἀτάκτου διαίτης. ἔνθεν καὶ αἱ 4) αἰσθήσεις αὐτῶν ἀμβλύτεραι. ὅταν δὲ παραγένηται ἡ ἀκμὴ, ξηραίνουμένης τῆς ὑγρότητος, σωφρονοῦντων τε αὐτῶν κατὰ τὴν δίαιταν, καθαρὸν γίνεται τὸ θερμὸν καὶ εὐλιγρινές. εἰ δὲ ἔχει ἐπιλήψεις, φαινέται ὅτι πολλάκις ἢ ἐκ τῆς κράσεως ἢ ἐκ διαίτης φλέγμα πλεονάζον. μὴ δυνήθεις αὐτὴν θεραπεῦσαι μὴ πτοηθῆς. πολλάκις γὰρ ἐρχομένης τῆς ἥβης, θερμότερον γίνεται τὸ θερμὸν, ὥστε καὶ ἐπιτηδείως τῷ φλέγματι διαλύειν, καὶ λεπτύνει αὐτὸ, καὶ παύεται ἐν τῇ ἀκμῇ. εἰ δὲ εἴη συγγενὲς τὸ πάθος, οὐκ ἀκμὴ, οὐκ 5) ἱητρὸς θεραπεύει ἢ ἥβη, ὥς περιπνευμονίαν καὶ ἰσχιάδα. τοῦτο γὰρ ἔστι τὸ εἰρημένον ὑπὸ Ἰπποκράτους, ἐς 6) νεφρὸν ὁδύνην βαρεῖαν. ἐτέρου δὲ ἔστι λόγος 7) καὶ παραβέβληται. ψεύδεται γὰρ ὅτι τοῖς παισὶν ὁδύνη βαρεὴ οὐ γίνεται ἐς νεφρὸν, εἴ γε αὐτοῦ ἔστι λόγος ὁ λέγων, ὅτι τοῖς ἀκμάζουσιν λίθοι γίνονται εἰς τοὺς νεφροὺς μάλιστα, τοῖς δὲ παισὶν ἐν τῇ κύστει.

ε'. 8) Ἐς νεφρὸν ὁδύνη βαρεὴ, ὅταν πληρῶνται σιτίου, ἐμέουσιν φλέγμα· ὁκόταν δὲ πλεονάσωσιν αἱ ὁδύναι, ἰώδεα,

1) καταβολὴν L. 2) ἡρώφυλος L. A. 3) non concipiunt C. ac si legisset οὐ συλλαμβάνουσιν. 4) αἰσθήσει εἰς L. 5) Ionicam formam habent et L. et A. 6) νεφρῶν L. 7) initium add. C. ἀρχή. 8) ἐν A, νεφρῶν L. A.

καὶ ῥᾶους μὲν γίνονται, λύνονται δὲ, ὁκόταν ἐμέσῃ τῶν κενωθέντων. ψαμμία τε πυρρὰ ὑφίστανται, αἵματώδεα δὲ 1) οὐρέουσι, νάρκη τε μηροῦ τοῦ κατ' 2) ἴξιν. ἐλινύειν οὐ ξυμφέρει, ἀλλὰ γυμνάζεσθαι μὲν, μὴ ἐμπίπласθαι δὲ, τοὺς νέους ἐλλεβορίζειν, ἰγνύην τάμνειν, οὐρητικοῖσι καθαίρειν, λεπτύνειν τε ἅμα καὶ ἀπαλύνειν.—

Οὐ πρὸς διδασκαλίαν ταῦτα γράφων Ἱπποκράτης, ἀλλὰ πρὸς ὑπόμνησιν αὐτοῦ, διεσπασμένοις λόγοις παραδίδωσι. καὶ ἐμνημόνευσε μὲν ἐξ ἀρχῆς ὑστερικοῦ πάθους, καὶ φοξοτέρας κεφαλῆς, ὕστερον δὲ καὶ παθῶν τῆς ὑπερῶας, καὶ τοῦ πάθους τῶν παιδίων. νῦν δὲ θέλει διαλεχθῆναι περὶ τοῦ νεφριτικοῦ πάθους. ἀλλ' ὥσπερ ἰσχυρὰ ἀδικὸν πάθος λέγεται πᾶν πάθος περὶ τὸ ἰσχίον γινόμενον, κυριωτέρως δὲ ἰσχίασις, ὅταν ἡ κοτύλη πληρωθῇ μύξης, οὕτως καὶ πᾶν περὶ τοὺς νεφροὺς πάθος λέγεται νεφροίτις, εἴτε ὀργανικὸν εἴτε ὁμοιομερὲς εἴη. κυρίως δὲ λέγεται ὁ γενόμενος λίθος, εἴτε ἐν τῇ κοιλότητι, εἴτε ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ νεφροῦ, ἣτις καὶ λιθίασις ὀνομάζεται. περὶ τούτου τοῦ πάθους θέλει νῦν διαλεχθῆναι ὁ Ἱπποκράτης, 3) πάλιν τῷ τόπῳ. τῆς οὖν διδασκαλίας μάθωμεν τὰ περὶ τὴν λέξιν καὶ τὴν διάνοιαν καὶ οὕτω τὸν λογισμόν. μέμνηται οὖν ὀδύνης βαρεΐης.

Τὸ τοῦ βαρέος ὄνομα ὁμώνυμόν ἐστι. λέγεται γὰρ βαρὺ καὶ τὸ βάρος ἔχον συναίσθησιν 4) ὃ ἐπὶ ἀμφοτέρων νῦν ὁ λόγος ἀρμόζει. μέμνηται δὲ καὶ φλέγματος. ἀλλ' εἴωθε μὲν Ἱπποκράτης φλέγμα λέγειν τὴν φλόγωσιν, ποτὲ δὲ καὶ τὸν ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν χυμὸν, ὥσπερ δὴ καὶ νῦν. μέμνηται δὲ καὶ σίτου. τοῦτο δὲ 5) κατὰ τριῶν φέρεται σημαينوμένων. λέγεται γὰρ σῖτος ὁ χιλὸς, λέγεται σῖτος καὶ ἡ κόπρος, ὡς ἀπὸ σίτου 6) γενομένη, λέγεται σῖτος καὶ τὸ αἷμα τὸ μέλλον τρέφειν τὸ σῶμα. νῦν οἶδαμεν τὸ, τί ἐστι καὶ τὸ ἰῶδες ὅτι 7) ἤδη κακοήθους χολῆς. ταῦτα μὲν περὶ τῆς λέξεως αὐτοῦ.

1) ῥέουσι Hipp. 2) ἴξιν L. 3) iterum docendi methodo servata C. 4) et quod acerbum molestumque est C. addit. 5) μετὰ L. 6) γενομένου Codd. 7) Fort. εἶδος.

Λέγει δὲ ταῦτα Ἱπποκράτης, ὅτι γίνεται λιθίασις, καὶ ὀφείλεις ταύτην θεραπεῦσαι. γίνεται οὖν ἐπὶ τοῦ λίθου ὀδύνη βαρεῖα. μεμαθήκαμεν γὰρ ὅτι αὐτὴ ἡ κοιλότης τοῦ νεφροῦ 1) οὐκ ἔχει νεῦρα, ἔνθεν οὐδὲ ὀδυνᾶται, ἀλλὰ βαρεῖται ἐκ τοῦ ἄχθους τοῦ λίθου. εἰ δὲ εἶπης ὅτι σφοδρὰν καὶ χαλεπὴν ἔχει τὴν ὀδύνην, τοῦτο γίνωσκε ὅτι ἐξῆλθεν ἐκ τῆς κοιλότητος ὁ λίθος, καὶ ἦλθε παρὰ τὴν οὐσίαν τοῦ νεφροῦ· αὕτη γὰρ ἔχουσα νεῦρα ὀδυνᾶται. ἀλλ' εἰ μὲν 2) εἴποι σοι ὁ κάμνων ὀπίσω τε καὶ ἐπὶ τὰς ψόας αἰσθάνεσθαι τὴν ὀδύνην, τότε ἡ οὐσία τῶν νεφρῶν ἐστὶν ἡ ὀδυνωμένη. εἰ δὲ εἴποι σοι ἔμπροσθεν καὶ κάτω παρὰ τὸ ὑπογάστριον καὶ ταύτην ὡς ἐπιμήκη εἶναι τὴν ὀδύνην, τότε γίνωσκε ὅτι ἐκ τῆς κοιλότητος παρὰ τοὺς οὐρητήρας ἦλθεν ὁ λίθος. τοιαύτη γὰρ ἡ τε θέσις καὶ τὸ σχῆμα τῶν οὐρητήρων. στενοὶ μὲν, ἐπιμήκεις δὲ ὑπὸ τὸ ὑπογάστριον εἰσι τεταμένοι. πρώτη μὲν οὖν αὕτη ἡ διάγνωσις. Δεύτερα δὲ ἡ σημαίνουσα, ποῖος ὁ πεπονθὼς νεφρός· 3) ἡ νάρκη γὰρ γίνεται ὑπὸ τοῦ πλησίον μηροῦ. νάρκη δὲ ἐστὶν ἡ δυσαισθησία καὶ ἀκινησία καὶ ἡ κατάψυξις. ἀμφοτέρω γὰρ ἐδίδαξαν αἱ ἀνατομαί, ὡς ἐξ ὧν μορίων ὁ νεφρός δέχεται νεῦρα, ἐκ τούτου καὶ ὁ μηρός. πάσχοντος οὖν τοῦ νεφροῦ, καὶ τὰ νεῦρα πάσχοντα δυσαισθητον καὶ δυσκίνητον ποιεῖ τὸν μηρόν. ἀλλὰ μὴν καὶ καταψύχεται ὁ μηρός. ἔδειξαν γὰρ αἱ ἀνατομαί, ὅτι ὁ νεφρός ὑπὲρ τὴν ἀναλογίαν αὐτοῦ δέχεται φλέβας, ὅθεν δέχεται ὁ νεφρός, ἐκ τούτων καὶ ὁ μηρός. τρέχει οὖν ἡ φύσις παρὰ τὸν 4) μηρόν ὡς ὀδυνώμενον· ἐντεῦθεν λειψαίμεν ὁ μηρός, ὡς τῶν ἀγγείων αὐτοῦ συννευσάντων, καὶ διὰ τοῦτο ψύχεται. γίνεται δὲ αὐτοῖς καὶ ἔμετος φλέγματος. εἴρηται γὰρ ἐν τῇ διαγνωστικῇ, ὡς ἐπὶ κωλικῆς καὶ νεφριτικῆς διαθέσεως ἐμοῦσι φλέγμα· ἀλλ' ἐπὶ κωλικῆς, ὁμολογουμένως· ἐπὶ δὲ νεφρίτιδος ὅτι ἐκ πολλῆς ὀδύνης γίνεται ταραχή. ἐντεῦθεν θλίβεται τὰ περὶ τὸν στόμαχον, καὶ ὅπου εἶχε τεθησσυρισμένον φλέγμα, ἔμεν αὐτό. ἐστὶ δὲ καὶ ἄλλη σημείωσις. ἐπὶ γὰρ πληρώ-

1) quales nervos habeat C! 2) εἴποι superse. εἶπη A. 3) ἡ om. A. 4) renem C. νεφρόν rectius.

σει τοῦ στομάχου μᾶλλον ὀδυνῶνται. ὅπου γὰρ πολὺς χυλὸς ὁ ἐν τῇ γαστρὶ, διατείνει αὐτήν, ἥτις διατεινομένη ὀδυνᾷ τὸν νεφρὸν, ὃς τεινόμενος ἐκ τῆς κόπρου θλίβει τὸν νεφρὸν. ἀλλὰ μὴν καὶ πολὺ αἷμα ὃν ἐν τοῖς ἀγγείοις, ἐκεῖνο διατεινόμενον ὀδυνᾷ τὸν νεφρὸν, καὶ μᾶλλον ὅτε πολλὰ ἔχει ἀγγεῖα. εἰ δὲ κατακρατήσουσιν αἱ ὀδύναι, καὶ ἰώδης ἀνεμεῖται χολή, εἴτε ἐν τῷ στομάχῳ γεννηθεῖσα, εἴτε καὶ ἐξ ὅλου τοῦ σώματος ἐκεῖ ἐρχομένη. ἐπειδὴν γὰρ ἀγρυπνίαι πολλαί, νεφρίτιδες καὶ πόνοι ἐξ ὧν ἐκκαίεται ὁ στόμαχος, γεννᾷ πολλὴν χολήν, ἥτις ἀνάγεται. πολλάκις δὲ οὐδὲ γεννᾶται ἐκεῖ, ἀλλὰ φέρεται. ἀσθενεῖ γὰρ ὁ στόμαχος ὡς 1) τῶν νεφρῶν παρακείμενος, ἐνθεν ὡς ἀσθενὴς καὶ ὡς εὐαίσθητος, πᾶν μὲν ἐπισύρεται ῥεῦμα, προτρέχει δὲ τὸ λεπτότερον. τί δὲ λεπτότερον χολῆς; ἐνθεν ὁ χολώδης οὗτος ἐμεῖται χυλός.

Περὶ λίθου καὶ πῶς οὗτος γίνεται.

Δεῖ γοῦν εἰδέναι ὅτι ὁ ἐν τῷ νεφρῷ λίθος, ἀπὸ θερμασίας ὑπεροπτώσης, ἥτις ἀπὸ ὕλης φλεγματικῆς, γίνεται καὶ ἀπὸ χρόνου καθὼς ἡ θερμασία ὑπεροπτᾷ τὴν ὕλην. ἐνθεν οὖν γίνονται καὶ τὰ διάφορα εἶδη τῶν λίθων. εἰ μὲν γὰρ πολλὴ ἡ θερμασία, ποιεῖ τὸν λίθον μέλαν· εἰ δὲ ἥτιον, ἐρυθρότερον ἢ λευκότερον. καὶ ἀπὸ τῶν χυμῶν γίνονται λίθοι ἢ σανδαραχώδεις ἢ μέλανες ἢ ὠχρολέυκοι ἢ 2) πυρόξανθοι ἐκ τῆς ποικιλίας τῶν χυμῶν. καὶ γὰρ διαφόρως ὁ χρόνος χροῖζει τὸν λίθον. ὁ γὰρ πολὺς χρόνος, μελανὸν αὐτὸν ποιεῖ, ὁ δὲ ἥσων, λευκότερον. ὥσπερ ἐπὶ ἄρτου ὀπτωμένου, οὕτως διαγνώμεν τὸν λίθον.

Θέλομεν οὖν αὐτὸν θεραπεῦσαι. ἀλλ' ἴσως καὶ πρὸ τῆς θεραπείας ἡ φύσις τι ποιεῖ χρήσιμον. ποιεῖ δὲ τὰ μὲν ῥαστώνην, τὰ δὲ καὶ τελείαν φέροντα τὴν ἀπαλλαγὴν. εἰ γὰρ κενώσῃ φλέγμα δι' ἐμέτου, ῥαστώνη γίνεται· κενοῦται γὰρ τὸ φλέγμα τὸ θλίβον τὸν στόμαχον, καὶ διὰ τοῦ στομάχου τὸν νεφρὸν. καὶ τὸ πρότερον μὲν, εἰς

1) Fort. τοῖς νεφροῖς. 2) πυρόξανθος L.

πνεύματα ἀναλυόμενος, ἃ δεχόμενος ὁ νεφρὸς, ὡς ἀσθενέστερος, διετείνεται· τελείαν δὲ ἀπαλλαγὴν, εἰ κενωθῶσι τὰ ψαμμία, διάφορον ἔχοντα τὴν χροιάν, παρὰ τὴν θερμοσίαν καὶ τὴν ὕλην καὶ τὸν χρόνον. ἀλλ' ἐπειδὴ Ἱπποκράτης νῦν νεφροῖτιν ὑποτίθεται ἐκ παχυτέρου αἵματος γινομένην, λέγει ὅτι εἰ κενωθῶσιν ἐρυθρὰ ψαμμία σὺν αἵματι δι' οὕρων, ἀπαλλαγὴν ποιοῦσι, σὺ δὲ εἶπέ ὅτι εἰ κενωθῶσι ψαμμία τὴν χροιάν ἔχοντα τοῦ ποιοῦντος χυμοῦ. αὕτη μὲν οὖν ἢ ἐκ τῆς φύσεως θεραπεία. Εἰ δὲ μηδὲν ποιήσῃ ἡ φύσις, σὺ ὀφείλεις θεραπεύειν. ἐρχόμενος δὲ πρὸς τὴν θεραπείαν, πρότερον μὲν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι τοῦ παντὸς σώματος, μήπως περιττωματικὸν ὂν πέμπῃ τῷ νεφρῷ. μετὰ δὲ τὴν θεραπείαν τοῦ παντὸς σώματος ἐλθὲ καὶ ἐπὶ τὴν τοῦ πάσχοντος νεφροῦ ἴασιν, καὶ τοπικοῖς χρῆσαι βοηθήμασι. τούτου εἰς κανὼν. Ἄλλος ὁ λέγων, μὴ μόνον θεραπεύσῃς τὸν νεφρὸν, ἀλλὰ καὶ προφυλάττεσθαι. πολλάκις γὰρ ἦλθε πρὸς αὐτὸν πρώτη ἢ ὕλη· εὗρεθεῖσα δὲ κατ' ἀρχὰς ἢ φύσις ἐρῶμένη, ἀπεδίωξεν αὐτήν, ὁμοίως δις καὶ τρίς. δέος οὖν μὴ ἀσθενήσῃ ἡ δύναμις, καὶ μηκέτι τὴν ὕλην ἐπιρρόευσαν ἀποδιῶξαι δύνασθαι, κἀντεῦθεν ὁ νεφρὸς ἐκτικὴν λαβὼν συνήθειαν, λίθον ἐργάσεται. προφυλάξαι οὖν αὐτὸν χρὲ τοῖς τονοῦσιν, ἵνα μηκέτι δέξῃται τὴν 1) ἐπερχομένην ὕλην. Τρίτος κανὼν οὗτος. λάμβανε ἔνδειξιν καὶ ἀπὸ πάντων τῶν 2) στοιχείων.

Τούτων προειρημένων, ἴδωμεν τὴν θεραπείαν. καὶ τέως μὲν οὖν μιμησώμεθα τὴν φύσιν καὶ ποιήσωμεν αὐτὸν ἐμέσαι φλέγμα, μὴ ἐάσωμεν δὲ πολὺν σῖτον ἐν τῷ σώματι, πολὺν χιλὸν, διὰ τὴν διάτασιν τῆς γαστρὸς, μὴ πολλὴν κόπρον, διὰ τὴν διάτασιν τοῦ παρακειμένου 3) νεφροῦ. ὅτι γὰρ ἐπὶ ἐμφράξει κόπρου πολλάκις παροξύνεται νεφρίτης, ἐδήλωσεν ἔνεμα ὀδύνην παῦσαν νεφριτικοῦ. ἀλλὰ μὴν μηδὲ αἷμα πολὺ ἐάσωμεν ἐν τῷ σώματι, ἵνα μὴ τὰ πολλὰ ἀγγεῖα ὀδυνώμενα καὶ τεινόμενα τὸν νεφρὸν ὀδυνήσωσι. ταῦτα μὲν οὖν παραφυλακτέον. ἐρχόμενος δὲ

1) ἐπερχομένην I. 2) συστοίχων A. bene. 3) χιλοῦ Codd. male.

πρὸς τὴν θεραπείαν καὶ θέλων προνοήσασθαι τοῦ παν-
 τὸς σώματος, ἀσιτεῖν αὐτὸν κέλευσον, μήπως ἐκ τῆς πολ-
 λῆς τροφῆς φλέγμα συναγόμενον ποιήσῃ τὸν λίθον. κέλευ-
 σον οὖν αὐτὸν γυμνάζεσθαι. οἶδε γὰρ ἡ κίνησις λεπτῦναι
 καὶ ἐκδιαφορῆσαι παχύτητα χυμοῦ· ἀλλὰ χρὴ μὴ συντό-
 νοις ἢ πολλοῖς κεχερῆσθαι γυμνασίοις, μήπως ἐκ τῆς
 πολλῆς κινήσεως ἐγειρομένη παρὰ φύσιν θερμασία ποι-
 ῇ τὸν λίθον, οὐ μόνον δὲ ἡ θερμασία αὐξηθῇ, ἀλλὰ
 καὶ ἡ ὕλη ἡ ἐκεῖ διαφορουμένη παχυτέρα γένηται, καὶ
 τὸ ὑπολειπόμενον αὐτῆς γεῶδες τραπῇ εἰς λίθον, ἀλλὰ
 συμμέτροις κέχρησο γυμνασίοις, καὶ τούτοις εἰωθόσιν ἐν
 ταῖς κατὰ φύσιν 1) πράξεσιν. τοῦτο γοῦν προφυλακῆς
 ἐστίν. οὐ γὰρ ἐτόλμα ὁ Ἴπποκράτης ἐν αὐτῷ τῷ πάθει
 καὶ τῇ χαλεπωτάτῃ ὁδύνῃ ἐπιτάξαι γυμνασίοις. καὶ ταῦτα
 εἰρηκῶς Ἡρωδικὸς, τοὺς πυρεταίνοντας 2) ἔκτεινας δρό-
 μοις ἢ πάλησιν. ἀλλὰ ταῦτα προφυλακῆς εἰσι. καὶ θέλει
 τὸν κάμνοντα κατὰ πολλὴν σχολὴν γυμνάζεσθαι.

Ἔρχεται λοιπὸν ἐπὶ τὴν θεραπείαν τοῦ παντὸς σώ-
 ματος, καὶ εἰ ἐστὶ πλῆθος αἵματος, φλέβα τέμνειν, οὐ
 τὴν τυχοῦσαν, ἀλλὰ τὴν τῷ νεφρῷ πλησιάζουσαν, τὴν
 κατ' ἰγνύαν. 3) ἐξ ἧς γὰρ ἀπὸ ἰσχίου δέχεται ὁ νεφρὸς,
 ἐκ 4) τούτου ἡ ἰγνύα. ἔχει δὲ καὶ κάτω πολλὰς ἀποσχί-
 δας. ἀλλ' ἡμεῖς τὴν ἀνωτέραν τέμνωμεν, ἵνα ταχέως γέ-
 νηται μετάστασις τῆς ὕλης. ἐνθεν καὶ 5) τοῦ κατὰ λῆξιν
 μηροῦ τέμνομεν φλέβα. εἰ δὲ μὴ εἴῃ ὕλη, ἀλλὰ ποιότης,
 καθαίρωμεν. τίνι δὲ εἶχε καθᾶραι ὁ Ἴπποκράτης ἐν τοῖς
 τότε χρόνοις, ἢ ἐλλεβόρῳ, ὃν ἡμεῖς φεύγομεν διὰ τὸ πε-
 ριττωματικὸν τῶν σωμάτων, ὃ δὲ Ἴπποκράτης παρελάμ-
 βανεν, ὡς ἐν καθαροῖς σώμασιν. εἰ δὲ καὶ πλῆθος εἴῃ
 καὶ ποιότης, τότε τοῖς ἀμφοτέροις χρῆσώμεθα, πρότερον
 μὲν 6) τῇ φλεβοτομίᾳ, ἵνα διάπνοιαν χαρισώμεθα, ὕστε-
 ρον δὲ τῷ καθαροσίῳ. ἐντεῦθεν γὰρ καὶ αἱ ἀπὸ τῶν συ-

1) πράξεις Codd. 2) ἐκτεινας Codd. Ἡρόδικος. Fabric. B. gr. XIII. p. 183. Nerodicus C. 3) ἐξῆς Codd. ἰσχίος Codd. 4) Fort. ταύτης sc. φλεβός. 5) femoris e regione positi venam protundimus C. Equidem verba graeca latine reddam: extremam femoris ve-
 nam. 6) τῆς φλεβοτομίας L.

στοίχων ἐνδείξεις γινέσθωσαν, ἀκμάζοντι, 1) ἐν εἰωθότι, ἐν ἑαρινῇ καταστάσει. ἀλλ' Ἰπποκράτης μόνῃς τῆς τῶν νέων μνημονεύσας ἡλικίας, δέδωκέ σοι ἂν καὶ τῶν λοιπῶν συστοίχων. ἐχρησάμεθα ἀπλῶς τῇ καθολικῇ θεραπειᾷ. ἐρχόμεθα παρὰ τὴν τοῦ νεφροῦ.

Καὶ χρῆσόμεθα ἀποζέμασι τοῖς διουρητικοῖς, τοῖς δυναμένοις θρύψαι λίθον, οἷον τὸ δαμασόνιον. λέγει δὲ καὶ Ἰπποκράτης ἐν τῇ θεραπείᾳ τοῦ νεφροῦ, λεπτύναι αἷμα καὶ ἀπαλύναι· καλῶς πάννυ. ἐπειδὴ γὰρ εἶπε ὅτι φλεβοτόμησον ἢ κάθαρον, εἴ ἐστιν ἀκμαστική ἡλικία, ἴσως τις εἶχεν αὐτῷ εἰπεῖν, καὶ εἴ ἐστι παιδική, μηδ' ἐν τούτῳ ἔχομεν τὰ τῆς θεραπείας οὐδαμῶς. ἀλλ' ὀφείλεις πάννυ καταθρύψαι τὸν λίθον, πρότερον μὲν ὅτι παιδική ἡλικία ἢ πάσχουσα, ἔπειτα δὲ καὶ μέλλει λίθος διὰ τῶν οὐρητῆρων παρέρχεσθαι. οὐρητῆρες δὲ στενοὶ καὶ μακροὶ· καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλομεν τὸν χυμὸν ἀπαλύναι τῇ ὑγρότητι, ἵνα μὴ ξηρὸς ὢν 2) ἐνισχηθῇ ἐν τοῖς οὐρητῆρσι, καὶ βραδέως ἐκκρινόμενος πολλὰς ὥρας ὀδυνήσῃ. μία μὲν οὖν αὕτη ἡ ἐξήγησις. Δευτέρα δὲ ὅτι πολλάκις ἢ 3) λιθίασις γίνεται ἀπὸ ὕλης μετὰ ποιότητος, καὶ πρὸς ἀμφοτέρα θέλομεν ἐνστήναι. ἐνθα πολλάκις ψυχροῦ ὕδατος πόσις ἔπαινε νεφροῖτιν, σβέσασα μὲν δυσκρασίαν ἐνοχλοῦσαν, ῥώσασα δὲ δύναμιν καταβεβλημένην ὑπὸ δυσκρασίας. δύναμις δὲ ῥωσθεῖσα ἢ ἔπεισεν ἢ ἀπεδίωξε τὴν ὕλην, καὶ ἐπαύσατο ἡ νεφροῖτις. πρὸς ἀμφοτέρα οὖν ὁ Ἰπποκράτης, πρὸς μὲν τὸ πλήθος διὰ τῶν εἰρημένων. ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ποιοῦσα ὕλη τὸν λίθον οὐ μόνον πολλὴ ἦν, ἀλλὰ καὶ παχεῖα, τὸ μὲν πλήθος ἐκένωσεν ἢ φλεβοτομία, τὴν δὲ σύστασιν αὐτοῦ νῦν λεπτύνομεν, τὴν δὲ ποιότητα καὶ τὴν δυσκρασίαν σβέννυμεν καὶ ἀπαλύνομεν. ἀλλ' ἐπειδὴ εἶδεν ὁ Ἰπποκράτης ὡς ἐπίπαν ὡς τὰ λεπτύνοντα πάντα θερμὰ εἰσι καὶ ξηρὰ, τὰ δὲ κατακιρνῶντα καὶ ἀπαλύνοντα ψυχρὰ καὶ ὑγρὰ, διὰ τοῦτο προσέθηκε τὸ αἷμα, ἵνα ποτὲ μὲν τοῖσδε, ποτὲ δὲ τοῖς χρήσῃ, πρὸς τὸ κατεπεῖγον ἐνιστάμενος, οὐδὲ θατέρου παντάπασιν ἀμελῶν.

1) ἂν L. 2) ἐνισχηθῇ L. 3) λιθίασις Codd.

Ἔστι δὲ καὶ ἄλλη τρίτη αἰτία. εἶπε γὰρ εἰς ἀφορισμοὺς, ὅτι τὰ σώματα χρὴ ὅκου ἂν τις θέλη καθαίρειν, εὐρύροα ποιεῖν. καὶ πολλῶν ἐκεῖσε λεχθεῖσων ἐξηγήσεων, μόνην 1) ἐδεξάμεθα, ὅτι ὅταν βούληται κενῶσαι εὐρύροον τὸ περιέχον, ὑγρᾶναι τὰ περιεχόμενα, ἵνα δι' εὐρέος ὀργάνου ταχέως ὀλισθαίνῃ τὸ κενούμενον. τοῦτο καὶ ἐνταῦθα λέγει, λεπτύνων τὸν μέλλοντα κενωθῆναι χυμόν. ἐπειδὴ δὲ δι' οὐρητήρων κενωθῆναι μέλλει τῶν στενῶν καὶ μακρῶν, εὐρυνον αὐτοὺς δι' ὑγρότητος. ἀλλ' Ἰπποκράτης ἐκ τοῦ γινομένου τὸ ποιὸν ἐδήλωσε. θέλων γὰρ εἰπεῖν ὑγρανόν, ἐπειδὴ οἶδε τὸ ὑγραίνόμενον ἀπαλύνεσθαι, 2) ἀπαλῶ εἶπεν ἀντὶ τοῦ ὑγραίνοντι. οὕτω μὲν οὖν καλῶς ἔγνωσται τῷ Ἰπποκράτει ἡ λιθίασις. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐθεραπεύετο ἐπὶ τῶν αὐτοῦ χρόνων. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἦν τότε πολὺ φλέγμα ἐκ τῶν συνεχῶν γυμνασιῶν, ἀλλ' ἦν ἐρύθρωμένη ἡ δύναμις, εὐχερῶς ἐνικᾶτο ἡ λιθίασις. ἐπειδὴ δὲ νῦν τρυφηλὴ μὲν τράπεζα, βλεννώδης δὲ συνάγεται χυμὸς καὶ πολλὴ ἀσθένεια, ἔνθεν μὲν γίνονται πολλαὶ λιθιάσεις· ἐκ δὲ τῶνδε, δυσῖατα ἢ καὶ ἀνῖατα σχεδὸν πάθῃ. ταῦτα μὲν οὖν οὐκ ἠγνόησεν Ἰπποκράτης. εἶπε γὰρ 3) γεγυμνάσθαι καὶ ἀσιτεῖν, ὧν νῦν οὐδὲν γίνεται. τοσαῦτα περὶ λιθιάσεως.

ς'. Γυναικεῖα τῇσιν ὑδαταινούσῃσιν ἐπιπολὺν παραμένει· ὅταν δὲ μὴ ταχὺ 4) ἴῃ, ἐποιδέει. —

Ὅφείλομεν ἐπόμενοι τοῖς ἐξ ἀρχῆς ὁμολογηθεῖσι, σαφηνίσαι τὸν λόγον, ἀποδοῦναι δὲ καὶ τὴν διάνοιαν τοῦ λογισμοῦ. γυναικεῖον οὖν μεμνημένου ῥοῦν τοῦ Ἰπποκράτους, τρεῖς φαίνονται τρόποι σημαίνόμενοι. λέγεται γὰρ γυναικεῖον μόριον, μήτρα, ὄρχις, τράχηλος, αἰδοῖον. λέγεται γυναικεῖον καὶ τι περὶ ταῦτα τὰ μόρια πάθος, ἡ ὑστερικὴ ἄπνοια. 5) λέγεται καὶ γυναικεῖον ἔργον, οὐ περὶ ἀφῆς τῆς ποιούσης ἀσχολεῖσθαι τὰς γυναῖκας οἷον ἰστὸν 6) ἢ ἡλακάτην, ἀλλὰ τὴν σύλληψιν, τὴν κυοφορίαν, τὴν

1) ἐδεξάμεθα Codd. 2) ἀπλῶ L. 3) Codd. γυμνασθαι. 4) ἴη om. L. A. ἐπίδοι A. 5) aut mensium retentio add. C. 6) ἡ εἰλεκτάτην Codd.

1) ἀπότεξιν, τὴν γαλουχίαν, πρὸ γε πάντων τὴν ἔμμηνον κάθαρσιν. καλῶς δὲ εἶπον πρὸ τούτων. ταύτης γὰρ εὐημερούσης, καὶ αἱ ἄλλαι προέρχονται. εἰ γὰρ καθαίρεται κατὰ λόγον ἢ μήτρα ἐν τῇ συλλήψει, 2) ὥς κατὰ τινος ἔραστοῦ ἔρχεται κατὰ τοῦ σπέρματος, καὶ ξηροτέρα οὖσα σφίγγει τὸ σπέρμα· ἐντεῦθεν καλῶς ἢ κυοφόρησις, καὶ ἄφθονον τὸ γάλα. περὶ ταύτης οὖν τῆς καθάρσεως νῦν διαλέγεται· ταύτην γὰρ ἐκάλεσε γυναικεῖον. λέγει γὰρ καὶ 3) ὑδαταινούσησι. καὶ τινες μὲν λέγουσι τὰς ἐχούσας ὕδρον· τοῦτο δὲ οὐκ ἔστιν· ἀλλὰ τὰς ἐχούσας ὀρωδέστερον καὶ ψυχρότερον καὶ ὑγρότερον καταμήνιον, ὑδαταινούσας. καὶ πάλιν τινὲς λέγουσιν ἐπὶ τῶν παρὰ φύσιν. τὸ γὰρ ἀληθές, ἐπὶ τῶν κατὰ φύσιν. εἰ γὰρ ἔστι ψυχρότερον καὶ ὑγρότερον τὸ καταμήνιον, φανερόν ἐκ τῆς κρᾶσεως καὶ ἡλικίας καὶ ἕξεως καὶ χροιάς. πάντα μὲν γὰρ περὶ 4) ὀνομάτων λέγει ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι εἰ καθαίρεται ἢ γυνὴ ψυχρότερον καὶ ὑγρότερον περίτιωμα, ὥς ἐπιπολὺν 5) καθαιρεῖσθαι. τὸ γὰρ ἐπιπολὺν, ἢ πρὸς τὰς ἡμέρας ἀντὶ τοῦ μὴ δύο ἡμέρας μόνας ἢ τρεῖς, ἀλλὰ πλείονας, ἢ καὶ πρὸς τὰς ἡλικίας πάντη, τοῦ μὴ ἄχρι μόνης τῆς ἀκμῆς, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς παρακμῆς. εἰ γὰρ ἐπισχεθῇ τὸ καταμήνιον, οἶδημα ποιεῖ περὶ τὸ πρόσωπον, ὃ τὴν ὕδρικὴν διάθεσιν ἐργάζεται. καὶ νῦν αὕτη, ἢ ὅτι ψυχρὸν τὸ καταμήνιον ψύχει τὴν θερμοσίαν, ἢ ὅταν τῷ πλήθει καταβαρῇ 6) καὶ καταπνίγῃ. μεμαθήκαμεν γὰρ ὅτι καὶ ἀθρόα φορὰ καὶ ἀθρόα ἐπίσχεσις ψύχει, κένωσις μὲν τῇ διαφορήσει, ἐπίσχεσις δὲ τῷ πλήθει καὶ τῷ ψύχει.

ζ'. Καὶ ἐν Κρανῶνι αἱ παλαιαὶ ὁδύναι ψυχραί· αἱ γὰρ νεαραὶ θερμαί, 7) αἱματίαι αἱ πλείσται καὶ τὰ ἀπὸ ἰσχύου ψυχρά. —

Κρανῶν μὲν ἔστιν ὄνομα πόλεως. νῦν διαλέγεται Ἱπποκράτης περὶ ἐπιδήμου ἢ σποραδικοῦ 8) ὀνόματος. εἰ

1) ἀπόδειξιν L. 2) bonam emittet genituram C. male. 3) ὑδαταινούσι Codd. 4) menstrua purgatione C. 5) Fort. καθαιρεσθαι, quod C. legit. 6) καὶ] γὰρ L. 7) αἱματι δὲ πλ. Codd. 8) Fort. νοσήματος. morbo C.

γὰρ ἦν σποραδικὸν τοῦτο, ἦν ἀνάξιον νόσημα 1) μεγάλου μέλους ἢ ἄλλου τινὸς μορίου μερικοῦ παθόντος· ἐπεὶ δὲ καθόλου λέγει ἐν Κρανῶνι, περὶ ἐπιδήμων μᾶλλον. λέγει οὖν ἱστορηκέναι ἐκεῖ Ἰπποκράτης νέας καὶ παλαιὰς ὁδύνας. καὶ τινες καταγελάστως ἐξηγήσαντο. ἐπεὶ δὲ Ἰπποκράτης πρὸς ὑπόμνησιν αὐτοῦ ταῦτα ἐν διφθέραις 2) ἀπετίθετο, νέας μὲν λέγει ἃς πρὸ ὀλίγου εἶδε, παλαιὰς δὲ, ἃς πρὸ πολλοῦ χρόνου. 3) ἡμεῖς δὲ ἃ πρὸ πολλοῦ φάμεν, ὅταν τὴν ταχέως γινομένην ὁδύνην καὶ ταχέως παυομένην, νέαν λέγει, 4) τὴν δὲ ἀναμένουσαν πλείονα χρόνον, παλαιάν. πᾶσαι δὲ, ἀπὸ αἵματος, ἀλλὰ διαφόρου· αἱ μὲν γὰρ νέαι, ἀπὸ θερμοτέρου καὶ λεπτοτέρου, αἱ δὲ παλαιαί, ἀπὸ μελαγχολικωτέρου καὶ παχυτέρου. λέγει δὲ ἱστορηκέναι καὶ ψυχρὰ τὰ περὶ τὸ ἰσχίον, τουτέστι τείνοντα τὸ ἰσχίον, διάθεσιν τὴν ἀπὸ φλέγματος γινομένην. ἀλλ' ὅταν γένηται περὶ τὸ ἰσχίον ψυχρὰ διάθεσις, ζητητέον πῶς γίνεται· οὐδὲν γὰρ 5) ἄτοπον ἀπὸ θερμασίας αὐτὴν γίνεσθαι, εἰ ἀναμνησθῶμεν τοῦ πρώτως καὶ κατὰ συμβεβηκός. πολλάκις γὰρ γίνεται περὶ τὸ ἰσχίον 6)* θέρσει δυσκρασία, ἀλλ' εὐρηκυῖα ψυχρὸν χυμὸν ἀνέλυσεν αὐτὸν, καὶ οὕτως πέμψας ἄτμοις ψυχροῖς, δέδωκεν ἔννοιαν ψύξεως ἐμφωλευούσης, ὥσπερ καὶ τὸ ἐναντίον, ψύξις ἐπεγένετο· πυκνώσασα δὲ τοὺς πόρους, θερμασίας δέδωκε συναίσθησιν. οὕτω καὶ ἐνταῦθα παρεσφάλη ἡμῖν τὰ τῆς θεραπείας. ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ στομάχου χολὴ πλεονάζουσα καὶ διὰ τῶν ψυχόντων ὀφείλουσα θεραπευθῆναι, δέδοται τροφή καὶ οὐκ ἐπέφθη· ἦν γὰρ καταβληθεῖσα ἐκ τοῦ χυμοῦ ἢ δύναμις, ἢ δὲ ἀπεπτηθεῖσα φλεγμάτων δέδωκεν αἴσθησιν. οὕτως καὶ ἐνταῦθα πολλοὶ τοῖς διὰ χυμῖνον καὶ ἀνίσου χρησάμενοι, ἠΰξησαν τὰ τοῦ φλέγματος, ὀφειλόντων διὰ ψυχροῦ ὕδατος πόσιν σβέσαι τὴν χολήν. τοῦτο δὲ ἔπαθον, μὴ ζητήσαντες, τί τὸ πρώτως καὶ τί τὸ κατὰ συμβεβηκός, ὥσπερ φησὶ καὶ ὁ Γαληνός, ὅτι τὰ πνεύματα γίνονται ἐν τῇ γαστρὶ, τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ

1) μεγλ' μέλους Codd. dignus magno membro C. 2) ἀπετίθετο L. 3) At nos longe aliter, scilicet, dolorem celeriter etc. C. Fort. ὅτι loco ὅταν. 4) τὰ L. 5) ἄτομον L. 6) calida C. θερμή.

μειωθέντος. μειοῦται δὲ ἢ ἀντικρυς ἀπὸ ψύξεως ἢ ἀπὸ παρὰ φύσιν θερμασίας. ταῦτα οὖν ἅπαντα ζήτησον· ὑπαλλάττουσι γὰρ τὰ μέρη κατὰ τὴν θεραπείαν.

ή'. Τὰ ἐς ῥίγεα 1) ἰσχυρὰ ἰόντα οὐ πάνυ τι προηϋνεῖ, ἀλλ' ἢ ἐν ταῖς ἀκμαῖς. —

Περὶ ῥίγους ἐνταῦθα διαλέγεται. ῥίγος δὲ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ περίψυξις καὶ κλόνος. τοιοῦτον δὲ προηγείται μάλιστα τριταίου. ἀλλὰ περίψυξις μὲν, ὅταν δακνομένης τῆς φύσεως καὶ φευγούσης εἰς τὸ βάθος περιψύχεται τὰ ἄκρα· κλόνος δὲ, ὅταν δακνόμενα τὰ μόρια τοῦ σώματος ἐκ τῆς δριμείας χολῆς κλονεῖται. ἔστι δὲ τὸ ῥίγος τριταῖον, τὸ μὲν προηγούμενον, ὡς ἐπὶ τοῦ τριταίου, τὸ δὲ συνεδρεῦον, ὡς ἐπὶ τοῦ ἡπιάλου. οὗτος γὰρ γίνεται ἐξ ὕλης ἡμισαποῦς, καὶ τὸ μὲν σεσηπὸς ποιεῖ τὸν πυρετὸν, τὸ δὲ ἀσαπὲς ποιεῖ τὸ ῥίγος. ἔστι καὶ μετὰ πυρετοῦ, ὅταν προσδοκωμένης κρίσεως, ἀποδιώκηται ἡ ὕλη ἀπὸ τοῦ βάθους περὶ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ παρ' οὖσα δάκνει. περὶ τούτου νῦν διαλέγεται. περὶ γὰρ τοῦ ἀνεκθερμάντου νῦν οὐ γίνεται 2) μνήμη. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. ἰστέον δὲ ὅτι πολλάκις 3) οὐ γίνεται ἐν ἀρχῇ τούτου τριταῖος· τὸ γὰρ ἐν τέλει, μελαγχολικοῦ. ἐν γὰρ τῇ ἀρχῇ τοῦ τριταίου, χαλεπὸν τὸ ῥίγος, πολλὴ ταραχή· μέλλει γὰρ ὅσον οὕπω γενέσθαι κρίσις. ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ τοῦ τεταρταίου, ῥίγος μὲν γίνεται, καὶ τοῦτο ὡς τὸ κοπῶδες μικρὸν καὶ ἀναίσθητον· τῷ δὲ ἐβδόμῳ εἴσω μηνὶ, ἄρχειται ἐπιτείνεσθαι τὰ τοῦ κόπου καὶ τοῦ ῥίγους· διὸ καὶ ἀγαθὸν σημεῖον. γινώσκεις γὰρ ὅτι τότε ἤρξατο λεπτύνεσθαι τὸ πάχος τοῦ χυμοῦ, καὶ ἀρξάμενον φέρεσθαι ἐπὶ τὰ ἔξω, δάκνει καὶ ποιεῖ τὸ ῥίγος. τοῦτό ἐστὶ τὸ λεγόμενον ὑπὸ Ἱπποκράτους. καὶ διὰ τοῦτο ὑπερβατῶς ἀναγινώσκεσθαι χρὴ, ὅτι τὰ νοσήματα ἰσχυρὰ ἔχοντα ῥίγη, τουτέστι τὰ χρόνια. καὶ ἵνα σαφὴς ὁ λόγος γένηται, οὕτως αὐτὸ δεῖ νοῆσαι, ὅτι τὰ νοσήματα οὐ πάνυ τοι προηϋνεται, εἰ μὴ ὅτε ἔλθοι ἰσχυρὸν ῥίγος, ὅπερ γένηται ἐν τῇ ἀκμῇ.

1) ἰσχυρὰ om. Codd. 2) μνήμην L. 3) Negat. om. C.

9'. Αἱ σχέσεις τῶν οὔρων ἦν ἐς χρηστὸν ἴωσι καὶ κοιλίῃ μὴ 1) ὑποδιέλθῃ καὶ ὕπνοι ἦν ἔωσιν. ἴσως δὲ καὶ ὁ τρόπος τοῦ πυρετοῦ, ἴσως δὲ καὶ τὰ ἐς κόπον. —

Περὶ οὔρων ἐπεχομένων διαλέγεται. ἐπέχεται δὲ τὸ οὔρον ἢ δι' ἔμφραξιν τῶν οὔρητικῶν ὀργάνων, ἢ δι' ἀσθένειαν δυνάμεως αὐτῶν, ἢ διὰ παραφροσύνην, ὥς πολλάκις αἰτεῖν αὐτοὺς ἀμίδα καὶ ἐπιλανθάνεσθαι, καὶ διὰ τὰς ἄλλας κενώσεις. ἡ γὰρ φύσις τρεῖς δέδωκε πέψεις τῷ παντὶ σώματι, καὶ ἐκάστη ὑπόνομον. πεπτομένης γὰρ τῆς τροφῆς ἐν γαστρὶ, τὴν κόπρον κενοῦσι τὰ ἔντερα. τοῦ δὲ χυμοῦ μεταβαλλομένου ἐν τῷ ἥπατι, κενοῦται τὸ οὔρον. ἐκάστου δὲ μέρους τρεφομένου, ἰδρῶς τὸ περίττωμα προχεῖται. εἰ οὖν ἐνεχθῇ πολλὴ κένωσις μιᾶς κενώσεως, αἱ ἄλλαι ἐνδεῶς φέρονται· εἰ δὲ ἐνεχθῇ πολὺ οὔρον, ἐκεῖ δραμόντων τῶν πολλῶν περιττωμάτων, αἱ ἄλλαι δύο κενώσεις οὐ κενοῦσι πολὺν, ὅθεν καὶ εἶπεν ὁ ἀφορισμός· — οὔρησις νύκτωρ πολλὴ γινομένη μικρὰν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει. ταῦτα μὲν περὶ οὔρων.

Ἡ δὲ ὑπόθεσις τοιαύτη. εἰσέρχῃ πρὸς τὸν ἄρρώστον. πρὸ πάντων ζήτησον, εἰ ὀλέθριον ἢ σωτήριον εἴη τὸ νόσημα ἐκ τῶν εἰρημένων ἐν τῷ προγνωστικῷ. εὖρων ὅτι σωτήριον, καὶ ἄρα κατὰ βραχὺ συμπέτεται, ἢ ἀθρόως κρίνεται· εἴρων δὲ ὅτι ἀθρόως κρίνεται, ἀθρόως κρίνεται δι' ἀποστάσεως, ἢ δι' ἐκκρίσεως. ζήτηι λοιπὸν διὰ ποίας 2) αἰτίας, διὰ ἰδρώτος, διὰ γαστροῦς ἢ δι' οὔρων. ἐν γοῦν τῷ ταῦτα ζητῆσαι, λέγει ὁ κάμνων, τὸ οὔρόν μου οὐ φέρεται, ἢ γαστήρ μου ἐπέχεται. ἀκούω δὲ καὶ ἄλλου σημείου· λέγει γὰρ, ῥιγῶ· ἀγαθαὶ αἱ ἐλπίδες ἐντεῦθεν· ἡ γὰρ ὕλη φερομένη περὶ τὴν ἐπιφάνειαν δάκνει, καὶ σφοδρὸν τὸ ῥιγος τοῦτο κριτικόν ἐστίν. ἔγνωμεν οὖν ὅτι καὶ δι' ἰδρώτων ἀπαλλαγὴ γίνεται. ἐπειδὴ δὲ τὸ οὔρον προνοίᾳ φύσεως ἢ κακοηθείᾳ νοσήματος ἐπείχετο, αὐτὸς δέδωκε τὸν προσδιορισμὸν, ἦν 3) αἰσχιστὸν ἴωσιν. ἀλλ' εἰ μὲν ἔχει ὥσιν, ἀντὶ τοῦ ἐκ τῶν προτεθέντων οὔρων. εἰ γὰρ ἔχει ἴωσι, ἀντὶ τοῦ

1) ὑποδιελύθῃ L. 2) vias C. ὁδούς. 3) εἰς χρηστὸν legit C. recte.

ὑπάρχοιεν οἱ πάσχοντές φησιν, ὅτε προηγήσατο ἀγαθὰ σημεῖα, τὰ ἀπὸ κατακλίσεως, τὰ ἀπὸ τοῦ προσώπου καὶ τοῦ σφυγμοῦ. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο σημεῖον, ἀπὸ τοῦ ὕπνου. μᾶλλον γὰρ ὀφείλει εἶναι ἀγρυπνία, 1) ὅπου ἀγῶν, ὅπου τὰ νοσοποιὰ αἰτία. τὸ δὲ ἀληθές, οὕτω λέγει, ὅτι τὰ προηγησάμενα δύναται δηλῶσαι, εἰ διὰ τι χρηστὸν ἐπέχεται τὸ οὔρον· ἀλλ' οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἡ εὐφορία. ὕπνου δὲ μόνου ἐμνημόνευσε. δυνατόν δέ σε καὶ ἐκ τοῦ τρόπου τοῦ νοσήματος γινῶναι. εἰ γὰρ εὐηθες τὸ νόσημα, μᾶλλον προνοία φύσεως οὐ κενοῦται τὸ οὔρον· εἰ δὲ κακότηδες, μᾶλλον διὰ τὴν αὐτοῦ κακοήθειαν. τὸ δὲ νόσημα δύναταί σοι δηλῶσαι, εἰ οὐ κενοῦται τὸ οὔρον, ποία μέλλει γενέσθαι κρίσις. εἰ γὰρ μὴ διαλείπων ὅπου ἐπαιδεύθῃ ἢ ὕλῃ ἔσω τῶν ἀγγείων μένειν, ἔνθεν καὶ διὰ τῶν ἔσω κενωθήσεται, ἢ γὰρ διὰ γαστροῦς, ἢ διὰ οὔρων. ζητεῖ δὲ καὶ τὰ προκαταρκτικὰ αἰτία τῶν αἰτίων, 2) διάφορον ποιοῦντα κένωσιν. εἰ γὰρ ὅπου γέγονεν ἀπὸ ἡλίου καύσαντος, μᾶλλον δι' ἰδρώτων ἢ κένωσις. ἐπυκνώθησαν γὰρ οἱ πόροι, ἐπαχύνθῃ ἢ ὕλῃ, ἥτις κάτω βρίθουσα διὰ γαστροῦς ἢ οὔρων κενωθήσεται. πολλῶν δὲ ὄντων προκαταρκτικῶν αἰτίων, παράδειγμα κόπος. ἴσως δὲ καὶ τὰ εἰς κόπον. τὸ ἴσως οὐκ ἔστι διστακτικὸν πάντως, ἀλλὰ ἐν διφθέραις ἀποσημειούμενος, οὐ πάντως ἀποφαίνεται.

ι. Ἀποστάσις οὐ μάλα σὺν ρίγεσιν, ἀλλ' οἷς ἐκ τῶν σκελέων ἐκδηλύνσεις, οἷον εἰ πρὸ νούσου ὁδοιπορήσαντες, ἐκ νόσου αὐτίκα, ὅτι ἴσον τὸ ἐκ κόπων εἰς ἄρθρα ἀπέστη, διὸ καὶ τῶν σκελέων ἐκδηλύνσεις. —

Ταύτης πάλιν ἔχεται τῆς ὑποθέσεως. εἰσῆλθε γὰρ πρὸς ἄρρῳστον, εὔρε σωτήριον τὸ νόσημα καὶ κρινόμενον, οὐ λνόμενον. ζητεῖ λοιπὸν πῶς κριθήσεται. καὶ οὐδαμοῦ νοτὶς, ἵνα προσδοκήσῃ ἰδρώτας, οὐδαμοῦ διάτασις γαστροῦς, ἵνα προσδοκήσῃ διάρροϊαν. εὔρε πάντως ὅτι ἀπόστασις γίνεται. λοιπὸν ζητῶ, ποῦ ἔσται ἡ ἀπόστασις. καὶ ἐν τῷ 3) με ζητεῖν, λέγει μοι ὁ κάμνων, πρὶν ἄρ-

1) ὕπου L. 2) διάφορα L. 3) μοι Codd.

ῥωστήσω, πολλὰ περιεπάτησα καὶ ἤλγησά μου τοὺς πόδας. ἐκ τούτου γοῦν ἔγνων, ποῦ ἔσται ἡ ἀπόστασις, ὅτι παρὰ τοὺς πόδας ἦτοι τὰ ἄρθρα, πρῶτον μὲν ὅτι κοῖλα, τὸ δὲ κοῖλον, ῥευμάτων δεκτικόν· πρὸς δὲ τούτοις, ἐκ τῆς κινήσεως· θερμασία γὰρ ῥευμάτων προκλητική· πρὸς τούτοις, ἐξεθηλύνθησαν τῇ κενώσει· ἐκθηλυνσις δὲ, ἡ ἀσθενεία. γεγονότα οὖν ἀσθενῇ, προκαλοῦνται ῥεύματα. 1) ἐκάστου τῶν πάντων ἔγνων, ὅτι ἐκεῖ ἔσται ἡ ἀπόστασις. ἐντεῦθεν δύο ἀσθενείας τὸ μόριον ἐκτῆσατο, μίαν μὲν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἑτέραν δὲ τὴν ἀπὸ τοῦ ῥευματισμοῦ. μία αὕτη ἡ ὑπόθεσις. ἑτέρα λέγουσά μοι, ποῦ ἔσται ἡ ἀπόστασις· ὑπόκειται γὰρ πον. καὶ ἐπὶ τούτῳ γέγονε κρίσις, ἀλλ' ἀτελής. τότε λέγομεν ὅτι ὀφείλεις κατὰ τρόπον παιδαγωγηθῆναι, καὶ οὐ παλινδρομήσει τὸ νόσημα. ταῦτα μὲν οὖν εἶπομεν, οὐκ ἐγένετο δὲ, ἀλλὰ διὰ τὴν περίστασιν ἐκινήθη· πολλὰ περιεπάτησε· πάλιν τὰ αὐτά. παρὰ τὰ ἄρθρα γὰρ ἔσται ἡ ἀπόστασις. διὸ καὶ εἶπεν ὁ ἀφορισμός· — οἷσιν ἂν ἐκ νούσων ἀνισταμένοι στήριζαι ἡ νοῦσος, ἐκ νόσου αὐτίκα. ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι μετὰ τὴν νοῦσον, μὴ ἐάσης αὐτὸν κινηθῆναι. * 2) τῇ οὖν παιδαγωγεῖν αὐτῷ ἡμέλλες λέγειν, καὶ αἰεὶ περιῖστασθαι. διὰ τοῦτο προσέθηκε τὸ αὐτίκα. διὸ καὶ τῶν σκελέων ἐκθηλύνσεις. ἀσαφὲς δοκεῖ τοῦτο, πλὴν διὰ σαφήνειαν προσέθηκε τὸ αὐτίκα, ἑτέραν δὲ τὴν ἀπὸ τοῦ ῥευματισμοῦ, ἣν νῦν λέγει.

ια'. Φύματα ἐξογκέοντα ἀποξέα καὶ κορυφώδεα καὶ ὀμάλως ξυμπειπαινόμενα καὶ μὴ περίσκληρα καὶ μὴ κατάρροπα καὶ τὰ μὴ δίκερα 3) ἀγαθὰ, τὰ δ' ἐναντία 4) ἀγαθὰ, τὰ δὲ ὡς πλεῖστον ἐναντία, κακά. —

Καθὼς ἡλπίσαμεν μέλλουσαν ἔσεσθαι ἀπόστασιν, καὶ ἐγένοντο ἕξω ἐξανθήματα. ταῦτα δὲ 5) ἐπεὶ ἀναλογίαν

1) Fort. ἐκάστω. 2) tu eum gubernans dicere posses C. σὺ οὖν παιδαγωγῶν legit C. παιδαγωγῆν I. ἡμέλλεν I. Locus corruptus. Hunc in modum sanaverim: δεῖ οὖν παιδαγωγεῖν, αὐτῷ ἡμ. λέγειν, καὶ αἰεὶ περιῖστασθαι; 3) ἀμείνω Hipp. 4) κακὰ Hipp. 5) ἐπειδὴ A.

σώζουσι τοῖς ἐν γῇ φυομένοις, καθὰ καὶ ἐκ τοῦ βάρους
 ἔρχονται παρὰ τὴν ἐπιφάνειαν, καλείσθωσαν φύματα.
 ταῦτα οὖν διέγνωμεν, εἴτε ἀγαθὰ εἰσιν εἴτε κακὰ· πρό-
 τερον οὖν εἰ ἐπὶ τὰ ἔξω πάνυ ἔλθωσι, σημεῖον τοῦτο
 ἐρῶμένης δυνάμεως, ἐλευθερωσάσης τὸ βάρος, ὑβρισά-
 σης δὲ τὴν ἐπιφάνειαν. πρὸς τούτοις δὲ, μὴ ἔστωσαν
 πλατέα, ἀλλ' ὀξέα. ταῦτα γὰρ ὁ ἱατρὸς ὁρῶν ἐπιπολῆς
 γινόμενα, μᾶλλον θεραπεύει ἢ τὰ ἐν βάρει διήκοντα. τὰ
 γὰρ πλατέα ἀπὸ φλεγματικοῦ γίνονται χυμοῦ, τὰ δὲ ὀξέα
 ἀπὸ χολῆς τρεχούσης ἐπὶ τὰ ἔξω. χολὴν δὲ λέγω, ἣν βα-
 σιάζει ἡ φύσις ἥπερ φλέγμα, διὰ τὸ λεπτὸν 1) ἀκίνητον.
 πάλιν μὴ ἔστω τὸ μὲν σκληρὸν, τὸ δὲ ἀπαλόν. ἀνώμα-
 λον γὰρ σημεῖον καὶ ἀσθενεστεράς δυνάμεως, μὴ κατα-
 κρατησάσης ὁμοτίμως· ἔστω δὲ ὅλον ἀπαλόν· σημεῖον
 γὰρ τοῦτο πέψεως. ἔστω πάλιν ἐπὶ τὰ ἄνω ἢ κάτω
 νεῦον. ἄνω γὰρ ἔστι τὰ κύρια μόρια, δύνανται δὲ ἐρῶ-
 μένη εἰς τὰ ἀσθενῆ ἀποδιώκει. πρὸς τοῦτο μὴ ἐχέτω
 δύο στόματα, μεριζομένης τῆς φύσεως ἐξ ἀσθενείας, ἀλλ'
 ἐν ἑνὶ ἐκεῖ σχολάσῃ ἡ φύσις. καὶ πάντα μὲν ταῦτα ἀγα-
 θὰ, ἅπαντα δὲ κακὰ μὴ οὕτως ἔχοντα. καὶ εἰ τὰ μὲν 2) πα-
 ρῇ, τὰ δὲ ἀπῇ, ἃ ἐν τῷ μέσῳ, γίνονται διαφοραί. οἶδε
 γὰρ Ἰπποκράτης καὶ ἔμμεσα ἐναντία.

ιβ'. Τὸ θηριῶδες φθινόπωρον, καρδιαλγίαι καὶ τὸ φρι-
 κῶδες καὶ τὰ μελαγχολικά. —

Πολλῶν ζητουμένων λόγων ἐν τῷ σώματι, ζητεῖ καὶ
 τὰ ἔξωθεν τὰ ἀπὸ τοῦ αἵματος. τεσσάρων ὄντων καιρῶν,
 ζητεῖ ποῖα νοσήματα τὸ φθινόπωρον ποιεῖ, καὶ διὰ
 τοῦτο, ποῖα ὕλη τίκτει χυμὸν, καὶ διὰ τοῦτο, ποῖος λό-
 γος ποιεῖ τὴν κράσιν, καὶ ποίας κράσεως. τὸ τοίνυν φθι-
 νόπωρον ξηρὸν μὲν ἔστιν, ἀνώμαλον δὲ κατὰ τὴν ἐτέραν
 ἀντίθεσιν. διεδέξατο δὲ θερμὴν ὥραν, ἐν ἣ πολλὴ γεν-
 νᾶται χολή, ἀλλ' ὥσπερ ἐγεννᾶτο, καὶ διεφθείρετο ἥγουν
 διεφορεῖτο. ἔνταῦθα δὲ ἐγεννήθη ἀπὸ τοῦ θέρους, ἀπε-
 κλείσθη δὲ ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου. ὅθεν τὸ φθινόπωρον

1) mobilitatem C Fort. εὐκίνητον. Fort. etiam deest μᾶλλον ante
 βασιάζει. 2) παρεῖ — ἀπεῖ Codd.

τὰ μὲν δι' ἑαυτοῦ, τὰ δὲ διὰ τὴν προλαμβάνουσαν ὥραν ποιεῖ νοσήματα. ἀλλ' ἤρξατο ὁ Ἱπποκράτης καὶ ἐτελεύτησεν ἐκ τῶν προπόντων τῷ φθινοπώρῳ, ἐν δὲ τῷ μέσῳ τοῦ θέρους θηριώδη νοσήματα ποιεῖ τὸ φθινόπωρον. θηριώδη οὖν λέγει τὰ ἀπλῶς κακοήθη. ἐν τούτοις γὰρ ἐλεφαντίασις καὶ καρκῖνοι· ἢ θηριώδη, ὅτι ἐν αὐτῷ οἶον θηρία γίνονται, ἔλμινθες, ἀσκαρίδες. ἢ θηριώδη λέγει, ὅτι ὡς θηρία ποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους. εἰ γὰρ τύχοι ἔλκος γενέσθαι ἐν τῷ πνεύμονι, ἢ διαβρωθέντος αὐτοῦ ἐν τῷ θέρει, χολὴ ἐξέρχεται τὸ φθινόπωρον, καὶ τῇ ἀνωμαλίᾳ καταλύει τὴν φύσιν, ἐνθα πτερυγώδεις οὗτοι γίνονται καὶ θηρίοις ὁμοιώτερες. καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, τὰ μελαγχολικὰ νοσήματα ἐν τούτῳ γίνονται, δῆξις τοῦ στομάχου καὶ φρίκη, διὰ τὴν προθησαυρισθεῖσαν ἐκ τοῦ θέρους χολήν.

ιγ'. Πρὸς τὰς ἀρχὰς τοὺς παροξυσμοὺς σκέπτεσθαι καὶ ἐν πάσῃ τῇ νόσῳ, εἰ τῇ δείλῃ παροξύνεται, ὁ ἐνιαυτὸς ἐς δείλην, ἀσκαρίδες. —

Ἀνωτέρω Ἱπποκράτης περὶ τῶν ἐν τῷ σώματι 1) διελέχθη, ἑναγχος δὲ περὶ τῶν ἐκτὸς τοῦ σώματος, νῦν δὲ μεμιγμένον ποιεῖται τὸν λόγον, ὅτι ὁφείλεις εὐθὺς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ νοσήματος 2) τοὺς παροξυσμοὺς, διὰ πόσων εἰσβάλλουσιν, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ νοσήματι. ζήτησον δὲ καὶ αὐτὸν τὸν μερικὸν παροξυσμὸν, εἰ εὐθὺς ἄρχεται, ἀναβαίνει, ἀκμάζει, παρακμάζει. ταῦτα γὰρ χολῆς σημεῖα, τὸ δὲ ἀναμένειν ἐπὶ πλείονα χρόνον, παχέος χυμοῦ. τοὺς δὲ παροξυσμοὺς δηλοῦσιν αἱ ἀρχαί, οὐ μόνον τοῦ παντὸς ἐνιαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς μιᾶς. εἰς τέσσαρας γὰρ διαιρεῖται τροπὰς ὁ ἐνιαυτός· αἱ δὲ τροπαὶ οὐ τοῖς ὀνόμασιν, ἀλλὰ ταῖς κράσεσι δρῶσιν. ἔστι γὰρ τὸ μὲν ἔαρ εὐκρατον, τὸ δὲ θέρος θερμὸν καὶ ξηρὸν, τὸ δὲ φθινόπωρον ξηρὸν καὶ ψυχρὸν καὶ ἀνώμαλον, ὁ δὲ χειμὼν ψυχρὸς καὶ ὑγρός. ἀλλ' ὥσπερ ὁ πᾶς ἐνιαυτός, οὕτως καὶ τὸ νυχθήμερον τὰς τέσσαρας μιμεῖται τροπὰς, καὶ τὸ μὲν ἑωθινὸν κατάστημα ἀναλογεῖ τῷ 3) ἔαρι· εὐ-

1) διελέχθη Codd. 2) sc. σκέπτεσθαι. 3) ἄρι L.

κρατον γάρ· ἡ δὲ μεσημβρία, θερμὴ οὖσα καὶ ξηρὰ, τῷ
 θέρει, ἡ δὲ δαίλη, ποτὲ μὲν θερμαίνουσα, ποτὲ δὲ ψύ-
 χουσα, 1) τὸ φθινόπωρον, ἡ δὲ νύξ, ψυχροτέρα οὖσα καὶ
 ὑγροτέρα, τῷ χειμῶνι. ζήτησον οὖν τὰ ἐξ αἵματος, ὥς ἐν
 ἔαρι ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰσβάλλει, τὰ δὲ ἀπὸ χολῆς ἐν θέ-
 ρει, τὰ δὲ μελαγχολικὰ ἐν φθινοπώρῳ, τὰ δὲ ἀπὸ φλέγ-
 ματος ἐν χειμῶνι. ταῦτα καὶ περὶ τῶν μερικωτέρων. συ-
 νάγχει γὰρ εἰσβάλλουσι περὶ τὸ ἐωθινὸν κατάστημα,
 ἵκτεροι δὲ περὶ τὸ μεσημβρινόν, περὶ δὲ τὴν δαίλην
 ἀσκαρίδες, 2) ὕδριοι δὲ τὰς νύκτας. 3) ἐκ τούτων δὴ πάν-
 των ἔλαβε τὸ, ἐς δαίλην ἀσκαρίδες. ἡ γὰρ δαίλη ἀναλο-
 γεῖ τῷ φθινοπώρῳ, προσεχῶς δὲ περὶ τὸ φθινόπωρον
 πέπαιται.

ιδ'. Νηπίοισι βηχία σὺν γαστρὸς ταραχῇ καὶ πυρετῷ ξυ-
 νεχεῖ σημαίνει μετὰ κρίσιν διμηνιαίαν τὸ σύμπαν ἢ εἰ-
 κοστὴν καὶ οἰδήματα ἐς ἄρθρα. —

Πάλιν περὶ ἄλλου λέγει ὁ Ἱπποκράτης, οὗ ἡ μὲν λέ-
 ξις σαφής, ἡ δὲ διάνοια ψευδής. λέγει γὰρ ὅτι τοῖς παι-
 δίοις, νήπια γὰρ καλεῖ τὰ ὑποτίτθια, τούτοις εἰ γένηται
 βῆξ καὶ διάρῥοια καὶ πυρετός, σημειῶσαι 4) ὅτι τῇ εἰ-
 κοστῇ παρὰ τὰ ἄρθρα ἐγένοντο αἱ ἀποστάσεις καὶ ἐπὶ
 ταύτῃ τῶν προηγησαμένων λύσις. καὶ λέγει ὁ Γαληνός,
 ὅτι οὐχ ἱστορεῖται τοῦτο ἐπὶ τῶν ἔργων τῆς τέχνης, ἐν-
 θεν οὐδὲ λογισμὸν ἀποδίδωμι. καὶ ὅτι γὰρ λέγει διμη-
 ναίῳ καὶ εἰκοσταίῳ, τοῦτο πῶς; λέγει οὖν ἄρα ἀπὸ τῆς
 τεσσαρακοστῆς ἕως τῆς ἐξηκοστῆς ἡμέρας ἄρχεται κινῆ-
 σαι. καὶ λέγει ὅτι οὐ λέγει εἰκοσταῖα, ἀφ' ἧς ἡμέρας
 ἐτέχθησαν, ἀλλ' ἐξ ἧς ἤρξαντο πυρέσσειν ἢ βήσσειν.
 ἐπειδὴ γὰρ παρὰ τὰ ἄρθρα ἀπόστασις ἀπὸ φλεγματι-
 κωτέρου γίνεται, καὶ χρόνιον ἔσται τὸ νόσημα, τὰ δὲ
 χρόνια παρὰ τὴν τεσσαρακοστὴν ἢ ἐξηκοστὴν ἢ ὀγδοη-
 κοστὴν κρίνεται. διὰ τοῦτο τῶν ἡμερῶν ἐμνημόνευσεν.

ιε'. Εἰ μὲν κάτω τοῦ ὀμφαλοῦ καταστηρίζει, τὰ ἄνωθεν

1) Fort. τῷ φθινοπώρῳ. 2) ὕδριοι L. 3) ἐκ — ἀσκαρίδες om.
 C. 4) ἔσται add. A.

ἐν τοῖσι κάτω ἄρθροισιν, ἀγαθόν· ἔν δὲ ἄνω, οὐχ ὁμοίως λύει τὴν νοῦσον. —

Νῦν περὶ τῶν ἐκκρίσεων θέλει διαλεχθῆναι, καὶ κρίσιν ὑποτίθεται τὴν δι' ἀποστάσεως εἰς τὰ ἄρθρα, τὴν δι' ἐλκυστρίων τε καὶ τὴν δι' αἰμορροαγίας. λέγει γὰρ ὅτι χρηστή ἐστὶν ἐκείνη ἢ ἀπόστασις, ὅτε ἀπὸ τῶν ἄνω ἐλθοῖ ἐπὶ τὰ κάτω ἢ ὕλη, κακὴ δὲ, ὅτε ἀπὸ τῶν κάτω ἄνω. ἄνω γάρ ἐστι τὰ κύρια μόρια, κάτω δὲ τὰ ἄκυρα. καλὸν δὲ ἀπὸ τῶν κυρίων φέρεσθαι τὴν ὕλην ἐπὶ τὰ ἄκυρα ἢ ἀπὸ τούτων ἐπὶ τὰ κύρια. ἄλλως τε δὲ ἢ ἀπόστασις ὡς ἐπίπαν ἀπὸ φλέγματος γίνεται, τὸ δὲ φλέγμα κάτω βαρεῖ. εἰ οὖν γένηται ἐκ τῶν ἄνω κάτω, γίνωσκε ὅτι τῷ συμφύτῳ βάρει τοῦ φλέγματος ἤνεγκεν αὐτὸ κάτω· εἰ δὲ ἀπὸ κάτω γένηται ἢ ἀπόστασις ἄνω, σημείωσαι ὅτι πολλὴ βία καὶ ταραχὴ ἐγένετο, ὥς εἰς τινὰ τόπον παρὰ φύσιν ἔλθοι τὸ φλέγμα. πάντων δὲ τῶν εἰρημένων παραδειγμάτων, ὦμος. εἰ γὰρ τῶν κατωτέρω πεπονθότων πᾶσα τῶν ἄνω ἐλθοῦσα ἢ ὕλη κατασκήψει παρὰ τὸν ὦμον, ἀτροφεῖ μὲν πρῶτον, πολλάκις δὲ καὶ χειρουργίας γινομένης, σχῆμα μέγα λαβὼν ὁ βραχίων τοὺς γαλιάγκωνας ἐποίησεν. οὐ πᾶσα δὲ ἀπόστασις ἀγαθὴ, ἀλλ' ὡς εἴρηται ἐπὶ περιπνευμονίας, ἵνα εἴη μεγάλη, δηλοῦσα πάντα χυμὸν ἔξω ἀποσκήψαι, μείνῃ δὲ αὕτη ἐπὶ πλείονα χρόνον, ὥς καὶ συριγγωθῆναι· εἰ γὰρ εὐθὺς παλινδρομήσει, οὐδὲν ὠφελήσει. ταῦτα μὲν οὖν περὶ ἀποστάσεως.

Πολλάκις δὲ καὶ ἐλκυστρίου ἔκφυσις ἐποίησε λύσιν. ἀλλὰ τέως μὲν οὐ κατεκράτησε τῆς ἐννοίας ὁ Ἱπποκράτης. οὐδὲ γὰρ ἡ ἔκφυσις τοῦ ἔλκους ποιεῖ τὴν λύσιν, ἀλλ' ὅμως ὁ χυμὸς ὁ ποιήσας τὴν ἔκφυσιν τοῦ ἔλκους. εἰ οὖν γένηται ἔλκος, δύναται δι' αὐτοῦ ἐξαγόμενος χυμὸς ἀπαλλαγὴν ποιῆσαι. τὸ δὲ ἔλκος τοῦτο μὴ εἴη βαθύ· τοῦτο γὰρ σημείον ἐστὶ κακοήθους καὶ διαβρωτικοῦ χυμοῦ, καὶ τὰ ἐν βάθει διαβιβρώσκοντος. εἰ δὲ εἴη τοῦτο περιφερές, οὐκ ἔχει ποῦ στῆναι ἢ φύσις, ἵνα καὶ σάρκα θρέψῃ, ἀλλ' ἔστω ἐγγώνιον, ἵνα ὑποβάθραν λάβῃ ἢ φύσις εἰς δημιουργίαν σαρκός. καὶ ἡ τρίτη δὲ κένωσις

τρόπου προσυπογράφειν. ἐχομένως γὰρ τὴν διὰ τοῦ ἀσχοῦ γινομένην ἐμβολὴν, καίτοι γε οὐκ εὐαρεστουμένην αὐτῷ κατὰ πᾶν, διὰ τούτων ἐκτέθεται. — εὐδοκιμεῖ δὲ καὶ ἀσκῶ τοῦτο τὸ ἄρθρον ἐμβάλλεσθαι. καὶ ἤδη μὲν τινες εἶδον, οἵτινες ὑπὸ φανλότητος καὶ τὰ ἔξω 1) ἐκκεκλιμένα καὶ τὰ ἐς τοῦπισθεν ἀσκῶ ἐμβάλλειν ἐπειράθησαν 2) οὐ γινώσκοντες ὅτι ἐξέβαλλον μᾶλλον ἢ εἰσέβαλλον. ὁ μέντοι πρῶτος ἐπινοήσας δῆλον ὅτι πρὸς τὰ εἶσω ὠλισθηκότα ἀσκῶ ἐμβάλλειν ἐπειρήσατο. ἐπίστασθαι μὲν οὖν χρὴ ὡς χρηστέον ἀσκῶ, εἰ δέοι χρέεσθαι. διαγινώσκειν δὲ χρὴ ὅτι ἕτερα πολλὰ ἀσχοῦ κρείσσω. — Οὐ λίαν δὲ 3) ἐγκρίνων τὴν διὰ τοῦ ἀσχοῦ ἐμβολὴν, ὅμως περὶ αὐτῆς οὕτως ἀποφαίνεται. — χρὴ δὲ τὸν ἀσκὸν ἐνθῆναι ἐς τοὺς μηροὺς ἀφύσητον ἐόντα, ὡς ἂν 4) οἶόν τε ἂνωτάτῳ πρὸς τὸν περὶναιον ἂνω ἀνάγοντα, ἀπὸ δὲ τῶν ἐπιγοννίδων ἀρξάμενον ταινίῃ πρὸς ἀλλήλους τοὺς μηροὺς καταδῆσαι μέχρι τοῦ ἡμίσεως, ἔπειτα δὲ 5) εἰς ἓνα τῶν ποδῶν τῶν λελυμένων ἐνθέντα 6) αὐλὸν ἐκ χαλκείου φῦσαν ἀναγκάζειν εἰς τὸν ἀσκόν. τὸν δὲ ἄνθρωπον πλάγιον κατακέεσθαι, τὸ σιναρὸν σκέλος ἐπιπολῆς ἔχοντα. ἡ μὲν παρασκευὴ αὕτη. σκευάζονται δὲ 7) κᾶκιον οἱ πλείστοι ἢ ὡς ἐγὼ εἶρηκα. οὐ γὰρ καταδέουσι τοὺς μηροὺς ἐπὶ συχνῶν, ἀλλὰ μόνον τὰ 8) γούνατα, οὐδὲ κατατείνουσι. χρὴ δὲ καὶ προκατατείνειν. ὅμως δὲ ἤδη τινὲς ἐνέβαλλον ῥηϊδίου πράγματος ἐπιτυχόντες. — Ὅν τρόπον δ' ἂν τις χρήσαιτο τῇ διὰ τοῦ ἀσχοῦ ἐνθέσει, τὸ ὑποτεταγμένον ὑπόδειγμα περιέχει.

1) κεκλιμένα L. τὰ μὴ ἐς τοῦπ. L. τὰ ὄπ. F. M. 2) οἱ L. γινώσκ. αὐτοῖς L. sibi non consci. ἐξέβαλλον — εἰσέβαλλον L. 3) ἐγκρίνων L. 4) οὖν ἦτε L. Conjeci οἶόν τε. δύναται F. M. Hipp. 5) ἐν δυοῖν ποδεσιν ὃν τῶν λελ. L. ποδῶν Cod. Laur. in Hipp. libro de articulis. Pedes utris quattuor anguli dicuntur, caprae pedum reliquiae. Saepius in Hispania vinum huiusmodi utribus inclusum, qui pleni tumidique caprae formam referunt, a mulionibus transvehi cognovi iisque mulis impositis loco clitellarum usus sum viator. 6) αὐλῶ χαλκίου φῦσι ἀναγκάζειν L. 7) τάχιον L. 8) γούνατα L.

Θανάσιμον δὲ καὶ τὸ περιτείνεσθαι τὰ βλέφαρα· πολλὴν γὰρ ξηρότητα σημαίνει, ὥσπερ ἐν τῷ προγνωστικῷ εἴρηται, καὶ μέτωπον καρφαλέον. εἰ δὲ σκοτίζεται ὁ ὀφθαλμὸς, πάνυ χαλεπὸν· ἔδαπανήθη γὰρ τὸ ψυχικὸν πνεῦμα, ἔνθεν καὶ συμπέπτωκεν ὁ ὀφθαλμὸς, ξηρανθείσης τῆς ὀχούσης αὐτὸν ὑγρότητος καὶ ἀερώδους οὐσίας. εἰ δὲ οὕτως ὁ ὑγρὸς ὀφθαλμὸς συμπέπτωκε, τί προσδοκῆτέον εἰς τὰ ξηρότερα τῶν μορίων.

Χαλεπὸν δὲ καὶ τὸ ῥυτιδοῦσθαι, μὴ ἀπὸ προκαταρκτικῆς αἰτίας, ὥς ἐπὶ τῶν γερόντων, ἐπειδὴ τοῦτο ἐκείνοις οὐκ ἔστι θανάσιμον. εἰ δὲ ἐν ὀξεί νοσήματι ῥυτιδωθῇ ὁ ὀφθαλμὸς, χαλεπὸν· σημεῖον γὰρ ξηρότητός ἐστι κακὸν, καὶ τὸ πάνυ κινεῖν ἢ πάνυ καταφέρεισθαι τὸν ὀφθαλμόν. εἰ γὰρ τις ὢν πρότερον κόσμιος καὶ εὐγενὴς καὶ κάτω φέρων τοὺς ὀφθαλμοὺς, νῦν δὲ ἄρξεται πάλιν αὐτοὺς κινεῖν, χαλεπὸν σημεῖον τοῦτο, σπασμὸν δηλοῦν ἢ παραφροσύνην μελετωμένην. ὥσπερ καὶ εἴ τις τοπρότερον κινῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς, νῦν οὐ κινεῖ, χαλεπὸν· ἀποπληξίαν γὰρ ἢ κἄρον σημαίνει. εἴρηται δὲ καὶ ἄλλα ἐν προγνωστικῷ τῶν ἀπὸ τῆς κατακλίσεως, τὰ ἀπὸ τῶν διαχωρημάτων καὶ τοῦ σφυγμοῦ.

ιγ'. Πυρετοὶ οἱ μὲν δακνώδεις τῇ χειρὶ, οἱ δὲ πραεῖς καὶ οὐ δακνώδεις, ἐπαναδιδόντες δὲ [καὶ ἐνδεδινημένοι καὶ τᾶλλα ὅσα παρεῖται.] οἱ δ' ὀξέες μὲν, ἡσώμενοι δὲ τῆς χειρὸς, οἱ δὲ περικαέες εὐθέως καὶ διὰ παντὸς βληχροὶ, ξηροὶ, οἱ δὲ ἄλμυρώδεις, οἱ δὲ πεμφιγώδεις ἰδεῖν δεινοὶ, οἱ δὲ πρὸς τὴν χεῖρα νοτιώδεις, οἱ δὲ ἐξέρυθροι, οἱ δὲ ἐξωχροὶ, οἱ δὲ πελιδνοὶ καὶ τᾶλλα τοιουτότροπα. —

Πολλοὶ τῶν παλαιῶν ἥμαρτον εἰς τὴν τοῦ πυρετοῦ διαίρεσιν, ὃ δὲ Ἰπποκράτης 1) οὐ. λαμβάνει γὰρ αὐτῶν πάσας τὰς διαφοράς. αἱ δὲ διαφοραὶ ἐκάστου τοῦ πράγματος λαμβάνονται ἢ ἐκ τῆς οὐσίας ἢ ἐκ τῶν συμβεβηκότων· τὸ μὲν γὰρ ἐγγὺς τῆς οὐσίας, τὸ δὲ πόρρω. τὸ

1) οὐ λαμβάνει αὐτῶν expressit C. ut mihi quidem videtur, recte.

γὰρ λογικὸν καὶ τὸ θνητὸν οὐσιώδεις εἰσὶ διαφοραὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὅθεν καὶ ἐν τῷ ἀφορισμῷ παραλαμβάνονται· τὸ δὲ γελαστικὸν συμβεβηκὸς μὲν ἐστίν, ἔπεται δὲ τῇ οὐσίᾳ τοῦ πράγματος. τὸ δὲ εἶναι φαλακρὸν, συμβεβηκὸς ὄν, πόρρω ἐστὶν τῆς οὐσίας. οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ πυρετοῦ. ἔχει γὰρ καὶ οὗτος καὶ οὐσιώδεις καὶ ἀπὸ 1) συμβεβηκότων διαφορὰς· ἀλλ' ὅταν λέγω οὐσίαν πυρετοῦ, καταχρώμενος λέγω τὴν ἀπλῶς ὑπαρξιν· αὐτὸς γὰρ ὁ πυρετὸς οὐσία οὐκ ἐστίν, ἀλλὰ συμβεβηκὸς, εἴγε ποιότης ἐστίν. αἱ οὖν οὐσιώδεις οὐσίαι τοῦ πυρετοῦ ἐκ τριῶν λαμβάνονται· ἢ γὰρ ἀπὸ τῆς ὑποκειμένης ὕλης, ἢ ἀπὸ τῆς θερμασίας, ἢ ἀπὸ 2) τοῦ τρόπου τῆς κινήσεως. τρόπον δὲ λέγω κινήσεως, οὐχ ὥς φησιν Ἑρασίστρατος, τὸ διὰ μιᾶς ἢ διὰ δύο 3) εἰσβάλλειν τὸν πυρετὸν, ἀλλ' ἐν τοῖς τότε χρόνοις ἀγνοουμένης τῆς τοῦ σφυγμοῦ θεωρίας, τῷ στήθει ἐπετίθεσαν τὴν χεῖρα, καὶ ποτε μὲν εὐθὺς οἶα 4) καινὴ θερμασία ἐφέρετο, ὥς ἐπὶ χολῆς, ποτὲ δὲ τῷ χρόνῳ, ὅτι ἐκ τῆς πολυχρονίου ἐπιβολῆς τῆς χειρὸς 5) ἠρῦνοντο μὲν οἱ πόροι, ἐλεπτύνοντο δὲ αἱ ὕλαι, διέλαμπε δὲ ἡ θερμασία, ὥς ἐπὶ τοῦ ἀφώνου. πάσας οὖν ἔλαβε τὰς διαφορὰς Ἰπποκράτης, ἀπὸ μὲν τῆς ὑποκειμένης ὕλης λέγων, τῶν πυρετῶν οἱ μὲν δακνῶδεις, οἱ δὲ πρηεῖς· τὸ γὰρ δάκνειν οὐ τῆς θερμασίας ἐστίν. ἀπὸ δὲ τῆς θερμασίας εἶπε, τῶν πυρετῶν τοὺς μὲν περικαεῖς, τοὺς δὲ μή· τοῦτο ἀπὸ τῆς ποιότητος. εἰ δὲ εἴποι, πυρετὸν ἀναδιδόντα, τοῦ τρόπου ἐστὶ τῆς κινήσεως. αὗται μὲν πᾶσαι οὐσιώδεις διαφοραὶ εἰσι. καὶ ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων· καὶ αὗται ἢ ἐγγὺς ἢ πόρρω τῆς οὐσίας. εἰ γὰρ εἴποι πυρετὸν νοτιώδη, οἷός ἐστιν ὁ ἀμφημερινὸς, ἢ πομφολυγώδη, τὰ ἀπὸ τῆς οὐσιώδους συμβεβηκότα λέγει. πομφόλυγας δὲ ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, καὶ τούτους φασὶ λέγειν 6) πεμφιγῶδεις, τοὺς ἀπὸ ἡλιοκαΐας γινομένους. ἄλλοι φασὶ πέμφιγα τὴν ψυχὴν. πεμφιγῶδεις οὖν φασὶ, τοὺς ἀπτομένους τὴν ψυχὴν

1) συμβεβηκόςτος L. 2) τοῦ om. L. 3) arteriae pulsationes add. C. 4) καινὴ Codd. acutus calor C. 5) Fort. ἠρῦνοντο. 6) πεμφιγῶδης Codd. ὑπὸ pro ἀπὸ L. πέμφιγα Codd.

μετὰ παραφροσύνης. πέμφιγας δὲ λέγει τὰς φλυκταίνας τὰς ἀπὸ παχυτέρου αἵματος γινομένας, καὶ ἀπλῶς τοὺς λοιμώδεις καὶ ἀνθρακώδεις πυρετούς. εἰσὶ καὶ ἄλλαι διαφοραὶ χρωμάτων λαμβανόμεναι, ὥς τὸ ἐξέρυθρον καὶ ἑξωχρον· τῶν γὰρ ἀπεχόντων εἰσὶ ταῦτα. ἀλλ' ὅρα τέχνην ἀνδρός. εἶδος γὰρ 1) τὸ ἐρυθρόν ποτέ ἐστιν, ἐξέρυθρον προσέθηκε, 2) οὐκ ἐτόλμησε δὲ εἰπεῖν ὑποπέλιδνον. προηέες τῇ χειρὶ, ἵνα δηλώσῃ τοὺς ἐφημέρους, δακνῶδεις δὲ, ἵνα δηλώσῃ τὸν καῦσον, ἐξερύθρους δὲ, ἵνα δηλώσῃ τὸν σύνοχον, 3) πέλιον δὲ, τὸν τεταρταῖον, ἐπαναδιδόντας δὲ, τὸν ἀμφημερινὸν, ξηρόν δὲ καὶ ψυχρόν, ἵνα τὸν ἐκτικόν, πεμφιγώδεις δὲ, τοὺς λοιμώδεις· ὅθεν προσέθηκε τὸ, ἰδεῖν δεινοί. φοβεροὶ γὰρ εἰσι τοῖς ὁρῶσι. τὸ δὲ ἄλμυρώδεις, οὐ φαίνεται ἐν βιβλίοις, εἰ μήπω εἴπωμεν, ὅτι καὶ ὁ ἄλμυρὸς χυμὸς δάκνει. τῇ χειρὶ δὲ προσέθηκεν, εἰδὼς τὴν διάγνωσιν ἐκ τῆς χειρὸς γινομένην.

ιθ'. Αἱ συντάσεις τοῦ σώματος καὶ οἱ σκληρυσμοὶ τῶν ἄρθρων κακόν, καὶ αὐτὸς διαλελυμένος κακόν, καὶ αἱ κατακλάσεις τῶν ἄρθρων κακόν. ὅμματος θράσος παρακρουστικόν, καὶ 4) αἱ ῥίψεις καὶ αἱ κατακλάσεις κακόν. —

Πάλιν Ἱπποκράτης ἑάσας τὸν πυρετὸν, ἐπὶ θανάσιμα τρέπεται σημεῖα καὶ φησιν, ὅτι πᾶσα ἀμετρία λυπεῖ τὴν φύσιν. 5) ἐνθεν οὔτε πάνυ σκληρὰ· οὕτως γὰρ ἕτερά εἰσι καὶ δύο ἔχουσιν ἐναντία· τῷ γὰρ τεταμένῳ τὸ 6) χαλᾶν ἀντίκειται, τῷ δὲ σκληρῷ τὸ μαλακόν. ἡ φύσις δὲ οὐκ ἐποιήσατο δύο ἐνὶ ἐναντία. λέγει οὖν μήτε πάνυ σκληρὰ ὦσι τὰ μόρια· τοῦτο γὰρ σημεῖόν ἐστι πολλῆς ξηρότητος καὶ ψύξεως κατακρατησάσης, ἢ σπασμοῦ μελετωμένου,

1) τὸν L. πότε A. Fort. ὅτι. 2) sic et de flavo colore fecit; livido nihil adjicere ausus est, cum semper sit a natura alienus. C. Secundum hanc Crassi versionem in Graecis pauca omitta videntur. 3) πόλιον L. A. In A. supersc. ab aliena manu πελιδνόν. 4) ῥόδις Hipp. 5) unde neque valde durum, et valde distentum idem sunt, sed diversa et duo habent contraria C. 6) Fort. χαλαρόν.

ἢ σκιρτώδους ἐμφωλευούσης διαθέσεως· ἀλλὰ μὴν μηδὲ μαλακὰ ἔστωσαν τὰ μόρια πάνν· τῶν γὰρ ἐναντίων ταῦτα σημεῖα, ὑγρότης μὲν πλεοναζούσης, οἰδήματος μελετωμένου, καὶ ἀσθενούσης δυνάμεως περισφίγξαι τὰ μόρια. ταῦτα μὲν οὕτως. ὁ δὲ Ἱπποκράτης εὐτελῶς εἶρηκε τῆς μιᾶς ὑποθέσεως καὶ εἵασέ σοι τὸ ἄλλο· εἶπε γὰρ σύντασιν, ἵνα νοήσης τὴν * 1) χαλεπὴν. εἶπε σκληρότητα, ἵνα νοήσης μαλακότητα. οὐ μάτην δὲ τοῦτο ἐμνημόνευσεν, ἀλλ' εἰδὼς ὁ Ἱπποκράτης, ὥς πᾶσα μὲν ἀμετρία λυπεῖ τὴν φύσιν, μᾶλλον δὲ ἢ ἐναντία, οἷον ἢ φύσις οὕτως θερμαίνεσθαι, ἢ 2) ἀποψύχεσθαι· εἴθιστο γὰρ τῇ θερμασίᾳ· οὕτως ἢ φύσις μαλακωτέρα καὶ χαλαρωτέρα διὰ τὰς κινήσεις. ὥς μάλιστα οὖν λυπουμένης αὐτῆς, τούτων ἐμνημόνευσεν ὁ Ἱπποκράτης. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο εἰπεῖν, 3) ὅτι ἔλεγεν Ἱπποκράτης τὸ μέτωπον κατάξηρον, τὸ αἰεὶ ξηρὸν καὶ περιτεταμένον ἐν τῷ κατὰ φύσιν· λέγει δὲ ὅτι καὶ πᾶν τὸ σῶμα τοιοῦτον γέγονε, καὶ πῶς ἔστιν ἀγαθόν. πρὸς δὲ τούτοις εἰ καὶ αὐτὸς διαλέλνται, κακόν. διαλέλνται γὰρ, πάσης δυνάμεως ἀσθενησάσης. εἶπε γὰρ αὐτὸς τουτέστιν ὁ κάμνων. κάμνοντα δὲ λέγει ὁ Ἱπποκράτης τὴν τριμέρειαν τῶν δυνάμεων, ὥς συντεκμαίρεσθαι δὴ καὶ τὸν νοσέοντα. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο ὀλέθριον, αἱ τῶν ἄρθρων κατακλάσιες ἢ κατακλίσεις. ἢ μὲν οὖν κατάκλισις εἴρηται ἐν τῷ προγνωστικῷ, 4) πρηγῇ κεῖσθαι, ὑπτίον, τὸ ἀπὸ κεφαλῆς κεῖσθαι, εἰς πόδας καταφέρεισθαι, τοῦτο μὲν παραφροσύνης σημεῖον, τὸ δὲ ἀσθένειαν 5) τῆς κινητικῆς δυνάμεως. εἰ δὲ ἔχει κατάκλασιν, περὶ τῶν ἄρθρων λέγει, ὅτι τοῦτο χαλεπόν. καὶ τὸ ἄγαν ἐκτετάσθαι παραφροσύνην σημαίνει καὶ τὸ ἄγαν συγκεκάμφθαι. ὄμμα πυκνόν, τοῦτο παραφροσύνην δηλοῖ· ὥσπερ γὰρ θρασείαν λέγομεν ψυχὴν τὴν ἀλόγου δίκην ὅτωδήποτε ἐπερχομένην, οὕτω καὶ θρασὺν λέγομεν τὸν ἀκαίρως ἀπειλοῦντα καὶ λοξῶς προερχόμενον ὀφθαλμὸν καὶ συνεχῶς κινούμενον. τοῦτο γὰρ σημαίνει ἢ σπασμὸν μελετώμενον ἢ παραφρο-

1) laxationem C. Fort. χάλασιν. 2) ἀποψύχεσθαι L. utpote natura magis calefieri amat quam frigere C. 3) ὅτι L. 4) Turbata sunt Hippocratis verba. 5) sc. δηλοῖ.

σύνην, καὶ μᾶλλον εἰ πάλαι κόσμιος ὢν οὐκ 1) ἀκαίρως ἐκίνει τὸ ὄμμα. ὅθεν καὶ ὡς ἐξηγούμενος τὸ θράσος τοῦ ὀμματος, εἶπεν ὅτι τὴν ῥίψιν θράσος καλῶ, τὸ ὡς ἔτυχε φέρεσθαι τὸν ὀφθαλμόν· ἢ ὅτι εἴρηκεν, ὡς ἡ ἐρῶμένη δύναμις οὐ μόνον τοῦ συνήθους βάρους τῶν μορίων ἀνέχεται, ἀλλὰ καὶ περιβλημάτων, νῦν δὲ οὕτως ἡ τούτων, φησὶ, ῥίψις γίνεται τῶν περιβλημάτων. ὁξέος γὰρ ὑποκειμένου νοσήματος καὶ πολλῆς θερμασίας, οὐ φέρουσι τὴν ἀπὸ τῶν περιβλημάτων θεραπείαν· ὅθεν ἐπιφέρει, ἡ κατάκλασις κακόν. κατάκλασιν δὲ τοῦ βλεφάρου, τὸ καμπύλον ἐκεῖνο ὃ μήτε τελείως ἀνέργε, μήτε κέκλεισται τελείως, ὃ γίνεται, σπωμένων μὲν τῶν ἀνοιγόντων, χαλασθέντων δὲ τῶν 2) κλειόντων.

Ἀρχὴ τοῦ 3) δευτέρου τμήματος.

- α'. Εὐρῦναι, στενυγρῶσαι, τὰ μὲν, τὰ δὲ μή.
- β'. Χυμοὺς τοὺς μὲν ἐξεῶσαι, τοὺς δὲ ξηρᾶναι, τοὺς δὲ ἐνθεῖναι, καὶ τῇ μὲν, τῇ δὲ μή.
- γ'. Λεπτῦναι, παχῦναι, τεῦχος, δέρμα, τᾶλλα, καὶ τὰ μὲν, τὰ δὲ μή.
- δ'. Λειῆναι, τρηχῦναι, σκληρῦναι, μαλθάξαι, τὰ μὲν, τὰ δὲ μή.
- ε'. Ἐπεγεῖραι, 4) ναρκῶσαι καὶ τᾶλλα ὅσα τοιαῦτα.
- ς'. Παροχετεύειν, ὑπεῖξαντα ἀντισπᾶν ἀντίκα, ἀντιτείναντα ἐπεῖξαι.
- ζ'. Ἄλλον χυμὸν μὴ τὸν ἰόντα ἄγειν, τὸν δὲ ἐόντα συνεγχυμοῦν, ἐργάσασθαι τὸ ὅμοιον.
- η'. Ὀδύνη ὀδύνην παύει.
- θ'. Τὰ ἀνόμοια ἧ ῥέπει ἄνωθεν ἀρθέντα, κάτωθεν λύειν,

1) εὐκαίρως Codd. intempestive C. 2) sc. μυῶν. Addunt Codd. Τέλος σὺν θεῷ τοῦ πρώτου τμήματος. 3) In sectionem secundam scholia Palladii in codicibus graecis, quotquot equidem vidi, non extant. Quum tamen verba Hippocratis in codicibus graecis legantur, ea parum recte omitti posse judicavi. Sunt enim, quae Hippocratis textum juvent. 4) σαρκῶσαι Codd.

καὶ τὰ ἐναντία τοιαῦτα, οἷον κεφαλῆς κάθαρσις, φλέβοτομή, ὅτε οὐκ εἰκῇ ἀφαιρέεται.

ι'. Αἱ ἀποστάσιες οἷον βουβῶνες, σημεῖον μὲν τῶν βλαστήματα ἔχόντων, ἀτὰρ καὶ ἄλλων, μάλιστα δὲ περὶ τὰ σπλάγχνα, κακοήθεις δὲ οὗτοι.

ια'. Πνεύματα πυκνὰ, ἄραια, σμικρὰ, ἔξω μεγάλα, εἴσω σμικρὰ, τὸ μὲν ἐκτεῖνον, τὸ δὲ κατεπεῖγον, διπλῇ τε εἴσω ἐπανάκλησις, οἷον ἐπείσπνέουσι θερμῷ ψυχρόν.

ιβ'. Ἰητήριον ξυνεχέων χασμέων μακρόπνους.

ιγ'. Ἐν τοῖσιν ἀπότοισι καὶ μόγῃς βραχύπνους κατ' 1) ἴξιν καὶ πλευρέων ὀδύνη, καὶ ξυντάσιες ὑποχονδρίου, καὶ σπληνὸς ἐπάρσιες, καὶ ἐκ ῥινῶν ῥήξιες, καὶ ὦτα κατ' ἴξιν. τούτων τὰ πλεῖστα ταῦτα καὶ ἐς ὀφθαλμούς.

ιδ'. Πότερον ἦρα πάντα ἢ τὰ μὲν κάτωθεν ἄνω, οἷα τὰ παρὰ γνάθον ἢ παρ' ὀφθαλμὸν καὶ οὖς, τὰ δὲ ἄνωθεν κάτω οὐ κατ' ἴξιν. καίτοι τὰ κυναγχικὰ ἐρυθήματα καὶ πλευρῶν 2) ὀδυνήματα κατ' ἴξιν, ἢ καὶ τὰ κάτω τοῦ ἥπατος ἄνωθεν διαδιδόντα, οἷον τὰ ἐς ὀρχιας καὶ κιρσοῦς. σκεπτέα ταῦτα οἷσι καὶ ὀπη καὶ ὄθεν καὶ διατί.

ιε'. Φλέβες κροτάφων οὐχ ἰδρυμέναι, οὐδὲ χλώρασμα λαμπρὸν, ἢν πνεῦμα ἐγκαταλείπεται ἢ βῆξ ἢ ξηρὴ, μὴ θηριώδης, ἐς ἄρθρα 3) τὴν ῥήξιν προσδέχεσθαι δεῖ.

ις'. Κατ' ἴξιν τῶν ἐντασίων τῶν κατὰ κοιλίην ὡς ἐπιτοπουλὺ. ἔχουσι δὲ οὗτοι οἱ πλεῖστοι καὶ ἐξέρουθρα, καὶ μᾶλλον ἐν τῇ φύσει τοῦ λευκοχροωτέρου τρόπου, καὶ οὐχ αἰμοῤῥαγέουσι ῥῖνες ἢ σμικρὰ αἰμοῤῥαγέουσι, καὶ ἢν μὲν ῥυέντων ἐγκαταλείπεται, ἔτοιμον.

ιζ'. Δίψα ἐγκαταλειφθεῖσα καὶ στόματος ἐπιξηρασίη καὶ ἀηδὴ καὶ ἀποσιτίη τοῦτον τὸν τρόπον· πυρετοὶ δὲ οὐκ ὀξέες οἱ τοιοῖδε, ὑποστροφώδεις.

ιη'. Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα μετὰ κρίσιν στροφώδεα.

ιθ'. Τί γοῦν πρῶτον σπληνὸς ἐπάρσιες, ἢν μὴ ἐς ἄρθρα τελευτήσῃ ἢ αἰμοῤῥαγίη γένηται ἢ δεξιῶν ὑποχονδρίου

1) ἴξιν Codd. ἴξιν A. in litura. 2) ἀλγήματα Hipp. 3) στρίξις Hipp.

ἐντασις, ἣν μὴ διεξοδευθεῖη οἶρα· αὕτη γὰρ ἡ ἐγκατάλειψις ἀμφοτέρων καὶ αἱ ὑποστροφαι ἀπὸ τουτέων.

κ'. Ἀποστάσις ποιέσθαι αὐτὸν μὴ γινομένης, 1) τὰς δὲ ἐκκλίνειν, γινομένης δὲ ἀποδέχεσθαι ἣν ἴωσιν ἢ δεῖ καὶ διότι δεῖ. ὁκόσαι δὲ μὴ, μὴ ξυνδρᾶν, ἀλλὰ ἀποτρέπειν, ἣν πάντη ἀξύμφοροι ἔωσι, μάλιστα δὲ ταύτας μελλούσας· εἰ δὲ μὴ, ἀρχομένης ἔτι.

κα'. Αἱ τεταρταῖαι αἰμορροαγίαι δύσκριτοι.

κβ'. Οἱ διαλιπόντες μίην τῇ ἐτέρῃ ἐπιρροίγέουσιν ἅμα κρίσει ἐκ τῶν πέντε εἰς τὰς ἑπτά.

κγ'. Ὅκόσοι τριταιοφυέες, τουτέοισιν ἡ νύξ δύσφορος ἡ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ, ἡ δὲ ἐπιούσα εὐφορωτέρη ὥς ἐπιτοπουλύ.

κδ'. Βῆχες ξηραὶ, βραχέα 2) ἐρεθίζουσαι ὥς ἀπὸ πυρετοῦ περικαέος, καὶ οὐ κατὰ λόγον διψώδεις, οὐδὲ γλῶσσαι καταπεφρυγμέναι, οὐ τῷ θηριώδει, ἀλλὰ τῷ πνεύματι· δῆλον δέ· ὅταν γὰρ διαλέγωνται ἢ 3) φάσκωσι, τότε βήσσουσιν· ὅταν δὲ μὴ, οὐ· τοῦτο ἐν τοῖσι κοπιώδεσι μάλιστα πυρετοῖσι γίνεται.

κε'. Μηδὲν εἰκῇ, μηδὲν ὑπερορῇ.

κς'. Ἐκ προσαγωγῆς τὰναντία προσάγειν καὶ διαναπαύειν.

κζ'. Τῷ ὀπισθεν κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ ἡ ἐν μετώπῳ ὀρθίῃ φλέψι τμηθεῖσα ὠφέλησεν.

κη'. Αἱ 4) διαλήξεις τῶν ὑποχονδρίων, ἐξ οἷων ἐς οἷα ἀλλοιοῦσι, καὶ τῶν σπλάγγνων τῶν φλεγμονῶν, οἷα δύναται, εἴτ' ἐξ ἥπατος σπλῆν καὶ τὰναντία καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἀντισπᾶν ἣν μὴ ἢ δεῖ ῥέπη· ἣν δὲ ὅπη δεῖ, τουτέοισι δεῖ στομοῦν οἷως ἕκαστα ῥέπει.

κθ'. Τὰ πλατέα ἐξανθήματα οὐ πάνυ τι κνησιμώδεα, οἷα Σίμων εἶχε χειμῶνος, 5) ὅς ὅτε πρὸς πῦρ ἀλείψαιτο ἢ θερμῷ λούσαιτο, 6) ἀνίστατο. ἔμετοι 7) οὐκ ὠφέλεον οἶομαι· εἴ τις ἐξεπυρία, 8) ὠφελοίη ἄν.

1) τὰς om. Codd. 2) ἐρεθίζοντες L. περικαέες L. 3) χασμῶσι Hipp. χάσκωσι Codd. Hippocratis. 4) διαδέξεις Hipp. 5) ὥς ὅτε πέτρος πῦρ ἀνήψατο L. A. 6) ὠνίνατο Hipp. 7) συκῷ φέλειν L! 8) ἀνιέναι ἄν Hipp.

- λ'. Ὀκόσα ἐκπεπαίνεσθαι δεῖ, ἐγκατακεκλεῖσθαι χρὴ, τάναντία δὲ ξηραίνειν ἢ ἀνεῶχθαι.
- λα'. Ὀμμάτων ῥοωδέων, ἣν ἄλλως φαίνεται συμφέρειν, ἀντισπᾶν ἐς φάρυγγα.
- λβ'. Καὶ ὅπη ἔρευξις, λνσιτελέει καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα.
- λγ'. Τὰς ἀφόδους ἀνεστομῶσθαι οἷον ῥῖνας καὶ τὰς ἄλλας 1) ἣν δεῖ καὶ ὡς δεῖ καὶ οὐ δεῖ καὶ οὐ καὶ ὅτε καὶ ὅσον δεῖ, οἷον ἰδρωτάς καὶ τὰ ἄλλα ἃ δεῖ πάντα.
- λδ'. Ἐπὶ τοῖσι μεγάλοισι κακοῖσι πρόσωπον ἦν ἢ χρηστόν, σημεῖον χρηστόν· ἐπὶ δὲ τοῖσι σμικροῖσι τάναντία σημαῖνον 2) ἢ * σύστημον ἢ κακόν.
- λε'. Παρὰ τὸ μέγα γοῦν γυνή 3) ἢ ὅπισθεν Ἡρώου ἰκτεριώδεος ἐπιγενομένου, οὐ παρέμενεν αὐτῇ.
- λς'. Παρὰ Τημένεω ἀδελφιδῇ, οὗτος μελάγχρωος.
- λζ'. Ἐν Περὶνθῳ τὸ γονοειδὲς τὸ τοιοῦτον ὅτι κρίσιμον, καὶ τῶν ἡττων τὰ τοιαῦτα, ὅτι αἱ οὐρήσεις λύονται, ὅτι οὔτε φύσης πολλῆς οὔτε κόπρου πολλῆς, γλίσχρης δὲ διελθούσης ἐμαλάσσετο· οὐ γὰρ δὴ μέγα ἦν τὸ ὑποχόνδριον. κράμβην ἐβδομαῖος ἔφαγεν, ἔτι δύσπνους ἐὼν, ἐπὶ τὸ ἡτρον ἐμαλάσσετο, εὐθύπνους ἐγένετο, ἢ κοιλίῃ αὐτῷ ἐξετίναξεν.
- λη'. Περὶ τοῦ αἵματος τοῦ ἰχωροειδέος, ὅτι ἐν τοῖσι πτυώδεσι τὸ τοιοῦτον ἢ τοῖσιν ἡγρυπνηκόσι καὶ εἴτε φλαῦρον εἴτε χρηστόν.
- λθ'. Οἷσιν 4) ὁ σπλὴν ἐστι κατάρροπος, πόδες καὶ γούνατα καὶ χεῖρες θερμαί, ῥίς καὶ ὦτα ἀεὶ ψυχρά. ἦρα διὰ τοῦτο λεπτὸν τὸ αἷμα, ἦρα καὶ φύσιν τοιοῦτον ἔχουσιν οὗτοι ἢ ἐν τοῖσιν ἐμπυήμασιν.
- μ'. Πρὸς οἷσι μέλλουσιν ἐκπνέειν, αἱ κοιλίαι ἐπιταράσσονται.
- μα'. Σπλὴν σκληρὸς 5) οὐ τὰ ἄνω, κάτω στρογγύλος, οὐ πλατὺς, βραχὺς, 6) παχὺς, λεπτὸς, μακρὸς, ἥσων τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς κορυζώδεσιν.

1) ὡν Hipp. 2) ἢ εὐ, σημεῖον κακόν. Hipp. 3) ἢ Codd. 4) ὁ σπλὴν] ὁπλίη Codd. 5) αὐτὰ Codd. 6) ταχὺς Codd.

αβ'. Ἡ περὶ τὸν νοσέοντα οἰκονομία καὶ ἡ εἰς τὸν νοσέοντα ἐρώτησις, ἃ διηγεῖται οἷα, ὥς ἀποδεκτέον, οἱ λόγοι, τὰ πρὸς τὸν νοσέοντα, τὰ πρὸς τοὺς 1) παρόντας, τὰ πρὸς τοὺς ἔξωθεν.

αγ'. Ὅτι ἐν θερμότερῳ, ἐν στερεωτέρῳ τὸ ἐν τοῖσι δεξιόοις, καὶ μέλανες διὰ τοῦτο αἱ ἔξω φλέβες, μᾶλλον συνεκρίθη, 2) συνέστη, ὀξύτερον κινήθην ἐμολύνθη καὶ βραχύτερον αὖξεται καὶ ἐπὶ πλείῳ χρόνον, ἔτι ἐστερεώθη καὶ χολωδέστερον καὶ ἐναιμιότερον, τοῦτο θερμότερόν ἐστι τὸ χωρίον τῶν ζώων.

Iunii Pauli Crassi

versio latina

Commentariorum Palladii in 3) secundam sexti Hippocratis de morbis popularibus libri sectionem.

I—III.

In primum sectum explanationem perfecimus: in quo multa, et miratione digna praecepta tradidit. per quae dissectricem,

1) παρόντας Codd. 2) συνέστην Codd.

3) Graece desiderantur commentarii Palladii sophistae in secundam sectionem et in meis, quos adhibui, codicibus et in tribus aliis, quos in itineribus meis evolavi eodemque modo mancos et accuratiorem horum commentariorum editionem nihil facere posse indicavi. Desiderantur in codice Parisiensi 2295; desiderantur in codice aliquo Escorialensi, cuius mentionem injiciam in praefatione ad secundum huiusce operis volumen; desiderantur, ni fallor, quoque in codice Urbinate (nunc Vaticano) 64, etsi in scholis meis Romanis tantummodo notaverim, codicem Urbinate mu-

et naturalem et diuinatricem scientiam didicimus. In praesentia nobis secundum sectum exponit, quod disiuncta, et obscura documenta enarrat. Verum secundum morem a nobis antea positum voces declaremus, mox et propositum dicamus. Dicit Hippocrates dilatare, hoc autem omnes sciunt, idem esse, quod ampliare. Dicit etiam, arctare. hanc autem vocem multi imperiti pro duabus orationis partibus apud Graecos accepere: credebantque Hippocratem dicere arctare, et humectare: sed decipiuntur. Nam haec vox *σεννυγῶσαι* arctare significat. Haec sit verborum explanatio. Propositum vero hoc est. Quoniam aretata corpora patefacere et patefacta coarctare opus est: id autem faciendum est, cum ad immodicam aut conclusionem, aut apertionem corpora mutantur: curationem autem hic propriam docet Hippocrates volens illud praeceptum sequi, quod contrariis contraria curari iubet. Sed ne fallaris, neque discedas artis opera exequi cupiens: sed causas meatus coarctantes, aut rarefacientes percipito. Rarefiunt autem meatus, (de occultis loquor) et ingens sudor effunditur: aut ratione caloris, aut propter vehementem expultricis potentiae motionem, aut concentricis imbecillitatem. Si ob calorem meatus rarefiant, refrigerato: si ob virtutis debilitatem, roborato. Et rem admirabilem dicam, vinum scilicet coercere sudores. Et ego saepius

---

tilum versus finem esse atque ejus lectiones a ceteris codicibus parum discrepare. Namque quum Romae morarer, Palladii graeci editionem principem a me esse aliquando adornandam, nondum cogitaveram. Unde codicis Urbinatis mihi tanta non erat cura. Praeterea ille codex fuit primus, quem unquam huiusce commentarii conspexi. Attamen pro certo affirmare ausim, et ipsum codicem Urbinatem secundam sectionem non habere. Quo vero codex Crassi pervenerit, me nescire confiteor. Dicit Celsus Crassus, Iunii filius, in praefatione: *Inveni tantum inter illius (patris) scripta, libros hos veterum medicorum caeteros quidem olim in latinam linguam ab ipso translato, sed maturius postea et diligentius emendatos: Palladii vero scriptoris Graeci nunquam editos, in librum VI. Hippocratis de morbis in populum grassantibus, et in librum de articulis, non inutiles commentarios, quos latinos fecit paulo ante quam decederet e vita. Huius auctoris (Palladii) editionem (sc. latinam) debebunt aliqua ex parte studiosi Hier. Mercuriali, excellentissimo medico eidemque viro eruditissimo, qui illum ex V. C. Io. Sambuci bibliotheca desumptum, quam non tam sibi, quam publicae utilitati habet instructissimam, Vienna annis superioribus attulit patrique meo communicavit. — Sambuci codex videtur esse deperditus.*

emanante sudore cum vinum praeuisssem, retentus est sudor, non ob aliud, nisi quoniam facultatem roboravi. pariter et in toto corpore si vena, aut aliquod membrum rarefiat. Saepe-numero autem et a contrariis coarctantur refrigeratione scilicet, aut aquis albulis, aut pluvialibus aut flumineis, aut propter expultricis infirmitatem. Quoniam vero multotiens in superioribus partibus id fieri solet, per calorem dilatatio fit conuenienter. Superiora enim respicit. At qui in nuda cute meatus sunt, proinde coarctantur, et inaequalitas fit in corpore: iccirco aliqua eius pars est adstringenda, aliqua dilatanda. Propterea dixit, haec quidem sic, alia vero non. et haec est mens Hippocratis, cum dixit: Dilatare, constringere alia quidem sic, alia vero non. neque intelligas, angusta membra esse amplianda, et ampla coarctanda. Succos alios expellere etc. Intelligere oportet redundantes succos esse expellendos. Siquidem non raro imperitus medicus ad aqua intercute laborantem accedens et pituitam educere cupiens, bilem ruffam euacuavit, et aegrotum magis laesit. At Hippocraticus medicus vitiosum et superantem humorem educit. et per praepositionem prauī succi integram euacuationem declaravit. Cumque significare vellet, humida corpora euacuari debere, dixit, siccare. id enim per digestionem facimus. hoc est superfluentem humorem, et corpus vuidum reddentem per nitrum, arenam, saponem, et id genus alia digerentes, id est in halitus conuertentes siccitatem inducimus. Id autem facimus, ubi circa cutem humor est. Neque enim per venae sectionem, aut purgationem hunc detrāhere possumus. Defectum autem humorum per cibos supplementus. Frequenter enim iuuenis florentis aetatis pituita abundauit, et hanc euacuamus. in sene vero si pituita redundauit, eam non educimus, sed quam primum ei bonum alimentum damus. His enim de causis cibi et vituperantur, et laudantur a Galeno, non eiusdem ratione, sed ad aliud et aliud referentes. Nam brassica in libro de alimentorum facultatibus damnatur: quoniam succum malum, et excrementa generat. Sed in libro de simplicibus medicamentis ipsam multotiens, tanquam medicamentum laudat. Sic igitur ut cibus respuitur, ut medicamen admittitur, nam ipsa in diversis affectibus utimur. Extrema verba sunt veluti peroratio. quoniam alia membra evacuationis indigent, alia humorum supplementi. Et hoc est, quod voluit, cum dixit, partim quidem sic, partim vero non. —Extenuare crassum efficere, etc. Crassa corpora aut vi-

ctus ratione, aut medicamentis extenuanda sunt, nam in libro de Symptomatum causis scriptum est, incrementum praeter naturam fieri, ut Nicomacho medico accidit. Tunc enim extenuare oportet. ideo de extenuatione carnis scriptum est. Oportet autem subtiles humores crassos reddere. ideo de humoribus dicit, tenues humores ut crassescant, facito, ea propinans, quae ex similagine et lacte fiunt, et crassos attenua: sicut eos, qui in pectore continentur. cum materiam esse crassam, ac tussim excitare vides his, utendo, quae ex ordeo fiunt, ut ipsam materiam subtilem efficias, marrubium, et hyssopum adhibens. Vas autem dicit totum corpus. Sic et cutem si aucta est, diminueri: si diminuta, augere conuenit. Quidam codices habent, nervos. Sed non recte. Quoniam vero inquit Hipp. multotiens ego breuiloquus sum, cum dixi, et alia, tu intelligas quaecunque incremento, aut decremento indigent. Rursus et hic est epilogus. quoniam frequenter membra multa augeri, alia contra minui postulant, propterea dixit, Et haec quidem sic, ea vero non.

IV. Hoc loco videntur contraria esse, durare, et mollire. Iecirco dicit Hippocrates, si durescant mollia membra, ipsa mollienda sunt, quemadmodum asperae arteriae contingit si mollior evadat, cum naturaliter dura sit, eam durari conuenit. quemadmodum et uterum, quem natura, ut genituram susceperet, durum creauit. sicut etiam in exterioribus cernimus. nam qui aedes extruit, parietem exasperat, ut calcem retineat. Iterum et hic epilogum facit dicens, aliqua quidem, aliqua non duranda, aut mollienda.

V. Crebro ad aegrotum venio: et hunc a principio ex-candescentem ferum atque iracundum non solum in domesticos, sed etiam in alienos reperio: ac mores suos considerans, licet sit furore percitus, id ei ob temperaturam, evenire affirmo. postea rursus ad ipsum accedens mitem, repente quietum, ac taciturnum evasisse animadverto. tunc ipsum stupore captum esse assevero. Ipsi itaque calida et acria admoveo, quo ipsum excitem, et ad pristinum statum restituam. Alter a principio erat mitis et placidus, postea subito ipsum furibundum et effe-ratum inveni. atque tunc eundem furere dixi, ac stupefacientibus remediis usus fui. Et haec in praesentia dicere voluit Hippocrates. Dixit autem, Et alia quaecunque huius-

modi, ut intelligas, omnia irritata stupefactoriis sopiri, stupefacta calidis et acribus excitari.

VI. Sciendum est, aliud esse revellere, et aliud derivare. nam revellimus, quando secundum rectum materiam procul ducimus. Derivamus autem, cum oblique in adiacentia membra materiam ducimus. Exempli causa proponatur coeliacus affectus, et alui profluvium. Si derivare volumus, ad vias urinae materiam deducere studebimus. dixit enim Hippocrates. Urina multa noctu reddita modicam deiectionem significat. Nam conversa ad urinam materia, non amplius venter fluit. Verum cum plerumque renes sint vitiiati, et propterea ad ipsos derivatione uti non debeamus, revulsione utendum est, et per vomitum materiam evacuabimus, ut superius eiecta ne fluat in ventrem. Caeterum dum hoc facimus, et evacuationem repente per superiora molimur, natura debilitatur. idcirco Hippocrates, ut in medio natura quiescat, dixit, cedentem retrahere, ut intelligas, facta revulsione, ubi nutrieris, iterum esse revellendum. et hoc per illa verba significat. renitenti cedere, et quod alibi dixit, in exercitationibus quiescere statim, hoc loco dixit, renitenti cedere.

VII. Supra dictum a nobis fuit, si recordamini, Hippocratem hoc in volumine de privatis morbis agere, atque ideo sermonem hunc non esse continuum. neque enim publicos morbos docet: quemadmodum ipsa disiuncta tractatio manifestat: verum similiter voces prius declaremus: deinde Hippocratis mentem explicemus. De humoribus hic mentionem facit. scitis enim, quid sint humores, quos Graeci *χυμοὺς* vocant, eo quod in nostris corporibus diffusi sunt. Dico autem sanguinem, bilem ruffam, et nigram, et pituitam. Hi namque si qualitate, et copia moderate se habent, corpus nostrum recte et salubriter affectum est: quodsi qualitate, aut copia vitientur, morbi exoriuntur. sed quid de his loquor, cum humor naturae nostrae amicus, nempe sanguis, si modum excesserit, morbos concitabit. Quare et in Aphorismis dictum est, In extremo boni habitus periculosi sunt. prout plus, aut minus abundat in corpore, magis aut minus noxius erit. Quemadmodum et tertiana erit saevior, aut mitior, prouti flava bilis magis minusve peccabit. Hi enim omnes succi, graece *χυμοὶ* vocantur, propterea quod in corpore nostro liquati ac fusi sunt. Exeuntem, dicit quando videlicet movetur, et fertur extra cor-

pus. una effundere dicit, idest, simul evacuare cum natura; quasi dicat, quando natura evacuat, sed non perfecte, et tu similiter evacua, et quae natura evacuat, eadem et tu: si per sudorem, et tu per sudorem emitte materiam: si per effluvium sanguinis e naribus, tu quoque idem facito. sic et in aliis. Quid autem sibi vult, cum dicit *Facere simile*? in quibusdam exemplaribus legitur *Irasci*: in quibusdam *operari*, in quibusdam *turgere*, et horum trium adducenda est a me interpretatio. Nam si legatur *Irasci*, sic intelligitur, nempe, quod quemadmodum hominem ad iram instigamus, eodem modo et materiam irritamus. et hoc vult Hippocrates. Etenim hominem ad iram impellimus, ipsi probrum dicentes, aut eum aliqua alia iniuria afficientes. oportet et in materia nos idem facere, ipsam per medicamenta purgantia, aut per alia quaedam huiusmodi agitantes. propterea dixit *Irasci*. Sed mala est locutio, et Hippocrate indigna. Igitur dicere convenit, sententiam quidem esse Hippocratis, locutionem vero minime, ut supra dictum est. At qui legunt, *turgere*, magis proprie legunt. *turgere* autem significat furere. hoc autem ab animalibus sumptum est, quando coeundi libidine stimulantur, et ruunt in venerem. Alii vero legunt, *Facere simile naturae*. Sed quid est, quod dicit? videlicet cum natura huiusmodi humorem generet, tu quoque talem genera. Sed dicimus hunc humorem praeter naturam abundare, et ad aequalitatem redigendum esse praecipimus. nunquid ergo Hippocraticum praeceptum tollitur, dicens *Contraria contrariis sanantur*, ecce enim Hippocrates iterum subdit, *Dolor dolorem solvit*. Et qui huius sunt opinionis, exemplum adducunt, quo id verum esse credatur. Venit ad me quidam coxae dolore vexatus, illi ustorium remedium applico, et dolorem excito ac per dolorem ustionis coxendicis dolor finitur. Alter venit dentis dolorem patiens: ego sumpto ferramento, eius dentem evello, et novum dolorem inferens priorem dolorem sedo. alius paulatim vomit, et nauseabundus est: ego vero simulac per vomitum eduxi materiam, vomitum citans priorem vomitum sustuli. Praeterea venit ad me alius, quem laxi intestini dolor torquebat, ei per castorium et centaurium remedia praebui: quae cum sint acuta, dolorem excitavi, et priorem amovi. Deridendi autem, qui haec referunt. Neque enim objectionem ullam admittit Hippocratis regula, quae dicit: *contraria contrariis curari*. sciendum est enim, curationem aut per se, aut ex accidenti fieri. Quippe morbi per se con-

trariis curantur, symptomata vero per accidens. Nam symptomata sunt, quae istos decipiunt. Nempe qui ustorium auxilium coxae admovit, non per excitatum dolorem coxendicis affectum discussit: sed quoniam frigidus et humidus, pituitosus videlicet succus infestabat, ustorium, cum sit calidum et siccum, noxiam materiam consumpsit, atque ita malus affectus ablatum est et praeceptum asserens contraria contrariis sanari, inviolatum remansit. Idem et de evulso dente asserendum est. non propter dolorem a ferro, quo dentem evulsi, priorem dolorem abegi, sed quoniam dentem noxium extraxi, ideo dolor iste finitus est. pariter et in vomitu evenit, quia totum vitiosum humorem evacuavi, ob id vomitus sedatus est. Perinde et in colico affectu, ubi laedentem humorem et laxius intestinum cruciantem evocavi, dolorem extinxi. Verum ne per se curantia, et per accidens eadem esse intelligas, dixit Hippocrates, a distentione occupato media aestate, iuveni bene carnosum aquae multae frigidae inspersio caloris revocationem facit. ne intelligeres a frigida distentionem fuisse discussam, caloris meminit, et ecce per accidens factam fuisse curationem. Postea subiungit: Si humor laedens sursum petat, ipsum ad inferna revellito: si vero deorsum, ad superna attrahito. Hoc loco communem, et privatam evacuationem docet: si communem vis accipere, purgatorio medicamento utitor: si privatam, posterioribus capitis partibus dolentibus, tunc frontis venam rectam incide. Dictum est autem ab ipso in Aphorismorum libro: Posteriora capitis dolentibus vena frontis recta incisa iuvat. Et haec est verborum interpretatio. Verum ut sententia percipiatur, quaedam praesumenda sunt, quorum primum est hoc: Quibus iudicatio fit, aut facta est integre, non movendum, neque quicquam faciendum, sed sinendum: Alterum dicendum, est hoc, si qualia oportet purgari, purgentur, et conducit, et bene ferunt: si vero non, contrarium evenit. Hoc autem communiter dicitur per hunc sermonem: quoniam humorem, quem evacuari convenit, si natura expellit, utile est: sin alium a noxio evacuat, hoc morbi efficitur prauitate. Nam si tertiana sit febris, et pituita exeat, res difficilis est: si vero laedens materia pura evacuatur, malum est. Quoniam Hippocratis regula est, non synceros humores evacuari. primum praeceptum est hoc, si natura morbum iudicat, tu quiesce: rursum, si congruenter rationi iudicavit, sed non perfecte, naturae opem feras et perfecte laedentem humorem evacua.

Quod si natura evacuans labefactatur, multumque evacuaverit, auxiliare, et evacuationem supprime, et hoc est, quod dicit Hippocrates. Quid vero est, quod dicit, non exeuntem ducere, exeuntem vero una effundere: perinde est, ac si dicat, maleficum humorem naturam imitans evacua, quasi dicat, si natura eum expulit, sed non prorsus totum, tu reliquum integre educito, hoc est, post naturae actionem, et tu aliquid agas. et haec est praesentis dictionis sententia. Haec particula, Dolor dolorem soluit, supervacue adiecta est. — Dissimilia si sursum vergant elata: per inferna soluere. Haec verba praecipunt, oportere uti revulsione, si materia noxia est: si superiora invadat, deorsum trahenda est: sin inferiora, sursum revellenda. Opus est enim ad ignobiliora membra revulsionem fieri, sed inferiora minus nobilia sunt. At obiicies, nonne interdum ad superiora humorem trahimus, ut in coeliaca vocata ventris affectione? Ad hanc obiectionem respondemus. Quando magna causa urget, tunc sursum attrahendum. Sed hoc frequenter facere non conuenit, videlicet ad superiora vitiosam materiam ducere: plus enim detrimenti afferes: cum partes illae inferioribus sint nobiliores. posteaquam universi corporis purgationes docuit, vult modo et partium tradere. Nam ubi corpus excrementis refertum est, evacuatione utitur, purgatione scilicet, aut venae incisione: quando vero excrementis vacat, localibus utitur auxiliis et sic materia per exhalationes digeritur. Quod si totum corpus exhaurire volueris, purgatorio utitor medicamento: si vero posteriores capitis partes vexaverit dolor, et tu partis evacuationem facies, ac venam, quae est in fronte, rectam incides. Sicut in totius corporis evacuatione, quae in summo sunt, ad ima deduces, sic et in parte dico, a posterioribus capitis partibus ad anteriores attrahito. Hoc enim significant haec verba, Et contraria itidem ut capitis purgatio, venae incisio. quando non temere detrahitur. Non temere dicit, ad quantum referens humoris, aut ad quale, aut ad quantum, et quale: quippe cum non debeat plus aut minus evacuari, quam expediat, neque unus humor loco alterius, neque alieno tempore. Igitur si bilem ruffam exhaurire volueris, a tempore, regione, aetate, ac id genus aliis indicationem sumito. Hoc autem utpote raro dictum memoravit.

X. Haec frequenter alibi dicta sunt. Sed quoniam multotiens repetita iuvant, iccirco iterum declaranda suscipio. Ve-

rum ut moris nostri est, primum vocabula interpretemur, quae improprie, et per translationem posita sunt. Germina vocat Hippocrates, quae e terra pullulant, praeterea et ramorum teneras extremitates. Hoc loco nomine abutens germina appellat et ea, quae foras exeunt, et quae intus manent, nondum foris apparentia, sed in nobilibus membris genita, loquitur autem de bubonibus. Exempli gratia, supponatur quispiam febrem habens non urentem illam Diariam. nam et ipsa urens est, sicut ab Hippocrate dictum est: Febres aliae quidem mordentes manum, aliae vero circum urentes: Sed febrem habeat ardentissimam atque (ut ita dicam) pestilentem. mox duo medici superveniant, unus Hippocraticus, alter ineruditus. Atque ineruditus bubonem inueniens statim dicet, leve malum est ac sine periculo. Nam Diaria febris est. At Hippocratis doctrina imbutus medicus scientifice scrutabitur, num ulcus, aut vulnus in parte aliqua corporis aegrotus habeat, unde bubo exortus sit: et tunc bubo causae signum erit: ipsius autem febris causa. Sed in pestiferis bubo febris et materiae indicium est. Verum considerans Hippocrates multitudinem, quoniam multotiens in penitioribus locis materia feruet, et prius apparet bubo, dixit, Febres in bubonibus praeterquam Diariae, omnes malae. nam pestilentes febres non sunt bubonibus posteriores: sed primo fit putrefactio: postea natura putrem humorem discutere nitens, eius partem extrudit, et ad imbecilliora membra depellit, et ab his locis morbi cognitio sumitur. Aut enim pone aures bubones oriuntur, quod cerebrum laborare significat: aut sub axillis: idque cordis et pectoris partium male habentium indicium est: aut in inguinibus, et hoc iecur et ventrem pati nobis ostendit. Nobilius est autem cerebrum corde, cor iecore et ventre. Verum hoc non divinamus. nam dicit Hippocrates, tum praecipue viscerum. Viscera appellat omnia primaria membra in penitioribus latentia: ut cerebrum, cor, iecur. Cum autem dicit, et aliorum, significat aliorum membrorum tumorem habentium, calidum scilicet abscessum, qualia sunt Erysipelata in profundo supervenientia. Hoc vero significant haec verba: Isti autem maligni bubones partium ab ipsis affectarum indicia sunt.

XI. Posteaquam Hippocrates de succorum purgatione tractavit, posthac de respiratione agere proponit. in quo summa

utitur diligentia. Cum vero maximo usui sit respiratio, ideo et maximo detrimento est eius permutatio. in libro de Praesagiis, in libro de spirandi difficultate, et hoc in loco de ipsa mentionem facit. Sed hic uberius quam in praesagiis de respiratione sermonem facit. Nam ibi de aequali tantum, hic et de inaequali tractatur. In libro vero de respiratione difficili plura quam hoc loco recenset. Scire autem oportet, Hippocratem respirationem a materia spiritum appellare. dicit enim, ipsum paruum, frequentem. Hac de causa sermo de respiratione fuit necessarius, nam cerebro agente ad usum cordis efficitur, ut aer per inspirationem ad refrigerandum nativum calorem inducatur, per expirationem fuliginosa recrementa propellat. Id quoque scire convenit, quot sunt arteriarum motus, quem pulsum vocamus, tot etiam esse respirationis permutationes. Docet autem et simplices, et compositas, a quiete, cum dicit crebram, et raram: a motione, cum dicit, magnam, et parvam, a motus magnitudine, cum dicit, magni et parvi spiritus. Quatuor ponit modos simplices, et quatuor compositos, simplices, dicens, magnum, crebrum, parvum, rarum: compositos, cum dixit, magnum et crebrum, magnum et rarum, parvum et crebrum, parvum et rarum. Porro magna et frequens respiratio est, quando tantum calida qualitas abundat: et natura calidum naturale refrigerare conatur. tunc enim magnam spirationem edit. ubi vero non sufficit magnitudo, et frequentiam assumit, quo per ipsam quod deficit, suppleatur. Magna et rara spiratio fit in delirantibus, sed prima in his raritas apparet. Quoniam vero sic in discrimen suffocationis incidit, cerebrum unam magnam respirationem facit, perinde ac si a sopore excitaretur. atque sic a principio magna et rara respiratio editur. Fit parva et crebra, ubi vomica in profundo latet. Verum contra se habet hic, et in phrenitide. Nam in phrenitide primo apparet raritas, in vomica frequentia. quoniam spirabiles partes, cum non possint prae dolore dilatari, parva necessario fit respiratio. cumque ob parvitatem non satis aeris attrahatur, adiicitur crebritas. At parva et rara in his fit, quibus interna refrigerata sunt, et nativus calor emortuus. De quibus loquens Hippocrates appellat frigidum spiritum. Celerem et tardam respirationem silentio praeteriit, aut quoniam haec tractatio reminiscentiae gratia composita est, aut quoniam in magna et crebra celeritas, in parva et rara tarditas comprehenditur. Spirationem indicat in-

aequalem per ea verba, Extra magni, intus parvi, et contra intus magni, intus parvi. Id ob naturae imbecillitatem fieri solet nonnunquam retinente, nonnunquam retenta. At cum dixit, hic extendens, ille urgens, significat, multotiens adesse humiditatem, et partes circa pectus relaxari, et iccirco supra emissi spiritus proportionem deferri. Contra membra pectoris supervacuis emundantur, atque iterum supra proportionem fit inspiratio. atque ita se habet praesens sententia. Spiritus parvi crebri, magni rari. Ecce a materia sumpsit initium, hoc est, a spiritu, qui et inspirationis, et expirationis est materia. Et animadvertas quod cum, ut memoriae suae consuleret, haec scripserit Hippocrates, et simplices, et compositas, respirationes eodem loco docet. Simples, cum dicit, Spiritus parvi frequentes, magni, rari: compositas vero, quando ita loquitur, parvi et frequentes, magni et rari: et non dixit, magni et parvi, rari et frequentes. Neque enim simul coniugari possunt. At quando dixit extra magni, fumosos vapores expelli declarat. Cum dixit, extra parvi, calorem innuit, cui refrigeratione opus est. et ex his inaequalem respirationem ostendit. Verba autem illa, hic extendens, ille urgens, explanata sunt, cum sententiam autoris interpretabamur. Quod est in pulsibus bis pulsatio, hoc est in respiratione duplex intro revocatio; aut si placet, dicas, quod est interpellatus pulsus, id est duplex respiratio, quae ob naturae infirmitatem efficitur. Et quoniam idem est bis pulsans, ideo se ipsum interpretans ait, cum loco primae respirationis fit altera. Nonnulli in fine hoc verbum respirant, adjiciunt, ita legentes, calidum, frigidum respirant. quod utique falsum est. Nemo enim eodem tempore calidum et frigidum simul respirare potest.

XII. Per haec verba continentium oscitationum curationem tradere vult Hippocrates. nam quae per intervalla et vulgo contingit, curatione non eget. Propterea dixit, continentium oscitationum. Sed quomodo hae oscitationes gignuntur? a crassissimis flatibus in lacertis malarum congregatis. Nam docet anatomici, ab internis spirandi cavitatibus, et a gutture musculos ad malas deduci: et ibi spiritum colligi. et quod in scapularum lacertis est pandiculatio, in maxillis oscitatio appellatur. Sed quomodo huic medebimur? ad locum ubi labia et nares copulantur, venit spiritus ad cognatum aerem erumpere cupiens, et

ibi in angustiis luctatus, multiplici motu saepe revertens incalescit, ac extenuatur. An ignoramus, quid calor arctatus facere soleat, quando rigore nervorum occupatus ex accidenti liberatus fuit? quoniam aquae multae frigidae inspersio calidum ad interna repulit, ac multiplicavit. Hoc igitur modo et in oscillationibus flatu concluso per accidens sanitas oritur. Verum quid est quod dicit, diu inspirantes? Cum verba haec interpretari vellet Galenus, dicit malam esse hanc vocem, Diu, cum inspirationem diuturnam, dicere oporteret: dixit, diu inspirantes: id vero significat, inspirationem longo tempore fientem. Iterum volens haec verba enarrare Galenus inquit, hanc elocutionem non modo esse vitiosam, verum etiam obscuram. Caeterum id nosse oportet, in id genus obscuris et ambiguis sermonibus enarratores divinatione uti. neque enim veritatem enunciant, sed ad verisimile magis accedunt. At nos pro virili veram semper explanationem adducemus.

XIII. Quid hoc loco vult Hippocrates? Abstinentes a potu appellat phreniticos, nam et si eis sitis adveniat, non tamen sitiunt, non sitientes non bibunt. Sed quid significat dicens, Et vix, longa, aut brevis spiratio? angina laborantes. Duplex hoc loco scriptura invenitur. nam quidam codices habent brevis spiratio, quidam, longa spiratio. et per haec vult Hippocrates praescientiam vitae ac mortis indagare. Siquidem in phrenitico spirationem magnam et raram invenio, et hoc esse periculosum affirmo. et hoc haud immerito. Verum divina clementia supervenit, et in melius inclinavit phreniticum. nam ego postea reversus eius spirationem parvam et frequentem offendi, ac dixi, bona spes affulsit. At in laborante angina, parva est et crebra spiratio: et potus per nares effunditur: periculumque imminet, ne per suffocationem pereat. Tunc ego dico, in isto parvam et densam spirationem esse pravam. quod si in magnam et raram evadat, tunc aegrotus sanabitur. Sed posterius maturescente angina, magnam respirationem fieri, et ab aliis exemplis didicistis, cum acidam eructationem noxiam esse dicebamus, sed in laevore intestinorum salutarem: quia naturam concoctionem aggredi significat, quemadmodum et uva principio quidem acida est, postea vero dulcescit.

XIII. Posteaquam de respiratione sermonem fecit Hippocrates, secundum ipsius aequalitatem et inaequalitatem, deinceps

de morbi sanatione tractationem aggreditur, atque sic ad alia docenda se transfert. Porro a nobis saepius dictum est, vincente natura morbi fieri mutationem, ipsumque aut per abscessum, aut per sanguinis effusionem finiri. nunc autem sanationem, quae fit per abscessum, docet Hippocrates. Sed quando salubris est morbi per abscessum mutatio? tum scilicet, quando fit phlegmone. quam phlegmonem Hippocrates per symptomata circumscribit. et appellat laterum seu costarum dolores, et praecordiorum tensiones, et lienis elationes. Nempe in genito abscessu haec exiguntur, ut post concoctionem oriatur, et die iudicatorio, et a membro nobiliore ad ignobile materia transfundatur: fortasse et quarta conditio requiritur, ut materia secundum rectum detrudatur, quod hoc loco refert Hippocrates. Quippe si e directo humor expellitur, facultatem robustam esse indicat: at si ad alia membra delabitur, facultatis imbecillitatem significat. ut exempli gratia, si sit sagittarius, qui sagittam in aliam partem, et non in quam destinaverat, arcu emittat. Nam si in dextro aegrotantis latere abscessus, qui erat in dextro oculo, superveniat, bonum signum est: si in sinistro, malum. Et haec est huius particulae sententia. et praecordiorum contentiones, et lienis elationes. Scire eportet, quod haec vox Hypochondrion apud Graecos Iecur significat: atque ideo subiunxit eidem splenem, sed cum plurali numero dicitur, Hypochondria, Lienem, ventrem, et caetera, quae sub Hypochondriis continentur, viscera complectitur. Haec verba postea sequuntur: Ex naribus eruptiones, et aures secundum rectum. Per eruptiones e naribus, sanguinis effusionem ostendit: per aures vero abscessum, qui e directo istorum fiat, sequuntur deinde et haec, Horum plurima huiusmodi et in oculos. Nonnulli hanc partem cum superiore sermone connectunt, nonnulli cum inferiore. Qui cum superiore, dicunt, quoniam haec per abscessus fiunt, si secundum rectum fiant abscessus, sanabilis est morbus: si non secundum rectum, insanabilis. Et haec plerumque ita eveniunt. Nam raro abscessus secundum rectum malus est: et qui non secundum rectum, salubris. Verum eorum, quae raro incidunt, causas referre non possumus. At qui cum inferiore verba illa copulant, dicunt, horum plurima ad oculos tendere, hoc est, ad oculos confluere materiam saepenumero oportere: et ibi tanquam in membro ignobili oculo scilicet, et aure abscessum fieri. Nam licet ipsa quoque sint membra nobilia, minus tamen, quam pulmo, nobi-

lia sunt. Quapropter cum pulmo laesus est, hominem perimit. oculi vero, aut aures laborantes mortem non inferunt: Verum quoad mortem attinet, a quibusdam oculi pulmone digniores habentur. quippe qui oculis capti mori potius, quam vivere cupiunt.

XIV. Item iste alius sermo: sed interrogative profertur ab Hippocrate. et dubitans dicit, utrum an, sed utrum et an, idem significant, ut si dicamus, utrum fiet constrictio, an non fiet? Sed utrum usitatus est, an vero magis proprium. At quid per haec verba vult dicere? Nempe quod quemadmodum ab inferis partibus sursum versus fit abscessus, sic et qui a superis deorsum versus asseritque ita fieri. nam sicut oculo patiente abscessus circa maxillam aut dextram aut sinistram oritur, pariter et in Anginosis inflammatione guttur occupante, abscessus multotiens costas invadit. atque ita per pleuritidem angina discutitur. Et animadvertite, quod inflammationem in angina factam per suum accidens manifestat, id est, per ruborem. Inquit Hippocrates, quasdam transmutationes fieri, quae non bene cognoscimus, unde ortum habeant, an ordinate, an extra ordinem. Dicit enim, veni ad quendam ipsumque atra bile laborantem, stulta loquentem, et inordinate manus agitantem offendi. paucis diebus post ad eundem reversus ipsum inveni sedentem, et mente constantem. Unde hoc evenisset consideravi, ipsumque alias hoc morbo vexatum esse cognovi, et a terrestri, melancholicoque succo fieri, et Melancholiam vocatam ab eadem materia generari. factusque fuit abscessus in dextro crure prius, postea in sinistro. Iterum alium tussis invasit, qui nihil expuebat, et pulmo interclusus erat: ac post dies paucos desiit tussis. At ego causam perquirens in eius testiculos phlegmonem ingruisse deprehendi. ibique materia inhaesit. Novistis enim partes pectoris cum genitalibus esse connexas, et ex qua parte pulmonis illuc materia decubuerit, ignoro. Tu vero Hippocratis exempla considera, Melancholiam videlicet, et tussim pulmonem infestantem. Siquidem melancholiam patiens quae capitis pars affecta sit, ignorat: in pulmone vero sensus non est. Igitur cerebrum ob mentis alienationem, pulmo vero ob sensus privationem non sentiunt. Quapropter an salubriter, an perniciose transmutata sit materia, nisi ab eventu praescire non licet.

XIV. Scire oportet, Iecur totius corporis esse medium.

Nam veteres autores septum transversum in medio corpore positum esse dixerunt. Quod si transversum septum, iecur quoque, et eius convexa, utpote transverso septo adhaerentia. Infra iecur esse dicit testiculos, et crura, supra iecur Thoracem, et quae ab eo continentur: et ea, quae ad caput pertinent. Sed inter superiora quaedam magis supra, quaedam minus, ut guttur, et oculos: sed gutture superior est oculus. Et in inferioribus eadem ratio est. Nam et hoc magis infra, ut crura, hoc vero minus, ut testiculi.

XIV. Per haec verba nobis ostendit Hippocrates membrum, quod mittit membrum, quod recipit, modum abscessus, et membra per quae pellitur materia: hoc est partes deferentes, per eam vocem, quo, recipientes indicat: per eam, unde emittentes: per eas, propter quid, modum, per quem fit abscessus, significat an ex proposito naturae factus sit, an ex morbi pravitate: per ea verba, et per quae, locos innuit, per quos materia decurrit. nam plerumque nobilia membra esse deprehenduntur, per quae materia transit: quae aut ab illo transitu vexantur, aut alterius morbi abscessum patiuntur. atque ita deteriora mala eveniunt. Sic et in aqua fieri solet: quippe cum sit aliquod emittens, aliquod vas recipiens, et canalis per quem aqua delabitur.

XV. Cum de perfecta iudicatione egisset Hippocrates, deinceps vult de imperfecta tractare, et inquit, Morbi, qui finiuntur, aut per evacuationem, aut per abscessum aut per utrumque finiuntur. Nam si concoctio non perfecta fuit, tunc et abscessus plerumque fit repetente morbo. verum unde scire possumus imperfectam iudicationem factam esse et morbum reversurum, et abscessum futurum? ex eo scilicet, quod in temporibus arteriae micant, quas venas appellat Hippocrates. At quid sibi vult: nonne semper micant? micant quidem, sed placide, et tranquille, necnon et cum rubore. Viriditatem autem appellat colorem, ut Iones loquuntur. Nam apud Graecos quinque sunt idiomata apud grammaticos videlicet Commune, Atticum, Aeolicum, Ionicum, et Doricum. Non vult enim ut quidam putant, proprie viridem colorem dicere, sed simpliciter colorem secundum Ionicos. Igitur dicit, et colorem non secundum naturam esse, et ea quae ad spirationem attinent, non permaneant. Et hoc indicavit inquiring, Si spiritus intus relinquatur. Ad aliud postea docendum se

transfert Hippocrates et dicit, Si adest tussis sicca, idest, sine sputo, neque ferina, id est, non vehementer aspera, si permutatio fiat secundum rectum incessum ad inferiora, per ventrem, ut plurimum, decurrit humor: et ad dextram, aut laevam partem fertur ac saepius ad mobilia, et concava membra, articulos scilicet, invadit: aut sursum ad manus ascendit, et eas partes claudas reddit, Alibi enim dictum est, claudum non solum de pedibus, sed etiam de manibus dici solere.

XVI. Humor plerumque, cum morbus finiri debet, dissolvitur: et spiritus sursum feruntur: et partes circa faciem rubore tinguntur, atqui hoc sanguinis per nares effundendi nota est, si materia tenuis sit: aut futuri abscessus, si crassior. propterea dixit Hippocrates, et valde rubentes. verum non in omnibus huiusmodi praesagium invenire licet. Nam in Aethiopibus facies valde rubens nobis non apparet: neque naturaliter albior modus. Dicit autem Galenus, quoniam qui sunt albi coloris, pituita abundant, ideo per abscessum ex pituita genitus morbus tollitur, iccirco dixit albioris modi. Quando enim per nares non fit perfecta solutio, paucum effundunt sanguinem, postea creatur abscessus.

XVI. Quidam codices habent, et siquidem effusis, intus relinquitur. Dioscorides autem hanc particulam interpretans, quia non invenit hanc vocem, quidem dixit, Si non effunditur, intus relinquitur. nam si fiat effusio sanguinis integra, finitur morbus: si non integra, sed intus relinquitur, morbus redit. Sed quid est illud, quod dicit, paratus est: id dixit, aut propter morbi iterationem, aut propter symptomata.

XVII. Ecce ex his omnibus remanentibus significat, quae relictæ sunt, ob quae recidiva futura est.

XVII. Ab his verbis morbi iteratio significatur. Dicit enim, febres non acutae sunt, ut febres esse debiles, et iccirco reversuras indicaret. Quippe si essent acutae, materia exturbaretur.

XVIII. Si recte meministis, supra dictum est, Hippocratem de imperfecta iudicatione tractasse: cui succedit abscessus. Et hic rursum de abscessu loquitur, verum haec graeca vox Apostasis non solum abscessum, qui a loco ad locum transmittitur, signi-

ficat, sed etiam sanguinis effusio, quoniam e corpore egreditur, Apostasis, latine abscessus dicitur. Igitur nos vult docere, plerumque abscessum creari, aut sanguinis eruptionem fieri, sed hanc non integre atque ideo protinus morbum repetere. At unde id liquet morbum scilicet reversurum? Ex antedictis notis, quippe ex oris ariditate, inappetentia, et insuavitate. Nunc quoque idem explorat sic inquires, verbi gratia, si lienem inflammatio invaserit, si futura speratur iudicatio, aut abscessus in articulos ingruit aut sanguis e naribus erumpit, si tenuis fuerit materia, materia in iecore per multitudinem urinae effundetur. Atque sic permutatio fiet, si in splene tumor, aut in iecore inflammatio extiterit. nam aut in articulis fiet abscessus, aut sanguis e naribus profluet, aut urina copiosa ejicietur. Verum si a splene fiet transmutatio, potius in articulis abscessus orietur, cum succus melancholicus terreus sit, et crassus, et deorsum vergens. quod si ab iecore materia transferatur, sanguinis effluvium potius expectandum. Verum si permutatio materiae facienda est, ab iecore ad lienem eam propelli, quam e contrario satius est. quippe iecur liene multo nobilius est. Et hoc est quod Hippocrates voluit, cum dixit, Quae relinquuntur post iudicationem, adjice tu non perfectam. Nam si perfecta fieret iudicatio, denuo morbus non rediret. At cum dixit, Haec est utriusque interceptio, per interceptionem intelligit permutationem. Nam interceptio ab antiquis proprie dicitur, quando pugnae intercipiuntur. Sic etiam hoc in casu eveniet, si ad aliud membrum detrusa materia ipsum intercipiat. dixit autem: utriusque, lienis scilicet et iecoris.

XX. Hippocrates ad aliam transit sententiam, et inquit, oportere medicum agente natura quiescere, nihilque corpori adhibere, ipsi vero imperfecte agenti opitulari. quodsi nihil prorsus agat natura, tunc ipsum ad materiae praeparationem se accingere debere. verum si ob morbi pravitatem sanguis e naribus decurrat, aut abscessus fiat, tunc esse impediendum. At si dicas, num igitur, si ob morbi malignitatem sanguinis effluvium fiat coercendum est? maxime. Nam frequenter a liene, aut iecore ad guttur sanguis pellitur, et aspera arteria obstruitur, ac sanguis per sputum rejicitur: tum vero occurrendum est, aut ad nares materia avertenda. cumque ad nares defluerit, tum considerandum, crassane sit, quia tunc extenuanda: an

tenuis, quia crassior reddenda: si ultra modum ac vires feratur, retinenda, et hoc est, quod Hippocrates voluit, cum dixit eos recipere, quasi dixerit, post concoctionem, et si ad partem nobilem materia non pellatur, neque ultra virium rationem, Cum dixit, qui vero non valde, eos adiuuvare, docet, ubi non perfecta fit iudicatio, tunc naturae opem esse ferendam. At per illa verba, potissimum cum futuri sunt, si vero non, cum iam exoriuntur, nos admonet: quemadmodum navis gubernatorem adversus futuram tempestatem se praeparare oportet, aut iam exortae strenue resistere, pariter et medicum se praemunire oportere, si forte ob morbi saevitiam huiusmodi mala evenerint.

XXI. et sqq. Per haec verba Hippocrates non damnat quartum diem, neque sanguinis effusionem. quippe de tertiana exemplum affert, in qua tertio quoque die accessiones fiunt. et quo tempore sunt accessiones, tunc et iudicationes. Igitur aut tertio aut quinto, aut septimo, aut nono die iudicatio fiet, si ex proposito naturae succedet. at si a morbi pravitate, aut quarto eveniet, aut sexto. Idcirco hanc sententiam protulit Hippocrates. Febres, quae diem unum intermittentes altero cum rigore superveniunt una cum iudicatione, a quinque ad septem circuitus extenduntur. inquit Hippocrates, tertianae die uno carent accessione, altero rigore. Neque credas dictum hoc esse inutile, cum nihil inane Hippocrates dixerit. Nam si cogites, te nunquam talem sermonem audivisse, admiratione dignus videbitur. Nam rigorem dicit una cum crisi, intelligens aut eum, qui in singulis tertianae accessionibus fieri solet, aut qui, cum fit iudicatio, exoritur, id est, indicatorium rigorem. qui in febre, quae causus Graecis, ardor latine dicitur, evenire solet, ubi videlicet sudores emanant. utram mavis, interpretationem accipe. Sed quam vocat tertianam febrem? Empirici et Methodici Agathini sequaces exquisitam tertianam appellant, quae quam diutissime horas duodecim occupat. si ad decem et octo perveniat, parvum Hemitritaeum vel semitertianam latine dixeris: si quatuor et viginti, mediocrem semitertianam: at si ad sex et triginta horas extendatur, magnam semitertianam nominant. Verum nos hoc loco dicimus exactam tertianam longissimum spatium horarum duodecim habere: quae ad decem et octo extenditur, simpliciter tertianam vocari: quae ad quatuor et viginti, extensam tertianam, quae et quam lon-

gissime usque ad quadraginta interdum manet, sed plerumque ad sex et triginta, et ubi nox secundi diei incidit, febris declinatio fit, sed non integra: nam continuo fit iterum superparoxysmus, qui in continuis febribus superparoxysmus, vel superaccessio dicitur, in intermittentibus, paroxysmus, vel accessio. satius est enim, si vel duas aut tres horas intermittat, quam si perpetuam continuationem seruet? quippe sic in libro aphorismorum loquutus est, Febres quomodocunque desinant, nullum discrimen deesse ostendunt: verum in his deficientibus protinus intermissionis tempore ad alium paroxysmum natura separare aggreditur. proinde agitantur humores, spiritus dissolvuntur, obtenebratio, atque vertigo oboriuntur. et hoc est, quod dicebat Hippocrates: Quibuscunque debent iudicationes fieri, his nox ante accessionem molesta est, quae vero sequitur, tolerabilior plerumque est.

XXIV. Admiratione dignus est hic sermo, neque tantummodo forte est admirandus, sed etiam verus, et memoriae commendandus. Nempe docet ardentem febrem accidere, in qua neque sitis adest, neque exiccatio. Quamobrem id fit? quoniam exigua supervenit tussis, quae levi motu exiguum humorem ad appetentiae meatus impellit, ac sitim moderatur. sed quatenus ad tussim attinet, inquit, bene se habent. quoniam magna tussis magnam facit concussionem et ferinam. Cum dicit autem, tussim non magnam per id significat, quod inquit, parum irritantes, et per ea verba non ferino. ferinas vero tusses, quidam eas esse volunt, quae fiunt pulmone exulcerato: aut si lumbrici ad os ventriculi repentes, locumque illum coarctantes tussim excitent. At huiusmodi tanquam raro evenientia dimittantur. sed ferinam tussim appellat, per quam nullum rejicitur sputum. huius autem causae sunt, aut crassus humor, aut virium infirmitas, aut materiae diffluentis tenuitas. hanc igitur tussim non admittit, sed eam, quae fit per spiritum, spiritum, inquam, frigidum. Quippe et in libro de causis traditum est, tussim et a frigido aere attracto, et a cibis et herbis, et a pulvere arteriam pulmonis exasperante concitari. hanc itaque tussim, quae a frigido spiritu exoritur, intelligit. Quod et per ipsam curationem palam fit. nam hac tussi laborantes, si os et labia clauserint adeo, ut ne frigidus aer inspiretur, ea liberantur. et hoc dicere voluit inquiring, Tusses aridae. aridam autem tussim appellavit, quoniam modicus est humor, qui a tussi movetur, quae

lenita siti, et ipsa extinguitur. cum vero loquuntur, aut oscitant. Oscitare autem dicit Hippocrates, propter oris apertionem. Haec est enim Alexandrinorum consuetudo. subdit Hippocrates, Hoc autem in laboriosis febribus. labor vero duplex est, alter sponte nascens, quemadmodum ipse alibi dixit labores spontini morbos indicant, alter ab externa causa. qui spontinus est, tussim non movet: quemadmodum testatur Galenus. neque enim id unquam in operibus artis medicae visum est. sed a labore, qui ab externa causa ortum ducit, tussis concitatur. et hoc aut per se, aut ex accidenti. at non per se potest id labor efficere: quippe hyberno tempore, et frigidi aeris in spiratu tussis oritur: aestate a pulvere, cum spirandi arteria exasperatur.

XXV. Haec aut propter ipsiusmet Hippocratis dicta, aut propter aegroti corpus, aut propter curationem intelligenda sunt. Propter eius dicta quoniam ipse nihil dicit casu, nihil inane, nihil oscitanter. Propter corpus vero laborantis, quod nihil scilicet in corpore fortuito, et sine causa evenit, atque ideo neque est despiciendum: quia parva multoties magna quaedam significant: propter curationem autem, cum non oporteat curationes fortunae committere: et quae nonnullis privatim proficerent, communiter omnibus adhibere: neque ullo pacto singula quaeque contemnere.

XXVI. Nos admonet Hippocrates, ut quoties permutationem facere voluerimus, exempli causa a calido ad frigidum, vel e contrario, aut ab illuvie ad frequentem lotionem: vel e contrario, aut ab exercitatione ad otium, vel e contrario, ne subita et continua permutatione uti velimus: sed paulatim adjiciamus, et quietem interponamus, ac denuo permutemus, quoniam repentina mutatio naturam perturbat: neque idem est, ab exercitiis ad otium traduci, ac ab otio ad exercitia. Nam ab otio ad exercitia per corporis laborem fit traductio, a quo insolito vehementer natura vexatur.

XXVII. Supra dictum a nobis est, hac in parte de privatis morbis Hippocratem agere, atque ita se ab uno ad alium transferre. Nempe cum de abscessu, et de sanguinis e naribus profluvio sermonem fecerit, quid sperandum, quid prohibendum nobis indicans: deinceps hoc loco de revulsione agere iterum aggreditur et inquit, non solum universe abscessum fieri posse, exempli causa, in toto corpore, verum etiam in singulis mem-

bris. nam saepissime a corpore toto revulsionem facimus: ut quando in locis pectoris materia continetur, in pedibus revellimus. Quemadmodum et in aliquo membro, pariter et in capite: ut si quis anteriora capitis doleat, frequenter cucurbitulas occipitio applicantes affectum removemus. At si posteriora capitis dolore vexentur, an sanguis abundet, considerato, ac primo totius corporis inanitione, hoc est sectione venae utendum est: deinde ad partis inanitionem accedendum: et anterior vena, quae est in media fronte, incidenda. nonnulli venam hanc frontis secundum eius rectitudinem secandam esse censuerunt: verum hi haud dubie falluntur, quoniam saepius et hanc oblique incidimus. Et quemadmodum in anatomia declaravimus, duae venae a faucibus et scapulis ad caput ascendunt: quarum una ad frontem pervenit, et hanc secandam esse admonet et haec est huius dicti sententia.

XXVIII. Hoc loco superius dicta repetit inquiring, inflammationes esse considerandas, id est, materiae transmutationes, an e iecore in lienem, vel e contrario fiant. Nonnulli hanc partem et superius dictam sic enarrant, oportere permutationes materiae intueri, quae a liene, aut iecore fiant: et a iecore in lienem, aut a liene in iecur desinant. quod et difficilius est, et morbum efficit graviolem. Verum in utroque animadvertere convenit, num ad articulos currat materia, abscessusque efficiat, an per sanguinis e naribus eruptionem finiatur, aut per lotii copiosam emissionem. per exceptiones vero membrorum a materia occupationes intelligit. Iterum ad aliud praeceptum transit Hippocrates, ac de revulsione quid agendum, nos instruit, inquiring, si ad principem partem materia fluat, ad contrarium locum revellenda est: si ad ignobilem, tum et tu quoque materiam illo magis concites. ut si a liene ad guttur humor ut ad nares ascendat, neque sanguis, ut convenit, effundatur, tunc materia illuc avertatur, ac fermento vena feriat, aut medicamentis acerbis, aut acutis odoribus, aut aliis remediis venae aperiantur, neque semper, ut alii putant, ferro utendum est. ut puta si in foemina materia deorsum petat, tunc ferreo instrumento uti non possumus, sed attrahenda materia est, aut aliis subjiciendis remediis acutis vasa patefacienda.

XXIX. Tubercula a pustulis eo differunt, quod ipsa ab intima carne prorumpunt, eamque exeduunt: at pustulae solam cu-

tem laedunt. Verum frequenter tubercula pustulae, et pustulae tubercula abusive nominantur. sed per ea verba quid significare vult Hippocrates? a nobis saepe dictum est, tubercula aut in acutum surgere, aut in latum extendi et ampliorem locum occupare. Quae in aciem tolluntur, materiam calidam tenuemque ac virium firmitatem significant. Si latiore sedem teneant, materiam frigidam et crassam, viriumque imbecillitatem indicant. Id genus autem pustulae plerumque latae generantur, et ob humoris frigus pruritu vacant. quod difficultatis signum est, cum temporis diuturnitatem ad earum maturationem requiri ostendat. Probationem autem huiusce dicti per historiam facit. Narrat enim quendam nomine Simonem fuisse, cuius intima corporis excrementis vacabant, sed cutis sordibus scatebat. Et quoniam apud ignem iacuit, materia effusa fuit: quae cum frigida esset, lata tubercula emergerunt, eumque per vomitus nihil auxilii percepisse dicit. Sed quid est hoc? o Hippocrates, num tu eum vomere coegisti? an ipsemet sibi immissis in fauces digitis vomitum elicuit? id vero negandum est. Quid ergo est, quod ab Hippocrate dicitur? ipsum hoc tibi dicere putato, sermonem methodo indigere. Methodus autem huiusmodi est: opus est te, (inquit) in aegrotante explorare, num totum corpus an superficies solum excrementis abundet. nam si totum corpus, tunc purgatione aut venae sectione utendum est: purgatio vero per superiora aut plerumque per inferiora facienda est: per superiora quidem, per vomitum, cum ventriculi ostiolum humore abundat: sin intestina humore sint repleta, per inferas partes educito. Ubi id feceris, nec quidquam profuerit, ad localia vocata auxilia transibis, quale est oleum liliaceum, aut chamaemelinum, aut aliud simile calidius oleum post primam purgationem et vomitum. Ubi vero haec adhibueris, et res non processerit, immo contra ad locum fluorem attrahens nocueris. In quibus erunt tubercula, neque totum corpus pravis humoribus refertum fuerit, tum vomitus movendi non sunt, neque eas curationes adhibeas, quae intimis partibus aegrotantibus conveniunt. neque enim proficies, sed contra noxam inferes. Iccirco dixit Hippocrates vomitus nihil proderant. Igitur ut curationem doceret, inquit, in his vehementiore calefactione utendum, quo sic humor attrahatur. et hoc innuebat inquiens: et vomitus nihil proderat, sed excalefactio. et per ex praepositionem, quae est in graeco verbo ἐξέπυρλα, vehementiam calefactionis, et curationis significavit. Nam ex nimio calore tubercula excitantur: et

ex multa calefactione fit perfecta materiae discussio, ac permutatio. Adiecit autem hoc verbum puto, quoniam per Simonis historiam hoc in memoriam revocat, cum ipsum non viderit: aut quia locutio haec est narratoria, propterea non asseverans, sed cum dubitatione protulit.

XXX. Iterum de abscessu agit Hippocrates, sic loquens, ad aegrum accedo ipsumque aut manus, aut pedis abscessu laborantem invenio. ac statim discussoriam medelam adhibeo, calidiorē videlicet, ac sicciorē: quod si abscessum discussi, bene est: at si discussorium remedium nihil profecit, iterum naturam imitans opus aggredior, et materiam coquere adnitor. neque amplius calidis utor, quippe quae meatus dilatent, et nativum calorem exhalare faciant, unde materiae concoctio prohibetur. Immo superficiem densare malo, et calorem naturalem occludere, ut cutis coarctatione vehementior effectus maturationem praestet. Id autem faciendum est, ubi facultatem robustam inveneris. quae si imbecilla fuerit, et quae dixi feceris, ac superficiem conspissaveris, cavendum erit, ne facultas obruatur, ac intereat. perinde ac parvus ignis a fumo suffocatur, sive calorem naturalem proprie, sive quam aliam potentiam calore naturali pro instrumento utentem accipere volueris. At si in abscessu vim fortem offenderimus, tum per emplastica meatus concludere oportet. Quocirca et persaepe suillo adipe utimur, et id genus aliis, ut maturescat attenueturque materia: convenietque magis, si vetus erit adeps: quoniam vi quadam molliendi, et attenuandi, nec non et tenaciter adhaerendi praeditus est. Id autem esse verum omnibus liquet, et experientia declarat: quandoquidem Empirici vocati medici interdum ordeacea, interdum triticea farina utuntur. Siquidem discutere volentes ordei farinam accipiunt, tanquam abstergentem, dissipantem, ac vim repurgandi possidentem. At concoquere cupientes triticeam capiunt: quippe quae tenaciter adhaerendi, atque humectandi potentiam habeat. nonnunquam autem et cum ea salem permiscent. et eorum, quae ex istis fiunt, causas ignorant. In alio quoque aegrotante abscessum inveni, et fomentis usus fui. semper ab initio his medicamentis utendum est, deinceps ad alia transeundum. Igitur discussoria adhibui, et nihil profectum est. Emplastice usus sum, multo minus morbus curatus est, cum ad maturationem non pervenerit. intra haec nigror circa cutim subito obortus est, atque gangraena. Tunc tu ferrum accipiens multis in locis al-

te concidito, quo membrum plura habens spiramenta materiam ejiciat, id quod Hippocrates voluit, cum dixit Aperire.

XXXI. Denuo de revulsione sermonem aggreditur. De hoc a nobis in libro de causis actum est: atque iterum huiusce rei mentionem facere opus est. Itaque novisse debemus in oculi magno angulo foramen esse. quod duabus de causis a natura factum fuit, aut sordium e cerebro fluentium ejiciendarum, aut ipsius cerebri ventilandi. Id foramen caruncula quaedam naturaliter contegit. haec adaucta morbum parit, quem encanthida Graeci nominant, diminuta fluxionem gignit. Dicit autem factum esse morbum, qui Rhyas vocatur, ob quem humiditas per oculos effunditur ipsique lippitudine, aut cernendi imbecillitate afficiuntur. Et inquit Hippocrates tunc ad fauces revulsione utendum est. Traditum est autem in libris anatomicis, meatum illum, qui in angulo est, aculo, palato, et naribus esse communem. Et hoc in illis patet, qui oculos collyrio delibutos habentes, eius particulam expuunt, quae primo per foramen illud in palatum, deinde in fauces descendit. Dicit enim, Oportet materiam revocare permeatum illum in fauces. At quid est hoc quod praecipit Hippocrates revellere scilicet materiam per cavum illud in fauces? nonne si ad fauces ducetur, et ad guttur perveniet? mox et ad pectus delabetur? atque ita deteriores casus evenient? permittens ergo ad oculos humorem confluere: si quidem oculus pectori comparatus, multo ignobilius membrum est. Quid igitur faciundum? Respondeo id facere oportere, si retractione ad fauces uti convenit: quod si non convenit, ab hac revulsione abstinendum, et aliis utendum. Et ubi eructatio confert, eructationes quidam spiritus humorem habentes vocant, probationem inde sumentes, quod eructando salsuginem percipiunt: nam salsugo et humorem habet et spiritum. Quidam dicunt solum humorem: quidam spiritus expulsionem tantum. Et hoc aut in toto corpore est aut in parte, aut inferius. Et tunc per clysterem nitrum, aut aliquid huiusmodi habentem flatum educimus. aut superius, et tunc per cibos, aut potiones id praestamus. Igitur sic enitendum est. Nam plerumque per sorbitionem cum vase angusti oris id efficitur. Si quidem ab ipso utpote angusto spiritus in pectus attractus vim coctricem excitat, ut ipsum in exhalationem convertat, atque sic isti confestim eructant. Persaepe autem hos ita affectos ad eructandum impellimus, si musculos inter costas locatos perfricamus, atque distendimus.

XXXIII. Invenit plerumque Hippocrates materiam corporibus nocentem: sed nonnunquam et sola intemperies laedit, nonnunquam et sola materia. Verum post materiam omnino intemperies sequitur. Idcirco et Hippocrates longum de materia sermonem facit. Quapropter et hoc loco de ipsa agere proposuit, ita inquires, *Transitus* patefactos esse oportet. *Transitus* autem naturales meatus appellat, ut nares, alvum, urinaria vascula: hoc est iter, quod inter renes et vesicam dirigitur, et reliquos occultos meatus. haec omnia *transitus* vocat. Quemadmodum et in exterioribus, in urbibus videlicet, sunt ductus. et horum quidam sunt aperti, urbis purgamenta deferentes: propterea et ipsa morbis vacat. at si huiusmodi *transitus* occludantur, purgamenta in urbe remanent, putredinemque, et ex putredine morbos pariunt. haud secus et in nostro corpore invenire licet. Quam ob rem Hippocrates magnam naturalibus meatibus curandis diligentiam adhibet atque ordinate procedit, nobilitatis ordinem servans. Nam cum cerebrum sit totius corporis membrorum nobilissimum, ideo a naribus inceptit, quae cerebri purgatoria itinera sunt, quemadmodum et iecinoris renes, vesica, et eius cervix. Item alui intestina. Et eorum quae in pectore continentur, aspera arteria, et pulmonum cavitates quemadmodum et in toto corpore meatus occulti. Quocirca inquit Hippocrates, hoc aditus, hoc est a natura factas vias patefacere opus est et, Quomodo oportet, dicit, id est secundum modum congruentem, aut per alvum scilicet, aut per viam, quae inter renes, et vesicam posita est, aut per sudores. Ut convenit, dicit, quasi dicat, oportet nos in aperiendo uti cura, aut per purgatoria, aut per cibos, aut per id genus alia. Aperire autem Hippocrates dicit, non ferro scindi vascula, et recludi, sed aut per naturam, aut per artem ipsa inanitatem quandam, et exitum habere oportet. per *Qualia*, intelligit quando cum ratione aperiuntur viae et fit materiae depulsio, ut in Aphorismis ab eodem traditum fuit, Si qualia purganda sunt, purgantur, prodest, et leviter ferunt. cum dixit, Quando oportet, nos admonet, ut naturam imitemur, post concoctionem videlicet, et nullo pacto ante. ubi dicit, Quantum oportet docet evacuationem neque minorem neque ampliorem quam oportet, fieri debere. postea id declarans subiecit, ut sudores. Nam per sudores immodicos evacuationem fieri minime convenit, ne utile atque inutile simul evocetur: innatus calor videlicet, ac vitale robur. Ipse quidem exemplum de sudoribus attulit, tu vero et de ventre, ac aliis si-

milibus, quae tibi destinaveris, intelligito. Verum in principio sermonis dixit Hippocrates, ut nares. Sciendum est autem ipsum narium meminisse, vel quod cerebrum per has expurgatur, vel quia natura per istas corpus evacuat, ut per sanguinis effusionem, sed melior est prima causa, at secunda, hoc est fluor sanguinis, non est naturae cognita, sed prima potius. cum dixit et Alia, alios exitus intellexit, qui per alui deiectiones, per urinam, et huiusmodi alia fieri consuevere.

XXXIV. Ad aliam sententiam transit Hippocrates. Et illi, qui in arte perfecti sunt, quid dicat, intelligunt. Sunt enim quaedam mala, quae magna esse aspectu videntur, sed re ipsa parva sunt: contra quaedam re vera magna sunt, quae tamen exigua videntur. Id ergo dicit Hippocrates. Nam saepe multi accidunt morbi, qui difficultatem prae se ferunt: unde rudis homo turbatur, sed peritus laetatur, quoniam faciem malo signo vacantem intuetur, et vires esse validas deprehendit. eamque faciem bonam, et prospera indicantem appellat. Item saepenumero contrarium evenit, et morbi, qui parvi esse creduntur, conturbant artificem. Faciem enim tantum aut ob virium imbecillitatem, aut ob exiccationem afflictam considerat. Nam oculorum cavitatem, et pallorem intuetur: quoniam nativus calor debilitatus est, et ob exiccationem humores oculorum aruerunt. Faciem vero bonam appellat, quae minus symptomatis deformata est. Neque enim eam, quae prorsus symptomatis vacat, probamus, cum et id saepius praeter naturam eveniat, utpote quando e contrario aquoso et supervacuo humore facies intumescit. In parvis per haec verba Hippocrates innuit mala, quae specie parva, sed re ipsa magna sunt, facies bonae significationi contraria, utpote non conveniens perniciosa significat.

XXXV. Per aenigma quasi, ac per similitudinem dicit hoc Hippocrates memoriae propriae consulens. Inquit igitur, Apud magnum, aut locum scilicet magnum, aut theatrum magnum, aut eiusmodi aliquid. nam locum ignorabat Hippocrates. postea subdit, ubi mulier, cum nomen viri nesciret: adiecit, Arquato superveniente, aut eius faciem, aut totum corpus Arquato suffusum esse significans. Galenus hunc locum declarans ait, ex his verbis nihil utilitatis acquiri posse, cum nihil certi habeatur, quo pacto homo iste auriginosus evaserit, an propter expulsionem sponte naturae factam bile ruffa ad summam cutim detrusa, an ob felleae vesiculae obstructionem: an propter ieco

ris inflammationem. Iccirco auriginosum vocat aut corpus, aut os, aut ipsum virum felle suffusum: cuius uxor post Heroum habitabat, apud magnum theatrum.

XXXVI. Quidam codices habent apud Timenei neptem: quidam, cum Timenei nepte. Si legimus, Apud Timenei neptem, intelligendum Timenei neptem nigro colore fuisse: Si legamus, cum Timenei nepte, interpretandum, virum habitantem cum nepte Timenei atro colore fuisse tinctum. Iterum Galenus hoc loco dicit, nihil certi hinc elici posse, quomodo iste denigratus fuerit: an videlicet id naturae opus fuerit, melancholico succo ad extima transmissio, an ob corporis naturam, quod in melancholicum temperamentum conversum fuerit.

XXXVII. Nonnunquam vix congruentem sermonem libri inscriptioni facit Hippocrates, quae est de morbis popularibus. Siquidem hoc loco totius civitatis, non singularis viri aut mulieris facit mentionem. Nam Perinthus est urbs Asiae. Igitur dicit, in hac Perintho oedematosi tumores evenerunt, inflationes, sublationes. Animadvertendumque est, ipsum dixisse, oedematosos tumores, non phlegmonas. nam si phlegmonae fuissent, certe et febris invasisset: et quae dicta sunt ab Hippocrate, nihil opis attulissent. Itaque oedematosos appellat, id est, tumidas inflationes, quae ex humida et frigida materia constant. ac si ea, quae in libris aphorismorum dicta sunt, memoria tenemus, has oedematosas inflationes plerumque rugitus non discutit, cum rugitus nihil sit aliud quam humoris cum flatu agitatio. Significatque materiam, quae quiescebat, ac sine motu erat, in praesentia moveri, et ad iudicationem festinare. Sed flatus multi emissi hos tumores dissiparunt: sic et alvus fluens tenacia recrementa dejiciens, hos tumores consumpsit. Urina quoque geniturae similis egrediens, morbum permutavit. Sed urina geniturae similis alba, lenta, et crassa est. Hippocrates autem primo urinam ponit, deinde tumores: dicitque per talem urinam iudicationem, ac morbi permutationem factam esse. Verumtamen non negamus, quin et ab aliis, ut rugitu et flatibus permutatio fiat. Sed quod huiusmodi iudicationes fieri non contingit, nisi quando lotia id genus reddita sunt. Dicit Hippocrates, Neque enim magnum erat Hypochondrion, id est, non aderat inflammatio, non oedematosus tumor, non febris. neque enim rugitus, aut flatus, aut alia similia huius-

modi vitia discutere possent. immo potius missio sanguinis aut alui purgatio.

XXXVII. Inquit Hippocrates, quidam oedematosus tumor intra peritoneum circa abdomen exortus est. neque flatus emissio, neque medici opera malum sedabat: sed aeger malo irritatus repente septimo die brassicam comedit, et sanatus est. Nam calore et acrimonia sua brassica lentum humorem incidit et extenuavit, atque sic frigidum tumorem dissipavit: unde et bona spiratio reddita est. Nam tumor iste intra peritoneum ortus erat, et septum transversum, ac reliquas spirationi servientes partes in angustias compellebat. atque inde spirandi difficultas orta erat. tumore igitur dissipato bene spiravit. Atqui haec omnia brassica praestat, non ut cibi, sed ut medicamenti rationem habet. Nam ut cibus semper damnatur, quippe quae malum succum pariat: ut medicina probatur, quare et medicamen ad brassicam scriptum est, quae praesertim cruda exhibita ad dejectionem alvum citat.

XXXVIII. Ex hac dictione constat, librum hunc memoriae consulendi causa fuisse compositum. nam cum volumus reminiscendi causa summas breves scribere, sic in tabellis scribimus. Quoniam in alio quodam tractu de hoc agere volo, et de hoc agere statuo. Itaque sic et Hippocrates inquit, De sanguine ichoroide agere volo. Sanguis autem duplex est, aut purus, aut cum aliis mistus. Habet enim sanguis, ut etiam caeteri humores, suum serum, quandam videlicet tenuem, et aqueam substantiam, quod et in lacte invenitur. Et quemadmodum lactis serum ob sui acrimoniam ventrem stimulat, et ad excretionem impellit, eadem ratione et humorum serum: sed aliud magis, aliud minus. Id et ichor ab Hippocrate nominatur. Quocirca et Plato de seri natura loqui volens ab Hippocrate accipiens dicit: Ichor autem sanguinis quidem serum, mitis: nigrae vero bilis, sed acidae ferus. Id ergo docere vult Hippocrates, sanguinem ichorosum, hoc est, sanguinem cum pituita, ac ut cum humore melancholico mistum, timorem, ac perturbationem inferre, timorem quidem propter humoris refrigerationem. Sic enim alibi dictum est, si timor, et pusillanimitas adest. perturbationem vero injicit: quia serum commovet et ejiciat. propterea ita loquutus est Hippocrates, in paventibus, et perterritis. At si cum bile ruffa

ichorosus sanguis mistus fuerit, deliria, et vigiliam pariet. si cum atra bile, furorem incutiet.

XXXIX. De lienis affectu hic documentum tradit. Et haec est eius sententia, quod quibus lienis deorsum vergit, quasi dicat, si in imis partibus phlegmonem habeat, aut etiam si phlegmone in superioribus facta sit, sed materia ad inferiora descendat, in hoc dicit, quoniam a laborante membro materia ad inferiora labitur cum suis facultatibus, id est, sanguis. iccirco inferiora, ut pedes et genua, calidi sunt, sed manus et aures et nares frigidae. Primus autem, qui hunc librum descripsit, in multis inveniens exemplaribus manus cum pedibus et genibus posuit, et dixit, manus calidae: et in hoc deceptus est. subjunxit Hippocrates: Num propter hoc? per viam interrogationis sermonem faciens, siquidem in liene vitiato sanguis per nares tenuis frequenter effunditur. Quaerit igitur quamobrem hic subtilis sanguis emittitur: num ipse lienis ex subtili humore conflata phlegmonem habeat. An crassum quidem in splene resideat, subtile vero effluat, splen autem lapidescat?

XL. Nonnulli hanc dictionem cum superiore connectunt, quod scilicet quando in liene fit suppuratio, tunc superiora frigida, inferiora calida fieri contingit. Hoc autem verum non est. Nam si materia sola adsit, haec symptomata fieri possunt. At nos dicimus, haec verba cum sequentibus esse iungenda. Quoniam saepe circa umbilicum, aut pectinem, aut intestina phlegmone exoritur. postea repente fit eruptio, et sanies per manifestos meatus ad intestina ducitur. Postea vero id tanquam celeris transitus alvum sistit, et excrementa cum pure mista dejiciuntur. Quod cum accidit, phlegmonem hanc suppuravisse significat. Et haec est mens Hippocratis.

XLI. Tumorum lienis differentias hic persequi decernit Hippocrates, dicens, Tumor nonnunquam in superioribus lienis partibus, nonnunquam in inferioribus generatur, nonnunquam et longus percipitur, cum et ipse lienis longus sit. Nam per saepe quae praeter naturam sunt, eorum, quae sunt naturalia, figuram suscipiunt, sicut in iecinore quoque plerumque rotundus tumor excitatur. Itaque in liene modo longus gignitur tumor, modo rotundus: modo crassa materia in profundo redundat, cum terrea pars humoris in intima lienis penetraverit. Potes autem et tu sic dicere, lienis et supra longus est,

et infra longus, et supra latus, et infra latus, et interior crassus et exterior crassus.

XLI. Si cum gravedo infestat, in liene morbus exoritur, sanari solet. Gravedo autem et destillatio ab eodem fonte, cerebro scilicet, emanant, loco tamen, quem petunt, differentes: siquidem gravedo nares, destillatio fauces invadit. Igitur aut hoc vult dicere, aut duas tresve corporis partes eodem tempore laborare contingit, quarum debilior, materia in eam confluenta, magis laeditur. Itaque sic nares sunt debiles et lienis, ut debilior materiam excipit, non facta gravedine, quae tamen, si fiat, moderatior erit. Et Galenus in libro de Locis affectis idem tradidit, hoc est, saepe tria membra simul aegrotare, vesicam scilicet, renes et uterum. fluente vero materia, horum debilissimum eam suscipere. Archigenes autem ea omnia aequè laborare dicebat, quem eo loco vituperat Galenus.

XLII. Hippocratem de privatis potius, quam de publicis morbis agere multaque, et insignia de morbis praecepta ab se inventa nobis tradidisse, frequenter a nobis dictum fuit. Deinceps hoc loco, medicus quo pacto circa aegrotum se gerere debeat, docere instituit: ac qualem medici curam et administrationem circa aegrum esse oporteat, diligenter explanat. Sed quid est administratio, quam Graeci oeconomiam vocant? Dicimusque eam esse usum bonum, et opportunum eorum, quae domi sunt. Differtque usus ab acquisitione: usus enim est congruens eorum, quae adsunt, dispositio ac gubernatio, si acquisitio vero est eorum, quae non adsunt, adeptio. Quemadmodum Xenophon Socratis discipulus in suo Dialogo oeconomico inscripto declaravit, differre scilicet rei ademptionem ab eiusdem usu. nam bene partis male uti licet, ut contra male parta in bonum usum vertere. nam saepe aliquis per scelus pecuniam lucratus est: qua tamen bene utetur. Alius iuste, propriis scilicet laboribus est: recte agendo magnum quaestum faciet, et male ipso utetur, in res vitiosas ipsum profundens, vas foraminibus plenum, ut Plato dicebat, imitatus. Quocirca quemadmodum in externis, sic et nobis ista differentia reperitur. Et enim persaepe nonnulli pauca scient: sed illa ut decet, pronuntiabunt, atque inde ob rectam enunciandi rationem, sapientes iudicabuntur. Alii multa profecto cognoscent, sed uti ignorabunt, neque in cognoscendo, neque in curando: in cognoscendo, quoniam cum ad aegrum accedunt, neque praesentia

vestigant, neque futura praescire conantur, sed eorum cognationem inquirunt, quos logiatros, id est, verbis tenus medicos Galenus appellat. In curando vero saepe usuvenit, ut quis multa habeat medicamenta, quorum vires, et modum utendi et quantitatem praebendam ignoret. Quapropter nos et res ipsas bene cognoscere, et ipsis recte uti scire opus est. Cumque ad aegrum veneris, et eius faciem macilentam inspexeris, atque, ut in praesagiis dictum est, emortuae persimilem, et in alio faciem tumentem offenderis, ne dicas, multo somno, aut otio faciem emacruisse: sed cuiusque causam congruentem assignes: ac de priori dicas, faciem eius propter contenti humoris exicationem, aut exhalationem contabuisse, aut propter moerorem, aut curas, aut virium infirmitatem. De tumidam faciem habente, ex longo somno, aut otio, aut ob redundantes humores id evenisse dicito, ac de his conjecturis loquens nihil pro certo affirmes, sed cum dubitatione perconteris, supervenitne tibi maeror aliquis? an diu vigilasti? an curis multis oppressus fuisti? aut quid aliud huiusmodi interroges. aut cum disiunctione ita dicas, aut tu maerore oppressus es, aut diu vigilasti, aut multis curis occuparis. nam ex his prorsus veram causam nactus eris. Est etiam ipsius laborantis ingenium considerandum, num antequam aegrotaret, esset audax, et confidentiae plenus: in praesentia vero abiecto animo, et humi spectans. nam gravem somnum, violentum soporem, ac veternum instare significat. Quod si modestus antea fuit, et mitis, in morbo autem ferox, et temerarius evaserit, maximam mutationem factam esse, ac mentem labare indicat. Praeterea et aliud animadvertendum est: si non timidum hominem hunc, et prudentem noveris, ei veritatem aperias, dicasque: morbum esse periculosum, sed bene esse sperandum. contra si stultum, et omnia quamvis levia formidantem, veritatem ei ne dicito, sed morbum discrimine vacare, et vereri te, ne ipsius intemperantia deterior evadat. atque iccirco oportere ipsum medici praeceptis esse obedientem. Iis autem, qui forti animo sunt, et eorum curam habentibus veritas dicenda est, morbum scilicet perniciem minari. Item considerandum est, quibus, dum sanus esset, delectabatur, ut si aleae ludo, curato ut aliqui coram eo ludant alea: si grammaticae loqui, fac eos, qui cum ipso loquentur, grammatico uti sermone, si oratorie oratoris more. Et eius cariores amicos ad ipsum accedere permittito, alios excludito. Et haec, quatenus ad aegrum pertinet. Praeterea et eius ministros ad-

moneas, ut ei grata respondeant. Quodsi quis non verus amicus eum visere velit, ipsum quiescere dicito, propterea te neminem admittere velle. Siquis autem alienus te obsecrans, ut aeger se habeat, interrogaverit, et eius fuerit inimicus, ipsum respondeas, bene se habere: at si ex praecipuis amicis fuerit, ei verum referas, aegrotum, scilicet, cum vitae discrimine laborare. In quibusdam codicibus non sunt scripta haec verba, Quae ad externos, sed haec, Quae ad exteriora, id est, ad aerem ipsum et locum et huiusmodi alia. Nam si sudor emanaturus expectatur, dic ipsum effusum iri, nisi aer refrigeretur. Nam sic et Galenus de quodam praedixit, eum videlicet sudaturum esse, nisi aer restitisset. aere enim refrigerato non effluxit sudor, postea Galenus eum ducens in balneum patetactis meatibus sudorem evacuavit: affectumque discussit. Et haec est praesentis partis sententia: ex ante dictis administratio ad aegrotantem pertinens tradita est. Quae ad morbum spectat, huiusmodi est, oportet medicum considerare, num morbus sit salubris, lethalisve: num concoctionis signa apparuerint, necne: num morbus iudicabitur, dissolveturve. inquit Hippocrates, Interrogationes, quae narrat, hoc est, administratio, quae et aegro, et aegrotationi adhibenda est, interrogationes sunt, quaecunque narrat aegrotans, quae animadvertenda esse dicit, si securus est affectus: at si exitialis, non animadvertenda.

XLIII. Id quod fuse Hippocrates in libro Aphorismorum tradidit, hac in parte breviter enarrat, Masculos in dextra uteri parte generari, foeminas autem potius in sinistra. huius effectus causam nonnulli congruenter assignaverunt, videlicet propterea quod dextrae partes sunt calidiores, sinistrae frigidiores. Nam hoc modo et viri calidiores, et mulieres frigidiores sunt. Sed dextra calidiora esse unde dignoscitur? respondent aliqui, ex eo, quia sunt robustiora sinistris, robur autem calorem ostendit. At nos aliter dicimus, non propter calorem dextra esse validiora, sed quia bene moventur, et vehementius exercentur. Hinc est quod dextra manus, utpote magis exercitata, dextro pede valentior est. Alii dicunt, calidiora esse dextra, quoniam iecur in dextra parte collocatum sit. Verum nos dicimus cor in medio thorace esse positum, sed ad sinistrum latus eius sinistrum cavum declinare, sed ultra haec veram causam referamus, quam per corporum animalium dissectiones compertam

habemus. Scire igitur oportet venas et arterias magnas ad renes derivari, quae sanguinem defecandi, quo membra nutriuntur, officium habent, sed antequam ad renes perveniant, ramus unus ab ipsis ad sinistrum testiculum, et ad sinistrum uteri sinum mittitur: qui sordidum et impurum sanguinem continet. A renibus autem purgato sanguine ramus alter, ad dextrum testiculum, et ad dextrum uteri concavum descendit, qui purum et calidum sanguinem devehit. nam purus sanguis impuro calidior est. Hac de causa mares in dextro, foeminae in sinistro latere generantur. At non modo uteri cavitatum temperamento causa est assignanda, verum etiam masculino semini calido et ad mares generandos idoneo. Cum his et superior motus numerandus est. absurdum est enim vim formatricem uteri et seminis temperaturae effectricem esse dicere, horum autem causam esse non dicere: quandoquidem neque mas, neque foemina sine ipsa gignitur. Quocirca vere de ipsa dictum fuit. quod voluit asperxit, atque ita omnia facta sunt. Hae sunt igitur omnes causae, ob quas mares in dextris, foeminae in sinistris partibus oriuntur. Et huius rei fidem a pastoribus accipe. Siquidem oves et caprae geminos foetus edunt, et cum praegnantibus fuerint, eas in dextris mares, in sinistris foeminas gerere inveniemus. Et hoc idem Parmenides affirmavit inquit, In dextris quidem pueros, in sinistris vero puellas. Caeterum quandoque (licet raro) et in sinistris mares, quemadmodum foeminae, et in dextris foeminae, quemadmodum et mares procreantur. Quare Hippocrates brevitati studens, haec verba adjecit, Quoniam in calidiore firmiorum. Sed alii dicunt, quia in calidiore firmiora. quocirca cum in calidiore loco fiant dextra, ideo firmiora sunt. At Galenus non ita dixit, sed in calidiore quia et firmiore: quoniam dextrae partes calidae et firmae sunt: et fortes, et nigri capilli. Propterea et venae extrorsum tument. Sed hoc ex accidenti fit. neque enim semper pueri nigros capillos et tumidas venas habentes generantur.

XLIII. Hanc vocem, magis, nonnulli ad nigros capillos, et extra prominentes venas referunt, nonnulli ad inferiora, hoc modo, Magis concretum est, compactum est. Nam foetus in dextris magis coneretus est, et magis compactus. Concretio vero aliud est, quam compactio. Nam concretio est copulatio, et connexio qualitatum. compactio autem est moderata quaedam seminis congelatio. Hic forte quis dixerit, congelationem

a frigore fieri. dicimus nos propterea, ipsum non dixisse congelationem, sed compactionem, quoniam congelatio a frigore, compactio a calore gignitur. a quo fit exiccatio, propter quam materiae compactio exoritur.

Ibid. Nonnulli verba Hippocratis haud intelligentes, hanc vocem quieuit sustulerunt, et ita legunt, celerius motum est, tantum. At Galenus vult eam vocem remanere, quiescit videlicet, quae idem significat, quod cessavit. Verum quid per hoc verbum innuit? nam et in secundo libro de Popularibus morbis hoc idem usurpavit, inquiens, phlegmone facta est: et quievit dolor, hoc est cessavit. quia permutatio, et eruptio facta est in laborantibus vulgari morbo. Eodem modo et hic locutus est, dicens, cessavit. Vult autem hoc in loco defectum et excessum maris et foeminae declarare. Dicitque mulierem celerius crescere humoris redundantis ratione: qui ad hoc, ut incrementum secundum tres dimensiones fiat, idoneus est, sed cito desinit: quia minor et deficiens. longo autem tempore movetur, qui est excessus. Sic enim et in libro de natura foetus dictum est, foeminam duobus et quadraginta diebus, marem autem triginta conformari: nec non foemina mensibus novem utero gestatur, quod est eius defectus: Masculus decem, quod est eius excessus. Ita vero et post partum foemina celerius, masculus tardius, ac longiori tempore adolescit. Nam foemina plerumque usque ad decimum octavum annum, masculus usque ad vicesimum quintum incrementum sumit. postea subdit, Et ad longius tempus, iccirco solidum factum est. Vult dicere quia firmus, fortis, et calidus foetus factus est, iccirco tardius crescit, quia non habet multam humiditatem, et longiori tempore ob caloris abundantiam.

Ibid. Nemo arbitretur ab Hippocrate dictum fuisse, Biliosus, id est, habens intemperiem magnam, et accensionem, et calorem immodicum: Sed biliosius dicit revera calidius, sed non prave temperatum. et hoc ex illis verbis elicitur, quae adiecit, et magis sanguineum. Nam sanguineum dicitur, aut quod refertum est sanguine, ut iecur, aut quod merum sanguinem continet, ut cor: aut absolute, quod sanguine praeditum est. veluti omnia sanguinea animalia simpliciter et absolute talia dicuntur. Quemadmodum et ex angue dicitur res privata sanguine, ut vesica. Hoc autem loco membrum vocat sanguineum, quod sincerum et calidum habet sanguinem. id autem

est dextra pars. propterea et adiecit, Quia calidior est iste locus animali. Et talis sanguinis causa ex anatome elicetur. Quod videlicet propterea calidiora sunt dextera, quoniam merum sanguinem accipiunt, sinistra vero impurum ac sordidum. Atque ita secunda sectio perfecta est.

ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ.

α'. **Η** δέρματος ἀραιότης, ἡ κοιλίης πυκνότης, ἡ δέρματος σύνδεσις, ἡ σαρκῶν αὔξεις, ἡ κοιλίης νάρκωσις, ἡ τῶν 1) ὀλῶν ξύγχυσις, ἡ τῶν ἀγγείων ἀκαθαρσίη, ἡ ἐγκεφάλου ἀνάλυσις· διὸ καὶ φαλακροὶ, ἡ τῶν ὀργάνων κατὰτριψις. —

2) Σημείωσαι ὅτι ὁ Γαληνὸς ταῦτα πάντα διὰ τῆς εἰ διφθόγγου ἐκφέρει.

Συνεπεράνθη τὸ 3) πρῶτον τμήμα τῆς πραγματείας. νῦν οὖν ἐπὶ ἕτερον τμήμα 4) ἐρχόμενος, καὶ εὐθὺς θεωρητικῶς ἀρχόμενος λέγει ζήτησον εἴτε κοιλίας πυκνότης, εἴ δέρματος ἀραιότης, ἢ ἐπὶ ἀγαθῷ γένηται. καὶ ὁ μὲν Ἱπποκράτης ἐπὶ δέρματι καὶ γαστρὶ προσήγαγε τὸν λόγον, σὺ δὲ ἐπὶ παντὸς πράγματος φεῦγε τὴν ἀμετρίαν. καὶ ἡμεῖς μὲν οὕτως ἐξηγησόμεθα, ὅτι ζήτησον εἰ τόδε, εἴτε τόδε, ὁ δὲ Γαληνὸς οὐκ ἀνέχεται, ἀλλ' εὐρηκῶς ἐν παλαιαῖς ἀντιγράφοις τὸ ἦ, κατὰ συζυγίαν ἐξηγεῖτο, ἵνα εἴη προγνωστικὸς ὁ λόγος· ἐὰν εἴη δέρματος ἀραιότης, προμήνυσον ὡς κοιλίης ἐστὶ σκληρότης τουτέστιν ἐποχὴ γαστρού. μεμαθήκαμεν γὰρ ὅτι ἀντιπεπονθότως ἔχουσιν ἀλλήλαις αἱ τοιαῦται κενώσεις, καὶ ὅτι εἰ ἡ μία αὐτῶν

1) ἄλλων Hipp. 2) Haec rubro colore scripta sunt in L. A.
3) secunda sectio C. 4) ἐρχόμενοι — ἀρχόμενοι L. A.

πολλὰ κενώσει, αἱ ἄλλαι ἐνδεῶς κινουῦνται, ὥσπερ καὶ τὸ ἐναντίον, εἰ δέρματος σύνδεσις καὶ πυκνότης, κοιλίας φορὰ. ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἤξιώσεν ὁ Ἱπποκράτης εἰπεῖν, ἀλλὰ σαρκῶν αὕξησις, ἵνα εἴπῃ τὸ περὶ τροφῆς εἰρημένον, ὅτι οἱ ἀραιοὺς ἔχοντες τοὺς πόρους, 1) ὑγιεινοὶ μὲν εἰσιν, ἅτε πάντων τῶν περιττωμάτων ἀποσυλωμένων, ἰσχυρότεροι δὲ, ὅτι ἐν τῷ ἀχρήστῳ ἐξαγομένης καὶ ζωτικῆς θερμασίας. οἱ μέντοι πεπυκνωμένοι, τὸ ἐναντίον, νοσηλοὶ μὲν, ὡς μερόντων ἔσω τῶν περιττωμάτων καὶ διατεινόντων. ταῦτα οὖν καὶ λέγει, ὅτι ἡ τοῦ δέρματος πύκνωσις, σαρκῶν ποιεῖ αὕξησιν. λοιπὸν ἑτέρα συζυγία· τάχα δὲ οὐδὲ συζυγία. ἀλλ' ἐνὶ τεθέντι 2) κακῷ πλείονα ἔπεται. λέγει γὰρ κοιλίης νάρκωσις, τουτέστιν ἀσθένεια. ἀπεπτεῖται οὖν ἡ τροφή. εἰ οὖν ἀπεπτεῖται, καὶ οὐ λαμβάνει τὸν κατὰ φύσιν κόσμον, ἔλκεται ὁ χυλὸς παρὰ τὸ ἥπαρ ἀκόσμητος ὢν. τί ἐστὶν ἀκόσμητος; ἀνεπιτήδειος εἰς τὸ αἵματοποιηθῆναι. μένει οὖν ἐν τῷ ἥπατι ἀκάθαρτος. εἰσβάλλουσι λοιπὸν εἰς τὸ ἥπαρ τὰ καθαρτήρια μόρια, ἀλλ' ἐπειδὴ ὡς ξένον ἐστὶ τὸ αἷμα, οὐ καθαρίζεται· ἐνθεν οὐδὲ σπλὴν ἔλκει τὸ παχὺ, οὐδὲ χοληδόχος κύστις τὸ λεπτόν, οὐδὲ νεφρὸς τὸ 3) ὀρῶδες· ἢ ἔλκουσι μὲν ὅσον ὠφειλον, τὸ δὲ λοιπὸν μένον, ἀκάθαρτον ποιεῖ τὸ αἷμα. τοῦτο οὖν ἀναδίδεται εἰς πᾶν τὸ σῶμα ἀκάθαρτον ὄν, καὶ λοιπὸν καινοτομεῖται τὸ τῆς φύσεως νόμιμον. καὶ ἐπειδὴ οὐκ εἴθισαν ἀπὸ ῥυπαροῦ αἵματος τρέφεσθαι, ταράττονται· ἐντεῦθεν τῶν ὅλων σύγχυσις. ἀλλὰ τῶν μὲν ἄλλων καταφρονήσωμεν, τοῦ δὲ ἡγεμόνος ἐγκεφάλου ἀναμνησθῶμεν, οὐ διὰ τὴν ἀξίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἕκαστον μόριον, μὴ τρεφόμενον, δαπανᾷται καὶ ἰσχυαίνεται, τὸ δὲ κακώτερον * 4) ὁ τοῦ ἐγκεφάλου ὑγρὸς ὁ οὕτως ὑπὸ ψυχικοῦ πνεύματος ὀχούμενος [ἐὰν] ἀναλωθῇ τε καὶ ἰσχυανθῇ. ἀνήλωται οὖν ὁ ἐγκέφαλος, καὶ τοῦ αὐτοῦ κα-

1) οὔτε ὑγιεινοὶ εἰσιν L. 2) κακὸν L. A. 3) ὀρῶδες A. 4) Mendosus locus. Fort. ὁ ἐγκέφαλος, ὑγρὸς ὢν οὕτως, etc. ἐὰν addidi de meo. C. ita vertit: id longe deterius cerebrum patitur, cum natura humidum est et ab animali spiritu sustentetur, si consumptum fuerit et extenuatum.

τεκράτησεν ἐκ τῆς ἀτροφίας ξηρότης, ὅτε καὶ φαλακρότης γίνεται. ἐν γὰρ τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν μετεωριζόμενος ὁ ἐγκέφαλος, καὶ 1) τοῦ αὐτοῦ κατεκράτησεν ἐκ τῆς ἀτροφίας, ἐκ τοῦ πνεύματος τῆς ὑγρότητος, σχεδὸν εἰπεῖν, ἦπτετο τῆς κορυφῆς καὶ ἐκράτει τὰς τρίχας, οὐ τοῦτο λέγων ὅτι ὑγρότης ποιεῖ τὰς τρίχας· φυλάσσει γὰρ· γίνονται δὲ ἀπὸ θερμασίας. ἀλλ' ὥσπερ ἐν τοῖς ἐκτικοῖς ὑγρότης ἐκ τοῦ ἐλαίου προσφερομένη τῷ σώματι οὐ γεννᾷ θερμασίαν, ἀλλ' ἐμφράττουσα τοὺς πόρους κωλύει διαφορηθῆναι τὴν θερμασίαν, οὕτως καὶ ἐνταῦθα ἔλαιον ἐπιτιθέμενον τῇ κεφαλῇ, αὖξει τὰς τρίχας, οὐχ ὅτι γεννᾷ αὐτὰς, ἀλλὰ τέγγει. εἰ οὖν ἔξωθεν τέγγει τὸ βρέγμα, 2) ἐντεῦθεν ἢ φαλάκρωσις. τὰ δὲ ὀπίσω οὐ πάνυ φαλακροῦνται, ἐπειδὴ πλείονές εἰσι μύες, καὶ φυλάσσουναι τὰς τρίχας. τὰ δὲ κατὰ τὸ βρέγμα, ὡς ἰσχνὰ, φαλακροῦνται, καὶ ὁ ἐγκέφαλος κακῶς ἔχει, καὶ τὰ ὄργανα αὐτοῦ κατετρίβησαν, τὰ νωτιαῖα νεῦρα. τάχα δὲ οὐκ ὄργανα λέγει τοῦ ἐγκεφάλου, ἀλλ' ὅτι ἀπλῶς πᾶν τὸ σῶμα κατέρρηπται. εἰδὼς γὰρ ὡς ἡ πολυχρόμιος κρίσις καὶ τρίψις τοῦ σώματος δαπανᾷ αὐταῦ 3) τὴν ἰσχνότητα, τοῦ παντὸς σώματος κατάτριψιν. ἡ δὲ ρυτίτις ἀραιότης. οἶδεν ἄρα ὁ γοῦν Ἱπποκράτης, 4) πεπεραίωται τὸ ἡμέτερον σῶμα, καὶ 5) συνεχές ἐστιν. ἐξέρχεται γὰρ ὁ ἰδρὼς καὶ μένουσιν ἔξω οἱ πόροι. οἱ δὲ φιλόσοφοί φασιν, 6) ὅτι ἐξέρχεται ἰδρὼς, ἀνοίγονται οἱ πόροι, καὶ ὅτε παύεται, συμπίπτουσιν.

β'. 7) Καθάρσεσι, δρόμοις, πάλησιν, ἡσυχίῃσι, πολλοῖσι περιπάτοις ταχέσιν. —

Περὶ ἄλλου λόγου διαλέγεται, καὶ φησιν ὅτι αἱ ἐπ' ἄκρου εὐεξίαι σφαλεραί, ἣν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν. καὶ φη-

1) nisi ipsi (cerebro) alimenti inopia dominetur, et spiritus humiditas exhausta sit C. 2) ibi non fiet calvitium C. 3) gracilitatem totius corporis attritionem vocavit, quam a cutis raritate fieri novit. Sciebat enim etc. C. 4) πεπεροποιῆται L. A. Emendavi πεπεραίωται. multis foraminibus pervium C. 5) non continuum C. 6) Fort. ὅτε. 7) καθάρσεις Hipp.

σιν διτι διτε ἰσχύουσι τὰ σώματα, τότε 1) ἴσχει ἡ φύσις. καὶ τότε ὀφείλεις τῇ καθάρσει χρήσασθαι τῶν σαρκῶν καὶ διὰ τῶν ἔσωθεν καὶ διὰ τῶν ἔξωθεν. ἔξωθεν μὲν οὖν διὰ τῶν γυμνασίων, οἷον δρόμου καὶ πάλης. καὶ αὐτὸς μὲν τούτων ἐμνημόνευσεν ἴσως, ὥς τότε εὐδοκιμούντων. σὺ δὲ ζήτησον τὸν τόπον, τὴν εὐπορίαν καὶ τὸ ἔθος. οἷς γὰρ εἰώθει γυμνάζεσθαι, ἐκείνοις κέλευσον πλείοσι χρήσασθαι. πρὸς δὲ τούτοις, ζήτησον καὶ τὸν πάσχοντα τόπον. ἡ γὰρ χεὶρ μᾶλλον σκαπτέτω, ἔρεσσέτω· οἱ πόδες τρεχέτωσαν· εἰ πᾶν τὸ σῶμα, μᾶλλον ἢ πάλη καὶ ἡ σφαῖρα. ἡσυχάζετω δέ. ἀλλὰ τοῦτο 2) ἀσφάλειαν ἐποίησεκ, εἰ θέλων ἐκτῆξαι σάρκας, ἡσυχίαν ἐπιτάττει. ἔστι δὲ πάνυ σαφές. ἐπειδὴ γὰρ εἶπε γυμνάζεσθαι τὸ σῶμα, ἵνα μὴ νομίσης ὅτι δεῖ ἐπ' ἀπειρον αὐτοῖς χρήσασθαι, λέγει· ἀλλ' ἡσύχασον ἐν τῷ μέσῳ, ἵνα τε 3) ἀνακτῆσῃ ἡ δύναμις καὶ ἵνα δευτέρου ἀνέξηται γυμνασίου. τάχα δὲ καὶ τὸ ἄλλο αἰνίττεται, τὸ ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων· ὅτι μὴ εὐθὺς μετὰ βαλανεῖον δὸς τὴν τροφήν, μὴ θερμὰ καὶ εὐρέα ὄντα τὰ ἀγγεῖα ὥμην ἀνασπάσῃ τὴν τροφήν.

γ'. Οἷσιν 4) ἐφθῇ μᾶζα τὸ πλεῖστον, ἄρτος ὀλίγος. καθαιρέσιος σημεῖον τὴν αὐτὴν ὥρην τῆς ἡμέρης φυλάσσειν· ἑξαπίνης γὰρ ἔρριπται. ὑφιέναι 5) τῶν πόνων, ἧ ῥύεται· ὁμοίως γὰρ ὅλον ξυμπίπτει. ὅταν δὲ δὴ 6) ξυμπέσωσι, προσάγειν ὕεια ὀπτά. ὅταν γὰρ πληρῶνται, αὐθις τὸ σῶμα ἀνθηρὸν γίνεται. —

Οὕτω καὶ ἐνταῦθα· ἐπειδὴ ἀπὸ γυμνασίου ἐθερμάνθησαν τὰ μόρια, μὴ δῶς εὐθὺς τὴν τροφήν, μὴ ὥμην ἀναδοθεῖσα, ὀγκώσῃ πάλιν τὸ σῶμα, ἀλλ' ἡσύχασον ὀλίγον· εἴτα λοιπὸν ἐλθὲ καὶ ἐπὶ 7) τὰ διὰ τῶν ἔσω ἰσχναινόντων, τὰς τροφὰς, τὰς ὀνόματι μὲν τροφὰς, ἔργῳ δὲ φάρμακα, καὶ δὸς 8) τῶν ὑγρῶν τινι φυρόμενον ἄλφιτον,

1) est debilis. 2) ἀσφαλείαν A. haud inepte. securitatem C. 3) Fort. ἀνακτηθῇ. 4) ἐφθιμάξατο πλείστως L. A. sic! 5) τὸν τόπον Codd. 6) ἐπεισπέσωσι Codd. 7) ea quae interius corpus at-
tenuent, exhibeto C. 8) τῷ ὑγρῷ A.

οἶον 1) σίραιον, ἢ τοῖς ὠμοῖς καὶ ἀνέφθοις ἐσθιομένοις, οἶον μᾶζαν, μὴ ἄρτον· οὕτω γὰρ καλῶς πέττεται καὶ τρέφει τὸ σῶμα. δὸς δὲ καὶ 2) ὕεια κρέη καὶ μὴ ὄϊα· ταῦτα γὰρ τρόφιμα, τὰ δὲ ὄϊα, ξηραντικά. ἡμεῖς δὲ πᾶσι κρέασι παρέχομεν, ἴσως δι' ἔθους, λοιπὸν κατὰ βραχὺ τὴν φύσιν παιδεύοντες, ὥστε καὶ ἀσιτίας ἀνέχεσθαι, ἢ διὰ τοῦτο, 3) ἢ οὐχ ὅτι θέλομεν λιμαγχονῆσαι τὸ σῶμα, ἵνα ἀποθάνῃ. οὐδὲ γὰρ τήκω τὰς σάρκας, 4) ἵνα ἰσχύοντα ποιήσω. ταῦτα μὲν περὶ τῆς τροφῆς.

Λοιπὸν ὁ Ἱπποκράτης φιλανθρώπως ποιῶν ζητεῖ, ἄχρι πόσον ὀφείλεις ἰσχυαίνειν καὶ γυμνάζειν τὸ σῶμα. μὴ γὰρ αἰεὶ τοῦτο ὀφείλομεν, ποιεῖν δὲ, ὥς μὴ ὑπερόριοι ἀπέλθωμεν. ταῦτα οὖν 5) παραδιδόαμεν σημεῖα ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὥρης φυλάξαι, ἐφ' ἧς εἶωθε γυμνάζεσθαι, ὅτι ἐὰν ἐξαπίνης ἐκλυθῇ καὶ ῥυῇ τὰ τῆς δυνάμεως, τότε ἐπίσχεις. ἤρξατο γοῦν συνεξάγεσθαι ἡ θερμασία, ὅθεν καὶ ῥίπεται ἡ δύναμις τὰ μόρια, καὶ ἀσθενήσασα, ὥς ἀλλότρια ἔνθεν κἀκεῖθεν ἀποδιώκει τὰ μόρια. τότε οὖν ἐπίσχεις. ἀλλ' ἔνθεν ῥυῇ, καὶ ἡσθένησε τὰ τῆς δυνάμεως, ἐκεῖ ἐπίσχεις. οὐ γὰρ πᾶν τὸ σῶμα ἡσθένησεν, ἀλλὰ μέρος. καὶ τὸ μὲν ἀσθενὲς ἡσυχάζετω, τὸ δὲ ὑγιὲς γυμνάζεσθω. ὁμοίως δὲ ἐπὶ τοῦ παντὸς σώματος. εἰ γὰρ ἐπιμένεις γυμνάζων, εἰς τὸ ἐναντίον ἔρχεται τὸ σῶμα, καὶ συμπίπτει. καὶ ὥσπερ φοβούμεθα τὴν αὐξησιν τῆς σαρκὸς, οὕτω καὶ τὴν μείωσιν. εἰ οὖν ὥκλασεν ἡ δύναμις, ὀφείλομεν αὐτὴν στήσαι· ἔνθεν καὶ ὄρον δίδωσι τοῦ ἕως πότε τρέφειν. λέγει γὰρ ὅτι ἐὰν μεμερισμένως θρέψῃς, ῥώννυται τὸ ἔμφυτον θερμόν· ἐντεῦθεν διαλάμπει τὸ πρόσωπον. τότε παῦσαι τρέφων. πρόσφερε δὲ καὶ ὕεια 6) κρέα· ταῦτα γὰρ τρόφιμα, καὶ δυνάμενα στήσαι τὴν δύναμιν.

1) σηραῖ Codd. Siraeum C. 2) ovillae, — non suillae C. 3) aut quia volumus C. 4) Ita C: carnes enim propterea maceramus, non ut enecemus, sed ut gracilius corpus reddamus. Videntur aliqua deesse in codd. meis. 5) tradit C. ἐφ' οἷς Codd. 6) suillas carnes τοστας C. i. e. ὀπτιά.

δ'. Ἐν γυμνασίοις σημείον ὁ ἰδρῶς ὁ στάγδην ῥέων ὥσπερ ἐξ ὀχετῶν, ἢ ξύμπτωσις ἐξ ἐπάρσιος. —

Εἰ μὴ ὁ μεταξὺ λόγος ἐβιάσατο, τὸν λόγον τοῦτον ἄνω εἶχε τάξαι· ἐπειδὴ γὰρ εἶπε δεῖν τούτους γυμνάζεσθαι, ὅτι ἄχρις τοσοῦτον ἕως οὗ ἄρξῃται ῥύεσθαι τὰ τῆς δυνάμεως, λοιπὸν καὶ ἄχρις οὗ ἄρξῃται ὁ ἰδρῶς μὴ κατὰ βραχὺ φέρεσθαι μηδὲ δι' ἀδήλων πόρων, ἀλλ' ὥς ἐξ ὀχετῶν πολὺς κενοῦσθαι· τότε ὀφείλεις ἐπισχεῖν. ἤρξατο γὰρ ὑποσυλᾶσθαι ἢ δύναμις, καὶ δέος μὴ εἰς τὸ ἐναντίον ἔλθοι ἢ σύμπτωσις ἐξ 1) ἐπάρσεως.

ε'. Ἡ γυνή, ἣν πρώτως ἐθεράπευσα ἐν Κρανῶνι, σπλὴν φύσει μέγας, πυρετὸς καυσώδης, ἐξέρουθρος, πνεῦμα δεκάτη, ἰδρῶς τὰ πολλὰ ἄνω, ἀτὰρ καὶ κάτω τεσσαρεσκαίδεκάτη. —

Δεῖ παρελθεῖν τὸν λόγον· οὐδὲν γὰρ ἐξ αὐτοῦ κερδανοῦμεν, ἐπειδὴ κρέμαται, καὶ οὐκ ἐπάγει συμπέρασμα. λέγει γὰρ ὅτι ἐν Κρανῶνι γυνή ἣν ἐθεράπευσα τὸ πρῶτον. τὸ δὲ πρῶτον, τί λέγει; ἄρα ὅτι μὲν πρῶτον ἀπελθὼν ἐν Κρανῶνι 2) εἶδεν αὐτήν, τὸ δὲ δεύτερον, οὐκ εἶδεν; ὅπερ ἄπορον. τέως δὲ τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς μὴ εἰδὼς τοκαθόλου, λέγει ἡ γυνή. λέγει γάρ· σπλὴνα εἶχε μέγαν· εἴτε ἀπὸ φύσεως εἴτε ἐπείσακτον, οὐκ εἶπεν, εἴτε τῷ ὄγκῳ εἴτε τῇ οὐσίᾳ ἦν μέγας. λέγει δὲ καὶ καυσώδη πυρετὸν εἶχε. καὶ τοῦτο ἄτοπον. ἐπὶ σπληνὶ τεταρταῖος μόνον, 3) ἢ καυσώδης. εἰ δὲ καὶ 4) ὑπερσαπῆς ὁ μελαγχολικὸς, ὥς εἰς μέλαν ἐτράπη χυμὸς, διὰ τοῦτο καυσώδης ὁ πυρετὸς, πόθεν ἐξέρουθρον τὸ πρόσωπον; ἔδει γὰρ αὐτὸ 5) ὥς πελιδνόν. λέγει δὲ καὶ πνεῦμα εἶχε τουτέστι δύσπνοϊαν. ποίαν δὲ οὐκ εἶπεν, εἰ μήπω εἴπωμεν, τὴν μικρὰν καὶ πυκνὴν ἀναπνοήν, ὥς θλιβομένου τοῦ θώρακος ἀπὸ τοῦ ὄγκου τοῦ σπληνὸς καὶ ὀδυνωμένου. φησὶ δὲ καὶ ἄλλο, ὅτι τῇ μὲν δεκάτῃ ἰδρῶς ἄνω, τῇ δὲ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ κάτω. διατί δὲ, οὐκ ἴσμεν. ἀλλὰ τὸν κάτω συντακτέον ἀφορισμόν.

1) ἐπάρξεως L. 2) οἶδεν L. vidit C. 3) Fort. οὐ. 4) ὑπερσαπῆς L. 5) Om. εἶναι.

ζ'. 1) Ἦσσον τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς κορυζώδεσιν, βραγχώδεσιν, ἐπιπυρετήνασιν αἱ ὑποστροφαί· πᾶν γὰρ τὸ ἐκπυέον ἀνυπόστροφον· οὗ γὰρ πεπασμὸς καὶ κρίσις, ἅμα καὶ ἀπόστασις ἐστίν. —

Οὐ χρήζει ποικιλίας, μεμνημένος τοῦ ἀφορισμοῦ, πυρετὸν ἐπὶ σπασμῷ βέλτιον γενέσθαι, ἢ σπασμὸν ἐπὶ πυρετῷ. εἴρηται γὰρ 2) ὥσπερ ἐπὶ νοσημάτων γίνεται τοῦτο, καὶ ἐπὶ συμπτώματι γένηται σπασμὸς, χαλεπὸν σημαίνει, ὅτι καὶ τῶν στερεῶν κατακρατήσας ὁ πυρετὸς, πολλὴν ἐναπέθετο ξηρότητα τὴν ποιοῦσαν τὸν σπασμόν· εἰ δὲ, σπασμοῦ ἐπὶ πληρώσει προὔποκειμένου, γένηται πυρετὸς, ἀγαθόν· ὁ γὰρ πυρετὸς διαλύει τὴν ὕλην, καὶ λεπτοποιῶν αὐτὴν, παύει τὸν σπασμόν. τοῦτο καὶ νῦν γίνεται, κίρυντα καὶ βράγχος, ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ χυμοῦ καταλαβόντος τὸν ἐγκέφαλον· εἰ οὖν ἐπιγένηται πυρετὸς, διαλύει τὴν ὕλην τοῦ χυμοῦ καὶ παύει αὐτὴν, καὶ ἐκ τούτου οὐδὲ ὑποστροφή γίνεται, ἐπειδὴ ὁ πυρετὸς ῥωννύει τὴν δύναμιν, ἥτις ῥωννυμένη πέττει τὸν χυμόν· πέττει γὰρ, οὐ τὴν ἀμιγῆ καὶ καθαρὰν πέψιν, ἀλλὰ τὴν τελείαν ἀπαλλαγὴν. ἐν μόνον ζητητέον, ἐπειδὴ κόρυζα 3) γίνεται ἀπὸ ψύξεως καὶ θερμασίας, ὡς φησὶν ὁ Γαληνὸς, εἰ μὲν ἀπὸ ψύξεως γένηται, καλὸν, εἰ ἐπιγένηται πυρετὸς, εἰ δὲ ἀπὸ θερμασίας, οὐ. πῶς οὖν εἶπε καθόλου; καὶ πρῶτον μὲν φάμεν, ὅτι εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης τὸ 4) ἦσσον· ἔπειτα δὲ, 5) τὸ ἐπὶ πυρετῷ εἶπε· ἐπὶ γὰρ τῇ ἀπὸ θερμασίας κορύζῃ πάντως σύνεστι πυρετὸς, καὶ εἰ ἕτερος ἐπιγένηται, τῇ δὲ ἀπὸ ψύξεως οὐ σύνεστι. πάλιν δὲ εἶπε, τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς κορυζώδεσιν. ἔστι γὰρ καὶ ἄλλοθεν κόρυζα. καὶ πρῶτόν ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι ἐξ ἀνάγκης ἐπόμενον εἶπεν, ὡς ὑγρὸν ἔλαιον καὶ 6) * πόνον δηλοῖ οὐ κατὰ ῥάχιν, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς κόρυζα. ἢ ἐστὶν εἰπεῖν ὅτι οὐ πᾶσα κόρυζα ἀπὸ τῆς κεφαλῆς· ποτὲ γὰρ καὶ ὁ στόμαχος ἀνέπεσε, καὶ ἔπεμψεν ἀτμοὺς τῇ κε-

1) Ἦσον Codd. 2) quod si febrī tanquam morbo superveniat hoc symptoma convulsio C. 3) γίγνεται L. 4) Ἦσον Codd. 5) τῷ L. 6) vertebrae dorsī C. σπόνδυλοι legisse videtur Crassus.

φραλῇ, καὶ ἐποίησε κόρυζαν, ἢ μᾶλλον διὰ τοῦτο προσέθηκε τὰ ἀπὸ κεφαλῆς, ἵνα εἴπῃ τὴν ἀπὸ ψύξεως κόρυζαν· ἡ γὰρ κεφαλὴ, ὡς ψυχρὰ οὖσα, μάλιστα ταύτην ποιεῖ. ταύτῃ οὖν εἰ ἐπιγέννηται πυρετός, ἀγαθόν.

ζ. Οἷσιν, ὁκόταν ἀφροδισιάζωσι, φουσᾷται ἡ γαστήρ, ὡς ὁ Δαμναγόρας, τουτέοισι ψόφος ἀρχέσει. Ἀρχεσιλάφ
1) δὲ καὶ ᾤδεεν. —

Ἄρτι τῶν προγνωστικῶν λόγων παυσάμενος, φέρεται πάλιν ἐπὶ 2) διαγνωστικούς. καὶ δεῖ εἰδέναι, ὡς πολλά ἐνταῦθα ἠνέχθησαν ἐξηγήσεις. δεῖ δὲ τοῦ ἀστειοτέρου ἀναμνησαί Σαβίνου. τοίνυν εὖρηκώς τὸ φουσᾷται καὶ τὸν ψόφον, τοῦτο λέγει, ὅτι ἐάν τις ἀρξῇται ἀφροδισιάζειν, ἐν τοῖς ἀφροδισίοις 3) φύσαι πολλά ἐκκρίνονται, ἀποδίδωσι δὲ καὶ λόγον, ὅτι ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ οὐκ εἰώθαμεν ἀφροδισιάζειν, ἀλλ' ἐν τῇ ἀκμαστικῇ. τότε οὖν καινοτομεῖται καὶ ξενισμὸν ὑπομένει ἡ φύσις· ἀπὸ δὲ τῶν ἀφροδισίων θερμαίνεται τὸ σῶμα· ἀπὸ τῆς θερμῆς οὖν καὶ τῆς ταραχῆς διαλύεται πνεύματα, ἃ φέρεται ἐπὶ τὰ κάτω, καὶ ποιεῖ φύσας. αὕτη μὲν οὖν ἡ Σαβίνου ἐξήγησις, καὶ οὐκ ἀπόβλητος. ὁ δὲ Γαληνός φησι, τοῦτο οὐχ ἰστόρηται ἐπὶ τῶν ἔργων τῆς τέχνης. καὶ πράγματα μὴ ἰστορηθέντα, τί θέλομεν ἀποδοῦναι λόγον; εἰ δὲ καὶ ἄρα ἰστόρηται, κατὰ τὸ σπάνιον εὖρηται, ὅθεν προσέθηκε Δαμναγόρας τῶν δὲ σπανίων οὐκ ἀποδίδοται λόγος. εἰ δὲ θελήσομεν ἀληθεύειν τὸν λόγον, ἐκεῖνό φαμεν. εὖρηται γὰρ ἐν διαγνωστικῇ, ὅτι οὐ γίνεται ὑποχονδριακὸν πάθος ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ὄγκος ἐκεῖ ἐγένετο ἀπὸ μελαγχολικοῦ χυμοῦ. οὗτος οὖν ὁ μελαγχολικὸς χυμὸς πέμπει ἄνω παρὰ τὸν ἐγκέφαλον ζοφώδεις αἱμοὺς, καὶ ὥσπερ ἄλλα κακὰ ποιεῖ, οὕτω καὶ φόβον. τὰ γὰρ παλαιὰ τῶν ἀντιγράφων οὐκ ἔχουσι ψίφον, ἀλλὰ φόβον. γίνεται οὖν ὁ ψόφος πάλιν οὕτως· ὁ μελαγχολικὸς πέμπει καὶ κάτω παρὰ τὰ σπερματικὰ ἀγγεῖα πνεύματα. οἶδαμεν δὲ ὡς οὐ μόνον σπέρμα, ἀλλὰ καὶ ἔμπτωσις πνεύματος πρὸς ἔρωτα κινεῖ ἀφροδίσια. τοῦτο οὖν ἐστὶν ὃ λέγει, καὶ δεῖ

1) τε Codd. 2) διαγνωστικῶν L. 3) φύσαι Codd.

αὐτὸ ὑπερβατῶς ἀναγνῶναι. πολλαχοῦ γὰρ γίνεται, ὅταν φουσᾷται ἡ γαστήρ ἐξ ὑποχονδρίου πάθους, ὥσπερ φόβος γίνεται, οὕτω καὶ ἐν ἀφροδίσει. οὐ δὴπου οὖν τὰ ἀφροδίσια ποιοῦσιν ὄγκον τῆς γαστρὸς, ἀλλ' ὁ τῆς γαστρὸς ὄγκος ἀφροδίσια. φησὶ δὲ καὶ Ἀρκεσίλαος καὶ Ὡδεὲν. ἐκ γὰρ τοῦ ὑποχονδριακοῦ πάθους γενόμενα 1) πρῶτον εἰς ὄγκον καὶ οἶδημα ἤγειραν ὑποχόνδρια ἢ ἐκ τῆς πολλῆς σφηνώσεως τοῦ χυμοῦ καὶ σήψις ἐγένετο, ἐξ ἧς πνεύματα δυσώδη ἐξέρχονται.

ή. Τὸ φουσῶδες ξυναίτιον τοῖσι πτερυγώδεσι. καὶ γὰρ εἰσι 2) φουσώδεις. —

Λέγει αἴτιον τοῦ πτερυγώδους. ἀλλὰ πολλὰ βιβλία ἔχουσι 3) πιτυρώδεσι. πίτυρα δὲ εἰσιν, ὅτε ἀπὸ τῆς κεφαλῆς λέπυρα ἐκδίδονται. γίνεται δὲ τοῦτο ἀπὸ διαβρωτικοῦ χυμοῦ. φασὶν οὖν τινες ὅτι ποτὲ δριμύτερα πνεύματα ἀπὸ τῆς γαστρὸς ἐπανέρχονται ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, ἅτινα δριμέα ποιοῦσι τὰ πίτυρα. ἀλλὰ δὲ ἔχουσι πυρετώδεσι, καὶ φασιν ὅτι ὥσπερ ἐπὶ ὑγρῶν γίνονται ἐπὶ σήψει πυρετοὶ, καὶ ὥσπερ ἐπὶ τοῖς στερεοῖς ἐκτικοὶ, οὕτω καὶ ἐπὶ πνεύμασιν ἀμφήμερος. τὸ δὲ ἀληθές, πτερυγώδεσιν ἔχει. καὶ φησιν ὅτι τὸ πτερυγώδεσιν οὕτως ἔχει· οἱ στενὸν καὶ βαθὺν ἔχοντες τὸν θώρακα καὶ ἰσχνὰς καὶ ἐπιμήκεις τὰς χεῖρας, τούτοις εἰ ἔμπιψις γένηται πνεύματος, κακὰ πολλὰ ἐπιγίνονται· ἐπειδὴ γὰρ στενός ἐστιν ὁ θώραξ, εἴ που ἔλθοι πνεύματα, στενοχωρεῖ τὸν πνεύμονα, καὶ ἐντεῦθεν ποιεῖ φθίσιν. οὐ μάρτην δὲ εἶπε τὸ συναίτιον· ἡ γὰρ πτερυγώδης κατασκευὴ πάντως ἐκ ψύξεως ἐγένετο· αὕτη δὲ ἡ ψύξις τείνουσα καὶ πικνοῦσα τὸν πνεύμονα, δύναται ποιῆσαι ῥήξιν, ἐπὶ τῇ ῥήξει, αἵματος πτύσιν, καὶ ἐπὶ ταύτῃ, φθίσιν. ἀλλὰ καὶ ἡ ψύξις αὕτῃ ἀπεψίαν ἐγέννησεν, αὕτη δὲ πνεύματα. ταῦτα ἔρχονται παρὰ τὸν πνεύμονα, καὶ εἰ μὲν κατὰ φύσιν ὁ πνεύμων ἦ, δύναται μὴ 4) παθεῖν. ἐπεὶ δὲ ἐκ τῆς ψύξεως δυσεπέκτατος ἐγένετο, εἰσερχόμενον τὸ πνεῦμα

1) sc. πνεύματα. 2) φθισώδεις Codd. 3) πυρώδεσι L. furfur-
osis C. 4) παθῆς L.

διατείνει, καὶ τῇ διατάσει ποιεῖ τὴν ῥῆξιν. σαφηνίζει δὲ αὐτὸ καὶ ὁ ἐξῆς λόγος. καλῶς γὰρ εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης τὸ συναίτιον. πρὸς γὰρ τῇ ψύξει καὶ αὐτῷ τῷ αἰτίῳ, 1) γίνεται φθίσις. καὶ γὰρ ἐστὶ φυσώδεις. τὰ πολλὰ μὲν τοι τῶν βιβλίων οὐκ ἔχουσιν. εἰ δὲ ἔχουσι, λέγει ὅτι καὶ πνεῦμα ὁθενδήποτε ἔλθοι, εὐχερῶς ποιεῖ φθίσιν, ὅτι καὶ φύσει εἰσὶ φυσώδεις, ὡς τῆς ψύξεως γεννώσης πνεῦμα.

3'. Τὸ ψυχρὸν πάνν φλεβῶν ῥηκτικὸν καὶ 2) βηχῶδες, οἷον κρύσταλλος, καὶ συστρεπτικὸν, οἷον τὰ 3) φήρεα καὶ αἱ γογγρῶναι. συναίτιον καὶ 4) αἱ σκληρότητες. —

Ὅρα ὅτι ἐπὶ τῶν φθισικῶν τῇ ψύξει γίνεται ἡ ῥῆξις· ἰδοὺ γὰρ λέγει, ὅτι τὸ ψυχρὸν φλεβῶν ῥηκτικόν. ἀλλ' ἡ μὲν θερμοασία ῥήγνυσι 5) τὸ τέμνειν καὶ διαβιβρώσκειν καὶ διαιρεῖν, ἡ δὲ ψύξις τὸ πιλοῦν, τὸ συνάγειν καὶ τὸ δυσεπέκτατον· ἐνθεν ἐπιφέρει, συναίτιον καὶ σκληρότης. ἀλλ' οὐ πᾶσα ψύξις ῥήγνυσιν, ἀλλ' ἡ πάνν σφοδρὰ, ὥσπερ χιὼν, κρύσταλλος. ἐνθεν ὠφεληθεὶς ὁ Γαληνὸς εἶπεν, ὅτι εἰ μέλλει τι γενέσθαι, χρεῖα καὶ σφοδρότης τοῦ ποιοῦντος, καὶ ἐπιτηδειότης τοῦ πάσχοντος, καὶ χρόνος, καθὼς τὸ ποιοῦν δρᾷ εἰς τὸ πάσχον. ταῦτα πάντα συνέδραμε· πολλὴ μὲν ψύξις, ἰδοὺ ἰσχὺς τοῦ ποιοῦντος· πτερυγῶδες τὸ σῶμα, ἰδοὺ ἐπιτηδειότης τοῦ πάσχοντος. 6) εἰ δὲ μὴ, πολὺς ὁ χρόνος. ἀπὸ τῆς ψύξεως ἐγένετο πνεύματα, ὀφείλοντα τῇ διατάσει ῥῆξαι. ἐστὶ δὲ καὶ βηχῶδες τὸ ψυχρὸν, καὶ πάντως διαμέσου· πρῶτον μὲν διὰ αὐτὴν ἡ ψύξις πλήττουσα τραχύνει τὸν λάρυγγα καὶ ποιεῖ βῆχα. διαμέσου δὲ, ὅτι ῥήγνυσιν ἀγγεῖον ἐξερχόμενον αἷμα παρὰ τὸν λάρυγγα, καὶ ποιεῖ τὸν βῆχα, οἷον τὰ τηλέφεια καὶ αἱ γάγγραινα· τοῦτο ἐν μέσῳ ἐρῶνται· κατὰ δὲ συνέχειαν ἔχει τὰ προηγησάμενα πρὸς τὰ ἐφεξῆς. λέγει δὲ

1) a flatuoso etiam tabes efficitur. C. 2) βηχῶδες Codd. 3) φήρεα supersc. φήρεα Codd. γάγγραινα Codd. 4) αἱ om. L. 5) Num τῷ sit legendum? 6) multum quoque temporis intercessit, quo a frigore etc. C. εἰ δὲ μὴ πολὺς ὁ χρόνος, ἀπὸ etc. equidem et legerim et distinxerim.

οὕτως ὁ λόγος· σκέπτεσθαι σε τὰς ἰδέας τῶν ὄγκων, ὥσπερ * τῇ φερεᾷ· τινὲς μὲν οὖν διὰ τοῦ ε, τινὲς δὲ διὰ τοῦ η γράφουσιν, ὅτι τὰ ἐπαναστήματα 1) ἐν Φηραῖς τῆς Θεσσαλίας μοι ὁφθέντα· εἰ δὲ φέρεια, ἐν 2) Φεραῖς τῆς Ἰταλίας. ταῦτα δὲ καταγέλαστα, ἀλλ' εἰώθασιν οἱ παλαιοὶ φῆρας λέγειν τοὺς σατύρους οἷτινες ζωγραφοῦνται μετὰ ὄγκων, καὶ τούτων ἐπιμήκων. 3) φήρεα οὖν ὄγκους ἐκάλεσε τοὺς ἐπιμήκεις. 4) γογγρώνας λέγει μεταφορικῶς τὰς εἰς δένδρα γινομένας παραφυάδας, καὶ μάλιστα εἰς ἐλαίας, ἐὰν ὥσι καὶ περιφερεῖς. ἀλλ' ὁ Γαληνὸς φησιν ὅτι οἶδά τινας ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ γογγρώνας καλεῖν τοὺς περιφερεῖς ὄγκους. φησὶν οὖν ὁ Ἱπποκράτης ὅτι ζήτησον καὶ τοὺς ὄγκους, εἴτε μακροὶ εἴτε περιφερεῖς.

ι. Τὸ μετ' οὔρησιν σῦναγμα παιδίοισι μᾶλλον, ὅτι θερμότερα. —

Περὶ χαλεπωτάτου πάθους θέλει διαλεχθῆναι, τῆς λιθιάσεως· ἀλλ' οὐ δυνατόν νοῆσαι, εἰ μήπω εἴπωμεν τὸ ποιητικόν, ὑλικόν, ὀργανικόν αἷτιον τοῦ λίθου. ἔστιν οὖν τὸ ποιητικόν αἷτιον τοῦ λίθου, θερμασία περιφρύττουσα ἢ ψύξις πηγνύουσα. ἀλλὰ καλῶς ἔδοξε τοῖς παλαιοῖς, μὴ γίνεσθαι ὑπὸ ψύξεως· οὐδὲ γὰρ δυνατόν ἔστι πλεονάσαι ἐν ἡμῖν τοσαύτην ψύξιν, ὥστε καὶ πῆξιν ποιῆσαι. γίνεται οὖν ἀπὸ μόνης θερμασίας, ποιούσης αὐτόν. ὑλικόν δὲ αἷτιον, παχεῖα ὕλη, ἢ τε μελαγχολικὴ, ἢ φλεγματική. καὶ γὰρ 5) πολλὴ ἢ θερμασία, ἀλλ' ἢ παχυτάτη ὕλη ποιεῖ τὸν λίθον, καὶ τὸ ἀνάπαλιν, καὶ ὀλίγη ἢ ὕλη, πολλὴ δὲ ἢ θερμασία. τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν ἐκτὸς ὁρᾶται· ἔστι γὰρ ὕδωρ πολλάκις καθαρώτατον, ἀλλὰ συνεχῶς ἐν θερμοῖς λέβησι ποιεῖ 6) πῶρον, οὐ διὰ τὴν ὕλην, ἀλλὰ διὰ τὴν θερμασίαν· ποτὲ δὲ ὕδωρ ὑπαρώτατον καὶ

1) ἐμφερῆ L. ἐνφερῆ A. correctum in ἐμφερῆ. 2) φερεῖ Codd. in Phera Peloponnesi civitate C. Cf. Galen. Comment. in VI. Epidem. Bas. edit. V. p. 479. 3) φηρεᾶς Codd. 4) γογγρῶναι Codd. hoc loco et in seqq. 5) Om. μή. non multus C. 6) πόρον — ποροῦται Codd.

παχὺ, ἐπὶ ὀλίγον δὲ πυρὸς καιόμενον, πωροῦται, οὐ διὰ τὴν θερμασίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ὕλην. εἰρήκαμεν οὖν τὸ ποιητικὸν αἷτιον καὶ ὕλικόν τοῦ λίθου· τῶν δὲ ὀργανικῶν, νεφρῶν, οὐρητήρων, κύστεως. τὸ γὰρ τελικὸν ἐνταῦθα οὐ συνίσταται, ἐπειδὴ πάντως 1) ἔνεκα ἀγαθοῦ. διὰ ποῖον οὖν ἀγαθὸν γίνεται λίθος, εἰ μήπω 2) εἴπωμεν αὐτὸ τὸ γενέσθαι τὸν λίθον, τελικὸν αἷτιον; εἰ οὖν ἔγνωμεν, τὰ περὶ λίθου ἐξηγησώμεθα. λέγει οὖν ὅτι ὁ λίθος γίνεται, ἐπὶ παιδίοις μὲν, παρὰ τὴν κύστιν, ἐπὶ ἀκμαζόντων δὲ, παρὰ τοὺς νεφροὺς. καὶ τίς ἡ αἰτία; τινὲς εἰρήκασιν ὅτι ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν παιδίων οἱ οὐρητήρες ἐκ τῆς ὑγρότητος εὐρύτεροί εἰσι, διὰ τοῦτο καὶ κυλίεται ἡ ὑγρότης καὶ οὐ μένει παρὰ τοὺς νεφροὺς, ἀλλ' εὐχερῶς ἐκεῖθεν παρερχομένη, ἔρχεται παρὰ τὴν κύστιν, καὶ ἐκεῖ λιθοῦται. ὁ δὲ Γαληνὸς καὶ τοῦτό φησι, καὶ λεληθῶς φαίνεται ἀπὸ ψύξεως λέγειν τὸν λίθον. λέγει οὖν ὅτι ἐπὶ τῶν παιδίων ἀμείνους γίνονται αἱ πέψεις, 3) ὥς ὄντος τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. εἰ οὖν ἀμείνους γίνονται αἱ πέψεις, οὐ γίνεται πολὺ ὀρῶδες περιττώμα. ὀλίγον οὖν ἔλκει αὐτὸ ὁ νεφρὸς. καὶ ἐπειδὴ ὀλίγον ἐστίν, οὐ γεννᾶται ἐκεῖ λίθος· ἔρχεται παρὰ τοὺς οὐρητήρας· εὐρίσκει αὐτοὺς στεγανωτέρους, καὶ ἄρχεται παχύνεσθαι ἐκεῖ· κυλίεται λοιπὸν παρὰ τὴν κύστιν· εὐρίσκει αὐτὴν ἄναιμον καὶ ψυχρὰν, καὶ πλεῖον παχύνεται. καὶ κενοῦται μὲν τὸ λεπτομερὲς, μένει δὲ τὸ παχύ. λοιπὸν ἔρχεται τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον, καὶ οὕτω ἀλλήλοις προστιθέμενα, ποιοῦσι τὸν λίθον. ἐπὶ δὲ τῶν ἀκμαζόντων οὐ γίνονται καλῶς αἱ πέψεις, ποιότητι ὄντος τοῦ θερμοῦ σφοδροῦ. πολὺ οὖν περιττωματικὸν φλεγματικώτερον συνάγεται ἐν τῷ ἥπατι, ὃ 4) ἔλκων ὁ νεφρὸς, οὐκ ἔῃ ἀπελθεῖν κάτω. ὥσπερ γὰρ μόλιβδος, χεόμενος μὲν καὶ διὰ βραχέων τινῶν πόρων παρέρχεται, πηγνύμενος δὲ οὐδὲ διὰ μεγάλων, οὕτω καὶ ἐνταῦθα πολλὰ καὶ παχέα ὄντα τὰ περιττώματα δέχεται ὁ νεφρὸς, καὶ οὐκ ἔῃ κατελθεῖν εἰς τοὺς οὐρητήρας, καὶ ἐκεῖ μένοντα ἀπολιθοῦται· ἔστι δὲ ἀλη-

1) ἔνεκα A. 2) εἴπωμεν — ἔγνωμεν om. L. 3) cum innatum calidum sit validius. 4) ἔλκων Codd.

θῆς ἐξηγήσεις, ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν παιδίων κατ' οὐσίαν ἐστὶν ἡ θερμασία, ἐπὶ δὲ τῶν ἀκμαζόντων κατὰ ποιότητα. ἀλλ' οἱ λέγοντες ὡς τὰ παιδία θερμὰ μᾶλλον τὴν γαστέρα ἔχουσι θερμὴν ἢ τὸ ἥπαρ, καὶ ἐστὶ 1) δηλονότι. ὁρῶμεν γὰρ τὰ διαχωρήματα αὐτῶν χολώδη, τὸ δὲ οὖρον λευκότατον, ἐπειδὴ τῶν ἀκμαζόντων τὰ περὶ τὴν γαστέρα ψυχρότερα, τὸ δὲ ἥπαρ θερμότερον. εἰ οὖν ἐπὶ τῶν ἀκμαζόντων θερμὴν ἐστὶ τὸ ἥπαρ, μεταδίδωσι τῆς θερμασίας τῷ γείτονι νεφρῷ, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἀκμαζόντων ἐν νεφρῷ γίνεται ὁ λίθος· ἐπὶ δὲ τῶν παιδίων, ἐπειδὴ θερμὴ ἐστὶν ἡ γαστήρ, μεταδίδωσι τῆς θερμασίας τῇ κύστει, καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖ λίθος γίνεται. ἀλλ' ἄρα ὅτι οὐκ ἀνεχόμεθα ἀπὸ τῆς ἐν γαστρὶ θερμασίας γίνεσθαι λίθον; κατὰ φύσιν γὰρ ἐστὶν ἐκείνη, ὑπὸ δὲ τῆς παρὰ φύσιν θερμασίας περιφρύντεται ὁ λίθος. τότε λοιπὸν τὴν ὕλην αἰτιώμεθα. εἰ γὰρ καὶ μὴ ἐστὶ πολλὴ ἡ θερμασία, ἀλλ' ἐπειδὴ πολλὴ ἡ ὕλη, διὰ τοῦτο γίνονται λίθοι. ὑγρότεροι γὰρ εἰσιν οἱ παῖδες ἔκ τε φύσεως καὶ κράσεως, ἔκ τε τῆς πλημμελοῦς διαίτης, τῆς πολὺ συναγωγῆς τὸ φλέγμα. ταῦτα μὲν περὶ τοῦ λίθου. εἰ δέ ποτε ἰστόρηται ἐν κώλῳ γινόμενον, οὐ πρόκειται 2) νῦν ζητεῖν. τὸ μετ' οὕρησιν σύναγμα. διὰ μιᾶς λέξεως ὁ Ἱπποκράτης ἐδήλωσε, πῶς γίνεται ὁ λίθος, καὶ ποῦ γίνεται. πῶς μὲν, ὅτι οὐκ ἀθρόως, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ συναγόμενος ὁ λίθος γίνεται, καὶ οὕτω κατὰ βραχὺ θεραπεύεται, εἰς ψαμμία θρυπτόμενος. ποῦ δὲ, ὅτι τοῖς παιδίοις ἐν τῇ κύστει, τοῖς δὲ ἀκμάζουσιν ἐν τοῖς νεφροῖς.

ια'. Τὰ σχήματα 3) τὰ ῥητίζοντα μᾶλλον, οἷον ὁ τὰ κλήματα τῇ χειρὶ πλέκων ἢ στρέφων, ὑπὲρ ὀδυνέων κατακείμενος, λαβόμενος πασσάλου ἄκρου ὑπερπεπηγότος εἶχετο καὶ ἐρήϊσεν. —

Τοῦτο μὲν δὴ ὡς πρόγραμμα ἀναγνῶναι. φησὶ γὰρ ὅτι ὀφείλεις ζητεῖν τὰ σχήματα φέροντα ῥαστιώνην. λέγει

1) δηλονότι sc. ἀληθές. 2) τοῦ Codd. 3) τὰ om. ῥητίζονται. μᾶλλον om. στρέφονται. ὑπὲρ om. λαβόμενος om. ἄκρῳ. ἐρήϊσον. Codd.

δὲ ὁ λόγος ὅτι ὀφείλεις καὶ τὰ ἀπὸ τῆς τύχης εὐκαίρως
 γιγνόμενα μεμνήσθαι ἐν τῇ τέχνῃ, καὶ φέρει τὸ παρά-
 δειγμα, ὅτι ἀμπελουργὸν τινα εἶδον, ὃς διὰ τὴν οἰκείαν
 τέχνην, λαβὼν κλάδους ἀμπέλων, ἔστρεψε. παρελύθησαν
 οὖν οἱ μῦες τοῦ βραχίονος, καὶ ὥς παρὰ τὴν οἰκείαν
 1) ἀσθένειαν γίνεσθαι κατεβλήθη. λοιπὸν πολλὴ ὀδύνη,
 πολλὴ δυσφορία, καὶ δυσφορῶν ἐνθεν καὶ κεῖθεν ἐξήριπτε τὰ
 μύρια, καὶ κατὰ τινα τύχην πασσάλου κειμένου ὑπὲρ τῆς
 κεφαλῆς ἐδράξατο ἰσχυρῶς καὶ ἐπαύσατο τοῦ πάθους. ἴσως
 γὰρ μῦς ἦν ὁ παραλυθεὶς, καὶ ἐν τῇ συγκάμψει 2) ἐξέτει-
 νεν ἡ χεὶρ, καὶ ἐντεῦθεν ἐράϊσεν.

ιβ'. "Ον 3) ἐξ ὀρεοτυπίης παρὰ τὴν γέφυραν εἶδον ἐγὼ
 ῥίπτοντα τὰ σκέλεα, καὶ τὴν κνήμην ἐτέρην, ἥκιστα
 ἐλεπτύνετο, μηροὶ δὲ 4) [οὐ] κάρτα. οὖρα καὶ γονὴ οὐκ
 ἴσχετο. —

Οὐκ ἂν 5) σαφηνισθεῖν ὁ λόγος, εἰ μὴ προσλάβωμεν
 ἀνατομικὸν θεώρημα. εἴρηται γὰρ, ὥς ἡ ἅπασα ῥάχις
 ἔχει σπονδύλους εἴκοσι τέσσαρας μεριζομένους εἰς τρία,
 ἑπτὰ εἰς τὸν τράχηλον, δώδεκα εἰς τὸ μετὰφρενον, καὶ
 πέντε εἰς τὴν ὀσφύν. εἰ οὖν ἐκστῶσι τῆς οἰκείας βάσεως,
 πρὸς τὸ διάφορον τῆς ἐκστάσεως ἔχουσι καὶ τὰ ὀνόματα·
 εἰ μὲν γὰρ ὀπίσω, κυρτώματα, εἰ δὲ ἔμπροσθεν, λόρδωμα,
 εἰ δὲ εἰς τὰ πλάγια, 6) *κωλίωμα. εἰ οὖν μόνον κλονηθῶ-
 σιν οἱ σπόνδυλοι, πολλάκις γὰρ ἔρχονται ἐπὶ τὰ ἔμπρο-
 σθεν, θλίβει τὸ πάθος, καὶ στενοχωρεῖ τὴν κύστιν καὶ
 τὴν γαστέρα· ἐντεῦθεν ἐπέχει τὸ οὖρον καὶ τὴν κόπρον,
 οὐ μόνον διὰ τὴν θλίψιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀσθένειαν
 τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως. εἴρηται γὰρ ὅτι καὶ τὰ ἐν-
 τερα καὶ ἡ κύστις ἕως μὲν τῶν κάτω φυσικῶς ἐνεργοῦ-
 σιν· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ περίττωμα κάτω, τότε ἡ ψυχικὴ
 ἐνεργεῖ. μῦες γὰρ εἰσιν οἱ περιστελλόμενοι καὶ χαλῶντες.
 ποτὲ δὲ ἐπὶ τὰ ὀπίσω ἐγένετο ἡ ἐκστασις τῶν σπονδύ-
 λων, καὶ ἐντεῦθεν παρελύθη τὸ νεῦρον, καὶ φέρει ὀδύ-

1) lacerti — praeter naturam propriam debilitati. C. 2) pro ἐξ-
 εἰάθη. 3) τῶν ἐξερεοτυπίης. ἐκατέρην Codd. 4) οὐ om. Hipp.
 5) σαφηνισθῇ Codd. 6) κωλίωμα L. lego σκολίωμα.

νην τῷ μὴ τότε κατὰ τὸν τράχηλον τῆς κύστεως, καὶ τὸ ἀπευθυσμένον. παραλυθέντων οὖν ἐκείνων τῶν μυῶν, ἀκούσιος ἐγένετο ἔκκρισις· ἀλλ' οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἐδείξαμεν ὡς ἐξ ὧν νεύρων δέχονται οὗτοι οἱ μύες, ἐκ τούτων καὶ οἱ πόδες· ἐνθεν ἐπειδὴ ἀργίη, τήκει, καὶ οἱ πόδες ἰσχυαίνοντο, καὶ μάλιστα οἱ μηροὶ πλησιάζοντες· αἱ μέντοι κνήμαι ἄλλοθεν καὶ ἄλλοθεν ἐρρίπτοντο. καὶ μὴν τὸ ῥίπτεσθαι ὑπὸ δυνάμεως γίνεται. λέγει οὖν ὁ Ἱπποκράτης· ἐρρίπτοντο, κινούμενα, ἀλλ' ὡς ἔτυχεν, ὅπουδῆποτε ἦσαν ἐρριμμένα, μὴ διοικούμενα ὑπὸ δυνάμεως· 1) ὃν ἐξ ὀρεοτυπίης παρὰ τὴν γέφυραν εἶδον ἐγὼ ῥίπτοντα τὰ σκέλεα καὶ κνήμην ἑτέρεην, ἥκιστα ἐλεπτύνοντο, μηροὶ δὲ κάρτα. οὐρα δὲ καὶ γονὴν οὐκ ἴσχετο, ἵνα δηλώσῃ ὅτι συνεχῶς ἢ λίθους ἢ μέταλλα κόπτων καὶ κουφίζων ἑαυτὸν, παρέτρεψε τὴν ῥάχιν· διὸ ταύτῃ πέπονθεν. ἥκιστα ἐλεπτύνετο. τὸ ἥκιστα, τὸ ἥσσον σημαίνει. 2) τοῦτο γὰρ ἀνιέταξε τῷ κάρτα· καὶ γονὴν οὐκ ἴσχετο. κόπρον καὶ οὐρα ἀκουσίως ἐκρίνοντο, διὰ τὴν παράλυσιν τῶν μυῶν. διατί καὶ σπέρμα ἀκουσίως; οὐδὲ γὰρ ἔχουσιν οἱ μύες τὰ σπερματικὰ ἀγγεῖα. καὶ λέγει ὅτι εἴρηται, ὡς οἱ κατ' 3) ἐπιγιάστριον μύες δέχονται νεῦρα ἀπὸ τῶν σπονδύλων, καὶ συμβάλλονται περιστελλόμενοι τῇ ἐκκρίσει τοῦ σπέρματος, καὶ σφίγγουσιν αὐτό. νῦν οὖν παραλυθέντες οὐκέτι περισφίγγουσιν, ὅθεν ἀκουσίως ἐκκρίνεται τὸ σπέρμα. καὶ μὴν φυσικόν ἐστιν ἔργον. καὶ λέγει ὅτι ἀκουσίως ἐκκρίνεται, μὴ προηγησαμένης ἐρωτικῆς φαντασίας, ἐκούσίως δὲ, τὸ ἐναντίον.

ιγ'. Πτερυγώδεις φύσεις πλευρῶν 4) δι' ἀδυναμίην τῆς ἀφορμῆς. —

Νῦν ζητεῖ, πτερυγώδης κατασκευὴ πόθεν γίνεται. καὶ ἀφορμὴν καλοῦσιν οἱ παλαιοὶ τὴν ἀρχὴν, τὴν αἰτίαν. ζητεῖ πόθεν ἔχουσι τὴν ἀφορμὴν αἱ πτερυγώδεις κατασκευαί, καὶ εἰς τὸ καθολικὸν τρέχει ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι

1) ἰὼν ἐρεσι. Codd. 2) τούτῳ Codd. 3) κατ' ἐπιγιάστριον Codd.
4) δύναμιν τῆς Codd. Apud. Crassum ιγ' legitur post ιδ'.

πάντως διὰ ψύξιν τῆς καρδίας καὶ ἀδυναμίαν τῆς ἐμφύτου θερμασίας στενὸς καὶ ἀβαθὲς ἐγένετο ὁ θώραξ. ἡ δὲ ψύξις αὕτη, ἥ ὅτι μικρά ἐστιν ἡ καρδία, καὶ οὐ πέμπει θερμασίαν, ἥ ὅτι μικρὸς ὁ ἐγκέφαλος, καὶ διὰ τοῦτον ὁ νωτιαῖος, δι' ὃν οἱ σπόνδυλοι, δι' οὓς αἱ πλευраὶ, καὶ διὰ τοῦτο στενὸς ὁ θώραξ, καὶ ὅτι κατέψνκται τὸ ἥπαρ, ὥς μὴ πέμπειν πολὺ αἷμα, ἃ πάντα ὑπὸ ψύξιν καὶ ἀδυναμίαν ἀνάγεται, καὶ στενότητα τῶν πλευρῶν.

ιδ'. Ἐπὶ τοῖσι κατάρροισι τοῖσι κακοήθεσιν εἰ ἔκκρισις εἶη καὶ μὴ εἶη, κακόν. —

Περὶ κακοήθους κατάρρου θέλει διαλεχθῆναι. οὐδεὶς δὲ δύναται γνῶναι κακοήθη κατάρρουν, μὴ γνοὺς τὸν 1) εὐήθη. κατάρρους οὖν ἐστιν, ὅταν διαθερμανθῇ ἡ ψυχθῇ ὁ ἐγκέφαλος, καὶ διαλυθῇ αὐτοῦ ἡ ὑγρότης, ἀλλ' εἰ μὲν εἰς ῥίνας ἔλθῃ ἡ ὕλη, κόρυζα καλεῖται, εἰ δὲ εἰς ὑπερώαν, κατάρρους. καὶ μέλλει ὀλίγη ὑγρότης κατέρχεσθαι. ἐστὶ δὲ καὶ ἄλλη κακοήθης, ὅτε θερμὴ δυσκρασία καταλάβῃ τὸν ἐγκέφαλον, καὶ καταφέρεται ὑγρότης διαβρωτική· αὕτη οὖν φέρεται εἰς τὴν ὑπερώαν, καὶ ποιεῖ τὸν κατάρρουν· αὕτη ἡ ὑγρότης φέρεται παρὰ τὸν πνεύμονα, καὶ εὐρίσκει αὐτὸν μαλακὸν καὶ εὐπαθῆ, καὶ διαβιβρώσκει αὐτὸν, καὶ ἐστὶ μέγα κακόν, ἐπειδὴ διαβρωτική ἐστὶ καὶ δριμεῖα ἡ ὕλη· εἰ δὲ μὴ ἀνάγοιτο, καὶ ὥς σημεῖον καὶ ὥς αἷτιον κακόν, ὥς σημεῖον μὲν, ὅτι δηλοῖ κατέρχεσθαι μᾶλλον ἐκ τῆς θερμασίας, ὥς αἷτιον δὲ, ὅτι μένει, καὶ πολυπλασιαζόμενον ἐπιτίθεται τῇ δυνάμει καὶ τῷ πνεύμονι, καὶ διαβιβρώσκει μὲν τὸν πνεύμονα, βαρεῖ δὲ τὴν δύναμιν καὶ ποιεῖ θάνατον.

* * *

Capita duo sequentia graece in meis codicibus desiderantur. Sunt apud Crassum.

Rigores incipiunt mulieribus quidem a lumbis magis, et per dorsum, et tunc in caput. Verum et viris posterius magis, quam ab anteriore parte. Horrent exteriora magis, quam interiora corporis, ut cubiti, femora.

1) εὐήθη L.

Sed etiam cutis rara. id vero pilus indicat. A quibus autem aliis rigent, fortasse ulceribus, incipit ex vasculis.

In quinto libro Aphorismorum haec eadem sententia traditur, quae et hoc loco propter eos, qui ad hanc artem introduci debent, iterabitur, cum quadam tamen appendice in Aphorismorum libro non scripta: Quae paulo post rectene an perperam adiecta sit, expendemus. Quodnam est autem nunc Hippocratis propositum? Respondemus de rigoribus mentionem facere, dicentem, in mulieribus rigorem a posterioribus corporis partibus magis incipere. Verum nos prius quasdam rigoris differentias perquiramus, tres ratione sexus, duas ratione membrorum: tres item ratione situs membrorum. A sexu, cum dicimus, mulieres esse viris frigidiores: a membris, ut cum dicimus, membra quaedam carnosa, quaedam nervosa: et carnosa calida sunt, nervosa frigida: a membrorum positu, ut cum affirmamus, anteriores corporis partes esse calidiores: cum iecur et cor eo loci sint posita, posteriores autem rigidiores. Ubi haec praescivimus, modo quid dicat Hippocrates videamus: inquit igitur, Cum paria vasa habeant, viris frigidiores sunt mulieres. Bene dixit autem, recte se habentibus vasculis. neque enim absurdum est, in viris nonnunquam multam esse frigiditatem, in mulieribus minorem. ideo et viros frigidiores esse continget. Caeterum si effectrices causae pares fuerint, mulieres magis rigore afficiuntur: rigor autem ipsis a lumbis ortum habet, aut quia in posterioribus partibus lumbi iacent, et ideo frigidi sunt, aut propterea quod ipsis uterus vicinus est, frigidam intemperiem in ipsos fundens: siquidem uteri substantia, utpote nervosa, frigida est. nervosa vero propterea dicitur, quia dilatatur, et constringitur: eius vero concavitas generandi gratia calida facta fuit. Ipse quoque uterus in lumbos processus quosdam instar cornuum mittit. Inde sequitur, ut a lumbis in mulieribus rigor initium capiat: cum ipsis proximus locatus sit. Item cerebrum spinalis medullae interventu plerumque uteri vitia participat, non quod ipse a cerebro nervos suscipiat, sed quod ei vicinus sit. Nam membra, quae inter se vitia communicant, alia propter viciniam, alia propter affinitatem id faciunt. At quoniam a nobis dictum est, anteriores partes esse calidas, posteriores frigidas, quaenam sunt huius rei causae? Respondemus, cum videamus anteriora hirsuta esse, et hoc non nisi ob calorem multum, posteriora vero glabra, et hoc, propter

frigus? ideo priores partes calidae sunt, et carnosiores, et laedentibus causis expositae. Et ob hoc ipsis a natura videndi potentia concessa est, quae pericula prospicit, et ab ipsis eas tuetur. Posteriores autem, utpote visu carentes, ideo duriores, frigidiores, densiores, et iniuriis minus obnoxiae sunt. Et hoc est praesentis dictionis propositum: Rigores incipiunt mulieribus quidem a lumbis magis, et per dorsum: et tunc in caput. verum et viris posterius magis, quam ab anteriori parte. Ea vox, magis, de mulieribus dicitur, quia saepius incipiunt in ipsis rigores a lumbis, quam in viris, aut quoniam exoriuntur rigores etiam ab aliis membris, sed crebrius a lumbis ob ante dictas causas, sed praecipue propter uterum. Subdit Hippocrates, Horrent exteriora magis, quam interiora corporis, ut cubiti, et femora, sed etiam cutis rara. id vero pilus indicat. Hoc est, veluti antedictorum conclusio: quod scilicet propter supra dicta horrorem patiuntur, aut dixisse, horrent, ut tibi ostendat, se non de iudicatorio rigore verba facere, sed de eo, qui a frigore excitatur. Exteriora dicit et interiora: ut in cubito, ante et post, ut in humero, et femore. Nam cubiti exteriora calida sunt, utpote pilis obsita, interiora pilis vacua, quia frigida. Humeri autem posteriora frigidiora sunt et glabra, anteriora calida quemadmodum et femoris. subjicit deinde, A quibus autem aliis rigent, fortasse ulceribus, incipit ex vasculis. Considerandus est hic sermo, et quid significet. frequenter enim ab anterioribus membris fit rigoris principium, ubi est et mali causa. Et quaenam est haec? dicimus ibi esse ulcus, et humorum abundantiam, et his de causis inde rigor sumit initium. Quidam codices habent, ex occasionibus, Quidam, ex vasculis, Quidam, ex contrariis. Si legamus, ex occasionibus, intelligendum est, rigorem incipere ex occasionibus, id est, ab eo loco, ubi est cava et origo mali: Si legamus, ex vasculis, intelligendum est, rigorem ortum habere ex conceptaculis copiosam materiam continentibus. At si legatur ex contrariis, nonnulli sic interpretantur, si in sinistra parte sit ulcus, a dextra rigorem incipere. Sed male isti loquuntur. Nam tametsi in anterioribus locis ulcus fuerit, nihilominus a posterioribus rigor incipiet, ac prudentibus, et expertis sensum excitabit. Verum saepe ob temporis angustiam nos fugiet, ubi fiat rigoris initium.

Caput ex ortu et occasione, et plurimis sermonibus paulatim cognitis colligentem, et perdiscentem, an similia inter se sint; Et si non similia inter se sint, ex dissimilitudinibus similitudo fiat una. Sic utique sit via, sic et recte se habentium, probatio et non recte, redargutio.

Hippocratis propositum in hoc praecepto est, nos commonefacere, Quomodo oporteat medicum ad aegrum accedentem ipsum percontari: et quae oporteat explorare, et quae ab ipso praescienda sint, utque recta doctrina utatur, sermonem suum per divisivam methodum instituit. Quoniam etiam divisio definitionem demonstrationemque dignitate antecedit, quippe cum definiens ea, quae sunt in divisione, suscipiat: et ex his diligens congruentem sibi definitionem constituat, ut ex animali, et planta sumit animal, ex rationali, et irrationali rationale: ex mortali, et immortali mortale: atque ita definit, hominem esse animal rationale, mortale. Demonstratio vero definitionem sequitur. Nam si interrogas, propter quid homo est animal: respondetur, quoniam est substantia animata sensibilis. pariter etiam si interrogetur, propter quid homo est rationalis, et propter quid mortalis. ergo nobilior est divisio definitione, et demonstratione. Dicit autem Hippocrates, utendum esse eorum divisione, quae et naturalia sunt, et praeter naturam. Naturalia sunt, aetas, temperatura, habitus, quae ipse vocat ab ortu. At quoniam tria sunt nobis a generationis principio, haec iterum subpartiamur, aetatem quidem in pueritiam, iuventutem, virilem aetatem, et senectutem. morbi vero et si iidem sint, sed in diversa materia, et aetate, diversa egent curatione. Temperaturae aut simplices sunt, aut compositae, aut aequales, aut inaequales. Aequalis est aequaliter composita, cuique conveniens. Habitus autem est aut densus meatibus, aut rarus: aut macilentus, aut carnosus. Et haec est rerum naturalium partitio. At quae sunt naturae inimica, sunt aut morbi, aut eorum causae, aut eorum casus. Et horum singulorum partitio saepius narrata est. porro haec omnia perquirenda sunt: et a generalibus ad singularia procedendum. Singularia enim sunt, quae et cognoscere, et medicari debemus: atque iterum a privatis communia exploranda sunt. Propterea dixit Hippocrates, colligentem, et perdiscentem, id est, dilatantem, et universalis facientem. Et hoc modo, inquit, omnia explorare oportet, quae nos ad cognoscendi viam ducunt: et quae bene

se habent, ars approbat, et quae non bene, redarguit. Sed quid est hoc, quod dicit, similia inter se, et non similia? respondeamus, Hippocratem dicere a nobis esse considerandum, num imminentes morbi ab intemperie sint eventuri, ut puta caliditatis et frigiditatis: et ipsas ad aequalitatem redigere: hoc est, bene temperatos, et moderatos efficere. Occasiones autem omnes morborum causas appellat, et symptomata, quae sunt praeter naturam. Nam causae sunt morborum occasionēs, morbi symptomatum. Symptomata sunt actionum laesiones. haec autem non ut symptomata, sed ut causae vires demoliuntur. Et hoc fuit auctoris propositum.

ιε'. Αἰμορραγία ἐκ ῥινῶν ἢ τοῖσιν ὑποχλωρομέλασιν ἢ τοῖσιν ἐρυθροχόλοισιν ἢ τοῖσιν ὑποχλώροισιν. —

Ἰπποκράτης νῦν περὶ διαγνώσεως διαλέγεται. γίνεται οὖν διὰ ῥινῶν κένωσις, εἴτε προνοία φύσεως, εἴτε κακοηθεία νοσήματος. νῦν οὖν ζητοῦμεν· γίνεται οὖν αὕτη ἢ κατὰ ῥῆξιν ἢ κατὰ διάβρωσιν, ἢ κατὰ ἀναστόμωσιν. εἰ γοῦν γινῶναι θέλεις, ποίῳ τόπῳ ἐκάστη γίνεται, ζήτησον τὸ χρώμα τοῦ αἰμορραγοῦντος, ἥτις βαροῦσα ἔχει ποιῆσαι ἀναστόμωσιν, ὡς ἐπὶ τῶν μεираκίων. ἀλλ' οὐ μάτην συνετάξατο τὸ χολῶδες εἰπὼν, ἐρυθροχόλοισιν. οἶδε γὰρ ὡς ἐπὶ τῶν μεираκίων 1) λόγῳ πλήθους γίνονται αἱ αἰμορραγαίαι, ἀλλ' ἐπειδὴ αὕτη πλησιάζει τὴν ἀκμαστικὴν ἡλικίαν ἐν ἣ ἡ χολὴ πλεονάζει, καὶ ποτε χολωδέστερον ἐπὶ τῶν μεираκίων εὐρίσκεται τὸ αἷμα διὰ τὴν γειτνιαζουσαν ἡλικίαν, διὰ τοῦτο 2) ἐρυθρὸν συνετάξατο τὸ χολῶδες. εἰ δὲ γένηται τὸ πρόσωπον χλωρὸν ὃ συμβαίνει ἀπὸ χολῆς, προσδόκα λόγῳ διαβρώσεως τὴν αἰμορραγίαν. ἀλλ' οὐ μάτην τῷ χλωρῷ συνετάξατο τὸ μέλαν, ἐπειδὴ ἡ χολή, ἡ ὄντως χολή, χλωρὸν ποιεῖ τὸ πρόσωπον· καὶ μᾶλλον πελιδνὸν, γίνωσκε πλεονεξίαν οὔσαν μελαγχολικοῦ χυμοῦ, 3) ὅς τὸ σκληρὸν τῆς οὐσίας λόγῳ κρίσεως ποιήσει τὴν διάβρωσιν. τοῦτο δὲ μόνον ἔταξεν, ἐπειδὴ οὐκ ἔστι διαφορὰ 4) μελαγχολικοῦ.

1) λέγω L. 2) Fort. ἐρυθρῷ. 3) Fort. οὐ. 4) μελαγχολικὴ L.

ις. Βραχέα ὑφέντα παχύναι ξηρῶς, τοῖσι δὲ ἑτέροισι
1) ἴσον παχυσμοῖς· ξηρῶ δὲ δεῖ λευκῶ, οἷον κηκίς,
στυπτηρία. —

Ἐπειδὴ περὶ αἰμορροαγίας διελέγετο, ὅτι εἰ πλείων
ποτὲ γένηται, θεραπεύω, λέγει τὴν θεραπείαν. Σαβῖνος
δὲ μὴ δυνηθεὶς τὸν λόγον νοῆσαι, τὴν γραφὴν μετέθηκε.
βραχίονα γὰρ ἐποίησε καὶ φησιν, ὅτι περὶ ἀντισπάσεως
λέγει ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι ἐὰν γένηται αἰμορροαγία, τέμνειν
ἐν τῷ βραχίονι φλέβα τὴν κατ' εὐθὺν διὰ τὴν ἀντίσπασιν.
ἀλλ' εἰ μὲν οὕτως εἶχε, καλὴ ἢ ἐξηγήσεις. βραχέα δὲ ἔχει
καὶ τοῦτό φησιν, ὅτι ἐὰν γένηται αἰμορροαγία, εἰκὸς ἐν
τῷ μέσῳ ἴσταςθαι τὸ αἷμα· μὴ οὖν ὥς ἔτυχε χρῆσι τοῖς
βοηθήμασιν· εἰκὸς γὰρ, θρόμβου σφηνωθέντος, γενέσθαι
ἐποχὴν τοῦ αἵματος. καὶ χαλεπὸν ἐστὶ 2) τοῦ σφηνωθῆ-
ναι τὸν θρόμβον, ἀλλ' ἑάσας μικρὸν κενωθῆναι, τότε
ἐπίσχεσ· θεράπευσον δὲ πρὸς τὴν ποιοῦσαν αἰτίαν. εἰ
γὰρ εὖρης ὅτι λόγῳ διαβρώσεως ἢ αἰμορροαγία γέγονε,
τοῖς γλίσχροις κέχρησο, τοῖς δυναμένοις τὸ λεπτὸν παχῦ-
ναι. ξηρὸν δὲ λέγει, ἀντὶ τοῦ ξηρίου θές. εἰ δὲ λόγῳ
πλήθους ἐγένετο, τότε τοῖς ξηραντικοῖς κέχρησο. εἶτα ὥς
τινος ἐρωτῶντος, καὶ ποῖά εἰσι τὰ ξηρία, λέγει ὅτι κηκίς
καὶ στυπτηρία. τὰ δὲ πολλὰ οὐκ ἔχουσι στυπτηρίαν,
ἀλλὰ προσέθηκαν αὐτό τινες, ὅθεν καὶ τὸ λευκὸν ἔταξε.
λευκὴ γὰρ ἐστὶν αὕτη· ἢ μᾶλλον τὸ λευκὸν, κατὰ τῆς
αἰμορροαγίας, ἀντὶ τοῦ ἕως ἄρξῃται φλεγματικώτερον αἷμα
κενοῦσθαι· αἵματος γὰρ καὶ χολῆς καὶ μελαγχολικοῦ μνη-
μονεύσας, παρέλιπε τὸ φλέγμα.

ις. Ὅκóταν ἀφροδισιάζειν ἄρχονται ἢ τραγίζειν, αἰμορ-
ροαγέουσιν. —

Εἰ τὸ τραγίζειν σαφηνισθεῖη, πᾶς ὁ λόγος σαφὴς γε-
νήσεται. τράγον οὖν καλοῦσιν οἱ 3) φωνασικοὶ πάθος τι
παρὰ τὴν φωνήν, ὅτε βαρεῖα καὶ βραγχώδης γίνεται.
ἑκατέρου δὲ τὴν αἴτησιν ζητητέον. ἀλλ' οὐ δυνατόν εἰδέ-

1) ἴσον παχύναι, ξηρᾶναι, οἷον Codd. 2) Fort. τὸ. 3) φωνα-
σχινοὶ L.

ναι διατί βαρεῖα γίνεται, εἰ μὴ μάθωμεν διατί ὀξεῖα. ἐπὶ τῶν παιδίων οὖν καὶ τῶν γυναικῶν ὀξεῖα γίνεται, διὰ τὴν ψύξιν πιλοῦσαν τὰ ἀγγεῖα· οὐκοῦν βαρεῖα γίνεται, διὰ θερμασίαν εὐρύνουσαν· βραγχώδης τοίνυν, ἀπὸ ὑγρότητος κατακλυζούσης τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν· οὐκοῦν τὸ τραγίζειν ἀπὸ θερμότητος καὶ ὑγρότητος γίνεται, ὃ πάσχουσιν οἱ τράγοι. λέγει οὖν, ὅταν γένηται καιρὸς τοῦ ἀφροδισιάζειν, οὐ λέγω δὲ ὥραν τῆς μίξεως, ἀλλ' ὅτε ἡλικία καλεῖ, ὅτε καὶ τραγίζουσι, τότε καὶ αἰμορροαγοῦσιν· ἐπειδὴ ἐν παιδικῇ ἡλικίᾳ τὸ σπέρμα εἰς τὴν αὐξησιν ἐδ-
πανᾶτο, ἔφθασεν ἡ ἡβη, καὶ ἐπαύσατο τῆς αὐξήσεως, τότε πλεονάζει τὸ σπέρμα, ὃ καὶ ἄλλο, ἄλλο μόνον ἐπέρχεται, καὶ ἐρχόμενον κατὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας, ποιεῖ τὸ τραγίζειν, καὶ ὡς περιττὸν ἐκ τοῦ πολλοῦ βρα-
σμοῦ καὶ κινήσεως, εἰ εἰσέλθοι παρὰ τὰς ῥῖνας, ποιεῖ τὴν αἰμορροαγίαν. εἰ δέ ποτε τὸ σπέρμα ἐπισχεθῇ, πέμ-
πει δριμυτέρους ἀτμοὺς περὶ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ δά-
κνοντες ποιοῦσι τὴν φρίκην. λέγει δὲ καὶ, ἀφροδισιάζον-
τες πνεῦμα ἐκκρίνουσιν, πάλιν οὐ πάντες, ἀλλ' ὡς εἶπεν, οἱ ἔχοντες ὑποχονδριακὸν πάθος, ὡς Λαμναγόρα· ἐνίοις δὲ καὶ ὥδεεν, ὡς Ἀρκεσιλάφ.

ιγ'. Αἱ μεταβολαὶ φυλακτέαι. —

Σαφὴς οὗτος ὁ λόγος ἐκ τῶν εἰρημένων ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων. λέγει γὰρ ὅτι ταράσσονται αἱ μεταβολαὶ, εἰ ἀπὸ τοῦ κινεῖσθαι ἔλθοι τις εἰς τὸ ἡρεμεῖν. καὶ δεῖ μόνον προσθεῖναι 1) τὸ ἀθρόως. οὐδὲ γὰρ τὸ ἀπὸ κινή-
σεως κατὰ βραχὺ εἰς ἀργίαν μεταβάλλειν βλέπτει, ἀλλὰ τὸ ἀθρόως. ἢ μᾶλλον ὡς πρόγραμμα τοῦτο ἀναγνωστέον, ὅτι αἱ μεταβολαὶ φυλακτέαι, αἱ κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα, κατὰ τὰ ἥθη τῆς ψυχῆς, κατὰ τὴν δίαιταν γινόμεναι.

ιδ'. Ὀλίγον σιτίον, ἄκοπον, ἄδιψον. —

Τινὲς τοῦτον τὸν λόγον τοῦ ἀνωτέρω χωρίζουσιν, ὅτι περὶ ἄλλου νῦν λέγει ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι ἐάν τις ὀλιγο-
σιτῇ, μὴ διψήσει, ἵνα μὴ ἐκ τῶν δύο αἰτίων καταβληθῇ

1) τὰ ἄρσεν Codd.

τὸ σῶμα. ἀλλὰ μὴδὲ κοποῦσθαι· ὅκου γὰρ λιμὸς, οὐ
δεῖ κοποῦσθαι ἥτοι πονέειν. ὁ δὲ Γαληνὸς ἐν τῷ περὶ
διαίτης ὀξέων συνάπτει αὐτὸν τῷ ἄνω, ὅτι πᾶσα μὲν
ἀθρόα μεταβολὴ ταράττει τὸ σῶμα. εἰ δὲ ὅλως μεταβά-
λῃς καὶ ἐπὶ τὸ ἥττον ἀμάρτημα, μὴ ἐξ ὕπνου εἰς ἀγρυ-
πνίαν, ἀλλ' ἐξ ἀγρυπνίας εἰς ὕπνον. οὕτω καὶ ἐνταῦθα
τὴν ἥττονα δέχου μεταβολὴν, μὴ ἀπὸ τοῦ ὀλιγοσιτεῖν ἐπὶ
τὸ 1) πολυσιτεῖν, ἀλλ' ἐκ τοῦ πολυσιτεῖν εἰς τὸ ὀλιγοσι-
τεῖν, καὶ ἐκ τοῦ μὴ πίνειν εἰς τὸ 2) ἄδιψον, καὶ ἐκ
τοῦ κοποῦσθαι εἰς τὸ ἄκοπον. ταῦτα ἔλου μᾶλλον τοῖς
ἐναντίοις.

κ'. Πᾶς 3) λεπτυσμὸς χαλᾷ τὸ δέρμα, ἔπειτα περιτείνε-
ται, ἀνάθρεψις τὰναντία χρωτὸς ῥικνώσις ξυμπίπτου-
τος, ἔκτασις ἀνατρεφομένου, τὸ ῥικνώδες, τὸ λεῖον, ἑκα-
τέρου σημεῖον, τὸ ὑπόχολον, τὸ ὑπέρυθρον. οὕτω τὸ
κατεσπᾶσθαι μαζοὺς ἰσχυροὺς ἢ ἀνεσπᾶσθαι καὶ περι-
τετάσθαι, καίτοι οὐκ ἂν τις οἶοιτο διὰ τοῦτο, ἀλλὰ
σαρκωθέντος τοῦτο γίνεσθαι. ἢ ἄγαν πλήρωσις, κληῖς
περιφανῆς, φλέβες διαφανέες. —

Πάλιν ὁ λόγος περὶ 4) καθάρσεως σαρκῶν. ὅσα δὲ
νῦν λέγει, περὶ ὑγαινόντων λέγεται καὶ φησιν, ὅτι ἐν
πλήθει σαρκῶν, πάντως ὀφείλεις χρήσασθαι τῇ καθάρ-
σει, εἰ διὰ κακοχυμίαν ἰσχυρανθῇ τὸ σῶμα, ὃ πέπονθεν ὁ
Γαληνός. γύναιον γὰρ ἐκτετηκὸς οἱ μὲν ἄλλοι πάντες
ἀνέτρεφον, αὐτὸς δὲ εὗρίσκων ὅτι ἐπὶ ἐννέα μῆνας ἐπι-
σχεθέντα τὰ καταμήνια, καὶ τὰς φλέβας ἐκτὸς πλήθους
πεφυσημένας, ἔγνω ὅτι μᾶλλον ἐκ τοῦ πλήθους κατίσχον-
ται. ἔρχεται γὰρ τὸ αἷμα παρ' ἑαστον τῶν μορίων καὶ
ὥς ἀλλότριον αὐτὸ ἀποσεύονται. ἐνθεν τῶν ἄλλων παρὰ
προαίρεσιν ἐφλεβοτόμησε, καὶ ἔπαυσε τὴν κακοχυμίαν·
εὐθὺς ἀνετράφη τὸ σῶμα. οὐκ οὖν εἶδει εὐκαίρως καὶ κα-
θελεῖν καὶ ἀνατρέφειν· καὶ ὁρᾷς τὰ ἑκατέροις συμβαί-
νοντα. εἰ γὰρ ἔστι πλήθος σαρκῶν, ὅταν ἀρξώμεθα αὐτὸ
τῆκεν, μειοῦται ἢ σὰρξ, ἢ πρότερον διατείνουσα τὸ

1) πολυσιτελεῖν L. 2) ad potum C. 3) λεπτὸς χυμὸς. Codd.
4) Fort. καθαιρέσεως.

δέρμα· ἐντεῦθεν χαλαρώτερον γίνεται. εἰ δὲ ἐπὶ πλεῖτον αὐτῇ χρησόμεθα, κατακρατούσης ξηρότητος, περιτείνεται τὸ δέρμα, ἐν δὲ τῇ ἀναθρέψει τὰ αὐτὰ μὲν, ἀλλ' ἐναλλάξ γίνεται. ἀρχομένων γὰρ αὖξες ται τῶν σαρκῶν, ὑγραίνονμενον τὸ δέρμα χαλαρώτερον γίνεται. ὅταν δὲ πολλά γίνωνται σάρκες, τότε περιτείνεται. οὐκοῦν τῇ μὲν καθαιρέσει τοῦ χρωτὸς ἔπεται ῥίκνωσις, τουτέστι ῥυτίδωσις τοῦ δέρματος, τῇ δὲ ἀναθρέψει τοῦ χρωτὸς, οὐκ ἀνωμαλία. ποτὲ γὰρ ἡ φύσις 1) εὐτυχεῖ ἐν τῇ καθαιρέσει ἢ ἐν τῇ ἀναθρέψει· οἶμαι ὅτι ἐν τῇ ἀναθρέψει· τότε γὰρ λεῖον καὶ ὁμαλὸν ἐστὶ τὸ σῶμα, ἐν δὲ τῇ καθαιρέσει, φρικῶδες τουτέστι ἀνώμαλον. καὶ γὰρ ἐν τῇ φρίκῃ ἀνωμαλία τις γίνεται ἐν τῷ σώματι. καὶ οἱ παλαιοὶ τὴν ἀνωμαλίαν, φρίκην καλοῦσι. δυνατόν δὲ εὑρεῖν καὶ ἀπὸ τοῦ χρώματος· ἐπὶ γὰρ τῆς καθάρσεως δυστυχοῦσα ἡ φύσις, ὠχρότερον ποιεῖ τὸ χρῶμα· εἰ δὲ κατακρατήσῃ, καὶ πελιδνόν· ἐν δὲ τῇ ἀναθρέψει, ἐρυθρόν τὸ χρῶμα. ἀρχεται γὰρ κατακρατεῖν τὸ κατὰ φύσιν ἄνθος. λοιπὸν ὁ Ἱπποκράτης εὕρισκε τὰ τοιαῦτα σημεῖα διαφόρως λαμβανόμενα, καὶ ἐπαμφοτερίζει· 2) κλεῖς γὰρ καὶ φλέβες, περιφανέες. ἀλλ' ἡ μὲν κλεῖς, αὐτὸ τὸ ὀστέον, καὶ αἱ φλέβες φαίνονται λόγῳ ἰσχνότητος. τοῦτο ἔπεται τῇ καθαιρέσει. αἱ δὲ κλεῖς περιφανεῖς, ἀντὶ τοῦ ἐκεῖ αἱ σάρκες· καὶ αἱ φλέβες δὲ ἐκεῖ μεγάλαι, λόγῳ τοῦ αἱματικοῦ χυμοῦ. τοῦτο ἔπεται τῇ ἀναθρέψει. λοιπὸν ἀπορεῖ πρὸς ἑαυτὸν, ἄρα καὶ τὸ χαλάσαι καὶ 3) ἀναπλάσαι τοὺς μαζοὺς διὰ τοῦτο συμβαίνει. καὶ καθαιρομένον μὲν τοῦ παντὸς σώματος, συγκαθαίρονται, ὡς ἐπὶ τῶν γραῖδιων· αὖξανόμενων δὲ, συναυξάνονται, ὡς ἐπὶ τῶν παρθένων, ἢ διὰ τὸ ἔχειν γάλα, ἢ διὰ τὸ μὴ ἔχειν τοῦτο 4) πάσχειν. εἰ μὲν γὰρ διὰ τὸ γάλα, οὐκ ἐστὶ τοῦτο τῆς παρούσης θεωρίας· εἰ δὲ συμπάσχουσι τῷ παντὶ σώματι, ἅτε ἔπασχε τὸ πᾶν σῶμα, τοῦτο καὶ οἱ μαζοί.

κα'. 5) Ἡρόδικος τοὺς πυρεταίνοντας ἔκτεινε δρόμοισι,

1) infelicititer agit. C. ἀτυχεῖ. 2) καλεῖς L. 3) convelli C.
4) patiuntur C. 5) Ἡρωδικὸς Codd. semper.

πάλησι, 1) πυρίη, κακὸν, τὸ πυρετῶδες πολέμιον περιόδοισι, δρόμοισιν, ανατρίψει, πόνος πόνον αὐτοῖσιν ὅτε φλεβῶν ἔρευνθος, πελίδνωσις, γλωρότης, πλευρέων ὁδύναι λαπαραί· ὅτε ἐχρῆν ἔδιψον συνέχειν στόμα, εἰσάγειν ἄνεμον, ἐν τόπῳ ψυχρῷ εἰσάγειν. —

Διαβάλλει τινὰ ἰατρὸν, 2) ὃς λαμβάνων τινὰ πυρέτ-
τοντα. ὁ δὲ πυρετὸς κακότηδες νόσημα· τὰ γὰρ ἄλλα ἐν
ἐνὶ μορίῳ ἐπηρεάζει, ὁ δὲ πυρετὸς καὶ πνεύμασι καὶ
ὕγραῖς καὶ στερεαῖς· καὶ τούτου ἡ θεραπεία διὰ πολλῆς
ἡσυχίας, διὰ πολλῆς ἐμφύξεως. ὁ δὲ Ἡρόδικος κίνησιν
αὐτοῖς ἐπέταπτεν διὰ δρόμων, διὰ πάλης, καὶ ἐπὶ πυρὶ
πῦρ ἀνῆπτεν. ἐκέχρητο δὲ καὶ τῇ ἀνατρίψει· ἐντεῦθεν
πρὸς τὸν ἐμφωλεύοντα χυμὸν ἐγένετο ἐν τῷ προσώπῳ
τὸ χρῶμα, ποτὲ μὲν ὠχρὸν, ποτὲ δὲ ἐρυθρὸν, πρὸς δὲ
τὰ τέλη πάντως πελιδνόν. ταῦτα γὰρ ποιῶν οὐ μόνον
οὐκ ἔβλαπτεν, ἀλλὰ καὶ ἔκτεινεν, ἐπειδὴ καὶ ὁ πυρετὸς
πᾶν νέμεται τὸ σῶμα, μάλιστα δὲ τῶν θωρακικῶν. ἐκεῖ
γὰρ ἐστὶν αὐτοῦ ἡ αἰτία· ἐντεῦθεν ἐκ τοῦ πυρετοῦ κακῶς
εἶχον αἱ πλευραί. ἐπέταξε δὲ καὶ κίνησιν· ἔτι μᾶλλον
ἐκεῖ ἐπετάθη ἡ ὁδύνη. ὀρῶμεν γὰρ τοὺς τρέχοντας περὶ
τὴν πλευρὰν ὀδυνωμένους ἐκ τῆς δυσπνοίας. διὸ θάνατον
ἐποίει ὁ Ἡρόδικος. ἀλλ' ἴσως εἴποι τις, ὥς οὐχ ἡ κίνη-
σις ἔβλαψε τὰς πλευράς, ἀλλὰ τι ἐκεῖ προσυποκείμενον.
διὰ τοῦτο προσέθηκε τὸ λαπαρὸν ἔόν· πρότερον γὰρ οὖ-
σαι λαπαραί, νῦν κακοήθεις ἐγένοντο. κακῶς μὲν οὖν
ἐχρήσατο ὁ Ἡρόδικος, ἀλλὰ βουλήσει τῆς προνοίας οὐ
τέθνηκεν ὁ γυμναστής. ὀφείλομεν οὖν ἡμεῖς τὸν αὐτὸν
θεραπεύειν· πανταχόθεν ψύξομεν, καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξω-
θεν, καὶ μὴ ἐάσομεν αὐτὸν πολλὰ λαλεῖν, ἵνα μὴ ἐκ τού-
του θερμανθῇ· πολὺν δὲ 3) ἀέρα εἰσπνεέτω, καὶ ψυχρῷ
ποτε κεχρήσθω, μὴ οἴνῳ, μὴ μελικράτῳ, ἀλλὰ μόνῳ ὕδρο-
ροσάτῳ ἢ ὕδρομήλῳ· καὶ εἰ μὲν εἴη ὁ ἀὴρ ψυχρὸς, ἀπο-
δεξόμεθα· εἰ δὲ μὴ, ἀπὸ νοτίου οἴκου εἰς βόρειον μετέλ-
θωμεν. εἰ δὲ μηδὲ τοῦτο, ὕδωρ ποιήσομεν ψυχρὸν εἰσφέ-
ρεσθαι εἰς τὸν οἶκον, καὶ ῥαίνεσθαι τῷ ἐδάφει φύλλα

1) πυρὶ γὰρ τὸ πυρῶδες Codd. 2) qui febre laborantes ob in-
scitiam perimebat. C. om. ἔκτεινε. 3) aerem frigidum C.

ρόδων χαμαὶ, ἵνα πανταχόθεν ψύχωμεν. Ἡρόδικος δὲ τοὺς πυρεταίνοντας ἔκτεινεν, 1) οὗ ἡμεῖς τὸ ὄνομα οἶδαμεν, ὅτι Πρόδικος λέγεται. Ἡρόδικος δὲ τῆς 2) ἱατρικῆς, καὶ συνεπαινεῖ αὐτῷ ὁ Ἱπποκράτης, καὶ οὐ περὶ τούτου αὐτῷ μάχεται, ἀλλ' ὅτι κακῶς ποιῶν, ἐν πυρετῷ οὕτως τρόπως ἐκέχρητο. ὥς εἴ γε καλῶς αὐτῷ ἐχρήτο, κατ' ἄμφω ἂν ἐπηνεῖτο, ὅτι τε οἶεται αὐτῷ τῆς ἱατρικῆς εἶναι, ὅτι τε καλῶς αὐτῇ ἐκέχρητο.

κβ'. Τὰς ἀφορμὰς ὁκόθεν ἤρξαντο κάμνειν, σκεπτέον εἴτε κεφαλῆς ὁδύνῃ εἴτε ὠτὸς εἴτε πλευροῦ· σημεῖον οἱ ὁδόντες, ἐφ' οἷς οἱ βουβῶνες. —

Σὺν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ τοῦ λόγου καὶ ἡ Ἱπποκράτους τέχνη θανμάζεται, 3) πῶς οὐ θαρσέει μόνῃ τῇ πείρᾳ, ἀλλὰ καὶ τῷ λόγῳ. γεννᾷ γὰρ ὁ λόγος, κρατύνει δὲ ἡ πείρα τὰ περὶ τοῦ λόγου, πρὸς τῷ καὶ τὴν ὕλην χαρίζεσθαι. φησὶ γὰρ ὅτι μηδέποτε θεραπέυσης, μὴ προηγησαμένης διαγνώσεως· διαγινώσκων δὲ τὰ πάθη, ζήτησον εἴτε κατὰ πρωτοπάθειαν, εἴτε κατὰ συμπάθειαν γίνονται, καὶ ἀπλῶς πάσας τὰς ἀφορμὰς, οἷον ἐπὶ ὠτὸς, ἐπὶ πλευροῦ, ἐπὶ κεφαλῆς. μὴ γὰρ ὥς ἔτυχε τοῖς 4) δυναμεροῖς καταπίστευε. ὥσπερ γὰρ ἄλλοις πολλοῖς, οὕτω καὶ Ἀπολλωνίῳ τοῦπίκλῃν Μυῖ γέγραπται δυναμερά. καὶ ἓνα τροχίσκον ἐπιτίθεται ἐπὶ πάσης δυσεντερίας, ἀγνοῶν ὅτι ἀπὸ χολῆς γίνεται καὶ ἀπὸ φλέγματος ἀλμυροῦ σερπητότος. σὺ δὲ ταῦτα ζήτηι ἐπὶ τῶν νοσημάτων, οἷον ἐπὶ τῆς κεφαλαλγίας, πῶς πάσχει· οὐκ ἂν ποτε παύσοιτο, μὴ ἐκείνης θεραπευθείσης πρώτον. πάσχει γὰρ πως τὸ κράνιον ἀπὸ διαφόρων αἰτιῶν, ἀπὸ τε αἱμῶν, ἀπὸ χυμοῦ, ἀπὸ πνευμάτων, κατὰ δυσκρασίαν, 5) καθ' ὕλην, ὀργανικὴν ἀμετρίαν. καθ' ἕκαστον οὖν τούτων τῶν αἰτιῶν ὑπαλλάττεται καὶ ἡ θεραπεία, ἡ ψυχρὰ τῷ ἀνηθίνῳ, εἰ δὲ

1) neque eius nomen est, quem novimus Prodicum appellari C. 2) erat peritus C. 3) quod, quae sermone docet, non soli experientiae committere audeat, praeterquam quod et materiam nobis largitur. C. male. 4) Dynamera et medicamenta audiunt et codices medicamentarii, v. c. Nicolai Dynameron. 5) sine materia C.

πνεῦμα, τῷ χαμαιμηλίνῳ, εἰ δὲ δριμύτεροι ἄτμοι, πτισάνην 1) μίξομεν, εἰ δὲ παχεῖς χυμοὶ, νίτρον. οὐ μόνον δὲ ταῦτα ἐπὶ τῶν ἐν βάθει μορίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιπολῆς, καὶ ἐπὶ τῶν ὀδόντων. ποτὲ γὰρ θερμαίνομεν, ποτὲ δὲ ἐμψύχομεν αὐτοὺς διαφόροις κλύσμασι. ταῦτα καὶ ἐπὶ τῶν βουβώνων· γέγονε γὰρ ὁ βουβὼν, εἰ μὲν ἐκ προηγησαμένης αἰτίας, ἐπὶ ἄνθρακι· κακοήθης οὗτος· εἰ δὲ ἐπὶ προκαταρκτικῇ, ὥσπερ ἐπὶ ἔλκει, εὐήθης· οὕτω πάσας ταύτας τὰς ζητήσεις ἐκάλεσεν ἀφορμάς.

γ'. Τὰ γινόμενα ἔλκεα καὶ φύματα τὰ κρίνοντα πυρετοὺς, οἷσι ταῦτα μὴ παραγίγνονται, ἀκρισίη· οἷσι δ' ἐγκαταλέλειπται, βεβαιόταται καὶ τάχιστα αἱ ὑποστροφαί. —

Σαφῆς οὗτος ὁ λόγος. γίνεται γὰρ πολλάκις, ὥς εἶωθε, διὰ φρυμάτων καὶ ἔλκων ἀπαλλάττεσθαι. εἰ οὖν ἐπὶ τούτων γένηται ταῦτα, ἀγαθόν· ἔσται γὰρ ὅσον οὐπω ἢ ἀπαλλαγὴ τοῦ πυρετοῦ· εἰ δὲ μὴ γένωνται, κακόν· μένει γὰρ ἔσω ἢ ὕλη. εἰ δὲ γένωνται μὲν, μὴ πρὸς ἀναλογίαν δὲ, τότε ὀλίγη μὲν ῥαστώνη, πάντως δὲ ὑποστρέφει. καὶ κακοηθέστατος ὑποστρέψει, ἐπειδὴ ἐκ τοῦ προηγησαμένου νοσήματος καταβέβλητο ἡ δύναμις, ἐγίνετό τις ἐν τῷ μέσῳ ὀλίγη ῥαστώνη, προσεδόκα ἡ φύσις ἀνακτήσασθαι ἑαυτήν, ἐπιγενόμενον δὲ τὸ νόσημα ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀνακωχῆς, ἐπεβάρησε. καὶ πῶς οὐκ ἔστι κακοήθης; πρῶτον μὲν οὖν αὕτη ἡ ἐξήγησις, καὶ ἦν φάμεν ὅτι ἐπὶ τῷ πυρετῷ εἰωθότι διὰ φρυμάτων καὶ ἔλκων κρίνεσθαι, ταῦτα εἰ μὴ φανῇ, κακόν. ἔστι δὲ καὶ ἄλλη μερικὴ ἐξήγησις, ὅτι οὐκέτι τὰ δύο κατηγορεῖται. ἔστι γὰρ πολλάκις ἐν τῷ βάθει, ἐπεὶ ποτε καὶ ὁ ἐν τῷ βάθει ὄγκος φῦμα καλεῖται. τοῦτο τὸ φῦμα εἶωθε δι' ἔλκους κρίνεσθαι. εἰ οὖν γένηται ἔλκος, ἀγαθόν· εἰ δὲ μὴ γένηται, κακόν. εἰ δὲ γένηται, μὴ πρὸς ἀναλογίαν δὲ, ἐπικίνδυνον· ὑποστρέφει γάρ. ἀλλὰ τὰ εἰρημένα τῷ Γαληνῷ, εἰ μὲν εὖηθες εἴη τὸ νόσημα καὶ μηδεμίαν γένηται ἁμαρτία, οὐδόλως ὑποστρέφει· εἰ γὰρ εὐήθους ὄντος αὐτοῦ γένηται ἁμαρτία, ἴσσον

1) σμῆζομεν L. σμῆζομεν A. miscebimus C.

κακὸν 1) ἐπιστρέφειν· εἰ δὲ κακοήθους ὄντος μὴ γένηται, ἥσσον ἐπιστρέφειν· εἰ δὲ κακοήθες τὸ νόσημα, καὶ μεγάλη ἡ ἁμαρτία, [ἥσσον] ὑποστρέφειν πάντως, καὶ ὀλεθρίως ὑποστρέψει. ἀλλὰ φίλη ἀλήθεια, ἡ δευτέρα ἐξέτασις οὐκ ἔχει χώραν, ἐπειδὴ ἐμνήσθη πυρετοῦ· ἡμεῖς οὐκ εἰσῆκαμεν, ἀλλὰ μόνον, εἰ ἐπὶ φύματι γένηται ἔλκος.

κδ'. Τὰ στρογγυλλόμενα πτύελα παρακρουστικά. —

Πτυέλου νῦν μέμνηται τοῦ ἀπέπτου, τοῦ ἐν πλευρίτιδι μετὰ βίας καὶ βηχὸς καὶ δυσπνοίας ἀναγομένου. τοῦτο δὲ ποτε στρογγύλον ἀνάγεται, ὁπότε 2) εὐρεθῇ ὁ ποιῶν χυμὸς τὴν πλευρίτιν, καὶ μᾶλλον εἰ τύχοι ἀσθενοῦς δυνάμεως. οὗτος γὰρ ἐρχόμενος παρὰ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, ἐκεῖ μένει, διὰ τε τὴν δύναμιν μὴ 3) ἀποθανοῦσαν, καὶ διὰ τὴν αὐτοῦ γλισχρότητα ἀνισχύμενος. μένων οὖν ἐκεῖ σχηματίζεται τῇ τραχείᾳ ἀρτηρίᾳ, καὶ γίνεται περιφερής· οὕτως γὰρ καὶ αὕτη κυκλοῦται· γίνεται δὲ περιφρυττόμενος ἀπὸ θερμασίας. ἔδει τοιγαροῦν εἰπεῖν τὸν Ἱπποκράτην, ὅτι τὰ στρογγύλα πτύελα σημαίνει θερμασίαν, ὃ δὲ εἶπε περὶ παραφροσύνης, ἐπειδὴ οὐχ ὁράται τοῦτο, ἢ κατὰ τὸ σπάνιον. διὰ τοῦτο οὐδὲ αἰτίαν αὐτῷ ἀποδιδάμεν, εἰ μήπω εἵπομεν ὅτι θερμασία περιφρυττούσα τὸ πτύελον, πέμπει ἀτμοὺς περὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ εἶπου τύχοι ἐπιτήδειος ὁ ἐγκέφαλος, πάσχει παραφροσύνην.

κε'. Οἱ αἰμορροΐδας ἔχοντες οὔτε πλευρίτιδι ἀλίσκονται οὔτε περιπνευμονίῃ οὔτε φαγεδαίνῃ οὔτε δοθιῇσιν, ἴσως δὲ οὐδὲ λέπραις, ἴσως δὲ οὐδὲ ἀλφροῖσιν. —

Οὗτος ὁ λόγος δεικνύει, ὥς δεῖ δέχεσθαι τὰ ἐκ προνοίας φύσεως γινόμενα. διδάσκει δὲ ὥς ἐν μόριον καταδουλούμενον, τὰ λοιπὰ ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐλευθεροῦνται. πολλάκις γὰρ ὕλη παχεῖα πλεονάζει ἐν τῷ σώματι, καὶ ταύτην ἤρξατο κενοῦν ἡ φύσις διὰ τῶν κάτω, ἀναστομώσασα τὰ ἐπιπολῆς ἀγγεῖα τοῦ ἀπενδυσμένου, καὶ

1) Lege ὑποστρέφειν bis. 2) si viscosus fuerit C. γλίσχρος. 3) propellere nequeuntem C. Fort. ἀπωθοῦσαν.

ἐποίησε τὴν αἰμορροΐδα· 1) εἰ δὲ τὰ ἐν βάθει, τὴν αἵμα-
τηρὰν δυσεντερίαν. εἰ οὖν γένηται αἰμορροΐς, οὐ γίνονται
ἐκεῖνα τὰ πάθη τὰ ἀπὸ παχέος 2) γινόμενα, οὐ πλευρι-
τις, οὐ περιπνευμονία· ἐκεῖθεν γὰρ κενοῦται πᾶς χυμός·
ἀλλὰ μὴν οὐδὲ φαγέδαινα. καὶ τινες ἐνόμισαν φαγέδα-
ιναν λέγειν τὸν βούλιμον, τὴν κυνώδη ὄρεξιν, τὸ δὲ ἀλη-
θές, τὴν σῆψιν δηλοῖ. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ 3) δοθιῆνες γίνονται.
σεσημείωται ὅτι τὸ τοῦ δοθιῆνος ὄνομα κεῖται παρὰ τῷ
Ἱπποκράτει. 4) ἐξηγεῖται γὰρ παρὰ τοῖς κριτικοῖς. ἴσως
δὲ [τοῦ] οὐδὲ λέπραις, οὐδὲ ἀλφοῖς ἀλίσκονται.
ποῦ γὰρ ἔστι κακοχυμία; οὐ μάτην δὲ τῷ Ἱπποκράτει
κεῖται τὸ ἴσως. κακοχυμίας γὰρ οὕσης ἐν τῷ σώματι,
ἀρχεται αὐτὴ ἢ φύσις κενοῦν εἴτε δι' αἰμορροαγίας, εἴτε
ἐν τῷ μέσῳ ἀνακωχὴν δεξαμένη, οὐκέτι κenoῖ διὰ τῶν
ἐκεῖ, ἀλλὰ παρὰ πᾶν τὸ σῶμα ἐκδιώκει τὴν ὕλην καὶ
ποιεῖ ἀλφὸν καὶ λέπραν. διὸ Ἱπποκράτης εἶπεν, εἰ γένη-
ται καλῶς ἢ αἰμορροΐς, ἴσως οὐδὲ λέπρα γένηται. οὐκοῦν
ἢ φύσις οὕτως μὴ ποιήσασα, σοὶ ὀφείλει ποιῆσαι αἰμορ-
ροΐδας. ἐγένετο μὲν γὰρ αὐτῇ, ἀλλὰ πλεῖον τοῦ δέοντος
χρησαμένη, καταψύχει τὸ σῶμα, καὶ φοβούμεθα γέννησιν
ὑδέρου. τότε δὴ κατὰ λόγον θεραπεῦσαι καὶ κλεῖσαι μὲν
τὰ ἀγγεῖα, μὴ πάντα δὲ, ἀλλὰ τινὰ, ἵνα διὰ μὲν τοῦ μη-
κέτι φέρεσθαι πολὺ ἀναστείλωμεν τὸν ὕδερρον, διὰ δὲ
τοῦ ὅλου φέρεσθαι καθαρῶς τὸ σῶμα. ἔστι δὲ καὶ ἄλλη
ζητουμένη θεραπεία, ὅτι εἰ ἐπέσches τὴν αἰμορροΐδα,
σπούδασον ὃ πρότερον ἐκενοῦτο δι' αὐτῆς, δι' ἄλλων
ὑπονόμων κενῶσαι, διὰ φλεβοτομίας, διὰ γυμνασίων,
5) μὴ τῷ πλήθει ποιήσει θανάσιμον νόσημα. ὅσα δὲ εἴ-
ρηται ἐπὶ αἰμορροΐδων, ταῦτα καὶ ἐπὶ πάσης κενώσεως,
ὥς ἐπὶ συρίγγων. εἴρηται γὰρ ἐν προγνωστικῷ, ὅτι περι-
πνευμονία καὶ 6) αὐτὴ εἰς τὸν τράχηλον ποιήσει ἀπό-
σκηψιν. καὶ τότε ἐστὶν ἀγαθὴ, ὅτε μείνη ἄχρι τοῦ συριγ-
γῶθῆναι, ἵνα ἐκεῖ κενωθῇ πᾶς ὁ χυμός. οὐ μάτην δὲ ἐν-
ταῦθα σύριγγος ἐμνημόνευσεν, ἀλλ' ὅτι καὶ αἰμορροαγίας

1) ἢ Codd. 2) sc. χυμοῦ. ab humore crasso C. 3) δοθιῶνες
Codd. 4) exploditur C. 5) C. addit: per urinae citationem.
6) αὐτὴ Codd.

ἐμνήσθη. ἐφ' ὧν δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γίνονται αἱ σύ-
ριγγες, ἐνταῦθα καὶ αἰμορροΐδες.

κς'. 1) Σκῆψις ἐφ' οἷσι γιγνόμενα ῥίεται, τούτων προγι-
γνομένων κωλύει. ἀλλ' οὐδὲ τόπου οἱ τόποι οὗτοι δε-
ξάμενοι ἢ 2) πόνῳ ἢ βάρει ἢ ἄλλῳ τινὶ ῥύονται, ἀλλ'
οἷσιν αἱ κοινωνίαι. —

Τὰ πολλὰ τῶν βιβλίων σκῆψις ἔχουσι τουτέστιν
ἀπόσκηψις, ὃ δὲ Γαληνὸς σκέψις εὔρε, καὶ ὡς πρόγραμμα
αὐτὸ τίθησιν, ὅτι αὐτοῖσιν ἐστὶ σκέψις· καὶ φησιν, ὃ
πρῶτος καλλιγράφος ἠπατήθη, οἱ γὰρ Ἰταλοὶ τὸ 3) ε̄ ὁ
γράφουσι καὶ τὸ ε̄ καὶ τὸ η̄, δῆλον. ἀλλ' εἰ μὲν οὕτως
ἀπλῶς γράφοι, τὸ ε̄ δηλοῖ. εἰ δὲ καὶ γραμμὴν ἐπικειμέ-
νην, τὸ η̄. ὁμοίως καὶ τὸ ο̄, ἀπλῶς μὲν, οὕτω κείμενον,
ὁ δηλοῖ, ἔχον δὲ ἄνω γραμμὴν, τὸ ω̄. εὐρὼν οὖν ὁ πρωτο-
καλλιγράφος τὸ ε̄ καὶ νομίσας ἔχειν αὐτὸ τὴν γραμμὴν, ἣ
ἐπέγραψε, καὶ ἐπέγραψε σκῆψις, ἀντὶ τοῦ η̄, ἣ ἀπόστα-
σις. λέγει δὲ ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι αὐτοῖσιν ἐστὶν ἡ σκέ-
ψις. ἄρα οὖν ὥσπερ κρίσις γινομένη ἐν νοσήματι ἀπαλ-
λάττει αὐτὸ, οὕτω καὶ εἰ μελετώμενον νόσημα προηγῆσε-
ται κρίσις, δύναται αὐτὸ ἀναστεῖλαι; καὶ φησιν ὅτι ναί.
οὐκ οὖν καὶ σὺ μέλλον γενέσθαι νόσημα ἀνάστελαι διὰ
κρίσεως ἢ δι' ἀποστάσεως. ἡ δὲ ἀπόστασις μὴ ἀπὸ ἀκύ-
ρων εἰς κύρια, ἀλλ' ἀπὸ κυρίων εἰς ἄκυρα. λοιπὸν λέγει
ὁ Ἱπποκράτης, δι' ἣν αἰτίαν ἀπὸ μορίου εἰς μόριον γί-
νεται ἀπόστασις, καὶ λέγει ὅτι διὰ ἐρῶμένην ἀποκριτι-
κὴν τοῦ πάσχοντος, ἢ διὰ βαρύτητα τοῦ χυμοῦ κάτω ῥέ-
ποντος, ἢ διὰ ἀσθένειαν, ἢ διὰ θερμασίαν, ἢ διὰ ὀδύνην,
ἢ διὰ συγγένειαν μορίων. πλευριτικῆς γὰρ ὑποκειμένης
διαθέσεως καὶ χαλεπῶν συμπτωμάτων, 4) ἐξαίφνης ἐρά-
ϊσε· πολλὴ γὰρ συγγένεια τῶν θωρακικῶν καὶ τῶν σπερ-
ματικῶν διὰ τῆς κοίλης φλεβός. αὕτη γὰρ διεξιούσα διὰ
τοῦ ἥπατος καὶ τεμνομένη εἰς δύο, ἐν μέρος πέμπει
κάτω, ἕτερον δὲ ἄνω παρὰ τὸν θυμὸν καὶ τὸν μαζόν, ὃ
δίχα τεμνόμενον, ἐν μὲν πέμπει ἄνω, ἕτερον δὲ κάτω.

1) ἀπόσκηψις Hipp. φέται Codd. 2) τόποι. — ἄλλο τι θηριῶνται
Codd. 3) Fort. ο̄ ω̄. 4) C. addit: repente facto in testes decubitu.

1) * εὐρίσκονται δὲ τὴν ἀπὸ τῆς κνήμης οὔσαν φλέβα, καὶ συνάπτεται αὐτῇ, καὶ ποιεῖ τὰς καλουμένας ἀμφισβαίνας, ἐξ ὧν πέμπεται εἰς ὄρχεις, ἐπὶ τῶν γυναικῶν μὲν παρὰ τὴν μήτραν, ἐπὶ ἀρρένων δὲ παρὰ τοὺς ὄρχεις. ἔνταῦθα οὖν ἡ κοινωνία διὰ φλεβῶν, ἄλλη δὲ διὰ νεύρων, ὡς ἡ κεφαλὴ τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τῇ κεφαλῇ.

κζ'. Διὰ τὴν ῥοπὴν οὐκ ἔτι αἷμα ἔρχεται, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν χυμῶν συγγένειαν τοιαῦτ' ἀποπτύουσιν. ἔστιν 2) οἷσιν αἷμα ἀφίεσθαι ἐν καιρῷ ἐπὶ τούτοις· ἐπ' ἄλλοις δὲ ὥσπερ ἐπὶ τούτοις, τοῦτο οὐκ εἰκός. —

Ὡς ἐπὶ πλευριτικοῦ νοσήματος ὁ λόγος, οὗ ἐν τῷ μεταξὺ ἐγένετο αἰμορροΐς καὶ πάλιν ἐπεσχέθη. φησὶν οὖν ὁ Ἱπποκράτης ὅτι οὐ πάντως εἰ ἐπεσχέθη ἡ αἰμορροΐς, ὀφείλεις εἰπεῖν, ὅτι ἐπειδὴ ἐπεσχέθη τὸ αἷμα, ἐρυθρότερον ἔχοι τὸ πτύελον γενέσθαι. τὸ γὰρ ἀναγόμενον πρὸς τὴν συγγένειαν τοῦ χυμοῦ. εἰ γὰρ ἀκμαστικὴ ἡλικία, θερρός, θερμότερα καὶ ξηροτέρα ἢ δίαίτα, μᾶλλον ἀπὸ χολῆς ἢ πλευρίτις καὶ τὸ πτύελόν ἐστι ξανθόν· ἐνθεν οὐκ ἐπὶ πάντων δεῖ κενοῦσθαι ξανθὸν ἢ ἐρυθρόν, ἀλλ' εἰκότως τῇ ποιούσῃ αἰτίᾳ, ξανθὸν μὲν ἀπὸ χολῆς, ἐρυθρόν δὲ ἐξ αἵματος, μέλαν δὲ ἀπὸ μελαγχολικοῦ χυμοῦ, λευκὸν δὲ ἀπὸ φλέγματος. ἡ γὰρ διάφορος μίξις τοῦ χυμοῦ τὰ διάφορα ποιεῖ χρώματα, τὸ ὠχρόν, λευκόν, τὸ μέλαν, ξανθὸν καὶ τὰ τοιαῦτα.

κή'. Κώλυσις ἐπὶ τοῖσιν αἵματώδεα πτύουσιν, ὥρη, πλευρίτις, χολή. —

Θαυμαστὸν συμπέρασμα τοῦ παρόντος τμήματος, εἰ καὶ ἐστὶν ἀσαφές. τοῦτο δὲ λέγει ὅτι πλευριτικὴ γίνεται διάθεσις ἐξ αἵματος. οὐκοῦν τὸ ἀναγόμενον ἐρυθρόν, τί κωλύει αὐτὸ 3) ἀνάγεσθαι. ἑτέρα πλευρίτις ἀπὸ χολῆς γινομένη· τότε γὰρ ξανθὸν ἀνάγεται, ὥστε τῇ χολῇ 4) τῇ πλευρίτιδι συντακτέον. ὥς τις δὲ ἐρωτῶντος, καὶ πόθεν οἶδα εἰ ἐπὶ χολῇ ἢ πλευρίτις, ἐμνήσθη ὥραν, ἐν-

1) Obelum etiam Crassus adposuit. 2) οἷον Codd. 3) ἀνάγεται L. 4) Fort. τὴν πλευρίτιν.

νοιάν σοι παρέχων πάντων τῶν συστοίχων. ἔστι δὲ καὶ ἄλλη ἐξηγήσις. φησὶν ὁ Γαληνὸς, ὅτι ἐπὶ πολὺ τὸν λόγον τοῦτον ἡγνόουν, θεραπεύων δὲ τοὺς πλευριτικούς εὗρόν τινα διάθесιν πλευριτικὴν, καὶ κατὰ τὴν Ἰπποκράτους διάθесιν πρότερον τοῖς τοπικοῖς ἐχρησάμεν βοηθήμασι θερμοῖς οὖσι καὶ ὠφέλουν. καὶ τὰ μὲν βοηθήματα θερμὰ εἰσιν· χολὴν ἐκάλεσεν Ἰπποκράτης. ταῦτα κατὰ καιρὸν προσέφερον· ἔνθεν προσέθηκεν ὥρη. καὶ ἀπλῶς τοῦτο λέγει, ὅτι πλευρίτις ἐξ αἵματος ἢ χολῆς, τουτέστι θερμότερα βοηθήματα κατὰ τὸν καιρὸν καὶ εὐκαίρως προσαγόμενα δύναται κωλύσαι.

ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ.

α'. **Τ**ὰ παρ' ὧσιν 1) ἀμφὶ κρίσιν γινόμενα οἷσιν ἦν μὴ ἐκπυήσῃ, τούτου λαπασσομένου ὑποστροφῇ γίνεται καὶ κατὰ λόγον τῶν ὑποστροφέων τῆς ὑποστροφῆς γενομένης, αὐτὸς αἴρεται καὶ παραμένει. —

Συνεπεράνθη καὶ τὸ τρίτον ὑπόμνημα τῆς παρούσης πραγματείας. νῦν οὖν ἐπὶ τὸ τέταρτον. παντοδαπα διδάσκει θεωρήματα· εὐθὺς γὰρ περὶ ἀποστάσεως διαλέγεται, καὶ φησιν ὅτι γίνονται πυρετοὶ ἀπὸ παχείας ὕλης, καὶ δι' ἀποστάσεως μέλλουσι κριθῆναι. εἰ οὖν ποτε παρὰ τὰ ὧτα γένηται ἀπόστασις, ἀγαθόν· ἀλλ' οὐ πᾶσα ἀπόστασις ἀγαθή· ἀλλ' εἰ μὲν γένηται μεγάλη, καὶ πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ πυρετοῦ, καὶ χρονίαν αὐτὴν θέλομεν εἶναι ὥς καὶ μόνιμον, ἵνα ἐκεῖ μεταπαιδευθῇ φέρεσθαι τῷ χρόνῳ ἢ ὕλῃ. εἰ γὰρ εὐθὺς γένηται λαπαρὸν, δῆλον ὅτι ἐπενόστησεν ἡ ὕλη εἰς

1) ἀμφιζόισιμα Codd.

τὸ βάθος, καὶ δέος μὴ παλινδρομήσῃ τὸ νόσημα. λέγει οὖν ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι εἰ καὶ ἐν πυρετῷ γένηται ἡ ἀπόστασις, παλινδρομήσει αὕτη ἡ ἀπόστασις, δεύτερον ἀνάπτουσα πυρετόν. καὶ πάλιν οὕτως ἡ ἀπόστασις 1) σχίσαι ἐνθα ὁ πρῶτος, καὶ κατὰ λόγον τῆς ὑποστροφῆς τοῦ πυρετοῦ ἔσται καὶ ἡ ὑποστροφή τῆς ἀποστάσεως. εἰ δὲ τρίτον ὑποστρέψει ὁ πυρετός, οὐ πάντως ἡ τρίτη ἀπόστασις ἔσται, ἐνθεν αἱ πρῶται δύο. καὶ διατί πάλιν ἐγένοντο αἱ παλινδρομαὶ τῆς ὕλης, ἐπειδὴ πάντως ἀνεπιτήδειον ἦν τὸ μόριον εἰς τὸ δέξασθαι. οὐκοῦν ὑποδέχεται τὸ οὖς, ἀλλὰ παιδεύεται ἡ ὕλη παρὰ τὰ ἄρθρα φέρεσθαι. ἢ οὖν τοῦτο λέγει ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι πυρετός 2) ὁ πρότερον ἀφιστάμενος παρὰ τὸ οὖς, νῦν παρὰ τὰ ἄρθρα ἀφίσταται· ἢ ὅτι ὁ μὲν πυρετός ἐποίησεν ἀποστασιν παρὰ τὸ οὖς, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἀπόστασις παρὰ τὰ ἄρθρα ἀφίσταται. καὶ φησι τὸ ἄλλο λοιπὸν τὸ παράδοξον, ὅτι ἐν ἧ ἡμέρᾳ παλινδρομήσει ὁ πυρετός, ἐν ὁμοίᾳ γίνεται ἡ ἀπόστασις· εἰ γὰρ ἐν κρισίμῳ ἡμέρᾳ ὁ πυρετός, ἐν κρισίμῳ καὶ ἡ ἀπόστασις· εἰ ἐν παρεμπιπτούσῃ, ἐν παρεμπιπτούσῃ. προσθετέον ἢ οἰδήματα ἢ κυρτώματα ἢ ἀποστήματα. ταῦτα δύνανται κρίνειν πυρετόν, ἐὰν μεγάλα καὶ χρόνια. τὸ δὲ χρόνιον ἐδήλωσε διὰ τοῦ ἐκπυῆσαι, ἵνα μείναντα μετακοσμηθῇ καὶ εἰς πῦον μεταβληθῇ.

β'. Οὔρον παχὺν, λευκὸν οἶον τὸ τοῦ Ἀμφιγένεος ἐπὶ τοῖσι κοπιώδεσι πυρετοῖσι τεταρταίοις 3) ἔστιν ὅτε ἄρχεται καὶ ῥύεται τῆς ἀποστάσεως. ἢν δὲ καὶ πρὸς τούτῳ αἰμορροαγὴ ἀπὸ ρινῶν ἱκανῶς καὶ πάνν. —

Ἐπειδὴ περὶ ἀποστάσεως εἶπε, πάλιν περὶ αὐτῆς ὁ λόγος. γίνεται οὖν πυρετός μετὰ κόπου, κόπου δὲ οὐ τοῦ τυχόντος· ὁ γὰρ κόπος ἢ προκαταρκτικός, περὶ οὗ οὐκ ἔστι λόγος, ἢ προηγούμενος· καὶ οὗτος ἢ ἐλκώδης ἢ τονώδης ἢ ὀστοκοπώδης. ἀλλ' ὁ μὲν ἐλκώδης ἀπὸ λεπτῆς ὕλης γίνεται, οἱ δὲ ἄλλοι ἀπὸ παχείας, περὶ ὧν νῦν διαλέγεται, καὶ λέγει ὅτι πυρετός γίνεται ἀπὸ παχείας ὕλης, καὶ ταύτην εἰκὸς ῥεύσασαν ἐπὶ τὰ ἄρθρα ποιῆσαι

1) redibit C. 2) ὁπότερον L. 3) τότε.

ἀπόστασιν, εἰ μὴ τι 1) συναρνεῖ. περὶ γὰρ τετάρτην ἢ ἑβδόμην ἡμέραν, ἀπλῶς ἐν κρισίμῳ ἡμέρᾳ, οὖρον παχὺ καὶ πολὺ καὶ λευκὸν ἐκενώθη, καὶ ἔγνωμεν ὅτι μετὰστασις ἐγένετο τῆς ὕλης. εἰ δὲ αἰμορροαγία γένηται, ἀποφαίνουσι ὅτι οὐκ ἔστιν εἰς ἄρθρα ἢ ἀπόστασις, ἀλλ' ἢ γενήσεται αἰμορροαγία μεγάλη κατὰ λόγον τοῦ νοσήματος, ἵνα πᾶν τὸ λυποῦν κενώσῃ, προσέθηκεν ἱκανῶς. ὁ δὲ Γαληνὸς καὶ πρὸς τὴν γνώμην τοῦ ἱατροῦ αὐτὸ λαμβάνει, ὅτι εἰ γένηται αἰμορροαγία ἢ οὖρων πλῆθος, ἱκανῶς καὶ βεβαίως ἀποφαίνουσι, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀπόστασις. οὖρον παχὺ, λευκὸν οἶον τὸ 2) Ἀντιγένεος. δύο γράφει ἐνταῦθα, ἢ τὸ τοῦ Ἀντιγένους, ἄκτικρυς αὐτοῦ οὕτω παθόντος, ἢ συγγενεῖ τοῦ Ἀντιγένους.

γ'. Ὡς τὸ ἔντερον ἐπὶ δεξιὰ ἀρθριτικὸν ἐγένετο, ἦν 3) ἡσυχώτερος· ἐπεὶ δὲ ἠητρεύθη, ἐπιπονώτερος. —

Τινὲς τὸν λόγον τοῦτον τῷ ἀνωτέρῳ συνάπτουσι, καταγελάστως αὐτὸν ἐξηγούμενοι· ἐγένετο πυρετὸς, καὶ ἐπὶ τούτου 4) τὰ ὦτα, ἢ ἀπόστασις. ὃν δὲ ἐγὼ εἶδον ἔχοντα χαλαρὸν τὸ ἔντερον ἥτοι ἐντερόκηλον ὄντα, ἢ βουβωνόκηλον, ἐπ' ἐκείνου εἶδον παρὰ τὸ δεξιὸν οὖς τὴν ἀπόστασιν. ὁ δὲ Γαληνὸς λέγει, καὶ τίς ἢ αἰτία, τοῦτον ἔχοντα χαλαρὸν τὸ ἔντερον, ἀπόστασιν ἔχειν παρὰ τὸ δεξιὸν οὖς. ἀλλὰ τοῦτο λέγει· κωλική τι ἐγένετο διάθesis· ἐπειδὴ γὰρ τῶν πρώτων ἐντέρων μεῖζον τὸ κῶλον κατὰ 5) ἐξαιρετον ἔντερον καλεῖται. τοῦτο δὲ τὸ κῶλον τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ ἔχει ἀποσχίσαν, μᾶλλον δὲ ἐπὶ τὰ δεξιὰ· τὸ γὰρ τυφλὸν ἔντερον παρὰ τὰ ἀριστερά. γίνεται δὲ αὕτη ἢ κωλική διάθesis ἀπὸ χολῆς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ ἀπὸ φλέγματος. λέγει οὖν ὁ Ἱπποκράτης 6) ὅτι γενομένην εἶδον κωλικὴν διάθesis ἀπὸ φλέγματος, καὶ αὕτη ἀπὸ παχέος χυμοῦ γενομένη, παρὰ τὰ ἄρθρα ἐπέσκηπτεν. ἔνθεν ὅτε ἐράϊσεν ἢ κωλική, ἀρθρίτις παρωξύνετο·

1) συναρνεῖ L. nisi aliud significetur. C. 2) Apud Hippocratem Ἀμφιγένεος. 3) ἢ ἰσχιώτερος Codd. 4) Fort. om. παρὰ. 5) ἐξέμερον Codd. per excellentiam C. 6) Apud Crassum pauca desunt.

ὅτε δὲ παρωξύνετο ἡ κωλική, ἡ ἀρθροῖτις ἐράϊσεν ἀπὸ τῆς μεταστάσεως τοῦ χυμοῦ.

δ'. Ἀγάσιος κόρη μὲν 1) ἐοῦσα. —

Περὶ ἄλλου πάθους ὁ λόγος. σαφηνιστέον δὲ πρῶτον τὰ ὀνόματα. πυκνοπνεύματον οὖν καλεῖ τὸν ἔχοντα πυκνοτέραν τὴν ἀναπνοήν· ἄσθμα δὲ καλοῦσι τὴν μικρὰν καὶ πυκνὴν ἀναπνοήν. ἔστι δὲ οὗτος ὁ λόγος ἀνατομικός. οὕτως δὲ ἔχομεν διαιρηθῆναι. εἰς τρία διηρημένης τῆς ῥάχεως, εἰς τράχηλον, μετάφρενον καὶ ὁσφύα, οἱ πρωτοδεύτεροι τοῦ μεταφρένου σπόνδυλοι, ὁ ὀγδοὸς καὶ ὁ ἕνατος, πέμπουσι νεῦρα παρὰ τοῖς μεσοπλευρίοις μυσὶ καὶ ταῖς χερσί. τούτων οὕτω προειρημένων, εἴτε Ἀγάσιος εἴτε θυγατὴρ, εἴτε γυνὴ οὐκ εἶπεν αὐτὴν, πυκνοπνεύματος ἐγένετο, ἐμφραχθέντος τοῦ θώρακος. ἐνεφράγη δὲ οὗτος ἀπὸ φλέγματος ἀπέπτου. καὶ παρθένος μὲν οὔσα, οὐ συνήσθετο τοῦ πάθους, γήμασα δὲ ἔπαθ' ἐτι τυχερόν. ὥς γὰρ γυνὴ καὶ τοῦ οἴκου φροντίζουσα, ἐκούφισε τῇ χειρί· ἐντεῦθεν ἤλγησεν ἡ χεὶρ καὶ μετέδωκε τοῖς μεσοπλευρίοις μυσὶ, κάκεῖνοι περισταλέντες ἐρῶντες τὸ φῦμα. τοῦτο δὲ ἦν ἀπὸ ποικίλων χυμῶν· ἐνθεν καὶ ἐρυθρόν καὶ λευκὸν 2) ἀνέπτυνεν, ὕστερον δὲ καὶ χολῶδες, ἀρξάμενων λεπτύνεσθαι τῶν χυμῶν. ῥαγέντος οὖν τοῦ φύματος, ἦλθον οἱ χυμοὶ εἰς τὰ βράγχια τοῦ πνεύμονος καὶ εἰς τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, καὶ πυκνὴν καὶ μικρὰν ἐποίησαν τὴν ἀναπνοήν. γέγονεν οὖν τὸ κακὸν, φιλάνθρωπον δὲ ἔστι τὸ θεραπεῦσαι αὐτήν. ἡρξάμην οὖν αὐτὴν πάντων κακοχύμων καὶ παχυχύμων. ἀλλὰ τῶν μὲν κακοχύμων παράδειγμα, σκόροδα, τῶν δὲ παχυχύμων, 3) κρέα. ἡρξάμην οὖν καὶ πάντων τῶν ποιούντων κραυγὰς, θυμούς· ταῦτα γὰρ δύνανται καὶ μὴ οὔσαν ῥῆξιν ποιῆσαι, καὶ οὔσαν ἐπιτεῖναι. γυνὴ δὲ γινομένη ἐκ τόκου, ἐκ τούτου τοῦ τόκου καὶ τῆς κινήσεως, ἀπὸ τῶν σπερματικῶν 4) μεταλαβεῖν τὰ θωρακικά, καὶ ἐπιτηδεύς εἶχε τὸ φῦμα,

1) Omittunt Palladii codices reliqua Hippocratis verba. 2) ἀνέπτυνεν L. 3) carnes enumeratae C. 4) Fort. μετέλαβον, suscepunt C.

πρὸς ῥῆξιν, καὶ ἤλγει ἰσχίον τὸ δεξιόν. διὰ τοῦτο οὐκ ἴσμεν, εἰ μήπω εἴπομεν, ὅτι ἔκ τινος ἔχει προηγησαμένου πάθους ἀσθενέστερον ἐγένετο. λέγομεν οὖν, ὅτι κνοφορία προηγήσατο, ἴσως ἐθλίβη ἢ ὀσφύς, ἣτις παράκειται τῷ ἰσχύῳ· ἐθλίβη οὖν καὶ αὐτὸ, καὶ ἐπεγένετο ἡ ῥῆξις τοῦ ἀποστήματος· ἐτάραξε τὰ θωρακικά, ἃ ἔχουσι πολλὴν συγγένειαν πρὸς τὰ σπερματικά. ἐταράχθησαν οὖν καὶ ταῦτα· τούτοις δὲ συμπαρακείμενον τὸ ἰσχίον ὠδυνήθη· ἐνθεν καὶ συνέπασχεν αὐτῷ, καὶ ῥαϊζοντι συνεραΐζεν.

ε'. Ὡς ἐν τῇ κεφαλῇ ἔπαρμα ἐπενέμετο, πρώτη ἡ στυπτηρίη ἢ κεκαυμένη συνήρμωσεν εἰς ἄλλην ἀπόστασιν, ἴσως ὅτι ὁστέον ἤμελλεν ἀποστήσεσθαι, ἀπέστη 1) ἐξηκοσταῖον· ὑπὲρ τοῦ ὠτὸς ἄνω πρὸς κορυφὴν τὸ τρωμα ἦν. —

Θαυμαστὸς ὁ λόγος, ἀλλ' οὐκ ἔχει προστεθειμένον τὸ τέλος. ἔλκος γὰρ γίνεται· κατὰ δὲ τὸν Ἱπποκράτους νόμον, ἔλκεα ξύμπαντα οὐ χορὴ 2) ἐπιτέγγειν πλὴν οἴνου. εἰ δέ ποτε γίνηται ἔλκος μετὰ ἄλλου πάθους, ἢ φλεγμονῆς ἢ ἐρυσσιπέλατος, καὶ ὑγραιομένου 3) διὰ τοῦ ἔλκους, ἀλλὰ διὰ τὸ συμπεπλεγμένον αὐτῇ. τοῦτο δὲ τὸ ἔλκος, εἰ μὲν ἐν σαρκὶ ἢ ἐν ὑγροτέρῳ μορίῳ γένηται, 4) οὐ κεχρημέθα, φοβούμενοι, μὴ μεταβάλλωμεν τὴν φύσιν τοῦ μορίου· εἰ δὲ ἐν νεύρῳ ἢ ἐν ξηροτέρῳ μορίῳ γένηται, τότε θαρρόυντες καταξηράνωμεν αὐτό. ἐν κεφαλῇ ἐγένετο ἔλκος περὶ τὸ βρέγμα· ἐχρησάμεθα τοῖς πάνυ ξηραίνουσι· στυπτηρίαν γὰρ καὶ ταύτην κεκαυμένην χρησαμένων ἡμῶν, ἤρξαντό τινες ἀποστάσεις καὶ ἔλκη γίνεσθαι παρὰ τὴν κεφαλὴν. ἦν γὰρ καὶ νομῶδες τὸ ἔλκος, καὶ ἔγνωμεν ὅτι ὁστέον ἔχει ἀποστῆναι, ὃ σειόμενον ποιεῖ τὰς ἀποστάσεις, ὃ ἡλπίσαμεν. καὶ ἐξερῶρίφη γὰρ ὁστοῦν, εἴτε ἐπὶ ἀγαθῷ, εἴτε ἐπὶ κακῷ, τοῦτο οὐ προσέθηκεν Ἱπποκράτης, εἴτε ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔλκους, εἴτε ἐξ οὗ ἤρξατο σείεσθαι τὸ

1) ἐξηκοστὸν Codd. 2) ἐπιτέλλειν Codd. 3) οὐ om. si madefiat, id non ratione ulceris, sed ratione mali, ulceri conjuncti, factum erit. C. 4) om. ξηραντικοῖς. nequaquam siccabimus.

ὅστων, οὐκ εἶπεν· ἐξηκοστὸν εἴτε πάλιν ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔλκους τὸ ἐξηκοστὸν, εἴτε ἀφ' οὗ ἤρξατο ἡ ἀπόστασις παρὰ τὰ ὦτα, οὐκ εἶπεν.

ζ'. Τὰ 1) κῶλα ἔχει οἷα κυνός. ἤρτηται ἐκ τῶν μέσων κώλων. ταῦτα δὲ ἐκ νεύρων ἀπὸ τῆς ῥάχιος ὑπὸ τὴν γαστέρα. —

Περὶ ὁμοιότητος θέλει διαλεχθῆναι. λέγομεν γὰρ ὅτι τόδε τὸ μόριον τοῦ ἀνθρώπου, εἰ τύχοι, ἢ μήτρα ἔοικε τῇ μήτρᾳ τῆς αἰγὸς ἢ τῆς ἄρκτου. οὕτως οὖν καὶ ἐνταῦθα λέγει, ὅτι τὰ ἔντερα τοῦ ἀνθρώπου κῶλα ἐκάλεσεν, ἃ εἰκόνασι τοῖς τῶν κυνῶν ἐντέροις, πλὴν ὅτι τὰ ἡμῶν μεῖζον εἰσίν. ἔχουσι δὲ καὶ μεσεντέρια, ἔνθεν καὶ αἱ μεσαραικαὶ φλέβες. πόθεν δὲ ἐκλήθη; ἐπειδὴ εἰς τὰ μεσεντέρια τῶν ἐντέρων εἰσβάλλουσι μεσέντερα καὶ τείνουσι. λοιπὸν ζητεῖ, πόθεν ἔχουσι τὴν γένεσιν τὰ μεσέντερα. καὶ φησιν ὅτι αἰώρηται μὲν εἰς τὰ ἔντερα· ἐξ ἑτέρας δὲ εἰσιν οὐσίας, νευρώδη· νεύρων δὲ, οὐκ ἐκ τῶν προαιρετικῶν, οὔτε ἀπὸ τῶν τενόντων, ἀλλὰ τῶν συνδετικῶν, τῶν ἐκφυομένων ἀπὸ τῶν ὀστέων, ὀστέων δὲ τῶν σπονδύλων, σπονδύλων δὲ τῶν κατὰ τὴν ὀσφύν. 2) τοῦτο δὲ ἐδήλωσεν εἰπὼν, τῇ πρώτῃ γαστρὶ τὰ κῶλα ἔχειν· οὐ προσέθηκε τίς. καλῶς δὲ ὁ Γαληνὸς, προσυπακουστέον, φησὶν, ὁ ἄνθρωπος. τίνος γὰρ κήδεται ὁ ἄνθρωπος Ἰπποκράτης, εἰ μὴ ἀνθρωπίνων σωμάτων.

ζ'. Αἱ τοῖσι κάμνουσι χάριτες, οἷον τὸ καθαρόσιως δοῆν, ἢ ποτὰ ἢ βρωτὰ 3) ἢ ἃ ἂν ὀρεῖ μαλθακῶς ὅσα ψαύει. ἄλλαι, ἃ μὴ μεγάλα βλάπτει ἢ εὐανάληπτα, οἷον ψυχρὸν, ὅκου τούτῳ δεῖ. —

Ἀπάντων κηδόμενος Ἰπποκράτης νῦν μέγα τι παραδίδωσι καὶ φησιν, ὅτι εἰ μέλλεις καλῶς θεραπεῦσαι, ὀφείλεις ἔχειν συμπειθήνιον τὸν κάμνοντα. εἰ γὰρ σοι πείθεται, σὺ καὶ αὐτὸς κατὰ τοῦ νοσήματος ἀγωνιζόμενος, νικάται τὸ νόσημα· εἰ δὲ ἀντιπράσσει σοι, τὸ νό-

1) κώλια Codd. 2) τούτων Codd. 3) ἵνα μὴ ὀρεῖ. ἀλλὰ μὲν. Codd.

σημα μάχεται. ἔχειν δὲ αὐτὸν πειθήνιον· ἔσται δέ σοι οὕτως, εἴ σοι φίλον. καὶ ποτε ἐπιτάξαντος τοῦ ἱατροῦ, οὐκ ἠνέσχετο δέξασθαι ὁ κάμνων, τὶς δὲ τῶν συγγενῶν ἐποίησεν αὐτὸν δέξασθαι. ἔχει οὖν αὐτὸν φίλον. φίλος δέ σοι ἔσται, ἐάν τι αὐτῷ χαρίσῃ· χαρίσῃ δὲ, οὐ χρήματα, ἀλλὰ 1) τῶν περὶ νοσημάτων ἐπιθυμίαν. ἐὰν γὰρ ἐρῇ ψυχροῦ ὕδατος, σοὶ δὲ ἔδοξε μετὰ μίαν ἡμέραν χρήσασθαι, τότε διὰ τὴν αὐτοῦ ἐπιθυμίαν καὶ πρὸ μιᾶς ὀφείλεις δοῦναι. εἰ γὰρ ἔλαβε μετὰ ἡδονῆς, πάντως θερμοσμία ἐστὶν ἐν τῇ γαστρὶ, ἐξῆς καὶ πέψις καὶ αἱμάτωσις καὶ πάντα καλῶς. 2) ἔνθεν καὶ ὁ Ἱπποκράτης, τὸ σμικρὸν χειρὸν. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλα ἃ ὀφείλεις χαρίσασθαι τῷ κάμνοντι κατὰ πᾶσαν αἰσθήσιν. εἰσὶ γὰρ τινες χαίροντες τῇ καθαρότητι. τότε πάντως ὀφείλεις ποιῆσαι ἐπιδέσμονας καθαροὺς, καὶ μάλιστα μὴ 3) τὸν ῥύπον νύξωσιν· ἔπειτα δὲ καὶ χρώματα λευκὰ καὶ βοτάνας λευκὰς ὀφείλεις δεικνύειν, σκεύη τε ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ. ἔστι δὲ καὶ ἄλλη καθαριότης, ἵνα εἰ χαίρει ταύτῃ ὁ κάμνων, μὴ εἴῃ ἡ φιάλη ὑπαρὰ, εἰς ἣν μέλλει ἢ καθαρόσιον ἢ εὐκρατον δέχεσθαι. ἔσο δὲ καὶ σὺ καθάριος. εἰ γὰρ ὁ κάμνων ἐλκῶν καὶ πύων ἄπτεται, νίπτε τὰς χεῖρας ἐπὶ αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἱπποκράτης καθαριότητα εἶπε, τὴν ἀπὸ βρωμάτων καὶ πομάτων. 4) αὐτὰ μὲν οὖν μίνα εἰσὶ τῆς αἰσθήσεως, ποτὲ δὲ καὶ τῷ λογισμῷ συμβάλλονται. μὴ εἰσενέγκῃς γὰρ ἔσω ἐχθρὸν τῷ κάμνοντι, μὴ αὐτὴ ἡ θεὰ ταράξῃ. ἀλλὰ καὶ εἰ εἰσέλθῃ, δίωξον· ἀλλὰ καὶ εἶπὲ, θέλω ἡσυχάσαι τὸν κάμνοντα· πάντες ἐξέλθωμεν· καὶ τότε συνεξέρχεται ὁ ἐχθρὸς, καὶ τότε ὑποσιτρέφουσιν οἱ φίλοι. ἃ τοίνυν ἐπὶ ὄψεως εἴρηται, ταῦτα καὶ ἐπὶ τῆς ὁσφρήσεως. εἰ 5) κήδεται τοῖς εὐώδεσι, κέχρησο, καὶ μάλιστα εἴ ἔστι διάθεσις δεομένη αὐτῶν. ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῆς ἀφῆς, εἰ σκληρὰ, εἰ μαλακὰ χαίρει. καὶ εἰ μέλλεις ποιεῖν χειρουργίαν, ταχέως τε καὶ ἀνωδύνως, ὥς ἐνδέχεται. οὕτω δὲ

1) sed aliquid eius cupiditati ob morbum excitatae concedens. C. Fort. τὴν. 2) Crassus in mg: hic aliqua deesse videntur. 3) τῶν ῥύπων νήξωσιν L. ne sordibus stimulentur C. 4) Fort. ταῦτα. 5) Fort. ἡδεύεται delectatur C.

γένηται ἀπὸ εὐφυΐας τοῦ μεταχειριζομένου, ἐν ὁξύτητι τοῦ ὀργάνου. αὐταί εἰσι καὶ παρὰ τὴν ἀφὴν χάριτες. ἀλλ' Ἰπποκράτης μόνου ἐμνημόνευσε τοῦ μαλθακοῦ, εἰδὼς ὥς καὶ εἴ τι σκληρὸν, ἐκείνῳ δὲ ἡδὺ, ὥς μαλθακὸν αὐτῷ φαίνεται. καὶ ὅρα αὐτοῦ τέχνην· οἶδε γὰρ ὥς τοῖς ἄκροις συμπεριλαμβάνονται τὰ μέσα. ἐνθεν ἐμνημόνευσεν ὕψεως εἰπὼν 1) καθαρωῶς, καὶ ἀφῆς εἰπὼν μαλθακὸν, δέδωκέ σοι ἐννοίαν τῶν μέσων. λέγει δὲ ὅτι καὶ ἄλλας δὲ αὐτῷ χάριτας, τὰς ἀπὸ ψυχροῦ. καὶ τινες μὲν φασιν, ἵνα δῶς αὐτοῖς ὀπώραν ἢ ὕδωρ· ὁ δὲ Γαληνὸς καθολικῶς εἶπε τὸν λόγον, ὅτι εἰ τύχῃ δοῦναι αὐτῷ, 2) μετὰ μίαν ἡμέραν λουτρῷ· φιλόλουτρος δὲ ὢν, ἐρᾷ αὐτοῦ· τότε δός. ἀλλὰ φησιν Ἰπποκράτης ὅτι ἐὰν 3) διδῶμεν, χαριζόμεθα αὐτῷ. καλῶς οὕτως εἶπεν ὁ Γαληνὸς, ἐὰν πως καὶ ἀπειλήσῃς, εἴπῃς ὅτι 4) . . . . μετὰ δέκα ἡμέρας οὐκ εἶχόν 5) σε λοῦσαι. διὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἔλουσά σε, χάρισαί μοι καὶ σὺ, μὴ ἀτακτῆσαι εἰς τὴν ἄλλην δίκαιταν. αὐταὶ μὲν οὖν αἱ χάριτες, αἱ ἀπὸ τῶν νοσοῦντων.

η'. Εἴσοδος τοῦ ἱατροῦ, λόγοι, σχῆμα, ἐσθής· τῷ νοσέοντι κουρῇ, ὄνυχες, ὀδμή. —

Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι 6) ἀπὸ τοῦ ἱατροῦ, αἱ λαμβάνονται ἀπὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ἱατροῦ. ἡ δὲ εἴσοδος ἢ ἀπὸ τοῦ πλήθους ἢ ἀπὸ τοῦ καιροῦ ἢ ἀπὸ τοῦ ποιοῦ· ἀπὸ μὲν τοῦ πλήθους, μὴ ὀλιγάκις, ἵνα μὴ 7) εἰσέλθῃ τι γινόμενον ἐν τῷ νοσήματι, ἀλλὰ πρὸς τὴν χρεῖαν ἀρμόζου· ἀπὸ δὲ τοῦ καιροῦ, βλέπε πότε ὀφείλεις εἰσελθεῖν, ἄρα ἐν ἀρχῇ ἵνα εἰδῇς, πῶς ἔχει τὸ νόσημα ἢ ἐν ἀκμῇ, ἵνα βοηθήσῃς τῷ κάμνοντι χειμαζομένῳ, ἢ ἐν παρακμῇ, ἵνα θρέψῃς. ζῆτει δὲ καὶ τὸ ποιὸν, πῶς ὀφείλεις εἰσελθεῖν σιωπῶν ἢ κρᾶζων· τοῦτο δὲ πρὸς τὴν ὑποκειμένην διάθεσιν. εἰ γὰρ ἀγρυπνίας οὕσης, θέλεις δὲ ὕπνον, μετὰ ἱσυχίας· εἰ δὲ κάρου ὄντος ἢ βαθέος ὕπνου, φοβοῦ μὴ τὰ περιπτώματα καταβάλλωσι τὴν θερμασίαν, τότε βοῶν

1) καθαρωῶς Codd. ἀφ᾽ ἑ L. 2) Crassus in mg.: aliqua desunt. 3) δῶμεν L. 4) Lacuna in L. A. C. 5) σελοῦσθαι L. 6) sc. χάριτες. 7) Fort. σε λάθῃ. te lateat C.

καὶ κράζων ἀναστήσεις. αὐται μὲν αἱ τοιαῦται εἴσοδοι τοῦ ἱατροῦ. ζητεῖσθωσαν καὶ οἱ λόγοι, ποίους λόγους αὐτῷ ὀφείλεις λέγειν, εἰ γεωμέτρης, γεωμετρικοὺς, εἰ δὲ γραμματιζὸς, γραμματικοὺς, εἰ δὲ τοῖς αἰσχροῖς χαίρει, σὺ μὴ χρήσῃ, ἄλλους δ' εἰπεῖν παρασκεύασαι, ἢ λόγους λέγε ἐκείνους, οὓς ὀφείλεις λέγειν τῷ κάμνοντι, ὅτι δὸς ἑμῖν 1) σπαντῶ πειθήνιον· καὶ γὰρ ξύλον, εἰ μὴ εἵκει τῷ τέκτονι, κλάται, καὶ κάμνων μὴ πειθόμενος ἱατρῷ, ἀπόλλυται. εἰσὶ δὲ τινες καὶ ἄλλοι λόγοι. εἰ γὰρ εἰσέλθῃς πρὸς τὸν κάμνοντα ἀλβόντα, καιόμενον, παραμύθησαι αὐτῷ καὶ εἰπὲ, ἔτι οὐδὲν σαπρὸν ἔχεις, ἐλπίς δὲ ἔστι σωθῆναί σε· μὴ εἴπῃς ὅτι ἀποθνήσκεις καὶ κακῶς ἔχεις. ἀλλὰ καὶ εἴπου σε δέοι ἐπιόρκῃσαι, ἐπιόρκησον· ἐν καλῷ γάρ· καὶ μὴ 2) πάθῃς ὃ πέπονθε Καλλιάνας ὁ ἱατρός· εἰσελθὼν γὰρ πρὸς τὸν κάμνοντα εὗρεν αὐτὸν πολλοῖς κακοῖς περιστοιχιζόμενον, καὶ ἐκεῖνος ἔκραξεν, ἀπολλύμεθα ἐκ τῶν πολιορκούντων κακῶν, καὶ τότε νηπιώδῃ λόγον ὁ ἀρετὴν ἀναφαίνων, ἔφη τραχέως πρὸς αὐτὸν, 3) ὥστε κτανθῆναι, καὶ Πάτροκλος* 4) ὁ Περσεὺς πολλῷ ἐκείνου ἀμείνων, καὶ ἐκεῖνος ἀποθυμιάσας, τραχέως ἀπέθανεν. ζῆτει καὶ τὸ σχῆμα ἑαυτοῦ 5) ὁ ἱατρός, εἰ θρασὺς ὀφείλεις, ἢ ταπεινὸς, ἐπεὶ οὐδέτερον ὀφείλεις ἀσκεῖν. ὁ μὲν γὰρ θρασὺς μισεῖται, ὁ δὲ ταπεινὸς καταφρονεῖται. πάλιν 6) περιεργάσαι ποίοις χαίρει, καὶ μιμοῦ τοῖς τοιούτοις. ζῆτει καὶ τὴν 7) ἔσθῃσιν. αὕτη μὲν οὖν πρώτη ἔστω ἀνδρὸς λογικοῦ· ἔπειτα δὲ τοιαύτη χοροῖ, οἷα χαίρει ὁ κάμνων. ταῦτα δὲ μείζονα· μὴ συνεχῶς δὲ κυλλέσθω ἐκ τῶν ὥμων σου, μήπως κατελθοῦσα εἰς χειρουργίαν σείσῃ τὸν σίδηρόν, μὴ ἐν τῷ σφυγμολογεῖν παρεμποδίσῃ, μηδὲ ὑπάρᾳ ἔστω, εἰ τοῖς καθαροῖς ὁ κάμνων χαίρει. ταῦτα οὖν μείζονα. κατερχώμεθα δὲ καὶ ἐπὶ τὰ εὐτελεῆ. ζῆτει τὰ περὶ τῆς κουράς τοῦ ἱατροῦ. καλῶς δὲ ὁ Γαληνὸς, ὅτι πρότερον ἐς τοσοῦτον φρόντισον· πρῶτον γὰρ εἰ ἀπαθεῖς ἔχει τοὺς ὀφθαλμούς· εἰ δὲ εὐπνοίαν

1) Fort. σπαντὸν. 2) πάθος L. 3) et intenta voce respondit C. 4) et Patroclus obit C. 5) o medice C. 6) περιεργάσασθαι L. 7) αἰσθῆσιν Codd.

ποιῆσαι θέλεις τῇ κεφαλῇ, μὴ ἐάσης πολλὰς τρίχας· εἰ δὲ πλήττεται σοι ἐκ τοῦ ἔξωθεν ἀέρος ἡ κεφαλὴ, τότε κόμα· πλήν καὶ ἐν τούτῳ τὸ ἐπιεικὲς μᾶλλον ζήτηι, καὶ ἄρκεσον τῷ κάμνοντι. καὶ μὴ πάθῃς ὃ Ἀντωνῖνος ἔπαθε καὶ 1) Λουκῖανός. ὁ γὰρ Ἀντωνῖνος ἔχαιρε τοῖς ἐν χροῶ κειρομένοις, καὶ πάντες λεῖοι πρὸς αὐτὸν ἤρχοντο· Λουκῖανός δὲ τοῖς κομῶσι, καὶ πάντες κομῶντες. ζήτηι δὲ καὶ τοὺς ὄνυχας· καὶ τινὲς φασι, μὴ ἔστωσαν ψωριῶντες, ὥσπερ τινὲς ἐξηγοῦντο. τὸ σχῆμα τοῦ ἱατροῦ ἔλεγεν, ὅτι μὴ ἔστω κυλλὸς ἢ χολός. καλῶς γὰρ ὁ Γαληνός, οἱ ταῦτα λέγοντες ἔστωσαν ἀπαθεῖς, καὶ ἀθάνατος ὁ ἱατρός, ἀγνοοῦντες ὅτι ὡς ἄνθρωπος ταῖς κοιναῖς ὑποπίπτει συμφοραῖς. ἀλλ' ὡς εἴρηται ἀλλαχοῦ, μήτε ὑπερεχέτωσαν, μήτε ἐλλιπέτωσαν τῶν δακτύλων οἱ ὄνυχες· ἀλλὰ μὴ καὶ πάνυ εἰσὶ σκληροὶ, μὴ ἐμποδίσωσι σφυγμολογῆσαι. πάλιν δὲ πρὸς τὴν χρεῖαν ἀρμόζου. εἰ γὰρ συνεχέσιν ἐνέμασι μέλλεις κεχοῆσθαι, καὶ ὑποβάλλειν τὸν ἀριστερόν λιχανὸν τῷ δακτυλίῳ, μὴ ἐάσης αὐτῷ μέγαν ὄνυχα, μὴ πλήξῃ, μὴ ἐλκώσῃ. εἰ δὲ σίδηρον ἀπὸ ἐλκῶν μέλλεις ἀνασπᾶν, μεγάλους ἔα ὄνυχας τῷ μεγάλῳ καὶ λιχανῷ τῆς δεξιᾶς χειρός. ζήτηι δὲ καὶ τὰ παρὰ τὴν ὁσμὴν· πολλοὺς γὰρ ἡ δυσωδία 2) ἐσίανε, καὶ ἄλλους δυσῶδες ἔλκος ἀπόζον. ἀλλὰ αὕτη ἡ δυσωδία ἢ μὲν ἀπὸ βρωμάτων θεραπεύεται, ἢ δὲ ἀπὸ φύσεως παραμυθεῖται. εἰ γὰρ δυσωδίαν ἔχει τὸ στόμα τοῦ ἱατροῦ ἢ ἀπὸ σκοροδίων ἢ ἀπὸ κρομμύων, νῦν μὴ φάγῃς· εἰ δὲ δυσώδης ὁ ἰδρώς, τότε διὰ ἀλειμμάτων, διὰ ἀρωμάτων παραμυθοῦ αὐτήν, καὶ εἰσελθε κρατῶν εὐώδεις βοτάνας, καὶ μάλιστα εἰ χαίρει ὁ κάμνων. καὶ μὴ πάλιν πάθῃς, ὃ πέπονθεν 3) Ἀνίτος. ἐκεῖνος γὰρ ποτε πολλῷ ἐχρήσατο οἴνῳ, καὶ εἰσῆλθε πρὸς φρενιτικόν, ὁ δὲ οὐκ ἐβάστασε τὴν ὁσμὴν τοῦ οἴνου τὴν πεμπομένην ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἀλλ' εἶπεν αὐτῷ, ἡ ὁσμὴ τοῦ οἴνου σου μᾶλλον παροξύνει με· ὁ δὲ τραχέως ἀπεκρίθη, ἐγὼ δὲ τὴν δυσωδίαν τοῦ πυρετοῦ σου ἐπὶ τοσαύτας ἡμέρας ἐβάστασα, καὶ σὺ τὴν τοῦ στόματός μου ἀηδίαν

1) Lucius C. 2) Num ἔσινε, forma inusitata? Fort. ἐμίανε. con-
turbat C. 3) Quintus C.

ᾧραν οὐκ ἐβάστασας. αὐταί εἰσιν αἱ τοῖς κάμνουσι διδόμεναι χάριτες, εὐτελεῖς μὲν δοκοῦσαι, μεγάλα δὲ χαρίζονται καὶ ἡμῖν καὶ τῷ κάμνοντι, ἡμῖν μὲν τὸ γενέσθαι 1) αὐτὸν πειθήμενον τῷ θεραπεύοντι, καὶ αὐτῷ δὲ [καὶ ἡμῖν], τὴν σωτηρίαν τοῦ πάσχοντος σώματος.

9'. Ὑδωρ ἀφρῆσθαι τὸ μὲν εἰσδέχεται τὸν ἥερα, τὸ δὲ μὴ 2) ἔμπλεον εἶναι καὶ ἐπίδημα ἔχειν. —

Εἰ παμφόρων θεωρημάτων νῦν γίνεται διδασκαλία, δεῖ καὶ τὸ περὶ ἀέρων, τόπων, ὑδάτων ἐνταῦθα ἀνακαινίσαι. περὶ ὑδάτων οὖν διαλέγεται. τρεῖς δὲ τάξεις τῶν ὑδάτων, τὰ μὲν ἄριστα, τὰ δὲ μοχθηρὰ, τὰ δὲ μέσα. εἰπόμεν ποῖα τὰ ἄριστα, τὰ ἐναντία μοχθηρὰ εὐρεθήσονται· εἰ δὲ τὰ μὲν παρῇ, τὰ δὲ ἀπῇ, τὰ μέσα. τὸ τοίνυν ἄριστον ὕδωρ κρίνεται ὅψει, γεύσει καὶ ὀσφρήσει, ὅψει μὲν τὸ λευκόν, τὸ διανγές, τὸ καθαρόν, τὸ μὴ ἔχον ὕλην· ὀσφρήσει δὲ τὸ εὐῶδες. εὐῶδες δὲ λέγει ὕδωρ τὸ μὴ δυσῶδες, τὸ μὴ ἔχον βαρεῖαν ὀσφρησιν· γεύσει δὲ τὸ πότιμον, τὸ γλυκύ. τὸ δὲ γλυκὺ πάλιν καλῶ τὸ ἄποιον, τὸ μὴ νιτρῶδες, 3) τὸ μὴ ἀσφαλτῶδες. οὕτω μὲν οὖν ἄριστον ὕδωρ. εἰ δέ τι τούτων ἐλλείψει, τὸ μέσον γίνεται, ὥσπερ τὸ Νειλῶν ὕδωρ· τοῦτο γὰρ διανγές μὲν ἐστὶ καὶ ἄποιον καὶ εὐῶδες, ἀλλ' ἰλυῶδες. ἐνθεν ἐπὶ νεφριτικῶν φοβούμεθα αὐτῷ χρήσασθαι, μὴ τῷ 4) παχεῖ λίθον ποιῆσθαι· ἐνθεν Αἰγύπτιοι 5) σάκτας ὑδρίας ἐπινοοῦσιν ἵνα μένη ἄνω τὸ παχύ. εἰ οὖν ἐπὶ πυρεκτικοῦ νοσήματος, παρουσίας παρακμῆς καὶ πέψεως, θελήσεις χρήσασθαι τῷ ὕδατι, ἀφρέψουσιν αὐτὸ, εἴ ἐστὶ μοχθηρόν. ἀλλὰ μὴν καὶ εἴ ἐστὶ καθαρόν, δέεται τῆς ἐψήσεως· καὶ γὰρ τὸ ἄριστον ἔψομεν, ἵνα καὶ εἴπουν τί ἐστὶ μοχθηρόν, τοῦτο ἐν τῇ ἐψήσει πραῦνθῇ. ἄλλοτε δὲ ὃ πολλάκις ποιοῦμεν ἐπὶ τῶν σωμάτων, τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ ὕδατος. ἐκτικοῦ γὰρ ὑποκειμένου πυρετοῦ, θέλομεν ψύξαι τὸ σῶμα καὶ φοβούμεθα· οὐδὲν γὰρ δύναται ἢ ψύξις ἔσω διαβῆναι,

1) αὐτῷ L. 2) ἔμπνεον Codd. 3) non sulphuratam C. addit. τὸ μὴ θειῶδες. 4) Fort. πάχει. 5) colatorias situlas C. Fort. σακτὰς.

πυκνή οὖσα, ἔνθα προθερμαίνομεν τὸ σῶμα, καὶ ἀραιοῦμεν τοὺς πόρους, ἵνα εἰσδύνη ἡ ψύξις ἔσω. τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ ὕδατος· ἐπειδὴ γὰρ ἐν διακαεῖ πυρετῷ θέλομεν αὐτὸ δοῦναι ἵνα ψύξη τὸ σῶμα, ὀφείλομεν θερμᾶναι αὐτὸ, ἵνα ἀραιωθέντων αὐτοῦ τῶν πόρων, δυνήθῃ διαβῆναι παρ' 1) αὐτὸ ἢ τοῦ ἀέρος ψύξις, καὶ ψυχτικώτερον αὐτὸ ἐργάσῃται. πυκνοῦντες δὲ πάλιν περιπλάττομεν τὸ ἀγγεῖον ἢ χιόνι, ἢ 2) κρυστάλλῳ· εἰ δὲ ταῦτα μὴ παρῇ, ἐν φρέατι χαλῶμεν τὸ ἀγγεῖον, πλὴν ἐκκρεμὲς ἀπαιωροῦμεν αὐτὸ, καὶ οὐ ποιοῦμεν ἀψασθαι τοῦ ὕδατος. τὸ γὰρ ὕδωρ, παχυμερὲς ὄν, ἐμφράττει τοὺς πόρους, καὶ οὐκ ἔῃ διεισδύναι τὴν ψύξιν, ἀλλ' ἐκκρεμὲς αὐτὸ ἔωμεν, ἵνα ὁ ἀτμὸς εἰσερχόμενος ψύχῃ· ἔπειτα δὲ καὶ ὁ ἀτμὸς οὐκ ἔχει εὐρυχωρίαν· ἔνθεν οὐκ ἐπιπωμάζομεν· κωλύει γὰρ τὴν εἴσοδον τοῦ ἀτμοῦ. εἰ δὲ καὶ ἐπιπωμάσομεν, οὐ θλίβομεν, οὐ σφηνοῦμεν, ἀλλ' ὅσον μόνον σκεπάσαι καὶ εἰσεῖναι τὸν ἀτμὸν, ἵνα μὴ εἰσέλθῃ ἀκάθαρτόν τι. καὶ εἰ σκεπάσομεν, ψυχρᾷ ὕλῃ σκεπάζομεν, ἀπὸ θριδακίνης δηλαδὴ, ἀπὸ 3) ῥόδων. αὕτη μὲν ἢ ἔννοια τοῦ λόγου, ἀσαφῶς δὲ ἐφράσθη· φησὶ δὲ ὅτι, τὸ ἀφειψηθὲν ὕδωρ πολλὰ ἔχέτω, πρῶτον μὲν δέχοιτο τὸν ἀέρα· τοῦτο δὲ πάθοι, ἐὰν μὴ τὸ ἀγγεῖον ἔχῃ πλέον 4) ἐπίθεμα οὐκ ἔχει. τὸ μὴ φησὶν ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι σκέπασον τὸ ἀγγεῖον, μὴ ὅσον σφηνῶσαι, ἀλλ' ὅσον ἐπίθεμα μόνον εἶναι.

ι'. Ὅτι ἐξ αἱμορροαγιῶν 5) ἐξυδεροῦνται, ἣν οἷα δεῖ καθαίρωνται καὶ εὐφόρως φέρουσιν. —

Συγγενὴς ὁ λόγος οὗτος τῷ ἄνω. ἔλεγε γὰρ ὅτι οἱ αἱμορροϊδᾶς ἔχοντες οὔτε πλευρίτιδι οὔτε περιπνευμονίῃ ἀλίσκονται. εἴτα ὥς τινος ἀποροῦντος, τί οὖν; ἔάσω ἐπ' ἀπειρον γενέσθαι τὴν κένωσιν; λέγει οὐ, ἐπειδὴ ἐκ τῆς κενώσεως καταψύχεται τὸ σῶμα, ἐξυδαροῦνται αἱ σάρκες, καὶ πάροδος γίνεται ὑδέρου. πλὴν ἐὰν γένηταί ποτε περιττωματικὸν τὸ σῶμα, ἔασον ἐπὶ πολὺ γενέσθαι τὴν κέ-

1) αὐτῷ Codd. 2) κρυστάλλῳ A. 3) C. addit: vitis foliis et id genus caeteris. 4) πλέον ἐπίθεμα. οὐκ ἔχει τὸ μὴ Codd. ita distinguunt C: si tegmen non habuerit. 5) ἐξυδαρόντα Codd.

νωσιν. 1) ἐὰν τὸ λυπηρὸν κενοῦται· ἐνθεν ἐπιφέρει τὸν ἀφορισμὸν, ἣν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς προσέθηκε καὶ τὸ συμφέρει, ἐνταῦθα δὲ παρέλειψεν, ὡς ὁμολογούμενον αὐτὸ λαβών. εἰ γὰρ εὐφόρως φέρουσι, καὶ συμφέρουσιν.

ια'. Ἐν Αἴνῳ ἐν λιμῷ ὀσπριοφάγοντες σκελέων ἀκρατεῖς ἐγίνοντο. —

Οὗτος ὁ λόγος σύμφωνος τῇ ἐπιγραφῇ· ἐπίδημον γὰρ ὑπόκειται νόσημα, ὡς δηλοῖ ἡ πόλις, λιμὸς τέξασα τὴν συμφορὰν. ἀλλ' Ἱπποκράτης τόπου μέμνηται, ἐπειδὴ πρὸς ὑπόμνησιν 2) αὐτοῖς γράφει, ἣ ἵνα καὶ ἐκ τοῦ τόπου δηλώσῃ σοι καὶ τὴν κακοήθειαν τοῦ νοσήματος. Αἶνος δὲ πέπονθε τὴν λιμόν. Αἶνος δὲ Θράκης πόλις, ἐν ἣ πολλὸς σῖτος ὢν, πόλεσι καὶ ἄλλαις χορηγεῖ. λέγει οὖν ὅτι ἐν τῇ Αἴνῳ, ἐνθα πολὺς ἐστὶ σῖτος, σιτοδεία ἐξαίφνης ἐγένετο, οὐκ ἐπ' ὀλίγῳ χρόνῳ, ἀλλὰ συνεχῶς, ἵνα καὶ ὁ χρόνος συνεπιβοηθήσῃ. οὗτοι οὖν εἰωθότες ἄρτω κεχρησθαι, ἐν λιμῷ ὀσπρίοις ἐχρήσαντο· ἐντεῦθεν ἐπὶ τῇ ἀθρόα μεταβολῇ ἐτάραξαν τὴν φύσιν· οἱ δὲ πένητες, μὴ εὐποροῦντες 3) καὶ ὀσπρίων ἐσθίειν, ἴσως δὲ καὶ οἱ εὐποροὶ, τῆς λιμοῦ κρατησάσης, ἐπὶ τροφὴν ἀλόγων ἐτράποντο· ὀρόβους γὰρ καὶ βαλάνους ἥσθιον. ἐντεῦθεν ἥσθηνσαν αἱ δυνάμεις. οὐ γὰρ ἐπαιδεύθησαν τὰ μόρια τοιοῦτῳ τρέφεσθαι χυμῷ· ἐνθεν, μὴ βασταζουσῶν τῶν δυνάμεων τὰ μόρια καὶ μάλιστα τὰ πόρρω, σκελῶν ἐγένοντο ἀκρατεῖς· τῷ χρόνῳ 4) κακοχυμίας καὶ πνεύματος πλεονάσαντος, ἔδραμον παρὰ τὰ ἀσθενῆ μόρια, καὶ μάλιστα τὰ πόρρω, καὶ ἐβάρησαν παρὰ τὰ κοῖλα· ἐντεῦθεν γονυαλγέες ἐγίνοντο.

Θήλεα ἢ ἄρσενα. —

Ὁ λιμὸς οὐδενὸς φείδεται, ἀλλὰ καὶ ἄρρεσι καὶ θηλείαις ἐπέρχεται. διὰ τοῦτο πολλὴν τὴν φθορὰν ἐνεδείξατο, εἰς τε θερμότερους καὶ γυμναζομένους, ψυχροτέ-

1) quoad omne infestum elabatur C. Fort. πᾶν loco ἐάν.
2) Fort. αὐτοῦ. 3) Fort. ἄν. 4) γὰρ addit C.

ρους καὶ ἀργοῦντας, καθαιρομένους καὶ μὴ καθαιρομένους, οἰκουροῦντας καὶ μὴ οἰκουροῦντας.

ιβ'. Ἐμφανέως ὁ ἐγρηγορῶς θερμότατα τὰ ἔσω, τὰ δὲ ἔσω ψυχρότερα. —

Οὗτος ὁ λόγος περὶ τινων συμβαινόντων διαλέγεται, ὅτι ἐν τῷ ὕπνῳ συνάγεται ἔσω τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ἀπα-
ναχωρεῖ δὲ τῆς ἐπιφανείας· ἐντεῦθεν τὸ μὲν βάθος θερ-
μὸν, τὰ δὲ ἄκρα ψυχρά. ἐν δὲ τῇ ἐγρηγόρσει ἐρχομένου
ἔσω τοῦ θερμοῦ καὶ συνάγοντος τὰ περιπτώματα, τὸ μὲν
βάθος ψυχρὸν, ἡ δὲ ἐπιφάνεια θερμή. ὅτι γὰρ ἀληθές
ἐστίν, οἱ καθεύδοντες περιβλημάτων δέονται, ὥς ἐψυγμέ-
νης τῆς ἐπιφανείας, οἱ δὲ ἐγρηγοροῦντες, οὐ. καὶ ἐν μὲν
τῷ ὕπνῳ αἱ πέψεις, ὥς οὔσης ἔσω τῆς θερμασίας, ἐν
δὲ τῇ ἐγρηγόρσει οὐ. τί οὖν βαστάζει τοῦτο ἡ ἀκοή, ὥς
ἡ ἐπιφάνειά ποτε θερμότερα τοῦ βάθους; 1) ὅσον γὰρ
ἂν δῆποτε ἔλθῃ ἡ θερμασία παρὰ τὴν ἐπιφάνειαν, πάν-
τως πολὺ πλούσιόν ἐστι τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἐν τε καρ-
δίᾳ καὶ ἥπατι. ἀλλὰ μὴν ὅτι οὐ τὸ βάθος πρὸς τὴν ἐπι-
φάνειαν παραβάλλει, ἀλλ' ἕκαστον ἑαυτῷ· ἡ γὰρ ἐπιφά-
νεια ἐν τῷ ὕπνῳ 2) τὴν θερμότητα ἢ ἐν τῇ ἐγρηγόρσει.

ιγ'. Ἐνθέρμῳ φύσει ψύξις, ποτὸν ὕδωρ, ἐλλινύειν. —

Νῦν καὶ ἐπ' αὐτὴν τὴν φύσιν ἀνέρχεται ὁ Ἱπποκρά-
της καὶ φησιν, ὅτι παιδίον ἐτέχθη πολύαιμον, καὶ ἔχει-
ρον τὰ ἀνξάνόμενα, καὶ λοιπὸν τὰ τῆς ἡλικίας προέκο-
πτε, τὰ δὲ τῆς κράσεως ἡμεῖβετο· δορυμὸν γὰρ ἐγένετο καὶ
κατὰ ποιότητα τὸ θερμὸν. ἴσως τῆς ἀκμαστικῆς ἡλικίας
πλησιασάσης, κατεκράτησε τὰ τῆς θερμασίας. Θεραπεύ-
σομεν οὖν αὐτήν. ἀλλὰ ζητῶ τὸ γένος τοῦ νοσήματος, ἵνα
ἐκ τῶν ἀνομοίων ὁμοιότης γένηται. θές καὶ τῇ ψύξει.
ποῖά εἰσι τὰ ψύχοντα; τὰ μὲν ἔσωθεν, τὰ δὲ ἔξωθεν,
ἔσωθεν ψυχρὸν ποτὸν, ἵνα ὕδωρ δώσεις, καὶ μὴ οἶνον,
ἔξωθεν δὲ τὸ ἐλλινύειν, ἵνα μὴ κινῆται θυμούμενος ἢ

γυμναζόμενος. τῶν δὲ ἐπαμφοτεριζόντων τὸ ὕδωρ, ἵνα τε καὶ ψυχρὸν ὕδωρ πίνη, ἵνα καὶ ἐν ψυχρῷ λούηται.

ιδ'. Ὕπνος 1) ἐν ψύχει ἐπιβεβλημένος. —

Τινὲς τοῦτον τὸν λόγον τοῦ ἀνωτέρω χωρίζουσιν· ἐντεῦθεν τὸ ἐμψύχειν ὡς ἐν μέρος λαμβάνοντες, διὰ τοῦ μ γράφουσι, καὶ φασιν ὅτι ὁ ὕπνος ἐμψύχει. εἶπου γάρ ἐστι 2) δριμύτερον τὸ σῶμα, ἐν τῷ ὕπνῳ γενομένης πέψεως κατὰ λόγον καὶ τῆς τροφῆς πεττομένης, ἀναδίδεται ἡ ὑγρότης, καὶ ἕκαστον τῶν μορίων τρέφεται καλῶς· ἐνθεν καὶ βάλλομεν περιβλήματα, ἵνα φυλάξωμεν τὸ θερμόν. καὶ ἄλλως. οὐκ αἰεὶ ψυχρὸς ὁ ὕπνος, ἀλλὰ πολλάκις ἐστὶν ὕλη· ἐγένετο ὕπνος, ἐγένετο θερμασία τῇ ὕλῃ, καὶ ἔχυσε μὲν αὐτήν, οὐ κατεκράτησε δὲ τοῦ πέψαι, καὶ ἐκείνη πλεονάσασα ἔσβεσε τὴν θερμασίαν. ἐντεῦθεν, ὅκου παραφροσύνῃ ὕπνος παύει, ἀγαθόν. ἢ καὶ ἄλλως· ὕπνος ψύχει ὁ μακρὸς, ὁ μὴ ἕῶν διαφορηθῆναι τὰ περιττώματα, ἃ κατακλείουσιν αὐτὴν τὴν θερμασίαν. ἡ δὲ ἀληθῆς ἐξήγησις οὕτως ἔχει, καὶ τὸν ἄνω συνάπτει λόγον, καὶ τὸ ἐμψύχει εἰς δύο μέρη λαμβάνουσα, καὶ διὰ τοῦ 3) πρώτου φησὶν ὅτι εἰ θερμὴ δυσκρασία, ἐπίταξον ὕδωρ ψυχρὸν, ἐλλινύειν· ἐπίταξον καὶ ὕπνον, ἵνα γινομένης πέψεως, αὐξηθὲν τὸ κατὰ φύσιν θερμὸν σβέσῃ τὸ παρὰ φύσιν. τὸ δὲ ὕπνος 4) ἐν ψύχει τὸ χωρίον, μήπως ἡ 5) ἀλέα τοῦ περιέχοντος θερμαίνῃ τὸ σῶμα. ἀλλ' εἰ καὶ τὸν ὕπνον ἐμψύχοντα τὸ χωρίον ποιεῖ, βλέπε μὴ εἰσελθοῦσα περὶ τὸ βάθος ἡ ψύξις πλήξῃ τὰ μόρια, καὶ μᾶλλον εἰ ἐτάκησαν ἀπὸ τῆς θερμασίας· ἐνθεν περιβλήμασι χρῆσθαι τοῖς προσισταμένοις.

ιε'. Ὕπνος ἐδραῖος, 6) ὀρθῶ νυσταγμός. —

7) Θαυμαστὸς ὁ λόγος. οὐκ ἂν δὲ σαφηνισθεῖη, εἰ μὴ διὰ τῶν παραδειγμάτων. πολλάκις ἀνόρεκτός ἐστιν, οὐκ ἐπειδὴ βέβλαπται ἡ ὀρεκτικὴ, ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἐστὶν ὁ

1) ἐμψύχει Codd. 2) acriori calore C. 3) πρῶτος L. 4) ἐμψύχει Codd. 5) ἀλαία Codd. 6) ὀρθονυσταγμός. Codd. 7) Crassus: Deest huius particulae interpretatio.

καιρὸς τῆς εἰωθυίας ὁρέξεως· ἐνθεν κελεύομεν αὐτοῖς, μεῖναι τὴν εἰωθυϊαν ὥραν, καὶ ἀφ' ἐαυτῶν ὁρέγονται. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ὕπνου· πολλάκις γὰρ οὐχ ὅτι βέλβλαπται, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ καιρὸς. εἰ οὖν θέλεις ποιῆσαι παρὰ καιρὸν ὕπνον, ὁρθονύσταγμον αὐτὸν ποιήσον, οὐχ ὥς τινὲς φασιν, ἵνα ὁρθῶς καθεύδῃ, καὶ εὐθὺς ἐξανίσταται, ἀλλ' ἵνα καθεζόμενος μύη τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἀπαλλαχθῇ πάσης φροντίδος, ἵνα οὕτω συνεθίσῃ τὸν ἐγκέφαλον κάτω φέρεσθαι. καὶ τοῦτο δέον δύναται ἐδραῖον αὐτῷ χαρίσασθαι.

15'. Αἱ ἀσθενέες δίαται ψυχραὶ, αἱ δὲ ἰσχυραὶ θερμαί. —

Δεῖ μεμνησθαι τοῦ ἐν τῷ περὶ διαίτης ὁξέων· ἐκεῖ γὰρ διελέγετο Ἱπποκράτης ὅτι 1) νοσήματα τὰ μὴ ἔχοντα βαρεῖαν ὁσμὴν, ὥς τὸν σῖτον ὥσπερ καὶ τὴν πτισάνην· ἰσχυρὰ δὲ λέγει τὰ δυσώδη, ὥς κρόμμυα, πράσα καὶ σκόροδα· τὰ οὖν ἰσχυρὰ ταῦτα καὶ θερμὰ, τὰ δὲ ἀσθενῆ ψυχρά· ἢ μᾶλλον ὅτι τὰ θερμὰ ταχὺ πέττονται, καὶ ἰσχὺν χαρίζειται τῇ δυνάμει, τὰ δὲ ψυχρὰ βραδέως, ὥς ἀσθενῆ.

15'. Ὑδάτων ἀτεχνέων τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ αἰθέρος ἀποκριθὲν ἢ βρονταῖον, ὥραϊον, τὸ δὲ λαιλαπῶδες κακόν. —

Συγγενὴς οὗτος ὁ λόγος τῷ ἄνω, ἀλλ' Ἱπποκράτης τάξιν διατηρεῖ, ἵνα μηδὲν παραλείψῃ. ἔδει γὰρ αὐτὸν ταγῆναι, ἐνθα τὸ ὕδωρ ἀφραψήθεν. οὗτος δὲ ὁ λόγος ἑτέραν παραδίδωσι διαίρεσιν· τῶν γὰρ ὑδάτων τὰ μὲν ἄτεχνα, τὰ δὲ τεχνητά. καὶ ἄτεχνα λέγομεν τὰ οὕτως τικτόμενα καὶ πινόμενα, τεχνητὰ δὲ τὰ ἔχοντά τινα ποικιλίαν, ὥσπερ πολλοὶ τοὺς ἀγωγοὺς μακροὺς καὶ λοξοὺς ποιοῦσιν, ἵνα περιστρεφόμενον τὸ ἰλυῶδες ἀπωθῇται τὸ ὕδωρ. φησὶν οὖν ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι εἰ βούλει χρήσασθαι, ὑέτειον δεῖ σε λαβεῖν. οὐκοῦν φιλοσοφήσωμεν τὰ περὶ ὑετοῦ, βροντῆς καὶ ἀστραπῆς. καλῶς οὖν ὁ Ἱπποκράτης οἶεται ἐν τῷ περὶ τόπων, ὑδάτων, ὅτι 2) ἐξ ἐκάστου

1) cibaria illa esse imbecilla C. bene. 2) calorem eripere etc. C.

σώματος αναρπάζει τὸ λεπτομερές, καὶ τοῦτο φέρει ἄνω παρὰ τὸν αἶρα, καὶ ἀπαντᾷ τοῖς νέφεσιν· ἐκεῖναι δεχόμεναι στέγουσιν ἐν ἑαυταῖς, ἔνθεν παχυνόμενος ὁ ἀτμός ἀντικαταρῇει κάτω καὶ ποιεῖ τὸν ὑετόν. βαρυνόμεναι δὲ πάλιν αἱ νεφέλαι ἐκ τοῦ ὕδατος, συμπίπτουσιν ἀλλήλαις καὶ στενοχωροῦνται. καὶ τοῦ πνεύματος πειρωμένου διαφορηθῆναι, κτύπος γίνεται, καὶ καλεῖται βροντή. ἐκεῖνο δὲ τὸ πνεῦμα ἐν τῷ μέσῳ τῶν νεφῶν παρατριβόμενον λαμπρότερον γίνεται καὶ ποιεῖ τὴν ἀστραπὴν. εἴτα οὕτως ἔχει, τὸ θερινὸν ὕδωρ ἀγαθόν, ἐπειδὴ ὁ ἥλιος κατὰ κορυφὴν ἡμῶν ὢν, ὃ ἀναρπάζει, τοῦτο δύναται ἐκλεπτύναι καὶ ἐκπέψαι. ὅθεν καὶ αἰθέριον αὐτὸ ποιεῖ, τουτέστι διανγές, ὅθεν οὐδὲ βρέχει ἐν τῷ θέρει· φθάνει γὰρ προλεπτυνθῆναι τὸ ὑγρὸν ἐν τῷ θέρει ἐκ τοῦ ἡλίου. τὸ δὲ ἐν χειμῶνι ὕδωρ κάκιστον, ἐπειδὴ οὐ πέττεται ἐκ τοῦ ἡλίου, ὅθεν λαιλαπῶδες αὐτὸ ἐκάλεσε. συστρέφεται γὰρ καὶ πηγνυται ἐκ τῆς ψύξεως τὸ ὕδωρ. τὸ δὲ βρονταῖον μέσον· εἰ γὰρ ὅλως ἀνέρχεται εἰς τὰς νεφέλας, παχύνεται. εἰ δὲ παρατριβομένου τοῦ πνεύματος καὶ θερμαινομένου, λεπτύνεται καὶ ἀγαθόν. πλὴν ὁ Ἰπποκράτης 1) παραλαβὼν αὐτὸ, λαιλαπῶδες εἶπεν αὐτὸ καὶ ὥραϊον τουτέστι ἀγαθόν. πᾶν γὰρ ἐν καιρῷ γινόμενον ἀγαθόν.

ιη'. Ὑδωρ 2) βορὸν καὶ ἀγρυπνίη βορόν. —

Πάλιν περὶ ὕδατος ὁ λόγος. ἐπειδὴ γὰρ ἀγωνιστικὸς ὁ λόγος τοῦ ὕδατος, διὰ τοῦτο πολλάκις λέγομεν περὶ αὐτοῦ. τοῦτο οὖν βορὸν λέγει ὁ Ἰπποκράτης ὡς ἀδδηφάγον· πλείονα γὰρ ποιεῖ ἐσθίειν, ὥσπερ καὶ ἡ ἀγρυπνία, ἀδδηφαγίαν χαρίζειται. ἀλλ' 3) ὁ λόγος φησί. ζήτει δὲ εἰ καὶ ἀληθές δύναται τὸ ὕδωρ ἐγεῖραι ὄρεξιν ἢ μή. οὐ γὰρ αἰεὶ, ἀλλ' ὅτε ἡ ὄρεξις κάμνει ἀπὸ θερμῆς δυσκρασίας, τὸ ὕδωρ διδόμενον δύναται σβέσαι καὶ ῥῶσαι τὴν ὄρεξιν. ἄλλως τε δὲ ἡ ψυχρὰ γαστήρ ὀρεχθῆναι μὲν ἀγαθὴ, ἐπειδὴ πιλοῖ καὶ συνάγει τὴν τροφὴν ἢ ψύξις. καὶ ἡ ἔννοια παρέχουσα 4) κεναγγείας ἐγείρει τὴν ὄρεξιν. ἀλλὰ

1) damnans C. 2) βορὸν Codd. 3) Fort. om. οὕτως. 4) κεναγγείας Codd.

μὴν καὶ ἡ ἀγρυπνία βορὸν. τί πρᾶγμα ἐστὶν ἡ ἀγρυπνία; πρῶτον μὲν ξηραίνει τὰ μόρια κατὰ συμβεβηκὸς καὶ ὑγραίνει καὶ γεννᾷ φλέγμα. τοῦτο οὖν γεννώμενον τὸ φλέγμα πάλιν ἔμφρασιν παρέχει ὀρέξεως. ἄλλως τε δὲ ἡ ἀγρυπνία ἐπὶ τὰ ἔξω φέρει τὸ ἔμφυτον θερμὸν καὶ πολλὴν ποιεῖ διαφόρησιν· ἐντεῦθεν ἔφεσις γίνεται. ἔφεσις δὲ παρὰ φύσιν, ἐξ ἀγρυπνίας μετὰ πράξεων γινομένη.

ιθ'. Ἐν θερμῷ φύσει, ἐν θερμῇ ὥρῃ κοίτη ἐμψύχει, κοίτη παχύνει, ἐν θερμῷ λεπτύνει. —

Οὗτος ὁ λόγος μέρος τι τοῦ προειρημένου. ἔλεγε γὰρ ἐν θερμῇ φύσει ψύξις, ποτὸν ὕδωρ, ἐλλιννύειν. ἀλλ' οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ τι καὶ κοίτη ψύχει· κοίτη δὲ, μὴ ἐν θερμῷ χωρίῳ, ἀλλ' ἐν ψυχρῷ. καὶ αὕτη ἡ κοίτη μὴ ἔστω ἀπὸ ὕλης θερμῆς, ἀλλ' ἀπὸ ψυχρᾶς, μὴ ἀπὸ ἐρίου· αὐτὸ γὰρ θερμαίνει· ἀλλ' ἀπὸ λίνου· ψύχει γάρ· καὶ κοίτη μὴ δευπωμένη· θερμαίνει γὰρ ὁ ῥύπος· ἀλλὰ καθαρά· καὶ ἐν ἄλλῳ δὲ, ἡ γὰρ θερμὴ κοίτη λεπτύνει τὰς σάρκας, ἡ δὲ ψυχρὰ παχύνει· οὐκ ἔτι γὰρ ἐκδιαφορηθῆναι τὸ θερμόν.

κ'. Ἀσκησις ὑγιείης ἀκορεσίῃ τροφῆς, ἀοκνίῃ πόνων. —

Οὗτος ὁ λόγος 1) θεραπευτικὸς καὶ προφυλακτικός. ἐν ὑγιεινοῖς γὰρ ὅροις τοῦ σώματος λέγεται καὶ φησιν, ὅτι θέλεις φυλάξαι τὴν ὑγίειαν, μὴ πολλὰ φάγῃς, μήπως βαρύνῃς τὴν ὄρεξιν. ἀλλ' ὥσπερ τις εἶποι, 2) ἤλγεις τῶν πόνων ἐτι δυνάμενος, οὕτω καὶ νῦν φυλάττεις τὴν ὑγίειαν, εἰ κωλύσεις τροφὴν τρέφεσθαι δυνάμενον. πρὸς δὲ τούτοις μὴ ὀκνήσῃς κινηθῆναι σύμμετρα γυμνάσια, ἵνα διὰ τούτων ἐξάγῃς τὰ περιττώματα. θαυμαστὴ μὲν αὕτη ἡ ἐξηγήσις. ὁ δὲ Γαληνὸς ἐτέρως ἐξηγεῖται τὸν λόγον τοῦτον, ὅτι ἴσως ἐπὶ τῶν ἐναντίων ἦλθεν Ἱπποκράτης, καὶ φησιν, ὅτι θερμὴν γαστέρα ἐθεράπευσε, καὶ ψυχρὰν οὐ θεραπεύει. καταβάλλει γὰρ αὕτη τὴν δύναμιν,

1) οὐ legit C. 2) si quis corpus exercens ab labore adhuc exerceri potens laborare desistat C. τρέπεσθαι Codd.

ὥς δύσκρατος. οὕκουν θεραπεύσομεν δι' ἀκορίην τροφῆς. φοβοῦμαι γὰρ, μὴ ἡ πολλὴ τροφή ἀπεπτηθεῖσα ἔτι αὐξήσει τὴν 1) τῆς ψύξεως. θέλω δὲ ἀόκνως αὐτὸν φέρεσθαι εἰς τὰ γυμνάσια· ταῦτα γὰρ δύνανται θερμαῖναι.

κα'. Δίψης ἐπιπολαίου, 2) ὕπνος ἄκος, τῷ δ' ἐξ ὕπνου ἔγερσις. —

Θεραπευτικὸς ὁ λόγος. περὶ δίψης οὖν διαλέγεται· γίνεται γὰρ αὕτη καὶ ἀπὸ θερμασίας καὶ ἀπὸ ξηρότητος, καὶ ἀπὸ ἀλμυρῶν σιτίων καὶ ἀπέπτων γινομένων ἐν τῇ γαστρὶ. ἀλλ' αἱ μὲν ἀλλαχόθεν 3) δίψαις κακοήθεις εἰσίν. εἰ οὖν δίψα ἐξ ἀπειρίας γένηται, ὕπνον ποίησον· ἐν γὰρ τῷ ὕπνῳ πεττομένης τῆς τροφῆς, παύεται ἡ δίψα. ἢ καὶ ἄλλως· ἴσως γὰρ ἀπὸ κόπου δριμύτερα γεγόνασιν τὰ μόρια, καὶ ἐντεῦθεν δίψα· 4) τότε ποίησον ὕπνον. τῆς γὰρ τροφῆς πεττομένης καὶ ἐξαιματουμένης, ἀνερχόμενον τὸ αἷμα παρ' ἑκαστον τῶν μορίων πέττει καὶ κατακεράννυσιν αὐτὰ καὶ παύει τὴν δίψαν· λοιπὸν γὰρ τὸ ἐναντίον· τὴν ἐν ὕπνῳ δίψαν ἔγερσις παύει, πάλιν οὐ πᾶσα, ἀλλ' εἴ ποτε γένηται ὕπνος 5) ἐν τῇ θερμασίᾳ, ξηραίνει τὰ μόρια· ἐν γὰρ τῇ ἐγρηγόρσει ἀπαναχωρουμένης τῆς θερμασίας τοῦ πάθους, παύεται ἡ δίψα. ἢ καὶ ἄλλως· μακροῦ γεγονότος ὕπνου, πολλοὶ τεχθέντες ἀτμοὶ, καὶ δριμύτεροι γινόμενοι, δίψαν ποιοῦσι. τότε κέλευσον αὐτοὺς ἐξαστῆναι. ἐν γὰρ τῇ ἐγρηγόρσει φερόμενον ἔξω τὸ θερμὸν ἔλκει σὺν αὐτῷ τοὺς ἀτμοὺς καὶ παύει τὴν δίψαν.

κβ'. Ἐν οἷσι πλεῖστον τὸ θερμὸν, μεγαλοφωνότατοι· καὶ γὰρ ψυχρὸς ἀῆρ πλεῖστος. δύο δὲ μεγάλων μεγάλα καὶ τὰ ἔκγονα γίνεται. —

Περὶ μεγαλοφωνίας θέλει διαλεχθῆναι. αὕτη δὲ οὐκ ἂν γένοιτο, εἰ μὴ εἶη καὶ δύναμις ἐρῶμένη, καὶ ὄργανα εὐρύτατα, καὶ περιουσία πνεύματος. καὶ εἴ τι τούτων ἀπείη, οὐ γίνεται μεγάλη· ἐπὶ γὰρ τῶν γυναικῶν οὐ γίνεται μεγάλη διὰ τὴν ἔνδειαν τοῦ πνεύματος. λέγει οὖν

1) intemperiem C. δυσκρασίαν. 2) ὕπνου, ἔγερσις. Codd.
3) Sic! 4) τότε — ἐν γὰρ τῇ ἐγρηγόρσει om. C. 5) ὡς loco ἐν A.

Ἰπποκράτης, ἔαν πλεῖστον τὸ ἔμφυτον θερμὸν, μεγάλη ἡ φωνὴ γίνεται. εἰ γὰρ πολὺ τὸ ἔμφυτον θερμὸν καὶ ψυχρὸς ὁ ἀὴρ εἰσφέρεται καὶ πολὺς, εἰς περιουσίαν πνεύματος δαπανᾶται. τὰ δὲ τῆς δυνάμεως οὐδὲν Ἰπποκράτης ἠξίωσεν εἰπεῖν. εἰ γὰρ πολὺ τὸ ἔμφυτον θερμὸν, καὶ πλεονεξία πνεύματος, πάντως εὐθηνεῖ τὰ τῆς δυνάμεως. δύναμιν δὲ λέγω τὴν περισταλτικὴν τῶν μεσοπλευρίων μυῶν· τρία δὲ εἰσιν ὄργανα τῆς φωνῆς, λάρυγξ, ἐπιγλωττὶς καὶ φάρυγξ.

κγ'. Οἱ θερμοκοίλιοι ψυχρόσαρκοι καὶ λεπτοί. οὗτοι ἐπίφλεβοι καὶ 1) ὀξύθυμοί. —

Τοῦτο δὴ προσλαμβάνων, ὅτι ἐστὶ τις λόγος λέγων, ὡς τὸ θερμὸν διττὸν, 2) ἢ αὐτὴ ποιότης, ἢ τεθερμασμένον· καὶ τοῦτο ἢ κατὰ φύσιν ἔχει τὴν θερμοσίνην ἢ παρὰ φύσιν· καὶ κατὰ φύσιν, ἢ σύμφυτον ἢ ἐπίκτητον. κατὰ φύσιν μὲν σύμφυτος θερμοσίνην, ἢ καρδία, παρὰ φύσιν δὲ καὶ ἐπίρρητον, αἱ σάρκες. καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ παρὰ φύσιν τὸ μὲν πλησίον, τὸ δὲ πόρρω, ὃ καὶ ὄντως ἐστὶ παρὰ φύσιν· πλησίον μὲν τὸ ἐν τῇ ἀκμαστικῇ, πόρρω δὲ τὸ ἐν πρεσβύ. τούτων οὕτως εἰρημένων, θερμοσίνην παρὰ φύσιν ὑποτίθεται ἐν τῇ γαστρὶ, καὶ λέγει ὅτι εἴ ἐστι θερμὴ γαστήρ, ἐπὶ τὸ κνισῶδες διαφθείρει τὰ σιτία· ἐντεῦθεν ἀνέρχεται ἡ τροφή παρὰ τὰς σάρκας τὰς ἐχούσας ἐπίρρητον θερμοσίνην, καὶ ἐκεῖναι εὐρίσκουσιν αὐτὸ διεφθαρμένον, ὡς ἀλλότριον ἀποσείονται, καὶ ἐντεῦθεν ἰσχυαίνονται. ἐπεὶ οὖν ἰσχυαίνονται αἱ σάρκες, αἱ φλέβες διαλάμπουσιν, ἢ ὅτι τὸ αἷμα, μὴ δαπανηθὲν εἰς τροφήν τῶν μορίων, ὡς πολὺ ὀγκοῖ τὰς φλέβας· ἐνθεν καὶ ὀξύθυμοί εἰσιν· εἰ γὰρ θερμὴ ἡ γαστήρ, ἐκπεπύρωται ὁ στόμαχος· μεταλαμβάνουσα ἢ 3) ἀορτὴ μεταδίδωσι τῇ καρδίᾳ τῆς χολῆς, καὶ ἐντεῦθεν ὀξύθυμοί εἰσιν.

κδ'. Αὐχμὸς ἐπὶ γῆς οἰωνῶν γένος εὐθηνεῖ. —

Ὅφειλομεν τὸ πιθανὸν τοῦ λόγου τούτου ἐξηγητικῶς

1) ὀξύθερμοί Codd. 2) ἢ Codd. τὸ θερμασμένον Codd.
3) ἀορτὴ L.

εἰπεῖν. τινὲς γάρ φασιν ὅτι ποτὲ γίνεται αὐχμὸς, καὶ τὰ ὄρνεα ἔρχονται ὡς ὑγροτέραν τὴν γῆν. καταγελάστως δὲ ἐνταῦθα ὁ Ἰπποκράτης ἐχρήσατο, ὅτι περὶ σωμάτων διαλεγόμενος περὶ οἰωνιστικῆς ἐμνημόνευσεν. ἄλλοι δὲ φασιν ὅτι γίνεται αὐχμὸς ἐκ τοῦ μὴ ἐπομβρίαν πολλὴν γενέσθαι. ἐπὶ τούτῳ πολλὰ σώματα θνήσκουσι, καὶ ἔρχονται οἰωνοὶ φάγειν αὐτὰ παρὰ τὴν γῆν. τὸ δὲ ἀληθές φησιν ὁ Γαληνὸς, ὅτι τινὰ ὁμοιότητα ἐνταῦθα παραδίδωσι, καὶ φησιν, ὥσπερ τὰ ξηρότερα τῶν ὀρνέων [ὡς ὁμοιότητα ἐνταῦθα παραδίδωσιν], οὕτω καὶ ἡ μὲν φυλακὴ διὰ τοῦ ὁμοίου, ἡ δὲ ἀναίρεσις διὰ τῶν ἐναντίων γίνεται.

κε'. Τράγος ὁκότερος ἂν φανῇ ἔξω, ὄρχις δεξιὸς, ἄρῳεν· εὐώνυμος, θῆλυ. —

Περὶ τράγου θέλει διαλεχθῆναι. εἴρηται δὲ ὡς ἔστι πάθος περὶ τὴν φωνὴν, ὅταν μεγάλη γίνηται καὶ βραγχώδης, ἀλλὰ μεγάλη μὲν ἀπὸ θερμασίας, βραγχώδης δὲ ἀπὸ ὑγρότητος· ἐνθεν τοῖς μειρακίοις γίνεται, μάλιστα δὲ διὰ τὴν πλεονεξίαν τοῦ σπέρματος, μηκέτι δαπανώμενου εἰς αὕξησιν. τοῦτον δὲ τὸν λόγον δεῖ ὑπερβατῶς ἀναγνῶναι, ὅτι ὅταν τράγος γένηται, ὁ μὲν δεξιὸς ὄρχις ἄρῳενοτόκος, ὁ δὲ ἕτερος θηλυτόκος. ζήτησον οὖν, ποῖος φαίνεται ἔξω τουτέστι ποῖος ἐξογκοῦται. εἰ γὰρ ὀγκωθῇ ὁ δεξιὸς ὄρχις, ὥσπερ ἐπὶ γυναικῶν ὁ δεξιὸς μαζός, 1) δηλονότι ὅπου πλεονεξία τοῦ σπέρματος, τοῦ δὲ αἵματος, ὅταν τέξωσιν, ἄρῳεν, εἰ δὲ τὸ ἐναντίον, θῆλυ, ἐπειδὴ τὰ μὲν ἄρῳενα ἐν τοῖς δεξιοῖς, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖς ἀριστεροῖς, διὰ τὸν ἀνατομικὸν λόγον, τὸν ἄνω εἰρημένον.

κς'. Ὀφθαλμοὶ ὡς ἂν ἰσχύος ἔχωσιν, οὕτω καὶ γυῖα, καὶ χροιὴ ἐπὶ τὸ κάκιον ἢ ἄμεινον ἐπιδιδοῖ. δίκαιον δὲ ὡς ἂν ἔχη ἡ 2) τροφή, οὕτω καὶ τὸ ἔξω ἔπεσθαι. —

Ὁ λόγος διαγνωστικὸς καὶ φυσιογνωμοσύνη ἀρμόζων. δεῖ δὲ καὶ τοῦτον ἐν ὑπερβατῇ λαβεῖν, ὅτι ὀφθαλμοὶ ὡς

1) jam constat, quod ob seminis abundantiam in viro et sanguinis in muliere masculus gignetur C. 2) τροφή Codd.

ἂν ἰσχύος ἔχωσι, 1) [καὶ χροῖ αὐτῷ καὶ * γύει] ὅτι διά-
 θεσιν τοῦ παντὸς σώματος δύναται σοι δηλῶσαι ἡ χροιά.
 καὶ ὁρῶμεν τὸ πελιδνούμενον πρόσωπον λειποθυμίαν,
 ὥσπερ καὶ τὸ ἐρυθρὸν ὑγείαν. ὥσπερ δὲ ἡ χροιά τοῦ
 προσώπου, οὕτω καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ δηλοῦσιν. ἐνθεν καὶ
 ἡ θοὴ ψυχῆς ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν διαγινώσκεται, ἐπειδὴ ἐν
 τῷ ἐγκεφάλῳ οὔσα ἡ ψυχὴ, ὥσπερ διὰ τινων θυρίδων
 τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁμιλεῖ. ἐντεῦθεν οἱ μὲν ἀεικίνητοι προ-
 πετοὺς ψυχῆς σημεῖον, οἱ δὲ καταφερόμενοι ἐπιεικοῦς.
 καὶ ἡμεῖς δὲ τὴν τοῦ σώματος διάθεσιν ἐξ αὐτῶν διαγι-
 νώσκομεν. τὰ γὰρ πνεύματα καὶ τὰ ὑγρά ἀνατρέχει μὲν
 εἰς πᾶν τὸ σῶμα, ἀναφαίνεται δὲ ὡς εἰς ἀραιὸν, τὸν
 ὀφθαλμόν· ἐντεῦθεν ἐπὶ τῶν ἰκτεριῶντων αὐτοὶ ὠχροὶ
 ἀποφαίνονται. δίκαιον δὲ ὡς ἂν ἔχη τὴν τροφήν,
 οὕτω καὶ ἔξω ἐπιδεσθαι· τινὲς γράφουσι τροφήν, ὅτι
 οἷα τροφῇ χρᾶται τὸ σῶμα, τοιοῦτον εὐρίσκεται καὶ τὸ
 χροῦμα τῶν ὀφθαλμῶν· τὸ δὲ ἀληθές, τροπή. ὡς γὰρ
 τρέπεται ἡ διάθεσις τοῦ σώματος, οὕτω καὶ οἱ ὀφθαλ-
 μοὶ ἔξω φαίνονται.

κζ'. Σημεῖα θανατώδεα, ἀνὰ ῥινὸν θερμότερος ὁ ἀτμός.—

Ὅτι γέγονε τὸ νόσημα, ἀλλ' ἐγγὺς ὁ θάνατος. ἔδοξε
 γὰρ τούτῳ τῇ ἄνω περιόδῳ καὶ τῇ ἀνεπιτηδειότητι τοῦ
 σώματος. μέλλει οὖν ἐκδιαφορηθῆναι ἡ θερμασία πρῶτον
 2) συγγενῇ ἀέρα, ἵνα ἀποδοθῇ τοῖς συστοίχοις τὰ ὀφει-
 λόμενα. οὐκοῦν ἐξατμιζομένης καὶ διαφορουμένης διὰ τῶν
 ἔξω τῆς θερμασίας, θερμὸς ὁ ἀτμός ἀνὰ ῥινὸν τουτέστι
 τὸ δέρμα, 3) ἡ δὲ εἰσπνοὴ διὰ ῥινὸς κατέψυκται· κατα-
 λέλυται γὰρ τὰ τῆς χρείας, καὶ οὐκέτι ἐπείγει, ἢ καὶ ὅτι
 ἡ θερμασία οὐκ ἔστιν εἰς τὸν κατὰ φύσιν τόπον, ἀλλ'
 ἐτράπη ἔξω περὶ τὸ δέρμα. οὐ γὰρ εἴθισται ἡ ῥίς τὴν
 περὶ τὸ δέρμα θερμὴν εἰσάγειν θερμασίαν. ἄρτι μὲν οὖν
 ψυχρὸς ἀὴρ ἐκφέρεται διὰ τῆς ῥινός· ὥσπερ γὰρ ἀπὸ
 ἀνδράκων σβεννυμένων λιγνὺς ἀναφέρεται, οὕτω καὶ τῆς
 θερμασίας σβεννυμένης, αἰθαλώδης ἀτμός ἀναφέρεται.

κῆ'. Πρὸς τὴν ὑγίην πόνοι σιτίων ἡγείσθωσαν. —

Ἴσως τις τῶν καθημένων ἐστέναξε, καὶ συνέπαθε τῷ κάμνοντι, θανάσιμον ἀκούσας σημεῖον, ἔνθα Ἱπποκράτης ὑγίαν διαλέγεται. τινὲς δὲ τὸ πρὸς ὑγίειαν τῷ ἄνω συντάττουσιν, τὸ δὲ ἀληθές, κάτω, ὅτι τῶν τροφῶν προηγήσασθαι δεῖ τὰ γυμνάσια, ἵνα ἐκφέρωνται τὰ λιγνυώδη περιττώματα· ῥώννυται ἡ δύναμις· εὐρύνονται τὰ ἀγγεῖα. λοιπὸν τὸ εἶδος τοῦ γυμνασίου εὐρίσκεται ἐκ τοῦ προηγησαμένου βίου. ἐπὶ νοσοῦντων δὲ οὐκ ἔλεγε γυμνάσια, ὁ διὰ ταῦτα πολλὰ λαιδωρήσας Ἡρόδιον.

ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΠΕΜΠΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ.

α'. Φύσιες νούσων ἰητροί. —

Πεπληρωμένον τετάρτου τμήματος, νῦν ἐπὶ τοῦ πέμπτου ἐρχόμεθα. καὶ ἔξεστι πάλιν τῷ λίχνῳ θεωρημάτων χορεσθῆναι παντοδαπῶν. εὐθὺς γὰρ ἐκ προοιμίων βούλεται ἐγκωμιάσαι τὴν φύσιν, καὶ φησιν, εἰ καὶ λέγομεν ὅτι ἡ ἱατρικὴ ὑγίαν χαρίζειται, οὐ δι' ἑαυτῆς, ἀλλ' ἡ φύσις ἐστὶν ἡ πάντα ποιοῦσα, ἡ φροντίζουσα τῶν σωμάτων· ἔνθεν καὶ φύσις μὲν χωρὶς τῆς ἱατρικῆς τι ἐργάζεται, ἐπεὶ ὁρῶμεν ὅτι ἡ φύσις ποτὲ ἀναστομώσασα ἀγγεῖον, καὶ κενώσασα αἷμα πολὺν, ἀπήλλαξε τὴν νόσον. ἡ δὲ ἱατρικὴ χωρὶς τῆς φύσεως οὐδὲν ὀρᾷ. καὶ γὰρ ἐν νεκρῷ σώματι εἰ προσενέγκωμεν βοηθήματα, οὐδὲν ὠφελοῦμεν· οὐ γὰρ πάρεστιν ἡ διοικοῦσα φύσις, ἢ αἱ ταύτης δυνάμεις. οὐκοῦν μέγα τῆς φύσεως, καὶ τὸ ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ σὺν τῇ τέχνῃ ἀπαλλάττει ἡμᾶς τῶν νοσημάτων.

Ἄλλ' ἐν μόνον ἀποροῦμεν, διατί μὴ ἐνικῶς εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης, ἡ φύσις ἱατρὸς ἐστὶ τῶν νοσημάτων. καί τινες μὲν φασιν, ὅτι ἐπειδὴ πλείονά ἐστι ζῶα, καθ' ἑκάστον δὲ τῶν ζώων ἐστὶ φύσις, ἥτις οὐ μόνον τῶν λογικῶν ζώων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλόγων ἐστὶν ἱατρὸς, διὰ τοῦτο καθολικῶς εἶπε τὸν λόγον. κακῶς δὲ τοῦτο· οὐκ ἂν γὰρ Ἱπποκράτης ἐάσας τὰ λογικὰ ζῶα, τῶν ἀλόγων ἐφρόντιζεν. ἀλλὰ τὸ τῆς φύσεως ὄνομα πολλὰ σημαίνει παρὰ Ἱπποκράτει. καὶ γὰρ αἱ κράσεις τῶν φύσεων, αἱ μὲν πρὸς θέρους, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα, εὖ καὶ κακῶς πεφύκασιν. φύσιν δὲ οἶδε καὶ τὴν κατασκευὴν, ὥς ὅταν λέγῃ· ἔθνησκον δὲ καὶ ὅσοι φύσιν ἦσαν στενοθώρακες. οἶδε καὶ φύσιν καὶ τὴν διοικοῦσαν τὰ σώματα, ὥς ὅταν λέγῃ, φύσιες ζώων 1) ἀδίστακτοι, περὶ ἧς καὶ νῦν διαλέγεται. ἄλλη φύσις ἐν ἐγκεφάλῳ καὶ ἄλλη ἐν καρδίᾳ, καὶ ἄλλη ἐν ἥπατι, διὰ τοῦτο πληθυντικῶς εἶπε, φύσιες. ἄλλη γὰρ ἐκάστου ἡ φύσις, ποῦ μὲν γὰρ ψυχικὴ, ποῦ δὲ ζωτικὴ, ποῦ δὲ φυσικὴ. καὶ ὅτι ἐν ἐκάστῳ διάφοροι δυνάμεις, ἐν ἐγκεφάλῳ αἰσθητικαὶ καὶ κινητικαὶ καὶ ἡγεμονικαί, ἐν καρδίᾳ, 2) αὐτῆς τῆς ζωτικῆς, ἐν ἥπατι ἐλκτικὴ, καθεκτικὴ, ἀλλοιωτικὴ καὶ ἀποκριτικὴ. καὶ ὅτι ἐν ταύταις αἱ μὲν τιμιώτεραι, αἱ δὲ ἀτιμότεραι· ἐν ψυχικαῖς μὲν τίμαι ἡγεμονικαί, ἐν φυσικῇ δὲ ἡ ἀλλοιωτικὴ. αὗται οὖν εἰσιν αἱ διοικοῦσαι τὸ ἡμέτερον σῶμα. καὶ ἐπειδὴ πλείονές εἰσι, διὰ τοῦτο πληθυντικῶς Ἱπποκράτης εἶπε τὸ φύσιες. ἴσως καὶ ἐνταῦθα φύσιν λέγει τὴν τοιάνδε κατασκευὴν, καὶ ἐπειδὴ ἐν ἐκάστῳ μορίῳ ἴδια ἔχουσι πολλὰ, διὰ τοῦτο πληθυντικῶς· ἐν ἐγκεφάλῳ γὰρ κατασκευὴ, ὅς ἔχει κοιλίας τρεῖς· ἡ καρδία κωνοειδῆς, τὸ ἥπαρ, ὅπερ ἔχει σιμὰ καὶ κυρτά. τοῦτο μὲν οὖν καλῶς 3) ἐπιλέλγεται. ἀλλὰ πέλαγος ἡμᾶς διαδέχεται θεωρίας· ἐξ ὧν γὰρ ἐγκωμιάζομεν τὴν φύσιν, ἐκ τούτου λοιδοροῦμεν τὴν τέχνην. εἰ γὰρ φύσις ἐστὶν ἡ καταλύουσα τὰ παρὰ φύσιν καὶ ὑγείαν ποιοῦσα, τί χρεῖα τῆς ἱατρικῆς; τάχα μάλιστα ἐπινενόηται; καὶ φάμεν ὅτι 4) φύσις μὲν ποιεῖ,

1) ἀδίστακτοι L. 2) iracunda et pulsatrix C. 3) ἐπιλέληται L.
4) φύσιν L.

τέχνη δὲ ὑπηρετεῖ, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ὁ γὰρ ἰα-
τρὸς ὑγείαν ποιεῖ, οὐχὶ δὲ ἄνθρωπος ἢ ζῶον, ἐπειδὴ
ἔδει πάντα ἄνθρωπον, πᾶν ζῶον ὑγιάζειν. καὶ αὐτὴ δὲ ἡ
ιατρικὴ οὐ δῆπου προστιθεμένη ποιεῖ τὴν ὑγείαν, ἀλλὰ
διὰ τῶν βοηθημάτων· ἐνθεν καὶ χειρουργεῖ ὁ ἰατρὸς, οὐχ
ιατρικῶς, ἀλλ' ὑπὸ προθυμίας καὶ τοῦ χειρουργικοῦ
ἀπτόμενος. καὶ τις γὰρ Φίλιππος μέγας στρατηγὸς ὅπλα
βαστάζων ὑπὸ προθυμίας τὰ στρατιωτικὰ ἐποίει. εἰ οὖν
ἰατρὸς μεταχειρίζεται τοῦτο τὸ χειρουργικόν, χρήζει πλει-
όνων ὑπηρετούντων, χαλκέως, ἀκονητοῦ· εἰ δὲ καὶ βοτα-
νῶν χρήζοιτο, καὶ ριζοτόμου· πάλιν κέχρηται ὁ ἰατρὸς
ἐπιδέσμου· χρήζει πάντως καὶ ὑφάντου ὑπηρετοῦντος. ὁ
οὖν ἐστὶν ὑφαντικὴ πρὸς τὴν τέχνην τὴν ἰατρικὴν, τοῦτο
ἰατρικὴ πρὸς τὴν φύσιν. ὑπηρετεῖ γὰρ μόνον. καὶ ποτε
μὲν τῇ φύσει ἔῃ τὸ πᾶν, ποτὲ δὲ συνεπιβοηθεῖ. ποιεῖ
δὲ ταῦτα ἡ φύσις, 1) οὐ δῆπου* ἀπολογία· λόγον γὰρ
οὐκ ἔχει ἡ φύσις· οὐδὲ ἐκ διανοίας τι ποιεῖ, οὐδὲ ἀπὸ
προτάσεων ἐπὶ συμπέρασμα τὴν ὁδὸν ἀνύει. λόγος μὲν-
τοι ὑπηρετεῖ τὸ τοῦ δημιουργοῦ, ὄργανον δὲ τοῦ δημιουρ-
γοῦ καὶ τῆς ἐπιστήμης ἡ φύσις. καὶ ὥσπερ ὁρῶμεν ἐπὶ τῶν
ὠρολογιῶν ὅτι ἀνερχόμενον ἢ κατερχόμενον τὸ ὕδωρ διαφό-
ρους ὥρας δεικνύει, καὶ τὸ μὲν ὕδωρ οὐκ ἔστι λογικόν, τῇ δὲ
λόγῳ τοῦ μηχανικοῦ ὑπηρετεῖ, καὶ ὁ τι ἰατρικὴ πρὸς τὴν
φύσιν, τοῦτο 2) [δὲ] καὶ ἡ φύσις πρὸς τὴν ἐπιστήμην. καὶ
ὥσπερ ἡ φύσις τῆς τέχνης τιμιωτέρα, οὕτως καὶ ἡ ἐπι-
στήμη 3) τῆς φύσεως. τὰ γὰρ φυσικὰ τρέπεται. εἰ γάρ τις
ἐκ φύσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης εἴη σώφρων, δύναται ἐξ
ἀσελγῶν λόγων μεταπαιδευθῆναι· εἰ δὲ ἐξ ἐπιστημονικῶν
λόγων τις ἐκτήσατο τὴν σωφροσύνην, αὕτη ἀμετάβλητός
ἐστίν. οὐκοῦν ἐπειδὴ τὸ ἀξίωμα καὶ τῆς τέχνης καὶ τῆς
φύσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης εἴρηται, μάθωμεν πῶς ἐγκω-
μιάζεται ἡ φύσις, ἵνα διὰ τοῦ ἐγκωμίου μεταβληθῇ
Ἀσκληπιάδης ὁ νομίζων αὐτὴν ἄτεχνον. ἦρκει μὲν οὖν τοῦτο
τὸ ἐγκώμιον τῇ φύσει, ὅτι ἰατρὸς ἐστὶ τῶν νοσημάτων,
ποῦ μὲν ἄντικρυς, ποῦ δὲ συνεπικουρούσης τῆς τέχνης.

1) non ratione utens C. 2) δὲ om. A. 3) τῆς φύσεως — ἐπι-
στήμης om. L.

Λέγει δὲ καὶ ἄλλο Ἰπποκράτης ὅτι καὶ ἐφόδους
 ἑαυτῇ εὐρίσκει ἐπὶ νοσοῦντων καὶ ὑγαινόντων. ἐφόδους
 δὲ καλεῖ τὰς ἐνεργείας, τὰς ἐκκρίσεις, καὶ πᾶν τὸ ἐν τῷ
 σώματι γινόμενον, ἃ ποιεῖ ἡ φύσις, οὐκ ἐκ διανοίας, ἀλλ'
 ἐκοῦσα καὶ οὐ μαθοῦσα. καὶ ὅτι οὕτως ἔχει, ἀναγνώσω-
 μεν τὴν διαγνωστικὴν Γαληνοῦ. ἐκεῖ γὰρ ὁ Γαληνὸς ἔλαβε
 κύουσιν 1) αἶγα, ἵνα ἀναιεμῶν τὰ περὶ τὴν μήτραν τὰ
 περὶ τὴν σύλληψιν ἴδοι. ἀλλὰ ἡ ἀσχολία τῶν πραγμάτων
 ἐνεπόδισε καὶ ἐτέχθη ὁ ἔριφος. ἐντεῦθεν ἦν ἰδεῖν θαυ-
 μαστά. 2) ἐκ τούτου ὑγρότης ἐπλεόνασε τῷ ἔριφω· ταῦτα
 ἀφ' ἑαυτοῦ ἐξετίναξε. τίς ὁ παιδεύσας ὅτι οἱ ῥαχίται
 μύες διὰ κίνησιν γεγόνασιν; πάλιν δὲ ἄλλο· λαβὼν ὁ Γα-
 ληνὸς τὸν ἔριφον, ἀπεχώρισε τῆς μητρὸς καὶ προσήνεγκε
 διαφόρους τροφὰς ἐξ ἀκροδρύων, ἀπὸ μέλιτος, ἀπὸ γά-
 λακτος, καὶ ἐλθὼν ὁ ἔριφος ὁσφρήσατο. τίς πάλιν ὁ παι-
 δεύσας ὅτι ῥῖνες διὰ τὸ ὁσφραίνεσθαι γεγόνασιν; καὶ
 πάντα μὲν ἀπεσεύσατο, ἀσμένως δὲ προσῆλθε τῷ γά-
 λακτι, καὶ ἐκ τούτου ἐτράφη καὶ ἐμασῆσατο τῷ στόματι.
 τίς πάλιν ὁ παιδεύσας γάλακτι αὐτὸν τρέφεσθαι, καὶ ὅτι
 οἱ ὀδόντες διὰ μάσησιν γεγόνασιν, πρότερον αὐτοῦ τρε-
 φομένου διὰ τοῦ ὀμφαλοῦ; ἐντεῦθεν ἰδεῖν θαυμαστά. τῶν
 γὰρ ὀδόντων οἱ μὲν ἔτεμον, οἱ δὲ ἔθλων, οἱ δὲ ἐλέαινον·
 μὴ μετὰ ὀδόντων ἐτέχθη. πάλιν ἡ γλῶσσα δεξιὰ καὶ
 ἀριστερὰ περιῆγε διὰ τὴν μάσησιν, ἐπὶ τὰ ὀπίσω διὰ
 τὴν κατάποσιν, ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν διὰ τὴν φωνήν. τίς ὁ
 ταῦτα πάντα διδάξας; ἤρξατο δὲ τῷ ὄνυχι κνᾶσθαι· καὶ
 τίς ὁ διδάξας ὅτι ὄνυξ διὰ τὸ κνᾶσθαι, ὥστε θαυμάσαι
 τὸν Γαληνὸν καὶ εἰπεῖν, ὅντως φύσιες ζώων ἀδί-
 δακτοι. εἰ οὖν ἀδίδακτος ἡ φύσις, πῶς εὐπαιδευτος;
 καὶ λέγομεν ὅτι ἀδίδακτος μὲν ἐξ ἄλλου, 3) εὐπαιδευτος
 δὲ ἐξ ἑαυτῆς. ὁ καὶ πέπονθε Θεμιστοκλῆς, μηδὲν οἴκο-
 θεν προσμαθὼν, λογικὸς ἦν ὁ ἀνὴρ, οἴκοθεν παιδευθείς.
 ἀπαιδευτος ἡ φύσις· ἐκοῦσα γὰρ καὶ μὴ μαθοῦσα τὰ
 δέοντα ποιεῖ, ὥς ἐμαρτύρησε τὰ περὶ τὸν ἔριφον. οὐ γὰρ
 Γαληνῷ μόνῃ, ἀλλὰ καὶ Ἰπποκράτει ἐγνωσμένα. τοῦτο
 γὰρ ἐνδεικνύμενος λέγει, καὶ ἡ γλῶσσα δὲ ὑποουρ-

1) αἶγαν Codd. 2) a partu C. ἐκ τόκου. 3) ἀπαιδευτος L. A.

γέει, καὶ τᾶλλα τοιαῦτα. λέγει δὲ καὶ ἄλλο τεκμήριον, ὃ συμβέβηκε τῷ ἔριφῳ, καὶ ἡμῖν μὲν τὸ σκαρδαμύττειν. καὶ γὰρ ὁ ἔριφος, ἐρχομένου τινὸς λυπηροῦ κατὰ τὸν ὀφθαλμόν, ἔμυσε τὰ βλέφαρα. καὶ τίς ὁ παιδεύσας ὅτι τὰ βλέφαρα γέγονε πρὸς τὸ φυλάξαι τὸ κρυσταλλοειδές; καὶ ἡμῖν δὲ τοῦτο συμβαίνει. πολλάκις γὰρ θέλομεν ἰδεῖν τὸν κῶνον, καὶ διὰ τὴν ἀνάγκην ἀσκαρδαμυκτοῦμεν ἀτενίζοντες πρὸς τὸν αἰθέρα. ἀλλὰ καὶ ἡ ἄμετρος· διακρινόμενον γὰρ τὸ κρυσταλλοειδές ἐκ τοῦ ἡλίου πάσχει, καὶ εὐθὺς μύομεν τὰ βλέφαρα, θέλοντες αὐτὸν φυλάξαι ὀφθαλμόν. τίς οὖν ὁ παιδεύσας ταῦτα; ὥστε διὰ πάντων τὸ ἀξίωμα τῆς φύσεως ἀποδέδεικται, καὶ ἐλήλεκται Ἀσκληπιάδης.

β'. Δάκρυα, ῥινῶν ὑγρότης, πταρμός, οὐάτων ῥύπος, στόματος σιέλου ἀναγωγὴ, πνεύματος εἴσοδος, ἔξοδος, χάσμη, βῆξ, λὺγξ, οὐ τοῦ αὐτοῦ τρόπου. οὔρα, ἀφοδος φύσης. τούτων καὶ τῆς ἑτέρης τροφῆς. ταύτην καὶ κατὰ τὸ ἄλλο σῶμα, ἰδρωτές, κνησμοὶ, κορδινισμοί.

Τινὲς τοῦτον τὸν λόγον τοῦ ἄνω χωρίζουσι καὶ 1) φασιν ὅτι ἐπλήρωσεν Ἰπποκράτης ἐπαινῶν τὴν φύσιν· λοιπὸν ἔρχεται ἐπὶ διάγνωσιν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ διάγνωσις ἀπὸ τῶν συμπτωμάτων, τὰ δὲ συμπτώματα τριτὰ, ἐν βλάβαις ἐνεργειῶν, ἐν διαθέσει, ἐν ἐκκρινομένοις, περὶ πάντων διαλέγεται καὶ φησιν, ὅτι τὰ δάκρυα ζῆτει, τοὺς πταρμούς, τοὺς βῆχας. δύνανταί σοι γὰρ ἐνδείξασθαι σημείωσιν. καλὴ μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ἐξηγήσις. ὁ δὲ Γαληνὸς οὐ τέμνει τοὺς λόγους, ἀλλ' ἔτι ὑμνεῖ τὴν φύσιν, καὶ δεικνύει πῶς αὕτη ἐν πᾶσι προνοεῖται τοῦ σώματος, ἢ τῶν ψυχικῶν μορίων. καὶ ποτε φρενιτικὴν διάθεσιν διὰ δακρύων ἐκένωσεν ἢ διὰ μυξῶν ἢ διὰ ῥύπου. ἐνθεν ἔχομεν ἀκοῦσαι ὅτι ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ὁ κατὰ τὰ ὦτα ῥύπος ὁ μὲν γλυκὺς θανάσιμος, ὁ δὲ πικρὸς οὐ, ὥσπερ καὶ τὸ περὶ τὸ στόμα σίελον. τοῦτο δὲ διττῶς ἐστὶν ἐξηγήσασθαι. 2) ἢ γὰρ αὐτὸ τὸ σίελον τὸ περὶ τὸ στόμα ἢ τὸ ἄλλαχοῦ γινόμενον, κενούμενον δὲ διὰ τοῦ στόματος.

ὁμοίως καὶ ὁ πταρμὸς ἐλευθεροῖ τὰ ψυχικά. ὕγρὸν γὰρ καὶ πνεύματος ὄντος ἐν ταῖς κοιλίαις τοῦ ἐγκεφάλου, ἐπαναστᾶσα ἡ ἀποκριτικὴ ἐδίωξε καὶ ἡλευθέρωσε τὸν ἐγκέφαλον, τί λέγω ἐγκέφαλον, ὅπου γε καὶ 1) χωρίον ἀπὸ πταρμοῦ κατηνέχθη. ταῦτα μὲν οὖν τὰ ψυχικά. δέδωκε δὲ καὶ ἀναπνοὴν ἢ φύσις, τὰ ζωτικά φυλάττουσα. καὶ βῆχας. ποτὲ γὰρ αὐτὴ ἢ κίνησις, ὑγρότητος οὔσης ἐν τῷ θώρακι, ἐκένωσεν· ἀλλ' οὐδὲ τῶν μέσων ἡμέλησεν ἢ φύσις, ἀλλὰ διὰ χάσματος τὸ ἐν τοῖς σιαγονίταις μυσὶ πνεῦμα κενοῖ. ἄρα δὲ κατεφρόνησε τῶν φυσικῶν; οὐδαμῶς. λύγγα γὰρ ἐποίησε, κενοῦσα τὰ ἐν τῷ στομάχῳ ἐπικαθήμενα λυπηρά. ταῦτα δὲ παντάπασιν οὐκ εἰσὶ τοῦ αὐτοῦ τρόπου· τὸ μὲν γὰρ ζωτικόν, τὸ δὲ φυσικόν. ὁ δὲ Γαληνὸς εἶπεν, ὅτι μὴ, ἐπειδὴ ἐπήνεσα βῆχας ἢ πταρμούς, ἥδη 2) νομίσης ταῦτα πάντα ἀγαθὰ εἶναι· ἀλλ' εἰ μὲν ἐκ προνοίας φύσεως, ἀγαθόν, εἰ δὲ ἀπὸ κακοηθείας νοσήματος, κακόν. ἀλλὰ καὶ τὰ ἀπὸ νοσήματος γινόμενα ἀπὸ φύσεως μὲν γίνονται, βιαζομένης δέ. ἔνθεν Ἰπποκράτης μερικῇ ἐχρήσατο φωνῇ, εἰπὼν παντάπασιν. εἰ μὲν γὰρ ὅλως ἐκ φύσεως γίνονται, ἦσαν φυσικά· εἰ δὲ ἀπὸ φύσεως βιαζομένης, παρὰ φύσιν. λοιπὸν δὲ μετὰ ταῦτα 3) ὁ Ἰπποκράτης ἔρχεται ἐπὶ τὰ μεγάλα μὲν, καταφρονοῦμενα δὲ διὰ τὸ κατ' ἐκάστην γίνεσθαι, λέγω δὴ τὰ περὶ τροφῆς. ἡ γὰρ φύσις ἰδοῦσα ὡς 4) εἰσροὴ καὶ ἀπορροὴ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, διὰ τροφὴν ἐπείσακτον, αὐτῷ δέδωκεν ἀθανασίαν. ἀλλ' ἡ τροφή ἐαυτῇ 5) πέψιν οὐκ ἠδύνατο. οὐκοῦν δέδωκε τὴν γαστέρα πέπτουσαν. ἐπειδὴ δὲ στερεᾶς τροφῆς οὐκ ἐκράτει ἡ γαστήρ, δέδωκεν ὀδόντας προπαρασκευάζοντας, τέμνοντας μὲν τοὺς τομεῖς, θλῶντας δὲ τοὺς κυνόδοντας, λεινούσας δὲ τὰς μύλας. προπαρασκευασθέντα μὲν οὖν τὰ σῖτα ὥφελον καὶ κατενεχθῆναι· τοῦτο ποιεῖ ἀνακλωμένη ἡ γλῶττα. εἴτα λοιπὸν διέρχονται διὰ τοῦ 6) οἰσοφάγου, οὐχ ὡς διὰ τινος ἀψύχου, ἀλλὰ δι' ἐλκτικῆς δυνάμεως, ὑπηρετούντων τῶν

1) Legerim χορίον, secundinae. Placenta enim sternutatione solvitur. locus C. 2) νομίσεις L. 3) ὁ om. A. 4) ἐρῶν καὶ ἀπορῶ L. ἐρῶν καὶ ἀπορῶ A. 5) dare C. addit. 6) εἰσοφάγου Codd.

ὀρθῶν ἰνῶν. ἦλθον οὖν τὰ σιτία παρὰ τὸν γαστήρα. πάντως οὖν ἔχουσί τι περίττωμα· τοῦτο δὲ στερεόν, ἐπειδὴ καὶ στερεὰ τὰ πεφθέμενα· ἔνθεν ὁ παραδεχόμενος πυλωρὸς εὗρε τὰ δεχόμενα πλατέα. ἐπέφθη μὲν ὡς ἐπέφθη, ὁ δὲ χιλὸς θέλει ἔλθειν παρὰ τὸ ἥπαρ, ἔλκουσιν αἱ μεσαραϊκαὶ φλέβες, ἐδέξατο τὸ ἥπαρ καὶ ἐξαιματοῖ. ἀλλὰ τὸ περίττωμα λεπτὸν, ἔλκει αὐτὸ ὁ νεφρὸς, παραπέμπων δι' οὐρητῆρων ὥσπερ τινὶ δεξαμενῇ, τῇ κύσται. ἀλλ' ὄρα τὸ μείζον· λοξοὺς ἐποίησε τοὺς οὐρητῆρας, ἵνα κατὰγῃται μὲν τὸ οὖρον, μὴ ἀνάγῃται δέ. λοιπὸν ἡ τρίτη πέψις αἱμοὺς ἀνέδωκε παρὰ τὸ πᾶν σῶμα, ἔθρεψεν ἕκαστον τῶν μορίων, ἠνέχθη ἀτμός, εὐρηκῶς δὲ τὸ δέριμα πυκνὸν, ἐπαχύνθη καὶ ἐγένετο ἰδρώς. ὁρᾷς πόσα ἐποίησεν ἡ φύσις, οὖρον κενοῦσθαι, φύσαν, ἕτερον πόρον τῆς κόπρου, ἔνθεν καὶ πλείονα μόρια ὑποδεκτικά. ἵνα γὰρ εἴπωμεν συντόμως, τὸ περιέχον περιέχει ἢ περιττὸν ἢ ἀναγκαῖον ἢ ὑγρὸν ἢ πνεῦμα ἢ στερεόν. ὑγρὸν μὲν γὰρ γαστήρ, πνεῦμα δὲ τὸ ἀπενδυσμένον. ἀλλὰ τοῦτο τὸ πνεῦμα ἢ μένει ἢ κενοῦται. καὶ εἰ μὲν κενοῦται, τὸ σῶμα ἀπὴλλάσσεται τῆς τούτου βλάβης· εἰ δὲ μένει, ἢ ἴσταται ἢ μάχεται, καὶ ἢ ποιεῖ τὴν διάστασιν, 1) [ἢ τῶν κατὰ τὴν φύσαν.] ταῦτα μὲν οὖν ἐν ἐνὶ μορίῳ. τὰ δὲ ἐν ὅλῳ τῷ σώματι κενούμενα ἰδρώς γίνεται. οἶδε γὰρ Ἱπποκράτης τοὺς ἰδρωῖτας κατὰ φύσιν, εἰ καὶ μὴ δοκεῖ τῷ 2) Ἐμπεδοκλεῖ· εἰ δὲ πνεύματα, 3) σκορδινιάσαι· εἰ δὲ δοριμύτερος ὁ ἀτμός, τὸν κνησμόν. ἃ ποίνυν εἰρήκαμεν ἐπὶ ἀνδρῶν, ταῦτα καὶ ἐπὶ γυναικῶν· ἐκ διαμέτρου δὲ ἐκείναις προσκείσθω τὰ μητρῴα.

γ'. Ἀνθρώπου ψυχὴ φύεται μὲν αἰεὶ μέχρι θανάτου· ἣν δὲ ἐκπυρωθῇ ἅμα τῇ νούσῳ καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα φέρεται. —

Θαυμαστὸς ὁ λόγος, πᾶν εὐφραίνει ψυχὴν. περὶ ψυχῆς γὰρ διαλέγεται, ψυχῆς δὲ, οὐ τῆς αὐτοῦ, οὐ τῆς ἀγεννήτου, ἀλλ' ὡς ἱατρὸς ψυχὴν λέγει τὴν ζωτικὴν δύ-

1) Haec om. C. 2) Dioclus C. 3) σκορδινιάσαι Codd. Fort. σκορδινιασμοί.

ναμιν. εἰ γὰρ περὶ φύσεως διαλεγόμενος οὐκ ἐτόλμησεν εἰπεῖν ὅτι ἀπόλλυται, πόσω μᾶλλον περὶ ψυχῆς ἀθανάτου. ἀλλὰ πνεῦμα λέγει τὴν ζωτικὴν δύναμιν. αὕτη οὖν 1) αἰεὶ φύεται, ἀλλὰ που μὲν φύεται, ἥτοι γεννᾶται, ποῦ δὲ αὖξεται. φύεται μὲν γὰρ αὕτη μέχρι θανάτου. εἰ δέ ποτε γένηται νόσημα, συνεκπυροῦται τῷ σώματι, καὶ οὕτω γίνεται θάνατος, τῆς ψυχῆς φερβομένης. φερβομένης δὲ λέγει, οὐ τρεφομένης, ὥσπερ καὶ φορβὴ ἢ τροφή, ἀλλὰ μειουμένης καὶ νεμομένης καὶ ἀπολλυμένης. ἀλλ' ἐν μόνον ἀπορήσειέ τις, διατί εἶπεν ἐκπυρωθῆ. τί γὰρ οὐ καταψυχόμενον τὸ πνεῦμα ποιεῖ θάνατον; φημὲν οὖν ὅτι οἶδεν Ἰπποκράτης, 2) ὡς τὸ φίλιον ἐκεῖνο μάλιστα ἐπηρεάζει· ἐνθεν τὰ ἀπὸ αἵματος γινόμενα νοσήματα χαλεπὰ, διόπερ ἐπειδὴ τῇ θερμοσίᾳ χαίρει τὰ ἡμέτερα σώματα, ἐκ ταύτης μάλιστα βλάπτει· δυσχερῶς δὲ ἀπὸ ψύξεως· ἐνθεν Ἰπποκράτης δεικνύει, ὅτι τὸ πνεῦμα ἐξεθερμάνθη, τὰ δὲ τῶν ἀνθρώπων σώματα ὡς ἐπιτοπλεῖστον ἀπὸ πυρετοῦ ἀπόλλυνται.

δ'. Νοῦσοι ξύντροφοι ἐν γήρᾳ παύονται διὰ πεπασμόν καὶ διὰ λύσιν καὶ ἀραίωσιν. —

Πρὸς τὸ ἀσαφῆ εἶναι τοῦτον τὸν λόγον, τάχα καὶ 3) ψευδής. δεῖ γὰρ ἡμᾶς μὴ νοντοῖς πρὸς ἐξήγησιν αὐτῶ γραφεῖσιν πεισθῆναι, ἥτοι τὰ πρὸς ὑπόμνησιν. ἐπεὶ οὖν εἴρηται, βράγχοι καὶ κόρυζαι τοῖσι πάνυ πρεσβυτέροισιν οὐ πεπαίνονται, ἐνταῦθα δὲ λέγει ὅτι τὰ σύντροφα νοσήματα, ποῖα δὲ εἰσιν; ἰκτερικὰ, ἐρυσιπελατώδη, εἰ μὴ δυνηθῆς ταῦτα θεραπεῦσαι, μὴ ἀθύμει. ἐρχομένου γὰρ τοῦ γήρως, τὸ ἀπὸ τῆς ἡλικίας φλέγμα τὴν χολὴν τελείως ἐξάγει αὐτὴν, καὶ τούτου λύσιν ἐκάλεσεν, ἢ μινύμενον 4) εὐκρασίαν ποιεῖ, καὶ τοῦτο ἐκάλεσε πεπασμόν. τὸ τελευταῖον μόνον, οὐκ 5) ἄξιος Ἰπποκράτης, τὸ διὰ ἀραίωσιν. πῶς γὰρ ἐν γήρᾳ ἀραίωσις, ἐνθα ψύξις καὶ ξηρότης; εἰ μήτι εἴπωμεν ὅτι ἀσθενήσασα ἡ καθεκτικὴ δύναμις οὐκέτι περισφίγγει τὰ μόρια, ἀλλὰ ἔᾤ αὐτὰ χαλαρά. ἐν-

1) αἰεὶ A. 2) καὶ loco ὡς L. 3) ψευδῆ Codd. 4) ἀκρασίαν Codd. 5) Fort. ἄξιον Ἰπποκράτους.

θεν ἐπὶ τῶν γερόντων ἰδρὼς κενοῦται, οὐ ῥώμη, ἀλλὰ ἀσθενεία, καὶ τοῦτο ἄραιδον εἶπεν Ἱπποκράτης.

ε'. Ἰησις Ἀντινόῳ μὴ ὁμονοεῖν τὸ πάθος, 1) τὸ ψυχρὸν, ἐπικουρέει καὶ κτείνει. ταῦτα οἴσει καὶ τὸ θερμὸν. —

Θεραπευτικὸς ὁ λόγος οὗτός ἐστι, δεικνύων ὡς τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα. λέγει γὰρ Ἱπποκράτης, ὅτι προσεχῶς Ἀντινόῳ τινὶ καλουμένῳ Ἰησις ἐγένετο. ἀντενόησα τῷ πάθει, καὶ διὰ τοῦτο ῥᾶστα ἐθεραπεύθη. τὰ γὰρ ἐναντία τῶν ἐναντίων 2) ἰάσιμα. ἔνθεν τὸ ψυχρὸν 3) κτείνει καὶ ἐπικουρεῖ, ὥσπερ καὶ τὸ θερμὸν τοιοῦτοτρόπως. τὸ γὰρ ψυχρὸν θερμῷ νοσήματι προστιθέμενον ἐπικουρεῖ μὲν τὸ νόσημα, κτείνει δὲ τὸ σῶμα. τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τοῦ θερμοῦ. ἡ μὲν ἔννοια τοῦ λόγου αὕτη. σολοικοφανὴς δὲ ὁ λόγος οὗτος, Ἰησις Ἀντινόῳ. δεῖ δὲ αὐτὸν οὕτως διοικῆσαι, ὅτι πολλάκις οἱ ἀποσειόμενοί τι πρᾶγμα διὰ περιστάσιν πράγματος οὐ πᾶν γράφουσιν, ἀλλ' ἢ τὸν παθόντα ἢ τὴν ἀρχὴν τοῦ πράγματος, ἢ ἀπλῶς ἄλλων ὑπομνηστικὸν, καὶ ὕστερον εὐρίσκεται τὸ σημαινόμενον ὑπομνηστικὸν, καὶ πᾶν ἐκτίθεται τὸ πρᾶγμα. οὕτω, πέπονθε καὶ Ἱπποκράτης. σημεῖον γὰρ αὐτοῦ ἔγραψε τοῦτο, Ἰησις Ἀντινόῳ, ὅτι θέλω εἰπεῖν, πῶς ἐθεράπευσα τὸν Ἀντίνοον, καὶ οὐκ ἔφθασα γράψαι, ὡς προεῖπον δὲ, διὰ τῶν ἐναντίων ἐθεράπευσε. διὸ ἐπάγει, δεῖ οὖν μὴ ὁμονοεῖν τῷ πάθει.

ς'. Τὸ θερμὸν ὀξύθυμον, ἀνασπᾷ καὶ καρδίαν καὶ πνεύμονα ἐς 4) ἔσωτὰ καὶ ἐς κεφαλὴν καὶ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ὑγρόν. ἡ δ' εὐθυμία ἀφίησι καὶ καρδίην καὶ ταῦτα. —

Πολλοὺς λόγους ἐξέθετο Ἱπποκράτης· ἔδειξε γὰρ τὴν ἀξίαν τῆς φύσεως, τὴν ὑπηρεσίαν. λόγος οὖν πάλιν περὶ ἱατρικῆς. ἀλλ' ὁ λόγος δοκεῖ ὡς καταγέλαστος. φαίνεται γὰρ τοῦτο λέγων, ὅτι ἡ ὀξύθυμία τὴν καρδίαν καὶ τὸν

1) ψύχειν A. 2) Fort. ἰάματα. 3) ἐκτείνει Codd. 4) σπᾶ Codd.

πνευμονα φέρει εἰς την κεφαλὴν. τοῦτο δὲ καταγέλαστον· ἀλλὰ περὶ ὀξυθυμίας θέλει διαλεχθῆναι. ὀξυθυμία ἐστὶ σφοδρὸς καὶ ἄγριος θυμός. ὀφείλομεν οὖν εἰπεῖν, τίνα σημεῖα τὰ ζητοῦντα, εἰ ἐγένετο ὀξυθυμία. ἀλλὰ τούτων τῶν σημείων τὰ μὲν πάντα ὑποπίπτει, τὰ δὲ μόνῃ τῇ τέχνῃ φαίνεται. φαινόμενα ταῦτα, ἔρευθος περὶ τὸ πρόσωπον, θερμασία περὶ τὴν κεφαλὴν, ὄγκος περὶ τὸν τράχηλον. ταῦτα δὲ πάντα ἔπεται τῷ θυμῷ, ἐπειδὴ θυμός ἐστι ζέσις τοῦ περὶ τὴν καρδίαν αἵματος. τοῦτο οὖν τὸ αἷμα θερμόν ἐστι καὶ ὑγρὸν, πέμπει ἄνω ἀτμούς, καὶ ταῦτα πάντα ποιεῖ. ἀλλὰ δὲ εἰσι τῇ τέχνῃ ὑποπίπτοντα μόνῃ, ὡς σφυγμὸς μέγας ἢ ἀναπνοὴ πυκνοτέρα ἢ κίνησις τῆς καρδίας ταχύτερα, πανταχοῦ δὲ τὸ ἔρευθος. ἀλλ' ἐν τῷ θώρακι μὲν ἐπειδὴ ἐκεῖ ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ, ἐν δὲ τῇ κεφαλῇ, διὰ τὸ ἄνω φέρεσθαι τὸν ἀτμόν. ταῦτα μὲν οὖν ἡ ὀξυθυμία. ἡ δὲ εὐθυμία ἀπολύει μὲν δεδεμμένην τὴν καρδίαν, παύει δὲ καὶ πάντα τὰ εἰρημένα συμπτώματα. ἐν ἐνὶ μόνῳ δεῖ προσχεῖν, ὅτι οὐ καλῶς ὁ Ἱπποκράτης τῇ ὀξυθυμίᾳ τὴν εὐθυμίαν ἔταξε. τῇ γὰρ εὐθυμίᾳ ἡ ἀθυμία ἀντίκειται. ἐστὶ γὰρ ἡ εὐθυμία ὁ ἐν καιρῷ θυμὸς ὁ ὑπὲρ πατρίδος ἢ συγγενῶν. οὐκοῦν ἀθυμία τὸ ἐν καιρῷ θυμοῦ μὴ ἐγείρεσθαι τὴν ὄρεξιν. ὀξυθυμία δὲ ἐστὶν ὁ ὑπερόριος θυμὸς καὶ ὑπὲρ πράγματος μὴ προσήκοντος. ταύτῃ δὲ οὐκ ἀντίκειται ἡ ἀθυμία.

ζ'. Πόνος τοῖσι ἄρθροισι καὶ σαρξὶ, σῖτος, ὕπνος σπλάγχνοις. —

Περὶ ἄλλου λόγου νῦν διαλέγεται, καὶ εὐθύς μέμνηται πόνου. τὸ δὲ τοῦ πόνου ὄνομα πολλὰ σημαίνει παρὰ Ἱπποκράτει. πόνος ἡ ὀδύνη, ὡς τὸ, δύο πόνων ἅμα γινομένων, καὶ ὡς τὸ, ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος, πόνον. καὶ τὸ γυμνάσιον, ὡς 1) ἔξ πόνου. καὶ τὰ χαλεπὰ νοσήματα, ὡς τὸ, ὅκου μὲν οὖν κάτοξυ. ἐνταῦθα καὶ τὰ τοῦ γυμνασίου λέγει γὰρ ὅτι οἱ μύες διὰ κίνησιν γεγόνασιν. οὐκοῦν τὸ γυμνάσιον σῖτος αὐτοῖς, τουτέστι τροφή καὶ ὠφέλεια, ἐπειδὴ κίνησις κρατύνει, ἀργίῃ τήκει. καλὴ μὲν ἡ ἐξήγη-

1) ex labore C, ἐξ πόνου.

σις, κακόζηλος δέ. οὐκ ἂν γὰρ ἐτόλμα εἰπεῖν Ἰπποκράτης τὴν ὠφέλειαν σῖτος. ἀλλ' οὕτω δεῖ τὸν λόγον ἐξηγήσασθαι, ὅτι ἐκάστῳ μορίῳ ἢ ἐνέργεια αὐτοῦ γυμνασία ἐστί. τοῖς γὰρ μυσὶ τὸ γυμνάσιον ὠφέλιμον, ἐπειδὴ τότε γινομένης τῆς πέψεως, τρέφονται. ἀλλ' οὐκ αἰεὶ ὕπνος ὠφέλιμος. οὐδὲ γὰρ ἐκχολουμένῳ σώματι, ἢ γέμοντι περὶ ττωμάτων, ἀλλ' ὅτε σῖτος δοθῇ, ἵνα ἀσχολουμένης τῆς θερμοσίας περὶ τὴν πέψιν αὐτῶν, τρέφονται τὰ σπλάγχνα. οὕκουν τὸν λόγον δεῖ νοῆσαι ὡς ὁ πόνος τοῖς μυσὶ καὶ ταῖς σαρκὶν ὠφέλιμός ἐστιν, τοῖς δὲ σπλάγχνοις ἐστὶν ὕπνος, ὅτε δοθῇ σῖτος.

η'. Ψυχῆς περίπατος φροντὶς ἀνθρώποισιν. —

Ἐάσας τὰ ἱατρικὰ ὁ Ἰπποκράτης ἐπὶ τὴν ψυχὴν πάλιν ἔρχεται. ψυχὴν δὲ, οὐχ ὡς ἄνω ἐλέγομεν τὴν θερμοσίαν, ἀλλὰ τὴν ὄντως αὔλον καὶ ἀθάνατον. διττῶς δὲ ἐστὶν ἐξηγήσασθαι τοῦτον τὸν λόγον. ἢ γὰρ περίπατος, ἢ περὶ παντός. καὶ περὶ παντός οὕτως· ὅτι φροντὶς ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις τοῦ περὶ παντός ποιήσασθαι τὴν ψυχὴν. οὐδὲν γὰρ ταύτης ὀφείλει προτιμῆσαι ὁ ἄνθρωπος. λέγει γὰρ Ἰπποκράτης, ὥσπερ γυμνάζεται τὸ σῶμα, οὕτως ὀφείλει καὶ ἡ ψυχὴ γυμνάζεσθαι. γυμνάζεται δὲ ἡ ψυχὴ διὰ πλείονων, ἐπειδὴ ἐν εἶδος γυμνασίου ἐστὶν ὁ περίπατος. πᾶν γυμνάσιον 1) ἢ φροντὶς. φροντὶς δὲ, οὐχ ἵνα ζητῇ ἢ περὶ κέρδους, ἢ περὶ γυναικός, ἀλλὰ ζητεῖν τὴν κατάληψιν τῆς ἀληθείας, τὴν διάκρισιν τοῦ ἀληθοῦς καὶ ψευδοῦς. ταῦτα γὰρ γυμνάσιά εἰσιν. καὶ μάλιστα τῆς λογικῆς ψυχῆς ἢ φροντὶς. ἐνθεν λέγομεν Σωκράτους καὶ Πλάτωνος φροντιστήριον, ὅτι οὐχ ἀπλῶς ἐφρόντιζεν, ἀλλ' ὅτι τὴν ἀλήθειαν 2) κατεγένητο. οὐ μάτην δὲ προσέθηκε τὸ τοῖς ἀνθρώποις. ἀλλ' οἶδεν ὅτι κατὰ φύσιν ἄνθρωπος ἐν τούτῳ κρίνεται, ἐν τῷ 3) ὑπόστασιν μὲν τὸ θυμοειδές, ἄρχειν δὲ τῷ λόγῳ. ταῦτα οὖν ὅσα κατὰ φιλοσόφους, δυνάμεθα καὶ ἐπὶ τὰ ἡμέτερα ἀγαγεῖν τὸν λόγον. εἰσελθὼν γὰρ πρὸς τὸν κάμνοντα, εὖρες αὐτὸν καταφερόμενον

1) ἢ Codd. 2) cogitando investigabat. C. Fort. πρὸς τὴν ἀλήθ. 3) obediat C. Fort. ὑπασιάγει.

ἀκαίρως καὶ ὑπνώττοντα, γίνωσκε τι μέγα κακόν. ὕλη γὰρ πλεονάζουσα ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, ὠδίνει κάρον, ἀπειλεῖ ἀποπληξίαν, τότε ὀφείλεις φροντίδι θυμὸν ἐπιτάξαι, ἵνα τοῦτον ἢ ζέσις ἐκλεπτύνῃ καὶ διαφορήσῃ τὸν χυμὸν, ὥστε καὶ ἰατροῖς καὶ φιλοσόφοις πρέπει οὗτος ὁ λόγος.

θ'. Ἐν τοῖσι τρώμασι τὸ αἷμα ξυντρέχει, βοηθητέον ὥς τὸ κενὸν πληρώσης. —

Οὗτος ὁ λόγος θεραπευτικός. περὶ τρώματος γὰρ διαλέγεται. τρῶμα δὲ λέγει ὁ Ἱπποκράτης αὐτὴν τὴν λύσιν τῆς συνεχείας, ἣ τὸ λεγόμενον θλάσμα. θλάσμα δὲ ἐστίν, ὅταν ἔσωθεν γενομένη ῥήξῃ τῶν ἀγγείων ἐκχυθῇ αἷμα εἰς τὸ δέσμα, μείνῃ δὲ αὐτὸ ἀδιαίρετον. ἀλλ' ἐν μὲν τῇ λύσει τῆς συνεχείας ἐκενώθη τὸ ἐν ταῖς φλεψὶν αἷμα οὐ μόνον τοῦ παθόντος μορίου, ἀλλὰ καὶ ἐκ παντὸς σώματος. ἔδειξε γὰρ ἡ ἀνατομή, ὥς ἀναστομοῦνται ἀλλήλοις τὰ ἀγγεῖα, καὶ οὕτω πᾶν τὸ σῶμα κενοῦται, ἢ οὐ διὰ τὴν ἀναστόμωσιν, ἀλλ' ὅτι ὥς 1) ἀσθενὲς μῶριον ἐκεῖ ἐπιρρέυσασα ἡ ὕλη ἐκενώθη, καὶ κενὸν τὸ σῶμα ἐποίησεν. οὐκοῦν ὀφείλομεν τὸ κενὸν πληρῶσαι, πληροῦντες μὲν τὸ σῶμα, καὶ τρέφοντες αὐτὸ, 2) ἀναστομοῦντες δὲ τὰ κενοῦντα ἀγγεῖα. ταῦτα 3) μὲν περὶ τῆς λύσεως τῆς συνεχείας. περὶ δὲ θλάσματος ταῦτα, ὅτι ἐὰν γένηται θλάσμα, ἐπιτίθει τὰ στυφοντα καὶ τὰ ἀποκροῦντα, τῷ δὲ παντὶ σώματι τὰ θερμὰ, τὰ δυνάμενα ἐκ τοῦ τόπου τοῦ πάσχοντος ἐλκύσαι τὸ αἷμα.

ι'. Ἦν οὖς ἀλγέη, εἰρίον περὶ τὸν δάκτυλον ἐλίξας ἐγγέειν ἄλειφα θερμὸν, ἔπειτα ἐπιθεῖς τῷ θέναρι τὸ εἰρίον τῷ ὥτῃ ὑπερθεῖναι, ὥς δοκέειν τί οἱ ἐξιέναι, ἔπειτα ἐπὶ πῦρ ἐπιβάλλειν ἀπάτη. —

Διὰ τούτου δείκνυσιν ὁ Ἱπποκράτης, ὥς οὐδὲ τῶν τυχόντων καταφρονεῖ. περὶ ὧτος γὰρ θέλει διαλεχθῆναι, τοῦ μικροῦ μὲν τῇ φαντασίᾳ, μεγάλου δὲ τῇ δυνάμει, ἐπειδὴ νευρῶδες καὶ εὐαίσθητον τὸ μῶριον, τῷ ἐγκεφάλῳ

1) ἀσθενῇ Codd. 2) Fort. ἀποστομ. occludentes C. 3) μὲν om. L.

γεινιάζον, καὶ τὸ παχὺ αὐτοῦ περιττωμα κενοῦν. γίνονται οὖν ἐν τῷ ὥτῳ πολλὰ πάθη, μάλιστα αἱ δυσκρασίαι, καὶ μάλιστα αἱ δραστικάι. ἔνθεν ἐπιτίθει τὰ δι' ἀνηθελαίου καὶ καστορίου καὶ πάντων τῶν θερμαινόντων, εἴ ἐστι ψυχρὰ ἢ δυσκρασία· εἰ δὲ θερμὴ, τὰ διὰ ῥοδίνου. ποτὲ δὲ καὶ στέαρ χήνειον καὶ ταύρειον τήκοντες, ἐπιβάλλωμεν. λέγει οὖν ὁ Ἱπποκράτης ὅτι ἐὰν γένηται ὁδύνη ὥτὸς, κατάχυσιν ποίησον δι' ἀλοιφῆς· τοῦτο δὲ ἔστω θερμὸν, οὐ τῇ δυνάμει, ἀλλὰ τῇ θίξει, ἐπειδὴ νευρῶδες ὃν τὸ οὖς, φοβούμεθα μὴ πληγῇ ὑπὸ τῆς ψύξεως. λαβὼν οὖν ἐρίον παρὰ τὴν χεῖρα, δέχου τὸ ἐκ τοῦ ὥτὸς ἀποστιάζον, καὶ τοῦτο φέρε περὶ ἀνθρακας, ἵνα δηλονότι ἐπὶ τοῦ πυρὸς ἐνεχθῇ τὸ κατενεχθὲν ἀπὸ τοῦ ὥτὸς. τοῦτο μὲν οὖν σαφές. τί δὲ ἄλλο; ἀπάτην ποίησον. καὶ τινες μὲν αὐτὸ καταγελάστως ἐξηγήσαντο. τότε γὰρ εἶπον ὀφείλεις ἀπατᾶν τὸν κάμνοντα, καὶ μάλιστα εἰ φειδωλὸς ὢν ὁκνεῖ περὶ τὸν μισθόν. εἰπεῖν γὰρ ὀφείλεις αὐτῷ, χαλεπὴν διάθεσιν ἔχειν παρὰ τὸ οὖς, ὅθεν καὶ πλείονος ἄξια, μήπως ἀνέλθῃ τὸ κακὸν περὶ τὸν ἐγκέφαλον. οἱ μὲν οὗτοι ἐξηγῆται καταγέλαστοι, ὥς οὐκ ἄξιον εἰπόντες τῆς κηδεμονίας Ἱπποκράτους, ἐπεὶ 1) καὶ μισθαρονοῦντας ὁρῶμεν ἀναγκάζοντας δουλεύειν τὰς ἐπιστήμας. ἄλλοι δὲ πιθανοὶ οὕτως ἐξηγήσαντο, ὥς πολλάκις ἔχει τι σμικρὸν ἔλκος, καὶ εἰ μὴ εὐεκτήσεις, κινδυνεύσεις. τὸ δὲ ἀληθὲς εἰρημένον, ὥς τὸ ἐν ὥτῳ καταφρονοῦντων, ἀτακτεῖ. τότε οὖν ὀφείλεις τῷ κάμνοντι ἀπατᾶν καὶ λέγειν, ὅτι μέγα καὶ κακότηδες ἔχεις ἔλκος, καὶ εἰ μὴ εὐεκτήσεις, κινδυνεύσεις. διὸ καὶ ἐν τῇ θεραπευτικῇ, ποτὲ κωλικῆς διαθέσεως ἀπὸ φλέγματος γενομένης, οὐκ ἡδυνάμεθα τῇ ὄντως χρήσασθαι θεραπείᾳ τῇ διὰ τῶν ἐναντίων, τῇ διὰ καστορίου δηλονότι καὶ πηγανίνου· μᾶλλον γὰρ παρωξύνετο. διὰ γοῦν τὸ κατεπεῖγον τῆς ὁδύνης τῇ παραμυθίᾳ ἐχρησάμεθα τῇ διὰ τοῦ ὀπίου ναρκοῦντες καὶ ἀπατῶντες τὸ κράνιον. τοῦτο οὖν ἐνταῦθα λέγει, ὅτι ταῦτα ποίησον, ἵνα θεραπεύσῃς τὸ οὖς. εἰ δὲ μὴ δυνη-

1) τοὺς loco καὶ A.

θῆς, ἀλλὰ κατεπείγει ἡ ὕλη καὶ ἡ ὀδύνη, τότε νάρκωσον καὶ ἀπάτησον, οὐ τῷ κáμνοντι, ἀλλὰ τῇ ὀδύνῃ.

ια'. Οὖρον γλῶσσα σημαίνει, γλῶσσαι ξηραὶ χολῳδεῖς, τὸ δὲ χολῳδες ἀπὸ πίονος· ἐρυθραὶ δὲ ἀφ' αἵματος, μέλαιναι δὲ ἀπὸ μελαίνης χολῆς, αὔραι δὲ ἀπὸ λιγνύος καὶ μητρῶου μορίου, λευκαὶ δὲ ἀπὸ φλέγματος. —

Σημειώσεις τινὰς θέλει παραδοῦναι, καὶ τινες μὲν φασιν ὅτι ὥσπερ τὸ οὖρον δηλοῖ τὰ κατὰ τὸ σῶμα, οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα. ἢ οὐκ ὀρώμεν ὅτι ἐν τοῖς καυσώδεσι πυρετοῖς μελαίνεται; τὸ δὲ ἀληθές, φησὶν ὁ Γαληνός, ὅτι παρὰ πολλοῖς ὀρός οἱ χυμοὶ καλοῦνται, καὶ κατὰ προσθήκην τοῦ ὕ, οὖρον. λέγει οὖν Ἰπποκράτης ὅτι τὸ χρώμα τῆς γλώττης δύναται ἐνδείξασθαι, ποῖός ἐστιν ἐν τῷ σώματι χυμός. εἰ γὰρ λευκὴ, ἀπὸ φλέγματος γίνεται· εἰ δὲ ἐρυθρὰ, ἀπὸ αἵματος· εἰ μέλαινα, ἀπὸ μέλανος χυμοῦ, ἢ ἀπὸ ἐξυπεροπτήσεως ξανθῆς χολῆς· εἰ δὲ χλωρὰ, ἀπὸ χολῆς. εἶωθε δὲ Ἰπποκράτης καὶ ὥχρὸν καὶ ξανθὴν ὀνομάζειν τὴν χολήν, πλήν ἐστιν ἐν αὐτοῖς διαφορά. πλείονα γὰρ ὑγρότητα τὸ ξανθὸν φέρει τοῦ ὥχροῦ. καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ φύσιν χρώματα τῆς χολῆς, τὸ δὲ λεκνῳδες ἢ ἰῳδες παρὰ φύσιν. εἴτα ὥς τινος ἀπορήσαντος, ὅλως γὰρ ἡ χολὴ πόθεν γίνεται, ὅτι ἐκ τῶν πιόνων. πίονα δὲ καλεῖ τὰ γλυκέα. ταῦτα μὲν οὖν γενικά εἰσι τῆς χολῆς. λοιπὸν ποτε γίνονται αἱ γλῶσσαι, ὥσπερ 1) κίσσηρις. τοῦτο ἀπὸ λιγνύος γίνεται, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ πυρετοῦ ἡ γλῶσσα τραχύνεται. καὶ ἄρα θαυμάζεις, εἰ τὰ περὶ τὸν στόμαχον τῶν χυμῶν χρώματα διαφαίνεται εἰς τὴν γλῶσσαν, ὥσπερ γε καὶ τοὺς ἐν τῇ μήτρᾳ πλεονάζοντας χυμοὺς δύναται σοι ἐνδείξασθαι ἡ γλῶσσα ὥς μὴ ἐσκεπασμένη δέρματι, ὥς σπογγοειδῆς, καὶ εὐχερῶς δεχομένη ἄνωθεν ὄντας τοὺς 2) χυμοὺς.

ιβ'. Οὖρον ὁμόχροον βρώματι καὶ πόματι καὶ τῶν ἔσωθεν, ποτοῦ καὶ ὑγρότητος, σύντηξις. —

Περὶ χρώματος νῦν ὁ λόγος, ἔστι δὲ ἀσαφής, εἰ μὴ

1) κισσίρης Codd. pumex. 2) ἀτμοὺς A. exhalationes C.

παραστῇ ἡμῖν ἡ περὶ κρίσεως. ἐκεῖ γοῦν εἴρηται· διάφορα χρώματα δέχεται τὸ οὔρον, ποτὲ καὶ ἐκ τῶν δοθέντων. μέλας γάρ ποτε ἐδόθη οἶνος, καὶ μὴ κατεργασθέντος αὐτοῦ ἐν τῇ γαστρὶ καὶ τῷ ἥπατι, εἴλκυσεν ὁ νεφρὸς, καὶ μέλαν ἐξεκρίθη τὸ οὔρον. ποτὲ οὐ διὰ τὰ πόματα, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἔνδοθεν χυμοὺς, καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς πυρροῖς σκεπτόμεθα τὸ οὔρον, ὡς περίπτωμα ὄν τῶν χυμῶν. καὶ τὸ μὲν λευκὸν φλέγματος λέγεται σημεῖον, τὸ δὲ ξανθὸν χολῆς. ποτὲ δὲ τὸ χρῶμα τοῦ οὔρου ἀμείβεται ἐκ τῆς συντήξεως τοῦ σώματος. πολλάκις γὰρ σάρκες ἐν αὐτῷ ἐκφέρονται. ἔνθεν εἰ μὲν κριμνῶδες εἴη τὸ οὔρον, λέγεται ἐκ τοῦ νεφροῦ, τὸ δὲ πεταλῶδες ἀπὸ τῶν οὔρηθρων, τὸ δὲ πιτυρῶδες ἀπὸ τῆς κύστεως. ταῦτα τοίνυν ἐνδείκνυται Ἱπποκράτης. καὶ ἐν ὑπερβατῷ δεῖ πάντα ἀναγνῶναι τὸν λόγον, ὅτι οὔρον κενοῦται ὁμόχροον, ἢ τῇ συντήξει τοῦ σώματος, ἢ τῇ ὑγρότητι τοῦ πόματος, ἢ τοῖς ἔσωθεν, ἵνα εἴπῃ τοὺς χυμοὺς.

ιγ'. Γλῶσσα ὁμόχρους τῇσι προτάσεσι τῶν χυμῶν, διόπερ αὕτη γινώσκομεν τοὺς χυμοὺς, ἢν ἄλμυραὶ σάρκες ἔωσι, περισσώσιος σημεῖον. —

Ἐν τῷ μέσῳ εἴρηται ἐκεῖνο· λοιπὸν τοῦτο 1) προσαχθέσθω ἄνω, ὅτι τὰ χρώματα τῆς γλώττης πολλὰ δηλοῦν· πρότασιν δὲ λέγει τοῦτο, ὅτι ποτὲ ἀνιγνέχθῃ τι δι' ἐμέτου ἢ διὰ βηχὸς, καὶ ἐκενώθῃ διὰ τοῦ στόματος· πάντως ὑφίξάνει τι περὶ τὴν γλῶσσαν, καὶ ὅμοιον τοῦ κενωθέντος χρώματος ποιεῖ τὸ ἀπομεῖναν δηλονότι ἐν τῇ γλώσση. ταῦτα μὲν οὖν τὰ περὶ τῶν ἐν γλώσση χρωμάτων. ζητεῖ δὲ καὶ τὰς γευστὰς ποιότητας, ἐπειδὴ γευστικὸν ὄργανον ἡ γλῶσσα, καὶ 2) οἶον κατείληπται χυμῷ τὸ πᾶν σῶμα, οὕτω καὶ αὐτή. τότε δὲ μᾶλλον διαφαίνεται ἡ ποιότης, ὅτε ἄρξηται κινεῖσθαι ὁ χυμὸς ἐν τῇ μασήσει, ἔνθα οἱ ἱκτεριῶντες, καὶ αὐτὸ τὸ 3) μέλι πικρὸν νομίζουσι. καὶ ἐνταῦθα παραδίδωσι, ὅτι ἐάν τις ἐσθίῃ σάρκας καὶ ἄλμυρῶν τούτων αἰσθάνηται, ἄλμυρὸς χυμὸς πλεονάζει· εἶπε δὲ Ἱπποκρά-

της 1) περισσώσιος, ἵνα δηλώσῃ τὴν ἐπικράτειαν τοῦ χυμοῦ.

ιδ'. Ἦν τῶν μασθῶν αἱ θηλαὶ καὶ τὸ ἐρυθρὸν χολῶδες, νοσῶδες τὸ ἄγγος. —

Ἐποπτος εἶναι δοκεῖ οὗτος ὁ λόγος, ἐπειδὴ τὴν μήτραν ἄγγος καλεῖ. λέγει δὲ τοῦτο, ὥσπερ ἡ γλῶσσα ἐνδείκνυται ἀπὸ χρώματος τοὺς ἐν τῷ σώματι χυμοὺς, οὕτω καὶ αἱ θηλαὶ τῶν μαζῶν περὶ τὴν μήτραν, διὰ τὴν πολλὴν συγγένειαν. ἔνθεν οἱ ἐρυθροὶ πλεονεξίαν αἵματος, οἱ δὲ ξανθοὶ χολῆν, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ὥς ἔχει ἡ μήτρα, οὕτω καὶ οἱ μαζοὶ, οὐχ ὥς οἱ μαζοὶ, οὕτω καὶ ἡ μήτρα, πλὴν εἰ μὴ ἰδίον τι πάθος ἔχοιεν αὐτοί.

ιε'. Ἀνθρώποισιν ἐν τοῖσιν ὡς ῥύπος ὁ μὲν γλυκὺς θανάσιμος, ὁ δὲ πικρὸς οὐ. —

Καὶ οὗτος ὁ λόγος ὑπονοθεύεται· οὐ γὰρ πάντως ἀληθές, ἀλλ' οὕτως αὐτὸν χρὴ διοικῆσαι, ὅτι πάντων συναναφανέντων τῶν θανασίμων σημείων, σὺν τοῖς ἄλλοις δύναται σοι ἐπιμαρτυρῆσαι καὶ ὁ κατὰ τὰ ὦτα ῥύπος· οὕτω γὰρ παχὺ περίττωμά ἐστι τοῦ ἐγκεφάλου· ἔνθεν εἰ πρὸ πέψεως ἐκκριθεῖν, χαλεπὸν· σημείωσαι γὰρ ὅτι οὐκ ἡδυνήθη πέψαι ὁ ἐγκέφαλος, τελείως ὢν ψυχρός. τὸ δὲ γλυκὺ ἀπὸ θερμασίας γίνεται. εἰ οὖν γλυκὺς ῥύπος κενωθεί, σημείωσαι ὅτι εἰς ἐναντίαν διάθεσιν ἤλθεν ὁ ἐγκέφαλος, καὶ ἔστι χαλεπὸν. ἀλλ' ἄλλοι ἀποροῦσιν, εἰ ὁ γλυκὺς θανάσιμος, διὰ τί μὴ καὶ ὁ πικρὸς; τὸ γὰρ πικρὸν ἐκ πλείονος γίνεται θερμασίας; ἀλλὰ φασιν ὅτι ὁ μὲν πικρὸς οὐκ ἔστι θανάσιμος, ἐπειδὴ ἐν τῷ κατὰ φύσιν ὁ ῥύπος πικρὸς ἐστίν. ὥς οὖν κατὰ φύσιν ἐστίν, οὐκ ἔστι θανάσιμος, ἐπειδὴ ἐν τῷ κατὰ φύσιν. πῶς οὖν ἐν τῷ κατὰ φύσιν πικρὸν τὸ τοῦ ἐγκεφάλου περίττωμα καὶ θερμόν; καὶ φασιν, ὅτι οὐκ ἀπὸ τῶν ἔσωθεν κενοῦται τὸ πικρὸν, ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ στεγανοῦ μορίου παρέρχεται τοῦ ὠτὸς, σφηνούμενον σήπεται, θερμαίνεται, καὶ πικρότερον γίνεται

ις'. Γῆν ἀμείβειν σύντροφον ἐπὶ τοῖσι μακροῖσι νοσή-
μασιν. —

Ἀσαφὲς ὁ λόγος, εἰ μὴ οὕτως σαφηνισθεῖη, ὅτι ποτὲ γίνεται χρόνιον νόσημα ἢ ἐπιληπτικὸν ἢ τεταρταῖκόν, καὶ συνοῖδεν ἢ τέχνη φλεβοτομία χρῆσασθαι. ἐχρήσατο, οὐδὲν ὠφέλησε· λοιπὸν ἀναγκάζεται εἰπεῖν πρὸς ἑαυτὴν, μᾶλλον τὰ βοηθήματα ταῦτα τὸ χρέος ἔχουσιν ὠφελεῖσαι, ὥσπερ πέτραν κοιλαίνει ῥανὶς ὕδατος ἐνδελεχῆς. οὐ δεῖ γοῦν ἀλλάσσειν τὰ βοηθήματα, Ἰπποκράτης εἶπε, πάντα κατὰ λόγον ποιέοντα, καὶ ἀπλῶς. οὐκοῦν μὴ ἀλλάξωμεν, ἀλλὰ τοῖς κύκλοις 1) χρῆσώμεθα. κύκλους δὲ καλοῦσι τὰς πολλὰς γενομένας περιόδους, φλεβοτομίας, καθάρσεις, τοπικὰ βοηθήματα. ἐλήφθησαν πάλιν καὶ πάλιν οὕτως, καὶ διὰ τοῦτο καλοῦνται κύκλοι. ἐχρησάμεθα καὶ οὕτως καὶ οὐδὲν ὠφελέσαμεν· τότε 2) ὀφείλεις ἐννοῆσαι, ὅτι μεῖζον τὸ νόσημα περιεγένετο, καὶ ὁ ἀναπνεόμενος ἄῃς ἐκράτυνε τὸ πάθος, τότε ὀφείλεις ἀπὸ χώρας εἰς χώραν εἰς κατάστασιν, εἰς αἴρας συµμεταβαλλομένους συµμεταβαλεῖν. τοῦτο οὖν ἐστὶ τὸ, ὀφείλεις ἀμείβειν τὴν γῆν σύντροφον, οὐκ ἐν ἡ ἐτέχθης· οὐδὲν γὰρ ἄτοπον, εἰ ἐν Βυζαντίῳ τινὰ τεχθῆναι, τῷ αἵρι 3) Ἀλεξανδρείας τραφῆναι· καὶ τοῦτον ὀφείλεις ἀμεῖψαι. τινὲς δὲ εἰς ὑπέρτερον ἀνάγουσι τὸν λόγον, ὅτι ἐὰν ταῦτα ποιοῦντος, μὴ προκόψῃ τὸ νόσημα, μηδὲ ἐπιχειρήσῃς ἔτι θεραπείας, μήπως ἐκ θεοµηνίας νοσῇ, καὶ σὺ αὐτὸν θεραπεῦσαι θέλεις, παροργίσῃς τὸ θεῖον, ἀλλὰ ἄπαγε αὐτὸν εἰς τεµένη, εἰς ἱεροὺς τόπους, ἐν οἷς δυνατόν ἐστι κατακαμφθῆναι τὸ θεῖον.

ις'. Τὰ ἀσθενέστερα σώματα ὀλίγῳ χρόνῳ βιοτὴν ἔχει. —

Πολλοὶ γράφουσι σῖτα· φασὶ γὰρ ὅτι εἰσὶν ἰσχυρὰ καὶ ἀσθενῆ βρώματα, καὶ ἰσχυρὰ μὲν καλοῦσι τὰ τρόφιμα, ὡς ὄρχεις ἀλεκτρονίων, ἀσθενῆ δὲ τὰ μὴ τρέφοντα, ὡς λάχανα καὶ ὄσπρια. καὶ φησιν ὅτι τὰ πάνυ τρέφοντα τὸ ἡμέτερον σῶμα πλείονα χρόνον ἐν τῷ σώματι ζῶσι· πολὺν γὰρ καιρὸν μένουσι· τὰ δὲ ἀσθενῆ, ὡς μὴ τρέφοντα,

1) χρῆσώμεθα L. 2) ὀφείλεις L. 3) Ἀλεξάνδρου L.

ταχὺ ἐκκρίνεται, καὶ ὀλίγον χρόνον ζῇ ἐν ἡμῖν. καλῶς ὁ Γαληνὸς ὅτι κακόζηλός ἐστιν ἡ ἐξήγησις τῷ εἰπεῖν ζῇν ἢ μὴ ζῇν σιτία· ἀλλ' ἔδει γράψαι σώματα, ὅτι τὰ ἀσθενῆ σώματα ὀλίγον χρόνον ζῇ, τὰ δὲ ἰσχυρὰ πολὺν, ἐπειδὴ αἱ ἐρῶμεναι δυνάμεις ἀντέχουσι καὶ ταῦτα ὅσον ἐπὶ τῇ τέχνῃ. οὐκ ἀγνοοῦμεν δὲ τὴν ὑπερτέραν δύναμιν δι' ἣν πολλάκις ταύτῃ τὰ τῆς τέχνης ψεύδεται· ἐν γὰρ λιμῷ γιγαντιαῖα σώματα ἀπέθανον, τὰ δὲ ἀσθενῆ περιεγένοντο. διὰ τοῦτο ἡ τοῦ δημιουργοῦ δύναμις.

ιη'. Κεδμάτων τὰς ἐπὶ τοῖσιν ὥσιν ὀπισθεν φλέβας σχάζειν. —

Πᾶς οὗτος ὁ λόγος ψευδής. κέδμα γὰρ ἐστὶ διάθεσις τις περὶ τὴν λαγόναν, ἢ φλεγμονὴ ἢ ῥευματικὴ διάθεσις. φησὶν οὖν ὅτι καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ διαθέσει τέμνων τὰς ὀπισθεν φλέβας ὠφελήσεις. καὶ ποία συγγένεια τῆς λαγόνος καὶ τῶν ὠτων, καὶ ταῦτα τῶν ἐκεῖ ἀγγείων λεπτῶν ὄντων, καὶ τριχοειδῶν καὶ μηδὲν ἀξιόλογον κενῶσαι δυναμένων;

ιθ'. Λαγνεῖν τῶν ἀπὸ φλέγματος νούσων ὠφέλιμος. —

Ἐν τούτῳ μὲν τῷ τμήματι ὁ Ἱπποκράτης ἤρξατο ἀπὸ φυσικῶν παραγγελμάτων, προέκοψε δὲ εἰς διαγνωστικούς. νῦν οὖν ὁ λόγος διαγνωστικὸς ἢ μᾶλλον θεραπευτικός. λαγνεῖας γὰρ μέμνηται, τῶν καλουμένων ἀφροδισίων. κέχρηται γὰρ αὐτοῖς ποτε, εἰ καὶ Ἐπικούρω οὐ δοκεῖ, ἡμεῖς δὲ αὐτοῖς κεχρήμεθα. τάχα εἰ καὶ ἐκεῖνος μὴ δεχόμενος, ἀλλ' ἡμεῖς γε δεχόμενοι, ἀληθεύομεν· ἐκεῖνος μὲν γὰρ ὥς φυσικὸς φιλόσοφος, οὐκ ἤθελε τὴν ψυχὴν εἰς ῥύπον τοῦ σώματος κατενεχθῆναι, ἡμεῖς δὲ ὥς ἰατροὶ, ἐπειδὴ τότε ὑγείαν ἐποιήσαμεν διὰ τῶν ἀφροδισίων, κεχρήμεθα αὐτοῖς. ἀλλ' ὀφείλομεν ζητεῖν ποίαν ποιότητα ἐντιθέασαι τὰ ἀφροδίσια. πάντες οὖν ἐξ ἑνὸς στόματος ἀπεφῆναντο, ὅτι ξηραίνουσι. σπέρμα γὰρ τότε ἐκκρίνεται, οὗ ἡ κένωσις τότε ξηρότητα ποιεῖ. περὶ δὲ τῆς ἐτέρας ἀντιθέσεως οἱ μὲν εἶπον ὅτι θερμαίνουσιν, οἱ δὲ ψύχουσιν. καὶ οἱ λέγοντες ὅτι τάδε θερμαίνουσιν, τάδε φασὶν, ὅτι χύσις 1) ποτὲ γίνεται, ὅγκος εὐρέθῃ ἐν τῷ προσώπῳ, καὶ πολ-

λάκις ἀναστόμωσις ἀγγείου ἀπαντᾷ τῇ θερμοσίᾳ. οἱ δὲ λέγοντες ὅτι ψύχουσι, φασὶν ὅτι σὺν τῷ σπέρματι καὶ ζωτικὸν πνεῦμα 1) κενούμενον ψύξις ἀκολουθεῖ. καλῶς δὲ ὁ Γαληνὸς, ὅτι ἀμφοτέρωθεν δεξόμεθα· θερμαίνουσι γὰρ κατὰ ποιότητα, ψύχουσι δὲ κατ' οὐσίαν. λέγει οὖν Ἱπποκράτης, ὅτι ἐάν ἐστι πολὺ φλέγμα ἐν τῷ σώματι, δεῖ ποιεῖν θεραπείαν καὶ διὰ λαγνείης. ἡ γὰρ θερμοσία ἐκείνη δύναται χύσαι καὶ ἐξενεγκεῖν τὸ φλέγμα. φλέγμα δὲ λέγει οὐ τὴν φλόγωσιν, ἀλλὰ τὸν ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν χυμὸν. τὰ γοῦν ἐκ τούτου νοσήματα δύνανται παῦσαι τὰ ἀφροδίσια. ἀλλὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἱπποκράτης ὅτι ἐν τοῖς νοσήμασι τοῖς ἀπὸ φλέγματος παραλαμβάνεται. οὐ γὰρ δήπου ἐπὶ τῇ ταραχῇ καὶ τῷ κινδύνῳ εἶχε παραλαβεῖν τὰ ἀφροδίσια. ἀλλὰ πολλάκις ἐστὶ τὸ σῶμα δοκοῦν ἔχειν ὑγείαν, φλέγμα δὲ αὐτῷ τεθησαύριται, καὶ κίνδυνος ἀνάψαι νόσημα· τότε οὖν προφυλαττόμενος τὰς μελλούσας γενέσθαι νόσους, ἀφροδίσια προσέταξεν. ὠφέλιμον γάρ.

κ'. Θερμοκοιλίοισιν ἰσχυρὰ ἢ βρωτὰ ἢ ποτὰ ταρακτικά. —

Σαφὴς οὗτος ὁ λόγος. θερμοκοιλίας γὰρ μέννηται. ὡς εἴρηται γὰρ, θερμὸν λέγει. λέγεται γὰρ καὶ αὐτὴ ἡ ποιότης, καὶ τὸ θερμαινόμενον σῶμα, καὶ τοῦτο κατ' οὐσίαν, ἢ κατὰ ποιότητα. νῦν οὖν λέγει περὶ μορίου τεθερμασμένου κατὰ ποιότητα. θερμοτέραν γὰρ ὑποτίθεται τὴν κοιλίαν, τὴν σιτοδόχον. ταύτῃ οὖν τῇ γαστρὶ τὰ ἰσχυρὰ βρώματα ἐπιβουλεύει. ἰσχυρὰ δὲ λέγει τὰ ἔχοντα βαρεῖαν ὀσμὴν, 2) οἷον ὅσα ἔχουσι σκορόδων, κρομμύων, πράσων. ταῦτα γὰρ ἐπιβουλεύει τῇ θερμῇ γαστρὶ, καὶ οὐ διὰ τὴν ὀσμὴν, ἀλλ' ὅτι ὅσα ἔχουσι βαρεῖαν ὀσμὴν, ταῦτα καὶ θερμὰ εἰσιν. εἰ δώσεις οὖν θερμῇ γαστρὶ βρώματα, ἐπὶ πυρὶ πῦρ ἀνάπτεις, ἐνθεν καταβάλλεται καὶ κλονεῖται ἡ δύναμις. διὸ ταρακτικά ταῦτα ἐκάλεσε τῆς δυνάμεως. εἰ γὰρ τὰ θερμὰ καταβάλλοντα τὴν δύναμιν οὐ πέττεται, λοιπὸν διαφθειρόμενα ἐκταράσσει τὴν γαστέρα, καὶ διάρροϊαν ποιεῖ.

κα'. Μελαίνης χολῆς ἐς ὅμοιον αἰμορροΐδος. —

1) καλούμενον L. 2) Apud Crassum pauca desunt.

Ἀσαφὲς πάνυ ὁ λόγος. τοῦτο ἐνδείκνυται, ὅτι ποτὲ μέλαινα χολὴ πλεονάζει. μέλαιναν δὲ χολὴν καλεῖ τὸν μελαγχολικὸν χυμὸν. εἰ οὖν τοῦτον μὴ δυνηθῆς ἐκμοχλεῦσαι, ποιήσον αἰμορροΐδας. διὰ τούτων γὰρ εἴωθε τὸ παχύτερον καὶ μελαγχολικώτερον κενοῦσθαι. ὁ λόγος οὖν ἐκκληπτικός ἐστι τῇ προθέσει, τὰ ἀπὸ μελαίνης χολῆς νοσήματα. ἐὰν οὖν θελήσης τὸ σῶμα εἰς τὸ ὅμοιον ἄγειν, τουτέστιν εἰς τὸ κατὰ φύσιν καὶ σύμμετρον αὐτῷ, αἰμορροΐδας θεράπευσον, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, τοῦτο 1) λέγει ὅτι τὰ ἀπὸ μελαίνης χολῆς κάμνοντα σώματα εἰς τὸ ὅμοιον ἄγων, τῇ αἰμορροΐδι θεράπευσον.

κβ'. Τὰς ἐπανξέας νόσους μίξις ψύχει· ψύξις τὰς κάτω κοιλίας σκληρύνει. —

Ἐπανξέας νόσους λέγει ὁ Ἱπποκράτης τὴν γενομένην ἐν τοῖς αὐξανομένοις παιδίοις ἐπιληψίαν. αὕτη οὖν εἰ μὲν ἀκμάζουσι γένηται, ἀθεράπευτος· εἰ δὲ παιδίοις, θεραπεύεται. ἔρχεται οὖν ἡ ἀκμαστικὴ ἡλικία, καὶ τὸ ἀπὸ ταύτης θερμὸν διαλύει τὸ ψυχρὸν τοῦ φλέγματος. πρὸς δὲ τούτοις, τῆς ἀκμαστικῆς ἐλθούσης ἡλικίας, καὶ παυσαμένης τῆς αὐξητικῆς, τὸ πλεονάζον φλέγμα ἄρχεται, ἐκκρίνεσθαι καὶ διὰ τῆς μίξεως δύναται διαλυθῆναι ὁ ψυχρὸς ἐκεῖνος χυμὸς, καὶ ψύχεται. ψύχεσθαι δὲ λέγει ὁ Ἱπποκράτης τὸ ἀπόλλυσθαι, τὸ ἀναιρεῖσθαι. ἐπειδὴ γὰρ οἶδεν, ὡς τὴν ἡμετέραν φύσιν καὶ ἡ θερμασία καὶ ἡ ψύξις ἐπιβουλεύει, μᾶλλον δὲ ἡ ψύξις· ἐνθερμος γὰρ ἐστὶν ἡ ἡμετέρα φύσις· διὰ τοῦτο ὁ Ἱπποκράτης τὴν ἀναίρεσιν ἐπὶ παντὸς πράγματος ψύξιν καλεῖ. οὕτως οὖν καὶ ἐνταῦθα εἶπεν, ὅτι ἡ μίξις τὸ φλέγμα ψύχει, οὐχ ὅτι ψυχρὸν ποιεῖ· οὕτω γὰρ ἠϋξανε τὴν ἐπιληψίαν· ἀλλ' ὅτι διαλύει καὶ κτείνει τὸν χυμὸν. λοιπὸν τὸ ἐξῆς ἀσαφές, ὅτι ἡ ψύξις τὰ κατὰ κοιλίην σκληρύνει, τουτέστι σκληροτέραν ποιεῖ τὴν κόπρον· ἡ γὰρ ψύξις πυκνοῖ τὴν ἐπιφάνειαν. ἐνθεν εἴρηται αἱ κοιλίαι 2) χειμῶνος. ἀποκεκλεισμένη ἔσω ἡ θερμασία, ἀνιμᾶται τὴν ὑγρότητα τῆς κόπρου, καὶ σκληροτέραν αὐτὴν ποιεῖ. ἢ ὅτι ἡ ψύξις εἰσερχομένη παρὰ τὰ ἐν βάθει μόρια, διὰ

1) λέγειν L. 2) hyeme calidiores C.

τῆς ἀναπνοῆς πλήττει τὰ ἔντερα, πλέον δὲ τὸν μῦν, τὸν ἐν τῷ ἀπευθυσμένῳ· ἐκεῖνος γὰρ ἐκ τῆς ψύξεως πυκνούμενος, οὐκ ἐνδίδωσι τῇ κόπρῳ κενωθῆναι, καὶ ἐκείνη μένουσα σκληρύνεται· ἢ ὅτι, ὥς εἴρηται ὁ βορρῶς σκληρύνει τὴν κοιλίαν· τῇ γὰρ ψύξει συνάγων τὰ μόρια, ἐκπυρηνίζει τὴν ὑγρότητα, ἔνθεν σκληροτέρα ἀπὸ τῆς ψύξεως γίνεται ἡ κόπρος.

κγ'. Ἐλλέβορον πιόντα θαῖσσον καθαίρειν ἢ ἐθέλῃς, λούειν ἢ φαγέειν. —

Σαφῆς ὁ λόγος. γενικὸν τὸ παράδειγμα· τὰ σώματα 1) χρή· εὐροίαν δὲ ποιοῦμεν, καὶ τὸ περιέχον εὐρύνοντες, καὶ τὸ περιεχόμενον λεπτύνοντες. εἰ δὲ τοῦτο ἐπὶ παντός καθαροῦ, μᾶλλον δεῖ αὐτὸ ποιῆσαι ἐπὶ τοῦ ἐλλεβόρου, τηλικαύτην ἔχοντος κακίαν. πῶς δὲ γένοιτο ἡ εὐροία; ἔσωθεν τε καὶ ἔξωθεν. τῶν μὲν ἔσωθεν παράδειγμα τροφαί, τῶν δὲ ἔξωθεν βαλανεῖα. ταύτην οὖν τὴν προφυλακὴν ἐνδεικνύμενος ὁ Ἱπποκράτης, εἶπε πιόντα. καὶ ἑτέρα φαίνεται ἡ ἐξήγησις ὅτι ποτὲ δοῦναι ἐλλέβορον εἰ τύχοι περὶ μεσημβρίαν, ἀλλὰ πρὸ τῆς δύσεως περὶ ὥραν δευτέραν ἐπὶ τρίτην ἐπιτάσσω βαλανεῖον, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν φλεβοτομουμένων. πολλάκις γὰρ καὶ πρὸ τῆς φλεβοτομίας λούομεν, ἵνα χυθῇ ἡ ὕλη, καὶ εὐρυνθῶσι τὰ ἀγγεῖα. τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ ἐλλεβόρου. πρὸ γὰρ τῆς δόσεως 2) ἡμερῶν δέκα ἢ πεντεκαίδεκα παράσχωμεν ὀξύμελι καὶ τροφὰς δυναμένας λεπτῦναι· ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ μέλλομεν δοῦναι καθάρσιον, λούομεν ἵνα μόνον χύσωμεν τὸν χυμὸν, εἰ ὑποπτεύσομεν ὅτι ἐξαίφνης ἐπαχύνθη. εἶτα μετὰ τὴν δόσιν φοβοῦμαι, μήπως μετὰ τὴν κίνησιν καὶ τὴν κένωσιν τοῦ χυμοῦ τραπῇ ὁ ἐλλέβορος κατὰ τῆς οὐσίας τῆς γαστρὸς, ἢ καὶ εὐαίσθητος ὢν ὁ στόμαχος, λόγῳ σπαραγμοῦ κινδυνεύσει λειποθυμῆσαι, παρέχομεν τροφήν τὴν δυναμένην μαχέσασθαι πρὸς τὴν κακίαν τοῦ φαρμάκου. ταῦτα δὲ οὐ δεόντως τροφήν παρέχομεν, ἀλλ' ἐν ὀνόματι τροφήν, τὴν φάρμακον ποιοῦσαν, ἥτοι θριδακίνην, πτισάνην, καὶ οὐδὲ ταύτην πολλὴν, φοβούμενοι μήπως κα-

1) Om. καθαίρειν. 2) Fort. om. διὰ.

ταλύσωμεν τὴν δύναμιν τοῦ φαρμάκου, καὶ κενωθῇ ἀνο-
νήτως. ἔνθεν οἱ μεταγενέστεροι εὐκράτω κέχρηται μόνω.
ἀμφοτέρως οὖν ὁ Ἱπποκράτης τὰς 1) ἐξηγήσεις, διὰ μὲν
τοῦ εἰπεῖν πιόντα, ὅτι μετὰ τὴν πόσιν δεῖ τρέφειν, διὰ
δὲ τοῦ φαγεῖν καὶ λούειν, τὴν προφυλακὴν. 2) ἡ γὰρ
ποιότης τῆς λέξεως πληθὺς ἐνδείκνυται. πολλὴν δὲ τρο-
φὴν οὐκ ἂν παρεῖχεν Ἱπποκράτης 3) ἐν τῷ καθαரசίῳ,
ἀλλὰ πρὸ τοῦ ἐλλεβόρου.

κδ'. Τὸ αἷμα ἐν ὕπνῳ μᾶλλον εἴσω φεύγει. —

Εἴρηται οὗτος ὁ λόγος ἄνω, ὅτι ἐγρήγορσις θερμό-
τερα τὰ ἔξω, τὰ δὲ ἔσω ψυχρότερα· καθευδόντων δὲ, τὰ
ἐναντία. ἐν γὰρ τῷ ὕπνῳ εἴσω ῥέπει τὸ αἷμα. ἔνθεν καὶ
περιβλημάτων δεόμεθα, ὥς ψύξεως οὔσης ἐν τῇ ἐπιφα-
νείᾳ. οὐκ ἔστι δὲ ἄπορον, πῶς ἄνω εἶπε τὴν ἔμφυτον
θερμασίαν, καὶ ἐνταῦθα εἶπεν αἷμα. ὁ γὰρ τοῦ ἐνὸς μνη-
μονεύων καὶ θατέρου μέμνηται.

κε'. Ῥίγος ἀπὸ τῆς ἄνω κοιλίης, πῦρ δὲ ἀπὸ τῶν κάτω
μᾶλλον. —

Τέως δεῖ εἰδέναι, ὅτι ὁ λόγος τῶν ἐπὶ πολὺ ἔστιν,
ὥς μαρτυρεῖ τὸ μᾶλλον. λέγει δὲ ὅτι τὸ ῥίγος ἄρχεται
ἀπὸ τῆς ἄνω κοιλίας, ὁ δὲ πυρετὸς ἀπὸ τῆς κάτω. ἄνω
δὲ λέγει κοιλίαν τὸν στόμαχον, κάτω δὲ τὰ ἔντερα, οὐχ
ὥς τινὲς φασιν, ἄνω μὲν κοιλίαν τὸν θώρακα, κάτω δὲ
τὴν γαστέρα, ἢ ἄνω μὲν κοιλίαν τὸν ἐγκέφαλον, κάτω δὲ
τὸν θώρακα, ἀλλὰ τὸν στόμαχόν φησι καὶ τὰ ἔντερα. ἔκ
γὰρ τοῦ στομάχου ἄρχεται τὸ ῥίγος. καὶ οὐκ ἔστιν ἄπο-
ρον· εἶπεν ἄνω, τὸ ῥίγος ἐξ ὁσφύος ἄρχεσθαι. νῦν οὖν τὸ
ῥίγος ἀπὸ τοῦ στομάχου. ἄνω γὰρ ἐμπρόσθια ὀπισθίοις
παρέβαλε, νῦν δ' ὀπίσθια ἐμπροσθίοις, καὶ φησιν, ὅτι
οἶδαμεν καὶ ἀπὸ στομάχου καὶ τῶν ἐντέρων ἄρχεσθαι
ῥίγος, μᾶλλον δὲ ἀπὸ τοῦ στομάχου, ὅτι εἰ ἀπὸ ἐντέρων
γένηται τὸ ῥίγος, ἀπὸ ψύξεως δηλονότι, ταύτης δὲ τῆς

1) Hippocratis verba suscipiunt. C. 2) Et per hunc sermo-
nem qualitas, non multitudo, indicatur C. 3) ἐν — ἐλλεβόρου
om. C.

ψύξεως τὸ ψυχρὸν συναισθάνεσθαι· ψυχρότερος δὲ ὁ στόμαχος, ὥς νευρωδέστερος· διὸ καὶ τοῦ ῥίγους αἰσθάνεσθαι, ὥς εὐαίσθητος μάλιστα. τὰ δὲ ἔντερα τὴν κόπρον δέχονται, ἔνθα εἴωθε γίνεσθαι σῆψις καὶ θερμασία. εἴποτε οὖν γένηται σῆψις σιτίων εἰς τὴν παρακειμένην γαστέρα ἢ χυμῶν εἰς τὸ πλησιάζον, παρ' εὐθὺ ἐκεῖνα συναισθάνονται, καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖθεν ἀνάπτεται ὥς ἐπιτοπλεῖστον ὁ πυρετός.

κς'. Ἐπισπασμὸς ἦν πνεύμων ξηρὸς ἢ καῦμα ὑπέρινον ἰσχναίνει ὕπνος πολὺς. —

Ἐπισπασμοῦ νῦν μέμνηται. ἐπισπασμὸν δὲ νῦν καλεῖ τὴν ἀναπνοὴν καὶ μάλιστα τὴν εἰσπνοὴν διὰ τὸ ἐπισπᾶσθαι ἄερα. λέγει οὖν ὁ Ἱπποκράτης ὅτι εἴ τι ἐξαίφνης πυκνοτέρα γένηται ἢ ἀναπνοή, πάντως θερμασία 1) ἐμφωλεύει ἐν τοῖς θωρακικοῖς καὶ ξηραίνει. πάντα δὲ τὰ θωρακικὰ θέλων ἐνδείξασθαι, ἐμνημόνευσε πνεύμονος, οὐ μάτην. εἰ γὰρ ὁ πνεύμων ὁ φύσει ὑγρὸς ξηρότητος συνήσθετο, τί χρὴ προσδοκῆσαι τὰ ξηρότερα τῶν μορίων; ὑπέρινον ἰσχναίνει ὕπνος πολὺς. ὑπέρινον καλεῖ τὸ κατεξηρασμένον καὶ 2) κενωμένον σῶμα, ὃπερ ὕπνος εἴωθεν ὑγραίνειν. πλὴν οὐχ ὁ ὕπνος, ἀλλ' ἢ ἐν τῷ ὕπνῳ πέψις ἐξ αἵματος, καὶ τρεφόμενον ἕκαστον τῶν μορίων ὑγραίνεται. ὑγραίνει δὲ πότε; ὅτε μετὰ τροφὴν δοθῇ, ἵνα ἡ θερμασία ἀσχοληθῇ περὶ τὴν πέψιν τῶν σιτίων. εἰ δὲ ἐν κενωμένῳ καὶ κατεξηρασμένῳ σώματι ὁ ὕπνος εἴωθεν ὑγραίνειν, ἐπιτάξομεν ὕπνον· τότε ἡ θερμασία μὴ εὐρίσκουσα ὑγρότητα, κατ' αὐτῆς τῆς χρηστῆς τρέπεται καὶ τότε ξηραίνει. καὶ εὐρίσκεται ὁ ὕπνος κατὰ συμβεβηκὸς ξηράνας, καὶ μάλιστα εἰ εἴη πολὺς. εἰ γὰρ ἔξω ἐξήρανται τὸ σῶμα, πάντως ἔχει τινὰ ἱκμάδα. ταύτην οὖν ὁ μακρὸς ὕπνος δαπανᾷ, ὁ δὲ πολὺς τὴν χρηστήν.

κς'. Ψυχρότατον βρῶμα φακοὶ, κέγχροι, κολοκύντη. —

Οὐδεμιᾶς ἐξηγήσεως δέεται ὁ λόγος, τοῦτο δὲ μόνον δεῖ εἰπεῖν, ὅτι ἴσως οὐκ ἠκριβολογήσατο ἐνταῦθα Ἱππο-

κράτης, ψυχρότατον βρωμα εἰπὼν τὴν φακὴν. ἤρκει γὰρ εἰπεῖν ψυχράν. ἡ δὲ φακὴ ἐναντίαν ἔχει τὴν ποιότητα, ὥσπερ καὶ ἄλλα πολλὰ, ἐκ φύσεως κατὰ διάφορα μέρη διαφόρους ἔχοντα κράσεις, ὥσπερ τὸ κίτρον· θερμὴν γὰρ ἔχει κράσιν εἰς τὸ ἔξω μέρος, ὃ καὶ θερμότερόν ἐστι, ψυχρόν δὲ αὐτοῦ τὸ ὀξῶδες. οὕτω δὴ καὶ ἡ κέγχρος, ξηραίνει μὲν ἡ σκληρὰ, ὑγραίνει δὲ ἡ ἀπαλὴ· οὕτω καὶ ἡ φακὴ καὶ θερμαίνει καὶ ψύχει· ἐνθεν καὶ συστέλλει τὴν γαστέρα, ὡς ψυχρὰ, καὶ ὑπάγει, ὡς θερμή. ἀλλ' ἐν μὲν τῷ λεπύρῳ τὴν θερμὴν ἔχει, ἐν δὲ τῇ οὐσίᾳ τὴν ψύξιν.

κη'. Ἐλκεα 1) ἐκθύουσιν, ἣν ἀκάθαρτος ξὼν πονήσῃ. —

Ἄλλον τινὰ λόγον νυνὶ ἐκτίθεται, καὶ κελεύει σοι μηδέποτε περιττωματικὸν σῶμα γυμνάζειν, μήποτε ἐξ ἐκείνης τῆς κινήσεως ἐπὶ τὰ ἔξω ἐρχομένη ἡ ὕλη εὗροι στεγανὸν τὸ δέρμα, καὶ ἐκεῖ μένουσα λόγῳ διαβρώσεως ποιήσῃ ἔλκη. ἐνθεν Ἰπποκράτης ἐκ τοῦ γινομένου τὸ ποιοῦν ἐδήλωσεν· οὐδὲ γὰρ τὰ ἔλκη ἔξω θύουσιν, ἀλλ' ἡ ὕλη ἡ ποιοῦσα τὰ ἔλκη. καὶ αὐτὸς μὲν εἶπε τὸ μετριώτατον κακὸν, σὺ δὲ εἶπε τὸ μείζον, ὅτι οὐ μόνον ἔλκη ποιεῖ τοῦτο τὸ γυμνάσιον, ἀλλὰ καὶ πνιγμοὺς καὶ ἀγχόνας.

κθ'. Γυνή, αἰξ, ἐλατήριον, σικύων ἀγρίων βεβρωκυῖα, παιδίοισι κάθαρσις. —

Ὡσπερ ἀπὸ τῶν φυσικῶν λόγων ἐν τούτῳ τῷ τμήματι ἤρξατο ὁ Ἰπποκράτης, οὕτω θέλει τελευτῆσαι καὶ εἰς φυσικούς. καὶ νόμιζε αὐτὸν λέγειν, ἀνδρῶν μὲν ἐφρόντισα καὶ γυναικῶν, 2) ἄρα δὲ τῶν παίδων, ὅτι οὔτε ἐπαινέσαι οὔτε ψέξαι οἶδασιν. ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἔστι φιλανθρωπίας. φροντίσωμεν οὖν καὶ αὐτῶν. εἰσέλθομεν οὖν ποτε πρὸς παιδίον· τοῦτο δὲ ἦν ὑπότιτθον, πολλῇ δὲ ἐμφράξει κατείχετο· ἠθελήσαμεν οὖν αὐτὸ διὰ καθάρσεως ἐκφράξαι, ἀλλ' οὐκ 3) ἐδίδου ἡλικία. πλὴν οὐκ ἐγένετο ἄπορος ἡ θεραπεία· ἔστησε γὰρ μου τὸ πάθος ὁ Ἰπποκράτης. τῇ γὰρ μητρὶ δέδωκα τὸ καθάρσιον, ὃ ἂν σύνοιδα, ὅπερ ἐστὶν ἐλατήριον. ἐλατήριον δὲ ἐστὶν ἢ ὀπὸς ἢ χιλὸς σιλφίου. πολλάκις δὲ ἡ θηλάζουσα οὐ δύναται λαβεῖν τὸ καθάρσιον ἢ διὰ

1) ἐκθύουσιν Codd. 2) Fort. ἀλλ' οὐδὲ. 3) ἐκδίδου L.

τι πάθος ἢ ὅτι οὐκ εἴθισται, τότε φέρω αἶγα καὶ τρέφω αὐτὴν καθαρτηρίοις βοτάναις, ὥσπερ ἐν Περγάμῳ. ἐκεῖ γὰρ ἀλόην καὶ σκαμμωνίαν βοσκομένων τῶν αἰγῶν, δύναμιν καθαρσίου ἔχει τὸ γάλα. καθαρτικὰς οὖν βοτάνας δὸς τῇ αἰγῇ, οἷον σίκκυνον ἄγριον, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος ταύτης τρεφόμενον τὸ ἔμβρυον καθαίρεται. εἰ οὖν τοῦτο οὕτως ἔχει, φυσικὸς ἐστὶν ὁ λόγος, ὅτι οὐ τῶν πασχόντων μόνον ἐστὶν ἡ τροφή, ἀλλὰ καὶ τῶν δρώντων, καὶ τῶν ἀλλοιούντων ἡμᾶς. ἰδοὺ γὰρ αἱ βοτάναι τὸ γάλα μετέβαλον, ὥσπερ καὶ διάφορος γῆ ἀμείβει τὴν δύναμιν τῶν καρπῶν. ἐν Περσίδι γὰρ ἡ περσέα δηλητήριος, ἀλλ' ἐνταῦθα τροφίμος, ταύτης τῆς γῆς 1) ἀπολαύσασα.

κ'. Ἐνθέρμῳ βρωθὲν ἔνδοθεν ψύξις, ἔξωθεν πόνος, ἡλίῳ, πυρὶ, ἐσθῆτι ὥρη θερυνῇ· τῷ δ' ἐναντίῳ ἐναντία. —

Ἐνθερμον φύσιν νῦν βούλεται θεραπεῦσαι. θεραπεύει δὲ αὐτὴν ψύχων ἔνδοθεν τε καὶ ἔξωθεν· ἀλλ' ἔνδοθεν μὲν διὰ τροφῶν, ἔξωθεν δὲ, οὐχ ὥς τινὲς φασιν, δι' ἡλίου καὶ ἐσθῆτος καὶ γυμνασίων, ἵνα τὸ κατὰ συμβεβηκὸς ἐνδείξηται, ὡς διαφορεῖται ἡ θερμοσία. ἀλλ' οὐκ ἀνέχεται ὁ Γαληνός· φησὶ γὰρ ὡς οὐκ ἂν Ἰπποκράτης γυμνάσια παρέλαβεν ἐν θερμῇ φύσει, εἰπὼν ἐλιννύειν. ἀλλὰ φησιν, ἔξωθεν μὲν ψύξον καὶ ἔσωθεν. 2) μὴ κέχρησο δὲ ἡλίῳ θερυνῶ ἢ ἐσθῆτι ἢ πόνῳ· ταῦτα γὰρ πόνος ἐστὶ τῇ θερμῇ γαστρὶ, τὴν δὲ ψυχρὰν γαστέρα 3) ἔσωθεν μὲν θέρμανον, ἔξωθεν δὲ διὰ πόνου καὶ ἡλίου θερينوῦ καὶ ἐσθῆτος θεράπευσον.

λα'. Βρώματα τὰ μὲν ταχέως κρατεῖται, τὰ δὲ βραδέως. —

Σαφὴς ὁ λόγος. καὶ οὐ διὰ τοῦτο εἶπεν αὐτὸν ὁ Ἰπποκράτης, ἵνα γνῶς ὡς τῶν βρωμάτων τὰ μὲν βραδέως, τὰ δὲ ταχέως κρατεῖται. τοῦτο γὰρ καὶ 4) πάντῃ ἦν δῆλον ὡς οὐχ, ἢ ἐν ὑγείᾳ ὀλίγον χρόνον ἐκρατεῖτο, ταῦτα καὶ ἐν νόσῳ, ἀλλὰ πᾶν πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, πρὸς τὴν

1) ἀπολαύσασθαι L. 2) καὶ loco μὴ L. 3) ἔξωθεν Codd. inters C. 4) Fort. παντί.

φέρουσιν δύνανται, πρὸς τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ δίδεται, ἢ βραδέως ἢ ταχέως κρατεῖται.

ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΕΚΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ.

α'. **Σ**άρκες ὀλκοὶ καὶ ἐκ κοιλῆς, καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν δῆλον αἰσθήσει ὥς ἔκπνοον καὶ εἴσπνοον. —

Πάλιν ἀρχόμενοι τοῦ ἔκτου τμήματος διδάσκομεν ὡς πρὸ πάντων ἐπρέσβευσεν Ἱπποκράτης, ἐκ φύσεως διοικεῖσθαι τὰ ἡμέτερα σώματα. ἡ γὰρ φύσις ἐποίησε τὰ σώματα, καὶ οὐχ ὥσπερ λιθοξόος ἐποίησε καὶ ἀνεχώρησεν ἡμᾶς, οἶκον ἑαυτῆς, ἵνα ἐν αὐτοῖς κατοικοῦσα φροντίζῃ αὐτῶν 1) φροντίζε, δὲ διὰ τῶν φυσικῶν δυνάμεων, ἃς ἡρνήσατο μὲν Ἑρασίστρατος, κατέθετο δὲ ὁ Γαληνός, ἐδίδου δὲ Ἱπποκράτης. νῦν γὰρ φαίνεται πρεσβεύων τὴν ἑλκτικὴν, τὴν προτεταγμένην πασῶν τῶν φυσικῶν· λέγει γὰρ ὅτι αἱ σάρκες ὀλκοὶ εἰσι τουτέστιν ἑλκτικὴν ἔχουσι δύναμιν, οὐχ ὥσπερ ἔλεγεν Ἑρασίστρατος, ὅτι διὰ τῶν φλεβῶν ἀναδίδεται εἰς πᾶν τὸ σῶμα τὸ αἷμα, ὥσπερ διὰ τινων σωλήνων, καὶ οὕτω δίκην ἀψύχου ὡς εἰς τινα δεξαμενὴν ἐγχεουσῶν τὸ αἷμα τῶν φλεβῶν, τρέφει τὸ μόριον. οὐκ ἀνέχεται δὲ Ἱπποκράτης, ἀλλ' ὅτι ἑλκτικὴ δύναμις ἐστὶν ἐν ταῖς σαρκί. σάρκας δὲ καλεῖ οὐ μόνον τὴν μυώδη οὐσίαν, ἀλλὰ πᾶσαν οὐσίαν ἀπαλὴν, ἀντιδιαιρούμενος χόνδρους καὶ ὀστέα. πᾶσα οὖν σὰρξ ἔλκει, ἔλκει δὲ ἐκ τῆς παρακειμένης κοιλότητος, ἔλκουσι τὰ μόρια, καὶ τούτου γινόμενον κατὰ τὸ συνεχές, ἡ ὀρεξις φθάνει παρὰ τὸν στόμαχον. ἀλλ' οἶδεν ὁ Ἱπποκράτης καὶ τὴν φυσικὴν διοίκη-

1) φροντίζῃ Α.

σιν καὶ τὴν ἐξ ἀνάγκης γινομένην· ἡ γὰρ φυσικὴ διοίκη-
σις θέλει ἀπὸ τῶν ἔσω ἔξω ἔλκεσθαι τὴν τροφήν, ἵνα
παρέχηται ἡ τροφή ἐν γαστρὶ καὶ ἐκεῖ χιλοποιουμένη ἀνα-
δοθεῖη παρὰ τὸ ἥπαρ, καὶ κεῖσε ἐξαιματωθεῖη. ἡ γοῦν φύ-
σις ἐκ τῶν ἔσω ἔξω πέμπει τὴν τροφήν, πολλάκις δὲ ἐν
περιστάσει ἐν ἐνδείᾳ τροφῆς τὸ ἐναντίον γίνεται, καὶ τὸ
ἥπαρ ἔλκει τὴν ἀρμόζουσαν τροφήν ἀπὸ τοῦ δέρματος. ἡ
οὖν τοῦτο φησιν, ὅτι τὸ μὲν ἔσωθεν ἀπέδωκε τῇ φύσει,
τὸ δὲ ἔξωθεν τῇ περιστάσει, ἡ καὶ τὸ ἔσωθεν καὶ τὸ ἔξ-
ωθεν ἐν τῷ κατὰ φύσιν. εἰρήκαμεν οὖν πῶς αἱ σάρκες
ἀπὸ τῶν ἔσω ἔξω ἔλκουσιν. ἀλλὰ καὶ πνεῦμα ἀπὸ τῶν
ἔξω εἰσφέρεται, ὡς ἐπὶ τῆς ἀναπνοῆς· ἐν γὰρ τῇ εἰσπνοῇ
πνεῦμα εἰσφέρεται. λέγει ὁ Γαληνὸς ὅτι οὐ μόνον πνεῦμα
ἐκ τῶν ἔξω ἔσω εἰσφέρεται, ἀλλὰ ποτε καὶ ὑγρότης. πο-
τὲ γὰρ τις ὁδοιπορήσας κατεξηράνθη, ὡς δίψῃ ἀμέτρῳ
συνέχεσθαι. δραμῶν εἰς τὸ βαλανεῖον τὴν δίψαν ἔπαυσεν,
ἐξ οὗ δῆλον, ὅτι τὸ δέρμα ὑγρᾶνθη, ἐξ οὗ αἱ παρακείμε-
ναι σάρκες, καὶ τούτου γινομένου κατὰ τὸ συνεχές, ἔφθα-
σεν ἡ ὑγρότης παρὰ τοὺς ὀρεκτικοὺς πόρους, καὶ ἔσβεσε
τὴν ξηρότητα. λέγει δὲ ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι τοσοῦτον καὶ
ἐκ τῶν ἔξω ἔσω τι εἰσφέρεται, ὅτι τοῦτο οὐδὲ λόγον δέ-
εται δεικνύοντος. εἰσπνοὴν γὰρ καὶ ἔκπνοον ἔστι τὸ ζῶον,
ἵνα εἴπω τὴν ἀναπνοήν. καὶ διὰ μὲν τῆς εἰσπνοῆς ἐπρέ-
σβευσεν τὴν ἐλκτικὴν, διὰ δὲ τῆς ἐκπνοῆς τὴν ἀποκριτικὴν.
ἐμνημόνευσεν οὖν Ἱπποκράτης τῶν ἄκρων δυνάμεων,
ἐλκτικὴν καὶ ἀποκριτικὴν, ἵνα σὺ συνεπινοήσῃς τὰς μέσας,
τὴν καθεκτικὴν καὶ ἀλλοιωτικὴν.

β'. Ἐνθερμότερον φλέβιον αἵματος πλήθει ἀνίσχει το
καυσῶδες, καὶ εὐθὺς ἀποκρίνει, καὶ οἷσι τὸ μὲν πῖον,
χολὴν ξανθὴν, τὸ δ' αἷμα μέλαιναν. —

Τινὲς τοῦτον τὸν λόγον τοῦ ἄνω ἐχώρισαν, καὶ φασιν
ὅτι ἄνω μὲν φυσικὰ ἔλεγε θεωρήματα, ἐνταῦθα δὲ δια-
γνωστικά. καὶ καυσῶδη ὑποτίθεται πυρετὸν τὸν διπτὸν, ὡς
ἐδήλωσεν αὐτὸς ἐν τῷ ὑστέρω τοῦ περὶ διαίτης ὁξέων. ὁ
δὲ Γαληνὸς συνάπτει αὐτὸν τῷ ἀνωτέρω καὶ φησιν, ὅτι
ἐπειδὴ εἶπεν Ἱπποκράτης ὡς ἔστιν ἀποκριτικὴ δύναμις ἐν
τῇ πνοῇ, θέλει ὅλως δεῖξαι, πῶς γίνεται ἡ ἐκπνοή. ἀλλὰ

πρότερον ὀφείλομεν εἰπεῖν περὶ τῶν ὀνομάτων. τὸ ἐν-
 θερμότερον οὖν δύο σημαίνει, ἢ τὸ πολύαιμον, καθὸ λέ-
 γομεν ἥπαρ καρδίας θερμότερον, καὶ τὸ ἔχον ὀλίγον μὲν,
 καθαρόν δὲ αἷμα, ὥσπερ λέγομεν καρδίαν ἐναιμοτέραν
 1) ἥπατι, καθ' οὗ σημαينوμένου νῦν κεῖται. φλέβας δὲ
 καλεῖ ὁ Ἱπποκράτης τὸ διττὸν γένος τῶν ἀγγείων, καὶ τὸ
 ἀπὸ καρδίας καὶ τὸ ἐξ ἥπατος ὀρμώμενον. ἐνταῦθα οὖν
 περὶ τῶν ἀρτηριῶν λέγει, ὅθεν καὶ φησιν ὁ Γαληνός, ὅτι
 οὐκ ἠκριβολογήσατο ὁ Ἱπποκράτης, αἵματος πλῆθος ἐν
 ταῖς ἀρτηρίαις. ζητεῖ οὖν ὁ Ἱπποκράτης, πόθεν γίνεται ἡ
 ἐκπνοὴ καὶ φησιν, ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐν ταῖς ἀρτηρί-
 αῖς αἷμα καὶ πνεῦμα περιέχεται. οὐ πειθόμεθα γὰρ Ἑρα-
 σιστράτῳ, μὴ 2) νομίζοντος αἷμα ἐν ταῖς ἀρτηρίαις. ἐπει-
 δὴ οὖν πολὺ αἷμά ἐστιν, ἐκεῖ καὶ περιττώματα χολώδη
 γεννῶνται, ἃ ἐγείρεται καὶ κενοῖ ἡ ἀποκριτικὴ δύναμις. κε-
 νοῖ δὲ εὐθέως. τοῦτο δὲ οὐ μάτην προστέθεται, ἀλλ'
 οἶδεν Ἱπποκράτης, ὡς ἐγείρεται ἡ ἀποκριτικὴ ἢ διὰ πο-
 σότητα, ἢ διὰ ποιότητα, ἀλλ' ἡ μὲν ποσότης, ὡς ἐν χυμοῖς
 οὔσα, βραδύτερον ἀποδιώκεται, ἡ δὲ ποιότης, ὡς λεπτή,
 ταχύτερον. ἐν τῇ ἀρτηρίᾳ οὖν ὡς ποιότητος μᾶλλον πλεονα-
 ζούσης, διὰ τοῦτο εὐθὺς κενοῦται τὰ περιττώματα, καὶ οὕτως
 γίνεται ἡ ἐκπνοή, ὥστε ἵνα γένηται σαφὴς ὁ λόγος, οὕτω
 δεῖ αὐτὸν ἀναγνῶναι, ὅτι τὸ ἐνθερμότερον φλέβιον
 ἀνίσχει τὸ χολῶδες τῷ πλήθει τοῦ αἵματος, καὶ
 οἷσι τὸ μὲν 3) πῖον, χολὴν ξανθὴν, τὸ δ' αἷμα
 μέλαιναν. τοῦτο ἐν τῷ μέσῳ. ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, διὰ τὰ
 χολώδη περιττώματα γίνεσθαι τὴν ἐκπνοήν, ζητεῖ ὁ λόγος
 πόθεν γεννᾶται ἡ χολή, καὶ φησιν ὅτι ἐξ αἵματος· ἀλλὰ
 τὸ μὲν πῖον αὐτῆς ποιεῖ τὴν χολήν, τὸ δὲ παχὺ τὸν με-
 λαγχολικὸν χυμόν.

γ'. Γνώμης, μνήμης, ὁσμῆς καὶ τῶν ἄλλων καὶ πείνης,
 ὀργάνων ἀσκήσις· πόνοι, λουτρά, σῖτα, ποτὰ, ὕπνος,
 ἀφροδίσια, πάντα μέτρια. —

Ἐπειδὴ ποικιλίαν ἔχει οὗτος ὁ λόγος, τοῦτο τέως δεῖ

1) Fort. ἥπατος. 2) Fort. νομίζοντι. 3) πῖον Codd.

εἰπεῖν. ὅτι ἐλλειπτικῶς ἔστι τῇ προθέσει τῇ 1) ἀπὸ τῆς γνώμης γὰρ, ἀπὸ τῆς μνήμης, ἀπὸ τῆς ὁσμῆς δεῖ νοῆσαι. τῶν δὲ ἐξηγητῶν οἱ μὲν εἰς τρία ἔτεμον τοῦτον τὸν λόγον, ἓνα μὲν λόγον ποιησάμενοι, γνώμης, ὁσμῆς, πείνης, καὶ τῶν ἄλλων, δεύτερον δὲ, ὁργάνων ἄσκησις τουτέστιν ἡ τῶν ὁργάνων ἐπιμέλεια διὰ τοῦ συνήθους γενέσθω γυμνασίου, τρίτον δὲ τῶν ἐξῆς. ἕτεροι δὲ δύο λέγοντες, μνήμης, ὁσμῆς καὶ τῶν ἄλλων ὁργάνων καὶ πείνης, λοιπὸν ἕτερον λόγον, ἄσκησις, καὶ τοῦτο ἐδέξαντο ὡς πρόγραμμα, καὶ ἐπήνεγκαν 2) αὐτῷ τὰ λοιπά. ἄλλοι δὲ ὅλον τοῦτον τὸν λόγον ὡς ἓνα λόγον ἔλαβον· ὁ δὲ Γαληνὸς οὐ ζητεῖ τὰ τμήματα, τὴν δὲ ἔννοιαν τοῦ λόγου ἐξετάζει καὶ φησιν, ὅτι τὰ λεγόμενα ἐνταῦθα δύναται εἶναι καὶ φυσικὰ καὶ διαγνωστικά. φυσικὰ πῶς; ὅταν ἐὰν θέλῃς γενέσθαι φυσικὸς ἱατρός, ζήτησον τὸ ἀπὸ τῆς γνώμης, ἵνα γνῷς ὡς ἐν τῷ μέσῳ τέτακται αἰσθήσεων καὶ πείνης καὶ ποίᾳ κράσει χαίρει, καὶ ὅτι τούτῳ κρινόμεθα ἀπὸ τῶν ἀλόγων. τοῦτο γὰρ διαχωρίζει τὸ σύμφορον ἀπὸ τοῦ ἀσυμφόρου, τὸ χρηστὸν ἐκ τοῦ ἀχρήστου. ἔγνωσ τὰ περὶ τῆς γνώμης· ἔλθ' καὶ εἰς τὴν μνήμην, καὶ μάνθανε ὡς χαίρει μὲν αὕτη τῇ ξηροτέρᾳ κράσει, τέτακται δὲ ὀπίσω τοῦ λόγου, τὰ παρ' αὐτῷ δόξαντα καλῶς ἔχειν ὥσπερ ἐν * 3) τῇσι θύραις φυλάττουσα. ἔλθ' λοιπὸν καὶ ἐπὶ τὰς * 4) φθαρτικὰς ἐνεργείας, ἐξ ὧν φύονται αἱ αἰσθήσεις. ἀλλὰ πολλὰ καὶ διάφοροι αἱ αἰσθήσεις, καὶ τούτων αἱ μὲν ἄτιμοι, αἱ δὲ τιμιώτεραι· μέση δὲ πάντων ἔστιν ἡ ὀσφρησις τῇ τε θέσει καὶ τῇ ἀξίᾳ. μάνθανε δὲ περὶ τῶν αἰσθήσεων, ὡς τῇ μὲν ὀψει τὸ πῦρ ὑπόκειται, ἔνθεν καὶ χρωμάτων ἀντιλαμβάνεται, τῇ δὲ ἀκοῇ ὁ ἀῆρ, ἔνθεν ἐκείνη τῶν ψόφων, τῇ δὲ γεύσει τὸ ὕδωρ, ἔνθεν αὐτῇ τῶν χυμῶν, τῇ δὲ ἀφῇ ἢ γῇ, ἔνθεν αὐτῇ τῶν ἀπτῶν ἥτοι τῶν μαλθακῶν καὶ σκληρῶν. ἐπειδὴ δὲ πέμπτον οὐκ ἦν στοιχεῖον, ὀφρεῖλον ὑπηρετῆσαι τῇ ὀσφρήσει, ἐμηχανήσατό τι ἡ φύσις. ὥσπερ γὰρ ἡ ὀσφρησις μέσον κεῖται τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς γεύσεως, μέσον δὲ αἲρος καὶ ὕδατός ἐστιν ὁ ἀτμός, διὰ τοῦτο ἡ ὀσφρη-

1) τῇ ἀπό· ἀπὸ τῆς legerim. 2) αὐτὸ A. 3) in thesauro C. ἐν θησαυρῷ. 4) animales C. ψυχικὰς.

σις ἀτμῶν ἀντιλαμβάνεται. ταῦτα μὲν οὖν ζήτει ἐν τοῖς ψυχικοῖς. ἔρχου δὲ εἰς τὰ φυσικά, ἀλλὰ τῶν φυσικῶν προηγεῖται ἢ πεῖνα. διὸ ταύτης ἐμνημόνευσε. καὶ μάνθανε ὅτι σύνθετόν τί ἐστίν ἢ πεῖνα ἐξ ἐνδείας μὲν τοῦ παντός σώματος, συναισθήσεως δὲ καὶ ὁρέξεως τοῦ στομάχου. καὶ ἵνα μὴ τοῖς κατὰ μέρος ἐνδιατρίβῃ, ὁ βραχυλόγος Ἰπποκράτης ἔφη, καὶ τῶν ἄλλων, ἵνα σὺ ζητῇς τὰς φυσικὰς δυνάμεις, τὰς ζωτικὰς, καὶ πᾶν ὃ γέγονεν ἐκ τῆς φύσεως. λοιπὸν ζήτει καὶ ἄλλα φυσικά, τὴν ἀσκήσιν τῶν ὀργάνων, ἵνα ἕκαστον μόριον τῷ συνήθει γυμνάξῃ γυμνασίῳ, μύας μὲν τῇ κινήσει, γαστέρα δὲ τῇ χιλοποιήσῃ, ἥπαρ δὲ τῷ ἐξαιματοῦν. καὶ μὴ ἐξ ἀνοίας ἀπατήσῃς τὴν γαστέρα ἐξαιματοῦν. ταῦτα δὲ πάντα τὰ φυσικά ζήτει, οὐχ ἵνα γνῷς αὐτὰ μόνον, ἀλλ' ἵνα γνώσκων φυλάξῃς ὑγείαν· φυλάξεις δὲ διὰ τῶν συμμέτρων πόνων, καὶ ἀφροδισίων, καὶ πάντων τῶν λεγομένων. οὕτω μὲν οὖν εἰ λάβῃς τὸν λόγον, φυσικῶς· εἰ δὲ διαγνωστικὸν, οὕτως ἐξηγήσῃ, ὅτι εἰσερχόμενος πρὸς νοσοῦντα, εἰ θέλεις καλῶς θεραπεῦσαι, προηγείσθω διάγνωσις. πᾶσα δὲ διάγνωσις ἀπὸ συμπτωμάτων γίνεται, πᾶν δὲ σύμπτωμα ἢ ψυχικὸν ἢ φυσικόν. οὐκοῦν ζήτει τὰ ἀπὸ τῆς γνώμης συμπτώματα, ἄρα πρόσθεν 1) σιγηλὸς ὢν καὶ κόσμιος, νῦν ἀλόκοτα φθέγγεται, καὶ τῷ τυχόντι ὀργίζεται, μέγα κακόν· παραφροσύνη γὰρ μᾶλλον μελετᾶται. εἰ δὲ τὸ ἐναντίον, θρασὺς 2) καὶ φλύαρος ὢν ἐν τῇ ὑγείᾳ νῦν σιωπᾷ, νῦν μόγις θυμοῦται, μέγα κακόν· κᾶρος γὰρ μᾶλλον ἢ κῶμα μελετᾶται. ζήτει δὲ 3) τὰ ἀπὸ τῆς μνήμης, εἰ πέρα τοῦ δέοντος μνημονεύουσιν, εἰ οὐδὲ ὅλως μνημονεύουσι· τοῦτο γὰρ πάντως ἔπεται διαθέσει τινὶ 4) καὶ ἐμφωλευούσῃ. ζήτει δὲ καὶ ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων. ἀλλὰ πασῶν παραδείγμα διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν, ἢ ὁσμὴ. εἰ ἄρα εὐωδίας παρούσης, δυσωδίας αἰσθάνονται ἢ τῶν δυσωδῶν ὡς εὐωδῶν ἀντιλαμβάνονται, ἔγνωσ τὰ ψυχικά. μηδὲ τῶν φυσικῶν ἀμελήσῃς. ἀλλὰ τῶν φυσικῶν προηγεῖται ἢ πεῖνα. ζήτει οὖν, οὐχ ὁρέγονται, ἢ ὁρέγονται, ὀξωδῶν ἢ

1) σιγηλὸς Codd. taciturnus C. 2) καὶ om. A. 3) τὰ om. L.
4) Fort. κακῇ, pravum affectum C.

κνισωδῶν ἀπλῶς ἢ πάντων. ζήτει δὲ καὶ τὴν ἄσκησιν τῶν ὀργάνων τουτέστιν εἰ ἕκαστον ὄργανον ἀμέμπτως προβάλλεται τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν. λοιπὸν ὁ τελευταῖος λόγος πολλοῦ ἄξιος. ὑγίαν γὰρ βούλεται φυλάξαι ἐν τῷ σώματι. οὕτω δὲ ὁ λόγος παραδίδωσί σοι καὶ εἶδη ὑγιεινῶν παραγγελμάτων καὶ τάξιν καὶ μέτρον. εἶδη μὲν φησι, πόνους, λουτρὸν, σῖτα· καὶ τάξιν δὲ, ὅτι οὐχ ὥς ἔτυχεν αὐτὰ ἔταξεν, οὐδὲ ἀφορῶν πρὸς τὸ κάλλος τῆς συνθήκης, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων. εἰ γὰρ θέλομεν φυλάξαι ὑγίαν ἐν σώματι, θέλομεν χρῆσασθαι πόνῳ. πόνον δὲ νῦν φησι τὸ γυμνάσιον. κεχρήμεθα δὲ αὐτῷ, ἵνα 1) ζωπυρήσωμεν τὴν θερμασίαν, καὶ ἐξενέγκαντες τὰ περιττώματα ἀνεγείρωμεν τὰς δυνάμεις. ἐχρησάμεθα οὖν τοῖς γυμνασίοις καὶ ἐτύχομεν τούτων τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ τινων κακῶν. ἴσως γὰρ ἐκ τοῦ κόπου ξηρότερα γέγονασι τὰ ἄρθρα, τραχύτερον τὸ σῶμα, ἀνωμαλία περὶ τὸ δέρμα. πάντα ταῦτα σβέννυσι τὸ βαλανεῖον. ἐχρησάμεθα μετὰ τὸ γυμνάσιον τὸ λουτρὸν, καὶ ἐτύχομεν πολλῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ διαπεφόρηται τὸ σῶμα ἐν τῷ βαλανείῳ. οὐκοῦν χρησώμεθα σιτίοις, τὸ λεῖπον εἰσάγουσιν· ἐχρησάμεθα καὶ σιτίοις. καὶ ἄρα ὥς μόλιβδον θέλομεν εἶναι τὴν τροφήν ἐν τῇ γαστρί; καὶ πῶς πέψεται; 2) ὥσπερ γὰρ ἄλφιστα, μὴ τυχόντα ὑγρασίας, οὐ διαπλάττεται, οὕτω καὶ ἡ τροφή, μὴ τυχοῦσα ποτοῦ, οὐ πέττεται. ὑγρασίῃ γὰρ τροφῆς ὄχημα. δεδώκαμεν οὖν καὶ πόμα. ἄρα δὲ διὰ ταῦτα δεδώκαμεν, ἵνα τὴν γαστέρα πληρώσωμεν, ἢ ἵνα πεφθέντα ἀναδοθῇ παρὰ τὸ πᾶν σῶμα; χρεῖα οὖν καὶ πέψεως· ἀλλὰ τὰ σῖτα αὐτὰ ἑαυτὰ οὐ πέττει, ἀλλ' ἐξ ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως, ὄργανον ἐχούσης τὸ πλούσιον τῆς θερμασίας· πλουσία δὲ ἡ θερμασία ἐν τῷ ὕπνῳ. οὐκοῦν μετὰ τὴν τροφήν διαδεχέσθω καὶ ὕπνος. ἐγένετο οὖν ἡ πέψις, ἀλλὰ περιττώματα συνῆκται. οὐκοῦν χρησώμεθα τοῖς ἀφροδισίοις διὰ τὴν ἔκκρισιν τῶν περιττωμάτων. ὄρα οὖν ὅτι καὶ ἐν ὑγιεινοῖς παραγγέλμασι τάττεται τὰ ἀφροδίσια. ὄρα δὲ καὶ τέχνην Ἰπποκράτους· οὐδὲ γὰρ παρέλαβε τὰ ἀφροδί-

σία ἢ πρὸ τροφῆς ἢ εὐθὺς μετὰ τὴν τροφήν, πρὸ μὲν τροφῆς, ἵνα μὴ ἐκκεχολωμένῳ καὶ ζέοντι τῷ σώματι τοιοῦτον βρασμὸν ἐπιτάξῃ, μετὰ τροφήν δὲ, ἵνα μήπως ὠμὴ ἐξελκομένη ἢ τροφή πολλὰ κακὰ ποιήσῃ. ὥσπερ ἐν τῇ τέχνῃ τῇ ἐρωμένῃ, ὃ 1) ἐραστὴς εὐθὺς μετὰ τὸ δεῖπνον ὀρμήσας ἐπὶ ἀφροδίσεια, ἤλω ἀποπληξία. ἀλλὰ παρέλαβεν αὐτὰ μετὰ πέψιν, τὸ περίττωμα ὀφείλον μόνον κενῶσαι. ταῦτα μὲν περὶ τοῦ εἶδους· ταῦτα καὶ περὶ τῆς τάξεως. περὶ δὲ τοῦ μέτρου αὐτὸς ἐπιφέρει, πάντα μέτρια. οὐκοῦν μεμαθήκαμεν τὰ ὑγιεινὰ παραγγέλματα, ἀλλὰ φαινόμεθα ἐξ ὧν ἐπαινοῦμεν τὸν Ἱπποκράτην, λοιδοροῦντες τὸν Γαληνόν. ἰδοὺ γὰρ ὁ Ἱπποκράτης ἐν ἐλαχίσταις λέξεσι πάντα ἐδίδαξε τὰ ὑγιεινά. καὶ τί ὁ Γαληνὸς τοσούτους στίχους ἐξέθετο ὑγιεινούς; ὥσπερ γὰρ ὁ Ἱπποκράτης 2) ἐξ τινὰ παραδέδωκε πράγματα, οἷον πόρους, λουτρὰ, σιτία, ποτὰ, 3) ὕπνοι, ἀφροδίσεια, οὕτω καὶ ὁ Γαληνὸς ἐξ βιβλία ἐξέθετο ὑγιεινά. ἀπολογούμεθα δὲ ὑπὲρ Γαληνοῦ οὕτως, ὅτι Ἱπποκράτης μὲν ἐσπειρεν, ἐγεώργησε δὲ ὁ Γαληνός. οὐδὲ γὰρ ἀρκεῖ τοῦτο τὸ ἀκοῦσαι πάντα μέτρια· ἄλλο γὰρ ἄλλου τὸ μέτριον· ἔπειτα δὲ γυμνασίου μόνου ἐμνημόνευσεν Ἱπποκράτης, ἐπιδιεῖλε δὲ ὁ Γαληνός, τῶν γυμνασίων τὰ μὲν ὅλον τὸ σῶμα, τὰ δὲ μέρος γυμνάζει. καὶ ἄχρι ποσοῦ δεῖ γυμνάζεσθαι εἶπεν ὁ Γαληνός, καὶ ἐν ποίῳ τόπῳ, καὶ πότε. ἐποίκιλε δὲ καὶ τὴν διαίρεσιν τῶν βαλανείων, εἰ ἄρα ἀπὸ θειωδῶν, ἀπὸ γλυκέων, ἀπὸ ἀσφαλτωδῶν ὑδάτων δεῖ αὐτὰ εἶναι. εὗρήκαμεν ἀπὸ ποίων, ποῦ τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον, τὸ τρίτον, τὸ τέταρτον μέρος τοῦ βαλανείου, ποῦ ὁ τρόπος αὐτοῦ κατὰ τὰ ἐν αὐτῷ παραλαμβανόμενα. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν σιτίων· τούτων γὰρ τὰ μὲν εὐπεπτα, τὰ δὲ δύσπεπτα, τὰ μὲν ταχέως, τὰ δὲ βραδέως κρατεῖται. ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τῶν πομάτων, ποῦ γάλα, ποῦ οἶνος, ποῦ τὸ ὕδωρ. ταῦτα καὶ περὶ τῶν ὕπνων, ἐν 4) ψυχρινῷ, ἐν θερμῷ χωρίῳ, ἐπὶ πολὺν, ἐπὶ ὀλίγον χρόνον. ὁμοίως καὶ περὶ τῶν ἀφροδισίων, ἄχρι πόσου καὶ πότε. ἐν φλεγματικῇ δεῖ αὐτοῖς κεχερῆσθαι κράσει, οὐκ ἐν ξανθοχολικῇ. λαγνείη γὰρ τῶν ἀπὸ φλέγ-

1) Erasistratus C. 2) ἐξω Codd. sex C. 3) ὕπνοι om. A. 4) ψυχρινῷ Codd.

ματος νόσων ὠφέλιμος, ὥστε καὶ σπερματικῶς μὲν ἐξέ-
θετο ὁ Ἱπποκράτης, πλατύτερον δὲ ὁ Γαληνός.

Sententia quarta cum interpretatione in codicibus meis desideratur, quae
apud Crassum leguntur.

Frigidior in frigido tempore ac regione calidior erit.

Si recte memoria tenetis, variis modis admonens nos Hippocrates nos curandi methodum docet. Itaque cum supra calidam intemperiem per refrigerantia communiter curauisset, deinde hoc loco contrariae intemperiei frigidae scilicet curationem vult tradere. Dicitque hanc per frigida remoueri. Quidam explanatores hic Hippocratem non intelligentes dicunt, si calida intemperies per frigida tollitur, quomodo frigida a frigidis quoque deleri poterit? At hi iure sunt deridendi: nam duas esse curationis species ignorant, alteram, quae primo et per se fit, ut cum contraria contrariis tolluntur, alteram secundo, et per accidens, cum similia per similia destruuntur. quemadmodum in stupore dentium portulacam adhibemus, in convulsione, quam Tetanum Graeci vocant, frigidam aquam inspergimus. De quo loquutus est Hippocrates quinto libro Aphorismorum 21. Accidit in Tetano, sine vlcere, in iuvene bene carnoso, aestate media, vt frigidae multae aquae conspersio caloris repressionem faciat. calor autem haec omnia profligat. Verum animaduersione opus est, non cuilibet frigidae intemperiei frigida esse adhibenda remedia, ne forte interius penetrantia naturalem calorem extinguant. Sed cum aliquem frigori obsistere valentem noueris, sicut Hippocrates de iuvene corpulento dixit, nec non et tu aegrum contemplare, num sit lacertosus, num validas vires habeat. Et tum frigida applies. Quod autem resistentia opus sit, vt partes intimae pinguescant, ex aubus rapacibus constat. quoniam in his superficies à penitioribus non longe distat, propterea aestiuo tempore ferae sunt, neque facilè capiuntur: hyeme vero quoniam frigus ad intima peruadit, et eas emaciat, ideoque cum emacruerint, facilè ad manus nostras perueniunt. Et haec fuit Hippocratis sententia; percalidus erit, hunc locum declarans Galenus dixit, praepositionem per non rectè appositam esse voci percalidus. neque enim vsque eo calefaciendum est, vt ad contrariam permutemus qualitatem, et denuò refrige-

rare cogamur, atque iterum calefacere: et sic telam Penepoles texere videamur.

δ'. Ὀδυνέων τὴν ἐγγυτάτω κοιλίην διαιρεῖν, καῦσις, τομὴ, θάλαψις, πταρμός, φρυτῶν χυμοὶ, ἐφ' ὧν τὴν δύναμιν ἔχουσι καὶ κυκεῶν. κακούργων, σκόροdon, 1) γάλα, οἶνος ἀπεξεσμένος, ὄξος, ἄλεις. —

Μετὰ τοσοῦτον μῆκος θεωρίας ἐπὶ ἕτερον εἰσβάλλω πέλαγος, ὅθεν πολλῆς δέεται ὁ λόγος προθυμίας. ἀλλὰ ὁ λόγος θέλει θεραπεῦσαι διαφόρους ὀδύνας. οὐκ ἂν δὲ δυνηθῶμεν αὐτῷ παρακολουθεῖν, μὴ γνόντες, τί μὲν ἐστὶν ὀδύνη, πόθεν δὲ γίνεται, καὶ πόσαι 2) αὐταῖς ὀδύναις αἱ κατὰ μέρος διαφοραί. ἀρξώμεθα οὖν ἀπὸ τοῦ πρώτου. ὀδύνη ἐστὶν ἀνιαρὰ συναίσθησις, καὶ δεῖ πάντως ἐν ταύτῃ συνδραμεῖν, καὶ δεῖ πεφυκὸς αἰσθάνεσθαι, καὶ ἀηδῇ τινα αἰσθησιν· εἰ οὖν τοῦτο οὕτως ἔχει, εὐρήκαμεν καὶ τίνος ἡ ὀδύνη ἐστὶν, ὅτι οὐ τῶν ἀναισθήτων, ἀλλὰ τῶν αἰσθανομένων μορίων. πόθεν οὖν γίνεται, ζητήσωμεν. ἀλλὰ τέως ζητήσωμεν, εἰ πολλὰ τὰ τῆς ὀδύνης αἰτια· καὶ οὕτως αὐτὰ ἀνάγωμεν ὑπὸ τι γένος. ξίφος οὖν τῇ διαιρέσει ἐποίησεν ὀδύνην, λίθος τῇ θλάσει, θηρίον δακὸν τῇ διαβρώσει, πῦρ τῇ διαφορῇ, ψύξις τῇ συναγωγῇ, καὶ ἄλλα μυρία, ἃ ἐπὶ τῶν ἔξω. καὶ ἐπὶ τῶν ἔσω χυμὸς πολὺς ἢ δριμύς ἢ πνεύματα διατείνοντα ἢ ψύξις ἢ θερμασία ποιεῖ ὀδύνην. ἀλλ' ἴσως ἀπερίληπτα κατὰ μέρος, συνάγων δὲ τῶν πολλῶν εἰς μίαν φύσιν τὸ γένος διέξεισιν. οὐκοῦν δεῖ εἰπεῖν ὅτι πᾶσα ὀδύνη ἢ ἀπὸ τῶν ἔσωθεν ἢ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν γίνεται· ἢ οὕτως, πᾶσα ὀδύνη γίνεται ἢ ἐξ ἀθρόας μεταβολῆς ἢ ἐκ τῆς κατὰ ποιότητα ἐναλλαγῆς. εἰ δὲ θέλεις, καὶ ταῦτα συναγαγὼς εἰς ἓν. πᾶσα γὰρ ὀδύνη ἐκ λύσεως συνεχείας γίνεται. λύσιν δὲ καλῶ συνεχείας οὐ μόνον τὸ κοινὸν νόσημα, ἀλλὰ καὶ ὁμοιομερὲς καὶ ὁργανικόν· πάντα γὰρ λύουσι τὴν συνέχειαν τῆς εὐκραςίας τοῦ μορίου. καὶ ἔχει οὗτος

1) γαληνὸς Codd. 2) Fort. αὐ ταῖς.

ὁ λόγος τινὰ ἐπιείκειαν. εἰ οὖν ἔγνωμεν τὰ αἷτια τῆς ὀδύνης, ἔχομεν καὶ τὰς ἀφορμάς. εἰ γὰρ ἐξ ἀθρόας μεταβολῆς γίνεται ὀδύνη, ἀθρόα δὲ μεταβολὴ οὐ γίνεται, εἰ μὴ ἀπὸ θερμασίας καὶ ψύξεως τῶν δραστικῶν ποιότητων. ξηρότης γὰρ καὶ ὑγρότης, ὡς ὕλिकाί, τὸν χρόνον ποιοῦσιν. αἱ διαφοραὶ ἄρα τῆς ὀδύνης ἐν θερμασίᾳ καὶ ψύξει εἰσίν. ἐπεὶ οὖν ταῦτα ἡμῖν προείληπται ἔξωθεν, ἴδωμεν τὴν ἔννοιαν τοῦ λόγου, ὀδυνέων. ἃ μὲν ἡμῖν εἴρηται, ὡς λογικῶς εἴρηται περὶ τῆς ὀδύνης. νῦν δὲ καὶ θεραπεύει τὰς ὀδύνας Ἱπποκράτης. ἀλλ' οἶδαμεν ὅτι πλείονές εἰσιν ὀδύναι παρὰ τὰ ποιοῦντα αἷτια. διὰ τοῦτο πληθυντικῶς ἀπεφῆνато. τὸ δὲ εἰρημένον τάξιν ἔχει προγράμματος. ὀδυνέων γὰρ τουτέστι περὶ τῶν ὀδυνῶν. εἰ οὖν ὀδύνην θέλεις θεραπεῦσαι, μέμνησο τοῦ Ἱπποκράτους κανόνος, ὅτι δεῖ σε πρότερον κοινὴν ἐπιμέλειαν ποιήσασθαι τοῦ παντὸς σώματος, καὶ εἰ μὲν ποιότητι λυπεῖται, καθάρωμεν, εἰ δὲ ποσότητι, φλεβοτομήσωμεν. ἀλλ' Ἱπποκράτης λέγει σοι καὶ τὸν τόπον, δι' οὗ ὀφείλεις ποιῆσαι τὴν κάθαρσιν· φησὶ γὰρ διὰ τῆς ἐγγυτάτω κοιλίας. κοιλίαν δὲ καλεῖ πᾶσαν κοιλότητα, καὶ θέλει σε τὴν ἐγγύτατα κενοῦν, ὥσπερ ἐκ τῶν 1) διαίτης ὀξέων, πλευριτικὸν φλεβοτομῶν, διὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ μορίου τὴν μασχάλην ἀνέταμον. ἔξεστι δὲ καθολικὸν τὸν λόγον λαβεῖν· ἐγκέφαλον γὰρ κένωσον διὰ ὑπερώας καὶ μυκτήρων, θώρακα δὲ διὰ ῥινός. γέγονεν οὖν ἡ τοῦ παντὸς ἐπιμέλεια. καιρὸς δὲ λοιπὸν ἐστὶ τῶν τοπικῶν βοηθημάτων. ἀλλὰ πάλιν καὶ ἐνταῦθα νικήσει ὁ κανὼν Ἱπποκράτους, λέγων τὸ μὲν κεχρῆσθαι ἀθρόα μεταβολῇ, ἀλλὰ συνεθίζειν τὴν φύσιν, ἐκ τῶν ἐπιπολαίων βοηθημάτων ἀνέχεσθαι τῶν δραστικῶν. ἐχρήσατο οὖν τοῖς ἐπιπολαίοις, καὶ οὐδὲν ὠφελήθη. λοιπὸν ὁ Ἱπποκράτης, ἔρχεται ἐπὶ τὰ δραστικά ἢ ψυχρά, πρὸς ὃ ἂν συνίδωμεν. ἐχρησάμεν οὖν καὶ καυστήρι· εἰ δ' οὐδὲν προκόπτει, μηδὲ χειρουργίας ἀμελήσωμεν. ἴσως γὰρ μὴ δυνηθεῖσα ἡ φύσις διαφορῆσαι τὸν χυμὸν, δεύτερον πλοῦν πλεύσασα εἰς πῦον μεταβάλλει, καὶ 2) χρεῖα τομῆς ἐξαγούσης τὸ πῦον. γεγόνاسι καὶ ταῦτα. παραλάβωμεν καὶ θάληψιν. ὥσπερ

1) Om. περὶ. 2) χρεῖας L.

ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ὁφθαλμίαν ἐθεράπευσα διὰ φλεβοτομίας, ἀκρατοποσίας, καθάρσεως, λουτροῦ, πυρίας, ταύτη οὖν τῇ θάλψει χρησώμεθα· καὶ εἰ μὲν δεῖ θερμᾶναι τὸ πᾶν σῶμα, πάρεστι τὸ βαλανεῖον· εἰ δὲ τὸ μόριον τὸ πάσχον, ἡ πυρία. πυρία δὲ καὶ διὰ σπόγγων καὶ δι' ὀστράκων καὶ διὰ χαλκοῦ. ἔνθεν ὁ Ἱπποκράτης τῷ γενικωτέρῳ ὀνόματι ἐχρήσατο τῆς θάλψεως. ταῦτα μὲν οὖν πάντα εἴρηται ὡς ἐπὶ θέρμῃ ψυχρᾷ καὶ βιάζομένης αἰτίας. εἰ δὲ θέρμῃ εἴη, ψύξον. κίνει δὲ καὶ πταρμύδης ἐν καιρῷ δέοντι. τοῦτο δὲ ἐστὶν ὅτε πνεῦμα καὶ ὑγρότης πλεονάζει ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, ὅτε μὴ χαλεπὴ ἡ ὁφθαλμία, μή τις διάθεσις ἐν τῷ θώρακι, μὴ ἔμβρυον ἐν τῇ μήτρᾳ, μήπως τῷ κλόνῳ πολλὰ δεινὰ ἀκολουθήσῃ. πᾶσι τούτοις χρησάμενοι οὐδὲν ὠφελήσαμεν, καὶ δεῖ ἡμᾶς ἀνακινῆσαι καὶ τὸ βοτανικὸν μέρος τῆς τέχνης, καὶ πού μὲν παραλαβεῖν φυτοῦ ὁπὸν, ὥσπερ τὸν ὁπὸν τοῦ κυρηναϊκοῦ, αὐτὸ τὸ ὀπιον· εἰ δὲ μὴ ὁπὸν, χυλῷ χρῆσασθαι. διὰ τοῦτο ὁ Ἱπποκράτης τῷ γενικωτέρῳ ὀνόματι ἐχρήσατο τοῦ χυμοῦ εἰπὼν, χυμοὶ φυτῶν. φυτὰ δὲ καλεῖ ἡ παλαιὰ συνήθεια καὶ πόας καὶ θάμνους καὶ δένδρα. λοιπὸν ὁ Ἱπποκράτης 1) ἐπιφέρει θαυμαστὸν λόγον, ὅτι ζῇται ταῦτα πάντα, ἐφ' ὧν τὴν δύναμιν ἔχουσι, πολλὰ 2) δὲ διὰ τούτου ἐνδεικνύμενος, ὅτι κατὰ πολλοὺς τρόπους ἐναλλάττεται ἡ θεραπεία. καὶ γὰρ διὰ τὴν διάθεσιν οὕτως, ὅτι ἐστὶ κωλικὴ διάθεσις, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀπὸ φλέγματος γίνεται καὶ ἀπὸ χολῆς· ἀλλὰ τὴν μὲν ἐθεράπευσα ψυχρῷ ὕδατι, τὴν δὲ ἀνηθελαίῳ. παρὰ δὲ τὸν τόπον οὕτως, ὅτι φλεγμονὴ ἐν ὁφθαλμῷ καὶ φλεγμονὴ ἐν γαστρὶ διαφόρως θεραπεύονται. ἀπὸ δὲ τῶν ἔξωθεν, ὅτι παρὰ τὴν ἡλικίαν, παρὰ τὴν κράσιν, παρὰ τὴν ὥραν καὶ χώραν, ἀμείβεται ἡ θεραπεία. πρὸς τοῖς 3) εἰρημένοις βοηθήμασι κεχρήμεθα καὶ κυκεῶνι. κυκεῶν δὲ ἐστὶ μίγμα ἐξ οἴνου καὶ ἀλφίτου. τούτων γὰρ νῦν καὶ δεόμεθα. ὁ Γαληνὸς οὖν, πάντων ἀπαγορευόντων μηδέποτε ἐπὶ κεφαλαλγίας κε-

1) Ab hoc verbo initium capit fragmentum hujusce commentarii in codice Laurentiano Plut. LXXV. Cod. 21. membranac. saec. XIII. fol. 256 a folio 251. Notabo hunc esse dicem F. 2) δὲ om. F. 3) προειρημ. F.

χρῆσθαι οἶνω, χρησάμενος ἐθεράπευσεν, εἰ ἔγνω ἀπὸ
 ψύξεως τὴν κεφαλαλγίαν. εἰ οὖν τοῦτο ἐπὶ κεφαλαλγίας,
 πολλοῦ φλέγματος ἐν τῇ γαστρὶ· εἰ οὖν εὐρεθῇ φλέγμα
 ἐν τῇ γαστρὶ, 1) θέλομεν χρήσασθαι τῷ οἶνω· εἰ δὲ εὐ-
 παθὴς ἢ κεφαλὴ, φοβούμεθα. τότε οὖν μηχανᾶται τι ἢ
 τέχνη, καὶ δίδωσι μὲν οἶνον διὰ τὸ φλέγμα, ὕστερον δὲ
 παρέχει πολὺν εὐκρατον, ἵνα ἐκεῖνο τῇ παχύτητι κατὰ-
 σκῃ κατὰ τὴν θερμασίαν τοῦ οἶνου, καὶ μὴ ἐάσῃ αὐτὸν
 εὐανάδοτον γενέσθαι. ὃ οὖν ἐκεῖ ἐποίει τὸ εὐκρατον,
 τοῦτο ἐνταῦθα τὰ ἄλφιστα, ἵνα τῷ πάχει κάτω κατὰσκη
 τὸν οἶνον. λοιπὸν ὁ Ἱπποκράτης ἐπιφέρει θαυμαστὸν λό-
 γον, ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν κακούργων ζήτει. πολλὰ γὰρ εἴρη-
 ται αἷτια τῆς ὀδύνης, καὶ οὕτω συνεπεράνθη. ὀδυνῶσι
 γὰρ ἡμᾶς καὶ τὰ δηλητήρια, καὶ τούτων τὰ μὲν ἔξωθεν,
 τὰ δὲ ἔσωθεν, καὶ τὰ μὲν θερμαίνοντα, τὰ δὲ ψύχοντα.
 Ἰὸς ἀσπίδος ἔξωθεν μὲν 2) οὐ θερμαίνει, ἰὸς σκορπίου
 ἔξωθεν οὐ ψύχει, ὅθεν δοκοῦσιν ὡς ὑπὸ κρυστάλου βάλ-
 λεσθαι· κώνειον ἔσωθεν οὐ ψύχει· σκαμμωνία ἔσωθεν οὐ
 θερμαίνει. ζήτησον δὲ καὶ τὰς ἐπιτηδειότητας· λαγῶδες
 θαλάσσιος ἑλκοῖ τὸν πνεύμονα, κανθαρίς δὲ τὴν κύστιν.
 ἀλλὰ καὶ ταῦτα διὰ τῶν ἐναντίων θεραπεύομεν. ἐνθεν
 καὶ Γαληνὸς ποτε, ἀλλὰ καὶ 3)* γαληνὸς ἐν τοῖς δηλητη-
 ρίοις 4) τάττεται, καὶ μάλιστα τὸ τυρῶδες. πλήν κεχρή-
 μεθα τῷ ὀρώδει, καὶ μετὰ μέλιτος. κεχρήμεθα δὲ ποτε
 καὶ σκορόδῳ ἐν ψυχρῷ διαθέσει, καὶ οἶνω ἀπεξεσμένῳ.
 5) τὸ δὲ ἀπεξεσμένῳ σημαίνει ἢ ὅτι οὐδὲ τῷ θέρει
 παρέχομεν ψυχρὸν αὐτὸν, ἀλλὰ θερμάναντες διδόαμεν
 6) ζεστάκρατα· ἢ ὅτι ἔψομεν ὡς ἐπὶ 7) σιραίου ἔψομεν
 τοῦτον· ἢ καὶ ὅτι μινύντες αὐτῷ τινα ἔψομεν ἢ μυρσί-
 νας ἢ κύπειρα, ἃ δύνανται αὐτὸν ἐπιθερμᾶναι. εἰ δὲ
 ποτε μάθωμεν ὅτι καὶ βλεννώδης χυμὸς συνῆκται, ὥσπερ
 ἐπὶ τῶν μυκήτων· οὗτος δὲ ἐστὶν εἶδος ἀμανιτῶν· δυσά-
 πολύτως δὲ 8) ἔχονται τοῦ στομάχου οὗτοι· ἐπὶ τούτων
 τὰ δραστικὰ τῶν βοηθημάτων παρέχειν ὄξος, ἄλας, νίτρον,
 ἃ δύνανται μαστίξαι 9) παχὺν χυμὸν.

1) θέλων μὲν F. 2) οὐ om. C. ubique. 3) lac. C. γάλα. 4) ἄτ-
 τεσθαι L. 5) τῷ F. 6) cum aqua dilutum C. 7) συρέου Codd.
 ἐψώμεθα F. 8) ἔχοντας L. 9) παχὺν om. C. L. Λ.

ε'. 1) Ὁ ἐμψυχρότερος ἐν ψυχρῇ ὥρῃ καὶ χῶρῃ ἐνθερμότερος ἔσται. —

Πολλὰ τῶν βιβλίων τοῦτον ἔχουσι τὸν λόγον πρὸ τοῦ προειρημένου. λέγει δὲ τοῦτο, τὸ ἀλλαχοῦ εἰρημένον ἐπὶ τετάνου· νέῳ εὐσάρκῳ θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ. τοῦτο οὖν 2) καὶ ἐνταῦθα λέγει, ὅτι ψυχροτέρα κράσις ἐν ψυχροτέρῃ ὥρᾳ καὶ χῶρᾳ θερμοτέρα ἐστὶ, πυκνουμένης τῆς ἐπιφανείας, καὶ ἀπολαμβανομένου ἔσω τοῦ θερμοῦ. ἐνθεν λαμβάνεται ὁ Γαληνὸς τοῦ ἐνθερμότερου. τὸ γὰρ ἐν τὴν ἐπίτασιν δηλοῖ, ἐπείπερ ἤρκει εἰπεῖν ὅτι θερμότερον ἔσται.

ς'. Ἀνθρωπος ἐκ κόπου, ἐξ ὁδοῦ 3) ἀδυναμίῃ καὶ βάρους, ἀνέπτυνεν· ἔβησσε γὰρ ἐκ κορυφῆς. πυρετὸς πρὸς χεῖρα ὀξὺς, ὑποδάκνων· δευτεραίῳ καρηβαρίῃ, γλῶσσα ἐπεκαύθη, ῥίς ὀνυχογραφηθεῖσα οὐχ ἡμοῤῥάγησεν· ἀριστερὸς σπλὴν μέγας καὶ σκληρὸς ὠδυνᾷτο. —

Ἐν τούτῳ τῷ τμήματι ὁ Ἱπποκράτης καὶ φυσικοὺς ἐξέθετο λόγους καὶ θεραπευτικοὺς ὁδυνῶν. 4) τοιγαροῦν ὑποτίθεται νόσημα, καὶ τούτου τὴν προκαταρκτικὴν αἰτίαν, τὸ δὲ πέρας οὐ λέγει εἴτε ἔζησεν εἴτε ἀπέθανεν. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ οὗρου ἐμνημόνευσεν οὐδὲ σφυγμοῦ, ἵνα ἐκ τῶν λεγομένων εἴποι τι περὶ τοῦ ἀποβάντος. λέγει δὲ ὅτι ἄνθρωπος, ἐνόσησε. τέως δὲ τὸ μερικὸν ὄνομα τοῦ πάσχοντος μὴ εἰδὼς, τὸ καθόλου ἐχρήσατο, γενικῶς εἰπὼν ἄνθρωπος, ἢ ἀνὴρ ἢ γυνή. οὗτος οὖν ἐπύρεξεν. ἦν δὲ τοῦ πυρετοῦ αἰτία πολλὰ, καὶ ταῦτα δὲ οὐχὶ προηγούμενα, οἷον ὁ ἐλκώδης ἢ ὁ τονώδης ἢ ὁ στοκοπώδης, ἀλλ' ὁ ἐκ προκαταρκτικῆς αἰτίας. ἐξ ὁδοῦ γάρ· ἐκ τούτου τοῦ κόπου πυρετὸς αὐτῷ ἐγένετο κακοήθης. καὶ πῶς ἀπὸ κόπου πυρετὸς γίνεται κακοήθης; ὁ γὰρ κόπος τὸν ἐφήμερον μόνον ἀνάπτει; καὶ φάμεν ὅτι ἐνταῦθα συνεχεῖς 5) ἐγένοντο οἱ κόποι. εἶπε γὰρ ὁ Ἱπποκράτης, ἐκ κόπου.

1) Haec sententia cum scholio apud Crassum non desideratur; sed antecedit proximam scholionque Crassi a nostro discrepat. 2) καὶ om F. 3) ἀδυναμῶν. δευτεραίος Codd. 4) καὶ διαγνωστικὸς addit F. νῦν οὖν F. 5) ἐγίνοντο F.

καὶ ἴσως ἐφημέρου γενομένου, εὐρέθησαν οἱ χυμοὶ ἢ τὰ στερεὰ ἐπιτήδεια 1) ἐδείξαντο, καὶ χαλεπὸν ἐντεῦθεν ἀνήφθη αὐτῷ νόσημα· ἢ ἴσως ὁ κόπος ἐκεῖ ἐγένετο μετὰ τροφὴν πρὸ πέψεως, καὶ φλέγματος πολλοῦ θησαυρισθέντος, χαλεπὸς ἐγένετο αὐτῷ ὁ πυρετός· ἢ ἴσως περιτωματικὸν ἦν τὸ σῶμα, καὶ ἤμελλε νοσῆσαι, κακίας ἐμφωλευούσης ἐν τῷ σώματι, καὶ ἐπιγενόμενος ὁ κόπος ἐδημοσίευσεν 2) τὸ νόσημα, καὶ 3) συνέστιος ἐγένετο, καὶ προκαταρκτικὸς, ὃν ἐξέφηγεν 4) ἡγουν προκαταρκτικὴ αἰτία. ἐγένετο οὖν ὁ πυρετός. λοιπὸν ἀδυναμία κατεβλήθη· ἐὰν γὰρ αἱ δυνάμεις διαφορηθῇσονται ἐκ τοῦ κόπου, καὶ καταβληθῇσονται ἐκ τοῦ νοσήματος. ἐγένετο δὲ καὶ βάρος. καὶ τινες μὲν φασιν, ὅτι ἐπειδὴ πρὸ σήψεως ἐγένετο ὁ κόπος, φλέγμα πολὺ συναγόμενον ἐβάρει τὸ σῶμα. τὸ δὲ ἀληθές, βάρος αὐτῷ ἐγένετο, ἐπειδὴ ἀσθενηκυῖα ἡ δύναμις καὶ το οἰκεῖον ἄχθος τῶν μορίων ὡς βάρος ἐνόμιζεν. 5) ανεπτυσεν δὲ μετὰ βηχός· τὸ δὲ ἀναγόμενον ἀντικρὺς ἦν ἢ ἐκ τοῦ θώρακος ἢ τῆς κεφαλῆς πασχούσης καὶ κατασταζούσης εἰς τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, μετὰ βηχὸς ἐνήγετο. τὸ δὲ ἀναπτύειν οὖν 6) ἐδέξατο ἀκολουθεῖν αὐτῷ κόπῳ, ἀλλ' ἴσως τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ ἐγένετο ὁ κόπος. εἰ γὰρ ἦν οὗτος θερμότερος, ἡδύνατο χύσιν ἐργάσασθαι. μᾶλλον γὰρ καὶ ἐκ κεφαλῆς ἦν τὸ ἀναγόμενον· εἶπε γὰρ Ἰπποκράτης τὸ ἐκ κορυφῆς, ἐκ μέρους τὸ πᾶν ὀνομάζων. οὐ γὰρ ὡς τινὲς φασί, κορυφὴν 7) λέγειν τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος. λοιπὸν καὶ οὐχ ὁ τυχὼν ἦν πυρετός. ὁξὺς γὰρ 8) ἦν καὶ δακνύδης καὶ χαλεπός. εἴρηται δὲ ἐν τῷ περὶ διαφορᾶς πυρετῶν, πῶς αἱ οὐσιώδεις διαφοραὶ τοῦ πυρετοῦ λαμβάνονται ἐκ τῆς ποιότητος, ἐκ τῆς ὕλης, ἐκ τοῦ τρόπου τῆς κινήσεως. δύο 9) δὲ διαφορὰς εἶπεν ὁ Ἰπποκράτης, ὁξὺν μὲν εἰρηκῶς τὴν ποιότητα, δακνύδην δὲ τὴν ὕλην ὑποκειμένην. 10) τὸ δὲ ἦν κακοήθης ὁ πυρετός, ὅτι καὶ εὐθύς ἐκ δευτέρου τῆς ἡμέρας καρηβαρίαν ἤνεγκεν,

1) ἐδείξαντο L. ad calorem febrilem suscipiendum habiles C. 2) τόνον F. 3) συναίτιος F. patefecit C. 4) τὴν προηγούμενην αἰτίαν F. 5) καὶ addit F. 6) ἐξ ἀνάγκης ἠκολούθησε F. 7) λέγειν L. A. 8) ὦν L. 9) οὖν F. 10) Fort. τότε.

ἢ ὅτι περιττωματικῆς ὑποκειμένης ὕλης, καὶ χυθείσης ἐκ τοῦ πυρετοῦ, οἱ ἀτμοὶ ἄνω ἔτρεχον, ἢ ὅτι 1) ἡ βῆξ ἔτεινε τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ ὠδύνα. ὅθεν καὶ ἡ γλῶσσα ἐκκαεῖσα ἐμελάνθη, καὶ ἡ ῥίς ὀνυχογραφηθεῖσα οὐχ ἡμοῦράγησεν, ἢ ἴσως ἠνέχθη μὲν, στάγδην δὲ, ὥς δηλοῦν κακότηδες νόσημα. καὶ τὸ δὴ πέρας, ὃ σπλὴν σκληρὸς ἐγένετο. ἴσως γὰρ τῇ αἰμορροαγίᾳ κενωθέντος τοῦ λεπτοτέρου, 2) ἔρρηψε τὸ παχύτερον παρὰ τὸν σπλῆνα, καὶ ἐποίησε φλεγμονήν, οὐ δῆπου γὰρ σκίρρον ἢ οἶδημα· ὀδύνη γὰρ παρακολουθεῖ. ἐν μόνον ζήτει, ἄρα διὰ τί εἶπεν ἀριστερὸς σπλῆν; τί γὰρ δεξιός; καὶ ἔστι μὲν εἰπεῖν, ὅτι τὸ ἐξ ἀριστερῶν ἐπόμενον εἶπε· τὸ δὲ ἀληθές ὅτι καὶ ὁ σπλῆν ἔπασχε μᾶλλον αὐτοῦ τὰ ἀριστερά· αἱ γὰρ πλευραὶ ἐκ τοῦ πυρετοῦ κατασπώμεναι ὠδύνων αὐτόν.

ζ'. Οἱ ὑπὸ τεταρταίου ἀλίσκόμενοι, ὑπὸ τῆς μεγάλης νόσου οὐχ ἀλίσκονται. ἦν δ' ἀλίσκωνται πρότερον καὶ ἐπιγένηται τεταρταῖος, παύονται. —

Νῦν περὶ νοσήματος καὶ συμπτώματος θέλει διαλεχθῆναι, καὶ μέμνηται μεγάλης νόσου· μεγάλη δὲ νόσος ἐστίν, οὐχ ὥς τινές φασι πᾶσα δυσκαταγώνιστος καὶ χρόνου δεομένη, ἀλλὰ μόνη ἡ ἐπιληψία, ἣτις οὕτω καλεῖται ἢ ὅτι μεγάλη καὶ δυσχερὴς ἐστίν, ἢ ὅτι τὸν μέγαν τόπον κατείληφε, τὸν ἐγκεφάλον· λέγεται δὲ καὶ παιδία καὶ ἱερὰ νόσος, καὶ ἐπιληψία, καὶ Ἑρακλεία νοῦσος. γίνεται δὲ αὕτη ἀπὸ χυμοῦ ὄντος ἐν ταῖς κοιλίαις τοῦ ἐγκεφάλου. ὅτι γὰρ οὐκ ἐν τῇ οὐσίᾳ, δηλοῖ τὸ αἰφρίδιον τῆς ἀπαλλαγῆς. οὕτω δὲ καὶ ὁ χυμὸς, εἰ 3) μὲν φλεγματικὸς ὢν μείνῃ εἰς τὰς κοιλίας, ποιεῖ τὴν ἀπὸ φλέγματος ἐπιληψίαν· εἰ δὲ ἔλθοι εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ ἐγκεφάλου, τὴν ἀποπληξίαν. ὡσαύτως δὲ εἰ μὲν ἡ μελαγχολικὸς, ποιεῖ ἐπιληψίαν ἀπὸ μελαγχολικοῦ χυμοῦ· εἰ δὲ ἔλθοι εἰς τὴν οὐσίαν 4) τοῦ μελαγχολικοῦ. εἰ οὖν γένηται τεταρταῖος πυρετός, ἡ ἐπιληψία ἢ ἀπὸ μελαγχολικοῦ χυμοῦ οὐ γίνεται· οὐδὲ γὰρ ὥς ἀπὸ σκηπτοῦ χυλοῦ λαμβάνεται τὸ ἡμέτερον σῶμα, ὥς πᾶσι τοῖς πάθε-

1) ὁ L. A. 2) ἔρρηψε L. 3) μὴ L. 4) Apoplexiam C. τὴν μελαγχολικὴν F. Fort. ἀποπληξίαν τὴν etc.

σιν ὑπηρετεῖν. ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται ἀνωτέρω, οἱ αἰμορροῦ-
δας ἔχοντες, πάσης τῆς κακοχυμίας ἐκεῖθεν κενουμένης,
οὕτω καὶ ἐνταῦθα γίνεται ἡ ἐπιληψία, καὶ εἰ ἐπακολου-
θῇσει τεταρταῖος, παύεται, ἐπειδὴ ἡ θερμασία ἡ ἀπὸ τοῦ
πυρετοῦ δύναται λεπτῦναι τὴν ὕλην. ἔχει δὲ καὶ ἱκανὸν
διάλειμμα ὁ τεταρταῖος, ἐν ᾧ δύναται ἡ δύναμις τὸ χυθὲν
ἐκ τοῦ πυρετοῦ πέψαι καὶ ποιῆσαι ἀπαλλαγὴν. ἐνθεν Ἰπ-
ποκράτης τεταρταίου μόνου ἐμνημόνευσε καὶ οὐκ ἄλλου
πυρετοῦ, πρῶτον μὲν ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλος πυρετὸς το-
σοῦτον ἔχων διάλειμμα, ἵνα κτήσεται ἑαυτὴν ἡ δύναμις.
ἄλλως δὲ ὁ 1) τριταῖος οὐ πεποιήται· ὀλιγοχρόνιος γάρ
ἐστι· χρόνου δὲ δεῖται ἡ ἐπιληψία. 2) ἄμφω οὖν οὐκ
ἐμνήσθη, ἐπειδὴ ὡς εἴρηται ἐν τῷ περὶ διαφορᾶς πυρε-
τῶν οὗτος σχεδὸν τῶν συνεχῶν ἐστίν, ὡς βλεννώδης, καὶ
δυσσπολύτως ἔχειν τῶν μορίων. εἰ μὲν δὴ θέλομεν εἰπεῖν,
εἶναι ἐκ τοῦ διαλείποντος πυρετοῦ, ἵνα ἡ εἰσβολὴ αὐτοῦ
εἴη μετὰ ῥίγους. ῥίγος δὲ γίνεται, ἐκκριπτομένης τῆς ὕλης.
ἐν τῷ ῥίγει οὖν ἐπαιδεύετο τῆς ἐπιληψίας ἡ ὕλη ἐπὶ τὰ
ἔξωθεν φέρεσθαι.

η'. Ἀνθ' οἷων οἶαι αἱ νοῦσοι. —

Οὗτος ὁ λόγος τοῦ εἰρημένου ἐστὶ συμπτώματος· ἐπει-
δὴ γὰρ εἴρηται ὅτι ἐπὶ τῇ ἐπιληψίᾳ εἰ ἐπιγένηται τεταρ-
ταῖος, ἀγαθὸν, φησὶν Ἰπποκράτης· ζήτει οὖν τὰ ἀλλήλοις
ἐπιγινόμενα, εἴτε ἐπὶ κακῷ, εἴτε ἐπὶ ἀγαθῷ.

θ'. Ἡ χολή, οἷον εἶπον περὶ τῶν ὀρνίθων, ὅτι χο-
λώδεις. —

Τοῦτον τὸν λόγον τελείως ἐξέβαλεν ὁ Γαληνός. τί γὰρ
εἶπω περὶ τῶν ὀρνίθων, ὅτι χολώδεις; καὶ τινὲς φασιν
ὅτι ναί· χολώδεις γὰρ εἰσιν, ὡς δηλοῖ τὸ κοῦφον καὶ
μετέωρον αὐτῶν.

ι'. Θερμότης δριμύτητος σημεῖον, οἱ ὄχλοι, αἱ δίοδοι. —

Οὗτος ὁ λόγος ἀληθής· ἡ γὰρ θερμότης καὶ τὴν δρι-
μύτητα ποιεῖ, καὶ ἐστὶ συμεῖον 3) αὐτῆς. λοιπὸν αὕτη ἡ

1) τρίτος F. 2) ἀμφημερινοῦ C. recte. 3) αὐτοῖς Codd.

δριμύτης ἢ οὖσα τῷ σώματι ἢ ἐν μορίῳ ἔχοντι φυσικοὺς ὑπονόμους, καὶ ἐν τῇ διεξόδῳ περιέχει τὴν αἴσθησιν, καὶ τοῦτό ἐστιν αἱ δίοδοι, ἣ ἐνδομυχοῦσα καὶ ἔσω μένουσα θλίβει καὶ διαβιβρώσκει καὶ ὄχλον παρέχει.

ια'. Ὅτι τοῖσι παρακρούουσι λήγουσιν ὀδύναι πλευρῶν, ἔστι δὲ οἷσι καὶ πυρετός ἐστιν, ἀλλὰ σὺν ἰδρῶσιν, ἔστιν οἷσι καρφαλέον καὶ περιτεταμένον τὸ δέρμα καὶ ἄλμυρώδεις. —

Σαφὴς οὗτος ὁ λόγος. πλευριτικὸν γάρ τινι ἐγένετο νόσημα, ὡς ἐδήλωσεν ἡμῖν τὰ παθογνωμονικὰ αἷτια, καὶ χαλεπὴ πάροδος ὀδύνης. ἐξαίφνης εἰσελθὼν ὁ ἰατρὸς εὗρε δραστήνην, εὗρεν ἀνωδυνίαν καὶ τοὺς παρεστιῶτας χαίροντας, ἀλλὰ αὐτὸν οὐ δεῖ, ὡς ἔτυχε, χαρίσαι, ἀλλ' ἐρωτᾷ, εἰ κρίσις ἐγένετο, εἰ ἀπόστασις. καὶ οὐδὲν εὐρίσκει, εὐρίσκει δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τεταραγμένους, καὶ σημεῖα παραφροσύνης, καὶ λέγει μέγα κακόν· ἐλύθη γὰρ ἡ πλευρίτις, ἀλλ' ἐπὶ κακῷ. ἡ γὰρ ὕλη ἐρῶεψεν εἰς τὸν ἐγκέφαλον· ὁκόσοι γὰρ πονέοντές τι τοῦ σώματος, πολλάκις δὲ ἡ πλευρίτις οὐ τελευτᾷ εἰς παραφροσύνην, ἀλλὰ διὰ ἰδρώτων ἐκκρίνεται, ποτὲ διὰ βηχίου, δι' ἐκταράξεως 1) γαστρὸς, διὰ πολλῶν συμπτωμάτων· ποτὲ δὲ ἀπόστασις ἐγένετο παρὰ τὸ δέρμα, καὶ ἐκεῖνο καρφαλέον ἐγένετο καὶ περιτεταμένον. εἰ δέ ποτε ἐξ ἄλμυροῦ ποτε χυμῷ ἐγένετο ἡ πλευρίτις, ἠνέχθη κατὰ τοῦ δέρματος.

ιβ'. Αἱ νερκώσιες οἶαι ἐξ οὐάτων καὶ οἶαι τῷ τὸ ἰσχίον. —

Προσεχὴς οὗτος ὁ λόγος ἐκείνῳ τῷ θεραπεύοντι τὸ οὔς. ἔνθα 2) ἀπορεῖ τῆς ὄντως θεραπείας, καὶ 3) χρῆται τῇ παραμυθίᾳ τῇ διὰ τῶν νερκούντων, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ πάσχοντος τὸ οὔς, καὶ τοῦ ἔχοντος τὴν ἰσχιάδα.

ιγ'. Ἐξ οὐάτων δι' οὐάτων τὰ πολλὰ θνήσκει. —

Ἐπειδὴ τὸ οὔς νομίζεται εἶναι τῶν τυχόντων μορίων, λέγει ὁ Ἱπποκράτης ὅτι ἐξ οὐάτων καὶ δι' οὐάτων πολλοὶ ἀποθνήσκουσι, διὰ μὲν τοῦ ἐξ οὐάτων ἐνδεικνύμε-

1) γὰρ τοι Codd. 2) ἔλεγεν ἀπάτη. λέγει γὰρ addit F. 3) χρῆσε Codd.

νος τὸ κατὰ πρωτοπάθειαν, διὰ δὲ τὸ δι' οὐάτων τὸ κατὰ συμπάθειαν. πολλάκις γὰρ ἐν τῷ ὥτι ἐγένετο χαλεπὸν πάθος, καὶ τοῦτο νεμόμενον κατὰ τὸ συνεχές, ἔφθασε παρὰ τὸν ἐγκέφαλον καὶ ἐποίησε θάνατον. πολλάκις δὲ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἦν πολλὴ ἡ ὕλη, καὶ ταύτην ἀπολακτίζουσα ἡ δύναμις παρὰ τὰ ὦτα ἐποίησε θάνατον.

ιδ'. Οἷσι δέρματα περιτείνεται καρφαλέα καὶ ξηρὰ ἄνευ ἰδρωτός τελευτῶσιν, οἷσι δὲ χαλαρὰ σὺν ἰδρωτί. —

Εἴρηται οὗτος ὁ λόγος πολλοῖς τόποις, ὅτι ἐὰν εὖρης ἐν νοσήματι κατάξηρον τὸ δέρμα καὶ περιτεταμένον, μὴ προσδοκήσης ἰδρώτας. ἡ γὰρ σκληρότης τοῦ δέρματος οὐ δέχεται· εἰ δὲ εὖρης αὐτὸ κεχαλασμένον, εἰκὸς γίνεσθαι ἰδρώτα. ἀλλ' ὅρα πῶς οἶδε τὰς διαφορὰς ὁ Ἰπποκράτης. ἄλλο γὰρ σκληρὸν καὶ καρφαλέον καὶ περιτεταμένον, καὶ τούτοις μαρτυρήσουσι τὰ ἐναντία· τῷ γὰρ σκληρῷ ἀντίκειται τὸ μαλακὸν, τῷ περιτεταμένῳ τὸ χαλαρὸν, τῷ καρφαλέῳ τὸ διΰγρον. οὐ γὰρ ἄδικος ἡ φύσις, ὥστε τῷ ἐνὶ πολλὰ ποιῆσαι ἐναντία.

ιε'. Ἐν τοῖσι παλιμβόλοισιν αἱ μεταβολαὶ ὠφελέουσι. τούτοις μεταβάλλειν, πρηνὴ κακοῦσθαι, εἰς τὰ πρόποντα, οἷον Χαιρίωνι τὰ ἐρεθιζόμενα ἐξ οἷων τὰ κερχνώδεα. —

Εἴ ἐστι παλίμβολον νόσημα, οὐ δυνάμεθα γνῶναι, μὴ γνόντες τί καλεῖ ἡ συνήθεια παλίμβουλον ἄνθρωπον. παλίμβουλος οὖν ἐστὶν ὁ ὕπουλος, ὁ ἄλλα μὲν λέγων, ἄλλα δὲ φρονῶν, καὶ ὁ εὐμετάβλητος τῷ λογισμῷ. τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ νόσημα. παλίμβουλον γὰρ λέγεται τὸ δοκοῦν ἔχειν ῥαστώνην, καὶ ἔσωθεν ὄν κακότητες. ἐπὶ τούτων οὖν τῶν νοσημάτων ὀφείλεις μεταβάλλειν. καὶ πῶς εἶπε πάντα κατὰ λόγον, ἐπεὶπερ ἐνταῦθα οὐ διαμένει· ποτὲ γὰρ ἡρεμεῖ, ποτὲ κακοηθεύεται, ἢ ἴσως ἐκεῖ εἶπε μὴ μεταβαίνειν τουτέστιν εἰς ἐναντίον, μὴ ἀπὸ θερμοῦ ἐπὶ ψυχρὸν βοηθεῖν· πλὴν κατὰ τὸ ποσὸν 2) ἀμειβόμεθα ἀπὸ θερμοῦ εἰς θερμότερον. τὸ δὲ μεῖζον νῦν ἐνδείκνυται, ὅτι

1) τί F. 2) ἀμείβωμεν F.

πολλάκις παλίμβουλون νόσημα καὶ πρὸς ἡμέρας ὀλίγας ἔσχε ῥαστώνην, καὶ σὺ νομίσας τελείαν γεγονέναι ἀπαλλαγὴν, ἀδροτέρᾳ ἐχρήσω διαίτῃ. εἰ οὖν ὑπέστρεψεν εἰς τὸ κακώδες νόσημα, μηκέτι 1) ἐπιμείνης τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ μετὰβαλε καὶ σὺ εἰς λεπτοτέραν δίαιταν, ὥσπερ οἶδεν αὐτὸ ὁ Ἱπποκράτης ἐπὶ τινος Χαιρίωνος, ὃ ἐγένετο κέρχρος τουτέστι κτύπος περὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν. καὶ ὥσπερ προηγεῖται ναντία ἐμέτου, οὕτω καὶ βηχὸς ὁ κέρχρος. γίνεται γοῦν ἐπὶ ἐμφράξεως τῶν πόρων, καὶ τῶν βραγχίων τοῦ πνεύμονος. μαχόμενον γὰρ τὸ πνεῦμα μετὰ τοῦ ἐμφράττοντος φλέγματος ἐποίει τὸν κτύπον. ἐκείνῳ οὖν ἐγένετο τοῦτο τὸ πάθος, καὶ διαλείψαντος αὐτοῦ, πρὸς ὀλίγας ἡμέρας ἐχρησάμεθα τῇ ἀδροτέρᾳ διαίτῃ, ὑποστρέψαντος δὲ, τῇ λεπτομερεῖ.

15'. Οἷσι μὲν ὑγιὲς καταλείπεται, κάτω ὑψηρομένης τῆς προφάσιος, ἢ καθαίρων ἢ ἀποδέων ἢ ἀποτέμνων, ἢ ἀποκαίων, οἷσι δὲ μὴ, οὐ. —

Θαυμαστός ὁ λόγος καὶ πρέπων χειρουργοῖς. πολλάκις γὰρ ἐπλεόνασέ τι παρὰ φύσιν νόσημα ἐν τῷ σώματι. καὶ σύννοιδεν ἡ τέχνη χειρουργία χρήσασθαι. ἄρα οὖν ἐπ' ἀπείρῳ μὲν 2) τέμνειν; οὐδαμῶς, ἀλλ' ἄχρι τοσούτου, ἕως οὗ φθάσωμεν τὸν ὑγιαίνοντα τόπον. ἀλλ' ὥς εἰκὸς ἐν τῷ μέσῳ κατεβλήθη ἡ δύναμις ἐκ τῆς σφοδρᾶς ὀδύνης, καὶ οὐκ 3) ἠδυνήθη ὁ ἱατρός πάντα παρὰ φύσιν τέμνειν· τότε ἐάσας τὸ λειπόμενον, ὕστερον κάθαρρον ἢ δεσμῶν διαλάμβανε, ἢ κανστιῆρι καῖε ἢ καὶ δευτέρᾳ χειρουργίᾳ κέχρησο.

15'. Οἷσιν αἷμα ῥεῖ πουλὸν καὶ πολλάκις ἐκ ῥινέων, οἷσι μὲν αἱ χροαὶ ἄκρητοι, ὀλίγα τουτέοισιν ἀρήγει· οἷσι δὲ ἐξέρυθροι χρωῖτες, οὐχ ὁμοίως. —

Σαφὴς καὶ οὗτος ὁ λόγος· ποτὲ ἐγένετο αἰμορραγία πολλὴ καὶ πολλάκις, καὶ οὕτω πολλὴ ἐγένετο, ὥς καὶ ὠχρότερον γενέσθαι τὸ πρόσωπον. ἀλλ' αὕτη ἡ ἄχρεια ἐν

1) ἐπιμείνης L. 2) ἔχομεν F. addit. 3) ὀδυνήθη L.

μὲν τοῖς ὠχροτέροις ῥαδίως φαίνεται, 1) ἐξερύθροις δὲ οὐχ ὁμοίως. εἰ οὖν κεκένωται τὸ πᾶν σῶμα, ὀφείλει τραφῆναι διὰ τῶν πολυαίμων κρεῶν καὶ ἄρτου. ἀλλὰ τὰ σιτία αὐτὰ ἑαυτὰ οὐ πέττει, ἀλλ' ὑπὸ ὀδύνης. οὐκ οὖν τὰ εὐπεπτα καὶ εὐανάδοτα δῶμεν. τοιοῦτος ἔστω καὶ ὁ οἶνος, πλὴν εἰ μὴ φοβούμεθα κεφαλαλγίαν· τότε γὰρ ὕδα· ρώτερον αὐτὸν παρέχομεν.

ιη'. Οἷσι ῥίνες ὑγρότεραι φύσει καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρα καὶ πλείων, ὑγιαίνουν· νοσέουσι δὲ οἱ τὰ ἐναντία. —

Οὗ τοῦτο λέγει ὅτι οἱ ὑγρότεροι τὰς ῥίνας καὶ τὴν γονὴν ὑγρότεροί εἰσι. τίς γὰρ ἡ αἰτία; ἀλλ' οἱ ὑγρότεροι τὰς ῥίνας καὶ τὴν γονὴν ὑγιαίνουν, ἐπειδὴ ἡ μὲν ῥίς τὰ ἄνω περιττώματα καθαίρει, ἡ δὲ γονὴ τὰ κάτω. εἰ δὲ ταῦτα ἐπισχεθῶσι, νοσοῦσιν οὗτοι. ἀλλὰ καλῶς ὁ Ἱπποκράτης προσέθηκε τὸ φύσει· ἰδοὺ γὰρ ἐπὶ τοῦ κατὰ ῥου αἱ ῥίνες ὑγραίνονται, καὶ ἐπὶ τῆς γονοῤῥοίας ἡ γονὴ, ἀλλ' οὐχ ὑγιαίνουν· οὐ γὰρ ἐκ φύσεως κενοῦνται τὰ περιττώματα.

ιθ'. Τὰ στρογγυλλόμενα πτύελα παρακρουστικὰ οἶον ἐν τῷ Πλινθίῳ· τουτέῳ ἡμοῤῥάγησεν ἐξ ἀριστεροῦ καὶ ἐλύθη πεμπταίῳ. —

Ἐν τούτῳ τῷ τμήματι ὁ Ἱπποκράτης λόγους ἐξέθετο τοὺς μὲν περὶ νοσημάτων, τοὺς δὲ περὶ αἰτιῶν. νῦν οὖν περὶ συμπτωμάτων διαλέγεται. ἀλλὰ 2) ζητεῖ ἐν τῷ προγνωστικῷ περὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ πτυέλου, εἴτε πολὺν εἴτε ὀλίγον ἐστίν· εἴτε περὶ τῆς συστάσεως, εἴτε παχὺν εἴτε λεπτόν· περὶ τῆς ὁσμῆς, εἴτε δυσῶδες εἴτε οὐ· περὶ τῆς χροιοῦς, εἴτε μέλαν εἴτε λευκόν· περὶ τοῦ σχήματος, εἴτε διατεταμένον εἴτε στρογγύλον, περὶ οὗ νῦν διαλέγεται. ἀνηνέχθη τοιγαροῦν πτύελον περιφερὲς, στρογγύλον. γινώσκει ἡ τέχνη ὅτι χυμός ἐστι κολλώδης, ὅστις ἐνισχόμενος ἐν τῇ τραχείᾳ ἀρτηρίᾳ καὶ πλείονας ὥρας μένων συσχηματίζεται αὐτῇ. ἔστι γὰρ κάκεινῃ κυκλικὴ καὶ περιφερής· ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἂν πάθοι, μὴ οὔσης θερμασίας, περιφρυπτούσης αὐτό. 3) οὐκ οὖν

τὸ στρογγύλον πτύελον πάντως θερμασίας σημείον. εἰ δέ ποτε εὐρεθῇ εὐπαθῆς καὶ εὐαίσθητος ἢ κεφαλὴ, δεχομένη τοὺς αἵμους, καὶ παραφροσύνῃσι. πάντως μὲν θερμασία ἐν τῷ στρογγύλῳ πτύελῳ· πάντως δὲ παραφροσύνη, ὅτε εὐπαθῆς ἢ κεφαλὴ. τοῦτο γὰρ εἰδὼς ὁ Ἱπποκράτης καὶ μερικοῦ τινος 1) πάθους ἐμνημόνευσε, τοῦ ἐν τῷ Πλινθίῳ τόπῳ. οὕτως τὸ ὄνομα μὴ εἰδὼς ἐκ τοῦ τόπου ἐδήλωσεν αὐτό· τούτῳ γὰρ, ἐπὶ τῷ τοιούτῳ πτύσματι εὐρεθείσης εὐπαθοῦς τῆς κεφαλῆς, παραφροσύνη ἐγένετο· ἐγένετο δὲ καὶ αἰμοῤῥαγία ἀριστεροῦ μυκτῆρος, αἰμοῤῥαγία δὲ, οὐχ ὅτι φρενίτις ὑπέκειτο. φρενίτιν γὰρ οὐδέποτε καλεῖ ὁ Ἱπποκράτης παράκρουσιν, ἀλλ' ἢ ἐκστασιν ἢ μανίαν. ἄλλως τε δὲ οὕτω παραφροσύνη ἦν, ὅτε καὶ ἡ πίστις τῆς ἡμέρας, κρίσιμος οὖσα πέμπτη· οὐ δύναται δὲ ἡ φύσις ἐπὶ φρενίτιδι ἀναμεῖναι κρίσιμον ἡμέραν. λέγει δὲ ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι καὶ ἐλύθη. δῆλον οὖν ὅτι οὐ στάγδην, ἀλλ' ἀθρόως ἠνέχθη. ἐλύθη δὲ ἡ παραφροσύνη καὶ ἔμεινε τὸ στρογγύλον πτύελον, ἢ ἐλύθη καὶ τὸ πτύελον καὶ ἡ παραφροσύνη καὶ τὸ 2) νόσημα.

κ'. Οὕρον πολὺ ὑπόστασιν ἔχον ῥύεται τὰς παρακρούσεις, οἷον καὶ τὸ τοῦ Δεξιππου μετὰ μάδησιν. —

Φησὶν Ἱπποκράτης οὕτως· αἰμοῤῥαγίαν 3) ὡς αἰμοῤῥαγίαν ἐτίμησα, ἀλλ' ὡς κενώσασαν τὸν ποιοῦντα χυμὸν τὴν παραφροσύνην. ἐνθεν καὶ παρακένωσιν ἀποδέχομαι καὶ τὴν δι' ἰδρώτων καὶ τὴν διὰ γαστρὸς καὶ τὴν δι' οὕρων. ποτὲ γὰρ οὕρον ἐκενώθη πολὺ, καὶ μετὰ πολλῆς ὑποστάσεως, καὶ ἔπαυσε παραφροσύνην, καὶ μάλιστα δὲ, εἰ ἦν τὸ οὕρον ἐκ τοῦ ποιοῦντος χυμοῦ· οὐδὲν γὰρ ἄτοπον, ἐκ τινος περιστάσεως πολὺ κενωθῆναι οὕρον καὶ μεῖναι παραφροσύνην. ἀλλ' εἰ τὸ οὕρον ἐκ τοῦ χυμοῦ κενωθῇ, δύναται παῦσαι παραφροσύνην. ὥσπερ καὶ τῷ τοῦ 4) Δεξιππου συγγενεῖ. πάλιν μερικοῦ ἐμνήσθη πάσχοντος, ἵνα δηλώσῃ ὅτι τινὰ παραφροσύνην λύει οὕρων πλῆθος. τούτῳ ἐγένετο παραφροσύνη, 5) καὶ δι' οὕρων ἐλύθη μετὰ μάδησιν.

1) παθόντος F. 2) πᾶν addit F. 3) οὐχ addit C. 4) sicuti De-xippi lotio evenit. C. 5) In cod. F. folium ablatum.

μάδησιν δὲ καλεῖ τὴν μαδάραν, ἀλλὰ τὴν παρὰ φύσιν· οὕτω τὴν μὲν διὰ μαδάρας, τὴν δὲ δι' οὖρων ἐκένωσεν.

κα'. Οὐ πρόσω ἐνιαυτοῦ τεταρταῖος. —

Νῦν περὶ ἄλλου λόγου φησὶν· εἴρηται δὲ ὅτι ὁ μὲν τριταῖος ὀλιγοχρόνιος μὲν, ἀκίνδυνος δὲ, ὁ δὲ ἀμφημερι-
νός καὶ μακρός καὶ ἐπικίνδυνος, ὁ δὲ τεταρταῖος μακρός
μὲν, ἀκίνδυνος δὲ. λέγει οὖν ὅτι ὁ τεταρταῖος οὐ φέρεται
πρόσω ἐνιαυτοῦ, ἀλλ' ἀρκεῖται μόνῳ ἐνιαυτῷ. μὴ νομίσης
δὲ τὸν λόγον ψεύδεσθαι ἐκ τῶν νῦν φαινομένων, ὅτι ὁρᾶ-
ται καὶ εἰς πλείονα ἔτη παρεκτείνων ὁ τεταρταῖος. ἀλλὰ
πρῶτον μὲν αἰτίασαι τὸν χρόνον καὶ τὴν διαφορὰν τῶν
σωμάτων, ὅτι ἐν μὲν τοῖς τότε χρόνοις ἀπέριττα καὶ κα-
θαρὰ ὄντα τὰ σώματα ἡμῶν ἢ οὐχ ἡλίσκετο παχεῖ χυμῷ
ἢ καὶ τοῦτο ὀλιγοχρονίως. νῦν δὲ τὸ ὑπαρὸν τῶν σωμά-
των δύναται καὶ χρόνια γεννῆσαι νοσήματα. ἄλλως τε δὲ
ἴσως οὐ περὶ παντὸς τεταρταίου λέγει· ὁ γὰρ τεταρταῖος
διττός, ἢ ἐξ ὑπεροπτήσεως τῆς μελαίνης χολῆς, ὅσπερ
καὶ δριμύς ἐστι καὶ μάλιστα εἰ σαπῇ, καὶ ἀπὸ τῆς τρυ-
γὸς τοῦ αἵματος σηπομένης, ὅσπερ ἐπιπολαιότερός ἐστιν·
οὐδέποτε γὰρ αἷμα τὸ φύσει φίλιον σήπεται, ὡς μι-
μεῖσθαι χολὴν τὴν μέλαιναν. ἴσως οὖν τεταρταῖον λέγει
τὸν ἐκ τῆς μελαίνης χολῆς. οὗτος γὰρ ὡς ἐπιπολὺ ἔχων
τὸ δριμὺ ὀλιγοχρονιώτερός ἐστι, καὶ μάλιστα εἰ ἐν θέρει
εὐρεθείη. οἱ γὰρ θερινοὶ τεταρταῖοι ὡς τὰ πολλὰ γίνον-
ται βραχεῖς, οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ μακροὶ, καὶ μάλιστα οἱ
πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες. ἐστι δὲ καὶ τρίτον αἴτιον
ὅτι ἴσως τεταρταῖον λέγει ὀλιγοχρόνιον, τὸν κατὰ λόγον
θεραπευθέντα, ἥτοι ἐν καιρῷ φλεβοτομηθέντα καὶ καθαρ-
θέντα καὶ διαιτηθέντα. τάχα γὰρ οὗτος οὐδὲ τὸν ἐνιαυ-
τὸν ἔμεινεν.

κβ'. Ὡς τοῦ θέρους ῥήξιες πεμπταίοισιν· ἐστι δ' ὅτε
καὶ μακρότερα. —

Ἄλλος ἐστὶν ὁ λόγος οὗτος. ἔχει δὲ δύο γραφάς· ἢ
γὰρ ὥς τα, ἵνα δηλώσῃ τὰ ὠτία, ἢ 1) ὡς τὰ τοῦ θέρους

ρεος. ἐκάτερον δὲ ἐξηγούμεθα. εἰ γὰρ ἔχει ὡς τὰ του
 θέρους, λέγει ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι εἰδόν τινα ἄνθρωπον,
 ᾧ ἐγένετο τὰ τοῦ θέρους νοσήματα, τριταῖοι, καῦσοι,
 ἔρπητες. ταῦτα δὲ συντόμως ἐλύθησαν ἢ τῇ πέμπτῃ ἢ
 τῇ ἐβδόμῃ. ὀλιγοχρόνια γὰρ τὰ ἀπὸ χολῆς νοσήματα. ἐλύ-
 ετο δὲ ταῦτα διὰ ῥήξεως ἀγγείου· ἢ γὰρ δι' αἰμορροαγίας
 ἢ δι' αἰμορροΐδος. εἰ δὲ ἔχει ὥτα, λέγει ὅτι ἐν τῷ θέρει
 ἐγένετο ἀπόστασις τινι παρὰ τὸ οὖς, καὶ ἐπειδὴ οὐκ ἡδυ-
 νήθη διαφορηθῆναι, εἰς πῦον μετεβλήθη, καὶ διὰ ῥήξεως
 περὶ τὴν πέμπτην ἢ ἐβδόμην ἡμέραν ἀπηλλάγη.

κγ'. Τὰ περὶ τὰ οὖλα καὶ γλῶσσαν ἀποπτύει ἐβδομαίoi-
 σιν, μάλιστα δὲ καὶ αἱ κατὰ τὰς ῥίνας καὶ τὰ οὖλα
 ἐκπύσεις. —

Ἐπειδὴ περὶ ἀποστάσεως εἶπεν ἄνω, καὶ νῦν περὶ
 αὐτῆς φησιν· ἀλλ' ἢ ἀποπτύει. ἀποπτύει γὰρ 1) πτύον.
 φησὶ δὲ ὅτι περὶ τὴν γλῶτταν ἢ τὰ οὖλα ἔρχεται λεπτό-
 τερον ῥεῦμα, καὶ τοῦτο διὰ πτυσμάτων κενοῦται. ποτὲ
 δὲ παχύ ἐστι, καὶ τοῦτο μένον σφηνοῦται καὶ ἐμπνύσκε-
 ται. ποῦ δέ; μάλιστα γὰρ ἐν τῇ ῥινὶ καὶ ἐν τοῖς οὖλοις,
 ἐπειδὴ τούτων ἡ οὐσία πεπυκνωμένη ἐστί· πυκνὴ δὲ οὖσα
 οὐκ ἔα διαφορηθῆναι τὴν ὕλην, καὶ ἐξ ἀνάγκης εἰς πύον
 μεταβάλλει. —

κδ'. Οἷσιν ἀπὸ ὀδόντων ὀδύνη ἢ ἀπὸ ὀφρύων λεπτὰ ἔρ-
 χεται, τούτοιςιν ἀπὸ πεπέρους εὖ ἐνερεισθέντος παχύ-
 τερα τῇ ὑστέρῃ ἔρχεται. —

Θαυμασιὸς ὁ λόγος, οὗ σαφηνίζεται δὲ, μὴ προσλη-
 φθέντων τινῶν. γίνεται γὰρ ποτε ὀδύνη περὶ τοὺς ὀδόν-
 τας, καὶ καλεῖται ὀδονταλγία. γίνεται δὲ αὕτη ἀπὸ ῥεύ-
 ματος τοῦ διαβρωτικοῦ, ὡς καὶ αὐτὴν τὴν οὐσίαν γεώδη
 οὖσαν τρίζειν τοὺς ὀδόντας, καὶ ἐπὶ τούτῳ σφοδρὰ γίνε-
 ται ἡ ὀδύνη. ἔχουσι δὲ καὶ αἰσθήσιν γευστικὴν καὶ ἀπτι-
 κήν. ταύτην οὖν τὴν ὀδύνην θέλων ἐκκόψαι ὁ ἰατρὸς
 ζητεῖ, ἃρα ἐπιρρέεται ἡ ὀδύνη ὀδοῦσιν ἢ ἐπ' αὐτῷ μόνῳ
 αὕτη ἐπιτέτραπται. καὶ ἐὰν εὖρη ὅτι ἐπιρρέεται, ζητεῖ

1) Fort. πῦον sive πτύον.

ἔτι ἐκ παντὸς τοῦ σώματος ἢ ἐκ τῶν ἄνω ἢ ἐκ τῶν κάτω. εὗρεν ὅτι ἐκ τῶν ἄνω, ἀλλὰ πολλῶν ὄντων τῶν ἄνω, παράδειγμα ἔλαβε τὴν ὀφρύν. εἰ οὖν ἐπιρρέϊται ἡ ὀδύνη, ἀδύνατον αὐτὸν θεραπεῦσαι, μὴ ἀνασταλέντος τοῦ πέμποντος. τοῦτο οὖν ποιεῖ στύφον καὶ ψύχον. λοιπὸν ἔρχεται ἐπὶ τὴν θεραπείαν τοῦ πάσχοντος τόπου, καὶ κέχρηται τῷ διὰ τριῶν πεπéréων, καὶ κενοῖ τὸ παχὺ ταῖς ὑστέραις ἡμέραις· τὰ γὰρ πολλὰ τῶν βοηθημάτων χρόνῳ δρῶσιν. ἐχρησάμεθα οὖν πᾶσι τούτοις καὶ ὠφελήσαμεν. ἀλλ' οὐ καταρκεῖ ἡ δύναμις. ὀφείλομεν οὖν στήσαι καὶ ναρκῶσαι αὐτὴν διὰ τῶν ψυχόντων. ταῦτα γὰρ ἐπιβάλλωμεν χωρὶς ὀδύνης. τινὲ γὰρ εἰς ὕπνον· ψυκτικὸν ἐντεῦθεν οὐκ ἐκράτησεν, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς ψύχουσιν ἔπεται 1) ὑπὸ τὸ ψυχρὸν, ὑπνωτικὸν ἐκάλεσεν. ἐπὶ τούτου οὖν τὸ ψύχον οὐδὲ ἔδρασεν, ἐπειδὴ ἡμαρτεν ὁ ἰατρός· προσεσκάλευσε γὰρ ὁ ἰατρὸς περιχαρακτῆρι τὸν ὀδόντα, καὶ ἐντεῦθεν πολλῆς γενομένης 2) ὁ . . . ., οὐκ ἐκράτησε τὸ ψύχον.

κέ'. Τὴν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ὀστέων φύσιν, ἔπειτα νεύρων, φλεβῶν καὶ σαρκῶν καὶ τῶν ἄλλων χυμῶν καὶ τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω κοιλιῶν καὶ τρόπων καὶ γνώμης καὶ τῶν κατ' ἐνιαυτὸν γιγνομένων. ὦρῃ τινὲ τότε ἐπὶ πρωῒτερον τοῦ ἔτεος, οἷον ἐξανθήματα καὶ τὰ τοιαῦτα ὁμοίην τοῖσι καθ' ἡμέρην πρωῒτερον λαμβανομένοις ἢ τὸ ὀψιαίτερον ὡσαύτως. —

Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔστι τὰ παρὰ φύσιν θεραπεῦσαι τὸν μὴ γνόντα τὰ κατὰ φύσιν, πάλιν περὶ αὐτῆς διαλέγεται καὶ λέγει, ζήτηι πὰ κατὰ φύσιν, ζήτηι τὰ ἐν ἡμῖν, πρὸς οἷς καὶ θεμέλια τοιαῦτα· καὶ ἔστι τὰ ὀστέα. τούτων γὰρ τὰ μὲν διὰ τὸ ὑποκεῖσθαι, τὰ δὲ διὰ τὸ σκέπειν, διὰ τὸ περιφρουρεῖν γεγόνασιν. ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ διάφορα τὰ ὀστέα τῆς κεφαλῆς 3) * ἢ ὀστέων τιμιώτατον ἐγκέφαλον περιεχούσης, ἢ ὅτι πρὸς τὴν ἀναλογίαν αὐτῆς καὶ τᾶλλα γεγόνασιν ὀστέα, καὶ διὰ τῶν ἐξ αὐτῆς ὁ νωτιαῖος. ὅταν γοῦν εὗρης τὰ περὶ τῶν ὀστέων, ζήτηι καὶ τὰ τῶν νεύρων,

1) Legas: ὕπνος, τὸ ψυχρόν. 2) Lacunam expleo, ὀδύνης.
3) Conjicio: ὡς τὸν, utpote rem C.

ἄρα πόθεν ἐκφύεται, ἄρα ἐξ ἐγκεφάλου ἢ ἐκ τοῦ νωτιαίου, καὶ δι' αὐτῶν ποῦ παρέρχεται, καὶ ποῦ καταφύεται. ζήτησι δὲ καὶ τὰ περὶ φλεβῶν, τὸ ἥπαρ. ζήτησι δὲ καὶ τὰ περὶ τῶν σαρκῶν. ἀλλὰ σάρκα καλεῖ ὁ Ἱπποκράτης οὐ μόνον τὴν παρεσπαρμένην τῷ μυῖ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐντέρων καὶ κύστεως. ἕκαστον γὰρ μόριον ἐκ σαρκὸς σύγκειται πρεπούσης αὐτῇ. ζήτησι δὲ καὶ τὰ περὶ τῶν χυμῶν, πόσοι μὲν οὗτοι, ποίας δὲ κράσεως ἕκαστος, καὶ ποῦ φιλεῖ πλεονάζειν. ἀλλ' οἱ χυμοὶ οὗτοι οὐ περιπλανῶνται, ἀλλ' ἐν τῇσι κοιλήσιν εἰσιν· ἀλλ' αἱ κοιλίαι αἱ μὲν περιττὸν, αἱ δὲ ἀναγκαῖον περιέχουσι. καὶ ἀναγκαῖον ἡ δύναμις, ὡς ἐγκέφαλος, ἢ πνεῦμα, ὡς ἡ καρδία, ἢ ὑγρὸν, ὡς τὸ ἥπαρ. ὁμοίως καὶ τὸ περιττὸν ἢ ὑγρὸν ὡς ἡ κύστις, ἢ στερεὸν ὡς τὸ ἀπευθυσμένον. καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ζήτησι τὰ ἄνω, τὰ κάτω, ποίαν ἔχουσι φύσιν. φύσιν δὲ λέγει τὴν κράσιν, τὴν διοίκησιν, τὴν κατασκευὴν. ταῦτα δὲ πάντα ζήτησι, ποίαν γνώμην ἔχουσι, ποίαν κατασκευὴν, ποίαν ἔξιν· τὴν γνώμην, τὸν λόγον πῶς ἔχει. ζήτησι δὲ καὶ τὰ περὶ τρόπων. τρόπων ἢ τροπῶν. τρόπον μὲν, ὅτι ζήτησον ἕκαστου τὸ ἦθος καὶ τὴν διαφοράν. τροπῶν δὲ, ὅτι ζήτησι καὶ τὰ περὶ τροπῶν τοῦ ἀέρος· τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις πᾶσι ποτε κεκρήμεθα, τὸν δὲ αἶρα αἰεὶ ἀναπνέομεν. ζήτησι οὖν εἰ κατὰ φύσιν ἔμεινεν οὗτος· ἐν γὰρ τοῖσι καθεστῶσι καιροῖσι καὶ τὰ ἐξῆς. εἰ δὲ παρατραπῇ, ζήτησι εἴτε κατὰ μίαν ὥραν εἴτε κατὰ τινὰς εἴτε κατὰ πάσας, καὶ εἰ ἐπὶ τὸ ὁμοειδὲς εἴτε ἐπὶ τὸ ἑτεροειδές. ταῦτα δὲ λέγομεν, ἐπειδὴ αἱ ὥραι 1) τοῦ ὀνόματος, ἀλλὰ τῶν πραγμάτων δρῶσιν· οὐ γὰρ εἰ ἀκούσεις θέρους ἦλθεν, ἤδη προσδόκα τὰ σύμπαντα θέρους νοσήματα· πολλάκις γὰρ πρωϊαίτερον ἢ ὀψιαίτερον εἰσβάλλουσα ὥρα ὑπενόθευσεν ὥρας κράσιν. ἃ λέγομεν ἐπὶ παντὸς τοῦ ἔτους, ταῦτα καὶ ἐπὶ μιᾷς ὥρας. ἐλέγετο γὰρ ἀνωτέρω, καὶ ἐς δαίτην ἀσκαρίδες, ὅτι πᾶσα ἡμέρα ἀναλογεῖ τῷ ἔτει, ὁ μὲν ὄρθρος τῷ ἔαρι, ἡ δὲ μεσημβρία τῷ θέρει, ἡ δὲ δαίτη τῷ φθινοπώρῳ, ἡ δὲ νύξ τῷ χειμῶνι. ζήτησον οὖν ταῦτα πάντα, ἵνα γνῷς ἐν

1) Fort. om. διὰ.

ποιᾶ ὥρα εἰσβάλλουσι τὰ νοσήματα, ὥς ἐπὶ τῶν ἐξανθημάτων καὶ τῶν ἄλλων πάντων νοσημάτων.

κς'. 1) Τὸ ἐπίχολον καὶ ὕφαιμον σῶμα μελαγχολικόν, μὴ ἔχον ἐξερώσιας. —

Περὶ ἄλλον τινὸς νῦν διαλέγεται, περὶ μελαγχολικοῦ φησιν. οὗτος δὲ διττὴν ἔχει τὴν γένεσιν, ἢ ἀπὸ τῆς μελαίνης χολῆς ἀποτεφρουμένης καὶ σηπομένης, ἢ τῆς τρυγὸς τοῦ αἵματος σηπομένης, ἥτις οὐδέποτε καταλαμβάνει τὰ μέτρα τῆς δριμύτητος τῆς μελαίνης χολῆς. λέγει οὖν Ἱπποκράτης, ὅτι τὸ ξανθοχολικόν καὶ ὕφαιμον σῶμα μελαγχολικόν, ἐὰν μὴ ἔχῃ ἐξερώσιας τουτέστι κενώσεις· εἰ γὰρ μὴ κατὰ βραχὺ κενωθείῃ ὁ μελαγχολικός, ποιεῖ νοσήματα.

κς'. Αὐκίνω τὰ ὕστατα σπλὴν μέγας ὀδυνώδης ἐν τῇ τετάρτῃ ἢ πέμπτῃ ἡμέρῃ. —

---

1) Hoc scholion post insequens positum in codicibus meis. Scholion Crassi differt, quod huc transscribo: Ad alium tradendum aphorismum transit Hippocrates, in quo est admirandus, inquit enim: Fac duos esse aegrotos, quorum alter sanguinem, alter bilem ruffam habeat. Si ruffa bilis moderata sit, nihil detrimenti eventurum est: Si naturae limites superet, et putrescat, tunc ferum humorem gignit, id est, atram bilem, quae veluti furore percita erodit, et fera feros morbos parit, ut puta cancerum, et elephantiasim, qui feri morbi dicuntur, vel quia ferarum nomina gerunt, vel quia serpunt intus, et celantur, mox et repente apparent, iterum occultantur, iterumque emergunt, instar ferarum, ac si libet, morbos versatiles appellato, ob incertam sui mutabilemque naturam. Et haec sane a ruffa bile contingunt. Identidem et de sanguine dicatur, si naturaliter se habeat, membra nutrit, si putrescat, et crassior, naturaeque contrarius evadat, humorem melancholicum procreat. Qui si educetur, nullum maleficio afferet, si manebit in corpore, ut nigra bilis, et ipse atroces morbos feret. Caeterum scire debemus, atram bilem non modo a flava, sed etiam a sanguine generari, acrior tamen est a flava bile, quam a sanguine genita, cum et flava bilis ipso sanguine acrior sit. Dicit autem, nisi extractiones habeat, ac si dicat, humorem hunc e corpore extrahi, id est evacuari debere.

Τοῦτον τὸν λόγον δεῖ τελείως ἐκβαλεῖν· λέγει γὰρ ὅτι
 Ἀνκίνῳ σπλὴν μέγας ἐγένετο. τὰ ὕστατα, ἢ τὰ ὕστατα
 τοῦ ἔτους, ἢ τὰ ὕστατα τοῦ νοσήματος. οὐκ εἶπεν οὖν
 τελείως· νόθος.

ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΕΒΔΟΜΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ.

α'. **Β**ῆχες ἤρξαντο περὶ ἡλίου τροπὰς τὰς χειμερινὰς ἢ
 πέμπτη καὶ δεκάτῃ ἢ εἰκοστῇ ἡμέρῃ ἐκ μεταβολῆς πυ-
 κνῆς νοτίων καὶ βορείων πνευμάτων καὶ χιονωδέων. ἐκ
 τούτων τὰ μὲν βραχύτερα, τὰ δὲ μακρότερα ἐγίνετο,
 καὶ περιπνευμονικὰ συχνὰ μετὰ ταῦτα. πρὸ ἰσημερίας
 αὐτῆς ὑπέστρεφε τοὺς πλείστους ὡς ἐπιτοπολὺν τεσ-
 σαρακοσταίους ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, καὶ τοῖσι μὲν πάννυ
 βραχέα ἐγίνετο, 1) [τοῖσι δὲ φάρυγγες ἐφλέγκησαν,
 τοῖσι δὲ κυνάγχαι, τοῖσι δὲ παραπληγικὰ, τοῖσι δὲ
 νυκτάλωπες, μᾶλλον δὲ παιδίοις. περιπνευμονικὰ
 δὲ πάννυ βραχέα ἐγένετο. φάρυγγες δὲ βήξασι τὸ ὕστε-
 ρον, ἢ πάννυ βραχὺ ἀντὶ τῆς βηχὸς ἐγίνοντο.] φάρυγγες
 δὲ βραχέαι, μᾶλλον δὲ νυκταλώπων. 2) κυνάγχαι δὲ καὶ
 παραπληγικὰ ἢ σκληρὰ καὶ ξηρὰ ἢ σμικρὰ καὶ ὀλι-
 γάκις ἀνάγουσαι πέπον· ἔστι δ' οἷσι καὶ κάρτα. οἱ
 μὲν οὖν τῇ φωνῇ πλείω ταλαιπωρήσαντες ἢ ῥιγώσαν-
 τες εἰς κυνάγχας μᾶλλον ἐτελεύτων. οἱ δὲ τῇ χειρὶ πο-
 νήσαντες ἐς χεῖρας μούνον παραπληγικοὶ, οἱ δ' ἵππεύ-
 σαντες ἢ πλείω ὁδὸν πορευόμενοι ἢ ἄλλο τι τοῖσι σκέ-
 λεσι ταλαιπωρήσαντες, τούτοις δὲ ἐς ὁσφῦν ἢ σκέλεα
 ἀκрасίαι παραπληγικαί, ἢ καὶ ἐς μηρούς καὶ κνήμας

1) Om. Codd. 2) Inde Cod. F. porro pergīt post lacunam.

ὁ κόπος καὶ πόνος. σκληρόταται δὲ καὶ βιαιόταται αἱ ἐς τὰ παραπληγικά 1) ἄγουσαι. πάντα δὲ ταῦτα ἐπὶ τῇσιν ὑποστροφῇσιν ἐγίνοντο, ἐν ἀρχῇσι δὲ οὐ 2) μάλα. πολλοῖσι δὲ τουτέων ἀνῆκαν αἱ βῆχες μὲν ἐν τῷ μέσῳ, ἐξέλιπον δὲ τελέως οὐ. ἀλλὰ συνῆσαν τῇ ὑποστροφῇ, οἷσι φωναὶ ἀπερῶν γιννυντο ἐς τὸ βηχῶδες, τουτέων οἱ πλεῖστοι οὐδὲ ἐπυρέτηναν, οἱ δὲ τινες βραχέα. ἀτὰρ οὐδὲ περιπνευμονικά ἐγένετο· τουτέων οὐδενὶ οὐδὲ παραπληγικά οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ἐπεσημάνθη, ἀλλ' ἐν τῇ φωνῇ ἐκρίνετο. τὰ δὲ νυκταλωπικά 3) [ιδρύετο, ὥς καὶ τὰ ἐξ ἄλλων προφασίων γινόμενα. ἐγένετο δὲ νυκταλωπικά] τοῖσι παιδίοις μάλιστα. ὁμιμάτων δὲ τὰ μέλανα καὶ ὑποποίκιλα, ὅσα τὰς μὲν κόρας σμικρὰς ἔχει, τὸ δὲ ξύμπαν μέλαν ὑποποίκιλον ὥς ἐπιτοπουλὺν. μεγάλῳφθαλμοὶ δὲ μᾶλλον, καὶ οὐ σμικρόφθαλμοι, καὶ ἰθύτριχες οἱ πλεῖστοι καὶ μελανότριχες. γυναῖκες οὐχ ὁμοίως ἐπόνησαν ὑπὸ τῆς βηχὸς, ἀλλ' ὀλίγαι τε ἐπυρέτηναν, καὶ τουτέων πάνυ ὀλίγαι ἐς τὸ περιπνευμονικὸν ἦλθον καὶ αὗται πρεσβύτεραι, καὶ πᾶσαι περιεγένοντο. ἡτιώμην τοῦτο καὶ τὸ μὴ ἐξιέναι ὁμοίως ἀνδράσι ὅτι οὐδ' ἄλλως ἀλίσκονται ἀνδράσιν. κυνάγχαι ἐγίνοντο μὲν καὶ ἐλευθέρῃσι, καὶ αὗται τοῦ εὐηθεστάτου τρόπου· περισσοτέρως δὲ δούλῃσι, ὅσησί τε ἐγίνοντο βιαιόταται, καὶ ταχύτατα ἀπώλλυντο. ἀνδράσι δὲ πολλοῖσιν ἐγίνοντο, καὶ οἱ μὲν διέφυγον, οἱ δὲ ἄλλοι ἀπώλλυντο. τὸ δὲ ξύμπαν οἱ μὲν μὴ δυνάμενοι καταπίνειν, μῶνον πάνυ εὐήθη καὶ εὐφορα, οἱ δὲ καὶ διαλεγόμενοι πρὸς τούτοις 4) ἀσαφές ὁχλωδέστερα καὶ χρονώτερα. οἷσι δὲ φλέβες αἱ περὶ κρόταφον καὶ αὐχένα ἐπῆροντο, ὑποπόνηρα, οἷσι δὲ καὶ πνεῦμα ξυνεμετεωρίζετο, κάκιστον· οὗτοι γὰρ καὶ ἐπεχλιαίνοντο. ὥς γὰρ γέγραπται, οὕτως αἱ συγκληρίαι ἦσαν. τὰ μὲν πρῶτον γεγραμμένα καὶ ἄνευ τῶν ὑστέρων γεγραμμένων ἐγένετο, τὰ δ' ὕστερον οὐκ ἄνευ τῶν πρότερον. τάχιστα δ' ἔθνησκον, ὅτ' ἐπιρριγώσειαν πυρετώδει ῥίγει. τούτους οὐδὲ ἀναστάσει πιεζομένους οὐδὲν

1) λέγουσαι L. 2) μεγάλα L. 3) Om. Codd. 4) σαφῶς Codd.

ἄξιον λόγον 1) ὠφελεῖ, οὔτε γαστρὸς ταραχὴ οὔτε φλεβοτομίῃ, ὅσα ἐπειράσθην. ἔταμον δὲ ἀγκῶνα καὶ ὑπὸ γλῶσσαν, οὓς δὲ ἄνω ἐφαρμάκευσα. ταῦτα μὲν οὖν καὶ διὰ παντὸς ἐν τῷ θέρει, ὡς δὲ καὶ τὰ ἐπιρῶν γινόμενα πάμπολλα. —

Νῦν τοῦ ἐβδόμου τμήματος 2) ἀρχώμεθα. τύχα δὲ ἐνταῦθα εἰκότως καλεῖται ἐπιδημία. ἐλέγετο γὰρ ἐξ ἀρχῆς, 3) ὅτι γέγραπται μὲν ἐπιδημία, ἐπιδήμων δὲ νοσημάτων οὐ γίνεται διδασκαλία, ἀλλὰ σχεδὸν σποραδικά. τὸ δὲ σχεδὸν, ἐπειδὴ καὶ τῶν ἐν Αἴνῳ γεγονότων ἐμνημονεύσαμεν. ἐνταῦθα δὲ 4) ὄντως ἐπίδημα διδάσκει νοσήματα. οὐδὲ γὰρ Ἡγησίππῳ ἢ Ἀναξίῳ ἐγένετο τὸ νόσημα, ἀλλὰ πάσῃ τῇ πόλει. ποία δὲ ἐστὶν αὕτη, οὐκ ἐσήμανεν Ἰπποκράτης. ταῦτο δὲ ἴσμεν, ὅτι βορείου κλίματός ἐστιν ἡ πόλις. λέγει δὲ γίνεσθαι χιόνα ἐν αὐτῇ. ποῦ δὲ χιὼν ἐν Αἰθιοπικῷ χωρίῳ; ἐμάθομεν οὖν τὴν γενομένην κατάστασιν, ἀλλὰ δεῖ εἰδέναι ὅτι ὅταν μέμνηται Ἰπποκράτης περὶ παρατροπῆς ὥρας, καὶ οὐ μέμνηται τῆς πρὸ αὐτῆς ὥρας, πάντως ὡς κατὰ φύσιν αὐτὴν λαμβάνει. ἐγένετο οὖν ἐν ψυχρᾷ πόλει χειμῶν τῷ ὀνόματι μόνον, ἀλλ' οὐ τῷ πράγματι. θερμότερος γὰρ ἐγένετο, ἐπειδὴ νότια πνεύματα ἔσχεν ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ. ὁ δὲ νότος θερμός ἐστι καὶ ὑγρὸς, καὶ ἐβλαπτε μὲν τὸ σῶμα, μάλιστα δὲ τὴν κεφαλὴν ὡς γυμνὴν, ὡς ὁμιλοῦσαν τῷ ἔξωθεν ἀέρι. εἴρηται γὰρ ἐν ἀφορισμοῖς, νότοι βαρυνήκοι. ὁ γὰρ νότος ἔλκει τὴν ὑγρότητα ἐκ παντὸς τοῦ σώματος εἰς τὴν κεφαλὴν. καὶ εἰ μὲν μόνος νότος ἐγένετο, ἡδύνατο καὶ τῇ θερμασίᾳ διαφορῆσαι τὴν ὕλην, ἀλλ' ἐξαίφνης ἐπεγένετο βόρειον πνεῦμα, καὶ ἥρκει μὲν αὐτὴ ἡ ἀθρόα μεταβολὴ ταράξαι τὴν δύναμιν. ἀλλὰ καὶ ὁ βορρῆας ψυχρὸς οὐκέτι ἔτι διαφορηθῆναι τὴν ὕλην. ἐνθεν ἐκείνη μένουσα χαλεπὰ ποιεῖ νοσήματα. καὶ ἐπὶ πάντων μία ἦν προκαταρκτικὴ αἰτία, ἡ τοῦ ἀέρος κατάστασις, ἀλλὰ μὴν καὶ μία ἡ προειρημένη ἡ πλήρωσις τοῦ ἐγκεφάλου· τὰ δὲ μόρια διάφορα

1) ὠφελίμων L. 2) τῆς ἐπιδημίας addit F. 3) ὅτι L. 4) οὕτως L.

ἦσαν παρὰ τὴν κράσιν τῶν ἀνθρώπων, παρὰ τὴν ἕξιν, παρὰ τὴν ἐπιτηδειότητα τῶν δεχομένων μορίων. ἐρχομένης γὰρ τῆς ὕλης παρὰ τὸν ἐγκέφαλον, εἰ εὐπάθει τὸ σῶμα, ἐκράτει καὶ ἔπασχεν ἀποπληξίαν ἢ ἐπιληψίαν, ἢ ἰσχυρὸς ὢν ἀπεδίωκε καὶ τοῖς πλησίον, ἔνθεν παρ' ὀφθαλμοὺς ἢ παρὰ τὰ πόρρω, ἔνθεν περιπνευμονίαι παραπλήσiai. 1) ὁ δὲ Ἰπποκράτης πλείονα κατάλογον συμπτωμάτων ἐκτίθεται οὕτως· βῆχες ἤρξαντο περὶ ἡλίου τροπὰς χειμερινάς. λέγει Ἰπποκράτης ὅτι ἡλίου γενομένου ἐν 2) αἰγοκέρῳ, χειμῶν ἐγένετο καὶ ἐναλλάξας τὴν κράσιν αὐτοῦ, θερμότερος ἐγένετο. ὅτε οὖν κατεκράτησε, περὶ τὴν πεντεκαιδεκάτην ἢ εἰκοστὴν ἡμέραν βῆχες ἐγένοντο. ἀλλὰ καλῶς Ἰπποκράτης ἐκ ταύτης ἤρξατο, ὥς καὶ ἐν τοῖς ἄνω καὶ τοῖς κάτω γενομένης. εἰ γὰρ ἐστὶ νότιον πνεῦμα, πληροῦται ἡ κεφαλὴ καὶ μέρος τῆς ὑγρότητος ῥίπτουσα 3) περὶ τὸν λάρυγγα, ποιεῖ τὸν βῆχα, καὶ μάλιστα ὅτε κατεκράτει ἢ ἀπὸ τῆς χιόνος ψύξης. 4) ὁ δὲ βῆξ οὗτος ἐγίνετο ἐκ τῆς μεταβολῆς τῶν νοτίων καὶ βορείων πνευμάτων, πυκνῆς οὔσης. ὥσπερ γὰρ ἐν ἀφορισμοῖς εἴρηται, ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα, ὅταν πυκνὴ γένηται αὕτη ἢ μεταβολή, ποιεῖ καὶ 5) περιπνεύμονα νοσήματα. ἀποδιωκομένην γὰρ τὴν ὕλην ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου ὥς μαλακὸς καὶ σπογγώδης ὁ πνεύμων δέχεται. τούτων δὲ τῶν νοσημάτων τὰ μὲν χρόνια, τὰ δὲ βραχύτερα ἐγίνοντο, πρὸς τὴν ὑποκειμένην δύναμιν καὶ τὴν κράσιν τοῦ πάσχοντος. ἐγίνοντο οὖν 6) νοσήματα πολλὰ ἐν τῷ χειμῶνι. μελλούσης δὲ ἄρξασθαι τῆς ἐαρινῆς, ὅτε ἡλιὸς ἐστὶν ἐν κριῶ, ὑποστροφὴ ἐγίνετο, καὶ ἔμεινε τὸ διάλειμμα ἄχρι. * τεσσαράκοντα ἡμέρας 7) κακοηθέστερον ὑπέστρεφεν. εἶπε γὰρ ὁ Γάληνός, ὅτι πολλάκις εἰσβάλλει νοσήματα, καὶ ταῦτα οὐ πάνυ ἐν τῇ ἀρχῇ κακοηθεύεται· ἐρῶμένη γὰρ οὔσα ἡ δύναμις ἐναντιοῦται· ὕστερον δὲ διαλεῖψαν τὸ νόσημα πάλιν ἐπιτίθεται, εὐρίσκει προκαταβληθεῖσαν τὴν δύναμιν καὶ χαλεπώτερον ἐπιτίθεται,

1) C. addit: aut quorundam membrorum resolutiones fiebant.
2) αἰγοκέρῳ F. 3) παρὰ F. 4) ἢ — αὕτη F. 5) Fort. divisim scribendum. 6) τοιαῦτα add. F. 7) μετὰ δὲ τὰς μ' ἡμέρας add. F.

καὶ μᾶλλον ἐν τῷ μέσῳ, εἰ μὴ κατὰ λόγον ἐπαιδαγωγήθη. ὑποστρέψαντος οὖν τοῦ νοσήματος, οἱ μὲν ἀπέθανον, οἱ δὲ καὶ εὐκρίτως ἀπήλλαξαν, τουτέστιν οὐκ ἀτελῶς, οὐκ ἀνακρίτως 1) * ὅτι ἡμέρας, οὐ μετὰ πολλῶν συμπτωμάτων, ἅπερ ἔπονται τῇ νίκῃ τῆς φύσεως. εἰ δέ ποτε μὴ περιεγένετο ἡ φύσις, ἦρχετο ἡ ὕλη περὶ τὰ κάτω, ἐντεῦθεν φλεγμονὴ ἢ περὶ τὸν φάρυγγα ἢ περὶ τὸν λάρυγγα, ἀπλῶς περὶ τὸ εὐπαθές· ποτὲ δὲ καὶ παραπληγία ἐγένετο, ἣτις ἐστὶν ἐνὸς μέρους ἀναισθησία καὶ ἀκίνησία. τοῦτο δὲ γίνεται, χυμοῦ ἐμφράξαντος τὸ νεῦρον 2) αὐτοῦ.

Ἐγίνοντο δὲ καὶ νυκτάλωπες. νυκτάλωψ δέ ἐστι τὸ γινόμενον πάθος ταῖς ἀλώπεξι· ἐκεῖναι γὰρ διὰ τὸ λεπτόν τοῦ πνεύματος οὐ δύνανται ἐν ἡμέρᾳ ὁρᾶν· χεῖται γὰρ καὶ διαφορεῖται ἐκ τῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνος· ἐν δὲ τῇ νυκτὶ ὁρῶσιν, ὡς πυκνουμένου τοῦ πνεύματος. ὁ οὖν ἐκείναις ἐν ἡμέρᾳ γίνεται, τοῦτο τούτοις ἐν νυκτί. οὗτοι γὰρ οἱ πάσχοντες ἐν ἡμέρᾳ μὲν ὁρῶσιν, ἐν νυκτὶ δὲ οὐ. ἐπειδὴ γὰρ ἡ ὕλη ἤλθε κατὰ τοῦ ἐγκεφάλου, ἐκεῖ μείνασα καὶ τῷ χρόνῳ σαπεῖσα μελαντέρα ἐγένετο. πέμπει οὖν ζοφώδεις ἀτμοὺς παρὰ τὸν ὀφθαλμὸν, καὶ ἐπισκοτίζει τὸ ὀπτικὸν πνεῦμα, 3) ὅθεν οὗτοι ἐν ἡμέρᾳ ὁρῶσιν· ἡ γὰρ ἡλιακὴ ἀκτὶς δύναται λεπτύναι τοὺς θολώδεις ἐκείνους ἀτμούς· ἐν δὲ τῇ νυκτὶ οὐχ ὁρῶσι· παχύνεται γὰρ ἐκ τῆς ψύξεως τὸ πνεῦμα. καὶ τοῦτό ἐστι νυκτάλωψ. εἴρηται γὰρ τι τοιοῦτον ἐν τῷ περὶ αἰτίας, διατί πολλοὶ τὰ μὲν πλησίον ὁρῶσι, τὰ δὲ πόρρω οὐ, καὶ εἰρήκαμεν ὅτι τὸ ὀπτικὸν πνεῦμα καθαρὸν μὲν ἐστίν, ἀλλ' οὐ πολὺ, ἵνα πόρρω πέμπηται. καὶ ἡτιασάμεθα τὴν παχύτητα καὶ τὸν ῥύπον τοῦ πνεύματος. κατὰ γὰρ τῶν πόρρω ἐξακοντιζόμενον φθάνει λεπυνθῆναι, καὶ ἀκωλύτως ὁρᾷ τὰ πόρρω, τὰ δὲ πλησίον οὐ δύναται ὁρᾶν, ἐπειδὴ οὐ καθαίρεται 4) οὔτε λεπτύνεται ἐκ τοῦ ἐν τῷ μέσῳ διαστήματος. ὅτι 5) δὲ τοῦτο ἀληθές ἐστι, φησὶν ὅτι τοῖς παιδίοις μάλι-

1) sed jucunde C. ἀλλ' ἡμέρως. 2) αὐτοῖς L. 3) ἐνθεν F.
4) Fort. οὐδέ. 5) γὰρ F.

στα νυκτάλωψ γίνεται. ὑγροτέρων γὰρ αὐτῶν ὄντων τὴν κράσιν, ἐπιθολοῦται τὸ ὀπτικὸν πνεῦμα. ἐντεῦθεν δὲ ἄξιον θαυμάσαι Ἱπποκράτην, πῶς οὐ μένει ἐπὶ τῆς πείρας, ἀλλ' ἀναφέρεται ἐπὶ τὰς ἐνδείξεις, καὶ οἶδεν ὅτι μερίζονται τὰ συμπτώματα ὑπὸ τε γένους, ἡλικίας, τύχης, ἐπιτηδειότητος, ἡλικίας μὲν, ἐν οἷς φησι τὰ παῖδιά μᾶλλον τῶν ἀκμαζόντων πάσχειν, 1) γένους δὲ, ἐν οἷς φησιν, ὅτι οἱ ἄνδρες μᾶλλον τῶν γυναικῶν πάσχουσιν. καὶ μὴν τοὺς ἄνδρας ἤττον δεῖ παθεῖν ὡς ἰσχυροὺς, ὡς γυμναζομένους. ἀλλ' ἄλλως οἶδεν Ἱπποκράτης. αἱ γὰρ γυναῖκες οἰκουροῦσαι καὶ ὡς ταπολλὰ ἐσκεπασμέναι τὴν κεφαλὴν, οὐ πάσχουσιν ἐκ τῆς κακίας τοῦ ἀέρος, οἱ δὲ ἄνδρες ὡς ἐξιόντες συνεχῶς πάσχουσιν. ὅτι γὰρ αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία, φησὶν ὅτι αἱ δοῦλαι μᾶλλον τῶν ἐλευθέρων ἔπασχον. ἰδοὺ καὶ 2) τῆς τύχης. αἱ δὲ δοῦλαι μᾶλλον ἔπασχον, ἐπειδὴ συνεχῶς ἐξιοῦσαι εἰς τὰς τῶν δεσποτῶν ἀποκρίσεις, τοῦ ἀέρος μεταλαμβάνουσαι καὶ τῶν νοσημάτων ἀπήλαυον. ἐπιτηδειότητα δὲ ζητεῖ ἐν πᾶσι τοῖς πάθεσιν. ἄλλη γὰρ οὐκ ἐστὶν αἰτία τῶν διαφόρων παθῶν, εἰ μὴ μόνη ἡ ἐπιτηδειότης. ἐγίνοντο οὖν τοῖς παιδίοις, ὡς εἴρηται, νυκτάλωπες.

Περιπνευμονίαι δὲ οὐ πολλαὶ ἐγίνοντο. καὶ πῶς εἰπὼν Ἱπποκράτης συχνὰ αὐτοῖς γίνεσθαι τὰ περιπνευμονικά, νῦν φησι μὴ γίνεσθαι περιπνευμονίας; καὶ δυνάμεθα εἰπεῖν, ὅτι οἱ νυκτάλωπες τούτοις ἐγίνοντο, περιπνευμονίαι δὲ οὐ, 3) διότι πάσης τῆς ὕλης ἐπὶ τὰ ἄνω ἀσχολουμένης ἐν πολλοῖς γὰρ τόποις ἔχομεν τοῦτο δεῖξαι. ἴσως δὲ φησὶν Ἱπποκράτης ὅτι ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ τοῦ νοσήματος ἐγίνοντο τὰ περιπνευμονικά, ὅτε δὲ ὑπέστρεψε τὸ νόσημα, οὐκέτι ἐγίνοντο. ἐν γὰρ τῷ μέσῳ ῥαστώνην λαβοῦσα ἡ φύσις ἐρῶσε τὸν πνεῦμονα, ὡς μηκέτι δεχόμενον πάσχειν. καὶ ταύτας τὰς δύο ἐξηγήσεις ἐλάβομεν ἐκ τοῦ ἐπιφερομένου λόγου· φησὶ γὰρ ὅτι νυκτάλωπες οὐ πάνυ ἐγίνοντο τοῖς βήξασιν ὕστερον. καὶ διὰ μὲν τοῦ εἰπεῖν ὕστερον ἔδειξεν ὅτι τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος τῇ ὑπο-

1) γένει F. 2) Fort. om. περί. Legit ἡ τύχη F. 3) ἅτε F.

στροφῇ περιβάλλει, ὅπερ ἔχει ἡ δευτέρα ἐξήγησις. διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν ὅτι νυκτάλωπες οὐκ ἐγίνοντο τοῖς βή-
 ξασιν ὕστερον, ἔδειξεν ὅτι, ὅτε ἡ ὕλη εἰς μόρια ἀσχο-
 λεῖται, ἐλευθεροῖ τὰ ἄλλα, ὅπερ εἶχεν ἡ πρώτη ἐξήγησις.
 ἐγίνοντο δὲ αὐτοῖς καὶ κυνάγχαι ἐπὶ φλεγμονῇ τῶν ἔνδον
 μυῶν τοῦ λάρυγγος. ἀλλὰ δεῖ εἰδέναι ὅτι ἐν τῷ λοιμῷ,
 εἰ καὶ πάντα ἐπέρχονται τὰ νοσήματα, ἀλλὰ τοῖς μὲν
 μᾶλλον, τοῖς δὲ ἥττον γίνονται ἐκ τῶν προηγησαμένων.
 ἔνθεν εἶπου τις πολλὰ ἐλάλησε καὶ ἀσθενέστερον ἐποίησε
 τὸν λάρυγγα, ἐκεῖ μᾶλλον ἐπεσύρατο τὴν ὕλην, καὶ μᾶλ-
 λον εἰ 1) ἐπτερύγωσεν ἢ ἐν ψυχρῷ χωρίῳ ἐγένετο ἢ
 2) διάλεξις, 3) ἐπέειπε ὁ λάρυγξ ἐπλήγη. εἰ δέ τις τὰς
 χεῖρας ἢ τοὺς πόδας 4) ἐπόνησεν, ἔπασχε τὰ παρὰ τὴν
 παραπληγίαν ἢ παράλυσιν. ἔστι δὲ παράλυσις μὲν ἡ παν-
 τὸς τοῦ σώματος ἀναισθησία καὶ ἀκίνησία χωρὶς τοῦ
 προσώπου, παραπληγία δὲ ἡ ἐνὸς μέρους παράλυσις. τὸ
 οὖν πρότερον κινήθην εἴλκε τὴν ὕλην. εἴρηται γὰρ καὶ
 Γαληνῷ, ὅτι ἔλκεται ἡ ὕλη ἢ διὰ θερμασίαν ἢ διὰ ἀσθέ-
 νειαν ἢ διὰ ὀδύνην. θερμασίαν μὲν οὖν εἶχον ἐν τοῖς πο-
 σὶν οἱ ἱππαζόμενοι ἢ οἱ περιπατοῦντες, ἀσθένειαν δὲ οἱ
 ἐκ ψύξεως πληγέντες τὸν λάρυγγα, ὀδύνην δὲ οἱ 5) τὴν
 χεῖρα πονέσαντες. διὰ ταῦτα πάντα ἐγένετο ἡ παραπλη-
 γία· ὅπου γὰρ ἦν ὁ κόπος, ἐκεῖ καὶ ὁ πόνος. ἔνθεν σκλη-
 ρόταται ἦσαν καὶ βίαιοι αἱ ἐκ τῶν παραπληγικῶν, ὥς
 πάσης ἐκεῖ κατασκηψάσης τῆς ὕλης. οἱ δὲ περὶ λέξιν
 ἡσυχολημένοι, ἐκλαμβάνοντες τῆς συντάξεως, διαποροῦσι
 πῶς περὶ πόνου διαλεγόμενος Ἰπποκράτης εἶπε σκληρὸ-
 τ α τ α ι. καὶ εἰπὸν τινες ὅτι πρὸς ὑπόμνησιν ἑαυτοῦ γρά-
 φων οὐκ ἠκριβολογήσατο· τὸ δὲ ἀληθές ἐστιν ὅτι, ὅτε
 πρᾶγμα δύο ἔχει ὀνόματα, ἔξεστι τῷ λέγοντι τὸ μὲν
 πρῶτον περὶ τοῦ ἐνὸς, τὸ δὲ δεύτερον περὶ τοῦ ἑτέρου
 εἰπεῖν, οἷον, ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ Θηβαίου, 6) Τειρεσίας ὁ
 χρύσειον σκῆπτρον ἔχων. ἰδοὺ οὐχ ἡ ψυχὴ, ἀλλ' ὁ Τειρε-
 σίας. 7) οὕτω καὶ ἐνταῦθα. χαλεπὸς ἦν ὁ πόνος· σκλη-

1) frigore vexatus fuit. C! 2) διάλεκτος F. 3) ἵνα αὐτῇ πλήξει
 τὸν λάρυγγα F. 4) ἐπόνεσεν F. 5) τῇ χειρὶ F. 6) Τειρεσία F.
 Genit. Num versus sint? 7) τοῦτο F.

ρόταται δὲ καὶ βιαιόταται αἱ εἰς τὰ παραπληγικὰ ἄγου-
σαι ὁδύναι. καὶ τοῦτο μὲν οὐ τῶν μέσων. πολλῶν δὲ γε-
νομένων νοσημάτων ἐν τῇ ὑποστροφῇ τοῦ λοιμοῦ, ὁ βῆξ
μόνος 1) εἶχε ῥαστώνην, 2) ἀλλ' οὐδὲ οὗτος τελείαν ἀπαλ-
λαγήν. εἰ δέ ποτε ἔδοξε τὴν ὕλην πᾶσαν εἰς ἓν μέρος
ῥέψαι, τὰ ἄλλα ἡλευθεροῦντο. εἶποτε δὲ παρὰ τὰ φωνη-
τικὰ ὄργανα ἀπερῶαγή ἢ ὕλη, τουτέστιν ἐρῶεψε πᾶσα,
ὥς καὶ βῆχα γενέσθαι, τὰ χαλεπὰ οὐκ ἐγίνοντο νοσήματα.
καί τινες μὲν τοῦτο τὸ πάθος ὠνόμασαν κυνάγχην, κα-
κῶς δέ. πῶς γὰρ εἶχεν ὁ Ἱπποκράτης εἰπεῖν ἐπὶ κυνάγ-
χης μὴ γίνεσθαι πυρετόν; ἀλλὰ λέγει, βῆξ μόνος αὐτοῖς
ἐγίνετο, καὶ ἀφωνία ἢ βραγχώδης φωνή, τῆς ὕλης ἐκεῖ
ῥεψάσης· ἐνθεν οὐ πυρετὸς ἐγίνετο, οὔτε περιπνευμονία,
οὔτε ἄλλο πάθος. πάντων δὲ αἴτιον ἢ μετὰστασις τῆς
ὕλης εἰς τὴν φωνὴν γενομένη, καὶ πάντα μὲν εἶχον ῥα-
στώνην, 3) τοῦ βηχὸς ἐπιγενομένου. τὸ δὲ νυκταλωπικὸν
παρέμενε, ὥς νομίζειν σε ἐξ ἄλλης προφάσεως αὐτὸ
εἶναι. ἔστι γὰρ ὅτε γίνεται νυκταλωπικὸν πάθος, μὴ
συμπάσχοντος τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἀλλ' ἴδιον ἔχοντος πάθος,
οὔτε παχύνεται τὸ κρυσταλλοειδές, καὶ αἰθαλωδέστερον
γίνεται τὸ πνεῦμα, ὅπου δυσθεράπευτόν ἐστιν. οὕτως οὖν
τὸ νυκταλωπικὸν πάθος ἐγίνετο δυσθεράπευτον, ὥς νο-
μίζειν σε τὸν ὀφθαλμὸν μὴ συμπάσχειν τῷ ἐγκεφάλῳ,
ἀλλ' ἴδιον αὐτὸν ἔχειν πάθος, 4) ἐφ' ᾧ, προκόπτοντος
τοῦ νυκταλωπικοῦ πάθους, καὶ τι χαλεπὸν ἐγίνετο. αἱ
γὰρ κόραι τῶν ὀφθαλμῶν 5) ἐμειοῦντο πυκνούμεναι ὑπὸ
τῆς ψύξεως, αὐτὸς δὲ ὁ βολβὸς ὠγκοῦτο ἢ διὰ τὴν περι-
ουσίαν τῆς ὑγρότητος, ἢ ὅτι ἡ ψύξις ἐπάχυνε τὸ πνεῦμα,
ὃ μὴ διαφοροῦμενον ἐφύσα τὸν ὀφθαλμὸν ὥς πλεονάζον.
τὰ δὲ χρώματα τῶν ὀφθαλμῶν ποικίλα ἦσαν· ποτὲ μὲν
γὰρ μέλανα ἀπὸ τῆς θερμότητος τοῦ νότου, ποτὲ δὲ ἐρύ-
θημα ἐκ τῆς ψύξεως τοῦ βορρᾶ. λέγει 6) δὲ ὁ Ἱππο-
κράτης, ὅτι ὥς ἐπιτοπολὺ μέλανες ἦσαν οἱ ὀφθαλμοί.
καὶ μὴν τὸ μέλαν τῇ θερμοσίᾳ ἔπεται. πάντα δὲ τὰ εἰ-
ρημένα νοσήματα ἐκ τῆς ψύξεως ἐγίνετο τοῦ βορρᾶ. καὶ

1) ἔσχε F. 2) οὐδὲ αὐτῇ δὲ τελ. F. 3) τῆς — ἐπιγενομένης F.
4) ἐν ᾧ A. F. 5) ἐμειώθησαν F. 6) δὴ L.

λέγει ὅτι ὁ πάσχομεν ἔξω, τοῦτο καὶ νῦν γέγονεν. εἰ γὰρ ῥίψεις λίθον εἰς ὕδωρ, εἰ μὲν ὀλίγον ἢ μεταξὺ σοῦ καὶ τοῦ ὕδατος τὸ διάστημα, οἷός ἐστιν ὁ λίθος, ὁρᾷς αὐτὸν, εἰ δὲ πολὺ εἶη, οὐχ ὁρᾷς τοῦτον ὁποῖός ἐστιν. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ μὲν καθαρὸν εἶη, ἀντικρὺ σου φαίνεται, εἰ δὲ ῥυπαρὸν, οὐχ ὁμοίως φαίνεται. τοῦτο καὶ νῦν γέγονεν. ἡ μὲν γὰρ ψύξις εἰς βάθος τέθεικε τὸ κρυσταλλοειδές, καὶ διὰ τοῦτο μέλαν καὶ ζοφῶδες. καὶ 1) μελανὸν τὸ πνεῦμα οὐκ ἠδύνατο αὐτὸ λεπτύναι τὸ κρυσταλλοειδές, καὶ διὰ τοῦτο μέλας καὶ ζοφώδης ἐφαίνεται ὁ ὀφθαλμὸς περιουσία ὁμιχλώδους πνεύματος. πείσει δὲ Ἱπποκράτης καὶ ἐκ τῶν φαινομένων· οὕτω γὰρ ζοφῶδες ἦν τὸ ἐκ τῆς κεφαλῆς πεμπόμενον πνεῦμα, ὅτι καὶ μελανότριχες ἦσαν, οὕτω δὲ καὶ δύνυρον καὶ περιττωματικὸν, ὅτι καὶ ἰθύτριχες.

Λοιπὸν ὁ Ἱπποκράτης τὰ εἰρημένα τοῖς ἀνδράσιν εἶπε, ταῖς δὲ γυναῖξιν ἦττον ἐγίνετο τὰ νοσήματα διὰ τὸ οἰκουρεῖν καὶ μὴ ἀπολαύειν τοῦ ἀέρος, καὶ διὰ τὸ καθαίρεσθαι, ὥς καὶ Ἱπποκράτης φησὶ τὴν αἰτίαν, ἔνθεν δύο μόναι ἐλεύθεραι ἔπασχον, καὶ αὗται ἐπιπολαίως, πᾶσαι δὲ αἱ δοῦλαι καὶ κακοήθως, διὰ τὸ συνεχῶς τῷ ἀέρι προσομιλεῖν, καὶ διὰ τὸ κακόχυμον τῆς δουλικῆς διαίτης. τούτων οὖν πάντων τῶν νοσημάτων γενομένων ἐν τῷ λοιμῷ, πολλοὶ μὲν ἀπέθανον, ὀλίγοι δὲ περιεγέγοντο οἱ ἐρῶμενοι. περιεγέγοντο δὲ, οἷς ἐπέσκηψεν ἡ ὕλη παρὰ τὸν λάρυγγα. εἰ δὲ ποτε παρὰ τὰ φωνητικὰ ὄργανα, ὥς καὶ τὴν διάλεκτον ἐμποδισθῆναι, οὗτοι 2) ἐσώζοντο, καὶ χρόνιον ἐγένετο. χρόνιον δὲ οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ. ποῦ γὰρ 3) συνάγῃ χρόνιος; ἀλλὰ χρόνιος πάσῃ τῇ πόλει· πολὺν γὰρ χρόνον ἐπηρέασεν 4) αὐτόν. μέχρι μὲν οὖν τούτου ἐπίδημον ἦν τὸ νόσημα, ἄρτι δὲ καὶ λοιμῶδες ἐγένετο, πολλῶν ἀρξαμένων τελευτᾶν. ὁ δὲ θάνατος ὡς ἐπιτοπλεῖστον ἀπὸ κυνάγχης ἐγίνετο. λοιπὸν ἄκουε, 5) θαυμασίως κυνάγχῃ ἐγένετο. διετείνεται οὖν τὰ περὶ τὸν θώ-

1) Fort. μέλαν ὄν. 2) mortem obibant C. 3) κυνάγ. A. F. 4) Fort. αὐτήν sc. πόλιν. 5) θαυασίμω F.

ρακα, ἐντεῦθεν ἡ κεφαλὴ διετείνετο καὶ φλέβες αἱ περὶ τοὺς τραχήλους καὶ τοὺς κροτάφους. κακώθηδες γὰρ γενόμενον νόσημα ἤρξατο μεταδιδόναι καὶ τοῖς ἔξωθεν μορίοις. εἰ δέ ποτε καὶ πνεῦμα μέγα ἐγένετο, τοῦτο ἦν σημεῖον θανάτου. εἶτα, ἀλλὰ τοῦτο ἄπορον δοκεῖ εἶναι· εἰ γὰρ μεγάλη ἦν ἡ ἀναπνοή, δηλονότι πολὺς 1) εἰσφέρετο ὁ ἀήρ. πολὺς δὲ οὐκ ἂν εἰσφέρετο, μὴ λυθείσης τῆς κυνάγχης. ἀλλ' εἴρηται ἐν τῇ διαγνωστικῇ, ὡς ἐν μὲν τῷ κατὰ φύσιν ἡ ἀβίαστος ἀναπνοὴ ὑπὸ μόνου γίνεται τοῦ διαφράγματος, ἐν δὲ περιστάσει ἡ φύσις κέχρηται καὶ τοῖς κατὰ τὸ στέρονον μυσίν. εἰ δὲ γένηται χαλεπὴ περιπνευμονία, κέχρηται τοῖς ὑψηλοτέροις μυσίν τοῖς κατ' ὠμοπλάτας, ὅτε καὶ τὰ πτερύγια τῆς ῥινὸς διαστελλόνται. καὶ διαστέλλεται μὲν ἐπὶ μέγα ὁ θώραξ, οὐ πρὸς ἀναλογίαν δὲ τῆς διαστολῆς εἰσφέρεται ἀήρ, ἐμποδιζούσης τῆς ἐμφράξεως. τοῦτο καὶ νῦν γίνεται. ἐπειδὴ στενοχωρία ἐστὶ, κέχρηται ἡ φύσις τοῖς ὑψηλοτέροις μυσὶ, καὶ ποιεῖ μετέωρον πνεῦμα, ὃ σημεῖόν ἐστι πολλῆς στενοχωρίας, καὶ διὰ τοῦτο καὶ θανάσιμον. οἱ δὲ ἔχοντες τοῦτο τὸ πνεῦμα καὶ ἐπεχλαινόντο· ἐν βάθει γὰρ οὔσης τῆς θερμασίας καὶ καταπνιγομένης τῷ ποσῷ τῆς ὕλης, τὰ ἔξω χλιαρὰ ἐγίνοντο. εἰ δέ ποτε καὶ ῥίγος αὐτοῖς μετὰ πυρετοῦ ἐγένετο, συντόμως ἀπέθνησκον· οὐκ ἤρκει γὰρ ἡ θερμασία καταλύουσα, ἀλλ' ἐπεγένετο καὶ ῥίγος. καὶ πῶς ἂν ἀρκέσῃ ἡ δύναμις; τάχα δὲ ἐκεῖνο ἐνδείκνυται, ἐν πυρετῷ μὴ διαλείποντι ψύξις ἀκρωτηρίων κακόν. μᾶλλον γὰρ ἐνταῦθα καταλνομένη ἡ φύσις τῷ πνιγμῷ ὑπενόστησεν εἰς τὸ βάθος, καὶ λειψαίμουνα τὰ ἄκρα κατεψύχθησαν. καὶ τὴν ἀπλῶς περιψύξιν ῥίγος ἐκάλεσε. καὶ ἀπλῶς εἶπεν αἱ συγκληρίαι τουτέστιν αἱ συντιχίαι τῶν νοσημάτων τοιαῦται 2) ἦσαν. ἐπειδὴ γὰρ ἐπέθετο, καὶ διέλειψε καὶ ὑπέστρεψε τὸ νόσημα. τὰ μὲν ἐν τῇ ἀρχῇ γεγόμενα νοσήματα οὐκ εἶχον τὰ γινόμενα ἐν τῇ ὑποστροφῇ, τὰ δὲ γεγόμενα ἐν τῇ ὑποστροφῇ εἶχον τὰ γινόμενα ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ νοσήματος. τούτου δὲ αἷτιον ἡ καταβολὴ τῆς δυνάμεως ἢ ἐκ τῆς ὑποστροφῆς. ἀλλ' εἰ καὶ πάντα

1) εἰσφέρεται F. 2) εἰσὶ F.

κατεκράτουν τὰ νοσήματα, μάλιστα αἱ συνάγγαι· κατεκράτει δὲ, οὐ διὰ τὴν ἀμαθίαν τῆς τέχνης, οὐδὲ ὅτι κατεφρόνει ὁ Ἱπποκράτης τὰ νοσήματα, ἀλλ' ὅτι ἡ κακοήθεια τοῦ νοσήματος ἐβιάζετο. πάντα γὰρ ἐποίησεν ὁ Ἱπποκράτης, καὶ εἰ εὗρε πᾶν τὸ σῶμα ὡς πληθωρικὸν πέμπον τῷ χωρίῳ, ἐχρήσατο φλεβοτομία, τὰς ἐγγὺς τέμνων φλέβας τῆς γλώττης. εἰ δὲ ποιότητος 1) ἔπεμψε τὸ πᾶν σῶμα, διὰ καθαρσίων ἐτάραξε τὴν γαστέρα. εἴτα λοιπὸν μετὰ τὴν κοινὴν θεραπείαν ἦλθεν ἐπὶ τὴν ἰδιάζουσαν, καὶ ἐχρήσατο τῇ ἀναστάσει· ἀλλὰ πολλὰ τῶν βιβλίων ἔχουσι τῇ ἀνατάσει· πολλὰ πιέζει, τὸ δὲ ἀναπιέζει. ἕκαστον δὲ ἐξηγούμεθα. φησὶ γὰρ ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι εἴ ποτε ὑπενόησα τὴν κυνάγχην ὑπὸ φλέγματος γινομένην, ἐχρησάμην ἀνατάσει τουτέστιν ἀσιτία, ἵνα δαπανήσῃ τὸ φλέγμα. ἀλλὰ τοῦτο ἐκβάλωμεν· οὐκ ἂν γὰρ Ἱπποκράτης τὴν ἀσιτίαν ἐκάλεσεν ἀνάτασιν. εἰ δὲ ἔχει πιέζει, φησὶν Ἱπποκράτης ὅτι οὐκ ἔλαθέ με τὸ κατασπάνιον, καὶ ὡς ἐπιτοπολὺ γινόμενον, τὸ μὲν ὡς ἐπιτοπολὺ, ὅτι ἡ κυνάγχη γίνεται ἐπὶ φλεγμονῇ τῶν τοῦ λάρυγγος μυῶν, κατὰ τὸ σπάνιον δὲ, ὅτι ποτὲ καὶ ἐπὶ μεταστάσει σπονδύλου ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν γίνεται κυναγχικὸν εἶδος. λέγει οὖν ὁ Ἱπποκράτης ὅτι εἰ καὶ ποτε ἐνόμισα τοῦτο τὸ πάθος γίνεσθαι, ἐχρησάμην τῇ 2) πιέσει, ἵνα ὠθήσω τὸν σπόνδυλον 3) εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο καλῶς. αὐτὸς γὰρ Ἱπποκράτης λέγει, ἀθεράπευτον εἶναι τὴν τοιαύτην διάθεσιν. καὶ πῶς εἶχεν ἐπιχειρῆσαι; καὶ αὐτὸς δὲ εἶπε τούτου τοῦ πάθους σημεῖον τὸ κυκλότερον καὶ κυρτότερον. πῶς οὖν, τούτων μὴ φανέντων, εἶχε χρῆσασθαι τῇ πιέσει; τοιοῦτον δὲ ἐστὶ τὸ λεγόμενον, ὅτι πολλάκις ὁ 4)* ἐπὶ δύσει τοῦ στόματος μὴ δυνάμενος χρῆσασθαι τῇ ἐπιβολῇ τοῦ δακτύλου, 5) πτερῶ διαχρίομεν, ποτὲ δὲ τὸ ἐναντίον θλίβομεν τῷ δακτύλῳ, ἵνα ἀποδιώξωμεν τὴν ὕλην. ἵνα οὖν μὴ καὶ ἐνταῦθα νομίσης ἀνίατον εἶναι τὸ πάθος, οὐκ ἐπίλει τῷ δακτύλῳ κατὰ τοῦ πάσχοντος τόπον. λέγει ὅτι ἐχρησάμην τῇ ἄνω πιέσει,

1) ἔπεμπε A. F. 2) πίσει L. 3) εἰς = Ἱπποκράτης om. L.
4) Fort. ἐπιδέσει. adstrictione C. 5) πτερῶδια χρίομεν Codd.

καὶ οὐδὲν ὠφέλησα. ἐχρησάμην δὲ τῇ ἀνακαθάρσει, ἀλλ' οὐ λέγει Ἱπποκράτης ὅτι καθάρσει ἐχρησάμην τῇ διὰ τῶν ἄνω. αὐτοῦ γάρ ἐστι λόγος λέγων, μηδέποτε διὰ τοῦ πάσχοντος κενοῦν, μήπως ὡς ἀσθενὴς ἐπισύρηται· ἀλλὰ καθάρσεις λέγει τοὺς ἀναγαγαρισμούς. καὶ τοῖς ἀποφλεγματικοῖς δὲ χρησάμενος οὐδὲν ὠφέλησεν. τοιαῦτα μὲν ἦν τὰ βοηθήματα, ὧν ἐπιγράφει ὁ Ἱπποκράτης, ἀλλ' οὐκ εἶχε τὸ νόσημα. τὰ γὰρ ἐπιρῶδηγνύμενα καὶ ἐπιγενόμενα συμπτώματα κακοηθέστερα 1) ἦσαν· ἢ μᾶλλον ἐπιρῶδηγνύμενα, ὅτι τῷ χρόνῳ μὴ δυνηθεῖσα διαφορηθῆναι ἢ ὕλη καὶ δριμυτέρα γενομένη κατὰ διάβρωσιν ἐποίησε ῥῆξιν, ἢ ἐκ τῆς φύσεως μεταβληθεῖσα εἰς πῦον ἐρῶράγη καὶ ἐποίησεν ἀπόστημα. τοιαύτη ἡ τοῦ λοιμώδους ἀέρος κατὰστασις.

β'. Πρῶτον μὲν ἐπὶ τοῖσιν ἀνχμοῖσιν ὀφθαλμία ἐπεδήμησαν ὀδυνώδεις. —

Τινὲς τοῦτον τὸν λόγον τοῦ ἀνωτέρου χωρίζουσι καὶ φασιν, ὅτι ἄνω εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης περὶ τοιαύσδε καταστάσεως· φησὶ δὲ ὅτι, ἀλλ' ἢ εἶδον θέρους ξηρὸν ἔαρι γεγονός, ἐν ᾧ πολλὰ ὀφθαλμία ἐπεδήμησαν. ὁ δὲ Γαληνὸς συνάπτει αὐτὸν τῷ ἄνω λόγῳ. φησὶ γὰρ Ἱπποκράτης ὅτι, ὡς εἴρηται μοι, παρετράπη ὁ χειμὼν, ἐγένετο δὲ καὶ ἡ ἔαριν ἰσημερία παρὰ φύσιν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ ἐπιδὼν θέρους παρετράπη τῇ μιᾷ ποιότητι ἐπὶ τὸ ὁμοιοειδές· ξηρὸν γὰρ ἐγένετο. ἀλλ' οὐκ ἐγένετο ἐν τούτῳ πολλὰ νοσήματα· εἴρηται γὰρ ἐν ἀφορισμοῖς, ὡς ἡ ἐπομβρία τοῦ ἀνχμοῦ μᾶλλον λυπεῖ. πλὴν εἴποτε γένηται ἄμετρος ἀνχμὸς, καὶ αὐτὸς ποιεῖ χαλεπὰ νοσήματα, ἔνθεν ἐπειδὴ νῦν ξηρότης ἐγένετο, τὸ μὴ εἰωθὸς ξηραίνεσθαι νῦν μᾶλλον ἐβλάβη. πρῶτον γὰρ σύνηθες τὸ τοῦ ἐναντίου. τί δὲ ὑγρότερον τοῦ ὀφθαλμοῦ; ἐντεῦθεν ὀφθαλμία ἐγίνοντο, τὸ μὴ εἰωθὸς ξηραίνεσθαι νῦν μᾶλλον ἐβλάβη, καὶ αὗται μετ' ὀδύνης. ἐκινδύνενον γὰρ οἱ χιτῶνες ἐκ τῆς ξηρότητος ῥαγῆναι.

γ. Αἵματος ἐκ φλεβῶν τάσιες, λειποθυμία, σχῆμα ἀνὰ ῥοπον, ἄλλη ἀπόληψις, μοτώματος ξυστροφῇ, πρόσθεσις, ἐπίδεσις. —

Θαυμαστὸς οὗτος ὁ λόγος. ἐγένετο γάρ ποτε ἄμετρος αἰμορραγία ἐκ τῶν φλεβῶν, εἴτε τῶν ἀρτηριῶν, εἴτε τῶν ὄντως φλεβῶν. οὔτε δὲ πολλὴ ἐγένετο ὥς καταλῦσαι τὰς δυνάμεις. δεῖ οὖν αὐτὴν στεῖλαι· στέλλεται δὲ ἢ ἐκ τινος φυσικοῦ ἢ ἀπὸ τέχνης· ἀπὸ φυσικοῦ μὲν οὕτως· πολλάκις ἐκ τῆς ἀθρόας ταύτης φορᾶς κενωθέντος τοῦ ζωτικοῦ πνεύματος, λειποθυμία ἠκολούθησε, καὶ δύναται αὐτὴ ψύξαι τὴν ἐπιφάνειαν, παχῦναι τὴν ὕλην καὶ στεῖλαι τὴν αἰμορραγίαν. τοῦτο μὲν οὖν φυσικόν. τὰ δὲ ἀπὸ τῆς τέχνης πολλά εἰσι. στέλλει γὰρ καὶ διὰ σχήματος ἀνὰ ῥόπον. εἰ γὰρ φέρεται ἐκ τῶν κάτω τοῦ ποδὸς αἷμα, ἀνάφορον αὐτὸν ποιήσας ἔστειλε. πολλάκις δὲ διὰ μοτῶν εἰρξεν αἷμα. ἀλλ' εἰ μὲν ἐπιπολῆς φέρεται τὸ αἷμα, προστίθῃσιν αὐτὸν μόνον, εἰ δὲ ἐκ τοῦ βάθους, συστρέφει. ὁ δὲ Γαληνὸς κατ' ἄλλου ἔλαβε τὸ συστρέφειν. πολλάκις γὰρ ἐκ ῥινῶν φέρεται αἷμα, καὶ ἔστειλαμεν αὐτὸ συστρέψαντες καὶ κλείσαντες τοὺς μυκτῆρας. οἶδε καὶ ἐπίδεσμος στεῖλαι αἷμα, ὥς εἴρηται ἐν τῷ περὶ ἄγμων, καὶ μάλιστα εἰ παραληφθεῖη οὐκ ἀπὸ τοῦ ὑγιαίνοντος τόπου ἐπὶ τὰ νοσοῦντα, τότε γὰρ ἐπισύρεται, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ νοσοῦντος ἐπὶ τὰ ὑγιαίνοντα, ἵνα ἀποκρούσῃται. λέγει δὲ ἐν τῷ μέσῳ, ὅτι καὶ ἄλλη ἀπόληψις πεποιήται, καὶ τοῦτο ἢ ὥς πρόγραμμα δεῖ λαβεῖν ὅτι εἰσὶ καὶ ἄλλαι ἐπισχέσεις, ἢ διὰ μοτώματος ἢ διὰ συσττροφῆς, ἢ καὶ ὥς τρόπον θεραπευτικόν. πολλάκις γὰρ διαιρεθὲν ἀγγεῖον βρόχῳ ἀπολαμβάνοντες ἔστειλαμεν τοῦ αἰμορραγεῖν. αὗται πᾶσαι στάσεις εἰσὶν αἰμορραγίας ἐκ φλεβῶν γενομένης. καὶ κρεῖττον αὐτὴν εἶναι ἐκ φλεβῶν· κακὸν γὰρ, εἰ ἐξ ἀρτηρίας, ὥς 1)* φύσει, διὰ τε τὴν κυριότητα τοῦ μορίου, καὶ διότι ὥς σφυγματωδῶς κινούμενον τὸ μόνιον οὐ παρέχει τῇ φύσει ῥυθμίαν εἰς καιρὸν 2) ἀπουλώσεως.

δ. Βουβωνοῦται τὰ πλείω, διότι ἥπατιτις· ἦν δὲ καὶ

1) dicet C. φήσει 2) ἀπολούσεως Codd. Emendavi.

ἀπὸ ἀρτηρίας κακωθείσης κακὸν σημεῖον, οἷως Ποσειδωνίη. —

Οὗτος ὁ λόγος γρίφος ἐστίν, ἔχει δὲ πολλὰς ἐξηγήσεις. ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ὅτι αἷμα κενούμενον ἐκ φλεβὸς χαλεπὸν ποιεῖ, φησὶν ὅτι οὐκ ἐκ πάσης φλεβός· οὐδὲ γὰρ ἐκ λεπτῆς ἀραχνοειδοῦς, ἀλλὰ τῆς βουβωνουμένης, τοῦτο δὲ ἐστὶ τῆς εἰς ὕψος ἐπαιρομένης. αὕτη δὲ ἐκχέουσα αἷμα χαλεπὰ ποιεῖ, διότι ἥπατιτις ἐστὶ τουτέστιν ἐξ ἥπατος φρουμένη. εἰσὶ δὲ καὶ δύο ἐξηγήσεις. πολλάκις γὰρ γίνεται αἰμορροαγία εἴσω, καὶ φέρει εἰς ἄλλα ἀγγεῖα τὸ αἷμα καὶ ποιεῖ κιρσόν. ἀλλ' οὐκ εἰς πᾶσαν φλέβα ἐρχόμενον αἷμα βουβωνοῖ αὐτὴν καὶ εἰς ὕψος ἐπαίρει, ἵνα ποιήσῃ κιρσόν, ἀλλ' εἰς μόνην ἥπατιτιν. καὶ ἡ ἐξήγησις εἰ καὶ ἀληθής, ἀλλ' οὖν πολλάκις τις λαβὼν ἕλκος ἐν ἄκρῳ δακτύλῳ τοῦ ποδὸς, βουβῶνα ἀνήνεγκεν. ὁ Ἱπποκράτης οὖν, πρὸς ὑπόμνησιν αὐτοῦ γράφων, ἐρωτᾷ ἑαυτὸν τίς ἡ ἀποκλήρωσις τοῦ, πάσχοντος ἐτέρου μορίου, ἕτερον βουβωνοῦσθαι; καὶ λέγομεν ὅτι ἐπειδὴ ὁδύνη γίνεται εἰς τὸν πόδα αὐτοῦ, τρέχει ἡ φύσις μετὰ τοῦ αἵματος, βοηθεῖ τῷ ὀδυνωμένῳ, καὶ εὐρίσκεται ὁ ἀδὴν μανὸς, καὶ δεχόμενος τὴν ὑγρότητα φλεγμαίνει, καὶ μάλιστα ὅταν ἥπατιτίδες φλέβες ἐκεῖ φέρονται ἀνωτέρω τοῦ μηροῦ, αἵτινες διὰ τὸ μέγεθος πολλὴν φέρουσαι ὑγρότητα βουβωνοῦσι τὸν ἀδένα.

ε'. Οἱ αἰμορροαγοῦντες τελευτῶντες οὐκ ἐφιδροῦσι τὸ πρόσωπον, ἀλλ' οἷα ξυμπεπτωκότες, καὶ οἱ πνευματαῖαι καὶ οἱ ὑπὸ ὑδρώπων ὀλλύμενοι, πονηρόν. —

Προσεχὴς οὗτος ὁ λόγος τῷ ἀνωτέρῳ· ἐγένετο γὰρ αἰμορροαγία, καὶ οὔτε φυσικὸν οὔτε τεχνικὸν τι ἴσχυσεν αὐτῇ κωλύσαι. ἀλλ' ἵνα μὴ τελείως ἀδοξήσῃ ἡ τέχνη, καὶ τούτῳ προμηνύει πῶς ἔπεται ὁ θάνατος, ὅτι οὐ μετὰ ἰδρώτων. κενωθήσεται γὰρ πάσης τῆς ὑγρότητος. πόθεν δὲ ἔσται ἰδρώς; οὐκοῦν εἰ μὴ γένηται ἰδρώς, οὐδὲ συγκοπὴ γίνεται, ὁ ἐν μόνῳ τῷ μετώπῳ· εἴρηται γὰρ ὅτι συγκοπτικὸς ἰδρώς περὶ τὸ μέτωπον καὶ τὰ ἄνω μέρη γίνεται. ἐπειδὴ γὰρ μέλλει σκεδασθῆναι τὸ ἐμφυτον θερ-

μόν, φιλοῦν τὴν ἀναφορὴν διώκειν, ἀνατρέχει περὶ τὸ πρόσωπον καὶ ἤτιων ἐστίν. ἰκμᾶς κενοῖ αὐτὴν διὰ τὴν ἄνω, καὶ οὕτω ποιεῖ τὸν ἰδρωῖτα. νῦν οὖν ὁ λόγος, ἰδρῶς οὐ γίνεται, ἀλλὰ συμπεπτωκὸς καὶ κατεξηρασμένον φανεῖται σοι τὸ δέρμα. καὶ οἱ πνευματαῖαι. τοῦτον τὸν λόγον ἐξέβαλεν ὁ Γαληνός. τίνας γὰρ καλεῖ ὁ Ἱπποκράτης πνευματίας; ἄρα τοὺς πνεύματα ἔχοντας τουτέστι δαιμόνια; ἀλλὰ τοῦτο καταγέλαστον. πνευματίας γὰρ καλεῖ τοὺς ἔχοντας μεγάλην καὶ πυκνὴν ἀναπνοήν. καὶ διὰ τοῦτο οὐ τελευτῶσι μετὰ ἰδρωῖτος, καὶ μάλιστα οἱ ὑδεριῶντες. οὗτοι γὰρ ὤφειλον μετὰ ἰδρωῖτος τελευτᾶν, ὥς κατακλυζόμενοι τῇ ὑγρότητι.

ζ'. Τῶν γαστέρων αἱ εὐφορίαι ταραχήν, οἷον Ποσειδωνίη. —

Θαυμαστὸς ὁ λόγος, ἐὰν σαφηνισθῇ. σαφηνίζεται δέ, ἐὰν ὑπερβατῶς ἀναγνωσθῇ. πολλάκις γὰρ γίνεται διάρρηξια καὶ ταραχὴ γαστρός. πόθεν δῆλον εἴτε ἐπὶ κακῷ εἴτε ἐπὶ ἀγαθῷ ἐγένετο. πόθεν δέ; ἐκ τῆς ἐπομένης εἴτε εὐφορίας εἴτε δυσφορίας. ὥσπερ γὰρ ἐγένετο τῇ Ποσειδῶνος γυναικί, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. τῶν γαστέρων τὴν ταραχήν αἱ εὐφορίαι δηλοῦσιν, ὥσπερ 1) τὴν Ποσειδῶνος.

ζ'. Τὰ θηρία οἷα ἐμποιέει. —

Θηρία λέγει ὁ Ἱπποκράτης τὰ θηριώδη νοσήματα, ποτὲ δὲ καὶ τὰς ἐλμινθας. ζητεῖ οὖν τί ποιεῖ ταῦτα τὰ θηρία, καὶ ποῖα αὐτὰ ποιεῖ, ὅτι ποιεῖ μὲν αὐτὰ ὁ ὤμος χυμὸς, ἢ ἀπὸ ἄρτου ἢ ἀπὸ ὀσπρίων ἢ ἀπὸ λαχάνων. αὐτὰ δὲ ποιεῖ στροφούς, 2) δόξεις.

η'. Ἐν τῷ λεπτυσμῷ ἢ 3) περιτάσις πρὸ τῆς τελευτῆς, καὶ ὁμφαλὸς πρόμακρος εἰλκυσθῇ αὐτέῃ, καὶ οὕλων ἐφελκῶσις τῶν εἰσιόντων περὶ τὸν ὀδόντα. —

Τοῦτον τὸν λόγον Ἱπποκράτης μὲν ἐπὶ 4) Ποσειδωνίου ἔγραψεν, ἔξεστι δὲ αὐτὸν λαβεῖν καθόλου, ὅτι ἐγέ-

1) Fort. τῇ. 2) δόξεις L. 3) περὶ πάσης Codd. 4) σιδωνίου L. A.

νετο αἱμορροαγία, καὶ οὕτω πολλή, ὥς καταψύξαι μὲν τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ἐργάσασθαι δὲ ὕδρον. εἰ οὖν ἐγένετο ὕδρος, περίτασις ἐστὶν εἰς τὴν κοιλίαν οὐκ ἀπὸ χρηστῆς ὑγρότητος, ἀλλὰ περιττωματικῆς. ἔνθεν καὶ μακρότερον ἐποίησε τὸν ὁμφαλὸν, καὶ ἤλκωσεν αὐτόν. ἤρξατο δὲ οὗτος ὁ χυμὸς ἀναδίδοσθαι καὶ ἐπὶ τὰ ἄνω· ἔνθεν τῇ δριμύτητι καὶ ἔλκος ἐποίησεν εἰς τὰ οὖλα, καὶ πάντα τὰ βρώματα εἰσιόντα ἐπὶ τοὺς ὀδόντας βλαβερὰ ποιεῖ φαίνεσθαι. τάχα δὲ ὀδόντας λέγει οὐ τούτους τοὺς φαινομένους, ἀλλὰ περὶ τοῦ 1) εἰσωφάγου λέγει, ὥς καὶ αὐτοῦ ἠλκωμένου· διὰ γὰρ τοὺς ὀδόντας παρέρχεται. 2) ὀδοὺς δὲ καλεῖ, ἣ πυρινοειδῆς, τὴν εἴσω ἀπόφυσιν τοῦ δευτέρου σπονδύλου, ἐξ ἧς ἔρχεται ὁ εἰσωφάγος. ἴσως γὰρ καὶ ἐκεῖ φθάσας ὁ χυμὸς ἤλκωσεν αὐτόν.

θ'. Ὅτι πολλὰ περὶ ἐκάστου ἐστὶν ὀρθῶς ἐντείλασθαι, τὰ μὲν ταῦτα δυνάμενα, τὸ δὲ οὐ, οἷόν ἐστι τὰ τοιαῦτα, διαχυθὲν, πιληθὲν κενωθῆναι. —

Τῷ μεμνημένῳ τῶν ἀνωτέρω οὐδὲν λέγει οὗτος ὁ λόγος, ὅτι ζητεῖ ὅμοια εἴτε ἀνόμοιά εἰσι τὰ πράγματα ἀλλήλοις. τοῦτο καὶ ἐνταῦθά φησιν, ὅτι δύναται ἕκαστος πολλὰ ὀρθὰ ἐντείλασθαι περὶ παντὸς πράγματος. ἰδοὺ γὰρ καὶ ἐγὼ ἐντέλλομαι ζητεῖν σε τὰ ἀνόμοια καὶ τὰ ὅμοια. καὶ ἐπὶ πολλῶν μὲν ἐγυμνάσαμεν τὸν λόγον ἄνω, νῦν δὲ τούτου παράδειγμα λαμβάνει τοῦτο, ὅτι εἰσῆλθον δύο ἱατροὶ πρὸς ἄρρώστον, καὶ εὗρήκασιν φλεγμονὴν ὑποκειμένην. συνειδὼν ἀμφότεροι κενωθῆναι τὸν τόπον· ἀλλ' ὁ μὲν ἔγνω χῦσαι καὶ διαφορῆσαι τὸν χυμὸν, ὁ δὲ πιλησάσθαι καὶ ἀποκρούσασθαι αὐτὸν ἄνω. ἄρα οὖν οὐκ ἐστὶν ἐναντίον χύσις πιλήσει; πλὴν ἀμφότεροι ἐνεποίησαν τὴν κένωσιν. καίπερ καὶ ἐπὶ ἄλλου πολλῶν ἱατρῶν θελόντων ψύξαι, ὁ μὲν διὰ πτισάνης, ὁ δὲ διὰ θριδακίνης, ὁ δὲ δι' ὕδατος ἔψυξεν. καὶ δοκοῦσι μὲν εἶναι ταῦτ' ἀδιάφορα τῷ ὀνόματι, ἐν δὲ τῷ πράγματι συνάδουσι· πάντα γὰρ ἔψυξαν.

ι'. Καὶ ὅκου κλίνειν, δεῖ διώσασθαι. πούτους ἀτολμέον-

τας δεῖ διώσασθαι καὶ ἀνεγείρειν καταναρκαωμένους,
εἰς ἃ ὑστεροῦσιν. —

Τὰ πολλὰ τῶν βιβλίων κλίνειν ἔχουσιν· ἐνθα κλίνει
ὁ χυμὸς, ἐκεῖ κένωσον. τὸ δὲ ἀληθές, κλίνην ἔχει. πολ-
λάκις γάρ τινες ἀπὸ νόσου εἰσὶν ὑγιές, φοβοῦνται δὲ
ἀναστῆναι ἀπὸ τῆς κλίνης, χαίροντες αὐτῇ. τούτους δεῖ
διώκειν καὶ ἀνεγείρειν, μήπως καταναρκαωθῶσι καὶ ψυ-
χθῶσι τὸ σῶμα. ἔγειραι οὖν αὐτὸν, καὶ ἐκεῖνα πρόστασσε
τὰ ἔργα, ἃ φεύγει, εἰ γράφει, τὸ γράφειν, εἰ ἀναγινώσκει,
τὸ ἀναγινώσκειν.

ια'. Ὑδατώδεις θᾶσσον τάμνειν, πρίειν κεφαλὴν, φθίνον-
τας καίειν αὐτίκα καὶ τὰ τοιαῦτα. —

Νῦν οὖν 1) τρόπον σοι θεραπείας παραδίδωσιν, ἀλλὰ
χρόνον, ὅτι πᾶν ὃ ποιεῖς, ταχὺ ποίει. ἀρμόζει γὰρ ὁ λό-
γος μάλιστα χειρουργοῖς. ἔστι γὰρ πολλάκις ὕδρεος, καὶ
οὗτος ἀσκίτης, ἐπὶ κατακλυζούσῃ ὑγρότητι, καὶ ἔδοξέ σοι
χειρουργίᾳ χρῆσασθαι τῇ παρακεντήσει. μὴ ἀναμείνης,
μήπως τὸ ὑγρὸν ῥέψῃ κατὰ τῶν ἐσωτέρων. ὡσαύτως δὲ
καὶ εἰ φθισικὸν μέλλεις καῦσαι, ταχύ· εἰ δέ ποτε καὶ κε-
φαλῆς ὅστέον ἔρρευσσε κατὰ τῶν μηνίγγων, εἴτε τεμεῖν,
εἴτε ἀνακουφίσει θέλεις αὐτὸ, ταχὺ ποίησον. ὁμοίως δὲ
καὶ ἐπὶ πάντων.

ιβ'. Τῶν ὑδατωδέων μὴ ψαύειν ἡτρου μηδὲ τῶν ἔσω,
ὅμοιον γὰρ τοῖσι γούνασιν. —

Ἐπειδὴ εἶπέ σοι καὶ ταχέως τοὺς ὑδερικοὺς, φησὶν ὅτι οὐκ
ὀφείλεις πάντα ὑδερικὸν τέμνειν. τρεῖς γὰρ εἰσιν ὕδριοι,
τυμπανίας μὲν ἐπὶ πνεύμασιν, ἀσκίτης δὲ ἐπὶ ὑγρῷ. ἀνασάρκα
δὲ ὁ ἐπὶ τῇ σακρὶ 2) παρεσπαρμένος. ἐπὶ τοῦ τυμπανίτου οὖν
οὐκ ὀφείλεις τεμεῖν· διὰ γὰρ πνεύματα οὐδεὶς χειρουργεῖ.
ἀλλ' οὐδὲ ἐπὶ τοῦ ἀνασάρκα· παρεσπαρμένη γὰρ ὑγρότης
οὐ δύναται κενωθῆναι. ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τοῦ ὄγκου ὄντος
ἐν τῷ γόνατι, εἰ μὲν ἔστιν ἀπὸ πνευμάτων, οὐδεὶς χει-
ρουργεῖ, ἀλλ' οὐδὲ ὅτε ἀπὸ χυμοῦ αἰεί· οὐδὲ γὰρ ὅτε

1) τοῦ τρόπου L. 2) παρεσπασμένος Codd.

ἄπειπτος καὶ σκληρός ἐστιν ὁ ὄγκος, ἀλλ' εἰ μὴ ὅτε τελείως μεταβληθῇ εἰς πῦον. οὕτω δὴ μόνον τὸν ἀσκίτην χειρουργοῦμεν, καὶ τότε παραφυλάττομεν μήτε τοῦ ἥτρου, μήτε ἄλλου τινὸς τῶν ἐν βάθει ψαύειν.

ιγ'. Τὰ παρὰ καρδίην Ξενάρχῳ, καὶ Θερμὸν ἄλλες πολλὸν εἰσπνεῖν ἀντὶ τῆς κενώσιος θάλπειν ἀρχῇθεν. —

Θεραπευτικὸς οὗτος ὁ λόγος. πέπονθε μὲν γὰρ Ξενάρχης, ἱστόρησε δὲ Ἰπποκράτης, ὠφελήθησαν δὲ οἱ 1) νοήσαντες. φθίσις γὰρ ἐγένετο, ἔλκος ἐν τῷ πνεύμονι. τότε 2) φεύγομεν τὴν τοῦ ψυχροῦ ἀέρος εἰσπνοήν· τὸ γὰρ ψυχρὸν τοῖς ἔλκεσι πολέμιον, καὶ πληκτικὸν, μάλιστα τοῦ μανοῦ καὶ ἀπαλοῦ πνεύμονος, 3) ἀντὶ τοῦ ψυχροῦ ἀέρος ἀναπνοήν. τοῦτο μὲν ἔχει τὰ παρὰ καρδίαν. εἰ δὲ τὰ περικάρδια, ὅ τι ποτὲ γίνεται πάθος ἢ τῇ καρδίᾳ, οὐκ ἐρυσσιπελατώδης, οὐδὲ φλεγμονώδης· προλαμβάνει γὰρ ὁ θάνατος· ἀλλὰ καρδιακὴ συγκοπὴ ἣτις γίνεται ἐπὶ καταψύξει τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. οὐκοῦν εἰ κατέψυκται ἡ καρδία, μὴ εἰσενέγκῃς ψυχρὸν ἀέρα· ἐπιτείνεις γὰρ τὸ κακόν. ἀλλὰ θάλψον ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ νοσήματος.

ιδ'. Ἀφ' οὗ ἐν. —

Τοῦτο ὡς ἰδιάζοντα λόγον δεῖ λαβεῖν, εἰ καὶ πολλοῖς τῶν ἐξηγητῶν ἔδοξε μηδόλως τάξαι αὐτόν. λέγει οὖν, ὅτι ὁ τεχνίτης ἀφ' οὗ εὖρη ἐν σύμπτωμα, ὀφείλει καὶ περὶ τῶν ἄλλων συλλογίσασθαι, οἷον πλευριτικόν τι ἐγένετο νόσημα. εἰσελθὼν ὁ ἰατρὸς ἐν τῇ ἀρχῇ εὗρε νυγματώδεις ἄλγημα· ἀπὸ τούτου ἔχει εἰπεῖν καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ὅτι ὅσον οὖπω καὶ βῆξ, καὶ δύσπνοια καὶ πυρετὸς ἐπακολουθήσει, ὥσπερ εἰ εὖρης ἐπὶ τινος μετὰ πέψιν γινομένην καρηβαρίαν, καὶ μέλλουσιν γενέσθαι αἰμορροαγίαν, εἰπέ ὅτι ὅσον οὖπω καὶ χεῖλος τὸ κάτω κλονηθήσεται, καὶ μαρμαρυγαὶ φανήσονται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν, ὥστε ὅταν

1) νοσήσαντες C. laborantes. 2) φεύγομεν Codd. 3) et propterea frigidus aer non inspirandus, sed contra expirandus est C.

εὐρησ ἔν σύμπτωμα, πρόλεγε καὶ 1) περὶ τῶν ἄλλων ἐσομένων ἢ ἐπομένων.

ιε'. Σημεῖον ὀργῆς καὶ τῶν τοιούτων, οἷον φωνὴ ὀκοῖα γίνεται ὀργιζομένοισιν, ἢν τοιαύτη ἢ μὴ ὀργιζομένη φύσει, ἢ ὀμματα οἷα ἂν ἢ φύσει ταραχώδεα οἷα ὅταν ὀργίζωνται οἱ μὴ τοιοῦτοι, καὶ τᾶλλα κατὰ λόγον, καὶ νόσων οἷον τὸ φθινῶδες ποιέει τὸ εἶδος, ἢν τοιοῦτος φύσει, ἐς τοιοῦτον νόσημα παρέσται, καὶ τᾶλλα οὕτως. —

Οὗτος ὁ λόγος φυσικὸς ὡς ἐπιτοπλεῖστον· εἰσὶ γάρ τινες ὄντως φυσιογνώμονες, οἵτινες ἀπὸ τοῦ προσώπου μαντεύονται περὶ τοῦ ἥθους τῆς ψυχῆς· ἔνθεν εἴ τινα ἴδωσιν ἀνεσπασμένας τὰς ὀφρῦς ἔχοντα, ἐκεῖνον ἀναιδῆ καλοῦσιν, εἰ δὲ κατεσπασμένας, ἐλευθέριον. ταῦτα μὲν οὖν ἐκεῖνοι ζητοῦσιν, ἵνα τὸ τῆς ψυχῆς ἥθος καταλάβωσι. ζητεῖ δὲ ὁ Ἱπποκράτης ἵνα τὴν τοῦ σώματος καταλάβῃ διάθεσιν· φησὶ γὰρ ὅτι οἶδαμεν σημεῖον θυμοῦ, τὸ τῆς φωνῆς τρομῶδες, τὸ ἐρυθρὸν τοῦ προσώπου, τὸ τῶν ὀφθαλμῶν ταραχώδες. πολλάκις οὖν χωρὶς θυμοῦ ταῦτα πάρεσιν ἐν τῷ κατὰ φύσιν. ὀφείλει προμηνύσαι ἢ τέχνη, ὅτι οὔτε ὁπωδήποτε ἄλλῳ νοσήματι τῷ φρενιτικῷ 2) τῇ μανίᾳ ἔχει ἀλῶναι. ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν γὰρ δῆλός ἐστιν ὁ λογισμὸς ἐπιτηδείως ἔχων εἰς τὴν τοῦ τοιούτου πάθους γένεσιν. ὁμοίως δὲ οἶδαμεν φροντίδος καὶ λύπης σημεῖα, τὸ τῶν ὀφρῶν κατεσπασμένον, τὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀκίνητον, τὸ τοῦ χρώματος πελιδνότερον. εἰ οὖν χωρὶς φροντίδος καὶ λύπης ταῦτα γίνεται, προμηνύει ἢ τέχνη, ὅτι οὔτε ὁπωδήποτε ἀλόφῃ νοσήματι ἢ τῷ μελαγχολικῷ ἐκεῖνος ἔχει ἀλῶναι, ἐπειδὴ καὶ ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἐπιτηδείως ἐστιν ὁ λογισμὸς εἰς τοιούτου πάθους γένεσιν. καὶ τί θέλω τὰ περὶ τοῦ ἥθους τῆς ψυχῆς, εἰσας τὰ ἐν τῷ σώματι; φθινώδεις γὰρ τινες τῇ φύσει κατασκευαί· πτερυγώδεις δὲ αἱ ὠμοπλάται, καὶ στενὸς καὶ ἀβαθὴς ὁ θώραξ. προμηνύει οὖν ἢ τέχνη ὅτι οὗτος ἐὰν νοσήσῃ, εὐχερῶς ἀλίσκεται τῷ φθινώδει νοσήματι. καὶ γὰρ ἡ φυσικὴ κατα-

1) πρὸ Codd. 2) Fort. om. ἢ.

σκευὴ εἰς τοῦτο ἦν ἐπιτηδεΐα. ὁμοίως γὰρ ἔχει ὁ λόγος καὶ περὶ πάντων τῶν ἄλλων, τὸ ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν συλλογίζεσθαι τὰ παρὰ φύσιν.

ις'. Οἱ βῆχες οἱ κοπιώδεις ἄπτονται τῶν 1) σιναρῶν καὶ μάλιστα τῶν ἄρθρων. —

Περὶ βηχὸς διαλέγεται ἐπιπολαίου καὶ κόπου τοῦ ἐκ προκαταρκτηκῆς αἰτίας. πολλὰ γάρ τις ὁδοιπορήσας ἐκοπίασεν· ἐγένετο αὐτοῦ ὁ κόπος ἐν ψυχροτέρῳ χωρίῳ, καὶ βῆξ ἐγένετο. ἐγένετο οὖν ὁ βῆξ καὶ ποτε εὐρεθεῖσα ἡ δύναμις ἐρῶμένη ἀπεδίωξε τὸν χυμόν· ἀπεδίωξε μέντοι παρὰ τὸ ἀσθενές. τί δὲ ἀσθενέστερον τῶν ἄρθρων καὶ ἐν τῷ κατὰ φύσιν καὶ νῦν ἐν τῷ παρὰ φύσιν; ἀπὸ γὰρ τῆς κινήσεως ἐν τῷ κόπῳ ἀσθενέστερα γενόμενα ἐδέξαντο τὴν ὕλην.

ις'. Ἄτε καὶ ἐν τοῖσι κοπιώδεσι 2) τοῦ βῆξαι ἐγένετο. —

Ὁ ἀνωτέρω μὲν λόγος περὶ βηχὸς ἐπιπολαίου, οὗτος δὲ καὶ βηχὸς κακοήθους, καὶ κόπου ἐς ὕστερον ἢ γενομένη αἰτία, καὶ τοῦτο οὐ περὶ παντός· οὐδὲ γὰρ τοῦ ἐλκώδους, ἀλλὰ τοῦ τονώδους, καὶ ὀστοκοπώδους, τῶν γινομένων ἐκ παχείας ὕλης. ἐπειδὴ οὖν παχεῖά ἐστιν ἡ ὕλη, ἐν τῷ βηχὶ οὐδὲν ἀνάγεται· μένει οὖν ἡ ὕλη. καὶ αὕτη μὴ δυναμένη διαφορηθῆναι, ῥέπει κάτω περὶ τὰ κοῖλα καὶ ἀσθενῆ καὶ θερμὰ. τοιαῦτα γὰρ τὰ ἄρθρα. εἶπε δὲ ὁ Ἱπποκράτης ὅτι τότε οἱ ξηροὶ βῆχες εἰς τὰ ἄρθρα στηρίζουσιν, ὅταν ἐγκαταλίπονται τουτέστιν ὅτε μὴ πᾶσα ἡ ὕλη κενωθῇ παρὰ βηχὸς, ἀλλὰ τι μένον ῥέψῃ παρὰ τὰ ἄρθρα· ἐνθεν οὐδὲ δεῖ αὐτὸν ῥίψαι τὰ πνεύματα. 3) τινὲς γὰρ εἰ καὶ ἀνήνεγκαν τὰ λείποντα πνεύματα τουτέστι μέρος δυσπνοίας, 4) κακῶν δὲ, ἀδιανόητός ἐστιν ὁ λόγος.

ιη'. Τὰ πνεύματα τοῖσι φθινώδεσι κακὰ τὰ ἄσημα καὶ τῇσιν ἀτόκοισιν, ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. —

Ἀσαφὲς φαίνεται οὗτος ὁ λόγος καὶ τινες μὲν ἐξηγῇ-

1) σιναρῶν Codd. 2) Sic! 3) C. addit: remansere tamen flatus. 4) malum C.

σαντο αὐτὸν οὕτως, ὅτι ἐὰν ἐπὶ φθισικῶν ἢ δύσπνοια, δηλοῖ, ῥαστωνήσει, τουτέστι μὴ γενομένης κρίσεως ἢ ἀποστάσεως χαλεπῆς. ἐπειδὴ τὰ ἀσήμεως ῥᾶστα εἰ ἐγένετο, οὐκ ἔστιν ἀδιανόητον. ἀλλὰ τοῦτο λέγε, ὅτι πολλάκις τις εἰσελθὼν πρὸς κάμνοντα εἶδεν αὐτὸν μέγα καὶ πυκνὸν ἀναπνέοντα, μετ' ὀλίγον δὲ εἰσελθὼν εὗρεν αὐτὸν ἀσήμεως καὶ ἀπροσδοκῆτως μικρὸν ἀναπνέοντα. καὶ πολλοὶ μὲν χαίρουσι, νομίζοντες διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ νοσήματος μεταβολὴν γενέσθαι τῆς δυσπνοίας, ὃ δὲ ὄντως ἰατρὸς ἄπτεται τοῦ σφυγμοῦ, εὗρίσκει αὐτὸν ἀμυδρὸν καὶ ἀνώμαλον, καὶ λέγει μέγα κακόν. μικρὰ γὰρ ἐγένετο ἡ ἀναπνοή, οὐ διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ νοσήματος, ἀλλ' ὅτι ὀκλάσασα ἡ δύναμις οὐκέτι ἰσχύει 1) ἐπὶ . . . διαστεῖλαι τὸν θώρακα, καὶ ἐντεῦθεν μικρὰ ἡ ἀναπνοή. τὸ αὐτὸ καὶ . . . ἀτόκων ἃ ἔλκουσι . . . λέγει ὁ Ἱπποκράτης οὐ τὰς στείρας, ἀλλὰ τὰς 2) χήρας, αἱ διὰ τὸ ὕστερον σωφρονήσασαι τῶν ἀφροδισίων, . . . αἷς συνάγεται τὸ σπέρμα. καὶ ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ, ὅτε ἡ θερμασία τοῦ σπέρματος ἦν, μεγάλη ἐγένετο ἡ ἀναπνοή, 3) ὕστερον δὲ, ἐπειδὴ κατέκλεισε τὸ σπέρμα τὴν δύναμιν, καὶ μικρὰ ἐγένετο ἡ ἀναπνοή. ὁμοίως δὲ ἔχει καὶ ἐπὶ ἄλλων πολλῶν. ἐπὶ γὰρ τῶν ἐμπυϊκῶν τὸ μὲν πρῶτον ἀνάγεται πῦρον, ὕστερον δὲ, 4) οὐχ ἔτι ἐπαύσατο ἡ νοσοποιὸς αἰτία, ἀλλ' ὅτι ἀσθενεῖ ἡ ἀνάγουσα δύναμις.

ιβ'. Τοῖσι φθίνουσι τὸ φθινόπωρον κακὸν, κακὸν δὲ καὶ τὸ ἥρ, ὁκόταν τὰ τῆς συκῆς κορώνης ποσὶν εἴκελα ἦ.—

Ὅτι τὸ φθινόπωρον πολέμιον τοῖσι φθίνουσι, ἐπειδὴ καὶ ἀνώμαλόν ἐστι, ποτὲ μὲν θερμὸν, ποτὲ δὲ ψυχρόν. ὅταν δὲ ἀνωμαλία καταβάλλῃ τὴν φύσιν, οὐ μόνον τὸ φθινόπωρον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἥρ αὐτοῖς πολέμιον, ἐπειδὴ τότε ἡ εὐκρασία χύσις οὕσα τοῦ αἵματος φέρει τοὺς χυμοὺς περὶ τὸν πνεύμονα, καὶ αὖξει τὴν 5) φθίσιν. ἀλλὰ καὶ τοῦ ἔαρος μάλιστα ἡ ἀρχὴ ἐνεδείξατο αὐτοῦ τὴν ἀρ-

1) Lacunae eadem in Codicibus A. L. F. C. 2) χεῖρας L. A. 3) ὕστερον — ἀναπνοή om. C. 4) desinit pariter eductio C. 5) φύσιν Codd.

χὴν ἐκ τῶν σημείων τῶν εἰρημένων Ἡσιόδῳ, ὁκόταν τῆς συκῆς φύλλα.

κ'. Ἐν Περὶνθῳ ἦρος οἱ πλεῖστοι φθινώδεις, ξυναίτιον δὲ βῆξ χειμερινὴ διαμείνας καὶ τοῖσιν ἄλλοισιν· καὶ γὰρ τοῖσι ἐμβιαστοῖσιν ὅσα χρόνια ἐβεβαίωσεν. ἔστι δ' οἷσι τῶν 1) χρονίων οὐκ ἐκρίνατο, οἷον τοῖσι τὰς νεφριτικὰς ὁδύνας ἔχουσιν. ἀτὰρ καὶ τοῖσιν ἄλλοισιν οἷον ὁ ἄνθρωπος, πρὸς ὃν ὁ 2) Κυρίσκος ἤγαγέ με. —

Οὗτος ὁ λόγος ὄντως ἐπιδημίοις ἀρμόζει. πόλις γὰρ ὅλη πέπονθεν ἢ Περὶνθος. ἐπεδήμησεν οὖν βῆξ ἐν τῷ ἔαρι, οὐ τότε γενομένη, ἀλλ' ἀρξαμένη ἦλθεν ἀπὸ τοῦ χειμῶνος, παρατείνασα ἕως τοῦ ἔαρος. τοῦτον δὲ τὸν λόγον εἰ μὴ ἐν ὑπερβατῷ ἀναγνώμεν, ἀσαφὴς ἐστι. λέγει δὲ τοῦτο, ὅτι ἐν Περὶνθῳ βῆξ ἐγένετο, καὶ εἶπου τις ὑπόπτως εἶχεν, ὅτι ἐπιγενομένου τοῦ βηχὸς ἔπασχε. φησὶ δὲ Ἰπποκράτης, ὅτι ὅσοι εἶχον χρόνιον νόσημα, ἐκεῖνοι οὐκ ἔπασχον τὸ φθινόπωρον, ἐπειδὴ συνειθίσθη ἡ ὕλη πρὸς ἄλλο πάθος ἀσχολεῖσθαι. πολλῶν δὲ ὄντων χρονίων νοσημάτων, τὸ νεφριτικὸν ἔλαβεν εἰς 3) παράδειγμα. φησὶ δὲ Ἰπποκράτης ἱστορήσας τινὰς οἵτινες μετὰ τοῦ χρονίου νοσήματος καὶ φθίσιν καὶ βῆχα ἔπασχον. οὐδὲν γὰρ ἄτοπον, κακοχυμίαν οὖσαν εἰς πᾶν τὸ σῶμα μερισθῆναι, ὥσπερ πέπονθε καὶ τις ἄνθρωπος, ὃν ὁ φιλόσοφος Κυρίσκος Ἰπποκράτει 4) εἰσήγαγεν.

κα'. Τῶν ὁδυνέων καὶ ἐν πλευρῇσι καὶ ἐν στήθεσι, καὶ τοῖσιν ἄλλοισι τὰς ὥρας εἰ μέγα διαφέρουσι καταμαθητέον, ὅτι ὅταν βέλτιον ἴσχωσιν, αὐτὶς κάκιον ἴσχουσιν, οὐχ ἁμαρτάνοντες.

κβ'. Ἐν τῇσι μακροῇσι δυσεντερίῃσιν αἱ ἀποσιτίαι κακὸν, ἄλλως τε καὶ ἥν ἐπιπυρετήνωσιν.

1) χωρίων Codd. 2) Κυρίσκος Hipp. 3) Hic desinit fragmentum codicis F. 4) Ad hunc usque locum commentaria Palladii in septem sectiones sexti libri Hippocratis de morbis popularibus reperta sunt C.

κγ'. Τὰ περιμάδαρα ἔλκεα κακοήθια.

κδ'. Ὁσφῦν ἀλγέοντι ἀναδρομὴ ἐς τὸ πλευρὸν, καὶ ἐκθύματα ἂ σήψ καλεῖται.

κε'. Τὰ 1) νεφριτικὰ οὐκ εἶδον ὑγιασθέντα ὑπὲρ πεντήκοντα ἔτεα.

κς'. Οἱ ἐν τοῖσιν ὑπνοῖσι παροξυνόμενοι, καὶ ὅσοις ἄκρεα περιψύχεται, καὶ ἡ γνώμη ταράσσεται, καὶ ἄλλα ὅσα περὶ ὑπνον τοιαῦτα καὶ οἷσι τὰναντία.

κζ'. Ἡσιν οὐδὲν ἔσω τοῦ τεταγμένου χρόνου γίγνεται, ταύτησι τὰ τικτόμενα γόνιμα, τὰ ἐπιφαινόμενα ἐν οἷσι μῆσὶ γίνεται.

κη'. Οἱ πόνοι ἐν περιόδοισιν ὃ τι ἐν ἑπτὰ κινέεται, ἐν τριπλασίῃ τελειοῦται, καὶ ὃ τι ἐν ἐννέα κινεῖται, ἐν τριπλασίῃ τελειοῦται.

κθ'. Ὅτι μετὰ γυναικεῖα ἢ πρὸς τὰ δεξιὰ, ἢ πρὸς ἀριστερὰ 2) χάσκων.

λ'. Ἦν ὑγρότης ἢ ἐκ τῶν ἀπιόντων διαίτης ξηρότης.

λα'. Ὅτι τὸ θᾶσσον διακριθὲν κινηθὲν αὐθις αὖξεται βραδύτερον ἐπὶ πλείονα χρόνον.

λβ'. Οἱ πόνοι τρίτῳ, τετάρτῳ, ἕκτῳ, ὀγδόῳ.

ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΟΓΔΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ.

α'. **Τ**ὰ ἐκ τοῦ μικροῦ πινακιδίου σκεπτέον, δίαίτα γίνεται πλησμονῇ, κενώσει, βρωμάτων, πομάτων, μεταβολαὶ τουτέων ἐξ οἷων οἷα ὡς ἔχουσιν.

1) νεφριτικὰ Codd. 2) χάσκων Codd.

β'. Ὅδομαὶ τέρπονσαι, λυποῦσαι, πιμπλῶσαι, πειθόμεναι, μεταβολαὶ ἐξ οἶων 1) οἷως ἔχουσιν.

γ'. Τὰ ἐσπίπτοντα ἢ εἰσιόντα [ἢ ἐξιόντα] πνεύματα ἢ σώματα.

δ'. Ἀκοαὶ κρείσσονες, χείρονες, γλώσσης, γεύσιος, ἐξ οἶων οἷα προκαλέεται.

ε'. Πνεῦμα τὸ ταύτῃ θερμότερον, ψυχρότερον, παχύτερον, λεπτότερον, ξηρότερον, λεῖόν τε καὶ τέλειον.

ς'. Ἐφ' ὧν αἱ μεταβολαὶ ἐξ οἶων οἷως ἔχουσιν.

ζ'. Τὰ ἴσχοντα καὶ τὰ ἐνισχόμενα σώματα ἢ ἐνορμῶντα, λόγοι, σιγῇ, μὴ εἰπεῖν ἂ βούλεται.

η'. Λόγοις οὖς λέγει ἢ μεγάλοι ἢ πολλοὶ ἀτρεκέες, ἢ πλαστοί.

θ'. Τὰ ἀπιόντα, ἰδρῶς ὁκόθεν ἤρξατο καὶ ὅκου καὶ οἷσι διέσπαστο καὶ χρώματα οἷσιν ἢ θερμότητα ἢ ψυχρότητα ἢ ἀλμυρότητα ἢ γλυκύτητα ὁμαλῶς ἢ ἀνωμάλως τὸ σῶμα, τὸν χρόνον, αἱ μεταβολαὶ οἷαι ἐξ οἶων ἔχουσιν.

ι'. 2) Ἐρυξί οὐκ ἐκράτησεν.

ια'. Δάκρυα ἐκόντι, ἀέκοντι, πολλὰ, ὀλίγα, θερμὰ, ψυχρὰ, παχέα, γεύσει.

ιβ'. Πτύελον αὐτόθεν ἀναχρεμπτόμενον ἢ ἀναβησσόμενον ὁ ἔμετος.

ιγ'. Ἡλίου θάλλπος, ψῦχος, τέγξις, ξηρότης, μεταβολὴ οἷα ἐξ οἶων ὥς οἷα ἔχει.

ιδ'. Πόνοι, ἀργίαι, ὕπνοι, ἀγρυπνίαι.

ιε'. Τὰ ἐν ὕπνῳ ἐνύπνια, κοῖται, καὶ ἐν οἷσι καὶ ἐφ' οἶων.

ισ'. Τὰκ τῆς γνώμης, ξύννοια, λύπη αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν, ἄνευ τῶν ὀργάνων, τῶν πρηγμάτων, ἄχθεται καὶ ἡδεύεται καὶ φοβεῖται καὶ θαρσέει καὶ ἐλπίζει τε καὶ ἀδοξέει. δοξάζει οἷον Ἰπποθόου οἰκουρὸς τῆς γνώμης αὐτῆς

καθ' αὐτῆς, ἐπίστημος ἐοῦσα τῶν ἐν τῇ νόσῳ
γιγνομένων.

ιζ'. Ἡλικίη ἡλικίης ἢ πρότερον ἢ ὕστερον τοῦ δέοντος.
οἷον εἰ παρελύθη ἐν χειμῶνι καὶ γέροντι τὴν ἡλικίην
ἢ νηπίῳ, καὶ θερύης ἢ πρότερον ἢ ὕστερον τοῦ
δέοντος ὁδόντων ἐκβολαί. τριχῶν φύσεις, 1) γόνος τὸ
μᾶλλον καὶ ἥσσον, τριχῶν αὐξησις, παχυσμός, κρατυ-
σμός, μινύθησις.

ιη'. Τὸ συγγενές, καὶ τὸ καθ' ἑαυτὸ καὶ ὅσῳ μᾶλλον καὶ
ἥσσον.

ιθ'. Τοῦ ἔτεος ἡ ὥρη ἐν ᾗ τὸ πρωϊαίτερον ἢ ὀψιαίτερον,
καὶ εἰ ἡ ὥρη ἐγεγόνει ἔπομβρος ἢ ἀύχμηρὴ, ψυχρὴ ἢ
θερμὴ, νήνεμος καὶ ἀνήνεμος καὶ οἷων ἀνέμων τὰ ἐπι-
γιγνόμενα, ἢ ὄμβρος ἢ αὐχμὸς ἢ ψύχος ἢ θερμὴ τῆς
ὥρης ἐν ἀρχῇ ἢ μέσῃ ἢ ἐσχάτῃ, ἢ διὰ παντός, ἢ πα-
ροιχομένη ἢ παραιοῦσα. τῆς νόσου ὁ χρόνος, τὰ ἐπι-
γιγνόμενα ἢ περίοδοι καὶ τῶν περιόδων αἱ μείζονες
καὶ πλείονες ἐπιδόσεις, ἡ χάλασις καὶ τῆς χαλάσιος ἡ
ἀκμὴ, ἐν οἷσιν, οὗ καὶ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥσσον ἀποτε-
λοῦσαι, καὶ ὅτε, καὶ ὁποίως καὶ ἐν ὁκοίῃ ὥρη καὶ
ἡλικίῃ τῶν ἐπιδημεουσέων νόσων οἱ τρόποι.

κ'. Καὶ εἴ τις τῶν πυρεπτόντων ἄρξῃται ἀνέμετος, οἷον
ἢ πιόντες τι κατισχόντες ἢ βραχὺ καθαιρόμενοι.

κα'. Πυρετώδεις ἴσως οἱ ἔκλευκοι, καὶ τὰ χεῖλεα.

κβ'. Οἷος ὁ τρόπος, καὶ ὁ χρόνος.

κγ'. Ἔργον πᾶν τὸ σῶμα ἐς τὴν σκέψιν ἄγει, ὅψις, ἀκοή,
γεῦσις, ἀφῆ, ῥίς, λογισμὸς καταμανθάνει.

κδ'. Τὰ ἐν τοῖσι βλεφάροισι τοῖς ἄνω καταλειπόμενα οἰ-
δήματα, τῶν ἄλλων περισχναυομένων ὑποστροφαί.

κε'. Ἐν ἄκρῳ οἷσιν ὑπέρουθρα σκληρὰ, καὶ πάνυ τουτέοι-
σιν αἰσχυρὰ καὶ ἐνιστάμενα, καὶ ἐνισχύμενα, οἷον Φαρ-
σάλῳ καὶ Πολυμήδεϊ.

κς'. Τὰ καταρῥηγνύμενα οἰδήματα ἢ πελιδνώματα ἢ ἐν

ὀφθαλμίῃσιν ἢ ἐν ἔλκεσιν. ἄλλα γὰρ τῶν φρυμάτων καὶ ἐμπύων τὰ φερόμενα ὅτι σημεῖον.

κζ. 1) Ἀμφὶ ἀμητὸν στρόφοι περὶ τὸν ὀμφαλὸν, καὶ ὀδύ-
ναι ἔστιν οἷσιν ἀπὸ πρᾶσων, ἀτὰρ καὶ σκορόδου τού-
του ὕστερον.

κη'. Ἐρυσίπελας ἔστιν οἷσιν ἀπὸ τραχήλου, καὶ τῶν περὶ
ταῦτα ἐν προσώπῳ ἐκρίνετο.

κθ'. Τὰ μέλανα καὶ οἷσι φλύκταιναι, κακόν. καὶ οἷσι τρά-
χηλοι, κακὸν καὶ οἷσι ταρακτικά.

λ'. Ὁ μελαγχολικὸς Ἀδείμαντος ἀπὸ 2) πεπλίων πλειόνων
ἡμεσέ ποτε μέλανα, ἄλλοτε δὲ ἀπὸ κρομμύων.

λα'. Οἱ πυρετοὶ, ἐν οἷσιν ἀφελκοῦται χεῖλεα, ἴσως διαλι-
πόντες, καὶ τριταίοισι ψύξιες, οἱ δὲ περικαέες αὐτίκα
πρὸς τὴν χεῖρα λύομενοι.

λβ'. Οἷόν ἐστι τὸ ἐν τοῖσιν ἄρθροισι σκεπτέον, ἥρα μὴ
ἐκπυοῦται;

λγ'. Ἔθος δὲ ἐξ ὧν ὑγαινομεν, διαίτησι, σκέπησι, πόνοι-
σιν, ὕπνοισιν, ἀφροδισίοισι, γνώμη.

λδ'. Πρὸς τὰς νόσους ἀπὸ τίνων τίνα σχήματα, ἐφ' οὓς
τόπους ἤρξαντο, παρῆσαν, ἐπαύσαντο.

λε'. Ἐν οἷσιν ἀκρατὴς φοβερὸς.

λς'. Τὰ ἐναντία ἐν τῇ νόσῳ διαιτήματα, τὸ εὖφορον, τὸ
δύσφορον.

λζ'. Αἱ δίδαιται ὁκόσοισι γινῶναι, οὐκ ἐξειδυῖαι, συμφοραὶ
γὰρ πολλαί.

λγ'. Ἀγαθοῖσι δὲ ἱητροῖσιν αἱ ὁμοιότητες πλάνας καὶ
ἀπορίας. ἀλλὰ τὰναντία ἢ πρόφασις. οἶδα ὅτι εἰδότε
χαλεπὸν ἔστιν ἐκλογίσασθαι τὰς ὁδοὺς, οἷον εἰ φοξὸς,
ἢ σιμὸς, ἢ ὑπόξηρος, ἢ χολώδης, δυσήμετος, νέος, εἰκῇ
βεβιωκώς, ἅμα ταῦτα πρὸς ἄλληλα ξυνομολογήσασθαι,
καὶ ἐπὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἥσσον, χαλεπὸν.

λθ'. Ὡς τὸ συρίγγιον ἐπανεξόρηνυτο, βηχία ἐκώλυε μη διαμένειν.

μ'. Ὡς ὁ λοβὸς τοῦ ἥπατος ἀπεπτύχθη, ὑπέσεισα, ἐξαίφνης ὁ πόνος ἐπαύσατο.

μα'. Σάτυρος ἐν Θάσῳ παρωνυμίην ἐκαλεῖτο 1) γρυπαλώπηξ, περὶ ἔτεα ἐὼν πέντε καὶ εἴκοσιν ἐξωνείρωσε πολλάκις. προῆει δ' αὐτῷ καὶ ἡμέρης πολλάκις ἢ πλεονάκις. γενόμενος δὲ περὶ ἔτεα τριάκοντα φθινώδης ἐγένετο καὶ ἀπέθανεν.

μβ'. Ἐν Ἀβδήροις ὁ παλαιστροφύλαξ ὁ Κλεισθένης γενόμενος, παλαίσας πλείω πρὸς ἰσχυρότερον, καὶ πεσὼν ἐπὶ κεφαλὴν, ἀπελθὼν ἔπιε ὕδωρ ψυχρὸν καὶ πουλὺ, μετὰ ταῦτα ἐκείνης τῆς νυκτὸς ἀγρυπνίῃ, δυσφορίῃ, ἄκρεα ψυχρά. τῇ δὲ ὑστέρῃ εἰσῆλθον καὶ βαλάνου προστεθείσης οὐχ ὑπῆλθεν. οὔρησε δὲ σμικρὸν, πρότερον δ' οὐδὲν οὔρηκει. ἐς νύκτα ἐλούσατο, οὐδὲν ἤσπον ἀγρυπνίῃ καὶ δυσφορίῃ, παρέκρουσεν. ἔοντι δὲ τριταίῳ κατὰψυξις ἀπ' ἄκρων, ἐκθερμανθεὶς ἴδρωσε, πιὼν μελίκρητον ἀπέθανε τριταῖος.

μγ'. Οἱ μελαγχολικοὶ ἐπίληπτοι καὶ οἱ ἐπίληπτοι μελαγχολικοὶ εἰώθασιν γίνεσθαι ὡς ἐπὶ τὸ πουλὺ. τουτέων δὲ ἑκάτερον μᾶλλον γίνεται ἐφ' ὁπότερα ἂν ῥέψῃ τὸ ἀρρώστημα· ἦν μὲν ἐς τὸ σῶμα, ἐπιληπτικοὶ, εἰ δὲ ἐπὶ τὴν διάνοιαν, μελαγχολικοί.

μδ'. Ἐν Ἀβδήροις Φαέθουσα ἡ Πυθέου γυνὴ οἰκουρὸς ἐπίτοκος ἐοῦσα τοῦ ἔμπροσθεν χρόνου, τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς φυγόντος τὰ γυναικεῖα ἀπελήφθη χρόνον πουλὺν, μετὰ δὲ ἐς ἄρθρα πόνοι καὶ ἐρυθήματα. τούτων δὲ ξυμβάντων, τό τε σῶμα ἠνδρώθη καὶ ἐδασύνθη πάντα, καὶ πώγωνα ἔφυσε, καὶ φωνὴν τρηχείην καὶ σκληρὰ ἐγενήθη, καὶ πάντα πραγματευσαμένων ἡμῶν ὅσα ἦν πρὸς τὸ τὰ γυναικεῖα κατασπάσαι οὐκ ἤλθεν, ἀλλ' ἀπέθανεν οὐ πολὺν μετέπειτα χρόνον βιώσασα.

1) γρυπαλώπηξ Codd.

με'. Ξυνέβη δὲ καὶ Καννοῖ τῇ Στοργίππου γυναικὶ ἐν
Θάσῳ τῶντό. ἐδόκει δὲ πᾶσι τοῖσιν ἱητροῖσιν, οἷσι καὶ
γὰρ ἐνέτυχον, μία ἐλπίς εἶναι τοῦ γυναικωθῆναι, εἰ τὰ
κατὰ φύσιν ἔλθοι. ἀλλὰ καὶ ταύτῃ οὐκ ἡδυνήθη πάντα
ποιούντων γενέσθαι, ἀλλ' ἐτελεύτησεν οὐ βραδέως γε-
νομένη ἐπίληπτος.

ΣΧΟΛΙΑ
ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΡΙ ΠΑΙΔΙΟΥ
ΦΥΣΕΩΣ ΑΠΟ ΦΩΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ.

Ην ἡ γονὴ μείνη ἐπ' ἀμφοῖν ἐν τῇ μήτρᾳ. —

Σκοπὸς ἐστὶ τῷ Ἱπποκράτει διαλαβεῖν ἐν τῇ προκειμένῃ πραγματείᾳ περὶ ὕλης. αὕτη δὲ διττὴ ἐστίν, ἡ μὲν πόρρω, ἡ δὲ προσεχὴς. ἃρ' οὖν περὶ ποίας διαλαμβάνει; περὶ τῆς πόρρω οὐδαμῶς. τοῦτο γὰρ πεποίηκεν ἐν τῷ περὶ ἀνθρώπου φύσεως, ὅτε περὶ τῶν στοιχείων ἐπολυπραγμόνει. ἀλλ' ἐστὶν αὐτῷ ὁ σκοπὸς περὶ τῆς προσεχοῦς ὕλης διαλαβεῖν καὶ περὶ σπέρματος καὶ καταμηνίων. τάχα δὲ οὐδὲ περὶ ταύτης, διότι ταῦτα ὁμολογούμενα λαμβάνει τὸ σπέρμα καὶ τὸ καταμήνιον, μὴ πολυπραγμονῶν τὴν φύσιν αὐτῶν. ἀλλ' ἄρα μὴ περὶ γενέσεως τοῦ βρέφους; οὐδὲ τοῦτο, διότι ὑπερβέβηκε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ μόνον

C o d e x.

- L.** Codex Laurentianus Plut. LIX. 14. chartac. saec. XV, forma octav. Leguntur Ioannis in Hippocratis de natura pueri librum commentarii fine trunci inde a fol. 227 usque ad fol. 244 ultimum codicis. Unicus huiusce fragmenti est codex. Auctor Ioannes videtur esse Alexandrinus. Fabr. Bib. G. XIII. p. 254.

ταῖς κρείττοσι δυνάμεσιν ἁρμόζει ταῖς εὐφόροις τῆς γενέσεως ἡμῶν. ἔστιν οὖν αὐτῷ ὁ σκοπὸς περὶ τῶν καιρῶν, ἐν ᾧ αἱ ἐνέργειαι γίνονται, πέντε οὖσαι, σύλληψις, διάπλασις τῶν μορίων, θρέψις, αὕξησις, κίνησις. ζητεῖ οὖν τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ αὗται αἱ ἐνέργειαι γίνονται. καιρὸν νῦν δεῖ νοεῖν, οὐ τὴν περίοδον· οὐδὲ γὰρ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἄρχεται καὶ εἰς τὸ αὐτὸ περατοῖ, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλης ἐνεργείας εἰς ἄλλην μετέρχεται, οἷον ἀπὸ συλλήψεως εἰς κύησιν. οὗτός ἐστιν ὁ σκοπός.

Δεύτερον κεφάλαιόν ἐστι τὸ χρήσιμον. διττὸν δὲ τοῦτο· καὶ γὰρ εἰς τὸ γινῶναι τὴν ὑποκειμένην ὕλην καὶ 1) προσδίδαιταν, πῶς ὀφείλομεν τὴν ἑτέραν ὕλην ταύτῃ εἰσάξει. διττὴ γάρ ἐστιν ἡ ὕλη τῆς ἱατρικῆς, ἡ μὲν περὶ τὰ ἀνθρώπινα σώματα, περὶ τε χειρουργίαν καὶ φαρμακείαν. μανθάνομεν οὖν ἕτερα. τῷ δὲ τινι τίκτονται 2) προ . . . μ τὴν ὕλην, οἷον ἐὰν τρίποδά τινα τίκτωνται . . . * αἰθῆς ὕλη ἢ 3) ἑλλιπῇ τινα μόρια ἔχοντα. καὶ τὰ μὲν . . . ἄξιον ὄντα χειρουργοῦ μὲν, τὰ δὲ ἐλλείποντα διὰ τινων ἐπιδέσμων καὶ διαίτης ἀναπληροῦμεν. καὶ ὅτι καὶ αὐτὴν τὴν γυναικῆ παρασκευάζομεν, εὐχύμῳ τροφῇ κεχρησθαι κυοφοροῦσθαι καὶ μὴ ἀμέτρῳ κενώσει χρησασθαι, μανθάνοντες τοὺς καιροὺς, ἐν ᾧ ἡ κυοφορία γίνεται τοῦ βρέφους.

Τρίτον κεφάλαιον, ἡ αἰτία τῆς ἐπιγραφῆς. δεῖ τοίνυν ἡμᾶς προλαβεῖν τινα. ἰστέον ὅτι τέσσαρ' εἰσὶν γονή, κύησις, βρέφος, παιδίον. καὶ γονὴ μὲν, ὅταν πάντοτε καὶ πάντως εἰδοποιόν ἐστιν συλλήψει ἐπιτήδειον, σπέρμα δὲ, ὅταν ἄδηλόν ἐστιν εἴτε εἰς σύλληψιν ἐστιν ἐπιτήδειον εἴτε οὐκ ἐστιν, κύησις δὲ, ὅταν ἡ διαπλαστικὴ δύναμις ἐν τῇ μήτρᾳ οὖσα ἄρχηται διαπλάττειν τὰ μόρια, βρέφος δὲ ἐστιν, ὅταν ἄρχωνται τὰ μόρια ὡς μόρια τρέφεσθαι, παιδίον δὲ, ὅταν ἄρξηται κινεῖσθαι ἄχρι τῆς μεираκιώδους ἡλικίας. νῦν οὖν ἐπέγραψε περὶ παιδίου φύσεως ἐκ τοῦ ἐντελεστερέου καὶ τιμιωτέρου περὶ ἀνθρώπων φύσεως, περὶ τῆς πόρῳ ὕλης διαλεγόμενος ἐπέγραψεν ἐκ τοῦ τιμιωτέ-

1) Fort. πρὸς δίδαιταν. 2) Versuum primores literae humore aut evanidae aut consumtae. 3) ἑλλιπεῖ L.

ρου περὶ ἀνθρώπων φύσεως. φύσιν δὲ νῦν τί λέγει; φα-
μὲν ὅτι ξένῳ ὀνόματι φύσιν καλεῖ τὴν ἔκφυσιν, οἶονεὶ
τὴν βλάστησιν. οὕτω γὰρ φαμεν ἔκφυεῖν τὰς ῥίζας, τοὺς
πρέμνους, τοὺς κλάδους, τοὺς καρπούς. ἐπέγραψεν οὖν
περὶ παιδίου φύσεως.

Τέταρτον κεφάλαιον ἢ τάξις τῆς ἀναγνώσεως. καὶ
πρὸς ἀρτιμαθῇ τοῦτό ἐστι καὶ πρὸς τέλειον· καὶ εἰς μὲν
τέλειον, ἵνα πρῶτον ἀναγνῶ τὸ περὶ φύσεως ἀνθρώπου,
ὅπως μάθῃ τὴν πόρρῳ ὕλην· εἰθ' οὕτως περὶ 1) πα . . .
ου φύσεως, ἵνα καὶ τὴν προσεχῇ ὕλην εἰς ἐ . . . πρὸς δὲ
τὸν ἀρτιμαθῇ, ὅπως τοὺς ἀφορισμοὺς πρῶτον μάθῃ, ὥς
ἐκεῖσε τοὺς πάντας 2) λο . . . ἱατρικῆς σποραδικῶς διδά-
ξαντος Ἰπποκράτους, εἴτα τὸ περὶ ἀνθρώπου φύσεως,
εἰθ' οὕτως τὸ περὶ παιδίου, ἵνα καὶ αὐτὸς μάθῃ τὴν
πόρρῳ καὶ τὴν προσεχῇ ὕλην.

Πέμπτον κεφάλαιον, εἰ γνήσιον Ἰπποκράτους. καὶ γνή-
σιον ἂν εἴποις αὐτὸ καὶ νόθον, καὶ γνήσιον μὲν ἀφορῶν
εἰς τὸ πρόβλημα, ἄξιον ὑπάρχον τῆς Ἰπποκράτους ἐννοίας,
καὶ ἔτι ἐκ τούτου εἰς τὸ 3) περὶ πλήθους θεωρημάτων.
νόθον δ' ἂν εἴποις αὐτὸ, διότι πολλὰ ψευδῇ διδάσκει,
ὅπερ ἀλλότριον Ἰπποκράτους γνωρίζεται, καὶ ὅτι πολλοῖς
παραδείγμασιν ἐνταῦθα κέχρηται ὁ βραχυλόγος καὶ φιλο-
συντόμος Ἰπποκράτης.

Ἑκτον κεφάλαιον ἢ εἰς τὰ κεφάλαια διαίρεσις. 4) Με-
νάνδριον * χῶρ μιμησάμενοι σιγῇ πολλῇ διέλθωμεν
τοῦτο τὸ κεφάλαιον. ὅσα γὰρ θεωρήματά εἰσι, τσαῦτ' ἂν
τμήματα, εἰ βούλῃ, εἴποις ἂν εἶναι.

Ἑβδομον κεφάλαιον, ὑπὸ ποῖον μέρος τῆς τέχνης ἀνα-
γέγραπται, ὑπὸ τὸ θεωρητικόν, ὑπὸ τὸ φυσιολογικόν, καὶ
τὸ φυσιολογικόν, ὑπὸ τὰς ἐνεργείας; οὐδὲν γὰρ ὑπὸ τὰ
μόρια, οὐδὲ φύσις μορίων περιεργάζεται ἐνταῦθα, ποῖα
ινώδη, ἢ ποῖα σαρκώδη ἢ ποῖα ὑμενώδη.

Ὀγδοον κεφάλαιον, ὁ διδασκαλικὸς τρόπος, οὐκ ἀφο-

1) Fort. παιδίου. 2) Fort. λόγους τῆς. 3) Fort. περιπληθές.
4) Fort. Μεν. χορόν.

ριστικὸς, οὐ μικτὸς, ἀλλ' ὑφηγηματικὸς. καὶ πότερον ἄδρός; οὐ συναληθεύει γὰρ τῇ γλίσχρότητι τῆς ὕλης τῷ χαρακτῆρι, οἷονεὶ τοῦ σπέρματος καὶ τοῦ καταμηνίου· ἀλλ' ἡμῖν οὐδ' ἰσχυρῶ κέχρηται. συγκορυφοῦται γὰρ τὰ προβλήματα, συμπανηγυρίζει τῇ ἡμετέρᾳ γενέσει· ἔστι γὰρ μικτὸς, ἐν οἷς ἡ προᾶξις.

Ἦν ἡ γονὴ μείνῃ ἐπ' ἀμφοῖν ἐν τῇ μήτρᾳ. —

Εἴρηται ἡμῖν ὅτι ὁ σκοπὸς περὶ τῶν καιρῶν ἐν οἷς γίνονται αἱ ἐνέργειαι, οἷονεὶ ἡ σύλληψις, ἡ κύησις, τὸ βρέφος, τὸ παιδίον. ἅπαντα ταῦτα διαιροῦνται εἰς τρία, εἰς θρέψιν, αὔξησιν, κίνησιν· οὐδὲ γὰρ περὶ ἀποτεξέως διαλαμβάνει. καὶ γὰρ 1) ἑαυτῷ μὲν τοῖς γυναικείοις ἀποπίπτων μετὰ τὸν σκοπὸν ἀναγκάζομαι ὑπομῆσαι τὴν φύσιν, ἥτις εὐφρόνως ἡνιοχεῖ καὶ νεύει ὡραίως, ἥτοι καὶ παῖς εὐτυχῶς τοξεύει. πάντα δημιουργεῖ σωφρόνως οὐ μαθοῦσα· διὸ ἀναγκάζομαι εἰπεῖν τὸν σκοπὸν, τὸ βαλλόμενον ἅμα καὶ βάλλοντι. τοξεύει τοίνυν ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν γυναῖκα, ὥστε βάλλεται ὁ ἄνθρωπος ἐκ τῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ βάλλει ἀκοντίζων τὸ σπέρμα ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς γυναικός. βάλλεται οὖν ἡ γυνή ἡ δεχομένη τὸ σπέρμα, ἀλλὰ καὶ βάλλει αὐτὴ ἕτερον σπέρμα. ἐκ τοῦ οὖν ἀνδρείου σπέρματος καὶ γυναικείου γίνεται τὸ βρέφος· τὸ γὰρ ἀνδρεῖον σπέρμα ὡς ὕλην κέχρηται τῷ γυναικείῳ καὶ ὡς τροφήν. εἶτα ἐπ' αὐτὸν ἐξαναλώσῃ αὐτὸ, ἄρχεται τρέφεσθαι ἐκ τῶν καταμηνίων· οὐ γὰρ διανοήθη ἡ φύσις ἐξαρχεσθῆναι, ἐκ τῶν πέντε ῥανίδων τοῦ γυναικείου σπέρματος καὶ τοῦ ἀνδρείου ποιῆσαι τέλειον ζῶον, ἀλλ' ἐδεήθη καὶ τῶν καταμηνίων. τρέφεται οὖν ἐκ τῶν καταμηνίων καὶ γίνεται πρῶτον σφαῖρα, ἐξ ἧς τὸ βρέφος. τῆς δόξης ταύτης ἐστὶν ὁ συγγραφεὺς καὶ τινες τῶν ἐξηγητῶν, ὅτι τὸ ἄρρεν σπέρμα ὡς ὕλην κέχρηται τῷ γυναικείῳ σπέρματι. ὁ μὲντοι Ἰπποκράτης καὶ τινες τῶν ἐξηγητῶν φασιν ὅτι οὐχ ὡς ὕλη μόνον ἐστὶ τὸ γυναικεῖον σπέρμα, ἀλλὰ καὶ ὡς εἶδος, καὶ ὅτι εἰδοποιεῖ καὶ τὸ γυναικεῖον σπέρμα. κατασκευάζουσιν ἀπὸ τριῶν ἐπιχειρη-

1) Fort. ἐν αὐτῷ.

μάτων, ὧν τὸ μὲν πρῶτόν ἐστι τοῦτο· τοσοῦτον ἔχει καὶ τὸ θῆλυ σπέρμα εἰδοπεποιημένον, ὥς δηλοῦσιν αἱ 1) θήλειαι πολλάκις ὄρνεις, καὶ ἄνευ ὀρνέων τίκτουσιν ὡς ἄπερ ἀναλογοῦσι τῷ βρέφει, ὥς ἔχοντα ὑμένας τινάς. τοῦτο δ' ἂν πόθεν ὑπῆρξεν, εἰ μὴ εἶχε τῷ γυναικείῳ σπέρματι εἰδοπεποιημένον; δεύτερον δέ φασιν ὅτι αἱ ἐν Δήλῳ ὄρνιθες τίκτουσι καὶ τὰ τικτόμενα ζωογονοῦσι χωρὶς ἀρρένων. τρίτον ὅτι αὗται αἱ γυναῖκες πολλάκις ἐν τῇ μήτρᾳ ἀκοντίζουσι σπέρμα καὶ τοῦτο συνάγει τὰ καταμήνια καὶ ποιεῖ σαρκίον, ὃ κέκληται μύλη. τοῦτο δ' ἂν πόθεν ἐγένετο, εἰ μὴ εἶχε τι εἰδοπεποιημένον τὸ θῆλυ σπέρμα, οὐ τελείως δέ; ἔστιν οὖν κατ' ἀλήθειαν ἐν ἑκατέρῳ σπέρματί τι καὶ ὕλης λόγον 2) ἐπέχοντι καὶ εἶδους, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν τῷ ἀνδρείῳ σπέρματί ἐστι τὸ εἰδοπεποιημένον ἢ περὶ τὸ ὑλικόν, ἐν δὲ τῷ γυναικείῳ τὸ ἐναντίον, τὸ ὑλικόν μᾶλλον. εἴτα ταῦτα μίγνυνται ἀλλήλοις ἐν τῇ μήτρᾳ· οὐδὲ γὰρ συγκιρνώνται οὐδὲ συντείνονται. τὴν δ' αἰτίαν ἀκούσον. ἐπ' ἂν οὖν μιχθῶσι μετὰ τῶν καταμηνίων, γίνεται σφαῖρα· εἴτα ἀπὸ τῆς θερμότητος τῆς οὐσῆς ἡ σφαῖρα ἐξοπιᾶται περὶ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς καὶ παχύνεται, ὥς ὅταν κρέας ἀθρόως εἰσβάλλῃς εἰς πυρκαϊάν, καὶ τὸ μὲν ἔσωθεν ὑποφρύνγεται, ἔσωθεν δέ ἐστι περιττωματικὴ ὑγρότης, οὕτως ἐνταῦθα. εἰ δὲ εἴποις μοι πόθεν ἡ θερμότης συμφυῆς ἐστι τῷ σπέρματι· θερμὰ γὰρ ὄντα καταβάλλονται· ἢ ὅτι πολλαὶ ἀρτηρίαι εἰσβάλλουσιν εἰς τὴν μήτραν, αἵτινες ἀνεγείρουσι χαριζόμεναι τὴν θερμότητα. ἐξοπιᾶται οὖν τὸ ἔσωθεν τῆς σφαίρας· εἴτα τίκτονται πνεύματα ἐκ τῆς θερμότητος τοῦ σπέρματος ἔσωθεν ἐν τῇ σφαίρᾳ· τοῦτο δὲ τὸ πνεῦμα, μὴ ἔχον ὄθεν διαφορηθῆναι, πολυπλασιάζεται, πολυπλασιαζόμενον δὲ στενοχωρεῖται, στενοχωρούμενον δὲ τῇ ῥύμῃ ποιεῖ τρῆμα ἐν τῷ σφαιρίῳ· ἔξωθεν ἐκείθεν, ἀντεισάγονται δὲ ἕτερα πνεύματα ψυχρὰ ἐκ τοῦ αὐχένος τῆς κύστεως εἰς τὸ τρῆμα ἐκεῖνο, ἀπαντῶσι τοῖς θερμοῖς πνεύμασι, καὶ ἐκ τῆς ἀντιπνυγίας γίνεται τις ἑλιξ περὶ τὸ τρῆμα. καὶ ζητοῦσι πόθεν τὰ ψυχρὰ πνεύματά εἰσιν; καὶ οἱ μὲν

1) θήλειαι L. 2) Fort' ἐπέχον, τί καὶ etc.

δοξάζουσιν ἀντιπνεῖν τὴν μήτραν, καὶ φασιν ὅτι ἐκ τοῦ ἀνχένος εἰσάγεται πνεῦμα μετὰ τῆς μητρῴας ἀναπνοῆς· οἱ δὲ ταύτης τῆς δόξης μὴ ὄντες φασὶν ὅτι ἐκ τῶν ἀρτηριῶν τῶν 1) εἰσβαλλόντων εἰς τὴν μήτραν εἰσὶ τὰ πνεύματα, καὶ ἀποροῦσι τί οὖν; τὸ ἐν ταῖς ἀρτηρίαις περιεχόμενον πνεῦμα ψυχρόν ἐστι; λύσις. 2) . . . . ἕως μὲν ἐν ταῖς ἀρτηρίαις ἐστὶ, ... θερμόν ἐστιν· ἐπὰν δὲ ἐκχέηται ἐν τῇ μήτρᾳ ἔξωθεν τῶν ἀρτηριῶν, ψυχρόν γίνεται. ἢ οὐχ οὕτως ἐστὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἐν ταῖς ἀρτηρίαις περιεχόμενον θερμόν; τὸ δὲ ἦττον τῶν ἄλλων ὥς ἐναντίων μάχεται. ἰστέον δὲ ὅτι 3) ἐξωπτημένη ἢ ἐπιφάνεια τῆς σφαίρας ποιεῖ ὑμένα τινὰ, ἐξ οὗ τίκτονται ἀρτηρίαι τινὲς καὶ φλέβες, συναναστομούμεναι ταῖς κοτυληδόσι τῆς μήτρας. κοτυληδόνες δὲ εἰσιν αἱ ἀναστομώσεις τῶν φλεβῶν καὶ τῶν ἀρτηριῶν τῶν εἰς τὴν μήτραν εἰσβαλλόντων. αὗται οὖν αἱ ἀρτηρίαι καὶ φλέβες καταρχὰς μὲν τριάκοντά εἰσιν, ὕστερον δὲ συμπλέκονται καὶ γίνονται δέκα, εἴτα ἑπτὰ, εἴτα πάλιν τρεῖς, δύο ἀρτηρίαι καὶ μία φλέψ. αὗται εἰσερχόμεναι διὰ τοῦ τρήματος ἐκείνου, τρέφουσι τὸ ἔμβρυον ἐν οἷς ἡ θεωρία.

Ἦν ἡ γονὴ μείνη ἐπ' ἀμφοῖν. —

Οὐ κέχρηται προοιμίοις τισὶν ἔνταῦθα ὁ Ἱπποκράτης, ὥσπερ ἐν τῷ προγνωστικῷ, ἀλλ' εὐθὺς τῶν 4) * εὐώνων ἀπτεται. καὶ ζητοῦμεν διὰ τί εἶπεν ἡ γονὴ καὶ μὴ τὸ σπέρμα; καὶ λέγομεν ὅτι ἄδηλόν ἐστιν εἴτε γονὴ γίνεται τὸ σπέρμα εἴτε μή. γίνεται γὰρ ἐξίτηλον ἢ ὑγρότερον ὑπάρχον καὶ ἀσθενὲς, ἢ διὰ σύμμυσίν τινα τοῦ ἀνχένος τῆς μήτρας, μὴ 5) ἑῶν αὐτὸ ἄχρι ἔσω ἀκοντισθῆναι, ἢ διὰ παράλυσίν τινα τοῦ μυὸς τοῦ ὄντος ἐν τῷ αἰδοίῳ, ὅστις λέγεται 6) κύων. ἡβουλήθη οὖν ἐκ τοῦ παντὸς εἶδους ποιοῦ ἄρξασθαι καὶ φησιν ὅτι ἦν μείνη ἢ γονή· πολλάκις γὰρ καὶ μετὰ τὸ εἶναι γονὴν, τὸ σπέρμα ἐκρίπτεται. διὰ τοῦτο ἐὰν μείνη ἢ γονὴ ἐν ταῖς 7) μητράσι·

1) Sic! Ita et infra. 2) Nihil mihi videtur deesse. 3) ἐξωπτημένη L. 4) Verborum tenor πραγμάτων requirit. Fort. εἰκότων. 5) Fort. ἐώσης. 6) Fort. κύων. 7) sic! Fort. μήτραις.

πληθυντικῶς δὲ εἶπε τὰς μήτρας, ἢ ἀφορῶν εἰς τὸ δι-
κολπον αὐτῶν, ἢ εἰς τὰ 1) τιν ... τόμενα ζῶα διά-
φορα ὄντα.

Ἦν ἀπ' ἀμφοῖν. —

Ἴδου καὶ ὁ Ἱπποκράτης βούλεται τὸ γυναικεῖον σπέρμα
ἔχειν τι εἰδοποιεῖν. γονὴν γὰρ καλεῖ καὶ αὐτὸ, ὡς δηλοῖ
τὸ ἀπ' ἀμφοῖν.

Πρῶτον μὲν μίσγεται ὁμοῦ. —

Οὐκ εἶπε κιρνᾶται. τὰ γὰρ ἀνομοιομερῆ οὐ δύνανται
κατὰ κράσιν εἶναι. οὐκ εἶπε συντίθεται· ὕγρὰ γὰρ ἀμ-
φότερα, ὕγρὸν δὲ ὕγρῳ οὐ συντίθεται. ἀλλ' εἶπε μίσγεται,
ὅπερ μεταξὺ ἐστὶ τοῦ κιρνᾶσθαι καὶ τοῦ συντίθεται.

Ἄτε τῆς γυναικὸς οὐκ ἀτρεμεούσης. —

Τί ἄρα ποιούσης τῆς γυναικὸς; μὴ οἰκουρούσης καὶ
μέτρῳ κινουμένης. οὐδαμῶς τοῦτο· ἀλλὰ νῦν γυναικᾶ φησι
τὴν διαπλαστικὴν δύναμιν τὴν ἐν τῇ μήτρᾳ οὔσαν. φησὶ
γὰρ ὅτι ταῦτα τὰ σπέρματα μίγνυνται ἅμα τῆς διαπλα-
στικῆς δυνάμεως μὴ οὐχ ἡσυχάζούσης, ἐπὶ δέξεται ταῦ-
τα, ἀλλ' 2) ἀλλοποιούσης.

Ἐπειτα πνεύματος ἴσχει, ἐν θερμῷ οὔσα. —

Καλῶς τὸ ἴσχει εἶπε καὶ τὸ τίκτεται, διότι καὶ πρὸ
τοῦ παχυνθῆναι ἢ σφαῖρα, ἦσαν πνεύματα, ἀλλὰ ταῦτα
διαφοροῦντο. ἐπειδὴν δὲ ἐπαχύνθη, τότε ἴσχει πνεύματα,
ὡς ἂν μὴ διαφορουμένων αὐτῶν.

Τῆς μήτρας πνεούσης. —

Οὐκ εἶπεν ἀντιπνεούσης, ἀλλὰ πνεούσης, καὶ τῇ δι'
αὐχένος βουληθῆς λαβεῖν καὶ τῇ διὰ τῶν ἀρτηριῶν. εἰ
γὰρ ἀναπνεούσης, ἐδήλου ἂν ὅτι διὰ τοῦ αὐχένος ἐστὶ τὸ
πνεῦμα· τὸ γὰρ ἀναπνεῖν δηλοῖ τὸ ἐξωθεῖν 3) ἀρῦεσθαι
τὸν ἀέρα.

1) Fort. τικτόμενα. nulla lacuna. 2) Num divise sit scribendum?
3) ἀρῦεσθαι L.

Πρᾶξις τρίτη.

Πάντα δὲ ὅσα θερμαίνεται, πνεῦμα ἴσχει. —

Εἰρηκῶς πῶς τὸ ἀνδρεῖον σπέρμα μίγνυται τῷ γυναικεῖ, τῆς ἀλλοιωτικῆς ἐνεργούσης δυνάμεως, καὶ πῶς γίνεται σφαῖρα, εἴτα πῶς τίκτονται πνεύματα ὑπὸ τῆς θερμοῦτος, ἅπερ πολυπλασιαζόμενα στενοχωροῦνται, καὶ στενοχωρούμενα ποιοῦσι τρημὰ τι περὶ τὸ σφαιρίον, 1) ἐξέρχονται, καὶ ὅτι πνεύματα ψυχρὰ ἀπαντῶσι τούτοις εἰσερχόμενα καὶ ποιοῦσιν ἔλικα, βούλεται νῦν καὶ διὰ παραδείγματος πιστώσασθαι φάσκων, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν χλωρῶν ξύλων οὕτω γίνεται. ὁρῶμεν γάρ ὅτι τῆς θερμοῦτος ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ αὐτῶν οὔσης, ἀποκλείεται ἡ ὑγρότης περὶ τὸ βάθος καὶ τίκτονται πνεύματα, ὧνπερ 2) πολυπλασιαζομένων καὶ βουλομένων τὴν ἔξω φορὰν διῶξαι, ποιοῦσὶ τινὰς ῥαγάδας ἐν τῷ ξύλῳ· εἴτα ἐξερχόμενα ἀπαντῶσὶ τισιν ἑτέροις πνεύμασι ψυχροῖς, βουλόμενα διὰ τῶν ῥαγάδων εἰσελθεῖν. καὶ ἐπὶ τῶν ξύλων γίνεται ἔλιξ, ὥστε ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι καὶ ἔλικα ἐκ τῆς ἀντιπνοίας. ταῦτα εἰπόντος Ἰπποκράτους, οἱ ἐξηγηταὶ εἰς μὲν τὰ ἄλλα πάντα συντίθενται, ὅτι σπέρματα μίγνυται, καὶ ὅτι σφαῖρα γίνεται, καὶ ὅτι θερμὰ πνεύματα τίκτονται, ἅπερ βουλόμενα διῶξαι τὴν ἔξω φορὰν ποιοῦσι ῥαγάδα περὶ τὸ σφαιρίον. τὸ μέντοι γίνεσθαι περὶ τὴν ἔλικα, οὐκέτι ὁμολογοῦσιν ἐκ τῆς ἀντιπνοίας τοῦ ψυχροῦ ἀνέμου πάντως καὶ θερμοῦ. καὶ τοῦτο ἀνατρέπουσι διὰ τριῶν ἐπιχειρημάτων, λέγοντες ὅτι οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ γίνεσθαι τὴν ἔλικα ἀπὸ τῆς ἀντιπνοίας τῶν πνευμάτων. ἰδοὺ γὰρ ὁρῶμεν ἐπὶ τῆς θρυαλίδος τῆς μελλούσης καῆναι ὅτι τίκτονταί τινὰ πνεύματα ἀπὸ τοῦ ἐλαίου κουφότερα· εἴτα τοῦ πυρὸς μέλλοντος περὶ τὸ ὕδωρ εἶναι, ἐξ ἀνάγκης θερμαίνει τὸ ὕδωρ καὶ τίκει τινὰ πνεύματα παχύτερα, ἅπερ βουλόμενα διῶξαι τὴν ἄνω φορὰν συμπλέκονται τοῖς κουφοτέροις καὶ ποιοῦσι τὴν ἔλικα τοῦ καπνοῦ. καὶ ἰδοὺ γέγονεν ἔλιξ πνευμάτων, ἀντιπνοίας μὴ οὔσης. δεύτερον δὲ εἰ πολλαὶ ῥαγάδες γίνονται ἐν τῷ ξύλῳ, τί ἄτοπον ἐπὶ

1) Addam καὶ. 2) πολλαπλασ. L.

ἐκάστης ῥαγάδος ἐξελθεῖν τι πνεῦμα, ὥστε εἰ μὴ διάφορα πνεύματα, ἅπερ ταῦτα βουλόμενα τὴν ἄνω φορὰν διῶξαι πάντα συμπλέκονται εἰς ἄλληλα καὶ ποιοῦσι τὴν ἑλίκαν. τρίτον ὅτι πολλάκις μιᾶς ῥαγάδος οὕσης ἐν τῷ 1) ἑλικοειδῶς ἐξερχόμενον τὸ πνεῦμα διὰ τῆς ῥαγάδος ἑλιξ γίνεται διὰ τὸ στομίον ἐκείνου. τοιούτου ὄντος ὁρῶμεν γινόμενας καὶ τὰς οὐλὰς τρίχας. διὰ τῶν τριῶν ἐπιχειρημάτων τούτων ἀναγκάζουσιν οἱ ἐξηγηταὶ τὸ παράδειγμα Ἰπποκράτους· ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἐπιλαμβάνονται αὐτοῦ. εἶπε γὰρ τὸ θερμὸν πνεῦμα ἔλκει εἰς ἑαυτὸ τὸ ψυχρόν. εἰ δὲ ἔλκει τὸ θερμὸν πνεῦμα, ἄρα ἐλκτικὴν ἔχει δύναμιν; καὶ εὐρεθήσονται αἱ φυσικαὶ δυνάμεις οὐκέτι ἐν τοῖς στερεοῖς, ἀλλ' ἐν τοῖς πνεύμασιν.

Πᾶν γὰρ 2) τῷ θερμῷ τὸ ψυχρὸν τρέφεται. —

Ψευδὲς καὶ τοῦτο. οὐδὲ γὰρ τὸ θερμὸν ἐκ τοῦ ψυχροῦ τρέφεται· οὐδέποτε γὰρ τὰ ἐναντία τροφὴ ἀλλήλοις γίνονται. τὸ δὲ θερμὸν ἐν τῷ ξύλῳ ἀντισπᾷ ἕτερον ψυχρὸν, ἐξ οὗ τρέφεται. πάλιν τὰ αὐτὰ λέγει. διὸ καὶ νόθον ἐστὶ τὸ χωρίον Ἰπποκράτους. ἀλλότριον γὰρ τούτῳ τὸ διττολογεῖν πέφυκε. πάλιν γὰρ λέγει ὅτι τὸ θερμὸν ἔλκει τὸ ψυχρὸν πνεῦμα, ὅπερ ἐστὶ, ψευδές· οὐδὲ γὰρ τὸ θερμὸν ἐστὶ τὸ ἔλκον τὸ ψυχρὸν, ἀλλ' εἰ ὅλως ἐστὶν εἰπεῖν, ὅτι τὸ θερμὸν ἀραιοῖ τοὺς πόρους, τῶν οὖν πόρων ἀραιουμένων, εἰσάγεται διὰ τούτων ψυχρὸν πνεῦμα. οὕτω γίνεται καὶ ἐπὶ τοῦ σφαιρίου, ὅτι ἡ θερμότης ἀραιοῖ τοὺς πόρους, δι' ὧν διεισδύνει ἡ ψύξις, ποιεῖ δὲ τοῦτο καὶ φύλλα χλωρὰ, καὶ μάλιστα ἡ δάφνη ποιεῖ ἥχον τῶν φύλλων ῥηγνυμένων, καὶ ἀπλῶς ὅσα εἰσὶ χεδρωπὰ, ἥχον ἀποτελοῦσι· χεδρωπὰ δὲ εἰσι τὰ χερσὶ δρεπόμενα.

Πάντα γὰρ [τὰ πνεύματα] ὅσα θερμαίνεται, πνεῦμα ἀφίᾳσι καὶ ἕτερον ψυχρὸν κατὰ τοῦτο ἀντισπᾷ. —

Ἴδου προφανῶς εἶπεν ὅτι τὰ θερμαινόμενα πνεύματα ἔξω ἀφίᾳσι καὶ ἕτερον ψυχρὸν ἔλκει, ὅπερ ψευδὸς ἐστίν, ὡς ἀπεδείξαμεν.

1) Fort. om. ξύλῳ. 2) τὸ θερμὸν τῷ ψυχρῷ Hipp.

Πρᾶξις τετάρτη.

Καὶ αὐταί μοι ἀνάγκαι προηγμένα. —

Ἀποδείξας ἀνωτέρω ὁ Ἱπποκράτης διὰ παραδείγματος ὅτι πνεῦμα ἴσχει ἡ γονή, ὥς δηλοῦσι τὰ γλωρὰ ξύλα καὶ τὰ χεδρωπὰ, βούλεται νῦν ἀποδείξαι δι' ἑτέρου παραδείγματος ὅτι ὑμενοῦται ἡ σφαῖρα, καὶ φησιν ὅτι τὸ ἔνθος, τις 1) ἡμαγμένη σεμίδαλις γλίσχρα οὔσα, εἰ καὶ πῦρ αὐτῇ προσομιλήσει, ὁρῶμεν ὅτι ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς ἐξυπερωπᾶται καὶ ἐξυμενίζεται, τὸ δὲ βάθος ὑγρὸν ὑπάρχον ἐξαναλίσκεται εἰς πνεύματα. οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ τῆς γονῆς. σφαίρας γὰρ γινομένης ὑπὸ τῆς ἐμφύτου θερμότητος τῶν σπερμάτων ἐκ τῆς θερμότητος τῶν ἀρτηριῶν τῶν εἰσβαλλόντων εἰς τὴν μήτραν, ἡ μὲν ἐπιφάνεια τῆς σφαίρας ἐκ τῆς θερμότητος ἐξυπερωπτημένη ὑμενοῦται, τὸ δὲ βάθος γλίσχρον ὑπάρχον ἀναλίσκεται εἰς πνεύματα. ἰστέον δὲ ὅτι οὐχ ὅλον ὑμενοῦται τῆς σφαίρας ἰσοπαχὲς, ἀλλὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο, δι' οὗ μέλλει ἐξελθεῖν τὸ πνεῦμα, λεπτότερόν ἐστιν, ἢ διὰ τὸ μὴ προσομιλεῖν ἐκεῖσε θερμότης πᾶν, ἢ ὅτι τὸ πνεῦμα συνεχῶς προσκροῦον τῷ μέρει ἐκεῖνῳ λεπτὸν ἀπεργάζεται. οὕτω πίστῳσαι τὴν ἀκοὴν διὰ παραδείγματος ὅτι ἐξ αἰσθητῆς σφαίρας ὑμὴν γίνεται. ἔπει δὲ ἀκριβεστέρα ἐστὶν ἡ ὄψις τῆς ἀκοῆς, βούλεται νῦν ἕτερον παράδειγμα εἰπεῖν ὁ Ἱπποκράτης, οὗτινος αὐτόπτης ἐγένετο καὶ φησιν, ὅτι γυνή τις ὑπῆρχεν ἔχουσα θεράπαιναν, ἣτις εὐπρεπεστάτη ἦν, καὶ ἐκ τῆς πορνείας 2) δὲ προσέφερε τῇ δεσποίνῃ τὸν μισθόν, καὶ αὕτη οὐ συνελάμβανεν· εἰτά ποτε συνέλαβε. καὶ ἔπει ἐμέλλε κινδυνεύειν, ἀπόρου τῆς δεσποίνης μὲν οὔσης, καὶ το κάλλος ἀποσβέννυσθαι τῆς θεραπαίνης, παρεκάλεσέ με ἡ δεσποίνη αὐτῆς ἐπὶ τὸ παρᾶσχῃν τι φάρμακον τὸ ὀφείλον κατενεγκεῖν τὴν γονήν. εἰτα ἐγὼ ἐκέλευσα αὐτὴν 3) πηδῆσαι ἐπὶ τὴν πυγὴν. καὶ δὴ πηδῆσασα αὕτη ἐπὶ τὴν πυγὴν, ἐβουλόμην κατενεγκεῖν τὴν γονήν οἷονεὶ σφαῖραν οὔσαν, καὶ ἐθεασάμην ταύτην ἐγώ. εἶχε γὰρ ἴνας τινὰς καὶ αἰμάλωπας. καὶ οἱ μὲν αἰμάλωπες ἐσημαινον σάρκας μελλούσας γίνεσθαι, αἱ δὲ ἴνες νεῦρα καὶ

1) Fort. μεμαγμένη. 2) δ' εἰ L. 3) πεπηδῆσαι L. πηγὴν I. L.

μύας. καὶ ἰδὼν ἐγὼ ἐθαύμασα τὸ ἔργον τῆς φύσεως, ὅπως ἔμελλε γίνεσθαι ὁ ὕμν. ταῦτα παραδοὺς ἡμῖν καταπαύει τὴν παροῦσαν θεωρίαν.

Καὶ αὐταὶ μοι ἀνάγκαι προσηγμέναι. —

Ζητοῦσι, διὰ τί οὐκ εἶπεν αὐται αἱ ἀποδείξεις, ἀλλὰ αὐται αἱ ἀνάγκαι, καὶ φασιν ὅτι τὸ ἐπόμενον ἀντὶ τοῦ ἡγουμένου εἶπεν. ἐπὶ γὰρ ταῖς ἀποδείξεσιν ἔπεται ἡ ἀνάγκη, καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν αὐται αἱ ἀνάγκαι. πάλιν ζητοῦσι διὰ τί εἶπε πληθυντικῶς αἱ ἀνάγκαι, καὶ οὐχ ἐνικῶς. καὶ φαμεν, ἐπειδὴ πολλάκις τὸ αὐτὸ παράδειγμα εἶπε, διὰ τοῦτο ἐχρήσατο τῷ πληθυντικῷ, ἢ ὅτι αἱ ἀποδείξεις, ὅταν διὰ μερικῶν γίνονται, ποικίλαι εἰσὶν· ὅταν δὲ δι' ἐνὸς καθόλου, μονοειδεῖς ὑπάρχουσιν. ἐπὶ δὲ τοῖς μερικοῖς παραδείγμασιν ἐχρήσατο εἰπὼν, ξύλα χεδρωπὰ. διὰ τοῦτο πρὸς τὰ μερικὰ ἀφορῶν εἶπε τῷ πληθυντικῷ· οὐ καλῶς δὲ ἐχρήσατο τῇ πρὸς προθέσει εἰπὼν προσηγμέναι.

Τῇ δὲ γονῇ θερμοινομένη καὶ φρυσωμένη ὕμν ἔσωθεν περιγίνεται. —

Μὴ πρὸς τὸ φρυσωμένη ἀποδῶς τὸ ὕμν. ἀλλὰ πρῶτον θερμοινομένης τῆς γονῆς ἔσωθεν γίνεται ὁ ὕμν. αὕτη δὲ ἡ γονὴ στρογγύλη ἐστίν, οὐχ ὅτι ἡ γονὴ στρογγυλοῦται, διὰ τοῦτό ἐστι στρογγύλη· οὐδὲ γὰρ στρογγύλη ἐστὶν αὕτη, ἀλλὰ διὰ τὴν σφαῖραν στρογγύλην οὔσαν, καὶ ἡ γονὴ στρογγυλοῦται.

Καὶ ὁποίη μοι ἐφαίνετο ἐν τῇ γνώμῃ. —

Τί φῆς, ὦ Ἰππόκρατες, ἐν τῇ γνώμῃ σοι ἐφαίνετο; τί οὖν οὐκ ἐν τῇ ὅψει παραλάμβανες τοῦτο τὸ παράδειγμα; ἢ ἔστιν εἰπεῖν παρὰ Δημοκρίτου παραλαβὼν τοῦτο εἰπόντος; νοῦς γὰρ ὁρῇ καὶ νοῦς ἀκούει, τὰ δ' ἄλλα τοῦ σώματος τυφλὰ καὶ μάταια. ἰστέον γὰρ ὅτι ὁ Δημόκριτος ὁμόχρονος αὐτοῦ ἐγένετο, παλαιότερος δὲ αὐτοῦ ὀλίγον.

Γυναικὸς οἰκείῃ μουσουργός. —

Μουσουργὸν λέγει τὴν σχολάζουσαν ἐν τοῖς ἔργοις τῶν μουσῶν ἢ τυμπανίστριαν ἢ κιθαρίστριαν ἢ ψάλτριαν.

Καὶ ἐγὼ ἀκούσας ἐκέλευσα πρὸς πυγὴν πηδῆσαι. —

Εἶωθα ἀπορεῖν ἔνταῦθα ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ λέγων ἐν τῷ ὄρχῳ, οὐ δώσω φθόριον. πῶς οὖν κελεύει ἐπὶ πυγὴν πηδῆσαι τὴν γυναῖκα; καὶ πρὸς ταύτην τὴν ἀπορίαν πολλάκις φέρονται λύσεις. μία μὲν ὅτι οὐδ' ἔνταῦθα δέδωκε φθόριον πεσσόν, ἵνα βρέφος κατενέγκῃ, ἀλλὰ μόνον γονὴν, οὐ παιδίον. ἀλλὰ εἰ ἔμεινεν ἡ γονή, βρέφος ἂν ἐγένετο, ὥστε καὶ ἔνταῦθα οἶονεὶ βρέφος ἂν ἀπέκτεινε. δευτέρα δὲ λύσις. διὰ τοῦτο ἐκέλευσεν ἀπολέσθαι τὴν γονὴν ταύτην, ἵνα θεασάμενος ἀναγγείλῃ ἡμῖν. καὶ Γαληνὸς γὰρ καὶ Ἀρχιγένης πολλάκις ἕνα ζῶντα ἀνέτεμον, ἵνα κοσμικὴν ποιήσωσι τὴν ὠφέλειαν. καὶ Πλάτων ἐν πολιτείαις παρακελεύεται, ἵνα ἑταιρὶς μὴ πολιτεύηται, μήπως συλλαβοῦσα νόθον τέκνῃ τέκνον καὶ σκοτίῃ ἀνατέλλῃ γενεθλίῃ. ταῦτα Ἴπποκράτης λαβὼν παρὰ Πλάτωνος τοῦτο γὰρ ἔνταῦθα αἰνίττεται. διὰ γὰρ τοῦτο αὐτὸ ἐποίησε, τὴν γυναῖκα ἀποβάλλεσθαι τὴν γονὴν, ἐπεὶ ἑταιρὶς ἦν, ἵνα μὴ νόθον υἱὸν ἀποτέκῃ. καὶ γὰρ εἰ εἶασεν Ἴπποκράτης τὴν γονὴν, ἔμελλεν ἡ γυνή, τοῦ κάλλους ἀπομαραινομένου, ἀγχόνῃ χρήσασθαι· αἰροῦνται γὰρ αἱ ἑταιρίδες θάνατον ἢ ἀμορφίαν. κάλλιον οὖν ἡγήσατο Ἴπποκράτης μίαν ἀπολέσθαι ψυχὴν ἢ τοὶ τὴν γονὴν ἢ δύο, καὶ τοῦτο αὐτὸ αἰνίττεται.

Καὶ ἐπτά τοι ἤδη ἐπεπήδητο καὶ ἡ γονὴ κατεῤῥύη ἐπὶ τὴν γῆν. —

Εἶωθασί τινες τῶν ἐξηγητῶν ἔνταῦθα λέγειν ὅτι ἰδοὺ καὶ ἐν τοῖς παρὰ φύσιν ἢ ἐβδόμῃ ἐστίν. ἐπτάκις γὰρ ἐπήδησε καὶ κατήλθεν ἡ γονή. τοῦτο δὲ τερατώδες ἐστίν. πολλάκις γὰρ καὶ δέκατον πηδᾷ καὶ οὐδὲν καταφέρει. ἐστὶ δ' ὅτε τρίτον ἢ τέταρτον μόνον πηδᾷ καὶ εὐθέως καταφέρει τὴν γονὴν καὶ γίνεται ψόφος. πόθεν ἄρα γίνεται ψόφος; καὶ τοι τινὲς φασιν ὅτι ἡ γονὴ πεσοῦσα ἐποίησε ψόφον. φαμὲν ἡμεῖς δὲ ὅτι εἰ ἔπεσεν ἐν τῇ γῇ πάννυ βιαίως, ὥστε ποιῆσαι ψόφον, ἐρῶρήγνυτο ἂν ὁ ὑμῖν ἐκεῖνος καὶ ἔμελλεν ἐκχέεσθαι ἡ γονή, ἀλλ' ὅτι πνεῦμά τι προσηγήσατο τῆς γονῆς, ὅπερ ἐξερχόμενον τὸν ψόφον ἀπετέλεσεν.

Ἐρῶ δὲ καὶ ἄλλην διάγνωσιν. —

Φησὶν ὅτι μέλλω εἰπεῖν καὶ ἕτερον παράδειγμα, καὶ δι' οὗ οὐ λέγει. νοθεύουσί τινες τὸ παρὸν βιβλίον. μέλει δ' εἰπεῖν τὸ παράδειγμα τοῦ ὠοῦ.

Πρᾶξις πέμπτη.

Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον εἴρηται ὅτι ἡ γονὴ ἐν ὑμένι ἐστὶ καὶ πνοὴν [οὐκ] ἔχει. —

Βεβαιώσας τὴν ἡμετέραν γνώμην ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι πνεῦμα ἔχει ἡ γονὴ διὰ τοῦ τετάρτου παραδείγματος τῶν χεδρωπῶν ξύλων, καὶ ὅτι ὑμενοῦται ἔξωθεν διὰ τοῦ παραδείγματος τῆς 1) .... καὶ τῆς μουσουργοῦ ἐκείνης, βούλεται νῦν ἀποδείξαι ὅτι αὖξεται. καὶ πόθεν δῆλον ὅτι τρέφεται; ἐπειδὴ ἐπέχονται τὰ καταμήνια. καὶ πόθεν πάλιν δῆλον εἴτε παρὰ φύσιν εἴτε κατὰ φύσιν ἐπέχονται τὰ καταμήνια; τοῦτο λύει ἀπὸ διαιρέσεώς τινος. ἴστέον γὰρ ὅτι ἐπέχονται τὰ καταμήνια ἢ κατὰ φύσιν ἢ παρὰ φύσιν. καὶ κατὰ φύσιν μὲν ἐπεχόμενα, κατὰ μέρος εἰσέρχονται ἐν τῇ μήτρᾳ καὶ οὐκ ἐργάζονται πάθῃ· παρὰ φύσιν δὲ ἐπεχόμενα ἀθρόως ἔρχονται, καὶ ἐρχόμενα ἀθρόως μένουσιν ἐν τῇ μήτρᾳ, μένοντα σήπονται, καὶ σηπόμενα ἢ περὶ τὴν κύστιν ἔρχονται καὶ ἐργάζονται φλεγμονὴν, ἣτις μεταβάλλει εἰς πῦον, καὶ τοῦτο χωρεῖ διὰ τοῦ αἰδοίου. καὶ τοῦτό φησιν ἔστιν ἰδεῖν ἐρχόμενον ἢ περὶ τὸ ἰσχίον καὶ ποιεῖ χολάσειν τὰς γυναῖκας, ἢ μένον ἀναδίδεται περὶ πᾶν τὸ σῶμα καὶ ἀνάπτει θέρμην τουτέστι πυρετὸν ἢ ἄλλα τινὰ πάθῃ, ἀπνοίας ὑστερικὰς, πνίγας. ταῦτα ποιεῖ παρὰ φύσιν ἐπεχόμενα. εἰ δ' εὗρωμεν ὅτι, τῶν καταμηνίων ἐπὶ τῶν κυοφορουσῶν ἐπεχομένων, οὐδέν τι τοιοῦτον γίνεται, δῆλον ἄρα ὅτι οὐκ ἐπέχονται περὶ τὴν γονὴν, ἀλλ' ὅταν ἐστὶ γονή, καταστάσθην ἔρχονται καὶ οἷονεὶ ῥανίδες τινές· ὅταν δὲ σφαιρωθῇ, μᾶλλον ἐξέρχονται· ὅταν δὲ βρέφος, τότε ἔτι μᾶλλον. εἰ δὲ πρὸς τὸ αὖξανόμενον αἰεὶ ἔρχονται, δῆλον ἄρα ὡς τροφὴ ὄντα

1) Lacuna aliquot literarum.

ἐπέχονται, καὶ οὐχ ὡς περιττώματα. ταῦτα περιέχονται ἐν τῷ πρώτῳ τούτῳ κεφαλαίῳ.

Δεύτερον δὲ κεφάλαιον, ἐν ᾧ ἄπορά τινα βουλόμενος κινῆσαι, ὣν τὸ πρῶτόν ἐστι τοῦτο. φησὶ γὰρ εἰ ἀπὸ τῶν καταμηνίων τρέφεται τὸ βρέφος, τὰ δὲ καταμήνια περιττώματά ἐστι τῆς γυναικὸς, ἔδει πᾶν τικτόμενον ὡς ἀπὸ περιττωμάτων τρεφόμενον ἀσθενέστερον εἶναι τῆς οἰκείας μητρὸς καὶ ἄρῳρον εἶη καὶ θῆλυ.

Λύσις.

Τὰ καταμήνια οὐ ποῖον εἰσιν ἄχρηστα, ἀλλὰ ποσὼ μόνον. εἰ δὲ μὴ τῇ ποιότητί εἰσι μοχθηρὰ, τί ἔχουσι βλάψαι τὸ βρέφος; οὐδὲν γὰρ πλέον τοῦ δέοντος τρέφεται, ἀλλ' ἐστὶν εἰπεῖν ὅτι ταύτῃ ἡ νομοθεσία παλαιῶν ἐστὶν ἐξηγητῶν, ὅτι τὰ καταμήνια ποσὼ πλεονάζουσιν, οὐ ποῖον. τούναντίον γὰρ ποῖον πλεονάζουσιν ἢ ποσὼ. τὸ γὰρ μοχθηρὸν διὰ τούτων αἰεὶ ἀποβάλλονται αἱ γυναῖκες. τί οὖν φαμέν; ὅτι τὸ σπέρμα ἔμψυχον κατέρχεται, ὡς δὲ ἔμψυχον ἔχει τινὰ δύναμιν ἐλκτικὴν, ἥτις τὸ ἄχρηστον τῶν καταμηνίων ἀποβάλλεται καὶ ὅσον ἐστὶ μοχθηρὸν, τὸ δὲ χρηστὸν καὶ οἶονεῖ ἐπιτήδειον ἔλκει ἐξ οὗπερ τρέφεται.

Δεύτερον ἄπορον, ὅτι εἰ αὐτός φησιν, ἐπὶ τὴν συλλάβην ἢ γυνή, ἐπέχονται τὰ καταμήνια, ἵνα ἐκ τούτων τραφῇ τὸ βρέφος, πῶς ὁρῶμεν, μετὰ τὴν σύλληψιν πολλάι γυναῖκες ἄχρι τριῶν μηνῶν ἔχουσι τὰ καταμήνια ἐρχόμενα; τὰ μὲν γὰρ διὰ τῶν κοτυληδόνων εἰσὶν ἔσωθεν, τὰ δὲ ἔξωθεν τῆς μήτρας, καὶ ἀποπερατοῦνται εἰς τὸν αὐχένα τῆς κύστεως. πολλάκις γοῦν ἐστὶ γυνή ἔχουσα ποσὼ πλεονάζον τὸ αἷμα, ὥστε μὴ μόνον τὰ ἔσωθεν ἀγγεῖα πληροῦσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔξω. τὰ οὖν ἔσωθεν ἀγγεῖα φέρουσι τὸ αἷμα πρὸς τροφὴν τοῦ βρέφους, τὰ δὲ ἔξωθεν φέρουσι πρὸς τὸν ἔξω αὐχένα τῆς κύστεως. κακῆϊνός ἐστι τὸ ἐρχόμενον μετὰ τὴν σύλληψιν, ἐπεὶ τοῦ ἔσω αὐχένος μεμνκότος, καὶ οὕτω μεμνκότος, ὡς μὴ δύνασθαι πυρῆνα μύλης ἐλθεῖν, πῶς δύναται τὸ αἷμα διελθεῖν;

Τρίτη ἀπορία, διπλῇ τις οὔσα, ὅτι εἴπερ νόμος ἐστὶν

ιατρικὸς ὁ φάσκων τὸ αἷμα ἐξερχόμενον τῶν οἰκείων ἀγγείων θρομβοῦσθαι, πῶς τὸ αἷμα ἐξερχόμενον τροφή γίνεται τοῦ βρέφους; — Λύσις. Ὅτι οὐ πάντως τὸ αἷμα ἐξωθεν τῶν ἀγγείων ὑπάρχον θρομβοῦται, εἰ μὴ ἄρα εἴη ἐν τῷ παρὰ φύσιν τόπῳ ἢ ἐν ψύξει τινί. ἰδοὺ γὰρ τὸ αἷμα τὸ ἐν ταῖς φλεβῖν, ἐξερχόμενον ἐν ταῖς κεναῖς χώραις τῆς σαρκὸς, οὐ θρομβοῦται, ἀλλὰ τοῦναντίον ἐξικμάζεται καὶ τροφή γίνεται. οὕτω οὖν καὶ ἐνταῦθα τὸ αἷμα ἐξικμάζεται καὶ τροφή γίνεται τοῦ βρέφους. τὸ δὲ ἕτερον σκέλος ἐστὶν ὅτι εἰ φαίητε τὸ αἷμά ἐστι τὸ ἐρχόμενον περὶ τὴν γονὴν, ἔδει περικλύζειν τὴν γονὴν τὸ αἷμα, καὶ περικλυζόμενον σήπειν καὶ σήπεσθαι ἐκ τῆς γονῆς. καὶ φαμεν ὅτι τοῦτο εἴρηται, ἐπειδὴ οὐκ ἀθρόως ἔρχεται τὸ αἷμα οὐδὲ πολὺ, ὥστε σήπειν τὴν γονὴν, ἀλλὰ κατὰ μέρος, καὶ ὅταν ἐστὶ γονή, τοῦτο δεόντως ἔρχεται, καὶ ὅταν σφαῖρα, τότε πάλιν τὸ αὐταρκές, ὥστε ὑπὸ φύσεως ἔρχεται, οὐκ ἀτάκτως βαδίζει ἐν οἷς τὰ ῥηθέντα.

Καὶ αὖξεται ἀπὸ τῆς μητρὸς. —

Ἐντεῦθεν ἡ διαίρεσις τοῦ βουλομένου εἰπεῖν ὅτι αὖξεται ἡ γονή. καὶ πόθεν δῆλον, ὅτι αὖξεται; ἐπειδὴ τρέφεται. καὶ πόθεν γνωστὸν ὅτι τρέφεται; ἐπεὶ ἐπέχονται τὰ καταμήνια, καὶ εἴτε κατὰ φύσιν εἴτε παρὰ φύσιν, ἀποδέδεικται. ζητοῦσι δὲ οἱ ἐξηγηταὶ ἐνταῦθα, πῶς τρέφεται τὸ ἔμβρυον καὶ φασιν, ὅτι πᾶν τρεφόμενον ἢ ὡς φυτὸν ἢ ὡς ζῶον ἢ ὡς ζωόφυτον τρέφεται. οὔτε δὲ ὡς ζῶον τρέφεται, διότι τὸ ζῶον δι' ὁργανώσεως λαμβάνει τροφήν, οὔτε ὡς φυτὸν, ἐπειδὴ οὐδέποτε ἀπὸ φυτοῦ ζῶον γίνεται· ἀλλ' οὐδὲ ὡς ζωόφυτον. δῆλον, ὥστε ἄρα τρέφεται ἡ γονή ἢ οὐ. φαμέν ἡμεῖς ὅτι κακῶς ἔλαβον πᾶν τρεφόμενον τρέφεσθαι ἢ ὡς φυτὸν ἢ ὡς ζωόφυτον ἢ ὡς ζῶον μόνον. ἐγὼ δὲ φημι ὅτι τὸ τρεφόμενον ἡγουν ἡ γονή τρέφεται, 1) καθὼς λόγῳ τρέφονται οἱ κόκκοι τοῦ σίτου. εἰ δὲ φῆς ὡς δυνάμει φυτὸν, ὡσαύτως φημι ὅτι ὡς δυνάμει ζῶον τρέφεται ἡ γονή.

Καὶ αὖξεται τὸ μέλλον ζῶον ἔσεσθαι. —

‘Ορᾶς ὅτι καὶ αὐτὸς τὴν γονὴν μέλλον ζῶόν’ φησιν, ὡς δυνάμει 1) οὕση ζῶον.

‘Οκόταν δὲ χρόνος ἐγγένηται, ἕτεροι ὑμένες ἔσω τοῦ πρώτου ὑμένος λεπτοὶ γίνονται πολλοί. —

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἀπέδειξε πῶς γίνεται ὁ ἔσω ὑμὴν, τὸ χορίον, βούλεται ἀποδείξαι πῶς οἱ ἄλλοι δύο ὑμένες γίνονται, ὃ τε ἀμνιὸς καὶ ὁ ἀλλαντοειδής. καὶ αὐτὸς μὲν αἰτιᾶται τὴν θερμότητα ποιητικὴν εἶναι τούτων τῶν ὑμένων αἰτίαν, ἡμεῖς δὲ τὴν διαπλαστικὴν δυνάμιν φάμεν εἶναι ποιητικὸν αἴτιον, ὀργανικὸν δὲ τὴν θερμότητα, ἐπεὶ τινι λόγῳ, τῆς θερμότητος ὁμοιομεροῦς οὔσης ἐν ὅλῳ τῷ ἐμβρύῳ, τὸν μὲν ἀμνιὸν ὅλον τὸ βρέφος σκέπειν, τὸν δὲ ἀλλαντοειδῆ τὰ περὶ τοὺς βουβῶνας. εἰ γὰρ ἡ θερμότης αἰτία ἦν τούτων, ἔδει ὡσαύτως τοὺς δύο δημιουργῆσαι. ἔστιν ἄρα τις διαπλαστικὴ δύναμις ἡ τούτους δημιουργησαμένη, ἣν ὕστερον διαλαμβάνομεν. ζητοῦσι δὲ τὴν χρεῖαν τούτων τῶν ὑμένων καὶ φασί, χρεῖαν μὲν τοῦ ἀμνιοῦ εἶναι τὸ τὸν ἰδρώτα τοῦ βρέφους ἐπιδέχεσθαι, καὶ ἐν αὐτῷ εἶναι τὰ δροσοειδῆ περιττώματα ὅσα ἀπὸ παντὸς τοῦ βρέφους εἰσὶν. ὁ δὲ ἀλλαντοειδής χρεῖαν ἐκτελεῖ, τὸ δέχεσθαι τὰ διὰ τῆς κύστεως τοῦ βρέφους περιττώματα. ἰστέον γὰρ ὅτι τὸ βρέφος διὰ μὲν τῆς κύστεως διαφορεῖται καὶ ἔχει οὖρον· διὰ δὲ τῆς ἔδρας οὐ φέρεται κόπρος. ἀλλ’ αἰεὶ μένει κενὸς ὁ 2) σφιγκτῆρ, ὡς δηλοῦσιν αἱ μαῖαι. μετὰ γὰρ τὴν ἀπότεξιν ἐμβάλλουσι τὸν δάκτυλον περὶ τὴν ἔδραν καὶ ἀνευρύνουσι τὸν σφιγκτῆρα, διὸ καὶ δακτύλιος λέγεται. εὗρίσκεται δὲ ἔσω οἰονεὶ κόπρος τις, ἣτις λέγεται 3) βῆκος. πλανῶνται δὲ πολλοὶ τινες εἰς τὸ πολλοὺς γίνεσθαι τοὺς ὑμένας, ἐπεισάγοντες τὸν τε περιτόναιον καὶ τοὺς περιωτίους, ὅπερ ψευδές. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνοι ἐκ τούτων τῶν δύο γίνονται, τοῦ τε ἀλλαντοειδοῦς καὶ τοῦ ἀμνιοῦ, οὐδὲν δὲ ἄτοπον καὶ ἐπὶ δύο πολλοὺς λέγειν.

1) Fort. οὔσαν. 2) σφυκτῆρ L. 3) Meconium.

Κατὰ δὲ τὸ μέσον τῆς σαρκὸς 1) ὀμφαλὸν ἐπέχειν. —

Τὸ ἐπέχειν ἀντὶ τοῦ ἀποχεῖν. τὸ γὰρ πνεῦμα ἀποχεῖ καὶ δέχεται ἕτερον.

Ἡ δὲ γυνὴ ὅταν ἐν γαστρὶ ἔχῃ, ὑπὸ τῶν καταμηνίων. —

Ἐντεῦθεν βούλεται ἀποδειξαι ὅτι ἐπὶ τῶν κυοφορουσῶν οὐ παρὰ φύσιν ἐπέχονται τὰ καταμήνια, ἀλλὰ κατὰ φύσιν.

Ὅτι μὴν μηνὸς πολὺν διαφέρει. —

Βούλεται δεῖξαι ὅτι ἐπεχόμενα τὰ καταμήνια παρὰ φύσιν, πολλὴν ὁδύνην ποιοῦσι καὶ οὐ τὴν αὐτὴν, τῆς αὐτῆς ὕλης οὔσης. διότι ἐπειδὴ μὴν μηνὸς, φησὶ, πολὺ διαφέρει, οὐχ ὁμοίον ἐστὶ τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος ἢ τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον. ἐπεὶ γοῦν διαλλάττουσιν οἱ μῆνες τῇ κρᾶσει, διὰ τοῦτο καὶ αἱ ὁδύναι ἄλλως γίνονται. καὶ αὐτὸς μὲν ἐξ ἐνὸς συστοίχου ἔλαβε, σὺ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων, οἷον χώρας, ἡλικίας.

Καὶ 2) κακῶς τοῦτο ἐν τῇ 3) ἀρχαίῃ φύσει ὑπῆρχε. —

Ζητοῦσι τί λέγει ἀρχαίην φύσιν. τί γὰρ ἐστὶ νεωτέρα φύσις; φαμὲν ὅτι ἀρχαίην φύσιν λέγει τὴν διαπλαστικὴν δύναμιν, τὴν τεχνικῶς διαπλάττουσαν τὰ μόρια. ὅταν γὰρ ἡ ὕλη ἐπιτηδεῖα, τότε ἄρχεται διαπλάττειν τὰ μόρια τοῦ βρέφους. μετὰ δὲ τὸ διαπλάσαι αὐτὴν τὰ μόρια, τότε αὐτὴ ἡ διαπλαστικὴ ἐστὶν ἀλλοιωτικὴ. εἰ δὲ εἴποις μοι πῶς, εἶπερ ἡ αὐτὴ ἐστὶ διαπλαστικὴ καὶ ἀλλοιωτικὴ, πῶς μετὰ τὴν διάπλασιν, ἔὰν ἀποκοπῇ μόριον, οὐ διαπλάττει αὐτό; ἔχρην γὰρ τοῦτο γίνεσθαι. φημὶ ὅτι διὰ τὴν ὕλην ἀνεπιτηδεῖαν οὔσαν. ὅταν μὲν γὰρ ἐστὶν ὕλη ἐπιτηδεῖα, τότε καὶ αὐτὴ διαπλάττει. ὅταν δὲ ἡ ὕλη εἰς ἀλλοίωσιν μόνον ἐστὶν ἐπιτηδεῖα, τότε ἀλλοιοῖ μόνον, ὥσπερ ἐπιστήμων τέκτων, εἰ μὴ ἔχει ὕλην ἐπιτηδεῖαν, οὐ δύναται τι ἐργάζεσθαι, οὕτω καὶ ἡ διαπλαστικὴ δύναμις, εἰ μὴ ἔχει ὕλην εἰς δημιουργίαν μορίου ἐπιτηδεῖαν, οὐ δύναται τι ποιῆσαι.

1) ὀμφαλὸς ἀπέχει. Hipp. 2) πῶς Hipp. 3) ἀρχὴ τῇ Hipp.

ὅταν οὖν ἀποτεχθῇ τὸ βρέφος, ὥς ἂν μὴ οὕσης ὕλης ἐπιτηδείας, οὐ γίνεται τι ἕτερον μόριον. μηδὲν δὲ ταράξει σε ἡ μία δύναμις τῷ εἶδει μένουσα ἢ αὐτὴ δύο ἐνεργείας ποιεῖν. οὕτω γὰρ ὁρῶμεν καὶ ἐν τοῖς ἔξω γινόμενον. ὁ γὰρ 1) ὑάλωψ ἅμα τῷ φῦσαν καὶ πόρον ποιεῖ τινα καὶ σχῆμα. οὕτω οὖν καὶ ἡ δύναμις αὕτη ἀλλοιοῖ καὶ διαπλάττει· ἀλλοιοῖ γὰρ τὴν ὕλην, ποιοῦσα ταύτην ἐπιτηδείαν, διαπλάττει δὲ, δημιουργοῦσα ὥς ἐπὶ τῶν ἐντέρων λειότητα, ὥς ἐπὶ τῆς τραχείας ἀρτηρίας τραχύτητα, ὥς ἐπὶ τῆς μήτρας κοιλότητα, ὥς ἐπὶ τῆς γαστρὸς σχῆμα· ὡσαύτως καὶ ἐν σπληνὶ καὶ ἥπατι. ταῦτα μὲν ἐν ἀρχῇ. μετὰ δὲ τὴν ἀποτεξιν ὥς οὐκ ἔχουσαν ὕλην ἐπιτηδείαν, οὐκέτι δύναται διαπλάττειν τούτων τι. ταύτην οὖν φησιν ἀρχαίην φύσιν καθ' ἡμᾶς ὁ Ἰπποκράτης, οὐχ ὥς τινὲς φασιν, ὅτι δύναμις θειότερα τις κατέρχεται ἐκ τῶν οὐρανίων ἥτις ἐμφωλεύει ἐν τῇ σφαίρᾳ καὶ ἐπ' αὐτὴν δημιουργήσῃ τὸ βρέφος, ἀποφοιτῇ πάλιν εἰς τὰ οὐράνια.

Ἦν δὲ πλήρης, οὐ. —

Ἀποροῦσί τινες διὰ τί μετὰ τὴν κένωσιν τῶν καταμηνίων συλλαμβάνει ἡ γυνή, πρὸ δὲ τῆς κενώσεως, εἴαν συλλάβῃ, εὐθέως τοῦτο ἀποβάλλεται. φασὶ δύο λύσεις, μίαν μὲν ὅτι κενουμένη ἡ μήτρα ξηροτέρα γίνεται, ξηροτέρα δὲ οὕσα, πλεον ἂν τιλαμβάνεται καὶ περιπτύσσεται τὸ ὑγρόν. δευτέρα δ' ὅτι μετὰ τὴν κένωσιν ἀνεργημένοι εἰσὶν οἱ πόροι, εἰς οὓς διεισδύνει τὸ σπέρμα, πρὸ δὲ τῆς κενώσεως μεμυκότες ἦσαν. τῶν δὲ πόρων μεμυκόντων, πῶς οὐ γίνεται σύλληψις ποτε;

Εστί δὲ ἥσι κατὰ τὸν βουβῶνα φῦμα. —

Φῦμά ἐστιν ἄρσις φυματώδης. ἀλλὰ τί δεῖ λέγειν αὐτὰ ἐνθάδε; τινὲς πάλιν νοθεύουσι τὸ παρὸν σύγγραμμα, ὅτι ἰδοὺ Ἰπποκράτης, ὃς μέλλει εἰπεῖν ἐν τοῖς γυναικείοις, ἐνταῦθα λέγει. ἐκεῖσε γὰρ τὰ πάθη τῶν γυναικῶν ὑφηγεῖται ὃς εἶπεν ἐνταῦθα, ὥστε διττολογεῖ. φημὲν ὅτι οὐ διὰ τοῦτο ἐμνήσθη τῶν παθῶν, ἵνα ταῦτα διαγνῷ, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη μνησθῆναι, ἵνα δείξῃ ὅτι οὐ

1) Vitriarius esse videtur.

παρὰ φύσιν ἐπέχονται τὰ καταμήνια ἐπὶ τῶν κυοφορου-
σῶν, ἐπεὶ ἔμελλον τὰ πάθη ἐργάζεσθαι.

Πρᾶξις ἕκτη.

Ὅκοταν δὲ γένηται σὰρξ, τότε οἱ ὑμένες, αὐξανομένου
τοῦ ἐν τῇσι μίτρησιν. —

Εἴρηται ἡμῖν ὅτι διαφόρους καιροὺς βούλεται ὁ Ἱπ-
ποκράτης σημειώσασθαι ἐν οἷς γίνεται ἡ γονή. καιρὸν
ἐσημειώσατο ἐν ᾧ κατεβλήθη τὸ σπέρμα καὶ ἐγένετο
γονή καὶ ἡ γονή σφαῖρα. νῦν εἰς τὰ μεθόρια κατέστηκε
τοῦ βρέφους καὶ τῆς σφαίρας. λοιπὸν γὰρ γίνεται ἡ
σφαῖρα σὰρξ. συγχωρήσεις γὰρ Ἱπποκράτει νῦν τὸ τοιοῦ-
τον καλοῦντι σάρκα διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς σαρκός. ἐγέν-
ετο οὖν σὰρξ. αὕτη ἡ σὰρξ ἔσχε τινὰς κλαδίσκους καὶ
ὀζοῦται· εἰσέρχεται γὰρ ἐν ταύτῃ πνεῦμα ὅπερ ἐξωθεῖ
τὸ ὅμοιον εἰς τὸ ὅμοιον, τὸ σκληρὸν εἰς τὸ σκληρὸν, τὸ
μαλακὸν εἰς τὸ μαλακόν, τὸ 1) ὁμόχρουν εἰς τὸ ὁμόχρουν.
εἴτα ἐπ' αὐτὴν διακριθῶσι, γίνεται τὸ μὲν σκληρὸν ὀστοῦν,
τὸ δὲ ἥττον σκληρὸν νεῦρον, τὸ δὲ ἥττον φλέψ καὶ ἄρ-
τηρία. καὶ οὕτω ὀζοῦται τὸ ζῶον. εἴτα τίθεται ἐν τοῖς
ὥμοις κεφαλῇ, εἴτα ἐν τοῖς βουβῶσι πόδες, καὶ μετὰ
ταῦτ' ἀναφαίνεται τὸ αἰδοῖον καὶ ἀνατέλλει τὸ βρέφος
καὶ δείκνυσιν εἴτε ἄρρεν ἐστὶν εἴτε θῆλυ. φησὶ δ' ὅτι εἰ
βούλει τὸ τοιοῦτον δημιουργήμα διὰ παραδείγματος εἰ-
δέναι, ἐπειδὴ πολλά εἰσι τὰ παραδείγματα, λαβὼν κύστιν
βοείαν ἔμβαλον ἐν αὐτῇ διάφορα ψηγμάτια χουσοῦ, χαλ-
κοῦ, μολίβδου· εἴτα μίξον τούτοις ὀλίγον χρῶμα καὶ ὕδωρ·
εἴτα ἀναθόλωσον, ἀνακέρασον, σύγχυσον, καὶ ὁρᾷς πῶς
τὸ ὅμοιον εἰς τὸ ὅμοιον ἔρχεται. τοίνυν εἰ ταῦτα οὕτως
ἔξω γίνονται, πόσω μᾶλλον ἔσω, ἔνθα καὶ δύνανται διοι-
κοῦσα καὶ ὕλη ἐπιτηδεῖα;

Ὅκοταν δὲ γένηται σὰρξ, τότε καὶ οἱ ὑμένες. —

Ἰστέον τοίνυν ὅτι τρεῖς δόξαι γεγόνασιν εἴτε ἅμα τοῦ
κυομένου τὰ μόρια εἴτε οὐχ ἅμα γίνονται. καὶ οἱ μὲν

1) ὁμόχρουν L.

φασιν, ὅτι οὐχ ἅμα ἄρχεται ἡ φύσις δημιουργεῖν, οὔτε ἅμα περαιοῖ τὰ μόρια. ἑτέρα δόξα ἐστὶν ἡ λέγουσα οὐχ ἅμα ἄρξασθαι δημιουργεῖν τὴν φύσιν τὰ μόρια, ἅμα 1) .. πληροῖ αὐτά. αὕτη πρὸς ταύτας οὐκ εὐτύχησεν. τρίτη δόξα ἐστὶν ἡ λέγουσα ἅμα μὲν ἄρξασθαι πλάττειν τὰ μόρια, μὴ ἅμα δὲ πληροῦν ταῦτα. καὶ οἱ μὲν λέγοντες μὴ ἅμα ἄρξασθαι τὴν φύσιν μήτε ἅμα περαίνειν, κέχρηται τούτῳ τῷ λεξειδίῳ, φάσκοντες ὅτι ἰδὸν καὶ ὁ Ἰπποκράτης δοξάζει μὴ ἅμα γίνεσθαι τὰ μόρια. φησὶ γὰρ ὅτι πρῶτον γίνεται σὰρξ. καὶ ἐπερείδονται τῇ ἀξιοπιστίᾳ τοῦ ἀνδρός. φαιμέν δὲ ἡμεῖς ὅτι οὐ κυρίως αὕτη ἐστὶ σὰρξ· πᾶσα γὰρ σὰρξ ὁμοιομερὴς ἐστίν, αὕτη δὲ ἀνομοιομερὴς ὑπάρχει· ἔχει γὰρ νεῦρα, φλέβας, ὅσῃα. δεύτερον καὶ ὑμεῖς ὁμολογεῖτε, ὅτι οὐδέποτε ἀπὸ σαρκὸς γίνεται ἄρθρον. νυνὶ δὲ ἀπὸ ταύτης ἐστὶ τὰ ἄρθρα· ὥς γὰρ φησιν αὐτὸς, διαρθροῦται, οὕτως ἡμεῖς ἀνατρέπομεν αὐτήν. οἱ μέντοι δοξάζοντες ἅμα ἄρχεσθαι τὴν φύσιν ποιεῖν τὰ μόρια, φασὶν ὅτι εἴ ἐστι διαπλαστικὴ δύναμις ἐν ὅλῳ τῷ σώματι καὶ ὕλη ἐπιτηδεῖα καὶ ὄργανον ἐπιτήδειον, διὰ τί μὴ ἅμα πάντων ἄρχεται ἡ δύναμις; ὅστις ἐστὶ λόγος ἀποκληρωτικὸς, ἵνα τοῦ μὲν ἄρξηται, τοῦ δὲ μὴ ἄρξηται. καὶ εἰς μὲν τοῦτο τὸ ἐπιχείρημα οὐδὲν ἔχουσιν ἀντειπεῖν οἱ μὴ ἅμα λέγοντες τὴν φύσιν δημιουργεῖν τὰ μόρια. φασὶ δὲ εἰς τὸ τέλος ὅτι κἂν γὰρ ἅμα ἄρχηται, ἀλλ' οὖν οὐχ ἅμα περατοῖ. ἀλλ' εἴπερ ἐν τῷ αὐτῷ λέβητι βάλλεις διάφορα κρέη, ὀρνίθειον, χοίρειον καὶ ἄλλα καὶ μὴ ἅμα ἐψηθῶσιν, ἀλλὰ τυχὸν τὰ μὲν ἀπαλώτερα πρῶτα, τὰ δὲ σκληρότερα ὕστερον, οὕτω καὶ ἡ φύσις οὐχ ἅμα περατοῖ τὰ μόρια, ἀλλὰ τυχὸν τὰ μὲν ἀπαλώτερα πρῶτα, τὰ δὲ σκληρότερα ὕστερα. οὐκ οἶδα δὲ ποῖα πρῶτα καὶ ποῖα ὕστερα. οὐ γὰρ τὸν σκοπὸν τῆς φύσεως ἐπίσταμαι. φαιμέν δὲ ὅτι ταύτης τῆς δόξης καὶ ἡμεῖς καθεστήκαμεν. ὁμολογοῦμεν γὰρ ἅμα αὐτὴν ἄρξασθαι, οὐχ ἅμα δὲ περατοῦν. ἀλλ' εἴπερ εἰρήκατε τὸ παράδειγμα, ὅτι ἡ θερμασία ἄρχεται ἔψειν τὰ ἐν τῷ λέβητι κρέη, οὐχ ἅμα δὲ πάντα ἔψει,

1) Fort. om. δέ.

οὕτω καὶ ἡ φύσις ἄρχεται μὲν ἅμα, οὐχ ἅμα δὲ πληροῖ, ὥς καὶ τὸ παράδειγμα δηλοῖ.

Καὶ χρηστὸν εἶη. —

Ὅτι τὸ χρηστὸν αἷμα ἐξαναλίσκεται εἰς τὸ χορίον· εἰ, δὲ μὴ χρηστὸν, τότε οὐκ εἰς τὸ χορίον, ἀλλ' εἰς τοὺς ἄλλους ὑμένας, ἀλλαντοειδῇ καὶ ἀμνείον.

Ἡ δὲ σὰρξ ἀύξανομένη ὑπὸ πνεύματος ἀρθρουται. —

Ἴδου ἔνταῦθα φησιν ὅτι ἀπὸ τῆς σαρκὸς ταύτης γίνονται τὰ ἄρθρα.

Καὶ ὅσα ἀπὸ πυκνῶν ἐγένετο, πυκνά ἐστι, καὶ ὅσα ἀπὸ ὑγρῶν, ὑγρά. —

Ἀπορίαν ἔνταῦθα τίθησι. πρὸ δὲ τῆς ἀπορίας προηγησάσθω λῆμμα τοιόνδε. τὸ καθόλου οὖν εἰσι δυνάμεις, ἵνα μὴ ἐναντία ἐνεργεῖα ἐστὶν, οἷον τὸ καθόλου δυνάμει θερμὸν, ἐνεργεῖα ψυχρὸν ἐστὶ, καὶ τὸ καθόλου δυνάμει ψυχρὸν, ἐνεργεῖα θερμὸν ἐστὶ. πῶς γὰρ ἂν τὰ στοιχεῖα μετέβαλλον εἰς ἄλληλα, εἰ μὴ ὅ ἐστι τὸ ἐναντίον δυνάμει αὐτὸ ἔχουσι; τοῦτο τὸ λῆμμα. λοιπὸν ἡ ἀπορία εἰσέρχεται, ὅτι εἰ αὐτὸ τὸ αἷμα τρέφει τὴν σάρκα καὶ τὸ ὀστοῦν, καὶ εἰ τροφή τὸ αἷμα, τὸ τρέφον τὴν σάρκα δυνάμει ψυχρὸν ἐστὶ, πάλιν τὸ αἷμα τὸ τρέφον τὸ ὀστοῦν ἐνεργεῖα ψυχρὸν ἐστὶ, διότι πᾶν ὀστοῦν ψυχρὸν ἐστὶ, δυνάμει δὲ θερμὸν. εἰ δὲ ταῦτα οὕτω, τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἔξει τὰ ἐναντία, καὶ εὐρεθήσεται δυνάμει θερμὸν καὶ δυνάμει ψυχρὸν, καὶ ἐνεργεῖα θερμὸν καὶ ἐνεργεῖα ψυχρὸν. λύομεν δὲ ἡμεῖς λέγοντες, ὅτι τὸ αἷμα ἦτοι πᾶσα τροφή ἀνομοιομερὲς ὑπάρχει. εἰ δὲ ἀνομοιομερὲς ἐστὶ, τί ἄτιπον τὸ μὲν ἐν μέρος αὐτοῦ εἶναι θερμὸν, τὸ δὲ ἕτερον ψυχρὸν; εἰ γὰρ ὁμοιομερὲς ὑπῆρχεν, εἶχεν ἂν χώραν ἡμῶν ἡ ἀπορία. δεύτερον δ' ὅτι οὐδ' ἐφ' ἐκάστου πράγματος ἔρῃωται ὁ λόγος. οὐδὲ γὰρ ἔρῃωται ἐπὶ τῶν μέσων ποιότητων. τὸ γὰρ φαιὸν οὔτε δυνάμει ἐστὶ λευκὸν οὔτε μέλαν, ἐπεὶ οὐδὲν τούτων ἐστὶν ἐνεργεῖα. πάλιν τὸ εὐκρατον οὔτε θερμὸν ἐστὶν οὔτε ψυχρὸν, οὐδὲ τού-

των τί ἐστὶν ἢ ἐνέργεια αὐτοῦ. οὕτως λυτέον τὴν ἀπορίαν ταύτην.

Καὶ ἡ τε κεφαλὴ γίνεται ἀφροστηκνῦα ἀπὸ τῶν ὤμων. —

Πάλιν οἱ δοξάζοντες μὴ ἅμα εἶναι τοῦ κνουμένου τὰ μόρια, τιθέασιν καὶ τὴν ῥῆσιν ταύτην φάσκοντες, ὅτι ἰδοὺ ὁ Ἱπποκράτης πρῶτόν φησι γίνεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἰθ' οὕτως τοὺς ὤμους. φαμέν δὲ ἡμεῖς ὅτι τάξις ἐστὶν αὕτη διδασκαλική, οὐ μέντοι φυσική. ἰδοὺ γάρ φησιν αὐτὸς παρακατιῶν ὅτι γίνονται τὰ σκέλη, εἰθ' οὕτως τὰ νεῦρα ὅπερ ἄτοπον, ὥστε διδασκαλίας χάριν ἐποίησε τὸ τοιοῦτον.

Καὶ δὴ καὶ τοῖσιν ἄνω τὴν πνοὴν ποιεῖται τῷ τε στόματι καὶ τῇ ῥινί. —

Δύο ἀποφάσεις ἐνταῦθα φησιν ὁ Ἱπποκράτης, μίαν μὲν ὅτι τῇ ῥινὶ ἀναπνεῖ τὸ βρέφος ἔσω ὑπάρχον, ἑτέραν δὲ ὅτι τῷ στόματι τρέφεται, ὅπερ ἄτοπον. πρὸς μὲν γὰρ τὸ πρῶτόν φαμεν, εἰ τῇ ῥινὶ ἀναπνεῖ, ἐπεὶ ὑγρασία πλεονάζει ἀεὶ περὶ τοῦτο, ἔδει 1) τῇ εἰσπνοῇ ἔλκουσα ταύτην πνιγμὸν ἀπεργάζεσθαι· πρὸς δὲ τὸ δεύτερόν φαμεν, ὅτι εἰ ἀπὸ τοῦ στόματος τρέφεται, ἔδει τὴν φλέβα ἐκείνην καὶ τὴν ἀρτηρίαν τὰς εἰς τὸν ὀμφαλὸν εἰσβαλλούσας ἀπομαραίνεσθαι· νυνὶ δὲ οὐκ ἀπομαραίνονται. εἰ δέ τις φαίη ὅτι καὶ ἀπομαραίνονται, ἔδει τὴν ὑγρότητα ἐκείνην τὴν διὰ τούτων φερομένην εἰς τροφὴν τοῦ βρέφους ἐν τῇ μήτρᾳ εἰσβάλλεσθαι, καὶ εἰσβαλλομένην πλεονάζειν καὶ σῆψιν ποιεῖν, ἥτις ἔμελλε χαλεπὰ συμπτώματα ποιεῖν τῷ βρέφει ἢ καὶ αὐτῇ τῇ γυναικί. νυνὶ δὲ οὐδὲν τούτων ὁρῶμεν γινόμενον.

Καὶ εἰς τὸν κύσσαρον ὁδὸς γίνεται. —

Εἰ γὰρ τρέφεται ἀπὸ τοῦ στόματος, δηλονότι καὶ ἡ κόπρος δι' ἑδρας ἔρχεται. κύσσαρον γὰρ νῦν λέγει τὴν

1) Fort. τὴν εἰσπνοὴν ἔλκουσας.

ἔδραν ποιητικῶς ἀντὶ τοῦ κύντερον, παρὰ τὸ ἔσχατον εἶναι τοῦτο τὸ μόριον, φημὶ δὲ τὴν ἀρχήν.

Πρᾶξις ἑβδόμη.

Ταῦτα δέ μοι εἰς τοῦτο εἴρηται· καὶ γέγονεν ἤδη παιδίον. —

Πολλάκις λέλεκται ἡμῖν ὅτι σκοπός ἐστι τῷ Ἰπποκράτει περὶ διαφόρων καιρῶν διαλαβεῖν, ἐν οἷς γίνεται ἡ γονή, ἡ θρέψις, ἡ κίνησις, ἡ ἀπότηξις. καὶ ἤδη μὲν τὸν ἕνα καιρὸν ἐπεράτωσεν, ἐν ᾧ ἐδημιούργησε τὸ βρέφος. νῦν δὲ βούλεται σημειώσασθαι, ἐν ποίῳ καιρῷ ἐτελείωσεν ἡ διαπλάττουσα τὸ βρέφος διαπλαστικὴ δύναμις, καὶ φησιν, ὅτι μὲν ἐπὶ ἀρρένων ἄχρι τριάκοντα ἡμερῶν τελειοῦται τὸ βρέφος, ἐπὶ δὲ θηλειῶν ἄχρι τεσσαράκοντα. καὶ πόθεν δῆλον; φησὶν ὅτι ἐκ τῆς λοχείας καθάρσεως. τί δὲ ἐστι λοχεία καθαρσις; ἡ μετὰ τὴν ἀπότηξιν φορὰ τῶν καταμηνίων. καὶ ἐκ τούτου ἐστὶ στοχάζεσθαι ὅτι καὶ τὸ ἄρρην βρέφος ἐν τριάκοντα ἡμέραις τελειοῦται, ὥσπερ φέρονται καὶ τὰ καταμήνια ἐν ταύταις, οὕτω καὶ τὸ θῆλυ ἐν τεσσαράκοντα ὥσπερ καὶ ἡ λοχεία καθαρσις ἐν ταύταις κατέρχεται. καὶ ζητοῦσι διὰ τί μὴ ἀθρόως, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ βρέφους, οὕτως ἐποίησεν ἡ φύσις κατενεχθῆναι τὰ καταμήνια, καὶ φασιν, ὅτι εἰ ἀθρόως ἐφέροντο, ἐπειδὴ συμπάσῃ κενώσει περιττωματικῇ κενοῦται ὁ ζωτικὸς τόνος, ἔμελλεν ἂν ἡ γυνή, τοῦ ζωτικοῦ τόνου διαφορηθέντος, ἢ ἀτονίαν τινὰ ὑπομεῖναι ἢ λειποθυμίαν, καὶ δέος ἦν μὴ ἀποθάνοι ἡ γυνή. οὕτω μὲν Ἰπποκράτης σημειοῦται τὴν τελείαν διάπλασιν τοῦ θήλεος καὶ ἄρρενος. ὁ μέντοι Γαληνὸς σημειοῦται ταῦτα ἐκ τῶν ἀμβλυσιῶν καὶ ἐκτρωμάτων, λέγων ὅτι εἰ ἐπὶ τριάκοντα ἡμέραις ἐκτρώσῃ ἡ γυνή, ὁρῶμεν ὅτι ἄρρην, εἰ δὲ ἐν τεσσαράκοντα, θῆλυ· εἰ δ' ἐν εἴκοσιν, ὁρῶμεν ὅτι ἀδιάπλαστον ἐστὶ τὸ βρέφος· εἰ δὲ περαιτέρω τῶν τριάκοντα ἡμερῶν ἀμβλώσῃ ἡ γυνή, τότε ἐστὶ θεάσασθαι, εἰ μὲν ἄρρην εἴη τέλειον ἔχον τὸ εἶδος, εἰ δὲ θῆλυ, ἀτελές· εἰ δὲ περαιτέρω τῶν τεσσαράκοντα, τότε καὶ θῆλυ καὶ ἄρ-

θεν εἶη, πάντως ἔχει το αἰδοῖον τέλειον. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων. δεῖ δὲ εἰδέναι ὅτι ἀντιπεπονθότως ἔχουσι τὰ καταμήνια εἰς τὴν τροφὴν τοῦ βρέφους· ἡ μὲν γὰρ τροφή τοῦ βρέφους καταρχὰς μὲν ὀλίγη ἔρχεται οἷονεὶ σταλαγμοῖς, εἶτα πλημμύρα, εἶτα πάλιν ὑστερον πλεονάζει. ἐπὶ δὲ τῆς λοχείας καθάρσεως τοῦναντίον, καταρχὰς μὲν πολὺ ἔρχεται τὸ καταμήνιον, ὅσον δὲ προκόπτει, κατὰ μέρος ὀλίγον πάνν. ἀποροῦσι δὲ τινες διὰ τί ἡ λοχεία καθάρσις ἐπὶ μὲν ἀρρῶνων ἄχρι τριάκοντα ἡμερῶν φαίνεται, ἐπὶ δὲ θηλειῶν ἄχρι τεσσαράκοντα. καὶ λέγομεν δύο λύσεις, μίαν μὲν ὅτι καὶ ἕτερον ἀριθμὸν ὠρίσαμεν ἂν, τὸ αὐτὸ εἶχετε ἡμῖν ἀπορῆσαι, καὶ τοῦτο ἐπ' ἀπειρον ἔμελλεν εἶναι· δευτέραν δὲ, αἰεὶ τὰ παρὰ φύσιν ἔπονται τοῖς κατὰ φύσιν. ὥς ἐπίπαν οὖν τὰ καταμήνια περιπτώματα ὄντα παρὰ φύσιν ὑπάρχουσιν. ταῦτα οὖν τῇ κατὰ φύσιν δημιουργίᾳ ἔπονται τοῦ βρέφους, καὶ ὥσπερ τὸ ἀρρῶν τελειοῦται διὰ τριάκοντα ἡμερῶν, οὕτω καὶ ἡ λοχεία καθάρσις ἐπομένη κενοῦται διὰ τριάκοντα ἐπὶ τῶν ἀρρῶνων· καὶ ὥσπερ πάλιν τὸ θῆλυ διὰ τεσσαράκοντα, οὕτω καὶ ἡ λοχεία διὰ τεσσαράκοντα, ἐν οἷς ἡ θεωρία.

Καὶ γέγονεν ἤδη παιδίον. —

Τί φησιν Ἰπποκράτης παιδίον ἐγένετο; οὐκ ἐλέγετο ἡμῖν ὅτι ὅταν τὸ τέλειον εἶδος ἀπολάβῃ καὶ ἀποτεχθῇ, λέγεται παιδίον; τί οὖν φάμεν; λέγομεν ὅτι καταχρηστικῶς νῦν τὸ βρέφος παιδίον καλεῖ.

Καὶ τὸ μὲν θῆλυ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρησι. —

Εἰώθασι ζητεῖν ἐνταῦθα διὰ τί τὸ μὲν ἀρρῶν ἐν τριάκοντα τελειοῦται ἡμέραις, τὸ δὲ θῆλυ ἐν τεσσαράκοντα. καὶ εἰσι πιθαναὶ λύσεις καὶ φυσικαὶ καὶ ἀριθμητικαί. τὰς γὰρ ἀληθεῖς λύσεις οὐδεὶς ἐπίσταται, εἰ μὴ ὁ δημιουργὸς μόνος. εἰσὶν οὖν αἱ φυσικαὶ αὗται, ὅτι τὸ ἀρρῶν ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι δημιουργεῖται, τὸ δὲ θῆλυ ἐν τοῖς ἀριστεροῖς. τὰ γὰρ δεξιὰ θερμότερά εἰσι φύσει, τὰ δὲ θερμότερα ἐτοιμῶς διαπλάττουσι καὶ ὅτι ἐκ θερμότερου καὶ δριμντέρου

σπέρματός ἐστι τὸ ἄρρην, τὸ δὲ θῆλυ ὡς ἐξ ὑγροτέρου σπέρματος ὑπάρχον καὶ ἐν τῷ ἀριστερῷ κόλπῳ ψυχροτέρῳ ὄντι καὶ ὑγροτέρῳ. διὰ τοι τοῦτο ἐν πλείονι τελειοῦται χρόνῳ. αὗται μὲν αἱ φυσικαί. αἱ δὲ ἀριθμητικαὶ αὖται. προηγείσθωσαν δὲ τῆς λύσεως δύο λήμματα, ὧν τὸ πρῶτόν ἐστι πάντες οἱ ἀριθμητικοὶ ὁμολόγησαν τὴν μονάδα μὴ εἶναι ἀριθμόν· πᾶς γὰρ ἀριθμὸς ἐκ μονάδων σύγκειται. πῶς οὖν δυνατόν αὐτὴν εἶναι ἀριθμόν; διότι πᾶς ἀριθμὸς ἢ περιττός ἐστίν ἢ ἄρτιος. καὶ πᾶς ἄρτιος δύναται εἶναι, ἢ δὲ δυὰς μόνη ἄρτία ἐστίν, οὗ μέντοι δύναται εἶναι καὶ περιττή. ἐστὶ μὲν οὖν ἀρχὴ τῶν περιττῶν τὰ τρία, τῶν δὲ ἀρτίων τὰ τέσσαρα. πρόπει δὲ τὰ περιττὰ τῷ ἄρρην, ὡς 1) ἀτμήτῳ ἔχοντι τῷ αἰδοίῳ. καὶ ὁ περιττός γὰρ ἀτμητός, 2) τὸ δὲ θῆλυ ὁ ἄρτιος, ὡς τετμημένον ἔχοντι τὸ αἰδοῖον. ταῦτα γὰρ οὖν συντιθέμενα μετὰ τὸν τέλειον ἀριθμόν τὸν δέκα — οὗτος γὰρ τέλειός ἐστιν ἀριθμὸς, διὸ καὶ δεκάς οἶονεὶ δεχὰς ὑπάρχει· πάντας γὰρ τοὺς ἀριθμοὺς ἐδέξατο. συντιθέμενα γὰρ τὰ τρία μετὰ τοῦ δέκα, τριάκοντα ποιοῦσι· τὰ δὲ τέσσαρα συντιθέμενα, τὰ τεσσαράκοντα ἀποτελοῦσι. καὶ διὰ τοῦτο τὸ μὲν θῆλυ ἐν τεσσαράκοντα τελειοῦται, τὸ δὲ ἄρρην ἐν τριάκοντα. αὗται μὲν οὖν αἱ πιθαναὶ λύσεις. οὐ πάντως δὲ ἐν τοιούτῳ καιρῷ τελειοῦται ταῦτα, ἀλλ' ἐστὶν ὅτε καὶ πρωϊαίτερον τῶν τριάκοντα τελειοῦται τὸ ἄρρην, ὡσάντως καὶ τὸ θῆλυ περαιτέρω τῶν τεσσαράκοντα. ἀλλὰ τὸ ἐπίπαν ἡβουλήθη ὁ Ἰπποκράτης εἰπεῖν.

Καὶ γὰρ καὶ ἡ κάθαρσις γίνεται ταῖς γυναιξίν. —

Ἀπόδειξις, ἡ ἀπὸ τῆς λοχείας γινομένη κάθαρσις διὰ τὸ τὸ μὲν ἄρρην ἐν τριάκοντα, τὸ δὲ θῆλυ ἐν τεσσαράκοντα τελειοῦσθαι.

Μάλιστα δὲ πονέονται αἱ γυναῖκες ἐν τῷ τόκῳ. —

Φησὶν ὅτι αἱ γυναῖκες ἐν τῷ τόκῳ μᾶλλον ἴσχουσιν αἱ πρωτοτόκοι τοὺς πόγους ἢ περ αἱ πολλάκις τετοκυῖαι, ὅτι

1) Fort. ἔτμητον — τὸ αἰδοῖον. 2) Fort. τῷ δὲ θήλει.

ἐπὶ μὲν τούτων ἀνευρυσμένοι εἰσὶν οἱ πόροι τῆς μήτρας, ἐπὶ δὲ τούτων στενοὶ ὑπάρχουσι καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον τὴν ὀδύνην εἰσφέρουσι.

Πρᾶξις ὁγδόη.

Ἀρχὴ δὲ γίνεται τοιαύτη ἐν τῇσι γυναιξίν. —

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἐσημειώσατο τὸν καιρὸν ἐν ᾧ τελειοῦται τὸ εἶδος τοῦ βρέφους, εἰπὼν ὅτι ἀντιπεπονθότως ἔχουσι τὰ καταμήνια εἰς τὴν τροφήν τοῦ βρέφους, νῦν βούλεται ζητῆσαι τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἀντιπεπονθότως ἔχουσιν εἰς τὴν τροφήν τοῦ βρέφους αἱ λοχεῖαι καὶ αἱ καθάρσεις καὶ φησιν, ἐπὰν συλλάβῃ ἡ γυνή, τότε ὀλίγον ἔρχεται αἷμα εἰς τὴν τροφήν τοῦ βρέφους, τὸ δὲ ἄλλο τὸ περιττὸν συναθροίζεται ἐν ταῖς φλεψὶν ἥτοι ταῖς μητρῴαις ἢ ἐν τῷ παντὶ σώματι, ὅπερ ὀφείλει κενωθῆναι ἐν ἐννέα μηνσίν. εἴτα ὅταν τίκῃται τὸ βρέφος, βρασμὸς γίνεται ἐν τῷ παντὶ σώματι καὶ σάλος καὶ κίνησις, καὶ διὰ τοῦτο ἀθρόως καταφέρεται ἀπὸ τῆς μήτρας τὸ ἔμβρυον, ἡ δὲ ὕλη ἢ οὖσα ἐν ταῖς φλεψὶ ταράσσεται, εἴτα κινεῖται. ἀπὸ δὲ τῆς κινήσεως τίκτεται θερμασία, ἥτις χύσιν ποιεῖται τῆς ὕλης. αὕτη ἐρχομένη περὶ τὴν μήτραν, εὐρίσκει τοὺς πόρους ἀνεργμένους καὶ τὸν ἀνχένα τῆς μήτρας καὶ χωρεῖ ἔξω· καὶ διὰ τοῦτο ἀθρόως κατέρχεται ἐν ταῖς ὀρχαῖς. ὕστερον δὲ ὅταν λήγῃ τὸ αἷμα καὶ οἱ πόνοι ἄρχονται συμβαίνειν καὶ τὰ στόμια καὶ αἱ κοτυληδόνες κλείωνται, τότε κατ' ὀλίγον πρόεισι τὸ αἷμα, ὅμοιος πλύματι ἱερείου νεοσφαγοῦς· οἱ γὰρ τοῖς θείοις εἰσφέροντες ἱερεῖον τὸ εὐτραφὲς καὶ πιότερον εἰσφέρουσιν ὅπερ καθαρὸν ἔχει τὸ αἷμα. οὕτω μὲν ὕστερον τὸ καταμήνιον ἐστὶ, καταρχὰς δὲ ἰχωροειδῶς φέρεται, ἐπειδὴ οἱ ὑμένες ἐκεῖνοι ὃ τε ἄλλαντοειδῆς καὶ ὃ ἀμνειὸς περιέχοντες ἐν αὐτοῖς τὰ περιττώματα σχίζονται. οὐκ ἂν γὰρ ἄλλως τὸ ἔμβρυον κατέρχεται, τούτων μὴ διαρρήγνυμένων. οὗτοι οὖν οἱ ὑμένες, συμπλεκόμενοι μετὰ τῶν καταμηνίων, ἰχωροειδῶς ποιοῦσιν αὐτὰ ἐκκριθῆναι. οὕτω διαλαβὼν περὶ τῶν καταμηνίων καὶ Γαληνὸς φησὶ τὸ σημεῖον τὸ ἀπὸ τῶν ἀμβλυ-

σμῶν, διδοὺς ἡμῖν γνῶσιν πότε τὸ ἄρξεν καὶ πότε τὸ θῆλυ τελειοῦται. ἐνταῦθα τέρμα τῆς νῦν θεωρίας.

Ὡσπερ ὕδατι ἐπὶ τραπέζης. —

Εἰ δὲ εἰς ὕδωρ ἐμβάλλεις ἔλαιον ἐν τραπέζῃ τινὶ, καὶ κινήσεις τὸ ὕδωρ τῷ δακτύλῳ ἢ αὐτομάτως κινήθῃ, ὁρᾷς πῶς τὸ ὕδωρ λεπτομερὲς ὃν ἔλκει τὸ ἔλαιον ὡς παχυμερέστερον. οὕτως οὖν φησι καὶ τὰ λεπτομερῶς περιπτώματα ἔλκουσι τὰ παχέα ἀπὸ τῆς μήτρας.

Ἦν τι ἡ γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα νόσημα ἔχη, μὴ συγγενὲς τῇ λοχείᾳ. —

Φησὶν ὅτι εἰ μὴ κατὰ τὸν τρόπον, ὃν εἶπον, χωροῦσι τὰ καταμήνια καὶ ἔχει νόσημα ἡ γυνή, ἀπόλλυται. εἰ δὲ τὸ νόσημα μὴ συγγενὲς εἴη τῇ κυοφορῇ, ἔστι γὰρ νόσημα τῇ κυοφορῇ σύνηδες, αἰονία δυνάμεως, λειποθυμία καὶ ἡ λεγομένη κίττα.

Πολλαὶ δὲ γυναῖκες διέφθειραν. —

Ἐντεῦθεν ἀπόδειξις ἀπὸ τῶν ἐκτρωμάτων καὶ ἀμβλυσμῶν.

Καὶ λόγῳ καὶ ἀνάγκῃ διάρθρωσις ἐοῦσα. —

Εἰπὼν δύο ἀποδείξεις πότε τελειοῦται τὸ βρέφος, καὶ τῆς λοχείας καθάρσεως, καὶ ἀπὸ τῶν ἀμβλυσμῶν, τὴν μὲν ἀπόδειξιν τῶν καταμηνίων λόγον καλεῖ· λογικὴ γάρ ἐστι· τὴν δὲ ἀπὸ τῶν ἐκτρωμάτων ἀνάγκην φησὶν, ὡς ἂν ἀπαράβατον οὕσης αὐτῆς καὶ διὰ πείρας· τῇ δὲ πείρᾳ τίς δύναται ἀντειπεῖν;

Πρᾶξις ἐννάτη.

Ἀναβήσομαι δὲ αὐθις ὅθεν ἀπέλιπον. —

Ἐποίησεν ὁ Ἱπποκράτης τῷ λόγῳ παιδίον, ἐπέθηκεν αὐτῷ κεφαλὴν, χεῖρας, σκέλη. λέγει δὲ καὶ περὶ τρόπου

τῶν ἐννέα περιόδων, οἷον ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ τὸ σπέρμα ὑμενοῦται καὶ διατυποῦται, ἐν τῇ δευτέρῃ ὅτι σαρκοῦται, ἐν τῇ τρίτῃ εἰδοποιεῖται, ἐν τῇ τετάρτῃ διακρίνονται τὰ μεγάλα μόρια ἀπὸ τῶν μικρῶν, οἷον ὁ βραχίων τυχὸν ἀπὸ 1) ... μασχάλης καὶ πλευρᾶς, ἐν τῇ πέμπτῃ τὰ μικρὰ μόρια ἀπ' ἀλλήλων χωρίζονται οἷον οἱ δάκτυλοι, ἐν τῇ ἕκτῃ κινεῖται, ἐν τῇ ἑβδόμῃ αὖξεται, τρέφεται, ἐν τῇ ὀγδόῃ ἐπιτήδειον γίνεται εἰς τὸ γεννηθῆναι, ἐν τῇ ἐννάτῃ τίκεται. τί οὖν λείπει τῇ προκειμένη πραγματείᾳ, εἰ μὴ τὸ ἀποπερατῶσαι αὐτήν; ἀλλὰ λέγομεν ὅτι ἔτι περὶ τῶν μορίων βούλεται διαλεχθῆναι, οὐχ ἵνα ἕτερα δημιουργήσῃ, ἀλλ' ἵνα τῶν ἀποτελεσθέντων εἴπῃ τὰς κοιλότητας καὶ πόρους καὶ οἷον κλάδους τινὰς καὶ ἀποσχίδας. διὸ ζητεῖ τῶν ὀστέων τὰς κοιλότητας καὶ φησιν, ὅτι αἴτιον τὸ μαλακὸν τῶν ὀστέων. εἰσέρχεται ἐν αὐτοῖς πνεῦμα ὅπερ ποιεῖ τὴν κοιλότητα αὐτῶν, ὅπως εἰς ταύτην εἰσέλθοι τὸ πιότατον τοῦ αἵματος, τουτέστιν ὁ μυελός. οὐχ ὁμοίως δὲ ἐν πᾶσι τοῖς ὀστέοις ἐποίησε κοιλότητας, ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς μείζουσι μείζονας, ἐν δὲ τοῖς ἐλάττωσιν ἐλάττονας. διὸ τὸ ὀστοῦν τοῦ βραχίονος, μείζον ὑπάρχον τοῦ πήχεος, μείζονα κοιλότητα ἔχει, καὶ τὸ ὀστοῦν τοῦ μηροῦ, μείζον πάντων τῶν ὀστέων ὑπάρχον, μείζονα κοιλότητα ἔχει. ταῦτα δὲ τὰ ὀστᾶ ἀποπερατοῦνται τὰ μείζονα εἰς ἐλάττονα· τὰ γὰρ ὑποκείμενα μείζονά εἰσι τῶν ἐπικειμένων. διὸ τὰ ὀστᾶ τοῦ ποδὸς καὶ τῶν χειρῶν, ὡς τελευταῖα ὄντα καὶ πᾶσιν ὑποκείμενα, σκληρότατά εἰσι 2) * πναστὰ καὶ σμικρὰ, ἅπερ συντιθέμενα ποιοῦσι τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν. οὐ μόνον δὲ τῶν ὀστέων αἱ ἀποπερατώσεις εἰς λεπτὰ ὀστάρια ἀποπερατοῦνται, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ὁμοιομερῶν, οἷον νεύρων, φλεβῶν, ἀρτηριῶν. τὸ μὲν γὰρ παχυμερέστερον αὐτῶν ἐν τῷ ἄλλῳ σώματι διανέμεται, τὸ δὲ λεπτομερέστερον ἀποπερατοῦται εἰς τοὺς δακτύλους καὶ εἰς τὰ ἅκρα αὐτῶν καὶ ποιεῖ ὄνυχας, οἷον θεμελίους τινὰς ὄντας τῶν ὁμοιομερῶν. καὶ ἰδοὺ κατὰ τὸν Ἰπποκράτην οἱ ὄνυχες ὁμοιομερεῖς εἰσιν· ἐκ γὰρ τῶν ριζῶν τῶν τε νεύρων καὶ ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν βούλεται

1) τῆς videtur deesse. 2) Fort. πλεῖστα.

αὐτοὺς εἶναι. τινὲς δὲ ἀνατρέπουσι τοῦτο τὸ δόγμα κε-
 χρημένοι τοιούτῳ ἐπιχειρήματι· φασὶ γὰρ, οὐδέποτε
 ὁμοιομερές τι, ἐπὰν τὸ τέλειον εἶδος ἀπολάβῃ, τεμνόμενον
 ἔτι αὖξεται, ἀλλ' αὐτοτελὲς ἔγκειται, ἐπειδὴ οἱ ὄνυχες
 οὐπω ἐν παιδικῇ ἡλικίᾳ τὸ αὐτοτελὲς εἶδος ἀπέλαβον,
 ἀλλ' ἐν τῇ ἀκμαστικῇ τεμνομένους καὶ πάλιν αὖξανόμε-
 νους αὐτοὺς ὁρῶμεν. ἄρα οὐκ εἰσὶν ὁμοιομερῆ, ἀλλὰ πε-
 ριπτώματα ὑπάρχουσι νεύρων καὶ ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν,
 καὶ ἐπὶκείνται ταῖς ῥίζαις τῶν νεύρων καὶ τῶν φλεβῶν.
 διὸ καὶ σκληρότατοί εἰσι καὶ πυκνοὶ καὶ στερέμνιοι καὶ
 αἰσθητικώτατοι, οὐχ ὥσπερ φησὶν Ἰπποκράτης ῥίζαι οὐ-
 σαι τῶν ὁμοιομερῶν. εἰ δὲ μεταξὺ τι εἰσέλθοι τῶν ὀνύχων καὶ
 τῶν ῥιζῶν τῶν ὁμοιομερῶν, πάνυ ἀνιᾶ, ὥς τῶν ὀνύχων
 θλιβόντων τὸ αἷτιον, καὶ κεῖνοι τὰς ῥίζας τῶν ὁμοιομερῶν.

Δεύτερον κεφάλαιον ἐν ᾧ βούλετο διαλεχθῆναι περὶ
 τριχῶν καὶ φησιν, ἵνα γένωνται τρίχες, δύο τινῶν δέεται
 ἡ φύσις, δαψιλοῦς ὑγρότητος καὶ ἀραιότητος ἐπιδερμα-
 τίδος. ἐπεὶ δὲ, ἔτι ὄντος τοῦ βρέφους ἐν τῇ μήτρᾳ,
 ἀραιὸν ἐστὶ τότε τὸ δέρμα τῶν ὀφρυῶν ἢ τῆς κεφαλῆς
 καὶ τῶν βλεφάρων, φύει τρίχας ἐν τῇ μήτρᾳ. ὕστερον δὲ,
 ἐπὰν ἐξέλθῃ καὶ γένηται ἐν τῇ ἡβαστικῇ ἡλικίᾳ, ἐπειδὴ
 τότε ἄρχεται τὸ σπέρμα δριμύτερον ἑαυτοῦ γίνεσθαι, διὰ
 τῆς ὁδοῦ ἧς κατέρχεται ἀραιότητα ποιῶν ἐν τῇ ὁδῷ,
 ποιεῖ φυῆναι τρίχας. διὸ πρῶτον φύονται ἐν τῷ 1) ἐφήβει
 τρίχες. εἴτα ἐπὰν γένωνται ἐν τῇ ἀκμαστικῇ, ἐπειδὴ τότε
 τὸ σπέρμα δριμύτερόν ἐστι καὶ θερμότερον καὶ ἡ κράσις
 τότε θερμὴ καθέστηκε, κατερχόμενον ἐκ τῶν μορίων τὸ
 σπέρμα ἀραιοῖ τὴν ἐπιδερματίδα αὐτῶν καὶ ποιεῖ φυῆναι
 τρίχας. διὸ τὸ σπέρμα κατερχόμενον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς
 ἀραιοῖ τὴν ἐπιδερματίδα τῆς κάτω γέννης καὶ ἐργάζεται
 τὸν πώγωνα. καὶ τινες ἐνταῦθα πλανώμενοι ἡβουλήθη-
 σαν δοξάσαι ὅτι ἐκ τῆς κεφαλῆς μόνῃς πρόεισι τὸ σπέρ-
 μα καὶ οὐκ ἀπ' ἄλλου μορίου. 2) ἐπεὶ τινι λόγῳ, εἶπερ
 ἀπὸ ἐκάστου μορίου πρόεισι τὸ σπέρμα, αἰεὶ ἐν τῇ γέ-
 νει ἀναφέρομεν πώγωνα. φημὲν δὲ ἡμεῖς ὅτι τὸ ἐγχώριον
 σπέρμα τῆς κεφαλῆς ἐστὶ τὸ κατερχόμενον καὶ ἀραιοῦν

1) Fort. ἐφηβαίῳ. 2) Fort. ἐπὶ τίνι;

τὸ δέριμα τῇ παρόδῳ τῆς κάτω γένυος καὶ ποιοῦν φυῆ-
ναι τρίχας. ἐπεὶ τίνι λόγῳ, εἰ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μόνης
κατέρχεται, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις μορίοις φύομεν τρίχας;
καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. ζητοῦσι δὲ εἶπερ αἱ τρίχες φύσεώς
εἰσι δημιουργήματα εἴτε οὐκ εἰσὶ. καὶ λέγουσιν ὅτι οὐ κατὰ
πρῶτον σκοπὸν αὐταὶ γεγόνασιν, ἀλλὰ κατὰ δεύτερον.
ὥσπερ γὰρ γεωργὸς σπείρας σῖτον, οὐ μόνον τὸν σῖτον
ἀναφέρει, ἀλλὰ καὶ τινας ἀκάνθας αἷς κέχρηται εἰς
φραγμὸν τοῦ σίτου, οὐ μέντοι διὰ τοῦτο ἔβαλε τὸν σῖτον,
ἵνα καὶ ἀκάνθας ἐνέγκοι, οὕτω καὶ ἡ φύσις, ποιοῦσα τὰ
μόρια καὶ τρέφουσα αὐτὰ, ἐποίησεν ἐξ αὐτῶν ἐξιέναι
τὰ περιττώματα καὶ τὰς λιγνῦς, αἵπερ ἐξερχόμεναι ποι-
οῦσι τὰς τρίχας, ἃς ἡ φύσις εὐροῦσα κέχρηται πρὸς τε
καλλωπισμὸν καὶ σκέπην ἐν τε τῷ πώγωνι καὶ τῇ κεφα-
λῇ. ζητεῖται δὲ ἐνταῦθα τρία ἄπορα, ὧν τὸ πρῶτόν
ἐστι, διὰ τί ἐν τῇ ῥινὶ τρίχας οὐ φύομεν; ὅτι ἐπειδὴ
σκληροτέρα ἐστὶν ἢ ἐπιδερματὶς τῆς ῥινὸς καὶ οὐ δύναται
ἡ λιγνὺς διοδεῦσαι. ἀμέλει διὰ ταῦτα ἐπὶ τῶν πάνυ
θερμῶν, ἀραιουμένων τῶν πόρων τούτων, φύονται τρίχες.
δεύτερον, διὰ τί οἱ εὐνοῦχοι οὐκ ἐκφύουσι τρίχας ἐπὶ
τοῦ πώγωνος; ἐπειδὴ οὗτοι ψυχρότεροί εἰσι καὶ τῶν
γυναικῶν· ἀμέλει ὅτι αἱ γυναῖκες περὶ τὸ ἐφήβαιον ἔχουσι
τρίχας, οὗτοι δὲ οὐδὲ περὶ τοῦτο. ψυχροὶ οὖν ὄντες πῶς
δύνανται ἀραιὰν ἔχειν τὴν ἐπιδερματίδα; τρίτον διὰ τί
αἱ γυναῖκες πώγωνα οὐ φύουσιν; ἐπειδὴ οὐχ οὕτω θερ-
μαί εἰσιν ὥς οἱ ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ ψυχρότερον ἔχουσι τὸ
σπέρμα, ὅπερ οὐ δύναται ἀραιῶσαι τὴν ἐπιδερματίδα
τῆς κάτω γένυος, ἵνα πώγωνα φύωσιν. Εἶεν.

Καὶ ταῦτα ὑπὸ τοῦ 1) πατρὸς γίνεται. —

Ζητοῦσιν ὅτι πῶς ὁ Ἱπποκράτης πανταχοῦ ἐν ὅλῳ
τῷ συγγράμματι αἰτιᾶται τὸ πνεῦμα τῆς δημιουργίας
τοῦ παιδὸς, φάσκων τὸ πνεῦμα διαφυσᾶν τὴν γονὴν καὶ
ποιεῖν σφαῖραν, καὶ τὸ πνεῦμα ποιεῖν ὅστᾳ, πότερον
πνευματικὸς ὑπῆρχε; φαιμέν ὅτι οὐκ ἦν πνευματικὸς, ἀλλ'

εἰώθαμεν τὸ ποιητικὸν ἐξ ἑνὸς ὄργάνου αἰεὶ ὀνομάζειν. αἰεὶ γάρ φαμεν, καλλίχειρ εἰργάσατο τὸν οἶκον, καίτοι χωρὶς λίθων οὐκ εἰργάσατο, καλὸς σίδηρος ἔτεμε τὰ ξύλα, καίτοι ἄνευ δρυοτόμου οὐκ ἐτιμήθησαν. οὕτως οὖν ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα ὄργανόν ἐστι τῆς δυνάμεως, διὰ τοῦτο ἐκ τούτου αἰεὶ λέγει δημιουργεῖσθαι τὸ βρέφος.

1) Κοῖλα δὲ ὄντα ἔλκει ἐς ἑαυτὰ ἀπὸ τῶν σαρκῶν τὸ αἷμα τὸ πιότατον. —

Δύο τινὲς δόξαι γεγόνασιν περὶ τοῦ 2) ....

---

1) Hipp. de nat. pueri I. p. 144. Lind. 2) Reliqua desunt.

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΠΡΩΤΟΣΠΑΘΑΡΙΟΥ
ΚΑΙ ΔΑΜΑΣΚΙΟΥ
ΣΧΟΛΙΑ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΑΦΟΡΙΣΜΟΥΣ.

Superaddita suoque quaeque loco sunt inserta fragmenta ex explanatione, sive sit Stephani Atheniensis sive sit Meletii medici et philosophi, in aphorismos Hippocratis deprompta atque ex anonymis quibusdam commentariis in eundem librum delibata.

Sigla Codicum.

- V. a. Codex Vindobonensis medicus Nr. XVI. Chartaceus, saec. XV. Σχόλια εἰς τοὺς Ἱπποκράτους ἀφορισμοὺς κατὰ σύνοψιν. Fine mutilus.
- V. b. Codex Vindobonensis philosophicus Nr. LXXIV. chartaceus, saec. XV. Ἀφορισμοὶ τοῦ Ἱπποκράτους γραφέντες παρὰ Θεοφίλου Πρωτοσπαθαρίου καὶ ἐπὶ τοῦ χρόνου τρίτου μετὰ τῶν σχολίων αὐτοῦ. In ima pagina legitur I. Sambucus 1560.
- V. c. Codex Vindobonensis medicus Nr. XLIV. Chartaceus, saec. XV, initio mutilus. Hi tres codices Theophili sunt.
- D. Codex Monacensis 227. chartaceus, saec. XVI. ἐρμηνεῖα εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς Ἱπποκράτους ὑπὸ φωνῆς Δαμασκίου φιλοσόφου.

N. Codex Venetus Marcianus, olim Nanianus, Nr. 246, membranaceus, saec. XII.

A. a. Codex Ambrosianus, S. 19, bombycinus, saec. XIV. Σχόλια σὺν θεῶ τῶν ἀφορισμῶν Ἱπποκράτους ἐξηγήσεις Στεφάνου Ἀθηναίου τοῦ φιλοσόφου. Sunt plurimi Theophilei commentarii in aphorismos Hippocratis codices in bibliothecarum scriniis repositi, in quibus sive Theophili sive Philothei sive Stephani Atheniensis feruntur auctorum nomina, ut dubii haereamus, cui tandem haec commentaria adsignemus. Philotheum a Theophilo non differre, vix est quod moneam. Stephanus autem Atheniensis ampliorem fusiolemque commentarium in Aphorismos composuisse videtur, qui in Theophileum contractus emacruit atque ob brevitatem frequentius est transscriptus. Stephani explanatio ampliorque commentarius in hoc codice inest, quem integrum edidissem, nisi scholia Stephani a scholiis Theophili tatummodo usque ad Aphoris. Sect. III. aph. 28 diversa esse, in reliquis autem ad verbum inter se convenire cognovissem. Ideo e Stephani explanationibus, perdiligenter pervolutatis, et exempla aliquot scholiorum singulorum exscripsi eaque, quae notatu digna mihi videbantur vel ad Hippocratem explicandum vel ad linguae Graecae copiam locupletandam vel ad alias literas illustrandas, omnia excerpsti. Idem Stephani in aphorismos commentarius initio fusior, postea Theophileo plane respondens, in Codice Parisiensi 2222, bombycino, saec. XV. Meletio tribuitur: Μελετίου ἱατροῦ καὶ φιλοσόφου ἐξηγήσεις εἰς τοὺς ἀφορισμούς. Cujus codicis apographum est proximus 2223, Baluzianus, chartaceus, saec. XVI.

E. Codex Escorialensis Plut. 11. ser. 2. cod. 10. membranaceus, saec. XII. forma quart. folior. 270. anonymum, initio mutilum in Aphorismos commentarium continet, qui Stephani commentarium fusiolem, in codicibus Parisiensibus et Ambrosiano jam in tertia sectione contractum, per reliquarum sectionum bonam partem adhuc perducit, etsi anonymus quoniam sit codex, certo adseverare nequeam, auctorem esse Stephanum eundem Meletiumve, quibus majores illi commentarii adscribuntur. Ex commentario codicis Escorialensis, ut ex Ambrosiano Stephani, multa delibavi fragmenta, quae cum lectoribus communicare, occasione hac Theophilei commentarii edendi oblata, consilium mihi est.

A. b. Codex Ambrosianus B. 113. bombycinus, saec. XIV. qui ad familiam codicis Vindobonensis philosophici Nr. 74. pertinet. Est Theophili.

Στεφάνου Ἀθηναίου προοίμιον.

Σκοπὸς ἐστὶ τῷ συγγραφεῖ πάντα τὰ τῆς τέχνης ἡμῖν παρέχειν κεφάλαια καὶ φύσεως ἔργα. σκοπεῖ τοίνυν τὴν φύσιν, θεμέλιον ἔχουσαν τὰ στοιχεῖα, συναγομένην δὲ καὶ συνιζάνουσαν κράσεσι, μεριζομένην δὲ εἰς χυμοὺς, ἔλλαμπομένην δὲ δυνάμεσι, μόρια διαπλάττουσαν πρὸς τὴν τοῦ παντὸς σώματος ἐναρμόνιον σύνθεσιν, ἐκ διαφόρου χρείας τε καὶ ἐνεργείας ἕνεκεν. καὶ ταῦτα μὲν περὶ φύσεως πραγματεύεται. ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν φύσιν τριμερὴς κακία πέφυκεν ἐπηρεάζειν τοῖς σώμασιν ἡμῶν, νοσήματα, συμπτώματα, αἴτια, τοῖς μὲν νοσήμασιν ἀμετρία λυμαιομένοις τὰς ἐναντίας ἀντεισάγει ἀμετρίας, ὥς αὐτὸς προῖὼν λέγει, τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα. ἐνίσταται δὲ καὶ πρὸς τὰ συμπτώματα, παρηγορῶν τε καὶ καταπραΰνων τὸ θρασὺ τούτων καὶ ἀνήμερον ἢ καὶ ἰώμενος ὥσπερ αὐτὸς προῖὼν λέγει, νάρκη ὀλίγη ὀδύνης ληκτικὴ, ἀλλὰ καὶ τῶν αἰτιῶν ἐκκόπτων τε καὶ ἀναστέλλων τὰς ἐπιδρομὰς πανταχόθεν, ἀκηλίδωτον τὴν σωτηρίαν ἐργάζεται, λόγῳ τε ἅμα καὶ πείρᾳ χρώμενος καθάπερ τισὶν ὅπλοις κατὰ τῶν παρὰ φύσιν ὀπλίζεται, τῷ λόγῳ τὴν μέθοδον ἐξευρίσκων, τῇ δὲ πείρᾳ ταύτην ἐκκαλούμενος ἢ καὶ τὸ βέβαιον παρεγγυᾷ τοῦ λόγου. ἐπάνεισι δ' οὖν καὶ ἐπὶ μετέωρα καὶ μείζονα. σκοπεῖ γὰρ ἀνέμων ἀλλαγὰς, ἀνέμων ἐμπνεύσεις, ὑδάτων διαφορὰς, ταῖς τῶν ἀστέρων ἐπιτολαῖς τε καὶ κρύψεσι ποικιλλόμενος. ταῦτα πάντα ὁ σκοπὸς τοῦ παρόντος ἐπαγγέλλεται συγγράμματος. Χρησιμεύει δὲ καὶ τελείοις καὶ ἀτελέσιν, ὀψιμαθέσι καὶ ἐκ νηπίας ἡλικίας φοιτῶσιν, ὁδοιποροῦσι καὶ ἐν πόλεσι διατρίβουσιν, εὐφυνέσι καὶ ἀφυνέσι, προθύμοις τε καὶ ῥαθύμοις, τελείοις μὲν καὶ εὐφυνέσι, τῶν προεγνωσμένων ἑαυτοὺς ἐν κεφαλῇ ἀναμιμνήσκειν, ἀτελέσι δὲ καὶ ὁδοιποροῦσιν, ὅτι τὰ ἐν πολλοῖς καταλογάδην εἰρημένα, ταῦτα ἐν ὀλίγοις περικλείεται.

Ὅτι γνήσιον Ἰπποκράτους τὸ σύγγραμμα, ἐμαρτύ-

ρησαν Ροῦφός τε καὶ 1) Ρουφῖνος, καὶ Σωρανὸς καὶ Πέλωψ καὶ Γαληνός· 2) κατ' αὐτούς ἐστὶ γνήσιον, ὥστε γνώμονι τούτῳ κεχρημένοι οἱ ἐξηγηταὶ 3) τούτῳ τῶν ἄλλων συγγραμμάτων, εἴτε γνήσια εἶεν εἴτε νόθα, ἐποιήσαντο τὴν κρίσιν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ εἶδος τῆς ἐπαγγελίας καὶ ἡ ἀγχίνουα τῶν λεγομένων καὶ τὸ ἡδὺ τῆς φράσεως τῆς Ἱπποκράτους μεγαλονοίας ἀποδεικνύει τὸ σύγγραμμα.

Ζητεῖσθω δὲ καὶ ἡ αἰτία τῆς ἐπιγραφῆς. Ἰστέον οὖν ὅτι ἐκ τοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας τὴν ἐπιγραφὴν ἐποίησατο, ἀφορισμοὺς τὸ βιβλίον ἐπιγράψας.

Ἡ δὲ τάξις διττὴ ἐστίν, ἡ μὲν πρὸς τὴν φύσιν, ἡ δὲ πρὸς τὸν λόγον ἀποβλέπουσα. καὶ τῇ πρὸς τὴν φύσιν ἐξακολουθοῦντες τάξει, τὸ περὶ ἀνθρώπου φύσεως ἀναλεγόμεθα ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις· ἐκεῖσε γὰρ μανθάνομεν τὴν προσεχῇ ὕλην τῆς γενέσεως καὶ τὴν σύμπληξιν τοῦ ἡμετέρου σώματος, καὶ ἐνταῦθα ἐν τρίτῃ τάξει ἀναγνωσθέντος τοῦ παρόντος βιβλίου. ἡ δὲ τοῦ λόγου τάξις πρότερον τοὺς ἀφορισμοὺς παρακελεύεται ἀναλέγεσθαι διὰ τὸ καθολικὸν καὶ κεφαλαιῶδες καὶ σύντομον τῶν ἐνταῦθα παραδιδομένων. καλὸν τοῖς εἰσαγομένοις εἰς τὴν Ἱπποκράτους ἱατρικὴν πρὸ παντὸς τὸν ὅρον καὶ τὸν νόμον ἐκμανθάνειν.

Ἐκτον ἐστὶ κεφάλαιον ἡ εἰς τὰ μέρη διαίρεσις. Ἰστέον ὅτι ὁ μὲν Σωρανὸς εἰς τρία τμήματα διεῖλε τοῦτο τὸ βιβλίον, ὁ δὲ Ροῦφος εἰς τέσσαρα, ὁ δὲ Γαληνὸς εἰς ἑπτὰ ὥπερ καὶ πειθόμεθα. ἀνάγεται δὲ τὸ παρὸν σύγγραμμα οὐχ ὑπὸ ἓν μέρος τῆς 4) Ἱπποκρατικῆς, ἀλλ' ὑπὸ πάντα τὰ μέρη, ὥπερ καὶ ἡ τέχνη Γαληνοῦ. ἐπειδὴ γὰρ περὶ πάντων τῶν μερῶν τῆς ἱατρικῆς ἐνταῦθα διαλέγεται, κεφάλαιον δὲ καὶ σύντομον διδασκαλίας ποιούμενος, εὐκότως καὶ ὑπὸ τὸ θεωρητικὸν καὶ ὑπὸ τὸ πρακτικὸν καὶ τὰ καθ' ἕκαστον πάντα τὰ μέρη τῆς διαιρέσεως, ἅτινα ἐν εἰσαγωγαῖς μεμαθήκαμεν, τὸ παρὸν ἀναθήσεται σύγγραμμα.

1) Σαβῖνος Codd. Paris. 2) καθὼ τὸν A. a. 3) τούτων A. a. 4) sc. ἐπιστήμης.

Τρόπῳ δὲ διδασκαλικῷ 1) κέχρηται ἀφοριστικῷ. Ὅπερ δῆλον γέγονε, τὴν αἰτίαν τῆς ἐπιγραφῆς ζητούντων ἡμῶν. Ἐτεροι γὰρ παρὰ τοὺς Γαληνείους διδασκαλικοὶ τρόποι παρ' αὐτῷ τρεῖς, ἀφοριστικὸς, ὑφηγηματικὸς καὶ μικτός. καὶ ἀφοριστικὸς μὲν ἐστὶν ἐν ὀλίγαις λέξεσι πολλὰ περικλείων ῥήματα, ὑφηγηματικὸς δὲ ἐστὶν ὁ κατὰ διέξοδον πλατικῶς τῶν νοουμένων διδασκαλίαν ποιούμενος, μικτὸς δὲ ὁ ἐξ ἀμφοῖν συγκείμενος καὶ μήτε ἄγαν ἐσταλμένος ὡς ὁ ἀφοριστικὸς, μήτε ἐν πλάτει διεξερχόμενος τὴν ἔννοιαν καθάπερ ὁ ὑφηγηματικὸς. Ἀφορισμὸς δὲ ἐστὶ λόγος σύντομος, αὐτοτελῇ διάνοιαν ἀπαρτίζων. ἢ καὶ οὕτως· λόγος πενόμενος μὲν κατὰ τὴν τέχνην, πλουτῶν δὲ τοῖς ἐνθυμήμασιν. εἴρηται δὲ ἀφορισμὸς διὰ τὸ καθ' ἕκαστα περιορίζεσθαι μὲν τὰ νοούμενα, ἀφορίζεσθαι δὲ καὶ ἀποδιῆσθαι ἀπὸ τῶν πρὸ αὐτῶν καὶ ἀπὸ τῶν μετ' αὐτά.

Codex Parisiensis 6854. Colbertinus, chartaceus, saec. XVI. anonymi auctoris interpretationem latinam Meletii in aphorismos commentarii continet secundum codicem graecum 2222, ex quo et epistolam dedicationis et prooemium edo.

Illustrissimo Principi Henrico a Lotharingia
Abbati Protomonasteriorum Sancti Dionysii
et Sancti Remigii etc.

Quod mulieribus accidere solet, illustrissime Princeps, postquam pepererint multorum oblitae laborum magnopere laetentur, si in optimum aliquem pueri in baptismo susceptorem quem patrinum vocant inciderint, id mihi hodie contigisse videtur, qui postquam non sine magno labore Meletii in Aphorismos Hippocratis Commentarios ad studiosorum utilitatem latinos fecissem, ac veluti peperissem, talem nactus sim patronum, cujus ulnis haec nostra recens foetura excipitur. Hos autem Commentarios multis rationibus adductus sum ut tibi dedicarem. Primum enim nullus

---

1) εἴρηται A. a. emendavi.

est, qui nesciat quanto studio quantoque amore tuus quem deus absolvat Propatruus Illustrissimus Cardinalis a Lotharingia, doctos homines sit amplexus; inter quos quum Gentianum 1) Hervetum patrum meum de literis graecis et de republica Christiana bene meritum, in hanc urbem Rhemensem accersisset, meorum studiorum author fuit et adjutor, ut qui me etiam in suorum clientelam receperit et mihi docendae juventutis munus imposuerit, ubi literis graecis, quae discendae Medicinae mihi prima fuere fundamenta, in quibusjam a patruo fueram institutus, aliquot annorum spatio mihi vacare licuit. Caeterum cum aliquando una cum eodem patruo meo bibliothecam tuam, amplissimam certe et maxima librorum suppellectile refertam visitarem, incidi forte in hos Meletii Commentarios, quos cum parum degustassem, non abs re fore duxi, si tandem aliquando latini in cem prodirent. quos cum sedulo quidem, sed fortasse non tam eleganter quam nonnullorum aures delicatae postulent, etsi tam diligenter ut fidem interpretis nemo jure requirat, e graeco verterim, exoriri autem possint aliqui, qui meam industriam et operam, ut nunquam desunt calumniatores, contemnant et elevent, eos tibi consecrandos et felicibus tuis auspiciis in lucem edendos censui, ut nominis tui autoritate muniti, detrectatorum invidiam et calumnias facilius possint effugere. Ad haec accedit, quod cum graecus e tua prodierit bibliotheca Meletius, non inconsultum fore duxi, si eadem opera latinus in tuam rediret bibliothecam, et a Medicis legendus exiret in lucem. Has igitur studiorum meorum lucubrationes, quantulaecunque sint, oro atque obsecro, Illustrissime Princeps, ut pro tua insigni humanitate hilari et serena fronte suscipias. Non solum certe magnas tibi habebunt gratias studiosi medicinae lectores, quod hic Meletius sub amplissimi nominis tui splendore in illorum manus venerit, sed etiam aegroti ejus ope sanati id tibi, e cujus biblio-

---

1) Aurelianensem.

theca prodierit, jure acceptum ferent. Vale, Illustrissime princeps, meque in tuorum numerum ascribe.

Meletii medici et philosophi Commentarius in
Aphorismos Hippocratis. Sectio prima.

Scopus et institutum authoris est omnia nobis artis capita naturaeque opera exhibere. Considerat itaque naturam, quae pro fundamento habet elementa, quae temperamentis conficitur et conglomeratur, quae in humores dividitur, quae facultatibus illustrata partes efformat ad totius corporis concinnam compositionem, ob commoditatem, usum et operationem. Et haec quidem tractat de natura. Cum autem triplex eorum quae sunt contra naturam vitium, morbus scilicet, symptoma et causa natura sua corporibus nostris noceant, morbis quidem qui in intemperie nocent, contrarias inducit intemperies, ut ipse postea dicit contrariorum contraria sunt remedia, se etiam opponit et symptomatis resistit, eorum asperitatem et ferocitatem retundens ac demens, vel etiam sanans, ut ipse in sequentibus declarat, cum dicit Parvus torpor dolorem sedat, quin etiam abscindens ac reprimens undiquaque causarum vim, incursum, puram et sinceram reddit sanitatem. Ratione quidem simul et experientia veluti quibusdam armis decertat adversus ea, quae sunt contra naturam, ratione quidem methodum inveniens, experientia autem hanc evocans, qua etiam rationis indicat firmitatem. Assurgit itaque et ad sublimia et majora. Considerat enim aeris mutationes, ventorum flatus, aquarum differentias, astrorum ortum et occasum, eas distinguens. Haec omnia praesentis hujus libri scopum se traditurum promittit. Est autem perfectis et imperfectis utilis; imperfectis qui tarde discunt, et iis qui ab ineunte aetate ludos adeunt literarios, iter agentibus et iis qui in urbibus degunt, ingeniosis et tardis, iis qui sunt prompto et alacri animo, et iis qui sunt socordes et ignavi. Perfectis quidem

et ingeniosis eo quod summam eis in memoriam revocat, quae prius fuere cognita. Non perfectis autem et iter agentibus, quod ea quae in multis fusa et prolixa oratione dicta sunt, breviter et succincte concludat. Verum autem et legitimum esse hunc Hippocratis librum testantur Rufus, Sabinus, Soranus, Pelops et Galenus. Estque adeo verus et germanus, ut interpretes hoc usi fuerint ad probandum quinam ex aliis ejus libris germani essent quive spurii. Quinetiam et annunciationis genus et eorum quae dicuntur solertia sicuti et dictionis suavitas demonstrant hunc librum ab excellenti Hippocratis ingenio esse profectum. Quod si quis quaerat inscriptionis causam, sciendum est quod ex doctrinae modo hunc librum inscripserit aphorismos. Est autem ordo duplex, unus quidem ad naturam, alius vero ad rationem respiciens. Naturae quidem ordinem sequentes, quod ad hominis naturam pertinet legimus in libris Hippocratis. Illic enim proximam generationis materiam nostrique corporis constitutionem discimus ideoque tertio loco legendus esset hic liber ordine naturae. Rationis autem ordo aphorismos prius legendos suadet, quod ea quae in illis continentur in genere, compendiose et breviter tractantur. Bonum autem est ut qui ad Hippocratis medicinam introducuntur ante omnia regulam et legem discant. Sciendum est autem, hunc librum Soranum in tres partes divisisse, Rufum in quatuor et Galenum in septem, cui et nos credimus. Reducitur autem hic liber sicuti et ars Galeni non ad unam tantum, sed et ad omnes Hippocraticae doctrinae partes. cum enim hic de omnibus medicinae partibus disserat, brevem et compendiosam efficiens doctrinam, merito reducetur hic liber ad contemplationem et ad praxim [et ad singulares omnes divisionis partes quae in introductoriiis didicimus. Utitur autem doctrinae modo aphoristico quod nobis evidens fuit, dum inscriptionis causam quaereremus. Reperiuntur enim apud eum praeter eos quos praebet Galenus tres alii doctrinae modi, aphoristicus scilicet,

narrativus et mixtus. Aphoristicus quidem est qui paucis verbis multas includit sententias. Narrativus autem seu expositivus, qui late et fusa oratione quae sunt cogitata docet. Mixtus qui ex ambobus constat, qui scilicet neque admodum contractus est ut aphoristicus, neque late et fusa oratione intentionem explicat, ut narrativus. Est autem Aphorismus brevis oratio perfectam sententiam absolvens, vel etiam sic: est oratio in dictione quidem manca et deficiens, in sensu vero copiosa et abundans. Dictus est autem aphorismus, quod singula definiat cogitata, eaque distinguat ac separet ab iis quae praecedunt et quae sequuntur.

In codice Vindobonensi medico XLIX, membraneo, pereleganti, saeculi XIV, anonymi auctoris in Aphorismos haec est praefatio:

Οἱ πλεῖστοι τῶν παλαιότερων ἰατρῶν σποράδην ἐξεῦ-
 ρόν τινα τῆς ἱατρικῆς ἐκ κληδόνων ἢ τριόδων συνάγοντες
 καὶ ἀπὸ τύχης ἢ μαντείας ἢ κλήσεως δαιμόνων ἢ ἄλλων
 τινῶν τρόπων. Ἱπποκράτης δὲ ὁ τῶν Ἀσκληπιαδῶν, ταύ-
 την ὡς ἂν εἴποι τις πλαζομένην συνάξας καὶ τελείως
 ὑφάνας, πλήρη καὶ ἁρτίαν εἰργάσατο, κεφαλὴν ἐπιθεῖς
 καὶ οὐκ ἂν τις ἁμάρτοι λέγων, ὡς ὁ προνοητικὸς θεὸς
 ἐλέησε τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἀλλ' ἐπ' ἀλλήλοις νόσοις
 ἀπολλύμενον, τὴν φύσιν σαρκώσας Ἱπποκράτην κατήγαγε
 πρὸς ἁρτίαν ταύτης παράδοσιν. ἴσως γὰρ καὶ τοῦτο αἰ-
 νίττεται κατὰ τὸ προοίμιον τῶν ἀφορισμῶν λέγων, ὡς
 ἐπειδὴ κατὰ τὴν πεῖραν ἡ ἱατρικὴ σχεδὸν ἀκατάληπτός
 ἐστιν· οὔτε γὰρ ὅτε βουλόμεθα, τοῖς πάθεσι τῶν ἀνθρώ-
 πων ἐντυγχάνουσιν οἱ ἱατροί· τύχη γὰρ καὶ τῷ σπανίῳ
 τῆς γενέσεως δουλεύει ταῦτα. ἔτι γε μὴν καὶ ἐπικίνδυνος
 τῷ ἐν σώματι ῥευστῷ μὲν διὰ τὴν ὕλην καὶ ἀβεβαίῳ, κε-
 κτημένῳ δὲ καὶ θεῖαν δύναμιν ψυχικὴν, γυμνάζεσθαι τὴν
 ἱατρικὴν τέχνην, καὶ οὐκ ἀψύχῳ καὶ ἀθύρῳ, καθάπερ
 τὰς ἄλλας τέχνας. πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὰ πάθη ὑπὸ
 πολλῶν αἰτίων γεννᾶσθαι τε καὶ ἀνξάνεσθαι, καὶ διὰ
 τοῦτο δυσχεραίνειν τὴν πεῖραν, ἐν τῷ διακρίνειν τὸ ποιη-

τικὸν αἴτιον. φέρε τῷ λόγῳ ψιλῷ χωρὶς ὑποκειμένης ὕλης ἀσωμάτως πᾶσαν περιλαβὼν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ διδάξω, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐπιστημονικὸν λόγον ἔχειν ποιήσω, καὶ τὰς αἰτίας πάσας ὑποθήσομαι σὺν ταῖς διαγνώσεσι, πρὸς τῷ σε λοιπὸν τῇ πείρᾳ γυμνάζειν τὸν λόγον· ὅτε δ' ἂν σοι κατὰ τύχην περιπέσῃ τι πάθος, ἐφαρμόζων τὸν λόγον καὶ γυμνάζων καὶ ἀληθῆ τοῦτον εὐρίσκων.

Τὸ δὲ μέγιστον τοῦ ἀνδρὸς, ὅτι οἱ παρ' αὐτοῦ λεγόμενοι ἀφορισμοὶ οὐχ ἀρμόζουσι μόνῃ ἱατρικῇ, ἀλλὰ καὶ κοινῶς παντὶ τῷ βίῳ. νόμοι γάρ εἰσι καθολικοὶ, θεσπίζοντες καὶ κανονίζοντες τὰ γινόμενα, ὥς ὅταν λέγῃ, ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαί σφραλεραί, καὶ πάλιν, τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον, καὶ ὕπνος, ἀγρυπνίη, μᾶλλον γινόμενα τοῦ μετρίου, κακὸν, καθολικὸν δίδωσιν ἡμῖν κανόνα καὶ νόμον ἐπὶ παντὸς πράγματος, ὥς πᾶν μέτρον ἄριστον. καὶ πάλιν, τὰ μὴ καθαρὰ σώματα, ὁκόσῳ ἂν θρέψῃς μᾶλλον βλάψεις, ὃ δύναται ἐπὶ ψυχὴν μεταφέρεσθαι. οὕτω γάρ ὁ θεῖος Πλάτων ἔφη, τὰς μὴ καθαρὰς ψυχὰς, ὅσῳ ἂν παιδεύσῃς μᾶλλον βλάψεις. τῆς γὰρ ἀσωμάτου ψυχῆς ἀσώματος τροφὴ παίδευσις. καὶ ἐπὶ ἄλλων δὲ ἀφορισμῶν τὸ εἰρημένον κρίνων εὐρήσεις. ἔχουσι δὲ καὶ τὸ διωρισμένον καὶ τὸ συνεχές, ὃ καὶ αὐτὸ τελείας ἀρετῆς ἐστι σύμβολον. ὥς γὰρ ἐπὶ τῶν 1) γραμμικῶν, καὶ ἐπ' αὐτῶν εἰ οὕτως ἔτυχεν, ὁ πέμπτος τὸν τέταρτον σαφηνίζει, καὶ ὁ τέταρτος τὸν τρίτον καὶ ὁ τρίτος τὸν δεύτερον καὶ ἐφεξῆς ὡσαύτως, καὶ προβαίνων σαφῶς τοῦτο ποιεῖται τὴν τάξιν φυλάττων τοῦ λόγου καὶ τὸ ἀκόλουθον τῆς αἰτίας ἐπὶ ἡλικιῶν ἢ ὠρῶν ἢ παθῶν καὶ τῶν 2) παραπλησίων.

ΘΕΟΦΙΛΟΥ. 3) Ἀφορισμός ἐστι λόγος σύντομος, αὐτοτελῆ διάνοιαν ἀπαρτίζων, ἢ λόγος κατὰ μὲν τὴν προφορὰν ἦτοι τὴν φράσιν πενόμενος, πλουτῶν δὲ τοῖς ἐνθυμήμασιν. εἴρηται δὲ ἀφορισμὸς διὰ τὸ 4) περιορίζεσθαι ἐν αὐτῷ τὸ νόημα, ἀφορίζεσθαι δὲ καὶ ἀποδιῦστα-

1) geometria. 2) Sequitur notio Aphorismi vulgaris. 3) Haec definitio e Stephano deprompta p. 240. 4) περισώζεσθαι V. b.

σθαι ἀπὸ τε τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτόν. Ἰστέον δὲ 1) ὅτι δύο προοίμια ἔχει ἡ παροῦσα πραγματεία καὶ τὸ μὲν πρῶτόν ἐστιν ἀποφαντικόν, 2) ἡγουν κατὰ προτροπὴν καὶ ἀποτροπὴν, ὡς τὸ, βίος βραχύς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξύς· τὸ δὲ δεύτερον συμβουλευτικόν, 3) τὸ δεῖ δὲ οὐ μόνον ἐωϋτὸν παρέχειν 4) τὰ δέοντα καὶ τὰ ἐξῆς.

Ἀρχὴ σὺν Θεῷ ἀγίῳ τοῦ πρώτου τμήματος.

α'. Ὁ βίος βραχύς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξύς, ἡ δὲ πείρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. —

ΘΕΟΦ. Τὸ τοῦ βίου ὄνομα πολλαχῶς εἴρηται. λέγεται γὰρ βίος ὁ τόπος, καθό φαμεν ἀμφίβια ζῶα, ἃ καὶ ἐν τῇ χέρσῳ καὶ ἐν τῷ ὕδατι βιοῦν 5) δυνατόν, ὡς αἱ φῶκαι. βίος καὶ τὸ ἐπιτήδευμα, καθό φαμεν τόνδε τὸν ἄνθρωπον ἱατρικὸν βίον μετιέναι καὶ κεῖνον φιλόσοφον. βίος καὶ ἡ ζευξίς τοῦ γάμου, καθό λέγομεν, ὅτι βίον οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἡγάγετο. βίος καὶ τὸ ἥθος τῆς ψυχῆς, καθό φαμεν σώφρονα βίον ἔχειν καὶ κόσμιον ἢ τὸ ἀνάπαλιν ἀκόλαστον. λέγεται βίος καὶ ὁ χρόνος τῆς ζωῆς ἡμῶν. ἀμέλει γὰρ τὴν ἀπαναχώρησιν τῆς ψυχῆς ἀποβίωσιν προσαγορεύομεν. οὗτος οὖν ὁ βίος ὁ κατὰ τὸ πέμπτον σημαινόμενος βραχύς ἐστι κατ' Ἱπποκράτην τῇ τέχνῃ παραβαλλόμενος, ἡ τέχνη δὲ μακρὰ, διότι ὁ βίος βραχύς ἢ διότι πολλά εἰσι τὰ οἰκεῖα αὐτῆς μέρη καὶ οὐδέποτε εἰς πέρας ἄγεται. εἰσὶ μὲν οὖν τὰ πρῶτα μέρη τῆς ἱατρικῆς δύο, τό τε θεωρητικὸν καὶ τὸ πρακτικόν. ἐκάτερον δὲ τούτων εἰς πλείονα διαιρεῖται. τὸ μὲν γὰρ θεωρητικὸν εἰς φυσιολογικόν, αἰτιολογικόν, σημειωτικόν· αὐτὸ δὲ τὸ φυσιολογικόν, εἰς στοιχεῖα, κράσεις, χυμοὺς, μόρια, δυνάμεις, ἐνεργείας. ταῦτα δὲ τὰ σκέλη, καθὼς ἀλλαχοῦ εἴρηται, διαιρεῖται εἰς πλείονα. τὸ δὲ αἰτιολογικὸν διαιρέσεως εἰς προκαταρκτικὰ αἷτια, εἰς προηγούμενα καὶ εἰς συνεκτικά.

1) ὅτι om. V. b. 2) ἡγουν ἀποτρεπτικὸν καὶ ἀποτροπὴν τοῦ ὁ βίος etc. V. b. 3) τὸ om. V. a. 4) τὰ δέοντα om. V. b. 5) δύνανται. φῶκαι ὡς οἱ κροκόδειλοι V. b. ut vituli marini et crocodili C.

το δὲ σημειωτικὸν εἰς τὴν τοῦ παρόντος διάγνωσιν καὶ 1) τῶν μελλόντων πρόγνωσιν καὶ τῶν παρεληλυθότων ἀνάμνησιν. πάλιν τὸ πρακτικὸν διαιρεῖται εἰς ὑγιεινὸν, θεραπευτικόν· τὸ δὲ θεραπευτικὸν εἰς διαιτητικὸν, φαρμακευτικὸν, χειρουργικόν· τὸ δὲ διαιτητικὸν εἰς γηροκομικὸν καὶ ἀναληπτικὸν καὶ προφυλακτικόν. καὶ ἀπλῶς πολλαὶ ζητήσεις περὶ τούτων. μακρὰ τοίνυν ἐστὶν ἡ τέχνη διὰ τὴν εὗρεσιν, διὰ τὴν μάθησιν, διὰ τὴν τελείωσιν τῶν μερῶν. πῶς γὰρ δύναται εἰς ἄνθρωπος καὶ εὗρεῖν πάντα καὶ μαθεῖν καὶ τελειῶσαι; καὶ μάρτυς αὐτὸς Ἱπποκράτης εἰπὼν, ὅτι τὸ τῆς ἱατρικῆς τέχνης μάθημα μέγα ἐστὶ καὶ 2) πολὺ, οὐδὲ εἰς πέρας φέρομαι ταύτης, καίπερ γηραλέος καθεστηκώς. 3) Τὸ μέντοι, καιρὸς ὁξὺς ἦτοι τῶν βοηθημάτων καὶ νοσημάτων, ἐπειδὴ παρατρέχει καὶ λανθάνει τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν καὶ τῶν δυσχερῶν ἐστὶ τὸ διαγνωσθῆναι αὐτὸν, ὥστε κατὰ λόγον προσάγειν τὰ βοηθήματα. πολλάκις γὰρ 4) τις εἰσελθὼν εἰς τὸν ἄρρώστον, συνεῖδεν αὐτὸν λαβεῖν τόδε ἢ τόδε φάρμακον, ἐπειδὴ 5) ἔδει καὶ εἰσελθὼν μετὰ δύο ὥρας οὐκ ἠδυνήθη αὐτὸ δοῦναι. ἄλλη γὰρ ὥρα γέγονεν. ἢ οὖν διὰ τοῦτο ἢ διὰ τὸ ῥευστὸν τῆς ὕλης ὁξὺς ἐστὶν ὁ καιρὸς; ἀδύνατον γὰρ τῷ αὐτῷ σώματι δις ὡσαύτως ἔχοντι πριτυχεῖν. πολλάκις γὰρ δεῖται τροφῆς ὁ ἄρρώστος καὶ μελλόντων δοῦναι, περὶ τὴν ἐπίδοσιν εἰσέβαλεν ὁ παροξυσμὸς ἢ σύμπτωμά τι καὶ ἐκώλυσε θρέψαι. ἡ πείρα δὲ σφαλερὴ τουτέστιν ἡ ἀπόπειρα τῶν ὠφελούντων διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ ὑποκειμένου ἦτοι τοῦ σώματος. οὐ γὰρ πλίνθοι καὶ πηλὸς καὶ ξύλα καὶ σκύτος καθάπερ ἄλλων τεχνῶν ἡ ὕλη τῆς ἱατρικῆς ἐστὶν, ἐν οἷς ἄλυπὸν ἐστὶ τὸ πειραῖσθαι πολυειδῶς. ξύλον μὲν γὰρ ἢ σκύτος κακῶς 6) μεταχειριζόμενον, οὐδεὶς κίνδυνος. ἐν ἀνθρώπου δὲ σώματι πειραῖσθαι τῶν ἀπειράτων, οὐκ ἀσφαλές ἐστὶν, εἰς ὅλεθρον ὅλου τοῦ ζώου τῆς κακῆς πείρας τελευτώσης. ἄλλως τε ἡ πείρα σφαλερὴ διὰ τὸ τὴν κρίσιν εἶναι χαλεπὴν. πάλιν δὲ ἡ κρίσις χαλεπὴ τουτέστιν ὁ λόγος διὰ τὸ δυσκατάληπτον. καὶ γὰρ μέχρι τοῦ νῦν ἀμφιβάλλουσιν οἱ φιλόσοφοι

1) εἰς τὴν τῶν μελλ. V. b. 2) μακρὸν. οὐδὲ γὰρ V. b. 3) ὁ μέντοι V. b. 4) ἐλθὼν τις πρὸς V. b. 5) Fort. γε. 6) μεταχειριζομένῳ V. b.

περὶ τοῦ οὐρανοῦ εἴτε σῶμά ἐστιν, εἴτε ἄσώματον καὶ εἴτε πεπερασμένος εἴτε ἄπειρος. οὕτως οὖν καὶ ὁ τῆς ἱατρικῆς λόγος 1) χαλεπὸς καὶ δυσθῆρατος, ὥς δηλοῖ τὸ πλῆθος τῶν κατὰ τὴν ἱατρικὴν τέχνην αἰρέσεων.

ΣΤΕΦΑΝΟΥ. Νῦν ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν ἤκομεν τοῦ κειμένου, συνθήκαις τισὶ πρότερον ἑαυτοὺς κατασφαλιζόμενοι, ὥστε ἐπὶ ἐκάστου τῶν ἀφορισμῶν ἢ καὶ ἐπὶ τῶν πλείστων τέσσαρά τινα ζητεῖσθαι κεφάλαια, πρῶτον τὴν σαφήνειαν τῆς λέξεως, εἵπερ ταύτης τι δεόμενος, δεύτερον τὴν διάνοιαν τοῦ ἀρχαίου, τρίτον τὸ χρήσιμον τῆς ἐννοίας, καὶ τέταρτον τὴν διάκρισιν τῶν ἀληθῶν καὶ ψευδῶν ἐξηγήσεων. ἐπὶ δὲ τοῖς συμφωνηθεῖσιν ἀρξόμεθα τῆς λέξεως. Ἰστέον οὖν ὅτι προοίμιον κεκόσμηται ὁ λόγος καὶ ἐνὶ καὶ δυσὶ, καὶ τὸ μὲν πρῶτον προοίμιον ἀποφαντικὸν εἶναι δοκεῖ, τὸ δὲ δεύτερον συμβουλευτικόν. ἔχει δὲ ἑκάτερον οὕτως. Τὸ μὲν πρῶτον ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς καὶ τὰ ἐξῆς, τοῦτο ἀποφαντικόν· τὸ δὲ δεύτερον ἔχει οὕτως· δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑαυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιέοντα καὶ τὰ ἐξῆς. τοῦτο δὲ συμβουλευτικόν. ἀλλ' εἰ δοκεῖ ταῖς ὑποσχεθείσαις συνθήκαις ἀκολουθοῦντες, ἐπὶ τὴν σαφήνειαν πρῶτον τραπώμεν τῶν λέξεων, καὶ ἀρκτέον ἀπὸ τοῦ πρώτου.

Ἰστέον τοιγαροῦν ὅτι τὸ τοῦ βίου ὄνομα πολλὰ σημαίνει. λέγεται γὰρ βίος ὁ τόπος ἐν ᾧ τις διατρίβει. οὕτω γὰρ Σωκράτην μὲν ἀκαδημαϊκὸν βίον μετιέναι φάμεν, Πλάτωνα δὲ στωϊκόν· ἀλλὰ καὶ ἀμφίβια ζῶα κατὰ τοῦτο τὸ σημαινόμενον λέγομεν. λέγεται βίος καὶ τὸ ἐπιτήδευμα ὃ τις μετέρχεται. οὕτω γοῦν φάμεν, τόνδε μὲν τὸν ἄνθρωπον ἱατρικὸν βίον μετιέναι, τόνδε δὲ γραμματικόν. λέγεται βίος καὶ ἡ ἐνθένδε τῆς ψυχῆς μετανάστασις. οὕτω γὰρ τὸ ἀποβιῶσαί φάμεν καὶ τῷ τέλει τοῦ βίου χρήσασθαι. λέγεται βίος καὶ τὸ εἶδος τῆς ζωῆς καθὸ λέγομεν τόνδε σεμνὸν καὶ κόσμιον βίον ἐλέσθαι ἢ φιλόσοφον ἢ σώφρονα. λέγεται βίος καὶ ὁ χρόνος τῆς ζωῆς καθὸ φάμεν τῶν ζώων τὰ μὲν μακρόβια, τὰ δὲ ὀλι-

1) χαλ; καὶ δυσθῆρ. om. V. b. C.

γόβια. λέγεται βίος καὶ ὁ 1) .... ἀλλ' οὐ πᾶς, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐν ᾧ ἐπιτηδείως πρὸς μάθῃσιν διακείμεθα. τοσαυταχῶς οὖν τοῦ βίου λεγομένου, ἢ κατὰ τοῦ τελευταίου σημαινομένου, ἢ κατὰ τοῦ προτελευταίου ἐστὶν ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει. βραχὺ δὲ εἶπε δηλονότι τὸ ὀλίγον. ἢ δὲ τέχνη μακρὴ. εἰ δὲ μακρὴ ἐστὶν ἡ τέχνη καὶ σχεδὸν ἄπειρος, τριχῶς ἐστὶ παραστήσαι ἐκ τῆς διαιρέσεως, ἐκ τῆς δοκιμασίας καὶ χρήσεως καὶ ἐκ τῆς τελειώσεως. καὶ ἔξεστιν 2) ἀνα.... τῆς διαιρέσεως. διαιρεῖται γοῦν ἡ ἱατρικὴ 3) et quae sequuntur.

Ὁ καιρὸς ὀξύς. — Ταῦτα τῆς ὀξύτητος τοῦ καιροῦ τὰ συμπτώματα. διὰ ταῦτα τοίνυν καὶ οἱ γραφεῖς ὀπισθοψύλον τὸν καιρὸν γράφειν εἰώθασιν, μηδὲν ἕτερον διὰ τούτου ἐνδεικνύμενοι ἢ ὅτι παρωχηκότα τοῦτον ἀδύνατόν ἐστι κατόπιν λαμβανόμενον αὐθις ὀπίσω ἀγαγεῖν. — — πείραν λέγει τὴν διὰ χειρῶν τριβήν. — —

Ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. — κρίσιν λέγει τὸν λόγον, χαλεπὸν δὲ τὸ δυσκατάληπτον, καὶ ἔτι τοῦτο οὐ πρὸς 4) τι ὁμολογούμενον ὅτι χαλεπὸν εἰς κατάληψιν ὁ λόγος. πᾶσαι γοῦν αἱ τῶν ἀρχαίων βίβλοι καὶ μέχρι τοῦ παρόντος διαφωνίας μεστὰι τυγχάνουσιν. οἱ δὲ ἐμπειρικοὶ ἑτέραν ἐξήγησιν τούτου λέγουσιν ὅτι κρίσιν ὁ Ἱπποκράτης ἐνταῦθα ὀνομάζει τὴν ἐπίκρισιν etc.

Verbis satis dilucidatis addit: Λοιπὸν, εἰ δοκεῖ, ἐρευνήσωμεν καὶ τὴν ἔννοιαν τῶν λεγομένων. φησὶν ὁ Ἱπποκράτης ὁ βίος βραχύς. καὶ ἴσως ἀπορήσει τις πρὸς αὐτὸν ὅτι πῶς, ὦ Ἱπποκράτες, τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων βραχὺν ἀποφαίνει, καὶ μὴν ὁρῶμεν ὅτι μέχρις ἑκατὸν ἢ καὶ ἑκατὸν εἴκοσιν ἐνιαυτῶν διαρκεῖ τὸ ζῶον τοῦτο; εἰ δὲ καὶ πρὸς ἕτερα ζῶα τοῦτο παραβαλὼν ἔφη, ὁρῶμεν

1) Fort. χρόνος. 2) Fort. ἀναμνησσαι. 3) Ex hac Stephani explanatione patet fusum multumque esse ipsius commentarium atque ex contractum Theophileum. Si quis velit Commentarios in Aphorismos eo Hippocratis edere omnes, hunc Stephani primum imprimendum ut curet, optaverim; deinde sequantur Theophilei, tum Damascii. Quae Commentaria quum verbis tantum discrepent, notatu digna ex hoc amplissimo excerpere satis habui, oleum et operam ne perderem, gravioribus intentus atque utilioribus codicibus. 4) Fort. τινῶν.

ὅτι τινὰ τῶν ζώων μέχρις εἴκοσιν ἐτῶν ζῇ, τινὰ δὲ ὀλιγοβιώτερα τυγχάνει, ἓν αὖ δὲ τούτων ἐφήμερον ἔχει τὴν ζωὴν ὡς τὰ ἐν Ἰορδάνῃ γινόμενα, ἃ φησιν ὁ Ἀριστοτέλης ἀνίσχοντος μὲν ἡλίου ἀναβιοῦν, θνήσκειν δὲ δύνοντος. τούτων οὖν πάντων μακροβιωτέρας οὔσης τῆς τῶν ἀνθρώπων ζωῆς, πῶς σὺ βραχὺν τὸν βίον αὐτῶν ἐκάλεσας; 1) etc.

Δεῖ δὲ οὐ μόνον ἐωϋτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιεῦντα, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρεόντας, καὶ τὰ ἔξωθεν. —

ΘΕΟΦ. Οὗτος συμβουλευτικός ἐστιν ὁ ἀφορισμός· φησὶ γάρ, δεῖ τὸν ἱατρὸν μὴ μόνον ἑαυτὸν παρέχειν εἰς 2) τὰ δέοντα ποιεῖν, τουτέστι κόσμιον εἶναι καὶ πρᾶον καὶ προσηνῆ καὶ εἰσιέναι πρὸς τὸν κάμνοντα κοσμίως καὶ κατὰ λόγον τὰς ἱατρείας ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσοῦντα ἔχειν πειθήνιον καὶ τοὺς ὑπηρετοῦντας ἐπιτηδεῖους πρὸς τε τὰς 3) ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις καὶ πρὸς τὸ μὴ ἀπαγγέλλειν τι θλιβερὸν τῷ κάμνοντι καὶ τὰ ἔξωθεν συμφωνοῦντα· ἔξωθεν δὲ ὀνομάζει τὴν τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος φύσιν καὶ τὰ κατὰ τὰς οἰκήσεις ἐνοχλοῦντα. εἰ γὰρ θέλη γενέσθαι ὑγεία, ταῦτα πάντα 4) θέλουσιν εἶναι σύνδρομα.

ΔΑΜΑΣΚΙΟΥ. 5) Ἡ ὡς εἰ βούλεται ὁ ἱατρὸς καὶ τὸν ἀσθενοῦντα εὐκόλως θεραπεῦσαι καὶ τὴν τῶν παρ' ἑμοῦ λεγομένων ἀλήθειαν καθαμαθεῖν, μὴ μόνον αὐτὸς

---

1) Colligitur ex his nauseosis ambagibus, Hippocratem huic respondere, non quoad cetera animantia (quamquam et ea dici poterant, v. c. de elephante et cornice), sed quoad artem hominis vitam esse brevem. 2) τὸ τὰ V. b. 3) αἰτήσεις καὶ τὰς V. b. 4) ὀφείλουσιν V. b. C. 5) In codice Laurentiano, Florentino, Plut. LXXIV. cod. 13. chartaceo p. 5. brevis anonymi auctoris in aphorismos explanatio extat, ex qua Damascii commentarius videtur esse contractus. Hoc est initium: Ἡ ζωὴ ἐνὸς ἐκάστου ὀλίγη ἐστὶ καὶ μικρὰ, πρὸς τὸ ἀνελλιπῶς καταμαθεῖν τὴν ἱατρικὴν τέχνην· μεγάλη γὰρ ἐστὶ καὶ πολλή καὶ πολλοῦ καὶ χρόνου καὶ μελέτης καὶ πυκνασκήσεως δεομένη. ὁ δὲ καιρὸς τῶν νοσημάτων ὁξὺς καὶ φθάνει ἀποκτείνων τοὺς ἀνθρώπους πρὶν τι ἀσφαλὲς ἐπινοηθῆναι τὸν ἱατρὸν περὶ τοῦ νοσήματος, ἂν μὴ καλῶς προγεγυμνασμένος καὶ προησκημένος ὑπάρχῃ τὴν τέχνην. τὸ δὲ μὴ μετὰ λόγου, ἀλλ' ἀπὸ μόνης ἐμπειρίας εἶναι τινὰ ἱατρὸν, σφαλερὸν πρᾶγμα ἐστὶ,

σπουδαῖζέτω τὰ πρέποντα ποιεῖν ἐπ' αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσοῦντα αὐτὸν διδασκέτω τὰ προσήκοντα ποιεῖν καὶ τοὺς παρόντας καὶ διακονοῦντας αὐτῷ καὶ πρὸς τούτοις καὶ τὰ ἔξωθεν. τὸν μὲν οὖν νοσοῦντα ἀναγκαζέτω μῆτε θυμοῦσθαι μῆτε λυπεῖσθαι μῆτε τι δι' ἡδονὴν φίλον τῇ νόσῳ προσφέρειν, μῆτε μὴν σκεπασμάτων ἢ τοιούτου τι-
νὸς καταφρονεῖν· τοὺς δὲ παρόντας καὶ διακονοῦντας αὐτῷ παραγγέλλειν μὴτ' ἐνοχλεῖν τὸν πάσχοντα, μῆτε παρὰ τὸν προσήκοντα τρέφειν καιρὸν μῆτε κτύπους ποιεῖν ἐπ' αὐτῷ, ὕπνους διακόπτοντας, μὴτ' ἄλλο τι τοιοῦτον. ταῦτα γὰρ πάντα σφόδρα πέφυκε τῇ ὑγείᾳ πολέμια. ἔξωθεν δὲ λέγει τὰς τε οἰκίας, ἐν αἷς ὄντες τυγχάνουσιν οἱ πά-
σχοντες, τὰς μὲν ψυχροτέρας τυχὸν οὔσας, τὰς δὲ θερμο-
τέρας, καὶ τὰς τῶν ἀέρων κράσεις. εἰ γοῦν ἅπαντα ταῦτά φησι συντηρήσεις καὶ ἀκριβῶς φυλάξεις, οὔτ' ἐμὲ ψευδό-
μενόν τις οὐδὲν εὖρης καὶ τὸν ἀσθενοῦντα πάννυ θερα-
πεύσεις ταχέως. Ἰστέον ὅτι τὸ παρὸν προοίμιον ὁ Ἱπ-
ποκράτης εἰς δύο εἶδη λόγων ἔτεμε. μέχρι μὲν γὰρ τοῦ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπὴ, ἀφοριστικὸς καὶ οἷον διδασκαλικὸς ὁ λόγος ἐστίν, ἀπὸ δὲ τοῦ, δεῖ δὲ καὶ τὰ ἔξῃς συμβου-
λευτικὸς μέχρι τοῦ καὶ τὰ ἔξωθεν.

Ἐκ Στεφάνου.

Τὸ δὲ τὰ δέοντα ποιέοντα δεῖται ζητήσεως. χρεὼν γὰρ εἰπεῖν τί δεῖ τὸν ἱατρὸν μεταστελλόμενον διαπράττεσθαι. ταῦ-
τα τοίνυν, ὥς ἐν ἑκτῇ λέγεται ἐπιδημία, πολλὰ εἰσι καὶ διάφορα. πρῶτον μὲν γὰρ δεῖ αὐτὸν ἄνθρωπον ἀνεπίληπτον καὶ αἰδέσιμον εἶναι, τοὺς δὲ ὄνυχας μὴ ἄγαν ἠϋξημένους ἔχειν, ἐκτὸς μέντοι τῶν χειρουργῶν. οὗτοι γὰρ χρεῖας αὐτῶν ἔχου-
σιν ἐν ταῖς χειρουργίαις κεχρημένοι τούτοις δίκην σαρκο-
λάβων. — — ἐπὶ δὲ τοῦ διαιτητικοῦ οὐ δέον ἐστὶν ἠϋ-
ξημένους εἶναι τοὺς ὄνυχας, πρῶτον μὲν ὅτι ῥύπος αὐτοῖς ἐγγίνεται, ὅπερ βδελυκτὸν ἐστι. — — κατὰ δὲ τὴν ἐσθῆτα οὐ δεῖ αὐτὸν ῥυπαροφόρον εἶναι, ἀλλ' οὐδὲ μὴν ἐστιβασμένον, ὥστε σηρικὰ τινα ἀμφιέννυσθαι. — — καὶ μὴ θρασύν τινα καὶ αὐθάδη καὶ περίεργον εἶναι· τοῦτο

τὸ δὲ μετὰ λόγου κρίνειν καὶ ἐπιστήμης τὴν τῶν νοσημάτων ἀκρι-
βειαν, δύσκολόν ἐστι καὶ ὀλίγοις κατορθώμενον. εἰ βούλεται εἰς.

γὰρ σοβαρότης ἐστὶ, μήτε οὖν καιτηφῇ τε καὶ σκυθρω-
πὸν, τοῦτο γὰρ δειλίας ἐστί. — — Ταῦτα γὰρ πάντα δεῖ
ἀσκεῖν τὸν ἱατρὸν μᾶλλον μὲν ὥς ἄνθρωπον, ἥττον δὲ ὥς
1) ἱατρόν. — —

Δεῖ αὐτὸν ἐπίστασθαι, ὅπηνίκα δεῖ ἀνθρῶς εἰσιέναι
μετὰ φωνῆς καὶ φθέγματος τρανοτέρου, ὅπηνίκα δὲ μεθ'
ἡσυχίας, ἡρέμα καὶ πραέως, καὶ αὐτῷ δὲ τῷ βήματι τοι-
ῶσδε ἢ τοιῶσδε χρώμενος, ὅπερ πρὸς τὴν τῶν νοσημάτων
ποιότητα 2) μεθαρμόζεται. —

Δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ ἀπεριέργως ποιεῖσθαι τὰς περιόδους.
οὐ γὰρ εἰκὸς πρὸς τὸν ἄρρώστον ἀνερχόμενον ἀποφαίνε-
σθαι, τοῦτο τὸ σκεῦος τί ποιεῖ, οὐδὲ, μετάθες αὐτὸ ἐκεῖ,
— — ἀλλὰ δεῖ σπεύδειν αὐτὸν περὶ τὴν διάγνωσιν καὶ
τὴν θεραπείαν τοῦ νοσήματος. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ 3) πολλὰ
αὐτὸν εἰσιέναι προσῆκεν, ἵνα μὴ δόξη προσκορήσ· — —
δεῖ δέ σε καὶ τυραννικὸν εἶναι πρὸς τὰ νοσήματα καὶ μὴ
προσώποις μηδὲ 4) ἀξία καθυπείκειν τὴν τέχνην. — δεῖ δὲ
πρὸς τούτοις καὶ τῶν αἰτίων πάντων ἀνιχνεύειν τὰς ἐφό-
δους καὶ τὴν φύσιν, καὶ μάλιστα τῶν προκαταρκτικῶν. —
— τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ, τὰ δέοντα ποιέοντα. ἐστὶ δὲ ἅ καὶ
τὸν νοσέοντα χρὴ συνεισάγειν — — — πειθήνιον εἶναι —
— οὕτως γὰρ φησιν ὁ ἱατρὸς ἐν ἐπιδημίαις, ὅτι ἡ τέχνη
διὰ τρία ἐστίν· ἐστὶ γὰρ ὁ ἱατρὸς, ἡ νόσος καὶ τὰ αἷτια.
— — — παρόντας — — ὑπηρετοῦντας τῷ ἄρρώστῳ καὶ
τοὺς ὀπωσοῦν ἄλλως ἢ διὰ φιλίαν ἢ διὰ συγγένειαν προ-
σεδρεύοντας αὐτῷ ἐν τῇ νόσῳ. — — τεσσάρων γὰρ ὄντων
τῶν θεραπευτικῶν σκοπῶν, τοῦ τε ἀπὸ τοῦ ποσοῦ καὶ
τοῦ ἀπὸ τοῦ ποιοῦ καὶ τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ τρόπου τῆς
χρήσεως, οἱ μὲν τρεῖς μάλιστα ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ τυποῦνται,

---

1) Nam communes sunt omnium hominum virtutes. 2) In fe-
bribus ardentibus et acutis morbis lente incedat; in lethargia, ca-
taphora cum strepitu. ἐν γοῦν τῇ μεγάλῃ θεραπευτικῇ ὁ Γαληνὸς
ὑπέθετο εὐρεθῆναι τινα καθεύδοντα αὐτῷ, qui edere nolebat ob
somnum profundum, sed intrans cum strepitu expergefactus sum-
psit cibum. 3) Saepius visitet aegrotos ex acutis morbis decumbentes,
rarius eos, qui diuturnis ex morbis laborant. 4) etsi reges sive magi-
stratus fuerint.

ὁ δὲ τρόπος τῆς χρήσεως ἐπικοινωνός πως ἐστὶ καὶ ἐν τῷ
 ἱατρῷ καὶ ἐν τοῖς 1) ἐξυπηρετοῦσι. — —

β'. Ἐν πῃσι ταραχῇσι τῆς κοιλίης, καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι
 2) τοῖσιν αὐτομάτως γιγνομένοισιν, ἣν μὲν οἷα δεῖ κα-
 θαίρεσθαι 3) καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως
 φέρουσι ἣν δὲ μὴ, τὸναντίον. —

ΘΕΟΦ. 4) Περὶ κενώσεως φυσικῆς καὶ τεχνικῆς διαλα-
 βεῖν προθέμενος ἠναγκάσθη ὑπὸ τῆς ἀκολουθίας τοῦ λό-
 γου τῆς γαστρὸς μνημονεῦσαι. ἄλλως τε ἀπὸ γαστρὸς νῦν
 ἦρξατο, τουτέστιν ἀπὸ τῆς σιτοδόχου κοιλίας, ὅτι καὶ
 πρῶτον ἢ τῆς τροφῆς πέψις ἐν τούτῳ τῷ μορίῳ γίνεται.
 5) διαφέρει δὲ κάθαρσις κενώσεως, ὅτι ἡ μὲν τῆς κατὰ
 ποιότητα 6) βλάβης ἀπαλλαγὴ, κάθαρσις ὀνομάζεται,
 κένωσις δὲ ἢ 7) τῆς κατὰ ποσότητα. ἐνταῦθα οὖν περὶ
 τῆς κατὰ ποιότητα καὶ φυσικῆς κενώσεως ὁ λόγος ἐστὶ
 τῷ Ἱπποκράτει. τὸ γὰρ οἷα ποιότητός ἐστι σημαντικόν.
 ἀλλὰ καὶ τὸ καθαίρεσθαι ἐπὶ τῆς κατὰ ποιότητα εἴρηται
 κενώσεως. πάλιν τὸ αὐτομάτως ἐπὶ τῆς φυσικῆς εἴρηται
 κενώσεως, οὐ μέντοι ἐπὶ τῆς τεχνικῆς. ἐὰν οὖν ἐπὶ ταῖς
 ταραχαῖς τῆς κοιλίας 8) ἦτοι ταῖς δι' αὐτῆς γινομέναις

1) Confabulentur cum aegroto de rebus ei jucundis, non
 de jactura pecuniae amicorumve, μήδ' ἀκαταθύμιον καὶ ἀνάρ-
 μοστον ἐντευξιν ἐπ' αὐτῷ ποιῶνται i. e. admoveant ei dul-
 ces amicos. ἐξωθεν] τὴν τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος φύσιν. v. c. si
 quis medicus crisin per sudorem divinarit, neque septimo die su-
 dor prorumpat, εἴπερ μήτε ἐξ αὐτοῦ τι προημελήθη περὶ τὴν σημείω-
 σιν, μήτε ἐκ τοῦ νοσοῦντος ἡμάρτηται τι, ἢ ἐκ τῶν παρόντων, ἐπὶ
 τὰ ἐξωθεν ἀναδραμεῖν, nisi forte aeris mutatio frigidioris impedi-
 mento fuerit καὶ σύμπτυξις τῶν πόρων, vel si quis perterritus ful-
 gure derrepente clamaverit et metum injecerit aegroto, συννεύσασα
 ἡ φύσις οὐκ ἴσχυσεν ἐφαπλῶσαι ἑαυτὴν et discernere humores no-
 centes. ἐστὶ δ' ὅτι καὶ ῥαγδαίας βροχῆς γενομένης, τοῦτο συμβέβηκεν.
 οὐ δεῖ δὲ ἀποφανλίζειν τὰ τοιαῦτα. Sub finem scholii multus est
 Stephanus in admirando Hippocrate, qui tantas sententias tam bre-
 viter dixerit. 2) Om. D. 3) ζενοῦται A. a. glossema. 4) Cod. V.
 c. ex hoc demum aphorismo exordium sumit. 5) τί διαφέρει
 κάθαρσις κενώσεως. add. V. c. 6) τῶν χυμῶν addit V. c. 7) ἐπὶ
 τῆς κατὰ V. b. 8) καὶ ταῖς δι' αὐταῖς V. b.

ἐκκρίσεισι καὶ τοῖς αὐτομάτως γινομένοις ἐμέτοις, οἷα χρη-
καθαίρεσθαι, καθαίρωνται, τουτέστι τὰ λυποῦντα κατὰ
ποιότητα, συμφέρει· εὐφοροῦσι γὰρ οἱ κάμνοντες, ἐλευθε-
ρούμενοι τῆς κακοχυμίας. εἰ μέντοι ἄλλων τινῶν χυμῶν
κάθαρσις γένηται καὶ μὴ τῶν λυποῦντων, τοῦναντίον.
οὔτε 1) γὰρ συμφέρει, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον δυσφοροῦσιν οἱ
κάμνοντες. πρὸς δὲ τοὺς λέγοντας ὅτι διὰ τί τὴν φυσικὴν
κάθαρσιν προέταξε τῆς τεχνικῆς, φαμὲν, ὅτι ἡ τέχνη τὴν
φύσιν μιμεῖται, ἀλλ' οὐχ ἡ φύσις τὴν τέχνην.

Οὕτω δὲ καὶ ἡ κενεαγγητή, ἣν μὲν οἷη δεῖ γίνεσθαι, γίνη-
ται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· ἣν δὲ μὴ, τοῦ-
ναντίον. —

ΘΕΟΦ. Περὶ τῆς φυσικῆς 2) κενώσεως πρότερον
διέλαβε, νῦν καὶ περὶ τῆς τεχνικῆς διαλαμβάνει. 3) [ὁ γὰρ
Ἰπποκράτης ἅπασαν κένωσιν ὀνομάζει κεναγγεῖαν ἀπὸ
τοῦ συμβεβηκότος, ἐπειδὴ κενὰ τὰ ἀγγεῖα συμβαίνει γίνεσθαι
κατὰ πάσας τὰς κενώσεις.] Καί φησιν, οὕτω καὶ κενεαγ-
γείῃ, 4) τουτέστι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ τεχνικὴ
κένωσις τῇ φυσικῇ. 5) κενεαγγεῖα μὲν οὖν ἐστὶν ἡ κένω-
σις τῶν ἀγγείων τῶν περιεχόντων τοὺς χυμούς. ταῦτά
εἰσι δὲ τὰ τε ἀρτηριώδη καὶ φλεβώδη ἀγγεῖα. ἔαν οὖν
ἐπὶ τῆς τεχνικῆς κενώσεως, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῆς φυσι-
κῆς 6) εἴρητο, οἷα δεῖ γίνεσθαι, γίνωνται τουτέστιν οἷα
δεῖ κενοῦσθαι, κενοῦνται, ξυμφέρει τῷ παντὶ σώματι.
εὐφοροῦσι γὰρ οἱ νοσηλευόμενοι. ἣν δὲ μὴ, τοῦναντίον,
οἷον εἰ χολώδης ὑπόκειται ὕλη 7) πλεονεκτοῦσα, κενωθῇ
δὲ προνοία τοῦ ἱατροῦ, 8) συμφέρει καὶ εὐφόρως ὁ κά-

---

1) γὰρ om. V. b. c. 2) διαλαβὼν. V. b. c. πρότερον διέλαβε om.
V. b. c. 3) ὁ — κενώσεις om. V. b. c. C. In cod. V. a in mar-
gine leguntur. 4) ἡγουν V. c. 5) ἀπὸ τῶν ἐν αὐτοῖς πλεοναζόντων
χυμῶν ἔαν κατὰ λόγον γένηται ἡ κένωσις καὶ κενωθῶσιν οἷα δεῖ κε-
νοῦσθαι, ξυμφέρει· ἔαν δὲ ὑπόκειται χολώδες περίττωμα καὶ πλεονε-
κτεῖ τὸ νοσηλευόμενον addit V. c. 6) εἴρηται V. b. 7) In hoc ver-
bum jam desinit scholion quartum in V. b. et C. 8) ἱατροῦ φλέγ-
μα, οὐ συμφέρει, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ὁ κάμων δυσφορεῖ. Haec ad-
dit V. c. scholionque ita finit.

μινων φέρει. εἰ δὲ χολῆς πλεοναζούσης κενωθῇ φλέγμα προνοία τοῦ ἱατροῦ, τούναντίον οὔτε συμφέρει, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ὁ κάμνων δυσφορεῖ. ὅτι δὲ περὶ τῆς τεχνικῆς κενώσεως τῷ Ἱπποκράτει ὁ λόγος νῦν, δῆλον ἐκ τοῦ εἰπεῖν, οἷα δεῖ γίνεσθαι, γίνωνται.

Ἐπιβλέπειν οὖν δεῖ καὶ χόρην, καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίην, καὶ νούσους ἐν ἧσι δεῖ, ἢ οὐ. —

ΘΕΟΦ. 1) Εἰ γὰρ ταῦτα πάντα διορίσοιτό τις, βεβαιότερον ἐπὶ τὴν τοῦ χυμοῦ κένωσιν ἀφίξοιτο τοῦ λυποῦντος οἷον εἰ οὕτως ἔτυχεν ἐν τῷ σώματι ξανθῆς χολῆς πλεονεκτούσης γνωρίσματα, συνεπιβλέβειν αὐτῇ δεήσει καὶ εἰ ἡ ὥρα θερινὴ καὶ ὁ κάμνων ἀκμάζων καὶ εἰ τὸ χωρίον θερμόν. 2) οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ φλέγματος, εἰ χειμὼν εἴη καὶ τὸ χωρίον ψυχρόν, 3) εἰ πρεσβύτερος ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις αὐτὸ τῆς νόσου τὸ εἶδος, οἷον ὅτι τριταῖος ὑπὸ χολῆς ξανθῆς ἐπικρατούσης γίνεται, τεταρταῖος

1) E Stephano: "Ὅπερ ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων πεποίηκε καὶ ἐν τῷ περὶ ἀγμῶν καὶ ἄρθρων, τούτῳ καὶ νῦν τῷ τρόπῳ παρηκολούθησεν. ὥς γὰρ ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων βουλόμενος δεῖξαι ὅτι ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ ἔθους βλάβην ἐν τῷ σώματι δύναται ποιεῖν, ἔλεγεν, ὅτι οἱ εἰθισμένοι δις σιτεῦσθαι ἅπαξ τρεφόμενοι etc. — — σπανιάκις ἱππασία χρώμενον ἢ τοξεία ἢ δρόμῳ ἢ σειρομάσῃ etc. — — Ἰστέον ὅτι οἱ παλαιοὶ γυμναστικά σώματα ἐκάλουν τὰ τὸν πένταθλον ἀγῶνα ἀγωνιζόμενα πάλην, πυγμὴν, παγκράτιον, δρόμον καὶ δίσκου βολήν. — — οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ οὐδ' ἀτρεμέειν] Ἀσαφὲς εἶναι δοκεῖ τὸ παρὸν χωρίον, ὅθεν καὶ διαφόρως αὐτὸ οἱ παλαιότεροι τῶν ἐξηγητῶν ἐξηγήσαντο. οἱ μὲν γὰρ φασιν, ὅτι διὰ τοῦτο αἱ εἰς ἄκρον εὐεξία σφαλερὰ ἐπὶ τῶν γυμναστικῶν, διότι τῷ πλήθει τοῦ αἵματος βαρυνόμεναι αἱ δυνάμεις ἡρεμεῖν ἀναγκάζονται, ὅπερ ἄτοπον. — τὴν ἡσυχίαν τῶν δυνάμεων διαβάλλει ὁ Ἱπποκράτης. — ἡσυχία καὶ ἀνεργεσία. — οὕτως γοῦν ἐν ἄλλοις ὁ Ἱπποκράτης κινήσεις μετεξετέρη κρατύνει, ἀργίῃ δὲ τήκει. — ὁ δὲ Γαληνὸς ἐτέρως ἐξηγεῖται τὸ χωρίον ὅστις καὶ μᾶλλον ἐπαληθεύει τῷ λόγῳ. φησὶ γὰρ ὅτι περὶ τῶν ἐν ἡμῖν δυνάμεων τοῦθ' Ἱπποκράτης εἶρηκε καὶ μάλιστα τῶν φυσικῶν. — — ὥς καὶ ἐπὶ τῶν ἔξωθεν ἔχει κλιμάκων, ἀνελθὼν γὰρ τις ἕως τῆς ἐσχάτης βαθμίδος καὶ πρόσω σπεύδων ἀνελθεῖν, ἐπεὶ μὴ βαθμὶς ἄλλη πρόκειται, κάτω χωρεῖν ἀναγκάζεται. Ita etiam e summa sanitate descendamus est necesse. 2) καὶ εἰ χολῆς ξανθῆς πλεονεκτῆματα ἔχει ὁ ἀρρώστῳ add. V. c. 3) καὶ ὁ κάμνων γηραιὸς V. b. C.

δὲ ὑπὸ μελαίνης, ἀμφημερινὸς δὲ ὑπὸ φλέγματος. ἔαν οὖν ταῦτα 1) πρεπόντως περισκέψοιτό τις, ἀκριβῶς πρὸς τὴν κένωσιν ἀφίξοιτο. τὸ δὲ ἐν ἧσι δεῖ ἢ οὐ τοιοῦτόν ἐστιν, ἐν αἷς προσήκει ἢ μὴ προσήκει τοιοῦδε ἢ τοιοῦδε χυμοῦ ποιεῖσθαι τὴν κένωσιν. 2) Ἰστέον δὲ ὅτι Ἱπποκράτης κατὰ παλαιὸν ἔθος τὴν νόσον ἐνταῦθα κατὰ πάντων λέγει τουτέστι αἰτίων, συμπτωμάτων καὶ νόσων.

ΔΑΜ. 3) Ὁ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ὅταν ταραχὴ καὶ κίνησις γένηται ἢ τῆς γαστρὸς ἢ δι' ἐμέτου αὐτόματος τουτέστιν ὑπὸ τῆς φύσεως κινηθεῖσα καὶ μὴ ὑπὸ ἰατρικῆς τινος τέχνης, εἰ μὲν γένηται ἡ κένωσις, οἷα δεῖ καὶ πρέπει, ἢ ὥς εἰ ἐκεῖνος δηλονότι ὁ χυμὸς κενωθῇ, ὅς ἔτυχε πλεονάζων ἐν τῷ κενοῦντι σώματι, ἥως εἰ ὁ ὑπὸ θέρμης καὶ ξηρότητος πάσχων ξανθὴν κενώσει χολὴν, καὶ ὁ ὑπὸ ψυχρότητος φλέγμα, καὶ ὁμοίως ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἢ κένωσις ἀκόλουθος γίνοιτο, ὠφελεῖ τε καὶ εὐκόλως τὴν κένω-

---

1) ἀρμοζόντως V. c. 2) Quae sequuntur, om. V. c. 3) Stephanus explicat, cur a ventriculo inceperit sermonem. Nam in eo prima coctio fit, eiusque affectiones frequentissimae. οὕτω γοῦν ἀκουστέον τῶν ἀνθρώπων ὁσημέραι λεγόντων, ἠπέπησα, ἐμπεπνευμάτωμαι, κλυδωνισμοί μοι ἐγένοντο ἢ βορβορυγμοί ἢ στρόφοι. Alia etiam causa haec est: Ventriculus nervis cerebro affectiones suas communicat, cordi διὰ τὴν γεινίαν, — ἐνθεν στομάχου πάσχοντος, αἱ καλουμέναι καρδιακαὶ γίνονται συγκοπαί τε καὶ λειποψυχίαι — et hepati, in quo secunda coctio fit i. e. sanguis paratur. — χολαγωγὰ τοίνυν ἐστὶ καθαυτὰ τὸ τε τῆς ἀσκαμωνίας δάκρυον καὶ τὸ ἀψίνθιον καὶ ἡ ἀλόη etc. φλεγμαγωγὰ δὲ ἀγαρικὸν, κολοκυνθὶς καὶ ἐφόρβιον καὶ λευκὸς ἐλλέβορος, μελαγχολικὸν δὲ κενοῖ λίθος ἀρμένιος, ἐπίθυμον, χαμαῖδρον, μέλας ἐλλέβορος, — ὕδραγωγὰ καὶ πνευμάτων καταρῶντικὰ, οἶον πέπλιον, ὕδραγωγὸς λίθος, λαθυρίς, κνίδιος κόκκος, ἢ λεπίς τοῦ κεκαυμένου χαλκοῦ, καὶ ἐλατήριον. Materiam latentem vero cognoscimus primo morbo v. c. tritaeus, causus, icterus a bile, coma, lethargus a pituita, quartana et melancholia ab humore melancholico, ascites ab aqua; secundo symptomatis v. c. δίψα ἀφόρητος, ἀγρυπνία πολλή, ζέσεως αἰσθησις καὶ βρασμὸς etc. indicant bilem; tertio ἀπὸ τῶν στοιχείων. ταραχὴν] μὲν γαστρὸς ἐννοῆσαι οὐ μόνον τὴν εἰς αὐτὴν συνδρομὴν τῶν χυμῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν δι' αὐτῆς ἔκκρισιν. τὰς γὰρ τοιαύτας κενώσεις, ταραχὰς εἰώθαμεν ὀνομάζειν. αὐτόματον] — τὴν ὑπὸ τῆς φύσεως γινομένην πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς τεχνικῆς.

σιν ὑπομένουσιν οἱ κενοῦντες. εἰ δὲ γένηται τοῖναντίον καὶ ὁ μὲν ὑπὸ ξηρότητος πάσχων καὶ θερμῆς φλέγμα κε-
νώσῃ τυχόν, ὁ δ' αὖ ὑπὸ ψυχρότητος ἐνοχλούμενος ξαν-
θὴν κένωσῃ χολὴν καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως μὴ ἀκό-
λουθος τοῖς νοσήμασιν ἢ κενώσεις γίνοιτο, οὔτε ὠφελεῖ
καὶ δυσκόλως ὑπομένουσιν οἱ κενοῦντες. καὶ ταῦτα μὲν
περὶ τῆς φυσικῆς κενώσεως. ἔπειτ' αὖ φησιν, ὅτι κατὰ τὸν
αὐτὸν τρόπον γίνεται καὶ ἡ κενεαγγεῖα ἥως ἡ κένωσις
τῶν ἀγγείων τουτέστιν ἡ ὑπὸ ἰατρικῆς τέχνης καὶ μὴ φυ-
σικῆς κένωσις. τὸ μὲν γὰρ ἡμῖν τοῦ παρόντος ἀφορισμοῦ
περὶ τῆς φυσικῆς ἡμᾶς ἐδίδαξε καθάρσεως, τὸ δ' αὖ ἕτε-
ρον ἡμῖν περὶ τῆς τεχνικῆς διαλέγεται. διὰ τοῦτο ἐκεῖ
μὲν καθαίρεσθαι καὶ καθαίρωνται εἶπεν, ἐν τούτῳ
δὲ, γίνεσθαι καὶ γίγνοιτο, δηλῶν ὅτι περὶ πράξεως καὶ
ἐνεργείας ἰατρικῆς διδάσκει· ὥσπερ γοῦν φησιν ἐν τῇ φυ-
σικῇ κενώσει, εἰ μὲν τὰ πρόποντα καθάρῃ ἡ φύσις καὶ
τὰ πλεονάζοντα καὶ ἐνοχλοῦντα, ὠφελεῖ· εἰ δὲ μὴ, τοῦ-
ναντίον, οὔτω καὶ ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς καθάρσεως, εἰ τὰ ἐνο-
χλοῦντα τῷ σώματι καθάρῃ ὁ ἰατρὸς, συμφέρει· εἰ δὲ μὴ,
τὰ βλάπτοντα οὔτε ὠφελεῖ, ἀλλὰ καὶ βλάβην ποιεῖ. κε-
νεαγγίαν δὲ τὴν κένωσιν ὠνόμασεν ἀπὸ τοῦ συμβαίνοντος·
συμβαίνει γὰρ κενουμένων τῶν χυμῶν, τὰ ἐν οἷς ἦσαν
ἀγγεῖα κενὰ γίνεσθαι, ἔπειτ' αὖ φησιν συμβουλευτικῶς σχή-
ματι, ὅτι πρέπει τὸν ἰατρὸν ἐπιτηρεῖν καὶ ἐπισκέπτεσθαι
καὶ τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἐργάζεσθαι μέλλει τὴν κάθαρσιν,
ἐὰν μὲν ξανθὴν μέλλῃ καθαίρειν χολὴν, εἶναι καὶ τὸν
καιρὸν θερινόν, καὶ πρὸς τῷ καιρῷ καὶ τὸν τόπον, καὶ
τὴν ἡλικίαν ἐπισκέπτεσθαι τοῦ καθαιρομένου· δεῖ γὰρ ἐπὶ
τοῦ τὴν ξανθὴν κενοῦντος χολὴν καὶ τὸν καιρὸν θερινόν
εἶναι καὶ τὸν τόπον θερμὸν καὶ τὴν ἡλικίαν ἀκμάζουσαν
καὶ νέαν· ἐπὶ δὲ τοῦ φλέγμα κενοῦντος τό τε χωρίον εἶ-
ναι ψυχρὸν καὶ τ' ἄλλα ἀκόλουθα. καὶ πρὸς τούτοις φησιν,
ὁρᾶν δεῖ καὶ τὰς νόσους, οἷα κάθαρσις ἐκάστη προσήκει,
καὶ εἰ τριταῖος μὲν ὁ πάσχων, ξανθὴν καθαίρειν χολὴν,
εἰ δὲ τεταρταῖος, μέλαιναν, εἰ δὲ ἀμφημερινὸς, φλέγμα.
καὶ ἔτι ὁ ὑπὸ τοῦ καρκίνου μὲν πάσχων πάθους, μέλαι-
ναν· ὃν δὲ πάλιν ἐρυσίπελας ἐνοχλεῖ, τοῦτον ξανθὴν κενοῦν
παρασκευάζειν χολὴν καὶ ἐπὶ τοῖς ἑξῆς ἀκολούθως νοσήμασι.

τοῦτο γὰρ βούλεται τῷ Ἱπποκράτει τὸ, κατὰ νοίους ἐν ἧσι δεῖ ἢ οὐ προσθεῖναι.

γ'. Ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσι αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι σφαλε-
ραι, ἣν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσι· οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν
τῷ αὐτῷ, οὐδὲ ἀτρεμέειν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεμέουσιν,
1) οὐδέ τι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, λείπεται
οὖν ἐπὶ τὸ χεῖρον. τουτέων οὖν εἵνεκεν τὴν εὐεξίην λύ-
ειν ξυμφέρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος
2) λάβῃ τὸ σῶμα. —

ΘΕΟΦ. Περὶ τῆς κατὰ ποιότητα κενώσεως διαλε-
χθεὶς Ἱπποκράτης νῦν καὶ περὶ τῆς κατὰ ποσότητα δια-
λέγεται καὶ φησιν ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσι καὶ τὰ ἐξῆς.
3) γυμναστὰς καλεῖ τοὺς ἀθλητὰς, εὐεξίαν δὲ τὴν πολυ-
σαρκίαν, ἄκρον δὲ τὸ ἐσχατον. ἐν μὲν οὖν τοῖς γυμναστι-
κοῖς αὕτη ἢ εἰς ἄκρον εὐεξία 4) χαλεπὴ ἐστὶ, διότι δυν-
άμεις οὐκ ἠρεμοῦσιν αἱ φυσικαί, ὥς αὐτὸς φησιν Ἱππο-
κράτης· ἢ γὰρ στάσις αὐτῶν θάνατος. ἐπεὶ οὖν οὐκ ἠρε-
μοῦσιν, ἀνάγκη γίνεται χυλοποιήσις, ἐξαιμάτωσις, ἀνάδο-
σις. ποῦ δὲ ἔχει γενέσθαι, πρόσθεσις οὐκ ἐστὶ· ὅπου δὲ
οὐ πρόσθεσις, οὐδὲ πρόσφυσις· ὅπου δὲ οὐ πρόσφυσις,
οὐδὲ 5) ἐξομοίωσις. τί οὖν ὑπολείπεται; ἐπὶ τὸ χεῖρον
αὐτὰς ἐπιδιδόναι τῇ πλεονεξίᾳ τοῦ αἵματος καταβλαπτο-
μένας. τούτων οὖν ἕνεκεν τὴν εὐεξίαν 6) λύειν χρὴ διὰ
φλεβοτομίας, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος λαμβά-
νῃ τὸ σῶμα, μὴ βραδέως δὲ, 7) διὰ τὸ μὴ καταλυθῆναι
τὰς δυνάμεις 8) τῇ πλεονεξίᾳ τοῦ αἵματος καταβλα-
πτομένας ἢ διὰ τὸ μὴ ἔσεσθαι τὰ ἐπὶ τῇ πλεονεξίᾳ
τοῦ αἵματος γινόμενα πάθη, οἷον πλευριτίν, συνάγχην
9) ἢ τι τῶν τοιούτων. ἐπὶ τῶν γυμναστικῶν δὲ κακίζει
τὴν πολυσαρκίαν διὰ τὸ 10) σφριγᾶν ἐν αὐτῇ τὰς δυνάμεις.

1) οὐκέτι V. a. c. 2) λαμβάνῃ V. a. c. D. 3) Hic demum in-
cipit scholion in V. b. C. 4) τοῖς τοιούτοις σφαλερῇ V. c. 5) Su-
perser. ἐξαιμάτωσις V. c. 6) λύειν om. V. a. 7) ἀλλὰ πρὶν V. c.
8) ἢ καὶ διὰ τὸ προσγίνεσθαι ἐπὶ πλεονασμῷ τοῦ αἵματος πάθη etc.
V. c. τῇ πλεον. — καταβλαπ. om. V. b. C. 9) καὶ εἴ τι ὅμοιον V.
c. ibique finis scholii. 10) σφρίγγειν V. a.

Μηδὲ τας συμπτώσεις εἰς τὸ ἔσχατον ἄγειν· σφαλερὸν γάρ· ἀλλὰ ὁκοίη ἂν ἡ φύσις εἴη τοῦ μέλλοντος ὑπομένειν, εἰς τοῦτο ἄγειν. ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κενώσεις αἱ εἰς τὸ ἔσχατον ἄγουσαι, σφαλεραί. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα περὶ μέτρου τῆς κατὰ ποσότητα κενώσεως διαλέγεται καὶ φησι, μὴ εἰς ἔσχατον ἄγειν τὴν κατὰ ποσότητα κένωσιν. 1) ὥσπερ γὰρ ἡ ἄμετρος εὐεξία οἶδε καταλύειν τὴν δύναμιν τῷ βαρύνειν καὶ καταπνίγειν αὐτήν, οὕτω καὶ ἡ ἄμετρος κένωσις τῷ διαλύειν 2) καὶ διαφθείρειν. αὕτη δὲ ἡ κατὰ ποσότητα κένωσις ὁρισμὸν ἔχεται ἐκ τῆς τοῦ κάμνοντος δυνάμεως, καὶ μὴν καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν 3) συστοίχων, οἷον ὥρας καὶ χώρας καὶ ἡλικίας καὶ τῶν λοιπῶν. 4) ἀπὸ δὲ τῆς συμπτώσεως τῶν ἀγγείων ἐδήλωσε τὴν κένωσιν. καὶ γὰρ 5) κενούμενον τὸ περιεχόμενον ἐν ἀγγείοις καὶ ἐξογκοῦν αὐτὰ, τὸ τῆς συμπτώσεως ἔπεται πάθος.

Καὶ πάλιν 6) αἱ ἀναθρέψεις αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι, 7) σφαλεραί. —

ΘΕΟΦ. 8) Οὗτος ἀνεξήγητος παρά τινων 9) σοφῶν παραλέλειπται ὁ ἀφορισμὸς διὰ τὸ δοκεῖσθαι αὐτὸν ταντολογίαν εἶναι. οὐκ ἔστι δὲ οὕτως. ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ἱπποκράτης περὶ ποσοῦ ὕλης διαλεγόμενος παραδείγματι ἐχρήσατο τῇ εὐεξίᾳ καὶ ταύτην ἔλυσεν ἥγουν ἐθεράπευσε διὰ φλεβοτομίας, νῦν μετὰ τὸ παράδειγμα ἑαυτὸν ἀνάγει ἐπὶ τὰ καθόλου λέγων, ὅτι οὐκ ἐπὶ εὐεξίας μόνον 10) λέγεται τοῦτο, ἀλλ' ὅτεδήποτε εἰ παραλάβῃς κένωσιν, μὴ εἰς τὸ ἔσχατον

1) ὥσπερ — αὕτη δὲ om. V. c. 2) διαφορεῖν καὶ διαφθείρειν V. b. 3) στοιχείων V. b. 4) ὡσαύτως ἐδήλωσε καὶ ἀπὸ τῆς ἄκρας κενώσεως τὸ τῆς συμπτώσεως ἔπασθαι πάθος τῷ σώματι. V. c. ita scholion absoluit. 5) κενούμενου τοῦ περιεχομένου — ἐξογκοῦντος V. b. C. 6) ἀναλήψεις V. a. D. 7) χαλεπαί. V. a. 8) Ἱπποκράτης εἰπὼν περὶ τῆς ἄκρας εὐεξίας καταλύειν τὴν δύναμιν καὶ σφαλερῶς τῆς εἰς τὸ ἔσχατον συμπτώσεως, ὁμοίως καὶ τῆς ἀμέτρου καὶ ἀτέχνου κενώσεως διαλέγεται καὶ περὶ τῆς ἀναθρέψεως, μηδὲ αὐτὴν ἀθρόαν προσφέρειν· πᾶν γὰρ τὸ ἄμετρον σφαλερόν. Totum hoc est scholion in codice V. c. 9) φιλοσόφων V. b. 10) λέγω V. b.

αὐτὴν ποιήσης μήτε μὴν τὴν ἀνάθρεψιν, ἐπεὶ οὐδὲν ἄμετρον ἐπαινείον.

ΛΑΜ. Βουλόμενος ὁ Ἱπποκράτης ἐνδείξασθαι κατ' ὅλον τὸν λόγον, ὅτι οὔτε κένωσιν ὑπερβολικὴν ἐν τῷ σώματι ἐργάζεσθαι δεῖ, οὔτε πλήρωσιν, τοὺς γυμναστάς ὥσπερ παράδειγμα τίθῃσιν, οἷονεὶ λέγων, εἰ εἰς τοὺς ἀγωνιστάς καὶ κοπιῶντας οὐ συμφέρει ἡ πολυσαρκία, πολλῷ μᾶλλον τοὺς ἡσυχάζοντας. φησὶ γοῦν ὅτι σφαλεραὶ καὶ ἐπικίνδυνοί εἰσιν ἐν τοῖς ἀγωνιζομένοις αἱ εἰς ἄκρον εὐεξία ἢ ὡς αἱ ὑπερβολικαὶ εὐσαρκίαι, ἐὰν ὑπάρχωσιν ἐν τῷ ἐσχάτῳ· ἢ ὡς ἐὰν καὶ μέχρι τέλους ὑπάρχωσιν ἐν τῇ αὐτῇ εὐσαρκίᾳ καὶ μὴ γένηται κένωσις τοῦ πλεονάζοντος. ἔπειτα ἐπιφέρει καὶ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν σφαλεραί εἰσιν αἱ πολυσαρκίαι, εἰπὼν, οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεμέειν ἢ ὡς ἐπειδὴ ἡ φύσις οὐδέποτε παύει, ἀλλὰ εἴποτε τὴν τε πέψιν καὶ τὴν ἀνάδοσιν καὶ τὴν ἐξαιμάτωσιν καὶ τοιαῦτα ἐργάζεται, χρεῖα ἐστὶν αὐτῇ καὶ ἀγγείων κενῶν πρὸς ἀπόθεσιν τῶν τοιούτων χυμῶν καὶ τοῦ σώματος αὕξησιν. ἐπειδὴ δὲ μήτε προστεθῆναι τι τοῖς στερεοῖς τοῦ σώματος ἐγχωρῇ, μήτ' ἢν φλέβες ἔτι χώραν ἔχωσιν ὑποδέχεσθαι τὴν ἀναδιδομένην τροφήν, ἀνάγκη κινδυνεῦσαι τὸ σῶμα, ἢ σχισθέντος τῶν ἀγγείων τινὸς ἢ σβεσθέντος τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ ἢ τοιοῦτό τι παθόντος τοῦ σώματος. καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύνανται αὐξάνειν ἐπὶ τὸ βέλτιον, ἀλλ' ἐπὶ τὸ χεῖρον καὶ ἐπικίνδυνον. ἔνεκεν οὖν τούτων φησὶν, συμφέρον ἐστὶ λύειν τὴν εὐεξίαν διὰ κενώσεως πλὴν μὴ βραδέως, ἀλλὰ συντόμως, ἵνα μὴ ὁ κίνδυνος προφθάσῃ τὴν κάθαρσιν καὶ ἵνα τοῦντεῦθεν ἀρχὴν ἑτέρας ἀνατροφῆς αὐθις τὸ σῶμα λαμβάνῃ. ἔπειτά φησιν, ἐργαζόμενος τὴν τοῦ τοιούτου σώματος κένωσιν, μὴ ἄξις τὰς ξυμπτώσιας ἢ τὰς κενώσεις εἰς τὸ ἐσχατον ἤγουν εἰς ὑπερβολήν. σφαλερὸν γὰρ καὶ ἐπικίνδυνόν ἐστι καὶ τοῦτο. ἀλλὰ μέχρι τούτου δεῖ ἄγειν τὰς κενώσεις, μέχρις οὗ δύναται ἡ δύναμις τῆς φύσεως τοῦ κενούντος ὑπομένειν αὐτάς. ἄλλα γὰρ ἄλλως τῶν σωμάτων δέχονται τὰς κενώσεις, τὰ μὲν ἐπὶ πλεῖστον, τὰ δὲ ἐπ' ὀλίγον. χρὴ οὖν ἑκάστῳ προσφέρειν τὴν κατὰ δύναμιν

κένωσιν. ἔπειτα ἐπιφέρει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν αἱ ὑπερβολικαὶ κενώσεις εἰσὶ σφαλεραὶ, εἰπὼν, καὶ πάλιν αἱ ἀναλήψεις αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι, σφαλεραὶ, μονονοχὶ λέγων, ὅτι διὰ τοῦτο αἱ ὑπερβολικαὶ κενώσεις εἰσὶ χαλεπαὶ, διότι αἱ μετ' αὐτὰς ἀνατροφαὶ τοῦ σώματος σφαλεραὶ, ἀσθενοῦς γενομένης τῆς φύσεως ὑπὸ τῆς ἄκρας κενώσεως καὶ οἷον εἰπεῖν, νεκρωθείσης καὶ μὴ δυναμένης πέψαι τὰς προσφερομένας αὐτῇ τροφὰς πρὸς ἀνάκτησιν.

δ'. Αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβεῖς δίδονται, καὶ ἐν τοῖσι μακροῖσιν αἰεὶ πάθει, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσι, οὗ μὴ ἐνδέχεται, σφαλεραί. —

ΘΕΟΦ. Ὁ παρὼν ἀφορισμὸς διαιτητικὸς ἐστὶ καὶ κατὰ τάξιν εἴρηται. ἀπέρριπτον γὰρ Ἰπποκράτης 1) ἐργασάμενος τὸ σῶμα καὶ ἐλευθερώσας αὐτὸ τῆς κατὰ ποιότητα καὶ ποσότητα 2) κακοχυμίας καὶ βλάβης, ἐπὶ τὴν δίαιταν ἐχώρησε διὰ τὸ τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων ὁκόσον ἂν 3) θρέψαις, μᾶλλον βλάβῃς. εἰτά φησιν, βλαβερὰ ἢ ἀκριβὴς καὶ λεπτὴ δίαιτα ἦτοι ἡ ἀσιτία ἐν τοῖς μακροῖς πάθει. καὶ ἡ αἰτία. οὔτε γὰρ ἀπαλλάττεται 4) τὸ νόσημα, ἀλλὰ καὶ ἡ δύναμις 5) ἀποκνήσασα ἀσθενὴς γίνεται καὶ θάνατος ἐπακολουθεῖ. ἀλλὰ μὲν καὶ ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν, οὗ μὴ ἐπιδέχεται, βλαβερά ἐστὶν ἡ ἀσιτία. τὰ δὲ ὀξέα ἢ ὁμιονύμως ὀξέα εἴρηται τὰ μέχρι τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης ἀφικνούμενα ἡμέρας, ἢ ἀπλῶς ὀξέα τὰ μέχρι τῆς ἐβδόμης ἢ ἐννάτης, ἢ κατοξέα τὰ ἕως τῆς τετάρτης. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ὁμιονύμως ὀξέων καὶ τῶν ἀπλῶς ὀξέων σφαλεραί 6) αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβεῖς δίαιται τουτέστιν αἱ ἀσιτίαι, διὰ τὸ ἀδύνατον μένειν τὸν κάμνοντα ἀσιτοῦντα τοσοῦτον χρόνον. ἐπὶ δὲ τῶν κατοξέων οὐ σφαλεραὶ διὰ τὸ ὀλίγον τῶν ἡμερῶν. τὸ δὲ οὗ μὴ ἐπιδέχεται τοιοῦτόν ἐστιν, ἐφ' ὧν μὴ ἀρμόζει, καὶ ἐπὶ ποῖων ἀρμόζει ἢ οὐχ ἀρμόζει, εἴρηται. Ἰστέον δὲ ὅτι πολλάκις

1) τὸ σῶμα ποιήσας V. b. 2) πλεονεξίας V. b. 3) θρέψεις — βλάβῃς V. b. 4) ὁ ἀσθενὼν τοῦ νοσήματος V. c. C. 5) ἀτονεῖ V. e. 6) λεπταὶ καὶ om. V. a.

καὶ τὸ μελίκρατον καὶ ὀλίγος χυλὸς τῆς πιτσάνης ἀσιτίαι λέγονται, ὡς ἐγγὺς ὄντα τῆς κυρίως ἀσιτίας.

Αἱ ἐς τὸ ἔσχατον λεπτότητος ἀπιγμέναι δίαται, χαλεπαί. καὶ πάλιν αἱ πληρώσιες αἱ 1) ἐς τὸ ἔσχατον ἀπιγμέναι, χαλεπαί. —

ΘΕΟΦ. Καὶ ἐνταῦθα διαβάλλει τὴν ἄκρως λεπτὴν δίαιταν ἥτοι τὴν ἀσιτίαν καὶ τὴν ὑπερπλήρωσιν ἥτοι τὴν ἀδράν. ἑκατέρα γὰρ ξενισμὸν 2) ποιεῖ τῇ φύσει ἐν ἀμετρίᾳ θεωρουμένη. Ἰστέον δὲ ὅτι αἱ γενικαὶ διαφοραὶ τῆς διαίτης δύο εἰσὶ, λεπτὴ καὶ ἀδρά· ἀλλ' ἡ μὲν λεπτὴ ἢ ἐσχάτως ἐστὶ λεπτὴ, 3) ὡς ἀσιτία, ἢ λεπτοτάτη, ὅπερ ἐστὶ μελίκρατον, ἢ λεπτὴ, οἷον πιτσάνης χυλός. ἡ δὲ ἀδρά ἢ ἀδρά ἐστὶν ὡς ὅλη ἢ πιτσάνη, ἢ ἀδροτέρα ὡς ἰχθύες ἢ ὡὰ, ἢ ἀδροτάτη ὡς κρέας. ἐστὶ δὲ μέση τούτων, ὡς ἄρτος πλυτὸς ἢ ἵτριον.

ΔΑΜ. Ἐν τούτῳ τῷ ἀφορισμῷ περὶ τῆς τῶν νοσούντων διαίτης ἡμᾶς ὁ Ἱπποκράτης διδάσκει καὶ φησιν, ὅτι ἐν μὲν τοῖς μακροῖς καὶ πολυημέροις ἀρρώσθημασι καὶ μὴ μέχρι τῆς ἑξηκοστῆς κρινομένοις οὐ πρόπει χοῆσθαι λεπταῖς διαίταις οὐδόλως· σφαλερὸν γὰρ τοῦτο· ἀλλὰ χοῆ βοηθεῖν τῇ φύσει διὰ τροφῆς τινος, ἵνα μὴ, τελέως ἀποκαμούσης, κίνδυνός τις συμβῇ. ἐν δὲ τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν ἥως τοῖς ἐν ὀλίγαις ἡμέραις κρινομένοις, οὐδ' ἐν αὐτοῖς πᾶσι συμφέρει ἡ λεπτὴ δίαιτα, ἀλλὰ εἰσι καὶ ἐν τούτοις νοσήματα, ἐν οἷς οὐκ ἐπιδέχεται λεπτῶς τρέφειν.

ε'. Ἐν τῇσι λεπτῇσι διαίτησι ἀμαρτάνουσι οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον βλάπτονται. πᾶν γὰρ ὃ ἂν γίνηται, μᾶλλον γίνεται ἢ ἐν τῇσιν ὀλίγον ἀδροτέρησι διαίτησι. διὰ τοῦτο καὶ τοῖσι ὑγιαίνουσι σφαλεραὶ αἱ πάνυ ἀκριβέες καὶ λεπταί, καὶ καθεστηκυῖαι δίαται, ὅτι τὰ ἀμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσι. διὰ τοῦτο οὖν αἱ λεπταὶ καὶ

1) ἐν τῷ ἐσχάτῳ ζοῦσαι V. a. b. c. D. 2) ἐμποιεῖ V. b. c.
3) ἥτις ἐστὶ V. b.

ἀκριβέες δίδονται, σφαλεραί ἐς τὰ πλεῖστα τῶν σμικρὸν ἀδρότερον. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἐτι καὶ νῦν διαβάλλει τὴν λεπτὴν δίαιταν Ἰπποκράτης λέγων ἐν τῇσι λεπτιῇσι διαίτησι ἀμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες καὶ τὰ ἐξῆς. ἐν ταῖς λεπταῖς διαίταις ἀμαρτάνουσιν οἱ νοσοῦντες ἀπολιγωροῦντες ἐκ τῆς ἀσιτίας καὶ μὴ λαμβάνοντες λεπτὴν δίαιταν, ἀλλὰ τὴν ἐμπίπτουσαν τουτέστι καὶ 2) ἄρτον ξηρὸν καὶ κρέας καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον βλάπτονται. εἴτε γὰρ δήποτε 3) γένηται ἀμάρτημα, χαλεπώτερον γίνεται ἐν ταῖς λεπταῖς ἢ ἐν ταῖς ὀλίγον ἀδρότεραις διαίταις, διὰ τὸ τῷ ξενισμῷ τῆς τοιαύτης τροφῆς τὴν φύσιν ταράττεσθαι. διὰ τοῦτο οὖν αἱ ἐσχάτως λεπταὶ δίδονται χαλεπαί. ὅτι δὲ χαλεπαὶ εἰσι, δείκνυται καὶ 4) ἐκ τῶν ὑγαινόντων. εἰ γὰρ ἐπ' ἐκείνων, ὡς φησὶν Ἰπποκράτης, κακαὶ εἰσι διὰ τὸ τὰ ἀμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρειν, πολλῷ μᾶλλον, ἐφ' ὧν αἱ δυνάμεις ἀσθενοῦσι. διὰ ταῦτα τοίνυν 5) πάντα αἱ ἐσχάτως λεπταὶ δίδονται χαλεπαὶ εἰς τὰ πλεῖστα τῶν σμικρὸν ἀδρότερον. τὸ ἐς τὰ πλεῖστα πρόσκειται. ἐπὶ τινων γὰρ δεῖ χρήσασθαι αὐτῇ 6) ἐπὶ τῶν κατοξέων, ἐὰν

1) E Stephano: "Ἀνεμπτον αὐτοῦ τὴν ὑγείαν θεμελιῶσαι προθέμενος, περὶ λεπτοτάτης διαίτης, πρῶτον περὶ διαβολῆς τῆς λεπτῆς διαίτης ἐπὶ τῶν ὑγαινόντων καὶ νοσοῦντων· δεύτερον τὰς διαφορὰς αὐτῆς ἀπαριθμοῦμεθα (v. c. ἡ ἐσχάτως λεπτὴ ἐστὶ τὸ μελίκρατον, καὶ ἕτερα δὲ ἡ ἀσιτία, ὁ χυλὸς τῆς πιτσάνης etc.), τρίτον ἐν ᾧ πρόκειται ἡμῖν τὴν χρεῖαν τῆς λεπτοτάτης διαίτης παραθέσθαι i. e. ἐν κατοξέσι νοσήμασι. τέταρτον ἐν ᾧ κανόνας καὶ προσδιορισμοὺς θαυμαστούς πάσης καθόλου διαίτης τυποῖ ἡμῖν ὁ Ἰπποκράτης. *Diaeta enim in morbis praescribitur primum secundum genus morbi (εἶδος), deinde ἐκ τοῦ καιροῦ τοῦ νοσήματος, tum ἐκ τοῦ τόπου τῆς δυνάμεως.* — ἰδιώματι γὰρ παλαιῶ ἐχρήσατο, καθὼ πᾶσαν τὴν περὶ τὸν κάμνοντα γενομένην δίαιταν οἱ παλαιοὶ δίδωσαν καλεῖν εἰδῶσιν. *Et phlebotomia et purgatio ita vocantur.* — οὗ μὴ ἐπιδέχεται] *Nam in peracutis morbis convenit ἡ λεπτὴ δίαιτα.* *Hucusque longiora vel longissima sunt Stephani scholia.* 2) ἄρτοι ξηροὶ V. a. ἄρτος ξηρός ἐστὶ V. b. 3) ἐπιγένηται σύμπτωμα V. c. 4) ἐπὶ V. c. 5) πάντα om. V. c. εἰς τὰ πλεῖστα om. V. b. 6) ἐπὶ — κωλύη om. V. a.

μηδὲν κωλύη τουτέστιν ἐὰν μὴ ἡ δύναμις ἀσθενῇ ἢ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ταχέως ἐκχολοῦται.

ΔΑΜ. Ὁ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ἐν ταῖς λεπταῖς διαίταις καὶ τροφαῖς ἁμαρτάνουσι καὶ σφάλλουσι οἱ ἀσθενεῖς. διὰ τοῦτο καὶ περισσότερον βλάπτονται. εὖροις γὰρ ἂν πολλοὺς τῶν νοσούντων κρυφίως τρεφομένους τῶν ἱατρῶν, ὅταν ἐκεῖνοι ἀκριβεῖ τι καὶ λεπτῇ τούτους διαίτῃ θεραπεύωσιν. οὗτοι γοῦν περισσότερον βλάπτονται ἢ ἐὰν μὴ διητῶντο λεπτῶς, διότι καὶ ἡ δύναμις ἀσθενὴς ὑπὸ τῆς ἐξαίφνης εἰσαγομένης τροφῆς γίνεται καὶ τῆς ἀσυνήθους μεταβολῆς. πᾶν γὰρ σφάλμα ὃ ἂν γένηται ἐν τοῖς νοσοῦσι τοῖς λάθρα τῶν ἱατρῶν τρεφομένοις, μεγαλύτερον, φησὶ, γίνεται ἢ εἰ ἀδροτέρως καὶ τραχυτέρως ἐτρέφοντο, οἷον ἐπὶ παραδείγματος, ἐὰν τοῦ ἱατροῦ προστάξαντος μελίκρατον καὶ πτισάνης χυλὸν, ἰχθύας τυχὸν καὶ ὡὰ προσφέρει ὁ ἀσθενὴς, σφόδρα βλάπτεται ὁ τοιοῦτος διὰ τὴν ἄκραν ἐναλλαγὴν τῶν τροφῶν. ἐὰν δὲ, ἰχθύας τοῦ ἱατροῦ προστάξαντος εὐχύμους, ὁ ἀσθενὴς δυσχύμους προσφέρει, οὐ μέγала βλάπτεται. μικρὰ γὰρ ἡ ἐναλλαγή. ἔπειτα καὶ περὶ τῶν ὑγιαίνοντων φησὶν, ὅτι καὶ τοὺς ὑγιαίνοντας βλάπτει ἡ λεπτὴ καὶ ἀκριβὴς τροφή, οὐχ ὅτι ἐπικίνδυνος ἡ λεπτὴ δίαιτα, ἀλλ' ὅτι φησὶν τὰ ἁμαρτιανόμενα χαλεπώτερα φέρουσι καὶ ὑπομένουσιν, ὥστε διὰ πάντων φανερόν, ὅτι ἐπικίνδυνοί εἰσιν αἱ λεπταὶ δίαιται περισσότερως τῶν ὀλίγων τραχυτέρων καὶ ἰσχυροτέρων τροφῶν.

ς'. Ἐς δὲ τὰ ἔσχατα νοσήματα αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβεῖν κράτισται. —

ΘΕΟΦ. Ἐσχατα νοσήματά εἰσι τὰ κατόξεα, ὧν οὐκ ἔστιν ἐπινοῆσαι ὀξυτέραν κίνησιν. ἔσχαται 1) δὲ θεραπεῖαι ἔχουν δίαιται, αἱ ἀσιτίαι. κράτισται μὲν οὖν εἰσιν αὗται ἐπὶ τῶν κατοξέων νοσημάτων, ἀλλ' ἐς ἀκριβεῖν. διὰ τούτου δὲ ἐνδείκνυται ὅτι καὶ τὸ νόσημα ἀπαιτῇ, ἕτερον δέ τι κωλύῃ, ζητῆσαι δεῖ τὸ κατεπεῖγον καὶ οὕτως ἢ ἀσιτίαν παραλαβεῖν ἢ τροφήν.

ΔΑΜ. Ἐσχατα νοσήματα ὀνομάζει ὁ Ἱπποκράτης τὰ μέγιστα, μεθ' ἃ οὐκ ἔστιν ἄλλα, ἥως τὰ κατόξεα. κελεύει γοῦν ὅτι ἐν αὐτοῖς τοῖς κατοέξοι νοσήμασιν ὑπάρχουσιν ὠφέλιμοι αἱ ἔσχαται θεραπείαι, ἥως αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβεῖς δίδονται.

ΣΤΕΦ. 1) Ἐσχατα μὲν καλεῖ νοσήματα τὰ κατόξεα ὧν οὐκ ἔστιν ἐπινοῆσαι ὀξυτέραν ἐν νόσῳ κίνησιν, εἰ μὴ τι ἄρα τὸν ἐφημερινόν, ἐσχάτην δὲ θεραπείαν, τὴν λεπτοτάτην δίδωται τουτέστι τὴν ἀσιτίαν. αὐτίκα γὰρ ἡ ἀσιτία κρατίστη ἐστὶν ἐπὶ τῶν κατοξέων, εἰ μὴ ἀσθενὴς ὑποκειται ἡ δύναμις ἢ στόμα τῆς γαστρὸς ἐκχολούμενον, κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα.

ζ. Ὁκον μὲν οὖν κάτοξυ τὸ νόσημα, αὐτίκα καὶ τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει, καὶ τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι. ὅκον δὲ μὴ, ἀλλ' ἐνδέχεται ἀδρύτερως διαιτᾶν, τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν, ὅσον ἂν ἡ νοῦσος μαλθακωτέρῃ τῶν ἐσχάτων ἔῃ. —

ΘΕΟΦ. Κάτοξυ νόσημα καλεῖ τὸ ἐν τέτρασιν ἡμέραις περιοριζόμενον, ἐσχάτους δὲ πόνους τὰ μέγιστα συμπτώματα, οἷον ἀγρυπνίας, συγκοπᾶς, 2) τὸ δὲ αὐτίκα τὴν χρονικὴν ἀρχὴν τὴν ἐν τρισὶν ἡμέραις θεωρουμένην. ἐφ' οἷς οὖν ἐστὶ κάτοξυ νόσημα, ἐπὶ τούτων μέχρι τριῶν ἡμερῶν οἱ ἔσχατοι πόνοι γίνονται. καὶ ἐκ τούτων ἡ διάγνωσις δηλοῦται. δεῖ οὖν ἐπὶ τούτων τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ χρῆσασθαι. ἐντὸς γὰρ τῶν τεσσάρων ἡμερῶν ἀπαλλάττεται τὸ νόσημα, καὶ ὁ κάμνων δύναται τὰς τέσσαρας ἡμέρας παντελῆ ἀσιτίαν 3) διαγαγεῖν ἢ διότι οὗτος ὁ χρόνος ὅλος ἀκμή ἐστιν. ἐφ' οἷς δὲ οὐκ ἔστι κάτοξυ τὸ νόσημα, ἀλλ' ἐνδέχεται 4) ἀδρύτερως διαιτᾶν, τοσοῦτον φησὶ ὑποκαταβαίνειν τοῦ λεπτοῦ τῆς διαίτης, ὅσον καὶ ἡ νόσος ἀπολείπεται τῶν ἐσχάτων, τουτέστι τῆς ἀκμῆς ἢ τῶν ὀξέων.

1) Descripsi scholium integrum, ut pateat concinere saepe Stephanum cum Theophilo. 2) τὸ — ἐπὶ τούτων om. V. c. 3) ὑπεργεῖν V. b. c. C. 4) ἀδρύτερως V. c.

ΔΑΜ. Φησὶν ἐν τῷ παρόντι ἀφορισμῷ, ὅτι τὸ νόσημα τὸ κάτοξυ ἥως ἐντὸς τῆς πρώτης τειράδος κρινόμενον αὐτίκα ἔχει καὶ τοὺς μεγάλους πόνους. πόνους δὲ ὀνομάζει ἢ τοὺς παροξυσμοὺς ἢ ἀπλῶς ἅπαντα τὰ συμπτώματα, ἅπερ ἔχει τὸ κάτοξυ νόσημα κατὰ τὰς πρώτας εὐθὺς τῆς ἀσθενείας ἡμέρας. συμπίπτει γὰρ εὐθὺς ἡ ἀκμὴ, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ἡ μεγίστη τοῦ νοσήματος ἀνάγκη. ἐπεὶ γοῦν εὐθὺς ἔχει τοὺς ἐσχάτους πόνους, δεῖ χρῆσθαι ἐπ' αὐτῷ καὶ τῇ ἐσχάτῃ λεπτοτάτῃ διαίτῃ. οὐ χρὴ γὰρ ὅταν ἡ φύσις παλαίῃ πρὸς τὸ νόσημα καὶ ὅλη πρὸς τὴν πέψιν ἀγωνίζεται τούτου, παρασχεῖν αὐτῇ καὶ τροφῆς ὕλην, ἵνα μὴ πρὸς τὴν τῶν ἄρτι ληφθέντων βρωμάτων πέψιν ἐνασχοληθεῖσα νικηθῇ ὑπὸ τοῦ νοσήματος κἀντεῦθεν οὐ μικρὸς τις συμβῇ κίνδυνος, ἀλλ' ἐὰν αὐτὴν ἀγωνίζεσθαι πρὸς μόνον τὸ νόσημα. ὅπου δὲ μὴ ὑπάρχει τὸ νόσημα κάτοξυ, ἀδροτέρως ἐνδέχεται τρέφειν, πλὴν οὐκ εἰς ὑπερβολὴν, ἀλλὰ τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν ἥως τραχυτέραν ἐργάζεσθαι τὴν τροφὴν, ὅποσον καὶ ἡ νόσος μαλθακωτέρα ἥγουν ἀσθενεστέρα καὶ μὴ ὀξεῖα γίνεται. ἀλλ' ἐπὶ πλείσταις κρίνεται ταῖς ἡμέραις, ὥς καὶ ἀνωτέρω προεῖρηκεν.

ἡ. 9. Ὅσταν δὲ ἀκμάζῃ τὸ νόσημα, τότε καὶ τῇ λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι. ξυντεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα, εἰ ἐξαρχέσει τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νόσου, καὶ πότερον ἐκεῖνος ἀπαυδήσει πρότερος, καὶ οὐκ ἐξαρχέσει τῇ διαίτῃ, ἢ ἡ νοῦσος πρότερον ἀπαυδήσει, καὶ 1) ἀμβλυνεῖται. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἐνταῦθα περὶ τῶν καιρῶν τῶν νοσημάτων Ἰπποκράτης διαλέγεται καὶ φησιν ὅσταν ἀκμάζῃ τὸ νόσημα καὶ τὰ ἐξῆς. καιροὶ δὲ εἰσι τῶν νοσημάτων τέσσαρες, ἀρχή, ἀνάβασις, ἀκμὴ καὶ παρακμή. ἐν μὲν οὖν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἀναβάσει ἀδροτέρα διαίτῃ κελεύει χρῆσθαι, ἐν δὲ τῇ ἀκμῇ λεπτοτάτῃ, οὐ παχυτάτῃ, ἐπειδὴ τὰ σιτία ὑπὸ δυνάμεως πέττεσθαι πεφύκασιν. ἐὰν οὖν ἐν τῇ ἀκμῇ, ὅτε ἡ φύσις ἀγωνίζεται πρὸς

τὸ νόσημα, παράσχησ ἀδροτέραν τροφήν, περιφρονεῖ τοῦ νοσήματος, φέρεται δὲ πρὸς τὴν πέψιν τῆς τροφῆς καὶ διὰ τοῦτο ταλαιπωρεῖται. εἰ δὲ πάλιν τῆς τροφῆς καταφρονήσῃ ἀγωνιζομένη κατὰ τοῦ νοσήματος, ἀπεπτουμένη ἢ τροφή σύνεργος γίνεται τοῦ νοσήματος. τὸ ξυντεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὰ ἐξῆς τοιαύτην ἔχει τὴν ἔννοιαν, παραμετρεῖν δεῖ τὴν δύναμιν τῷ νοσήματι. καὶ εἰ μὲν ταύτην πρὸς τὸ εἶδος τοῦ νοσήματος εὗροις ἀνταρκοῦσαν ἐπολίγον, λεπτῶς διαίτησον· εἰ δὲ τὸ ἀνάπαλιν, τὸ μὲν νόσημα ἐπὶ πολὺ ἐξαρκοῦν, τὴν δὲ δύναμιν ἀπολήγουσαν, ἀδροτέρως 1) διαιτᾶν διὰ τὸ δυνηθῆναι τὴν δύναμιν ἀνταγωνίσασθαι κατὰ τοῦ νοσήματος.

ΔΑΜ. Ἐπειδὴ πρότερον περὶ χρονίων νοσημάτων εἶπε, καὶ ἀδροτέρα τροφή ἐν αὐτοῖς ἐδίδαξε χρῆσθαι, ἵνα μὴ ὑπολάβῃς ὅτι διόλου ἐπὶ τῶν τοιούτων χρονίων νοσημάτων ἀδρῶς χρὴ τρέφειν, ἐπήγαγεν, ὅτι καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις νοσήμασιν, ὅταν ἀκμάζωσιν ἥως ἐν τῇ ἀκμῇ εἰσι καὶ ἐν τῇ κρισίμῳ ἡμέρᾳ, τότε καὶ ἐν αὐτοῖς λεπτοτέρως χρὴ 2) τρέφειν, ἵνα ἡ κρίσις τοῦ νοσήματος εὐκόλως γένηται καὶ μὴ, τῆς φύσεως εἰς τὰς τροφὰς ἐνασχοληθείσης, τὸ νόσημα χώραν εὖρη καὶ κίνδυνον προξενήσῃ. πρὸ δὲ τῆς ἀκμῆς, φησὶν, χρὴ συμετρεῖν τὴν τοῦ πάσχοντος δύναμιν πρὸς τὴν τοῦ νοσήματος δύναμιν καὶ προβλέπειν, τίς ἄρα ἀπανδήσει καὶ ἀπαγορεύσει πρότερον ὁ πάσχων ἢ τὸ νόσημα, καὶ εἰ μὲν εὐρήσεις τὸ νόσημα ἰσχυρότερον γενησόμενον, βοηθεῖν τῇ φύσει διὰ τροφῆς· εἰ δὲ εὐρήσεις τὴν δύναμιν τοῦ πάσχοντος ἰσχυροτέραν τῆς ἀσθενείας, καὶ τότε λεπτῶς διαιτᾶν.

Ι. Ὅκόσοισι μὲν οὖν αὐτίκα ἢ ἀκμῇ, αὐτίκα λεπτῶς 3) διαιτᾶν· ὁκόσοισι δὲ ἐς ὕστερον ἢ ἀκμῇ, ἐς ἐκεῖνο καὶ πρὸ ἐκείνου, σμικρὸν ἀφαιρετέον· ἔμπροσθεν δὲ πιότερως διαιτᾶν, ὥς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων. —

ΘΕΟΦ. Ἐτι περὶ τοῦ καιροῦ διαλέγεται καὶ φησιν, ὅτι δεῖ σκοπεῖν, ἐφ' ὧν μὲν ἐστὶν εὐθέως ἢ ἀκμῇ, καὶ

1) Om. V. b. 2) γράφειν in textu, τρέφειν in mg. 3) διαίτησον D.

λεπτῶς διαιτᾶν διὰ τὸ ταράττεσθαι τὴν φύσιν, ἐφ' ὧν δὲ μὴ εὐθέως, ἀλλ' ὕστερον, ἐν ταύτῃ δὴ τῇ ἀκμῇ καὶ μικρὸν ὕστερον πρὸ αὐτῆς παύειν τὴν τροφὴν τουτέστι πρὸ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν. ἐν δὲ τῷ πρόσθεν χρόνῳ 1) τῆς ἀκμῆς πιότερώς τουτέστιν ἀδροτέρώς διαιτᾶν. καὶ ἡ λύσις καθ' Ἱπποκράτην, ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων. ἔστιν οὖν καθολικὸς ὁ λόγος περὶ πάντων τῶν νοσημάτων ἀποφαινόμενος· οὐ μόνον γὰρ ἐπὶ τῶν κατοξέων νοσημάτων ἢ ὀξέων ἐν τῇ ἀκμῇ δεῖ λεπτῶς διαιτᾶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν χρονίων καὶ τῶν λοιπῶν.

ΔΑΜ. Ὅποσοις φησὶ τῶν νοσοῦντων γίνεται ἡ κρίσις αὐτίκα ἤγουν ἐντὸς τῆς ἐβδόμης, τούτους καὶ λεπτῶς διαίτησον. δύναται γὰρ ἡ φύσις ἐντὸς τῆς πρώτης τετραδὸς ἐξαρκέσειν πρὸς τὸ νόσημα καὶ χωρὶς τροφῆς παχυτέρας, καὶ ἂν ἀσθενεστέρα τύχη οὔσα. ὅποσοις δὲ μέλλει ἡ ἀκμὴ ἤγουν ἡ κρίσις μετὰ πολλὰς ἔσεσθαι ἡμέρας, τούτους ἐς ἐκεῖνο μὲν τὸ μέρος τοῦ χρόνου, καθ' ὃ δηλονότι μέλλει γενέσθαι ἡ κρίσις καὶ πρὸ ἐκείνου ὀλίγον, ἀφαιρετέον καὶ χώρισον τῆς τροφῆς τὸν νοσοῦντα ἤγουν πρὸ μιᾶς ἢ δύο τυχόν ἡμερῶν. ἔμπροσθεν δὲ ἤγουν πρὸ τῆς κρίσεως, θρέψον τοῦτον παχυτέρας, ἵνα ἐξαρκέσῃ ἡ φύσις φθάσαι τὸν τῆς κρίσεως καιρὸν καὶ μὴ πρότερον ὑπὸ τῆς ἄγαν νεκρωθῇ ἀτροφίας.

ΙΑ'. Ἐν δὲ τοῖσι παροξυσμοῖσι ὑποσιέλλεσθαι χρή· τὸ προστιθέναι γὰρ βλάβη. καὶ ὅκόσα κατὰ περιόδους παροξύνεται, ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσι ὑποσιέλλεσθαι. —

ΘΕΟΦ. Διδάξας πότε δεῖ τρέφειν, νῦν διδάσκει πότε οὐ δεῖ, λέγων ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσι ὑποσιέλλεσθαι χρή τουτέστι μὴ τρέφειν. καὶ διὰ μὲν τοῦ εἰπεῖν ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσι ἐδήλωσεν ὅτι οὔτε ἐπὶ τῶν συνεχῶν δεῖ τρέφειν οὔτε ἐπὶ τῶν διαλειπόντων πυρετῶν. ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν διαλειπόντων, ἀπλῶς εἶπε τὸν παροξυσμὸν, ἐπὶ δὲ τῶν συνεχῶν καταχρώμενος ἀντὶ τοῦ ἐπιπαροξυσμοῦ. τὸ δὲ 2) ἐπαγόμενον δοκεῖ ὁμοιον εἶναι τῷ ἀνωτέρῳ. οὐκ ἔστι

δὲ ὅμοιον. πῶς; ἐπειδὴ εἶπεν Ἰπποκράτης, ὅτι δεῖ ὑποστέλλεσθαι τοὺς παροξυσμοὺς, ἵνα μή τις ὑπολάβῃ ἐπὶ τῶν πυρεκτικῶν νοσημάτων μόνον εἰρησθαι τοῦτο, φησὶν, ὅτι καθόλου δεῖ ἐπὶ πάσης περιόδου ὑποστέλλεσθαι καὶ τε κωλικῆς ὀδύνης εἴη παροξυσμός, καὶ τε νεφρικῆς, καὶ ἄλλη οἰαδήποτε εἴη περίοδος. Ἀλλ' ἴστέον ὅτι ἐπὶ τῶν συνεχῶν ἐν ταῖς μειοπυρεξίαις δεῖ τρέφειν, ἐπὶ δὲ τῶν διαλειπόντων πυρετῶν ἐν ταῖς ἀνέσεσιν, οὐχὶ δὲ ἐν τοῖς παροξυσμοῖς, 1) διὰ τὸ μὴ ἐμεθήσεσθαι τὰς τροφὰς καὶ πλεονταραχθῆναι τὴν φύσιν. Ἰστέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι παροξυσμός ἐστι τὸ σφοδρότερον μέρος τῆς ὅλης περιόδου. περίοδος δὲ ἐστὶν ἡ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ αὐτὸ 2) ἀποκατάστασις.

ιβ'. Τοὺς δὲ παροξυσμοὺς καὶ τὰς καταστάσεις 3) δηλώσουσι αἱ νοῦσοι, καὶ αἱ ὥραι τοῦ ἔτους, καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἀλλήλας ἀντεπιδόσεις, ἥν τε κατὰ ἡμέρην, ἥν τε παρὰ ἡμέρην, ἥν τε καὶ διὰ πλείονος χρόνου γίνονται. —

ΘΕΟΦ. Ἐν τῷ πρὸ τοῦδε ἀφορισμῷ διδάξας ἐν τοῖς παροξυσμοῖς μὴ τρέφειν, ὥς τινὸς ἀποροῦντος καὶ πόθεν ἔχωμεν γινῶναι τὸν παροξυσμόν, νῦν ἐπιφέρει λέγων, τοὺς δὲ παροξυσμοὺς καὶ τὰς καταστάσεις δηλοῦσιν αἱ νοῦσοι καὶ αἱ ὥραι τοῦ ἔτους καὶ τὰ ἐξῆς. 4) Ἀλλ' ἴστέον ὅτι ὁ νῦν ἀφορισμός καθ' ὑπερβατὸν ἀναγινωσκόμενος σαφὴς εὐρίσκεται, οἷον, τὰς δὲ καταστάσεις καὶ τοὺς παροξυσμοὺς ἥν τε καθ' ἡμέρην, ἥν τε παρὰ ἡμέρην ἥν τε καὶ διὰ πλείονος χρόνου γίνονται, δηλοῦσιν αἱ νοῦσοι καὶ αἱ ὥραι τοῦ ἔτους καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἀλλήλας ἐπιδόσεις· αἱ νοῦσοι μὲν οὕτως, οἷον 5) ὁ μὲν τριταῖος ταχὺ

1) Pergit rursum post folium ablatum V. c. ἐμεῖσθαι — ταράττεσθαι V. c. 2) E Stephano: Scholium longius. Explicat vocabulum periodi, differentias febrium, — τὸ ἀνετιζὸν μόριον τοῦ χρόνου ἐπὶ τῶν διαλειπόντων διάλειμμα ὀνομάζεται, ἐπὶ δὲ τῶν συνεχῶν μειοπυρεξία καὶ παρακμή; — quando cibum sumere oporteat in intermittentibus — — ληξιπύρετον febrifugum — ἐπὶ μὲν τῶν διαλειπόντων παροξυσμός ἀπλῶς λέγεται, ἐπὶ δὲ τῶν συνεχῶν ἐπιπαροξυσμός. 3) δηλοῦσιν V. a. c. D. 4) ἀλλ' — ἐπιδόσεις om. V. b. C. 5) εἰ V. a. c. Fort. ταχυκρίσιμος.

κρίσιμος καὶ διὰ τρίτης ὁ παροξυσμός, εἰ δὲ ἀμφημερινὸς καὶ κατ' ἐκάστην ὁ παροξυσμός, 1) εἰ δὲ ἀμφημερινὸς, χρόνιος καὶ κατ' ἐκάστην ὁ παροξυσμός, ὁ δὲ καὶ τεταρταῖος, ὅτι καὶ τοῦδε χρονιώτερος, καὶ διὰ τετάρτης ὁ παροξυσμός. οὕτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων νοσημάτων δηλοῦνται οἱ τε παροξυσμοὶ καὶ αἱ 2) καταστάσεις. αἱ ὥραι δὲ τοῦ ἔτεος οὕτως· εἰ συμβῇ γενέσθαι τεταρταῖον ἐν θέρει, βραχυχρόνιος γινήσεται, εἰ δὲ ἐν χειμῶνι 3) [ὁ μὲν ἐν θέρει βραχυχρονιώτερος γινήσεται, ὁ δ' ἐν χειμῶνι] 4) πολυχρονιώτερος. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐκάστων νοσημάτων τάχος μὲν τὸ θέρους, βραδυτήτα δὲ ὁ χειμῶν προστίθῃσιν. ἀλλὰ καὶ οἱ παροξυσμοὶ διὰ τρίτης μὲν τοῦπίπαν ἐν θέρει, διὰ τετάρτης δὲ ἐν φθινοπώρῳ, κατ' ἐκάστην δὲ ἡμέραν ἢ νύκτα χειμῶνος. αἱ τῶν περιόδων δὲ ἐπιδόσεις οὕτως, ὅτι εἰ συντόμως 5) ἀναβαίη τὸ νόσημα, δηλοῖ ἐγγὺς εἶναι τὴν ἀκμὴν καὶ ὅτι οἱ παροξυσμοὶ ὀλίγον χρόνον κρατήσουσιν· εἰ δὲ κατὰ μικρὸν, πορρωτέρω τὴν ἀκμὴν καὶ τοὺς παροξυσμοὺς 6) οὐκ ὀλίγον χρόνον κρατεῖν δηλώσει. ἐπίδοσις δὲ ἐστὶν ἡ ἀνάβασις τοῦ νοσήματος.

ΛΑΜ. Φησὶν ἐν τῷ παρόντι ἀφορισμῷ, ὅτι πρέπει τὸν ἱατρὸν ὑποστέλλεσθαι καὶ φοβεῖσθαι διδόναι τοῖς παροξυνομένοις τροφάς. βλάβη γὰρ γίνεται τὸ προστιθέμενον τούτοις ἐκ τῆς τροφῆς καὶ ὅποσα νοσήματα ἔχουσι τοὺς παροξυσμοὺς κατὰ περιόδους, ἤγουν μὴ συνεχεῖς, ἀλλ' ἢ ἀμφημερινοὺς ἢ τριταίους ἢ τεταρταίους. περίοδος γὰρ ἐστὶν ἡ ἐκ τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ αὐτὸ ἀποκατάστασις. τούτους γοῦν τοὺς κατὰ περιόδους παροξυνομένους ἤγουν

1) εἰ — ὁ δὲ om. V. a. 2) E Stephano: Τοὺς παροξυσμοὺς καὶ τὰς καταστάσεις γνωρίσεις πρῶτον μὲν τεχνικῷ στοχασμῷ, (parum secura methodo, ἀπὸ τοῦ εἶδους τοῦ νοσήματος, ὕλης,) δεύτερον τεχνικῇ σημειώσει, (ἐξ ὥρας, χώρας, ἡλικίας, κράσεως, βίου), τρίτον ἐπιστημονικῇ διαγνώσει (ex symptomatis). Dein explicat, quid sit κατάστασις. — εἰς τέσσαρας δὲ τροπὰς ἀναλογούσας τοῖς τέσσαρσι καιροῖς τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ τὸ ἡμερονύκτιον διαιρεῖται· τὸ μὲν γὰρ ἑωθινὸν τῆς ἡμέρας ἀναλογεῖ τῷ ἔαρι, τὸ δὲ μεσημβρινὸν τῷ θέρει — τὸ δὲ δειλινὸν τῷ φθινοπώρῳ — ἡ δὲ νύξ τῷ χειμῶνι. 3) ὁ — χειμῶνι om. V. b. c. C. 4) πολυχρόνιος. V. b. c. 5) ἀναβαίνει V. b. ἀναβαίνοι V. c. 6) δηλοῖ προβῆναι καὶ πολὺν χρόν. V. c.

τοὺς μὴ συνεχεῖς, ἀλλὰ διαλείποντας τοὺς παροξυσμοὺς ἔχοντας, διαίτησον μὲν λεπτοτάτῃ τροφῇ, καθ' ἣν ἡμέραν οὐ μέλλουσι παροξύνεσθαι, ἀλλ' ἄνετον ταύτην διαβιβάζειν. ἐπὰν δὲ ἡ τοῦ παροξυσμοῦ ἡμέρα ἐπιστῇ, τότε χρὴ ἄσιτον παντελῶς τὸν τοιοῦτον παραφυλάττειν, ἵνα ἡ φύσις ἐλευθέρα οὖσα βρωμάτων εὐκόλως τὴν τοῦ παροξυσμοῦ ἀνάγκην διαβιβάσῃ. τοὺς δὲ παροξυσμοὺς φησι καὶ τὰς καταστάσεις αὐτῶν, εἴτε καθημερινοὶ εἴτε διαλείποντες γίνονται, δηλοῦσιν αἱ νοῦσοι, ἥγουν οἱ χυμοὶ οἱ πλεονάζοντες ἐν τῷ πάσχοντι σώματι· εἰ μὲν γὰρ ξανθὴ πλεονάζει χολή, τριταίους ποιεῖ, εἰ δὲ μέλαινα, τεταρταίους, εἰ δὲ φλέγμα, ἀμφημερινούς. δηλοῦσι δὲ τοὺς καὶ οἱ καιροὶ τοῦ ἔτους. εἰ μὲν γὰρ θέρος ἐστὶ, τριταῖοι οἱ παροξυσμοὶ γίνονται, εἰ δὲ ἔαρ, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀμφημερινοὶ, τεταρταῖοι δὲ, εἰ χειμῶν ἐστίν.

Codex Vindobonensis medicus XXVIII, chartaceus, saec. XV, hoc scholion anonymi autoris habet, a Galeni explanatione diversum:

Τρεῖς ἀπεδείχθησαν διαίτης σκόποι ὁ ἀπὸ τῆς δυνάμεως, ὁ ἀπὸ τῆς τοῦ νοσήματος καταστάσεως καὶ ὁ ἀπὸ τῶν κατὰ μέρος παροξυσμῶν. καὶ τὴν δύναμιν διαγιγνώσκουμεν ἀπὸ τε τῶν σφυγμῶν καὶ τῶν κατὰ τὸ πρόσωπον καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν τῷ προγνωστικῷ ῥηθέντων, τὴν δὲ κατάστασιν τοῦ νοσήματος τῷ εἶναι αὐτὸ κάτοξυ ἢ ὀξύ ἢ χρόνιον, κἀντεῦθεν ἢ ταχέως λήψεσθαι τὴν ἀκμὴν ἢ βραδέως, πρὸς ἣν ἀφορῶντες τὴν δίαιταν καταρτίζομεν. καὶ τοὺς παροξυσμοὺς δὲ, τῷ διὰ δ' ἢ διὰ γ' ἢ καθ' ἡμέραν ἐκ τῶν νόσων αὐτῶν καταλαμβάνομεν, οἷον ἐπὶ μὲν τῶν διαλειπόντων, ὁ μὲν τριταῖος ταχυκρίσιμος, ὁ δὲ τεταρταῖος καὶ ἀμφημερινὸς χρόνιος. ἐπὶ δὲ τῶν συνεχῶν οἱ μὲν καυσώδεις ὀξεῖς, οἱ δὲ τυφώδεις χρόνιοι, μέσοι δ' ἀμφοῖν οἱ ἡμιτριταῖοι. καὶ τοῦτο μὲν ἡ κατάστασις ἐκ τῶν νόσων δηλοῦται. οἱ δὲ παροξυσμοὶ οὕτω γνωσθήσονται, εἰ ἐν ἀρχῇ γνωρίσεις τριταῖον εἰσβάλλοντα ἐκ τε τῶν ξανθοχόλων εἶναι καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ κάμνοντος

ἡλικίας καὶ κράσεως καὶ ὥρας καὶ χώρας καὶ τῶν λοιπῶν δυνατὸν ἐστὶ λαβεῖν ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι ταχυκρίσιμος καὶ ὅτι διὰ τρίτης ἔσται ὁ παροξυσμός. ὡσαύτως καὶ ἐπὶ μελαγχολικοῦ, ὅτι χρονίως καὶ ὅτι διὰ δ' ἢ τῶν παροξυσμῶν ἀνταπόδοσις. ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ὡσπερ δὲ ἐπὶ τῶν πυρετῶν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων νούσων. Πλευρίτις δὲ καὶ περιπνευμονία ὀξέα νοσήματα. — Συνάγχη δὲ καὶ κυνάγχη καὶ χολέρα καὶ τέτανος κατοξέα. — Ὑδρὸς δὲ καὶ μελαγχολία καὶ ἐμπύημα καὶ φθίσις, χρόνια. Καὶ οἱ παροξυσμοὶ δὲ, φρενίτιδες μὲν καὶ πλευρίτιδες ὥς τὰ πολλὰ διὰ γ', τοῖς δὲ κατὰ γαστέρα καὶ καθ' ἥπαρ ἐμπυήμασι καὶ φθίσεσι καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ μᾶλλον τὴν νύκτα. τοῖς δ' ἀπὸ τοῦ σπληνὸς καὶ ὅλως μελαγχολικοῖς διὰ δ'. ἀλλὰ καὶ αἱ ὥραι τοῦ ἔτους τὰς καταστάσεις τῶν νόσων δηλώσουσιν, οἷον ἐν τῷ θέρει τεταρταῖος εἰσβάλλων ἀναγκαίως ταχέως κριθήσεται καὶ ἄλλως μὲν ταχυκρίσιμος, ἐν δὲ τῷ χειμῶνι εἰσβάλλων δυσκρίσιμος διὰ τὴν ὥραν· πᾶσι γὰρ τοῖσι νοσήμασι τάχος μὲν τὸ θέρος, βραδυτήτα δὲ ὁ χειμῶν προσδίδωσι. ἀλλὰ καὶ οἱ παροξυσμοὶ διὰ γ' μὲν τοῦπίπαν ἐν θέρει, διὰ δ' ἐν φθινοπώρῳ, καθ' ἑκάστην δὲ ἡμέραν ἢ νύκτα χειμῶνος. ὥς δὲ ἐπὶ τῶν ὡρῶν, οὕτω νόει καὶ ἐπὶ τῶν ἡλικιῶν καὶ χωρῶν καὶ τῶν ἐξῆς. ἐξ ἑνὸς γὰρ καὶ τὰ σύστοιχα τούτων δηλοῦνται.

Ἰστέον δὲ ὅτι τὰ μὲν τῶν σημείων εἰσὶ παθογνωμονικά, τὰ δὲ συνεδρεύοντα, τὰ δὲ κρίσιμα, τὰ δὲ ἀπεψίας, τὰ δὲ πέψεως, καὶ τὰ μὲν σωτηρίας, τὰ δὲ ὀλέθρου δηλωτικά. τὰ μὲν οὖν παθογνωμονικά συνεισβάλλει τῷ νοσήματι καὶ δηλοῦσι τὸ εἶδος αὐτοῦ, ὥς τῇ πλευρίτιδι συνεισβάλλει τό τε νυγματῶδες ἄλγημα καὶ ὁ ὀξύς πυρετός, ἢ δύσπνοια καὶ ὁ βήξ. τὰ δὲ συνεδρεύοντά ποτε μὲν συνεισβάλλει, ποτὲ δὲ ἐπιγίνεται, ποτὲ δὲ οὐδ' ὅλως γίνεται. οὐ γὰρ εἰσι ἀχώριστα σημεῖα, ὥς τὰ παθογνωμονικά. ἔστι δὲ συνεδρεῦον τὸ διήκειν τὴν ὁδύνην εἰς ὑποχόνδριον ἢ εἰς τὴν κλεῖν ἢ ῥᾶον ἐπὶ τοῦ πεπορθότος κατακλίνεσθαι πλευροῦ ἢ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένον. Ἀρχὴ δὲ νοσήματος τριχῶς λέγεται, ἢ τε πρώτη εἰσβολὴ

ἡ ἀπλατῆς καὶ ἀκαριαία προσαγορευομένη καὶ ἡ πλα-
 τικὴ ἥτις ἄχρι τῆς τρίτης ἡμέρας ἐκτείνεται, καὶ ἡ ὥς
 μέρος ὅλου τοῦ νοσήματος, ὅτε εἰς ἀρχὴν, ἀνάβασιν,
 ἀκμὴν καὶ παρακμὴν μερίζεται νόσημα. Εἰσὶ δὲ κρίσιμα
 σημεῖα ταῦτα· ἰδρωῖτες, ῥίγη, αἰμοῤῥαγίαι. Τὰ δὲ τῆς
 πέψεως οὐδ' αὐτὰ συνεισβάλλουσι τῇ πρώτῃ τοῦ νοσή-
 ματος ἀρχῇ. περιορίζει δὲ ταῦτα ἐπιφανέντα τὴν ὥς μέ-
 ρους ἀρχὴν ὅλης τῆς νόσου, ὥς τότε ἀρχῆς ἐούσης,
 ἔσταν ὠμὸν ἔτι καὶ ἄπεπτον τὸ νόσημα ὑπάρχει. εἰσὶ
 δὲ πέψεως σημεῖα ὥς πτύελα λεῖα καὶ λευκὰ καὶ ὁμαλὰ
 καὶ τῇ συστάσει μήτε παχύτατα μήτε λεπτότατα. καὶ
 οὖρα δὲ εὐχροα καὶ νεφέλην χρηστὴν ἔχοντα, καὶ διαχω-
 ρήματα ἐκάστου τοῖσι κατὰ φύσιν ἐγγίζοντα· τὰ δὲ τῆς
 ἀπειψίας τὸ μὴδ' ὅλως πτύειν ἢ πάνυ ὀχύμωτα, καὶ τὰ
 οὖρα εἶναι λεπτὰ καὶ λευκὰ καὶ ἀκόσμητα καὶ τὰ ἐξῆς.
 τὰ τῆς σωτηρίας ὥς ἔσται ἐρῶμένη δύναμις μετὰ τῶν
 τῆς πέψεως σημείων, ἢ τε εὐφορία τοῦ κάμνοντος ἢ εὐ-
 πνοια ἢ τις διανοίας ῥῶσις ἢ εὐσχημος κατάκλισις καὶ
 τὰ λοιπά. Τὰ δὲ τοῦ ὀλέθρου, πτύσματα ἀκράτως
 ξανθὰ ἢ ἰώδη ἢ μέλανα ἢ πελιδνά. Τὰ ἐπὶ προσώπου
 ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένα, ῥίς ὀξεῖα, ὀφθαλμοὶ κοῖλοι,
 κρόταφοι συμπεπιτωκότες καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. σημείω-
 σαι δὲ ὥς τὰ μὲν τῆς πέψεως σημεῖα εἰς αἰεὶ ἀγαθὰ
 λύσιν τῆς νόσου δηλοῦντα, ὥς καὶ τὰ ὀλέθρια κακὰ,
 ἀπώλειαν προσημαίνοντα. τὰ δὲ τῆς ἀπειψίας χρόνιον
 μὲν ἐξ ἀνάγκης δηλοῦσι τὸ νόσημα, τεθνήξουσιν δὲ ἢ σω-
 θήσεσθαι, ὅσον ἐφ' αὐτοῖς τοῦ δήλου, προσλογισομένην
 δέ σοι τὴν ῥάμην τῆς δυνάμεως καὶ ταῦτα ὑπάρξει σοι
 γνωρίζειν. Γένος δὲ κρίσιμων σημείων. Ἰδρωῖτες καὶ ῥι-
 γος καὶ γαστήρ καταρῥήξασα, πολλαὶ αἰμοῤῥαγίαι καὶ
 πολλοὶ ἔμετοι, ἄλγημα κεφαλῆς ἐξαιφνιδίως ἢ δύσπνοια
 παράλογος ἢ καρδιωγμὸς ἢ τις ὑποχονδρίου σύντασις
 ἀνώδυνος, ἀγρυπνία τε σφοδρὰ καὶ παραφροσύνη ἢ νύξ
 ἀλόγως δύσφορος καὶ προληπτικοὶ παροξυσμοί· ἀλλὰ καὶ
 δάκρυον ἀκούσιον ἐν ἀπαθέσιν ὀφθαλμοῖς, ἄνευ λύπης,
 ἔρευνθός τε καὶ τὸ κάτω χεῖλος σειόμενον, ὀρφνῶδη τέ
 τινα προφαινόμενα τῶν ὀφθαλμῶν ἢ μαρμαρυγαί τινες,
 μῆλον ἢ ῥίς ἐξαίφνης ἐρυθρὰ γινόμενα ἢ ὅλως ἀποσκήμ-

ματος εἰς ἄρθρον τις γένεσις καὶ ἄλλα τοιαῦτα. ταῦτα μὲν κατὰ τὴν ἰδίαν οὐσίαν ὀνομάζεται συμπτώματα· καθότι δὲ μεταβολὴν ὀξύρροπον δηλοῖ, κρίσιμα προσαγορεύονται. διττὴν οὖν ταῦτα παρέξει σοὶ τὴν πρόγνωσιν. εἰ μὲν ἐπὶ πεπεμμένῳ τῷ νοσήματι γένοιτο, σωτηρίαν ὑποურγεῖ· εἰ δὲ ἐπὶ ἀπέπτῳ, κρίσιν οὐκ ἀγαθὴν ἢ εἰς ὄλεθρον ἄγουσαν ἢ εἰς μῆκος χρόνου· καὶ τὰ μὲν τῆς πέψεως σημεῖα, καθ' ὃν ἂν φαίνοιτο καιρὸν τοῦ νοσήματος, ἀγαθὰ διὰ παντός, τὰ δὲ τῆς κρίσεως οὐκέτι, τὰ μὲν θανατώδεα, τὰ δὲ δύσκριτα. καὶ αὖθις τὰ κρίνοντα ἐπὶ τὸ βέλτιον, μὴ αὐξανόμενα ἐπιφαίνεσθαι. οὐ μάχεται δὲ τοῦτο τὸ ἔπος τῷ λέγοντι· ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον αὐτίκα ἐπιφαίνεται τοῦτο γὰρ πέψεως, ἐκεῖνο δὲ κρίσεως ἴδιον. συνίσταται γοῦν τὰ εἰρημένα, τὸ, τὰ μὲν τῆς πέψεως διὰ παντός ἀγαθὰ, τὰ δὲ κρίσιμά ποτε καὶ κακά. ἐπαινῶν δὲ καὶ διδάσκων ταῖς ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς πέψεσιν φησι· χρηὴ ἐπὶ πᾶσι τοῖσιν ἀλγήμασι τοῖσι περὶ τὸν πνεύμονά τε καὶ τὰς πλευρὰς πτύελον ταχέως ἀποπτύεσθαι τε καὶ εὐπέπτως ξυμμεμιγμένον τε φαίνεσθαι τὸ ξανθὸν ἰσχυρῶς τῷ πτύελῳ.

Ἀτὰρ καὶ τοῖσιν ἐπιφαινομένοισι, οἷον ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον, ἣν αὐτίκα ἐπιφαίνεται ἀρχομένου, βραχύνει· ἣν δὲ ὕστερον ἐπιφαίνεται, μακύνει. —

ΘΕΟΦ. Νῦν καὶ ἐκ τῶν 1) φαινομένων λαμβάνει τὴν διάγνωσιν τῶν παροξυσμῶν καὶ τὰς καταστάσεις τῶν νοσημάτων. τὰ δὲ φαινόμενα τριττά· ἢ γὰρ σωτηρίας καὶ ὄλεθρου ποιεῖται τὴν δήλωσιν ἢ κρίσεως καὶ ἀκρισίας ἢ πέψως καὶ ἀπεψίας· ἐνταῦθα οὖν τὰ τῆς πέψεως καὶ ἀπεψίας σημεῖα μεταχειρίζεται. ταῦτα δὲ ἐν τοῖς ἐκκρινόμενοις θεωρεῖται. τὰ δὲ ἐκκρινόμενα θεωρεῖται ἐν 2) πτύσμασιν, ἐν διαχωρήμασι καὶ ἐν οὖροις. φησὶν οὖν ὅτι ἐπὶ τῆς πλευρίτιδος, ἣν μὲν αὐτίκα ἀνενεχθῇ ἢ γοὺν ἔνδον τῶν τριῶν ἡμερῶν πτύελον, σημαίνει, ὅτι πλησίον ἢ ἀκριμῇ

1) E Stephano: Τὰ δύο τοίνυν γένη τῶν ἐπιφαινομένων ἐνταῦθα παραλιπὼν ὁ Ἱπποκράτης, φημὶ τὰ κριτικὰ καὶ τὰ σωτηρίας ἢ ὄλεθρου δηλωτικὰ, περὶ ὧν πολὺν λόγον ἐν τῷ περὶ κρίσεων καὶ κρισίμων ἡμερῶν ὁ Γαληνὸς καταβάλλεται. — ὁ Ἱπποκράτης πτύελον τὸ πεπεμμένον, πτύσμα δὲ τὸ ἀπεπτον καλεῖ. 2) πτύελοις V. c.

καὶ τὴν πλευρίτιν βραχύνειν. εἰ δὲ περὶ τὴν ὀγδόην ἢ τὴν τεσσαρεσκαίδεκάτην, χρόνιον ἐνδείκνυται τὸ νόσημα. πτύελον δὲ καὶ πτύσμα οὕτω διαφέρει, πτύελον μὲν γὰρ ἔστι τὸ πεπεμμένον, τὸ δὲ ἄπεπτον πτύσμα.

ΛΑΜ. Διδάξας ἡμᾶς ὁ Ἱπποκράτης περὶ τῶν παροξυσμῶν καὶ ὅπως χρὴ ἀπὸ τεχνικῆς σημειώσεως προγινώσκειν αὐτοὺς, ὁποῖοίτινες ἔσονται, ἔπειτα προθέμενος ἐν τῷ παρόντι ἀφορισμῷ περὶ ἄλλων εἰπεῖν νοσημάτων, ἐξ ἐπιστημονικῆς σημειώσεως διδάσκει προγινώσκειν αὐτὰ, ὅποια ἔσονται καὶ ὥς ἐν παραδείγματος σχήματι, τὴν πλευρίτιν προτίθησι. φησὶ γοῦν ὅτι ἐν τοῖς πλευριτικοῖς νοσήμασιν, ἐὰν αὐτίκα ἀρχομένης τῆς πλευρίτιδος πτύελον πτύση ὁ πάσχων, βραχύνει ἢ γοὺν συντόμως λύεται τὸ νόσημα. ἐὰν γὰρ περὶ τρίτην ἢ τετάρτην ἐπιφανεῖ τὸ πτύελον, εἴη δὲ καὶ τελέως πεπεμμένον ἢ ὡς λευκὸν καὶ λεῖον καὶ ὁμαλὸν καὶ κατὰ τὴν σύστασιν μήτε ὑπέρυγρον μήτε ὑπέρπαχυν, οὐ δυνατόν ἐστι τῆς ἐβδόμης πορρωτέρω προβῆναι τὸ νόσημα, ἀλλ' εὐθὺς ἐν αὐτῇ λύεται. ἐὰν δὲ μὴ εὐθὺς ἐν ἀρχαῖς ἐπιφανεῖ τὸ τοιοῦτον πτύελον, ἀλλ' ἐσώστερον ἢ γοὺν μετὰ πολλὰς τὰς ἡμέρας, θάνατον μὲν τοῦ πάσχοντος οὐ δηλοῖ, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ· συμμετροῦντι δέ σοι καὶ συλλογιζομένῳ τὴν τοῦ πάσχοντος δύναμιν, ὑπάρξει σοι προγινώσκειν καὶ τοῦτο. δηλοῖ μέντοι μῆκος τῆς νόσου πολὺ ἢ μετὰ πολλὰς ἡμέρας τοῦ πτυέλου ἐπιφάνεια.

Καὶ οὖρα, καὶ ὑποχωρήματα, καὶ ἰδρώτες, καὶ δύσκριτα, καὶ εὐκριτα, καὶ βραχέα, καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα, ἐπιφαινόμενα δηλοῖ. —

ΘΕΟΦ. Ἐκ μὲν τῶν φαινομένων ἐπὶ τῆς πλευρίτιδος ἐποιήσατο τὴν διάγνωσιν, καὶ μὲν δὴ καὶ ἐκ τῶν οὔρων καὶ διαχωρημάτων 1) καὶ ἰδρώτων ἄρτι ποιεῖται τὴν διάγνωσιν λέγων, καὶ οὖρα καὶ ὑποχωρήματα καὶ τὰ ἐξῆς. εἰ μὲν γὰρ ἔνδον τῶν τριῶν ἡμερῶν ἐν τούτοις ἡ πέψις φανῇ, δῆλον ὅτι πλησίον ἢ ἀκμῇ καὶ εὐκριτον τὸ νόσημα, εἰ δὲ μήγε, δῆλον ὅτι πορρωτέρω καὶ δύσκριτον.

1) ἰδρώτων ἄρτι om. V. a.

ιγ'. Γέροντες εὐφορώτατα νηστείην φέρουσι· δεύτερον, οἱ καθεστηκότες· ἥκιστα, μειράκια· πάντων δὲ μάλιστα παιδιά· τουτέων δὲ αὐτέων ἃ ἂν τύχη αὐτὰ ἐωυτέων προθυμότερα ἔοντα. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἀκολουθῶς 2) νῦν ἐπὶ τὰς ἡλικίας χωρεῖ, βουλόμενος καὶ ἐξ αὐτῶν ἐνδειξίν τοῦ εἶδους τῆς διαίτης ποιήσασθαι. φησὶν οὖν γέροντες εὐφορώτατα νηστείην φέρουσι, δεύτερον οἱ καθεστηκότες καὶ τὰ ἐξῆς· γέροντας καλεῖ οὐ τοὺς ἐν ἐσχάτῳ γήρᾳ ὄντας, ἀλλὰ τοὺς ἐξηκοντούτεις μικρῷ πλεῖον ἢ ἔλασσον, καθεστηκότες δὲ τοὺς ἐν παρακμῇ τυγχάνοντας. ἀμφοτέροι οὖν τὴν ἀσιτίαν φέρουσιν εὐφόρως, ἀλλ' οἱ μὲν γέροντες πλέον διὰ τὸ ὀκλάσαι σχεδὸν ἐπ' αὐτοῖς τὴν δύναμιν καὶ διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς ψυχροτέρους. 3) οἱ δὲ καθεστηκότες ἦτοι παρακμάζοντες καὶ αὐτοὶ μὲν φέρουσι τὴν ἀσιτίαν, ἦττον δὲ τῶν γερόντων διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας, τὰ μέντοι μειράκια ἥκιστα τουτέστιν ἐπολίγον διὰ τὸ αὔξειν ἐν αὐτοῖς ἐμφύτον θερμόν. οἱ παῖδες δὲ οὐδαμῶς διὰ τὸ εὐδιαφόρητον ἔχειν τὸ σῶμα καὶ διὰ τὸ πλούσιον τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. ἀλλὰ τούτων αὐτῶν τουτέστι τῶν

1) E Stephano: Scholium longius. Cibus sumitur ob duas rationes, κατὰ τε ἀνὰ πλήρωσιν τοῦ διαφορουμένου καὶ κατὰ αὔξησιν τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. Senes vero tres propter causas ἀσιτίαν εὐφόρως φέρουσι, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐπ' αὐτῶν εὐδιαφόρητον τὸ σῶμα· ὅτι καὶ ὀλίγον καὶ οὐσίαν ἔστι τὸ ἐν αὐτοῖς θερμόν· ὅτι πολὺς ἔστιν ἐπ' αὐτοῖς ὁ ψυχρὸς καὶ ὠμὸς χυμὸς. Contraria omnia ἐπὶ τοῖς παιδίοις, quae nutrimento indigent et διὰ θρέψιν καὶ διὰ αὔξησιν. De divisione τῶν ἡλικιῶν. — ποικίλως διαιρεῖ τὰς ἡλικίας ὁ Ἱπποκράτης, πῇ μὲν γὰρ εἰς ἐπὶ διαιρέσεις αὐτὰς ἔστι τέμνων, ὡς ἐν τῷ περὶ ἐβδομάδων εἴρηται, πῇ δὲ εἰς τέσσαρας — παιδικήν, μειρακιώδη, παρακμαστικὴν, γεροντικὴν. — Stephanus quintam aetatem ἀκμαστικὴν addit. — οἱ τοὺς ἐσχατογήρους ἐνταῦθα γέροντας λέγει, οἱ γε δὴ καὶ κυφογέροντες ἐπιλέγονται ἢ παρὰ τὸ γῆς ἐρᾶν κυρίως οὕτω λεγόμενοι γέροντες — ἢ παρὰ τὸ τὴν γῆν ὀρᾶν. — καθεστηκότες] — — τὸν λογισμὸν σώφρονες καὶ βεβηκότες ὑπάρχουσιν — — διὰ τὸ τὸ ζέον τοῦ θερμοῦ λωφθῆναι καὶ κατασταλῆναι. ὠμογέροντες vocantur, qui excipiunt τοὺς καθεστηκότες. — ἐπ' ὀλίγον φέρουσι] — ὁ δηλοῖ παρ' Ἱπποκράτει τὸ ἥκιστα. τοῦτο γὰρ παρὰ μὲν τοῖς ῥήτορσι τὸ οὐδαμῶς σημαίνει, παρὰ δὲ τῷ Ἱπποκράτει τὸ ἐπ' ὀλίγον. — 2) οὖν V. b. c. 3) οἱ — οἱ παῖδες om. V. c.

παιδίων πλέον οὐ φέρουσι τὴν ἀσιτίαν ἢ ἂν τύχη αὐτὰ ἐαυτῶν προθυμότερα. δι' ἣν αἰτίαν; ἐπειδὴ προθυμότερα ὄντα καὶ εὐκίνητότερα γινόμενα μᾶλλον ἐκθερμαίνονται, ἐφ' ὅσον δὲ ἐπικρατεῖ τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ἐπὶ τοσοῦτον οὐδὲ τὴν ἀσιτίαν ὑποφέρουσιν.

ΛΑΜ. Ἐν τῷ παρόντι ἀφορισμῷ διδάσκει, ὅτι καὶ ἡ τῶν ἡλικιῶν διαφορὰ συμβάλλεται τι πρὸς τὸ ἀβλαβῶς διαιτεῖν. φησὶ γοῦν ὅτι οἱ γέροντες εὐκόλως ὑπομένουσι τὴν ἀτροφίαν διὰ τὸ ὀλίγον ἐν αὐτοῖς τὸ ἔμφυτον εἶναι θερμὸν· οἱ δὲ καθεστηκότες ἡγουν οἱ μήτε πρὸς γεροντικὴν φθάσαντες ἡλικίαν, μήτε μὴν ἄγαν τυγχάνοντες νέοι, ἀλλ' ἐν καταστάσει γεγονότες ἡλικίας ἡγουν οἱ περὶ πρὸς τὸν τριακοστὸν πέμπτον ὄντες χρόνον, οὗτοι δυσκολώτερον φέρουσι τὴν νηστείαν διὰ τὸ ἐν αὐτοῖς πλεῖον θερμὸν· ἥμισυ δὲ πάντων τούτων ἡγουν σφόδρα δυσκολώτερον ὑπομένουσι τὰ παιδία ἡγουν οἱ σφόδρα νέοι, δηλονότι οἱ περὶ δωδέκατον ὄντες χρόνον, διότι πλέον τῶν προϋϋφθαισῶν ἡλικιῶν τὸ ἔμφυτον θερμὸν κέκτηνται. καὶ τούτων αὐτῶν τῶν παίδων ἐκεῖνα μάλιστα καὶ περισσοτέρως οὐχ ὑπομένουσι τὴν νηστείαν ἅπερ ἂν τύχουσιν προθυμοτέρας ὄντα φύσεως πρὸς ὀρεξιν καὶ οἶον σπονδαιοτέρας. ταῦτα γὰρ συντόμως πέττοντα τὴν τροφήν αὐθις ἐτέρας ὀρέγονται. καὶ ὁ μὲν τοῦ Ἰπποκράτους λόγος τοιοῦτος, δεῖται δὲ καὶ μικρᾶς τινος προσθήκης. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἐν ἀρχῇ τῆς γεροντικῆς ὄντων ἡλικίας καλῶς εἴρηται τὸ, γέροντες εὐφορώτατα νηστείαν φέρουσιν, ἐπὶ δὲ τῶν εἰς πολὺ γῆρας ἐφθακότων οὐκ ὁρθῶς εἴρηται. οἱ γὰρ ἐσχατόγηροι οὐδαμῶς ὑπομένουσι νηστείαν. ὅταν 1) οὖν γέροντες εἴπῃ εὐφορώτατα νηστείαν φέρουσιν, τότε σὺ πλὴν τῶν ἐσχατογήρων νόει καὶ οὐ σφαλῆς οὐδὲν ἐν τῇ τοῦ ἀφορισμοῦ διαγνώσει.

ιδ. Τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμὸν, πλείστης οὖν δέεται τροφῆς· ἣν δὲ μὴ, τὸ σῶμα ἀναλίσκεται· γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμὸν· διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων δέονται· ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυται. διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες· ψυχρὸν γὰρ τὸ σῶμα. —

1) γοῦν in mg.

ΘΕΟΦ. Οὗτος δ' ἀφορισμὸς τὰς αἰτίας παραδίδωσι τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἀφορισμοῦ καὶ φησιν ὅτι διὰ τοῦτο τὰ παῖδιά οὐδ' ὅλως φέρουσι τὴν ἀσιτίαν, ὅτι τὰ αὐξανόμενα πλείστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. πλείστον δὲ ὃν τὸ ἔμφυτον θερμόν, πλείστης καὶ τροφῆς δέεται. ἦν δὲ μὴ, τὸ σῶμα ἀναλίσκεται τῷ δραστηρίῳ τῆς ἐμφύτου θερμασίας. αὕτη γὰρ, μὴ ὑποκειμένης τροφῆς, αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ σώματος ἐξαναλίσκει. πάλιν οἱ γέροντες ὀλίγον ἔχοντες τὸ θερμόν ὀλίγων 1) ὑπεκκαυμάτων ἤτοι τροφῶν δέονται. ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυνται, 2) ὡς ἡ λυχνιαία φλόξ, ἀθρόου αὐτῇ καὶ πολλοῦ τοῦ ἐλαίου καταχυθέντος. ἀποδείξαι δὲ θέλων Ἰπποκράτης 3) ὅτι ἐπὶ τῶν αὐξανομένων πολὺν τὸ θερμόν, ἐπὶ δὲ τῶν γερόντων ἥττον, φησὶν, διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρονσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες. οἱ μὲν γὰρ ἀκμάζοντες ὀξέως πυρέτουσιν, ὡς θερμότεροι, οἱ δὲ γέροντες οὐχ ὁμοίως· ψυχρόν γὰρ τὸ σῶμα ἔχουσιν.

ΔΑΜ. Οὗτος δ' ἀφορισμὸς δοκεῖ ὥσπερ ἐξηγήσεις εἶναι τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἀφορισμοῦ. τὰ αὐξανόμενα γὰρ φησι ἡγουν τὰ πρὸς αὕξησιν ἐρχόμενα σώματα πλείστον ἔχουσι τὸ ἔμφυτον, διὰ τοῦτο καὶ πλειόνως αὐτὰ δεῖ τρέφειν. ἐὰν δὲ μὴ θρέψῃς ὅσον χρήζουσιν αὐτὰ, ἐξ ἀνάγκης τὸ σῶμα ἀναλίσκουσι καὶ δαπανῶσιν ὑπὸ τῆς πολλῆς ἐξάψεως ἐν αὐτοῖς ἔμφυτον θερμόν. οἱ δὲ γέροντες, φησὶν, ὀλίγον τὸ τοιοῦτον θερμόν κέκτηνται, καὶ ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων ἡγουν ἀναλωμάτων ἡγουν τροφῶν χρεῖαν ἔχουσιν. ἐὰν γὰρ πολλοῖς ὁ γέρον χρήσῃται βρώμασι, τὸ ἐν αὐτῷ ὀλίγον θερμόν κατασβέσει, ὥσπερ καὶ ἐὰν εἰς μικρὸν λύχνον δαψιλὲς καὶ ἀθρόον ἔλαιον ἐπιχύσῃς. εὐθὺς γὰρ σβεσθήσεται καὶ οἷον ἀποπνιγήσεται τὸ ἐν αὐτῷ φῶς. διὰ τοῦτο καὶ ὅταν πυρεκτικῷ πάθῃ κρατηθῶσιν οἱ γέροντες, οὐ πυρέσσουσιν ὀξέως καὶ πάννυ διακαῶς, ὥσπερ οἱ νέοι, διότι ψυχρόν αὐτῶν ἔστι τὸ σῶμα.

1) Stephanus: ὑπεκκαύματα] δὲ καλοῦσιν οἱ παλαιοὶ τοῦ πυρὸς τα λεπτὰ τῶν ξύλων, καὶ αὐτὰ τὰ ξύλα καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ἰπποκράτης ὑπεκκαύματα τὰς τροφὰς ἐκάλεσε ὡς ὕλην οὐσας τοῦ ἐν ἡμῖν ἐμφύτου θερμοῦ. 2) ὥσπερ V. b. c. 3) ὅτι om. V. a.

18'. Αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἥρος, θερμόταται φύσει, καὶ ὕπνοι μακρότατοι. ἐν ταύτησι οὖν τῇσι ὥρησι καὶ τὰ προσάρματα πλέω δοτέον. καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πολὺ τροφῆς οὖν πλέονος δέονται. σημεῖον, αἱ ἡλικίαι καὶ οἱ ἀθληταί. —

ΘΕΟΦ. Νῦν ὁ Ἱπποκράτης μετὰγει τὴν ἑαυτοῦ διδασκαλίαν ἐπὶ τὰς ὥρας καὶ διδάσκει, ποῖαι θερμότερας ποιοῦσι τὰς κοιλίας καὶ ποῖαι ψυχροτέρας καὶ πῶς δεῖ εἰς ταύτας ἀποβλέποντας διαιτᾶν. φησὶν οὖν, αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἥρος θερμόταται φύσει. κοιλίαν 1) λέγει τὴν σιτοδόχον καὶ πᾶσαν κοιλότητα ἐν βάθει κειμένην, οἷον ἐγκεφάλου, καρδίας καὶ ἥπατος καὶ τῶν λοιπῶν 2) αὐταὶ

1) λέγων V. b.

2) E Stephano: αἱ κοιλίαι χειμῶνος θερμόταται] — — Ἰστέον δὲ ὅτι κατὰ δύο αἰτίας θερμότεραι γίνονται αἱ κοιλίαι χειμῶνος, μίαν μὲν φυσικὴν, ἑτέραν δὲ Ἀριστοτελικήν. φησὶ γὰρ ἐκεῖνος, ὅτι ἀντιπεπονθότως ἔχουσι πρὸς ἑαυτὰ τὰ στοιχεῖα καὶ ἀνθυποχωροῦσιν ἀλλήλαις καὶ ἀντιπεριῖστανται αἱ ποιότητες. ὅτε μὲν γὰρ ἐν βάθει ἐστὶν ἡ θερμασία, καταλαμβάνει τὴν ἐπιφάνειαν ἡ ψύξις, καὶ ἔμπαλιν εἰς τὸ βάθος ὑποχωρούσης τῆς ψύξεως, εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἐφαπλοῦται ἡ θερμασία. ἐν τῷ χειμῶνι τοίνυν τῆς ψύξεως περὶ τὴν ἐπιφάνειαν σχολαζούσης, εἰς τὸ βάθος ὑποστέλλεται ἡ θερμασία, ἐν δὲ τῷ θέρει τῆς θερμασίας τὴν ἐπιφάνειαν καταλαβούσης, ἐπὶ τοῦ βάθους ἡ ψύξις ἐνδομυχεῖ. δευτέρα δὲ αἰτία ἐστὶ κατὰ τοὺς ἰατροὺς αὕτη — — πεπύκνωται ἡ ἐπιφάνεια τοῦ σώματος, ἐπείγεται τὸ ἔμφυτον θερμὸν ὥς ἀεικίνητον ἐπὶ τὸ ἐκτὸς ἀχθῆναι, οὐχ εὐρίσκει διέξοδον, εἴτα ἀνακαλᾷται καὶ ἀνθυποσιστροφεῖ ἐπὶ τὰ ἐντὸς, καὶ τούτου πολλάκις γινομένου τοῦ διαύλου, πολλαπλασιάζεται καὶ δριμύτερον ἑαυτοῦ γίνεται, κἀντεῦθεν ποιεῖ τὰς κοιλίας θερμάς. κοιλίαν δὲ καλεῖ ἐνταῦθα οὐ μόνον τὴν σιτοδόχον γαστέρα, ἀλλὰ πᾶσαν κοιλότητα ἐν τῷ βάθει κειμένην, πλὴν τοῦ θώρακος. — — Qui? dixerit aliquis, aestate crediderim majorem inesse nobis calorem propter sitim. At haec non secundum naturam est, Hippocrates vero hoc in loco de naturalibus loquitur. Altera quaestio: quum hyeme perspiratio non fiat, quomodo nutritio (τοῦ διαφορηθέντος καὶ λείποντος ἢ ἀναπλήρωσις) fit? At est perspiratio ἄδηλος — — ἀτμοὶ ἀνεπαισθήτως διαφοροῦνται. καὶ τοῦτο ἔξεστί σοι μαθεῖν ἐκ τῆς τοῦ στόματος ἀποφορᾶς. τότε γὰρ μέγα ἀποφυσῶμεν, κάπνου δίκην παχυμεροῦς τῆς ἀναπνοῆς ἐν χειμῶνι ἐξαγομένης. Aestate autem, debilitato innato nobis calore neque sufficiente ad vapores aliciendos, ἰδρῶτι περι-

οὖν αἱ κοιλίαι ἐν τῷ χειμῶνι θερμότεραί εἰσιν ἑαυτῶν φύσει, ὅτι διὰ τὴν ψύξιν τοῦ περιέχοντος ἀέρος πύλῃσις

ῥέονται. Dein etiam caeterae evacuationes frequentiores et copiosiores sunt hyberna tempestate per vesicam, intestina, nasum, bronchia. Tertia ἀπορία, quomodo αἱ κοιλίαι χειμῶνι θερμαὶ εἶναι possint, καὶ μὴν ὀρῶμεν τὰ ἔρποντα τῶν ζώων νεκρούμενα ἐν τῷ χειμῶνι, ὥστε καὶ ταῖς χερσὶν ἀναλαμβάνεσθαι, μηδὲν ὅλως ἀδικοῦντα; πρὸς οὓς λέγομεν ὅτι ἐκεῖνα τῶν ζώων θερμὰς ἔχει τὰς κοιλίας ἐν χειμῶνι, ὅσα μεταξὺ τῆς κοιλότητος καὶ τῆς ἐπιφανείας πολὺ φέρουσι τὸ ἐν μέσῳ διάστημα, καὶ ὅσα εὐσαρκά εἰσι. τὰ δὲ μήπω πολὺ τὸ μεταξὺ διάστημα ἔχοντα μήτε εὐσαρκά, ἀλλ' οἷον ἀβαθῆ καὶ ὀλιγόσαρκα, ψυχρὰ διόλου ἐν χειμῶνι εὐρίσκεται. τὰ οὖν ἔρποντα καὶ ἰοβόλα τῶν θηρίων, ἅτε ὀλιγόσαρκα καὶ ἀβαθῆ, μὴ πολλοῦ τοῦ μεταξὺ τῆς κοιλότητος καὶ τῆς ἐπιφανείας ὄντος αὐτοῖς διαστήματος, ψύχεται καὶ νεκροῦνται χειμῶνι. φθάνει γὰρ περὶ τὸ βάθος ἀφικέσθαι ψύξις, ὥστε καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ αὐτῶν ἄπιτεσθαι, οὕτινος καταψυχομένου, νεκροῦνται τὰ τοιαῦτα ζῶα. — — καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθές, αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης κατιῶν πισιτοῦται. — ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ τετάνων ἐν εὐσάρκῳ θέρμεος μέσου ἄνευ ἔλκεος, λέγων, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις θέρμης ὑπανάκλησιν ποιεῖται. Θέρμην ταῦτα ῥύεται etc. Quarto loco quaeritur, si calidae αἱ κοιλίαι hyeme, τί δήποτε τότε πολὺ φλέγμα γεννᾶται ἐν τῇ γαστρὶ καὶ ἐν τοῖς ἐντέροις; καὶ πολλὰ ἐν χειμῶνι πτύομεν μᾶλλον καὶ διὰ μυκήσεων φέρομεν, καὶ πολλὰ νοσήματα γίνονται, κατάρροοιαι τυχόν καὶ βῆχες καὶ κοιλικαὶ διαθέσεις etc. At si comederent tantum hyeme, quantum concoquere posset ventriculus, nihil tale accideret, ἀλλ' εἰδότες, ὅτι πολὺ ἔστι τὸ ἐν ἡμῖν θερμὸν κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, τούτῳ τε πεποιθότες πολλὰς καὶ ὑπὲρ τὴν ἀναλογίαν τροφὰς προσφερόμεθα, ἄστινας πέψαι διὰ τὴν ὑπερβολὴν μὴ δυνάμενοι, τῶν τοιούτων αἴτιοι χυμῶν ἡμεῖς ἑαυτοῖς καθιστάμεθα. Bilis vero non nascitur, quum fabrica nostra τῷ περιέχοντι et tempestatī respondeat; itaque hyems pituitam facit. Veris vero initium et medium intelligenda sunt; ultima pars enim nimis similis aestati. ὕπνοι μακρότεροι] ἐπειδὴ οἶδεν ὁ Ἱπποκράτης ἐν χειμῶνι μεγάλας τὰς νύκτας, ἐξεῖνο τὸ μέρος τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου διανύοντος τοῦ ἡλίου, ἐν ᾧ ἐσθίρηται τοξότης καὶ αἰγόκερως καὶ ὑδροχόος, μείζονος περιφερείας κατὰ τὸ ὑπὸ γῆν ἡμικύκλιον ἐνταῦθα περιγραφομένης, ὥς ἐντεῦθεν πλείονας ὥρας τοῦ ἡλίου ὑπὸ γῆν διατρίβοντος, τῇ χρονίᾳ τούτου ἀπουσίᾳ τὸν ὑπὲρ γῆν ψύχεσθαι τόπον. — Quid? quod propter noctes longas somni etiam longiores, πῶς ὀρῶμέν τινες ἐν τρισὶν ἢ τέτρασιν ὥραις ἀρχομένους τῷ ὕπνῳ; et si multus hieme calor nobis inest, quī somnus longus, εἴ γε ἡ θερμασία τῷ ἀεικινήτῳ καὶ ζέοντι ἀγρυπνητικοῦς ἡμᾶς ποιεῖ; At nutritione largiore hyemali ἀτμοὶ χρηστοὶ τίχονται — οἵτινες παρὰ τὸν

καὶ πύκνωσις γίνεται τῶν πόρων. τὸ οὖν ἔμφυτον θερμὸν ἔρχεται ἐπὶ τὸ διαφορηθῆναι, καὶ οὐχ εὐρίσκει διέξοδον. πυκνὸν γὰρ τὸ σῶμα, κἀντεῦθεν φέρεται ἐπὶ τὰ ἔσω, καὶ πάλιν χωρεῖ ἐπὶ τὰ ἔξω καὶ τῇ πολυειδεῖ ταύτῃ κινήσει ἐκθερμαινόμενον πολυπλασιάζεται καὶ θερμότερον ἑαυτοῦ γίνεται. ἐν δὲ τῇ θέρει οὐχ οὕτως θερμαὶ διὰ τὸ ἐναντίον. πάλιν ἐν τῷ ἔαρι θερμαὶ καταρχὰς καὶ ἐν τῷ μέσῳ, ἐν μὲν ταῖς ἀρχαῖς διὰ τὸ ἐπικρατεῖν τὸ ψυχρὸς, ἐν δὲ τοῖς μέσοις διὰ τὴν εὐκρασίαν. ὕπνοι δὲ μακρότατοι ἐν χειμῶνι καὶ ἤρι, διότι ἐκ τῆς πολλῆς τροφῆς τῆς διδομένης ἀτμοὶ χρηστοὶ γίνονται, διὰ τὸ κατὰ λόγον γίνεσθαι τὰς πέψεις, οἷτινες παρὰ τὸν ἐγκέφαλον ἀνιόντες 1) καθυγραίνουσιν αὐτὸν καὶ τὸν ὕπνον φέρουσιν· ἐν ταύταις οὖν ταῖς ὥραις καὶ τὰ προσάσματα ἦτοι τὰς τροφὰς 2) πλείονας χρὴ παρέχειν διὰ τὸ πλούσιον τοῦ ἔμφυτου θερμοῦ. τὸ δὲ σημεῖον, αἱ ἡλικίαι καὶ οἱ ἀθληταί, ὡς παραδείγματι κέχρηται, ἐπὶ τούτων γὰρ πολὺ τὸ ἔμφυτον θερμὸν.

ΔΑΜ. Διδάξας ἡμᾶς ἐν τοῖς πρόσθεν ἀφορισμοῖς, ὅτι καὶ αἱ ἡλικίαι συμβάλλουσι πρὸς τὸ ἀβλαβῶς διαιτῆν, νῦν ἐν τῷ παρόντι ἀφορισμῷ, ὅτι καὶ οἱ καιροὶ τοῦ ἔτους συμβάλλουσι πρὸς τοῦτο. φησὶ γοῦν ὅτι ἐν μὲν τῷ χειμῶνι καὶ ἐν τῷ 3)* ἄερι θερμότερα εἰσιν αἱ κοιλῖαι φύσει ἥως λίαν. ἡ δ' αἰτία ὅτι διὰ τὸ περιϋστάμενον ἐν ταύταις ταῖς ὥραις ἔξωθεν κρύος πᾶν τὸ ἔμφυτον θερμὸν εἰς τὰ βάθη καταφεύγει τοῦ σώματος καὶ εὐθὺς πᾶν τὸ ἐν αὐτοῖς δαπανᾷ καὶ πέττει ὑπὸ τῆς ἄγαν θερμότητος. διὰ γοῦν τὴν αὐτὴν ταύτην αἰτίαν καὶ τὰ προσάσματα ἡγουν τὰς τροφὰς πλείους δοτέον τοῖς σώμασιν ἐν ταύταις ταῖς ὥραις, ὅτι καὶ ὕπνοι μακρότατοι τὸ τηρικαῦτα γίνονται διὰ τὸ μῆκος τῶν νυκτῶν, διότι οὐδὲ τοῦτο πρὸς τὰς φυσικὰς ἐνεργείας μικρὸν συντελεῖ. τὸ δὲ κατὰ τὸ τέ-

---

ἐγκέφαλον ἀνιόντες καθυγραίνουσιν καὶ ἐμψράττοντες αὐτοῦ τὰς κοιλίας, τὸν ὕπνον ἐπιφέρουσιν. — Hieme plus comedamus necesse est, ἵνα μὴ τὸ πλεονάζον θερμὸν — τὸ σῶμα ἐκτῆχῃται.

1) καθυγραίνοντες V. b. 2) πλείω δοτέον V. b. c. 3) ἴσως θέρει in mg.

λος τοῦ ἀφορισμοῦ κείμενον τὸ, σημεῖον αἱ ἡλικίαι καὶ οἱ ἀθληταί, ὥσπερ τεκμήριον τοῦτο δίδωσι τοῦ δεῖσθαι τροφῆς πλείονος, ἔνθα τὸ θερμὸν πλεονάζει. καὶ γὰρ καὶ οἱ παῖδες, διότι θερμὸν ἔχουσι πλεῖστον, διὰ τοῦτο καὶ δέονται πλειόνων· καὶ οἱ ἀθληταί, διότι τοῖς γυμνασίοις αὐξάνουσι τὴν ἔμφυτον θερμασίαν, διὰ τοῦτο καὶ τροφῶν ἀπολαύειν δύνανται πλειόνων.

ις'. ις'. Αἱ ὑγραὶ δίδονται 1) πᾶσι τοῖσι πυρεταίνουσι συμφέρουσι· μάλιστα δὲ παιδίοις, καὶ τοῖσιν ἄλλοις τοῖσι οὕτω εἰθισμένοις διαιτᾶσθαι. Καὶ οἷσι ἅπαξ ἢ δις, καὶ πλέω ἢ ἐλάσσω, καὶ κατὰ μέρος· δοτέον δέ τι 2) καὶ τῷ ἔθει, καὶ τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ, καὶ τῇ ἡλικίῃ. —

ΘΕΟΦ. Ἐν τῷ πρὸ τούτου ἀφορισμῷ δίδεται ὑγαινόντων ὁ Ἱπποκράτης παρεδίδου, 3) ἐνταῦθα 4) δὲ ποιεῖ-

1) πᾶσαι D. 2) τῇ χ. καὶ τῷ ἔθ. καὶ τῇ ἡλικ. V. a. b. c. D. 3) δὲ — λόγον om. V. a. 4) E Stephano: αἱ ὑγραὶ δίδονται] In febribus (morbo sicco et calido) diaetam humidam commendat; διὰ τὴν βραχυλογίαν omisit et frigidam, quum multis προσδιορισμοῖς opus fuisset, si haec addidisset. Febricitanti enim quando aquam frigidam propinaturi sumus, ratio habenda aetatis, consuetudinis, stadii morbi, tempestatis etc. καὶ ἡνίκα ταῦτα καθάπερ χορὸς συμφωνεῖ, τότε ὕδωρ παρέχομεν. Τί οὖν; si hydropi (morbo frigido et humido) febris supervenit, num diaeta humida danda sit? At Hippocrates ἀπλῶν πυρετῶν θεραπείας παραδίδωσιν, οὐ μὴν συνθέτων. Ἀλλ' ἐπὶ τῶν παθημάτων, ἐφ' ὧν ἀντένδειξις θεωρεῖται, πρὸς τὸ κατεπεῖγον δεῖ ἐνίστασθαι, μηδετέρου παντάπασιν ἀμελοῦντας. Si febris in hydrope praevallet, diaeta humectante uteris; si vero hydrops, contra illum ibis. — Quid? ponamus febrem simplicem, amphemerinam, num curabimus τοῖς ψύχουσι καὶ ὑγραίνουσι; αὐξήσομεν γὰρ τὴν ὕλην ἀφ' ἧς ἀνάπτεται, καίτοι ὁ Γαληνὸς ὀξυμέλιτι κεχρησθαι κελεύει ἐπὶ τῶν ἀμφημερινῶν καὶ ζέματι ἀψινθίου καὶ τῷ διοσπολιτικῷ φαρμάκῳ καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν τοῖς θερμαίνουσι καὶ λεπτύνουσι καὶ τέμνουσι καὶ φράττιουσι. Ἀλλ' οὐδέποτε τὸ φλέγμα πυρετὸν ἀνάψαι δύναται, μὴ σηπόμενον. πάντα δὲ τὰ σηπόμενα θερμότερα καὶ δριμύτερα γίνονται, τὰ δὲ δριμύτερα ἐπὶ τὸ ξηρότερον ὁρᾷ. Itaque in febribus amphemerinis phlegma non humidum, sed siccum est. — ἔθος δευτέρα φύσις, ἄκουε τοῦ Ἱπποκράτους λέγοντος. — πολλαῖς] Da nutrimenta,

ται τὸν λόγον ἀκολουθῶς περὶ διαίτης νοσοῦντων καὶ φησιν· ὑγραὶ δίαται πᾶσι τοῖς πυρεταίνουσι συμφέρουσι. καὶ ἡ αἰτία, ἐπειδὴ πᾶσα 1) Θεραπεία δι' ἐναντιώσεως γίνεται. ἐναντίον γὰρ 2) τῷ ξηρῷ τὸ ὑγρὸν. ἀλλὰ τινες ἀποροῦσι λέγοντες ὅτι ὁ πυρετὸς οὐ μόνον ξηρός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ θερμός. οὐκοῦν ἔδει τῷ Ἱπποκράτει τὸν πυρετὸν θεραπεύοντι μὴ μόνον ὑγρῷ, ἀλλὰ καὶ ψυχρῷ χρῆσασθαι. πρὸς τοῦτο λεκτέον, ὅτι ὁ Ἱπποκράτης βραχυλόγος ὢν, τῆς μιᾶς μνησθεὶς ἀντιθέσεως, τῆς κατὰ τὸ ὑγρὸν καὶ 3) ξηρὸν [γινομένης, ἡγουν] μαχομένης, καταλέλοιπε προσυπακούεσθαι τὴν ἑτέραν ἀντίθεσιν, τὴν κατὰ τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν πολεμοῦσαν. μάλιστα δὲ παιδίοις 4) συμφέρει, ἐπειδὴ καὶ τρέφει αὐτὰ καὶ τὸν πυρετὸν ἀπομάχεται· κανὼν γάρ ἐστιν ὁ λέγων, τὰ κατὰ φύσιν ὑπὸ τῶν ὁμοίων φυλάττεται, τὰ δὲ παρὰ φύσιν ὑπὸ τῶν 5) ἐναντίων ὠφελοῦνται. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοῖς οὕτως εἰθισμένοις διαιτᾶσθαι ἢ ὑγρά δίαται συμφέρει, διότι τὸ ἔθος τῶν ὁμοίων δεῖται τὴν φύσιν μιμούμενον. εἶτα ἐπιφέρει διδάσκων, ἐπὶ ποίων ὀφείλομεν ἅπαξ τῆς ἡμέρης διδόναι τροφήν, ἐπὶ ποίων δεύτερον ἢ πλείω ἢ ἐλάττω τοῦ δις καὶ φησι, καὶ τοῖσιν ἅπαξ ἢ δις ἢ πλείω ἢ ἐλάττω καὶ κατὰ μέρος. καὶ ἔστι τοῦτο τρόπος τῆς χρήσεως καὶ κατορθοῦται πρὸς δύο τινὰ ἀφορώντων ἡμῶν, πρὸς τὴν δύναμιν καὶ πρὸς τὸ σῶμα· καὶ πρὸς μὲν τὴν δύναμιν, εἰ ἔρῃωται, τρέφειν πολλὰ καὶ πολλὰκις, πρὸς δὲ τὸ σῶμα, εἰ δέεται, εἰ δὲ τὸναντίον ἔχει ἢ δύναμις καὶ τὸ σῶμα, ὀλίγα 6) καὶ ὀλιγάκις. πάλιν εἰ μὲν ἢ δύναμις ἔρῃωται, τὸ δὲ σῶμα οὐ δέεται, πολλὰ ὀλιγάκις. 7) εἰ δὲ τὸναντίον, ἐδήλωσε ταύτην τὴν συμπλοκὴν ἐναντίως διὰ τοῦ εἰπεῖν κατὰ μέρος. τὸ μέντοι δοτέον καὶ τῇ ὥρῃ καὶ τῇ χώρῃ καὶ τὰ ἐξῆς προσδιορί-

quanta respondent corpori et viribus, ἐφ' ὅσον γὰρ ὁ ἐργάτης ὀχεῖν δύναται, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τὸ φορτίον βαρύνομεν.

1) αἰτία V. c. 2) τὸ ξηρ. τῷ ὑγρῷ V. b. c. 3) ψυχρὸν V. a. 4) οὐ add. V. b. 5) ὁμοίων V. a. b. 6) καὶ om. V. a. 7) ἐναντίαν γὰρ ταύτην τ. σ. ἐδήλ. V. b. C.

μοῦ χάριν εἴρηται, ὅτι οὐ μόνον δεῖ πρὸς τὴν δύναμιν, καὶ τὸ σῶμα ἀποβλέπειν, ἀλλὰ δεῖ παρέχειν τι καὶ τῇ ὥρῃ. εἰ γὰρ ἔστι θέρους καὶν δέηται τὸ σῶμα, ἀλλ' ὁμῶς οὐ παρέχομεν τροφὴν πλείονα, 1) ἀλλ' ὀλίγην, πολλάκις δὲ διὰ τὸ μὴ ἐρῶσθαι τὴν δύναμιν. εἰ δὲ χειμῶν εἴη, καὶν μὴ δέηται τὸ σῶμα, παρέχομεν πλείονα τροφὴν, διὰ τὴν περιουσίαν τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐμφύτου, ὀλιγάκις δέ. ὅπερ δὲ ἐπὶ τῶν ὥρων, τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἡλικιῶν καὶ ἐπὶ τῶν κράσεων καὶ τῶν λοιπῶν εἴρηται. ἰστέον δὲ ὅτι ὁ Ἱπποκράτης 2) ἐπὶ τῶν ἀπλῶν πυρετῶν διαγορεύει τὸν λόγον. ἐπὶ γὰρ τῶν πεπλεγμένων, οἷον ἐπὶ ὑδρωπικῶν πρὸς τὸ κατεπεῖγον δεῖ ἐνίστασθαι.

ΔΑΜ. Ἐν μὲν τοῖς ἔμπροσθεν ἀφορισμοῖς περὶ τοῦ πόσῃ εἶναι δεῖ τὴν τροφὴν τοῖς διαιτωμένοις ἡμῶς ἐδίδαξεν· ἐνταῦθα δὲ περὶ τοῦ ὁποῖαν διδάσκει, καὶ πρῶτον μὲν ὅπως χρὴ διαιτᾶν τοὺς πυρέττοντας διαλέγεται. φησὶ γοῦν ὅτι πᾶσαι αἱ ὑγρότεραι τροφαὶ συμφέρουσι καὶ ὠφελοῦσι τοῖς πυρέσσουσι, διότι δηλονότι θερμὸν καὶ ξηρὸν ὑπάρχει πάθος ὁ πυρετός. ἔστι γὰρ μεταβολὴ τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ ἐπὶ τὸ πυρῶδες καὶ διὰ τοῦτο ὑγρὰν ἐπ' αὐτὸ συμβουλεύει τροφὴν. πλεόν δὲ πάντων ὠφελοῦσι τοῖς παιδίοις, ὅταν πυρέσσωσι, διότι σφόδρα διακαῶς οὗτοι πυρέττουσι. καὶ ὅσοι, φησὶν, ὑγιαίνοντες ἔθος ἔχουσιν ὑγρῶς τρέφεσθαι, καὶ τούτοις πλεόν τῶν ἄλλων ἢ ὑγρὰ συμφέρει τροφή, ὅταν πυρέσσωσιν, ἔπειτα διδάσκει προσέχειν καὶ εἴτε ἅπαξ εἴτε δις ἐκάστης ἡμέρας ἢ νυκτὸς χρὴ τρέφειν. χρὴ γὰρ εἰδέναι καὶ τοῦτο τὸν ἰατρόν. σκόπει γοῦν οὕτως. καὶ ἐὰν μὲν ἡ δύναμις τοῦ πάσχοντος ἀσθενὴς ἔστι καὶ ἡ διάθεσις ὑπ' ἐνδείας πάσχουσα, ὀλίγην μὲν διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀσθενείαν, πολλάκις δὲ τῆς ἡμέρας διὰ τὸ δεῖσθαι ὑπὸ τῆς ἐνδείας· εἰ δὲ καὶ ἡ δύναμις μὲν ἀσθενὴς ἔστι καὶ οὔτε ἐνδεία τις συνυπάρχει, συμμετρία δὲ ἢ ἰσότης τῶν χυμῶν ἢ καὶ πλῆθος, ὀλιγάκις τε καὶ ὀλίγα τού-

1) διὰ τὴν ἐνδειαν τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ add. V. b. 2) περὶ V. b. c. C.

τοις δώσομεν. καὶ ἐπὶ τοῖς ἐξῆς οὕτω σκοπῶν οὐ σφαλῆση πρὸς οὐδὲν τὸ παράπαν.

In codice Vindob. XXVIII. hoc est scholion:

Χρὴ διαιτᾶν τοὺς πυρέσσοντας ὡς ὑγρῷ καὶ ξηρῷ πάθει ὄντι ὑγρὰν δίαιταν, ταῖς δὲ ὑγραῖς φύσεσι, εἴτε δι' ἡλικίας εἴτε δι' ἔθους, οὐ τὴν ἐναντίαν, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν. δεῖ γὰρ τὴν φύσιν αἰτῶν διὰ τῶν ὑγρῶν οὐκ ἀνασκευάζεσθαι ὥστιν νοσήματι. εἰ δέ τις προχειρίζομενος σύνθετα νοσήματα, οἷον ἅμα πυρετῷ ὕδρον ἢ πλευρῖτιν μεθ' αἵματος ἀναγωγῆς, ἀκουέτω, ὥς ἕκαστον τῶν ἀπλῶν ἰδίας θεραπειᾶς δεῖται, τῶν δ' ἐπιπλεκομένων ἀλλήλοις, εἰς ὅσον ἐπιπλέκονται, εἰς τοσοῦτον ἔξουσι ποικίλην καὶ τὴν τῆς θεραπειᾶς ἐνδείξιν, ὥστε ἢ πρὸς τὸ κατεπεῖγον ἴστασθαι μηδὲ θατέρου παντάπασιν ἀμελοῦντα ἢ ὁμοτίμως ἅπασιν βοηθεῖν. πρῶτοι μὲν οὖν ἐκεῖνοι σκοποὶ, ἥτε νόσος καὶ ἡ τοῦ κάμνοντος δύναμις, ἔπειτα καὶ ἡ ὥρα καὶ ἡ χώρα καὶ ἡλικία καὶ τᾶλλα τούτοις ἀνάλογα. ἡ γὰρ δύναμις ἀσθενῆς ἐστὶ καὶ ἡ κατὰ τὸ σῶμα διάθεσις ἢ κατὰ διαφθορὰν ἢ κατ' ἐνδείαν· τούτοις ὀλίγην τροφὴν πολλάκις δώσομεν, ὀλίγην μὲν διὰ τὴν τῆς δυνάμεως ἀρρώστίαν. τὸ γὰρ ἀθρόον πληθὺς οὐ στέγει ἡ τοιαύτη· πολλάκις δὲ, ὅτι πολλῶν ἡ διάθεσις δεῖται, καὶ ἡ μὲν ἐνδεία προσθέσεως δεῖται, ἡ δὲ διαφθορὰ τῆς ἐπικράσεως. ὡσαύτως ἐνδείξεις ληπτέον καὶ ἀπὸ τῆς ὥρας καὶ τῆς χώρας καὶ τῆς ἡλικίας καὶ τῶν λοιπῶν. οἷον ἐν τῇ θερινῇ ὥρᾳ ὅσον ἐπ' αὐτῇ πολλάκις ὀλίγον δοτέον διὰ τὴν πολλὴν διαφθορὰν καὶ τὴν ἀσθενείαν τῆς δυνάμεως· ἐν δὲ τῇ χειμερινῇ πολλὴν μὲν διὰ τὴν ῥώμην τῆς δυνάμεως, οὐ πολλάκις δὲ διὰ τὸ ἐπὶ τῇ ὥρᾳ ἀκένωτον τῶν σωμάτων καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐξῆς. κατὰ τὸ ἔαρ μὲν μέσον, ὀλίγοις καὶ διὰ πολλῶν τρέφειν. πληθωρικῆς γὰρ διαθέσεως ἐγγὺς εἰσι τότε τὰ σώματα διὰ τὴν ἐν τῷ χειμῶνι πεπηγότων χύσιν καὶ μᾶλλον ἐπὶ πυρεττόντων. τὸ δὲ φθινόπωρον τοῖς κατὰ διαφθορὰν ἐνοχλοῦσι νοσήμασιν ἔοικεν· ἐπ' αὐτῷ οἱ πυρεττικότες τῆς τοῦ χρηστοῦ προσθέσεως δέονται συνεχῶς,

εἰ καὶ ἡ δύναμις, ὥς πολλάκις πολλὰ δοῦναι αὐτοῖς, εἰ δ' ἀσθενεῖς, πολλάκις ὀλίγα. παραπλησίως δὲ ἂν τις λαμβάνοι τὰς ἐνδείξεις καὶ ἀπὸ ἡλικιῶν καὶ ἐθῶν καὶ χωρίων καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ὁμοίων εἰς τοὺς πρώτους β' σκοποὺς ἀνάγων. ἕκαστον γὰρ τῶν εἰρημένων ἢ ἰσχυρὰν ἢ ἀσθενῆ τὴν δύναμιν ἐργάζεται καὶ ἢ πληθωρικὸν ἢ ἐνδεὲς ἢ κακόχυμον τὸ 1) σῶμα.

ιη'. Θέρους καὶ φθινοπώρου σιτία δυσφορώτατα φέρουσι χειμῶνος, ῥήϊστα ἥρος, δεύτερον. —

ΘΕΟΦ. Τινὲς καὶ ἐνταῦθα ἔφασαν ταυτολογεῖν τὸν Ἱπποκράτην. προεῖπε γὰρ, αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἥρος θερμόταται φύσει καὶ τὰ ἐξῆς. οὐκ ἔστι δὲ ταυτολογία. ἐκεῖ μὲν γὰρ 2) ἐπὶ ὑγιαίνόντων ἦν ὁ λόγος, ἐνταῦθα δὲ περὶ νοσοῦντων. φησὶν οὖν, ὅτι θέρει καὶ φθινοπώρῳ τὰ σιτία δυσφόρως φέρουσιν, ἐν μὲν τῷ φθινοπώρῳ τῷ λόγῳ τῆς ἀνωμαλίας, ἐν δὲ τῷ θέρει τῇ ἔξω διαφορῇ τῆς ἡμῶν θερμότητος, ἐν χειμῶνι δὲ πάλιν ῥήϊστα τουτέστιν εὐχερῶς διὰ τὸ ἐναποκεκλεῖσθαι ἐντὸς τὴν θερμότητα, δεύτερον δὲ, ἐν τῷ ἔαρι τῷ λόγῳ τῆς εὐκρασίας.

ΔΑΜ. Κατὰ μὲν τὸ θέρους δυσκόλως ὑπομένουσι τὰ σώματα τὰ βρώματα, διότι πᾶν τὸ ἔξωθεν περιέχον θερμὸν ἔστι· κἀντεῦθεν καὶ τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἔξω κέχυται πρὸς τὸ συγγενὲς καὶ ὅμοιον· κατὰ δὲ τὸ φθινόπωρον, διότι τότε ἄρχονται τὰ σώματα ψύχεσθαι καὶ πνικνοῦσθαι. κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα διὰ τοῦτο εὐκόλως ὑπομένουσι τὰ βρώματα, διότι πᾶν τὸ θερμὸν εἰς βάθος ὑποφεύγει καὶ πέττει ταῦτα. κατὰ δὲ τὸ ἔαρ, εὐκόλως μὲν καὶ τότε φέρουσι καὶ ὑπομένουσι τὰ σώματα πλὴν κατὰ δεύτερον τρόπον· ἐπεὶ οὐ παντελῶς τὸ θερμὸν ἐντὸς περιφεύγει εἰς βάθος, ἐπεὶ καὶ τὸ ἔαρ μέσως ἔχει πρὸς τε κρύος καὶ θέρμην.

ιθ'. Τοῖσι ἐν τῇσι περιόδοις παροξυνομένοις μηδὲν δι-

1) Scholia codicis 28 secundum Galenum composita sunt.
2) περὶ V. a. b.

δόναι, μηδὲ ἀναγκάζειν, ἀλλὰ ἀφαιρέειν τῶν προσθέσεων
πρὸ τῶν κρίσεων. —

ΘΕΟΦ. Κρίσιν ἐνταῦθα ὁ Ἱπποκράτης λέγει κατα-
χρώμενος τὸν παροξυσμόν. ἔστι γὰρ κρίσις καὶ ἡ ἀθρόα
ἐν νόσῳ μεταβολὴ καὶ ὁ ἀγὼν τῆς φύσεως καὶ τοῦ νο-
σοποιοῦ αἰτίου καὶ ἡ προηγουμένη τούτων ταραχὴ. λέ-
γει οὖν ὅτι τοῖς κατὰ περίοδον παροξυνομένοις μὴ
1) ἐπιδῶς τροφὴν μηδὲ ἀναγκάσης, ἀλλ' ἀφαίρει τῶν
προσθεσίων ἥτοι τῶν τροφῶν 2) πρὸ τῶν κρίσεων. εἰ γὰρ
ἐπιδώσεις, τὸ τηρικαῦτα ἀναγκάζων, τὰ μέγιστα βλάψεις
ἢ πρὸς ἑμετον 3) παρασκευάσεις τὸν κάμνοντα διὰ τοῦ
βάρους τῆς τροφῆς, ἢ τῷ νοσοποιῷ αἰτίῳ προσθήκης
αἰτίος γενόμενος, αὐξήσεις τὸ νόσημα.

ΔΑΜ. Οἱ μὲν τῶν παροξυσμῶν γίνονται κατὰ περι-
όδους ἡγουν τεταγμένως καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν τῆς ἡμέρας
ῥωραν, οἱ δὲ οὐ τεταγμένως, ἀλλ' οἷον τύχη τῆς ἡμέρας
καιρόν. ἀλλ' ἐπὶ τούτων μὲν οὐκ ἔστι δυνατόν ἐξευρεῖν
ἀκριβῶς τὸν καιρόν, καθ' ὃν ἁρμόζει τρέφειν αὐτοὺς διὰ
τὸ τοῦ καιροῦ ἄδηλον, καθ' ὃν ὁ παροξυσμὸς γίνεται δη-
λονότι. τοὺς δὲ κατὰ τάξιν φησὶ παροξυνομένους ἐν τῷ
καιρῷ τοῦ παροξυσμοῦ μὴ τρέφειν, ἀλλὰ τρέφειν τὴν
ἄνετον τούτους ἡμέραν, ὀλίγον δὲ πρὸ τῶν κρίσεων ἡγουν
πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ παροξυσμοῦ χωρίζειν αὐτοὺς τῶν
προσθέσεων, ἥως τροφῶν, ἵνα ἡ φύσις ἄνετος οὔσα κου-
φότερον ὑπομείνῃ τὸ νόσημα.

κ'. Τὰ κρινόμενα, καὶ τὰ κεκριμένα ἄρτίως, μὴ κινέειν,
μηδὲ νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακίῃσι, μήτε ἄλλοισιν
ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλὰ ἔῃν. —

ΘΕΟΦ. 4) Πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως τὸν περὶ δι-

---

1) ἐπιδώσης V. a. 2) E Stephano: πρὸ τῶν κρίσεων] κρίσιν δὲ
καλεῖ τὸν παροξυσμόν καταχρώμενος. εἰ μέντοι ἀδοκῆτως εἰσβολὴ τις
γένηται καὶ ἄτακτος εὗρεθῇ ἡ περίοδος, οὐδὲν περὶ τοῦτο ἁμαρτάνει
ὁ ἱατρὸς, εἰ καὶ πρὸ ὀλίγου τοῦ παροξυσμοῦ ἔθρῃσε. θεοῦ γὰρ μόνον
ἔστι τὸ πάντα γινώσκειν, ὁ μὲντοι τεχνίτης τῇ ἐμμεθόδῳ χρῆται
προγνώσει. 3) διεγείρεις V. c. 4) Stephanus de variis praecur-

αίτης λόγον ὁ Ἱπποκράτης διδάσκει νῦν ἐπὶ ἕτερον μετὰ-
γει ἑαυτὸν κεφάλαιον καὶ διδάσκει πότε δέον ἐστὶν ἐν
ταῖς κρίσεσι τῶν νοσημάτων ἐπικουρεῖν τῇ φύσει καὶ
πότε οὐ δέον καὶ φησι, σκόπει τὴν γινομένην ἢ γενομέ-
νην κρίσιν καὶ εἰ εὖροις αὐτὴν ἀνελλιπῶς καὶ αὐτοτελῶς
ὑπαντήσασαν — τοῦτο γὰρ ἔστι τὸ ἀρίτως — μηδεμίαν
κίνησιν ἐπιτηδεύσης, μηδὲ νεωτεροποιήσης τουτέστι και-
νόν τι 1) ἐπιτηδεύσης, ἀλλ' ἔασον. διὰ τί; ὅτι τὸ τηρι-
καῦτα ἢ φύσις οὐ δεῖται βοηθείας, ἑαυτῇ 2) ἐξαρκέσασα.
ἄλλως τε ὅτι ἡσυχίᾳ κρείττων πράξεως. φαρμακίαν δὲ
ἐνταῦθα ὁ Ἱπποκράτης φησὶ τὴν κάθαρσιν, ἐρεθισμούς
τε ἄλλους, κλυσιῆρα, ἐμετικὸν φάρμακον, ὑπήλατον καὶ
ἄλλο οἷονδῆποτε τὸ δυνάμενον ἐρεθισμὸν 3) ποιεῖν ἐν
τῷ σώματι.

ΔΑΜ. Ἐν τούτῳ τῷ ἀφορισμῷ διδάσκει, πότε χρὴ
ἐπιτρέπειν τῇ φύσει διαπραττέσθαι τὸ πᾶν περὶ τὸν νο-
σοῦντα, μηδὲν τεχναζομένου τοῦ ἱατροῦ, πότε δὲ οὐ μό-
νον τῇ φύσει τὸ πᾶν διδόναι, ἀλλὰ τι βοηθεῖν καὶ τὸν
ἱατρὸν. φησὶ γοῦν ὅτι, ὅτε μὲν ἢ γέγονε τελεία τοῦ νο-
σήματος κρίσις, ἢ γίνεται νῦν, τότε τῇ φύσει τὸ πᾶν ἐπι-
τρέπειν προσήκει καὶ μηδὲν τὸν ἱατρὸν νεωτεροποιεῖν·
ὅτε δὲ μὴ τελέως, ἀλλ' ἐλλιπῶς ἢ κρίσις γίνεται, τότε
χρὴ τὸ ἐπίλοιπον προστιθέναι τὸν ἱατρὸν, διότι μετὰ τὴν
κρίσιν ὑπολειπόμενα εἰ μὴ τις καθάρη, ὑποστροφὰς εἴ-
ωθε ποιεῖν τοῦ νοσήματος. ταῦτα γοῦν κινεῖτω ὁ ἱατρός.
τὰ δὲ ὁλοκλήρως κριθέντα, ταῦτα οὐ χρὴ κινεῖν οὔτε ἐν
φαρμακείαις οὔτε ἄλλοις τισὶν ἐρεθισμοῖς καὶ κινήμασι.
κα'. Ἀ δεῖ ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπη ἢ φύσις, ταύτη
ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων. —

sorilis signis crisisum loquitur, quae si adsint, nihil agat medicus
crisinque exspectet; φύσεως γὰρ ὑπηρέτης ὑπάρχει ὁ ἱατρός — εἰ
μέντοι ὀκλάσει καὶ καταπέσει ἐν τούτῳ ἢ φύσις, τότε δεῖ καὶ τὸν τεχ-
νίτην χεῖρα ὁρεῖσαι καὶ ἐπικουρῆσαι αὐτῇ, clystere ubi per anum,
sudoriferis, ubi per cutem velit fieri crisis. ἀρίτως] ἀντὶ τοῦ ὑγιῶς
καὶ ὁλοκλήρως καὶ ἀνελλιπῶς εἴρηται. μηδὲ κινεῖν] διττόν ἐστι, τὸ
μὲν τοπικῶς γινόμενον, τὸ δὲ ψυχικῶς. νεωτεροποιεῖν] ἀντὶ ξενο-
πρεπῶς τι ἐπιτηδεύειν.

1) ἐνεργήσης V. c. 2) ἐξαρκούσα V. b. 3) κινήσαι V. b. c.

ΘΕΟΦ. Ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ἀφορισμῷ ὁ Ἱπποκράτης παρακελευσάμενος τὰ κρινόμενα καὶ τὰ κεκριμένα τελείως μὴ κινεῖν, νῦν φησιν ἀκολουθῶς, ἐὰν ἀτελὴς γένηται ἡ κρίσις, ἐκεῖσε δεῖ ποιῆσαι τὴν κένωσιν, ὅπου ῥέπει διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων, οἷον εἰ μὲν φλεγματικὸς ὁ χυμὸς ἢ ἡ μελαγχολικὸς κάτω βρίθων, καὶ δι' ἐντέρων πάντως ὥρμησεν ἡ φύσις διῶξαι τὸ περιττὸν, δεῖ τὸν ἱατρὸν ἐρεθισμὸν ποιήσασθαι κλυστήρι χρώμενον ἢ προσθέτω τινί· εἰ δὲ χολὴ πλεονάζουσα καὶ ἄνω ῥέπει καὶ διὰ στόματος ἡ φύσις ὥρμησεν ἀποδιῶξαι αὐτήν, δεῖ καὶ τὸν ἱατρὸν ἐμετικὸν 1) παρασκευάσαι φάρμακον. καὶ τοῦτο ἐστίν, ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ ἡ φύσις· ἐὰν γὰρ ἐναντίως ποιήσῃς, πολλὴν 2) παρέξεις ταραχὴν τῇ φύσει καὶ κάματον τῇ δυνάμει καὶ κίνδυνον τοῖς νοσοῦσι.

ΔΑΜ. Διδάξας πρότερον ὅτι τὰ μὴ τελείως κρινόμενα, ἐκεῖνα δεῖ κινεῖν τὸν ἱατρὸν, ἐν τούτῳ τῷ ἀφορισμῷ καὶ πῶς δεῖ κινεῖν ταῦτα διδάσκει καὶ διὰ ποίων μερῶν τοῦ σώματος. φησὶ γοῦν, ὅτι ἐκεῖνα ἃ πρέπει ἄγειν ἢ γοῦν κενοῦν, ταύτη ἢ γοῦν ἐκ τούτου τοῦ μέρους κενοῦν τοῦ σώματος, ὅπου ἡ φύσις ῥέπει καὶ κινεῖ μάλιστα διὰ τῶν χωρίων τῶν ὠφελούντων ἢ γοῦν πρὸς κένωσιν ἐπιτηδείων. ἐπιτηδεῖα δὲ χωρία πρὸς κένωσιν εἰσιν, ἔντερα, γαστήρ καὶ σύμπαν τὸ δέρμα. πρέπει γοῦν ἕνα ἕκαστον τῶν χυμῶν διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων κενοῦν, οἷον εἰ τὸν ἐγκέφαλόν τις μέλλει καθαίρειν, διὰ ρινῶν τοῦτο ποιεῖν, εἰ δὲ τὸ ἥπαρ, διὰ γαστροῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς ἐξῆς ἀκολουθῶς.

κβ'. Πέπονα 3) φαρμακεύειν καὶ κινεῖν, μὴ ὡμὰ, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾶ· τὰ δὲ πολλὰ οὐκ ὀργᾶ. —

ΘΕΟΦ. Ὁ πρὸ τούτου ἀφορισμὸς τὸν ἐγκαταλιμπανόμενον ἐν τῇ κρίσει χυμὸν ἐδίδαξε κενοῦν ἡμᾶς καὶ διὰ ποίων χωρίων, ἀλλ' ἵνα μή τις ἀπλῶς καὶ ὥς ἔτυχεν αὐτὸν κενώσῃ, ὁ νῦν ἀφορισμὸς σαφηνίζει λέγων, πέπονα φαρμακεύειν

1) παρασκευάσασθαι V. b. 2) παράσχης V. a. b. 3) θεραπεύειν V. a.

καὶ κινεῖν, μὴ ὥμᾱ τουτέστιν πεπεμμένα. ὁ γὰρ ἰατρὸς ὀφείλει τὴν φύσιν μιμεῖσθαι καὶ ὥσπερ ἡ φύσις οὐ πρότερον ὀρμᾷ πρὸς τὴν κένωσιν, εἰ μὴ πρότερον συμπέψη τὴν ὕλην, οὕτω καὶ ὁ ἰατρὸς οὐκ ἄπεπτον, ἀλλὰ πεπεμμένην τὴν ὕλην κενοῦν ὀφείλει. εἰ γὰρ ἔστιν ὥμῃ ὕλη, οὐκ εἶκει τῷ καθαρσίῳ καὶ χαλεπᾷ γίνεται συμπτώματα. διὰ τοῦτο γὰρ εἶπε 1) μηδ' ἐν ἀρχαῖς. ἄπεπτος γὰρ τότε ἡ ὕλη ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν νοσημάτων. τὸ δὲ ἦν μὴ ὀργᾷ εἶπε διὰ τὰ ὀργῶντα ἐν ἀρχῇ τουτέστι κατεπείγοντα· ταῦτα δὲ εἰσι τὰ κατόξεια νοσήματα· τὰ γὰρ λοιπὰ οὐκ ὀργᾷ.

ΔΑΜ. Ὁ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι τοὺς λυποῦντας τὸ σῶμα χυμοὺς, ὅσοι μὲν ὀργῶσι καὶ κινοῦνται καὶ ἐνοχλοῦσι τὸν ἄνθρωπον, τούτους κινεῖν ἤγουν καθαίρειν διὰ φαρμάκων, ὅταν ἐν κινήσει καὶ μεταφορᾷ καὶ ρεύσει τυγχάνωσιν. οἱ γὰρ χυμοὶ πολλάκις ἐν κινήσει σφοδρότερα καὶ μεταβάσει ἀπὸ μορίων εἰς μόρια κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος ἐνοχλοῦσι τὸ σῶμα, κινοῦντες καὶ γαργαλίζοντες καὶ ἡσυχάζειν οὐδόλως ἔωντες. τούτους γοῦν καθαίρειν προσήκει. ὅσοι δὲ καθ' ἐν τι μέρος τοῦ σώματος στηριχθῶσι, τούτους οὐτ' ἄλλῳ τινὶ βοηθήματι χρὴ κινεῖν οὔτε φαρμακεύειν πρὶν πεφθῆναι. τότε γὰρ ἤδη καὶ ἡ φύσις βοηθεῖ πρὸς τὴν κένωσιν. καλῶς δὲ προσέθηκεν, ὅτι, τὰ δὲ πολλὰ οὐκ ὀργᾷ· οἱ γὰρ χυμοὶ ἄλλοτε εἰς ἄλλο μέρος κινοῦνται τοῦ σώματος. πλὴν ὀλιγάκις τοῦτο συμβαίνει· οἱ πλείονες δὲ ἡσυχάζουσι καὶ μένουσι καθ' ἐν μέρος, ἐν ᾧ καὶ πέττονται παρ' ὅλον τοῦ νοσήματος τὸν καιρὸν ἄχρι λύσεως.

κγ'. Τὰ χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλὰ ὡς ἂν χωρὲν οἷα δεῖ, καὶ φέρη εὐφόρως· καὶ ὅκου δεῖ ἄχρι λειποθυμίας ἄγειν, καὶ τοῦτο ποιεῖν, ἣν ἐξαρχέση ὁ νοσέων. —

ΘΕΟΦ. Ἐν τοῖς πρὸ τούτου ἀφορισμοῖς περὶ καθάρσεως διελέχθη, ἐν δὲ τούτῳ κριτήριον ἐκκρίσεως πα-

1) Stephanus: μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν] ἀρχὴ λέγεται ἡ τε πρώτη καὶ ἀναρχία εἰσβολὴ τοῦ παροξυσμοῦ.

ραδίδωσι τὴν εὐφορίαν. φησὶ γὰρ τὰ χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι τουτέστι τὰ ἐκκρινόμενα οὐ δεῖ τῷ πλήθει τῶν ἐξαναστάσεων ἢ τῶν ἐκκρινομένων σημειοῦσθαι, ἀλλ' ὅπως ταῦτα καθαίρωνται, σκοπεῖν τουτέστι καλῶς ἢ κακῶς. τοῦ γὰρ βλαπτικοῦ ἐκκρινομένου χυμοῦ, πρόδηλον ὅτι εὐφορία τὸν κάμνοντα διαδέξεται, εἰ δὲ μὴ, τὸ ἀνάπαλιν. εἴτα ἐπάγει, καὶ ὅκου δεῖ 1) ἄχρι λειποθυμίας ἄγειν, καὶ τοῦτο εἰπὼν μετήγαγε τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καθάρσεως ἐπὶ τὴν κένωσιν ἥτοι τὴν φλεβοτομίαν. ἐπὶ ποίων δὲ ἄχρι λειποθυμίας ἄγομεν; δηλονότι ἐπὶ τῶν διακαῶς πυρεττόντων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τούτων οὐ πάντων, ἀλλ' ἐφ' ὧν ἔρῶνται ἡ δύνამεις. τοῦτο γὰρ ἐστίν, ἣν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων· δι' ἣν δὲ 2) αἰτίαν μέχρι λειποθυμίας τὴν κένωσιν ἐπὶ τῶν τοιούτων φέρομεν; ὅτι οἱ καυσώδεις πυρετοὶ ἐπὶ χυμοῖς ἀνάπτονται σηπομένοις. δύο δέ τινα ἡ σηπεδὼν ἔχει, ὕλην σεσηπυῖαν καὶ ποιότητος μοχθηρίαν. εἴτα ἡ μέχρι λειποθυμίας ἐπὶ τῶν τοιούτων πυρετῶν 3) ληφθεῖσα φλεβοτομία καὶ τοῦ ποσοῦ τῆς ὕλης ἀφαιρεῖται καὶ τὴν φλογώδη καὶ δριμεῖαν ποιότητα κατασβέννυσι. καὶ γὰρ λειποθυμία ψύχει τὸ 4) σῶμα.

ΔΑΜ. Φησὶν ἐν τῷ παρόντι ἀφορισμῷ, ὅτι εἴτε ὑφ' ἡμῶν ἡ κένωσις γίνεται, εἴτε ὑπὸ τῆς φύσεως, οἷον πρέπει σημειοῦσθαι τοὺς κενουμένους χυμοὺς, εἰ καλῶς ἐκενώθησαν, ἐκ τοῦ πλήθους τῆς κενώσεως, ἀλλ' ἔχειν

---

1) E Stephano: τὸ μέτρον τῆς ἐκκρίσεως κανονίσαι βουλόμενος — — ἄχρι λειποθυμίας] — — ἐπὶ τῶν διὰ φλεβοτομίας κενουμένων πολύτροπος γίνεται ἡ λειποθυμία, τῶν μὲν δι' ἄκραν δειλίαν ἀκοῇ καὶ μόνου τοῦ φλεβοτόμου ταρασσομένων, τινῶν δὲ αὐτὸ ἐκ τοῦ ὁρᾶν τὸ σιδηρίον λειποθυμούντων· ἕτεροι δὲ φλεβοτομηθέντες ἐν ἀρχῇ τῆς κενώσεως ἢ περὶ τὰ μέσα, χυμοῦ τινος περὶ τὸν στόμαχον συρρέυσαντος, τὰς λειποθυμίας ὑφίστανται. ἕτερος δὲ τρόπος λειποθυμίας ὁ παρατεινόμενος πρὸς τὴν τοῦ κάμνοντος δύναμιν τῆς κενώσεως ἐπιγενομένης. περὶ ταύτης τῆς λειποθυμίας νῦν διαλέγεται ὁ Ἱπποκράτης. — — σκεδασμῷ τοῦ ζωτικοῦ τόπου. οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστι λειποθυμία ἢ λειψίς τοῦ θερμοῦ, εἰκὼν ὑπάρχουσα θανάτου. 2) δίδαιται ταν V. a. 3) ἐνεργηθεῖσα V. c. 4) εἰκὼν ὑπάρχουσα θανάτου addit V. c.

σημεῖον τὴν εὐφορίαν, ἡγοῦν ἔαν εὐκόλως ὁ κενῶν τὴν κένωσιν ὑπομείνῃ. εἰ γὰρ τὸ πλεονάζον ἐκκενοῦτο, κουφότερον ἀνάγκη τὸν κάμνοντα γίνεσθαι· εἰ δ' οὐ, τοῦτο περιττεῦον, ἀλλ' ἥπερ ἔχειν ἡ φύσις ἔχρηζεν, ἀνάγκη καταλύεσθαι καὶ ἀρρώσκειν αὐτοῦ τὴν δύναμιν καὶ δυσφορίας αἰσθάνεσθαι. τὸ δὲ καὶ ὅκου δεῖ μέχρι λειποθυμίας ἄγειν, οὕτως ἔχει· οὐ λέγει ἐνταῦθα τοιαύτην λειποθυμίαν, ἣν πάσχουσιν τινες καὶ πρὸ τοῦ διαναστῆναι καὶ καθίσαι ἢ τὴν τῆς φλεβὸς τομὴν φοβούμενοι, ἢ ἄλλου τινὸς βοηθήματος χρῆσιν. αὕτη γὰρ παράλογος ἡ λειποθυμία, οὗς κατακειμένους φλεβοτομοῦσι πολλάκις, ἀλλὰ τὴν ἐξ ὑπερβολῆς γινομένην κένωσιν. δεῖ γοῦν, φησὶν, ὁρᾶν, ἐν οἷοις νοσήμασιν ἄχρι λειποθυμίας χρὴ ἄγειν τὴν κένωσιν καὶ οὕτω ταύτην ἐργάζεσθαι. καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἰσχυροτάτοις πυρετοῖς καὶ ἡ μέχρι λειποθυμίας φλεβοτομία κατάψυξιν ἐργάζεται καὶ τὸν πυρετὸν σβέννυσι καὶ τὴν γαστέρα κινεῖ καὶ ἰδρωτὰς προχέει. ὁμοίως ἐν ταῖς ἰσχυροτάταις ὀδύναις οὐδὲν ἄλλο μεῖζον βοήθημα παρὰ τὸ μέχρι λειποθυμίας ἐκκενωῖν. πλὴν ὁρᾶν χρὴ καὶ τοῦτο, ἔαν ἐξαρκέσει καὶ δυνήσεται καὶ ὁ νοσῶν τὴν τοιαύτην ὑπερβολικὴν κένωσιν καὶ οὕτω ταύτην ἐργάζεσθαι. εἰ δὲ ἄγαν ἐστὶν ἀσθενεστάτης φύσεως ὁ πάσχων, σύμμετρον ποιεῖν καὶ τὴν κένωσιν, ἵνα μὴ πρὸς τῷ μηδὲν ὠφελῆσαι καὶ κίνδυνός τις συμβῇ.

κδ'. Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῇσι, τῇσι φαρμακίῃσι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντας ποιέειν. —

ΘΕΟΦ. Ὅξέα νοσήματα Ἱπποκράτης νῦν καλεῖ τὰ ὀλιγοχρόνια, τὰ συντόμως κινούμενα, τὰ διακαῇ καὶ ζέουσιν ἔχοντα τὴν ὕλην καὶ τὴν φερμασίαν, πάθος δὲ καταχρηστικῶς τὸ νόσημα, φαρμακίαν δὲ τὴν κάθαρσιν. ἐν τούτοις οὖν τοῖς πάθεσιν ὀλιγάκις δεῖ χρήσασθαι τῇ καθάρσει διὰ τὸ πολλὴν ἀνίαν ἐπιγενέσθαι τοῖς σώμασι τῇ εὐκινήτῳ φορᾷ τοῦ νοσοποιοῦ αἰτίου, καὶ ἄπεπτόν ἐστιν. ἀλλὰ καὶ τοῦτό φησι προεξευκρινήσαντας ποιεῖν δεῖ τουτέστι προμελετήσαντας καὶ ἐξερευνήσαντας. ἔαν γὰρ ἡ δύ-

ναμὶς ἔρῃωται καὶ εὔροά εἰσι τὰ σώματα, 1) δεῖ παραλαβεῖν κάθαρσιν· εἰ δὲ τὰναντία, μᾶλλον δὲ καὶ ὠμὸς χυμὸς ἐπιπολάζει περὶ τὸν στόμαχον ἢ πολλάκις ἀναπέμπονται χυμοὶ, οὐ γὰρ τότε τὴν κάθαρσιν παραλαμβάνειν.

ΔΑΜ. Φησὶν ὅτι ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν ὀξέων νοσημάτων ὀλίγας γὰρ τὰς καθάρσεις ποιεῖν. ἐν μὲν γὰρ τοῖς χρονίοις πάθεσι γὰρ τὸν πεπασμὸν ἀναμένειν· ἐν δὲ τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν, ὅταν κίνησις καταρχὴν γίνηται τῶν χυμῶν, εὐθὺς καθαίρειν καὶ τοῦτο πράξαι μετὰ πολλῆς εὐλαβείας καὶ σκέψεως. γὰρ εἶναι καὶ τοὺς χυμοὺς τοῦ κάμνοντος εὐρουσιτάτους τουτέστι λεπτοὺς καὶ μὴ γλίσχρους καὶ τοὺς πόρους ἀνεωγμένους, δι' ὧν ἡ κάθαρσις μέλλει γίνεσθαι, καὶ μηδεμίαν ἔχοντας ἔμφραξιν. ταῦτα γὰρ προβλέπειν τὸν ἱατρὸν, ἐπειδὴν κάθαρσιν ἐργάζεσθαι μέλλῃ.

κ'. Ἦν, οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρεται, συμφέρει τε καὶ εὐφρόρως φέρουσι· τὰ δὲ ἐναντία, δυσχερῶς. —

ΘΕΟΦ. 2) Εἰ καὶ ἀνωτέρω εἴρηται ὁ νῦν 3) λεγόμενος

1) γὰρ λαβεῖν V. b. 2) E Stephano: ὁ μὲντοι Γαληνὸς ἐνταῦθα γενόμενος ἐπέστησεν ὡς οὐδέποτε ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν αὐτὸς ἐχρήσατο καθάρσει, ὅπερ οὐδὲ τὸν Ἱπποκράτην διέλαθεν, εἰρηκότα ὅτι δεῖ ἐπ' αὐτῶν ὀλίγας κερῶσθαι τῇ καθάρσει, ἀλλ' ἐφλεβοτομήσας, φησὶν, ἐπὶ τῶν τοιούτων ὁ Γαληνὸς, εἰ καὶ καθάρσεως ἐδεῖτο τὸ σῶμα, τὰ δύο ἐντεῦθεν πραγματευσάμενος, τό τε τὴν ὕλην κενῶσαι καὶ τὴν δυσχρασίαν σβέσαι, τῇ μὲν λειποθυμίας τὴν φλεβοτομίαν παραλαβεῖν. ἐνταῦθα γὰρ ἔστιν ἐν ἐμοὶ καὶ στήσαι, ὅτε βούλομαι, τὴν κένωσιν καὶ μὴ στήσαι, ὅπερ ἐπὶ τῶν καθαιρόντων οὐκ ἔστι διαπράξασθαι. οὔτε γὰρ ποιῆσαι λειποθυμίαν ἐν ἐμοὶ ἔστιν, οὔτε ἐπιτεταμένην κένωσιν εὐχερῶς ἐπισχεῖν. κύκλον δὲ μιμούμενος ὁ Ἱπποκράτης, ὅθεν ἤρξατο, ἐκεῖ καὶ παύεται· τὸν κολοφῶνα γὰρ τοῦ λόγου καθαρὸν ἀπεργάζεται, σφραγίδά τινα βεβαίαν καὶ ἀσφαλῆ ἐπιθέμενος τῷ τῆς καθάρσεως λόγῳ, τὴν εὐφορίαν φημί. λέγει γὰρ ἐν ἀρχῇ, Ἦν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, συμφέρει τε καὶ εὐφρόρως φέρουσι. τί οὖν; ταυτολογεῖ πάλιν ταῦτα φάσκων; οὐχὲν ἀλλ' ἐκεῖ μὲν φυσικὴν καθαίρων κάθαρσιν καὶ αὐτόματον, τῷ ἐπιλόγῳ τούτῳ ἐκέχρητο. νῦν δὲ τεχνικὴν καὶ ἐξ ἐπιτηδεύσεως παρεισάγει γεγεννημένην, ἐν οἷς σὺν θεῷ ἡ πράξις καὶ τὸ πρῶτον τιμῆμα πεπλήρωται. 3) λεγόμενος om. V. a.

ἀφορισμὸς, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως εἴρηται. ἐκεῖ μὲν γὰρ περὶ φυσικῆς κενώσεως εἴρητο, ἐνταῦθα δὲ περὶ τεχνικῆς. ἡ δὲ ἐρμηνεία πᾶσα τοῦδε τοῦ ἀφορισμοῦ ἐν ἐκείνῳ τῷ περὶ φυσικῆς κενώσεως διαλεγομένῳ ἀφορισμῷ σαφῶς διηγόρεται.

ΔΑΜ. Προέγραψε μὲν τὸν παρόντα ἀφορισμὸν, ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος τοῦ βιβλίου περὶ τῶν παρὰ τοῦ ἱατροῦ γινομένων καθάρσεων διαλέγεται καὶ περὶ παντὸς σχεδὸν ἔγραψε τρόπου κενώσεως, οὐκ ὤκνησεν οὐδὲ τοῦτον προσθεῖναι τὸν ἀφορισμὸν, οὐδὲν μὲν διδάσκων νεώτερον, ἀναμιμνήσκων δὲ τῶν προγραφέντων περὶ τῶν φυσικῶν κενώσεων καὶ συμπληρῶν ἅμα τὸν περὶ καθάρσεως σύμπαντα λόγον, ὥστε ἔχειν τὸν παρόντα ἀφορισμὸν ὥσπερ τόπον ἐπιλόγου καὶ τέλους τοῦ πρώτου τμήματος.

Ἀρχὴ σὺν θεῷ τοῦ δευτέρου τμήματος.

α'. Ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιεῖ, θανάσιμον· ἢ δὲ ὕπνος ὠφελὲς, οὐ θανάσιμον. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἐν τῷ παρόντι ἀφορισμῷ τοῦ δευτέρου τμήματος σημείωσιν ὁ Ἰπποκράτης ἀπὸ τῶν ὕπνων διδάσκει,

1) E Stephano: Quatuor capita tractat Stephanus: primum 1) τί ἐστιν ὕπνος; — — ἡσυχία καὶ ἀνάπαυλα τῶν ψυχικῶν δυνάμεων μετ' ἐπιθέσεως τῶν ψυχικῶν ἐνεργειῶν· ἡρεμούσης γὰρ τῆς ψυχῆς καὶ μὴ ἀναγκαζομένης ὑπουργεῖν τῇ φύσει, λείπεται τοῖς οἰκείοις ἔργοις ἀδιασπᾶστος ταύτην σχολάζειν, — — deinde 2) τίς ἡ μερικὴ χρεῖα τοῦ ὕπνου; — — συμβάλλεται τῇ πρώτῃ τῶν ἀρχῶν, φημὶ δὴ τῷ ἐγκεφάλῳ. — — καὶ ἰστέον ὡς αἱ κρεῖττονος ἀξιώματος μεταλαβοῦσαι ἀρχαί, ἐγκέφαλός φημι καὶ καρδία καὶ ἥπαρ, ἡσυχίαν καὶ ἀναπαύσει τὰς οἰκείας ἀνακτιῶνται δυνάμεις, v. c. Cor in systole requiescit et hepar per totum diem quietem agit; ejus enim officia, νῦν μὲν ἔλκει, νῦν δὲ κατέχει, ἐφεξῆς δὲ ἄλλοιοι, καὶ τέλος ἀποκρίνει, et his vicissitudinibus restauratur. Cerebrum quoque reficitur quiete i. e. somno; — — οὔτε γὰρ τὸν ἄκρον δάκτυλον, ἢ τελευταίαν δακτυλίδαν κινῆσαι δυνατόν, ἄνευ τοῦ τὸν ἐγκέφαλον κινήθῃναι. — — 3) τίς ὁ τρόπος τῆς γενέσεως τῶν ὕπνων; — — αἱμοί τινες χρηστοὶ ἐν τῇ ζυμώσει τῶν σίτων πεπιτομένων γινόμενοι, ἐπὶ

ἐξ ἧς ἐστι γινῶναι, εἴτε σωτήριοιον εἴτε ὀλέθριον ὑπάρχει τὸ νόσημα. φησὶν οὖν ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιεῖ, θανάσιμον, ἣν δὲ ὕπνος ὠφελὲς, οὐ θανάσιμον. ὁ πόνος τριττός· πόνος ἡ βλάβη, ὡς ἐνταῦθα, καὶ τὸ γυμνάσιον ὡς τὸ, πόνοι σιτίων ἡγείσθωσαν, καὶ ἡ ὀδύνη, ὡς τὸ δύο πόνων ἅμα γινομένων. πάλιν οἱ καιροὶ τῶν νοσημάτων τέσσαρες, ἀρχή, ἀνάβασις, ἀκμὴ καὶ παρακμὴ. ἐν μὲν οὖν τῇ ἀρχῇ ὁ ὕπνος πόνον ποιεῖ, ἥτοι βλάβην ποιεῖ, περὶ ἧς ὁ λόγος οὐκ ἔστι τῷ Ἰπποκράτει. οὐ γὰρ 1) θάνατον σημαίνει· ὅσον οὕτω γὰρ ἐξαναφθίσεται τὰ τῆς θερμασίας καὶ τῶν περιττωμάτων τὸ φρύαγμα κατασταλήσεται. ἐν δὲ τῇ ἀναβάσει καὶ τῇ ἀκμῇ καὶ τῇ πα-

τὸν ἐγκέφαλον ἀναδίδονται, οἷτινες ἐπιτέγγουσιν αὐτὸν καὶ ὑγρότερον ἀπεργάζονται, ἔτι γε μὴν καὶ τὰς κοιλίας ἐμφράττουσι καὶ τὸ ψυχικὸν πνεῦμα ἀπολαμβάνουσιν, ὥστιν ὡς ὀργάνῳ χρωμένη ἡ ψυχὴ, πᾶσαν ἑαυτῆς ἐπιτελεῖ τὴν ἐνέργειαν. — — τοῦτου οὖν στεροῦμενον τὸ σῶμα ἀνενέργητον ἀποτελεῖται. — — — ἡ καταλαμβάνουσα τὸ σῶμα διάθεσις ὕπνος ὀνομάζεται. ἀδύνατον δὲ ἢ παντελῶς ἀκαταύγαστον γενέσθαι τὸ σῶμα, ἔτι ὑπνοῦντος τοῦ ζῶον. διὰ τοῦτο οὖν ἀμυδρῶς πως καὶ ἐν τοῖς ὕπνοις ἐλλάμπεται, ὡς δηλοῦσιν ἡ τοῦ θώρακος κίνησις καὶ οἱ ὕνιοι, ἀκτινοειδῶς διαδιδράσκοντος διὰ τῆς ἀτμώδους φύσεως τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος. — — 4) τί χρήσιμον τοῦ ὕπνου τῷ παντὶ σώματι; — — *Calor versus interna vergit; inde ψύχεσθαι μὲν ὀνάγκη τὰ ἐκτὸς, ὡς δηλοῖ τὸ περιβλημάτων ἡμᾶς καὶ σκεπασμάτων δεῖσθαι ἐν τοῖς ὕπνοις. — Itaque αἱ πέψεις γίνονται, χυλοποιήσις, ἐξαιμάτωσις, πρόσφυσις, θρέψις, διάκρισις τοῦ χυμοῦ. — — unde mane subito mingimus et ventrem exoneramus. — —* δυσὶ γὰρ τούτοις ἐτίμησε τὸ ζῶον ἡ φύσις, ὕπνῳ καὶ ἐγρηγόρσει, τὸ μὲν διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀνάπαυσιν καὶ τὴν τῆς πέψεως ἀκρίβειαν, τὸ δὲ διὰ τὴν τῆς ψυχῆς πρᾶξιν καὶ τὴν τῶν περιττωμάτων ἀπόθεσιν. — — ὅσῳ γὰρ οὕτω ἐξαναφθίσεται τὰ τῆς θερμασίας, καὶ τῶν περιττωμάτων τὸ φρύαγμα καταστραφήσεται. *in prioribus enim ειζὼν erat, si debiliori flammae multa et humida ligna imponuntur, aut flammae magnae pauca et sicca ligna. Dein quaerit de significato verbi πόνος. 1) γυμνάσια v. c. πόνοι σιτίων ἡγείσθωσαν. 2) ὀδύνη v. c. δύο πόνων ἅμα γινομένων. 3) κατὰ τῶν συμπτωμάτων τὸ τοῦ πόνου ἐπιφέρειν εἶωθε ὄνομα v. c. ὅκου μὲν οὖν κάτοξυ τὸ νόσημα, αὐτίκα καὶ τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει. Ita in nostro loco, ubi intelligas meteorismum, cephalalgiam, lipothymiam, phlegmonen etc.*

ρακμῇ, τοῦπίπαν ἐν ἀρχῇ, τὶς ὠφέλεια τοῖς ὕπνοις ἀκολουθεῖ, καὶ μάλιστα ἐναργεστάτῃ ταῖς παρακμαῖς. ἐὰν οὖν ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς καὶ μάλιστα ἐν τῇ 1) ἀκμῇ βλάβην ὁ ὕπνος ποιήσῃ, θανάσιμόν ἐστιν. ἐν ᾧ γὰρ ἕκαστον ὠφελιμώτατόν ἐστιν, ἐὰν πρὸς τῷ μηδὲν ὠφελεῖν ἔτι καὶ βλάβῃ, θάνατον εἰκότως δηλώσει. τοῦτο δὲ γίνεται διὰ τὴν ἀσθενείαν τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ μὴ δυνάμενου περιγενέσθαι τοῦ νοσοποιοῦ αἰτίου. εἰτά φησιν, ἦν ὕπνος ὠφελὲς, οὐ θανάσιμον. καὶ εἰκότως· δηλοῦνται γὰρ ἐκ τούτου καλῶς αἱ ὕλαι 2) πεπέφθαι.

ΔΑΜ. Ὅταν ἐξ ὕπνου γένηται τις βλάβη, θανάσιμον εἶναι τὸ νόσημά φησιν, ὅταν δ' ὠφέλεια, μὴ θανάσιμον. βλάβαι δ' ἐξ ὕπνων εἰσὶν αἱ ταῖς ὠφελείαις ἐναντίαι, τό τε τὸν πυρετὸν ἢ μὴ λύεσθαι πρὸς αὐτῶν ἢ καὶ παροξύνεσθαι καὶ τὸ τὰς ὁδύνας ἐπιτείνεσθαι καὶ τὰ ρεύματα πλείω γίνεσθαι καὶ τὰς φλεγμονὰς αὐξάνεσθαι. τινὲς δὲ καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς ὕπνους φθέγγονται παρακοπτικῶς καὶ ἦν ἐξεγείρωνται, μέχρι πολλοῦ παρανοοῦσιν. ἐνίοις δ' ἀρχὴ κώματος ἐν τῷ ὕπνῳ γίνεται καὶ μόλις ἀνίστανται νυττόμενοι. συμβαίνει δὲ ταῦτα πάντα διὰ τὴν τῶν χυμῶν κακοήθειαν, οὗς ὅταν μὲν ἰσχυρότερον ἢ τὸ ἐμφυτον ἡμῶν θερμόν, ἐκπέττει κατὰ τοὺς ὕπνους, ὅταν δ' ἀσθενέστερον, ἐνικήθῃ μὲν ὑπ' ἐκείνων ἐκείνο, βαρύνεται δ' ὑπ' αὐτῶν τὰ σπλάγχνα καὶ τοῖς εἰρημένοις ἀλίσκεται πάθεισιν ὁ ἄνθρωπος. αὐτὸς γὰρ ὁ Ἱπποκράτης βούλεται τὸν μὲν ἐργηγορότα ἐξωθεν θερμότερον εἶναι, τὸν δὲ καθεύδοντα ἐναντίως.

β'. Ὅκου παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. 3) Ἄνω καθολικὸν τὸν λόγον ποιούμενος ἔλεγε, ὅπου ὕπνος πόνον παύει, οὐ θανάσιμον. καὶ ὃ ἔλεγεν ἐκεῖ, πιστοῦται νῦν διὰ παραδείγματος ἐν τῷ φάναι, ὅκου παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν. καὶ αὐτὸς μὲν

1) παρακμῇ V. a. 2) πεφθῆναι V. c. 3) E Stephano: Καὶ φησιν ὁ Γαληνὸς ὅτι δεῖ καινοτομήσαι τὴν λέξιν καὶ τὸν γὰρ καταθεῖναι σύνδεσμον, ὥστε μίαν ἀπαρτίζεσθαι συνέχειαν, — ut primus cum secundo aphorismo jungatur.

ὥς φιλοσύντομος τοῦ χαλεπωτάτου νοσήματος τουτέστι τῆς παραφροσύνης μνησθεὶς ἐδήλωσεν, ὅτι καὶ τὰ λοιπὰ τουτέστι πυρετὸν, φλεγμονήν, ὀδύνην ἐὰν ὕπνος παύῃ, ἀγαθόν ἐστίν.

ΔΑΜ. Ἀπὸ τοῦ κινδυνωδεστάτου νοσήματος δηλοῖ καὶ τὰ ἄλλα.

γ'. Ὑπνος, ἀγρυπνία, ἀμφοτέρω μᾶλλον τοῦ μετρίου γε-
νόμενα, κακόν. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἄμφω κακὰ ὥς ἄμετρα, ἀλλ' ὁ μὲν ὕπνος καὶ ὥς σημεῖον καὶ ὥς αἴτιον, ὥς σημεῖον μὲν, ἐπειδὴ δηλοῖ πληθὺς ὕλης καὶ ἀσθενείαν δυνάμεως, ὥς αἴτιον δὲ, ὅτι ἐπιτείνει τὸ πληθὺς, μὴ συγχωρῶν αὐτὸ διαφορηθῆναι. αἱ γὰρ διαφορήσεις ἐν τῇ ἐγρηγόρσει γίνονται. πάλιν δὲ καὶ ἡ ἐγρηγόρσις ὥς σημεῖον καὶ ὥς αἴτιον κακόν, ὥς σημεῖον μὲν ὅτι ἐνδείκνυται ξηρότητα, ὥς αἴτιον δὲ, ὅτι ἐπιτείνει αὐτὴν τῇ διαφορήσει. ἀποροῦσι δὲ τινες λέγοντες, ὅτι διὰ τί εἶπεν ὕπνον μακρόν; ὁ γὰρ μακρὸς ὕπνος οὐχ ὕπνος, ἀλλὰ κῶμα. 2) λύσις. ὅτι ἄλλο κῶμα καὶ ἄλλο μακρὸς ὕπνος· τὸ μὲν γὰρ κῶμα οὐ μόνον τῷ μήκει χαρακτηρίζεται, ἀλλὰ καὶ τῷ δυσεγέρτῳ· ὁ δὲ μακρὸς ὕπνος τῷ μήκει μὲν, οὐ μὴν δὲ καὶ τῷ δυσεγέρτῳ.

ΔΑΜ. Γίνεται δὲ μακρὸς ὕπνος ἐπὶ ψύξει τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ ἥγουν τοῦ ἐγκεφάλου, ἥτις ὅταν ἰσχυρὰ γένηται, μετὰ μὲν ὑγρότητος μιχθεῖσα τὰ ληθαργικὰ πάθη ποιεῖ, μετὰ δὲ ξηρότητος τὰς καλουμένας καταλήψεις. οὕτω δὲ καὶ ἀγρυπνίαι διὰ θερμασίαν τοῦ ἐγκεφά-

---

1) E Stephano: οἱ μὲν γὰρ παῖδες πλείους τῶν ὀκτιῶ ὥρῳν καθεύδουσιν πεφύκασιν. ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἦν ὁ ἀκμάζων καθευδήσῃ, ἀμέτρως ὕπνοι. οἱ γὰρ ἀκμάζοντες ἐξ ὥρας τὸ μῆζιστον καθεύδουσιν δύναται. — — Hyeme diutius quam aestate dormimus. — — τὴν ἀγρυπνίαν ἀντὶ τῆς ἐγρηγόρσεως εἰρηκεν ὁ Ἱπποκράτης. — Quid? immodicus somnus non somnus, sed κῶμα est. At φημὲν οὖν ὅτι ἄλλο κῶμα καὶ ἄλλο μακρὸς ὕπνος, καὶ ταῦτα διορίζει ἡ δυσχερὴς (coma) καὶ εὐχερὴς (somnus) ἐπανάστασις — μετὰ τινος κραυγῆς καὶ δονήσεως. 2) λέγεται V. b.

λου γίνονται ἢ διὰ δυσκρασίαν μόνην ἢ καὶ χυμοῦ χολώδους πλεονάσαντος.

δ'. Οὐ πλησμονή, οὐδὲ λιμὸς, οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ἀγαθόν, ὅ τι ἂν μᾶλλον τῆς φύσιος ἔη. —

ΘΕΟΦ. 1) Διὰ τί πλησμονῆς καὶ λιμοῦ ἐμνήσθη ἐνταῦθα, οὐ μέντοι ἄλλης τινὸς ἐναντιώσεως, οἷον θερμοσίας καὶ ψύξεως; ὡς αἷτια τῶν πρὸ αὐτῶν εἰρημένων. ὁ μὲν γὰρ πολὺς ὕπνος τῇ πλησμονῇ γίνεται τῶν βρωμάτων, ἡ δὲ ἀγρυπνία τῷ ὑπερβάλλοντι λιμῷ. ἀπὸ δὲ τούτων ἐπὶ τὸ καθολικώτερον ἀναγόμενός φησιν, οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ἀγαθόν, ὅ τι ἂν μᾶλλον τῆς φύσιος ἔη. καὶ ἡ αἰτία. ὅτι οὐδὲν ἄμετρον ἀγαθόν.

ΛΑΜ. Ὅσαι μὲν γὰρ 2) * αἱ μετρίαι πλεῖστον ἀποκεχωρήκασιν τοῦ συμμέτρου, ἤδη νοσήματα ὑπάρχει. ὅσαι δ' οὐδέπω τὸ μέχρι πλείστου κέκτηνται, νοσημάτων ἐνδείκνυνται γένεσιν.

ε'. Κόποι αὐτόματοι φράζουσι νόσους. —

ΘΕΟΦ. Αὐτομάτους κόπους ὀνομάζει τὰς ἄνευ φανερᾶς αἰτίας γινομένας 3) ἀνιαρὰς συναισθήσεις, ἐξ ὧν καὶ τὴν διάγνωσιν νῦν ποιεῖται. ἀλλ' οὗτοι οἱ κόποι τριτοί· οἱ μὲν γὰρ εἰσι 4) τονώδεις οἱ ἐκ πνευμάτων φρυσωδῶν τεινόντων τὸ ὅλον σῶμα μετ' αἰσθήσεως γινόμενοι, οἱ δὲ ἐλκώδεις· ὥσπερ γὰρ ἐπὶ ἐλκους δοκεῖ τούτοις συναίσθησις γίνεσθαι, οἷτινες γεννῶνται ἐξ ὕλης δριμείας τε καὶ δακνώδους· οἱ δὲ ὀστοκοπώδεις, ἐπειδὴ δοκοῦσι συντεθλάσθαι τὰ ὀστᾶ, γινόμενοι ἐκ παχέος καὶ γεώδους χυμοῦ. οὗτοι οὖν οἱ κόποι φράζουσι τουτέστι δηλοῦσι καὶ 5) προμηνύουσι μέλλουσαν γίνεσθαι νόσον. τέως γὰρ ἡρεμεῖ ὁ χυμὸς, ὁ αἷτιος τῶν κόπων, λοιπὸν δὲ ὕστερον

1) E Stephano: Alia contraria sunt, σκληρότης καὶ μαλακότης, πυκνότης καὶ ἀραιότης, θερμοσία καὶ ψύξις, ἰσχνανσις καὶ πάχυνσις.
2) Legas ἀμετρίαι. 3) ἀν. συναισθ. om. C. 4) E Stephano: ἐπὶ μὲν τοῦ ἐλκώδους καθάρσει χρησιτέον, ἐπὶ δὲ τοῦ τονώδους φλεβοτομία, ἐπὶ δὲ τοῦ ὀστοκοπώδους τῷ συναμιφοτέρῳ. 5) μηνύουσι V. b. c.

ἐμφράττεται, 1) ἀδιαπνευστεὶ σήπεται κἀντεῦθεν χαλεπα γίνονται νοσήματα.

ΛΑΜ. Οὐ τῆς τῶν κινήσεων ἀμετρίας ὄνομά ἐστιν ὁ κόπος, ἀλλὰ τῆς ἐγγινομένης διαθέσεως ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν ὑπὸ τῶν τοιούτων κινήσεων. οὐ μνημονεύει γὰρ γινομένων κόπων, ἀλλὰ τῶν αὐτομάτων. ὅταν οὖν ἄνευ κινήσεως ἡ τοιαύτη γένηται διάθεσις, οὐ κόπος ἀπλῶς, ἀλλὰ κόπος αὐτόματος ὀνομάζεται. εἰσὶ δὲ τριττοὶ κόποι, καλεῖται δὲ ὁ μὲν ἐλκώδης, ὁ δὲ τονώδης, ὁ δὲ φλεγμονώδης καὶ γίνεται ὁ μὲν ὑπὸ κακοχυμίας, ὁ δὲ ὑπὸ πλησμονῆς, ὁ δὲ ὑπ' ἀμφοτέρων τούτων.

ζ'. Ὅκοσοι πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων μὴ αἰσθάνονται, τουτέοισι ἡ γνώμη νοσέει. —

ΘΕΟΦ. Συνεχῆς καὶ οὗτος τῷ πρὸ αὐτοῦ ἀφορισμῷ. ἐν ἐκείνῳ μὲν γὰρ περὶ τοῦ αἰσθητικῶς γινομένου πόνου 2) διηγόρευεν, ἐνταῦθα δὲ περὶ τοῦ ἀναισθήτως καὶ φησιν, ἐάν τις ὀδυνηρὰν ἔχων διάθεσιν ἐν οἴῳδῃποτε μέρει τοῦ σώματος αἰσθητικῷ μὴ αἰσθάνηται τῆς ὀδύνης, κακόν· δηλοῖ γὰρ ὅτι ὁ ἐγκέφαλος πέπονθεν, οἷον ἐπὶ παραδείγματος· ἐστὶν ὁ κάμνων ἐρυσίπελας ἔχων ἢ φλεγμονὴν περὶ τὸν μηρόν. τοῦτο ὁ ἰατρὸς ὁρῶν κατὰ λόγον τὰ δέοντα ποιῶν παραμυθεῖται· εἰς τὴν ἐξῆς ἐλθὼν εἰ παρὰ τοῦ 3) παρακολουθήσαντος μάθοι, ὅτι ὅλως οὐκ ἦσθετο τῆς ὀδύνης ἐν τῇ νυκτὶ πρότερον μὴ ὑποφέρων αὐτήν, λογίζεται συναγαγὼν, μὴ ἄρα διεφορήθη ὁ τοιοῦτος 4) ὄγκος ἢ μετωχετεύθη καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνώδυνος γέγονεν. εἶτα εἰ ἐρευνῶν μηδὲν ἐκ τούτων εὕροι, 5) τὸν δὲ ὄγκον τὸν αὐτὸν θεάσεται, εὐθέως τεκμαίρεται, ὅτι ἢ παρεφρόνησεν ὁ ἄνθρωπος ἢ μέλλει παραφρονεῖν. ἐβλάβη γὰρ τὸ 6) κρεῖνον. τὸ δὲ πολλὰ κεῖται νῦν ἀντὶ τοῦ ὡς ἐπίπαν.

1) ἀδιαπνευστεὶ om. V. b. c. C. 2) διηγόρευσεν V. b. 3) παρακ. καὶ δουλεύοντος V. c. μαθητοῦ V. b. ab aegroto vel ab aliis. C. 4) χυμὸς V. b. inflammatio C. 5) τῶν δὲ ἐλκώτων ἐξω θεάσ. V. b. om. C. 6) κρεῖνον V. b. om. haec verba C.

ΔΑΜ. Γνώμην τὴν κατάστασιν τοῦ νοός φησιν.

ζ'. Τὰ ἐν πολλῷ λεπυνόμενα, νωθρῶς ἐπανατρέφειν· τὰ δὲ ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθά φησι πρὸς τὸν ἱατρὸν, ὅτι σκόπει ἐπὶ τῶν ἀνακομιζομένων τὸ προηγησάμενον αἷτιον ἡγουν νόσημα εἴτε χρόνιον ἦν, εἴτε ὀξύ. διὰ γὰρ τοῦ εἰπεῖν ἐν πολλῷ καὶ ὀλίγῳ ταῦτα ἐδήλωσε. καὶ εἰ μὲν ἐν πλείονι χρόνῳ ἐλεπτύνθη τὸ σῶμα, νωθρῶς θρέψον τουτέστιν ἐν πλείονι χρόνῳ καὶ κατὰ μέρος, διὰ τόδε, ὅτι τοῖς ἐν πλείονι χρόνῳ λεπυνθεῖσι ἐκτῆκονται μὲν αἱ σάρκες, ἰσχνὰ δὲ γίνονται καὶ τὰ ἄλλα, δι' ὧν αἱ πέψεις τοῖς ζώοις ἐπιτελοῦνται καὶ ἡ ἀνάδοσις καὶ ἡ αἱμάτωσις, ὥστε οὐ δυνήσεται τοσαύτην κατεργάσασθαι τροφήν, ὅσην 1) χρήζει τὸ σῶμα. εἰ δὲ ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως τουτέστι συντόμως πλείονα τροφήν 2) παρέχομεν. ἐπὶ τούτων γὰρ τὰ ὑγρὰ μόνον ἐκενώθη, τὰ μέντοι στερεὰ εὐρωστά εἰσιν. οὕτως οὖν χρῶ ἐπὶ τούτων θαρρόων τῇ τῶν στερεῶν εὐρωστίᾳ.

ΔΑΜ. Τὰ μὲν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ 3) λεπυνόμενα κενώσει τῶν ὑγρῶν καὶ τῶν πνευμάτων τοῦτο πέπονθε· τὰ ἐν πολλῷ δὲ πρὸς τούτοις καὶ τῇ τήξει τῶν στερεῶν, δι' ὧν ἡ τε πέψις καὶ ἀνάδοσις καὶ θρέψις γίνεται, ὥστε τούτων ἀτονησάντων, οὐ δεῖ ἁδρῶς τρέφειν, ἀλλὰ λεπτῶς καὶ κατὰ βραχὺ, ἐπὶ δὲ τῶν προτέρων ἁδρῶς καὶ διὰ ταχέων.

η'. Ἦν ἐκ νόσου τροφήν λαμβάνων μὴ ἰσχύη, σημαίνει ὅτι τὸ σῶμα πλέονι τροφῇ χρέεται. ἦν δὲ τροφήν μὴ λαμβάνοντος τοῦτο γίνηται, σημαίνει ὅτι κενώσιος δέεται. —

ΘΕΟΦ. Καὶ οὗτος συνεχῆς τῷ ἀνωτέρῳ καὶ ἀναληπτικὸς ὁ ἀφορισμός. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ὅσοι ὀρεγόμενοί τε καὶ τροφήν 4) δαψιλῇ προσφερόμενοι ἐκ

1) δέεται V. b. 2) παρέχων V. a. παρέχειν V. c. 3) λεπυνθέντα in mg. 4) ταχεῖαν V. b. crassum C. τραχεῖαν.

νόσου ἀνακομιζόμενοι τὴν ὑγιεινὴν ἰσχὺν ἀδυνατοῦσιν ἀνακτήσασθαι, δηλοῖ ὅτι πλείονι χρῶνται τροφῇ καὶ διὰ τοῦτο ἀδυνατοῦσι. βαρύνονται γὰρ μᾶλλον ἢ τρέφονται παρ' αὐτῆς διὰ τὸ τὰς φυσικὰς δυνάμεις τοῦ σώματος ἀσθενεῖς εἶναι καὶ μήτε χυλοποιήσιν κατὰ λόγον μήτε ἐξαιμῶ-
τωσιν μήτε θρέψιν γίνεσθαι. ὅσοι δὲ οὐ λαμβάνειν αὐτάρκως δυνάμενοι τροφὴν τὴν ἀδυναμίαν ἔχουσι, μοχθηροὺς ἔχουσι χυμοὺς, 1) οὓς εἰ μὴ κενώσειαν, ἀδύνατον αὐτοῖς τὴν ὑγιει-
νὴν ἰσχὺν ἀναλαβεῖν. τὰ γὰρ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων ὁκόσον ἂν θρέψαις, μᾶλλον βλάψεις. εἰ δέ τις ἀπορεῖ λέγων, ὅτι καὶ εἰ ὁρέγονται, πῶς οὐ τρέφονται, λέγομεν οὖν, ὅτι ὁρέγονται μὲν ἐκ τοῦ ἐρῶσθαι τὴν ὁρεκτικὴν δύναντα, οὐ πέττουσι δὲ διὰ τὴν ἀσθενεῖαν τῆς ἀλλοιω-
τικῆς, καὶ διὰ τοῦτο οὐ τρέφονται.

ΛΑΜ. Ὅσοι μὲν οὖν ὁρεγόμενοί τε καὶ τροφὴν δα-
ψιλῇ προσφερόμενοι τὴν ἰσχὺν τὴν ὑγιεινὴν ἀδυνατοῦσιν ἀνακτήσασθαι· βαρύνονται γὰρ μᾶλλον, οὐ τρέφονται πρὸς αὐτῆς διὰ τὴν ἀσθενεῖαν τῆς πεπτικῆς δυνάμεως. ὅσοι δὲ οὐδὲ λαμβάνειν αὐτάρκως δύνανται, μοχθηροὺς ἔχουσι χυμοὺς, οὓς εἰ μὴ κενωθείεν, ἀδύνατον αὐτοῖς ἐστὶ τὴν ὑγιεινὴν ἰσχὺν ἀναλαβεῖν.

Θ'. Τὰ σώματα χορῇ, ὅκου τις βούλεται καθαίρειν, εὖροα ποιεῖν. —

ΘΕΟΦ. Κατὰ συνέχειαν καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμός· ἐν μὲν γὰρ τῷ πρὸ αὐτοῦ ἔλεγεν Ἰπποκράτης, ἣν τροφὴν μὴ λαμβάνοντος τοῦτο γίνηται, κενώσεως δεῖται, ἀλλ' ἵνα μή τις ἀπροόπτως καὶ ὥς ἔτυχε τὸ κενωτικὸν παράσχη βοήθημα καὶ ἀδικήσῃ τὸν κάμνοντα, φησὶν ἐνταῦθα, ὅτι δεῖ τὸν ἰατρὸν τὸν μέλλοντα καθαίρειν εὖροϊαν ἐπιτηδεύ-
ειν ἐν τῷ σώματι. 2) ἡ δὲ εὖροϊα τὴν ἀκώλυτον δηλοῖ διέξοδον, ἥτις κατὰ δύο τρόπους γίνεται, κατὰ τε λεπτύν-

1) ὡς — κενωθείεν V. a. 2) V. a. ita habet: εἰ γὰρ λεπτύνει καὶ τέμνει τοὺς παχεῖς καὶ γλίσχρους ἐν τῷ σώματι χυμοὺς καὶ τοὺς πόρους, δι' ὧν οὗτοι μεταλαμβάνονται τε καὶ ἔλκονται, πρὸ τῶν καθαριστικῶν φαρμάκων ἀναστομώσειεν, ἡ κένωσις αὐτοῖς ἀρίστη γίνεται κατὰ πάντα.

σιν τῆς ὕλης καὶ τῶν χωρίων μαλακότητα. δεῖ οὖν καὶ τὰ περιέχοντα χαλάσαι καὶ ἀραιῶσαι καὶ τοὺς πόρους ἀναπετάσαι καὶ τῶν ἀγγείων τὰ στόμια ἀνευρῶναι καὶ τοὺς περιεχομένους τῷ σώματι παχεῖς καὶ γλίσχρους χυμοὺς τεμεῖν καὶ λεπτύναι. εἴτα δοθέντος φαρμάκου καθαρτικοῦ, μεταλαμβάνονται τε καὶ ἔλκονται πρὸς αὐτοῦ καὶ ἀρίστη γίνεται ἡ κάθαρσις αὐτοῖς κατὰ πάντα. οὔτε γὰρ στρόφοι, οὔτε ἱλιγγοί, 1) ἄσαι τε πολλαὶ καὶ κακοσφυξίαι καὶ ἐκλύσεις ἀπαντῶσιν αὐτοῖς.

ι'. Τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων ὁκόσον ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάβῃς. —

ΘΕΟΦ. Ὅτι συνδιαφθείρεται ἡ ἐπιούσα τροφή τῇ προϋπαρχούσῃ κατὰ τὸ σῶμα κακοχυμία, καθάπερ καθαρὸν ὕδωρ ἐν βορβόρῳ χεόμενον, ὥστε αὐξάνεσθαι μὲν αὐτῆς τὴν ποσότητα, φυλάττεσθαι δὲ τὴν ποιότητα. κἀντεῦθεν ἀνόητος ὁ σκοπὸς γίνεται τοῦ τρέφειν.

ΔΑΜ. Ἰσχυρὰ ποιεῖν τὰ σώματα χρὴ διὰ τοῦ τῶν χυμῶν παραλεπτυσμοῦ καὶ τῆς τῶν πόρων ἀναπετείας ἢ ἀποφράξεως καὶ ἀναστομώσεως, καὶ διὰ τῆς ῥύψεως καὶ λεπτύνσεως τῶν ὑγρῶν.

ΣΤΕΦ. Φησὶν ὁ Γαληνὸς, ἔδει τὸν παρόντα ἀφορισμὸν τῷ μικρῷ πρόσθεν εἰρημένῳ συντάξαι, ἐν ᾧ εἴρηκεν, ἣν δὲ τροφήν μὴ λαμβάνοντος τοῦτο γίνηται, σημαίνει ὅτι κενώσεως τοῦτο δεῖται· ὥς τινος γὰρ λέγοντος διὰ τί κενώσεως δεῖται, αὐτὸς ἐπιφέρει, τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων ὁκόσον ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάβῃς, διότι κακοχυμίας πεπληρωμένον, οὕτως προσίεται τὴν τροφήν, εἴτα μετὰ τοῦτον τὸν ἀφορισμὸν ἔδει συνάψαι τὸν μεταξὺ ὄντων δύο τεταγμένον. ἐρωτώμενος γὰρ πάλιν ὁ Ἱπποκράτης πῶς δεῖ τῇ καθάρσει χρῆσθαι ἐπήγαγεν, τὰ σώματα χρὴ ὅκου τις βούλεται καθαίρειν, εὖροα ποιεῖν.

ια'. Ῥᾶον πληροῦσθαι ποτοῦ ἢ σιτίων. —

ΘΕΟΦ. Πᾶσα γὰρ σιτηρὰ τροφή, ὥς παχυντέρα, δυ-

1) vertigine vel inflammatione vel exolutione C.

σαλλοίωτός ἐστι καὶ δυσανάδοτος, ἡ δὲ ὑγρὰ ὡς εὐαλλοίωτος ἐτοιμῶς ἀναδίδεται, πλὴν ποτὸν ἀκουστέον οὐ πᾶν ὑγρὸν διὰ στόματος λαμβανόμενον, ἀλλ' οἶνον, ὡς καὶ τῷ περὶ τροφῆς εἴρηται, 1) [ὑγρᾶς] τροφῆς ὄχημα οἶνος. οὐδὲν γὰρ τούτου ἐν τροφαῖς μᾶλλον εὐανάδοτον καὶ συναγαγεῖν καὶ ῥῶσαι δύναμιν διασκεδασθεῖσαν δυνάμενον. οὐ μόνον δὲ εὐανάδοτος, ἀλλὰ καὶ εὐπρόσθετός ἐστι καὶ διὰ τοῦτο τροφιμώτατος, καὶ μάλιστα εἰ ξανθὸς καὶ 2) κιρρὸς ὁ οἶνος. οὗτος γὰρ κατὰ πάντα ἄριστος. Ἰστέον δὲ ὅτι διὰ τὸ προειρηκέναι αὐτὸν περὶ ἀνακομιζομένων, διὰ τοῦτο μέμνηται τῶν δύο ὑλῶν, ὑφ' ὧν πεφύκασιν ἀνατρέφεσθαι.

ΔΑΜ. Ποτοῦ δηλονότι τοῦ φύσιν ἔχοντος τρέφειν, οἶον οἶνον ἐρυθροῦ καὶ παχέος. ὁ γὰρ λεπτὸς καὶ λευκὸς οἶνος καὶ οἶον ὑδατώδης οὕρησιν μὲν κινεῖ, τρέφει δ' ἥκιστα. ὅσοι δὲ παχεῖς καὶ τὴν χροάν ἐρυθροὶ, τροφιμώτατοι πάντων οἶνων εἰσίν.

ιβ'. Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα ἐν τῇσι νόσοισι μετὰ κρίσιν, ὑποστροφώδεα. —

ΘΕΟΦ. Ἐγκαταλιμπανόμενα κέκληκε τὰ λείψανα τῶν μοχθηρῶν χυμῶν, ἅπερ ἀνάγκη σηπόμενα τῷ χρόνῳ πυρετοὺς ἐξάπτειν. συνέξενκται δὲ ὁ παρὼν ἀφορισμὸς ἐκείνῳ τῷ λέγοντι, ἣν δὲ τροφήν μὴ λαμβάνοντος τοῦτο γίγνηται, σημαίνει ὅτι κενώσεως δεῖται. καὶ τὴν αἰτίαν παραδίδωσι τῆς κενώσεως λέγων, τὰ γὰρ ἐγκαταλιμπανόμενα 3) μετὰ κρίσιν 4) ὑποστροφὰς ποιέειν εἴωθεν.

ΔΑΜ. Ἐγκαταλιμπανόμενα κέκληκε τὰ λείψανα τῶν μοχθηρῶν χυμῶν, ἅπερ ἀνάγκη σηπόμενα τῷ χρόνῳ πυρετοὺς ἐξάπτειν.

ιγ'. Ὁκόσοισι κρίσις γίνεται, τουτέοισι ἡ νύξ δύσφορος,

1) Om. V. b. C. 2) amarum C. κιρρὸν Steph. 3) E Stephano: κρίσιν] Quid? crisi facta, morbus recurrit? At ἡ κρίσις ἐστὶν ὁμώνυμος· ἐστὶ γὰρ καὶ τελεία καὶ ἀτελής. Et de crisi imperfecta sermo. 4) ὑποστροφώδεα. V. b. c.

ἢ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ· ἡ δὲ ἐπιούσα εὐφορωτέρη, ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ. —

ΘΕΟΦ. Περὶ μελλούσης κρίσεως διαλέγεται. κρίσις δέ ἐστιν 1) ἀγῶν φύσεως καὶ νοσήματος καὶ ἀθρόα ἐν νόσῳ μεταβολή. ταύτης τῆς κρίσεως ἡ προηγουμένη νύξ δυσφορος γίνεται· καὶ εὐλόγως· ὥσπερ γὰρ ἀθλητῆς ἢ στρατηγὸς ὅσον οὕτω τοῦ ἀγῶνος ἐπικειμένου ταράττεται καὶ προευτρεπίζεται, πῶς μὲν ὀφείλει τοῖς πολεμίοις ἐπελθεῖν, πῶς δὲ αὐτοὺς ἐκκλίνει, οὕτω καὶ ἡ φύσις προταράττεται εὐτρεπίζουσα τὰς ἑαυτῆς δυνάμεις πρὸς τὸ ἀποδιῶξαι καὶ ἀλλοιωῶσαι τὴν νοσοποιὸν ὕλην. κἀντεῦθεν δυσφορία γίνεται, πλὴν ἐν νυκτὶ διὰ τὸ ἑναργῶς τὸ τηνικαῦτα φαίνεσθαι τὴν δυσφορίαν, διακοπτόμενων τῶν ὕπνων ὑπὸ τῆς ταραχῆς. ἡ μέντοι ἐπιούσα εὐφορωτέρα ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ διὰ τὸ τῶν κρίσεων τὰς πλείους εἰς ἀγαθὸν τελευτᾶν, μηκέτι χειμαζομένης τῆς φύσεως τῇ 2) ἀποχῇ τῶν περιττῶν.

ΔΑΜ. Ἡ μὲν κρίσις ὀξύρροπός ἐστιν ἐν νόσῳ μεταβολή πρὸς ὑγείαν ἢ θάνατον. γίνεται δὲ τῆς φύσεως διακρινούσης ἀπὸ τῶν χρηστῶν τὰ μοχθηρὰ καὶ παρασκευαζούσης πρὸς τὴν ἐκκρίσιν. εἰκότως οὖν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ταραχῇ δυσφοροῦσιν οἱ κάμνοντες. γίνεται δὲ κατὰ τὰς νύκτας ἡ δυσφορία κατάφορος, διότι ἔθος ἡμῖν κατὰ

1) E Stephano: οὕτως γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ἐκτὸς ἀγωνιζομένων ἐστὶ θεάσασθαι, εἴτε γὰρ παλαιστρα εἴτε δρόμος εἴτε ἄλλο τι τῶν γυμνασίων ὁ προεξίμενος εἴη ἄθλος, ἐν φροντίδι καὶ ἀγρυπνίᾳ τοὺς τε ἀγωνοθέτας καὶ τοὺς εἰς τὸν ἀγῶνα παρασκευαζομένους τὸ πᾶν τῆς προηγουμένης νυκτὸς ὄψει διατελοῦντας, πληρωθέντος δὲ τοῦ ἀγῶνος ἡρεμία τοὺς ἀγωνισαμένους διαδέχεται, καὶ μάλιστα τοὺς τὸ τῆς νίκης κράτος διαδεξαμένους. — — Adpropinquantibus criticisurbationibus, ὁ μὲν ἰδιώτης δεδιὼς τὸν κίνδυνον, ταράττεται καὶ ὑπαναχωρεῖ, ὁ δὲ Ἱπποκράτειος ἱατρὸς εὐφραίνεται ταῦτα ὁρῶν. — Cur noctis solius dysphoriam esse dixit? — — Interdiu fit ἡ λέπινσις τῶν χυμῶν διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος ἀλέαν. 1) ἐν τῇ νυκτὶ τῷ ἀδιαφορήτῳ τῆς ὕλης (omnia introrsum vergunt) μᾶλλον ἡ φύσις βαρύνεται καὶ τὸ νόσημα βοηθεῖται. 2) Nox somno dicata est, ut dysphoria nocturna major evadat. δυσχερῶς καὶ ἐπισφαλῶς φέρομεν, ἀγρυπνοῦντες τῆς νυκτός. 2) ἐποχῇ V. b.

ταύτας κοιμᾶσθαι. διακοπτομένων οὖν τῶν ὑπνῶν ἐναρ-
γῆς ἢ δυσφορία, ἢ δ' ἐπιούσα νύξ ὥς ἐπὶ πολὺν εὐφορω-
τέρα διὰ τὸ τῶν κρίσεων τὰς πλείστας εἰς ἀγαθὸν τελευ-
τῶν. ἴσμεν γὰρ, ὥς οἱ σωζόμενοι πλείους ἐν τοῖς νοσοῦσι
τῶν ἀποθνησκόντων, εἰ μὴ λοιμώδης εἶη κατάστασις.

ιδ'. Ἐν τῇσι τῆς κοιλίης ῥύσεσι, αἱ μεταβολαὶ τῶν διαχω-
ρημάτων ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ἐς πονηρὰ μεταβάλλῃ. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα παραδίδωσι διάγνωσιν, ἵνα βεβαι-
ότερον μάθῃς, εἰ τελεία ἢ κρίσις ἐστὶν ἢ οὐ. καὶ φησιν,
ὅτι σκόπει τῆς κατὰ γαστρὸς ἐκκρίσεως τὰ διαχωρήματα,
ὅποιαν μεταβολὴν ἴσχουσιν, ἄρα πάλαι ξανθὰ ἢ πελιδνὰ
φερόμενα νῦν ἤρξαντο ἐπὶ τὸ κάλλιον μεταβάλλειν ἢ οὐ;
καὶ εἰ μὲν ἐπὶ τὸ 1) κάλλιον εὗρης τὴν μεταβολὴν, γί-
νωσκε ὅτι οὐδὲν 2) φαῦλον ἔνεστιν ἐν τῷ σώματι, καὶ
εὐφορία τάχα τὸ τηρικαῦτα μὴ ἐπακολουθήσῃ. εἰ μέντοι
ἐπιμένουσι τὰ αὐτὰ, ἢ καὶ εἰς χείρονα μεταβάλλουσι,
τότε κακὸν, καὶ τάχα μὴ δυσφορία ἤ. ἰστέον δὲ ὅτι οὗτος
ὁ λόγος καὶ καθολικὸς δύναται εἶναι· οὐ γὰρ μόνον ἐπὶ
ῥύσεως ἀρμόζει γαστρὸς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάσης 3) κενώσεως.

ΔΑΜ. Αἱ μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελούσιν,
ἐπεὶ πολλὰς ἰδέας ἐκκενοῦσι χυμῶν καὶ διὰ τοῦτο ἀκρι-
βέστερον ἐκκαθαίρουσι τὸ σῶμα, εἰ μὴ συντήξεως ἢ ση-
πεδόνοσ ἔχοιεν γνώρισμα ἢ λιπαρὰ ἢ 4) κακόσημά εἰσιν.

ιε'. Ὁκου φάρυγξ νοσέει, ἢ φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύε-
ται, σκέπτεσθαι τὰς ἐκκρίσεις· ἢν γὰρ χολώδεις ἔωσι,
τὸ σῶμα ξυννοσέει· ἢν δὲ 5) ὅμοιαι τοῖσι ὑγιαίνουσι,
ἀσφαλὲς τὸ σῶμα τρέφειν. —

ΘΕΟΦ. Ἡ 6) κρίσις διττή. ἢ γὰρ δι' ἐκκρίσεως γίνεται
ἢ διὰ ἀποστάσεως. καὶ περὶ μὲν τῆς κατ' ἐκκρίσιν γινομένης

1) κρεῖττον V. b. 2) χαῦνον V. b. 3) E Stephano: ἢν μὴ εἰς
πονηρὰ etc.] τουτέστιν ἂν μὴ ἀπεψία ἢ μεταβολὴ γένηται, ἀλλὰ βίε
συμπτώματος προπηλακίζοντος αὐτὴν καὶ ἐρεθίζοντος — μὴ μόνον
τὰ ἄπεπτα τυχὸν τὰ παχύτερα ἢ λεπτότερα, ἀλλὰ καὶ τὰ μοχθηρὰ
v. c. colore, systasi (ἀδρομερῇ, λεῖα). 4) Fort. κάζοσμα. 5) οἷα
D. ταῖς τῶν ὑγιαίνοντων V. a. 6) E Stephano: Si excrementa

κρίσεως διαλέγεται φάσκων, ὅκου φάρυγξ νοσέει ἢ φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται, σκέπτεσθαι τὰς ἐκκρίσιας. καὶ τὰς ἐκκρίσιας λέγει σκέπτεσθαι, διότι ἐκ τούτων 1) δύνασαι γινῶναι, εἴτε κατὰ μετάδοσιν ἢνέχθῃ ἢ ὕλῃ, εἴτε κατὰ μετάστασιν. εἰ γὰρ ἀποστάσεως γινομένης φέρεται τὰ διαχωρήματα χολώδη, πρόδηλον ὅτι κατὰ μετάδοσιν ἢνέχθῃ ἢ ὕλῃ, 2) καὶ οὐκ ἀπηλλάγη τὸ σῶμα ἥτοι τὰ κύρια μέρη τῆς κακοχυμίας, ἀλλ' ἔτι ἀρρώστουσι. διὸ καὶ οὐκ ἀσφαλῶς τρέφειν τότε δεῖ. εἰ μέντοι τὰ διαχωρήματα ὅμοια ἢνέχθῃ τῶν κατὰ φύσιν, τότε πρόδηλον ὅτι πᾶσα ἢ ὕλη κατὰ μετάστασιν ἢνέχθῃ, ἀπὸ τῶν κυρίων ἐπὶ τὰ ἀκρύτερα μέρη, καὶ ἀσφαλῶς τὸ τηνικαῦτα δεῖ τρέφειν τὸ σῶμα.

ΔΔΜ. Τῆς φύσεως ἐκκαθᾶραι τὸ σῶμα ὀρμησάσης, μὴ δυνηθείσης δὲ λεπτῦναι εἰς ἰδρωτάς τὰ περιττὰ, δια τὸ πάχος αὐτῶν γίνεται φύματα, καὶ ἡ φάρυγξ ὑποδεχομένη τοὺς ἐκ τῆς κεφαλῆς καταρρέοντας χυμοὺς ἐνοχλεῖται· τὰ φύματα δὲ γίνονται χολώδη, ἐπειδὴ πέφυκε γίνεσθαι ταῦτα, θερμανθέντος αἵματος ὑπὸ τοῦ πικροχόλου χυμοῦ.

ις'. Ὁκου λιμὸς, οὗ δεῖ πονέειν. —

ΘΕΟΦ. Ἀρμόδιος οὗτος ὁ ἀφορισμὸς ἐπὶ ὑγαινόντων. οὐ δεῖ 3) γὰρ γυμνάζειν καὶ κινεῖν τοὺς λιμώτοντας διὰ τὸ μὴ ἐπιτείνεσθαι τῷ λόγῳ τῶν γυμνασίων τὴν ξηρότητα ἢ διὰ τὸ μὴ καταβληθῆναι μᾶλλον τὰς δυνάμεις ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ κινήσει. εἰ δέ τις εἴποι, ὅτι καὶ τί χρεῖαν ἔχει ὁ Ἱπποκράτης τῶν ὑγαινόντων μεμνησθαι, λέγομεν ὅτι οὐ μόνον τὴν νόσον ἀνελεῖν πραγματεύεται, ἀλλὰ καὶ τὴν οὖσαν ὑγείαν φυλάξαι 4) προτίθεται. ἰστέον δὲ ὅτι ὁ 5) λιμὸς διττός· λιμὸς ἢ ἔνδεια τοῦ

sunt bona, haud purges; nam partialis est morbus. Sed purga, si universalis. — εἴτα εἰσελθὼν πρὸς τὸν αὐτὸν καὶ τις ἀγελαιὸς λατρός εὐθέως ἐχώρησεν ἐπὶ τὴν κάθαρσιν καὶ ἀπροόπτως κενώσας, πλέον ἠδίκευσε.

1) συνήση V. b. 2) καὶ — κακοχυμ. om. V. a. 3) οὐ V. a. 4) προτείνεται V. b. c. 5) E Stephano: Ὁμώνυμον γὰρ ἔστι τὸ τοῦ

σίτου, οὗ Ἱπποκράτης ἐν ἐπιδημίαις μέμνηται λέγων, ἐν Αἴνῳ ἐν λιμῷ ὀσπριοφαγέοντες σκελέων ἀκρατέες ἐγένοντο· ἢ στέρησις οὖν τοῦ χρησίμου τουτέστι τοῦ σίτου λιμὸς λέγεται. προσαγορεύεται δὲ λιμὸς καὶ ἡ ἀσιτία, ἧς καὶ ἐνταῦθα μέμνηται. Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ ἐπὶ νοσοῦντων οὗτος ὁ ἀφορισμὸς δύναται εἰρησθαι.

ΔΑΜ. Ὅπου ἔνδεια σιτίων κατὰ προαίρεσιν ἢ κατὰ πρόσταγμα, οὐ δεῖ κοπιᾶν.

ιζ'. Ὅπου ἂν τροφή πλείων παρὰ φύσιν ἐσέλθῃ, νοῦσον ποιεῖ· δηλοῖ δὲ ἡ ἴησις. —

ΘΕΟΦ. Ἡ 1) τροφή τριττή· τροφή τὸ μέλλον ἡγουν τὰ σιτία· τροφή τὸ οἶον, οἶον δὲ χυλὸς ὁ ἐν τῇ γαστρὶ· τροφή τὸ τρέφον, ὅπερ καὶ κυρίως τροφή ὀνομάζεται, καὶ ἦν προστεθὲν τῷ νεύρῳ γίνεται νεῦρον καὶ ἐν μὲν μῦς καὶ ἐν φλεβῇ φλέψ. ἐνταῦθα οὖν ὁ λόγος ἀρμόδιος ἐπὶ πάσης τροφῆς. φησὶ γὰρ ὅπου ἂν τροφή κατὰ ποιό-

λιμοῦ ὄνομα. λιμὸς γὰρ ἐστὶ καὶ ἡ λεῖψις τοῦ σίτου. λιμὸς λέγεται καὶ ἡ ἀσιτία. καὶ αὕτη διτιῶς, ἢ κατὰ προαίρεσιν ὡς ὅταν τις διὰ τινὰ θρησκειαν νηστεύων ἀπέχῃται τῶν βρωμάτων, ἢ ἀπροαιρέτως. καὶ οὕτως διτιῶν, ἢ γὰρ κατὰ πρόσταξιν ἄρχοντος, ἐν εἰρκτῇ ἀποκλεισθῆναι τὸν ἄνθρωπον καὶ μένειν ἄσιτον, ἢ κατὰ ἰατρικὴν ἀκρίβειαν, ὡς ὅταν πληθωρικὸν ὑπόκειται σῶμα.

1) E Stephano: Ἰστέον ὅτι τὸ τῆς τροφῆς ὄνομα ὁμώνυμόν ἐστι· κατὰ πολλῶν γὰρ φέρεται σημαυνομένων, ὡς αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐν τῷ περὶ τροφῆς ἐδήλωσε, τροφῆς εἰπὼν τὸ τρέφον τροφή καὶ τὸ οἶον καὶ τὸ μέλλον. — — οἶον τροφή ἐστὶ τὸ μέλλον ἀναδέεσθαι ἐξ ἥπατος· οἶον τροφή δὲ λέγεται, ἐπειδὴ πολλάκις γλεβοτομίας γενομένης, κερνοῦται, μήπω διασπάρειν, ὥστε γενέσθαι καὶ πρόσφυσιν καὶ ἐξομοίωσιν. — — μέλλον sunt τὰ σιτία. χρόνῳ γὰρ τι μελλεῖ ταῦτα χυλοποιεῖσθαι. — Sanguis nimius morbum facit, et victus lautior et lauta nutritio facit ἐμφράξεις καὶ γλεγμανάς καὶ ἐρυσιπέλας τε καὶ ἐρπητας etc. πλείων] — — ἢ πρὸς τὴν εὐρυχωρίαν τῶν ἀγγείων — v. c. εἰ τὰ σιτία — τὸ τῆς γαστρὸς ὑπερβάλλει κύτος, ἥτις ταῦτα λαμβάνουσα ἀχθοφορεῖν ἀναγκάζεται — ἢ πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ λαμβάνοντος. — παρὰ φύσιν] τὸ κατὰ ποιότητα ἄμετρον. — — ἐκ τῆς ἰάσεως δῆλον. Nam qui nimium comedens morbo afficitur, convalescit, quantitate ciborum imminuta.

τητα ἀσύμμετρος καὶ κατὰ ποσότητα 1) πλείων εἰσέλθῃ, τοῦτο νόσον ποιεῖ· οὐδὲν γὰρ οὕτως ὡς ἀμετρία τὴν φύσιν λυμαίνεται. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τῆς ἰάσεως· καθόλου γὰρ ἐπὶ τῆς κατὰ ποιότητα καὶ κατὰ ποσότητα παρατροπῆς ἢ διὰ τῶν ἐναντίων· 2) προσαγωγῆς ἐπὶ τὸ κατὰ φύσιν ἐπανάκλησις βεβαιότεραν καὶ ἀσφαλῆ τὴν τῶν βλαπτόντων αἰτίων ἀποφαίνει σημείωσιν.

ΔΑΜ. Πλείονα τροφήν φησι τὴν κατὰ ποσότητα καὶ ποιότητα. παρὰ φύσιν δὲ ἀντὶ τοῦ ὑπερβαλλόντως. τὴν γὰρ ὀλίγον ὑπερβάλλουσαν οὐ βλάπτειν ἀνάγκη. δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ἴασις. κρεῖττον γὰρ προστιθεμένου τοῦ καὶ συνδέσμου γράφεσθαι, ὡς οὐ μόνῃς τῆς ἰάσεως τοῦτο παριστώσης, ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ πράγματος φύσεως. ἐν ἀπάσαις γὰρ τέχναις τοῖς καλῶς ἐπινουμένοις καὶ ἡ ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως μαρτυρία προσέρχεται. ἔστι δ' ἐνταῦθα ἡ ἐπὶ ταῖς κενώσεσι τῶν λυπούντων χυμῶν ἴασις. σημειώσαι δὲ ὅτι κένωσις ἔστιν, ὅταν ὁμοτίμως πάντες οἱ χυμοὶ κενῶνται. γίνεται δὲ τοῦτο διὰ φλεβοτομίας πρώτως· ἔγγυς δὲ ταύτης ἡ διὰ γυμνασίων καὶ τρίψεων καὶ λουτρῶν, καὶ προσέτι κατὰ συμβεβηκὸς ἡ διὰ τῆς ἀσιτίας· κάθαρσις δὲ, ὅταν κενῶνται οἱ μοχθηροὶ κατὰ ποιότητα.

αἱ. Τῶν τρεφομένων ἀθρόως καὶ ταχέως, ταχεῖαι καὶ αἱ διαχωρήσεις γίνονται. —

ΘΕΟΦ. Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἔλεγε ῥᾶρον πληροῦσθαι ποτοῦ ἢ σιτίων, ὡς τινος ἀποροῦντος καὶ ποῖά εἰσι ῥᾶρον πληροῦντα, ποῖα οὐ ῥᾶρον, νῦν ἐπιφέρει λέγων, ὅτι τὰ 3) ταχέως πληροῦντα ταχέως καὶ διαχωροῦνται, τὰ

1) πλείων — ποσότητα om. V. b. C. 2) παραγωγῆς V. b. c. 3) E Stephano: Tres πέψεις, et tres coctionum secretiones, in ventriculo (κόπρος), ἐν ἥπιατι ἐξαιμάτωσις (οὐρόν), in corpore toto (sudor). — καὶ τὸ μὲν ταχέως τέθεικε ἐπὶ τοῦ τῆς πέψεως καιροῦ, τὸ δὲ ἀθρόως ἐπὶ τοῦ τῆς προσθέσεως. — — ἐπειγόμενον γὰρ τάχος δηλοῖ τὸ ἀθρόως, ὡς εἶναι τὸ λεγόμενον τοιοῦτον, τῶν ταχέως πειτιμένων καὶ ἀθρόως προστιθεμένων, ταχεῖαι etc. — — Προσδιορισμοί. 1) — τὸ ταχίστην ἐπάγον τὴν διαχώρησιν, οὐκ ἤδη καὶ θρέψις ταχεῖα ἐγένετο v. c. κράμβαι καὶ τεῦτλα καὶ φασκός etc. ῥυπτι-

δὲ βραδέως, βραδέως· οἷον δεῖ ζητεῖν, εἰ μετὰ μίαν ὥραν τοῦ δοθῆναι τὴν τροφήν 1) ἐξεκρίθη τὰ περιττὰ ἢ μετὰ πλείονας, καὶ εἰ μετὰ μίαν, δεῖ εἰδέναι, ὅτι εὐαλλοίωτός ἐστιν ἡ τροφή, εἰ δὲ μετὰ πλείονας, δυσαλλοίωτος. ἄθρόως μὲν οὖν τρέφει καὶ ταχέως ἢ ὑγρὰ τροφή, οἷον οἶνος, 2) τὰ σιτηρὰ δὲ πάντα βραδέως. παρασχεθεῖς γὰρ ὁ οἶνος, καὶ εἴ τι τοιοῦτον, ἄθρόως τρέφει τουτέστιν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ καὶ ταχέως τουτέστι μετ' ὀλίγον χρόνον τῆς πρόσφορᾶς ἀλλοιούμενος. ὅσα οὖν ἄθρόως καὶ ταχέως τρέφει, ταχέως καὶ διαχωροῦνται, ὅσα δὲ βραδέως, τούναντίον. ἡ γὰρ γαστήρ ἀπολαύει τῶν σιτίων, 3) πρῶτον τὸν οἰκειότατον ἐξ αὐτῶν ἔλκουσα χυμὸν, εἶτα ἐπειδὴν τοῦδε κορεσθῇ, τὸ τηνικαῦτα πρὸς τὴν διαχώρησιν ὁρμᾷ.

ΛΑΜ. Τὰ τρέφοντα δηλονότι ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ταχεῖαν ἔχουσι καὶ τὴν διαχώρησιν, τὰ δὲ βραδέως καὶ βραδεῖαν τὴν διαχώρησιν ἔχουσιν, ὥς βόειον κρέας, κοχλίας, καρίδες, κάραβοι καὶ ὅσα σκληρόσαρκα.

ΙΘ'. Τῶν ὀξέων νοσημάτων οὐ πάνπαν ἀσφαλέες αἱ
4) προδιαγορεύσεις, οὔτε τῆς ὑγείης, οὔτε τοῦ 5) θανάτου. —

ΘΕΟΦ. Ὅξέα νοσήματα καλεῖ, ὅσα καὶ ὀλίγον χρόνον κρατεῖ καὶ ζέουσιν καὶ διακαῇ θερμασίαν καὶ χαλεπὰ συμπτώματα ἔχουσι καὶ ἀπλῶς τὰ ἐκ χολῆς γινόμενα. ἀλλὰ ταῦτα ἢ ὁμοτίμως ἐν ἅπασιν τοῖς τοῦ ζώου μορίοις γίνονται, ὥς οἱ καῦσοι, ἢ ἐν τόπῳ τινὶ πεπονθότι, ὥς

κὴν τινα καὶ ὑπαγωγὸν ἔχοντα δύναμιν — — ταχεῖαν μὲν ἐπάγει τὴν ἐκκρισιν, οὐκ ἤδη δὲ καὶ ταχεῖαν τὴν πέψιν ἐποιήσατο. 2) — ὅστις λαμβάνεται πρὸς τῆς καρυκείας ἥτοι ἀρτύσεως (ἀρτήσεως Cod.) τῶν ὀψων v. c. γάρον, ἄλας, παριχηρὰ, λάχανα ἐκζεστά, ὡς τρομητὰ σὺν ἐλαιογράφῳ, repente subducit, parum vero nutrit. — 3) ἀπὸ τοῦ τρόπου τῆς ἐψήσεως. — ζωμευθεῖσα ὄρνις citius concoquitur ἢ ὀπιτή. 4) ἀπὸ κράσεως τῶν τρεφομένων σωμάτων i. e. hic cito, ille tarde concoquit.

1) ἐκκρίνεται V. b. 2) τὰ — οἶνος om. V. b. C. 3) πρώτως V. a. 4) προαγορ. D. 5) νόσου V. c.

περιπνευμονία καὶ συνάγχη. ἐπὶ τούτων οὐν τῶν ὀξέων νοσημάτων οὐ 1) πᾶμπαν τουτέστιν οὐ παντελῶς ἀσφαλῆς αἱ προῤῥήσεις οὔτε ὑγείας οὔτε θανάτου διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς ὀξύρροπον μεταβολὴν, ἥτις 2) ἔπεται τῇ φύσει τῶν ἐργαζομένων αὐτὰ χυμῶν καὶ διὰ τὸ μεταρθεῖν ἐνίοτε τὸν λυποῦντα χυμὸν ἐξ ἑτέρου εἰς ἕτερα τουτέστιν ἀπὸ κυρίων μορίων εἰς ἄκνυρα, καὶ ἀπὸ ἀκύρων εἰς κύρια.

ΔΑΜ. Ὀλιγάκις σφάλλεσθαι τὸν ἄριστον ἱατρὸν φησι διὰ τε τὴν ὀξύρροπον τῶν ἐν αὐτοῖς χυμῶν μεταβολὴν καὶ διὰ τὸ μεταρθεῖν ἐνίοτε τὸν λυποῦντα χυμὸν ἐξ ἑτέρων εἰς ἕτερα.

κ. Ὀκόσοισι νέοισιν ἑοῦσι αἱ κοιλίαι ὑγραί εἰσι, τουτέοισιν ἀπογηράσκουσι ξηραίνονται. ὀκόσοισι δὲ νέοισιν ἑοῦσι ξηραί εἰσι, τουτέοισιν ἀπογηράσκουσι, ὑγραίνονται. —

ΣΤΕΦ. Νῦν περὶ ἡλικιῶν βούλεται διαλεχθῆναι καὶ τούτων διαφορὰς ἡμῖν παραδοῦναι, οὐκ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ θεωρουμένας, ἐνὶ τυχὸν ἢ δυσὶν ἢ τρισὶν, ἀλλ' ἐν τριᾷκοντα ἔτεσι. λέγει γὰρ οὕτως· ὅσοι νέοι ὄντες τὰς κοιλίας ὑγρὰς ἔχουσιν, οὗτοι ἐν γήρᾳ ἐρχόμενοι, ξηρὰς αὐτὰς ἔχουσι καὶ τοῦμπαλιν. κοιλίαν δὲ τὴν σιτοδόχον λέγει γαστέρα. προσκείσθω δὲ τὸ ἐπὶ πολὺν, εἰ μὴ μέλλοι ψευδὴς εἶναι ὁ λόγος. δεῖ δὲ καὶ τοῦτο εἰδέναι, ὅτι ἀένναός ἐστι τοῦ ἡμετέρου σώματος ἡ διαφόρησις, καὶ πρῶτον μὲν ἡ ἐπιφάνεια διαφορεῖται, ὥς καὶ τῷ ἐκτὸς ἀέρι ἀμέσως ὁμιλοῦσα, ἐφεξῆς δὲ καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ τάξιν, ἐκ τῶν παρακειμένων ἐκάστου ἔλκοντος, τῆς μὲν ἐπιφανείας ἐκ τῶν σαρκῶν, τῶν δὲ σαρκῶν ἐκ τῶν φλεβῶν τῶν εἰς ὅλον τὸ σῶμα διανενημεμένων, φημὶ δὴ τῶν πρὸ τῆς κοίλης φλεβῶν, τῶν δὲ φλεβῶν ἐκ τοῦ ἥπατος, τοῦ δὲ ἥπατος ἐκ τῶν μεσαραιῶν, τῶν δὲ μεσαραιῶν ἐκ τῆς γαστρὸς, ἐκ τοῦ στομάχου. καὶ πᾶσα αὕτη ἡ ὁρεξις, φυσικὴ λέγεται ἢ μέχρι τῆς γαστρὸς γινομένη. τὸ μὲντοι στόμα τῆς γαστρὸς μετὰ συναισθήσεως προαιρετικῆς τοῦ

1) παντελῶς V. b. e. et tout. οὐ παν. om. 2) νέμεται τὸν etc. V. b.

λείποντος ἐφιέμενον τὴν κυρίως ποιεῖ ὄρεξιν, ἥτις καὶ πείνα προσαγορεύεται. αὕτη οὖν ψυχικὴ ἐστὶν ὄρεξις, καὶ ἦν ἐφιέμεθα τῶν σιτίων, ἅτινα λαμβάνοντες πέττομεν. καὶ πάλιν καὶ πολλάκις. ἐπειδὴ ἡ διαφόρησις ἀενάως γίνεται, ἔστι δ' ὅτε καὶ διὰ ψυχρὸν καὶ ὀξώδη χυμὸν, ὑποτραφέντα ἐν τῷ στόματι τῆς γαστροῦς, γίνεται ὄρεξις, ἥτις καὶ παρὰ φύσιν ἐστί. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἰστέον ὅτι κατὰ δύο αἰτίας ἡ διάρρηξις γίνεται τῆς γαστροῦς, ἢ διὰ πλῆθος σιτίων ἢ δι' ἐνδεῆ ἀνάδοσιν. καὶ διὰ μὲν πλῆθος σιτίων τριχῶς· πρῶτον μὲν ὅτι πολλῶν δεδομένων καὶ καλῶς μὴ πεττομένων, διαφθείρεσθαι αὐτὰ συμβαίνει κἀντεῦθεν τὰ διαχωρήματα ἐκκρίνεται. εἴρηται γὰρ ὅτι ψυχρὰ γαστήρ ὀρεχθῆναι μὲν ἀγαθὴ, πέψαι δὲ οὐκ ἀγαθὴ· δεύτερον δὲ ὅτι ἀσθενεῖν συμβαίνει τὴν καθεκτικὴν δύναμιν καὶ οἷον ἐκλύεσθαι τὸν τόνον αὐτῆς τῇ ὑγρότητι, ὥς μὴ κατέχειν τὰ σιτία, ἀλλ' ἐὰν αὐτὰ φέρεσθαι ὑγρὰ καὶ ἀμετάβλητα· ξηρότητι γὰρ αὐτὴν χαίρειν μεμαθήκαμεν, ὥσπερ οὖν ἀσθενεῖν συμβαίνει καὶ τὴν ἀποκριτικὴν. δι' ὑγροῦ γὰρ καὶ πλαδαροῦ γινόμενον τοῦ στόματος τῆς γαστροῦς, καὶ μὴ ἰσχυρῶς παραστῆλαι αὐτὴν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως, ἀφίεται ἅπεπτα τὰ σιτία, ἀφ' οὗ πάλιν ὑγρὰ γίνεται διαχώρησις. συμβαίνει δὲ πάλιν τοῦτο αὐτὸ καὶ διὰ ῥώμην τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως, πρὸ ὥρας ἐπανισταμένης καὶ ἐξωθούσης τὰ σιτία. κἀντεῦθεν γὰρ πάλιν ὑγρὰ γίνεται διαχώρησις διὰ τὴν ἐνδεῆ ἀνάδοσιν. διχῶς οὖν ὑγραίνεται ἡ γαστήρ, ἢ διὰ ψυχρότερον ἢ παρ' ἢ διὰ θερμότερον· διὰ μὲν ψυχρότερον, ὅτι μὴ ἐρῶμένως ἔλκει τὸν χυλὸν ἀπὸ τῆς γαστροῦς. θερμότητι γὰρ συμμέτρῳ τὴν ἐλκτικὴν εἶπον δύναμιν ἐνεργεῖν. ἐντεῦθεν οὖν μένων ὁ χυλὸς εἰς τὴν γαστέρα ὥς φορτικὸς καὶ ἀλλότριος, ἐπὶ ἔντερα ἐκκρίνεται καὶ ὑγρὰν ποιεῖται τὴν διαχώρησιν· διὰ δὲ θερμότητα, ἥνικα ἂν τὸ θερμὸν ἐκκαίῃ τὸ αἷμα, καὶ πολὺν τὸν ξανδοχολικὸν γεννᾷ χυμὸν, ἐπὶ τῶν ἐντέρων αὐτὸν δαψιλῇ ἀπεργάζεται, ὅστις μαστίζει συνεχέστερον τὴν ἀποκριτικὴν δύναμιν, κἀκείνη διὰ παντὸς ἐπεγειρομένη ἀπωθεῖται τάχιστα τὰ σιτία, κἀκεῖθεν ὑγροτέρα γίνεται ἡ διαχώρησις. ξηραίνεται δὲ πάλιν ἡ γαστήρ κατὰ δύο αἰτίας

ἢ διὰ τὴν ὀλιγότητα τῶν σιτίων ἢ διὰ πολλὴν ἀνάδοσιν, καὶ διὰ μὲν τὴν ὀλιγότητα τῶν σιτίων τριχῶς· πρῶτον μὲν ὅτι ταχέως πέττονται ὀλίγα ὄντα καὶ ῥᾶον ἀναδίδονται καὶ οὐδὲν ἐν τῇ γαστρὶ καταλιμπάνεται· δεύτερον δὲ, διὰ ῥώμην τῆς καθεκτικῆς· ξηροτέρας γὰρ καὶ ἀνίκμου τῆς γαστροῦς γινομένης, ἰσχυρῶς καὶ ἐπιτεταμένως αὕτη ἐνεργεῖν δύναται· καὶ τρίτον, διὰ τὴν τῆς ἀποκριτικῆς ἀσθενείαν· αὕτη γὰρ ἀσθενοῦσα οὐκ ἐπεγείρεται εἰς τὸ ἀποδιῶξαι καὶ ξηρὰ διὰ τοῦτο εὐρίσκεται ἢ διαχώρησις· διὰ δὲ πολλὴν ἀνάδοσιν, ἢ θερμότερου ὄντος τοῦ ἥπατος καὶ τοῦ ὅλου σώματος καὶ ὅλον ἀνέλκοντος, τοῦ μὲν τὸν χυλὸν, τοῦ δὲ τὸ αἷμα, ἢ διὰ τὸ μὴ καταρῥεῖν ἐν τοῖς ἐντέροις χολήν, μὴ μαστίζεσθαι τὰ ἔντερα καὶ πρὸς ἔκκρισιν ἐπεγείρεσθαι.

Οὐκοῦν, εἰ δοκεῖ, ὥς ἐξ ὑποθέσεως ἐπὶ τῶν ἡλικιῶν τὸν λόγον γυμνάσωμεν. ὑποκείσθω τις ἔχων ὑγρὰν τὴν γαστέρα διὰ πλῆθος θερμότητος καὶ ὄρεξιν ἐπιτεταμένην. καὶ μὴ ἀπορήσῃς ὅτι πῶς ἐνδέχεται ἐπὶ νέας ἡλικίας, ἐφ' ἧς τὸ θερμὸν δυναστεύει, ἐπιτεταμένην εἶναι τὴν ὄρεξιν· τοῦτο γὰρ ψυχροῦ στομάχου σημεῖον. δυνατὸν γὰρ ἐν τοῖς μορίοις ἡμῶν εἶναι κράσιν ἀνώμαλον, καὶ τὸ μὲν ἥπαρ τυχὸν θερμὸν ὑπάρχειν, τὸ δὲ στόμα τῆς γαστροῦς ψυχρὸν, κἀντεῦθεν ἐπιτεταμένην γίνεσθαι ὄρεξιν, ἢ καὶ χυμὸν τινα περιέχοντος τούτου, καὶ πλῆθος σιτίων μεταλαμβάνοντος. ταῦτα δὲ μὴ πεττόμενα τὰ σιτία ὑγροτέραν ἐξ ἀνάγκης ἀπεργάζονται τὴν γαστέρα, τῆς ψύξεως μενούσης, καὶ μέχρι τῆς γεροντικῆς ἡλικίας μᾶλλον αὐτοῖς τὰ τῆς ὀρέξεως ἐπιτείνεται, καὶ πλέον ἢ πρόσθεν αἰρούμενοι τὰ σιτία, καὶ μὴ πέττοντες αὐτὰ, μένουσι κἀν τῇ γεροντικῇ ἡλικίᾳ ὑγρὰν ἔχοντες τὴν γαστέρα. εἰ δέ γε ἐπιταθῇ ἡ ψύξις τῷ λόγῳ τῆς γεροντικῆς ἡλικίας, ὥς τελείως ναρκῶσαι τὸν στόμαχον καὶ καταλῦσαι τὴν ὄρεξιν, οὐ προσίεται τὸ τηνικαῦτα τὰ σιτία. τῆς δὲ ὕλης ἐνδεῶς ἐχούσης, ἀνάγκη ἀπέριπτον καὶ ξηρὰν αὐτοῖς ἐν γήρᾳ γενέσθαι τὴν γαστέρα. πάλιν ὑποκείσθω ἕτερος νέος, ὑγρὰν ἔχων τὴν γαστέρα, ἐπὶ ἀσθενείᾳ τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως, ἥτις ἐπὶ ὑγρότητι καταλύεται.

ἐπὶ τούτου φημὶ πάντως ἐν γήρᾳ ξηρὰν ἔσεσθαι τὴν γαστέρα, διὰ τὸ τὴν ὑγρότητα δαπανᾶσθαι καὶ εἰς ξηροτάτην μεταπίπτειν κράσιν ἐπὶ τῶν γερόντων, ἥτις ῥώννυσιν τὴν καθεκτικὴν δύναμιν. ταύτης δὲ κατεχούσης, ἐξ ἀνάγκης ξηραίνεται ἡ γαστήρ. ἕτερος πάλιν νέος, ὑγρὰν ἔχων τὴν γαστέρα, ἐπὶ ῥώμῃ τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως ὑποκείσθω, ἥτις ξηρότητι ἔπεται. καὶ ἐνταῦθα τοίνυν εἰ τὰ αὐτὰ μέτρα μείνωσι τῆς ξηρότητος, ὑγρὰν ἔξει ὁ τοιοῦτος καὶ ἐν γήρᾳ τὴν γαστέρα· εἰ δὲ ἐπιταθῶσι τῷ λόγῳ τῆς γεροντικῆς ἡλικίας, ὥς καταλῦσαι τῇ ἀμετρίᾳ τὴν ἀποκριτικὴν δύναμιν, ταύτης ἀσθενούσης οὐδὲν ἀποκρίνεται, καὶ γίνεται ξηρὰ ἡ γαστήρ. ἔχει οὖν καὶ οὗτος ὁ λόγος τὸ ἐνδεχόμενον, ὁ δὲ δεύτερος, τὸ ἀληθές. πάλιν ὑποκείσθω ἕτερος νέος, ὑγρὰν ἔχων τὴν γαστέρα, διὰ ψυχρότερον ἥπαρ, ἀφ' οὗ λέγω ὅτι εἰ ἐν τῇ νέᾳ ἡλικίᾳ ψυχρὸν ἔχει τὸ ἥπαρ, πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ γήρᾳ ψυχρότερον αὐτὸ ἔξει. τοιοῦτον δὲ ὄν, οὐχ ἐλκύσει ἐφ' ἑαυτὸ τὸν χυλόν. μὴ γινομένης δὲ ἀναδόσεως, ἐκχεῖται οὗτος εἰς τὰ ἔντερα καὶ ὑγραίνει τὴν διαχώρησιν, ὥστε οὖν καὶ γηράσας ὁ τοιοῦτος οὐδὲν ἥττον ὑγρὰν ἔχει τὴν γαστέρα. καὶ ἔψευσται ὁ λόγος οὗτος πάντῃ. πάλιν ἕτερος ὑποκείσθω ὑγρὰν ἔχων τὴν γαστέρα, 1) χολώδους περὶ τὰ ἔντερα φερομένου περιττώματος, καὶ συνεχῶς αὐτὴν ἐπεγείροντος πρὸς ἐκκρίσιν. ἐνταῦθα ἀποφαίνομαι, ὅτι ὁ τοιοῦτος ἐν τῷ γήρᾳ ξηρὰν ἔξει τὴν γαστέρα, ψυχρᾶς οὔσης τῆς ἡλικίας. οὐ γὰρ γεννᾶται τοσαύτη χολή, ὥστε πέμπεσθαι δαψιλῶς αὐτὴν εἰς τὰ ἔντερα καὶ τὴν ἀποκρίσιν συνεχῇ ἀπεργάζεσθαι. ὅστις λόγος ἔχει τὸ ἀληθές. τρέψωμεν δὴ οὖν τὸν λόγον καὶ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου. προκείσθω τις νέος, ξηρὰν ἔχων τὴν γαστέρα. καὶ ζητῶν, εὐρίσκω ὅτι δι' ἐνδειαν σιτίων τοῦτο ὑφίσταται, ἐνδεῶς μεταλαμβάνων τροφῆς, διὰ τὸ ἐσβέσθαι αὐτῷ τὴν ὀρεξιν ἐπὶ θερμότερα τῇ τοῦ στομάχου κράσει. ἐπὶ τούτου τοίνυν λέγω, ὅτι πάντως ἐν γήρᾳ ὑγροτέρα γενήσεται ἡ διαχώρησις· τῷ ψυχρῷ γὰρ τῆς ἡλικίας ἐπεγείρεται ἡ ἔφεσις, ὥς πλείονα προσφέρεσθαι τὰ σιτία, διὰ τὴν φυσί-

1) χολώδες A. a.

κὴν πάντως ἀντιπεπόνθῃσιν. πλειόνων δὲ προσφερομένων καὶ μὴ κατὰ λόγον πεπτομένων διὰ τὴν ψυχρότητα, ὑγροτέρα ἔξ ἀνάγκης ἢ διαχώρησις γίνεται· εἴτα ἐφ' ἑτέρου νέου ξηροτέραν εὐρίσκω τὴν γαστέρα, διὰ ῥώμην τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως. καὶ φημι ἐπὶ τούτου, ὅτι ἐὰν τὰ αὐτὰ μέτρα μείνῃ τῆς ξηρότητος καὶ ἐν τῇ πρεσβυτικῇ ἡλικίᾳ, καὶ ἡ γαστήρ μενεῖ ξηροτέραν ποιουμένη τὴν διαχώρησιν· εἰ δὲ πλεονάσῃ τὰ αὐτὰ μέτρα τῆς ξηρότητος ἐν τῷ γήρᾳ, ὥς καταλῦσαι τὴν καθεκτικὴν, καὶ ἀσθενῇ αὐτὴν ἀπεργάσασθαι, τοτηνικαῦτα ὑγρὰ ἐκ μεταπτώσεως ἐν γήρᾳ ἢ διαχώρησις γίνεται· καὶ ἔχει ὁ λόγος τὸ ἐνδεχόμενον. ἄλλος πάλιν νέος ἔχέτω ξηροτέραν γαστέρα, ἐπὶ ἀσθενείᾳ τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως, ὑγρότητος αὐτὴν βλαπτούσης. ἐπὶ τούτου ἐν τῷ γήρᾳ ξηροτέρας γινομένης τῆς κράσεως, ῥωμαλεωτέρα ἢ ἀποκριτικὴ ἀπεργάζεται δύναμις καὶ ὑγροτέραν ποιεῖται τὴν διαχώρησιν. ἕτερος πάλιν ἔστω νέος, ξηρὰν ἔχων γαστέρα, τῷ λόγῳ τῆς ἐπιτεταμένης ἀναδόσεως, θερμοῦ αὐτῷ ὑποκειμένου τοῦ ἥπατος. καὶ ἐπειδὴ πᾶς ὁ χυλὸς ἀνειλκυσμένος ἀνικμον καταλιμπάνει τὴν γαστέρα, τὸ τῆς ξηρότητος κατὰ τὴν διαχώρησιν ἢ γαστὴρ ὑφίσταται πάθημα. ἐπὶ τούτου οὖν ἀποφαίνομαι ὅτι γηράσκων ὑγρὰν σχοίῃ τὴν διαχώρησιν, διὰ τὸ, ἐπὶ τὸ ψυχρότερον τῆς κράσεως μεταβαλλομένης τοῦ ἥπατος, τὸν χυλὸν εἰς τὴν γαστέρα καταλιμπάνεσθαι. εἴτα καὶ ἕτερος ὑποκείσθω, ξηρὰν ἔχων τὴν γαστέρα, διὰ τὸ μὴ πλείστην χολὴν ἐπιρῶεῖν ἐν τοῖς ἐντέροις, καὶ μαστίζειν αὐτὰ πρὸς ἔκκρισιν, ἐφ' οὗ λέγω ὅτι οὐδὲν ἦττον ἐπὶ τούτου, καὶ ἐν πρεσβυτικῇ ἡλικίᾳ, ἐξηραμένη ἔσται ἡ γαστήρ. εἰ γὰρ ἐν νεότητι οὐ τοιαύτης εὐπορεῖ ὕλης, δυναμένης μαστίζειν τὰ ἔντερα καὶ ἐπεγείρειν αὐτὰ εἰς ἀπόκρισιν, πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ πρεσβυτικῇ ἡλικίᾳ γενόμενος τοιούτου χυμοῦ ἀπορήσει, ὥστε οὖν κἀντιαῦθα ἔψευσται πάντῃ ὁ Ἰπποκράτειος λόγος. ἐπειδὴ δὲ εἰρήκαμεν ὅτι διὰ τὸ ἀένναον τῆς διαφορήσεως ξηρὰ πολλάκις γίνεται ἡ γαστήρ, ἐὰν ποτε ἐν νέᾳ ἡλικίᾳ τοῦτο φανῇ, λέγω δὴ ξηραίνουμένη κατὰ διαφόρησιν ἢ γαστὴρ, προλέγειν ἐπὶ τῶν τοιούτων εἰκὸς, ὅτι γηράσκοντες ὑγρὰν ἔξουσιν πάντως τὴν γαστέρα διὰ τὸ ἐν γεροντικῇ ἡλικίᾳ,

πυκνουμένης τῆς ἐπιφανείας, ἐπέχεσθαι τὴν διαφόρησιν, ἥστινος μὴ γενομένης, τὰ εἰωθότα διαφορεῖσθαι ὑγρᾶ, ἐπὶ γαστέρα ἀντικαταρρέουσιν, ὑγροτέραν ποιεῖται τὴν διαχώρησιν.

ΘΕΟΦ. Ἐπὶ τῶν ἀκμαζόντων ὑγρὰ γίνεται ἡ γαστήρ ἢ διὰ ψύξιν οὖσαν περὶ τὴν γαστέρα ἢ διὰ ῥώμην τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως ἢ διὰ χολὴν παραρρέουσιν τῇ γαστρὶ καὶ τοῖς ἐντέροις· οἷς οὖν νεάζουσιν αἱ κοιλίαι ὑγραὶ εἰσι διὰ ψύξιν γαστρὸς, τούτοις γηράσκουσι ξηραὶ διὰ τὴν ἐπίτασιν τῆς ψύξεως· καὶ οἷς νεάζουσιν ὑγραὶ διὰ ῥώμην τῆς ἀποκριτικῆς, τούτοις γηράσκουσι ξηραὶ διὰ ἀσθενείαν τῆς δυνάμεως. καὶ οἷς νεάζουσιν ὑγραὶ διὰ χολὴν παραρρέουσιν, τούτοις γηράσκουσι ξηραὶ διὰ τὸ μὴ γεννᾶσθαι ἐν αὐτοῖς χολὴν. πάλιν ἐπὶ τῶν ἀκμαζόντων ξηρὰ γίνεται ἡ γαστήρ ἢ διὰ θερμὴν οὖσαν περὶ τὴν γαστέρα ἢ διὰ τὸ μὴ παραρρέειν χολὴν ἐν γαστρὶ καὶ τοῖς ἐντέροις ἢ διὰ ἀνάδοσιν γινομένην κατὰ λόγον. οἷς οὖν νεάζουσιν αἱ κοιλίαι ξηραὶ εἰσι διὰ θερμότητα, τούτοις ἀπογηράσκουσιν ὑγραὶ διὰ ψυχρότητα, καὶ οἷς νεάζουσι ξηραὶ δι' ἔνδειαν χολῆς, τούτοις ἀπογηράσκουσιν ὑγραὶ οὐχ ἀπλῶς διὰ τὸ μὴ γεννᾶσθαι χολὴν, ἀλλὰ διὰ τὸ 1) ὑπὸ πλήθους βαρεῖσθαι. καὶ οἷς νεάζουσι ξηραὶ διὰ τὴν κατὰ λόγον ἀνάδοσιν, τούτοις ἀπογηράσκουσιν ὑγραὶ δι' ἔνδεῃ ἀνάδοσιν ἐξ ἀσθενείας τοῦ ἥπατος. Ἰστέον δὲ ὅτι ὑγρὰν καὶ ξηρὰν λέγει γαστέρα οὐ πρὸς τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ πρὸς τὰ περιττώματα. Ἰστέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι οὗτος ὁ λόγος ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐστίν.

ΔΑΜ. Ὑγράς δὲ καὶ ξηράς κοιλίας οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ τὰς ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς διαιτήμασι καὶ γήρα καὶ τῇ νεότητι. γίνεται δὲ ὑγροτέρα γαστήρ τοῦ συμμέτρου, ὅταν ἡ χυλωθεῖσα τροφή κατὰ αὐτὴν ἐνδεέστερον ἀναδίδεται, ξηροτέρα δὲ πάλιν, ἀπάσης τῆς κατ' αὐτὴν ὑγρότητος εἰς τὸ ἥπαρ ἀναφερομένης. ὅστις γοῦν τὸ στόμα τῆς κοιλίας ψυχρότερον ἔχει τῇ κράσει, οὗτος εὐόρεκτος. τὸ δὲ ἥπαρ εἰ ψυχρόν, ἥτιον ἔλκει. ὑγρὰ γαστήρ τὴν καθεκτικὴν

1) μὴ add. V. b.

ἀσθενείαν κέκτηται, καθάπερ τὴν προωστικὴν διὰ ξηρότητα ῥωμαλέαν. γηρῶν οὖν ἐπειδὴν ψυχρότερον ἔτι κτήσεται τὸ σῶμα, τὴν ἐν τῷ στόματι τῆς κοιλίας ἀνάγκη γενέσθαι ψυχρότητα εἰς τοσοῦτον ψυχρὰν, ὥς μεταπίπτειν εἰς ἀνορεξίαν, ὥστε ξηραίνεσθαι ἐντεῦθεν τὴν διαχώρησιν ἐνδεία τῶν ἐσθιομένων, ὥς πρὸς τὴν ἀνάδοσιν. οὕτως δὲ καὶ ὅσοι διὰ τὴν φύσιν ἢ τὸ πλῆθος τοῦ πικροχόλου χυμοῦ τὴν κοιλίαν ὑγραίνονται, πρὸς τοῦναντίον μεταπίπτουσιν ἐν τῷ γήρᾳ, μηκέτι τούτου γινομένου· τῶν δὲ τῆς καθεκτικῆς ἀρρώστια ὑγραινομένων τὴν κοιλίαν οὐχ ἅπασιν ἡ μετάπτωσις ἔσται, ἀλλὰ περὶ τὸ ποσὸν τῆς συνεξενγμένης αὐτοῖς θερμασίας. εἰ μὲν γὰρ ψυχρὰ ἐξ ἀρχῆς ἦν ἡ γαστήρ, ἐν τῷ γήρᾳ εἰς μετρίαν ψυχρότητα ἀγομένη τὴν καθεκτικὴν ὁμοίως ἢ καὶ πλεόν ἄρρωστον ἔξει διὰ τὸ πᾶσαν ἄμετρον δυσκρασίαν ἐκλύειν τὰς ἐνεργείας· εἰ δ' ἄκρως ἦν θερμὴ, μέχρι πλείστου τῆς ἡλικίας ἰσχυρὰν ἔξει τὴν καθεκτικὴν, ὥς ἂν καὶ ξηρὰ οὔσα. εἰ γὰρ φύσει ἦν ὑγροτέρα, ἄρρωστον ἂν εἶχε τὴν καθεκτικὴν. δῆλον οὖν ὥς ὀλίγου δεῖν ἅπασιν νέοις, οἷς ὑγροτέραί εἰσιν αἱ γαστέρες φύσει, εἰς τοῦναντίον μετάπτωσις ἔσται γηράσκουσιν· οἷς δ' εἰσὶ φύσει ξηρότεραι, τούτοις γηρῶσιν ὑγραὶ γενήσονται διὰ τὰς ἐναντίας αἰτίας.

Post aphorismum 20. intercalatur in codice Damascii:

Ὅσοι τὰς κοιλίας ὑγρὰς ἔχουσι νέοι μὲν ὄντες βέλτιον ἀπαλλάσσουσι τῶν ξηρὰς ἐχόντων, εἰς δὲ τὸ γῆρας χειρὸν ἀπαλλάσσουσι. ξηραίνονται γὰρ αὐτέοισιν ὥς ἐπὶ πολὺ τοῖσιν ἀπογηράσκουσιν. —

ΔΑΜ. Ὅμοιος ὁ ἀφορισμὸς οὕτως ἐν τῷ πρὸ αὐτοῦ ἀφορισμῷ.

κα'. Λιμὸν θώρηξις λύει. —

ΘΕΟΦ. 1) Λιμὸν ἐνταῦθα τὴν 2) σφοδροτέραν καὶ

1) E Stephano: Λιμὸς frigida materia in stomacho excitata ὄρεξις. οἶνος ἔστω κισθὸς ἢ ξανθὸς — et de diversis vinis pauca disserit. τινὲς δὲ λιμὸν λέγουσιν ἐνταῦθα καλεῖν τὸν Ἱπποκράτην τὴν σιτοδείαν τουτέστι τὴν λεῖψιν τοῦ σιτίου, ὅτι ἐὰν τυχὸν ἀπορία ἐστὶ σίτου, παρακελεύεται οἶνον παρέχειν διὰ τὸ τρόφιμον αὐτοῦ. ἔστι δὲ τοῦτο πιθανόν. ἕτεροι δὲ φασιν, ὅτι λιμὸν τὸν βούλιμον καλεῖ — — "περὶ οὐκ εὐλογον. In bulimo noceret vinum. Itaque est κυνώδης ὄρεξις ἀπὸ ὀξώδους χυμοῦ in stomacho. 2) σφοδρὰν V. a.

ἅπανστον ὄρεξιν τῶν σιτίων ὀνομάζει, ἣν ἔνιοι κυνώδη προσαγορεύουσιν. αὕτη δὲ διττή, ἥ μὲν δι' ἄμετρον γενομένην διαχώρησιν, ἥ δὲ διὰ ψυχρὸν χυμὸν ὑποκείμενον περὶ τὴν γαστέρα, ὅς τῃ ψύξει μὲν ἐπεγείρει τὴν ὄρεξιν, καταλύει δὲ καὶ ἀμβλύνει τὴν πέψιν. κἀντεῦθεν πολλὴν μὲν τροφὴν λαμβάνουσιν, οὐ πέττουσι δὲ καὶ λιμαγχονεῖται τὸ ὅλον σῶμα. ταύτην οὖν ἡ θώρηξις ἡγουν ἡ ἀκρατοποσία παύει. प्राῦνεται γὰρ εὐθέως ὁ λιμὸς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ διαίτῃ. ἐν πλείονι δὲ χρόνῳ πραττόντων οὕτω, παύεται τῷ ἐξατμίζεσθαι καὶ διαφορεῖσθαι τὴν ὕλην, τὴν τὸν λιμὸν ἐργαζομένην, τῇ θερμασίᾳ τοῦ οἴνου. οἶνον γὰρ ἀκουστέον οὐ τὸν ἀπλῶς, ἀλλὰ τὸν 1) κισθρόν τὴν χοιρίαν.

ΔΑΜ. Οὐ πᾶσαν ἔνδειαν ὀνομάζει λιμὸν, ἀλλὰ τὴν σφοδρὰν καὶ ἅπανστον ὄρεξιν, ἣν καὶ κυνώδη ὀνομάζουσιν. οἱ κισθροὶ τοίνυν τῶν οἴνων ἢ οἱ ἐρυθροὶ ἰῶνται τὸν τοιοῦτον λιμὸν, ὥς πλείονα τὴν θερμὴν κεκτημένοι. γίνεται δὲ κυνώδης ὄρεξις ἢ διὰ δυσκρασίαν μόνην τὴν ἐπὶ τὸ ψυχρότερον ἢ διὰ τινὰς χυμοὺς ὀξεῖς ἀναποθέοντας εἰς αὐτὸ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς.

κβ'. Ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα νοσήματα γίνεται, κένωσις ἵηται, καὶ ὁκόσα ἀπὸ κενώσεως γίνεται, πλησμονή· καὶ τῶν ἄλλων ἢ ὑπεναντίωσις. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἐν τῷ πρὸ τοῦδε ἀφορισμῷ μερικὴν ἐποιεῖτο τὴν θεραπείαν τοῦ λιμοῦ διὰ τῆς θωρήξεως

1) πυρὸν V. b. 2) E Stephano: εὐμεθοδεύτου ἱατροῦ ἔστιν ἐπιζητεῖν. — Quaerit an γενικὸς ὁ λόγος. Tria παρὰ φύσιν sunt: αἷτια, νοσήματα, συμπτώματα. 1) αἷτια v. c. πλῆθος δεῖ κενοῦν 2) In morbis idem facimus. At in quibusdam febribus ζέμασι βοτανῶν χρῶμεθα (ἀνήθου, σελίνου, ἀψινθίου etc.) εἴ γε καὶ ὁ πυρετὸς θερμὸν χρῆμά ἐστιν. — Sed curamus aut κατ' ἑαυτὸ καὶ πρῶτως i. e. refrigerantibus (ptisana, thridacine, ὕδρομέλιτι) aut κατὰ συμβεβηκὸς (λεπτύνομεν ζέμασι τὴν ὕλην τοῦ πυρετοῦ.) Itaque manet ἡ ἐναντίωσις. 3) In symptomatis solum παρηγοριζοὶ λεγόμεθα. v. c. In dolore κόλου ναρζοῦντα damus, ut dolorem mitigemus. Nam ἡ ὀδύνη ἐπανακάμπει. Itaque est γενικὸς ὁ λόγος.

λύων, ἐν δὲ τούτῳ καθολικὸν ποιεῖται τὸν λόγον. φησὶ γὰρ ὅτι καθόλου πᾶσα πλησμονὴ ὑπὸ κενώσεως θεραπεύεται ὥσπερ καὶ τὸ ἀνάπαλιν· τὰ γὰρ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα. ἐν δὲ τούτοις καὶ ὁ ὅρος 1) ἀναφαίνεται τῆς ἱατρικῆς κατὰ τὸν Ἱπποκράτην ὁ λέγων, ἱατρικὴ ἐστὶ πρόσθεσις καὶ ἀφαίρεσις, πρόσθεσις μὲν τῶν ἐλλειπόντων, ἀφαίρεσις δὲ τῶν πλεοναζόντων.

κγ'. κδ'. Τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρησι. Τῶν ἐπτὰ, ἡ τετάρτη ἐπίδηλος. ἐτέρης ἐβδομάδος ἡ ὀγδόη ἀρχή. Θεωρητὴ δὲ ἡ ἐνδεκάτη· αὕτη γὰρ ἐστὶ τετάρτη ἀπὸ τῆς ἐτέρης ἐβδομάδος· Θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ἐπτακαιδεκάτη· αὕτη γὰρ ἐστὶ τετάρτη μὲν ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, ἐβδόμη δὲ ἀπὸ τῆς ἐνδεκάτης. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα ἔσχατον ὅρον ὁ Ἱπποκράτης τῶν ὀξέων νοσημάτων τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην ἡμέραν παραδίδωσι. τὰ γὰρ ὀξέα νοσήματα ἐπὶ λεπτῇ καὶ δριμύει ὕλῃ γίνεται, ἥτις διὰ μὲν τὴν σύστασιν ἔχει τὸ εὐδιαφρόρητον, διὰ δὲ τὴν δριμύτητα τὸ εὐκριτον. δάκνουσα γὰρ καὶ ἀνιῶσα τὴν φύσιν ἐπεγείρει αὐτὴν, ὥστε ἀποδιῶξαι τὰ λυποῦντα 2) τὸ σῶμα καὶ ταχέως ὑποστῆναι τὴν 3) κρίσιν. ἀλλὰ φησι, τῶν ἐπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος. πῶς; ἐπειδὴ ἡ τετάρτη κρίσιμός ἐστιν. ἐὰν οὖν τῇ τετάρτῃ οὐ γέγονε τελεία ἡ κρίσις, ἐν τῇ ἐβδόμῃ τελεία γενήσεται διὰ τὸ ἀκμὴν ἀσθενῆ εἶναι τὴν δύναμιν καὶ μὴ δύνασθαι ταχέως ἀποδιῶξαι τὰ νοσοποιὰ αἷτια. εἰ δὲ μὴ ἐν τῇ ἐβδόμῃ γέγονε τελεία, ἐν τῇ ἐνδεκάτῃ τελεία γενήσεται. εἰ δὲ καὶ ἐν τῇ ἐνδεκάτῃ ἀτελὴς, ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τελεία. αὗται μὲν οὖν αἱ ἡμέραι ἐπίδηλοι καὶ θεωρηταὶ καλοῦνται, ἐπίδηλοι μὲν, ὅτι μηνύουσι τὴν ὅσον· οὕτω μέλλουσιν κρίσιν, θεωρηταὶ δὲ, ἐπειδὴ ὡς

1) ἀναφέρεται V. b. 2) τοῦ σώματος V. a. 3) E Stephano: εἶπε κρίνεται, καὶ οὐ παύεται διὰ τὸ τὴν κρίσιν ἢ τελείαν εἶναι ἢ ἀτελῆ, ἢ ἀγαθὴν ἢ κακὴν. — Θεωρητικὴν ἡμέραν ἐκείνην λέγομεν, ἥτις κρίσιμος μὲν ἐστὶ καὶ αὐτὴ τῷ οἰκείῳ λόγῳ, διὰ δὲ τὸ ἀπαρασκεύαστον εἶναι τὴν ὕλην, οὐ κρίνει μὲν, σημεῖον ἐδ τι ὑποφαίνει τῆς κρίσεως.

πρὸς ταύτας ἀφορῶντες προλέγομεν. 1) αὐταὶ οὖν αἱ τετραδικαὶ περίοδοι, αἱ μὲν κατὰ συνέχειαν ἀριθμοῦνται, αἱ δὲ κατὰ διέχειαν. αἱ μὲν οὖν πρῶται δύο τετράδες κατὰ συνέχειαν· τὸ γὰρ πέρας τῆς τετράδος τὸ αὐτὸ καὶ ἀρχὴ λαμβάνεται· ἡ δὲ τρίτη τετράς κατὰ διέχειαν. οὐ γὰρ τὸ πέρας τῆς τετράδος καὶ ἀρχὴ γίνεται. ἡ δὲ τετάρτη τετράς κατὰ συνέχειαν πάλιν· ἡ γὰρ ἐνδεκάτη καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος νομίζεται. εἰ δέ τις εἴποι, ὁρῶμεν ὅτι ὀξέα νοσήματα καὶ τῇ ἑπτακαιδεκάτῃ καὶ τῇ εἰκοστῇ κρίνονται, λέγομεν ὅτι ταῦτα τῶν σπανίως. εἰ δέ τις πάλιν εἴποι, πῶς ἐν τῷ προγνωστικῷ λέγει, ἔσχατον ὅρον εἶναι τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν τῶν ὀξέων νοσημάτων, νῦν δὲ τὴν τεσσαρακαιδεκάτην, λέγομεν ὅτι ἐκεῖ οὐ τῶν ἀπλῶς ὀξέων λέγει τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν ἔσχατον ὅρον εἶναι, ἀλλὰ τῶν ἐκ μεταπτώσεως 2) ὀξέων.

ΛΑΜ. Τῶν κρίσεων ἕξ αἱ διαφοραὶ, ἣ ἀθρόα γίνεται μεταβολὴ πρὸς τὸ ἄμεινον ἢ τὸ χεῖρον ἢ μικτὴ πρὸς ὑγείαν, βληχρῶς ἀρξαμένη καὶ ὀξέως διὰ κρίσεως ἐλθοῦσα εἰς ὑγείαν, ἢ ὀξέως μὲν ἕξ ἀρχῆς ἀρξαμένη, βληχρῶς δὲ ὕστερον πρὸς θάνατον ἐρχομένη, ἢ κατὰ βραχὺ εὐθέως ἕξ ἀρχῆς πρὸς ὑγείαν, καὶ λέγεται σύμπεψις, ἢ κατὰ βραχὺ εὐθὺς ἕξ ἀρχῆς πρὸς θάνατον, καὶ λέγεται μαρasmus. ὅρον δ' ἐπὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων ἔθετο τὸν δυοῖν ἑβδομάδων χρόνον, ὥς ἐξωτέρω μὲν οὐδενὸς προϊόντος, ἔμπροσθεν δὲ τῆς 10^{ης} πολλῶν κρίνεσθαι δυναμένων. ἐπιδήλους δὲ καὶ θεωρητὰς εἶωθεν ὁ Ἱπποκράτης ὀνομάζειν ἡμέρας, ἐν αἷς τι σημεῖον φαίνεται δηλωτικὸν τῆς ἐσομένης κρίσεως ἐν ἑτέρῃ τινὶ τῶν μελλουσῶν ἡμερῶν.

κέ'. Οἱ θερινοὶ τεταρταῖοι ὥς τὰ πολλὰ γίνονται βραχείες, οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ, μακροὶ, καὶ 3) μάλιστα οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα ξυνάπτοντες. —

1) Ἰστέον δὲ ὅτι τετράδες δύο εἰσὶ μέχρι τῆς ζ' κατὰ συνέχειαν διὰ τὸ τὴν τετάρτην τέλος εἶναι τῶν προηγησαμένων ἡμερῶν καὶ ἀρχὴν τῶν ἐπιουσῶν. ἑβδόμη δὲ πρὸς τὴν ὀγδόην οὐ κατὰ συνέχειαν, ἀλλὰ κατὰ διέχειαν διὰ τὸ τέλος εἶναι τὴν ζ', ἀρχὴν δὲ τὴν η'. ἡ δὲ ια' καὶ αὐτὴ κατὰ συνέχειαν ὥσπερ ἡ τετάρτη V. b. 2) quorum ultimus terminus est quadragessimus add. C. 3) μᾶλλον D.

ΘΕΟΦ. Ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ἀφορισμῷ πρόνοιαν ἐποι-
εῖτο τῶν ὀξέων νοσημάτων, ἐν τούτῳ δὲ κατὰ συνέχειαν
τῶν χρονίων. φησὶν οὖν, οἱ θερινοὶ τεταρταῖοι τουτέστιν
οἱ ἐν τῷ θέρει γινόμενοι βραχέες γίνονται ἤγουν ὀλιγο-
χρόνιοι ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ, ὅτι ἡ τοῦ περιέχοντος θερμασία
λεπτύνει τὴν ὕλην καὶ ἀραιοῖ τοὺς πόρους καὶ διαφορεῖ
αὐτήν. οἱ μέντοι φθινοπωρινοὶ τουτέστιν οἱ ἐν τῷ φθινο-
πώρῳ γινόμενοι μακροὶ 1) καὶ μάλιστα οἱ πρὸς τὸν χει-
μῶνα πλησιάζοντες διὰ τὴν ψύξιν καὶ διὰ τὸ πυκνοῦ-
σθαι ὑπὸ τῆς ψύξεως τοὺς πόρους καὶ διὰ τὸ παχυτέραν
εἶναι τὴν ὕλην. εἰ δέ τις 2) ἀπορήσει καὶ πῶς ἐν θέρει
γίνεται τεταρταῖος, ὅπου τοσαύτη θερμασία καὶ διαφό-
ρησις, λέγομεν ὅτι ὅσον ἐπὶ τῇ ὥρᾳ οὐκ ἔδει γενέσθαι,
πλήν διὰ τὴν δίαιταν γίνεται. ἡ γὰρ θερμασία παχυτέρας
καὶ γεώδους τροφῆς δρασσομένη οἷον κράμβης ἢ βοείων
κρεῶν καὶ τῶν τοιούτων, μελαγχολικὸν χυμὸν γεννᾷ, κἀν-
τεῦθεν τεταρταῖος γίνεται.

ΔΑΜ. Ὡςπερ δ' ἐν τῷ θέρει καὶ τοὺς χυμοὺς δια-
φορεῖσθαι καὶ τὴν δύναμιν διαλύεσθαι συμβέβηκεν, οὕ-
τως ἐν τῷ χειμῶνι τὰ ἐναντία καὶ τοὺς χυμοὺς ἔνδον μέ-
νειν ὥςπερ φωλεύοντας καὶ τὴν δύναμιν ἐρῶμένην δια-
μένειν. οὔτε οὖν λύονται τὰ νοσήματα, μενόντων τῶν
ποιούντων αὐτὰ χυμῶν, οὐτ' ἀποθνήσκουσιν οἱ κάμνοντες,
ἐξαρκούσης αὐτῶν τῆς δυνάμεως.

κς'. Πυρετὸν ἐπὶ σπασμῷ γενέσθαι βέλτιον, ἢ σπασμὸν
ἐπὶ πυρετῷ. —

ΘΕΟΦ. Σπασμός ἐστι κίνησις ἀπροαίρετος ἐν προ-
αιρετικοῖς μορίοις ἢ ὀργάνοις γινόμενος. γίνεται δὲ ἢ ἐπὶ
πλήθει, πληρουμένων τῶν νεύρων καὶ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ
διατεινομένων αὐτῶν, ἢ ἐπὶ ξηρότητι 3) συνιζανόντων τῶν
νεύρων πρὸς ἄλληλα. ξηραίνόμενα γὰρ καὶ διατεινόμενα
ἐπὶ τὴν οἰκείαν ἀρχὴν ἀνατρέχουσι καὶ ποιοῦσιν ἀπροαί-
ρετον κίνησιν. βέλτιον οὖν φησὶν ὁ Ἱπποκράτης πυρετὸν
ἐπὶ σπασμῷ τῷ ἐπὶ πληρώσει γενέσθαι ἢ τὸ ἀνάπαλιν.

1) Hinc incipit Cod. Nan. Venet. 2) ἀπορήσεις V. b. 3) συ-
ναυξανόντων V. c.

ἐπειδὴ γὰρ ὁ πυρετὸς μέχρι βάθους 1) χωρεῖ, εἴωθεν ὥς τὰ πολλὰ θερμαίνειν καὶ λεπτύνειν καὶ διαφορεῖν τοὺς χυμοὺς τοὺς τὸν σπασμὸν ἐργασαμένους. εἰ δὲ ἐπὶ πυρετῷ σπασμὸς ὁ ἐπὶ ξηρότητι γένηται, κακόν· χρήζει γὰρ χρόνου τὰ νεῦρα πρὸς τὴν τῆς ξηρότητος ἰασιν. οὐκ ἀναμένει δὲ χρόνον ἢ συντονία τοῦ νοσήματος, ἀλλ' ἐν τάχει καταλύει τὴν δύναμιν. καὶ ὁξὺν θάνατον ἐπιφέρει.

ΛΑΜ. Ἐπὶ πληρώσει καὶ κενώσει γίνεται ὁ σπασμός. ὅταν οὖν ἐφ' ὑγιαίνοντος συμβῇ γενέσθαι σπασμὸν, πάντως ἐπὶ πληρώσει τοῦτον ἀναγκαῖον εἶναι· πληροῦνται δὲ τὰ νεῦρα γλίσχρων καὶ ψυχρῶν χυμῶν, οἷς τρέφονται. τούτοις ἐπιγενόμενος πυρετὸς λεπτύνει καὶ θερμαίνει καὶ διαφορεῖ. εἰ δὲ ἐκ διακαῶν πυρετῶν ξηρανθῇ τὸ νευρῶδες τοῦ σώματος, καὶ σπασμὸς ἐπακολουθήσει, μέγιστον τοῦτο καὶ ἐγγὺς ἀνίατον. ἢ γὰρ συντονία τοῦ νοσήματος ἐν τάχει καταλύει τὴν δύναμιν καὶ ὁξὺν φέρει τὸν θάνατον.

κζ'. Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσιν, οὐ δεῖ πιστεύειν, οὐδὲ φοβέσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παρὰ λόγον. τὰ γὰρ πολλὰ τῶν τοιουτέων ἀβέβαια, καὶ οὐ πάντῃ διαμένειν, οὐδὲ χρονίζειν εἴωθε. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα παρακελεύεται τὸν ἰατρὸν μὴ ὡς ἔτυχε θαρσύνειν ἢ φοβεῖσθαι λέγων, τοῖς μὴ κατὰ λόγον ῥαστώνῃν 2) δεξαμένοις οὐ δεῖ πιστεύειν ἥτοι θαρσύνειν, οἷον ὅταν εἰσβάλῃ νόσημα σφοδρὸν, εἴτ' ἐξαίφνης ῥαΐσῃ 3) εἴτε δι' ἐμέτων ἢ ἰδρώτων ἢ διαχωρημάτων ἢ οὔρων ἢ δι' αἰμορροαγίας κενωθέντος τοῦ σώματος, ἀλλὰ μηδὲ πέψεως φανέντων σημείων, ἄπιστον ἡγητέον εἶναι τὴν τοιαύτην ῥαστώνῃν. τὰ γὰρ ἀσήμως ῥαστωνήσαντα, καθὼς ἐν ἑτέροις λέλεκται, φιλυπόστροφα. εἴτα φησὶν, οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παραλόγως, οἷον ὅταν δυσπρόησις τις ἀλόγως ἢ παραφρονήσῃ ἢ μεγάλῳ ῥίγει καταληφθῇ, καὶ τοῦτο ἀβέβαιον ἡγητέον. οὐ δεῖ γὰρ

1) χωρῶν V. a. 2) δεξαζομένοις V. a. b. δεξαμένοις V. c. N. 3) μήτε V. a.

1) φοβεῖσθαι τὰ νομιζόμενα μὲν εἶναι μοχθηρὰ, μὴ οὐτα δὲ κυρίως, ἀλλὰ παραλόγως γινόμενα. τέως γὰρ οὐδὲν χαλεπὸν σημαίνουσιν.

ΔΑΜ. Εἰ γὰρ οὐ κατὰ λόγον ῥαστώνῃσει τὸ νόσημα σφοδρὸν ἥως οὐ δι' ἰδρώτων ἢ διαῤῥοίας ἢ ἐμέτων ἢ αἱμορραγίας κενωθέντος τοῦ σώματος, ἢ μηδὲ πέψεως φανέντων σημείων, ἄπιστον ἡγητέον τὴν τοιαύτην ῥαστώνην, ὥσπερ καὶ εἰ δυσπνοήσειεν ἀλόγως ἢ παραφρονήσειεν ἢ μεγάλως ῥιγώσειεν. ὁμοῦ καὶ ταῦτα ἀβέβαια· πολλάκις γὰρ κρίσιν ἀγαθὴν ἀγγέλλει.

κῆ. Τῶν πυρεσσόντων μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως, τὸ διαμένειν, καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι τὸ σῶμα, ἢ καὶ συντήκεσθαι μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον, μοχθηρόν· τὸ μὲν γὰρ μῆκος νόσου σημαίνει, τὸ δὲ ἀσθενείην. —

ΘΕΟΦ. Νῦν ἐκ τῆς 2) ἔξεως τοῦ σώματος ποιεῖται τὴν διάγνωσιν. φησὶ γὰρ, τῶν πυρεσσόντων 3) μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως, ἀλλὰ μέσως τὸ διαμένειν καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι τὸ σῶμα, μοχθηρόν· δηλοῖ γὰρ πύκνωσιν τοῦ 4) δέρματος καὶ πάχος χυμῶν καὶ διὰ τοῦτο καὶ μῆκος νόσου. Τὸ δὲ συντήκεσθαι μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον γίνεται διὰ λεπτότητα χυμῶν καὶ μανότητα τοῦ δέρματος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸ μοχθηρόν· ἀσθενείαν γὰρ δυνάμεως δηλοῖ. Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον κατ' ἀμφοτέρω εἴρηται, πρὸς τε τὸ μὴ 5) ἐνδιδόναι καὶ τὸ συντήκεσθαι.

ΔΑΜ. Σημεῖον ἀσθενείας φησὶν, ἢ παρὰ φύσιν ἰσχύος· σημαίνει δὲ ὅτι τὸ τοῦ σώματος ἀσύμπτωτον ἐπὶ πυκνώσει τοῦ δέρματος ἔπεται καὶ πάχει χυμῶν. τὸ συντήκεσθαι δὲ ποτε μὲν διὰ λεπτότητα χυμῶν καὶ μανότητα

---

1) φοβηθῆναι V. c. N. 2) τάξεως τοῦ νοσήματος V. a. 3) E Stephano: μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως] addidit, quia in febribus ephemeris ἀσύμπτωτον manet corpus neque mali quicquam illud indicat διὰ τὸ τοὺς ἐφημέρους πυρετοὺς ἐπιπολαίους πῶς εἶναι καὶ τοῦ βάρους μὴ ἄπισθαι. 4) σώματος V. b. corporis C. 5) ἐνδιδεῖν V. a. N.

τοῦ δέρματος, ποτὲ δὲ διὰ μόνην ἀσθενείαν δυνάμεως.

κθ'. Ἀρχομένων τῶν νούσων, ἣν τι δοκέη κινέειν, κίνει ἀκμαζουσῶν δὲ, ἡσυχίην ἔχειν βέλτιόν ἐστι. —

ΘΕΟΦ. Οὗτος ὁ ἀφορισμὸς ἐπὶ τῶν ὀξέων ἀρμόδιος· ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι σπόπει, εἰς ὅργῃ ἢ ὕλῃ, καὶ τότε 1) κένωσον· τοῦτο γὰρ ἐστίν, ἣν τι δοκέη· ἣν δὲ μὴ ὀργῇ, μὴ κενώσης· 2) κίνησιν δὲ ἐνταῦθα λέγει καὶ φλεβοτομίαν καὶ κάθαρσιν. πλὴν εἰ δοκεῖ ἐν ἀρχῇ κάθαρρον ἢ κένωσον, ἵνα εὐρίσκουσα ἡ φύσις ὀλίγην τὴν ὕλην σύντομον ποιήσεται τὴν πέψιν καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς ὕλης· ἐν τῇ ἀκμῇ δὲ ἡσυχίαν ἔχειν βέλτιόν ἐστι. τότε γὰρ κατεκράτησεν ἡ φύσις τῆς ὕλης καὶ σύμπεψις γέγονε καὶ οὐ 3) χρεῖαν ἔχει τῆς τοῦ ἱατροῦ ἐπικουρίας. ἐστὶ δὲ καὶ ἄλλως εἰπεῖν, ὅτι ἐπὶ τούτων τῶν νοσημάτων λεπτὸς ὑπόκειται ὁ χυμὸς καὶ εὐοργος καὶ εὐκίνητος καὶ δεῖ αὐτὸν ἐν ἀρχῇ ταχέως 4) ἀπελάσαι τοῦ σώματος, ὥστε μὴ τῇ ἀτάκτῃ κινήσει ἐπὶ κύρια θεύσας μόρια μέγα κακὸν ἀπεργάσεται. ἐν δὲ τῇ ἀκμῇ ἡσυχίαν ἔχειν χρὴ διὰ τὸ πρὸς πέψιν 5) ἥξει τὴν ὕλην, τῆς ζωτικῆς καὶ 6) φυσικῆς δυνάμεως ἰσχυρῶν οὐσῶν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, τῆς ψυχικῆς δὲ τοῦπίπαν κεκμηκυίας, ὥσπερ ἐν τῇ ἀρχῇ τὸ ἀνάπαλιν.

λ'. Περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλεα πάντα 7) ἀσθενέστερα· περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς, ἰσχυρότερα. —

1) κενώσει χρῶ V. b. c. 2) κένωσιν V. c. N. 3) ἐστὶ χρεῖα V. b. 4) ἀπαλλάξαι V. c. 5) ἥξει τὴν ὕλην V. b. Om. V. a. c. 6) E Stephano: Rationem quasi reddit hic aphorismus praeecantis, cur in principio debilia sint omnia. Tria secundum naturam sunt, δυνάμεις ψυχικαὶ (αἰσθητικαὶ, λογιστικαὶ, κίνητικαὶ) φυσικαὶ (ἐλκτική, καθεκτική, ἀλλοιωτική, ἀποκριτική), ζωτικαὶ, (σφυγμική, ἀναπνευστική). παρὰ φύσιν tria, αἷτα, νοσήματα, συμπτώματα. In principio αἱ δυνάμεις φυσικαὶ ἀσθενεῖς εἰσι διὰ τὸ ἀπεπτον τῶν χυμῶν (quod excretionem indicant), ceterae vires fortes; τῶν παρὰ φύσιν in principio debiles sunt morbi. In acme sunt fortes αἱ φυσικαὶ δυνά-

ΘΕΟΦ. 1) Καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμὸς συνεχῆς ἐστὶ τῷ πρὸ αὐτοῦ. ἐν μὲν γὰρ ἐκείνῳ ἔλεγεν, ἀρχομένων τῶν νόσων ἢν τι δοκέη κινεῖν, κίνει. ἐνταῦθα δὲ τὴν αἰτίαν παραδίδωσι. περὶ γὰρ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη πάντα ἀσθενέστερα, περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς ἰσχυρότερα. ἀρχὴν δὲ ἐνταῦθά φησι τὴν ἀντιδιαστελλομένην τοῖς λοιποῖς καιροῖς, ἀναβάσει φημι, καὶ ἀκμῇ, καὶ παρακμῇ. ἐστὶ γὰρ ἀρχὴ καὶ ἡ ἀκαριαία ἀρχὴ καὶ ἡ τρισὶν ἡμέραις περιγραφομένη,, τέλος δὲ φησι τὴν παρακμὴν. ἐν μὲν οὖν τῇ ἀρχῇ πάντα ἀσθενέστερά εἰσι τουτέστι παροξυσμοὶ πυρετῶν, ἀγρυπνίαι, ἀλγήματα καὶ τὰ λοιπὰ συμπτώματα. οὔτε γὰρ εὐθέως σφοδρῶς εἰσβάλλει ὁ πυρετὸς πρὸς τὴν οἰκίαν ἀκμὴν συγκρινόμενος, οὔτε μὴν πάνυ κατεπείγει ἀγρυπνία, κεφαλαλγία ἢ παραφορά· ἐν δὲ τῇ ἀκμῇ προκόπτοντος τοῦ χρόνου τὸ μέγεθος αὐτῶν ἀπολαμβάνουσιν.

ΔΑΜ. Πάντα τὰ συμπτώματα δηλονότι περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη ἀσθενέστερα, περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς ἰσχυρότερα, καίτοιγε ἡ νόσος οὐκ ἐξ ἅπαντος ἐν τῇ ἀκμῇ ἰσχυροτέρα· ἀλλ' ἐπὶ τῶν σωθησομένων πολλῶν βελτίων ἢ ἐν ἀρχῇ τῆς νόσου· ἐν ἣ ἀρχῇ εἰ δεῖ κινεῖν διὰ φλεβοτομίας ἢ κλυστήρος, κίνει, ὥς ἂν ἐλάττονος γενομένης τῆς ὕλης, ῥᾶον αὐτῆς ἢ φύσις κρατήσκειν· ἐν δὲ ταῖς ἀκμαῖς ἡσυχάζειν· αἱ γὰρ πέψεις τῶν νόσων τηρικαῦτα γίνονται.

λα'. Τῷ ἐξ ἀρρώστιας εὐσιτεῦντι, μηδὲν ἐπιδιδόναι τῷ σώματι, μοχθηρόν. —

ΘΕΟΦ. Οὗτος ὁ ἀφορισμὸς ἀνάληπτικός ἐστὶ καὶ δῆλον ἐκ τοῦ εἰπεῖν ἐξ ἀρρώστιας. εὐσιτία δὲ ἐστὶν ἡ πολλὴ τροφή· φησὶν οὖν ἐὰν πολλῇ τις κεχρημένος τροφῇ μηδὲν ἐπιδιδῶ κατὰ τὸ σῶμα, μοχθηρόν. διὰ τί; ἐπειδὴ

μεις (quod excretiones dicunt) et morbi et symptomata, anima et pulsus debiles et causae. 7) ἀσθενέστατα — ἰσχυρότατα. V. a. b. 1) Hoc scholion non expressit Corad. Est in cod. N. Scholion in 74 hoc est brevissimum: Αἱ γὰρ τῶν νοσημάτων δυσφορίαι ἐν τῇ ἀναβάσει καὶ ἀκμῇ ἔχουσι τὸ ἐπαχθὲς καὶ ἐπώδυνον, οὐχ οὕτω δὲ ἐν τῇ ἀρχῇ, ἢ ἐν τῇ παρακμῇ. τότε γὰρ μετριάτεια ὑπάρχουσιν.

ἡ ὄρεξις οὐκ ἔστι κατὰ φύσιν. ὁξώδης γὰρ ὑπόκειται χυμὸς περὶ τὴν γαστέρα, ὅς ἐπεγείρει μὲν τὴν ὄρεξιν· πλὴν διὰ ψύξιν οὐ πέττεται ἡ τροφή καὶ ἐντεῦθεν ἀτροφεῖ τὸ σῶμα.

ΔΑΜ. Τὸ μήτε εἰς εὐτροφίαν ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα τρεφόμενον ἀξιολόγως, μήτε ἰσχύειν, ἢ διὰ τῆς τρεφούσης δυνάμεως ἀσθένειαν γίνεται, ἢ διὰ μοχθηρῶν χυμῶν περιουσίαν.

λβ'. Ὡς τὰ πολλὰ πάντες οἱ φάυλως ἔχοντες, κατὰ ἀρχὰς μὲν εὐσιτεῦντες [1) καὶ μηδὲν ἐπιδιδόντες,] 2) πρὸς τῷ τέλει πάλιν ἀσιτέουσιν. οἱ δὲ κατὰ ἀρχὰς μὲν ἀσιτεῦντες ἰσχυρῶς, ὕστερον δὲ εὐσιτεῦντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσιν. —

ΘΕΟΦ. Καὶ οὗτος ἀναληπτικὸς ὁ ἀφορισμὸς, δύο δέ τινα ἡμῖν ἐνταῦθα παραδίδωσιν, ὧν καὶ σύγκρισιν ποιεῖται. καὶ τούτων τὸ μὲν διαβάλλει, τὸ δὲ ἀποδέχεται. φησὶν οὖν, ὅτι οἱ φάυλως ἔχοντες τουτέστιν οἱ χυμοὺς τινὰς περὶ τὸ σῶμα μοχθηροὺς ἐγκαταλελειμμένους ἔχοντες, καταρχὰς μὲν εὐσιτέοντες, ὕστερον ἀσιτοῦσι καὶ χειρόν ἀπαλλάσσουσιν· οἱ δὲ τὸ ἀνάπαλιν ἔχοντες ἀπαλλάσσουσιν βέλτιον, διότι οἱ καταρχὰς εὐσιτέοντες εὐρωστίᾳ τῶν ὀρεκτικῶν μορίων εὐσίτουν. ἀλλ' ἐν τῷ χρόνῳ διὰ τὸ πλῆθος τῆς τροφῆς αὐξηθείσης τῆς κατὰ τὸ σῶμα μοχθηρίας, βλάπτεται καὶ ἡ ὄρεξις καὶ διὰ τοῦτο ἀσιτοῦσι πρὸς τῷ τέλει. διὸ καὶ χειρόν ἀπαλλάσσουσιν· οἱ μὲντοι καταρχὰς ἀσιτοῦντες ἰσχυρῶς τουτέστιν ὡς παντάπασιν ὀλίγα 3) λαμβάνοντες 4) ἡσίτουν, πεττούσης τῆς φύσεως τὸν μοχθηρὸν χυμὸν ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ, καθὼν ἐνδεῶς διηγιῶντο. τούτου δὲ πεφθέντος ἐξ ἀνάγκης πρὸς τὸ τέλος εὐσιτοῦσιν, οἷτινες καὶ βέλτιον ἀπαλλάσσουσιν.

ΔΑΜ. Οἱ κατ' ἀρχὰς εὐσιτέοντες, ὀρεγομένης τῆς φύσεως δηλονότι, καὶ μὴ λαμβάνοντές τινα ἐπίδοσιν κρείττονα, πάλιν ἀποσιτοῦσιν ἥτοι ἀνορέκτως διάκεινται· οἱ δὲ κατὰ

1) Om. V. a. c. 2) τὸ τέλος D. 3) λαμβάνειν V. a. 4) οἱ πέττουσι V. b. C. loco πεττούσης legunt ἐπικρατούσης.

ἀρχας ἀσιτοῦντες ἰσχυρῶς, ὕστερον δ' εὐσιτοῦντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσι, πεψάσης τῆς φύσεως τὴν κακοχυμίαν, ἣτις ἦν αἰτία τῆς ἀνορεξίας.

κγ'. Ἐν ἀπάσῃ νούσῳ τὸ ἐρῶσθαι τὴν διάνοιαν, καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς, ἀγαθόν· τὸ δὲ ἐναντίον, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Οὗτος προγνωστικὸς ὁ ἀφορισμὸς καὶ ἀπὸ τῶν τιμιωτέρων ποιεῖται τὰς προγνώσεις τουτέστιν 1) ἐγκεφάλου καὶ γαστροῦ. φησὶ γὰρ, ὅτι ἐν παντὶ νοσήματι τὸ τὴν διάνοιαν ἐρῶσθαι καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς ἦτοι τὰς τροφὰς, ἀγαθόν. τὸ μὲν ἐρῶσθαι τὴν διάνοιαν, ἀγαθὸν διὰ τὸ τὰ περὶ τὸν ἐγκέφαλον καὶ μήνιγγας, ἔτι τε νωτιαῖον μυελὸν καὶ διάφραγμα καὶ ὅλως τὰ νευρώδη μέρη καὶ μάλιστα ὅσα πλησίον τοῦ ἐγκεφάλου, 2) ὑγιᾶ σημαίνεσθαι. τὸ δὲ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς καὶ αὐτὸ ἀγαθὸν διὰ τὸ τὰ περὶ τὴν γαστέρα καὶ ἥπαρ, αὐτὴν τε τὴν καρδίαν ὁμοίως ὑγιᾶ σημαίνεσθαι.

ΔΑΜ. Τὴν γὰρ τοῦ ἐγκεφάλου διάθεσιν δηλοῖ καὶ τὴν τῆς γαστροῦ ῥώσιν καὶ ἥπατος καὶ καρδίας.

λδ'. Ἐν τῇσι νούσοις ἡσσαν κινδυνεύουσι, οἷσιν ἂν οἰκείῃ τῆς φύσεως, καὶ τῆς ἡλικίης, καὶ τῆς ἑξίως, καὶ τῆς ὥρης ἢ νοῦσος 3) ἔῃ, ἢ οἷσιν ἂν μὴ οἰκείῃ κατὰ τι τουτέων. —

ΘΕΟΦ. 4) Καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμὸς προγνωστικὸς ἐστὶ. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ὅσα νοσήματα συμφωνεῖ

---

1) E Stephano: Neque ventriculus neque αἱ φυσικαὶ δυνάμεις laborant, si cerebrum bene se habet, propter consensum utriusque. εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς] — — ἰστέον γὰρ ὅτι ἡ τῶν σιτίων προσαγωγή ἐπιθυμία τις ἐστὶ καὶ ἔφεσις. — εἰ τοίνυν ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ κεῖται ἡ τῶν σιτίων προσφορὰ, ἡ δὲ ἐπιθυμία ἐν τῷ ἥπατί ἐστι, δῆλον ὅτι καὶ τὸ ἥπαρ εὖ ἔχον πρὸς τὰς ὑποφορὰς τῶν νούσων, ὑγιὲς ὑπάρχει. — Ne tamen salutem repente praedicas; laborare enim possunt ἔντερά, πνεύμων. 2) ὑγιεῖν V. b. πάντως add. N. 3) ὑπάρχει D. 4) E Stephano: Λέγει ὅτι ὅσα νοσήματα τοῖς ἰδίῳις σύμφωνα συστοίχοις ἥτινα ἔχει τὸν κίνδυνον, καὶ ἀπορεῖ ὁ Διοκλῆς πρὸς τὸν

τοῖς ἰδίοις συστοίχοις, ἥττον ἔχει τὸν κίνδυνον, 1) ὅσα δὲ οὐ συμφωνεῖ, μέγαν ἐπιφέρει τὸν κίνδυνον, οἷον ἐπὶ παραδείγματος· ἐὰν γένηται ἐν 2) ἀκμαστικῇ ἡλικίᾳ τριταῖος, γένηται δὲ καὶ ἐν γεροντικῇ ἡλικίᾳ, διότι ἀσύμφωνός ἐστι τῇ γεροντικῇ ἡλικίᾳ, μᾶλλον ἐπικίνδυνος, 3) ἥττον δὲ ἐν τῇ ἀκμαστικῇ, διότι σύμφωνος αὐτῇ ἐστι· πάλιν εἰ ἐν θέρει γένηται τριταῖος, οὐκ ἐστι κινδυνώδης, εἰ δὲ ἐν χειμῶνι, ἐπικίνδυνος. δηλοῖ γὰρ ἐπὶ τούτων τουτέστι τῶν ἀσυμφώνων τὸ αἷτιον ἰσχυρὸν εἶναι, ὥστε δύνασθαι νικᾶν τῆς ἐκ τῆς ὥρας γινομένης ἐναντιώσεως. ἐπὶ δὲ τῶν συμφώνων οὐ δηλοῦται μέγα τὸ αἷτιον· ἐπὶ τὸ ὅμοιον γὰρ ἡ θερμὴ τὴν ἐκτροπὴν ἐπεδείξατο, ἥτις εὐχερῶς γίνεται καὶ μὴ σφοδρὸν εἶη τὸ τὴν ἐκτροπὴν ἐργαζόμενον αἷτιον. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ φύσεως ἥτοι κράσεως τοῦ σώματος καὶ τῶν λοιπῶν εἴρηται.

Ἰπποκράτην λέγων, τί φῆς, ὦ Ἰπποκράτες, ὁ καῦσος, ὅτινι ἔπεται ζέσις διὰ τὴν ποιότητα τῆς ὕλης καὶ δέσμος ἀφόρητον, καὶ ἀγρυπνία καὶ τὰ τοιαῦτα, ὅσα ἐν θέρει ἐστὶν, ἐπιεικέστερος διὰ τὴν τῶν συστοίχων ὥραν ἐστὶν, ὅτε πάντα τὰ κακὰ ἐπιτείνεται, ἢ ἐν τῷ χειμῶνι, ἥνιστα τὸ σφοδρὸν τῆς κινήσεως κολάζεται καὶ φλογώσεως, καὶ ἀμεινρότερον γίνεται καὶ τὸ δριμύ ἀμβλύνεται καὶ τὸ ὅλον νόσημα ἡπιώτερον καθίσταται; καὶ λέγομεν ὅτι ἐν τῷ θέρει ἡ θερμασία ἐστὶ τοῦ περιέχοντος ἐπικρατὴς καὶ χολὴν τοτηνίζαυτα γενέσθαι συμβαίνει. ἐὰν οὖν ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ καῦσον ἢ τριταῖον συμβαλεῖν γενέσθαι, οὐ δηλοῦται μεγάλη ἡ ποιήσασα αἰτία· ἐπὶ τὸ ὅμοιον γὰρ ἡ θερμὴ ποιότης τὴν ἐκτροπὴν ἐδέξατο, ἥτις εὐχερῶς γίνεται, καὶ μὴ σφοδρὸν εἶη τὸ τὴν ἐκτροπὴν ἐργαζόμενον αἷτιον. εἰ δὲ ἐν τῷ χειμῶνι, ὅς ψυχρότατος τῇ φύσει ὑπάρχει, συμβῇ καῦσος, χαλεπὸν τὸ τοιοῦτον· μεγάλην γὰρ καὶ δραστικὴν σημαίνει τὴν αἰτίαν, ἐπὶ τὸ ἄνόμοιον τῆς ἐκτροπῆς γενομένης, ὡς ἐκβιάσασθαι τὸ ἐναντίον, λέγω δὲ τὴν ψύξιν, καὶ κινήσαι αὐτὴν εἰς τὸ ἐναντίον, τὴν ζέσιν λέγω καὶ καῦσιν. οὐ μόνον γὰρ τὴν ὑποκειμένην ἐν τῇ ὥρᾳ ψύξιν ἐνίκησεν, ἀλλὰ καὶ θερμασίαν ὑπεψεν. ὡσαύτως καὶ ἐπὶ ἡλικιῶν δεῖ λαβεῖν τὸν λόγον etc. καὶ ἐστὶν ἀπορῆσαι, πῶς ὁ Ἰπποκράτης παρακατιῶν εἶρηκε βράγχοι etc. τοῖσι σφόδρα πρεσβυτέροισιν οὐ πεπαινόνται (et est aetas frigida et morbus frigidus); πρὸς ὃ λέγομεν, ὅτι αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπελύσατο εἰπὼν τοῖσι σφόδρα πρ. τουτέστι τοῖς πάνυ γεγηρακόσι. 1) ὅσα — κίνδυνον om. V. a. 2) aetate declinante C. παρακμασ. 3) ἥττον — ἐπικίνδ. om. V. b. C.

ΔΑΜ. Καὶ γὰρ τῇ μὲν θερμῇ φύσει καὶ ἡλικίᾳ καὶ ἔξει καὶ ὥρᾳ, δηλονότι καὶ καταστάσει καὶ χώρᾳ τὰ θερμότερα τῶν νοσημάτων ἐστὶν οἰκεία, ταῖς δὲ ψυχροτέραις τὰ ξηρότερα καὶ ταῖς ὑγροτέραις τὰ ὑγρότερα.

λε'. Ἐν ἀπάσῃσι τῇσι νούσοις, τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἥτρον πάχος ἔχειν, βέλτιόν ἐστι· τὸ δὲ σφόδρα λεπτὸν καὶ ἐκτετηκὸς, μοχθηρόν· ἐπισφαλές δὲ τὸ τοιοῦτον πρὸς τὰς κάτω καθάρσεις. —

ΘΕΟΦ. Οὗτος σημειωτικὸς ὁ ἀφορισμὸς· σκόπει γὰρ, φησὶν, ἐπὶ τῶν νοσημάτων τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἥτρον, καὶ εἰ μὲν 1) πάχος ἔχει ταῦτα, καλὸν, εἰ δὲ κάτισχνά εἰσι καὶ ἐκτετηκότα, μοχθηρόν. Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ σύμπαν μέρος τὸ ἀπὸ τοῦ ξιφοειδοῦς χόνδρου μέχρι τῶν τῆς ἥβης ὀστέων εἰς τρία διαιρεῖται, καὶ τὰ μὲν ἄνω αὐτοῦ καλοῦνται ὑποχόνδρια, τὸ δὲ μέσον τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν, τὰ δὲ τελευταῖα, ἥτρον. Ἐν πάσῃ οὖν νόσῳ τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἥτρον πάχος ἔχειν βέλτιόν ἐστι. πρὸς τοῦ πάχους γὰρ τῶν ἐπικειμένων σωμάτων ὠφελείται θalπόμενα καὶ ἡ πέψις, τούτων οὕτως ἐχόντων, καλῶς γίνεται καὶ ταῖς καθάρσεσι 2) καλῶς ὑπηρετοῦσιν ὡς ἰσχυρά. τὸ μέντοι σφόδρα λεπτὸν καὶ ἐκτετηκὸς κα-

1) E Stephano: πάχος δὲ ἀπλῶς εἰπεῖν ἀντὶ τοῦ σύμμετρον· — ἰστέον δὲ ὅτι ἀπὸ τοῦ ξιφοειδοῦς χόνδρου μέχρι τοῦ περιτοναίου, ὅπερ καὶ κτένα καλοῦμεν, ἐπὶ γαστέρα (num ἐπιγάστριον?) τὸ πᾶν ὀνομάζεται. διαιρεῖται δὲ τοῦτο εἰς δύο, εἰς αὐτό τε τὸ ἐπιγάστριον, ὅπερ καὶ ὀμφαλὸν καλοῦμεν, καὶ εἰς τὸ ὑπογάστριον, ὅπερ ἐστὶ τὸ κάτω τῆς γαστρός, ὃ δὲ καὶ ἥτρον προσαγορεύεται. — Caloris sedes hepar et cor, unde secundum modulum diversum in ceteras partes derivatur (majore copia in ventriculum, ὄργανον πεπτικόν, minus in vesicam, ὅρ. χωρητικὸν ἥτοι ἀγγεῖον δεκτικόν). Ventriculus, cordi vicinus, ὥστε ἀφθονον αὐτῇ (i. e. γαστρί) τὴν τοῦ θερμοῦ χορηγείαν, οἷον ἐκ πρώτης ἀφειρηθείας, χορηγεῖσθαι. Item ex hepate et liene ventriculus calorem haurit; et ut calorem conservet, περιεφύρησεν αὐτὴν (sc. ἡ φύσις) τῷ καλουμένῳ ἐπίπλῳ, πανταχόθεν αὐτῇ περιχειμένῳ. — — Itaque macritas harum partium, κακόν. χηρεύει γὰρ ἡ γαστήρ τῶν οἰκείων σκεπασμάτων καὶ φυλακτιόντων τὸ ἐμφυτον θερμόν; inde coctio laborat et humores. 2) κάλλιον V. b. c.

κὸν διὰ τὰς ἐναντίας αἰτίας. εἰ δέ τις εἴποι, διὰ τί καὶ 1) οὐ
τὰς ἄνω καθάρσεις εἶπεν, ἐπισφαλεῖς γάρ εἰσι καὶ αὗται
τοῖς οὕτω διακειμένοις, 2) φήσομεν, ὅτι ὥς σαφεῖς ἐκεί-
νας παρέλιπεν.

ΔΑΜ. Ταῦτα γὰρ 3) σημεῖα καὶ ἀσθενείας καὶ τοῦ
μὴ πέττεσθαι κατὰ γαστέρα τὰ σιτία καὶ κατὰ τὸ ἥπαρ
μὴ αἵματοῦσθαι. τὸ δ' ὑποχόνδριον διαιρεῖται εἰς τρία,
εἰς τὰ ἐπιγάστρια, τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἥτρον.

λς'. Οἱ ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα, ἐν τῇσι φαρμακίῃσι
4) [καθαίρομενοι] ἐκλύονται ταχέως, καὶ οἱ πονηρῇ τρο-
φῇ χρεόμενοι. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα συμβουλεύει ὁ Ἱπποκράτης, ὑγείας
προκειμένης, μὴ καθαίρειν φαρμάκοις καθαρτικοῖς. λέγει
γὰρ ἐκλύεσθαι αὐτούς. πῶς; ὅτι ἐπὶ τῶν ὑγιεινῶν ἀπέ-
ριττόν ἐστι τὸ σῶμα, τὸ δὲ φάρμακον δοθὲν καὶ μὴ εὐ-
ρίσκον τι κενῶσαι περιττόν ἀναστοιχειοῖ τὴν τοῦ σώματος
ἔξιν καὶ ἄπτεται τῶν πνευμάτων, εἴτα τῶν ὑγρῶν, εἴτα
καὶ τῶν στερεῶν καὶ τὰ μὲν σκεδαννύει, τὰ δὲ διαφορεῖ,
τὰ δὲ τήκει. τούτων δὲ γινομένων, ἀνάγκη λειποθυμίαν
καὶ συγκοπὴν ἔπεσθαι. καὶ μὴν καὶ τοὺς πονηρῇ τροφῇ
χρωμένους ἐκλύεσθαί φησι τῇ καθάρσει, ὅτι 5) μάχεται
τῇ κακοχυμῇ τὸ φάρμακον, τῇ πληθυνθείσῃ ἐκ τῆς
6) μοχθηρᾶς τροφῆς, καὶ ἄρχεται καθαίρειν αὐτήν. αὕτη
οὖν καθαιρομένη καὶ περιϋοῦσα διὰ τῶν αἰσθητικῶν μορίων,
δριμεῖα καὶ δακνώδης ὑπάρχουσα, τῇ ἀνίᾳ καὶ δήξει τὴν
ἐκλυσιν ἐπιφέρει. πονηρὰν δὲ τροφήν λέγει τὴν προσεχῇ
τῶν μορίων, ἥτις ἐστὶν ὁ αἱματικὸς, καὶ τὴν ἔξω, ἥτις
ἐστὶ τὰ σιτία.

ΔΑΜ. Οἱ ὑγιεινῶς ἔχοντες καὶ φαρμακευόμενοι συν-
τήκονται καὶ οὐ καθαίρονται.

λς'. Οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ἐρ-
γῶδες. —

1) μὴ V. b. 2) λέγομεν V. b. c. N. 3) σημαίνει in text. ση-
μεῖα in mg. 4) Om. Codd. 5) δέχεται V. b. c. 6) πονηρᾶς V. b.

ΘΕΟΦ. Τῆς αὐτῆς ἐννοίας καὶ οὗτος ἔχεται ὁ ἀφορισμός. φαρμακεύεσθαι λέγει ἀντὶ τοῦ καθαίρεσθαι· εὖ δὲ, τὸ σύμμετρον. χαλεπὸν οὖν φαρμακεύεσθαι τοὺς συμμέτρως ἔχοντας τὸ σῶμα. διὰ τί; ὅτι ἡ κάθαρσις περιττωμάτων ἐστὶ κάθαρσις. εἰ δὲ γένηται ἐν ὑγιαίνουσι σώμασι, μὴ εὐρίσκουσα τὸ οἰκεῖον ἔλκειν, συντήκει τὰ 1) μόρια.

ΔΑΜ. 2) Ἀποροῦσι γὰρ κακοχυμίας συντήκεται τῷ καθαρτικῷ φαρμάκῳ τὸ αἷμα καὶ αἱ σάρκες.

λη'. Τὸ σμικρῷ χεῖρον καὶ πόμα καὶ σιτίον, ἥδιον δὲ, τῶν βελτιόνων μὲν, ἀηδεστέρων δὲ, μᾶλλον 3) αἰτετέον. —

ΘΕΟΦ. Διαιτητικὸς ὑπάρχει ὁ παρὼν ἀφορισμὸς καὶ ἡδυτάτην φράσιν τε καὶ 4) ἐπαγγελίαν περιέχει. ἐστὶ δὲ αὐτοῦ ἡ σύνταξις οὕτως. τὸ ὀλίγον κακὸν, κἂν πόμα ἢ κἂν σιτίον, ἡδύτερον δὲ τῷ κάμνοντι τῶν βελτιόνων μὲν ἥτοι εὐπέπτων, ἀηδεστέρων δὲ ὁμοίως τῷ κάμνοντι, τοῦτο μᾶλλον αἰρετέον. καὶ ἡ αἰτία οὐ διὰ τὸ κεχαρισμένον μόνον τῷ κάμνοντι, καθὼς ἐν ταῖς ἐπιδημίαις εἴρηται, ὅτι χάριτες καμνόντων 5) πρέπουσαι τῇ τέχνῃ· δεῖ γὰρ χαρίζεσθαι τοῖς κάμνουσιν, ἐν οἷς μὴ ἀκολουθεῖ μεγάλη βλάβη, ἀλλὰ καὶ ὥς ὠφελιμώτατον αὐτῷ γένησόμενον. ὁ γὰρ ἂν ἡδέως προσενεγκώμεθα, περιστέλλεσθαι τοῦτο ἢ γαστήρ εἴωθε καὶ πέττειν μᾶλλον, ἀποχωρεῖν δὲ ἀπὸ τῶν ἀηδῶν, ὥς ναυτίας καὶ τὰ λοιπὰ κακὰ ἐπαγγελλόντων.

ΔΑΜ. Τὸ πόμα καὶ τὸ σιτίον, τὸ ἥδιον μὲν ὃν τῷ νοσοῦντι, βλαβερόν δ' ἐπ' ὀλίγον, μᾶλλον αἰρετὸν τῶν βελτιόνων μὲν καὶ ὠφελιμωτέρων ὄντων, ἀηδεστέρων δὲ δοκούντων τῷ κάμνοντι.

λθ'. Οἱ πρεσβύτεροι τῶν νέων, τὰ μὲν πολλὰ νοσέουσι ἥσσον· ὁκόσα δὲ ἂν αὐτέοισι χρόνια νοσήματα γένηται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει. —

1) σῶμα V. a. 2) Cod. εὐποροῦσι. 3) αἰρετόν D. 4) ἐρμηνείαν V. a. καὶ — περιέχ. om. C. 5) πρέπουσι V. c. N. E Stephano: ὅπερ νῦν φησι, καὶ ἐν τῇ ἐκτῇ ἐπιδημίᾳ εἶπεν, αἱ χάριτες τοῖς νοσέουσι καὶ τὰ ἐξῆς.

ΘΕΟΦ. Δύο ἡλικιῶν παραβολὴν ποιεῖται οὗτος ὁ ἀφορισμὸς, ἀκμαστικῆς καὶ γεροντικῆς. λέγει γὰρ ὅτι οἱ πρεσβύτεροι τῶν νέων ὡς τὰ πολλὰ νοσοῦσιν ἤττον καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ ἡ αἰτία αὕτη, ὅτι οἱ γέροντες σώφρονα λογισμὸν ἔχοντες φεῖδονται ἀδδηφαγίας, ὑφ' ἧς πλήθος γεννᾶται περιττωμάτων· ἀπερίττοι δ' ἐντεῦθεν τὰ πολλὰ τυγχάνοντες ἤττον νοσοῦσι. οἱ δὲ 1) νέοι διὰ τὸ τοῦ λογισμοῦ ἁστατον πλήθος σιτίων προσφέρονται κἀντεῦθεν ἀπεψίαις ἐτοιμότερα τῷ πλήθει περιπίπτοντες εὐχερῶς καὶ ὡς ἐπίπαν νοσοῦσιν. εἰτά φησιν, ὅκόσα δ' ἂν αὐτοῖς τοῖς γέρονσι χρόνια νοσήματα γένηται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει διὰ τὴν τῆς δυνάμεως ἀσθενείαν, μὴ δυναμένης ῥαδίως πέττειν τὰς νόσους.

ΔΑΜ. Ἡ γὰρ δύναμις αὐτῶν ἀσθενὴς ἐστὶ τοῦ πέττειν τὰ χρόνια νοσήματα διὰ τὸ εἶναι ψυχρά· διὸ καὶ γέρονσι μᾶλλον ἢ νεωτέροις γίνεται. τοῖς γὰρ οἰκείοις νοσήμασιν εὐαλωτότεροι πάντες.

μ'. Βράγχοι καὶ κόρυζαι τοῖσι σφόδρα 2) πρεσβύτησιν οὐ πεπαίνονται. —

ΘΕΟΦ. 3) Παράδειγμά τι τέθεικε τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἀφορισμοῦ τόδε· ἐκεῖ γὰρ ἔλεγεν, ὅκόσα δ' ἂν αὐτοῖς χρόνια νοσήματα γένηται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει. ὥς τινος οὖν ἐρωτῶντος διὰ τί; 4) ἐπάγει λέγων, βράγχοι καὶ κόρυζαι τοῖσι σφόδρα πρεσβύτησιν οὐ πεπαίνονται. καὶ ἡ αἰτία; διὰ τὴν ἔνδειαν τοῦ θερμοῦ καὶ τὴν ἀσθενείαν τῶν δυνάμεων.

ΔΑΜ. Καὶ γὰρ οὐ μόνον ταῦτα συναποθνήσκει τοῖς πρεσβύταις, ἀλλὰ καὶ νεφροῖτις καὶ ποδάγρα καὶ ἀρθροῖτις καὶ ἰσχιάς καὶ τᾶλλα ὅσα διὰ ψυχροῦς καὶ παχεῖς γίνονται χυμοὺς, οὓς καὶ τῶν ἀκμαζόντων τινὲ, μὴ ὅτι πρεσβύτη χαλεπὸν ἐκπεφθῆναι.

1) νεώτεροι V. b. c. 2) πρεσβυτέροις D. γέρονσι V. b. 3) E Stephano: Οὗτος ὁ ἀφορισμὸς τὸν γοῦν προσλαβὼν σύνδεσμον συνεχῆς τῷ πρὸ αὐτοῦ εὐρεθήσεται, — κόρυζα in naso, βράγχος in faucibus et arteria aspera, βῆξ in thorace. 4) ἐπέγει V. a.

μά'. Οἱ ἐκλυόμενοι πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς, ἄνευ φανερῆς προφάσιος, ἐξαπίνης τελευτῶσι. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἐνταῦθα πρόγνωσιν θανάτου ποιεῖται λέγων, ὅτι ἐάν τις ἐκλύηται πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς ἄνευ προφάσεως φανερᾶς, οὗτος ἐξαπίνης τῷ χρόνῳ τελευτᾷ. 2) ἐὰν γὰρ ἐπὶ φανερᾷ αἰτίᾳ ἐκλύωνται, οὐ τελευτῶσι· γυνὴ γάρ τις, ὡς φησὶ Γαληνὸς, ἐν τινι βαλανείῳ συνεχῶς ἐξελύετο· ἐξεκαίετο δὲ πονηρᾷ ὕλῃ τὸ βαλανεῖον· διὸ καὶ ἐλειποθύμει. 3) ζητουμένης δὲ τῆς αἰτίας, ὡς φησιν ὁ Γαληνὸς, ἀνατεμὼν εὖρον ἐν ταῖς κοιλίαις τῆς καρδίας. 4) χιτῶνα περικεείμενον πεπληρωμένον ὑγροῦ δυσώδους, ὅπερ ὑγρὸν ἐκείνο τῇ μοχθηρᾷ ποιότητι διέφθειρεν ἀεὶ καὶ ἐλυμαίνετο τὸν ζωτικὸν τόνον, καὶ τὸ πάθος τῆς ἐκλύσεως ἐποίει. ἐπειδὴ δὲ φανερὸν ἦν τὸ ποιοῦν αἷτιον, οὐκ ἦν αὐτῇ κακόν. ἐὰν οὖν ἄνευ φανερᾶς αἰτίας ἐκλύωνταί τινες, ἥτοι λειποθυμοῦσι πολλάκις τε καὶ ἰσχυρῶς, ἐξαπίνης τε-

1) E Stephano: Tria ad morbum efficiendum requiruntur, ἐπιτηδειότης τοῦ κάμνοντος, μέγεθος τοῦ δρῶντος, δαψίλεια τοῦ μεταξὺ χρόνου. Quod exemplis illustrat, v. c. ferrum non offendit adamantum διὰ τὸ μὴ πεφυκέναι αὐτὸν ἐνδαυάζεσθαι σιδήρῳ. — οὕτω γοῦν διὰ φλογὸς τὴν χεῖρα πολλάκις ἐν ἀκαριαίῳ χρόνῳ παροδεύοντες, οὐδὲν ὑπὸ τοῦ πυρὸς πάσχομεν. — deinde indicat tria haec in hoc lipopsychiae casu adesse. προσδιορισμός: Galeni casum refert, memoratum quoque a Theophilo, ubi a malis balneis ἐκλύονται; προσδιορισμός est additus ἄνευ φανερᾶς προφάσεως. — — ζητῶν δὲ τὴν αἰτίαν, ὡς φησιν ὁ Γαληνὸς, πόθεν ἢ συνεχῆς αὕτη τοῖς οὕτω πάσχουσι λειποθυμία γίνεται, ἥτις τῷ χρόνῳ καὶ εἰς θάνατον ἀποτελεῖται, εὗρεν ὅτι πολλὰ τῶν ζώων ἀνατμηθέντα, τρόπῳ τοιοῦτῳ ἀδοκῆτως προτεθνηκότα, εὗρηται ἐν ταῖς κοιλίαις τῆς καρδίας χιτῶνά τινα περικεείμενον ἔχοντα, πεπληρωμένον ὑγροῦ δυσώδους, ὅπερ ὑγρὸν τῇ μοχθηρᾷ ἐκείνῃ ποιότητι διέφθειρεν ἀεὶ καὶ ἐλυμαίνετο τὸν ζωτικὸν τόνον, καὶ τὸ πάθος τῆς ἐκλύσεως ἐποίει et ultimum diem adferebat. — τοῦτο οὖν καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων συμβαίνει (primo frequentes lipothymiae, tum mors); διὸ οἱ τοιοῦτοι καὶ παλμοῦ τινος κατὰ τὴν καρδίαν αὐτῶν γινομένου αἰσθάνονται, ὅπερ καὶ Ἀντιπάτρῳ συνέβαινε τῷ ἱατρῷ, ὅστις ἐπὶ πολλαῖς λειποθυμίαις λειποθυμήσας, ἐξαπίνης ἐτελεύτησεν. 2) ἐὰν — τελευτῶσι om. V. a. 3) ζητ. — ἐποίει ultima sunt aphorismi verba in V. b. c. C. om. N. 4) Morbum cordis organicum.

λευτῶσι· διὸ καὶ ἐπὶ τούτων ὁ ζωτικὸς τόνος πάννυ ἀσθενεῖ· διὸ καὶ ῥαδίως ἐπὶ τοῖς τυχοῦσιν ἐκλύονται καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐξαπίνης τελευτῶσι διὰ τὸ ἐμποδίζειν τὴν καρδίαν διαστελλομένην ὄγκον ἔννυχρον ἢ ξηρὸν ἐπικείμενον τῷ περικαρδίῳ.

ΛΑΜ. Οὐ πάντες οἱ ἐκλύομενοι τελευτῶσιν ἐξαίφνης, ἀλλ' οἱ πάσχοντες τοῦτο κατὰ διορισμοὺς τρεῖς ἦτοι πολ-
λάκις καὶ ἰσχυρῶς καὶ ἄνευ φανεραῦς προφάσεως τῆς γινο-
μένης δηλονότι ἀπὸ τῆς ἐν βαλανείῳ συνεχοῦς διατριβῆς,
ἢ ἐξ ἀσιτίας, ἢ τινος ἄλλης προφάσεως.

μβ'. Λύειν ἀποπληξίην ἰσχυρὴν μὲν ἀδύνατον, ἀσθενέα δὲ οὐ ῥηϊδίον. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἀποπληξία ἐστὶν ἀναισθησία καὶ ἀκίνησία τοῦ παντὸς σώματος μετὰ βλάβης τῶν ἡγεμονικῶν ἐνεργειῶν· τὸ δὲ αἷτιον αὐτῆς, 2) ὑγρότης φλεγματώδης πληροῦσα τὸν ἐγκέφαλον καὶ 3) τὸ τούτου σῶμα. γίνεται δὲ οὕτως· ὥσπερ νέφος παρατρέχον ἥλιον κωλύει καὶ οὐκ ἐᾷ αὐτὸν καταλάμπειν τὴν γῆν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἡ ὑγρότης, ὥσπερ τι νέφος, περισκέπουσα τὸν ἐγκέφαλον, κωλύει αὐτὸν ἐκπέμπειν τὰς δυνάμεις ἐν ὅλῳ τῷ σώματι, καὶ διὰ τοῦτο ἀκίνητον καὶ ἀναισθητον μένει. ἔστι μὲν οὖν ἡ ἀποπληξία διττὴ, ἡ μὲν μεγάλη, ἡ δὲ μικρά· ἅμφω δὲ κρίνονται τῷ μέτρῳ τῆς ἀναπνοῆς. ὅσοι γὰρ ἀναπνεύουσι μετὰ βίας σφοδροτάτης καὶ διαλείπουσαν ἔχουσι τὴν ἀναπνοήν, τούτοις ἰσχυρὰ ἡ ἀποπληξία, ἣν καὶ λύειν Ἰπ-

---

1) E Stephano: Quaeritur de natura apoplexiae, est ξυμφο-
ξίς τῶν κοιλιῶν τοῦ ἐγκεφάλου, diathesi, causa, (παχὺς καὶ γλίσχρος
χυμὸς) et loco affecto. ἀποροῦσι δὲ οἱ διαλεκτικοὶ quomodo in ἀκι-
νησία (itaque στερήσει) ἀσθενὴς καὶ μεγάλη apoplexia esse possit.
At dicimus quoque ἀσφύζτους. Et in apoplexia respiratio perse-
verat, ex cujus integritate gradum apoplexiae sumimus, e motu
thoracis. Alterum signum majoris aut minoris apoplexiae ἐκ τῆς
αἰσθησίας sumimus, quae minus affecta est quam κίνησις. φησὶ γὰρ
ὁ Γαληνὸς ὅτι ὑπὸ μείζονος δυνάμεως ἡ κίνησις ἐπιτελεῖται, ἡ δὲ αἰ-
σθησις ὑπὸ ἥττονος. 2) ὑγρότητος φλεγματώδους πλήρωσις V. a. 3)
ἐργαζομένη τὸ σῶμα ἀκίνητον V. b. C.

ποκράτης ἀμήχανον ἔφη, διὰ τὸ βλάπτειν μεγάλως τὴν ἀναπνοήν· ὅσοι δὲ τάξιν τινὰ σώζουσι τῆς ἀναπνοῆς, ἀσθενῆς τούτοις ἢ ἀποπληξία, ἣν καὶ οὐ ῥήϊδιον τουτέστιν εὐκόλον λύειν ἔφη, διὰ τὸ καὶ αὐτὴν τὴν ἀναπνοήν βλάπτειν. εἰ δέ τις εἴποι διὰ τί, τῶν ἄλλων μυῶν ἀπάντων ἐν ταῖς ἀποπληξίαις ἀκινήτων γενομένων, οἱ τὸν θώρακα δαστέλλοντες κινουῦνται πολλάκις, λέγομεν διὰ τὴν χρεῖαν τῆς ἀναπνοῆς, ἐπεχειρούσης αὐτὴν τῆς ἐν τοῖς νεύροις δυνάμεως ἐπὶ τὴν ἐνέργειαν. πρὸς δὲ τοὺς ἀποροῦντας ὅτι εἰ ἀποπληξία ἐστὶν ἀναισθησία καὶ ἀκίνησία τοῦ παντὸς σώματος, ταῦτα δὲ στερήσεις εἰσὶ, πῶς ἐνδέχεται ἐπὶ στερήσει λαμβάνειν τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, ὥς λέγειν ὅτι ἡ μὲν μᾶλλον ἐστὶν ἀποπληξία, ἡ δὲ ἥττον, λέγομεν, ὅτι οὐκ ἔστι παντελῶς ἀναισθησία καὶ ἀκίνησία ἐπὶ τῶν ἀποπληκτικῶν· οἱ γὰρ τὸν θώρακα κινουῦντες μύες πάντες 1) κινούμενοι οὐκ ἀκίνησίαν παντελῆ ἐνεργοῦσιν.

ΔΑΜ. Ἐν ταῖς ἀποπληξίαις ἐξαίφνης ἀναισθητοὶ τε καὶ ἀκίνητοι γίνονται πᾶν τὸ σῶμα, πλὴν μόνης τῆς ἀναπνοῆς, ὥς εἶγε καὶ αὕτη κωλυθείη, μεγίστη τέ ἐστὶν ἡδὴ καὶ ὀξυτάτη. γίνεται δὲ πᾶσα ἀποπληξία, τῆς ψυχικῆς δυνάμεως ἐπιρροεῖν ἀδυνατούσης τοῖς κάτω τῆς κεφαλῆς, ἢ διὰ φλεγμονώδη τινὰ διάθεσιν ἐν αὐτῷ τῷ ἐγκεφάλῳ συσταῶσαν, ἢ τῶν κοιλιῶν αὐτῷ πιμπλαμένων ὑγρότητος φλεγματώδους ἢ παχείας· κινουῦνται δὲ πάντες οἱ μύες οἱ κινουῦντες τὸν θώρακα, καὶ οὐδεὶς ἕτερος τῶν ἐν τῷ σώματι διὰ τὸ τῆς ἀναπνοῆς ἀναγκαῖον.

μγ'. Τῶν ἀπαγχομένων καὶ καταλνομένων, μήπω τεθνηκότων, οὐκ ἀναφέρουσι, οἷσιν ἂν ἀφρός ἔῃ περὶ τὸ στόμα. —

ΘΕΟΦ. Σημεῖον Ἰπποκράτης παραδίδωσιν ἐπὶ τῶν ἀπαγχομένων καὶ καταλνομένων τὸν ἀφρόν· φησὶ γὰρ τῶν 2) ἀπαγχομένων τουτέστιν ἀγχόνη ἐαλωκότων καὶ κα-

1) κιν. — παντελῆ om. V. a. ποιοῦσιν. V. b. 2) E Stephano: πολλάκις τις ἀπαγχονεῖται ἢ ὑπὸ κελεύσεως ἄρχοντος ἢ βασιλέως. De spuma disserit: ἀφρός ἐστὶ μάχη ὑγροῦ καὶ πνεύματος ἢ ἄθροισμα

ταλνομένων ἥτοι μελλόντων ἀποθνήσκειν, 1) μηδέπω δὲ τεθνηκότων, φιλανθρωπίας ἀξιουμένων, οὐκ ἀναφέρουσιν, οἷς ἂν ἀφρὸς ἢ περὶ τὸ στόμα. διότι ἐπὶ ληφθῇ τις ἀγχόνῃ, πύλῃσιν ὑφίσταται τὰ περὶ τὸν τράχηλον νεῦρα καὶ ἀγγεῖα. τούτων πιλουμένων, ἀποκλείονται δηλονότι οἱ πόροι· τούτων ἀποκλειομένων, οὐκ ἐκκρίνεται τὰ λιγνυώδη περιττώματα καὶ ἀὴρ οὐκ εἰσάγεται. τούτου μὴ εἰσαγομένου, οὐ ῥιπίζεται τὸ ἔμφυτον θερμόν, κἀντεῦθεν ἐπείγεται ὡς ἐπὶ τὰ ἔξω· εἴτα περιτυγχάνει τοῖς πόροις πεπιλημένοις καὶ πάλιν ὑπονοστεῖ· εἴτα πάλιν ἐπὶ τὰ ἔξω ὁρμᾷ κἀντεῦθεν πολυειδῶς κινούμενον, ἅμα καὶ θερμότερον ἑαυτοῦ γινόμενον τὸν ἀφρὸν 2) ἀπεργάζεται, πνευμάτων ἐν τῇ τοιαύτῃ κινήσει τικτομένων καὶ ὑμενούντων, ἥτοι ἐξαφριζόντων τὴν παρατυγχάνουσαν ἐκεῖ ὑγρότητα. καὶ οὕτως κινδυνεύει μὴ ῥιπιζόμενον εἰσαγωγῇ τοῦ ἔξωθεν 3) ἀέρος μηδὲ τῶν λιγνυῶν ἔτι ἐκκρινομένων, σβεσθῆναι τὸ ἔμφυτον θερμόν.

ΔΑΜ. Πᾶσα γένεσις ἀφροῦ ἐκ δυεῖν οὐσιῶν μίξεως ἀποτελεῖται, πνευματικῆς καὶ ὑγρᾶς, βιαίως κινουμένων ἢ ἀμφοῦν ἢ τῆς ἑτέρας, ποτὲ δὲ ὑπὸ ἰσχυρᾶς κινουμένων θερμότητος· παράδειγμα τοῦ πνεύματος οἱ ἐν τῇ θαλάσῃ ἄνεμοι, τῆς δὲ θερμότητος οἱ ὑποκαίόμενοι λέβητες. οὕτω κἀν τοῖς ζώοις, ἐν μὲν τοῖς ἐπιληπτικοῖς σπασμοῖς ἢ συντονία τῶν κινήσεων γεννᾷ τὸν ἀφρὸν, ἐπὶ δὲ τῶν κάπρων ἢ θερμασία, ἐπὶ δὲ τῶν δρομέων ἵππων ἄμφω φαίνεται σύντονα. ὀλέθριον οἷν ἔστι σημεῖον ὃ ἀφρὸς, ἐπειδὴ τῆς βίας τοῦ πνεύματός ἐστι δηλωτικόν, ἣν πάσχει, πνιγομένου τοῦ ζώου.

πλειόνων πομφολύγων. πομφόλυξ δὲ ἔστιν ὑγρότης λεπτή καὶ ὑμενώδης περιεκτικὴ πνεύματος. Fit ἢ διὰ κίνησιν (ἐν ἀκταῖς) ἢ διὰ θερμασίαν (ἐν ζωμοῖς) ἢ διὰ τὸ συναμφοότερον (ἐν τρέχουσιν ἵπποις). — Spuma non e ventriculo venit. Nam tum vomitum excitaret. Fit autem inquietudine τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ, quod ultro citroque movetur, collo obstipato, et tandem in pulmonem devehitur. Tussim vero spuma non excitat; est enim ἀερωδέστερος ὁ ἀφρὸς.

1) μηδ. — ἀξιουμ. om. V. a. 2) κατεργ. V. a. 3) ἀέρος om. V. a.

μδ'. Οἱ παχέες σφόδρα 1) κατὰ φύσιν, ταχυθάνατοι μᾶλλον γίνονται τῶν ἰσχνῶν. —

ΘΕΟΦ. Σκόπει πανταχοῦ 2) πῶς τὰς ἀμετρίας φεύγει ὁ Ἱπποκράτης. ταχυθανάτους γὰρ τοὺς φύσει καὶ σφόδρα παχεῖς ἦτοι τοὺς ἐκ γενετῆς ἀποφαίνει μᾶλλον τῶν ἰσχνῶν ἢ ὅτι ἀσθενὲς ἐν τοῖς τοιούτοις σώμασι τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἢ ὅτι πλῆθος ὑπόκειται πιμελῆς καὶ περιττωματικῇ ὑγρότητι καὶ πύκνωσις τῆς ἐπιφανείας, ἥστινος πεπυκνωμένης ἀδιαφόρητα γίνεται τὰ περιτώματα. ταῦτα δὲ μὴ διαφοροούμενα ἀθροίζεται ἐν τῷ βάρει, 3) ἐκεῖσε δὲ χωροῦντα πληροῦσι τὰς ἀρτηρίας καὶ τὰς φλέβας, ὧν στενοχωρουμένων καταπνίγεται τὸ ἔμφυτον θερμὸν κἀντεῦθεν θάνατος ἐπακολουθεῖ. οἱ μέντοι ἰσχροὶ ἀποθνήσκονσι καὶ αὐτοὶ, ἦτιον δὲ ἐκείνων, ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτοῖς τοσαῦτα περιτώματα, ὥστε καταπνίγεσθαι τὸ ἔμφυτον θερμόν· ἄλλω δὲ τρόπῳ 4) τῷ διαφορεῖσθαι ἐπὶ τούτων 5) τὸ ἔμφυτον θερμὸν καὶ διὰ τὸ κάτισχρον καὶ 6) εὐπαθὲς τοῦ σώματος. λείπεται οὖν ὁ 7) εὐσαρκος ἡγουν ὁ σύμμετρος εἰς μακρὸν γῆρας ἀφικέσθαι τῷ λόγῳ τῆς συμμετρίας.

ΔΑΜ. Στεναὶ γάρ εἰσι τούτων αἱ ἀρτηρίαι καὶ αἱ φλέβες, διὸ καὶ αἷμα καὶ πνεῦμα παντελῶς ὀλίγον ἔχουσιν, ἄστε ἐπειδὴν προέρχονται καθ' ἡλικίαν, ταχέως ἐπὶ μικρᾷ προφάσει ἢ ἔμφυτος αὐτῶν θερμασία διαφθείρεται.

μέ'. Τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νέοισιν ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τῆς ἡλικίης, καὶ τῶν ὥρέων, καὶ τῶν τόπων, καὶ τῶν βίων ποιεῖουσι. —

ΘΕΟΦ. 8) Ἐπιληψία ἐστὶ σπασμὸς τοῦ ὅλου σώμα-

1) κατὰ φύσιν om. V. a. 2) πῶς διαλέγεται ὁ V. b. C. Om. V. c. 3) ἀθροιζόμενα δὲ καὶ εἰσω V. b. 4) τὸ N. διαφορεῖται V. c. 5) τὰ περιτώματα V. a. 6) εὐπαθὲς V. a. 7) E Stephano: Μεμαθήκαμεν γὰρ ἐν τῷ περὶ τροφῆς, ὅτι οἱ εὐδιαφόρητοι ὑγιεινοὶ μὲν κατὰ τοῦτο, ἀσθενεῖς δὲ, διὰ τὸ συνδιαφορεῖσθαι καὶ τὴν χρηστὴν ὕλην τῇ ἀχρήστῳ· οἱ δὲ δυσδιαφόρητοι, εὐσθενεῖς μὲν, μὴ διαφορομένων τούτοις τῶν ἀναγκαίων ἐτοιμῶς, νοσεροὶ δὲ, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐπισωρευομένων αὐτοῖς περιττωμάτων. 8) E Stephano: Ἡ ἐπιληψία

τος μετὰ βλάβης τῶν ἡγεμονικῶν ἐνεργειῶν. φλεγματικὸς δὲ χυμὸς ὥς ἐπίπαν καταλαμβάνων τὰς τοῦ ἐγκεφάλου κοιλίας ποιεῖ αὐτήν. ἐπεὶ οὖν ὥς ἐπίπαν ἀπὸ φλέγματος γίνεται, καλῶς ὁ Ἱπποκράτης εἶπε, τοῖσι νέοισι ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τῆς ἡλικίας καὶ τῶν ὥρέων καὶ τῶν βίων ποιέουσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν χωρίων. μεταβαλλόμεναι γὰρ αἱ τῶν νέων ἡλικίαι ἦτοι τῶν παιδίων ἐπὶ τὸ θερμότερον καὶ ξηρότερον, μέγιστον βοήθημα γίνεται τῶν ἐπιληπτικῶν διαθέσεων. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ αἱ μεταβολαὶ τῶν χωρίων καὶ τῶν ὥρέων, ὅτε εἰς

συγγενῆς ἐστὶν ἀποπληξία κατὰ τε τὸν τόπον καὶ τὸ εἶδος τῆς διαθέσεως, καὶ κατὰ τὴν αἰτίαν τὴν ποιούσαν. — — διαφέρει δὲ, — — καθὼς ἡ μὲν ἐπιληψία ἐν κινήσει ἔχει τὸ εἶναι, ἡ δὲ ἀποπληξία ἐν ἀκινήσει καὶ ἀναισθησίᾳ. — — ἡ μὲν ἀποπληξία παντελὴς ἐστὶν ἔμφραξις τῶν κοιλιῶν τοῦ ἐγκεφάλου, ἡ δὲ ἐπιληψία ἀτελής. — *Epilepsia saepe etiam ab humore melancholico nascitur, os ventriculi mordente nervisque suam affectionem cum cerebro communicante.* — — ἡ ἐπιληψία πολυώνυμός ἐστι. λέγεται γὰρ ἐπιληψία, λέγεται καὶ παιδικὸν, λέγεται καὶ ἱερὰ νόσος καὶ ἡρακλεία νόσος. *Rationem reddit horum nominum, ἱερὸν διὰ τὸ ἱερὸν εἶναι τὸν πάσχοντα τόπον, λέγω δὴ τὸν ἐγκέφαλον, ὥς δὲ ἕτεροι, διὰ τὸ μέγεθος τοῦ νοσήματος· οὕτω γοῦν καὶ ἱερὸν ἰχθὺν τὸν μέγαν φασμέν.* — ἡρακλεία — οὐκ ἐπειδὴ τινες ὑπενόησαν ἐνεῖναι τὸ τοιοῦτον πάθος τῷ Ἡρακλεῖ, ἀλλ' ὅτι ὥσπερ ἐκείνος δυσκαταγώνιστος. — *Si majores infantes hoc morbo affecti sunt, ἀποφαινόμεθα ὡς οὐκ ἐνδέχεται θεραπευθῆναι, διὰ τὸ τὴν καταβολὴν ὅλου τοῦ σπέρματος σύμφυτον ἐσchenkέναι τὸ πάθος.* — *An lac corruptum matris sit, explorandum. Si nihil horum causa est, λεπτύνουσι καὶ θερμαίνουσι χορῆσθαι.* Quae si non prosunt, τί λοιπὸν ἐπὶ τοῦτο ἡ τέχνη φησὶν, ἣν ὁ Ἱπποκράτης συνεστήσατο; *pubertatis tempus expectandum est, quo calor summus est, κεντριζόμενον τὸ ζῶον ὑπὸ τῆς ἥβης. Sed ars adjuvet naturam.* — ἐνταῦθα γενόμενος ὁ Γαληνὸς, δεῖ φησι προσυπακούειν τὸ, παιδίοισιν εἰ ἐπιληψία γένηται, ταύτην ἢ κατὰ τὴν ἥβην ἦτοι νέαν ἡλικίαν μεταβολὴν παύει. — Ἰστέον τοίνυν ὅτι τὸ ἐν μήτρᾳ δημιουργούμενον κῆμα, καὶ ἔμβρυον κυρίως λέγεται, τὸ δὲ ἀποτεχθὲν παιδίον ὀνομάζουσιν. ἐστὶ δ' ὅτε καταχρώμενος τοῖς ὀνόμασιν ὁ Ἱπποκράτης, καὶ τὸ ἔτι κυοφορούμενον παιδίον ὀνομάζει, ὡς δηλοῖ ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ περὶ παιδίου φύσεως συγγράμματος. ἐκεῖσε γὰρ προθέμενος τὴν ἐκ τῆς μήτρας γινομένην δημιουργίαν τοῦ ἐμβρύου διεξελθεῖν, οὐ περὶ κινήματος φύσεως ἢ ἐμβρύου, ἀλλὰ περὶ παιδίου φύσεως τὸ βιβλίον ἐπέγραψε. — *Aestate, loco calido, bona diaeta propellitur morbus.*

θερμότεραν τε καὶ ξηροτέραν μεθίστανται. ἀλλὰ μὴν καὶ αἱ τῶν βίων μεταλλαγαί, ὅσαι δηλαδὴ θερμότεραν καὶ ξηροτέραν ἐργάζονται τὴν τοῦ σώματος ἕξιν. βίον δὲ ἐνταῦθα τὴν δίαιταν ἀκουστέον.

ΔΑΜ. Ἐπειδὴ ὁ αἷτιος χυμὸς τῆς ἀποπληξίας καὶ τῆς ἐπιληψίας ψυχρὸς καὶ παχὺς, ἡ δὲ τῶν νεανίσκων ἡλικία ξηρὰ καὶ θερμὴ οὖσα, ὥς ἐναντία τοῖς ἐπιληπτικοῖς, βοήθημα μέγιστον, οὕτω καὶ τῶν τοιούτων χωρίων αἱ μεταβολαὶ καὶ τῶν διαιτημάτων· ἐπεὶ γὰρ ἡ μοχθηρὰ δίαιτα νοσερὰ, ἡ ἐναντία ὠφέλιμος.

μς'. Δύο πόνων ἅμα γιγνομένων, μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον. —

ΘΕΟΦ. Πόνους ἐνταῦθα τὰς ὀδύνας ἀκουστέον, τόπον δὲ τὸ μόριον, καθὼς ἐν τῇ προγνωστικῇ εἴρηται, τόπους ὀνομάζουσι τὰ μόρια τοῦ σώματος. ὅταν οὖν δύο γίγνωνται πόνοι ἥτοι ὀδύнай μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ἀλλ' ὁ μὲν τυχὸν ἐν χειρὶ, ὁ δὲ ἐν σκέλει, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον, διὰ τὸ τὴν αἰσθητικὴν δύναμιν ὅλην ἐπὶ τὸ σφοδρότερον ἀπάγεσθαι τε καὶ περιέλκεσθαι. εἰ γὰρ ἐν ἐνὶ μορίῳ δύο ὑποστῶσιν ὀδύнай, συναύξουσιν ἀλλήλαις τὴν ἀνίαν, μηδετέρου τὸν κάμνοντα διαλανθάνοντος. τὸ δὲ ἀμαυροῖ, οὐ τὸ παύει σημαίνει, ἀλλὰ τὸ ἐπισκιάζει.

ΔΑΜ. Τοῦτο καὶ κατὰ τὰς λύπας εἶωθε συμβαίνειν. μς'. Ἐν ἀπάσῃ κινήσει σώματος, ὁκόταν ἄρχηται πονέειν, τὸ διαναπαύειν εὐθὺς ἄκοπον. —

ΘΕΟΦ. Οἱ πόνοι μὲν τῷ λόγῳ τοῦ τείνεσθαι τὸ τὴν ὕλην περιέχον μόριον διὰ τε τὴν χύσιν αὐτῆς καὶ τῶν πνευμάτων τὴν ἀνάλυσιν, πλείονα τόπον αὐτῆς περιέχειν 1) δυναμένης, οἱ πυρετοὶ δὲ διὰ τὴν τῆς σηπεδόνης μετάδοσιν διὰ τῶν παρακειμένων ἀρτηριῶν τῷ τὴν 2) πνο-

1) δεομένης V. c. N. 2) E Stephano: Ἡ πέψις ἢ ἀναγκαίων ἐστὶν ἀλλοίωσις (χυλοποίησις ἐξαιμάτωσις), ἢ περιττῶν ἀναγκαίων (κόπρου, οὐρῶν, πτυσμάτων). — παρὰ φύσιν δὲ πέψις, ἡ λεγομένη

ποιήσιν ἔχοντι μορίῳ ἐπὶ τὴν καρδίαν γινομένην. ταῦτα μὲν συμβαίνουσι περὶ τὰς γενέσεις τοῦ πύου. μετὰ δὲ τὸ γενέσθαι αὐτὸ τὸ πῦον οὔτε πόνος συνεδρεῦει οὔτε πυρετός. ἤδη γὰρ ἐλεπτοποιήθη τὰ τῆς ὕλης καὶ 1) ἐξικμάσθη τὸ πολὺ τῶν πνευμάτων. πέπανται δὲ καὶ τὰ τῆς σηπεδόνης, τὸν φύσει κόσμον τοῦ πύου ἀπειληφότος.

ΔΑΜ. Τὸ πονεῖν σημαίνει καὶ τὸ ἀλγεῖν καὶ τὸ κάμνειν. καθ' ἕτερον γοῦν ὁ λόγος ἀληθής ἐστιν, ἔάν τε γὰρ ἀλγῶσι, διὰ πλείονας κινήσεις, ἔάν τε κάμνωσιν ὡς ἐνεργεῖν μόγισ δύνασθαι, τὸ διαναπαύειν εὐθὺς ἄκοπον.

μη'. Περὶ τὰς γενέσεις τοῦ πύου, οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ συμβαίνουσι μᾶλλον, ἢ γενομένου. —

ΘΕΟΦ. Κίνησιν ἐνταῦθα πᾶν γυμνάσιον λέγει εἴτε διὰ παλαιστρας εἴτε δι' 2) ἵππασίας εἴτε δρόμου. ἐν πάσαις οὖν ταῖς τοιαύταις κινήσεσι, ὅποτεν ἀρχηται πονεῖν ἦτοι ἀλγεῖν καὶ κάμνειν τὰ μόρια, ὡς ἐνεργεῖν μόλις δύνασθαι, τούτοις τὸ ἀναπαύειν εὐθὺς ἄκοπόν ἐστι τουτέστι παυσάμενοι τοῦ γυμνασίου ἄκοποι 3) παραντίκα γίνονται. διὰ τί; ὅτι ἀνακτᾶται αὐτῶν ἡ δύναμις ἐν τῇ ἀνέσει.

ΔΑΜ. Τὸ πῦον ἐξ αἵματος γίνεται, μεταβάλλοντος εἰς ἡμιμόχθηρον, ὡς ἂν τις εἴποι, μεταβολήν. οὔτε γὰρ πάντῃ παρὰ φύσιν οὔτε πάντῃ κατὰ φύσιν. μικτὴ γὰρ πῶς ἐστιν ἢ τῆς φλεγμονῆς. γίνεται δὲ ὁ πόνος, τεινομένου τε αἵμα καὶ θερμαινομένου παρὰ φύσιν τοῦ φλεγμαίνοντος μορίου. πυρετοὶ δὲ ἔπονται, τῆς ἀρχῆς συνεκθερμανθείσης. καὶ ταῦτ' ἄμφω συμβαίνει κατὰ τὴν οἶον ζέσιν καὶ καῦσιν τοῦ αἵματος.

σῆψις, ἐξ ἧς ἔλμινθες γίνονται καὶ ἀσκαρίδες καὶ πυρετοί. μικτὴ δὲ πέψις ἢ τοῦ πύου λεγομένη ἀλλοίωσις. In suppuratione ἢ ὕλη χεῖται καὶ τὰ πνεύματα ἀναλύεται, majusque spatium quaerunt, tendunt, dolorem injiciunt febremque.

1) ἐξητμίσθη Steph. 2) εἴτε ἱππασίας εἴτε χοπηλασίας Steph. 3) παραχοῆμα V. b. c. N.

μθ'. Οἱ εἰθισμένοι τοὺς ξυνήθεις πόνους φέρειν, κῆν ἔωσιν ἀσθενέες, ἢ καὶ γέροντες, τῶν ἀξυνηθέν, ἰσχυρῶν τε καὶ νέων, ῥᾶον φέρουσι. —

ΘΕΟΦ. Καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμὸς περὶ ὑγιεινῶν εἴρηται παραγγελμάτων. ὃ δὲ λέγει, τριοῦτόν ἐστι. εἰσὶ δύο τινές, ὁ μὲν γέρον, ὁ δὲ ἀκμάζων. ἀμφοτέροι τοῦ σκάπτειν ἀπάρχονται. καὶ τῷ μὲν γέροντι συνέβη καλῶς τὸ σκάπτειν, τῷ δὲ ἀκμάζοντι οὐχί, ἐκείνῳ μὲν διὰ τὸ σὺνήθεις, κἂν ἔστιν ἀσθενής, τούτῳ δὲ διὰ τὸ ἀσύνηθεις, κἂν ἰσχυρὸς ἐστι. καθόλου γὰρ χρὴ γινώσκειν, ὅτι εὐτονώτερα τῶν ἄλλων γίνεται τὰ γυμναζόμενα μόρια καὶ διὰ τοῦτο ῥᾶον ὑπομένει τοὺς συνήθεις πόνους. ἐκ δὲ μερικοῦ τούτου παραδείγματος ἔξεστι καὶ περὶ πάντων τῶν 1) τοιούτων συλλογίζεσθαι.

ΔΑΜ. Ἄλλος γὰρ ἄλλῳ συνήθης πόνος, ὃ μὲν δρόμος, ὃ δὲ ἄροτρον, ὃ δὲ ἔρεσσία. εὐτονώτερα τοίνυν γινόμενα τὰ γυμναζόμενα μόρια ῥᾶον φέρουσι τοὺς συνήθεις πόνους.

ν'. Τὰ ἐκ πολλοῦ χρόνου ξυνήθεια, κῆν ἔη χεῖρω, τῶν ἀξυνηθέν ἦσσαν ἐνοχλεῖν εἴωθε. δεῖ οὖν καὶ ἐς τὰ ἀξυνήθεια μεταβάλλειν. —

ΘΕΟΦ. Οὗτος ὁ λόγος καθολικώτερος τοῦ πρὸ αὐτοῦ· ἐκεῖ μὲν γὰρ μόνον περὶ γυμνασίων ἔλεγεν, ἐνταῦθα δὲ καὶ περὶ ἐνδείας καὶ πληρώσεως καὶ θάλψεως καὶ ψύξεως. λέγει οὖν ὅτι τὰ ἐκ πολλοῦ χρόνου συνήθεια, κἂν ἢ χεῖρω τῶν ἀξυνηθέν, ἦττον ἐνοχλεῖν εἴωθεν· ἦττον γὰρ ἕκαστον αὐτῶν βλάπτει, σὺνήθεις γενόμενον τοῦ φύσει μὲν ἀλβαβεστέρου, μηδέποτε δὲ εἰς ἔθος ἀφιγμένου, οἷον ὁ εἰθισμένος 2) μᾶζαν ἐσθίειν, εἰ ἐπὶ χρηστὴν μεταβάλλει τροφήν, ἀδικεῖται διὰ τὸ ἄηθεις καὶ ὁ εἰθισμένος ὑδροποτεῖν, ἐὰν εἰς ἀκρατοποσίαν μεταβάλλῃ, βλάπτεται, ἐπειδὴ τὸ ἔθος 3) παραβαίνεται. οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος. Ὅμως δὲ δεῖ καὶ ἐπὶ τὰ ἀξυνήθεια μεταβάλ-

1) ἄλλων V. b. c. 2) μάννα V. b. C. μᾶζαν V. a. N. 3) παρα-
κρούεται V. b.

λειν, ἵνα τύχῃς ποτὲ βιαζομένης, δυνώμεθα φέρειν τὰ ἐξ ἀνάγκης προσιόντα. τὸν γὰρ χρώμενον πολλῇ τροφῇ δεῖ καὶ ὀλιγοσιτεῖν, ἵνα ἐν περιστάσει φέρῃ καὶ ἐκείνου τὴν χρῆσιν.

ΛΑΜ. Συνήθη φησὶν οὐ τὰ γυμνάσια μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐδέσματα καὶ πόματα καὶ λουτρὰ καὶ ἀλουσίαι καὶ ἀγρυπνίαι καὶ θάλψεις καὶ ψύξεις καὶ τὰ τοιαῦτα. ἀσφαλείας γοῦν χάριν ὑγιεινῆς μεταβάλλεσθαι δεῖ καὶ εἰς τὰ ἀσυνήθη. σφαλερὸν γὰρ, πᾶν ἔθος μονοειδές, ἀδοκίμοις τύχαις ὑποπιπτόντων ἀπάντων ἀνθρώπων. ἵνα οὖν μὴ ἐξαίφνης περιπεσόντες ἀήθεσι πράγμασι βλαβῶμεν, δεῖ πάντων πεπειρᾶσθαι.

να'. Τὸ κατὰ πούλῳ καὶ ἐξαπίνης κενοῦν, ἢ πληροῦν, ἢ θερμαίνειν, ἢ ψύχειν, ἢ ἄλλως ὁκωσῆν τὸ σῶμα κινεῖν, σφαλερόν· διότι πᾶν τὸ πούλῳ τῇ φύσει πολέμιον· τὸ δὲ κατὰ 1) ὀλίγον, ἀσφαλές· καὶ ἄλλως 2) ἢν ἐξ ἑτέρου μεταβαίῃ ἐπὶ ἑτερον. —

ΘΕΟΦ. Ἐπειδὴ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ἀφορισμῷ ἔλεγεν, ὅτι δεῖ καὶ εἰς τὰ ἀξυνήθεα μεταβάλλειν, ἵνα μή τις 3) εἴπῃ, ἀθρόαν τὴν μεταβολὴν τὸν Ἱπποκράτην λέγειν, ἐπιφέρει λέγων αὐτὸς, ὅτι τὸ κατὰ πούλῳ καὶ ἐξαπίνης κενοῦν ἢ πληροῦν καὶ τὰ ἐξῆς σφαλερόν. καὶ ἡ λύσις πρὸς αὐτοῦ. πᾶν γὰρ τὸ πούλῳ τῇ φύσει πολέμιον. ἡ γὰρ φύσις ἐν συμμετρίᾳ ἐστὶ καὶ χαίρει αὐτῇ καὶ ἐπὶ ἀμετρίαν ἐκβῆναι οὐ θέλει. εἰ δ' ἄρα καὶ γένηται ἐπὶ ἀμετρίαν ποτὲ ἐξελθεῖν, ἀσφαλέστερον τὸ κατὰ μικρὸν ἐκβαίνειν ἢ τὸ κατὰ πολύ. οὐδὲν γὰρ θαυμαστὸν κατολίγον καὶ ἐν πλείονι χρόνῳ χρήσασθαι ἢ τοῖς θερμαίνουσιν ἢ τοῖς ψύχουσιν ἢ τῇ κενώσει ἢ τῇ πληρώσει καὶ μὴ ἀδικῆσαι τὸν ἄνθρωπον. τὸ δὲ ἄλλως τὸ ἐξ ἑτέρου μεταβαίνειν εἰς ἑτερον τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι καὶ μάλιστα ὅτε ἀπὸ τῶν ἐναντίων εἰς ἐναντία μέλλομεν 4) μεταβαίνειν. εἰ γὰρ

1) μικρὸν D. 2) τε τὸ ἀφ' ἐτ. μεταβαίνειν V. a. 3) νοήσῃ V. b. c. N. 4) μεταφέρειν N.

ἐπὶ τῶν 1) συγγενῶν τὸ ἀθρόως βλάπτει, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἐναντίων βλάπτει.

ΔΑΜ. Εἰπὼν ἐς τὰ ἀσυνήθη μεταβάλλειν διδάσκει φεύγειν τὴν ἀμετρίαν.

νβ'. Πάντα κατὰ λόγον ποιεῦντι, μὴ γινομένων τῶν κατὰ λόγον, μὴ μεταβαίνειν ἐπὶ ἕτερον, μέροντος τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς. —

ΘΕΟΦ. 2) Ὁ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι τῷ κατὰ λόγον ὁρθὸν εὐρηκότι πάντα, κἀντεῦθεν ποιοῦντι τὸ συμφέρον οὐ δεῖ ἀφίστασθαι τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς, κἀν μηδὲν φαίνεται σαφές ἐπὶ τῇ χρήσει γεγενημένον· καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῆς ἐνδελεχοῦσης ῥανίδος τῇ πέτρᾳ αἰσθητὸν γίνεται τῷ χρόνῳ τὸ τοῦ λίθου πάθος, οὕτως συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν δυσπέπτων διαθέσεων.

ΔΑΜ. Οὐ σμικρὰς ἐπιστήμης ἔργον ἐστὶ τὸ μὴ μεταβαίνειν ἀπὸ τῶν ὁρθῶς δοξάντων, εἰ καὶ μηδέπω φαίνεται σαφές ἢ ὠφέλεια τοῖς οὕτω γινομένοις ἐπομένῃ. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ πλήττοντος τὴν ὑποκειμένην πέτραν σταλαγμοῦ, παμπόλλῳ χρόνῳ μόγις αἰσθητὸν γίνεται τὸ τοῦ λίθου πάθος, οὕτω συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν δυσπέπτων διαθέσεων, ἐφ' ὧν ὁ κατὰ λόγον ὁρθὸν εὐρηκὼς τὸ σύμμετρον, οὐκ ἀφίσταται τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς, οὐδ' ἂν μηδὲν φαίνεται σαφές ἐπὶ τῇ χρήσει γεγενημένον.

---

1) In codice Nan. quae sequuntur, desunt usque ad sect. VI. 27. 2) E Stephano: Ἐνταῦθα διαλεκτικὴ ἡμᾶς ἀπορία διαδέχεται, ὅτι ἔστιαν ὁρεῖ τὸ ποιοῦν, πάντως ἐστὶ τὸ πάσχον. ἀδύνατον γὰρ ἀνεπιτηδεῖως ἔχοντος τοῦ πάσχοντος, ἐνεργεῖν τὸ ποιοῦν, οἷον καίει μὲν πῦρ, ἀλλ' οὐ σαλαμάνδρας ἢ ἀμίαντον, ἢ ἀδάμαντα, διὰ τὸ ἀνεπιτηδεῖως ἔχειν ταῦτα πρὸς τὸ καυθῆναι. ὁμοίως καὶ τὸ ὕδωρ ψύχει, ἀλλ' ἐκείνα ὅσα ἐπιτηδεῖως ἔχει τοῦ ψυχθῆναι· οὐδὲ γὰρ κρύσταλον ψύχει ἢ χιόνα, ἀλλὰ σῶμα τυχὸν ζώου. εἰ δὲ τοῦτο, πῶς ἐνδέχεται τὰ μὲν βοηθήματα ὁρεῖν, εἰ γε κατὰ λόγον αὐτοῖς χρῶμεθα, τὰ δὲ νοσοποιᾷ αἰτία, ἐπιτηδεῖως πρὸς τὸ παθεῖν ἔχοντα, μηδὲν ἐξ αὐτῶν ὑφίσταται; πρὸς ὃ ῥητέον, ὅτι μιᾶς λέξεως τῷ ἀφορισμῷ προστεθειμένης, λυθῆσεται τὸ ἀπορον. καὶ δεῖ προσθεῖναι κατὰ τὸ φαινόμενον.

νγ'. 1) Ὀκόσοι τὰς κοιλίας ὑγρὰς ἔχουσι, νέοι μὲν ἐόντες βέλτιον ἀπαλλάσσουσι τῶν τὰς ξηρὰς ἐχόντων· ἐς δὲ τὸ γῆρας χειρὸν ἀπαλλάσσουσι. ξηραίνονται γὰρ, ὥς ἐπὶ τὸ πούλν, τοῖσιν ἀπογηράσκουσι. —

ΘΕΟΦ. Οὗτος ὁ ἀφορισμὸς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν καλῶς ἐσαφηνίσθη, πλὴν ἵνα παντάπασιν ἀληθὴς ᾖ ὁ λόγος, νῦν 2) ἀκριβῶς τῷ προσδιορισμῷ ἐχρήσατο τῷ ὥς ἐπὶ πολὺ.

νδ'. Μεγέθει σώματος ἐννεάσαι μὲν, ἐλευθέριον καὶ ἐκ 3) ἀειδές· ἐγγηράσαι δὲ, δύσχρηστον, καὶ χειρὸν τῶν ἐλασσόνων. —

ΘΕΟΦ. Τὸ μέγεθος τριχῶς εἴρηται. ἔστι γὰρ μέγεθος κυρίως τὸ κατὰ μῆκος καὶ βάθος καὶ πλάτος ὑπὲρ τὸ σύμμετρον ἡῤῥημένον, καὶ τὸ κατὰ μῆκος μόνον ἡῤῥημένον ἐπὶ πλεόν, καὶ τὸ κατὰ πλάτος καὶ βάθος κατὰ τινος ὑπὲρ τὴν ἀναλογίαν ἡῤῥημένον. Τρία οὖν σημαίνοντος τοῦ μεγέθους, περὶ τοῦ 4) δευτέρου σημαίνοντος ἐνταῦθα ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει· ὅπερ ἐστὶ ἐν νεότητι μὲν οὐκ ἀηδὲς, ἐν γῆρα δὲ δύσχρηστον καὶ τῶν ἐλασσόνων χειρὸν. ἐν μὲν γὰρ τῇ νεότητι ἀκμαζούσης τῆς κινητικῆς δυνάμεως, οἱ μῦες οἱ ῥαχῖται συνέχουσι τὴν ῥάχιν ἔσωθεν τε καὶ ἔξωθεν καὶ στηρίζουσιν· ἐν δὲ τῷ γῆρα ἀποκάμνουσιν οἱ μῦες καὶ ποιοῦσι τὴν 5) κάμψιν ἐπὶ τὰ πρόσω μόνον· οὐ γὰρ ἐπὶ τὰ ὀπίσθεν διὰ τὴν ἄκανθαν, ὥστε ἐν μὲν τῇ νεότητι οὐκ ἀηδὲς διὰ τὸ ὀρθιον, ἐν δὲ τῷ γῆρα, δύσχρηστον διὰ 6) τὸ κυρτοῦσθαι.

1) Om. cum scholio D. 2) πρὸς ἀκρίβειαν V. b. 3) ἀηδὲς Codd. 4) Stephanus repetit ex Aristotelis decem categoriis unam, τὸ ποσόν, cum suis subdivisionibus, ut μέγεθος explicet. Homines proceri sunt ἀξιάγαστοι τῇ εἵδει. — senes vero curvantur, quum musculi dorsales relaxentur. ἐνταῦθα γενόμενος ὁ τρισευδαίμων σοφιστὴς Γέσιος, καὶ τὸν ἀφορισμὸν τοῦτον ἐξηγούμενος, ἀστείως φερόμενος, τοῖς ἀκροαταῖς ἔλεγεν· εἰ βούλεσθε ἀκριβῶσαι τὸ ὑφ' Ἱπποκράτους λεγόμενον, ἐμὲ αὐτὸν ὑπόθεσιν τοῦ λόγου ποιήσασθε. οὗτος γὰρ ἐν νεότητι μακρὸς ἦν καὶ εὐπρεπὴς τοῖς ὀρῶσιν, ἐν δὲ γῆρα κεκυτῶς ἐγένετο κατὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν. 5) κύρψιν V. b. 6) τὴν κύρτωσιν V. b.

ΔΑΜ. Κυφοῦται γάρ.

Ἀρχὴ τοῦ τρίτου τμήματος.

α'. Αἱ μεταβολαὶ τῶν ὥρέων, μαλιστα τίκτεσι νοσήματα, καὶ ἐν τῇσι αὐτέῃσι ὤρησι αἱ μεγάλαι 1) μεταλλαγαὶ ἢ ψύξις, ἢ θάλψις, καὶ τᾶλλα κατὰ λόγον οὕτω. —

ΘΕΟΦ. 2) Σκόπος ἐν τῷ παρόντι τμήματι τῷ Ἱπποκράτει περὶ κράσεων ὥρῶν διαλεχθῆναι καὶ νοσημάτων τῶν ἐν αὐταῖς γινομένων, ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ ἡλικιῶν. καὶ πρῶτον μὲν περὶ ὥρῶν. λέγει γὰρ ἔτις, αἱ μεταβολαὶ τῶν ὥρέων τίκτεσι μάλιστα νοσήματα. μεταβολὰς λέγει τὰς κατὰ τὴν κράσιν ἀλλοιώσεις τῶν ὥρῶν, οἷον ὅταν ὁ χειμὼν μεταβάλλῃ τὴν οἰκείαν φύσιν, θερμότερος

1) μεταβολαὶ D.

2) Stephanus prooemio brevi utitur, ἀνακεφαλαιῶν, quae in secunda sectione docuit Hippocrates. Nunc ἐπὶ τὰ μείζονα καὶ βαθύτερα ἑαυτὸν ἀνάγων, περὶ ὥρῶν ἐν αὐτῷ (in tertio tmemate) διαλέγεται. δεῖ δὲ εἰδέναι, ὅτι πολλοῖς ὁ περὶ τῶν ὥρῶν λόγος καταβέβληται, οὐ μόνον τοῖς ἀρίστοις τῶν φιλοσόφων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἱατρῶν τοῖς βελτίστοις. Pauca disserit, quomodo solis motu tempestates orientur. — ἀλλ' ἐπειδὴ αὗται, συμμεταβαλλόμεναι ταῖς τῶν οὐρανίων σωμάτων κινήσεσι, συμμεταβάλλουσι τὰ στοιχεῖα, ὧν τινων τροπομένων συμμεταβάλλονται καὶ τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ, καθάπερ καὶ ἐν τῷ περὶ ἀέρων (ἀέρων E. ἀερῶν A. a.) ὑδάτων εἶρηται γράμματι. — θέλε γινώσκειν δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι Λύκος ἱατρὸς (καὶ φοιτητὴς Κοῖντου E. add.) ἦν ἐξηγούμενος τὰ Κοῖντου, τοῦ ἰδίου διδασκάλου, συγγράμματα, ὅς παρατηρήσει κεχρημένον τὸν Ἱπποκράτην ταῦτα λέγειν ὑποτίθεται ἡμεῖς δὲ, προϊόντος λόγου, δείξομεν, ὥς οὐ μόνον πείρα κέχρηται, ἀλλὰ καὶ λόγῳ. ἀμφοτέροις γὰρ κεκόσμηται ὁ παλαιὸς, λόγῳ μὲν ἐξευρίσκειν τὰ πράγματα, πείρα δὲ βεβαιῶν τὰ τοῦ λόγου. ἀλλ' ἐπὶ τὴν ἐξήγησιν τραπώμεν τῆς λέξεως. — Sic finitur prooemium. — — προσεχτέον δὲ ἀκριβῶς τὸν νοῦν· διάφοροι γὰρ τοῦ ῥησιδίου τούτου φέρονται ἐξηγήσεις. 1. Naturales vicissitudines quatuor temporum anni gignunt morbos; ἀληθὴς (sc. ἐξήγησις), ἀναξία δὲ τῆς Ἱπποκράτους διανοίας. Hoc enim est εὐδὲλον καὶ πεπατημένον. 2. Mutationes dicit unius eiusdemque tempestatis v. c. aestatem frigidam. ἀληθὴς δὲ καὶ αὕτη, ὥς ἔχομεν ἐν τῷ περὶ ἀέρων, ὑδάτων μαθεῖν. — αἱ μεγάλαι μεταβολαὶ non summi sunt gradus neque frigus aestivum neque a frigore in calorem et vicissim, sed sunt μεταβολαὶ ἀνώμαλοι.

γινόμενος, καὶ πάλιν τὸ θέρος μὴ μένη θερμὸν, ἀλλὰ γένηται ψυχρὸν μᾶλλον ἑαυτοῦ. Ἰστέον δὲ ὅτι ποτὲ μὲν αἱ πᾶσαι ὥραι τὴν μεταβολὴν δέχονται, αἱ καὶ μάλιστα τίκτουσι νοσήματα, ποτὲ δὲ πλείους, ποτὲ δὲ μία, ἥτις καὶ τίκτει νοσήματα, ἐὰν μεγάλην μεταβολὴν σχῇ. ἐὰν γὰρ μικρὰν σχῇ, οὐδαμῶς 1) τέξει νοσήματα. φησὶν οὖν Ἰπποκράτης, αἱ μεταβολαὶ τῶν ὥρέων μάλιστα τίκτουσι νοσήματα καὶ ἔστιν οὗτος καθολικὸς ὁ λόγος περὶ πασῶν ὥρων ἐναλλαγῆς κράσεως, λέγων, ἐν αἷς καὶ μάλιστα συμβαίνει γίνεσθαι τὰ νοσήματα. ἀλλὰ μὴν φησι καὶ ἐν τῇσιν ὥρησιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαί· καὶ ἔστιν οὗτος μερικὸς ὁ λόγος περὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὥρας, ἥ καὶ μεγάλην τὴν μεταβολὴν δεχομένη οὐ μικρὰ καὶ αὐτὴ τίκτει νοσήματα. ἡ δὲ αἰτία τοῦ τίκτεσθαι ἐν ταῖς μεταβολαῖς τῶν ὥρων νοσήματά ἐστιν αὕτη, ὅτι αἱ μεταβολαὶ τῶν ποιότητων τοῦ ἀέρος μεταβάλλουσι τὰ σώματα, κἀντεῦθεν πάροδος γίνεται τῶν νοσημάτων καὶ ἐπὶ μεταβολῇ δὲ μιᾶς ὥρας ὁμοίως, ὅτι διάφοροι τίκτονται χυμοὶ καὶ ὅτι καταλύονται αἱ δυνάμεις.

ΔΑΜ. Οὐχ αἱ διαδοχαί, ἀλλ' αἱ κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν κράσιν ἀλλοιώσεις, ὥς ὅταν χειμῶν 2) θερμότερος καὶ ξηρότερος τοῦ δέοντος γένηται καὶ τὸ θέρος ψυχρότερον καὶ αἱ ἄλλαι ὥραι ὁμοίως.

β'. Τῶν φύσεων, αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ ἢ κακῶς πεφύκασιν. —

ΘΕΟΦ. Φύσιν ἐνταῦθα τὴν κράσιν λέγει. τῶν κράσεων οὖν αἱ μὲν πρὸς θέρος 3) εὖ ἔχουσιν, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα, καὶ καλῶς μὲν ἔχουσιν ἐν θέρει αἱ ψυχραὶ καὶ ὑγραί. κολάζεται γὰρ ἡ ἀμετρία αὐτῶν ἐκ τῆς θερμότητος καὶ ξηρότητος καὶ εἰς εὐκρασίαν ἔρχονται. κακῶς δὲ

1) ἔξει V. b. 2) θερμοῦται D. in mg. θερμότερος. 3) E Stephano: Καλῶς ὁ Ἰπποκράτης ἀπεφήνατο ταῦτα. ἔξεστι δὲ ταῦτα ἐπὶ τῶν ψυχῶν ἐκλαβεῖν καὶ εἰπεῖν, ὅτι τῶν ψυχῶν αἱ μὲν πρὸς τήνδε τὴν μάθησιν, αἱ δὲ πρὸς τήνδε εὖ καὶ κακῶς ἔχουσι. καὶ μάρτυς ὁ λέγων· ἐτέρῳ τὸ πλεῖν, ἐτέρῳ δὲ τὸ δανείζειν ἤρμοσεν· οὐδὲ γὰρ ταῦτόν δέδοται πᾶσιν οὐδὲ συμφέρει.

ἔχουσι τότε αἱ θερμαὶ καὶ ξηραὶ, ἐπειδὴ ἐπιτεινομένη ἡ τοιαύτη κράσις εἰς ἀμετρίαν ἐμπίπτει· πάλιν αἱ ψυχραὶ καὶ ὑγραὶ κράσεις ἐν τῷ χειμῶνι 1) κακῶς ἔχουσι διὰ τὸ ὑπὸ τοῦ ὁμοίου τὴν αὐξησιν ἐπιτείνεσθαι. ἡ δὲ θερμὴ καὶ ξηρὰ καλῶς ἔχει, ἐπειδὴ κολάζεται καθ' ἑκατέραν ἀντίθεσιν ὑπὸ τῆς ψυχρότητος καὶ ὑγρότητος καὶ εἰς συμμετρίαν ἔρχεται.

ΔΑΜ. Φύσεις τὰς κράσεις φησὶν, οἷον πρὸς μὲν θέρους αἱ ψυχραὶ καὶ ὑγραὶ κράσεις ἄριστα διάκεινται, πρὸς χειμῶνα δὲ αἱ θερμαὶ καὶ ξηραὶ, ὥσπερ τοῦναντίον αἱ θερμαὶ καὶ ξηραὶ πρὸς θέρους κακῶς, αἱ δ' ὑγραὶ καὶ ξηραὶ πρὸς χειμῶνα. ἡ δ' ὑγρὰ καὶ θερμὴ μετρίως καθ' ὅτιοῦν ὠφελεῖται καὶ βλάπτεται, θέρους μὲν ὠφελεῖται, ὡς ὑγρὰ, χειμῶνος δὲ ὡς θερμὴ.

γ'. Καὶ τῶν νόσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ ἢ κακῶς πεφύκασιν καὶ ἡλικίαι τινὲς πρὸς ὥρας, καὶ χώρας, καὶ διαίτας. —

ΘΕΟΦ. Ἵνα σαφὲς γένηται τὸ λεγόμενον, 2) εἰρήσθω οὕτως· τῶν νόσων καὶ τῶν ἡλικιῶν ἄλλαι πρὸς ἄλλας χώρας καὶ ὥρας καὶ διαίτας εὖ καὶ κακῶς πεφύκασιν. Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ εὖ καὶ κακῶς διττῶς εἴρηται κατὰ τε τὴν γένεσιν καὶ κατὰ τὴν λύσιν. ὅσα οὖν θερμὰ νοσήματα ἐν τῷ θέρει εὖ ἔχουσι τὴν γένεσιν, κακῶς δὲ τὴν λύσιν διὰ τὸ πλεονάζον αἷτιον, ταῦτα δὲ πάλιν ἐν τῷ χειμῶνι κακῶς ἔχουσι τὴν γένεσιν. δηλοῦσι γὰρ μεγάλην τὴν ἐκβιασασμένην αἰτίαν, τὴν δὲ λύσιν εὖ διὰ τὴν ἐναντίωσιν. πάλιν ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ εὖ ἔχουσι τὴν γένεσιν, κακῶς δὲ τὴν λύσιν τὰ θερμὰ νοσήματα· τὰ δὲ αὐτὰ ἐν τῇ Σκυθίᾳ τὸ ἀνάπαλιν. καὶ αἱ αἰτίαι εἴρηται. πάλιν τὰ θερμὰ νοσήματα ἐπὶ ἐδωδῇ θερμῇ εὖ τὴν γένεσιν ἔχουσι, κακῶς δὲ τὴν λύσιν, ἐπὶ δὲ ψυχρᾷ τὸ ἀνάπαλιν. οὕτως μὲν ἐπὶ νόσων. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἡλικιῶν. αἱ ἀκμαστικαὶ ἡλικίαι εὖ ἔχουσιν ἐν χειμῶνι, ἐπειδὴ ἐκ τῆς ψύξεως εἰς συμμετρίαν ἔρχονται, κακῶς δὲ πρὸς τὸ

1) καλῶς V. a. 2) usque ad ἰστέον om. C.

Θέρους διὰ τὸ διπλασιάζεσθαι τὴν 1) Θερμότητα. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ χωρῶν καὶ διαιτημάτων. Ἰστέον δὲ ὅτι περὶ νοσῶδων ἡλικιῶν ὁ Ἱπποκράτης ποιεῖται τὸν λόγον.

ΔΑΜ. Νόσοι μὲν εὖ πεφύκασιν πρὸς ὥρας, πρὸς μὲν γένεσιν αἱ ὅμοιαι, πρὸς δὲ λύσιν αἱ ἐναντίαι. ἡλικίαι δὲ καὶ φύσεις αἱ Θερμαὶ πρὸς τὰς ψυχρὰς, αἱ ψυχραὶ δὲ πρὸς τὰς Θερμὰς. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ πρὸς τὰς χώρας, οὐχ αἱ νόσοι μόνον, ἀλλὰ καὶ αἱ ἡλικίαι διάκεινται. γεννῶνται γὰρ μᾶλλον ταῖς Θερμοτέραις χώραις αἱ Θερμαὶ νόσοι καὶ ἥσσόν εἰσι κινδυνώδεις, ὑγιαίνουσί τε μᾶλλον ἐν ταῖς ψυχροτέραις χώραις αἱ Θερμότεραι τῶν ἡλικιῶν· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων, ἀνὰ λόγον. οὕτω καὶ αἱ δίδεται ἄλλαι πρὸς ἄλλας νόσους καὶ ἡλικίας εὖ ἢ κακῶς διάκεινται καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, αἱ μὲν ἐναντίαι πρὸς τὰς ἐναντίας καλῶς, κακῶς δὲ αἱ ὅμοιαι πρὸς τὰς ὁμοίας· πλὴν εἰ σύμμετρος ἡ ἡλικία συμμέτρῳ παραβάλλοιτο διαίτη τε καὶ ὥρα καὶ χώρα.

δ'. 2) Ἐν τῇσι ὥρησι, ὁκόταν τῆς αὐτέης ἡμέρης, ὅτε μὲν θάλλπος, ὅτε δὲ ψύχος γίνηται, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι δεῖ. —

ΣΤΕΦ. 3) Ἐπὶ τῆς μεγάλης μεταβολῆς φθινοπωρινὰ δέχου τὰ νοσήματα, τουτέστιν ὅποια ἐν φθινοπώρῳ γίνονται, διὰ τὸ τῆς ὥρας ἀνώμαλον. γίνονται δὲ ἐν ἡμῖν αἱ ἀνωμαλῖαι τρόπῳ τοιῷδε, ὅταν ἐν τρισὶν ὥραις γένηται Θερμασία, διαχεῖται ἡ φύσις πρὸς τὰ ἐκτὸς, εἴτα πάλιν ἀθρόως ψύξεως ἐπιστάσης, ὑπονοστεῖ ἐν τῇ βάθει καὶ πύλησις ἐν τῷ σώματι γίνεται. τῆς οὖν δυνάμεως οὕτω καταλυομένης, διὰ τὸ ποτὲ μὲν πρὸς τὴν Θέρμην, ποτὲ δὲ πρὸς τὴν ψύξιν καταμερίζεσθαι, πλημμελὲς ἡ πέψις γίνεται καὶ ποικιλία γεννᾶται χυμῶν ἐν ἡμῖν, ποικίλα τινὰ καὶ ἀνώμαλα νοσήματα τίκτουσα.

COD. ESC. 4) Αὕτη ἡ ῥῆσις πρὸς τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα ἀποδέδοται. μεγάλην γὰρ νόμιζε μεταβολὴν τὴν ἐπὶ ψύξιν

1) Θερμασίαν V. b. 2) ἐν τ. ὥρ. om. V. a. 3) Totum, quod apud Stephanum est, scholion transscripsi. 4) Ut pateat, Commenta-

καὶ θάλψιν ἀνωμαλίαν, καὶ τοσοῦτον ὅτι ἀνώμαλα καὶ φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα ποιεῖν εἴωθεν. καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῆς μεγάλης μεταβολῆς. ὁ δὲ βούλεται εἰπεῖν ὁ Ἰπποκράτης, τοῦτό ἐστιν, ὅτι ὅταν ἐν ταῖς ὥραις οἷον ἐν ἔαρι ἐν τῇ μιᾷ ἡμέρᾳ ἀρχομένη τυχὸν γένηται θερμασία, εἴτα περὶ τρίτην ὥραν ψύξις, κατὰ δὲ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας πάλιν θερμασία, εἴτα ἐντεῦθεν ψύξις, φθινοπωρινὰ τοτηνικαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι τὰ νοσήματα ἐν τοῖς σώμασιν, οὐχ ὅτι ἡ ἐνεστῶσα ἀνωμαλία ἐν τῷ ἔαρι παρέρχεται καὶ τὸ ἔαρ ὅλον καὶ τὸ θέρος καὶ ἐν τῷ φθινοπώρῳ ποιεῖ τὰ νοσήματα, ἀλλ' ὅτι τῇ αὐτῇ καταστάσει ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ γινομένη ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνώμαλα ποιεῖ καὶ τὰ νοσήματα, καθάπερ τὸ φθινόπωρον ἐν διαφόροις ἀποδέδεικται ὅτι ἀνώμαλα ἐν φθινοπώρῳ γίνονται τὰ νοσήματα διὰ τὸ φύσει ἀνώμαλον τῆς ὥρας. ζητητέον δὲ λοιπὸν τὴν ἀνωμαλίαν πῶς γίνεται. Ἰστέον ὅτι ὅταν ἐν ταῖς τρισὶν ὥραις γένηται θερμασία, διαχεῖται ἡ φύσις πρὸς τὰ ἐκτὸς καὶ χαλᾷται τὸ σῶμα, εἴτα πάλιν, ψύξεως ἀθρόως ἐπιστάσης, ὑπονοστεῖ ἐν τῷ βάθει ἡ φύσις, πύλῃσιν τοῦ σώματος ὑφισταμένου, καὶ ἐνταῦθα μεριζομένη ποτὲ μὲν πρὸς τὴν θερμασίαν, ποτὲ δὲ πρὸς τὴν ψύξιν καταλύεται κάμνουσα, κἀντεῦθεν οὐ γίνεται κατὰ λόγον ἡ πέψις. ταύτης δὲ πλημμελουμένης, πᾶσα λοιπὸν γένεσις χυμῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ σώματι βασιλεύει, ὣν τῇ ποικιλίᾳ ἀνάγκη τὰ νοσήματα ποικίλα καὶ σύνθετα καὶ ἀνώμαλα γίνεσθαι. τοῦτο γὰρ γινώθι ὅτι οὐχ ὡς ὀνόματα ἐξετάζει ὁ Ἰπποκράτης, ἀλλὰ πράγματα. καὶ γὰρ ἔαρ τῷ ὀνόματι ὑποκείμενον, ἀλλ' οὖν γε τῷ πράγματι φθινόπωρον μιμεῖται τῷ λόγῳ τῆς ἀνωμαλίας. ταῦτα γνοὺς ὁ Ἰπποκράτης εἰς τὸν παρόντα λόγον ἐτράπη, ἐν οἷς σὺν θεῷ ἡ πράξις. —

ΘΕΟΦ. Ἦν ἔννοια τοῦ ἀφορισμοῦ σαφής. λέγει γὰρ

---

rios Stephani Ambrosianos diversos esse ab Escorialensi, quamvis initium tertiae sectionis idem fuerit, hoc scholion describo ex codice Escorialensi. Ita mihi res se habere videtur. Codex Ambrosianus et Parisiensis Stephani commentarium in πράξεις distributum, contraxerunt, qui in codice Escorialensi integer legitur.

ὅτι ἐν ταῖς ὥραις οἷον τυχὸν ἐν ἔαρι, ἐὰν ἐν τῇ μιᾷ ἡμέρᾳ ἀρχομένη γένηται θερμασία, εἴτα περὶ τὴν τρίτην ὥραν ψύξις, κατὰ δὲ μέσον τῆς ἡμέρας πάλιν θερμασία, εἴτα ἐντεῦθεν ἡ ψύξις, τὸ τηνικαῦτα φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα ἦτοι ἀνώμαλα προσδέχεσθαι δεῖ, διότι τοῖς καιροῖς συμμεταπίπτουσι καὶ τὰ νοσήματα.

ε'. Νότοι βαρυήκοι, ἀχλυνώδεις, καρηβαρικοὶ, νωθροὶ, διαλυτικοί. 1) ὁκόταν οὕτω δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀρρώστίησι πάσχουσι. —

ΘΕΟΦ. Περὶ ὥρων μέρος τι διαλεχθεῖς, νῦν καὶ περὶ ἀνέμων διαλέγεται, καὶ πρῶτον μὲν περὶ τοῦ νότου. ἀλλ' οὗτος θερμὸς ἐστὶ καὶ ὑγρὸς, καὶ θερμὸς μὲν διὰ τὸ διὰ τὴν κεκαυμένην ζώνην πορεύεσθαι, ὑγρὸς δὲ διὰ τὸ τὴν λεπτομερῇ ἀφαρπάζειν ὑγρότητα τῇ θερμότητι. Θερμοὶ οὖν καὶ ὑγροὶ τὴν φύσιν ὄντες οἱ νότοι εἰ ἐπικρατοῦσι, βαρυήκοι καὶ ἀχλυνώδεις καὶ καρηβαρικοὶ, νωθροὶ τε καὶ διαλυτικοὶ ὑπάρχουσι. μετὰ γὰρ πολλῆς ὑγρότητος τὰ τῶν αἰσθήσεων ὄργανα ἀποφαίνουσι καὶ καρηβαρίαν ἐργάζονται τῷ πλήθει· τῆς δὲ ἀρχῆς τῶν νεύρων ὑγρανθείσης, ἀνάγκη καὶ τὰς καθ' ὁρμὴν ἐνεργείας νωθροτέρας γενέσθαι καὶ ὥσπερ διαλελυμένον ἑαυτῷ φαίνεσθαι τὸν ἄνθρωπον. βαρυήκοι δὲ εἴρηνται καὶ τὰ λοιπὰ, οὐχ ὅτι αὐτοὶ 2) αὐτὰ τὰ πάθη προσκέκηνται, ἀλλ' ὅτι τῶν τοιούτων παθῶν αἵτιοι γίνονται.

Ἦν δὲ βόρειον ἔη, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληραὶ, δυσουρίαι φρικώδεις, ὀδύνηαι πλευρέων, στηθέων· ὁκόταν οὕτω δυναστεύῃ, τοιαῦτα προσδέχεσθαι δεῖ. —

ΘΕΟΦ. 3) Ὁ Βορέας ψυχρὸς ἐστὶ καὶ ξηρὸς διὰ τὸ

1) ὁ. νότος δυν. D. 2) ὑπὸ τοιούτων παθῶν πως κεκράτηνται V. b. C. 3) E Stephano: ἄνεμοι, οἵτινες ἐκ τῆς καπνώδους ἀναθυμιάσεως γίνονται. Θερμοὶ μὲν οὖν εἰσι καὶ ξηροὶ διὰ τοῦτο, τοιοῦτος γὰρ καὶ ὁ καπνός. — — καρηβαρικοὶ] — τονικὴν φησιν ὁ Γαληνὸς ἐν τῇ διαγνωστικῇ τὴν συναίσθησιν τὴν τοιαύτης ὀδύνης γίνεσθαι περὶ τὸν ἐγκέφαλον. — Notus ex Aethiopia per mare spirans gravidus evadit humoribus. νωθροὶ] — τῆς δυνάμεως καταβαπτιζομένης καὶ καταπνιγομένης. — βορρῶς V. b. c.

εἶναι τὸν τόπον, ἐξ οὗ γεννᾶται, ψυχρὸν καὶ ὃν διαπο-
ρεύεται. ἂν οὖν βόρειον ἢ τὸ κατάστημα 1) κατ' ἐπικρά-
τειαν τουτέστιν ἄνυδρον, ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, βῆχες γίνον-
ται, φάρυγγες ξηραὶ καὶ τὰ λοιπά. διὰ τί; διότι τὸ εἰσ-
πνεόμενον ψυχρὸν ὃν τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν καὶ τὸν
πνεύμονα πλήττει τῇ ψύξει, κἀντεῦθεν βῆχα ἀπεργάζεται,
τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως ἐπεχειρομένης πρὸς τὸ ἀπο-
διῶξαι τὸ παρὰ φύσιν ἐφίεμενον. 2) φάρυγγες δὲ τουτ-
έστι τὰ περὶ τὸν φάρυγγα πάθη διὰ τὸ ἀμέσως τὸν
εἰσπνεόμενον ψυχρὸν ἀέρα τῇ φάρυγγι ὁμιλεῖν πρῶτον.
ἀλλὰ καὶ κοιλίαι 3) σκληραὶ γίνονται, ἐπειδὴ τότε πυ-
κνοῦνται ἢ ἐπιφάνεια ψυχομένη καὶ ἀποκλείεται ἐν τῷ
βάθει τὸ ἔμφυτον θερμόν. τούτου οὖν ἀποκλειομένου,
ἐξικμιάζεται τὸ ἐν τοῖς ἐντέροις περίττωμα κἀντεῦθεν
κοιλίαι σκληραὶ γίνονται. δυσουρίαι δὲ φρικώδεις διὰ τὸ
πλήττεσθαι καὶ αὐτὴν τὴν κύστιν τῇ ψύξει, νευρώδη
ὑπάρχουσαν κακ τούτου πόνου αἰσθῆσθαι. τοῦτο γὰρ ἐστὶ
φρικώδεις. ἀλλὰ καὶ ὁδύναι πλευρῶν. καὶ αὐτὰ γὰρ ὡς
νευρώδη τὰ περὶ τὰ πλευρὰ μέρη καὶ στήθη ὑπὸ τῆς
ψύξεως πλήττεται, ἅτινά εἰσιν ὑπεζωκῶς καὶ οἱ μεσο-
πλεύριοι μῦες.

ΔΑΜ. Τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οἱ νότοι βαρυηκοῖαν τε
ποιοῦσι καὶ ἀχλυώδη τὴν ὄψιν, οὐ χαλεπὸν ἐκ τῆς κρά-
σεως αὐτοῦ κατανοῆσαι, θερμοῦ καὶ ὑγροῦ τὴν φύσιν
ὑπάρχοντος. πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα πληρωτικὰ τῆς κε-
φαλῆς ἐστὶ. διὰ τοῦτο οὖν τὰ γε τῶν αἰσθήσεων ὄργανα
μετὰ πολλῆς ὑγρότητος ἀποφαίνουσι καὶ καρηβαρίας ἐρ-
γάζονται. τῆς δ' ἀρχῆς τῶν νεύρων ὑγραιομένης, ἀναγ-
καῖόν ἐστι καὶ περὶ τὰς καθ' ὁρμὴν ἐνεργείας γίνεσθαι
νωθρότητας. ἐξ ὑπεναντίας δὲ πάλιν ἐν τοῖς βορείοις,

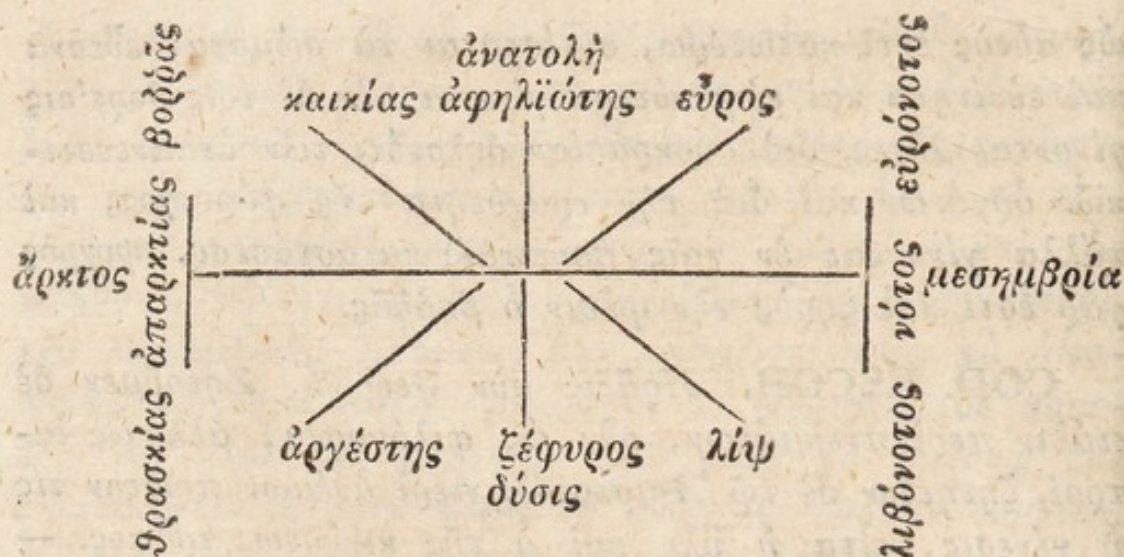
1) καὶ ἐπικρατῇ V. b. 2) Cod. Escor: εἶωθε δὲ πολλάκις ο
Ἱπποκράτης ἀντὶ τοῦ πάθους τὸν πεπονθότα τόπον ὀνομάζειν. οὕτω
γούν καὶ σπλήνας λέγει ἀντὶ τῶν σπληνικῶν διαθέσεων. 3) ψυχραὶ
V. a. durae C. E. Stephano: σκληραὶ κοιλίαι] — ἐκ τῆς πλήξεως
πλήττεται γαστήρ, πυλωρός καὶ ἔντερα. καὶ συναγομένων τῶν ἐν
τούτοις πόρων, σκληρὰ ἢ κόπρος ἀποτελεῖται ἢ ἐπειδὴ ψύχεται ἢ
ἐπιφάνεια.

ὥς αὐτὸς ἔρει κατωτέρω, συνίσταται τὰ σώματα, εὐτονα καὶ εὐκίνητα καὶ εὐηκοώτερα γίνεται. ἐν δὲ τοῖς βορείοις γίνονται βῆχες, διὰ δυσκρασίαν δηλονότι τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων καὶ διὰ τὴν τραχύτητα τῆς φάρυγγος, καὶ τᾶλλα γίνονται ἐν ταῖς βορειναῖς καταστάσεσι. ψυχρὸς γάρ ἐστι καὶ ξηρὸς τὴν φύσιν ὁ βορρῆς.

COD. ESCOR. *Πρᾶξις σὺν Θεῷ β'. Ζητοῦμεν δὲ πάλιν περὶ πνευμάτων, οὐχ ὥς φιλόσοφοι, ἀλλ' ὥς ἰατροί. Ζητητέον δὲ τῷ Ἀριστοτέλει περὶ ἀνέμων πρῶτον τίς ἡ γένεσις, εἶτα ἡ ὕλη καὶ ὁ τῆς κινήσεως τρόπος. — ἡμεῖς δὲ ταῦτα οὐ ζητοῦμεν, ἀλλ' ἐῷμεν αὐτὰ πολυπραγμονεῖν τοὺς τὴν ἀποδεικτικὴν θεωρίαν ἐγγεγυμνασμένους, ζητοῦμεν δὲ ὥς ἰατροὶ ποῖα ἐκ τούτων πέφυκε γίνεσθαι νοσήματα. — ποικίλλεται ἐν τῇ τῶν πνευμάτων διδασκαλία ὁ Ἰπποκράτης, ποῦ μὲν συνάγων αὐτὰ (ut in nostro loco, ubi solum de borealibus et australibus loquitur), ποῦ δὲ πλατύνων συμμέτρως (ἐν τῷ περὶ ἀέρων, τόπων, ὑδάτων, ubi quatuor plagis quatuor ventos tribuit), ποῦ δὲ καὶ τὴν κατὰ μέρος ἐπεκτεινόμενος πραγματείαν (in aliis libris, ubi unumquodque clima in tres ventos distribuit, et duodecim ventos habet). Quatuor climata ἀνατολικὸν, δυτικὸν, ἀρκτικὸν, μεσημβρινόν. Quorum unumquodque dividitur in θερινόν, ἱσημερινόν καὶ χειμερινόν. De ventis: ἀνατολικὸς ἱσημερινός ἐστὶν ἀφελιώτης, ὃν καὶ γλᾶρον καλοῦσι, δυτικὸς ἱσημερινός ζέφυρος. — παρακεῖται δὲ τῷ μὲν ἀφελιώτῃ κατὰ τὰς θερινὰς τροπὰς καικίας ὁ καὶ μεσεὺς, κατὰ δὲ τὰς χειμερινὰς εὐρος. ὡσαύτως καὶ τῷ ζέφурῳ παρακεῖται κατὰ μὲν τὰς θερινὰς τροπὰς ἀργέστης ὁ καὶ ἰάπυξ, κατὰ δὲ τὰς χειμερινὰς λίψ. — ἀρκτικὸς ὁ ἀπαρκτίας καλούμενος, ἀνταρκτικὸς δὲ (ἢ μεσημβρινός) ὁ νότος. — παρακεῖται δὲ τῷ μὲν ἀπαρκτίᾳ ἀνατολικώτερος βορρῆς, δυτικώτερος δὲ θρασκίας· ὁμοίως καὶ τῷ νότῳ ἀνατολικὸς μὲν εὐρόνοτος, δυτικὸς δὲ λιβόννοτος.*

Naturam Boreae Notique explicat uberius. —

ζ'. Ὅκοταν θέρους γένηται ἤρι ὅμοιον, ἰδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πολλοὺς προσδέχεσθαι δεῖ. —

ΘΕΟΦ. Περὶ ἀνέμων διαλεξάμενος Ἱπποκράτης, βορέου καὶ νότου τῶν γενικωτάτων, ἔτι νῦν περὶ ὥρων λέγει, ὅτι ἐὰν γένηται θέρους ἤρι ὅμοιον τουτέστι σύμμετρον τῇ κράσει, ἰδρῶτας ἐν τοῖς πυρετοῖς πολλοὺς προσδέχεσθαι δεῖ. διὰ τί; ὅτι τὸ τηνικαῦτα τὰ δυνάμενα ποιεῖν ἰδρῶτα πάρεισι, θερμότης τοῦ ἔξωθεν περιέχοντος αἵρος καὶ ὑγρότης περιτεύουσα ἐν τῷ σώματι. ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἐαρινὸν κατὰστημα διὰ μὲν τὴν θερμασίαν ἔλκει πρὸς τὸ δέρμα τὸ ὑγρὸν, διὰ δὲ τὴν ὑγρότητα οὐ δύναται ἀτμοειδῶς ἔλξαι, εἰκότως ἀθρόως ἐν τοῖς πυρετοῖς τὸ ὑγρὸν ἅπαν ἐκκρινόμενον ἰδρῶτας ἐργάζεται.

ΔΑΜ. Ἡρι ὅμοιον τουτέστι σύμμετρον τῇ κράσει. ἰδρῶτες γίνονται πολλοὶ ἐν ὥρᾳ τοιαύτῃ, διότι τὸ μὲν αὐχμηρὸν ἱκανῶς θέρους δαπανᾷ τε καὶ διαφορεῖ τὴν ὑγρότητα, τὸ δ' ὅμοιον ἤρι διὰ μὲν τὴν θερμότητα λεπτύνει τὴν ὑγρότητα καὶ ἔλκει πρὸς τὸ δέρμα, διὰ δὲ τὴν ὑγρότητα διαφορεῖν ἀτμοειδῶς οὐ δύναται. ἀθρόον οὖν ἐν ταῖς τῶν νόσων κρίσεσι τὸ ὑγρὸν ἅπαν ἐκκρινόμενον ἰδρῶτας ἐργάζεται.

ζ'. Ἐν τοῖσιν αὐχμοῖσι πυρετοὶ ὀξέες γίνονται καὶ ἦν μὲν ἐπὶ πλέον ἢ τὸ ἔτος τοιοῦτον ἐὼν, ὁκοίην καὶ τὴν κατὰστασιν ἐποίησε, ὥς ἐπὶ τὸ πούλν, καὶ τὰ νουσήματα τοιαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι. —

ΘΕΟΦ. 1) *Αὐχμὸν* καλεῖ *Ἰπποκράτης* τὴν *ξηρότητα* τὴν *πέρα* τοῦ *μετρίου*, ὥσπερ καὶ *ἐπομβρίαν* τὴν *ὕγρότητα* τὴν *πέρα* τοῦ *μετρίου*. ἐν τούτοις οὖν τοῖς *αὐχμοῖς* *πυρετοὶ* ὀξέες μὲν γίνονται, ὀλίγοι δὲ, διότι ἡ *ξηρότης* ἐνδεεστέρους εἰώθε τῷ πλήθει τοὺς *χυμοὺς* ἐργάζεσθαι, *χολωδεστέρους* δὲ τῇ *ποιότητι*. ἀλλ' ἦν μὲν ἐπὶ πλεόν ἢ τὸ ἔτος τοιοῦτον γινόμενον, ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὰ νοσήματα τοιαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι, φησὶν *Ἰπποκράτης*, ὀξέα καὶ ἐπικίνδυνα ἢ ὥς φησι *Ροῦφος* *λοιμικὰ*, οἷον *βουβῶνας*. καὶ γὰρ καὶ ἀπὸ *ξηρότητος* συνίστανται τὰ τοιαῦτα. ἐν γὰρ τούτῳ τῷ *λοιμῷ* 2) ἐν *Λιβύῃ*, φησὶν αὐτὸς, *βουβῶνες* αὐτοῖς ἐγένοντο καὶ *δευτεραῖοι* καὶ *τριταῖοι*. εἰ δέ τις ἀπορεῖ καὶ πῶς, *ὕγρότητος* μὴ ὑπούσης, ἐπὶ *ξηρότητι* οἱ *βουβῶνες* ἐγένοντο, λέγομεν, ὅτι *ἐπικρατησάσης* τῆς *ξηρότητος*, *κατελύθησαν* αἱ *δυνάμεις*· τούτων δὲ *καταλυθεισῶν*, *ἀπεψία* ἐπηκολούθησεν· *ἀπεψίας* δὲ οὕσης, τὰ *περιττὰ* ἐπλεόνασαν καὶ ἐντεῦθεν ἀνίσσαν οἱ *βουβῶνες*, ὥστε κατὰ *συμβεβηκὸς* καὶ *ὕγρότης* ἐπηκολούθησεν.

ΔΑΜ. Ἡ γὰρ *αὐχμότης* ἐνδεεστέρους μὲν τοὺς *χυμοὺς*, ἀλλὰ *χολωδεστέρους* ἐργάζεται.

ἦ. Ἐν τοῖσι *καθεξεῶσι καιροῖσιν*, 3) ἦν ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδιδῶσιν, *εὐσταθέες* καὶ *εὐκρινέσταται* αἱ *νῆσοι* γίνονται· ἐν δὲ τοῖσιν *ἀκαταστάτοισιν*, *ἀκατάστατοί* τε, καὶ *δύσκριτοι*. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα περὶ τῶν κατὰ φύσιν ὥρων διαλέγεται. *καθεστῶτας* δὲ καλεῖ *καιροὺς* τὰς ἐν τάξει τὴν οἰκείαν 4) φύσιν ἀπειληφύιας, καθὼς ἐν τῷ περὶ ἀέρων, τόπων, ὑδάτων εἴρηται. ἦν ἐν τῷ *μετοπώρῳ* ὕδατα γένηται καὶ ὁ *χειμὼν* μὴ εὐδιος ἄγαν μηδὲ ὑπερβάλλων τῷ ψύχει καὶ ἐν τῷ ἥρι ὕδατα ὡραῖα, μὴ οἷα ἐν τῷ *χειμῶνι*, ἀλλὰ *πρέποντα* τῇ ὥρᾳ καὶ ἐν τῷ *θέρει* 5) ἥπιον

1) *αὐχμὸν* — ἐν τούτοις om. C. 2) E Stephano: ἴστορεῖ γὰρ ὁ *Ροῦφος* ἐπὶ *ξηρότητι* ποτε *λοιμοῦ* γενομένου *βουβῶνας* τοῖς ἀνθρώποις προσγενέσθαι καὶ *δευτεραίους* καὶ *τριταίους* ἀποθνήσκειν αὐτούς. 3) καὶ D. 4) *κράσιν* V. c. C. 5) *οἰκεῖον* V. b. C.

τὸ θερμὸν, οὗτός ἐστιν ὁ καθεστηκὼς ἐνιαντός. ἐν τοῖς τοιούτοις οὖν καθεστηκόσι καιροῖς ἦν ὥραίως τὰ ὥραια ἀποδιδῶσι τετέξιν εὐκαίρως καὶ προσηκόντως τῇ ὥρᾳ τὰ πρόποντα ἀποδιδῶσιν, οἷον ὀπῶραι, ἄνθη, ῥόδα, ἀλλὰ μὴν καὶ αἱ ποιότητες τοῦ περιέχοντος ἀέρος σύμμετροι, καὶ ἄνεμοι σύμμετροι καὶ 1) εὐσταθεῖς ὕετοί, καὶ εὐκρινέσονται αἱ νοῦσοι γίνονται τετέξιν εὐκριτοί, διότι καὶ αἱ φύσεις καὶ αἱ δυνάμεις ἐρῶμεναι εἰσὶ καὶ ἐκκόπτουσι τὰ αἷτια καὶ μάλισα κοσμίως τῇ διαίτῃ χρωμένοις. ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ νοσήματα ἀπλᾶ εἰσὶ καὶ οὐκ ἔχουσι ποικιλίαν. μόνον γὰρ κατὰ τὴν ἀπεψίαν γίνονται. πάλιν δὲ ἐν τοῖσιν ἀκαταστάτοιςιν ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι διὰ τὴν ἐναντίωσιν τῶν προειρημένων.

ΔΔΜ. Ὅπως ὅπου δεῖ τοῦ καιροῦ, ψύξις· ὅπου δεῖ, ὄμβροι καὶ ἐξῆς.

θ'. Ἐν φθινοπώρῳ ὀξύταται αἱ νοῦσοι, καὶ θανατωδέσται 2) τοῦπίπαν· ἦρ δὲ ὑγιεινότατον καὶ ἥκιστα θανατῶδες. —

ΘΕΟΦ. Συγκρίνει ἕαρ τῷ φθινοπώρῳ, λέγων ὅτι τὸ μὲν 3) θανατώδεις νόσους ἐπιφέρει, τὸ δὲ ὑγιεινότατόν ἐστιν, ἐπειδὴ τὸ φθινόπωρον ἀνώμαλόν ἐστι, ποτὲ μὲν ἐπικρατοῦσης θερμότητος, ποτὲ δὲ ψυχρότητος, καὶ διότι ταύτῃ τῇ ἀνωμαλίᾳ καταλύονται αἱ δυνάμεις καὶ διότι παντοδαπῆς γεννᾶται ἐν αὐτῷ κακοχυμία καὶ πρὸς τὸ βάθος ὠθεῖνται οἱ χυμοὶ ἐν αὐτῷ· τὸ δὲ ἦρ ὑγιεινότατον καὶ ἥκιστα θανατῶδες ἦτοι ἐπολίγον, ἐπειδὴ εὐκρατόν ἐστι καὶ ἐπὶ τῇ εὐκρασίᾳ ἐρῶμεναι εἰσὶν αἱ δυνάμεις, καὶ

1) E Stephano: διὰ δὲ τοῦ εὐσταθοῦς τὸ ἀπλοῦν καὶ εὐδιάγνωστον καὶ ὁμαλὸν τῇ φύσει, ἀτάραχον τῶν νοσημάτων ἐδήλωσεν. 2) ὡς ἐπ. D. ὑγιεινέστ. V. a. 3) COD. ESC.: Quatuor Aύσεις proponuntur, cur auctumno acutissimi morbi sint: 1. Auctumnus vires prosternit; viribus prostratis, caco-chymia oritur, putrescit et febres acutas incendit. 2. Bilis flava aestate perspiratur, auctumno ob aerem frigidum corpori inhaeret, putrescit, febresque incendit. 3. Auctumnus anomalus vires resolvit, viribusque resolutis morbo via panditur 4. Fructuum horaeorum esu pravi humores nascuntur morbike praeparantur.

ἐρδωμέναι οὔσαι ἐκδίωκεσι τὰ περιττὰ ἀπὸ τοῦ σώματος ἢ ὅτι χρηστῆς ὕλης γεννητικὸν τὸ ἔαρ τουτέστιν αἵματος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ ὕλῃ πάντα τὰ μόρια καὶ ἡ φύσις ἔχει πέψιν καὶ ἀνάπαντλάν τινα. εἰ δὲ τις ἀπορεῖ, ὅτι πῶς τὸ φθινόπωρον ψυχρὸν καὶ ξηρὸν ὃν ὀξέων νοσημάτων αἰτιὸν ἔστι, λέγομεν ὅτι ἡ ξανθὴ χολὴ καὶ ἐν θέρει γίνεται καὶ ἐν τῷ φθινοπώρῳ, ἀλλ' ἐν μὲν τῷ θέρει μᾶλλον γίνεται καὶ διαφορεῖται διὰ τὸ τηρικαῦτα ἀραιότερον εἶναι τὸ δέρμα. ἐν μέντοι τῷ φθινοπώρῳ ἥττον γεννᾶται, καὶ μὴν καὶ τὸ ἐκ τοῦ θέρους πλεονάσαν ἐπιμένει καὶ οὐ διαφορεῖται διὰ τὸ περιέχον ψυχρὸν, μὴ διαφορουμένη δὲ σήπεται καὶ σηπομένη ὀξεῖς ἀνάπτει πυρετούς. πρὸς δὲ τοὺς ἀποροῦντας πάλιν, καὶ πῶς παρακατιὼν λέγει τῷ μὲν ἥρος τὰ μελαγχολικὰ καὶ μανικὰ καὶ τὰ ἐξῆς, λέγομεν ὅτι αὕτη ἡ κακοχυμία οὐκ ἐν τῷ ἔαρι, ἀλλ' ἐν τῷ χειμῶνι καὶ ἐν τῷ φθινοπώρῳ ἐπλεόνασεν, ἥτις διὰ τὴν πύκνωσιν τοῦ ἔξωθεν ἀέρος μένει καὶ οὐ διαφορεῖται ἐν ταύταις ταῖς ὥραις, εἴτα ἐν τῷ ἔαρι προσομιλήσασα τῇ θερμότητι ἡ κακοχυμία, ῥᾶστον ἡ χύσις αὐτῆς γίνεται, καὶ ἐνθα ρεύσῃ, τοιαῦτα καὶ τὰ νοσήματα γίνονται, εἰ μὲν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, μελαγχολίαί καὶ ἐπιληψίαί, εἰ δὲ εἰς τὸν πνεύμονα, φθίσις καὶ αἵματος χύσις, ὥστε οὐ τοῦτο αἴτιον, ἀλλ' ἐκεῖνα.

ΔΑΜ. Ἡρ' ὑγιεινότερον, ὥς εὐκρατότερον.

Ι'. Τὸ φθινόπωρον τοῖσι φθίνουσι κακόν. —

ΘΕΟΦ. 1) Φθίνοντας ὀνομάζει πάντας τοὺς ὅπως ἐν συντηχομένους καὶ οἷς 2) ἤλκωται ὁ πνεύμων. ἀμφοτέροις οὖν τὸ φθινόπωρον κακόν, τοῖς μὲν διὰ τὸ ἀναπνεῖν τὸν

1) COD. ESC. Μεταξὺ λαβήσας τὸν περὶ τοῦ ἔαρος λόγον, πάλιν ἐπὶ τὸ φθινόπωρον ἀνατρέχει. — ἀναπνοή per os et laryngem, διαπνοή per cutem distinguuntur. E Stephano: φθίσις — ἡ ἐπὶ ἐλκώσει τοῦ πνεύμονος (τοῖς ἔλκεσι τὸ ψυχρὸν δακνῶδες. Itaque tussiant nihilque exspunt, ἀλλ' ἡ μόνον σπαράσσονται) ἡ ἐκ προσβολῆς ἐκτικῶν πυρετῶν ἡ ἀσιτίας ἀμέτρου. Quum enim extenuati sint nimis, frigus intrat caloremque extinguit. 2) ἐλκώται V. b.

τηνικαῦτα ψυχρὸν αἶρα, ὅστις πλήττει καὶ ἀνιῶ καὶ δά-
κνει τὸν πνεύμονα καὶ μεγάλως αὐτὸν βλάπτει. ἔλκεσι
γὰρ τὸ ψυχρὸν δακνωδές. τῇ ἔν πληῖται καὶ δήξει ταράτ-
τεται ὁ πνεύμων καὶ εἰς βῆχα 1) τὸ ζῶον ἐπεγείρεται.
εἴτα διὰ τὸ περιέχον ψυχρὸν οὐδὲν ἀναφέρουσιν, ἀλλὰ
μᾶλλον ταράττονται, καὶ ἐκ τῆς ταραχῆς καταβάλλονται
ἢ τε φύσις καὶ αἱ δυνάμεις, καὶ ἔτι αἱ δυνάμεις ἀπόλ-
λυνται. τοῖς δ' ἄλλοις, ἐπειδὴ ἄσαρκοί εἰσι, ἐτοίμως εἰς
τὸ βάθος διέρχεται ἡ ψύξις διὰ τῆς ἀναπνοῆς καὶ εἰσδύ-
νουσα εἰς τὸ βάθος, μέγα βλάπτει τὸ ἔμφυτον θερμόν.

ΔΑΜ. Ἐπειδὴ ψυχρόν τ' ἐστὶν ἅπαν ἅμα καὶ ξηρόν
καὶ ἀνώμαλον.

ια'. Περὶ δὲ τῶν ὥρέων, ἣν μὲν ὁ χειμὼν ἀνχυρὸς καὶ
βόρειος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ ἐπομβρόν τε καὶ νότιον,
ἀνάγκη τῷ θερέος πυρετοὺς ὀξέας, καὶ ὀφθαλμίας, καὶ
δυσεντερίας γίνεσθαι, μάλιστα δὲ τῇσι γυναιξί, καὶ ἀν-
δράσι τοῖσι 2) ὑγροῖσι τὰς φύσεις. —

ΘΕΟΦ. 3) Ἀνωτέρω μερικῶ ἐχρήσατο τρόπῳ· περὶ

1) tussim vehementem C. Fort. ὀξεῖαν. 2) ὑγρὰς ἔχουσι τὰς φύσεις
Codd. 3) COD. ESC. Praemittuntur tria problemata περὶ παρεκτροπῆς
τῶν ὥρῶν 1. Tempestates anni et praecedens et sequens, regulares
esse debent. 2. Distinguendum, an Hippocrates unam pluresve
tempestates irregulares esse dicat. 3. πότερον ἢ παρεκτροπὴν, ἐπὶ τὸ
ὁμοειδὲς ἢ ἐπὶ τὸ ἀνομοειδές. Dein de quatuor quaestionibus disse-
rendum statuit. 1. ποῖα γίνονται νοσήματα his mutationibus tem-
pestatum; — in quo ita citat: ἐν τῷ περὶ τόπων, αἰσίων, ὑδάτων. —
γίνονται τὰ σηπεδονώδη. 2. πότε γίνονται; ἐν τῷ θερεί. 3. ἐν ποίοις
μορίοις γίνονται; — Fere ubique. 4. τίσι γίνεται; — In quo citatur:
ὥσπερ καὶ ὁ Γαληνὸς ἐν τῷ σφυγμικαρίῳ ἐποίησεν. — a. ὡς ἐν γέ-
νει. i. e. ταῖς γυναιξίν. b. ὡς ἐν ἡλικίᾳ i. e. τοῖς παισίν. Haec om-
nia in Hippocratis verbis invenies. ἀποροῦσι δέ τινες, quomodo
mutationibus tempestatum acuti morbi fieri possint. At τὸ ὁξὺ οὐ
μόνον κατὰ τὸ συνεχὲς δεῖ νοεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὀλιγοχρόνιον. — καὶ
ἐνταῦθα καταβάλλεται Κόϊντος καὶ ὁ Λύκος, λέγοντες καὶ νομίζοντες
ἐμπειρικὸν εἶναι τὸν Ἱπποκράτην. ὁ γὰρ ἐμπειρικὸς τὰ ὄντα καὶ φαι-
νόμενα διαγινώσκει, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀπὸ τῆς τηρήσεως καὶ τῆς μνή-
μης, οὐ μὴν τὰ μέλλοντα γενέσθαι προγινώσκει ὁ ἐμπειρικὸς. ὁ μὲν-
τοι Ἱπποκράτης τὰ μέλλοντα ἔγνω καὶ τῶν μελλόντων πρόγνωσιν
ἐποίησατο, καὶ τοῦτο οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ἐπιστημονικῶς.

μιας γὰρ ὥρας 1) διελάμβανεν, ἀπλὴν ἐχέσης τὴν δυσκρασίαν. ἔνταῦθα δὲ καθολικωτέρῳ κέχρηται τρόπῳ καὶ διαλέγεται περὶ πλειόνων ὥρων. Ἰστέον δὲ ὅτι ἡ παρατροπὴ τῶν ὥρων ἢ ἐπὶ τὸ ὁμοειδὲς παρεκτρέπεται ἢ ἐπὶ τὸ ἀνομοιοειδές. ἔνταῦθα οὖν λαμβάνει Ἰπποκράτης ψυχρὸν καὶ ξηρὸν τὸν χειμῶνα· τὸ γὰρ αὐχμηρὸν δηλοῖ τὴν ξηρότητα, τὸ δὲ βόρειον τὴν ψυχρότητα, τὸ δὲ ἕαρ θερμὸν καὶ ὑγρὸν. 2) τὸ γὰρ ἔπομβρον δηλοῖ τὸ ὑγρὸν, τὸ δὲ νότιον τὸ θερμὸν. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἀνάγκη τῷ θερέρος, ὡς αὐτὸς φησι, πυρετοὺς ὀξεῖς καὶ ὀφθαλμίας γίνεσθαι, τοῖς ἐπιτηδείως ἔχουσι δηλονότι πρὸς ταῦτα τὰ πάθη, διὰ τὸδε ὅτι ὁ χειμὼν ἄκρως ψυχρὸς γεγονὼς κατέβαλε τῇ ἄκρῃ ψύξει τὰς δυνάμεις καὶ τὴν κακοχυσμίαν τὴν ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου ἀθροισθεῖσαν ἐν τῷ σώματι ἐναπέκλεισεν· εἴτα τὸ ἕαρ ἐλθὼν, θερμὸν καὶ ὑγρὸν, χύσιν ἐποίησε τῆς ὕλης καὶ ὑγρὰ τὰ σώματα ἀπειργάσατο τῇ ὑγρότητι· εἴτα πάλιν ἐλθὼν τὸ θέρος κατὰ φύσιν θερμὸν καὶ ξηρὸν, ἐπιτηδείαν ὕλην εὐρὸν εἰς σῆψιν μετέβαλε. τῇ μεταδόσει οὖν τῆς σηπεδόνης διὰ τῶν ἀρτηριῶν πρὸς καρδίαν, ὀξεῖς γίνονται πυρετοί· εἴτα πάλιν ἐκ τῆς σηπεδόνης ἀναπέμπονται ἀτμοὶ δριμεῖς ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ εἰ μὲν ἀσθενὴς ἡ κεφαλὴ ἢ, μένουσιν ἐν αὐτῇ καὶ ἐπιληψία καὶ ἀποπληξία καὶ σκοτώσεις 3) γίνονται· εἰ δὲ ἔρρωται, διώκει τὴν ὕλην ἢ εἰς τὰ παρακείμενα μόρια καὶ ποιεῖ ὀφθαλμίας καὶ ὠταλγίας ἢ εἰς τὰ πόρρω· εἰ μὲν πρὸς τὰ ἀναπνευστικά, ποιεῖ δύσπνοιαν καὶ βῆχα· εἰ δὲ εἰς γαστέρα καὶ ἔντερα, ποιεῖ δυσεντερίαν, τῇ δῆξει αὐτῶν ἐλκεμένων. μάλιστα δὲ ταῖς γυναιξὶ καὶ τοῖς ὑγρὰς ἔχουσι τὰς φύσεις συμβαίνει ταῦτα· εἰ γὰρ ὅλην τὴν κατὰστασιν ὡς σήπουσαν τὰ σώματα μεμφοίμεθα, πρόδηλον ὅτι μᾶλλον ἢ σηπεδὼν ἐν τοῖς ὑγροῖς ἐστὶ σώμασιν. εἰ δέ τις εἴποι ὅτι διὰ τί μὴ ἐν τῷ ἔαρι τὰ νοσήματα γεγόνασιν, λέγομεν, ὅτι μᾶλλον τότε πρὸς συμμετρίαν 4) ἐπανήρχετο τὰ σώματα, ἐν τῷ θερεί δὲ διὰ τὴν ἄγαν θερμοσίαν εὐθέως ἤρξαντο σήπεσθαι οἱ χυμοί.

1) διέλαβεν V. b. 2) τὸ — ὑγρὸν om. V. b. C. 3) γεννῶνται V. b. 4) ἐπαισέρονται V. b.

ΔΑΜ. Τῶν γὰρ ἐν τοῖς σώμασι χυμῶν σηπομένων ἀπὸ γε τοιούτου χειμῶνος, καὶ ὑγραιομένων ὁμοίως ἀπὸ τοιούτου ἔαρος, καὶ θερμανθέντων καὶ ἐκπυρωθέντων ἀπὸ τοῦ θέρους, ὀφθαλμίαι καὶ δυσεντερίαι γίνονται κατὰ τὴν ἐπιτηδειότητα τῶν βλάπτεσθαι δυναμένων μορίων. ἄλλα γὰρ ἄλλων μᾶλλον εὐπαθῇ τε ἐστὶ καὶ δυσπαθῇ κατὰ τὰς κράσεις τῶν σωμάτων· αἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμίαι σχεδὸν ἅπαντας ἐνοχλοῦσι, πληρουμένης τῆς κεφαλῆς, πλὴν εἴ τινες ἰσχυροὶ πάννυ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶεν· δυσεντερίαι δὲ τοῖς ὑγρὰς ἔχουσι τὰς φύσεις καὶ ταῖς γυναιξίν· ὑγρότεραι γάρ εἰσι καὶ αὗται τῶν ἀνδρῶν. καὶ πυρετοί. μένοντες γὰρ οἱ σεσημμένοι χυμοὶ ἐν τῷ σώματι ποιοῦσι τοὺς πυρετοὺς, κινηθέντες δὲ ἐπὶ τὰκτὸς ποιοῦσι τὰς δυσεντερίας καὶ ἄλλα τινά.

ιβ'. Ἦν δὲ νότιος ὁ χειμὼν, καὶ ἔπομβρος, καὶ εὐδιεινὸς γίνηται, τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, αἱ μὲν γυναῖκες, ἥσι οἱ 1) τόκοι πρὸς τὸ ἦρ, ἐκ πάσης προφάσιος ἐκτιτρώσκουσι. αἱ δὲ ἂν τέκωσιν, ἀκρατέα καὶ νοσώδεα τὰ παιδιά τίκτουσι, ὥστε ἢ παραντίκα ἀπόλλυσθαι, ἢ λεππὰ καὶ νοσώδεα ζῆν ἑόντα. τοῖσι δὲ ἄλλοις 2) βροτοῖσι δυσεντερίαι, καὶ ὀφθαλμίαι ξηραὶ γίνονται· τοῖσι δὲ πρεσβυτέροις κατάρροοι ξυντόμως ἀπολλύντες. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα τὴν παρατροπὴν ὑπεναντίως τοῦ ἀνωτέρου ἀφορισμοῦ ποιεῖται. λέγει γὰρ, ἦν δὲ νότιος ὁ χειμὼν καὶ ἔπομβρος καὶ εὐδιεινὸς τουτέστι θερμὸς καὶ ὑγρὸς καὶ καθαρὸν αἶερα ἔχων· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ 3) εὐδιεινός· τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον τουτέστι ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, αἱ μὲν γυναῖκες, ἥσιν οἱ τόκοι πρὸς τὸ ἦρ, ἐπὶ ταῖς τυχούσαις προφάσεσιν ἐκτιτρώσκουσιν, ὅτι ἐν τῷ χειμῶνι κατελύθησαν αἱ δυνάμεις τῷ λόγῳ τῆς πληθώρας καὶ ἐνείθιστο τὰ βρέφη ἐν ἀλέᾳ καὶ τῆς μήτρας εἶναι καὶ τοῦ περιέχοντος, ἐπιλάμπει τὸ ἔαρ ψυχρὸν καὶ εἰσδύνει ἢ δύναιμις τῆς ψύξεως παρὰ τὴν μήτραν καὶ πλήττει τὸ βρέφος. πληττόμενον δὲ νοσεῖ, νοσοῦν λακτίζει,

1) τοκετοί D. 2) Om. D. νεωτέροις V. a. c. 3) εὐδιεινός V. b.

καὶ ἐπειδὴ βεβλαμμένη ἐστὶν ἡ μήτρα καὶ οἱ σύνδεσμοι ὑπὸ τῆς ψύξεως, λακτίζον καὶ ἀτάκτως κινούμενον, διαρρήσσονται 1) οἱ σύνδεσμοι καὶ τὰ ἄρτήματα καὶ ἐξέρχεται τεθνηκὸς, τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως 2) ἐπεγειρομένης καὶ ἀποκρινούσης τὸ ἔμβρυον. ἔαν δὲ καὶ τεχθῇ ζῶν, ἢ παραντίκα, φησὶν Ἰπποκράτης, ἀπόλλυται προσομιλοῦν τῇ ψύξει ἢ λεπτόν καὶ νοσῶδες μένει διὰ τὴν πληγὴν τῆ περιέχοντος. τοῖσι δὲ ἄλλοισι νεωτέροισι δυσεντερίαι καὶ ὀφθαλμῖαι, τοῖς μὲν φύσει θερμοῖς καὶ χολώδεσιν ὀφθαλμῖαι ξηραὶ, τοῖς δὲ φλεγματώδεσι δυσεντερίαι, ὅτι ὁ χειμῶν θερμὸς καὶ ὑγρὸς γεγωνὸς ἐπλήρωσε τὸ σῶμα περιττωμάτων, πλεον δὲ τὸν ἐγκέφαλον. παραγενόμενον δὲ τὸ ἔαρ ψυχρὸν θλίβει τὴν ὑγρότητα, καὶ εἰ μὲν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐνεχθῇ, ὀφθαλμῖαι γίνονται, ξηραὶ δὲ ἢ διὰ

1) E Stephano: τῆς γὰρ ὕλης εἰς τὸ βάθος καὶ εἰς τὴν μήτραν ἀποδιωχθείσης, ὑπὸ τῆς ψύξεως διάβροχα γίνονται τὰ ταύτης ἄρτήματα καὶ οἱ σύνδεσμοι. — — σκαίρει τὸ βρέφος ἐν τῇ μήτρᾳ. — ἐπειδὴ τὰ τούτου (foetus) μόρια νεοπαγεῖ τυρῷ καὶ ἀπαλωτάτῳ κηρῷ ἔοικε. — ῥήσσει τοὺς τε συνδέσμους τῆς μήτρας. — — εἰ δὲ καὶ ἐνωραίως τέκωσιν, infans jam aegrotum nihilo minus ὀλλυται. — ἀμβλίσκονται δὲ κατὰ τε τὰς ἀρχὰς μάλιστα καὶ πρὸς τῷ τέλει τῆς γεννήσεως τὰ ἔμβρυα, 1, 2 et 3 mensi δὲ ἀσθένειαν τῶν τῆς μήτρας ἄρτημάτων καὶ τῶν συνδέσμων, et 8 et 9 mensi διὰ βάρους τοῦ ἐγκυομένου, ὃν τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν γίνεται, ἅπερ ἦν διασεισθῇ, ὁπότε τοὺς καρποὺς ἐγκυοφορεῖ καὶ ἀνθεῖ, ἐτοιμῶς αὐτοὺς ἀποβάλλεται, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν πεισμάτων καὶ τῶν λαβῶν. — Quapropter intermediis mensibus φαρμακεύειν possumus mulieres. — ἡ τῶν συνδέσμων ἰσχυροποίησις. — COD. ESC. Duae sunt causae partus praematuri: 1. Plethora efficitur et ἄρτήματα ita relaxantur. 2. Vires matricis debilitantur vereque frigido palpitatur foetus frigore percussus perumpitque ligamenta. Quaestiones: 1. Cur hic vere hos morbos fieri dicit, quum supra eosdem aestate gigni dixerit? Galeus hanc quaestionem solvit. ὁ δὲ ἐξηγητὴς (quis est!) λέγει καὶ ἄλλην αἰτίαν, ἀλλὰ πρότερον ἐπιτείνει τὴν ἀπορίαν. Faciliorne fit abortus in principio graviditatis, quando omnia debilia sunt, quam ultimis mensibus? solvitur haec quaestio exemplo plantarum. Quomodo jungi possunt ἔπομβρος καὶ εὐδῖος? Alterum excluditne alterum ἔπομβρον significat tantum τὸ ἀχλυνῶδες τοῦ νότου, non pluviā ipsam. — Citatur Γαληνὸς ἐν τῇ μεγάλῃ θεραπευτικῇ. — Definitio- nes omnium morborum, dysenteriae, catarrhi etc. sequuntur, quos Aphorismus nominat. 2) ἀποκρινομένης V. a.

τὴν πυκνότητα τῶν ὑμένων· πυκνοῦνται γὰρ ὑπὸ τῶν βο-
ρείων πνευμάτων, ἢ διὰ τὸ πάχος τοῦ χυμοῦ, καὶ τούτῳ
τυχὸν οὐκ ἀπορρέει δάκρυον. εἰ δὲ εἰς γαστέρα καὶ ἐν-
τερα, δυσεντερία διὰ τὸ δριμύ τοῦ αἰτίου. ἐν γὰρ τῇ
προκειμένη καταστάσει ἀλκὸν ἐστὶ τὸ φλέγμα διὰ τὴν
ἐν τῷ χειμῶνι θερμασίαν. τοῖς πρεσβύταις δὲ κατάρροοι
γίνονται συντόμως ἀπολλύντες. κατάρροον λέγει οὐ τὸ
ἐπὶ πνεύμονα φερόμενον ῥεῦμα ἢ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν,
ἀλλ' ἐπὶ φλέβας καὶ ἀρτηρίας, ὅς καὶ συντόμως ἀπόλλυ-
σιν αὐτοὺς, πληρώσεις ἐργαζόμενος καὶ παραλύσεις, ἀφω-
νίας τε καὶ τὰ ἄλλα 1) χαλεπά.

ΔΑΜ. Δυσεντερίαί γίνονται τούτοις ἐπὶ κατάρροον-
τος φλέγματος ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ ὀφθαλμίαι ξηραὶ
ἦτοι ἄνευ ῥεύματος καὶ δακρύων, πυκνωμένης τῆς ἐπιφα-
νείας τῷ κρύει· τοῖς δὲ πρεσβυτέροις καὶ κατάρροοι συν-
τόμως ἀπολλύντες διὰ τὴν προγενομένην ἀραίωσιν καὶ
ἐκτεῖξιν τῶν φλεβῶν τῇ θερμῇ, ὥς πληροῦσθαι ταύτας
καὶ πνιγμὸν ἔπεσθαι. ἡ μὲν γὰρ κεφαλὴ ἐπεπλήρωτο πρό-
σθεν ἐν τῇ ὑγρᾷ καὶ θερμῇ καταστάσει, τὸ δὲ κρύος
ἐπιγινόμενον, ὥσπερ χεῖρ τις ἔξωθεν περιλαβοῦσα καὶ
θλίψασα, καθάπερ τινὰ σπόγγον, τὸν ἐγκέφαλον, ἐκθλίβει
τὴν κατὰ αὐτὸν ὑγρότητα· φερομένης δ' αὐτῆς ἄλλοτε
πρὸς ἄλλον τόπον τῶν εὐπαθῶν, πλείονα γεννᾷ νοσήματα.
καὶ κατὰ τοῦτο ὀφθαλμίαι συμβήσονται τοῖς ἀσθενέσι
φύσει τοὺς ὀφθαλμούς. ἀπορρήνησεται δὲ οὐδὲν ἐκτὸς
αὐτῶν διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος ψυχρότητα, πυκνοῦντος
τὴν ἐπιφάνειαν.

ιγ'. Ἦν δὲ τὸ θέρους αὐχμηρὸν καὶ βόρειον γένηται, τὸ
δὲ φθινόπωρον ἔσμβρον καὶ νότιον, κεφαλαλγίαι ἐς
τὸν χειμῶνα, καὶ βῆχες, καὶ βράγχοι, καὶ κόρυζαι, ἐνί-
οισι δὲ καὶ φθίσεις. —

ΘΕΟΦ. Περί χειμῶνος καὶ ἔαρος διελέχθη πρότερον,
νῦν δὲ περί θέρους καὶ φθινοπώρου διαλέγεται καὶ ὑπο-
τίθεται τὸ θέρους ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, τὸ δὲ φθινόπωρον

1) τὰ λοιπὰ add. V. a.

θερμὸν καὶ ὑγρὸν. ταῦτα ἂν οὕτως ἔχη, κεφαλαλγίαι εἰς τὸν χειμῶνα καὶ βῆχες καὶ βράγχοι καὶ κόρυζαι, ἐνίοισι δὲ καὶ φθίσεις γίνονται. καὶ ἡ αἰτία ἐστὶν αὕτη, ὅτι τὸ θέρους ψυχρὸν ὑπόκειται καὶ ξηρὸν καὶ ἐπὶ τούτῳ πίλησιν ἐποίησε τῆς ὕλης· εἶτα ἐλθὼν τὸ φθινόπωρον θερμὸν καὶ ὑγρὸν ἀντεμάχησε μὲν 1) τὴν δυσκρασίαν τοῦ θέρους, ὁμῶς καὶ αὐτὸ ἐπέτεινε τὴν ὕλην ὡς ὑγρὸν. ἐλθόντος οὖν τοῦ χειμῶνος κατὰ φύσιν ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ, ἔτι 2) ἐπέτεινε τὴν πληθώραν. ἐκ τῆς πληθώρας οὖν ἀναθυμιάσεις ἀνερχόμεναι πρὸς τὴν κεφαλὴν 3) μοχθηραὶ τὴν κεφαλαλγίαν ἀπεργάζονται, εἰ ἀσθενὴς ἐστὶν ἡ κεφαλὴ. εἰ δὲ ἔρῳται, ἐκδιώκει τὴν ὕλην, εἰ μὲν ἐπὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν καὶ τὸν 4) πνεύμονα, ποιεῖ κατάρῳον, εἰ δὲ ἐπὶ τὸν λάρυγγα καὶ τὸν φάρυγγα, ποιεῖ βράγχους καὶ βήχας, εἰ δὲ ἐπὶ τοὺς μυκτῆρας, κορύζας· τισὶ δὲ καὶ φθίσεις γίνονται. ποίοις; οἷς ῥέπει ἡ φύσις ἐπὶ τὸ φθινῶδες. οὗτοι δὲ εἰσι σκελιφροὶ, μακροτράχηλοι, πτερυγῶδεις καὶ στενοθώρακες. γίνεται δὲ αὐτοῖς ἡ φθίσις διὰ τόδε, ἐπειδὴ οὗτοι ἀβαθῆ ἔχουσι τὸν θώρακα καὶ ἐτοίμως πάσχουσι καὶ ἀπὸ τῶν ἐντὸς καὶ ἀπὸ τῶν ἐκτὸς, ἀπὸ μὲν τῶν ἐκτὸς, ἐπειδὴ εὐχερῶς εἰσδύνει ἡ ψύξις εἰς τὸν θώρακα καὶ πλήττει αὐτὸν, ἀπὸ δὲ τῶν ἐντὸς, ὅτι, πληθώρας ὑποκειμένης, φέρεται ἐπὶ τὸν θώρακα καὶ βλάπτει τὸν πνεύμονα ὡς ἀσθενῆ. σήπεται γὰρ ἡ ὕλη ἐκεῖσε ἐρχομένη καὶ ἔλκοι τὸν 5) πνεύμονα καὶ ἐκ τούτου φθίσις.

ΔΑΜ. Κεφαλαλγίαι γίνονται, πληρωθείσης τῆς κεφαλῆς, βράγχοι δὲ καὶ κόρυζαι τῇ ὑγρότητι καὶ ψύξει τῆς ὥρας, ἐπὶ πλεον πληθυσμένων ὑγρότητος τῶν σωμάτων· φθίσεις δὲ τοῖς ἐπιτηδείως ἔχουσι πρὸς τοῦτο ἥως τοῖς στενοθώραξι καὶ οἷς ἀπὸ τῆς κεφαλῆς εἰς πνεύμονα καταφέρεται ῥεῦμα.

ιδ'. Ἦν δὲ βόρειον ἔη καὶ ἄνυδρον, τοῖσι μὲν 6) ὑγροῖσιν ἑοῦσι τὰς φύσεις καὶ τῇσι γυναιξὶ συμφέρει· τοῖσι δὲ

1) τῇ δυσκρασίᾳ V. c. 2) ἐπειάθη τὰ τῆς πληθώρας V. b. 3) Om. V. b. c. 4) φάρυγγα V. a. 5) Stephanus: πνεύμων συμ-
φάδης καὶ εὐσηπτος. 6) ὑγράς ἔχουσι V. a. b. c. ἑοῦσι om. D.

λοιποῖσιν ὀφθαλμίαι ἔσονται ξηραὶ, καὶ πυρετοὶ ὀξέες, καὶ πολυχρόνιοι, ἐνίοισι δὲ καὶ μελαγχολίαι. —

ΘΕΟΦ. Ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ἀφορισμῷ ὑπετίθετο τὸ φθινόπωρον ἐπομβρον καὶ νότιον, ἐνταῦθα δὲ ἐναντίως τὴν παρατροπὴν ποιεῖται καὶ ὑποτίθεται αὐτὸ ψυχρὸν καὶ ξηρὸν. ἔαν οὖν ἔστι τὸ θέρους ξηρὸν καὶ ἄνυδρον, τὸ δὲ φθινόπωρον ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, τοῖς ὑγρὰς ἔχουσι τὰς φύσεις καὶ ταῖς γυναιξὶ συμφέρει. ἀναλίσκεται γὰρ αὐτῶν ἡ ὑγρότης, καθὼς ἐν τῷ περὶ ἀέρων τόπῳ διδάσκει, καὶ ἀφικνέονται πρὸς τὸν χειμῶνα 1) οὐ πλάδῶντες, ἀλλ' ἐξηρασμένοι. τοῖσι δὲ ἄλλοιςι τουτέοισι τουτέστι χολῶδεσιν ὀφθαλμίαι ξηραὶ καὶ πυρετοὶ ὀξέες διὰ τὴν πολλὴν ξηρότητα καὶ κόρυζαι χρόνιαι, διότι ἡ ἄκρα ξηρότης καταβάλλει τὰς δυνάμεις καὶ τὸ λόγῳ τροφῆς ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἐρχόμενον φέρεται εἰς μυκτῆρας διὰ τῶν ἡθμοειδῶν ὀστέων καὶ κόρυζαι γίνονται. ἀλλὰ μὴν καὶ μελαγχολίαι ἐν τοῖς ἐπιτηδείως ἔχουσι τῷ λόγῳ τοῦ ἐκδαπανᾶν τὴν ξηρότητα τὸ λεπτομερές καὶ χρηστὸν τοῦ αἵματος, ἔαν δὲ τὸ παχὺ καὶ γεῶδες ὅπερ τὴν μελαγχολίαν ἐργάζεται.

ΔΑΜ. Βόρειον καὶ ἄνυδρον τὸ φθινόπωρον ὃν σύμφορον τοῖς ὑγροῖς τὴν φύσιν, ἐπεὶ καὶ τὸ θέρους ἀνωτέρω τοιοῦτον ὑπέθετο. τῇ ξηρότητι γοῦν τῶν ὥρῶν εἰς συμμετρίαν ἔρχονται αἱ ὑγραὶ κράσεις. τοῖς δὲ λοιποῖς, τοῖς ξηροῖς καὶ θερμοῖς δηλονότι ὀφθαλμίαι ξηραὶ, τῶν ὀφθαλμῶν ἀμέσως τῷ ἀέρι ὁμιλούντων καὶ πληττομένων ὥς ἀσθενῶν. μελαγχολίαι δὲ καὶ τισι διὰ τὸ ἀποξηραίνεσθαι ἐπὶ πλέον τὸ χολῶδες τῇ δυσκρασίᾳ.

ιε'. Τῶν δὲ καταστάσεων τοῦ ἐνιαυτοῦ, τὸ μὲν ὅλον, οἱ αὐχοὶ τῶν ἐπομβριῶν εἰς ὑγιεινότεροι, καὶ ἥσσον θανατώδεις. —

ΘΕΟΦ. 2) Κατάστασις μεταβολῆς οὕτω διαφέρει,

1) εὐπλάδῶντες V. b. οὐ πλάδοντες V. a. 2) COD. ESC. κατάστασις et μεταβολὴ differunt τῷ καθολικωτέρῳ καὶ μερικωτέρῳ. (Aestas tota si frigida humidaque est, μεταβολή, si pauci tantum dies tales sunt, κατάστασις.) E Stephano: Ἀνατολὴ μὲν οὖν ἔστιν, ἡ ἀπὸ

ὅτι ἡ μὲν κατάστασις βραχυχρόνιός ἐστιν, ἡ δὲ μεταβολὴ πολυχρόνιος οἷον ἐπὶ παραδείγματος· ἐὰν ἐξήκοντα τυχὸν ἡμέραις τὸ θέρους περιγράφηται, εἰ ὅλον τοῦτο ἀλλοιωθῇ ἐπὶ τὸ ψυχρότερον καὶ ὑγρότερον, μεταβολὴ λέγεται, εἰ δὲ μόναι τυχὸν δέκα ἡμέραι ἐπὶ τὸ ψυχρότερον τραπῶσιν, αἱ δὲ πεντήκοντα τὴν τοῦ θέρους κράσιν φυλάξωσι, κατάστασις ὀνομάζεται. εἴτα τὸ ἀνάπαλιν, ἐὰν αἱ πεντήκοντα ἐπὶ τὸ ψυχρότερον τραπῶσιν, αἱ δὲ δέκα ἐπὶ τὸ κατὰ φύσιν εἶεν. τῶν τοιούτων οὖν καταστάσεων, τὸ μὲν ὅλον, ὥς φησιν Ἰπποκράτης, οἱ αὖχμοι τῶν ἐπομβριῶν εἰσιν ὑγιεινότεροι καὶ ἥσσον θανατώδεις. ἐν μὲν γὰρ τοῖς αὖχμοις διαφορεῖται τὰ περιττὰ ὑγρά, κατὰ δὲ τὰς ἐπομβρίας ἔνδον τοῦ σώματος ἀθροιζόμενα σήπεται καὶ σηπόμενα πολλὰ χαλεπὰ τίκτουσιν.

ΔΑΜ. Ἐν γὰρ τοῖς αὖχμοις διαφοροῦνται τὰ περιττὰ κατὰ δὲ τὰς ἐπομβρίας ἔνδον τοῦ σώματος ἀθροιζόμενα σήπεται· πλὴν εἴ τις αὐτὰ καὶ ἐκάστην ἡμέραν ἐκκαθαίροι τοῖς γυμνασίοις ἢ βαλανείοις ἢ ἄλλοις τισι πόνοις. *ις*'. Νουσήματα δὲ ἐν τῇσιν ἐπομβρίῃσι ὥς τὰ πολλὰ γίνεται, πυρετοὶ τε μακροὶ, καὶ κοιλῆς ῥύσιες, καὶ σηπεδόνες, καὶ ἐπίληπτοι, καὶ ἀπόπληκτοι, καὶ κυνάγχαι. —

ΘΕΟΦ. Οὗτος ὁ ἀφορισμὸς συνεχὴς τῷ πρὸ αὐτοῦ. ὥς τινος γὰρ ἐρωτῶντος, ὅτι ποῖά εἰσι τὰ νοσήματα, ἃ τίκτουσιν αἱ ἐπομβρίαι, ποῖα δὲ ἃ τίκτουσιν οἱ αὖχμοι, ἐπάγει λέγων, ἐν μὲν ταῖς ἐπομβρίαις πυρετοὶ μακροὶ

τοῦ ὑπὸ γῆν ἡμισφαιρίου εἰς τὸ ὑπὲρ γῆν τῶν ἄστρον ἀναφορὰ, ἔστι ἀνισχόντων τὸν ὀρίζοντα, δύοσις δὲ ἡ ἀπὸ τοῦ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαιρίου ἐπὶ τὸ ὑπόγειον κἀθοδος, ἄρι τὸν ὀρίζοντα τῶν ἄστρον καταδυομένων. ἐπιτολὴ δὲ ἐστίν, ἥνικα πεντεκαίδεκα μοιρῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἡλίου τὸ οἰονοῦν ἄστρον ποιησάμενον καὶ γεγονὸς ἔξαιγον, ἄρχεται φαίνεσθαι, εἴτε ἐν τῷ ὑπὲρ γῆν, εἴτε ἐν τῷ ὑπὸ γῆν ἡμισφαιρίῳ γενόμενον· κρύψις δὲ ἐστίν, ἥνικα ἐντὸς πεντεκαίδεκα μοιρῶν, ὑπὸ τὰς ἡλίου ἀνγὰς, τελεῖ τὸ κρυπτόμενον ἄστρον, ὑπαιγον γινόμενον. Ita plejadum epitole aestatis initium est, epitole canis auctumni initium et arcturi epitole. occasus plejadum initium hie-mis. — ὁ ἥλιος τὴν χειμερινὴν αὐλακα τοῦ ζωδιακοῦ διαδραμών. — Post haec: ἰτέον οὖν ἐπὶ τὴν τοῦ ἀφορισμοῦ ἐξήγησιν.

καὶ κοιλίης ῥύσιες καὶ τὰ ἐξῆς, ὅτι ἡ ἐπομβρία φλεγμα-
τικὸν καὶ ῥοώδη τίκτει χυμὸν. οὗτος ὁ χυμὸς ἢ σήπεται
καὶ πυρετὸς μακροὺς ἐργάζεται· πολλὴ γὰρ ὑγρότης ἐδέ-
ποτε ἀπὸ τοῦ σώματος διώκεται, εἰ μὴ πεφθείη. πέττε-
ται δὲ ὡς ὑγρὰ διὰ πολλοῦ χρόνου ἢ ἀσαπῆς μείνασα
ῥέπει εἰς γαστέρα καὶ ποιεῖ διαῤῥοίας. εἰ δὲ παρὰ τὸν
ἐγκέφαλον 1) ῥέπει, ποιεῖ ἀποπλήκτους ἢ ἐπιλήπτους. εἰ
μὲν οὖν πάσας ἐμφράξει τὰς κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου,
ἀποπληξίαν ἐργάζεται, εἰ δὲ μερικῶς αὐτὸν ἐμφράξει,
ἐπιληψίαν ποιεῖ. οὐ μόνον δὲ διαῤῥοίας ἀποτελεῖ, ἀλλὰ
καὶ σηπεδόνας τουτέστι δυσεντερίας. ἀλλ' εἰ μὲν ἀσαπῆς
κατέρχεται ἡ ὕλη, τὰς διαῤῥοίας ποιεῖ, σηπομένη δὲ δυ-
σεντερίας· κυνάγχας δὲ, ὅτι ὑγρότης ὑπόκειται ἥτις ση-
πομένη καὶ διωκομένη καὶ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς κατὰ τοὺς
μῦς τοῦ λάρυγγος χωροῦσα, τῇ δῆξει φλεγμονὴν ἐργασα-
μένη τὴν κυνάγχην ἀποτελεῖ.

Ἐν δὲ τοῖσιν αὐχμοῖσι, φθινάδες, ὀφθαλμῖαι, ἄρθριτιδες,
στραγγουρίαι, καὶ δυσεντερίαι. —

ΘΕΟΦ. Τὰ ἐκ τῶν ἐπομβριῶν γινόμενα πάθη ἀνω-
τέρω κατέλεξε· καὶ νῦν δὲ καταλέγει τὰ ἐκ τῶν αὐχμῶν.
φησὶ γὰρ ὅτι οἱ αὐχμοὶ φθινάδας ποιοῦσιν, ὀφθαλμίας
καὶ τὰ ἐξῆς, ἐπειδὴ ἡ ξηρότης ὥσπερ ἡ θερμὴ δυσκρα-
σία καὶ ξηρὰ χολὴν γεννᾷ· αὕτη ἡ χολὴ φερομένη ἐπὶ τὸν
πνεῦμονα δάκνει καὶ ἀνιᾷ καὶ ἔλκοι αὐτὸν καὶ ποιεῖ φθι-
νάδα, ἣντινα οἱ Ἀθηναῖοι φθίσιν ὀνομάζουσιν, οὐκ ἐπὶ
πάντων δὲ, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐπιτηδείως ἐχόντων πρὸς τὸ
πάθος. τῷ αὐτῷ δὲ λόγῳ καὶ ὀφθαλμῖαι γίνονται· ἡ γὰρ
χολὴ φερομένη ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς δάκνει καὶ δριμύσσει
καὶ ἔλκοι αὐτοὺς καὶ οὕτω ποιεῖ ὀφθαλμίας. τινὲς δὲ
καὶ συνημμένως ἀναγινώσκουσι, φθινάδες ὀφθαλμῖαι. καὶ
τὴν αἰτίαν οὕτω φασίν, ὅτι ἡ ἀσύμμετρος δυσκρασία κα-
ταβάλλει καὶ τὴν δύναμιν, ἀλλὰ καὶ ἐκδαπανᾷ τὸ ἐν τοῖς
ὀφθαλμοῖς περιεχόμενον ὑγρὸν καὶ τὸ πνεῦμα διαφορεῖ
τὸ διογκοῦν τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τούτου ἀτροφοῦσι καὶ
σχναίνονται καὶ γίνονται φθινάδες ὀφθαλμῖαι, καὶ τὴν

1) ῥεύσει V. b.

αἰτίαν οὕτω ἀποδιδόασιν. ἄρθριτιδες δὲ, διότι ἡ ξηρότης καταβάλλουσα τὰς δυνάμεις, τὸ λόγω τροφῆς ἐν τοῖς ἄρθροις ἐρχόμενον ἀπεπτεῖται, καὶ ἀπεπτούμενον ρευματίζονται τὰ ἄρθρα καὶ ἄρθριτιδες γίνονται. ἀλλὰ μὴν καὶ στραγγουρίαί, διότι ἡ χολὴ ἐρχομένη δάκνει καὶ ἐπεγείρει συνεχῶς τὴν κύστιν καὶ στραγγοειδῶς ἀπουρεῖ. ἐπὶ δὲ τὰ ἔντερα πορευομένη πάλιν δυσεντερίαν ἀπεργάζεται.

ΔΑΜ. Πρόσεξι γὰρ τὸ ψυχροτέρους τε καὶ φλεγματικωτέρους ἐν ταῖς ἐπομβρίαις γίνεσθαι τοὺς χυμοὺς, ὥσπερ αὖ πάλιν ἐν αὖχοις χολωδεστέρους, ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο χρονίζουσι μὲν ἐν ταῖς ἐπομβρίαις, ὀξύτεροι δὲ ἐν τοῖς αὖχοις οἱ πυρετοὶ γενήσονται. κυνάγχη δὲ γίνεται μὲν, ἔστιν ὅτε καὶ αὐτοῦ τοῦ πλήθους τῶν περιττωμάτων ἐνεχθέντος εἰς φάρυγγα, γίνεται δὲ ὡς τὰ πολλὰ, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ρευμάτων ἐν φάρυγγι στηριχθέντων. στραγγουρίαί δὲ γίνονται διὰ τε δριμύτητα τῶν οὔρων καὶ ἀρρώστίαν τῆς ἐν κύστει καθεκτικῆς δυνάμεως, ἣτις πάλιν ἀρρώστια γίνεται δι' ἄμετρόν τινα δυσκρασίαν.

ΙΖ. Αἱ δὲ καὶ ἡμέρην καταστάσεις, αἱ μὲν βόρειοι, τὰ τε σώματα ξυλιστῶσι, καὶ εὐτονα, καὶ εὐχροώτερα, καὶ εὐκίνητα, καὶ εὐηκοώτερα ποιέουσι, καὶ τὰς κοιλίας ξηραίνουσι, καὶ τὰ ὅμματα δάκνουσι, καὶ περὶ τὸν θώρακα ἄλγημα, ἣν τι προϋπάρχη, μᾶλλον πονέουσι. —

ΘΕΟΦ. 1) Οὐ ταυτολογεῖ, ὥς φασί τινες, Ἰπποκράτης, περὶ ἀνέμων καὶ νῦν διαλεγόμενος. ἄνω μὲν γὰρ περὶ τῆς κακίας αὐτῶν καὶ μόνης διελέχθη. ἐνταῦθα μέντοι καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ λέγει τὰ συμβαίνοντα ἐν αὐτοῖς καὶ φησιν, αἱ δὲ καὶ ἡμέρην καταστάσεις αἱ μὲν βόρειοι συλιστῶσι τὰ σώματα καὶ τὰ ἑξῆς, διότι ὁ βορρᾶς ψυχρὸς καὶ ξηρὸς ὣν τὰ ἐν τῷ σώματι περιττὰ ἀναλίσκει καὶ τόνον ἐντίθησι τοῖς ὀργάνοις τῇ πιλήσει καὶ ψύξει καὶ συνέχει τὰς δυνάμεις. διὰ μὲν γὰρ τοῦ φάναι εὐκίνητα καὶ εὐηκοώτερα τὰς ψυχικὰς δυνάμεις ἡνίξατο, διὰ

1) E Stephano: συλιστῶσιν ἀντὶ τοῦ συλιστάμενα ποιοῦσι. — εὐτονα ἀντὶ τοῦ ἐρῶμενέστερα. — εὐχροια γίνεται — ἡ ἐκ τοῦ πλεονάζειν αἷμα ψυχρὸν, ἢ ἐκ τοῦ εὐκρατον εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ζωτικόν.

δὲ τοῦ εὐχρόα, τὰς φυσικὰς. ταῦτα μὲν ἀγαθὰ ταῖς βο-
ρεαῖαις ὑπάρχει καταστάσεσι. ἔστι δὲ τινα καὶ μικρὰ ἐν
αὐταῖς κακὰ, τὸ ἐπισχεθῆναι τὴν γαστέρα καὶ τὸ δηχθῆ-
ναι τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ παροξυνθῆναι τὰς προὔπαρ-
χούσας ὁδύνας 1) περὶ τὸν θώρακα. αἱ δὲ αἰτίαι τούτων
ἀνωτέρω εἴρηνται, ἔνθα γέγραπται, ἣν δὲ βόρειον ἦ, βῆ-
χες, 2) φάρυγγες καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ ἴσως ἀπορήσει τις,
ὅτι πῶς ἀνωτέρω διαλεγόμενος περὶ τῶν ἀνέμων ἀπὸ
τοῦ νότου ἤρξατο, ἔνταῦθα δὲ ἀπὸ τοῦ βορρᾶ, καὶ λέγο-
μεν, ἐπειδὴ ὑγιεινότερός ἐστι τοῦ νότου καὶ θέλων ἐκτρα-
γῶδῆσαι τὰ ἀγαθὰ τὰ συμβαίνοντα ἐν αὐτοῖς ἀπ' αὐτοῦ
ἤρξατο ὡς πλεονεκτοῦντος εἰς αὐτὰ, ὥσπερ ἐκεῖσε τὰ
κακὰ αὐτῶν θέλων ἐξαιρεῖν, ἀπὸ τοῦ νότου ἤρξατο ὡς
περιπεύοντος εἰς αὐτά.

Αἱ δὲ 3) νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα, καὶ ὑγραίνουσι,
καὶ καρηβαρίας, καὶ βαρυηκοΐας ποιεῖσι, καὶ ἱλλίγγες
ἐμποιέουσι ἐν τε τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι, καὶ ἐν τοῖσι σώ-
μασι δυσκινήσιν, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνεσι. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα λέγει [ἐν τῷ παρόντι ἀφορισμῷ]
τὰ συμβαίνοντα ἐν τοῖς νοτίοις καταστήμασι πάθη. ἀλλὰ
τούτων 4) ἡ αἰτία ἀνωτέρω ἐρρήθη, πλὴν ἱλίγγου. ἔστιν
οὖν ἱλιγξ ἡ σκοτόδινος, γίνεται δὲ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει
οὕτως· ὅτι οἱ νότοι ὑγραίνουσι τὰ σώματα. αὕτη οὖν ἡ
ὕγρότης ἀτμοειδῶς φέρεται ἐπὶ τὴν κεφαλὴν καὶ συνανα-
πλέκεται τῷ ψυχικῷ πνεύματι καὶ ἀμαυροῖ αὐτό. τοῦτο
οὖν τὸ ψυχικὸν πνεῦμα, μὴ δυνάμενον ὀρθοπορῆσαι, πε-
ριφέρεται καὶ ἐλίσσεται ὥδε καὶ ἐκεῖσε καὶ ποιεῖ τοὺς ἱλίγ-
γους. Ἰστέον δὲ ὅτι ὁ Γαληνὸς φησιν, ἄμεινον ἦν ἀντηλ-
λάχθαι τὸ κατ' ἀρχὴν τοῦ λόγου γεγραμμένον καὶ πρῶτον
μὲν εἰρησθαι τὸ ὑγραίνουσιν, εἶτα τὸ διαλύουσι. καὶ ἡ
αἰτία, ὅτι πρῶτον ὑγραίνουσιν καὶ οὕτω διαλύουσι, καὶ
τῶν ἄλλων ἕκαστον ποιοῦσι, συντελούσης εἰς αὐτὰ καὶ
τῆς θερμοσίας.

ΔΔΜ. Ξηρὸς καὶ ψυχρὸς ὑπάρχων ὁ βορρᾶς ἀναλί-

1) κατὰ V. b. c. 2) βράγχοι V. b. 3) νόσοι D. 4) αἱ αἰτίαι
ἐρρήθησαν V. b. C.

σκεῖ μὲν ἅπαντα τὰ ἐκ τοῦ σώματος περίττα, τόνον δ' ἐντίθῃσι τοῖς ὀργάνοις αὐτοῖς ἐκ τοῦ σφίγγειν τε καὶ συνάγειν αὐτά. Ἰλιγγοσ δὲ λέγεται ἡ σκοτοδινία, ἣτις γίνεται, ὑγροῦ μετὰ παχέος πνεύματος κινουμένου περὶ τὴν κεφαλὴν· διὸ καὶ προηγεῖται ἐπιληψίας καὶ ἀποπληξίας.

ιη'. Κατὰ δὲ τὰς ὥρας, τοῦ μὲν ἥρος καὶ ἄκρου τοῦ θέρους οἱ παῖδες, καὶ οἱ τουτέων ἐχόμενοι τῇσι ἡλικίῃσιν, ἄριζά τε διάγουσι, καὶ ὑγιαίνουνσι μάλιστα· τοῦ δὲ θέρους, καὶ τοῦ φθινοπώρου, μέχρι μὲν τινος, οἱ γέροντες· τὸ δὲ λοιπὸν, καὶ τοῦ χειμῶνος, οἱ μέσοι τῇσι ἡλικίῃσι. —

ΘΕΟΦ. Καὶ ἐνταῦθα λέγει ὅτι αἱ εὐκράτοι ἡλικίαι ἐν ταῖς εὐκράτοις ὥραις καλῶς διάγουσιν, αἱ δὲ δύσκρατοι ἐν ταῖς δυσκράτοις ὥραις, αἱ μέσαι δὲ ἡλικίαι ἐν ταῖς μέσαις ὥραις. οἱ μὲν οὖν παῖδες, ὥς φησιν Ἰπποκράτης, καὶ οἱ ταύτης ἐχόμενοι τῆς ἡλικίας τουτέστι τὰ μειράκια ἐν τῷ ἔαρι καὶ ἄκρῳ τοῦ θέρους καλῶς διάγουσιν, ἀλλὰ τὰ μὲν μειράκια, ὥς εὐκράτα καὶ ἀπέριττα 1) πρὸς τοὺς παῖδας, ἐν τῷ ἔαρι καλῶς διάγουσιν, οἱ παῖδες δὲ ἐν ἄκρῳ τῷ θέρει διὰ τὸ ἀναλίσκεσθαι αὐτῶν τοτηνικαῦτα τὸν ὤμὸν χυμὸν. πάλιν οἱ γέροντες ἐν τῷ θέρει καὶ καταρχὰς τοῦ φθινοπώρου καλῶς διάγουσιν, ἐπειδὴ ψυχροὶ εἰσι φύσει καὶ ὑπὸ τῆς θερμότητος τοῦ θέρους καὶ ὀλίγον τοῦ φθινοπώρου κολάζεται αὐτῶν τὸ θερμῷ ἐναντίον ἥτοι τὸ ψυχρὸν κἀντεῦθεν καλῶς διάγουσι. οἱ μέντοι μέσοι ταῖς ἡλικίαις ταύταις τουτέστιν οἱ ἀκμάζοντες ἐν τῷ λοιπῷ τοῦ φθινοπώρου καὶ ἐν τῷ χειμῶνι καλῶς διάγουσιν, ἐπειδὴ θερμοὶ εἰσι κατὰ ποσότητα καὶ δριμύτερον ἔχουσι τὸ θερμὸν. ἡ οὖν ψύξις τοῦ φθινοπώρου καὶ χειμῶνος εἰς εὐκρασίαν αὐτὲς ἄγει κἀντεῦθεν καλῶς διάγουσιν.

ΔΑΜ. Ταῖς μὲν εὐκράτοις ἡλικίαις καὶ φύσεσι καὶ χώραις ἀρίστη τῶν ὥρων ἐστὶν ἡ εὐκρατοτάτη, δεομέναις γε οὐ μεταβολῆς ἥς ἔχουσιν ἔξωτος, ἀλλὰ φυλακῆς, ἐπειδὴ τῶν ὄντων ἕκαστον, ὑπὸ μὲν τῶν ὁμοίων φυλάττεται, με-

1) πρὸς τ. π. om. V. a.

ταβάλλεται δὲ ὑπὸ τῶν ἐναντίων· καὶ τὰ μὲν μειράκια τοῦ ἥρος, τοὺς δὲ παῖδας ἐν ἀρχῇ τοῦ θέρους ἄριστα διάγειν. ἐπὶ δὲ τῶν γερόντων διὰ τὴν ψυχρότητα τῆς κράσεως ὠφελιμὸν ἐστὶ τὸ θέρος, ὥσπερ γε καὶ τοῖς ἀκμάζουσιν ὁ χειμὼν ὠφελιμώτατος. ἐναντίος γὰρ οὗτος τῇ κατὰ τούτους δυσκρασίᾳ, χολώδεις ὄντας· οὕτως τῶν φύσεων αἱ μὲν χολωδέστεραι χειμῶνος ἄριστα διάγουσιν, αἱ δὲ φλεγματωδέστεραι θέρους, αἱ δ' εὐκρατοὶ τοῦ ἥρος. ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν χωρῶν, αἱ μὲν εὐκρατοὶ κάλλιστον ἔχουσι τὸ ἔαρ, αἱ δ' ἄλλαι, θέρους μὲν αἱ ψυχραὶ, χειμῶνος δ' αἱ θερμαί.

ιθ'. Νουσήματα πάντα μὲν ἐν πάσῃσι τῇσι ὥρησι 1) γίνεται· μᾶλλον δὲ ἓνια κατὰ ἐνίας αὐτέων καὶ γίνεται, καὶ παροξύνεται. —

ΘΕΟΦ. Τὰ νοσήματα ἢ συγγενῇ εἰσι ταῖς ὥραις ἢ ἀλλότρια· καὶ τὰ μὲν συγγενῇ γίνονται ἐν ταῖς πρεπούσαις τῶν ὥρῶν κράσεσι, τὰ δὲ ἀλλότρια διὰ τὰ ἄλλα τῆ βίου πλημμελήματα, οἷον διὰ δίαιταν, διὰ βίον καὶ τὰ λοιπά. φησὶν οὖν Ἰπποκράτης, νοσήματα μὲν ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρησι γίνονται· πᾶσαι μὲν γὰρ νόσοι ἐν πάσαις γίνονται ὥραις, ἀλλὰ μᾶλλον, ὥς φησὶν αὐτὸς, ἓναι κατ' ἐνίας αὐτῶν τουτέστι πλείους καθ' ἐκάστην αὐτῶν αἱ οἰκεῖαι νόσοι γίνονται, ἥτιον δὲ αἱ ἀλλότρια, αἱ καὶ παροξύνονται προϋπάρχουσαι, οἷον ἔδοξεν ἐν τῷ θέρει πεπαῦσθαι τεταρταῖος καὶ διέλειπε, καὶ ἐπειδὴ παραγέγονε τὸ φθινόπωρον καὶ εὗρε σπέρμα τοῦ χυμοῦ, ἀνήγειρε τὸν πυρετόν.

ΔΑΜ. Τουτέστι πᾶσαι μὲν νόσοι ἐν πάσαις ἔσονται ταῖς ὥραις, πλείους δὲ καθ' ἐκάστην αὐτῶν αἱ οἰκεῖαι.

κ'. Τοῦ μὲν γὰρ ἥρος τὰ μαρηνικά, καὶ τὰ μελαγχολικά, καὶ τὰ ἐπιληπτικά, καὶ αἵματος ῥύσιες, κυνάγχαι τε καὶ κόρυζαι, καὶ βράγχοι, καὶ βῆχες, καὶ λέπραι, καὶ λειχήνες, καὶ ἀλφοὶ, καὶ ἐξανθήσιες ἐλκώδεις πλεῖσται, καὶ φύματα, καὶ ἀρθριτικά. —

1) Ε Stephano: γίνεται] — ἀκουστέον ἐπὶ τῶν συγγενῶν νοσημάτων — παροξύνεται, ἐπὶ τῶν ἑτερογενῶν.

ΘΕΟΦ. Ὁ παρὼν ἀφορισμὸς παράδειγμα ἐστὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ. ὥς τινος γὰρ μέλλοντος ἀπορεῖν, ὅτι ποῖα καὶ πόσα καὶ πῶς γίνεται ἐν ταῖς ὥραις τὰ νοσήματα, αὐτὸς λέγει, ὅτι τοῦ μὲν ἥρος τὰ μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικὰ καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ ἡ αἰτία ἐστὶν αὕτη· τινὲς ἐν τῷ φθινοπώρῳ καὶ ἐν τῷ χειμῶνι μοχθηρὰς τροφὰς διαιτηθέντες μοχθηροὺς χυμοὺς 1) ἐπεσύναξαν. τῇ ψύξει οὖν ἀποκλείει αὐτοὺς ὁ χειμὼν ἐν τῷ βάθει· εἴτα ἐλθὼν τὸ ἔαρ, εὐκράτον ὄν, χύσιν καὶ μόνον ποιεῖται τῶν ἀθροισθέντων χυμῶν. φέρονται οὖν ἀτμοειδῶς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ εἰ μὲν φλεγματικὸς ἐστὶν ὁ χυμὸς, ποιεῖ ἐπιληψίαν, εἰ δὲ μελαγχολικὸς, μελαγχολίας καὶ μανίας· εἴτα πάλιν τὸ ἔαρ, ὅσον ἐπὶ τῇ εὐκρασίᾳ, ἄνοσόν ἐστι· τίκτεται γὰρ ἐν αὐτῷ ὁ αἱματικὸς χυμὸς· οὗτος, σύμμετρος ὢν, ἄνοσον διαφυλάττει τὸ σῶμα· εἰ δὲ καὶ παρεκτραπῇ, ἢ κατὰ ποιότητα παρεκτρέπεται καὶ ποιεῖ συνόχους ἢ κατὰ ποσότητα καὶ ποιεῖ αἵματος ῥύσεις εἴτε διὰ μυκτικῆς, εἴτε διὰ βηχὸς ἐκ θώρακος· ποιεῖ δὲ καὶ ἕτερα πάθη, οἷον κυνάγχην, ὅτι αἵματος ποσότης ἐν τῷ ἔαρι οὕσα φέρεται ἐν τοῖς μυσὶ τοῦ 2) λάρυγγος καὶ ποιεῖ φλεγμονὴν καὶ οὕτως κυνάγχην ἀπεργάζεται. ποιεῖ δὲ καὶ κόρυζαν, τῆς ὕλης δι' ὑπερώας ἐννεγεμένης, ποιεῖ καὶ βῆχας, τῆς ὕλης ἐν τῷ θώρακι φερομένης· ἀλλὰ μὴν καὶ λέπρας καὶ λειχήνας καὶ ἄλφους, ὅτι εὐκράτου ὄντος τοῦ ἄερος, ῥώννυνται αἱ δυνάμεις· τούτων ῥωννυμένων, ἀποδιώκεται ἡ ὕλη πρὸς τοῦκτος, καὶ εἰ μὲν φλεγματικὴ ἐστὶ καὶ σεσημμένη, ποιεῖ 3) λέπρας, εἰ δὲ ἄσαπῆς, ἄλφους, εἰ δὲ μελαγχολικὴ, ποιεῖ λειχήνας, εἰ δὲ χολώδης, ποιεῖ τὰ ἐξανθήματα· εἰ δὲ αἱματικὴ, ποιεῖ φύματα. ἀλλὰ μὴν καὶ ἀρθριτικὰ, τῆς χολῆς ἐκεῖσε φερομένης καὶ τῇ δήξει ὀδύνας ποιούσης. Ἰστέον δὲ ὅτι συγγενῇ τοῦ ἔαρος νοσήματά εἰσιν ἐνταῦθα, αἵματος ῥύσεις, κυνάγχαι καὶ βῆχες, ἀλλό-

1) ἐπεσώρευσαν V. c. 2) λάρυγγος V. b. C. 3) E Stephano: λέπραι καὶ ἄλφοι γίνονται] — ῥωννυμένων τῶν φυσικῶν δυνάμεων καὶ περὶ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ δέρματος τὴν ὕλην ἐκπεμπουσῶν, ἐπεὶ μήτε δι' ἐμέτων, μήτε διὰ τῶν φυσικῶν ὑπονόμων ἐκκρίνειν ταύτην ἰσχύουσιν, ὃ γε δὴ πρὸς ἔπαινον τοῦ ἔαρος εἴρηται. ὥς γὰρ οὗτος ἀλλαχοῦ φησιν, ὕβρις ἐπιφανής, βάθεος ἄκος. --

τρια δὲ, μελαγχολία, μανία, ἐπιληψία, λέπρα καὶ τὰ ἐξῆς τοῦ ἀφορισμοῦ.

ΔΑΜ. Ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ ὥρᾳ ἐκκαθαίρεται τὸ βάθος τοῦ σώματος, ἀπὸ τῶν κυρίων μερῶν ἐπὶ τὸ δέρμα τῶν μεχθηρῶν χυμῶν ἀφικνουμένων. εἰ δέ τι σῶμα παρέλαβεν εὐχνημον ἢ τοῦ ἥρος ὥρα, φυλάττει τοῦτο ὑγιεινότερον, οὐδὲν ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως νεωτερίζουσα.

κα'. Τοῦ δὲ θέρους ἐνιά τε τουτέων, καὶ πυρετοὶ ξυνεχέες, καὶ καῦσοι, καὶ τριταῖοι πλεῖστοι, καὶ ἔμετοι, καὶ διάρροιαι, καὶ 1) ὀφθαλμῖαι, καὶ ὥτων πόνοι, καὶ στομάτων ἐλκώσεις, καὶ σηπεδόνες αἰδοίων, καὶ ἰδρῶα. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα τὰ ἐν τῷ θέρει γινόμενα συγγενῇ τε καὶ ἀλλότρια νοσήματα, καθὼς καὶ ἐν τῷ ἔαρι, φησί· καὶ πρῶτον μὲν ἀπὸ τῶν ἑτερογενῶν ἄρχεται λέγων· τοῦ δὲ θέρους ἐνιά τε τούτων τουτέστι τινὰ τῶν ἐν ἔαρι γινόμενων νοσημάτων καὶ ἐν τῷ θέρει γίνονται, καταρχὰς μὲν φύσεις αἵματος καὶ συνεχεῖς πυρετοὶ διὰ τὸ πλεονάζειν ἀκμὴν τὸ αἷμα, ἀλλὰ μὴν καὶ καῦσοι καὶ τὰ ἐξῆς, ἃ εἰσιν ἴδια τοῦ θέρους διὰ τὸ πλεονάζειν τὸν ξανθοχολικὸν χυμὸν. καὶ γὰρ ταῦτα τούτῳ τῷ λόγῳ γίνονται· ἀλλὰ μὴν καὶ ἔμετοι, τῆς χολῆς ἐπιπολαζούσης, καὶ διάρροιαι, τῆς ὕλης κάτω χωρούσης, καὶ ὀφθαλμῖαι, τῆς κεφαλῆς πληρουμένης. ὁμοίως δὲ καὶ ὥτων πόνοι καὶ ἐλκώσεις στομάτων διὰ τὸν χολώδη χυμὸν· ἀλλὰ καὶ σηπεδόνες καὶ αἰδοίων 2) ἰδρῶα· καὶ σηπεδόνες μὲν αἰδοίων διὰ τὸ ὑγρότερα εἶναι τὰ μόρια καὶ ὑπὸ τῆς θερμότητος ταχὺ σήπεσθαι τὸ ὑγρόν. 3) ἰδρῶα δὲ τουτέστιν ἰδρωτίδες διὰ τὸ τοὺς πολλοὺς ἰδρῶτας τὸ τηνικαῦτα χολωδεστέρους εἶναι· δάκνουσι γὰρ αὐτοὶ τὸ δέρμα καὶ κνησμῶδες ἐργάζονται.

ΔΑΜ. Πυρετοὶ συνεχεῖς καὶ καῦσοι καὶ τριταῖοι γίνονται, τῆς ξανθῆς χολῆς κρατούσης. καὶ γὰρ οὖν καὶ

1) ὀφθαλμῶν V. a. D. 2) ἰδρῶτες V. c. 3) E Stephano: ἰδρῶα δὲ φησιν, ὥς ἡμεῖς ἰδρωτίδας φασμέν. — τὸ γὰρ ἠλκωμένον δέρμα ἰδρῶα ὁ Ἱπποκράτης εἶρηκεν.

ἐμετοι γίνονται, ταυτης ἐπιπολαζούσης, καὶ αἱ διάρῳοιαι, κάτω χωρούσης, γίνονται, καὶ ὀφθαλμίαι δὲ πολλαὶ τοῦ θέρους, ὡς ἂν τῆς κεφαλῆς πληρουμένης. οὕτω δὲ καὶ ὠτων πόνοι, καὶ τᾶλλα δὲ τὰ ὅμοια πάσχει τὸ σῶμα τῷ θέρει διὰ τὴν πλήρωσιν τῆς κεφαλῆς, ἄλλοτε εἰς ἄλλο μέρος ἀποτιθεμένης τὸ περιττόν. τὰ δὲ ἰδρωῶ τῶν κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν ἐξανθημάτων ἐστὶν ἐλκωδῶς τραχύνοντα τὸ δέρμα, καὶ γίνεται, καθάπερ καὶ αὐτὸ τοῦνομα ἐνδείκνυται διὰ τοὺς πολλοὺς ἰδρωῶτας, ὅταν χολωδέσεροί πως ἢ ὅλως δακνωδέστεροι τύχωσιν ὄντες.

κβ'. Τοῦ δὲ φθινοπώρου, καὶ τῶν θερινῶν τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ τεταρταῖοι, καὶ πλάνητες, καὶ σπλῆνες, καὶ ὕδρωπες, καὶ φθίσεις, καὶ στραγγουρίαι, καὶ λειεντερίαι, 1) καὶ δυσεντερίαι, καὶ ἰσχιάδες, καὶ κυνάγχαι, καὶ ἄσθματα, καὶ εἵλεοι, καὶ ἐπιληψίαι, καὶ τὰ μανικὰ, καὶ τὰ μελαγχολικά. —

ΘΕΟΦ. Ἀκολούθως καὶ περὶ τοῦ φθινοπώρου διαλέγεται. λέγει γὰρ, τοῦ φθινοπώρου καὶ τῶν θερινῶν τὰ πολλὰ τουτέστι τὰ πολλὰ τῶν θερινῶν νοσημάτων καὶ ἐν τῷ φθινοπώρῳ γίνονται ἐν ταῖς ἀρχαῖς διὰ τὸ ἐπικρατεῖν ἀκμὴν τὸν ξανθοχολικὸν χυμόν. ταῦτα μὲν οὖν εἰσιν ἑτερογενῆ, οἷον τριταῖοι καὶ καῦσοι καὶ τὰ ὅμοια τούτοις. γίνονται δὲ καὶ οἰκεῖα νοσήματα ἐν τῷ φθινοπώρῳ, οἷον τεταρταῖοι καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ τεταρταῖοι μὲν διὰ τὸ ἐν τῇ τοιαύτῃ ὥρᾳ πλεονάζειν τὸν μελαγχολικὸν χυμόν, ἐξ οὗ γίνονται· ἀλλὰ μὴν καὶ πλάνητες, διὰ τὴν ἀνωμαλίαν τοῦ καιροῦ καὶ τῶν χυμῶν, καὶ σπλῆνες διὰ τὸ μελαγχολικὸν περιττώμα· οὗτος γὰρ δοχεῖόν ἐστι τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ· καὶ ὕδροφοι διὰ τὸν σπλῆνα, ὅτι ὑπόκειται πεπληρωμένος μελαγχολικοῦ χυμοῦ καὶ πεπληρωμένος αὐρας ἐκπέμπει ψυχρὰς τῷ ἥπατι καὶ καταβάλλει τὴν ἐξαίματος τοποιητικὴν δύναμιν τοῦ ἥπατος καὶ οὐ πέττει καλῶς. ἀπεψίας οὖν γενομένης 2) διὰ τὸ ἥπαρ, ὕδρωπες γίνονται. εἴτα πάλιν φθίσεις τῷ λόγῳ τῆς ἀνωμαλίας, ποτὲ μὲν ψυχροῦ ἀέρος εἰσπνεομένου, ποτὲ δὲ θερμοῦ. τῇ ψύ-

1) καὶ δυσ. om. V. a. c. 2) διὰ τ. ἥπ. om. V. b. C.

ξει οὖν ἐπιτείνει τὸν βῆχα καὶ γίνεται ῥῆξις ἀγγείων καὶ οὕτω φθίσις. καὶ στραγγουρίαί, τῆς κακοχυμίας ἐκεῖσε φερομένης καὶ τῇ δριμύτητι ἀνιώσης καὶ ἐπεγειρούσης πρὸς ἔκκρισιν τὴν ἀποκριτικὴν δύναμιν. λειεντερίαί δὲ ἢ διὰ ἀδρῶσιν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως τῆς κοιλίας καὶ τῶν ἐντέρων ἢ δι' ἔλκωσιν ἐπιπολῇ δριμυτέρου χυμοῦ. καὶ ἰσχυιάδες τῇ κακοηθείᾳ τῶν χυμῶν καὶ τῇ ψύξει· καὶ κυνάγχαι, χολῆς φερομένης ἐπὶ τοὺς μύας τῆς φάρυγγος. ἀλλὰ τοῦτο ἑτερογενὲς τὸ νόσημα. καὶ ἄσθματα τουτέστι δύσπνοιαί διὰ τὸ τὴν ὕλην ἐπὶ τὰ ἀγγεῖα τοῦ πνεύμονος φέρεσθαι καὶ ἐμφράττειν αὐτά. 1) εἰλεοὶ διὰ τὸ τῷ πάχει τῶν χυμῶν ἐμφράττεσθαι τὴν διέξοδον τῆς τροφῆς ἢ διὰ τὸ φλεγμαίνειν. ἐπιληψίαί διὰ τὴν ἀνωμαλίαν καὶ τὰ μανικὰ καὶ τὰ 2) ἐπιληπτικὰ πάθη διὰ τὸ πλεονάζον αἷτιον. ἀλλ' ἢ μὲν μανία ἀπὸ ξανθοχολικῆς, ἢ δὲ μελαγχολία ἀπὸ μελαίνης γίνεται 3) χολῆς, ἅπερ ἔστι καὶ ἄμφω εὐρεῖν ἐν τῷ φθινοπώρῳ.

ΔΑΜ. Ἐν τῷ φθινοπώρῳ φησὶ καὶ τῶν θερινῶν νοσημάτων γίνεσθαι πολλὰ, μένοντος δηλονότι καὶ τοῦ θερينوῦ χυμοῦ, τῆς ξανθῆς χολῆς. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐν τῷ ἥρῳ τὸ θέρους γινόμενον ἐκκενοῖ τοὺς χυμοὺς, οὕτω καὶ τὸ φθινόπωρον ἐκκενοῖ τοὺς θερινοὺς, ἀλλὰ καὶ τοῦναντίον ἅπαν ἀπὸ τῶν ἐκτὸς μερῶν εἰς τὸ βᾶθος ἄγει. καὶ μέντοι καὶ τεταρταίους πυρετοὺς ἐν ταύτῃ τῇ ὥρᾳ γίνεσθαί φησιν, ἐπὶ τῇ μελαίνῃ δηλονότι συνισταμένους χολῇ, διττὴν ἐχούσῃ τὴν γένεσιν, ἐκ μὲν τῆς ξανθῆς ἰεροπτηθείσης τὴν ἑτέραν, ἐκ δὲ τοῦ παχέος αἵματος τὴν ἑτέραν· γίνονται καὶ πλάνητες πυρετοὶ διὰ τὴν ἀνωμαλίαν τῆς κράσεως, σπληνες μεγάλοι διὰ τὸ μελαγχολικὸν περίττωμα καὶ ὕδροφοι διὰ τὸν σπληνα. καὶ εἴ τι φθινῶδες ἀμφίβολον, ἐν φθινοπώρῳ μάλιστα ἐξελέγχεται διὰ τὴν ξηρότητα καὶ ψύξιν καὶ τὴν ἀνωμαλίαν τῆς ὥρας, οὐδὲν δ' ἥττον καὶ διὰ τὴν κακοχυμίαν.

1) E Stephano: εἰλεὸς, — δίττην χορδῆς τῶν ἐντέρων ἐλίσσομένων.
2) μελαγχολικά C. bene. 3) ξανθοχολικοῦ — μέλανος χυμοῦ V. a.

κγ'. Τοῦ δὲ χειμῶνος πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, κόρυ-
ζαι, 1) βράγχοι, βῆχες, πόνοι σηθέων, πλευρέων, ὀσφύος,
κεφαλαλγίαι, ἱλιγγοί, καὶ ἀποπληξίαι. —

ΘΕΟΦ. Νῦν καὶ περὶ τοῦ χειμῶνος διαλέγεται. ἄνω-
τέρω γὰρ τῶν τριῶν ἐμνήσθη καιρῶν. φησὶν οὖν τοῦ δὲ
χειμῶνος πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι καὶ τὰ ἐξῆς. πλευ-
ρίτιδες γίνονται καὶ περιπνευμονίαι καὶ τὰ ἐξῆς ὁμοια-
τούτοις, διὰ τὸ κρύος βλαπτομένων τῶν ἀναπνευστικῶν
ὀργάνων, καὶ ἀπλῶς τῶν νευρωδῶν μορίων κἀντεῦθεν
δευματιζομένων· κόρυζαι δὲ καὶ βράγχοι καὶ βῆχες καὶ
ἱλιγγοί διὰ τὸ πλεονάζειν ἐν τῷ χειμῶνι τὸ αἷτιον τὸ
ποιοῦν αὐτὰ, ὅπερ ἐστὶ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν φλέγμα. διὰ
τί δὲ οὐκ εἶπε, τοῦ δὲ χειμῶνος τὰ πολλὰ τῶν φθινοπω-
ρινῶν ἢ ἔνια, ὥσπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἔλεγεν; ὅτι γε
ἀπὸ κοινοῦ βουλόμενος ἡμᾶς προσυπακοῦσαί τι τῶν εἰ-
ρημένων. καὶ γὰρ τὰ πρῶτα τοῦ χειμῶνος κοινωνεῖ τῷ
φθινοπώρῳ.

ΔΑΜ. Πλευρίτιδες καὶ περιπνευμονίαι γίνονται διὰ τὸ
κρύος βλαπτομένων τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων. ὁμοίως διὰ
ταύτην τὴν ψύξιν βῆχες γίνονται καὶ πόνοι πλευρῶν,
στηθῶν, καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἡ κεφαλὴ βλαπτομένη
κορύζας τε καὶ βράγχους καὶ βῆχας ἐργάζεται.

κδ'. κέ'. Ἐν δὲ τῇσι ἡλικίῃσι 2) τοιάδε συμβαίνει· τοῖσι
μὲν σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοιςιν ἄφθαι, ἔμετοι,
βῆχες, ἀγρυπνίαι, φόβοι, ὀμφαλῆ φλεγμοναί, ὧτων
ὕγρότητες. πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυεῖν προσάγξουσιν, ἔλων
ὀδαξισμοὶ, πυρετοὶ, σπασμοὶ, διάρροιαί, καὶ μάλιστα
ὅταν ἀνάγῃσι τοὺς κυνόδοντας, καὶ τοῖσι παχυτάτοιςιν
τῶν 3) παιδίων, καὶ τοῖσι σκληρὰς τὰς κοιλίας ἔχουσιν. —

ΘΕΟΦ. Νῦν ἀπὸ ὥρων ἐπὶ 4) ἡλικίας μετατρέπεται

1) βράγχοι om. V. a. b. c. 2) τοιαῦτα D. 3) παίδων D. 4) E
Stephano: Ἐπὶ τυχάνουσιν ἡλικίαι καθ' Ἱπποκράτην, ἡ νεογενής,
ἥτις καὶ ὑποτίθιος λέγεται, ἡ ὀδοντοφυητικὴ, παιδική, ἡβικὴ, ἀκμα-
στικὴ, παρακμαστικὴ, γεροντικὴ. — — χορὸν] ἢ διὰ τὸ εὐχωρήτους
εἶναι τὰς φλέβας καὶ ἀρτηρίας, ἢ διὰ τὸ πεπλέχθαι χορροειδῶς. —

καὶ λέγει· ἐν δὲ τῇσι ἡλικίῃσι τοιαῦτα συμβαίνει, τοῖσι μὲν σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοις ἄφθαι, ἔμετοι, ἀγρυπνίαι καὶ τὰ ἐξῆς. ἄφθαι μὲν διὰ τὴν μαλακότητα τῶν ὀργάνων, μὴ φερόντων τὴν ποιότητα τοῦ γάλακτος. ὀρωδέστερον γὰρ ἔχει καὶ ὀριμύτερον καὶ τῇ δῆξει ἐργάζεται τὰς ἐπιπολῆς ἐλκώσεις ἐν τῷ στόματι· ἔμετοι δὲ, ἐπειδὴ ἄφνω παρὰ τὴν συνήθειαν τὸ γάλα τὰ παιδιά δεχόμενα καὶ πολὺ τῷ πλήθει βαρύνεται ὁ στόμαχος καὶ ἀπεπτεῖται τοῦτο, καὶ ἀπεπτούμενον ἐξεμεῖται· βῆχες διὰ τὸ ὑγρὸν τοῦ σώματος· ἀγρυπνίαι δὲ, ἐπειδὴ αἱ ἄφθαι λυποῦσι καὶ οἱ ἔμετοι ἐνοχλοῦσι· φόβοι δὲ δηλονότι μετὰ τῶν ὕπνων, ὅτι ταράττονται πολλάκις ἐν ὕπνοις, ὡς φαντασίαν ὑπομένοντα· τὸ δὲ πάθος στομαχικόν. ὀμφαλῶν φλεγμοναὶ διὰ τὸ τῇ τομῇ μετὰ τὸ τεχθῆναι τὰ βρέφη φλεγμαίνειν. ὠτῶν ὑγρότητες διὰ τὸ πλεονάζον αὐτοῖς ὑγρὸν. ἕως ὧδε περὶ τῆς πρώτης ἡλικίας φησί. μετέρχεται δὲ λοιπὸν καὶ ἐπὶ τὴν δευτέραν λέγων· πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυεῖν οὖλων ὀδαξισμοὶ καὶ τὰ λοιπά. ὀδαξισμός ἐστιν οἷον κνησμός τις μετὰ βραχείας ἀνίας· γίνεται δὲ τοῦτο, ὅπως σὺν τῷ κνησμῷ διαφορηθῇ τὸ αἷτιον. πυρετοὶ διὰ τὰς φλεγμονὰς τῶν οὖλων. σπασμοὶ διὰ τὴν ἀπειρίαν καὶ διὰ τὴν εὐπάθειαν τοῦ νευρώδους γένους. διάρροιαι διὰ τὸ μὴ καλῶς πέπτεσθαι τὴν τροφήν ὑπὸ τῆς δυσκρασίας τῆς φλεγμονῆς, καὶ μάλιστα ὅταν ἀνάγῃ τοὺς κινόδοντας διὰ τὸ 1) τιτρώσθαι τότε τὰ οὖλα ὑπὸ τῶν ὀδόντων καὶ ἀνιᾶσθαι. ταῦτα γίνονται καὶ τοῖς παχυτάτοις τῶν παιδίων, καὶ τοῖς σκληρὰς ἔχουσι τὰς κοιλίας σπασμοὶ γίνονται. πληθωρικὰ γὰρ καὶ περιττωματικά τὰ τοιαῦτα.

ΔΑΜ. κδ'. Τοῖς γὰρ νεογενέσι παιδίοις ὑγρὸν ἐστὶν ὅλον τὸ σῶμα, ὡς καὶ τὴν τῶν ὀστέων φύσιν αὐτοῖς οἷον

εἶτα ἐν ἐνὶ μὲν στελέχει τὰς φλέβας ἀποτελέσασα, ἐν ἑτέρῳ δ' αὖθις τὰς ἀρτηρίας, οὕτω διὰ τοῦ ὀμφαλοῦ τοῦ ἐμβρύου ταύτας ἐνίσχιν — et ita nutritur. Natum ore lac haurit, quod corruptum ἄφθας facit. — οὖλα] — ἐπαναστάσεις περιφερεῖς, ἐν τοῖς φαινώμασι φνύμεναι.

1) τιτρώσκεισθαι V. b. τετρώσθαι V. c.

κηρώδη μᾶλλον ὑπάρχειν ἢ λιθώδη· πολὺ δὲ μάλιστα τῶν ἄλλων ἀπάντων μορίων ὁ ἐγκέφαλός ἐστιν ὑγρὸς, ὡς ἂν καὶ τοῖς τελείοις ὑπάρχων τοιοῦτος, ἅστ' εὐλόγως αὐτοῖς, ἐπειδὴ πληθὺς ἐστὶ τῶν περιττῶν, διὰ πάντων ἐκκρίνεται τῶν πόρων. φόβοι δὲ γίνονται κατὰ τοὺς ὕπνους οὐ μόνον τοῖς νεογενέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς τελείοις, φόβοι καὶ φαντασίαι φοβεραὶ, ὅταν πολλοὶ τε ἄμα καὶ μοχθηροὶ χυμοὶ βαρύνωσί τε ἄμα καὶ δάκνωσι τὰ κατὰ τὴν γαστέρα καὶ μάλιστα αὐτῆς τὸ στόμα. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἰσθητικώτατον. νεωστὶ γάρ ἐξελθόντα τῆς μήτρας τὰ παιδιά ἐκπλήττονται διὰ τὴν εἰς τὸν περιέχοντα ἄερα μετάστασιν, ὅθεν καὶ φόβοι αὐτοῖς γίνονται. αἱ δὲ τῶν ὀμφαλῶν φλεγμοναὶ τῶν ἀποτετμημένων οὐ πρὸ πολλῶν τοῖς νεογενέσι παιδίοις γίνονται.

ΔΑΜ. κέ'. Ὁδαξισμός ἐστι κνησμός τις μετὰ βραχείας τινὸς ἀνίας· τὰ δ' ἄλλα πάντα συμβαίνουσι τοῖς παιδίοις μάλισθ' ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας. εὐλογον δὲ δήπου τῶν οὐλῶν διατετρημένων ὑπὸ τῶν ἀνιόντων ὀδόντων ταῦτα γενήσεσθαι τὰ συμπτώματα, καθάπερ ὅταν ἐμπεπαρμένος ἢ σκόλοψ σαρκὶ, καὶ πλεόν ἐστὶ κατὰ τοὺς ὀδόντας τῆς ἀνίας τοῦ σκόλοπος. οἱ μὲν γὰρ σκόλοπες ἡσυχάζουσιν ἐστηριγμένοι κατὰ τὸ μόριον, ὃ κατ' ἀρχὰς ἐνεπάγησαν, οἱ δ' ὀδόντες ἀεὶ προχωροῦσι τοσοῦτον, ὅσον τιτραίνονται. διὰ γοῦν τὰς ὀδύνas πυρέττει τὰ παιδιά καὶ ἀγρυπνεῖ καὶ οὐ πέττει τὴν τροφήν. διὰ τοῦτο καὶ διάρῃοιαι καὶ σπασμοὶ μάλιστα τοῖς παχυντάτοις καὶ σκληράς ἔχουσι τὰς κοιλίας. πληθωρικὰ γάρ ἐστι τὰ τοιαῦτα καὶ περιττωματικά.

κς'. Πρεσβυτέροισι δὲ γενομένοισι, παρίσθμια, σπονδύλα τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον εἶσω ὥσιες, ἄσθματα, λιθιάσιες, ἐλμινθες ξρογγύλαι, ἀσκαρίδες, ἀκροχορδόνος, 1) σατυριασμοὶ, χοιράδες, καὶ τᾶλλα φύματα. —

ΘΕΟΦ. 2) Περὶ τῆς τρίτης ἡλικίας διαλέγεται τῆς

1) σατυρισμοὶ D. 2) Codex Ambrosianus Stephani Meletii (eiusdem cum Stephano) Parisiensis ex hoc inde aphorismo Theophileos commentarios breviores habent. Codex Escorialensis, qui

πρεσβυτέρας τῶν παίδων, ἥτις ἐστὶ μεταξὺ τῆς ὀδοντοφυήσεως καὶ τῆς ἡβικῆς, καὶ διδάσκει ἡμᾶς τὰ συμβαίνοντα ἐν αὐτῇ 1) πάθῃ, ἅπερ εἰσὶν, παρίσθμια, σπονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον εἶσω ὥσιες καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ παρίσθμια μὲν εἰσι φλεγμοναὶ τῶν κατὰ τὸν ἰσθμὸν μορίων. φλεγμαίνουσι δὲ διὰ τὸ ὑποκεῖσθαι ἐπὶ τούτων ὑγρὰν τὴν κεφαλὴν, ἥτις εὐχερῶς ρευματίζει αὐτὰ τὰ μέρη. τέτων οὖν ρευματιζομένων, φλεγμαίνουσι. σπονδύλου δὲ τῆ κατὰ τὸ ἰνίον εἶσω ὥσιες γίνονται διὰ τὸ συνέλκεσθαι τοῖς μορίοις τούτοις τὰ νεῦρα καὶ ἐκ τῶν νεύρων τοὺς συνδέσμους καὶ ἐκ τούτων τείνεσθαι τοὺς σπονδύλους. ἄσθματα δὲ διὰ τὸ καταρρέον ρεῦμα ἐπὶ τὰς 2) σήραγ-

Stephani est procul dubio, porro fusiores commentarios complectitur, e quibus multa transscripsi.

1) COD. ESC. Τὰ διαφόροις ἡλικίαις συγγενῇ νοσήματα — διὰ πέντε τινῶν τούτων διαγιγνώσκωμεν. 1. ἀπὸ τῆς χράσεως v. c. νεογενῇ φύσει ὑγρὰ afficiuntur aphthis, insomnia, vomitu etc. 2. ἀπὸ τῆς ἰδιότητος τῆς τροφῆς v. c. ὁ ὅρος τοῦ γάλακτος facit Aphthas. 3. ἀπὸ τῆς φυσικῆς ἀνάγκης v. c. ὀδαξισμοὶ et dolores gingivarum. 4. διὰ τὴν τῆς ἀκολουθίας ἀνάγκην v. c. ob umbilici sectionem. 5. ἀπὸ τῆς βίου v. c. οἱ ἀκμάζοντες comedunt multa et quae difficile digeruntur indeque morbis incidunt. — Definitio: ἰσθμὸς τοίνυν ἐστὶν ἡ ἐπιμήκης γῆ καὶ στενὴ ἐν μέσῳ δύο θαλασσῶν οὖσα, πορθμὸς δὲ θάλασσα στενὴ ἐν μέσῳ δύο γεῶν οὖσα. οὕτω καὶ ἐπὶ ἡμῶν ἐστὶν ἰδεῖν ἰσθμὸς τοίνυν ἐστὶν ἡ μεταξὺ οὐσίας τοῦ τε οἰσοφάγου καὶ τοῦ λάρυγγος etc. παρίσθμια sunt inflammationes tonsillarum. οὕτως ἔν ἐν ἄλλοις τὰ πάθῃ ἐκ τῶν πεπονηθέντων τόπων ὀνομάζων· ἐν γὰρ τῇ δευτέρᾳ τῶν ἐπιδημιῶν σπλῆνες γίνονται ἀντὶ τοῦ φλεγμονοῦσιν οἱ σπλῆνες. — — ἔλκουσι τοὺς σπονδύλους τοῦ ἰνίου ἐπὶ τῇ ἔσω, — ὅπερ αὐτὸς ἐν ἄλλοις νεώτερον κυνάρχησιν ὀνομάζει. — Loco ὥσιες ὤφειλεν εἶσω ἔλξεις ἔχειν. — εἰ δὲ ἐπὶ τῆς ἀδένας τῶν μηρῶν ἢ τῶν μασχαλῶν ἐνεχθῇ ἡ ὕλη, γίνονται αὐτοῖς χοιράδες. Lac caprinum sine coagulo concrecit, vaccinum autem, natura sua crassius, coagulatur ἐν τοῖς γαλλάροις. Ita et calculus infantium διὰ τὴν ἐπιτηδειότητα τῆς ὕλης. — Tria genera τῶν ἐλμίνθων 1. στρογγύλαι in tenuibus. 2. πλατεῖαι in crassis. 3. ἀσχαρίδες in recto. — ἀροχορδόνες γίνονται ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ δέρματος, εἰσὶ δὲ ἐπαναστάσεις τινὲς, ἔχουσαι ἴσην τὴν βάσιν καὶ τὴν ἐκφυσιν καὶ τὴν κορυφὴν. τινὰ δὲ τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι καὶ σατυριασμοί. τῷτο τὸ ρησείδιον οὐκ ἔδε- ἤθη ἐξηγήσεως, ἐπειδὴ τῶν σπανίως εἰσὶ φερόμενα ἔχοντα τῶν ἀντιγράφων. — φύματα sunt tumores acuti, augmento et decremento celeri. 2) σύριγγας V. a.

γας καὶ τὰς κοιλότητας τοῦ πνεύμονος καὶ στενοχωρεῖν τὸ πνεῦμα. ἄσθματα δὲ εἰσι πυκναὶ ἀναπνοαὶ, οἷαι συμβαίνουσι τοῖς δραμοῦσιν. λιθιάσεις δὲ διὰ τὴν ἀδδηφαγίαν συναγομένων χυμῶν 1) καὶ διὰ τὸ πλούσιον τοῦ θερμοῦ ἐξατμιζομένων αὐτῶν καὶ ἀπολιθουμένων. ἔλμινθες δὲ καὶ ἀσκαρίδες διὰ τὴν σῆψιν τῆς ὕλης. θερμοὶ γάρ εἰσι καὶ ἐκ τῆς ἀδδηφαγίας περιττωματικοί· ἀσκαρίδες δὲ εἰσι λεπταὶ ἔλμινθες. ἀκροχορδόνες δὲ καὶ χοιράδες καὶ τὰ ἄλλα φύματα, ὅτι κακοχύμου πλήθους εἰσὶν ἔγγονα, ὅπερ πλήθος, ἐρῶμένης οὔσης τῆς δυνάμεως, ἀπορρίπτεται πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ποιεῖ ταῦτα τὰ πάθη. φύματα δὲ αὐτὰ καλεῖ ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν φουμένων ἐν τῇ γῇ διὰ τὸ ταχέως φύεσθαι καὶ αὔξεσθαι καὶ ἐκπυῖσκεσθαι.

ΔΑΜ. Πρεσβυτέρους ἐνταῦθα τοὺς ἄχρι ιβ' ἢ ις' προϊόντας ἔτους. ἰσθμὸν δὲ νοητέον ἐνταῦθα τὸ μεταξὺ τοῦ στόματός τε καὶ τοῦ στομάχου χωρίον ἐκ μεταφορᾶς τῆς μέσον δύο θαλαττῶν οὔσης γῆς. τὰ δὲ δὴ παρίσθμια ταῦτά ποτε μὲν αὐτοῦ τοῦ κοινοῦ τῇ τε γαστρὶ καὶ τῷ στομάχῳ καὶ τῇ φάρυγγι καὶ ὅλῳ τῷ στόματι χιτῶνός εἰσι φλεγμοναί, ποτὲ δὲ τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ μυῶν. ἄσθματα δὲ γίνονται διὰ τὴν ξενοχωρίαν τῶν ἐν τῷ πνεύμονι κοιλιῶν τοῦ 2) πνεύμονος. ἡ στενοχωρία δὲ αὕτη, πληρουμένου τοῦ σπλάγχνης τῶν ἄνωθεν ρευμάτων γίνεται· τὰ δὲ ρεύματα ταῦτα πλείω τοῖς νεογενέσι παιδίοις ἐστὶ. λιθιάσεις δὲ τοῖς παιδίοις διὰ τὴν ἀδδηφαγίαν ὁμοὺς χυμοὺς ἀθροίζουσιν, ἐξ ὧν τὸ παχύτερον ἅμα τοῖς οὔροις εἰς τὴν κύστιν ἀφικνούμενον ὕλη τῆς τῶν λίθων ἐστὶ γένεως. ἀσκαρίδες δὲ λέγονται αἱ λεπταὶ ἔλμινθες ἐν τῷ κάτω μέρει τοῦ παχέος ἐντέρου γινόμεναι ἐξ ἀπειρίας, αἱ δὲ στρογγύλαι ἔλμινθες γεννῶνται μᾶλλον ἐν τοῖς ἐντέροις τοῖς ἄνω, ὥστε καὶ εἰς αὐτὴν ἐπαναβαίνουσιν ἔστιν ὅτε τὴν γαστέρα. πολὺ δὲ πλείους αὗται τῶν ἀσκαρίδων ἐν τοῖς παισὶ γίνονται· σπανιωτέρα δὲ τῆς πλατείας ἔλμινθος ἢ γένεσις ἐστίν, ἥτις καὶ μακροτάτη γίνεται πα-

1) καὶ — ἀπολιθουμ. om. V. b. C. 2) In mg. πνεύματος.

ρεκτεινομένη πολλάκις ἅπασι τοῖς ἐντέροις. ἀκροχορδόνες δὴ καὶ χοιράδες φύματά εἰσιν.

κζ. Τοῖσι δὲ 1) ἔτι πρεσβυτέροισι, καὶ πρὸς τὴν ἡβην προσάγουσι, τουτέων τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον, καὶ ἐκ ῥινῶν αἵματος ῥύσιες. —

ΘΕΟΦ. Περὶ τῆς τετάρτης νῦν ἡλικίας διαλέγεται τουτέστι τῆς ἡβικῆς. γίνεται δὲ τοῖς ἐν ταύτῃ οὖσι τῇ ἡλικίᾳ καὶ τοῖς πλησιάζουσι τουτέων τὰ πολλὰ τουτέστι τῶν προλαβουσῶν ἡλικιῶν, ἅτινά εἰσιν ἔλμινθες καὶ λιθιάσεις, ἐπειδὴ ἡ αὐτὴ ὕλη ὑπόκειται καὶ ἐνταῦθα, 2) πλὴν παχυτέρα. πλὴν οἱ πυρετοὶ 3) χρόνιοι διὰ τὸ τὴν ὕλην ὑποκεῖσθαι παχεῖαν καὶ διότι αἱ δυνάμεις ἐρῶμεναι αἱ ὀφείλουσαι συμπαρομαρτῆσαι τῷ μήκει τοῦ νοσήματος. αἵματος δὲ ἐκ ῥινῶν ῥύσιες τοῖς τηλικούτοις γίνονται, ἐπειδὴ τότε ὁ τοιοῦτος χυμὸς πλεονάζειν ἄρχεται. διὰ τί δὲ πλεονάζει τότε πλέον τῶν προτέρων ἡλικιῶν; ἐπειδὴ νῦν οὐ τοσοῦτον δαπανᾶται ἐν ταῖς αὐξήσεσιν, ὅσον ἐν ἐκείναις. ἡ γὰρ αὕξησις τοῦ σώματος ἥττον ἐν αὐταῖς γίνεται ἢ περ ἐν ἐκείναις.

ΔΑΜ. Μετὰ τὸ ἰδ' ἔτος ἄρχονται ἡβάσκειν οἱ παῖδες, καὶ οἱ μὲν θερμοὶ πρωϊαίτερον ἡβάσκουσιν, οἱ δὲ ψυχροὶ ὀψιαίτερον. αἵματος δὲ ῥύσιες ἐκ τῶν ῥινῶν γίνονται τοῖς τοιούτοις, ἐπειδὴ πλεονάζειν ἄρχεται κατὰ τὴν ἡλικίαν ἐκείνην ὁ χυμὸς οὗτος, οὐχ ὅτι πλείων γεννᾶται ἢ πρόσθεν, ἀλλ' ὅτι νῦν ἥττον ἀναλίσκεται, διὰ τὸ καὶ τὴν αὕξησιν ὥς πρὸς τὴν ἀναλογίαν τοῦ σώματος ἥττον κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην γίνεσθαι τῆς ἔμπροσθεν.

κη. Τὰ δὲ πλεῖστα τοῖσι παιδίοισι πάθηα κρίνεται, τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρησι, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ μηνσὶ, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ ἔτεσι, τὰ δὲ καὶ πρὸς τὴν ἡβην προσάγουσι. ὅσα δὲ ἂν διαμείνῃ τοῖσι παιδίοισι, 4) καὶ μὴ ἀπολυθῇ περὶ τὸ ἡβάσκειν, ἢ τῇσι θήλεσι περὶ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξιας, 5) χρονίζειν εἶωθε. —

1) ἔτι om. D. 2) πλ. παχ. om. V. b. C. 3) COD. ESC. ὁ γὰρ Γαληνὸς τὸ μακροχρόνιον καὶ ὁξὺ τῶν νοσημάτων τῇ δυνάμει παραμετρεῖ. 4) πάθη add. D. 5) συγγηράσκειν D.

ΘΕΟΦ. Τὸ παιδίον ὄνομα τὰς προειρημένας τέσσα-
ρας ἡλικίας περιορίζει. τούτων οὖν τῶν παίδων τὰ πλεῖ-
στα πάθη τουτέστι τὰ χρόνια 1) κρίνεται, ὥς φησιν Ἱππο-
κράτης, τὰ μὲν ἐν μ' ἡμέρησι, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ μηνσὶ, τὰ δὲ
ἐν ἑπτὰ ἔτεσι, τὰ δὲ καὶ πρὸς τὴν ἡβὴν προσάγουσιν.
Ἰστέον δὲ ὅτι αἱ κρίσεις τῶν νοσημάτων ἀπὸ τῆς πρώ-
της ἡμέρας μέχρι τῆς εἰκάδος τετραδικῶς ἀριθμοῦνται,
ποτὲ μὲν κατὰ διέχειαν, ποτὲ δὲ κατὰ συνέχειαν, ἀπὸ δὲ
τῆς εἰκάδος μέχρι τῆς τεσσαρακοστῆς ἑβδομαδικῶς κατὰ
τὸν αὐτὸν τρόπον· ὅσα δὲ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ὑπερβῇ,
κατὰ τὸν τῆς ἑβδομάδος λόγον ἴσχει τὴν κρίσιν οὐκέτι
ἡμερῶν ἑπτὰ, ἀλλὰ μηνῶν, εἴθ' ἑξῆς ἐτῶν. ἐν τεσσαρά-
κοντα μὲν οὖν ἡμέραις κρίνονται ἥτοι λύονται, ἐπειδὴ ἡ
τεσσαρακοστὴ κρίσιμός ἐστι τῶν χρονίων νόσων, ἔσχατος
δὲ ὅρος τῶν ἐκ μεταπτώσεως ὀξέων· εἰ δὲ ταύτην ὑπερ-
βῶσιν, ἐν ἑπτὰ μηνσὶν ἢ ἔτεσιν ἢ καὶ πρὸς τὴν ἡβὴν ἐπει-
γόμενα λύεται, ἐπειδὴ τότε μεγάλη ἐστὶν ἡ μεταβολὴ τῆς
θερμότητος καὶ τῆς ἡλικίας, ἥτις θερμότης χύσιν καὶ
ἀφανισμόν τῶν νοσοποιῶν αἰτίων ποιεῖται· ἐπὶ δὲ τῶν
θηλειῶν καὶ διὰ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξεις. Ἰστέον δὲ
ὅτι πᾶσα μεταβολὴ ἡλικίας τρέφει τὸ σῶμα ἀνεπαισθή-
τως, ἡ δὲ τῆς ἡβῆς φανερώς. ὅσα δὲ μὴ λυθῇ περὶ τὸ
ἡβάσκειν ἢ ταῖς θηλείαις περὶ ταῖς τῶν καταμηνίων ῥή-
ξεσιν, ὥς φησιν Ἱπποκράτης, χρονίζει εἴωθε, καὶ εἰκό-
τως. ὁ γὰρ ἡ φύσις οὐκ ἴσχυσε ποιῆσαι καὶ ἀπαλλάξαι
αὐτοὺς τῶν παθῶν, πολλῷ μᾶλλον οὐδὲ ἡ τέχνη ποιήσει,
κἂν βοηθήμασι χρήσῃται.

ΔΑΜ. Τῶν μὲν οὖν ἡμερῶν ἡ τεσσαρακοστὴ πρώτη
μὲν τῶν χρονιζόντων ἐστὶ κρίσιμος, ἔσχατὴ δὲ τῶν ἐκ με-

1) COD. ESC.: ἐπειδὴ γὰρ πολλὰ πάθη ἐξετραγῆδῃσεν, — λύ-
σεως δὲ τούτων τῶν παθῶν οὐκ ἐμνημόνευσεν, ἐνταῦθα οὖν τοῦτο
αὐτὸ ἐπραγματεύσατο. Quaestio: 1. Quomodo in chronicis mor-
bis Hippocrates dixit κρίνεται? Debebat dicere λύεσθαι ἢ ἀπαλλάτ-
τεσθαι. At λέγομεν ὅτι κατεχρήσατο τῇ φωνῇ καὶ εἶπε κρίνεσθαι
περὶ τὰ πράγματα ἐπειγόμενος. — — σκόπει δὲ πῶς ψυχοφελεῖς εἰ-
σιν αἱ φράσεις καὶ αἱ λέξεις τοῦ Ἱπποκράτους. εἶπε γὰρ καὶ μὴ
ἀπολυθῇ, ὥς οἱ ἐν δεσμοῖς κρατούμενοι.

ταπτώσεως ὀξέων. ὅσα δὲ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ὑπερβαίνει, κατὰ τὸν τῆς ἐβδόμης λόγον ἴσχει τὴν κρίσιν, οὐκέτι ἡμερῶν ἐπὶ συναριθμουμένων, ἀλλὰ πρότερον μὲν μηνῶν, εἴτα ἑξῆς ἐτῶν.

κθ'. Τοῖσι δὲ νεανίσκοισι αἵματος πτύσεις, φθίσεις, πυρετοὶ ὀξέες, ἐπιληψία, καὶ τᾶλλα νοσήματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα. —

ΘΕΟΦ. Τὴν τῶν μειρακίων ἡλικίαν καταλιπὼν ὡς δυναμένην τοῖς τοιούτοις νοσήμασι παραλαμβάνεσθαι ταῖς περιεχούσαις αὐτὴν ἡλικίαις, ἡβικὴν λέγω καὶ ἀκμαστικὴν, περὶ τῶν ἀκμαζόντων διαλέγεται καὶ φησι τοῖσι δὲ νεανίσκοισι αἵματος πτύσεις, φθίσεις καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ αἵματος μὲν πτύσεις, διὰ τὴν ῥῆξιν τῶν ἀγγείων, ἃ ῥήγνυται τούτοις καὶ ἀπὸ προηγησαμένης καὶ ἔτι οὔσης κράσεως. ἔτι γὰρ ἔχουσι καὶ αὐτοὶ αἷμα πολὺ, ὃ διατεῖνον τῷ πλήθει ῥήγνυσιν, 1) ἔπειτα δὲ καὶ τῇ διαβρώσει τῆς ξανθῆς χολῆς τῆς πλεοναξέσεως αὐτοῖς ἢ διὰ τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτῶν. φθίσεις δὲ διὰ τὴν τοῦ αἵματος πτύσιν. πυρετοὶ δὲ ὀξέες διὰ τὴν σῆψιν τῆς πλεοναξούσεως αὐτοῖς χολῆς. 2) ἐπιληψία δὲ, οὐ διὰ τὴν κράσιν τῆς ἡλικίας, ἀλλὰ τὴν ἐν τῇ διαίτῃ πλημμέλειαν ἢ διὰ τὴν χολήν. γίνεται γὰρ καὶ ἀπὸ ξανθῆς χολῆς ἐπιληψία, καθὼς καὶ ἐν τῇ διαγνωστικῇ εἴρηται, δακνομένου τοῦ στομάχου καὶ κραδαινομένων τῶν 3) νεύρων καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν. γίνεται δὲ αὐτοῖς καὶ τὰ ἄλλα νοσήματα τουτέστιν ὅσα τῆς ξανθῆς χολῆς εἰσιν ἔκγονα, οἷον πλευρίτιδες, φρενί-

1) αὐτά. ἢ διὰ βίαια ἐπιτηδεύματα. τούτοις δὲ τοῖς ἀγγείοις καὶ διάβρωσις γίνεται ὑπὸ etc. V. b. 2) COD. ESC. Quomodo epilepsia τοῖς ἀκμαζούσιν γίνεται, εἴ γε αἱ ἐπιληψίαι ἐπὶ ψυχρᾷ ὕλῃ γίνονται; 1. Ratio ἐπιπόλαιος. se esse fortes rati se implent frigidis cibis et inde phlegmate, quod cerebrum petens illud opprimit. 2. ratio βαθυτέρα καὶ φυσικωτέρα. Epilepsia a phlegmate κατὰ τὸ πολὺ, multoties vero a bile originem ducit. Bilis tamen τῶν ἀκμαζόντων ἐστίν. — Hippocrates παρεσιώπησε τὴν ἡλικίαν μειρακιώδη, quia est inter ἡβικὴν et ἀκμαστικὴν et harum aetatum morbos communes habet. Inde tamen dixit τοῖσι νεανίσκοις i. e. usus verbo amplioris significatus. 3) ἀγγείων V. b. C.

τιδες καὶ μάλιστα τὰ προειρημένα. ποῖα; ὅσα αὐτὸς ἀπηριθμήσατο πάθη, τυχὸν αἵματος πτύσιν, φθίσιν, πυρετὸς καὶ ἐπιληψίας.

ΔΑΜ. Πυρετούς φησι τοὺς τριταίους καὶ καῦσους· οὗτοι γὰρ χολωδέστατοι τῶν πυρετῶν ἀπάντων εἰσί. καὶ πλείζοι τοῖς νεανίσκοις γίνονται, διότι καὶ ἡ ξανθὴ χολὴ πλεονάζει κατὰ ταύτην τὴν ἡλικίαν, ὅφ' ἧς τοιαῦται νόσοι τοῖς ἀκμάζουσιν γίνονται. φθίσεις δὲ καὶ πτύσεις αἵματος οὐ κατὰ τὴν φύσιν τῆς ἡλικίας γίνονται, ἀλλὰ κατὰ τι τῶν συμβεβηκότων αὐτῇ ἢ διὰ ψύξιν ἢ χαμευνίαν ἢ πλησμονὴν ἢ κραυγὴν σφοδρὰν ἢ δι' ἄλλο τι συμβεβηκός.

λ'. Τοῖσι δὲ ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν ταύτην ἄσθματα, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, φρενίτιδες, καῦσοι, διάρροιαι χρόνιαι, χολέραι, δυσεντερίαι, λειεντερίαι, αἱμορροΐδες. —

ΘΕΟΦ. Περὶ τῆς ἀκμαστικῆς ἡλικίας διαλεξάμενος ὁ Ἱπποκράτης νῦν ἐπὶ τὴν παρακμαστικὴν ἡλικίαν ἔκει καὶ λέγει ἐν αὐτῇ γίνεσθαι νοσήματα, πλευρίτιδας, περιπνευμονίας καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ εἰκότως. ἔοικε γὰρ αὕτη ἡ ἡλικία τῷ φθινοπώρῳ· ὥσπερ γὰρ ἐν ἐκείνῳ πλεονάζει ὁ μελαγχολικὸς χυμὸς μᾶλλον, ἥττον δὲ ὁ φλεγματικὸς, φυλάττεται δέ τι καὶ ἐκ τοῦ θέρους, πλεονάσαντος τοῦ ξανθοχολικοῦ χυμοῦ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα πλεονάζει μὲν ὁ μελαγχολικὸς μᾶλλον, ἥττον δὲ ὁ φλεγματικὸς, φυλάττεται δέ τι καὶ τὸ ἐν τοῖς ἀκμάσασιν πλεονάσαν χολῶδες. γενήσονται οὖν νοσήματα ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ, ὥς φησιν Ἱπποκράτης, διὰ μὲν τὴν ξανθὴν χολὴν καῦσοι, χολέραι, πλευρίτιδες, φρενίτιδες, 1) διὰ δὲ τὸν μελαγχολικὸν χυμὸν καὶ τεταρταῖοι, διὰ δὲ τὸ φλέγμα περιπνευμονίαι, διάρροιαι, ἄσθματα καὶ τὰ λοιπά. καὶ ταῦτα μὲν τὰ πάθη ὅπως γίνονται, ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται. λείπεται οὖν 2) περὶ αἱμορροΐδων εἰπεῖν· γίνεται δὲ αὐτοῖς αἱμορροΐς, τῆς ὕλης ἐπὶ τὰ κάτω φερομένης, καὶ τὰ περὶ τὴν

1) διὰ — τεταρταῖοι om. V. a. 2) COD. ESC. Haemorrhoides fiunt ὥς ἔπαινος; materiam enim morbosam educunt.

ἔδραν ἀναστομούσης, ἥ καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ γίνεται τῶν παρακμαζόντων. Ἰστέον δὲ ὅτι ἡ ἀκμαστική ἡλικία τῷ τριακοστῷ πέμπτῳ ἔτει περιγράφεται, ἡ δὲ παρακμαστική τῷ 1) τεσσαρακοστῷ ἐννάτῳ.

ΔΑΜ. Κατὰ ταύτην τὴν παρακμαστικὴν ἡλικίαν οἰκεῖον προσθεῖναι τὰ μελαγχολικὰ πάθη, ὧν καὶ ἡ μελαγχολία, καὶ οἱ τεταρταῖοι. καὶ ἐν τοῖς παρακμάζουσι γίνονται μᾶλλον ἄσθματα καὶ πλευρίτιδες καὶ περιπνευμονίαι. φρενίτιδες δὲ καὶ καῦσοι καὶ χολέραι καὶ δυσεντερίαι τοῖς νεανίσκοις μᾶλλον διὰ τὸ πλεονάζειν αὐτοῖς τὴν ξανθὴν χολήν. αἱ διάρροιαὶ δὲ τούτοις χρόνιαι γίνονται διὰ τὸ τῆς ἀναδόσεως ἑλλιπές. λήθαργοι δὲ γίνονται πλεονασμῷ φλέγματος· λειεντερίαι ἢ διὰ φλέγμα ἢ διὰ δυσκρασίαν, ἀσθενησάσης τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως τῆς γαστροῦς. αἱ δ' αἰμορροΐδες γίνονται ὑπὸ μελαίνης χολῆς, ἐπειδὴν εἰς τὰς κατὰ τὴν ἔδραν φλέβας ἀθροώτερον αὕτη κατασκήψῃ.

λα'. Τοῖσι δὲ 2) πρεσβύτησι, δύσπνοιαι, κατάρροοι βηχῶδες, στραγγαρίαι, δυσουρίαι, ἄρθρων πόνοι, νεφρίτιδες, ἱλιγγοί, ἀποπληξίαι, καχεξίαι, 3) ξυσμοὶ τοῦ σώματος ὅλε, ἀγρυπνίαι, κοιλίης, ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, ἀμβλυωπία, γλανκώσεις, καὶ βαρυηχοΐαι. —

ΘΕΟΦ. Περὶ τῆς ἐσχάτης ἡλικίας ὁ λόγος, ἥτις ἐστὶν ἡ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γίνεσθαι λέγει νοσήματα ἐν ταύτῃ δυσπνοίας, κατάρρους βηχῶδεις, στραγγουρίας καὶ τὰ ἐξῆς· δυσπνοίας μὲν διὰ τὸ καταρρῆειν εἰς τὸν θώρακα τὸν πλεονάζοντα ἐν αὐτοῖς φλεγματικὸν χυμὸν καὶ δι' ἀσθένειαν τῶν μορίων· κατάρροι δὲ βηχῶδεις τουτέστι χρόνιοι· διὰ γὰρ τοῦ βηχῶδεις ἠνίξατο τὸ χρόνιοι· διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. ἀλλὰ μὴν καὶ στραγγουρίαι καὶ δυσουρίαι δι' ἀσθένειαν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως τῆς κύστεως καὶ διὰ φλέγμα ἐμφράττον τὸν πόρον. ἀλλὰ μὴν καὶ ἄρθρων πόνοι διὰ τὸ δυσκίνητα γίνεσθαι τὰ ἄρθρα, πολυλάκεις ψυχομένων τῶν νευρωδῶν μορίων· καὶ νεφρίτιδες,

1) triginta novem C. 2) πρεσβυτέροις V. b. c. D. 3) κνησμοὶ V. a. c.

ὅπερ δηλοῖ ἢ πόνον νεφρῶν ἢ λιθίασιν. γίνεται δὲ τὸ μὲν δι' ἔμφραξιν τοῦ νεφροῦ ἀπὸ παχέος χυμοῦ, ἢ δὲ λιθίασις διὰ τὸ πᾶν εἶναι ὤμον τὸν χυμὸν καὶ παχύν· γίνονται δὲ καὶ ἱλιγγοί, τουτέστι πλημμελεῖς κινήσεις περὶ τὴν κεφαλὴν διὰ πνεῦμα, ὅπερ ἢ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον γεννᾶται ἢ κατὰ τὴν γαστέρα καὶ κεῖθεν ἄγεται. καὶ μὴν καὶ ἀποπληξία διὰ τὸ πληροῦσθαι τὸν ἐγκέφαλον φλεγματικῶν περιττωμάτων· καὶ καχεξία διὰ τὸ τῷ λόγῳ τροφῆς φερόμενον ἐν τῷ παντὶ σώματι ἀπεπτεῖσθαι τῇ ἀσθενείᾳ τῆς δυνάμεως. καχεξία δὲ ἐστὶν ἡ ἀτροφία τοῦ σώματος· διὸ καὶ ῥυτιδοῦνται καὶ κακοχροοῦσι. πάλιν δὲ κνησμοὶ ὅλου τοῦ σώματος γίνονται διὰ τὸ σήπεσθαι τὸ φλέγμα ἐν αὐτοῖς καὶ ἄλμυρώτερον φέρεσθαι πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος. διὰ τὴν αὐτὴν δὲ αἰτίαν καὶ ψῶραι καὶ λέπραι καὶ ἄλφοι. ἀγρυπνίαι δὲ αὐτοῖς γίνονται διὰ τὸ φροντιστικὸν καὶ διὰ τὴν τοῦ σώματος ξήρανσιν. κοιλίης καὶ ὀφθαλμῶν καὶ 1) ῥινῶν ὑγρότητες, τὸ μὲν τῷ λόγῳ τῆς ἀπεψίας καὶ τῷ μὴ ἀνάδοσιν γίνεσθαι πολλήν, τὸ δὲ διὰ τὰ περιττὰ τοῦ ἐγκεφάλου. ἀμβλυωπία δὲ καὶ βαρυκοΐαι διὰ τὴν τῆς αἰσθητικῆς δυνάμεως ἀμαύρωσιν· γλαυκώσεις δὲ, ὅπερ ἐστὶν εἶδος ὑποχύματος, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ὀφθαλμῶν.

ΔΑΜ. Δύσπνοιαί καὶ κατάρροοι διὰ τὸ ῥαδίως ψύχεσθαι τὴν κεφαλὴν καὶ διὰ τὸ γεννᾶσθαι αὐτοῖς τὸ φλέγμα, στραγγουρίαι καὶ δυσουρίαι, διὰ τὸ παχὺ τοῦ χυμοῦ ἔμφραττομένων τῶν νεφρῶν, καὶ τῇ γλισχρότητι ἀπογεομένων καὶ λιθίασιν ἐμποιοῦντων. ἄρθρων πόνοι ἢ διὰ συρρόσιν περιττῶν ἢ τῇ ψύξει τῶν νεύρων· ἱλιγγοί δι' ἀναθυμίασιν ἀτονούσης γαστροῦς ἢ διὰ κίνησιν ἀτμώδους πνεύματος ἐν τῇ κεφαλῇ. ξυσμοὶ ἤτοι κνησμοί, δυσχερῶς διαπνεομένου τοῦ ποιοῦντος χυμοῦ. ἀγρυπνία διὰ ξηρότητα· κοιλίας, ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν ὑγρότητες διὰ τὰ τοῦ ἐγκεφάλου περιττώματα ἐν τούτοις συρρέοντα καὶ τῇ γαστρὶ· ἀμβλυωπία διὰ τὴν τῆς αἰσθητικῆς δυνάμεως ἀμαύρωσιν· γλαυκώσεις διὰ τὴν τῶν ὀργάνων

1) aurium C.

ἄμετρον ξηρότητα· βαρυνκοῖται διὰ τὴν ἀμαύρωσιν τῆς
δυνάμεως.

Ἀρχὴ τοῦ τετάρτου τμήματος.

α'. Τὰς κυέσας φαρμακεύειν, ἢν ὀργᾶ, τετράμηνα, καὶ
ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν· 1) ἦσσαν δὲ ταύτας· τὰ δὲ νήπια καὶ
πρεσβύτερα εὐλαβέσθαι. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἐνταῦθα περὶ καθάρσεως διαλέγεται τῶν
ἐγκυμονουσῶν γυναικῶν καὶ διδάσκει πότε δεῖ καθαίρειν
αὐτὰς φάσκων οὕτως· τὰς κυούσας φαρμακεύειν ἢν ὀργᾶ
τετράμηνα ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν. φαρμακεύειν ἐστὶ τὸ καθαί-

1) ἦσ. δὲ τ. om. D. 2) COD. ESC. Σὺν θεῷ ἀπαρχόμενος τοῦ
τετάρτου τμήματος ὁ Ἱπποκράτης περὶ καθάρσεως ἡμῖν διαλέγεται. —
Quamvis multa pericula φαρμακείας in muliere gravida noverit
Hippocrates, κάλλιον ἡγήσατο τὰς μητέρας διασωθῆναι διὰ τὴν πα-
λιγγενεσίαν (quia mater superstes plures adhuc parere potest in-
fantes.) — Breviter totam evolutionis historiam peragit; ἐν τῇ
συνουσίᾳ ἀκοντίζεται τὸ σπέρμα τοῦ ἄρρενος εἰς τοὺς κόλπους τῆς μή-
τρας καὶ διὰ τοῦτο καὶ μακρὸν γέγονε τὸ αἰδοῖον, ἵνα εἰς αὐτὸν
τὸν τράχηλον καὶ εἰς ἐξείνους πλησιάσῃ τοὺς τόπους, τουτέστι εἰς τὸ
κύτος τῆς μήτρας. διὰ τοῦτο καὶ ἐντείνεται τὸ αἰδοῖον ἐν τῇ συνουσίᾳ,
ἵνα ὥς ἀπὸ βαλλίστρας τινὸς καὶ τόξου πεμφθῇ καὶ ἀκοντισθῇ τὸ
σπέρμα. — miscetur semini muliebri et formatio fit; antea vero
vasa fiunt, unde foetus nutriatur, venae et arteriae. — οὕτω γοῦν
καὶ οἱ ἄριστοι τῶν γεωργῶν πρὸ τῆς καταβολῆς τῆς ἐν τῇ γῇ τοῦ
σπέρματος πρότερον ἐπιτηδεύουσι ῥυακὰς τινὰς καὶ ὀχετοὺς καὶ αὐ-
λακὰς, ἵνα ἔχωσι πόθεν ἀρδεύειν αὐτὰ τὰ μέλλοντα φύεσθαι etc.
Vasa chorion, quod vocant, efficiunt eademque vasa συναναστομώ-
σας cohaerent cum vasis matricis. Quas cohaesiones subtilissi-
mas ne motus rumpat sanguisque effundatur, ἐμηχανήσατο ἡ φύσις
ὑμένας τινὰς καὶ ἐπέθηκε ταῖς συναναστομώσεσιν. — οὕτω οὖν
οἱ ὑδραγωγοὶ ποιοῦσιν· τοὺς γὰρ σωλήνας κατασφαλίζουν καὶ ἐμμο-
τοῦσιν αὐτοὺς ἐλαιοζονίᾳ ἢ κηρομαρμάρῳ καὶ τοῖς τοιούτοις, ἵνα μὴ
ἀπολῇται τὸ ὕδωρ, — οὕς τινὰς ὑμένας οἱ ἀνατομικοὶ κοτυληδόνας
ὀνομαζέουσιν, — καὶ μετὰ ταῦτα τυχὸν μετὰ τὸ ἀποθησαυρίσαι τὴν
τροφὴν τοῦ μέλλοντος δημιουργεῖσθαι ἐμβρύου ἀρχεται ἡ φύσις τῆς
δημιουργίας τοῦ ἐμβρύου ὥς ἐν τῷ περὶ παιδίου φύσεως εἴρηται. —
ὀργᾶν τετράμηνα] τοῦτο τὸ χωρίον σολοικοφανές ἐστὶ τὸ εἰπεῖν αὐτὸν
τετράμηνα. ὠφέιλε γὰρ εἰπεῖν τετραμήνων τῶν βρεφῶν δεῖ καθαί-
ρειν αὐτὸ, δηλὸν διὰ μέσου τῶν μητέρων.

ρειν, οργᾶν δὲ τὸ κινεῖσθαι. ἔαν οὖν ὀργᾶ ἢ ὕλη, ἐπὶ τούτων δεῖ καθαίρειν, μήπως ἀπὸ ἀκύρων μορίων ἐπὶ κύρια συζῆρέυση ἢ ὕλη καὶ μέγα κακὸν ἀπεργάσῃται. ὀλίγον δὲ τουτέστι μὴ πρὸς ἀναλογίαν τῆς ὕλης διὰ τὸ ἀσθενὲς τὸ ἀπὸ τῆς κινήσεως. Ἵνα δέ τις μὴ ἀπλῶς καὶ ὥς ἔτυχε χρήσῃται τῇ καθάρσει ἐπὶ τῶν τοιούτων, προσέθηκε τὸ τετράμηνα. τὸ τηνικαῦτα γὰρ ἀκριβῶς συνέχεται τῇ μήτρᾳ τὸ 1) ἔμβρυον, ὥστε καὶ κινήσεων σφοδροτέρων ἀνέχεσθαι τὴν κύουσαν, τοῦ ἐμβρύου μηδὲν ἀδικουμένου. ἐν μέντοι τοῖς πρώτοις καὶ τελευταίοις μηνὶν οὐ δεῖ καθαίρειν, καθὼς Ἱπποκράτης φησὶν· τὰ δὲ νήπια καὶ τὰ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι χρῆ, ἐν μὲν τοῖς πρώτοις διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀρτημάτων καὶ τῶν συνδέσμων καὶ διὰ τὸ ἀστήρικτον τοῦ ἐμβρύου, ἐν τοῖς τελευταίοις δὲ διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν δυνάμεων καὶ τὸ βάρος τοῦ κυοφορουμένου. Ἰστέον δὲ ὅτι νήπια καλεῖ τὰ ἀπὸ τοῦ πρώτου μηνὸς ἕως τετάρτου, μέσα δὲ τὰ ἀπὸ τετάρτου ἕως ἑβδόμου, πρεσβύτερα δὲ τὰ ἀπὸ ἑβδόμου ἕως ἐννάτου.

ΔΑΜ. Ἀνάλογον τοῖς τῶν φυτῶν καρποῖς ταῖς μήτραις ἔχεται τὰ ἔμβρυα· καὶ γὰρ οἱ καρποὶ καταρχὰς ἀσθενέσι λαβαῖς τοῖς δένδροις ἔχονται. ὡσαύτως καὶ τελειωθέντες μόνοι ἀποπίπτουσι βίας χωρὶς· κατὰ δὲ τὸν μέσον καιρὸν ἀσφαλῶς ἔχονται. οὕτω γοῦν καὶ τὰ ἔμβρυα κατανοήσας ὁ Ἱπποκράτης διοικεῖσθαι κατὰ τὸν μέσον καιρὸν, ὅς ἐστιν ἐκ τοῦ δ' μηνὸς ἕως τοῦ ζ', ἤνικα ἀκριβῶς τῇ μήτρᾳ συνέχεται τὸ κυούμενον, φησὶ φαρμακεύειν. 2) * εἰ δ' οὕτω πάσαις, ὅσαι καθαίρεσθαι δεόνται, ἀλλ' ἢν ὀργᾶ τὸ πάθος ἥως ἐπείγῃται, ὥστε τοὺς καθ' ἐν τι μόριον ἐστηρικμένους οὐ χρῆ κινεῖν, ὥς που φησὶν αὐτός. β'. Ἐν τῇσι φαρμακίῃσι τοιαῦτα ἄγειν ἐκ τοῦ σώματος, ὀκοῖα καὶ αὐτόματα ἰόντα χρήσιμα· τὰ δὲ ἐναντίως ἰόντα παύειν. —

ΘΕΟΦ. Τὸν καιρὸν παραδούς τῆς 3) καθάρσεως

1) κυούμενον V. b. c. 2) Vitium latet. Fort. μηδὲ οὕτω πάσας etc. 3) COD. ESC. ἢ κένωσις ἢ καθολικὴ ἐστὶν ἢ μερικὴ. — καθολικὴ — ἢ διὰ φλεβοτομίας καὶ ἢ διὰ καθάρσεως, καὶ ἢ δι' αἱμορροΐ-

ἐπὶ τῶν ἐγκυμονουσῶν γυναικῶν, νῦν καὶ ποῖον χυμὸν
ὀφείλῃσι καθαίρεσθαι παραδίδωσι. φησὶν οὖν ὅτι ἐν τῇσι
φαρμακίῃσι τοιαῦτα ἄγειν καὶ τὰ ἐξῆς. ἡ φύσις ἡνίκα
κατακρατήσῃ, κένωσιν ἐργάζεται τοῦ λυποῦντος χυμοῦ,
προπέψασα αὐτόν. εἰ δὲ παρὰ φύσιν ἐστὶ διάθεσις, οὐ
πάντως ὁ 1) λυπῶν χυμὸς ἐκκενοῦται, ὅθεν ἐκεῖ μὲν εὐ-
φοροῦσιν, ἐνταῦθα δὲ δυσφοροῦσι. λοιπὸν οὖν ὅσα, κατα-
κρατούσης τῆς φύσεως, ἐκκρίνεται, χρήσιμά τέ εἰσι καὶ
αὐτόματα καλοῦνται, χρήσιμα μὲν, ὅτι ἐκκενοῦται τὸ
περιττὸν, αὐτόματα δὲ, ὅτι χωρὶς τοῦ προᾶξαι τι τὸν ἰα-
τρὸν ἐκκρίνονται. ὅσα δὲ, παρὰ φύσιν αὐτῆς διακειμένης,
ἐκκρίνονται, 2) αὐτόματα μὲν εἰσιν, οὐ χρήσιμα δέ. δεῖ
οὖν τὸν ἰατρὸν μιμεῖσθαι τὴν φύσιν καὶ καθαίρειν ἐκεῖνα
τὰ τὸ σῶμα λυποῦντα καὶ 3) ἐνοχλοῦντα.

ΔΑΜ. Συμβουλεύει μιμεῖσθαι τὴν φύσιν καὶ ἄγειν
ἐκεῖνα, ἃ καὶ ἡ φύσις αὐτομάτως ἐκ τοῦ σώματος κενοῖ.

γ. Ἦν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρηται, συμφέρει
τα καὶ εὐφόρως φέρουσι· τὰ δὲ ἐναντία, δυσχερῶς. —

ΘΕΟΦ. Κατὰ τάξιν καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμὸς. ἐν τῷ
πρὸ τοῦδε γὰρ τὴν κένωσιν ἔλεγε γίνεσθαι ἢ φυσικῶς ἢ

δων γινομένη κένωσις, ἥντινα ἀσκληπιασμὸν (idem vocabulum in
Theophili libro περὶ διαχωρημάτων p. 260.) καλοῦσιν καθολικῇ λέγεται
κένωσις καὶ ἡ τοῦ γυναικείου ῥοῦ, καὶ ἐμμήνων κάθαρσις· μερικὰ
αἱ διὰ τοῦ κλυσιῆρος, ἢ διὰ ἀποξημάτων, (ad cuncta hepatis sola spe-
ctat) ὁ ἀποφλεγματισμὸς, ἢ διὰ πτυέλων, ἐμέτου. Omnis depletio
universalis fit φυσικῶς ἢ τεχνικῶς ἢ βίᾳ συμπτώματος ἢ νοσήματος.

1) θλίβων V. c. 2) μᾶλλον βλάπτει διὰ τοῦτο χρὴ παύειν τὴν
τοιαύτην παρὰ λόγον κένωσιν. V. b. A. b. Cord. om. reliqua desi-
derantur. 3) τὰ μέντοι ἐναντίως ἰόντα παύειν, ὡς μὴ ὀφελοῦντα,
ἀλλ' ἐτι καὶ βλάπτοντα. εἰ δέ τις εἴποι καὶ πόθεν ἔχω γινῶναι ποῖος
χυμὸς ἐστὶν ὁ πλεονάζων, λέγομεν ἐκ τῆς χροιάς τοῦ πάθους, εἰ ξαν-
θὸς ὡς ἐπὶ ἰκτέρων καὶ ἑξανθημάτων· τῆς αὐτῆς γὰρ χροιάς καὶ ὁ
χυμὸς. ἐκ νοσημάτων πάλιν, εἰ τριταῖος ἢ ἐρυσίπελός ἐστι. ταῦτα γὰρ
ξανθὴν χολὴν πλεονεκτοῦσαν σημαίνουσι. ἐκ τῆς κράσεως δὲ θερμῇ
καὶ ξηρᾷ ἐστίν. χολὴ γὰρ δηλοῦται ἐν αὐτῇ πλεονάζειν ὁμοίως δὲ καὶ
ἐπὶ τῶν λοιπῶν χυμῶν. ἐκ τούτων ἐστὶ γινῶναι τὸ πλεονάζον αἷτιον.
καὶ εἰ αὐτομάτως ἢ ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ κατὰ λόγον γένηται ἢ κένωσις,
εὐφορία ἔπεται, εἰ δ' ἄλλως, δυσφορία. λοιπὸν συμβουλεύει ὁ Ἱππο-

τεχνικῶς ἢ βίᾳ συμπτώματος. καὶ διὰ μὲν τοῦ εἰπεῖν ἐν τῇσι φαρμακίῃσι τὴν τεχνικὴν ἐδήλωσε κένωσιν, διὰ δὲ τοῦ αὐτομάτως τὴν φυσικὴν, διὰ δὲ τοῦ ἐναντίως τὴν λόγῳ συμπτώματος. ἔνταῦθα δὲ τῶν τοιούτων κενώσεων παραδίδωσι τὴν σημείωσιν, τῶν μὲν τὴν εὐφορίαν, τῶν δὲ τὴν 1) δυσφορίαν.

δ'. Φαρμακεύειν θέρος μὲν 2) [μᾶλλον] τὰς ἄνω κοιλίας, χειμῶνος δὲ τὰς κάτω. —

ΘΕΟΦ. 3) Τὰς ἄνω κοιλίας δηλονότι θέρους φαρμακεύειν χρὴ, διότι ἐν τῷ θέρει γεννᾶται ἡ χολὴ καὶ ὥς λεπτὴ καὶ κέφῃ ἐπιπολαίως φέρεται καὶ ἐν τοῖς ἄνω μέρεσι. διὰ τοῦτο οὖν ἄνω, ἐπειδὴ καὶ ἄνω ἐστὶν ἡ χολή· χειμῶνος δὲ, τὰς κάτω διὰ το τῆνικαῦτα πλεονάζειν τὸ φλέγμα, ὅπερ βαρὺ ὄν κάτω βρίθκει καὶ διὰ τῆς καὶ τὴν κάθαρσιν κάτω ποιητέον. ἄκτέον γάρ ἐστιν ἕκαστα διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων. Ἰστέον δὲ, ὅτι ἄνω κοιλίαν λέγει τὸν στόμαχον καὶ τὴν γαστέρα, κάτω δὲ τὰ ἔντερα. εἰ δέ τις εἴποι, ἄρα οὖν οὐδέποτε 4) χρώμεθα ὑψηλᾶτοις ἐν θέρει, οὐδὲ ἐν χειμῶνι ἐμετικοῖς, λέγομεν ναί, ἀλλὰ τοῖς μὲν μᾶλλον, τοῖς δὲ ἥττον, ἐν μὲν τῷ θέρει μᾶλλον τοῖς ἐμετικοῖς, ἥττον δὲ τοῖς ὑψηλᾶτοις, ἐν τῷ χειμῶνι δὲ τοῦναντίον.

ΛΑΜ. Κατὰ μὲν τὸν καιρὸν τοῦ θέρους καθαίρειν τὰς ἄνω κοιλίας, δι' ἐμέτων δηλονότι, τὰς κάτω δὲ χειμῶνος.

ε'. Ὑπὸ κύνα, καὶ πρὸ κυνὸς, ἐργώδεες αἱ φαρμακίαι. —

ΘΕΟΦ. 5) Ἄλλο πρὸ κυνὸς καὶ ἄλλο ὑπὸ κύνα· πρὸ κυνὸς μὲν λέγεται αἱ πρὸ τῆς ἐπιτολῆς τοῦ κυνὸς

κράτης τῷ ἱατρῷ παύειν τοὺς τὴν δυσφορίαν ἐργαζομένους χυμοὺς, κενοῦν δὲ τοὺς λυποῦντας. V. c. A. a.

1) Om. V. a. hoc scholion. 2) Om. Codd. 3) Om. V. a. hoc scholion. 4) COD. ESC. ἡ φύσις αὐτοδίδακτος οὖσα, ἐγκατωκισμένη οὖσα καὶ ἐντὸς τοῦ σώματος οὖσα, ἐπίσταται τὸν πλεονάζοντα χυμὸν ἢ μέντοι τέχνη ἐκτὸς οὖσα δέεται σημείων πρὸς τὸ διαγνῶναι τὸν πλεονάζοντα χυμὸν. 5) COD. ESC. Ἡ ἐπιτολή τοῦ κυνὸς ἀπὸ 13' Ιουλίου μηνὸς, καὶ ἐν μὲν τῷ περὶ ἀέρων, τόπων, ὑδάτων μέμνηται

εἴκοσιν ἡμέραι, 1) ὑπὸ κύνα δὲ αἱ μετὰ τὴν ἐπιτολὴν τοῦ κυνὸς εἴκοσιν ἡμέραι. 2) γίνεται δὲ ἡ ἐπιτολὴ τοῦ κυνὸς ἀπὸ 19' τοῦ ἰουλίου μηνός. ἐν τούτοις οὖν τοῖς χρόνοις ὁ Ἱπποκράτης λέγει ἐργώδεις εἶναι τὰς φαρμακείας τουτέστι δυσχερεῖς. καὶ ἡ αἰτία· διὰ τὸ τηνικαῦτα ἀσθενῆ εἶναι τὴν δύναμιν διὰ τὸ καῦμα, καὶ δέος, μὴ προκαταλῶν τῇ καθάρσει· ἄλλως τε ὅτι τὸ περιέχον θερμὸν ἀνάπτεται, διὸ καὶ πυρέττουσι πολλοὶ τότε. καὶ μὴν καὶ τὸ διδόμενον φάρμακον θερμὸν καὶ ἡ ὕλη δριμεῖα καὶ δέος, μή πως οὐκ ἀσφαλὴς γένηται ἡ κάθαρσις, ἐκπυρουμένου τοῦ θερμοῦ καὶ δυσκρασίας πολλῆς καταλαμβανούσης τὸ σῶμα, ἄλλως τε ὅτι μάχεται τὸ φάρμακον καὶ ἡ τοῦ αἵματος κατάστασις, ἡ μὲν περὶ τὴν ἐπιφάνειαν ἔλκουσα τὴν ὕλην, τὸ δὲ φάρμακον ἀντισπῶν ἔσω, καὶ δέος μήπως, μαχομένων ἀμφοτέρων, διασπασθῇ ἡ φύσις.

ΔΑΜ. Τὸ γὰρ σῶμα πεπτρωμένον ὃν οὐκ οἶσει τὴν τῶν καθαρτικῶν δριμύτητα· ἀσθενὴς τε οὖσα τῇ διαφορήσει ἡ φύσις πλέον ἀσθενήσει.

ζ'. Τὰς ἰσχνὰς καὶ εὐμενέας ἄνω φαρμακεύειν, ὑποσελλομένους χειμῶνα. —

ΘΕΟΦ. 3) Νῦν ἀπὸ τῆς ἔξεως τοῦ σώματος καὶ τῆς

τινῶν πρὸς τὸ παραιεῖσθαι ἐπ' αὐτῶν τὰς καθάρσεις ἐπιτολῶν καὶ κρύψεων καὶ ἐπισημασιῶν τῶν ἄστρον. Naves, arbores, aedificia ventis conquassantur his tempestatibus. — οὐδεὶς οὖν καθαίρειν ἐπὶ τῇ ἐπιτολῇ καὶ κρύψει τοῦ κυνὸς διὰ τὸ ταραχῶδες. μαρτυρεῖ καὶ αὐτὰς ὁ ποιητὴς λέγων ὅτι ὥστε πολὺν πυρετὸν φέρειν δειλοῖσι βρότοισι. ἀλλὰ καὶ οὐχ ὥσπερ ἡ ἐν Δελφοῖς μαντεία καὶ λόγος, καὶ ἡμεῖς λέγομεν ὅτι εἴκοσι τὰς πρὸ κυνὸς καὶ εἴκοσι μετὰ κύνα οἶνον πνεύμονα τέγγει, φίλης δ' ἀπέχου Κυθερίης. — — ἡμεῖς γὰρ ὡς ἱατροὶ δέκα πρὸ τοῦ κυνὸς καὶ δέκα μετὰ κύνα φυλάττομεν καὶ οὐ κερήμεθα τῇ καθάρσει.

1) ἡγουν ἀπὸ τριακάδος τοῦ Ἰουνίου add. V. b. 2) ἡγουν ἕως ὀγδόης τοῦ αὐγούστου μηνός add. A. b. 3) COD. ESC. τινὲς λέγουσιν ὅτι κολωβὸς καὶ ἀτελής ἐστὶν ὁ παρὼν ἀφορισμός. χρειαν γὰρ ἔχει τινός, τυχὸν τοὺς δὲ φθινώδεις ὑποσελλομένους καθαίρειν. — — In phthisi de pectore derivare oportet humores pravos depletione in ventrem. fit διὰ συμφερόντων χωρίων i. e. ἀπὸ κυρίων μορίων ἐπὶ

φυσικῆς κατασκευῆς τὴν ἔνδειξιν ὁ Ἱπποκράτης λαμβάνει καὶ προτρέπεται τοὺς ἰατροὺς, τοὺς ἰσχνοὺς τῷ σώματι, εἰ τύχοι, καὶ εὐμεεῖς ὄντας ἄνω φαρμακεύειν. διὸ οἱ τοιοῦτοι θερμοὶ εἰσι καὶ ξηροὶ ὥς ἐπίπαν. διὰ οὖν τὸν πλεονάζοντα αὐτοῖς χολώδη χυμὸν ἄνω τὴν φαρμακείαν κελεύει γίνεσθαι, πλὴν εἰ μὴ χειμῶν εἴῃ· τὸ τηνικαῦτα γὰρ κάτω βρίθουσιν αἱ ὕλαι.

ΔΑΜ. Βαρύτεροι γὰρ οἱ ἐν τῷ χειμῶνι χυμοὶ, φλέγμα καὶ μέλαινα.

ζ'. ἡ'. Τοὺς δὲ δυσεμέας καὶ μέσως εὐσάρκους, κάτω, ὑποστελλομένους θέρους· τοὺς δὲ φθινώδεας, ὑποστελλομένους. —

ΘΕΟΦ. Εἰ γὰρ ἐστὶ μέσως εὐσαρκος καὶ δυσεμεῖς, οὐ μέντοι ἀκριβῶς εὐσαρκος, τούτῳ φλεγματικὸς χυμὸς ἢ μελαγχολικὸς περιττεύει καὶ διὰ τοῦτο κάτω κενεῖσθαι χρή. πρόσκειται, εἰ μὴ ἀκριβῶς εὐσαρκος εἴῃ· ἐὰν γὰρ οὕτως διάκειται, ὁ τοιοῦτος οὐ δεῖται καθάρσεως διὰ τὸ πάντῃ ἐν συμμετρίᾳ εἶναι. τὸ δὲ φθινώδεας ὑποστελλομένους πρὸς τὸν ἀνωτέρω ἀφορισμὸν ἀποτείνει. ἐκεῖ γὰρ ἔλεγε τοὺς ἰσχνοὺς καὶ εὐμεεῖς ἄνω φαρμακεύειν. ἔνταῦθα δὲ τὸν προσδιορισμὸν τέθεικε τοὺς φθινώδεας ὑποστελλομένους. καὶ ἡ αἰτία· διὰ τὴν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἀσθένειαν. 1) εἰ δέ τις ἐν τῷ παρόντι ἀφορισμῷ ἀπορεῖ λέγων, ὅτι διὰ τί οὐκ ἔφη Ἱπποκράτης, τοὺς δὲ δυσεμέας καὶ παχεῖς, ἀλλὰ μέσως εὐσάρκους, λέγομεν ὅτι ὥς ὁμολογούμενον παρέλιπεν αὐτό. τούτους γὰρ κάτω

ἀκυρότερα. Raro ἀπὸ ἀκύρων in κύρια fit derivatio, solum quando diu τὰ ἄκυρα νοσήσωσι καὶ ταλαιπωρήσωσι. καὶ οὕτως ἐξηγήσαντο οἱ παλαιότεροι τῶν ἐξηγητῶν. ὁ μέντοι νεώτερος ἐξηγητής, (quis!) ὃν ἡμεῖς ἐξηγούμεθα, λέγει ὅτι οὐ δοκεῖ μοι λέγειν ταῦτα τὸν Ἱπποκράτην. — καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ φησιν ἔνταῦθα ὁ Ἱπποκράτης ὅτι οὐ δεῖ καθαίρειν τοὺς φθινώδεις, τυχὸν οὐ τοὺς ἔχοντας τὴν φθίσιν, τοῦτο γὰρ παντὶ ἀνθρώπῳ ἔγνωσται, ἀλλὰ τοὺς ἐπιτηδείως ἔχοντας πρὸς τὴν φθίσιν.

δεῖ καθαίρειν διὰ τὸ πλεονάζειν ἐν αὐτοῖς τὸν φλεγματι-
τὸν 1) χυμόν.

ΔΑΜ. Φθινώδεις λέγει τοὺς φθίσιν νοσοῦντας· ὑπο-
στελλομένους δὲ πρὸς τὰς ἄνω φαρμακείας, εὐλαβουμέ-
νας αὐτῶν τὴν ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις ἀσθένειαν.

θ'. Τοὺς δὲ μελαγχολικὰς ἀδροτέρως τὰς κάτω, τῷ ὑτέφ-
λογισμῷ τὰναντία προστιθεῖς. —

ΘΕΟΦ. Τὸ ἀδροτέρως τὸ σφοδρότέρως δηλοῖ. σφο-
δροτέρως οὖν τοὺς μελαγχολικοὺς κελεύει κάτω καθαίρειν
διὰ τὸ τὸν περιττεύοντα αὐτοῖς χυμόν, γεώδη καὶ παχὺν
ὄντα, κάτω ῥέπειν. ἐκ δὲ τῶν μερικῶν ἐπὶ τὰ καθόλου
ἀνάγων ἑαυτὸν φησι· τῷ αὐτῷ λόγῳ τὰ ἐναντία προστι-
θεῖς τουτέστιν, εἰ ἄνωθεν ἐστὶν ἡ ὕλη, ἄνω δεῖ κενοῦν,
εἰ δὲ κάτωθεν, κάτω. καὶ πάλιν εἰ κούφη ἐστὶν ἡ ὕλη,
ἄνω 2) κενωτέον, εἰ δὲ βαρεῖα, κάτω.

ΔΑΜ. Ἀδροτέρως ἦτοι ἰσχυρῶς διὰ τὸ βάρος τοῦ
μελαγχολικοῦ χυμοῦ.

ι'. Φαρμακεύειν ἐν τοῖσι λίην ὀξέσιν, ἣν ὀργᾶ, αὐθιμε-
ρόν· χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιαύτοις κακόν. —

ΘΕΟΦ. Λίαν ὀξέα λέγει τὰ κατόξεια νοσήματα, ὧν
ἔσχατος καιρὸς ἐστὶν ἡ ἐβδόμη ἡμέρα. ἐὰν οὖν ἐπὶ τῶν
τοιούτων, φησὶ, ὀργᾶ ἡ ὕλη ἦτοι ὀρμᾶ καὶ κινῆται ὥδε
κάκεισε περιπλαζομένη, αὐθιμερόν τὴν κάθαρσιν ποιη-
τέον, τουτέστιν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ, μὴ ἀναμείνας δευτέραν ἢ
τρίτην ἡμέραν. καὶ ἡ αἰτία· διὰ τὸ μὴ φθάσαι καταλυ-
θῆναι τὴν δύναμιν τῇ τοῦ πυρετοῦ μεγάλη θερμασίᾳ καὶ
διὰ τὸ μὴ εἰς κύριον κατασκήψαι μόριον τοὺς ἀλωμένους
κατὰ τὸ σῶμα χυμούς.

ΔΑΜ. Τὰ κατόξεια αἰνίττεται, ὧν ὄρος κρίσεως ἡ ζ'.
ἐν τούτοις διὰ φαρμάκου κενοῦν φησιν ἀντίκα, πρὶν ἢ
κακωθῆναι τὴν δύναμιν ἢ αὐξηθῆναι τὸν πυρετὸν ἢ εἰς
τι καίριον κατασκήψαι τοὺς ἀλωμένους χυμούς.

1) τὸ περίτωμα V. b. c. 2) ἀκτέον V. b.

ια'. 'Οκόσοισι στρόφοι, καὶ περὶ τὸν ὀμφαλὸν πόνοι, καὶ ὀσφύος ἄλγημα, μὴ λυόμενον μήτε ὑπὸ φαρμακίης, μήτε ἄλλως, ἐξ ὕδρωπα ξηρὸν ἰδρύνεται. —

ΘΕΟΦ. Καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμὸς διαγνωστικὸς ἐστὶ παρόντων καὶ προγνωστικὸς μελλόντων συμπτωμάτων. φησὶ γὰρ ἐὰν περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὰ ἔντερα 1) στρόφος καὶ πόνος περὶ τὴν ὀσφύν ἐστὶ, μὴ λύεται δὲ, μήτε ὑπὸ φαρμακείας ἢτοι καθάρσεως ἢ ἄλλως τουτέστιν ἀπὸ ἄλλων βοηθημάτων, γίνωσκε ὅτι δυσκρασία τίς ἐστὶ ἐκτικὴ τῶν μορίων, ἥτις ὥς τὸ πολὺ χρονίζουσα τὸν ὕδρωπα ἐργάζεται ξηρὸν, ὃν ἔντοι τυμπανίαν ὀνομάζουσι διὰ τὸ ἀποτελεῖν ψόφον τυπτόμενον οἷόν περ τὰ τύμπανα. τὴν δυσκρασίαν δὲ ταύτην, ὑφ' ἧς ὁ τοιοῦτος ὕδρωψ γίνεται, ἀποτελεῖ ψύξις μεγάλη, τίκτουσα παχύτατα πνεύματα. 2) κατὰ ποῖον δὲ τρόπον ὕδρος ὀνομάζεται ὁ τυμπανίας; καθὸ καὶ ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὑδέρων τέταται ὁ περιτόναιος. Ἰστέον δὲ ὅτι ὕδρωψ διχῶς γίνεται ἢ πρωτοπαθοῦντος ἥπατος ἢ ἄλλῳ τινὶ συμπάσχοντος. ἐνταῦθα οὖν κατὰ συμπάθειαν τῶν ἐντέρων ἀποτελεῖται ὁ ὕδρωψ.

ΛΑΜ. Στρόφος γίνεται ἀπὸ πνεύματος διέξοδον μὴ ἔχοντος. ὕδρωπα δὲ ξηρὸν φησιν τὸν τυμπανίαν. ὁ γὰρ ἀσκήτης ὕδρος ἐξ ὑγρότητος γίνεται.

ιβ'. Οἷσι κοιλία λειεντεριώδεις, χειμῶνος φαρμακεύειν ἄνω, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Λειεντερία ἐστὶ ταχεῖα διέξοδος τῶν προσφερομένων σιτίων, ἀμεταβλήτων ἐκκρινομένων. γίνεται δὲ καὶ δι' ἀρρώστίαν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως καὶ δι' ἔλκωσιν ἐπιπολῇ τῆς γαστρὸς καὶ διὰ φλέγμα ψυχρὸν ἐν τοῖς ἐντέροις ἐμπεπλασμένον. περὶ τῆς δευτέρας οὖν λειεντερίας ὁ λόγος τῷ Ἰπποκράτει. γίνεται δὲ αὕτη ὑπὸ χυμοῦ

1) COD. ESC. στρόφοι] οὐ περὶ τὰς ἐντερολογίας δεινοὶ στρόφον τὸ πάθος ὠνόμασαν ἐκ τοῦ οἰονεῖ στροφεῖσθαι τὰ ἔντερα. Causae: 1. ὕλη χολώδης. 2. παχέα καὶ δυσδιεξόδευτα πνεύματα. 2) κατὰ — περιτόναιος om. V. c. C.

θριμέος καὶ λεπτοῦ, ἥτις καὶ φαρμακείας τῆς ἄνω δεῖται διὰ τὸν χυμὸν τὸν πλεονάζοντα, ἀλλ' οὐκ ἐν χειμῶνι. τότε γὰρ ὁ φλεγματικὸς χυμὸς πλεονάζει. τὸ μὲν οὖν τῆς λειεντερίας ὄνομα, εἰ καὶ ἐκ τῶν ἐντέρων λαμβάνεται, αὐτὸ μόνον τῶν ἐντέρων ἐστὶ πάθος, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς γαστρὸς.

ΔΑΜ. Λειεντερία ἐστὶν, ὅταν οἷα βρωθῇ τὰ σιτία, αὐτίκα ἐκκριθῇ, ὡς διὰ λείας ὁδοῦ τρέχοντα. γίνεται δὲ ἐπὶ τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως ἀσθενείᾳ.

γ'. Πρὸς τοὺς ἐλλεβόρους τοῖσι μὴ ῥηϊδίως ἄνω καθαιρομένοισι, πρὸ τῆς πόσιος, προὔγραίνειν τὰ σώματα πλέονι τροφῇ καὶ ἀναπαύσει. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα περὶ καθάρσεως διαλέγεται. 1) φέρεται δὲ τὸ τοῦ 2) ἐλλεβόρου ὄνομα ποτὲ μὲν κοινῶς ἐπὶ παντὸς καθαρσίου, ποτὲ δὲ ἰδίως. καὶ κοινῶς μὲν ὡς το ἐλλέβορος ἐπικίνδυνος τοῖσι τὰς σάρκας ὑγιέας ἔχουσιν, ἰδίως δὲ ὡς ἐνταῦθα· περὶ γὰρ τοῦ κυρίως ἐλλεβόρου τουτέστι τοῦ φυτοῦ ὁ λόγος ἐστὶ νῦν τῷ Ἱπποκράτει. οὗτος δὲ ὁ ἐλλέβορος, τουτέστι τὸ φυτόν, διττὸς, ὁ μὲν λευκὸς, ὁ δὲ μέλας. καὶ ἀμφότεροι παχέων καὶ γλίσχρων καὶ φλεγματικῶν περιττωμάτων εἰσὶ καθαρτικοί. καὶ ὁ μὲν λευκὸς ἄνω καθαίρει, ὁ δὲ μέλας κάτω. ἐνταῦθα οὖν περὶ τοῦ λευκοῦ ἐλλεβόρου φησὶ, καὶ δῆλον ἐκ τοῦ εἰπεῖν,

1) φαίνεται V. b. C. 2) COD. ESC. δεῖ δὲ εἰδέναι ὅτι τὸ τοῦ ἐλλεβόρου ὄνομα ποτὲ μὲν κοινῶς τίθησιν ἐπὶ παντὸς καθαρσίου, ποτὲ δὲ ἰδιωτῶς. *Duae species*: ὁ λευκὸς δὲ ἐμέτου, ὁ μέλας κάτωθεν. — ὅταν μέμνηται λευκοῦ ἐλλεβόρου, ἀπλῶς οὕτως ἐλλεβόρου μέμνηται, ὅταν δὲ τὸν μέλανα, μετὰ προσδιορισμοῦ ἐλλεβόρον μέλανα ὀνομάζει· τοῦτο δὲ δεῖ εἰδέναι ὅτι ὁ ἐλλεβορισμὸς παρείχετο ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις χρόνοις, ἐπειδὴ ἀγροικότερα ἦσαν τότε τὰ σώματα καὶ γεωργικὰ καὶ δυσπαθῆ καὶ ἔφερον τὴν τοῦ ἐλλεβορισμοῦ ἀλύπως δόσιν· ἐν μέντοι τοῖς τελευταίοις χρόνοις ἐκ ἐχρήμεθα τῷ ἐλλεβορισμῷ διὰ τὸ μὴ φέρειν τὰ σώματα. — — *Itaque haec nunc necessaria sunt, quando quis heleborum propinare velit. 1. ὁ τῷ Γαληνῷ προεθισμὸς i. e. προέθιξε τὸν ἄνθρωπον ἐμεῖν cibis emeticis i. e. adiposis et oleosis. Nam ἀγελαῖός τις medicus propinabat sine hac cautela heleborum, qui obstipabat humores crassos in stomacho neque*

τοῖς μὴ ῥηϊδίως ἄνω καθαιρομένοισι. τοῖς οὖν μὴ ῥηϊδίως ἄνω καθαιρομένοις τουτέστι τοῖς μὴ εὐκόλως ἐμῆσι, πρὸ τῆς πόσιος προὔγραίνειν δεῖ πολλῇ τροφῇ καὶ ἀναπαύσει τὰ σώματα πρὸς τὸ εὐρύτους γενέσθαι τοὺς χυμοὺς τῇ ὑγρᾶνσει τῶν ἐπιτηδείων πρὸς ὑγρανσιν τροφῶν, καὶ τούτου ῥᾶστην γενέσθαι τὴν κάθαρσιν τοῖς μὴ εὐκόλως καθαιρομένοις. τὸ γὰρ πολλῇ τροφῇ οὐ ποσότητι ληπτέον, ἀλλὰ ποιότητι, ἄλλως τε ὅτι ὁ ἐλλέβορος δραστήριός ἐστι καὶ δήξεις ἐργάζεται καὶ σπασμοὺς ἐπιφέρει καὶ ἕτερα χαλεπά. εἰ δὲ προὔγρανθῶσι τὰ νεῦρα καὶ οἱ σύνδεσμοι καὶ τὰ ἄλλα μόρια τῇ ὑγρᾷ τροφῇ καὶ τῇ ἀναπαύσει, οὐ ῥαδίως εἰς σπασμὸν ἔρχεται καὶ εἰς τὰ ἄλλα χαλεπά. δεῖ δὲ γινώσκειν ὅτι πρὸ τῆς πόσεως τοῦ ἐλλέβορος χρὴ προὔγραίνεσθαι καὶ ἀναπαύεσθαι τὸν μέλλοντα τὸν ἐλλέβορον εἰληφέναι ἑκανὰς ἡμέρας.

ΔΑΜ. Ἦτοι πρὸ τῆς πόσεως ἐθίζειν τοῦτον ἐμῆν καὶ προὔγραίνειν διὰ πλείονος τροφῆς καὶ ἀναπαύσεως. ἡ γὰρ πλείων τροφή καὶ ἀνάπαυσις ὑγραίνει.

ιδ'. Ἐπὴν πῆ τις ἐλλέβορον, πρὸς μὲν τὰς κινήσιας τῶν σωμάτων μᾶλλον ἄγειν, πρὸς δὲ τοὺς ὕπνους καὶ τὰς ἀκινήσιας ἥσσον. δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ναυτιλίη, ὅτι κίνησις τὰ σώματα ταράσσει. —

ΘΕΟΦ. 1) Ὁ πρὸ τοῦδε ἀφορισμὸς τὴν προπαρασκευὴν 2) παρεῖχε τῶν μελλόντων λαβεῖν ἐλλέβορον. οὗτος δὲ μετὰ τὸ ληφθῆναι τὸν ἐλλέβορον διδάσκει, τί δεῖ

---

exire poterat, lipothymiae et syncopae sequuntur. Medicus, suum errorem agnoscens, os late aperuit καὶ καθελὼν χειρίδα irritavit vim apocriticam, et vomuit humorem Sphaerae similem; quae in solum cecidit fragoremque magnum edidit. 2. ἡ Ἱπποκράτους προπαρασκευὴ i. e. humidis cibis.

1) COD. ESC. Adduntur προσδιορισμοὶ 1. ἵνα μὴ ὁ στόμαχος τῷ μέλλοντος εἰληφέναι τὸν ἐλέβορον ἀνθρώπου δύσκρατός ἐστιν κατὰ θερμότητα καὶ ξηρότητα. nam dyscrasia talis coquit remedium neque fit depletio. 2. ἵνα μὴ εὐμεῆς ἐστι, nam tum depletio subitanea nihil proficit. 3. οὐ πλεονάζειν δεῖ τὴν χολήν. Nam bilis calefacit remedium concoquitque. 2) διδάσκει V. b.

ποιεῖν ἡμᾶς καὶ φησιν, ὅτι ἥνίκα λάβῃ τις τὸν ἐλλέβορον, πρὸς μὲν τὰς κινήσεις μᾶλλον ἄγε τὸν καθαιρόμενον. ἥ γὰρ κίνησις φέρει τὴν δύναμιν τῆς φαρμακείας ἐφ' ἧπαρ καὶ φλέβας καὶ 1) ἀναφέρεται πρὸς ἐγκέφαλον καὶ θώρακα καὶ τὰ ἄλλα μόρια καὶ οὕτως ἔλκει τὸν χυμὸν, ἄλλως τε καὶ Ἰπποκράτην ὅτι κίνησις τὰ σώματα ταράσσει, ὥς δηλοῖ ἡ ναυτιλίη μέχρι τοῦ καὶ πρὸς ἔμετον ὁρμᾶν, καὶ δραστικώτερον τὸ ἐμετικὸν φάρμακον ἀπεργάζεται τῇ συμμαχίᾳ, ἄλλως τε ὅτι ἡ κίνησις χύσιν τῶν χυμῶν ποιεῖται καὶ εὐρυτοὶ τὸ τηνικαῦτα γίνονται. πάλιν δέ φησι, πρὸς δὲ τοὺς ὕπνους καὶ τὰς ἀκινήσιας ἥσσον ἄγε τὸν καθαιρόμενον, ἐπειδὴ ἐν τοῖς ὕπνοις καὶ τῇ ἀκινήσιᾳ μᾶλλον ἐνεργοῦσιν αἱ φυσικαὶ δυνάμεις καὶ πέττουσι τὸ καθάρσιον.

ιε'. Ἐπὴν βέλῃ μᾶλλον ἄγειν τὸν ἐλλέβορον, κίνει τὸ σῶμα· ἐπὴν δὲ παῦσαι, ὕπνον ποίει, καὶ μὴ κίνει. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα λέγει ὅτι ἐὰν θέλῃς, ἵνα ἡ κένωσις δεόντως γένηται, μετὰ τὸ εἰληφέναι τὸν ἐλλέβορον, κίνει τὸ σῶμα. καὶ ἡ αἰτία εἴρηται. εἰ δὲ θέλεις ἐπισχεθῆναι τὴν κένωσιν, ὕπνον ποίει καὶ μὴ κίνει. ὁ γὰρ ὕπνος ἀνάπαυλαν ποιεῖται τῶν ψυχικῶν καὶ ζωτικῶν δυνάμεων καὶ τούτων ῥωννυμένων, δύναται πεφθῆναι τὸ ἐγκαταλειφθὲν καθάρσιον καὶ οἱ ἐγκαταλειφθέντες χυμοί. καὶ ἔστιν ὁ λόγος ἀρμόδιος ἐπὶ παντὸς καθαρσίου.

ις'. Ἐλλέβορος ἐπικίνδυνος τοῖσι τὰς σάρκας ὑγιέας ἔχουσι· σπασμοὺς γὰρ ποιεῖ. —

ΘΕΟΦ. Οὐ ταυτολογεῖ ὁ Ἰπποκράτης, ὥς τινές φασιν· ἀνωτέρω γὰρ, ἐνθα ἔλεγεν, ὥς οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες φαρμακεύεσθαι ἐργώδεις, περὶ παντὸς καθαρσίου διελέγετο, ἐνταῦθα δὲ περὶ τοῦ κυρίως ἐλλεβόρου καὶ φησιν, ὅτι ἐλλέβορος ἐπικίνδυνος τοῖς τὰς σάρκας ὑγιεῖς ἔχουσι. καὶ ἡ αἰτία· ὅτι σπασμὸν ἐμποιεῖ διὰ τὸ σφοδρὸν τῆς ἐνεργείας. περιττὸν γὰρ μὴ εὐρίσκων ἐν τῷ σώ-

1) ἀναστρέφεται V. b.

ματί, την συνεκτικὴν ὑγρότητα ἐκδαπανᾷ, κἀντεῦθεν συμβαίνει γίνεσθαι τὸν σπασμὸν.

ΔΑΜ. Ἐξαίρετον γάρ τι πρόσεστι τῷ ἐλεβόρῳ τὰ τοῦ σπασμοῦ διὰ τὸ σφοδρὸν τῆς ἐνεργείας.

ιζ'. Ἀπυρέτω ἐόντι, ἀποσιτίη, καὶ καρδιωγμὸς, καὶ σκοτόδινος, καὶ στόμα ἐκπικρούμενον, ἄνω φαρμακίης δέεσθαι σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. Ἀνωτέρω διδάσκων τὰς καθάρσεις ποιεῖν, ὅπου ἂν ῥέπη ἢ φύσις διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων, ὥς τινος ἀποροῦντος καὶ πόθεν ἔχω γινῶναι ποῦ ῥέπει, νῦν παραδίδωσι σημεία, καὶ πρῶτον μὲν τῆς ἄνω κινήσεως λέγων, ἐάν τις ἐστὶν ἀπύρεκτος καὶ ἀνόρεκτος, ἔχη δὲ 1) καρδιωγμὸν τουτέστιν ὀδύνην στομάχου· οἱ γὰρ παλαιοὶ τὸν στόμαχον καρδίαν ὠνόμαζον· καὶ ἐὰν στόμα ἐκπικρούμενον καὶ σκοτόδινον, γίνωσκε ὅτι χολὴ πλεονάζει ἐν τῷ στομάχῳ καὶ διὰ τοῦτο ἄνω φαρμακεύειν χρή. Ἰσέον γὰρ ὅτι ἡ χολὴ καταβάλλουσα τὴν ὀρεκτικὴν δύναμιν ποιεῖ ἀποσιτίαν, δάκνουσα δὲ καὶ τὸν στόμαχον, τὸν καρδιωγμὸν, ἀναφερομένη δὲ διὰ τοῦ ὑμέρος τοῦ ὑπαλείφοντος τὸν στόμαχον καὶ τὸν φάρυγγα ποιεῖ τὸ στόμα ἐκπικρῆσθαι, πρὸς δὲ τὸν ἐγκέφαλον ἤκουσα καὶ μολύνουσα τὸ 2) ζωτικὸν πνεῦμα ποιεῖ τὴν σκοτοδινίαν.

ΔΑΜ. Ἀποσιτία ἢ ἀνορεξία· καρδιωγμὸς ἢ δῆξις τοῦ στόματος τῆς γαστρὸς· σκοτόδινος, ὅταν περιδινεῖσθαι δοκῇ τὰ βλεπόμενα. πάντα γὰρ ταῦτα διὰ δακνιώδη χυμὸν γίνεται καὶ λεπτὸν καὶ κοῦφον.

ιη'. Τὰ ὑπὲρ τῶν φρενῶν ὀδυνήματα, ἄνω φαρμακίην σημαίνει· ὁκόσα δὲ κάτω, κάτω. —

1) COD. ESC. ἀσιτία ἐστὶν ἢ μήπως προσενεγκαμένη τροφή, δύναται δὲ ἴσως προσενέγκασθαι, ἀποσιτία ἢ παντελὴς ἀνορεξία. — γίνεται αὐτοῖς καὶ σκοτόδινος, ἥντινα ὁ Γαληνὸς θειρόσκοτον ὠνόμασεν· πρῶτον γὰρ γίνεται ἡ δίνησις καὶ οὕτως τὸ σκότος· ἀλλ' οἱ παλαιοὶ ἐκ ἐχρήσαντο τῷ τῷ ὀνόματι διὰ τὸ κακόφωνον, ἀλλὰ σκοτόδινον ὀνομάζουσιν. 2) ψυχικὸν V. b. c.

ΘΕΟΦ. Φρένας ἔνταῦθα τὸ διάφραγμα ὀνομάζει. ὅσα μὲν οὖν ὑπεράνω τῶν φρενῶν ὀδυνῶνται καθάρσεως δεόμενα, ἄνωθεν δεῖ καθαίρειν, ὅσα δὲ κάτωθεν, κάτω. κατὰ γὰρ τὰς ῥοπὰς τῶν λυπούντων χυμῶν χρὴ καὶ τὰς κενώσεις ποιεῖσθαι, καὶ τὰς μὲν ἄνω διὰ τῶν ἐμετικῶν φαρμάκων δεῖ ποιεῖσθαι, τὰς κάτω δὲ δι' ὑψηλάτων.

ΔΑΜ. Τὰς ἄνω κοιλίας φησὶ τὰς οὖσας ὑπεράνω τῶν νεφρῶν.

ιθ'. Ὅσοι ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσι μὴ διψῶσι καθαιρόμενοι, οὐ 1) παύονται πρὶν ἢ διψήσωσι. —

ΘΕΟΦ. Κατὰ διαφόρους τρόπους γίνεται ἡ δίψα ἐπὶ τῶν καθαιρομένων· ἢ γὰρ διὰ κράσιν θερμὴν τῆς γαστρὸς ῥαδίως κινοῦνται εἰς δίψαν, ποτὲ μὲν πρὸ τῆς κενώσεως, ποτὲ δὲ ὀλίγον μετὰ τὴν κένωσιν, ἢ διὰ τὸ εἶδος τοῦ φαρμάκου δριμντέρου καὶ θερμοτέρου ὄντος, ὥς εὐφόρβιον, ἢ διὰ τὴν ἰδέαν τῶν κενουμένων χυμῶν, εἰ ξανθόχολοί εἰσι· περιῶρέοντες γὰρ κατὰ γαστέρα, θερμοὶ ὄντες, δίψαν ποιοῦσι. γίνεται δὲ δίψα καὶ λόγῳ κενώσεως τῶν περιττωμάτων, περὶ ἧς ὁ λόγος τῷ Ἰπποκράτει, ἢν καὶ ὅρον τῆς κενώσεως τίθησι. φησὶ γὰρ ὅτι εἰ μὴ διψήσωσιν, οὐ παύονται, εἰ δὲ διψήσωσι, παύονται. καὶ ἡ αἰτία· ὅτι ἡ δίψα γινομένη ἐν ταῖς φαρμακοποσίαις ἀγγέλλει ἔνδειαν τῶν ὑγρῶν καὶ ἐπικράτειαν τῆς ξηρότητος, τὸ ἀδιψον δὲ δηλοῖ μὴ ἐκκενοῦσθαι τελέως τοὺς χυμοὺς.

ΔΑΜ. Οὐ παύονται τῶν λυπούντων χυμῶν δηλονότι πρὶν ἢ διψήσωσιν.

κ'. Ἀπυρέτοισιν ἔξουσιν, ἢν γένηται στρόφος, καὶ γενάτων 2) βάρους, καὶ ὀσφύος ἄλγημα, κάτω φαρμακίης δέεσθαι σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. Συνεχῆς οὗτος ὁ ἀφορισμὸς ἐκείνῳ, ἔνθα γέγραπται, ἀπυρέτοισιν ἐοῦσιν ἀποσιτίη καὶ καρδιωγμὸς καὶ τὰ ἐξῆς. φησὶν οὖν ὅτι τοῖς ἀπυρέτοις οὔσιν ἐὰν γένηται στρόφος καὶ βάρους γονάτων καὶ ὀδύνη περὶ τὴν

1) παύονται V. a. 2) βάρους om. V. a.

ὁσφὺν, κάτωθεν τὴν κάθαρσιν δεῖ ποιεῖν, διὰ τὸ τὴν ὕλην ἐπείγεσθαι κάτω, φλεγματικὴν οὖσαν.

ΔΑΜ. Κατὰ γὰρ τὰς ὁρμὰς τῶν λυπούντων καὶ τὰς κενώσεις χρὴ ποιεῖσθαι.

κά'. Ὑποχωρήματα μέλανα, ὀκοῖον αἷμα μέλαν, ἀπὸ ταῦτομάτου ἰόντα, καὶ ξὺν πυρετῷ, καὶ ἄνευ πυρετοῦ, κάκιστα. καὶ ὀκόσῳ ἂν χρώματα πονηρότερα ἔη, μᾶλλον κάκιον· ξὺν φαρμάκῳ δὲ, ἄμεινον, καὶ ὀκόσῳ ἂν χρώματα πλέω ἔη, οὐ πονηρά. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἐνταῦθα περὶ αὐτομάτων καὶ τεχνικῶν κενώσεων διαλέγεται ὁ Ἱπποκράτης. Ἀλλ' ἡ αὐτόματος κένωσις διττή. ἢ γὰρ ὑπὸ τῆς φύσεως γίνεται ἢ βίᾳ συμπτώματος. Ἐνταῦθα οὖν περὶ τῆς βίᾳ συμπτώματος γινόμενης κενώσεως διαλέγεται καὶ φησι, ὅτι ὑποχωρήματα μέλανα, ὀκοῖον αἷμα τουτέστιν ὁποῖον τὸ ἐξ ἀναστομώσεως ἀγγείου πρὸς ἔντερα φερόμενον μελανθὲν πηκτὸν αἷμα, ἀπὸ ταῦτομάτου ἰόντα καὶ σὺν πυρετῷ καὶ ἄνευ πυρετοῦ, κάκιον. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ἄμφω τὰ σπλάγχνα πάσχει ὃ τε σπλὴν καὶ τὸ ἥπαρ, καὶ ὁ μὲν σπλὴν αὐτὸς καθ' αὐτὸν, τὸ ἥπαρ δὲ διὰ τὸν σπλῆνα· μὴ δυνάμενος γὰρ ὁ σπλὴν τὸ τρυγῶδες τοῦ αἵματος, ὅπερ ἐστὶν ὁ μελαγχολικὸς χυμὸς, ἔλξαι πρὸς ἑαυτὸν, ἐν

---

1) COD. ESC. Tres quaestiones. 1. κατὰ πόσους τρόπους ἐκκρίνονται μέλανα διαχωρήματα; τριχῶς. a.) Bilis nigra excernitur. b.) melancholicus humor ἢ σεσηπὼς ἢ ἀσαπής. c.) sanguis grumosus. 2. τίς ἡ γένεσις αὐτῶν; Bilis nigra praeter naturam est et excernitur, vel δι᾿δροῦται αἷμα, vel e splenis plethora melancholicus succus abscedit. 3. τίνας αἰτίας διαφοραὶ αὐτῶν. a.) ἀπὸ συστάσεως. b.) ἀπὸ δυνάμεως. c.) ἀπὸ χρώματος a.) v. c. εἰ θρομβῶδες, est sanguis, καὶ ἰνῶδες (τὰς ἴνας natura sanguini tribuit, ut adhaereat, ubi par est, velut οἱ χοῖοι calci arenam admiscent, ut concreseat caementi instar. Sanguis niger est, quia est emortuus extra sphaeram suam et propter fibras θρομβῆται b.) ἀπὸ δυνάμεως. Funde recrementorum nigrorum partem in terram, ἐὰν ζυμοῖ τὴν γῆν, ἐπίστασαι ὅτι μέλαινά ἐστιν ἡ χολή. c.) e colore εἰ σιλίβει, καθάπερ Ἰουδαϊκὴ ἄσφαλτος, ἐστὶ μελαγχολικὸς σεσηπὼς.

τῷ ἥπαιτι μένει, καὶ μένων ἀσθενείαν παρέχει τῷ ἥπαιτι. τούτου οὖν ἀσθενοῦντος καὶ μὴ δυναμένου κατέχειν τὰ περιττὰ, τῇ οἰκείᾳ αὐτῶν τυραννίδι διεξέρχονται τὰ καλούμενα μέλανα. ταῦτα μὲν τὰ διαχωρήματα τὰ οἶον μέλανα ὡς αἷμα μέλαν, αὐτομάτως διαχωρούμενα, κακὰ εἰσιν, σὺν φαρμάκῳ δὲ ἄμεινον· ἀπαλλάττονται γὰρ τοῦ νοσήματος τῷ ἐρεθισμῷ τοῦ φαρμάκου καὶ οὐ τῇ ἥττα τῆς φύσεως. ὁμοίως δὲ καὶ ἐὰν αὐτομάτως πλείονα χρώματα πονηρὰ ἐκκενοῦνται, μᾶλλον ἐστὶ κάκιον, σὺν φαρμάκῳ δὲ, ἄμεινον. καὶ αὐτομάτως μὲν κάκιον, ὅτι λόγῳ συμπτώματος κενοῦνται, ἥττωμένης τῆς φύσεως, καὶ μεγάλην κάκωσιν ἐνδείκνυται τῶν σπλάγχνων, σὺν φαρμάκῳ δὲ ἄμεινον, ὅτι ἀπήλλακται ἡ φύσις τῆς ἐνοχλοῦσης κακοχυμίας. εἰ δέ τις λέγει καὶ πόθεν δῆλον, ὅτι περὶ τῆς βίᾳ συμπτώματος γενομένης αὐτομάτου κενώσεως ἐνταῦθα διαλέγεται, λέγομεν, ἐκ τοῦ εἰπεῖν ἰόντα. τοῦτο γὰρ τὸ ὄνομα μῆκος χρόνου ἐνδείκνυται, ἡ δὲ νόμῳ φύσεως κένωσις ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τὴν ἀπάλλαξιν τῶν χυμῶν ποιεῖται.

ΔΑΜ. Οὐ τὴν ἀκριβῶς μέλαιναν φησιν, ἀλλὰ τὰ μέλανα εἰπὼν τὴν οἶον τρύγα λέγει τοῦ αἵματος, ἧς χρομίζούσης ἐν τῷ σώματι καὶ σηπομένης, ἡ μέλαινα γίνεται, ἣν δὴ τρύγα ὁ σπλὴν καθαίρων τὸ αἷμα ἔλκει καὶ ταύτῃ τρέφεται.

κβ'. Νοσημάτων δόξων ἀρχομένων, ἣν χολὴ μέλαινα ἢ ἄνω ἢ κάτω ὑπέλθῃ, θανάσιμον. —

ΘΕΟΦ. Οὗτος ὁ ἀφορισμὸς παράδειγμά ἐστι τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἀφορισμοῦ· ὥς τις γὰρ ἀποροῦντος, ὅτι πότε κάκιον τὰ οἶον μέλαν αἷμα διαχωρήματα καὶ τὰ ἄλλα πονηρὰ ἐκκρινόμενα, φησὶν ἐνταῦθα, τὰ ἐν ἀρχαῖς τῶν νοσημάτων ἐκκρινόμενα· ποιεῖται οὖν τὸν λόγον περὶ ἐνὸς τῶν πονηρῶν χρωμάτων ἥτοι περὶ τῆς μελαίνης χολῆς καὶ φησι, ὅτι αὕτη ἡ μέλαινα χολὴ ἐὰν ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν νοσημάτων ἢ ἄνω ἢ κάτω ὑπέλθῃ, θανάσιμόν ἐστι. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι σημαίνει τὴν φύσιν παντελῶς κακῶς ἔχειν. ἔθος γὰρ ἐστὶ τῇ φύσει τὰ περιττὰ πρῶτον πέτ-

τειν καὶ τότε τὴν κένωσιν αὐτῶν ποιεῖν, ὥστε οὖν, εἰ κενοῦνται ἐν ἀρχαῖς, οὐ νόμῳ φύσεως κενοῦνται, ἀλλὰ τῇ οἰκείᾳ αὐτῶν τυραννίδι· ἄλλως τε ὅτι ἡ μέλαινα χολὴ διαβρωτική ἐστίν· ἔχει γὰρ τὴν γένεσιν ἐκ τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ σηπομένου ἢ ἐκ ξανθῆς χολῆς ὑπερωπτημένης. αὕτη οὖν εἰ μὲν κάτωθεν ἐνεχθῇ διὰ τῶν ἐντέρων, ξύει, διαβιβρώσκει καὶ δυσεντερίας ἀπεργάζεται· εἰ δὲ ἄνωθεν, ξύει τὸν στόμαχον καὶ ἔλκοι καὶ εἰς συμπύθειαν φέρει τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὰ ἄλλα μόρια. διὰ οὖν τὰς αἰτίας θανάσιμον. Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ οἶον μέλαν αἷμα διαχώρημα τῆς μελαίνης χολῆς οὕτω διαφέρει· ἡ μὲν γὰρ μέλαινα χολὴ τὸ δριμύ καὶ διαβρωτικὸν καὶ ὀξῶδες καὶ στίλβον προσκέκτηται, τὸ δὲ οἶον μέλαν αἷμα τῶν τοιούτων οὐδὲν ἔχει, ἀλλ' ἔστιν ὥσπερ τις 1) ἰλὺς αἵματος ὡς ἡ ἐν τοῖς παχέσιν οἴνοις 2) ἀποκαθισταμένη τρύξι.

κγ'. Ὅκόσοισιν ἐκ νοσημάτων ὀξέων, ἢ πούλυχρονίων, ἢ ἐκ τρωμάτων, ἢ ἄλλως λελεπτυσμένοισι, χολὴ μέλαινα ὀκοῖον αἷμα μέλαν ὑπέλθῃ, τῇ ὑστεραίᾳ ἀποθνήσκουσι. —

ΘΕΟΦ. 3) Εἰ γὰρ ἐν ἀρχῇ τῶν νοσημάτων, ἐν ᾗ ἐρῶμένη ἐστὶν ἡ δύναμις, χολὴ μέλαινα κενωθῇ ἢ ὁποῖον μέλαν αἷμα, θάνατον σημαίνει, πολλῷ μᾶλλον ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασι καὶ ἐν τοῖς πολυχρονίοις καὶ ἐν τοῖς ἔλκῃ παμμεγέθῃ ἔχουσι καὶ ἐν τοῖς ὀπωσοῦν λελεπτυσμένοις εἰ ἐπιφανῇ, θάνατον τῇ ὑστεραίᾳ δηλώσει· ἀσθενὴς γὰρ ἐστὶν ἐπὶ τῶν τοιούτων ἡ φύσις, ὥς μήτε πέψαι δύνασθαι, μήτε διακρῖναι τὰ οὕτω μοχθηρά.

ΔΑΜ. Ἐπὶ γὰρ τῶν τοιούτων ἀσθενὴς ἡ φύσις γεγονυῖα, ὥς μήτε πέψαι δύνασθαι μήτ' ἐκκρῖναι τὰ οὕτως μοχθηρὰ διὰ μέγεθος τοῦ νοσήματος, ἀποχεῖ μὴ στεγόμενα, καὶ ταῦτα χαλεπὰ καὶ θάνατον αὐτίκα φέρει καὶ οὐχ ὕστερον.

κδ'. Δυσεντερίῃ, ἣν ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἄρξεται, θανάσιμον. —

1) ὕλη V. b. 2) συνισταμένη V. b. 3) COD. ESC. Ἀπορία. In prognostico: ἐὰν χολὴ μέλαινα κενωθῇ, αὐθημερὸν ἀποθνήσκουσιν. Hic cur die secundo? At illic addidit δυσώδης, quae pejor est.

ΘΕΟΦ. 1) Εἰ γὰρ ἐπὶ τῆς γῆς ἐπιχειομένη ἡ μέλαινα χολὴ ζυμοῖ αὐτὴν διὰ τὸ δριμύ καὶ λεπτὸν ὥσπερ ὄξος, πολλῶ μᾶλλον ἐν τῷ σώματι ἡμῶν ἀναίρεσιν ποιήσεται ὑγρῷ ὄντι καὶ εὐαισθήτῳ, ὥστε οὖν διὰ τὸ διαβρωτικὸν τῆς χολῆς θανάσιμος ἡ δυσεντερία.

κέ. Αἷμα ἄνω μὲν ὁκοῖον ἂν ἔῃ, κακόν· κάτω δὲ, ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. Καὶ ἐνταῦθα περὶ τῆς κενώσεως τῆς βίᾳ συμπτώματος διαλέγεται καὶ φησι, ὅτι ἐὰν αἷμα ὁποῖον ἂν ἔῃ τουτέστιν εἴτε ἀφρωδὲς εἴτε ἐρυθρὸν εἴτε ξανθὸν εἴτε μέλαν ἄνωθεν διὰ στόματος κενωθῇ, κακόν ἐστιν, ἐπειδὴ τὰ ἄνω μόρια κυριώτερά εἰσι τῶν κάτω. καὶ αὐτὸ τὸ ἀναφερόμενον αἷμα ἢ διὰ ἀναστόμωσιν τῶν ἀγγείων ἢ διὰ ἀνάβρωσιν ἢ διὰ ῥῆξιν ἐξέρχεται, ὅπερ κακόν, κάτω δὲ ἀγαθὸν τὰ μέλανα ὑποχωρόντα ἥτοι ἄμεινον, ἐπειδὴ ἀκυρότερά εἰσι τῶν ἄνω τὰ κάτω. ἄλλως τε ἀγαθόν ἐστι τὸ μέλαν ὑποχώρημα, οὐχ ἅπλως ὁ μελαγχολικὸς χυμὸς, ἀλλ' ἡ κένωσις ἢ δι' αἰμορροΐδων γινομένη. ἴσται γὰρ τὰ μελαγχολικὰ πάθη. ὅταν γὰρ ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου πολλὴν ἀθροίσῃ τὸν μελαγχολικὸν χυμὸν, καὶ κενοῦται διὰ τῶν αἰμορροΐδων, τοῦτο ἀγαθόν ἐστι ἥτοι ἄμεινον. καὶ γὰρ οὐδ' αὕτη ἡ κένωσις κυρίως ἀγαθὴ ἐστι διὰ τὰς ἀμετρίας. τέτῳ γὰρ τῷ λόγῳ πολλάκις ὑδέρους ἐργάζεται.

ΔΑΜ. Ὅποῖον εἴτε ἀφρωδὲς ἢ ξανθόν.

κς'. Ἦν ὑπὸ δυσεντερίης ἐχομένῳ ὁκοῖον αἱ σάρκες ὑποχωρήσωσιν, ἢ τὰ μέλανα διαχωρήματα, θανάσιμον. —

ΘΕΟΦ. Ἄνω περὶ ἀρχομένης δυσεντερίας ἐποιεῖτο

1) COD. ESC. ἀρχομένη τοίνυν δυσεντερία ἐστίν, ἥνιστα δριμεῖς χυμοὶ συρρέουσιν ἐπὶ τὴν γαστέρα καὶ τὸ οἶον γάνωμα i. e. τὸ πιμελῶδες ἐκκρίνεται. καλῶς δὲ ἐχρησάμεθα τῷ τοῦ γανώματος ὀνόματι· οἱ γὰρ χαλκεῖς ἥνιστα βούλονται δυσπάθητα σκεύη ποιῆσαι, γανοῦσιν αὐτά. ῥητῶς ὁ Γαληνὸς τίθησιν ἐν τῇ περὶ χρείας μορίων ὅτι ἐστὶν ἰδιάζουσά τις σὰρξ ἐν ἐκάστῳ μορίῳ, καθ' ἣν καὶ τὴν ἐνεργείαν προβάλλεται. — ἡ ἰδιοτροπία τῆς λέξεως τοῦ Ἱπποκράτους.

τὸν λόγον, ἔνθα ἔλεγε, δυσεντερίη ἦν ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἄρξεται, θανάσιμον, ἧς καὶ σημεῖον ἦν τὰ πιμελώδη πρῶτον, εἰθ' ἑξῆς τὰ ξυσματώδη διαχωρήματα· ἐνταῦθα δὲ περὶ τῆς ἤδη συμπληρωθείσης δυσεντερίας διαλέγεται καὶ ταύτης σημεῖον τὸ ὑποχωρεῖσθαι οἷον σάρκας, ὅπερ καὶ θανάσιμον, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὸ τηνικαῦτα σαρκῶσαι τὴν τοιαύτην ἔλκωσιν μήτε ἀπελωθῆναι, αὐτῆς τῆς οὐσίας τῶν ἐντέρων πεπονθυίας.

ΔΑΜ. Τεκμήρια γὰρ εἰσιν αἱ σάρκες τῆς οὐσίας τῶν ἐντέρων.

κζ'. Ὅκόσοισι ἐν τοῖσι πυρετοῖσι αἰμορροαγέει πλήθος ὀξοθενοῦν, ἐν τῇσι ἀναλήψεσι, τουτέοισι αἱ κοιλίαι καθυγραίνονται. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα λέγει ὅτι ἐὰν νοσημάτων κρίσις γένηται δι' αἰμορροαγίας λάβρης, ἐν οἷς ἂν γένηται, τούτοις ἐν τῇ ἀναλήψει αἱ κοιλίαι καθυγραίνονται. ἡ γὰρ ἐπιτεταμένη κένωσις τοῦ αἵματος ἢ διὰ τῶν φυσικῶν ὑπονόμων γινομένη τουτέστι διὰ μυκτήρων, δι' αἰμορροϊδων, διὰ γυναικείου ῥοῦ, ἐνδειαν ποιεῖται τοῦ συμφύτου θερμοῦ κἀντεῦθεν 1) ἀτονοῦσιν αἱ πεπτικαὶ δυνάμεις. ἐν τῇ ἀναλήψει οὖν 2) ἀτόνων οὐσῶν τῶν πεπτικῶν δυνάμεων τῆς τε γαστρὸς καὶ τοῦ ἥπατος, ἀπεπτεῖται ἡ τροφή καὶ ἀπεπτουμένη φέρεται δι' ἐντέρων καὶ ποιεῖ ὑγρὰ τὰ διαχωρήματα.

ΔΑΜ. Τοῦ γὰρ ἐμφύτου ἁρρώστου γενομένου διὰ τὴν αἰμορροαγίαν, οὔτε πέττεσθαι τὰ σιτία, οὔθ' αἱματοῦσθαι, οὔτ' ἀναδίδοσθαι δύνανται. εἰκὸς οὖν διὰ τοῦτο τὰς κοιλίας ὑγραίνεσθαι.

κη'. Ὅκόσοισι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, κωφώσιος ἐπιγενομένης παύεται, καὶ ὀκόσοισι κώφωσις, χολωδέων ἐπιγενομένων διαχωρημάτων, παύεται. —

ΘΕΟΦ. 3) Κώφωσιν λέγει οὐ τὴν μόνιμον, ἀλλὰ τὴν

γινομένην πρόσφατον ἀπὸ ξανθῆς χολῆς φερομένης. φησὶν οὖν ὅτι οἷσι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, κωφώσεως ἐπιγινομένης, παύεται, καὶ οἷσι κώφωσις, χολωδέων ἐπιγενομένων, παύεται. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ἡ χολώδης ὕλη ἡ ποιοῦσα χολώδη τὰ διαχωρήματα μετέστη ἀπὸ τῶν κάτω ἐπὶ τὰ ἄνω, ἣτις καὶ τὴν κώφωσιν ἐποίησε, τοὺς ἀκουστικούς πόρους καταλαβοῦσα καὶ ἐμφράξασα. καὶ διὰ τοῦτο τὰ χολώδη διαχωρήματα παύονται. 1) πάλιν δὲ οἷς ἐστὶ κώφωσις, ἐπιγίνονται δὲ χολώδη διαχωρήματα, παύεται ἡ κώφωσις, τῆς ὕλης ἐκ τῶν ἄνω ἐπὶ τὰ κάτω χωρούσης. τῷ λόγῳ οὖν τῆς μεταστάσεως τὰ χολώδη διαχωρήματα τὴν προηγησαμένην κώφωσιν παύουσι καὶ ἡ κώφωσις τὰ προηγησάμενα χολώδη διαχωρήματα τῷ αὐτῷ λόγῳ παύει.

ΔΑΜ. Τῆς γὰρ ὕλης μεταστάσεως, γίνονται ταῦτα.

κθ'. Ὅκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι ἐκταίοισιν ἐοῦσι ῥίγεα γίνεται, δύσκριτα. —

ΘΕΟΦ. Ῥῆγός ἐστι περίψυξις τοῦ παντὸς σώματος μετὰ κλόνου γινομένη τῶν μυῶν. καὶ ὁ μὲν κλόνος γίνεται διὰ τὴν δῆξιν τῶν 2) χυμῶν, δακνομένων τῶν μορίων, ἡ δὲ ψύξις διὰ τὸ δραπετεύειν εἰς τὸ βάθος τὸ ἐμφυτον θερμόν. ἔστι μὲν οὖν τὸ ῥίγος σημεῖον κριτικὸν καὶ ἀπάλλαξις τοῦ πυρετοῦ, καθὼς ἐν ἐκείνῳ εἴρητο, ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ, ῥίγεος ἐπιγενομένου, λύσις· ἀλλ' ἐὰν μετὰ πέψεως καὶ ἐν ἀγαθῇ ἡμέρᾳ γένηται· ἐὰν δὲ μὴ οὕτως ἔχῃ, κακόκριτον τὸ τοιοῦτον. δύσκριτα οὖν ἦτοι δύσλυτα τὰ ἐν ἐκταίοις πυρετοῖς γινόμενα ῥίγη διὰ τὴν ἀκρίσιμον ἡμέραν· εἴωθε γὰρ αὕτη ἐπὶ κακῷ κρίνειν. ὥς γὰρ εἴρηται, ἡ ἕκτη ἡμέρα ἔοικε τυράννῳ, ἡ δὲ ἐβδόμη βασιλεῖ.

προσδιορισμοί: 1. si surditas ab alia materia originem ducit, οὐ παύεται cum excrementis biliosis. 2. Si non ipsa bilis excernitur sive sit in stomacho sive alibi, surditas non cessat.

1) καὶ ἡ κώφωσις τὰ προηγησάμενα χολώδη διαχωρήματα τῷ αὐτῷ λόγῳ παύει. V. c. ita aphorismum absolvit. 2) μυῶν V. b. C.

ΔΑΜ. Ἐπὶ κινήσει γὰρ ταῦτα τῆς φύσεως γίνεται, ὥστε κακὴν κρίσιν ἀγγέλλει ἡ ἕκτη.

λ. Ὅσοοισι παροξυσμοὶ γίνονται, ἣν ἂν ὥραν ἀφ᾽ ἧς ὁ πυρετὸς, ἐς τὴν αὖριον 1) τὴν αὐτέην ὥραν ἢ λάβῃ, δύσκριτα. —

ΘΕΟΦ. 2) Ὁ νῦν ἀφορισμὸς διαγνωστικὸς ἐστὶ νοσημάτων μηχανομένων, καὶ ὃ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι, ὅτι ἐὰν παροξυσμὸς κατὰ τὴν ὥραν ἣν ἂν ἀφ᾽ ἧς τὸν ζάμνοντα ὁ πυρετὸς, πάλιν τῇ ἐξῆς λάβῃ τὴν ὥραν ἐκείνην, ἥνπερ αὐτὸν εἶασε τὴν πρώτην ἡμέραν, δύσκριτον τουτέστι μηχανεῖται τὸ νόσημα. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ἐστηριγμένον ἐστὶ τὸ τῶν παροξυσμῶν αἷτιον. εἰ γὰρ ἦν ἀστήρικτον, οὐκ ἂν 3) ἐτήρησε τάξιν τε καὶ περίοδον.

ΔΑΜ. Οἷον ἀρξάμενος πυρετὸς κατὰ τὴν πρώτην ὥραν τῆς ἡμέρας ἐπαύσατο κατὰ τὴν ἐβδόμην, καὶ τῇ αὖριον ἤρξατο κατὰ τὴν ἐβδόμην ὥραν, καθ' ἣν χθὲς ἐπαύσατο.

λα'. Τοῖσι κοπώδεσιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἐς τὰ ἄρθρα, καὶ παρὰ τὰς γνάθους μάλισα, αἱ ἀποστάσεις γίνονται. —

ΘΕΟΦ. 4) Ὁ κόπος διττός, ὃ μὲν ἀπὸ κινήσεως φανερεῖς, ὃ δὲ αὐτόματος. ἐὰν οὖν τις κοπωθῇ φανερώς ἀπὸ τῆς ἐξωθεν κινήσεως ἐν ἀρχῇ πυρετοῦ, εἰς τὰ ἄρθρα καὶ παρὰ τὰς γνάθους αἱ ἀποστάσεις γίνονται, καὶ εἰς τὰ ἄρθρα μὲν, διότι τὰ ἄρθρα εὐρύχωρά εἰσι καὶ θερ-

1) τὴν — ἦν om. V. a. δύσκριτοι D. 2) COD. ESC. Σημειωτικὸς ἐστὶ καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμὸς, πολλάκις δὲ ἀσφαλείας μεστός ἐστιν, ὥς τινὰς τῶν ἐξηγητῶν μὴ δύνασθαι ἐπιστῆναι μηδὲ παραζόλουσθαι τῇ ἐρμηνείᾳ αὐτοῦ. τὰ γὰρ νῦν εἰρημένα οὐδέποτε συμβαίνει τῇ πείρῃ ἢ ἐν τοῖς πράγμασιν. — καὶ ταῦτα μὲν ὁ Ἱπποκράτης. ἐδεμίαν δὲ συμφωνίαν ἔχουσι τὰ νῦν λεγόμενα τοῖς πράγμασιν. — εἴρηται δὲ ἐν τῷ περὶ κρίσεως τῷ Γαληνῷ contrarium. 3) ἐφύλαξε V. b. c. 4) COD. ESC. Περὶ κόπων eorumque modis disserit. 1. ἐπὶ προηγουμένη αἰτίᾳ a.) ὀστοκοπώδης. b.) ἐλκώδης. c.) τονώδης. Hic de secundo sermo est. 2. ἐπὶ προκαταρτικῇ αἰτίᾳ a.) προηγείται τῷ πυρετῷ. b.) ἐπεται. c.) ἐν αὐτῷ τῷ πυρετῷ ἐστίν. — — Hos tres casus exemplis cum rationibus suis exponit.

μανθέντα τῇ θερμότητι ἐπισπῶνται τὴν ὕλην. εἰ δὲ καὶ λεπτοτέρα τύχη εἶναι ἢ ὕλη, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀναφερομένη πρὸς τὰς γνάθους ἀφίσταται διὰ τὸ εἶναι αὐτὰς πάνυ ἀσθενεῖς καὶ μὴ δύνασθαι ἀποδιῶξαι εἰς ἕτερα μόρια τὸν τοιοῦτον χυμόν. καὶ ἐπὶ τοῖς αὐτομάτοις κόποις ἐν πυρετοῖς τὸ αὐτὸ γίνεται διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, καὶ μάλιστα ὅταν ὁ αὐτόματος κόπος διὰ πλῆθος ἔσιν, ὥστε οὖν ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν κόπων ἔστιν ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει.

ΔΑΜ. Τοῖς διὰ κίνησιν σφοδρὰν καὶ πολλὴν ἐγκόποις εἰκὸς περὶ τὰ ἄρθρα τὰς ἀποστάσεις γίνεσθαι κινουμένοις καὶ θερμαινομένοις σφοδρῶς, περὶ δὲ τὰς γνάθους διὰ τὴν ἀναφορὰν τῆς ὕλης περὶ τὴν κεφαλὴν, κούφης ἴσως οὔσης καὶ ἀνωφεροῦς.

λβ'. Ὀκόσοισι ἀνισαμένοισιν ἐκ 1) τῶν νόσων τι πονέει, ἐνταῦθα αἱ ἀποστάσεις γίνονται. —

ΘΕΟΦ. Τὸ λεγόμενον τοιοῦτόν ἐστιν· οἱ ἀνακομιζόμενοι ἐκ τῶν νόσων, μὴ τελείως δὲ τὴν κρίσιν δεξάμενοι, ἀλλ' ἔχοντές τινα περιττὰ ἐγκαταλελειμμένα, ἐὰν ὀδυνηθῶσί τι μόριον, ἐκεῖσε κατασκήπτει τὰ ἀποστήματα. πᾶς; εἰς τὰ ἄρθρα καὶ παρὰ τὰς γνάθους. ἡ γὰρ ὀδύνη προτρέπει τὰ ρεύματα, 2) ἀλλ' ἐκεῖσε διὰ τὴν ἔμπροσθεν εἰρημένην αἰτίαν. πόνον δὲ ἀκουστέον ἢ τὴν σφοδρὰν κίνησιν ἢ τὴν βλάβην.

ΔΑΜ. Καὶ γὰρ τὴν τοῦ ἐπικρατοῦντος χυμοῦ καὶ ἀκμὴν ἀπέπτου ὄντος πλήρωσιν δηλοῖ ὁ πόνος.

λγ'. Ἀτὰρ ἦν καὶ προπεπονηκός τι ἔη πρὸ τοῦ νοσέειν, ἐνταῦθα στηρίζει ἢ νοῦσος. —

ΘΕΟΦ. Οἱ μὲν πρὸ τούτου δύο ἀφορισμοὶ, ὁ μὲν εἰς, οὗ ἀρχὴ ἐν τοῖσι κοπιώδεσι πυρετοῖσι, περὶ τῶν ἐν ταῖς νόσοις κόπων διελέγετο, ὁ δὲ μετ' αὐτὸν περὶ τῶν ἐν ταῖς ἀναλήψεσιν, οὗτος δὲ περὶ τῶν προηγησαμένων

1) τῆς νόσου ἦν τι πονήση V. a. c. D. 2) ἀλλ' — usque ad fin. om. V. b. A. b.

τῆς νόσου κόπων. φησὶ γὰρ, ἀτὰρ εἰ καὶ προσιεπονηκώς τι ἢ πρὸ τοῦ νοσεῖν, ἐνταῦθα στηρίζει ἡ νόσος, τουτέστι ἐὰν καὶ πρὸ τοῦ νοσεῖν ὀδυνηθῇ τὰ ἄρθρα, ἐκεῖσε γίνεται ἡ ἀπόστασις, εἰ ἐλπίς ἐστι κατὰ ἀπόστασιν γίνεσθαι τὴν κρίσιν, καὶ ἐδράζεται διὰ τὸ πάχος τῆς ὕλης.

λδ'. Ἦν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ, οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι, πνίξ ἐξαίφνης ἐπιστῇ, θανάσιμον. —

ΘΕΟΦ. 1) Σημειωτικός ἐστιν ὁ ἀφορισμὸς καὶ περὶ κυνάγχης διαλέγεται καὶ φησιν, ὅτι ἐὰν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ, οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι, πνίξ ἐπιφανῇ ἐξαίφνης, θανάσιμον. Διὰ τί; ἐπειδὴ οὐ διαφαίνεται τὸ πάθος αἰσθητῶς ἐν τῷ τραχήλῳ. γίνεται δὲ ἡ πνίξ τρόπῳ τοιούτῳ, τῆς τραχείας ἀρτηρίας τῶν ἐντὸς μυῶν φλεγμονάντων ἐν τῷ πέρατι αὐτῆς καὶ τούτου ἐμφραξάντων τὴν ἔξοδον καὶ εἴσοδον τοῦ πνεύματος, καὶ διὰ τοῦτο θανάσιμον· ἄλλως τε ὅτι πυρετὸς ὑπόκειται καὶ τὸ βάθος ζέει, τοτηνικαῦτα ψύξεως χρήζει τῆς ἀπὸ τοῦ ἔξωθεν ἀέρος. ἀδύνατον δὲ τοῦτο γίνεσθαι διὰ τὴν πνίγα, καὶ διὰ τοῦτο θανάσιμον.

ΔΑΜ. Ὁ γὰρ πυρετὸς χρεῖαν ἔχων μεγάλης εἰσπνοῆς ἀποτυγχάνει ταύτης διὰ τὴν πνίγα, ἥτις πνίξ γίνεται ἢ διὰ στενοχωρίαν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἢ δι' ἀρρώστίαν τῆς κινούσης τὸν θώρακα δυνάμεως ἢ διὰ ψύξιν ἰσχυρὰν τῆς ζωτικῆς, ἢ διὰ παράλυσιν μυῶν τοῦ λάρυγγος.

λε'. Ἦν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐπιστραφῇ, καὶ μόγις καταπίνειν δύνηται, οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῷ τραχήλῳ, θανάσιμον. —

ΘΕΟΦ. 2) Ὁ τράχηλος διαστρέφεται, ποτὲ μὲν ἔσω ἐπὶ τὸ βάθος καὶ καλεῖται λόρδωσις, ποτὲ δὲ ἔξω καὶ

1) COD. ESC. σαφὲς ὑπάρχει τοῖς ἐντυχοῦσι τῇ διαγνωστικῇ τῇ Γαληνοῦ πραγματείᾳ· ἐκεῖσε γὰρ περὶ κυνάγχης καὶ συνάγχης διαλέγεται. 2) IBID. περὶ κυνάγχης διαλέγεται οὐχὶ τῆς συνήθους ὀνομαζομένης, ἀλλὰ τῆς λεγομένης νεωτέρας κυνάγχης, ἣν καὶ ἐν τῷ δευ-

καλεῖται κύρτωσις, ποτὲ δὲ ἐπὶ τὰ δεξιὰ ἢ ἀριστερά καὶ καλεῖται σκολίωσις. γίνεται δὲ τοῦτο τὸ πάθος, ὃ καὶ εἶδος συνάγκης ἐστίν, ἢ ἐπὶ προκαταρκτικῇ αἰτίᾳ ἢ ἐπὶ προηγουμένῃ, καὶ προκαταρκτικῇ μὲν, ὡς ἐπὶ ῥηγμάτων, πτωμάτων, ἐπὶ προηγουμένῃ δὲ, ὡς ἐπὶ φρυμάτων, ὀγκῶν, ἔαν οὖν ῥευματισθῶσιν οἱ τοῦ στομάχου ἐσώτεροι μύες ἢ αὐτὸς ὁ στόμαχος, φλεγμαίνουσι καὶ φλεγμαίνοντες διαστρέφουσι τὸν τράχηλον κατὰ λόρδωσιν· ἔλκουσι γὰρ τοὺς συνδέσμους τῶν σπονδύλων πρὸς ἑαυτούς. τούτων οὖν ἐλκομένων συνέλκονται οἱ σπόνδυλοι, καὶ ἀμφοτέρων ἐπὶ τὰ ἔσω τεινομένων, ὠθοῦσι τὴν φλεγμονὴν καὶ ἀποθλίβεται ὁ οἰσοφάγος, ἐκ δὲ τοῦ οἰσοφάγου καὶ ἡ τραχεῖα ἀρτηρία, ὥστε μὴ δύνασθαι καταπίνειν τὸν ἄνθρωπον. κἀντεῦθεν πνιγμὸς καὶ θάνατος ἐπιγίνεται, ἐπιμενούσης δηλονότι τῆς φλεγμονῆς· ἄλλως τε ὅτι πυρετὸς ὑπόκειται καὶ τοιοῦτος, ὥστε τῇ ξηρότητι αὐτοῦ καὶ διαστροφῇ τοῦ τραχήλου ἀπεργάζεσθαι, ὅπερ καὶ ὀλέθριον.

ΔΑΜ. Τεινομένων γὰρ τῶν νεύρων ἐπὶ τὰ φλεγμαίνοντα μόρια, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν συνδέσμων, τοὺς σπονδύλους ἀναγκαῖόν ἐστιν ἔπεσθαι ἢ εἰς τὰ ἐντὸς ἢ εἰς τὰ πλάγια.

λς'. Ἰδρῶτες πυρεταίνοντι ἢν ἄρξωνται, ἀγαθοὶ τριταῖοι, καὶ πεμπταῖοι, καὶ ἑβδομαῖοι, καὶ ἑνναταῖοι καὶ ἑνδεκαταῖοι, καὶ τεσσαρεσκαίδεκαταῖοι, καὶ ἑπτακαίδεκαταῖοι, καὶ 1) μιῇ καὶ εἰκοσῇ, καὶ ἑβδόμῃ καὶ εἰκοσῇ, καὶ τριηκοσῇ πρώτῃ, καὶ τριηκοστῇ τετάρτῃ· οὗτοι γὰρ οἱ ἰδρῶτες νούσους κρίνουσι. οἱ δὲ μὴ οὕτω γινόμενοι, θάνατον σημαίνουνσι, καὶ πόνους, καὶ μῆκος νούσου, καὶ ὑποτροπιασμόν. —

ΘΕΟΦ. 2) Περὶ κριτικοῦ σημείου τετέστι τῶν ἰδρώ-

τέρω τῶν ἐπιδημιῶν μένεται, καὶ ἐκεῖσε περὶ αὐτῆς διαλέγεται. τοῦτο δὲ τὸ πάθος οὐκ ἦν ἐγνωσμένον τοῖς παλαιότεροις ἱατροῖς τοῖς πρὸ Ἰπποκράτους οὖσιν, ἀλλὰ αὐτοῦ ἐστὶν ἡ ἱστορία. πρῶτος γὰρ αὐτὸς ἰστόρησε τὸ πάθος τοῦτο.

1) εἰκοσταιῖοι D. 2) COD. ESC. Πράξις ζ'. Προσδιορισμὸς ne-

των διαλέγεται νῦν ὁ Ἱπποκράτης καὶ περὶ ὀξέων νοσημάτων καὶ φησιν, ὅτι ἰδρωῖτες πυρεταίνονται ἢν ὀξέως ἄρξωνται, ἀγαθοὶ τουτέστι κρίσιμοι τριταῖοι καὶ πεμπταῖοι καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι τὰ κρίσιμα σημεῖα καὶ συμπτώματα ταῖς κρίσιμοις ἡμέραις ἄρχεσθαι θέλει. ἐν ταύταις γὰρ τὰ ἐπιφαινόμενα 1) θάττον κρίνουσι, τὰ δὲ μὴ ἐν ταύταις, μῆκος νόσου καὶ πόνον σημαίνουσι, συγκοπτικῶς διὰ βλάβην γινόμενα. ὅτι δὲ περὶ ὀξέων νοσημάτων ἐνταῦθα ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει, ὁῦλον ἐκ τοῦ εἰπεῖν τοὺς ἰδρωῖτας ἀγαθοὺς εἶναι ἐν τῇ τρίτῃ καὶ πέμπτῃ ἐπιφαινομένους· τὰ γὰρ ὀξέα τὰ σὺν ἰδρωῖτι κρινόμενα ταῖς περιτταῖς ἡμέραις μᾶλλον τὴν κρίσιν ἔχει, ἄλλως τε ὅτι τὰ ὀξέα σὺν ἰδρωῖτι κρίνονται, τὰ δὲ χρόνια οὐ 2) σὺν ἰδρωῖτι πεφύκασι λύεσθαι, ἀλλ' ἢ κατὰ σύμπεψιν ἢ δι' ἀποστημάτων. πρὸς δὲ τοὺς λέγοντας ὅτι εἰ καὶ οἱ σύνοχοι πυρετοὶ ὀξεῖς εἰσι καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ κρίνονται, διὰ τί μὴ ἐμνήσθῃ καὶ ταύτης ὁ Ἱπποκράτης, λέγομεν ὅτι οἱ σύνοχοι δι' αἰμορραγίας κρίνονται, οὐ δι' ἰδρώτων. ἐνταῦθα δὲ περὶ ἰδρώτων ἦν ὁ λόγος αὐτῷ καὶ διὰ τοῦτο οὐ καὶ αὐτῆς ἐμνήσθῃ.

ΔΑΜ. Τῆς γ' καὶ ε' ἐμνημόνευσε, τὴν δ' καταλειπὼν, ὅτι ἡ γ' προενεργεῖ τῆς δ' ἐπὶ τῶν ὀξέων, οἷον προτρε-

cessarius est: ἰδρωῖτες diebus criticis boni sc. μετὰ τὴν πέψιν τῆς ὕλης. — Aphorismus extendi potest in omnes crises, quae ἐν τοῖς κενουμένοις consistunt. — Quae crises pendent a cursu lunae caelestiumque corporum; τὴν δὲ αἰτίαν δι' ἣν καὶ πόρον λόγος καὶ διὰ τί ὑπὸ τὴν σεληνιακὴν κίνησιν καὶ τὴν ἑλλαμψιν τῶν οὐρανίων σωμάτων κρίνονται τὰ πάθη, — οὐκ ἔστιν ἡμῶν καιρὸς νῦν ἐπεξιέναι καὶ ζητεῖν ταῦτα διὰ τὸ μῆκος τῶν λεγομένων· ἀλλὰ δεόντως καὶ τέλειως εἰρηται τῷ Γαληνῷ. — Cur quarti diei critici et ipsius non meminit? Galenus σφάλμα καλλιγραφικὸν vocat. Alia praeterea est ratio. Hippocrates acutos solum perlustrat morbos, qui diebus ἀρτίοις raro κρίνονται. At dicent: En synochum, morbum acutum, die quarto crisin facientem. Sed crisin facit per haemorrhagiam, non per sudores. Hippocrates vero de sudoris crisi agit. At cur diei decimi quarti meminit, ἀρτίου? Sed hic dies finis est acutorum morborum; inde additus.

1) ἐπ' ἀγαθῷ V. b. 2) δι' ἰδρώτων V. b. c.

χοῦσης τῆς φύσεως, καὶ ἡ ε' δὲ ἐφυστερίζει, τῆς δ' οἶον σχολαιότερον κινουμένης πολλάκις. μνείαν δ' ἐποιήσατο τῶν ἐντὸς τῶν μ' ἡμερῶν μόνον. τὰ γὰρ τούτων χρονιώτερα νοσήματα οὐ πάνυ τι δι' ἰδρώτων πέφυκε κρίνεσθαι, ἢ δι' ἐκκρίσεως, ἀλλ' ἢ κατὰ σύμπεψιν ἢ δι' ἀποστημάτων.

λζ'. Οἱ ψυχροὶ ἰδρώτες ξὺν μὲν ὀξείᾳ πυρετῷ γινόμενοι, θάνατον σημαίνουσι, ξὺν προηυτέρῳ δὲ, μῆκος νόσον. —

ΘΕΟΦ. Ψυχροὶ ἰδρώτες γίνονται ἐν ὀξέσι πυρετοῖς, τῷ χυμῷ ψυχροτάτῃ ὄντος καὶ μὴ νικωμένης τῆς ψύξεως αὐτῷ ὑπὸ τῆς πολλῆς θερμασίας, οἵτινες καὶ ὀλέθριοί εἰσιν ἐν τοῖς τοιούτοις νοσήμασι τετέστιν ἐν τοῖς ὀξέσι καὶ ὡς σημείον καὶ ὡς αἷτιον· ὡς σημείον μὲν, ἐπειδὴ μὴ θερμανθεὶς ὁ τοιοῦτος χυμὸς μήτε ὑπὸ τῆς κατὰ φύσιν θερμασίας, μήτε ὑπὸ τῆς παρὰ φύσιν δεῖται πάντως χρόνου πρὸς τὸ πεφθῆναι, τὸ δὲ νόσημα εἰς χρόνους οὐκ ἐκτείνεται, ὀξέος ὄντος τοῦ πυρετῷ, κἀντεῦθεν γίνεται θάνατος· ὡς αἷτιον δὲ θανάσιμον, ὅτι προσκαταλύει τὴν δύναμιν. εἰ δέ τις εἴποι ὅτι καὶ πῶς γίνεται ὑπὸ τοῦ τοιούτου χυμοῦ ὀξὺς πυρετός, λέγομεν ὅτι πολλάκις καὶ ὠμὸς χυμὸς σηπόμενος δύναται ποιεῖν ὀξεῖς πυρετούς, ἄλλως τε ἐνδέχεται ἐν ταῖς φλεψὶν εἶναι θερμὸν χυμὸν ποιοῦντα ὀξὺν πυρετὸν, τὸν δὲ ψυχρὸν χυμὸν ἐκτὸς εἶναι, ὅς καὶ ἀναλυόμενος ὑπὸ τῷ πυρετῷ καὶ χεόμενος ποιεῖ ἰδρώτας· ψυχρὸν δὲ διὰ τὸ μὴ θαλφθῆναι ὑπὸ τῆς θερμασίας. καὶ τοῦτο φανερόν ἐπὶ κρυστάλλου· 1) ὁ γὰρ ἥλιος καταλάμπων αὐτὸν ἀναλύει, οὐκ εὐθέως δὲ καὶ τὸ ἀπορρέον θάλλει. οὕτως μὲν ἔὰν ἐν ὀξείᾳ πυρετῷ γένηται ψυχρὸς ἰδρῶς, θανάσιμον, ἔὰν δὲ σὺν προηυτέρῳ, μῆκος νόσον ση-

1) COD. ESC. Galeni ἀπορίαν allegat, quomodo ὀξὺς πυρετός cum sudore frigidus coniungatur. — Respondet: ἰδοὺ ἐπὶ τοῦ κρυστάλλου, ὅτι καταλάμπωντος τοῦ ἡλίου ἡ θερμότης αὐτοῦ λύει τὸν κρυστάλλον καὶ χύσιν ἐν αὐτῷ ποιεῖται, οὐκ ἤδη δὲ καὶ τὸ ἀπορρέον ψυχρὸν ἰδρῶς εὐθέως καὶ παρανίκα ἐθαλπεν, ἀλλὰ ψυχρὸν πάνυ ἀποστάζει.

μαίνει, χρόνῳ πλείονι τῆς φύσεως δυναμένης τὸ πληθὺς τῶν χυμῶν πέψαι.

ΔΑΜ. Τοῦ γὰρ ἐμφύτου θερμοῦ σβεςθέντος, ψυχροὶ οἱ ἰδρωῖτες γίνονται.

λη'. Ὁκου ἐνι τοῦ σώματος ἰδρῶς, ἐνταῦθα 1) φράζει τὴν νοῦσον. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθά φησιν Ἰπποκράτης ὅτι ἐὰν ἐν οἰσθόρῳ μορίῳ ἰδρῶς γένηται, ἐκεῖ 2) φράζει ἥτοι δηλοῖ τὴν νόσον εἶναι. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ἐκεῖσε ἐστὶν ἡ ὕλη, ἧς καὶ μέρος τι διεξερχόμενον τοὺς ἰδρωτας ποιεῖ ἐν τῷ πάσχοντι μορίῳ.

ΔΑΜ. Ὁ γὰρ ἰδρῶς τοῦ πεπονθότος μέρους ἐκκενοῖ τὴν ὑγρότητα· γίνεται δὲ, ἢ τῆς φύσεως κενούσης τὰ περιττὰ, ἢ λόγῳ τοῦ νοσήματος τῷ μὴ στέγασθαι κατὰ τὸ σῶμα.

λη'. Καὶ ὁκου ἐνι τοῦ σώματος θερμὸν ἢ ψυχρὸν, ἐνταῦθα ἡ νοῦσος. —

ΘΕΟΦ. Καὶ ἐνταῦθά φησιν, ἐν ᾧπερ ἂν μορίῳ τοῦ σώματος ἢ θερμότης ἢ ψύξις γένηται τυχὸν ἐὰν ἀπὸ τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ ἐκδοσῇ καὶ ψυχρότερον γένηται ἢ πάλιν θερμότερον τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ, ἐκεῖ ἡ νόσος. διὰ τί; ὅτι τῷ κατὰ φύσιν ἐξέστηκε παρὰ φύσιν διατεθέν.

ΔΑΜ. Ἐξέστηκε γὰρ τῆς κατὰ φύσιν εὐκρασίας.

μ'. Ὁκου ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαί, καὶ ἢν τὸ σῶμα ψύχεται, ἢ αὖτις θερμαίνεται, ἢ χροῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου δέχεται, μῆκος νοῦσου σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. Εἰ γὰρ ἡ ἀπλή μεταβολὴ τῆς τοῦ σώματος κράσεως μῆκος νόσου σημαίνει, τὸ ποτὲ ψύχεσθαι καὶ αὖτις θερμαίνεσθαι τὸ σῶμα, ὅπερ ἐστὶ σύνθετος δυσκρασία, πολλῷ πλέον μῆκος νόσου σημαίνει. μερίζεται γὰρ ἐπ' αὐτῶν τῶν διαθέσεων ἡ φύσις καὶ ἀναγκάζεται,

1) ἐκφράζει D. 2) COD. BSC. φράζει] ἐκεῖ σημαίνει εἶναι τὴν ὕλην καὶ ἐκεῖσε καὶ τὴν ἐμφραξιν.

ποτέ μὲν ταύτη προσέχειν τῇ διαθέσει, ποτέ δὲ ἐκείνη· καὶ τῇ μιᾷ μαχομένη ἢ ἑτέρα αὖξεται, ὥστε διὰ τοῦτο εἰς μῆκος αὖξασθαι τὸ νόσημα. τοῦ δὲ ποτέ ψύχεσθαι, ποτέ δὲ θερμαίνεσθαι σημεῖον τὰ χρώματα· ταῦτα γὰρ ταῖς δραστικαῖς ποιότησιν ἔπονται.

ΔΑΜ. Αἱ ποικίλαι γὰρ διαθέσεις χρονιώτεραι τῶν μονοειδῶν.

μα'. Ἰδρῶς πούλῳς ἐξ ὕπνου ἄνευ τινὸς αἰτίας φανερῆς· γινόμενος, τὸ σῶμα σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ χρέεται. ἣν δὲ τροφήν μὴ λαμβάνοντος τοῦτο γίνηται, σημαίνει ὅτι κενάσιος δέεται. —

ΘΕΟΦ. Κατὰ δύο τρόπους γίνεται πολὺς ἰδρῶς ἐξ ὕπνου· ἢ γὰρ διὰ πολλήν τροφήν ἢ διὰ περιττώμα· ἐὰν οὖν ἄνευ τινὸς αἰτίας φανερᾶς ἐξ ὕπνου γένηται ἰδρῶς πολὺς, τυχόν, εἰ μὴ ἔστι νότιον τὸ κατάστημα, σημαίνει ὅτι τὸ σῶμα πλείονι τροφῇ χρῆται. καὶ γὰρ αἱ τροφαὶ, μάλιστα δὲ αἱ θερμαὶ θερμαίνουσι τὰς ὕλας καὶ λεπτύνουσι καὶ ἀποδιώκουσιν αὐτὰς ἐπὶ τὰ ἐκτὸς καὶ ἰδρῶτας ποιοῦσιν. ἐὰν δὲ τροφήν μὴ λαμβάνων ἐξ ὕπνου πολλὰ ἰδρῶι, τοῦτο σημαίνει, ὅτι πληθὺς ἔστι περιττωμάτων, ὅπερ πληθὺς κενώσεως δεῖται. διὰ τί δὲ εἶπεν ἐξ ὕπνου; ὅτι ἐν τοῖς ὕπνοις ἐνεργοῦσι πᾶσαι αἱ φυσικαὶ δυνάμεις καὶ τότε τὰ ἄχρηστα ἀπὸ τῶν χρηστῶν διακρίνονται.

μβ'. Ἰδρῶς πούλῳς, ψυχρὸς ἢ θερμὸς αἰεὶ ῥέων, ὁ ψυχρὸς 1) μείζω, ὁ δὲ θερμὸς ἐλάσσω νοῦσον σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. Σημειωτικὸς καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμὸς καὶ περὶ ἰδρώτων διαλέγεται· ἀλλ' εἰ μὲν θερμὸς ὁ ἰδρῶς, βραχυχρόνιον τὸ νόσημα σημαίνει διὰ τὸ εὐδιαφόρητον τῆς ὕλης, ἣτις ἐστὶν ἡ ξανθὴ χολή, ἢ καὶ τὰς δυνάμεις ἐρῶμενας ἐνδείκνυται. ὁ ψυχρὸς δὲ ἰδρῶς μακροχρόνιον δηλοῖ τὸ νόσημα διὰ τὸ πάχος τῆς ὕλης καὶ τὸ δυσδιαφόρητον. οὕτως μὲν κεχωρισμένοι ὄντες σημαίνουσιν. εἰ δ' ἄμφω ὑποσιῶσι παρὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, εἰ μὲν ὁ

1) πλείω Codd.

Θερμὸς ἐπικρατεῖ, βραχυχρόνιον τὸ νόσημα, εἰ δ' ὁ ψυχρὸς ἰδρῶς, μακροχρονιώτερον. καὶ αἱ αἰτίαι εἴρηνται. Ἰστέον δὲ ὅτι διὰ τοῦ ἀεὶ ῥέων τὴν ἐπίμονον ῥύσιν τοῦ ἰδρῶτος ἐδήλωσεν.

ΔΑΜ. Ἀκρίτως ἐν παντὶ χρόνῳ τῆς νόσε ἀμφότεροι δηλοῦσι πληθους. ἔστι δὲ ὁ μὲν ψυχρὸς χείρων, ὁ δὲ θερμὸς ἥττον ὀλέθριος.

μγ'. Οἱ πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλείποντες διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, ἐπικίνδυνοι. ὅτερ δὲ ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα περὶ συνεχῶν πυρετῶν διαλέγεται, ὥς δηλοῖ τὸ εἰπεῖν αὐτὸν, ὁκόσοι μὴ διαλείποντες, μὴ διαλείποντες γὰρ συνεχεῖς εἰσιν, ἀλλὰ καὶ συνεχῶν ἐκείνων τῶν καυσωδῶν. καὶ τοῦτο πάλιν δῆλον διὰ τοῦ εἰπεῖν αὐτὸν, διὰ τρίτης ἰσχυροὶ γίνονται. ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· ἔάν οἱ καυσώδεις πυρετοὶ διὰ τρίτης ἰσχυροί τεροὶ γίνωνται τουτέστιν ἔάν ὁ τρίτος ἐπιπαροξυσμὸς σφοδρότερος φανῇ, ἐπικίνδυνοί εἰσι. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ἐνδείκνυται πάχος ὕλης καὶ ἀσθένειαν δυνάμεως, ἀλλὰ μὴν καὶ ὅτι οὐ καιρὸς ἐπιδόσεως τροφῆς ἔστι τὸ τηρικαῦτα διὰ τὴν συνέχειαν τοῦ παροξυσμοῦ· ἄλλως τε ὅτι σημαίνουνσι κύριον φλεγμαίνειν μόριον, τυχὸν πνεύμονα ἢ ἥπαρ. ἀλλὰ μὴν καὶ σῆψιν πολλὴν ἐν τοῖς ἀγγείοις δηλοῦσι. διὰ ταύτας οὖν τὰς αἰτίας οἱ μὴ διάλειμμα δεχόμενοι πυρετοὶ ἐπικίνδυνοι, οἱ μέντοι διάλειμμα δεχόμενοι, οὐ κινδυνώδεις διὰ τὰς ἐναντίας αἰτίας. διάλειμμα δὲ ἀκουστέον οὐ τὴν παντελεῖ ἀπυρεξίαν, ἀλλὰ τὴν μειοπυρεξίαν.

ΔΑΜ. Εἴτε σφοδροῦ καὶ μακροῦ γεγονότος τοῦ παροξυσμοῦ, εἴτε καὶ μὴ, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνον, ὥς μήτε διὰ φλεγμονὴν γινόμενοι, μήτε ἐπὶ κακοήθει σήψει χυμῶν. ἀμφότερα γὰρ οὐκ ἀφικνοῦνται εἰς ἀπυρεξίαν.

μδ'. Ὅκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τουτέοισιν ἢ φύματα, ἢ ἔς τὰ ἄρθρα πόνοι ἐγγίνονται. —

ΘΕΟΦ. Πυρετοὶ μακροὶ γίνονται διὰ πάχος ὕλης· ἐπὶ τῶν τοιούτων οὖν πυρετῶν καὶ κατὰ ἀπόστασιν ἢ

κρίσις γίνεται ὡσπερ τοῖς ὀξέσι δι' ἰδρώτων διὰ τὸ εὐ-
διαφόρητον τῆς ὕλης. αἱ οὖν ἀποστάσεις τοῖς χρονίοις
νοσήμασιν εἰς τὰ ἄρθρα γίνονται διὰ τὴν εὐρυχωρίαν ἢ
διὰ τὴν θερμασίαν τῶν ἁρθρων, προτρεπομένης ταύτης
τὰ περιττὰ, ἐξ ὧν καὶ πόνοι ἦτοι ὀδύνη τοῖς ἁρθροῖς
γίνονται. οὕτως μὲν εἰ εὐπαθῇ εἰσι τὰ ἄρθρα· εἰ γὰρ
ῥωμαλέα εἰσὶ, τῇ αὐτῶν δυνάμει ἐκρίπτουσιν ἐπὶ τὸ δέρμα
τοὺς χυμοὺς κἀντεῦθεν τὰ φύματα συμβαίνει γίνεσθαι.

ΔΑΜ. Μηκύνονται οἱ πυρετοὶ διὰ τρεῖς αἰτίας ἢ
διὰ χυμῶν πλῆθος ἢ πάχος ἢ ψυχρότητα τούτων.

μέ'. Ὁκόσοισιν ἢ φύματα, ἢ ἐς τὰ ἄρθρα πόνοι ἐκ πυ-
ρετῶν γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλέοσι χρέονται. —

ΘΕΟΦ. Ὁ νῦν ἀφορισμὸς περὶ τῶν ἀνακομιζομένων
ἐκ νόσου εἴρηται. λέγει δὲ ὅτι ὅσοις μετὰ τοῦ ἀπαλλα-
γῆναι τοῦ νοσήματος συμβαίνει γίνεσθαι φύματα ἢ πό-
νους περὶ τὰ ἄρθρα, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὗτοι πλήθει σι-
τίων χρῶνται. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ὑπὲρ τὴν ἀναλογίαν τῆς
δυνάμεως αὐτῶν κέχρηται τῇ τροφῇ, κἀν τούτῳ ἀπε-
πτοῦσι καὶ περισσότερα ἀθροίζονται τὰ περιττὰ, ὅθεν εἰ
μὲν πρὸς τὰ ἄρθρα ἐνεχθῶσι, γίνονται ἀποστάσεις καὶ
τούτου πόνοι, εἰ δ' ἐπὶ τὸ δέρμα, τὰ καλούμενα φύματα.

ΔΑΜ. Μὴ δυναμένης τῆς φυσικῆς δυνάμεως φέρειν
τὸ πλῆθος.

μς'. Ἦν ῥίγος ἐπιπίπτῃ, πυρετῷ μὴ διαλείποντι, ἤδη
ἀσθενεῖ ἔόντι, θανάσιμον. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα περὶ συνεχῶν πυρετῶν σημαίνεται
ὁ λόγος αὐτῷ εἶναι ἐκ τοῦ εἰρησθαι πυρετῷ μὴ διαλεί-
ποντι· ἐὰν οὖν συνεχεῖ πυρετῷ ῥίγος ἐπιπίπτῃ τουτέστιν
εἰ μέχρι πολλοῦ χρόνου εἰσβάλλει τὸ ῥίγος, ἤδη ἀσθενὲς
ἐούσης τῆς δυνάμεως, θανάσιμον, ὅτι ἐπὶ τῷ ῥίγει ἢ κε-
νοῦνται τὰ περιττὰ ἢ οὐ κενοῦνται. καὶ εἰ μὲν κενοῦνται,
πλέον καταλύεται ἢ δύναμις διὰ τὴν κένωσιν· εἰ δὲ οὐ
κενοῦνται, δηλοῦται παντελῶς ἀσθενὲς εἶναι ἢ δύναμις,
καὶ διὰ τοῦτο ὀλέθριον· ἄλλως τε ὅτι εἰ κενοῦνται τὰ
περιττὰ, ὁ πυρετὸς δὲ μένει, δηλοῦται περιουσία χυμῶν.

εἰ δὲ μὴ κενοῦνται, δηλοῦται 1) ἀδρανὴς εἶναι ἡ δύναμις καὶ διὰ τοῦτο θανάσιμον.

ΛΑΜ. Οὐκ εἶπεν ἐπιπέση, ὃ δὴ μίαν καταβολὴν τοῦ ῥίγους δηλοῖ, ἀλλ' ἐπιπίπτῃ, ὃ πλείονας καταβολὰς δηλοῖ.

μζ'. Αἱ ἀποχρέμψεις αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσι αἱ πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεις, καὶ δυσώδεις, καὶ χολώδεις, ἅπασαι κακαί· ἀποχωρέουσai δὲ καλῶς, ἀγαθαί· οὕτω καὶ κατὰ τὰς διαχωρήσιας, καὶ τὰ οὖρα. ἦν δὲ μὴ τι τῶν ξυμφερόντων ἐκκρίνηται διὰ τῶν τόπων τούτων, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ὁ παρὼν ἀφορισμὸς, ἀπὸ μοχθηρῶν 2) σημείων χρηστὴν ποιεῖται διάγνωσιν. λέγει γὰρ ὅτι τὰ κενούμενα 3) μοχθηρὰ ἀπὸ τοῦ σώματος ἐν συνεχείᾳ πυρετοῖς ἢ διὰ στόματος ἢ δι' οὖρων ἢ διὰ διαχωρημάτων εἰ μὲν πρὸ πέψεως ἐκκριθῶσι, ὀλέθρια εἰσι· λόγῳ γὰρ συμπτώματος καὶ οὐ νόμῳ φύσεως ἐκκενοῦνται. εἰ δὲ μετὰ πέψιν ἐκκριθῶσιν, ἀγαθὰ εἰσι νόμῳ φύσεως ἐκκρινόμενα καὶ οὐ βίᾳ συμπτώματος. αἱ μὲν οὖν πελιδναὶ 4) ἀποχρέμψεις τουτέστιν αἱ καθάρσεις αἱ διὰ λάρυγγος καὶ τραχείας ἀρτηρίας πρὸ πέψεως γεγόμεναι ἀποχρέμψεις νέκρωσιν τῶν μορίων σημαίνουσιν, αἱ δὲ αἱματώδεις διάβρωσιν ἀγγείου, αἱ δυσώδεις δὲ σηπεδόνας, καὶ αἱ χολώδεις χολὴν ἄκρατον. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ οὖρων καὶ διαχωρημάτων· ἐκκρινόμεναι κακαί εἰσιν αἱ διαχωρήσεις· εἰ δὲ μετὰ πέψιν, πᾶσαι αἱ τε διὰ στόματος κενώσεις καὶ ἔρων καὶ διαχωρημάτων ἀγαθαί εἰσι. τεκμήριον δὲ τοῦ καλῶς ἐκκρίνεσθαι ταῦτα ἡ εὐφορία, τοῦ δὲ κακῶς, ἡ δυσφορία. ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ τοῦ κάμνοντος

1) παναδρανὴς V. a. c. 2) χυμῶν V. a. 3) περιττὰ V. a. 4) COD. ESC. ἀνάχρεμψις ἡνίκα δι' ὑπερώας ἐστὶ τὸ ἐμούμενον φερόμενον. ἀπόχρεμψις δὲ λέγεται ἐπὶ τῇ καθάρσει τοῦ λάρυγγος καὶ τῆς τραχείας ἀρτηρίας. — ἀγελαῖος ἱατρός ορρονitur Ἰπποκρατεῖ. — ὁ ἀγελαῖος ἱατρός καὶ ἰδιώτης, ὁ δὲ τεχνίτης καὶ Ἰπποκρατεῖσις ὀφθαλμοῖς κεκρημένος ἱατρός. — δεῖ προσυπακοῦσαι τὸν προσδιορισμὸν ἐκεῖνον τὸν ἐν τῷ ὑπομνήματι εἰρημένον τῷ Γαληνῷ τῇ διαίτη.

κράσις καὶ ἡ τοῦ νοσήματος ἰδέα καὶ ὥρα καὶ χώρα. τὸ δὲ ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ ἀφορισμοῦ γεγραμμένον τοιοῦτόν ἐστι, ὅτι ἐὰν μὴ τι τῶν ξυμφερόντων ἢ διὰ στόματος ἢ δι' οὐρῶν ἢ διὰ διαχωρημάτων κενοῦται, κακόν ἐστιν.

ΔΑΜ. Ἀποχρέμψιάς φησιν τὰς διὰ στόματος ἐκκρίσεις, ὥσπερ ἀποχωρήσεις τὰς διὰ τῆς ἑδρας.

μῆ'. Ἐν τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἦν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ἔη, τὰ δὲ ἔσω καίηται καὶ δίψην ἔχη, θανάσιμον. —

ΘΕΟΦ. Περὶ συνεχῶν πυρετῶν καὶ νῦν διαλέγεται καὶ φησιν, ὅτι ἐν τοῖς μὴ διαλείπουσι πυρετοῖς ἦν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ἔη, τὰ δὲ ἔνδον καίηται καὶ δίψαν ἔχη, θανάσιμον. δηλοῖ γὰρ φλεγμονὴν εἶναι ἐν τοῖς σπλάγχνοις ἢ ἐρυσίπελας, καὶ ἐπειδὴ ἡ φύσις πρόνοιαν ποιεῖται τοῦ πάσχοντος μορίου, συννεύει πρὸς τὰ ἐντὸς μετὰ τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ κἀντεῦθεν τὰ ἔξω ψύχεται, τὰ δὲ ἔσω καίεται. διὰ γοῦν τὴν ἀξιόλογον φλεγμονὴν τοῦ σπλάγχνου ἢ τὸ ἐρυσίπελας ὁ θάνατος ἔπεται. ὅτι δὲ ἀξιόλογος ἡ φλεγμονή, καὶ ἡ δίψα δηλοῖ.

μθ'. Ἐν τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖς, ἦν χεῖλος, ἢ ὀφρὺς, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ῥίς διαστραφῇ, ἦν μὴ βλέπη, ἦν μὴ ἀκούη, ἥδη ἐόντος ἀσθενέος, ὃ τι ἂν τουτέων γένηται, ἐγγὺς ὁ θάνατος. —

ΘΕΟΦ. Ἐν τῷ παρόντι ἀφορισμῷ θανατώδη σημεῖα καταλέγει καὶ ἐνδειξιν λαμβάνει ἀπὸ τῶν 1) ψυχικῶν δυνάμεων ἥτοι κινητικῶν καὶ αἰσθητικῶν. φησὶν οὖν ἐν συνεχέσι πυρετοῖς ἐὰν ταῦτα τὰ πάθη φανῶσιν, ἀσθενοῦς ὄντος τοῦ κάμνοντος, ἐγγὺς ὁ θάνατος. δηλοῦται γὰρ ἄμετρος θερμότης ἐκ φλεγμονῆς τοῦ ἐγκεφάλου, ἥτις καὶ τὸν ἐπὶ ξηρότητι σπασμὸν εἰργάσατο, ὅφ' οὗ 2) σπασμοῦ καὶ τὰ προειρημένα μύρια διεστράφησαν. ὁ τοιοῦτος δὲ

1) ζωτικῶν V. b. C. 2) COD. ESC. οὐκέτι γὰρ ἐκτινοειδῶς ἡ φύσις ἐφαπλοῖ καὶ οἶον ἐπεκτείνει τὸ ἐμφυτον θερμόν, ἀλλ' εἰς τὸ βάθος συννεύουσα ἀπρονόητα ἔα τὰ ἄκρα, quae frigida sunt et οἶον νενεκρωμένα.

σπασμος ἀνίατος, ἄλλως τε ὅτι ἀσθένεια παντελὴς τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος δηλοῦται. ἀλλ' ἰστέον, ὅτι εἰπὼν, ἦν χεῖλος ἢ ὀφθαλμὸς ἢ ὀφρὺς ἢ ῥίς διαστραφῇ, ἐδήλωσε τὰς κινητικὰς δυνάμεις πάσχειν, τὰς αἰσθητικὰς δὲ διὰ τοῦ εἰπεῖν, ἦν μὴ βλέπη, ἦν μὴ ἀκούη.

ΔΑΜ. Αἱ διαστροφαὶ τῶν μορίων γίνονται τεινομένων τε καὶ συνελκομένων ἐπὶ τὰς ἰδίας ἀρχὰς τῶν εἰς αὐτὰ καθηκόντων νεύρων· αὐτὸ δὲ τὸ τείνεσθαι φλεγμοναῖς καὶ σκίρῳοις καὶ ξηρότησι καὶ ψύξεσιν ἀμέτροις ἔπεται.

ν'. Ὁκου ἐν τῷ πυρετῷ μὴ διαλείποντι δύσπνοια γίνεται καὶ παραφροσύνη, θανάσιμον. —

ΘΕΟΦ. Δύσπνοιά ἐστι κακὴ ἀναπνοή. αὕτη ἢ μεγάλη ἐστὶ καὶ πυκνὴ ἢ μεγάλη καὶ ἀραιὰ ἢ μικρὰ καὶ πυκνὴ ἢ μικρὰ καὶ ἀραιά. ἐνταῦθα οὖν περὶ τῆς μεγάλης καὶ ἀραιᾶς ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει. αὕτη γὰρ τὴν παραφροσύνην 1) μηνύει. φησὶν οὖν, ὅτι ἐὰν ἐν πυρετῷ διακαεῖ δύσπνοια γένηται, τουτέστι μεγάλη καὶ ἀραιὰ ἀναπνοὴ καὶ παραφροσύνη, θανάσιμον. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ἡ μὲν τὴν καρδίαν δηλοῖ πεπονθέναι, ἡ δὲ παραφροσύνη τὸν ἐγκέφαλον. γίνεται δὲ αὕτη ἡ δύσπνοια, ἥτις καὶ τὴν παραφροσύνην μηνύει, ἐπὶ βλάβῃ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων φλεγμηνάντων. ἡ παραφροσύνη δὲ διὰ τὸ πέμπεσθαι ἀτμοὺς περὶ τὸν ἐγκέφαλον, ὥς ἐστὶν ἰδεῖν ἐπὶ περιπνευμονίας. γίνεται γὰρ ἐπὶ τῆς περιπνευμονίας φλεγμονὴ ἐν τῷ πνεύμονι· διὰ ταύτης βλάπτεται ἡ ἀναπνοή, ἀτμίζουσα δὲ πέμπει παρὰ τὸν ἐγκέφαλον καὶ ποιεῖ παραφροσύνην, ὥστε προηγεῖται ἡ δύσπνοια τῆς παραφροσύνης.

ΔΑΜ. Δύσπνοια καὶ παραφροσύνη γίνεται, ποτὲ μὲν ἀμφοτέρω, πεπονθότος τοῦ ἐγκεφάλου, ποτὲ δὲ δύσπνοια, πεπονθότων τῶν ἀναπνευστικῶν. ὅταν οὖν προηγήσῃται παραφροσύνη, ἐπακολουθήσῃ δὲ ἡ δύσπνοια, τοῦ ἐγκε-

1) δηλοῖ V. b.

φάλον ἐστὶ τὸ πάθος. εἰ δὲ προηγήσεται ἡ δύσπνοια, τῶν ἀναπνευστικῶν μᾶλλον ἐστὶ τὸ πάθος.

να'. Ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἀποστήματα, μὴ λυόμενα πρὸς τὰς πρώτας κρίσις, 1) μῆκος νόσου σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. Πρώτας κρίσις λέγει τὰς τετάρτας ἡμέρας καὶ τὰς ἐβδόμας. ἐὰν ἔν κατὰ ἀπόστασιν γένηται ἡ κρίσις ἐν πυρετοῖς, καὶ μὴ λυθῶσιν ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις τὰ ἀποστήματα, εἰς μῆκος χρόνου ἐκταθήσεται τὸ νόσημα, διότι ἡ ὑποκειμένη ἐν τοῖς ἄρθροις ὕλη παχυτάτη ἐστὶ καὶ διὰ τοῦτο χρόνου δεῖται πρὸς πέψιν.

COD. ESC. 2) Καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμὸς σαφὴς ἐστίν. ὑποτίθεται γὰρ ὅτι ἐὰν πυρέττοντός τινος ἡ κρίσις κατὰ ἀπόστασιν γένηται ἐν τισι τῶν ἄρθρων, εἴτα μὴ λυθῶσι τυχὸν μὴ πυοποιηθῶσι τὰ ἀποστήματα ἐκεῖνα, τὸ γὰρ μὴ λυόμενα ἀντὶ τοῦ μὴ πυοποιηθῶσι πρὸς τὰς πρώτας κρίσις, τυχὸν ἐὰν μὴ ἐν ταῖς πρώταις ἡμέραις τῶν κρίσεων πυοποιηθῶσι τουτέστιν ἐν τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ ἢ ἐν τῇ ἐβδόμῃ, σημαίνει ὅτι εἰς μῆκος χρόνου ἐκταθήσεται ἢ αὐτὸν τὸν πυρετὸν εἰς μῆκος χρόνον ἐκτείνεσθαι, ἐπειδὴ ὑπόκειται ἡ ὕλη παχεῖα οὕσα ἐν τοῖς ἄρθροις· διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐλύθη ἢ ἐὰν ἀπεπαύσατο ὁ πυρετός, σημαίνει ὅτι αὐτοὶ οἱ ὄγκοι τῶν ἀποστάσεων τῶν ἐν τοῖς ἄρθροις * ὄντων ὅτι εἰς μῆκος χρόνου ἐκταθρύνονται διὰ τὸ πάχος τῆς ὕλης ἀμεταβλήτου τυγχανούσης.

νβ'. Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν, ἢ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ἀρρώστίησι κατὰ προαίρεσιν οἱ ὀφθαλμοὶ δακρύνουσιν, οὐδὲν ἄτοπον· ὁκόσοισι δὲ μὴ κατὰ προαίρεσιν, ἄτοπώτερον. —

ΘΕΟΦ. 3) Δάκρυνόν ἐστιν ὑγροῦ κένωσις δι' ὀφθαλμῶν.

1) παραφροσύνην δηλοῦσιν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μῆκος νόσου V. a.

2) Totum scholion transscripsi, ut discrepantia inter Stephanum sive interpretem Escorialensis codicis et Theophilum pateat.

3) COD. ESC. κατὰ προαίρεσιν δακρύνομεν, ἥνίκα ἐξιλεούμεθα καὶ δεόμεθα τὸ θεῖον, — ἥνίκα ἀποβολὴν φέλων ἢ συγγενῶν ἢ στέρησιν χρημάτων ὑπομένομεν. — ἀπροαιρέτως διὰ αἰχισμοῦ καὶ μάστιγος,

γίνεται δὲ τὸ δάκρυον ἢ ἀπροαιρέτως ἢ κατὰ προαίρεσιν· καὶ κατὰ προαίρεσιν μὲν ἢ δι' ἐξιλασμόν ἢ διὰ στέρησιν φίλων ἢ χρημάτων, ἀπροαιρέτως δὲ, 1) ἢ δι' αἰκισμὸν, διὰ τὴν ὀδύνην ἢ διὰ πολλὴν οἰνοποσίαν τῷ θερμαίνεσθαι τὰς ὕλας ἐν τῇ κεφαλῇ ἢ διὰ φλεγμονὴν τοῦ ὑπεζωκότος ὑμέρος τοῦ ὀφθαλμοῦ ἢ δι' ἀσθένειαν τῆς αὐτοῦ καθεκτικῆς δυνάμεως, περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει, ὅπερ καὶ ἀτοπώτερον ἔφη τῶν λοιπῶν τῶν κατὰ προαίρεσιν γινομένων διὰ τὸ ἐσχάτην ἀτονίαν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως σημαίνειν. Ἰστέον δὲ ὅτι διὰ τοῦ μερικοῦ παραδείγματος τοῦ ὀφθαλμοῦ τὸ ὅλον σῶμα ἐδήλωσεν ἄτονον ἔχειν τὴν καθεκτικὴν δύναμιν.

ΔΑΜ. Εἰ γὰρ μὴ διὰ τι πύθος τῶν ὀφθαλμῶν, ἀρρώστια τῆς καθεκτικῆς ἐμφαίνεται.

γ'. Ὅκόσοισιν ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περίγλισχρα γίνεται, 2) ἰσχυρότεροι γίνονται αὐτέων οἱ πυρετοί. —

ΘΕΟΦ. 3) Σημεῖον ἐνταῦθα δίδωσι τοῦ εἰς χρόνον ἐπιτείνεσθαι τὸ νόσημα τὸ γλίσχρους γίνεσθαι τὰς ὀδόντας ἐπὶ τῶν πυρετῶν· σημαίνουνσι γὰρ παχεῖαν ὕλην καὶ φλεγματικὴν τὴν τοῦτο ποιοῦσαν. γίνεται δὲ οὕτω τὸ περίγλισχρον, ψυχρῶν καὶ γλίσχρων χυμῶν ὄντων ἐν τῷ σωμαίῳ, ἀτμοειδῶς εἰς τὰ οὖλα τῶν ὀδόντων ἀνιεμένης τῆς ὕλης καὶ πηγνυμένης εἰς τοὺς ὀδόντας διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς ψυχροὺς καὶ ξηροὺς.

ΔΑΜ. Ταῦτα γὰρ γίνεται ὑπὸ πλήθους θερμοσίας, ὑγρότητα φλεγματικωτέραν ὑπάρχειν τῷ σώματι μεταδηλοῦντα.

νδ'. Ὅκόσοισιν ἐπὶ πονυλὸν βῆχες ξηραὶ, βραχεὰ ἐρεθίζου-

— διὰ πολλὴν οἰνοποσίαν, — διὰ φλεγμονὴν τοῦ ἐπιπεφυκότος ὑμέρος τοῦ ὀφθαλμοῦ, — δι' ἀσθένειαν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως.

1) ἢ — ὀδύνην om. C. 2) ἰσχυροὶ D. 3) COD. ESC. δεῖ δὲ καὶ τῷ Γαληνῷ προσδιορισμῷ μεμνησθαι i. e. cogitare dietam aegroti. — saepe enim dentium viscositas e victu nascitur.

σαι, ἐν πυρετοῖσι καυσώδεσιν, οὐ πάνυ τι διψώδεές·
εἰσι. —

ΘΕΟΦ. 1) Βῆχες ξηραὶ λέγονται, ἐφ' ὧν οὐδὲν ἀνα-
πτύεται. γίνονται δὲ ἐπὶ τραχύτητι τῆς φάρυγγος ἀπὸ
ψυχρᾶς δυσκρασίας, ἥτις διὰ τὴν ἐν βηχὶ κίνησιν ἐκ τῶν
πλησίον ἔλκει ὑγρότητα, καὶ τούτῳ παύει τὴν δίψαν τῶν
καυσωδῶν πυρετῶν. ὅτι δὲ περὶ τῆς βηχὸς ταύτης ὁ λό-
γος ἐστὶ τῷ Ἰπποκράτει, δῆλον ἐκ τοῦ εἰπεῖν βραχέα·
ἐρεθίζουσαι· αὕτη γὰρ καὶ μόνον βραχέα ἐρεθίζει.

ΔΑΜ. Αἱ ξηραὶ βῆχες γίνονται ἢ ἐπὶ δυσκρασίᾳ
τῶν ἀναπνευστικῶν ἢ ἐπὶ τραχύτητι τῆς φάρυγγος ἢ ὀλί-
γου καὶ λεπτοῦ ὑγροῦ καταρρέοντος. ὅτι δ' ἂν ἢ τούτων,
ἐπιτέγγεται πως καὶ οὐ ξηραίνεται τὰ περὶ τὴν ἀρτηρίαν
χωρία, διὸ ἡττόν εἰσι διψώδεις.

νέ. Οἱ ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ πάντες κακοὶ, πλὴν τῶν
ἐφημέρων. —

ΘΕΟΦ. 2) Βουβάν ἐστι φλεγμονὴ ἀδένων, ἀδὴν δέ
ἐστι σῶμα σπογγῶδες. ἀλλὰ τῶν βουβῶνων οἱ μὲν ἐπὶ

1) COD. ESC. ἡ ἄπτυστος πλευρίτις. βῆξ ξηρὰ non est ea, quae παρὰ
πᾶσι τοῖς παλαιοῖς διαβεβλημένη ἐστίν, sed tussis irritans e frigido
aere. — τὸ οὐ πάνυ ἀδιαφόρως κεῖται· ποτὲ μὲν γὰρ τὸ οὐ πάνυ ἀντὶ
τοῦ οὐδαμῶς οὐδ' ὅλως εἴρηται, ποτὲ δὲ τὸ οὐ πάνυ ἀντὶ τοῦ ἐπ'
ὀλίγον εἴρηται, καὶ διάφορα φέρονται σημαίνοντα ὑπὸ τῶν παλαιῶν.
οὕτω γοῦν ὁ Πλάτων ἐφη πέπονθα τοῖς πολλοῖς παραπλήσιόν τι, οὐ
πάνυ τι σοι πιστεύω. — δυνατόν οὖν ἐνταῦθα τὸ οὐ πάνυ κατὰ τῶν
ἀμφοτέρων νοῆσαι, ut aut οὐδ' ὅλως aut ἐπ' ὀλίγον sit. 2) IBID.
Σεσαφηνίσται ἡμῖν ὁ παρὼν ἀφορισμὸς ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ τῷ πρὸς
Γλαυκῶνα, πλὴν καὶ νῦν τὰ εἰκότα τυγχῆναι τῆς ἐξηγήσεως. — Luce
clarius est, Stephanum esse auctorem. — Βουβῶν γίεται ἐπὶ προ-
καταρτικῇ v. c. lapsu. — ὥσπερ γὰρ στρατηγὸς ὁρμᾷ κατὰ τῶν
ἀντιπάλων πάντως μετὰ τῶν οἰκείων ἐκστρατευμάτων κινεῖ, οὕτως
καὶ ἡ φύσις μετὰ τῶν οἰκείων ὀχημάτων συννεύει ἐπὶ τὸ ὀδυνώμενον
μόριον πρὸς ἀμύναν τοῦ λυποῦντος. — ὥς γὰρ ἐν τῇ περὶ διαφορᾶς
πυρετῶν, Θεοῦ διδόντος, μαθησόμεθα. — βουβῶν ἐπὶ προσηγουμένῃ
v. c. e cacochymia, quae in articulos propellitur. — πλὴν οὐ μόνον
ἐπὶ τῶν μηρῶν λέγονται βουβῶνες, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς μασχάλαις
καὶ ἐν τοῖς παρισθμίοις, ἵππειδ' ἐν τούτοις εἰσι τεταγμένοι ἀδένες.

προκαταρκτικῇ αἰτίᾳ γίνονται, ὥς οἱ ἐπὶ προσπταίσματι τοῦ ποδὸς ἢ λύπη ἢ θυμῷ, οἵτινες καὶ ἐφήμεροι καλῶνται καὶ ἀκίνδυνοί εἰσι διὰ τὸ λύεσθαι διὰ μιᾶς ἡμέρας· οἱ δὲ ἐπὶ προηγουμένη αἰτίᾳ γίνονται, οὓς καὶ κακοὺς λέγει εἶναι Ἰπποκράτης διὰ τὸ ἐνδείκνυσθαι τὰ σπλάγχνα φλεγμαίνειν ὑπὸ σήψεως. καὶ τοῦτο δῆλον ὅτι φλεγμονή ἐστιν ἐν τοῖς ὑποχονδριοῖς ἐκ σήψεως· τούτοις συμπτᾶσχουσι καὶ τὰ ἀσθενέστερα μέρη. δέχονται οὖν τῆς ὕλης τι οἱ βουβῶνες ὡς ἀσθενεῖς τῷ λόγῳ τοῦ πλήθους, καὶ ἐξογκοῦνται φλεγμαίνοντες. δεῖ δὲ γινώσκειν, ὅτι τοῖς ἐν προκαταρκτικῇ αἰτίᾳ γινομένοις βουβῶσιν ἔπεται πυρετός, τοῖς δὲ ἐκ προηγεμένης, προηγείται. εἰ δέ τις λέγει, ὅτι εἰ καὶ τοῖς βουβῶσιν ἔπεται πυρετός, τοῖς δὲ προηγείται, διὰ τί Ἰπποκράτης ἀπλῶς εἶπεν ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ, λέγομεν, ὅτι τῇ συνηθείᾳ ἀκολουθῶν τοῦτο εἶπεν· ἢ γὰρ συνηθία τοῖς βουβῶσιν φησὶν ἔπεσθαι τὸν πυρετόν.

νς'. Πυρέσσοντι ἰδρῶς ἐπιγενόμενος, μὴ ἐκλείποντος τοῦ πυρετοῦ, κακόν· μηκύνει γὰρ ἢ νόσος, καὶ ὑγρασίην πλέω σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἐνταῦθά φησιν Ἰπποκράτης ὅτι ἐὰν πυρετός ἐστι συνεχὴς καὶ γίνεται πολὺς ἰδρῶς, καὶ οὐ παύει τὸν πυρετόν τῇ κενώσει, μηκύνεται ἢ νόσος. καὶ ἡ αἰτία ὅτι πλῆθος ὑγρότητός ἐστιν, ὅπερ χρόνου δεῖται εἰς πέψιν. διὰ οὖν τὴν ὑγρασίαν τὴν πολλὴν μηκύνεται τὸ νόσημα.

ΔΑΜ. Ἡ γοῦν ὑγρασία αὕτη δεῖται πέψεως· ἀναγκαῖον οὖν ἐστὶ μηκύναι τὴν νόσον πρὸς τὸ πλῆθος τῆς ὕλης.

νς'. Ὑπὸ σπασμοῦ ἢ τετάνου ἔχομένῳ, πυρετός ἐπιγενόμενος λύει τὸ νόσημα. —

---

1) COD. ESC. δεῖ εἰδέναι ὥς πολλάκις ἡμῖν εἴρηται ὅτι ὁ Ἰπποκράτης διὰ καλλωπισμὸν φράσεως καταφρονεῖ τῆς τάξεως καὶ τῆς συνεχείας τῶν λεγομένων. — ὁφείλων γὰρ εἰπεῖν ὅτι οἷσι πλείων ἢ ὑγρασία ἐν τῷ σώματι, σημαίνει ὅτι εἰς μῆκος χρόνου ἐκταθήσεται τὸ νόσημα, invertit ordinem.

ΘΕΟΦ. 1) Ὁ σπασμὸς καὶ ὁ τέτανος ὑπὸ κενώσεως ἢ πληρώσεως γίνονται. ἄμφω οὖν τούτοις ὁ πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸ νόσημα, δηλονότι τοῖς ἐπὶ πλήθει συνισταμένοις. περὶ γὰρ τούτων νῦν ὁ Ἱπποκράτης διαλέγεται. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ὁ πυρετὸς πέττει καὶ 2) ἀλλοιοῖ καὶ διαφορεῖ τὴν ὕλην τὴν ταῦτα τὰ πάθη ἐργασαμένην. δεῖ δὲ καὶ τοῦτο γινώσκειν ὅτι σπασμοὶ τρεῖς εἰσιν, ὁ μὲν ἐμπροσθότονος ὀνομαζόμενος, ὃς ἐπὶ πάθει τῶν ἐντὸς μυῶν τῆς ῥάχεως γίνεται, ὁ δὲ ὀπισθότονος, ὃς ἐπὶ πάθει τῶν ἐκτὸς μυῶν τῆς ῥάχεως γίνεται, ὁ δὲ τέτανος, ὃς ἐπὶ πάθει τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς μυῶν τῆς ῥάχεως γίνεται. εἰ δέ τις εἴποι, ὅτι εἰ καὶ ὁ τέτανος σπασμὸς ἐστὶ, πῶς προσέδηκεν ὁ Ἱπποκράτης ὑπὸ σπασμοῦ ἢ τετάνου, λέγομεν, ὅτι ἵνα ἄμφω δηλώσῃ καὶ τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος· ὁ μὲν γὰρ σπασμὸς γένος ἐστὶν, ὁ δὲ τέτανος σπασμὸς μὲν καὶ αὐτὸς, ἀλλ' εἶδος.

ΔΑΜ. Τῷ γὰρ κεκρατημένῳ ὑπο σπασμοῦ ἢ τετάνου ἐπιγενόμενος πυρετὸς λύει τὸ νόσημα, τὸ μὲν τι διαφορῶν τῆς περιττῆς ὕλης, τὸ δέ τι καὶ πέττων τῆς ψυχρότητος. σήμανον ὅτι τρεῖς σπασμοὶ εἰσιν, ὀπισθότονος, ἐμπροσθότονος καὶ τέτανος.

νῆ Ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ, ῥίγος ἐπιγενομένης, λύσις. —

ΘΕΟΦ. 3) Ἐνταῦθά φησιν ὅτι ἐὰν, πυρετοῦ διακαοῦς, ὑποκειμένου, ἐπιγένῃται ῥίγος, λύει αὐτόν. διὰ τί; διότι ἐπὶ τοῦ καύσου ἔνδον οὖσα ἡ ὕλη τῶν ἀγγείων συνεχῇ τὸν πυρετὸν ἐποίει, τὸ δὲ ῥίγος ἐπιγενόμενον μετὰστασιν τῆς ὕλης ἐποιήσατο ἀπὸ τῶν ἔσω ἔξω, ἧς καὶ δι' ἰδρώτων ἀποδιωκομένης καὶ ἀπαλλαττομένης τοῦ σώματος,

1) COD. ESC. οὐκ ἐκχυρίολόγησεν ὁ Ἱπποκράτης ἐνταῦθα εἰπὼν λύει τὸ νόσημα· ἔδει γὰρ αὐτὸν εἰπεῖν, λύει τὸ σύμπτωμα. — ὁ γὰρ σπασμὸς καὶ ὁ τέτανος συμπτώματά εἰσι προδήλως. — ἀκχυριολεξία ἐν ἐχρήσατο Ἱπποκράτης. At si quis cogitat, ἐμφραξιν tolli superveniente febre, λύει τὸ νόσημα bene se habet. 2) διαλύει V. b. C. 3) COD. ESC. ῥίγος ἐχρῆται ἢ χρῆμα ἐστίν, ἀλλὰ σύνθετον· σύγκειται γὰρ ἀπὸ κλόνος καὶ περιψύξεως. — Ἀπορία. Quomodo in febre ardente ῥίγος fit, ubi αἱ ὕλαι θιγμαι εἰσι? Fit τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ θερμοῦ, quod introrsum labiit.

λύσις ἀνάγκη τοῦ πυρετοῦ γίνεται. πρὸς δὲ τοὺς ἀπο-
ροῦντας πῶς ἐνδέχεται ῥίγος γενέσθαι ἐπὶ τῶν θερμῶν
ὕλων, εἴ γε ὁ καῦσος ἐπὶ χολῇ γίνεται, ^{οὐ}στιν εἰπεῖν, ὅτι
δριμεῖα ὕλη ὑπόκειται καὶ θερμὴ ἐπὶ τῶν τοιούτων πυ-
ρετῶν. διὰ τὴν ἀνίαν οὖν τῆς δριμύτητος τοῦ χυμοῦ τὸ
ἔμφυτον θερμὸν ἐπὶ τὸ βάθος συννεύει καὶ τούτου ῥί-
γος γίνεται.

ΔΑΜ. Ἡ γὰρ ξανθὴ χολὴ διὰ τῶν αἰσθητικῶν φε-
ρομένη ὀξέως σωμάτων ῥίγος ἐργάζεται, ἐφ' ᾧ δηλαδὴ
καὶ κοιλίαι καταρρόγηνονται καὶ χολῆς ἔμετος καὶ ἰδρῶ-
τες γίνονται.

νθ'. Τριταῖος ἀκριβῆς κρίνεται ἐν ἐπτὰ περιόδοις τὸ
μακρότατον. —

ΘΕΟΦ. 1) Ὁ νῦν ἀφορισμὸς προθεσμίαν ποιεῖται
νοσήματος ἀκριβοῦς τριταίου. ἡ δὲ προθεσμία ἐστὶν ἡ
τεσσαρεσκαιδεκάτη ἡμέρα καὶ δῆλον ἐκ τοῦ λέγειν, ἐν
ἐπτὰ περιόδοις· ὁ γὰρ τριταῖος διὰ μιᾶς παροξύνει·
ἐστὶν οὖν τριταῖος ἀκριβῆς, ὅς ἔχει χολώδεις ἐμέτους,
διαρροίας χολώδεις, καῦμα σφοδρὸν, ὅς κρατεῖ δώδεκα
ῥας τὸ μήκιστον. ὁ γὰρ μὴ τοιοῦτος τριταῖος νόθος
ἐστίν. οὗτος οὖν ὁ ἀκριβῆς τριταῖος κρίνεται ἐν ἐπτὰ πε-
ριόδοις τὸ μακρότατον, ὡς φησιν Ἱπποκράτης· ἔστι γὰρ
ὅτε καὶ τῇ ἐβδόμῃ καὶ τῇ ἐννάτῃ καὶ τῇ ἐνδεκάτῃ λύε-
ται διὰ τὸ εὐδιαφόρητον τῆς ὕλης ἣτις ἐστὶ ξανθὴ χολὴ
ἢ τοῦτον τὸν πυρετὸν ἐργαζομένην.

ΔΑΜ. Ὁ μὲν καῦσος ἐν ταῖς φλεβῖν ἅμα τῷ αἵ-
ματι τὴν ξανθὴν χολὴν πλεονάζουσαν καὶ ζέουσαν ἔχει,
ὁ δὲ τριταῖος ἐν ὅλῳ τῷ σώματι φερομένην καὶ κινεμένην.

ξ' Ὅκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὰ ὦτα κωφωθῇ,

1) COD. ESC. Τινὰ τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι τὸ ἀκριβεῖς τριταῖου
ὥσπερ ἐνταῦθα, τινὰ δὲ οὐκ ἔχουσι. τοῦτο οὖν οὐ μάλιστα ἐμνημονεύ-
σαμεν, ἐπειδὴ γινώσκομεν ὅτι ἐπὶ τῇ ἀπλῇ καὶ ἀμυγῇ χολῇ διάφοροι
τριταῖοι γίνονται, ὡς δηλοῦσι τοῦτο καὶ οἱ μερικοὶ παροξυσμοὶ τοῦ
χρόνου. — ῥαγδαῖος ἰδρῶς. — Hippocrates agit de tritaeco ἀνοθεύτῃ.

αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυέν, ἢ κοιλὴ ἐκταραχθεῖσα, λίει
τὸ νόσημα. —

ΘΕΟΦ. Ἐν πυρετῷ κωφῶνται τὰ ὦτα, ἀτμῶν τινων ἐπὶ
τὴν κεφαλὴν ἀνερχομένων ἐκ τῆς ὑποκειμένης ὕλης καὶ
καταλαμβανόντων τοὺς ἀκουστικούς πόρους καὶ ἐμφρατ-
τόντων αὐτούς. ὅσοις οὖν ἐν πυρετοῖς τὰ ὦτα κωφωθῇ,
ἢ διὰ ῥινῶν αἰμορροαγία ἢ ἐκτάραξις γαστρὸς χολωδῶν
περιττωμάτων γινομένη παύει τὴν κώφωσιν. διατί; ἐπειδὴ
ἢ ὕλη ἐκενώθη ἢ ποιήσασα τὸν πυρετὸν καὶ τὴν κώφω-
σιν, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐπαύθη ἢ κώφωσις.

ΔΑΜ. Εἰ κωφωθῇ τις ἐν πυρετῷ, λύεται διὰ τῶν
δηλωθεισῶν κενώσεων τοῦ λυποῦντος χυμοῦ.

ΞΑ'. Ἦν μὴ ἐν κρίσειμῳ ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ὑποτροπιάζειν
εἴωθε. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἐνταῦθα περὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων δι-
λόγος τῷ Ἱπποκράτει. καὶ δῆλον ἐκ τοῦ εἰπεῖν, ἐν πε-
ρισσῇσι ταῦτα γὰρ ἐν περιτταῖς ἢ παρὰ μίαν παροξύνει
διὰ τὸ εὐδιαφόρητον καὶ θερμὸν τῆς ὕλης. ὅπου δὲ ὁ πα-
ροξυσμὸς, ἐκεῖ καὶ ἡ κρίσις. τοῖς οὖν ὀξέως νοσοῦσιν, ἦν
μὴ ἐν περιτταῖς ἡμέραις ὁ πυρετὸς ἀφῇ, ὑποτροπιάζει.
καὶ ἡ αἰτία, διὰ τὸ μὴ νόμῳ φύσεως γεγενῆσθαι τὴν κρί-
σιν, ἀλλὰ βίᾳ συμπτώματος. ἄλλως τε τὸ ἐν περισσῇσιν
ἀντὶ τοῦ ἐν κρίσιμοις εἴρηται. ἐὰν οὖν ἐν περιτταῖς ἡμέραις
ἦτοι ἐν κρίσιμοις ὁ πυρετὸς ἀφῇ, ἀγαθόν· ἦν δὲ μὴ,
ὑποτροπιάζειν εἴωθε. καὶ ἔστιν ἡ ἐξήγησις αὕτη ἀναγκαι-
οτέρα τῆς ἐτέρας, συμπεριλαμβάνουσα καὶ τὴν τετάρτην
καὶ τὴν τεσσαρασκαίδεκάτην καὶ εἰκοστὴν καὶ τεσσαρακο-
στὴν, αἵτινές εἰσι κρίσιμοι.

2) Τὰ ἐν ἀρτίησι ἡμέρησι κρινόμενα δύσκριτα καὶ φι-
λυπόστροφα. —

1) COD. ESC. Ἀπορία: At quartus, decimus quartus etc. dies non-
ne sunt critici et ἄρτιοι? Sed quartus dies raro criticus et 14 κρίνει
ὡς περιττὴ ἡμέρα, καὶ οὐχ ὡς ἀρτία. Nam si dies octavus princi-
pium secundae hebdomadis, 14 dies est septimus. 2) Hic aphoris-
mus in vulgatis nostris editionibus omittitur.

ΘΕΟΦ. 1) Ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ἀφορισμῷ εἰπὼν τὰς ἀγαθὰς κρίσεις ἐν περιτταῖς ἦτοι ἐν κρισίμοις ἡμέραις γίνεσθαι, ἐξ ἀνάγκης τοῦτον τὸν ἀφορισμὸν τίθησι, διδάξαι βουλόμενος τὰς ἀχρήστους κρίσεις ἐναντίας ἦτοι ἀκρισίμοις ἡμέραις γίνεσθαι.

ξβ'. Ὅκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἵκτεροι ἐπιγίνονται πρὸ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν, κακόν, [ἦν μὴ ξυνδόσιες ὑγρῶν κατὰ κολίην γένωνται]. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἰκτερος γίνεται ἐπὶ ἐμφράξει τοῦ χοληδόχου ἀγγείου· οὐ καθαίρεται γὰρ τὸ τηνικαῦσα διὰ τὴν ἐμφράξιν καὶ ἀκάθαρτον ἀναδίδοται τὸ αἷμα καὶ γίνεται ἵκτερος. γίνεται δὲ καὶ σκιζόμενον καὶ φλεγμαίνοντος τοῦ ἥπατος· ἐκχολοῦται γὰρ τὸ τηνικαῦτα τὸ ὅλον αἷμα διὰ τὴν δυσκρασίαν καὶ οὐκ ἰσχύει ὅλον ἐλκύσαι ἡ χοληδόχος κύστις, ἀλλ' ἀναδίδοται ὅλον χολωδέστερον τὸ αἷμα ἐν τῷ παντὶ σώματι, καὶ γίνεται ἵκτερος· γίνεται δὲ καὶ φυσικῷ τρόπῳ τοιῷδε, τῆς φύσεως κηδομένης τῶν ἐν βάθει μορίων κριτικῶς ἐκρίπτει τὴν ὕλην ἐπὶ τὰ ἐκτὸς καὶ γίνεται ἵκτερος ὥσπερ ἐπὶ καύσου καὶ τριταίου, τῆς φύσεως 3) φειδομένης τῶν ἐν βάθει μορίων καὶ πρὸς τὰ ἐκτὸς τὴν ὕλην ἐκριπτούσης. οἱ οὖν πρὸ τῆς ἐβδόμης

1) COD. ESC. Οὗτος ὁ ἀφορισμὸς δοκεῖ περιττὸς εἶναι, ταῦτά γάρ ἐστιν τὰ ἐν ἀρτίαις κρινόμενα δύσκριτα, — ὅθεν ὁ Γαληνὸς οὐδὲ ἠξίωσεν αὐτὸν ἐξηγήσεως, λέγων ὅτι ἐμπαράτεθεται. — οἱ μέντοι ἐξηγηταὶ παραμυθίας ἔνεκεν ἐξηγήσαντο τὸν τρόπον τοῦτον· — προσδιωρίσατο Hippocrates πυρέσσοντι addens. 2) IBID. Οἶμαι ὑμᾶς μὴ ἀγνοεῖν ὅτι ὁ ἵκτερος σύμπτωμά ἐστιν. — Quatuor ζητήματα de ictero; 1.) ποίας δυνάμεως ἢ ἐνεργείας ἦτοι ἔργου ἐστὶ βλάβη ὁ ἵκτερος; τῆς διακριτικῆς, quae est vis composita, γινομένη ἀπὸ τῆς ἀποκριτικῆς τοῦ ἥπατος καὶ ἀπὸ τῆς ἐλκτικῆς τῆς χοληδόχου κύστεως. 2.) ποίοις νοσήμασι πέφυκεν ἔπεσθαι ὁ ἵκτερος; γίνεται ἐπὶ ἐμφράξει τῶν χοληδόχων ἀγγείων, — ἐπὶ ταῖς ζεύουσαις φλεγμοναῖς τοῦ ἥπατος, — ἐπὶ τοῖς ἐρυσιπελατώδεσιν ὄγκοις τοῦ ἥπατος, θερμῇ δυσκρασίᾳ τοῦ ἥπατος. 3.) ἐν ποίοις μορίοις συναγομένης καὶ ἀθροισμένης τῆς χοληδόχου ὕλης διαφαίνεται καὶ λέγεται ἵκτερος; ἐν τοῖς ὑπὸ δέρμα ὑμέσι καὶ ἐν αὐτῷ τῷ δέρματι. 4.) ἐν ᾧ σημείωσιν τινα εἴτε νοσερὸς γέγονεν ὁ ἵκτερος εἴτε κριτικὸς καὶ εἴτε νόμῳ φύσεως εἴτε βίᾳ συμπτώματος etc. 3) putrefaciente C! σηπομένης!

ἡμέρας ἵκτεροι ἐν πυρετοῖς ἐπιγινόμενοι κακοί. 1) καὶ ἡ αἰτία θάττον γὰρ οὐχ οἷόν τε κριτικῶς ἀναδοθῆναι τὴν χολὴν εἰς τὸ σῶμα. λείπεται οὖν βίᾳ συμπτώματος τοῦτο γίνεσθαι καὶ διὰ τοῦτο κακόν. τινὲς δὲ προσγράφουσι τὸ ἦν μὴ ξυνδόσεις καὶ τὰ ἐξῆς, βουλόμενοι καθαιρέσθαι τὸ χολῶδες ἐπὶ ὠφελείᾳ.

ΔΑΜ. Ἰκτερος κακὸν πρὸ τῆς ζ', ἐὰν μὴ ἡ κοιλία ὑγρὰ γένηται.

ξγ'. Οὐόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι καθ' ἡμέρην δίγεια γίνεται, καθ' ἡμέρην οἱ πυρετοὶ λύονται. —

ΘΕΟΦ. 2) Περὶ ἀμφημερινοῦ διαλέγεται, καὶ σαφὴς ἡ ἔννοια τοῦ ἀφορισμοῦ ἐξ αὐτῆς τῆς φράσεως. φησὶ γὰρ ἐὰν καθ' ἡμέραν πυρέσσοντι καθ' ἡμέραν αὐτῷ ἐπιγίνεται ῥίγος, λύει τὸν πυρετὸν· ἡ γὰρ ὕλη ἐκτὸς τῶν ἀγγείων ἐκρίπτεται, ἥτις ἐντὸς ἔσα τὸν πυρετὸν ἐποίει. ἀλλ' ἀπορᾷσιν τινες λέγοντες, καὶ πῶς ἐπὶ τῇ ἡμιτριταίᾳ τῇ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ῥίγος ποιοῦντος οὐ παύεται πυρετὸς καὶ φημεν, ὅτι περὶ ἀπλοῦ πυρετοῦ ὁ λόγος ἐστὶ τῷ Ἰπποκράτει νῦν, οὐ περὶ συνθέτου. οὗτος δὲ σύνθετός ἐστιν ἐκ δύο πυρετῶν, ἀπὸ τε συνεχοῦς ἀμφημερινοῦ καὶ τριταίου διαλείποντος.

ΔΑΜ. Τουτέστιν ἀπύρετοι γίνονται οἱ κάμνοντες ὡς ἐπὶ τριταίων καὶ τεταρταίων.

ξδ'. Οὐόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τῇ ἑβδόμῃ, ἢ τῇ ἑννάτῃ, ἢ τῇ ἑνδεκάτῃ, ἢ τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, ἵκτερος ἐπιγίνεται, ἀγαθόν, ἢν μὴ τὸ ὑποχόνδριον τὸ δεξιὸν σκληρὸν γένηται· ἢν δὲ μὴ, οὐκ ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. Ἀγαθοὺς λέγει τοὺς ἐν τοιαύταις ἡμέραις ἐπιγινόμενους ἐν πυρετῷ ἵκτεροὺς, ἐπειδὴ νόμῳ φύσεως

1) Quae sequuntur, om. C. τινὲς usque ad finem Om. V. b. A. b. 2) COD. ESC. Προσδιορισμοί: 1.) τὸ ῥίγος δεῖ προηγῆσθαι τοῦ πυρετοῦ, εἰ μέλλοι παύειν αὐτόν. 2.) τὸν πυρετὸν δεῖ ἀπλοῦν εἶναι, εἰ τὸ ῥίγος παύειν μέλλοι. 3.) δεῖ τὸ ἐπιγινόμενον ῥίγος τῇ πυρετῷ παροξυντικὸν εἶναι, καὶ οὐκ ἄλογον.

ἐγεγόνησαν, ἐν κρισίμοις ἡμέραις φανέντες· πλὴν προσέ-
θηκε προσδιορισμὸν εἰπὼν, ἵνα μὴ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον
σκληρὸν γένηται. ἐὰν γὰρ φλεγμονὴ ἔστι τοῦ ἥπατος καὶ
ἐν κρισίμοις ἡμέραις γένηται ὁ ἵκτερος, κακὸν ἔστι διὰ
τὸ νοσερῶς διακεῖσθαι τὸ ἥπαρ.

ΔΑΜ. Τουτέστιν εἰ μὴ τις ἐν τῷ ἥπατι κακοπραγία
τῶν ὀλίγων ἔμπροσθεν εἰρημένων ὑπάρχει, φλεγμονὴ τις
ἢ σκίρδός ἢ ἔμφραξις.

ξέ'. Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσιν ὀξέσι περὶ τὴν κοιλίην
καῦμα ἰσχυρὸν, καὶ καρδιωγμὸς, κακόν. —

ΘΕΟΦ. 1) Κοιλίαν λέγει νῦν τὴν σιτοδόχον, καὶ δῆλον
ἐκ τοῦ εἰπεῖν τὸν καρδιωγμὸν· καρδιωγμὸς γὰρ ἔστι δῆ-
ξις τοῦ στόματος τῆς γαστροῦς. 2) ἐὰν οὖν, πυρετοῦ ὑπο-
κειμένου, περὶ τὴν κοιλίαν καῦμα ἰσχυρὸν γένηται καὶ
καρδιωγμὸς, κακὸν τὸ τοιοῦτον, ἐπειδὴ δηλοῖ δριμεῖαν
καὶ ζέουσαν ὕλην ὑποκεῖσθαι περὶ τὴν γαστέρα, ἥτις τῇ
μὲν ζέσει τὸ καῦμα ποιεῖ, τῇ δὲ δῆξει τὸν καρδιωγμὸν.
διὰ οὖν τὸ ἀνιᾶσθαι τὸν στόμαχον τῇ δῆξει τοῦ χυμοῦ
κακόν.

ΔΑΜ. Τὸ μὲν οὖν ἰσχυρὸν καῦμα τῆς κοιλίας ὑπὸ
τῆς ξανθῆς χολῆς ζεούσης ἐν τοῖς χιτῶσιν αὐτῆς γίνεται.
κατὰ λόγον δὲ τοῖς οὕτω διακειμένοις καὶ τὸ στόμα
τῆς γαστροῦς δάκνεται καὶ διὰ τοῦτο κακόν ἔστι τὸ
σύμπτωμα.

ξς'. Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι οἱ ἐκ τῶν ὕπνων φόβοι ἢ σπα-
σμοὶ, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα φησιν Ἱπποκράτης, ὅτι ἐὰν πυρετὸς
ὑποκειμένου, ἐξ ὕπνου σπασμὸς καὶ φόβος ἐπιγένηται,
κακόν. καὶ ἡ αἰτία· δηλοῦται γὰρ μελαγχολικώτερος χυ-
μὸς εἶναι ἄπεπτος, ὅς ἐμφράττων τὰ νευρώδη μέρη τὸν

1) COD. ESC. ἐνταῦθα δὲ γενόμενος ὁ Γαληνὸς κεκρυμμένην
γνώμην καὶ ἔννοιαν δημοσιεύει τοῦ Ἱπποκράτους, ac si hic sermo
sit περὶ ἐρυσιπελατώδους ὄγκου κατὰ τὴν γαστέρα. 2) Omnia quae
sequuntur, om. C.

σπασμὸν ποιεῖ, ἀναφερόμενος δὲ πρὸς τὴν κεφαλὴν καὶ μολύνων τὸ ψυχικὸν πνεῦμα τὸν φόβον ἀπεργάζεται. ὅτι δὲ ἄπεπτός ἐστιν ὁ χυμὸς, δῆλον ἐκ τοῦ βλαβεροῦς ἐπιφέρεισθαι τοὺς ὕπνους.

ΔΑΜ. Φόβοι γίνονται ἐν τοῖς ὕπνοις, τοῦ λυποῦντος χυμοῦ ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον ἀνερχομένου, καὶ μελαγχολικοῦ μὲν ὄντος, φόβοι γίνονται, καὶ μελαγχολικοῦ δὲ, πόνοι. γίνονται δὲ φόβοι καὶ ἄλλως, τοῦ στόματος τῆς γαστρὸς βαρυνομένου μοχθηροῖς χυμοῖς.

ξζ'. Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι ὀξέσι οἱ σπασμοὶ, καὶ οἱ περὶ τὰ σπλάγχνα πόνοι ἰσχυροὶ, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Καὶ ἐνταῦθα περὶ σπασμοῦ διαλέγεται καὶ φησιν, ὅτι ἐὰν, πυρετοῦ διακαοῦς ὑποκειμένου, σπασμὸς ἐπιγένηται καὶ πόνος περὶ τὰ ὑποχόνδρια, κακόν. ὁ μὲν σπασμὸς, ὅτι δηλοῦται ἐκ ξηρότητος συνίστασθαι, πυρετοῦ διακαοῦς ὑποκειμένου, ὁ πόνος δὲ ὁ ἰσχυρὸς περὶ τὰ ὑποχόνδρια, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁμοίως πολλὴν τὴν ξηρότητα ἐμφαίνει. καὶ γὰρ ἐκ τῆς ἀμέτρου ξηρότητος ἀνιῶνται τὰ σπλάγχνα κἀντεῦθεν πονοῦσιν.

ΔΑΜ. Παραπλησίως γὰρ πυρὶ ξηραίνοντες οἱ πυρετοὶ τὰ νεῦρα τείνουσι καὶ σπῶσι. τῷ αὐτῷ δὲ λόγῳ καὶ τοῖς σπλάγχνοις ἐμποιοῦσιν ὁδύνας.

ξη'. Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὸ πνεῦμα προσκόπτον, κακόν. σπασμὸν γὰρ σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. 1) Καὶ ἐνταῦθα περὶ σπασμοῦ διαλέγεται. λέγει δὲ, ὅτι ἐὰν ἐν πυρετῷ τὸ πνεῦμα ᾗτοι ἢ ἀναπνοὴ προσκόπτηται τουτέστι διακόπτηται, κακόν. καὶ ἡ αἰτία καὶ Ἰπποκράτην· σπασμὸν γὰρ σημαίνει τὸν ἐπὶ ξηρότητι ὅλου τοῦ σώματος καὶ μάλιστα τῶν τοῦ θώρακος μυῶν. τούτων γὰρ παθόντων, καὶ ἡ ἀναπνοὴ ἐμποδίζεται. πῶς; διαστελλομένου γὰρ τοῦ θώρακος, γίνεται ἡ εἰσπνοή, συστελλομένου δὲ, ἡ ἐκπνοή. οὗτος οὖν ὁ σπασμὸς καὶ

1) COD. ESC. πνεῦμα δὲ ὁ Ἰπποκράτης εἶωθε τὴν ἀναπνοὴν καλεῖν. οὕτω γὰρ ἐν τῷ προγνωστικῷ λέγει ὅτι πνεῦμα πυκνὸν μὲν ζὸν etc.

τὴν ἀναπνοὴν προσκόπτειν ποιεῖ, ἥς καὶ διασπωμένης, κακὸν ἐστὶ, διότι ἡ ἀναπνοὴ σύνθετός ἐστιν, ἐκ τῆς εἰσπνοῆς καὶ ἐκπνοῆς συγκειμένη. ἐὰν οὖν ἡ εἰσπνοὴ διακόπτεται, οὐκ ἐμφύχεται τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἐκ τοῦ ἔξωθεν ἀέρος 1) οὐδὲ ῥιπίζεται καὶ κινδυνεύει ἀπομαρανθῆναι. ἐὰν δὲ πάλιν ἡ ἐκπνοὴ διακόπτεται, συνάγονται τὰ λιγνυώδη περιττώματα, μὴ δυνάμενα διὰ τῆς ἐκπνοῆς ἐξελεῖν, καὶ πλημμυροῦντα ἀποσβεννύουσι τὸ ἔμφυτον θερμὸν.

ΔΑΜ. Ἡ ἀναπνοὴ εἴτε κατὰ τὴν ἔσω, εἴτε κατὰ τὴν ἔξω φορὰν προσκόπτουσα, κακόν.

ξθ'. Ὅκόσοισιν οὖρα παχέα, θρομβώδεα, ὀλίγα, ἐκ ἀπυρέτοισι, πληθὺς ἐλθὼν ἐκ τουτέων λεπτῶν, ὠφελέει· μάλιστα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔρχεται, οἷσιν ἐξ ἀρχῆς ἢ διὰ ταχέων ὑπόστασιν ἴσχει. —

ΘΕΟΦ. 2) Θαυμάσιος ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι τῶν σπανίως αὐτῷ ἑωραμένων τὴν κατάστασιν ἐπισημαίνεται. ὑποτίθεται οὖν πυρετὸν ἐπὶ πλήθει καὶ πάχει χυμῶν ἀπέπτων γένόμενον καὶ λέγει, ὁκόσοισιν οὖρα παχέα, θρομβώδεα, ὀλίγα, οὐκ ἀπυρέτοισι τυχὼν ὅτι οἷς τοιοῦτος ὑπόκειται πυρετός, ἐν τῇ πρώτῃ καὶ β' τῶν ἡμερῶν ὁ τοιοῦτος ἀπέθετο τὸ οὔρον, ὀλίγον 3) τὸ πᾶν καὶ πλεῖστον αὐτοῦ ὑπόστασιν ἔχον παχεῖαν καὶ ἀνώμαλον καὶ ἄπεπτον, ὅπερ κακόν· ἀσθένειαν γὰρ τῆς ἀλλοιωτικῆς δυ-

1) οὐδὲ ῥιπίζεται Om. V. b. C. 2) COD. ESC. ἐνταῦθα γένόμενος ὁ Γαληνὸς ἐν τῷ ὑπομνήματι ἐξηγούμενος τὸν παρόντα ἀφορισμὸν λέγει, ὅτι τὰ νῦν λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους ἐν μὲν τοῖς χρόνοις τοῖς ἡμετέροις τῶν ὡς ἐπίπαν καὶ ἀεὶ γινομένων ἐστὶν, ἐν μέντοι τοῖς Ἱπποκρατέοις χρόνοις τῶν σπανίως ἦσαν συμβαίνοντα, διὰ τὸ τρυφηλοὺς κεχρησθαι νῦν τοὺς ἀνθρώπους καὶ κώμοις καὶ μέθαις καὶ ἀργίαις etc. Multus est Stephanus in comparando medico vulgari, qui morbum θερμασίαν solam esse declarat, non febrem, falsus, cum medico perito artis suae. — ὠφελέει τὸ λεπτὸν οὔρον] ἐνταῦθα δὲ ὁ Γαληνὸς ἐπεσημήνατο ἐν τῷ ὑπομνήματι ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ δηλωτικοῦ τὸ ποιητικὸν τέθεικεν ὁ Ἱπποκράτης; non enim urina proficit, sed vis concoquens τὸ παχὺ καὶ θρομβώδες. 3) πάνυ V. b.

νάμεως ἐνδείκνυται, μὴ ἰσχυροῦσης λεπτῶναι καὶ πείψαι καὶ ἀλλοιωῖσαι τὴν ὕλην. διὸ καὶ διὰ τὸ πάχος μόλις διεξιόντα ὀλίγα ἐφέρετο. ἐὰν δὲ μετ' ὀλίγον χρόνον ἔλθῃ πολὺ καὶ λεπτὸν οὖρον ἐκ τούτων, ὑπόστασιν ἔχον λείαν καὶ ὁμαλὴν, ὠφελεῖ, ὥς φησιν Ἱπποκράτης. δηλοῦται γὰρ ἡ ὑλλοιωτικὴ δύναμις ἐξῆρῶσθαι, λεπτὸν ποιήσασα, λεπτὸν δὲ, οὐ κυρίως λεπτόν· τοῦτο γὰρ ἄπεπτον. ἀλλὰ πρὸς σύγκρισιν τῶν θρομβωδῶν, ὥς εἶναι αὐτὸ σύμμετρον. τὸ δὲ ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ ἀφορισμοῦ γεγραμμένον τὸ, μάλιστα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔρχεται οἷσιν ἐξ ἀρχῆς ἢ διὰ παχέων ὑπόστασιν ἴσχει, τοιοῦτόν ἐστι· μάλιστα δὲ τοῦτο συμβαίνει ἐπ' ἐκείνων τῶν πυρετῶν, ἐφ' ὧν ἢ τῇ α' ἢ τῇ β' ἢ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ εὐθὺς ἀπόστασιν ἴσχει τὸ οὖρον λόγῳ βάρους τῆς ὕλης, οὐ λόγῳ 1) φύσεως.

ΔΑΜ. Ὅποσοις ἀνθρώποις πυρέττουσιν ὑπάρχει καταρχὰς οὖρα παχέα καὶ θρομβώδη ἥως διεσπαρμένα καὶ ἀνώμαλα, εἴτα τῆς κακοχυμίας διὰ τῶν παχέων ἀναλωθείσης, φαίνονται λεπτιὰ τὰ οὖρα. τούτοις ὠφελεῖ ἢ ἐκ τῶν παχέων ἐπὶ τὰ λεπτιὰ μετάπτωσις τῶν οὐρῶν. ἐκκρίνεται δὲ τὰ λεπτότερα πολλὰ, καὶ εἰκότως διὰ τὸ πρόσθεν ἴσχεσθαι, κατ' ὃν χρόνον μόλις διεξήει τὰ παχέα.

Ο'. Ὅκοσοιαι ἐν πυρετοῖσι τὰ οὖρα ἀνατεταραγμένα, οἷον ὑποζυγίου, τουτέοισι κεφαλαλγίαι πάρειςιν, ἢ παρέσσονται. —

ΘΕΟΦ. 2) Ὁ παρὼν ἀφορισμὸς σημειωτικὸς ἐστίν· ἀπὸ γὰρ οὐρῶν διαγινώσκει κεφαλῆς διάθεσιν. φησὶ γὰρ, ὅκοσοισιν ἐν πυρετοῖσι τὰ οὖρα ἀνατεταραγμένα οἷον ὑποζυγίου, τουτέοισι κεφαλαλγίαι ἢ πάρειςι ἢ παρέ-

1) μὴ δυναμένης κατ' ἀρχὰς τὸν παρὰ φύσιν παχὺν χυμὸν κατεργάσασθαι V. b. addit. 2) COD. ESC. ἐπειδὴ δὲ οὐροῦ ἐμνημόνευσεν, ἵνα μὴ πολλὰ περὶ οὐροῦ λέγωμεν, δεῖ ἡμᾶς μεταγαγεῖν τὰ ἐν τῇ περὶ κρίσεων περὶ οὐρῶν εἰρημένα. — Tres διαφοραὶ: 1.) οὖρα θολώδη καὶ παχέα, ἐξωθεν δὲ ὑπόστασις. Ostendunt naturae victoriam. 2.) θολώδη καὶ παχέα, καὶ μένουσι διὰ παντὸς οὕτως. Inter naturam et morbum sunt. 3.) λεπτιὰ καὶ καθαρά, ἐξωθεν δὲ ἀναθολοῦνται. natura vincitur.

σονται. τὸ τεταραγμένον οὔρον ἐκ τριῶν τινῶν συνίσταται, ἐξ ὥμης ὕλης καὶ φουσώδους πνεύματος καὶ ὀρρώδους ὑγρότητος. γεννῶνται γὰρ πνεύματα ἐξ ὕλης παχείας ὑπὸ βληχρῆ πυρετοῦ θερμαινομένης. ἐὰν οὖν φανῇ ἐν πυρετοῖς τοιοῦτον οὔρον, εἰκότως κεφαλαλγίαν δηλοῖ, τῶν πνευμάτων ἐν τῇ κεφαλῇ χωρησάντων, 1) ἀλλὰ καὶ δηλώσει, μελέτης γινομένης τοῦ πάθους διὰ τε τὴν θερμότητα καὶ τὸ πνεῦμα.

ΔΑΜ. Ἡ γὰρ ταραχὴ ὑπὸ παχείας ὕλης καὶ πυκνῆς γίνεται. διὰ τοῦτο καὶ κεφαλαλγοῦσιν οἱ ταῦτα οὔρουντες, φουσώδους πνεύματος μετὰ θερμῆς τινὸς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀναφερομένων.

οά. Ὅκόσοις ἐβδομαῖα κρίνεται, τουτέοισιν ἐπινέφελον ἴσχει τὸ οὔρον τῇ τετάρτῃ ἐρυθρὸν, καὶ τὰ ἄλλα κατὰ λόγον. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἐνταῦθα φησιν ὅτι οἷς ἐν τῇ ἐβδόμῃ κρίνεται τὸ νόσημα, τούτοις ἐπινέφελον ἴσχει τὸ οὔρον ἐρυθρὸν καὶ τὰ ἄλλα κατὰ λόγον. ποῖά εἰσι τὰ ἄλλα; διαχωρήματα, πτύσματα, μάλιστα εἰς τὸ πάθος τῆς θώρακος σφυγμός· ἐὰν γὰρ ταῦτα πάντα κατὰ λόγον εἰσὶ καὶ τὸ οὔρον ἐπινέφελον ἴσχει ἐρυθρὸν, πέψιν δηλοῦν τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ, πάντως τῇ ἐβδόμῃ κριθήσεται. διὰ τί; διότι δηλωτικὴ ἐστὶν ἡ τετάρτη τῆς ἐβδόμης, καθὼς ἀντὸς φησι, τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος. διὰ τί εἶπεν, ἐπινέφελον ἴσχει ἐρυθρὸν, καὶ οὐκ εἶπε λευκόν; διότι θερμὴ καὶ χολώδης ὕλη ὑπόκειται, οὐ παχεῖα καὶ γλεγματική. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ τῇ ἐβδόμῃ κρίνεσθαι. καὶ ἐπειδὴ ὕλη ξανθὴ ὑπόκειται καὶ θερμὴ, διὰ τί μὴ εἶπεν ἐπινέφελον ἴσχει ξανθόν; ἀλλὰ τὸ ξανθὸν οὐ δια-

1) praeterea diuturnitatem affectionis. C. 2) COD. ESC. Omnem lapidem moverunt, ut explicarent τὸ κατὰ λόγον. 1.) Alii ita interpretantur: δεῖ σε ἐπισκέψαι (μετὰ τὸ φανῆναι τὴν νεφελὴν ἐν τῷ οūrῳ) εἰ καὶ τὰ ἄλλα (sc. συμπτώματα) κατὰ λόγον. 2.) Alii dicunt, Hippocratem unum hoc febris exemplum posuisse investigandosque reliquisse ceteros morbos secundum hanc suam methodum. 3.) Et ceteras urinae partes explora.

φαίνεται αὐτὸ ἐν ὑποστάσει, τῷ εἶναι αὐτὸ διαφανές. καταχρησάμενος οὖν ἀντὶ τοῦ ξανθοῦ τὸ ἐρυθρὸν εἶπεν.

ΔΑΜ. Καθότι ἐστὶν ἡ δ' τῆς ζ' ἐπίδηλος, εἰ ἐν αὐτῇ σημεῖον φανῇ ἀξιόλογον πέψεως, τὴν κρίσιν ἐπὶ τῆς ζ' δηλοῖ, ὥστε οὐ μόνον ἐρυθρὰ νεφέλη ἐπιφανεῖσα σημαίνει κρίσιν, ἀλλὰ καὶ ἡ λευκή. ἀξιοῖ δὲ ὡς ταῦτα καὶ τᾶλλα κατὰ λόγον ἡμᾶς ἐννοεῖν, ὅσα σημαίνει κρίσις, ἥως καὶ διαχωρήματα καὶ πτύσματα σὺν τοῖς οὖροις.

οβ'. Ὀκόσοισιν οὖρα διαφανέα, λευκὰ, πονηρά· μάλιστα δὲ ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσιν ἐπιφαίνεται. —

ΘΕΟΦ. Ὁ παρὼν ἀφορισμὸς ἀπὸ οὖρων ποιεῖται διάγνωσιν ἐγκεφάλου καὶ φησιν, ὅτι ἐν τοῖς φρενιτικοῖς λευκὰ καὶ 1) διαφανέα οὖρα, μάλιστα ἐπιφαίνόμενα, πονηρά. εἰσὶ γὰρ καὶ ἄλλαχοῦ τὰ λευκὰ πονηρὰ, διαφανῇ ὄντα, διὰ τὸ σημαίνειν ἐσχάτην ἀπεισίαν, ἀλλ' ἐν τοῖς φρενιτικοῖς μᾶλλον πονηρά. διὰ τί; διότι ὁ φρενίτης ἀπὸ χολώδους χυμοῦ γίνεται, καὶ ἔδει καὶ τὰ οὖρα ξανθὰ εἶναι. ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο οὐ γίνεται, σημεῖον κακόν. δηλοῖ γὰρ ὅτι ἀνήκει πᾶσα ἡ χολώδης ὕλη ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον καὶ διὰ τὸ πάσχειν κύριον μόριον ἦτοι τὸν ἐγκέφαλον, κακόν ἐστι. διὰ τί δὲ εἶπε διαφανῇ καὶ λευκὰ; τί γάρ; τὰ διαφανῇ οὐκ εἰσὶ λευκὰ; φημὲν ὅτι οὐκ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ διαφανῇ εἰσιν, ἀλλ' οὐκ εἰσὶ λευκὰ, ἀλλὰ ξανθὰ ἢ ὠχρά. διὰ οὖν τὸ διάφορον τοῦ διανγοῦς προσέθηκε τὸ λευκά.

ΔΑΜ. Ταῦτα γὰρ σὺν τῇ ἀπεισίᾳ καὶ τῆς ξανθοῦς χολῆς πᾶσαν τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν δηλοῦσιν.

ογ'. Ὀκόσοισι ὑποχόνδρια πετέωρα διαβορβορῶντα, ὁσφύος ἀλγήματος ἐπιγενομένου, αἱ κοιλίαι τουτέοισι καθυγραίνονται, ἢν μὴ φῦσαι καταρῥαγέωσιν, ἢ οὖρου πληθὺς 2) ἔλθῃ· ἐπὶ πυρετοῖσι δὲ ταῦτα. —

ΘΕΟΦ. 3) Ἵνα σαφὲς γένηται τὸ λεγόμενον, ἐξ ὑπο-

1) COD. ESC. διαφανές] διανγές καὶ καθαρὸν ὑφ' οὗ δυνάμεθα τὰ ἐν μέσῳ ὁρᾶν. 2) ὑπέλθῃ D. 3) COD. ESC. Quatuor ζητήματα:

θέσεως γυμναζέσθω ο λόγος. ὑποκείσθω νόσημα πυρε-
τὸς καὶ ὄγκος ἐν τοῖς ὑποχονδρίοις ἀπὸ πνεύματος φυ-
σώδους καὶ ὑγρότητος ἐγκαταμειγμένης τῷ πνεύματι.
ἐὰν οὖν οὕτως 1) γένηται καὶ ἄφνω 2) ἄλγημα περὶ τὴν
ὀσφὺν γένηται, αἱ κοιλίαι καθυγραίνονται διὰ τὴν μετὰ-
στασιν τῆς ὕλης· πλὴν εἰ μὴ χωρισθῶσιν ἀλλήλων τὰ με-
μειγμένα τό τε ὑγρὸν καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ μὲν ὑγρὸν δι'
οὔρων, τὸ δὲ πνεῦμα δι' ἐντέρων κενωθῇ.

ΔΑΜ. Βορβορυγμός ἐστὶ πνεύματος σὺν ὑγρότητι
μετρίᾳ κίνησις, ψόφον ἀποτελοῦσα οὔτε πολὺν οὔτε μέ-
γαν· τῷ γοῦν βορβορυγμῷ κατιόντι συμβαίνει τὸν τῶν
ὑποχονδρίων ὄγκον εἰς τὸ κατὰ τὴν ὀσφὺν ἅμα ἐαυτῷ
καταφέρειν, ἐφ' ᾧ τεινομένων τῶν ἐνταῦθα μορίων, ἄλ-
γημα γίνεσθαι κατὰ αὐτὴν, εἰθ' οὕτως ποτὲ μὲν εἰς ἀνά-
δοσιν ὀρμήσαντος τοῦ ὑγροῦ, τὸ φυσῶδες πνεῦμα διαχω-
ρηθῆναι μόνον, ἐνίοτε δὲ σὺν τῷ ὑγρῷ· καὶ μέντοι καὶ τὸ
ἀναδοθὲν ὑγρὸν ὥς τὰ πολλὰ δι' οὔρων ἐκκρίνεται. ἐστὶ
δὲ ὅτε καὶ ἄμφω πρὸς ἀνάδοσιν ὀρμήσαντα, τό τε ὑγρὸν
καὶ τὸ πνεῦμα διεξέρχεται ταχέως ἐπὶ κύστιν.

οδ'. Ὁκόροισιν ἐλπίς ἐς ἄρθρα ἀφίστασθαι, ῥύεται τῆς
ἀποστάσιος οὔρου πουλὺν, κάρτα παχὺ καὶ λευκὸν γε-
νόμενον, οἷον ἐν τοῖσι κοπιώδεσι πυρετοῖσι τεταρταίοισιν
ἐνίοισι ἄρχεται γίνεσθαι. ἦν δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἵ-
μορροαγήσῃ, καὶ πάννυ ταχὺ λύεται. —

ΘΕΟΦ. Ἐλπίς ἐστὶν ἥτοι προσδοκία εἰς τὰ ἄρθρα
γίνεσθαι τὴν ἀπόστασιν τοῖς ὀπωσοῦν κοπιώδεσι πυρετοῖς·
ἀλλὰ τούτων οἱ μὲν ἐπὶ προκαταρκτικῇ αἰτίᾳ γίνονται,

1.) δεῖ σαφηνίσαι ὄνομα ἀσαφὲς ἐγχεόμενον ἐν τῷ ῥητῷ, διαβορβορύ-
ζοντα. τί δέ ἐστι βορβορυγμός ὥς, θεοῦ διδόντος ἐν τῇ περὶ αἰτίας
μαθησόμεθα. *Est κίνησις φυσώδους πνεύματος, συναναπεπλεγμένου*
τῷ πνεύματι, καὶ περιττωματικῆς ὑγρότητος οὔρου. 2.) τὸ εἶδος τοῦ
νόσηματος. — *πυρετὸς ἄνευ τόπου πεπονθότος.* *Itaque haud credas*
intestina suspensa ab organo aliquo affecto esse. 3.) παραδοῦναι
τὴν ἱστορίαν ἐφ' ἣ γυμνάζει τὸν λόγον; *Aphorismi symptomata per-*
sequitur. 4.) ἐξηγήσασθαι τὸ ῥητόν.

1) ἔχοντος V. b. c. 2) ὀδύνη V. b. c.

οἱ δὲ ἐπὶ προηγεμένη. ἔνταῦθα ἔν περὶ τῆς ἐπὶ προκαταρκτικῇ αἰτίας γινομένης κόπης ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει 1) [καὶ ἐπὶ τῇ προκαταρκτικῇ αἰτίᾳ τοῦ προηγουμένου κόπου] τῷ πυρετῷ· ἐπὶ τέτῳ γὰρ μάλιστα ἐλπίς κατὰ ἀπόστασιν λύεσθαι τὴν νόσον. τριττὸς γάρ ἐστιν ὁ κόπος· ἢ γὰρ προηγείται ὁ κόπος τῷ πυρετοῦ ἢ ἔπεται ἢ σύνεστιν. ἐὰν οὖν προηγῆσται ὁ κόπος τῷ πυρετῷ, ἐλπίς κατὰ ἀπόστασιν τὴν κρίσιν γίνεσθαι ἐν τοῖς ἄρθροις, καὶ ἡ αἰτία εἴρηται. ἐφ' οἷς οὖν ἔστιν ἐλπίς κατὰ ἀπόστασιν γίνεσθαι τὴν κρίσιν, ἐὰν ἔλθῃ οὗρον πολὺ. λευκὸν οἷον ἐν τισι τῶν κοπιωδῶν πυρετῶν τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ ἐπιφαίνεται, διὰ τὴν ψύξιν, ταχὺ ῥύεται τῆς ἀποστάσεως ὁ κάμνων τῆς μελλούσης ἔσεσθαι, διὰ τὸ κενουῖσθαι τὰ αἷτια τῆς ἀποστάσεως τὰ νοσοποιά. εἰ δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἰμορροῖα γένηται, καὶ πάνυ ταχὺ λύεται· καταμερίζεται γὰρ ἡ ὕλη ἄνω τε καὶ κάτω, καὶ τάχιστα 2) ἀπόλυσις γίνεται τοῦ 3) νοσήματος.

ΔΑΜ. Εἰς ἄρθρα ἀπόστασις γίνεται τοῖς προπεπονηκόσιν αὐτά. εἰ οὖν ἡ φύσις εὐρωστήσει δι' οὔρων ἐκκαθῆραι τὸ σῶμα, τῆς ἀποστάσεως ἐρῶν ῥύσεται τὸν κάμνοντα, τὸν χυμὸν διὰ τῆς κύστεως ἐκκενώσασα. τῶν κοπιωδῶν πυρετῶν ὡς παραδείγματος ἐμνημόνευσεν. οἷς οὖν ἡ θερμασία πλείων γινομένη μετέωρον εἰργάσεται τὴν ὕλην, ἢ διὰ ῥινῶν αἰμορροῦσιν ἢ παρωτίδας ἴσχουσιν· οἷς δὲ ἐλάττων μὲν ἡ θερμασία, βαρύτεροι δὲ οἱ χυμοί, διὰ τὸ πάχος συμπετιτόμενοι δι' οὔρων ἐκκρίνονται.

οέ. Ἦν αἷμα ἢ πῦρον οὐρέῃ, τῶν νεφρῶν ἢ τῆς κύστιος ἔλκωσιν σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. 4) Εἰπὼν οὐρέει ἀπερῶν ἀπὸ τῆς λέγοντας ἐξ ἀποστήματος ῥαγέντος ἐν ἥπατι ἢ ἄλλῳ μορίῳ φέρεσθαι

1) Om. V. b. Fort. recte et legendum τοῦ πυρετοῦ. in causa autem primitiva lassitudo praecedat febrem C. 2) ἀπόπαυσις V. c. 3) προσυπακουστέον δὲ καὶ τὸ ἐὰν ἡ γαστήρ θύσῃ ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων addit V. b. 4) COD. ESC. ἀμέλει ἀπὸ τῆς παρόντος ἀφορισμοῦ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ἐνεσιῶτος τετάρτου τμήματος πρόκειται αὐτῷ περὶ τῶν παθῶν τῶν συμβαινόντων ἐν τοῖς οὐρητικοῖς ὄργανοις διαλεχθῆναι. — Τὰ οὐρητικὰ ὄργανα sunt διακριτικὰ (νεφροὶ), παρο-

τὸ οὖρον ἐπ' ἐκείνων μὲν γὰρ ἐπὶ μιᾷ ἢ δευτέρᾳ ἢ τρίτῃ καθαίρεται ἡμέρᾳ καὶ οὐκέτι, τὸ δὲ ἐν παρατάσει χρόνου καθαίρεσθαι ἐν νεφροῦ ἢ ἐν κύστει γίνεται, ὅπερ ἐδήλωσε διὰ τοῦ οὐρέει. ἐὰν οὖν αἷμα καὶ πῦον οὖρῃ, τῶν νεφρῶν ἢ τῆς κύστεως ἔλκωσιν σημαίνει. τῷ γὰρ ἔλκῳ διαβιβρωσκομένης συναναβιβρώσκονται τινὰ ἀγγεῖα καὶ αἷμα τῷ πύῳ κενεῖται καὶ αἷμα, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν δυσεντεριῶν γίνεται. διὰ τί δὲ τῶν οὐρητήρων οὐκ ἐμνήσθη; γίνεται γὰρ κακεῖσε τοῦτο. διότι μνησθεῖς τῶν ἄκρων συμπεριέλαβε καὶ τὰ μέσα.

ΔΑΜ. Τὸ, οὐρέῃ πολλαῖς ἡμέραις ἢ μηνὶν αἰνίττεται. οὐ γὰρ ταυτὸν τὸ οὐρέῃ τῷ οὐρήσει.

ΟΣ'. Ὅκόσοισιν ἐν τῷ οὐρῷ παχέϊ ἐόντι σαρκία σμικρὰ, ἢ ὥσπερ τρίχες ξυνεξέρχονται, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκκρίνεται. —

ΘΕΟΦ. Οὖρον παχὺ ἐνταῦθα τὸ κατὰ φύσιν καλεῖ, παραβάλλον αὐτὸ τῷ παρὰ φύσιν λεπτῷ. τοῦτο γὰρ τὸ κατὰ φύσιν μέσον ὃν πρὸς μὲν τὸ λεπτὸν παραβαλλόμενον λέγεται παχὺ, πρὸς δὲ τὸ παχὺ, λεπτόν. ἐὰν οὖν ἔστι τὸ οὖρον κατὰ φύσιν, δῆλον ὅτι ἔρῳται τὸ ἥπαρ, καταλείπεται δὲ τὸ πάθος εἶναι ἐν τοῖς νεφροῖς καὶ ὥσπερ μὲν σαρκία σμικρὰ ἐκκρίνονται, ἃ τινες ὀροβοειδῇ καλοῦσιν, ὑπεροπτιωμένου παχέος αἵματος ἐν νεφροῖς ὑπὸ δυσκρασίας θερμῆς, ἐκεῖσε οὔσης. ὥσπερ δὲ τρίχες δηλονότι λευκαὶ ἐκκρίνονται, τῆς παρὰ φύσιν θερμασίας τῆς ἐν τοῖς νεφροῖς 1) φρυγτούσης τὴν περιεχομένην ἐν αὐτοῖς

δευτικὰ (οὐρητήρες s. οὐρητικὰ ἀγγεῖα) ὑποδεκτικὰ (κύστις οὐροδόχος) ἀποκριτικὰ (τράχηλος τῆς κύστεως). — Ἀπορία. — τί δήποτε, διαφόρων ὄντων τῶν οὐρητικῶν ὀργάνων, μόνων τῶν δύο ἐμνημόνευσε, νεφρῶν καὶ κύστεως; 1.) ἀπολογία. μνησθεῖς τῶν ἄκρων συμπεριέλαβε καὶ τὰ μέσα. 2.) ex ureteribus raro sanguis destillat raroque pus fit. Rariora tamen in Aphorismis Hippocrates intacta reliquit. 3.) διὰ τὴν ἐνέργειαν i. e. renes et vesica ad secretionem urinae faciunt, alia organa μόνην χρεῖαν ποιοῦνται i. e. ureteres.

παχεῖαν καὶ φλεγματικωτέραν ὕλην. καὶ διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τὸ σχῆμα τῶν νεφρῶν ἐπιμήκη ἐκκρίνονται.

ΔΑΜ. Τὰ μὲν οὖν σμικρὰ σαρκία τῆς οὐσίας τῶν νεφρῶν ἐλκωθέντων ἐστὶ μόρια, τὰ δ' οἷον τρίχες ἐν νεφροῖς μὲν λαμβάνει τὴν σύστασιν, ὥσπερ οἱ λίθοι, μόρια δὲ οὐκ ἐστὶ τῆς οὐσίας αὐτῶν.

οἷ'. Ὅκόσοισιν ἐν τῷ οὐρῳ παχεῖ ἐόντι πιτυρώδεα ξυνεξουρέεται, τουτέοισι ἡ κύστις ψωριᾷ. —

ΘΕΟΦ. 1) Καὶ ἐνταῦθα παχὺ οὐρον τὸ σύμμετρον λέγει. ἐὰν οὖν παχὺ ἐστὶ τὸ οὐρον ἥτοι σύμμετρον καὶ πιτυρώδη ἐκφέρονται σὺν αὐτῷ, ἡ κύστις ψωριᾷ. ψωρίασιν δὲ ἐνταῦθα τὴν ἐπιπολῆς ἐλκωσιν τῆς κύστεως φησι. ὥσπερ γὰρ ψώρας οὐσης κατὰ παντὸς τοῦ σώματος ἐκπίπτουσί τινες λεπίδες, ὡς ἀπὸ ἰχθύων, καὶ μάλιστα εἰ κνῶνται, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιπολῆς ἐλκώσεως τῆς κύστεως πιτυρώδη τιὰ σὺν τῷ οὐρῳ ἐκκρίνονται.

ΔΑΜ. Ὡσπερ γὰρ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ δέρματος, ἡ καὶ ἐπίδερμις, κατὰ τὰς ψώρας καὶ λειχήνας καὶ λέπρας ἀποβάλλει τι λεπτὸν, οὕτω καὶ πὶ τῶν ἐνδον.

οἷ'. Ὅκοσοι ἀπὸ ταῦτομάτου αἷμα οὐρέουσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβίου ῥῆξιν σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. Καὶ ἐνταῦθα περὶ παθῶν συμβαινόντων ἐν τοῖς νεφροῖς διαλέγεται καὶ φησιν, ὅτι ἐὰν αἷμα οὐρῶσιν τινες ἀπὸ ταῦτομάτου, ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβίου ῥῆξιν σημαίνει. καὶ πόθεν δῆλον ὅτι ἀπὸ τῶν νεφρῶν καὶ οὐχὶ ἀπὸ τῶν ἀναπνευστικῶν ἢ θρεπτικῶν; ἐκ τοῦ εἰπεῖν, οὐρέουσι. τοῦτο γὰρ τὴν ἐπίμονον οὐρησιν τοῦ αἵματος δηλοῖ. εἴτε γὰρ ἀπὸ τῶν ἀναπνευστικῶν, εἴτε ἀπὸ τῶν θρεπτικῶν διὰ ῥήξεως φλεβίου ἐστὶ, πρὸς ὀλίγον οὐρεῖται καὶ εὐθέως παύεται. πόθεν δὲ δῆλον ὅτι οὐ κατὰ ἀνά-

1) COD. ESC. ψωρίασιν νῦν ὁ Ἱπποκράτης τὴν ἐπιπόλαιον ἐλκωσιν τῆς κύστεως ὑποτίθεται. — Ἀπορία. Verum est, ἐπὶ συντήξει τῶν νεύρων excerni πεταλώδη, cur hic πιτυρώδη secernuntur? At vesica non nervus, sed οὐσίας νευρώδους ἐστίν.

βρωσιν, ἀλλὰ κατὰ ῥῆξιν γίνεται ἡ αἵματος οὐρησις; ἐκ τοῦ εἰπεῖν, ἀπὸ ταῦτομάτου. τὸ γὰρ ἀπὸ ταῦτομάτου τὸ ἐξαίφνης καὶ ἀθρόως δηλοῖ. διὰ τὸ πλῆθος γὰρ τοῦ αἵματος τείνονται τὰ φλεβία καὶ τῇ τάσει ῥήγνυνται καὶ πολὺν αἷμα οὐρεῖται, ἐπὶ δὲ τῆς ἀναβρώσεως ὀλίγιστον. καὶ πόθεν δηλὸν ὅτι οὐ κατὰ ἀναστόμωσιν φέρεται, ἀλλὰ κατὰ ῥῆξιν; ὅτι τὸ κατὰ ἀναστόμωσιν φερόμενον οὐκ ἔστι τέλειον αἷμα, ἀλλ' αἱματῶδες.

ΔΑΜ. Τὸ ἀπὸ ταῦτομάτου τὸ ἐξαίφνης δηλοῖ καὶ χωρὶς αἰτίας προηγησαμένης.

οθ'. Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι οὖροισι ψαμμώδεα ὑφίσταται, τουτέοισι ἡ κύστις λιθιᾷ, ἢ νεφροί. —

ΘΕΟΦ. 1) Ὁ λίθος ἢ ἐν τοῖς νεφροῖς γίνεται ἢ ἐν τῇ κύστει· ὅπου δὲ λίθος, καὶ ψάμμων ἔκκρισις γίνεται διὰ τὸ ἀποθρύπτεσθαι τι μέρος ἀπὸ τῶν λίθων. τοῦ οὖν ὥς ἐπίπαν ἐμνήσθη ὁ Ἱπποκράτης· ἐπειδὴ γὰρ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν τῇ κύστει γίνονται οἱ λίθοι διὰ τὸ ἀξιόλογον ἔχειν κοιλότητα τὴν κύστιν· διὰ τοῦτο γὰρ ταύτης μόνης ἐμνήσθη, οὐχὶ καὶ τῶν νεφρῶν. Ἰστέον δὲ ὅτι ὁ λίθος ποιητικὴν μὲν αἰτίαν ἔχει θερμοσίαν παρὰ φύσιν, ὑλικὴν δὲ, πάχος χυμῶν.

ΔΑΜ. Ὑφίσταται ἥως ἐν τῷ πνυθμένῳ ὄντα.

π'. Ἦν αἷμα οὐρέη καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸν κτένα καὶ τὸ ὑπογάστριον καὶ τὸν περίναιον, καὶ τὰ περὶ τὴν κύστιν πονέει. —

ΘΕΟΦ. Ἀκολουθῶς ὁ νῦν ἀφορισμὸς τέτακται. ἐπειδὴ γὰρ αἷμα εἶπεν, ἐπήγαγε καὶ θρόμβους καὶ στραγγουρίαν. θρόμβος δὲ αἵματος γίνεται, τοῦ αἵματος ἐκτὸς τῶν ἀγ-

1) COD. ESC. ἐπειδὴ δὲ τινὰ τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι ἡ κύστις ἢ νεφρὸς λιθιᾷ, τινὰ μόνον ἢ κύστις λιθιᾷ ἔχουσιν, ἐνταῦθα γενόμενος ὁ θαυμασιώτατος Γαληνὸς ἐν τῷ ὑπομνήματί φησιν, ὅτι κολωβός ἐστιν ὁ παρὼν ἀφορισμός· λείπει γὰρ τι. δεῖται γὰρ προσθήκης ἵνα ἔχῃ οὕτως, τουτέοισιν ἢ κύστις ἢ νεφρὸς λιθιᾷ. τῆτο δὲ καλλιγραφικὸν γέγονε σφάλμα τῷ ἐξ ἀρχῆς μεταγράψαντος τὸ παρὸν βιβλίον.

γείων γεγονότος καὶ πηγνυμένου τῇ ψύξει, ἢ στραγγουρία δὲ κατ' ἔμφραξιν τῆς τραχήλης τῆς κύστεως διὰ λίθον ἢ φλεγμονὴν ἢ δι' αὐτὸν τὸν θρόμβον. ἔαν ἐν αἷμα ἐρέη καὶ θρόμβος καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ τὰ λοιπὰ, τὰ περὶ τὴν κύστιν πονέει τουτέστι κοινῶς τὰ οὐρητικὰ ὄργανα. καὶ τοῦτο δῆλον· εἰπὼν γὰρ ὁδύνη περὶ τὸ ὑπογάστριον ἐσήμανε τοὺς νεφροὺς, εἰπὼν δὲ κτένα τὴν κύστιν, περὶναίον δὲ τὸν τράχηλον τῆς κύστεως.

ΔΑΜ. Οὐ τὴν κύστιν μόνον νοσεῖ, ἀλλὰ καὶ νεφροὺς καὶ οὐρητήρας.

πά'. Ἦν αἷμα καὶ πῦον οὐρέη καὶ λεπίδας, καὶ ὁδμὴ βαρεῖη ἔη, τῆς κύστιος ἑλκωσιν σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. 1) Τρία τινὰ παραδίδωσιν ἡμῖν ὁ παρὼν ἀφορισμὸς, τόπον πεπονθότα, διάθεσιν καὶ κακοήθειαν τοῦ πεπονθότος. διὰ γὰρ τοῦ εἰπεῖν λεπίδας ἦτοι 2) πεταλώδη, σημαίνει τὴν κύστιν πεπονθέναι, διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν αἷμα καὶ πῦον, λύσιν συνεχείας· ἀδύνατον γὰρ πῦον οὐρηθῆναι ἄνευ ἑλκους· διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν ὁδμὴν βαρεῖαν ἦτοι δυσώδη τὴν κακοήθειαν· τὸ δυσώδες γὰρ σημεῖον σηπεδόνης ἐστὶ, ἢ σηπεδῶν δὲ κακοήθειαν ἐνδείκνυται. Ἰστέον δὲ ὅτι διὰ τοῦ εἰπεῖν ὁδμὴν βαρεῖν ἀπεκρούσατο τοὺς λέγοντας, ἀφ' ἡπατος ἢ τῶν ἀναπνευστικῶν ἔρχεσθαι πεταλώδη. ἐκεῖνα γὰρ καὶ ὁδμὴν ἔχουσι, τῷ μήκει τῆς παρόδου τὴν δυσωδίαν ἀποβάλλουσιν.

ΔΑΜ. Τὸ μὲν αἷμα καὶ τὸ πῦον οὐρούμενα πάντων οὐρητικῶν ἑλκωμένων κοινὰ σημεῖα. τὸ δὲ βαρὺ τῆς ὁσμῆς ἥως ἀηδὲς, ἔτι τε αἱ λεπίδες μᾶλλον ἴδια τῆς κύστεως μόνης.

πβ'. Ὅκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φύματα φύεται, τουτέοισι, διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύσις. —

ΘΕΟΦ. Οὐρήθραν νῦν τὸν τράχηλον τῆς κύστεως καλεῖ. φησὶν οὖν, ἔαν ἐν τῇ οὐρήθρῃ ἦτοι τῷ τραχήλῳ

1) COD. ESC. Hic περὶ κύστεως ἑλκώσεως διὰ βάθους agit, supra de ulceratione superficiali. 2) λεπιώδη V. b.

τῆς κύστεως φύματα γένηται ἐκπυήσαντα, τυχὸν πυοποιηθέντα καὶ ἐκτραγέντα, λύσις γίνεται. λύσις δὲ τίνοσ; ἀλλ' ἢ τῆς ὀδύνης καὶ στραγγουρίας. διὰ γὰρ τὰ φύματα ὀδύνη ἐγεγόνει καὶ ἔμφραξις ἐπηκολούθει, ἐξ ἧς ἡ στραγγουρία.

πγ'. Οὕρησις 1) νύκτωρ πολλὴ γινομένη, σμικρὴν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. 2) Οὗτος διαγνωστικὸς ὁ ἀφορισμὸς· λέγει γὰρ, ὅτι ἐὰν διὰ τῆς νυκτὸς πολλὴ οὕρησις γένηται, σμικρὴν ἦτοι ὀλίγην διὰ κόπρου τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι πολλὴ καὶ ἀθροωτέρα γέγονεν ἀνάδοσις ἐν τῷ ἥπατι καὶ ἀντιμετωχετεύθη ἡ ὕλη, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ οὔρα ἠνέχθησαν, ὀλίγη δὲ κόπρος. καὶ τὸ ἀνάπαλιν, ἐὰν πολλὴ διαχώρησις γένηται διὰ κόπρου, ὀλίγη ἔσται ἡ δὲ οὔρων διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ὅτι ὀλίγη γέγονεν ἡ ἀνάδοσις, καὶ διὰ τοῦτο ὀλίγον οὔρον, πολλὴ δὲ ἡ διὰ κόπρου διαχώρησις διὰ τὸ ἐν τῇ γαστρὶ μένειν τὸ ὑγρόν. ἐκ νυκτὸς δὲ εἶπεν, ὅτι αἱ πέψεις ἐν νυκτὶ γίνονται καὶ αἱ διακρίσεις τῶν περιττωμάτων.

Τμήμα Πέμπτον.

α'. Σπασμὸς ἐξ ἐλλεβόρου, θανάσιμος. —

Ἀρχὴ τοῦ πέμπτου τμήματος.

ΘΕΟΦ. 3) Διαγνωστικοὺς καὶ προγνωστικοὺς κανόνας παραδίδωσιν ἐν τούτῳ τῷ τμήματι ὁ Ἱπποκράτης,

1) ἐκ νυκτὸς V. b. c. 2) COD. ESC. Ἐνταῦθα δὲ γενόμενος ὁ Γαληνὸς φησιν ὅτι λείπει τῷ ἀφορισμῷ τὸ ἄλλο ἐν καὶ δεῖ σε προσυπακοῦσαι καὶ προσθεῖναι τὸ καὶ πολλὴ ἐὰν γένηται ὑποχώρησις, ὀλίγη γίνεται ἡ οὕρησις, πλὴν φησιν ὁ Γαληνὸς ὅτι ἐγὼ εὔρον εἰς τὰ παλαιὰ τῶν ἀντιγράφων τὰ ἀμφοτέρω γεγραμμένα, ἀλλ' οὐχ ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' οὕτως εἶχεν οὕρησις ἐν νυκτὶ πολλὴ γινομένη σμικρὴν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ἐναντίον τιστέστιν ὅτι καὶ πολλὴ ἡ ὑποχώρησις ἐὰν γένηται, σμικρὴν τὴν οὕρησιν σημαίνει καὶ εἰ μὲν ἔχει οὕτως, ἰδοὺ καὶ καλῶς, ἐπείτοι γε προσυπάκουσον καὶ τὸ ἄλλο. ταῦτα ἔχει ὁ παρὼν ἀφορισμὸς καὶ ἐν τούτοις πληροῦται τὸ τέταρτον τμήμα. ἐπεὶ οὖν ταῦτα εἴρηται, ἐν οἷς σὺν θεῷ ἡ πρᾶξις. — Inde a quinta sectione in codice Esc. altera, nitidior manus conspicitur. 3) IBID. Παραδεδωκὸς ἡμῖν ὁ Ἱπποκράτης διαφορὰς πολλῶν θεω-

ὥσπερ καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ. καὶ δὴ ποιεῖται πρόγνωσιν
 τρόπου ἐκβάσεως νοσήματος, ὅπερ ἐστὶ σπασμὸς, ὃς ἐξ
 ἐλλεβόρου γενόμενος θανάσιμός ἐστιν. ἀλλ' ἰστέον, ὅτι ὁ
 ἐλλεβόρος διττός ἐστιν, ὁ μὲν λευκός, ὁ δὲ μέλας. ἐνταῦ-
 θα οὖν περὶ τοῦ λευκοῦ ἐλλεβόρου φησὶ καὶ δῆλον ἐκ τοῦ
 ἀπλῶς εἰρησθαι. ἐπὶ γὰρ τοῦ μέλανος μετὰ προσθήκης
 εἴρηται, οἷον ἐλλεβόρος μέλας. σπῶνται οὖν ἐπὶ τῷ λευ-
 κῷ ἐλλεβόρῳ οἱ χρώμενοι αὐτῷ ἢ διὰ πλήρωσιν, ὥς ὅταν
 πολλάκις τοῦ καθαρσίου ἐλκύσαντος ἀθρόως πολὺν χυμὸν
 περὶ τὴν γαστέρα, καὶ ἐπὶ τῇ διατάσει σπᾶται, καὶ πείτα
 ὅλον τὸ νευρώδες γένος τῷ στομάχῳ συμπάσχον, ἢ διὰ
 κένωσιν ἄμετρον· τῇ γὰρ ἄμετρῳ κενώσει ξηρότης ἐπε-
 ται καὶ τῇ ξηρότητι σπασμός· ἢ δὲ εὐπάθειαν τοῦ
 στομάχου· πολλάκις γὰρ, δραστικωτέρου ὄντος τοῦ
 φαρμάκου, δάκνεται ὥς εὐπαθῆς ὁ στόμαχος καὶ σπᾶ-
 ται ἢ διὰ ὀριμὸν χυμὸν ἐλχθέντα ἀπὸ τοῦ καθαρ-
 σίου ἐπὶ τὴν γαστέρα. καὶ οὗτος γὰρ τῇ δήξει σπασμὸν
 ποιεῖ. περὶ τοῦ δευτέρου οὖν τρόπου ὁ λόγος τῷ Ἰππο-
 κράτει τοῦ ἐπὶ ξηρότητος, ὅστις καὶ ἀνιάτός ἐστιν, ὅτι,
 δαπανηθείσης τῆς συνεκτικῆς ὑγρότητος, ἀδύνατόν ἐστιν
 αὐτὴν ἀνακαλέσασθαι· οἱ γὰρ ἄλλοι τρόποι κακοὶ μὲν
 εἰσιν, οὐ μὲν θανάσιμοι.

ρημότων καὶ θαυμασιῶν ἐν τῷ τετάρτῳ τμήματι· παρέδωκε γὰρ ἡμῖν
 διαφορὰς πυρετῶν καὶ εἶδη πυρετῶν, ἔτι γε μὴν πρὸς τῷ τέλει τοῦ
 τετάρτου τμήματος παρέδωκεν ἡμῖν καὶ πάθη τῶν συμβαινόντων τοῖς
 οὐρητικοῖς ὀργάνοις. νῦν οὖν ἐν τῷ πέμπτῳ τμήματι ἐπὶ ἕτερα θαυ-
 μασιὰ θεωρήματα μετὰγει ἑαυτὸν ὁ Ἰπποκράτης. Τρία ζητήματα. 1.)
 τί ἐστὶ σπασμός; κίνησις ἀπροαίρετος ἐν προαιρετικοῖς μορίοις συν-
 σταμένη κατὰ ἔκτασιν ἢ κάμψιν ὑπὸ παρὰ φύσιν αἰτίας γινομένη.
 2.) τὰ μόρια ἐν οἷς συνίσταται. Musculi, nervi, τένοντες, σύνδεσμοι.
 3.) τὰς αἰτίας ὑφ' ἃς γίνεται. a. κατὰ πλήρωσιν. b. κατὰ κένωσιν ἢ τοι
 ξηρότητα. — ὥσπερ γὰρ ἐλέγομεν ἐπὶ τῶν χορδῶν, ὅτι αἱ χορδαὶ
 εἰάν ταθῶσι ἐν νοτιαίῳ τόπῳ καὶ δι' ὕγρῳ ὑπὸ σκέπη, ἐμπύπλυνται
 τῆς ὑγρότητος καὶ πληροῦνται· πληρούμεναι δὲ τείνονται καὶ τῇ τάσει
 σπῶνται καὶ ῥήγνυνται, ἢ ὅτι εἰάν ταθῶσι αἱ χορδαὶ ἐν αὐξηρῳ
 καὶ ἡλιακῷ καταστήματι, ἐξηκμάζεται ἢ ἐν αὐταῖς ἰκμὰς καὶ ξηραί-
 νονται καὶ τῇ ξηρότητι σπῶνται καὶ ῥήγνυνται. — ὁ ἐπὶ πληρώσει
 melior, sanabilis, alter ἀνιάτος.

ΔΑΜ. Σπασμὸς γίνεται ἐπὶ πληρώσει καὶ κενώσει. ὁ μὲν οὖν ἐπὶ πληρώσει γενόμενος ἰαθῆναι δύναται, ὁ δ' ἐπὶ κενώσει οὐ, τῆς τῶν νεύρων οὐσίας ξηρανθείσης τῇ κενώσει. ἐλέβορον δὲ τὸν λευκὸν φησιν· τούτῳ γὰρ ἐχρῶντο.

β'. Ἐπὶ τραύματι σπασμὸς ἐπιγενόμενος, θανάσιμος. —

ΘΕΟΦ. 1) Τινὰ ἔχουσι τῶν βιβλίων ἐπὶ τραύματι, τινὰ ἐπὶ 2) τραύματι, ὃ καὶ ἀληθέστερον. ἐκάτερον δὲ τούτων λύσιν συνεχείας δηλοῖ. ἀλλ' εἰ μὲν ἐν σαρκί, ἡ λύσις τῆς συνεχείας τραῦμα καλεῖται, εἰ δὲ ἐννεύρῳ, νύγμα ἦτοι τραῦμα. γίνεται μὲν οὖν ἐπὶ τραύματος σπασμὸς οὐ διὰ τὴν ἐν σαρκί λύσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ συνδιαίρουνται καὶ φλέβες καὶ ἀρτηρίαι, κἀντεῦθεν ἐπὶ τῇ ἀμέτρῳ κενώσει γίνεται σπασμός· ἐπὶ δὲ τραύματι, ὅτι ὁδύνη σφοδροτάτη ἔπεται, κἀντεῦθεν ῥευματισμός, ἐπὶ τούτῳ φλεγμονή, εἴτα διάτασις καὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ τὰ νευρώδη συνδιαταθῆναι κἀντεῦθεν σπασμὸν γίνεσθαι. ἐπ' ἀμφοτέρων οὖν τούτων τῶν τρόπων ὁ σπασμὸς θανάσιμον ἦτοι ἐπισηφάλης.

ΔΑΜ. Γίνεται δὲ λόγῳ τῆς ἐπομένης φλεγμονῆς, ὅταν ἄψηται τῶν νευρωδῶν μορίων καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν.

γ'. Αἵματος πολλοῦ ῥυέντος, σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγενόμενος, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα ἐπὶ αὐτομάτῳ κενώσει τὸν σπασμὸν ὑποτίθεται γίνεσθαι καὶ φησιν, εἰς αἵματος πολλοῦ ῥυέντος ἢ διὰ μυκτῆρων ἢ δι' ἑδρας, σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγένηται, θανάσιμον. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ἐπὶ ἀμέτρῳ κε-

---

1) COD. ESC. δεῖ εἰδέναι ὅτι τὸ τραῦμα ὁ Ἱπποκράτης καὶ οἱ παλαιοὶ τῶν ἰατρῶν ἐπὶ οἵουδήποτε μορίου λύσιν τῆς συνεχείας ἐκάλουν, οἱ μὲντοι νεώτεροι καὶ μεταγενέστεροι ἰατροὶ διεῖλον καὶ πρὸς τὴν διαφορὰν τῶν μορίων διαφόρου τετυχήκασιν ὀνόματος· οὕτω γὰρ τὴν ἐν σαρκὶ λύσιν τῆς συνεχείας ἔλκος ὠνόμασαν, τὴν δὲ ἐν ὀστέῳ κάταγμα, τὴν δὲ ἐν νεύρῳ νύγμα. 2) e perforatione C. τραύματι.

νώσει ὑποτίθεται τὸν σπασμὸν καὶ λυγμὸν ἐπιγίνεσθαι, ἄλλως τε ὅτι, τοῦ αἵματος πολλοῦ κενουμένου, ἀμοιροῦσι τροφῆς τὰ μόρια, ἀμοιροῦντα δὲ ἐπὶ φθορὰν ὀδεύουσι. δεῖ δὲ γινώσκειν, ὅτι διαφέρει σπασμὸς λυγμῷ, ὅτι ὁ μὲν σπασμὸς ἐν παντὶ μορίῳ προαιρετικῶ συνίσταται καὶ ψυχικόν ἐστι πάθος, ὁ δὲ λυγμὸς ἐν στομάχῳ καὶ φυσικόν ἐστι πάθος.

δ. Ἐπὶ ὑπερκαθάρσει σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγεγόμενος, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ἐπὶ ὑπερκενώσει ὑποτιθέμενος τὸν σπασμὸν διὰ τί κακόν φησι καὶ οὐ θανάσιμον, ὥσπερ ἐν τῷ πρὸ τούτου ἔφη ἀφορισμῷ; ἐκεῖσε μὲν θανάσιμον εἶπε διὰ τὸ δραστήριον καὶ τυραννικὸν τοῦ ἐλλεβόρου, ἐνταῦθα δὲ κακόν, ἐπειδὴ ἐνδέχεται, καὶ οἴουδῆποτε παρασχεθέντος βοηθήματος, ὑπερκαθάρσεως γενομένης, σπασμὸν γενέσθαι καὶ μὴ εἶναι θανάσιμον διὰ τὸ δυνατόν θεραπεύεσθαι αὐτοὺς τροφαῖς ἢ λουτροῖς.

ε'. Ἦν μεθύων ἐξαίφνης ἄφωνός τις γένηται, σπασθεὶς ἀποθνήσκει, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ, ἢ ἐς τὴν ὥρην ἐλθὼν, καθ' ἣν αἱ κραιπάλαι λύονται, φθέγγεται. —

ΘΕΟΦ. 1) Ὁ οἶνος πολὺς πινόμενος ὥς θερμὸς καὶ ὑγρὸς τοὺς περὶ τὸν λάρυγγα καὶ φάρυγγα πληρῶν μύας,

1) COD. ESC. Δεῖ πρὸ τῆς ἐξηγήσεως ἐπιμνησθῆναί τινων. 1.) ὅτι ἀποπληξία καὶ κάρος καὶ ἐπιληψία καὶ κῶμα καὶ λήθαργος καὶ κάτοχος καὶ τὰ τοιαῦτα ἰδικὰ πάθη εἰσὶ τῆς κεφαλῆς ἐν βλάβαις ἐνεργειῶν θεωρούμενα. 2.) ὁ Ἱπποκράτης ὅτε μὲν τὴν ἀποπληξίαν κάρον καλεῖ καὶ τὸν κάρον ἀποπληξίαν. Nam similes sunt, καὶ διὰ τοῦτο ἀμφαλλὰς αὐτὰ καλεῖ. 3.) ὅτι ἰδίωμα ἔστιν Ἱπποκράτειον ἀπὸ τῆς βλάβης τῶν τιμιωτέρων ἐνεργειῶν τὸ πάθος σημαίνειν, — hic ἐκ τῆς ἀφωνίας τὴν ἀποπληξίαν σημαίνας. 4.) ἄλλα μόριά εἰσι τὰ φωνητικά (γαργαρεῶν, λάρυγξ, τραχεῖα ἀρτηρία, πνεύμων, θώραξ, τὰ παλινδρομῶντα νεῦρα) ἄλλα τὰ διαλεκτικά (γαργαρεῶν, γλῶσσα, ὀδόντες, χεῖλη, ὧς καὶ οὐρανίσκος). 5.) κραιπάλη ἐστὶ διόθεσις τῆς κεφαλῆς ἐκ τῶν πνευμάτων φερομένων εἰς τὴν κεφαλὴν, ἢν ποιοῦσι παλμωδῶς κινεῖσθαι. — Inde κραιπάλαι ἐκ τοῦ τὸ κάρα πάλλιν. — ἐνταῦθα γεγόμενος ὁ Γαληνός φησιν, ὅτι οὐ δεῖ ἀναγνῶναι τὸν παρόντα ἀφορι-

τὴν ἀφωνίαν ἐργάζεται, ὅπερ κακόν. εἰ δὲ καὶ σπασμὸν ἐπιφέρει, τοῦτο θανάσιμον· δηλοῖ γὰρ ὅτι οὐ μόνον τὰ περὶ τὸν λάρυγγα ἐπληρώθη, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν ὅλῳ τῷ σώματι νευρώδη μόρια. πλὴν θανάσιμον, εἴαν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ· εἴαν γὰρ ἐπιλάβῃ, σύμπτεισι γίνεται τῆς ὕλης καὶ λεπτυνομένη διαφορεῖται. ἢ πάλιν, εἴαν μὴ εἰς τὴν ὥραν, καθ' ἣν αἱ κραιπάλαι λύονται, φθέγγηται· εἰ γὰρ φθέγγηται, οὐκέτι θανάσιμον· δηλοῖ γὰρ ὅτι ἡδυνήθη ἡ φύσις συμπέψαι τὴν ὕλην. καιρὸν δὲ τῆς κραιπάλης οὐκ ἀποτετμημένον οὐδὲ περιγεγραμμένον ἀκουστέον. τινὲς μὲν γὰρ κατὰ τὴν ὑστεραίαν τῆς κραιπάλης παύονται, τινὲς δὲ κατὰ τὴν ἐπιγενομένην 1) νύκτα.

ΔΑΜ. Διὰ πλήρωσιν πάντως τῶν νεύρων ὁ τοιοῦτος σπασμός. πληροῖ γὰρ ταῦτα ὁ οἶνος, ὡς θερμὸς καὶ λεπτομερής. τῷ μὲν οὖν πλήθει τῆς οὐσίας σπασμὸν ἐπιφέρει, τῇ ποιότητι δὲ θεραπεύει, ἐκθερμαίνων καὶ ξηραίνων τὰ νεῦρα. εἰ δὲ τοῦτο μὴ δυνηθῇ, θάνατος ἐπεται. τῇ δὲ αὐτῇ δυνάμει καὶ ὁ πυρετὸς ἰᾶται, σπασμοῖς ἐπιγενόμενος. ἀφώνους νῦν καλεῖ τοὺς ὁπωσοῦν καρουμένους. ἔστι δὲ κάρος ἡ παντὸς τοῦ σώματος ἐξαιφνίδιος ἀκίνησία καὶ ἀναισθησία, τῆς ἀρχῆς τῶν νεύρων παθούσης.

ζ'. Ὅσοι ὑπὸ τετάνου ἀλίσκονται, ἐν τέσσαρσι ἡμέρησιν ἀπόλλυνται· ἦν δὲ ταύτας διαφύγῳσιν, ὑγιέες γίνονται. —

ΘΕΟΦ. Ὁ τέτανος ἐπὶ παχείᾳ ὕλῃ γίνεται, καὶ ὅσον

σμὸν ἦν — ἀφωνος γένηται καὶ ὑποσιτίξαι σπασθεὶς ἀποθνήσκει, οὐ δεῖ οὕτως ἀναγνῶναι, ἀλλὰ δεῖ μεθ' ὑπερβατὸν ἀναγνῶναι, ἦν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ καὶ τὰ ἐξῆς. ἐπὶ γὰρ τίνι ἀποθνήσκει, οὐχὶ ἐπὶ τῷ σπασμῷ, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἀφωνίᾳ ἥτοι ἐπὶ τῇ ἀποπληξίᾳ. εἴαν γὰρ οὕτως ἀναγνῶμεν, εὐοδοῦται τὰ νῦν ὑφ' Ἱπποκράτους λεγόμενα καὶ εὐπαρακολούθητα, ἔσονται. καὶ πάνυ μὲν θαυμασίως ἐξηγήσατο ὁ Γαληνός. Ὁ μέντοι ἐξηγητὴς τοῦ παρόντος, βιβλίου λέγει, ὅτι τὴν ἀφωνίαν οὐ δεῖ ἐπὶ τῇ ἀποπληξίᾳ λαβεῖν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βλάβῃ τῶν φωνητικῶν ὀργάνων, μεσοπλευρίων μυῶν καὶ παλινδρομοῦντων νεύρων, καὶ τῶν τοιούτων μερικῶν σπασμῶν ἐσχηκότων.

ἐπὶ τούτῳ χρόνιον ἔδει εἶναι τὸ νόσημα, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀσθενείαν τῆς δυνάμεως κάτοξυ εὐρίσκεται. ὅσοι οὖν ὑπὸ τετάνου συσχεθῶσιν, ἐντὸς τῶν τεσσάρων ἡμερῶν ἀπόλλυνται, ἐπειδὴ τονική ἐστὶ κίνησις ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἀδιάκοπος, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐτοίμως καταβάλλονται αἱ ζωτικαὶ δυνάμεις· ἣν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται, τῆς δυνάμεως δηλονότι ἐπαρκούσης. τὰ γὰρ κατόξεα μέχρι τῆς τετάρτης τὴν κρίσιν ἔχει.

COD. ESC. 1) Ὑπὸ σπασμοῦ ἢ τετάνου ἐχομένῳ πυρετὸς ἐπιγενόμενος ὁξὺς λύει τὸ νόσημα. —

Τινὲς φασιν ὅτι παρεντέθεται ὁ παρὼν ἀφορισμός. οὐδὲν γὰρ καινότερον περιέχει τοῦ ἀφορισμοῦ τοῦ λέγοντος, πυρετὸν ἐπὶ σπασμῷ βέλτιον γενέσθαι ἢ σπασμὸν ἐπὶ πυρετῷ. καὶ ἐνταῦθα γὰρ λέγει, ὅτι ἐὰν πυρετὸς ὁξὺς ἐπιγένηται σπασμῷ, λύει αὐτόν. ἕτεροι δὲ λέγουσιν, ὅτι διαφέρουσιν, καθὼς ἐκεῖνος περὶ μόνου σπασμοῦ διαλέγεται, οὗτος δὲ καὶ περὶ τετάνου. ἢ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι καὶ ὁ τέτανος σπασμός τις ἐστίν, εἰ μὴ ἄρα εἴπη τις, ὡς φησὶν ὁ Γαληνός, ὅτι οὐ διαφαίνονται τὰ μόρια ἐπὶ τοῦ τετάνου ἐφ' ὧν ὁ σπασμός ἐστι, καὶ δοκεῖ μηδὲ ὁρᾶσθαι ὁ τέτανος. ὁρθιον γὰρ τὸ σχῆμα τῆς ῥάχεως φυλάττεται ἐπὶ τοῦ τετάνου. καὶ ἔστιν εἰπεῖν ὅτι σπασμὸν καὶ τέτανον τὸν ἐπὶ πληρώσει ὑποτίθεται, οὐ μὴν τὸν ἐπὶ ξηρότητι, ἐπειδὴ ὁ πυρετὸς καὶ ἐπιτείνει τὸν ἐπὶ ξηρότητι γινόμενον σπασμόν. ἀπλῶς οὖν τὸν ἐπὶ πληρώσει ὑποτίθεται ἐνταῦθα σπασμὸν, καὶ φησιν ὅτι ἐὰν ἐπὶ τοῦ τοιούτου σπασμοῦ ἐπιγένηται πυρετὸς ὁξὺς, λύει αὐτόν, ἐπειδὴ ὁ πυρετὸς χύσιν ποιεῖται τῆς ὕλης καὶ ἐπιτηδείαν αὐτὴν ποιεῖ, εἴτα δραξαμένη ἡ φύσις τῆς ἐπιτηδειότητος ἐπεγείρει τὸ ἔμφυτον θερμὸν σὺν ταῖς οἰκείαις δυνάμεσι καὶ πέττει τὴν ὕλην. εἴρηται γὰρ ὅτι τῷ ἐμφύτῳ θερμῷ πέττονται αἱ ὕλαι, οὐ μὴν τῷ ἐπικτήτῳ θερμῷ καὶ οὕτως λύει, ὡς αὐτὸς εἶπε, τὸ νόσημα· οὐ πάντως δὲ λύει τὸ νόσημα, ἀλλὰ λύει τὸ σύμπτωμα. ὁ

γὰρ σπασμὸς σύμπτωμά ἐστιν, ἐν βλάβαις ἐνεργειῶν θεωρουμένης τῆς κινήσεως. ἔδει οὖν αὐτὸν εἰπεῖν, λύει τὸ σύμπτωμα καὶ μὴ τὸ νόσημα. ἢ εἰπέ τὸ ἀνωτέρω εἰρημένον ὅτι καλῶς εἶπε, λύει τὸ νόσημα τὸ παρὰ τὸν πόρον. ἢ γὰρ ἔμφραξις νόσημά ἐστιν, αἰτία τοῦ παρὰ τὸν πόρον. τοῦ οὖν πυρετοῦ χάσιν ποιοῦντος τῆς ὕλης, ἐμφράττεται ὁ πόρος καὶ λύεται ἢ ἔμφραξις ἦτοι τὸ νόσημα, καὶ οὕτως λοιπὸν συναποπαύεται καὶ τὸ σύμπτωμα ἦτοι ὁ σπασμὸς.

ΔΑΜ. Κάτοξυ πάθος ὁ τέτανος· σύγκειται γὰρ ἐξ ἐμπροσθοτόνου τε καὶ ὀπισθοτόνου. εἰκότως οὖν σύντομον ποιεῖται τὴν κρίσιν κατὰ τὴν πρώτην τῶν κρισίμων περιόδον, μὴ φερούσης τῆς φύσεως τὸν ἐπὶ τῇ τάσει κάματον.

ζ'. Τὰ ἐπιληπτικὰ ὁκόσοισι πρὸ τῆς ἡβης γίνεται, μετὰστασιν ἴσχει· οἷσι δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτεων γίνεται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει. —

ΘΕΟΦ. Τὴν ἐπιληψίαν ὠμοτέρη καὶ παχεῖα ὕλη 1) ποιεῖ, ὅθεν ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῖς παιδίοις γίνεται· διὸ καὶ 2) παιδίον καλεῖται τὸ νόσημα ἦτοι ἡ ἐπιληψία. τούτοις δὲ τοῖς παισὶ γίνεται διὰ τὸ ἔχειν πλεῖστον ὠμὸν χυμὸν ἐκ πλημμελείας τῆς διαίτης. φησὶν ἔν Ιπποκράτης, ὅτι τὰ ἐπιληπτικὰ οἷς πρὸ τῆς ἡβης γίνεται, περὶ τὸ ἡβάσκειν μετὰστασιν ἴσχει τουτέστι τελείαν ἀπαλλαγὴν διὰ τὸ ἐπὶ τὸ θερμότερον καὶ ξηρότερον μεταβάλλεσθαι· ὅσα δὲ ἔξω τῆς ἡβης γίνεται, τὰ πολλὰ συναποθνήσκει· οὐ γὰρ πάντα ἔστι γὰρ ὅτε διὰ σώφρονα δίαιταν ἐν τῇ παρακμῇ παύονται. Ἰστέον δὲ ὅτι ἀπὸ τοῦ 3) τεσσαρασκαιδεκάτου ἔτους μέχρι εἰκοστοῦ πέμπτου καὶ Ιπποκράτην ἡβικὴ ἡλικία ὀνομάζεται.

ΔΑΜ. Τῶν ἡβόντων ἡ ἡλικία, ἐπὶ τὸ ξηρότερον μεταβάλλουσα καὶ περὶ γυμνασίαν καὶ δίαιταν τρεπομένη, ξηραντικὴν καὶ εὐχυμον κέκτηται φύσιν. διὰ τοῦτο καὶ ἐν

1) ποιεῖν εἶωθεν V. b. C. 2) παιδικὸν V. b. 3) ιη'. V. b. C.

αὐτοῖς ἡ ἐπιληψία ἰάσιμος. ἀπὸ δὲ τῆς εἰκοσιπενταετοῦς ἡλικίας μέχρι καὶ τῆς ἐσχάτης συναποθνήσκει.

η'. Ὅσοι πλευριτικοὶ γινόμενοι οὐκ ἀνακαθαίρονται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρησι, τουτέοισιν ἐς ἐμπύημα 1) μεθίσταται. —

ΘΕΟΦ. 2) Τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ἐμνημόνευσεν ὡς κρισίμου τῶν ὀξέων νοσημάτων· τὰ δὲ ὀξέα νοσήματα ἐπὶ θερμῇ καὶ λεπτῇ ὕλῃ γινόμενα τάχιον τὴν κρίσιν ποιοῦνται. φησὶν οὖν ὅτι ὅσοι πλευριτικοὶ γινόμενοι μὴ ἀνακαθαρθῶσι τουτέστι μὴ ἀνάξωσι, μὴ ἀναπτύσωσι τὰ ἀθροισθέντα ὕγρα, ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέραις τούτοις εἰς ἐμπύημα μεθίσταται διὰ τὸ εἶναι ψυχροτέραν καὶ παχύτεραν τὴν ὕλην· γινώσκουσα γὰρ τοῦτο ἡ φύσις εἰς δεύτερον πλοῦν ὁδεύει καὶ πυοποιεῖ τὴν ὕλην, ἣν πυοποιήσιν 3) ἐμπύημα καλοῦσιν.

ΔΑΜ. Οὐκ ἀνακαθαίρονται, ἀντὶ τοῦ, διὰ τῶν πτυσμάτων κενοῦνται. ἐμπύημα δὲ λέγει τὴν εἰς πῦον μεταβολὴν τῆς φλεγμονῆς.

θ'. Φθίσεις γίνονται μάλιστα ἡλικίῃσι τῇσιν ἀπὸ ὀκτωκαίδεκα ἔτεων μέχρι πέντε καὶ τριήκοντα. —

ΘΕΟΦ. Ἐν τῷ τετάρτῳ τμήματι περὶ τῶν παθῶν τῆς πρώτης ἀρχῆς τουτέστι τοῦ ἐγκεφάλου διαλεχθεὶς τρέπεται νῦν καὶ ἐπὶ τὴν δευτέραν ἀρχὴν τουτέστι τὴν καρδίαν. καὶ ἤδη διελέχθη περὶ πλευρίτιδος, θωρακικοῦ δηλονότι οὔσης αὐτῆς πάθους. καὶ νῦν δὲ κατὰ συνέχειαν περὶ τῶν αὐτῶν θωρακικῶν παθῶν διαλέγεται, περὶ φθίσεως, καὶ φησι, φθίσεις γίνονται καὶ τὰ ἐξῆς. φθίσις ἐστὶν ἑλκωσις τοῦ πνεύμονος· γίνεται δὲ ἢ λόγῳ 4) ῥήξεως, ἢ λόγῳ διαβρώσεως.

1) περιῖσι. V. a. c. 2) COD. ESC. ἐμπύημα δὲ ὁ Ἱπποκράτης καὶ οἱ παλαιοὶ εἰώθασιν καλεῖν οὐ μόνον τὴν ἐν τοῖς νενοῖς τοῦ θώρακος συναγομένην ὕλην καὶ πυοποιουμένην καὶ ἀθρόαν ἀναγωγὴν αὐτοῦ τοῦ πύου, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐν τοῖς μεσοπλευρίοις μὲν γένηται ὕγρου συναγωγὴ, καὶ ἐὰν ἐν αὐτῷ τῷ ὑπεζωκίῳ καὶ πυοποιηθῇ, ἐμπύους ὀνομάζουσιν. 3) ἐμπυοποίημα. V. b. 4) ratione temperaturae κράσεως.

διὸ καὶ τοῖς μεираκίοις μάλιστα γίνεται διὰ τὸ ἐπίπονον τῆς ἡλικίας. ἐξέρχονται γὰρ εἰς 1) κυνηγέσια, εἰς πολέμους, πηδῶσι, τρέχουσι, κἀντεῦθεν ῥῆξις αὐτοῖς γίνεται· ἄλλως τε ὅτι ἐπὶ τῶν μεираκίων πολὺς αἱματικὸς χυμὸς γεννᾶται κἀντεῦθεν τῇ πληρώσει τείνονται τὰ ἀγγεῖα καὶ τῇ τάσει ῥήγνυνται καὶ μάλιστα τὰ τοῦ πνεύμονος ὡς εὐπαθῆ· τούτων δὲ ῥηγνυμένων, γίνεται αἵματος πτύσις, ἐπὶ τῇ πτύσει ἕλκος ἐν τῷ πνεύμονι, ἐπὶ τῷ ἕλκει ἕκτηξις τοῦ παντὸς σώματος, ἥντινα διάθεςιν φθίσιν ὀνομάζουσι. καὶ μὴν καὶ τοῖς ἀκμάζουσι γίνεται φθίσις διὰ τὴν κρᾶσιν. χολωδέστερον γὰρ καὶ δριμύτερον ἔχουσι τὸ αἷμα, ὃ τῇ δριμύτητι καὶ ἀνία ἀναβιβρώσκει τὰ ἀγγεῖα, καὶ γίνεται καὶ αὐτοῖς αἵματος πτύσις, εἴτα ἕλκος καὶ οὕτως φθίσις ἐπακολουθεῖ. ὅτι δὲ περὶ τῶν δύο ἡλικιῶν τουτέστι μεираκιώδους καὶ ἀκμαστικῆς ὁ Ἱπποκράτης διαλέγεται, δηλὸν ἐκ τοῦ εἰπεῖν πληθυντικῶς ἡλικίῃσι. καὶ ἀπὸ μὲν τῶν ιη' ἐτῶν μέχρι τῶν κ' τὴν ἡβικὴν ὑποτίθεται ἡλικίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ κ' ἔτους μέχρι τοῦ λ' τὴν ἀκμαστικὴν.

ΔΑΜ. Γίνεται δὲ τοῦτο διὰ τὴν ἀκрасίαν αὐτῶν τὴν ἐν τε τοῖς προσφερομένοις καὶ διαπραττομένοις οἷον ἄλμασι, δρόμοις καὶ τοῖς ὁμοίοις χαμευνίαις τε καὶ ἡλώσεσι καὶ ψύξεσι καὶ κραυγαῖς.

ι'. Ὅσοι κυνάγχην διαφεύγουσι, τουτέοισι ἐς τὸν πλεύμονα τρέπεται καὶ ἐν ἑπτὰ ἡμέρησιν ἀποθνήσκουσι· ἣν δὲ ταυτέας διαφύγωσιν, ἔμπυοι γίνονται. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἐνταῦθα περὶ φλεγμονῆς τοῦ λάρυγγος διαλέγεται· οὗτος δὲ ὁ λάρυγξ ἔχει μύας καὶ ἀνοίγοντας αὐτὸν καὶ κλείοντας, καὶ τοὺς μὲν ἀνοίγοντας αὐτὸν ἔξωθεν, τοὺς δὲ κλείοντας ἔσωθεν ἔχει. καὶ εἰ μὲν περὶ τοὺς ἔσωθεν ἡ φλεγμονὴ γένηται, κυνάγχη καλεῖται τὸ πάθος, εἰ δὲ περὶ τὸς ἔξωθεν, παρακυνάγχη. Ἐνταῦθα οὖν φλεγ-

1) COD. ESC. σκαφελανοῦσι καὶ ἐρέσσουσι. 2) IBID. Ἐνταῦθα δὲ γενόμενος ὁ Γαληνὸς ἐπεσημῆνατο ὅτι τινὰ τῶν ἀντιγράφων ἔχουσιν ἀνεμέουσιν, τινὰ ἀναβήτιουσιν, τινὰ ἀναπτύουσιν. *Prima lectio mala, quum quae e pulmone rejiciantur, non evomantur.*

μονην τῶν ἔσω μυῶν ὑποτίθεται καὶ τῆς αὐτὴν ἐργασα-
μένης ὕλης μετάστασιν. φησὶν οὖν, ὅκόσοι κυνάγχην δια-
φεύγουσιν, ἔς τὸν πνεύμονα τουτέοισι τρέπεται καὶ τὰ
ἑξῆς. ἵνα σαφὴς γένηται ὁ ἀφορισμὸς, ὑπερβιβαζέσθω ὁ
καὶ σύνδεσμος καὶ ἀναγινωσκέσθω οὕτως· ὅκόσοι κυνάγ-
χην διαφεύγουσι καὶ εἰς τὸν πνεύμονα γίνεται ἡ μετάστα-
σις, οὗτοι ἐν ἑπτὰ ἡμέραις ἀποθνήσκουσιν. 1) ἔὰν γὰρ
ἐν ἀκυροτέρῳ μορίῳ οὔσης τῆς ὕλης τουτέστιν ἐν φά-
ρυγγι, θανάσιμον ᾗν, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ κυρίῳ μορίῳ
τουτέστιν ἐν πνεύμονι μετενεχθείσης τῆς ὕλης, ὁ θάνατος
ἐπακολουθήσει, πνιγμοῦ γεγονότος, καὶ ὥς φησιν Ἱππο-
κράτης, τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ, διότι ἡ κυνάγχη ὁξὺ νόσημά
ἐστι καὶ τάχιον ἐπιφέρει τὴν κρίσιν. ἑβδόμην δὲ ἡμέραν
ἀκουστέον, οὐκ ἀφ' οὗ ἡ μετάστασις γέγονεν, ἀλλ' ἐξ ἀρ-
χῆς τοῦ νοσήματος· ἣν δὲ ταύτην διαφύγωσιν, εἰς δεύ-
τερον πλοῦν ὁδευούσης τῆς φύσεως καὶ πνοποιούσης τὴν
ὕλην, ἔμπυνοι γίνονται καὶ οὕτω σπανιάκις ὑγιαίνουσιν.

ΔΑΜ. Τοῦ γὰρ πάθους μεθισταμένου, ἢ θάνατος
ἀκολουθεῖ ἢ ἔμπύησις.

ΙΑ'. Τοῖσι ὑπὸ τῶν φθίσεων ἐνοχλουμένοισιν, ἣν τὸ πτύ-
σμα ὅτι ἂν ἀποβήσσωσι, βαρὺ ὄζει ἐπὶ τοὺς ἄνθρακας
ἐπιχεόμενον, καὶ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσι,
θανάσιμον. —

ΘΕΟΦ. Καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμὸς προγνωστικός· τρία
δὲ ἡμῖν παραδίδωσι, νόσημα καὶ τὴν κακοήθειαν τοῦ νο-
σήματος καὶ χρόνον τῆς ἐκβάσεως, καὶ διὰ μὲν τοῦ εἰ-
πεῖν τοῖσιν ὑπὸ τῶν φθίσεων, τὸ πάθος, διὰ δὲ τοῦ,
βαρὺ ὄζει, τὴν κακοήθειαν τοῦ νοσήματος, καὶ ἐκ ταύτης
τῆς δοκιμασίας τὸν χρόνον τῆς ἐκβάσεως, ὅτι θανατῶδες.
ἐν τούτοις οὖν τοῖς νοσήμασι ἀπόπειραν ποιεῖται ὁ Ἱπ-
ποκράτης θανάτου ἐκ τῆς τοῦ πτύσματος ὁσμῆς· λέγει
γὰρ, ὅτι δεῖ τὸ ἀνεχθὲν βάλλειν ἐπ' ἀνθρώκων, πλὴν οὐκ

1) κάτωθεν γὰρ τὸ πάθος ἐστίν, ὥς μέχρι τῆς δ' ἡμέρας διήκειν
καὶ θανάσιμον, εἰ ἐπιμένοι τῷ λάρυγγι διὰ τὸ πνιγμὸν ἐμποιεῖν· εἰ
δὲ μετάστασιν σχοίη πρὸς τῆς δ' τῷ πνεύμονι ἐνσκήψαν, ἐν τῇ δευτέρᾳ
τετραδί θανάσιμον ἡγουν τῇ ζ' V. b. A. b.

ἀμέσως, ἀλλ' εἰς ὕελον ἐπιβεβλημένον καὶ οὕτως εἰς τοὺς ἄνθρακας, ἔν' οὕτως διαλυόμενον δηλώσῃ τὴν οἰκείαν αὐτοῦ δυσωδίαν. ἐὰν οὖν βαρὺ ὄξῃ, ἐπὶ τοὺς ἄνθρακας ἐπιχεόμενον, ὅπερ ἂν ἀποβήσσωσι, — διὰ δὲ τούτου ἠνίξατο τὸν πεπονθότα τόπον τουτέστι τὰ περὶ τὸν θώρακα, — θανατωδές· εἰ γὰρ ἡ καρδία πολλάκις, τοῦ ἔξωθεν ἀέρος μεμολυσμένου ὄντος, παραβλάπτεται, ὥς καὶ θάνατον γενέσθαι, πολλῷ μᾶλλον καταβλαβήσεται καὶ θάνατος ἐπακολουθήσει, πλησίον τῆς καρδίας οὔσης τῆς δυσωδίας. μάλιστα δὲ θανάσιμόν ἐστι, καὶ εἰ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέουσι· δηλοῦνται γὰρ ὅτι ἡ ἐνδεής ἐστὶν ἡ τροφή, ἐξ ἧς καταξηραίνεται τὸ ὅλον σῶμα ἢ διαφθορὰ χυμῶν.

ΔΑΜ. Γίνεται δὲ τοῦτο ἢ δι' ἐνδειαν τροφῆς ἢ διαφθορὰν χυμῶν.

ιβ'. Ὅκόσοισι φθισιῶσι αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέουσι, οὗτοι, διαρῥοίης ἐπιγενομένης, ἀποθνήσκουσι. —

ΘΕΟΦ. Καὶ ὥς σημεῖον καὶ ὥς αἷτιον θανάσιμός ἐστιν ἡ διάρῥοια τοῖς φθισιῶσιν, ὥς μὲν σημεῖον, ἐπειδὴ δηλοῖ ἀσθενείαν τῶν φυσικῶν δυνάμεων, ὥς αἷτιον δὲ, ὅτι τῇ συνεχείᾳ τῆς ἐξαναστάσεως καταλύεται ἡ δύναμις. εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν ὑγιαίνοντων διάρῥοια ἐπιγενομένη καταλύει τὴν δύναμιν, πολλῷ μᾶλλον, φθίσεως ὑποκειμένης, ἐπιγινωμένη.

ΔΑΜ. Ὡς αἷτιον καὶ σημεῖον κακοῦ, αἷτιον μὲν ἀτονίας τῆς δυνάμεως, σημεῖον δὲ ἐπὶ τοῖς ῥηθεῖσιν ἐκβρώσεως.

ιγ'. Ὅκόσοι αἷμα ἀφρῶδες 1) ἀναπτύουσιν, τουτέοισι ἡ ἀναγωγὴ ἐκ τοῦ πλεύμονος γίνεται. —

ΘΕΟΦ. Τινὰ ἔχουσι τῶν βιβλίων ἀναβήττουσι, τινὰ δὲ ἐμέουσι. ἀλλ' εἰ μὲν ἀναβήττουσιν ἔχει, σαφές· τὰ γὰρ ἀπὸ τοῦ πνεύμονος διὰ βηχὸς ἀνάγονται· εἰ δὲ ἔχει ἐμέουσι, μεταφορικῶς εἴρηται ἀπὸ τῶν ἐμουμένων διὰ γαστρός. τί οὖν; φησὶν Ἰπποκράτης, ὅτι ἐὰν ἐνεχθῇ

1) ἐμέουσι V. a. c.

ἀφρώδες αἷμα, ἀπὸ τοῦ πνεύμονός ἐστι. καὶ πόθεν δῆ-
λον; ὅτι ὁ πνεύμων λεπτὸν καὶ ἀερώδες καὶ εἰλικρινές
αἷμα δέχεται καὶ τούτου τρέφεται. ἐὰν οὖν τοιοῦτον
ἐνεχθῇ, πρόδηλον ὅτι ἐξ αὐτοῦ τοῦ πνεύμονος ἀνάγεται,
ὃ καὶ χαλεπὸν, ὅτι αὐτὴ ἡ οὐσία τοῦ πνεύμονος πάσχει.

ΛΑΜ. Ἡ γὰρ οὐσία τοῦ πνεύμονος ἀφρώδης ἐστίν.

ιδ'. Ὑπὸ φθίσιος ἐχομένῳ, διάρῳοια ἐπιγινομένη, θανα-
τωδές. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἀνωτέρω μὲν ἐπὶ φθίσει τὴν διάρῳοιαν
2) εἶρηκε θανάσιμον εἶναι, πύου καὶ τριχῶν μνημονεύσας,
ἐνταῦθα δὲ ἀπλῶς θανατωδές εἶπε τὴν διάρῳοιαν, ὡς
ικανὴν οὔσαν καὶ μόνην τὸν θάνατον δηλῶσαι, ἀλλ' οὐ
ταχὺν, ὡς ἡ ἔμπροσθεν εἰρημένη φθίσις.

ιε'. Ὅσοι ἐκ πλευρίτιδος ἔμπνοι γίνονται, ἣν μὲν ἀνα-
καθαρεύουσιν, ἐν τεσσαρήκοντα ἡμέρησιν, ἀφ' ἧς ἂν ἡ
ῥῆξις γένηται, 3) παύονται, ἣν δὲ μὴ, ἐς φθίσιν με-
θίστανται. —

ΘΕΟΦ. Πλευρίτις ἐστὶ φλεγμονὴ τοῦ τὰς πλευρὰς
ὑπεξωκότος ὑμένος, ἀλλ' αὕτη ἐὰν ἀνακαθαρθῇ, ἐν τεσσαρασ-
καίδεκα ἡμέραις παύεται· εἰ δὲ ὑπερβάλλει τὴν τεσσα-
ρασκαιδεκάτην, εἰς ἔμπύημα μεθίσταται, καθὼς ἀνωτέρω
εἴρηται. ἐνταῦθα οὖν περὶ τῆς ἀνακαθάρσεως τοῦ πύου
διαλέγεται ἥτοι τῆς ἀναγωγῆς καὶ φησιν, ὅτι ἐὰν ἐντὸς
τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν κενωθῇ τελέως τὸ πῦον, λύ-
ονται· εἰ δὲ ὑπερβῇ τὰς τεσσαράκοντα, εἰς φθίσιν μεθί-
σταται. διὰ τί; ἐπειδὴ ὁ πνεύμων 4) μανώδης ἐστὶ καὶ
σπογγώδης καὶ ὃ φέρει τὴν αἰὲ πάροδον τῆς πύου, 5) ση-
πεδόνα καὶ δριμύτητα. ἀλλὰ διὰ τὸ εὐπαθὲς 6) ξέεται
καὶ ἐλκοῦται καὶ γίνεται ἔκτῃσις τοῦ σώματος, ἥτις φθί-

1) COD. ESC. Ἐὰν γὰρ ἐπιχεόμενα ἐπὶ τοὺς ἀνθρακας βαρὺ
ὄξυ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς μαδῶσι καὶ ἀπορρέωσιν, ἐπιγένηται
δὲ καὶ διάρῳοια γαστρὸς, πῶς οὐκ ἔσται θανατωδές; οὐκοῦν δυνάμει
προεῖρηται. Hoc totum est scholion. 2) ἔλεγε V. b. c. 3) λύον-
ται D. 4) χαννός V. b. μανῆς V. c. 5) σηπεδονώδη καὶ δριμυτά-
την V. b. 6) fervet C.

σις 1) λέγεται. τεσσαράκοντα δὲ ἡμέρας δεῖ λαβεῖν οὐκ ἀπ' ἀρχῆς τῆς πλευρίτιδος, ἀλλὰ μετὰ τὴν ῥῆξιν.

ΔΑΜ. Διαβρωθέντος γὰρ τοῦ πνεύμονος, γίνεται τοῦτο, ἐὰν ἐπὶ πλέον χρονίσῃ ἐκεῖσε τὸ πῦον.

ις'. Τὸ θερμὸν βλάπτει ταῦτα πλεονάκεις χρεομένοισι, σαρκῶν ἐκθήλυνσιν, νεύρων ἀκράτειαν, γνώμης νάρκωσιν, αἰμορραγίας, λειποθυμίας· ταῦτα οἷσι θάνατος. —

ΘΕΟΦ. 2) Περὶ διαγνώσεως καὶ προγνώσεως παθῶν διαλεχθεῖς, νῦν περὶ αἰτίων νοσημάτων διαλέγεται καὶ φησιν, ὅτι τὸ θερμὸν βλάπτει ταῦτα τοῖσι πολλάκις χρωμέουσι· σαρκῶν ἐκθήλυνσιν λέγει τὴν ἀσθένειαν τῶν σαρκῶν ἀπὸ μεταφορᾶς τοῦ θήλεος γένους. ποιεῖ δὲ ταύτην τὸ πλεῖστον θερμὸν τῇ ἀμέτρῳ διαφορῇ· διαφοροῦν γὰρ τὴν συνεκτικὴν αὐτῶν ὑγρότητα ἐκλύει αὐτάς. ποιεῖ δὲ καὶ νεύρων ἀκράτειαν τουτέστιν ἀσθένειαν, ἐπειδὴ τὸ θερμὸν ἀνευρύνει καὶ χαῦνα αὐτὰ ποιεῖ, πυκνὰ καὶ 3) στεγανὰ ὄντα, καὶ διαφορεῖ τὴν ἐν αὐτοῖς συνεκτικὴν ὑγρότητα. τῇ γὰρ διαφορῇ ἐκλύονται τὰ νεῦρα τὰ κρατοῦντα τὰ μόρια καὶ οὐκέτι δύνανται κρατεῖν. ποιεῖ δὲ καὶ γνώμης νάρκωσιν ὁμοίως τῇ διαφορῇ τουτέστιν ἀσθένειαν. ἐπιφέρει δὲ καὶ αἰμορραγίας ταῖς ἐπιτηδείως ἐχούσαις πρὸς αἰμορραγίας διαθέσει τῇ ἀνευρύνσει καὶ 4) ἀναπετεία τῶν πόρων. 5) ἄλλως τε τῇ χύσει καὶ τῷ πλεονασμῷ τοῦ αἵματος αἱ φλέβες τεινόμεναι ῥήγνυνται καὶ τούτου αἰμορραγαίαι γίνονται. ποιεῖ δὲ καὶ λειποθυμίας διὰ τὰς αἰμορραγίας. οἷσιν ἔν πάντα ταῦτα γίνονται τὰ εἰρημένα, θάνατος γενήσεται. εἰ τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ χαίρει, πῶς τὰς σάρκας θερμὰς καὶ ὑγρὰς οὔσας βλάπτει τὸ θερμὸν καὶ ὑγρὸν; ἐπειδὴ ἄμετρον ὑπόκειται.

1) ὀνομάζεται V. b. c. 2) COD. ESC. τὸ θερμὸν sc. ὕδωρ, non ξιγγίβετ ἢ πέπερι ἢ κώνειον etc. — ἀλλὰ νάρκην ἐνταῦθα λέγει τὴν ἀσθένειαν τοῦ λογισμοῦ. καὶ γὰρ διάφοροις ὀνόμασιν ἐχρήσαντο τὸ αὐτὸ δηλοῦσιν. ἀεὶ γὰρ εἰώθασιν οἱ συγγραφεῖς διάφοροις κεχρησθαι ὀνόμασιν ἐπὶ ἐνὸς πράγματος διὰ καλλωπισμὸν φράσεως. 3) στεγὰ V. b. στεγνὰ V. c. 4) ἀναπετάσει V. b. 5) Om. aliqua C.

ΔΑΜ. Διαλυομένης τῆς τῶν νεύρων οὐσίας καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφάλου ὑπὸ τοῦ θερμοῦ. τὸ δὲ οἷσι θάνατος ἀντὶ τοῦ ἐπακολουθεῖ θάνατος ταῖς αἰμορραγίαις καὶ λειποθυμίαις.

ιζ'. Τὸ δὲ ψυχρὸν σπασμοὺς, τετάνους, 1) μελασμοὺς, καὶ ῥίγεα πυρετώδεα ἐμποιέει. —

ΘΕΟΦ. Περὶ τοῦ θερμοῦ πρότερον διαλεχθεὶς ὡς δραστικωτέρου ὄντος τοῦ ψυχροῦ μέτεισι νῦν καὶ ἐπὶ τὰ πάθη τὰ γινόμενα ἀπὸ ψυχροῦ ὕδατος· τοῖσι δηλονότι πλεονάκις χραιομένοισι καὶ σπασμοὺς μὲν καὶ τετάνους ποιεῖ, διότι πύκνωσιν ποιεῖται τῶν πόρων καὶ τῇ πυκνώσει ἀποκλείονται τὰ περιττώματα καὶ ἐντεῦθεν μὴ εὐρίσκοντα διάπνοιαν, τρέπονται κατὰ τῶν νευρωδῶν μορίων, καὶ ποιεῖσι σπασμὸς καὶ τετάνος, τὲς ἐπὶ πληρώσει. ποιεῖ δὲ καὶ ἐπὶ ξηρότητι σπασμὸς καὶ τετάνος, εἰ τύχοι ξηρὸν καὶ ἀπέριπτον εἶναι τὸ σῶμα, ὡς χωρῆσαι διὰ βάθους τὴν ψύξιν. καὶ αὕτη γὰρ καταξηραίνει τῷ ἐκπυρρινίζει τὴν ὑγρότητα καὶ ἐκθλίβειν δίκην σπογγίας. ποιεῖ δὲ καὶ μελασμοὺς τῷ καταψύχειν καὶ ἀποσβευνύειν τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἢ διότι πυκνοῖ τοὺς πόρους, ἀποκλείει τὰ περιττώματα, ἅπερ ἀδιαπνευστοῦντα σήπεται καὶ ἐπὶ τῇ σήψει ὁ μελασμός ἐπακολουθεῖ. ποιεῖ δὲ καὶ ῥίγεα πυρετώδεα, τὸ μὲν ῥίγος τῇ ψύξει, ὡς εἶναι αὐτὸ τῇ ἀφῇ γνώριμον, τὸν πυρετὸν δὲ κατὰ συμβεβηκὸς ἐπακολουθοῦντα τῷ ῥίγει ἢ ὅτι ἀποκλειομένων τῶν πόρων καὶ σήψεως γενομένης, δάκνοντα τὰ αἰσθητικὰ μόρια, καὶ ἐντεῦθεν κλόνος καὶ ἐπὶ τῷ κλόνῳ 2) σύννευσις τοῦ ἔμφυτου θερμοῦ, καὶ τούτου ῥίγος.

ΔΑΜ. Ὡςπερ γὰρ εἰκὸς λύεσθαι τὴν οὐσίαν τῶν νεύρων ὑπὸ τῆς ἀμέτρου θερμότητος, οὕτω τῷ περαιτέρῳ τοῦ προσήκοντος ἀποψύχεσθαι, συνάγεσθαι τε καὶ σφίγγεσθαι.

ιη'. Τὸ ψυχρὸν πολέμιον ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, νεύροις, ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ, τὸ δὲ θερμὸν ὠφέλιμον. —

1) μελ. om. V. a. b. c. 2) συνέλευσις V. b.

ΘΕΟΦ. Ἀπὸ τῆς ἐπιμόνου χρήσεως τοῦ ψυχροῦ ὕδατος φησὶν Ἰπποκράτης ταῦτα βλέπτεσθαι τὰ μύρια διὰ τὸ εἰς ἀμετρίαν ἐκτρέπεσθαι αὐτῶν τὴν κατὰ φύσιν καὶ σύμμετρον κράσιν. ἀποροῦσι δὲ τινες λέγοντες, ὅτι πῶς τὰ ὀστᾶ, φύσει ἀναισθητὰ ὄντα, βλάπτονται ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ; καὶ φαμεν, ὅτι τὰ ὀστᾶ καὶ φύσει ἀναισθητὰ εἰσιν, οὐκ εἰσὶν ἀπαθῆ, ἀλλ' οὖν ὅμως πάσχουσι φθορὰν, ὥσπερ καὶ ὁ λίθος πάσχει φθορὰν, καὶ φθείρεται καὶ μειοῦται. εἴτα πάλιν ἀποροῦσιν, ὅτι πῶς εἰπὼν ὀστέοισι διεστείλατο καὶ εἶπεν ὁδοῦσι· μὴ γὰρ οἱ ὀδόντες οὐκ εἰσὶν ὀστᾶ; καὶ λέγομεν, ὅτι ἔχουσι μὲν κοινωνίαν πρὸς τὰ ὀστᾶ, ἔχουσι δὲ καὶ διαφοράν. καὶ κοινωνίαν μὲν ἔχουσι, καθὼς παχεῖαν καὶ γεώδη ἔχουσι τὴν οὐσίαν καὶ στεγανὴν καὶ ξηρὰν, διαφέρουσι δὲ ὅτι αἰσθάνονται, τῶν ὀστέων ἀναισθητῶν ὄντων. διὰ οὖν τοῦτο διεστείλατο τοὺς ὀδόντας τῶν ὀστέων. δεῖ δὲ οὕτως ἀναγνῶναι τὸν λόγον, τὸ ψυχρὸν πολέμιον ὀστέοισιν, ὁδοῦσιν, ἔγκεφάλῳ, νωτιαίῳ καὶ ὑποστίξαι, εἴτα ἀναγνῶναι μυελῶ, ἵνα παντὶ μυελῶ ἁρμόσῃ τὸ λεγόμενον, τὸ δὲ θερμὸν, ὠφέλιμον. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ἂν βλάπτει ἡ ψύξις, ὠφελεῖ ἡ θερμασία, πλὴν θερμὸν δεῖ λαμβάνειν, οὐ τὸ ἀμετρον· τοῦτο γὰρ καταλύει τὴν δύναμιν, ἀλλὰ τὸ μεμετροημένον.

ΔΑΜ. Πολέμιόν ἐστι τὸ ψυχρὸν τοῖς φύσει ψυχροῖς καὶ ἀναιμίσις.

ΙΘ'. Ὅκοντα κατέψυκται, ἐκθερμαίνειν χρὴ, πλὴν ὅκοντα αἰμορῶρα γέει, ἢ μέλλει. —

ΘΕΟΦ. Ἐν τῷ πρὸ τούτου ἀφορισμῷ ἔλεγε τὸ θερμὸν φίλον ὀστέοισι, ὁδοῦσι καὶ τοῖς λοιποῖς, ἐνταῦθα δὲ τὴν αἰτίαν παραδίδωσι λέγων, ὅτι ὅσα κατέψυκται, ἐκθερμαίνειν δεῖ· τὰ γὰρ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα, πλὴν εἰ μὴ συμπτώματα ἔπεται· τὸ τῆνικαῦτα γὰρ κῶλυσις γίνεται τῆς ἐναντιώσεως· οἷον μέλλει τις θερμᾶναι καὶ κελύεται, διότι αἰμορῶρα γὰρ μέλλει γίνεσθαι. ὅσα οὖν αἰμορῶρα γέει ἢ μέλλει, οὐ δεῖ θερμαίνειν, μήπως τὸ θερμὸν ὥς χύσιν ἐργαζόμενον καὶ ἀραιῶν ἐπιπλέον 1) ἐργάσῃται αἰμορῶρα γέειν.

1) ἐπιβουλεύση V. b. c. C.

ΔΑΜ. Πρὸς γὰρ τὸ κατεπεῖγον ἴσταςθαι χρὴ, ὡς καὶ νῦν τὴν αἰμορροαγίαν ἢ οὔσαν ἢ μέλλουσαν.

κ'. Ἐλκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνωδες, δέρμα περισκληρύνει, ὀδύνην ἀνεκπύητον ποιεῖ, μελαίνει, ῥίγεα πυρετώδεα, σπασμούς, τετάνους ποιεῖ. —

ΘΕΟΦ. Τοῖς ἔλκεσι τὸ ψυχρὸν δακνωδες τουτέστι πληκτικὸν οὐ κατὰ πρῶτον λόγον, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. πῶς; ὅτι τὸ ψυχρὸν ἅμα τῇ προσβολῇ πυκνοῖ καὶ πύλησιν ποιεῖ. ἀποκλειομένων οὖν τῶν ἰχώρων καὶ δριμυτέρων γενομένων, δάκνουσι· διὸ δακνωδὲς ἔστι τὸ ψυχρόν. εἶτα καὶ δέρμα περισκληρύνει τῷ λόγῳ τοῦ ἐναποκλείειν τὰ περιττά· πύκνωσιν γὰρ ποιεῖται τῶν πόρων τὸ ψυχρόν. τούτων οὖν ἀποκλειομένων, συνελαύνονται ἐπὶ τὸ βάθος καὶ πληθύνονται καὶ ποιοῦσι πληθώραν, ἐφ' ἣ τείνεται τὸ δέρμα καὶ τῇ τάσει σκληρύνεται. ποιεῖ καὶ ὀδύνην 1) ἀνεκπύητον, τουτέστι τὰ ὀδυνηρὰ αἷτια ἀνεκπύητα, τῷ καταψύχειν τὸ ἔμφυτον θερμὸν, καὶ ἐπὶ τούτῳ πολυχρόνιος γίνεται ἡ ὀδύνη. ποιεῖ δὲ καὶ μελασμούς καὶ πυρετώδεα ῥίγεα, σπασμούς τε καὶ τετάνους· καὶ ἡ ἐξηγήσις ἀνωτέρω εἴρηται, πλὴν ἐκεῖ μὲν ἄνευ τόπου πεπονθότος ταῦτα ὑπετίθετο, ἐνταῦθα μέντοι ἐν τόπῳ πεπονθότι.

ΔΑΜ. Τοῖς ἡλκωμένοις, ὡς ἀραιότεροις ἐγκαταβαῖνον τὸ ψυχρὸν ὕδωρ τῷ βάθει τῆς οὐσίας αὐτῶν, πληττον δάκνει, σκληρὸν δὲ τὸ δέρμα ποιεῖ τῇ πιλῆσει τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ὀδύνην ἀνεκπύητον ποιεῖ τῷ καταψύχειν τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ὃ ἐκπυῖσκει.

κα'. Ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ τετάνου ἄνευ ἔλκεος, νέφ' εὐσάρκῳ, θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσιν ἐπανάκλησιν θέρμης ποιεῖται· θέρμη δὲ ταῦτα ῥύεται. —

1) COD. ESC. ἀνεκπύητον] — οὐδέποτε γὰρ πυοποιεῖ τὸ ψυχρὸν ἥτοι πέπει. ἢ γὰρ πυοποίησις πέψις τίς ἐστιν. — δεῖ ἐκφυγεῖν καὶ τὰ ἄκρως θερμὰ καὶ τὰ ἄκρως ψυχρὰ καὶ χρήσασθαι τῷ χλιαρῷ ὕδατι. τοῦτο γὰρ συμμέτρως παραλαυβανόμενον μεγάλως ὠφελεῖν δύνα-

ΘΕΟΦ. Ὅσα σπανίως ὠφελεῖ τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν, ἐν τῷ νῦν ἀφορισμῷ καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς διαλέγεται ὁ Ἰπποκράτης καὶ πρῶτόν γε περὶ τοῦ ψυχροῦ. φησὶν οὖν, ὅτι ἔστιν ὅτε τὸ ψυχρὸν τέτανον παύει καὶ τοῦτο ἐσημανε διὰ τοῦ εἰπεῖν, ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ τετάνῳ, πλὴν οὐχ ὥς ἔτυχεν, ἀλλὰ ἐὰν ἄνευ ἑλκους ἦ· οὕτω γὰρ οὐ μόνον ὠφελεῖ, ἀλλὰ καὶ βλάπτει, διότι τὸ ψυχρὸν τοῖς ἑλκεσι πολέμιον, καὶ ἐὰν ἦ ῥώμη δυνάμεως. εἰ γὰρ ἀσθενὴς ἦ, νεκροῦται. καὶ τοῦτο ἐνεδείξατο διὰ τοῦ εἰπεῖν, νέφ. καὶ ἐὰν εὐσαρκος ἦ ὁ κάμνων, ἵνα πολλοῦ ὄντος τῆ μεταξὺ διαστήματος, μὴ φθάσῃ μέχρι βάθους ἢ ψύξης, ἀλλὰ στῇ ἐπιπολῆς· καὶ ἐὰν μέσου θέρους, ἵνα ἡ ἀπὸ τοῦ περιέχοντος θερμασία συμβάλληται. ἐὰν γὰρ οὕτως ἔχῃ καὶ πολλοῦ κατάχυσις ψυχροῦ ὕδατος γένηται ἐπὶ τετάνῳ, θεραπεύει αὐτόν. πῶς; πυκνοῖ γὰρ τοὺς πόρους τὸ ψυχρὸν καὶ τούτων πυκνουμένων, μὴ εὐρίσκον διαπνοίαν τὸ ἔμφυτον θερμὸν, πολυειδῶς κινεῖται καὶ οὕτως ἐκθερμαινόμενον χωρεῖ παρὰ τὰ ποιητικὰ αἷτια τοῦ τετάνου καὶ λεπτύνει αὐτὰ καὶ κενοῖ καὶ ἀπαλλαγὴν ἐπιφέρει κατὰ συμβεβηκὸς τοῦ νοσήματος.

ΔΑΜ. Ἡ γὰρ τοῦ ψυχροῦ πρόσπτωσις ἢ νικᾷ τὴν ἔμφυτον θερμασίαν, ὅταν ἀσθενὴς ὑπάρχῃ, ἢ ἀθροίζει, ὅταν ἰσχυρὰ, τὴν διαπνοὴν αὐτῆς συνέχουσα καὶ διακωλύουσα. παραιτεῖται δὲ τοὺς ἐφ' ἑλκεσι σπασμούς, ὥς οὐκ ἂν ποτε τούτων ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ θεραπευθῇσομένων, οὐδ' εἰ νέος εἴη ὁ κάμνων καὶ φύσει θερμὸς καὶ κατα θερινὴν ὥραν καὶ χώραν.

κβ'. Τὸ θερμὸν ἐκπυητικὸν ἐπὶ παντὶ ἑλκεῖ, πλὴν ἐπὶ νεαρῷ μέγιστον σημεῖον ἐς ἀσφαλείην, δέρμα μαλάσσει, ἰσχυαίνει, ἀνώδυνον, ῥιγέων, σπασμῶν, τετάνων παρηγορικόν· τὰ δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ καρηβαρίην λύει· πλεῖστον δὲ διαφέρει ὀστέων κατὰγμασι, μάλιστα δὲ τοῖσιν ἐψιλωμένοισι, τουτέων δὲ μάλιστα, τοῖσιν ἐν κεφαλῇ ἑλκεα ἔχουσι· καὶ ὅκόσα ὑπὸ ψύξιος θνήσκει, ἢ

ται. καὶ ἡ θεραπεία θεόντως γενήσεται, καθὼς φησι καὶ ὁ ποιητής, νίξε ὕδατι χλιαρῷ.

ἐλκοῦται, καὶ ἔρπησιν ἐσθιομένοισι, ἔδρη, αἰδοίφ, ὑστέρη, κῦστεϊ, τουτέοισι τὸ μὲν θερμὸν φίλιον, καὶ κρῖνον, τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον, καὶ κτεῖνον. —

ΘΕΟΦ. 1) Νῦν περὶ τοῦ θερμοῦ διαλέγεται καὶ φησιν, ὅτι τὸ θερμὸν ἐκπυητικόν. διὰ τί; ἔπειδὴ τὸ ψυχρὸν ἀνεκπύητόν ἐστιν. ἄλλως τε τὸ θερμὸν ἀραιοῖ τοὺς πόρους, χύσιν ποιεῖται τῶν ὑλῶν, μεταβάλλει καὶ ἄλλοιοῖ καὶ πέττει καὶ προσκαλεῖται τὸ ἔμφυτον θερμὸν καὶ διὰ τοῦτο ἐκπυητικόν ἐστι, πλὴν οὐκ ἐπὶ παντὶ ἔλκει, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἀπλῶν. ἐπὶ γὰρ τῶν συνθέτων ἔλκων τουτέστι χειρῶνίων, φαγεδαίνων, νομωδῶν οὐκ ἔστιν ἐκπυητικόν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ βλαπτικόν· τὸ γὰρ θερμὸν τῶν μὲν μετ' ἐπιρροίας ἔλκων ἐπιτείνει τὴν ἐπίρροϊαν, τοῖς δὲ ἄλλοις συνθέτοις καὶ ἔτι ἐπιτείνει τὴν σηπεδόνα. λοιπὸν ἐπὶ τῶν ἀπλῶν ἔλκων ἐκπυητικόν τὸ θερμὸν καὶ μέγιστον σημεῖον ἐς ἀσφαλείην τουτέστι μέγιστον καὶ ἀσφαλέστατόν ἐστι σημεῖον τὸ πῦρον τοῖς ἔλκεσι τοῦ εἰς ὑγείαν μέλλειν τρέπεσθαι. δέρμα μαλάσσει καὶ ἰσχυαίνει. ἐὰν μὲν πληθωρικὸν τὸ σῶμα, χύσιν ποιοῦν μαλάσσει, εἰ δὲ ἀπέριττον, ἰσχυαίνει τῇ διαφορῇ. ἀνώδυνον, ἔπειδὴ τὰ ποιητικὰ αἷτια τῆς ὀδύνης κενοῖ. σπασμῶν καὶ τετάνων παρηγορικόν, διότι καθ' ἐναντίωσιν τῶν παθῶν πρόεισι. καὶ

1) COD. ESC. Solum in simplicibus ulceribus, οὐ μὴν ἐπὶ τῶν συνθέτων τουτέστι χειρῶνίων καὶ τηλέφρων, νομωδῶν ἔλκων, φαγεδαίνων etc. — φαγέδαινα et νομώδη nomen duxerunt ἀπὸ τῆς κακοηθείας· τινὰ δὲ τῶν ἔλκων ἐκ τοῦ πεπονθότος ὠνομάσθησαν ὥσπερ τὰ τηλέφια. ὁ γὰρ Τήλεφος ἐκεῖνος ἀρχαῖος, Ἕλληνας ὦν, ἔλκος ἔσχε δυσίατον καὶ ἐκ τούτου ὠνομάσθη τὸ ἔλκος τηλέφριον· τινὰ δὲ ἐκ τοῦ ἰωμέσου ὥσπερ τὰ χειρῶνια. ὁ γὰρ Χείρων ἐκεῖνος ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἀχιλλέως τὰ κακοήθη τῶν ἔλκων ἰάτρειεν. ἀμέλει ἐστὶν ἀκοῦσαι ὑπὸ τῶν ἰατρῶν μέχρι τοῦ νῦν, ἥνιστα κακοήθες θεάσσονται ἔλκος, ὅτι οὗτος τῆς Χείρωνος δεῖται θεραπείας. — τὸ γὰρ διαφέρει ἀντὶ τοῦ συμβάλλεται ἔφη. — τοῖς ἐψιλωμένοις] λέγει ἀντὶ τοῦ ἠλκωμένοις. — ἔστι γὰρ ὁ ἀπλῶς ἔρπηξ, ἐστὶ καὶ ὁ κεγχρῆς ὅντινα οἱ ἰδιῶται ὀφίτην καλοῦσιν, ἡμεῖς δὲ κεγχρῆαν, ἔπειδὴ ἔχει ἐπαναστήματά τινα κέγχρῳ ἰοικότα, καὶ ἐστὶν ἔρπηξ ὁ ἐσθίων. — σκόπει δὲ τὸν Ἱπποκράτην ὅτι ἀντὶ τῆς ἐνεργητικῆς παθητικῆς ἐχρήσατο τῇ φωνῇ. ἔφη γὰρ ἔρπησιν ἐσθιομένοισιν. οὐκ ἔστι δὲ ὁ ἔρπηξ ὁ ἐσθιόμενος, ἀλλὰ αὐτός ἐστιν ὁ ἐσθίων.

μὴν καὶ διγέων, διότι τὴν ὕλην τὴν ποιοῦσαν τὸ ῥιγος κενοῖ καὶ διαφορεῖ. λύει δὲ καὶ καρηβαρίην, οὐ πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν τονώδη ὀνομαζομένην, τὴν ὑπὸ πνευμάτων πολλῶν γινομένην. ἄραιοι γὰρ τοὺς πόρους τοῦ δέρματος καὶ διαφορεῖ τὰ πνεύματα καὶ οὕτως παύει τὴν κεφαλαλγίαν. πλεῖστον δὲ διαφέρει ὁστέων κατάγμασι τουτέστι συμβάλλεται καὶ μάλιστα τοῖς ἐψιλωμένοις ἥτοι γεγυμνωμένοις σαρκὸς, ἐπειδὴ παρηγορικὸν καὶ φίλιον. διὰ τί; τὸ γὰρ ψυχρὸν ὁστέοις καὶ ἔλκεσι πολέμιον, καὶ ἔτι μᾶλλον συμβάλλεται τοῖς ἐν κεφαλῇ ἔλκεσι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. καὶ ὅσα ὑπὸ ψύξεως θνήσκει, ἢ ἐλκοῦται, ὥς ἐν χειμῶνι πτέρναι καὶ δάκτυλοι ὠφελοῦνται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τῇ ἐναντιώσει. θνήσκειν δὲ λέγει τὸ ἐπικινδύνως καὶ χαλεπῶς ἔχειν. καὶ ἔρρησιν ἐσθιομένοισι τουτέστιν ἐσθίουσι· τούτοις δὲ συμβάλλεται κατὰ συμβεβηκὸς τῇ κενώσει τῆς ξανθῆς χολῆς, 1) ὥσπερ* πυρετῷ τὰ ζεμάτια. καὶ μὴν καὶ ἔδρη καὶ αἰδοίῳ καὶ ὑστέρῃ καὶ κύστει συμβάλλεται· εἰ γὰρ τὸ ψυχρὸν πολέμιόν ἐστι τοῖς εἰρημένοις νοσήμασι καὶ κτεῖνον, τὸ θερμὸν ἄρα ὠφέλιμόν ἐστι καὶ 2) κρίσιμον.

ΛΑΜ. Τὸ θερμὸν ἐκπνητικὸν τῶν ἀπλῶν ἐλκῶν, ἐπὶ δὲ τῶν σηπεδονωδῶν ἐλκῶν καὶ ῥευματικῶν οὐκ ἐκπυῖσκει μὲν, ἀλλὰ καὶ βλάπτει μεγάλως, οἷα τὰ καρκινώδη, καὶ φραγεδαινικὰ, καὶ ὥσπερ τὸ ψυχρὸν, σπασμῶν καὶ τετάνων ὑπάρχον ποιητικόν, ὁμως θεραπεύει ποτὲ τέτανον, οὕτω καὶ τὸ θερμὸν, ἐκπνητικὸν ὄν, ὅσον ἐφ' ἑαυτοῦ, γίνεται ποτ' ἀνεκπύητον. καρηβαρίαν λύει, οὐ πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν μετρίαν, καὶ ἐκ πνευμάτων. καὶ μὲν δὴ καὶ τοῖς τῶν ὁστέων κατάγμασιν ὠφελιμώτατόν ἐστι, καὶ μᾶλλον τοῖς γεγυμνωμένοις σαρκὸς, καὶ ὅσα νεκροῦται διὰ τὸ κατεψύχθαι, τούτων ἰαμὰ ἐστι τὸ θερμόν. ἔτι δὲ καὶ ὅσα διὰ τὴν ψύξιν ἐλκοῦται, καθάπερ ἐν χειμῶνι πτέρναι καὶ δάκτυλοι. οὕτω δὲ καὶ ταῖς κατὰ τὴν ἔδραν ἀπάσαις διαθήσεσιν οἰκεῖον μὲν τὸ θερμὸν, ἐναντίον δὲ τὸ ψυχρόν· νευρώδης γὰρ ἡ ἔδρα καὶ κύστις καὶ ὑστέρα.

1) ut fieri solet in iis quae ab igne combusta sunt C. 2) κρίνον V. b. A. a.

κγ'. Ἐν τούτοις δεῖ τῷ ψυχρῷ χρέεσθαι, ὁκόθεν αἱμορραγέειν μέλλει, μὴ ἐπὶ αὐτὰ, ἀλλὰ περὶ αὐτὰ ὁκόθεν ἐπιρρέει· καὶ ὅκον φλεγμοναί, ἢ ἐπιφλογίσματα ἐς τὸ ἐρυθρὸν καὶ ὑφαιμον ῥέποντα νεαρῷ αἵματι, ἐπεὶ τάγε παλαιὰ μελαίνει. καὶ ἐρυσίπελας τὸ μὴ ἐλκούμενον ὠφελεῖ, ἐπεὶ τόγε ἐλκούμενον βλάπτει. —

ΘΕΟΦ. Ἐν τούτῳ τῷ ἀφορισμῷ λέγει, ὅτι χρησιμὸν ἐστὶ τὸ ψυχρὸν ἐπὶ τῶν αἱμορραγούντων ἢ μελλόντων, μὴ τοῖς αἱμορραγοῦσιν αὐτοῖς προσαγόμενον· ἔλκεσι γὰρ τὸ ψυχρὸν δακνῶδες, ἀλλὰ τοῖς πέριξ αὐτῶν καὶ μάλιστα ἐκείνοις, ὅθεν ἐπιρρεῖ τοῖς ἔλκεσι. παύει μὲν οὖν τὴν αἱμορραγίαν τὸ ψυχρὸν, πύκνωσιν ποιοῦν τῶν πόρων καὶ δυσρύντους τὰς ὕλας. εἰτά φησι, καὶ ὁκόσαι φλεγμοναί ἢ ἐπιφλογίσματα καὶ τὰ ἐξῆς. οὐ μόνον φησὶ ταῖς αἱμορραγίαις συμβάλλεται, ἀλλὰ καὶ ταῖς φλεγμοναῖς, πλὴν οὐ πάσαις, ἀλλὰ ταῖς ὑπὸ νεαροῦ 1) αἵματος καὶ λεπτοῦ γενομέναις. καὶ ἡ αἰτία, διότι ἐπὶ τούτων ζέσις ἐστὶ μᾶλλον καὶ φλόγωσις. εἰ μέντοι παλαιαὶ αἱ φλεγμοναὶ τούτῃ ἐστι χρόνιαι ὑφ' αἵματος δηλονότι παχυτέρου ἐγένοντο, ἐν αἷς τὸ ψυχρὸν καὶ βλάπτει· ἔτι γὰρ πλέον παχύνεται ἢ ὕλη κἀντεῦθεν θρομβοῦται καὶ σήπεται καὶ 2) μέλανσις ἐπακολουθεῖ. ὠφελεῖ δὲ καὶ ἐρυσίπελας τὸ μὴ ἐλκούμενον τῷ παύειν τὴν ζέσιν καὶ τὴν δριμύτητα τῆς χολῆς καὶ καταπραΰνειν τὴν δῆξιν· τὸ γὰρ ἐλκούμενον ἐρυσίπελας βλάπτει, διότι τὸ ψυχρὸν ἔλκεσι δακνῶδες ἐστίν.

ΛΑΜ. Χρησιμὸν τὸ ψυχρὸν τοῖς αἱμορραγοῦσιν ἢ μέλλουσι, μὴ τοῖς αὐτοῖς μέρεσι προσαγόμενον τοῖς αἱμορραγοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς πέριξ αὐτῶν, καὶ μάλιστα ἐκείνοις, ὅθεν ἐπιρρεῖ τι τοῖς ἔλκεσι. καὶ μὲν δὴ καὶ τὰ ἐπιφλογίσματα ἥως πάσας τὰς φλεγμονὰς, τὰς οὖσας ἐρυθρὰς καὶ εοικνίας αἵματι νεαρῷ καὶ οὐ παλαιῷ μεμελασμένῳ, ὠφελεῖ. ὁμοίως καὶ ἐρυσίπελας ὠφελεῖται ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ, τὸ χωρὶς ἔλκους· τῷ γὰρ ἡλκωμένῳ δακνῶδες τε καὶ ὀδυνῶδες ἐστὶ τὸ ψυχρὸν.

1) σώματος V. b. 2) μελανία V. b.

κδ'. Τὰ ψυχρὰ, οἷον χιὼν, ἢ κρύσταλλος, στήθεϊ πολέμια, βηχέων κινητικὰ, αἰμορροϊκὰ, καὶ καταρροϊκὰ. —

ΘΕΟΦ. 1) Ὑπὲρ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ ὕδατος τὸν λόγον ποιησάμενος, νῦν καὶ ἐπὶ ἕτερα ψυχρὰ τουτέστι χιόνα καὶ κρύσταλον τὸν λόγον μετάγει καὶ φησιν, ὅτι τὸ ψυχρὸν, οἷον χιὼν, κρύσταλος, ποιεῖ ὁδύνας στήθεων, βήχας, αἰμορροαγίας, καταρροὺς, ὅτι ὅπου χιὼν καὶ κρύσταλος, ἐκεῖ ψυχρὸς ἀήρ. οὗτος οὖν ψυχρὸς ὢν ἀνωμαλίαν καὶ δυσκρασίαν ἐντίθησι τῷ λάρυγγι καὶ τῇ τραχείᾳ ἀρτηρίᾳ κἀντεῦθεν βήξ. εἴτα αὕτη ἢ αὔρα φέρεται ἐπὶ τὰς πλευρὰς καὶ ὁδύνην ἐν αὐταῖς ποιεῖ· εἴτα ἐμφιλοχωρούσης αὐτῆς ἐν τῷ θώρακι, πύκνωσιν ποιεῖται τῶν πόρων τῶν ἀγγείων κἀντεῦθεν πλήρωσιν, καὶ τῇ πληρώσει τείνονται τὰ ἀγγεῖα καὶ ῥήγνυνται καὶ γίνεται αἰμορροαγία· εἴτα ἀμέσως τῇ κεφαλῇ ὁμιλοῦσα ἢ ψύξις βλάπτει αὐτήν· τὸ ψυχρὸν γὰρ πολέμιον ὀστέοις, νεύροις. ταύτης οὖν βλαπτομένης τῇ πυκνώσει καὶ ἀδιαπνευστίᾳ, ἐναποκλειόμενα τὰ περιττὰ ἀντικαταρροέουσι καὶ φέρονται ἐπὶ μυκτῆρας καὶ φάρυγγας καὶ ὑπερῶαν καὶ ποιοῦσι κατάρροους. Ἰστέον δὲ ὅτι χιόνος καὶ κρυστάλλου νῦν μέμνηται ἢ ὅτι πολλάκις αὐτοῖς τινες κέχρηται νέοι, θαρρόυντες τῷ θερμῷ, ἢ ὅτι ἐν πολλοῖς τόποις ἀδιάλειπτά εἰσι καὶ

---

1) COD. ESC. ἡ γένεσις τῆς χιόνος καὶ τοῦ κρυστάλλου εἴρηται τῷ Ἀριστοτέλει ἐν τοῖς μετεώροις. — καὶ ἀποροῦσί τινες ὅτι τί δήποτε προέθετο περὶ χιόνος καὶ κρυστάλλου διαλεχθῆναι; καὶ ἔστιν εἰπεῖν ὅτι κεχρήμεθα χιόνι καὶ κρυστάλλῳ, ἀλλ' ἢ κατὰ προαίρεσιν ἢ ἔξ ἀνάγκης· καὶ κατὰ μὲν προαίρεσιν, ὅτι πολλοὶ πολλάκις νεανίσκοι καὶ παῖδια καὶ ἀκμᾶζοντες θαρρόυντες εἰς τὴν ἑαυτῶν θερμότητα χιόνα πίνουσι καὶ ἀπογεύονται κρυστάλλου· ἀλλὰ καὶ ἔξ ἀνάγκης αὐτοῖς κεχρήμεθα· τινὲς γὰρ ἀποστειλάμενοι ἀπὸ τινων εἰς μῆκος ὁδοπορίας ἐν χειμερίῳ καιρῷ διὰ χιόνων καὶ κρυστάλλων ὁδοιποροῦσιν ἔξ ἀνάγκης. — ὁ δὲ Φιλάργιος ὁ περιοδεύτης φησὶν, ὅτι περιέτυχόν τιμι ἔχοντι κεκαυμένην καὶ φλογώδη καὶ ζέουσαν δυσκρασίαν ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ πολλοῖς ψυχροῖς βοηθήμασι χρησάμενος, οὐδὲν ὠφέλησα. εἴτα μετὰ ταῦτα ἐξύρησα αὐτὸν καὶ ἀφειλάμην αὐτοῦ τὰς τρίχας καὶ κατέπασα αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν χιόνι καὶ οὕτως ἔσβεσα τὴν δυσκρασίαν καὶ ἰασάμην αὐτὸν τοῦ νοσήματος. καὶ ἔστι καὶ θεραπεία ἐκ χιόνος ἐκ τούτου.

διὰ τινὰ ἀνάγκην ἐκεῖσε ὁδοιποροῦσιν οἱ ἄνθρωποι καὶ συμβαίνει αὐτοῖς ταῦτα τὰ πάθη γίνεσθαι.

ΔΑΜ. Ὅσῳ γὰρ ψυχρότερα ταῦτα ὕδατος, τοσοῦτῳ καὶ βλάβας ἐργάζεται μείζονας.

κέ. Τὰ δὲ ἐν ἄρθροισιν οἰδήματα, καὶ ἀλγήματα, ἄτερ ἔλκεος, καὶ ποδαγρικὰ καὶ σπάσματα, τουτέων τὰ πλεῖστα ψυχρὸν πολὺ καταχεόμενον ῥηΐζει τε καὶ ἰσχυαίνει, καὶ ὀδύνην 1) λύει. νάρκη δὲ μετρίῃ ὀδύνης ληπτική. —

ΘΕΟΦ. 2) Πάλιν ἔπαινον παραδίδωσι τοῦ ψυχροῦ ὕδατος. φησὶ γὰρ, ὅτι τὰ ἐν ἄρθροις γενόμενα οἰδήματα

1) ἀνεκπύητον ποιεῖ V. a. b. c. 2) COD. ESC. οἱ γὰρ μεταγενέστεροι καὶ νεώτεροι τὴν διαστολὴν τῶν ὀνομάτων ἐποιήσαντο προσεσχηκότες τῇ ὕλῃ καὶ πρὸς τοῦτο καὶ τοὺς ὄγκους διεστειλάντο τῶν ὀνομάτων καὶ τὸ μὲν ἐκάλεσαν φλεγμονήν, τὸ δὲ σκίρον, τὸ δὲ οἰδημα. — σπάσμα] λύσις συνεχείας τῆς ἰνώδους οὐσίας τοῦ μυὸς, ἀδιαιρέτου μενούσης τῆς ἐπιφανείας -- ῥήγμα] λύσις τῆς συνεχείας τῆς σαρκώδους οὐσίας τοῦ μυὸς, ἀδιαιρέτου μενούσης τῆς ἐπιφανείας. Dicit Hippocrates: τοῖς σπάσμασι utile esse frigus. Galenus multique dicunt, haec esse suppositia; — supra enim dixit, nervis infensum esse frigus, et hic utile. Itaque sibi contradicit. Inde ἐξέβαλον τοῦτο τὸ ῥησείδιον. ὁ μὲντοι Ἀσκληπιδὸς (novus Hippocratis interpres ex hoc loco erutus) ὁ ὑπομνηματιστὴς τοῦ Ἱπποκράτους ἐκ τῶν Ἱπποκράτους τὰ Ἱπποκράτους ἐξηγούμενος τὴν δέουσαν αὐτῷ ἐξήγησιν ἐπεντέθεικε τοῦτον τὸν τρόπον. ὅτι τὸ ψυχρὸν ὠφέλιμόν ἐστι τοῖς σπάσμασιν οὐ καθ' αὐτὸ, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς τῷ λόγῳ τοῦ ἐναποκλείειν τὸ ἔμφυτον θερμὸν καὶ πολυπλασιαζεσθαι καὶ ἐξανάλισκειν καὶ ἐκδαπανᾶν τὴν νοσοποιὸν αἰτίαν. — οὕτω γὰρ καὶ τὰς γραῦς τὰς ἐπαοιδούσας ὀρῶμεν ποιούσας. ἡνίκα μὲν γὰρ αἰσθάνονται σπάσματος οἱ ἰδιῶται, ἐπιζητοῦσι καὶ ἐπικαλοῦνται τὰς ἐπαοιδούς γραῦς. εἴτα κέχρηται λόγοις τισὶ καὶ ὄρκοις ἐπαοιδόις καὶ ἢ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐπαοιδῆς ἢ καὶ μετὰ τοῦτο φέρουσιν ὄξος καὶ καταχεοῦσιν εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους καὶ οὕτως αὐτοὺς θεραπεύουσιν. — εἰ μὴδ' ἂν ἐθεωρῶμεν αὐτὰς ὅτι ἰατρικοῖς βοηθήμασι κέχρηται, ἡμέλλομεν καταπλήττεσθαι καὶ δοκεῖν ὅτι θείας τινὰς καὶ ὑπερτέρας δυνάμεις ἐπὶ τοῖς λόγοις τοῖς ὑπὸ τῶν γραῶν λεγομένοις ἐπαοιδῶς ἔρχεσθαι καὶ ἔλκεσθαι καὶ οὕτως ἰᾶσθαι τὰ πάθη ταῦτα. — Ἰστέον δὲ ὅτι πολὺς ἐστὶν ὁ Γαληνὸς δεικνύων ἐν τῇ διαγνωστικῇ, πρὸς Ἀρχιγένην ἀποτεινόμενος, τὴν νάρκην μὴ εἶναι ἀπλοῦν τι πρᾶγμα, ἀλλὰ σύνθετον συγκεί-

καὶ ἀλγύματα καὶ τὰ ἐξῆς ὠφελεῖ, οἰδήματα ἐκεῖνα δη-
λονότι, τοὺς ὑπὸ χολῆς ἢ χολώδους αἵματος γενομένους
ὄγκους διὰ τὸ τὴν ζέσιν 1) καταπραῦνειν καὶ τὴν δῆξιν
ἀμβλύνειν, πλὴν οὐκ ἀφελεῖ πάντας τοὺς τοιούτους ὄγ-
κους, ἀλλὰ τοὺς ἄνευ ἔλκους· τοὺς γὰρ ἐφ' ἔλκει καὶ βλά-
πτει· τὸ γὰρ ψυχρὸν τοῖς ἔλκεσιν, ὥς φησι, πολέμιον.
καὶ μὴν καὶ τὰ ποδαγρικὰ πάθη ἀφελεῖ, δηλονότι τὰ
ὑπὸ ξανθῆς χολῆς γινόμενα τῷ αὐτῷ λόγῳ. ὠφελεῖ δὲ
καὶ σπάσματα, τὴν ἐπιρροὴν ἀναστέλλον. ἄλλως τε οὐ
καθ' αὐτὸ, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς ὠφελεῖ τῷ λόγῳ τοῦ
ἐναποκλείειν τὸ ἔμφυτον θερμὸν καὶ πολυπλασιάζεσθαι
καὶ ἐξαναλίσκειν τὴν νοσοποιὸν αἰτίαν. σπάσμα δέ ἐστι
λύσις συνεχείας τῆς ἰνώδους οὐσίας τοῦ μυὸς, ἀδιαιρέτου
μενούσης τῆς ἐπιφανείας. τούτων γὰρ τὰ πλεῖστα, ὥς φη-
σιν Ἰπποκράτης, τὸ ψυχρὸν ὠφελεῖ. καὶ διὰ τῆς πλεΐστα ἐδή-
λωσεν, ὥς φασί τινες, ὅτι σπάσματα ἐκ ὠφελεῖ, πλὴν ὠφελεῖ
κατὰ συμβεβηκὸς, ὥς εἴρηται. ὠφελεῖ δὲ καὶ τὰ ἄλλα, καὶ τῆ-
το ἡνίκατο διὰ τοῦ εἰπεῖν ἰσχυαίνει καὶ ῥηϊζει τῷ λόγῳ
τοῦ ἀναστέλλειν τὴν ἐπιρροὴν καὶ ταύτην κενοῦν καὶ διὰ
τοῦ εἰπεῖν, ὁδύνην ἀνεκπύητον ποιεῖ ἥτοι λύει. 2) τοῦτο
δὲ ποιεῖ τῷ ἐπιφέρειν νάρκωσιν, ἥτις ἐστὶν ὁδύνης λη-
κτικὴ, τουτέστιν ἀπόπαυσις, τὴν αἰσθῆσιν ἀμβλύνουσα.

ΔΑΜ. Τὰ ἐπιφλογίσματά φησιν ἐν τῷδε τὰ νεαρῷ
αἵματι ἑοικότα· ταῦτα γὰρ ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ θεραπεύεται.
καὶ ἡ ψύξις δὲ τῶν μορίων ἐπὶ πλεῖον νάρκην φέρει με-
τρίαν, ἥτις καὶ αὐτὴ λύει τὴν ὁδύνην, ἀμβλύνουσα τὴν
αἰσθῆσιν.

κς'. Ὑδωρ τὸ ταχέως θερμαινόμενον καὶ ταχέως ψυχόμε-
νον, κουφότατον. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα διάγνωσιν παραδίδωσι τοῦ ἀρί-
στου ὕδατος καὶ φησιν, ὅτι τὸ ταχέως θερμαινόμενον ὕδωρ

μενον ἀπὸ τε συμπτώματος ἐνεργειῶν θεωρουμένων μετὰ παρουσίας
ψυχροῦ αἰτίου.

1) καταπραῦνειν V. b. 2) Apud C. pauca verba, quae non sunt
in meis codicibus, leguntur.

κουφώτατόν ἐστιν, οἷον ἐὰν ἐπιθῇς αὐτὸ ἐπάνω πυρὸς καὶ ταχέως θερμαίνεται καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τὴν ἀπὸ τοῦ πυρὸς ταχέως ψύχεται, κουφώτατόν ἐστι τουτέστιν εὐαλλοίωτον, εὐανάδοτον, εὐδιάκριτόν. οὐ γὰρ τῷ σταθμῷ δεῖ λαμβάνειν τὸ κουφώτατον, ὅπερ τοῖς ἰδιώταις δοκεῖ. οὕτως μὲν οὖν τεχνικῶς δοκιμάζεται, ἰδιωτικῶς δὲ ἀπὸ ὄψεως, ὁσμῆς, γεύσεως.

ΔΑΜ. Οὐ τῷ σταθμῷ, ἀλλὰ τὸ μὴ βαρὺνον τὴν γαστέρα, ὥσπερ καὶ βαρὺ λέγομεν τὸ μὴ διεξερχόμενον ταχέως.

κζ'. Ὅκόσοισι πιεῖν ὄρεξις νύκτωρ, τοῖσι πάνν διψώδεις, ἣν ἐπικοιμηθέωσιν, ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. Θεραπείαν ἡμῖν παραδίδωσι συμπτώματος τουτέστι δίψης. αὕτη δὲ γίνεται ἐν νυκτὶ ἢ δι' ἐνδειαν χρηστῆς ὕλης ἢ δι' ἔγκανσιν οἴνου ἢ διὰ καῦσον πυρετὸν ἢ πλῆθος τροφῶν καὶ μάλιστα ἀλμυρῶν ἢ διὰ χολὴν συρρέουσαν ἐν τῷ στομάχῳ. διὰ οὖν οἵανδ' ἢ ποτε αἰτίαν εἰ πάνν ὥσι διψώδεις, χρήσθωσαν τῷ ψυχρῷ ἢ θερμῷ ὕδατι διὰ τὸ μὴ χαλεπὰ ἐπακολουθῆσαι. χρώμενοι δὲ ἣν ἐπικοιμηθῶσιν, ἀγαθόν· πέψις γὰρ γίνεται καὶ ἀπαλλαγὴ τῆς δίψης. εἰ μέντοι μετρίως εἶεν διψώδεις, δεῖ ὑποστέλλεσθαι τὸ παρέχειν αὐτοῖς πόμα, πλὴν εἰ μὴ διὰ ξηρότητα γίνεται ἡ δίψα.

ΔΑΜ. Συμφέρει γὰρ μὴ πιεῖν, ἀλλ' ἐπικοιμηθῆναι, ὥστε πεφθῆναι τὸ τῆς 1) δίψης αἴτιον.

κη'. Γυναικείων ἀγωγὸν ἢ ἐν ἀρώμασι πυρίη· πολλαχοῦ δὲ καὶ ἐς ἄλλα χρησίμη ἂν ᾖ, εἰ μὴ καρηβαρίας ἐνεποιεῖ. —

ΘΕΟΦ. 2) Νῦν ἰδιάζοντα νοσήματα ταῖς γυναιξὶν παραδίδωσιν Ἰπποκράτης καὶ ταῦτα θεραπεύει· φησὶ γὰρ,

1) ψυχῆς in textu. 2) COD. ESC. τὰ δὲ ἀρώματα ἔχεις ἀπὸ διαφόρων χωρῶν φερόμενα, — ἀπὸ μὲν Ἰνδίας τὸ ναρδόσταχυ καὶ ἡ κασία κομίζεται, ἀπὸ δὲ Αἰθιοπίας ὁ λιβανωτὸς, ἀπὸ δὲ Ἰσαυρίας ὁ στύραξ ὁ γομφίτης καὶ ὁ καλαμίτης. — ἐπὶ δίσφοι ἢ σελλίου. — περισκεπάζειν δεῖ σαγίῳ πέριξ.

τὴν ἐπιμήνιον κάθαρσιν ἐπισχεθεῖσαν ἡ διὰ τῶν ἁρωμα-
των πυρία θεραπεύει, πλὴν ἐκείνην τὴν ἐπισχεθεῖσαν ἐπ'
ἐμφράξει παχυτέρας ὕλης ἢ μύσει τῶν ἀγγείων ἢ πυκνώ-
σει τῆς οὐσίας αὐτῆς. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ὥς λεπτομερὴς
καὶ θερμὸς ἀὴρ ὁ ἐκ τῶν ἁρωμάτων ἐκλεπτύνει καὶ ἀραί-
ωσιν ἐμποιεῖ καὶ διαφορεῖ τὴν ὕλην τὴν ποιοῦσαν τὴν ἐμφραξιν
κάντεῦθεν προτρέπεται τὰ καταμήνια καὶ ἀναστομοῖ τὰ
μεμυκότες πέρατα τῶν ἀγγείων. τὰς γὰρ ἄλλας ἐπισχέσεις
τῆς ἐμμήνου καθάρσεως τὰς διὰ πάντα ὄγκον ἐν τῷ στο-
μίῳ τῆς μήτρας συνιστάμενον γινομένας ἢ παρῆγκλιν
τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας ἢ ξηρότητα, οὐδαμῶς ὠφελεῖ.
αὕτη ἡ πυρία, ὥς φησιν Ἰπποκράτης, καὶ εἰς ἄλλα χρη-
σίμη ἂν εἴη τουτέστιν εἰς ἐκλυσιν στομάχου καὶ ἀτονίαν
γαστροῦ καὶ ἥπατος, εἰ μὴ καρηβαρίας ἐνεποιεῖ· οἱ γὰρ
ἀτμοὶ ταύτης ὥς λεπτότεροι φέρονται παρὰ τὴν κεφαλὴν
καὶ πληροῦντες αὐτὴν καρηβαρίας ἐργάζονται.

ΔΑΜ. Τὰς ἐμμήνους καθάρσεις φησὶ γυναικεῖα, κα-
ρηβαρικὰ δὲ τὰ ἁρώματα, ὥς θερμά· τοῦ γὰρ θερμοῦ
ἀνωφεροῦς ὄντος, κεφαλαλγίαν ποιεῖ.

κθ'. Γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα φλεβοτομηθεῖσα ἐκτιτρώσκει,
καὶ μᾶλλον εἰ μέζον εἴη τὸ ἔμβρυον. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθά φησιν ὅτι ἐὰν ἐν γαστρὶ γυνή τις
ἔχῃ ἔμβρυον τουτέστιν ἐν μήτρᾳ, φλεβοτομηθεῖσα ἐκτιτρώ-
σκει, διότι τὸ ἔμβρυον ἐκ τῶν καταμηνίων τρέφεται τοῦ
αἵματος. ἐὰν οὖν φλεβοτομηθῇ, οὐχ εὗρίσκει τὸ ἔμβρυον,
πόθεν τραφῆναι κἀντεῦθεν λιμαγχόμενον κινεῖται καὶ δια-
λύεται τῶν φυσικῶν δεσμῶν καὶ καταπίπτει· μᾶλλον δὲ
ἐκτιτρώσκει φλεβοτομηθεῖσα, ἐὰν μεῖζον ᾖ τὸ ἔμβρυον διὰ
τὸ πλείονος δεῖσθαι τροφῆς, μὴ εὗρίσκειν δὲ, ταύτης κε-
κωθείσης.

λ'. Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ὑπὸ τίνος τῶν ὀξέων νοση-
μάτων ληφθῆναι, θανατῶδες. —

ΘΕΟΦ. Καλῶς εἶπεν ὑπὸ τίνος τῶν ὀξέων· τούτων
γὰρ τὰ μὲν ἄνευ πυρετοῦ εἰσιν, οἷον ἐπιληψία, ἀποπλη-

ξία, τὰ δὲ μετὰ πυρετοῦ, οἷον φρενῖτις, πλευρίτις. ἔαν οὖν ὑπὸ τινος τούτων γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα ληφθῇ, θανατώδεις, ὑπὸ μὲν τινος τῶν ἄνευ πυρετοῦ ὀξέων, διὰ τὸ ἀδύνατον ἐξαρκέσαι τὴν κάμνουσαν τῷ μεγέθει καὶ τῇ συντονίᾳ τοῦ νοσήματος, ὑπὸ δὲ τινος τῶν μετὰ πυρετοῦ, διότι ἐπ' αὐτῶν τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χοῆσθαι· ἀλλὰ τὸ παιδίον δέεται τροφῆς. ἔαν οὖν τοῦ παιδίου καταφρονήσης, πρὸς τὸν πυρετὸν ἐνιστάμενος, ἀπόλλυται· εἰ δὲ τοῦ πυρετοῦ, κακοηθεστέρου γενομένου, πολλάκις καὶ αὐτὴ ἢ γυνὴ σὺν τῷ παιδίῳ ἀπόλλυται.

ΔΑΜ. Τὰ γὰρ ὀξέα συνεχεῖς ἔχει τοὺς πυρετοὺς, οἳ καὶ ἀναιροῦσι τὸ ἔμβρυον.

λα'. λβ'. Γυναικὶ αἷμα ἐμεοῦση, τῶν καταμηνίων ῥαγέντων, λύσις· τῶν δὲ καταμηνίων ἐκλιπόντων, αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυέν, ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. Ὁ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν ὅτι ἔαν ἐπὶ ἐπισχέσει καταμηνίων ἐμῇ γυνὴ αἷμα, εἴτα καταῤῥαγῶσιν αὐτῆς τὰ καταμήνια καὶ κενωθῶσι, παύεται ὁ ἔμετος τῷ λόγῳ τῆς μεταστάσεως τῆς ὕλης. εἰτά φησιν, ὅτι καὶ τῶν καταμηνίων ἐκλιπόντων, ἔαν αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῇ, ἀγαθόν, διότι ἐκκενοῦται ἡ συσχεθεῖσα ὕλη καὶ οὐκέτι δύναται βλάψαι.

ΔΑΜ. Ἀντίσπασις γὰρ ἔσται καὶ κένωσις τοῦ ἀνορμῶντος αἵματος.

ΔΑΜ. Οὐκ ἐκ τῶν ῥινῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἔδρας.

λγ'. Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, ἣν ἡ κοιλίη πολλὰ ῥυῇ, κίνδυνος ἐκτρῶσαι. —

ΘΕΟΦ. Πρῶτον μὲν ὅτι ἀνάδοσις οὐ γίνεται, κἀντεῦθεν οὐκ ἄλλοιοῖ πολὺ αἷμα τὸ ἥπαρ, οὐ φέρεται τὸ ἄρκοῦν τῇ μήτρᾳ· διὸ λιμαγχονοῦμενον τὸ ἔμβρυον σκαρίζει καὶ λοιπὸν ἐκπίπτει, ἢ ὅτι καθυγραίνονται τὰ περὶ τὴν μήτραν κἀντεῦθεν ἀσθενούσης τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως, ἀμβλωσμὸς γίνεται, ἢ ὅτι τῇ συνεχείᾳ τῶν ἐξανα-

στάσεων καταλύονται αἱ δυνάμεις καὶ ἀσθενεῖς γινόμεναι ἐκπίπτειν ποιοῦσι τὸ ἔμβρυον.

λδ'. Γυναικὶ ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλομένη, ἢ δυστοκεύσῃ, πταρμὸς ἐπιγενόμενος, ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. 1) Ὑστερικὰ λέγει πάθῃ τὴν ὑστερικὴν πνίγα καὶ ὑστερικὴν ἀπνοίαν, ἐφ' οἷς καὶ σχεδὸν ἀναίσθητον καὶ ἀκίνητον κεῖται τὸ σῶμα. ἐπὶ τούτων οὖν ἐὰν ἐπιγένηται πταρμὸς, ἀγαθόν ἐστι καὶ ὡς σημεῖον καὶ ὡς αἷτιον, ὡς σημεῖον μὲν, ὅτι ἐκ παντελοῦς ἀκινήσιος εἰς κινήσιν ἢ φύσιν ἤρξατο μεταβάλλειν, ὡς αἷτιον δὲ, ὅτι κλόνον ποιεῖ ὁ πταρμὸς, κἀντεῦθεν συγκλονουμένη τοῖς νευρώδεσι μορίοις ἡ μήτρα ἐπανίσταται καὶ ἀποδιώκει τὰ αἷτια τὰ τὴν ἀπνοίαν καὶ πνίγα ποιοῦντα, ἃ ἐστι σπέρμα ἢ ἐποχὴ καταμηνίων. τῷ αὐτῷ δὲ λόγῳ ὠφελεῖ ὁ πταρμὸς καὶ τὴν δυστοκίαν, πλὴν οὐ πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν δι' ἀσθένειαν τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως γενομένην.

ΔΑΜ. Ὑστερικά φασὶ τὰ χορία, τὰ καὶ ἀκολούθια καλούμενα, ὡς ἐσχάτως κενούμενα ἐπὶ τῇ τοῦ ἐμβρύου ἀποτέξει. ὁ δὲ πταρμὸς σημεῖον καὶ αἷτιον ἀγαθόν ἐστι, σημεῖον μὲν ὅτι δηλοῖ τὴν φύσιν ἐπεγεύρεσθαι καὶ ἀναζωπυρεῖσθαι, προὔπάρχουσαν νεναρκωμένην. μέμνηται γὰρ τῶν οἰκείων κινήσεων καὶ ποτὲ τινα τῶν περιττῶν ἀποτίθεται, αἷτιον δὲ τῆς ὠφελείας, ὅτι τῷ σφοδροτέρῳ κλόνῳ καὶ βρασμῷ τοῦτο μὲν ἐπεγεύρει τὴν φύσιν, τοῦτο δὲ ἐκκρίνει τὰ δυσέκκριτα.

λε'. Γυναικὶ καταμήνια ἄχροα, καὶ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ αἰεὶ γινόμενα, καθάρσιος δέεσθαι σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἀχροά φησι τὰ πολύχροα, ἅτινα γίνονται ἐκ χυμῶν μελαγχολικῶν, φλεγματικῶν καὶ πικροχόλων. ἐὰν οὖν τοιαῦτα καταμήνια γυναικὶ γίνωνται,

1) COD. ESC. τινὲς ἐνόμισαν ὅτι ὑστερικὰ λέγει ὁ Ἱπποκράτης τὸ χόριον ὅπερ καὶ δευτέριον ὀνομάζεται. 2) IBID. δεῖ εἰδέναι ὅτι διττὴ γραφὴ φέρεται τοῦ παρόντος ἀφορισμοῦ. τινὰ γὰρ τῶν ἀντιγράφων ἔχει χρόνια, τινὰ δὲ ἄχροα. ἄχροα] καλεῖ τὰ πολύχροα καὶ πολυποίκιλα ἔχοντα χρώματα.

μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ, τουτέστι μὴ κατὰ τὸν συνήθη καὶ ὠρισμένον χρόνον, ἐφ' ᾧ εἴωθε κενοῦσθαι ἡ γυνή, ἀλλ' ἢ ὀψιαίτερον κενωθῇ ἢ πρωιαίτερον, καθάρσεως δεῖσθαι σημαίνει διὰ τὸ ἐκκενωθῆναι τὴν πλεονάζουσαν μοχθηρὰν ὕλην.

ΔΑΜ. Μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ ἀντὶ τοῦ μήτε κατὰ χρόμα μήτε κατὰ χρόνον.

λς'. Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, ἣν ἐξαίφνης οἱ μασθοὶ ἰσχυροὶ γένωνται, ἐκτιτρώσκει. —

ΘΕΟΦ. Ἐὰν ἐξαίφνης, φησὶ, τουτέστιν ἄνευ φανε-
ρᾶς αἰτίας ἰσχυροὶ γένωνται οἱ μασθοὶ τῆς γυναικὸς ἐν
γαστρὶ ἐχούσῃ, ἐκτιτρώσκει· ἐνδειαν γὰρ καὶ ἔλλειψιν αἵ-
ματος ἀπαγγέλλουσι, δι' ἧς ἀναιρεῖται τὸ ἔμβρυον· ἔστι
δὲ ὅτε καὶ πρὸς ἐκκρισιν παρορμᾶται τῇ ἀπορίᾳ τῆς τρο-
φῆς λακτίζον καὶ σκαρίζον καὶ διαδύνηγνύον τοὺς χιτῶνας.

ΔΑΜ. Τῇ γὰρ ἐνδείᾳ τῆς τροφῆς τῆς ἐκ τῶν φλε-
βῶν γίνεται τοῦτο, κοινῶν ὄντων μητρῶν καὶ μαστῶν.

λς'. Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, ἣν ὁ ἕτερος μασθὸς ἰσχυρὸς
γένηται, δίδυμα ἐχούσῃ, θάτερον ἐκτιτρώσκει· καὶ ἣν
μὲν ὁ δεξιὸς ἰσχυρὸς γένηται, τὸ ἄρρην· ἣν δὲ ὁ ἀριστε-
ρὸς, τὸ θῆλυ. —

ΘΕΟΦ. Τὸ ἄρρην ἐν τῷ δεξιῷ κόλπῳ τῆς μήτρας
ζωογονεῖται, διότι ὡς ἐπίπαν θερμότερός ἐστι τοῦ ἀρι-
στεροῦ, τὸ δὲ θῆλυ ἐν τῷ ἀριστερῷ, ὅτι ψυχρότερός ἐστι
τοῦ δεξιοῦ. ἔὰν οὖν ἐγκυμονούσῃ γυναικὶ, δίδυμα ἐχούσῃ,
ὁ δεξιὸς μασθὸς ἰσχυρὸς γένηται, τὸ ἄρρην ἐκτιτρώσκει,
ἐπειδὴ τὰ κατὰ εὐθυωρίαν μᾶλλον πάσχει· εἰ δὲ ὁ ἀρι-
στερὸς μασθὸς ἰσχυρὸς γένηται, τὸ θῆλυ διὰ τὴν αὐτὴν αἰ-
τίαν. εἰ δὲ ἀμφότεροι οἱ μασθοὶ ἰσχυροὶ γένωνται, ἀμφό-
τερα ἐκτιτρώσκει τῷ λόγῳ τῆς ἐνδείας τῆς τροφῆς. λιμαγ-
χονούμενα γὰρ τὰ ἔμβρυα σκαρίζουσι καὶ σπαράσσουσι
τὰ ἄρτήματα καὶ οὕτως ἡ γυνή ἐκτιτρώσκει.

ΔΑΜ. Ὁ γὰρ Ἰπποκράτης δόξαν ἔχει τὰ ἔμβρυα ἐν

τοῖς δεξιοῖς τὰ ἄρρενα, ἐν δὲ τοῖς εὐωνύμοις τὰ θήλεα τίκτεσθαι.

λγ'. Ἦν γυνή μὴ κύουσα, μηδὲ τετοκυῖα γάλα ἔχη, ταυ-
τέη τὰ καταμήνια ἐκλέλοιπε. —

ΘΕΟΦ. 1) Διότι ἐπισχεθέντα τὰ καταμήνια ἠνέ-
χθησαν διὰ τῶν φλεβῶν τῶν λεγομένων ἀμφισβαινῶν
ἐπὶ τοὺς μασθοὺς, κοινωνίαν αὐτῶν ἔχουσιν πρὸς τὴν
μήτραν, καὶ ἐπειδὴ ἀδενώδεις εἰσὶν οἱ μασθοὶ καὶ λεπτοὶ,
πρὸς τὴν ἑαυτῶν φύσιν πέττουσι καὶ κατακοσμοῦσιν αὐτὸ
τὸ αἷμα καὶ γάλα ποιοῦσιν. ἔὰν οὖν, μηδὲ τοκετοῦ γενο-
μένου μηδὲ συλλήψεως παρούσης, οἱ μασθοὶ γάλα ἔχωσι,
πάντως τὰ καταμήνια ἐπεσχέθησαν.

λδ'. Γυναιξὶ ὁκόσησιν ἐς τοὺς μασθοὺς αἷμα ξυστρέφεται,
μανίην σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. 2) Τὸ διὰ τῶν ἀμφισβαινῶν φλεβῶν φερόμενον
αἷμα, εἰ σύμμετρον εἴη, γάλα γίνεται. εἰ πλέον δὲ τοῦ
δέοντος, οὐκ ἀλλοιοῦται, διότι τῷ πλήθει καταλύει τὴν
δύναμιν τῶν τιτθῶν. λοιπὸν μένει καὶ σήπεται καὶ ση-
πόμενον μανίαν σημαίνει. πέμπονται γὰρ ἐξ αὐτοῦ ἀτμοὶ
δριμεῖς ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον κἀντεῦθεν ἐκτρέπεται ὁ ἐγκέ-
φαλος καὶ μανία γίνεται.

ΔΑΜ. Τὸ γὰρ ἐπὶ τοὺς τιτθοὺς ὀρμησαν αἷμα μὴ
δυνάμενον ἀλλοιωθῆναι καὶ γενέσθαι γάλα διὰ τε τὸ πλη-
θος καὶ τὴν δῆξιν, μανίαν ἐμποιεῖ, τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν
χωρία καταλαβόν.

μ'. Γυναῖκα ἣν θέλῃς εἰδέναι εἰ κύει, ἐπὴν καθεύδειν μέ-
λη, μελίκρατον 3) δοῦναι πιεῖν· κῆν μὲν στρόφος αὐ-
τέην ἔχη περὶ τὴν 4) γαστέρα, κύει· ἣν δὲ μὴ, οὐ. —

1) COD. ESC. ἔθεν οἱ ἀνατομικοὶ ταύτας τὰς φλέβας ἀμφισβαίνας
ὀνομάζουσι παρὰ τὸ ἀμφοτέρως βαίνειν inter matricem et mammas.

2) COD. ESC. Ἐνταῦθα γενόμενος ὁ Γαληνὸς φησιν, ὅτι ψευδὴς
ἐστὶν ὁ παρῶν ἀφορισμὸς καὶ πάντῃ ἀπόβλητος τῆς Ἱπποκράτους δια-
νοίας· ἀλλ' ἐπειδὴ ἴσμεν μηδέποτε ψευδόμενον τὸν Ἱπποκράτην, πα-
ραμυθίας ἔνεκεν τοῦ λόγου ἐξηγησώμεθα αὐτὸν τὸν τρόπον τοῦτον·
τὸ νῦν λεχθὲν σπανιάκις ποτὲ ὤφθη τῷ Ἱπποκράτει, ἡμῖν δὲ καὶ
τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης οὐδέποτε ὤφθη γινόμενον. 3) δίδου V. a. b.

4) κοιλίην V. a. b.

ΘΕΟΦ. Σημεύωσιν ἑνταῦθα ποιεῖται συλλήψεως. αὕτη δὲ γίνεται διὰ μελικράτου, πλὴν ἀνέφθου. δεῖ οὖν δοῦναι τὸ 1) μελίκρατον, φησὶν Ἰπποκράτης, ἀδείπνου τῆς γυναικὸς οὔσης, ὅταν μέλλῃ κοιμηθῆναι· καὶ οὕτως αὐτὴν κελεύεται ἐπικοιμηθῆναι. καὶ ἐὰν στρόφος γένηται, δῆλον ὅτι κύει· εἰ δὲ μὴ, οὐ κύει. τὸ γὰρ μελίκρατον ὡς θερμότερον ποιεῖται πνευμάτων τινῶν 2) ἀνάδοσιν περὶ τὴν γαστέρα. ἐπειδὴ δὲ ἡ μήτρα ἐπίκειται τοῖς ἐντέροις, ἐὰν ἔχῃ κατὰ γαστέρα, τῷ βάρει τοῦ ἐμβρύου οἷον πεπιλημένα εἰσὶ τὰ ἔντερα. ταῦτα οὖν τὰ πνεύματα τείνουσι καὶ τῇ τάσει ποιοῦσι στρόφον, καὶ δηλοῦται ὅτι σύλληψις ἔστιν· εἰ δὲ μὴ στρόφος γένηται, ἀλλὰ διεξέρχονται καὶ διαφοροῦνται τὰ πνεύματα, οὐκ ἔστι σύλληψις.

ΔΑΜ. Στρόφος ἢ διὰ δῆξιν γίνεται ἢ διὰ φρυσῶδες πνεῦμα, οὐκ ἔχον εὐπετῇ διέξοδον, ὃν καὶ νῦν ἡγητέον γίνεσθαι ἐπὶ τῶν κυουσῶν διὰ τὴν ἀπὸ τῆς μήτρας στενοχωρίαν, καθεύδειν δὲ μελλούσῃ δίδου τὸ μελίκρατον, ὥμῳ δὲ δηλονότι, ἵνα τὸ φρυσῶδες τοῦ μελικράτου ἐν τῇ καθευδούσῃ φανήσῃται.

μα'. Γυνή, ἣν μὲν ἄρρεν κύη, εὐχροός ἐστι· ἣν δὲ θῆλυ, δύσχροος. —

ΘΕΟΦ. Τὸ εὐχρον ἑνταῦθα, οὐ τὸ κατὰ φύσιν ἀκρετέον, ἀλλ' ὅσον ἐπὶ ἐγκυμονούσῃ γυναικί. ἐὰν οὖν γυνὴ ἔχῃ ἐν γαστρὶ καὶ εὐχρους ἐστίν, ἄρρεν κύει, ἐπειδὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ ἄρρενα θερμότερά εἰσιν, ὅθεν καὶ τὸ

1) COD. ESC. μελίκρατον] τὸ ἀπόμελι. — οὐκ ἔστιν ὀκριβὴς ἡ σημεύωσις αὕτη. Melius signum παλμώδης κίνησις, si ante et post πέψιν fit; sin minus, potest ἀπὸ τῶν πνευμάτων εἶναι. — ἀλλ' ἔχεις ἄλλην ἐπιστημονικὴν σημεύωσιν τὴν ἀπὸ τῶν μαῖων· αἱ γὰρ μαῖαι σχηματίζουσιν αὐτὰς καὶ καθιᾶσι τὸν λιχανὸν δάκτυλον, καὶ ἐὰν εὖρωσι μεμυκὸς τὸ στόμιον τῆς μήτρας ἄνευ ὄγκου τινὸς ὁμαλῶς μεμυκὸς καὶ ἀσφαλῶς ὥστε μὴδὲ * πυρίνην σμίλην (f. πυρίνην μήλην) χωρεῖν διεξελεῖν, γινώσκουσιν ὅτι ἔγκυός ἐστιν. 2) ἀνάλυσιν V. a.

εὐανθὲς χροῶμα· εἰ μέντοι δύσχρους ἦ, θήλυ, διότι τὰ
θήλεα ψυχρότερα εἰσιν· ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἄχροια.

ΔΑΜ. Ὡς πρὸς ἑαυτὴν κρινομένη, οὐ πρὸς ἑτέραν.
μβ'. Γυναικὶ κυοῦση ἣν ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑστέρῃ γένηται,
θανατῶδες. —

ΘΕΟΦ. Παραπολαύει γὰρ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸ ἔμ-
βρυον τοῦ ἐπὶ τῇ θερμῇ ὕλῃ γενομένου πάθους, καὶ ὥς
εὐπαθὲς ἐτοιμῶς ἀπόλλυται. 1) εἰ δὲ συμβῇ καὶ τὰς δυ-
νάμεις τῆς γυναικὸς ἀσθενεῖς εἶναι, συναπόλλυται τῷ
ἐμβρύῳ.

μγ'. Ὁκόσαι παρὰ φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι ἐκτιτρώσκουσιν,
οὐ κύνουσι πρὶν ἢ παχυνθῆναι. —

ΘΕΟΦ. Παρὰ φύσιν λεπτὰς ὑποτίθεται τὰς ὑπὸ
νοσήματος γενομένας εἴτε ἀπὸ λιμαγχονίας. αὗται οὖν
οὕτως ἔχουσαι ἐὰν σχῶσι κατὰ γαστρὸς, ἐκτιτρώσκουσιν,
διὰ τὸ ἐνδεῆ εἶναι τροφῆς τὰ μόρια τῆς μήτρας. λοιπὸν
δὲ λιμῶττον τὸ ἔμβρυον σκαρίζει καὶ σπαράζει τὰ ἀρτή-
ματα καὶ ἐξέρχεται. εἰ δέ γε παχυνθῶσιν, οὐκέτι ἐκτι-
τρώσκουσιν διὰ τὸ πλούσιον τῆς τροφῆς.

ΔΑΜ. Τὸ παρὰ φύσιν λεπταί, ἢ ὑπερβαλλόντως ἢ
παρὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν.

μδ'. Ὁκόσαι δὲ μετρίως τὸ σῶμα ἔχουσαι ἐκτιτρώσκουσιν
δίμηνα καὶ τρίμηνα ἄτερ προφάσιος φανερῆς, ταυτέησι
αἱ κοτυληδόνες 2) μύξης μεσταί εἰσι, καὶ οὐ δύνανται
κρατεῖν ὑπὸ τοῦ βάρους τὸ ἔμβρυον, ἀλλὰ ἀπορρή-
γνυνται. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθά φησιν ὅτι ὅσαι σύμμετρον ἔχουσι
τὸ σῶμα, εἰ ἐπὶ β' ἢ τρίτον μῆνα ἐκτιτρώσκουσιν ἄνευ
τινὸς φανερᾶς αἰτίας, τούτων πάντως αἱ κοτυληδόνες τῆς
μήτρας ἦτοι οἱ ὑμένες οἱ κατασφαλίζοντες τὰς ἀναστο-
μώσεις τῶν ἐν τῇ μήτρᾳ ἀγγείων μύξης μεσταί εἰσι τρι-
ῆστι φλεγματικοῦ χυμοῦ καὶ γλίσχρου κἀντεῦθεν χαλαροὶ

καὶ ἀσθενεῖς γίνονται. λοιπὸν δὲ καὶ ἡ καθεκτικὴ δύναμις τῆς μήτρας ἀσθενεῖ, ὑγρᾶς καὶ φλεγματικῆς ἔλης πλεοναξούσης. τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, ἀνάγκη πᾶσα ἐκτιτρώσκειν αὐτὰς δίμηνα καὶ τρίμηνα διὰ τὸ τηνικαῦτα βάρος ἔχειν ἀξιόλογον τὸ ἔμβρυον, μὴ δύνασθαι δὲ κατασχεῖν τὸ ἔμβρυον τὰς τε κοτυληδόνας καὶ τὴν καθεκτικὴν δύναμιν ἀτόνως διακειμένας.

ΔΑΜ. Φανεράν πρόφασιν φησι, πυρετὸν σφοδρὸν, αἰμορραγίαν, διάρροϊαν, φλεγμονὴν ἐν τῇ μήτρᾳ ἢ ἐρυσίπελας, πῆδημα σφοδρὸν ἢ κραυγὴν ἢ φόβον ἢ θυμὸν ἢ ἐνδεῇ τροφὴν ἢ μίξιν ἄκαιρον μετὰ βιαίας κατασείσεως ἢ τι τοιοῦτον· κοτυληδόνες δὲ εἰσι τὰ στόματα τῶν φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν τῶν εἰς τὴν μήτραν φερομένων.

μέ'. Ὅκόσαι παρὰ φύσιν παχεῖαι ἐοῦσαι μὴ συλλαμβάνουσιν ἐν γαστρὶ, ταυτέῃσι τὸ ἐπίπλοον ἐπὶ τὸ στόμα τῶν ὑστερέων 1) ἀποπιέζει, καὶ πρὶν ἢ λεπυνθῆναι, οὐ κύνουσι. —

ΘΕΟΦ. Τὰς ἰσχνὰς ἀμέτρως διαβαλὼν Ἰπποκράτης γυναικας νῦν τὰς ὑπερβαλλόντως καὶ παρὰ φύσιν παχείας διαβάλλεται. λέγει γὰρ ὅτι οὐ συλλαμβάνουσι, διότι οὐδ' ὅλως παραδέχονται τὸ σπέρμα. δι' ἣν αἰτίαν; ἐπειδὴ ἐμπέφρακται τὸ ἐνδον στόμα, ἐνθα ἡ μήτρα τελευτᾷ, πιμελῆς γενομένης κατὰ τὴν μήτραν καὶ ἀποπιεζούσης ἢ γινε ἀποκλειούσης τὸ στόμιον, ἣν πιμελὴν Ἰπποκράτης 2) ἐπίπλοον ἐκάλεσε μεταφορικῶς· τὸ γὰρ ἐπίπλοον πιμελώδές ἐστιν· ἀδύνατον οὖν αὐτὰς συλλαβεῖν πρὸ τοῦ ἰσχνανθῆναι τὸ σῶμα καὶ ἐλθεῖν εἰς συμμετρίαν.

ΔΑΜ. Στόμα μήτρας τὸ ἐνδον λέγει, ἐνθα τελευτᾷ μὲν ἡ μήτρα, ἄρχεται δὲ ὁ αὐχὴν.

μς'. Ἦν ὑστέρη ἐν τῷ ἰσχύῳ ἐγκειμένη ἔη καὶ διαπυήσῃ, ἀνάγκη ἔμμοτον γενέσθαι. —

1) ὑποπ. Codd. 2) COD. ESC. ἐπίπλοον δὲ ἀκουστέον πιμελώδη φύσιν ἐκείσε γινομένην· οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τοσοῦτον δυνατόν ἐστι τὸ ἐπίπλοον τὸ ἐπικείμενον τῇ γαστρὶ ἐπεκταθῆναι ὥστε σκεπάσαι τὸ

ΘΕΟΦ. Ὑστέραν λέγει τὴν μήτραν. αὕτη δὲ ἔχει ἄρτήματα καὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ πρόσω καὶ ὀπίσω καὶ ἄνω καὶ κάτω. πολλάκις ἐν φλεγμονῇ γίνεται περὶ ἐν τῶν ἄρτημάτων καὶ εἰ τύχοι κατὰ τὰ πλάγια τὴν φλεγμονὴν γενέσθαι τρεῖς περὶ τὰς βεβῶνας καὶ τὸ ἰσχίον, φέρεται ἐκεῖσε ἡ μήτρα καὶ οἶον 1) ἔγκειται περὶ ἐκεῖνα τὰ μέρη, εἴτα ἡ φύσις εἰς πῦον μεταβάλλει, καὶ τῷτο τὸ ἀπόστημα ἔξω ἀποκορυφῆται περὶ τὸ δέρμα καὶ ὑπὸ τέχνης ἢ ὑπὸ φύσεως ῥήγνυται. καὶ λοιπὸν ἀναγκαῖόν ἐστιν ἔμμοτον γενέσθαι τουτέστι δεήσεσθαι τὴν διὰ μοταρίων θεραπείαν.

ΔΑΜ. Διαπνήσασα γὰρ ἡ μήτρα πρὸς τὰ ἐκτὸς γίνεται ἔμμοτος ἥτοι θεραπεύεται διὰ τῶν μόνων.

μζ. Ἐμβρυα τὰ μὲν ἄρῥενα ἐν τοῖσι δεξιοῖσι, τὰ δὲ θή-
λεα ἐν τοῖσι ἀριστεροῖσι μᾶλλον. —

ΘΕΟΦ. Ἡ μήτρα δύο κόλπους ἔχει δεξιὸν καὶ ἀριστερόν, διαφραττομένους ὑμένι τινί· ἐν τούτοις οὖν γίνεται ἡ διάπλασις τῶν ἐμβρύων, ἀλλὰ τῶν μὲν ἄρῥένων ἐν τοῖς δεξιοῖς, τῶν δὲ θηλέων ἐν τοῖς ἀριστεροῖς. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι τὰ ἄρῥενα θερμότερά εἰσι καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς δεξιοῖς ὡς ἐν θερμότεροις δημιουργοῦνται, τὰ δὲ θήλεα ψυχρὰ καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς ἀριστεροῖς ὡς ἐν ψυχρότεροις δημιουργοῦνται. θερμότεροι μὲν οὖν εἰσιν οἱ δεξιοὶ κόλποι τῆς μήτρας τῶν ἀριστερῶν τῇ πυριάσει τοῦ ἥπατος· ἀλλὰ καὶ ὁ δεξιὸς ὄρχις καὶ κόλπος δέχονται τὸ καθαρόν αἷμα καὶ διὰ τοῦτο θερμότεροι, ὁ δὲ ἀριστερὸς ὄρχις καὶ κόλπος ὀρωδέσρον καὶ διὰ τοῦτο ψυχρότεροι.

ΔΑΜ. Διὰ τὴν θερμότεραν κράσιν ἄρῥεν γίνεται τὸ ἔμβρυον· θερμότερον δ' ἐστὶ τὸ δεξιὸν μέρος τῆς ὑστέρας τῇ γειτνιάσει τοῦ ἥπατος.

στόμα τῆς μήτρας χωρὶς ὀδύνης. — Nomen habet διὰ τὸ οἶον ἐπιπλεῖν τὰ θρεπτικὰ et est πῆξις τοῦ ἐλαιώδους τοῦ αἵματος.

1) COD. ESC. se inclināt καὶ οἶον μεθίσταται, ὅθεν καὶ τινες τῶν φιλοσόφων ζῶον ἐνόμισαν αὐτὴν τὴν μήτραν εἶναι ἐκ τοῦ ποιεῖσθαι μεταβατικὴν κίνησιν, οἱ δὲ ἰατροὶ οὐ πείθονται αὐτοῖς, ἀλλὰ

μη'. Ἐς ὑστέρων ἐκπτώσις παρμικὸν προσθεῖς, ἐπιλάμβανε τοὺς μυκτῆρας καὶ τὸ στόμα. —

ΘΕΟΦ. 1) Ὑστέρων ἐνταῦθα λέγει, οὐ δῆπω τῶν μητρῶν, ἀλλὰ τῶν χορίων, ὅθεν καὶ κοινῶς ἀναγινωσκόμενον βαρυτόνως εἴρηται ὡς ὑστέρων· ἥνικα γὰρ τριγενὲς ἐστὶ τὸ πρόσωπον, βαρύνεται, μονογενὲς δὲ περισπᾶται ὡς ὑστερῶν. φησὶν οὖν, ἐὰν βούλῃ ὑστέρων ἐκπτῶσιν ποιήσασθαι καὶ τοῦτο διὰ χρεῖαν μεγάλην διὰ τὸ μὴ ἐναπομείναντα σαπῆναι καὶ χαλεπὰ νοσήματα ποιῆσαι μετὰ τὴν 2) ἀπότεξιν, παρμικὸν ἐντίθει τῇ ῥινί· εἶτα ἐπιλάμβανε ταύτην καὶ τὸ στόμα, ὅπως τὸ πνεῦμα ἐπὶ τὰ κάτω χωρῆσαν τῇ συντονίᾳ καὶ τῷ κλόνῳ τοῦ παρμού κατενεχθῆναι ποιήσῃ τὸ χορίον.

μθ'. Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, τεινεσμός ἐπιγενόμενος ἐκτρώσιν ποιεῖ. —

ΘΕΟΦ. Τεινεσμός ἐστὶ συνεχὴς καὶ βιαία κίνησις καὶ ἐκκρισις φλεγματοδῶν καὶ πιμελωδῶν μετὰ ὀλιγίστης κόπρου. γίνεται δὲ ἐν τῷ ἀπευθυμένῳ ἐκ φλέγμα-

τῷ ὄγκῳ ἀποδιδόασθαι τὴν τοιαύτην κίνησιν. — ἐγκολπισμοὶ *injectiones in vaginam*.

1) COD. ESC. ἱστορεῖ οὖν ὁ Ἡρόφιλος καὶ λέγει ὅτι τοιαύτη γίνεται ἀκριβὴς ἢ μύσις τοῦ στομίου, ὡς μηδὲ πυρίνην σμίλην δυνατὸν διεισελθεῖν. καὶ ἀπορεῖ τις ἴσως ὅτι ἐὰν οὕτως ἀκριβὴς ἢ μύσις τοῦ στομίου τῆς μήτρας γίνηται, πῶς λαγνεύουσι καὶ συνουσιάζουσιν αἱ γυναῖκες μετὰ τὴν κυφορίαν τοῖς ἀνδράσιν; καὶ λέγομεν ὅτι δύο στόμιά εἰσιν, ἐν μὲν ἐντὸς κατὰ τὸ κύτος αὐτὸ τῆς μήτρας, καὶ ἐν ἑκτὸς κατὰ τὸ αἰδοῖον, καθ' ὃ καὶ ἡ λαγνεία. *Post conceptionem* ἀκοντίζεται τὸ σπέρμα διὰ τοῦ ἀνεφυγμένου καὶ χαλαροῦ στομίου καὶ φέρεται ἐπὶ τὸν κόλπον. τοῦτο οὖν τὸ σπέρμα ἐκείσε φερόμενον σαρκίον γίνεται ἀσχημάτιστον καὶ ἄμορφον, ὅπερ ἐπιγέννημα ὀνομάζεται. Ὁ δὲ Ἀσκληπιὸς τοῦ παρόντος βιβλίου ἐξηγητὴς ἱστορήσεν ὅτι καὶ ἐξωογονήθη τὸ σαρκίον, καὶ λέγει ὅτι ἐγὼ ἐθεασάμην μετὰ τὴν σύλληψιν καὶ κυφορίαν ὅτι πάλιν συνουσίασε τῷ ἀνδρὶ τυχὸν ἐν τῷ ἑκτῷ μηνὶ τῆς κυφορίας, καὶ δὴ τὸ μὲν πρῶτον ἔμβρυον ἐν τῷ ἐννάτῳ μηνὶ ἀπέτεξεν, εἶτα μετὰ ἕξ μῆνας τοῦ τεκεῖν αὐτὴν, ἔτεκε καὶ τὸ ἄλλο ἔμβρυον. *Initium huius scholii om. V. b. C.* 2) *colligationem!* C. ἀπότῃξιν.

τος καὶ εἴρηται παρὰ τὴν τάσιν. οὗτος ἐὰν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἐπιγένηται, ἔκτρωσιν ποιεῖ τῷ λόγῳ τῶν ἐξαναστάσεων καὶ μεγάλων τάσεων.

ν'. Γυναικὶ καταμήνια ἦν βούλῃ ἐπισχεῖν, σικύην ὡς μεγίστην πρὸς τοὺς τιτθοὺς πρόσβαλλε. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα διδάσκει θεραπείαν τῶν ἀμέτρως 1) γενομένων καταμηνίων. αὕτη δέ ἐστι σικύα, ἣν καὶ ὑπὸ τοὺς τιτθοὺς κελεύει προσβάλλεσθαι, μεγάλην δέ, ἵνα σφοδρότεραν ἀπὸ τῆς μήτρας ἐργάσῃται τὴν ἀντίσπασιν, ἄνω διὰ τῶν κοινῶν ἡγουν ἀμφισβαινῶν φλεβῶν.

ΔΑΜ. Μεγίστην ἀξιοῖ τὴν σικύαν εἶναι, ἵνα σφοδρότεραν ἀπὸ τῆς μήτρας ἐργάσῃται τὴν ἀντίσπασιν ἄνω, διὰ τῶν κοινῶν τοῦτο ἐπιτεχνώμενος φλεβῶν.

να'. Ὀκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσι, τουτέων τὸ στόμα τῶν ὑστερέων 2) ξυμμέμυκε. —

ΘΕΟΦ. Τοῦτο ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει· τοῦ γὰρ κύτους ἐξαπλουμένου, συλλήψεως γεγονυίας, ἀνάγκη τὸ στόμιον συμμύειν τῶν ὑστερῶν, ὃ ἐστι στενοῦσθαι. ἀντιπεπονθότως γὰρ ἔχουσιν αἱ κοιλότητες τοῖς στομίοις.

ΔΑΜ. Ἀφ' οὗ γὰρ ἂν τὸ πρῶτον ἐντὸς ἑαυτῶν λάβωσι τὸ σπέρμα, περιστέλλουσι μὲν ἑαυτῶν τὸ κύτος ἅπαν, κλείουσι δὲ τὸ στόμα. φαίνεται γε μὴν καὶ διὰ σκίρῳρον καὶ φλεγμονὴν μεμυκὸς τῶν ὑστερῶν τὸ στόμα.

νβ'. Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ γάλα πολὺ ἐκ τῶν μαζῶν ῥέον, ἀσθενέειν τὸ ἔμβρυον σημαίνει. ἦν δὲ στερεοὶ οἱ τιτθοὶ ἔωσι, ὑγιεινὸν τὸ ἔμβρυον σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. Πρὸ τῆς ἀποτέξεως τῷ ἔμβρῳ προαποθησαυρίζει ἡ φύσις τὸ γάλα ἐν τοῖς μασθοῖς, ἵνα μετὰ τὴν ἀπότessin ἀφθόνως τρέφῃται τὸ ἔμβρυον. τοῦτο οὖν τὸ γάλα ἐὰν σύμμετρον ᾖ, δηλοῖ, καλῶς ἔχειν τὸ ἔμβρυον· εἰ μὲντοι πολὺ καὶ ἀπορῥέει ἐκ τῶν μασθῶν, δηλοῖ ὅτι ἀσθενές ἐστι τὸ ἔμβρυον. πῶς; ὅτι ὑπὸ πλήθους τοῦ φα-

1) καταγερομένων V. b. 2) συμμύει D. ξυμμύσει V. a. e.

ρομένου αἵματος ἐν τῷ ἐμβρύῳ κατελύθη ἡ δύναμις αἰ-
τοῦ κἀντεῦθεν πλεονάζον ἠνέχθη ἄνω. ἄλλως τε φύσει
ἀσθενὲς ὃν τὸ παιδίον οὐκ ἐξισχύει ἀλλοιωῶσαι τὸ πρὸς
τροφὴν ἐρχόμενον ἐν αὐτῷ αἷμα, ἀλλὰ μένει καὶ φέρεται
παρὰ τοὺς μασθοὺς καὶ διὰ τοῦτο πολὺ γάλα ῥεῖ. εἰ
μέντοι στερεοὶ οἱ τιτθοὶ ὥσιν οὐκ ἀπὸ ὄγκου τινὸς δη-
λονότι, ἀλλ' ἐκ συμμέτρου γάλακτος φερομένου, σημαίνει
ὑγιεινὸν εἶναι τὸ ἔμβρυον.

ΔΑΜ. Κατ' ἐκεῖνον γὰρ ῥεῖ τὸ γάλα τὸν καιρὸν,
ἥνικα φύσιν ἔχει ταῖς κνούσαις γεννᾶσθαι.

γ'. Ὀκόσαι διαφθείρειν μέλλουσι, ταυτέησι οἱ τιτθοὶ
ἰσχυροὶ γίνονται· ἦν δὲ πάλιν σκληροὶ γένωνται, ὁδύνη
ἔσται ἐν τοῖσι τιτθοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσιν ἰσχύοισιν, ἢ ἐν
τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσι γούνασι, καὶ οὐ δια-
φθείρει. —

ΘΕΟΦ. Προσδιορισμοῦ χρήζει ὁ ἀφορισμὸς, ἐν ἁλη-
θῆς ὑπάρχει, ὡς εἶναι αὐτὸν οὕτως, ὅσαι μέλλουσιν ἐκτι-
τρώσκειν λόγῳ ἐνδείας τροφῆς, αὗται ἰσχυροὺς τοὺς μα-
σθοὺς ἰσχυοῦσι, καὶ ἡ αἰτία προείρηται. εἰτά φησιν, ἦν δὲ
πάλιν σκληροὶ γίνωνται, ὁδύνη γίνεται ἐν τοῖσιν ἰσχύοι-
σιν ἢ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν ἢ ἐν τοῖσι γούνασι, καὶ οὐ
διαφθείρουσιν. ἐνδείκνυνται γὰρ ἀπὸ τῆς μήτρας ἐπὶ τοὺς
μασθοὺς ἀχθῆναι πολλὴν καὶ μετοχετευθῆναι ὕλην, ἐξ ἧς
καὶ σκληροὺς συνέβη γενέσθαι τοὺς τιτθούς· εἰτά ὡς
πολλὴ ἡ ὕλη μετὰγεται ἀπὸ τῶν τιτθῶν ἐπὶ ἕτερα μόρια,
εἰ μὲν πρὸς τὰ ἄνω, ποιεῖ ὁδύνας ὀφθαλμῶν, εἰ δὲ ἐν
τοῖς μέσοις, ὁδύνας ἰσχύων, εἰ δὲ κάτω, ποιεῖ γοναλγίας.
λοιπὸν οὖν οὐ διαφθείρουσι, τῆς μήτρας πρὸς τροφήν τὸ
ἄρκοῦν ἐχούσης.

ΔΑΜ. Ἰσχυροὶ γίνονται τῇ ἐνδείᾳ τοῦ ἐν ταῖς κοιναῖς
φλεβῖν αἵματος, σκληροὶ δὲ τῇ πληθώρᾳ, ἣτις καὶ ἀπο-
τιθεμένη ὑπὸ τῆς φύσεως εἰς τινα μόρια ὁδυνᾶται μὲν
ἐκεῖνα, τὸ δὲ ἔμβρυον ἀπαθὲς διατηρεῖται.

γδ'. Ὀκόσησι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων σκληρόν ἐστι, ταυ-
τέησιν ἀνάγκη τὸ στόμα τῶν ὑστερέων συμμύειν. —

ΘΕΟΦ. Σκληρὸν γίνεται τὸ στόμα τῶν ὑστερῶν διὰ φλεγμονὴν ἢ σκίρῳρον, ἔστι δὲ ὅτε καὶ διὰ ψύξιν καὶ ξηρότητα, ἅπερ ἀνάγκη σύμμυσιν ἦτοι στένωσιν καὶ κλείσιν τοῦ στομίου ἀπεργάζονται. διαφέρει δὲ ἡ μύσις τῆς ἐκ συλλήψεως γενομένης μύσεως, ὅτι ἐκείνη μαλακὴ ἐστίν, αὕτη δὲ σκληρά· τὸ μαλακὸν δὲ καὶ σκληρὸν τῇ ἀφῇ τῆς μαίης διαγιγνώσκεται.

νε'. Ὀκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσαι ὑπὸ πυρετῶν λαμβάνονται, καὶ ἰσχυρῶς θερμαίνονται ἄνευ προφάσιος φανερῆς, τίκτουσι χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύνως, ἢ ἐκτιτρώσκουσαι κινδυνεύουσι. —

ΘΕΟΦ. Πυρετὸν ἐνταῦθα ὑποτίθεται συνεχῇ καὶ δῆλον ἐκ τῆς εἰπεῖν λαμβάνονται ἀντὶ τῆς κατακρατῆνται, δῆλον δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἰσχυρῶς θερμαίνονται. ἐὰν οὖν γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα ὑπὸ πυρετῆ ἰσχυροτάτῃ ληφθῇ, ἐκτιτρώσκεισα κινδυνεύει ἄνευ φανερᾶς αἰτίας τουτέστιν ἐξ ἀνάγκης, πρῶτον μὲν ὅτι αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ὁ πυρετὸς ἐπικινδυνὸς ἐστίν, ἔτι δὲ πλεον ἐπὶ προκεκμηκότι σώματι, λοιπὸν δὲ καὶ διὰ τὸ ἔμβρυον, θρέψει τις καὶ ἐπανξήσει τὸν πυρετὸν, ὃ χαλεπὸν, ἢ διὰ τὸν πυρετὸν, οὐ θρέψει καὶ ἔτι χαλεπώτερον· ἐκτρωσις γὰρ γενήσεται ἐνδεία τροφῆς ἢ τίκτει χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύνως τουτέστι μετὰ συμπτωμάτων ἢ ὅτι ἡσθένησεν ἢ 1) ἀποκριτικὴ δύναμις τῇ νόσῳ καὶ οὐ δύναται ἀπώσασθαι τὸ ἔμβρυον ἢ ὅτι ὁ πυρετὸς ἐξανιμήσατο καὶ ἐξεδαπάνησε τὰ ὑγρά, ἃ ὀλισθόν καὶ εὐχέρειαν ἐν τῇ ἀποτέξει τῷ ἐμβρύῳ διένειμον.

ΔΑΜ. Εἰκότως οὐκ ἀντέχει τὸ ἔμβρυον, ἀλλὰ ἀποφθίρεται διὰ τοὺς πυρετοὺς καὶ τὴν κακοχυμίαν.

νς'. Ἐπὶ ῥόφῳ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ λειποθυμία ἣν ἐπὶ γίνηται, κακόν. —

1) COD. ESC. ὅτι δὲ χρειὰ ἐστὶ καὶ τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως, ἐπειδὴ τὰ μεγάλα συμβάλλεται τῇ ἀποτέξει, δηλοῦσιν αἱ μαῖαι προθυμοποιούμεναι τὰς μελλούσας τίκτειν, ἵνα δραστηζωτέραν καὶ ἐνδρανῇ ποιήσονται τὴν ἀποκριτικὴν δύναμιν πρὸς τὴν ἀπώτεξιν τοῦ ἐμβρύου.

ΘΕΟΦ. 1) 'Ροῦς γυναικεῖός ἐστιν ἄμετρος κένωσις τῶν καταμηνίων ὀρωδεστέρα καὶ ὑδατωδεστέρα, ἐφ' ᾧ συμβαίνει πολλάκις λειποθυμίαν καὶ σπασμὸν ἔπεσθαι, σπασμὸν μὲν τῇ ἀμέτρῳ κενώσει, λειποθυμίαν δὲ τῷ συγκενοῦσθαι τοῖς ἀχρήστοις καὶ τὰ χρηστὰ καὶ διαφορεῖσθαι τὸ ζωτικὸν πνεῦμα, ἃ καὶ κακὰ εἰσι διὰ τὸ ἀναγγέλλειν τὸν μὲν κακῶς διακειῖσθαι τὸν ἐγκέφαλον, τὴν δὲ τὴν καρδίαν.

ΔΑΜ. 'Ροῦν φρασι τὸν σφοδρὸν ἢ τὸν χρονίζοντα.

νς. Καταμηνίων γινομένων πλεόνων, νοῦσοι συμβαίνουσι, καὶ μὴ γινομένων ἀπὸ τῆς ὑστέρης συμβαίνουσι νοῦσοι. —

ΘΕΟΦ. Πᾶσα γὰρ ἀμετρία αἰτία νοσημάτων καθίσταται. ἀλλ' ἀποροῦσί τινες ἐνταῦθα λέγοντες διὰ τί ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου τυχὸν ἐπὶ τῇ ἀμέτρῳ κενώσει ἀδιορίστως ἔφη, ὅτι νοῦσοι συμβαίνουσιν, ἐπὶ δὲ τῆς ἐπισχέσεως τῶν καταμηνίων διωρίσατο καὶ ἔφη τὸν πεπονθότα τόπον; ὅτι ἐκεῖ μὲν, εἰ καὶ γίνονται νοσήματα, οὐκ ἀπὸ τῆς ὑστέρας γίνονται· αὕτη γὰρ καθαρὰ μεμένηκεν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ὅλου σώματος, ἀσθενείας ἐπακολουθησάσης, ἐπὶ δὲ τῆς ἐπισχέσεως τῶν καταμηνίων, σήψεως γενομένης, τὴν ἀρχὴν τὰ νοσήματα ἀπὸ τῆς μήτρας ἴσχουσιν.

ΔΑΜ. Κενοῦνται πλείω καταμήνια δι' ἀναστόμωσιν σφοδρὰν τῶν εἰς τὴν μήτραν καθηκόντων ἀγγείων καὶ διὰ λεπτότητα τοῦ αἵματος, ἢ πλείω θερμότητα· ἐλάττω δὲ γίνεται καταμήνια διὰ μύσιν ἢ ἔμφραξιν τῶν τὴν ἔμμηνον κάθαρσιν εἰς τὴν μήτραν καταγουσῶν φλεβῶν ἢ διὰ πάχος αἵματος ἢ διὰ ψυχρότητα.

νη. Ἐπὶ ἀρχῇ φλεγμαίνοντι καὶ ὑστέρῃ φλεγμαινούσῃ στραγγουρίῃ ἐπιγίνεται, καὶ ἐπὶ νεφροῖσιν ἐμπύοισι

1) COD. ESC. ἀμέλει τὰ παλαιὰ τῶν ἀντιγράφων τὸν ἢ διεξευκτιζὸν ἔχουσι, τυχὸν ὅτι ἢ σπασμὸς ἢ λειποθυμία ἐπιγίνεται καὶ καλῶς ἔχουσιν. τινὰ δὲ τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι τὸν καὶ σύνδεσμος, τυχὸν ὅτι σπασμὸς καὶ λειποθυμία ἐπιγίνεται ὅπερ κακῶς ἔχει ἡ τοιαύτη γραφὴ καὶ ἐκβάλλεται παρὰ τοῖς ἐξηγηταῖς.

στραγγουρίη ἐπιγίνεται, ἐπὶ δὲ ἥπατι φλεγμαινόντι, λύγξ. —

ΘΕΟΦ. Ἀρχὸν τὸ ἀπενθυσμένον καλεῖ, καὶ ἀπενθυσμένον μὲν λέγεται διὰ τὸ ἐπ' εὐθείας κεῖσθαι, τῶν ἄλλων ἐντέρων ἐλικοειδῶς κειμένων, ἀρχὸς δὲ διὰ τὸ δοκεῖν ἄρχεσθαι τῶν ἐντέρων. οὗτος οὖν ἐὰν φλεγμάνῃ, στραγγουρία γίνεται, ἢ ὅτι μεταλαμβάνει τῆς δυσκρασίας ἢ κύστις καὶ κατάλυσις γίνεται τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως αὐτῆς, ἢ ὅτι ἀποστενοῦται ὁ τράχηλος αὐτῆς κἀντεῦθεν στάγδην ἢ ἀπόθεσις τοῦ οὔρου γίνεται. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ὑσέρῃ φλεγμαινέσῃ τὸ αὐτὸ γίνεται ἢ λόγῳ τῆς μεταδίδοσθαι τὴν δυσκρασίαν τῇ κύσει ἢ ἐπειδὴ ἡ μήτρα ἐν τῷ μεταξὺ κεῖται τοῦ ἀρχοῦ καὶ τῆς κύστεως. εἰ μὲν οὖν ἔμπροσθεν φλεγμαίνει, ὥς ἐπὶ τὴν κύστιν ὠθεῖται καὶ ἀποστενοῦται ὁ τῆς κύστεως τράχηλος, καὶ καταστάγδην ἀποτίθεται τὸ οὔρον· εἰ δὲ ἐν τοῖς ὀπισθεν φλεγμαίνει, ὥς ἐπὶ τὴν ὀσφὺν ἀποστενοῦσα τὰ ἔντερα, ἐποχὴν κόπρου ἐργάζεται. καὶ ἐπὶ νεφρῶν δὲ ἐκπυήσιντι γίνεται στραγγουρία. πῶς; πολλάκις φῦμά τι γίνεται εἰς αὐτοὺς καὶ τῷ χρόνῳ 1) σηπομένου φέρεται τὸ πῦον ἐπὶ τὴν κύστιν καὶ τῇ δριμύτητι δάκνει καὶ τῇ δήξει ἐπεγείρει τὴν ἀποκριτικὴν δύναμιν συνεχῶς καὶ ἐκκρίνει κατὰ στράγγα τὸ οὔρον. εἰτά φησιν ὅτι, καὶ τοῦ ἥπατος φλεγμαινόντος, γίνεται πάθος, οὐ τοιοῦτον δὲ, ἀλλὰ λύγξ, καὶ μάλιστα εἰ τύχοι φλεγμαίνειν τὰ σιμὰ, διότι ἐπὶ τῇ φλεγμονῇ θερμότης ἔλκει ἐφ' ἑαυτὴν τὰ ὑγρά τὰ ἐν τῷ στομάχῳ καὶ ἐξαναλίσκει κἀντεῦθεν ξηραίνεται ὁ στόμαχος, καὶ ἐπὶ τῇ ξηρότητι σπᾶται, ἐφ' ἣ σπασμῷ δει διαθέσει γίνεται λύγξ.

ΔΑΜ. Ὅταν ὀλίγον τις οὔρῃ συνεχῶς, στραγγουρία τὸ πάθος ὀνομάζεται, καὶ γίνεται, ποτὲ μὲν ἐπ' ἀρρώστιά τῆς καθεκτικῆς τῆς κύστεως, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἐπὶ δριμύτητι τῶν οὔρων. ἢ μὲν οὖν ἀρρώστια τῆς καθεκτικῆς διὰ τε δυσκρασίαν γίνεται καὶ τινα τῶν παρὰ φύσιν ὀγκων, ἢ δριμύτης δὲ ἢ διὰ πάθος νεφρῶν ἢ διὰ τὸ ἥκειν ἐκ τῶν φλεβῶν εἰς αὐτοὺς τοιοῦτον τὸ ὀρρώδες

1) ῥησσόμενον V. α.

περίπτωμα. ἐπὶ μὲν οὖν ἀρχῇ καὶ ὑστέρα φλεγμαινούση στραγγουρία γίνεται, συμπασχούσης τῆς κύστεως, ἐπὶ δὲ νεφροῖς ἐμπύοις διὰ τὸ κενοῦσθαι δι' αὐτῆς τὸ πῦον. οὕτως οὖν καὶ τῷ ἥπατι λυγρὴ ἐπιγίνεται διὰ τὴν τῶν νεύρων κοινωνίαν, ὅταν εἰς μεγίστην παραταθῇ φλεγμονήν.

νθ'. Γυνὴ ἣν μὴ λαμβάνῃ ἐν γαστρὶ, βούλῃ δὲ εἰδέναι, εἰ λήψεται, περικαλύψας ἱματίοισι, θυμία κάτωθεν, κῆν μὲν πορεύεσθαι δοκέῃ ἢ ὁσμὴ διὰ τοῦ σώματος ἔς τὰς ῥῖνας καὶ ἔς τὸ στόμα, γίνωσκε ὅτι αὕτη οὐ διὰ ἐωϋτὴν ἄγονός ἐστι. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἐνταῦθά φησιν ὅτι ἐὰν γυνὴ μὴ λαμβάνῃ ἐν γαστρὶ, οὐ δι' αὐτὴν ἄγονος οὔσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ἄνδρα, βούλει δὲ τοῦτο εἰδέναι, χρῆσαι θυμιατηρίῳ, ὅπερ δέχεται λιβανωτὸν, ναρδόσταχυν, κασίαν καὶ στύρακα καὶ ἔμβαλλε εἰς αὐτὸ ἄνθρακας καὶ ἐπάνω τῷ θυμιατηρίῳ ἐπίθες τὴν καλουμένην χώνην καὶ τὸ ἄνω αὐτῆς μέρος ὑπόβαλλε τῷ αἰδοίῳ τῆς γυναικὸς καὶ οὕτως ὑποκάπνιζε, καθεζομένης αὐτῆς ἐπὶ δίφρῳ καὶ περικεκαλυμμένης ἱματίοις. καὶ εἰ μὲν ἡ ὁσμὴ διὰ τοῦ βάθους τοῦ σώματος ἀνάγεται ἐπὶ τὸ στόμα καὶ τὰς ῥῖνας, ἔσο γινώσκων, ὅτι οὐ δι' ἑαυτὴν ἄγονός ἐστιν, ἀλλὰ διὰ τὸν ἄνδρα· οὕτω γὰρ φερομένης τῆς ὁσμῆς διὰ τοῦ βάθους τοῦ σώματος ἐπὶ τὸ στόμα καὶ τὰς ῥῖνας 2) δηλονότι πάσης ἀπήλλακται κακοχυμίας ἢ μήτρα καὶ εὐκράτως κέκραιται· εἰ γὰρ ξηροτέρα ἦν τῇ κράσει ἢ ψυχρότερα ἢ κακόχυμος, τῇ πυκνώσει καὶ τῇ

1) COD. ESC. Si mulier non sterilis est, δεῖ ἐπιζευγνύειν αὐτὴν καὶ ἑτέρῳ ἀνδρὶ γονίμῳ, ἵνα μὴ ἀπόληται ἡ παλιγγενεσία. οἱ γὰρ παλαιοὶ πολλὴν φροντίδα ἐποιοῦντο καὶ ἀγῶνα τίθεντο διὰ τὴν παλιγγενεσίαν ὥστε μὴ φθαρῆραι τὸ γένος δι' αἰτίαν τινὰ, διὰ τε βασιλικὸν γένος καὶ διὰ τε ἱερατικὸν καὶ διὰ διδασκαλικὸν, ὥστε μὴ διαλιπεῖν τὸ γένος. ὅπερ καὶ παρὰ πέρσαις μέχρι τοῦ νῦν τοῦτο ἐσπούδασται. — δεῖ ἄνθρακας βαλεῖν εἰς θυμιατὸν καὶ φέρειν χώνην. καὶ δεῖ καθίζειν τὴν γυναῖκα ἐπὶ δίφρῳ ἔχοντι μέγιστον ἄνοιγμα, καὶ τὸ μὲν τέλειον στόμα τῆς χώνης ἐπιθεῖναι τῷ θυμιατῷ, τὸ δὲ οὐδὲ τῆς χώνης δεῖ σε ἀρμόσαι τῷ γυναικεῖ σιτομίῳ. 2) Hinc lacuna in V. b. quae usque ad Sect. VI. aph. 43. extenditur.

ψύξει καὶ τῇ κακοχυμίᾳ ἐκωλύετο ἂν ἡ ὁσμὴ ἐπὶ τὰ ἄνω ἐνεχθῇ. πόθεν δὲ ἀνάγεται ἡ ὁσμὴ ἐπὶ τὸ στόμα καὶ τὰς ῥῖνας, εἰ ἐρωτᾷ τις, λέγομεν, διὰ τῶν φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν καὶ νεύρων, καθὼς αὐτὸς ἐν διαφοροῖς ἔφη, σύμπνοια μία καὶ ξύρροια καὶ πάντα συμπαθέα.

ΔΑΜ. Πρόσθες ξυλαλόην, ἄμπαρ, λιβανωτον, σμύραν καὶ στύρακα καὶ θυμία.

Ξ. Ἦν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ αἱ καθάρσεις πορεύονται πολλαί, ἀδύνατον τὸ ἔμβρυον ὑγιαίνειν. —

ΘΕΟΦ. Ὁ νῦν ἀφορισμὸς φησιν, ἐὰν γυναικὶ μετατὴν σύλληψιν αἱ καθάρσεις πορεύωνται, ἀδύνατον τὸ ἔμβρυον ὑγιαίνειν. καὶ εἰκότως, πρῶτον μὲν ὅτι ἀναστοιχειοῦται ἡ ὑπαρξίς τοῦ ἐμβρύου, δεύτερον δὲ ὅτι τῇ κενώσει τῶν καταμηνίων ἀμοιρεῖ τροφῆς τὸ ἔμβρυον. ἀμοιρεῖν οὖν καὶ λιμῶτιον πῶς ἐνδέχεται αὐτὸ ὑγιὲς εἶναι; ἀλλὰ λέγουσί τινες ὅτι ὁρῶμεν ἐπὶ τῆς πείρας, ὅτι καθαίρονται αἱ γυναῖκες καὶ μέχρι πέμπτου καὶ ἔκτου μηνὸς καὶ οὐ βλάπτονται τὰ παιδία. πρὸς τοῦτο λέγομεν ὅτι καθαίρονται μὲν, εἰ τύχοι ταύτας εἶναι πληθωρικὰς, καὶ οὐ βλάπτονται, διότι ὀλίγον καθαίρονται, ἔνταῦθα δὲ πολλὴν τὴν κένωσιν ὑποτίθεται καὶ διὰ μῆκος χρόνου γίνεσθαι. καὶ τοῦτο αἰνίττεται διὰ τοῦ εἰπεῖν, αἱ καθάρσεις πορεύονται, ὥν τὸ μὲν τὸ πλῆθος, τὸ δὲ τὴν παρὰ τὰς τῆς χρόνου σημαίνει, ἄπερ, ὡς εἴρηται, χαλεπά. πάλιν ἀποροῦσι, πῶς γίνεται ἑμμηρος κάθαρσις ἐπὶ τῶν κυουσῶν, τοῦ στομίου κεκλεισμένου, ὡς μηδὲ πυρῆνα μήλης ἐπιδέχεσθαι; καὶ φαμεν, ὅτι οὐ διὰ τοῦ στομίου καθαίρονται· ἔχει γὰρ ὑμένα τινὰ ἐπιπολάζοντα, ἀλλὰ διὰ τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας, καθὼς καὶ αἱ παρθένοι, ἀναστομουμένων τῶν φλεβῶν τῶν ἐν αὐτῇ καταφυομένων καὶ ἀποτελεωτώντων.

ΔΑΜ. Κάθαρσιν τὸ αἷμα δηλοῖ τὸ ἐκκρινόμενον πολὺ καὶ πολλάκις.

ξά'. Ἦν γυναικὶ αἱ καθάρσεις 1) μὴ πορεύονται, μήτε φρίκης, μήτε πυρετοῦ ἐπιγινόμενου, ἄσαι δὲ αὐτῇ προσπίπτωσι, λογίζου ταυτέην ἐν γαστρὶ ἔχειν. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἐὰν γὰρ, μήτε φρίκης μήτε πυρετοῦ ἐπιγινόμενου μήτε φλεγμονῆς, αἱ καθάρσεις οὐ πορεύονται, αὕτη δὴλον ὅτι ἔγκυός ἐστι, πλὴν ἔὰν καὶ ἄσαι αὐτῇ προσπίπτωσι τουτέστιν ἀλλόκοτος ὄρεξις τοῦ στομάχου ὑπὸ ποικιλίας χυμῶν γινομένη, ἥτις καὶ κίττα λέγεται· τὸ τηρικαῦτα γὰρ δηλοῦται ἀπὸ τοῦ παντὸς σώματος φέρεσθαι τὸ αἷμα εἰς τὴν μήτραν πρὸς τροφήν τοῦ ἐμβρύου.

ΔΑΜ. Γίνεται δὲ ἡ ἄση, καθ' ὃν λόγον καὶ ἡ κίττα, τοῦ στομάχου κακούμενου ταῖς συνειληφυσίαις.

ξβ'. Ὀκόσαι ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσιν, οὐ κνίσκουνσι, καὶ ὀκόσαι καθύγρους αὐτὰς ἔχουσι, ὁμοίως· ἀποσβέννυνται γὰρ αὐτέησι ὁ γόνος, καὶ ὀκόσαι ξηρὰς μᾶλλον καὶ περιεκαυμένας· ἐνδείη γὰρ τῆς τροφῆς φθείρεται τὸ σπέρμα. ὀκόσαι δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τὴν κράσιν ἔχουσι ξυμμέτρως, αἱ τοιαῦται ἐπίτεκνοι γίνονται. —

ΘΕΟΦ. 3) Ἴδου νῦν τὰς αἰτίας παραδίδωσιν Ἰπποκράτης, δι' ἧς οὐ γίνεται σύλληψις. λέγει γὰρ μὴ κνίσκειν τὰς ψυχρὰς καὶ πυκνὰς ἐχούσας τὰς μήτρας, διότι ψύξις οὐχ ἔλκει τὸ σπέρμα· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὰς καθύγρους ἐχούσας τὰς μήτρας κύνει φησὶ διὰ τὸ κατακλύζεσθαι τὸ σπέρμα, ὥσπερ ἐν τῇ τελματώδει γῇ τὰ σπέρματα· ἀλλὰ

1) παύονται D. 2) COD. ESC. Φησὶν ὁ Γαληνὸς ὅτι εἰ ἦν δυνατὸν καινοτομῆσαι τὴν λέξιν τῶν ἀφορισμῶν καὶ νεωτεροποιῆσαι, τὸν παρόντα ἀφορισμὸν συντάξαι εἶχον ἐκείνῳ τῷ λόγῳ, ἔὰν γυνὴ μὴ λαμβάνῃ ἐν γαστρὶ, βούλει δὲ εἰδέναι, εἰ λήψεται etc. 3) IBID. Galenus dicit: τὸ ἐξ ἀμφοτέρων δεῖ λαβεῖν ἐπὶ τῶν ἀντιθέσεων, θερμότης καὶ ψυχρότης, ξηρότης καὶ ὑγρότης. — ὁ μέντοι ἐξηγητὴς (num Asclepius!) τοῦ παρόντος βιβλίου λέγει ὅτι δεῖ οὕτως νοῆσαι καὶ λαβεῖν τὸ ἐξ ἀμφοτέρων, τυχὸν ἔὰν ψυχρὰν ἔχῃ τὴν μήτραν ἢ γυνὴ καὶ διὰ τοῦτο ἄγονός ἐστι, δεῖ διδόναι αὐτὴν θερμῷ ἀνδρὶ, — καὶ εἰ ἰγρὰν, — ἀνδρὶ ξηρῷ.

μὴν οὐδὲ τὰς ξηρὰς μᾶλλον καὶ περικαεῖς, ὥς φησιν αὐ-
τὸς, ὅτι ἐνδείη τῆς τροφῆς τὸ σπέρμα φθείρεται ἢ γὰρ ξη-
ρότης δαπανᾷ καὶ ἡ θερμασία διαφόρησιν ἐργάζεται. τεσσά-
ρων οὖν οὐσῶν τῶν δυσκρασιῶν, δύο ἀντιθέσεις εἰσὶ,
πρώτη μὲν θερμότης καὶ ψυχρότης, δευτέρα δὲ ξηρότης καὶ
ὕγρότης. λοιπὸν, ὥς φησιν Ἰπποκράτης, ἐκεῖναί εἰσιν
ἐπίτεκνοι, ὅσαι ἐξ ἀμφοτέρων τούτων τῶν ἀντιθέσεων
συμμέτρως τὴν κράσιν ἔχουσιν· ἔστι δὲ εἰπεῖν καὶ ἑτέρως,
ὅτι ἐξ ἀμφοτέρων λέγει, ἀπὸ τε τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυ-
ναικὸς, ἵνα ἐὰν θερμότερός ἐστὶν ὁ ἀνὴρ, ἢ γυνὴ ψυχρο-
τέρα ἦ, καὶ τὸ ἀνάπαλιν πρὸς τὸ εἶναι συμμετρίαν, ἐκ
δὲ ταύτης εὐτεκνίαν.

ΔΑΜ. Ὡσπερ γὰρ ἐπὶ τῆς λίαν καθύγρου καὶ τελ-
ματώδους γῆς οὐκ ἀναβλαστάνει τὰ σπέρματα, ὁμοίως
καὶ ἐπὶ τῆς καταξήρου, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν μητρῶν τῶν
οὕτως ἔχουσῶν· ἐπίτεκνοι δὲ γίνονται αἱ τὴν κράσιν ἔχου-
σαι σύμμετρον.

ΞΓ'. Παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρρῶνων· ἡ γὰρ διὰ
τὴν ἀραιότητα τοῦ σώματος τὸ πνεῦμα ἔξω φέρεται,
πρὸς τὸ μὴ 1) παραπέμπειν τὸ σπέρμα, ἢ διὰ τὴν
πυκνότητα τὸ ὑγρὸν οὐ διαχωρέει ἔξω, ἢ διὰ τὴν ψυ-
χρότητα οὐκ ἐκπυροῦται, ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν
τόπον τοῦτον, ἢ διὰ τὴν θερμασίην, τοῦτο γίνεται. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἐνταῦθα ὁ Γαληνὸς λέγει, ὅτι νόθος ἐστὶν
ὁ παρὼν ἀφορισμός· εἰ γὰρ ἦν τοῦ Ἰπποκράτους, ἔδει διὰ
τὰς αὐτὰς αἰτίας, δι' αἷς καὶ ἐπὶ τῶν γυναικῶν, ὑποθέσθαι
ἄγονον εἶναι τὸ ἀρρῶν, εἰπὼν παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ
τῶν ἀρρῶνων. πλὴν εἰ δοκεῖ ἐκ τῶν Ἰπποκράτους εἶναι,
ἐξηγητέον αὐτὸν οὕτως, ὅτι καὶ ἐνδιαφόρητος εἴη ὁ ἀνὴρ,
ἐξασθενεῖ καὶ οὐ δύναται ἐξακοντίσαι τὸ σπέρμα παρὰ

1) παραπίπτειν τῷ στόματι τὸ V. a. b. c. 2) COD. ESC. Galenus
hunc dicit νόθον καὶ ὑποβολιμαῖον. — δοκεῖ τῷ Ἀριστοτέλει καὶ λέγει
ὅτι οὐδὲ τὸ πρῶτον σπέρμα γόνιμόν ἐστιν οὐδὲ τὸ τελευταῖον κατα-
βαλλόμενον, ἀλλὰ τὸ μέσον ὅπερ χαλάσιον ὀνομάζει, ἐκ τοῦ κατὰ σύ-
στασιν ζοικέναι τῇ χαλάσῃ. — τὸ δὲ ἔξω φέρεται, μὴ νομίσης ἐπὶ
τοῦ ἐδάφους, ἀλλὰ τυχὸν ἔξωθεν τῆς μήτρας, λέγω δὲ εἰς τὸ λαγα-
ρὸν ἔντερον.

τοὺς γυναικείους κόλπους καὶ διὰ τοῦτο ἀνεπιτήδειος πρὸς σύλληψιν, καὶ ἂν ξηρὸς ᾖ, πύκνωσιν πάσχει καὶ τῇ πυκνότητι καὶ ξηρότητι οὐ γίνεται ἔκκρισις σπέρματος καὶ ἀντεῦθεν ἄγονός ἐστι· καὶ ἂν ψυχρὸς ᾖ, νεκρὸν ἔχει τὸ σπέρμα καὶ οὐκ ἐκπυροῦται, ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν τόπον τοῦτον καὶ ζωογονεῖσθαι· ἀθροίζεται μὲν γὰρ πρὸς τὴν μήτραν, οὐ ζωογονεῖται δὲ ὡς ψυχρὸν, καὶ ἂν θερμότερος ᾖ, τὸ αὐτὸ τοῦτο γίνεται, τουτέστιν ὡς θερμότερον τὸ σπέρμα οὐ δύναται ἀθροίζεσθαι καὶ 1) ζωογονεῖσθαι. λοιπὸν οὖν, ἐπιτηδείως ἔχουσι πρὸς σύλληψιν οἱ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἀντιθέσεων, καθὼς εἴρηται, τὴν κράσιν ἔχοντες.

ΛΑΜ. Ὁ ἀφορισμὸς οὗτος ὠβέλυσται.

ξδ'. Γάλα διδόναι κεφαλαλγέουσι, κακὸν· κακὸν δὲ καὶ πυρεταίνουσι, καὶ οἷσι ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβόρῳζεται, καὶ τοῖσι διψώδεσι· κακὸν δὲ καὶ τοῖσι χολωδεστέρας τὰς ὑποχωρήσιας ἐν ὁξέσι πυρετοῖσιν ἔχουσι, καὶ οἷσι αἵματος πολλοῦ διαχώρησις γέγονε. ἀρμόζει δὲ φθινώδεσι τὸ γάλα, ἀλλὰ μὴ τοῖσι λίην πυρέσσουσι· διδόναι δὲ γάλα καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι βληχροῖσι, μηδενὸς ὁκόσων προεῖρηται σημείων παρεόντος, παραλόγως δὲ ἐκτετηκότων. —

ΘΕΟΦ. Τὸ γάλα τριπλεκῇ τὴν οὐσίαν ἔχει· ἔχει γὰρ τὸ ἐλαιῶδες καὶ τὸ ὀρρῶδες. καὶ ἔστι τὸ μὲν τυρῶδες αὐτοῦ παχὺ καὶ ψυχρὸν, τὸ δὲ ἐλαιῶδες θερμὸν, τὸ δὲ ὀρρῶδες αὐτοῦ ῥυπτικὸν καὶ λεπτομερές. Ἀλλ' ἐπειδὴ τινες ἠπατήθησαν, μηδόλως αὐτὸ ἐπιβλαβὲς εἶναι διὰ τὸ εὐαλλοῖωτον αὐτοῦ, τούτου χάριν Ἰπποκράτης ἐκκόψαι τούτων τὴν ὑπόνοιαν βουλόμενος τὰ ἐξ αὐτοῦ γινόμενα κακὰ καταλέγει, καὶ πρῶτον μὲν λέγει, ὅτι τοῖς κεφαλαλγῶσι βλάπτει πλέον διὰ τὸ εἶναι αὐτὸ γεννητικὸν φουσῶν πνευμάτων ἀπεπτούμενον, ἅπερ ἐπιτείνουσι τὴν κεφαλαλγίαν· πλὴν οὐχ ὅλον τὸ γάλα τοῦτο ποιεῖ, ἀλλὰ τὸ τυρῶδες. κακὸν δὲ καὶ τοῖς πυρεταίνουσιν, ἀλλ' ὁξέως, διὰ τὸ πρόσθεσιν

1) δημιουργεῖσθαι V. c.

τῇ ὕλῃ χαρίζεσθαι ἀπεπτούμενον, ἢ διὰ τὸ ἐλαιῶδες αὐ-
τοῦ ὡς θερμὸν ἐπίτασιν πυρετῶ ἐργάζεται. κακὸν δὲ καὶ
τοῖς ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορύζοντα ἔχουσι, πλὴν
καὶ ἐνταῦθα τὸ τυρῶδες ὡς ἀπεπτούμενον καὶ γέννων
πνεύματα, ἃ ἐπιτείνουσι τὸ πάθος· κακὸν δὲ καὶ τοῖσι
διψώδεσι, πλὴν τὸ ἐλαιῶδες ὡς θερμόν. κακὸν δὲ καὶ
οἷσι χολώδες αἱ διαχωρήσεις, καὶ μάλιστα ἐὰν σὺν πυ-
ρετῷ ὀξεῖ σύνεισι, πρῶτον μὲν διὰ τὸ ὀρρῶδες αὐτοῦ
ἐρεθίζειν, ἔπειτα καὶ διὰ τὸ ἐλαιῶδες ἐκθερμαίνειν. κα-
κὸν δὲ καὶ οἷσι αἵματος πολλοῦ διαχώρησις γέγονε,
διότι, τοῦ αἵματος πολλοῦ κενωθέντος, ἡσθάνησαν αἱ φυ-
σικαὶ δυνάμεις, παρεχόμενον δὲ τὸ γάλα διὰ τὸ παχὺ
αὐτοῦ ἀπεπτεῖται. ἀπεπτούμενον οὖν πῶς οὐχὶ πολλῶν
κακῶν αἴτιον γενήσεται; εἴτα τὴν τοῦ γάλακτος ὑψηλῆς
σάμενος κακίαν λοιπὸν καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ παραδί-
δωσι· λέγει γὰρ ἐπιτήδειον εἶναι τοῖς φθινώδεσι καὶ μι-
λίαν πυρέσσουσι, πλὴν καὶ ἐνταῦθα τὸ ὀρῶδες. ἐκκαθαί-
ρει γὰρ τὸ ἐν πνεύμιονι πῦον. τούτου οὖν ἀποκαθαιρο-
μένου, μεγάλως εὐεργετοῦνται. ἔστι γὰρ ὅτε καὶ θερα-
πεύεται τὸ ἔλκος ἢ ὅτι αὐτὸ τὸ γάλα ὡς ὑγρὸν καὶ ἐτοι-
μοανάδοτον ἀνατρέφει αὐτὸ τὸ σῶμα. διδόναι δὲ αὐτό
φρησι καὶ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι μακροῖσι βληχροῖσι. διὰ δὲ
τούτων τοὺς ἐκτικοὺς ἠνίξαστο πυρετοὺς, πλὴν ἐὰν μηδὲν
πάρεστι τῶν προειρημένων σημείων τουτέστι κεφαλαλγία,
ὑποχόνδρια μετέωρα, δίψα, διότι αὐχμὸς ὑπόκειται ἐν
τῷ σώματι. τὸ οὖν γάλα τῇ οἰκείᾳ αὐτοῦ 1) ὑγρότητι
ἐπιτέγγει αὐτῶν τὸν χυμὸν καὶ ὠφέλειαν αὐτοῖς παρέχει.

ΔΑΜ. Τὸ γάλα γὰρ ῥαδίως ἀλλοιοῦται· μετέωρα
δὲ εἰπὼν ἠνίξαστο οὐ τὰ ἐμπεφυσημένα μόνον, ἀλλὰ καὶ
τὰ ἄλλως μετέωρα κατὰ τι φλεγματῶδες ἢ ἐρυσιπελατῶ-
δες ἢ σκιρῶδες πάθος ἢ οἰδηματῶδες, ἀλλὰ καὶ τοῖς
πνευματικοῖς καὶ φρυσώδεσιν εἴρηκε, κακόν.

ξ'. Ὅκόσοισιν οἰδήματα ἐπὶ ἔλκεσι φαίνεται, οὐ μάλα
σπῶνται, οὐδὲ μαίνονται. τουτέων δὲ ἀφανισθέντων
ἐξαίφνης, τοῖσι μὲν ὅπισθεν, σπασμοί, τέτανοι· τοῖσι

1) caliditate inflammat! C.

δὲ ἔμπροσθεν, μανίη ἢ ὀδύνη πλευροῦ ὀξείη, ἢ ἐμ-
πίησις, ἢ δυσεντερία, ἣν ἐρυθρὰ ἔη τὰ οἰδήματα. —

ΘΕΟΦ. Πάλιν ἀνεισιν ἐπὶ τὰς διαγνώσεις τῶν πα-
θῶν Ἱπποκράτης καὶ λέγει, ὅσοις οἰδήματα ἐφ' ἑλκεσι
γίνεται, οὐ μάλα σπῶνται οὐδὲ μαίνονται. διὰ τί; ὅτι
ἀπαλλάττεται τὸ βάθος τῆς ὕλης κἀντεῦθεν οὐ μανία
οὐδὲ σπασμὸς ἐπακολουθεῖ, πλὴν τοῦτο γίνεται, ἐὰν κατὰ
ἀναλογίαν τοῦ ἑλκους γίνηται ὁ ὄγκος. τοῦτον δὲ τὸν
ὄγκον, ὅταν ἐν τοῖς ὀπίσω μέρεσιν ἢ τὰ ἑλκη τουτέστι
κατὰ τὸν νῶτον, εἰ τύχοι αὐτὸν φανέντα ἐξαίφνης ἀφα-
νισθῆναι τουτέστιν ἄνευ φανερᾶς αἰτίας, μὴ διαφορητικῶ
φαρμάκῳ, μὴ αἰμορροαγίης γενομένης, πρόδηλον ὅτι ἡνέ-
χθη ἢ ὕλη ἔσω πρὸς τὸ νευρώδες γένος ἢ ἐπὶ τοὺς ῥα-
χίτας μύας καὶ πληροῦσα αὐτοὺς ποιεῖ σπασμοὺς καὶ
τετάνους· ὅτε δὲ ἐν τοῖς ἔμπροσθέν ἐστι τὸ ἑλκος, συμβῇ
δὲ τὸν ὄγκον γενέσθαι ἀξιόλογον καὶ ἐξαίφνης ἀφανι-
σθῆναι, πρόδηλον ὅτι ἐπὶ κύρια μόρια ἡνέχθη ἢ ὕλη·
καὶ εἰ μὲν περὶ τὸν ἐγκέφαλον, ἐπειδὴ αἱματική ἐστιν ἢ
ὕλη καὶ δριμύεια, ποιεῖ παραφροσύνην καὶ μανίαν, εἰ δὲ
παρὰ τὸν ὑπεζωκότα τὰς πλευρὰς ὑμένα, ποιεῖ πλευρῶν
ὀδύνας καὶ φλεγμονάς· πολλάκις δὲ καὶ εἰς πῦον μετα-
βάλλεται καὶ φέρεται παρὰ τὰς κενὰς χώρας καὶ ἐμπύ-
ημα γίνεται· εἰ δὲ πρὸς τὴν γαστέρα καὶ τὰ ἔντερα ἢ
μετάσταςις γίνηται, ποιεῖ δυσεντερίαν τὴν ὀνομαζομένην
αἱματηράν. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ εἰπεῖν, ἣν ἐρυθρὰ ἢ
τὰ οἰδήματα.

ΛΑΜ. Τὸ σπῶνται, ὅταν μεγάλοι ἢ κακοήθεις ᾖσιν
ὄγκοι. πάντας δ' ὄγκους καὶ φλεγμονὰς ἀπάσας οἰδήματα
καλεῖ ὁ Ἱπποκράτης.

ΞΣ'. Ἦν τραυμάτων πονηρῶν ἐόντων, οἶδημα μὴ φαίνη-
ται, μέγα κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ὡσπερ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ἀφορισμῷ ἐμέμφετο
τὰ ἐξαίφνης ἀφανιζόμενα τῶν οἰδημάτων, οὕτω τὰ μη-
δόλως γινόμενα τοῖς πονηροῖς 1) τραύμασι μέμφεται·

1) COD. ESC. ταυτόν ἐστι τραῦμα καὶ ἑλκος.

ὑποψία γάρ τις ἐστὶ καὶ ἀπὸ τούτων ἐπὶ τὰ κυριώτερα μεθίστασθαι τοὺς ἐπιρρόχοντας χυμοὺς τοῖς τραύμασι. λοιπὸν τὸ μέγα πρὸς τὸ κακὸν συντάττεσθαι δεῖ, οὐχ ὥς τινὲς φασι, πρὸς τὸ οἶδημα.

ΔΑΜ. Πονηρὰ τραύματά εἰσι τὰ κατὰ τὰς κεφαλὰς τῶν μυῶν ἢ τὰς τελευτὰς αὐτῶν καὶ μάλιστα τῶν νευρωδῶν μυῶν. κατὰ γὰρ τὰς τῶν μυῶν κεφαλὰς ἐμφύονται τὰ νεῦρα τοῖς μυσὶ, κατὰ δὲ τὰς τελευτὰς οἱ τένοντες ἐκφύονται. ἐστὶ δὲ μέγα κακὸν τὸ ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις τραύμασι μὴ ἐπιφαίνεσθαι οἶδημα διὰ τὸ μεθίστασθαι τοὺς ἐπιρρόχοντας χυμοὺς αὐτοῖς ἐπὶ τὰ κυριώτερα.

ξζ'. Τὰ χαῦνα, 1) χρηστὰ, τὰ δὲ ὠμὰ, κακά. —

ΘΕΟΦ. Τὰ 2) χαῦνα δηλονότι οἰδήματα ἀγαθὰ, ὥς πέψιν δηλοῦντα, τὰ δὲ ἔνωμα χαλεπὰ, ὥς ἄπεπτα, καὶ πάλιν τὰ πεπεμμένα ἀγαθὰ, διότι δηλοῦσιν ἐπικράτειαν φύσεως, τὰ δὲ ἄπεπτα χαλεπὰ, διότι ἡ δύναμις οὕτω ἐπανέστη εἰς ἀλλοίωσιν.

ΔΑΜ. Τὰ οἰδήματα δηλονότι τὰ χαῦνα, χρηστὰ ὥς πεπεμμένα, τὰ δὲ ἔνωμα ἥτοι σκληρὰ καὶ ἄπεπτα, κακά.

ξη'. Τῷ ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ, ἢ ἐν τῷ μετώπῳ ὀρθίῃ φλὲψ τμηθεῖσα, ὠφελεί. —

ΘΕΟΦ. 3) Θεραπευτικὸς ὁ λόγος· κεφαλαλγίαν γὰρ θεραπεύει. αὕτη δὲ γίνεται ἢ κατὰ πρωτοπάθειαν, ἥνικα ὕλη ἐν ἑαυτῇ περιέχεται, ἢ κατὰ συμπάθειαν, ἥνικα ἐνεχθῇ ἢ ὕλη παρὰ τὴν κεφαλὴν ἢ ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος πεπληρωμένου ἢ ἐκ μέρους. ἐνταῦθα οὖν τὴν κατὰ πρωτοπάθειαν γενομένην ὑποτίθεται, καὶ ταύτην θεραπεύει τὴν ἐν τῷ μετώπῳ ὀρθίαν τέμνων φλέβα. αὕτη

---

1) ἀγαθὰ, τὰ ἔνωμα, μέγα κακόν. V. a. 2) COD. ESC. οἱ ἐπὶ πεπεμμένῃ ὕλῃ γινόμενοι ὄγκοι. 3) IBID. κανόνα ἱατρικὸν περιέχει τὸν λεγόμενον ἀντισπαστικόν. — Triplex est revulsio 1) ἢ ἀπὸ τῶν ἄνω γάτω ἢ ἀπὸ τῶν γάτω ἄνω (ἀντίσπασις ἐπὶ μήκει). 2.) ἢ ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπ' ἀριστερὰ et viceversa (πλατεῖα.) 3.) ἀπὸ τῶν ἔμπροσθεν ἐπὶ τὰ ὀπισθεν et viceversa (βαθεῖα).

γὰρ τεμνομένη προδήλως ὠφελεῖ τὸ ὀπισθεν μέρος δη-
λονότι τῆς κεφαλῆς ἀλγοῦντας τῷ λόγῳ τῆς ἀντισπάσεως
καὶ μεταστάσεως τῆς ὕλης.

ΔΑΜ. Ἡ γὰρ μετ' ἀντισπάσεως κένωσις ὠφελεῖ.

ΞΘ'. Ρίγεα ἄρχεται γυναιξὶ μὲν ἐξ ὀσφύος μᾶλλον καὶ διὰ
νώτου ἐς τὴν κεφαλὴν· ἀτὰρ καὶ ἀνδράσι ἐκ τῶν ὀπι-
σθεν μᾶλλον ἢ ἔμπροσθεν τοῦ σώματος, οἷον ἀπὸ πη-
χέων, μηρῶν· ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ἀραιόν· δηλοῖ δὲ
τοῦτο ἡ θρίξ. —

ΘΕΟΦ. Ρίγεα λέγει οὐ τὰ σύνθετα τὰ ἐκ κλόνε καὶ
περιψύξεως γεινόμενα, ἀλλὰ τὰς περιψύξεις μόνον. ταῦτα
μὲν ταῖς γυναιξὶ μᾶλλον ἐξ ὀσφύος καὶ νώτου ἄρχεσθαι
συμβαίνει, ἐκ μὲν τῆς ὀσφύος, διότι ψυχρότατος ὁ τόπος·
νευρώδες γὰρ πάνυ τὸ μόριον· εἴτα δὲ καὶ, ἐκ τοῦ νω-
τιαίου, μεταδιδομένης αὐτῷ τῆς ψύξεως κατὰ τὸ συνεχές
κάντεῦθεν ἀναγγέλλεται τῷ ἐγκεφάλῳ καὶ γίνεται ἡ πε-
ρίψυξις. καὶ μὲν δὴ καὶ τοῖς ἀνδράσιν ἀπὸ τῶν ὀπισθεν
μᾶλλον ἄρχεται ἡ περίψυξις γίνεσθαι ἢ ἔμπροσθεν τοῦ
σώματος οἷον πηχῶν, μηρῶν. τὰ γὰρ ὀπίσω ὡς νευρώδη
ψυχρὰ ὑπάρχει, καὶ ὡς ψυχρὰ, ἐπιτήδειά εἰσι πρὸς τὸ
περιψυχθῆναι ἐτοιμῶς. ὡς τινος δὲ ἀποροῦντος, διὰ τί
τὰ ὀπισθεν ψυχρὰ, τὰ δὲ ἔμπροσθεν τούτων θερμότερα,
φησὶν Ἰπποκράτης, διότι ἀραιότερον ἔχουσι τὸ ἔμπρο-
σθεν δέρμα, ἢ δὲ ἀραιώσεις ἀπὸ θερμότητος γίνεται· καὶ
ὅτι ἀραιότερόν ἐστι, δηλοῖ ἡ θρίξ· ἡ γὰρ θρίξ τοῦπίπαν
ἐν τοῖς πρόσω μορίοις ἐκφύεται οὐκ ἄλλῳ λόγῳ, ἀλλ' ἢ
τῇ ἀραιότητι τῶν πόρων.

ΔΑΜ. Ὅτι ἀραιὰ καὶ θερμότερα τὰ ἔμπροσθεν,
δῆλον ἀπὸ τῆς ἐκφύσεως τῶν τριχῶν.

Ο'. Οἱ ὑπὸ τεταρταίων ἐχόμενοι ὑπὸ σπασμοῦ οὐ πάνυ
τι ἀλίσκονται. ἦν δὲ καὶ ἀλίσκωνται πρότερον, καὶ
ἐπιγένηται τεταρταῖος, ῥύονται. —

ΘΕΟΦ. Διὰ τοῦ εἰπεῖν ἀλίσκονται ἐδήλωσε τὸν ἐπὶ
πλήθει σπασμόν· αὐτὸ γὰρ τὸ ῥῆμα παράτασιν χρόνου
σημαίνει. οὐκοῦν περὶ τοῦ ἐπὶ πληρώσει σπασμοῦ λέγει·

οὗτος γὰρ εἰς μῆκος χρόνου παρεκτείνεται. τοῦτον οὖν τὸν σπασμὸν ὁ τεταρταῖος οὐ μόνον οὐκ ἔα γενέσθαι, ἀλλ' εἰ καὶ φθάσει γενέσθαι, λύει τῷ λόγῳ τοῦ ἐκκρίνειν καὶ πέττειν τὸν παχὺν καὶ φλεγματικὸν χυμὸν. ἐκκρίνει μὲν γὰρ τῷ ῥίγει τὰς ὕλας, πέττει δὲ τῷ λόγῳ τῆς γενομένης τῷ ῥίγει πυρετώδους θερμοσίας.

ΔΑΜ. Οὐ περὶ τῶν ἐπὶ κενώσει λέγει, οἷ καὶ ὀξεῖς καὶ ὀλέθριοι, ἀλλ' ἐπὶ πληρώσει, ὥς οἱ ἐπιληπτικοί· τὸ γὰρ ἐχόμενοι καὶ ἀλίσκονται παράτασιν χρόνου δηλοῖ. τὸν τοιοῦτον οὖν λύει ὁ τεταρταῖος προγεγονότα, ἢ μὴ προόντα οὐκ ἔα γενέσθαι διὰ τε τὴν ἐκκρισιν καὶ τὴν πέψιν τὴν ἐπ' αὐτῷ συμβαίνουσαν, τὴν μὲν ἐκκρισιν τῷ ῥίγει· μόνος γὰρ ὁ τοιοῦτος βρασμὸς ἱκανὸς ἐκκρίναι παχὺν χυμὸν· τὴν δὲ πέψιν τῷ λόγῳ τῆς ἐπιγινομένης τῷ ῥίγει πυρετώδους θερμοσίας.

οα'. Ὀκόσοισι δέρματα περιτείνεται καρφαλέα, καὶ σκληρὰ, ἄνευ ἰδρωτός τελευτῶσι· ὀκόσοισι δὲ χαλαρὰ καὶ ἀραιὰ, ξὺν ἰδρωτί τελευτῶσι. —

ΘΕΟΦ. Τὸ λεγόμενον τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ἐπὶ τῶν μελλόντων κρίνεσθαι καὶ τελευτᾶν ἢ πρὸς ὑγείαν ἢ πρὸς θάνατον, ἐν οἷς μὲν καρφαλέα τουτέστι σκληρὰ καὶ ξηρὰ τὰ δέρματα γίνεται χωρὶς ἰδρωτός, τελευτῶσι, καὶ εἰ μὲν εὐφορία αὐτοῖς ἔπεται, πρὸς ὑγείαν, εἰ δὲ δυσφορία, πρὸς θάνατον. ἐν οἷς δὲ χαλαρὰ καὶ ἀραιὰ, σὺν ἰδρωτί τελευτῶσιν, εἰ μὲν εὐφοροῦσι, πρὸς ὑγείαν, εἰ δὲ δυσφοροῦσι, πρὸς θάνατον· ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ἄνευ ἰδρωτός τελευτῶσι διὰ τὸ ἐνδεές τῆς ὑγρότητος, οὗτοι δὲ μεθ' ἰδρωτός διὰ τὸ ἐναντίον.

ΔΑΜ. Τοῖς μὲν γὰρ προτέροις ἢ οὐχ ὅλως ἐστὶν ὑγρότης ἢ οὐκ ἐν τῷ δέρματι, τοῖς δὲ δευτέροις ἐστὶ τε καὶ κατὰ τὸ δέγμα.

οβ'. Οἱ ἰκτεριώδεις οὐ πάντι πνευματώδεές εἰσι. —

ΘΕΟΦ. Ἰκτεριώδεις λέγει τοὺς ἐπιτηδείους πρὸς ἰκτερον, ὥσπερ καὶ φθινώδεις τοὺς ἐπιτηδείως ἔχοντας πρὸς φθίσιν. οὗτοι δὲ θερμότεροί εἰσι. πνευματώδεις δὲ πά-

λιν λέγει τοὺς ἔχοντας περιουσίαν πνευμάτων διὰ φλεγματώδη καὶ ψυχρὸν χυμὸν. τούτων οὕτως εἰρημένων, οἱ ἱκτεριώδεις εἰκότως οὐ πάνν τι πνευματώδεις εἰσι τουτέστιν οὐ παντελῶς. τὰ γὰρ πνεύματα ὑπὸ ψυχρᾶς ὕλης γίνονται, οὗτοι δὲ θερμότεροι ὑπόκεινται. ἡ οὖν θερμότης οὐ τίκτει πνεύματα· εἰ δὲ καὶ τέξει, διαφορεῖ αὐτά· πλὴν οὐ πάνν εἰσὶ πνευματώδεις τουτέστι παντελῶς· ἐνδέχεται γὰρ αὐτοὺς καὶ πνευματώδεις ποτὲ γενέσθαι ἐπ' ἀρρώστίᾳ τῶν θρεπτικῶν μορίων, ὧν ἀρρώστούντων ἀπεπιούνται αἱ τροφαὶ καὶ πνεύματα τίκτονται κἀντεῦθεν πνευματώδεις γίνονται.

ΔΑΜ. Χολώδεσι γὰρ οὔσι τοῖς ἱκτεριώδεσιν οὐ συμβαίνουνσι πνεύματα ἐκ φλεγματικοῦ χυμοῦ τὴν γένεσιν ἔχοντα.

Τμήμα Ἑκτον.

α'. Ἐν τῇσι χρονίῃσι λειεντερίῃσιν ὀξυρεγμίῃ ἐπιγενομένη, πρόσθεν μὴ γινομένη, σημεῖον ἀγαθόν. —

Ἀρχὴ τοῦ ἑκτου τμήματος.

ΘΕΟΦ. Ἐν τῷ παρόντι ἀφορισμῷ περὶ ἐπιγενημάτων διαλέγεται· τὸ δὲ ἐπιγένημα τετραχῶς· ἢ γὰρ νόσημα νοσήματι ἐπιγίνεται ὥσπερ τῇ πλευρίτιδι πυρετός, ἢ νοσήματι σύμπτωμα, ὥσπερ τῷ πυρετῷ κεφαλαλγία, ἢ νόσημα συμπτώματι ὥσπερ τῇ κεφαλαλγίᾳ ξηρότης, ἢ συμπτώματι σύμπτωμα, ὥσπερ τῇ ἀγρυπνίᾳ κεφαλαλγία. ὑποτίθεται οὖν νόσημα, ὅπερ ἐστὶ λειεντερία καὶ ἐπὶ τῷ νοσήματι σύμπτωμα ἐπιγενόμενον, ὅπερ ἐστὶν ὀξυρεγμία. ἀλλ' αὕτη ἢ λειεντερία ἢ δι' ἐπιπολῇ ἑλκωσιν τῶν ἐντέρων γίνεται ἢ δι' ἀσθένειαν τῆς καθεκτικῆς ἢ τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως κατὰ δυσκρασίαν ψυχρὰν νεκροῦσαν αὐτὰς ἢ διὰ χυμὸν πλεονάζοντα ψυχρὸν καὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦντα. ἐνταῦθα οὖν περὶ τῆς δι' ἀσθένειαν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως γενομένης λειεντερίας ὁ λόγος ἐστὶ τῷ Ἱπποκράτει· ταύτη γὰρ εἰ καὶ σύνεστι καταρχὰς ὀξυρεγμία τουτέστιν ὀξώδης συναίσθησις, προϊόντος τοῦ πάθους εὐθὺς παύεται· ἐν ταύτῃ οὖν τῇ λειεντερίᾳ, χρονία

δὲ, ἐὰν ὀξυρεγμία ἐπιγένηται, πρότερον αὐτῆς ἀδυνατούσης γενέσθαι, σημεῖον ἀγαθόν· ἀπὸ γὰρ παντελοῦς ἀπεψίας εἰς ἀμυδρὰν μετέβαλλε καὶ ἀπὸ τοῦ μηδ' ὅλως πέττειν εἰς τὸ πέττειν ὅλως ἦλθε. πῶς; ὅτι ἡ λειεντερία κατὰ ψυχρὰν δυσκρασίαν ἐν τῇ γαστρὶ καὶ τοῖς ἐντέροις γενομένη καὶ νεκροῦσα τὰς δυνάμεις, παντελῇ ἀποτυχίαν τῆς πέψεως εἰργάζετο. ἡ ὀξυρεγμία οὖν φανεῖσα ἐσήμανεν ἀγαθὸν σημεῖον ὥς οὖσα ἡμιπεψία ἐπὶ ἡμιπέπτω βλάβῃ γενομένη καὶ ἐδήλωσε τὴν τροφὴν ἀρχὴν μεταβολῆς λαμβάνειν.

ΔΑΜ. Λειεντερία ἐστὶ ταχεῖα διέξοδος τῶν σιτίων ἀπέπτων, ὀξυρεγμίαν δὲ φησι τὴν ἐρυγὴν τὴν ὀξίζουσαν· οὐχ ἀπλῶς δὲ εἶπε τὴν ὀξυρεγμίαν ἀγαθὸν εἶναι σημεῖον ἐν ταῖς λειεντερίαις, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ταῖς χρόνιαις προσέθετο· συνεισβάλλει γὰρ ταῖς ἀρχομέναις διὰ τε φλέγμα ὀξῶδες ἢ διὰ δυσκρασίαν ψυχράν. εἰ δὲ οὐκ ἐξ ἀρχῆς διὰ τὰ εἰρημένα συνεισβάλῃ, ἀλλὰ μὴ γινομένη πρότερον ὕστερον ἐπιγένηται, σημεῖόν ἐστι προκοπῆς τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ, ὥς ἐπὶ τῆς ὁμφακίζούσης γίνεται σταφυλῆς.

Β'. Οἷσι ῥίνες 1) ὑγρότεραι φύσεϊ, καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρη, ὑγιαίνουνσι νοσηλότερον· οἷσι δὲ ὑπὸ νόσου τάναντία, ὑγιεινότερον. —

ΘΕΟΦ. Διὰ τοῦ εἰπεῖν ῥίνες ὑγραὶ ἐδήλωσε τὸν ἐγκέφαλον, διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν ἡ γονὴ ὑγρὴ τὸ πᾶν σῶμα. οἷς οὖν ὁ ἐγκέφαλος ὑγρὸς φύσει, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ πᾶν σῶμα ὑγρὸν, ὑγιαίνουνσι νοσηλότερον· εἰ γὰρ πολλὴ ὑγρότης περὶ τὸν ἐγκέφαλον ἢ, ἢ κρατεῖ αὐτῆς καὶ γίνονται καρηβαρίαι, ἐπιληψίαι, ἢ ἀποδιώκει αὐτὴν ἢ πρὸς τὰς αἰσθήσεις καὶ ποιεῖ βλάβην αὐτῶν ἢ πρὸς φάρυγγα καὶ ποιεῖ κατάρροους ἢ πρὸς τὰ κάτω μέρη καὶ ποιεῖ διάφορα νοσήματα. εἰ δὲ παρὰ τὸ πᾶν σῶμα ἡ ὑγρότης εἴη, γίνονται οἱ ἐπὶ σήψει πυρετοὶ καὶ τὰ σηπεδονώδη 2) νοσήματα. οἷς δὲ λοιπὸν οὔτε ῥίνες ὑγραὶ οὔτε γονὴ ὑγρὴ,

1) ὑγραὶ — ὑγρά V. a. c. 2) σώματα V. c.

ὑγιαίνουνσιν ὑγιεινότερον διὰ τὸ ἀπέριττον, ἢ ὡς ἀλλαχοῦ εἴρηται, ὅτι οἱ ἀνχοὶ τῶν ἐπομβριῶν εἰσιν ὑγιεινότεροι.

ΔΑΜ. Τοὺς ὑγροτέρους εἴτε τὸν ἐγκέφαλον μόνον εἴτε καὶ ἅμπαν τὸ σῶμα τὴν ὑγιεινὴν διαγωγὴν φησιν οὐκ ἄμεμπτον ἔχειν· κατὰ ῥόοις γὰρ ἀλίσκεσθαι ἀνάγκη αὐτοὺς καὶ συνάγχαις καὶ δυσπνοιαῖς καὶ διαῤῥοίαις.

γ'. Ἐν τῇσι μακροῇσι δυσεντερίῃσι αἱ ἀποσιτίαι κακὸν, καὶ ξὺν πυρετῷ ἐοῦσαι, κάκιον. —

ΘΕΟΦ. Δυσεντερία ἐστὶν ἑλκωσις τῶν ἐντέρων. ἐὰν οὖν ἐπιγένηται αὐτῇ χρονισάσῃ ἀποσιτία ἥτοι παντελὴς ἀνορεξία, κακόν· δηλοῖ γὰρ νέκρωσιν τῶν θρεπτικῶν δυνάμεων κατὰ συμπάθειαν. εἰ δὲ καὶ πυρετὸς, ἐπὶ πλέον κακόν· δηλοῖ γὰρ σηπεδόνα εἶναι ἐπὶ τοῖς ἑλκεσιν ἢ ἀξιόλογον φλεγμονήν.

ΔΑΜ. Νέκρωσιν γὰρ παντελῇ τῆς φύσεως αἱ ἀποσιτίαι ἥως αἱ ἀνορεξίαι ἐργάζονται ἐν ταῖς δυσεντερίαις, καὶ μάλιστα αἱ σὺν πυρετοῖς.

δ'. Τὰ περιμάδαρα ἑλκεα, κακοήθια. —

ΘΕΟΦ. 1) Περιμάδαρα ἑλκη λέγει τὰ ἐψιλωμένα τριχῶν, τῇ 2) κοινῇ συνηθείᾳ ἀκολουθῶν· τοὺς γὰρ τοιοῦτους αὕτη μαδαροὺς ὀνομάζει. ταῦτα οὖν τὰ περιμάδαρα ἑλκη κακοήθη διὰ τὸ δυσχερῶς εἰς ἀπούλωσιν ἔρχεσθαι, μοχθηροῦ ἐν τῷ βάθει ὄντος χυμοῦ τοῦ τὰς ῥίζας ἐκτέμνοντος τῶν τριχῶν, ὥσπερ ἄλμυρὰ γῆ τὰς πόας.

ΔΑΜ. Ὅταν τὰς τρίχας ἐκπιπτούσας ἴδῃς τῶν περὶ τὸ ἑλκος χωρίων ἢ καὶ τὸ δέρμα λεπίδας ἐπιπολῆς ἀφίεν, ἴσθι μοχθηροὺς ἐπιρρέειν τῷ μέρει χυμοὺς, τὸ ἑλκος ἀναβιβρώσκοντας· οὐ γὰρ δήπου τὸ ἐπιρρέον τὰς μὲν ῥίζας τῶν τριχῶν διαφθείρειν δύναται, τὸ δ' ἑλκος ἔαν ἐπουλοῦσθαι.

1) COD. ESC. καλῶς δὲ τὸ περιμάδαρα, ἵνα διὰ τοῦ περὶ ἐνδείξῃται ὅτι μαδάσκειται καὶ οἶον περιεσθίεται ἢ οὐλὴ τοῦ ἑλκους.
2) κοινανῇ V. a.

ε'. Τῶν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευροῇσι, καὶ ἐν στήθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισι μέρεσιν, ἣν μέγα διαφέρωσι, καταμα-
θητέον. —

ΘΕΟΦ. Εἰδὼς ὁ Ἱπποκράτης ὅτι κρηπὶς τῆς θερα-
πείας ἐστὶν ἡ διάγνωσις, πολλὴν πρόνοιαν ταύτης ποι-
εῖται καὶ νῦν μὲν ἐκ τοῦ τόπου καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ὀδύ-
νης διάγνωσιν παραδίδωσι. λέγει γὰρ ὅτι ἀπὸ τῶν ὀδυνῶν
καταμαθητέον ἐστὶν, ἣν μέγα διαφέρωσι τὸν τόπον τὸν
πεπονθότα καὶ τὸ νόσημα καὶ τὴν αἰτίαν καὶ ἐν πλευ-
ροῖς καὶ ἐν στήθει καὶ ἐν ἄλλῳ μέρει ἐστὶν ἡ ὀδύνη·
ὅταν γὰρ ἐν πλευραῖς ἄλγημα ᾖ, εἰ μὲν νυγματώδης ἡ
ὀδύνη, δηλοῦται ὁ τὰς πλευρὰς ὑπεζωκὼς ὑμὴν πεπονθέ-
ναι, εἰ δὲ μετὰ συναισθήσεως βάρους, οἱ μύες καὶ τὸ
σαρκώδες. καὶ εἰ μὲν νυγματώδης ἡ ὀδύνη ἢ μᾶλλον,
ὕλη ἐστὶ δάκνουσα, εἰ δὲ βάρους συναισθησις, παχὺς χυ-
μὸς καὶ φλεγματικὸς ἢ αἱματικὸς, καὶ εἰ μὲν μεγάλη ἡ
ὀδύνη, δηλοῖ μέγα τὸ νόσημα, εἰ δὲ μικρὰ, μικρόν. ὁ αὐ-
τὸς οὖν λόγος καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν μορίων ἔτιωσ εἰρήσθω.

ΔΑΜ. Σκοπεῖν γὰρ χρὴ τέσσαρά τινα ἐν ταῖς ὀδύ-
ναις, τὸν τόπον τὸν πάσχοντα, τὴν διάθεσιν τῆς ὀδύνης,
τὴν ποιητικὴν αἰτίαν καὶ τὸ σύμπτωμα.

ζ'. Τὰ νεφριτικὰ, καὶ ὁκόσα κατὰ τὴν κύστιν, ἐργωδέως
ὑγιάζεται καὶ μάλιστα τοῖσι πρεσβυτέροις. —

ΘΕΟΦ. Ἀλγήματα δὲ λέγει ἔλκη, φλεγμονὰς καὶ
ἄλλο ὅτιοῦν πάθος. ταῦτα οὖν ἐν οἰωδήποτε τῶν δύο
μορίων εἰ γένηται τουτέστι νεφροῦ καὶ κύστεως, ἐργωδῶς
ὑγιάζεται τουτέστι δυσχερῶς, διότι ταῦτα τὰ πάθη ἡσυ-
χίας δεῖται, τὸ δὲ τῶν νεφρῶν καὶ τῆς κύστεως ἔργον
ἀκατάπανστόν ἐστιν, ἄλλως τε καὶ διὰ τὸ ἀνιάσθαι αὐτὰ
καὶ δριμύττεσθαι τῷ περιττώματι τῷ δι' αὐτῶν κενου-
μένῳ. καὶ μάλιστα δὲ δυσχερῶς ὑγιάζεται τοῖς γέρονσι
διὰ τὴν τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἀσθένειαν.

ΔΑΜ. Ψυχροῖς οὔσι καὶ ἀσθενέσι.

ζ'. Τὰ ἀλγήματα καὶ οἰδήματα τὰ κατὰ τὴν κοιλίην γι-
νόμενα, τὰ μετέωρα κούφότερα, τὰ δὲ μὴ μετέωρα καὶ
ἰσχυρότερα. —

ΘΕΟΦ. Κοιλίαν λέγει τὴν σιτοδόχον, οἰδήματα δὲ πάντα ὄγκον, μετέωρα δὲ τὰ γινόμενα μετὰ τὸ περιτόναιον τουτέστι περὶ τοὺς καθ' ὑπογάστριον μύας καὶ τὸ δέρμα, μὴ μετέωρα δὲ τὰ περὶ αὐτὴν τὴν γαστέρα καὶ τὰ ἔντερα. ὅσα οὖν μετέωρα ἀλγήματα καὶ οἰδήματα περὶ τὴν κοιλίαν γίνονται, κουφότερά εἰσι τουτέστι μετριώτερα· ἐν ἀκύροις γὰρ μορίοις γίνονται. ὅσα δὲ μὴ μετέωρα, ἰσχυρότερα εἰσι, διότι ἐν κυρίοις γίνονται μορίοις.

ΔΑΜ. Μετέωρα, οὐ κατὰ τὸ μῆκος τοῦ σώματος, ἀλλὰ κατὰ τὸ βάθος. ὁρίζει δὲ ταῦτα ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν γαστέρα χωρίων, τὸ περιτόναιον, ὥστε ὅσα ἀλγήματα ἐν τοῖς ὑπερκειμένοις τοῦδε γίνεται, κεκληῖσθαι μετέωρα, τὰ δὲ ἐν τοῖς ὑποκειμένοις τουτέστιν ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐντέροις καὶ τῇ γαστρὶ καὶ ἐν τῷ βάθει, ταῦτα μὴ μετέωρα.

ή. Τοῖσι ὑδρωπικοῖσι τὰ γινόμενα ἔλκεα ἐν τῷ σώματι, οὐ ῥηϊδίως ὑγιάζεται. —

ΘΕΟΦ. Ἐπὶ μὲν τοῦ ἀνὰ σάρκα διὰ τὸ μὴ φέρεσθαι εἰς ἀπούλωσιν τὰ ἔλκη ὑπὸ τῆς πλεονεκτούσης ὑγρότητος· τὰ γὰρ ἔλκη τοῖς ξηροῖς μᾶλλον χαίρουσι· ἐπὶ δὲ τοῦ ἀσκίτου καὶ τυμπανίτου οὐ διὰ περιουσίαν ὑγροῦ, ἀλλὰ διὰ τὸ εἶναι ἀσθενεῖς τὰς δυνάμεις ἐκ τῆς ἀτροφίας ἢ διὰ τὸ δριμυτέραν εἶναι τὴν τῇ φύσει ὑπηρετοῦσαν ὑγρότητα.

ΔΑΜ. Διὰ τὴν ἀμετρίαν τῆς ὑγρότητος.

ή. Τὰ πλατέα ἐξανθήματα καὶ οὐ πάνυ τι κνησμιώδεα ἐργωδέως ὑγιάζεται. —

ΘΕΟΦ. Τῶν ἐξανθημάτων ἦτοι φυμάτων ἓνα μὲν ὑψηλὰ γίνεται, ἓνα δὲ πλατέα. τὰ μὲν οὖν ὑψηλότερα ἐξανθήματα ἦτοι φύματα θερμότητος καὶ δριμύτητος ἐργάζεται χυμός· διὸ καὶ κνησμιώδεα τῇ δόξει· τὰ δὲ πλατέα ἦτοι ταπεινὰ οὐ πάνυ τι κνησμιώδεα διὰ τὸ τὸν ἐργαζόμενον αὐτὰ χυμὸν φλεγματικὸν ἥττον ἔχειν δριμύ.

ΔΑΜ. Ψυχρότερος γὰρ χυμός καὶ ἥττον δριμύς ἐργάζεται ταῦτα.

ι'. Κεφαλὴν πονέοντι, καὶ περιοδυνέοντι, πῦον ἢ ὕδωρ ἢ αἷμα ῥυέν κατὰ τὰς ῥίνας, ἢ κατὰ τὸ στόμα, ἢ κατὰ τὰ ὦτα, λύει τὸ νόσημα. —

ΘΕΟΦ. Ἐπὶ δύο εἰδῶν κεφαλαλγίας νῦν γυμνάζει τὸν λόγον ἐκ τῆς ἰδιαζούσης ὁδύνης, καὶ ὑποτίθεται δι' ὅλης τῆς κεφαλῆς ὁδύνην καὶ ἐν μέρει. καὶ διὰ μὲν τοῦ εἰπεῖν πονέοντι τὴν ἐπὶ μέρους συναίσθησιν τῆς ὁδύνης ἐνεδείξατο, διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν περιοδυνέοντι τὴν δι' ὅλης τῆς κεφαλῆς. ἀλλὰ τὸ μὲν ἐν μέρει ἄλγημα δηλοῖ ἀποστήματα ἢ φλεγμονὴν, τὸ δὲ ἐν ὅλῃ τῇ κεφαλῇ πνευμάτων ἢ ὑγρότητος περιουσίαν. κεφαλὴν οὖν πονοῦντι ἢ περιοδυνοῦντι πῦον ἢ ὕδωρ ῥυέν καὶ τὰ ἐξῆς λύει τὸ νόσημα, εἰ μὲν πῦον, τὴν ἐν μέρει κεφαλαλγίαν, πλὴν οὐ πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν ἐξ ἀποστήματος, εἰ δὲ ὕδωρ ἢ αἷμα, τὴν δι' ὅλου κεφαλαλγίαν, πλὴν οὐ πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν διὰ πλῆθους ὑγρότητος. τὸ γὰρ αἴτιον τὸ ποιῆσαν τὴν κεφαλαλγίαν κenoῦται καὶ ἐκδιώκεται.

ΔΑΜ. Κένωσις γὰρ γίνεται τοῦ λυποῦντος χυμοῦ.

ια'. Τοῖσι μελαγχολικοῖσι, καὶ τοῖσι νεφριτικοῖσι, αἰμορροῖδες ἐπιγενόμεναι, ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. Οἱ μελαγχολικοὶ ὑπὸ πλεονεξίας μελαγχολικοῦ χυμοῦ ἐνοχλοῦνται, οἱ νεφρικοὶ δὲ ὑπὸ παχείας καὶ ἱλυώδους ὕλης. ἐπ' αὐτῶν οὖν αἰμορροῖδες ἐπιγενόμεναι εἰκότως ἀγαθόν, διότι ἐκκενοῦσι τὴν οἷον ἱλὸν τοῦ αἵματος, δι' ἧς αὐτοὶ μέγας πεφύκασι βλάβεσθαι.

ΔΑΜ. Αἱ γὰρ αἰμορροῖδες τὴν οἷον τρύγα κenoῦσαι τοῦ αἵματος ἰῶνται ταῦτα.

ιβ'. Αἰμορροῖδας ἰηθέντι χρονίας, ἢν μὴ μίη 1) φυλαχθῇ, κίνδυνος ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι, ἢ φθίσιν, ἢ μανίην. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἡνίκα τὸ ἥπαρ παρατίθεται εἰς τὰς αἰμορροῖδας ἱλυῶδές τε καὶ μελαγχολικὸν αἷμα, ἀναστομού-

μεναι κενούσι αὐτό. ἔαν οὖν κωλύσῃ τις ἐντεῦθεν φορὰν καὶ μάλιστα χρονίως φερόμενον εἴτε ἀπολινῶν τὰς φλέβας εἴτε ἀπουλῶν διὰ τὸ λειποθυμίας καὶ ἕτερα χαλεπὰ ἐπιφέρειν ἀμέτρως κενέμενον, τῇ ἐποχῇ φθίσιν ἢ ὕδρωπα ἀπεργάζεται. εἰ γὰρ χρόνιαι εἰσιν αἱ αἰμορροΐδες, ἐπειδὴ ἡ ὕλη ὁρμὴν ἔλαβε τοῦ ἐκεῖθεν φέρεσθαι καὶ ἡ φύσις ἐν ἔθει ἦν τοῦ ἐκεῖθεν ἀποκαθαίρειν τὰ περιττὰ, ἄρτι δὲ κεκώλυται ἀποκλειόμενον, σκιρῶδες δηλονότι τὸ ἥπαρ ποιήσει καὶ τῷ πλήθει ἀποσβέσει τὴν ἐπ' αὐτὸ θερμότητα, κἀντεῦθεν ἀποτυχίαν τῆς αἱματώσεως ποιήσει κακταύτης ὕδρωπα, ἀλλὰ μὴν καὶ φθίσιν, τοῦ πλήθους διὰ τοῦ ἥπατος ἐν τῷ πνεύμονι παραγενομένου, οὔτινος ἐκεῖσε παραγεγονότος, φλεβίου ῥῆξιν ἐργάζεται καὶ φθίσιν ποιεῖ. Λοιπὸν οὖν μίαν χορὴν καταλιμπάνειν καὶ μὴ πάσας ἰᾶσθαι, ὥς διὰ ταύτης ἐκκενοῦσθαι τὴν ἰλνώδη κακοχυμίαν τοῦ ἥπατος, ὅπως ἂν μὴ γένωνται τὰ χαλεπώτατα τὰῦτα πάθη.

ΛΑΜ. Τῇ ἀποκλείσει γὰρ τοῦ παχέος αἵματος σκιρῶδες τὸ ἥπαρ γίνεται· ἅμα δὲ τῷ πλήθει σβέννυται καὶ ἡ ἐν αὐτῷ θερμασία, ὑφ' ἧς ἐγεννᾶτο τὸ αἷμα, ἧς τῇ σβέσει ἔπεται πάντως ἡ ἀποτυχία τῆς αἱματώσεως κἀντεῦθεν ὕδωρος. εἰ δὲ δυνηθῇ τὸ ἥπαρ περὶ τὸν πνεύμονα τὸ πλήθος ὠθῆσαι, ἀγγείου ῥαγέντος ἐνταῦθα, ἡ φθίσις γίνεται. εἰκότως οὖν συμβουλεύει καὶ μίαν φυλάττειν αἰμορροΐδα διὰ τὴν τῆς ἵλως κένωσιν.

γ'. Ὑπὸ λυγμοῦ ἐχομένῳ, πταρμὸς ἐπιγινόμενος, λύει
1) τὸν λυγμόν. —

ΘΕΟΦ. Λυγμός ἐστι σπασμώδης διάθεσις τοῦ στομάχου, γίνεται δὲ ἢ ὑπὸ κενώσεως ἢ ὑπὸ πληρώσεως καθάπερ καὶ ὁ σπασμός. Νῦν οὖν ἵποτίθεται λυγμὸν ἐπὶ πληρώσει καὶ λέγει, ὅτι ἔαν ἐπ' αὐτῷ πταρμὸς γένηται, ἀπάλλαξις γίνεται τοῦ λυγμοῦ, ἐπειδὴ κλονεῖται ὁ ἐγκέφαλος καὶ τὸ ὅλον σῶμα, μάλιστα δὲ ἡ γαστήρ διὰ τὸ πλούσιον τῶν νεύρων, καὶ τῷ σφοδρῷ κλόνῳ ἐκμοχλεύεται

1) τὸ νόσημα V. c. λύσις D.

καὶ κενοῦται τὰ κατὰ τὸν στόμαχον ὑγρὰ τὰ τὸν λυγμὸν ἐργαζόμενα.

ΔΑΜ. Λυγμὸς καὶ σπασμὸς ὑπὸ πληρώσεως γίνεται καὶ κενώσεως. τοὺς οὖν ἐπὶ πληρώσει λυγμοὺς ἰᾶται πταρμὸς, τοὺς δ' ἐπὶ κενώσει, σπανίως· ὁ πταρμὸς γὰρ διαπνέει τε καὶ κenoῖ τὰ κατ' αὐτὸν ὑγρά. ὅτι δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ πληρώσει συνίσταται ὁ λυγμὸς, ἐπὶ τῶν παίδων ὁράται λυζόντων πολλάκις, ὅταν ὑπερπλησθῇ. καὶ τὸ κρύος δὲ καὶ ἡ ψύξις τῷ δυσδιάπνευστα ἐργάζεσθαι πάντα τὰ νευρώδη σώματα, πλήρῳσιν ἐμποιεῖ· διὸ λύζουσιν ἐπ' αὐτῶν.

ιδ'. Ὑπὸ ὕδρωπος ἐχομένῳ, τοῦ κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κοιλίην ὕδατος ῥυέντος, λύσις. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθά φησιν ὅτι ἐὰν ἡ ὕδρος καὶ μάλιστα ὁ ἀσκίτης, γένηται δὲ ῥύσις πολλοῦ ὕδατος διὰ τῶν φυσικῶν ὑπονόμων τοῦ ἥπατος τουτέστι τῶν πυλῶν πρὸς τὰ ἔντερα καὶ δι' αὐτῶν ἐνεχθῇ, ἀπαλλαγὴ γίνεται τοῦ ὕδρωπος. καὶ ἡ αἰτία, ἐπειδὴ οὐ γίνεται ἔτι προσθήκη ἐκείνῳ τῷ ὑγρῷ, τῷ ὄντι ἐν μέσῳ περιτοναίου καὶ ἐντέρων, τοῦ αἰτίου κενωθέντος, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐκείνῳ ἐλπίς τῷ χρόνῳ διαφορηθῆναι, μὴ προσθήκην δεχόμενον. Ἰστέον δὲ ὅτι φλέβας τὸ ἥπαρ ἐκάλεσεν, ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον δηλώσας· καὶ γὰρ ἡ ἀρχὴ τῶν φλεβῶν τὸ ἥπαρ ἐστίν· ἀπ' αὐτοῦ γὰρ αἱ φλέβες ἐκφύονται.

ΔΑΜ. Παράδειγμα τῶν αὐτομάτων κενώσεων ἥως τῶν χωρὶς τῆς ἐξ ἡμῶν αἰτίας.

ιε'. Ὑπὸ διάρροίης ἐχομένῳ μακρῇ, ἀπὸ ταῦτομάτου ἔμετος ἐπιγενόμενος, λύει τὴν διάρροϊαν. —

ΘΕΟΦ. Ἀπὸ ταῦτομάτου λέγει τὸ ἄνευ φανεραῆς αἰτίας τουτέστι μηδεμιᾶς αἰτίας ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ γενομένης, ἀλλὰ προνοίᾳ φύσεως. ἐὰν διάρροϊας ὑποκειμένης χρονίας ἄνευ φανεραῆς αἰτίας ἐπακολουθήσῃ ἔμετος, λύει τὴν διάρροϊαν λόγῳ τῆς ἀντισπάσεως.

ΔΑΜ. Τῷ λόγῳ τῆς ἀντισπάσεως.

15'. Ὑπὸ πλευρίτιδος ἢ περιπνευμονίης ἐχομένῳ, διάρρηξια ἐπιγενομένη, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Διὰ τοῦ εἰπεῖν ἐχομένῳ ἐδήλωσεν ἰσχυρῶς κατέχεσθαι καὶ βιάζεσθαι τὸν κάμνοντα. ὑπὸ πλευρίτιδος οὖν ἢ περιπνευμονίας ἐχομένῳ τουτέστι κατεχομένῳ καὶ βιαζομένῳ ἐὰν διάρρηξια ἐπιγένηται, κακόν ἐστι· δηλοῖ γὰρ ὅτι τὸ ἥπαρ συνέπαθε τοῖς ἀναπνευστικοῖς, ἔνθεν ἐπὶ τῇ ἀσθενείᾳ αὐτοῦ μὴ ἀλλοιώσεως γενομένης διάρρηξια ἐπακολουθεῖ. οὕτως μὲν τοῖς ἐχομένοις ὑπὸ τῶν παθῶν τούτων ἡ διάρρηξια κακὴ· ἐπὶ γὰρ τοῖς μετρίως πάσχουσιν ἔστιν ὅτε καὶ ἀγαθὴ τῷ λόγῳ τῆς μεταστάσεως.

ΔΑΜ. Τοῖς ἰσχυρῶς πάσχουσι μορίοις ἕτερα συμ-
πάσχειν πέφυκεν, ὥς καὶ νῦν τοῖς ἀναπνευστικοῖς μεγάλως κακοπραγοῦσι συμπάσχει τὸ ἥπαρ· ἐπιγενομένη γὰρ αὐ-
τοῖς ἡ διάρρηξια δηλοῖ, μήτε τὸ ἥπαρ ἔλκειν εἰς ἑαυτὸ τροφὴν μήτε αἵματοῦν.

15'. Ὀφθαλμιῶντι ὑπὸ διάρρηξίης κατασχεθέντι, καλόν. —

ΘΕΟΦ. Ἀγαθόν ἐστιν οὐχ ὥς σημεῖον, ἀλλ' ὥς αἷ-
τιον. τὸ γὰρ πλεονάζον καὶ ποιοῦν τὴν ὀφθαλμίαν ἐκκε-
νοῦται ἅμα καὶ ἀντισπᾶται κάτω. διὰ οὖν τὸ κενοῦσθαι
τὸ αἷτιον ἀγαθόν.

COD. ESC. Ἐπειδὴ σημαίνει ὅτι ἀντεσπᾶσθαι ἡ ὕλη ἀπὸ τῶν ἄνω ἐπὶ τὰ κάτω τουτέστιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἐπὶ γαστέρα, καὶ οὕτως ἐκκρίνεται, πλὴν ἐὰν ἐκείνη ἡ ὕλη ἢ τὴν ὀφθαλμίαν ποιήσασα ἐνεχθῇ διὰ γαστροῦ καὶ ἐκκριθῇ, τότε παύεται ἡ ὀφθαλμία ἐπὶ τῇ διάρρηξίᾳ· εἰ μέντοι οὐ ἄλλην ὕλην γένηται ἡ διάρρηξια, οὐδὲν ὠφε-
λοῦνται· ἐνδέχεται γάρ.

16'. Κύστιν διακοπέντι, ἢ ἐγκέφαλον, ἢ καρδίην, ἢ φρέ-
νας, ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν λεπτῶν, ἢ κοιλίην, ἢ ἥπαρ,
θανατῶδες. —

ΘΕΟΦ. 1) Διὰ τοῦ εἰπεῖν διακοπέντι ἐδήλωσε τὴν

1) COD. ESC. φησὶν ὁ Γαληνὸς ὅτι τὸ θανατῶδες ἐνταῦθα οὐ
δεῖ λαβεῖν ὅτι ἀποθνήσκουσιν, ἀλλ' ὅτι κινδυνώδη εἰσὶν. ὁ δὲ ἐξηγη-

διὰ βάθους διαίρεσιν· ἐν οἴφδῃποτε τῶν εἰρημένων μορίων ἦν διὰ βάθους ἢ διαίρεσις γένηται, θανατῶδες διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι μηδὲ ἐν ἐνὶ τῶν τοιούτων μορίων ἀποϋλῶσιν· ἀεὶ γὰρ κινουῦνται ταῦτα τὰ μόρια, χρειαν δὲ ἔχει ἡ φύσις ἐν τῇ ἀπουλώσει ἡσυχίας· καὶ μὴν καὶ προλαμβάνει ὁ θάνατος τῆς ἀπουλώσεως διὰ τὴν ἀξίαν τῶν μορίων. ἀποροῦσι δὲ τινες λέγοντες, καὶ πῶς ἐπὶ τῶν λιθοτομουμένων, διαμπὰξ τῆς κύστεως διαιρουμένης, οὐ γίνεται ἀπώλεια; διότι οὐχ ἡ κύστις, ἀλλ' ὁ τράχηλος τῆς κύστεως διαιρεῖται, ὅστις καὶ σαρκώδης ἐστὶ καὶ διὰ τοῦτο οὐ γίνεται ἀπώλεια.

ιθ'. Ἐπὴν διακοπῇ ὀστέον, ἢ χονδρὸς, ἢ νεῦρον, ἢ γνάθου λεπτὸν, ἢ ἀκροποσθίη, οὔτε αὖξεται, οὔτε συμφύεται. —

ΘΕΟΦ. 1) Αὖξησις ἐστὶν ἡ τοῦ λείποντος καὶ ἀφαιρεθέντος ἀναπλήρωσις, σύμφυσις δὲ ἡ τῶν διεσπῶτων χείλων ἔνωσις καὶ κόλλησις. ἐν οἴφδῃποτε τῶν μορίων τούτων εἰ γένηται διαμπὰξ διαίρεσις, εἰκότως οὔτε αὖξεται οὔτε συμφύεται, τὰ μὲν ὅστις δι' ὑπερβολὴν ξηρότητος, ὥσανεὶ ῥίζας μὴ ἔχοντα, τὰ δὲ λοιπὰ οὐ μόνον διὰ τὸ νευρώδη καὶ λεπτὰ εἶναι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἀφίστασθαι αὐτῶν τὰ χεῖλη τῇ ἀλλήλων τρώσει. οὐκ ὀλίγον ἢ καθόλου ἐστὶν εἰπεῖν ἐπ' αὐτῶν διὰ τὸ ἐκ σπέρματος ἔχειν τὴν γένεσιν. Ἰστέον δὲ ὅτι γνάθου τὸ λεπτὸν ἐστὶ τὸ μεταξὺ δέσμα τῆς τε ἄνω γένυος καὶ τῆς κάτω, ἐνθα ἐστὶ τὸ μυῶδες πλάτυσμα. ἀκροποσθίη δὲ τὸ ἄκρον τῆς πόσθης ἥγουν τῆς βαλάνου.

ΔΑΜ. Αὖξεσθαι μὲν λέγει τὸ γεννᾶσθαι τοιαύτην

αἷς τοῦ βιβλίου λέγει ὅτι οὐκ εἶπεν ἐπὶ τρώσει τῆς κεφαλῆς, ἀλλ' ἐπὶ διακοπῇ τὴν ἐν βάθει τομὴν αὐτῆς τῆς οὐσίας τοῦ ἐγκεφάλου ὑποτίθεται.

1) COD. ESC. οὐ καθ' ἑαυτὰ τὰ ὅστις συμφύονται ἑαυτοῖς, ἀλλὰ διὰ μέσου ἑτέρας οὐσίας, λέγω δὴ τοῦ πύρου. — ποσθίδα τὸ δέσμα καλεῖ τὸ ἐπιζεύμενον καὶ ἐπικαλύπτον τὴν βάλανον. — γνάθου τὸ λεπτὸν] περὶ τοῦ μυώδους πλατύσματος λέγει.

οὐσίαν, ὅλα τοῦ διακοπέντος ἐστὶν, ὥς ἐπὶ τῶν κοίλων ἐλκῶν σὰρξ βλαστάνουσα, συμφύεσθαι δὲ, ὅταν τοῦ διακοπέντος τὰ χεῖλη κολληθῇ.

κ'. Ἦν ἐς τὴν κοιλίην αἷμα 1) ἐκχυθῇ παρὰ φύσιν, ἀνάγκη ἐμπυηθῆναι. —

ΘΕΟΦ. 2) Τινὰ ἔχουσι τὸ ἄρθρον, τινὰ οὐκ ἔχουσι καὶ εἰ μὲν ἔχῃσι τὸ ἄρθρον, περὶ τῆς σιτοδόχου γαστροῦς ἐστὶν ὁ λόγος· εἰ δὲ οὐκ ἔχουσι, περὶ πάσης κοιλότητος καὶ ἐπ' ἀμφοτέρων ἀληθὴς ὁ λόγος. εἴτε γὰρ ἐν τῇ γαστρὶ εἴτε ἐν ἄλλῃ οἰαδῆποτε παρὰ φύσιν κοιλότητι αἷμα ἐκχυθῇ, σήπεται, διότι τὸ αἷμα καὶ τὸ σπέρμα καὶ τὸ γάλα ἔξω τῶν οἰκείων τόπων γινόμενα θρομβοῦνται καὶ εὐθέως σήπεται νεκρούμενα.

ΔΑΜ. Εἰ γὰρ ἐκχυθῇ ποτε τῆς οἰκείας κοιλότητος αἷμα εἰς ἑτέραν κοιλότητα, μένειν τούτῳ τῷ αἵματι παντάπασιν ἀμήχανον, ἀλλὰ μὴ μόνον ἐκπυηθῆναι, ἀλλὰ καὶ μελαίνεσθαι καὶ θρομβοῦσθαι. τὸ γὰρ ἐκπυηθῆναι γενικώτερον ἐκλαμβάνουσιν εἰς τὸ φθαρῆναι.

κα'. Τοῖσι μαινομένοισι, κισσῶν, ἢ αἰμορροΐδων ἐπιγενομένων, τῆς μανίης λύσις. —

ΘΕΟΦ. Νῦν μανίαν τὴν μελαγχολίαν λέγει καταχρώμενος, ἥτις ἐπὶ μελαγχολικῷ χυμῷ γίνεται· ἡ γὰρ κυρίως μανία ἐκστασίς ἐστι τῆς λογισμοῦ ἐπὶ ξανθῇ χολῇ γινομένη. μελαγχολίας οὖν ὑποκειμένης, ἐὰν κισσοὶ ἢ αἰμορροΐδες ἐπιγένωνται, ἀπαλλαγὴ γίνεται τῆς μανίας τῷ λόγῳ τῆς ἐκκρίσεως τῶν χυμῶν καὶ τῷ λόγῳ τῆς μεταστάσεως. καὶ ἡ μὲν μετὰστασις δηλοῦται διὰ τῶν κισσῶν, ἡ δὲ ἐκκρίσις διὰ τῶν αἰμορροΐδων.

ΔΑΜ. Ἐνταῦθα μανίαν τὴν κυρίως μελαγχολίαν κα-

1) ὅυη V. c. 2) COD. ESC. οὐ δεῖ δὲ κατὰ συνέχειαν ἀναγνῶναι, ἣν εἰς τὴν κοιλίην αἷμα ἐκχυθῇ παρὰ φύσιν, ἐπειδὴ οὐδέποτε κατὰ φύσιν αἷμα ἔξωθεν τῶν ἀγγείων ἐκχεῖται εἰς τὴν κοιλίαν. διὸ δεῖ ἀναγνῶναι ὅτις ἦν εἰς τὴν κοιλίην αἷμα ἐκχυθῇ, καὶ σίττει, καὶ εἰπὲ λοιπὸν παρὰ φύσιν ἐστὶ τοῦτο.

λεῖ, ἐχὶ τὴν ἀπὸ χολῆς. κισσὸς γάρ ἐστιν ἀνεύρυνσις τῶν φλεβῶν τῶν ἐν τοῖς μηροῖς καὶ σκέλεσιν, ἀπὸ παχέος καὶ μελαγχολικοῦ γεννώμενος αἵματος, ὠθούσης τῆς φύσεως εἰς ἀκυρότερα μόρια τοὺς τὴν μανίαν ἐργαζομένους χυμοὺς, καὶ μάλιστα ὅταν ᾧσι μελαγχολικοὶ καὶ παχεῖς. εἰ δὲ τῶν εἰρημένων παθῶν ἔπεται γένεσις, τῆς μανίας λύσις.

κβ'. Ὀκόσα ἀλγήματα [καὶ ῥήγματα] ἐκ τοῦ νώτου ἐς τοὺς ἀγκῶνας μεταβαίνει, φλεβοτομίῃ λύει. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἐνταῦθά φησιν ὅτι ἐὰν γένηται ἄλγημα ἢ ῥήγμα περὶ τὸν νῶτον, ἐνεχθῇ δὲ περὶ τὸν ἀγκῶνα, τῆς ὀδυνηρᾶς δηλονότι αἰτίας ἐκεῖσε θεραπείσης, δεῖ τὴν κατ' ἀγκῶνα φλέβα τέμνειν· ἐκεῖ γὰρ ἔρρευσεν ἡ ὕλη καὶ δεῖ καὶ τὰς κενώσεις ποιεῖσθαι διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων. εἰ δέ τις λέγει, πῶς τὸ ῥήγμα καταβαίνει ἀπὸ τοῦ νώτου εἰς ἀγκῶνα, λέγομεν οὐ τὸ ῥήγμα, ἀλλὰ τὰ κατὰ συμπάθειαν ἀλγήματα λέγει καταβαίνειν, τῆς ὕλης ἐκεῖσε τρεπομένης.

κγ'. Ἦν φόβος καὶ δυσθυμίη πούλὺν χρόνον 2) ἔχοντα διατελέη, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον. —

ΘΕΟΦ. Ὁ μελαγχολικὸς χυμὸς ὡς τῇ χοιρᾷ ζοφώδης ὢν 3) μολύνει τὸ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ψυχικὸν πνεῦμα ἀτμοειδῶς ἀναφερόμενος καὶ ποιεῖ φόβον. ποιεῖ καὶ δυσθυμίαν καταψύχων τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ὡς δὲ παχὺς τῇ συστάσει καὶ μακροχρόνια ποιεῖ πάθη. ἐὰν οὖν πολὺν χρόνον φόβος καὶ δυσθυμία κρατῇ, εἰκότως μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον κἀντεῦθεν προλέγει ἡ τέχνη, ὅτι μελαγχολικὸν γενήσεται, τοῦ ἐγκεφάλου πάσχοντος διὰ τὸ φέρεσθαι ἐν αὐτῷ τὸν μελαγχολικὸν χυμὸν.

ΛΑΜ. Εἰ μὴ διὰ τινος προφανεῖς αἰτίας τοῦτο γένηται, οἷον λύπην, θυμὸν καὶ τὰ τοιαῦτα.

κδ'. Ἐντέρων ἢν διακοπῇ τι τῶν λεπτῶν, οὐ συμφύεται. —

1) COD, ESC. ἰστέον δὲ ὅτι τινὰ τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι ῥήγματα, ἐφ' ἣ γραφῇ οὐχ ἀρμόζει τὸ καταβαίνειν τὴν ὀδύνην. 2) ἔχουσα D. 3) μελαίνει V. a.

ΘΕΟΦ. 1) Ἡ αἰτία ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ἀφορισμῷ εἴρηται, „ἐπὴν διακοπῇ.“

κέ. Ἐρυσίπελας ἔσωθεν 2) καταχνθὲν, ἔσω τρέπεσθαι, οὐκ ἀγαθόν· ἔσωθεν δὲ ἔξω, ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. Οὐκ ἐρυσίπελας μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶν ὅτι ἐν ἄλλο ἀπ' ἔσω ἔξω τρεπόμενον, ἀγαθόν, ἔσωθεν δὲ ἔσω, κακόν· τὸ μὲν ἀγαθόν, ὅτι εἰς ἄκυρα μόρια ἢ μετὰστασις γίγνεται, τὸ δὲ κακόν, ὅτι ἀπὸ ἀκύρων εἰς κύρια μειήνεκτο ἢ ὕλη.

κς'. Ὀκόσοισιν ἐν τοῖσι 3) καύσοισι τρόμοι γίνονται, παρακοπὴ λύει. —

ΘΕΟΦ. Τρεῖς ἀρχαί εἰσιν ἐν τῷ σώματι, ἐγκέφαλος, καρδιά καὶ ἥπαρ· καὶ κυριώτατος ὁ ἐγκέφαλος, κυριώτερα ἢ καρδιά, κύριον τὸ ἥπαρ. διὸ καὶ πρῶτος ὁ ἐγκέφαλος τέτακται, δεύτερον ἢ καρδιά καὶ τρίτον τὸ ἥπαρ. καὶ ἐκ μὲν τοῦ ἐγκεφάλου τὰ νεῦρα, ἐκ δὲ καρδίας αἱ ἀρτηρίαι καὶ ἐξ ἥπατος αἱ φλέβες. διὸ τὰ μὲν νεῦρα ἐν βράθει ἢ φύσις ὡς τίμια ἔταξε, τὰς δὲ φλέβας ἐπιπολαίως ὡς ἀτίμους, τὰς ἀρτηρίας μέσας. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐὰν ἐπὶ καύσῳ τρόμοι γένωνται, ἢ παρακοπὴ λύει τὸν καῦσον· τὰ γὰρ ποιοῦντα τὸν πυρετὸν αἷτια εἰς τὰ νεῦρα μετέστη, ἐξ ὧν οἱ τρόμοι, ἐξ ὧν καὶ ἡ παρακοπὴ τουτέστιν ἡ παραφροσύνη, τῆς ἀρχῆς συμπασχούσης. πλὴν λύει, ἐπὶ κακῷ δὲ, διὰ τὸ κύρια μόρια δέχεσθαι τὴν ὕλην.

ΔΑΜ. Τὰ γὰρ τὸν καῦσον ποιοῦντα, κατὰ τὸ φλεβῶδες ὑπάρχοντα γένος, ὅταν εἰς τὰ νεῦρα μεταστῇ, τρόμους μὲν πρῶτον ἐργάζεται, συμπασχούσης δὲ τῆς ἀρχῆς, καὶ παραφροσύνας. οὐ κυρίως δὲ λύσις ἢ διὰ παραφροσύνης τοῦ καύσου· ἐκεῖνα γὰρ λύειν φησὶν αὐτὸς, ὅσα ἐπὶ γινόμενα τὴν κατασκευὴν ἀναιρεῖ τοῦ πάθους, οὐχ ὅσα γεννᾷ ἕτερον, οὐδὲν ἥττον τοῦ πρόσθεν κινδυνῶδες.

1) Scholion om. V. a. D. διὸ καὶ τινὲς φασὶ παρεντεθειμένον τοῦτο εἶναι addit A. a. 2) ἐπιχεόμενον ἢ ἔσω τρέπεται V. c. 3) πυρετοῖσι καυσώδεσι V. a. c.

κζ'. Ὀκόσοι ἔμπυοι, ἢ ὑδρωπικοὶ τέμνονται, ἢ καίονται, ἐκφυέντος τοῦ πύου, ἢ τοῦ ὕδατος ἀθρόως, πάντως ἀπόλλυνται. —

ΘΕΟΦ. 1) Οὗτος θεραπευτικὸς 2) ὁ λόγος καὶ χειρουργοῖς ἀρμόδιος. ἔμπυοί εἰσιν οἱ ἠθροισμένον ἔχοντες πολὺ πῦον εἰς τὰ κενὰ τοῦ θώρακος, ὑδρωπικοὶ δὲ οἱ ἔχοντες ὑγρὸν πολὺ ἐν μέσῳ περιτοναίου καὶ ἐντέρων. οὗτοι οὖν τεμνόμενοι ἢ καιόμενοι, ἐὰν ἀθρόως κενωθῶσιν, ἀπόλλυνται πάντως, διότι αἱ ἀθρόαι μεταβολαὶ σφαλεραί, ὥς καταλύουσαι τὴν δύναμιν, ἢ διὰ τὸ τῇ ἀθρόᾳ κενώσει συγκενοῦσθαι καὶ ζωτικὸν καὶ ψυχικὸν πνεῦμα, ἐξ ὧν ὁ θάνατος ἔπεται. διὰ τοῦτο οὖν αὐτοὺς οὐκ ἀθρόως κενοῦν, ἀλλὰ κατὰ μέρος καὶ κατ' ἀναλογίαν τῆς δυνάμεως ὁ Ἱπποκράτης συμβουλεύει.

ΔΑΜ. Ἐμπύους ὀνομάζειν εἶωθε μάλιστα τοὺς ἐν τῇ μεταξὺ θώρακός τε καὶ πνεύμονος εὐρυχωρίᾳ τὸ πῦον ἔχοντας.

κη'. Εὐνοῦχοι οὐ ποδαгриῶσιν, οὐδὲ φαλακροὶ γίνονται. —

ΘΕΟΦ. 3) Οὐ ποδαгриῶσι μὲν διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι βρασμὸν ἐπ' αὐτῶν τῆς ὕλης καὶ 4) κίνησιν, δι' ἧς 5) ἔοικεν ἐπανίστασθαι τὴν φύσιν καὶ ἀποδιώκειν τὴν ὕλην ἐπὶ τὰ ἀσθενέστερα μέρη, τοὺς πόδας. τοῦτο δὲ γίνεται διὰ τὸ μὴ κεχρῆσθαι αὐτοὺς ἀφροδισίοις. οὐ φαλακροῦνται δὲ, ἐπειδὴ θηλυγενεῖς εἰσι καὶ ἔχουσι πολλὴν

1) COD. ESC. ἔκαιον δὲ τοὺς ἐμπυϊκοὺς ἐν μέσῳ τῶν πλευρῶν τυχὸν ἐν τοῖς μεσοπλευρίοις μυσίν. — τοὺς δὲ ὑδρωπικοὺς ἔτεμνον ἦτοι παρεκέντουν (— ὃ καὶ μέχρι τοῦ παρόντος γίνεται —) ἔγγιστα τοῦ ὀμφαλοῦ ὡς ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν μέρος καὶ ὀλίγον παρακάτω. — ὡς γὰρ ὁσημέραι ὀρῶμεν γινόμενα τοὺς ἀφυεῖς τῶν χειρουργῶν ὅτι ἡνίκα καύσωσιν, ἢ παρακεντήσωσιν καὶ θεωρήσωσι πολὺ ὑγρὸν ἢ πῦον κενούμενον, ἀγάλλονται καὶ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν ἀπέψυσαν. 2) Inde denuo incipit Cod. Nanianus. 3) IBID. Cur podagra a pedibus incipit? Natura propellit τὰ περιττώματα εἰς τὰ ἀκρύτερα μέρη καὶ τὰ πόδια. — διὰ τί δὲ ἐν τοῖς ἄρθροις συνίσταται ὁ ρευματισμὸς τῆς ποδάγρας; — ὅτι νευρώδη εἰσὶ καὶ ὀστώδη καὶ ψυχρὰ καὶ εὐπαθῆ. 4) κένωσιν V. a. c. κίνησιν N. C. 5) consuevit C. εἶωθεν.

ὑγρότητα πλεονάζουσιν καὶ ἐπιρρέουσιν ταῖς θριξίν, ἐξ ἧς αἱ τρίχες τρέφονται καὶ πληθύνονται. πλὴν ἐν τοῖς ἄρτι χρόνοις καὶ ποδαгриῶσι καὶ φαλακροῦνται διὰ τὸ ἀργὸν τοῦ βίου καὶ τρυφηλὸν τῆς διαίτης καὶ τὴν πολλὴν οἰνοφλυγίαν.

ΔΑΜ. Τοὺς εὐνούχους τὸ πάθος τῆς τῶν ὀρχέων τομῆς ὁμοιοῖ ταῖς γυναιξίν· ὥς γὰρ ἐκείναις φαλάκρωσις γινέται διὰ τὸ ψυχρὸν τῆς κρύσεως, οὕτως οὐδὲ τοῖς εὐνούχοις. τὸ μέντοι μὴ ποδαгриᾶν αὐτοὺς ἴσως ἐν τοῖς Ἰπποκράτους χρόνοις ἀληθὲς ἦν διὰ τὸ τοῦ βίου κόσμιον αὐτῶν, ἐν δὲ τῷ νῦν οὐκέτι δι' ὑπερβάλλουσιν ἀργίαν καὶ βρωσιν καὶ πόσιν καὶ ἀκολασίαν τῆς διαίτης· τὸ γὰρ τοιοῦτον γένος τρυφηλὸν καὶ μέθυσον.

κθ'. Γυνὴ οὐ ποδαгриᾶ, 1) ἦν μὴ τὰ καταμήνια αὐτῇ ἐκλίπη. —

ΘΕΟΦ. 2) Αἱ γυναῖκες οὐ ποδαгриῶσι, διότι περιουσίαν χυμῶν οὐκ ἔχουσι τῇ κενώσει τῶν καταμηνίων. ἐὰν δὲ συμβῇ αὐταῖς ἐπισχεθῆναι αὐτὰ, ποδαгриῶσι κακοχυμίας πληρούμεναι, ἣν ἡ φύσις ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ ἄκυρα καὶ πόρρω μόρια ἀποδιώκει ὥς ἄχρηστον κἀντεῦθεν γίνεται ποδάγρα.

ΔΑΜ. Ἐπὶ τῶν ἀφροδισιαζόντων τείνεται τὸ νευρῶδες γένος ἅπαν, κἀντεῦθεν ἐνασθενοῦν, δεχόμενον τὸ ρεῦμα, ὑποκειμένης πληθώρας καὶ ἀπεψιῶν, πάσχειν ἀρθρίτιν εἰκός.

λ'. Παῖς οὐ ποδαгриᾶ πρὸ τοῦ ἀφροδισιάζειν. —

ΘΕΟΦ. Οἱ παῖδες πρὸ μὲν τοῦ ἀφροδισιάζειν οὐ ποδαгриῶσιν, εἰ καὶ περιτιωματικοί εἰσι διὰ τὸ πλημμε-

1) πρὸ τοῦ ἀφροδισιάζειν D. ἐκλείπειν αὐτὴν. V. c. 2) COD. ESC. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ καθαιρόμεναι ποδαгриῶσιν, οὐ διὰ τὸ καθαιρεσθαι, ἀλλ' ὅτι ἀτακτοῦσι, καὶ διὰ ἀκρατοποσίαν πολλὴν καὶ διὰ τὸ λουτροῖς πολλοῖς κεχρησθαι πρὸ πέψεως καὶ μετὰ τροφῆν, καὶ διὰ τὸ ἀκολάστως κεχρησθαι συνουσίαις. ὁ δὲ Ἰπποκράτης φησὶν, γυναικὸς τὰ καταμήνια ἦν ἐπισχεθῶσι, πώγωνα φύει.

λὲς τῆς διαίτης, ὅτι οὐ γίνεται αὐτοῖς βρασμὸς ἀποχῆ
τῶν ἀφροδισίων. μετὰ δὲ τὸ ἀφροδισιάζειν ποδαγριῶσι
τῷ λόγῳ τῆ βρασμῆ καὶ τῆς κινήσεως τῆς ἐκ τῶν ἀφρο-
δισίων, ἅπερ χύσιν ποιοῦντα τῶν ὑλῶν καταβλάπτουσι
τοὺς πόδας, εἰ τύχοι αὐτοὺς εὐπαθεῖς εἶναι, καὶ τὴν πο-
δάγραν ποιοῦσιν.

λα'. Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἀκρατοποσίη, ἢ λουτρον, ἢ πυρίη,
ἢ φλεβοτομίη ἵηται, ἢ φαρμακοποσίη. — *

ΘΕΟΦ. 1) Ἡ ὀφθαλμία ἢ κατ' ἰδιοπάθειαν γίνεται
ἢ κατὰ συμπάθειαν. κατ' ἰδιοπάθειαν μὲν, ὥς ἡνίκα
οὔσα ἢ ὕλη παρὰ τὸν ὀφθαλμὸν ἐνοχλεῖ ἢ παχεῖα καὶ
δυσεκμύχλευτος ἢ λεπτή καὶ δριμεῖα, ἢ ὥς ἡνίκα δυσ-
κрасία ἐστὶ ψιλὴ περὶ αὐτὸν, ἐλαχίστην ἔχουσα ὕλην
κατὰ συμπάθειαν δὲ, ὥς ἡνίκα πάσχει ὁ 2) ὀφθαλμὸς ἢ
ἐν ἐνὶ μορίῳ τουτέστιν ἐν ἐγκεφάλῳ ἢ τινὶ τοιούτῳ πλη-

1) COD. ESC. 1.) παράδοξόν ἐστι καὶ ξένον τὸ εἰπεῖν, ἀκρατοποσίη ὀδύ-
νην ὀφθαλμῶν λύει — ἀλλὰ καὶ τὸ λουτρον πῶς λύει ὀδύνας ὀφθαλμῶν, πα-
ράδοξόν ἐστι etc. 2) τὰ συνήθη sunt venae sectio, κάθαρσις ἢ τοι φαρμακευή.
3.) τί δήποτε διαφόρων θεραπειῶν μνημονεύσας ὁ Ἱπποκράτης οὐκ εἶπε
καὶ τὴν διάφορον ὀφθαλμίαν, ἀλλὰ παρεσιώπησεν; 4.) δεῖ ζητῆσαι,
εἰ ὀφθαλμία ἀπλὴ ἐστὶ κατὰ πρωτοπάθειαν ἢ ἐστὶν ἢ σύνθετος καὶ κατὰ
συμπάθειαν τοῦ παντὸς σώματος. — καὶ ὅτι ἐστὶν ἀπλὴ ὀφθαλμία
καὶ σύνθετος, ὁ Γαληνὸς τοῦτο θαυμασίως ἀποδείκνυσιν ἐν τῷ ὑπο-
μνήματι διὰ τινος ἱστορίας λέγων, ὅτι ἦν ἐν Ῥώμῃ ἄριστος καὶ θαυ-
μαστὸς περιοδεύτης ὀφθαλμικὸς qui simplices ophthalmias mirifice
curabat, compositas i. e. ex plethora universali oriundas non cu-
rabat. 5.) quot ὀφθαλμῖαι. a) simplex. b) σύνθετος. α. κατὰ ποιότητα.
β. ποσότητα. γ. συναμφοτέρων. a) simplex. 1. ὑπὸ γλίσχρων καὶ πα-
χέων χυμῶν 2. ὑπὸ λεπτῶν καὶ δριμύτων. Sunt quinque differentiae:
1) simplex ὑπὸ γλίσχρων καὶ παχέων χυμῶν curatur vino, quod ra-
refacit omnia. — ἐνταῦθα δὲ γενόμενος ὁ Φιλάργιος θαυμασίως ἐπέ-
στησε καὶ λέγει καὶ τὴν δοκιμασίαν τοῦ οἴνου, ποῖον δεῖ εἶναι τὸν
οἶνον τὸν ἐπὶ ταῖς ὀφθαλμίαις παραλαμβανόμενον, — λευκὸν, γλυκὺν,
μηδὲ παλαιὸν et προσδιορισμὸν addit, si homo εὐπαθὴς ἐστι τὴν
κεφαλήν, melius κεκραμμένον vinum, non ἄκρατον. 2) διὰ δυσκρα-
σίαν τοῦ παντὸς σώματος. Cura λουτροῖς. 3) Ophthalmiam idiopa-
thicam a tenuibus et acribus humoribus cura τῇ πυρίᾳ διὰ τοῦ θερ-
μοῦ ὕδατος 4) τὴν κατὰ ποσότητα venaesectione. 5) τὴν κατὰ ποιό-
τητα purgatione. 2) λογισμὸς V. a.

Θος ὕλης ἔχοντι ἢ τῷ παντὶ σώματι ποιότητι ἢ ποσότητι χυμοῦ ἐνοχλουμένῳ ἢ δυσκρασίᾳ. διαφόρων οὖν τῶν αἰτίων τῆς ὀφθαλμίας διάφορος καὶ ἡ θεραπεία· τὴν μὲν γὰρ ποσῶ κατὰ συμπάθειαν λυποῦσαν ὀφθαλμίαν θεραπεύει ἡ φλεβοτομία τῷ λόγῳ τῆς κενώσεως, τὴν δὲ ποιῶ ἡ κάθαρσις· καθαιρομένου γὰρ τοῦ αἰτίου τῆς ὀδύνης, καὶ αὕτη παύεται, τὴν δὲ κατ' ἰδιοπάθειαν λόγῳ πάχους ὕλης ἡ ἀκρατοποσία τῷ λεπτύνειν καὶ θερμαίνειν καὶ διαφορεῖν τὴν ὕλην· τὴν δὲ δριμύτητι ὕλης καὶ δυσκρασίᾳ ἡ πυρία, διὰ τὸ διαφορεῖν τὴν ὕλην ἢ τὸ ὑγραίνειν καὶ εὐκρατοῦν· τὴν δὲ δυσκρασίαν ὅλου τοῦ σώματος τὸ λουτρὸν τῷ αὐτῷ λόγῳ.

ΔΑΜ. Ἐκ πείρας μοι δοκεῖ μᾶλλον, οὐκ ἐκ λόγου τινὸς ὁ Ἰπποκράτης ἐγνωκέναι ταῦτα. οὐδὲν γὰρ θαυματὸν, ὀδυνώμενον ἄνθρωπον, ἐπὶ λουτρὸν ὀρμήσαντα παύσασθαι τῆς ὀδύνης ἢ κωλυόμενον οἴνου πίνειν, εἴτα οὐδὲν ὀνινάμενον, ὀρμῆσαι πρὸς αὐτὸν, ὅντα καὶ ἄλλως οἰνόφυλγα, κἄπειτα ὠφελῆθῃναι. καθάπερ οὖν καὶ ἄλλα πολλὰ τοῖς ἰατροῖς ἐγράφη ἀδιορίστως, οὕτως καὶ ταῦτα δοκεῖ μοι γεγράφθαι, μήτε λογικῶς εἰπόντος αὐτοῦ τὰς διαθέσεις, μήτε τὰς συνδρομὰς ἐμπειρικῶς. ἐγεγράφει γοῦν ταῦτα τεθεαμένος καὶ πιστεύειν αὐτῷ χρή. οὐ μὴν ὑπὸ γε τῶν διδασκάλων τινὸς εἰδόν ποτε προσενεχθὲν κάμνοντι τοιοῦτον βοήθημα.

λβ'. Τραυλοὶ ὑπὸ διαρροΐης μάλιστα ἀλίσκονται μακρῆς. —

ΘΕΟΦ. Ἡ κατὰ φύσιν διάλεκτος γίνεται, ποτὲ μὲν φερομένης τῆς γλώττης πρὸς τοὺς τομεῖς καὶ στηριζομένης εὐτονωτέρας οὔσης, ἄλλοτε δὲ ἀνακλωμένης ὡς ἐπὶ τὰ ἄνω· τῇ γὰρ διαφόρῳ κινήσει τὴν ἐκφώνησιν ποιοῦσα τὴν διάλεκτον ἀποτελεῖ. 1) ὁ τραυλισμὸς δὲ γίνεται, ἐνίοτε βραχυτέρας τοῦ προσήκοντος γεγονυίας τῆς γλώσσης, ὡς μὴ φθάσειν καλῶς στηρίζεσθαι πρὸς τοὺς τομεῖς, ὅπερ σπάνιον, ἐνίοτε δὲ μαλακωτέρας καὶ ὑγροτέρας τὴν

1) Sciendum autem est duos fieri affectus circa vocem τραυλον et βραγχον, circa locutionem autem pselum et tranlum C. addit.

κράσιν ούσης ἢ καὶ αὐτὴν ἢ διὰ τὸν ἐγκεφάλον· τῷ πλήθει γὰρ βαρυνομένη οὐ δύναται ἀνακλασθῆναι κἀντεῦθεν ὁ τραυλισμὸς γίνεται, περὶ οὗ καὶ ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει. ὅσοι οὖν τραυλοὶ τρόπῳ τοιούτῳ γίνονται, οὗτοι διαρροίαις εὐάλωτοι· τοῦ γὰρ ἐγκεφάλου τοῦ τὴν γλῶτταν ὑγραίνοντος, ἐξ ἧς ὁ τραυλισμὸς γίνεται, ρευματίζοντος τὴν γαστέρα, ἢ χρονία· διάρροια ἔπεται· καὶ τῆς γλώσσης δὲ ὑγροτέρας ούσης φύσει, καὶ τὴν κοιλίαν εἰκὸς εἶναι τοιαύτην, ὡς ἂν θατέρου τῶν χιτώνων αὐτῆς κοινοῦ πρὸς τὴν γλῶτταν ὑπάρχοντος, ἧς καὶ οἰκεῖον πάθος ἢ πολυχρόνιος διάρροια.

ΔΑΜ. Ἡ τοῦ ἐγκεφάλου ἄμετρος ὑγρότης ποιεῖ τὸ τραυλίζειν, ἀφ' ἧς ὑγρότητος καὶ αἱ διάρροιαὶ γίνονται. τῷ γὰρ ἐγκεφάλῳ τοιαύτην ἔχοντος κράσιν, ἀπορρῆεῖν μὲν εἰκὸς ἐστὶ περιττωμάτων ὑγρῶν πλῆθος, ὑποδέχεσθαι δὲ αὐτὰ καταρρέοντα τὴν γαστέρα κἀντεῦθεν τὸν ἄνθρωπον διάρροίαις μακραῖς ἀλίσκεσθαι. τῆς γλώττης δ' αὖ ὑγροτέρας ούσης σφόδρα φύσει, καὶ τὴν κοιλίαν εἰκὸς εἶναι τοιαύτην, ὡς ἂν θατέρου τῶν χιτώνων αὐτῆς κοινοῦ πρὸς τὴν γλῶσσαν ὑπάρχοντος. ἀσθενοῦς δὲ οὗ ὑγρότητα κοιλίας οἰκεῖον πάθημα χρονία διάρροια.

λγ'. Οἱ ὀξυρεγμιώδεις, οὐ πάνυ τι πλευριτικοὶ γίνονται. —

ΘΕΟΦ. Ἡ ὀξυρεγμία γίνεται ἢ διὰ ψύξιν οὔσαν περὶ τὴν γαστέρα ἢ διὰ φλεγματικὸν χυμὸν ἐν αὐτῷ τῷ κύτει τῆς γαστρὸς πλεονάζοντα. τούτου οὖν οὕτως ἔχοντος, εὐλόγως ἐφ' ὧν ἐστὶν ἡ ὀξυρεγμία ἡγουν ὀξώδης ἐρυγὴ, οὐ γίνεται πλευρίτις. ἡ γὰρ πλευριτικὴ διάθεσις ἐπὶ ξανθῇ χολῇ γίνεται, πλὴν σπανίως καὶ διὰ φλεγματικὸν χυμὸν καὶ διὰ τῷτο εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης οὐ πάνυ τι.

ΔΑΜ. Τοὺς ὀξεῖαν ἔχοντας ἐρυγὴν σπανίως φησὶν ἀλίσκεσθαι πλευρίτισιν· τὸ γὰρ οὐ πάνυ τι τῶν σπανίως γινομένων δηλωτικόν ἐστίν, οὐ τῶν οὐδόλως, ὡς ἐνίοι τῶν ἐξηγησαμένων.

λδ'. Ὅκοσοι φαλακροὶ, τουτέοισι κίρσοι μεγάλοι οὐ γί-

νονται, ὁκόσοισι δὲ ἂν φαλακροῖσιν ἔοῦσι κίρσοι μεγά-
λοι ἐπιγίνονται, πάλιν οὗτοι γίνονται δασέες. —

ΘΕΟΦ. Φαλακροὺς λέγει νῦν οὐ τοὺς κυρίως, ἀλλὰ
τοὺς διὰ πάθους ἐκπτώσεως τριχῶν γινομένους, οἷον τὰς
δι' ἄλωπεκίαν ἢ ὀφίασιν. οὗτοι δὲ ἔχουσι ταῦτα τὰ πάθη
διὰ περιουσίαν μοχθηρῶν χυμῶν πλεοναζόντων ἄνω περὶ
τὴν κεφαλὴν, οἱ τῇ ποιότητι ἐκτέμνουσι τὰς ῥίζας καὶ
ταῦτα ποιοῦσι. ὅσοι οὖν φαλακροὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ,
κίρσοις μεγάλους τουτέστιν ἀνευρύνσεις φλεβῶν τῶν ἐν
τοῖς μηροῖς καὶ σκέλεσιν οὐκ ἔχουσι διὰ τὸ ἄνω πλεο-
νάζειν τὸν χυμόν. 1) εἰ μέντοι αὐτοῖς ποτε ἐπιφανῶσι
κίρσοι μεγάλοι, πάλιν τριχοφυοῦσι διὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι
τῆς κακοχυμίας τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ μεταστῆναι τὴν
ῥίζαν κάτω.

ΛΑΜ. Τὴν ὑπὸ τῶν ἱατρῶν καλουμένην μαδάρωσιν
ὀνομάζει φαλάκρωσιν· ἐκείνη γὰρ ὑπὸ μοχθηρῶν χυμῶν
ἐστὶ γινομένη, καθάπερ αἱ τε ἄλωπεκίαι καὶ αἱ ὀφιάσεις
ὀνομαζόμεναι, μεταστάντων εἰς τὰ σκέλη τῶν φαύλων χυ-
μῶν, ἐργάζεσθαι δύνανται κίρσοις, ἀνακτῆσθαι δὲ τὰς
τρίχας. εἰ γὰρ ἔμπροσθεν ὑπὸ μοχθηρῶν χυμῶν φθειρο-
μένων αὐταῖς τῶν ῥιζῶν, ἢ διαφορὰ συνέβαινεν, εὐκότως
νῦν ἐπὶ τῇ μεταστάσει τῶν χυμῶν εἰς τὴν κατὰ φύσιν
ἐπανίξιν οὖσι καιάσταν.

ΛΕ'. Τοῖσι ὑδρωπικοῖσι βῆξ ἐπιγινομένη, κακὸν, τὸ δὲ
προγεγονέναι, ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. Καταρχὰς μὲν τῶν ὑδέρων βῆξ γενομένη οὐ-
δὲν φαῦλον ποιεῖ, ἐπειδὴ οὐ πολλή ἐστὶν ἢ 2) διάστα-
σις, ὕστερον δὲ ἐπιγενομένη καὶ μέγα φαῦλον, διότι δη-
λοῖ εἰς τοσοῦτον αὐξηθῆναι πλῆθος τὴν ὑδατώδη ὑγρότητα,
ὥς ἤδη καὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν καταλαμβάνειν· διὸ
βῆξ καὶ κίνδυνος πνιγῆναι τὸν ἄνθρωπον· ἢ πνευμάτων
πολλῶν 3) περιουσίαν, ἐξ ὧν τῶν ἀναπνευστικῶν θλιβο-
μένων μορίων, ἢ βῆξ γίνεται.

1) Om. quae sequuntur V. c. 2) διάστασις V. a. Melius. 3) sc.
δηλοῖ.

ΔΑΜ. Αὖξησιν γὰρ τῆς ὑδατώδους ὑγρότητος δηλοῖ ἡ βήξις.

λς'. Δυσουρίην φλεβοτομίῃ λύει· τάμνειν δὲ 1) τὰς εἴσω. —

ΘΕΟΦ. 2) Φλεβοτομίαν ἔνταῦθα λέγει καταχρηστικῶς τὴν σφυροτομίαν, εἴσω δὲ φλέβα τὴν οὖσαν κατ' εὐθυωρίαν τῶν νεφρῶν. αὕτη οὖν τεμνομένη διὰ φλεβοτομίου, δυσουρίαν λύει τὴν διὰ φλεγμονὴν δηλονότι γινομένην, διότι κένωσιν τοῦ αἰτίου τοῦ τὴν φλεγμονὴν ποιοῦντος ποιεῖ κἀντεῦθεν ἀπαλλακτομένης τῆς φλεγμονῆς, ἀπαλλάττεται καὶ ἡ δυσουρία. τὰς γὰρ ἄλλας δυσουρίας τὰς δι' ἀσθένειαν τῆς κύστεως ἢ σπασμώδη διάθεσιν τοῦ περισφίγγοντος μυὸς ἢ δι' ἔμφραξιν λίθου, οὐδαμῶς λύει.

ΔΑΜ. Τὰς εἴσω τῶν χειρῶν φλέβας φησίν.

λς'. Ὑπὸ κινάγχης ἐχομένῳ, οἰδήματα γενέσθαι ἐν τῷ τραχήλῳ εἴσω, ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. Ἡ αἰτία πρόδηλος· διότι ἀπὸ κυρίων τουτέστι ἀπὸ τῶν διὰ βάθους εἰς ἄκυρα μετέστη ἡ ὕλη ἡγουν πρὸς τὸ δέρμα.

ΔΑΜ. Ἀπὸ γὰρ τοῦ βάθους ἐπὶ τὸ δέρμα μεθίσταται.

λη'. Ὅκόσοισι κρυπτοὶ καρκῖνοι γίνονται, μὴ θεραπεύειν βέλτιον· θεραπευόμενοι γὰρ ἀπόλλυνται ταχέως· μὴ θεραπευόμενοι δὲ πολὺν χρόνον διατελέουσι. —

ΘΕΟΦ. 3) Καρκῖνός ἐστι σκιρῶδης ὄγκος, οὗ κυ-

1) τὴν εἴσω φλέβα V. a. c. 2) COD. ESC. ὅθεν τινὰ τῶν ἀντιγράφων μετὰ καὶ τοῦ καὶ συνδέσμου ἔχουσι τουτέστιν ὅτι δυσουρίαν καὶ φλεβοτομίῃ λύει, ὡς ἂν ὅτι τὰλλα πάθη τῆς δυσουρίας ἐτέρου τρόπου θεραπείας δέονται. 3) IBID. ὅτι ἔλεφας ἐν τῷ παντὶ σώματι, οὗτος καρκῖνος ἐν ἐνὶ μορίῳ. καρκῖνος δὲ λέγεται ἢ διὰ τὸ πληκτικὸν τοῦ ζώου ἢ διὰ τὸ ἰοικέναι τὰς ἐν ἐκείνῳ τῷ μορίῳ τεταγμένας φλέβας πλεκτίαναι καθάπερ τοὺς πόδας τῶν καρκίνων. — καρκίνους λέ-

ρίως μέντοι· γίνεται δὲ ἢ ὑπὲρ μελαίνης χολῆς δυναστευέσης ἐν τινι μορίῳ ἢ ὑπὸ ξανθῆς χολῆς ὑπερωπτημένης. ἀλλὰ τούτων οἱ μὲν φανεροὶ εἰσι τουτέστιν ἐπιπολεῖς, οἱ δὲ κρυπτοὶ τουτέστι διὰ βάθους, οὓς ὁ Ἱπποκράτης τὸν ἰατρὸν παραινεῖ μὴ θεραπεύειν. ἐὰν γὰρ θεραπείας τῆς ἀκριβοῦς τύχῳσι, ταχέως ἀπόλλυνται, διότι αὐτῶν θεραπευομένων τομῇ ἢ καύσει τῇ μέχρι βάθους τῶν 1) ῥιζῶν, πολλὰ καὶ ἕτερα ἐπακολουθοῦσι συμπτώματα καὶ ἡ δύναμις οὐκ ἐξαρκεῖ. εἰ μέντοι ἀθεράπευτοι μένωσι τουτέστι ὀλιγόθεράπευτοι, μόνον τὰ πραῦντικά δεχόμενοι παρὰ τοῦ ἱατροῦ, πολὺν χρόνον διατελοῦσι τῷ καταπραΰνεσθαι τὴν θηριώδη χολήν.

ΔΑΜ. Κρυπτὸς καρκίνος λέγει ἢ τοὺς χωρὶς ἐλκώσεως ἢ τοὺς μὴ φαινομένους, ὥς διὰ βάθους κειμένους.

λθ'. Σπασμοὶ γίνονται ἢ ὑπὸ πληρώσιος, ἢ ὑπὸ κενώσιος. οὕτω δὲ γίνεται καὶ λυγμός. —

ΘΕΟΦ. Ὑπὸ μὲν πληρώσεως οὕτως γίνεται ὁ σπασμός· πληροῦται τὸ νευρῶδες γένος πачέων καὶ γλίσχρων χυμῶν, καὶ πληρούμενον τέταται καὶ τῇ τάσει σπᾶται καθάπερ αἱ χορδαί· ὑπὸ κενώσεως δὲ τῷ ξηραίνεσθαι καὶ συνάγεσθαι πρὸς ἑαυτὸ, ὥς 2) οἱ ἐν πυρὶ θερμανθέντες ἱμάντες· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ λυγμός· οὕτω γὰρ ἐστὶ λυγμός εἰ μὴ σπασμώδης διάθεσις ἐν τῷ στομάχῳ συνισταμένη.

ΔΑΜ. Ὁ μὲν σπασμός ἐστὶ κίνησις ἀπροαίρετος ἐν προαιρετικοῖς τοῦ ζῶε μορίοις γινομένη, ὅς γίνεται, ἐπὶ τὰς οἰκείας κεφαλὰς σπωμένων τῶν μυῶν· ὁ δὲ λυγμός, στομάχου πάθος, οἷον σπασμός, κίνησις αὐτοῦ ὦν, ὁμοία τῇ κατὰ τοὺς ἐμέτους, ἐπιτεταμένη δὲ καὶ σφοδρότερα ἐκείνης· ἐν γὰρ τοῖς ἐμέτοις τὰ κατὰ τὴν εὐρυχωρίαν καὶ

γει τοὺς γινομένους κατὰ τὸν οὐρανίσκον καὶ ἐν τοῖς μαστοῖς καὶ ἐν τῷ τραχήλῳ τῆς μήτρας. — Θεραπείη διττή, ἡ μὲν παρηγορική, ἡ δὲ ἀναστοιχειωτική καὶ ἀναιρετική τοῦ αἰτίου.

1) ἰνῶν V. a. 2) οἱ ἐν πυρετοῖς θ. ἐμοῦσιν V. a.

τὸ κῦτος ἐφίεται διώσασθαι ἢ φύσις, ἐν δὲ τοῖς λυγμοῖς τὰ διὰ βάρους ἀναπεπεμμένα τῷ στόματι τῆς γαστρὸς ἢ καὶ τῷ σώματι ταύτης.

μ'. Ὅκοσοισι περὶ τὸ ὑποχόνδριον πόνος γίνεται ἕτερ φλεγμονῆς, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸν πόνον. —

ΘΕΟΦ. Πόνον καλεῖ τὴν ὀδύνην, ὑποχόνδριον δὲ καθόλου πάντα τὰ ὑποχόνδρια. γίνεται δὲ ἐν αὐτοῖς ἢ ὀδύνη ἢ διὰ φλεγμονὴν ἢ δι' ἐρυσίπελας ἢ δι' ἔρπητας καὶ τὰ ὅμοια, καὶ ἢ διὰ ψυχρὰν δυσκρασίαν ἢ διὰ πάχος χυμῶν ἢ πνευμάτων παχέων περιουσίαν. ἐὰν οὖν ἕτερ φλεγμονῆς καὶ τῶν ὁμοίων ὁ πόνος γένηται περὶ τὰ ὑποχόνδρια, ἀλλὰ τυχὸν διὰ πνεύματα καὶ πάχος ὕλης καὶ ψυχρὰν δυσκρασίαν, ὁ πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸν πόνον τῷ σβεννύνειν τὴν δυσκρασίαν καὶ τῷ διαλύειν τὸν παχὺν χυμὸν, τῷ λεπτύνειν καὶ διαφορεῖν τὰ φυσώδη πνεύματα.

ΔΑΜ. Πνεύματι γὰρ φυσώδει ἢ ἐμφράξει γίνεται πόνος, ἃ ἢ τοῦ πυρετοῦ θερμασία ἰᾶσθαι πέφυκε, τὰ μὲν τέμνουσα καὶ λεπτύνουσα καὶ διαφοροῦσα, τὰ δὲ εἰς ὀμαλότητα κράσεως ἄγουσα.

μα'. Ὅκοσοισι διάπυόν τι ἐν τῷ σώματι ἐὼν μὴ ἀποσημαίνει, τουτέοισιν ἢ διὰ παχύτητα τοῦ πύου, ἢ τοῦ τόπου, οὐκ ἀποσημαίνει. —

ΘΕΟΦ. Περὶ ἀποστημάτων νῦν ὁ λόγος. ἐὰν ἀπόστημα μὴ ἀποσημαίνῃ ἤγουν ἀποκορυφοῦται, δηλοῖ ἢ παχύτητα τοῦ πύου ἢ παχύτητα δέρματος· τὸ γὰρ πάθος, ὥς ἂν ἐν βάρει κείμενον, οὐδέποτε ἀποκορυφοῦται καὶ τὸ δέσμα, εἰ τύχοι πάχος ἔχειν καὶ εἶναι στεγανὸν, ὥς ἐν τῇ πτέρνῃ καὶ ἐν ἄκρῃ χειρὶ, ἐκ ἑᾶ αὐτὸ ἀποκορυφωθῆναι. ἐὰν οὖν πῦόν ἐστιν ἐν τῷ σώματι ἥτοι ἀπόστημα καὶ οὐκ ἀποκορυφοῦται, διὰ ταύτας τὰς αἰτίας οὐκ ἀποκορυφοῦται. γνώση δὲ αὐτὸ, ἥνικα πνοποιεῖται ἐκ τε ἀνωμάλου ῥίγους καὶ ἀτάκτου πυρετοῦ, χειρουργοῖς

οὖν ὁ λόγος ἀρμόδιος, ἕνα κατὰ λόγον τὴν χειρουργίαν
1) ποιῶσιν.

ΔΑΜ. Ἔστιν δτε καὶ διὰ πάχος τῶν ἀμφοτέρων οὐκ
ἀποκορυφοῦται.

μβ'. Ἐν τοῖσιν ἱκτερικοῖσι ἦν τὸ ἥπαρ σκληρὸν γένηται,
πονηρόν. —

ΘΕΟΦ. 2) Φλεγμονῆς οὕσης ἐν τῷ ἥπατι, δυσκρασία
γίνεται περὶ αὐτὸ, ἐξ ἧς χολὴ γεννᾶται, ἥ καὶ ἀναφερο-
μένη παρ' ὅλον τὸ σῶμα τὸν ἱκτερον ἀποτελεῖ· εἴτα τοῦ
ἱκτέρου διαμέροντος, εἰς τὸν χρόνον συναχθῆναι
παχὺν χυμὸν καὶ τούτου σκληρὸν γενέσθαι τὸ ἥπαρ, κα-
κὸν διὰ τὸ ἀνάγκη καχεξίαν ἢ ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι, κα-
κοπραγοῦντος αὐτοῦ καὶ μὴ ἐξαιματοῦντος τὰς τροφάς.

ΔΑΜ. Ἐνδείκνυται γὰρ ἡ φλεγμονὴν ἢ σκίρδον· ἐγ-
χωρεῖ γὰρ διὰ μόνην ἔμφραξιν συστήναι τὸν ἱκτερον ἢ
κριτικῶς ἀπωσθῆναι εἰς τὸ δέρμα τὴν χολήν.

μγ'. Ὅκοσοι σπληνώδεις ὑπὸ δυσεντερίας ἀλίσκονται, του-
τέοισι, γινομένης μακρῆς τῆς δυσεντερίας, ὕδρωψ ἐπι-
γίνεται, ἢ λειεντερία, καὶ ἀπόλλυνται. —

ΘΕΟΦ. Σπληνώδεις εἰσὶν οἱ ἔχοντες ὄγκον ἐκ μελαγ-
χολικοῦ χυμοῦ περὶ τὸν σπλῆνα. οὗτοι οὖν εἰς, κενουμέ-
νου φυσικῶς τοῦ αἰτίου, ἀλῶσι δυσεντερίᾳ τῇ ζέσει τοῦ
χυμοῦ συντόμῳ μὲν, καλὸν, μακροῦ δέ, οὐκ ἀγαθόν.
ὕδρωψ γὰρ ἐπιγίνεται αὐτοῖς ἢ λειεντερία καὶ ἀπόλλυν-
ται, ὕδρωψ μὲν διὰ τὸ ἐξασθενεῖν τὸ ἥπαρ τῇ πολλῇ
κενώσει, συγκενουμένου τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. πολλάκις δὲ
καὶ ἡ γαστήρ ἐξασθενεῖ τῷ αὐτῷ λόγῳ καὶ λειεντερία
γίνεται.

ΔΑΜ. Ὅσοι σπλῆνα ἔχουσι χρονίως ἐσκληρυνμένον,
τούτοις ἐπιγινομένη δυσεντερία λύει τὴν διάθεσιν, ὅταν
λόγῳ μεταστάσεως καὶ κενώσεως τῶν ἐμπεπλασμένων τῷ

1) ἀποτελῶσιν V. a. N. 2) COD. ESC. Ἰστέον ὅτι ἱκτερον ἐν-
ταῦθα τὸν διὰ φλεγμονὴν τοῦ ἥπατος γινόμενον λέγει. Totum hoc
scholion.

σπληνὶ παχέων μελαγχολικῶν χυμῶν ἀποτελεσθῇ· ἀλλ' ἐπεὶ πολλάκις ἐκτεινόμεναι αἱ τοιαῦται κενώσεις τοὺς κάμνοντας βλάπτουσι, δεόντως ὁ Ἱπποκράτης ἐδήλωσε τῆς ἀμετρίας τὸ κατάντημα· κακωθέντων γὰρ τῶν ἐντέρων ὑπὸ τῆς ὁδοῦ τῶν μοχθηρῶν χυμῶν, ἢ τε δύναμιν κάμνει καὶ ἡ συμμετρία τῆς ἐμφύτου θερμοσίας ἀπόλλυται. διὸ καὶ λειεντερία μὲν ἔπεται τῇ τῶν ἐντέρων κακώσει, ὕδρος δὲ κατὰ συμπάθειαν ἥπατος καὶ σπληνὸς καὶ φλεβῶν.

μδ'. Ὅσοοισιν ἐκ στραγγουρίας εἰλεοὶ γίνονται, οἱ τοιοῦτοι ἐν ἑπτὰ ἡμέρησιν ἀπόλλυνται, ἢν μὴ, πυρετοῦ ἐπιγενομένου, ἄλις τὸ οὖρον ῥυῇ. —

ΘΕΟΦ. 1) Τινὲς ἐπὶ εἰλεῶ λέγουσι γίνεσθαι τὴν στραγγουρίαν οὕτως· ἐμφράττονται τὰ 2) λεπτὰ ἔντερα ὑπὸ παχέων καὶ γλίσχρων χυμῶν καὶ ἐμφραττομένων αὐτῶν, οὐ γίνε-
ται ἀνάδοσις πρὸς τὸ ἥπαρ, ἀναδόσεως δὲ μὴ γενομένης, οὐδὲ γένεσις γίνεται τῶν χυμῶν, λοιπὸν οὐδὲ διάκρισις οὖρων. ἐντεῦθεν ὀλίγιστον φέρεται στραγγοειδῶς ὅπερ ἐστὶ στραγγουρία· ὅκαὶ χαλεπὸν. ἐν ἑπτὰ γὰρ ἡμέραις ἀπόλλυται, ἐὰν μὴ πυρετὸς ἐπιγένηται. ἐὰν γὰρ ἐπιγένηται, χύσιν ποιεῖ τῆς ὕλης καὶ λεπτύνει αὐτὴν καὶ τέμνει καὶ ἐκφράττει τὰ ἐμφραγέντα μόρια καὶ τὰ οὖρα αὐτάρκως ἐκκρίνεται, ὅπερ ἀγαθόν. οὕτως μὲν ἔφησάν τινες, ὁ δὲ Ἱπποκράτης ἐπὶ στραγγ-

---

1) Στραγγουρία ἐπιγίνεται εἰλεῶ, οὐκ εἰλεὸς στραγγουρία· ὁ δὲ ἀφορισμὸς ἀντιστρέφει δι' αἰτίαι τοιάνδε· ἐπειδὴ ἡ ἐπιχὴ τῆς γαστρὸς βραδέως διαγιγνώσκεται, ἡ δὲ τοῦ οὖρου συντόμως, καὶ γὰρ τισι μὲν ἡ γαστήρ ἐπέχεται, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ οὖρον, διὰ τοῦτο τὸ μὲν ἐπὶ γαστρὶ πάθος βραδύτερον ἐξελέγχεται, τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ οὖρου ταχέως. καὶ δὴ περὶ τὴν γαστέρα πάθος εἰλεοῦ συμβὰν μετέδωκε καὶ τῇ κύξει. καὶ τοῦ μὲν εἰλεοῦ ἔτι μὴ διαγνωσθέντος, προέλαβεν ἡ ἐκ τοῦ οὖρου διάγνωσις διὰ τῆς στραγγουρίας. ὥφειλεν οὖν ῥηθῆναι ὁ ἀφορισμὸς οὕτως· ὅσοοισιν ἐξ εἰλεοῦ στραγγουρία ἐπιγίνεται· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ στραγγουρία πρὸ τοῦ εἰλεοῦ ἀνεφάνη, εἰκότως ἔφησεν ὁ Ἱπποκράτης, ἐκ στραγγουρίας εἰλεὸς ἐπιγίνεται διὰ τὸ εὐφώρατον. τὸ δὲ στραγγουρίαν ἐπὶ εἰλεῶ συμβαίνει γίνεσθαι οὕτως· ἐμφράττονται etc. V. b. A. b. COD ESC. Τὸν παρόντα ἀφορισμὸν ἐκβάλλει ὁ Γαληνός, ὁ μὲντοι ἐξηγητὴς τοῦ παρόντος βιβλίου λέγει ὅτι πολλὰ αἰτιά εἰσι τὰ ποιοῦντα τὸν εἰλεὸν, ὧν τὸ κατὰ φύσιν ἔστιν ἡ ἐμφραξις. 2) crassa C.

γουρία τὸν εἰλεὸν ὑποτίθεται, καὶ καλῶς· καὶ γὰρ πρῶτον εἰδοποιεῖται ὑπὸ τοῦ εἰλεοῦ· ἐνδέχεται γὰρ μέχρι τετάρτης καὶ πέμπτης ἡμέρας ἐν τοῖς ἐντέροις εἶναι τὴν ἔμφραξιν καὶ μὴ εἶναι διαφανῇ τὸν εἰλεὸν, ἥ δὲ στραγγουρία ἀπὸ πρώτης ἡμέρας φαίνεται.

ΔΑΜ. Φλεγμαινούσης γὰρ τῆς κύστεως, στενοχωροῦνται τὰ ἔντερα καὶ εὐθὺς ὁ εἰλεὸς γίνεται.

μέ. Ἐλκεα ὁκόσα ἐνιαύσια γίνεται ἢ μακρότερον χρόνον ἴσχει, ἀνάγκη ὁστέον ἀφίστασθαι, καὶ τὰς οὐλὰς κοίλας γίνεσθαι. —

ΘΕΟΦ. Τὸ ἕλκος χρόνιον γίνεται ὡς ἐνιαύσιον ἢ μακρότερον χρόνον ἴσχει ἢ δι' ὕλην ὑγρὰν ἐν αὐτῷ συρρέεσαν ἢ διὰ δυσκρασίαν ἢ διὰ νομήν τινα καὶ σήψιν ἐν αὐτῷ γεγонуῖαν, ἢ ἔξ μόνον τῶν σαρκῶν ἀπτεται, ἀλλὰ διήκει καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν ὀστέων. ἐὰν ἐν τῷτο συμβῇ, τῇ ἐμφιλοχωρήσει σήψει ἀνάγκη ὁστέον ἀφίστασθαι ἥτοι λεπίδας ὀστικοῦ καὶ τὰς οὐλὰς κοίλας γενέσθαι διὰ τὸ ἀποσταθὲν ὀστοῦν. καὶ τὸ τηνικαῦτα ἄρχονται θεραπεύεσθαι σαρκούμενα καὶ ἀπελούμενα. χρόνια δὲ ἕλκη εἰσὶ τὰ φαγεδαινικὰ, τὰ Τηλέφια, τὰ Χειρῶνεια. καὶ φαγεδαινικὰ μὲν εἴρηται διὰ τὸ βιβρώσκειν, Τηλέφια δὲ ἀπὸ τοῦ πεπονθότος, Χειρῶνεια δὲ ἀπὸ τοῦ θεραπεύσαντος.

ΔΑΜ. Ἐλκη φησὶ τὰ ἀπὸ φαγεδαίνης καὶ ἄνθρακος καὶ ἔρπητος καὶ τῶν ἄλλων.

μς'. Ὁκόσοι ὕβοι ἐξ ἄσθματος, ἢ βηχὸς γίνονται πρὸ τῆς ἡβης, ἀπόλλυνται. —

ΘΕΟΦ. Ἡ ῥάχις ἐξίσταται ἢ ἐπὶ τὰ ὀπίσω καὶ καλεῖται κύρτωσις ἢ κύφωσις, ἢ ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν καὶ λόρδωσις ὀνομάζεται, ἢ ἐπὶ τὰ πλάγια καὶ σκολίωσις προσαγορεύεται. ἀλλ' αὕτη ἡ ἔκστασις ἢ ἐπὶ προκαταρτικῇ αἰτίᾳ ἢ ἐπὶ προηγουμένη γίνεται, καὶ ἐπὶ προκαταρτικῇ μὲν, ὡς ἐὰν πληγῇ ὑπὸ λίθου ἢ ξύλου, ἐπὶ προηγουμένη δὲ, ὅταν ἐν τοῖς συνδέσμοις τῶν σπονδύλων φῦμα ἀπεπτον γεννηθῇ ἢ φλεγμονή. τότε γὰρ εἰς πλάτος ἐπιδόσεως αὐτῶν γινομένης, ἔλκονται ὡς ἐπὶ τὰ ἔσω οἱ σπόν-

δυλοι ἢ ἐπὶ τὰ ἔσω τῇ στενοχωρίᾳ. ὑποκείσθω οὖν φῦμα περὶ τοὺς συνδέσμους τῶν σπονδύλων· ἐκ τούτου ἔλκονται ὡς ἐπὶ τὰ ἔσω οἱ σπόνδυλοι, ὅθεν στενοχωρεῖται ὁ θώραξ καὶ δύσπνοια ἐπακολουθεῖ, ἥτις ἄσθμα λέγεται· γίνεται οὖν τὸ ἄσθμα ἐπὶ τῇ μεταστάσει τῶν σπονδύλων, πλὴν ἐὰν παχεῖα ἢ ἡ ὕλη τοῦ φύματος· εἰ μέντοι ὀπωσοῦν λεπτὴ εἴη, ὡς ἐνεχθῆναι μέρος ἐξ αὐτῆς παρὰ τὸν θώρακα, βῆξ γίνεται, ἐκκρινομένου διὰ τῆς τραχείας ἀσθηρίας. ὅσοι οὖν ὕβοι ἦτοι κυρτοὶ πρὸ τῆς ἥβης γίνονται δι' ἀποστήματος, ἐξ ἄσθματος ἢ βηχὸς ἀπόλλυνται, ὅτι ἀναύξητα μένουσιν ἐν αὐτοῖς τὰ μόρια. ἀβαθὴς δὲ αὐτοῖς ὁ θώραξ γίνεται, καὶ οὐκ ἔστιν ἐμφύτου θερμοῦ περιουσία τούτοις καὶ διὰ τοῦτο ἀπόλλυνται.

ΔΑΜ. Τοῦ πνεύμονος γὰρ ἅμα τῇ καρδίᾳ αὐξάνοντος καὶ τοῦ θώρακος στενουμένου τοῖς ἀπέπτοις ὄγκοις, στενοχωρία περὶ τὴν ἀναπνοὴν μεγάλη ἔπεται, ὥστε φθαρῆναι τὸν κάμνοντα.

μζ'. Ὅκόσοισι φλεβοτομίη, ἢ φαρμακείη συμφέρει, τουτέους τοῦ ἥρος φλεβοτομέειν, ἢ φαρμακεύειν χρή. —

ΘΕΟΦ. Προφυλακτικὸς ὁ λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἐπισφαλῶς ὑγιαίνόντων εἴρηται· ἀλλ' οὗτοι οἱ ἐπισφαλῶς ὑγιαίνοντες ἢ ποσότητι χυμῶν τοῦτο πάσχουσιν, οἷς καὶ φλεβοτομεῖσθαι συμφέρει διὰ τὸ μὴ πληθωρικαῖς ληφθῆναι νόσοις, ἢ ποιότητι, οὓς καθαίρεσθαι χρή διὰ τὸ μὴ διαφόροις περιπεσεῖν πάθεσιν. ὅσοις οὖν τῶν τοιούτων ἢ φλεβοτομία ἢ φαρμακεία συμφέρει, τούτους χρή τῷ ἔαρι φλεβοτομεῖν ἢ καθαίρειν, ἐπειδὴ τότε οὐ θερμοσμία ἔστιν ἢ διάλυσιν τῶν σωματίων ἐργαζομένη, οὔτε ψύξις τὴν δῆξιν ἐπιφέρουσα τῶν χυμῶν, οὐκ ἀνωμαλία ταράττουσα τὰς δυνάμεις, ἀλλὰ μᾶλλον εὐκρασία.

ΔΑΜ. Προεκκαθαίρεται γὰρ ἡ ἐνοῦσα πληθώρα καὶ κακοχυμία αὐτοῖς.

μη'. Τοῖσι σπληνώδεσι ἰδυνεντερίῃ ἐπιγενομένη, ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. 1) Σπληνώδεις λέγει τοὺς σπλῆνα ἔσχιζόμενον ἔχοντας, οἷς ἡ δυσεντερία ἐπιγενομένη ἀγαθὸν ἐστὶ τῷ λόγῳ τῆς μεταστάσεως καὶ κενώσεως τῶν ἔμπεπλασμένων τῷ σπληνὶ παχέων τε καὶ μελαγχολικῶν χυμῶν.

μθ'. Ὅκόσα ποδαγρικὰ νοσήματα γίνεται, ταῦτα ἀποφλεγμῆναντα ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρησιν ἀποκαθίσταται.—

ΘΕΟΦ. Τῆς ποδαγρικῆς διαθέσεως ὁρίζει νῦν τὸν ἔσχατον καιρὸν λέγων, διὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις παύεται ἡ φλεγμονὴ καὶ ἀποκαθίσταται· καὶ γὰρ εἰ λεπτὸν εἴη τὸ ῥυέν, καὶ ταχύτερον ἀποφλεγμαίνουσι, εἰ δὲ παχὺ καὶ γλίσχρον, ἐν πλείονι χρόνῳ· πλὴν οὐ πόρρω τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἀποφλεγμαίνουσι τὸ μήκιστον, διότι τὰ ἐν τοῖς ἄρθροις ὑγρὰ διὰ τῶν περιεχόντων αὐτὰ συνδέσμων ἀτμοειδῶς ἐκκενωθῆναι χρὴ καὶ τὰ τοῖς συνδέσμοις αὐτοῖς ἔμπεσόντα. ὃν γὰρ τρόπον μόγις εἰς αὐτὰ παρήρκετό τι τῆς ἔξωθεν ὑγρότητος, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ μόγις μεθίσταται.

ΔΑΜ. Ἡ τῶν ποδαγρῶν φλεγμονή, ῥεύματος κατασκήπτουτος εἰς τὰ ἄθρα, γίνεται. δέχονται δὲ τὸ ῥεῦμα πρῶτον μὲν αἱ χῶραι τῶν διαρθρώσεων, ἐφεξῆς δὲ τὰ πέριξ πάντα μέχρι τοῦ δέρματος. πληρουμένων δὲ τῶν διαρθρώσεων, ἀνάγκη τοὺς περικειμένους αὐταῖς ἔξωθεν κύκλῳ συνδέσμους τείνεσθαι, τὰ μέντοι νεῦρα καὶ τοὺς τένοντας οὐκ εἰκὸς φλεγμαίνειν αὐτοῖς, ἀλλὰ μόνῳ τῷ συνεκτείνεσθαι ταῖς διαρθρώσεσιν ὀδυνᾶσθαι. δῆλον δὲ ἐκ τοῦ μηδέποτε ὁρᾶσθαι σπασθέντα ποδαγρὸν, ὅπερ εἴωθεν ἔπεσθαι συνεχέστατα νεύρων τε καὶ τενόντων φλεγμοναῖς. ὁ γοῦν Ἰπποκράτης διὰ τὴν σκληρότητα τῶν δεξαμένων τὸ ῥεῦμα συνδέσμων ὅρον τῶν τοιούτων τὴν μ' ἔθετο.

ν'. Ὅκόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος διακοπῇ, τουτέοισιν ἀνάγκη πυρετὸν καὶ χολῆς ἔμετον ἐπιγενέσθαι. —

ΘΕΟΦ. Διακοπὴν λέγει τὴν διὰ βάθους τομήν. ἔαν

1) COD. ESC. Totum scholion hoc: εἴρηται ἡ ἔννοια τοῦ παρόντος ἀφορισμοῦ ἐν τῷ ὅσαι σπληνώδεις ὑπὸ δυσεντερίας.

οὖν ὁ ἐγκεφάλος ὑπὸ τινος προκαταρκτικῆς αἰτίας διὰ βάθους τμηθῇ, ἀνάγκη πυρετὸν καὶ χολῆς ἔμετον ἐπιγενέσθαι, πυρετὸν μὲν διὰ τὸ φλεγμαίνειν αὐτὸν, κύριον ὄντα μόριον, χολῆς δὲ ἔμετον, ἐπειδὴ παθούσης τῆς τῶν νεύρων ἀρχῆς, πάντα τὰ μόρια καὶ μάλιστα τὸ στόμα τῆς γαστρὸς, ὡς νεῦρα ἔχον πολλὰ ἐν ἑαυτῷ, κατὰ φύσιν κλονεῖται καὶ ταράττεται καὶ ἐπὶ τῇ 1) κινήσει παντοίων χυμῶν προσκαλεῖται σύρροισιν καὶ ὡς λεπτότερα τὰ χολώδη προτρέχουσι.

ΔΑΜ. Πυρεταίνουσιν, ἐγκεφάλου διακοπέντος, τῷ κοινῷ λόγῳ· ἐπὶ γὰρ παντὸς κυρίου μορίου φλεγμονῆς πυρετὸς ἔπεται, ὁ δὲ τῆς χολῆς ἔμετος, συμπασχούσης τῆς γαστρὸς, καὶ μάλιστα τοῦ στόματος αὐτῆς, εἰς ὃ καταπέφυκεν ἐξ ἐγκεφάλου συζυγία τις ἀξιόλογος νεύρων, ὃ ἀσθενοῦν τῇ συμπαθείᾳ δέχεται τὸ χολῶδες περίττωμα ἐκ τῶν πέριξ.

να'. νβ'. Ὁ πόσοις υἱαίνουσιν ἐξαίφνης ὁδύναι γίνονται ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ παραχρῆμα ἄφωνοι γίνονται, καὶ ῥέγχουσιν, ἀπόλλυνται ἐν ἑπτὰ ἡμέρησιν, ἢ μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ. — Σκοπέειν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιαις τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσι ὕπνοισι· ἢν γὰρ τι ὑποφαίνεται τοῦ λευκοῦ, συμβαλλομένων τῶν βλεφάρων, μὴ ἐκ διαρροῆς ἐόντι, ἢ φαρμακοποσίης, φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες σφόδρα. —

ΘΕΟΦ. Περὶ ἀποπληξίας διαλέγεται καὶ ταύτης λέγει τὴν ἀρχὴν, τὴν ἐπίτασιν καὶ τὴν τελείαν ἀκμὴν· ἢ μὲν οὖν αὐτῆς ἀρχὴ δηλοῦται διὰ τοῦ ἐξαίφνης πόνου γενομένου τῷ 2) πάχει τοῦ βαρέος καὶ γλίσχρου χυμοῦ, εἴτα λοιπὸν πνευμάτων παχέων τιχτομένων ἐμφράξεως τελείας γινομένης τοῦ ἐγκεφάλου, οὐκέτι ἐκπέμπεται ἡ δύναμις τοῖς νεύροις καὶ ἄφωγία γίνεται, ἥτις δηλοῖ ἐπίτασιν τοῦ πάθους. ἔαν οὖν ταῦτα γένηται καὶ ῥέγχωσιν ἥτοι βεβιασμένη ἀναπνοὴ ἐπιγένηται, δηλοῦται ἡ ἀκμὴ καὶ ἀποθνήσκουσιν, ἔαν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ. ἔαν γὰρ πυρετὸς

1) κενώσει V. a. b. C. 2) τάχει V. a.

ἐπιλάβῃ, ἀναλύει τὴν ὑποκειμένην ἴλην ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ λεπτύνει καὶ διαφορεῖ καὶ κολύει γενέσθαι τὸν θάνατον. πλὴν σκοπεῖν 1) χρὴ καὶ τὰς ὑποστάσεις τῶν ὀφθαλμῶν· ἐὰν γὰρ, πυρετοῦ ἐπιγενομένου, ὑποφαίνηται τι τοῦ λευκοῦ, μὴ ἐκ διαρροίας ἢ φαρμακοποσίας ἐόντι, χαλεπὸν· δηλοῖ γὰρ παντελῇ ἀσθενείαν τῶν κλειόντων μυῶν καὶ τοῦ παιτὸς σώματος· εἰ δὲ μὴ φαίνηται τι τοῦ λευκοῦ, ἀγαθὸν σημεῖον, διότι ἐρρῶμένην δηλοῖ τὴν δύναμιν.

ΔΑΜ. Οἷς ἐξαίφνης ὁδύνη κεφαλῆς γίνεται, μάλιστα πνεῦμα φρυσῶδες αἷτιον, ἀλλὰ καὶ πλῆθος ὕλης ἐπιρροῦσης ἀθρόως φλεγματικῆς. διὸ καὶ ὁ πυρετὸς ἐπιγεγόμενος λῖνει τὴν διάθεσιν, ὥς ἂν ἐκθερμαίνων καὶ λεπτύνων καὶ διαφορῶν τὸ φρυσῶδες πνεῦμα καὶ τοὺς χυμοὺς. — Τῆς γὰρ κινούσης αὐτὰ δυνάμεως ἀσθενούσης, γίνεται τοῦτο· τὴν γὰρ ἐν παντὶ τῷ σώματι ξηρότητα δηλοῖ.

γγ. Αἱ παραφροσύναι, αἱ μὲν μετὰ γέλωτος γινόμεναι, ἀσφαλέστεραι· αἱ δὲ μετὰ 2) σπουδῆς, ἐπισφαλέστεραι. —

ΘΕΟΦ. Παραφροσύνη ἐστὶν ἔκστασις λογισμοῦ. ταύτης δὲ διαφοραὶ εἰσι τέσσαρες· 3) ἐστὶ γὰρ μετρία, ἐφ' ἣ γέλως μόνον γίνεται, πλὴν ἄκριτος ἐκ προσηνοῦς θερ-

1) COD. ESC. πολλοὺς γὰρ πολλάκις θεωροῦμεν κατὰ φύσιν οἷως καθεύδοντας τυχὸν ἀνεωγῶτα ἔχοντας τὰ βλέφαρα, οὓς τινες ἐν τῇ συνηθείᾳ λαγουδάτους (Cf. Vol. I. p. 94.) οἱ ἰδιῶται καλοῦσιν. 2) κλανθμοῦ V. c. σφαλερώτερα. D. 3) ἡ μὲν γὰρ αὐτῶν γίνεται μετὰ γέλωτος, ἐπὶ αἱματικῷ χυμῷ ζέσαντι συνισταμένη. καὶ γὰρ χέομενον τὸ αἷμα καὶ ἡδονὴν ἐργαζόμενον τὸν γέλωτα καλεῖ. τόπον δὲ κατελήφει, ἐνθα τὸ διανοητικόν, τὴν μέσην κοιλίαν τοῦ ἐγκεφάλου, ὅθεν καὶ μετριοτέρα τῶν ἄλλων ἐστὶ καὶ τὴν θερμοσίαν οὐ πολλὴν ἴσχει. ἡ δὲ δευτέρα οἷον ἡ στενάζουσα ὑπὸ μελαγχολικοῦ ἢ φλεγματικοῦ χυμοῦ κατεληφῶτος τὸν φρονοῦντα τόπον, κακοηθεστέρα δὲ τῆς πρώτης διὰ τὴν τῶν χυμῶν διαφορὰν· ἐκ γὰρ τῆς τούτων ψυχρότητος καὶ δειλία καὶ τὸ στυγνάζειν προσγίνεται. ἡ δὲ τρίτη μετὰ σπουδῆς τινος γίνεται μετρίως ὑπὸ ξανθῆς χολῆς καὶ δακρυώδους, ἐπερχομένης καὶ ἐρεθιζούσης τὸ διανοητικόν. αὕτη δὲ κακοηθεστέρα μᾶλλον τῶν προειρημένων ἐστίν. ἡ δὲ τετάρτη μετὰ πλείονος σπουδῆς καὶ μανιώδους ὁργῆς γίνεται, ἡ τὸ ξανθῆς μὲν καὶ αὐτῆς χολῆς, ὑπεροπτηθείσης

μασίας γινομένη· ἔστι δὲ ἄλλη 1) σφοδρότερα, ἐφ' ἣ τάραις καὶ θράσος καὶ ὕβρις ἐπὶ ἔτι πλείονι θερμασία γινομένη· ἔστι δὲ ἄλλη σφοδροτάτη, ἐφ' ἣ ἔστι θηριώδης τρόπος ἐπὶ παντελεῖ θερμασία ἐκ μελαγχολικωτέρου χυμοῦ. ὅσαι οὖν τούτων μετὰ γέλωτός εἰσι, ἀσφαλέστεραί εἰσι, διότι ἐπὶ ἀμυδροτέρα θερμασία γίνονται ὀρμωμένη ἐξ αἵματος· ὅσαι δὲ μετὰ σπουδῆς, ἐπισφαλέστεραι, διότι ἐπὶ σφοδρότερα θερμασία γίνονται, ὀρμωμένη ἐκ ξανθῆς χολῆς.

ΔΑΜ. Ἐπὶ χυμῶ γὰρ ἡδυτέρῳ συμβαίνουσιν αἱ μετὰ γέλωτος. γίνονται δὲ πᾶσαι παραφροσύναι, πάσχοντος τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ πρώτως ἢ κατὰ συμπύθειαν.

νδ'. Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθει τοῖσι μετὰ πυρετοῦ, αἱ κλαυθμώδεις ἀναπνοαὶ, κακόν. —

ΘΕΟΦ. 2) Σημειωτικὸς οὗτος ὁ ἀφορισμὸς τῆς ἀναπνοῆς ἐπὶ ὀξέων νοσημάτων τῶν μετὰ πυρετοῦ γινομένων. ἐπὶ οὖν τοιούτων ἡ κλαυθμώδης ἀναπνοὴ ἡγουν ἢ διακεκωλυμένη ἢ μεί' οἰμωγῆς τινος καὶ ἤχου ἐκφερομένη σημαίνει σπασμώδη διάθесιν τῆς τῶν ἀναπνευστικῶν μυῶν ξηρότητος, ἢ φεγμονώδη θερμασίαν, πολλάκις δὲ καὶ παραφροσύνην. ἐπ' ἀμφοτέροις δὲ τούτοις πυρετὸς ὑποκείμενος, κακόν.

δὲ καὶ τὸν φρογοῦντα τόπον καταλαβούσης. καὶ αὕτη κακοηθεστέρα τῶν ἄλλων. Ἰστέον δὲ ὅτι γέλως ἔστι διάχυσις πολλοῦ πνεύματος, ἐκ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ κινουμένη, ἐπιτρεπούσης τῆς λογικῆς ψυχῆς. ὅθεν καὶ πρὸς τὴν τοιούτου πνεύματος ἐξέλευσιν οἱ μύες τῶν παρειῶν διατείνονται καὶ ἀνακαγχασμὸς τῇ τούτου διεξόδῳ τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις ἐγγίνεται οἷον συγκρουομένοις πρὸς ἑαυτὰ τῇ ῥαγδαίᾳ καὶ σφοδρᾷ διεξόδῳ τοῦ πνεύματος. ἔστι δὲ καὶ ἄλλως διάχυσις πνεύματος, πρὸς γέλωτα καταχρηστικῶς, ὅταν τις προσπαύσῃ τοὺς ἀδένες τοὺς ὑπὸ ταῖς μασχάλαις ἢ τὰ πέλματα τῶν ποδῶν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. πλὴν καθὼς εἵπομεν, ἐπιτρεπούσης τῆς ψυχῆς, ὁ γέλως ἐγγίνεται. οἱ γὰρ συντεταμένοι ἄνθρωποι καὶ πρὸς σεμνότητα βίου ἐσπινόμενοι οὐ γελῶσιν εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε, καὶ τις τοὺς ἀδένες τούτων κινήσειεν. V. b. A. b. Scholion vulgare V. a. c. N. A. a.

1) παιδρότερα V. c. 2) Hoc scholion om. V. a. c. C. N. A. a. Habent V. b. A. b.

ΛΑΜ. Τα παιδία πολλάκις ὁρᾶται κατὰ τὸν τοῦ κλαίειν καιρὸν εἰσπνέοντα διακεκομμένην εἰσπνοὴν, ἵσταμένου μεταξὺ τοῦ θώρακος, εἴτ' αὖθις προστιθέντος τὸ λεῖπον, ὅπερ ἐν ἐπιδημίαις εἶπεν αὐτὸς διπλὴν εἶσω ἐπανόκλησιν, οἷον ἐπείσπνευσιν. ὃ δὲ γίνεται ἢ διὰ κάματος δυνάμεως ἢ διὰ τὴν τῶν ὀργάνων σκληρότητα ἢ δι' ἄμφω συνελθόντα. τὸ μέντοι τὴν ἀναπνοὴν συμβαίνειν, ὅποια τοῖς κλαίουσι γίνεται, πρὸς τοῖς εἰρημένοις αἰτίοις ἐνδείξεταί τινα διάθεσιν ὀδυνώδη, καθ' ἣν οἷον οἰμώζοντες ἢ στένοντες ἢ τινα μικτὸν ἀποτελοῦντες ψόφον ἀναπνέουσιν οὕτως.

νε'. Τὰ ποδαγρικὰ πάθη καὶ τὰ μανικὰ, τοῦ ἥρος καὶ τοῦ φθινοπώρου κινέεται. —

ΘΕΟΦ. 1) Εὐλόγως τῷ ἥρι ταῦτα τὰ πάθη κινεῖνται, διότι χύσις ἐν αὐτῷ, θερμῷ ὄντι συμμετρως, τῆς προσαναχθείσης ἐν χειμῶνι ὕλης γίνεται καὶ ἀποδίωξις ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν τόπων ἐπὶ τοὺς ἀσθενεῖς ἦγουν τοὺς πόδας· καὶ μὴν καὶ ἐν τῷ φθινοπώρῳ διὰ τὸ καταβάλλεσθαι τὰς δυνάμεις ὑπὸ τῆς ἀνωμάλου δυσκρασίας· τούτων γὰρ καταβαλλομένων, διάφοροι τίκτονται χυμοὶ

1) COD. ESC. Εἴρηται ἐν τῷ τρίτῳ τμήματι ὅτι γίνονται πάθη ἐν ταῖς ὥραις, ἀλλὰ τὰ μὲν οἰκεῖά εἰσι, τὰ δὲ ξενὰ καὶ ἀνρίκια. καὶ ἀποροῦσιν ὅτι πῶς ἐνδέχεται τὰ πάθη ταῦτα γίνεσθαι ἐν τῷ ἔαρι, εἶγε εὐκρατὸν ἔστι καὶ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αἱ φυσικαὶ ἀμέμπτως ἐνεργοῦσι διὰ τὴν ἰσχὴν καὶ ῥώμην αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ ὁ φῆλιος χυμὸς τότε γεννᾶται; καὶ λέγομεν ὅτι τὸ ἔαρ οὐκ ἔστι γεννητικὸν τούτων τῶν παθῶν, ἀλλὰ τοῦναντίον διελέγχει καὶ δημοσιεύει τὰ πάθη ταῦτα· τὰς γὰρ ὕλας τὰς ὑποθησαυρισθείσας καὶ ἀποσφηνωθείσας ἐν τῷ σώματι ἐκ τε τοῦ φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος ἐρχόμενον τὸ ἔαρ καὶ ἐπιλαμβανόμενον τῇ οἰκεῖᾳ θερμότητι καὶ εὐκρασίᾳ χύσιν ποιεῖται τῶν ὑλῶν τούτων, ἐφ' ἣ ἰσχύσει, εἰ μὲν ψυχραὶ εἰσι καὶ φλεγματικαὶ φέρονται ἐπὶ τὰ ἄρθρα καὶ ποιοῦσι ποδάγρας καὶ ἄρθριτικά. εἰ δὲ χολὴ ἔστι, φέρεται ἐπὶ τὴν κεφαλὴν καὶ ποιεῖ μανίας. ἐν μέντοι τῷ φθινοπώρῳ τὰ πάθη ταῦτα ὡς οἰκεῖα γίνονται· ὑπὸ γὰρ τῆς δυσκρασίας καταβάλλονται αἱ δυνάμεις καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀνωμαλίαν· οὐδὲν γὰρ οὕτως καταβάλλει τὰς δυνάμεις ὥς ἡ ἀνώματος δυσκρασία· ἴσμεν γὰρ φύσει ἀνώμαλον εἶναι τὸ φθινοπώρον. In haec verba Codex Escorialensis fol. 270 exit.

καὶ πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ κάτω τόπους διωκόμενοι ποδάγρας ποιοῦσι, ἄλλως τε καὶ διὰ τὸ ἐναποκλείεσθαι τὴν ἀθροισθεῖσαν ἐν τῷ θέρει κακοχυμίαν.

νζ'. Τοῖσι μελαγχολικοῖσι νοσήμασιν ἐς τὰδε ἐπικίνδυνοι αἱ ἀποσκήψεις· ἢ ἀπόπληξιν τοῦ σώματος, ἢ σπασμὸν, ἢ μανίην, ἢ τύφλωσιν σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. Νῦν περὶ μελαγχολίας διαλέγεται καὶ περὶ μεταστάσεως ὕλης τῆς προσούσης αὐτῇ καὶ διαδοχῆς ἐτέρων νοσημάτων καὶ φησιν, ὅτι ἐὰν, ὑπὸ μελαγχολίας ἔχοντος τινὸς, ἀποσκήψη ἢ τοιαύτη ὕλη κατὰ μετάθεσιν εἰς τὰδε, ἐπικίνδυνος· εἰ μὲν πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐνεχθῇ, ποιεῖ τύφλωσιν, εἰ δὲ ἐπὶ τὰ νεῦρα, σπασμοὺς τοὺς ἐπὶ πλήθει γινομένους, εἰ δὲ τελείως ἐμφράξει τὰς κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου, ὡς σῶμα καλοῦσι, ἀποπληξίαν ἐργάζεται, εἰ δὲ πρὸς τὰς μήριγγας, ἀποτελεῖ μανίαν τετεῖσσι μελαγχολίαν τὴν ὀνομαζομένην μανιώδη.

ΔΑΜ. Γίνονται μὲν καὶ διὰ φλεγματικὸν χυμὸν ἀποπληξίαι καὶ σπασμοὶ καὶ πηρώσεις ὀφθαλμῶν, γίνονται δὲ καὶ διὰ μελαγχολικὸν, ἐπειδὴ κοινὸν ἀμφοτέροις ἐστὶ τὸ πάχος. οὐ μὴν τὸ τῆς μανίας κοινόν· δεῖται γὰρ ἐρεθίζοντος χυμοῦ καὶ δάκνοντος πρὸς τὴν γένεσιν.

νζ'. Ἀπόπληκτοι δὲ μάλιστα γίνονται ἡλικίῃσι τῆσιν ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων μέχρι ἐξήκοντα. —

ΘΕΟΦ. Τοὺς ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν ἄχρι ἐξήκοντα τὸ τῆς ἀποπληξίας πάθος καταλαμβάνει, ὅτι πλεονάζει μάλιστα κατ' αὐτοὺς ὁ μελαγχολικὸς χυμὸς, ὃς καὶ τῇ παχύτητι ἐμφράττων τὴν ἀποπληξίαν ἀποτελεῖ. γίνεται δὲ καὶ ἀπὸ φλέγματος ἀποπληξία κατ' ἐξαίρετον, ἀλλ' οὐ περὶ ταύτης νῦν ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει.

ΔΑΜ. Διὰ τὴν μέλαιναν χολὴν παχεῖαν οὖσαν, τότε δὲ πλεονάζουσιν.

νη'. Ἦν ἐπίπλοον ἐκπέση, ἀνάγκη ἀποσαπῆναι καὶ ἀποπεσεῖν. —

ΘΕΟΦ. Ἐπίπλοόν ἐστι πιμελώδης τις καὶ ἰνώδης

οὐσία ἐπικειμένη τοῖς ἐντέροις καὶ τῇ 1) γαστρὶ. τούτου πολλάκις, ἐν τῷ ὑπογαστρίῳ τρώσεως γεγονυίας, ἐκπίπτει μέρος τι, καὶ ἐπειδὴ πιμελῶδές ἐστι καὶ εὐπαθές, ὁμιλοῦν τῷ ἔξωθεν ἄερι, ἀνάγκη εὐθέως σήπεσθαι. κελεύει οὖν ὁ Ἱπποκράτης τὸ ἐκπεπιωκὸς τέμνειν καὶ οὕτω τῇ γαστροδόξασίᾳ χρῆσθαι.

ΔΑΜ. Ὅταν γυμνωθῇ καὶ προκύψῃ ἐκτὸς ἔντερον ἢ σπλάγχνον ἢ λοβὸς ἢ τοιοῦτό τι καὶ χρονίῃ καὶ βιαίως ψυχθῇ, ἀνάγκη σαπῆναι· εἰ δὲ αὐθωρὸν εἰσαχθῇ, οὐδαμῶς ἀληθές.

νθ'. Ὅκόσοισι ἀπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλούμενοισιν ἐξίσταται τὸ ἰσχίον, καὶ πάλιν ἐμπίπτει, τουτέοισι μύξαι ἐγίνονται. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἀθροιζόμενον γὰρ ἐκεῖσε τυχὸν ἐν τῇ κοιλότητι, ἐν ᾗ ἡ διάρθρωσις τοῦ ἰσχίου, φλέγμα οἶονεῖ καταβρέχει τοὺς συνδέσμους καὶ χαλαροὺς αὐτοὺς ποιεῖ κἀντεῦθεν ἐξίσταται, καὶ πάλιν ἐμπίπτει ἡ κεφαλὴ τοῦ μηροῦ.

ΔΑΜ. Ἐν τοῖς ἄρθροις πολλάκις ἀθροίζεται φλεγματώδης χυμὸς, ὃν ὀνομάζει μύξαν, ᾧ διαβρεχόμενοι οἱ σύνδεσμοι χαλαρώτεροι γίνονται, ὥστε ῥαδίως ἐξάγεσθαι τὸ ἄρθρον τῆς κοιλότητος καὶ εἰσάγεσθαι.

ξ'. Ὅκόσοισι ὑπὸ ἰσχιάδος ἐχομένοισι χρονίῃς τὸ ἰσχίον ἐξίσταται, τουτέοισι φθίνει τὸ σκέλος, 3) καὶ χωλοῦνται, ἢν μὴ κανθῶσι. —

ΘΕΟΦ. Ἐὰν διὰ πλεῖθος μύξης ἐπὶ πλέον ἐξεστηκὸς μὲν τὸ ἰσχίον, γενήσεται 4) χόλανσις τοῦ σκέλους, ἀκολουθήσει δὲ ἐξ ἀνάγκης καὶ ἀτροφία, ὥς τῆς κατὰ φύσιν στερηθέντος κινήσεως. οὕτως μὲν φθίνει τὸ σκέλος καὶ 5) χωλεύει τῶν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένων, εἰ μὴ κανθῶσιν. εἰ μὲντοι κανθῶσιν, οὐδὲν τοιούτων πάσχουσιν. ἡ γὰρ καῦσις τὴν μύξαν τὴν τὸ ἰσχίον ἐκπίπτειν ποιοῦσαν

1) κοιλίᾳ V. b. 2) Hoc scholion cum aphorismo om. V. b. A. b. N. 3) χωλεύουσι V. c. 4) χόλωσις V. a. 5) χωλοῦται V. a. b.

ξηραίνει καὶ ἐκδαπανᾷ καὶ στερέμνιοι γίνονται οἱ σύνδεσμοι καὶ τὸ δέριμα καὶ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἀποκαθίστανται, καὶ λοιπὸν οὐκέτι ἐκπίπτει ἡ κεφαλὴ τοῦ μηροῦ ἀπὸ τῆς κοιλότητος.

ΔΑΜ. Τῇ γὰρ καύσει τὴν μύξαν ξηράναντες καὶ τὴν χαλαρότητα τοῦ δέρματος, εἰς ἣν ὠλίσθαινε τὸ ἄρθρον, εἰς συντονίαν ἀχθεῖσαν, συμβήσεται πάντως, μηκέτι τὸ ἄρθρον μεθίστασθαι.

Τμῆμα ἑβδομον.

α'. Ἐν τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασι ψύξις τῶν ἀκρωτηρίων, κακόν. —

Ἀρχὴ τοῦ ἑβδόμου τμήματος.

ΘΕΟΦ. Περὶ ἐπιγινόμενων ἐνταῦθα διαλέγεται, τὰ δὲ ἐπιγινόμενα, καθὼς εἴρηται ἐν τῷ πρὸ τοῦδε τμήματι, τετραχῶς. ὑποτίθεται οὖν ἐνταῦθα νόσημα, ὅπερ ἐστὶν ὀξὺς πυρετὸς καὶ ἐπὶ τούτῳ σύμπτωμα, ὅπερ ἐστὶ ψύξις ἀκρωτηρίων καὶ φησιν, ὅτι ἐὰν ἐπιγένηται ἐν τοῖς ὀξέσι πυρετοῖς ψύξις ἀκρωτηρίων τουτέστι δακτύλων, ῥινὸς, ὠτίων καὶ ἀπλῶς τῶν ἐπιπολαίων μορίων ἄνευ φανεράς αἰτίας, κακόν ἐστι καὶ ὀλέθριον· δηλοῦται γὰρ ἀσθενὲς εἶναι τὸ ἔμφυτον θερμόν. οἶδε γὰρ ὁ πυρετὸς κατασβεννύειν αὐτὸ ἢ φλεγμονὴν ἀξιόλογος ἐν ἥπατι ἢ γαστρὶ, ἥτις τῇ ζέσει δίκην σικύας ἔλκει τὸ αἷμα πρὸς ἑαυτὴν κἀντεῦθεν λειψαιμοῦντα τὰ ἄκρα ψύχεται.

ΔΑΜ. Ἐν μὲν τοῖς χρονίοις νοσήμασι καὶ μάλισθ' ὅσα χωρὶς πυρετῶν εἰσι, καὶ κατὰ χειμῶνα, καὶ γέρονσι, ψυχρὰ γίνεσθαι τὰ τοῦ σώματος ἔσχατα, ῥίνας καὶ ὠτα καὶ χειρῶν καὶ ποδῶν ἄκρα, οὐδὲν ἄτοπον, ἐν δὲ τοῖς ὀξέσι τὸ σύμπτωμα ὀλέθριον, φλεγμοναῖς σφοδραῖς σπλάγχνων ἐπιγινόμενον, ὅτι σὺν τῷ τὰ ἄκρα ψύχεσθαι καὶ διακαίονται τὰ ἔνδον· διὰ γὰρ τὸ τῆς φλεγμονῆς σφοδρὸν ἢ π' αὐτοῦ ἔλκεται τὸ αἷμα δίκην σικύας ἐξ ὅλου τοῦ σώματος· διὸ καὶ τὰ ἀκρωτήρια ψύχονται.

β'. Ἐπὶ ὁσιέῳ νοσήσαντι, σὰρξ πελιδνὴ, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Νοσεῖ τὸ ὁστοῦν, ὕλης μοχθηρᾶς ἕως αὐτοῦ χωρούσης. ἔαν οὖν, πεπονθότος αὐτοῦ, σὰρξ πελιδνὴ ἐπιγένηται, κακόν ἐστι· δηλοῦται γὰρ σβέσις τῆς κατὰ φύσιν ἐν αὐτῷ θερμοσίας καὶ κακότητες εἶναι τὸ νόσημα.

ΔΑΜ. Σβέννυται γὰρ τὸ φύσει θερμόν.

γ'. Ἐπὶ ἐμέτῳ λὺγξ καὶ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ἐμετος καὶ λὺγξ ἄμφω πάθῃ εἰσὶ στομάχῳ, ἀλλὰ διαφέρουσι τῷ τόπῳ· ἐπὶ γὰρ τοῦ ἐμέτου ἐν αὐτῇ τῇ κοιλότητι τοῦ στομάχου ἐστὶν ἡ ὕλη, ἐπὶ δὲ τῆς λυγγὸς ἐν αὐτῇ τῇ οὐσίᾳ τοῦ στομάχου. ἔαν οὖν ἐπὶ ἐμέτῳ λὺγξ ἐπιγένηται, κακόν, ἐπειδὴ ἀπὸ ἀκυροτέρου μορίου, λέγω δὴ τῆς κοιλότητος, ἐπὶ κύριον μόνιον ἦτοι τὴν οὐσίαν τοῦ στομάχου μετῆλθεν ἡ ὕλη. καὶ μὴν καὶ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ ἐπὶ ἐμέτῳ εἰ ἐπιγένωνται, κακόν διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· συνέπαθε γὰρ ὁ ἐγκέφαλος τῷ στομάχῳ φλεγμαίνοντι· καὶ δῆλον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν· οὗτοι γὰρ δεξάμενοι τὴν ὕλην καὶ 1) διαταθέντες ἐρυθροὶ ἐγένοντο.

ΔΑΜ. Λὺγξ ἐπὶ ἀνιῶσι χυμοῖς εἰς τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ἢ εἰς αὐτὴν τὴν γαστέρα συνίσταται, οὗς εἰ μὴ ὁ ἔμετος ἀπωθήσει, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῷ ἔτι ἡ λὺγξ ἐπιμένει, δυοῖν θάτερον, ἢ τὸν ἐγκέφαλον, ἢ τὴν γαστέρα φλεγμαίνειν οὐ μετρίως ἀνάγκη. ἔπεται δὲ ἀμφοτέραις ταῖς διαθέσεσι τὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἔρευθος, μᾶλλον δὲ ταῖς κατὰ τὸν ἐγκέφαλον φλεγμονώδεσι διαθέσεσιν.

δ'. Ἐπὶ ἰδρῶτι φρίκη, οὐ χρηστόν. —

ΘΕΟΦ. Ὁ ἰδρὼς ἐπιγενόμενος ἀπαλλαγὴν φέρει νοσημάτων, πλὴν οὐχ ὁ τυχὼν, ἀλλ' ὁ προνοία φύσεως γινόμενος. ἔαν ἰδρὼς γένηται καὶ οὐκ ἀκολουθήσῃ εὐφορία, ἀλλὰ μᾶλλον φρίκη, χαλεπὸν ἐστι· δηλοῖ γὰρ πλῆθος ὕλης ὑποκειμένης καὶ λόγῳ κακοηθείας γίνεσθαι νοσήματος.

1) διατιθέντες V. a. b. quum sint affecti C. διατεθέντες.

ΔΑΜ. Τὰ κρίσιμα γὰρ μὴ κρίνονται, τὰ μὲν δύσκριτα, τὰ δὲ θανατώδεα· νικᾶσθαι γὰρ ἢ φύσις δηλοῦται ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν.

ε'. Ἐπὶ μανίῃ δυσεντερίῃ, ἢ ὕδρωψ, ἢ ἔκστασις, ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. Ἡ κυρίως μανία ἐκ ξανθῆς χολῆς πλεοναζούσης ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ γίνεται, ἀλλ' αὕτη ἢ ὕλη 1) ἐκριφεῖσα πρὸς τὴν γαστέρα καὶ τὰ ἔντερα, ποιεῖ δυσεντερίαν, εἰ δὲ πρὸς τὸ ἥπαρ, ἀσθενείαν ποιεῖ τῆς αἵματοποιητικῆς δυνάμεως, καὶ ὕδρωπα ἐργάζεται μέτριον. ἔκστασιν δὲ ποιεῖ τουτέστι κίνησιν καὶ ταραχὴν, μέλλουσαν κρίνεσθαι κατὰ τὸ εἰρημένον, ὅκόσοισι κρίσις γίνεται, τουτέοισιν ἢ νῦξ δύσφορος ἢ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ. ἐὰν οὖν τούτων τι ἐπὶ τῇ μανίᾳ ἐπιγένηται, ἀγαθόν ἐστίν· ἀπὸ γὰρ κυριωτάτου μορίου, τοῦ ἐγκεφάλου, ἐπὶ ἀκυρότερον μετενήνεται ἢ ὕλη.

ΔΑΜ. Δυσεντερία μὲν καὶ ὁ ὕδρωψ τῷ λόγῳ τῆς μεταστάσεως, οὐ κακὰ, ἢ δὲ ἔκστασις, ἐπίτασις οὐσα μανίας, πῶς ἢ λογίσασθαι, τῇ σφοδρότητι τῶν ποιούντων αἰτίων τὴν μανίαν ἀκολουθῆσαι τὴν λύσιν, ὥς καὶ τοῖς ὀξέσι νοσήμασι τὰ σφοδρότατα τῶν συμπτωμάτων ἐστίν ὅτε κρίσεις ἀγαθὰς ἐργάζεσθαι πέφυκεν.

ς'. Ἐν νόσῳ πολυχρονίῳ ἀποσιτή καὶ ἄκρητοι ἔμετοι, καὶ χολώδεις ὑποχωρήσεις, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Πολυχρόνιος νόσος ἐστὶν ἢ ἐπὶ πολὺν χρόνον διατείνουσα, ἐφ' ἣ καὶ ἡ ἀποσιτία κακὸν καὶ ἄκρητοι ὑποχωρήσεις, ἢ ἀποσιτία μὲν κακόν, διότι ἡ δύναμις ἐκ ταύτης ἀσθενοῦσα οὐ δύναται ἐπὶ πλείονα χρόνον διαρκέσαι ἢ καὶ μέχρις ἀπαλλαγῆς τοῦ νοσήματος, καὶ αἱ ἄκρατοι ὑποχωρήσεις, κακόν, διότι δηλοῦσιν ἀσθενείαν παντελῇ τῆς δυνάμεως μηκέτι ἀλλοιούσης, μηκέτι συμπτουούσης, μηκέτι καταχούσης, ὥς λοιπὸν 2) ἀκράτως τὰ διαχωρήματα φέρεσθαι.

1) εἰ ἐκρυῖ V. a. b. εἰ ἐκρυφῇ N. 2) κατὰ φύσιν V. b. C. κατὰ κράτος V. a.

ΔΑΜ. Ἀκράτους ὑποχωρήσεις φησὶ τὰς αἰκίους ὑδατώδους ὑγρότητος, οἷον πικροχόλους ἢ μελαγχολικοὺς ἢ ἰώδεις ἢ πρασοειδεῖς, αἱ δηλοῦσιν ἐκπεφρύνθαι πᾶσαν τὴν κατὰ φύσιν ὑγρότητα ὑπὸ τῆς πυρετώδους θερμοσίας.

ζ. Ἐκ πολυποσίας ῥίγος καὶ παραφροσύνη, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Πολυποσίαν καλεῖ τὴν πολλὴν οἰνοποσίαν, ἐφ' ἣ καὶ τὸ ῥίγος καὶ ἡ παραφροσύνη πολλάκις πέφυκε γίνεσθαι, τὸ μὲν ῥίγος, ὑλῶν δριμειῶν θερμῶν τε καὶ δακνωδῶν κεχυμένων ἐπὶ τὰ προαιρετικὰ μέρη καὶ αἰσθητικὰ τῇ θερμότητι τοῦ οἴνου· καὶ ἡ παραφροσύνη δὲ τῇ οἰκείᾳ θερμότητι τοῦ οἴνου, ἐπὶ θερμὴν δυσκρασίαν τροπομένου τοῦ ἐγκεφάλου. ἄμφω οὖν ταῦτα κακὰ ἐπιγενόμενα τῇ πολυποσίᾳ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς θερμοσίας.

ΔΑΜ. Σβέννυται γὰρ διὰ τὸ πλῆθος τὸ ἔμφυτον θερμόν.

η'. Ἐπὶ φύματος ἔσω ῥήξει, ἐκλυσις, ἢ ἔμετος, ἢ λειποθυμία γίνεται. —

ΘΕΟΦ. 1) Τὸ λεγόμενον τοιοῦτόν ἐστιν ὅτι ἐὰν ἐπὶ φύματος ὄντος ἔσω εἴτε ἐν τοῖς θρεπτικοῖς, τυχὸν ἐπὶ τὸν θώρακα ἢ τὴν γαστέρα, καὶ ἐξαίφνης ῥαγῇ, φέρεται ἐκ τοῦ πύου μέρος ἢ ποιότης τις ἐπὶ τὸν στόμαχον καὶ ἐκλύει αὐτὸν καὶ ποιεῖ ἔμέτους· εἰ δὲ ἐν τοῖς ἀναπνευστι-

1) Τὰ ἐντὸς ῥηγνύμενα φύματα ἢ ἐν γαστρὶ ῥηγνύται ἢ ἐν τῇ κύστει ἢ ἐν θώρακι ἢ ἐν στομάχῳ καὶ τοῖς ἀναπνευστικοῖς. καὶ τὰ μὲν ἐν γαστρὶ ἢ ἐν κύστει ῥηγνύμενα κάτω χωροῦσι, τὰ δὲ ἐν τοῖς λοιποῖς μορίοις ἄνω, περὶ ὧν νῦν ὁ λόγος. ὅταν οὖν ἐν τῷ στομάχῳ ῥαγῇ, τῇ τε ποιότητι τοῦ πύου δάκνεται ὁ στόμαχος, βλάπτεται δὲ καὶ ἡ ἀορτὴ λεγομένη φλὲψ κἀντεῦθεν συνεξεμεῖται τῷ πύῳ χυμὸς καὶ τι τοῦ ζωτικῷ πνεύματι, ὅθεν ἡ ἐκλυσις καὶ ἡ λειποθυμία ἐπεταί. τὸ αὐτὸ δὲ ποιεῖ καὶ ἐν θώρακι καὶ τοῖς ἀναπνευστικοῖς καταβλέπτων τὴν καρδίαν καὶ τὸν πνεύμονα. κἀντεῦθεν οὖν διὰ βηχὸς ἀνάγεται καὶ ἐξεμεῖται. τὸ γοῦν λεγόμενον τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ἐὰν φύμα εἴσω εἴτε ἐν τοῖς θρεπτικοῖς εἴτε ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς τυχὸν ἐπὶ τὴν γαστέρα ἢ τὸν θώρακα καὶ ἐξαίφνης ῥαγῇ ἐκ τοῦ πύου μέρος ἢ ποιότης τις ἐπὶ τὸν στόμαχον ἢ ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ῥαγῇ, φέρεται τὸ πῦον. etc. V. b. A. b. om. hoc scholion V. a. Scholion meum habent V. c. N. C.

κοῖς ῥαγῇ, φέρεται τὸ πῦον ἐπὶ τὸν πνεύμονα καὶ τὴν καρδίαν ἢ ποιότης τις ἐξ αὐτοῦ καὶ ποιεῖ ἐκλύσεις καὶ λειποθυμίας. ταῦτα οὖν πάντα χαλεπὰ, πλὴν Ἰπποκράτης τοῦτο ὡς ὁμολογούμενον οὐκ εἶπεν.

ΔΑΜ. Ἐπὶ τῶν γινομένων συρῶξεων πύου κατὰ γαστέρα ταῦτα, ἐπὶ δὲ τῶν ἀναπνευστικῶν, βῆχες καὶ πνίγες, ἐπὶ δὲ ἐντέρων διαχωρήσεις.

θ'. Ἐπὶ αἵματος ῥύσει παραφροσύνη, ἢ σπασμὸς, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα λέγει, ὅτι ἐὰν αἱμοῦρραγία γένηται ἐξ οἰουδήποτε μορίου τοῦ σώματος καὶ ἐπὶ ταύτῃ ἀκολουθήσῃ σπασμὸς, χαλεπόν· οὐ γὰρ ἐπὶ πληρώσει ἔπεται, ἀλλ' ἐπὶ ξηρότητι. εἰ δέ ποτε, καταξηραινόμενου τοῦ ἐγκεφάλου, ἀγρυπνίας δηλονότι προγεγονυίας τῇ κενώσει, γένηται καὶ παραφροσύνη, ἔτι πλέον κακόν.

ΔΑΜ. Ἐμοῦσι καὶ λύζουσι διὰ τὸ πάθος τῆς γαστρὸς, παραφρονοῦσι καὶ σπῶνται, συμπασχούσης τῆς ἀρχῆς τῶν νεύρων.

ι'. Ἐπὶ εἰλεῶ ἔμετος, ἢ λῦγξ, ἢ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Εἰλέος ἐστὶν ἔμετος κόπρου, 1) εἰ οὖν ἄψεται τῆς οὐσίας τοῦ στόματος τῆς γαστρὸς ἢ κόπρος, διῆξιν ποιοῦσα λύγγα ποιεῖ· εἰ δέ ποτε ἄτμοι δριμύτεροι ἐνεχθῶσιν ἄνω παρὰ τὸν ἐγκέφαλον, εἰ μὲν παρ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν χωρήσουσι, παραφροσύνη γίνεται, εἰ δὲ παρὰ τὰ νεῦρα, τότε σπασμὸς. ταῦτα οὖν πάντα ἐπὶ εἰλεῶ γινόμενα, κακόν.

ια'. Ἐπὶ πλευρίτιδι περιπνευμονίῃ, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ἡ πλευρίτις ἐν τῷ τὰς πλευρὰς ὑπεζωκότι ὑμένι γίνεται, ἢ περιπνευμονία δὲ ἐν τῷ πνεύμονι. κακόν οὖν ἐπὶ πλευρίτιδι περιπνευμονίαν γίνεσθαι, διότι ἀπὸ

1) ἢ πάθος τῶν λεπτῶν ἐντέρων ὑπὸ ξηρᾶς κόπρου καὶ γλίσχεων καὶ παχέων χυμῶν ἐμφραιτομένων καὶ φλεγμαινόντων V. b. addit.

ἀκύρου μορίου πρὸς κύριον τὸν πνεύμονα μετῆλθεν ἡ ὕλη.

ΔΑΜ. Ἐπιγίνεται γὰρ τῷ πάθει πάθος.

ιβ'. Ἐπὶ περιπνευμονίῃ φρενίτις, κακόν.

ΘΕΟΦ. Ἐπὶ κυριώτερον μόνιον ἢ μετὰστασις γέγονε τῆς ὕλης· ὅσον γὰρ τοῦ τὰς πλευρὰς ὑπεζωκότος ὑμέρος ὁ πνεύμων κυριώτερος, τοσοῦτον ἐγκεφάλου ἀκυρότερος.

ΔΑΜ. Ὅταν ὑπὸ θερμοῦ χυμοῦ γένηται περιπνευμονία, πολλοὺς ἀτμοὺς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀναπέμπουσα, πληροῖ τε τὸν ἐγκέφαλον ἀτμῶν καὶ φρενίτιν ἐργάζεται.

ιγ'. Ἐπὶ 1) τρώμασιν ἰσχυροῖσι ἢ σπασμὸς, ἢ τέτανος, κακόν. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἐνταῦθά φησιν ὅτι ἔὰν ἐπὶ καυσώδει πυρετῷ σπασμὸς ἢ τέτανος γένηται, κακὸν διὰ τὸ ἐπὶ ξηρότητι γίνεσθαι.

ιδ'. Ἐπὶ πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν, ἐκπληξίς, ἢ παραφροσύνη, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Δηλοῖ γὰρ τοὺς κροταφίτας μύας πεπονθέναι· τούτων γὰρ πληττομένων, συμπάσχει ὁ ἐγκέφαλος, ἔνθεν παραφροσύνη καὶ ἐκπληξίς ἦτοι ἑκστασις ἀκολουθεῖ· ἀδύνατον γάρ ἐστι λέγειν τὸν ἐγκέφαλον 3) πεπονθέναι· τοῦτο γὰρ οὐ μόνον κακόν, ἀλλὰ καὶ θανατιῶδες.

ΔΑΜ. Παράφρων ὁ παράλογα καὶ φθεγγόμενος καὶ πρᾶττων, ἐκπληκτος δὲ ὁ ἐφ' ἡσυχίας μένων, ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀναπεπταμένους, τοῖς ὑπὸ δέους ὁμοίως ἐκπλαγεῖσιν.

ιε'. ις'. Ἐπὶ αἵματος πτύσει, πύου πτύσις· ἐπὶ πύου πτύσει φθίσις καὶ ῥύσις· καὶ ἐπὴν τὸ πτύελον ἴσχηται, ἀποθνήσκουσιν. —

1) καύμασι Hipp. 2) Ἐκ μὲν τοῦ τραύματος ἴσως δι' αἱμορρογίαν ἢ ξηρότης ἐπακολουθεῖ, οὐ μὴν ἀλλὰ ἐκ πυρετοῦ λάβρου ἢ ἡλιακῆς ἐκκαύσεως. ἔπεται οὖν τῇ τοιαύτῃ ξηρότητι σπασμὸς ἢ τέτανος ὅπερ κακόν. V. b. A. b. 3) μὴ add. C.

ΘΕΟΦ. Νῦν ἐκ τῶν θωρακικῶν μορίων ὑποτίθεται φέρεσθαι τὸ αἷμα. φέρεται δὲ ἢ διὰ ῥῆξιν ἢ διὰ διάβρωσιν ἢ ἀναστόμωσιν. ἐπὶ οὖν τῇ τοῦ αἵματος πτύσει εἰς δεύτερον πλοῦν ὁδενούσης τῆς φύσεως καὶ εἰς πῦον μεταβαλλούσης τὴν ὕλην, πύου πτύσις ἐπεται. ταύτης δὲ ἐπιμενούσης τῆς πτύσεως καὶ τῇ παρόδῳ ἀμβλυνούσης τὸ ζωτικὸν πνεῦμα, ὥς μὴ χορηγεῖσθαι παρ' ὅλον τὸ σῶμα, ἔκτῃσις γίνεται, ἣτις φθίσις προσαγορεύεται. 1) εἰ δὲ τοσαύτη γένηται κατάπτωσις ὥς καὶ ῥύσιν τριχῶν ἢ ῥύσιν κοιλίας γενέσθαι, χαλεπώτερον. δηλοῖ γὰρ κατάπτωσιν τῶν δυνάμεων. 2) τί οὖν ὑπολείπεται; Θάνατον γενέσθαι ταχύτατον, εἰ τὸ πτύεalon ἴσχεται διὰ τὸ ἐσχάτην εἶναι κατάπτωσιν τῶν δυνάμεων.

ΔΔΜ. Ἐπὶ τῇ τοῦ αἵματος πτύσει γίνεται πύου πτύσις, ἐφ' ἣ πάλιν φθίσις καὶ ῥύσις, τουτέστιν ἔκπτωσις τῶν τριχῶν καὶ διαχώρησις ὑγρᾶ.

ιζ'. Ἐπὶ φλεγμονῇ τοῦ ἥπατος, λύγξ. —

ΘΕΟΦ. Ἡπατος φλεγμαίνοντος, λύγξ κακὸν ἐστὶ δηλοῖ γὰρ ὅτι πολλή ἐστὶν ἡ πλήρωσις καὶ ἡ διάτασις, ὥστε φθᾶσαι τὴν στενοχωρίαν μέχρι τῆς γαστρὸς, καὶ στενοχωρουμένης αὐτῆς, γενέσθαι τὴν λύγγα, ἢ ὅτι δηλοῖ φλόγωσιν πολλήν, ἣτις ἐκθερμαίνουσα τὰ περὶ τὴν γαστέρα καὶ τὸ στόμα αὐτῆς, λύγγα ποιεῖ.

ΔΔΜ. Γίνεται δὲ τοῦτο τῷ μεγέθει τῆς φλεγμονῆς, εἰς συμπάθειαν ἀγομένου τοῦ στομάχου διὰ τῶν κοινῶν νεύρων, εἰ καὶ βραχύτατα ταῦτά ἐστὶν, ἢ διὰ τὸ χολην δριμεῖαν γεννᾶσθαι τῇ τοῦ ἥπατος φλεγμονῇ καὶ συρῶεῖν εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν ἐντέρων, ἧς ἐπιπολαζούσης καὶ ἀναθε-

---

1) ἀλλὰ καὶ ἀτμοὶ ἀναδίδονται, οἱ μὲν λεπτότεροι πρὸς τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς ῥίνας διακαίοντες τῶν τριχῶν ἀπορῶεῖν αὐτὰς ἀπεργάζονται· οἱ δὲ παχεῖς βροῖθουσι πρὸς γαστέρα καὶ ῥίσιν ἐμποιοῦσι κἀντεῦθεν ἐξαπονοῦσα ἡ δύναμις ὥς μηδὲ τὸ πῦον δύνασθαι ἀναφέρειν, ἀποθνήσκουσιν. οὕτως ἡ τοῦ πύου ἐπίσχεσις τὴν τῶν δυνάμεων κατάπτωσιν ἐπισημαίνεται. V. b. A. b. 2) Haec om. C. habent V. a. c. N.

ούσης εἰς τὴν γαστέρα δάκνεσθαι τε καὶ διὰ τοῦτο λύζειν τῷ στομάχῳ συμβέβηκεν.

ιη'. Ἐπὶ ἀγρυπνίῃ σπασμὸς καὶ παραφροσύνη, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Καὶ ἐνταῦθά φησιν, ὅτι ἐὰν ἐπ' ἀγρυπνίᾳ σπασμὸς γένηται, κακόν, διότι ἐπὶ ξηρότητι δηλοῦται γίνεσθαι· ἡ γὰρ ἀγρυπνία ξηρότητα ποιεῖ. εἰ δὲ καὶ παραφροσύνη ἐπιγένηται, χαλεπώτερον· δηλοῖ γὰρ ἐπίτασιν τῆς ξηρότητος.

ΔΑΜ. Διὰ ξηρότητα· κενωτικὸν γὰρ λίαν ἡ ἀγρυπνία.

ι) Ἐπὶ ληθάργῳ τρόμος, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ὁ λήθαργος πάθος ἐστὶ περὶ τὸν ἐγκέφαλον συνιστάμενον, ἐξ ὑγρᾶς καὶ ψυχρᾶς ὕλης τὴν γένεσιν ἔχων, ἐξ ἧς καὶ τὸ δυσδιέγερτον σὺν ἀτονίᾳ τοῦ φυσικοῦ πνεύματος ἐπικέκτεται· πλὴν μετὰ βληχροῦ πυρετοῦ τὸ πάθος γίνεται. ἐὰν οὖν ἐπὶ ληθάργῳ τρόμος ἐπιφανῇ, κακόν ἦτοι ἐπισφαλές· δηλοῖ γὰρ τοσαύτην εἶναι τὴν ὑγρὰν καὶ ψυχρὰν ὕλην, ὥς καὶ τὸν νωτιαῖον μεταλαμβάνειν κακῆθεν τὸ νευρῶδες γένος τῇ πληρώσει σπᾶσθαι· ἄλλος δέ τις τῶν ἀφορισμῶν ἐξηγητῆς τὸν τρόμον ἐπὶ ληθάργῳ κακόν ἔφη διὰ τὸ δηλοῦν ἄμετρον ξηρότητα.

ΔΑΜ. Ἐπίτασιν γὰρ δηλοῖ τοῦ ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ χυμοῦ.

ιθ'. Ἐπὶ ὀστέου ψιλώσεϊ ἐρυσίπελας, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ψίλωσις ἐστὶν ἡ τοῦ φυσικοῦ περιβλήματος στέρησις. ἐὰν οὖν ἐπὶ ὀστέου ψιλώσῃ ἦτοι στερήσῃ σαρκῶν καὶ δέρματος ἐρυσίπελας ἐπιγένηται, κακόν· δηλοῖ γὰρ ἐπίρροϊαν αἱματικωτέρας ὕλης, ἣτις διαβιβρώσκει καὶ ἐκδαπανᾷ τὰς ἐπικειμένας σάρκας· τὸ γὰρ ἐρυσίπελας ὑπὸ αἵματος ξανθοχολικωτέρου γίνεται.

ΔΑΜ. Μοχθηρόν ἐστὶ τὸ, συγγυμνωθέντος τοῦ ὀστοῦ, φανῆναι τὴν πέριξ σάρκα ἐρυσιπέλατι κατειλημμένην.

κ'. Ἐπὶ ἐρυσσιπέλατι σηπεδῶν, ἢ ἐκπύησις, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ἐὰν ἐρυσσίπελας γένηται καὶ κατὰ μέρος παύσῃται, δηλονότι τὸ αἷμα σήπεται τῷ χρόνῳ καὶ ἐντεῦθεν νομὴ τις καὶ σήψις γίνεται, ἣν σηπεδῶνα ὁ Ἱπποκράτης λέγει· εἰ δέ ποτε ῥωσθείῃ ἢ δύναμις, ἄρχεται μετακοσμεῖν τὴν σαπεῖσαν ὕλην καὶ εἰς πῦον μεταβάλλειν κἀντεῦθεν ἐκπύησις. ἐπὶ ἐρυσσιπέλατι οὖν ταῦτα ἐπιγινόμενα κακόν· δηλοῦται γὰρ κακότηδες εἶναι τὸ ἐρυσσίπελας.

κα'. Ἐπὶ ἰσχυρῷ σφυγμῷ ἐν τοῖσι ἔλκεσι αἰμορροαγία, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ἰσχυρὸν σφυγμὸν καλεῖ τὴν σφυγματώδη ὁδύνην, ἣτις οὐ γίνεται ἄλλως, εἰ μὴ συνδράμη καὶ μεγάλη φλεγμονὴ τῇ ἀρτηρίᾳ παρακειμένη. ἐὰν οὖν ἐφ' ἔλκει σφυγματώδης ἢ ὁδύνη καὶ αἰμορροαγία γένηται, κακόν, πρῶτον μὲν ὅτι φλεγμονὴν μεγίστην ἐνδείκνυται ἐν τῷ ἔλκει οὖσαν, δεύτερον δὲ ὅτι ἐπὶ τῶν τοιούτων σφυγμῶν ἢ αἰμορροαγία δηλοῦται ἀπὸ ἀρτηρίας ἀναστομωθείσης γίνεσθαι. ἄμφω οὖν κακά.

ΔΑΜ. Αἰμορροαγία γὰρ γίνεται ἐπὶ τοῖς ἔχουσιν ἰσχυροὺς καὶ ὁδύνην ἐργαζομένους σφυγμοὺς, οὔτινες γίνονται ἐπὶ τῶν φλεγμαινόντων ἔλκων, ἐφιεμένης τῆς φύσεως διώσασθαι τὰ λυποῦντα διὰ τῆς αἰμορροαγίας.

κβ'. Ἐπὶ ὁδύνῃ πολυχρονίῳ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἐκπύησις, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ἡ ὁδύνη γίνεται περὶ τὴν κοιλίαν ἢ πνευμάτων περιουσία ἢ λεπτιῇ καὶ δριμείᾳ ὕλῃ ἢ παχείᾳ καὶ φλεγματικῇ. ἐνταῦθα οὖν διὰ πάχος χυμῶν ὑποτίθεται τὴν ὁδύνην· αὕτη γὰρ καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον παρατείνεται, ἐφ' ἣ καὶ προσδοκία πνοοποιήσεως· σήπεται γὰρ τῷ χρόνῳ καὶ εἰς πῦον μεταβάλλεται καὶ ἔστιν ὁ λόγος οὐ μόνον ἐπὶ τῆς σιτοδόχου κοιλίας ἀρμόδιος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παντὸς μορίου κοιλότητα ἔχοντος.

ΔΑΜ. Ἡ γὰρ τοιαύτη ὁδύνη ἢ μὴ δυναμένη διαλυ-

Θῆναι τῷ χρόνῳ φλεγμονὴν τινα δηλοῖ, ἥτις καὶ εἰς ἐκ-
πύησιν μεδίεσται.

κγ'. Ἐπὶ ἀκρότῳ ὑποχωρήσει δυσεντερία, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ἀκροτον ὑποχώρησιν λέγει τὴν παντὸς χυ-
μοῦ ἀνόθεντον καὶ ἀμιγῇ κένωσιν, ἥτις τῇ παρόδῳ δῆξιν
ἢ ἀνάβρωσιν τῶν ἐντέρων ποιοῦσα δυσεντερίαν εἰκότως
ἐργάζεται, ὅπερ καὶ χαλεπὸν ἐστι.

ΔΑΜ. Ἀκράτους ὑποχωρήσεις φησὶν τὰς ἀμίκτους
ὑγρότητος ὑδατώδους, αὐτὸν μόνον ἐχούσας εἰλικρινῇ τὸν
ὑπερμαχόμενον χυμόν.

κδ'. Ἐπὶ ὀστέου διακοπῇ παραφροσύνη καὶ ἐκπληξίς, ἣν
ἐς 1) κενεὸν λάβη. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἐὰν τὸ τῆς κεφαλῆς ὀστοῦν διακοπῇ,
ὥς φθᾶσαι τὴν διαίρεσιν καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ κενεοῦ
ἦτοι τόπον τοῦ περιέχοντος τὸν ἐγκέφαλον, ἐξ ἀνάγκης
παραφροσύνη γίνεται καὶ ἐκπληξίς, 3) ἐπειδὴ παράκεινται
αἱ μήνιγγες καὶ μεταλαμβάνουσαι τοῦ πάθους φλεγμαί-
νουσι κἀντεῦθεν παραφροσύνη γίνεται καὶ ἐκπληξίς.

ΔΑΜ. Ὡς ἕως τῆς ἔνδον κενότητος ἦτοι τῆς ἐπι-
φανείας, διότι πλησιάζει ταῖς μήνιγξι καὶ τῷ ἐγκεφάλῳ.

κε'. Ἐκ φαρμακοποσίης σπασμὸς, θανατῶδες. —

ΘΕΟΦ. Ἐὰν ἐπὶ ὑπερκαθάρσει γένηται σπασμὸς,
θανατῶδες· δηλοῖ γὰρ ἄμετρον ξηρότητα.

ΔΑΜ. Διὰ τὴν ἄκραν ξηρότητα.

1) κενεῶνα V. c. 2) Κενεὸν λέγει τὸν περὶ τὸν ἐγκέφαλον
ἐντὸς τοῦ κρανίου κενὸν τόπον, ἔνθα φασὶ τὸ ψυχικὸν πνεῦμα ἐνυ-
πάρχειν. Ὀστέου δὲ διακοπὴν εἰπὼν αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ κρανίου μέ-
μνηται. ὅταν οὖν ὑπὸ πληγῆς τιнос διαιρεθῇ τὸ κρανίον μέχρι αὐτοῦ
τοῦ κενοῦ, δυσκрасίαν ὑφίσταται τὸ ψυχικὸν πνεῦμα ἢ παρεμπιπτον
τὸ ὀστοῦν στενοχωρεῖ αὐτὸ ἢ τὸ δικτυῶδες πᾶν πλέγμα ἀναγγέλλει τὸ
πάθος πρὸς τὴν καρδίαν. Ἄμφω δὲ ταῦτα ἐκπληξιν καὶ παραφροσύνην
ἐπάγει καὶ φλεγμονὴν τοῦ περὶ τὰς μήνιγγας τόπου. V. b. A. b.
3) Omi quae sunt deinceps C. A. a.

κς'. Ἐπὶ ὀδύνῃ ἰσχυρῇ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἀκρωτηρίων ψύξις, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ἰσχυρὰ ὀδύνῃ γίνεται περὶ τὴν κοιλίαν διὰ φλεγμονὴν ἢ ἔρπητα ἢ ἐρυσιπελατώδη ὄγκον. ἐὰν οὖν ἐπὶ ταύτῃ τῇ ὀδύνῃ ψύξις ἀκρωτηρίων γένηται, θανατῶδες· δηλοῖ γὰρ ἀσθένειαν τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ ἢ τὴν φλεγμονὴν ἀξιόλογον, ἥτις δίκην σικύας, καθὼς εἴρηται, τὸ αἷμα ἔλκουσα ψυχρὰ καταλιμπάνει τὰ ἄκρα.

ΔΑΜ. Γίνεται μὲν καὶ διὰ μέγεθος φλεγμονῆς ἐν τῷ βάθει, γίνεται δὲ καὶ διὰ λειποψυχίαν ἢ τῷ σβέννυσθαι τὴν ἐμφυτον θερμασίαν ἐν ὥμοις τοῖς χυμοῖς ἢ διὰ πλήθος πνίγεσθαι ταύτην.

1) Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ τεινεσμός ἐπιγεγόμενος, ἐκ-
τρῶσαι ποιεῖ. —

ΔΑΜ. Ἡ γὰρ μήτρα συμφυῆς οὖσα τῷ ἀπενδυσμένῳ ἐντέρω, ἐν ᾧ ὁ τεινεσμός γίνεται, κάμνει.

κς'. Ὅτι ἂν ὀστέον, ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον διακοπῇ ἐν τῷ σώματι, οὐκ αὖξεται. —

ΘΕΟΦ. Ἡ διὰ τὸ εἶναι ψυχρὰ καὶ ξηρὰ, ᾧ διότι, ὡς εἴρηται, ἐκ σπέρματος ἔχουσι τὴν γένεσιν.

κη'. Ἦν ὑπὸ λευκοῦ φλέγματος ἔχομένῳ διάρροια ἐπιγέ-
νηται ἰσχυρῇ, λύει τὴν νοῦσον. —

ΘΕΟΦ. Περὶ τοῦ λευκοφλεγματίου ὑδέρου ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει, ἐφ' ᾧ διάρροια ἰσχυρὰ τουτέστι κατὰ παράτασιν χρόνου γινομένη λύει τὴν νόσον τῷ λόγῳ τοῦ ἐκκενοῦν τὴν νοσοποιὸν αἰτίαν. λευκὸν δὲ εἶπε φλέγμα ἢ πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἄλλου· ἔστι γὰρ καὶ πελιδνὸν φλέγμα, ἢ δι' αὐτὸ τὸ ὂν ὡς τὸ γάλα λευκόν.

ΔΑΜ. Τὸ λευκὸν φλέγμα ὕδερὸν φησιν, ὡς καὶ πε-
λιδνοῦ φλέγματος ὄντος.

κθ'. 'Οκόσοισιν ἀφρώδεα διαχωρήματα ἐν τῇσι διαρ-
ροίησι, τουτέοισιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἐπικαταρρέει. —

ΘΕΟΦ. Ὁ ἀφρός ἐξ ὑγροῦ καὶ πνεύματος σύγκειται.
ἐὰν οὖν ἐν ταῖς διαρροίαις φανῇ, εἰκότως ἀπὸ τῆς κε-
φαλῆς ἀντικαταρρέει. καὶ γὰρ ὁ ἐγκέφαλος τούτων τῶν
δύο εὐπορεῖ, τοῦ-μὲν κατ' οὐσίαν, τοῦ δὲ κατὰ κράσιν,
κατ' οὐσίαν μὲν ὅτι ὑγρός ἐστι, κατὰ κράσιν δὲ ὅτι ψυ-
χρός ἐστιν· ἡ δὲ ψυχρὰ κράσις πνευμάτων ἐστὶ γεννητική.

λ'. 'Οκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν, ἐν τοῖσιν οὖροισι κρι-
μνώδεις αἱ ὑποστάσεις γίνονται, μακρὴν τὴν ἀρρώστίην
σημαίνουνσι. —

ΘΕΟΦ. Κρίμνον καλοῦσιν οἱ παλαιοὶ τὸ ἀδρομερέ-
στερον τοῦ ἀλφίτου ἢ τοῦ σίτου· ἀπὸ τούτου μεταφορι-
κῶς ἐν τῷ οὐρῳ. ἐὰν ἀδρομερῆ τινα εὗρεθῶσιν ἔχοντα
περιγραφὴν, κριμνώδη οὖρα καλοῦνται. ἀλλὰ ταῦτα τὰ
κριμνώδη ἢ διὰ σύντηξιν σώματος γίνονται ἢ διὰ παχεῖαν
ὑλὴν ἐν τῷ σώματι οὔσαν καὶ θερμασίαν 1) περιφρύπτου-
σαν αὐτήν. περὶ τούτου οὖν τοῦ σημαινομένου ὁ λόγος
τῷ Ἱπποκράτει· φησὶ γὰρ ὅσοις γένηται κριμνώδεις τὸ
οὖρον, πυρετοῦ ὑποκειμένου καὶ πάχους ὑλῆς, χρόνιον τὸ
νόσημα γενήσεται· χρόνου γὰρ θέεται ἡ φύσις λεπτύναι
τὴν παχεῖαν ταύτην ὑλὴν.

ΛΑΜ. Κριμνώδεις ὑποστάσεις φησὶ τὰς εἰκνίας
πιτύροις μὴ ἀκριβῶς ἀληθεσμένοις.

λα'. 'Οκόσοισι χολώδεις αἱ ὑποστάσεις γίνονται, ἄνωθεν
δὲ λεπταὶ, ὀξείην τὴν ἀρρώστίην σημαίνουνσι. —

ΘΕΟΦ. Ὁ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ὅσοις χολώδεις
αἱ ὑποστάσεις εἰσὶ τουτέστι κεχρωσμένοι ὑπὸ χολῆς, ἄνω-
θεν δὲ ἦτοι ἐξ ἀρχῆς τοῦ νοσήματος λεπταὶ καὶ ὑδατώ-
δεις, σύντομον δηλοῦσι τὸ νόσημα. καὶ ἡ αἰτία, ἐπειδὴ
ῥῆξαιτο γίνεσθαι σύμπεψις καὶ ἡ ὑλὴ ἐκφράττεσθαι.

1) περιφρύπτουσαν V. b. C.

λβ'. 'Οκόσοισι δὲ διεστηκότα τὰ οὔρα γίνεται, τουτέοισι
ταραχὴ ἐν τῷ σώματι ἰσχυρὴ ἐστι. —

ΘΕΟΦ. Διεστηκὸς οὔρον καλεῖ τὸ ἀνώμαλον τὸ κατὰ
τι μὲν πεπεμμένον ὑπάρχον, κατὰ τι δὲ ἄπεπτον. οἷς οὖν
τοιαῦτα οὔρα γίνεται, χαλεπώτατά εἰσι· δηλοῖ γὰρ, ποῦ
μὲν ἐπικράτειαν τῆς φύσεως, ποῦ δὲ τῆς παρὰ φύσιν
διαθέσεως, ὅθεν Ἱπποκράτης εἰκότως ἔφη, τὰ τοιαῦτα
ταραχὴν σημαίνει.

ΔΑΜ. Ἀδύνατον εἶναι τὰ οὔρα διεστηκότα· συνεχῇ
γὰρ εἰσιν αἰεὶ ἑαυτοῖς, μηδεμίαν χώραν κενὴν ἐν τῷ μέσῳ
ἔχοντα. εἰ δὲ τὸ κατὰ σύστασιν ἀνώμαλον εἰρησθαι δεχοί-
μεθα, δεόντως εἶπε ταραχὴν ἰσχυρὰν αὐτὸ σημαίνειν·
κρατούσης γὰρ τῆς φύσεως, ἥνεται· στασιαζόντων δὲ τῶν
νοσωδῶν αἰτίων, τὸ μὲν κρατούμενον ἑτέραν, τὸ δ' ἀντι-
στάμενον ἑτέραν ἴσχει τὴν ἰδέαν.

λγ'. 'Οκόσοισι δὲ ἐν τοῖσιν οὔροισιν ἐπίστανται πομφόλυ-
γες, φρενιτικὰ σημαίνουσι, καὶ μακρὴν ἀρρώστίην ἐπι-
γενήσεσθαι. —

ΘΕΟΦ. Πομφόλυξ ἐστὶ 1) πνεῦμα φυσῶδες ὑπὸ
ὕγρότητος ἐγκαταλαμβανόμενον. ἀλλ' αὕτη γίνεται ὑπὸ
πνεύματος καὶ ὑγρότητος ἢ παχείας ἢ λεπτιῆς. ἴστανται
δὲ ἐπάνω τοῦ οὔρου διὰ τὸ ἄνω ὠθεῖσθαι παρὰ τοῦ
πνεύματος. ὅσοις οὖν ἐνεχθῇ πομφολυγῶδες οὔρον μὴ
εὐθέως ἀποκαθιστάμενον, δηλοῖ μακρὰν τὴν νόσον. τὸ γὰρ
πάχος εἰς μῆκος χρόνου εἴωθεν ἐκτείνειν τὰ νοσήματα.
ἀλλὰ μὴν καὶ νεφριτίν· ἐκ τῶν πλησίον γὰρ φέρεται. εἰ
γὰρ ἐκ τῶν πόρῳ ἐφέρετο, τυχὸν ἐκ γαστροῦς ἢ θώρα-
κος, λεπυννόμενον τῇ κινήσει ταχὺ ἂν ἀπεκαθίστατο.

ΔΑΜ. Αἱ πομφόλυγες ἐξ ὑγρότητος γλίσχρου συ-
νίστανται, πνεύματι φυσῶδει μεμιγμένης.

λδ'. 'Οκόσοισι δὲ λιπαρὴ ἢ ὑπόστασις καὶ ἀθρόη, του-
τέοισι νεφριτικὰ, καὶ 2) ὀξέα σημαίνει. —

1) αἱ ἐν τοῖς ὕδασι πολλάκις γινόμεναι καὶ ἐπινηχόμεναι φυσαλίδες αἰτι-
νες γίνονται ὑπὸ etc. V. b. 2) ὀξείην τὴν ἀρρώστίην ἔσσεσθαι V. a. b. c. D.

ΘΕΟΦ. Λιπαράν υπόστασιν λέγει τὴν πιμελώδη καὶ ἐλαιώδη, ἥτις ἄνω ἐφίσταται. οἷς οὖν τοιαύτη ὑπόστασις, νεφριτικὰ σημαίνει, ἐὰν ἀθρόα ἐστὶ τουτέστι παχεῖα ὡς πρὸς ἅπαξ ἢ δεύτερον ἐνεχθῆναι, ἐπὶ γὰρ τῶν νεφρῶν τηχομένης τῆς πιμελῆς, ταχέως ἐκκρίνεται, ἐπὶ δὲ τῆς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι, βραδέως. αὕτη καὶ ὀξείαν τὴν ἀρρώστιαν δηλοῖ ἥτοι σφοδρὰν θερμασίαν ἐν τοῖς νεφροῖς ἀπαγγέλλουσαν τὴν τὸ πιμελῶδες συντήκουσαν.

ΔΑΜ. Οὖρον γὰρ καὶ διαχώρημα λιπαρὰ ἐπὶ συντήξει γίνεται πιμελῆς τῆς κατὰ πᾶν τὸ σῶμα, οὐ τῆς τῶν νεφρῶν.

λέ'. Ὅκόσοισι δὲ νεφριτικοῖσιν ἐοῦσι, τὰ προειρημένα συμβαίνει σημεῖα, πόνοι τε ὀξέες περὶ τοὺς μύας τῆς ῥάχιος γίνονται ἢ μὲν περὶ τοὺς ἔξω τόπους γίνονται, ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον ἔξω ἢ δὲ μᾶλλον οἱ πόνοι πρὸς τοὺς ἔσω τόπους γίνονται, καὶ τὸ ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον μᾶλλον ἔσω. —

ΘΕΟΦ. Νεφριτικοὺς καλεῖ τοὺς ἔχοντας φλεγμονὴν ἢ ἔμφραξιν περὶ τοὺς νεφρούς. ἐὰν οὖν ἐστὶν νεφριτικὴ διάθεσις καὶ τὰ προειρημένα σημεῖα πολλάκις συμβῶσι τουτέστιν ἢ οὖρον λεπτὸν καὶ ἰδατῶδες, ἢ ὑπόστασις πομπολυγώδης, γένονται δὲ πόνοι περὶ τοὺς μύας τοὺς ῥαχιαίους, τῆς ἐν νεφροῖς ὕλης πρὸς αὐτοὺς μεταβάσης, εἰ μὲν περὶ τοὺς ἔξω ῥαχιαίους μῦς οἱ πόνοι γίνονται, καὶ τὸ ἀπόστημα ἔξω δεῖ προσδέχεσθαι, εἰ δὲ πρὸς τοὺς ἔσω τουτέστι τοὺς ψοῖτας, καὶ τὸ ἀπόστημα ἐκεῖσε δεῖ προσδέχεσθαι.

λς'. Ὅκόσοι αἷμα ἐμέουσιν, ἢ μὲν ἄνευ πυρετοῦ, σωτήριον ἢ δὲ ξὺν πυρετῷ, ὀλέθριον κάρτα. Θεραπεύειν δὲ τοῖσι ψυκτικοῖσι καὶ τοῖσι στυπτικοῖσι. —

ΘΕΟΦ. Νῦν ὁ Ἱπποκράτης ὑποτίθεται τὴν κένωσιν τοῦ αἵματος ἀπὸ τῶν θρεπτικῶν γινομένην. ἐὰν οὖν αὕτη ἄνευ πυρετοῦ γένηται, ἀγαθόν, πλὴν μέτριον· δηλοῖ γὰρ μὴ εἶναι φλεγμονὴν, ὅθεν ἀναφέρεται τὸ αἷμα, ἀλλὰ

μόνον ἀναστόμωσιν. εἰ δὲ μετὰ πυρετοῦ, ὀλέθριον κάρτα ἦγουν πάνυ. δηλοῖ γὰρ φλεγμονὴν εἶναι, ἐξ ὧν τὸ αἷμα ἀναφέρεται δι' ἀνάβρωσιν. εἶτα καὶ θεραπείαν ἐν τῷ τέλει παραδίδωσι· λέγει γὰρ, ὅτι θεραπεύειν δεῖ τοῖς στύφουσι καὶ ψύχουσι, πλὴν οὐ πάσης αἰμορροαγίας, ἀλλὰ τῆς δι' ἀναστόμωσιν γινομένης. ταύτην γὰρ τὰ στύφοντα καὶ ψύχοντα θεραπεύουσιν ὡς ἀναστολὴν παιοῦντα.

ΔΑΜ. Τοῖς γὰρ ἀπυρέτοις οὐδεμία φλεγμονὴ κατὰ τὸν τόπον ἐστίν, ὅθεν ἀναφέρεται τὸ αἷμα, ὥστε ἢ κατὰ ἀναστόμωσιν ἀγγείου ἢ μεθ' ἐλκώσεως χωρὶς φλεγμονῆς, ἃ τοῖς στυπτικοῖς θεραπεύεται.

λζ'. Κατάρροοι ἐς τὴν ἄνω κοιλίην ἐκπυοῦνται ἐν ἡμέρησιν εἴκοσιν. —

ΘΕΟΦ. Κατάρροον λέγει τὴν σύρροϊαν τῆς ὕλης τὴν ἐπὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν ἢ τὰς κοιλότητας τοῦ θώρακος ἢ παρ' αὐτὸν τὸν πνεύμονα γινομένην, κοιλίαν δὲ ἄνω τὸν θώρακα, παραβάλλων πρὸς τὴν κοιλίαν. ἐὰν οὖν γένηται κατάρροος ἐν ταύτῃ τῇ ἄνω κοιλίᾳ, ἐν εἴκοσιν ἡμέραις ἐκπύσκειται τὸ μῆκιστον διὰ τὴν περιουσίαν τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. ἔστι γὰρ ὅτε καὶ τῇ ἐνδεκάτῃ καὶ τῇ 1) τεσσαρσκαιδεκάτῃ ἐκπύσκειται· τοῦτο δὲ γίνεται πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ ὑποκειμένου σώματος καὶ πρὸς τὴν ὑποκειμένην ὕλην.

ΔΑΜ. Ἄνω κοιλίαν φησὶ τὴν ὑπὸ τοῦ θώρακος περιγραφομένην, ἣν ὁ πνεύμων κατεΐληφεν.

λη'. 2.) Ἦν οὐρὴ αἷμα καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸν περίναιον, καὶ τὸν κτένα, τὰ περὶ τὴν κύστιν νοσέειν σημαίνει. —

λθ'. Ἦν γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γένηται, ἢ ἀπόπληκτόν τι τοῦ σώματος, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον. —

1) Cod. V. a. finitur p. 277. 2) Aphor. et Scholion om. Codd. Aphorismum sine scholio habet D.

ΘΕΟΦ. Πολλάκις ἔμφραξις γίνεται περὶ τὰς ἀποφύσεις τῶν νεύρων τὰς φερομένας παρὰ τοὺς μύας τῆς γλώσσης καὶ μηκέτι δυνάμεως ἐπιχορηγουμένης τοῖς μυσὶ, ἀναίσθητος καὶ ἀκίνητος ἡ γλῶσσα γίνεται, ἣν ἀκρατῇ γλῶσσαν ὁ Ἱπποκράτης λέγει. ὅτι δὲ ἐξ ἔμφράξεως γίνεται οὕτως, δῆλον ἐκ τοῦ εἰπεῖν ἐξαίφνης. οὐ γὰρ φλεγμονὴ οὐδὲ ξηρότης ἐξαίφνης ἀκίνητον δύναται ποιῆσαι τὴν γλῶσσαν· λοιπὸν οὖν, ὡς εἴρηται, ἔμφραξις ἐκ παχυτάτης ὕλης. ἐὰν οὖν ἡ γλῶσσα ἀκρατῆς ἢ ἄλλο οἷονδῆποτε μῶριον τοῦ σώματος ἀπόπληκτον γένηται τουτέστιν ἀκίνητον καὶ ἀναίσθητον, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον ἀντὶ τοῦ ὑπὸ μελαγχολικοῦ χυμοῦ ἐμφράττοντος γίνεται.

ΔΑΜ. Ἀκρατῇ, ἢ τὴν ἀστήρικτον, ὡς μὴ διαρθεῖν τὴν φωνήν, ἢ τὴν ἀκίνητον καὶ παραλελυμένην, ὡς καὶ τὸ ἀπόπληκτον. διὰ τί δὲ μελαγχολικὰ, οὐκ οἶδα.

μ'. Ἦν ὑπερκαθαιρομένων τῶν πρεσβυτέρων λὺγξ ἐπιγένηται, οὐκ ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. 1) Καὶ ἐπὶ τῶν ἀκμαζόντων καὶ τῶν ἄλλων ἡλικιῶν κακὸν τὸ τοιοῦτον· δηλοῖ γὰρ ἄμετρον ξηρότητα· πᾶν δὲ κακὸν ἐπὶ τῶν γερόντων διὰ τὴν κατάπτωσιν τῶν δυνάμεων.

ΔΑΜ. Κοινῶς ἐπὶ πάντων, τοῖς δὲ πρεσβυτέροις τὰ μοχθηρὰ πάντα χεῖρω.

μα'. Ἦν πυρετὸς μὴ ἀπὸ χολῆς ἔχῃ τὴν γένεσιν, ὕδατος πολλοῦ θερμοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς καταχεομένου, λύσις. —

ΘΕΟΦ. Χολῆς μνησθεῖς λόγῳ παραδείγματος, ὡς βραχυλόγος τοὺς λοιποὺς χυμοὺς προσυπακούεσθαι ἐσήμανε τουτέστι φλέγμα, αἷμα καὶ χολὴν μέλαιναν. ἐὰν οὖν γένηται πυρετὸς μὴ ἀπὸ χολῆς μηδὲ ἀπὸ φλέγματος μηδὲ ἀπὸ ἄλλου οἷονδῆποτε χυμοῦ, ἀλλ' ἐπὶ πνεύμασι ἢ στερεοῖς, τότε ὠφελεῖ ἡ κατάχυσις τοῦ θερμοῦ ὕδατος ὡς

εὐκρατοῦσα. 1)[οὐ γὰρ ἔστιν ὕλη ἢ ὀφείλουσα χύσιν ὠδίνειν]. εἰ δέ τις λέγει, διὰ τί ὁ Ἱπποκράτης τὴν κατάχυσιν διὰ τῆς κεφαλῆς κελεύει γίνεσθαι, λέγομεν, ἵνα ἐκ ταύτης παρ' ὅλον τὸ σῶμα παραρῶνῃ.

ΔΑΜ. Τοὺς ἐφημέρους αἰνίττεται, οὔτε δὲ τοὺς ἐπὶ φλεγμοναῖς κυρίων μορίων, οὔτε τοὺς ἐπὶ σήψει χυμῶν.

μβ'. Γυνὴ ἀμφιδέξιος οὐ γίνεται. —

ΘΕΟΦ. Ἀμφιδεξίους ὀνομάζουσι τοὺς ἀμφοτέρως τὰς χεῖρας εὐκίνητους ἔχοντας· οὐκ ἐπὶ πάντων γὰρ εἰσιν αἱ δύο εὐκίνητοι, ἀλλὰ μόνον ἡ δεξιὰ. καὶ τούτου αἷτιος ὁ συνεθισμὸς, ὥς εἶγε τις· συνείδιστο ἐκ παίδων τὴν ἀριστερὰν κινεῖν, αὕτη ἐπιτηδαιοτέρα γίνεται εἰς κίνησιν. εἰ δὲ ἀμφοτέρως, ἀμφιδέξιος γίνεται· ὥς γὰρ εἴρηται, κινήσεις κρατύνει, ἀργίη δὲ τήκει. οὐ μόνον δὲ διὰ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ διὰ δώμην φύσεως, ὅθεν μᾶλλον ἄρῳρες ἀμφιδέξιοι ἢ γυναῖκες. ἄλλοι δὲ οὕτως ἀμφιδέξιος ἐκλαμβάνονται, ὅτι γυνὴ περὶ τὸν δεξιὸν κόλπον οὐ γίνεται.

ΔΑΜ. Διὰ τὸ τῆς φύσεως ἀσθενὲς τῇ δεξιᾷ μόνῃ χρῆται μετρίως.

μγ'. Ὅσοι ἐμπυοὶ καίονται, ἢ τέμνονται, ἣν μὲν τὸ πῦον καθαρὸν ῥυτὴ καὶ λευκὸν, περιγίγνονται· ἣν δὲ βορβορῶδες, καὶ δυσῶδες, ἀπόλλυνται. —

ΘΕΟΦ. Ἐμπυοὶ κυρίως εἰσὶν οἱ μεταξὺ πνεύμονός τε καὶ θώρακος ἔχουσι τὸ πῦον. τούτοις οὖν καιομένοις εἰ μὲν λευκὸν καὶ λεῖον καὶ ὁμαλὸν συμβῇ ῥυτῇ τὸ πῦον, ἀγαθαὶ ἐλπίδες· δηλοῖ γὰρ, ὅτι ἡ φύσις ἐρῶται καὶ κατεκρατήθη ἢ παρὰ φύσιν διάθεσις· εἰ δὲ δυσῶδες καὶ βορβορῶδες, ἀπόλλυνται· δηλοῖ γὰρ ἐπικράτειαν μὲν τοῦ νοσήματος, κατάπτωσιν δὲ τῶν δυνάμεων. Ἰστέον δὲ ὅτι ἐπὶ τῶν Ἱπποκράτους χρόνων ἔκαιον τοὺς ἐμπύους μεταξὺ τῶν δύο πλευρῶν καὶ τοσοῦτον διὰ βάθους, ὥς

καὶ αὐτὸν τὸν ὑπεζωκότα διατιτράν, ἵνα διὰ τῆς διαιρέσεως ἐνεχθῇ τὸ πῦον.

ΔΑΜ. Οἱ κατὰ πᾶν μόνιον ἀπόστασιν σχόντες πυοποιηθεῖσαν,

μδ'. Ὅκοσοι ἦπαρ διάπυον καίονται, ἣν μὲν τὸ πῦον καθαρόν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται· ἐν χιτῶνι γὰρ τὸ πῦον τουτέοισιν ἐστὶ· ἣν δὲ οἶον ἀμόργη ῥυῇ, ἀπόλλυται. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθά φησιν, ἐὰν ἐν ἥπατι πῦον περιέχεται καὶ καῦσις παραληφθῇ, ζητητέον τὸ ἐκκρινόμενον πῦον· εἰ γὰρ εἴη λευκὸν καὶ καθαρόν, περιγίνονται· σημαίνει γὰρ τὸ τοιοῦτον πῦον ῥώμην καὶ ἰσχὺν τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως καὶ τὴν φλεγμονὴν ἔξω περὶ τὸν ὑμένα τοῦ ἥπατος εἶναι, ἐλευθέραν δὲ τὴν οὐσίαν τοῦ ἥπατος εἶναι· εἰ δὲ οἶον ἀμόργη τουτέστι οἶον στάθμη ἐλαίου ῥυῇ, ἀπόλλυται διὰ τὰς ἐναντίας αἰτίας.

ΔΑΜ. Περιγίνονται μὲν, ὥς μηδὲν πεπονθυίας τῆς οὐσίας τοῦ σπλάγχνου· εἰ δ' οἶον ἀμόργη ῥυῇ, ἀπόλλυται· εἰκὸς γὰρ γίνεσθαι τοιαύτην τὴν ἄπεπτον σηπεδόνα τοῦ ἥπατος.

με'. Ὁφθαλμῶν ὀδύνας ἀκρατοποσίη, ἢ λουτρον, ἢ πυρίη, ἢ φλεβοτομή λύει. —

ΘΕΟΦ. Ὁ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ἐὰν γένηται ὀδύνη ὀφθαλμῶν, χρὴ ἀκρατον οἶνον ποτίσαι καὶ λούσαντα φλεβοτομεῖν, πλὴν τοῦτο ποιεῖν, ἐὰν ἐστὶν ἡ ὕλη ἐν μόνῳ τῷ ὀφθαλμῷ, καὶ πρῶτον μὲν τὴν ἀκρατοποσίαν ποιεῖν, εἴτα λουτρῷ χρῆσθαι, ἵνα χύσις γένηται τῆς ὕλης καὶ οὕτως χρὴ φλεβοτομεῖν, ἵνα κατάστασις τῆς προχυθείσης γένηται ὕλης.

ΔΑΜ. Παρέγγραπτος.

μς'. Ὑδρωπιῶντα ἣν βήξ ἔχη, ἀνέλπιστος γίνεται. —

ΘΕΟΦ. Οὗτος ὁ ἀφορισμὸς ἀνωτέρω εἴρηται. Ἰστέον

δὲ ὅτι ὅσοι ὅμοιοι τοῖς 1) λεχθεῖσι, παρεντεθειμένοι εἰσὶ καὶ οὐχ Ἱπποκράτους.

μζ'. Στραγγουρίην καὶ δυσουρίην θώρηξις καὶ φλεβοτομὴ λύει· τάμνειν δὲ τὰς ἔσω. —

ΘΕΟΦ. Στραγγουρίαν τὴν διὰ φλεγμονὴν οὔσαν ἐν τῇ κύστει ἢ διὰ πλῆθος ὑγροῦ καταλύοντος τὴν δύναμιν αὐτῆς ἢ φλεβοτομία λύει τῷ κενοῦν τὴν νοσοποιὸν ὕλην. πλὴν χρὴ τὰς εἴσω τῶν ἰγνυῶν ἢ σφυρῶν τέμνειν φλέβας. δυσουρίαν δὲ τὴν δι' ἔμφραξιν φυσιωδῶν πνευμάτων ἢ γλίσχρων χυμῶν ἢ θώρηξις λύει· ὁ γὰρ οἶνος ὁ ἄκρατος ὡς θερμὸς ἀναλύει καὶ διαφορεῖ ταῦτα.

ΔΑΜ. Τὴν μὲν ἀπὸ ψύξεως ἢ θώρηξις λύει ἥτοι ἢ πόσις τοῦ ἀκράτου οἶνου, τὴν δὲ σὺν πλήθει καὶ ἀπὸ δριμύτητος ἢ φλεβοτομία.

μη'. Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα, ἢ ἐρύθημα ἐν τῷ στήθεϊ ἐπιγενόμενον, ἀγαθόν· ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἰδοὺ καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμὸς ἔμπροσθεν γέγραπται οὕτως ἔχων τὴν λέξιν, ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα γενέσθαι ἐν τῷ βρόγχῳ ἥγουν ἐν τῷ τραχήλῳ, ἀγαθόν. τοῦτο μὲν ἐνταῦθα προσέθηκε τὴν αἰτίαν ἥγουν τὸ ἔξω τρέπεται. ἐξηγήμαι δὲ ἐπὶ πλέον ἐν τῷ δ' καὶ ὁ ζητῶν εὐρήσει.

μθ'. Ὁκόσοισιν ἂν σφακελισθῇ ὁ ἐγκέφαλος, ἐν τρισὶ ἡμέρησιν ἀπόλλυνται· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσι, ὑγιέες γίνονται. —

ΘΕΟΦ. Σφακελισμὸν ἐνταῦθα ἀκουστέον τὴν ἀρχομένην νομὴν καὶ σῆψιν. οἷς οὖν ὁ ἐγκέφαλος σφακελισθῇ τουτέστι νομὴν, σῆψιν ἀρξεται δέξασθαι, ἐν τρισὶν ἡμέραις ἀπόλλυνται διὰ τὸ εἶναι τὸ πάθος χαλεπὸν καὶ τὸ

1) ῥηθεῖσι V. b. 2) Εἴρηται γὰρ παρ' Ἱπποκράτους ἡ αἰτία· ἀπὸ γὰρ κυρίου εἰς ἄκυρον μόριον ἠνέχθη ἡ ὕλη. V. b. C. A. a. b. N. scholion meum est codicis V. c.

μόριον κυριώτατον, ἣν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται· δηλοῦται γὰρ ῥώμη δυνάμεως.

ΛΑΜ. Σφακελισμός ἐστίν ἡ φθορὰ τοῦ κυρίου μορίου ἥτοι τοῦ ἐγκεφάλου. ταχὺς μὲν οὖν ὁ θάνατος τῷ σφακέλῳ ἔπεται διὰ τε τὸ χαλεπὸν αὐτοῦ καὶ τὸ κύριον τοῦ μορίου. μὴ φθάσαντος δὲ ἀποθανεῖν ἐν τρισὶ ταῖς πρώταις ἡμέραις, ἀλλ' εἰς τὴν τετάρτην ἀφικομένου, παρακμάζειν τε χρὴ τὸ πάθος ἐλπίζειν, ἐρῶσθαι τε τὴν δύναμιν, ὥς κρατῆσαι τελείως αὐτοῦ.

ν'. Πταρμός γίνεται ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, διαθερμαινομένου τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ διῶγραιομένου τοῦ ἐν τῇ κεφαλῇ κενού· ὑπερχέεται γὰρ ὁ αἷρ ὁ 1) ἐνεὼν ἔξω· ψοφεί δὲ, ὅτι διὰ στενοῦ αὐτέῳ ἡ διέξοδος. —

ΘΕΟΦ. Πταρμός ἐστὶ ψόφος τις περὶ τὰ ἡθμοειδῆ ὅστω. γίνεται δὲ διχῶς ἢ διὰ θερμασίαν ἐν ἐγκεφάλῳ οὔσαν ἢ διὰ ὑγρασίαν. ἡ μὲν γὰρ θερμασία ἔλκει πρὸς ἑαυτὴν περιττώματα καὶ πληροῖ τὸν ἐγκέφαλον. ἡ 2) δὲ ὑγρότης αὐτόθεν κατακλύζει αὐτόν. πληροῦται οὖν τὸ κενὸν τὸ ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ ταράττεται ὁ ἐγκέφαλος μὴ ἔχων ποῦ 3) διασταλῆναι, κἀντεῦθεν ἐπεγείρεται ἡ ἀποκριτικὴ δύναμις καὶ ἀποδιώκει τὸ ὑγρὸν ἐγκαταμεμιγμένον ἐστὶν ὅτε πρὸς τὰς ῥίνας καὶ ποιεῖ πταρμόν· καὶ ἡ μὲν ὑγρότης ποιεῖ τὴν μύξαν, τὸ δὲ πνεῦμα διὰ στενοῦ τόπου διῶκνόμενον τουτέστι διὰ τῶν ἡθμοειδῶν ὁσίων ποιεῖ τὸν ψόφον.

να'. Ὅσοις ἦπαρ περιωδυνέουσι, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγινόμενος λύει τὴν ὀδύνην. —

1) εἶσω ὧν D. 2) reliqua desiderantur. Restant vigintisex aphorismi, quorum interpretationem praetermisit Philotheus vel quoniam faciles sint vel quoniam ex superiorum interpretatione facile intelligi possint vel certe quia, sicut dicit Galenus, nothi sint et Hippocrati adscripti, cum aut sint ex supradictis aphorismis consarcinati aut illorum partes vel iidem ipsi mutatis tantum verbis suppositi. Hunc Corradi versio finem habet. Codices Vindob. V. b. c. Ambrosiani A. a. b. Naniauus porro pergunt. 3) διασταλῆναι V. b.

ΘΕΟΦ. 1) Ὅσοι, φησὶν, ὀδυνῶνται τὸ ἥπαρ, ἐὰν ἐπιγένηται τούτοις πυρετὸς, λύει τὴν ὀδύνην τοῦ ἥπατος. σκόπει δὲ ἀκριβῶς, περὶ ποίας ὀδύνης τοῦ ἥπατος φησιν· ἐὰν γὰρ ὀδυνᾷται τὸ ἥπαρ διὰ σφοδρὰν τινὰ φλεγμονὴν ἢ διὰ δριμύτητα, ἀναγκαῖον ὅτι καὶ πυρέττει· ὁ πάσχων καὶ μεγάλως ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ καταβλάπτεται· εἰ δὲ διὰ πνεῦμα φυσῶδες καὶ ὕλην τινὰ παχυτέραν ἢ ὀδύνη γέγονε τοῦ ἥπατος, ὁ πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει· πέττει τε γὰρ τὴν παχυτέραν ἐκείνην ὕλην καὶ τὸ φουσῶδες πνεῦμα διαθερμαίνει καὶ ὑγείαν προξενεῖ.

ΔΑΜ. Οὐκ ἐπὶ πάντων, ἀλλὰ τῶν διὰ πνεύμονα ἢ καὶ ἔμφραξιν ὀδυνωμένων.

νβ'. Ὅκόσοισι ξυμφέρει αἷμα ἀφαιρέειν ἀπὸ τῶν φλεβῶν, τούτους ἔαρι χρὴ φλεβοτομέεσθαι. —

ΘΕΟΦ. Φησὶν ὁ Γαληνὸς καὶ περὶ τούτου τοῦ ἀφορισμοῦ, ὅτι καὶ οὗτος προεγράφη κατὰ τήνδε τὴν λέξιν, ὁκόσοις φαρμακεία ἢ φλεβοτομία συμφέρει, τοῦ ἥρος φλεβοτομεῖν ἢ φαρμακεύειν χρὴ. ἐν τοῖς πλείοσι δὲ τῶν ἀντιγράφων οὐδόλως γέγραπται οὐδὲ οἱ πλείονες τῶν ἐξηγητῶν ἴσασιν οὔτε ἅπαξ οὔτε δις γεγραμμένον.

νγ'. Ὅκόσοισι μεταξὺ τῶν φρενῶν καὶ τῆς γαστρὸς φλέγμα ἀπόκειται, καὶ ὀδύνην παρέχει, οὐκ ἔχον διέξοδον, οὐδὲ ἐς ἑτέραν τῶν κοιλιῶν, τουτέοισι κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κύστιν τρεπομένου τοῦ φλέγματος, λύσις γίνεται τῆς νόσου. —

ΘΕΟΦ. 1) Φρένας καλεῖ τὸ διάφραγμα, γαστέρα δὲ

1) Om. hoc et sequens scholion. V. b. N. A. a. b. 2) Οἷσισι, φησὶν, ἀπόκειται φλέγμα μεταξὺ καὶ μέσον τῶν φρενῶν ἡγουν τοῦ διαφράγματος καὶ τῆς γαστρὸς, τῆς σιτοδόχου δηλονότι, καὶ κείμενον μὲν παρέχει τῷ σώματι ὀδύνην, κινούμενον δὲ πρὸς ἐξέλευσιν οὐχ εὐρίσκει διέξοδον, οὔτε μὴν εἰς ἄλλην τῶν κοιλιῶν δύναται τραπῆναι ἡγουν οὔτε εἰς τὴν τοῦ θώρακος κοιλότητα, ἵνα διὰ βηχὸς ἐξέλθοι, τοῦ διαφράγματος ἐμποδίζοντος δηλονότι, μήτε αὖ εἰς τι τῶν ἐντέρων διὰ τὸ εὐπαθῆ σφόδρα τὴν αὐτῶν εἶναι οὐσίαν, τὸ τοιοῦτον ἢ φύσις προνοουμένη, διὰ τινος κατέλκει φλεβῶν καὶ πρὸς τὴν κύστιν καταφέρει

πάντα τὰ ὑποχόνδρια. ἐὰν οὖν μεταξὺ γαστροῦ καὶ σπλάγχνων ὑγρότης περιέχεται καὶ μὴ εὖρη διέξοδον μήτε εἰς τὴν τοῦ θώρακος κοιλότητα διὰ τὸ τὸ διάφραγμα ἐμποδίζειν μήτε εἰς τι τῶν ἐντέρων διὰ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, πολλάκις διὰ τῶν φλεβῶν χωρεῖ παρὰ τοὺς νεφροὺς καὶ δι' οὕρων κενοῦται. διὰ φλεβῶν δὲ χωρεῖ, οὐχ ὅτι ἀναστομούνται, ἀλλ' ὅτι ἡ φύσις προνοουμένη ποιεῖ διὰ τῶν ἀδήλων πόρων ἐλθεῖν παρὰ τὰς φλέβας τὴν ὕλην.

ΔΑΜ. Μεταξὺ γαστροῦ καὶ φρενῶν οὐδένα τόπον ἄλλον ἀκούειν κάλλιον ἢ τὴν εὐρυχωρίαν, ὅση κάτω μὲν ἔστι τῶν φρενῶν, ἔνδον δὲ τοῦ κατὰ ἐπιγάστριον περιτοναίου. ἀεὶ δὲ ταῖς ὕλαις ἡ φύσις ὁδὸν εὕρισκεν εὐμηχάνως, καὶ παχείαις οὖσαις αὐταῖς διὰ λεπτοτάτων πόρων.

νδ'. Ὅσοοισιν ἂν τὸ ἥπαρ ὕδατος ἐμπλησθὲν εἰς τὸν ἐπίπλοον ῥαγῇ, τουτέοισι ἡ κοιλίη ὕδατος ἐμπίπλεται, καὶ ἀποθνήσκουσι. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἐνταῦθά φησιν ὅτι πολλάκις ἐν τῷ ἥπατι γίνεται παρὰ τὸν ὑμένα αὐτοῦ οἷον πομφολυγώδης τις ἐπανάστασις ἐν ᾗ ἐπιρροία γίνεται ὑδατώδους οὐσίας· τῷ χρόνῳ ῥήγνυται καὶ ἐκχεῖται καὶ φέρεται πρὸς τὴν κοιλίαν, οὐ τὴν σιτοδόχον, ἀλλὰ πρὸς πᾶν τὸ κύτος, ὃ κάτω τοῦ θώρακος ἔστι καὶ μένει· εἴτα ἐπιρροίας γινομένης, οὐδὲ ἥττον ἐκείνῳ τῷ μορίῳ τουτέστι τοῦ ἥπατος μετὰ ῥῆξιν μηκέτι κατεχομένου, φέρεται τὸ ἐπιρροέον πρὸς τὴν κοιλίαν καὶ πληροῦται καὶ οὕτως ἀπόλλυται.

καὶ δι' οὕρων ἐκκρίνει καὶ εἰ τοῦτο γένηται, ὑγιεῖς οἱ ἐκ τοιούτων φλεγμάτων πάσχοντες γίνονται V. c.

1) Ὅσοις, φησὶ, γεμισθῇ τὸ ἥπαρ ὕδατος, ἔπειτα ῥαγῇ καὶ σχισθῇ ἡγουν· ῥεύσῃ τὸ ὕδωρ εἰς τὸ λίπος ἡγουν εἰς τὴν χώραν, ἐν ᾗ ὁ ἐπίπλους κείται, οὗτοι πληρωθείσης τῆς κοιλίας αὐτῶν ὕδατος θνήσκουσιν. ἐπιτηδειότατον γὰρ ἔστι τὸ ἥπαρ ὑδατίδας γεννῆσαι κατὰ τὸν ἔξωθεν αὐτοῦ ὑμένα, ὅπερ ἐξετάζων τις ἴδοι καὶ ἐπὶ τῶν σφατιομένων ζώων. ἐὰν οὖν ποτε συμβῇ ῥαγῆναι τὰς ὑδατίδας, ἐκχεῖται δηλονότι τὸ ὕδωρ εἰς τὴν καὶ ἐπιγάστριον χώραν ἡγουν πλησίων τῆς περιμελῆς

ΔΑΜ. Ἐπιτηδειότατόν ἐστι τὸ ἥπαρ ὑδατίδας γεν-
νῆσαι κατὰ τὸν ἔξωθεν αὐτῷ περικείμενον ὑμένα. ἐὰν
οὖν ποτε συμβῇ ῥαγῆναι τὰς ὑδατίδας, ἐκχεῖται τὸ ὕδωρ
εἰς τὴν ἐπὶ τὸ κατ' ἐπιγάστριον καὶ περιτόναιον, ἐν ᾗ
καὶ τὸ κατὰ τοὺς ὑδέρους ἀθροίζεται. εἰς δὲ τὸ ἐπί-
πloon οὐχ οἷόν τε ῥυῆναι τὸ ὕδωρ ἄνευ τοῦ διαβρωθῆ-
ναί πως αὐτό. ἢ τοίνυν διαβιβρώσκεισθαι τὸν ἐπίπloon
ἀνάγκη ἢ εἰς τὸν ἐπίπloon ἀκουστέον, ἀντὶ τοῦ εἰς τὴν
χώραν αὐτοῦ. τὸ δ' ἐμπύπλωσθαι τὴν κοιλίαν ὕδατος, οὐ
τὴν σιτοδόχον φησὶν, ἀλλὰ τὸ κύτος ἅπαν, ὃ κάτω τοῦ
θώρακός ἐστι, καθ' ὃ σημαινόμενον οἷ τε προγαστρορες
λέγονται καὶ αἱ γυναῖκες ἐν γαστρὶ ἔχει. τὸ δ' ἀποθνή-
σκειν τοὺς τοιούτους ὥς καὶ τοὺς ὑδερικοὺς ὥς ἐπὶ τὸ
πολὺ ἀκουστέον, οὐ τὸ διηνεκῶς. καὶ γὰρ περιγίνονται,
ὥς καὶ οἱ ὑδερικοὶ τοῖς ὑδατώδη καθαίρουσι φαρμάκοις,
τοῖς οὐρητικοῖς ἐμπλάστροις, ἀλοιφαῖς καὶ τοῖς λοιποῖς.
νέ. Ἀλύκην, χάσμην, φρίκην, οἶνος ἴσος ἴσῳ πινόμενος,
λύει τὴν νόσον. —

ΘΕΟΦ. Ἀλύκη ἐστὶν 1) ἀδυναμία ἄλογος ὥς ἐναλ-
λάττειν τὰ σχήματα τὴν κατάκλιν μὴ φέροντας τοὺς
ταύτην ἔχοντας. γίνεται δὲ ὑπὸ φλέγματος ἡμισαποῦς,
ὅπερ ἀηδίαν ποιεῖ περὶ τὸ στόμα μάλιστα τῆς γαστρὸς.
χάσμη δὲ ἐστὶ σπασμώδης κίνησις τῶν διαγονίτων μυῶν.
γίνεται δὲ πληρουμένων τῶν μυῶν τούτων ὑπὸ φρυσωδῶν
πνευμάτων καὶ διατεινομένων. φρίκη δὲ ἐστὶ περίψυξις,
ἥ τις ὑπὸ φλέγματος γίνεται. ταῦτα οὖν πάντα τὰ συμ-
πτώματα λύει οἶνος ἴσος ἴσῳ τῷ ὕδατι κεκραμμένος πι-
νόμενος, ἐκλεπτύνων καὶ θερμαίνων καὶ διαφορῶν τὰς
αἰτίας τῶν συμπτωμάτων τούτων.

ΔΑΜ. Ἀλύκην φησὶ τὴν δυσφορίαν γινομένην διὰ
χιμὸν ἀνιαρὸν, ἀναπεμπόμενον εἰς τὸ στόμα τῆς γαστρὸς,
χάσμη δὲ γίνεται δι' ὑγρότητα πνευματώδη, περιεχομένην

καὶ καταβιβρώσκει αὐτήν, ἔπειτα ἐμπλήσσει καὶ ἡ κοιλία παντὸς τοῦ
τοιούτου ὕδατος καὶ τραπέντος ὥς πρὸς ὕδρωπα ἀποθνήσκουσιν V. c.

1) ἀδυναμία A. a. b. N.

ἐν τοῖς μυσίν. ὡσαύτως καὶ φρίκη γίνεται διὰ περιουσίαν
μοχθηρῶν ὑγρῶν κατὰ τὸ δέρμα διαθεόντων. λύει δὲ τὴν
νόσον ὁ οἶνος, ἐπειδὴ καὶ τὸ σῶμα θερμαίνει καὶ ταχέως
ἐπὶ πάντα τὰ μύρια φέρεται καὶ χρηστοὺς ἐργάζεται
τοὺς χυμούς.

νς'. Ὀκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φύματα γίνεται, τουτέοισι
διαπνήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύεται ὁ πόνος. —

ΘΕΟΦ. 1) Καὶ τοῦτον τὸν ἀφορισμὸν ὁ Γαληνὸς ἐκ
δευτέρου γεγραμμένον εἶναι φησι. καὶ γὰρ ἔγραψεν ὁμο-
λογουμένως ὁ Ἱπποκράτης κατὰ τήνδε τὴν λέξιν εἰρημέ-
νον, ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φύματα φύεται, τούτοις δια-
πνήσαντος καὶ ἐκραγέντος λύσις. καὶ ἡμεῖς ἐκεῖ ἀρχούν-
τως ἡρμηνεύσαμεν, ὥστε τὸ διττολογεῖν περισσόν.

νς'. Ὀκόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος σεισθῇ ὑπὸ τινος προφά-
σιος, ἀνάγκη ἀφώνους γενέσθαι παραχρῆμα. —

ΘΕΟΦ. Ὑπὸ πολλῶν αἰτιῶν συμβαίνει τὸν ἐγκέφα-
λον σεισθῆναι ὑπὸ προφάσιός τινος τουτέστιν ὑπὸ βιαίας
πτώσεως· ἄλλοτε μὲν γὰρ σείεται ὑπὸ βίας ὅλου τοῦ σώ-
ματος καὶ πτώσεώς τινος ἐξ ὑψηλῶν γενομένης τόπων ἢ
ὑπὸ βιαίας πληγῆς ἢ δ' ἄλλου τινός. 2) ὅσοις οὖν ὁ
ἐγκέφαλος σεισθῇ, ἀνάγκη παραχρῆμα ἀφώνους γενέσθαι.
ἐν γὰρ τῇ διασεισει τὰ μὲν τῶν νεύρων διαλύεται, ἄλλα
δὲ διασπῶνται κἀντεῦθεν ἀφωνία καὶ θάνατος ἐπακολουθεῖ.

ΔΑΜ. Ἡ γὰρ ψυχικὴ δύναμις εἰς ἑαυτὴν συστέλλε-
ται, ἀνιθεῖσα τῇ σφοδρᾷ κινήσει τοῦ ἐγκεφάλου.

νη'. Τοῖσι σώμασι τοῖσι ὑγράς τὰς σάρκας ἔχουσι, δεῖ λιμὸν
ἐμποιέειν· λιμὸς γὰρ ξηραίνει τὰ σώματα. —

1) Om. V. b. A. a. b. N. Habet V. c. 2) ὁπόθεν οὖν σεισθῇ,
ἐξαίφνης ἀφωνία γίνεται. ἐν γὰρ τῷ τοῦ ἐγκεφάλου σεισμῷ τὰ τῆς
γλώττης κινητικὰ νεῦρα πάσχουσι καὶ τούτων πασχόντων ἀκίνη-
τος ἡ γλῶσσα διαμένει καὶ παρευθὺς ἀφωνία γίνεται V. c.

ΘΕΟΦ. 1) Υγρὰς τὰς σάρκας ὑποτίθεται, ἔφ' ὧν ἔστι πλεονεξία αἵματος. ἐπὶ τούτων οὖν δεῖ λιμὸν ἐμποιεῖν. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ὁ λιμὸς ξηραίνει καὶ τὸ ἐναντίον ἐναντίου πάντως ἂν εἴη ἴαμα.

νθ'. Ὅκου ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ τὸ σῶμα καταψύχεται, καὶ πάλιν θερμαίνεται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου μεταβάλλει, μῆκος νόσου σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. 2) Εἴπερ τις μνημονεύει τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων, ἰδοὺ καὶ τοῦτον τὸν ἀφορισμὸν ἐν τῷ τετάρτῳ τῶν ὑπομνημάτων ἐξηγησάμεθα οὕτω κακεῖ γεγραμμένον, καὶ ὅκου ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ ἦν τὸ σῶμα ψύχεται καὶ αὐθις θερμαίνεται καὶ εἰ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γένηται, νόσον μῆκος σημαίνει.

ΔΑΜ. 3) Αἱ πολλαὶ γὰρ διαθέσεις καὶ χρόνου πλείονος εἰς πέψιν δέονται καὶ τὸν κίνδυνον ἐπιφέρουσιν ὁμοτίμως τῷ πλήθει.

ξ'. Ἰδρὼς πουλὺς, ἢ θερμὸς, ἢ ψυχρὸς ῥέων αἰεὶ, σημαίνει πλεόν ὑγρόν. ὑπάγειν οὖν τῷ μὲν ἰσχυρῷ ἄνωθεν, τῷ δὲ ἄσθενεϊ, κάτωθεν. —

1) Εἰ θέλεις, φησὶν, θεραπεύειν τοὺς ἔχοντας τὰς σάρκας ὑγρὰς, διὰ λιμοῦ θεράπευε ἥγουν δι' ἐνδείας ἢ τροφῆς ξηροτέρας. διότι ὁ λιμὸς ξηραίνει τὰ ὑγρά σώματα. τὰ γὰρ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα. ἔὰν γὰρ ἀπορῶν μὲν τι τοῦ σώματος μὴ ἀναπληροῦται δὲ ὑπὸ τροφῆς κενούμενον, ἀναγκαῖον αὐτὸ ξηρότερον γενήσεσθαι. V. c. In hunc Aphorismum 58 et quidem in ἴαμα desinunt V. b. A. a. b. N. 2) Hoc scholion solus habet Cod. V. c. 3) Hoc ultimum est Damascii scholion. In codice D. textus reliquorum aphorismorum sine scholiis sequitur. Codicis subscriptio: ὑπὸ Ἀνδρέου Δαρμαρίου τοῦ Ἐπιδανυρίου ἐν τῷ ἔτει ,αφπδ'. Ιουνίῳ α'. Emptus hic liber Tubingae in bibliothecam illustrissimi Ducis Wirtebergici τοῦ φιλοχρίστου κυρίου Αἰδοβίκου de Andrea Darmario Peloponnesio die 8. Sept. 1584.

ΘΕΟΦ. 1) Ἐν τῷ τετάρτῳ τῶν ὑπομνημάτων ἕτερον ἀφορισμὸν ἐξηγησάμεθα οὕτω γεγραμμένον, ἰδρὼς πολλὸς θερμὸς ἢ ψυχρὸς, ἀεὶ ῥέων, ὁ ψυχρὸς μείζω, ὁ θερμὸς δὲ ἐλάσσω νόσον σημαίνει. οὗτος γοῦν ἐκείνῳ κατὰ πάντα ὁμοίός ἐστιν.

I) Hoc ultimum scholion V. c. Plerique omnes autem Theophilei commentarii codices, quodquot vidi (sunt enim innumera- biles) in vocem ἱαμα Aphor. 58. desinunt. Codex Nanianus hos versus habet ad finem:

Ἐληξεν εἰς ἱαμα βίβλος, ἣν βλέπεις,
νοημάτων ὡς οὔσα λοξῶν ὁρθότης.

In secundo Volumine

insunt:

	Pag.
1) Palladii Sophistae commentarii in Hippocratis librum sextum de morbis popularibus.	1—204
2) Ioannis (Alexandrini) commentarii in Hippocratis librum de natura pueri, mutili	205—235
3) Theophili et Damascii commentarii in Hippocratis aphorismos cum fragmentis et longioribus et brevioribus e Stephani, Atheniensis philosophi, sive Meletii, commentario in eundem librum e Codd. de-promptis.	236—544

Verzeichniß einiger Werke, welche bei den Verlegern dieses Buches erschienen sind.

Abhandlungen, historische und literarische der Königlich deutschen Gesellschaft zu Königsberg. Herausgegeben vom Prof. W. Schubert, 1. u. 2. Samml. gr. 8. 1830. 1832. 2 Thlr. 14 ggr.

Arriani, Nicomed. de Expeditione Alexandri libri VII. recens. et annot. max. part. criticis tum aliorum, tum suis instruxit I. E. Ellendt. 2 Vol. 8. 1832. 33. 4 Thlr. 20 ggr.

Ciceronis, M. T. de claris Oratoribus liber qui dicitur Brutus. c. Not. I. A. Ernesti aliorumque interpret. select. ed. suasque adjecit Fr. Ellendt. 8. 2 Thlr.

Drumann, W., Geschichte Roms in seinem Uebergange von der republikanischen zur monarchischen Verfassung, oder Pompejus, Cäsar, Cicero und ihre Zeitgenossen nach Geschlechtern. 1r Bd. gr. 8. 1834. 3 Thlr. (der 2. Bd. ist unter der Presse.)

Ebert, I. F., ΣΙΚΕΛΙΩΝ, sive commentariorum de Siciliae veteris Geographia Historia, Mythologia, Lingua, Antiquitatibus sylloge. etc. etc. Vol. I. 8. 1831. 20 ggr.

Ellendt, Fr., Lexicon Sophocleum, adhibitis veterum interpretum explicationibus, Grammaticorum notationibus, recentiorum doctorum commentariis compos. Vol. I. fasc. 1 et 2. oder Bogen 1—40. 8. 1834. 3 Thlr. 8 ggr.

(Das Ganze wird circa 110—120 Bogen umfassen und bestimmt bis Ostern 1835 beendigt seyn.)

Graff, G. G., die althochdeutschen Präpositionen, Ein Beitrag zur deutschen Sprachkunde etc. gr. 8. 1824. 1 Thlr. 12 ggr.

Lehrs, K., de Aristarchi studiis Homericis ad praeparandum Homericorum carminum textum Aristarcheum 8. 1833. 2 Thlr. 4 ggr.

Lobeck, Ch. A., Aglaophamus sive de theologiae mysticae Graecorum causis libri III. accedunt Poëtarum Orphicorum reliquiae 2 Bde. 8. 1829. 10 Thlr.

Otfried's Krift, das älteste im 9. Jahrhundert verfaßte hochdeutsche Gedicht nach Handschriften kritisch herausgegeben von G. G. Graff, gr. 4. 1831. 5 Thlr. 16 ggr.

Sachs, E. W., und F. Ph. Dulk, Handwörterbuch der practischen Arzneymittellehre. — I. und II. Theil letzterer in 2 Bänden gr. 8. 12 Thlr.

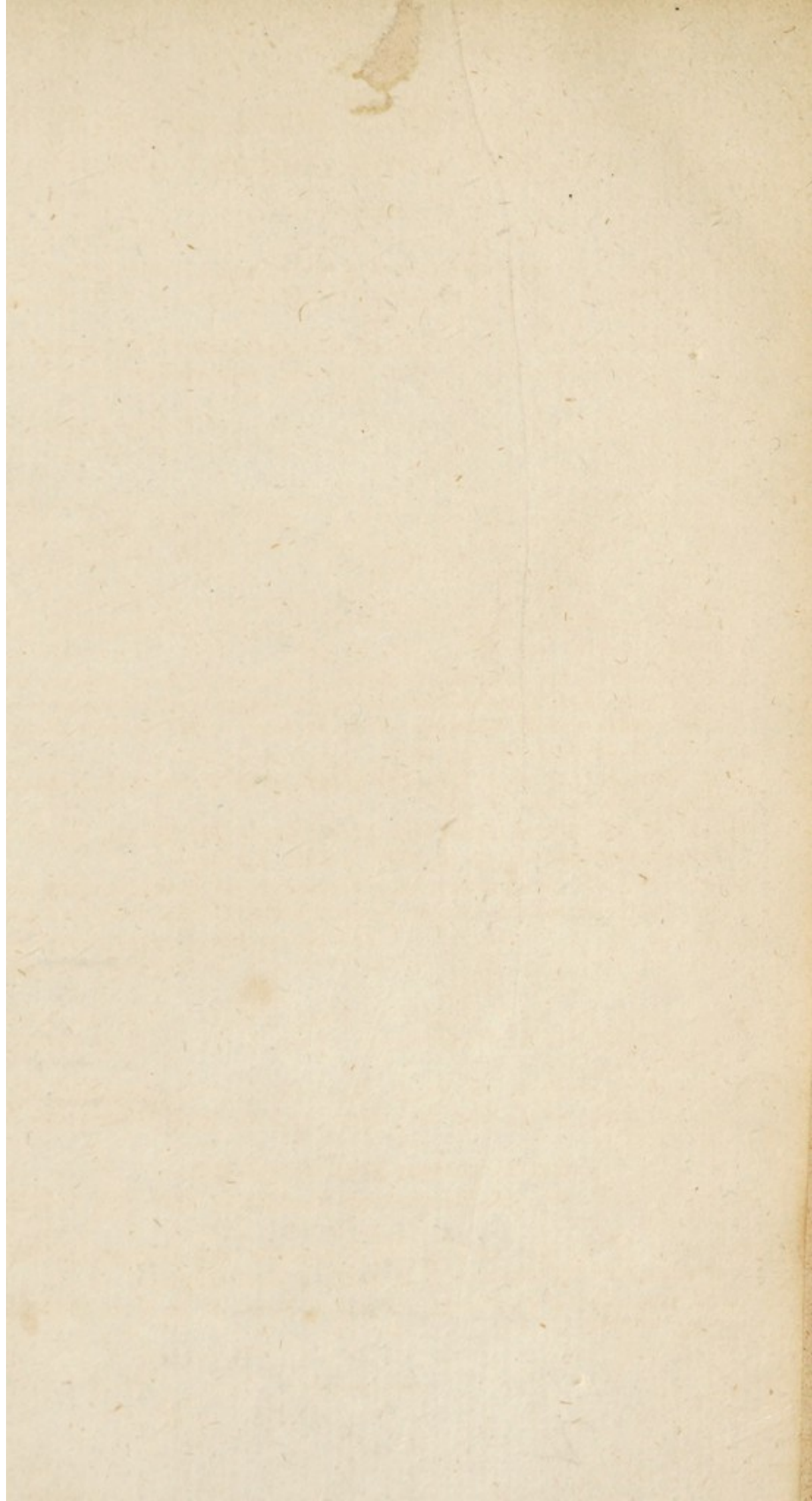
(Der 3. und letzte Theil erscheint 1835.)

Schubert, F. W., de Romanorum Aedilibus libri IV. 8. 1828. 3 Thlr.

Struve, R. E., über die lateinische Declination und Congugation. Eine grammatische Untersuchung gr. 8. 1825. 1 Thlr. 20 ggr.

— — Quaestiones de dialecto Herodoti Spec. 1. 2. 3. 8. 1828 bis 1820. 1 Thlr.

14-12-20
②

